DEL RIO
DISQUISITIONES
MAGICÆ

1657

62360/B

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark
DEL RIO, M.A.

XV 4

Exod. Cap. VII.

Exodus. Cap. VII.

Exodus. Cap. XI.

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

QVIBVS CONTINETVR ACCVRATA CVRIOSARVM ARTIVM, ET *vanarum ſuperſtitionum confutatio, utilis Theologis, Iuriſconſultis, Medicis, Philologis.*

AVCTORE
MARTINO DEL-RIO
SOCIET. IESV PRESBYT.
LL. LICENT. ET THEOL. DOCT.
olim in Academia GRÆCEN-
SI et SALMANTICENSI
publico S. Script.
Profeſſore.

Prodit opus vltimis curis longe accuratius ac caſtigatius.

Superiorum Permiſſu et Licentia.

Exodus. Cap. VIII.

Exodus. Cap. X.

Exodus. Cap. VIII.

Exodus. Cap. X.

Exodus. Cap. VIII.

Exodus. Cap. VIIII

Exodus. Cap. VIIII.

Exodus. Cap. VIIII.

COLONIÆ AGRIPPINÆ.
Sumptibus Petri Henningii.
ANNO M.DC.LVII.

M.a.10

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO

D. FRANCISCO EGONI

COMITI IN Fürſtenberg Heiligenberg ET Werdenberg / LANDTGRAVIO BAHRENSI, ET STAELINGENSI, DOMINO HAVSENSI IN Kuntzigerthal SVPRA Weitra &c. METROPOLITANÆ ELECTORALIS CO-

lonienſis Eccleſiæ Decano, Cathedralium Argentin: & Leodiens: Eccleſiarum reſpective Theſaurario, Canonico & Capitulari, Regalium & Illuſt. Eccleſiarum S. Gereonis Colon. & B. V. Mariæ Aquiſgr. Præpoſito.

SERENISSIMORVM ET REVERENDISSIMORVM PRINCIPVM

MAXIMILIANI HENRICI

Archiepiſcopi Colon. Vtriuſque Bavariæ Ducis, nec non LEOPOLDI GVILIELMI Archiducis Auſtriæ &c. reſpective Secreti & Supremi Conſilij Aulici Præſidi, ſupremo Aulæ Præfecto, Supremo Camerario &c. Superioris muneris dari in Ruffach locum reſpective Tenenti &c.

Domino & Mæcenati meo Gratioſiſſimo.

PETRUS HENNINGIUS

ILLVSTRISSIME AC REVERENDISSIME DOMINE

TYPIS meis altera vice abſolutum MARTINVM DEL RIO, Magicarum diſquiſitionum tam exactum tractatorem, ut nemo in hoc genere credatur exactius opus dare poſſe, fero ad Reverendiſſimos pedes Illuſtriſſimæ Gratiæ T. & ſi non dedignetur gratioſiſſimas manus. Cauſas non eſt neceſſe percontari, quoniam facile conjectari poſſunt ab eo qui me noverunt, aut Ill.^mæ Gratiæ in Eccleſia Metropolitana Coloniæ dignitatem Decanalem. Quid enim ê domo ſeu Bibliopolio meo proſpiciens intueor? niſi vel T. Gr. Ill.^mæ præſentiam optatam, aut abſentis curiam, quæ poſt tot ſæcula per T. Excell. Magnificentiam inſtauratur, non ſolum ad utilitatem poſterorum, ſed etiam ad decorum Eccleſiæ Ill.^mæ Trium Regum, & ornamentum Auguſtæ civitatis. Parum hoc eſt, Illuſtrem Eccleſiam S. Gereonis regali palatio etiamnum inſtruis, quo vix aliud aptius Principum aut Impe-

rarorum manſioni aptius reperietur inter tot palatia Vrbis. Etiam ſummæ ædi tot ſæculis ſqualenti, poſt deceſſum Architectorum Magnorum, animum dicitur T. Gratioſiſſima & Reverendiſsima Excellentia adjeciſſe, quæ tamen non principum ſed Regum opus cenſeri jure ſuo debet, cum non infimæ notæ architectus invenerit, unicuique ſpatio pedali in hac baſilica educendo circumcirca, 30000. Imperalium conſtitiſſe. Quid? Ipſa patria univerſa ſecundum Sereniſſimi Principis & Electoris Maximiliani Henrici ſummam providentiam, Tuæ Excellentiſſimæ Gratiæ conſilio & authoritate maxime fulcitur, & conſervatur. Sed eſt hæc, hæreditaria Virtus generis ſui, cujus rami Illuſtriſſimis familijs per Imperium inſerti fructus glorioſiſſimos tam Toga quam Sago tectos protulerunt. Nolo in Genealogicam arborem familiæ Illuſtriſſimæ conſcendere, quam magis iuxta conſiſtens gaudeo admirari & honorare, in parentem Heroem, & matrem Heroniam, ſi ſolum reſpexero abunde eſt, unde filio digniſſimo etiamſi ſuis ornamentis proprijs deſtitueretur, poſſem gratulari. Quanta in illis pietas in Deum, & fides in S. Romanam tum Eccleſiam tum Imperium eluceſſebat? quantum etiam ornamenti horum gloriæ adjecerunt cæteræ proles, fratres ac ſorores Illuſtriſſimæ Gratiæ tuæ? ita ut etiamnum gaudeam me aliquando, parentem T. Illuſtriſſimæ Generoſiſſimæ G. adhuc viventē, dedicatione Hiſtoriæ Schiſmate de Angelicano Nicolao Sandero & R. P. Ribadeinera Authoribus honoraſſe. Adeo virtus eius & gloria mihi etiamnum animo inhærent meo, ut memoria eius, ne quidem tam ſeni memoriæ meæ excidere poſſit. Sed T. Ill.mæ Gratioſiſſimæque D. vim aut pene injuriam fecero, ſi longiore ſermone tenere velim in Eccleſiaſtici pariter & civilibus tum Archidiœceſis; tum Imperij negotijs ac rebus diſtentiſſimum, ac pene, niſi divina quædam capacitas animo illi ineſſet, inſufficientem, quam ut diutiſſime Imperio & patriæ potiſſimum noſtræ proficua eſſe poſſit, cum bonis cunctis Deo Opt. Maximo Diviſque tutelaribus cunctis animitus commendo Coloniæ 1657.

PROLOQVIVM DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

SVMMARIA PRÆLOQVII.

1. *Dæmonum ſuperbia, & odium & doli.* 2. *Scriptionis occaſio, & difficultas.* 3. *Authoris conſilium & inſtitutum.* 4. *Operis neceſſitas.* 5. *Locus ad Epheſ. 6. v. 12. explicatus.* 6. *Hodie tot malefici ob defectum fidei.* 7. *Pſeudo Chriſti & pſeudo Ioannes plures.* 8. *Magi ſunt & hæretici.* 9 *Et Hæretici plerumque Magi aut Magiæ propinqui.* 10. *Cur Hæreſis in maleficia deſinat quinque cauſæ ex Maldonato eduntur.* 11. *Concluſio & precatio Authoris, ac Methodus.*

Ordior arma, quibus, cœli ſuper aurea templa,
Molitur ſolium ſupremo aquilone locare
Prava Dei ſoboles, patrio conſidere regno
Quæ vetita: atque imis Erebi detruſa ſub antris.
Gliſcit atrox odiis animiſque furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

1. PRORSVS *ita eſt. nullæ ſunt induciæ, pax nulla: ubi nec odii, nec invidiæ modus aut finis ullus. hoſtium* Dei ſuperbia aſcendit ſemper, a *augetur malitia, crudelitas invaleſcit. amat ſibi tribula metere, dum nobis ſpinas ferat: gaudet ſuas agere pœnas & ſupplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quamplurimos homines aſciſcat, & divinæ huic illudens imagini, pretioſo* CHRISTI *ſanguine dealbatam decoloret, aſſertamque in libertatem, priſtinæ mancipet ſervituti, &* Cadmeia *plane victoria perdat pereundo perque latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera convertat.* Nihil *ſinit inauſum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem pavidumque circuit ut leo, ac vim intentat. novit imperterritum conſtantemque vulpem induit, exuvium ponit leoninum* Heu, *quàm multi* b partes vulpium *ſunt & fuere? quot luctator doloſus pellaciis & technis irretitos ſupplantavit? Mille nocendi artes habet, innumeris utitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicitum, quàm curioſarum, tàm ſuperſtitioſarum artium, quàm multa, tam ſtulta dæmonum commenta mortalium animos dementantia, quæ cuncta* Magiæ *nomen ambitu ſuo comprehendit.*

Ut

a *Pſal. 73. in fin.* b *Pſal. 61. in fin.*

2. *De qua diſceptare, futurum neſcio difficultatis ſit maioris, an neceſsitatis.* **Etenim ubique** *locorum graſſante præcantricum & maleficorum colluvie dirisſima, medicinam facere neceſſarium, ſed eandem facere inveterato & recrudeſcenti ſemper malo, difficile inprimis & laborioſum. Nam etſi fuere conati quàm plures, qui de Magicis ſcripſere: quæ tamen illi hac de re ſcriptis mandarunt, vel quod fidei & moribus obnoxia,* a. *vetitaquè lectionis, repellendæ; vel quod perpauca & exilia, multiplicanda & augenda, vel quod obſcurè, ſine methodo & parum firmè tradita, luculentius & ordinatius proponenda, rationibuſquè & auctoritate teſtium meliùs ſtabilienda fuere. Sanè, qui fibras omnes artium ſuperſtitioſarum unus ſit ſcrutatus & eruerit, neminem me legere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſconſulti, Theologi, ſed ſuo quiſque duntaxat inſtituto, ut cùm ſuæ ſcholæ ſectæquè utcunquè ſatisfecerit, cæteris certè minus profuiſſe, minus conſuluiſſe videatur. Equidem debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum, ſi dicam, nec mentiar, quia verum dicam, nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo, culturam profiteor & operam, de fructu iudicium aliis permitto.*

3. *Conatus aliquò progredi, & hoc opere commune tribus ſcientiis ſtadium ingredi: quod viderem trium communem non unius peculiarem, hunc fundum atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab aliis animadverſum) ſuperſtitioſarum artium fundamenta diligenter inveſtigavi, & ex ſcitis humanæ divinæquè ſapientiæ nervoſius quàm prolixius ſubruenda ſuſcepi: gnarus eſſe Chriſtiani hominis fallacias has non ignorare, &* ſpiritalia nequitiæ (*ut ait Tertullian.*) non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia noſſe, nec invitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractare, multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatorem: (*Netet Calumniator huius operis intentionem Scriptoris Sacram:*) *Nec in ſpeciem adfinxi quidquam, quod refellerem, ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſteriis, ipſa ab incunabulis crepundia deliriorum de libris obſcuriſsimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, ut diffuſiſsima, ita & minutiſsima, ad artem, rationemque revocanda, non minimum laboris poſui, & niſi fallor, non incommoda methodo digeſſi, ut huc illuc lacera & diſiecta membra in unum quaſi corpus coaleſcerent: denique, ut à quovis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali utimur in ſcholis, ſtylo, in lucem publicam typis mandavi.*

4. *Quod ut facerem, licet benè multorum, qui flagitabant, deſideria nonnihil excitarint, longè tamen fortius impulit lues quàm obſcæna, tàm proſerpens, veneficorum & incantatorum: quæ hoc noviſsimo ſæculo ſe per omnem indies Europam longius ac latius diffundit. Vt iure quā optimo liceat ingerere auribus mentibuſquè illud ſonoræ & invictæ Eccleſiæ petræ.* b Sobrij eſtote & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret:

5. *Nec non eandem in ſententiam alia Gentium Apoſtoli,* c Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus inſidias diaboli: quoniam non (*tantum*) eſt nobis collu-

a *Cornelii Agrippæ Petri de Abono, Picatricis Hiſp. Anſelmi Parmenſis, Ioan. Bodini, Ioan. VVieri, Georg Godelmanni & ſim. Item Trithemii Steganograph. & Peuceri Eraſti, Danai, &c.* b *1. Petr. 5. verſ. 8.* b *ad Eph. 6. ver. 12.*

nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem (*adverſus homines, qui carne conſtant & ſanguine, ac proindè fragiles ac caduci, facilè laſſantur ac vincuntur* ſed (*præcipuè*) adverſus principes & poteſtates (*videlicet*) adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus: *hoc eſt contra naturas non corporeas, ſed ſpirituales, longe ut potentiores, ſic & vaſriores hominibus, & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi, & aeris regionibus. Revera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum inſomniis, quod quidam dictitant, depugnandum, ſed cum ipſis dæmonibus (quorum ope, conſilio magi utuntur, quod ratio & experientia docet) nobis nunc manus conſerendæ. Hi, ut auctores & ſatores, ſic etiam fautores propagatoreſque ſuperſtitionis omnis ſunt habendi. Hi ſe de tot animarum, quas ſubiecerunt, poſſeſsione deturbari, & ab illaqueandis aliis, quas ſpe devoraverunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt ſemper iniquo animo, nunc eo ferunt moleſtiùs, quod, cum inſtante ultima die Lucifer ſoluendus, ſit iuxta ſac. lit. dictamen multò ſitiunt avidiùs ſuam explere in genus humanum crudelitatem.*

6. Si quis ſuperioris ævi Annales non indiligenter evoluat, ſtatim comperiet, nunquam tot, ubique provinciarum examina maleficorum deprehenſa, quot ſe hodierna die iudicibus, vel levem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exareſcente: Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, divini huius flagelli cauſſæ: ſed peſtilitatis partem maximam ſibi vendicat, languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim una maximè eſt virtus, qua cuncta diaboli conſilia, ſtudia, conatus, vireſque omnes refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit compulſare. Sapienter ideò B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, ut obiiciamus, admonet: cui reſiſtite *(inquiens)* fortes in fide. a *Conſentit invictus athleta Paulus collegæ ſuo, quando ſpondet nos* in omnibus*(hoc eſt in primis & ſuper omnia)* Scuto fidei omnia tela nequiſſimi ignea exſtincturos. b *Confirmat experientia, ſivè præteriti, ſivè præſentis temporis, ſemper acriùs & petulantius Tartareas acies hominibus inſultaſſe, quotieſcumque fidei diminutio vel depravatio aliqua viguit. Ante ſalutarem Chriſti Domini adventum idololatria totum penè orbem occupabat: nonne dæmonum ubique tùm multitudo maxima paſsim in ſimulacris loquebatur, & cœtus hominum frequenter inviſebat, & in virorũ fœminarum que ſpecie conſpiciendam ſeſe præbebat? nato tandem Ieſu, quibus locis fides nondum annunciata: peſtis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta ſcatent omnia, ut locupletes ſunt teſtes noſtrorum ſociorum de rebus Indicis epiſtolæ & hiſtoriæ: quibus vero regionibus ſemel recepta Evangelii prædicatio refrixit, vel variis errorum maculis obſolevit, vel ab hæreſibus oppreſſa penitus elanguit, ut in Africa & Aſia inter Mahumetanos: in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos, in Italia & aliis locis inter Catholicos plane languidos, quos Politicos vocant: iiſdem quoque in locis Magica ſuperſtitio nimis invaluit. Sic agros olim tritici mire feraces, cicuta, & aconitum, & alia venena teterrima contaminarunt. Hæreſibus profecto, ut umbram corpori, ſic Magicam ſpurcitiem ancillari, adeo manifeſtum eſt, ut protervia ſit negare.*

7. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere, ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen

)::(

a *ſupr. c. 5.* b *d. cap. 6. verſ. 15.*

men adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. a De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis, Sevophianis eorumque diagrammate; de b Priſcilliano, c & Berengario fidē faciunt graviſsimi & veraciſsimi ſcriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fuſiſsime prodidit, prætermittam; quæ de hoc & ſucceſſore ſimul, Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adſcribam: is, d, in hanc ſententiam: Simonem, inquit, quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui ſub Claudio Cæſare ſubnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac urbe Regia, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatua poſita in Tyberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo, SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde: Menandarum etiam æque Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepiſſe cognovimus. D. autem Irenæus e de Marco ſic breviter: Marcus Magicæ impoſturæ peritiſſimus, per quam viros multos, & non paucas fœminas ſeducens, ad ſe convertit, &c. Mox, Anaxilai enim ludicra, cum nequitia eorum qui dicuntur Magi, commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſua exceſſerunt.] quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias, vinum album in rubrum mutare; non ipſum modo, ſed & alios per ipſum, Paredri dæmonis opera vaticinari, & huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius: Magia apud ipſos (ait) excogitata eſt, incantationesque diverſas ad omnem machinationem invenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones ſibiipſis attrahunt, ad hoc, ut per multas præſtigias in magna poteſtate, omnibus dominentur quibus velint, & ut unuſquiſque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipſorum.] Priſcillianum, qui Gnoſticorum veſaniam in Hiſpanias intulit, Marci Ægyptii diſciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Severus ſcribit gemino iudicio auditum convictumquè maleficij, nec diffidentem obſcœnis ſe ſtuduiſſe doctrinis.] D. Hieronymus, f Priſcillianum (ait) Zoroaſtris Magi ſtudioſiſſimū & ex Mago Epiſcopum.] idem Severus Sulpitius, in vita S. Martini, talem quendam memorat Anatolium: narrat etiam eodem tempore in Hiſpaniis quendam fuiſſe iuvenem, qui falſis fretus miraculis ſe primo Eliam, poſtea CHRISTVM eſſe ſit profeſſus, in quo etiam Rufo Epiſcopo ſic illuſerit, ut quaſi Dominum adoraret: eodem tempore, in Oriente quendam exſtitiſſe, qui ſe Ioannem eſſe iactitaret.

8. Magi etiam hæretici: Machometus hæreticus fuit, ſed & Magus, teſte Zonara tom. 3. & Paulo Diacono lib. 8. hiſt. Gallorum Hiſtorici tres nobis Pſeudochriſtos hæreticos depingunt, & magicis præſtigiis excelluiſſe addunt: nec mirum Antichriſti anteambulones miracula ſimulaſſe. Vnus Bituricenſis fuit, alter Burdegalenſis, de utroque legendus Gregorius Turonenſ. de priore lib. 12. hiſt. de poſteriore lib. 9. Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus in Chronico, & Guilhel. Neubrigienſis lib. 1. rerum Britan. cap 91. Nec diſsimilis in Hiſpaniæ diœceſi Conchenſi fuit quidam Gondiſſaluus tempore

a Clemens Romanus lib. 2. recognit. Iren. l. 1. cap 21. 24. Euſe. l. 2. Hiſt. c 20. Epiph. hær. 27. b Seu. Sulpi. in Sac. hiſt. lib. 2. c Nangia in Chron. d Apolo. 2. e l. 2. c. 8. f Epiſt. ad Creſiphontem contra Pelag.

tempore Innocentii VI. qui dæmone viſibiliter apparente & docente librum dictavit, quem vocabat VIRGINALEM, in quo ſe Dei filium ab æterno genitum, immortalem, mundi converſorem, & damnatorum omnium Salvatorem profitebatur: qui Nicol. Eymerico Barchinonæ una cum diſcipulo & ſcriptore libri Nicol. Calabro publice pœnas perfidiæ dedit. Vide Bernard. Luxemb. in Catal. litt. G. & lit. N. In Aſia vero Sergius ille doctor hæreſis Armenicæ, & inſtitutor ieiunii Artziburtzi, de quo ex Damaſceno Euthymius p. 2. Panopliæ tit. 20. huic Paredrius erat dæmon caninus comes, ut Agrippæ. Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci hiſtoriam, qui volet, legat, liber ad manum mihi non eſt, ut verba repræſentem. Et quid opus?

9. *Magna ſemper hæreticis cum magis commercia, ut notavit Tertullianus Præſcriptione adu. hæret.* a *& lib. de anima* b *priore loco hæc habet:* Notata ſunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum Aſtrologis, cum Philoſophis, curioſitati ſcilicet deditis. Quærite, & invenietis, ubique meminerunt [*poſteriore vero* Magiam *vocat* hæreticarum opinionum auctricem.] *Merito non enim confirmat modo hæreticorum deliria, ſed & veteribus adiungit nova, novaſque ſcholas aperit curioſitatis. Legimus, poſt Sarracenicam per Hiſpanias illuvionem, tantum invaluiſſe Magicam, ut cum litterarum bonarum omnium, ſumma ibi eſſet inopia & ignoratio, ſolæ ferme dæmoniacæ artes palam Toleti, Hiſpali, & Salamanticæ docerentur. In hac quidē civitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem, oſtenſa mihi fuit crypta profundiſſima gymnaſii nefandi veſtigium, quam virilis animi mulier Iſabella Regina, Ferdinandi Catholici uxor, vix ante annos centum cæmentis ſaxiſque iuſſerat obturari. Invaſerunt prius Bohemiam Huſſitæ, poſtea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit ſubſecuta, Sprenger & Nider,* c *hæreticæ pravitatis quæſitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint, norunt qui hoc frigore Arctoo quaſi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his ſub humana ſpecie feris, dicam neſcio, an dæmonibus. Plerique qui ætate provectiores non in eculeo modo, ſed poſt quæſtiones quoque Trevirenſi in ditione, confitebantur iudicibus, ſe hac labe primum imbutos, quo tempore tetrum illud & Tartareum Lutheraniſmi fulcrum, ipſe quoque Magicæ nomine famoſus, Albertus Brandenburgicus, provinciam illam flamma ferroque prædabundus vaſtabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetiis incolunt, raras illic fœminas maleficii expertes, pleraſque crimine uno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit cauſa, quam quod, in hanc uſque horam VValdenſium reliquiæ nefariæ, illic, ut in ſpelæis, occultatæ hæſerunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium hanc peſtem celerius & uberius propagavit, quā dira Calviniſmi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor ſpargebatur, nunc cum ipſa hæreſi, ut cum febri furor plurimos paſſim & palam nobilitate, eruditione, divitiis & dignitate claros invaſit. Sic Behemoth inſaturabilis epoto iam pelago ſperat,* quod Iordanis influet in os eius, d electoque paſtus *cibo ipſam Domini ſortem devaſtabit. Quid? quod Danæus Calvinianus miniſter ſtrigum conventum Genevæ ordinarium eſſe prope ſummam ædem, & in ea urbe ſpatio trium menſium plus*

a *cap. 43. cum ſeq.* b *cap 57,* c *in Malleo malef. & in Formicario.* d *Iob. 40. verſ. 18. Habac. 1. v. 16.*

quam quingentas perſonas iudicum ſententia morte punitas narrat? lege Creſpetum de odio ſatanæ l.1.diſcurſu 15. *Cauſas autem mihi perquirenti: cur hæreſim comitetur aſsiduè Magica, commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis Ieſu Presbyter, vir doctus iuxta & ſanctus, diſertiſsime prodidit, cum de dæmonibus publicè Lutetiæ Pariſiorum profiteretur: ille cauſas commemorabat quinque, his verbis:*

10. Prima *cauſa eſt, quod dæmones in hæreticis, ut olim in idolis, habeant domicilium. Recte enim ſolet* Hieronymus *dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat ante, diſiecta vidiſſet, peiora idola in hæreticorum animis ex ipſis divinis litteris fabricaſſe. Caſsianus gravis & antiquus auctor* Coll.7 c.32. *affirmat ſe dæmonem audiviſſe confitentem, ſe per Arium & Eunomium impietatem ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quarè neceſſe eſt, ut: quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffuſi prædones fiunt, omneſque vias obſident: ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæreſibus, quæ antè vigebant, quaſi everſis templis in quibus colebantur, novas in altis hominibus ſepes quærant. Solent enim dæmones, cùm ex homine, in quo erant, egredi coguntur, facere: quod ij faciunt, qui obſidione fatigati, coguntur arcem tradere, quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, ut ſibi liceat ſe in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Chriſto petivit, ut ſineret ſe porcos occupare.*

Secunda *cauſa eſt quod omnis hæreſis initio violenta eſt prorſus & vehemens: ſed ſtare in eodem gradu non poteſt. quia, præterquam quod id divina providentia non patitur, natura quoque ipſa ita ſe habet, ut non poſsit error diu veritatem imitari. Quarè omnem hæreſim neceſſe eſt, niſi ad eam religionem, unde egreſſa eſt, maturè revertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheiſmi impietatem degenerare. Cum enim duæ ſint potiſsimum cauſæ, quibus hæretici homines efficiantur: altera ſuperbiæ laſcivientis ingenii, nihilque credentis, niſi quod oculis cernat; altera curioſitas quædam intemperans & ſtudium novitatis: fit omninò neceſſariò, ut qui ſuperbia hæretici facti ſunt, cùm, quam primæ inventionis ardore in ea ſecta, quam nimis ſubitò amplexi lucem eſſe iudicabant: eodem ardore frigeſcente, tenebras eſſe comperiant, deſperatione alibi inveniendæ veritatis, prorſus nihil credant: & quos in hæreſim curioſitas impulerat, cum ea quæ principio nova eſſe videbantur, paululum inveteraverint, eadem curioſitate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad diſcendas exercendaſque dæmonum artes impellantur.*

Tertia *cauſa, quod ita videatur eſſe natura comparatum, ut quemadmodum famem peſtilentia ſequitur, ita, hæreſim varia curioſarum artium genera ſequantur. Nam & hæreſis fames quædam eſſe verbi Dei* Amos 8. *Et enim ut in annonæ caritate homines coguntur cibis uti non ſalutaribus, undè fit, ut corruptis humoribus gignatur peſtis: ita hæreſi vigente, dum homines corruptis ſcripturæ ſenſibus utuntur, ad Magicas tandem artes deveniunt, quæ quaſi animi morbi ſunt.*

Quarta *cauſa, quod ſoleant dæmones hæreticis uti ad fallendos homines, quaſi formoſis meretricibus. Nam hæreſim in ſcriptura meretricem appellari manifeſtum eſt. Iſa. 1.* Quomodo facta eſt meretrix, civitas fidelis? *Quare quemadmodum lenones, quando ſcorti forma defloruit, ex ſcorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæreſis ſpecies ita periit, ut minus homines in errorem pelliciantur: ex hæreticis, Magos faciunt.*

Quinta *cauſa eſt, ut opinor, negligentia eorum qui regunt Eccleſiam. Nam quemadmodum*

dum in incultis agris locuſtæ gigni ſolent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præſtigioſæ artes. Nam & locuſtæ in ſcriptura dæmones ſignificant Apoc. 9. *Itaque videtur etiam in hoc tempus convenire, quod ait Ioel c.* 1. Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus. *Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.*] *Hæc non minus acutè, quam verè Pater Maldonatus.*

II. *Atque utinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus, olim florentes, Belgæ, Geuſios ſuos Calviniſmo, Lutheraniſmo, & Anabaptiſmo erucarum inſtar cuncta depaſcentes. Vidimus hos* tres immundos ſpiritus, de draconis ore, & de ore beſtiæ, & ore Pſeudoprophetæ exeuntes,[a] *Videmus illis iam marceſcentibus, & ipſa temporis diuturnitate fermè exſpirantibus, varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia ſic creſcere numerum atheorum ſivè politicorum: ut, cum tam pauci ſuperſint ferventes & veri Catholici, ipſa paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis, de* SOCIETATE *noſtra multi ſe ſtrenuè oppoſuerunt, & eorum rabiem præclarè ſcriptis libris infregerunt.*[b] *Atheos quoque Theologi & Philoſophi noſtri, non ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulãtibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas haſce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leviter tantum velitari cum illis fuere, nunc mihi ex profeſſo, diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſque, velut chalybeo ſpeculo, uſtulandas delegi, non virium vlla mearum fiducia, ſed ſupremi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim, pro cuius honore & gloria hoc certamen ſuſcepi, ſuum uti ſpero pugilem non deſeret. Age, ô vera & æterna* SAPIENTIA, *cuius nomen perfidi Magi abnegarunt: iuva & tuere. Tu, ô* VIRGO SACRATISSIMA, *quam præ cælitibus cunctis depreciant, & deſpuunt: clientem tuum protege, & fave, pugnanti, Tu ô ſancte* MICHAEL *cum æthereis quibus præes legionibus, qui Luciferum cum ſociis rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſſi profundum compuliſti, auxiliare in arenam deſcendenti. Voſque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorum mentibus duriſſimam peſtem avertite, & ſæpe triumphatas furorum ac tetrorum cacodæmonum acies, uti ſoletis: cædite, ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetiis, quodque mihi lectoribuſque vertat bene; ſi prius de ſuperſtitione ipſa nonnulla ad ſequentium intelligentiam clariorem neceſſaria delibare, rem aggredior.*

a *Apoc. 16 v. 15.* b *Turrianus, Bellarminus, Buzeus Caniſius, Coſterus, Tyreus, Valencia, Molina, Suarez, Fonſeca, Pererius, Serarius Vaſquius, Poſſevinus, Maldonatus, Gretſerus & alii.*

IN R. V.

MARTINI DELRII
DISQVITIONES
MAGICAS.

Iuſti Lipsi Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, ſumma
Penna permeat, & ſagace mente
Sagas & Stygias ſtriges revelat?
Quod tu Theſſala terra, voſque Colchi,
Infames male cantibus patraſtis;
Quod Panes, Satyrique Duſiique
Peccaſtis, genus improbum ſalaxque:
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? Delrius eruditione,
Idem religione, clarus ergo
Hic pura & liquida omnia; hic venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faveas, fave tibi ipſe,
Atque iſtum lege. ut ima, ſumma noris.

IN EVNDEM.

TRIMETRI.

GAudebat ORCVS arte dæmonas ſua,
Magicique monſtris vertere ORBEM cardine:
Gemebat ORBIS tartari victus dolo,
Maliſque tabeſcebat ager cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & verſa vice
Lætatur ORBIS fraudibus liger Stygæ.
Etiamne SORTI tertio in regno locus?
Non. Iſta virtus eſt viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen ſcholis,
Notumque IBIRIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA. S.I.

IN EASDEM

PARODIA.

MAgia, quam libro hoc videtis obſidem,
Ait fuiſſe fraudium peculium,
Neque ullius medentis arte gloriam
Nequiſſe prævalere, ſive toxico
Opus foret necare, ſive faſcino.
Et hoc negat feraciora Theſſali
Negare rura, noxiumque Caucaſum.
Scythæque ſaxa, conſcioſque Colchicos,
Iberiam, tuumque Taure verticem:
Vbi iſta poſt Magia floruit prius
Agreſtis herba, nam Promethei in iugo
Vapore ſæpe tabido imbuit ſata.
Zarate Mede, lethiferque Dardane,
Tibi hæc fuiſſe & eſſe cognitiſſima
Ait Magia; poſtuma ex origine:
Tua exuiſſe dicit è proſapia,
Tuo exaraſſe perfidas ſtylo notas:
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tuliſſe, læva ſive dextera
Opus patraret. aut utrumque mutuas
Suo dediſſet impigre vices hero.
Neque ulla vota Noxialibus Deis
Sibi eſſe facta, cum veniret à viro
Noviſſimo hoc ad uſque ſæculum recens.
Sed hæc prius vere: nunc Apolline
Silet loquente. ſeque dedicat tibi
Apollo Delrie. atque Apollo Delrii.

HERIBERT. ROSWEIDVS
Soc. Iesu.

APPRO-

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliverius Manareus Societatis Ieſu per Belgicam Viceprovincialis; pro conceſſa mihi à Reverend. admod. Patre Claudio Aquaviva, Societatis eiuſdem Præpoſito generali, poteſtate, concedo P. Martino Delrio Societatis noſtræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus: Sex *libros Magicarum Diſquiſitionum* gravium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permiſsionis fidem, nomen meum huic breviculo ſubſcripſi. Datum Leodii, VI. menſ. Iulii. Anni CIↃ.IↃ.XCVIII.

OLIVERIVS MANAREVS.

APPROBATIO CENSORIS.

DVos iſtos priores Magicarum Diſquiſitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis Ieſu Theologo conſcriptos, quod multiplici variaque ſint eruditione referti, nihilque contineant, quod Catholicæ fidei adverſetur, dignos iudico qui prælo mandentur: Datum Lovanii 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Guilhelmus Fabricius Noviomagus Apoſtolic. ac Regius librorum Cenſor.

LICEN-

CVM S. Cæſar. Maieſtatis decreto omnibus & ſingulis Typographis ac Bibliopolis, ac aliis quamcunque librariam negotiationem exercentibus ſeriò firmiterque inhibeatur, ne quiſquam ullos libros à noſtris Patribus hactenus editos & in poſterum edendos intra Sacri Romani Imperii regnorum & dominiorum ſuę Cæſ. Maieſt. hæreditariorum fines ſimili vel alio characteris genere, aut forma ſive in toto ſive in parte recudere, vel alio recudendos mittere, aut alibi etiam impreſſos adducere, vendere, & diſtrahere, clam ſeu palam, citra iudicium ac teſtimonium ſupradictorum Patrum audeat ac præſumat: concedo ego Goſvvinus Nickell Societ. Iesu per inferiorem Rheni provinciam Præpoſitus Provincialis Petro Henningio Bibliopolæ Colonienſi facultatem excudendi R. P. *Martini Delrii Societatis Ieſu Presbyteri Diſquiſitionum Magicarum libros ſex*. In cuius rei fidem hoc ei teſtimonium propria manu ſubſcriptum dare voluimus. Coloniæ 16. Octobris. Anno 1631.

GOSVVINVS NICKELL.

PRO-

MARTINI DELRIO PRESBYTERI, SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMUS.

De Magia Generatim, & de Naturali, Artificiali & præſtigiatrice in ſpecie.

SVMMARIA BREVIA ET ACCVRATA LIBRI PRIMI.

CAPVT I.

De ſuperſtitione & eius ſpeciebus.

Etymologia ſuperſtitionis, ſecundum Iſidorum, & locus eius explicatus.

2. Superſtitio Chriſtianis in malam partem ſumitur. Lucas Act. 17. v. 22. explicatus.

3. Superſtitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Cicer. emendat & Alius Nonii. Lactantii dictum diſcuſſum

4. Religio quid ſit, quæ vitia illi contraria, quomodo ſit exceſſus in religione? Superſtitio falſi cultus: idem quod idololatria, quæ duplex tacita, & expreſſa. Superſtitio indebiti cultus Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat.

Cap. II De Magia definitione, diviſione, & Magorum variis appellationibus.

1. Magia in communi quid.

2. Dupliciter dividitur ab efficiente cauſa, & à finali. ab illa in Naturalem, Artificioſam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam, malæ definitio, & quatuor ſpecies, Magia ſpecialis. Divinatio. Maleficium. Vana obſervantia, quid.

3 Magorum varia ex S. Sc. nomina, quid Haovoth & Iddeghonim &c. importent.

4. Locus Exord. 22. v. 18. quid, ibi malefici? Re 9 v 22. Iezabel malefica Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici ſolitum, Locus Ioann. 8. v. 48. & 49.

5. φαρμακεὺς quid ſignificet LXX interp.

6. Græcorum nomina; ἐπαοδὸς, μάντις, φαρμακεὺς, γόης.

7. Latinorum; Magi, venefici, Theſſali, Chaldæi, Augures, Arioli, Aruſpices. Genethliaci, Lamiæ, Striges, Maſcæ, Veratrices, Sortilegi, Sortiarii.

Cap. III. De Magia naturali, ſeu phyſica.

1. Perſarum Magia duplex, Naturalis & Superſtitioſa.

 2. Quod

2. Quod initium ſeu origo utriuſque.
3. Zoroaſter quis, & quot?
4. Naturalis Magiæ author, quid ſit ea, Sanhedritæ quales Magi fuerint. Magiæ naturalis definitio & exempla.
5. Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum & *A*pollonii.
6. Magiæ naturalis diviſio.
7. Iudicium de ſcriptis, quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c.

Q. I Quid cœli aſpectus & influxus ad Magicos effectus conferant.

1. Fundamentum magorum ab Aſtrologia eſt mutuatum.
2. De imaginibus cœleſtibus & earum ſympathia cum inferioribus figmentum refutatur, reſponſum argumentis eorum.
3. Nugacitas detecta ex ipſorummet poſitionibus.
4. Cœlum & aſtra animæ expertia ſunt.
5. Regula ad intelligenda varia SS. loca; quæ videntur iis animam tribuere.
6. Influentiæ an ullæ, & quales.
7. Quid cœli & aſtra in hæc inferiora poſſint.
8 De diebus criticis.
9. Articulus de hac re Pariſ. confirmat dicta.

Q. II. An huiuſmodi effectus magici miraculis ſimiles oriri poſsint ex hominis naturali complexione.

1. An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, contra Avicen. & Pomponatium.
2. Neque hoc provenire ex temperamento æqualitatis, contra quoſdam medicos.
3. Nullos naſci medicos vel faſcinatores.

Q. III. Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quo ad huiuſmodi effectus?

1. Authores de vi imaginationis tractantes.
2. Plurimum poteſt in corpus proprium.
3. Noctambuli, & horum cauſa.
4 Exemplum mirabile.
5 Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid efficiunt in corpus proprium & diſpoſitum.
6. In corpus diſtans aut alienum, nihil poteſt omnino contra multos.
7. Imaginatio non poteſt alium loco movere, ſanare, vel faſcinare, nec poteſt tempeſtates vel pluvias ciere.
8. Calphurnii locus explicatur & Geneſ 30 Locus. De varietate partus propter imaginationem vel ante conceptum vel poſt, Varia exempla.
9. Et an ſufficiat alterius parentis imaginatio.
10. Pavones albi quo pacto fiant.
11. D. Auguſtini Locus de extatico.

Q. IV. An ſolo contactu, afflatu, viſu, voce, oſculo vel nudi lintei applicatione vulnera vel morbi ſanari, & alia huiuſmodi mira perfici poſſint naturaliter.

1. Fundamentum eorum, qui affirmant.
2. Sed contra. Non eſſe hoc tribuendum voci ſoli, De tauro cadente & erecto: De parentum execratione exempla, Weſtphalæ mulieris filium voce reddentis immobilem.
3. Nec etiam aſpectus, nec cum imaginatione, id poteſt. Viſio fit recipiendo non emittendo.
4. Amor quomodo naſcatur aſpectu.
5. Item lippitudo & infectio ſpeculorum per aſpectum menſtruatæ.
6. Aſpectus vetularum quomodo noceat pueris.
7. Galgalus quomodo ſanet ictericum.
8. Quo pacto lupi ingerant raucedinem.
9. Strutiocamelus & teſtudo an viſu ova excludant.
10. Leo cur metuit gallinaceum.
11. De Hiſpaniæ *Zabauriz*, ſeu lynceis. Nec etiam conatus ſolus ad hoc ſufficit.
12. Nec Tactus eſt cauſa faſcinationum.
13. Explicantur variæ experientiæ, de torpedine ictu hyænæ umbra; Serpente & quercino folio; vel ibidis penna, vipera, & fagina virgula; veſpertilione & foliis platani capra & eringio, aquilæ pennis, lepore marino, lupinis agninisque fidibus.
14. De Echineide ſeu remora, una fides alterius citharæ invitum provocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligato. De puella napello enutrita, De cadavere ſanguinante in præſen-

præſentia occiſoris, Locus Lucret. explicatus fundamentum Pomponatii.

15. Vis curativa eſt donum Dei & gratia gratis data, natis die paraſceves, & ſeptimæ proli maſculæ & Angliæ Regum chriſmati, Elizabetha an hoc donum habeat.

16 Ideo Tookeri liber diſcuſſus uti vanus, ibidem Polydorus Virgilius diſcuſſus.

17. Miracula vera eſſe ſolius Eccleſiæ Romanæ ſeu Catholicæ.

18. De Regum Francorum vi curativa & eius certitudine pro Fide Romana, contra Cardanum.

19. De Pyrrhi Regis digito ſanante alios.

20. Quidam aliquando contactu ſanarunt.

21. De ſalutatoribus Hiſpan. diſputatum. Navarri locus explic.

22. Veracruzii fundamenta diſcuſſa.

23. Mendacia ſalutatorum & ſuperſtitiones

24. De lapidibus herbis & ſimil. Fundamentum Pomponatii evertitur.

25. De gentilibus S. Pauli.

26. De curatione militari falſo aſcripta D. Anſelmo.

27. De duobus pueris Alb. Magni.

28. De Pſillis & Marſis Alchimi locus.

Cap IV De Magia artificiali.

1. Magia hæc duplex eſt quædam *divinatoria*, quædam *Operatrix*.

2. Operatrix, quædam *Mathematica*, quædam *Præſtigiatrix*. Mathematicæ exempla varia & auctores. Os æneum Alberti Magni locutum non fuit contra Guilhelm. Pariſ. & alios.

3. Præſtigiatricis exempla plurima.

4. Eadem Thaumaturgica & Naturalis dici poteſt; quæ bona eſt per ſe, per accidens mala.

5. Vnde ſæpè Deabolicæ fit velamem,

6. Vti factum in Virgine Colonienſi, Triſcilino Sadechias Iuædus, Eunus, Liodorus Cæſarii Malteſius.

Q. I. An vis characterum, annulorum, ſigillorum & imaginũ ſit, qualem magi contendunt?

1. Opiniones variæ.

2. Imaginum triplex genus, & de ſingulis.

3. De ſigillis & characteribus. Nullam his omnibus vim ineſſe,

4 Sigilla Hermetis, & Lud. Dulcis lib. notatus.

5 Cai. & Pomp fundamenta ſubruuntur Figuræ an vis ſit ulla formaliter, ſive, qua figura.

Q. II. An numeris magicis vis ulla?

1 Quomodo Patres de numeris Philoſophati.

2 Pars abnuens defenditur.

3 De anno climacterico & partu octimeſtri & dierum criticorum numero.

4 De ſeptenario numero.

5 De herba Pentaphylli; de granis heliotropii in ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numeris pſalmorum ſeu muſicis.

6 Quo ſenſu Magi loquantur de numero.

7 C. Pet. Greg reprehenſus, & Patres defenſi.

8 Fabii Paulini liber, de numero ſeptenario.

9 De vi muſices Orphei fuſiſſime diſputatum, & Platonica deliria refutata.

10 Ibidem de Incantatione ſerpentum per carmina.

11 Antidota contra platonica deliria à Fabio paulino relata.

12 Eorum fundamenta diſcuſſa.

13 Septem modi fundamentis malis innixi exploduntur inter hæc quoque Macrobii locus, Magnes: Pandaura, Androdamas. Automata Ferd. II. Archiducis, Speculorum infectio, Echo. Selenites, Theriaca, Marſilii Ficini regulæ notatæ, & Tarantulæ morſus & curatio.

Quæſt III An verbis & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut alia mirifica perficiendi?

1 Varii errores, & eorum fundamenta.

2 Vera ſententia; explicatur & probatur ibidem poculo Zelotypiæ.

3 Triplex ordo in rebus, Naturalis præternaturalis, & ſupernaturalis. Naturalis operatio quot modis ſumatur fusè explicatũ & clarè; item artificialis ordo quod, quid, & quantum poſſit.

4 Spondani error.

5 Pomponatii futilia fundamenta item Ferrerii.

6 Origenis, & Pici & Petri Gregorii dicta diſcuſſa.

7 Tria Stulta Magorum Fundamenta pro efficacia vocum, ibi culpatur Ananias, qui incautè quædam de hac re.

8 Quomodo Deus nomina rebus vocat Pſal. 146. v. 4. & Quomodo quorundam nomina ſcripta in cœlis, Luc. 10. v. 19.

9 Nomina non ſignificant per influxum cœleſtem.

10. Complexæ orationis non eſt vis major quàm incomplexæ: ubi quartum Magorum argumentum & maxime Magicum pro efficacia verborum, ſoluitur argumentum Agrippæ.

11. Circumſtantiæ, quas addunt, variæ & vanæ; & concluſio quæſt.

Quæſt. IV. De amuletis & periaptis.

1 Romanorum amuleta; præfiſcini, Græcorum quoque & Iudæorum Phylacteria, varia eorum nomina.

2 Chriſtianis quæ licita, & quæ non ibi Ciruelus notatus, & quæ vis horum, & Hiſpanico de Gagate pueris appendi ſolito.

3 Reliquiæ SS. & benedicta licitè geſtantur pro his D. Baſi. Incertus, Chryſoſt. & Hier. explicati contra Scaligerum.

4 Superſtitioſa vero phylacteria ut Alexandri Magni numiſmata & D. Leoni falſo inſcripta oratio damnantur.

5 Hæretici uſi his falſis periammatis.

6 Falſa in quibus vana Angel. nomina, quæ ſcriptura non novit: & de his decretum Concil. Rom. ſub Zacharia contra Adelbertum & Clement. Hæreticos in Germania.

Cap. V. Ars aurifactoria, quam Alchimiam vocant, ad quam Magiæ ſpeciem ſit referenda?

Quæſt. I. An hac arte verum aurum conficiatur.

Sect. I. Quid nominis; ſit & quando hæc ars inventa.

1 Alchimia nec Græcum, nec Arabicum, ſed Hebræum vocabulum. Ægyptus non vocata Chemia; ſed Chamia, ſive Chammia. Item Mitzraim ſeu Maſra Alchimia cur Spagirica dicta. Manilii locus explicatus.

2 Chymices totius laudes, ampliando explicata inſcriptio vetus.

3 Chryſopœiæ quæ origo & antiquitas; reſutantur fabulæ multæ ſemi-blaſphemæ. De Adamo, de Noe, de Moſe & ſorore eius Maria, de Salomone.

4 De Pandoræ poculo, vellere Colchico, de femore aureo Pythagoræ, de Crateiæ ſacro terræ opere. Locus Eſdr. 4. cap. 8. v. 2.

5 Fuit certius hæc ars ſub Caligula ex Plinio; & Diocletiano ex Suida. Græci de ea ſcriptores Zozymus & Nicephorus Blemmidas. Præcipuus non primus ſcriptor Gebrus Arabs.

Sect. II. De efficacitate artis in auri productione.

1 Tres de ea ſententiæ, imò quatuor; & earum aſſertores relati.

2 Argumenta putantium non poſſe aurum verum, effici, oſtenditur ea non probare.

3 De Lapide philoſophico & de eiuſdem materia & modo conficiendi.

4 De natura metallorum.

5 Ea eſſe inanimata, nec vivere.

6 De metalli generatione Paracelſiſtarum locutiones impropriæ.

7 Aurum facilius gigni ex metallo, quàm in venis metallum, ibi Auri cauſa efficiens. De ſandaracha, orichalco, ſtomomate.

8 De metallorum, præcipuè auri materia. ea duplex, remota & proxima.

9 Ariſtotelicorum doctrina defenſa, de remota, Chimycos ſententia explicata & defenſa, conciliataque, nempè de proxima, quomodo reſolutio fiat in hæc princip. proxima.

10 De artis & naturæ poteſtate ac vi.

11 An metalli unica ſit ſpecies, aurum; ibi defi-

definitio metalli. Diverſitas ſpecifica non benè probatur per definit. generis.

12 De aberratione naturæ à ſcopo poſſunt imperfecta & etiam monſtra de inferioribus ſuis prædicari.

13 Poteſt inanimatorum ſpecie differentium materia proxima eſſe eadem, aliter atque aliter diſpoſita.

14 Cur citius aurum fiat per artem, quam per naturam.

15 An gemmas ſic poſſit veras producere. Agens principale hic eſt ſemen auri.

Sect. III. De eadem efficacitate.

1 Probabile eſt ſic aurum produci poſſe argumentis quinque ſuadetur, quibus admiſcentur hæc: Calor ignis ad varia efficax, ut & nativus.

2 Variarum transformationum experientiæ. Ex cadavere veſpæ & crabones. Ex fimo ſcarabæi, Et Baſilico ſcorpii. Ex auripigmento olim aurum, Cayri fornacibus educuntur ex ovis pulli. Galena plumbi venæ. Vermiculi mutantur in muſcas. Sal, bitumen, atramentum artificio fiunt, non minus quàm natura. Triticum & ſiligo mutatur in invicem Lolium commutatum in triticum. Calchitis migrat in Miſi. Ligna per aquam lapideſcunt, Fructus arborum, & fruſta navium fiunt anates in Scotia.

3 Dæmones ſaltem norunt modos tranſmutandi metalla.

Sect. IV. An aliqui verum aurum fecerei

1 Negatur à multis ob quatuor argumenta.

2 Sed fit credibile exemplis defenſis: anonymus Gallus quidam. Arnoldus Villanovanus. Ber. Trevis. Raim. Lullius. Anton. Târuiſin.

3 De Græculo tempore Anaſtaſii.

4 Reſpondetur exempla impugnantibus, explicatum cap. ſpondent. de crimin. falſi, in extrav. Teſtimonia pauperum, vel ſociorum aut familiarium quæ admittenda. Nemo ultimum artis ullius apicem conſequitur.

Quæſt. II. An Chryſ pœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

1 Secundum ſe eſt ingenua & pars Phyſices quoad Theoriam, aut Mechanices quoad applicationem ignium &c. inſtrumentorum.

2 Ipſi Chimici vel mechanici vel Philoſophi.

Quæſt. III. Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat?

1 Sub diſtinctione pertinere ad omnes oſtenditur exemplis.

2 Exempla Naturalis.

3 Exempla Dæmoniacæ.

4 Exempla Deluſoriæ.

Quæſt. IV. Licita an illicita ſit Alchimia?

1 Diſſentiunt Authores.

2 Iure communi non eſt prohibita, explicantur cap. Epiſcopi. 26. quæſt. 5. & cap. ſpondent. de crim. falſi. In extrauag. com.

3 In foro conſcientiæ pauciſſimis eſt permiſſa propter circumſtantias varias finis, modi, temporis & perſonæ.

4 Peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchimico quo pacto liceat vel. Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & utenſilia. Nunquam admiſcendum monetæ, ſtultum hinc lucrum petere, peccatur etiam per curioſitatem, & quam hoc ſit periculoſum.

5 Peccatur ratione modorum, ſive mediorum, ſi ex ſuperſtitione vel pacto, cum dæmone agatur. Alchimiſtæ multi Magi vel ſaltem ſuſpecti Præſumptio Magiæ eſt contra Alchimiſtas & de facto fit adhibitis ſuperſtitioſis, vergunt in maleficium philtrorum vel venenorum. Peccatur etiam quando ſacræ ſcripturæ verbis vel ſacris picturis abutuntur.

6 Peccatur ratione temporis, malè impenſi aut omiſſis aliis opportunis, ad quæ quis tenebatur.

7 Peccetur ratione perſonæ, quia non ſatis dives, parvi judicii, aut ingenii. Gaudentes decipere, ſeu verſipelles Incontinentes, ut luxurioſi & iracundi. Variabiles, inconſtantes, impatientes, indocti & philoſophiæ imperiti, ſuperbi, curioſi, impii, iniuſti, non timentes Deum, neo proximum amantes, vel impuri.

8. Quomodo quiſque ſeipſum debet examinare. Quomodo confeſſarius ſe debeat gerere cum alchimico pœnitente. De opinione putantium poſſe hominem hac arte verũ gigni.

9 Lex Angliæ deberet ubique promulgari & ſervari, ut non niſi Principis permiſſu hæc ars exerceatur à ſubditis.

10. Sed & non niſi à Principibus, aut valdè opulentis.

11. Opinio illa communis Iuriſtarum non excuſat à peccato in hac re ; & quare.

12. Quam vim ubique debeat obtinere dict. cap. ſpondent.

CAPVT I.

De Superſtitione & eius ſpeciebus.

1. ETymologiam nimis curioſè D. Iſidorus *a* ſcrutatur his verbis: *ſuperſtitio dicta eo, quod ſit ſuperflua, aut ſuperſtatuta obſervatio. Alii dicunt, à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites, per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadam, neſcientes quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari aſciſcunt. Lucretius autem ſuperſtitionem dicit ſuperſtantium rerum, id eſt, cœleſtium ſeu divinarum quæ ſuper nos ſtant: ſed malè dicit*] non malè ſi analogiam, ſed ſi mentem ſpectes. Nam Epicureus poeta nullam Deo rerum humanarum curam eſſe cenſebat, & ideò ſupremi numinis timorem *ſuperſtitionem* vocabat, eò quòd, quaſi horribili aſpectu, timor iſte mortalibus ſuperſtet & impendeat, alludit enim aduersùs illos Lucretii *b*.

Humana antè oculos fœdè cum vita iaceret
In terris oppreſſa gravi ſub relligione.
Quæ caput à cæli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans.

nam Lucretio, ut & aliis gentibus, *religio* ponitur pro ſuperſtitione. Etymologia autem illa etiam Servio placuit: cui *c*, *ſuperſtitio eſt, ſuperſtantium rerum (id eſt, cœleſtium & divinarum, quæ ſuper nos ſtant.) inanis & ſuperfluus timor.* De ſenibus quod addit Antiſtes Hiſpalenſis, non eſt eius commentum: ſic enim Donatus, vel quiſquis ille: *d ſuperſtites ſunt ſenes vel anus, quia ætate multis ſuperſtites jam delirant. Vnde & ſuperſtitioſi, qui Deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti.*

2. Chriſtianis ſcriptoribus nomen ſuperſtitionis in malum ſumi ſolet, etiam in illo D. Pauli: *e Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſos vos eſſe video.* Syriacè eſt, nimios in cultu dæmonum. Græcè δεισιδαιμον. ςέρυς, æquo ſuperſtitioſiores: eò ſcilicet, quòd vanô dæmoniorum timore lapides, ligna, ſpiritus, ignota quoque & ambigna numina, colerent. Quô ſenſu gentilium errorem Patres *Superſtitionem* nuncupant, non *Religionem*: niſi additâ vanæ vel falſæ denotatione.

3 Quo-

a *lib. 8. Orig. c. 3.* b *lib. 1.* c *in VIII. Æneid.* d *in Teren. Andr.* e *Act. 17. v. 22.*

Quoniam inter *Religionem & Superſtitionem* multum intereſt. Synæſius rectè δεισιδαιμονίαν ait vitium eſſe virtutis εὐσεβείας perſona circumdatum, ep. 67. *Non enim philoſophi ſolùm* (ait Cicero *a*) *verùm etiam maiores noſtri Religionem à ſuperſtitione ſeperaverunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, ut ſui ſibi liberi ſuperſtites eſſent, Superſtitioſi ſunt appellati, quod nomen patuit poſtea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent & tanquam relegerent, ſunt dicti religioſi ex relegendo, ut elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus ineſt vis legendi eadem, quæ in religioſo. Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo, alterum vitii nomen, alterum laudis.*) Adſcripſi verba ut legenda cenſeo ex Lactantio: *b* ex quo & D. Auguſtino *c* corrigendus. Non Marcellus eadem aliter referens: Nonius etiam vult *Superſtitioſos* dici, *quod præ cultura deorum cætera ſuperſedeant*. id eſt, negligant: itidem & *religioſos quaſi relinquoſos* (ſic membranæ) *quod cæteris relictis, ſolis ſacrificiis deſerviant*, ridiculum comment. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ ſolet argumentorum vi & copiâ Ciceronis diſcrimen refellit, & concludit, *Religio veri cultus eſt, Superſtitio falſi.*] hoc præclarè: non ita quod ſubdit: *Omninò quid colas intereſt, non quemadmodum colas aut quid precere.*] parum id conſideratè dictum: nam ſuperſtitio quoque naſcitur, ſi quod oportet coli (Deum optimum Maximum) non ut oportet colas aut precère.

4. Religioni duntaxat locus: Si qui uni ac vero Deo ſupplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi noſtri. *Religionem definiunt virtutem, quâ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus*, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu poſitum, quod cùm debito honori detrahat, *irreligioſitas* vocatur: alterum in exceſſu, quod non quidem verum cultum æquô maiorem exhibet: (quis enim, quantum par eſt, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immenſæque majeſtati?) ſed ideò nimium: quia nec verum, nec bonum, ſed ſuperfluâ quadam circumſtantiâ vitiatum quæ, quòd perperam & in Dei potiùs iniuriam, quàm honorem, materiæ debitæ adiicitur: ideò in exceſſu poſitum vitium vocant. *d* Cùm enim bonum idem ſit quod perfectum, omnemque defectum ſivè vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, niſi quod idem ſit bonum: perſpicuè intelligitur, ſi mali quippiam in cultu divino reperiatur, verum cultum eum non eſſe, quarè nec *Religionem* dici poſſe. Deindè cùm *Superſtitio* omnis, nomine ſuo vitium in cultu ineſſe indicet, conſequitur nullum cultum qui ſuperſtitioſus ſit, verum cultum vocandum: atque adeò ſuperſtitionem omnem falſi cultus eſſe, ut Lactantius dixerat. Sed falſitas iſta non uno tantum ex fonte, ut putabat, ſed ex duobus oritur. Capitalis omninò eſt quem ille non ignoravit: ſi videlicet id, pro Deo colatur, quod Deus non eſt: hunc noſtri nominant *Superſtitionem falſi cultus*. alter minùs eſt deleterius, ſæpè tamen lethalis, ſemper noxius, quem Firmianus perperam videtur à ſuperſtitione excludere, ſi cui, qui debetur cultus, non quo

a *lib.1. de nat. Deor.* b *l.4. c.28.* c *lib.14. de civit. Dei cap.30.* d *vide Gregor. Valentiam. 22. diſp. 6. q. 10. punct. primo.*

quô debetur modô, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus ſuperſtitionem*, eô quod non, qualis debetur. Prior generali nomine ſolet *Idololatria vocari*; quia quidquid, cùm non ſit Deus, uti Deus adoratur, idolum nominatur, juxta illud a: *Omnes Dii populorum idola*, hoc eſt, vanitas & inania, nihilque minùs quàm quod volunt haberi. Nam vis iſta eſt vocis Hebrææ ELIL. Poſterior nomen ſuum retinet, nec proprium, quod ſciam, aliud habet: nec impoſuit D. Auguſtinus, b contentus deſcripſiſſe, cùm de imaginariis indebiti cultus ſignis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumque obſervationum curam petinent. quæ non ſunt divinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè conſtituta, ſed per privatas appellationes rerum temporalium corda diſſipant miſerorum.*]

4. De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis diſputatio inſtituitur: de falſi tantùm cultus ſuperſtitione differendum; cumque ea duas ſpecies complectatur *Expreſſam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè transfertur in creaturam ut cùm Iudæi vitulum, Ægyptii Anubim, Romani Quirinum coluêre; *& Tacitam*, ſive ut alii vocant *Implicitam*: nos illam quoque priorem nunc miſſam facimus, contenti, quæ ad poſteriorem pertinent, & ſunt obſcuriora, pro modulo noſtro elucidare. Tacita idololatria eſt omnis magia prohibita, ut ſuô locô oſtendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiúſque diviſione, & Magorum variis nominibus.

1. MAgiam vniverſim ſumptam definio terminis latiſſimis, *ut ſit ars ſeu facultas, vi creata, & non ſupernaturali, quædam mira & inſolita efficiens; quorum ratio ſenſum & communem hominum captum ſuperat.* Vſus ſum terminis latiſſimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam c ſecutos, dum pomeria circumdant ſtrictiora, artificioſam & naturalem excluſiſſe. *Artem* dixi, ſeu *Facultatem*, pro quavis cognitione & operatione, apodicticâ, topicâ ſcientiam gignente vel non gignente, mechanica vel liberali, artificiosâ vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, ſuperſtitioſâ; vel vitii experte. *Efficiendi* vocabulum pro omnis mentis, animi, ſenſus, aut membrorum functione poſui. *Vim* intelligo, ſivè rei adhibitæ, ſivè perſonæ adhibentis, hominis nempè, vel dæmonis. *Creatam & non ſupernaturalem* nominavi, ut excluderem vera miracula; quæ ſolius Dei ſunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* denique *captus & ſenſus* mentionem inſerui, quia multorum magicorum effectuum cauſa ſoli ſapientiores, qui omni ætate pauci, conſequuntur.

2. Tam latè ſumptæ Magiæ diviſio petenda ex cauſis, finali & efficiente. *Ab efficiente*, dicitur diviſio in *Naturalem*, *Artificioſam & Diabolicam*; quia cuncti effectus eius adſcribendi ſunt, vel inſitæ rebus naturæ, vel humanæ induſtriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finalis cauſa*, rectè diſpartias; primò *in bonam*, ſi bonâ intentione & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificioſæ ac naturali) & *in malam*, cujus nempè finis vel media, quibus utitur, prava ſunt: hæc peculiaris eſt Magiæ prohibitæ; quàm idololatriam tacitam & ſuperſtitionis ſpeciem eſſe diximus.

Hæc

a *Paral. 16. v. 26.* אלילים b *lib. 2. de doct. Chriſtian. c. 23.* c *relict. de Manum. 8. Angles in floribus ad 2. d. 7. & alios.*

Hæc prohibita Magia ſic deſcribi poteſt, *Facultas ſeu ars, qua, vi pacti cum dæmonibus initi, mira quædam, & communem hominum captum ſuperantia, efficiuntur.* Dixi, *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pactô tacitô vel expreſsô nititur, vt ſuô locô docebo. *Tacitam* vocant *idololatriam.* Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidam & munifico, à quo aliquid conſequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis ſui obiecti, quatuor quaſi ſpecies huius tacitæ idololatriæ, ſeu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt duntaxat extraordinarij & miri effectus cognitio vel operatio quæratur; & tunc ſibi nomen *Magiæ ſpecialis*, ac ſtrictè ſumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel etiam præteritas aut præſentes, ſed arcanas & occultas; conatus iſte *Diuinatio* nominatur: aliquando deſiderat inſtrui & iuuari, non vt proſit, ſed vt noceat alijs, vel vltionem ſumat, huic ſceleri *Maleficium* eſt nomen. Denique ſunt aliquando, quibus decretum eſt, ſine noxâ cæterorum, ſibi vel alijs hoc opere prodeſſe vtilitate vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam ſeu vanam obſeruantiam.* Sic Magia reproba, *in Magiam ſpecialem, Diuinationem, Maleficium, & Vanam obſeruantiam* diuiditur, de quibus ſingulis ordine diſputabimus.

3. Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate, mira nominum varietas apud Hebræos Græcos, Latinos manauit, ad eos ſignificandum, qui ſtygijs hiſce myſterijs forent initiati. Proſequamur præcipuas appellationes. Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, HAOVOTH & IDDEGHONIM; quorum niſi fallor poſterius latiùs paulò patet, ideoque in ſacris litteris illi ſolet poſtponi locis *a* paſſim obuijs. *Aouoth*, à radice אוב, *of*, quod vox reddatur obſcurior & quaſi ex vtre ſtridens. *b* nam OF primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit: ſicut & *Python & ventriloquus*, vocatur, vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens: vel ipſe homo, cui dæmon inhabitat. *c* Græcis etiam ἐυρυκλῆς vtrumque ſignificat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij ἐυρυκλεῖς dicti. quod docent Suidas & Heſychius, & Scholaſtes Ariſtophanis *d* & ex Ariſtophane, Plutarchoque poſſet probari. IDDEGHONI non ſpectat ad Chiromanticos & ſimiles, vt quidam cenſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per AOVOTH, ſiuè ex viſceribus telluris, ſiuè per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vſurpatum: *e* ſiuè ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio & quarto.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quàm quid Magus conetur, reſpiciunt, patentque latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAS, KASAM, GHONEN, ad omnes

 vero

ידענים האובות a *Leui. 19. verſ. 31 & 20. verſ. 6. Deut. 19 verſ. 11. 4. Reg. 23* v b 941 *Eſai. 8. v. 16. & 19. verſ. 3.* c *Reg. 28. verſ. 7. & 9.* c *Vt docui pluribus comm in Iſa. c. 8. verſ. 19.* d *Suid.* & *Heſych. in voce.* ἐυρυκλῆς *Plutar. lib. de effectu oraculor. Ariſtophan. in Veſpis, & ibi. Scol.* e *ſup. lit B.*
קסם נחש

verò incantationes, CHABAR &. LACHASCH; ad omnem denique Magicam in genere. CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAS ſignificat augures, & omnes alios coniectores vanos: qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Ioſephus finxit. *a* hæc diuinatio prohibitæ multis locis *b*.

KASAM ſignificat vniuerſim diuinare, vndè KISAM diuinans ſeù ariolus, & KESEM diuinatio. ſumitur etiam in malam partem de quacunque, rerum quoque non fortuitarum, prohibita coniectatione. paſſim in SS. eius mentio obuia eſt *c*.

GHONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur *d* etiam Onirocriticis *e*. quarè perperàm Rabbini recentiores reſtringunt ad eos, qui ſuperſtitiosè dies & tempora obſeruant, fauſtáne ſint an infauſta. ſed hoc genus ad omnia pertinet.

CHABAR *f*. & LACHAS *g*. quomodo diſcrepent, nondum inueni; quarè (ni fallor) idem ſignificant, nempè ἐπαοιδὸν, Incantatorem, ſeù (vt Gentiles vocabant) exorciſtam, qui profanis ſeù malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falli puto Abenezram. Ben-Natam & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeù bonam Magiam videntur referre. Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam ſeriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fœderati, diuinant *g*. vel præſtigioſa miracula operantur *h*. immò & quoſcumque incantatores & veneficos comprehendere probatur. quia LXX. modò vertunt expoſitores, ἐξηγητὰς *i*: modò φαρμακοὺς veneficos *k*. modò ἐπαοιδοὺς incantatores *l*. Vulgatus quoque noſter aliquando vertit coniectores *m*. aliquando verò ariolos *n*. aliquando maleficos *o*. vt iſtorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffuſum eſſe.

Denique MECHASSCHEPHIM vox, eſt orta ex radice, CASCHAPH, ſignificans quemuis maleficum præſtigijs, vel alijs quibuſuis malis artib. magicis, vtentem Ideò noſter tam latè interpretatur, maleficos, *p*, maleficas artes *q*. maleficia, *r* aut veneficia, *s*.

4. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis ſuſpectus, & ex profeſſo ſagarum patronus, qui lectoribus conaretur perſuadere hoc vocabulum, ſaltem in lege Exodi XXII. cap. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò, quia radix nominis, CASCHAPH, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis

לחש חבר עונן a *Gen.* 14 *v.* 5. & 15. b *Leuit.* 19. *verſ.* 26. *Nu.* 23. *v.* 23. & 24. *verſ.* 1. *Deut.* 18. *v.* 10. 2. *Par.* 33. *v* 6. c *vt d. ver.* 23. &c. *verſ* 10. 1. *Reg.* 28. *v.* 8. *Reg v.* 17 *Iſa.* 3. *v.* 2. *Ierem.* 27. *v.* 9. *Ezec.* 12. *v.* 28. d *d loco. Ier.* & *Mich.* 5. *v. v.* 12. e *vt Deu.* 18. *verſ.* 10. & 2. *Par*, 33. *v.* 6. f *Iob.* 40. *ver* 25. & *Pſ.* 77. *v.* 6. חרטמים g *Id v.* 6. *Ec c.* 10 *v.* 11. h *vt Gen.* 41. *verſ.* 8. & 24. i *vt Exod.* 7. *v* 11. & 22 & 8. *v.* 7. *ac.* 18. *c.* 9 *v.* 11. k *vt n Geneſ. ſupra* l *vt in Ex ſupra.* m *in Exod.* n *in Gen.* o *Daniel.* 1. *verſi.* 20. & 2. *ver.* 2 p *In Exo ſupr.* כשף מכשפים q *Exod.* 7. *v.* 11. & 22 *v.* 16. r 2. *Para.* 33. *verſ.* 6. s *Iſa.* 4. *verſ.* 1. & 2 *Ierem.* 27. *ver.* 9. *Daniel.* 2. 2. *ve.* 2. *Mic.* 5. *verſ.* 12. *Nahum* 3. *ver.* 0. *Malach.* 3. *v.* 5. t. 4. *Reg.* 9. *verſ.* 22.

tionis reſtrictionem poſtulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem reſtringatur, id contingit rei, quæ deſcribitur, conditione hoc poſtulante. Sic Exod. 7. reſtringitur ad præſtigiatores propriè dictos, de quibus tantùm agebatur: ſic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus; apud Danielem, pro ſomniorum interpretibus. Det aduerſarius locum vllum, vbi pro ſolis Venenarijs vſurpetur. Benè eſt, quòd duo tantum loca adduxit. Vnum de *a* Iezabel, quæ clanculum venenis, & non ferrô palam atque cædibus in prophetas graſſari fuerit ſolita. Quantò veriſimilius eſt fœminam inſano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, alijſque philtris Achabum, & alios dementaſſe, vt ibidem benè, poſteriore locô, cenſuit Toſtatus. Sanè antè Iezabelem Magiæ ſuſpecta non fuit Samaria; poſteà, per hanc fortè exercitam, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vſurparetur. Vndè & IESV Domino obiectum, *b Samaritanus es, & dæmonium habes, ut* quaſi genti proprium eſſet; cum dæmone commercium habere. Quarè & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit, *ego dæmonium non habeo,* quaſi dicat, cum dæmonio paredro, vel eurycli fœderato, nulla mihi familiaritas intercedit, qua propter nec Samaritanus ſum: & poſt Chriſtum Dominum, ſollemnes Samariæ Magi principes eorumque ſcholæ Simonianorum ſcilicet, & Menandrianorum.

5. Secundum adfert locum Exodi c. 22. eò quod Lxx. verterint φαρμακοὺς: quod ipſe contendit ſolos venenarios ſignificare: tam bonus certè Græcus, quã bonus Chriſtianus: refellitur ipſa conſuetudine Lxx. Interpretum, quos conſtat eâ voce latius vti. Primò, quia Exod. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi conſtat agi de præſtigiatoribus: nam & incantationem ſeù præſtigias ibi vocant φαρμακίας; & quos antè φαρμακοὺς dixerat, ijdem ab illis vocantur ἐπαοιδοί, Deindè æquè diffusè ſumpſerunt in Paralipomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi ſunt diuinatores. Quartò quia inter ſomniorum interpretes, apud Danielem, recenſent φαρμακοὺς. Tam ergò latè ſumunt hoc vocabulum ſeniores iſti Hebræorum doctiſſimi: quod verò periti id faciant, ſi putarem operæ pretium, & antè non alij id feciſſent; probarem Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis, Theocriti & aliorum veterum teſtimonijs. Ioſephus vt non ſuffragatur aduerſarijs, ſic nec nobis refragatur. Pro nobis ſtant Philoſoph. lib. de ſpecialibus legibus circa medium, & Catholici Patres *c* pleríque qui legem illam Moſis ad omnes Magorum ſpecies retulerunt: Hæc de Hebraicis.

6. Græcis ſua quoque ſunt nomina: quæ, ſtrictè ſumendo, differunt: nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις Ariolum ſeù diuinum, φαρμακεὺς Venenarium, γόης Præſtigiatorem propriè ſignificat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magiam porriguntur. γόης etiam quemcumque denotat

a 4 *Reg. 6. verſ 22* b *Ioan. 8. v. 48. & 8.* c *D Hieron. in Ierem. & Daniel. D. Aug. l. 21 de ciu. Dei, c 6 Iſych. l 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban. & alii add. c zz Exod.*

tat impoſtorem. Videas illa tria Homonymôs coniungi à Platone, Syneſio, Herodoto, Chryſoſtomo, & Heſychio. Adde quæ habes inferius l.5.ſect.16.litt. *yy*.

7. Sic Latinis alia eſt propria ſignificatio, alia per extenſionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosque traductum, initio Perſis & Chaldæis in honore fuit *a*, vt proprium Sacrorum antiſtitibus, Regum moderatoribus, philoſophis atque Theologis, in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè ſoli, qui malis pharmacis lædebant, & *venenarii* vocantur: poſtea de incantatoribus hoc nomen vſurpatum, & cunctis Theſſalis accommodatũ vani (apud capitolium.) *Arioli*, *Augures*, *Aruſpices*, *Chaldæi*, *Theſſali*, *Gennethliaci*, ſæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferant; deſumpto nomine, vel à famoſa illa & crudeli Repinâ Lamiâ, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij, vel à ſuccubis dæmonibus, de quibus Phyloſtratus: vel à feris Lybicis, de quibus Dion. Sophiſta *b*. *Striges*, ab infauſta, & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre *c*. Veteribus etiam Romanis apud Apuleium dictæ hæ mulieres ſunt, *veratrices*, quod diuinandi ſcientiam profiteantur, vt ſolent illæ feces, quæ ſe iactant Ægyptias, colluuie omnium populorum ac nationum: veteres enim *verare* dicebant: Ennius *ſatin vates verant ætate in agunda* fortaſſis & *veraculæ*, vt conijcit vir doctus apud Suetoniũ in Vitellio: *Nullis infenſior quam veraculis & Mathematicis.* Idem cenſet ab hoſtili maleficio, de quo libro tertio agendum dictas olim *Simulatrices*, à feſto: & *Fictrices* à Tertulliano. Longobardi ſuis legibus *Maſcas* nominant: eò fortè, quòd in conuenticulis ſuis laruis ſe tegant; *d* vel quod deformi ſpecie oris vt ſunt pleræque, laruis ſeù maſcaris, quàm fœminis ſimiliores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet ſortium ſurpeſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur *e*. Sed Theologi & Iuriſperiti poſteriores cum nefando ſtrigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eoſdem, & *ſortiarias*, vocatos comperio iam indè ab Hincmari Remenſis Archiepiſcopi æuo *f*. Hi venefici ſimul & Dæmonis vaſalli Ligij ſunt, quarè poſſunt etiam dici *Satanici-Venenarii*. Horum crimen vetus, & antè CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Eriſichto Lucani, Martina Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apulei. Nomen *ſortiariorum* recentius eſt.

CAPVT III.

De Magia naturali ſeu Phyſica.

1. QVi ſupra mortales omnes Magicis dediti fuêre, Perſæ; à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidère Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum *Oromazum* vel Oromagdam; quem Solem cenſebant, & malum alterum *Arimanem*, ſiuè Plutonem: *g*. deindè ab his numinibus du-

a *Hieron in c.*2, *Daniel. Apuleus* 2. *Apol. Heſych.* & Suidas. b *Vid. Adagi. Lamiæ turres*, & *communen, noſtrum in Senecæ Tragœd.* c *Vide comm. in Medeam v* 73.z. d *Remig* 11 *dæmonolat.c* 18. e *extra tit. de ſortileg.* f *cap. vlt.* 33.q.1 g *Plutarc. l. de Iſide* & *Oſyride. Laertius initio ſuæ hiſtoriæ Agathias* & *alii.*

plicem Magiam deduxerunt; vnam quæ ſuperſtitioſa tota, cultum falſorum Deorum tradebat, & hujuſmodi plura; alteram, quæ naturas intimas rerum callebat, quam Perſis utramque Apulejus a adſcribit.

2. Fallax prior & nociva, ſatis diabolum indicat auctorem, qui ante diluvium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus; ab hoc, ejus poſteri Ægyptii, Chaldæi, Perſæ: ſic enim interpretor D. Clementis verba b de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines quod dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, id eſt, magicis invocationibus poſſent: ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum ſubtractô pietatis lumine, impietatis fumo repleverunt. Pro his & aliis nonnullis cauſſis diluvium mundo introductum eſt, & omnes, qui erant ſuper terras, deleti ſunt, exceptâ Noe familiâ, qui cum tribus filiis eorumque uxoribus ſuperfuit: ex quibus unus Cham nomine, cuidam ex filiis ſuis, qui Mezraim appellabatur, à quo Aegyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus, malè compertam Magicam tradidit diſciplinam hunc gentes quæ tunc erant* Zoroaſtrem *appellaverunt; admirantes primum Magicæ artis auctorem, cujus nomine etiam libri plurimi ſuper hoc habentur, &c.*] addit hunc poſtea ictum fulmine, *Zoroaſtrem* quaſi viveus aſtrum, & dictum, & pro Deo habitum.

3. Zoroaſter non unus, ſed multi fuêre (nam Goropius nugatur qui nullum putat fuiſſe) Primus iſte Chaldæus Magiæ inventor: falluntur Sixtus Senenſis & alii, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum geſſerit, de quo Plinius, Iuſtinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, ſive Armenii filius, juxta Clementem Alexandrinum; ſive Oromazi, juxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuiſſe diverſos, ut cenſuit Fr. Patricius. Suidas videtur primum cum ſecundo confundere, non quartum aliquem ſuggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illum Chaldæum: ſecundum Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armenium genere; non Armenii filium, de quo Clemens: ſed alium Hoſthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroaſtri Aſtronomi meminit, & Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Proconneſii mentionem facit Plinius, omnes hi Magi fuêre. Sic etiam de dæmonibus agens Lactantius c, *Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adſpirationibus conſtat, &c.* Idem aſſerit & D. Cyprianus, & addit d Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe, huic famoſos alios addit Tertullianus, e his verbis; *Hoſthanes, Typhon, & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, Berenice, publica jam litteratura eſt, quæ, &c.* His conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas f. & cum Euſebio, g D. Auguſtin. ac Marcellinus.

4. Zoromazdis meminit Suidas, Azonacis Plinius, eumque facit præceptorem Zoroaſtris. Corrupit vocem Noachi: ab hoc enim Cham & filii ejus Chus Magiam bonam edocti. Scripsêre etiam

a *Apol. 1.* b *lib. 4. recogn* c *l. 2. c. 14. idem affirmat c.* 16. d *l. de Idolanitate c. 16.* e *lib. de anima, c. penult.* f *l. 1. contra gent.* g *Euſeb. l. 10. de præparat. Auguſt. l. 12. de civ. Dei, Marcell. hiſt. l. 13.*

etiam Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus libris 4. de dæmonibus: & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideò Theurgus vocatus, de quibus, Suidas & Proclus conſulendi, Porphyrius citat quendam Palladem, & Symbulum, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum Philocomum, Demoſtratum Lydum, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum, quorum impiis ſcriptis utebantur Gnoſtici. Picus teſtatur etiam legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodie tantum exſtant, Zoroaſtri χαλδαϊκά ſeu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Fran. Patricius, obſcuritatis majoris, quam utilitatis: in quæ exſtant comment. Græca Plethonis & Pſelli.

Naturalem verò legitimamque Magicen cum cæteris ſcientiis Adamo Deus largitus: à quo poſteritas docta, per manus & orbem eam propagavit: de hac arbitror intelligendum, quod ex Thalmudicis Quincarboreus in cap. 5. Threnor. tradit Sanhedritas Iudæorum Magiæ peritos eſſe debuiſſe. Ea (ut Pſellus *a* & Proclus advertêre) nihil eſt aliud, quam exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, quâ cœlorum ac ſiderum curſu & influxu, & ſympathiis atque antipathiis rerum ſingularum obſervatis, ſuo tempore, loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ cauſarum ignaris præſtigioſa, vel miraculoſa videntur. Velut cum Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit; *b* quam vim Callynomio piſci tribuunt cum Galeno *c* plerique item. cum tympani ex lupina pelle ſonus aliud tympanum, ex agninâ tenſum, diſtenſum diſrumpit: *d* cum Venetiis Turca quidam liquato plumbo manus lavit innoxius *e*, illuſtria quoq; illa quæ narrat B. Auguſtinus lib. de Civitate Dei c. 4. 5. & ſexto de pavonis carne neſcia putreſcere; de paleis frigore ſuo nives cõſervantibus, & calore fructus maturantibus, vi contraria: de calce quæ cum ignitam in ſe vim habeat, aquis accenditur oleo infuſo non accenditur, de Agrigentino ſale, qui liquatur igne; aqua verò induratur & crepitat: de magnete, de Epyri fonte & ſimilibus his addunt alii patres. *f* de dictamno, quo cervus ſagittas expellit, & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. Confirmat Plinius *g* de Pſyllis & Marſis odore ſerpente ſoporantibus & impunè laceſſentibus de Picis *h* Martii herba cuneos adactos expellente: unde communis fabula increbuit eam ſeras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, *i* de veneno, Tarantulæ ſeu Phalangii Calabri, à quo morſis non aliud vitæ & remedii præſidium, quàm ſi certô muſicæ ſonô ſatiare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congeſsére Ariſtotrles (ſi auctor ipſe libri de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Alvernus opere pereruditо, de univerſo *k*, & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus*;

a *Pſellus de dæmonib. Procl. l. de Magia.* b *Tobiæ 7.* c *Gal. l. 10. ſimpl. medicam. Plinius Aelianus & alii.* d *Oppianus l. 3. Cynege.* e *Cardarnus l. 6. de ſubtil. Boiſteau Hiſt. Prodigio c. 8.* f *Tertullianus l. de pœnitentia c. ult. Pacianus l. de pœnitent. D Hierouym. in Eccleſ.* g *lib. 7, c. 2.* h *l. 10. c, 10.* i *l. 2. Genial die.* k *partis 2. principal. pag. 3. c. 32. cap. 4.*

ſtionibus; *a* apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti ſuſpecta, ut quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inviſibiles, & argentô vivô inter duas cannas poſitô incantationes impediri. Vt quod Robertus docet, rutam furtô ſublatam, & ocimum cum convitiis plantatum uberius provenire: item ſeptem certæ herbulæ gramina, jacta in ſympoſio, convivas omnes ad rixas & Lapitharum certamina provocare. Nec minus frivola ſunt quæ Ludovicus Dulcis memorat de vi gemmarum per eas effici poſſe, quicquid homo queat imaginari. *lib. de gemmis c.* 1. ô vanam auxeſim! an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti poſſunt exempla, ex Sirenio, Fracaſtorio, & Langio. *b*

5. Naturalis hujus Magiæ peritiſſimum fuiſſe Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flavius Joſephus retulit, *c* ea vel falſa ſunt, vel in illud referenda tempus, quo ſe idololatriæ & omni ſuperſtitioni immerſerat. Tres Magos Euangelicos hâc Naturali Magiâ imbutos volunt nonnulli, & crediderim. Sed an hac ſolâ & non dæmoniaca quoque? poſt Chriſtum Dominum adoratum, certô certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parùm refert. Sanè Theophylactus *d* cenſuit etiam vetita imbutos. De Apollonio Tyanæo *e* videtur Iuſtinus *e* Martyr eum Phyſicis magis annumerare: ſed, ut frequentiùs credam dæmonis uſum operâ, faciunt quæ perdoctè ſcripſit Euſebius contra Hieroclem.

6. Naturalis Magia dividitur in *operatricem & divinatricem*, hæc in abditis & futuris conjectandis verſatur, de qua libro ſequenti diſſerendum nobis copioſè: illa miros effectus producit de qua nunc agimus.

Multi de ea libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt* ſine antidoto, videndum ne venenum aureô Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero removeo, ut dæmoniacos Magos, *Robertum perſcrutatorem*, cujus *Magiam cæremonialem*, & *libr. de myſteriis ſecretorum* Agrippa legerat, & ex iis decerpſerat non pauca; *Picatricem Hiſpanum, Anſelmum Parmenſem, Cicchum Eſculanum, Petrum de Arbono, & Cornel. Agrippam, & Paracelſum*, & auctorem peſtilentis libri ארבעתאל innominatum, ſed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. *Alchindus, Rogerius Bachonus & Geber Arabs* multis ſcatent ſuperſtitioſis. ideò vetitæ lectionis etiam hos putârim. *Raymundus Lullius, & Arnoldus Villanovanus*, ſunt ipſi quoque in nonnullis hæreſeos notati: *e* quarè libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non ſit probè peritus. In eandem claſſem referendus *Thomæ Bungey l.b. de magia naturali*, & eôdem titulô lib. *Gregorii Riplay*, qui poſt mortem necromanticus fuiſſe judicatus dicitur, *Ponceti & Ardoini libri de venenis*, legendi non videntur, niſi à medicis conſcientiæ timoratæ ac piæ: cæteris

a *cap* 4. b *Siren. lib.* 4. *de fato c* 6. *Fracaſtor. lib. de Sympao. & antipat. Ioan Langio epiſt.* 33. c *Libro* 8. *Antiqui.* d *in Matt.* 1. *quæſt* 24. *ad Orthodoxo.* * *Mich. Medina lib.* 2. *de recta in Deum fide cap* 7. *ex Agrippæ libris.* e *Vide Directorium Inquiſitorum Eimericii & Marianum l.* 14. *de rebus Hiſpan. c.* 9. & *l.* 15. *c.* 4.

cæteris ea lectio intuta. In *Cardani de Subtilitate & Varietate* libris paſſim, latet anguis in herba, & indigent expurgatione Eccleſiaſticæ limæ, *Ioan. Baptiſta à Porta*, ſpecioſo *Magiæ Naturalis* titulo ſuperſtitioſa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratia de conficiendo ſagarum ungento, & his ſimilia. De *Antonio Mizaldi Naturalis Magiæ* libro, non habeo quod dicam, quia nondum legi: ſuſpicor, quod facit in *Centuriis memorabilium*, ſuperſtitioſa illum à Naturalib. non ſecreviſſe. *Alberto Magno tributus liber de Mirabilibus* vanitate & ſuperſtitione refertus eſt; ſed magno Doctori partus ſuppoſititius. *Cicchi de Eſculo Comment. in ſphæram Sacrobuſci* inter ſuperſtitioſa ſcripta collocandus *Pomponatii de Incantationibus* opuſculum; certè miratus fui tamdiu tolerari ab Eccleſia, nunc recens & meritò, in Romano indice damnatur: veriſſimum enim, quod ab Anthonio Mirandulano *a* ſcriptũ hôc opere Pomponatium, ſed nec Philoſophum bonum, nec quod fœdius, Chriſtianum bonum exhibuiſſe, cum effectus omnes mirificos cœlorum influxionibus adſcribit, adeò ut velit & religiones & leges, earumque latores ab iis dependere. Quod prorſus eſt impium. Edidêre quidam, *nomine Franciſci Pici Comitis Mirandulani poſitiones Magicas*, in quibus certè ſunt quæ meritò, etiam Bodinus, ut noxiæ ſuperſtitionis reprehendit. Quid ipſe cenſor ille? *Dæmonomaniam* ſuam multis erroribus referſit. nec qui poſtea edidêre, ut emendatam, Antuerpienſes, uti par erat, expurgârunt, Manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem ſatis conteſtantur, nocereque legentibus poſſint, Vndè & ab Inquiſitoribus Romanis, jure optimô, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro univerſæ naturæ*, *ejuſdem Bodini*, ſi Deus vitam dederit, oſtendam alias, plus in eo corpore Rabbinicorum eſſe deliriorum; quàm ſolidæ philoſophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, ut qui leniùs de illis loqui velit erronea, & prorsùs temeraria cogatur vocare, de quo alias. Adeò lubricum & periculoſum de his diſſerere, niſi Deum ſemper, & Catholicam fidem, Eccleſiæque Romanæ cenſuram, tanquam Cynoſuram ſequaris. quæ quidem breviter à me commemorata ſunt, ut juvenibus conſultum, non ut viros doctos irem ſugillatum. Nunc quædam diſcutiamus dubia, undè ſequentium deciſio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cœli adſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium ſuperſtitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Pſellus cum exponit Λόγια Ζωροάστρου, *Magicas verò rationes conſtituunt, à ſummis poteſtatibus, & à terrenis materiebus, compati ajunt ſupera inferis, & præſertim ſublunaria.*] Hos ſecuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras ac numeros ipſi perficiunt, ea produci volunt à virtute iis figuris communicatâ ab aliis figuris ſublimioribus, ex ſympathiâ quâdam naturali rerum inter ſe ſimilium, quatenus hæ figuræ ad amuſſim invicem coaptantur. Quod confir-

a l. 6. *de ſingulari certamine.*

confirmant ſimilitudine non unâ. Primò, ſicut Echo ex oppoſito pariete cauſatur. Secundò: ſicut in concavo ſpeculo collecti radii oppoſitum corpus repercuſſu inflammant. Tertiò, ſicut cythara eôdem modô, quô alia, tenſis fidibus, ſi ferias, alteram tinnitu ſuô cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorum, characterumque ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorsûs frivola eſſe convincuntur.

2. Primò, quia ſimiles illæ, quas in cælo comminiſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quædam (ut Philoſophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quædam ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab invicem diſtinguendi cauſa, ut bene Bartholom. Sibyllanus *a* advertit: & patet ex imaginibus picturiſque Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cœlo eſſe veras urſas, angues, leones, crateres, naves, Pegaſos; ſed hæc, dicis causâ tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla poteſt eſſe efficientia, quâ talis eſt: nec cum vera figura ſympathia, vel amor naturalis: id enim quod non eſt, quem effectum, in eo quod eſt, queat producere?

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciunt. In Echo cuncta ſunt realia entia, homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen ulla parietis cum homine ſimilitudo, ut illarum ipſi dicunt eſſe imaginum. In ſpeculis quoque illis incendiariis, omnia ponuntur reipſa conſiſtentia, nihil confingitur: nec ulla quoque formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem urentem & lignum quod uritur. In cytharis autem, evidens requiritur à parte rei convenientia, intentionis modus idem, fidium concinnitas, cythararum debita propinquitas, ſimilis aeris criſpatio, quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarum hujuſmodi characterumque vires, atque ſimilitudines unquam nugonibus iſtis revelavit? quod revelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent, quæram rurſus à quibus iſti acceperint; quod ſanè mortalium nullus ſolô ſtudiô vel experimento, intelligentiâ quivit conſequi.

3. Præterea fatentur Magi, quaſdam imagines non ad ſimilitudinem cœleſtium illarum, quas diximus, ſed ad ſimilitudinem rei, quam operans animo concepit conficiendas, verbi gratia: ſi magus optet duos committere, duorum inter ſe pugnantium; ſin vero amorem conciliare velit, duorum ſe complectentium effigies ſculpendas: ſi ſecundi aliquid petitur, in rectâ iconis ſuperficie: ſi verò infauſtum quid, in dorſo ſeu averſa parte inſcribendum, quod velis evenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inventorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia ſeipſa vanitatis arguunt & poſtea refellentur *b*. Ex his tamen deliriis pergunt majora ſerere deliramenta.

Primò, ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre, principio id attendendum, ut ætati ejus conveniens planeta deligatur, verbi gratia, ſeni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter, deinde etiam

C planeta

a Peregrinat. quæ. 1. Decad. c 9. quæ. princip 5. q. 1. & 2. *b* infra cap. 3. q. 1.

planeta conveniens affectioni ſeu qualitati inducendæ; ut odio Mars, amori Venus: denique ſignum quod parti, corporis, quam velis juvare vel lædere, præſit, ut ſi capiti aries, ſi pedibus piſces. Nituntur hac ratione, qua cæleſtibus corporibus non Hebræi modò & Græci Gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recentiores philoſophi Itali *a* animam intelligentem tribuerunt.

4. Sed hæc omnia ut ſtolida, ita falſa & periculoſa. Imprimis dicere cœlum aut aſtra ſenſu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitanâ ſynodô, & articulis Pariſienſibus: eſtque erroris & ſcandali plena opinio propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, ut cum alii, tum copioſiſſimè *Eckius & Eſpencæus* *b* docuerunt.

5. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cæli anima figuratè & allegoricè ſunt locuti, ut & ipſa S. S. cujus omnia loca quibus id innuitur, uno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noſter. *c Primò* per *Proſopopœiam*, qua quæ animatorum ſunt inanimis tribuuntur, ut mari videre & fugere, cælis & terræ audire ac placere, &c. *d Secundò* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, ut cum terra dicitur corrupta; vel à Deo judicanda, aut urbi alicui remiſſius futurum. *e Tertiò* per *Hyperbolen*, ut quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reſponſura interroganti. *f Quarto* per *Analogiam & Metaphoram*, ut cum ſol dicitur præeſſe diei, *g* Luna nocti, Luna vocatur regina cæli, ſtellis tribuitur immunditia, aſtra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cælorum. *Quinto non* ex veritate, ſed ex *hominum opinione*, ut cum *h* legimus militiam cæli de aſtris & ſtellis. Quâ regulâ aptè accommodatâ ſolvuntur omnia Pauli Ritii & ſimilium impiorum de animatione cæli argumenta ex ſacris literis vetita.

6. Deinde cælorum & aſtrorum putida illa analogia ad ſingulas ætates & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria eſt? ſane qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & aſtris concedunt? *i* vel potiùs influentias quidem agnoſcunt à motu & lumine realiter diſtinctas: per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) ſed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum, vis eſt aliqua. Sed addunt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam. *Primò* poſſe cælos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere. *Secundo* cælos viventia imperfecta quando naſcuntur ex putredine, gignere per accidens tamen:

a *Archangelus Mercenarius, Balduin. de monte aureo, Paul. Pernumia.* b *Eckius lib de prædeſtinat. Eſpencæus lib. de Animatione cælorum.* c *in* 1. *ſent.* d *Pſalm.* 113. *verſ.*3. *Levit.* 26. 34. *Deuter.*32. *v.* 1. e *Geneſ.*6. *v.* 11. 1 *Paralip.* 16. *v* 23. *Matt.* 11. *v.* 22. f *Luc.* 19. *verſ.* 40. *Pſal.* 105. *v.* 7. g *Geneſ.* 1. *v.* 16. *Jerem.* 7. *v.* 18. & 44. *verſ.* 17. *Job.* 15. *v.* 15. & 3. 8. *v.* 7. *Pſal.*32. *verſ.*6. *Daniel.* 4. *v.* 32. h *Tophon* 1. *v.* 5. *cum ſimil.* i *Ut Picu lib.*3. *contra. Aſtrolog. Medina li* 2. *de recto fid. cap.* 1. *Bucç. ferreus in* 2. *de cœlo.*

men: ſcilicet quando particulares cauſæ materiam ſic diſpoſuerunt, ut ſit ſemen aptum viventis, tunc enim huic temperamento cœli ſuo influxu majorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. *Tertiò* conſentiunt, quoad perfecta viventia. ad eorum generationem non poſſe cæleſtia corpora aliter concurrere quam coadjuvando particularem cauſam ejuſdem ſpeciei cum re genita. quo ſenſu ſol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quoſdam *a* ſunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè conceſſerim, quoniam hæ ſequi ſolent corporis diſpoſitionem, etiam aſtra influxu ſuo, mediante corporis temperie, hominem nonnihil inclinare: ſemper tamen arbitrii libertas integra manet homini. Fuſiùs iſta diſſerunt & probant multi *b* ſcriptores hujus ævi pereruditi: eos cenſeo conſulendos iis, quibus iſta non ſufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud aſtrologorum: quia cælum & aſtra cauſæ ſunt communes tantum & univerſales, quatenus conſervant inferiora ne à contrariis ſuis diſſolvantur: atque ita indirectè tantum & mediatè particularibus agentibus ad agendum ſuppetias ferunt: ſed cùm iiſdem cauſis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt. Vnde & illud conſequitur, quod, cùm influunt in ſolam unam corporis partem nequeant influere, quin ſimul in alias influant.

7. Quare meritò tales aſtrologomagorum obſervationes à medicis peritis rejiciuntur, ut inter cæteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis l. 2. c. 6.* & jam olim fuêre decretis Eccleſiæ damnatæ, ut fuit oſtenſum à Pico & Bened. Pererio *c* Meritò D. Baſilius ſcripſit, *d* ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cùm eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonaventura *e* obſervationem hanc eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſiâ interdictam: &, quæ per aſtra procurantur, dæmonum illuſiones atque deceptionem eſſe. Hæc cauſa fuit, cur Tertullianus *f* aſtrologiam inter Magiæ ſpecies recenſuerit: multis etiam Glycas. *P I Hiſtor.* in Mathematicos hujuſmodi invehatur.

8. Objiciunt, de *diebus Criticis*, quos medici in ſanguine minuendo, & potionibus præbendis ſervant, eò quod talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur; Verùm hæc cauſa, quam adſerunt, nec vera eſt, nec propoſito ſubſervit. Agite enim, certum aliquem Planetam nominate: qui dominetur primo die critico v.g. dies ſit craſtinus, cui Luna præſit: ſint ergo ſeptem ægrotantes, qui ſingulis ſeptem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri ſunt ſeptem dies critici continui: nam primus erit ſeptimus dies criticus primi, ſecundus ſecundi, atq; deinceps ita ſinguli ſeptem aliorum ordine ſuo: ſeptem etiam continuis Luna diebus præerit, quo nihil abſurdius. Cauſa igi-

a *Contra Avicennam. And. Cæſalpinum, & alios.* b *Ant. Mirandul. l. 22. ſingu certam. Georg Venetus Cant. 1. lib 2 Harmoc. mundi à c 7. Veracrucius in lib. 1. Meteor. & Valeſius de Sacra philoſop. cap. 31.* c *Fr. Picus dopere. l. de Divina Aſtroleg.* d *in Hex.* e *1. part. Centiloqui.* f *l. de idololat. ante medium.*

tur verior petenda, ex ipſa humoris in corpore tunc ſæuientis proprietate. Nã quidem humores adeò celeres & acres ſunt, vt vnoquoq; die ſubiectum inuadunt: alij ſecũdo die: ſunt qui tertio, & qui quartò (vndè Febrium differentiæ manant) quidam tardiores ſeptimo tantùm vel octavo die recurrunt. Harum acceſſionum dies medicis conjecturam præbent, quid ſperandum ſit de ægri valetudine. Vnde & *decretorii ſeu critici dies* vocantur. Nihil ergo hoc cælicolis iſtis ſuffragatur.

9. Concluſio ſit, ex articulo Pariſienſi XXI. *Quod imagines ex metallo vel cera vel alia materia, ad certas conſtellationes fabricatæ, vel cereô charactere, aut figura efformatæ, aut etiam baptiſatæ, exorciſatæ, aut conſecratæ, aut potiùs execratæ, ſecundum prædictas artes, & ſub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiuſmodi ſuperſtitioſis recitantur: error eſt in fide, & philoſophia naturali, & aſtronomia vera.* Probatur concluſio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum eſt idololatriæ, effectus, qui à ſolo Deo procedunt, exſpectare à dæmone, vel conſtellationibus; blaſphemum quoque & ſacrilegum eſt, ritus ſacramentorum & rerum ſacrarum talibus ſuperſtitionibus inquinare. Phyſicæ & aſtronomiæ iſta repugnant, quia nec iſta tales ſiderum influxus agnoſcit: nec illa naturalibus cauſis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neque vim habent quicquam ex aſtris eliciendi, neque in ſubjectum novam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut ullam eſſentialem formam imprimunt: ſed manentibus eâdem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operativis iiſdem perſeverantibus quæ priùs fuerant, arte tantum nova figura extrinſecus advenit, ad quam nihil ſidera pertinent, & quæ nihil poteſt in ea, in quæ priùs non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare, quod tamen facit, non quatenus ſic vel ſic eſt figurata, ſed quatenus durior eſt, & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi, qui ſobrii, etiam non Chriſtiani. Nam Rabbi Moſes Maymon, *a* Tatianus, & alii poſtea citandi, ſatis clarè hoc profitentur. Idem afferunt Iuriſconſulti quidam, & plures cum D. Thoma Theologi. *b* Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiuſmodi miraculis ſimiles, oriri poſſint ex naturali hominis complexione?

QVi hoc arbitrati, nec olim defuêre, nec deſunt hodie. Avicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ; nam cenſet intellectui benè diſpoſito & ſupra materiam elevato, res cunctas, quæ materia conſtant, cœleſtes, & terrenas, ſimplices ac mixtas, obedire. Quod ſi de morali dictum obedientiâ inſanum eſt: quia hæc ſolis ratione præditis competit:

a *cap. 72. Doctores dubitant.* b *Martinus de A.les lib. 4. de ſuperſt. D. Thomas 2. quæſt 96. art. 2. lib. 4. contra gent. c 104. & 105. & ibi Ferrar. Sylv. ver. ſuperſtitio quæſt. 10. Vairus lib. 2. de Faſcino cap. 14. Petrus de Loyher lib. 1. de ſpect. 15.*

tit:ſi de naturali obedientia dictum, parùm id philoſophicè. Nam creaturæ ſpiritualis & corporalis, vnius quoque ſpeciei ad aliam ſpeciem, nulla nunc eſt naturalis ſubiectio, niſi ratione actionis & paſſionis, & propter quam quod imbecillius eſt, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur inſinuare obedientia, Vniuerſalis, ſoli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi. *a*

2. Alij hanc virtutem largiuntur ſpeciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione reſultare. *b* quo qui ſit præditus, aſſerunt temerarij, poſſe miracula eum perficere: &, vt videas non conſiſtere vno in gradu impietatem, adijciunt blaſphemiam, huius temperamenti vi, CHRISTVM Dominum tot miraculis coruſcaſſe: ſic impij non tantùm Magi, *c* ſed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorsùs ridiculum, oſtendit Condronchus medicus, *lib. 2. de morbis venef. cap.* 4. & impium eſſe, tam accuratè docuit Mich. Medina, *d* vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandovè aliena ſcrinia, compilare. Mihi ſemper viſum parùm philoſophicè talem ὑαρασίας, ſeù (vt ipſi vocant) iuſtitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari; quod ſi non impoſſibile prorsùs tamen eſt ſuperuacuum.

3. Ex hoc conſequitur neminem natura naſci vel medicum vel faſcinatorem aliorum. Nam ſi ſpeciei ratione hoc competeret, omnes tales eſſent; ſi ſpeciei ratione non competit, cedo (ſodes) quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant ſuppoſito? ſed vide de hac re Leonard. Vairum. *e*

QVÆSTIO III.

Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quoad effectus hoſce miros?

1. DE vi imaginationis multi multa ſcripsêre, vt Picus Mirandulanus li. de imaginat. Marſil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonicâ, & in Priſciani Lydi commentar. de phantaſia & intellectu, Anton. Mirandulanus libr. 29. de ſingular. certam. Toſtatus in Gen. cap. 30. Michael Medina l. 2. de recta in Deum fide c. 7. Vairus lib. 2. de faſcino c. 3. Valeſius de ſacra philoſoph. cap. 11. Pererius in d. cap. 30. Gen. & Conimbricenſes noſtri in 7. phyſicor. cap. 2. q. 1. & alij mox citandi.

2. In eo conueniunt omnes, imaginationis vim eſſe maximam: & quia vis hæc cõſiderari poteſt, vel quoad corpus ipſius imaginantis, vel quoad corpus alterius: ideò de vtroque ſeorſim diſquirendũ. Conueniunt omnes, quoad corpus proprium imaginantis, plurimum in illud poſſe, docetur id ratione & experientia. Ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum ſenſu perceptarum ſimulacra, excitat potentiam appetitiuam ad timorem, vel ad pudo-

a *Ananias d. li. 4 & Sibyllan Decade 3 peregrin qu. q 3 c. 8.* b *Sic Fulginas, Fortiuius Garbus, & alij, medici.* c *Agripp. Paracelſ. & Conciliator Differ xx. qui tamen eo nomine Fulginatem reprehenderat.* d *d. l. 2. c. 7. à fol. 66.* e *lib. 3. de Faſcino cap. 6.*

pudorem, vel ad iram, vel ad triſtitiam: hæ verò affectiones hominem ſic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt palleſcat vel rubeſcat, vt quaſi exiliat ſeù efferatur, vel torpeſcat ſeù deijciatur. Et ideò S. Thom. optimè tradidit, imaginatione poſſe in corpus imaginantis omnia, quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione: vt ſunt motus localis in dormientibus & alterationes per frigus & calorem, & quæ hanc alterationem conſequuntur, nullam verò vim obtinere ad alias proprij corporis diſpoſitiones, quæ naturalem cum imaginatione coordinationem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis: vel, vt quis adijciat ſtaturæ ſuæ palmum vnum, & quæ ſunt ſimilia. *Vide D. Thom 3. part. q. 13. art. 3. in ad. 3. & l. 3. contra gent. c.* 103.

3. Experientiâ quotidianâ cernitur in Noctambulis illis, qui in ſomnis mira faciunt, in quibus conſtat hæc per imaginationem fieri ſenſibus ſopitis, de quibus exſtat Andreæ Libauij liber. Breuiùs autem rem expedit alter medicus Andreas Laurentius lib. 4. hiſt. Anatom. q. 1[illegible]. his verbis, *Dicamus moueri dormientes, quia exigua vis in muſculis latens á forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur ſomniantes, niſi valida imperante imaginatione, brutorum imaginationi ſimillima. Eſt autem dormientium imaginatio brutorum imaginationi ſimilis, quia rationem repugnantem non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent, tectum ſublime conſcendunt per trabes, & lucunaria oberrant, omnia denique audent intrepidè, quia imaginatio vaporum caligine conſopita, pericula non agnoſcit. Non ſentiunt autem dormientes, quia obiectum ſenſus non adeſt, at motus obiectum habet proprium, appetitum ſcilicet, qui ſpectra imaginationi repræſentat. Cum ergo per ſomnum ferientur cæteræ facultates animales, ſola imaginatio ita plerumque operatur, vt vim motricem, & cæteras inferiores, ceù mancipia quædam moueat, quod cum ſit, ſpiritus animales motui inſeruientes ad ſua organa ire coguntur. Excitantur autem prædicti motus, ex rerum ad id cogentium ſeruatis intrò ſpeciebus. Huic porro affectui ſunt obnoxij, qui ſanguine ſpumante & multo feruidoque ſpiritu abundant.*] Hæc ille, & triũ exempla adjicit. Galeni, qui de ſomno oppreſſum integrum ferè ſtadium confeciſſe narrat, nec à ſomno excitatum priuſquã in lapidem impegiſſet. Theonem Stoicum dormientem in ſomnis ambulare, Periclis ſeruum in ſummo tecto ſpaciari ſolitum. Putârim verò hoc contingere potiſſimum in his, quorum imaginatio vehementior eſt, & acrius perturbari, ac tenaciùs apprehendere ſunt ſoliti, & ſufficere vt quæ imaginantur aliquando ſenſu aliquo perceperint, vel totum illud imaginantur coniunctim, vel partes eius ſeorſim, vt cum quis Chymæram vel Tragelaphum aut ſimilia voluit imaginatione. Nec enim neceſſarium arbitror, vt ſimul ſenſu percipiat: neque vt paulò antè perceperit: neque vt ad eum modum, quem imaginatio repræſentat, perceperit ſenſu.

4. Narrabo quod geſtum Legione, in quodam Religioſorum collegio ante annos vix viginti: noui perſonas, quibus accidit. Erat Laicus vnus, ſolitus interdiu pueros rudimentis Catechiſmi imbuere, cogitationes eædem dormienti recurrebant, ita vt in ſomnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè & feruenter, ac ſolebat

ſolebat interdiu: ſic turbabat vicinorum ſomnum. itaque qui propinquior illi habitabat alius Laicus, & ſæpè monuerat, quodam die illi per iocum minatur, ſi pergat hos clamores edere, ſurrecturum ſe noctu, & ad thalamum eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies haſce abacturum. Quid Gundiſaluus? ſic enim vocabatur; ſurgit circa noctis medium dormiens, & egreſſus, vt decubuerat, in induſio cubiculum fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentans, & recta ad lectulum alterius, cui fuerat interminatus, contendit. Vide Dei prouidentiam. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iſte vigilabat: videt accedentem; & celeriter ſe de lecto deijcit, quâ paries erat nonnihil remotior. Noctambulus lectulo proximus forficibus culcitram ter quaterve petit, & confeſtim redit vndè venerat. Manè factô interrogatus, negat ſe meminiſſe, neque idfacere vnquam in animum, vel leviter, induxiſſe; tantum cogitâſſe, ſi alter cum flagello ad ſe accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere.

4. Non ergo neceſſe eſt, tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè præceſſiſſe rei externæ ſenſum: licet neceſſe ſit, vt earum rerum ſit naturæ ſenſus aliquis, & earum ſenſu quis à natiuitate deſtitutus non fuerit: ideò enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec ſurdus à natiuitate ſonos imaginari poterit: nam imaginatio motus eſt à ſenſu actu factus, auctore Ariſtot. *2. de anima.* Sufficit etiam vt rerum, quas imaginamur, ſimilitudines aliquas ſenſu aliquando perceperimus: ſic enim vel illud idem, vel ſimile aliquid poterimus imaginari, & ſæpè ab externis, quæ remotiſſima à nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præſagire nobis, quæ certò poſtmodum eueniunt, Ariſtoteles fatetur, *in lib. de Diuinatione.* Nec abſurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priuſquam contingant, ſignificationes quaſdam aduentus ſui præmittere, quæ aerem ambientem nos moueant, quô motô, ſenſus noſter mouetur, & ſic ſenſus motiò, præparatio quædam eſt ipſius imaginationis: & ad præparationem imaginationis neceſſaria eſt ſenſus motio, ad ipſam verò imaginationem, nullo alio ſensûs motu præterea indigemus, hæc haud dubiè eſt ſententia D. Iſidor. & D. Hieronymi, & Thomæ Mori, mox citandorum, nec ampliùs probant argumenta And. Cæſalpini, *libr. 5. Peripateticar. quæſt. cap. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri poſſe, non moto ſenſu.

6. Quoad corpus alienum, nonnulli cenſent imaginationis vim ſe longiſſimè porrigere: adeò vt poſſit etiam remotiores faſcinare, vel ſanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna libr. de anima ſect. 4. c. 4.* & alij, qui tamen in modo efficiendi explicando diſſentiunt, quidam hoc illam poſſe volunt, per certos, quos ipſi ſomniant, radios (*Alkindus libr. de imaginibus*) alij per ſpiritus ex corpore vi imaginationis expulſos; (*Paracelſus lib. de imaginibus. Pomponatius libr. incantament. cap 3. & 4. And. Catanæus lib. de mirabil. effectuum cauſis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3.*) Cæteri cum Auicenna & Fulginate, ſolo animæ præſtantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib. 2. methodic. 11.* non indicat vtrum animæ imperio, an fluore ſpirituum mediante: ſed

puto

puto cum in Auicennæ ſententiam conſpirare.

Sed nihilominus ſit concluſio 1. talis; *In corpus alienum diſiunctum & ſeparatum ab imaginante, anima humana neque per imaginationem neque per aliam potentiam, mediantibus vllis radijs, ſpiritibus, vel ſpeciebus, vlla mirifica huiuſmodi poteſt efficere.* Hæc concluſio eſt communis Theologorum. D. Thom. Ferrarienſ. Medinæ, Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valeſij, Condronchi, Bokelij, & Cæſalpini. & aliorum. *Probatur,* quoniam imaginatio eſt actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem poteſt imprimere, rei diſiunctæ, quod vt in eam agat, foret neceſſarium. *Confirmatur;* quia radij tales, nulli ſunt: ſpirituum tanta vis eſſe non poteſt: ſpecies duntaxat habent vim repræſentandi: animæ denique vnius ad alterius animam vel corpus nulla eſt naturalis coordinatio. Et ideò præſtigiator ille Mirabiliarius Cæſarius Malteſa, qui Antvverpiæ anno 1599. ſortilegas quaſdam diuinationes ſic palliabat: quaſi ſpiritûs ſui efficacia prædominantis ſpiritui alterius, alter ad eligendum, quod ipſe volebat, cogeretur præclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has ſpecies ſpirituales poſſe gignere aliquid reale, nempe id cuius ſunt ſpecies; ſicut faciunt ideæ in mente diuina. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina ſunt ſubſtantiæ, non accidentia: ſunt etiã altioris ordinis, quàm hi ſpiritus: nec ille quicquam in Deo innouant aut immutant. in creaturis verò nunquam viſum fuit, vt imaginaria ſpecies ſibi ſimile producat. v. g. ſpecies equi gignat equum: ſpecies caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iam pridem alchimici aureos mõtes eſſent adepti. Denique ſpiritus hos neceſſe eſt, ſi ſunt, rem eſſe planè debilem: quæ, cùm extra imaginantem, velut extra matris vterum fœtus, effuſa, ſtatim ab aere circumſtante corrumperetur. Cæterum quæ aduerſarij obijciunt, ea vel falſa ſunt, vel in ijs ad imaginationem actio per contactum acceſſit, quarè pertinent ad ſequentem concluſionem. Hinc porrò eliciuntur tria, primò non poſſe aucupem ſolo viſu & imaginatione aues cælo detrahere, quod tamen aſſeruit Michael Montanus. *lib.* 1. *de. Eſſuis, cap.* 2. Secundò non poſſe quenquam ſola imaginatione alterius faſcinari, vt accuratè oſtendit Valeſius *libr. ſacræ philoſophiæ, cap.* 68. Tertiò multo minùs ſic aliud ſanari poſſe: vt rectè Ariſtoteles *in problem.* & Grataroluſ *apud Pompanat. cap.* 6.

Secunda concluſ. *ſatis veriſimile eſt, per accidens poſſe aliquid imaginationem in corpus vicinum, arcta quapiam coniunctione, & contactu ei copulatum, ſi tamen & imaginatio ſit valdè intenſa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè diſpoſitum.*

7. Sic puto conciliari poſſe ſententias contrarias, vnam abſolutè negantium imaginatricem vim externa corpora immutare poſſe, quæ eſt Fran. Soarez. *diſputat.* 18. *Metaph. ſect.* 8. *n.* 28. & Conimbricenſium *in* 7. *Phyſic. c.* 2. *qu.* 1. *ar.* 7. Valenciæ 2. 2. *di p.* 6. *qu.* 13. *puncto* 2, *Vairi & aliorum.* alteram abſolutè id affirmantium, vt Michaelis Medinæ *lib.* 2. *de recta fide c.* 7. Marſilij Ficini *l.* 13. *de Theol. Platonica.* & Bened. Pererij ſup. qui ſolent ad hoc probãdum adducere mirifica exempla

pla diverſitatis liberorum à parentibus, vt artificium ruſticum, de quo Columella lib. 8. & ad quod alluſum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipſa Pales cultū gregis: vt niger albæ
Terga maritus ovis naſcenti mutet in agna.
Quæ neque diverſi ſpeciem ſervare parentis
Poſsit, & ambiguo teſtetur vtrumque colore.

quod primùm factitaſſe Iacobū Patriarcham legimus Gē. xxx. & licet D. Chryſ. *tom. 57. in Geneſ.* cenſuerit hoc naturæ modum tranſcēdiſſe, & Iſidor. *l* 12. *Orig. c.* 1. contra naturam fuiſſe ſignificet, id tamen non ita capiendum quaſi negent naturali rationi conſentaneam hanc colorum in fœtu varietatem: ſed tantum præter ordinarium naturæ curſum: nam ſolent parentibus colore ſimiles agni gigni: hic autem induſtria Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teſte Theodoreto *q.* 88. *in Gen.* contra accidit. Nec enim naturali rationi conſentaneū id fuiſſe, ignoravit Iſidorus, qui rationem mox ſubiunxit, & exemplis confirmauit: vt & D. Hiero. & D. Auguſt. & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium noſtrum: & quædam apud Alfon. Mendozam in Quodlibet. q. 9. Poſitiva. & Andr. Laurent. hiſt. Anatom. lib. 8 c. 20. Addit Pererius ſimile exemplum de prole albâ, ex vtroque parente Æthiope ex Heliodori Æthiop. hiſt. l. 1. Et tale, quod Buſcoducis perſonatus dæmon cum vxore concubuit, aſſerens, vt ſunt petulantes ebrioſi, ſe dæmonem gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie ſimilis, qui ſimul ac natus laſciuire & ſaltitare cæpit. *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & ſimilibus concluſio non ſatis probatur. Nam hæc tribui poſſunt imaginationi matris, vt tribuit D. Iſidorus his verbis: *hanc enim fœminarum dicunt eſſe naturam, vt quales perſpexerint, ſivè mente cogitaverint, in extremo voluptatis æſtu, dum concipiunt, talem ſobolem procreent. Etenim anima in vſu venereo formas extrinſecas intus tranſmittit eorumque ſatiata typis, rapit ſpecies eorum in propriam qualitatem.*] quod apertè à D. Hieron. *Tradit. in Gen. capit.* 30. accepit: qui matri quoque totam vim tribuit: vt & D. Aug. de Api bove agens *lib.* 18. *de ciu. Dei, cap.* 5. ſed & Thom. Morus Martyr. carmine lepido: quod etſi totum Perer. refert, ego partem decerpam, quæ nobis vſui eſt:

Atqui graves tradunt ſophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam:
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoque inexplicabili,
In ſemen ipſum congeri?
Quibus receptis intimè
Simulque concreſcentibus:
A mente matris inſitam
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor diſſimiles proles legitimas pepererat, quia ſecura de abſente alio cogitabat: unum tamen eumque ex adulterio conceptum viro ſuo ſimillimum ediderit: eò quod concipiens metuerit, ne velut lupus in fabula, maritus interveniret. Diſsimilitudinis tamen illius cauſa eſſe potuit: quòd dum illos conciperet, mente & imaginatione alijs mæcha intenderet.

Putârim itaque fieri poſſe, vt propter ſolam fœminæ imaginationem id contingat,

tingat, licet fateat ut plurimum concurrere imaginationem vtriuſque ut docet Fran. Valeſius *d. lib. de Sacra philoſophia, c. 11.* Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur duntaxat in ſemen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideò ſemini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v.g. colorem cutis vel criſpitudinem capillorum) cuius actu ſemen capax non eſt; ſed virtutem quandam & ex generante deferendi & conferendi in fœtum, quem format, ea quæ generanti ſecundum animam inſunt, ut in corpore generato incipiat eſſe corporaliter, quod in animâ generantis erat ſpiritualiter *lege eundem Valeſium, cuius ſententiam coniunxi cum explicatione Toſtati q. 10. in d. cap. 30. Gen.* Sed an ſufficiat ad hoc imaginatio ſolius maris? videtur velle Plinius l. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat, & fortè Marſilius Ficinus ſuprà, dum promiſcuè parentum meminit, & Calpurnius verſibus antè laudatis: putarim tamen eos id noluiſſe, ſed requirere vtriuſque concurſum: nō maris duntaxat: qui an ſolus ſufficiat, problematicum, quia incertum eſt quid, & quantum conferat ſemē virile aut fœmineum ad fœtus materiam atque conformationem. Si fœmina ſemen non emittit, vt voluit Ariſtoteles *in lib. 1. & 2. de generat. animal.* aut ſi formam viventi tribuit ſolus pater, vt nonnullis viſum: aut ſi ad generationem vtriuſque ſemen pro materia & forma ſimul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile eſt, patris imaginationem ſufficere: ſi verò pater ſolum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè, & ſolam materiam ſuppeditet; probabilius foret, non ſufficere. Quicquid eſt, illud conſtat ex imaginatione tempore conceptus, non ſatis efficacem eſſe concluſionis noſtræ probationē. Magis vrget imaginatio quæ poſt conceptionem ſuccedit. Nam videmus prolem etiam iam formatā in vtero maternæ imaginationis diſpendia ſentire, ut in prægnantibus accidit quotidiè. Legi Witebergæ civem cadaveroſa facie natum: eo quòd mater uterū ferens obvio cadavere ſubitò fuiſſet pavefacta: Iſenaci, pudicam & formoſam matronā: ſcribunt peperiſſe glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius ſonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri gravidæ, quæ ignara rei, ſubito occurſu & aſpectu gliris, ita eſt conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam beſtiolæ.* Nicol. 3. Pontifice Romæ quodam in palatio mulier infantem vrſo ſimilem peperit, eò quod (medici iudicarunt) ibidē varijs in locis vrſi depicti cernebantur. Paderbornæ mulier hæretica antè annos ſexdecim plus minùs (res ibi tum nota) peperit filium modò Eccleſiaſticorum palliatū & pileatum; quæ ex vehementi odio in Papiſtas, ut vocant, obvijs ſemper maledicebat. Sed hoc fortè divinæ vltionis fuit. Quid aliundè exempla peto maternum, paternumq; genus ſuggerit. Fuit in materno genere Antverpiæ, quæ vterum geſtans, ſimiam in delicijs habebat, unica ei nata filia, multa ſimiorū retinuit, nā & puellula latitare, & geſticulari, & ſimilia non pauca. Ex paterno, Ludovicus Delrio. Vir honoribus clarus, ob fidelē Regi navatam operam à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu: uxor, gravida.

N. Dom. mott. in c. Gen. 30.

gravida, cum in domum irrumpentes ſeditioſorũ duces vidiſſet, exterrita: poſt peperit, quem de fonte luſtrali ſuſcepi: is infans ſemper oculis externatis maternũ pavorem; iam adoleſcens emotæ mentis perſiſtit. Fugio domeſtica mala.

9. Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pavonem, ſi dum ovis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omninò pullos, nõ variantis coloris edere. Quæſo, num ova non ſunt corpus ſeiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cum imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis; cur cõtiguum ei corpus nequeat etiam calefieri? Non tango illam quæſtionem an ſolius imaginationis tanta vis ſit in hac ſimilitudinis efficacitate, vt plerique à Fernelio lib. 7. phyſiol. opinantur, an verò partem ſibi motus ſeminis & vis formatrix vindicent, vt docet Andr. Laurentius lib. 8. hiſt. Anato. q. 20. eum legere poteſtis.

10. Ego manum tollo de tabula: moneo tantùm, vel moveo potiùs dubium. B. Auguſt. narrat quendam; *quandocumque ei placebat, ad imitatas quaſi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita ſe auferre à ſenſibus, & iacere ſolitum mortuo ſimillimum; vt non ſolùm vellicantes atque pungentes nõ ſentiret; ſed aliquando etiam igne ureretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu, niſi poſtea ex vulnere. Hunc porrò non obnitendo, ſed non ſentiendo non moviſſe corpus ſuum probat: quod tanquam in defuncto, nullius inveniebatur anhelitus: hominum tamen voces, ſi clarius loquerentur, tanquam de longinquo inaudiſſe ſe poſtea referebat.* lib. 14 de civ. Dei, c. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille ſeipsũ abſtraxerit à ſenſu rerum præſentium. Cogita (lector) an non ſit veriſimilius hunc magum fuiſſe, & ope dæmonis ex pacto in exſtaſim ſic abripi conſueviſſe. Nam huiuſmodi effectus omnem imaginationis vim clarè ſuperat, cum exſtaſis à voluntate humana non dependeat, vt ſuô locô oſtendetur. Pergamus ad aliam quæſtionem.

QVÆSTIO IV.

An ſolo contactu, viſu, voce, afflatu, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi ſanari, & alia mira huiuſmodi perfici naturaliter poſſint.

1. QVOTQVOT aſſeruêre, commune hoc ponunt fundamentum ſuperſtitionis ſuæ: ſpiritus per arteriam ex corde promanare, & per viſum aſpicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere; & viſi audientis, vel tacti ſe arterijs inſinuare, indeque cor petere, & eò efficaciùs penetrare; quò ſpiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emiſſi.

2. Prima concluſio, *vis iſta voci non eſt tribuenda.* probatur, quia vox in audientem nihil poteſt operari niſi per accidens, ratione ſoni vel ſignificationis verborum, alterans audientem, eâ quam adfert lætitiâ, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit *a* Non obſtat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operati, v. g. inſuſurratis quibuſdã verbis in aurẽ tauri, belluã proſterni ut mortuam; rurſus alijs, eam in pedes erigi. Parentũ quoque execrationes vix unquam irritas cadere:

a *ad libr. 2. c. 11. Item Condronchus li. 2 de morbis venef. c. 5.*

Non inquam hæc obſtant, quia illa de tauro ac ſimilia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus; ſi repentinus; oriri poteſt ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, triſtitiæ: ſi verò lentus ſit & tardus, non id putandum ſonô verborum perfici, ſed Deum punire iuſtô iudiciô liberorum nequitiam & impietatem. Hùc egò retulerim illud Weſtphalæ mulieris, quæ diris & devotionibus filium reddidit immobilem; quod ad dæmonis operationem alij retulere. *a*

3. Secunda concluſio, *nec etiam viſio ſola, vel cùm imaginatione nuda, ad hoc ſatis efficax eſt.* Hoc de faſcinatione probant Vairus *l.2.c.9. Ananias d. l. 4. Condronchus d.l. 2.c.2. Bokelius l. de philtris c.1. Andr. Laurent. l. 10. hiſt. anatom. q. 2.* ſed de ſanitate & ſimilibus effectibus par ratio eſt. Supponunt contrariæ ſententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere: cum Platonicis. Sed quomodo iam pridem exhauſti nō ſunt viſiui radii iſti, aut quæ hæc vis ſuppeditatrix novæ ſemper materiæ? verior longè ac receptior eſt ſententia Peripateticorum & Theologorum, de qua lege Lauren. d. q. 2. viſionē fieri intro ſuſceptione ſpeciei obiectum repræſentantis; poteſtatemque videndi, potentiam eſſe paſſivam, quæ alterari, non alterare queat. Viſio quoque actio immanens eſt; quâ finitâ nihil in obiecto ſupereſt, vtpote cui nihil acceſſit: vel in illud tranſivit. Sunt hæc veriſſima, multa tamen primâ ſpecie videntur repugnare. Amor ex mutuo aſpectu, lippitudo, anicularum faſcinatio, ſpeculorum vitiatio, galgali, lupiſtruthiocameli, gallinacei, & reguli per viſum efficacia; quæ nunc breviter removenda.

4. Viſus Amoris initij & incrementi, duntaxat eſt occaſio quædam: nam principio viſæ formæ ſimulachrum viſus offert imaginationi: quod ſimulacrum phantaſia voluens ac revoluens, cauſa eſt, cur homo iſtud obiectum iudicet dignius eſſe, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præſentiâ rei amatæ fovetur & gliſcit: non quòd obiectum externis oculis videat: (nam & abſentes magis amore cruciantur) ſed quòd aſſiduè de illo cogitet, illudque plùs quàm par eſt æſtimet, & ſibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim ſi non intrinſecum malum foret, & ab externâ penderet viſione, cur, cùm plures ſimul eandem videant; & ab eadem videantur, unus iſte deperit, contemnunt cæteri?

5. Lippitudo, & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipſa viſione & oculi organo manant; ſed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concavitatibus oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per nervum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramen cerebri aliud, vndè nervus motivus, de ſecundo nervorum cōiugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios pravos humores ac ſpiritus, & indè per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, hujuſmodi fluores ſtillant.

6. Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo

a Ananias lib. 4. de Nat. dæm.

ſuo ſquallore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere, timor poſtea concitans humores facit, vt citiùs morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum. Sic Tiberius non oculorum radijs, ſed aſpectu horridô militem terrore quaſi attonitum reddidit.

7 Galgalum, ſeù rupiculam, ſeù hianticillam, avem ſcribunt *Plutarchus* & *Heliod.* ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem adferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat, retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & aviculæ, non ad eius viſionem, hæc tantùm occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

8. Mœrim lupi, quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt. Miſſas fac, bone vir, nugas poetarum de Mœri, quin potiùs D. Ambroſium laudas, ita ſcribentem; *Lupi ſi quem priores hominem viderint: vocem ei quâdam naturæ vi videntur eripere: ſi autem eos homo priùs viderit, exagitari memorantur*: libr. 7. in Luc. cap. 10. hoc ridiculum dicit Andr. Laurent. de lupo; & Ioan. Brodæus lib. 7. miſcel. cap. 7. ſcribit eos, qui rationem huius rei quærunt, planè deſipere: ſed ipſe non ſatis ſapiebat, confundit enim lupum viſum cum vidente. Lupo viſo interdum homo obmuteſcit, ſed viſo qui priùs hominem viderat: hoc tantum vult Theocritus. Cur porrò lupus viſum prævenìens vidēdo raucedinem adferat, nunc cauſam cape. Thom. Cantipratenſis, hoc vult fieri, quia lupus radijs oculorum ſuorum immiſſis homini, eius ſpiritus viſivos in inſtanti deſiccet: ijs areſactis arteriæ deſiccentur, & ſic inſtrumento vocis obligatiùs impedito hominem rauceſſere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 39.* Verùm hoc de radijs non admitto. Ideò malim cũ alijs dicere, id accidiſſe, quod qui in feram improviſam incidunt, ob micantes eius oculos & aſpectum formidabilem, metuunt vehementiùs: timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alteratione̅: hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempè lupum, ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxiũ quendam illi, ne clamare queat, vaporem quaſi inſufflare; qui cum venenatus ſit poteſt raucedinem adferre; cùm verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe metuere & fugam meditantem, de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Scaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

9. Nec ſtruthio-camelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ovis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & aſpiciunt, ſolum vt arceant nocitura: poſtea benigna mater tellus ea calore maturat; ſicut & lacertis accidit.

10. Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum reverâ nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit: *a*) ſed metuit ex quâdam arcana antipathia. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelam ſe ori devorandam inſerere.

De reguli ſeù baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur

D 3 hoc

a c. l. 5 *ſympoſiac. c. 7. & Heliod. l. 3. hiſt. Aeth.* b *Ananias d. lib. 4.*

hoc animal, *volunt Nicand. in Theriac. Dioſcorid. lib. 6. Plinius lib 8. Solin. cap. 30. Scalig. exerc. 24. Mercurial. libr. 1. de venenis cap. 21.* violento halitu ac virulento vicinum inficit aerem, iſte necat accedentes. *ſic Andr. Lauren d. quæſt. 11.* Quod addunt ſi ſe in aqua pura & limpida cõſpiciat, ipſummet emori: dicam verbolô, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent, ipſi videnti forent connaturales, quarè nec interimerent: ſin connaturales non ſint priùs in oculis incluſi, debuerant nocuiſſe: ab aqua verò eos infici & veneneri ridiculum.

11. Adijciam his Vairi argumentis, unum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare, cùm Madridi Anno cIↃ. IↃ Lxxv. verſarer; talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorũ theſauros & ſub ſarcophagis ſita cadavera, res receptiſſima & celeberrima eſt: & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poetæ modô; ſed & philoſophi: *a* quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum indè ſpirituum vehementiæ aſcribunt: Melior hæc ratio foret ſi tãtùm putarent ſe videre non viſa: nunc cum viſis veritas reſpondeat, inane eſt. quid ſentirem, aliàs explicui, *b* nec muto ſententiam: venas aquæ noverunt, ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadavera (dicunt enim quæ & qualia) putârim à dæmonibus oſtendi & indicari. Poteſt acies oculorũ, quando nullum denſum corpus interijcitur, diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacum; id vel omninò expers, vel parum capax eſt illuminationis & pelluciditatis; quæ ad videndum neceſſaria. Accedit, quòd hanc iſti facultatem videndi ſolent ad certos dies reſtringere, feriã tertiã & ſextam, quod latentis pacti indicium eſt. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plùs noceat quàm iuvet acumen oculorum, liquet.

12. Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis.*] De faſcinatione probant Vairus & Condronchus; ſed argumenta id æquè convincunt de cæteris mirandis effectibus. Primò enim Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conſervationem, nec vim habet aliam, niſi tangendi. Si verò vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi, vis illa ſit oportet ſalutaris naturâ ſuâ, vel noxia. Si ſalutaris; ſuo priùs corpori ſalutem adferret: ſi noxia, priùs necaret eum cui ineſt: horum tamen nihil cernimus contingere. *Deindè* in omnes æqualiter ageret, quos tangeret: ſanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obſervationibus ac ritibus, quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

13. Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti. Primò tradunt torpedinẽ ſariſsâ ictam tenentis manum corpuſque totum torpefacere: hyenæ

a *Cæl. Rodig. lib. 6. antiq lect c. 2. & Vairus d. l 2 c14.* b *Comment. in Medeæ v 231. c d. l. 2. c. 30 d. l. 2. c. 3.*

hyenæ vmbrâ canes obmuteſcare: ſerpentem quernis contactam frondibus emori, eâdem ibidis pennâ ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſſione obſtupeſcere: veſpertiliones folijs platani abigi, eryngium capræ ſumptum ore, greges totos ſiſtere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu abſumi: lepore marino viſo vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides ſi iungas agninis, iſtas diſſilire. *Reſpondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis evenire, & occultarum qualitatum diffuſione noxia his alijs. nec valet conſequentia, ſi inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris nam homo homini ſpecie ſimilis eſt, nec naturalis antipathia in eâdem ſpecie locum habet: in illa ſpecie differunt ab ijs, quibus nocent.

14. Secundo illud Lucani de Echineide ſeu remorâ, vrgent:

— *Puppim retinens aurâ tendente rudentes.*

In medijs echineis aquis. ——

Reſpondeo, id cum ſemel aut bis tantùm acciderit, ſi accidit, caſu ex alia quapiam cauſa accidiſſe. Ecquid poſt tot centurias annorum, tam frequenti navigatione, cauſæ, ut nihil huiuſmodi audiatur? certè non mortua ſpecies; Vidi unam apud Iacob. Plateau Tornacenſem, habent & alij alias. Vis potiùs illa ſiſtendi conficta fuit; ſed quia DD. Baſilius & Ambroſ. in Hexam. meminêre: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius beſtiolæ, quæ vim habeat ſiſtendi motus. Lege ſi lubet Conimbricenſes noſtros *in l. 7. Phyſic. 2. q. 1. a. 6.*

III. Vna fides aliam vniſonam cogit tinnire. *Reſp.* cùm æqualiter utraque ſit extenſa, nec admodum procul ab invicem remotæ ſint, recipiunt eandem aeris criſpati reverberationem.

IV. Magneti ferrum affrictum poteſt aliud ferrum attrahere, & ſe ad cardines mundi certos convertere & ſiſtere uti magnes. Taurum furentem ſi ficui alliges, ſtatim manſueſcet. *Reſp.* vtrumque fieri poſſe occultâ quâdam ſympathiâ atque conſenſu qualitatũ. De magnete multis noſtri Conimbric. d. q. 1. a. 3. eos adi. *a* De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, ſcio tamen ad cauſam phyſicã referri à Glycâ; quod ficus inter arbores ſucci pleniſſima ſit: quamobrẽ halitum ex ſe calidum aerem ſecantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appenſarum carnes, auium mollefaciat.

V. Cùm puellâ napellô educatâ, ſi Alexander Macedo conſueſſet; lethalis ei, iudice Ariſtotele, contactus fuiſſet. *Reſp.* non contactu ſolò, ſed ſudoris & halitus commixti contagione, hanc eum peſtem fuiſſe hauſurum. Sed contagio nihil habet mirum neque inſolitum.

VI. Cadaver coram occiſore, propter præcedentem contactum, ſanguinem ſolet fundere. *Reſp.* Varias reddi cauſas. quidam miraculo tribuunt; quidam caſui, quo factum ſit aliquando, ut cadaver tum cruorem mitteret, cùm præſens erat reus homicidij, recenſui alio loco multas hac de re ſententias, & auctores laudavi: neq; adhuc dũ video, quid ſolidius adferatur illa antipathia, ex vehementi odio occiſi in occiſorem; quod quali-

h Poſteà ali Kircherum, & Cabeum de Magnete recentiores ſcriptores. i *Comment in Octaviam Senecæ ver 127.*

qualitatem latentem, & arcanam impreſſerit corpori, cum cadavere permanentem: & huc referendum illud Lucretij.

Idque petit corpus mens vndè eſt ſaucia amore
Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam.
Emicat in partē ſanguis, vndè icimur ictu.
Et ſi cominùs eſt. hoſtem ruber occupat horror.

Vt ſit vivi amantis, & mortui hoſtis comparatio. *Sic Lemnius libr. 2. de occul. natur mirac capit. 7. Langius epiſt. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma. lib. 1. de characteriſm cap. 6.*

15. Septimò, obijciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui ſolò afflatu, oſculò, aut nudi linthei appoſitione ſanant etiam atrociſſima vulnera; quam vocant *artem S. Anſelmi.* item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hiſpaniâ. vel *Gentilium, aut S. Catharinæ, aut S. Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feriæ VI. paraſceves filiorum* ut nominant Belgæ; qui omnes donô ſanitatis in varijs morbis ſe præditos gloriātur. Iuvat eos auctoritas Pomponatij *lib. de Incantationibus, capit. 3.* qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidibus & animantibus inveniuntur hæ virtutes ſanandi: ſic nihil repugnare, quin & in tota humana ſpecie ſimiles vires inveniantur, ut in uno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plātæ. Quod ergò planta hæc vel lapis ille poſſit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res eſt, quàm vt una propoſitione queat enodari. Quarè dico primò, *Donum conferendæ ſanitatis ſive curationis, eſſe donum ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.*] hoc certâ fide tenendum, ex D. Pauli verbis. k *alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ? alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu; alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia: alii diſcretio ſpirituum.*] Tale curationis donum; ſed à febribus tātùm ſanandi, habere putantur in Flandria, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceves; & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente ſeptimi maſculi legitimô thorô ſunt nati: ſed hæc vis curandi nequit ad naturalem cauſam reduci. quarē prodigioſa eſt curatio, &, ſi nihil ſuperſtitionis accedat, reducenda ad hanc primam concluſionem, non enim abſimile vero eſt, ob diei honorem & myſterij ſanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum conceſſiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute divinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdam annulos benedixiſſe utiles nervorum contractioni & ſpaſmo, ac morbo comitiali: eoſdem etiam contactu ſtrumoſos ſanare ſolitos, & vtrumque conceſſum D. Eduardi Regis meritis, ſcribit Polydorus Virgilius *lib 8. Hiſt. Ang. fol.* 40. Neſcio an eòdem referendum illud Petri Bleſenſis Archidiaconi Bathonienſis (cujus opera ſtudiô Ioannis Buſæi noſtri partim de novo, partim correctiùs edita ſunt ab anno ſuperiore) ſcribit is, Bleſ. *Fateor quidem quod ſanctum eſt Domino Regi aſsiſtere: ſanctus enim & Chriſtus Domini eſt, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ ſacramentum; cuius efficacia ſi neſcitur, aut in dubium venit fidem eius pleniſsimam faciet defectus inguinariæ peſtis, & cu-*

k 1. *Cor.* 1. *verſ.* 9. l *A* 1600. *Moguntiæ.*

& curatio ſcrophularum.] tantùm ille *epiſt. 150. ad clericos aulæ Regiæ.*

16. Prodijt antè annos duos liber benè prolixus cuiuſdam Guilhelmi Tookeri, cui titulus *Chariſma ſiuè donum ſanationis*, quo conatur docere hoc chariſmate ſanandæ ſtrumæ præditam, quæ hodie regnat in Angliâ Elizabetham; accepi librum dono Illuſtris Viri *Marci Velſeri* Patricij & Conſularis Auguſtani, qui quâ eſt eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ ſuæ expertem eſſe. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum ſinceritatis & veritatis viſum ineſſe; nec fidem mereri. In primis vult hoc donum Regibus Angliæ ab ipſo uſque Lucio competijſſe: nec quidquam affert ad id probandum, nec fieri id poteſt. Nam poſt Lucium multi Reges nō Chriſtiani fuêre; quos ille vnctos non dicet opinor. deſijt ergò penes illos chriſma & chriſma interruptum fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quò tribuunt cæteri? an ut Franciæ Regibus antiquioris privilegij ſplendorem eripiat? an ut doceat (*quod impudēter aſſerit p.84.*) Reges Franciæ per quandam propaginem ab Angliæ Regibus accepiſſe? & vide, ut probet. quia Francorum ferè totæ provinciæ iuriſdictioni Regum Angliæ ſubijciebantur. bellam rationem & dignam à Francis elucidari. quod non diffido facturos: niſi ineptο huic ardelioni reſpondere dedignentur. Nec illud quidem probat. ut nec Polydorus, licet aſſerat idem ſucceſſoribus Eduardi collatum, quod Eduardo: de quo quis non immeritò dubitet. nam nec in Bullâ canonizationis D. Eduardi, nec in vita eius conſcripta ab Eilthedo Rhivallenſi amplius habetur, quam D. Eduardum quandam mulierem ſtrumoſam perſanâſſe; nec unum verbum additum de ſucceſſorum chriſmate, ut nec à Tagantio, quem ipſe etiam adducit, & vtriuſque verba adſcribit; ut in manifeſto mendacio deprehendatur. Solum ergò illi de Eduardo probârunt. Addo ex Bleſenſi Henricum II. de quo loquebatur: Polydorus addit ſui temporis Henricum VII. & Henricum fortè octavum, ſed nondum ſchiſmaticum, nōdum hæreticum: nam Hiſtoriam antè ſcripſerat. Quid ſi Polydoro dicam, me credere, ſi ipſe Henricus VIII. pro mendaciſſimo ſcriptore eum non habuit; ſi non idem Cambdenus, & quotquot rerum Anglicarum benè periti, iudicant? Res tanta unico teſte non poteſt probari. Tookerus autem idem donum contendit non ſimpliciter conceſſum Elizabethæ, ſed multo excellentiùs, quia ſanctior Eduardo. Non mirère: nam & Apoſtolis, & Sanctis omnibus, & ipſi Sancto Sanctorum eandem præfert eo libello in Præfa. & c. 8.4. non ſemel. Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculum? *Primum pag. 90.* per fictitiū quoddam ſuum colloquium cum Pontificijs quibuſdam, quorum nec nomina, nec colloquij locum aut tempus addit; ne deprehendatur, cur non finxiſti, Sanderum, Campianum, Alanum, Stapletonum? glorioſè de his triumphares. Nunc reſpondeo, *eſſe quendam; qui de quodam, cuidam nihil credit* vis ſcire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquij, ſe illos conviciſſe, bullas excommunicationis in Henricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo III. & in Elizabetham à Pio V. latæ, impias fuiſſe; quia Reginæ Elizabethæ chriſma ſanationis integrum remâ-

fiſſe poſsit oſtendere. quo audito, illos quaſi animis conſternatos ſubitò conticuiſſe, opinor impudentiam tantam admirantes; vel metu delationis negare nõ audentes. Sed quô pactô probat? *primùm ſe à teſte fide digno inaudiviſſe* quendam Romanenſium fidei, in via ſibi occurriſſe propè Londinum, qui fateretur, ſe ſtrumâ Reginæ contactu liberatũ. Quaſi verò ille unicus teſtis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumſtantiarum cæterarum memor ſufficiat ad convincendum. *His addit poſtea teſtes alio curatos tempore* quos nominat omninò quatuor, duos maſculos, & fœmellas totidem: ut ſint duo paria. Et hi ſunt *multa millia, quos ait ſanaſſe, & velle ac poſſe infinitiorem numerum. Probat etiam* à cæremoniarum ſanctitate; quæ mihi ſuſpectæ, quia video medicos priùs emplaſtra applicare; & eas longè diverſas eſſe, ab ijs quibus vſum fuiſſe, D. Eduardum, ex Eilrhedo Tookerus non ignorat. *Tertia probatio* deducitur, ex eo quod Regina nec omnibus, nec ſemper, ſed aliquibus aliquando hanc gratiam, & gravatè ſolet impertiri (*pag. 105. & 106.*) item quòd pars magna hominum curata iſtius gratiæ beneficio, quaſi relabitur in priſtinũ morbi ſtatum (*d.p. 106.*) quod potiùs eſt indicio, non eſſe hoc chariſma à Deo; cuius perfecta ſunt opera & ſanationes; contra, quæ ope malorum ſpirituum fiunt, nec planè ſanant, nec perpetuò liberant. Nec ad rem facit, quod ex Chryſoſtomo ſubdit: nam id ad principium ſanationis pertinet, non ad recidivam morbi: de qua nunc loquimur. *Probat etiam* quia quidam Iudocus Hundius eã curationem pictam in lucem dedit: cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus atque poetis, quidlibet audendi ſemper fuit aqua poteſtas.* Nec habet plura probandi genera: poſtea cap. 9. ſoluere conatur obiectiones adverſariorũ, quas ita proponit, vt appareat eum Puritanos & cæteros merè Calviniſtas planè habere diſſentientes; & inficiantes ac damnantes totam hanc ſcrophularam ſtropham. ſi nec fratres eius Evangelici credunt: fruſtra petat, me Catholicum ſibi credere: qui & ipſum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo: & ex ipſiuſmet opere poſſum efficaciter Catholicis (nam Calvinianos aut Calvino-papiſtas nihil moror) perſuadere nõ temerè credendum libro Tookeriano.

Argumenta hæc ſunt. Miracula propria ſunt Eccleſiæ Catholicæ, & nulli dantur qui ſit extra Eccleſiam Catholicam (uti probatio veræ religionis) *hoc probat c. 5.* Sed Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam. ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo. quia Eccleſia Rõ. ſola eſt Cathol. Elizabetha, vt ſchiſmatica, eſt extra Eccleſiam Rom. E. Elizabetha eſt extra Eccleſ. Cathol. Maior probatur, quia Eccleſ. Cathol. eadem eſt, quæ univerſalis. Romana ſola eſt univerſalis ad Rom. v. 8. ergo ſola eſt Catholica. ſolam eſſe univerſalem; docent omnia hiſtoriarum monumenta: certè veſtra Anglicana cuius caput eſt Elizabetha, mediam inſulam non egreditur. *Secundò*, Non poſſunt miracula fieri, ad confirmationem falſæ fidei: (*non ſemel hoc dicis, & verò dicis.*) Sed fides quam profitetur Elizabetha eſt falſa fides: ergò ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non poſſunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi pro-

poſueris. interea quia Catholicos alloquor, quibus certum eſt Elizabetham eſſe Sacramentariam, & proindè hæreticam, argumentum eſt prorſus apodicticum. Nec potes retorquere, dicendo; non faceret miracula, niſi vera eius fides foret; ſed facit, ergo vera eſt eius fides. nam aſſumis pro explorato, id de quo diſceptamus: ego verò præmiſſis nitor, quæ Catholicæ ſunt fidei, hoc eſt certiſſimæ. *Tertiò*, in Eccleſia Catholica ſemper effulſiſſe chariſma ſanitatis, probas toto cap. 4. ex D. Irenæo, D. Auguſtino, & D. Nyſſeno, D. Gregorio Magno, & alijs, de reliquijs D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & alijs Sanctis, vſque ad noſtra fermè tempora. Vndè argumentor: Horum fuit vera Eccleſia: nos Papiſtæ ſumus in eadem in qua ipſi fuêre. ergo nos ſumus in vera Eccleſia: Vos in alia eſtis, quàm nos: ergo vos non eſtis in vera Eccleſia. Vndè ſequitur verum & invictum eſſe primum argumentum noſtrum. Illorum Patrum veram Eccleſiam fuiſſe, tu ipſi fateris; quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negat, nos in eadem cum illis Eccleſia eſſe? probo. Illi Romanum Pōtificem, pro capite Eccleſiæ viſibili agnoverunt, ut & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus: purgatorium, ſeptem Sacramenta, præſentiam corporis Dominici in Euchariſtia, orandum pro defunctis; &c. quæ Vos negatis, Nos profitemur; nec nos quicquam credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec unum illorum, quos nominâſti miraculorum verorum patratorem, laudare poteſtis, quo cum in fidei Catholicæ articulis per omnia conveniatis, aut à quo nos in ullo diſſentiamus. Ergò non vos, ſed nos, in ipſorum Eccleſia, hoc eſt vera, ſumus. Ergò præterea fatearis oportet, ut illorum miracula non fuiſſe vera miracula, vel Reginæ veſtræ: quæ alterius fidei eſt, quàm illi fuêre: vera miracula non eſſe.

18. *Denique* ſi quæram à te: cur in ſanitatibus à Veſpaſiano, Pyrrho & alijs Gentilibus, vel hæreticis collatis, non recognoſcas manum Dei, ſed Diaboli? reſpondes c. 5. quia infidelium opera huiuſmodi actu & factu impurorum ſpirituum fiunt, & laudas D. Auguſtin. huius ſententiæ veriſsimæ auctorem. m Reſponde igitur cum hanc ſententiam verã eſſe credas: an fas tibi ſit, credere miraculis, quæ Chriſtianiſſimi Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apoſtolicæ Romanæ confirmationem operarentur? ſi fas credere, ergo iam concedis in probationem falſæ fidei (ſic enim profiteris) vera miracula patrari poſſe, quod negâſti, & eſt falſiſſimum. Si verò dicis id tibi fas non eſſe: nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei ſuæ, Dei ope fieri, aut vera eſſe miracula: ſed ea cogimur dicere, vel fictitia, ſi non verè ægri: vel fieri phyſica aliqua vi emplaſtrorum, aut aliorũ adhibitorum: vel ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmone, à quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædam circumſtantiæ multũ abludunt. Tu Tookere videris, quid me horum omnium malis credere: nam tibi credere, in ijs quæ aſſeris nondum decretum mihi neque conſtitutũ. Neque tu cures ſuadeo, quid ego de hac re credam: pergere potius

m lib. 10. de civit. Dei.

tiùs Dominam tuam palpare, & ſcribere, vndè caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus: quorum adhuc nullus apertè hæreſim profeſſus fuit: res non Annalium modò, ſed & medicorum publicis libris, *ut Guidonis in Chirurg. magnæ tract. 2, doctri. 2. 5. & Ioann. Tagautij lib. 1. Inſtitut. chirurgicar.* & quotidiana certâque experientiâ eſt conteſtata: hoc illis beneficium quondam conceſſum fuiſſe, ut contactu ſtrumas ſeù ſcrofulas ſanarent. Si vis ea naturalis fuiſſet, non per traducem hæreditariam regni tranſiviſſet in Regem ſolum, excluſis cæteris fratribus: quorum ſæpè temperies, & complexio patri ſimilior, quàm Regis ipſius. Conditio quoque ſceptri ſeù coronæ, cui comes illa facultas media, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quòd verò Hieron. Cardanus lib. contradiction. medicar. ſcripſit Reges Francor. ex longo eſu aromatum hanc vim habere, ridiculum, vanum, & dignum eſt ſcutica Ioan. Brodæi lib. 8. miſcellan. c. 10.

19. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos ſanante: iure optimô Anton. Mirandulanus cenſuit hoc mendacijs incredibilibus adnumerandum: vel, ut puto, dæmoniacis potiùs. Nihilominus

20. Dico 2 *negandum non eſt aliquando nonnullos inventos & inveniri, qui ſolo contactu ſanant.* hæc concluſio probatur legendis ſanctorum paſſim, & quotidianâ experientiâ. Et hæ ſanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tempus, ut legimus de S. Beniamin apud Sozom. lib. 6. & Niceph. l. 11. & ſcimus B. Petronillam à S. Petro, ſpirituali eius parente, ad breve tempus ſanatam fuiſſe; & quod narrat Mich. Medina *n.* de puero quodã Salmanticenſi: interdum ad totam vitã non redeunte morbo. Ad tempus quidẽ id contingit, quando ſanans id à Deo impetravit certam ob cauſam, maiuſque bonum ſanati, v. g. ne ſanitate abutatur, aut ad maius meritum patientiæ, alioqui ordinariè curationes miraculoſæ perfectæ eſſe conſueverunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando ſubſecuta in melius immutatio, proficiſcitur ex ſola vi imaginatrice ægri, ut de puero illo cenſuit idem Medina.

21. Eſt in Hiſpania genus hominum, quod Saludadores vocant: vel Enſalmadores, eo diſcrimine, quòd iſti dicant ſe ſanare vi orationum, quas conceptis verbis dicunt: illi, vi ſaliuæ & halitus, quem ægro inſpirant de his dico 3. *Saludatores, & Enſalmatores, nec poſſunt diſtrictè & in univerſum damnari, nec etiam in univerſum approbari.*] etenim poteſt fieri ut aliquando nonnulli habeant donum ſanitatis; ſic Victoria & Veracrucius: *o* & ſic admittenda quæ Navarrus *p.* ſcripſit his verbis; *Porrò illi vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque aliàs ſint perditiſſimi homines) licitè poſſunt ſuo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiuſmodi hominibus à ſolo Deo, conceditur in utilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confeſſor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum: rarò enim ſicuti utuntur, licitè utuntur: nec credendum tot hominibus peſſimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem conſulo Vicarijs & Officialibus Epiſcoporum, cæteriſque ordinarijs, ut priuſquam permittant eos, hoc curationis munus obire; diligenter examinent, an naturalibus utantur remedijs, an verò per gratiam gratis datam,

an

n d. l. c. 7. o Victor. relect. de Magia. Veracru l. [illegible] ma ſpeculat. 2 p Manual. c. 11. n. 36

dū per pactum cum dæmone operentur: quæ ſunt ex circumſtantijs cognoſcenda. Quòd univerſum non ſint reijciendi, contra quam inſinuat Ciruelus *3.p. de ſuperſtitione.c.3.& 7.* probatur, quia nunquam abbreviatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur: certum tamen puto, hanc nunquam largiri niſi Catholicis: hactenùs enim nulla hæretici miracula fecerunt: & prudentiſſimè ſummus Franciæ Senatus deciſione quadam vni, ex hoc genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine & collegio medicorum approbatus eſſet, ægrotis poſitiones ullas imperare, aut medicamenta præbere vel morborum curam publicè profiteri, lege An. Robertum rerum iudicatar. l. *1.c.5.* doctiſſimè diſſerentem.

22. Dico 4. *ſolo contactu aut ſibilo, aut halitu, aut oſculo, naturaliter quemquam alteri gravem & verum auferre morbum, vel vulnera ſanare, vel ferrum extrahere poſſe, non credo*, hæc concluſio tota eſt contra Pomponatium. Quo ad contactum, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam poſui, huius autem hoc eſt: *naturali complexione vel conſtellatione quidam ſunt nocivi, quod in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu, ergò ex iiſdem cauſis, quidam naturali complexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici.* Sed tàm paucis verbis multa ſupponit, non concedenda. *Primò* quod de conſtellationibus, Albertum ſecutus, ait, verum non eſt. Si loquitur de conſtellatione, quando iſte naſcebatur: omnes enim eam vim habituri eſſent, qui tùm nati. quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus contactus; potuerunt ſanare omnes; quot quot tunc tangent. Si de vtraque ſimul, annus ille magnus interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quando tangit; qui erant, quando natus; at quis tanto vivit vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc aliâ die præſtare, quam quando poſituræ æqualitas iſta, quam oportet, acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? *Secundò* quod vulgarem illam de faſcinatione opinionem admittit, hoc poſteà docebo prorſus à verâ Philoſophia alienum. *Tertiò* peccat illatione: nec enim ſequitur, nociva eſt qualitas hominis in hominem; ergò & qualitas hominis in hominem fatenda eſt eſſe ſanativa. nam auctore Ariſtotele q. plura neceſſaria ad ſanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim ex quovis defectu, bonum ex integra cauſa. deindè contagio ſolo hauritur afflatu.

23. Verùm in hac curatione ſedulò obſervant modos tangendi certos, numerum & alias ceremonias. Accedunt multa ſuſpicione plena & periculô. *Primò* quod ſalutatores illi dicunt, ad virtutem hanc exercendam multô vini potu opus ſe habere; fieri autem non poteſt, ut vini potus proſit ad contrariorum morborum curationem: ſi proſit frigidis, non proderit calidis. *Secundò*, ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxicô: cui pani neutra cauſarum Veracrucij ſuffragatur. *Tertiò* dicunt in præſentia alterius ſalutatoris vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire. quòd eſt abſurdum. deberet enim potiùs vis illa ſi naturalis eſſet, magis intendi. *Quartò* mentiuntur, cùm dicunt naturaliter unum ſaluta-

q *Proble. ſect. 7.*

ſalutatorem ab alijs ſalutatoribus cognoſci, licet eum priùs nunquam viderint: quod eſt ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, ut dictitant ipſi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. *Quintò* falluntur, dum putant hanc vim competere ſeptimo cuique filio, ſi maſculinum ordinem fœmineus partus nō interruperit. quod eſt ridiculum naturæ adſcribere, & non miraculo. *Sextò* ſæpè iactitant ſibi revelari, quæ procul in eorum abſentiâ geſta fuere, ut ille qui Torquemadæ patrem à morſu canis rabidi ſanavit: narrat Hiſtoriam ipſe Torquemada. [r] *Septimò* gloriantur ſine nocumento ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt; niſi ſe præmuniant lotione & inunctione rerum frigidiſſimarum, quæ tamen non poſſunt, niſi ad modicum tempus, ignis activitati reſiſtere. Vndè & Vairus [s] narrat, ex hoc grege quendam, cùm ingreſſus furnum fuiſſet, & alius, eo ignaro ianuam occluſiſſet, ibi flammis abſumptum.

24. Venio ad Pomponatij fundamentum, & reſpondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquā beneficam huiuſmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius ſpeciei, fit enim indè, ut omnis magnes ferrum attrahat, omne rhabarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum ſanet. Oporteret ergò, ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione individui & ſingularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupica hæc diverſitas, ratione individui, reperitur, ut unus magnes nequeat, quod poteſt alter? Neutra ergò ex parte ſimilitudo locum habet. Item quod rhabarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti. cuncta enim ſpeciei illius individua & nulla alterius, eôdem planè modô morbis medentur. Sed in hominibus non poteſt eſſe hæc ſimilitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diverſiſſima eſt, à forma rhabarbari; quare & temperamentum corporis diſcrepat à temperamento rhabarbari. nam aliàs longè requirit diſpoſitiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, ſucciuè. Quô ergô pactô vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ rupicæ, vel rhabarbaro?

25. Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, ſeque angues ſine læſione contrectare poſſe; iam pleriſque impoſtura cognita eſt, ſolere priùs contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

26. De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto; & ex genere ſuo, id lethale crimen loquor de illa quæ ſolum obligat linteo: nam quæ oleô, & vinô vtitur, ſi congruô temporis intervallô ſanet, nec mala murmura his addat, aut alias ſuperſtitiones, phyſicis licitis remedijs annumeranda. Blaſphemum quoque eſt vocare artem D. Anſelmi, qui fuit Magi illius Anſelmi Parmenſis commentum. Accedit quod ſic à vulneribus aut morbis ſanati, poſtea in dolores graviſſimos & ſæpè morbos ſæviores reinci-

dant

r *Horti Florum colloq. 3.* s *lib. 2. de Faſcino c. 1.*

dant, *t* & ut plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorum multorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

27. Reſtat quiddam Alberti Magni, *u* qui refert duos ſe vidiſſe pueros, quorũ unus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quæ ad dexterum eius latus ſita, aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtijs præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicujus excidat? Nonne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam ſe noviſſe, qua ab equis calcata continuò ferrei calcei ſoluuntur. Pici herbâ cuneum adactũ extrahi, teſtibus Democrito & Theophraſto. Æthiopide herba certo ritu incantata, ſeras omnes ſi admoveatur aperiri; & ſuo tempore Venetijs furem ſuſpendio damnatum, cui ſic fores omnes patefiebant.] *ſic ille epiſt. Nuncupatoria in* Dioſcoridem. *Reſp.* In vltimis duobus apertam incantationem acceſſiſſe: in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & diſijciendi vim à natura inſitam: quæ vis naturaliter hominibus ineſſe nequit. nec ratione ſpecificâ, quia non omnes habent: nec individuali: quia conditiones individuantes non producunt talem effectum. Quarè nec Ariſtoteles, nec quiſquam rectè philoſophantium, hoc eſt crediturus. *mirandumque vehementer vnum Albertum, plura narrare ſolum, ſe huiuſmodi creditis difficilia vidiſſe, quàm ad illum vſque* (ut ait Anton. Mirandulanus) *cæteri qui exſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes.*] Si tamen hoc accidit, dæmonis præſtigijs adſcribendum.

28. Cuius etiam pactô & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos & Marſos, ſatis colligitur ex Plutarcho, Plinioque, clariùs etiam Alchimus Avitus lib. 2 his verſibus:

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem:
Occultas tacitô tentantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates, ſub rege ſuperbo,
Dum nova monſtraret iuſſi miracula ſigni.
Commovit livore magos, ut talia tentent,
Accumulentque ſuas zelo fervente ruinas,
Queis forſan ſi ſuppeteret non vana poteſtas,
Demere, non etiam properarent addere monſtra,
Æmula ſed ſignis tantùm, non viribus æquat
Quod removere nequit, duplicatâ ſuſtinet irâ.
Hinc eſt laudato quod poſſunt carmine Marſi,
Cùm tacitâ ſavos producunt arte dracones
Abſentes, & ſæpè iubent confligere ſecum.
Tunc ut quiſque gravem bello perſenſerit hydrum.
Aſpidis aut duræ clauſas cognoverit iras.
Concutit interiùs ſecreti carminis arma;
Protinùs & laxis verbo lactante venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermis:
Et morſus tãtum, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans, ſi callida ſurdis
Adiuratoris contempſit murmura ſerpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima;
Anguineæ fraudis quod ſic, linguæque periti
In ſpeciem reddunt commercia mutua fundi.

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

1. HÆc mira quædam perficit per humanam induſtriam: tantùm enim nunc loquor de operatrice: divinato-

t Ananias lib. 4. de nat. dam. u ex libr. 3 de motu animalium. *Circa, quæ Anguitia*

natoriæ ſuum locum reſervo.

Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex eſt, *Mathematica & perſtigiatoria. Mathematicam* voco, quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis, huius exempla ſunt Sphæra illa Archimedis, ſecundum Claudianum vitrea, de qua M. Tullius *a* & in Siracuſarum obſidione navium per ſpecula cõrum buſtiones: *b* Archytæ columba lignea volans *c* Leonis Imp. aviculæ aureæ cantillantes: *d* & Boetij æreæ, volantes & cantillantes ſerpentes ex eodem metallo ſibillantes, & ſimilia multis narrata. *e* Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendum autem nihil hãc efficere poſſe quod rerum naturæ repugnet: quin imò indigere cauſarum naturalium ope certô motu & dimenſionibus applicatarum: ut in ſpeculis illis Archimedis, & hydraulicis noſtris & automatis patet. Quarè ſi quis effectus proponatur cauſarum naturaliũ efficacitatem ſuperans, ille ad prodigioſos referri debet, etiamſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionem motumve concurrerit. Idcircò diſſentio à Guilhel. Pariſienſi, Medina & alijs: qui *caput æneum* Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum: nec enim humana induſtria huc vſque pertingit: nec naturalis ratio patitur, ut res inanimata, vocem humanam, ad lubitum interrogantium reſpondendo, emittat nam hæc vitam, & reſpirationem in loquente, & perfectiſſimam vitalium organorum cooperationem, & diſcurſum quendam loquentis, requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia: ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, qui *in ſtatuis idolorum* oracula fundebat; qui ſolus cacodæmon fuit. Notum enim ſimulacra vocis propriæ expertia fuiſſe. *Simulacra*, enim *Gentium argentum & aurum: os habent & non loquentur. neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum f.* Fuit illa ſententia Guilhelmi, & olim Hermetis: ſed à Theologis confutata iampridem. *g* Huc pertinet *globus ille artificioſus*, ſeu ahenea ſtatua, ſic confecta, ut ex occulto loco, funiculo qui intenſus erat remiſſo ſagittas in ſpectãtem eiacularetur: quo pacto Kennethum III. Scotorum Regem, à Fenella interemptum, in Maioris & Boeti *Scotiæ Annalibus* legitur. Eodem reducenda quorundam mirifica ſolertia, ut artificis illius qui Romano Imperatori, *vitrum flexile*, & non fragile obtulit, de quo poſt veteres Guido Aretinus epiſt. ad Michaelẽ Monachum. Ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis inſiſtenrium (vt vidi) & qui membra, quaſi lutea confracta vè, uti lubet, flectunt, de quibus egit D. Chryſoſt. *homil. 19. circa fin. ad Pop. Antiochen.* ad quæ ſolet plurimum iuuare corporea diſpoſitio, & naturalis agilitas, ut plurimis exemplis docet Andre. Libavius *p. 2. Mirabilium tracta. de Noctambulis in fine operis.*

3. Altera ſpecies ludicra & deceptoria, vocari poteſt *præſtigiatrix*: (à qua factum vt mira Magorum à Græcis παίγνια & κυβεία; à Latinis ludi, & ludicra, & ludibria vocata ſint, vide Heraldum in lib. 1. Arnobij pag. 51.) cuius effectus

a 1. *Tuſc. & 2. de na. Deor.* b *Plutarc. in Marcel Zonaras tom. 2.* c *Gellius li. 10. No.* d *Glycas & Manaſſes in Annal* e *Caſsiodor. l. varia. epiſt pen & Politian. in Panepiſtemone.* f *Pſal. 134. & 15.* g *D. Tho lib. 3. contra gent c. 104 Valencia 2. 2. diſp. 12 p. 2.*

ctus non ſunt quales aut qui videntur. Ad eam pertinent pleraq; quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum vel manuum fiant, ut quę de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vſu edocta, ut quæ Ioannes Leo narrat, de aſino & camelo *h* interdum per meram impoſturam, & meatus occultos aliquibus ſubingreſſis, ut faciebant ſacerdotes Beli qui à Dracone cibos devorari fingebant: *i* & fiebat celebri in ſolis menſâ, *k* quam vulgus peregrinorum putabat ſponte ſuâ cibos ſuggerere, reverâ tamen cibi à vicinæ urbis incolis ſuggerebantur. *l.* Et etiam accidebat, in fictitijs illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſephus, & Rufinus. *m* Item quando Barchochabas, pſeudomeſſias Iudæorum, ſtippulam in ore ſuccenſam anhelitu ventilans, flammas vomere videbatur, teſte D. Hieron. *Apolog. adverſus Rufinum*: ſimile putârim, quod de Caco latrone narrat in Alcide poeta. Talia quæ vocat Irenæus lib 1. adverſus hæreſ. cap. 4. Anaxilai ludicra. v. g. facere ut convivæ videantur habere Æthiopicum nigrorem, vel defunctorũ pallorem, aſinina aut equina capita. commentum vetus Plinio li. 28. & 35. & ſexto Empirico notum lib. 1. Pyrrhoniar. ut docet Marſilius Cagnatus lib. 3. varior. cap 10.

4. Eadem dici poteſt *Thaumaturgica*, quæ ut & Magia naturalis per ſe bona eſt, & licita, ut omnes artes per ſe ſunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita, *primò* quando in malum finem referunt, *ſecundò* quando ſcando ſcandalũ oritur, eò quôd putentur hæc fieri dæmonum operâ: quarè non deberent huiuſmodi permitti; niſi circulatores publicùm & idoneũ à Catholicis haberent artis ſuæ teſtimoniũ. *Tertiò* ſi quod inde ſpirituale vel temporale damnũ corporis aut animæ immineat ipſi circulatori, vel ſpectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui ſine neceſſitate vel causâ iuſtâ, ſe mortis periculo per luſum exponunt. *n.*

5. Cæterum *Naturalis* & *Artificioſa* Magia duo ſunt velamina; quibus ſe occulere ſolet Magia *Diabolica.* ſemper enim vel naturæ vim mentitur, vt in iis quæ de aſtrorum influxu, & temperie hominis ſuperiore capite diſſervimus: vel mentitur artificium; ut in characteribus, imaginibus & huiuſmodi, de quibus diſputandum q. ſeq. Hoc ut intelligatur de præſtigiatrice quædam, ad alia quæ poſtea diſſerentur *lib. 2. quæſt.* 8. *hoc loco addam* Sapienter ab Vlrico Molitore *lib de Phytonicis mulierib.* animadverſum fuit à Diabolo ſic medium diſponi poſſe, ut una res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus: cùm autem ſatanas *ſit magiſter* (ait) *ioculorum*; nemini dubium eſſe, quin ſubtiliùs hæc Diabolus operari poſſit. hic, nunquam diſcipulus eſt doctior præceptore, Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, cap. de maleficis & eorum deceptionibus*; *Coloniæ*, inquit, *citabatur virgo quædam, quæ mira in conſpectu nobilium feciſſet, quæ arte magicâ videbantur fieri. mappam enim quandam di-*

 cebatur

h *Deſcriptio. Africæ lib & lib.* 9 i *Daniel* 14. k *D. Hier epiſt.* 103. *ad Paulin* l *Herod. lib.* 3. m *Ioſeph li.* 28. *ant. cap.* 4. *Rufin. lib.* 2. *hiſt Eccl. cap* 25. n *Silu. & Fumus in verb. ars Nau. cap.* 15. *num* 8.

cebatur laceràſſe, & ſubitò in oculis omnium redintegraſſe: vitrum quoddam ad parietem à ſe iactatum & confractum, in momento reparaſſe & ſimilia. Manus inquiſitoris euaſit excommunicata. Bodinus notat, eos ſolere decem magicis præſtigijs unum ſubtilitatis ſeu agilitatis artificioſæ actum miſcere, ut perſuadeant, quæcunque ab ipſis geruntur, citra præſtigium, ſolâ dexteritate & arte fieri; procurant, ut quicquid ſortilegij admiſcent, id ſubtilitatis & agilitatis eſſe videatur. Amat ſatan homines ad riſum provocare, ut læti ac hilares imbibant impietatem, ſic præſtigiatores iſti agyrtæ, ioculari, miriones, circulatores, ipſos iudices ſæpè ad ineptam quandam lætitiam & admirationẽ pertractos faſcinant, ut cuncta ipſis iocatoria tantum, nec punienda videantur. frequens talium ſemper vbique proventus fuit & ſeges etiam hodiè in aulis quorundam Principum, allio & cicuta nocentior. *In Francia Triſcalinus.* a coram Carolo IX. aliàs laudato Rege; ex cuiuſdam nobilis, ab eo remoti, torques annellos ad ſe ſigillatim cunctis ſpectantibus pelliciebat, eoſque manu recipiebat advolantes ut videbatur: nihilominus mox torquis integer, & illæſus repertus fuit. Hic convictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec naturâ fieri poterant; faſſus eſt ope diaboli cuncta ſe perfeciſſe, quod antè obſtinatus negaverat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, an. 876, tempore Ludovici Imp. *Sedechiam* quendam religione Iudæum, profeſſione medicum, ſtupenda quædam coram Principibus viris feciſſe. videbatur hominibus devorare. Hoplomachum equitem, currum quoque onuſtum fæno cum equis & aurigâ, amputare capita: manus & pedes; quæ pelui coram impoſita ſanguine ſtillantia cunctis ſpectanda præbebat, & ea ſtatim hominibus illæſis ſuo quoque loco reſtituebat: venationes, decurſiones, & haſtiludia, & quæ homines in terris agitant, ea in aere audiri faciebat: media brumâ hortum amœniſſimum, in Cæſaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione avicularum, ſubitò natis & auditis producebat: Si quis pedem attraheret, alterius pes ſubſequebatur, & homo innoxius perſiſtebat. *In Sicilia Eunum* proponunt, ſed eius facinus illud, quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præſtigijs diaboli planè tribuendum: nam in ore abditam nucem ſulphure & igne plenam habebat, quâ leniter exſpiratione motâ, fundebat flammam, ut ſcribit Thomas Fazellus *decad.* 2. *rerum Sicularum lib.* 5. *cap.* 2. idem c. 1. *libr.* 3. *deca.* 1. mira refert de quodam *Diodoro*, quem vulgus Liodorum vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præſtigiorum machinatione Catanæ floruiſſe. *Is namque potenti carminum ſuorum vi homines in bruta animantia convertere, omniumque fermè rerum formas in novas metamorphoſes transfundere, longiſſimisque à ſe ſpatiis diſſitos, repentè ad ſe trahere poſſe videbatur. Catanenſes præterea adeò crebris laceſſebat iniurijs, & contumelijs dehoneſtabat, ut vaniſſimæ credulitatis laqueis circumventi, ad cultus ei pendendi ſtudium concitarentur. Qui cùm capitis reus crucitradendus eſſet, eliciorum carminum præſentiſſima arte è Catana Byzantium, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoſcebat, & rurſus è Byzantio Catanam è lictorum manibus dilapſus,*

a *Bodin. in dæmon.*

lapſus, paruo temporum interſtitio, per aerem devehi ſe iuſsit. Quibus veneficijs adeò populo factus eſt admirabilis, ut in ipſo quandam numinis potentiam eſſe rati, errore ſacrilego cultum ſacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanenſi Epiſcopo, divinâ virtute ex improviſo captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, ignis incendio conſumptus eſt.] Sic divina iuſtitia prævaluit, & qui ſe iudicibus fortè minus iuſto zelo motis eripuerat, è ſancti viri manibus elabi non potuit. His ſimilia præſtigia narrabo ſequ. libr. 6. in prin. & quædam Cratiſtheni cuidam tribuit Creſpetus ex Athenæo, & alijs quibuſdam, & Antonij Guevare Epiſcopi Modonedenſis *lib. 3. horologij principum cap. 43. & 44.* & meritò ſubdit, quod iam monui iſtos ioculatores, quamtumvis artificioſos, opera dæmonum adhibere; ideò legibus latis Franciæ Reges, S. Ludovicus, Philippus Auguſtus, & Henricus III. regno exulare tales ſanciverunt. *Creſpet. de odio Satanæ diſcur. 12. libr. 1.* Noſtris temporibus *Cæſarium Malteſium* Pariſijs captum fuiſſe, ſed aſtu carceribus elapſum ferebant; idque ei Baxius inquiſitor inter cætera in iudicio obijciebat; ſed cum vrgeretur & damnationem metueret, à gubernatore, qui tùm erat iudicibus Eccleſiaſticis ſuſpendere iuſſis, ereptus, in aulam irrepſit, & ibi multa de novo cœpit edere, chartas luſorias in alterius eas tenentis manu, ipſe diſtans, ſic mutabat, ut bis terque alia in eis figura appareret: in alteræ menſæ parte poſita vaſa ad ſe alliciebat motô vitri tantum fruſtulô: cogitationes nonnunquam divinabat alienas, ut cum ſparsâ ſaccari granorum minutorum in menſam magnâ multitudine, quod quis ſibi granum mente delegiſſet indicabat; etiã ſi quis, in deligenda re propoſitâ, dubitaſſet, addebat hæſitationem, & reſolutionem: iactabat quod alter eſſet electurus, id ſe diu ante prænoviſſe, & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illuſtriſſimo Archiepiſcopo Mechlinienſi, D. Houio anno 1600. vocatus; cum ſiſtere ſe pollicitus eſſet, aufugit ad aſylum omnium Antichriſti præcurſorum. Princeps ille, qui præſtigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat; vix biennium ſupervixit, & florente ætate interijt; nec quicquam illi poſtquam malæ cauſæ defenſionem ſuſceperat, poſtea feliciter in gubernatione ceſſit. Non impunitos vnquam Deus Principes ſinit, hoſtium defenſores: quia nominatim vetuit, ne præſtigiatricem quis vivere patiatur. *Exod. 22. v. 18.* hoc eſt, ut Philo interpretatur, noluit differri ſupplicium: ſed ipſo quo convicta foret die, interfici mandavit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, ſigillorum, aut imaginum ſit, qualem Magi contendunt?

1. CVM Magis ſentiunt Ptolomæus, Aphrodiſæus, Porphyrius & alij Platonici, & ſtultiſſimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. ſed ſuperſtitiosè.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. omnes Sanè rem acu tetigit Tatianus Aſſyrius; cenſens, ſi quid his efficia-

 tur,

tur, id ex conſtituto fieri, duntaxat quia dæmones hæc ſibi ſigna conſtituerunt, & quaſdam quaſi teſſeras militares, aut pacta conventa, ut homines ſolent verborum certas formulas: Moſes Maymon pronunciat, *a* mendaces & ſtultos eſſe, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium poteſtatem adſcribunt, conſentiunt Medici, Theologi, & Iuriſperiti noſtri, *b*.

2. Notandum ex Conrado Wimpina, *c* Magos triplex genus imaginum ſeù figurarum habere. Primum eſt quibus adhibendas docent ſuffumgationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorciſationes & alia, quæ perfida ſunt & manifeſtam continent idololatriam. *Primò*, quia hæc nomina non niſi à dæmonibus potuerunt accepiſſe (quod Cardanus fatetur: *d.*) *Secundò*, quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, eſt error in fide: dicere autē quod talibus vti, non ſit dæmones ſacrificio honorare: & ideò damnabiliter ἰδολολατρεύειν, etiam eſt error. Vtrumque definivit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic.* 10. 11. & 11.

Alterum genus imaginum, caracteribus & ſculpturis innititur, barbaris & peregrinis, in quibus ſunt novem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter ſeptem nomina ex Mahumeticis delitijs Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermetr Ægyptio, & Thori Græco: tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos, talia cuncta patet annumeranda primo generi ſuperſtitioſorum & execrabilium; nec vim ullam habere poſſe, niſi à dæmone: quo Doctore & Dedicatore miſeri ea acceperunt: quæ per ſe vana & inania eſſe, de licijs & laminis agens, docuit D. Hieron. *e* Fatentur etiam ipſimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Eſt etiam in fide error, quod unus dæmon ſit Rex Orientis. Alius Occidentis, & præſertim ſuo merito. *f*

Tertiam ſpeciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cœlo ſubiectos vultibus cœleſtibus*; & hinc intulêre ſcorpios omnes terreſtres regi à ſcorpio cœleſti, piſciculos omnes fluviatiles à cæleſtibus piſcibus: hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti. *g*. Sed ſuperius iam ex parte hoc confutatum fuit. *h* nunc addo, ſi tam potens illa correſpondentia imaginariæ figuræ ſuperioris in hanc veram figuram inferiorem: cur adiungunt ritus quoſdam ſuperſtitioſos? v. g. ut ſi talem expectas effectum, in tergo figuræ eum debeas inſcribere, ſi contrarium, in fronte, idque faciendum aliquando manu dexterâ, aliquando læuâ: ſigillum modò fodiendum capite deorſum, modò capite ſurſum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gerſone, & Wimpinâ, hanc etiam vltimam ſpeciem ſuperſtitioſam damnatam eſſe. Fundantur enim hæc omnia in aphoriſmo Magico libri impij: qui inſcribitur

AR-

a *Doctor dubitant. c. 27.* b *D. Tho 22. q 96. a 2 & 4. contr. gent c. 104 & 105 & ibi Ferrar. Silu. verb ſupereſt q. 10. Ciruelus de ſuperſtit. p. 8. Martinus de Arles lib de ſuperſtit. Condronchus lib. 3 de morb venefic. ca. 1. Bokelius libr. de philtris. c. 1 Vairus Anan. & alii.* c *li. de ſuperſtit. ca. pen. & vlt.* d *li. 16 de variet.* e *in vita S. Hilarionis, circa med.* f *Arti. Pariſ. 25* g *Tertullia Albertus. Baconus, Mizaldus.* h *ſup. c. 3 q. 1.*

Arbaghtel אדבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina rebus vel perſonis impoſuit. ſimul cũ nominibus vires & officia quædam illis diſtribuit: & ita characteres ac nomina conſtellata (*b Imagines ſub certa conſtellatione formata nominata*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciationis, ſed ratione virtutis ſeu officij illius, quod Deus ad tale nomẽ vel characterem ordinavit.] Hoc totum eſt mendaciũ con fictum ad ſtabiliẽdam hanc ſuperſtitionem, Nomina quidem Deus in ſcripturis impoſuit ſanctis quibuſdam myſterij ſignificandi cauſſa & officio eorum, quo iſti functuri, convenientia: ſed ipſi nomini Deus vim effectivam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

3. Par ratio eſt de annulis & ſigillis Magicis, quantumvis præferant ſpecioſiſſima nomina Raphaelis, Machabæorum, Salomonis, Elizæi, Zachariæ, Conſtantini & quorundam ſanctorum: quibus nominibus etiam intervenit blaſphemia, dum hoſce ſanctos fingunt nefariè Magicis initiatos, item quia ſignum crucis, quo in ſigno vicit ille Magnus Imp. annumerant ſigillis ſuis dæmoniacis.

Denique certò tenendum, quando effectus aliquis ſequitur uſum characterũ, annulorum, ſigillorum vel imaginum: quòd fieri interdum contendunt: i Id totum à dæmone fieri, qui cõſtitutarum à ſe nugarum credulitatem conatur, vel de novo mentibus inſerere, vel inſertam profundiùs & ſtabiliùs infigere.

4. Porrò ut nugacitas Hermetis & ſimilium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludovici Dulcis: qui non utili exemplo fictitij Salomonis & Hermetis ſigilla in lucem edidit, deceret potiùs in Eccleſia Catholica talia obrui ſilentij cinere, quam typis tàm ſplendidè evulgari, Aiunt ergo nugones: Qui gemmam poſſideat, cui inſculptus *aries, leo, vel ſagittarius*, cunctis eum gratum & gratioſum fore: cui *virgo, taurus, capricornus*, hunc religionis amplectendæ avidum effici; cui *gemini, libra, aquarius*, hos amicos fidos, legũ tenaces & concordiæ ſtudioſos fore, contra cui *cancer, ſcorpius, piſces*, ijs inferendũ amorẽ iniquitatis, levitatis, mendacij: cui *Saturni* character, is gliſcens robore; cui *Iovis*, amabilis, fortunatus, ad ſummos honores provehendus; cui *Martis*, invictus: cui *Solis*, opulentus; cui *Veneris*, converſabilis, & omnium compos votorum: idem, cui *Lunæ*. Quid multa? nulla eſt imago ſtellæ, cui nõ peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto ſtellas, draconis figura, lætũ facit, & divitẽ; aſtrolabij, fatidicum; idem (ride) aſini ſi chryſolitho inſculptæ. ranæ, inimicos ad pacem, amicos ad odiũ impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vſque ad c. ult.* Si nugabatur, certè craſsè ridet Prælatũ illum, vnum ex Eccleſiæ cardinibus: cui opus, inſcribit: ſi ſeriò, nõ habeo, qui excuſem, cum ea quæ ſolius Dei ſunt; infundere prophetiam, & religionis ac fidei amorem, tenacitatemque & ſimilia, tribuit aſinorũ & ſiderum figuris? Nonne hoc eſt ſuadere, ut relictis bonis artibus, & ſtudijs Ethicis, demergat ſe humana curioſitas in barathrum ſuperſtitionum, & facere, ut cuique ſit Deus annulus ſculptus quem dextra gerit?

i Plato 2 de Repub Trallianus l. 10 c. 1. Philoſtrat. l b 3 vitæ Apollon i. Ioſephus l. 8 antiq. c. 2.

5. Sed alia ex parte negotium faceſſunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obijcimus, pentagonos circulos, & alia huiuſmodi ſigna aut characteres duntaxat eſſe qualitates quaſdam quantitatis: ipſam verò quantitatem non eſſe principium operativum; *Reſpondet*, non eſſe figuram principium operationis, ſed tamē ad operationem plurimum conferre: ſic enim deformem materiæ figuram hominis animo triſtitiam, ſpecioſam verò eidem gaudium adferre. quod ſine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neque pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has paſſiones gignendas, habēt. Quod cum ipſemet videret Pomponat. tandē confugit ad credulitatem ijs utentium. Verùm credulitatis non maior vis eſt, quam imaginationis: de qua vide dicta præcedenti capit.

Caietan. ut erat acutô ingeniô & peracri, ultrò etiam communem ſententiam nōnullos laceſſit. k. *Primò* ſic ratiocinatur. figura, licet non ſit ipſum principium operationis, eſt tamen comprincipium operationis, ergo, ut eſt figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum inſtrumentis efficit figura, ut illa ſic, vel ſic operentur: tū quia ferrum latum ſuper aquas fertur, quod ſi in formam aliam contrahas, demergetur. *Reſpondeo*, figuram eſſe conprincipiū in motu locali, & operationibus quæ per hunc motum fiunt: ut ſunt variæ diviſiones continui per dolabrū, per malleum, per aſciam, per ſerram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neque id probant eius confirmationes quarum etiam vltima fortaſſis falſa eſt. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, ut poroſū fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat, erit non ratione figuræ, ſed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipſa ſubſtantia, ſecundùm multos. quæro enim, quâ figurâ velit eſſe ferrum, circulari, quadra, an pentagona? ſi dicat, hac vel illa: inferam idem fore ſi alia ſit formata lamina; æquè tenui & lata figura: quod indicium eſt nihil operari figuram, ſi dicat qualibet in figura ſufficere illam extenſionem & diductionem ferri; certè fateatur neceſſe eſt, à figura hoc non pendere, non minus enim differunt extenſio quantitatis, & figura quantitati extenſæ impreſſa, quàm albedo à ſuperficie parietis dealbati. *Secundò* adfert fundamentum illud tertiæ ſpeciei imaginum. quod iam exploſum eſt. *Tertiò* prætendit auctoritatem D. Tho. quaſi ſanctus doctor. *d. cap.* 104. conceſſerit, imagines haſce virtutem aliquā de cœlo habere, quatenus ſunt imagines, & rem conſtituunt in ſpecie artificiali. *Reſpondeo* D. Thomam cùm eô capite has ſuperſtitiones impugnet, hoc tantum ex perſona adverſariorum dixiſſe, quaſi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falſum foret. *Quartò* ſubdit: videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Reſpondeo*, ſtultorum eſſe numerum infinitum; ideò ſufficere quod re verâ res ſit mala, & ſuperſtitioſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditant, qui ex profeſſo de hac re.

QVÆ-

k 2. 2. q. 96 a 2. l *Largius d. ep* 34. *Medmad. c.* 7. *fol.* 72. *Ananias d l.* 4. *Cardanus l.* 16. *de var. iet.* & *l.* 18 *de ſubtilitat. Ciruelus ſup.* & *Bap. Segnus l. de vero ſtudio Chriſtiano c.* 7.

CAPVT II.

An numeris arithmeticis aut muſicis magica vis vlla inſit?

1. PATRES Orthodoxi paſſim de numerorum connexione multa philoſophantur: ijdem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, Rationalem quandam vim ſolum, & cum illa divina quædam myſteria cōtemplabantur, nec vllam vim Naturalem, vel Magicam, numeris ipſis, quâ tales, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè ſuperſtitioſi in hac re fuerunt.

2. Concl. *Numerus, qua numerus eſt, nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem vim operandi continet.*] Hanc qui negat, philoſophum negat Andr. Laurentius l. 8. hiſt. Anatom. q. 10. & probat optimè Leonard. Vairus l. 2. de faſcino c. 11 & Catholici cæteri, ad unum, cōcedunt: præſertim, quotquot numerum, nihil reale eſſe à rebus numeratis diſtinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodò imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda concluſio, qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditum Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem: quantitas verò per ſe non eſt operativa, niſi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Deniq; quæcumque de figura diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim eſt quantitas diſcreta, cuius, quàm continuæ, non poteſt eſſe maior efficacitas.

3. Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis, & octimeſtris partus minimè vitalis, ſi non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimeſtrem, id contingit, quia ſemen humanum multiplex eſt. quoddam perficit fœtum ſeptimo menſe, & tunc fœtus poſt ſextum menſum conatur exire: quod ſi non reperit magnam reſiſtentiam, tunc validus exit & robuſtus; ſi verò reperit, continua illa menſis pugna debilitatur, & octauô menſe debilis atque invalidus admodū prodit in lucem. Aliud ſemen perficit fœtum nono tantùm menſe, & tunc fœtus ante hunc menſem non conatur exire, ſoletque adeò robuſtus eſſe, ut impedimenta cuncta contraria, vel ei non reſiſtant, vel per reſiſtentiam, quando mater uterum fert diutiùs, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimeſtri partu*, quem tutiùs hac in re ſequeris, quàm Academicos ad numerorum vim ſuperſtitioſè confugientes, quorum dicta invenies in opere erudito Fabij Paulini *lib 6. Hebdomad. c. 4.* Hippocratem ſecutus idem reſpondit Andr. Laurentius lib. 8. hiſt. Anatom. cap. 9 & q. 30. Annorum climactericorum ratio, ut & Criticorum dierum, potiſſimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus ſunt, ratione ac periodo quadam naturali: Nam ad muſicorum numerorum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut aſtrologorū planetarias nugas provocantes Aſtrologos accuratè refutat And. Laurentius l. 3. de criſibus, uſque ad cap. 8. Fracaſtorium, qui l. de cauſis criticorum dierum omnia retulit ad motum humoris melancholici, refellit idem c. 9. & 10. & poſtea tandem cap. 13. ſuam ſententiam propo-

proponit, cauſas eſſe duas, materialem & efficientem. Materialem eſſe quemlibet humorem noxium quantitate vel qualitate peccantem. Efficientem eſſe duplicem, univerſalem & particularem. Vniverſalem & remotam eſſe cœlum, cujus vires ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particularē & propinquam eſſe ipſam naturam, quā Hippocrates vocat calorem inſitum, Galenus facultatem corpus diſpenſantem, alij temperiem ſivè ſpiritum vocāt: quæ ſic motiones ſuas ſtatis circuitibus perficit, quaſi ratione uteretur: quòd ſi aliquando errat, id à materiæ vitio procedit, eam contumacia ſua vincentis. Itaque quod tardior vel celerior ſit criſis, id partim materiæ, partim efficienti cauſæ tribuendum. Si enim humor ſit temperamento calidus ſubſtantia tenuis, & qualitate benignus, facilius à natura domari, celeriùs coqui, & excerni: Si craſſus, frigidus & contumax difficilius, item à validiore natura, citiùs à debiliore, tardiùs coqui. Quòd autem nunc pari, nunc impari die contingat criſis, id à ſola materiali cauſa provenire, nempè peculiari humoris cuiuſque motu; bilē tertiô quoq; die moveri, pituitam quotidie, melancholicum humorem quartô die, Ergò bilioſos morbos omnes imparibus iudicari diebus, cæteros quotidiè ex paribus: quia ijſdem diebus morbi iudicandi, quibus moventur. Huius quotidiani, tertiani, & quartani motus cauſam non minus occultam eſſe, quam magnetis aut chatarticorum ſunt proprietates. Quod denique ſeptenarijs tantum perfectæ & ſalutares criſes perficiantur, id totum efficienti cauſæ tribuēdum. *Natura* (inquit) *definitum ſibi elegit tempus, quo motus ſuos & criſes perficit. Tempus illud ſola experientia* (quam ſolam Hippocrates ſecutus, ut docuit idem c. 11.) *Septimo die, decimoquarto, vigeſimo, perfectas & ſalutares criſes ſapè contingere: Sunt igitur præfixi illi dies, & à natura ordinati.*

4. *Cur autem ſeptenarium potius, quàm alium numerum, ſibi pro delicijs elegerit natura:* Fatetur id altioris eſſe contemplationis, & Theologicam reddit rationē. *Hoc ideo factum, quia rerum omnium Parens & Creator Deus eam Naturæ legem impoſuit Nam & diei ſeptimo benedixit Deus, & eum filijs Iſrael, tanquam celebratiſsimum commendavit, & ſeptimo die poſt abſolutam univerſi iſtius, quod oculis cernimus, creationem, quievit ab operibus ſuis.* Naturam ergò cuiuſque particularem criſes ſeptimô quoque die perfectas moliri, nec eas aliô unquam aggredi die, niſi aut impedita aut laceſſita fuerit; & ideò propter huiuſmodi impedimenta, nonnunquam intercedentibus diebus ſeu inter calaribus criſes fiunt (de quo idem egit lib. 2. à cap. 13. & hoc lib. 13. cap 15. Particularem denique hanc cauſam ab illa univerſali efficiente, nempè cæli motu, iuvari; ut ſi aliquando accidat lunæ ſeptimanas cum ſeptenarijs morbis concurrere, criſis indè meritò fælicior faciliorque ſperetur & hactenùs tantùm à Galeno in lib. de diebus decretorijs Aſtrologos iuvari, de quibus egerat Laurentius d. lib. 3. cap. 7. & 8. Cur denique quilibet ſeptenarius ſuum habeat indicem, nempè quaternarium, cauſam eſſe communē phyſicis & arithmeticis axioma, partes de ſuis proximis totis iudicare, vt cum architectus ex fundamento parietes, ex parietibus tectum futurum, totamque domum colligit. Septenarij

partes

partes in quas proximè reſoluitur duas eſſe: quatuor ſcilicet, & tria: Sed propinquior eſt quaternarius, indicabit ergò quartus ſeptimum: & vndecimus, qui ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt, decimumquartum; & decimus ſeptimus, qui tertiæ ſeptimanæ quartus eſt, vigeſimũ. Quinetiam quartus dies ſeptimanæ medius eſt, parique cum extremis iungitur ſocietate, vndè fit, ut ſi primus dies morbum diſcutere aggrediatur, ei finem quartus imponat: Si primus nihil tentet, ſed quartus morbum indicare aggrediatur, ſeptimus finem imponat.] Hactenus ille Regis Chriſtianiſſimi medicus.

Ex dictis ſequitur, ſi quos *Pentaphylli* herba effectus habeat, non ipſi quinario, ſed ſubſtantiæ foliorum, tribuendos. Superſtitioſum autem eſſe, quod vnum eius folium ephemeram, tria tertianam, quatuor quartanam ſanent, item quod *heliotropij* grana tria tertianæ, quatuor quartanæ proſint; item alia huiuſmodi in medicinis per ligamenta ſervari malô exemplô ſolitis: tale quoque fuerit arbitrari pilulas ſeu catapotia impari numerô plùs prodeſſe, quam pari, licet æquali præbeantur quantitate. Muſici numeri vi magna pollent, non ut numeri, ſed ut tonorum varietate, & ſoni modulamine ſuaviter animum afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiam ex dictis vanos eſſe ac ſuperſtitioſos, qui vim aliquam ineſſe volunt certis pſalmis: eò quod certô numerô ſint collocati, & eos credunt efficaces, ut proſperè cœpta legenti ſuccedant, vel ut gravibus periculis liberentur, ut Pſal. 1. *Beatus vir*: quia unitas eſt quid perfectum, quaſi verò ſeptenarijs & ſenarijs, & quinarijs, & ternariis ſua quoque non ſit perfectio. Dicunt etiam Pſal. 10. *In Domino confido*, felicem eſſe, quia denarius numerus eſt bonus: & quia centenarius ex decies decem conſtatur, ideò adhuc feliciorem eſſe centeſimum Pſalmum, *Miſericordiã, & iudicium*. Refelluntur, quia denarius, aut centenarius, quatenus numeri ſunt, bonitatem realem nullam habent. Nam nec phyſicam, nec ethicam bonitatem habent, ſed artificioſam tantùm ab imaginatione numerantis procedentẽ, quæ non obtinet ullam in corpora, ſeu res quæ numerantur, efficacitatem. Deindè in Hebræo fonte alius ordo Pſalmorũ, quàm in verſione Latina: ergò qui pſalmus felix eſt ſecundum verſionem Latinam, infelix erit ſecundum fontem Hebræum, quod eſt dictu abſurdiſſimum: vel, dicenti Hebraicè unus erit felix, & dicenti Latinè alius: quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios pſalmiſticos damnat Ciruelus Daronenſis *p.3. de ſuperſtitionib. c. 6. in fine.*

6. Cæterùm fraus & dolus Magorum numerariorum ex eo quoq; deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipſos de numero ſenſili & materiali, ſed de formali (ut vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil eſt aliud quàm illud ipſum, quò plura individua, plura ſunt & ab unitate recedunt, quod ſivè ſit pura negatio, ſivè quid poſitivum, certè nihil ad operandum efficax individuis adiũgit. Nimirum nebulones, ſub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipſam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia priſci hæretici, qui numeris multum tribuerunt, de magia

G ijdem

ijdem convicti non ſemel fuerunt. De Baſilidianis id Irenæus prodit *a*, poſt quē cæteri *b*. idem de Marco conſtat vetuſtiſsimo illo hæretico *c*, & de Gnoſticis omnibus. *d*.

9. Cautè igitur legenda. quæ, de efficacia imparis numeri, majore, quàm paris, congerit, nec ſatis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis: *e* qui, quod eam ſententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo & Cypriano, magnam illis injuriam facit. cūque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum quod Patres de imparis numeri myſterijs, (quod unitas, & Trinitas in ſacroſancta cernantur Trinitate) & præſtantiâ differunt: hoc ille, ad neſcio quam vim phyſicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus teſtem adiungit, ne quid dicam graviùs, inconſideratè retulit: Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iovinianum ſub finem, & deprehendes meritò hæc à medicis; & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari. quibus hoc Petrus Gregor. impegit.

8. Videndum etiam ne quid vanæ ſuperſtitionis haurias ex libro Fabij Paulini *de numero Septenario*: nam quæ ille, non tàm ex ſua, quàm Platonicorum ſententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parum ſunt conſentanea, ut quod illi muſicis numeris Magicam vim ſatis apertè tribuerunt:) Nam quæ de vi muſices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, quà numeri, virtutem tranſtulerunt. Scripſerant de Orphei muſica; illam dæmonibus brutis, ſaxis, arboribus imperaſſe. Sic enim Ovidius de arboribus;

— qua poſtquam parte reſedit
DIS genitus vates, & fila ſonantia movit:
Vmbra loco venit; non Chaonis abſuit arbor.
Non nemus Eliadum non frondibus eſculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis, & vnà.
Pampineæ vites, & amicta vitibus vlmi, &c.

Metamorph. libr. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & ſaxis, & fluuijs.

Quæ ſilvas, & aquas, ſaxaque traxerat.
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius ſonitum conſtiterant feræ,
Mulcet non ſolitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè inſecutæ
Orphea ſiluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſque ventos.

De manibus, & dæmonibus idem tradidêre Virgilius 4. Georg. & 6. Æneid. Ovid, Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breviter complexus Manilius, adfinxit de ſideribus.

At lyra diductis per cœlum cornibus inter
Sidera conſpicitur, qua quondam ceperat Orpheus.
Omne quod attigerat cantu, Maneſque per ipſos
Fecit iter. domuitq; infernas carmine leges.
Huic ſimilis honos, ſimiliſque potentia cauſæ:

Tunc

a l. 1 c 28. b. *Tertul, de præſc. c.* 46 *Epiphan hæreſ.* 24, & *alii*. c *Irenæus li.* 1. *c.* 12. d. *Irenæus lib.* 1 *c.* 17. e *lib.* 15, *c.* 10.

Tunc ſiluas, & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi revolubilis orbem.

Ecce ut vim muſici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cœlum, ſidera, & inferos. Sed & illud invenio apud Plinium de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo*, & de ſerpentibus *contrahi Muſarum cantu, etiam in nocturna quiete, libr. 28. c. 22.*

10. Cuius rei, quamuis noſter amicus, de re litteraria, ut qui optimè meritus, credat rationem non quærendam, ſed eſſe anilem quādam veterum opinionē: tamen, quia de ſerpentum incantatione nonnulla in S. S. mentio eſt, *ut oſtendam lib. ſeq.* videtur ratio diligenter inveſtigāda. In primis arbitror, diſtinguendum inter modos muſicos, & ſuſurros magicos, ſeù mala carmina: his nullam vim ineſſe naturalem, ſed dæmonem ex pacto ſerpentes ſoporare, vrnas diſtringere, & quæ talia, facere: illis vim phyſicam ineſſe. Vt verò intelligamus, quæ & quāta inſit, rurſus diſtinguendum inter ea, quæ ſenſu prædita & quæ ſenſus expertia, nam nihil dubito animalia ſenſu auditus prædita, muſicis modis capi poſſe, & eatenus admiſerim, quæ de miris muſices effectibus adferant prædicti poetæ, &, ut ipſe ait, *ſenilem recitans fabulam.* Martianus Capella *li. de Muſica.* Nā quod Fabius Paulinus ea vult ulteriùs obtinere, non credo: Sed in ijs, quæ ad animantia aurita pertinent, veriſimilia fateor; ut & in Euſebij verbis *de laudibus Conſtantini*; quæ verò ad inſenſibilia, reijcula & ridicula puto, & de ſaxis & ſiluis, &c. Et ideò argumento Plutarchi *in Sympoſ.* & Solini *ca. 7. Polihiſt.* quo ab Arionis delphine, ad Megarenſes vel Thebanos muros argumentantur, non aſſentior. capi carmine fera potuit, ſaxa non potuêre. Nihilominus cenſet vir ille doctus, diſputandi ſaltem (ut ait) gratiâ oſtendi poſſe, hanc attractionem ſiluarum & ſaxorum veram fuiſſe: Sed poſtea *fol.* 184. proteſtatur, ſe quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum ſolummodò mente aſſerere; nec aſſentiri, niſi quatenus cum ſacroſanctæ Eccleſiæ ſanctionibus conſentiunt. Prudēter hoc & cautè, ſibi: melius etiam alijs caviſſet, ſi poſtquam poetarum illa & Platonicorum deliria, tam diligenter & callidè aliquot capitibus propoſuerat; cenſuram ſingulis ſeù antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca appoſuiſſet, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Non fecit ille, quarè nonnullum precium operæ futurum, ſi coner præſtare quod ab inſtituto noſtro minimè alienum arbitror: ſtrictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cavendum.

11. *Primum cap. 5.* citat poetas, & quos citavi ſcriptores Ethnicos; quibus quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicētini muſici verba pertinent ad fabuloſa illa de Amphione & Orpheo; ſed ad veros effectus, quos veteres memorârunt; nec Steuchus Eugubinus in Pſal. 67. initiô aliud adfert, quam nudā fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quo ad auctoritates ab eo citatas ſufficient. *cap. 6. & 7.* modos proponit omnino ſeptem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priuſquàm diſcutiamus, illud mihi ſpero neminem fore, qui non concedat: non qui probat fieri potuiſſe, eum continuò id fa-

ctum evincere; quid; qui ſe demonſtraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri poſſe probauit, niſi ultimâ ratione, qua ad muſices vim nihil omninò facit.

12. Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod eſt huiuſmodi. *movetur cœlum harmoniâ, & potiſsimum ipſi planetæ.* quid ſi cum Ariſtotele id negem? nonne delebitur tota ædificij delineatio? agam benigniùs. eſto. quid tum? hæc Harmonia (ipſo Proclô & Platonicis alijs teſtantibus) non eſt ſenſu corporeo perceptibilis, ſed animô tantùm ac mente; cuius qui ſaxa & arbores expertes eſſe neget, cautes ipſe ſit profectò & caudex. Deindè, ait, *inferiora omnia ſubiecta eſſe planetis, & à ſtellis vim accipere,* quod, quia nimis indefinitè, & univerſim dictum, certè negamus. probat experimentô florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & ſolis converſiones mutantur, moventur, creſcunt, marceſcunt; an in alium quoque quæ ſiderum naturas ſequuntur; & lapidum, quorum eadem lex eſt, ut Heliotropij, qui ſolem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioſelini qui utrunque ſidus, magnetis qui cynoſuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad quaſdam qualitates, ijs rebus inſitas, referenda, nam ſi non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fruticum horum, ſi hoc totum oritur à ſubiectione illa inferiorum corporum ad ſtellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? ſed pergit, & admirandos ſympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos indè naſci, quòd omnes res naturales à ſtellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe inſigniantur, & ſuperiora corpora in hæc inferiora vires ſuas infundant: cogor repetere nonnulla ex *c.3.q.1.* & leviter iterum delibare. fateor cælorum orbes & aſtra nonnihil influere virium in res inferiores; ſed non quidvis promiſcuè cuiuis, verùm pro natura ſubſtantiæ ſivè eſſentiæ cuiuſque rei, aptè & diverſimodè, & præterea pro diſpoſitione quoque qualitatum, & conditione, ſingulorum individuorum. Sic enim, non adamas, ſed magnes convertitur; non ad Orientis viciniora ſigna, ſed ad Arcton. Si cynoſura influit in magnetem quia inferior, cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deindè multô præſtantioris eſt efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipſum illud attrahere ad ſe. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynoſura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipſum magnetem. Nec ſequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynoſura: ergò magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynoſuræ. Quæ poteſt eſſe tanta vis efficaciæ ſiderum, ut in res adeò differētes ſpecie ac genere; ventos, fluuios, montes, ſilvas, ſaxa, dæmones; muſicum ſonum faciant efficaciter hæc omnia imperiô quôdam operantē? quô pactô idem ſonus unius cytharæ tàm diverſa potuit attrahere? fruſtrâ confugias ad ſympathias & antipathias: nam hæ non defluunt ex ſideribus, non defluuntur ab orbibus cœleſtibus, ſed ipſas rerum differentias & ſpecificas formas conſequuntur. At quæ de peculiari illo charactere aſtrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt Philoſophi Chriſtiani) ut commentitia, & de ſuperſtitione vehementer ſuſpe-

cta.

cta, iampridem exploſerunt. Nos ergò iubeamus illa valere, quia Catholici ſumus, quia ſuperſtitionem deteſtamur. Quæ addit, maioris momenti non ſunt. Nec enim *naturalis Magia*, cùm *vult ſummis infima ineſſe, & in imis latere ſumma,* tam confuſum chaos voluit inducere, ut cunctis imis omnia ſumma & cuncta ima ſummis omnibus velit ineſſe; ſed quędam quibuſdam: nempè ijs, quorum formæ ſpecificæ idoneæ ſunt, ad ſummorum influxus recipiendos: quæ conditio inſenſilibus iſtis deeſt. Vnus eſt ac ſolus Deus; in quo uno cætera omnia excellenti quâdam eminentique ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia ſui, & univerſi: & hôc ſenſu ſolummodò verű eſt, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam univerſa continere: quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuit. Quod ulteriùs Anton. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli & terræ*, factum ab eo, nec piè, nec philoſophicè. Quod Macrobius aſſerit, *Muſicâ capi omne quod vivit*: id ſi de muſica ſoni corporei & veri loquimur: non niſi de illis creaturis verum eſt, quæ ſenſu auditus verè prædita ſunt: ſi de muſica capias metaphorica vel imaginaria aut ſpeculativa illa, quæ in nuda quadam proportione quantitativa poſita eſt; nihil ad Dionyſium, quod aiunt: nam ſaxa, & ſilvas talis muſica, non niſi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari & vivere quæcumque in mundo ſunt*, eſt merum figmentum gentilium philoſophorum in Theologorum ſcholis iampridem damnatum: cùm nulla ſit mundi anima ſegregata à formis ſubſtãtialibus rerum ſingularum. Si ſaxa viva ſunt, ut voluêre poſt Thaletem & Timæum Philoponus *libro primo de anima* & alij, & multis. Paulinus *capite ſexto* nititur probare; vivunt animâ propriâ, nõ communi; & propriâ, quali vivæ ſunt arbores, vegatante dumtaxat, non ſenſitivâ. nec aliud vel Hippocratis *lib. de natura pueri*, vel Plotini *4. Ennead. 4.* argumentis probatur. Quale verò illud, & an Eccleſiæ tolerandum? *ſtellas viſu & ratione præditas*, quod dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falſitas erronea doctiſſimè ab Eſpencæo *libr. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonſtrata. *At lapides varij variè à ſtellarum radijs moventur*: ut *ſelenites*, qui non ſolùm figura & coloribus lunam imitatur, ſed etiam motű: illam enim uſque ſubſequitur, vel potiùs cum illa circumfertur: ut *magnes*, qui vim quoque motum alijs tradendi, & in alios transferendi accepit; ut *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipſe lapides trahit; ut *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; ut *lapis* ille *Cyzici* fugitivus, quem Argonautæ pro anchora vſi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo ſæpè profugum plumbo fixerunt: ut *automata* varia Boetij & aliorum, quæ motum hunc accepêre à radijs ſiderum, ſeſe in loca & corpora iſta inferiora penetrantium, & in ea agentium: ſicut etiam obiecta imago *in ſpeculare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *ſulphur* atque eſcam. Hæc ille: quæ me à ſententia nequeunt dimovere. Nam ſine neceſſitate ulla hi radij conſtituuntur, quos aliàs refutavimus. *Automata* illa, cùm ſint artificioſa, ab artificio humano per certa quædam inſtrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis, &c. vim acceperunt, non à ſtellis, & ab intrinſeco, non extrinſecus

patiebantur, & movebantur, ut cernere eſt in illo B. Franciſco, & alijs nonnullis, quæ ſereniſſimus Archidux Auſtriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. majoribus ſuis religionis zelo & virtute, digniſſimus, poſſidet. *Ignis* agit in ſulphur & in eſcam, nō in alia, quia alia carent diſpoſitionibus ad ſubitam inflammationem requiſitis. *Specula* reddunt imagines ſola ſuperficiei politura diaphana, & ſplendida æqualitate, per congruam incruſtationem terminata. *Echo* ſolâ vocis repercuſſione reſultat: & hæc omnia promiſcuè obtinent, quôvis planetâ, aut ſidere dominante. Quod & in *magnete*, androdamante, pantaura, & alijs lapidibus deprehendas. Vndè patet nō â cœleſti corpore, ſed â propria (quod cogor ſæpiùs repetere, quia adverſarij eadem ſæpius inculcant) forma & ſpecie hanc vim hiſce gemmis inditam cœlô nihil largiente, præter communem ſuum & ordinarium influxum: atque ita ſelenites propter occultam aliquam qualitatem, à ſpecifica differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum & motus edit; eò quod qualitas illa lunaribus qualitatibus amicâ quâdam naturæ ſimilitudine, & (vt ſic loquar) amoris phyſici vinculô, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non poſſe; quia ipſi fontes earum, nempè differentiæ ſpecificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia ſpecifica convincit. Nā diverſa ſpecies diverſas diſpoſitiones naturales requirit: & medicis experimentô compertum eſt, quædam ſe totis, hoc differentiæ ſpecificæ ſeu formæ ratione; quædam non niſi vnâ aliquâ qualitate ad certos effectus idonea reperiri. & quæ talia, illa quovis tempore vim illam apta nata ſunt exercere, nec opus eſt expectare, dum iſtud vel illud aſtrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clariùs eluceſcit, ſi modum ipſum, quem ex refutatis hiſce argumentis eliciunt, preſsiùs conſideres: hunc ita expreſſum habes. *fol. centeſimo nonageſimo ſeptimo.* Quemadmodum *ex certa herbarum & vaporum commiſtione & compoſitione, per artem medicam aſtronomicamque confecta, conflatur communis quædam forma velut harmonia, ſiderum muneribus & quaſi dote ornata; vt in* theriaca, *quæ mirificam habere vim exiſtimatur, adverſus adventantem ſenectutem atque venenum, tribus in ea pariter conſentientibus virtutibus, cœleſti ſcilicet, per artificium oportunæ admixtionis accerſita; altera item cœleſti; ſed partibus eius naturaliter inſita; tertia demum elementari. Sic ex tonis, primo quidem ad ſiderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar & convenientiam inter ſe compoſitis, communis quaſi quadam harmoniæ forma colligitur & in ea cœleſtis etiam vis ſuboritur: cœleſti illa huic ſimiliter temperatæ reſpondenti harmoniæ, quæ virtus cœlitùs devocata poſsit animos flectere, delinire, ad iram impellere, cohibereque.*]

In quibus verbis congeriem quandā video falſarum ſuppoſitionum. I. Quod per aſtrologicas obſervationes vult theriacam & cætera medicamēta componi admiſceri, quæro quo tempore pharmacopæo ſit aſtrorum iſte ſitus conſiderandus, an herbarum legendarum, an miſcendarum, an vtroque? ſi vtroque, annus Platonicus ille magnus eſt exſpectan-

ctandus, & interea virtus herbarum emarceſcet. Si legendarum; atqui quando miſcebuntur, fors erit influxus contrarius: ſi miſcendarum; non vno die, ſed ſæpè multis hæc commiſtio fit, deindè qui fieri poteſt, ut cum tanta ſit diverſitas, immò & contrariæ quandoque qualitates herbarum miſcendarum, unus & idem cœli influxus, uno tempore, idem tribuat ſingulis, quod ſingula requirunt, & quod conveniat univerſis? Item communi: illa forma eſt chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nuſquam ſubſiſtens, vel exiſtens, ut etiam prima illis vis cœleſtis dependens à certa dierum, & menſium, & annorum obſervatione ſuperſtitioſa. Hanc denique vim volunt commiſceri virtuti primæ cœlo devocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio, & ſimilibus:) ſed pergunt; ad devocādum autem, eſſe nec eſſe cognitionem convenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teſte Ficino, tres regulas aſtronomos præſcribere. *Prima eſt*, indagare, quas in ſe vires habeat, & quos effectus ex ſe producat quælibet ſtella, ſidus, & aſpectus; & quæ horum quodque ferat, & quas auferat: & in ſonis atque verborum ſignificationibus hæc cuncta inſerenda; reijcere oportere quæ auferant, & ea muſicum deteſtari, probare verò, quæ ferant. *Secunda eſt* conſiderare quæ ſtella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obſervare qualibus paſſim ſonis atq; cantibus illi homines utantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res ſit conſtituta (id eſt, quâ proportione, & quomodo.), ut ipſe ſimiles quaſdam muſicus adhibeat, una cum ſignificationibus, quæ ſideribus jiſdem ſtudet exponere.

Tertia eſt regula, animadvertere ſitus aſpectuſque ſtellarum quotidianos, & ſub his explorare ad quales potiſſimum ſermones, cantus, motus, ſaltus, mores, actus incitari homines, & res ſingulæ ad quos effectus ſoleant; ut ſimilia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo ſimili placituris ſimilemque ſuſcepturis influxum. Hactenùs illi: quæ omnia nos, ut futilia & magiæ vetitæ quædam tegmina & involucra, reijcimus, *cap.3, quæſt. 1. cap.4. quæſt.1* &, quoad verba illa ſignificantia reijciemus mox ſeq. quæſtione. Prima regula illis falſis fundamentis innitur, & obſervationem exigit, cui adipiſcendæ nullius hominis vita, ſed nec cornicis ſæcula, ſufficiant, quæ etiam eſt in ſe incertiſſima. Secunda non eſt expers erroris & hæreſis, cenſentium aſtra hominibus dominari, de qua diſſeremus (Deo dante) *libr. 3. diſputationum contra divinationem aſtrologicam*. Tertia, quoad res ſenſus expertes, cantu aut voce movendas, ut docui, ridicula & indigna philoſophis eſt cenſenda.

13. Cum ergô talia ſint Platonicorum fundamenta non obſcurum eſt aliquid videntibus, quàm ſolidè & prudenter arenæ inædificentur ſeptē illi modi, quibus *cap.7.* aſſerit, Orpheum verè & re ipſa ſaxa, & ſiluas, trahere cū animantibus ad cytharæ modulos potuiſſe: Sed qui iſti modi? *Primus* eſt, id fieri potuiſſe vi ipsâ muſices cœlorum, ut dixi, influxum eliciente, deducente, attrahente.] Hic modus nititur duabus falſis hypotheſibus: ſcilicet eſſe quandam mundi animam, harmonicis numeris compoſitam, res ſingulas pervadentem; quæ muſico concen-

concentu delectetur, item cælum & ſidera eſſe animata anima rationis compote, & quæ ira cōcitetur, & voce ſonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipſemet Paulinus fatetur. *Secundus* eſt, hac virtute præditum eſſe cantum, non ſoni tantùm ratione, ſed ex occulta quoque vi verborum, quâ cœleſtem illam vim detrahi de ſuperna ſede poſſe cenſent; & confirmant prodigij plenis verborum alijs effectibus, quæ omnia prudenter Paulinus ex Theologorum præſcripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol.* 204. & 206. *Tertius* eſt dependens ex illa aſtrologicâ obſervatione, cui Ptolomæus & Albumazar, & ſimiles plurimum tribuêre: hunc quoque Paulinus *fol.* 207. Magicæ annumerat; addere debuit, illicitæ, & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat. *Quartus* indè petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant ſimilem figuris: figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda ſit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœleſtis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem: & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, meritò Paulinus cum Theologis nugas & ſomnia eſſe credit, & addit Concilijs ac Pontificum decretis eſſe prohibitum huiusmodi ſtudium, Ego refutavi. d. c. 1. q. 4. *Quintus* modus, eſt petitus à vi quadam eximia naturæ, quâ id ſoli Orpheo, vel cum paucis, erat conceſſum; per quandam ſympathiæ rationem illi cum rebus omnibus: per quaſdam individuas conditiones ad hoc aptas, inditam: ut videmus rebus innumeris à natura quaſdam virtutes mirificas inſitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paulinus à *fol.* 210. ſed miſcet vera falſis, comperta incompertis: ijs quæ in SS. legimus, quæ apud poetas leguntur: & quæ divinô facta miraculô, ijs quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samſonis? aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis inſita? nec ulla vi naturali Franciæ Reges ſtrumam ſanant contactu: nec aſina Balaam loquens, nec campana Vililllæ, nec piſciculi cœnobij Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec veriſimile eſt Orpheo vim illam attractivam lapidum ac ſilvarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ phyſicâ ratione conſtant, & ab eo referuntur omnia ſic vim exſerunt in unius tantum ſpeciei materiam, ut in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit non auri minorem molem, Tentiritas crocodili fugiunt, non aſpides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & ſic de cæteris dicendum. At Orpheum cenſent iſti vim habuiſſe deducendi cantu non tantum quercus, ſed omnes omninò ſpecies arboreas, nec arbores tantùm, ſed & qualiacunque ſaxa & marmora, rupes ipſas & vaſtos montes, Oſſam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modò, ut ſunt elephas, ac delphin, & cervi: ſed feras maximè efferas ac ſtolidas, cuiuſque ſpeciei. *Sextus* modus tradit admixtionem artificioſam & naturalem elementorum. Verùm hæc etſi mirifica quandoque perficiat, in quæſtione tamen, de qua nunc agimus, eſt ſuperflua. Nam hic nulla naturalis elementorum admixtio intervenit; ſed nuda per ſonū cytharæ acris verberatio,

quæ res inanimas non poteſt attrahere, nec ſenſus aurium expertia demulcere. Naturalis elemẽtorum in cantu admixtionis nihil reperio:ſed ſolam illam imaginoſam triplicis generis virium commixtionem, quam eſſe nullam oſtendi. *Septimus* modus eſt vis attractiva quædã faſcinatrix ſeu magica:quam cum Plotinus *d. libro 4.* fieri velit, vel ex occultis quibuſdam qualitatibus rerum vel figuris, vel cantu vel deſiderio ſeu imaginatione; ſecundum & tertium modum iã reiecimus:quartum quoque,qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longe ab imaginante diſtantia: ſed & primum refutavi, oſtendens nullam dari poſſe phyſicam qualitatem occultã quæ in tam diverſæ ſpeciei, imò & generis res ſimul eodem modo queat operari, cùm id eam ſit neceſſe facere per modum cauſæ, nõ primariæ ſeu univerſalis,ſed ſecundariæ & particularis. Nec enim ulla qualitas ineſt ſingulari ulli rei ſingulari,quâ ſingularis eſt, quin ad diſpoſitiones individuas pertineat, & ab ipſis dimanet; & proinde non niſi effectum particularem & ſibi proportionatum poteſt producere.

Reſtat ergò, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, eſſe vel fabuloſa,vel dæmoniacæ operationis*, ut veriſſime indicavit Pauſanias *libr.6.* Nam Orpheum magum inſignem fuiſſe, memini me apud Suidam legere.

Addamus muſices effectum alium mirabilem, *Tarantulam* vocant,infectum ab urbe Tarento Apuliæ,ubi frequens eius duo ſunt genera, quæ videntur Buſtamantius *in libro de animantibus ſacræ ſcripturæ* & alij,non ſatis diſcernere. *Vnum eſt* ex genere lacertarum, quod ſtellio vocari poteſt, *Salmanqueſam* vocant Hiſpani; de quo non loquimur modò: alterum eſt ex genere araneorum; ſeu phalangiorum, Hiſpaniæ (quod ſciam) ignotum;huic peculiare eſt, quod ex Matthiolo *in Dioſcoridem libr.2.capit.57.* referam. Vagatur æſtate in campis,& proſerpit ex terræ cavernulis, & icit meſſores, quorum crura ocreis non munita. icti alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij ſaltant, alii clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij ſudant, alij tremebundi fiunt, alil pavoribus infeſtantur; alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis ſimiles. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè,quam facilè huiuſce veneni vis muſica mulceatur. Quandoquidem,vt equidem atteſtari poſſum, auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu à languoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore;quod ſi eveniat, ut tibicines tantillum conquieſcant, ac interponant, non multo poſt tempore in terram concidunt,& ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaliant, atque tripudient,donec veneni virus partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur.*

Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur,alternatimque mutantur, ut abſque vlla ſonitus intermiſſione, tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca mithridatio, ac alijs, quæ venenoſorum morſibus adverſantur.] Hæc ille,quibus addendum videri muſicam iuvare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenum illud in-

ſerit, ſi ad hoc aptum nacta humorem corporis: & ideò muſica, quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quivis moduli quibuſvis admorſis, ſed certi certis proſunt. Vnde natum, ut quidam hoc non perpendentes, qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur, hanc experientiã auſi fuerint negare lippis & tonſoribus notiſſimam. Audivi, qui adderent; ſi quæ pupugerat tarantula, etiam in alio loco, moreretur, confeſtim morbo liberari ictum ab ea: quod ſi verum, admirandum ſanè eſt huius veneni miraculum: de cuius cauſa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à ſua matrice ſeu fonte? aut quæ hæc operatio in tam diſtans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut mirifica perficiendi?

I. VIDETVR Origenes *a* non immunis ab hoc errore, quem ſecuti quidam medici valdè ſuperſtitioſi. Q. Serenus, *b* & Aetius, & alij. Conatur Trallianus etiam Galeno adſcribere: conſentiunt Arabes ferè omnes. Cabaliſtæ, & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippa & Paracelſo: Plinius, *c* & cum eo recentiores quidam, *d* qui Platoni nimis addicti. Item Cabaliſtæ quarti ordinis. Nam ut hoc obiter dicam, tot eorum ſunt ordines primus eorum, qui ſequuntur traditionem R. Rambani ſuper Geneſim, de quinquaginta portis intelligentiæ. Secundus, qui ſequuntur Abraham à veneris, qui in libro ſuo de creatione mundi ponit triginta duas ſemitas ſapientiæ, quas amplexi R. Iſaac, & Iacob Cohen. In his duobus nihil deprehendo magicum, ſed ſolas nugas. Tertius ordo fuit ponentiũ decem enumerationes, *Nezer Zephyroth*, ut Ioſeph Caſtilienſis in ſua Iſagoge, Ioſeph filius Carnicol. in libro portarum iuſtitiæ; & Paulus Ritius in Porta lucis: hi incipiunt viam ſternere ſuperſtitioni. Quarti ordinis ſunt, qui conſtituunt plura principia, nam quinquaginta portis addunt, litteras 22. alphabeti, & ſic faciunt numerum 72. quem vocant SCHEM HAMPHORASCH, nomen expoſitorium Dei, & dicunt eſſe numerum LXXII. Angelorum præſidium orbis, & per quos invocatos edantur miracula ab hominibus, hanc docuere Ioſeph Carnitoſ. & Recanath, & alij. Hæc eſt Cabala merè blaſphema & magica. Verùm hi omnes diverſis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant curandum, hiſce rebus dæmonum opera interveniat, necne (ut Paracelſus) qui proinde ſatis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum eſt. Alij (ut, quos citavi, medici, & Plinius) ſolis adhærent experimentis, & quæ fieri vident,

a l.1. & 5. contra Cellum. b Serenus lib. de remed. Aetius l 8.c.5. Octavianus in Euporiſtis Marcel. & Trallianus paſſim. c l.28.c.2. d Picus in Poſition Magicis. Ficin. l. de vita ſtudioſer. Pompona &c ex l C etiam Grilland. de ſortil. q 8. & Pet. de Loyer l.1. de ſpect c.vlt. & l.4.ca.4. & Auguſt. Truanus in Parabata vincto dicens, verba medentur morbis corporis, &c. quod ſanè erroneum eſt. Niſi quis illos velit excuſare dicendo, loqui de verbis, ut ſunt pacto nixa: ſed hoc foret improprie vim verbis tribuere: quæ non ex ijs, ſed ex pacto conventu, & quidem per dæmonem רשחמפו שם.

dent, leviter nimis illis ipſis, quæ cernunt adhiberi, medijs aſcribunt, de ijs quæ non vident nihil cogitantes, Platonici quoque Phyſiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli: facilè pro naturalibus ſuperſtitioſa multa receperunt.

2. Contra hos omnes hanc ſtatuimus Concluſionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos ſanandi, vel noxas alias depellendi.* Dixi 1. *Nulla* (negans de quovis verborum genere) ſivè ore prolata, ſivè ſcriptô comprehenſa: ſivè ſola & incomplexa (ut vocant) ſivè complexa, & in propoſitionem vel orationem aliquam verſu aut proſâ relata: ſivè ſignificativa, ſivè nihil ſignificantia: ſivè Hebræa, ſivè alterius linguæ: ſivè dicta cum ſibilo aut afflatu, ſivè aliter, quomodocunque, abſente, vel præſente ægro. Dixi 2. *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex TORATH KINA, quicquid habebat efficacitatis, de ſurſum habebat: ferè ſicut hodiè, preces Eccleſiaſticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium; & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione, vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc diſſerere. Nec enim (quod pro tota hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali, ut opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed ut opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali.

3. Deus ad huius univerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiam peculiarē, & ſingulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes: quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ ſuppoſiti ſunt convenientes. Deindè Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt dividi in duas ſpecies, prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro ijſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exſuperant: quarum operationum principium non eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & ſupernaturales* ſtrictè ſumptâ voce, item *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipſâ non excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant: & ideò ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem, largè accepto vocabulo, clariùs autem ac ſignificantiùs vocatur ordo *præternaturalis*; ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel ſubitâ naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum ſecundum eſſentiam non repugnat, nec modus operandi vires Angelicas exſuperat; ideò tales effectus potiùs ſunt naturales latè ſumptâ voce, quàm ſupernaturales: aut miraculoſi propriè loquendo: & præternaturales, quàm cōtrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgo cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari, ſed propriè ac preſsè præternaturales, aut miri, aut prodigioſi, debent

קנאה חירה *Num.* 5.

debent vocari. Tres ergò Deo ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*: quandò res naturales, fini à ſe intento accommodans, & applicans, diverſas rebus formas indidit: quas illis natura non tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nunquã tamen poteſt humana induſtria quidquam efficere, quod rerum naturæ univerſæ repugnet: quarè naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eum deſtruit. & ſubſervit potiùs quã tranſcendit & naturale. in hac & cæteris hoc tractatu quæſtionibus primo tantùm illo modo ſumimus: ut tres illos alios ordines excludamus: artificialem, prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalẽ effectum à natura non produci, niſi motu, vel mutatione, ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt mutatio non contingit, ſine qualitum activarum virtute. activæ qualitates ad operandum exigunt ſubjectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas adverſariorum machinas validè cõſurgit concluſio quæ fuit omnium Patrum: exceptô fortaſſis. Origene: D. Thomæ, Gerſonis & Theologorum cunctorum (quod ſciam:) Vlpiani etiam I.C. negantis *a* incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum *b* & philoſophorum ſaniorum. *c* Vt auctoritate, ſic & ratione prævalemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem habent, ad hujuſmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ revelavit, quale Magi iactant: nec Deus iuvat Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam eâ menſurâ communicet, quâ ſolet Angelis & Beatis.

4. Vndè apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus (*d*) ſoleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis eſſe, ad ejusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ, nempè dæmoni, conceſſiſſe*: Sed Calvinianus erat, cùm illa iuvenis ſcriberet: maturior ætate, cùm reſipuit, & ad Catholicos rediit, nunquam hoc effutijſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt: reſtat, ut ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa: non fit miniſterio bonorum Angelorum: quia (ut poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus: ergo miniſterio malorum Angelorum, quod negant adverſarij quidem, ſed vim argumenti nequeunt evadere: fatentur alij, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe.

Deneque nullam verba hæc vim habent

a l.1. in Princ D. de extraordi. cognit. b *Hippoc li de ſacro morb Galen l.6. & 10. ſimpl imedi Favus lii de abdit. rer cauſis l 2 c. de cur. ſup nat Beniuen lib de abd. morb. cauſ Ioa Langii Epiſ. 33 Franc. Valeſij de ſacra philoſoph. c. 3. Auger. Ferr l. 2. metho c. 11 Scalig. lib 6 de ſubtil. c 349. Condronch l. 2. de mor. venefi c 5. Bokeʼij li de philtris ca 1.* c *Theop. lib9 de Hiſt plant. Plutarch in vita Periclis. Rab. May. mon li. 1. perplex c. 72. Leo Vairi li 12 de Faſcino c. 11. Ant Miran lib, 16 de ſing certam, Grevini. lib. 2. de venen.* d *In Odyſſ agens de Licanthropis.*

bent naturalem. quia verba ſcripta, ſunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quę ſi quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inſcripta ſunt, temperamento vim illam accipiant oportet. & proindè ſuâ propriâque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantùm habent contactû aerem feriendi, ut & animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo viſum, quia non ſunt ſenſuum iſtorũ obiecta. Quarè cùm ad ſanationem corporis neceſſe ſit, ſenſum tactus immutari: fateantur oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem, vel ſcriptionem nihil conferre.

5. *Reſpondet* Pomponatius, verbis primò & per ſe duntaxat auditum, affectionibus deindè animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis muſicis vi harmoniæ.*) Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere ſententiarum & rationum momentis perſuadent: ſi nuda tantùm barbaraque & nihil ſignificantia, vel parùm apta permovendis animis, aut veſana & ridicula, ut ſunt incantatorum verba, proponerent: nunquam animos concitarent. in muſicis, ipſa concentus ſuavitas & harmonica modulatio diſtrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam provocans lenit & contemperat humores: cui, quid ſimile in horrificis ac ſtridulis ſibilis atque ſuſurris magorum? Vidit etiam Pomponatius hîç ſe operam luſiſſe: quare ad ſacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantati. *e* Hæc dicens cauſam prævaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. ſi totum illud, credulitas operatur? quam tu fidem nuncupas? quæro qualis iſta fides? non dicet opinor ſupernaturalem? ſic enim vocare ſuperſtitionem atque perfidiam prorſus impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſive humanam. euge, habes tuæ cauſæ faventem Ferrerium, *e* qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè, quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam. *f* Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuvari poſſe ab ea re, quæ nullam iuvandi vim habet naturalem, tam vehemens eſſe poſſet; ut humorum induceat alterationem, vndè ſanitas ſubſequeretur, ut benè Galenus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus; ſed eô caſu ſanitas verbis dumtaxat adſcribenda ut occaſioni cuidam, non ut cauſæ.

6. Simili modò ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia *Origenis libr. 1. & 5. cont. Celſum*, nomina in una lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata: & ſententia *Pici* in concluſionibus Cabaliſticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Darocenſis in quæſt. de Cabala & Magia Iudæorum, quæ eſt vltima inter eius Paradoxas quæſtiones, barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis. ea quoq; quæ *Gregorius Toloſanus* *g* tradidit: cùm de Hiſtrionibus, & poe-

e loco citato. f Refutatum id ſup. cap proxim. g lib. 19 Syntax. cap. 8.

tis dicta, ad excantatores accommodat: quod eorum verba tùm demum rata ſint & efficacia, cùm animô intentô & obſirmatô ea proferunt. non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, ut illi.

7. Videte nunc frivola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificat, una fundamenta: quæ Cabaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirifice placuerunt. Aſſerunt *primò* litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cœleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem. quod tamen non probant ulla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimoniô, quibus id à dæmonibus foret revelatũ, dæmones autem ſunt mendaciſſimi, nunquam ſpontè verum dicturi, nec à magis, ut verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono inferiùs probaturus. *Secundò* dicunt verba illa majoris naturâ ſuâ efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in rem irè nugatus deprehenditur Laurent. *a* Ananias. Hoc diabolus commentus, ut ſanctiſſimis quibuſque rebus faciliùs & libentiùs myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, ullam qualitatem phyſicam operativam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur, quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſè Pariſienſis facultas Theologica iampridem definivit *artic. 9. 10. de Magia. Tertiò* ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandã latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto: quarè vitam in ſe habere non poſſunt: adveniunt quoque ſeu induntur rebus, quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quarè nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia: multa quid aliud à rei natura ſignificantia: quin & ipſa illa, quę naturam rei ſignificant (qualia putantur, quæ creaturis Adamus impoſuit, *b*) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id, quod corporis expers eſt, ut ſunt nomina.

8. Objiciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. Probant, quia ſcriptum ſit, *Omnibus ijs nomina vocat, c* & alibi: *d gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.*] *Reſpondeo* Deum quidem noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam Angelorum, & ſtellarum (de quibus eô locô agit propheta) naturas proprias, & ſic ea, cum lubet, proprijs nominibus, hoc eſt convenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis revelata. deindè præſens poſitum pro futuro, *vocabit*; ut patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuvat hos argutatores; multò

b *lib. 3 de natur. dæmon f. 99* a *Geneſ 2. v. 20*, k *Pſal: 146 verſ. 4.* l *Luc. 10. verſ. 19.*

multò minùs poſterior: nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cœlo ſcripta eſſe: quàm eſſe in amicorũ Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ*; quod ſivè accipias ſecundum æternam Dei prædeſtinationem; quæ mutari nequit; ſivè ſecundùm præſentẽ iuſtitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impij parum reverenter ad inditia nomina, quibus ab hominibus diſcipuli compellabantur, audent transferre, quid magnoperè gaudendum illis, ob communem ſibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & urticis: quorum nomen non minùs Deo notum erat, qui novit omnia?

9. Hinc tamen illi inferunt, voces ſignificativas primariò, per influxum cœleſtem, ſignificare? ſecundariò, tantùm per hominum impoſitionem: & quia in ſignificativis nominibus utrumque cõcurrit, in non ſignificativis alterum tantùm; ideo plus virium habere nomina ſignificativa. Quod imprimis alij pernegant, qui non ſignificativis ampliùs deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num neceſſe non ſit quẽlibet influxum cœleſtium orbium per traduces qualitates in ſubiectum tam remotum influere; ipſis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deindè, num res incorporeæ, ut ſunt nomina, ſint ſubiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorũ ut prius nequit negari ita poſterius nequit affirmari. Nihil ergò tribuit energiæ primus ille influxus cœleſtis. Impoſitio quoque humana, cùm ſit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere, nec Argus videat, quem ferunt fuiſſe oculatiſſimum.

10. Quartum delirium eſt, vim complexorum verborum, (propoſitionum ſcilicet & orationum) efficatiorem eſſe. Primò *quia veritas* (inquit Archimagus) *in ipſa propoſitione contenta hic accedit: cuius veritatis vis maxima eſt, quando formula ſeu carmen virtutis ac operationis aſtri ſeu numinis, quod cõprecamur, continet commemorationem.*) O Satan, Satan tibi quàm perpetuò ſimilis es? pergis hoc telo divinos honores cõſequi. Nonnè ſatis hoc indicant, quæ myſtes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apulei ſcriptis, idololatriæ plena? tùm quia auctoritates illæ poetarum refertæ vanitatis: tùm quia ſenſum ac intellectum carminis aſtris aſcribit: tùm quia per hoc numẽ intelligit cacodemones, quos aſtris & ſingularum rerũ ſpeciebus, Magica diſtribuit. Conatur etiã probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum unum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & ſpiritus copioſior in rem incantatam tranſit. Quæ vana ſunt, nec empſitanda titivillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res ſeiunctas vim habet ullam; nec ſpiritus ullus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad ſanitatem nulla eſt; ad morbum & noxam per contagium aliqua, ut docuimus.

11. Ex his manifeſtum ſit falſa quoque eſſe, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. quod aſſerunt oportere, ut ſic ſanantes afflent ægro, & ei vocabula quaſi inhalent. 2. quamlibet huiuſmodi incantationem præter ordinem ſolitum & retrogradè prolatam

aut ſcriptam, inſolitos effectus gignere. 3. debere ea, quæ Magus vult impetrare, inſcribi rei, quam ut inſtrumentum adhibet, exempli gratia, ſi tabella, vel pergameno, vel herbæ folijs utatur debere inſcribere folio, membranæ vel tabellæ, ad quem id effectum faciat, cur cedo? an quod verba non ſatis efficacia per ſe prolata? an quod alioqui dæmon ſurdus, ut ea non audiat; vel quòd ſcripta, quàm audita meliùs intelligit? an quòd ad memoriæ lapſum fulciendum opus hâc induſtriâ? nihil horum in cauſa, ſed vafer ille vanarum obſervationum multiplicatione, velut varijs retium plagis, ſic pluribus peccatis miſeros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leon. Vairus *m* collegit, ſed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens cauſa fuit effectionum. Vide inf. lib. 6. anacephaleoſ. monito.

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOTA eſt Græcorum athletarum conſuetudo, ſed paucis philacterijs uſi ad victoriam ne niceterijs magicis ſuperaret adverſarius. monimentum huius rei habes in antiquis gloſſis Iuvenalis Sat. III. his verbis; *ruſtici didicerunt luxuriam & paleſtris uti, & fracterijs (corr. philacterijs) ut athletæ ad vincendum,* & mox: *nam & niceteria ſillateria (iterum corr. philacteria) ſunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia geſtabantur.* &c. Cunctis autem nota Romanorum gentilium conſuetudo, qui ſoliti puerulis de collo res turpiculas ſuſpendere, *Præfiſcini*, ut dicebãt, ne faſcinarentur (unde & *Faſcini* nomen inter obſcœna relatũ,) alia quoque amuleta ſuccini aut alterius materiæ contra morbos geſtitabãt quæ dicta *amoleta, amolimenta, ſervatoria, probra*, quemadmodum & Græcis ſua fuêre, περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, ἀσάτευτα, καὶ φυλακτήρια, malorum, ut putabant, averruncatoria. Sic etiam prodeſſe ſibi putabant Iudæi ſua phylacteria, ſeque per illa cuſtodiri ac præſervari à malis, perperam accipientes divinum *a* præceptum. *b* Eundem errorem Catholicis, nõ hæreticus tãtũ Wierus; ſed & qui Catholicus videtur ex ſcriptis, Remigius Lotharingus, *c* impingit; hinc omnium periaptorum uſum temerè condemnantes ex Patribus non ſatis intellectis.

2. Dico primò *Amuleta huiuſmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel conſtellationis: ſed duntaxat ratione materiæ, ſi qua huic, antipathia vel Sympathia naturalis vis inſit.* Hæc concl. eſt Catholicorum omnium, & etiam gentiliũ, quos præcedenti quæſtione citavimus. Probatur, quia phyſicæ ligaturæ facultas neceſſe eſt, ut à natura rei ipſius dependeat, quæ non competit, niſi ratione materiæ ſeu ſubiecti. Quarè ſi quis effectus producatur, cujus cauſa nequit eſſe vis naturalis ſubiecti; effectus ille prodigioſus erit, & amuletum ſuperſtitioſum, qualia multa congeſſit Coſta Ben-Lucas Iudæus Luſitanus: *d* Huc referendũ, ſi figurã attendunt; quod Hiſpanicis pueris ex Gagate ad collũ deligãt, manu in deriſũ, inſerto intra digitos primores pollice, cõformata. *Higam* vocant.

Dico

m l. 1. de Faſcin. c. 5. *a Exod. 13. Deut. 6. 8. Matth. 23. v. 5. ubi plura notamus in comment.* *b l. 3. dæmonolat. c. 3.* *c l. de ligaturis.*

Dico ſecundò; *Quando in ipſis verbis modo ſcriptionis, crucium numero, figura vel ſimilibus ſpes non ponitur; pium & ſanctum eſt, reverentiæ cauſa Sanctorum reliquias, cereas agni Dei effigies, Evangelium S. Ioannis. Pſalmum Davidis, & ſimilia S. Scripturæ teſtimonia ſecum geſtare collo appenſa: ſed effectus, qui inde oritur, erit ſupernaturalis, Dei beneficentiæ adſcribendus; Alijs autẽ ligaturis uti, quas vel uſus Eccleſiæ Cathol. vel proborum medicorum ars non commendat, uti omninò eſt prohibitum.* Quod ad reliquias attinet, hoc loco videtur non ſatis cantè locutus inſignis Doctor Theologus Ciruelus Darocenſis *lib. de ſuperſt. cap. 4. p. 3.* quando leviculis fultus rationibus ſacratum reliquiarum ad collum geſtationem improbare non veretur. Diſſentit ille ab hæreticis. nam ipſe concedit reliquias Sanctorum in templis honorifice ſervari, & adorari: ſed non vult eas à privatis collo appenſas geſtari; temere vel incaute reprehendens antiquam virorum valdè ſanctorum conſuetudinem. Nonné B. Helena clavorum CHRISTI unum fræno equi alium galeæ Conſtantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli? & ipſius Antonij tritum cum melote pallium exultans Athanaſius tulit? Similia de Theodori Martyris puluere Nyſſenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non eſt immorandum. Concluſionis prior pars probatur. Eccleſiæ Cathol. inveterato & ſalutari more, nec non ſententia D. Thomæ. Maldon. *d* Navarr. Silveſtri, & aliorum. Ratio eſt, quia Sanctorum reliquias ita ſemper maiores noſtri ſunt venerati:

3. Agni cerei ad hoc à ſolo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: ſacræ ſcripturæ teſtimonia, ut licet ore proferre; licet etiam deſcripta collo deferre, & narrat Leontius Epiſcopus ſanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conſcripſiſſe; quo geſtato illa non potuit ampliùs divinare, nec magica amuleta facere, (*Sur. 1. Iul.*) nec ullus ſanctorum Patrum hoc unquam improbavit. Nã D. Baſilius *e* damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) inſignita. Incertus auctor in Matt. qui exſtat inter Chryſoſtomi opera, *f* invehitur in duo nequam genera hominũ: *primum*, qui ex huiuſmodi ad collum ſuſpenſis ipſi ſanctiores volebant videri, ut Phariſæi olim: *ſecundum*, qui ex eadem ſuperbia, quæ ad collum alij ſuſpenderent, ipſi de capillis, vel veſtimentis ſuis largiebantur. Ipſe D. Chryſoſt. mulierculas illas reprehendit, vel quod non rectâ, ſed Phariſaicâ id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratia miraculoſum auxilium, ſed ab ipſa materiâ, vel forma ſcripturæ, id præſtolarentur, ut faciunt hodiè, qui dicunt debere eſſe ſcriptum Evangelium in membrana virginea, vel litteris vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chryſoſtomus eadem id mente reprehendit, qua divus Hieronymus, *g* qui ſatis indicat, phariſaicam illam ſuperſtitionem præſidium ab ipſis pittraciolis, non deſuper à Cuſt de Iſrael, Deo Saboth, exſpectantem, ſe

I repre-

d *Tho. 2.2 q. 6. ar, 4. Maldon in 1, cap. I. an.* e. *Hom. in Pſal. 45.* f *Hom. 34 in Matth. in Matt. hom, 72.* g *Ind. c. 23. Matth.*

rehendere; item quod quæ extrinſecùs gerebant, eorum cultum & obſervantiam intrinſecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonini infeſtationem quandam dæmonum, cùm preces quaſdam membranulæ inſcripſiſſet, & in cubiculo antè Deiparæ Virginis imaginem affigi iuſſiſſet, legimus diſpuliſſe. (*Surius tom. 3. fol. 34.*) Auctoritas D. Gregorij Papæ idem probat epiſt. ad Theodelineam, quem iure ſuo, id eſt, Calviniſtico, carpit Ioſ. Scaliger in Elencho cap. 8. verba divi Hieronymi contra mentem eius detorquens. Sed bene, quod ovillum lanitium iam deponere Scaliger incœpit.

Poſterior pars concluſionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacterijs (hoc eſt conſervatorijs) utuntur; & ſi clerici ea faciant, iubent eos Eccleſijs eijci. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo ſint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempè ult. eiuſdem quæſtionis*; ubi inter cætera in hunc modum ſcribit beatus Iſidorus. *ad hæc pertinent ligaturæ exſecrabilium remediorum, quæ ars commendat medicorum, ſeu in præcantationibus ſeu in characteribus ſuſpendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum eſt, quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum malorum, exorta.* quæ ſumpſit à D. Auguſtino lib. 2. de doctrina Chriſtiana. Idem alibi confirmat, D. Auguſtin. a his verbis, *Fingunt ſpiritus maligni umbras quaſdam honoris ſibimetipſis, vt ſic decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum. Vſque adeo, fratres mei, ut illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti, qui iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos; ut dent venenum addant mellis aliquantum.*) Chryſoſtomus homil. 25. ad P. Antiochen.

Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis utuntur: & de circumligātibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti vel pedibus? Dic mihi; hæ nè ſunt ſpes noſtræ, ut poſt crucem & mortem Domini gentilis legis imagine ſpem ſalutis habeamus? &c. damnarunt hæc etiam tempore Caroli Magni Patres Concilij Turonenſis cap. 42. & ipſe Carolus. libr. 6. Capitulorum c. 72. & prius Conſtantinus Imp. apud Ammian. l. *19.* & Antoninus Caracalla, apud Spartianũ in eius vita. Tales ſunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis; aquæ & alia; quidam per mendacium adſcribunt B. Leoni; & alijs ſanctis, & (proh dolor) multi hodie geſtitant; quibus Diabolus ſemper tandem imponit, & quando ſunt in ſtatu peſſimo lethalis culpæ, ſinit eos occidi & deſerit, quos antè aliquoties defenderat. Poſſem nominare mihi probè notum; cui id accidit. Norunt Franci, cum ſuperioribus annis, cũ Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupiſſent, & à Duce Guiſio ſtrenuè debellata fuiſſent, huiuſmodi ſchediaſmata collo cæſorum ferè omnium appenſa, fuiſſe reperta ab ijs, qui cadavera ſpoliarunt. Hoc genus ſuperſtitionis ſubſannat Lucianus *b.* & Antonium Caracallam ſupplicijs,

a *tractā. 7. in Ioan.* b *in dial. philoſ.*

plicijs compeſcere, conſtituiſſe teſtatur Spartianus. Et Tatianus Aſſyrius *a* hæc omnia refert ad Dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod de urſariis, ſic refert Balſamon Comment. Syn. 6. in Trullo; *Vrſas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipſo tondentes eos una cum tincturis dant, perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & faſcinantes oculos conferre poſſint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiſcentur nomina ignota Angelorum, hoc eſt alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortaſſis alicui videbitur: quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorùm, quos dicunt eſſe motores orbium cæleſtium, item fata decernere, & fatales caſus adminiſtrare, & mirifica quædam homines ab his diſcere: & ſimiles impietates, quibus ille liber ארכעחאל ſcatet. In Sybillis quoque oraculis lib. 2. hic verſus exſtat, iuxta quoſdã codices ἤζουσι μιχαήλτε Γαβριὴλ, Παφαὴλτ' οὐριήτι. Sed in alijs libris habes ἐξομιῆλ, οὐριὴλ σανιὴλ: ἀζαήλτε, in quibus primum illud eſt corruptum pro Ιερεμιὴλ, tertium pro ὁασθιηλ, ut vocant eos Trithemius & alij, qui cœlorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate & ſanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romæ ſub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam perturbantium: ubi inter cætera, lecta una oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba: *ſupplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*]

Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogavit Epiſcopos, ſententiam de his ſuam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, ut hæreticum: cauſa verò ſubditur & ipſum Decretum concilij his verbis: *octo enim nomina Angelorum, quæ in ſua oratione Aldebertus invocavit, non Angelorum, præter Michaelis, ſed magis dæmonum nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium invocavit. Non autem, ut à veſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & divina tradit auctoritas non plus quam trium Angelorum nomina agnoſcimus: id eſt, Michael, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè proviſum eſt à veſtra ſanctitate, ut conſcripta illius omnia igne concrementur: ſed opportunum eſt, ut ad reprobationem eius in ſcrinio noſtro conſerventur ad perpetuam confuſionem.*

Nunc verò, quia omnia peracta ſunt, de utrorumque ſententia, quorum ſuperius mentio facta eſt nunc pertractatum eſt. Vniverſum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt: & qui ſe Apoſtolum cenſuit nominari, & qui capillos & ungulas ſuas populis pro ſanctitate tribuit, quique ſub obtentu Angelorum dæmones in ſuum auxilium invocat: ſit ab omni officio ſacerdotalis alienus, &c.] *b* Igitur ex concilij huius ſententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum & ſimilia. ubi alia nomina leguntur, quam trium, quos

a *Orat. contra gent.* b *Vide apud Sur. tomo 3 menſe Junio in vit. S. Bonifacij fol 494.*

ſacra ſcriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. *Eſdr.* 4. *v.* 1. Sed liber ille Canonicus non eſt, nec tantæ auctoritatis? & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cætera nomina nonnihil ſunt depravata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate ſcripſit Nicol. Serarius noſter comment. in cap. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor ſequentibus. Illud quoque attendendum, ne ipſis Angelorum nominibus veris Vtentes, ea malis Angelis accommodarint. cur non hoc auſint, qui auſi ſic abuti nominibus Dei? audi Procopium in Levit. contra quoſdam curioſos hoc utentes prætextu his verbis agentem. *Attamen* (*obijciunt quidem*) *invocant Zabaoth. Quid tum? impiè hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, ſed dæmonibus tribuunt, & plerumque illi dæmoniaci uſurpant nomina divina, dum ea imponunt dæmonibus, quorum ambitioni ſerviunt.* hoc fit in precibus Magorum, quibus inſerta *magna* (ſic vocāt) *nomina.*

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ ſpeciem ſit referenda?

NOn poteſt ſufficienter huic quæſtioni reſponderi, niſi priùs conſtet, quo ſe uſque vires eius extendant. quarè quatuor ſunt diſcutienda, *primò*, an ars iſta finem ſuum conſequatur? *ſecundò* habendane in numero artium liberalium? *tertio* ad quam Magiæ ſpeciē pertineat? *quartò* licita ſit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæſtio hæc complectitur: *quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri ſoleat?* quorum non eadem ratio eſt: priùs quam decidamus quæſtionem, quædam de nomine & origine ſunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid nominis ſit Alchimia & quando inventa?

1. NOmen Arabicum eſſe volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum, *Al*, ut in *Almanach*, & *Almageſtum*, & ſimilibus, Mixtobarbarum ergò vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χύω ſeu χύων, quod idem ac *fundo*, alij Græcā planè vocem cenſent, ex quibus eſt Ioannes Chryſipp. Fanianus, qui deducit, παρὰ τὴν χυμεῖαν καὶ ἅλα, à ſale & fuſione *b* Sed huic Græci ſcriptores repugnant, qui plerumque ſcribunt χημεῖαν: *c* non χυμεῖαν. Sed quid χημεία ſignificat? quidam ex Plutarcho *d* tradunt Ægyptū ſacra lingua ſacerdotibus vocari *Chemiam*: & indè ſuſpicantur, vocari *Chemiam*, quaſi Ægyptiam: videlicet quia primi mortaliū Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, & articulum illum ſuum *Al*, addiderint: ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, ut & reliquam ferè medicinam & philoſophiam Græca-

a *N. comment. in Mavil.* b *Dialogo de Chryſopœia.* c *Cedrenus in Annal. Suid. mox citand.* d *lib. de Oſir. & Iſid.*

Græcanicam. Nimis iſti benigni ſunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit antequam ulli noti philoſophi vel docti inter Arabes, & quo tempore Arabia adhuc Chriſtiana. Invenias illud apud Iulium Firmicum Latinum *a* ſcriptorem, qui tempore vixit Conſtantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in uſu etiam Diocletiani tempore videtur fuiſſe, ſi Suidæ credimus, *b* & ab iis fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum eſt commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, ſed *Chammia* dicta à Chamo: ſic enim in Pſalmis legimus; *in tabernaculis Cham*, *c* Ægyptiorum, & poſtea; *de terra Cham*, vocatur ipſa Ægyptus; hoc ergò nomen ſacerdotes, ut teſtimonium antiquitatis ſuæ aſſervârunt, vulgò *Mitzraim* dicebatur Ægyptus: undè & hodiè adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Maſra*. Quarè ſi Arabes voluiſſent ab Ægypto hanc artem denominare: & addere ſuum illud; *Al*, vocaſſent *Almaſram*. Quid ergò? ſuſpicor, ut multa Arabum vocabula, eſſe Hebræum illud, & quidem ſolidè: nec aliud ſignificare quam artem fuſoriam ſivè liquatoriã. Etenim Hebræis, *Halichim*, *e* ſignificat itinera ſivè fluxus. ab *Halech*, quod ſignificat facere ambulare ſeu fluere. *f* Undè ars liquans ſeu fundens metalla: adjecta litterula, ab *Halichim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim eſt Alchimia, quam pyrotechnica ſive igniaria ars; reſolutoria, & purificatoria metallorum? quæ ut *Chymiæ* ſpecies quædam eſt: ſic etiam aurifactoria, ſivè Chryſopœia; ſpecies quædam eſt Alchimiæ, quæ in extrahendo ſivè ſeparando & in congregando ſivè coagulando ex aliis metallis auro, tota occupatur: undè non malè *Spagiricam* vocant nonnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν. à ſegregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilii verſum *g Materiamque manu certâ duplicarier arte* qui, quia de Alchimia & de Alchimicis dicere videtur, (quæ eſt Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, ut ſpurium judicavit. utrumque malè. nam & Manilii verſiculus eſt, & non de Chryſopæis, ſed de Bractеariis accipiendus, qui malleando aurum, in bracteas ſeu foliola tenuiſſima diducunt & dilatant, & ſic ſuperficiem adeò dilatam quaſi duplicant. Alchimicè certè non tam duplicant manu, quàm igne.

2. Non ſtatui autem de tota Chymicâ agere; quam ego artem, quà medicinæ adminiculatur, ſanè laudo, & veneror; ut phyſiologiæ fœtum præſtantiſſimum, inventricem auri potabilis, rei non minùs utilis ad ſanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri poteſt, vitam prorogandam; ſpiritus enim ſubtiliſſimos ex metallis, gemmis, plantiſque educens; quo ſubtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, ſegregat, perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat, & in igne vegetatô, ac quaſi perennatô, ſpecimen edit artis & efficacitatis ſuæ, in humanâ vitâ propagandâ. Mihi quidem dubium non eſt liquorem illum Olibii Maximi; cujus beneficiô lucerna

 multis

a *Lib 3. in Luna decretis.* b *in Dioclet.* c *Pſal.* 78 57. d *Pſal.* 105. 23. e הליכים f *Iob.* 29. 6. הלך g *Iob.* 24. 10. h 4. *Act.* 10.

multis ſeculis conſervata fuit ardens, Chymicum fuiſſe: de quo Bernardus Scardeonus, *a* ſcribit Patavii antè aliquot annos, urnam fictilem effoſſam his inſcriptam verſibus.

PLVTONI ſacrum munus ne attingite fures
Ignotum eſt vobis hoc quod in orbe latet.
Namque elemẽta gravi clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Plutoni Deo divitiarum dedicavit hoc ſuæ artis ſpecimen homo gentilis, divitias illi acceptas ferens. Intra majorem illam urnam minor alia reperta: in hac duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea una, aurea altera: puriſſimo quodam ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis jam ſæculis ardens conſervata cenſebatur.

3. De ſolâ Chryſopœiâ ſtatui dicere: quæ vel ex adſperſis pauculi pulveris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex uno auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, ſed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chryſopœiæ igitur originem quidam nobis valdè faciunt antiquam, qui præclarô Adami titulô libellum quendam inſignem obtrudunt: ut & alii Moyſis; & Mariæ ſororis ejus, & Salomonis, & Hermetis Triſmegiſti, & Ariſtotelis, & Pythagoreorum quorumdam libros venditant: hæc enim omnia pro impoſturis habenda duxerim, & otioſorum hominum ſomniis. Quid? an quia ab Adamo prima ſcientiarum principia, idcircò & de hac ille arte ſcripſit, quem de nullâ conſtat ſcripſiſſe? An, quia Moyſes in omni Ægyptiorum ſapientia excellens, idcircò & ipſe, & ſoror ejus (miror Aaronem nõ additũ & Beſeleel) animũ ad alchimiã excolendam adjecêre? An, quia Cabaliſtæ nugantur Chamum in arca Noacho patri ſuo *libros de Magia naturali* furatũ, quos Miſraimo filio ſuo donaverit; idcircò inter illos etiã Chymici libri fuêre? ſed Chamũ ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuiſſe propagatorem. *b* Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quæſo vel color tenuis in illis hujus artis? eruẽt opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt, quæ de Turri Babel, & quæ de terra promiſſionis, SS. commemoravit; & quæ Salomon in *Eccleſiaſte* de meretrice: mores ejus depingens, Spiritu ſanctô afflatus, ſcripſit, illi ad Chymices myſteria deflexerũt: qui auſi divitias, quas œconomicæ prudentiæ, & navigationi in Ophir, diſertè acceptas refert Regum Hiſtoria; Salomonis alchimiæ adjudicare. In quos (ut mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, *ſanam mentem* iis optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar, Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllæ vaticiniũ illud; ἐννέα γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβ☉. ἐμινοεί με. &c. ad Arſenicũ, admirandi lapidis materiã tranſtulerũt; quaſi quatuor ſyllabarũ & novem litterarum vox alia nulla foret.

4. Item qui *Pandore poculum* hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatũ: ſed hi plurs Epimetheos, ex ſola ſpe reliquâ quã Prometheos, ex hoc grege fateâtur oportet. Nec minùs illi ſuaves, qui Siſyphiũ ſaxum extollunt, & propter hujus lapidis

a in Hiſt Patavina. b in lib. 1. a. 3. c Syſiph. quaſi σιόσοφ☉.

lapidis invẽtionẽ meruiſſe nomẽ, quaſi *divina ſapientis* autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationẽ, ad inferos detruſũ ſemper revolubilis ſaxi ſubvectione dãnatũ: homines præparcè avari. Liberaliores alii cum Suida *Colchis auratam pellem* advertũt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον, Jaſonis; libros fuiſſe in membranis arietinis deſcriptos; artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alii, hoc illud *aureum fuiſſe femur*, χρυσοῦν μηρόν, juxta Laert. libr. 8. Ælian. var. hiſt. li. 2. Lucian. & alios. ſive (ut corrigunt alii) χρυσοῦν ῥῶν, *aureum flumen*, à Pythagora in Olympiis oſtenſum, quod tamen Origenes *eburneum* appellavit *libr. 6. contra Celſum.* Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile & inprimis *ſacrum terræ opus*; ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipſe Plutus profluant. *a* Hinc apparet quàm vetuſtam iſti originem arti arceſſant. Equidem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia antè ævum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt conjectanea nec magis certum, quod quidam probant ex Eſdr. libr. 4. cap. 8. v. 2. *Quomodo autẽ interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, unde fiat fictile; parvum autem pulverem unde aurum fit.* Hoc enim perſpicuè non ad artem fuſoriam, ſed ad naturales metalli ex terræ pulvere productionẽ poteſt referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertinere; is ſciat, neque infallibili ſe teſtimonio niti; quia liber iſte apocryphus eſt: neque clarô locô & apertô antiquitatem artis ſe probare.

5. Cæpiſſe ſub Caligula docet Plinius, *b* rationem ex auripigmento aurũ liquandi, ſed mox deſiiſſe. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili lapidum ſpecularium modo. Vim ejus magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs avidus excoqui juſſit: & plane fluxit aurum excellens; ſed ita parvi ponderis, ut detrimentum ſentiret, nec poſtea tentatum ab illo. Diuturnum poſtea ſcriptoribus ſilentium fuit. Vſque ad Diocletianum ſilvère. Nam Suidas auctor eſt, cùm eò regnante Ægyptii res novas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tùm ibi veterum de argenti & auri fuſione ſcripta, omnia tyranni juſſu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Ægyptii, pecuniis freti, Romanis in poſterum rebellarent. *c* Aliquot annis poſtea Zozymus Græcus ſcriptor vixit, cujus de arte ſacrâ, & Chryſopœiâ libri Manu Scripti aſſervantur in Regis Chriſtianiſſimi Bibliothecâ Fõtis belli: ubi & Blemmidæ liber de eadem Chryſopœiâ dicitur extare. Hic ille Nicephorus Blemmidas eſt, qui ſub Ducâ Imp. multa præclara philoſophiæ monimenta edidit. Zozymo Græcum antiquiorem, non novi. Ille Arabes omnes, qui circumferuntur ævô antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè ſcribentem) & verum Geber, ſivè Gebrum Arabem: qui non inventor artis, ut putant Fallopius & Eraſtus: ſed cultor

a *Hippocra. in epiſtol. de Crateia* b *l. 33. hiſt. cap. 4.* c *Suidas in Diocletiano.*

cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

1. MIrum quàm hic in contrarium funis contentioſus trahatur. cultores alchimiæ affirmativam adeò tuentur; ut & perfectius aurum ſuis ſe fornaculis fovere, & educere, quàm natura ſolita, contendant. Oſores Chymicorum contrà omnia hujuſmodi, ut præſtigias, ludibria, & meros jactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, ut fit, mediâ viâ tutiſſimè incedi. Itaque tres invenio ſententias. *prima* eſt, non poſſe aurum verum ſic produci. *ſecunda*, poſſe aurum quidem quaſi verum, ſed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio, quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectius & purius aurum ſic fieri poſſe, quam quod in terræ viſceribus gignitur.

Prima ſententia eſt Toſtati *in Exod. cap. 7. quæſt. 10.* Ægid Romani, *quodlib. 3. q. 8.* (qui Avicennam quoque pro ſe citat, ſed malè. nam Avicen. verè cenſuit cõtrarium, & ex profeſſo de hac arte ſcripſit) negârunt etiam Averr *in lib. 1. de Generat.* Aponenſis, *differ. 200.* Sed & ipſemet Chymicus Paracelſus *lib. de philoſoph.* & videtur id voluiſſe Bernardin. Gometius à Medis docto & ſalito opere de ſale libr. 2. a. 20. ſecundæ editionis fol. 168. *Secunda ſententia* (ut opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, ubi noluit quæſtionem decidere, ibi ex hypotheſi tantum locutus fuerit: *a* tamen ubi abſolutè & deciſivè locutus, ibi apertè & clarè hanc ſententiam tenuit: produci poſſe aurum, quoad externas qualitates, ſed quod ad intrinſecam auri perfectionem non pertingat: *b* quod etiam Cajetano, *c* & reliquis Thomiſtis placuit poſtea citandis. *Tertia ſententia* eſt omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib. 3. Meteor. q. ult.* Antonii Mirandulani *de ſingula. certam. lib. 10.* Marcelli Palingenii Cardani, Lacinii, & aliorum, quam accuratè tuetur And. Libavius Syntaxi 2. lib. 1. ſingularium. *Quartam* his ſententiam poſſemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur ſibi non ſatis liquere; quam puto verè communiorem eſſe hominum hujus ætatis. Ex noſtris illam defendere Benedict. Pererius, & Gregorius à Valencia; *d* nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant: & ſuſpicantur, nunquam ab ullo verum & perfectum aurum fuiſſe productum: & Valencia *e* quoque indicat ſtudio & arte humanâ vel non poſſe, vel vix fieri poſſe. Quid dicemus? Amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica veritas.

2. Axio. I. *Nullis idoneis argumentis contra ſentientes convincunt aurum verum per alchimiam fieri non poſſe.* Ad probationem hujus concluſionis ſufficit onus probandi transferre in adverſarium: quia eſt concluſio negativa: & adfirmanti eſſe impoſſibile; incumbit onus oſten-

a 22. *quæſt. 77. a. 2. ad 1.* b *in 2. ſen. d. 7. quæſt. 3. a. 1.* c *ad d. a. 2.* d *diſp. de Magia.* e *in 22. diſp. 6. q. 13. punct. 2.*

oſtendendi, cur id ſit impoſſibile, eò quod is contendat, ſe id idoneis argumentis poſſe convincere; quod nos negamus. Veruntamen ſic poteſt concluſio probari: neque ex parte materiæ ſeu ſubjecti, neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphoſis. Non ex parte materiæ, nam illa eſt alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præſtantiorem, & eſt capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: quia modus eſt, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergò deſit? aut ſi quid horum, oſtendatur. Oſtendere conatur ſequentibus argumentis, quæ ſigillatim diluemus adfusâ ſolutione. PRIMO argumentantur ab artis ipſius incertitudine & diſſenſione artificum, quia chymici inter ſe nec conveniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia aut nomine ſui lapidis.

3. Conveniunt, *beneficio lapidis* hanc transformationem tribuendam; ſed hunc ipſum lapidem, quô appellent nomine, non conveniunt. Longum ſit omnia Merculini; Treviſani, Faniani, Talienſis, Roſarii, & aliorum nomina congerere; quæ ſunt ſignificationis planè diverſæ. Ex paucis cætera poſſunt dijudicare, vocant χρυσοσπερμὸν aquam vivam, aquam vitæ, quam ſiccam, lignum vitæ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, corvum, laton elixir; medicinam morborum omnium; id de quo bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula; partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diverſiſſimos comminiſcuntur, & de eo inter ſe digladiantur, cum Bracheſco certat Tauladanus, Villanovanum impugnat Treviſanus, alii alios, & invicem ſe fatuos ignoranteſque nuncupant. Sed de lapidis materia fortè ſaltem conſentiunt; nihil minus ſunt, qui ferri ſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calcanthum, arſenicum expoſcant: ſunt qui obtrudant bufones, capillos, ovorum putamina, menſtruum fluorem vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diverſis nominibus eandem rem ſignificari, ſed his uſos ſcriptores ſcientiæ occultandæ causâ, quam non voluêre paſſim intelligi, licuit ſanè Ægyptiis ſymbola ſua adhibere; licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapientiæ principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate, ut ſæpius ſolet, atramento involuere; ipſæ ſacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, ſi & hi diverſis nominibus, luſêre? Si quid minus aptè, & feliciter, & piè, ignoſcerem vide, verba deſpice: nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis potuit exſtinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem habere ſuas compulſationes diſſidentium; quibus nec philoſophiæ pars ulla, nec medicina, nec juriſprudētia, nec Scholaſtica Theologia noſcitur carere? Diſſenſio illa de materia, vel verborum eſt & nominum, vel ſanè fuit, cum ars minùs culta & magis incognita: periti in ſulphur & hydrargyrum conſentiunt.

4. Probant poſtea SECUNDO naturā metallorum ab iis ignorari. *primò*, quia cenſent illa vivere & nutriri; cum Car-

 dano:

dano: vel ſuperioris ordinis animam habere, verum valdè reconditam, cum F. Georgio in Harmon. mundi. *Secundò*, quia, lapides putant eſſe rejectamenta ſiderum (ut Paracelſus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proindè metalla, cœli eſſe præſtantiora excrementa: *Tertiò*, quia unicam volunt eſſe perfectam ſpeciem metalli, nempe aurum; cæteras eſſe tantùm rude & inchoatum aurum, de quo mox plura. *Quartò*, non habent perſpectam auri cauſam efficientem, qui ſoli calori ſui cauſam efficientiam tribuunt: quo tamen ſolo nō poteſt auri ſubſtantia perfici. Oportet enim, ut ſol aquæ ſubſtantiam primùm calore concoquat & commutet: Frigus deindè & ſiccitas terrena, faciant aquā concreſcere. Quintò de auri materia valdè diſcrepant. Gilgil vult eſſe cinerem ex terra genitum, & aquæ miſtum: Braceſchus vitriolum, plerique ſulphur, & argentum vivum, nec deeſt, qui arſenicon addat: qua in re indaganda videntur, ut Umbri, indicium ſagæ naris ſecuti, certum ſanè, ut ad cervæ cunabula perducat: fallax in rerum eſſentiâ diſcernenda. Præterea quomodo poſſunt mixta reſolvi in mixtum illud, ex quo proxime generata fuerunt? nonne prius oportet reſolvantur in corpora ſimplicia? igitur ſi, quod eorum eſt fundamentum, metalla in ſulfur & hydrargyrum reſolvuntur, certè hæc duo nequeunt eſſe propria metallorum materia. Hoc argumentum multas involuit quæſtiones, quas ſi velim exactè diſcutere, non ſectionis unius, ſed libri opus integri futurum. Uno fortaſſis verbo præſtiterit abſolvere, ut hæc illis omnia largiamur, nihil aliud conſequi, quam Alchimicos ſic opinantes non eſſe veros philoſophos, neq; cauſas operationis ſuæ tenere, nec operari ſcientificè, ſed duntaxat eſſe nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto coſequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non poſſe: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladii ad pugnam rotatio vibratioque fit accommodata, neſcit: non aquam roſaceam minus perfectam Chymicus elicit, qui cætera adhibet arte requiſita, etiamſi roſæ eſſentiam, & vim ignis, & principia diſtillationis ignoret. Quid igitur, ſi qui naturam ignoret metalli, ſegregatione, congelationeque requiſita, cæteris quoque omnibus peritè utatur, minuſnè ad flatum compoſitionemq; ejus, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumq; amplius præter cauſarum cognitionem adjicientis, vis excoctrix ignium eſt effectura? Intelligentiæ igitur jā ignis particeps, qui unum inter & alium novit diſcrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam noverit; huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo.

§ Sufficerent iſta: dicam tamen quid de ſingulis illis cenſeam. Vivere & nutriri metalla, ut animam habentia vegetativam: id non admodum abſurdum eſt, ſed fateor verius, quod Ariſtoteles cenſuit, *a* nec lapides, nec foſſilia hujuſmodi vivere vel nutriri: excreſcere autem, per adjectionem

a *l. 2. magno. moral.*

ctionẽ materiæ, decreſcere per ſubtractionem eiuſdem: cùm verò Plinius *a* & alij, dicunt ea concipi, parturire, vivere, ſeneſcere, mori, metaphorice tantũ loquuntur. ſed de hoc plura Scaliger, Falloputſque. *b*. Volo cum illis liberaliter depaciſci. Eſto, nõ vivant metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quam inanimatæ in animatam erit tranſmutatio.

6. Paracelſiſtarum illas locutiones ſane non ſatis rectas, nec commodas, ſed improprias & trãslatitias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè, ſentiunt perperam: eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc unum veriſſimum puto, neque negari poſſe, plus humidi pinguis, & ſi vis plus adipoſi eſſe ſucci in metallis, quàm in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia ſunt, quod lapidibus ob ariditatẽ & ſiccitatẽ denegatũ. Vnicane ſpecies metalli ſit, mox videbimus.

7. De auri efficiente cauſa, conſiderandum. puto longe plura requiri, vt ex terra, atque ut ita dicam, elementis ferè nudis primum corpus mixtum exiſtat & coaguletur: quàm requirantur. ut ex mixto iam coagulato & exiſtente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri ſubſtantia, ex terræ puluere & aquæ liquore, in venis cavernarum ſolo calore non poteſt perfici, ſed frigiditas quoque & ſiccitas requiruntur; poſtquam verò iam ſemel metallum coaluit in metalli ſubſtantiã' iam ignis ſolus poterit ſupplere, quæ ad perficiendum commutandumq; illud in alterius metalli qualitates erunt neceſſaria. quia qualitates illæ accidentariæ ſunt & quæ activitatis igneæ vim non exſuperant. Quod exemplo poteſt declarari. nam ſandaracha naturalis nõ poteſt gigni citra frigus illud: ſed poſtquam plumbum ſemel in terræ viſceribus genitũ fuit, ſi illi miſceas acetum, ceruſſam conficies: *c* ut verò ex ceruſſa prodeat ſandaracha, nullâ iam opus refrigeratione, ſed ſufficiet ſola aduſtio, ut ſandaracha fictitia ſeu ſandyx Syricum naſcatur. *d* Orichalcum quoque ſine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tinctura fit; ſolaque decoctione & percolatione per ignem indiget: *e* cùm tamen foſſitium & naturale, ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet. Quid, quod & *f* Plinius, cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & ſola decoctione ferrum fit ςόμωμα Græcorum. *g* ſeu *Challamiſch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus ſivè *aciariam*, veteres latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur, nam chalybs illis idem, quòd ferrum in genere. *h* Neque in his alio frigore opus, quàm cùm omnia peregit ignis, ut tunc materia ſe ad naturale frigus recipere ſinatur: vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur & induretur:

a *Pl. li. 36, cap. 18. & 19. Leo Baptiſt. Albertus l. 2. de ædifi. c. 9.* b *Scalg. exercit.* 1. *Fallopius l. 1. de metallis & foſsil.* c *Galen. l. 9. de ſimp. medicam. facul. Pl. l. 34. in fin. Vitruu l. 7.* d *Plin. l. 16. c. 6. Aetius li 2. Amat. in Dioſco. li. 5. enar. 63.* e *Vide Pl. l. 33. c. 4. & Vannocium l. 1. pyrotechniæ c. 8.* חרמיש. f *libr. 26. c. 27.* g *Ariſt. li. 4 Meteor. Vannocius d. l 1, c. 7. Alb. Mag. li. 2. de lapid. tra. 3* h *vide Hier. Magium l. 2 miſcel. c. 8.*

8. Porrò quam ſubdunt de auri materia diſſonantiam, obſtrepit illa, non obtundit. cedo; quam illi eſſe volunt? quamcunque dixerint, ex hac etiam cætera metalla conſtare phyloſophi chymici contendent: ſic facilem fore ad aurũ tranſitum. Sed doctiores conveniũt in unam ſententiam: quam ego quoq; ſequor, & ſic Ariſtotelem cum his auctoribus conciliari poſſe puto. Non agitur nũc de materiâ remotiſſimâ, quæ eſt materia prima, quam eandem eſſe nemo addubitat: ſed agitur, de materia ſecunda: quæ jam certis formis eſt imbuta, hæc rurſus eſt, quædam remotior, & quædã propinquior. non enim ſtatim ab ultima ad primam hic immediatus eſt tranſitus: capiamus ergò exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit exhalationem quãdam humectatam una ex parte (quæ materia liquida è quibuſdam vocatur, vel aqua intrinſecus unctuoſa, ab aliis unctuoſum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem craſſam & viſcoſam: ſic huic terræ aqua illa pinguis & aerea commiſta, corporatur in primam, & (ut ſic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non eſt adhuc propria auri materia, ſed eſt materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim ſi plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: ſi plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam hujus, humidi, nitidi, puri, ac ſolidi, ſplendida adeò ac nitida ſunt metalla.

9. Et hæc eſt ſententia Platonis & Ariſtotelis ac ſequacium a Neq; huic ſententiæ repugnat (meo judicio) eorum Chymicorũ, qui phyſica principia norunt & amplectuntur. (hoc eſt nõ Empyrici, ſed philoſophi ſunt) ſententia. Tales enim facile aſſentiuntur huic remoto principio metallorũ omnium. Equidem mihi videtur negari non poſſe. Quæro enim, nũ argentum vivũ & ſulphur ſic immediatè ex materia prima ſint enata? ſi adfirmas quæro qua diſpoſitione præcedente hæc potiùs, quã alia forma, ſit introducta? ſi negas, immediate prodiiſſe: quæro quæ præceſſerit? nõ enim omni formâ potuit illa materia caruiſſe. Negandum itaq; id nõ eſt: ſed ulteriùs progrediendũ; & poſt hãc materiam cõmunem, adeò remotam, quærẽda quædã materia propinquior. De hac eſt omnis diſceptatio. Cenſuerim itaq; illam materiam remotam, nõ ſubitò prætermiſſis mediis ab extremo ad extremũ progredi, &, quod dici ſolet, per ſaltũ promoveri: ſed primò gigni imperfectiora quædã: & ſic naturam progredi ad perfectiora. Ex illâ materiâ remotâ primùm gigni ſulphur, & argentum vivum ſivè ὑδράργυρον: iſtud potiſsimum coaleſcere ex humido iſto pingui & aereo (ideò adeò mobile eſt:) ex terræ verò pinguedine ſeu viſcoſitate potiſſimum gigni ſulphur. Sulphur illud poſtea in metalli generatione fungi vicẽ viri, ὑδράργυρον vicẽ fœminæ, uti volunt

a *Plato in Timæo, & ibi Procl. & Calchidius. Ariſt. l. 3. Meteori. in fi. Theophr. l. de lapid Ianus Lacinilius Minorita l. 1. Chimica art. c. 13. Albert. l. 3. de reb. metal. tr. 1. c. 2. Contarien. l. 3. philoſp. c. 9. Georg. Agricol. de re Metall.*

volunt *a* Chymici: hoc parum refert, crediderim potius utrumque agere & pati in invicem, reactione. Nec convincit contrarium quorundam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulphuris, vel argenti vivi, inveniri aurum; nec in auri pleriſque inveniri ſulphur aut argentum vivum. Sufficit enim in quibuſdã veſtigia horum reperiri, ut pyrotechnici ſæpè experti. Et, ut ex his gignuntur, tanquam ex materia; ſic in hæc rurſus metalla reſolui volunt chymici & hanc reſolutionem odore probant, & guſtu; ſe in materiâ reſolutâ qualitates ſulphuris & argenti vivi dictantes invenire. Quoniam verò hic agimus de accidentarijs dumtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoſcuntur ſolis: fruſtrà obijcitur *odora canum vis*. Nõ enim dicitur hæc reſolui in ſulphur & hydrargyrum formale atque perfectum, ſed in materiam quandam, quæ ſulphuris & hydrargyri qualitates pleraſque retinens, ſatis indicat formam præceſſiſſe horum foſſilium: ſicut homo occiſus cùm eſt, & iam cadaver ferè diſſolutum corruptione, indicium facit fœtor, corpus illud carneum fuiſſe, aut quod ſimilius, cùm ſalem vel ſaccarum in aliquod ferculum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtantiam illarum rerum condimenti huius materiem fuiſſe: & odor aquæ diſtillatæ, ſatis apertè docet, quæ herbæ diſtillatæ fuerint: præterea non eſt neceſſe res omnes reſolui in proximam ſuam materiam: nec corpus reſoluitur in ſemen: ſed ſufficit reſolui in materiam remotiorem, ſivè elementarem. Ad ultimum itaque argumenti membrũ dicimus; metalla reſolui immediatè in illa ſua principia, quando alterantur, & per alteratione͂ deſinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorũ illorum qualitates multas; & cùm hoc fit, tunc quodammodo reſoluuntur iterum in corpora ſimplicia ſeu elemẽtaria, nempè in liquidum, humidum & terreum pingue: ſicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in iſtud vel illud metallum coaluerunt.

10. TERTIO argumentantur: fundamenta Chymicorum, ſi penitùs inſpiciantur, vel falſa eſſe, vel prorsùs dubiâ: & proponunt, ac impugnant ſequentia: quibus ſigillatim ac ordine ſolutiones adjungam: *Primum* ergo adferunt illud Rogerij Baconis *b*, *licet natura potens ſit, & mirabilis, tamen ars, utens natura pro inſtrumento potentior eſt virtute naturali.* Hoc ergo videtur eſſe falſum. tùm quia nihil poteſt ars humana, quod vires ſuperet naturæ (quæ nihil eſt aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis diſpoſitio:) quarè ſi quis effectus producitur, quia naturam rerum ſuperet: ille non humanus, ſed vel divinus, vel prodigioſus eſt. tùm quia omnis ars mechanica naturæ, ut baſi, inſiſtit, & eã imitatur, nec ſuis poteſt conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam veriſſimè Fabius, ita ſcripſit; *imitatio, quæ artis eſt propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam ſemper aliquid interſit, ipſaque ve-*

a *Avicen. epiſt. ad Hazon. Geber, Lullius, & alii, vide Lacin. d. lib. 1.* b *li. de mirabilibus poteſtati artis & naturæ.*

veritas pluribus paraſangis ſua ſequentem viſtigia hypocriſin poſt ſe relinquat a) qui neget iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hoſtiles manus effugere. *Reſp.* Comparationem naturæ & artis inſtitui duobus modis poſſe. uno quidem preciſe ac nude ſola cum ſola conferendo. unumque alteri, ſive utriuſque potentiam, ſeorſim invicem & mutuò componendo, hoc ſi Baconus voluit, ut indè fornaculis ſuis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehenſione digniſſimum fuiſſe, & argumentum contrarium ſolide probari. Altero vero modo poſſunt iſta comparari, non præſcindendo unum ab altero, ſed extenſive, verbi gratia, artificium humanū cum ipſa natura; qua in comparatione, artificium præſupponit naturæ vim, plus autem tum poſſe artem natura ſubnixam, & adiutam, quam poſſit natura ſola, plurimis patet experientijs. ſic enim naturalis operatio, iuvatur, acceleratur & perficitur per humanam induſtriam & artem: quod voluiſſe dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & veriſſimum eſt.

11. *Secundo* reprehendunt quod dicitur à Chymicis, unicum eſſe perfectum metallum, ſive unicam metalli ſpeciem (aurum) cætera metalla dumtaxat eſſe auri inchoationes: & ideò tamfacile metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionem, reduci; quam homo æger ad ſanitatem, & ovum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi, non tam quatere, quam ſubruere videntur: & ita mihi quoque aliquando viſum: nunc maturiùs re perpenſa, video illa ipſa, quæ tum attuli argumenta; ut obſeſſi ſolent, ſaccis laneis, arietis impetum infringere: poſſe commoda explicatione, exarmari, & enervari. Arietes iſti tres erant triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, eſt corpus foſsile, durum, & naturam ſuam ſervans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æque convenit argento, & plumbo, ac auro; æque ergò ſunt metalla, atque aurum. *Reſpond.* differentias rerum eſſentiales præterquam hominis, nobis eſſe ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ poſſunt ſæpe communes eſſe pluribus; quæ probabiliter videntur ſpecie differre. veluti ſi definias canem, certe definias per proprietatem latratus, hyena tamen hunc imitatur, quæ canis non eſt: & ſic totum iſtud congeſtum; canis eſt animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conveniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æque canem eſſe: ſed potius inferendum, quiddam in hyena reperiri, quod in cane ſit perfectius. Sic dico definitionis huiuſmodi accidentariæ conditiones in ſingulis metallis inventas, non convincere ſingula hæc quibus conveniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hæc non eſt convenientia generis in ſubſtantia, ſed duntaxat quaſi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab eſſentia rei ſunt deſumendæ. Quare ut adverſarij probent à definitio-

a lib 3. inſtit. orat.

nitione, identitatem genericam; neceſſe eſt, priùs probent, vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarũ ſpecierũ differentiã eſſentialem vel quid ei quodammodò æquipollens; v. g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis genere, id probari nequit eo duntaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen eſſentialis eſt, conveniat utrique (ſic enim convenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. ſpecie non differunt) ſed probari prætereà debet, quia homo eſt rationis cõpos, equus non eſt. ſic etiã quod aquila & leo differant ſpecie, non probandum tantum eò, quòd ratio generica illis competat, ſed etiam, quia utriuſque eſſentia diverſa eſt, cum unũ ſit volatile, aliud beſtia ſeu gradiens. Sic igitur, non quia hæc definitio eadem quæ auro, competit argento: ideò hæc duo ſpecie diſtinguuntur: ſed ſequitur ſolummodò ambo hæc metalla eſſe: argentũ quidem imperfectè, quia poteſt perfici, aurum perfectiſſimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxta ac viro convenit hominis definitio, ut & vitulo ac bovi animalis: ſed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectiùs poteſt participare: non tamen infans & vir ſunt hominis ſpecies: idem de alijs metallis, & auro ſtatuendum, nam alia illa natura ad hoc inſtituit, ut queant ad aureã perfectionẽ progredi.

12. Verùm hic novæ ſuboriuntur difficultates; novi ſcopuli aſſurgunt. dicat enim aliquis, hinc ſequeretur: *Primo* naturam ſic ſæpiùs à ſcopo ſuo aberrare, quàm finem ſuum conſequi. quod convicũ ferretur in Deum. Naturæ quoq; aberrationes de ſuis inferioribus, more ſpecierum, non ſolent prædicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarũ individua, ut videmus, monſtra ſterilitatis damno multata. hæc autem metalla de ſuis individuis rectè prædicantur; ut argentum de hoc vel illo. *Reſpondeo*. Non aberrat à ſcopo ſuo natura, quia finis eius eſt, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora vult eſſe rariora. fit autem hominũ avaritia, qui metalla effodiunt priuſquam ad debitam perfectionem perveniant; ut minus auri ſit, quàm cæterorum metallorum. Sicuti quia vituli pleriq; occiduntur à lanionibus, idcircò pauciores boves exiſtunt; ſi his parceretur, boves fierent; ſi illis abſtineretur effodiendis, paulatim aureſcerent. Enunciandi verò ratio, quædam eſt ſpecierum, ſivè generica; quædam verò merè accidentaria. Monſtrorum de inferioribus attributiva enunciatio accidentaria, poteſt æquè locũ habere, ac argenti, auri, &c. ſicut enim dicas rectè, hoc vas eſt argentum, ſic etiam rectè dicas, Gorgo, eſt monſtrum; ſphinx eſt monſtrum: & ſicut etiam dicas vaſis huius eſſentia eſt ſtannea, vel materia eius eſt ſtannum: nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iſte eſt monſtroſus, vel ſubſtãtia huius pygmæi eſt monſtroſa. Sed parũ hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia revera: nõ quicquid imperfectum adhuc eſt, eo nomine mõſtroſum eſt: maximè ſi aptum ſit perfectionem ſuam recipere, pullus in ovo nõ eſt monſtroſus, vitulus non eſt monſtroſus, infans nõ eſt monſtroſus, quia hic ad virũ, ille ad bovem, ille ad gallinaceum tendit: etiam ſunt poteſtate, quod actu futuri, idẽ de metallis alijs ab auro dicunt Chymici. Sterilitate damnata ſunt tantum mon-

ſtra perfectorum animantium; non inſectorum, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

13. *Secundo* contẽdunt adverſarij proximam metallorum omnium materiã eandem eſſe non poſſe, ſed uniuſcuiuſque ſpeciei debere eſſe materiam proximam diverſam, quod etiam nonnulli Chymici fatentur, *a* & probatur: quia diverſæ ſpecie formæ eandem ſpecie materiam nequeunt informare: ut de anima humana & equina patet, quarũ neutra corpus alterius apta eſt informare: videretur alioqui, vetus illud delirium ſtabiliri poſſe: *omnia ex omnibus*, ſive *quodlibet ex quolibet gigni*: & ſic, ſi remotæ materiæ ſufficeret identitas, poſſet unus Alchimicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum transformare. *Reſpond.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfecte modis diſpoſita: animas animalium imperfectorum, ipſas quoque; quia ex materia educuntur, requirere ſuam & propriam minus tamen perfectam organorum corporis compoſituram, quæ compoſitura, ſiue (ut dicam) organizatio, de illius individui eſſentia eſt. Inanimas verò res dumtaxat cenſeo requirere, materiam illam communem, & præcipue conſtantem partibus homogeneis, eiſdem eſſe & perfectius diſpoſitam, ad plumbi, ſtanni, argenti vel auri formam: quia formæ iſtæ, non ad compoſituræ vel organorum fabricam, ſed ad qualitatum primarum maiorem minoremve participationem, conſequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; ſi plus aerei liquidi, fient ſtannum argentum, aurum. Conatur quidem natura ſemper aurum producere: ſed, cum nequit eo mineralis decoctio pertingere, contenta eſt aliorum metallorum generatione pro modo virtutis & materiæ proximæ diſpoſitione. Si non ſatis multum adſit ſulphuris ſubtilis ac rubei, adſit tamen ſatis hydrargyri ſubtilis & albi: fiet argentum: ſi verò vis ſulphuris excedat, & unctuoſum illud liquidum omni ſit ex parte probe defœcatum, produceret aurum.

14. *Tertius illorum aries* erat. Numquã conquieſcere naturam, ſponte ſua: ſed moveri & moliri donec perfectionem ſuã ſit indepta: metalla vero hæc apparere omnibus, etiam præſente causà efficiente. in venis ſuis conquieſcere, nihil ſolicita, ut in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneant non impedita, numquam tamen magis illa aureſcent, ſed in ſuo ſtatu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si ſic igitur quieta iacent, ſuam nacta ſunt perfectionem. *Reſpondent.* Chymici & bene reſpondent, nos hanc commutationem deprehendere non poſſe: ſed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quod ad alterius metalli in aurum metamorphoſin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus revelavit: quis credat cum ad cæterorũ metallorum perfectionem, curſus viginti vel triginta ſufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, ſed non tot ſeculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum creſcunt: ſed

a *Richardus Angelic. in* Correctorio, *&* Ioan. *Braceſcus contra Tauladanum.*

ſed creviſſe deprehendimus: ita latens eſt alteratio hæc & commutatio metallorum: quæ, non, dum fit, ſed dum facta eſt; cerni poteſt: quod verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præſens lucrum minus capere, & quale eſt metallum effodere: quàm ſpem pretio redimere, & illam tam longinquam operiri transmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus ſuis ſe triennio pervenire poſſe Eanianus & alij gloriatur, ſi non niſi luſtris aliquot exactis id poteſt natura? cauſam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim; hic in chryſollo, nihil affluit liquidi: quare quicquid reſiſtit, & revocat curſum efficientis cauſæ, id faciliùs hic abſumitur: ignis quoque eſt continuus, & non impeditus, & quantum poteſt urget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiſcent, ut ſic ars adjuvans naturam, cauſa ſit velocius reliquum convertendi, ut notat Treviſanus, *libr. de tranſmutat. metallor. ante mediū.* Ex his apparet admodûm probabilem eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, unicam eſſe perfectam metalli ſpeciem. a Sed pergam eſſe liberalis ac comis: eſto ſpecie differant metalla, quid tum? ſpeciei (inquiunt) in ſpeciem quæ non ſit alteri ſubordinata immutatio impoſſibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſſibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Revera enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata nō ſunt: & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plumbo & auro, ſtanno & argento: quo illi de his intelligunt, quæ in tertia ſect. producemus.

15. *Quartum argumentum eſt*, ars iſta nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergò nec metalla poteſt in alia. *Reſpond.* gemmas, ſi quæ ſint liquabiles, poſſe ad maiorem fortaſſis redigi perfectionem: non tamen in alias diverſæ ſpeciei mutari poſſe, quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmā ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere ſunt, etiam ſunt illiquabiles: quia non habēt humidum unctuoſum, vt metalla: ſed aqueum, quod igne difflatur. b

Vltimò obijciunt, non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cœlos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus: non qua calor ille vel frigus qualitas tātùm eſt, ſivè calor aut frigus: ſed quà eſt organum ac inſtrumentum cœlorum, in cuius virtute agit. hic verò nec frigus adeſſe in Chemica operatione: nec calorem operari ut inſtrumentum agentis principalis, quia hic non adeſt agens principale. *Reſpondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico nunc agere, ut inſtrumentum ignis; & eſſe eiuſdem ſpeciei cum calore cœleſti ſeu elementari. Agens autem principale eſt ſemen auri ipſis metallis inſitum: quod ſemen calore fovetur, & adoleſcit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quam ab experientia, ad quam al-

a *Alb. Magni lib. 3. de metal. tract. 1. c. 7. Gebri, Roſarii Vannoccii Biringuccii, & alior.*
b *ſic Alb. Magn. in 5. Metap.*

chimici ſolét provocare. ſolemus enim à poſteriore probare vim ſeminis alicui rei infuiſſe, cùm genitũ ex eo aliquid & ex potentia eius in actum deductum cernimus. Denique concluſio noſtra dumtaxat exigebat, nos oſtendere naturæ rerum hanc non eſſe contrariam Chryſopœiam, neque id argumenta adverſariorum convincere. quod puto ſufficienter oſtenſum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma. *longè probabilius eſt, poſſe alchymicam artem finem ſuum conſequi, & alia in aurum igne tranſmutare: quã non poſſe.* Dico eſſe *probabilius,* quia revera id non probatur apodicticè, ſed tantùm topicè. ſic tamen, ut moraliter ferè convincant rationes. *Primum argumentum,* quo concluſio probatur, pendet ex ſupradictis, quia contraria negativa habet argumenta non concludentia, imò nec admodùm urgentia. *Secundum,* quia multarum rerum cauſæ naturales nos latent, & poteſt hæc eſſe de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter cauſarum ignorationem, ſi facta certò neſciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat. *Tertium* quia Magorum illa induſtria, quia mutarunt angues in virgas, & è converſo: iuxta D. Auguſtinum *a* naturalis mutatio fuit: mirabilior tamen eſt hac, de qua nos agimus. *Quartum.* quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, ſeparationem, congregationem, & alias huiuſmodi: ſicut & calor nativus, cibum poteſt variè conformare, priuſquam augeat & incrementum præbeat ipſi alito. nec minùs eſt miranda illa cibi, putà pomi, in carnem: quàm hydrargyri in aurum commutatio. Denique ſi ſingulas illas alterationes conſideres: quas Chryſopœi requirunt, etiam qui plurimas: nullam invenias; quæ vices ignis in materiam diſpoſitam agentis excedat cedo enim quæ illarum? quod ſi ſingulis par, cur non ſucceſſiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur, ſuggeſtis ſemper novis fomentis?

2. Quintò, perſuadere id debent intellectui non malè diſpoſito, cùm variæ ſimiles experientiæ, tùm plurimorũ id ſe conſecutos aſſerentium aſſertio. hoc poſterius probabo ſectione ſequenti: prius verò probatur, ijs quæ fusè retulerunt Scaliger *b* & Benedict. Perer. *c* primùm ars poteſt gignere veſpas, ſcarabæos crabroneſq; ex cadaveribus, & ex ſtercore animalium: immò & ſcorpiones, ex herba Baſilico ritè poſita & collocata certis locis: ſed viventia hæc ſunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cætera naturam per putrefactionem & calorem ſolis producere: Verũ in noſtro quoque caſu manum tantùm homo adhibet, cætera calor ignis in materià efficit, &, quæ in eius potentiâ latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor eſt, ut diximus, ſi dicas auripigmentũ venam eſſe auri

a lib. 3. de Trinit. b *exercit. 23.* c *quæſt. de alchim. lib. de Magia.*

auri ſterilem ac inopem, hoc eſt, aurum imperfectum, ut ait Fabianus: *a* hoc, ut dicitur ſine probatione, negari quoque poteſt. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ovis *b* calore fornacis Cayri ſolent pulli educi, non ſecus quàm fotu matris: cur non & hic fornax ſuppleat uteri terræ vicem? ſi dicas, ovum natura ordinari ad pullũ, & eſſe pullũ potentiâ: contendunt alchimici idem eſſe plumbum auri reſpectu, imò & argenti; ideoque ſolere hæc metalla iuxta invicẽ reperiri. Sanè Pliniùs dicit *c* venam plumbi, quæ vicina ſolet eſſe & contiguæ venæ argenti: vocari *galenam*. Sed & ovum quoq; magis differt à pullo, quam inter ſe metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, utpote muſcas: & tamen reptile & volatile, pluſquam ſpecie diſtant. 5. ut natura producit ſalẽ, bitumen, & atramentum: ſic etiam illa nobis artificum exhibet induſtria. Si dicas ſpecie differre hæc ab illis: contra urgebo: cum eaſdem habeãt qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerant, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor eſt triticum & ſiliginem in invicem commutata. dices, ſolis accidentibus ea differebant, eadémque fuiſſe ſpecie? Galeni *d* quidem ſententia videtur, ſed multis id non probatur, eſto tamen: hoc ſi verum, quid ad 7. Nam Theophraſto loliũm quoque in triticum fuit mutatum: loliumne hoc ſilveſtre triticum fuiſſe dicent? quô autore? ſcimus enim quid inter triticum & lolium interſit 8. calchitim in miſij naturam mutari, ſatis notum eſt, veriſimilius etiam ea ſpecie differre, quàm idem eſſe. 9. lapideſcere ligna, ſi in fontes certos incidant: nôrunt Arduennæ, & lignum ſit caudexque, qui neget. Bene eſt non negant adverſarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viventis nempè ligni, in lapidem vitæ expertem: mortem hanc eſſe quandã ligni. faciliùs res degenerare quam meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis navium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res eſt vulgo notiſſima, & probabitur libro ſequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum tranſmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longe vis eſt in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam ſcribit platanum in oleam vertiſſe: & alij cadavera, in ſtatuas ſalis; *de quo plura dicam l. 2. q. 18. in fine*.

3. Denique notiſſimum eſt poſſe ſaltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, nõ modò res inanimas, ſed & animalia imperfecta, quæcumque ex putrefactione naſcuntur: *e* multò igitur faciliùs poterit metallum unum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor eſt metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiuſmodi effectum producere poteſt, qui naturæ vires ſuperet: ut conſtat; alioqui poſſet vera edere miracula. ergò effectus huiuſmodi naturæ vires non ſuperat. Igitur poteſt fieri ut vel

a *cap. 4. dic. lib. de re metallica.* b *Scal. ſ.* c *li. 33. c. 6.* d *lib. 2. ad Glaucum cap. 7.* e *Eſt ſcoti Lycheti communis in 2. l. 7. vel. 8. & probab. li. ſeq. q. 14.*

docente Diabolo, vel induſtria & ſtudio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECTIO IV.

An aliqua narratione conſtet aurum hac arte factum?

a. NVllum adverſarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia; cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe impoſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adſeruntur experientiæ, nituntur teſtimonijs ipſorum chymicorum, quibus minimè credendũ: tùm quòd in cauſa propria; tùm quòd mendicitas & paupertas fidẽ detrahat, tùm quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementi apprehenſione, putant eſſe aurum quod non eſt, ut ait pontifex Ioannis *22. a.* 3. quia poſſunt eſſe operationes, vel fraudulentæ & deceptoriæ, ut fuit Bragadini Veneti Alchimia, qui in Bavaria ſupplicio affectus anno 1595. coram omnibus impoſturam ſuam cõfeſſus fuit: ſe ex auri ramentis pulueribuſque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum liquaſſe. Quare cavendum ne lectorẽ decipiat deceptus ipſe Villamontius, pertinaciter defendens, veram fuiſſe & ſinceram Antonii Bragadini Chryſopœiam: cùm enim illa ſcriberet, nondum dies fraudem huius Cyprij plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarij lib. 3. c. 28.* vel poſſunt eſſe prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo umquam calluit: quod patet, eò quod nemo ſe umquam dixit ultimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

2. Sit concluſio. *De facto aliquos hac arte verum aurum feciſſe, videtur eſſe valde credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes ſunt diverſorum, ut videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt *b* ſuo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum ſecerneret: & addit tales artifices vocari *Chryſoplintas*, officinam vero *Chryſophiſium*. De Arnoldo Villanovano referunt graviſsimi Iuriſconſulti, *c* eum virgulas aureas chemica arte produxiſſe, quas omnium examini ſubiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram eſſe ſcientiam. Obijciunt, Arnoldum fuiſſe valdè ſuſpectum familiaritatis cum dæmonibus: *d* & ideò vel dæmonem hoc verè feciſſe, vel ſaltem verum aurum ſuppoſuiſſe. *Reſpon.* has eſſe malitioſas conjecturas. Si ſuſpectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, ubi aſſiduus erat, comprehenſus, ut maleficus, & caſtigatus? mera autem conjectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alij dicunt examini

a *Extrau. ſpondent. de crimin. falſi cap. 13.* b *libro 21. cap. 13.* c *Io. And. in additium ad Speculu tit. de crimin. falſi. Old. conſi. 74. de ſortil. Abb. in c. ex tuarum de ſortil. & ibid. Bald. Ioa. Platean in l. 1. C. de argent. prec. quod in theſ. infer. lib. 10.* d *Penna. Com. 30. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.*

examini ſubjeciſſe, hoc eſt, obtuliſſe: non verò quemquam veritatis periculum feciſſe. primùm explicatio illa verbo non congruit, deindè quis credat illo offerēte aurum ad examen, neminem Romæ periculum feciſſe; ego verò, inde; quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehenſum; probabilius crediderim experientiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullio concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit, *a* Raymundum hunc Balearicum, hominem acutiſſimum, multis rationibus demonſtraſſe Villanovano artis hujus ἀδυναμίαν, tum Arnoldum diſputandi pertæſum; quin potius, inquit, te ſenſu craſtinâ convincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculatâ exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eadem ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 250. De hoc Lullio ſcribit quidam noſtri temporis medicus: non alchimiſta, *b Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem verâ præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Regis probatiſſimum aurum confeciſſe: mihique genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri ſcilicet puri & obryzi, ſummaque indicaturæ.*] Idem auctor Theſauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treviſano; eum cum initiò fruſtrà magnas opes in hac Chryſoplyntica prodegiſſet; tandem accuratiore ſtudio conſecutum, ut biennio artem in opus, ſpem in rem, deduceret. Hieronym. Cardanus teſtatur, *c* Antonium pharmacopulam Tarviſinum, coram And Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum vivum in aurum commutaſſe, & ejus operis quædam adhuc exſtare veſtigia. Hoc Julius Scaliger, in contradictoria exercitatione, eludit potiùs, quàm diſſolvit, dicens; ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eum fuiſſe Coacturos, Reipublicæ operam hanc navare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicavit, Tarviſinū eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti eventus ſpem contempſiſſe, vel præſtigiis effectum adſcripſiſſe. Tu, Lector ne idem ſentias, accipe teſtimonium aliud ejuſdem rei, ut in Cardani & Aragoſii fide, hoc experimentum ſtet. Guilhelmus iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum causâ degebat Patavii: ſemel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris causâ Hectorem Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inviſit: ibi cum intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, ut ipſi tum videbatur, argumētis ſubrueret: *Auſonius in ſequentem diem conventum indixit; eoque tres patricios Venetos, è nobiliſsima Corneliorum gente adductos: ex eo auro, quod Tarviſinus ſpectantibus patribus, hoc eſt, celeriter, non magnæ interpoſita mora, momento feciſſet, confectos annulos ſpectandos contrectandoſque exhibere curavit. Ipſe deinceps Arogoſius Tarviſium excurrens hiſtoriam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Arogoſio faciè ſimillimo, domi ſuæ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto; cū ſe pulverem honorarii*

a *vol. 20. lib. 3. edit. Baſileenſis in Colonienſi vide Indicem.* b R. C. *in Nomenclatore inſignium ſcrip.* c *Opere de ſubtilitat. li. de metallis.*

loco accepiſſe ſed ut in eo tamquam arcano uteretur. Se verò non tam privati commodi, quam publicæ fidei erga Rempublicam Venetã ſtudio, eo inſcio, Venetias navigaſſe, rem patribus indicaſſe: ſpecimen artis exhibuiſſe: privatim quoque in Corneliorum ædibus nõ ſemel. Interea verò Gallum illum inſalutatis omnibus diſceſſiſſe, neque ſe quidquam de eo amplius reſcire potuiſſe. a Vides cauſam cur Veneti non urſerint Tarviſinum, & quam inanis illa magni viri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtigis, ſuſpicio.

3. Fortaſſis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum conſecrat, quod Anaſtaſio Imperatori obtulit: ſed videtur iſte præſtigiator potiùs fuiſſe quam Chymiſta, poſt primam operis hujus editionem incidi in librum And. Libavii medici, qui *p. 1. ſingularium, Syntaxi 11, de re metallica*, plura teſtimonia retulit.

4. Nunc ad objectiones reſpondeamus. Ad primum; multos ego commemoravi, quos non Chemici tantùm, ſed & medici & I. C. graviſſimi teſtantur rẽ ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum, Lullium, Tarviſinum. Et hodiè nominare poſſem, quos novi viros graves, in dignitate poſitos, & Deum timentes; qui de ſe ipſis idem profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis, aut præſtigiis, aut dæmoniacis artibus uti, nunquam in animum meum poſſim inducere: & ſint injuriis viris honeſtiſſimis, qui queant id ſuſpicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, ſivè fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & aviditate pecuniæ in præceps ruunt, non de iis qui honeſtam indè rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum eſt, nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt, nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet: ſed tantùm; quam vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phocion pauper erat: plus illi tamen injurato, quam jurato Paridi crediderim. Teſtimoniũ in propria cauſa rejicitur, ſed hic teſtimonium dixere ſcriptores, qui non erant Alchimiſtæ: acceperant illi quidem hoc ab Alchimiſtis; ſed alchimici dicta ſua, factis probarant. Nec ſanè domeſticum teſtimonium, ut nec alia alias inidonea, rejiciuntur, quando aliundè teſtimonia habere non queunt. b Et quæſo, undè hic initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorum artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen non ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptisque prodidiſſe, & hodiè tam tenere, & alios docere, ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facilè peccatur in iis, quæ ab ignis operatione dependent. Nec ullius artificis eſt, in iis, quæ ab activitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpondere. Nec ulla quoque ars alia, in qua quis mente ſanâ perfectionis ultimum apicem ſe conſecutum aſſeveret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque huic arti peculiare, quod opponitur.

QUÆ-

a *Theſau. vita hom. ſu. Omitto quod de ſe ſimilia Fernelius teſtetur lib. de abd. rer. cauſ.*
b *Pet. Gerar. ſing. 300 Hippol. ſing. 71.*

QUÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

1. FAcilis eſt deciſio; *nihil in ea mechanicum eſſe præter ipſam operationem, & igniariam illam applicationem: Theoricam verò ſivè ſpeculationem artis ipſius phyſiologiæ, in remotiſſimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè ſcientificam eſſe natura ſua, quam ſit phyſica: cuius eſt portio non ignobilis: aut medicina, cui ſubſervit & ancillatur: eoque nomine acromaticis & epopticis diſciplinis annumerandum.*

2. Si verò conſideres ipſos Alchimiſtas, quidam illorum meri ſunt mechanici, & flaturarii, acciniflones: quidam verò philoſophorum nomen honeſtum in primis ac laudabile, jure ſuo ſibi vendicant. Etſi enim omnis Alchimiſta ingenio ſimul ac manu, utatur: tamen id omni mechanico artifici commune eſt, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat: qui, principia cauſaſque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis uſum, juxta præcepta congrua & ſcientifica adhibêtes, tempus & carbones abſumũt; fuliginoſi itaque & merè mechanici dicendi ſunt; ſed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, cauſas & præcepta artis norunt: quibus freti effectum ſibi pollicentur: ſi, etſi manum ingenio, & operationem ſpeculationi adjungant: non mechanici, ſed philoſophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria ſunt ſcientiæ: ut in medico, & chirurgo ſatis eſt manifeſtum.

QUÆSTIO III.

Ad quam magiæ ſpeciem pertineat Chryſopœia?

1. AEquè expeditum eſt reſpondêre huic quæſtioni. *Si alchimicus effectus verus non eſt*, quia falſum eſt aut apparens duntaxat aurum, *pertinet ad magiam præſtigiatricem, ſi verus eſt effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam*: verum effectum voco, quando aurum verum quis conſequitur: hoc autem poteſt fieri dupliciter, vel verâ tranſmutatione, vel ſuppoſitione: quando hoc facit dæmon, poteſt etiam reduci hoc factum, ad præſtigatricem: quando illud, non niſi, ut dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum, ſine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia ſua, tunc alchimia pertinet, ſecundum ſe & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificioſam.* Nam, qui [a] ad ſupernaturalem referunt, propter cœlorum influxus: illi meo judicio falluntur: nihil enim hic cernitur; ut oſtenſum, quod naturæ vires excedat.

2. *Naturalis ergo alchimiæ exempla*, jam nonnulla propoſui.

3. Dæmoniacæ refert unum auctor dæmonomaniæ: [b] ſe ex Guilhelmo Cõſtantino, famoſo alchimico, audiviſſe ſocios ipſius, cùm perdiu flantibus, ſpes ſpecieſve auri oſtenderetur nulla, conſilium à Diabolo petiiſſe, ritene operarentur, & optatum finem contingerent:

a *Arogoſius & Svinger.* b *Supra quæſtione 1, Sect, ult.*

gerent: an in aliquo peccatum ab ipſis eſſet, quod metallum arceret experi-tum, Diabolum (ut ſolet) latebroſum dediſſe reſponſum: quàm breve, tàm ambiguum: *Laborate, laborate.* hoc illos pro ſecunda pollicitatione arreptum mirè animaſſe: ergò perrexiſſe inflando, & fornaculis continuandis, idque adeò ſtrenuè ut in nihilum cuncta redegerint: parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philoſophico lapide bona cuncta dilapidare: niſi miſertus dementiæ Conſtantinus ſuggeſſiſſet, morem hũc eſſe dæmonis ut decipiat amphibologia ſignificati: cùm laborare juſſit, hoc voluiſſe deſiſterent ab irrito conatu, & ad honeſtum opificium aliquod ſe transferrent, in quo certiùs operæ pretium cerneretur, ſic ille. Sed alii paulò aliter narrant, idque ſe ex ore Natalis, qui Conſtantini ſocius fuit, accepiſſe, bonâ fide, ſcribunt: hos operarios auri avidos familiarem paredrum ſub ſpecie unius nymphæ excivisse, & ſacro carmine lapidis confectionem ab eo poſtulaſſe, dæmonem juſſiſſe, uti ex ſex metalli (ut dicunt) aniſatis, hoc eſt, æ, quali proportione, & hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent, cùm itaque hoc igni impoſuiſſent, ecce tibi, fraudis miniſter, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc diſiicit, & ſpem ſimul eorum: cachinnante luſus cacodæmone. Illi abacti à chryſollo, nõ à furore: rurſus magiſtellum adeunt, expoſtulant primùm de injuria: deinceps ſupplices fiunt, & ut nunc ſaltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obſervare, demum ille nihil aliud retulit quàm, *ſtrenuè laborate.*

4. Deceptorii effectus duæ Hiſtoriæ occurrunt, prior præſtigatorius Diabolicus: poſterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet. Priorem ſic narrat Cedrenus: *Quidam ex eorum numero, qui Chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impoſtura præſtringere, argentariis aliiſque obtulit manus pedeſque ſtatuarum, & alia aurea, dicens ſe theſaurum reperiſſe, multoſque ita deceptos ad paupertatem redegit, Famâ vulgatâ captus, & ad Anaſtaſium perductus, frenum equi ex ſolido auro conflatum ac margaritis conſertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto:* Ut omnes, *inquit,* fefelleris, me profectò non decipies: *ſtatimque hominem, in caſtellum quoddam relegavit, in quo tandem periit.* nimirum hæc aurea, nihil erant niſi per magiam omnia facta oculorum ludibria. Poſteriorem deſcribit Ieremias Mederus, *in Acromat. Chymiſtas duos ſocietatem initam pacto firmaſſe, ut alter Chryſopœiæ certiſſimam artem ſe tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, ſeu agyrtam empyricum, & inter cetera ſcobem auri atro infectam colore, pro lunariæ pulvere, venderet. Erneſtus Badenſis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ, hunc ergò prior ille adit, & circumvenit, aureos montes pollicitus, & atria divitiis Craſi, parantur omnia, & jam ille, cætera belle,* inquit: *unum dumtaxat opus, Reſch. vocant (Hebræa voce) huius pulveres faciles inventu, apud quemvis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodùm in palatii aditu ille alter merces ſuas expoſuerat: & ut ſolent hoc genus,* nihil

nihil ſibi deeſſe ſtentorea voce prædicabat. Adit eum Principis puer. Ille Reſch *expromit de pixidula fumoſa, & pro ſolido appendit, & quaſi quid foret obvium ac conculcatum, addit ſuperpondium. Puer Domino refert. impoſtor eum pulverem inſpergit hydrargyro, & aurum verum producit, ſed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipſe in magiſtrum beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chryſopœiam pergit urgere: feliciter, quamdiu* Reſch *duravit: ubi eius reſiduum parùm fuit: undique conquiri iuſsit auriprolificam hanc materiam. Negabant omnes ſe, quis pulvis,* Reſch *diceretur, audiſſe vel didiciſſe umquam, itaque Marchio quod ſuperaret igne ſolùm liquat, & auri ſcobem, impoſturamque ſimul deprehendit.* æquè lepidum eſt quod narrat probè compertum Gomes à Medis lib. 2. de ſale, his verbis: *Si quidem ſuperioribus annis dum agerem Lutetiæ aderat unà etiam ſtudioſus quidam, quiſquis ille fuerit, ſatis mihi notus, iamque conſtantis ætatis homo, atque in omni re, & ſcientia doctiſsimus, experientiſsimuſque, ſed qui ingenio eſſet ad fingendum acriore: ad perſuadendum vero quam par fuit ſubtiliore. Et qui varijs, tametſi negotijs implicitus Chymica tamen arte, quam occultè exercebat, mirè delectaretur. Is puero Franciſco Gallorum Regi familiaris valdè gratus atque in oculis erat; ac, quo tempore diuturnum illud & exitiale bellum apud Belgas, anno 1542. ab eodem Franciſco commotum, à Carolo quinto Cæſare confirmatus vigebat. è Gallia ille in Belgas profectus eſt, atque Hiſpanum ſe ſimulans idiomate confiſus, Lovanium primò, quò ipſe paulò antea eiuſdem cauſa belli è Lutetia pulſus me receperam: deindè Antverpiam ſe contulit, ubi domunculam conduxit, in eaque fornacem cum reliquis inſtrumentis Chymicis ſecretò conſtruxit: iamque convocatis amicis, atque imprimis quatuor ditiſsimis ſibi notis Hiſpanis mercatoribus: horum in negotiando tarditatem exprobare, atque ad maiora eo, compendia excitare cœpit. Eſſe quippe ſibi artem profeſſus eſt, qua brevi ac compendio, ſineque periculo, & navigatione, ditari ipſi ampliſsimè, atque vel Midæ, Cræſique divitias nullo negotio ſuperare poſſent. Idque ad oculum prompto ſe monſtraturum experimento, ſi auri ſibi nummi quindecim, boni, probatique ponderis præberentur. At illi protinùs totidem libentiſsimè erogarunt. Itaque acceptis ille nummis, unum quemvis ex mercatorum pediſſequis ad ſe accerſiri iubet: cui intranti, duobus tantùm regalibus impenſis: vade, inquit, in domum, quæ prima occurrat pharmacopolæ, à quo pete lapidem, qui Onaſtros appellatur, qui tametſi vilioris ſit pretii, tamen ut emas citius, totum impende. Quo abeunte heus, ait, ne longam nobis moram facias, ito rectà ad eum, qui è regione portæ maioris templi conſiſtit, vidi quidem heſterno die eiuſcemodi lapides proſtare apud hunc; longè præſtantiores quàm alibi. Aſtutè namquè ille rem omnem, ac perquam cautè pervenerat. Nam maſſam quidem auream triginta pondo auri probatiſsimi coegerat, eamque in modum lapidis compactam, variis appingi fecerat, atque circumveſtiri coloribus: quam eidem noto ſibi pharmacopolæ, fortè doli conſcio, lucrique participi, commendarat: data teſſera, ut cuiuſcumque petenti Onaſtrum lapidem quantulocumque oblato pretio exhiberet: unde occurrenti pediſſequo lapis eſt datus: atque ad manus Archichymiſtæ (dignus eſt enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem oſtentans,*

ſtans, ac ſeſquipedalia de corba proferens, jubet accendi fornacem, ollas educi, inſtrumenta apponi, quin lapidem inungere, lavareque, cœpit. Demum oblatos ſibi aureos dentibus premebat; poſt malleolis tundens, cum quadam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus ſpectatorum oculos in ſe, non intentos modò: ſed quaſi colligatos tenebat. Ex quo illi, cæca duce charitia, lapidem curioſè luſtrare oculis, ſummopere admirari, ſpe ſimul & exſpectatione accendi, hortarique ſe invicem, neque cunctandum experimentũ ſucclamabant. Tandem commiſtis aureo cum lapide aureis quoque nummis, univerſa educta maſſa, excretiſque per ignem coloribus, iam non lapidem, ſed aurum purum putum ipſa referebat. Quæ illico per duos ex mercatoribus ad aurifices delata eſt, eaque probata ſatis triplum haberi inventa eſt ex auro puriſſimo, atque æſtimatione primo. Quo nuntio allato domum, atq; occluſo poſt ſe oſtio: mira omnes exultare lætitia, ac triumphare gaudio expetunt. Quare mutuò ſe imprimis iureiurando aſtringentes, ne cuiquam hominum hoc tantum arcanum retegerent: protinus experimentum, quod pluſquam pro comperto habebant, non denis amplius, centeniſve; ſed millenis, & eò plus aureis iterandum cenſuerunt. Iamque ſe totos Archichymiſtæ, tamquam alteri Plutoni pecuniarum Deo, devoventes, precibus ab eo petierunt, ut millenis ab unoquoque oblatis aureis experimentum geminaret: nam ſi ſuccederet, iam non per chiliadas, ſed per myriades ipſum deindè experturum. Quibus ille lentè, atque grandioribus quàm anteà verbis reſpondens, tandem annuit: atque ſub crepuſculo veſpertino ad ſe nummos, adduci iuſſit: ſucreſque ad ipſum profectò quatuor aureorum millia allata: nam teſtimonio mihi ſunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atque ad præparandos eos integrum dari ſibi diem petens, mercatores dimiſit: ſtatimq; ſub ipſo noctis conticinio admiſſis equis, quos præparari iuſſerat, quàm celerrimè ſe in Galliam intulit, atque Lutetiam tandem tutus pervenit.] Hæc ille: finis non foret ſcribendi, ſi quæ ſingulis diebus talia contingunt, vellem perſequi. Utilius erit, quod reliquum eſt, & ad animæ ſalutem ſpectat, diſcutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita ſit alchimia?

1. Prohibitam cenſuit Angelus de Clavaſio, a ſed id nullo jure probat, verùm rationibus dumtaxat, P. Valencia eò inclinat, ut ſaltem ratione circumſtantiarum ſit illicita & pernicioſa: idem P. Pererius cenſuit: uterque locis antè citatis. Licitam verò nec ullo jure prohibitam; immò & inter artes metallarias à jure civili receptam; communis eſt ſententia juris interpretum. b Pedetentim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapſus.

2. Prima Concluſio. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita, aut non liceat eam exercere; ex defenſione iuris poſitivi.* Quad jus civile & commune Romanorum (de communi enim jure nunc loquor, nõ de particularibus locorum ſtatutis, vel regnorum ſanctionibus) res eſt expedita: nec ulla conſtitutio talis reperitur. Quo ad jus Canonicum,

a *in verb. Alchimia.* b *Oldradi Ioan. And. Abbat. & Baldi locis ſu. cit q. 1. ſect. 4. Alberici de Roſat. in ver. alchimia. Guido. Papa deciſ. 388. Fabiani tract. de empt. & vendi. q. 5. Zancrini ca. ex. 1 a. de accuſat. Thomæ Arſoncini, quodam de hac re conſilio.*

cum, videntur obſtare duo canones, nempè, *cap. Epiſcopi 26 quæſt. 6. & cap. ſpondent in* Extravagant. *commun. libr. 5. de crimin. falſi.* Sed, ſi benè conſideres, neuter canon convincit intentum. Nam. *d. c. Epiſcopi* tantummodo damnat eos qui credunt perſonarum tranſmutationem in varias ferarum ſpecies fieri: quod & ratio docet addita: *ſiquidem* (ait) *Satanas transformat ſe in varias ſpecies ferarum.*] Non eſt igitur cur ad quamlibet ſpeciei in ſpeciem tranſmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici ſe non credere hanc à dæmone, ſed à natura fieri metamorphoſim: nec eam eſſe veræ ac perfectæ ſpeciei, in aliam perfectam ſpeciem; ſed imperfecti & inchoati in ſuam perfectionem. Fortiùs ſtringit alterum illud *cap. Spondent,* nam illud diſertè alchimiam prohibet, & infamiæ carceriſque pœnam præfigit, clericos etiam poſſeſſis beneficiis privat, & ad capienda reddit inhabiles. Reſpondet Arſoncinus, Pontificem egiſſe tantum de iis, qui Sophiſticè tranſmutationem confingunt: tamen Canonis verba ſatis clarè indicant cenſuiſſe Joann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impoſtoribus habuiſſe; ſic enim verbo tenus habet ſanctio; *Spondent, quas non exhibent, divitias pauperes alchimiſtæ: pariter, qui ſe ſapientes exiſtimant, in foveam incidunt quam fecerunt. Nam haud dubiè huius artis alchimiæ profeſſores alterutrum ſe ludificant: cùm ſuæ ignorantiæ conſcii eos, qui ſupra ipſos aliquid huiuſmodi dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæſita non ſuppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, iidemque verbis diſsimulant falſitatem; ut tandem, quod non eſt in rerum natura, eſſe verum aurum vel argentum ſophiſtica tranſmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, ut (*) fidis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali conſtitutione ſancimus: ut quicumque hujuſmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri ſecuro facto mandaverint, vel ab hoc ſcienter (dum id fieret) facientibus miniſtraverint, aut ſcienter, vel argento, vel auro uſi fuerint vendendo vel dando in ſolutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum: quantum alchimicum exiſtat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè conſtiterit deliquiſſe: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimicum, aut ipſo ut præmittitur ſcienter utentibus perpetuæ infamiæ nota reſperſis. Quod ſi ad præfatam pœnam pecuniariam exolvendam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant, poterit diſcreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris vel alteram iuxta qualitatem negotii, perſonarum differentiam, aliaſque attendendo circumſtantias) commutare. illos verò, &c.* Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulteratio-

(* *Sic legitur in editione etiam* Plantiniana & Romana, *ſed depravatè ac mutilè. Valentia. conc. legent.* fictis *facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendoſa manent.*)

nem, de quibus eſt ejuſdem Pont. conſtitutio alia, in *capit. prodiens extravag. ſingular. titul. de crimine falſi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit reſponſio; una cum non fuiſſe uſu receptum, vel non uſu abolitum. Nam poſtea hæc ars in ipſa adhuc urbe viguit: maximè, vix centum annis poſtea, ſub Leone X. nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum ſuum *de Chryſopœia*, dedicavit: Qui inter cætera illud nimis jactanter, de philoſophico ſuo lapide.

Ipſius ut tenui proiectâ parte per vndas.
Æquoris argentum ſi vivum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re titulo, *De auro conficiendo*: nec hujuſmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis umquam fuêre. *Altera* Canonem ex hypotheſi procedere (aurum omne alchymicum eſſe falſum) & ideò damnari tantum, qui falſum cudant: idque ad lucrum: nempè, ut utantur in contractibus & ſolutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causâ, nolentes in commerciis aut ſolutionibus hâc arte uti. Quarè non ars, quæ ritè inſtituitur, & exercetur: ſed artis abuſus damnaretur. Sit igitur

3. Secunda concluſio; *In foro conſcientiæ non promiſcuè, ſed cum delectu ars hæc permiſſa: immò pleriſque, ut pernicioſa, ſic illicita cenſenda.* Hanc concluſionem optimè probant argumenta Angeli & auctorũ primæ ſententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullã. Notandum quoque, quicquid illiciti eſt, id non ex artis natura (quæ in ſe mala nõ eſt, imò, quatenus ars eſt, & ſcientias imitatur, ſecundum ſe bona eſt, ut & cæteræ ſpeculativæ cognitiones) proficiſci, ſed à vitio circumſtantiarum, quæ ut plurimum in hac operatione inveniuntur. Hæ ſi deſint, non video quid reprehendi queat: ſed quia vix umquã deſunt omnes, rarò fit ut alicujus ratione non adſit vitium & peccatum. Ideò dixi, *pleriſque pernicioſam & illicitam cenſendam.* Sed quæ iſtæ circumſtantiæ? præcipuæ & capita cæterarum; quatuor: finis, modi, temporis & perſonæ.

4. *Si finis ſit lucrum, & avaritia: illicita eſt*, quia lucrũ ex hac arte eſt illicitũ, non enim licet hoc auro uti ad commercia contractuſve, ut ſtatuit Joann. 22. Intellige, ſi pro vero auro quis uti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re ſcribentes: a & meritò, nam aurum iſtud vel numquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeò rarò contingit, ut cenſendum ſit non contingere, quarè tam veriſimili causâ dubitandi exiſtente, non licet in commercium deducere, ut verum aurum: vendi tamen poſſe pro auro alchymico; & juxta æſtimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat, neque negandum eſt. Non licet etiam id facere, ut in medicamentis quis eò utatur; nã propter rationem jam memoratam, nec veri auri vires ſalutares habere, nec noxiis

a *Sic D. Thom. in 2. d. 7. q. 3. art. 1. & 22. q. 77. art. 2. ad 11. & ib. Caiet ſ. lu. & Funus in Sa Fabia. l. q. 8. Alber. in ver. emptio.*

noxiis qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere cenſendum. Multò minus licet eo uti ad monetarum mixtionem: hoc enim unum caput foret criminis monetarii, juxta dictam ſanctionem Joann. 22. & prædicti DD. juris concedunt tales puniendos pœna monetæ adulteratæ. His caſibus ſubeſſet peccatū Mortale. Si verò quis illud cuderet ſivè produceret tantum ea gratia, ut ipſemet in annulos, cathenas, aut ſuppellectilem propriam eò uteretur: huic omni curâ foret adnitendum, & vigilantiâ, ne quis eò vivo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati gravitas naſceretur: & quantumvis quis diligens, vix vanitatis culpam evaderet. Nūquam ſanè ſtultitiæ & imprudentiæ culpā euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim ſtultus eſt mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot unum, lucrum feciſſe: omnes verò, vel mille contra vnū facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cùm alchymicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul ſentiendum, Nec tuti in conſcientia, qui hac in re ſola vana ducuntur curioſitate, nam *curioſitas*, peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati*, per exceſſum: quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, vel pluſquam expedit ipſi, vel modo quo non expedit: & eſt ex filiabus ſuperbiæ, *Vide S. Thom. 2. 2. quæſt.* 167. Et animus deditus vanitatibus atque inſaniis falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo: atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſtinus *libr. 2. de doctr. Chriſt. cap. 22. &* 23. Et divinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur: *In ſupervacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus. Multos enim ſupplantavit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & exſpectatio.) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.* Denique ſubdit: *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic. 3. à verſ. 24. Denique uno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

5. *Si modus* (hùc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque: ſi vanus, ars vana: ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media ſuperſtitioſa, ut ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone; quod frequens eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ, *a* & ſanè docet experientia: adeò ut Arnoldus Villanovanus, & Lullius, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ hujus nigræ ſuſpecti vehementer fuerint: & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guilh. Conſtantinus, & alii nonnulli deprehenſi: & inter inſtructiones inquiſitorum fidei ſit una, hâc quoque notâ Magos hæreticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucē prodiit iuſſu Gregorii* 13. ubi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia ut plurimum alchymiſtæ, quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exemplum poſui præcedenti quæſtione*) eum invocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè vel ex-

a *lib. 3. c. 3.*

preſſè ei ſacrificant.) Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tùm viguerunt maleficia & ſortilegia, ut hoc infelici ævo experimur. Tùm quia non deſunt, qui adhibent vanas obſervantias cæremoniarum, nihil ad effectum conducentium, ut certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborũ abſtinentiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad aviditatem odium accedat, aut incontinentia, proclive admodum fuerit ad philtra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoque non leviter in artis traditione, quando ſacræ Scripturæ nominibus & verbis abutuntur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris ſuis inſerunt figuras ſeu imagines, vel planè obſcœnas, vel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, quod fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis, Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones: quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica myſteria, & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt, ſunt enim Sacramentarij ubique præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpe experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, & ſic numquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

6. *Temporis quoque circumſtantia perpendenda.* Nam temporis iactura pretioſiſſima: eiuſque malè conſumpti ratio reddẽda Deo, quare peccant, qui nimis multum his vacant artibus, item qui eo tempore, quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat: ut ad ſeria magis ſe conferant: v. g. magiſtratum quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomia recta non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt: quæ ratio ordinis poſtulat ea præponenda fornaculis: & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demum, unô dicam verbô: quod tempus ocio, licet honeſtè dare, illud licebit his ſtudijs: nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus & ſtudijs, ad quæ quis tenetur.

7. Denique *perſonarum conditio hic vel potiſſimum diſcrimen inducit*: hæc enim, & finem ſolet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus, inopportunum facere. Inprimis ars hæc illicita cenſenda pauperibus, immò & privatis omnibus periculi pleniſſima eſt, manifeſtum id fit tum: quia hi ſolent lucrum ſpectare, & ſic arcentur eorum ratione, quæ dicta ſunt in circumſtantia finis, nam auro illo intendunt uti ad commercia, medicinas, vel monetam: aut ſi ipſi non uſuri, periculum apertum eſt, ne utantur hæredes. Iſti hac arte depauperantur: familiæ neceſſaria non præbent: cauſa ſunt ut uxores & filiæ cogantur indigno ſe quæſtu ſuſtentare: cùm media & inſtrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad ſuperſtitioſa, immò & pacta quæ diximus in circumſtantia modi: ſane hoc ipſi quoque chymici ſcriptores ſunt teſtati. Nam Geber a *non ergò*, inquit, *hæc ſcientia*

a *Roſarij philoſop. fol.* 224.

ſcientia pauperi & egenti convenit: ſed potius eſt illis inimica. Secundo Polyt. dicit philoſophus, impoſsibile eſt indigentem philoſophari.] h. e. alchimiæ ſtudere (nam ſolos alchimicos in libris *Turbæ philoſophorum*, vulgati illi vocant philoſophos ſatis ſuperbe.) Et idem Geber alibi;[a] *Artificem* (ait) *huius ſcientiæ oportet eſſe ſubtiliſsimi ingenij, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in ſuis mineris ſcire & cognoſcere antequam perveniat ad hanc artem. Non autem ad ipſam indagandam accedat artifex groſſo ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec avarus in ſumptibus & expenſis.*] *Nec vir duplex animo, ſine felle & cervice, vel mente variabilis, nec nimis feſtinus: ſed doctrinæ filius, vir ſubtiliſsimo ingenio decoratus, ſufficienter locuples, largus, ſanus, firmus in propoſito & conſtans, patiens? mitis, longanimis & temperatus.*) Avaro igitur, & pauperi hæc ſcientia, ſecundum eius Principem Gebrū, inacceſſum & vetitū habet limen. Et nota requirere ſufficienter locuplerem: hoc eſt, cui ſuperſit, à neceſſarijs, ad hoc ſtudium. Arcet etiam ſimplices & parui iudicij, cum dicit ibidem, debere eſſe ſine felle & cervice: huiuſmodi enim facillime à dæmone, & alijs impoſtoribus circumveniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos, qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperantes, ut luxurioſos & amantes vindictæ, cum vult eſſe longanimes & temperatos: alioqui periculum eſt ne recurrant ad maleficia hoſtilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconſtantes, & impatientes: quia hi facile, cum non ſuccedit, ad dæmoniaca ſubſidia confugiunt. Arcet eos, qui obtuſo ſunt ingenio, quia oleum perdunt & operam, item qui philoſophiæ veræ imperiti, eandem ob cauſam confirmat id Arnoldus Villanovanus [a] his verbis; *Quicumque velit ad hanc ſcientiam pervenire, & non eſt philoſophus, fatuus eſt: quia hæc ſcientia non eſt; niſi de occultis philoſophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & ſumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cum plerique alchimici vulgares ſint tales, ſequitur pleriſque illicitam eſſe, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & meritò; ut ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens; citantur iſta Hermetis [b]: *Oportet illum; qui introduci vult in hanc artem & ſapientiam occultam, arrogantiæ vitium à ſe repellere, & pium eſſe, at probum,* & poſteà; *Fili ante omnia Deum oportet timere; in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt.* & illud Alphidij neſcio cuius: *Scito fili, quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque mentem tuam Deo purifices, & ſciat te Deus habere certum animum ac rectum.*] Cum ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cum pietatem, ſuperſtitioſos reijcit: cum probitatem & Dei timorem, & animi puritatem: vitioſas omnes quas diximus circumſtantias deteſtatur. Nō alij ergo licita ratione circumſtantiarum, alchimia; quam huiuſmodi.

8. Hinc poteſt unuſquiſque ſecum perpendere *Primo*, an ipſe talis: & an ulla, & quæ, pericula ipſi ex aliquo harum circumſtantiarum defectu immineant: & ea cum Confeſſarijs ſuis communi-

a li. de perfecto magiſterio. b *d. f. 224.* c *à quarto tractatuum Roſar. fo. 223.*

municare, & eorum ſequi iudicium debet.

Secundo poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à peccato immunis, vel quando adſit veniale, aut etiam mortale; quando impendenda, deneganda, vel differenda talium abſolutio: differenda, cum recidivæ veriſimile periculum: deneganda, quando graviter, contra juſtitiam vel charitatem ob ſtudium iſtud peccat, nec vult deſiſtere.

Tertio. Quia ſæpiùs curioſitas cauſa eſt ſtudij & hoc vitium valdè proſerpit à minoribus ad majora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v.g. ne putet hac arte hominem verum, modò à natura ad hanc generationem non inſtituto: ſed urina vel alio humore, igne aut ſole in vitreis phialis decocto. poſſe produci, quod temerè Iul. Camillus aſſeruit, & incaute Thom. Garzonus *diſcur. 41. Fori univerſ.* credidit, & quidam, hoc inventum Arnoldo Villanovano tribuunt, vero an mendacio diſputare non eſt neceſſe, inquit Mariana *libr. 14. rer. Hiſpan. cap. 9* Nam quod tale quid fieri queat vel aſſerere, vel experiri ſtultum, impium, erroneum & blaſphemũ foret. tum quia, cùm homo præſupponat corpus & animam rationalem, ſi quod producit homo eſt: ſequeretur, Deum ex lege & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blaſphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illic educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non eſſet propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Chriſti redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

9. Ex his omnibus patet, optimam eſſe, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui ſine permiſſu Principis, ſub pœna capitis, liceat alchymicam exercere, quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tùm cum delectu Princeps talia poteſt permittere, conſideratis circumſtantijs prædictis: ipſi enim reddenda Deo ratio (ſi temerè permittat & promiſcuè) damnorum inde ortorum. Tunc etiam ceſſarent pericula pleraque, quæ diximus.

10. Etiam patet (niſi quæ circumſtantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus, & valde locupletibus eſſe licitam: qui & ea ſunt philoſophiæ cognitione, & eô ingeniò, ut fraudibus & impoſturis non pateant: & ea pietate, ut in proximi & Dei offenſione ſe abſtineant. & illis opibus, ut ſubditos propterea non gravent: & eò ſubditorum amore, ac Dei timore, ut publicum regimen vel pauperum ſubventionem propterea non negligant, & habenas ſibi à Deo creditas ipſi abijciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honeſtis ſtudijs animum principes, quantum opus eſt, ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandum. Sane quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eam præſumptionem in Principibus viris & valde locupletibus non eſſe admittendam, in cæteris locum habere, ibi in Comment. optime Penna annotavit. Et Card. Caietan. diſerte ſcripſit, ac prudenter: *hanc artem vel nullorum hominum eſſe:*

eſſe: vel Principum duntaxat, audito ſapientum conſiliô, eſſe. Sanè pericula pleraque ſuperioribus commemorata ceſſare in Principibus, manifeſtum eſt.

11. Cæteri, non eſt cur ſibi blandiantur, vt tutos conſcientia ſe arbitrentur opinione illâ Oldradi & aliorum Iuriſconſ. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non diſcuſſerunt: ſed, vt oves ſolent ducem gregis caprum, ſic ipſi Oldradum, (cuius etiam argumenta iam diſſolvimus ijs quæ dicta ſunt) clauſis oculis, vt oraculum, ſunt ſecuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.*) plerique etiam ambigue loquuntur, ſi faciant verum aurum, idq; arte naturali) *vt Oldrat. Iſern Bal. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipſorum omnium, præter Thom. Arſoncinum, mentionem fecit d. extravagantis Pontificiæ *c. Spondent*, & vel eius non ſunt recordati, vel non bonâ fide diſſimularunt *12*. Et licet, vſu canon ille non obſervetur: tanti tamen Pontificis ſententia, & iudicium ſufficere decet, vt vulgus hominum (hoc eſt, quibuſcunq; conditiones ſuperius requiſitæ deſunt) ſibi exiſtimet, ab hoc ſtudio abſtinendum: quod graviſſimis verbis Summus Pontifex Romanus ſibi cenſuit damnandum, & à quo illos tam ſtudiosè Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor dehortatur. Sed hæc ſuffecerint, de materia non paſſim obvia.

FINIS LIBRI I.

N MAR-

MARTINI DELRIO

SOC. IESV PRESBYTERI

LIBER SECVNDVS,

De Magia Dæmoniaca & ejus Efficacitate.

SVMMARIA LIBRI. II.

Q. I. *An ſit aliqua magia dæmoniaca*; Probatur eſſe.
Q. 2. *Vnde ſit hæc Magia, ſive quem habeat primum auctorem.*
Non eſſe à Deo, ut gratiæ gratis datæ.
Non eſſe effectus bonorum Angelorum.
Magia nulla alba, & de falſa Theurgia.
Planetaria ars.
Eſt orta & adminiſtratur per malos Angelos.
Glycæ error, ipſe & alij quidam Græci Hiſtorici niſi ſuperſtitioſi fuere.
Palingenij impietas.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. *Grimoyriæ* artis vanitas.
Efficiens harum artium cauſa eſt diabolus, & humani ingenij depravatio.
Apoſtolus de generatione & ortu magiæ.
Q. 3. *Quæ ſit diviſio dæmoniacæ magiæ? & de ejus libris*
Refellitur Agrippæ diviſio
Omnis magia iſta nititur pacto cum dæmone.
Auctores qui de hac ſcripſerunt & ideo cavendi Zabulus, quis Barnabas Cyprius
Item fictitij libri Adæ Abelis Enoch. Abrahæ Pauli Cypriani Honorij
De clavicula, & alijs libris Salomonis.
Trithemij ſteganographia itē libri Agrippæ & recentiorum nominati, & vetiti.
Q. 4. *De baſi huius Magiæ, pactoque explicito & implicito.*
Probatur tale pactum intercedere.
Locus Iſaiæ c, 28. v. 15.
Alius Matthæi 4. v. 9.
Similitudines duæ huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Libellum offerunt Magi Sybillis.
Pacti expreſſi formæ & genera, & exempla.
Grillandi error.
Communia his pactis ſolemnia.
Signa dæmonis, in his vetuſta & nova
D. Irenei locus correctus.
Promiſſa ſimilia factis hæreticorum noſtrorum.
Quæ utrimque vis huius pacti. & quale peccatum.
Pactum tacitum ſive implicitum quale.
Quid dæmonem inducat ad pactum & obedientiam.
Quam malum ſit cum eo paciſci aut fœderari.
Quô pactô Chriſtus & Apoſtoli ſatanæ imperaverint?
Pacta hæc vana, inania, & periculi plena ſunt.
Theori Maillotij factum.
Germanus à dæmone necatus.
Q. 5. *Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto convento, ab effectibus phyſicis, artificioſis, & miraculoſis?*
Ratione diſtantiæ.
Ratione verborum, characterum.
Circumſtantiarum, rituum, obſervantiarum.
Cauſæ à qua.
Q. 6. *An hæc Magia habeat quoſdam effectus veros, & quô pactô dignoſcantur?*
Effectus triplices ſunt, falſi, veri, mixti.
Exempla præſtigiatoriorum effectuum.
De Lamia & Menippo.
De Gelo & Mauricio.
De Paſete, & ejus obolo.
Simonis Magi varia.
De Mago qui fecit à Domino cuncta vaſa frangi
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Circulatoris cuiuſdam moderni præſtigia.
verorum effectuum exempla.
Incantatio ſerpentum.

Signa

Signa Pſeudoprophetarum in Evangelio.
An Samuël per Pytoniſſam ſuſcitatus verè Locus 1. Reg. 28 Eccleſ. 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exod. 7. verſ. 11.
Quomodo virgæ mutatæ
De effectibus mixtis, eo relata SS. exempla.
De duorum magorum certamine, ex Triezio.
Quomodo effectus diſcernendi, regulæ duæ.
Q. 7. An magi poſſint facere aliquod verum miraculum?
Opinio affirmativa multorum erronea.
Miraculum & mirum quomodo differant, & diſcerni debeant.
Non poſſunt miracula fieri niſi à ſolo Deo.
Miraculis efficaciter fides probatur.
Elizabethæ, reginæ Angliæ curatio ſtrumaria.
Non poſſunt Magi facere abſolute mira: locus pſal. 71. v. 81.
Poſſunt facere mira, quæ ſint reſpectu noſtri.
De partu fœminarum in regno Neapolitano quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorij.
Cur Nero non potuerit quidquam miri per Magiam?
De miraculis Antichriſti. Item hæreticorum Calvinianorum, &c.
Q. 8. Quô pacto magi per diabolum hæc mira perficiant.
Quæ poſſit per motum localem,
Non poteſt integrum elementum loco movere: Firmiliani locus explicatus.
Celeritate mentitur transformationes, ut Iphigeniæ & aliorum gentilium.
Actorius hanc fraudē in Phenicia detexit.
Quæ poſſit applicando paſſivis.
Quo pacto hic dæmon ſit cauſa, & quomodo conſideranda tum vis naturæ, accurate inveſtigatum.
Quæ faciat mira præſtigioſe.
De triplici modo deceptionis, per mutationem obiecti medij, vel organi.
De mutatione multipli obiecti, varia exempla.
Per foramen ad latus videntur imagines, quæ ſunt nudæ & inconditæ lineæ.
Paleæ & iunci immoti videntur ſerpentes ſaltitantes.
De mutatione medij.
Vt præſentes videantur eſſe ſpectra.
Videantur habere Capita aſinina,
Denarius in ſcutellæ fundo videatur eſſe in ſuperficie.
Gallinaceus habens feſtucam videatur trabem trahere.
Claudia veſtalis quomodo navem zona traxerit.
Variæ apparitiones per conſpicilia
Res videtur præſens cum ſit abſens & remota.
Viſio philoſophi apud D. Auguſtinum qualis.
De deceptione ratione organi
Vt res abſentes videantur præſentes.
Vt quod vnicum videatur geminum.
De aoraſia Sodomorum, Geneſ. 19.
De præſtigijs Zedechiæ Iudæi.
Regula diſcernenda præſtigia à veris effectibus
Quomodo faciant videri repentè flumen in cubiculo.
Videntur equos vorare & reſtituere,
Videntur magnos ſerpentes immittere, ut fecit
Eonis hæretici præſtigia.
Michaël Sicidites.
Iacobi Melſtiniki Poloni feſtivæ ſycophantiæ per ſimulata miracula.
Circulatoris præſtigia apud Apuleium
Q. 9. Quam admirandos effectus veteres Magis tribuerint.
Quid Saxo Grammaticus de Magis ſeptentrionalibus.
De Lappis, Finnis, Biarmijs
De Tartaris quibuſdam.
De alijs famoſis Magis ſingulis Zoroaſtre, Doſitheo, Simone, Pytagora, Orpheo, Baiano, Ollero.
Item, Ericus Rex Gothorum. Apollonius, Iulianus, Manethon
Apuleius, *Regina*, Copa,
Iam olim quædam ſage dictæ. *Reginæ*
Pamphila Hypatenſis,
De effectibus magicis, herbarum, lapidum, hyenæ.
Vis magorum apud poetas, Empedoclis, Moëridis
Circes, Carmentis, Medeæ, de alia quadam,

dam Tibulli.
Alia Petronij, Nemeſiani, Folia & Canidia.
De Erichto Lucani & alijs Theſſalis. De Medea ex Sen. de alia ſago quadam, Alecto.
Q. 10. Quid poſſint Magi circa leg naturæ & ordinem vniverſi!
Non poſſe circa has leges vel ordinem vniverſi Exempla
Non poſſe ullam formam ſubſtantialem vel accidentalem immediate producere
Nec creare, nec ex quolibet facere quidlibet, nec quovis inſtrumento quemvis effectum, nec eodem tempore.
Nec in inſtanti operari.
Nec vacuum producere.
Nec infinitum producere, nec eſſe ubique Locus Tertulliani explicatus.
Non poſſunt tollere connexionem, neque conſervationem partium vniverſi, agentium naturalium activitatem directe impedire
Linteum ex Caryſtio lape purgatur igne.
Adamas impedit activitatem Magnetis.
Lutheri error de halone, corona, &c. de ignibus Æthnæ Medeæ ignes
Marci Ieſuati miraculum.
Ieſuati alij à Ieſuitis.
Abbatis locus correctus.
Fumi error. Balæi error.
Paperij Maſſoni improbus error cum hypocriſi.
De flammis non vrentibus ſeu fatuis ignibus.
De igne ad aquas Stantias.
De albo igne S. Thelmi, in naufragij metu
De flammis loquentibus.
De brachijs & digitis ardentibus ſine noxa.
De Æthnæ ignibus non liquantibus nivē.
De cribro Tucciæ nō effluente De flamma non conſumente Iovis Apameni templū.
Q. 11. Quæ magorum poteſtas in orbes cœleſtes, ſidera & elementa?
Augu. Thuani error.
Non cœleſtem motum vel ſyderū curſum impedire, vel ea corrumpere poſſunt
Non poſſunt Lunam detrahere cœlo.
Vnde orta fabula de aſino, qui Lunam putabatur bibiſſe.
Non poſſunt integrum elementum loco movere vel deſtruere.
Idem de cæteris partibus vniverſi præcipuis.
Poſſunt terram movere, ventos ciere. De dolijs duobus Brachmanum. Sopater magus ideô ſupplicio affectus.
Poſſunt procellas & tempeſtates, & nimbos producere, & ſedare.
Cleonis fuere ſpeculatores grandinis, & quomodo avertebant.
Seneca reprehenſus Recentiores refutati, qui eum ſequuntur.
Regula, quomodo in S. S. Deo tribuantur, quæ homines quoque poſſunt.
Vlrici Molitoris error, & Burchardi locus.
Locus Iob. 1 & alius Exod. 9. & alius Apoc. 7.
Magi tempeſtatem ſedarunt tempore Xerxis.
De Finnis ventos vendentibus.
Ariſtæus Eteſias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant Hypæpis, ritus novus Strigan. in Lotharingia.
Hiſtoria de ruſticella Trevirenſi Mos vetus ſcrobiculam fodiendi & commovendi, ſceleſtiſſima ratio, qua quidam ſacrificus in regno Neapolitano tempeſtatem excitavit, vt hoſtes obſidionem ſolverent. Propertij locus explicatus.
Ritus trahendi ſacras imagines in flumen & malè tractandi vnde manarit? Conſtantinopolitanorum factum.
Explicatus Canon Concilij Braccarenſis Primi
Fulmina ciere poſſunt.
Poſſunt tenebras inducere, fecere Tartari.
Poſſunt aerem contagione inficere, tetrum odorem excitare. (niarentur.
Fecēre magi Perſici, vt Marutham calumPoſſunt fontes producere & ſiccare, fluvios ſiſtere, aquas dirimere, &c. vias.
Poſſunt per mineralia mira efficere, vt plu-
Q. 12. Quid magi valeant circa externa ſeu fortunæ bona?

Poſſunt:
- Greges & armenta perimere.
- Meſſes aliò traducere, vt Saga Trevirenſis lac.
- Meſſes & fructus perdere, & ſterilitatem inducere. Modi varij.
- Domos incendere, vt oppidum Schiltachium.

Poſſunt varijs modis nocere famæ alienæ,

De

De Triſcalino presbyterum diffamante.
De Moguntino dæmone.
Poſſunt ſocios in conventibus repræſentare, ſed non innoxios, & cur? Sic infamavit B. Sylvanum, S. Kunigundim. B. Euſtochiam Patavinam.
Vicinis tempore S. Germani.
Per energumenos interdum diffamantur, ut quidã in Germ. & Dorotheus Abbas.
Quæ convivia exhiberi poſſint & ſoleant. Ficta, Brachmanum, Paſetis, Scotti, Vera & qualia ordinarie. Cur ſal & panis ſoleant adeſſe.
Poſſunt carceribus & vinculis eripere. Hiſtoria Friderici Auſtriaci. Apollonius ſe cippo eripuit, Veſtales mancipia fugitiva ſiſtebant.
An in bellis ad victoriam poſſint monumẽtum adferre? probatur poſſe, ſi Deus ſinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum: Lucenſium, Chinenſium. Noëma numen & ſaga. Epheſior Chryſamnes, Hunnorum.
Sed ſæpè Deus non permittit, & tunc Diabolus ſuos fallit, vt Maguentium, Erricum Regem Sueciæ; Hadingum, Ferrantem comitem Flandriæ; Guidonem Iuliacenſem. Iuvenem quendam Bohemum, Frid. Stuphium.
Innocentius Papa noluit per Magos ab obſidione liberari. Allobrogum Comes reſpuit auxilium Magi, & eum gladio necavit.
Poſſunt dignitates & honores procurare De Martino 2. De Sylveſtro 2. De Benedicto 11. Ioanne 21. 22. & de Gregorio 7. de libro Cardinal. Benonis.
De Theoph. vice domino de Stuph. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianenſi.
Poſſunt Deo permittente veros theſauros & divitias largiri, & cur Deus non permittat: ſed ipſi me ſemper ferè ſint valdè inopes.
Pſellus & Damhauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formam monetæ poſſit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exempla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiam quando poteſt veras & multas largiri pecunias. Exempla malè pereuntium qui ſic theſauros quærebant, Græculus quidam, Macrianus & alius Baſileæ & Anaſtaſius, Piſani quidã.
Saraceni cuiuſdam factum. Melindenſium ſuperſtitio quædam.
Caroli V. Imp. laus reſpuentis talia.
Q. 13. An magi valeant incantare animalia bruta?
Poſſunt, vt Atyr, Medæa, Nigritæ, Marſi, Peruani, Andini.
Locus D. Hilarij explicatus conciliatus cum alijs patribus.
Salzburgenſis Magus à ſerpente necatus.
Locus pſal. 57. v. 5. & Ierem. 8. v. 17.
An idem poſſint in alia animantia? D. Auguſtini locus explicatus.
Magus taurum funiculo domans, Grillandi error.
An colores queant immutare. Aquarum varia miracula, fontium, fluminum.
Q. 14. An arte ſuâ poſſint aliqua mixta producere?
Poſſunt imperfecta viuentia, vt inſecta.
Quomodo id ſoleant facere? Anſeres Scoticos imperfectos, an perfecta animalia poſſint, mira ex Guilh. Parvo. Canes reperti vivi in lapide imperuio.
Monſtra quædam inſolita & quomodo? de Monſtro Baſileenſi & de Saxonicis.
De natis ex commiſtione hominum & ferarum, hominis cum elephanto; Leone, catto, cane, porco, mirus partus mulieris Auguſtanæ; de muliere Luſitana, quæ ex ſimio duas proles peperit. Gottici Reges ex urſo.
Sianitæ & Peguſiani ex cane orti.
Refutata & explicata hæc omnia.
Monſtra ex hominibus & ſimiis.
De viro, qui putabatur ex vacca natus, diſquiſitio.
Cæſalpini opinio de homine ex putrefactione examinata.
Monſtra ex divina ultione.
Docomenſes caudati.
Angli caudati.
Q. 15. An ſint ulli dæmones ſuccubæ & incubi, & an ex tali copula proles naſci queat?
Probatur ſolere hoc dæmones, & agere, & pati.
Probatur poſſe ex incubo dæmone naſci prolẽ, & explicatur, quô id modô fieri queat.

Dæmones inter ſe non multiplicantur, contra Niſſenum non habent corpora aerea, contra Caietanum. Nec etiam proprium ſemen, contra Tertullianum, Ioſephum & alios veteres.
Sententia Chryſoſt. Caſſiani explicata.
Reſpondetur contrarijs argumentis.
Exempla natorum ex tali cōmiſtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Cliviæ duces, Iaponum Xaca, muliercula Lovanienſis, & alij multi, Corocoton.
Ex diverſa ſpecie poſſe aliquid naſci.
Marci Epheſij argumentum refellitur & explicatur.
Ex ſuccuba dæmone prolem ſuſcipi non poſſe.
De Meluſina, & ſtemmate Comitum Pictavorum, & Andegauenſium, de Bavari vxore reſuſcitata, & poſtea evaneſcente.
De Cambionibus ſeu vagionibus.
De puero Gállæco ſeu Aſture.
Quomodo Dæmon virginem poſſit illæſo clauſtro inpprægnare? Non poteſt idem in partu.
Calviniſtæ virginitatem adimunt Deiparæ,
Explicatur narratio Niderij de virgine Bambergenſi.
De miris alijs conceptibus, Hebræorum fabula de filia Ieremiæ & nepote eius.
Dæmones cum ſagis interdum exercere libidinem præpoſteram.
An gigantes à dæmone produci queant fuiſſe Gig. probatur.
Gigas Antuerpienſis defenditur contra Goropium.
Siculi Gigantes, Britanni & alij.
pigmæi ne poſſint produci? fuiſſe, & quales, de hodiernis in Peruvia, Eze. cap. 27, v. 11. explicatum.
Q. 16. *De nocturnis ſagarum conventibus, & an vera ſit illarum de loco ad locum translatio?*
Auctores ſententiæ negantis refelluntur, ſolutis argumentis. Illuſionum varia exempla.
Subſtitui loco abeuntium aliquid.
Explicatur locus lib. de ſpiritu & āima. c. 28
Item ca: Epiſcopi 26. q. 5.
Navarrus explicatus.
Auctores ſententiæ affirmativæ, hæc multis probata.
Coguntur ſagæ adeſſe conventui, probatur exemplô quôdam ex Grillando.
Deſcriptio convētûs ſagarum, & ſolemnis ad orationis convivij, choreæ, &c.
Sacrilegia inunctiones, translatio, &c.
Cur dæmon vnguento vtatur ad tranſvectionem, quæ vis vnguento inſit.
Loca Matth. 4. v. 8. & Luc. 4. verſic. 9.
παραλαμβάνειν
Ad transferendum æqualis vis dæmonis & boni angeli contra Vlricum Molitorē.
Exempla varia translationum dæmoniacarum, prædictæ futuræ tempore Antichriſti. Anglicum vetus exemplum.
Doctoris Edelini. Mons Veneris. Puerulus Avenionenſis Maſguillon quid
Simon Magus, Abbaris, Badudus. Ericus.
Berengarius, Angla venefica, Comes Matiſconenſis
Puerulus quidam; Lucretia quædam; & alia mulier Sabinenſis.
De puella Bergomati. De muliere vallis Teilinæi.
De Hollando. de Lotharingicis ſagis varijs
Probatur hæc non potuiſſe eſſe illuſoria & phantaſtica. Iudicis curioſi ſupplicium.
De quatuor modis translationum.
Cur Dæmon conventus inſtituat?
Quô pactô queat Diabolus rem corpoream locô movere.
Poſſe dæmonem deferre, ſine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.
Q. 17. *An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur: ſivè unum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in loco conſtituere?*
Nihil horum poteſt.
Exempla eorum qui viſi eſſe duobus locis, quomodo intelligenda?
S. Nicol. S. Agathi, S. Bened. filius Conſtantini Imp.
Ananias reprehenſus, quomodo duos ſimul hõines poſſidere, vel tērare dæmon poſſit
Nō poſſit facere vt homo converſus in muſtelam per exilem ruinam ingrediatur: vel ianuas clauſas.
Apuleij fabula. Remigius deceptus.

Scaſi-

Scaſii mendacium. Quomodo Dæmon latenter aperiat, & claudat januas præcedens antè Magos.

Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chryſoſt. expenſus, apparitionis de modo parietum per fiſſionem. De præſtigio Magdalenæ Cruciæ.

Chriſtus Dominus verè ingreſſus clauſis januis, contra Calvinum. Et de egreſſu ex utero virginis, & ſepulchro contra Bezam.

Dæmon non poteſt aliquod corpus facere verè inviſibile, ſed benè poteſt facere inviſum.

Quomodo inviſibiles, Apollonius, Gyges. De Perſei ſcuto. Ioan.

Iuliacenſis deceptio.

Heliotropia gemma non reddit inviſibilẽ.

Vt membra grandiora, vel minora, vel ſublata appareant Cichoranorum opinio.

Q. 18. *An magi queant corpora ex una ſpecie transformare in aliam, falſa quorundam opinio. Diodorus. Vberius Pendragon. Nicaraguani?*

Non poſſe perfectam ſpeciem in aliam perfectam & organicam.

Non poteſt anima hominis informare corpus belluæ, nec ex adverſo. Nec poteſt corpus & anima ſimul ſic mutari.

Locus Horatii in Epod. Spondani error.

Diſtinguendum inter ipſam transformationem, & effectus eam concomitantes: hi veri, illa illuſoria eſt.

De Lycanthropia ſeu inſaniæ lupinæ morbo Quomodo videntur ſibi tales, & non aliis.

Quomodo faciat Diabolus, ut & aliis tales videantur.

De variis exemplis & quomodo fiat, ut relinquant terræ impreſſa veſtigia lupina, ut inveniantur homines læſi in mẽbris, quibus illatum lupo, vel catto vulnus.

De ſaga. Ferra. de alia Flandr. mutata in bufonem.

De mutatione Nabuchodonoſor, Dan. 4. v. 30. & 33. & uxoris Loth. Geneſ. 19.

De platano verſa in oleam apud Herodot. & cadaveribus hominum in ſtatuas ſalis.

De S. Spiridone vertente Serpentem in aurum, & aurum in ſerpentem.

Q. 19. *An magi poſſint facere beſtias loqui, & an intelligant vocem beſtiarum?*

Quô pactô bruta & res inanimæ, Angelorũ operâ, queant loqui? & quô pactô nobis de hac tali locutione loquendum ſit.

De Angelo in rubo alloquente Moſem & Eſdram Exod. 3. v. 24 Eſd. 14.

De filia Spiridionis ex ſepulchro loquente.

De Cadavere Macarii juſſu indicante homicidam.

De Calvaria eidem loquente.

De Africæ confeſſoribus loquentibus ſine lingua.

De Angelo Sacerdote.

De capite loquace inter cadavera Hungarica poſtulante confeſſionem, mira hiſtoria, contra hæreticos, cui ſimilis alia citatur.

Pſeudomiracula gentilium varia in hoc genere.

Caput homicidiũ indicans, Orpheus mortuus, Cyro prædicit exitium. Narratio mira de Polycrito Publii Romani caput vaticinatur. Columbæ locutæ. Vt & quercus Dodoneæ, Argus carina, equus Achillis. Vlmus Gymnoſophiſtarum, Cauſus flumen, canis Simonis Magi, & alius Franciſcæ Senenſis? Theotechnus ſtatuam Iovis fecit loqui.

Nulla creatura poteſt facere, ut bruta vel inanima intelligant, quę loquuntur: benè tamen, ut aptè ſuô tempore & artificioſè id faciant.

De ſerpente Epidaurio, de Apollonii Leone, de aſino Cayri. De Greta Ezlingenſi; voces in uteris pręgnantium. Brutorum voces ut edat homo, facilè facit dæmon, Magi quas brutorum voces queant intelligere, quas non?

Porphyrii locus de Apollonio.

An beſtiæ ſe invicem intelligant?

Exempla elephanti ſcorpii, piſcium.

Q. 20. *An intelligentiam diſcurſivam queat dæmon brutis largiri?*

Contra multos, beluas, nec rationem, nec prudentiam, nec providentiam, nec diſcurſum, nec ſapientiam habere.

Quid Galen. vocet ἐνδιάθετον λόγον. contra Eraſ.

Cardinalis Hoſius explicatus.

Sunt quædam in illis rationem & pruden-

tiam.

tiam & providentiam imitantia. Quomodo ſcriptores intelligendi, qui rationem videntur illis tribuere, & prudentiam.

Quomodo animalia tendant in ſuum finem, & an eum cognoſcant.

Alius eſt finis rei particularis, alius univerſi.

Pulcher & acutus diſcurſus Hier. Fracaſtorii.

Q. 21. *An poſſint dæmones facere ut homo non ſentiat, vel ut longiſſimo tempore dormiat, aut inediam ferat?*

Iamblici locus notatus:

Cur Deus ſolitus permittere, ut Martyres gladio necarentur; quos à beſtiis, flammis, & ſimilibus præſtiterat illæſos?

Locus ad Heb. 11. v. 34.

Superſtitioſa quibus aliqui ſe putant invulnerabiles, arma incantata. Crucifixus compunctus. Camiſia inferni. Orati. Leonis Pap. & Caro. Magn.

Exemplum cujuſdam Quirini Belgæ ſic decepti.

Item Scafii alius Helvetii.

Vndè fiat, ut quidam malefici tam fortiter & contemtim ſuſtineant tormenta.

Cauſæ tres.

De ſtigmate quod ſagis dæmon imprimit, & mirum de ſtigmate Ioan. de Vaulx, & alia quædam exempla.

De diuturno quorumdam ſomno diſquiſitio: ruſtici Germani, ebriorum in Apaturiis, Epimenidis, Heroum Sardorum. Septem dormientium.

Quo pacto contingat, ut quis diu perferat inediã de herba Coca, Schythica & aliis.

Locus Hippocratis.

Exempla vera, de Anglicana puella, Sacerdote Gallo, puella Spirenſi.

De ſanctorum jejuniis miraculoſis. Bacconus refutatus.

Q. 22. *An Magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?*

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hippocrate & aliis.

Gallina in gallum converſa. Iovianus in Neapolitana Hiſtoria & Sabellicus multa exempla ponunt, quæ in Italia contigerunt.

Alia duo mira valdè, quæ in Hiſpania.

Aliæ duæ apud Fulgoſum, vt & duæ olim apud Phlegontem.

Alia in Picardia.

Ratio naturalis, qua hoc contingat.

Suſpicio, hos androgynos factos. Si fit natura: poſſe à dæmone nullo curari.

Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non poſſe ex viro fœminam fieri.

Auſonii locus de hac re non credibilis.

Opinio auctoris de hyena.

Q. 23. *An dæmon poſſit ſeni iuventã reddere?*

Problematice deciditur, quoad accidentia, quæ ſenium à juventute diſcriminant, poſſe.

Explicantur Ovidii & poëtarum dicta de tali Metamorphoſi.

Locus pſal. 102. v. 5. & Eſa. 40. v. fin. de aquilæ juventuts. Serpens cum liberis deponit ſenium.

Fabula de aſino ferente poculum juventutis. Corvi candidi.

Exempla ſenum, juventuti reſtitutorum hiſtorica.

Tarentinus quidam ſenex. Et alius Rioſanus. Et abbatiſſa Monuedrienſis.

Indus quidam. Fons in Bonica id præſtans, alius in Lucaia.

Vitæ humanæ periodus quæ & quomodo intelligenda.

Locus Geneſ. 6. v. 6.

Locus Deutro 31. v. 2. Valeſius reprehenſus.

An humidum radicale poſſit reparari?

Quod ita, nõ tamẽ poſſet ſic vita æternari.

De ligno vitæ locus Geneſ. 2. v. 9 expenſus.

Q. 24. *Quid magia poſſit circa animam, quam diu illa corpus ſuum informat?*

Quid poſſit in ſenſus externos.

Zardictili.

Achemenidon.

Adamantis.

Otriuſſa.

Potomantis.

Theangelis.

Manicum Salonum.

Gelotophylis.

Oenotheris & ſimiles.

Quid in ſenſum internum, maximè phantaſiam.

Quid in appetitum concupiſcibilem & iraſcibilem. (contra hæreticos.

Concupiſcentiæ motus non ſunt peccata

Quid

Quid poſſit in memoriã. Memoria mira Athalidæ, & Apollonii. Oblivio Sacerdotis Germani, & Simonis Turbaii Angli.

Quid in intellectum. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorum.

Poſſitne dæmon artes & ſcientias intellectui inſerere, & quomodo? Exemplum tempore ſancti Nortberti. Anabaptiſtarum hodiè. Et Sagarum per unctionem in Germania.

Modus & uſus unguenti ex pueri corpore confecti.

Ritus promotionis ad magiſterium lamiarum.

Diſcutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Hiſt. de S. Ignatio Loyola.

De Chryſanthi Sardiani filio. Item Evage, Thynico, Amphiarao, Anupindari, Sopatra, recens de Romano Ramirez Moriſcone in Hiſpania.

Quid & quam modicam poſſit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, contra hæreticos. Locus 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quoſdam. Nec eos cogi poſſe, qui ſunt in mortali. Nec impedire poteſt, ne ſagæ queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigii. B. Angelæ de Fulgino vexationes in voluntate vehementiſſimæ.

Q. 25. Quid Diabolus queat in anima à corpore ſeparanda, ipſaque ſeparatione? ubi de ecſtaſi & admirandis circa cadavera.

Ecſtaſis naturalis, & dæmoniacæ modi.

Lapiporum ecſtaſis mira. Olaus notatus.

Errores hac in re Cardani, de Spontino captu. B. Virgines Cæſaraugustanæ, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquente. De ere Armenio, de Ariſtea proconeſio. De anima militis ex ore imagine muſtellæ egreſſa & ingreſſa. Finnis, Hermitimo. Locus pſal. 155. v. 15. Qualis D. Pauli raptus? dubium, nec ſequenda deciſio B. Hildegardis. Aphreſia & ecſtaſis differunt.

Error refellitur confundentium raptus divinos cum magicis; De raptu diſquiruntur ſcripta Mocenigi. Quale ſit ſubjectũ raptus, Quæ cauſa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens, & quomodo hoc duplex. Quomodo concurrat intellectus agens. Raptus ſupernaturalis ex parte hominis eſt involuntarius exemplum virginis Burgenſis.

Non poteſt intellectus agens ſolus eſſe cauſa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoſcit extra ſe. An errores ſuos inducit in graves errores. An raptus omnis ſucceſſivus. Diabolus poteſt occidere homines. Multa poteſt in cadaveribus mortuorum.

Vt ſanguis fluat, ut cadavera non puteant, nec putreſcant. Hoc etiam naturaliter fit, ut in cadaveribus Perſarum. Et undè hoc proveniat, diverſæ cauſæ. De cadavere in Elæa. Item ne cadaver comburi poſſit, quæ cauſa. Vt capilli & barba defunctorum creſcant. Miraculum crucifixi Dammenſis. Furor iconoclaſticus.

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26. An opera dæmonum fieri poſſit, ut ſpiritus ſeu animæ defunctorum viventibus appareant?

Vtrum animæ umquam queant apparere. Et fuſiſſimè probatur pars affirmativa contra Epicureos. Lavatherum & alios noſtri temporis hæreticos.

Sect. 1. Notata temeritas Magii, Tiraquelli & aliorum.

Gentilium priſca ſententia, etſi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poëtarum, patet ex Necromantia. Et ritu animas peregre mortuorum in patriam revocandi. Violenter occiſos eſſe vexatores ſuorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culina parentationes. Platonis & ſectatorum de hac re doctrina. Quid Genii; Lares, Larvæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, umbræ, ſimulachri. Exempla apparitionum à gentilibus tradita varia. Lernũ.

Sect. 2 philoſophia idem docet.

Quomodo anima ſit in loco, & moveatur localiter. Conciliantur modi loquendi varii, poſſet una anima in pluribus locis eſſe, & quo pacto. Quomodo moveantur loco.

Quomodo corpus ſubeat & intret.

Poſſe animas oculis corporeis, vel alio ſenſu percipi, & quomodo.

Cardinalis dictum ridiculum exploſum.

Cæſarii Ciſtercienſis dictum de forma animæ ſeparatæ perpenſum & explicatum. Viſio & viſum differunt. Apparitio

triplex. Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid ſingula, quô pactô fiat ſpiritualis, quô pactô corporea. An anima ſeu ſpiritus defunctorum aliquando aſſumat corpora.

Moſes quo in Monte Thabor modo apparuerit. Temerariè dictum Aug. Thuani & iudiciũ de ejus Tragœdia. Item de iis, qui cum Chriſto Domino reſurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aereo, an ipſa, an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo ſubeat corpus & illud moveat.

Sect. 3. Quo pacto doceat, & utile ſit, Deum hoc aliquando permittere.

Eſt utile ipſis animabus.

Locus 2. Cor. 5. v. 4.

Eſt utile nobis viventibus.

Quo pacto ſpiritus à dæmonibus vel angelis bonis diſcernendi.

Iacobi de Chuſa liber hoc docens. Et alius Thiræi.

Regulæ ad dignoſcendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo diſcerni queat damnata anima, à dæmone.

De anima Andreæ Romani de his qui æternum damnati dicuntur revixiſſe.

Quo pacto Angelorum & beatorum ab invicem apparit.

Angelus apparuit Anchoretæ, in forma ſenis, D. Auguſtino in forma pueri, Vt & B. Dorotheæ; aliis forte habitu fœmineo, & in forma colũbæ. Et aliis aquilæ.

Sect. 4. Probatio ab auctoritate Philoſophorum.

Aſtrologorum, Chaldæorum, Mahumetarum, Rabbinorum, Magorum. Iudorum, Item legum, & Iuris interpretum.

Item ſacræ ſcripturæ veteris & novi teſtamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur objectiones Leloyherii, probatur exemplis Moſis, Ieremiæ & Oniæ. Locus. Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. verſic. 19. Matth. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 1.

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate ſcriptorum, qui ſingulis ſæculis vixerũt. Oſtenditur eorum dicta ſimpliciter & citra metaphorum accipienda; cum de apparitionibus loquuntur. Sic teſtes habemus plures de apparitionibus factis.

Sæculo 1. B. M. V. Cæſar Auguſtæ in Hiſpania, cum adhuc viveret facta, Chriſti Domini, tam B. Petro, quam Carpo Epiſcopo facta, B. Valeriæ M. facta S. Martiali Epiſcopo.

Sæculo 2. apparitiones veras fieri docuerunt Iuſtinus M. Tertullianus, & Origines, appàruitque S. Potamiena Carnifici ſuo.

Sæculo 3. apparuerunt B. V. M. & S. Ioannes Gregorio Thaumaturgo: Filius M. matri ſuæ Quarriloſæ: S. Cyprianus pluribus S. Petrus Agathæ: S. Agatha amicæ: S. Agnes parentibus.

Sæculo 4. apparuerunt, Chriſtus D. Petro Alexandrino: Conſtantino Magno SS. Petrus & Paulus: Item B. V. Maria.

Spiridion & Triphillius Conſtantino.

Filia patri Spiridioni reſpondit poſt obitũ.

Duo Epiſcopi mortui ſubſcripsêre.

Explicatus Canon Conc. Eliberitani.

B. Virgo iterum & S. Mercurius Baſilio.

Item S. Artemius & S. Mercurius, item S. Febronia, item D. Ammon. S. Antonio.

Item B. Virgo, & anima Latronis.

D. Cæſarius, D. Paulus, & S. Mamas.

Hoc tenuêre D. Baſilius. Nianzen. & Neſius.

Sæculo 5. apparuerunt, D. Martinus, S. Ambroſio & S. Severino Coloniæ, &c.

S. Ioannes Baptiſta.

S. Gervaſ. & Prothaſius Ambroſio.

S. Ambroſius diverſis locis & viris.

S. Eulalia in columbæ ſpecie.

S. Fructuoſus.

Latro quidam inſepultus D. Germano.

Felix Nolanus, & alii multi, ut Evagr. Philoſophus, Gamaliel, & Stephanus, Micheas & Abacuc, S. Zacharias, Euthymius Ab. B. Virgo cum, SS. Ioanne Baptiſta & Evangeliſta, S. Ianuarius, S. Petrus & Apollinar. S. Cyprianus, S. Eulalia, iterum Sanctus Petrus, Sãctus Leo, S. Barnabas.

D. Hieronymus teſtis & explicatur. item D. Auguſtinus, & explicatur. D. Chryſoſtomus, & explicatur. Auct. epiſt ad Cyrill. de morte Hieronym. reiectus.

Sæculo 6. apparuit quidam damnatus. Item Deipara cum SS. Fæminis, Item Ioannes ſilentiarius, S. Bartholomæus Ap. & viſum

ſum oblatum Macedonio, Flaviano & Eliæ Patriarchis de Anaſtaſio Imp. Item de Theodorico R. Eremitæ in Lypara. Item de Neſtorio & hæreticis damnatis. Apparuerunt SS. Apoſt. SS. Cosmas & Damianus S. Petrus, B. V. M. S. Eutychius, viſum oblatum Guntramo Regi, iterum B. V. M. Item S. Sergius.

Sæculo 7. Tenuêre hanc ſententiam, Procopius, Evagrius & alii, Et B. Muſæ apparuit *Deipara*, SS. Iuvenalis & Eleuth. Theodor. Rex, & monialis quædam. Paſchaſius item Diaconus & Balnei *Dominus*. Juſtus monachus. *Deipara* apparuit S. Ildephonſo, S. Leocadia.

Tenuere hanc ſententiam.

D. Gregorius Magnus.
Gregorius Turonenſis.
S. Ildephonſus Toletanus.
S. Iſidorus Hiſpalenſis.

Sæculo 8. apparuerunt S Suibertus. Deipara & B. Sabinus, SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharaſius, S. Andreas Apoſt. S. Gertrudis, & *D.* Iacobus major Lebuinus Conf. tenuerunt autem eam ſententiam, Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Ioannes *Epiſcopus* Ieroſolym. Paulus *Diaconus*.

Sæculo 9. apparuere *D.* Iacobus Apoſtolus. D Mauritius *Dux* & M. Pandulphus tyrannus. Item dæmones. Tenuere autem ſententiam de apparitionibus ſpirituum. Iulianus Toler. iunior. Theophylactus, & alii eo ſæculo.

Sæculo 10. SS. Petr. & Paulus B. Virgo, S. Mauritius, *D.* Iacobus tenuerunt autem hoc dogma.
Euthymius Monachus Gr.
Hugo Ætherianus Latin.

Sæculo 11. Apparuere Chriſtus, Deipara, BB. Apoſtoli & multi Angeli *D.* Andreas Ap. Adimarus. Quidam amicus *D*unſtani, B Odilo, Faventini duo. Benedictus 8. & & 9 B. Gregorius.
Canonicus Pariſiis, Pelgrinus Epiſcopus. Colonienſis, *S.* Benno. Tenuerunt eam doctrinam.
Petrus *Damianus*, Item.
Guilhelmus Tyrius, &c. hoc ſæculo vivens. (& ſæpè.

Sæculo 12. Apparuere Chriſtus, D. Iſidorus, B. Virgo Benedict. X.
B. Norbertus, Godefridus tenuere eam doctrinam.
Dodechinus, D. Bernard. Petrus Cluniacenſis, Rupertus, & Honor, Auguſtodunenſ.

Sæculo 13. Apparuêre B. Vrſula & innumeri, apud auctores citatos, & de Martino *Presbytero* Canonico Regulari Legionenſe ejuſque ſcriptis.

Tenuere hanc ſententiam plurimi.

Vincentius Belluacenſ Caſarius Ciſtercienſ. Helinandus, Thomas Cantiprat. *D.* Thom. D. Bonavent & Guilhelm. *Pari*ſienſis.

Sæculo 14. tenuêre hoc Scotus, Richard. de Mediavilla, Paludan.
S. Antoninus, Gerſon, Jacobus Cuſanus, Dionyſ.

Sæculo 15. Tenuêre idem Carthuſ. & epiſc. Abulenſ. Toſtatus, qui omnes varia ſuppeditant exempla.

Sæculo 16. Tenuêre & exempla retulêre Catholici plurimi, iidemque viri doctiſſimi, in libris Theologic. *Domin.* Sotus, Peltanus, Caniſius, Maldonat. Bellarmin. Valentia, Tyræus, Marulus, Sabellicus, Egnatius, Iovius, Sigonius, Krātzius, Fulgoſ. Baron. Oſorius, & Mayjeius.

Variis temporibus appar.

Senior quidam excommunicatus ſed martyr. Hiſtoria Vdonis Epiſc. Magdeburgenſis & Galeatii Sfortiæ, Alodiſii Imolenſis pater. Ferdinandus rex Neapolit. locus Guicciardini. Ioan. *P*icus Mirandulæ comes Marſilius Ficinus, *P*etri de *P*az tribuni, Catharinæ Indæ exempla.

Quæſtio de ſpectris inter Catholicos, & Novatores ſectarios controverſa, ſimilis cauſæ Scaurianæ oſtenditur.

Sect. 6. Solvuntur argumenta adverſariorum, Melanchthonis, Ioannis Rivii, Marbachii, Centuriatorum, & Lavatheri, locus Luc. 14. v. 26. Item 2 Petr. 3. v. 4. 1. Theſſal. 7. v. 15. *D*ormientes pro morientibus in *SS*. locus 2. Reg. 14. v. 24. pſ. 102. v. 15 & 16. Job. 7. v. 9.

Sententia *P*atrum explicata. { *D.* Auguſtini, Anaſtaſii Niſſeni, *D.* Chryſoſt. & Z. Theophilacti, & Tertulliani.

O 2 Sect.

Sect.7. Dæmones non poſſunt exhibere veras defunctorum animas. Superſtitioſum eſt, putare animas eorum, qui morituri dexteram porrexerint, apparituras. Periculoſum paſci cum moriente, vt apparet. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorenſium.

Quæſt.7. De Dæmonum apparitionibus, de ſpectris, quæ Dæmones nobis obijciunt.

Sect.1. Naturalia quædam, habetur pro ſpectris. Ignes fatui, inſulæ natitantes, item ſiluæ, ligna putrida lucentia, Cicindela Indica, Ignes concurrentes & compulſantes, apud Syrtim. Auditus deceptiones. Echo ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, caverna Britannica, D. Patricij antrum. Perſici montes.

Artificialia, quæ pro ſpectris, vt αὐθόματα, ſtatuæ Dædali, Archytæ, Archimedis, Boetij, aquila volans, triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ ſpectrorum voces, Bonifacij VIII. coniugia his obtenta. à Scotis de Pictorum gente victoria. Teſtudines cum candelis, Abderitanorum iuvenum Plauti ſeruuli. Cimonis Athenienſis Mundi. Tirannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni.

Quale peccatum ſit in fictione ſpectrorum

Ex ſenſuum vitio quædam habentur pro ſpectris, quæ non ſunt non talia, de ebrijs Locus prou.23. & 33. Oculorum morbi, ſuffuſio halahol. arcuatus morbus, quibus ſui vmbra ſemper obſervatur, alteratio oculorum ex inſpectione ſolis.

Auditus vitia in hoc genere. Phrenitis, & corylantiaſmos ſpecies morbi imaginoſi.

Vitia ex auditu & guſtu, Goryza, Polypus.

Vitia ex phantaſiæ triplici læſione. de ijs, qui putant ſibi adeſſe tibicines, Exempla: vnum Theophili, aliud Argivi, tertium Abydeni, quartum eius, qui putabat naves omnes eſſe ſuas, quintum Taurominitanorum iuvenum putantium ſe pati naufragium, cum eſſnt Agrigenti in diverſorio.

Item de hydrophobia.

Vtitur his morbis dextrè dæmon, & ſe immiſcet frequens. (ſtudia.

Sect.2. Varia dæmonũ genera, ac ſpecies, ac

Terreſtres vocantur, feræ, ſeu canes.

Lubenter vexant initia Religioſorum conventuum.

Vt Divi Antonij, Divi Simeonis, Sancti Norberti, Societatis Ieſu viuo ad huc B. Ignatio, & eius virtute precum ceſſantibus terriculamentis.

Diſputatio de ſpeciebus Dæmonum & diſtinctio à Tritthemio propoſita, diſcuſſa, explicataque fuſiſſime.

De igneis: an ſint? Auguſtini locus.

De aëris & quæ illorum natura.

De terreſtribus, & variæ ſpecies iſtorum & ſtudia.

Helequini familia. locus Petri Bleſenſis. De aquaticis, varia horum ſtudia & apparitiones.

De ſubterraneis: ſpecies & ſtudia iſtorum.

De Sibilla Nurſina raræ quædam fabulæ.

Dominicus Mirabellius.

Theſaurici dæmones. Mammon.

De Lucifugis.

Aſmodæus, locus Gen.31. v. 24. varij errores Tritthemij in his refutati.

Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hiſpanorum, Gallorum. Italorũ, &c.

De Hecate, & Empuſa, De Plutone ſeu Orco, & Pluto. & Seraphi, & Mammona, Charon. Cerberus.

Luctatores dæmones, vt Temeſius.

Alaſtor qui & exterminans, & Nemeſis.

Locus Apoc. explicatus & à depravatione ſervatus, contra Bezam. *Apoc.9.v.11.*

Primaſij & Ansberi error.

De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoſcelides, piloſi, ſitenes onocentauri, lamiæ, & alia hiuſcemodi.

Eorum tripudia.

Locus pſal.90. v. 5. & 6. de dæmonio meridiano. Refelluntur Novatores.

Dæmon meridianus, & dæmon deſerti, pro ferociori, eidem & cur, dæmones deſertis gaudent.

Locus Iob.1. v.19.

Dæmõ in meridie ferocior & importunior.

Pan dæmon meridianus.

De Ruſſiæ dæmone meridiano.

Cum invadente peſte cernuntur ſpectra dæmonum, vt ſub Iuſtiniano.

Conſatenſe ſpectrum in India.

De Empuſa & onoſcelide ſeu onocentauro.

De nocturnis dæmonibus & Lucifugis.

Lo-

Locus Senecæ in Oedipo.
Locus Gen. 32, v. 24.
De Lilich. De incubo.
Et locus Hymni Ambroſiani.
De Pane, cur Inuus dictus.
Locus Caſſiani explicatus.
Nulli dæmonum amant homines; omnes odêre.
De Ephialte morbo, *de Marce*, ſeu *conquemare*; Eurynomus, Sphinx: & quid Harpyæ: Gorgones, Syrenes, Eumenides ſeu pœnæ. Nympharum omnia genera, quos morbos huiuſmodi dæmones inferant, qui Nymphati, ceriti, attoniti, pavidi, vexati vano metu.
Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo. Gello & Gilo diverſæ.
Nicephori locus notatus, Lamiæ quid.
Striges. Læſtrionges. *Aluen.*
D. Hieronymi locus explicatus.
Piloſus ſeu Zahir, cur templis gentilium affixæ ſpecies leoninæ.
Variæ formæ animalium, in quibus Diabolus apparet.
Beelzebub. Noctua Athenienſis.
Serpens Epidaurius. Miræ apparitiones factæ cuidam converſo in Francia.
De ſpectris acierum, caſtrorumq; militarium: quæ oblata, S. Norberto. S. Guthlaco, Monacho Limpurgio.
Leloyherij ſententia improbata.
Duæ viſæ propè Montenakum acies.
Duo armigeri temere ad videndum propius acceſsêre.
Miles Rhenanus à talibus Ieroſolymam vectus & redux.
Ante Naclam Poloni propter Quadrageſimæ ieiunium violatum à ſpectris decepti cladem accepêre.
Familia Hellequini.
Quouſq; ſe vis talium militum porrigat.
Spectra matronarum & puellarum varia. Ruſſiana matrona. Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & Regina Abundia. Fatales Nymphæ. Meluſina, Alcina Morga.
Spectra gigantæa denunciantia peſtem, bellum & ſimilia mala.
Spectra ſolita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Themeſius dæmon, & alij paſſim citatur nomina & loco.

An conductam domum propterea liceat relinquere?
Quæ veræ cauſæ huiuſmodi inquietationum exemplis oſtenſum.
Quo pacto Spiritus poſſunt ſaxum vel lapidem iacere?
Spectra famulantia in Boruſſia *Koltri* ſeu *Koboldi*, Suconum *Trulli*.
Gutelkens, Robautelkens.
Eros & Anteros. Montani virunculi in fodinis.
Dæmones metallici.
Combali Dæmones non ſunt animantia contra Georg. Vallam.
Theophraſti Paracelſi hæreſis de quatuor hominum ſpeciebus confutata.
Dæmonum theſauros cuſtodientium ſpectra. Fugârunt Cabaden Perſarum Regem. Beat. Theſaurus Baſileenſis.
Cur ficta fabula cuſtodis aureorum malorum, & aurei velleris, & in theſauris cur ſoliti poni ſerpentes aurei. Magus theſaurum quærens oppreſſus.
Q. 28. Quomodo poſſit dæmon, cum ſit inviſibilis ſe viſibilem corporeis oculis exhibere?
Sect. 1. Quo pacto poſſit aſſumere, & movere cadaver aliquod, & in illo comparere.
Poteſt illud ſic temperare, vt ſenſum tactûs fallat.
Locus Luc. vlt. v. 39.
Cur hæc cadavera ſentiantur frigida.
Illuſio militis cuiuſdam.
Hiſtoria Polycriti & alia Machatis, & Philenij.
Phlegontis laus.
Baltazarus dæmon ſic apparuit.
Agrippæ facinus ſimile, & aliorum aliquot exempla.
Sic etiam plerumque ſagarum amaſij.
Sagarum odor cadaveroſus vnde?
Sect. 2. Quo pacto poſſit ſibi formare corpus ex elementis, & in illo moveri & apparere.
Non aſſumit ex ſolo aere.
Error Magorum Mantenſium.
Poteſt exhibere ſolidum palpabile.
Locus Geneſ. 19.
Locus Virgilij.
*D*æmon ſæpè apparet in forma vaporis.
*D*æmoniacarum apparitionum exempla.
Fratrum Tarquiniorum.
Athenodori, Facij Cardani, Philippi Melanch-

Iſanchronis colloquia cum dæmoniaco ſpectro.
Perſæ inceſtuoſi, & alia plurima, & quotieſcumque evaneſcunt.
Diſcrimen harum duarum aſſumptionum.
Vndè proveniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in ſpectris?
Genus mirum per ſtatiũculas ſeu figmenta,
Sect. 3. An dæmon poſſit tam accuratè corpus effingere, vt nullo ſigno queat dignoſci?
De ſignis quibus dæmon dignoſcitur.
S. Alberto obiectum ſpectrum.
Cur nondum viſus in forma agni, vel columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, muſtelæ, veſpertilionis. Galli gallinacei, & innumera alia.
SACHIR cur dæmon ματαῖος & Follon, ſeu Fatuellus.
Item in forma Dei, vel Chriſti Domini, vel Angeli: humanam formam induit omnis conditionis, ſexus, ætatis: probatum id exemplis.
Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.
Cur morientibus ſemper adeò terribilis appareat.
Quomodo loqui poſſit in corpore aſſũpto?
An poſſit audiri & videri tantum, à quibus vult ipſe?
Capita ſeu calvariæ quæ loquelam immitata,
exempla vetera, novaque quomodo fiat hæc locutio.
Sect. vlt. An liceat procurare vt appareant nobis ſpectra?
Cur antiquis tam crebrò dæmones viſi, nobis tam tarò?
Q. 29. *An diabolus poſſit facere, vt homo verè reſurgat?*
Sect. 1. Errores hac de re varij
Animalia quæ naſcuntur ex putrefactione, poteſt viuificare.
Vicilinus avis.
Perfectiora non poteſt.
Item numero producere non poteſt.
Non poteſt facere, vt anima vnius bruti migret, vel informet corpus alterius bruti.
Hominem nullo modo poteſt viuificare.
Poſſunt ſimulatas reſurrectiones facere: ſubintrando in corpora.
Lovanij id olim Cornel. Agrippa curante factum.
Sect. 2. Diſcuſſa exempla falſarum reſurrectionum primo fabuloſarum: deinde cæterorum Gentilium. vt Galieni, Zacla, Apollonij, Simonis Magi, Enarchis.
Mirum exemplum, &c. recens ex Nicol. Remigio.
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomoriæ quotannis rediviui.
Dæmonum in his fraus.
Aliquando ſubſtituit alios ac ſupponit.
Aliquando ipſe corpora ſubintrat & movet.
Apulei. Platonis, Philoſtrati loca.
Aliquando fingit mortuos, qui non ſunt.
De morbis qui faciunt, vt quis mortuus appareat.
De bobus quas ſtriges putant reſuſcitari.
Ioannis Duns Scoti mors.
Chriſti Domini & Sanctorum reſuſcitationes quo pacto ab his morbis diſcernantur.
Q. 30. *Quid magia poſſit in ipſos cacodæmones?*
Sect. 1. Bartiadis in Campeſtris libri.
Quam vim habeant boni Angeli in malos.
Quam cacodæmones in invicem.
Species eorum.
Pythonici, Paredrij, Catabolici Onicopompi.
An ſit ſubortinatio inter malos genios.
Iob, locus, c 9. v. 12.
Caſſiani locus.
Locus ad Epheſ. vlt. v. 12.
Certamina Magorum.
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. Sancti homines quantam vim acceperint magos & dæmones compeſcendi.
Vis exorciſmi.
Salomonis exorciſmi quales.

Lo-

Locus Luc. 11. v. 19.
Dæmones à Magis non coguntur, ſed ex pacto obtemperant tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes vel ſpectra.
Varia exempla.
Imprimis Ioannis Teutonici.
Nec habent vim evocandi vrbium cuſtodes.
Sanctis vis iſta quandoque conceſſa.
Sect. 3. Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habent in dæmone accuratè diſputatum.
Errores hac in re varij infidelium: ſed & abuſus Catholicorum exorciſtarum quidam.
An flagra obſeſſis infligenda.
An balnea proſint?
Quid ruta, cornu cerui & ſimilia.
Locus Ioſephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Chriſtus cur dictus ἰχθύς.
Proſperi locus.
Locus. 1. Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per magos queunt.
Vana hac in re ars Hermetis.
Periculoſum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum ſigno crucis ſecure à S. Lupo Senonenſi.
Satanam ligatum quid in SS. locus Apoc. 9. v. 14 & 15 & 20. v. 2.
Tob 8. v. 2.
A Sanctis quomodo dæmones ligari queant.
Locus D. Hieronymi.
Locus Euſebij.
De Paredris illos ſponte ſervire; ratio ex Toſtato & quam periculoſum id ſemper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

MARR-

MARTINI DELRIO MAGICARVM DISQVISITIONVM

LIBER SECVNDVS.

QVI EST *DE MAGIA DÆMONIACA.*

Præcipua hæc operis noſtri tractatio eſt, & ideò pluribus capitibus, ſive quæſtionibus luculenter, quoad poterimus, diſcutienda. Sit

QVÆSTIO I.

An ſit aliqua Magia dæmoniaca?

QVi dæmones eſſe negant, etiam hanc eſſe negarũt cum Sadduçæis, Democrito, Ariſtotele, Averroe & ſimplicio, *quorum ſententia eſt impia & hæretica.*

Nam *& dæmones eſſe & dæmoniacam Magiam*; quæ nec induſtria aut artificiô hominum, nec naturalibus cauſis, ſed immateriali quapiam & ſeparata virtute nititur; hoc & ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, & omnium ætatum memoria atque experimentis tam eſt compertum, ut velle probare; nihil ſit aliud quàm lychnis accenſis meridianæ luci opitulari, hoc probant cum B. Auguſtino Theologi Catholici omnes *a*, & philoſophi plerique Triſmegiſtus & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chaldius & Apuleius; & Ariſtot. Theoph. Ammon. Philopo. Avic, & Algazel. Anne dare reſponſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcientias nonnullas ſtatim, & ſine labore addiſcendi; ſubtrahere corpus præſens oculis videntium (& innumera huiuſmodi, queunt reduci ad ullam aliam cauſam; quam intellectualem aliquam & ſeparatam naturam; Denique ſcimus Salmanticæ, & Toleti in Hiſpania & in Italia ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſgniano, adhuc avorum memoria huius Goetiæ celebres ſcholas fuiſſe. *b*

QVÆS-

a *Auguſt l 11. de ciu. D. c. 6 D. Th. l. 3. contra gent. c. 104 & qui optimè Victoria, de Magia nu. 9.*
b *Vide Laurent. Animali 5. de nat. dæmon. fol. 104.*

QVÆSTIO II.

Vndè ſit hac Magia, ſivè quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones eſſe fateantur; ſed negant tamen hanc Magiam à dæmonibus ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo per magos huiuſmodi operanti; vel Deo per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt eſſe quaſdam gratias gratis datas*, ſicut ſunt gratiæ linguarum ſanitatum *b* & hæc dona ut Balamo *c* ſic & alijs improbis concedi non rarò ſolere. *d*

Dico primò, *hæc ſententia eſt mere blaſphema*, tribuit enim magicis artibus id, quod eſt proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præſtigias confundit. Deindè gratuita Dei dona ſubjicit humano artificio, & certis ac ridiculis obſervationibus. Denique iniquè & invidè Deus vetaret, id quod ipſe hominibus, uti gratiam, gratiosè largiatur. Adverſariorum argumenta ex locis illis ſcripturæ petita, ſolum probant, aliquatenus ſimiles effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & divinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occaſionem, aut ceremonias certas non reſtringitur, ut ſolent magi; qui, ſi vel in minimo deficiant; nihil efficiunt. Nec etiam huiuſmodi Dei dona gratuita poſſunt aliis, per diſciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi verò ſuis diſcipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri, eadem operantur.

e Alij dicunt *hos eſſe effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmenſis; qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Ubiorum Apoſtatam dementavit: eſtque perventus impoſtura magorum maximè Platonicorum Iamblici, Porphyrij Plotini, Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorum traditione, *Magia*, omnis dividitur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam; & *Nigram*, quæ ſit illicita. Albam ergo vocant *σθεορρίαν*, & Nigram *γοουτευχη*. Verum hanc fictitiam planè & palliatam *f* Theurgiam ſatis ipſe Archimagus *g* rejicit, cum diſertis verbis teſtatur *ſæpiſsimè ſub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obſtringi. & licet eius ceremoniarũ pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, utenſiliumque oſtentet, immundos tamen ſpiritus: & deceptrices poteſtates hanc exquirere, ut adorentur pro Diis.*] Poſtea addit, *huius ſpeciem eſſe artem Paulinam, artem revelationum, & huiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eo ipſo* (inquit) *ſunt perniciosiora, quo apparent imperitis diviniora.*] Habeant illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. *h* Damnat eandem Theurgiam D. Auguſtinus libr. de utilitate

P

a 1. *ſententia. Eſſe à Deo.* b 2. *Cor.* 12. *v.* 8. c *Num.* 23. d *Matt.* 7. 13. *v.* 1. *Non eſſe à Deo.* e 2. *Sententia. eſſe à bonis Angelis.* f *Nulla Alba Magia.* g *lib. de vanit. ſcient.* h *nulla Theurgia.*

litate credendi contra Manichæos. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inſcriptam, & ad Carolum Magnum à quodam Bedæ diſcipulo (*ſic mentiuntur & Alkindum, Alcuino ſupponunt*) miſſam, utilem (*ſcilicet*) obtinendæ omni cognitioni ſupernaturali artium & ſcientiarum, & conſequendis dignitatibus divitijs, robori, amoris fruitioni, &c.

a Dico Secundò cum Catholicis, *ut nec per ſe, ſic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum ſe immiſcere magis quàm cæteris rebus, in quibus concurrit, ut cauſa univerſalis. Quarè cenſeo hæc omnia inſtituta fuere à malis angelis, ſic etiam ab illis perfici & adminiſtrari, & contrarium eſt erroneum.*] Probatur primò ex varijs Canonum reſcriptis, quæ Gratianus adhibet cauſa XXVI. *b.* Secundò ex Pariſienſibus artic. 9. 19. & 23. Verba ſunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones ſuis incantationibus obedire*: Error. 1. *Quod boni angeli includantur in lapidibus & conſecrent imagines, vel veſtimenta, aut alia faciant, quæ in iſtis artibus continentur.* 2. Error & blaſphemia. *Quod aliqui dæmones boni ſint alij omnia ſcientes, alij nec damnati nec ſaluati.* Error.] Tertiò ex his Arnobij *Cont. gent. Magi non tantum ſciunt dæmones, ſed etiam quidquid miraculi edunt, per dæmones faciunt: illis aſpirantibus & infundentibus præſtigias edunt, vel quæ ſunt non videri &c.* & ex his Ioan. Saliſberienſis libr. 1. de nugis curialium cap. 9. *Eos autem qui nocentiora præſtigia arteſque magicas, & varias ſpecies mathematicæ reprobata exercent, iampridem ſancti Patres ab aula iuſſerunt exire, eo quod omnia hæc artificia, vel potius maleficia peſtifera quadam familiaritate dæmonum & hominum noverunt profluxiſſe.*] Deindè probatur ratione, hos ſpiritus bonos dici non poſſe. tùm quia iubent ſe tanquam Deos adorari, & ſacrificia ſibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt. tùm quia hæ artes non minùs diriguntur ad inferendum alijs exitium, per furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuvandum. tùm quia miſcent multa mendacia & deceptiones. tùm quia docentur Magi in ſpiritus uti imperio, & coactione, immò & minis rerum impoſſibilium ac planè abſurdarum, ut apud Euſebiũ *c* docet Porphyrius quorum nihil bonis angelis poteſt convenire.

d Hinc apparet conſideranter legendùm Glycam, *e* dum Magiam ſic diſtinguit à Goetia; quòd illa, ſit beneficorum geniorum ad boni alicuius effectionem. Goetiâ, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum impropriè uſurpavit nomen Magiæ genericum, pro ſpecifico theurgiæ, ſed in errorem quoque labitur ponentium Albam Magiam, & eius adminiſtrationem bonis angelis tribuentium. Vtq; hoc ſemel moneam ſcriptor iſte, ut & Conſtan. Manaſſes, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur ſuperſtitioſæ prodigiorum obſervationi.

f Erravit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro *Zodiaci 8.* cenſet acrem etiam bonis dæmoni-

a *Non eſſe à bonis Angelis.* b *c. illud quod in fin. c. qui ſine vult 26. q. 2. & epiſc. in prin. 26. q. 5.* c *lib. 3. de præparatio n. 6.* d *Glycæ error.* e *pa. 3. an.* f *Palingerii impietas.*

monibus plenum eſſe, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici delirijs nimis deditus: & quam nō malus poeta, tam non bonus Chriſtianus, utpote hæreticus potius (ſcripta probant) quam catholicus. Auſus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Succedit his *error* 3. eorum, *qui cenſebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri: a* quos Catholici Theologi iampridem exploſerunt, *b* idque non difficulter. nam quæ rationes id convincunt de bonis ſpiritibus eædem in animabus beatorum locum habent: quæ verò in purgatorio ſunt animæ, non exeunt, nec ſpeciali permiſsione Dei, ut petant ſuffragia vivorum: animæ denique perpetuis addictæ ſupplicijs, nulla dæmonum licentiâ vel permiſſione poſſunt exire, utpote, divino iuſſu, peſſimo carceri mancipatæ. Apertiſſimæ ſunt igitur impoſturæ: quæ de evocandis per *Grimoyriam* animabus. Necromantici confinxere. Si exirent, ad unius Dei exirent imperium. cur verò id Deus jubeat vel permittat, cauſa ſubeſt nulla. Vt ad magorum preces & incantationes id iubeat, impium eſt opinari. *c*

Præcipua ergò efficiens cauſa iſtarū artium eſt, ipſe Diabolus, proxima, eſt humani ingenij ex originali labe detorta indoles, quam feſtivi Apologi frondibus velatam nobis protulit per quam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia*, cuius verba non piget adſcribere, & vos, ni fallor, legere iuvabit; *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo, *furtivo concubitu genuit* Magiam *ſecundam cognomine, reformidanſque ne fortè* veritas, *cum qua perpetuas inimicitias gerit, à qua etiam paribus ſignis congreſſa, ſæpius profligata eſt, ſuum partum enecaret, illum* impudentiæ aç timori *iunctis connubiali fœdere commendavit: at illi in ſinu* incomprehenſibilitatis *è veſtigio collocarunt furtim, & ſub* præſtigiarum *crepundiis educandam. Quæ mox in grandiorem ætatem adulta, iamque pinnulis præmunita evolavit in* fatuorum arces, *ibiq; nidulans*, credulitatem *peperit. Quæ utpote parentis beneficiis grata, illam mutuo enutrit, & quaſi* αντιπελαργίζει, *alioqui brevi interituram.*] Hæc ille, paci, acumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore & impudentia*, labyrinthum illum *incomprehenſibilitatis*) quis enim, quæ nihil ſunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filio permetiri: & *præſtigiarum crepundiis* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri, & è nidulis ſuis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod utinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ ſit diviſio dæmoniacæ Magiæ? & de libris eius.

CVm nulla ſit *Theurgia* neque *alba Magia*, ſequitur, omnem hanc prodigioſam Magiam, non aliam, quam *Goetiam* & *nigram*: hanc ſolemus vocare *Magiam ſpecialem*. eā Archimagus

a *Non eſſe ab animabus defunctorum.* b *Victor de Magia nu. 17. Angles in 2. ſent. q. de arte Magica a. 2.* c *Grimoyriæ artis vanitas.* d *vide Anan. libr. 3. de Nat. dæm. ſol. 97. Petril. Thiræi 1. de apparit. ſpirit. c. 12. à nu. 216. & c. 13 à nu. 302.* e *Refellitur Agrippa diviſio.*

gus in duas, ſpecies diſtinguit. unam, cuius cultores dicit ſe dæmoni ſubmittere, ei ſacrificare, & eum adorare: alteram quam ipſe vellet perſuadere à pacto cum dæmonibus immunem eſſe, ſed eam dæmonibus vel invitis imperare, virtuteque quâdam divinorum nominum adjuratos advocare, & cogere; priorem illam fatetur eſſe legibus humanis diviniſque vetitam, nefandiſſimam, & cunctis ignibus plectendam, poſteriorem aſſerit, conſequi quidem quod prætendit, nempè dæmones cogere (*quod poſt oſtendetur eſſe idoneum*) ſed tamen manifeſtis periculis illuſionum obnoxiam eſſe. De priore verum eſt eius teſtimonium, de poſteriore bis *mentitur: primò, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*: nam revera ſemper expreſſo vel tacito pacto corrumpitur. *Secundò, cum aſſerit ea dæmones cogi*, de quo poſtea *a*. Volunt vetitæ huius Magiæ inventorem fuiſſe, quendam Mercurium *ſic contra Symmachum. Prudentius, & Salisberienſis li. 1. Polycrat. c. 9.* alij quendam Zabulum quem ergo non alium exiſtimo ab ipſo cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij Patres hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrum laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli, ut deformi ſuæ meretrici lenocinarentur.) Item oſtentāt, paris mendacij iactantia, libros Adæ, Abelis, Enoch Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorū, & blaſpheme mentientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaele revelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem, cuius quandam *Claviculam* (quam egregiè refutat Bap Segnius *lib. de vero ſtudio Chriſtiano c. 7.*) aliud ingens *volumen in ſeptem diſtinctum* obtrudunt, plenum Sacrificijs & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hiſpania ſuis poſteris hæreditario jure relinquebant, & per eum mira quædam atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inveniri potuerunt exemplaria, iuſtiſsime flammis inquiſitores fidei concremarunt, & utinam ultimum exemplar nacti fuiſſent *a*. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Trithemij incidiſſe, undè & partitionem & materiam ſuæ *Steganographiæ*, periculi & ſuperſtitionis pleniſsimæ, acceperit, cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Eccleſia libris ſit inſertū, ſuſpicor accidiſſe: quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte prohibitus cenſendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philoſophia*, & omnium perniciofiſsimo *quarto* ſeorſim poſtea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi & ſimilium venenis, & *libro artis Grimoyriæ*: qui, Patrum noſtrorum ætate, circumferebatur docēs mortuorum evocationes. Omnia horum placita ſceleſta, de antiquioribus etiam illis operæ pretium duco Archimagi verba adſcribere: credendum illi in arte ſua, nec magiſtri auctoritatem diſcipulis licet ſubterfugere. ſic ergo ſcribit:

a *Anthores & libri profeſſoris huius artis.* b *Eimericus Directōr. inquiſitor. p. 2. c. 28. & Penna ibi comment. 53. meminit. Nicetas hiſt. li. 4.*

ſcribit: *Hi libri acutiùs intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinẽ verborum, & characterum genus, exſtructionis ordinem, inſulſam phraſim, apertè ſeſe produnt, nonniſi meras nugas & impoſturas continere, & poſterioribus temporibus à perditiſsimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſervationibus, noſtræ religionis ceremoniis permixtus, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignaculis, ut perterreant rudes & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas litteras.*] Hæc miſer ille, qui videns meliora, in finem uſque vitæ deterioribus adhæſit.

QVÆSTIO IV.

De baſi Magiæ huius ſive de pacto expreſſo, & implicito.

CONcl. I. *Omnes operationes magicæ, velut baſi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita ut quotieſcunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuæ, expreſsè, vel implicitè teneatur à dæmone poſcere, ut ex condicto concurrat.*)

Probatur hoc primò Patrum auctoritate. D. Cyprianus *a* dicit, eos habere fœdus cum dæmone D. Auguſtini verba *b* retulit Gratianus in Decretorum codicem, quæ ſunt iſta: *Omnes artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, conſtituta.*)

Probatur deinde ex jure civili, ſanctione Imperatoria *c*: *Multi magicis artibus uſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (ſic legendum) *audent ventilare, ut quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam natura peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.*)

Tertiò, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholæ *d* in hæc verba: *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expreſſum, non ſit idololatria vel ſpecies idololatriæ*: Error. *Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſervatione ſuperſtitioſa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter exſpectari.*)

Quartò id ratio perſuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit: nec eorum id vires ſuperat, docet hoc Iſaias Propheta *e*, apud quem impij dicunt *percuſsimus fœdus cum morte & cum inferno fecimus pactum.* quod S. Thom. ſatis probabili interpretatione Magis accommodat, ut & Pontifices, Ioannes 22. in Extravag. contra Magos, quæ incipit: *Super ſpecula.* & Sixtus V. in Bullâ contra Aſtrolog. Mali ergò hoc lubenter faciunt, nec minùs ipſe dæmon: qui, ipſi quoque Chriſto Domino, auſus pacti conditionem offerre *f*: *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, ſi procidens adoraveris me*: ubi videre licet pactum contractus innominati, do ut facias. Ita nunc diabolus Magis ait. *ſi te mihi addixeris, ulciſcar te, ditabo te, &c.* quæ germana & perfecta eſt pacti formula *g*. Deinde, ut dixi, hæc fiunt opera dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeũt,

 ut id

a *li. de duplici martyr.* b *lib. 2. de doct. Chriſtia. ca. 23. habes c. illud v. vlt. 26. q. 2.* c *l. multi C. de maleſt. & mathemat.* d *artil. 3* e *c. 28. v. 15.* f *Matt. 4.* g *9. v. 1 Labeo ſcribit. l. iuriſgentiũ. §. pact. Bald. & Caccielu in tract. de pact.*

ut id faciant: ſponte ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem gravi hominem odio proſequuntur, quarè nec putandi gratis accurrere, ſed viciſſim aliquod operæ ſuæ precium ſtipulari. Undè patet talem eſſe hanc conventionem & ſocietatem: qualis eſt duorum latronum, quorum alter palàm in ſylva vagatur, alter clam in ſubſeſſis latitat: excitatusque certò ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior doloſa ſagitta transfigit: priore id ſæpè nec vidente, nec gnarò, quo necem telo intulerit, in miſeri tamen necem conſentiente. priori magus, poſteriori dæmon ſimilis. Satis enim idonea rei declarandæ ſimilitudo eſt: quæ petitur à potentibus vindictæ auidis: qui manu promptos ſicarios ſibi adjungunt: quibus conſtituto ſigno innuunt, quos & quando, velint interfici.

Deniq; conſentiunt hac in re Theologi tàm veteres, *a* quàm recentiores, *b* Juriſconſulti quoque, *c* & Medici, *Condronchus li.* 1. *de morbis Venefic. & Ceſalpin. diſquiſit. dæm.* & res prorſus comperta, vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem, & cunctas ætates conſentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen hujuſmodi fœdus agnovit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem exiſtimet. *f*

Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi
Spernendique timor? cuius cõmercia pacti
Obſtrictos habuêre Deos? parere neceſſe eſt,
An iuvat? ignotâ tantum pietate merentur,
An tacitis valuêre minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos, an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum, qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? †

Solus ſagarum patronus recalcitratur, adeò futilibus ratiunculis chartas implens, ut contemnendas potiùs, & ſilentio tradendas, quàm refellendas mihi cenſuerim, maximè cum alii id diligentiùs, quam difficiliùs præſtiterunt. *h*

Conc. *hoc pactum dæmoni, librum eſt, præſtare, vel fallere.*] probatur experientiâ & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine non poſſe, ut ſtet promiſſis: experientia vero, mendaciſſimum eſſe, decipiendi cupidiſſimum: ideoque rarò præſtare, quod pollicitus: cùm verò ſtat promiſſis (quod facit nonnunquam) non facit coactus, ſed ſpontè ac ſubdolè, ut ſic Magos ſibi retineat devinctos, & alios alliciat, & hujuſmodi nugis vim iſtam ineſſe perſuadeat.

Tertia Concl. *Pactum huiuſmodi duplex eſt, unum expreſſum, alterum tacitum: de utroque verò, non idem per omnia iudicium.*] Explicanda hæc concluſio potiùs

a D. Tho. 2. 2. q. 96. Guil. Pariſ. Scot. Gabr. Gerſon. Trithem q. 1. b *Abulenſ. Alph. à Ca-*
ſtro. Victoria Valentia. Binsfeld. Spineus, Ang Sprenger, & alii c *Navar. Grillam. Remig. Bins-*
feld. prælud. 6. & alii. d *l. 6. paulo poſt medium* † *Exempla pactorum pete ex vita D. Baſil. per*
Amphilochium conſcripta apud Surium tom. 1. & eod. 10 de Theophilo Adenenſi, & nobilis Leo-
d ni apud Cæſ. l. 2. c. 21 de quib. alias. g *l. 6 de præſtig. dæmon. & l. de Lamiis.* h *Binsfeld. ubi ſu-*
p e Eraſtus Bod. & Trithe. d. q. 5.

tiùs quàm probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primò ſciendum *pacti expreſſi* hujus *triplicem eſſe modum. Primus fit ſolemnitate variâ;* & ipſi cacodæmoni viſibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti coram teſtibus fidelitas, & homagium promittitur. a Hujuſmodi pactum inivit nobilis ille ditionis Leodicenſis narrante Cæſario Heiſterbacenſi, b ubi tamen dæmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hinc inter cætera, juvenis ille inconſultus creatorem ſuum ore negat, manuque exfeſtucat; & diabolo homagium præſtat; hic viciſſim, illi divitias & honores pollicetur, eò lectorem amando; ſpondeoque lectionis & laboris ſui uberem legendo fructum relaturum. Huic etiam referendum Theophyli Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem*, (ut ſcribit Sigiſbertus, c) *expetiit, & ab eo iuſſus abnegare* Chriſtum *filium Dei eiuſque matrem* Mariam *cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe cervitio addicere.*] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Aliquando id faciunt per libellum ſupplicem, quem diabolo præſentant. Sic noſtro tempore Mantenſes in Normandia magi libellum conſcripſerant, quem oblaturi erant Sybillis Magiæ Necromanticæ præſidibus, cujus ſumma; Se orare Dominas; uti dignentur libros ſuos magicos cõſecrare; ad eum effectum, ut mali ſpiritus ipſis per omnia promptè obediant, juxta formulas conjurationis in libris contentas; &, ut vocati, ipſis ſine noxâ appareant in formâ pulchri hominis; & ne ſit neceſſe circulum ullum facere, aut ſubire, in domibus aut agris. Secundò ut Sibyllæ libris ſignum ſuum ſeu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) ut plus efficaciæ & domini; libris ineſſet in prædictos ſpiritus. Tertiò ut ſupplices reddantur tuti à judicum inſidiis & punitione. Quartò, ut cæpta omnia & ſtudia illis proſperè in aulis & amicitiis principum ſuccedant: in ludis quoque ſemper quandocunque volent lucrentur. Quintò ne inimici ipſis valeant nocere. Pro his viciſſim polliceri ſeſe, quod prædictas Sibyllas, pro Dominabus & Principibus ſuis perpetuò ſint habituri, & quotannis ſingulas animas ſe eis oblaturos (*hoc eſt, necaturos & ſacrificaturos, vel certè ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem unum*) quamdiu vivant, hoc ipſo conſecrationis librorum die, hac tamen lege ut Sybillæ hæc poſtulata eis fide bonâ præſtarent. Hi Pariſiis omnes cum ipſis libris combuſti fuêre. *Narrat Creſpetus li. de odio Satanæ, diſcurſu 15.*

Alius modus priori ſimilis cætera, niſi quod ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cum paciſcens dæmonis aſpectum vel colloquium reformidat, hoc tertium genus malè Grillandinus *q.* 3 vocat *Tacitum*; quamvis enim profeſſio hic fiat alteri, quam

a *Ho describitur in Malleo male. ſc. p. 2. q. 1 c. 2. & ab Alfi à Caſtro l. 1. de iuſt. hæret. punit. l. c. 6. b l. 2, illuſt. miraculorum, c. 12. c anno Domini 537.*

quam dæmoni; fit tamen expreſsè, & in dæmonis nomine; ut patet ex iis, quæ ipſemet tradit *q 3. num. 1. & ſeqq.* Fortaſſis ad expreſſum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ, quæ obverſo tergo, ex balneatorio lebete exſiliens, proclamabat, *Quantum à* Chriſto *ſic ſaliendo recederet, tantum ſe ad dæmonem accedere: dicam fuſius lib. 5.*

His pactis omnibus quædam ſunt communia. Primum eſt abnegare fidem & Chriſtianiſmum; Dei obedientiæ ſe ſubtrahere. B. Virg. Mariæ patrocinium repudiare, & convitiis inſuper inceſſere. Solent blaſphemè, per contemptum, vocare ruffam, latam, extenſam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne ſalvi fiant.* Luc 8. verſ. *12.* hoc eſt, tollit veram fidem, ejuſque confeſſionem, quia divinos ambit honores (*vide D. Auguſtin. libr. 10. de civitat. Dei, cap. 20. & libr. 20. contra Fauſt. cap. 22.* Ideò cogit *primum* baptiſmo renunciare, quo quis verò Deo fuit initiatus. Quarè & Hippolytus Martyr. *libr. de conſumm. mundi,* ſcribit coacturum dæmonem, ut dicant: *Nego creatorem cœli & terræ, nego baptiſma, nego adorationem Deo à me præſtari ſolitam: tibi adhæreſco, in te credo.* Ideò unguem illis dæmon in frontem injicit, fingens ſe chriſma abradere, & baptiſmi characterem delere: *Secundò,* fictè quoque illos novo tingit lavacro baptiſmatis, non ignorabat hoc Tertull. *libr. de baptiſm. Hic quoque ſtudium* (inquit) *Diaboli recognoſcimus, res, Dei æmulantis, cum & ipſe baptiſmum in ſuis exerceat* Ideò *tertiò,* negato priore nomine, novum illis inditur: (ut Roverenſis *Cuno, Barbicapra* vocatus fuit) nonnè cognoſcis figuram hujus rei in præclaris illis Satanæ membris? Ægypt. Pharao Joſephi nomen mutat *Geneſ. 45.* Sed S. S. eo illum nomine nunquam compellat. Nabuchodonoſor alia imponit nomina Danieli & ſociis (*Dan. 3.*) ſed Daniel ſemper ſe Danielem vocat, & tres illi in ipſo clybano flammante, *Benedicite,* canunt, *Anania, Aſaria, Miſael Domino*: hoc dicentes nimirum, tui ô Deus non Regis terreni milites ſumus. tibi, non tyranno, non dedimus. Abnegare *quartò* patrinis & matrinis cogit, tam baptiſmi, quàm confirmationis, & novos illis alios affignat, quia ſuſceptores iſti, ſunt quaſi fidei ſponſores, & tenentur, quod credendum, ſpirituales filios ſuos docere. *Quintò* dant diabolo ſcrutum aliquod veſtimenti, quia Diabolus patrem rerum ſingularum ſibi ſtudet vindicare; ex ſpiritualibus gratiæ bonis, fidem ac baptiſmum; ex bonis corporis, ſanguinem, ut in ſacris Baal. *3. Reg. 18.* ex bonis naturæ, filias, ut ſuo loco oſtendetur; ex bonis fortunæ, fragmentum veſtis. fors, an quia Regi ſoliti ſubſternere veſtimenta, in Dominii agnitionem? 4 *Reg. 9. Matt. 21. Sextò,* juſiurandum dæmoni præſtant ſuper circulo in terram ſculpto. An, quia circulus expers principii & finis, ſymbolum eſt divinitatis; & terra, ſcabellum Dei? ſic certè vellet eos credere, eum eſſe Dominum cœli & terræ. An quia circulus contrariam; eò quod omni caret angulo; habet figuram crucis, quæ valdè anguloſa? certè

a Michael Pneumalog. ſchol. 4.

certè hanc odit vehementer, in qua ſe triumphatum meminit & mæret. & ideò amat figuram contrariam. invenias inter magica ſigilla crucem in medio circulo locatam, quaſi captivam: quod ſigillum (ut Gregor. Theologus *contra Iulianum ſcribens* ſignificat) ille magicis addictiſſimus apoſtata ſic interpretabatur, ut præſumeret ſignum crucis calcandum & abolendum planè brevi. *Septimò*, petunt à dæmone ſe deleri *de libro vitæ*, & inſcribi *in libro mortis*; & ſic legimus Avinionenſes Magos inſcriptos libr. nigerrimo. *Octavò*; pollicentur ſacrificia, ut illi Mantenſes, de quibus paulò antè ſum locutus, & quædam ſtriges promittunt, ſe ſingulis menſibus, vel quindenis, unum infantulum ſtringando (h.e. exſugendo) occiſuras. *ſic Spinæus qu. de ſtrigib c. 2* Nonò, quotannis aliquid ſuis magiſtellis dæmonibus pendere tenentur, ut vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto ſunt obnoxii præſtationum redimant vexationem: nec legitimum eſt aliquid, niſi ſit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius libr. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modò illi, (frequentiùs latentibus) ſtigma ſeu characterem ſuum, velut de lapide emptis mancipiis fugitivis, ſolet imprimere: quod eſt inſenſile etiam acu perforatum. Non miraberis, ſi recorderis Antichriſtum ultimis temporibus ſignum beſtiæ (*Diaboli*) impreſſurum manui, vel fronti ſuorum partiariorum, ut in revelatione ſuâ D. Joannes teſtatur, *Apoc. 13 v. 16.* quod litterali ſenſu de vero charactere ſeu ſigno beſtiæ accipiendum, cum Primaſio & Ansberto *in Apocal.* & D. Hippolyto, *dict. libr. de conſummat. mundi.* Quod dæmon jam ab initio mundi facere conſuevit. Amat enim nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri Teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in novo autem ſignat ſignò crucis, quod circumciſionis ſucceſſiſſe volunt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos, qui Magicis ſimul impliciti, certâ inſignivit notâ. Auctores ſunt graviſſimi, qui docent. Irenæus, cùm tradidiſſet, a *Carpocratianos artes magicas, & incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes, dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandum * etiam principibus & fabricationibus mundi huius*; ſubdit de ſigno injuſto his verbis: *Alii vero ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in poſterioribus partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitus alios dæmon ſignare in fronte, ut indicat Tertullianus b ſic ſcribens; *A diabolo ſcilicet cuius ſunt partes intervertendi veritatem, qui ipſas quoque res ſacramentorum divinorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, utique credentes & fideles ſuos, expiationem delictorum de lavacro repromittit: & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontibus milites ſuos.* Quos? utique Baſilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra, teſte Divo Hiero-

a li. 1. c. 24. * *malè vulgò iam.* b *de præſcript. adver. hæret. poſt med.*

Hieronymo; *a* tam vetus ergò origo hujus ſtigmatis, de quo aliàs plura. *b* *Vndecimò*, ſic ſignati promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgiis ſimillima; nunquam ſe Euchariſtiam adoraturos; injurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginem, ſanctosque reliquos, futuros, non verbis tantùm, ſed & factis: conculcaturos enim, conſpurcaturos, & confracturos, quaſvis ſanctorum reliquias ac imagines ſigno crucis, aquâ luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis, ab Eccleſiâ benedictis, conſecratiſvè ſeabſtenturos: confeſſionem peccatorum integram ſe nunquam manifeſtaturos ſacerdoti; iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos: ſtatis diebus, ad conventus, ſi queant, advolaturos; & quæ illic peragenda; non ſegniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis ſervitio adjuncturos. Viciſſim Diabolus pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum, ſe in hoc mundo, votis eorum ſatisfacturum: ſe poſt mortem, illos beaturum. Ex his pactis non naſcitur obligatio mutua: ſed diſpar admodùm eſt conditio paciſcentium; homines enim ſe morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad DEI gratiam iterum perveniant, ſubjiciuntur teterrimæ ſervituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil juris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in ſigna, quibus ex condicto utendum commigrat: cogi ſe ſimulat verſipellis, & ſponte perficit, quicquid Magica iſta profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum graviſſimum intercedit idololatriæ: quia cultus idololatriæ expreſsè creaturis exhibetur. Quod ſi ex animo fidem Magi abjiciant, ſunt etiam apoſtatæ: ſi verò non totam fidem abjiciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea poſſe, quæ fides Catholica negat poſſe, ſunt hæretici: ſin hæc omnia fictè faciant, nec apoſtatæ, nec hæretici ſunt, peccant tamen mortaliter & graviſſimè; quia ſponte faciunt actum idololatricum. etenim ſi à dæmone compulſi ex gravi timore id fecerint, (ut aliquando contingit *c*) committunt peccatum mortale minus grave, contra fidei confeſſionem. In his pactis expreſſis dignoſcendis manifeſta ex ſolemniis indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum proſecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmavit ex confeſſione unius Strigis, eius verba ex quæſt. 7. non pigebit aſcribere: *Quæ quidem mulier ſub ſpe vitæ cuncta à principio uſque ad finem recenſuit, quæ profeſſio ipſa requirit, exprimendo omnia ſingula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magiſtram ante tribunal Principis earum, qui eſt Diabolus in forma Regis præſidens in ſolio Majeſtatis, inſtructa prius à magiſtra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare*

a l. 1. comment. in Hamos. b inf. q. 19. vide Remio. lib. 1. dæmoniolatr. cap. 5. Nider. lib. 5. Formicarii Sprenger. & alios. c Vide Remigium lib. 1. dæmonolat. c. 1.

negare Baptiſmum, & omnia Chriſtianæ fidei documenta relinquere: (En Apoſtaſia) *deindè Eccleſiaſtica ſacramenta cum eâ proiicere, pedibuſque propriis conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum*: (en ſacrilegium) *quamvis hæc ultima non fiunt coram eo, ſed alibi poſtea: ſatis eſt, quod iſta promittant ſe facturas, quamprimum ſe det occaſio*: (en profeſſionem) *Deinde fecit obligationem per ſolemnem ſtipulationem in manibus ipſius Principis, quâ vovit & promiſit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit*. (En votum) *Deinde medio iureiurando, tactis ſcripturis, ſuper quodam magno libro obſcuras paginas continente, præſtitit homagium ſive perpetuum vaſſallagium* (en homagium) *& quod nunquam redibit ad fidem* CHRISTI, *nec divina præcepta ſervabit; ſed ſolum ea, quæ per ipſum Principem erunt decernenda, & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continuè, cum vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificiis illorum nocturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit*: (en idolomaniam) *vota quæcunque, quæ ipſam præſtare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoſcunque poterit alios ad eandem profeſſionem adducet* (en dogmatiſationem.) *E converſo autem ipſe Princeps, egregia fronte, promiſit eidem mulieri ſic præſenti præſtare perpetuam felicitatem.* a *grandia, immenſa, & voluptates, quaſcunque in hoc mundo habere deſideraverit, & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequetur.*] Hæc ille Addebat Ioann. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius, perſuaſiſſe ſibi diabolum, ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas convertendos, & in aere principatum obtenturos. Quæ facilè quiſque intelligit in Origenica ludibria recidere.

Pactum tacitum duplex eſt. primum, quando quis ſciens volens, ſuperſtitioſis utitur ſignis, quibus uti ſolent magi, quæ quidem ex libris aut ſermonibus eorum vel aliorum acceperit: hoc quoque mortale eſt crimen. nec enim ullo modo licet ſcienter ullam directè vel indirectè cum pravis ſpiritibus ſocietatem inire, ut Theologi & Canoniſtæ b ſentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio uteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. *Secundum pacti taciti genus eſt*, quando quis ignorans utitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala à dæmone inſtituta: quod illis ſolet accidere, qui bona fide libros legunt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorem philoſophorum, aut medicorum: item iis qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leviſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorantia ſit probabilis, v. g. eorum qui hoc ſcire non tenentur, quo ad eos qui ſcire tenebantur, ut Eccleſiæ paſtores, confeſſarii, concionatores &

 Docto-

a *Scrib. gaudia immenſa.* b *D. Aug. lib. 2. de Geneſ. ad lit. c. pen, & canones fermè omnes* 26. *quæſt. 5.*

Doctores: ii ut plurimum laborant ſupinâ & craſsâ ignorantiâ: adhuc tamen iſtorum peccatum minùs eſt grave, quam eorum qui ſcienter iſta deſignant.

Secunda conditio eſt, ut ignorans iſta, paratus ſit, quando admonitus fuerit hujuſmodi ſuperſtitionem relinquere. quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia. pro cujus gravitate, delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum ultimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu, difficillimum eſt. Qua de re dicam ſequenti quæſtione.

Interea, ſi quæras: *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obſequium, ſeu patientiam huiuſmodi?* Videtur eſſe quædam ſimilitudo malitiæ maleficorum & dæmonis, quæ amicitiæ ſimilem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim naſcitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in majorem quandam præſumptionem, & audaciam quaſi imperandi; & in majore, voluntatem aliquatenùs præſtandi, quod à fœderato imperatur. Ita fit ut & maleficus dæmoni confidat, cui ſe putat imperare; & dæmon ſimulet ſe imperium agnoſcere. hoc fusè & benè oſtendit Abb. Tritthem. *quæſt 3. lib. octo quæſtionum*: ſed in eo diſſentio, quod ille putat dæmonem velle ſuis mancipiis gratificari obediendo; quo velit pacto; qui odit eos acerbiſſimè? facit potiùs, ut fortiùs & arctiùs irretiat, devinciat, & perdat certiùs, celeriuſque.

Denique illud maximè animadvertendum, graviſſimum eſſe peccatum pacto ullo dœmonibus fœderari; ut docui olim in Monitis: nunc hic tantum inferam, & addam alia multa, quæ cum aliis, tum Sebaſt. Michaelis graviſſimè ſcripſit *Pneumalogicæ cap. 7.* contra eos diſputans, qui Magos excuſant, ſi nocumentum aliis non inferant: eò quod tales Patronomagi contendant, nihil eſſe mali, uti dæmoniorum opera ad bonum; præſertim iis imperando: quod & Chriſtum & Apoſtolos feciſſe legamus.

Ipſe contra & jure optimo affirmat, ſummum eſſe malum, ſic argumentari, & ſignum eſſe animi prorſus infatuati, & Deum contemnentis: juxta illud, *Impius cum in profundum* (peccati) *venerit contemnit.* Prov. 18. v. 3. Sic enim omnia illum ſubſannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes, ridet, & negat adeò metuendum Avernum; Deum nolle mortem peccatoris, non creaſſe hominem ut pereat, &c. hos ſanè (Theodoreto judice) ipſis dæmonibus eſſe deteriores. quia *dæmones credunt & contremiſcunt*, iſti nec credunt, nec contremiſcunt. deteriores etiam ſunt hæreticis: nam hæreticorum coriphæus Arius à D. Athanaſio interrogatus, quid cenſeret? eumne qui Satanam adoret, rectè an malè facere? reſpondit, impium hunc & ſine Deo eſſe, nec communem ſenſum habere, nec mereri hominis appellationem. *D. Athanaſ. in diſp. in Con. Niceno.* Quod à mendaci dictum veriſſimè, & in Sortiarios accommodate. nam hi Satanam adorant.

Sed Chriſtus & Apoſtoli Satanæ imperarunt, quod ab eo fieri vellent iuben-

iubentes. Cur non & nos poſſumus? Dicere poſſem, non quæcunque à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus divinis, quædam ſunt credenda, ut incarnatio, transſubſtantiatio, Trinitas, purgatorium, & ſimilia quædam admiratione honoranda, ut Chriſti domini, & ſanctorum hominum miracula, quædam etiam imitanda, ut quæ ad morum & vitæ inſtitutionem pertinent, quæ Chriſtus diſcere nos iuſſit, ut manſuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud eſt Apoſtolicum, *imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Velle in illis prodigioſis effectibus imitari, eſt animi prorſus ſuperbi, & ſtulti, & volentis ambientiſque Dei ſimilitudinem in omnipotentia, aut omni ſcientia. tales imitantur Diabolum, qui ſimilis eſſe voluit altiſſimo, dum per imperium, ſicuti Chriſtus, volunt dæmonas cogere: tales, dum arcana & futura ex eis diſcere volunt, ſimiles ſunt protoplaſtis, qui ſcientiam divinæ ſimilem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit: *gloriam meam alteri non dabo:* ego verò corde, tales inquiunt, etiamſi nolis, eam mihi uſurpabo. Vtebantur quidem priſci Chriſtiani imperio in dæmones, (ut ait Tertullianus) *non invitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione.* Ideò reſpondeo, hos qui pactum habent cum dæmonibus, non modò non imitari Dominum & Apoſtolos, ſed planè contrarium facere, nam illi non advocabant, nec cōſulebant dæmones, nec eorum opera utebantur: ſed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquentes obmuteſcere iubebant, nec aliter quàm infenſiſſimos hoſtes tractabant, quos adverſarios noſtros eſſe, & ſicut rugientes leones circuire, quærentes quam devorent animam, ſciebant. Poſuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum. *Geneſ. 3. v. 15.* iſti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoſte. Iob poſtquam multa de dæmonis malitia dixiſſet. *cap. 40. v. 27.* concludit: *Memento belli: nec ultra addas loqui.* quaſi dicat nec fruſtra tibi de inducijs aut pace cum illo percuſſa glorieris vel blandiaris, cave. & ſta pranſus paratus, ut in procinctu, ſignum prælij exſpectans. Bellum Deus, ut Pater patratus, indixit: inter Deum & Diabolum perpetuum eſt bellum, nam *ſuperbia eorum qui Deum oderunt, aſcendit ſemper:* & Diabolus *Satan*, h.e. adverſarius ideò nominatur, quarè nos, qui vaſalli ſumus Dei, non poſſumus cum hoſte eius depaciſci inducias, aut commercium habere. Clamat Apoſtolus. *Nolo ſocios vos fieri dæmoniorum. 1. Cor. 10. v. 21.* Hoc in baptiſmo promiſimus Sacramento adacti, nomine Eccleſiæ rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis reſpondentibus, iterum atque iterum: *Nos abrenunciare Satanæ* (adverſario) *& pompis eius.* Data eſt poteſtas Chriſtianis calcandi ſerpentes: & D. Paul. pollicetur, *Deus conteret Satanam ſub pedibus veſtris:* cur eius pedibus advoluuntur? In nomine *Chriſti* miracula faciendi, & dæmones eijciendi virtus, Eccleſiæ repromiſſa, cur ad nomen & invocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renovatum: & à nobis cum in Eccleſia ſumus regenerati, iurejurando votivo ſit promiſſum: non-

ne ſequitur, eum qui cum Eccleſiæ & Dei adverſarijs pactum ullum, vel familiaritatem colat perfidiæ, transfugij, & apoſtaſiæ reum non minus eſſe: quã ſi monachus votivam deferat profeſſionem, quam ſi miles ad hoſtem transfugiat; quam ſi Chriſtianus ad Mahumetiſmum, Iudaiſmum, aut aliam hæreſim ſe recipiat.

Quæ omnia contra primum præceptum ſunt peccata: & ideo graviſſima meritò cenſentur. Illud enim ut ordine, ſic & dignitate primum eſt. Nam, ratione obiecti, digniora ſunt primæ tabulæ præcepta præceptis ſecundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuum eſt primum præceptum. Tertiũ enim potiſſimum agit de cultu Dei externo: ſecundum de verbis exhibendo honore: primum de amore & fidelitate interna Deo præſtanda & virtute religionis, ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. Quarè cum hæc virtus Deo ſit omniũ acceptiſſima, contrarium quoque vitium eidem oportet eſſe maximè odioſum: & ideò huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna: quando teſtatur ſe fortem & zelotem eſſe, & hoc peccatum uſque in tertiam & quartam generationem ulturum, & eius præcepti tranſgreſſores vocat oſores ſui. *Exod. 20. v. 5.* Tam ergo grave peccatum eſt cum dæmone paciſci.

Præterea talia pacta ſunt vana & inania: nam dæmon nunquam fidem ſervat, nec ullo promiſſo ſe ligari putat. Qui *Chriſto* auſus mentiri, cùm dixit: *Hæc omnia dabo tibi, ſi procidens adoraveris me:* ſcilicet te reverebitur. Cypriano Mago nonne pollicitus alius Iuſtinæ fruitionem: quid præſtitit? A mendacij patre veritatem expectare, quàm dementia eſt? nonne *Ieſus* ait de illo? *non eſt veritas in eo, cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur: quia mendax eſt, & pater eius Ioan. 8. v. 44.* fruſtra ergò cum illo paciſceris: qui ex mendacio & perfidia conflatus eſt. crede illi: ſi, quem nunquam deceperit, ullum invenias: Prudenter Orig. *lib. 8. contra* Celſ. ſcribit, *probabile eſt dæmones, cum ſint mali, ne cultoribus quidem ſuis fidem, datamque dexteram ſervaturos.* Immò non probabile id tantum, ſed prorſus improbabile ſervaturos. nam mendaces ſunt, & homines irreconciabili odio proſequuntur, quod à lapſus ſui tempore nunquam remiſerunt, nec unquam minuent vel remittent. Si Deus permitteret: cito illi mortales omnes interimerent: quod quia vident ſibi non licere: ideò aſſidue hominibus animæ mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras: ne, qua ipſi beatitudine excidere, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehemẽtia & acerbitate cruciatuum, ac vexationum quas intulere, quotieſcunque tantillum Deus permiſit Iobo, Saræ maritis, D. Antonio & alijs innumeris. Pertinaciam odij docet Iob: *c. 41. v. 15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus.* & Servator noſter Ioan. 8. v. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius eſſe perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, graſſatur dolis, & benevolentiæ ſimulatione, ut præclarè docet B. Athanaſ. *ad Ægypti & Lybiæ*

Epiſcopos ſcribens contra Arium orat. 1. in principio. Stulti ergo ſunt, qui ei fidunt, & immemores eius, quid Spiritus ſanctus per eundem Iob. c.40. à v. 22. nos admonuit, impoſſibile eſſe ſuperbæ illi vertici, ſe cuiquam ſubijcere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo ſcilicet & fide bona, ut tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quaſi ſervum ſempiternum?* finget & pollicebitur, ſed non præſtabit promiſſa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα cenſenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi poſſe: *Numquid illudes ei quaſi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quàm parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania ſunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: ſed periculoſa & pernicioſa ſupra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis eſſe nocentiora vulneribus, & præſtare illorum odium quam pacem meruiſſe. *hom. 19. de Paſſione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius eſt morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, ſed & corporis ſæpenumero. Uno id nunc exemplo docebo, aliàs pluribus. Nicolaus Remigius *libro primo, Dæmonolatriæ capite nono,* his verbis deſcribit *Theodorus Maillotius* (*is propræturam in vaſti regni provincia, quæ ditionis eſt Lotharingicæ ſenex obtinuit*) *cum adhuc iuvenis, ampliſſima familia natam adoleſcentulam in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ ſpes omnis eſſet abſciſſa atque erepta, (nam & fortunæ egens atque humilis, atque famulatus mercenariæ conditione, in qua tùm erat ignobilis & deſpicatus, nullam ne detegendi quidem amoris ſui honeſtam ſatis rationem videbat.] Ergo, ut deſperatis rebus, & ipſa ſe iam deſerente exſpectatione, homines ad quodvis conſilium ſe facilè convertunt, ac nullo delectu fugienda ſequendave amplectuntur: Maillotius conſervum ex Germania, cui audiverat dæmonem eſſe ad quæcunque obſequia paratiſſimum, adit, huicque ſuam ægritudinem aperit, rogans, ut ſi quod ei remedium adferre poſſet, id ne gravatè faceret: ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occaſionem libens arripit, ut cui ex pacto intra dies paucos neceſſe erat, vel ſe ſuo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui iſtud ſeu æs alienum in ſe tranſcriberet, vel ab eo obtorta cervice necari atque interfici (ſiquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio conſequentis diei diluculum in clauſo atque recondito quodam conclavi condicit: ubi vix dum ſe ſtiterant, cum repentè patefactis foribus ſe infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum ſe oſtendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aſpectum exhorreſceret) eamque ſe eſſe prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles eſſet confectura, modo vellet in ijs quæ eſſet præceptura obſequi. Ac illo avide attenteque exſpectanti, quænam eius eſſet ſententia: inprimis cœpit edicere, ut furtis, crapulis, libidinibus, blaſphemiæ, cæteriſque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus ſublevaret, ſeipſum in hebdomada bis ieiunio maceraret, ſolemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaque ſedulo obiret omnia, quæ Chriſtianum hominem decet atque æquum eſt facere. Iſtis enim omnibus, ſi ſe*

vellet

vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurum ut potitis thalamis ſine ulla difficultate potiretur. Hæcque ſic elocuta, ac conſtituto intra quem reſponſum auferret die, ſe foras eiecit. Maillotius qui videret tam ſanctis atque honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magiſque in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc variè inter ſpem metumque impellitur; ex eius vultu domeſticus quidam Sacerdos coniiciens aliquid ſubeſſe, quo ſic diſtraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiſcatus, monitis ſuis pervicit, ne amplius ad colloquium ullum cum dæmone deſcenderet. Sicque fruſtratus ſua exſpectatione Germanus, non longe abiit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis poſt diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus eſt.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto convento, ab effectibus Phyſicis, & miraculoſis, & artificioſis?

V*Bi nec miraculi, nec natura vis, nec artificij ſolertia invenitur, pactum intercedit.* Sed hoc nimis obſcurè ac breviter dictum, conſuevere Theologi latiùs explicare. a Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò ſi opera naturalem facultatem excedant, quod locum habet, ſi poſitivè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus adſcribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimia loci diſtantia. quia conſtat cauſam diſtantem non poſſe agere, niſi per medij alterationem: undè ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in diſtans, evidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, ſapiens duntaxat, profiteretur ſe cauſam ignorare, nam rerum naturalium vires, & analogia cum effectu ſæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea ſententia, ſi diſſenſio foret inter ſapientes, num id naturaliter fieri poſſit necne; verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in ære parum diſtanti: dubium enim eſt, utrum res aliqua poſſit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans nihil in medium operando; & utrum agens ac patiens res neceſſariò debeant eſſe contiguæ, ſimul ſecundum contactum, quem vocant quantitativum; an vero ſufficiat ſe contingere tactu virtuali (quem appellant) eò quod paſſum ſuum ſit intra ſpatium illud, ad quod ſe vis agentis poſt extendere. licet enim ſententia negans D. Thomæ plurium ſit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & graviſſimis viris placuit. b

Secundo, cenſent Theologi ijdem, ad demoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum eſt, ſi adhibeantur verba ignota, falſa, apocripha; abſurda, nihil cohærentia, aut ad quem non ſunt inſtituta: vel ſi aliqua nomina Dei

a *Caiet. in ſumm. verbo incantatio. Victoria de Magia num.* 16. *Valentia diſt.* 6. *q.* 12. *punct.* 2. *in* 2 2. *Diu. Th.* b *Scoto & Ocamo in* 1. *diſt.* 37. *Avicenn. Nyph.* c *Franc. Valeſio & alii.*

Dei incognitæ ſignificationis, vel etiam bonorum Angelorum ignota, vel malorum Angelorum nomina inſerantur, quæ non novit Eccleſia, de quibus perereditè diſſervit Guilhelmus Pariſienſis. *a* idem erit, ſi adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter ſignum crucis, vel ipſa crux non ut oportet locata, formataque, vel ubi non oportet poſita; vel ſuperflue certis locis ac numero iterata: denique ſi quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum eſt, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obſervantijs quibuſdam peculiaribus, & ad hoc deſignatis, verbi gratia, ut id fiat certis diebus vel horis, ad certum ſtellarum ſitum, ſub certo numero crucium vel candelarum, certa corporis poſitura: in tali charta, talis coloris & figuræ. Tertium eſt, quando vis collocatur in obſervantijs alijs planè ſuperfluis & indifferentibus, v. g. ut ad expellendum dæmonem pili radantur, ut quis induatur telâ nunquam lotâ, operetur uno pede nudo, diſcinctus, ſparſo capillo, & quæ huiuſmodi.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo iſtorum opus eſſe ad effectionem res meritò plusquam ſuſpecta eſt; præſertim cum duo concurrunt. ſcilicet, quod credatur res non eſſe proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc eſt, quando is, qui inſtituit vel præſcripſit hanc rem, ut ſignum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum ſupplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Eccleſia) item quando ipſe effectus non poteſt provenire, niſi à cauſa intellectu prædita, & circumſtantia requiſita eius generis eſt, ut non videatur idonea, vel non ſolita movere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clariùs eſt, non niſi à malo ſpiritu effectum ſperari poſſe, v.g. Si quis à ſtatua reſponſum poſtulans de rebus occultis, minas vel preces abſurdas & ridiculas adhiberet, quales ſunt Magorum apud Porphyrium, *b* & ijs gemma Lacheſis apud Cl. Claudianum *c* illarum fortaſſis imitatione confictæ.

E contra, quando huiuſmodi effectus miri conſequuntur à quocunque, & quotieſcunque hoc applicatur, ſine aliis cæremonijs vel obſervationibus meritò iudicamus effectum eſſe naturalem. Sedulò cavendum hic duplex extremum, alterum ne in hac diſquiſitione temerè ſtatim cenſeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiſcet, ut totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarum enim (ut D. Auguſt. docet *d*) rerum naturæ noſtram ſcientiam ſuperant & fallunt.

Artificialia diſcerni poſſunt minimo negotio, ſi vel magiſtratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ teſtimonium his mirionibus dare) vel confeſſario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonſtratio.

R QVÆ-

a *Sum. de univerſo cap. ult.* b *Epiſt. ad Anebonem.* c *de raptu Proſerpinæ lib.* 1. d *lib.* 21. *c* 111. *Dei cap.* 4.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quoſdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?

PEpoſit non homo, qui vel aſſerat omnes effectus eſſe præſtigiatorios, vel credat omnes veros. ſæpius dæmon fallit, *a* quia mendacij pater eſt: ideò ſæpè perſtringit oculos, aut ſenſibus alijs illudit vanâ obiectâ imagine: nec rarò Deus impedit, ne quod in Magorum gratiam facere vellet, ac poſſet, id verè faciat: quod cum cernit, ad præſtigias confugit, ne impotentia ipſius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; ſi is vires ipſius non ſuperet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat Etenim cauſæ naturales verum effectum gignunt: uti illis poteſt diabolus & activa paſſivis applicare: poterit igitur tùm effectus veros producere. Minor propoſitio probatur, quia divino Dionyſio Athenienſi auctore *b* donorum naturalium peccando ille nullum amiſit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentiſſimas, diuturnam & multiplicem experientiam; eſſentiæ & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, ſcientiam exactam: adeò ut verè effectum, quod cupit, dare poſſit commodiſſimè. Prudenter itaque communis ſchola Theologorum *c* duplices effectus Magiæ; veros, & apparentes agnoſcit, Propter hoc Tertullianus *d* Magos appellat circulatores ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falſis, ſivè apparentibus tantum.

Ad præſtigiatorios refero primò, quos recenſui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adoleſcente & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu atque utenſilibus ſcriptum à Philoſtrato, quod fuit à nobis *e* alibi commemoratum: & quod de Empuſa ſeu γελῶ Nicephorus, *f* eam ſæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox devoraturam extuliſſe, nullo accepto incommodo. *Secundò*, quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdam facere ſolitum, ut repente convivium ſumptuoſum exhiberi videretur: rurſus, ubi libuiſſet, omnia evaneſcerent; ſolitum quoque res emere, & pretium numerare; verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem rediiſſe cernebantur; *g* *Tertiò* talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem *h* Romanum, cum ex aere novum hominem creaſſe; quibus volebat, inviſibilem factum; ſaxa, quaſi lutum, penetraſſe; ſtatuas animaſſe; in igne poſitum non arſiſſe; duas, velut Ianum facies habentem ſe oſtendiſſe; in ovem aut capram ſe immutaſſe; in aerem ſublatum volaſſe; aurum plurimum exhibuiſſe repentè; reges facere eoſque deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe, ut ipſa iret & meteret, eamque iviſſe & decuplò plus cæteris meſſuiſſe; eundem, cùm eſſet aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurriſ-

a *Effectus triplices ſunt Magiæ: veri, falſi, mixti.* b *c.4. de divin. nom.* c *poſt Origenem. Auguſt. & Thom. Alp. à Caſtro de iuſta hære punit. Victoria ubi ſupra a. 5. Spreng. mallei q. 5. Mich. Medina d. c. 7 fol. 61. & alii.* d *Apolog. c. 23. & li. de idololat. c. 9.* e *Quodlibet de Lamiis, quæ ed. c. m adverſar. in Senecam.* f *l. 18. hiſt. c. 9.* g *Suidas ex Appione, in verbo* πασής. h *l. 2. recognition. & l. 6. conſtit. Apoſt.*

accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam; turrimque circumcinxiſſet adſtantium corona, feciſſe ut illa per cunctas feneſtras turris illius omni ſimul populo proſpicere & procumbere videretur; denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis evocaſſet, eiuſque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anaſtaſius Nicenus. *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non urebatur, & in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies, in aurum convertebatur, in conviviis exhibebat ſpectra omnis generis: vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ ſua ſponte moverentur ad miniſterium iis, qui portabant, non viſi: efficiebat; ut multæ umbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.* ab his deſumpta, quæ in eandem ſententiam refert Glycas b Hiſtoricus. *Quartò* huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ b de Mago, per quem factum, ut cuncta ſua vaſa remex frangeret. *Quintò* loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zytonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſequentis libri capite ultimo) *hic artem ſuam oſtentans, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaque: item in purpura & ſerico ac conſutum in lana ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in terra, ipſe tanquam in aqua adnavigabat: aliquoties equis rhedariis vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis ſubſequebatur. Convivas præterea Regis varie ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerēt, in pedes boum, interdum in ungulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua cervina latiſsima adiiciens, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atque ut oſtenderet ſe pecuniam quoque pro uſu ſuo facilè conflare poſſe, triginta ſues bene ſaginatos, ex manipulis fœni effingit; illoſque paſtum proxime Michaelis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit; proponitque venales, quo piſtor voluit precio: hoc tantum emptorem monens, ne gregem novum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmerſis. Ergo diu venditore quæſito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in ſcamno recubabat, dum ſtomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum à corpore protinus cum coxendice avellit: clarè Zijtone quiritante; & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret piſtor, in manifeſto deprehenſus, ut ſibi videbatur, facinore, niſi ut damnum damno adderet, atque de hac inſuper iniuria cum Zijtone decideret?*] *Hactenus Dubravius libr. 23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibuſdam herbis, ut de verbenaca, de latace; de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium & Gellium. d

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam, aliàs pij) coram ſe fieri ſinebant, res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras & ſimilia magni ponderis ſuper menſa locata, ſine funiculo, capillo, vel ullo inſtrumento, ab uno extremo ad aliud ſubſultantia, attrahere: chartam ab alio ex toto faſciculo clam extractam, in manu extrahentis manentem, nova

a qu.23 in fac. Scrip. b p.2.ann. c lib. 4. de vita Emanue. in fin. d vide Gelli 10. c. 12. Plin. l.25 26. & 28.

inducta forma ter facere immutari: ſpecula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt, videantur: trium horarum ſpacio arbuſculam veram ſpitamæ longitudine è menſa facere, ut excreſcat; ut arbores ibidem frondiferæ & fructiferæ ſubito enaſcantur: certò lucernæ lumine accenſo efficere, ut quotquot adſunt mulieres, veſtibus ſe nudent, & quæ natura docet tegenda oculis objiciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinant, quamdiu ardet in medio appenſa lucerna certis inſculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia in huiuſmodi, quæ novitij circulatores ex Baptiſtæ à Porta ſcriptis & diſciplina obtrudunt: quorum cum nec naturales, nec artificioſæ cauſæ idoneæ proferantur, præſtigijs adſcribi debent.

Verorum effectuum exempla ſunt ſecundum pleroſque ſerpentum incantatio, de qua Propheta. a *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter:* item ſigna & prodigia pſeudoprophetarum in Evangelio Divi Matthæi b & quæ ſuis locis docebo poſſe fieri, & facta fuiſſe. Duo ſunt in ſacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri; an apparentes tantum effectus fuerint. Prius eſt de ſuſcitato per Pythoniſſam Samuele c. illuſorijs annumerant; qui volunt non ipſam Samuelis animam, ſed dæmonem larvatum ac ſubdititium adveniſſe, ſcriptores ſane graves hoc arbitrati d. Verum Divus Auguſtinus *libro de cura pro mortuis c. 15.* affirmanter aſſeverat (quem plerique cum Toſtato & Lyrano ſequuntur Neoterici, alibi à me laudati) d, veram Samuelis animam apparuiſſe Sauli, non vi carminis Magici evocatam (hoc enim rectè Tertullianus & ſequaces eius refellunt) ſed Dei imperio adventantem: ut impium Regem corriperet eumque ad pœnitentiam, denunciato mortis metu provocaret. Hæc mihi ſententia videtur verior atque ſecurior. Nondū enim adverſarij ſatis efficaciter reſpondere clariſſimo teſtimonio libri Syracidæ f, ubi de Samuele iſta legimus, *Et poſt hoc dormivit* (hoc eſt mortuus quievit) *& notum fecit Regi* (cui, ſi non Sauli? & quando, ſi non hac vice?) *& oſtendit illi finem vitæ ſuæ* (prædixit, eum die craſtino moriturum) *& exaltavit vocem ſuam de terra in prophetia.* quid hoc eſt, niſi egreſſum ex inferno, qui eſt in terræ centro? quid hoc, niſi quod loquens propria voce prophetavit: utique non alius, quam ille qui mortuus dormierat: Nec obſtat, quod objciunt, eum dicere, *Cras mecum eris*, quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obſtat, vel enim poſſunt illa verba (ut ait B. Auguſtinus g) ad ſimilem mortis conditionem referri, quaſi dicat, cras mecum eris, non unus

a *Pſal. 57. verſ. 6.* b *c. 24. v. 29.* c *1. Sam. 28.* c *Tert. li. de anima c. 57. Cyril. de ador. ſpi. Anaſt. q. 37. in ſcrip. Auctor qu à Gentilib. propoſitorum. qui falſò dicitur Iuſt. mar q. 57. Auctor li. 2. de mirabilibus S Scrip. c. 2. & l. quæſt. ver. & novi Teſta. q. 27. qui libri non ſunt D. Auguſt. ipſe tamen Aug videtur huc inclinare in reſponſ. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitii: aperte vero tenuit D. Iſi. Baſ. in cap 8. Iſ. Euch. Bed. & Hildeg. & Saliſberienſ. 2. Poly. c. 27. & abigens non parum D. Tho. non uno loco.* e *Comment. in Herc. Oeta ad v. 458.* ad *de Martini Marti. Hypoty, l. 9. Reg. 1. & Alphonſ Mendozam in Quodlibet.* f *Eccleſia. c. 49. v. xl.* g *ad 3. qu. Simplic.*

unus viventiũ,ſed unus mortuorũ. craſtinus tibi dies ultimus illuceſcet. Vel ſanè,ad loci & habitationis vicinam referentes, dicere poſſumus: cum aliquo eſſe, qui in eadem eſt urbe, licet non in eadem domo. Limbus verò Patrum & locus gehennæ eiuſdem inferni ſunt diverſa habitacula, ut domus unius oppidi. Plura de hac re dicentur poſtea hoc eodem libro *q. 26 ſect. 4.*

Poſterius dubiũ eſt, de Magis Ægyptijs, qui cũ Moyſe de miraculorũ patratione certarunt. Sic enim ſcribitur: *Fecerunt etiã ipſi per intantationes Ægyptiacas, & arcana quædã ſimiliter, proiecerunt q; ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones.* in alijs quoq; multis poſtea *a* dicuntur, *ſimiliter ac Moyſes* feciſſe *b*; conati tandem ſimiliter ciniphes producere irrito conatu: nam additur *c*, *nec facere potuerunt.* Defendi quidẽ poteſt ſententia putãtiũ hos Magorũ ſerpentes ac ranas præſtigioſas duntaxat fuiſſe *d*. Veruntamẽ ſolidior & probabilior mihi ſẽper viſa ſẽtentia cæterorũ *e*, quia ſcripturæ magis conſentanea, nec abhorrens à Philoſophiæ ſcitis. Nonne dicuntur Magi ſic feciſſe quemadmodũ Moyſes: ſed iſte veros ſerpentes, veras ranas produxit. Si Magorũ apparentes tãtũ fuerunt, cur fraudem Moyſes nõ detexit: an & illũ in re tam gravi Deus decipi paſſus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, nõ potuiſſe: ſi veros ciniphes producere non conabantur. De modo huius productionis adhuc cõtrovertitur. expeditior eſt ratio eorum *f*, qui diabolum, non advertentibus ſpectatoribus, cenſent virgas ſubtraxiſſe & earum loco veros ſerpentes virgis mole æquales ſuppoſuiſſe, tam ſubitò & ſubtiliter ut Ægyptij ſpectantes omnino crederent ipſarum virgarum ſic commutatam formam fuiſſe. & propter hoc erroneum iudicium ſpectatorum, dixiſſe ſcripturam virgas in dracones converſas, non rei veritate, ſed hominum opinione. Quarè volunt ſimilitudinem in eo poſitam, quod ſicut Moyſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes: non autem in eo, quod ſicut ex virga Moyſis tanquam termino ex quo cœpta converſio, producti ſerpentes, ut terminus in quo deſijt converſio: ſic etiam virgis Magorum acciderit, ſcio cur hoc dicant, & quid adferant cauſæ, tamen (mea ſententia) nihil repugnat Philoſophiæ placitis, ſi cum D. Auguſtino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, ut ex materia converſionis, veros ſerpentes & ranas prodijſſe. ſunt hæc animalia inſecta & de numero imperfectorum, quæ diabolus brevi tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius ſuperat. nam quod ſolis calor multis diebus efficeret, id ille poteſt exiguo tempore, applicando activa, quæ novit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moyſis intereſt? primo quod Moyſis operatio miraculoſa, magorum miranda tantum. deindè. Glycam audi, *& ipſi quidem virgas in ſerpentes commutabant, verum virga Moyſis ipſorum*

R 3 virgas

a *Exod. 7. v. 11.* b *v. 22. & Exo. 8. v. 17.* c *d. c. 8. v. 18.* d *Sic Phil. l. 1. de vita Moyſis. Ioſeph. l. 1. antiq, D. Iuſt. Dia. adv. Trip. & auctor libri reſp. ad quæſt Gentilium. q. 26. Ter. li. de anima c. 57. Hiero. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. R. ab Hugo in Exo.* e *D. Aug. l. 3. de Trinit. c. 7. & 8. & l. 85. quæſtionum q. 79. Theodo. in Exo. q. 18. Glyc. p. 1. anna. D. Thom. Lyra. Tõ. Burgenſ. & Caiet.* f *Toſta. T. Caiet. Lipomani.*

virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed immutatam ſemel naturæ priori reſtituere non poterant: educebant & ipſi ranas, ſed ab iiſdem ædes Ægyptiorum repurgare non poterant: iiſdem facultas erat Ægyptios vexandi, ſed ſedandi ſupplicii poteſtatem nullam habebant. Quin etiam ipſorum corpora Deus magis poſtulis afflixit, quàm reliquorum: ut hinc manifeſtum fieret, non ſolum ipſos pœnas divinitùs irrogatas inhibere non potuiſſe, ſed etiam cum cæteris eadem ſupplicia pertuliſſe.

Mea igitur ſententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorum claſſem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamen ſiuè deceptio ſenſuum in eo repetitur, quod viſa obtemperare voci Pythoniſſæ: item quia verum ſuum corpus, aut veram ſyndonem non attulerat, ut videbatur. Alterum exemplum de Magis Ægyptijs, ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium duntaxat celerem ſuppoſitionem ſerpentum, pertinebat ad mixta: ſi verò placeat ſententia D. Auguſtini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Inſulenſis *a* de certamine duorum Magorum. Rapuerat unus puellam formâ egregiâ, & equo ligneo impoſitam per aëra abſportabat, alter in caſtro quodam Burgundiæ, celebri convivio præſens, quod caſtrum raptor prætervolabat, carminibus cogit raptorem in caſtri aream deſcendere, & immobilem illi coram omnibus mæſtum cum præda erubeſcente ſiſtit. Nec ſegnius raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat & è feneſtra editiſſima, per cuius cancellos collo & capite prominebat, deſpicientem, immanibus ſubito fronte protuberantibus cornibus dehoneſtat, & à repagulis ferreis magnitudine ramoſæ frondis ſic illaqueat & ſuſpendit: ut per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij vero altitudine deterritus, ſe demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta ſalute prius mutua, & diſrupto ligamine, raptorem cum præda dimittit, qui rurſus nube cava tectus in aerem ſe levavit: alter depoſitis cornibus, magna cum ſpectantium voluptate, ſalvum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidiſſe: ſed dæmone equuleum ſublevante non proprium, qualis eſt avium: fieri poteſt ut raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præſtigioſum.

Reſtat quo pacto effectus ſinceri à fucatis dijudicentur. Cum hæc mira non à Magis, ſed ab ipſo dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (ut incautè quidam *b* ſcripſere) ſed quæcunque dæmon revera poteſt efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento poſito recte ſuperſtruitur ſeries regularum ſequentium, veluti columnarum huius ædificij. *I. regula*, ſi effectus magicus eiuſcemodi ſit, ut potentia dæmonis ſuperet (quales ſunt, qui ſoli divinæ omnipotentiæ reſervantur,) tunc effectus cenſeri debet præſtigiatorius. *II. regula.* quando non conſtat effectum ſuperiorem eſſe viribus dæmonis, res planè dubia eſt, & oportet recurrere ad circumſtantias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus ſemper

a *l. de technis & impoſturis dæmon. c. 5.* b *Ananias Remigius & alii recentiores.*

ſemper permittit facere quicquid poſſet, Deo non impediente: nec dæmon ſemper vult verè facere quicquid facere permittitur: ſed gaudet præſtigiator hominum deceptione. Vtrùm verò effectus ſuperet vires dæmonis, id luculentius docebitur mox dicendis *a*.

QVÆSTIO VII.

An Magi poſſint facere aliquod verum miraculum.

EX dictis in fine præcedentis quæſtionis manifeſtum fit, idem eſſe quærere. V. *Magus aliquid poſſit, &c: V. dæmon aliquid poſſit*: quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergò editionem Magi olim ſibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum, *b* Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibique obtemperare omnia. Porphyrius *libr. de ſacrificiis cap. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit, quoties ſuorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ conſueto ordine alieniſſima efficere. Idcircò illos Iamblichus *c* vocat *Deorum pediſſequos*, qui admirandis operibus Deorum veſtigia ſubſequi proximè videantur. Eadem fuit exiſtimatio poetarum, quorum ſuis locis verba fortaſſis inſerentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores. dum inquiunt *d*, *naturæ leges in magicis operibus non attendendas*. Nos hoc diligentiùs ſcrutemur.

Obſervare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quovis admirando effectu, ut capiunt prophani ſcriptores: ſed Theologos ſequi, qui ſtrictiùs ſumunt, pro eo quod Græci τὸ θέρας effectu tantum producto præter & ſupra naturæ creatæ vires. (verbi gratia, cæco nato viſum reddere, mortuos ſuſcitare.) Quando autem effectus reſpondet viribus creaturæ,) v.g. ciere pluvias ac ventos, à febri ſanare &c. (τὸ θαῦμα ſolent vocare, non *miraculum ſimpliciter*, ſed cum addito *miraculum ſecundum quid*, ſeu *reſpectu noſtri*, vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rurſus dividunt in *abſolutè mira*, quæ ſimpliciter & ſecundum ſe digna forent admiratione, etiamſi cauſas & modum ſciremus quo fiunt; & in *mira ſecundum quid* ſeu *reſpectu noſtri*; qui ea admirantur, quia cauſas neſcimus, non admiraturi ſi cauſas cognoſceremus. *e*

Notæ verò quibus *mirum à miraculo* diſcernatur, nunc mihi iſtæ occurrunt. prima, ut dixi, ſi effectus ſuperet, vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propoſitum finem bonum, puta ſalutem ſpiritualem vel corporalem, ſed tantummodo finē malum, ut puta curioſitatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans, non eſt miraculum. ex hoc capite probatur, prodigia illa, & ſtupenda Antechriſti opera, vera miracula non futura, ſed falſa, ut D. Paulus Theſſalonicenſibus ſcripſit. hinc patet quid de curatione ſtrumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ principis ſit iudicandum, ſi faciat in fidei ſuæ confirmationem, ut Gnato ille Tooketus

a q.7. & 8. b l, de rec. c de myſt. Ægyp c.1, d *Nic. Remigius l. 3. c. 12. Spondan. in Hom. Odyſſ.* e *vide* D. *Tho.* 1 *p.* 110. *a.* 4, *ad* 2. f *D. Aug. lib,* 10. *de ciu. Dei c.* 16.

kerus affirmat. 3. dæmonum mira ſæpè deficiunt in minimis, miracula perfecta ſunt, utpote Dei opera, patet Exodi 8. de certamine magorum cum Moſe. 4. dæmonum mira veris miracula ſupervenientibus euaneſcunt ut virgæ Magorum devoratæ à virga Moſis, *a* & oracula dæmonum coram ſanctis hominibus obmutuerunt *b* Denique miracula fiunt per apertam & ſeriam Dei invocationem, mira magorum, ſemper admixtis abſonis, abditis, vanis, ridiculis aut ſuperſtitioſis precibus vel ſignis. His poſitis.

Sit 1. Concluſio, *Miracula propriè dicta nulli magi poſſunt edere.* Eſt communis Theologorum *c* ſententia, & probatur primo, quia facere miraculum eſt potentiæ infinitæ, & ideò divinitati reſervatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam ſemper Eccleſia miraculis aſtruxit: *d* imitata Salvatorem noſtrum, qui hoc argumento probavit, excuſari non poſſe Judæorum incredulitatem, propter manifeſta miracula coram ipſis edita: *e Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent.* Si objicias à malis quoque & perperam de fide ſentientibus nonnunquam miracula edita fuiſſe: & ideò miracula non debere cenſeri efficacem fidei probationem: Occurram; ſolere Deum aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri; ſed id in veræ fidei probationem; ut quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ: in falſæ fidei confirmationem nec dediſſe unquam, nec dare poſſe. non magis enim mendacii confirmationem poteſt Deus miraculis comprobare, quàm poteſt ipſa veritas mentiri. Itaque miracula vera pſeudoprophetarum *f* in nomine Chriſti eduntur; & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter diſtinguendum inter hanc illationem: Fecit miraculum, ergò fides ejus eſt vera, & hanc; fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipſe; ergò hæc fides ipſius erat vera. prior enim falſa eſſe poteſt, quia per infideles Deus poteſt miraculum operari: poſterior ſemper vera, quia non poteſt Deus ad falſæ fidei cõfirmationem per ullum operari miracula *g.* Confirmat noſtram concluſionem dictam Nicomedi de miraculis Chriſti loquentis *h*, *Nemo poteſt hæc ſigna facere, niſi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc eſt ſententia Origenis *lib. 2. contra Celſum*, D. Auguſtini. *libr. 3. de Trinitate cap.* 8. & D. Iſidori *in cap. non mirum. 26. quæſt. 2.* Plura de hac re, & pereruditа Franciſc. Toletus commentar. in Ioannem: ubi tamen quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, ſed & ſint, id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quævis & ſpuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

2. Concluſio; *nec etiam poſſunt Magi opera-*

a *Exod. 7.* b *D. Iuſti. in 1. Apol. Chryſ. lib. contra gentes de S. Babylo.* c *Alex de Hal. 2. p. q. 45. D. Thom D. Bona. Fr. Victo. ſuper num. 18. & 19. Aug. in 2. q. uni de dæm. & qui gentilium exemplis optimè reſpondet Mich. Medina d. c. 7.* d *Greg. l. 27. Moralium c. 8.* e *Io. 15. v. 24.* f *Matt. 7. v. 21.* g *vide Maldonatum add. v. 21.* h *Io. 3. v. 2.*

operari abſolutè mira: patet id. quia nihil reverâ abſolutè, & per ſe mirum, quod non idem ſit miraculum. Quo ſenſu prolatum illud propheticum *a*, *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus.* *b* & illud, *qui facit mirabilia magna ſolus.* *c*

Quædam ignaris cauſarum ſolent videri abſolutè mira, quæ non ſunt orta ex cauſis naturalibus, ut illud, quod refert Curopalata, de mortui Michaelis Cerularii dextra in crucis figuram conformata, quæ firma manſit. Sed deceptionem aperit Baronius tom. 11. ann. anno 1058. defuncti hominis membra calentia, quam qui velit recipere formam & ſitum & obrigeſcentia frigore ſic immobiliter permanere. Et addit ſapienter debere talia eſſe miracula ſchiſmaticorum humana arte compoſita: addo & hæreticorum.

3. Concl. *Magi poſſunt operari multa mirabilia ſecundum quid, ſeu reſpectu noſtri, dæmone adiuvante, & Deo permittente.* concluſionis probatio inde petenda, quòd plurimi ſunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè novit diabolus: & quoſcunque naturaliter novit poſſe produci, eos celerrimè, non tam en in inſtanti poteſt producere. Quarè (quod alicubi dixit D. Auguſt.) difficillimum eſt homini intelligere, quouſque ſe diaboli poteſtas extendat, de qua propheticus ſermo profatur. *d Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparatur ei, qui factus eſt ut nullum timeret.* Nolo multa congerere, pro cunctis unum ſit exemplum plenum admirationis narratum ab Anton. Torquemada *f* quibuſdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero naſcituro præire unum vel plures ranunculos ſive rubetulas: quorum ſi quis terram contigerit (ſtatim verò incipere ſaltitare huc illuc) confeſtim puerperam emori. Quapropter ſolere floreis inſterni totum ſolum, & parietes undequaque auleis conveſtiri, ne funeſti ante ambulones iſti, dum cadunt ex utero, vel ſubſiliunt, terram contingant. ideò etiam obſtetrices lebetes penes ſe habere ſolitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalcula hæc conjiciant, & probè obturatum deferre ad fluvium, ibique demergere. Hoc ille, ut certâ compertum famâ refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio: qui has ranas mentitur, & ad malefici cujuſpiam petita, puerperam interemit, Deo id juſtis de cauſis permittente: ſine hoc permiſſu nihil eum poſſe, hinc manifeſtum fit, quia non modò potuit quod erat optatiſſimum, arbitrio ſuo Jobum lædere: *f* ſed nec perfidum regem mancipium ſuum decipere: *g* imò nec porcos invadere. *h* Hinc factum, ut cum Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec ſtudium, nec præceptores deeſſent: nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel unum experimentum edere poterit: ſicq; Nero magicen contempſerit, *i* videlicet non paſſa fuit Dei provida bonitas hoc inſtrumentum, ad nocendum aptiſſimum, ſummæ potentiæ & malitiæ depravatiſſimæ accedere.

a *d.c.3.n.7.* b *Pſal.71.v.18.* c *Pſ.135.4.* d *Iob.41.v.pen.* e *forti florum diab.* f *Iob.1.&2.* g *3.Reg.22.v.22.* h *Matth.8.v.31.* i *Vide Pli.l.30.c.2.*

De hoc mirorum genere futura prodigioſa opera Antechriſti.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCientiam cuncta dæmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediata: idque dupliciter, vel illudendo ſenſibus, vel applicando activa paſſivis per alterationem veram: quæ eſt communis doctrina Theologorum. a *operantur ergò per motum localem per alterationem, & per deluſionem.*

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeò ut & cœlos rotare queant: an de facto ſint tales orbium motores, alibi diſquirendum: ſed cùm queant eos movere, ſequitur nullum adeò vaſtum eſſe corpus, ut id dæmones, quadam impulſus impreſſione loco movere nequeant; dummodò tamen ea motione ordo univerſi non turbetur: quarè nec integrum elementum loco ſuo movere valebunt; (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cyprianum b ſcripſit, quæ de terræ motu locali ſeu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cœlorum curſum mutare vel impedire, c Movere verò corpora locali motu poteſt dæmon velociſſimè, & quo vidimus motu cœlos celerrimè moveri. Vndè fit, ut que at rem aliquam oculis ſubtrahere, & aliam ſubſtituere tam præproperè, ut animos oculoſque intuentium fallat, eiſque perſuadeat prioris in hanc poſteriorem integram converſionem, tales credendæ gentilium metamorphoſes, Diomedis ſociorum in aves, & Iphigeniæ in cervam, ut d D. Aug. obſervavit, & fraudem aperuit Aſtyrius: cujus factum e Euſeb. ab oblivione vindicavit. *Cæſareæ Philippi, quam Phœnices Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur: in quadam diei feſti Gentilium ſolemnitate, mactatam conjici: atque eam dæmonis vi ac poteſtate mirandum in modum ab eorum aſpectu evaneſcere, miraculumque videri præſentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur Aſtyriū quodam tempore fortè interfuiſſe, ac cum videret tam multos illius rei admiratione obſtupefactos, eorum erroris admodum miſertum eſſe: deindè ſublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per Chriſtum ſupplicem, precatum, ut dæmonium illud, quod populum tantò errore cæcaviſſet, comprimeret, ipſum fraude ac fallaciis, quas hominibus ſolet intendere, coerceret: Hoc modo, cum Deum oraviſſet, repentinò victimam fontibus ſupernataſſe: atque ita ad rem illam, quam tantopere admirari conſueverant, in nihilum interiiſſe, uſque adeò ut nullum in poſterum ex eo loco, ex ea omninò ederetur miraculum.*

Alter modus erat *activa paſſivis applicando*, per quem alteratione ſivè mutatione rerum mirabilia ſæpè facit, quorum naturales ſunt cauſæ: ſed nobis incognitæ, ipſi notiſſimæ. Videt enim natura-

a D. *Aug. lib. de divin. dæ c. 3 & 5. & l. 3 de Trin. c. 7. 8. 9. Diu. Th. Sot. l. 9. de iuſt. q. 3. Victor. & Angles ſupr. Molina & Valentia in 1. p.* b *epiſt. 5.* c *D. Tho. qq. diſputatis qu. 16. a. 10.* d *l. 18. de civit. Dei c. 18.* e *l. 7. Eccl. hiſt. c. 14.*

naturalium rerum omnium ſubſtantias, & proprietates peculiares ſingularum perſpectas habet, commoda novit applicandi tempora, ſolertiæ, & artificii vix eſt quicquam quod ignoret: quid enim, adeò diuturna & aſſidua experientia atque obſervatione, non ſit aſſecutus? præſertim cum norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt, & plurima per bonos angelos, Dei juſſu Satanæ revelentur, quæ illi à Deo didicerunt. *a* Itaque ſæpenumerò efficiuntur multa, quæ naturæ ſolius operatio nunquam feciſſet, niſi dæmones illam artificioſa applicatione juviſſent. atque illi tunc agentia naturalia, ut inſtrumenta ſumunt. inſtrumenti verò conditio eſt, effectum producere, non tantum naturali ſuæ virtuti æqualem, ſed longè etiam excellentiorem ac agenti principalis, à quo movetur facultati reſpondentem. Securis ex ſe duntaxat, virtutem habet ſecandi; ſed quatenus eſt inſtrumentum periti fabri, poteſt menſam vel ſtatuam facere. Calor nativus, qui eſt in humano ſemine, qua calor eſt, poteſt calefacere, rarefacere, ſegregare, & condenſare; ſed qua inſtrumentum eſt animæ; poteſt oſſa, nervos, carnem generare, Pari ratione intuemur cauſas iſtas naturales à dæmonibus applicatas, ſuis ipſarum propriis viribus quodammodo præſtantiora effecta dare. quia quæ ſecundum communem ſuum curſum nunquam produxiſſent, ſi à dæmone non fuiſſent applicatæ: ea nunc, ut à dæmonibus mota inſtrumenta, quoad ſubſtantiam, modum, vel celeritatem admiranda producunt. *b* Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quod vim naturalem cauſæ principalis non excedunt. Inſunt enim reverà hi effectus in ipſis naturalibus agentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionem ſine qua effectus iſte non produceretur. licet enim dæmon utatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipſe potiſſimum per modum artificioſum. Sicut coquus, cùm ſuave edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hic coquus igni confert, niſi modum & conditionem, ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hic obſervanda. Primum quod nec ſola activitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoque ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, ut applicata à dæmone ſecundum; quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata; cauſa principalis ipſe dæmon applicans: Quarè ut dicatur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſſe talem, qui utriuſque cauſæ conjunctæ ſuperet facultatem. Hæc de *alteratione*, nunc de *deluſione*.

Quando nec motus localis, nec applicatio hujuſmodi ſatis juvant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita ut quæ ſacta

a D. *Aug. l.2. de Geneſ. ad lit. c. 17.* b D *Tho. 1 p. q. 110. a. 2. ad 3, & l. 3 adu. gent. c. 103.*

minimè ſunt; à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo ut præſtigium, deceptionem & errorem comprehendat. quæ ſolent diſtingui. a Decipit autẽ diabolus tribus maximè modis permutationem, mutando vel objectum, vel aerem medium, vel ipſum organũ, quod cæteris quia melius noſter Molina b explicuit, eum ſequamur. docet ergò *ex parte quidem objecti* hoc poſſe, *primò* oſtenſarum rerum celeri agitatione, ſubitâ occultatione, variâ collocatione; ſeparatione vel conglutinatione latente: ut faciunt circulatores agyrtę, variis ligaminibus, globulis, ſcyphulis, &c. *Secundò*; per artem perſpectivæ, certâ quâdam diſpoſitione objecti in ordine ad oculũ videntis, verbi gratia, cum lineæ confuſo ductæ ordine (ut fit manifeſtum, quando quis directè ex adverſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotata tabula, ſpeciem exhibent artificioſæ alicujus picturæ. Sic volunt Doctores graviſſimi c juncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cera & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur; videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificioſa malim referre, *Tertiò*, cùm formant ſubitò ex elementis, potiſſimùm aere objectum, & illud offerunt ſpectatoribus, v. g. quando vel ipſi aſſumunt, vel alteri rei circumponunt corpus aereum ſivè phantaſticum, ſimile rei putatitiæ. *Quartò*, Cum apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi ſuâ naturali ſit in cauſa, ut corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo caſu ſolet dubitari, num corpori addito vis naturalis inſit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam objecto imprimat: an verò tantum in ipſo medio qualitatem producat: quâ mediante ſpecies per medium delatæ ſic modificentur, ut cauſam præbeant, cur objectum, quam eſt, aliud appareat; eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

Ex parte aeris medii hæc faciunt, *primò* ſi impediant ne ſpecies ad oculum vel alium ſenſum deferantur. v. g. quando viſui totum objectum, quod coram eſt, occultant, vel aliquam ejus partem tantum, 2. ſi medium imbuant aliqua qualitate, qua ſpecies per medium tranſeuntes, ſic modificantur, ut objectum non quale eſt repræſentent, v. g. ſi aceto commiſceatur ſal, & linteus pannus id acetum benè imbibat, poſtmodum verò ſuppoſita candela inflammetur pannus, ſpecies, quæ diffundentur per medium hac flamma illuminatum, formidabiles admodum facies præſentium exhibebunt. d Item ſi de ſemine aſinino & cera fieret candela, quæ ſola in convivio luceret, omnes (ſi fas credere Pariſienſi Antiſtiti e) convivæ viderentur onocephali. 3. ſi medium circa ipſum objectum inſpiſſetur, mutatur objecti aſpectus: ut quando denarius injectus in ſcutellam aquæ plenam, videtur maior, & jacens in fundo, apparet in ſuperficie. Eodem pertinet, ſi vapores intermedii aeris condenſentur, unde contin-

a *vide Valentiam in* 1.*p.diſ.* 4.*q.* 2.*puncto* 2. b 1.*p.q.* 111.*art.* 4. c *D. Bonaventur. & Gab. in* 2.*d.* 8. *Guil. Pariſienſ. p. ul. de univ. c.* 22. d *Molina ubi ſupra.* e *Guil. Pariſ. ſupra c.* 21.

contingit ut luna multimodis minui & mutari videatur, & ut putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm revera feſtucam trahat. 4. ſi moto aere medio ſimul ſpecies moveantur, undè fit ut navigantibus videantur ad navigij motum arbores moveri: ſic fecit diabolus, ut Claudiazonam navis, quæ vehebat Matrem Idæam ſequi videretur *a*, 5. nonnunquam contingit falli ſenſum ex varia conformatione vel multiplicatione ſpecierum ſenſilium: quod contingit aliquando ex forma inſtrumenti, per quod videmus, v. g. quando unicum conſpicillum plures nobis unius obiecti figuras exhibet: aliquando ex inſtrumentorum collocatione ac ſitu, ut ſi plura ſpecula diverſis locis diſponantur, poterunt tot de loco in locum ſpecies multiplicari, ut quæ in uno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiva rei præſentis eſſe viſio videatur: *b* aliquando poteſt contingere per ſolum ſpecierum ſenſilium, quæ ſunt in phantaſia tranſitum uſque ad ſenſum exteriorem, vel ſaltem ad ſenſum communem, qui ſenſus eodem modo à ſpeciebus afficiantur, quo affecti forent, ſi revera ab obiectis externis eò ſpecies mitterentur, huic *c* quidam referunt relatam à Diuo Aug. *d* apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

Denique *deceptio ex parte organi* non minus varia eſt. Naſcitur primò, mutato ſitu organi: undè facit rem, quæ uno in loco eſt, videri eſſe in alio, vel geminam quæ unica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concavitatem cui oculus eſt incluſus, digitoque compreſſo eleves vel deprimas oculum, facies ut res ſimplex gemina videatur. ſecundò, Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, ut contingit ebrijs ac furioſis, qui credunt

duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.

Huc referendæ ſunt Iudificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludovici Pij, & hominem in aera iactabat, & in membra diſcerpebat, & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum fœno cum equis & agitatore coram toto populo abſorbebat *e*. quamquam in his etiam ex primo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò, ſolet impedire ſenſationem, craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organum perveniant, vel alia ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aoraſia *f* percuſſerunt. Cum vero dæmon hominibus perſuadeat eos immutatos eſſe in beſtias, tunc non organum dumtaxat immutat, ſed interdum & medium, ſemper verò ſimul phantaſiam, ut accidit Præſtantij patri apud D. Auguſtinum *g*. Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, ut quis etiam vigilans (quod dicitur) ſomniet, more dormientium, & putet ſe ea ſentire, quæ non ſentit, *h* inſtar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitivos retrahunt, quam deſcribit Bartholom. Giegorgievizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

a *Tertul. apo. c. 22. Minucius in Octavio & D. Aug. l. 10. de ciu. Dei c. 16.* b *Tignoſus in l 2. de anima fol. 177.* c *D. Tho. in 2, t. 8. q. uni. ar. 5. ad 4.* d *l. 18. de ciu. Dei c. 18.* E c *Tritem. in Chron. Hirſaug.* f *Gen. 19.* g *d. c. 18,* h *Caiet. 2 2. q. 95. a. 3.*

Portò *Præſtigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur.* Prima eſt, ſi effectus non oritur à motu locali, & ſuperat cauſarum naturalium applicatarum activitatem (v. g. ſuſcitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) intervenit deceptio & præſtigium. Secundo quãdo id, quod viſum eſt, ſtatim evaneſcit, nec permanet, eſt præſtigioſa machinatio. Prioris exemplum eſt, quando Magi poſito in camera arcu de certo ligno, & ſagitta alterius ligni, & chorda certi fili, ſagittam eiaculantur, & ſic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit ſagittæ iactus *a*. Poſterioris ut cum videntur lacerare & vorare equum, qui mox ſanus ſiſtitur *b*. item in illo facto magi, quod narrat de ſimulato ſerpente Nicetas *c*. *Cum ex editiore palatij Conſtantinopolitani loco Michael Sicidites naviculam vidiſſet, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, ut nauta exſurgeret & vaſa non prius ferire deſiſteret, quam in puluerem redegiſſet. At paulo poſt barba prehenſa lamentari, amotaque caligine, ſe ut ira numinis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilem ſerpentem ſuper vaſa porrectum, oculis inconniventibus in ſe converſum inſtar devoraturi, vidiſſe, qui prius volutari non deſtiterit, quam fictilia confracta eſſent. unde ſubito ex oculis evanuiſſe.*] D. Eonis hæretici & magi præſtigijs teſtatur Guilh. Neubrigenſis *d*. *ita oculos hominum faſcinaſſe, ut videretur magnam virorum turbam penes ſe habere, & regiis delicijs ciborum, & apparatus ſplendidiſsimi abundare.*] Sed hunc tandem concilio Remenſi damnatum, cum ad mortem duceretur, ſæpius ad terram dixiſſet *Terra findere*, idque irrito conatu legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmon ludit præſtigijs, nec contentus miracula præſtigijs imitari, conatur in hæreticis etiam ipſa præſtigia ſubdolis Sycophantis adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & feſtivum, ut quod me recreavit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare, ſed lubens, honeſtæ voluptatis eorum gratia, deſcribendi laborem hoc loco aſſumam. *Tempore Sigiſmundi primi regis Poloniæ, Iacob. Melſtinki prætor oppidi Brezini, levitate quadã animi, auctoritatem nomenque Chriſti ſibi adſcivit, vtrumque Zatorki Cracovienſem, ceteroſque ſibi ſimiles latrones duodecim elegit, ſinguliſque nomina apoſtolorum impoſuit, ſe vero Ieſum Chriſtum appellavit. Qui per villas ubique ambulantes prodigia mortuorum & præſtigiatorum more exercebant ſycophantaſque alios & latrones, velut mortuos, ſubornantes ſuſcitabant, piſces in paludes lutoſas primò impoſitos, ubi nunquam eos naſci poſsibile erat, in nomine Chriſti ſuis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineque Chriſti ſui: cum illic antè non eſſent, depromebant, cum ingenti ſimplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Ceſtochoviam monaſteriũ, D. Virginis imagine celebre cũ ſuis Apoſtolis venit, cumque illic aliquot diebus morarentur, unum ex ſuis quaſi obſeſſũ à dæmone ſubornaverunt, cuius opera victũ acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulãs carnes de coquina rapiebat, in ſuoſq; proijciebat, qui crucee illas munientes carnes comedebant. Cumque ingens illic concurſus populi ad Divæ Virginis imaginẽ, ſycophantæ illi obſeſſum ſuũ ad altare ducunt,* duplici

a Gui. Par. infr. c. 22. b idem Guil. ſup. c. 25. c l. 4. an. d l. 1. hiſt. Aug. c. 19.

duplici veſte indutam, in cuius intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos verò intra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus ſeſe proripiens, in altare donarijs onuſtum irruit, pecuniaſque rapiens in veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit. Monachus ab altari divino intermiſſo officio aufugit: cæteri monachi accurrentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli duntaxat in terram ceciderunt, pecunia vero in veſte duplicata remanſit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorciſmis * *eam in priſtinam formam transformare nitebantur: ſed cum lapilli remanerent, Monachus librum ſacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: ſycophantæ illi cum pecunia recta in Sileſiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago divertentes, cum illa viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam ad ſacrificandum petierunt. At mulier faſciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi benedicet, ut tibi linum abundantius creſcat. Oſtende aliam ſi habes: quam cum ſimiliter accipere vellent, mulier recuſavit, maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in telam clam involuentes, mulieri reddiderunt. Itaque ciſta à tela, à ciſta verò domus accenſa conflagravit. Viro domum reverſo, uxor ob Chriſtum cum Apoſtolis malè tractatum hoc ſibi iuſtè contigiſſe dixit: At vir ira excandeſcens: latro hic* (inquit) *nequiſſimus, & non Chriſtus fuit. Itaque cum vicinis eos inſequitur. & in quadam villa aſſequitur, Tum Pſeudo-Chriſtus ad illum, qui vocabatur Petrus,* dixit: *Iam mea paſſio Petre, calixque quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Petrus, & mihi, ut video, Domine, imminet. Ille verò* dixit: *Petre ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc evadere. Tum Petrus: & ego te, quoad vivam, non derelinquam: ſed, quocunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: cæteri quoque Apoſtoli, qua potuerunt, evaſerunt, Ruſtici eos ſecuti baculis fuſtibuſque cæcidere: dicentes: Propheti:a nobis Chriſte, cum tuis Apoſtolis, qua in ſilva baculi iſti creverint. Ergo plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes: Difficile eſt nobis Chriſti paſſionem. Apoſtolorumque tormenta ſubire.* Sic Poloniæ Chronica *a*.

Agnoſcis puto lector eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſycophantis qui fuit olim in Cyrila Ariano, & poſtea in Calvino eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrila res notiſſima: de Albigenſibus ex Luca Tudenſi illorum temporum ſcriptore ſimilia lectu digna refert Mariana *libro duodecimo de rebus Hiſpaniæ, capite primo.* de Belgicis Calviniſtis teſtatur ipſe, per quẽ res geſta Matth. Launous. in narratione cauſarum converſionis ſuæ de Calviniſmo ad Catholicam religionem. Lege ſi lubet (lector) eius ſecundam, quam cum ſocio Pennetério etiam converſo, edidit Apologiam, antè annos aliquot Lutetiæ impreſſam. Mihi nunc liber non eſt ad manum. Finiam itaq; cum Apuleio *b*: *Ante Poecilen porti-*

* *Opinabantur dæmonis præſtigiis ita videri mutatam, & pulſo per exorc. dæmone præſtigias ceſſaturas & pecuniam ſic priſtinæ formæ reddendam.* a *Martin. Biels Ki in annal. & Guaguin. in vita Sigiſmundi.* b *lib. 2 de Aſino.*

porticum, iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto devoraſſe: ac mox eundem invitamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe. & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inverſi ad occipitium per inguen ſubit, puer in mollitiem decorus exſurgit, inque flexibus tortuoſis enervam, & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione.] Hæc haud dubiè dæmon perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per medium aerem ijs imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint.

ARnobius libro primo, agens de Magorum admirandis, ad divinationes & maleficia, ut ad capita revocat his verbis: *Quis enim hos neſciat aut imminentia ſtudere prænoſcere, quæ neceſſariò (velint nolint) ſuis ordinationibus veniunt: aut mortiferam immittere quibus libuerit tabem, aut familiarum dirumpere caritates: aut ſine clavibus reſerare quæ clauſa ſunt, aut ora ſilentio vincire, aut in curriculis equos debilitare, incitare, tardare, aut uxoribus & liberis alienis inconceſsi amoris flammas (ſivè illi mares ſint, ſivè fœminei generis) & furiales immittere cupiditates,* Ioan. Saliſberienſis *libro primo Polycratici capite decimo* Domino, inquit, *permittente elementa concutiunt, rebus adimunt ſpecies ſuas, ventura plerumque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt ſomnia, homineſque violentia duntaxat carminis occidunt, &c.*] non eſt omnia colligere animus, nec operæ pretium: ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordinamur, undè, propheta teſte, malum omne panditur. Saxo Grammaticus *b*, apud Septentrionalès ſcribit, *Gigantes Magoſque inauditi generis miracula diverſis præſtigijs exercuiſſe, & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienoſque vultus variis rerum imaginibus adumbraſſe, illicibuſque formis veros conſpectus obſcuraſſe.*] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt *c*, *quamcumque volunt figuram aſſumere: item quæ in alio gerantur orbe ab amicis vel inimicis, lineæ veſtis pretio, explorare, ventos quoque quos optent navigantibus vendere.*] Tres Tartarorum hordas, ultra Cazanenſe regnum incantationibus ſupra modum deditas, *iis caligines, aliaſque tempeſtates cœli frequenter excitare, hocque modo hoſtes profligare*; narrat Alexan. Guagninus *f*. A populis ad ſingulos ſi deſcendamus, occurrunt plurima. Zoroaſtres ex ſtellis velut ſcintillas eliciebat *g*. Doſitheus olim mira perfecit, ſed eum diſcipulus Simon Magus ſuperavit, de cuius prodigijs egimus iam prius: & breviter ita Glycas part. 2.

Effecit vt ſtatuæ ambularent, idemque in ignem proſiliens: non tamen urebatur, in aera ſubvolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columna convertebatur: efficiebat, ut ianuæ clauſæ ſua ſponte aperirentur; vaſa domeſtica ſponte moveri ad uſus humanos viderentur: umbræ ipſum multæ præcederent, quas mortuorum animas eſſe

a *li.1.hiſt, Dan.* b *l.1.c.1. & l.3.c.18.* c *in Tartaria.* d *Clemens, in itinera B. Petri, ſive Cleme. ſi falſo aſcriptus liber, ſive (vt puto) ipſius, ſed à mala corruptus manu.*

eſſe dicebat. Cum aliquando à Cæſare perquireretur, terrore perculſus, alteri forma ſua relicta fugit.] & poſtea idem de eodem Simone *a*: *habuiſſe canem alligatum cathenæ in domus limine, devorantem eos, quotquot ad Simonem iniuſſi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iuſsit, & humana voce Petrum adeſſe nunciavit.*] vides divinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicã vim ceſſiſſe, & Cerberum, qui nequibat nocere, adulaſſe. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poetæ & vi muſicæ eorum, ea magiæ utriuſq; nonnulli adſcripſerunt *c*. Pythagoras femur ſuum aureum oſtentavit, carmine aquilam cicuravit, cum qua frequens colloquebatur *c*. Numa Pompilius cœnæ opipare apparatum, cum nihil domi obſoniorum habuiſſet, exhibuit *d*. Baianus Bulgariæ rex, ſe quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius beſtiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat ut à nullo videretur *e*. Ollerus oſſe incantato, tanquam navigio, vaſtiſſima maria ſuperabat *f*. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum, inde ventum proſperum eliciebat *g*. Mira quoque de Apollonio refert Philoſtratus, & de Iuliano Chaldæo Suidas *h*. quem in hac arte & ſubitò ſedanda urbis peſte Apollonium ſimul cum Apulcio, coram Domitiano, ſuperaſſe narrat Anaſtaſius *h*. huius Iuliani mentio apud Arnobium libr.1. ubi duo docti viri alucinati dum *Vulcanum* reponunt: addit, idem Anaſtaſius, & ex eo Cedrenus Manethonem magicarum operationum adeò fuiſſe peritum, ut palam ſemper præ ſe contempſerit Apollonium Tyanæum Apuleius ipſe, multorum teſtimonio magus, de duabus fœminis ſcribit admiratione digniſſima: primum *i* de quadam Caupona, regina ſagarum (ut ſcias etiam tum quaſdam ab ijs hoc titulo honoratas) *Saga, inquit, eſt & divini potens, cœlum deponere & terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere. manes ſublimare, Deos infirmare, ſidera exſtinguere, tartarum ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quod in aliam temeraſſet, unico verbo mutavit in feram caſtorem: quod ea beſtia captivitati metuens, ſe ab inſequentibus repræciſione genitalium liberat: ut illi quoque ſimile, quod venerem habuit in aliam, proveniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformavit, in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatans vini ſui, adventores priſtinos in fece ſubmiſſus officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod adverſus eam locutus eſſet, in arietem deformavit: & nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui uxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in ſarcinam imprægnationis, obſepto utero & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnavit: &, ut cuncti numerant, octo annorum miſella illa, velut elephantem paritura, pondere diſtenditur.*] poſtea de Pamphilo, *k* *Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulchralis Magiſtra creditur: quæ ſurculis & lapillis, & id genus frivolis inhalatis omnem iſtam lucem mundi ſideralis, imis tartari, & in vetuſtum chaos ſubmergere novit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ iuvenem, venuſtate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minus*

a par.3. Annal. b *Pauſa. l.6.* c *Plutarc. in Numa & Ammia.* d *Sabellic. lib.3. Ennead. 2.* e *Trithe. Chro. Hirſaugienſi.* f *Saxo li.3. Dania.* g *Io. Mag. c.17. Goti. hiſt.* h *in voce Iulian.* i *q. in S.S.23.* k *li.1. de aſino aureo.* l *lib.2. de aſino aur.*

morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa, & in pecua, & in quodvis animal puncto reformat: alios vero prorſus exſtinguit.] nihil attinet ſimilia ex Luciani aſino deſcribere Plinius, *a* ſed irridens ex Aſclepiade; *Aethiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari coniectu, tactu clauſa omnia aperiri. Alchimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari ſolitam à Perſarum Rege legatis, ut quocunque veniſſent, omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partium effectis plurima idē alibi; *b* de varijs lapidibus etiam magis incredibile, *c achatis ſuffitu tempeſtates in Perſia averti, & flumina ſiſti, ſi lapis ſimilis ſit pelli leoninæ: hyænæ pelli ſimilem, diſcordialem eſſe domibus; cum qui unius coloris, invictum athletis: eandem vim alectoriæ Milonem expertum, &c.* Veniamus ad poetas. Empedocles, apud Laertium in hanc ſententiam valdè iactabundus.

Pharmaca, quis pellas morbos, leves ſenectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico ſoli:
Compeſceſque cruces ventorum ritè procellas
Exorti inſanis qui vaſtant flatibus agros:
Surſum, ſi libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempeſtate ſerenum,
Induces media pluuias æſtate ſalubres,
Et flatus ſicca qui perſtent omnia meſſe,
Exſtinctumque hominem nigro revocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtorijs, *Empedoclem: Eteſijs aliquandò vehementer flantibus, adeò ut fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſsiſſe, factiſque utribus eos collibus & montium verticibus admoveri ad compellendos flatus: ceſſantibuſque ventis, ab eventu rei* κωλυσανέμαι *vocatum eſſe.* unus iſte ex Græcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc uberiùs & elegantiùs deſcripſere.

e Virgilius *d.*

Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutavit Vlyſsis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &c.
Has herbas atque hæc ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Moeris, naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpè lupum fieri & ſe condere ſilvis,
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas alio vidi traducere meſſes,

Ovidius in Metam. *f* poſtquam narravit Vlyſſis ſocios in ſues mutatos, Circes amores, & odio Picum Regem copioſior; inter cætera; de Carmente, ſeu Canente Pici uxore;

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

Et paulò pòſt, de ipſa Circe, quæ Pico viſo, amore correpta, inquit.

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me novi ſi non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit, & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri, præterque oculos tranſcurrere regis
Iuſsit, & in denſū trabibus nemus ire videri.

Quem inanem aprum, dum Picus equo admiſſo inſequitur, ab ea ſolus deprehenſus, verbis in flagitium invitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,

Ignoa-

a l.16.c.4. b l.28.c.8. c lib.36.c.10. d li.8. de vit. Phil. e Eclog. 8. f lib.14.

Ignotoſque Deos ignoto carmine adorat
Quo ſolet & niveæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tunc quoque cantat, & denſatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, &c.

Sed cum ille mœcham caſtus averſaretur, in furorem verſa.

Tum bis ad occaſum, bis ſe convertit ad ortũ,
Ter iuvenem baculo tetigit, tria carmina dixit.

Et ille in avem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi, miniſque adhibitis regem ſuum repoſcerent.

Illa nocens ſpargit virus, ſuccoſque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,
Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,
Sparſaq; ſanguineis rubuerunt pabula guttis
Et lapides viſi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur,
Attonitum monſtris vulgus pavet, illa paventum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum
In iuvenes veniunt, nulli ſua manſit imago.

Et de Medæa, Circes nepte. a

Illa reluctantem curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos:
Illa refrenat aquas, obliquaque fulmina ſiſtit,
Illa loco ſilvas, vivaque ſaxa movet:
Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,
Certaque de tepidis colligit oſſa rogis:
Devovet abſentes, ſimulachraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Tibullus b. *Vt mihi verax.*

Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.
Hanc ego de cœlo ducentem ſidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditque ſolum, maneſque ſepulchris
Elicit, & tepido devorat oſſa rogo.
Iam ciet infernas magico ſtridore catervas,
Iam iubet aſperſas lacte referre pedem.
Cum libet hæc triſti depellit nubila cœlo:
Cum libet, æſtivo provocat orbe nives.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus queis fallere poſſes;
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Non ſibi, ſi in molli viderit eſſe ſinu.
Tu tamen abſtineas aliis, nam cætera cernet
Omnia: de me uno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.

Et alibi idem vates: c

Nũ te carminibus, num te pallentibus herbis
Devovit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret: ſi non æra repulſa ſonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Invidiæ fuimus? nũ nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis dividit herba iugis?
Non ſum ego, qui fueram.

Petronius arbiter inducit ſagam ſic gloriantem;

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,

a *Epi. Hipſypiles.* b *Eleg. 2.* c *Eleg. 8.*

Cum volo ſiccatis areſcit languida ſuccis:
Cum volo fundit aquas, ſcopulos atque arida ſaxa
Indigenas iaculantur aquas, mihi pontus inerteis
Submittit fluctus; Zephyrique tacentia ponunt.
Ante meos ſua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanæque tygres, & iuſſi ſtare dracones.
Quid leviora loquor? lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis: trepiduſque furenteis,
Flectre Phœbus equos revoluto cogitur orbe,
Tantum dicta valent. taurorum flamma quieſcit
Virgineis extincta ſacris, phœbeaque Circe
Carminibus magicis ſocios mutavit Vlyſsis.

Nemeſianns Bucoliorum ſcriptor. a

Cantavit quod luna timet, quo rumpitur anguis.
Quo currunt ſcopuli migrant ſata vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de ſagis tribus famoſiſſimis, b de Folia,

Quæ ſidera excantata voce Theſſala,
Lunamque deripit.

Et ibidem ſic canidia canit,

Non uſitatis (vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres, nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priuſque cœlum ſidet inferius mari,
Tellure porrecta ſuper:
Quam non amore ſic meo flagres, uti
Bitumen artis ignibus.

Et poſtmodum eadem. c

Quæ movere cereas imagines.
Vt ipſe noſti curioſus & polo.
Deripere lunam vocibus poſſum meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſiderique temperare poculum.

Sed omnium accuratiſſimè; licet, propter grandiloquentiam, & celſum illum ſpiritum, obſcurius, M. Lucanus de Eriſichto. d

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammiſque ſeveri
Illicitis arſere ſenes, nec noxia tantum
Poculo proficiunt, aut cum turgentia ſucco.
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fetæ
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Excantata perit, quos non concordia miſti
Alligat ulla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Ceſſavere vices rerum, dilataque longa
Hæſit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus;
Axibus & rapidis impulſos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos, tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Iove. vocibus iiſdem
Humenteis late nebulas, nimboſque ſolutis
Excuſſere comis: ventis ceſſantibus æquor
Intumuit, rurſus, vetitum ſentire procellas,
Conticuit, turbante Noto: puppimque ferenteis
Inventam tumuere ſinus, de rupe pependit,
Abſciſſa fixus torrens, amniſque concurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æſtas,
Meander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar, ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum. nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cum bruma rigeret

Dimo-

a Eclog. 4. b Epod. Ode 5. c Od. ult. d lib. 6.

Dimovere nives impulſam ſidere Tethyn.
Reppulit Hæmonidum defenſo littore carmen.
Terra quoq; immoti concuſsit ponderis axẽ.
Et medium vergens, niſu titubavit in orbem.
Tantæ molis onus percuſſum voce receſsit,
Proſpectumque dedit circũ labentis Olympi.
Omne petens animal lethi, genitumque nocere.
Et pavet Hæmenias, & mortibus inſtruit arteis.
Has avidæ tygres, & nobilis ira leonum.
Ore fovent blando; gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoſo coluber diſtenditur arvo:
Viperei coeunt, abruptò corpore, nodi.
Humanoque cadit ſerpens afflata veneno.
Et mox: *Illis & ſidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phœbeque ſerena
Non aliter diris verborum obſeſſa venenis
Palluit; & nigris terrenisque ignibus arſit;
Quam ſi fraterna prohiberet imagine tellus;
Inſererentque ſuas flammis cœleſtibus umbras:
Et patitur tantos cantu depreſſa labores.
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orcheſtræ, noſter Seneca: *a*

Nunc meis vocata ſacris noctium ſidus veni,
Peſsimos induta vultus, fronte non una minax.
Tibi, more gentis, vinculo ſolvens comam.
Secreta nudo nemora luſtravit pede,
Et evocavi nubibus ſiccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanos graveis
Interius undas æſtibus victis dedit:
Pariterque mundus, lege confuſa ætheris,
Et ſolem & aſtra vidit, & vetitum mare
Tetigiſtis urſæ temporum flexi viceis.
Aeſtiva tellus floruit: cantu meo:
Meſſem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phaſis vertit in fontem vacca,
Et Iſter, in tot ora diviſus, truceis
Compreſsit undas omnibus ripis piger:
Senuere fluctus, tenuit inſanum mare
Tacente vento, nemoris antiqui domus
Admiſit umbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phæbus in medio ſtetit,
Hyadeſque noſtris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora ſibi vendicat Nutrix illa: *b*

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admixtis ligant,
Vernare iuſsi frigore in medio nemus:
Miſſumque fulmen ſtare, concuſsi fretum
Ceſſante vento, turbidum explicui mare,
Et ſicca tellus frontibus patuit novis,
Habuere motum ſaxa diſcuſsi foreis.
Vmbræ ſtetiſtis, & mea iuſsi prece
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus ſervit mihi.
Nox media ſolem vidit, & noctem dies,
Nihilque leges ad meos cantus tenet.

Denique, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudian. *c*

Namque mihi magicæ vireis, avique futuri
Præſcius ardor ineſt. Novi, quo Theſſala cantu.
Eripiat lunare iubar: quid ſigna ſagacis
Aegypti valeant? quà gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis, nec me latuere fluentes,
Arboribus ſucci, funeſtarumque poteſtas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucaſus, & Scythicæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, ſacriſque litavi

T 3 Noctur-

a *Medea v 752.* b *Hercu. l Oet. ver. 450.* c *lib. 2. in Ruffin.*

Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multoſque canendo,
Quamvis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina ſtare coegi.
Veraque non prono curvavi flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. Neu vana locutam,
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis.
Dixerat & niveæ (mirum) capere columnæ
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas vendicat: quædam falsò, quædam verè: ſed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omiſere, diſcutiendum eſt. rem totam certa methodo ad ſua capita reducemus; illud ſemper memoria revoluentes, *quicquid dæmon poteſt, id per eum, ex pacto, magos poſſe: nihilque ſic poſſe magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid poſsint Magi circa ordinem naturæ & leges univerſi?

N*Aturam ſibi parere*, & legibus cunctis univerſi ſuperiorem ſe (ut legiſtis) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus ſervit mihi:
Nihilque leges ad meos cantus tenet.

Falſum hoc imprimis, & Soli Deo omnipotenti reſervatum. Naturæ ordinem mutare nequit, niſi auctor naturæ; nec leges univerſi refigere, niſi qui fixit. ſcitum & ratum eſt hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio eſt immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemve (quæ ſunt eius actiones mediatæ) poſſe quidquam, quod naturam ſuperet, & proindè, nec id, quo mutetur ordo, ſeu lex univerſi: Sic Divus Auguſtinus & D. Thomas, *a* probatur à Scholaſticis auctoritate Apoſtoli. *b Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chryſ. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè. quanquam revera verba illa de mundo novo ſeu Eccleſia potiùs agant, cuius caput eſt Chriſtus, & de quo non ſemel Prophetæ. *c* Melius probant ratione, quia pars non poteſt plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non poſſe, Magos dæmonis opera producere immediatè ullam formam ſubſtantialem vel accidentalem. quia naturæ lex eſt, ut corporeum ſubiectum nequeat à re incorporea immediatè alterari: diabolus autem eſt incorporeus, formæ autem illæ ex potentia rei corporeæ ſunt educendæ. hinc ſequitur non poſſe diabolum immediatè ullam qualitatem corpoream & permanentem imprimere. v. g. calorem, frigus, albedinem, &c. *d.*

2. Non poſſunt aliquid creare, propriè loquendo, ſivè ex nihilo, quia cauſæ naturalis activitas non extenditur in id quod nihil eſt, hoc enim eſt virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali poſſunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè

a D. *Aug. libr. 3 de Trin.* D. *Tho. l. 3. cont. gen. ca.* 108. *& q.* 16. *de malo. ar.* 8. *quos ſequitur. Vict. n.* 35. b *ad Heb.* 2. *v.* 5. c *Eſ.* 9. *v. c. & c.* 65. *v.* 17. *& Pſal.* 102. *v.* 19. *hoc eſt ipſis hominibus, qui omnes ſaltem poſt iudicij diem credituri, ſic Photius Primaſ, Anſ. & Haym.* d D. *Aug. d. l.* 3. *c.* 8. *& communiter Theologi.*

mediate formam introducere; ut autem eam mediate introducant, neceſſarium eſt aptas diſpoſitiones præcedere: nulla verò res eſt capax cunctarum diſpoſitionum, quæ ad omnes formas requiſitæ ſunt. Hinc etiam fit, ut nequeant, quovis inſtrumento vel cauſa, quemlibet effectum gignere: tùm quia pendent à pacto inito, quod certa præſcribit media: tùm quòd, cùm non agunt immediatè, cauſa vel inſtrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas ſubſtantiales (ut dixi) ſine prævijs alterationibus ac diſpoſitionibus producere. Nec etiam id ipſum poſſunt facere in inſtanti (quia mutatio per creaturas nulla fit, niſi in tempore): nec etiam poſſunt quantumlibet paruo aut æquali tempore quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad unam rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, ſecundum plures aut perfectiores unius quam alterius diſpoſitiones.

5. Præſuppoſita Ariſtotelis & ſequacium ſententia, quæ in Lycæo Peripatetico, & ſcholis Theologorum receptior eſt: non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum ullum actu; nec à privatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui inter formas ac diſpoſitiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermiſſis medijs, vel poſteriores antè priores, immutare aut pervertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre non tranſmiſſo medio; nec corpus longè à ſe diſtans localiter movere; quia neceſſe eſt, ut movens ac motum ſimul ſint in loco (alioquin ſequeretur etiam poſſe movere corpus per vacuum, & quamlibet intercapedinem) nec in inſtanti vel quantalibet celeritate corpus movere aut transferre. quia vis eorum motiva certis eſt finibus limitata. Quarè intelligendum ſanè, quod Tertullianus ſcripſit a; *dæmones momento eſſe ubique.* Item] *totum orbem illis unum eſſe locum.*] Nam impropriè totus orbis unus illis locus eſt, cum conſtet ſic v. g. eos eſſe in Oriente, ut ſimul tunc non ſint in Occidente. ſive enim per ſubſtantiam ſuam ſint in loco (quod probabiliùs, ſivè per virtutis applicationem (ut multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus omnium iudiciò, certum habet & limitatum ambitum, vel virtuti vel ſubſtantiæ proportionatum. & ubique eſſe, omnia implere eſt: quod ſolius Dei proprium. Momentum etiam uſurpavit pro celeri adeò motu, ut ab hominibus vix queat percipi.

6. Ex eo quod dictum eſt non poſſe tollere connexionem & ſubordinationem partium univerſi; ſequitur etiam, non poſſe tollere earum conſervationem: quæ eſt ordinis & connexionis illius cauſa finiſq; hinc porro ſequuntur, quæ de cœlorum motu & elementorū translatione, ſequenti quæſtione dicetur: ſequitur etiam non poſſe impedire proximè & directè (ſicut faciebat Deus, quando in tā varijs ac enormibus ſupplicijs Martyres ſervabat illæſos b non poſſe (inquam) ſic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requiſita: ſed dumtaxat id poſſe indirectè & medio aliquo artificio

a *Apol. c. 22.* b *Angle. in 2. q. uni. de dæmo. a. 4. dub. 1. diffic. 5.*

cio aut medicina, ſicut faciunt homines. videlicet primò adhibita contraria cauſa, quæ alterius cauſæ vim exeri impediat, v.g. ſi mantile de mollibus lapidum filis ex Caryſto petitis, & inſtar telæ contextis, in flammã conjiceretur, id nõ modo nõ ambureretur, ſed ſplendidius, nitidiusq; exiret. *a* item ſi adamantẽ admoveas, impedietur magnes ne ferrum attrahat. *b* Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli, *c* aut Servii Tullii aut L. Marcii, aut tunicam Servii Anagnini. Poteſt tamen & alia prodigii tam celebris cauſa reddi. Nempè hos ignes ex illo flammæ genere fuiſſe: quem vulgò vocant Ignem Fatuum: cujus origo hæc à Philoſophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condẽſato, propè nos detineri: poſteà, per vehementem quarundam exhalationum invicem ſuccedentium compulſationem, calefieri & inflammari: diverſos quoque colores & figuras recipere, prout vapor craſſior & ſubtilior fuerit, & prout diverſimodè fuerit cõfiguratus, rubram apparere vel nigram flammam in materia craſſiore, candidiorem & clariorem in ſubtiliore, & cæteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræſentare. Apparent etiam hujuſmodi phantaſmata (Galli vocant *des Advis*, Germanni *Stallichten*, alii Drucklichter) vel inter equorum aures, vel ſupra verticem hominum vino, ira, vel alia ex cauſa efferveſcentium; item iuxta ſepulchra, buſtuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viſcoſæ exeunt exhalationes; quæ, ſicut dictum, motu illo inflammantur, præcedere vel ſubſequi viatorem putantur, quia progreſſu citatiore homo aerem commovet; idcircò ſi conetis apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulſæ. Legi Nuperum ſcriptorem Iuriſconſultum *d*, qui cenſet hæc omnia dæmonum eſſe ludibria, & his ignibus malum genium inſitum eſſe. *cur enim alioqui homines ſic*(ait)*pelliciunt in ſtagnorum fluminum voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt; ſed fit, quia nocturnum ſilentium, & flammæ novitas ignaris cauſæ metum ac conſternationem inducunt; & faciunt à via aberrare, & ſic in malum aliquod rueré, præſertim in flumina vel ſtagna. Natura enim ſua hi ignes (ut flammæ quas Æthna eructat in fretum feruntur) etiam voluuntur verſus aquas (*ut rectè Leloyher obſervavit libro primo, de ſpectr. c. 5.*) ideò qui perturbati ſeu conſternati vel ducti curioſitate, hos ſequuntur ſæpè ſubmerſionis periculum ſubeunt. Si qua coactio extrinſeca ad ſequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non eſt, ſed à dæmone. Nam non neget quandoq; poſſe fieri, ut his ſe flammis dæmon adiungat. ſed cùm naturalem cauſam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigioſas cauſas confugiẽdum. Cur verò his non uſtulentur equorum aures, vel hominum capita, cauſam putarim; quod ex ſententia veterum philoſophorum,

a *Plutarc. li. de defectu oraculor.* b *Plin. lib. 37. cap. 4. & D. Aug. lib. 11. de ciu. Dei c. 4.* c *vide Vir. Æneid. 2. Liu. lib. 1. Plin. lib 2. c. 107. Obſequentè de Prodi.* d *Libr. 2. dæmonolat. cap. 3.*

ſophorum, *a* ignis duo ſunt genera (ſeu partes potius) flamma & pruna: prunæque proprium ſit, vrere ac non lucere; flammæ verò, lucere & vrere, quando perfecta eſt flamma; quando verò imperfecta (ut de qua agimus) tunc tamen poſſit lucere; licet vim urendi non habeat. Et nomen ſatis indicat, hunc non verum eſſe aut perfectum ignem, ſed quid igni ſimile, ſicut caprificus & ficus fatua non vera eſt ficus, ſed degenerãs quid & ficui ſimile. Confirmant, quod narrant *b* ad aquas Scantias flammam exire: quæ invalida ſit quando tranſit, nec longè in alia materiâ queat durare: & ſuper hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternum virere cernitur: quod non foret, ſi hæc flamma vera perfectaque foret. Talis etiam albus ille qui poſt tempeſtatem nautis apparet, & ſuper malum, naviumque armenta ſidens, nihil adurit: Gentilibus Dioſcurorum ſeu Caſtrorum alba ſtella, nobis *S. Telmus* dicitur. *c* Videte nunc inſignem mathæologi Lutheri Meteorologia. *commentar. in c. 9. Ge. fo.* 146. de iride diſputans, non contentus Iridem cum Halone vel Corona confudiſſe. ſubdit: *Ego non dubito ſaltantes capras, volantes dracones; lanceas, & ſimilia eſſe effectus malorum ſpirituum in aere ſic ludentium, ut aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in navibus apparentes iudicarunt Caſtorem & Pollucem eſſe. Et apparet aliquãdo luna ſuper aures equorum. Hæc omnia certum eſt eſſe ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille per *certum eſt,* & *non dubito,* nulla reddita ratione philoſophiam evertit: eodem jure, quo fidem; ut in Deum, ſic in naturam jus ſibi uſurpans: *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas: aut ſi lunam vidit equorum auribus inſidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc cenſet *eſſe unam firmiſſimam & certiſſimam* (verba ejus ſunt) *demonſtrationem, quod omnes illæ impreſſiones, ut vocant, ſint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, ſecundum illum, Dei; cætera dæmonum ſunt. Gaudeant tali Doctore, qui amant deſipere. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanam edentibus vocem, & de reſecto cadaveris cũ humero coſtiſque brachio dextro, in uſum luminis nocturni: cujus extremi digiti flãma ſulphurea ac violacea tantiſper arſerunt, dum ſtriges venenum malum totum dormienti infudiſſent, idq́; quod conſtituerant totum perfeciſſent, demum flamma extincta tã integros illibatosq́; manſiſſe digitos, quam ſi lumini fomitem nullũ antè præbuiſſent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius *d* aſſeverat, id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claud. *e* canit in Aethnæ cacumine nives illæſas permanere, quia vaſtum illud incendium *ſub nivibus ſervare fidẽ, & lambit contiguas, innoxia flamma pruinas,* hoc nõ eſt fabuloſum (ſuffragantur enim hiſtorici, philoſophique *f*) ſed eſt abditum naturæ ſecretum, fortè, an quòd flamma nimis violenta propulſione ejecta, minus activitatis habet in-

V cir cum-

a Galeni l. 4. de ſimplic. medicum facultat. Platonis in Timæo & ipſius Timæi Lucri. b *Plin. d. c.* 107. c *vide quæ dixi commen. in Hercul. Fur. v.* 14. d *d. c. 3.* e *de raptu Proſcrip.* f *Strabo. Solinus. Plin. & Seneca.*

circumjacentia, quæ tam obiter attingit? quod ſi verum eſt, pertinent ad poſteriorem activitatis impediendæ modum. Alter enim modus hujus impedimenti fit per aeris interjecti celerem ac violentum motum, quo impeditur actio naturalis, ne ſe in objectum inſinuet. ſicut ſolemus moto aere fumũ, ne noceat oculis abigere, ſicut etiam diabolus effecit, ne diffluerer aqua, quam Tuſcia Veſtalis cribro portabat. a Sic flammam tinctam atri dæmonis ſpectrum impedivit, ne Jovis Apumeni fanum abſumeret, donec divino miraculo aquæ benedictæ aſperſio dæmones abegit. b

Sic ad Medeæ incantationes taurorum flammivomorum halitum innocuum factum Poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur ſimulare. Scit ſanctos *per fidem* (ut ait Apoſt.) *impetum ignis extinxiſſe*. Heb. 11. v. 34. ut fecerunt tres pueri Hebræi. *Dan.* 3. ut fecit B. Franciſcus de Paula, aliique uno contentus ero exemplo, in quo, cũ fide, meritum quoq; religioſæ ſeu cæcæ obedientiæ reſplendet. Scardeonius ita ſcribit: *Accidit aliquando fortè fortunâ, ut præpoſitus quidam prædicatorum D. Auguſt. illic apud hos* (Ieſuatos D. Colũbini ſectatores) *ad prandium invitatus accumberet: qui amotis epulis, ſemotiſque arbitris, dataque loquendi venia, cœpit de Dominico profeſſionis merito copioſe admodum, arroganterque diſſerere: tacite exprobrãs eis, quod profeſſionem trium votorum, cum inter cœnobitas connumerarentur publicè, palamque cum cæteris monachis ſolitâ non profiterentur forma. Ad id Ieſuitarum præpoſitus, homo idiota ſanè, ſed prudens & dilectus Deo argutè reſpondit: Vis* (inquit) *Pater, quoniam in hos ſermones incidimus: utrum unus ex noſtris fratribus, ita ſimplici quodam modo Deo oblatus: an comes iſte tuus, publicè tria vota profeſſus, ſuperiori ſuo obedientiam exhibeat ſinceriorem? Annuit ille ignarus, quidem, libens. Tum Ieſuita ad hunc noſtrum Marcum quam primum converſus, qui ibi fortè accumbentibus miniſtrabat, ait: Marce frater, hi ſodales noſtri frigent: in virtute ſanctæ obedientiæ adferas huc eis citò è coquina nudis manibus ardentes prunas, ut confeſtim calefiant. At ille haud cunctabundus* (*ut erat ad obedientiã promptus*) *nihil fore credens, quod fieri non poſſet, ſi ſub obedientiæ præcepto mandaretur: feſtinus nihil hæſitans à coquina ad menſam ardentes prunas quã plurimas ambabus manibus iunctis, abſque ullo detrimento aut læſione ſui portavit; utrique eas porrigens ad frigus tollendum: quas iterum, iubente præpoſito, cunctis admirantibus ad locum unde detulerat deportavit. Hinc præpoſitus ille Dominicus ultra modum obſtupefactus comitem ſuum intuetur, quaſi idem eſſet illi ilicò precepturus. At ille cognita re nihil cunctandum ratus, quam primum in hæc verba prorupit. Pater Reverende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, adferam, ſi voles, ignem, prout ſoleo, teſtula, non manibus.*

At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra ſe ſtupebant: hinc repentino comitis reſponſo delectati, ſe mutuò inſpicientes ſubriſerunt. Subrideat fortè & aliquis Ieſuitarũ hoſtis hæc legens. At Scardeonius Ieſuita nõ fuit, quin & Ieſuitarum tenuem admodum cognitionem

a *Valet. Max l.* 8 *Tertul. Apolo. c.* 22. *Minucius in Octavio,* *D. Aug. l.* 10. *de ciu. Dei c.* 16.
b *Theodoret. lib.* 5. *Hiſt. Eccl. cap.* 21.

tionem habebat, qui tum recens Patavium advenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Ieſu libr. 2. claſſe 5. fol. 95.* Ieſuitas autem in prædicta narratione *d. libr. 2. claſſe 6. fol. 113.* vocat eos, qui propriè *Ieſuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbanum, & ferè ad unum laici ſunt: nos auctorem habemus ordinis noſtri B. Ignatium Lojolam, & in ſingulis domibus multos Sacerdotes. Illi ab Urbano V. *Papa*, anno 1369. confirmati fuere: nos primũ à Paulo III. poſt annum 1540. illi *Ieſuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Ieſu* ſumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam *libr. de orig. religionũ. c. 33. & 35.* de nobis vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro Ribadeneyra, & P. Petro Maffeio accuratè deſcriptam. Erravit ergo Scardeonius in nomine, ut & cæteri; qui Ieſuitas cũ Ieſuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus *in Armill. aurea verb. religio. num. 4.* ſatis inconſideratè negat Ieſuitas proprie religioſos eſſe & auctorem laudat Abba. *in rub. de regular. num. 3.* qui tamen duntaxat ſcribit eos non propriè dici regulares: quod & ipſum falſum. nam Ieſuitæ utrumque ſunt Regulares; qui regulam certam profitentes: clerici ſunt religioſi, quia quidem tria vota etiam ſolemnia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominùs qui ea non emittunt, ſimplicium emiſſione religioſos eſſe PP. Maximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperitè Abbatis ſententiam excerpſit. ambo autem de Ieſuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Ieſuitis nulla dum erat cogitatio: libri ſunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab eis, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animadverſum. Veniâ plane dignus Fumus, ſi ante Soc. Ieſu inſtitutam ſcripſit. Venia indignus Baleus hæret. Anglus *in Lib. ſcriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis (ut illi ſolemne) fabellis, Theatinos eſſe, & Venetiis primum à Paulo Caraffa, qui poſtea Paulus IV. Inſtitutos. Minus tamen Mirandum: Anglo Calvin. nomen noſtrum ignotum fuiſſe, ſed planè miranda malignitas & ſtupor Pariſ. advocati, Papyrii Maſſoni: qui cum in noſtra ſocietate non paucis annis vixiſſet; ut rabula fori fieret, eam deſerens maledicentiæ quaſi tyrocinium fecit, in nomine noſtro inſectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapſodiis, ſcribit nos in Hiſpania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Ieſuinos* vocari, & ſic ipſe appellat: cum ne noviſſe videatur, & ut apoſtaſiam tegat, malè noverat, à quibus tàm malè tam malo exemplo defecit. Si tam parũ illi noti, undè, aut qua, in intima ſe arcana cordis iſte cordiũ & renũ ſcrutator penetravit, ut nihil vereatur affirmare: eos ſibi ſolos videri ſocietatem cum Jeſu contraxiſſe: & in eo nimium ſapientes eſſe, quod ſe putent cœlo vel ipſi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perſpexerat arcana, quo potuit pacto nomẽ ignoraſſe: ſi nec nomẽ noverat, nõ potuit ſe in hæc latibula profunda cordis penetraſſe. Teneo te Spiritus apoſtatice. Brutiorum brutus iſte mos eſt, ut quos flagitiosè deſeruerunt, quia diſciplinam non ferebant: illos infrunito ore & lingua virulenta conentur proſcindere.

ne non meritò tranſfugiſſe videantur. Ad rem redeo à diverticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum poteſtas in orbes cœleſtes ſidera & elementa?

FErendi ſunt Empedocles, Soſiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, ut quæſtione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes; ferendi, quia gentiles: ſed quis ferat hominem Chriſtianum, & qui Catholicus amat audire. In *parabata* vincto, ſic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo.
Siſtere ſydera verba potentem
Noctis poſſunt ducere lunam.

quod ethnicum eſt, ſtolidum eſt, & mere fabuloſum.

Primo, nec cœli, nec ſiderum motum ſiſtere, vel eorum ſtatos curſus retroagere magicen poſſe. hoc enim foret uniuerſi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum de lunæ detractione: non magis conſentanea rationi, quàm recentior noſtris temporibus ridicula populi cujuſdam opinio, arbitrantis lunam ab aſino epotam: quia pecus Arcadicũ de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, ut fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente ſubita nube luna velata videri deſiiſſet: ideò miſerum Sileni vectoré in carcerem conjecere, in equuleum egere, & alvo reſciſſa, ut lunam mundo redderet, ſæviſſimè exenterarunt *a*, Concluſionem noſtram D. Auguſtin. confirmat. *b* Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione cauſæ, cur luna naturaliter deliquium luminis patiatur teſte Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta cuius fragmentum, ut à Turnebo *d* accepimus, digniſſimum eſt, quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incurvus per pondera terrea nitens.
Dicam qur feſſo liveſcat circulus orbe,
Purpureumque iubar nivei cur tabeat oris.
Non illam, ut populi credunt, nigrantibus antris:
Infernas ululans mulier prædura ſub umbras
Detrahit altivago è ſpeculo; nec carmine victa,
*Vel rores tygias **
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Quà citimus limes diſpeſcit turbida puris,
Inviolata meat: ſed vaſto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet umbriferis metis, tum ſidere caſſo
Palleſcit teres umbra rotæ: dum trãſeat axẽ.
Aggerei velox tumuli, ſpeculoque roſanti.
Fraternas reparat per cœlum libera flammas.

Addit poſtea multa diſertiſſimè, quibus hanc ſententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priſcorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco ſuo naturali in alium transferre: nec partes; quibus integratur mundus, tollere vel ſuo movere loco. Ratio eſt eadem, quæ præcedentis concluſionis, eſtq; ſententia cõmunis Theo-

a *Narrat. Vives comment. lin. lib. 10. de civ. Dei c. 4.* b *d. c. 4.* c *l. de precept. connubial.* d *l. 19. adverſar. c. 3.*

Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprian. ſcribens. Terræmotus tamen poſſunt efficere: nempè immiſſo quopiam vehementi ſpiritu in cavernas terræ, vel vehementer agitato aere, qui in terræ viſceribus eſt incluſus. Non id poetæ tantum aſſeruerunt, ventis magos imperare: ſed & Philoſtratus, dum ſcribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidiſſe: quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clauſis ſerenitas & tranquillitas aeris redibat. Sopater quoque Philoſophus, affectus ultimo ſupplicio fuit, quòd accuſaretur carmine magico ventos vinxiſſe, ne annona Byzanitum inveheretur. a De Empedocle, & Rege, cui cognomen, *Pileus ventoſus*, iam diximus.

Tertiò, quod huic affine eſt, poſſunt Magi tempeſtates ſedare, poſſunt excitare fulgura, & tonitrua, grandinem, & imbres, & ſimilia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Iriſit hoc olim Seneca Philoſophus b ita ſcribens; *Illud incredibile Cleonis fuiſſe publice propoſitos* χαλα ζοφύλακας *ſpeculatores futuræ grandinis. Hi cum ſignum dediſſent, adeſſe iam grandinem, quid expectas, ut homines ad penulas diſcurrerent, aut ad ſtoreas? Immò pro ſe quiſque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes alio declinabant, cum aliquid guſtaſſent ſanguinis.*

Hoc rides? accipe quod rideas magis, ſi quis nec agnum, pullumve habebat: quod ſine damno fieri poterat, manus ſibi adferebat, &, ne tu avidas aut crudeles exiſtimes nubeis: digitum ſuum bene acuto graphio pungebat, & hoc ſanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando ſe avertebat, quam ab illo, in quo maioribus hoſtijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri ut homines ſapientiſsimos decet, negant poſſe fieri: ut cum grandine aliquis paciſcatur, & tempeſtates munuſculis redimat, quamvis munera & Deos vincant.

Alteri ſuſpicari ipſos aiunt, eſſe in ipſo ſanguine vim quandam potentem avertendæ nubis ac repellendæ Sed quomodo in tam exiguo ſanguine poteſt eſſe vis tanta, ut in altum penetret, & illam ſentiant nubes? Quantò expeditiùs erat dicere, mendacium & fabula eſt? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura providendæ tempeſtatis, quod negligentia eorum vineæ vapulaſſent, aut ſegetes procidiſſent. Et apud nos in XII. tabulis cavetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Redis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri, tam palam eſt, ut huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola intranda ſit. quàm fortiter aſſerit, quod ignorabat? aerem verberat, ipſe falſas comminiſcens cauſas quas refutet: nihil horum dicturus, ſi hoc pacto cum dæmone fieri ſciviſſet. Audierunt hoc & legere ſæpiùs recentiores illi, qui negant, tàm Catholici, c quàm hæretici, d quorum potiſſimæ rationes ſunt, ab homine nec unam aquæ guttulam gigni poſſe; quaſi verò dicamus, ſolum hominem ſuis iſta viribus perficere: ſed id dæmoni aſſcribimus ex pactis conventis operanti. Addunt nos impiè dæmoni adſcribere: cùm in SS. pruinæ, grandinis, pluviæ & ſimilium origo adſcribatur Deo. Quod non ig-

a *Eunapius de viris Phil. & Suidas.* b *li. 4. natur. quæſ.* c *Calcagninus* [illegible] *onzinibus* [illegible] *que* d *VVierus medicus. & Fodemannus iuriſta.*

notabamus; ut nec illud plurima paſſim in S. S. tribui Deo, quæ tamen conſtat humanas vires non ſuperare: ut percutere, occidere, ſanare. *a* Sed nimirum Deus hæc omnia facit ut cauſa efficiens principalis, independens, ut univerſalis: creaturæ verò, ut cauſæ efficientes, particulares, dependentes, ac minùs principales. Ulricus Molitor, *in Dialogo Auſtriaci*, paululum deflectit ab aliorum errore, & ingenioſè comminiſcitur, diabolum quidem non poſſe aerem turbare, grandinare, &c. cùm vult; nihil tamen adferr ad probandum, cur id nequeat: ſed quod quando futuram prævidet tempeſtatem, tunc ſagas impellere ad faciendũ ea, quæ procurandæ tẽpeſtati facere cõſueverunt, & iis perſuadere rebus ſeu factis illis hanc vim concitandæ procellæ ineſſe; non nego, poſſe id aliquando contingere, ſed ut plurimum aliter fieri contendo. Nã ſagæ unanimiter confitentur, ſe quandocumque lubet hæc poſſe perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicibus & invitæ coguntur: ſequitur enim effectus, dæmon ergò id ex pacto condicto ad ſignũ concurrens perficit. Fallitur etiã Molitor, nimis ieiunè & frigidè hic & toto libello diſputans, dũ probat, ſine Dei permiſſione hoc dæmonẽ non poſſe, quis unquam Catholicorũ hoc non aſſeruit? omnes clamamus permiſſionẽ Dei neceſſariam eſſe: at contendimus Deo permittente, & cauſis naturalibus non impedientibus dæmonẽ id, quando vult poſſe, licet alias tum tempeſtas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio, *Burchardus libro decimo nono. Decret. titul. de arte magica. verſ. credidiſti unquam*, idẽ negavit, & cenſuit magos id credentes eſſe ſuperſtitioſos, ſuperſtitioſi ſunt, quia magi: item ſi credant ſe hæc etiam non permittente Deo poſſe; immò & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè ſentiunt, ſi ſuppoſita Dei permiſſione, vi pacti, ſe id per dæmonem poſſe facere arbitrantur. Et hæc omninò ſequenda, quæ eſt communis ſententia Theologorum, & Iuriſconſultorum *b*, probatur Primò, ex S. S. Nam ibi Satanas *c* facit ignem de cœlo decidere & abſumere ſervos ac pecora Iobi: excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias convivantes ruina oppreſſit: quæ diabolum mer ibi feciſſe patres orthodoxi docent *d*. Deinde grandinẽ *e* qua Ægyptij puniti, expreſsè S. S. dicit per malos Angelos immiſſam *e*. Tertiò ſe offerunt quatuor angeli ſtantes ſuper terræ angulos: ventorum flatus impedituri, & ſic damna viventibus illaturi maxima *f*: quos eſſe genios alaſtores plerique Sanctorum cenſuerunt *g*. Denique cur ab Apoſtolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potiſſimum propter magnam in aerem poteſtatem. Hoc confirmat non modo lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & Divus Auguſtinus *h*: ſed & Imperarariæ & Pontificiæ ſanctiones *i*. Confirmant

& ij.

a *Deut.* 31. *v.* 39. 1 *Reg.* 2. *v.* 6. *cum ſimil.* b *quos citat. Binsfeld. q.* 40. *in l.* 4. *C. de malefi. & mathe. cui addo Holozad. li.* 1. *de vera & falſ. pro py. c* 19. c *Iob.* 1. *v.* 16. & 519. d *And. Cæſarienſ. in c.* 3. *Apoc. verſ.* 13. *D. Thom. & alii in Iob* 1. *v.* 19. e *Exo.* 99. *Pſal.* 77. *v.* 49. *de quo ibi Opt. D. Auguſt.* f *Apoc.* 7. *v.* 1. *recogn. D.* g *D. Cle. li* 4. *Hie. l.* 7. *in Eſ. D. Aug. l.* 5. *contra Iulian. c.* 3. *Strabus in Apo.* h *Plin. li.* 28. *Nat. hiſtor. c.* 2. & *l.* 30. *c.* & *D. Aug. l.* 8. *de ciu. Dei. c.* 19. i *l. multis* 6. *C. de malefic. c. nec mirum* 16. *q.* 5. & *bulla Innoc.* 8. *cont. maleficos.*

&ij: quos citavi Patres omnes; Clemens, Hieronymus, Auguſtinus, Andreas, Strabus, Divus Thomas, & alij: præterea complures, *ut Orig libr. octavo cont. Celſ. Ioan. Salisberienſ. libro primo, capite decimo, Henricus Theutonicus, quem ſequitur Cantipratenſis libro ſecundo, cap: 57. part. 29.* Quartò probatur hiſtoriis & exemplis, de ventis & tempeſtate ſedata à Magis tempore Xerxis, teſtis eſt Herodotus *a*. De Finnis & Lapponibus ſic ſcribit Olaus *b*: *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte ſacratos, quorum primo ſoluto placidos ventos, ſecundo vehementiores, tertio vehementiſſimos ſint habituri.* [Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtijs Eteſias æſtivo tempore elicere, & ſic ſuavi frigore ſqualorem & ſterilitatem ab agris arcere *c*: de pluvijs cœlò devocatis per Magos, plena ſunt veterum monumenta *d*. Pluviam etiam Cianitæ Indi ridiculo ritu ſic procurant; ut in Epiſtolis Peruanis noſtrorum, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpſit Gaſpar Stirillius: *Quando pluvia indigent, Magus quiſpiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, ut omnes ad montem conſcendant: quo poſtquam pervenerunt, ut quilibet conſueto more à cibis abſtineat. Eſt autem eorum hoc ieiunium, ut à ſale pipere, cibis coctis contineant: quod ubi factum eſt, voce intenſa & clamore ſummo ſtellas invocant, aquamque precantur, & ad terras, caſtellumque paganum ſeſe vertunt; potionem quandam manibus tenent; quam ubi nobilis alicuius adoleſcentulæ manu porrectam ebiberint: ita à ſenſibus abducuntur, mentiſque impotes fiunt: ut mortui videantur: ſed ubi in ſe redierint, mel aqua & maizo miſcent, quibus permixtis nubes aſpergunt. Die ſequenti nobilem aliquem, aut conſpicuum & venerandum quempiam ſenem in lectum deponunt. ſubiecto lento igne, atque ubi ſudare cœperit, ſudorem vaſe excipit Magus, anſerino ſanguini admiſcet, atque ex radice expreſſa aquæ rurſum in aera iactat, nubes ut tingat: rogat, per ſudorem, ſanguinem, & aquam, ut deſideratam pluviam largiantur. Quod ſi caſu ea eo die quo ſunt ſuperſtitioſi pluat, gratias agunt ſtellis, magumque multis, muneribus ornatum efferunt.*] Tantò nimirum Diabolus facilius ſtat pacto, quando pluvia vel grando in perniciem aliorum depoſcitur, ut vix unquam fallat; quam quando in commune bonũ, quod hi poſcunt Indi; quos ut plurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quam noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

Nemini porro videri debet mirum de aqua: cum Pauſanias ſcribat, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippæpis ſolitam barbarico carmine educi. Recentiora exempla nuperi ſcriptores prodiderunt. Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtrarum ſtrigum tradit Remigius, *libro primo, dæmonolatr. cap. 25*, his verbis: *Hoc certè memini teſtatum ſpontanea & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me duumviro damnante incendio crimen ſortilegij luerunt: ſtatis certiſque diebus ſolitos ſe convenire gregatim ad ripam vel ſtagni vel rivuli alicuius, maximeque ſi quis eſſet quem ſolitudo prætereuntium oculis ſepoſitum haberet: atque illic aquas, accepta à dæmone*

virga,

a *Lib. 7.* b *Li. 3 c. 16.* c *Victori. li. 19. Varia lect. c. 21.* d *Panſa in Arcadic. Dion. Caſsius l. 56. Xiphili. in Anton.*

virga, tantiſper diverberare, dum vapores fumoſque abunde excitarent; quibuſcum una ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatum, ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere: quod poſtquam vna cum dæmonibus ei eſſent involuti, agerent pellerentque quæ erat libitum, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterent.] Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quàm quod diverberatione ſua ſe putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit; & ſtriges effert per aerem in ipſis nubibus & ne præfocentur, præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dæmone differente, ex nubibus in terram decidere poſſe? ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic undam diverberent, in eam imittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluſerit; vel etiam lapides, ad eã magnitudinem, quantam volebant grandinem decidere: Interdum candelas tantiſper in ſtagnum devexas, ac lumine pronas tenere; dum ſtagnum affatim guttis illis defluentibus imbuiſſent; pulverem præterea medicatum in aquas ſpargere. Vt plurimum uti ad diverberandam aquam virgis nigris à dæmone datis, & his conſtantiſſime aquam flagellare, & diras ſimul verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confeſſæ, dolia tranſverſa per nubes à ſortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo deſtinarunt ſuperimpendeant: tùm dirumpi illa in ſaxa & flammas, & veloci impetu obvia quæque vaſtare ac conterere. Multa refert idẽ exempla, *d. cap. 25 & libro eodem cap. 26.* addam duo, unum lepidum, horrendum alterum. In ditione Trevirenſi ruſticus fuit, qui cum filiola ſua octenni, caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudavit, quod aptẽ hoc munus obiret illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat, pater, quod id foret ſciſcitatur, ſecede paululum, inquit, & in quam voles horti partem ſubitum imbrem dabo, miratus ille: age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (ut cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubitò pluviam de nubibus in condictum locum. Quis (inquit obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium perituſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, invitatum ſe ad nuptias ſimulans, uxorem cum gnata, feſtinè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum devehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas, hoc mihi fide digniſſimorum virorum narratio ſuggeſſit: ubi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi. Sic intelligendum illud Propertij, de anu, quæ ſaga, *lib. 4. eleg 5.*

Quippe & Collinas ad foſſam moverit herbas
Stagnaſque currenti diluerentur aqua.

Sequens exemplum Iovinianus Pontanus memoriæ mandavit *a*. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maſsicorum montium exitum ſitæ, ſubiectum, Andegavenſium factioni favens, arcta obſidione premebat, & defectu*

a *li. 5. belli Neapolit.*

defectu aquarum prope ad deditionem compulerat: cùm quidam impij ſacerdotes magigicis artibus imbres elicere auſi ſunt. Inventi enim ex oppidanis atque obſeſsi ſunt, qui nocturnis tenebris deceptis caſtrorum vigilijs, per aſperrimas rupes partim profecti ad littus, trahentes ſecum imaginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam prius ac diro proſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immiſerint: cœlo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempore ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſsimi, dum ſatisfacere prophanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium ſecuti (quo, ut dictum eſt, in huiuſmodi elici imbres putantur) aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquam agenti animam, cecinere funeſtum carmen, poſt divina Euchariſtia in illius os palatumque iniecta conclamatum aſinum funereis cantibus vivum tandem, ibidem pro templi foribus humavere. Hic verò vix dum profecto ſacro, obnubeſcere aer, ac mare agitari ventis cum cœpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux eriperetur, tonitru cœlum terræque horreſcerent, volitarent evulſæ ventis arbores, diſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus: prorupit tanta è nimbis pluvia, imbreſque tam validi, ut non ciſternæ modò colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed arentia ſaxa, rupeſque exuſtæ ſolibus, torrentes undequaque prolapſos diffunderent. Ita Rex, qui ſola in ſiti potiundi oppidi ſpem collocaverat, fruſtra ab ea habitus, ad Savonem vetera in caſtra rediit.] Eo lubentiùs iſta adſcripſi, ut monearis mi (Lector) ritus, qui per abuſum, & prælatorum negligentiam quaſdam in regiones irrepſerunt, trahendi crucifixi, & ſanctorum imagines, ut ſancti Martini, ſancti Vrbani, ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda commoda anni tempora, contra quos in Cantabria librum de ſuperſtit. Martinus de Arles edidit, videri initium accepiſſe à ſuperſtitione magica, & taciti pacti iure quã optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit *a* Conſtantinopolitanos, ſuaſu cuiuſdam Magi, D. Virginis imagine in mare demerſa, Saracenorum claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animadvertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe: hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canon Concilij Bracarenſis primi. *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates, propria auctoritate facere, cum Priſcilliano.* Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos, qui cenſebant eum primum eſſe principium, & virtutem creandi has res habere diabolum, eaſque producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica, & Mago Priſcilliano digna.

At quod à nobis nunc aſſeritur, id divinæ & humanæ ſapientiæ placitis planè conſentaneum eſt, & experientia compertiſſimum, non de pluvia, & grandine, & ventis tantum: ſed de fulmine quoque, cuius eadem ratio eſt. Andreas Cæſalpinus Peripateticus, *in Dæmonum inveſtigatione capite undecimo,* ita ſcribit: *Viri reperti ſunt, qui non ſolum grandines, ſed & fulmina concitabant, non tamen lædere poſſe fatebantur, quoſcumque vellent: ſed eos tantum, quos Deus dereliquiſſet.* (hoc eſt, ſic reor, qui per mortale

X pec-

a *lib. 23. Spec. Hiſt. c. 147.*

peccatũ Dei gratia excidiſſent.) *Eorũ m quidam hunc modum ſervabat; in campis Principem dæmonum invocabat, orabatque, ut aliquem ex ſuis mitteret, qui deſtinatum à ſe percuteret fulmine: cui poſtea in bivio pullum nigrum immolabat & in aerem proijciebat: quem cum poſtea dæmon aſſumpſiſſet, procellam acerrimam concitavat cum fulmine. ſed raro in hominem deſignatum cecidiſſe.*] Nimirum plus dæmoni Deus ſolet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, ut tempeſtates, ſic & tenebras excitare poſſunt legi apud Marcũ Venetum *a*. Tartaros adeò pollere dæmonum præſtigijs; ut tenebras cum velint, & ubi velint, inducant: ſemelque à latronibus hac arte ſe circumventum vix evaſiſſe. Haitonus quoque narrat *b*, prælio inclinatam Tartarorum aciem à vexillario Mago: qui præcantatione tenebras hoſti obſcuriſſimas offudit; reſtitutam viciſſe.

Quintò, poſſunt aerem & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalemque reddere iuxta Origenem d. l. 8. & probatur ratione, quia poſſunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis eſt Italiæ Avernus, aut Iudææ mare mortuum. De aqua id facilius eſt creditu: de aere probatur, quia licet aer continuò fluat, vim tamen habet imbecillam ad reſiſtendum; ſed levi momentò frigeſcit ac caleſcit. ſic enim idem in autumno manè frigidus, meridiè calidus, ſerò tepidus, qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus legatione fungeretur apud Iſdigerdem Perſarum Regem, & Epiſcopo pictatis nomine faveret Iſdigerdes: Magi, timentes ſuæ religioni, quacumque Rex eſſet tranſiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamque confingunt; comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices: ſed deprehenſi, re penitius cognita Magi ſupplicio affecti ſunt.*] *Ita Nicephorus libro decimo quarto; Hiſtor. Eccleſ. c. 18.*

6. Poſſunt Magi impedire ignis activitatem; ita ut quis innoxius per prunas ambulet, & non comburatur (niſi Deus impediat; ut ſolet in ſummo damnatis ad ignem.) Sic enim olim Dianæ Caſtabalis ſacerdotiſſæ non lædebantur ab igne (Strabo libr. 5) Sic Hirpi in Phaliſcis per ignem illæſi ambulabant, teſtibus Strabone lib. 12. & Plinio lib. 7. cap. 2 Sic poſſunt facere ne quis aquis mergatur, ut quotidiè videmus fieri in Proba aquæ frigidæ: poſſunt fluvios ad tempus ſiſtere, fontes venis exſiccatis durare; ſcopulos & ſaxa novis fontibus terra productis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, ut retrofluere videantur, quod ſuis temporibus accidiſſe Plinius *c* fatetur. Denique poſſunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere: quæ etſi videantur prodigioſa, ſunt tamen naturalia: ut congregare in cavernis montium mineralia aluminoſa, & nitro commixta ſuccendere, & ſic ſubitam excitare nubem, quæ ad mediam aeris regionem elevata, ibi tandem in imbrem reſoluatur.

a *in peregr. Aſiatica.* b *in hiſt. Sarmatarum.* c *l. 2. cap. 103.*

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa ſeu fortunæ bona?

HOrum cum ſint homines avidiſſimi, præcipuæ quoque ſunt dæmonis illecebræ, nos ſigillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

1. Nemo dubitat greges & armenta poſſe perimere: quod faciunt ſparſo, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon beſtiarum ſubit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel diſcerpit: nonnunquam & laudatione ſola, dæmone interea clanculum perniciem adferẽte, Nec aliter admittẽdum, quod Gellius ſcripto prodidit a. *Id etiam in iiſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoque in libro Plinij Secundi naturalis hiſtoriæ 7. legi: eſſe quaſdam in terra Africa familias hominum voce atque lingua effaſcinantium: qui, ſi impenſius forte laudaverint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia.*]

2. Poſſunt meſſes & fructus alienos pellicere & aliò traducere: ut narrant Servius, *in Eclog. Virg.* Apuleius *in Apolog.* & D. Auguſt. *l. 8. de civitat. Dei.* nec mirum, cũ id ſolo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione ſuſpicari; hoc fuiſſe Dardani Magi inventũ, ſiquidem Turnebus etiã b cenſuit à Dardano vocatos, *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eò quod, vel crediti, vel inſimulati magis artibus alienos acervos in ſua horea traducere. Superioribus annis cum Moguntiaci degerem. Treviris affecta fuit ultimo ſupplicio ſaga nominis notiſſimi: quæ in domus ſuæ pariete impacto epiſtomio, lac omne vaccarũ alienarũ eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrimè lac eò trãſportabat.

3. Facilius poſſunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris ſterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accerſunt, ille fruges mox perdit & anni proventum, ſic intelligenda iſta, Ovid.

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam:
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ:
Ilicibus glandes, cantataque vitibus uva
Cecidit, & nullo poma movente fluunt.

Solent (teſte Remigio) acceptum à dæmone minutum pulverem ſpargere, undè crucæ, bruchi, locuſtæ, limaces, campe, & id genus peſtes agrorum & hortorum confeſtim enatæ, omnia devaſtant & depopulantur ſata olera, fructus, ipſaque interdum gramina: interdum muriũ copiam hoc facto excitant, qui ilico in terram ſe abdunt, & germina radiceſque omnes abſumunt: interdũ iumentis œſtrum immittunt, à quo tandem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur, interdum lupos illiſo quodam in arborem gramine ex arboris, ut videtur cavo educunt, eo in quod volunt ovile, gregemque abigunt, undè non niſi gravi ſtrage illata revertantur: horum omnium iudiciarias confeſſiones idem Remig. exhibet, *l. 1. c. 21. & 24.* & cenſet tùm à dæmone non produci

a *l. 9. Noct. Attic. c. 4.* b *l. 9. advit, cap. 16.*

de novo has peſtes, ſed undique celeriter ab eo collecta in unum locum congregari, quod quin facere poſſit, nihil eſt ambigendum. Lupos illos: quia gregi & ovili certo ac definito, & cui iuſſi, & quantum vult iubens, nocent & inſidiantur, veriſimile videtur, dæmones eſſe, qui ſpecie lupina talem pauperiem faciunt. Locuſtas, & reliqua inſecta, & mures: quia ex putredine naſci poſſunt: nihil vetat, quin activa paſſivis applicando, dæmonem producere ex materia diſpoſita poſſe cenſeamus, tempore tamen ad id requiſito: quod breviſſimum etiam ipſi ſufficiat.

Recentia exempla quotidiana ſunt, & ab alijs congeſta plurima *a*. Et legi in Hiſpania literas Inquiſitorum qui tum Pompeiopoli verſabantur, & id ſe conſtanter comperiſſe teſtabantur; & convincit auctoritas ſummorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exſtant: Innocentij octavi ad Inquiſitores Alemaniæ, Iulij ſecundi ad Inquiſitorem Cremonenſem, & Hadriani ſexti ad Inquiſitores Lombardiæ, *Vide Spineum q. de ſtrigib. c. 15.*

4. Poſſunt igne domos abſumere, ut contigit integro oppido Sciltochio, quod in Suevia anno *1533.* fuit à quadam ſaga concrematum, *b*.

5. Poſſunt alienæ famæ nocere, multis modis, primò, dæmoniacis præſtigijs & ludificatione ſenſuum: ut Cenomanenſis ille Triſcalinus: qui inſimulavit parochum geſtati ſub brachio chartarum luſoriarum pro breviario manipuli; quod & ipſi parocho perſuaſit: fecitque, ut rubore ſuffuſus, volumen abijceret: talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycoſthenes *in prodig. anni 858.* & dæmon alius ſanctum quendam monachum in Luſitaniæ Santareno exhibens, de quo *infr. l. 6. c. 2. q. 3. ſect. 3.* Poſſent etiã, quod tenet Cumanus, *in lucerna inquiſ to. n. 13. in fine*, aſſumpta hominum innoxiorum figura in conventibus ſuis comparere: ſi Deus id non impediret: quem id hactenus permiſiſſe mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ: in quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti & conſpirationis fœderatæ, poteſt & ſolet exhibere ſagas etiam abſentes, ut rectè Petrus Loyher. *l. 2. de ſpectr. c. 5.* contra Alciatum diſſervit. Quinimò ſagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius ſeu pacti ſunt expertes & alieni, repræſentare in conventibus ſe non poſſe; quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide quam dignitate, Trevirenſis Suffraganeus Petr. Binsfeldius *c*, ſatiſque manifeſtum eſt pertinere ad divinam providentiam, ut in innocentes nihil tale perfidia poſſit: ſi verò ad tempus breve aliquando conſimile quid Deus permiſerit: mox ſanè dæmonis technas, ut araneorum telas diſijcit, & innocentiam ſartam tectamque tuetur: quod legimus de Beato Silvano Epiſc. Nazareno *d*: & de B. Kunegundi (apud Krãtzium) ſic diffamata per dæmonem de ſtupro: de multitudine illa dæmonum, qui nocturnũ convivium celebrabant, & ſe hoſpitij vicinos atque vicinas falſis larvis mentiebantur: ſed fraudem D. Germanus patefecit *e*. Facilius Deus permit-

a *Vairo l. 3. de Faſcino. cap. 1. Binsfeldio & aliis.* b *Lycoſt. l. de prodig.* c *de confeſſ. maleſic. in fine.* d *in legenda D. Hieron. ſi fides huic legendæ conſtaret.* e *in vita S Germani.*

permittat eos repræſentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamē negandum, abſolutè poſſe dæmonem innocentum exhibere formas, ſi Deus ſinat: qui cum id ſinit, vel fraudem mox aperit, ut dixi, vel propter alia peccata in eorum remiſſionem, vel ad maius meritum & gloriam ſufferentiæ, id permittit, *Vide, Bartol. Spineum quæſt. de ſtrigibus c. 14. & apolog. 3. c. 3.* Denique poſſunt famam lædere: inſtrumenta maleficij certis locis reponendo: ubi ea innocentes iſti, quos volunt diffamare, putentur abſcondiſſe: ut ſic illi pro maleficis habeantur. Invenio id fecisse Mā mon dæmonem, obſeſſorem B. Euſtochiæ virginis Patavinæ: quam Deo maioris gratiæ & gloriæ cauſa toto vitæ tempore, quod illa patientiſſime & ſanctiſſimè tranſegit, energumenam eſſe permiſit: & cuius defunctæ corpuſculo inſcriptū indelebili charactere inventum, nomen Ieſu fuit. Lege Bernardin. Scardeonium. *l. 2. Antiquita. Patavinæ cività claſ. 6. fol. 121.* Item poſſunt famam lædere peccata occulta revelando, ut ſolent energumeni, vel falſo inſimulando, ut tempore Ludovici II. Imperat. fecit quidam in Germania, quod narrant Sidisber, & Vincen. Belluacenſ. *a* & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, ut narrat Metaphraſt. apud Surium, *Ianuar. 5.*

6. Poſſunt exhibere convivia, vel phantaſtica planè, ut arbitror fuiſſe Ægyptiorum, de quibus apud Origenem Celſus, & Brachmanum apud Philoſtratum: & Paſetis apud Suidam: & exhibebat ſuperioribus annis Scotus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, ut ſibi viſi, convivæ, mox fame verà cruciabantur: vel ex veris cibis: quos cum dæmon præbet ſagis, ut plurimum morticina ſunt, mali guſtus & odoris tetri, *b*, nimirum divina ſapientia rarò permittit ut ſuaves cibos apponat: ne gumijs hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra; ſal ut plurimum deeſt, ſæpè panis fortè an ut divinis myſterijs orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidiè coram Domino ponebantur *c*: & omnis victima atq; oblatio ſaliebatur *d*, nunc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtia paſcimur vivifico Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſive accidentibus velata, an hæc odij cauſa in ſalem, & panem: Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit, poſſe & ſalem, & panem, & benè ac opiparè conditos cibos apponere; rarò id facit: non rarò iubet invitatos ſymbolū conferre, & quemque quo vesci volet ſecum adferre: quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus *e*.

7. Quando Deus ſinit, poſſunt captivos carceribus & vinculis eripere, motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione: quod cum homines valeant, cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium *f* digna memoratu: *Anno Domini 1333. Fridericus dux Auſtriæ qui contra Ludovicum Bavarum Imperator delectus erat, inter Octingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludovico traditus, qui in arcem munitam eum aſſervandum miſit.*

a Sigisber. in Chron. Vince, in ſpec. hiſt. l. 15. c. 37. b Remig. l. 1. c. 19. ex iudiciariis confeſſionib. ſagarum. c Leu. 24. d Levit. 2. e Iona de Vaulx Stapuleti ann. 1597. f in Chron. Hirſaug.

miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem eductorum unius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergò dæmon ad Fridericum ablegatus avolat in Bavariam, formaque peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens: ſi ex captivitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille: Noli interrogare, quis ſim, quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin audaciſſimum, horror invaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniviſſet: ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittentem reverſus eſt: à quo increpatus, quod non adduxiſſet captivum, ordinem rei geſtæ narravit.] De Apollonio ſcribit Philoſtratus eum ſe cippo eripuiſſe: & Veſtales Romanorum ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiva, nondum urbe egreſſa ſiſtere. *a*

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu qui *Deus Sabaoth* eſt & cui placet victoriam largitur) præſtigiis, & induſtria varia, qua (ut & robore) plus cunctis mortalibus pollet, & urbes obſidione liberare (ut exemplo Marcoſano ſupra q. 11 probavimus) & expugnandas præbere, & in prælus victoriæ cauſam eſſe. non deſunt exempla, nec ratio repugnat, cum hominibus non rarò laus victoriæ meritò adjudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus evaſit, adeò ut divinitatis opinionem ſit adeptus, auctore Saxone Grammatico *b*, qui de Oddone Danico pirata ſic ſcribit *c*; *Abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpè navigia concitatis carmine procellis evertit, negotiatoribus infeſtus, clemens agreſtibus.*

Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hoſtilem hebetavit aſpectum, ut diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent: cominus verò ne ferrum quidem vagina extractum viſu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præſtigioſæ coruſcationis impatiens erat.] Similia de Biarmenſibus Olaus & de Haquino Norvego memorat Saxo: *d* de Bulgaris ita vincentibus Anaſtaſium Cuſpinianus *e*: de Tartarorum contra Polonos memorabili victoria Cromerus, his verbis: *Poloni Tartaros anno Chriſti 1240. ad Legnicam commiſſo prælio graviter urgebant, & fugientibus inſtabant. Erat in extimo Tartarorum agmine, inter alia ſigna, vexillum inſigne, cuius pictura X. literæ figuram præ ſe ferebat: in cuſpide verò figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum ſignifer vehementiùs quateret, fumum atque nebulam denſiſsimam & fœdiſsimam exhalabat. Ea nebula non modo aſpectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibuſdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, divinationibuſque cæteris, cùm alias, tùm in bello plurimum utuntur, ex humanis etiàm extis de futuris eventibus coniectari ſoliti. Barbari, ubi Polonos trepidare ſenſerunt, cohortati ſeſe invicem, impreſsionem in eos faciunt, perturbatiſque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Chriſtianorum numerus*

a Plin. lib. 28. c 1. b Saxo l.3. Dana c. libr. 5. c Olaus l.3 c.19. Saxo l.10. e in Anaſt. l.8. hiſt. Pol.

numeris fuit, ut ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ novem ingentes ſaccos explerent. Scribit Dubravius, *libr.3. hiſtor. Boem.* in pugna qua victor Siderius, omnes Lucenſes ut nec ultra progredi, nec retrò pedem referre poſſent à ſaga ſuo quemque loco, ne profugeret, mirò ſtupore injecto affixum. Chinenſes Neomam virginem pro ſancta colunt. de hac ſcribit Gonzaluus Mendoza, *lib.2 Hiſt.Chinens c.2* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuiſſe. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis juſſu claſſem in quandam inſulam ductaret, is nulla vi anchoras ſolvere potuit ad abnavigandum. Tandem advertit navis cheniſco inopinam Noemã aſſidere. Accedit venerabũdus & opem conſiliumq; implorat. Illa refert, niſi ſe ductrice Chinenſes victoriã non potituros. Unà ergo proficiſcitur, & hoſtes magicis præſtigiis fidentes majoribus præſtringit. Illi oleo in mare fuſo, quaſi claſſis incendio abſumeretur, omnia fictitiis flammis involuebant: Noema exſtinguebat, & ſimilia eorum ludibria diſpellebat arte efficaciore: adeò ut cum omnia incaſſum, conari ſe viderent, victos ſe profeſſi, Campo dediderint, addit Mendoza & alia nonnulla. Permittit iſta quandoque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præſtigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Epheſiis notulas quaſdam & voces magicas fuiſſe, quibus utentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas teſtatur, Mileſium quendam cum Epheſio in Olympiis palæſtra depugnaſſe, nihilque in conflictu potuiſſe: quod Epheſius in talo patrios illos characteres haberet: quod ſimul ac animadverſum à judicibus, ademptas litteras, & Epheſium, qui jam triginta defatigarat, ſuccubuiſſe. Polyænus etiam auctor eſt *a* Chryſammen veneficam arte ſua Cnopo victoriam de Erythræis peperiſſe: non tamen carmine, ſed venenatis tauri carminibus furorem hoſtibus immiſiſſe. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine objectis ſpectris memorat Gregor. Turonenſ. *libro quarto, hiſt. cap. 28.* Ut plurimum Deus non permittit victoriam in dæmonis poteſtate: ſæpè hic etiam ſuos mavult decipere veterator. Sanè Magnentius ſic vana ſpe plenus, vincendum ſe præbuit Conſtantino Imperatori.

Sic Ericus ille Rex Sueciæ, ſummus hujus cultor vanitatis, poſt tot victorias manus Oſtanis evadere nequivit *b*. In eadem Suecorum hiſtoria legimus, Hadingum, ab Othino dæmone juſſum cum Curetibus confligere prælio, profligatum; potione quidem ab eo roboratum, ſed vincere non potuiſſe, donec à ſene quodam exercitus inſtruendi induſtriam aſſequeretur, fallaciſſimosque dæmones eum plurimis ac variis bellorum caſibus expoſuiſſe, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope diſtituendo: ſic tandem ſeipſum ſuſpendio publicè necari curaſſe victum mœroris magnitudine *c*. Deinde inter cæteras cauſas cladis magnæ, quam Flandri à Francis cæſi, anno 1302.

a *l.8. Stratag.* b *Ioan. Magnus li.17. hiſt. Gott.* c *Ioan. Magnus li.2.*

1302. acceperunt, memorat Meierus *li. 10. Chronic.* quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Juliacus, ſortilegos ac necromanticos ſibi adhibuit, & cacodæmonas adjuravit, & conſuluit. Eandem cauſam Ferdinandi Luſitani, Flandriæ comitis per uxorem, cladi & captivitati adſcribunt, matris ejus ſortilegium, Gaguinus & alii Hiſtorici Franci: ſed id reticet Flandri. Sed idem Meierus anno 1304. de Guidone illo refert iſta: *fama eſt deceptum fuiſſe à quodam Nicromantico: abs quo artem didiciſſet, qua ille pollicebatur fore eum, quandocumque vellet, in quamlibet magno periculo, inviſibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ ſalutem.*] ad veræ & æternæ mortis ſupplicium apprimè utilis fuit. Pergamenſes etiam olim conati ſe magicis artibus obſidione liberare, irrito conatu operam luſerunt, ut narrat Paulus Diaconus *libr. 20. rerum Romanarum.*

Tempore Leonis Iſauri Maſalmas Princeps Sarracenorum Pergamum nullo negotio occupavit: quamvis cives freti mago quodam horrendum Diabolo ſacrificium immolaſſent, ſecta prægnante fœminâ; & fœtu vivo extracto & in cacabo elixato: & cunctis bellatoribus manus dexteræ manicam tam impio ſacrificio funeſtantibus: auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrii hac in re exemplum nobile.

Vratislaus Lucenſis Dux (verba ſunt Æneæ Silvii a) *Vratiſlaviæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boemiæ Ducem, nepotem ſuum ſuſceperat: ibi mulierem fuiſſe tradunt, quæ privilegio bellum perituro, Vratislaum in pugna cuſarum, maioremque populi partem cum eo interiturum prædixit: poſſe tamen euadere iuvenem, ſi ſibi pareret. Adoleſcenti imperata facturum reſpondenti, iuſſit: ut primum, qui obvius fieret, occideret, atque utraſque aures abſciſſas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deoſculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thuſco nomen eſt, commiſſa, cæſo Vratislao: adoleſcens qui novercæ paruerat, domum incolumis effugit: ſed uxorem, quam valdè amabat, interemptam reperit, carentem, auribus, pectuſque confoſſam, ſic quas hoſti amputaverat aures coniugis ſuæ fuiſſe, ſtupens triſtiſque cognovit.*] digna merces conſultæ de victoria ſagæ, fortaſſis & uxor venefica fuit, & ſe prælio immiſcuit, quod ſolitæ mulieres Boemæ: vel genus hic maleficii; per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone, interea domi miſeram iiſdem vulneribus mulctante, qua de re libro quarto diſſerendum. Sed & Fridericus ille Stuphius, qui ſe Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet: à Rudolfo Habſpurgenſi oppreſſus, captus & crematus legitur, *in Boiorum hiſtor. libr. 7.*

Quarè non minus ſapienter, quam religioſè factum ab Innocentio Pontifice: qui vocatos ab Ethnicis è Thuſcia magos, & promittentes ſe Romam Alarici obſidione liberaturos, urbe curavit expelli b judicans capi urbem præſtare, quam magicis artibus eripi: ſicut ſe Larinam oppidum eripuiſſe gloriabantur. Non diſſimilis prudentia, ſed juſtitiæ diſtrictior ultio

a *in Hiſt. Boem.* b *Sozom. l. 9. cap. 7. & Solymus lib. 5.*

ultio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iſte ducem Andegavenſem ſimul caſtrum Ovi, quod Neapoli munitiſſimum, undique mari alluebatur, à Duce accerſitus conſilii gratiâ, num oblatio cuiuſdam acceptanda, nec ne? Magus iſte erat, & gloriabatur ſe hanc ipſam arcem artibus ſuis Carolo Pacifico (qui in eam tum ſe receperat) in manus dediſſe, pariium eadem techna Andagavenſibus arcem tradere [præſtigiis ſe ex nube denſata pontem exſtructurum, & à continente in murorum arcis ſummitatem perducturum: ſic metu propugnatores ad deditionem priùs à ſe compulſos fuiſſe, caverent tantum milites, qui ponte tranſituri: ne vel manu, vel brachiis, vel tibiis, aut armis crucis ullum ſignum conformarent: tum enim pontem illum, cum tranſeuntium interitu, fumi inſtar diſſipandum.

Comes iis intellectis, Ducem oraravit, uti Magus ad ipſum mitteretur, de re tota eum certiorem facturus. Venit miſer, & eadem Comiti narrat ſpondetque. Contra Comes, *Numquã ſe commiſſurum, ut tam ſtrenuis militibus, veteraniſque belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab iis, ſine vetitis artibus, infamiaque tanta debellari non potuiſſe, ſibi ſpem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iuſſit* a] Accidere hæc anno 1383.

Nonum ſit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoveri quoſdam arte Magica, multa ſunt quæ ſuadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apoſtolici culminis apicem ſic aſcendiſſe tradunt varii hiſtorici *b* nempè Martinum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Silveſtrum II. & Gregorium VII. Sed reſpondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum perveniſſe, ſed à Pontificum oſoribus: nec neceſſe malas artes de magicis accipi: mala eſt ars, ambitus: mala, calumniæ: mala, ſimonia & hujuſmodi. Silveſt. II. ſummus fuit geometra, & de arte illa librum ſcripſit: qui M. S. ſcilicet habetur in bibliotheca Farneſiana: Philoſophiæ quoque peritiſſimus, ſæculo tam inerudito, ut philoſophi ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Ciſtertienſem & Calfridum incautè diſperſa.

De utroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ ſparſa feruntur: in ſchiſmaticorum Imperatorum ejus temporis gratiam fuiſſe diſſeminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hoſtis dum vixit fuit juratus Gregorii, & librum ſuum referſit tot impudentiſſimis mendaciis: ut vel voluiſſe videatur animi cauſa Pontificis peſſimi ideam exprimere, ſicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel ſanè, liber ab hæretico quopiam patrum memoria, nomine Bennonis, fuerit conſcriptus: ſanè ipſi ſcriptores qui Gregorii tempore vixerunt, apertè illi contradicunt, ut Onufrius & Bellarminus *c* docuere: Nec crediderim, Deum unquam permiſſurum, ut ſedes Apoſtolica magico

a *Froiſſardus lib. 9. cap. 7.* b *Vincent. Benno. Simo. netta Platina, & Nauclerus.* c *Onufrius quinque libris nondum editis, & ad Platinam addi. Rob. Bell. in tom. 1. l. 4 de Ro. Pon. c* 13.

gico inſeſſore contaminaretur. Secundò igitur alia quædam exempla proferuntur: ut Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperavit *a* & ſimilia. Nec mirandum poſſe magicas artes, quod ſæpe poteſt ambitus, ſimonia, & ſimiles corruptelæ: id enim tùm ſuccedit, quando Deus permittit: qui cum permittit, vel maturam ſceleratorum ultionem, vel divini cultus augmentum, vel aliud bonum indè ſolet elicere. Ipſe quidem Diabolus ut plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatuſve ſpe, & pro ſceptro palum, pro corona rogum urendis largitur. De Stuphio illo narrant Annales Bojorum: de Barone de Rais Britanno, Monſtreletus, *libro* 2. *Hiſtor. cap.* 248. de Duce Aurelianenſi fusè Meierus libro decimo tertio. Prorſus verò ridiculum eſt, quod auctor ille nugivendulus ארכעתאל narrat Judæum quendam Magum arte ſua effeciſſe: ut ultimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare: nec eſſe remedium: niſi Magus ille ab alio potentiore evocatus, cogatur factum recantare. (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ.* 35.) quo nihil dici poteſt inaniùs aut ſtultiùs. Nec poſitum à me, niſi ut vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem judicium eſt de veris divitiis & theſauris; poſſe dæmonem, ſi velit & Deus permittat: non ſolere, niſi rariſſimè varias ob cauſas. Nam quod Pſellus ſcribit *b*: *nihil eorum quæ diabolus promittit, ex ſe præſtare illum poſſe; ſed viſu tantum inania ſuis cultoribus præbere*; id ſi de eo, quod facere ſolet, loquatur, verum: ſi de eo, quod poteſt, falſum. Quod etiam à viro Cl. *c* traditum: non poſſe dæmonem, Deo permittente (hoc enim ſupponitur) ullam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc diſtinctione fulciendum eſt, cum enim forma pecuniæ ſit inſcriptio numiſmatis, quæ eſt merè artificialis; nihil dubitandum, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſſit. Materiam quoque numiſmatis, ſcilicet corpus mixtum metallicum, poteſt producere, applicando activa paſſivis per modum naturalis & artificioſæ productionis, ſic enim poteſt producere inſecta viventia, quæ metallis omnibus ſunt perfectiora. Neque tamen hæc productio eſt vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio eſt pecuniæ ex nihilo productio, quæ eſt opus omnipotentiæ ſoli Deo propriæ. Undè communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Avicennam, docent non potuiſſe Deum per angelos mundum creare, ut per cauſas efficientes inſtrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem cauſarum phyſicarum: nam quod per cauſas efficientes inſtrumentales inter cauſarum moralium pertingentes ad effectum (ſicut in ultimo judicio, ad an-

a *Sigiber. in Chron.* b *c. de collationib. auri & virtutis.* c *Iudic. Dam hauderio in Mora. promptuario. c. de pecunia vituperio.*

ad angelicæ tubæ ſonum mortui ſuſcitabantur) id per angelos Deus poſſit, mihi quidem longè probabilius apparet.

Quarè poſſet Deus abſoluta potentia permittere, ut, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de novo gigneretur, ſed revera tunc Dei permiſſio ac voluntas foret cauſa efficiens principalis: ad effectum per modum cauſæ naturalis immediate pertingens: diabolus verò tantum foret morale creationis huius inſtrumentum. Nec arbitror, ſi rem ſpectes, hæc negari poſſe, ſi loquendi modum objicias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon novit omnes theſauros abſconditos, & in mari ſubmerſas divitias, auri atque argenti fodinas, unionum & gemmarum latibula: & indè poſſet, nemine valente aut audente reſiſtere, quæ vellet, ſumere: longè quoque vafriùs, & occultiùs poteſt ex cuiuſvis ſcrinio vel ſacciperio nummos ſubducere, quam quiſquam mortalium: quarè cum furunculi, & crumenælegi id ſæpè faciant, proculdubio poterit & ipſe.

Quod confirmant exempla variorum; quibus dicitur pecunias dæmon ſuppeditaſſe. Damhauderius quidem de pecuniæ vituperio diſſerens, quatuor exempla commemorat, qui legi illic poterunt, Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum ſtipendiavit. Nihilominus addo, poſſe quidem Diabolum ſuos ditare ſi Deus permitteret, & ille vellet: item ſi Deus juberet, & ipſe nollet. (invitus enim Deo cogeretur obedire) ſed nec, niſi rarò id dæmon vult, nec Deus unquam iubet, permittit verò non niſi rariſſimè. Ipſum nolle, patet: quia videmus eum ſuos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largiatur pecunias, ut Treviris fecerat Doctori Vlaet: tamen ut plurimum decipit inani ſpe ac ſpecie, quod multis exemplis confirmat Remigius teſtis oculatus, *libro primo dæmonolat capite quarto.* his verbis: *Sennel armentaria Duzæ 1. Kal. Octob. 1586. accepta à dæmone, ut ſibi videbatur, pecunia, geſtiens domum properè rediit, eam ut numeraret, ſed excuſſo ſacco, nihil niſi teſtas & carbones reperit. Catharina Metenſis Duzæ prid. non. Novemb. 1686. ſuccerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Dece. 1585. Benedictus Drigens Haracuriæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangai 13. Kal. Novemb 1586. at plerique alii, arborum folia. Ioanna à Banno Manerii 3. Non. Iul. 1586. cum nummum aureum charta involutum in via reperiſſet, uti dæmon eventurum prædixerat, atque eum marito cupidè oſtentaret: advertit tandem, non ſine pudore; pro auro nactam ſe calculum ferrugineum, quinetiam contactu primo facilè in fruſtra diſsiliret. Vna Catharina Ruffa Valleæ ad Moſellam. 5. Kal. Auguſt. 1587. agnoſcit nummos ſe tres ſemel ab eo ſine fraude accepiſſe.*] Hæc ille omnia ex actis judiciariis ſe judice exceptis, cuius exempla liberis uſurpo, quia fide publica notariorum, qui judiciis interfuere ſunt conteſtata.

Sic fert fama Fauſtum, & Agrippam Magos; cum iter facerent, ſolitos nummos ad oculum ſinceros in diverſoriis numerare; quos qui receperant, poſt pauculos dies cornuũ fruſtrà vel ſcruta vi-

ta viliſſima reperiebant. Sic cuidam infauſtæ, licet nobili, matronæ Moſellanæ; quæ ob crimen ſortiariūm, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiſcellam dederat plenam ſcutatis, ut apparebat: illa repoſuit in arcam: verum cum uti voluit, loco numiſmatum fimum reperit equinum. Alia hujuſmodi narrantur complura; gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, a cur nolit, cauſam reddit aliam; malos genios eſſe deditos avaritiæ & theſauros ac pecunias huiuſmodi aſſervare Antichriſto, filio perditionis, ut ei ad ſumptum ſufficiant; idq; dæmonem ariolo cuidam reſpondiſſe; quamvis autem dæmoni, ut mendaci, minimè credendum; res tamen à verò parum abhorret. Certior tamen cauſa, Deum id nec jubere unquam, (quia non cooperatur ad malum) nec niſi rarò permittere, cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam ſplendidè divitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon nihil eſſe viliùs, egeniùs, abjectiùs, odioſiùs? ſi antè divites erant, depauperantur: ſi pauperes, nunquam ditantur. Lucianus b refert Apollonium arte ſua theſauros ſolitum quærere: ſed nec Lucianus; nec Philoſtratus teſtantur, unquam eum conſecutum quidquam, undè caput unctius referret. Pertinet hoc etiam ad divinam providentiam, & probam mundi atque Eccleſiæ militantis gubernationem: quæ in nimis evidens, eam ob cauſam, diſcrimen deduceretur: quot allicerentur in exitiū veris opulentiis, cùm innumeri falſis alliciantur? ſi diabolus poſſet arbitratu ſuo, quos vellet ditare; quæ eſt mortalium ferè cunctorum auri ſacra fames: valdè metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deviarunt. Impiis etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli nervum, ſuppeditaret: quarè facilè pios oppimerent, niſi Deus miraculo novo ſubveniret. Meritò itaque ditandi homines poteſtatem atque arbitrium Deus ſibi reſervavit.

Omnia dat Dominus, nec habet indè minus.

Dei eſt terra & plenitudo eius; ipſe aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione, ipſe dat cuique, & non improperat, in ſiniſtra eius divitiæ & gloria. Ipſe malos ditat, ut ejus bonitatem agnoſcant, & convertantur: vel ſaltem, ut aliqua eorum bona opera compenſet: quod de Cyro & Nabuchodonoſor conſtat. ditat & bonos, ut rectè utantur, & in opera miſericordiæ expendant. Diabolus de ſuo, quod det non habet: & revera maleficos Vatiniano proſequitur odio, tantumque blanditur ut decipiat, & ut ad æterna perducat ſupplicia; quod ut citiùs obtineat, non rarò ipſemet prodit contubernales, & judici quaſi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, ut imaginem Dei) miſeriis, calamitate, & interitu. Hinc fit, ut videamus eum homines lactare vana inveniendorum theſaurorum ſpe: & cùm quærere contra humanas etiam leges, c perſuaſerit: tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet.

a li. 2. de nat. dæmon. b *in Alex.* c *l. prima C. de theſ.*

ſocet. Andre. Treverus a narrat ab oculato teſte acceptum, de Græculo quodam Macriano, eum dum in Paro inſula theſaurum quæreret, à terra abſorptum. Similia quædam in Anaſtaſio refert Cedrenus, & alij plures alia, unum adſcribam admiratione nō indignum: *Circa annum Chriſti 1520. Baſileæ quidam ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Auguſtæ Rauracorum patet ingreſſus, & ulterius quam ulli alii unquam potuerant progreſſus, miranda quædam ſpectra referebat. Cereo conſecrato accenſo in cryptam deſcendens, primo per ferream portam ſe tranſiviſſe aiebat: inde ex una concameratione in aliam, atque etiā in hortos pulcherrime virentes. In medio aulam magnifice ornatam ſpectari, & virginem formoſiſſimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus ſolutis, inferne in horridum ſerpentem deſinentem, à qua manu ad ſcrinium ferreum deductus fuerit, ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere.*

At virginem minabunda ſimilem eos compeſcere. Tum clavium faſce, quem collo alligatum geſtaret, ſoluto, arcam recludere, & omnis generis numiſmata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipſa crypta ſe retuliſſe oſtendebat. Addebat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus, ſe ſe, cum regio eſſet orta ſtemmate, iam olim devotam, in tale monſtrum mutatam fuiſſe, neque aliam ſalutis recuperandæ rationem ſupereſſe: quam ſi ab illibati pudoris adoleſcente ter deoſculata fuiſſet, tunc enim formam priſtinam ſibi reſtitutum iri: & dotis nomine theſaurum omnem, qui eo loci lateret, liberatori ceſſurum. Quin etiam affirmabat bis ſeſe virginem deoſculatum: bis tam horribiles geſtus in ea præ gaudio ſperatæ liberationis obſervaſſe, ut ſibi, ne vivus ab ea diſcerperetur metuendum fuerit. A quibuſdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam poſtea aditum ad cryptam invenire potuit, nedum ingredi. b] Quis non deprehendit illuſionem? iuuenis ille mentis non benè compos, vel magis, illa de genere Lamiarum, dæmon oſculum petebat, devoratura poſt tertium, non permiſit Deus, canes illi duo alij dæmones, vel veri vel fictitij theſauri cuſtodes, numiſmata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Poſt annos aliquot alius civis Baſileenſis eandem cryptam ingreſſus, ut familiæ ſuæ paupertatem levaret, nihil præter cadaverum humanorum oſſa invenit, & ſubitò correptus horrore, feſtinus egreſſus, intemperijs actus fuit, donec tertia poſt die miſerè interiret. c Paucos antè annos quidam Prior Margullinæ cum duobus ſocijs foſſam quandam in ſpelunca Regis Salai prope Puteolos theſaurorum cauſa ingreſſus, miſerè interijt, nec amplius viſus, ut narrat Vallamontius *libr. 1. Itinerarij ſui cap. 23.* Andr. Cæſalpinus, *in ſua Dæmonum inveſtigatione cap 12.* ſcribit, quibus hæc confirmātur, *theſaurorum quidem,* (inquit) *indagatores per magicas facultates multos novimus: ſed qui aſſecuti fuerint, compertum non habeo: Piſis tentaverunt quidam noſtris temporibus effodere, ſed rei difficultate victi ab opere ceſſarunt. Tandem anno elapſo locum, in quo Neronis ædificia exſtitiſſe ferunt, hodie autem ſacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, ubi erat ingens pini arbor: ſed à dæmo-*

a *l. 3. Coſmog. c. 1.* b *Stumph. in Chron. Heluet.* c *Idem Stumphius ſup. & Rhenan. li. 3. German.*

dæmonibus adeo infeſtati ſunt, ut præ timore ab incepto deſiſtere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à dæmone obſeſſæ ſunt.]

Quid mirum, ſi hanc theſauri illicitam ſcrutationem in ſuo ſolo fieri permiſerant, in hoc mundo pœnam Deus inflixit, ut in alia vita parceret. Nemo (mea ſententia) prudentiùs aut veriùs hac de re tota diſſeruit Paulo Grillando, *lib. de ſortileg. q. 3. nu. 12.* quamobrem conducibile reor, eius verba vobis tranſcribere: *Arte huiuſmodi iactant ſe poſſe invenire theſauros in locis valdè remotis & ſubterraneis abſconditos, & quandoque inducunt homines in talem inſaniam, ut foveas quam ingentes conficiant pro inveniendis theſauris huiuſmodi: & iſta videtur mihi, quod ſit una ex turpioribus illuſionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audivi quenquam ex necromanticis, magicis aut ſortilegis huiuſmodi aliquos unquam inveniſſe theſauros, aut alias aurum vel argentum: ſed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati ſunt, velle experiri: qui poſt multos labores, & diabolicas obſervantias, demum nihil viderunt nec invenerunt, niſi terram:*

Et ratio eſt, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem poſſe theſaurizare, quia alias ſequeretur, quod iſti magici, Necromantici, ac cæteri diabolicæ fidei profeſſores, eſſent cæteris Chriſti fidelibus ditiores, ac præſtantiores: ac quamplures reperirentur, ex ipſis Chriſti fidelibus, qui animo ditandi proſequerentur illos, nec curarent Chriſtianam ipſam proſtergare fidem: ut magno theſauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quin imo videmus hodie totum oppoſitum, quod iſti ſortilegi, magi, necromantici, & ſimiles ſunt cæteris Chriſti *fidelibus pauperiores, ſordidiores, & viliores, & in hoc mundo. Deo permittente, calamitoſam vitam communiter peragunt, demum vero infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, ut in cap.* firmiſſimè. extr. de hæret. &c. nec mirum. 26. q. 26. q. 5. *Et ea argutia, qua dæmon illos decipit, eadem & ſimilibus promiſsionibus ipſi nos decipere ſtudent: ſed non capiunt, niſi aliquos: qui ſunt ſimplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione: vel qui ſunt nimium creduli & curioſi: qui aviditate quadam impudenter appetunt ſcire ea, quæ nulla ratione, aut honeſta cauſa competit ſibi inveſtigare,* d. cap. nec mirum ¶. auguria. verſ. potentis.] Hactenus Grillandus. Melindenſes Indos invenio ſolitos merces, quarum iacturam fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere quo eventu neſcio.

Lege Caſtannedam, *libr. 1. Hiſtor. Indic. cap. 30.* permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, ut eos in ſua ſuperſtitione roboret: non permittente, nequit, & culpam in aliquod erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re: quoſdam dici theſauros inveniſſe magicis artibus: qui id conſecuti ſolerti, atque ſagaci coniectura: ut Sarracenus ille, tempore Guiſcardi Normanni in Apulia, cuius factum Magiæ Platina a & Collenucius; ſed prudentiæ meliùs adſcribit Petrarcha, pro quo ſententiam feret, quiſquis rem iuſta lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortiſſimus & religioſiſſimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis ſuis exulare iuſſit; eo

a *Platina in Leon. Colleum in hiſt. Neapol. & Bonfinius in Hungaricis.*

ſit; eò quod illi theſaurorum, per artem magicam, ſpem obtuliſſent. Benè tibi ſit, & ſtemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: vivet, vincetque poſteritas tua: quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impijs curioſiſque artibus abhorrebunt. Huc ſi devoluantur, quàm virtute, tam fortuna tibi ſunt diſſimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta?

De ſerpentibus, id non poetæ tantum, ſed & Chriſtiani credidere. Poetas laudavi ſup. q. 9. pleroſque Virgilium, Ovidium, Nemeſianum, iis nunc accedant Lucilius in Satyr. libro 20.

— Marſu colubras
Diſrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

Horatius Epod.[5]

Caputque Marſa diſſilire nænia;

Ovidius de medicamine faciei.

Et mediæ Marſis findantur cantibus angues.

Sopire cantu tradidit Maro lib. 7.

Item P. Silicus Italicus.

— Serpentes diro exarmare Veneno.
Doctus Aryx; tactuque graves ſopire chelydros.

& Seneca, qui fuſiùs deſcribit, Med. act. 4.

— triſte læva complicans ſacrum manu
Peſtes vocat quaſcunque ferventis creat
Arena Libyæ, quaſque perpetua nive
Taurus coercet frigore Arctoo rigens.
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba deſertis adeſt.
Hic ſera ſerpens corpus immenſum trahit,
Triſidamque linguam exſertat, & quærens quibus
Mortifera veniat: carmine audito, ſtupet,
Tumidumque nodis corpus aggeſtis plicat,
Cogit in orbes.

Manilius lib. 5.

Non inimica facit ſerpentum membra creatis.
Accipient ſenibuſque ſuis peploque fluenti.
Oſculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibuſque*, rectè eſt in Gemblacenſim. ſ. ſicut enim veteres, *Vergilium* & *Virgilium*, ſic *ſenus* & *ſinus*, ſcripſere. Nonne ſequitur apud eundem Manilium?

Et ſenibus vires ſumit, fluctumque figurat.

Viderint critici, cur iſta corrumpant, redeo ad inſtitutum. Quæ dixi ea confirmat fuſiùs idem poſtea, agens de natis ſub urſæ ſigno: idē cōfirmat, quod legi in noſtrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorū Indicorum ludibrijs, ad miraculū fortè B. Pauli elevandum à dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. ſuis Spitillus; *Celebrant & feſtum aliud ſuperiore non minus ſuperſtitioſum.* Puerum *decora facie, & qui toto caſtello formoſiſſimus habetur, cubiculo includunt, eique tamdiu ieiunium imperant, dum excreſcant capilli, tum Magi præſtigiatores cum ſenioribus eductū, veluti applicatione quadam, in ædis amici alicuius arctiſſime illi iuncti deducunt, ubi vetulæ puerum quærulâ voce lamentantur, & plebs,*

a Petrarcha in Exempl. c. de Prudentia.

& plebs, quæ interea cogitur & convenit paulatim pueri capillos præſcindit, oblato in ſingula capita anſere uno cocto, Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios ut feſtum opportunum apparent ablegat, puellis ut bonum vinum excoquant imperat, Senioribus muſica ut inſtrumēta componant, & ex ea hora eadem pulſare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emiſsi ſunt, liberè furari poſſunt, quidquid extra cuiuſvis domum repererint. Invitant populos, vicinos, ut varijs armis inſtructi ad feſtum conveniant. Puer feſti tempore coronatus, altera manu telo inſtructa, altera vipera viva dependente, poſitam in loco quodam ornatiſsimo ſedem occupat, unde facile colligitur dæmonis eſſe artes, cùm à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ ſunt. Quæ venatione apprehendit iuventus, cum coctis & aſsis anſeribus, repoſita ſunt ad unum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Poſteaquam milites ad feſtum vocati, militari quodam ordine & delectu ingreſsi ſunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroque adhærentes epulas ſumunt: tum ad adorandum rurſus viperam regrediuntur, eundemque cibum & potum repetunt, totoſque tres dies hac ratione abſumunt, quibus evolutis viperam necant. Exin fœminæ (quæ toto feſti tempore clauſæ domi hærebant) egrediuntur clamantes: Victoria. In celebritate huiuſmodi frequenter dæmon apparet: ad conbibendum, comeſſandum, feſtoſque dies læte hilariterque agendos exhortans.] Sed & Pet. Chieza ſcribit omnes Andinorum montium vaſtos ſerpentes omnem ferociam, vimque noxialem poſuiſſe vetulæ cuiuſdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aſpectu tantum terrere, cætera innocuos eſſe. Rurſus idem confirmat Indicarum Navigationum hiſtoria, hanc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloſius Cadamuſtus *a*. Quodque caput eſt, patribus Chriſtianis id ſacræ Scripturæ loca videtur indicare: dum ea ut ſonans, accipiunt: & quæ de Marſis veteres tradidere, ut veriſimilia admittunt DD. Hier. & Baſil. D. Auguſt. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus. Beda, & Euthymius *b*. Nec puto ijs D. Hilar. repugnare *c*, nam ipſe de dæmone accipit, allegoricè: de veris ſerpentibus, patres alij ſenſu litterali: ipſe de Marſis fabulam putat eatenus, quà vulgus putabat ea, vi carminis contingere: cæteri admittunt eò ſenſu, quem Hilarius negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem ſcilicet, ut ad teſſeram, malum genium advolare, ipſumque ſerpentes vel exarmare, vel ſopire, vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgenſis, qui cum omnes, ad unū milliare, ſerpentes in quandam foveam cogere niteretur: tandem ab ingenti uno & annoſo, in eum exſiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, ſed in magum concitare maluit. Etenim ſi vi carminis cæteri in foveam adacti, eadem ſe vis in hunc quoque exeruiſſet, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi utuntur: quam ſi alij chartis non illeuiſſent, melius curioſis ingenijs conſuluiſſent. Loca ſcripturæ duo ſunt. Apud Davidem legimus;

a *Naviga. Ind. c. 28.* b *in Pſ. 57.* c *in d. Pſ. 57.*

nius: *Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter a.* Naturali ergò inſtinctu novit vim ſibi ab incantatione inferri poſſe, hoc genus aſpidis trahit Euthymius, *Palemnem*, vocari apud Hieron. b; *Ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incãtatio.* Hoc eſt qui nequeunt incantari, poſſunt ergo cæteri; quamquam ne quid diſſimulem, ſenſus poteſt eſſe, adeò lethales fore ſerpentes, ut nequeant eorum morſus ſanari: quam explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *ſerpentes mortiferos: quibus non eſt incantatio: & mordebunt vos inſanabiliter.* Melior ergò ad probandum eſt ille locus Davidis: nec intelligamus, magos vi pacti hæc poſſe in ſerpentes; non dubito idem poſſe in cæteras belluas: unde Silus:

Harcelo non pavidus fœtas mulcere leanas.

Etenim in cocrodilos id ſolere piſcatores, docet Villamontius, *itinerarij lib. 3. cap. 12.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D. Auguſtin. c, ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti. Deum frequentiùs permittere ſerpentum, quam aliarum ferarum incantationes, & maiorem illorum eſſe cum dæmonibus familiaritatem; non naturâ, ſed divina permiſſione quadam. Sanè Grilland *q. 8. in fin. Et ego alias* (ait) *vidi Romæ quendam Magum excellentiſſimum, Græcum, tempore Hadriani VI. antequam perveniret ad urbem ipſe Pontifex: quod ſolis verbis compreſſerat vires cuiuſdam ferociſſimi tauri, exiſtentis in armento in loco ſilveſtri: quem ſic affixum, ut ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam ſatis debili, arte tamen magica fabricata taurum ipſum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinque milliaribus: quæ viſa fuerunt per ducentos & ultra viros.*] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipſa verborum potentia effici potuiſſe, ut ille Magus aſſerebat, *quod lib. 1.* refutatum. Quod in Circenſibus ſoliti incantatione ſuis equis velocitatem, adverſariorum verò tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius, *lib. 1.* Hieron. *in vita Hilarionis.* Caſſiodorus, *lib. 3. epiſtol. 51.*

Quærat aliquis an ut animos, ſic & colores ferarum dæmones verè queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Ariſtoteles, *lib. 3. de Hiſt. anim. c. 12.* teſtis eſt his verbis: *Sunt aquæ multis in locis, quas cum oves biberint, moxque inierint, nigros generant agnos: ut in terra Aſſyritide, agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Pſychrum vocant: & in Antandria duo ſunt fluvij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flavas reddere oves creditur, quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.*] Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri eſſe fontem, quem ſi oves biberint, mutent vellerum qualitatem & antè candidas, poſt hauſtum furuo nigreſcere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ ſi reapſe contigerunt, poſſent circa animantia per aquas hæc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Nazo, *lib. 15. Metamorph.*

Z Media

a *Pſal. 57. v. 5. ad hunc locum reſpicit Alcymus li. 2.* b 8. *v. 17.* c *lib. 11. de Geneſi ad lit. c. 18.*

— *Medio tua corriger Ammon.*
Vnda diegelida eſt, ortuque obituque caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum,
Narratur, minimos cũ luna receſſerit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Cratis & hinc Sybaris veſtris conterminus oris,
Electro ſimiles faciunt auroque capillos
Quodque magis mirum, Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita eſt obſcœna Salmacis unda?
Aethiopeſque lacus quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate ſoporem.
Clitorio quicumque ſitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius undis.
Huic fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis:
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam ſi mera vina bibiſſet.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. *1. decad. libro primo capite quinto*, quod eſt de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

An poſsint aliqua mixta, maximè ſenſibilia producere ſeu gignere arte ſua?

SIt propoſitio prima, *Animalia imperfecta, muſcas, vermes, ranas, & huiuſmodi inſecta, & alia quæ ex putrefactione naſcuntur, poſſunt producere celeriter: non creando, ſed activa paſsiuis applicando.* Hæc Divus Auguſtinus, quem ſchola Theologica ſequitur a. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua paſſivis applicantem, nam ipſi magi plerumque neſciunt, quo iſta pacto gignantur, & cauſas ignorant, ut quando diabolus dat ſagis minutum pulviſculum, cuius in aerem iactu diverſæ ſpecies locuſtarum, bruchorum, murium, erucarum, & ſimilium animalculorum variæ peſtes, ſtatim naſcuntur, iubet interdum primam quæ obvia plantam ex agro illo, quem vaſtari volunt, evellere: aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem b. Sic poſſent Magi etiam producere quoſdam anſeres imperfectiores, qui ſoliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ſanè ex lignis navigiorum putridorum, ut norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocantur, *Klakis & Bernicles* c. Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi eſt, activa paſſivis applicando non poſſe, quia hæc ex putrefactione naſci non poſſe probabilius, & non niſi ex prolifico parentum ſemine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri infuſo, prout poſtea dicetur. Poſſet etiam dæmon talia iam producta muliebri utero includere, & callidè indè educta, occulta quapiam clanculatij meatus via ipſi cognita; in locis

a D. *Aug. l. 3. de Tri. in c. 7. Bonav. & alij in 2. di. 7. Alex. de Hales 2. p. qua. 43.* D. *Th. 1. p. q. 114. ar. 4.* b *vide Nic. Remigi. 1. dæmonolatr. c. 21.* c *Card. lib. 7. de re variet. Lobelius in fin. lib. de hiſt. herbar.*

locis remotis ubi nata videantur fovere, alere, & reſpirare facere: utpote inter ſaxa, in quibus non rarò imperfecta naſci conſueverunt, muſcæ, mures, & ſimilia. Hoc omnino crediderim contigiſſe in canibus illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigenſi his verbis: *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis ſinderetur, apparuere duo canes capacem ſui in eadem petra capacitatem replentes abſque omni ſpiraculo* (intell. perceptili) *videbantur autem eſſe ex eo canum genere, quos leporarios vocant, ſed vultu truces, odore graves, pilorum expertes. Et unus quidem eorum ut dicitur, citò defecit. Alterum verò ſtupendæ, ut aiunt, edacitatis Henricus Vvintonienſ. Epiſcopus diebus plurimis in delicijs habuit.*] libro primo, Hiſtor. Anglor. capite vigeſimo octavo, & ſubdit, in alio lapide inventum bufonem catenulam auream circum collum habentem. Cenſeo huic catenulam à dæmone additam, nam ipſe bufo ibidē naſci potuit, ut in carbonarijs fodinis Leodicenſibus ſilices ingentes nonnumquam reperiri, intra quos vivi bufones conditi, ut in nativitatis ſuæ cunis, latebant.

Poſſunt etiam dæmones producere quædam inſolita monſtra: quale illud in Braſilia, altum palmos ſeptendecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachijs leonum, oculis rigentibus, & flammeis, ſcintillantibus, ſimili lingua *a* qualia fortè monſtra, quæ in Saxoniæ ſiluis, ſemihumana facie, capta anno 1240. *b*. Niſi fortaſſis illa ſint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata: quæ monſtrorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Maſico Alcippe elephantum *c*: ſic anno 1378. apud Helueticos alia leonē *d*: ſic anno poſtea 1471. quædam Papiæ cattum, Brixiæ canem alia: ſic 1571. mulier Auguſtæ Vindelicorum, eodē partu, eniſa primò caput humanum membranis involutum, mox ſerpentem bipedem, tertiò porcum integrum *e*: & quæ varia huiuſmodi leguntur apud recentiores *f*. Illud ſuperat admirationem reliquorum, quod Caſtanneda retulit, *in Annal: Luſitaniæ*: mulierem ob quoddam crimen in inſulam deſertam navi deportatam: cum ibi expoſita fuiſſet, eam ſimiorum, quibus frequens locus, agmen circumſtetiſſe fremebundum, ſuperveniſſe unum grandiorem, cui reliqui loco ceſſerint, ab hoc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abductam, eique cùm ipſum, tùm cæteros copiam pomorum, nucū, radicumq; variarum appoſuiſſe, & nutu, ut veſceretur, invitaſſe: tandem fera coactam ad ſtuprum: facinus hoc multis diebus continuatum, adeò ut duos ex fera liberos ſuſceperit, ita miſeram (quantò mors optabilior!) victitaſſe per annos aliquot: donec Deus miſertus navim eò Luſitanam detuliſſet: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte eſcendiſſent, abeſſetque forte fortuna ſimius: fœminam ad inviſos diu mortales accurriſſe, & accidentem ad pedes ſupplicaſſe, uti ſe facinore & calamitoſiſſima ſervitute irent ereptum: adſentientibuſque, & caſum mirantibus illis. eam cum ipſis navim adſcendiſſe: ſed ecce tibi ſimium

 ſuper-

a *Anan. li. 4. de Nat. dæmon.* b *Lycoſten. de Prodig.* c *Alex. ab Alc. lib. 2.* d *Stumph. Chro Hel.* e *Lycoth. ſupra.* f *Cardan. l. 16. de variet. Lemnium li. 1. de occult. nat. mirac. cap. 8.*

ſupervenientem, inconditis geſtibus & fremitibus conjugem non conjugem revocantem, ut vidit vela ventis data, concito curſu de liberis unum matri oſtentat, minatur, ni redeat, in mare præcipitaturum: nec ſegniter fecit, quod minatus, tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, oſtentat alteram, minatur, & demergit: ſubſequitur & ipſe furens, tamque diu navim, natatu inſequitur, donec undæ natantem vicere. Rem tota Luſitania teſte notiſſimam, & à rege mulierem Vliſſiponæ addictam ignibus, quorumdam precibus vita impetrata lethum cum clauſtro perpetuò commutaſſe. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpſalēſibus Epiſcopis: narrant Gotthicos reges ex Vrſo & Virgine nobili originem ducere: & Ioannes de Barros Peguſianos & Sianitas Indiæ gentes, à cane, qui cum muliere corpus miſcuerat. a Verum his ego non ſum credulus: qui certus ſum ex homine, & fera verum hominem naſci non poſſe, quia ferinum ſemen perfectionis illius eſt expers, quæ ad tam nobilis animæ domiciliū requiritur, quare ſi quid ex tali mixtione naſcatur, monſtrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deterioris ſeminis conditionem talis fœtus: quarè ut ſummùm hominis aliquam ſpeciem præbebit. Nec enim crediderim, cenſendum perfectum brutum eius ſpeciei, cuius alteruter parentum: (v.g. ex Luſitana nati, nec ſimij, nec homines erant) ſed monſtrum quoddam mixtæ ſpeciei & imperfectæ, ut mulus ex equo & aſino, thoes ex hyæna & lupo: quarè nec arbitror, ſi commiſceatur ſibi ſimili, vel alteri bruto perfectæ ſpeciei, brutum ullum geniturum. Confirmat hanc ſententiam cordati Hiſtorici Petri Chiezæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos ſolitos ingentibus ſimijs ſe commiſcere: & natos inde fœtus caput humanum & pudenda habere; cætera ſimijs ſimiles eſſe: feros iuxta ac fœdos, qui non loquantur, ſed terribiliter ululent: & ab ipſis quoque Indis, pro monſtris haberi. Denique in provincia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monſtra peperiſſe. hæc ille, 1. *part. Hiſtor. Pervanæ. cap. 95.* Præterea in nonnullis exemplis citatis, imaginatrix vis & corruptio ſeminis, & ſuperfluorum in utero humorum copia, ſuam ſibi ſingula partem poſſunt vindicare. Fieri poteſt præterea, ut mulieres harum aliquæ de ſtrigum numero fuerint; & dæmon incubus calidum horum animalium ſemen illis infuderit. cur qui poteſt humano ſic abuti, non poſſit, & ferino? Sanè in illis exemplis, de Indorum populis & Gothorum regibus putarim hoc dicendum: quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compreſſerit, quod eum poſſe docebit ſequens quæſtio. Veriſſimam narrationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam, qui vaccæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos prægnans, & poſt aliquot menſes edere maſculum fœtum, non vitulum, ſed puerum: adfuere non unus, dèque matris vaccæ cadentem utero adſpexerunt, levatumque de terra nutrici tradiderunt, adolevit puer, baptizatus, & inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit: &, pro patre, ſerio pœniten-

a *Videte Torque mandam Horti florid. Dial. 1.*

tentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, ſed qui ſentiat in animo propenſiones vaccinas, paſcendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc ſentiendum? nonne hominem eſſe: planè crediderim: ſed ex vacca matre natum abnuo, quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus & impulſor, mox vaccam prægnantem fecit videri; cùm voluit, alicundè infantem ſurreptum attulit & vaccæ parturienti, quæ vento gravida erat, puerum ſic ſuppoſuit: ut à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer perſuaſus ſe vaccæ filium, matris putatæ propenſiones hauſit imaginando. Nam ut verus homo, ex feminis vaccini materia, naſcatur, & organicæ illa diſpoſitio perfecta humani corporis, in vaccæ utero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur: id philoſophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα, computaturos. Illud verò Manili, monſtrorum productionem aſtrorum influxibus & fato Stoico aſcribentis, ſectæ eſt deliramentum.

Permiſcet ſæpè ferarum
Corpora cum membris hominum: non feminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune feriſque
Quiſve in portenti, noxam peccarit adulter?
Aſtra novant formas, cœlumque interſerit ora.

Cæterùm Andr. Cæſalpini Paradoxum: ſine ſemine, bruta perfecta equos, boves, elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore, & putredine ſola naſci poſſe: quod multis probare conatur, *lib. 5. Peripatetic. Quæſt. q. 1.* undè ſequeretur arte Magica hæc omnia produci poſſe applicatione agentium ad patibilia: mihi nondum potui in mentem producere, ut id verum eſſe, vel ſuſpicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupantur, dependere à virtute ſeminaria, & formatrice: quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tamen primarum qualitatum mixtura & temperamento, quod à cœlorum influxu, & ſolis calore recipit: ſed præterea perfecti animantis cooperationem exigit, ut cordati omnes Theologi & Philoſophi fatentur, quos citant Conimbricenſes noſtri, eruditè hoc commentum refellentes. *in 2. de cœlo c. 3. q. 6. art. 3. & 4.* quos (curioſè lector) ſuadeo tibi legendos. Illud etiam conſidera, hominem quoad corpus ſic gigni, vel ſibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere, ſic monſtrum gigni poſſe: imò nec monſtrum quidem: quia inanimatum, quæro enim quâ illa humani corporis maſſa anima animabitur? humana? at hoc eſt delirium Paracelſi, hæreticum, ut alià oſtendi: ferina? ſed ferarum anima non poteſt humanum corpus informare, quia longè alias requirit diſpoſitiones, longè diſſimiliores, quàm anima bovis & canis, conſtat tamē corpus caninum à bovis anima informari non poſſe, quale ergo hoc monſtrum, aut quid futurum?

Certum eſt monſtra naſci aliquandò divina ultione. Docet Dockumenſium Friſiorum pœna, ob eorum Epiſcopum S. Bonifacium cum locijs cæſum. *Nam horum Sanctorum indignam mortem* (ait Kempenſis) *in filios filio-*

filiorum Deus vindicavit: ut paſſim ex eorum familiis (quorum maiores tam nefarium ſcelus perpetrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere, groſſos crines ſubalbi coloris, in modum caudæ cuiuſdam bruti animalis, ut iuſtè dixeris.

Sentit adhuc proles, quid commiſere parentes.

Ita Cornel. Rempius Dockuméſis, *lib. 2. de Orig. Friſior. cap. 21.* Imitemur Samſonem, & caudam caudæ connectamus, ſcribit Polyd. Virgilius, *Hiſt. Angelor. lib. 13.* in hanc ſententiam: eò quod Rex Henricus II. oſtenderet ſeſe infenſum B. Thomæ Cantuar. ſanctum virum, *jam ſic vulgò negligi cœpiſſe, contemni, & odio haberi: ut cùm vidiſſet aliquando Strodum: qui vicus ſitus eſt ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Roceſtriam alluit: eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita deſpectum ignominia aliqua afficiendi: non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, ſeipſos perpetuo probro obligantes. Nam poſtea nutu Dei ita accidit, ut omnes ex eo hominum genere, qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum animalium caudati. Sed ea infamiæ nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta eſt.*] Sic Polydorus: cuius ultima clauſula, an in gratiam adficta, an ex vero? novit Deus, convitium certè in gentem totam manavit, & durat inter homines protervos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent penſi vera an falſa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelmus Tookerus Reginæ ſuæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuiſſet. Citra jocum: apud Thom. Cantipratenſem reperio, *libr. 2. de Apibus.* Nobili cuidam venationis gratia feſtos dies prophananti, ex uxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (ut vocant) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An ſint unquam dæmones incubi & ſuccubæ, & an ex tali congreſſu proles naſci queat?

AXIOMA I. ſit, *Solent malefici & Lamiæ cum dæmonibus illi quidem ſuccubis; hæ vero incubis: actum Venereum exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici; inter quos pars iſta negativa communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli; ſed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus, ex Italis Cardanus Ponzinib. & Bapt. à Porta, ſed horum auctoritas non magna, ſi cum contrarium aſſerentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, ut verendum ſit ne pertinaciæ & audaciæ, ſit ab iis diſcedere: Communis namque hæc eſt ſententia Patrum, Theologorum, & Philoſophorum doctiorum, & omnium fere ſæculorum atque nationum experientia comprobata. Ut cæteros taceã, voluere Plato, *in Cratylo,* Philoſophus, & vetus Synagoga D. Cyprian. D. Juſtinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian. & alii, qui vetuſtiores patres, in eo quod voluerunt dæmones, poſſe cum mulieribus rem habere, optimè ſenſerunt; in eo verò à recentioribus iure reprehenduntur, quòd de hujuſmodi concubitu Moſis etiam verba, de filiis Dei & filiabus

liabus Caini receperunt. Solidior ergò adhuc probatio hujus ſententiæ deſumitur à D. Hieron. in c. 6. ad Eph. & D. Aug. quem communis ſchola Theologorum cum D. Iſidoro ſequitur: & pro eadem pugnat Bulla Innocentii 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & ſimul explicatur. Dæmones (quod poſtea docebo) poſſunt defunctorum corpora aſſumere, vel de novo ſibi ex aere & aliis elementis ad carnis ſimilitudinem palpabilia effingere ac formare, poſſunt illa pro libito movere & calefacere, ſi ergò poſſunt, quem natura non habent ſexum artificiosè exhibere, & viris ſpecie fœminea, fœminis ſpecie virorum abuti, & has ſubjicere & illis ſe ſubſternere, poſſunt etiam aliundè acceptum verum ſemen adferre; & naturalem ejus emiſſionem imitari. Poſſunt ergò illa omnia facere, quæ axioma iſtud primum ſupponit: quod cùm poſſint, & eos facere doceat experientia, non eſt cur dubitemus.

Axiom. II. *Poteſt etiam ex hujuſmodi concubitu dæmonis incubi proles naſci.*] Major eſt difficultas hujus axiomatis, quæ tamen tollitur, quando benè & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergò quod poteſt, (præter ea quæ diximus) diabolus ſemen aliundè acceptum (v. g. in ea, quæ ſomnianti viro contingit, illuſione) deferre, & qua eſt agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in ſemine quantumvis ille ſubtilis & aereus ſit ac facilè diſſipabilis, conſervare, & illud denique quo momento mulier ad concipiendum optimè diſpoſita, quod eum non latet, tum illud matrici ſic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri ſemini commiſcere. Hanc concluſ. tenuere auctores poſtea citandi.

Axioma III. *Attamen dæmones nequeunt vi ſua & ex propria ſubſtantia, more animantium, generare.*

Probatur, quia nec dæmones inter ſe ullam habent individui, vel ſpeciei multiplicationem, nec dæmones corpus aereum, vel ullum habent omninò (ut contra Platonicos M. Anton. Natta. *libro 7. de Deo, fol. 75.* docuit, Franciſc. quoque Georg. & Caietan. & tenendum eſt) quarè nec in proprio ſuo corpore commiſceri poſſunt, (ut optimè docet Perer. *d. lib. 8. diſpenſ. 2.*) nec ullum ſemen, nedum prolificum, quantumvis tenue, habent (qui fuit error Marci Epheſii, Joſephi: & fortaſſis Athenagoræ, Tertullia, & vetuſtiorum illorum Patrum.) quomodo proprium ſemen habere poſſint, cum ſemen ſit ſubſtantiæ corporeæ viventis pars, & reſiduum cibi optimè concocti, ex meliorum ſcriptorum ſententia: dæmones verò ſunt ſubſtantiæ incorporeæ; & ideò de ſuo non poſſunt corporeum ſemen præſtare: ſunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio eſt naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certiſſimum eſt hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc duntaxat concluſionem aſſerere voluerunt; non verò, præcedentem ſecundam negarunt ſcriptores quidam magni nominis, ut D. Chryſoſtom. & alii, quorum ſententiam retuli & explicui olim, *Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.*

Quæ

Quæ adverſarii objiciunt exempla, illuſarum aliquando muliercularum; ea nos non refellimus, nec rejicimus, præſertim conteſtata illa mira apud Iaquerium & Martinium Arelatenſ. ſed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam ergò id verè contingit, ex particulari affirmativa inferunt univerſalem etiam affirmativam, in materia non neceſſaria, quod ineptum eſt.

Dicimus ergò: *Ex concubitu incubo cùm ex muliere aliquando prolem naſci poſſe: & cùm prolis verum patrem non fore dæmonem, ſed illum hominem, cuius ſemine dæmon abuſus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus, *In Numa*, Paracelſus hæreticus, Vlric. Molitor, *de Pythonicis mulier. cap. ult.* & Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c. 6.* ſed argumentis fulti leviculis: non negat, dubitat, duntaxat Bened. Peter. noſter, *lib. 8 in Geneſ. diſp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptii teſte Plutarcho, & affirmant communiter Scholaſtici, qui omnes etiam optimi Philoſophi fuere. Probatur manifeſta ratione ex iis, quæ dicta fuere pro explicatione 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & aliis narrata: quæ ſi vera ſunt, haud dubiè juxta has concluſiones explicanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Servios Tullos; Anglia, Merlinum: Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus Gothicis & Faunis natos. Chieza *cap. 27. p. 2. hiſt. Peruſ.* ſcribit in Hiſpaniola ſolitum Crocoton dæmonem miſceri mulieribus, & ex eo natos bicornes naſci. Clivenſium quoque ducum ſtemma huc retulit Helinandus li. 4. apud Belluacenſem. Xacam ſuum Japones talem eſſe volunt: nec deſunt qui Lutherum in hanc claſſem retulerint. Et antè ſexennium, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperiſſet: & noſtris temporibus id contigiſſe, etiam Lud. Molina, ex noſtræ Societatis Theologis, prodidit, & complures alii gentium diverſarum ſcriptores allatis exemplis confirmarunt.

Videte nunc quam levia ſint argumenta, quibus hanc alii ſententiam impugnant, maximè Nic. Remi. quorum primum arg. eſt. Dæmon & homo ſpecie differunt. ergò ex hac copula ſequi nequit proles. *Reſp.* conſequentiam eſſe nullam, tùm quia ex equo & aſina, & aliis ſpecie diſcrepantibus animalibus muli, thoes, leopardi, pantheræ & aliæ hybrides gignuntur: tùm quia generatio hic non tribuitur dæmoni, ſed homini, cujus eſt ſemen, ut rectè D. Thom. quodlibet. 6. a. 8. ad 6. & ideò hic ex homine, hoc ex viro & fœmina, naſcitur homo.

2. *Argum.* Dæmon eſt expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit eſſe auctor & origo actus vitalis. *Reſp.* Vim hanc vitalem non ineſſe dæmoni, ſed ipſi ſemini: ſicut vis calefaciendi non ineſt ſcypho propinanti, ſeu tubo fundenti, ſed ipſi vino. vide D. Thom. *ſup. ad 5.* & Sprengerum 1. *p. Mallei q. 4. ad 2.*

3. *Argum.* Semen, quod dæmon infundit, ſagæ fatentur eſſe frigidum & nullam adferre voluptatem, ſed horrorem potiùs: quare nec poterit indè generatio conſequi. argumentum hoc fuit Marci Epheſii, apud Pſellum. Confirmat Remigius confeſſione ſagarum,

garum, quæ falſæ ſunt, omnem ſenſum voluptatis è tali copula abeſſe, imò & ſummum ſe dolorem percipere. *Reſp.* cogit argumenti futilitas, quàm vellem me plura in re inani & ſpurca refellenda, inſumere verba. Certum ergò videtur dæmonem, quando vult ſub certi alicujus viri ſpecie deludere, & non vult ſcire ſe eſſe dæmonem, tunc quam poteſt aptiſſimè imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur: quarè neceſſariò tunc curat, ut ſi quidem vult generationem ſequi, (quod rariſſimè accidit, nec enim ipſe ſua unquam cauſa generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere: ſed aliquando dumtaxat, in gratiam ſuccubæ id optantis, conatur generationem ex alio ſemine.) adhibeat neceſſaria ad generationem: quarè & prolificum ſemen quærit, & inventum conſervat, & tanta celeritate perfert: ut vitalis ſpiritus non evaporetur, & quando ac quale oportet infundit. Quando verò non intendit generationem: tunc infundit aliquid ſeminis inſtar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: ſicque etiam corpus aſſumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem eſſe nõ ignorant: ut plurimum ſemen fictitiũ & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem naſci non poſſe.

Deindè conſtat, ſæpè eum interrogare ſuccubas: num velint impregnari? quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliundè actu carnali deciſum, ut dixi, & docet Sprengerus *a*

a p.2.mallei q.1.c.2.

Quæritur autem, non tàm quid fieri ſoleat, quàm quid fieri poſſit. Vndè ad confirmationem quoque argumenti, patet ſolutio: voluptatis ſenſum quando abeſt, abeſſe: vel quia Deus id prohibet providè, vel quia dæmon vult eum non adeſſe: ut ſic major ſit peccati fœditas atque malitia, adeſſe autem poteſt hic ſenſus: ſi Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à ſuccuba percipi: profectò quæ ad delectationem in hac ſpurcitia neceſſaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuiſſe non rarò, conſtat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimùm uno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanæ nobilis deceptæ, quæ invenias apud Torquemadam *Dialog. 3.* & Grilland *quæſt. 7. numer. 8. & 9.* idem ex plurium confeſſione aſſerit Alfonſ. à Caſtro *libr. 1. de iuſta hæret. punit. capite 16.*

4. *Denique addunt:* haud eſſe credendum: Dominum Deum concurrere ad huiuſmodi actum, aut animam tali corpori ex hujuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Reſp.* dæmonem quo ad naturæ operationem, hic dumtaxat eſſe inſtrumentum, & applicare ſolummodo agens principale: quod eſt verum ſemen humanum. Deum itaque concurrere ad ultimam diſpoſitionem organici corporis, ab humano ſemine nati: accidentarium verò quid eſſe, & morale dumtaxat, peccatum ſagæ atque dæmonis malitiam, juvat Deus, ut auctor naturæ naturam, peccato vero, cuius

auctor non eſt, non adminiculatur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta. ſequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex inceſtu, proles gigni poſſe. Reſpondent diverſam eſſe rationem: quoniam in his ordo naturæ ſervatur, non verò in illo dæmonis Hymenæo. Hæc reſponſio frivola eſt. nam etiam in caſu noſtro naturæ ordo. quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſervatur. natura enim dumtaxat poſtulat, ut ex viri prolifico ſemine, aptè mixto ſemini muliebri, proles naſcatur. *Vlt.* Molitor argumentatur, ſecundum Conciliatorem principium gignendi eſt cor: ergo dæmon illo ſemine non poteſt ad generationem uti. quia deeſt virtus cordialis calorem, ut oportet, temperans. *Reſp.* ſivè à corde ſivè à cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt implantatus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione. dæmon verò hunc ſpiritum cum calore ſuo tantum conſervat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamnè ex viro incubo, & dæmone ſuccuba liberi naſci poterunt: hoc ne Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longè enim plura hic requiruntur; & ad prolis generationem partumque longè plura matres quam patres ſuppeditant, in conceptione par fortè utriuſque conatus: poſt, omnia ſolius ſunt matris, requiritur tractus temporis, ut ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana: quæ omnia utrum tam multa, tamdiu dæmon in aſſumpto corpore queat præſtare, plurimùm dubito, & potius arbitror non poſſe: ſi poſſit, etiam ſuccuba poterit concipere. Interea dum quis convincat hæc illum omnia poſſe, cenſeo, quos legimus matre ſuccuba dæmone natos vel ſuppoſititios fuiſſe alterius fœminæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem ementitam, ut non rarò contingit, ad priorem ſuppoſitivi partus fraudem lubens retulerim cum Io. Reynardo [*libro de peregrinat. generis hum. ſerm. de impugnat. hom. per diabol.*] quod de Pictavorum Comitum ex Meluſina origine referunt fabuloſæ Francorum Hiſtoriæ, item de Andegavenſis familiæ ſtemmate Polyd. Virgil. *a* & alterius cuiuſdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bell. *b* & quod ex ore ducum Bavariæ & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus *c*: nec admodum diſſimile, quod de nobili Bavaro narrant alij, ei, cum defunctam uxorem ferret impatientiùs: quadam nocte fœminam redijſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, & marito convixiſſe, & ex eo liberos ſuſcepiſſe; quodque futurum prædixerat; tandem, convicijs & blaſphemijs non ſe abſtinente marito; ſubitò muliebri veſte penes illum derelicta, evanuiſſe. Dæmon ſic Nobili huic impoſuit, & aliunde ſubtractos furto liberos ſibi ſuppoſuit. Ad poſterius genus fraudis refero paruulos: quos non ex incubis, ſed per fraudem, quaſi ex ſuccubis dæmonibus natos vulgò *Cambiones* vocant: & ferunt

a *l.13. hiſt. Angl.* b *Hiſt. l.3. c. 16.* c *Not. in Metamo. Ovid.*

runt adeò eſſe lacte inſaturabiles, ut, etiam quatuor nutricum rumis exhauſtis, macilenti perſeverent: ponderoſiſſimi, tamen, & tandem poſt aliquot annos evaneſcant. Itali, à continuo vagitu, *Vagiones* appellant: Germani, ut indicent ſuppoſitivos eſſe, nominant, Wechſelbalg vel Wechſelkindt *de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. capite ſeptimo Guilh. Pariſ. p. ult. de univerſo, capite vigeſimo tertio. Anan. libro quarto de nat. dæm. Motiorem de Pythonic mulier. capite ſexto.*

Talem arbitror fuiſſe puerum, quem per Galliciam & aſturias Hiſpaniæ ante annos 15. Mendicus quidam, ſumma cum defatigatione humeris bajulabat: cum ex noſtris eum quidam in itinere repertum prope flumen, ut tranſvadaret, miſericordia motus, retro ſe in jumentum ſuſtuliſſet, vix valida beſtia potuit eum in alteram ripam exponere. Paulò poſt mendicus comprehenſus, fatetur eum puerum, non puerum, ſed diabolum fuiſſe, qui ſibi promiſiſſet, omnes ſe ad eleemoſynas ei conferendas pellecturum, quamdiu ſic circumferretur habitu pueri morboſi, & faſciis involuti.

His conſentaneum eſt, *poſſe dæmones efficere, ut virgo mente & corpore permanens, non tamen ſine virili ſemine concipiat.* probatur. quia poteſt virgini dormienti & ignaræ aliunde ſumptum verum & fœcundum ſemen, ſine congreſſu carnali, hymene aliiſve clauſtris virginitatis incorruptis, infundere. Ut autem in partu virginitas conſervetur, hoc dæmon nequit. cum enim ab hoc vera corporum penetratio requiratur: quæ virtuti divinæ reſervatur: id, ſine ſpeciali miraculo fieri non poteſt. Propterea, cum Calviniſtæ negant hoc ſeptum virginitatis in partu Chriſti Domini clauſum manſiſſe: præcipuam certè miraculi & veræ virginitatis prærogativam tollunt. Exemplum quoque de Bambergenſi puella, quod recitat *a* Oiderius, caute legendum eſt, & de mentis tantum virginitate accipiendum; carnis enim integritatem amiſerat per eandem copulam, qua conceperat. Nec à viro mulier cognoſci poteſt, ſine virginitatis jactura, nec imprægnari, niſi cognoſcatur. Scio quid multi ſcriptores narrent de variis, quæ conceperint dumtaxat ex ſemine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, priùs fuerat effuſum, ſed non credo, & video id etiam negari ab Andr. Laurentio libro octavo. hiſtor. anatom. q. 11. quia neque virtus attractiva matricis, tam à ſe longè queat vim exſerere, neque aqua ſolertiam habet, quam dæmon ſpirituum evaporationem prohibendi, & ſemen illud, ſi fœcundum fuiſſet, fundum aquæ petiiſſet, non ſupernataſſet. Sic Hebræi fingunt Benſyram ex filia Jeremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo manſit. Simile refert Averroes & de alia Alex. Magnus *de format. hominis capite primo.* Minus incredibile eſt, quod ſcribit D. Thomas *b*, poſſe fortaſſis mulierem, abſque miraculo & ſalva virginitate omnimoda, concipere: *ſicut* (ait) *dicitur accidiſſe cuidam puellæ iam pubeſcenti, quam propter pudoris cuſtodiam in lecto ſuo pater habebat: qui cum in ſomno*

a *Formic. c. 10. l. 5.* b *Thom. quod 6. art. 18.*

ſomno pollueretur, ſemen eius ad matricem filiæ deſcendit, & inde puella concepit, hoc ſequitur, & à dæmone idem præſtari poſſe, contendit Abulenſis com. in c.19. Gen.

Item quæri ſcio, an dæmones cum ſagis nonnunquam exerceant præpoſteram libidinem? ſciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, ut poſt comp. Theolog. & Antonin. 1. *p. ſum. titul. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamiis numer.* 64. & Benedic. qui hos non citat *libro ſecundo, peccat. ſum. 6. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confeſſione Sagarum Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ: ſed de lamiis Italiæ id quaſi notiſſimum affirmat Silveſter Prieras *de Strigomag.* & Ananias *libr. 4. de nat. dæmon. fol.* 148. & etiam, ab illis affirmari fatetur Ponzinibius ſupra. Nimirum nihil adeò ſordidum eſt, quod non κακοῦργος iſte ſubeat, ut hominum animas certiore exitio involvat, ideò offert cuique, quo illum capi poſſe ſperat. Nec ullum ſcelus eſt, quod fæx iſta hominum averſetur. Poſſunt itaque Iudices etiam de hoc inquirere. Nec ratio ulla eſt, quæ contrarium convincat. Porrò ſciat confeſſarius, tunc videri eſſe duplex crimen mortale, unum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideò gravius peccatum, quàm ſi cum dæmone more humano, ac naturali commiſcerentur.

Vltima in hac quæſtione dubitatio naſcitur, *Vtrum vi magica fieri queat, ut gigantes naſcantur, vel pigmæi?* Quoad Gignantes Fra. Valeſius *d. 6. 8.* affirmat id fieri poſſe, ſi dæmones ſeligant ſemen non qualecumque, ſed plurimum, cratiſſimum, calidiſſimum, ſpiritibus affluens, & ſeri expers: Id verò eis facilè eſſe conquirere, deligendo homines calidos, robuſtos, & abundantes multo ſemine, quibus ſuccumbant: deindè & mulieres ſimilis conditionis, quibus incumbant. *& utriſque & viris,* inquam, *& fœminis, voluptatem maiorem ſolito afferendo, tantò enim abundantius ſemen emittitur, quantò* (ait) *cum maiori voluptate excernitur: poterant verò illi voluptatem augere, & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræſentando, plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quò fit, ut religioſi viri, & Deo adeò dediti, ut imaginationem etiam compeſcant, eiuſmodi motus non perſentiſcant. Robuſti ergò, & grandes, ut naſcerentur, ita poterunt dæmones procurare.*

Hæc ille doctus ſimul phyſicus & Philoſophus, de eo quod fieri potuit præclarè, ſed erroneè, quatenus Gigantes illos SS. putat ex dæmonibus incubis & ſuccubis ita procreatos, quod jam à Theologis improbatum docui. Nos indè ſumamus tantum, non repugnare hoc dæmonis potentiæ & induſtriæ. Nam Gigantes fuiſſe, impudentis proterviæ ſit negare, cum in S.S. teſtetur *Geneſ cap. 6.* & omnium Gentium Annales ſimilia multa proferant. *Diodor. l. 5 & 9. Plutarch. in Sertorio Philoſtratus, in Heroic. Plin. Solinus Marian. Scotus & alii.* memini me nonnulla notaſſe *adverſariis in Senecæ Tragœdias*: & miror Goropio Becano placuiſſe, tam ardenter in ea, quæ de Antverpienſi noſtro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem

ferre

ferre non potuit. quid illa tamen, ad maiores molares *Siculorum* Ciclopum, quos vidit, appendit, penes ſe, inſignis hiſtoricus Thom. Fazellus habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura civibus meis, ut hoc antiquitatis patriæ cymelium ſibi ab homine Campinienſi tam facilè extorqueri non patiantur. Prolixa planè res eſt, adſcribam & decerpam breviter. ad Erycem montem anno 1342. cadaver in antro inventum portentoſæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Sicilienſium modiorum capax erat: cuius etiam Bocatius fecerit mentionem *lib. 4. de Geneal. Deorum cap. 68.* Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodiſſe cadaver hominis cubitorum ſtaturæ circiter 20. caput habens dolij inſtar, molares dentes ſingulos, unciarum 5. pondus æquaſſe, quos (ait) ſe vidiſſe. Penes ſe alios eſſe non paucos, Melillis effoſſorum gigantum dentes, quaternarum unciarum: habere quoque ſe os humeri latiſſimum & penè monſtroſum alterius gigantis Hyccarenſis. Duos ſibi molares alios, 4. ſingulos unciarum, datos à Simeone Piglione, cadaveris 18. cubitorum propè Panormum, anno 1547. Sequenti anno ibid. à Geor. Adorno cadaver aliud, cubitorum 20, repertum. Iatralis anno 1550. inventum cadaver cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum mentiebatur. Addit multa ſimilia, quibus ſingulis recenſendis non eſt, cur inhæream illud notat cæteris etiam oſſibus in cinerem contactu tandem abeuntibus dentes noſtris ſimiles, ſed maiores, integros, effigiatos, ſubalbos, & carie carentes remanſiſſe; quod etiam in dente illo Antverpienſi olim viſebatur. Hetruſcorum gigantum vetus quoddam, An. Pomponij lethi epigramma meminit, Britannicorum Camdenus: aliorum alij.

Ipſe Divus Auguſtinus ſcribit ſe vidiſſe in littore Vticenſi molarem dentem adeò magnum, ut molaribus centum communibus poſſet exæquari, *lib. 15. de civitat. Dei, cap. 9.* Prætereo quæ Franc. Patricius *Dial. 3. de Hiſt.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit, quia fabuloſa.

Reſtat de Pygmæis: poſſe dæmonem efficere cauſis contrariis adhibitis, ut ad iuſtam humani corporis ſtaturam homines non perveniant, non eſt dubitandum. ſic enim videmus artificio humano, nempe potu vini aduſti, & incluſione in ollis paruis, puſillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri avidi parentes, impiè certè, certis medicamentis efficiunt, ut filij pumiliones naſcantur. Omnino tamen crediderim hac in re minimam quoque corporis humani quãtitatem, etſi ignotam dari, infra quam nequeat anima rationalis potentijs ſuis uti, & efficaciter corpus illud informare. Quarè ſcriptoribus etiam illis aſſentior, qui licet agnoſcant cubitales ſe trium ſpitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocant, gruum hoſtes, poſt Ariſtotelem *lib. 2. de hiſt. animal. cap. 12.* Philoſtrat. *in Hercule dormiente* Plinius *libr. 7. cap. 2.* Claudianus, Iuvenalis. Solinus, & alij deſcripſere: tamen meritò arbitrantur, eos non eſſe veros homines, ſed bruta, vel monſtra, & ad claſſem Simiarum referendos. *Vide ſi lubet, Gellium lib. 9. c. 4. Cælium Rhodiginum lib. 4. lect.*

lect. antiq. cap. 3. & Cardanum libr. 8. de rerum varietat. & Lud. Vivem in ca. 8. libr. de ciu. Dei & Bonifacium Simonettam lib. 4. epiſt. c. 10. Repertam anno *1600.* in Peruvia Nanorum provinciam, indè ſcribitur litteris P. Ruizij, quas hoc anno 1601. legi.

Nec negari poteſt *Pygmæos* fuiſſe; & ſtaturæ breviſſimæ: colligo utrumque ex loco Ezech. 27. verſ. 11. *Pygmæi in turribus tuis*; ſcio hoc aliter & aliter verti, & verſiones poni à D. Hieron. ad eum locum: ſed noſter meritò ſecutus eſt Aquilam ita vertentem, Symma. *Medos* vertit, quod placuit Theodoreto, Chaldæus Paraphraſtes, *Cappadoces*. Verũ צ eſt de vocis radice, & ideò Theodotion, non ſatis certus, quid כמד ſignificaret, Hebræum גמדים gammadim retinuit. Divus Hieron. gnarus, גמד ſignificare, cubitum brachij, ſeu menſurã cubitalem *Iud. 3. verſ.* 16. vndè גמד cubitalis, vertit, *Pygmæos*, quorum hæc eſt menſura ſtaturæ. Item Diu. Hieronym. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos* non accepit, ut nomen proprium, ſed ut appellativum, quia interpretatur bellatores promptiſſimos, quaſi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς, cuius vocis una interpretatio eſt, pugna ſeu pugillatus, altera menſura cubiti, quod ſequitur Diu. Auguſtin. *libr. 16 de ciu. Dei cap. 7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis propriâ dictis accipiendum, quidam comminiſcuntur, eos fuiſſe belliciſſimos, viſus acutiſſimi, & ſagittandi peritiſſimos, & ideò illis turrium cuſtodiam permiſſam, ſic Dionyſ. Carthuſian. Verum id undè probant? certè vix credendum, potuiſſe eos loricam iaculis ſuis penetrare. Aliud itaque ſatis ingenioſè commentus Lyranus, robur Tyri deſcribi, & munitionum eius, tale, ut etiam à pumilliis iſtis turres defendi potuerint contra hoſtes potentiſſimos. Contortum id quoque, ne ſatis benevolum aut conſentiens contextui. Reor omnino, *cuſtodem ſeu robuſtorum*, (ut vertunt LXX.) mentionem fieri; ſed hos vocari *Pygmæos*: non quod ſtatura tales, ſed quia turres tam altæ, ut viri etiam fortiſſimi & maximi in imo verſantibus vix cubitales apparerent. ſic vulgatam cum LXX. verſione & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem cenſeo, paratus ſequi docentem certiora.

De pumilionib. his ex Nonnoſo iſta Photius Bibl. fol. ȝ. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων καταντήσαντι τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι, ἐνέτυχε γὰρ ἔν τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην. βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις. Διὰ παντὸς τοῦ σώματος εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματί τινι μικρῷ τὴν αἰδῶ περιεκάλυπτον, οἱ πρεσβευκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπιδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆ-

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conventibus & an vera ſit earum tranſlatio de loco ad locum?

PRima ſententia eſt, huiuſmodi equitationibus & conventibus illas dumtaxat cogitatione animi, & Diabolica illuſione intereſſe: hanc ſententiam cum Luthero & Melanchthone multi ſectarij tenuerunt: *a* ſed & Catholici quidam, ex Hiſpanis integro libro quidã Minorita Fr. Samuel & auctor Fortalitij fidei, eiuſdem ordinis, & Martinus de Arles canoniſta, ex Italis Ponzinibius integro fere libro, Bapt. à Porta *lib. 2. ſuæ Magiæ Naturalis*, & cuius tempore res nondum ſatis explorata erat Alciatus *l. 8. Parerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus; Ærodius, & Mich. Montanus, ex Anglis olim Ioannes Saliſburienſis *lib. 2. Polycrat. c. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar, extremo cap. 72. operæ ſucciſivæ, & Vlricus Molitor *de Python. mulieribus cap. 8.* & hoc ſe ſentire ſubindicat Leonard. Vairus *l. 2. de faſcina. c. 13.* Sed nituntur argumentis parum urgentibus. Quid enim ſoliſne id aſſeritur à mulierculis, ut excidit Alciato? unde igitur tot quotidiè viri docti, clari, & ſecundũ ſæculum prudentes idem fatentur, puniunturque? Age ſint ſæpè, qui à dæmone illudantur, ſenſibus internis externiſque vinctis & ſepultis, phantaſia etiã fortè læſa perturbataque: age, queat diabolus læſis corporis viribus & animi facultatibus plura homini perſuadere, quã vel vini copia oppreſſi, vel melancholia ægri ſeſe videre arbitrentur, ut docet D. Aug. *b* ſint ſane tria phantaſmatum genera, quod ab eodem optime *c* notatum; quid tum poſtea? quid ex his inferre queas, quam poſſe ſagas decipi, ſemper autem illas falli hinc non conſequitur.

Nec amplius probat, quod ad Evodium *d* ſcribens, de viſis prodigioſis idẽ prodidit: fatemur enim tunc animas nõ emigare ex corporibus, & Bodinum id auſum aſſerere, deteſtamur, fatemur ſæpè ſenſus corporeos planè conſopiri, adeoque efficaciter has imagines obverſari, ut experrecti credant ſe audiviſſe, vidiſſe & feciſſe, quæ nũmquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis; ut de reo, qui ſe in Ditis regia fuiſſe dictitabat; *e* Gennadio, qui ſe choris beatorum interfuiſſe putabat: *f* de Platonico Philoſopho alteri in ſomnis apparente, eumque docente; *g* de patre, qui clara luce filiam ſuam videns, ſe vaccam cernere, putabat. *h* Nec urget, quod eorum corpora invẽta ſint ſæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuiſſe, ut de varijs narratum ab Olao Toſtato, Grillando, & aliis; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis convivantibus ut videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiuſmodi alia, his enim nihil ampliùs probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas Sed ſemper ita fieri non probatur Vim quidem aliquam haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs

in

a *VVierus Godelm. Agrippa.* b *li. 7. de Gen. ad lit. c. 11.* c *Epiſt. 72. ag. Nebri.* d *Epi. 102.* e *S. Alex. ab Alex. l. 6. Geneal. dier.* f *D. Aug. de ep. 101.* g *D. Aug. l. 18. de ciu. Dei cap. 18.* h *vita S. Maccarij.*

in conventu cacodæmonem loco mulieris, quam in lecto cum marito fuiſſe dicamus: ſi ſola niteremur præſumptione. nunc non illa movemur, ſed unanimi omnium ætatum, & nationum, & utriuſq; ſexus etiam Eccleſiaſticæ functionis, & ordinis nobilium reorum confeſſione; contra quam nulla vim habet præſumptio, Michol patris ſatellites decipit in Davidis locum ſubſtituta ſtatua: a ſic etiam poteſt & ſolet dæmon abſumpto corpore, & in lecto locato dicere maritum. Nam ſtrige ad conventum profecta, ne maritus eam abeſſe deprehendat, ſolet eum conſopire, vel quid aliud ſupponere, quod earum vicem ſuppleat, ut maritus expergiſcens uxorem eſſe putet, docetur hoc actis iudiciarijs. Quædam inquiunt *tonſtrix Forpachij Cal. Sept. 1587. id ſe ſæpe feciſſe prodidit, atque ad ſopiendum tali ſomno maritum, ſæpenumero illi aurem vellicaſſe, dextra manu eo prius illita unguine, quo viam ad huiuſmodi conventus affectans, ſolebat ſe ipſa inungere: Eller uxor decani in Ottingen, eodem loco & die, infantis culcitram: Seichen May à Speirchen ſcopas ſuppoſuiſſe memoraverunt, poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfatæ, ſicque maritis fucum ſæpe feciſſe.*

Hamburgij non. Iunii 1590. Maria uxor ſartoris in Metzer Eſch, ſtramentorum faſcẽ velut unguine infuſcatum, qui ſtatim atque ipſa domum, eſſet reverſa, evaneſceret. Catharina Ruſſa ipſum dæmonem, ſua accubatione, eiuſmodi vices aliquando geſsiſſe, declaravit Hæc Nicen. Remig. *d. lib. 1. c. 12*

Obijciunt præterea D. Aug. libr. de ſpiritu & anima cap. 28. ubi eadem ferè verba habes, quæ *in cap. Epiſcopi. 26. q. 5.* ubi qui huiuſmodi nænijs anicularum fidem præbent, videntur excommunicari. Hic canon Achilles eſt adverſariorum, hunc urgent, hunc interquent. *Reſp.* librum illum non eſſe D. Auguſt: nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. expoſ. 4. cap. 4. ſed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuſcumque ſit, non eſſe aliam eius ſententiam; quã prædicti Canonis. Quidam elevant auctoritatem Canonis, quia ſit concilium tantùm Provinciale, quod errare potuerit: ſed mihi non placet eò confugere.

Alij negant eſſe concilij Ancyrani, eò quod in Cõcilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodiè non exſtet: verum neque hæc ſolutio mihi placet: quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum & in Decretis, Burchardi *lib. 1. c. 1.* & Iunonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iuſſu Gregorii XIII. Pontific. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi,* Victor. *n. 32.* Baſino, Alphonſo à Caſtro, & alijs reſpondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturã rerum à dæmone perfici non poſſunt, ut alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui ſunt in inferno: item equitare ſuper veras beſtias, quæ tanta ſpacia tam cito, & per aerem conficere nequeunt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cùm nec ulla ſit Diana Dea, vel ſuperſtes numen, nec Herodias illa ſaltatricula ullibi in terris æquitet, in inferno cruciata: item agnoſcere ullam divinam naturam: præter Deum. quare

a Reg. 19.

quare huiuſmodi aſſerere: revera hæreticum eſſet. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ ſuperant, ut eſt hoc ipſum, de quo nunc agitur, & talia non negat Canon poſſe contingere; ſed tantum indicare voluit, non eſſe credendum ſemper ea αὐτοπροσώπως contingere; ſed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio eſt, eos hæreſeos damnari, qui ſagis aſſerentibus credunt; hæc omnia poſteriora cum prioribus ſibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam eſſe, quia verum eſt ex integra cauſa, falſum ex quovis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Navarrij ſatis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum *a*, neque locum Hugonis repugnare communi ſententiæ Theologorum, vel Quæſitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copioſiſſimè libro quinto.

Denique argumentatur Alciatus; Conventus huius perſonæ omnes interdum, nomine IESV pronunciato evanuerunt, erant itaque phantaſticæ, & non corporatæ perſonæ, quia corporea res ſic nequit evaneſcere. *Reſpond:* Sagas quæ conventui interfuerant, non evanuiſſe: ſed præſtrictis cernentium oculis, à ſuis dæmonibus celerrimè aſportatas fuiſſe: & ſic dici evanuiſſe; largè & impropriè ſumpto vocabulo, pro deſierunt videri. Neq; hoc diſſimulandum, videri Alciatũ velle, non poſſe dæmonem corpora loco movere: idcircò enim contendit non fuiſſe Chriſtũ Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montẽ excelſum ſublatum: quod confirmat auctoritate Orig. *homil.31. in Luc.* & D. Hieronymus *in Matth.* & temerè credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius *opera ſucciſi, c.72.* Sed poſtea docebo longè plures Patres contrariũ tenuiſſe: imò D. Hieron. nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei apertè refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, reſponſionem Origenis omittens.

Obijcitur etiam experientia, quod inunctæ, aliquando non translatæ, ſed repertæ iacentes eodẽm loco, ubi ſe inunxerant: hoc de una Abulenſis, de tribus vel quatuor teſtatur Spineus, de alijs alij. *Reſpond.* cum Spineo *c. 30. & 31.* huius rei varias eſſe cauſas, tùm ex parte Dei, tùm ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipſi utiliùs eſt, tunc ſagas decipit, eas loco non movendo: ut ſic iudicibus & principibus perſuadeat falſa eſſe, quæ de talibus tranſvectionibus feruntur, atq; ita iuſtitiæ executionem impediat. pactum ergò fruſtatur, quando majorem humano generi perniciem indè ſperat: pactũ ſervat, quãdo Deus ei permittit, & ipſe ſperat ſe ſic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, ſinit ut plurimum, ſic exigentibus hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita ſervare: aliquando impedit, ut quando iudices curioſitate moventur ad huiuſmodi explorationes: ut ſic iudices in peccati pœnã confundantur, & quaſi excæcentur. Vtrumque iuſtiſſimè. Ex ijſdem cauſis nonnunquam,

a c. 21. *Man. al. nu. 38.*

vult dæmon, & hoc ei Deus permittit, ipſas loco movere, & pro ipſis ſimulachrum earum illic relinquere, ut putentur non translatæ, ſed illic remanſiſſe.

Secunda ergò opinio eſt, quam veriſſimam iudico: *Nonnunquam verè ſagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel altero animali* (phantaſtico, ut plurimum, hoc eſt, dæmoni aſſumenti & formanti corpus aereum vel etiam hominis in forma, eas aliquando ternas quaternaſue ſimul aſportanti) *vel arundini veræ, ſcoparumve baculo etiam vero, ſed acto & ſublevato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conventui nefario intereſſe.*]

Hæc ſententia eſt multò communior Theologorum, immò & Iuriſconſultorum practicorum Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, inter Catholicos tenent etiam ſcribentes plurimi. *Alb Magnus apud Cantipratenſem libro 2. cap. 57. part. 19 Cirvelus de ſuperſtit. p. 2. capite primo. Guilhelm. Neoburgenſis mox citandus. Turrecremat. ſup. Grilland. libro ſecundo, de ſortileg. quæſt. 7 numer. 8. ubi fatetur ſe ſententiam mutaſſe. Baſinus de artibus magic. propoſ 9. Remig libro primo Dæmonolat. capite decimo quarto, vigeſimo quarto, vigeſimo nono Auctores Mallei nõ uno loco, Penna in Directi. Inquiſitor. part 2. comment. 68. & alii.* Pet. Damianus *epiſt. 4. capite decimo ſeptimo.* & recẽtiores medici, ut *Ronſſeus mox citandus libro ſecundo. de morb. veneſ capite octavo. & libro tertio capite octavo. Ceſalpinus inveſtigat. dæmon. capite vigeſimo.* & Theologi crebro numero hoc aſſerunt, rem diligentiſſimè diſcutientes; *Ioann. Dodo in Apolog. contra Franc. Samuelem, Guilhelm. Pariſienſ. part. vlt. de univerſ. capite vigeſimo tertio. Silveſter in verb. hæreſis, num. 3. Abulenſ. in 4. cap. Matth quæſt. 47. Beetz. dict. c. 4. Vict. ubi ſupra Caietan. 2. 2. quæſt. 95. art 3. Alphonſ. à Caſtro libro primo de iuſta hæretic. punit. capite decimo ſexto. Sixtus Senenſis libro quinto, bibliot. annot. 73. Creſpetus de odio Satanæ diſcurſ. 15. libro primo. Sebaſtianus Mich. in Pneumalog. Anglez. in 2. quæſt. unica de arte Magica. a. 4. diffic. 5. Petr. Binsfeld. d. operis concluſ. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libro quarto. de Natur. dæmon.* Et nonne Antichriſti tempore tales conventus agnoſcit futuros D. Hyppolit. Martyr. *lib. de conſummat. ſæculi, haud longe princ.* hos movere leges Salicæ; ut patet ex libro decimoſeptimo. Et Lambertus Danæus Calvinianus ſcribit Genevæ cõventum eſſe ordinarium propè ſummam ædẽ, ut ex eo refert Creſpetus. Sed accipite verba Hippoliti: *Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos congregabit humana ſpecie* (nonne ſic in conventibus tripudiant & commiſcentur cum ſtrigibus?) *& eos qui illum ad regnum invitarunt faſtidiet: animaſque multas inquinabit; quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.*) Facit hoc quotidiè Diabolus ſuperior, dum ſuum cuique ſtrigum dæmonẽ magiſtellum attribuit. Tertullianus *lib. de anima c. de ſomnijs,* affirmat; *domos quoque hominum dæmonijs patere, nec tantum in aditis, ſed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumveniri.*]

Videte nunc quo pacto hoc myſterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitror referendum quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in hunc modum traditur; *In provincia Deirorum haud procul à loco nativitatis meæ, res mirabilis contigit, quam à puero cognovi. Eſt vicus aliquot à mari Orientali miliaribus diſtans,*

iuxta

iuxta quē famoſæ illæ aquæ, quas vulgo Vipſe *vocant. Ex quo vico ruſticus quidam ad ſalutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus ſobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem ſæpius vidi, & duobus vel tribus ſtadijs à vico abeſt, voces cantantium, & quaſi feſtive conuiuantium audiuit. Miratus quinam in illo loco ſolemnibus gaudijs intempeſtæ noctis ſilentium rumperent, hoc ipſum curioſius inſpicere voluit, videnſque in latere tumuli ianuam patentem, acceſsit & introſpexit, viditque domum amplā & luminoſam, plenamque diſcumbentibus tam viris, quam fæminis, tamquam ad ſolennes epulas. Vnus autem miniſtrantium cernens ſtantem ad oſtium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, conſulto noluit bibere, ſed effuſo contento & continente retento, concitus abijt, factoque tumultu in convivio pro ſublatione vaſculi & perſequentibus eum convivis, pernicitate iumenti quo vehebatur evaſit, & in vicum cum inſigni ſe præda recepit. Denique hoc vaſculum materiæ incognitæ, coloris inſoliti, & formæ inuſitatæ Henrico ſeniori Anglorum Regi pro munere oblatum eſt: ac deinde fratri Reginæ David, ſcilicet Scotorum Regi, contraditum, annis plurimis in theſauris Scotiæ ſervatum eſt, & antè annos aliquot (ſicut veraci relatione cognovimus) Henricus II. illud aſpicere cupienti à Rege Scotorum Guilhelm. reſignatum.*] libro primo. Rerum Ang. capite trigeſimo octavo. tales montium receſſus, vulgus ſolitum nominare *montem Veneris*, qualem tradunt etiam in Italia propè Nurſinum lacum eſſe, ut patet ex Epiſt. 46. Æneæ Siluij. Si mavis exempla recentiora & clariora, Robert. Gaguī, Generalis ord. S. Trinit. *libro decimo Hiſtor. Francor.* ita ſcribit, *Quo tempore Guilhelm. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya prior apud Ebroicas ad perpetuum carcerem damnatus eſt, ob falſæ religionis crimen. Nā cum illuſtris cuiuſdam fœminæ amoribus teneretur, neque eius conſuetudinē frui facile poſſet, dæmonem patronum ſibi adhibuit, & eum in arietis ſpecie adoravit: à quo poſtea doctus ſcopam ſumere, atque inter femora equitis inſtar ponere, brevi momento quo volebat ſe traducebat.* Inter ſtriges Auenionenſes (ut narrat Mich. *Pneumalog. ſchol. 6.*) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, ſe à patre in Synagogam (ſic conventum vocant) deductum, & ibi vidiſſe patrari multa nefaria & horrenda, itaque conterritum muniviſſe ſe ſignaculo crucis, & dixiſſe: Ieſu, quid iſtuc rei? ſimulque cum dicto turbam totam diſparuiſſe & ipſum ſe ſolum ibi deprehendiſſe: poſtridiè domum rediſſe, quæ tribus à ſynagoga miliaribns aberat, & partem iudices detuliſſe. Vndè & puero in vicinia nomen inditū *Maſquillon* (hoc eſt, parvus ſortiarius) huncque puerum cum ipſe Michael iſta ſcriberet anno 1582. adhuc Avenioni captivum fuiſſe. Aliud conteſtatius accipe ex Grillando, cuius verba nō pigebit adſcribere, Quo (*nempe homagio*) facto ſtatim unum dæmonem conſtituit (*ipſe princeps dæmon*) ad cuſtodiam ipſius mulieris, quam nunquam relinquere debeat, ſed illi inſervire in omnibus, quæ ipſa cupiet, & quotieſcumque contigerit ad ludos accedere, hoc ipſe intimabit mulieri, & illam deferet, & inſtruet. qui quidem dæmon aſſociatur ei, tanquam maritus uxori, ſæpè accedunt ad congregationes illas. ubi maxima mulierum numeroſitas congregatur, & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in appa-

rentia, ſed in vera & naturali forma accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primum per unũ vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur ſibi per dæmonem illum, qui eſt ad ipſarum cuſtodiam conſtitutus, qualiter nocte tali & tali hora ſe præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, ſi haberet iuſtam cauſam impedimenti, deducit & auditur, dummodo ſit cauſa vera & excuſabilis, quæ legitimè excuſare poſſit: alioquin ſi fingeret habere cauſam, quæ nulla eſſet, vt non accederet, non deferebatur invita, ſed remanebat in domo ſua, nihilominus pro pœna ſui mendacij adeò fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & continuis doloribus & ægritudine intrinſeca vel extrinſeca tam fortiter vexabatur, quod diu noctuque nihil penitus quietis haberet, ſed ſemper tribularetur, & omnia quæ ipſa ageret evaneſcerent & perirent in fieri: adeò quod neceſſe fuit, ut tot mala ceſſarent, quod peccatum ſuum fateretur, & promitteret, etiam medio iureiurando: quod amplius non recuſabit accedere. Cùm verò promitteret acceſſuram, ſtatim adveniente nocte & hora, evocabatur voce quadam, velut humana ab ipſo dæmone, quem non vocant dæmonem, ſed Magiſterulum, aliæ magiſtrum Martinettum, ſivè Martinellum. Quæ ſic evocata, mox ſumebat pixidem unctionis, & liniebat corpus ſuum in quibuſdam partibus & membris, quo linito exibat ex domo & inveniebat ſemper magiſterulum ſuum in forma hirci illam exſpectantem apud oſtium, ſuper quo mulier ipſa dixit quod equitabat, & applicare ſolebat fortiter manus ad crines, & ſtatim hircus ille aſcendebat per aerem, & breviſſimo tempore deferebat ipſam uſque ad nucem Beneventanam, & ibi ſuaviter deponebat, &c.] reliqua etiam refert conſentanea his quæ alij citati DD. ſcripſerunt ſolere in conventu contingere. Nam præcitati Theolog. adferunt varia exempla, & confeſſiones rebrum, qui omnes conveniunt in corporali delatione modo, & cæremonijs cõventus & alijs circumſtantijs. Quarum præcipuas ſummatim hic exſequar, additis nonnullis, quas accepi à Pet. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (ut fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæſitoris & Iudicis functioni in Stabulenſium ſagarum & Lamiarum cauſa. Quoad baculum: notat Sebaſtian. Michael. d. operis *Schol.* 7. Abrah. Ezræ filium Levit. capite decimo nono, prohibitionem maleficij ſic interpretari, *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas*; & his verbis pleraque ſolemnia ſtrigum comprehendiſſe, per *figuras*, intelligere circulum, de quo iam egimus, per *baculum*, virgas quibus utuntur ad maleficium hoſtijs, & alias quibus in ῥαβδομαντίᾳ, & arundinem ſeu ſcopæ haſtam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virga Diabolum, ut imitetur virgam Moſis miraculorum effectricem, vel aliam illam floriferam Aaronis. Hunc baculum porrò inungi ſolere unguento cõfecto ex varijs rebus inſulſiſſimis, maximè ex unguine infantium necatorum: quanquam aliquando, non baculum, ſed vel crura, vel alias ſui corporis partes illinunt, ut patet ex verbis Ghirlandi,

landi,

landi, & ex ſententia Avinionenſi, *quam exhibebo totam lib.5.* Poſſet ſine unguento; ſed hoc vult copioſum adhiberi; ut quam plurimos infantes interimant, opinantes ſine hac pinguedine ſe ad conventum deferri non poſſe. Indicio eſt, quod prima vice dicit ſufficere unguentum commodato ab aliis acceptum, poſtea neceſſarium eſſe; ut ipſemet ſibi illud ex infanticidio præparent.

Sic ergo inunctæ ſolent devehi inſidentes baculo, furcæ, vel colo, vel cremathræ, impoſito uno pede; vel inſidentes ſcopis aut arundini, vel tauro, ſui, hirco aut cani (*quorum omnium exempla prodidit Remig. lib.1, cap.14.*) Sic inquam ſolent ad *ludum bonæ ſocietatis* (ut in Italia vocant) conventum deferri; ubi ignis ut plurimum accenſus; teter & horridus. ibi dæmon conventus præſes in ſolio ſedet, forma terrifica: ut plurimum hirci vel canis; ad illum accedere adorandi gratia, non eodem modò, interdum complicatis genibus ſupplices: interdum obverſo tergo ſtantes, interdum cruribus etiam in altum jactis, nec capite in anteriorem partem prono, ſed reſupinato, adeò ut mentum ad cœlum feratur, tum candelis piceis oblatis, vel umbilico infantuli, ad ſignum homagii eum in podice oſculantur. Quid? quod & miſſæ ſacrificium aliquando, per ſummum ſcelus æmulantur, & aquæ luſtralis, & ſimilium rituum Catholicorum? *lib.5.* ex viri eruditi, ſenatoris Clariſſimi Raymundi narratione oſtendam. Inſuper liberos duos Diabolo illic offerunt, ut annis ſuperioribus mater Cunonis Roverenſis, apud Binsfeldium, & anno 1458. quædam alia tres liberos ſuos apud Iaquerium cap.7. ſed inquinatiſſimum ſacrificium idoli Moloch, ſecundum utramque interpretationem, nequiter & crudeliter repræſentant; cum proprios vel alienos filios dæmoni offerunt, & occidunt; aut ſemen ipſum profuſum ei dicant, ut ſceleratiſſimus ille magus qui cum muliere in têplo venerẽ exercens, ſemen ſacro chriſmati miſcebat, quod narrat idem Iaquerius *flagelli faſcinar. fol 58.* aut denique communione ſumpta ſacram hoſtiam, in ore aſſervatam, & extractam, dæmoni oblatam, coram eo pede conculcant, ut multæ ſtriges inquirente Iaquerio confeſſæ fuerunt. *cap.8.*

His & ſimilibus flagitiis & abominationibus execrandis commiſſis incipiunt menſis aſſidere, & convivari de cibis, quos dæmon ſuppeditat, vel iis quos ſinguli attulere: Interdum tripudiant antè convivium, interdum poſt illud. ſolent diverſæ menſæ eſſe, tres vel quatuor cibis interdum delicatiſſimis, interdum valdè inſipidis & inſulſis onuſtæ, quibus pro dignitate, aut opibus ſinguli locantur, aliquando ſuus cuique dæmon adſidet, aliquando malefici una ex parte, & ſuus cuique dæmon ex adverſo. Nec menſæ ſua deeſt benedictio cætu hoc digna, verbis conſtans planè blaſphemis, quibus ipſum Beelzebub & creatorem, & datorem, & cõſervatorem omnium profitentur: eadem ſententia eſt Actionis Gratiarum, quam ſubdunt menſis ſublatis. Legi formulas, manu famoſiſſimi cuiuſdam malefici notatas. Convivio interſunt facie interdum aperta,

interdum velata larva, linteo, vel alio velamine, aut perſona, ſic etiam perſonati frequentiùs, poſt convivium quiſque dæmon ſuam quam cuſtodit diſcipulam manu prehendit; &, ut omnia fiant ritu quàm poſſunt abſurdiſſimo, dorſis invicem obverſis, & in orbem junctis manibus jactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accenſas manu tenentes, quibuſcum antè dæmonem oſculantes adorarant, & cantare feſcenninos in honorem dæmonis obſcœniſſimos, vel ad tympanum fiſtulamve ſedentis alicujus in bifida arbore ſaltare, omniaque ridicule & contra cæterorum morem peragere. tùm ſuis amaſiis dæmonibus fœdiſſimè commiſceri.

Quando ſacrificia fiunt, fieri ſolent ſtatim initio peracta adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conventum ſæpè faciunt. Denique addunt, quemque narrare ſua ab ultimo conventu facinora, quæ quò graviora, & magis execranda fuerint, eò collaudari uberiùs: ſi nulla ſint, vel non ſatis atrocia, verberari ſegnes atrociſſimè à dæmone, vel à malefico quopiam ſeniore: ultimò pulveribus (quos aliqui ſcribunt eſſe cineres hirci illius, quem dæmon aſſumpſerat, & quem adorarant, ſubitò coram illis flamma abſumpti) vel venenis aliis acceptis, ſæpè etiam indicto cuique nocendi penſo, & pronunciato Pſeudothei dæmonis decreto; *Vlciſcimini vos: alioqui moriemini*; ut agnoſcas legem Caritatis legi cõtrariam; ſuas quemque domos: ſi propè ſint pedibus, ſin diſtantiores, ut advecti repetunt. Conventus, ut plurimum ineuntur vel noctis mediæ ſilentio, quãdo viget poteſtas tenebrarum, vel interdiu meridiè, quò ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra ſcribit à Magis certos dies & horas obſervari. Noſtræ ſtriges videntur in diverſis regionibus varios habere ſtatos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam ſextam præcedit (*Sic Comanus in lucerna*) idque circa noctis medium (*ut ait Seb. Mich. ſchol.* 7. Lotharingicæ ſtriges conveniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum, teſte *Remigio lib.* 1. *cap.* 14. apud alios legi noctem quæ præcedit feriam tertiam.

Poſſet dæmon eas transferre ſine unguenti uſu, (ut dixi) & facit aliquando, ſed unguento mavult uti variis de cauſis. Aliquando quia timidiores ſunt ſagi quam ut audeant; vel quia tenuiores ſunt ad horribile illum Satanæ contactum in corpore aſſumpto ferendum, horum enim unctione ſenſum obſtupefacit aliquando, & miſeris perſuadet vim unguento ineſſe maximam Aliàs autem id facit, ut ſacroſancta à Deo conſtituta Sacramenta, mimicè adumbret, & per has quaſi cæremonias ſuis orgiis reverentiæ & venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad tranſlationem conferre vim unguenti, vel indè patet, quod etiamſi, qui ſtatuto conventùs tempore ex curioſitate quadam cupientes conventui intereſſe ſe unguento illinant, & revera per aerem eo devehantur, (Deo id, ut multoties probatum, ad puniendam incredulam curioſitatem tàm temerariæ audaciæ permittente) tamen ſi quis fide firmus,

mus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis revincendas diſſipandaſque ad fidei veræ confirmationem, eo ſeu unguentò inungeret; procul dubio (ut rectè Binsfeld.) nulla ſequeretur translatio: quia hic omne pactum cum dæmone ceſſat, neque id Deus eſſet permiſſurus. Et propterea, quando extra conventui deſtinata tempora ſeſe inungerent ſagæ, non avolarent, nec auferentur; eò quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideò non unguntur, niſi audito conventus ſigno; aliquando monentur à ſuo Martinello, aliquando à vocibus prætervolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter juxta Spineum *cap.30*. Sunt tamen quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddam ſignum, ſivè unctionem, ſivè pilei aut pallii poſituram, ſivè quod aliud, quando volunt, aliò deferuntur: ſed quod dixi frequentiùs eſt. His poſitis.

Probatur hæc translatio corporea; Primò, quia non poteſt dari quidquã quod eam reddat non poſſibilem, quid deſit? non deeſt corpus movens, nam diabolus corpus aſſumit; nec adeſt vel obſtat corporis moti reſiſtentia; vel gravitas; quia longè major eſt vis dæmonis moventis, qui montes loco movere poſſet. nec obſtat celeritas motus ad locum remotum ſpacio temporis brevis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, juxta Divum Auguſtinum & B. Thomam; nec Deus id non permittit. exſtant enim permiſſionis innumera ferè exempla, quædam etiam SS. clariſſima. Citant nonnulli primo loco Chriſtum Dominum bis ſe paſſum fuiſſe à dæmone tranſportari, *a* quod de malo ſpiritu accipiunt Origenes, Ambroſius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Gregorius, Strab. & alii: hoc exemplo non utor, quia licet multi patres indicent per aerem Chriſtum à dæmone volantem raptum, deportatumque fuiſſe; magis tamen placet, cum Origine & Euthimio, ductum duntaxat, & præeunte diabolo ſecutum Chriſtum fuiſſe, & ſic in pinnaculum, & in montem aſcendiſſe; quod apertè Divus Lucas inſinuavit; nec obſtat Divus Matthæus, nam παραλαμβάνειν non rarò ſignificat aſſumere ducendo tantum *b*: & ſic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi *c*: ideò iſtud exemplum non multum urget. Secundò locò adduci ſolet, dæmones ingreſſos porcorum gregem, eos in mare præcipites egiſſe *d*. firmior adhuc locus eſt quem 3. adferunt, nempè Philippum Diaconum à ſpiritu ex deſerto in Azotum delatum *e*: & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem *f*. Ad hæc loca reſpondet Ulric. Molitor, malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eò quòd Angelorum hac in re longè major ſit vis ac robur, quàm dæmonum. Solutio iſta mendoſa eſt: quia motu locali non eſt cur dicamus naturaliter plus bonum Angelum, quàm malum poſſe: & Theologorum communis ſchola cõcedit diabolos retinuiſſe quæ naturæ dotes erant; amiſiſſe quæ

a *Aug. l. de divina dæmon c.3. Thom. 1. p 100. a. 3 Matt. 4 v. 8. & Lu. 4. v. 6.* b *Matt. 1. v. 20. & 14. & cap. 2 v. 14. & 20.* c *Heſſelus & Maldona. in Matth.* d *Marci 5. v. 13. Matt. 8. v. 32.* e *Act. 8. v. 26. & 40.* f *Dan. 14. v. 35.*

quæ gratiæ erant. Cùm ergò bonus Angelus Habacucum tulerit, permittente Deo, poterit & diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora poteſtatem recipere, qui longè majorem in animæ deceptionem acceperunt?

Probatur etiam id experientia tot exemplorum, ut, ſine protervia, quis diſſentire nequeat. Graviſſimi ſanctiſſimique patres referunt *b*, Simonem Magum coram Petro, alarum dæmoniacarum remigio in aerem ſublatum, volitare viſum. ſimilia de Abari Scytha leguntur *c*, Badudum Britaniæ regem hac arte volandi, ſed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum hiſtoria. *d*

De Erico Suecorum rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam ſubitò aſportaretur regionem, auctor eſt Ioann. Magnus Gotthorum Sueco rumque hiſtoriographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuiſſe, & in Turonenſi Eccleſiá lectionem decantaſſe tradidit in Chronico Nangiacus.

Anno 1045. refert N. *prodigiis*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impoſitam, & per aerem abvectam, cui ſimile exemplum de Matiſconenſi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacenſi, *libro ſequenti refertur*, de vetula ex lebete ſaltitante, Cæſarius *libro 11. miraculor. ſub fin.* de maleficis Atrebatenſibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius ex Petro Damiano refert de quinquenni puero nobiliſſimi cujuſdam viri; qui puer monachus factus, quadam nocte aſportatus, manè repertus fuit in piſtrino clauſo, & interrogatus, dixit; ſe per quoſdam ad magnum convivium delatum, & comedere juſſum, & poſtea per ſuperiora piſtrino immiſſum. *e* Paul. Grill. *libro ſecundo de Sortileg. qu. 7.* narrat anno 1524. ſibi ut inquiſitori oblatam quandam Lucretiam; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & ſub auroram matutinus campanæ pulſus, quoad orandum populus vocatur, fuiſſet auditus; ſubitò illam à dæmone vectore prope fluvium in agro ſpinis obſito derelictam. forte juvenis ei benè notus, illac tranſibat: eum ergò miſera nomine proprio advocat, juvenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & paſſis crinibus accedere formidabat. perſiſtit illa blanditiis allicere, tandem appropinquavit, & quæſivit habitus & moræ eò loci cauſam: illa primum alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec juvenis incredulus negavit ſe illi opem laturum, niſi vera fateretur. illa fidem ſecreti ſtipulata, confitetur quod ſibi accidiſſet, & qua ex cauſa. Iuvenis eam ſecretò domum ſuam perduxit, & multis ab ea muneribus donatus fuit.

Sed tandem datæ fidei immemor rem uni atque alteri narravit: ſic paulatim

a *Ita poſt D. Diony. Thom. & alios, Malleus p. 2. c. 3. Caſtro d. l. 2. c. 16.* b *Clemens Roman. l. 6. Conſt. Apoſt. Egeſip. l. 3. hi Arnob. l. 2. contr. gen. Cyrillus Ieroſ. Catec. 6. Epiph. Amb. Maxim. & alii.* c *Herod. melpomen Nazianz. epiſt. ad Baſ. 22. Orig. l. 3. contra Celſ.* d *Polydorus l. 1. hi. Angl. Pontius virunnius compend. hiſt. Britan. & iidem annales hoc memorant de Olivetio Malmesburienſi; quem Nauclerus & Vincentius Elmerum vocant.* e *Vide Malleum maleſ. p. 2. cap. 3.*

tim ſparſo rumore, & mulier capta, & juvenis teſtimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narravit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinenſis diœceſis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cum maritus ſuſpicionem haberet, interrogavit eam pluries, quæ ſemper negavit Maritus verò in ſuſpicione ſua perſiſtens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò aſtutè ſe geſſit, quòd vidit illam quadam nocte ſe unguēto quodam ungentem, qua unctione peracta vidit illam celerrime, quaſi avem recedentem, & ex ſuperiore domus ſolario ad inferiora deſcendentem. illam maritus ſequens, ut videret quo tenderet, ampliùs eam non vidit, & accedens ad portam domus invenit eam clauſam.*

Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò ſequenti iterum maritus uxorē interrogat, quod anxiè ſcire cupiebat, & illa conſtanter (ut antè) ſe neſcire dixit. Maritus verò, ut ampliùs negare mulier non poſſet, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præteritá illam feciſſe viderat: deindè fuſtibus illam percutit graviter, & duriora minatur verbera, niſi veritatem dixerit, quam ſi apertè expoſuerit, veniam ſe illi daturum promiſit. Mulier igitur ſe jam celare non poſſe intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petiit, quam illi maritus hac conditione indulſit, ut illum ad tales congregationes adduceret: illa verò ut veniam impetraret facilè petita promiſit, & promiſſum ex licentia Sathanæ implevit.

Adductus igitur ille ad locum, ubi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cætera omnia contemplatus eſt, & tandem ad menſam cum reliquis, ut veſceretur, ſedens, cum cibos inſipidos iudicaret, petiit ſibi dari ſal quod in menſa deerat, & quamvis iterum atque iterum petiiſſet, nūquam illi dabatur.

Tandem cum poſt importunam petitionem prolixamque expectationem, ſal illi daretur, dixit, Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit ſal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, ſtatim receſſerunt, & reliqui omnes diſparuerunt, luminaribuſque exſtinctis, manſit ille ſolus nudus, quouſque manè facto vidit quoſdam paſtores, quos interrogavit, quænam eſſet illa patria in qua erat, illi verò reſponderunt eſſe agrum Beneventanum, in regno Neapolitano. Qui locus diſtabat à patria viri per centum milliaria, ob quam cauſam, licet dives eſſet, coactus fuit per viam mendicare, ut ad domum ſuam redire poſſet. Ad quam poſtquam pervenit, ſtatim uxorem ſuam ob lamiæ crimen accuſavit, & totam rem geſtam, ut narrata eſt, coram iudicibus expoſuit. Qui rem totam plenè, ut oportebat, examinantes, vera eſſe omnia quæ diximus invenerunt, quæ etiam eiuſdem mulieris confeſſione confirmata ſunt. Hæc ex Grillando, Franc. Alfonſus à Caſtro *d. cap.* 16. addens ſe multa poſſe alia referre teſtimonia, quæ per fideliſſimos teſtes in Hiſpania contigiſſe cognoverat. Bartholomæus verò Spineus Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter *qui de ſtrigibus cap.* 17. *& ſequen.* non minùs certa protulit, ex quibus unum adſcribam, *Quandam* (ait) *puellam, quæ cū matre Bergomi morabatur, inventam fuiſſe nocte Venetiis in thalamo ſui affinis. Quam manè repertam nudam, recognitamque, quia conſobrina erat, cū interrogaſſent quomodo illuc veniſſet, aut ibi eſſet, & quarè? plorans illa, poſtquam veſtita ab eis fuit, hæc quæ ſubdo, enarravit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat: ſurgentem de lecto, & exutam camiſia ſe quodam unguento, quod ex*

vaſculo aſſumpſit de ſublateribus extracto, perungentem corpus: & ſtatim aſſumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis aſcendens extra feneſtram deportata eſt, & à me nequaquam ex tunc ibi viſa. cumque ipſa quoque de lecto ſurgens, meum, ut mater fecerat, perunxiſſem corpus, extra feneſtram educta, ſtatim in hunc locum deportata ſum ubi matrem puero huic lecto decumbenti inſidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum advētum conturbatam vidiſſem & comminantem, nomen Domini IESV & Beatæ Virginis invocavi, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda ſolaque remanſi.

His auditis à puella, ſcripſit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri Inquiſitori Bergomenſi, à quo capta mulier, & tormentis expoſita, cuncta confeſſa eſt, & addidit, ſe à dæmone pluſquam quinquagies deportatam, ut puerum illum prædicti affinis occideret: ſed tamen prævaluiſſe nunquam, eò quod ſemper illum invenerit ſigno crucis, & ſanctis orationibus à parentibus benè munitum. Subdit & aliud, quod etiam adſcribam. *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de Valle Tellina, narravit mihi hoc anno, ſe in patria ſua ab eo cui infra ſcripta contigerunt, cognoviſſe. Quod cum ſuſpectam haberet ille uxorem ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum* (hoc eſt conventum Sagarum) *quando ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadam nocte profundè nimis dormire. Quod ubi percepit uxor ſurgens de lecto inunxit ſe unguento ex vaſculo prius abſcondito; & ſtatim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadam curioſitate ductus, de lecto ſurgens idem fecit quod uxor, & ſtatim per caminum* (*ut ſi videbatur*) *per quem etiam ſibi viſum fuerat aſcendiſſe uxorem, delatus, in quandam cuiuſdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loco etiam uxorem ſuam, cum aliis pluribus reperit. Eo autem viſo, uxor eius ſtatim cum aliis quodam ſigno facto diſceſſit: eodem viro ſuo in illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inventus, & cum clamoribus, quaſi latro, captus & ante comitem conſtitutus, accepto loquendi ſpacio cum robore factum narravit, & ex hoc accuſata uxor illius apud Inquiſitorem, & tandem confeſſa, pœnam dedit ſuis dignam ſceleribus.*]

Hactenus Batt. de Spina. Conteſtatiora adhuc tria Italicis iſtis addit ſtrigi portii exempla Nico. Remigius *libro primo Dæmonolatr. capite decimo quarto.* quibus nequeo lectorem privare: ita ſcribit: *Lutzeii* (*qui vicus non ignobilis eſt in radicibus Vogeſi montis*) *Maio menſe anni milleſimi quingenteſimi octogeſimi noni Bacchanalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Choteius in vicinum, cui nomen eſt VViſembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter utrumque vicum aſſurgit, bonam partem conſcenderat, cum ſubitò correptus turbine ſtetit circumſpectans attonitus, nuncubi rei adeò inſolentis cauſa aliqua appareret. nam cætera tranquilliſſimus quietiſſimuſque aer erat. Advertit in receſſu quodam* (*eum accolæ crepidinem Moreliam appellant*) *larvatas mulieres ſex, inſtructam multo auro atque argento menſam quādam ſaltando circumeuntes perindeque ſua iactantes capita, ac qui intemperiis agitantur: tum iis aſtantem in nigro tauro hominem, qui eas, uti otioſus aliquis in trivio, ſpectabat. Ibi igitur conſtitit tantiſper dum ſe colligit, ac rem totam certiùs oculis agnoſcit. Quod dum facit; momento turba illa diſparuit, ac ſe ab eius aſpectu ſubduxit.*

Amoto

Amoto igitur eo metu, ſe denuò vitæ committit, ac iam montis verticem ſuperaverat, cum ecce eum mulieres illæ à tergo inſequuntur, capita ſua ut antea iactantes, atque altum ſeu ex compoſito ſilentium tenentes. Præibat homo atra facie, manibusq; in harpaginis ſpeciem incurvis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, niſi obſtitiſſet diſtricto atque oppoſito enſe: ſiquidem hoc facto inſultare deſtitit, quaſi de vita metuens atque evanuit, oſtendunt ſe nihilominus iterum mulieres illæ, unaq; cum iis homo, quē modò dixi tauri ſeſſorem, chorearumq; ſpectatorem, ad quem iam factus confidentior Chotæius acceſsit propius atque infert.

Ita tunc hic es mi Deſideri Gazete (id enim ei erat nomen) obſecro, ſi quid potes; ſerva me. Nam (Pol) tibi fidem meā obſtringo, me nihil eorum quæ vidi equidem palam eſſe facturum. Vixque hæc dixerat, cum turbo illum ſeu nebula involuit denuo: eo demum evolutus & liberatus, ſolum ſe in ſolo ac longè diſsito à via loco reperit, quam tamen veſtigandò ad extremum nactus quā feſtinantiſsimè potuit domum ſe recepit, Triduò poſt id teſtimonium ad aliud poſtea à iudice quæſtionis rurſum vocatus hoc ex abundanti ſuperioribus addidit, recordari ſe cum propiùs ad mēſam acceſsiſſet, viſurus & quibus epulis eſſet inſtructa: dæmonem ſibi è veſtigio unguibus in os involaſſe: ac dum ſe contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum ſublatum, atque, ad Combrimontis cataractas, qui locus à priore non minus ducentos paſſus aberat, fuiſſe deportatum. Quod nequis deliramentum eſſe putet hominis nō ſobrii, & noctis lociq; ſolicitudine tùm forte exterriti, id etiā Sandeodati XI. Calend. Iunii 1589. Barbelina Caxeta, è mulieribus illis una, ſuperiore menſe totidem ferè verbis apud quæſitorem recitaverat. hoc adiiciens tritici heminas duas, caſeoſque bubulos totidem Chotæiio illi à Deſiderio Gazeto, eiuſque uxore dono datos quo cœlatum haberet quod ſic viderat. Qua de re coram compoſiti convenerunt, per omnia, extra hoc unum, quod Barbelina diceret non eſſe in Chotæium à dæmone intentatas manus, quia ſic ſe menſa propinquum intuliſſet, ut is in elogio ſuo mentitus fuerat, ſed quod aureum craterem ab ea furto tollere paraverat.

Aliud exemplum ita narrat idem Remig. *Ioannem ab Hembach vix dum ab ephebis egreſſum venefica mater ſecū ad nocturnos dæmonum conventus deduxerat, ac quod tibiis ſciret, iis illum canere iuſſerat, atque in proximam arborem quò clarius exaudiretur inſcendere: quod dum facit, ac ſaltātium choreas ocioſus oculis colluſtrat, fortè inſolentia admiratus (nam præpoſtera, ridiculaq; ibi erant omnia) Deus bone (inquit) undè iſthæc nobis tam ſtulta amenſq; turba? vixque hoc dixerat, cum in terram prolapſus, altero humero debilitatum ſe, ac cum aſtantium opem imploraret, ſolum reperit. Quod dum palam prædicaſſet, & variè de eo ſentiretur: aliis viſum, aliis rem geſtam eſſe contendentibus: ſecuta eſt peſtmodum, quæ eam dubitationem tolleret occaſio. Nam Catharina Prævotia in Fraiſſem 4. Nonas Septem 1589. earum una, quæ choros illos agitaverant, ob ſortilegii ſuſpicionem nō multo poſt comprehenſa, rem omnem uti ſupra memorata eſt, adhuc eius rumoris, quem Hembachius ſeminaverat, ignara, & nulla interrogatione præeunte faſſa fuit. Keruers Otilla in VVerdeſtam. 8. & 7. Id. Augu. 1590. & Eyſarbz Agnes Duſæ. 3. Non Dec. 1590. qui proximus erat ſequens annus, veneficii damnatæ, idem quoq; diverſa affirmarunt, locū præterea illa, ibi id eveniſſet ſuo, quo id teſtatius*

ſtatiùs fieret nomine Mayebuch *appellans.* Tertium non teſtium tantum dictis clarum, ſed & clara luce geſtum idem in hunc modum recenſet: *Rediens Nicolæa Lagbernhard è moletrina Guermingenſi Aſſenuncuriam ante* 8. Cal. *Aug. ann* 1590. *ac iter ſecundum ſepem ſilveſtrem aperto meridie faciens, advertit in arvo finitimo chorum in orbem ſaltantium tùm virorùm, tùm mulierum: verum quod præter ſolitum aliorum hominum morem averſi, tergaque oſtendentes id faciebant, attentius eos aſpiciens vidit præterea, qui caprinis, bubuliſque pedibus deformes unà intermixti ſaltatorium illum orbem verſarent. Tùm penè metu emortua Ieſu ſalutare nomen (uti quibus ſiniſtri inauſpicatique aliquid immivet) inclamare cœpit, ac rogare ſuppliciter, ut ad ſuos modò ſalva incolumiſque redire poſſet. Illicò evaneſcere omnes qui tripudiabant, præter unum* Petter Gros-petter *nomine, cui ocius in aerem ſublato elabi interea atque excidere viſum eſt penicillum quali furnarii conſueverunt furni ſui arca, priuſquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac ſpiritũ trahere: tùm etiam domum reverſa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipſa eiuſque propinquis ſpargente, iam univerſum pagum peragraſſet.* Petter *ille, ne videretur eius diſſimulatione tantum crimen agnoſcere ac fateri: primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: ſed tandem veritus, ne non ſuccedente lite maius ipſe ſibi crearet periculum, eam conſultò deſeruit: quæ res multò etiam magis eius facti ſuſpicionem auxit, æſtimantibus multis malæ mentis conſcientia illum eam, quamprimum in animum adeò avide revocaverat, iniuriam muſſitare. Ergò iudex in eius vitam moreſque tantò diligentiùs inquirere, ac cum certis indiciis rem non eſſe vanam comperiſſet, comprehendere: tùm ad criminis non adeò invitam confeſſionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius ſceleris ſocietas fuerat: coarguere, ac iam manifeſtos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi uxor Duſæ* 6. Cal. Februar. 1591. *& Mayetta Laurentii ſuper maioris item uxor Duſæ.* 14. Cal. Martii 1591. *quæ diverſa totidem tamen verbis, illud de ſabbato à ſe averſis una cum intermediis cornupedibus choro, proditum à conſcio* Petter *indicium verum eſſe agnoverunt. Acceſſit & earum confeſſioni tertius Ioan. Michael armentarius Duſæ Cal. Martii* 1591. *hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens: ſe interea, dum hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam forte oblatum ori admovendo, ac micantes ei digitos, uti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum* Nicolæa *illa (uti dictum eſt) Ieſum tremebunda invocaſſet, ſeque præterea crucis ſigno muniviſſet, è quercus altiore ramo cui tum inſidebat præcipitem decidiſſe, demum turbine involutum, ac in pratum nomine* Weiler, *in quo paſcentem gregem paulò antè reliquerat, deportatum fuiſſe. Eius rei graviſſimum firmiſſimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, ubi ſic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, poſtridiè, quemadmodum* Nicolæa *ante monuerat, apparuit circo impreſſus qualem habent hyppodromi, ubi in gyrum aguntur equi: Sed & interſtinctus ungularum caprinarum bubularumque recentibus veſtigiis. Quæ & perſtiterunt videri, dum aratro denuo proſciſſum, ſubactumque arvum illud bruma ſequente fuit. Teſtimonium dixere* Nicol. Klein, *Deſiderius Vernex, & Gaſpar Sutor, & quotquot in rem præſentem maturè ducti,*

ducti, de ea poſt à iudice ſunt interrogati.]

Nonne ſat manifeſtum probantur choreæ, conventus translatio? An hic Dormitantii noſtri cunctorum abnutivi dicent hæc ſomnia tàm varios, tam aptè, quaſi in unam Cathenam annulos connexuiſſe? an illius Petters penicillũ etiam ſomnians eo delatum? ſomniaſſe Nicolæam; & ſomnii ſoporifera ægrimonia triduo lectulo affixam? ſomniaſſe teſtes hos omnes ſolennia, & meræ vi imaginationis agro impreſſa veſtigia tam pertinaci impreſſione? greges ab Amphryſo Apollinem, aut à Gadibus Herculem Erythræas boves eò deduxiſſe; & choreas duxiſſe docilia armenta Lotharingico in ſolo? pergent ſcrupuloſi (ſcilicet) Dubitantii veteri ne innocentes hujuſmodi, fateantur ſe commiſiſſe, quæ nunquam deliquerunt, ſed errore opinionis putant ſe deliquiſſe? Quæ hæc, & quam pertinax libido eſt, generis humani hoſtibus ſic patrocinandi? Verùm de hoc libr. 5. uberiùs.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronſſeus *Epiſt. Medic.* 50. quod ſuis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat: *Erat in pago Ooſtbrouck non procul à Traiecto mulier vidua, cui ſervus convixerat, ad obeunda, ut res poſtulabat, munia domeſtica. Is cum iam ſæpiùs, ut ſolent eſſe curioſuli ſervi, per tranſennam animadvertiſſet, horam nocte intempeſta, ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſtici, quotidiè in ſtabulum, ad certum præfixumque locum venire, atque exporrectis manibus præſepi contigium fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotii eſſet, ſtatuit & ipſe inſcia hera idem ſemel experiri, atque eandem pertentare aleam: Igitur hera ex conſuetudine adſolita veniente, atque ſicuti videbatur digreſſa, ſubſequitur, & ipſe locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck, in abditum & ſubterraneum ſpecum, ubi cœtum maleficarum de maleficiis conferentem inter ſeſe, reperit. Hera cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat, quo aſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appuliſſet.*

Reſpondit ille ordine, ut res tranſacta eſſet: Tum illa indignari primum atque excandeſcere cœpit, verita ne nocturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant, convenit tandem inter eas, ut amicè exciperetur, ſilentium ſtipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigiſſet nulli communicaturum ſe, aut revelaturum ſanctè peieraret. Ille interim quidvis pollicetur, abblanditur, & ut mitiùs agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc unum expetere, ut cum illarum gratia liceat poſt hac ſortilegarum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur hora, & jam abeundi tempus inſtat. In dubium iterum, inſtigante hera, iam vertitur, remittenduſne domum ſit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omniũ conſenſu mitior placuit ſententia; quæ iuramento adactum domum deferendum decerneret. Suſcipit eam provinciam hera; atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi, atque Euro ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuum ſeſe dedit lacus arundineto obſitus. Vbi malefica illa anus occaſionem nacta, verita ne iuve-

ne iuvenis pœnitentia ductus, quod furialibus iſtis feriis, (quemadmodum ſimulat) initiatus eſſet, viſa tandem eliminaret, provolans, à ſe diſiecit adoleſcentem, ſperans, ut ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violentia enectum, partim lacus ipſius altitudine abſorptum iri. Verum, ut eſt DEVS miſericors prorſus non volens mortem peccatoris? ſed ut convertatur & vivat, veſanæ illius menti metus conſtituit, neque paſſus eſt iuvenem inſontem ſubmergi, ſed aliquanto æquiore conditione permiſit, ut in hunc uſque diem vita protraheretur, dum fortè fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex caſu non accepit, violentia impetuque caſus per arundinetum quodammodo refractis.

Interim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iam utebatur, dum illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus, ac ſuſpiria trahens, tantiſper ingemiſcebat, dum prætereuntes inſolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt hominem prorſus elumbem. & cui utraque excidiſſet coxa. Rogant unde ſit, quomodo eo calamitatis devenerit? narrat ille ordine ſingula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioann. Culemburg. Vrb. Præt. rei novitate quodammodo perculſus, admirabundus ſingula perquirit, atque indagine facta faſcinatricem heram comprehendi iubet, vinculiſque conſtringi. Illa ſimul ac in manus præfecti veniſſet, nihil negare, ſingula fateri, &c.]

Hactenùs ille, quid ad hæc queat impudens os vel VVieri, vel Godelmanni, cum ſuis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atrabiliariam mulierculam hoc credidiſſe, & deceptam fuiſſe? quid? ipſe iuvenis, quomodo ſic lacer & elumbis? delumbavitne illum ſubito bilis atra? finxit fortaſſis. undè igitur, & quo modo in arundinetum delatus, ſi non ex illo ſpecu, & unde in ſpecum, ſi non ex domo? ſi loco non motus, quomodo perductus ex Ooſtbrouck in illud arundinetum? ſi ſponte iuit, unde tam gravis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam, qui illic iuvenem invenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere (ô impudentem pertinaciam.) Conſidera potiùs (lector) in hac narratione. *Primò* novum modum ſivè ſignum, fœnilis comprehenſionem, abſque ulla inunctione. *Secundò* ſolere dæmones certa ſibi loca deligere, ad cœtus ſuos & conventicula malefica. Nam anno quoq; ſuperiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis generalium congregationum, eſſe unum in ditione Vltraiectina, & eò ſe non ſemel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipſas modò maleficas ferri per aera, ſed & auxilio dæmonis alios humeris eò deferre poſſe. Denique ſtultiſſimum eſſe miſericordiæ crudeliſſimarum excetrarum ſe committere. Quantò tutiùs fuiſſet huic iuveni, Nomine S. luifico IESV, vel Crucis ſignaculo ſe munire & totum illum cœtum, venti inſtar diſſoluere, ac diffugare? Manſiſſet eſto ſolus in ſpecu: labor duntaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuiſſet. Verum poſſem multa huiuſmodi adijcere. nam ſimilia narrant multa exempla. *Anan. d. libro quarto Auctor Dæmonoman. libro ſecundo cap. quarto. Torquemada Dialog. 3. Binsfeldius d. operis membr.* 1. *cond.* XII. *And. Libavius in ſtrigiportio, Cunanus in Lucerna inquiſitor. & his antiquior Io-*

ann: Cæſarius libro decimo miraculor. c.1. & alij.

Ex his exemplis deſumitur fortiſſima probatio. cum iſti ex mera curioſitate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipſa delati fuerint, manifeſtũ fit hæc non contingere nuda dumtaxat imaginatione & delirio mulierecularum: immò, nonnunquam conventu ſubito diſſoluto, repertæ menſæ & ſuppellex argentea, & poſtea à dominis agnita, & confeſſæ uxores ſe illa ſecum ad conventum detuliſſe. Deindè Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant, arbores, ſepes, flumina agros, domos diſcernunt, ſi larvati non ſint, convivas agnoſcunt, obvios quoque, quos in via habuerint. ſæpè ſalutant & alloquuntur; cernuntur non raro ab alijs viris catholicis, & mente ſanis ad conventum euntes, vel à conventu redeuntes: interdum etiam viſæ & deprehenſæ nudæ; & ex turbine ſeu nube decidentes, aut vulneratæ & mutilatæ membris, *de quo l.5.* Item hac deportatione ſic ſæpè defatigantur, ut domum reverſis per totum triduum ſit decumbẽdum priùs quam pedibus poſſint conſiſtere, quod docet Remig. *d.l.1. c. 24.* confitentur omnes unanimiter eadem, nec in circumſtantijs minutiſſimis diſcrepant. idem confirmant alij immunes ab eorum crimine & errore. Fatentur rei in ipſo rogo, ubi nihil fictio profutura, & exhauſta iam ſunt tormenta. De vanis autem & deluſorijs, tam perpetim nequit una & conſentiens omnium eſſe conteſtatio; tantaque inter locis, & temporibus, & ætate, ac ſtudijs diſiunctiſſimos, adeóque multos, conſenſio. peculiaris enim cuique eſt animi actio, & alius ab alio diverſum quid imaginatur: nec cerebri aut phantaſiæ omnium eadem diſpoſitio, quæ dæmoni ad huiuſmodi imagines neceſſaria foret, nec etiam mendacij tanta poſſet eſſe conformitas. Hoc argumentum meo iudicio, hominem non pervicacem, idoneum eſt convincere.

Confirmatur hoc argumentum eò quod (ut bene) Cumanus *ſupra num. 3.* ſomnia & phantaſiæ tales non ſunt in poteſtate hominis: ut ei accidant, vel ijs careat pro lubito. Sed ſtrigibus ſeriò converſis, & nolentibus ampliùs conventui intereſſe, nihil ampliùs tale contingit, dumtaxat quia nolunt quod eſt evidens indicium in ſomniis iſta non contingere. Præterea qui hæc aſſerunt ſomnia eſſe & ludibria, certè peccant contra reverentiam Eccleſiæ matri debitam.

Nam Eccleſia Catholica non punit crimina, niſi certa & manifeſta; nec habet pro hæreticis, niſi qui in hæreſi manifeſtè ſunt deprehenſi *cap. conſuluiſti. 2. quæſtione 5.* ſtriges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquiſitores puniri, & brachio ſæculari tradi, ut patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerij, Michaelis, & docet experientia. Ergo vel Eccleſia errat, vel iſti Pyrrhonij errant: Eccleſiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha ſit. Narrat idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, tentent increduli: *In Mendrioſio* (inquit) *oppido Comenſi contigit, iam ferè annis quinquaginta elapſis, ut cum ibi quidam inquiſitor nomine M. iſter Bartholomæus*

de Homate, D. Laurentius de Concoretio Poteſtas, & Ioannes de Foſſato Notarius, contra has ſtriges procederent: una die iſta poteſtas, quadam curioſitate ductus, volens experiri, an vere & corporaliter ſtrigæ irent ad ludum; facta conventione acceſſit quodam die Iovis ſero cum notario ſuo, & quodam alio, extra oppidum ad quendam locum, ſicut illi ſtrigia prædixerat: & dum ibi prope eſſent illi tres, viderunt ibi plures perſonas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) ad modum cuiuſdam magni Domini ſedente: & ecce ſubito omnes illæ perſonæ ibidem congregatæ iuſſu Diaboli, adeò illum officialem & omnes eius ſocios: Deo ob eorum curioſitatem permittente, baculis percuſſerunt, quod ex talibus percuſſionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui ſunt.] hæc ille. Non ergo ſuaſerim pervicacibus, ut ſe experimento committant, nec occinam illud vulgatum: Non credis, vade & vide.

Nec eſt quod ingerant, dæmoni nullam eſſe cauſam, hæc non cum ſingulis potiùs agendi, quam talem conventuū frequentiam inſtituendi. Multa hinc ille commoda percipit. Primò per hanc ſocietatem & plurium conſortium vehementiùs in malitia foventur & indurantur. Secundò hoc pacto, criminis participatione, ſingulorum peccata aggravantur. Tertiò talibus illicibus, & varijs, quæ illic fiunt, inductionibus, plures faciliùs impedicant. Quartò multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei, hominumque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, ut ſolent carbones iuncti. Quintò voluptas nefaria maior videtur, quò pluribus innoteſcit. Sextò difficiliùs convertuntur, quò pluribus teſtibus ſe dæmoni addixerunt, & actuū frequentatione quaſi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus *q. de ſtrigib. c.* 20.

Breviter ergò concludo, has translationes, de quibus quæritur; poſſe modis quatuor contingere. primò ſola cogitatione, quod S.S. vocat transferri in ſpiritu: & talis illa viſio Ezechielis *a* Et *emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & elevavit me ſpiritus, inter terram & cœlum, & adduxit me in Ieruſalem, in viſione Dei*, &c. Vltimū enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis: ne putemus hanc ſimilem translationem illi Habacuc, de qua Daniel *b*. Aliquando ſuis pedibus commeant ad conventus, ut narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reverâ, ſecundum corpus, & motum localem, transferuntur, ut docui. 4. aliquando poteſt contingere, ut ipſi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint; quod in divino illo raptu accidit Beato Paulo. Traditum invenio, in quibuſdam P. Ioannis Maldonatij dictatis, *de Dæmonibus*, quod quando volunt corporaliter transferre: tùm ſe inungunt unguento ex infantilis corpuſculi adipe; quando conventibus per inſomnium dumtaxat intereſſe volunt: tùm in ſiniſtrum cubare latus: quando verò malunt vigilantes: quæcumque in conventu fiunt cernere, ut coram ſe geri; tùm opera dæmonis ex ore vaporem quendam craſſum evomere, in quo geſtorum imagines ut in ſpeculo intueantur. Et fortaſſis hoc Quæſitoribus inſinuare

a *c.* 8. *c.* 3. b *c.* 14. *v.* 35.

ſinuarè volebat famoſus illa Ioannes de Vaulx Stapulenſis; cùm diceret: ſcire ſe diſcernere: nùm corporaliter, nùm verò per imaginationem conventu intereſſet.

Unum reſtat ſoluendum, quod quoſdam ſcio torſiſſe aliquando. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; ut, cum angelus ſit incorporeus, queat rem corpoream loco movere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad hoc nova à Deo virtute attributa, (ut cenſuit Guilh. Pariſ.) nec etiam diſtincta virtute ſeu potentia motiva (ut putavit Aureolus:) nec etiam poſſe Angelum ſola voluntate & intellectu illimitate & infinitè, quodcunque velit corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco movere (hoc enim damnaſſe intelligendus eſt articulus Pariſienſis, & meritò) quia hoc eſt virtutis infinitæ: Sed reſpondeo. Angelum determinatam ſibique notam, ſuis viribus non maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo ſolère movere & transferre poſſe: quod in aſſumpto corpore, ſecundum ſubſtantiam (malo enim hoc tenentes ſequi) ſit præſens, ſicque præſens, ſola voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moveat: vel devehat *a* ad eum fere modum, quo ventus fortis plumam agit per aërem, & certo tandem loco illam deſtituit, & deſtituendo ſiſtit: Et ſic Angelus deferens Prophetã Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius. neque tum capilli corpus ſuſtentabant, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari activitatem, ut celeritas devectionis nõ ſuperet robur delati; fiet ut ſit ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, haud dubiè mirè defatigetur homo neceſſe eſt, celeri illa per aerem delatione.

Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam illam Remigij *b*, quod Angelorũ bonorum tranſuectiones quietæ & laboris expertes ſint hominibus; malorum verò plenæ laſſitudinis, formidinis, & moleſtiarum. etſi enim ut plurimum credam hoc vere contingere; fieri tamen poteſt, ut ſi dæmon velit etiam citra laſſitudinem & moleſtiam deferat, ut patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialog. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certius, has dæmonum ſubvectiones ſemper periculi plenas & formidabiles eſſe.

QVÆSTIO XVII.

An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, ut penetratio partium ſequatur, ſive unum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in uno & eodem loco penetrativè collocare?

B*Reviter cenſeo ad hæc omnia negativè reſpondendum, quia hæc omnia repugnant principiis phyſicis & ordini naturæ.* Nam ut de poſteriore priùs agamus. nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab invicem, non occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententia & communiore, minùs ergò poterit ibi

a *vide Ioſep. Ang. in 2. d. 8. q.* b *l. 1. dæmonol. c. 27.*

corpus unum ſtatuere; ſed ſoli hoc Deo reſervatum. Nec obſtant exempla, quibus docetur multos alio loco ἀυτοχρωτώπως alijs apparuiſſe, quam ubi revera tunc erant, non dormientibus modò, ſed & vigilantibus *a*. Nam ſi à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, ut de Sanct. Nicolao D. Agatho, & Divo Benedicto legimus; tum illæ ab infinita Dei virtute profectæ ſunt: ſin autem ab Angelis malis procuratæ, ad ſpeciem tantum viſæ & præſtigioſæ cẽſendæ. huc refero illud quod Origen. *l.6.cont. Celſum* tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus urbibus conſpectum: & aliud de mulierculis commeſſatricibus in vita D. Germani, & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonatam *b*. Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum ſeqq. Quòd verò ex alijs refert Ananias. *lib. 4. de Natura dæmon.* non poſſe dæmonum duorum hominũ ſimul occupare corpora: ſed poſſe tamẽ, cum in unius corpore ſit per ſubſtãtiam ſuam vi ſua aliũ, vel magno diſtantem intervallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nã nihil prohibet duos eſſe ſibi adeò propinquos, ut ſimul ſint quaſi unus adæquatus dæmonis locus, quẽ ſubſtantia ſua occupet: nihil inquã prohibet hos ſimul à dæmone poſſideri. Si verò alter tàm longè diſtet à poſſeſſo, ut ſpaciũ illud excedat ſphæram activitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonẽ illum poſſidentẽ, huic alteri quicquam ſuggerere tẽtatiõnis. ut enim nec quodvis corpus quãtumvis diſtans loco movere, ſic nec quorumvis animos, à quorum corporibus abſit longiſſimè poteſt Diabolus tentare; ſed eos tantũ, qui ſint adeò propinqui, ut in uno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilh. Pariſienſi. part. ultim. de univerſo; cap. 13.*

Prior concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia ſanior philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thoma, partium corporaliumque dimenſionum penetrationem naturæ nõ permittit, ideò nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatẽ; ut homo inſtar catti vel muſtelæ per tenuem rimã in cubiculũ irrepat: multò minus, ut per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc benè Ioan. Beets Carmelita *in primi præcepti expoſ. vl. c. 4.* Quarè quod de lamia in muſtelam converſa Apuleius narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitiũ cenſendũ. Mentitæ quoque fuerunt illę Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio *c* perſuaſerunt, ſolere dæmonem veteranis Lamijs poteſtatẽ reipſa dare, ut queant ædes penetrare, & per quaſvis anguſtias nullo negotio viã ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ, & deminutæ: intromiſſaſq;, denuò priori formæ reſtitui, ſi velint. Mentitus etiã ſimilis iactans Scafius apud Niderium *in lib 5. Fornicarij.* hæc enim deliria ſunt omnia & illuſoria. Sed ſolummodò dæmon præcedens, latenter aperit & claudit ianuas, vel feneſtras, corporis earũ capaces, per quas eas intromittit, quæ ſe putant formam huiuſmodi animantiũ induiſſe: quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando *d* fuerunt confeſſæ.

Hanc

a *vide Pet. Tyranum. l. 2. de ſpirit. appar. c. 6. & 7.* b *tom. 3. in vita Baſil. Macedonis.* c 2. *Dæmonolatr. c. 14.* d 2. *de ſortileg. q. 8.*

Hanc autem oſtiorum apertionem & clauſuram adeò ſubtiliter dæmonẽ facere poſſe; ut dormiẽtes in cubiculo nõ evigilent: non dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factũ *a*, cum B. Petrũ de carcere eduxit: ubi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionem, vel cuſtodum ſomnũ miraculoſa fuiſſe. Si quis objiciat D. Chryſoſtomũ hãc vim Angelis tribuere, cũ ſcribit Abacuc de Angelo demiſſum & reductum ex lacu clauſo, & ſigillis integris permanẽtibus. hoc enim ait orat. *quæ eſt de incredulitate D. Thomæ* inter orationes Patrum ſeorſim Romæ editas: πῶς ἠδυνέθη κατα γαγεῦ ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγάγειν τὸν: καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐῤῥωμένας καταλιπεῖν. *Reſpondeo* id factũ, non Angeli, ſed divina virtute. Præterea videtur Divus Chryſoſtom. priorem Danielis captivitatẽ, *de qua cap. 6* cũ poſteriore confundere, *de qua agitur Daniel. capite decimo quarto*. Modus verò quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quendam quaſi fiſſionẽ & diſruptionẽ ingreſſum illis præbere & egreſſum, poſt iterum partes cõiunctas facere, coaleſcere; ſcio, ijs qui penetrationem partiũ admittunt viſum iri probabilẽ: & huc referri queat quod Cordubæ famoſæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, ut, hiante ſubitò pariete, à tranſeuntibus orans puella conſpiceretur. Sed ego totum hoc vel præſtigioſum puto, vel dumtaxat dæmonẽ maxima celeritate, quot ſufficiunt lapides eximere & ſuſtinere alios, ne ruant, & poſtea eadem celeritate atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo: cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri ut falſum formet iudicium de aperto per partium compreſſionem pariete. Prorſus cum vero magiſtro ſuo Calvino impius eſt VVierus: cum nugatur, ita Chriſtum Dominum, poſt reſurrectionem clauſis ianuis ingreſſum ad diſcipulos: ubi meritò, cum graviſſimis & ſanctiſſimis Patribus *b*, Catholici ſcriptores, in hac corporis ſolidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoſcunt. Pari modo Beza ſimiles blaſphemant de CHRISTI Domini Nativitate illæſo clauſtro virginali & reſurrectione clauſo manente ſepulchro. contendunt homines iſti animales, hæc aperta fuiſſe, dum penetraret, & poſtmodum iterum clauſa. quaſi non potuerit creatura ſuo creatori, ut cæteris in rebus, in hac quoque obtemperare. ſed nimirum iſti cuncta conantur Chriſti Domini Divinitati & omnipotentiæ detrahere, ut ad Turciſmum Paganiſmumque viam ſtruant.

Cum ergò quantitatem ſic mutare non poſſit dæmon, adeoque illam comprimere, ut partes ſe penetrent: nequit etiam efficere, ut corpus quantum & coloratum verè reddatur inviſibile illis, coram quibus exiſtit, oculis eorum ſanis & non præſtigiatis; quamvis fieri queat, ut per accidens aliud illud nõ videant: Nam ſi corpus illud celeriter aliò transfert, iam præſens illis non eſt hoc corpus: ſi verò ſpecies viſivas, ne in oculos adſtantium commecent, per

a *Act.* 12. b *D. Aug. tract.* 121. *in Ioan. Greg. homil.* 16. *in Evangel.* D. *Chryſ. in oratione.* εἰσῆλθε ἡ θυρά τις ζωῆς διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶ. (*quoquid apertius.*)

corporis alicuius interpoſitionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat, vel corpus illud aliqua ſibi poſſibili ratione transformet: (hos enim modos invenio ſolere ab illo uſurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur: revera tamen viſibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis ſe ſubtraxit Apollonius apud Philoſtratum, ſic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, ſic de Perſei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum, quod Ioan. Sarisberien. ſcribit de quodam: *fuitque magorum peritiſsimus, ut quaſcumque res vellet, inviſibiles faceret; alias vero videbatur in alias ſpecies transformare* l. 1. de nugis curialium cap. 9. item quod Necromanticus ille Gui. Iuliac. perſuaſerat apud Meierum *lib.* 10. ſic quod de Cleomede Aſtypelenſi referebat Celſus arcam ingreſſus, & intus operculum eius retinentem, non eſſe repertum in ea, ſed creditum evolaſſe. *lege Origenem li. 3. contra Celſum.* Quod verò ſcribunt nonnulli eum, qui gemmam geſtet Heliotropiam, inviſibilem fieri: non credo. nam ut bene ait Guilhel. Pariſienſ. *a* deberet lapis ille poſſe colorem omnem tollere, vel alios planè ſic inducere obiecto, ut non poſſit agnoſci. Tantam verò vim illi gemmæ ineſſe nondum vel teſtis fide digni auctoritas docuit.

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illæ dæmonum, quando membrorum aliquorum ſpeciem vel immenſam faciunt apparere, vel nullam, ut ſublata videantur: ut ſunt, quæ narrantur in Malleis malef. de ijs, qui virilia ſibi ablata putabant, apud Sprenger. *p. 2. 1. cap. 7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de credul. dæmon. adhib. *folio* 429. Nec puto dæmonem poſſe hominis parui oſſa ſic extendere, ut Giganteæ fiat magnitudinis: ideo quòd Indi Cichorani certis id ſe herbis poſſe iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat. *p. 2. Hiſt. Peru. c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex una in aliam ſpeciem Magi queant transformare?

NOn ago de fabuloſis Metamorphoſibus Ovidij, Parthenij & aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Ariſtoteles *b* & Plin. *c* Sed de Magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ ſpeciei in aliam formam perfectæ quoque ſpeciei transformationibus. Et licet Ovidius & Propert. hoc præter alios ſenſerint, quorum hic;

Audax cantatæ leges imponere lunæ,
Et ſua nocturno fallere terga ludo.

Ille autem:

Hanc ego nocturnas vivam volitare per umbras
Suſpicor, & plumâ corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenſes opinabantur, ut lib. ſuperiore oſtenſum. de Simone Mago narratur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Sarisburienſi dictum c. ſuperiore; de Badulo Rege Anglorum annales referunt; & ijdem narrant Ambroſij, Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis ſpeciem trans-

a *d. p. ult. c. 22.* b *li. 5. Hiſt. ani. c. 19.* c *li. 11. Natur. hiſt. c. 21.*

transformatum, ut Igernæ uxoris ejus amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Atturum & Annam genitos: *lege Galfridum & Virunnium.* Quinetiam in novum orbem hæc opinio ſe penetravit. Nam Nicaraguani credebant ſtriges poſſe ſe in cattos, ſimias, porcos immutare: & Quahate mallani opinabantur famoſam illam maleficam Auguſtinam, in bovis forma graſſatam: quando Beatrix de la Cuva ingenti diluvio & terræ motu interiit. *Narrat Chieza Hiſtor. Peruv. p. 2. cap. 205. & 210.*

Et licet olim, quid cum communi Theologorum Schola, de hujuſmodi Lycantropiis, & ſimilibus ſentiam, publicè profeſſus fuerim a: ſcilicet *omnes illuſorias & deceptrices eſſe, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem, idem nunc iterum mihi cenſui hoc loco, ubi diſputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo, contrarium aſſerenti anathematis imminere pœnam, *ex cap. Epiſ. 26. quæſt. 5.* quæ ſententia auctoritate D. Auguſt. fulcitur b idem ratio perſuadet. Neque enim anima humana informare corpus belluinum, ut nec anima leonis corpus equinum; vel anima equi corpus humanum: quia quælibet forma ſubſtantialis, ut ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares ſibique convenientes diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam, ideò anima definitur actus organici corporis. Undè fit, ut nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, ut dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multò minùs poterit ſimul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putaſſe quando ait de ſociis Ulyſſis à Circe reſtitutis;

Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & ſonus
Relapſus: atque notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc eſt, animæ humanæ partem præcipuã, non amiſerant. immortalis eſt anima, nec à dæmone corrumpi poteſt vel vulnerari. Semper ergò illuſio hic intervenit illorum, qui transfiguratos putant: ſæpè illorum etiam, qui videre ſe putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi diſtinguenda eſt ipſa transformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod ſi Spondan. feciſſet, non tam multa Comment. Homericis hac de re vanè & juveniliter effutiviſſet. Sit concluſ. *Ipſa quidem transformatio deluſoria eſt: multi tamen eam comitantes effectus ſunt veriſſimi.* V. G. Strages hominibus vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aereo aut lupino, ſive per homines lupina tectos effigie (quod poſtea declarabitur) vel per eam non tectos, ſed humana ſpecie graſſantes & efferatos; poteſt enim fieri, ut ex humorum vitio & atræ bilis exceſſu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, deſideriumque eos invadendi, & lacerandi: vorandique; mentem occupent. Vnde & mendici λυκάωνα ſeu κυ-

 χανθρω-

a Commen. in Seneca Agamenn. v 690. b lib. 18. de ciu. Dei c. 18. & de ſpiritu & lit. c. 28. ipſe auct. mentitur Danæus Dialo. de ſortia. c. 3. contrarium D. Aug. adſcribens.

λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam *Arabes Chatrab*, Latini *melancholiam* vel *inſaniam lupinam* nominant *a*; ex ſimili vitio nonnulli ſe canes, leones vel alias beſtias putãt *b*. Qui hujuſmodi ſolo morbo laborant, hi Magi non ſunt, & licet ipſi ſe lupos putent, lupinamque ſævitiam imitentur, aliis tamen, ut ſunt, homines videntur: talis ſibi, non cæteris videbatur pater Præſtantii apud D. Auguſtinum *c*: & alius quidam apud Thomam Brabantinum ſivè Cantipratenſem *d*, & agricola ille Patavinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Boroſſus apud Sabinum *comm. in 7. Metamorphoſ.* & ille Pomponatii apud Euvichium *libr. de natur. ſugar.*

Sed quando aliis quoque lupi, canes, vel catti vel aliæ beſtiæ videntur, ut mulier apud Palladium *in vita Macarii Alex.* videbatur equa: item Neuri apud Horodotum & Melam, & hodiè ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum, *in altera parte Hiberniæ*: hoc magicum eſt, & à ſolo morbo nequit proficiſci. Verùm ſolet Diabolus tunc diverſimodè decipere. nam ſolet aliquando aliud corpus ſubſtituere, & illis abſentibus, & alicubi in loco addito ſoporatis, ipſe aſſumptò lupi corpore, vel ex aere formato, & ſibi circumdato iſta gerit: quæ putant homines ab illo miſero abſente & dormiente patrata, quod ſtratagema à Sancto quodam viro cunctis manifeſtatum, narrat Guilh. Pariſienſis *d. p. ultima cap. 13.* Aliquando verò hominibus ipſis ferarum exuvias hujuſmodi feras aptiſſimè circumdat: quod fit, quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cavæ arboris occulendam: ut ex quorundam confeſſionibus conſtat. Aliquãdo deniq; ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur ſimilitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachiis accõmodat. hoc ſolet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (ut Dolani illi Lycanthropi, de quibus acta judiciaria ſunt edita) vel ſolis verbis conceptis utuntur, ut ille apud ducem Ruſiæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Bajanus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, ut & præcedenti caſu, relinquunt veſtigia lupi terræ impreſſa. Hoc autem ultimò caſu nihil mirum eſt, ſi poſtmodum verè inveniantur ſaucii illis membris humanis: quæ in ferino corpore ictum exceperant: Nam leviter ceſſit circumjectus aer, & vulnus vero corpori inhæſit. Verum quando verum corpus abfuit, tunc Diabolus in abſentium corpore eam partem conſauciat; quam ſcit in ferino corpore ſauciatam fuiſſe. Bartolom. Spineus *q. de ſtrigibus capit. 16.* ſui temporis hiſtoria oſtendit: *Huius etiam* (inquit) *apparentis converſionis ſtrigum in cattos, teſtis alius in hac eadem civitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, ſub iudiciali iuramento mihi aſſeruit hoc anno: ſtrigem quandam ante tres menſes ei impoſuiſſe, ne prohiberet venire circa puerum (à ſe fortè ſtrigatum) quem curandum aſſumpſerat, ſi quas blandientes & alludentes videret cattos. Eadem*

a *vide Pau. Ægynetam l. 3. c. 16. & Ætium l. 6. c. 10. & Codronchum. l. 3 de mor. venef. c. 7.* b *Avicen. l. 3 fen. 1. 14. c. 26.* c *Aug. l. 18. de ciu. Dei ca. 8.* d *Cantipr. in l. Apum.*

dem igitur die dum diſceſsiſſet illa; viderunt poſt horam ipſe & uxor ſua cattum magnam, & hactenus ab eis inviſam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cum ex timore parentes ſæpius abegiſſent, poſtremò contra venientis vexationem ad impatientiam exarſerunt: clauſoque oſtio vir ille graviſsimè cattum hinc ille fugientem diutiùs haſta percuſsit; & demum ex alta feneſtra ſe iactare compulit, ut toto colliſa videretur corpore cattus. Ex tunc autem ſtrix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum eſt, ut levis, quam prius habebant, ſuſpicio, quod ſtrix eſſet, & puerum ſuum, qui hac infirmitate ſtrigiatus graviſsimè laborabat, ipſa ſtrigiaſſet, in vehementem tranſiit, imo & violentam. Etenim percuſsiones & plagæ, quæ in catto infixæ ſunt, in illa vetula ſunt inventæ quoad morborum correſpondentiam.]

Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, ubi faſcinaria peſtis mirè gliſcit, haud procul à Dixmuda, pene ad Iperlee & Iſaræ confluxum ſitu, contigit; quod ab homine religioſo, fide digno, qui tum illic in vicina, auditione accepi: Ruſticus quidam una cum filio adoleſcente in ſympoſio potitans, nimis obſervabat coquam menſuras cereviſiæ, quam propinabat (ut ſolent) bifurca notantem creta. diſſimulat nihilominus interea; dum compotatio ſolvitur: tum hoſpitam vocat, ut calculum expenſi ſubducat. petit iſta, quantum creta notarat: negat ille, & multis ultrò citroque jactis, pecuniam in menſam projicit, quam ſciebat ſufficere; & diſcedit. Stomachabunda hæc, tu verò (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ ſum abit contemnens mulierculæ minas.

Vbi pervenit ad fluviolum, in quo ſcapham reliquerat, nequit una cum filio admodum valido ſumma ope eam à ripa contis depellere, diceres clavis affixam uvido in ſolo. Fors duo treſve milites illac iter habebant; compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite ſuppetias, ut hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum à me bibale. Parent & ingreſſi quantum poſſunt protrudunt: diu fruſtra fuere: Anhelus unus & ſudãs; quin ſarcinas & onera hæc efferimus, forte vacuam commodius deducemus. Fit: & ecce mercibus oppoſitis, vident in ſentina ingentem luridum buffonem, ſcintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit unus militum, ſed gladii cuſpide perforatum ad guttur tumidatũ in aquam eiecit: ille quaſi exanimis in tergum provolvitur vẽtre reſupinato: vulnera natitanti imponunt cæteri alia & repente navis ſolvitur. Lætus ruſticus auxiliatores ad idem, undẽ receſſerat, hoſpitium reducit: potum petit: præbet ancilla. Quærit ille, ubi hoſpita? audit peſſimè habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapſa, cum ego illam iſthinc ſanam & malam, qualis tu, reliqui? Eo, & viſam quid hoc, rei? intrat in thalamum, invenit collum & ventrem vulneribus confoſſam, laceramque expiraſſe. Vndè hæc exclamat, vulnera? Neſcire ſe profitetur ancilla, nec domo illam, quod ſciat, pedem extuliſſe. Itur ad magiſtratum: vulnera cæſim punctimque illata

inveni-

inveniuntur iiſdem in locis, quibus buffonem, qui nuſquam comparebat, milites diſtinxerant. Nec diſſimile aliud, quod de municipe Mechlinienſi narrabitur *libr. 5. ſection. 3. verſ. ad torturam ſufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente*.

Annus decimus agitur, cũ Bebburgi (oppidulum eſt Vbiorum) ſupplicio affectus fuit quidam Stumfius Petrus, eo quod cum dæmone ſuccuba plus quatuor luſtris conſueſſet, ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & ſibi & aliis in lupum verti videbatur. Hoc ſchemate ter quinq; pueros jugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus ſuas devorare conatus fuerat: propriam filiã, & commatrem ſuam, uxorem habuerat loco conſtant hæc omnia actis judiciariis, & iconibus in æs inciſis, palamque venalibus. Qui plura volet de his trãſformationibus exemplis illuſtrata (quę tamen ex iis, quæ tam breviter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spondanum *in homeri Odyſſ l. 10.* Binsfeldium de Confeſſion. malefic. *concl.* 3. Remig. *l. 2. de dæmonolat. c. 5.* Io. Ananiam *l. 4. de nat. dæmon fol. 180.* Codronchum *d. cap.* 7. & Petr. Thyræum qui cæteris plura & aptiore ordine in Theſes digeſſit *lib. 2. de appar. ſpirituum à capit.* 15. *uſque ad c.* 24. & qui ex eo Dialogum ſuum congeſſit Fr. Claudius prior *l. De Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphoſim (ut Spondanus, Bodinus Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alii) unicum adferunt argumentum ex ſacris litteris, dignum ſolutione; de Nabuchodonoſor in bovem, & Lothi uxore in ſalis ſtatuam mutata *a*. Sed cum utrumque divina ſit factum virtute, non poſſunt hæc pro dæmoniacis converſionibus momentum habere. De Nabuchodonoſor quoque plerique Patres negant formam bovis ſivè bovini corporis effigiem induiſſe; ſed dumtaxat volunt, ſic mente abalienatum fuiſſe, ut ſe bovem crederet *b*. Prætermiſſa longiore diſputatione, mihi videtur contextui S. S. & ſententiæ D. Gregorii *lib. 5. Moral. c. 8.* & rationi magis conſentanea explicatio volentium *c* affectionem Regii corporis in beſtiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliqua ex parte in ferinam degeneraſſe, ſenſusque internos ſimiles accepiſſe brutorum internis ſenſibus: undè factum, ut & pecudum more quadrupes incederet, & fœno veſceretur, & homines fugeret, & ſub dio degeret. Divina verò virtus fecit, ut ſub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perſeveraret.

Vltimò poſſet objici, quod Herodotus ſcripſit, Platanum aliquando in oleam vertiſſe, & alii, apud Carnos cadavera humana per dæmonem in ſalis ſtatuas fuiſſe mutata. *Reſp.* Si locuti de proxima & immediata mutatione, illuſorium id fuit & præſtigioſum: ſi verò locuti de converſione mediata, ſive per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ ſecundæ, nihil prohibet ambo iſta naturaliter contingere poſſe, introductis in materiam

a Dan. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19. b *fusè hoc differunt Mich. Medina l 2. de recta in Deum fide c. 7. & Ben. Pererius l. 5. in Dan. c. Sic Mol. A. p. q.* 111. c *N. lib. de Prodi. an.* 1349.

riam aptis ad has ultimas formas diſpoſitionibus. Quod autem legimus apud Metaphraſtem à S. Spiridione, ſerpentẽ in aurum mutatum, ut eo avarus ille & immiſericors dives deciperetur: & poſtea rurſus ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit quia miraculoſa & à Deo, qui poteſt. Neque hæc mutatio fortaſſis dæmoni, ſucceſſivè tamen foret impoſſibilis, quia ſerpens inſectũ eſt, & proxima auri ac ſerpentis materia eadem nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces beſtiarum?

DE hac q. diſſeruit poſt D. Tho. de potentia q. 6. ar. 5. & vict. relict. de Magia, n. 9. Alf. Mendoza in Quodl. Schalaſt. quæſt. 5. ſed loquẽdum nobis diſtinctius & preſſiùs. Divina aliquando virtute fieri, ut quibus loquendi vis naturalis ineſt nulla, attamen loquantur, non eſt dubitandum; ſacra Scriptura id atteſtante de aſina Balaam, *Num.* 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipſe novit, qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille ut, quæ nota ſunt organa, ſermonis articulati formavit, poteſt & alia, quæ lubebit inſtrumenta ad hoc deligere. Attamen ut plurimum exiſtimo uti opera angelorum; qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen diſcrimine: per illa, quibus apta ſunt organa & viventia ad hoc inſtrumenta, ut per picas, corvos, pſittacos & hujuſmodi, in ipſiſmet corporibus loquela formata: & tunc hæc locutio eſt vitalis actio ipſius animalis, non tamen eſt intellectualis ejus actio, ſed eſt actio intellectualis reſpectu Angeli: per illa verò, quæ viventia quidem ſunt, ſed organa non habent apta ad loquendum, ut ſunt aſini, bovesq́, putarim id facere eò quod ipſemet angelus in eis, vel potius juxta ea, ſermone in aere formato loquitur: denique dicendum de inſenſibilibus, ut igne, aere, aqua, terra, cadaveribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur juxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quam angelo, ut formanti & edenti aeri, ut medio ac inſtrumento; nulli, ut vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile, illi tribui poteſt ut organo. His poſitis facile erit ferre judicium de ſequentibus miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ: ut de aſina Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moyſem & Eſdram *a* de Spiridionis filia Irene mortua depoſiti locum indicante *b*: & quodam interfecto, Macarii iuſſu homicidam indicante *c*: & de colloquio calvariæ, & alterius Macarii, de variis ſedibus damnatorũ *d*, & de venerabilibus Africæ confeſſoribus, qui perſecutione Vandalica radicitùs abſciſſis linguis adhuc clarè loquebantur: quod etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, ut ejus

a *Exod. 3. v. 24. Eſdr. 14. in prin.* b *Ruffin. l. 1. hiſt. Eccl. c. 5. Socrates l. 1. hiſt. Eccl. c. 5. Socrates l. 1. c. 12.* c *Ecglоſ. l. 1. Exem c. 6.* d *Harulus l. 6. c. 14. g. l. 1. C. de offic. præfic. Afric. Procopius l. de bello Vandali Ænea Gazeus. de immortal. anim.*

temporis hiſtoriis teſtatiſſimum *a*; & de Anglo ſacerdote ſimile refert Polydorus *l.13. Hiſtor. Angl.* in his continuũ miraculum fuit ſupplente Deo vicem partium deſectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio *b*: *Anno circiter 3. poſt cladem Ad Nicopolim Sigiſmundo Imper. à Turcis acceptam: cum multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter oſſa ſubinde vocem audierunt:* Ieſu Chriſti *Salvatoris &* Mariæ *Virg. nomina intonantem: loquaxque inter cadavera caput inventum, quod ubi homines ſibi adeſſe novit: Quid tam, inquit, ſtupidi hic ſtatus viri? Chriſtianus ego ſum, inexpiatus, inconfeſſus in hoc bello occubui.* Maria *mater me æterni ſupplicii reum eſſe non patitur. hæc me adhuc linguæ compotem ſervavit, ut delicta fateri, & animum ſacris Apoſtolicis luſtrare queam: proinde ſacerdotem, qui confeſsionem exaudiat, & me expiatum reddat, accerſite quæſo.* Rogatus *cur tantum à Virgine beneficium promeruiſſet, reſpondit: ſibi peculiarem in eam fuiſſe in vita devotionem, & ſeptena eius feſta quotannis reverendiſſimè celebraſſe, religioſiſque ieiuniis pane dumtaxat & aqua decoraſſe. Quare accerſito è pago proximo Sacerdote, confeſsionem rite tranſegit: & impetrata erratorum omnium remiſsione, acceptaque nouiſſima luſtratione, repentè conticuit, perpetuoque quievit.*] Hæc ille, legant, reſipiſcant Novatores ad tam illuſtre miraculum: quod & Deiparæ devotionem, & jejunia; & feſtorum cultum, & confeſſionis ſacramentum commendat. Non abſimilem narrationem invenies apud Thom. de Cantiprato *libr. 2 boni univerſal. cap. 29. part.* 18.

Simia Dei diabolus, conatus multa ſimilia, ſed pſeudomiracula, interdum Deo permittente, ad divinam vindictam atque iuſtitiam manifeſtandam; ut cum homicidam caput præſciſſum indicavit Cercydam, teſte Ariſtotele *c* & Orphei caput prædixit Cyro Perſarum Regi, eum quoque à muliere necandum *d*. Aliquando ipſe oracula neſcio quæ confingit, ut quæ narrat Phlegon Trallianus *e* ex Herone, in hanc ſententiam; *Polycritus poſt Locridem uxorem ductam, & poſtquam tres noctes cum ea dormiviſſet, tertio die vita functus eam reliquit gravidam: quæ monſtrum ex duplici ſexu peperit, quod cum in mediam concionem populi ductum fuiſſet ad conſultandum: quid id præſagiret, quidve de eo faciendum eſſet: comparavit in medio populi ſpectrum, Polycritus, & futuram Aetolis & Locrenſibus prædixit cladem, & impotente ad reſiſtendum populo filium ſuum monſtroſum dempto capite devoravit, & evanuit, mox & caput eandem cladem elocutum eſt.*] Addit idem Trallianus ex Antiſthene philoſopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio conſul vicit Antiochum regem Aſiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius invaderent Aſiam & Publii ducis Romanorum caput relictum à lupo qui corpus devoraverat, ut ipſe prædixerat furore divino, ut putatur, percitus: cecini ſſe longo ſermone adventuram cladem Romanis.*

Præſtigioſæ planè fuere locutiones

quædam

a *l. 3. hiſt. Hungar.* Decad. 3. *quod ille accepit à Ioan. de Turotio ſcriptore rerum. Hungaricarum ſatis antiquo & bono.* c *l. 3. de partibus anim. cap, 10.* d *Philoſt. in imagin.* e *l. de mirabilib.*

quædam apud Gentiles, & arte dæmonis ſimulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non raro Magi & Pythonici; ut *a* geminæ columbæ, Dodones loquaces; item quercus Dodonæa *b*, Argus carina *c*, equus Achillis *d* & ulmus Gymnoſophiſtarum, quæ Apollonium ſalutavit *e*, & Cauſus flumen, quod dixit, Salve Pythagora *f* (quem fuiſſe poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromatheus) & carnis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpè nobis laudatus, *q.7*. Theotecnus Magus Antiochiæ, ſub Maximino, ſimulachrum Iovis *xi* magica fecit oracula fundere; quibus cives in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem acuebat. *g* Lege D. Cyrill. Alex. *libr. 3. contra Iulian.* pleraque ſuperiùs dicta recenſentem. Adde ex Valerio Maximo lib. 1. ſimulachrum Fortunæ Romæ in via Latina locutum.

Cæterum ut ſciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon efficere, ut animalia ſuis temporibus & locis aptiſſimè quædam dicerent, accommodata perſonis, & rebus, de quibus ageretur, ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen dumtaxat facerent caſu & fortuitò; quibus ignaris & idiotis ſpeciem quandam ſolertiæ, & intellectionis præberent; ſicut etiam Magi faciunt interdum, ut animalia miras quaſdam geſticulationes, & motiones edant; quæ ſine uſu rationis, & prudentia judicant imperiti fieri non potuiſſe. talia ſunt; quæ de ſerpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonii Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus *h*. Longè faciliùs poteſt Magus per dæmonem efficere, vitiatis organis corporeis: ut homo latrare, ululare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter conſequi: & legimus *i ann. 1546. Margaritam Eslingnnſem, ex ventris doloribus ita intumuiſſe, ut ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, latratus canum, balatus ovium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri cauſa confictæ forent.*] In prægnantium uteris aliquando clamores infantium exaudiri: ſed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita phyſica ratione probavit accuratè integro opere Andr. Libavius *to. 2. ſingular.* Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet ullum.

Sed an voces beſtiarum Magi intelligant? Porphyr. *k* ſcribit ſua ætate de Apollonio Tyanæo dici ſolitum, illum

 cum

a *Sophoc. in Trachi.* b *Lucian. in Micyllo.* c *Apol. 4. Argonau.* d *Homerus Iliad. 19.* e *Philoſt. in Apollon.* f *Porphyr. in vita Pythago.* g *Euſe. l. 9. hiſt. Eccl.* h *Val. Ma. l. 1. c. 8. Philoſtd. 5. Bellon. in Obſervat.* i *N. l. 3. de Prodi.* k *lib. 3.* περὶ ἀποχῆς, &c.

cum audiſſet hirundinem cum multis vociferantem ſodalibus ſuis quos ſecum habebat expoſuiſſe, indicare eam cæteris, aſellum onuſtum frumento antè urbem cecidiſſe, frumentumque humi fuſum eſſe, veriſimiliùs eſt, quod Eunapius (ut & Philoſtratus) hoc paſſeri tribuit: hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus avium intelligere, quod Veteres de Tireſia & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc ſunt incredibilia, cum enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu uti: qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui ſit rerum vel geſtorum ſignificativus, eſt neceſſarius, fateor affectus corporis, & appetitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horum notitiam poſſe diuturna obſervatione ab hominibus deprehendi: & poſſet dæmon, qui hæc habet perſpectiſſima, magos ea docere, quod an velit facere, aut unquam fecerit, neſcio: non eſt incredibile feciſſe.

An autem ſe invicem intelligant beſtiæ, ejuſdem ſaltem ſpeciei, quæritur? quoad effectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmativam docet quotidiana experientia: quoad cætera quoque cenſuit, & probare conatus Porphyrius, aves ſcientiam habere vocis cantuſque ſui generis avium, ac quod ipſis accommodatum ſit id poſſe aliis oſtendere. Idem Plato cenſuit, & Opianus agens de elephantis. quod arbitrantur, quia ſi elephas in cœnum ceciderit, & clamaverit, ſocius id cernẽs abit, & redit adducens gregem elephantorum, ut, opera communi ſervent immerſum. exemplò etiam Scorpii Lybici, qui cum ſolus hominem ferire non voluit, revertitur cum pluribus aliis, & ſimul hominem aggreditur annexis ſibi annulatim ſociis. exemplo denique piſcis, qui confractum laqueum evaſit, & aliis periculum indicat, undè ſit ut eo die generis hujus nulli piſces comparerant. Vide Pet. Gregor. *lib. 15. de repub. cap. 5.* hæc ipſa memorantem, prudenterque monentem, intelligentiam veram, & diſcurſum animantibus deeſſe. Addo nec eum à dæmone illis tribui poſſe quia rationalem eis animam nequit largiri, cujus creatio ſoli Deo reſervatur: & requirit illa corporis organa ſibi accommoda de quo ſeq. quæſtione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam diſcurſivam poßit dæmon brutis largiri?

Inde hæc quæſtio dependet *an bruta aliqua ratione ſint prædita.* nam ſi ſunt facilè præſtabit dæmon ut ſublatis impedimentis, diſcurrant, & ſcienter intelligant: ſi non ſunt, id præſtare non poſſe, certum eſt.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & providentiam habere: ut eum citat Sex. Empyricus *a*, & Parmenides ac Democritus. teſte Stobæo *in Eclog phyſic. b* videtur idem velle Lactant. *libr. 3. inſtit cap. 10.* apertiùs Porphyr.

a li. contra Mathematic. f. 226. b l. 1. f. 93.

Porphyr. *lib. 3. de ſacrific.* & Plutarch. *libro quod bruta utantur ratione,* & lib. *utra animantia plus rationis habeant, aquatilia an terreſtria?* & Galen. *lib. exhortatorio ad bonas artes addiſcendas* ſcribit omnibus animalibus ineſſe ἐνδιάθετον λόγον, quod Eraſmus vertit rationem affectũ capacem, non benè. Lacuna Segobienſis meliùs rationem intus deliteſcentem ſive internam: ut Galenus rationẽ quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt: ſed hoc tantum diſcrimine quod homines illam ſermone queant explicare: bruta verò habeant quidem rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quintiliani ſententia *libr. Inſtitut. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib. 1. Poſterior. Ariſt. cap 3.* Laur. Valla, *Dialect. ſuæ 9.* immo & Card. Hoſius [a]. nos nec ratione nec oratione, nec prudentia à brutis diſtingui voluit, ſed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda ut more Scripturæ ſacræ locutus ſit: id negans, quod minus iudicabat, non quod omninò non eſſe iudicabat, hoc ſenſu, ut cenſuerit, magis religione differre hominem à brutis, quàm alijs illis oratione, prudentia, ratione. Sit ergò Concl. *Brutis rationem, diſcurſum, prudentiam, providentiam (proprie dictam) vel ſapientiam tribuere, rectæ philoſophiæ, & fidei repugnat: eſt tamen in brutis quiddam ſolertiæ quod rationem & prudentiam, diſcurſumque imitetur.*] Hæc eſt ſententia Alberti Magni *in 3. de anima.* & Philoponi, *ad text. 157.* ubi non obſcurè hoc Ariſtoteles, & eſt D. Thom. *1. 2. quæſt. 13. articul. 3.* Gregor. *2. diſt. 3. quæſt. 1.* idem Ariſtoteles *libro ſeptimo de hiſtor. animal. capite primo.* tribuit illis veſtigia animi humani & prudentiæ imaginem: unde ſumpſit Arnob. *libro ſecundo contr. gent.* cum ſcribit in brutis conſpici multa rationis & ſapientiæ ſimulachra. idem Hippocrati placuiſſe docet Galen. *libro primo de util. part. capite tertio.* idem docuere Averr. *in 7. Phyſic.* Hieronym. Magius *l. 2. de exuſt. mundi capite quinto.* Gabr. Zerbus *in 1. Metaphyſic. quæſt. 7.* (quem operæ pretium ſit legere) & Card. Toletus *in 3. de anima. quæſtione ſeptima.* Solerter multa fieri à beſtijs: & ea doceri quæ diſcurſu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique: de elephantis, ex pluri mis collegit Lipſius *Cent. 1. epiſt. 50.* de cæteris Ælianus, ut de Leonibus, *libro quinto & ſeptimo, de natur. animal.* de tauris *lib. 7.* de cynocephalis *lib. 6.* de alijs ſimilis *lib. 5.* de cervis *lib. 11.* ubi tamen illud καλούντων συνίει, non interpretandum, *loquentes intellexit*, ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator manſuetarius indiderat. ut de piſcibus idem auctor dixit, *κακοῦ μῦθοι ἐπιαλξεμ lib. 8. cap. 4.* de canibus mirifica Protonotarius Ludovicus Peres de Portillo, libr. ſingulari, de Cane à fol. 16. de equis idem libr. ſingulari de equo, à fol. 83. qui ſuperioribus annis utrumque librum ſapientis. Philippo ſecundo Hiſpan. Regi dedicavit. De alijs multis animalibus exempla congerit Ioach. Camerarius Decuriæ decimæ. Problemate. VIII. Probatur id breviter, ſi ratione ducuntur: ſanè rationalia dicenda forent, ſi ratione ducerentur: ex electione operarentur, ſi

[a] *Præfat. Confeſſ. Petri coviensis.*

electionem adhiberent: non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia ubique eodem modo, ut faciunt, operarentur. ſi diſcurſu prædita forent: noſſent univerſalia quædam axiomata, ſine quibus nemo poteſt nec affirmativè, nec negativè diſcurrere. conſtat autem à brutis neſciri axiomata univerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt: ergò & ſcientia, & prudentia, & ſapientia: norunt ergò ipſas rerum cauſas. norunt meliora à minus bonis diſcernere, ſi ratione prædita ergò & libero arbitrio, in rebus de quibus diſcurrunt, & ratiocinantur. ergò peccare poſſunt & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegãdæ, iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certè quàm, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, ut hæc abſurda vitemus, bruta nonnunquam à ſcriptoribus egregijs dici ratione prædita, non quòd veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſolerter faciunt, quam homines ſolent, qui ratione præditi. dici etiam prudentiam habere, quia perindè operantur, ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerentur. prudentia enim habitus eſt faciens nos promptos, ut eligamus media fini alicui accommodata. finem verò cum medijs ad eum tendentibus non aſſequuntur bruta, ſed fortuitò in eum feruntur. difficilè hoc eſt intellectu, verùm ab Hieronymo Fracaſtorio fuit luculenter explicatum *a*, in hanc ſententiam: Quoſdam actiones animalium omnes ad inſtinctus naturales referre: ſed nos explicare debuiſſe, an hi inſtinctus cum cognitione coniuncti ſint, an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noſcit, & errare non poteſt, ſed difficultatem hos non tollere. Si enim ſic bruta volunt à Deo dirigi, ut Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tunc recurrere quæſtionem, utrùm animalia hoc ſimplici naturæ inſtinctu, an verò mediante cognitione faciant? Ideò ipſe ſumpta caloris nativi ſimilitudine, reſpondet ingenioſè & eruditè: Deum, quando hanc univerſitatem creavit, eadem virtute, & potentia: qua fecit omnia, facultatem etiam ſingulis naturis propriam dediſſe, qua pervenire poſſent ad fines rerum univerſitati debitos & congruentes. Indè contingere, ut multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe, & alium tamen finem intendente natura, & ordine univerſi. Nam quod calor ille genitivus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulſet, figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas, ac demum animam conflet, perindè ac ſi ſingulorum fines cognoſceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, ſemina mira ſolertia, ut videtur, faciant, cuſtodiant, muniant: certum eſt hæc à non cognoſcentibus fieri. Sed dicendũ hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per ſe, per accidens quidẽ, quatenùs eſt particularis quædam una natura: per ſe verò, quatenùs eſt pars univerſalis naturæ, quam ordinavit Deus ad finem illum, quem ipſe cognoſcit. Sic (ait) & bruta quædam facere, nõ cognoſcendo fines, & quaſi per accidens, quate-

a li. de intellectione, à f. 19.

quatenùs ſunt naturę particulares: quatenùs verò partes ſunt univerſalis naturæ à Deo ordinatæ, per ſe facere & intendere fines, non ſibi ſed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ovis, avis illa vult deponere excitata pondere & moleſtia ovorum, hic finis avi eſt notus: alius eſt finis ratione univerſi, nempe conſervatio ſpeciei, qui eſt avi incognitus, ſed Deo cognitus, & quaſi conſequens alterius: deponit itaque avis ovum, per ſe propter ſtimulum; per accidens reſpectu prolis: reſpectu ſui, quatenùs eſt hæc avis ſed reſpectu univerſi, quatenùs eſt pars eius, excludit prolem per ſe. Sic etiam innaſcitur avi appetitus deponendi ova loco tuto, per accidens ratione prolis conſervandæ, ſed per ſe, quia ovum amat, ut partem ſui hinc & aliæ ſubnotiones fiunt animantibus, ſecundum ſpecies quas recipiunt, rerum ſibi ad hoc neceſſariarum. Vndè (inquit Fracaſtor.) magna ſapientia & providentia Dei Optimi Maximi videri poteſt, qui univerſum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ neſcientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines conſequuntur, quos ipſe ſolus cognoſcit, ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Et quibus appareat eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non eſſe, ſed duntaxat inſtinctum quendam naturæ, & ordinis univerſi à Deo præſtituti. Cui hæc non ſufficient, legat And. Libavij *diſputat. de contemplatione intellectus beſtiarum, p. 2. ſingular.* quam his editis primum ſum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An poſſint dæmones facere, ut homo non ſentiat, vel ut longiſſimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

QVod primum, non quærimus utrũ dæmon poſſit efficere, ne corpus habeat potentiam ſentiendi, ſed utrùm poſſit facere, ne actu ſentiat, quod natura ſenſile eſt, verbi gratia, ne crucietur quæſtioni ſubditum. Iamblicus *libr. de myſter. Ægypt. paulò ante mea.* teſtatur multos prophetarum admoto igne non uri, vel ſi urantur uſtionem non ſentire, ut nec alia tormenta ulla, loquens de vatibus Gentilium, addenſque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cætera hebetet. Quis iſte Deus Iamblici Magi, niſi cacodæmon quiſpiam Eurycles, qui iſti prophetæ, niſi malefici? Cenſuere Gentiles magico carmine aciem gladij ſic retundi, ut nec levi vulnere cũtem queat perſtringere? Nec deſunt, qui notent, ad tollendam hanc ſuperſtitionem, ſæpè Deũ miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & ſimilium ſuppliciorum atrociſſimorũ vim ſuſpendiſſe, eaque omnia martyribus innoxia reddidiſſe: cùm verò ſecuri vel gladio fuiſſent addicti, ferri vim à Deo non coercitam, ut nationes intelligerent miraculo iſta, non magiæ adſcribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valdè addubito. Non propter locum B. Pauli, quo quidam nituntur, & eſt ad Hebr. 11. v. 34. *obturaverunt ora leonum, exſtinxerunt impetum ignis, fugaverunt aciem gladij*, ubi ſicut de igne & leonibus, ſic de acie gladij id miraculo

culo adſcribitur. Hoc inquam me non movet: nam vera lectio eſt *effugerunt*, ut patet ex Græco contextu & Syriaca verſione: & loquitur Apoſtolus de ſanctis veteris Teſtamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij ſit retuſa, ſed quod miraculosè hoſtium gladios effugerint, quidã pacis tempore, ut Helias: alij vero in prælio, ut Samſon, Caleb, Ioſue, David, Machabæi, &c. ſed movent me alia, Nam & memini de muliere ſepties icta gladio, ſed fruſtra; & Gentiles etiam illa cætera, licet falsò, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei cauſas meliores, priorem, quia ſectio gladij impedita, potuiſſet dolo carnificis adſcribi: poſteriorem, quia gladius, eſt præcipuum & maximè legitimum ordinariumque iuſtitiæ ultricis inſtrumentum. *a* Hodiè quidam impij milites ſe fore invulnerabiles putant, ſi arma certo ritu incantent, vel ſacrilego auſu crucifixi imaginem compungant, *b* vel comminuant aut confringant, ita Condronchus *lib. 3. de morb. venefic. cap. 12.* vel ſi ferant interulam lineam horrendis inſcriptam imaginibus, quam vocant *inferni camiſiam*: vel ſi periapta quædam ferant varijs characteribus magicis inſignita, aut orationes, quas blaſphemè admodum & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, inſignitas *magnis* (ſic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Novi ſtudioſum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureum: qui cum tali membranula fretus audacter ſe iurgijs & pugnis immiscuiſſet, ſæpè ictus nunquam ſaucius: tandē Romæ anno 1572. vel 1573. in ſymposio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scafio, ſic ſcribit auctor Fornicarij. *In territorio Bernenſium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus: qui publicè de hoc gloriari audebat: quod, quandocunque vellet, ipſe ſe omnium ſuorum in æmulorum oculis, velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum ſuorum lethalium: & ita capitalium ſuorum inimicorum manibus ſæpè, ut dicitur, evaſit; ſed cum terminum ſuæ malitiæ Divina iuſtitia facere voluit, tandem per hoſtes ſuos in ſtuffa quadam propè feneſtram quandam ſedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de ſibi inſidiantibus ſuſpectum haberet, per feneſtram gladiis & haſtis inopinatè transfixus eſt; & ob ſua facinora ibi mortuus miſerabiliter.*] Hæc Niderius. Sic ſuos dæmon deludit. Tormentorum ſævitiam quotidiè malefici in eculeo eludunt, omnem enim cruciatum, vel riſu, vel ſomno, vel ſilentio ſuperant. Quo in genere ſtupenda eſt narratio Charondæ, quandam fœminã quinquagenariam ſibi notam, ſic eluſiſſe infuſionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram diſtractionem: ex eculeo tamen ſublatam omni ſenſu doloris vacuam, integram, & illæſam: niſi quod pollex pedis avulſus in quæſtione, redditus non ſit: cuius tamen illi iactura noxæ ulli vel impedimento non fuerit; quam omnia tormenta eludentem, & pertinaciter omnia negantem, eliſa in carcere gula, Satan necavit, qui eam maleficij per energumenam accuſarat. *libro de Antichriſto revelato nota. 1.*

Narravit mihi P. Bernardus Oliverius, tum Societatis noſtræ per Belgium Provin-

a vide Ioſe. Anglez. in 2. q. de dæmon. art. 4. diffic. 5. dub. 1. b *Sprenger. in mal. p. 2. q. 1. c. 26.*

Provincialis, prope Samarobrinam Anno *1599.* captam puellam ſtrigatricem, quæ nec pedum vſtulationem ſæviſſimam, nec flagra validiſſima ſentiebat; donec Sacerdotis cuiuſdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere: tùm enim vi ſacri amuleti dæmonis præſtigioſa ludibria depulſa, & illa vim doloris cœpit perſentiſcere. Vndè patet hanc indolentiam, quam agnoſcit etiam Toſtatus *quæſt. 354. in Geneſ. cap. 13.* non naſci ex ulla Phyſica cauſa, ſed opera dæmonis induct. Certè unguentum illud ſagarum, quoad tranſvectiones utuntur, ne conſopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de Strigibus capit. 31.* Solent id cauſarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cùm id tamen contingat, vel ſingulari quodam corporis robore; & animi tolerantia, quàm non rarò & Gentiles & Chriſtiani exhibuerunt *a* Unius adſcribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

Non ignis; cadenſque chalybs, non verbera paſſim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificeſve manus penituſve infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſavere; (ferum viſu, dictuve per artem
Sævitiæ extenti; quantum tormenta iubebant,
Creverunt artes: atque omnis ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt fervida membris:
Mens intacta manet; ſuperat, ridetque doloris
Spectanti ſimilis: feſſoſque clamore miniſtros
Increpitat, dominoſque crucem clamore repoſcit.

Alij utuntur iunctionibus; & pharmacis naturalibus confectis ex opio, ſolano, & ſimilibus, quibus humores turbantur, ſopor altus conciliatur, nervorum origenes obſtruuntur; ſenſus ſtupeſit, ſenſatio impeditur. Vim eam lapidi Memphyti ex Ægypto tribuit Dioſcorides. *b* Sed plerique nituntur pacto dæmoniaco, & periaptis ex oſcillis, vel cineribus, aut unguine infantulorum antè baptiſmum necatorũ *c* vel deglutito apum rege, *d* vel corpori alligatis membranulis cum certo characterum genere, aut etiam ſuſurrato malo carmine; quorum omnium exempla ſuggerunt, qui de criminalibus iudicijs ſcripſere. *e* Similem dæmonis operationem cernere eſt, in ſtigmatum illa teſſera, quam diabolus imprimit ſtrigibus: quæ ſic ſenſu deſtituitur, ut nec acus lõgiſſimæ figura dolorem minimum adferat, neque ſanguinem eliciat; de qua ſatis copioſe alij. Adſcribam Remegij verba: *Cum Iſabella Pardæa Spinalii pridie Non. Maius 1588. ob ſortilegii crimen comprehenſa, urbis præfecto, partem corporis ſic à dæmone inſcriptam indicaſſet, ſubiit ei in animum experiri, verumne id eſſet, quod de huiuſmodi ſtupore ferebatur. Ergo iuſſit in eam aciculam penitiſſime inſigi atque inculcari.*

F f

a *Fulgoſ. l. 8. Exempla c. 4. Ignatius l. 8. c. 4. & iidem ambo l. 3. c. 3.* b *l 5. c. 1 19.* c *Sprenger p. 3. 14 & 15. & nos infr. l. 3 p. 1. q. 6.* d *li. Exorciſmor. Avenioni excuſus.* e *Hippol. in titul. de quæſt. Pariſ. de Puteo de Syndic. c. de tortura. il terzo Grillan. de Tortura qu. 4. Damhouder. prax. crim. cap. 73.*

cari. Quod cũ in ſatis magna hominum frequentia eſſet factum, & incruentum omninò vulnus apparuit, & nullum ſaga doloris vel minimi indicium aſpicientibus dedit. Rurſus. 3. Calen. Nou. 1590. *Brunduſij Claudia Bogarta, tormentis iã exhibenda, cute, ut moris eſt detonſa fuerat, ob id cicatricem in ſumma fronte nuda oſtendebat. Suſpicatus igitur Quæſitor, quod verè erat, ſc. impreſsi à dæmone unguis veſtigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculã altiſsime infigi: quod cum egiſſet factum, nec illa doloris ullo ſenſu affici; nec vulnus vel tantillũ cruore manare viſum eſt. Perſtitit tamen negare, ac dicere, eum olim ex iactu lapidis torporem eſſe obductum. Sed poſtmodum tormentis admota, nõ tantum agnovit id ſibi à dæmone inflictum fuiſſe: ſed & plurima alia, quæ indigniſsimè ab eo paſſa fuerat, enumeravit. Noviſsime* 18. *Calend. Iul.* 1561. *Eſſæi, qui pagus ab hac urbe milliario abeſt, cum hoc loci Dynaſta præſens in Mugeta ſortilegij rea lectorem periclitari iuſsiſſet, ac is illam idcircò nudam ſtatuiſſet, inveſtigaturus ſicuti teſſaram illam inveniret, tandem in ſiniſtro femore macula verrucæ inſtar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegiſſet: nec à Mugeta vocem, nec ab ipſo vulnere ſanguinis guttam ullam elicere, atque exprimere potuit, cum rurſus locum maculæ proximum leviter etiã vulneraſſet, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor ſeſe inde effudit.* Sic Remig. lib. 1. cap. 5. Claud. Charondas *lib. iam laudato, nota* 1. ſcribit ſtigma famoſæ illius ſagæ, cui nomen Bayarrone, in humero ſiniſtro valdè latens, & imperfectiſſimè delineatum denarij tamen magnitudine, quaſi à centro ductis filamentis ad peripheriam, prorſus omnis experte ſenſus fuiſſe. Suſpicio etiam me tenet, illud gemini carbonis ſignum in Allobrogis fœminæ pedibus ſtigma fuiſſe. narrationem poſtea dabo *lib. 3. vel 5. ex Gerſone.* Solent huius ſigni variæ eſſe figuræ, veſtigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale ſignum viſebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulenſis, in quo illud ſingulare Petr. Oranus, Quæſitor negotij, obſervavit, ſi acu vel graphio profundiùs adacto perforares, nullum doloris ſenſum reus percipiebat, nec quidquam quærebatur: ſi verò à tergo, ita ut videre ipſe nequiret, eminùs ſigno illius catelli minareris digito erecto, tanquam ſi acriter torqueretur, reum ſubitò torqueri ſolitum. huius rei cauſam phyſicam non invenio, moralem hanc ſuſpicor, contemptu indoluiſſe dæmonem ſuperbiſſimum, & ſic irritatum ſæviſſe in mancipij ſui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis poſſet etiam ſomnus valdè diuturnus conciliari: ut fuit ſomnus illius ruſtici qui in Germania totum Autumnum & hyemem dormiendo fuit emenſus. *a* & qui in Apaturiorum ſolemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teſte Eudæmo: & Epimenidis Cretenſis, qui cùm quærens ovem meridiano æſtu ſpeluncam ingreſſus, ſopore gravi victus, LXXVII. iuxta Pauſaniam, vel XLVII. iuxta Eudæmum paulò pauciores, ſecundùm alios, quievit annos, experrectuſque poſtea, ratus ſe parum indulſiſſe ſomno pergebat oviculam quærere, forte horum quietis cauſæ naturales fuere: etſi de Epimenide, potiùs adſcriberem dæmoni. De Sardoum ſemideorum

ſomno

a *Lilius Girald. Dialog. 4. de hiſt. Poet.*

ſomno fabula fuit. nam hi revera erant mortui, dæmonum præſtigio viſi ſunt, & dormire, & excitari.a Quidam etiam ſomnus tam longus, aliquando per miraculum, verum à Deo immiſſus, ut ſeptem Dormientum ſanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

Vltimum erat de inedia perferenda de quo non eſt dubitandum, poſſe diabolum efficere, ut quis menſium multorum ferat inediam. poteſt enim id naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore geſtatæ beneficio famem repellere. Petr. Chieza. *p. 1. hiſtor. Peruſ. cap. 96.* & Auguſtin. Zarate *libr. 1. hiſt. Perua. cap.* 8. & Matthiolus *ep. Nuncupatur Dioſcoridis.* ita ſcribit, *Scythæ Scythicam herbam circa Boetiam creſcentem adinvenere, guſtatu quidem prædulcem, cuius magna quidem commendatio: quod in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiant. Idem præſtat apud eoſdem Hippice dicta, quod equis quoque eundẽ effectum præbeat. Traduntque his verbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & ſiti.*] & Gemma *b* multorũ annorum agnoſcit naturalem inediam. Hippocrates verò *libr. de carnibus* negans ultra ſeptimum diem famem naturaliter prorogari poſſe, de ijs intelligendus eſt, quibus ventriculus, & ieiunum inteſtinum humore chiloſo vacant, in quem calor naturalis poſſit agere: tùm enim fieri ſolet, ut illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriantur. Verùm ſi vel à morbo præcedente, vel alia ex cauſa ſit in corpore reſiduus humore flegmaticus crudus, lentus atque viſcoſus, illo calor naturalis uteretur, pro alimento, donec totus humor abſumatur. Idem futurum ſi ex ſumma cerebri humectatione materia quædam ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcenderit atque interea corpori in alimentum ceſſerit. Tunc enim quicquid à corpore expiraretur vel difflueret, continuò ab hoc humore in alimentum converſo reſtitueretur, nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitus conſumeretur. Hanc inediæ diuturnæ cauſam fuiſſe cenſuerim, & Imbibeſiæ (ut loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicana puella, quã dicit viginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuq; abſtemius fuit: & in puella Spirenſi, quæ Ferdinandi Imper. iuſſu veritatis explorandæ gratia per multos medicos anno 1540. aſſervata, obſervataque, ſic ex gravi morbo ieiuna perſtiterat, iam ultra quadriennium, corpore interea bene forti; ſano, nec ulla macie tentato, ſed ſcabie tantum phlegmatica corpus obſitâ: frequens interea lachrymabatur, & conſuetas narium auriumq; ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietoque utebatur, nihil tamen, neque per ſedem, neque per loca muliebria, fecium urinæve excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius, *b* & ex Germanis oculatus teſtis, unus ex medicis obſervatoribus puellæ Gerard. Bucoldianus. *d* Si hæc fieri queunt naturaliter, cur nequeat perficere, Panurgus ille Davus, diabolus, eadem induſtria, qua pravas corpori alias affe-

a *vide de his Alex. Aphrodiſ. & Simpl. in 4. Phyſ.* b *l. 1. Coſmocri. c. 6.* c *lib. de puella German.* d *Epiſt. hac de re excuſa Moguntiæ anno 1540.*

ctiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *libr. 6. cap. 2. ſect. 3. quaſt. 3.* ex B. Proſpero. Sedulò tamen cavendum ne ſanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hanc claſſem referamus, ut D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catharinæ Senenſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacenſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium*. Simonis Stockij, quem in Carmelo ſex annis Deipara cœleſti manna pavit, *apud Monaldum Roſarium, & Rolandum Bouchiarium in eius vita.* Deus enim tum qui creavit eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *vide de his quædam apud Picum Mirandul. libro tertio de Prænot. capite quinto.* Impius autem eſt Rogerius Baconius, omnia hæc ſtellarum influentijs adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, uni dumtaxat, & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ ſtellæ iſtæ, in commune influxum ſuum demittentes largiuntur? an, quod ſolius huius corpus ita diſpoſitum? ſed quæ hæc diſpoſitio ſola influxui pervia? quæ hæc in alijs tanta vis & obſtinatio ad excludendum? ſed ſat iam nugis Baconi refellendis operæ alibi poſitum à nobis. De hac prolixa inedia, quædam etiam Lilius Giraldus Dialogiſmo 17. habes in Grutheri theſauro Critico, tomo ſecundo.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) ſed de ipſa ſexus virilis in fœmineum, aut fæminei in virilem commutatione, quam naturalem ex medicis huius ſæculi fatetur *Coſmocrit. 1.* Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus* Hippocrates *libro ſexto Epidem p.8.* ſcribit Abderis Phætuſam uxorem Pithæi, partui vicinam, miſſo in exilium marito, aliquot menſibus ceſſante fluxu menſtruorum; cunctis in membris magnos perpeſſam dolores, corporis habitu in virum mutatam: Nam corpus ei virile factum, σώμα ἀνδρώθη, hiſpidam totã factam, barbam emiſiſſe, & vocem aſperiorem redditã: idemque apud Chaſios accidiſſe Anamiſiſiæ uxori Gorgippi, T. Livius *lib. 42.* de *Spoletana* muliere idem refert, Belli Punici *11.* tempore Plin. *lib. 7. capite quarto. Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares, non eſt fabuloſum. Invenimus in Annalibus P. Licinio Craſſo, C. Caſsio Longina Coſſ. Caſsini puerum factum ex virgine ſub parentibus, iuſſuque auſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit viſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſa fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proveniſſe, uxoremque duxiſſe. Eiuſdẽ ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum. Ipſe in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coſitium civem Tiſdritanum, vivebatque cum proderem.*] hæc ille A. Gellius *libro nono noct. capite quarto. Libitum tamen eſt* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, vir in temporibus ætatis ſuæ, ingenii dignitatiſque gratia, auctoritate magna præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe atque vidiſſe in lib. Nat. Hiſt. VIII ſcripſit, quæ infra poſui ipſius ſunt, ex eo libro ſumpta: quæ profecto faciunt, ut neque reſpuenda, neque ridenda ſit notiſsima illa veterum poetarum de Cænide & Cæneo cantilena.*]

Hæc Gellius ſubdens ſuperiora illa Plinij

Plinii verba: Quibus verbis quod dicit, *miraculoſum hoc*, voce uſus eſt latè ſumpta pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tireſia legendus Ovidius in Metam. quid opus fabulis, ubi ſuppetunt hiſtoriæ? D. Auguſt. *ultim. cap. lib. 3. de Civit. Dei.* memorat ex Gentilium ſcriptis, & mulieres homines, & gallinas in maſculinum ſexum fuiſſe converſas, de avibus mox idem ex Auſonio confirmabo: de hominibus pergamus aſſerere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iovian. Pontanus *in Hiſtor. Neapolitana* narrat Caietæ mulierem piſcatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migraſſe: & aliam, cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spenſæ civi Ebulano poſt annum nuptiarum XII. in virum mutatam ſoluto matrimonio, uxorē duxiſſe & liberos procreaſſe, addit idem, aliam fœminam, cum marito filium unum peperiſſe; ſubitò exorta virilitate, marito iam non fœminam relicto, alteram duxiſſe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus conſimilia narravit Cocceius Sabellicus *a*: quibus omiſſis duo ponam quæ noſtris temporibus Hiſpania dedit, & conſcripta fuere fideliſſimè ab Ant. Torquemada *b* patrio idiomate, Amatus Luſitanus *c* auctor eſt in oppido Ezgueyra Luſitaniæ, diſtante à Conymbrica novem leucis, vixiſſe quemdam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cum eius jam ætatis eſſe inciperet, qua fœminis menſtrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (ſi intus abſconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodiit virile membrum: ſicque ex puella, ſubitò adoleſcens ephebus apparuit cum ſexu veſtitum virilem, nomen quoque aſſumpſit Manuelis Pachecí, navim conſcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geſtis, ſtrenui militis exiſtimationem, opeſque magnas comparavit. in patriam rediens, uxorem nobilem duxit. de liberis mentionem ſubdit Amatus nullam: ſed ait, illum imberbem permanſiſſe, facie in fœmineam declinante: quæ ſunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco ſubdit Torquemada, ſe ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepiſſe: non procul ab urbe Beneventana Hiſpaniæ, uxorem ruſtici cujuſdam fortunæ mediæ, quæ quod ſterilis eſſet, minùs à marito benignè habebatur: pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto ueſtitu famuli domeſtici: ſic ornata, virumque mentita variis in locis opera ſervili vitam ſuſtentavit: poſt aliquod tempus, ſivè quod calor in ea naturalis tam efficax foret, ſivè quod imaginatio, nata & confirmata continuo habitu & miniſterio virili, eam efficacitatem nacta ſit: certè ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergò, quæ diu fuerat uxor, maritum agere. fœminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illo nō audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optimè notus cernens tam ſimilem eſſe facie uxori profugæ ruſtici illius, interrogavit num forte frater eſſet talis mulieris. huic rem omnem, uti contigerat, narravit. Sic res in lucem venit. Fulgoſus ſcribit ſequentia *d*: *Neapoli regnante*

Ff 3

a. *Sabelli. l. 9. Exemplor.* b *Dial. I.* c *Centu. 2. curat. 39* d *l. 1. Exem. cap. 6.*

regnante Ferdinando primo, cum Ludovicus Guarna Salernitanus civis, quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ, Carolæ alteri erat nomen, poſteaquam ad quintumdecimum annum pervenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt: mutatoque habitu, pro maribus habiti ſunt. Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebili, ſub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſponſæ habuerat nomen: qua nocte primum viro tradita cum eo cubuit, ſivè ex confricatione, ſivè ob aliam cauſam, quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ ut mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reverſa in iudicio dotem repetivit, in virorum numero poſtea habita.] Hæc præmiſi minùs ut incredibilis videatur Phlegontis a narratio. *Virgo quædam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato membro in virum abiit. Quin & Laodiceæ, quæ in Syria, mulier Aeteta nomine, etiamnum cum marito degens, & è fœmina vir extitit, cui nomen Aetetus, præſide Athenis Macrino, Romæ Coſſ. L. Lamia & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, ſe hunc vidiſſe. Michael Montanus *lib. 1. Experimentorum cap. 22.* teſtatur ſuo tempore Vitriaci fuiſſe puellam nomine Mariam, quæ cum ſaltaret violentiùs, ſubitò virilibus erumpentibus, in virum mutata ſit: & ab Epiſcopo Sueſſionenſi confirmationis ſacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius poſtea mento barbam adnatam, diu vixiſſe ad decrepitam uſque ætatem, uxorem tamen duxiſſe nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: ſed addo corporis conſtitutionem eò vergentem. Auctor Antimologii ſcribit, *ſibi viſum Auſcis in Vaſconiæ virum pluſquam ſexagenarium, canum fortem, & hirſutum: qui ad annum decimumquintum ante puella fuerat, tandem tamen ex caſu ruptis tenuibus ligamentis, pudenda erupiſſe, ſexumque mutaſſe, cum ei nunquam antea menſes fluxiſſent*, ita Laurentius lib. 7. hiſt. Anat. quæſt. 8. Et oſtendunt medici Galenus lib. de uſu partium, & lib. de anatomicis adminiſtrationibus, Ægineta, Avicenna, Raſis, & reliqui non obſcuram eſſe rationem, qua id natura det effectum: conari ſemper eam, id quod perfectius: mulierem eſſe quaſi monſtrum virum quendam imperfectum, menſtruis retentis diutius, fieri vocem robuſtiorem, cutem pilo veſtri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud ad Metamorphoſim hanc deeſſe, quàm, ut, quæ ſunt intus vaſa ſeminaria, foris appareant: & id, quod myrtos, nympha, κλειτωρὶς ϗ ὑπόδερμις dicitur, & Iſmaelitis *Abatbara* ſivè *Atbandar*: ſumpto incremento, & pingui velamine, cui involvitur, effracto, protrudatur in penem, cui perſimilis, ſed involuta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis urgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc ſuſpicio eſt, non tam hos ex fœminis ita viros factos, ut fœminæ deſierint eſſe, quam ad fœmineum ſexum, maſculinum acceſſiſſe, ut androgini efficerentur, ſexu tamen hoc poſteriore prævalente.

a lib. 1. de Mirabilib. & longæv.

valente, & ideò pro viris habitas. Cum hæc ante multos annos ſcripſiſſem, incidi hoc anno 1606. in Hiſtoriam Anatomicam Andr. Laurentii opus accuratum, & gaviſus ſum valdè, idem quod mihi doctiſſimo medico viſum diſt. quæſt. 7. ubi diligenter oſtendit commune illud dictum medicorum, de inverſo viro in muliere latitante, falſum eſſe, & utriuſque ſexus genitalia non ſitu modo, ſed etiam numero, forma, & ſtructura prorſus differre. Et quoad hanc converſionem addit: *Sanè portentoſum hoc iudico, & vix credibile. Quod ſi aliquando contingat, veriſimile eſt in illis utriuſque ſexus adeſſe genitalia: prima quidem ætate ob caloris imbecillitatem latentia, quæ tandem per caloris ἐκλάμψιας emicatus, & effulgeſcentias erumpant. Aut exiſtimandum eſt: mulieres eſſe quaſdam, à primo ortu calidiſſimas, & ita à natura conformatas, ut earum clytoris mentulæ formam referens, ita promineat, ut quia pennis inſtar diſtenditur, moxque flacceſcit, virilem priapum mentiatur, & rudioribus imponat. Sed & ſæpe falluntur obſtetrices ob vitiatam genitalium conformationem, penis ſcilicet brevioris, & penitius tanquam in rima reconditi, teſtiumque latitantium, ut ſexum vix poſſint internoſcere. Scribit Pineus Lutetiæ anno 1577. in vico S. Dionyſii mulierem noctu peperiſſe filium, qui feſtinanter ob virium imbecillitatem baptizatus fuit, pro filia, & Ioanna vocata: eam paucis poſt diebus pro filio mater primū, deinde & reliqui agnoverunt, non ſine magna admiratione, & Ioannem nominarunt. Facile ergo eſt rudiori plebeculæ imponere.* Sic Laurentius; qui etiam lib. 8. qu. 1. docet à natura non minus fœminæ quàm maris intendi generationem, & fœminam naturæ erratum ac prolapſionem dicere, id philoſopho indignum eſſe. Omnis ſiquidem rerum naturalium perfectio, ex fine petenda eſt; at fœminam ita formari neceſſarium fuit, alioqui non poſſet ſpecies humana conſervari. Sanè eam dicunt fœminam eſſe monſtrum, mihi ſemper viſi non ſatis honorificè de primæ mulieris creatione loqui. Ideò dicendum. Naturam ſemper quod perfectius eſt intendere, non quia ſemper virum gignere intendit, ſed quia cum virum intendit, intendit perfectiſſimum gignere: cum fœminam, hanc quoque conatur perfectiſsimam. Sed tamen ſi illud natura potuit, quot tot aſſerunt auctores, putarim, Deo permittente, cauſis naturalibus fretum, etiam poſſe vaferrimum illum. Sanè lubens eò retulerim, ficta illa miracula, quæ Diis falſis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat quod Ovidius de pluribus ſcribit Anton. Liberalis *ex libro ſecundo Alteratorum Nicandri*: Hypermneſtram venditam pro muliere inveniſſe pretium: poſtea in virum mutatam dono Deorum. Sipro, etam Cretenſem factam virum, cum Minervam vidiſſet lavantem. Galateæ filiam falſo vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, ſexu mutato ſuppoſitum nomen meruiſſe, beneficio Latonæ Phæſtiæ concl. 2. *Impoſſibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminam facere*, qui conatus irritus Neroni Magiæ addictiſſimo in Sporo fuit. Hic opus eſt nimia retractione partium perfectatum, in locos fœmineos. Nec aſſ. qui poſſum, quo ſic

naturæ

natura modo degeneret. Scio de Tyreſia præter fabulas, etiam Phlegontem id narraſſe *a* & Anton. Liberalem ſatis ambiguè loqui de Siproeta: ut vix ſcias ex quo in quem ſexum demigravit. Auſonii quoque epigram. *c. lib. 1.* ſi totum diligenter legas, animadvertes de virili ſexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis:

Fœmineam in ſpeciem convertit maſculus ales,
Pavaque de pavo conſtitit ante oculos:
Nec ſatis antiquum, quod Campano in Benevento.
Vnus ephœborum virgo repentè fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pavo pavam factam. Sed non credo, vel ſaltem credo ægerrimè: dixerim potiùs utrumque eis ſexum infuiſſe, occultatum unum, manifeſtatum alterum, quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ovid.

Alternare vires, & quæ modo fœmina tergo,
Paſſa marem, nunc eſſe marem miremur hyænam.

Sane illam utroque ſexu præditam Plinius tradidit lib. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An poſſit dæmon ſeni iuventam reddere?

UT qui ſenex eſt, non fuerit & deſierit eſſe juvenis: vel ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi vel poteſtate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè ſucceſſiva elapſum actione, id reddat infectum? Verùm ut, qui defecta iam & decrepita curvatur ætate, vires reſumat & habitum nitoremque iuvenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, cæteraque corpus recipiat, quæ ſenium abſtulerat; deque mala (quod ait quidam) merces fiat bona; non equidem audeo definire. V. Dæmon poſſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnũ, de Bacchi nutricibus reiuveneſcentibus ſcripſit Æſchylus, de Iaſone à Medæâ recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron, deque ipſo Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Redituũ, & Latinus transformationum poeta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus ſanguine, & novo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur prius mortuum, & poſtea ſuſcitatum viventis corpus: quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſervatum. Cætera fortaſſis contingere potuerunt, quæ cecinit, *b* potato ſucco ſalutari.

—Barba comæque
Canitie poſita nigrum rapuere colorem,
Pulſa fugit macies, abeunt pallorque ſituſque,
Adiectoque cavæ ſupplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant, Aeſon miratur, & olim
Ante quaterdenos hunc ſe reminiſcitur annos.

Fatentur omnes, neque id ſine perfidia negari poteſt, iuventam aquilæ renovari. teſtatur Hymnographus divinus *b*: *Renovabitur ut aquilæ iuventus tua.* renovari fatentur omnes, licet quo id modo

a *l. 2. de mirabilib. qua de re Iuſtin. ad Quæſt. orthodox. Lucianus l. de aſtrolog. & Didym. in odyſſ.* b *Ovid. 7. Metam.* c *Pſal. 102. v. 5.*

modo contingat, *a* noſtris & Hebræis non conveniat. *b* Eodem pertinet illud Iſaiæ: *Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ſicut aquilæ.* Præſtat idem vilibus & abjectis natura ſerpentibus (quod omnes fatentur) ut cum tenui illa ſua liberide ſenectutem exuant, & induant juventutem: cur homini omnem hujus beneficii ſpem Hebe noverca præſciderit? ſcilicet, abſumpta vis omnis per aſini bajuli imprudentiam; qui pharmacum adeò ſalutare, à Jove miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebibendum. *c* Cur naturalia quædam remedia nequeant inveniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inventa, quàm hominibus ignota, tàm dæmonibus cognita: Humidum radicale reſtaurari, nativa illa nimia ſenectutis ariditas temperari, corrupto ſuccus melior ſuffici, cæteraque deperdita, & ad hanc commutationem requiſita, ſuppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſſibile, capillorum colorem mutari; cùm & corvos candidos viſos multi tradiderint. *d* Denique metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant nō pauci locupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemadam, *e* Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularem, qui pilis, cute, unguibus & ſitu atque ſquallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene juvenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſuper vixerit. In Caſtella quoque Rioia alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi fama notiſſimum fuiſſe, & ab Ammira Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidū eſt (olim Saguntus) hic ſe vivo ſcribit Valeſcus Tarentaſius, *f* fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui jam ſilicernio, ſubitò menſtruis fluoribus renovatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannoſæ ad inſtar virgunculæ ſororiarunt: ſic denique ſe vultu, facie, totoque corporis habitu juvenculam exhibuiſſe, ut rei novitate perculſa, præ verecundia, ſe cunctorum oculis ſubtrahere niteretur. Quid multa? Luſitanicæ hiſtoricæ recentiores ſcriptores, fidei probatiſſimæ, *g* commemorant longa narratione & certa cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta ſpacio, juventæ florem ter exaruiſſe, & ter refloruiſſe. Nec deſunt, qui in eodem orbe novo quandam inſulam repertam teſtentur: *h* Bonicam nomine; in qua fons ſcaturiat, cujus aqua, vino precioſior, pota ſenium cum juventa commutet: quamvis de ſimili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis ſitu ſalubriore non immeritò conjiciat Petr. Chieza *p. 2. hiſt. Peru. cap. 41.* verum ſive in Bonica, ſive in Lucaya, ſive utrobique talis fons manat, facile video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur: ſed illi cogitent: huiuſmodi narrationibus, à quibus re-

a D. *Aug. ib. & R Sahadia ibi* b *c. 40. ve. ult.* c *lege Pierium l. 24. Hierogly.* d *Herodo. l. 4. & Heraclides in Politiis.* e Dialo. 1 *Horti floridi.* f *l. 6. Philonii c. 12.* g *Ferdin. Caſtanneda. li lib. 8. Pet. Maffeius hiſt. Indica lib. 11.* h *poſt Cardanum Langius epiſt. medic. 79.*

ctæ Philoſophiæ ratio non abhorreat, quia ipſe nihil tale videris, fidem detrahere; ſingularis eſſe proterviæ & impudentiæ: qui verò quid ubi geſtum fuerit, vel non fuerit, id de ſua duntaxat opinione aut aſſentione decernunt, inſaniæ aſſidere.

Inſtet quis ex adverſo, certam humanæ vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non poſſe prorogari ultra annum ſaltem CXX. ut probatur Dei verbis: a *Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Moſen dixiſſe, b *centum viginti annorum ſum hodie: non poſſum ultra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarii, hoc eſt, quaternarius denariorum triplicatus, & ſic totum cum toto coaleſcens omnem abſumit perfectionem, ternarium nempe, quaterdenarium & denarium. Hoc argumentum facile diluitur, quia à Deo præſtituta non omnibus hominibus una eademque, ſed ſua cuique peculiaris vitæ periodus: & his quidem ſpacium vitæ ipſa hac Metamorphoſi ſic extenſum; hanc non poſſe naturaliter prorogari, niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe ultra annos etiam centum viginti, quos conſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei, non de omnis ævi hominibus prolata fuere; ſed tantum de tunc ſuperſtitibus, quibus hic terminus pœnitentiæ ante diluvium futurum datus. c Nec Moſes ille aſſerit ultra ſe vivere non poſſe: ſed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe, ac minùs idoneum Argumentum illud ex numeris deſumptum, mirè placuit Franc. Valeſio, d adeò ut ſufiſſimè illud proſequendum ſibi exiſtimarit: revera tamen frivolum eſt, ac nullius momenti. Nihil enim ex numeris in humanam complexionem poteſt influere; nec vita noſtra à numeris; ſed à cauſis naturalibus primis ſecundiſque dependet.

Fortius urget aliud argumentum huiuſmodi. Vita humana humido naturali conſervatur, iſtud ſemper annis vitæ conſumitur, ipſa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantum poteſt reparare, quantum ſenio deperit, experitorum ſententia medicorum. e Neceſſe igitur ſit, mox à ſtatu ætatis humidum illud, quod totum cõſumi incipit, refici, & primogeniam individui temperaturam, illa quæ veteraſcebat abolita, reſtaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed inquiunt, id nec arte nec natura perfici poſſe, medici ſentiunt: f quibus Reſpondeo, licet medicis ratio humidũ radicale reſtaurandi hactenus fortè manſerit ignota: non inde ſequi, illã dæmoni quoque ignotam eſſe aut impoſſibilem; quod ſi illam novit, cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac uti ſcientia? Vrgebis fortè, poſſet igitur hominem perpetuò in vita tueri, & ſic quaſi immortalem reddere; quod

a *Geneſ. 6. verſ. 3.* b *Deut. 31. verſ. 2.* c *Sic. Onkelus Hieron. & Chryſ. in d. v. 3. & D. Aug. l. 15. de ciu. Dei c. 24 quorum ſentent. verior, quam Philonis,* I*oſephi & ſequacium.* d *de ſacra Philoſophia cap. 7.* e *vide Fran. Valeſium d. loco.* f *Galen. l. de maraſmo. Lang. epiſt. medicin 79.*

quod jactabat ventoſus ille Ægyptius contra quem Galenus ſcripſit: Verum occurro; conſequentiamq́; iſtam pernego, poteſt vitam in multos annos extendere: poteſt ergò in æternum extendere. Quamvis enim longævus homo, mortalis manet, ut futurus erat etiam antè peccatum: ſed quemadmodum tunc ſola Dei voluntate (iuxta quorũdam ſententiam) mortem effugiſſet, ita etiam in argumenti caſu, ſi Deus dæmoni permitteret ſemper humidum radicale reſtaurare, homo iſte tunc non moreretur, quia tunc eum Deus neceſſitate moriendi per talem diſpenſationem eximeret. Deindè ſi peculiarem diſpenſationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permiſſurus unquam; tandem poſt aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatiſceret ut nulla remedia naturalia, quibus dæmon uteretur, ad reſtaurationem tandem prorſus collabeſcentis corporeæ molis, & naturæ quaſi proſtratæ, ſint ſuffectura. Sed hoc nonniſi poſt diuturnum valdè tempus contingeret; ideò nihil pugnãt iſta cum iis, quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius conſequentiæ vitium, cogitate arborem illam vitæ, ſivè ut Hebræi vocant *lignum vitarum*, *a* quod vitam in flore juventutis produceret eſu ſuo in tempus multarum nunc vitarum longiſſimarum, ad aliquot etiam annorum milla, hanc illi vim fuiſſe naturalem, meritò dixerunt graviſſimi ſcriptores, *b* quia illam poſt hominis peccatum retinuit, ut patet ex Geneſ. *3.* verſ. 22. ubi Deus paradiſum munit, ne Adam cum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ ſumens, viveret in æternum. Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuiſſe hominem ſemper à morte præſervare.

Hæc dicta duntaxat, ut offendatur vitium illius conſecutionis poteſt vitam prorogare ad tempus longum, ergò poſſet in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitam identidem prolongare potuiſſe non tamen concedunt idcircò potuiſſe eam æternare. Nec quiſquam eis hoc nomine litem movit. Cæterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum* Geneſ. *3.* verſ. *22.* ſit accipiendum verè de perpetua vita, an de longiſſima ætate; viri huius ætatis valdè docti diſſentiunt; ſequor eos; qui de æterna vita, mortem prorſus excludente, acceperunt. *lege Pererium lib. 3. in Gen. quæſt. 3. Bellarminum Cardinalem tom. 3. controverſ. 1. libro 1. cap. 19.*

QVÆSTIO XXIV.

Quid magia, vel dæmon poſsit circa animam corpori iunctam, idque informantem?

CVm Animæ poteſtates tres ſint, iam diximus quid poſſit circa vegetativam, & etiam circa ſenſitivam, quoad ſenſus exteriores; nimirum. Primò, poſſe viſum, auditum

a *Geneſ. 2. v. 9.* b *Strabus & Hugo Victor. in Geneſ. &* D. *Th. 1. p. q. 97. a. v. Scotus in 2. d. 19. q. 1. Duran. ib. a. 1. Caiet. ad d. a. ult. & Peret. in Gen. l. 3. q. 4.*

& reliquos ſenſus decipere, ut exemplis infinitis comprobatum ab aliis. a Secundò, interno ſenſu dæmon utitur ut inſtrumento, quo aliquid attentat, vel molitur in potentias animæ. Nam poteſt quadruplicem ſenſus interni functionẽ decipere turbata phantaſia. Communis enim ſententia Theologorum eſt; non poſſe ab angelis novæ ſpeciei impreſſione imaginationem ſeu phantaſiam immutari; & ideò illos non poſſe efficere, ut qui à nativitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur: b ſed benè poſſe Angelos corpus aliquod phantaſticum formare & illud oculis objicere, & ſic ſpeciem ingerere, vel ex ſpeciebus rerum, quas homo verè aliquando vidit, iis per imaginationem commiſſis & confuſis, ſpecies rerum effingere, quas homo nunquam vidit; verbi gratia chymeræ, ut conflatæ ex capra, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionibus atque affectionibus, undè phantaſiæ contingat vol vere læta vel triſtia, quæ nec vidit, nec unquam fuere: vel, ſicut in amentibus & phreneticis eſt cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantaſiæ ſpecies obſervari; ſic poteſt dæmon eorundem humorum inæquali commixtione & agitatione, aſſumendo & adducendo vapores inſtituto ſuo accommodatos, efficere, ut quales ipſe vult imaginationes homo retractet, eaq; ſe videre & audire judicet, quæ revera, nec oculis, nec auribus unquam hauſit. hinc manant tot falſæ apparitiones, revelationes, & exſtaſes, ut Docuere D. Auguſtinus *lib. de cura pro mort. cap.* 12. Victoria *relect. de Magia numer.* 35. *verſ. ad ſecundum reſpondetur*, & Ioſeph. Anglez. *diſtinct. quæſt.* 3 *dub.* 5. P. Molina. *ad d. D. Thom. articul.* 3. Sol ent hujuſmodi vires herbis ineſſe (ſi vera botanographi.) Matthiolus enim *in d. nuncupatoria* ſic ſcribit; *Achemenidon plantam colore electri, ſive folio, naſci in* Tardictylis *Indiæ meminit Democritus, cuius radice in paſtillos digeſta, indeque ex vino pota, noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam; qua leonibus admota, reſupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis cauſam habere aiunt, quod adamantis modo conteri nequeat. Ophiuſam in Elephantina Aethiopiæ etiam naſci tradunt, lividam & horribili aſpectu, qua pota terrorem minaſque ſerpentium obſervari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint: ob idque cogi ſacrilegos eam bibere: adverſari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluvium inveniri narrant, qua pota lymphari homines obſervantibus miraculis: Manicum Solanum (ut Dioſcorides eſt auctor) varias facere ſpecies, imagineſque non iniucundas obſervarri, ſi eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ naſci, qua devorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta provenit: Gelotophyllis dicta; quæ ſi cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obſervari ſpecies, ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere & melle additis. Oenotheta (Cra-*

a *Guil. Pariſ. p. ult. de univ. c.* 22. *Anglez in* 2. *diſt.* 8. *q.* 3. *dub.* 4. *Remig. l.* 3. *dæmono. c.* 11. b D. *Thom.* 1. p. *q.* 111. *art.* 3.

ta(*Craterus auctor eſt*) *omnium animalium feritates domat, collo ad alligata, vel iugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus; cùm fame premerentur in quandam herbam incidiſſe, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiſcerentur, aut intelligerent, niſi quod lapides continuò effoderent; quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati bilem demum evomentes, interirent.*] quæ palam eſt, phantaſiâ læsâ contigiſſe.

Tertiò poteſt diabolus, & facit quotidiè, ſpiritus & humores organorum commovere, & ſenſus interni, & concupiſcibilis atque iraſcibilis facultatis organa turbare, motis ſimul corporeis membris: ita ut hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginationi ſpeciem novam, nec etiam unà cum ſenſu efficiendo ipſam cogitationem, ſed tantummodo (ut dixi) facit ipſam potentiam concurrere cum ſpecie obiecti, & ſic ſuggerit ſimulacra, quibus voluptatum memoria ſuſcitetur, membra quoque generationis & ſemina irritando provocat, ut docet Magus ille Marcus apud Pſellum *a*.

Cumque ſenſituus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum ſuum compellatur: poteſt veterator eum neceſſariò in malum aliquem actũ impellere, adeò ut nequeat appetitus ſenſitivus illud obiectum non appetere. Verum motus huiuſmodi peccati omnis eſt expers: &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occaſio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus, Danæus & alij hæretici, hos motus concupiſcẽtiæ, peccato adſcribentes, & proinde, quod abſurdiſſimum, hominem nolentem ac renitentem peccato involuentes. ſed hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Origenarij peccati malè intellecta.

Quartò poteſt dæmon memoriam iuvare, eius organum adaptando ut faciliùs recipiat, & firmiùs ſpecies retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuvantia applicando. Eandem poteſt dæmon contrarijs plurimum debilitare. & tollere, ut fecit Theodas in vita Barlaam & Ioſaphat apud Damaſcen. talem puto fuiſſe memoriam Athalidæ apud Laertium, *libro octavo in vita Pythagor.* talem Apollonij Tyranæi, quam laudat Suidas: talem oblivionem illius clerici Germani apud Fulgoſum *libro primo. Exempl. capite ſexto.*

Alia longè oblivio Simonis Thurvaij Angli, quæ ex iſta Dei punitione profluxit. Hic cùm eſſet Dialecticus acutiſſimus, & artium liberalium Pariſijs profeſſor magni nominis, plenior ſcientia quæ inflat, quam caritate, quæ ædificat: temerè in ſcholis & palam nõ veritus eſt iactitare, ſe ſcire totam Chriſti legem, ac improbando eam poſſe annihilare: ſed ita ſubita oblivione percuſſus fuit, ut primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere ſciret. Nicolaus Dunelmenſ. dum adhuc adoleſcens eſſet, vidit eum litteras à filio proprio doceri: *qui mihi profecto* (*ait Matth. Pariſ. lib. 7, Hiſtor. Ang.*) *hæc ſcribenti*

a *li. de dæmonib.* b *Godel. l. 3. de lan. c. ult. n. 35. Danæus l. 2. Ethica Chriſt. c. 7. Luther. Calvin. Muſcul. Selneccer. in Gen. c. 4.*

thenti olim narravit. contigere hæc circa annum *1201.* Tritthemius malè vocat Simeonem de Tornaco. fuit enim Anglus Cornub. cuius etiam mentio apud Polydorum *libr. 15. Angel. Hiſt.* Sic oblivionem fortè Deus immiſſione quadam per Angelum malum induxit: memoriam quoque (ut dixi) iuvare poſſet Panurgus, remedijs naturalibus: ut medicus: ſuggerendo, ut choragus, artificio & præceptis, ut ætate noſtra, qui citra ſuperſtitionem, memoriæ quandam artem profeſſi, exſtant multorum libelli, in his obſcurus indoctis, ſed non ſine ſale & acumine, *Thamus* Alexandri Dicſoni Arelij, quem non eodem genio defendit contra morſus Cantabrigienſes Heius Scepſius, in lucem edidero Lugdunobataui.

Quintò poteſt intellectum ſubtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi diſpoſitiones, humoribus videlicet denſioribus motu locali diſpulſis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel ſpiritibus ſenſitivis expurgatis, & ad organa dictorum modorũ altero attractis, aut ſanguinis defecatione ijſdẽ ſpiritibus multiplicatis. Quò enim plures, meliores, purgatioreſque ſunt ſpiritus, & quò meliora ac expeditiora impedimentis ſunt interni ſenſus organa: hoc intellectio expeditior atque fœlicior naſcatur neceſſe eſt. Sed Angelorum bonorũ hæc quaſi propria ſunt munia: mali iſti dæmones potiùs humorum denſitate, ſpirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmata, quibus à recta mente homines deijciant, ut per ſe non raro præſtant in ijs quos obſedere *a.* Seducunt etiã pravis ſuggeſtionibus, ſuadẽdo varia perperam. modò illicitum eſſe, quod revera licet: modò grave peccatum eſſe, quod duntaxat veniale eſt, ut ſic ſcrupulis torqueant: modò inculcant iuſta eſſe, quæ contra fas & iura ſunt: vel contemnenda dicunt & levia, quæ lethalia & vehementiùs formidanda, vt ſic conſcientias reddant laxas atque licentioſas.

Petes fortè, an ergò queat dæmon artes atque ſcientias aliquas docere: nihil dubitandum, poſſe, ſi velit & ſinatur à Deo: per locutionem nempe & manifeſtationem ſui conceptus, non tantum, ſi in forma viſibili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas *b*: ſed etiam interna locutione & ſuggeſtione intellectu illuſtrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni ſit adimenda: cum hæc cognitio non referatur in Deum nec cum ulla mentis vera fiat purgatione. quare utrum dicenda ſit illuminatio, an illuſio, an quo alio indigetanda nomine, ut, verbi gratia, nuda veritatis manifeſtatio: ſanè quæſtio de nomine futura eſt.

In vita Sancti Northberti idiotã quendam, ſacræ Scripturæ ſubitò peritiſſimum reddidit. *capite vigeſimo ſeptimo. Surius 6 iun.* Hodiè ſcimus multos anabaptiſtas ſumptione potus vel cibi ſcripturæ magnam partem, eam nempe quam recipiunt, & erroribus ſuis firmandis putant oportunam, ediſcere. quis docet niſi Diabolus? ſcriptum etiam

a Marc. 5. Matth. 8. *b 2. 2. q. 36. art. 1.*

etiam reliquit Ioann. Miderius *a*, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc unius exſtat confeſſio: *Infantibus nondum baptizatis inſidiamur, vel etiam baptizatis, præſertim ſi ſigno crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremonijs noſtris occidimus: quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui: de tumulis clam furto recipimus; in caldari decoquimus, quouſque evulſis oſsibus tota ferè caro efficiatur ſorbilis & potabilis. De ſolidiore huius materia unguentum facimus noſtris voluntatibus, & artibus, ac tranſmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flaſcum aut utrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis cæremoniis: ſtatim conſcius efficitur, & magiſter noſtræ ſectæ.*].

Hæc confeſſio mulieris; ſubiungitur alia viri, huic conformis, & addens ſceleſtæ initiationis & promotionis ad Tartareum magiſterium alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis eſt quo etiam ſeductus ſum. Oportet primo eum Dominica die antequam aqua benedicta conſecratur, Eccleſiam introire, mox futurum diſcipulum cum magiſtris: & ibidem abnegare coram eis Chriſtum, eius fidem, baptiſma & univerſalem Eccleſiam. Deinde Homagium præſtare Magiſterulo, id eſt, paruo magiſtro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) poſtremo de utre bibit ſupradicto: quo facto ſtatim ſe in interioribus ſentit imaginem noſtræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius ſectæ. In hunc modum ſeductus ſum, & uxor mea, &c.*

In his verbis vides doctrinam illam pptu præberi: ſed fallebatur homo idiota, dum putabat novam imaginem efformari immediatè in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illa pertinentia: Neque enim id dæmoni poſſibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam ſuggeſtione velociſſima hæc ſuggerebantur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, putabat ſimul ſe & in inſtanti didiciſſe, quæ ſucceſſivè & in tempore breviſſimo acceperat. Sic etiam poteſt in aere velociſſime formatis ſimulacris, ea phantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere: ut quaſi in ſpeculo mens noſtra uno intuitu cuncta conſpicere, ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecùs videatur. hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens, primum Ordinis noſtri parentum, Ignatium conatus fuit fallere, ſed fruſtra. adſcribam rem totam verbis Ribadeneiræ. *a perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat.* (de ſtudijs Grammaticalibus loquitur). *tum magnitudo, tum crebritas. nam cum nominum & verborum memoriæ mandari inflexiones vellet, tanta intelligentiarum divinarum copia in eius animum influebat, ut novi ediſcere nihil poſſet: & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facilè efflueret: neque omni ſtudio animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei novitate perculſus, quid hoc eſt, inquid, rei? cùm oramus, cum confitemur & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cum vigilamus, cum nos verberibus cædimus, cum ſpiritalia omnia ac divina munera obimus, neque tam frequentes; neque tam magna, tam neque vehe-*

a *fornicarij lib.* 5. *b* *l.* 1. *c.* 14.

vehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt: cum puerilia agimus; & de Deo propter Deum, non cogitamus: tum ſpecioſæ noſtræ menti imagines, & cœleſtes illuſtrationes occurrunt? agnoſco, agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem, agnoſco veteratoris dolos & aſtutiam, &c.

Nactus iſte animum Ignatij ad cœleſtium rerum ſenſa concipienda longo iam uſu promptum, & agilem, & præſagiens, ſi Ignatij doctrina ad pietatem accederet majus ſibi malum imminere conatus fuit, hac melioris doctrinæ oſtentatione, tùm illi laborem litteraliũ rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (ut ait Maffeius *a*) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, Scripturæ ſacræ myſteria.*] Si hæc potuit, in rebus ſanctiſſimis, & homine fide ac caritate in Deum illuſtri, quantò faciliùs infidelium animus rerum profanarum falſarumque ſcientiã ſuggeſſiſſe credendus? Cryſanthius Sardianus, Pontifex & magus, tempore Iuliani Apoſtatæ, filium habuit, qui cum nec verſificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, ſolo aſpectu Solis, contra Chriſtianos oracula fundebat. *b* ab eodem afflati Numine Sumano, varij Paſtores ovium ſubitò poetæ exſtitere, ut Evages *c*. Thynicus *d*, & alij: Amphiaraus quoque ſic vates factus *e*, & anus Pindari hymnum edocta *f*, & Soſipatra, quæcumque alibi ea abſente geſta, poetarum, philoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium *g*.

Sic divinitatis ſimiolus conatur θεοδιδάκτους & ipſe facere. Sed hæc quam ipſe infundit ſcientia, ut plurimum dignoſcitur, quia non eſt permanens nec ea cum lubet homo ut lubet utitur, ſed tantum per modum afflati vel exiſtatij certis locis, temporibus aut cauſis. Cõtra quam Deus infundit ſemper & ubique prompta eſt ut patet de Salomone *3* Reg. de Apoſtolis, in Actis: de Beſelcele Exod. *35*. de illo apud D. Hieronymum epiſt. 4. ad Dom. & libro ſecundo. de Abbate Ioachim, qui ex Ianitore, illiterato & idiota vino quodam ab Angelo allatõ & hauſto, ſubitò non propheta tantum, ſed & ſubtilis diſputator, & Theologus eruditus ſtatim emerſit, ut narrat Laonicus Calchondilas libro ſexto de rebus Turcicis. Diſtinguendi verò à θεοδιδάκτοις ſunt *αὐτοδίδακτοὶ*, qui non infuſione, ſed labore ſuo eruditionem comparant, ut Dialectica. D. Auguſtinus, lib. 4. confeſſ. & Theologiæ *5*. Athanaſius, teſte Nicephoro libr. Hiſtor. capitulo 44.

Sed doctrinæ à Diabolo acceptæ ſuperiora illa ſunt exempla.

Hoc anno 1600 menſe Martio. Toleti lata per fidei Inquiſitores ſententia, cuiuſdam Roman. Ramirez oſſa cum ſtatua combuſta fuere, qui in reatu & carcere obierat: huic inter cætera imputabantur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam verò multa in hoc facinoroſo magica concurrere, ideò fiſcalis accuſationem fide bona ex Hiſpanico ſermone in Latinum transferre non gravabor. Poſtquam ergo narraſſet eũ iam ſemel accuſatum, abiuraſſe errorem Machometanum, addit relapſum (ut

a *l.1 c.6.* b *Eunij i in Chryſan.* c *Suida teſte.* d *teſte Socrate apud Platonem,* e *Pauſan. in Corinthia.* f *idem in Bapt.* g *Eunapius in Ædeſio.*

(ut fex illa conſuevit) & redijſſe ad vomitum: ſervaſſe ritus & ceremonias Machometi, multis annis ieiunaſſe magnum ieiunium quod vocant *del Ramada*, præmiſſis *guadoc & zala*, lavando totum corpus, induendo induſium mundum, recitando *azoras* (hoc eſt, preces) eius ſectæ, verſa facie ad *alquibla* (hoc eſt, ſolem orientem) elevando & demittendo caput, & ſe ad terram uſque inclinando, & extendendo ſupinas in cœlum palmas cum diceret *Alaquevir* (hoc eſt, Deus eſt magnus) & ſurgentem antè diem ad celebrandum ieiunium *Zathor*, eo abſoluto ſervaſſe & celebraſſe ſolenniter Paſcha ipſius *Romada* per tres dies: abſtinendo omni labore & opere ſervili, præſertim primò die, induendo induſium mundum, faciendo dictum *gaudoc & zala* cum aliis multis ritibus & cæremonijs Machometiſmi Et quod addens delictum delicto, & culpam culpæ, ad opus & finem malum, à multis iam annis pactum & fœdus iniuiſſet cum dæmone expreſſum, eo adorato, & facto homagio; & anima illi dicata, ea lege, ut dæmon ei adeſſet favore, ope, conſilio, quotieſcumque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideò petijſſe, & à dæmone obtinuiſſe notitiam peritiamque ſanandi multas ſecretas & occultas ægritudines herbis, ſuffumigationibus & incantamentis ſuperſtitioſis, quibus de facto non paucos ſanitati reſtituiſſet. Item perſuaſiſſe ſe multæ lectionis eſſe, & in ſacris ac profanis hiſtorijs apprimè verſatum: & valere plurimum memoria, cùm ſit imperitus planè legendi ac ſcribendi. Quarè ſolitum lucri gratia & ex profeſſo alijs de memoria præfatas hiſtorias ad verbum perinde recitare, ac ſi librum coram ſe explicatum legiſſet, facientem hæc ope dæmonis; & ſic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruaſſe. Cumque quidam eũ interrogaſſet, qua ratione tam fidam memoriam adeptus eſſet; reſpon, diſſe, quendam ſibi magna neceſſitate coniunctum, peritiſſimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum neſcio quem dediſſe: quin etiam hunc eundem cum ſemel vellet Cæſar auguſtum, quindecim inde leucis diſtantem, proficiſci, facta conjuratione, quam dicunt: *de bon y varon*, ſubitò comparuiſſe equum, quem ambo conſcendentes; minimò ſpacio temporis, ad urbis portas pervenere, & ibi equo; ſed prius frænum ademiſſe: derelicto, curaſſe negotia, quorum cauſa eo profecti erant, & reverſos ad portam equo frænum iterum inieciſſe, & momento ferè domum relatos. Item, cùm quædam mulier ſe ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendaſſet, & neſcio quo ablata ſubito non comparuiſſet, maritus Ramirem acceſſit opem poſtulans, hic reſpondit, animum ne deſponderet, ſe illi uxorem eius reſtituturum, Dedit ſimul epiſtolam, & iuſſit ut certum ad locum inter vineta ſe conferret, & ibi facto circulo in medio circuli conſiſteret: at quando audiret turbam hominum pertranſeuntem, etſi nullum videret, interrogaret, ubi rex foret? ſi reſponderetur illac tranſire, tũ epiſtolam ante ſe in ſolum abijceret, fecit ille, quæ iuſſus, & uxorem recepit, non videns, quis aut quomodo reddidiſſet. Item ſolitum addebat fiſci procu,

H h rator

rator edicere multa valdè arcana, & quæ contigerant in locis remotiſſimis, quæ, quo tempore indicabat, non poterant ei, niſi vi pacti dæmoniaci innotuiſſe. Semel (ait) cùm domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam; qui eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiã eius ab obſidente dæmone. quarè ut ſe ſtatim vocaret. abiit, venit alter, vocatur Ramirez: & ſic ſe gerit in ſanando morbo; ut clariſſimè appareat; ipſiuſmet maleficio dæmoné in ægram antè immiſſum fuiſſe. Primo enim nuptiarum die miſellam fluxus ſanguinis cum animæ deliquio & cordis oppreſſione invaſerat. moxque lipopſychia frequenti durante, cœperat odiſſe parentes, & maritum, & hunc nec videre, nec cũ ipſo dormire ſuſtinebat. Advertêre obſeſſam eſſe, vocatur ſacerdos, diebus octodecim exorciſmis & conſuetis Catholicæ Eccleſiæ remedijs nititur malum hoſpitem abigere, tandem unus dæmon profatur; centum & unum illi muliebri corpori dæmones immiſſos, tum tamen cæteris abſentibus ſe ſolum adeſſe, cum itaque Sacerdos ſolitos Manualis Eccleſiaſtici exorciſmos ingeminaret; eumque adigeret dicere, quo cæteri abiuiſſent: reſpondit profectos ad oppidum Deza, prædictũ Roman. Ramirez conventuros, & quæſituros ab eo, quid fieri à ſe vellet: nec abituros; donec ipſe recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudeliùs miſellam afflictam fuiſſe adeò; ut toto die in deliquio permanſerit. Cumque Sacerdos iuberet: ut fœminam vexare deſineret: & eam cum marito, ut uxorem decet, ſineret degere; eique redderet iocale precioſum; quod eripuerat; reſpondit, ſe adigi à Romano, & habere ſe iocale, ſed reddere non poſſe. Poſtea cum parentes advocaſſent Roman. Ramirezium curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis: confeſtim ut domum ille ingreſſus, cæpit mulier mira dicere & agere, clamabat ſcire ſe illum adveniſſe, & cauſam adventus non neſcire: eò accedente; ut vidit, iterum deliquio concidit; & ore contorto triduum permanſit ſine cibo & potu, non valens quicquam ſubſtantiæ ullius traijcere. Magus itaque eam imbuit forti ſuffumigatione ſolearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & revocat à lipopſychia; & alloquens obſeſſorem; dicebat; ſinas illam, ſinas illam; diſcedes; fuge, niſi velis me ſuffumigationem iterare. Sed nolente dæmone reſpondere, iuſſit omnes exire thalamum, & putans ſe à nemine exaudiri, querebatur & expoſtulabat cum dæmone dicens: cur mihi non reſpondes? humilior certè fuit paredrus mei avi; quid commerui, ut mihi loqui dedigneris? an non ſufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore devoverim? fac ergò, ſopora hanc mulierem: ne quid verborum noſtrorum exaudiat.

Interea dæmon alius advenit, cui reus; Benè veneris, quid illic rerum egiſti? qui valent uxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, ſed iam extra periculum eſt: uxor peius habuit iam convaluit: nepotulus adhuc æger eſt, & periculum, ne moriatur. Tum infert Ramirez, cùm ſciant quod fidelem & diuturnam eis ſerviverit ſervitutem; & quantum eis obſtrictus eſſet; nec ignorent, ſe urgeri debito du-

cento-

centorum regalium, pro ſolutione locati à ſe horti: æquum eſſe, ut viciſſim ſibi gratificentur; & ex obſeſſæ corpore recedant, ſaltem ſpacio quindecim dierum, & interea ſanam & incolumem relinquant; ut ſic copioſam ſolutionem mercedis recipiat, & in poſterum fama & exiſtimatio eius creſcat, quæ alioquin inſignem plagam ſit acceptura, niſi exeant. Poſſe poſtea iterum eam invadere, & poſſidere arbitratu ſuo. Pollicitum deinde dæmonem id ſe facturum, eique pariturum. Cùm verò videret Ramirez hoc colloquium ſuum ab alijs exauditum, ſeque deprehenſum tanquã poteſtatem in dæmonem habens, ſtomachabundus ei interminatur ſe in cõpedes eum coniecturum & facturum, ut ſui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulſo dæmone, quia non ſatis largam mercedem operæ parentes fœminæ ſoluerant, eis minatur fore, ut brevi iterum ipſius ope indigeant: & maleficij ſortem ſtatim tranſtulit in maritum fæminæ liberatæ, iubetque dæmonibus, ut in eum tranſeant, eumque divexent: fecere, & diem integrum crudeliſſimè afflixerunt, iniectis mille imaginationum terriculamentis, & deſperationum tentamentis.

Quare vocatus iterum, cum ad eum acceſſiſſet; fortiter, inquit contubernalis cum dæmone colluctatus fuiſti: & adhibitis ſuffumigationibus dæmones eiecit: & ex oppido diſceſſit, male contentus exiguo ſtipendio. Poſt abitum deprehendêre parentes filiam non modo non eſſe ſanatam; ſed peius in dies habere: ſcribunt ergò ad magum eundem, & ſimul ad eundẽ pecuniæ nõ parum mittunt, pollicentes maiorẽ ſummam, ſi fœminam perſanaret. Ille dedignatus venire, dat tabellario materiã alterius ſuffitûs, & ritum, quo uti deberet deſcriptum addens cum domum rediſſet, inventurum illam meliuſcule valentem, & cum ſociabus tripudiantem: & ita factum eſt. cumque uxor adhuc nollet cum marito dormire, ſuffumigavit eam, addens verba, quæ iuſſus erat, nempe; dæmones exite ab hac fœmina, quia iubet Roman. alioqui ipſum vocabo, & veniet, & vos vi pellet: quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationem mulier vehementi clamore edito ſana facta libera manſit, & cum marito vixit, ut coniuges ſolent.] Hæc in actis illis iudiciarijs.

6. In voluntatem longe reſtrictor eſt magiæ dæmonilque potentia. Nequeunt voluntatem movere aliter quam obiecto, tanquam odibili vel amabili, exterius propoſito: vel excitatis imaginarijs viſionibus, & cogitationibus; vel allecta & inclinata voluntate, per paſſiones in parte ſenſitiva inflammatas, quæ quo vehementiores ſunt, eò quoq; & acriùs inclinant, quaſi abripiunt aliquando: nunquam tamen vllam voluntati neceſſitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi neceſſitatem vel coactionem ullam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certè deſijſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent ſunt quidem hi Gratia gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei ſunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatũ neceſſitas? peccatum niſi liberò conſenſu non committitur: liber verò conſenſus arbitrium liberum præſuppo-

 nit.

nit. Vndè fit, ut (ſi Deus non prohibeat) poſſit diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex ſuo genere, ſi conſenſus adeſſet, peccatum foret: peccandi tamen neceſſitatem nunquam voluntati queat adferre, quia invito conſenſum nequit extorquere. *a* Sed nec Deus ſinit omnes in tentando vires dæmonem exſerere: facitque ut tentator non tentet quantum poſſet, ſed quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam ſufficienti ſinit auxilio deſtitutam: ne in graviſſimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iuſtis adhuc eſt commune, quod Apoſtolus ad magnum animæ ſolatium ſcripſit: *b* non bonis tantum, ſed toti Eccleſiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iuſti: *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ultra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cùm tentatione* (pro tentati cuiuſque diſpoſitione & capacitate) *proventum, ut poſsitis ſuſtinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis ſufficientiſque auxilij (de quo Theodoretus hæc verba accepit) divini, conſervationem præſupponit & includit; cuius conſervationis promiſſæ fida exhibitione conſequitur humana imbecillitas: ut, ex tentatione dæmonis, non ſolum bonæ voluntati & conatui felix exitus, & evaſio contingat; ſic *ποιήσει καὶ ἔκβασιν* Auguſtin. & Hier. explicant *c*, ſed etiam, ut periculum prætergreſſi: fortioreſque in poſterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, ut lucrum præterea ex tentatione reportemus, ut optimè Photius expoſuit: & noſter id optimè vertit, quicquid Novatores ganniant: nam *βαινεῖν* ultra progredi eſt vide quæ in hunc locum egregiè ex varijs D. Auguſt. locis Beda diſſeruit.

Cùm poſſint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, ſingula peccata lethifera vitare: ſanè, ſi ſuccumbant huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri: voluntariè ſuccumbent, non coacti vel adacti neceſſitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an ſaltem poſſit impedire diabolus ne ſagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæſtione Nicolaum Remigium *d* reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem, dicendum, ſicuti potuit in peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fovere, & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, teſtationeſque alias: ſed nũquam poſſe abſolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumvis graves, vel ipſæ ſagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum ſpecialis illo auxilij favore, quandocunque ſerio volent, quantumvis renitente Diabolo pœnitere: ſine ſpeciali illo Dei auxilio, id non poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod ſanè blaſphemum eſt. Probat iſtam commuuem Catholicis Theologis ſententiam Andr. Vega de *Iuſtification. q.* 11.

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quouſque interdum ſoleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, ſed plenè, non verè, ſed apparenter ſubigenda, ad tentatorum conſolationem B. Angliæ de Fulgino verba repræſen-

a D Th. 1. 2. q. 80. ar. 3. & *confirmat eleganter Cyril. Catecheſ.* 4. b 1. Cor. 10. v. 13. c *Auguſti. i Pſal.* 61. & *Hieron. in Ioan. idem Aug. in epiſt* 89. d *l.* 2. *dæmonolat. cap.* [illegible]

præſentabo; quibus illa quid experta fuerit, *vitæ eius cap.* 19. ſic exprimit: *Tormenta verò & animæ paſsiones, quas, ſine comparatione acerbiores & plures eſſe dico, quàm corporis, patior quaſi aſsiduè ab ipſis dæmonibus. Nec ſcio aliam aſsignare ſimilitudinem, quam de homine ſuſpenſo in pergula, qui ligatis manibus poſt tergum, & velatis oculis ſuſpenſus cum fune remanſiſſet in patibulo, & viveret, cui nullum auxilium, nullum remedium, vel fulcimentum ſupereſſet. Dico quod adhuc deſperatiùs & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam ſuſpendunt, quod ſicut ſuſpenſus non habet aliquid ſuſtentamenti: ita anima nullum videtur remanere ſuſtentamentum, & omnes virtutes animæ ſubvertuntur, ſciente ac aſpiciente anima mea. Et quando anima mea videt ſubverti omnes virtutes, & diſcedere, & quod non poteſt ſe ibi opponere; & tantus dolor animæ, quod vix aliquando poſſum plorare propter deſperatum dolorem & iram, aliquando verò ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix poſſum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non poſſum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipſam tumefeci aliquando caput meum, & alia membra. Et quando anima videt cadere & diſcedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.*

Item aliud tormentum patior, quia omnia vitia in me revixerunt, & aliquando reviviſcunt: non quod in vita durabili rationem meam ſubijcientes, ſed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: ſed non habent vitam continuam: & quando remoriuntur, dant mihi magnam conſolationem. Video enim quod dæmonibus tradita ſum multis: qui reviviſcere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa, quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus & deſpectus, & pauper, vellem quando oportet, ut omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque ſum in tenebra horribiliſsima dæmonum, ubi videtur omninò deeſſe omnis ſpes boni, & eſt illa tenebra horribilis, & ſuſcitantur vitia in corpore quæ cognoſco intus in anima eſſe mortua: ſed extra animam ſuſcitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt ſuſcitãtur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis eſt tantus ignis, quod conſuevi apponere ignem materialem ad exſtinguendum ignem concupiſcentiæ, donec confeſſor meus mihi prohibuit. Cum ſum in illa tenebra, credo quod citiùs eligerem aſſari, quam prædicta tunc pati: imò tunc clamo & advoco mortem, ut per quemcunque modum mihi Deus concederet eam evenire, & tunc dico Deo: Domine ſi me debes mittere in infernum, citò facias, & ne differas: & ex quo me reliquiſti, comple, & ſubmerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod eſt opus dæmonum, & quod non vivunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam conſentit eis, ſed corpus patitur violentiam & eſt tantus dolor & tædium: quòd ſi duraret, corpus id pati non poſſet. Sed & anima videt, quod eſt ei ablata omnis potentia, quamvis non conſentiat vitijs: non tamen habet poteſtatem [a] *omnino reſiſtendi vitiis: & videt quod eſt contra Deum. & ſic cadit, & torquetur in eis. Et eſt quoddam*

[a] *Sic ſcilicet ut etiam ſuggeſtionem ipſam expellat. nam habet ut non conſentiat.*

nunquam fuit in me: & prædictum vitium manifeſtè cognoſce quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium eſt tam magnum quod ſuperat omnia alia vitia: & eſt quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeſtè à Deo contra prædictum vitium, qua virtuosè à Deo liberor. Et ſi non haberem ego fidem de Deo certam, ſolum in iſto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in iſto remaneret mihi ſpes certa, & ſecura, de qua non poſſem dubitare Et virtus prævalet ſemper, & vitium deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et eſt virtus tantæ fortitudinis, quod non ſolum tenet in me, imò dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quod verè in iſto cognoſco Deum & illuminor: & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, poſſet me movere a ad minimum peccatum: & cum iſta virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autem eſt tam magnum, quod verecundor illud dicere: & quod quādo prædicta virtus eſt mihi abſcondita, & videtur mihi quod me dimiſerit, non eſt res, quæ poſſet tenere nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua, quin ſtatim ruerem in peccatum. Tunc tamen ſupervenit illa virtus, & virtuosè me liberat: ita quod, nec ipſa poſſem peccare pro omnibus bonis, vel malis iſtius mundi, & iſtos labores ſuſtinui per duos annos & plus.]

Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ: in cujus verbis cernere eſt tres gradus hujus graviſſimæ & moleſtiſſimæ tentationis Diabolicæ; & ſimul divinæ gratiæ, non deſerentis hominem efficaciam: voluntatem quoque nunquam à diabolo poſitivè cogi, quantumvis vis reſiſtendi debilitetur, & videatur ſuccumbere, non ſuccumbit tamen: quia poteſt homo, cum Dei gratia non conſentire. Denique cernis profectum quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cujus verborum locus iſte practicus quidam eſt commentarius.

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in anima à corpore ſeparanda ipſaque ſeparatione? ubi de exſtaſi, & mirandis circa cadavera.

EXſtaſim ſivè raptum poteſt Diabolus in homine efficere, ligando vel ſolvendo ſenſus exteriores idque modis duobus, prior eſt, quando illos tramites obſtruit: quibus à cerebro ſpiritus ſenſitivi ſe ad exteriores ſenſus penetrant, veluti contingit ſomniantibus: poſterior, quando eoſdem Spiritus ſenſitivos ab exterioribus ſenſibus ad interni ſenſus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorum ſenſuum organa queant deſcendere. Ita enim contingit, ut in raptu ob nimiam internarum virium ſenſitivarum applicationem, & ſpirituum ſenſilium ad interni ſenſus organa confluxum adeò impediantur ſenſuum exteriorum munia, ut corpus vivum cadaveris mortui & immobilis ſpeciem præ ſe ferat. Hæc raptus naturalis cauſa vera, diaboli vires non excedit, taleſque ſunt Sagarum & magorum exſtaſes: quibus, cum uno in loco maneant ſoporati; variis tamen in locis ſe fuiſſe: & varia peregiſſe, decepti ſæpè arbitrantur. Tale eſt quod O-

laus

a *Intellige durante & iuvante illam gratia.*

laus de Magis Lappiis narrat *a* hoc modo: *Si quis peregrinus cupiat de ſuorum conditione certi quid cognoſcere, præſtant ut intra viginti quatuor horarum ſpacium reſciſcat, quid cum illis agatur, vel ſi trecentis milliaribus abſint: hoc modo. Incantator poſtquam viſitatis ceremoniis Deos ſuos compellavit; ſubitò collabitur & exanimatur, quaſi exſtincto illo revera excedat à corpore anima. Neque enim aut ſpiritus in eo reliquus eſſe, aut reſtare cum vita ſenſus aliquis: aut motus videtur: ſed ut adſint ſemper aliqui oportet, qui protectum & exanime corpus cuſtodiant: quod cum non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapſis, revertente ſpiritu ſeu è profundo ſomno, cum gemitu expergiſcitur exanime corpus, quaſi revocetur in vitam ex morte, qui cõciderat. Poſtea ſic reſtitutus ad interrogata reſpondet, & ut fidem faciat percontatori, recenſet aliquid, quod agnoſcat ille, & certò ſciat in ædibus ſuis aut cognatorum fuiſſe.*] Hæc in rei veritate ſe ita habere plures alii Olao atteſtantur. Sed in hoc raptu magico & ſimilibus exemplis, cavẽdi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum ſuffragantur. Erant imprimis, qui cum Cardano quotieſcunque collibuerit, naturali ſua vi, & arbitrio voluntatis rapi ſe jactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec fortaſſis certiùs aliud Magiæ indicium, quàm hujuſmodi voluntarii raptus. In virgine quoq; illa Cæſarauguſtana (ſi voco, quia illic ab Archiepiſcopo ann. 1585. fraus tandem detecta) pſeudoſtigmata Chriſti oſtentante, raptus illi adeò frequentes, omnes ex pacto, cùm oves paſceret cum dæmone inito, naſcebantur: ut & Magdalenæ Cruciæ Cordubenſis, quæ famoſa fuit ſaga. Errat etiam & graviter, neq; hoc à Cenſoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus *b*. cenſens in hujuſmodi exſtaſi animam revera migrare, & deſerere ipſum corpus, & aliis in locis interea verſari ſeparatam; qui Cabaliſtarum error fuit, à quo ſuſpicor Platonicos alienos non fuiſſe, propter narrationẽ illam ipſius Platonis *c*; *Fren Armenium genere Pamphylium, cùm inter cadavera cæſorum in prælio decem diebus iacuiſſet mortuus, domum relatum, ſecundò poſt die: cum eſſet imponendus rogo: revixiſſe, ac prodigioſa quædam narraſſe, quæ illo tempore apud inferos vidiſſet.*] Similis fabula fuit de quodam Glazomenio apud Origen *l. 3. contra Celſ.* & illa de Ariſtæa Proconneſio, quem narrant Plinius *libro ſeptimo, capite 52. & Plutarch. in vita Romuli*; ex Herodoto multoties defunctum revixiſſe, & animam quoties voluit reſumere potuiſſe: ita, ut aſſiſtentes animam, cervi effigie, ex ore evolantem viderent. Nam iſte non mortuus erat, ſed in raptu magico, &, non anima ex ore evolabat, ſed diabolicum præſtigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egreſſa, & iterum ingreſſa muſtela alba, & per gladium rivulo impoſitum iterato commeante; quod narratum ab Helinando *d.* fuit hoc ludibrium dæmonis; ad hoc inſtitutum; ut de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret: vetulis: deliris, & pueris, qui nondum ære lavantur, id quam philoſophis perſuaſurus.

a *l. 3. c. 18. Septentrio. regn. deſcript.* b *li. 2. Dæmonoma. cap. 5.* c *lib. 10. de republ.* d *Helenan. l. 13. Chronicor. & Paradinjnus in Symbolis.*

ſurus. Mors enim nihil eſt aliud, quam animæ à corpore ſeparatio: cumque ipſo egreſſu hæc contingat ſeparatio: fieri nequit quin homo egreſſu iſto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute redire illa poteſt. Mortuorum animæ locum ſuum, teſte Pſalmiſta: ignorant, hoc eſt, corpus ſuum ampliùs non norunt. quare anima ſemel ſeparata, nec aliud corpus ſubire, nec ſuum iterum ingredi ac informare poteſt, niſi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Ariſtæa, & de Hermotimo Clazomenio, *a* quod illi obijciunt, id nos nec latet, nec movet. Ecſtaſis Diabolica interceſſit, ſed anima à corpore non receſſit. *Omnia* (inquit Tertullianus, hac ipſa de re agens. *c*) *magis conſectanda, quam hanc licentiam animæ ſine morte fugitivæ.*] Et alibi idem rectiſſimè pro Axjomate tradidit *c*, *nuſquam animam ſine carne eſſe, quam diu in carne eſt.*] Et in ecſtaſi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor brevium quæſtionum, quæ operibus D. Athanaſii adjunguntur *d*. Nec Auguſtinus *e* quicquam habet, quod Bodino ſuffragetur, alibi verò palam contradicit *f*. Abutuntur etiam adverſarii ſcripturis. Nam cùm illud citant, *precioſam eſſe in conſpectu Domini mortem ſanctorum eius*: *g* perperam verba de prophetarum ecſtaſi accipiunt: quæ ad veram mortem, ſeu animæ à corpore ſeparationem ſunt referenda *h*: &, quamvis de raptu acciperes, eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræſentat. Cùm etiam de Apoſtoli raptu ratiocinantur, non poſſunt probare eum extra corpus fuiſſe: potuit Deus id facere: ſed an fecerit, cum ipſi Paulo fuerit incertum: malo dubitare, quàm cum B. Hildegardi affirmare *i* corpus verè ab anima tùm fuiſſe ſeparatum, dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholaſtici omnes. Parum verò peritum ſe philoſophiæ Bodinus oſtendit, cum *Aphereſiam* cum *Ecſtaſi* confundit. In hac videtur anima à corpore abeſſe, quia privatum eſt corpus functionibus animæ ſenſitivæ, moventis, & interdum intelligentis *k*: in aphereſia verò, non functionibus animæ modò, ſed ipſa corpus caret anima. in illa corpus dicendum inſenſile, & immobile actu: in hac, naturaliter loquendo, eſt exanimum tàm potentia, quam actu. Quale demum illud argumentum? ſi anima ſit immortalis, neceſſe aliqua ſine corpore operari illam poſſe. *l* Sed eſt immortalis, operari igitur poteſt in ecſtaſi ab illo ſeparata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum ad eas, & diſcas: cum ſint plures unius rei functiones, non rectè, quod de omnibus non probaris, id ad unam te reſtringere. Deus bone, quot ſunt functiones animæ in corpore exiſtentis, in quas ſibi corpus partem jusque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque

actus,

a *Vide Lucia. in Encomio muſcæ, & Plutar. de dæm. Socr.* b *lib de anim.* c *li. de reſurrect. carn.* d *quæſt.33.* e *lib.83 qq* f *lib.18 de ciu. Dei epiſ. ad Evo. & (ſi ipſe auct.) l. de ſpiritu & anima.* g *Pſal.115.v.15.* h *ut cum B. Cypria. etiam Rabbini cenſent.* i *in Quæſtionibus ſuis.* k *Scalig. de ſubti. contra Cardan.* l *Ariſtot. lib.2. de anim.*

actus, & ſuper ſeipſam ſui reflectiones, aliaque quæ ex libris, de animæ immortalitate agentium, poſſunt peti. *a* Verum certiora hæc Chriſtianæ ſapientiæ peritis ſunt, & rectæ philoſophiæ non imperitis, quam ut longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti ſoli lampadem accendere. Solus Deus ſic animam per raptum ſeparare poſſet: & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ diſpoſitiones conſervare: quod an ſibi contigerit, dubitare ſe D. Paulus profitetur. *b* Atque ita intelligendum exiſtimo quod fertur in Franciſcanorum geſtis, de Beat. Ægidio, eum interrogatum. An aliquando in hac vita corpus ſuum per exſtaſim vel contemplationem anima deſerat: reſpondiſſe affirmativè, & hominem cognoviſſe cui id acciderit: vel enim id dicebat, eò quòd omni corporis functione ab ſoluta ad tempus, & ſic corporis oblita fuerit penitus: vel quòd divina potentia corpore educta, & in id reducta fuerit. Narrat hiſtoriam Ioan. Salvator Irados tom. 1. factorum & dictorum illuſt. Ordinis. D. Franciſci. fol. 205. Falluntur tertiò, qui falſos hos & dæmoniacos raptus ſivè exſtales (pro iiſdem nunc ſumo non ignarus alibi *c* ſubtilius diſtingui) non ſeparant à vero & ſupernaturali raptu: quo per ſpiritum divinum homo ad rerum ſupernaturalium contemplationem ſivè cognitionem, cum abſtractione mentis à ſenſibilibus, elevatur; de quo præclarè, ut ſolet, D. Thomas diſſeruit: *d* quales fuere prophetarum, Apoſtolorum, & ſanctorum hominum, longè diverſi à Magicis exſtaſibus: de quibus Beatus Irenæus locutus agens de Marco mago *e*. Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentilium philoſophorum, & Arabum aſtrologorum recenſuit M. Antonius *f* Mocenicus, opere verboſiore quàm ſolidiore, &, excepta nona, cæteras ſatis benè confutavit. quid ex dictis ejus retinendum, quid repudiandum exiſtimem, breviter accipite. Igitur falli *g* eum puto, dum ſubjectum raptus contendit debere eſſe mediam quandam ſubſtantiam inter mortalem & immortalem, & hujuſmodi ait eſſe animam noſtram: quam dicit eſſe mortalem reſpectu partis ſenſitivæ, immortalem reſpectu partis rationalis. fallitur. ſi ſit in anima noſtra pars una immortalis, & pars alia mortalis, quæſo nonne pars hæc ab illa queat ſeparari? diviſibilis ergò jam anima noſtra futura: quarè nec immortalis. abſit hoc à mentibus noſtris, totam hominis animam, quoad ſubſtantiam eſſentiamque ſuam, credimus eſſe immortalem. non anima, ſed homo ipſe reſpectu totius compoſiti, quid medium eſt: corpore mortalis, anima immortalis. ſubjectum tamen raptus, non eſt totus ſecundùm ſe homo: ſed anima ipſa humana: ſubjectum totum incorporeum, indiviſibile, & immortale. anima hæc ſubjectum eſt raptus, non ratione intellectus agentis,

a *vide (ſi Lubet) dicta citataq. in Troad. Seneca cho. 2.* b *2. cor. 12. vi. D. Th 2. 2. q. 175. n. ult.* c *d. quæſt. 175. a. 2. ad 1.* d *d. quæſt. 175.* e *l. 8. cont. hær. c. 9.* f *l. de tranſitu hominis in Deum* g *cap. 13.*

ſed ratione intellectus poſſibilis: quod benè docuit Mocenicus *a* Formalis cauſa raptus eſt ipſa illa actio, qua quis elevatur: & cæleſtibus illis rebus quaſi unitur, Finalis cauſa eſt, conjunctio animi cum Deo iuxta illud Anicii Severini.

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

Agens ſive efficiens cauſa, duplex aliquando poteſt eſſe. Inſtrumentalis, erit intellectus agens, principalis verò futura Deus, dixi poſſe aliquando eſſe, quia licet Deus per ſe ſolus ſit cauſa ſufficiens, ſolet tamen cauſas ſecundas, ut inſtrumenta, adhibere, quarè poterit intellectus agens eſſe cauſa inſtrumentalis: quia quāvis eius ordinarium munus ſit, ſpecies à phantaſmatibus abſtrahere, & hic nulla ſint phantaſmata: ſolet tamen Deus, cum ſe menti noſtræ per raptum inſinuat, ea, quæ vult nos tùm videre, divina quadam repræſentatione oſtendere: ubi verò ſpirituales haſce res intellectus noſter percepit; tunc ope intellectus agentis, poteſt quædam rerum viſarum ſimilitudo & ſimulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat. *b* Principalem cauſam dixi eſſe Deum; quia revera Deus eſt, qui hominem ad ſe rapit, ut fatetur *c* Mocenicus, nec potuit negare. ſicut enim Sol in Sole non cernitur, ſicut oculus ſine lumine lumē non videt, ſicut auris niſi aere plena ictum aerem non audit: ita nec Deus ſine Deo cognoſci poteſt: ſed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur, quantùm divino colluſtratus lumine eum cognoſcit: tantùm efferveſcit & exiliit in ſuperiora, quantùm, calore divino ſuccenſus in Deum fertur: neque ad id, quòd ſuperius eſt & infinitum, quiſquam attollitur, niſi virtute ſuperioris & infiniti attrahatur & elevetur, juxta veram Platonicorum ſententiam. *c* Deinde ſolus intellectus agens ad hoc nequit ſufficere, quia quamvis Mocenicus dicat tranſitum hunc ex parte hominis eſſe voluntarium; id tamen verum non eſt. raptū enim ſcimus ſæpè contingere invitis, ut ſentit Diu. Thom. *e* & docet experientia. Novi, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginem Deo devotam, ex iis, quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Caſtella, an. 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim percepta Euchariſtia vix ea in os ſumpta, in diuturnum raptum elevabatur; adeò ut nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret: quæ, ut erat humanæ gloriæ averſatrix, & ſancta eſſe, quàm dici malebat aut videri, ardentiſſimè ſolebat Deum precari, ne quid illi hujuſmodi coram aliis accideret: & ad ſe reverſa, erubeſcentiæ plena atque pudoris, quàm poterat celerrimè ſe domum in conclave proripiebat. Non eſt ergò in noſtra poteſtate, & proinde nec nobis eſt voluntarium ſic mente abalienari: neque id poterit noſter intellectus, quantumvis id nos vehementer velimus. Hæc non tàm eſt actio, quàm paſſio intellectus: cum hic anima ſe propriè & primariò gerat more patientis, ſecundariò & minùs propriè more agentis, & ipſe Mocenicus *f* fateatur, hunc tran-

a. *cap.* 30. b 1. *p.* *q.* 12. *ar.* 9. *ad* 2. c *c.* 8. *f.* 13. d *vide Mocen. c.* 39. e *d. q.* 175. *art.* 1. f *cap.* 41.

tranſitum hominis ad Deum (ſic enim appellat raptum) plurimum paſſionis & minimum actionis habere. Deum verò diximus eſſe cauſam efficientem raptus: non tantum univerſali quodam concurſu, ſed etiam ad hoc ipſum deſignato & particulari.

Hic in Syrtes impingit, & ſe abripi patitur procellis Gentilium & infidelium Philoſophorum. Nam *a* ſententiam proponens ſuam, contendit totam raptus efficientiam adſcribendam ſoli agenti intellectui. hunc enim adjutum ſolo concurſu univerſali Dei, vult poſſe ſtatim intellectui poſſibili ſpeciem ſeu ideam Dei repræſentare: & ſic, quod erat, duntaxat intelligibile poteſtate, ut fit iam actu intelligibile, id vi ſua intellectum agentem efficere: Quaſi verò queat intellectus agens aliquam effingere ſpeciem, quæ Deum repræſentet: quod merito cum D. Dionyſio Areopagita Theologi negarunt. *b*

Sed videte quàm leviculis nitantur adverſarii argumentis. *Obiiciunt primò.* Deus non eſt idem cum anima noſtra: non poteſt igitur in illam agere. Quid eſt nugari, ſi hoc eſt arguẽmtari? quaſi nihil in aliud queat agere, quod non ſit idem cum eo: & non ſufficiat proportio ac ſimilitudo cauſæ immediatæ & inſtrumentalis: quaſi non omnia Deo obediant: quaſi Deus, qui unus eminenter eſt omnia, non poſſit in cuncta, ut vult agere apage mihi hos paganiſmos.

Secundò obiic. Deus eſt intellectus: nihil ergò poteſt agere niſi cognoſcendo, ſed extra ſe nihil Deus cognoſci: animus autem noſter eſt extra Deum: animum ergò noſtrum non cognoſcit: nihil ergò in animum noſtrum poteſt agere. *Reſpond.* Deus eſt intellectus, ſi ſumas intellectum impropriè loquendo pro ſubſtantia ſpirituali in genere; non verò eſt intellectus, ſi cupias intellectum pro potentia intellectiva; quo pacto cum ſumi ab ipſo docet conſecutio argumenti: quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, ſi aliter ſumeretur: certum enim eſt ſpirituales ſubſtantias etiam aliter quàm cognoſcendo agere poſſe, ut loco movere, & hujuſmodi. Quod ſi velit tantum dicere, nihil poſſe agere in ſubiectum, quin ſubiectum illud cognoſcat: hoc certè verum eſt, quia Deus omnia cognoſcit: Spiritualis tamen ſubſtantia, ut Angelus, poſſe agere in aliquod ſubiectum ſibi incognitum. Vndè tamen ſequitur falſiſſimam eſſe illam ſubſumptionem, Deũ extra ſe nihil cognoſcere. quid enim hoc aliud ſignificat, quàm Deum præter ſemetipſum nihil cognoſcere? non cognoſcit ergò arbores, nec equos, nõ peccatores, non dæmones. quo ergò pacto creaturas conſervat, & mundi ſatagit, & punit peccatores: eſſe hæc extraria Deo, & cognoſci à Deo fatendum igitur nobis, niſi Epicurei & athei ſumus. Deus quidem eminenter eſt omnia, ſed non formaliter. Si loqueris, de iis quæ ſunt eminenter extra Deum; fruſtraris. quia nihil quod eſt, non eſt eminenter in Deo, ipſe quoque animus noſter hoc modo non eſt extra Deum. Quare patet te loqui, de iis quæ ſunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoſcit

Ii 2

a *cap. 45.* b *Dionyſ. de Divin nomen. 1. D. Thom. & ſibi interp. 1. 2. q. 12 a. 2.*

gnoſcit omnia quæcunq; ſunt, etiamſi [a]lla non ſint in Deo formaliter, ſive etiamſi Deus illa non ſit formaliter. quare & animum noſtrum Deus cognoſcit, cognoſcit ſanè, & puniet, ſi viderit infidelem, & ad Gentilium ſcita impia deſciſcentem. Non ſum ignarus iſtud axioma, (*Deum nihil extra ſe intelligere*) tribui Ariſtoteli: *a* ſed Ariſtoteles veniam meretur; cuius oculus, nullò fidei veræ radio illuſtratus, ut noctuæ oculus ad illam lucem infinitatem caligavit. Chriſtianis verò hominibus venia danda non eſt, ſi talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis fidei, ſed fidei ſcita illorum placitis pergunt ſubmittere, verè cœci cœcos diligentes duces, cum quibus in erroris foveam corruant. Averroiſticum hoc potiùs figmentum eſt, quam Ariſtotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis, ſectatores ſuos ex hoc principio eò deduxit, ut exiſtiment etiam hinc ſequi; Deum ſic aliquid ſibi perfectionis adjuncturum novæ, ſi hominem ſibi per raptum conjungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret: Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum & phantaſiam, quæ omnia vel dypondii Theologi ſtatim exſufflarint, ut vanitate ſua diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in ſe ipſo, ut in ſpeculo, ſimul & ſemel videt omnia; cognoſcendo alia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis accedit perfectio conjunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egeſtatem noſtram. cuncta Deus poſſidet, nec ipſe mutatur, ſed mutat res, quas ſibi coniungit.

Denique cenſet idem Mocenicus, raptum omnem eſſe ſucceſſivum: quod indiget, ut verum ſit, commoda interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt activitatis, & potentiæ infinitæ: per temporis tamen fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur: & ſi quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, ut contemplari, &c. illæ ſunt ſucceſſivæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant. Non nego ad raptus hominem aliqua contemplationis ac deſiderii vehementia, quaſi præparari & diſponi, ut rectè docuit Rodericus Dolma Delgadus li. 1. d. authoritate S. Scripturæ ca. 12. Sed contendo id plerunque illis contingere, qui patiuntur malorum ſpirituum falſas revelationes, ſi data opera connentur in exſtaſes incidere, ut ſolebāt olim Montaniſtæ, & hodiè ſolent Magi & Anabaptiſtæ: ac ne tùm quidem ab eorum arbitrio raptus eſt effectivè ſeu phyſicè, ſed moraliter duntaxat, & ſeu ex pacto. Quare nihil hoc pro Mocenico, vel contra me facit.

Alter veræ ſeparationis animæ à corpore, certiſſimus modus per mortem, quin ſit diabolo permiſſione Dei poſſibilis negari nequit. Quod enim Angelus unus millia Aſſyriorum una nocte occidit: nonne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necavit? nonne maleficiis quotidiè dæmon plurimos necat? ſed de hoc poſtmodum copioſius diſſeretur *lib. 3.*

Poſtquam animam à corpore mors ſeparavit, nondum diaboli omnis poteſtas

a *lib. 12. Metaph.*

teſtas ſopita. poteſt in animam nonnullam, poteſt in corpus. Animam poteſt ſupplicijs addictam, quantum Deus iuſſerit punire: an poſſit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox diſcutiemus.

Quoad cadavera mortuorum ſolet aliquando ea induere, & ijs apparere, ut poſtea dicetur: poteſt etiam in eadem: maximè in ea quæ ſita ſunt locis non conſecratis: quecunque poteſt in alias res corporales, & ſpeciali quodam modo poteſt ſoletque miranda quædam in ijs, & prodigioſa cauſas naturales ignorantibus, operari & exhibere quædam, quaſi viventium corporum, & vegetantis animæ munera. v.g. ut fluat ex vulnere mortui ſanguis in præſentia occiſoris (qua de re alio loco ſermo fuit) 2. ut corpora diu ſerventur incorrupta, neque putreſcant neq; putreſcant neque diſſoluātur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex unguentis, vel ex loci natura, imò & ex corporis natura poteſt provenire, vel etiam ex mortis genere. De mortis genere, ſcribit Plutarch *a Cunctis* (inquit, *fere notum eſt fulmine ictorum non ſentire corpora putredinem.*] quare non ſatis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phetonte dicentem. *Putreſcit; aſt hic in convalle mortuus.* De corporis natura, eſt illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum *b* Romanorum cadavera cæſorum ſtatim fatiſcere, ac prorſum defluere: Perſarum verò inareſcere ſtipitum more, ut nec liqueſcant membra, nec ſanie madeſcant perfuſa: quod cenſet Ammianus vitam parciorem facere: & ubi naſcuntur, exuſtas ſolibus terras. credit Cardanus, *c* & de patris ſui Facij corpore idem profitetur, cauſam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum copiam, vndè propter eandem victus abſtinentiam Xenophon *d* memorat Perſas nec tuſſire, nec emungi. De loco ipſo, poteſt ille vel hanc vim habere naturalem & conſervatricem ratione Soli, vel Solis; vel etiam ratione ſitus. ſic enim, quod Ariſtarchus *in Olympicis* tradidit, integrum cadaver armati & ſaucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum & ſcandulare tectum inventum; cauſam reddit Pauſanias, *e* quod in illis latebris abditum, neque per æſtatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De unguentis, res nota ex Ægyptiorum conditura, de qua Herodotus *f* & Diodorus *g*. Illud etiam naturæ miraculum eſt; cor eorum cremari non poſſe, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint. *h* Nec puto qualitates has impreſſas cordi dæmonem ignorare, vel non poſſe ſimilem diſpoſitionem in cadaver inducere; poſſet itaque facere. (*& hoc ſit* 3.) ut cadaver ſpacio aliquo temporis comburi nequiret, fecit aliquando in vivis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, ut cadaveris pili vel ungues excreſcant. quia hoc poteſt naturaliter præſtare complexio morientis, quando in corpus manavit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam diſpoſitio: *i* quod frequenter accidit in ſuſpendioſis,

a *libr. 4 q conviu. 2.* b *lib. 26. c. 24.* c *Lib. 8. de rer. var. c. 40.* d *In Prælia Cyri.* e *Lib. 5. de ſcript. Græcia.* f *lib. 2. hiſt.* g *lib. 1. Bibliothec.* h *Plin. lib. 11. cap. 37.* i *Aug. in 2. q. de Magia art. 7. diffic. ult. Binsfeld. Confeſſ. Mal. prælud. 12. dub. 4.*

dioſis, quibus ſubitò ſpiritus intercluduntur; *quos* (ut ait ille) *Iupiter lavat, Apollo ungit & ſiccat.* Sæpè tamen hæc: ut in reliquijs hominum ſanctorum, ex divino proveniunt miraculo. Vt cætera mittam; Dammis oppido prope Brugas, vidi olim Salvatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonſæ refruticabant; id pro miraculo pijs habitum, propter crebras; quas & Deus illic ægris ſanitates cõferebat, & alia in afflictos divinæ muificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Calviniſtarum furor imaginem ignibus abſumpſit, & templum (quod illis ſolemne) ſolo æquavit.

Quod ſequitur, etiam non invitus ad divina prodigia retulerim. *Lintzij,* (ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Auſtrio conventus celebrabatur, quidam ruſtico natus eſt infans, in quo nihil ſanè deſiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduò ante obitum ſudavit, atque ita ſudans extinctus eſt. In mortuo infante ſtatim cœperunt apparere ſtigmata, in manibus, pedibus, & latere; ſicut Chriſti vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipſo cranio nata eſt corona, ut corona ſpinea. Cæſar, cum hoc audiret, miſit quoſdam ex ſuis; qui hoc prodigium contemplati, eum de tota re plenius edocerent, remque ita ſe prorſus habere intellexit.*] Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hic partes naturæ? nullas certè video ſufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poſſit, ut defunctorum animæ ſeu ſpiritus viventibus appareant?

MAgni hæc momenti quæſtio eſt: & quæ aliam includit primò ventilandam: *Vtrum unquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos fermè novem, Duaci in Quodlibeticis, ut vocant, copioſè diſſerui, ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tùm cum auditoribus, prætermiſſis parergis oratorijs.

SECTIO I.

SIT primò concl. quæ quaſi fundamentum eſt cæterarum: *Poſſe ac ſolere mortuorum animas nonnumquam divina potentia atque virtute, viventibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & veræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.*] hanc concluſionem multi improbant: ſed horum alij athei ſunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori hos facilè eſt refellere, quia hæreſis eorum iampridem etiam à Platone, & Ariſtotele, & alijs philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit, ab Eccleſia verò id aſſerentes ignibus adiudicati: Docui id fuſiſſimè prolixa diſpoſitione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alij ſunt philoſophi ſenſibus nimis addicti: qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à vivis poſſe, vel ad vivos redire negant, duntaxat: quia id quo fiat modò ac

ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modumque: alij denique matæologi ſunt, nec enim Theologi dici merentur: qui nati nobiſcum eiuſdem matris utero, iiſdem uberibus lactati: falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genetricis impio mucrone latus petunt: palam eſt me hæreticos intelligere, ex his quidam, eos qui ſe ſpiritus conſpexiſſe aſſerunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos *a*: alij clamant, huiuſmodi narrationes omnes, ſuperſtitioſas, & delirarum eſſe anuum vana inſomnia *b*: alij, ut facetiores ludiones, & minùs cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: ut genus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batavũ illum Lucianum *c*: cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt: quod hac mortuorum apparitione *Purgatorii fidem* validè ſtabiliri percipiant. Quare miror: ex Catholicis Hieronym. Magium *d*, maioris lectionis, quàm iudicij virum, auſum fuiſſe ſcribere: nunquam, quæ circa mortuorum ſepulchra vel cœmeteria conſpiciuntur, ſimulachra, mortuorum eſſe animas, ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nã quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtra facere mox oſtendam: & ſimul oſtendam dubitationem illam philoſophorum inanem eſſe: hæreticorum verò dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus reſpondeatur. nimis etiam temerarium fuiſſe virum doctum inſigne aliàs cauſarum patronum pleno ore in Pariſienſi Parlamento, *ſuperſtitionem* hanc ſententiam vocantem, cenſentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet libr. eius ultim. de Sacra Politia, & videbis audaciam cauſæ minùs æquæ ſervientem, & obtinentem: ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Novatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquellus, *ad Alexand. ab Alexand. libro ſecundo. capite nono.* nihil probans; ſed nudè affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomnijs, idem aſſerit *ad lib. 5. cap. 23*. Sed propter eius putare, nunquam id veriùs falſiuſve futurum eſt.

Probatur ſententia noſtra (ut ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium: quorſum illa tanſlatitia de Manibus evocandis, tam ſolemni carmine & ritu fieri ſolita: ſi nullas vivis mortuorum animas apparere credebant? quorſum (niſi quia hæc vulgò recepta, etiam inter ſapientes opinio) ille poetarum Phœbus de Anchiſæ filio referret?

Infelix ſimulachrum atque ipſius umbra Creuſæ
Viſa illi ante oculos: & nato maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam poſt obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit;

Luridaque

a *Lavatherus lib. de ſpectris.* b *Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach. lib. de mira. Eiusdem lib. de Veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Prolem. Baleus in Catalog.* c *Mela* [illegible] *in Kalen. Mandu. Eraſmi in colloq.* d *li. 4. miſcell. c. 12.*

Luridaque evictos effugit umbra rogos:
Nocte vagæ ferimur, nox clauſas liberat umbras,
Errat & abiecta Cerberus ipſe ſera.
Luce iubent leges Lethæa ad ſtagna reverti:
Nos vehimur; vectum nauta recenſet onus.

Vnde? niſi ex hac opinione, ſceleſte apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Circe *in Odyſſeia*, & Ovidij Medæa *in Metamorphoſi*, & Lucani Eriſichtho *in Pharſalia*, & Senecæ Tireſias *in Oedipo* & Horatij *in Epodis* Canidia; Papinij *in Thebaide* Manto & Siliano *bello Punico* Autonoe, tam operosè exercuerunt. quorſum; nota paucioribus eorundem conſuetudo, ſi ſocij in peregrinis regionibus obijſſent, animas in patriam revocandi, cuius & Didymus, & Euſtathius *a*, & Pindari Scholiaſtes *b* meminêre? unde aliunde orta illa communis illotum opinio *c*: ſolere animas ijs qui per cædem violenter ipſas corpore expulerint apparere, omnibus adeſſe locis, minari & divexare? cur alioquin (quod & Faſtographus poeta notavit) Romanæ parens urbis *Remuuria* ſive *Lemuria* inſtituiſſet? cur in republica Romana recepta ſolemniter *Feralia, Sili cernia, Culinæ & Parentationes*: niſi Spirituum redeuntium cauſa? Hoc ipſe Plato voluit *in Phœdo. & epiſtol. ad Dionyſium*. Hoc Platonici Porphyr. Athenæus, Maximus, Philoſtra. Eunapius. Hanc Platonicorum ſententiã de ſchola unus Madaurenſis *d* eſſe docuit & explicauit, nempe animas humanas, dum in corpore ſunt, *Genios & dæmones* nuncupari, cùm à corpore ſeiunguntur: ſi boni meriti ſint, poſterorum ſuorum curam ſortiri, & pacato quietoque numine domum poſſidere. & vacari *Lareis familiareis*. ſin ſcelerate vixerint, propter adverſæ vitæ noxias, nullis bonorum ſedibus recipi, ſed in terra vagatione, ſeu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus noxium malis, *larvas*, perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et tibi* (inquit) *Aemiliane. Deus iſte Mercurius ſuperum & inferum commeator, virorumque Deorum malam gratiam, & ſemper obvias ſpecies mortuorum; quicquid umbrarum eſt unquam, quicquid* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Larvarum *oculis tuis ingerat: omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulchrorum terriculamenta.*] Arnob. libro ſecundo teſtatur ſolitos adiuvare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa ſua corpora. Teſtantur de viſionibus animarum Dion. *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade*. Addit Platonicos (fidem excipio) ſecutus D. Auguſtinus *e*, hoſce malos vocari *Lemureis*, Servius Honoratus ſcribit eos *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Servius & Sabinus, ab anima ſeparant umbram & ſimulachrum. putant enim (falsò) hominem conſtare umbra, corpore, & anima, *animam* cœlum petere, *corpus* in terram deſinere, *umbram* ſivè *ſimulachrum* deſcendere ad inferos: *umbram* volunt eſſe non verum corpus, ſed ſpeciem

a *in Odyſſ. 9.* b *Pyth. od. 4.* c *Elpener apud Homer. Ody. 11. Virgiliana Dido & cat. vide commen. noſtrum in Seneca. Oct. v. 117.* d *lib. de Deo Socr.* e *lib. 8. de ciu. Dei,*

ſpeciem quamdam corpoream, quæ nequeat tangi, inſtar venti. Conveniunt tamen cum poetis, iſtud, quicquid vel ad cœlos aſcendat, vel ad inferos deſcédat, interdum vivis apparere: ut alio loco docui *a*, & hoc putabant malo magorum carmine evocari *b*. Soli ergò ex Gentilibus *Epicuri de grege porci* (ſic ſe unus appellat eorum) *bene curata cute*, mente neglecta, negabant animas ſupereſſe vel apparere: cæteri id innumeris exemplis aſtruebant, cunctorum malorum hominum, Plato *c*. de Caſtore & Polluce, Valerius, de Miltiade, Pauſanias, de quodam in Lypara, Ariſtoteles: de Achille, Philoſtratus de Romulo, Auctor de Vir. illuſtribus, de Caligula, Suetonius, de Athenienſi philoſopho, Plinius Iunior: de Pauſaniæ infeſta puella, Plutarchus: de Severo Imperatore, Xiphilinus de alijs *Apuleius libro octavo*; *& in Apolog. Sueton. in Nerone*, *Quintilianus declamat.* 12. *Horatius Epod.* 5. *Valer. Flaccus libro primo.* & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illuſiones & præſtigias referri poſſe: ſed tamen, quæ ex Chriſtianis ſubiungam, convincunt: etiam fatendum. Deo permittente, veras animas eſſe potuiſſe, non vanum duntaxat ἄγαλμα, ſeu (ut gloſſographi vocant (*Lernum*; niſi. *Larua* legendum.

SECTIO II.

PRobatur noſtra Concluſio ſecundo loco contra Philoſophos illos, nimis carnales (nam ut optimè Divus Auguſtinus *d*, *in homine carnali toto regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi*) qui nihil credunt niſi quod vident, ideò revera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur noſtra ſententia ratione unica, quia cum Deus ſit omnipotens, poteſt quicquid non implicat contradictionem; ſed hoc quod aſſerimus adeò nullam implicat contradictionem, ut etiam ſit naturæ conſentaneum. Poterit ergò Deus, qui creauit animas, facere ut eædem ſeparatæ iterum appareant. Immò, ſi Deus non obſtet, poſſet, naturali ſua vi, id ipſa anima. quia nihil hactenus adverſarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An quia nullo in loco proprie ſint animæ? ſcio ſic viſum nonnullis *e*, qui arbitrati, animæ ſeparatæ, natura ſua, nullum locum competere: quod quia de loco dixere: qui ſumitur pro ſuperficie corporis continentis, & proprius eſt rerum corporearum: huc non pertinet: cùm enim ſermo eſt de rebus ſpiritualibus & indiviſibilibus, locus ſumendus eſt univerſim pro ſpacio, quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, eſt communis: in huiuſmodi ergò loco animas ſeparatas eſſe de facto negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & eſſe non in terra, ſed in cœlo, damnatorum contra non eſſe in cœlo, ſed infra terram, & ibi, ut in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impoſſibile eſſe, quod aliquid exiſtat, &

a *vide comment. ad Herc. Oetœum v.* 959. b *Lucianus in Necyomant. Apulei Metamorph. li.* 2. c *in Phœdone. & ex eo Marc. l.* 1. *in ſomn. Scipio. c.* 9. d *Ser.* 147. *de tempor.* e *Durand. in cap.* 37 *q.* 1. *& videntur hoc velle Ariſtoteles* 1. *de cœlo D. Greg. Nazian.* 1. *or. dd. Theol. & Aug. li.* 83. *qq.* 20. *& lib.* 12. *ſuper Gen. ad lib.*

non in certo ſpacio: videlicet in toto & infinito ſpacio (ſic ſolus Deus exiſtit) aut in parte ſpacij, ita ut non in alia, & ſic omnes creaturæ exiſtunt. Eſt autem in hoc loco definito anima, eò quòd eius ſubſtantia in eum potius locum, quam in alium fuit translata: vel per vim propriam & naturalem, quia ſeipſam ad eum locum tranſtulit, etiamſi in eo loco non operetur actu. ſufficit enim quòd poſſit: vel per vim alterius extrinſecam potentiorem eò delata ſit, ut ſi ab angelo bono vel malo invita aliquo deferretur, vel etiam detineretur coacta, ſicut mali in inferno *a*. Et ſic explicari poſſunt variæ Doctor. locutiones: ut D. Thomæ, qui vult eſſe in loco per applicationem virtutis: ut Scoti; qui per ſubſtantiæ præſentiam: ut Iul. Scaligeri, qui per deſignationem, omnium obſcuriſſimè. Sic autem futura in loco eſt anima & occupabit locum diviſibilem, licet ſit ipſa indiviſibilis: & poterit occupare maiorem vel minorem locum quod peculiare eſt indiviſibilibus ſpiritualibus, & denegatum indiviſibilibus quantitativis: ſi qua reipſa ſint talia à corpore quanto aliter quàm per intellectum ſeparata, quod vix arbitror intra maximum ſphæræ, quam ſimul activitate ſua poteſt occupare, ſecundum proportionem maioris vel minoris perfectionis eſſentialis, qua prædita erit: & ideò poterit ſibi formare corpus, quod aſſumat, & in quo appareat ſaltem tantæ quantitatis. quanta eſt ſphæra activitatis eius: vel etiam (quod magis mirandum) poſſet formare diverſa ac plura corpora minora, & hæc omnia aſſumere, & in his omnibus apparere, dummodò cuncta illa in ſphæra activitatis eius continerentur: ſicut de Angelis poſſe eſſe in pluribus non adæquatis ſuæ perfectioni, communiter receptum eſt *b*. Poſſunt ergò eſſe, & ſunt de facto in loco adæquato. quid ergò obſtat?

An quod ex uno loco in alium ſeſe nequeant movere? veruntamen hoc eſſe falſum docent Theologi *c*. Poſſe animam ſeparatam ſe movere ex uno loco in alium probatur: quoniam humanus animus vi ſua ſubſiſtit, & res abſentes atque diſtantes cognoſcit, eſtque inter illum & cœleſtes mentes quædam naturalis ſocietas atque coniunctio, unde fit ut conſcius huius affinitatis, propiùs ad illas accedere, & earũ frui ſuavi conſortio concupiſcat. quid autem illo imperfectius, ſi fruſtra concupiſcit? fruſtra verò concupiſceret, ſi ſe illis motu locali nequiret aggregare, & vi ſua in altum aſcendere nõ poſſet. Præterea nonne anima corpori, quod animat, vim ſeſe movendi largitur? cur non & ſeparata ſeipſam valeat movere: cum & in loco ſit, & iſta vi vehementer indigeat, ne incaſſum appetẽdo aliquid miſerrimè torqueatur. Cur ergo, aliquis abijciat, ad corpus ſuum anima regredi, vel patrios lareis inviſere cùm lubet, non poteſt? obiecit hoc olim Platoni nõ ſatis gratus diſcipulus; *d* cui reſpondeo, nudatam ſemel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rurſus induere nõ poſſe, neque huc illuc divagari licere: quia vel invita retinetur in ſui receptaculi diriſſimarum cruciabilitatum

a *vide Molin.* 1. *p, q.* 2. *art.* 1. b D. *Tho.* 1. *p. q.* 52. *vide* V*al. de Ang. q* 3. *punct.* 3. *& optime loquent. Mol. ſupr. & a.* 1. c *Scot. in* 4. *d.* 49. *q.* 4. Domin. *Sot. ib. d.* 45. *q.* 1, *art.* 3, d *Ariſt. de ani. text.*

tum ergaſtulo: vel liberè obedit ſupremo totius univerſitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniã ingreſſus animæ ad corporis ſui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas unio hæc arctiſſima ſubſequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergò obſtat.

Alij igitur dicunt has apparitiones poſſibiles non eſſe: quia cùm ſpiritus corporis ſint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel ullò à nobis ſenſu corporeo percipi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere vel tangi, niſi corpus nulla poteſt res:

In cæteris quoque ſenſibus locum habere. Nihil enim externis ſenſibus percipit, niſi quod corporatum: nihil ad internum ſenſum, niſi per externos ſe penetrare: nihil ſciri aut intelligi, quod utroque prius ſenſu perceptum non fuerit. Quarè nec intelligi hæc viſa, quæ nemo externo ſenſu percepit, nec ſenſu ullo percipi potuiſſe, quæ ſpiritualia ſunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus eſt cuneus. Futilis ille & ridiculus, quem ſuggerit Cardanus, *in libris de ſubtilitate* parum ſubtiliter; ſpiritus denatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore dignoſci: oculatior Lynceo, auritior Mida vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quàm Plauti illa anus merobibula, fuiſſe oportet; ſi vis iſta audiendi, odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias, ei à natura conceſſa fuerat. Sed ille fortaſſis ex corpore aereo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit, *a* & utinam non hodie. Nec etiam credibile eſt; quod Cæſarius, recentior illo antiquo & uno ex partibus, *in ſuis Dialogis*, non ſemel aſſeruit; *animæ figuram eſſe ſimilem vaſi ſphærico, vitreo, undique oculato b* & alibi: *anima eſt ſubſtantia ſpiritualis, & in ſui natura ſphærica, ad ſimilitudinem globi lunaris ex omni parte videt.*] Incredibile inquam hoc, ſi propriè loquitur: arbitror eſſe locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ eſſentiam perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, ut ex eiuſmet verbis apparet: *c.* Sed Cardanus addit errorẽ errori, dũ cenſet (homo de animæ immortalitate dubius, ut indicant omnes ferè illius libri editi: & maximè quem conſcripſerat, ſed non ediderat, amicis autem familiaribus aliquando oſtendebat, *de anima mortalitate liber.*) apparitiones omnes imaginarias eſſe, & ſpecies illarum primas imaginando tantum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, ſemper contingere lubentiùs nego. Res eſt paulò luculentiùs explicanda, eſt enim cognitione digniſſima, & quam Divus Thomas *d* mirabilem eſſe profitetur, & inter divina miracula computandam.

Viſionem veteres à viſio diſtinxerunt. *Viſio* illis ὅραμα, quoties nos id videre, prius opinamur: quod ita poſtmodum evenit, ut apparuerat. *Viſum* verò φάντασμα nominant: cum intervigilio vel in

a *Vide quæ dixi ad d.cho.2 fol.445.* b *lib.1. Miracul.c.32. & lib.4 c.39. & lib.7.c.16.* c *d.c.39. & d.cap.16. & lib.8.c.78.* d *1.p.q.89.a.8.ad 2.*

in ſomnis, ei qui vigilare ſe putat, formæ aliquæ oculis ſeſe videndas offerunt. De *viſione* diſputationem differo in libros ſequentes: de *viſo* nunc agendum, quod Chriſtiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teſte Iſidoro, *a* triplex eſt: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando ſubſtantiæ ſeparatæ in ſolam mentem, non aliena forma, ſed ſeipſis ſe inſinuant: quæ rarenter ſe offert, & imago quædam eſt beatificæ & æternæ viſionis, & à tractatione iſta prorſus nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur: quando, non (ut Cardanus putat) ſpiritus illi corporei ſenſibus famulantes, ſed ipſæmet animæ ſeparatæ formas aliquas alienas ſenſui noſtro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur viſio, quando huiuſcemodi ſimulachra externo ſenſu excipiuntur. De his nunc *ſpirituali & corporali*, differimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis eſt. in ea, *ſpiritus* (ſic animas ſeparatas malo vocare, quàm cum paganis *umbra*, aut *ſimulachra*) ſui potiùs idæas quaſdam in hominis phãtaſia efformant, quàm aliena ipſi ſpecie occultati illam ſubeant; & ſic immutant, atque afficiunt internum ſenſum, non ſua ipſi ut neque per ſe, ſed angelorum vel dæmonũ miniſterio. nequeunt enim tales imagines, ſine eximia quadã poteſtate & ſcientiæ præſtantia, in hominũ imaginatione, effigiari. hac poteſtate ſpiritus carent, quia nequeunt alia à ſe movere, ſciẽtia quoq; & peritia hac carent, quia neq; cùm à corpore recederent, eã habebant, nec poſtea didicerũt. cedo enim à quo, vel cuius ex diſciplina? Opera igitur aliena, viventiũ formis ſimilia ſimulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingũt, triſtiore quidẽ habitu ac facie illorum, qui adhuc pœnas perferũt, pullo ut plurimũ & aquilo amictu: contra in veſte candida, hilari & renidente vultu eos, qui à ſupplicijs liberati, &, ut dignoſcãtur, vivis quàm ſimillima depingunt. Nõ ergò apparitiones imaginariæ ſunt impoſſibiles; & modus iſte facilis eſt apparendi etiã vivis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiã, ſic Saul Samuelem iuxta nonnullos, ſic Conſtantinus Petrũ & Paulũ recognovit. *b* Probemus idem de *corporea* viſa ſolis vigilantibus obijciuntur. & in ijs ſpiritus aſſumunt corpora, & aſſumptis utuntur. quod facere poſſe, & quo faciant modo ſequenti quæſtione oſtendemus, nunc ſupponimus; ſivè Theologos conſulas, ſivè Philoſophos Chriſtianos, certum iam & definitum videri à ſubſtantijs ſeiunctis viſibilia aſſumi corpora; in ijs ergò aſſumptis, quid mirum ſi à viventibus conſpiciuntur: ſivè illud ex clementis formatum ſit, ſivè alienum ſit cadaver, utrumque viſibile eſt.

Sed inſtabit aliquis; an ergò aſſeris ſpiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadavera ſubire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim ſubeunt ut informent, ſed ut loco tantum moveant. Beatas animas aliena corpora non ſubire, omninò crediderim. neque enim id illas decet ſua non-

nun-

a *L.2. Orig. c.8. D.Tho.1.p.q.12 a.3. ad ult.* b *2.Mach.15.2. Reg.23. Syno.7. act.* 5.

nunquam, ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id non repugnare concedo. fieri & decere, viris *a* piis & doctis aſſerentibus, ut non repugno pertinaciter, non etiam audacter aſſentior. Nam honeſtum non videtur, nec decens ſanctas illas,& jam glorioſas,animas, corporum ſuorum diffluentium & tabidorum, antè reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cum id ſit minimè neceſſarium, & queant elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe, cum Chriſto Domino, legiferum Moyſen. Mihi non improbabile videtur, non in proprio, ſed in aereo, & eam ad rem efformato corpore, Moyſen comparuiſſe, ut Strabus & Beatus Thomas, voluerunt: *b* Et poterit adhuc dici vera apparitio, in qua vera Moyſis anima apparuit, & Moyſes verè dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & Divus Auguſtinus *libr. de cura pro mortuis* ſubindicat, hanc ſe apparitionem Moyſis haud diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis, in qua nemo dicit Samuelem, in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia, quæ contra Divum Thomam adferuntur, non valdè ſtringunt, ut nec Patrum auctoritates,in quibus reſurrectionis vocabulum, ut latè ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti, in quam ſententiam Ianſen. *concord. c. 67.* inclinavit. Sed quia revera D.Hieronymus, Epiphanius & alii plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro vera reſurrectione faciunt, non traham funem contentioſum. Dico potiùs veras reſurrectiones, ad rem de qua diſſeritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Moyſis tamen nō magis futura mortui apparitio, quàm Eliæ. æquè enim tum vivens fuiſſet Moſes, atque Elias. Quod verò quidam *in vincto Parabata*, ubi Moysē inducit dæmoni quærenti. *Huc unde Moſe:* Sic reſpondentem.

—Nempe ſummo ab æthere
Vbi cum Enocho raptus & vate Elia
Felix, Dei noviſsimum expecto diem.

Id cautè intelligendum. Nam ſi vult Moſem raptum viventem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certè hoc temerarium eſt, & ſacræ Scripturæ cōtrarium. Si cum Elia & Enoch venturū tempore noviſſimo, id æquè temerarium. Si in ſummum nempe empyreum cœlum tranſlatos Enoch,& Eliam, quod planè novum inauditum,ut antè obitum quis ſit gloriæ illius particeps, hoc eſt beatus; idem comprehenſor, & viator. Sed longè periculoſius adhuc, quod in eodem opere, Michael,& Angeli boni; Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accuſant. Tanti videlicet erat Prometheum Æſchyli in Luciferum,& Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audendi Poetæ illi poteſtas fuit. Sed ad rem quod de Moſe dixi; idem reſpondendum de iis, qui reſurgentes cum Domino apparuerunt reſurgente. nam

 & iſti

a *Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quem ſequitur Tyra de appar. ſpirit. Heſſe'ius in Mat. c. 17. & ib. Maldona. & fuſiſsimè Franc. Suarez in 3. par. in q. 45. diſput. 32. ſect. 2. Pelt in. de ſurg. c. 5.* b *Strab. in c. 9. Luc. & D. Th. in c. 17. Matth. & 3. p. q. 35. 3. Abulen. Lyran. & alii voluerunt.*

& iſti ad vitam reverterant, & fortaſſis ſecuti aſcendentem Dominum in cœlum amplius mortem non experti; ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, ut eſt vero ſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, ut in iis appareant duntaxat; non ut informent & vivificent; tùm enim non redeunt, ut ſint tales, quales cernuntur; ſed ut hiſce, velut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora non ipſæ animæ ſibi componunt, ſed Angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur, nec enim animæ ſeparatæ queunt in hoc agere, ut neceſſe, nam hoc motu locali faciendum foret, anima verò ſeparata non poteſt vi propria alia à ſe movere, ex veriore ſententia. a caret enim organis corporeis, quæ illi ad movendum corpus erant neceſſaria, quando erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpondeo* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio quare quando hoc fit, tūc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum ſuppleat; quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientem dona; & eorum deſideriis abundè atque per omnia ſatisfacientem. aliter autem à ſpiritibus (etiam dæmonibus) corpora moventur, aliter ab anima corpus informāte. Hominis motus eſt organicus, nam homines à naturali appetitu ſolicitati, per qualitatem quandam nervis infixam membra movent (ad quorum motum etiam nervi moventur) non ſimul omnia membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetentiam quidem retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideò corpus, cui ſe conjunxit, non membratim, neque per partes impellit, ſicuti ſuum, dum vivebat; ſed integram ſimul eius molem protrudit; licet præſtigiis quibuſdam fieri queat, ut organicè movere videatur. Sic ergò ſubit ſic movet corpus aſſumptum, & ſic firma manet ſecunda noſtræ concluſionis probatio, conſentaneam eſſe philoſophiæ illi, quam naturalem vocamus. Idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

SECTIO III.

TERTIO probatur concluſio, quia decet & utile eſt hoc Deum aliquando permittere. Etenim ſi quod ad multorum demanat utilitatem, ſi quod Dei honorem promovet, id fieri expedit. id decet Deum permittere: huiuſmodi eſſe, de quo agitur, neceſſe eſt adverſarii fateantur. Nam non difficulter evincerem hæc viſa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ divinæ extrariam magnitudinem aliquid adjungere acceſſionis. Cedunt in animarū, quæ Deo gratæ deceſſerunt, utilitatem hæ apparitiones. quia ſi in corpore proprio apparent; dixi quid ſentiam: ſed ſi tamen in exuviis apparent ſuis, gratiſſimum id illis jucundiſſimumque fuerit: nam ineſt animabus ad ſua

a Sot. ſup. & Suaru. Pelran. ſupr.

ad ſua corpora, quaſi ad domicilium ſuum inſitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abſtractæ fuerunt, ad quæ ſponte redeunt; undè & Philoſtratus invitas ſcribit ſeparari, & Plato φιλοσώματος vocat, & D. Paulus a dicit nos *exſpoliari* nolle, ſed malle *ſupervestiri*, ut moleſtam cunctis animæ à corpore ſeparationem oſtenderet, ſicuti Theophylactus interpretatur: quem amorem ſeparatione non minui, ſed conjunctionis priſtinæ, & redintegrandæ unionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conſpicuas ſe præbeant, nō exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum noſtrorum utili geſtione, & rerum procuratione, quæ ad divinum ſpectant honorem: interim ſuam quoque cauſam agunt, non illæ modò quæ ſubſidii & opis indigæ, quod etiamnum expientur, & à vivis eleemoſynas, ſuffragia, jejunia, miſſarum ſacrificia impetrant, quibus divinæ juſtitiæ faciant ſatis, & pœnarum diminutionem obtineant; ſed & ipſi beati, cœleſtis Hieroſolymæ albo adſcripti cives; quos interdum Deus ſeſe jubet oſtendere, ut corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti puriſſima fuere templa quod de Sanctis Gervaſio & Protaſio Divus Ambroſius teſtatur: hoc ergò ipſi lucro apponunt; quia ſic in ſe Deum ſentiunt & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optimè! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam noſtram corpori manere ſuperſtitem: oſtendunt non eſſe impoſſibilem corporum reſurrectionem cujus quædam ſunt adūbrationes: clamāt Deum non vivis modò, ſed & mortuis præeſſe, cuius imperio iſta peragūntur: certa eſſe loca manifeſtant, ubi & ſontes indeſinenter excrucientur, & pii ævo immortali cum jucunditate jugi perfruantur: admonemur ſocietatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum ſpiritibus intercedit, perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores, nos de ſuo ſtatu, & quæ nobis vitæ ratio inſtituenda faciunt certiores: morientibus interdum ſe viæ comites, & ad cæleſtem patriam duces exhibent; horum monitu divinam declinamus iram; ab his ſæpè ſanitas accipitur, & imminentia cervicibus noſtris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipſis quoque damnatorum ſimulachris juvamur, per quæ fides noſtra fulcitur; & fiat, ut firmius multò, iis quæ de ſcelerum ſuppliciis & de Dei juſtitia & providentia credenda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hæc omnia & animadvertit, & in Theſes artificiosè ac breviter digeſſit, & ſcriptorum graviſſimorum exemplis atque hiſtoriis ſolidè probavit Societatis noſtræ Theologus Petrus Thyræus a, cuius ſcripta manibus teruntur, pari voluptate & utilitate: nolo eadem hic recenſendo actum agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non illi fructus egregii & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quovis auro & margarito pretioſiores? hęc nobis omnia, per nefas & invidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt,

a 2. Cor. 6. v. 5. b l. 1. de apparit. ſpirituum.

telligunt, per ſtuporem & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt; qui viſorum fidem ex animis mortalium evellere allaborant.

Metũ nobis hic obtrudũt, *a* ſed metuunt ubi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur novalia, tenduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quibus incauti capiantur, & impedicentur. Satã ſe ſolet in hominem, & adeò in lucis angelum transfigurare, quò illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum, malè ergò conſultũ ſit generi humano; ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernendis non ſatis idonea Deus remedia reliquerit. *Reſpondeo* difficilem verè eſſe ſpirituum hujuſmodi diſcernendi rationem: neque id cuivis pervium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominũ eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus, ſigna illa produnt ſingula veriſimilia per ſe, quædam minùs, quædam ampliùs, ſi tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, ſatis certa & luculenta futura. Scripſit olim tractatum integrum circa annum Domini. 1387. Bertramus Epiſcopus Theſelicenſis ad Cunonem Archiepiſcopum Trevirenſem. *de illuſionibus dæmonum* & Ioan. Hagen alias de Indagine Carthuſian. *li. de apparitione cuiuſdam defunctæ* huc ſpectantè: & fuſiùs egit integro opere Iacob de Chuſa Theolog. *de apparitionib. ſpirituum, & quo inquiri & agnoſci debeant modo, Vtrum verè an fictè appareant?* conatur illũ ſuggillare, ut omnia quæ Catholica & pia ſunt, Wierus, ſed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudẽs, & religioſum, paucis iſte ſcriptor notus. Notiores ſunt Peltani labores & Thyræi prædictæ theſes, *b* è quib. quæ certiora primo loco ſeligantur. Si ſignũ crucis, nomẽ Ieſu, Mariæ, vel aliorum ſanctorum, cereum ve reliquias, agni Dei ceream effigiem, luſtralem aquam, panem, ſalem, eorum ve benedictũ aut alia hujuſmodi Sacramentalia, & Catholicæ religionis ſymbola fugiant aut deteſtentur. Si poſtquam quod ſemel exegerunt præſtitum, adhuc fruſtra rurſus appareat, & ſint importuniores (nam animæ, cũ ſatis feceris, vel non redeunt, vel ſemel tantũ ut agant gratias; cõtra dæmones cauſas ex cauſis ut funiculum nectunt, ut vel obſideant, vel ſaltem graviter decipiant) his ergò cõcurrentibus, diabolus eſt. 2. ſi ſe dicat animã eſſe alicuius damnati; mentitur; & dæmon eſt, ut plurimum, vix enim unquam damnatorũ animæ ſinũtur egredi. 3. ſi prætexit apparitioni cauſam falſam, vel malam; v.g. dicit ſe apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel ut revelet curioſa, parum neceſſaria, aut quæ neſciri expediret; dæmon eſt. 4. ſi aliter ejus oratio ſit falſa, ſuperſtitioſa, maleſuada; deſperati, ſuperbi, libidinoſi, vindictæ appetẽtis, aut aliter perturbati præferens animi oſtentationẽ: dæmon eſt. 5. ſi appareat forma non humana, formoſa & benè formata; ſed ferra, deformi aut vili; vel canis, ſerpẽtis, ſuis, draconis, aranei, bufonis,

a *Sic Calu. in Lit. Lavathe. de ſpect. Chopin. li. 3. de ſacra pol.* b *Peltan. d. cap. 5. & Thyr. d. lib. 1. cap. 16.*

ſonis; vel ſimilium; vel nigri Æthiopis: malus eſt genius; ſi verò forma humana, bona angeli vel beati, vel Dei, tunc conſideranda operatio: ſi ex genere ſuo improba, ut blaſphemiæ, ſuperſtitionis, mendacii, homicidii, luxuriæ, &c. vel doloſa, ex modo operationis; ut ſi primò congreſſu lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, poſtea horrorẽ, turbationem, vel deſolationem, vel etiam magno cum fœtore, ſtrepitu, vel clade abeat: dæmon eſt. D. Antonius hanc ſuis cautionem tradidit, his fermè verbis; *Non eſt difficilis bonorum malorumque ſpirituũ diſcretio, ſi enim poſt timorem ſucceſſerit gaudium, à domino ſciamus veniſſe auxilium: ſi autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui videtur.*] Hanc juxta normam, quæ Divi Thomæ *a*, B. Catharinæ Senenſi, Gerſoni, & aliis in hac palæſtra probè exercitatis, non immeritò placuit; ſuos armavit pater Ignatius: *b* expertus id ipſe fuerat, in fictitio illo & oculato mõſtro, quod præſens lætitiam adferebat, abſens contriſtabat *c*. contra bonis ſpiritibus peculiare, vel jucundum, quem attulerint animo, ſenſum conſervare, vel initio allatũ metum, tranquillatione maxima compenſare, ut Mambre, Gedeoni, B. V. & aliis novimus accidiſſe. *d* In eandem ſententiã D. Macar. *e*, Quæ à Deo & bonis angelis (*id enim ibi eſt, à gratia*) procedunt, lætitia prædita ſunt, caritate, pace, & veritate: quæ autem ab iniquitate (*h.e. à Diabolo*) turbatione plena ſunt, nec habent dilectionẽ, aut gaudium erga Deum, *hoc eſt, ſpirituale*. plura de hoc dicenda iterum lib. ſeq. *de revelationibus*. Hæc puto ſigna non obſcura diſcernendi viſiones malorum ſpirituũ à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin ſint averſandæ. Semper enim vel ſunt dæmonum vel damnatorum: ſi tamen unquam damnatorum animæ compareant. Nam etſi fatear Deum id poſſe permittere; cauſam tamen vix video, cur id permittat. ſanè ſi permitteret, non video quomodo poſſint illorũ viſa diſcerni à dæmonum apparitionibus: niſi fortè ſi qua denunciarent, indicarentve, quæ omnem hominum cognitionem ſuperarent. Item niſi occuparent corpus hominis viventis, nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viventium corpora ſubintrãt: ſed hoc dæmonum proprium, ut Zoroaſtres in Magicis obſervavit, *vide Petrum Leloyerium lib. 4. de ſpectr. cap. pen.* Quid igitur (dicat aliquis) tu de illis; quorum legimus animas iterũ in corpus ingredi juſſas, & quidem nonnullas inferni ſuppliciis addictas indè liberatas? ut Andream illum Romanũ an. 1070. cuius hiſtoriam habes lectu digniſſimam in vita S. Annonis Colonienſis libro primo, capite 33. apud Surium die quarto Decembris, tomo ſexto. Equidem arbitror illos inferni pœnis nonniſi ad tempus addictos à Deo. Nam ex inferno nulla eſt redemptio, quando quis ad eum abſolutè damnatus: ſed fieri aliquando poteſt, ut quando paulò ante viſi expirare, revera tunc animam non exhalarint, ſed tantum ſint extaſim paſſi, in qua per viſum & repræ-

a 3 *p. q. 30. art. 3 ad 3.* b *libello exercitior.* c *Ribadeneira eius vita l. 1. c. 6. Maſeius cap. 7.* d *iudic. 7. v. 22. & c. 13. v. 22. Luc. 1. v. 13. & 30. cap. 2. v. 10. Mar. 16. v. 5.* e *Hom. 7.* f *Aliquando comparere volunt Peltan. & Tyrauc.*

repræſentationem, ob oculos mentis divino miniſterio objectam, viſi ſibi ſint & mori, & verè in judicium rapi, & cætera illa quæ narrant. Poſt quorum narrationem, vel ſtatim vel diu poſtea, verè animam exhalarint. Quæ ſententia cùm aliorum, tùm Baronii Cardinalis eſt tomo Annal. XI. dicto anno 1070. Cum tamen ibi dicat Andreas ſe verè mortuum fuiſſe, nō verò dicat ſe ad æterna ſupplicia inferni dānatum, ſed tantum ad loca æternæ dānationis tractum, (quod dici poteſt etiam de damnato ad tempus) probabilius multò dici poſſet hunc ex priori illo genere fuiſſe; non abſolutè damnatum, ſed ad tempus puniendum ſecundum præſentem injuſtitiam, abſoluta ſententia ſuſpēſa: quæ eſt D. Tho. Durād. Richard. Abulenſ. & aliorū Theologorum ſententia, lege Bellarminum noſtrum lib. 2. de purgato. cap. 8. ubi de anima Traiani, diſputat. & Valenc. in 3. part. diſp. 11. quæſt. 1. puncto 2. & Franc. Zoar. in 3. part. tom. 2. diſputat. 43. ſect. 3.

Par difficultas eſt, Angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoſcendæ, nam & eorum qui in purgatorio ſunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, ut plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, ſigna quædam commemoraſſe; humanas animas quæ jam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac triſtiore, hoc ſanè ad modum probabile eſt. Addunt ſic angelicas ab humanis diſcerni: humanas eſſe animas, ſi ſe barbatos, ſenes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mœſto habitu, nihil enim horum angelos decere: ut nec in illa quoque animalis ullius ſpecie ſe exhibere, nec columbæ quidem: item ſi humanam cognitionem ſuperantia prædicant aut doceant, ſi preces, vel quid aliud ſubſidii poſtulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli cuſtodes ſuſcipere formam eorum, quorum ſunt cuſtodes, & qui in purgatorio expiantur? certum eſt poſſe, & ſolere, neque id ipſi negant, cur non igitur tum, preces aut ſimile ſubſidium poſtulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, ſenis barbati, mœſti, vel fœminæ appareant, ut cognoſcantur? Deindè, nonne beati multa nunc norunt, quia viatorum ſuperant cognitionem, futura quoque, ut angeli, norunt ſi Deus illa revelarit? incertæ igitur ſunt hæ notæ. Quibus & hiſtoriæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur ſcriptum, angelum Anachoretæ judiciorum Dei inſcrutabilē abyſſum intelligere deſideranti, ſenili facie & vultu apparuiſſe *b*. Notiſſimum quoque quod de B. Auguſtino cōmentarios de Trinitate cogitanti refertur puerum illi viſum, qui caſſo & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus eſt, in exilem ſcrobem cochleari infundere nitebatur *c*, quem angelum fuiſſe non eſt ambigendum, non magis quam alium illū, quem pervetus hiſtoria certaminis D. Dorotheæ narrat *d*, ſimilem puero quadrimo pulchellulo & tenello roſas ſuave rubentes & mala recentia Theophilo,

a Sic Trithem. l. oct. quæſtionum quæſt. 5. b Albert. Pātu. ſer. 1. in Dom. 1. poſt Pentecoſt, c Iacob. de voragine ſer. 3. de Trinit. & alii homeliſtæ. d apud Sur. tom. 1.

ophilo ut animoſa & Deo fidens virgo promiſerat, hyeme media, attuliſſe, cũ illis in locis cuncta gelu vi frigoris cõſtricta horrerẽt. Ruffinus etiam & D. Bonaventura teſtantur, D. Gregorio Nazianzeno ſe videndam obtuliſſe Sapientiam cum Caſtitate, & poſſet quis, niſi per ſoporem hoc illi contigiſſet, ſuſpicari fœmineo cum ſchema Angelos fuiſſe. D. Laurentius Iuſtinianus *a* affirmat, ſibi virginem quandam ſolè candidiorem apparuiſſe, quæ ſe ſapientiam Dei eſſe diceret, quæ propter hominum reformationem humanã formam ſuſcepiſſet, & ab eo in ſponſam recepta, dato pacis oſculo, receſſerit: atque hũc fuiſſe D. N. Ieſum hac illi forma apparentem, volunt illius vitæ ſcriptores *b*. Arbitrarer potiùs Angelum fuiſſe; quod ſi Chriſtus ipſe fœminea in forma apparuit, cur non Angelos eadem in forma ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat Divi Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita: ubi *c* reperias angelum à Deo miſſum, in columbæ ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe conſpirandum præbuiſſe, & peregrinationem quam animo volvebat diſſuaſiſſe, ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſita commutatione, cui cum vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutum, unde dæmonis fallaciſſimi queat illuſio deprehendi; cõplura verò, undè id divino mandato factum appareat, neque dæmones columbæ adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim, boni hanc Angeli apparitionem fuiſſe, mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti Vvamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuiſſe. [*Apud Sur. in vita S. Berturphi cap. 12. Ianuar. die 5.*] quamvis ſi quis contenderet, hanc veram auem fuiſſe, ut & illa videtur, de qua in tranſlatione S. Laudoaldi ſcribit *libro primo.* Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom. 2.*) non valdè repugnarim. Hæc ergò & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitãter aſſentiar, memorantur: ſed imprimis, quia totam hanc ſpirituum diſcretionem, quod illi non diffitentur, ex divina potiſſimũ revelatione, arbitror dependere. Propterea tutius & præſtabilius judico cum B. Auguſtino *d*, meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulũ me præſtare, quã præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorem, res enim hæc altior eſt, quã ut à me poſſit attingi, & abſtruſior, quàm ut eruere, & profundior, quàm ut vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

SECTIO IV.

QUARTA petita probatio eſt ab authoritate divina & humana, humanam voco quæ nõ eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapientiæ abditis, dividamus has probationes, & ſit quarta illa, quã ex Gentiliũ opinione initio quæſtionis fuſe deduxi: quibus adde hoc cenſentes Platonẽ *in Phalone*, Triſmegiſtum, *epiſtol. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, *lib. de*

a in Faſciculo Amoris. *b Bernard. Iuſtinian. in eius vita c.* 1. *apud Sur. tom.* 1. *c l.* 8. *apud Sur. tom.* 5. *d li. de cura pro mortuis, c.* 16.

Deo Socrat. Plutarch. *in Bruto.* Plin. Iun. *in epiſt.* Lucian. *in Philopſeude.* ut omittam Homerum, Æſchyl. Eurip. Virgil. Senecam & cæteros poetas: immò & Hiſtoricos, Dionem, Pauſan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorundam aſtrologorum, qui cenſent animarum apparitiones, ab aſtrorum certa conjunctione, & influxu pendere, ut Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alii Arabes, quos ſecutus Pomponatius, quorum hæreſim, etſi veriſſimis argumentis doctè alii confutarint, tamen indè patet, etiam hos homines, fermè atheos, apparitiones animarum admiſiſſe, ut illis noſtri hæretici meritò judicentur deteriores.

Sexta probatio delumi poteſt ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabaliſtarum, & Rabbinorum; quorum omnium unanimis ſententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, jam reprobata poſt Chriſtum crucifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tùm quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe: *a* tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dirè vexatum fuiſſe *b*, hoc idem cenſuere Simeon Ben. Ioaz. in libro, *Machar, Haſudoch*, Rabbnus Habbadochs, multas memorans apparitiones in libr. *Gala Razayæ*, & alii citati à Leloyerio *c*, ubi etiam ex Cabaliſtis idem probat. qui non, *Ne Schama*; nec; *Ruach*; ſed quod vocant; *Nephech*; illud nempe Gentilium ſimulachrum ſeu umbram, de qua Servius (Virgilius, *imaginem*, vocavit;) volunt poſt mortem circa ſepulchrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudo-propheta *d*, ut Avenzoar, & Avicenna. Idem cenſuere Zoroaſter, *in Magic.* & Zoar; idem Indorum Bragmanes Calecutii, Coloimi, Malabarenſes, & cæteri Orientales *e*; idem Floridenſes, Peruvii, & cæteri occidentales credunt *f*. Hos viſum fuit adducere; non quod iis quidquam tribuam: ſed quod contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram rejiciunt; & contra Hæreticos, qui Eccleſiæ perpetuam ſententiam aſpernantur; uno dicam verbo, contra larvas & nugones, larvas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

Septimam probationem, legum, Tribunaliumque iudicialium ſuppeditant archiva. Nam & Vlpianus agnoſcit, *oſtentum* quoddam, φάτμαςεςατῶδες, *g* & Manes agnoſcit Martian. *h* & Magica ſacrificia, quibus ſpiritus evocari putabantur, damnat Modeſtinus *i*; quod *Manes accire*, vocat, & à multis fieri queritur, & pœnam mortis ſancit Imperat. Conſtantin. *k* quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis*, *l*. Manes enim ut plurimum erant ipſi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione ſententiam tenuere, I. C. non infimæ notæ,

a *Picus l.5.contra aſtrolo. & Perleloyerius l.3.de ſpec. c.9. & nos agemus lib. ſeq.* b *l.6.antiqui c.15.b.l.ul.belli.Iud.ſub fin.* c *d.l 3. c.5. & cap.6.* נפש רוח נשמה d *Azoar* IX. XXVI. *& paſſim.* e *vid. Pau Venet.lib.3.cap.28.* f *Levit. Apoll.in hiſ.Peru.* g *l.oſtentum. D. de ver. oblig.* h *l.in tantum de rer.diviſ.* i *l.ex Senatus conſulto ad l. Cornel. de ſicar. Leloyer. lib.3. c.5.* k *l Multi C.de mal. & Mathen.* l *ſic legit D.Aug. & Compend.* Βαςιλιx.

notæ, *Budæus & Alciat. ad. d. l. oſtentum, Chriſtoph. Portius* § *final. inſtit. de loca. Arnold. Ferron. in conſuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. l. 2. c. 9. & l. 4. c. 19. & l. 5. c. 23. & l. 6. c. 21. Didac. Covarruu. l. 4. var. reſol. c. 6. Petr. Leloyer l. 3. de ſpectr. toto. qui cap. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curiæ Pariſien. Præſidē* quibus cum & ſacræ ſcripturæ, & conciliorū, & ſacrorum Patrum, & Theologorum communis ſententia ſuffragetur; cæteris Iuriſconſultis contrarium ſentientibus illos non dubito præponendos.

Octavò probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccleſiæ ſenſus fuit Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur. quia anima Samuelis apparuit Sauli, *a*, non carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc enim verior videtur ſententia; quæ non veteribus tantum Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro; ſed & Ioſepho *b* (qui certè uni novatori Davidi Kimchi ſunt præferendi) ſed graviſſimis quoque patribus placuit) Iuſtino, *contra Triphon.* & Auguſtino, *de cura pro mort.* quorum ſententiam probavi ſuperius *c*, ut conſentaneam ſacræ ſcripturæ; & cui, ſi Eccleſiaſtici librum pro Canonico recipimus, ut Catholici omnes recipiunt, (de quo miror *d* D. Thomam addubitaſſe 1. part. q. *89*. art. *8*. ad 2.) refragari non poſſumus, ut magni noſtræ ætatis Theologi obſervarunt *e*. Nec ſunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius, *lib. 4. de ſpectr. cap.* 1. verboſiùs quam nervoſiùs. Imprimis non diſtiuguit inter has propoſitiones; *Samuel, vere apparuit in aſſumpto corpore, vi carminis Magici, ſeu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel vere apparuit in corpore aſſumpto iuſſu ac imperio Dei, deceptis Saule & Phytoniſſa qui putabant magica hoc confectum evocatione.* Primam enim propoſitionem duntaxat Tertulli. Cyrill. Anaſtaſius & alij, quos adducit, Patres negarunt: idque meritiſſimè: Secundam nemo illorum diſcuſſit, neque negavit; quā nos nunc aſſerimus, ideo corruunt omnes fermè Leloyerij contra nos machinæ. Deindè vetavit (ait) Deus ne quis rei alicuins cognitionem à mortuis petat, eoſve per magos ſimileſque ſeductores conſulat; quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non eſt credendum Samuelem, ſummum divinæ legis zelatorem, voluiſſe quaſi cooperari, ſaltem favere & ſatisfacere impio regi. *Reſpondeo*, miſſum à Deo Samuelem, ut impium regem corriperet, eique inſtantia ſupplicia denunciaret, ſicque eū ad pœnitentiā hortaretur. Sic legimus, vindictæ ſumendæ à peccatoribus cauſa, ſimiles apparitiones non rarò factas, ob fores coronatas, Chriſtianis, tempore Tertull. *f* divinitùs fuit flagris cæſus: quòd factioni hæreticæ communicaſſet. Netalius eodem modo, ab angelis exceptus, auctore Euſebio *g*, de cive Hipponenſi, ut rē ſibi notā, ob delatum peieraturo iuſiurandum, ſimilia narrat Auguſtin. *h*: de Laurentio Cantuarienſi Epiſcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixiſſe: teſtis eſt Beda *i*: Hoſpiti, Mauritio imperante,

a 1. *Reg.* 18. *b l.* 6. *antiquit.* *c ſupra q* 6. *ubi vide* *d Bellarm. l. de Purg. c.* 6. *& l.* 4. *de Chriſt. ca.* 11. *Belliolan. de Purg. l.* 1. *c.* 11. *Pereri. de Magia c.* 9. *Valent. in* 3. *diſpen.* 11. *q. q.* 1. *Punct.* 1. § 9. *Pelt. de purgator.* 6. 5. *& qui fuſiſſime diſcutit hanc controverſiam* [illegible] *citatis Alfonſ. Mendoza ſcholaſt. quod li. q.* 5. § 8. *e Tertul. adu. Praxeam.* *f li.* 5. *hiſt. c.* [illegible] 8. *g ſerm.* 117. *inter editos Lovanii.* *h Beda li.* 2. *hiſt. c.* 6. *i li.* 18. *c.* 33.

rante, B. Virgo in ſomnis apparens, eò quod blaſphemantes hoſpitio non ejeciſſet, vimini genua circumaravit, & manè tibiæ à cruribus inventæ abſciſſæ, ut habetur in Nicephori hiſtoria. 3. objicit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni conſilij dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus eſt, ſed coniecit in deſperationem. *Reſp.* concionatorum & confeſſariorum officium eſſe hominibus brevitatem vitæ proponere, & dicere illud Prophetæ; *Diſpone domui tuæ, quia morieris & non vives*: item, *ſtulte hac nocte tollent à te animam tuam*, & alia huiuſmodi, quibus ſanctum inducant timorem: quod ſi peccatores indè anſam arripiant deſperandi culpa vacare concionatorem, ſibi reum id debere imputare, quòd bono pharmaco ſi abuſus, ſimilia eſt cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum ſuccum convertit. Deinde nemo neſcit, non minus aliquando iuvare conſilia & adhortationes; quæ non expreſſis verbis, ſed indirecta quaſi oratione proponuntur, virtutem enim hæc habent conſolandi, & à malo revocandi. Quæ oportuit adverſarium conſiderare, & tali argumẽto non uti. 4. reſpondet ad Eccleſiaſtici locum, *cap.* 46 *verſ.* 23. duntaxat, voluiſſe ſcriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque ſollicitum fuiſſe, an viſio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra hoc, verba non patiuntur, noſtra verſio habet; *Et poſt hoc dormivit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltavit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.*] *Notum fecit regi*, poſt mortem ſuam, ipſe Samuel, ſivè poſtquam dormivit. Sic Græce, καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipſe igitur met prophetavit, qui mortuus; & ipſe vocem ſuam de terra exiens edidit ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀνομίαμ, moriturum. 5. patres obijcit. Auctorem; *libri Græci quæſtionum ab Orthodox.* quem ſanè parum peritè dicit eiuſdem auctoritatis eſſe cum ipſo Iuſtino Martyre contrarium tenente, temerè verò, Iuriſconſultus homo pronunciat, quæcunq; in illo libro tradita ſunt, per omnia & in omnibus ſacræ Scripturæ conſentire; ſi locus hic foret, aut tẽpus permitteret, non deforent quæ obijcerentur. D. verò Auguſtinum etiam obijcit, non ſatis intellectum; *Nam in lib. de cura pro mortuis*, apertiſſime (quod bona cum venia adverſarij dictum) *c.* 15. nobiſcum ſentit Auguſt. ut alibi dixi, & clarè iam Theologi noſtri *a* oſtenderunt. Alij patres nihil nobiſcũ pugnant, quia duntaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuiſſe, & quia ipſi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phytoniſſæ (quod nec neceſſarium erat, neque verum) ideò ex tali ſuppoſitione neceſſariò eò delapſi fuere, ut negarent aliud quam dæmonem apparuiſſe. Nos quia ſuppoſitionem illam falſam putamus, ideò hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Deinque obijcit, poſt multa impertinenter & παρέργως, fuſa; illud *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, ſi à propheta dictum; ego veritatem huius dicti clarè, *libr. hoc eodem qu.* 6. iam propoſui. Certa ſatis ergò hæc SS. auctoritas de anima Samuelis.

2. Ad-

a vide li. 2 quæ. 6. & quos citavi fol. præced. litt. a.

2. Adhuc certius (ut ait D. Auguſtinus *a*) eſt exemplum Moſis, qui cum fuerit verè mortuus *b*, cum Chriſto Domino in monte Thabor apparuit *c*, ut veriſſimilius arbitratur D. Auguſtin. in corpore aſſumpto, & ex aere formato. 3. exemplum eſt Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt. *d*

Sed veniamus ad tempora Chriſtianorũ (ut Iudæos omittam, quibus hæc ſententia conſtans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiſcuè hæretici negãt apparitiones mortuorũ, ſive beati ſint, ſive non ſint, in univerſum: ideò nos in univerſum de his, ſive iam cœlites, ſive nondum, agemus; & per ætates omnes Eccleſiæ deſcendemus, ut clariſſime appareat vere Catholicorum hunc ſemper ſenſum fuiſſe; aliorum quidem hoc affirmantium diſputando aliorum verò id ſatis apertè probantium exemplis apparitionum; quas pro veriſſimis habebant & narrabant.

Initio ipſo hæc fuit ſententia primitivæ Eccleſiæ & Apoſtolorum & ipſius Chriſti Domini; qui cum ſciret Apoſtolos id credere, non modo illos non reprehendit & contrarium docuit; (quod non erat optimus magiſter; lux mundi vera; prætermiſſurus) ſed potius hanc ſententiam vt eorum animis firmiùs infigeretur ſilentio ſuo, & inditecta reſponſione comprobavit: ut mox videbimus. Nam cùm poſt reſurrectionem Chriſtus Dominus ianuis clauſis ad Apoſtolos fuiſſet ingreſſus, quod non putabant niſi à ſpiritu fieri poſſe, exiſtimarunt ſe ſpiritum videre, & ideò vehementer conturbati & conterriti fuerunt *e*; quidem Theoph. expreſſe aſſerit putaſſe eos eſſe animam aliquã, quæ ex altera vita rediſſet: quod idem D. Aug. *f* Eucherius, Beda & Hugo Card. & multi alij cenſuerunt, putabant autem animam eſſe Chriſti, in corpore aereo aſſumpto, nõ in corpore proprio, de cuius reſurrectione nondum erant planè certi. Sciebat Chriſtus cogitationes eorum, & reſpondet, palpatione veri corporis cognoſcant ſe ſpiritum non eſſe. Eadem fuerat ante paſſionẽ ſuſpicio ac metus Apoſtolorum, cum viderent eum ambulantem ſuper aquas *g*, neque tùm reprehenſi, quod putarent eſſe, aliquando ſpectra; ſed quia putabant Chriſtũ met ipſis tum non apparere. Eandem aliorum tum ſententiam fuiſſe convincitur ex B. Luca *h*; nam univerſa quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentẽ Rhodẽ, quod Petrus *i* ex carcere liberatus ante fores adſtaret: dixit inſanire, eo quod certò ſibi perſuaderet, Petrum vivere & in carcere detineri: animam que viventis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret; ideò de vivi hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat, puellæ aſſenſura ſi Petrum mortuum credidiſſent. Quo loco Græc. ἄγγελός ἐστι; unde probat locus *k* aliquando per Angelos, ἑτεροπροσώπως, animas repræſentari: præcedentia verò loca in Evangelijs apud Luc. non habent, ἄγγελος, ſed expreſsè habent, τὸ πνεῦμα: apud Matth. verò, φάντασμα. Ex quibus ſic ratiocinamur: apud Matth. nomen genericum

a d. cap. 15 b *Deut.* 34. *in fin. & in epi. Iud. & Ioſue* 1 *hòc omnino tenendum oſtendit Alimendoz. d. q.* 5. c *Matt.* 17 *Luc.* 9. d 2. *Matth c.* 5. e *Luc.* 24. *v.* 37 *Ioan.* 20. *v.* 39. f *Serm.* 85. g *Mat.* 14. *verſ.* 26. h *Act.* 12. *v.* 25. i *Galat.* 5. *v.* 16. & 17. k 1. *Pet.* 3. *v.* 19. & *c.* 4. *v.* 6.

nericum fuiſſe poſitum, ut intelligamus tam de angelis, quàm animabus hanc opinionem viguiſſe: apud Luc. verò in Evangelio vocem τὸ πνεῦμα poſitam, ut reſtringamus ad animas vel ſaltem ad ſolos angelos non reſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitum, ut de Angelis idem cenſuiſſe Eccleſiam ſciamus. Sane hæc adeo ferè ſunt inſeparabilia, ut olim Sadducæi, & hodiè hæretici, utrumque æquè impugnent. Quis verò non rideat Lavatheri reſponſionē πνεύμα, pro Angelo tantum accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in membris noſtris, illa non animæ ſed angelo repugnat; utitur enim Paulus voce, πνεύματ☉-: ergò apud Petrum Chriſti anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (ἐνφιλακῆ πνεύμασι. p.) contra communem Antiquitatis conſenſum. *a* Ergo falſo Athanaſ. *b* tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα, ſignificare hominum animas; ſed nugor, cum talia ſerio refello.

SECTIO V.

NVNC ad dicta Conciliorū & Patrum & hiſtoricorum veniamus: quæ non obſcurè id docent & perſuadent, niſi protervi, & pertinaces, quod hæreticorū eſt proprium, eſſe velimus, unum illis effugij divortium præcludamus, quidam omnes viſiones negāt: qui ſunt indigni quibuſcum ſcriptis contē damus: eodem enim iure omnium Hiſtoriarum, omnium librorū, qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſque illorū, quem vult, hodiè fingit, cras reſtringit) non continentur, fidem & auctoritatē repudiare poſſunt, quo quid inſanius, quid cunctis reipubl. partibus eſt pernicioſius, & gravi vindicta dignius? Modeſtiores alij; Angelorū permittunt viſiones, & recipiūt, pro lubito tamē ſuo; quando illis in diſputando negotium non exhibent: ſed ijdem iſti, veterē omnem memoriam ſic interpretantur, ut contendunt, αυτοπροσώπως, nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuiſſe, vel apparere: ſed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως, facta, per bonos vel malos ſpiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Auguſtini aliorum validè obſtat; quando verba ſcripturæ propriè poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus non eſſe confugiendum: ſunt autem ſcriptorum de his rebus verba pleraque adeò clara, ut qui illa ad tropos revocet, is nihil non eodem iure ſic queat detorquere.

Deindè nihil nos cogit abſurdi, nihil rationi conſentiens parum fieri poſſe, fieri decere & expedire iam docuimus, cur igitur ſanctiſſimis, & graviſſimis hominibus, ea ſimpliciter & ſine fuco narrantibus, ut ἀυτοπροσώπως geſta, non credamus: ſed vel invitis, ἑτεροπροσωπίαν, obtrudamus? Quaſi verò non ipſo loquendi modo utrumque genus apparitionum diſtinxerint: Nonne (ut alios mittam) D. Cyprian. cum de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, ſimpliciter vocat viſiones;

a *Clemens Alex. l. 12. & 6. Stroma. Atha. Epiſt. ad Epiſt. Hilar in Pſa. 118. Epiſ. hæres 77. Cyril Ale. lib. de recta fid. ad Theodoſ. & lib. 12. in Ioann. Amb. 11. ead. 10. an Rom. Ruf. in Symb. & alii.* b *Athan 1ſ. lib. de S.S.*

nes; cùm verò de apparitione Beati alicuius, αὐτοπροσώπῳ, facta: tunc addit apparuiſſe talem vel talem: idem diſcrimen obſervant acta martyrum: idem vita & Dialogus D. Greg. *vide Cyprian. epiſtol.* 10.11.12.69. *acta Mart. apud Sur.* 24 *Febr. & 1. Mai. Greg. paſsim in Dialog* Quin etiam ſoliti ipſi Angeli idipſum declarare quando apparent, ut fecit Gabriel Archangel. cum in forma Sancti Marcellini ſe viſendum præbuit, apud Eghinartum *lib. 5. de transl. SS. Martyr. Marcellini & Petr. c 12.*

Primo Sæculo, nobis occurrit, prima Hiſpaniæ, & fortaſſis Europæ totius, Eccleſia Beatæ Mariæ Deiparæ de Columna, à B. Iacobo Zebedæo, cùm adhuc in vivis uterque degeret, dedicata ad Hæbrum Cæſarauguſtæ: quod & Annalibus Celtibericis *a* proditum, & adeò conſtanti Eccleſiæ illius traditione receptum, ut Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur *B. Virgo* Columnæ inſiſtens ApoſtoloHiſpaniarum apparuiſſe, & iuſſiſſe eo ſibi loco ſacellulum dedicari, quod nunc dives & nobilis Eccleſia eſt. Si vivens adhuc alio in loco, quam ubi degebat, B. Iacobo ſe videndum exhibuit: cur nequeat nunc cæli terræque Regina cùm lubet? & ſæpe illi lubuiſſe, mox docebo, apparuit non ſemel *alius*, cur non & mater? Petro perſecutionem vitanti Chriſtus conſpicuum ſe præbuit, & dixit Romam ſe contendere, ut iterum crucifigatur, intellexit Domini mentem Petrus & reverſus agitur in crucem, ſicque in Petro Chriſtus iterum crucifigitur. [*teſtatur D. Ambroſ. contra Auxent. de Baſil. nova tradenda D. Greg. in 4. Pſal. Pœnitent. Hegeſip. lib. 3 de excid. Ieroſ. cap. 2.* *Item Carpo* Cretenſi, auctor eſt D. Dionyſ. Areopagita, *epiſt. 8. ad Demoph.* Ieſum multis Angelis comitatum apparuiſſe & inclementiæ nomine reprehendiſſe, quod lapſi fratris, & ſeductoris pœnam expeteret. Veſpaſiano Imper. S. Martialis Lemonicum Epiſcopus vixit diſcipulus Chriſti, is vidit *S. Valeriæ* Martyris animam, inſtar lucidæ flammæ cœlum petentem. (*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*)

Sæculo ſecundo, Iuſtinus Mar. Apolo. II *ad Imp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales eſſe, ut gentilibus perſuadeat, ipſis Gentilium per magos evocationibus utitur, & contra Triphonem diſputant, aſſerit Samuelis animam verè fuiſſe evocatam. *Tertullianus* non modò nihil nobiſcum, ſed tantùm cum magicis nænijs pugnat, inquiens. (*Sed ſi quaſdam revocavit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris ſui, non idcirco communicabitur fidei & audacia Magorum, & fallaciæ ſomniorum & licentiæ poetarum.*) Verùm etiam apertè facit pro nobis, nã & ſubindicat aliquando factum, & cauſam facti addit. Et luculentiùs idem, *Atqui hoc quoque de anima prædicatur. Nam, ſi de aliquo iam pridem defuncto, tanquam vivo quis requirat: præ manu occurri dicere*, Habet iam & reverti debet. *hæc teſtimonia animæ quanto vera, tanto ſimplicia, quanto ſimplicia, tanto vulgaria, quanto vulgaria, tanto communia, quanto communia, tanto naturalia, quanto naturalia, tanto divina.*] quæ non tantum ad corporum reſurrectionem, ſed & ad hunc animarum reditum miraculoſum poſſunt referri.

Mm Orige-

a *Ant. Fenter. Chron. cap. 23. Vaſæus, Garibay, & alij.*

Origenes rectè, quod quaſdam redire poſſe cenſuit idque nobis tunc ſufficit, perperam, quod ad improborũ animas reſtrinxit, *l.*7 *Celſum impugnans, improba vero anima & pravis facinoribus in terram retracta, ita ut adſpirare ad ſuperiora nequeat, vagabunda in terra volutatur, nunc circa ſepulchra oberrando: ubi etiam umbratilium animarum phantaſmata ſunt ſæpius viſa, nunc terras has obeundo, cuiuſmodi hos ſpiritus eſſe credendum eſt, qui omnibus ſæculis & coerciti ſunt & præpediti veneficiis, &c.*] Et ſane Origenis tempore D Potamiæna Baſilidi carnifici apparens, eum ad fidem convertit, nec hunc tantum, ſed & complures alios, ut docet Euſeb. *libro ſexto capite quarto*: & ipſemet Orig. *contra eundem Celſ. lib.* 1. teſtatur, *multos penè invitos attractos eſſe ad Chriſtianam religionem, ſpiritu quodam repente mutante intellectum eorum: ut pro verbo exoſo ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, poſt viſiones oblatas ipſis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ ſi memorarentur duntaxat geſta in noſtra præſentia, cachinnum tollerent infideles, rati, nos quoque, ſicut illos de quibus malè ſuſpicantur, fingere. Teſtis autem eſt Deus noſtræ conſcientiæ, conari me non falſis narratiunculis, ſed veris exemplis commendare IESV doctrinam.*] hæc ille. quæ ſanè poſſemus & nos ſingulis ferè paginis Lavathero, Rivio & ſimilibus incredulis obijcere, & inculcare.

Seculo tertio, D. Gregorio Thaumaturgo, cum *Deipara B. Ioannes Evangeliſta* apparuit; ut narrat quàm prolixo, tam verò ſermone, ſcriptor eius vitæ graviſſimus, D. Gregorius Niſſenus. Qui quando angelica eſt viſio, id ſolet addere, ut facit in viſionibus oblatis, B. Ephræm *in eius vita*. Nocturnarum quoque viſionum, *epiſt.* 12. meminit D. Cyprian. & idem, *epiſt.* 69. eos graviter reprehendit, qui viſiones huiuſmodi contemnunt. B. Quarrilloſæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem confirmavit, ut narratur in epiſt. Africanorũ Confeſſorum, *quam nobis exhibuit Laur. Sur. die* 24. *Febr. tom* 1.)in cuius additione, etiam *D. Cyprianus* Montano, & Flaviano cõfeſſoribus traditur adhortator apparuiſſe. Sic & alia nos authẽtica Martyrum Cirthenſium acta, referente eodem Sur. (*die* 1. *Mai. tom.* 1.) docent D. Cypr. Mariano, apparuiſſe & manum porrexiſſe, & ab Agapio puerulũ martyrẽ paulò antè coronatum viſum fuiſſe. D. Ambroſ. *Serm.* 90. *B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius ſepulchrum aſsidue vigilantibus, quadam nocte choro virginum comitata cum apparuiſſet, ſic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam lugeatis, nam unà cum his virginibus vivo apud illum in cœlis, quem in terris tota mente dilexi*] addit & eandem Conſtantiæ poſt annos aliquot ſanitatẽ in ſomnis ſpopondiſſe & præbuiſſe, Prius etiã, ſub Decio, B. Agathæ *S. Petrus* apparens in carcere mammillam eius pectori reſtituit. (*Acta S. Agatha* 5. *Febr. apud Sur.*) Eadem poſtea S. Luciæ apparens, matrem eius Euticiam ſanguinis fluxu liberavit. (*Acta S. Luciæ* 13. *Decemb. apud Sur.*)

Poſt annum Chriſti CCCC. ſeu ſæculo IV. Chriſtus Dominus dignatus apparere, D. Petro Alex. in forma pueri, querentis veſtẽ ſuam ab Ario diſciſſam (*Sur. tom* 6. *die* 15. *Novemb.*) In ipſis exordijs (*ait Hadrian. tom. ſecundo. epiſtol. Decretal. & Synod. VII. ſive Concil. Nicen.* 2. *Act.* 2.) *Chriſtianorum, cum ad fidem converte-*

retur

rretur pius Imperator Conſtantinus, ſic legitur: Tranſacta die nocturno regi facto ſilentio, ſomni tempus advenit, & ecce adſunt ſancti Apoſtoli Petrus & Paulus, dicentes: Quoniam flagitiis tuis poſuiſti terminum, & effuſionem innocentum ſanguinis horruiſti: miſsi ſumus à Chriſto Ieſu Domino, dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium. Audiſti ergo noſtra monita, &c. Ecce dicunt ſe miſſos à Chriſto, dicuntur adfuiſſe Regi, utique αὐτοπροσώπως apparentes; & nominantur Apoſtoli; cum in alijs Conſtantini viſionibus prælianti oſtenſus, à Zonara *tom.3.* non nominentur, qui apparebant; eò quod angelici ſpiritus eſſent. Sic etiam cum Conſtantinus templum Deiparæ conſtrui iuſſiſſet: architecto apparens ipſa, rationem docuit. qua columnæ poſſent erigi. *Greg. Turon. de gloria Martyr. c.8.*) Conſtantio, Spiridion & Triphillius prius in ſomnis apparuere, quam eum ſanarent, & tamen hi adhuc erant in vivis. (*ex Metaphraſt. Surius tom.6. die 12. Decemb.*) Par Poteſtas à mortuo loquelã obtinere, & conſequi ut appareat. De eodẽ illi Spiridione referunt Socrates, *lib.1.c.*8. & Ruffin. *lib 1.ca. 5.* quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cum ei bene miniſtraſſet, virg. defuncta eſt. Poſt eius obitum venit quidam dicens, ſe ei quoddam depoſitum commendaſſe: rem geſtam ignoraverat pater, perquiſitum in tota domo: nuſquam quod poſcebatur, inventum eſt. Perſiſtebat tamen illo, qui commendaverat, & fletu ac lacrymis perurgebat: vitæ quoque ſuæ ſe illaturum exitium, niſi commendata reciperet, teſtatur. Permotus lacrymis eius ſenex, ad ſepulchrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tũ illa de ſepulchro, Quid vis, ait pater? Commendatum, inquit, illius, ubi poſuiſti? At illa locum deſignans, illic, ait, defoſſum invenies. Regreſſus domum, rem, ſicut filia de ſepulchro reſponderat, repertam tradidit repoſcenti.*]

Quæ potuit reſpondere, non potuit apparere ſanè, ut & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo ſubſcripſere. Hiſtoriã admirandam prodidit Greg. Cæſarienſ. presbyter, *apud Lipoman tom 6. in orat. de Nicene Syn.* Duo (ait) *Sancti Epiſcopi Chryſanthus & Muſonius, cum nondum deciſioni ſuas adieciſſent ſubſcriptiones, accidit ut divina providentia ab humanis excederent. Divini ergo patres, cum veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque ſimul cum eis eſſent, & quæ dicebantur, audirent, ô fratres, dixerunt & patres, præclarum nobiſcum certamen decertaſtis, curſum perfeciſtis, fidẽ ſervaſtis. Si ergò quod factum eſt, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) ne quid ſit impedimento, quo minus vos quoque deciſionem ſubſignetis. Hæc ſimul & dixerunt, & ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita, totam illam noctem inſomnem peragunt in oratione. Die autem ſequenti, cum veniſſent ad loculum, ſolutis quæ erant impoſita ſignaculis, cum ſanctam revoluiſſent deciſionem. invenerunt ſanctorum patrum ad eos adiectas ſubſcriptiones.*) addit Nicephorus, l. *18.c.23.* ipſius ſubſcriptionis verba; *Chryſanthus & Muſonius: qui cum patribus omnibus in ſancta prima Oecumenica Synodo conſenſimus: quãvis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.*) Vnde pater & Spiridionis, & omnium primæ, Synodi patrũ ſententiam fuiſſe animas, divina permiſſione ad nos redire poſſe, nam alioquin nec ille filiam vocaſſet, nec iſti ſubſcriptionem poſtulaſſent. Nicæno concilio vetuſtius, utpote du-

rante adhuc antè Conſtantinum perſecutione, celebratum fuit in Hiſpania concilium provinciale Eliberitanum, in cuius, *can* 34. legimus; *Spiritus defunctorum non eſſe inquietandos*, quo ſignificatur ſpiritus defunctorum ſupereſſe, & cernere quæ circa ſepulcra eorum fiant: undè & ſequitur; nonnunquam adeſſe his locis; & deteſtari ritus Gentilitios, ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenaria oberratione, de qua puto Canonem illum agere: & à qua ſententia non videtur omninò alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam tribuitur Nicæno. Anno 366. Iulianus Impp. occiſus fuit incerti ſpiculò: & divina viſio prius oſtenſa S. Baſilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit, & diſcedens, & cruentam haſtam referens; ut ex Helladio D. Baſilij diſcipulo docuit D. Damaſcenus, *Orat. 1. de Imag.* eodem quoque tempore & alius, ad caſtra proficiſcens, vidit vel vigilans, vel ſomnians, complures ex Apoſtolis & Prophetis in unum coactos, & de iniurijs Iuliani in Eccleſiam quærentes, & in commune conſulentes; & duos ex eorum numero, cæteris bono animo eſſe iuſſis, diſceſſiſſe, pauloq; poſt redijſſe ad conventum, & nunciaſſe tyrannum occiſum. Sozomenus hæc narrans. *l. 6. c. 2.* duorum nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites ac martyres, Mercurium, & Artemium. *Sic ille li. 10. c. 35.* B. Febronia Martyr, & virgo natalis ſui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro verſantib. eo ipſo in loco procumbẽs, ubi pſallere ſolita. (*Metaphraſt. apud Sur. to. 3. Iunij 13.*) Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cœlum pergere. (*Athanaſ. in vita D. Ant. idem refert Palladius in vita Ammonis.*) D. Martino Turonen. Episc. apparuit è cælo deſcendens B. Virgo, & ex inferis aſcendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. (*Sulpitius Severus in vita D. Martini.*) D. Pauli primi Eremitæ animam viſam B. Antonio in cœlum ab Angelis deferri, auctor eſt D. Athan. *in vita Antonij.* & D. Hieron. *in vita Pauli.* fuit in hac ſententia Nemeſius, paulò antè citatus: fuit & D. Baſilius, *lib. de vera virgin. paulò antè medium*; ubi poſtquam dixiſſet virginem, etiam cùm ſola eſt, ſemper revereri debere & Dei, & angeli cuſtodis præſentiam; *Quid* (ſubdit) *per ſingulas pergam? Ipſas Angelorum infinitas multitudines, & una Sanctorum Patrum beatiſsimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula ubique conſideret. Etſi enim oculis carneis minime conſpicui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendunt omnia.*) vult ergò Sanctorum animas nobis cùm volunt adeſſe, Dei permiſſione & nullum eſſe locum quo ſe ſucceſſiuè penetrare non poſſint; nihil in rebus eſſe actionibuſque humanis, quod aliquando nequeant intelligere, ne quid hic ubiquitatis ſomnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. ſignificat multis D. Mamantem apparuiſſe, *Memores eſtote Martyris, quotquot illo per ſomnia potiti eſtis.*) D. Greg. Nazianz. *Orat. in laudem Cæſarij, dicit* ſibi ſæpè in ſomnis viſum fratrem, & licet addat, *ſive cupiditate* (qua ſcilicet amantes ſibi ſomnia fingunt) *ſivè ipſa veritate*; manifeſtum tamen teſtimonium dat ſententiæ ſuæ, de poſſibili animarum apparitione.

Vixere

Vixere eodem ſæculo nonnulli Patres mox citandi: ſed, quia, mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in ſæculum ſequens, in illud diſtuli.

V. *Quod tempus intercedit*, inter annũ CCCC. & D. ſæculo quinto adſcribendum, viros habuit quà ſanctitate, quà doctrina valdè illuſtres *a D. Martini* tranſitus D. Severino. & D. Ambroſ. abſentibus oſtenſus: apparuit etiam, ut auxilium laturus iis, qui corporis ejus translationem parabant: apparuit & alias non ſemel ut narrat Gregorius Turon. *li. de mirac. D. Martini*, & *li. de gloria Confeſſ.* b D. Ioannis præcurſoris caput altiſſimè Herodias defodi juſſerat, multis poſtea ſæculis *ſanctus ipſe* duobus Monachis in ſomnis apparuit, & quò loco eſſet oſtendit. Rurſus cùm memoria ejus interiret; & ignoraretur quo loco deliteſceret hoc ſæculo, antè Marciani imperium, idem ſanctus Marcello monacho mirabili modo locum ſepulchri ſui capitis indicavit. [*Proſper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. c. 21. Niceph. lib. 12. cap. 49*] Vbinam ſepulta forent corpora c DD. *Gervaſii & Prothaſii*, per viſionem eorum D. Ambroſ. didicit, teſte B. Auguſtino, *lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. & libr. 9. confeſſ. cap. 7.* ipſius etiam D. Ambroſii verba hanc ſententiam noſtram confirmant, quibus eodem ſenſu: quo D. Baſilius; Sanctorum ſpiritus ubilibet eſſe teſtatur; *Nam licet univerſi ſancti, ubique ſint, & omnibus proſint: ſpecialiter tamen illi pro nobis intervenerunt. qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Martyre nim cùm patitur, non ſibi tantum patitur, ſed & civibus* Serm. 77. de Natali Octavii, Adven. &c. B. Paulinus (fortè Diaconus, certè non Nolanus ille) *d In vita S. Ambroſii: Eodem*, inquit, *quo obiit die, ſicut textus epiſtolæ loquitur; quæ à Simpliciano ſucceſſore eius venerabili viro, ſuſcepta eſt de partibus Orientis, ad ipſum, tamquam adhuc nobiſcum viventem, directa (quæ nunc uſque Mediolani habetur in monaſterio) quibuſdam ſanctis viris apparuit orans cum illis, & imponens illis manus habet enim diem epiſtola quo directa eſt. qua lecta invenimus diem eſſe, quo ille defunctus eſt.*

Intra Tuſciam verò civitate e *Florentia ubi nunc vir Sanctus Zenobius Epiſcopus eſt, quia promiſerat ſe illos ſæpius viſitaturum frequenter ad altare, quod eſt in Baſilica Ambroſiana, quæ ibidem ab ipſo conſtituta eſt, viſus eſt orare, ſicut ipſo ſancto viro ſacerdote Zenobio referente, didicimus.* f *In eadẽ etiam domo, in qua declinans Eugenium manſit, tempore quo Rhadagaiſus ſupradictam civitatem obſidebat, cum iam penitus deſperaſſent viri civitatis: per viſum cuidam apparuit, & promiſit, alio die ſalutem illis adfuturam. Quo referente civium animi ſunt erecti. Nam altero die adveniente Stilichone comite cum exercitu: facta eſt de hoſte victoria. Hæc Panſophia in religioſa fœmina, matre pueri Panſophii, referente cognovimus.*

Mazcezeli ut deſperanti de ſalute ſua vel, exercitus, quem ducebat contra Gildonem baculum tenens manu in viſu noctu apparuit, atque cum provolveretur ad pedes viri ſancti Mazcezel, percutiens terram ſenex baculo

a *Martinus moriens apparet in Italia & Germania & Gallia* b *S. Ioannes Baptiſta apparuit.* c *SS. Gervaſius & Protaſius apparuerunt.* d *S. Ambroſius apparuit in oriente.* e *Item Florentiæ.* f *Ibid. it.* g *Item in Africa.*

baculo quo regebatur (tertio hac enim ſpeciei illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic: ſignans locum, deditque intellectum viro quem viſitatione dignum fuerat arbitratus, ut agnoſceret ſe in ipſo loco, in quo ſanctum Domini viderat ſacerdotem, die tertia victoriam adepturum: atque ita ſecurus bellum & inchoavit, & conſummavit. Nos tamen ea Mediolani poſiti, ipſo Mazcezele referente, cognovimus. Nam & in hac provincia, in qua nũc poſiti hac deſcribimus, plurimis hoc ipſum retulit ſacerdotibus: quibus etiam referentibus ſecurius antè nobis cognita huic libro adiungere arbitrati ſumus.

Siſinnii etiam & a Alexandrini Martyrum, qui noſtris temporibus, poſt obitum ſancti Ambroſii in Agauniæ partibus perſequentibus gentilibus martyrii coronam adepti ſunt cum reliquias Mediolani ſumma cum devotione ſuſciperemus: adveniente quodam cæco & referente cognovimus: qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur lumen recepit: quod per viſum noctis vidiſſet navim appropinquare littori in qua multitudo erat albatorum virorum. quibus deſcendentibus ad terram, cũ unum de turba precaretur, ut ſciret qui eſsẽt ii viri: audierit Ambroſium eiuſque conſortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur ut lumen reciperet, audivit ab eo: Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illo ventu ri ſunt (deſignans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (ut ipſe aſſerebat) de littore Dalmateno, nec ſe ante veniſſe in civitatem aſſerebat, priuſquam recto itinere reliquiis Sanctorum occurriſſet nondum videns: ſed tacto loculo videre cœpiſſe. Hactenùs Paulinus de Ambroſio, & quidem certò comperta. Nunc age, alium ejus ætatis, D. Ambroſii contra Symmachũ Collegam, Prudentium adjungamus.

b Prudentius de S. Eulalia,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os nive candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

c De Sancto Fructuoſo & ſociis.

Vadit præſidiis ex domo ſatelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Inſigneſque viros per aſtra ferri.
Quin & filiolæ monens berili;
Oſtendit ſceleris notam paternis
Cœlo vivere, quos forum peremit.

Poſtea, cum pio ſtudio conarentur fratres, quiſque ſibi partem reliquiarum auferre, ſubdit;

Sed ne reliquias reſuſcitandas,
Et mox cum Domino ſimul futuras,
Diſcretis loca dividant ſepulcbris
Cernuntur niveis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui, cavoque claudi
Mixtim marmore pulverem ſacrandum.

d Scribit Conſtantinus presbyter, *in vita S. Germani Antiſiodorenſis cap. 17. cum Sanctus vir in loco quodam ſpectris in feſto moraretur intrepidus, ſubitò antè os legentis adſtitit umbra terribilis, & paulatim ſub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam Saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præſidium ſacerdotis imploravit. Qui ſtatim proſiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmiſſa obſecratione nominis Chriſti, imperat: ut quis eſſet, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate depoſita, voce humili more*

a Item cæco. b Eulalia apparet. c Fructuoſus apparuit. d Latro inſepultus apparet.

illi more ſupplicantis eloquitur: ſe comparemque ſuum auctores fuiſſe multorum criminum inſepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipſi quieti eſſe non poſſent. Rogat, ut pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiem mererentur. Ad hæc vir ſanctus indoluit; imperatque ut locū oſtenderet, quo iacerent Tum verò cereo præcedente dux umbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempeſta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicavit: Vt verò mundo redditus eſt dies: circumiectos incolas invitat, hortatur ipſe operis maturator, inſiſtens: rudera tumultuariè ſuperiecta ad tempus raſtris avulſa purgantur. Inveniuntur corpora fuſa ſine ordine, oſſa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem ſepulturæ foſſa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus ſuperiecta componitur, oratio, interceſſionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita ut poſt eandem diem, ſine ullo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.] apud Surium menſe Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inſeramus *a* auctoritates ſivè dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri *Hieronymus lib. ad Vigilantium*; in uno illo, noſtros Novatores omnes jugulat ſacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint adeſſe præſentes. Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt & non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia, in fortunatorum inſulis & campis Elyſiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincula inicies: ut uſque ad diem iudicii teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt: ſequuntur agnum quocumque vadit. Si agnus ubique: ergò & hi, qui cum agno ſunt ubique eſſe credendi ſunt Et cum Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia ubique præſentes ſint: martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arca operientur incluſi, & indè exire non poterunt.*] Siſte, lector: & iſtud, *ubique*, pro *ubilibet*, poſitum (ut Sanctū Baſilium interpretatus fui) memento, ſimul rationes Divi Hieronymi etiam percellere eos; qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi poſſe. Amicus & admirator Hieronymi *b Divus Auguſtinus, lib. de cura pro mort.* totus in eo eſt fermè, ut probet ſecundùm legem Dei ordinariam. & ſola ac nuda ipſarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adſcriptæ ſunt locis egredi ad tempus non poſſe: extraordinaria tamen Dei permiſſione quando voluerint, eas ſuis receptaculis ad homines viſendos egredi poſſe: videte hanc eius mentem verbis; & ſerie diſputationis apertè ſignificatam, cum *cap. 10.* ſcripſiſſet, mortuos apparuiſſe viventibus, & quo illorum corpora jacerent inhumata neſcientibus, locisque monſtratis monuiſſe, ut ſepultura, quæ defuerat, præberetur: ſubdit: *hæc ſi falſa eſſe reſponderimus, contra quorundam ſcripta fidelium, & contra eorum ſenſus, qui talia ſibi accidiſſe affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non ſunt impudentes adverſarii noſtri; qui conſenſum ætatum omnium exſibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria,

a Authoritates PP. & DD. de Apparitionibus mortuorum S. Hieronymus S. Auguſtinus.

dinaria, ſed ſpeciali privilegio, Deique permiſſione ſingulari, *capit. 13.* illud de matre ſua adſcripſit, quod adverſarij calumnioſè in nos detorquent; *ſi rebus viventium intereſſent animæ defunctorum, ut de aliis taceam, me ipſum pia mater nulla nocte dëſereret.*] Etenim de ſingulari illa permiſſione aliàs apertè aſſeruit, quod de continua & ordinaria lege hic negavit. *cap.15. mitti* (inquit) *ad vivos aliquos ex mortuis divina ſcriptura teſtatur, & Samuelis atque Moyſis apparitionibus id confirmat.*) De fide ergò hoc cenſuit Auguſtinus idem poſtea, *cap.16.* confeſſorem *a Felicem* cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non ſolum beneficiorum effectibus, verum etiam ipſorum hominum aſpectibus apparuiſſe, non incertis rumoribus ſed teſtibus* (ait) *certis ſe cognoviſſe. Verum* (addit) *iſta divinitius exhibentur, non aliter, quam ſeſe habeat uſitatus ordo ſingulis creaturarum generibus attributus.* (vult ergò Sanctus Doctor id fieri poſſe, ſed non fieri naturaliter, vel conſuetudinaliter. ideò enim ut hoc doceat, mox ſubdidit; *alij ſunt humanarum rerum limites, alia divinarum ſigna virtutum: alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamvis & naturæ Deus adſit, ut ſit: & miraculis natura non deſit.*) Quippè miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerum numquam adverſantur. Quid hac veritatis tuba ſonorius? quid hoc lumine Eccleſiæ manifeſtius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exſpectant? vivorum negotijs mortuorum ſpiritus interfuiſſe, ſuperſtitibus adfuiſſe, viſos in orbe noſtro, teſtatur. *b* Auctor. epiſt. ad Cyrillum. Ieroſol. quæ tribuitur (licet falsò) Auguſtino; ipſa qua deceſſit hora, narrat *c* Hieronymi animam ei apparuiſſe, multaque ſapienter monuiſſe, & eruditè docuiſſe. Sed huius epiſtolæ auctoritas & fides ſunt exiguæ, vel nullæ: ideò pergamus aliò *d* D. *Chryſoſtom. homil. 74. in Ioann.* agnoſcit mortuorum in ſomnijs apparitionem, & eam fuiſſe ſententiam Iudæ Thadæi Apoſtoli ex loco ſcribit, ut cenſeret ſic Chriſtum poſt mortem ſolis Apoſtolis & nō alijs appariturum. Apud *e* Palladium legimus à B. *Pambo* viſos fratres duos Pæeſium & Eaſiam in cœlis: *f* (*in Pæeſiæ & Eſaia.*) ab Abbate *Apollo* viſum fratrem eius defunctum (*in Apollo*) *g Anuph* vidiſſe choros beatorum *h*: & eius animam poſtea à numeroſis angelis & martyribus in cœlum cunctis videntibus ſublatam. (in Anuph.) Solitus autem Palladius diſertè exprimere & diſtinguere viſionem angelicam à viſione animæ, & addere angelum hominis alicuius ſpeciem aſſumpſiſſe, ut obſervare potes, *ex cap.86.* de Evagrio Diacono, viſione angelica ab amore libidinoſo mulierculæ deterrito: ubi etiam habes apertam diſtinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blaſphemiam conantium eum inducere.

His fermè temporibus *i Marcus Gazenſis* vixit, teſtis oculatus, narrans Ioannis Cæſareæ & Porphyrij Gazenſis Epiſcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; ubi inter cætera deſcribit tempeſtatem graviſſimam, quam Deus permiſerat orıri propter hæreticam Naucleri pravitatem:

a *S. Felix apparet.* b *Auctor ep. ad Cyrillum.* c *S. Hieronymus appuruit.* d *S. Chryſoſt.* e *Palladius* f *Duo fratres apparuerunt.* g *Item alius.* h *Item chor. Beatorum.* i *Marc. Gazenſis.*

vitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuiſſet veſpera & tempeſtas non ceſſaret, permanſimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt ſanctiſsimi Epiſcopi; & videt in ſomnis Dominus meus Porphyrius, ſanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Nauclerum catechiſmo inſtituite & obſignate (eſt enim ex Arij hæretici execranda ſecta) & efficite, ut ipſe anathemate notet Arium, & malam eius fidem: & ſtatim ceſſabit tanta tempeſtas.*] Subdit deinde ſic factum, & mare tranquillatum.

B. Chryſoſtomo, commentarios in D. Pauli Epiſtolas ſcribenti, aſſiſtentem, eumque docentem B. Apoſtolum vidit Proclus Cõſtantinopolitanus, ut ſcriptis proditum à Leone Auguſto, & Metaphraſte, *in vita Chryſoſtom.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Baſiliſcus Martyr, Nicomediæ olim paſſus apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim ſimul erimus.* Aiunt presbytero quoque Eccleſiæ prius apparuiſſe Martyrem, atque dixiſſe: (*præpara Ioanni fratri locum. Venturus eſt enim.*) narrat Palladius, *in Dialog.* & addit confirmaſſe eventum: poſtridiè enim mortuũ & ſepultum eò loco S. Antiſtitem B. Cyrillus Alex. diſſentiens vehementer à Chryſoſtomo, in ſomnis monitus à Deipara fuit, ut cum eo mortuo in gratiam rediret. (*Niceph. libr. 14. Hiſtor. cap. 28. ex Niceta.*)

Aliam viſionem Adelphij de gloria B. Chryſoſtomi, à Sophronio (*in Prato ſpirituali capit. 128.*) deſcriptam, ut merám impoſturam, meritò à Baronio *tom. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto.

Sed omni fide digna eſt hiſtoria, quã de Syneſio Cyrenes Epiſc. & Evagrio Philoſopho idẽ Sophronius memoriæ mandavit, ex Leontio, (*Prat. Spiritual. c. 195.*) cum aſſiduè Syneſius eum (Evagrium) conaretur ad religionem Chriſtianam traducere, iſque obijceret doctrinam Chriſtianorũ, de reſurrectione corporum, deque mercede bonorũ operum, maxime centuplo pro eleemoſyna poſt hanc vitam recipiendo, ſibi nõ poſſe non fabuloſam videri. Tandem tamen Epiſcopus nihil diligentiæ prætermittens ei perſuaſit Chriſtianum fieri, & cum liberis baptizari. *Cæterùm non multò poſteaquam baptizatus fuit, dedit Epiſcopo auri tria centenaria in uſum pauperũ dicens: accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſæculo. Qui ſuſcepto auro prompte illi cautionem fecit, ut petebat. Vixit itaque poſt baptiſmum annos aliquot philoſophus, ac tandem infirmatus eſt ad mortem. Cùm verò morti proximus eſſet, dixit filiis ſuis: Quando curabitis funus meum chartam iſtam in manibus meis ponite, & me cum illa ſepelite. Mortuo autem illo fecerunt filii, ſicut eis ipſe præceperat, ſepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem poſt ſepulturam die apparuit Epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens. Veni ad ſepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum, accepi enim debitum & ſatisfactum mihi eſt: atque ut certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat enim Epiſcopus, quod chirographum illud conſepeliſſent ei. Manè autem facto, accerſitis filjs*

a *B. Procopius apparuit.* b *S. Paulus Ap. apparuit.* c *S. Baſiliſcus apparet.* d *B. V. M. apparuit.* e *Evagrius mortuus apparet Syneſio.*

filiis eius dixit: Num aliquid cum Patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos conſuetos. Quid igitur. Nunquid vel chartam aliquam conſepeliſtis ei? tunc recordati filii (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſanè Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando ſepelietis me, chartam iſtam in manibus meis date, nullo penitus ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium quod nocte illa viderat. Sumenſque illos cum clericis ac primariis civitatis, acceſſit ad philoſophi tumulum. Quo aperto, invenerunt iacentem philoſophum, chirographumque manu Epiſcopi conſcriptum ſuis manibus tenentem, accipientes, autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inveneruntque in eo noviter manu philoſophi ſubſcriptum ita: Ego Evagrius philoſophus tibi ſanctiſſimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem: Accepi debitum in his litteris manu tua conſcriptum. Satisfactumque mihi eſt, & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te, Chriſto Deo & Salvatori noſtro, &c.

Idem narrat Hugo Eterianus, *lib. de regreſ. anim. ab infer. capite decimo ſexto.* Luciano presbytero viro ſancto, temporibus, non Conſtantini (ut malè *Nicetas orat. de martyrio & invent. S. Stephani*) ſed Honorii & Archadii, apparuit ſemivigilanti ter, diverſis noctibus *a B. Gamaliel* B. Pauli præceptor, eique indicavit locum reliquiarum corporis ſui, & B. Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi, & Beati Abibi: quæ & eo inventa fuere loco, & per Oroſium Occidenti illata, exſtat epiſtola Luciani de hac re luculenter ſcripta, (*apud Surium tom. 4.*) quam Avitus Hiſpanus in Latinum tranſtulit è Græco, cujus etiam exemplar exſtat, & meminit Gennadius, *de viris illuſtribus, capit. 47.* cui ſuffragantur Marcellinus Comes, *in Chron.* & Nicephorus, *lib. 14. cap. 9.* Et ut certior foret hæc viſio, idem B. Gamaliel, eodem tempore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam ſitum loci ad Orientem indicavit, ut refert ipſe Lucianus.

b Ipſum quoque Protomartyrem nonnullis apparuiſſe teſtis eſt Evodius, *lib. 1. de eius miraculis.*

c De Micheæ & Habacuc apparitione, his proprie, legendus Sozomen. *lib. 7. cap. ultim.*

d De Zachariæ prophetæ corpore non multum poſt invento, ſic Sozomenus *lib. nono, capit. ultim. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Paleſtinæ. Huic præfectus erat agri ipſius conſervus Calimerus quidam. Domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamvis autem talis eſſet, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens ſeipſum revelavit. Et horto quodam demonſtrato, Age quæſo* (inquit) *hic fodito, &c.* ſubditur enim corporis ſacri, oſtenſo loco, inventio.

Abſens & vivus adhuc *e Euthymius* noctu viſus Tereboni Saraceno, quem cùm ſanaſſet, poſtea ad ſe profectum, magna Saracenorum pars Chriſti fidem fuit amplexa, anno Chriſti 420. ut prodidit Cyrillus monachus, probatiſſimus

a *B. Gamaliel apparuit.* b *S. Stephanus apparuit.* c *Micheas & Habacuc.* d *Zacharias Proph.* e *Euthymius.*

batiſſimus Hiſtoricus, *in vita S. Euthymii, Surii tom. 1. Ianuar. 20.*

Circa annum 429. Abbati Cyriaco a B. *Virgo*, cum duobus, SS. Baptiſta & Evangeliſta, apparuit, & negavit in cellam ejus ingredi, manebat enim ante januam, eò quòd ignaro Abba, duo Neſtorii libri in eius cella forent, hoſtis Deiparæ: *auctor Sophron. Prat. ſpirit. cap. 66.*

De Beato Paulino Nolano, b *in libro de vita Paulini apud Surium tomo 3. Iunii 22.* narrat Vranius, ei ante mortem apparuiſſe, & cum eo collocutos fuiſſe S. Ianuarium Mart.

c Beatus Petrus Apoſtolus & S. Apollinaris ejus diſcipulus per viſum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Ravennati ſedi imponendum Petrum illum, verè Chryſologum, virum ſimul ſanctiſſimum & eloquentiſſimum: *auctor ex antiquis archivis Ravennatium, in eorum hiſtoria, Hieronymus Rubeus.*

Scribit Procopius, *libr. 2 de bello VVandalico*, d B. Cyprianum Afris oppreſſis apparuiſſe, & bono animo Chriſtianos eſſe juſſiſſe; ſeque brevi tempore ultorem futurum: quod ſanè Wandalis debellatis, biennio poſt accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Suevis, in Luſitaniam contendit: ubi ne urbem Emeritam diriperet, e B. Eulaliæ Martyris apparitione coercitus fuit, auctore Divo Iſidoro, *in Chron. Gothor.*

De B. Leonis ad Flavianum de recta fide epiſtola Sophronius iſta mira memorat. *cap. 147. Prati ſpirit. Narravit & hoc nobis eiuſdem cœnobii Pater Abbas Menas, Audiſſe ſe Eulogium Alexandrinũ Patriarcham dicentem. Cùm profectus eſſem Conſtantinopolim, fruitus ſum contubernio Domini Gregorii Romani Archidiaconi, & ſingularis viri, qui narravit mihi de ſanctiſſimo ac beatiſſimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi ſcriptum in Eccleſia Romana: quod cum ſcripſiſſet Epiſtolam ad Sanctum Flavianum Conſtantinopolitanum Epiſcopũ contra impios Eutychetem & Neſtorium, poſuerit eam ſuper tumulum Principis Apoſtolorum Petri, & orationibus ac vigiliis & ieiuniis vacans, oravit ipſum ſummum Apoſtolum dicens, ſiquid, ut homo, vel minus cautè potui: tu, cui à Domino Salvatore noſtro IESV CHRISTO & Eccleſia & hæc ſedes cõmiſſa eſt, f emenda, poſt quatuor vero dies apparuit ei Apoſtolus, & dixit, legi ac emendavi. Sumenſque Epiſtolam de ſepulchro Beati Petri aperuit eã & invenit Apoſtolica manu emendatam.]* Idem c. 148. *Theodorus* (inquit) *ſanctiſſimus Epiſcopus Dornæ, quæ eſt in Lybia, narravit nobis dicens: cũ eſſem cubicularius ſancti Papæ Eulogii, vidi in ſomnis virũ reverendi habitus, ſtatura procerũ, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papæ adventum, ad quem ego: Quis es tu, qui iubes ut nunciem? Reſpondens ille dicit mihi: Ego ſum Leo Romanus Pontifex Ingreſſus igitur ego nunciavi dicens: Sanctiſſimus & Beatiſſimus Papa Leo Romanæ ſedis Antiſtes convenire vos vult. Cùm hoc audiſſet Papa Eulogius, exurgens cõcitus occurrit in occurſum eius. Salutanteſque ſe invicem, oratione facta, conſederũt. Tunc verò Dominus & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Scis quarè huc venerim ad vos: Reſpondit ille, Non: ait ipſi Veni, ut vobis gratias agerem, quia*

a *B. V. M. & S. Ioan. B. & Eu.* b *S. Ianuarius.* c *S. Petrus & S. Apollinaris.* d *B. Cyprianus.* e *B. Eulalia apparuit.* f *S. Petrus apparuit.* g *S. Leo Papa apparuit.*

quia ritè & magnificè pro mea Epiſtola reſpondiſtis, quam ſcriptam miſi ad fratrem meum Flavianum Conſtantinopolitanum Patriarcham, ſenſum quidem & ſententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora obſtruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum veſtrum divinum laborem ſtudiumque contuliſtis, ſed etiam ſupremo culmini Apoſtolorum Petro, & ipſi præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati, qui eſt CHRISTVS Deus noſter: Iſta non ſemel tantum, ſed bis terque conſpiciens trina apparitione firmatus, enarravi B. Papæ Eulogio a] Idem Sophronius, *cap. 149.* narrat adhuc aliàs *D. Petrum* eidem Sancto Leoni apparuiſſe, & nunciaſſe eius dimiſſa peccata. Vixit hoc ſæculo Theodoretus, is ſcribit: *b BB. Apoſtolos Ioannem & Philippum*, Theodoſio Imper. olim apparuiſſe, *lib. 5. Hiſt. cap. 24.* Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Eccleſiam ſibi ſubijcere, *c S. Barnabas* Apoſtolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Epiſcopo apparuit, & locum corporis ſui una cum Euangelio S. Matthæi propria Barnabæ manu conſcripto, ſepulti indicavit: quæ & inventa, *narrat fuſe Alexander Monachus, apud Surium tom. 3. 11. die Iunii.* Breviores futuri ſumus ſæculis ſequentibus.

Sæculo inchoato 6. hoc eſt poſt annum Chriſti CCCCC. Hæretici Seveveriani multi variis fuere *viſis* converſi, ut in primis, Iſidorus Monachus Philoxemenſis, apparitione *damnati* illius, qui Chriſto Domino alapam incuſſerat, quod fusè narrat Sophronius, *cap. 30. Prat. Spiritual.* Deinde & Coſmiana uxor Germani Patricij, quam propter hæreſis contagium, *e Deipara* viſibiliter apparens cum alijs ſanctis fœminis, arcuit à templi aditu. [*Sophro. qui & alia multa ſubdit ſeqq. capit. 49. 79. 106. 188. 213.*] Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconiſſæ, *f* in ſomnis vivum, & in Laura degens apparuit, eamque docuit quæ erant neceſſaria, *Ioannes Silentiarius*, narrante rem geſtam Cyrollo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. tom. 6. g* D. *Bartholomæus* in Daris apparuit Anaſtaſió, & corpus ſuum ubi ſepultum eſſet indicavit, ſeque patronum urbis ac defenſorem profeſſus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. caput 37.*

Anno Chriſti 515. *h* obijt Macedonius Patriarcha Conſtantinopolitanus ab impio Anaſtaſio in exilium actus, de eo Cedrenus ita ſcribit: *cum iam eſſet ſepulchro condendus, antequam id fieret, ſublata dextera manu crucis ſigno ſepulchrum obſignavit. Idem; Theodoro cuidam ſuorum familiarium per viſionem dixit: Excip ehæc & abi & Anaſtaſio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perſtitis. Interim tamen ſemper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & cauſa noſtra diſceptetur.*] *Legendi eadem de re Miſcella, ex Theophane libro decimo quinto. Anaſtaſ. in Chron. & Theodorus Lector collectan. libro ſecundo.*

Verùm, quia Macedonius Schiſmaticus obijt, alios Anaſtaſio Deus Catholicos & ab ipſo quoque in exilium miſſos, accuſatores præſtituit, quos ambos Deus viſione præmonuit, ſe pararent,

a *S. Petrus iterum.* b *SS. Apti Ioannes & Philippus.* c *S. Barnabas.* d *Damnatus apparuit.* e *Deipara.* f *Ioannes ſilentiarius.* g *S. Bartholemaus.* h *Macedonio Schiſmarit viſum oblatum.*

rarent, ut, decimo ab Anaſtaſij obitu die, morituros, & cauſam ſuam antè horrendum tribunal acturos. ij fuere *a* Elias Patriarcha Ieroſolymitanus: & Flavianus Patriarcha Antiochenus, *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom. 6. die. 5. Decemb. & Sophro. in Prato Spiritu. 35.*

Theodorici Regis Italiæ animam *b* ſolitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachum Patriciū, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proijci, ut narrat Beatus Gregorius Papa. *libro quarto. Dialog. capite trigeſimo.*

Interdum accidit, ut in viſione is, cui fiebat, ad locum deduceretur, ubi animæ detinebantur: ut docet exemplum illud Monachi *c* Neſtoriani, quem cum Beatus Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonam diei ſequentis, aſpexit frater, qui erat in ſpelunca, quendam adſtantem ſibi aſpectu terribilem, ac dicentem*: Veni & vide veritatem. *Aſſumenſque eum duxit in locum tenebroſum ac fœtidum, ignem evaporantem, atque in ipſis ignibus videt Neſtorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioſcorum, Severum, & Origenem, & alios quoſdam, dixitque illi is qui apparuerat: locus iſte præparatus eſt hæreticis, &c.*] *Hactenus Sophron. Prat. Spiritual. capite vigeſimo ſexto.*

Cum Iuſtinianus Imp. Apoſtolis templum exædificaſſet, conſtat quod *Apoſtoli* (ait Procop.) *d beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint. Regis inquam pij & religioſi. Neque enim ab humanis recedunt divina, ſed admiſceri percupiunt, & hominum converſatione oblectari.*] *Sic Procop. libro primo de ædific. Iuſtiniani.* ubi vides etiam eius ſententiam de quæſtione noſtra, cuius etiā illa ſunt huc pertinentia ea eodē opere: *Circa Sinus terminum in arduo ſatis & edito loco* e *ſanctis Coſmæ & Damiano olim templum dedicatum eſt: Vbi Iuſtinianum graviter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, nempe à medicis deſperatum, & inter cadavera iacentem iſti ſancti per ſomnum & viſum apparentes curaverunt.*)

Idem *libro primo de bello Gotth.* teſtatur mœnium Romæ partem à *f* Beato *Petro* Apoſtolo, Gotthis obſidentibus, defenſam fuiſſe. Beatum verò *g Stephanum* viſum apud Apoſtolorum Principes, pro urbe Metenſi intercedere, in qua eius erant reliquiæ, ſcribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hiſtor. Francor. cap 6.* Sed & anno 552. filium vitrarij Iudæi triduo in fornace illæſum *h* Beat. Virgo puero ſe viſibilem præbens ſervavit: qui cum matre poſtea baptizatus, rei geſtæ hiſtoria certiſſima peti poteſt ab eo, qui tum vivebat, Evagrio, *libro quarto capite trigeſimo quinto* ex eo Gregor. Turon. *li. de glor. mar. ca. octavo.* & Glycas, *Annal. par. 4.* Redempto Epiſcopo Ferentinati ad ſepulchrum *i* Sancti Eutichij vigilanti, idem martyr aſtitit dicens: *Redempte vigilas? cui reſpondit, vigilo. Qui ait, Finis venit univerſæ carnis*, & quæ ſequuntur apud D. Gregor. *Dial. libro tertio. capite trigeſimo octavo.* Circa annum 587.

 Guntram-

a *Eliæ & Flaviani Patriarchis viſum certius oblatum.* b *Solitario in Lypar. Inſ. viſum oblatum.* c *Neſtoriano Monacho viſum oblatum.* d *Apoſtoli apparuerunt.* e *SS. Coſmas & Damianus.* f *S. Petrus Romam defendit.* g *S. Stephanus Metas.* h *B. Virgo puerum.* i *S. Eutichius apparuit.*

Guntrammo Regi de Chilperico peſſimo Francorum tyranno, viſio huiuſmodi fuit oſtenſa, quàm ipſemet Rex apud Gregor. Turonenſem ſic narrat: *vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitum nunciavit. Adducebatur in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus catenis, quorum unus Tetricus, alius Agricola, tertius verò Nicetius Lugdunenſis erat, è quibus dicebant duo, ſoluite quæſo eum, & caſtigatum abire permittite. Quibus è contrario cum amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat. Non fiet ita, ſed igne concremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cum diu multumque quaſi altercantes hæc inter ſe verba conferrent: conſpicio eminus æneum ſuper ignem poſitum fervere vehementer. Tunc me flente, apprehenſum infelicem Chilpericum confractis membris proijciunt in æneum: nec mora inter vndarum vapores ita diſſolutus ac liquefactus eſt, ut nullum ex eo penitus indicium remaneret.* [*Gregorius Tur. lib 8. hiſtor. Francor cap. 5. a.*

Narſetem, Eunuchum, ſed belli ducem clariſſimum, nefas omittere, de quo ſic Evagrius; *Commemoratum ab his qui unà cum Narſete fuerunt, dum precibus & aliis pietatis officiis divinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei appruiſſe, planeque tempus præſcripſiſſe, quo bellum cum hoſtibus gereret, atque non prius ad prælium committendum ſe accingeret, quam cœlitus ſignum acciperet.*] ſic Evagrius, de Totila & Theia Regibus ab eo devictis loquens, *lib. 4. c. 23.* idem Nicephorus refert, *lib. 17. cap. 13.* cuius verba ſunt ex Evagrio explicanda, non enim loquitur de cunctis bellis Narſetis, ſed de hoc Gotthico. *c*

Paulò pòſt, Sergiopolim obſidente Choſroe, viſus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cœleſtibus propugnatoribus defenſionem parare, atque per muros ubique diſcurrere *Nicephor. lib. 17. cap. 7. ex Evagro libr. 4 cap. 27.*

Iuſtino Iuniore imperante Anatolium hominem præſtigiatorem & impium *c*, primò quidem imago Deiparæ palam fuit adverſata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipſa apparuit, eoſque contra ſceleſtum illum incitavit, inquiens ab Anatolio filium ſuum contumelijs affici. *Evagrius lib. 15. cap. 18.*

Septimum ſæculum inchoatum, Anno 600. iuvat ordiri à Beatiſſimo Gregorio I. Romano Pontifice & Eccleſiæ Doctore; cuius ſolius ſufficere deberet auctoritas, is primum de B Muſa refert ſequentia: *Quod quadam nocte ei per viſionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit; e atque coævas ei in albis veſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cum admiſceri appeteret, ſed ſe illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ Virginis eſt voce requiſita, an velit cum eis eſſe atque in eiu: obſequio vivere: Cui cum puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mandatum accepit, ut nihil ultra læve & puellare ageret, & à riſu & iocis ſe abſtineret, ſciens per omnia, quod inter eaſdem Virgines, quas viderat, ad eius obſequium die trigeſimo veniret. Quibus viſis in cunctis ſuis moribus puella mutata eſt, omnemque à ſe levitatem puellaris vitæ magna gravitatis deterſit manu. Cumque eam parentes eius mutatam eſſe mirarentur, requiſita rem retulit, quid ſibi B Dei Genitrix iuſſerit, vel qua die itura eſſet ad obſequium eius, indicavit. Tunc poſt viceſimum quintum diem febre correpta eſt.*

a *B.V, M. Narſeti apparuit.* b *S. Sergius aqparuit.* c *B. V. apparnit.* d *B.V.M. apparuit Muſæ.*

eſt. Die autem triceſimo, cum hora eius exitus propinquaſſet, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per viſionem viderat, ad ſe venire conſpexit, cui etiam ſe vocanti reſpondere cœpit, & depreſsis reverenter oculis, aperta voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce ſpiritum tradidit.] *lib.* 4. *Dialog.cap.* 17.

De B. Probo Reatino Epiſcopo memorat, illi ſimul & puero qui aderat apparuiſſe SS. Iuvenalem & Eleutherium Martyres, ſtolis candidis amictos, qui animam Probi ſecum in cœlum aſportarint, *lib.* 4. *Dialog.cap.* 12. hæc de cœlitibus, de quibus alia idem eodem libro *c.* 11. & 14.

De damnatorum apparitionibus idē exempla ſuppeditat, ut de *Theodorici* anima in ollam Vulcani viſa deijci, quod antè citavi, & confirmat Hugo Ætherianus, *b libro de regreſſ. animar. capite ſeptimo.* & de *Moniali*, quæ viſa antè altare per medium ſecari, *lib.* 4. *Dialog. cap.* 51. *c*

De animabus, quæ adhuc expiabantur. idem plura ſuggerit. *Paſcaſium Diaconum* viſum Romæ in Thermis ſtantē & balneantibus obſequentem, in pœnam ſchiſmatico præbiti favoris, uti faſſus illi, cui apparuit, Germano Capuano Epiſcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*lib.* 4. *Dialog. cap.* 40. & *Hugo Aetherianus libro de regreſſu animar. cap.* 14.] Similia fermè habet de *anima Domini balnei*, qui pro culpis ſuis poſt mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iuſſus lavaturis ſedulò miniſtrare: quam operam cùm Centumcellenſi presbytero non ſemel præſtitiſſet, presbyter ei caritatis cauſa duas oblationum coronas detulit. Sed ille mœrens, afflictuſque reſpondit: *Mihi iſta quare das pater? iſte panis ſanctus eſt, ego hunc manducare non poſſum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, ſed pro culpis meis huic poſt mortem deputatus ſum. Si autem mihi præſtare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, ut pro peccatis meis intervenias Et tunc te exauditum eſſe cognoſce, cum huc ad lavandum veneris, & me minime repereris. In quibus verbis diſparuit, & is qui homo eſſe videbatur, evaneſcendo innotuit, qui ſpiritus fuit, &c.*] *d.lib.* 4. *cap.* 55. ibidem & aliud addit de *Iuſto monacho*, qui Copioſo fratri ſuo apparuit, & ſe ſupplicium per ſalutaris ſacrificij oblationem docuit euaſiſſe, quod paulò aliter narrat Glycas, *part.* 4. *Annal.*

Hactenus *S. Gregorius*, eā dignitate, ſanctitate, prudentia vir, ut, niſi hæreticus, eius teſtimonium, nemo queat reijcere. Vixêre eodem ſæculo *Gregor. Turon.* & B. *Iſidorus Hiſpalenſis*, quorum teſtimonia ſuperius iam adduximus, vixit etiam *Sophronius* auctor, *Prati ſpiritualis*, è quo iā plura teſtimonia exhibuimus, vixit & *d* B. *Ildephonſus Toletanus* Epiſc. cui B. Virgo candidiſſimam veſtem donavit, ei apparens cum virginū choris, quæ veſtis etiam hodiè aſſeruatur. Eidem & regi totique clero ac populo, ex tumulo ſuo ſurgens *e B. Leocadia* apparuit, velum manu quaſi porrigens: undè ad apparitionis veritatem comprobandā, B. Ildephonſus, accepto à Rege cultello, partem præſcidit: quæ cū cultro inter Eccleſiæ theſauros repoſita Vtrumque teſtatur Iulianus Pomerius eiuſdem

a SS. Iuvenalis & Eleutherius. b De damnatorum apparitionibus. c De purgantium animarum apparitionibus d B. V. M. apparuit. e Item B. Leocadia.

iuſdem Eccleſiæ antiſtes, apud Surium, *tom. 1 Ianuar. 23.* Anno 696. Ebroinum cœcus quidam audivit in ollam Vulcan. à dæmonibus portari. ut narrat Ado Viennenſ. *in Chronico.*

Octavo ſæculo poſt annum 700. Floruere *Iulianus Pomerius*, quem noſtræ ſententiæ fuiſſe docent paulò ante ex eo laudata. de B. Ildephonſo. vixit & S. *Suibertus a* qui ægris, quos curavit multis, poſt mortem apparuit, teſte B. Marcellino, *in eius vita cap. 30. apud Surium menſe Martio.*] Item venerabilis *Beda*, qui quod idem de apparitionibus ſenſerit, patet ex Hiſt. Anglorum *lib. 4. cap. 14. 25. & lib. 5. cap.* 14. & aliјs eiuſdem libri, ac vitarum, quas conſcripſit locis. Vixit & Beatus *Ioannes Damaſcenus*; cui, iuſſu Iconomachi Imperatoris abſciſſam manum, *b* Beata *Deipara* virgo reſtituit, ut narrat Beatus *Ioannes Hieroſolymitanus* Patriarcha, *in eius vita.* vixit his temporibus *Paulus Diaconus*, qui narrat Arnulphum Longobardum in prælio protectum fuiſſe à B. *Sabino* Martyre; *c* & à Barbaro, cum pictum vidiſſet olim Martyrem agnitum, *libr. 4. cap. 5. de geſt. Longobard.* Admiratione digniſſimum eſt, quod narrat Conſtantinus Epiſcopus oculatus teſtis, de translatione reliquiarum *S. Euphemiæ* martyris, *apud Lipoman. tom. 6.* præſtrictum ſplendore miraculorum Leonem Iſauricum clam ſuſtuliſſe martyris reliquias, & earum loco oſſa arida impoſuiſſe; veras autem reliquias cum loculo in maris undas proieciſſe. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes theſaurum aliquem in eo repoſitum, ſuſcepere, & aperuere, & mirificè, qui inde exhalabat odore perfuſi, cognovere ſacras eſſe reliquias, cumque hærerent ignari cuiuſnam forent, eadem nocte videre lumina & cereos, viroſque mire candicantes, Deumque laudantes. *Cumque appuliſſent Levinum, & ſomno ſe dediſſent, viderunt in quiete Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, amplecti illam & exoſculari, & adventum gratulari, ex eo cognoverunt, cuius eſſent illæ reliquiæ. Ter inde ſoluentes ter ventis reflantibus eodem reiecti ſunt. Denique Euphemia adſtitit illis in ſomnis, & quæ foret edocuit, ac ſe ibi velle ſubſiſtere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.*] Sic ille, cui potius credendum quam Zonaræ, hæc Copronymo tribuenti.

Idem Zonaras paulò pòſt ita ſcribit, de Leone Armenio: *Hæc Imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat inſomnium.* e *Videbatur illa ſibi in æde Deiparæ Blachernis eſſe, & cernere matronam quandam, quam adoleſcentes candidis induti veſtibus comitarentur, & ædis ſolum ſanguine redundare, audireque matronam illam iubere dari matri Imperatoris vas eo ſanguine plenum, quæ cum id adverſaretur, dicere illuſtrem illam matronam: At filius tuus eos, qui me venerantur ſanguine implent neque intelligit ſe, & Deum, & filium meum ad iram commovere,*] hanc matronam fuiſſe B. Virginem verba ipſa loquuntur. ſubdit Zonaras; *Eſt & D. Tharaſius iam ex hac vita ærumnoſa translatus, cuidam in ſomnis viſus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumque ad invadendum & occiden-*

dum

a *S. Suibertus apparuit.* b *Item B.V. Maria.* c *B. Sabinus M.* d *S. Euphemia miracula patrat, & apparet.* e *B.V. Maria apparuit.*

dum Leonem hortaretur. Sanè mox Michael Balbus eum interemit anno 787. Hungo Pictorum Regi apparuit *a D. Andreas Apoſtolus* victoriam promittens, quam præſtitit; apparente in cœlo cruce decuſſatâ rubeâ, cùm pugnaretur: quod etiam Buchananus licet Calviniſta tradidit, *lib.* 5. *Hiſtoriæ Scotor. rege.*65.

His temporibus vixit *b Beata Gertrudis*, de qua apparente meminit Ludovicus Bloſius, *in Monili ſpirituali, non uno loco*; paulò poſt fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatū, *c* huic *D. Iacobum* Zebedæū apparuiſſe, & hortatū; ut Hiſpaniæ regna ex Saracenorum eriperet poteſtate, recentiores quidam ſcriptores ſcripsêre. [*Ludolphus Bebenburgius de veterum Principum Germanorum zelo cap.* 14. Certiore fide conteſtatæ ſunt aliæ ejuſdem Apoſtoli apparitiones hoc & ſequentibus ſæculis Regibus Hiſpaniæ factæ, quibus & opem ſe laturum in prælio promiſit, & viſus in conflictu hoſtes in fugā agere. Vidiſſe ſe & Mauri fatebantur, & noſtri gloriabantur: de quibus mox.

Ludgero, fruſtra quærenti corpus *d* S.Lebuini, *tandem viſum ei eſt in ſomnis, ſanctiſsimum ſacerdotem Chriſti Lebuinum ſecum loqui, & ſui detegere locum ſepulchri, & membra ibi reperta ubi ſpiritus indicârat.* Hucbaldus Elnonenſis apud Surium to. 6.Novembr.12.

Anno octingenteſimo ſæculum cœpit novum, eo Raymirus Rex Hiſpaniæ fortiſſimè totum diem cum Sarracenorū maximâ multitudine pugnavit: ſub noctem cum exigua ſuorum manu in collem quendam ſe recepit. Regi vigilanti & Deum precanti *e D. Iacobus* adſtitit, juſſitque omnes confeſſione luſtrari, & ſumptâ Euchariſtiâ prælium conſerere. Manè, cum omnes ad unum obtemperâſſent, monitis Divi; ſigna contulêre, hoſtium ſexaginta millia concidêre. Viſus in eo prælio Apoſtolus albô vectus equô, vexillum geſtans niveum, quod rubea crux tranſverſa diſtinguebat. *Auctores Roderic. Epiſcopus, Chronicum Generale Alphonſi Regis, Mariana lib.7.cap.13.* & alii.

Vixit hôc ſeculô *Theophylactus* Bulgarus qui in decimo quarto capite Evangelii Ioannis fatetur, ſpiritus mortuorum vivis apparere. Vixit opinor eodem *Iulianus Toletanus Iunior*, auctor, Prognoſtici, qui *l.2.c.* 29. docet, *mortuos ſcire poſſe, quid agant vivi, & capite ſequent.* ex D. Auguſtini, *de cura pro mortuis*, ſententia, ac penè iiſdem verbis concludit; *ſcripturæ auctoritate apertè probari mortuos poſſe viventium oculis apparere* Carolô Calvô Francorum Rege Numonis quidam uſurpator bonorum Eccleſiaſticorum conſpexit, ſenſitque *f D. Mauritium* ſibi apparentem, & increpantē, & pedum ſacrum capiti illudentem: nec vana viſio: paulò poſt deceſſit. (*Sic Annales Andegau.*) Simile, quod legitur in Chron. Caſſinenſi, *lib.* 2. *cap.* 26. à puero conſpectum *Pandulphum Principem Capuanum* ferreis nexibus vinctum, & in cœnoſo ac fœtido lacu uſque ad guttur demiſſum, & teſtibus à duobus nigerrimis ſpiritibus in profundum

Oo ſubindè

a *S. Andreas Ap. apparuit.* b *S. Gertrudis apparuit.* c *S. Iacobus Apoſt.* d *S. Lebu.* e *S. Iacobus Apoſt. apparuit.* f *S. Mauritius.* g *Pandulffus Capuanus.*

ſubindè demitti, & iterū extrahi. Cauſam rogatus, reſpondit: *Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis reſtituere neglexi.* Et *c.* 84. vidit eremita quidam Æthiopes ſtramine onuſtos (qui ſe dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eâdem horâ compertus eſt exſpiraſſe: hoc de Pandulfo hic adſcripſi propter argumenti ſimilitudinem, nam accidit ſæculô undecimo.

Poſt annum nongenteſimum, Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam miſiſſet adverſus Sarracenos, SS. Apoſtoli *Petrus & Paulus* in prælio conſpecti Chriſtianis victoriam maximam pepererunt. *) Sic Luitprandus temporibus illis proximum lib. 2. c.* 14.]. Ioanni Zimiſcæ Imp contra Roſſos pugnanti, juſſu *B. Virginis* auxilium tulit, viſus multis, *B. Theodorus Martyr.* [*Sic Zonar. tom. 3.*] Eôdem ſæculô accidit horribilis illa tragœdia *Vdonis* Epiſcopi Magdeburgici: quam poſtea narrabimus. Tu lector memento hic ponenda fuiſſe ſi eā referentes accurate in veritatem inquiſierunt. Vixêre hoc ſæculô decimo *Euthymius Græcus & Hugo AEtherianus*, quorum uterque tenuit mortuorum ſpiritus viventibus ſe in conſpectum aliquando dare. *Euthym. in capite decimo quarto. Ioan. Hugo Aether. de regreſſ. animar. cap. 7. 11. 14. 15. & 16.*

Anno nongenteſimo decimo quarto Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Comes, utriuſque fortunæ illuſtre ſpecimen, vir dictis factisq; magnificus, cū trecentis dumtaxat militibus, divino fretus monitu, maximas Almanſoris copias profligavit. Idem decimo ſexto poſt anno, ſub ſignis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit: cumque poſtremo die *a D. Iacobus* viſus adeſſe prælio fuiſſe, innumeris cæſis, triumphavit.] *Chron. general. Vaſæus & alii.*

Succeſſit ſæculum XI. ab anno milleſimo, hoc ſæculo bellum ſacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena noſtri & fame fermè conſumpti, & equis ferè defecti forent, viſione & monitis *b D. Andreæ* confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicavit, non unam obtinere victoriam, in prælio quoque cum Corbona, apparuere agmina *c Equitum albatorum*, quæ Perſas in fugam egere. [Guilhelm. Tyrius, qui bello ſacro interfuit, *lib. 6. Sacræ Hiſt. cap. 4. & 9.*] Eodem bello, expugnata ab Chriſtianis urbe Sancta, *d Adimarus* Epiſcopus, diu antè defunctus, viſus eſt milites præire, & muros conſcendere, & adhortari, ſe ſubſequerentur. (*Ioan. Naucler. vol. 3. gen. 37.*) Paulò ante *e Chriſtus* Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne Stephano, Martino & aliis multis quoque Angelis, Henrico II. Imper. oſtendit ſe noctu in templo Romæ vigilanti. (*Idem Naucler. ibi gener. 34.*) *f* Tunc Amicus etiam defunctus Beat. Dunſtano apparuit, & futura multa prædixit, quæ & contigere. *Oſbertus in vita Dunſtani, apud Surium decimo nono May.*)

Non ſemel poſt mortem viſus amicis eſt Beat. *g* Odilo Abbas Cluniacẽſis. (*Petr.*

a *S. Iacob u. Ap.* b *S. Andreas Ap.* c *Agmina albata SS.* d *Adimarus Epſ.* e *Chriſtus D. &c.* f *Amicus mortuus.* g *B. Odilo.*

(*Petr. Damian. in eius vita apud Surium menſe Ianuar.*) Floruit hoc tempore,& ad ſequens ſæculum,pervenit, Petrus Damianus,vir doctiſſimus & eloquentiſſimus: qui Cardinalatum cum ſolitaria vita commotavit: opera ejus,quæ multa ſunt, apparitionibus variis ſunt referta, ut de B Pelegrino (Colon. Epiſc.ex purgatorio. Item duobus primoribus *a* Faventinis ex inferno apparentibus,*epiſtol.2.ad Hildebrand.* ut de animabus in ſpecie avicularum apparẽtibus,*epiſtol.5.cap.3.* de anima *b* Benedicti VIII.nigro equo inſidente & apparente Epiſcopo Capuano, non tantum idem Damian. *ibid.capite quarto:* ſed & Martinus Polonus idem tradidit, *in Chron.*& D.Antonin.&Platina.de Benedicti IX. apparitione idem Damian. *cap 5.* ut de *c B. Andrea & B. Gregorio* apoſtatam Monachum flagellantibus *cap. 11.* & alia quæ longum foret referre. Si ſeriem temporis ſpectes hic ponendum quod *d* de *Pandulpho* Capuano retuli paulò antè, confirmat Leo oſtienſis lib.2.cap. 62.& 82. Nota eſt hiſtoria fundationis *e* Carthuſienſium: cujus occaſio celebris illa, & publica, primò, ſecundo, tertio,facta die in Vigiliis mortuorum apparitio Doctoris cum concineretur verſiculus,*reſponde mihi:*ter enim mortuus caput ſuſtulit,& juſtoDei judicio ſe accuſatum, ſe judicatum, ſe damnatum exclamavit [*narrat. Franc.de Puteo in vita Brunonis,apud Sur.tom 5.6. Octob.*] Hoc ſæculo vixere S. Anno Colon. & S Benno Miſnenſis, *f* Epiſcopi: illi apparuere prædeceſſores Epiſcopi,& mirè,oſtenſa in veſte ipſius macula, commonuerunt, ut acerbitatem animi, ergo eos à quibus injuſtè vexatus fuerat planè aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur eum jam defunctũ, Marchioni Miſnenſi in ſomnis apparuiſſe,& oculum eruiſſe ob damna Eccleſiæ illata, prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Hiſt. Germanor.* poſterius de Bennone,ſcribit,*in eius vita cap.32.* Hieron. Emſerus apud Surium 16.*Iulii.*

Nec XII.ſæculum, ſuis caruit viſionibus mortuorum,ecce tibi,ann. 1112. vel potius 1139. Alphonſus Luſitaniæ rex commiſſurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum, juſſus eſt in ſomnis, *à Chriſto*, bono eſſe animo,& ſigno uti in prælio: cui quinque vulnerum imago inſcripta, obtinuit victoriam memorabilem,& hinc fluxit Luſitaniæ Regum inſigne. Decimoquarto poſt anno, Alphonſus Rex Caſtellæ Baezam obſidebat, ei apparens *D.Iſidorus* auctor fuit prælii committendi,nec ferè alia Victoria contigit illuſtrior. [*Marian libro decimo capite decimo ſeptimo.Vazaus,Samalloa,& alii*]

Anno 1117. cum plurimis prodigiis, inter cætera, trepidaret Italia, *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obſitus,in primam loquendi vocem cõtra naturam os aperuit, matremque ſuam eſcas parantẽ fratri ſuo maiori, qui plorando panem petiverat,à corporis curis compeſcuit,aſſerẽs ſibi viſam Dei genitricem Mariam ante tribunal Chriſti ſtantẽ inſtantiſſimiſque precibus,pro iudicio quod mundo propter peccata ſua*

Oo 2

a *Faventini duo.* b *Benedictus VIII.* c *Andreas & Gregorius.* d *Pandulfus.* e *Pariſienſis Doctor.* f *SS.Epiſcop.apparuerunt.*

ſua intenderat, ipſi ſupplicantem, at poſt hæc depoſuit eloquium uſque ad tempus humanæ conditionis congruum.] *Verba ſunt Dodechini in Hiſtor.*

Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta *a* Ioanni Portuenſi, qua confeſſus ſe Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo ſervatum: & poſterior Edelberto facta, qua confeſſus etiam ſe Purgatorii pœnis liberatũ: *narratur à Pet. Damiano in vita Odilonis, apud Surium 1. Ian.* Apparuit etiã *b* Sanctus Norbertus poſt mortem ſuis, *ut narratur in eius vita capite quinquageſimo ſecundo. D. Bernard. Gualdricum avunculum defunctum poſt aliquot dies noctu vidit. Sciſcitatur, quo in ſtatu ſit? reſpondet avunculus, in proſpero. Quærit iterum Bernardus, quid cauſa fuerit, ut in agone fremeret, & corpore terribiliter moveretur? Eadem* (ait ille) *hora duo nequam ſpiritus, me in puteũ profundiſsimum præcipitare nitebantur, unde ita contremuit, verum accurrente B. Petro, evaſi.*] *Auctor vitæ D. Bernar. libro primo capite decimo.* Huc B. Godefridus Cappenbergenſis quoque ſpectat.

Idem tenuere Rupertus Tuitienſ. & Honorius Auguſto. Nam & ille narrat *c* B. Virginem ſibi ſeſe cõſpicuam præbuiſſe, & ad ſcribendum impuliſſe. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iſte verò, *in Sigillo Mariæ capite primo,* meminit, *d Mariæ Aegyptiacæ, quam Deipara, apparens ad pœnitentiam traduxit, & Theophili, e quem Diaboli mancipio eripuit, & puerult Iudæi quem in fornace protexit.*] Item. Pet. Cluniacenſ. *libro de miraculis.*

Vixit per hæc tẽpora Martinus Preſbyter, Canonicus regularis, Legione: ubi varios libros conſcripſit, ex rudi, & illiterato repentè factus doctiſſimus à *f* D. Iſidoro, in cujus monaſterio degebat, per viſũ in ſomnis oblato, quem cùm ederet libro, ut teſtatur Ioan. Mariana, *l. 11. rerum Hiſpan. c. 16.* Libri aſſervãtur ibidem magnâ religione, qui viderunt, ajunt eſſe in prophetias quaſdã Danielis & in Apocalypſin. Mihi, cum Legione degerem, librorum videndorum copia non fuit: manus Beati viri videnda & oſculanda fuit: quæ integra permanet cum pelle & unguibus, licet ſiccitate contracta, & puſilla.

Sequenti ſæculô XIII. poſt annum 1200. D. Iacobum Alphonſo Legionenſi Regi ad Emeritam, & eodem tẽpore *g* D. Iſidorum Zamoræ aliis apparuiſſe, & auxilium præliantibus tuliſſe, docent Mariana, *libro duodecimo, capite decimo quinto.* Zamalloa. & alii Annalium Hiſpaniæ ſcriptores. Hôc ſæculô vixere Vicentius Belluacenſis, *auctor ſpeculi Hiſtorialis*, & Cæſarius Germanus ordinis Ciſtercienſis, *auctor inſignis libri miraculorum ſeu exemplorum:* qui quas apparitiones ſpirituum memoriæ prodiderunt, non eſt inſtitutæ brevitatis hîc deſcribere, magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontenſe, *in Chronic.* Thoma Cantipratenſi, *libr. de apibus,* & vita Sanctæ Lutgardis, *libro ſecundo,* qui & hôc ſeculô vixêre, & exempla plurima, ſibi notiſsima congeſſere. Vixit eodem tempore D. Thomas Aquin. cuius hanc fuiſſe ſententiam patet, *ex 3. part. q. 69 art. 2.* ubi hanc quæſtionem examinans, ſtat pro nobis. Idem tenuit Guilhelmus Pariſienſis, *in ſum. de univer. part. ultim* non unô locô idem D. Bonavent. *in 4. diſtinct.*

a *Benedictus X.* b *Norbertus.* c *B. V. M.* d *Iterum.* e *Iterum.* f *D. Iſidorus.* g *Iſidorus.*

diſtinct. 45 *quæſt.* 5. huc referendum exemplum apparitionis Beat. Vrſulæ & Beat. Gereonis cum ſociis Coloniam defendentiũ, apud Bredẽbach. *l.* 4. *c.* 22.

Hic ſucceſsêre ſequenti, *ferè ſæculo* 14. alii Theologi magni nominis, qui omnes nobiſcum ſentiunt, ut Richard. de Mediavilla, *in* 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 3 Petr. de Palude, *ibi ead. q.* 3. Scot. *ib. q.* 1. *art.* 4.

Sæculo XV. hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepiſcop. qui & exempla multa ſuppeditant *in ſum. Hiſtor.* & Gerſon *paſſim in operibus ſuis.* Iacob. Chuſan. *in libro hac de re edito.* Dionyſ. Rickel. Cartuſian. *in* 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 1. *& in opere de quatuor noviſsimis*, *& libro de Novitiis ordinis ſui*, in quibus multas etiam habes apparitiones: cenſuit etiam Alp. Toſtatus, *in lib.* 1. *Reg.*

Noſtro ſæculo 16. anno 1534. die 23. Ianuarii, Facultas Theologica Pariefienſis, in cauſa Aurelianenſi conſulta, hoc reſpondit, his verbis, *Animas defunctorum divinitus, ſed divina virtute, ordinatione, & permiſsione, interdum ad vivos redire, exploratum eſt.*) habes hoc reſcriptum in tom. 2. var. conſul. Iuris Francofurti editorum. Et ut cæteros mittam, ex profeſſo hoc tuentur Dominicus Sotus *in* 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 1 *articul.* 4. Peltanus *lib. de Purgat. cap.* 5. Petr. Canius Marial. *libro* 5. *capit.* 20. *&* 21. Maldonatus *in cap.* 14. *Ioan.* Greg. Valen. *in* 3. *p. d.* 6. *quæſt.* 11. *punc.* 1. *& diſp* 11. *quæſt.* 1. *p.* 1. Bellarmin. *controverſ. de purgatorio libro* 2. *cap.* 8. Ioſeph. Angl. *in* 4. *quæſtione de ſuffrag. articul.* 1. *in fine*, Petr. Thyræus, §. I. primò *Theſibus hac de re editis potiſsimum capite undecimo imò poſtea libris* M. Marulus opere *de inſtitut. vita monaſtica: ut libro ſexto, capite decimo quarto, ubi plurima ſunt exempla*, Alfonſ. Mondoza *in Quodlib. Scholaſt q.* 5. Ex Hiſtoricis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus & Ignatius *in lib. Exẽpl. locis quàm plurimis.* Paul. Iovius. *in vita Actii vicecomitis, & Hiſtor. libro trigeſimo.* Carol. Sigonius *de imperio occidentis libro* 3 *& decimo: & Regn Ital. libro primo.* Alb. Cranzius *Saxoniæ libro ſeptimo. capite decimo ſexto, &* 14. *& lib.* 9. *Metropol. cap.* 13. Franc. Gomara *Mexicanæ Hiſt. ca.* 20. *& c.* 104. Hier. Oroſius *de reb. ab Emanuele geſtis*, & Petr. Maff. *in Indica. Hiſtor.* Th. Boſius, paſſim *de Not. Eccleſiæ*, &c, quem hoc agmen clauſurum, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ facem clariſsimam, & valentiſſimum contra Novatorum impugnationes pugilem ut invictum Triarium, in ultimum locum conjeci, Cæſar Baronius ſingulis *Animalium* (quos jam ſeptem, ut ſeptem Candelabri Catholici aureos candens bonò publicô edidit) *Eccleſiaſticorum tomis.*

Harum ultimarum ætatum inſigniora quædam exempla duntaxat adſcribam: minoris enim recentiora hæc faciunt adverſarii. Primò ergò, Quod neſciam certum ſæculum, hic referam quod ita Glycas *p.* 4. *Annal.* In hiſtoria Eccleſiaſtica Philonis hiſtorici reperitur, *quòdam perſecutionum priſcarum tempore, ſeniori Eccleſiaſtico ab Antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Cùm autem ſenior illi quandam ob cauſam neceſſariam aliò profectus fuiſſet, accidit ut ab Ethnicis comprehenſus teſtimoniô ſuô veritatem obſignaret. Hinc templum eô loco conditur, & renovalia peraguntur: cumque Antiſtes hæc verba pronũciaret* Pax univerſis *ſandapila templi exceſsit, idque non*

non ſemel, ſed bis terve factum. Hinc per quietem Antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exſolvat. Nam officio me ſacro excluſit, ideòque ſacris intereſſe vobiſcum nequeo. Teſtimonij quidem coronam conſecutus ſum, ſed Dei faciem nondum conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc non exſolverit, alius exſolvere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſijt.

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eò quòd ſuperius ſæculo X. quo contigit, fuit prætermiſſa) divinitus de malo Epiſcopo ſumpta vindicta *Cum Vdo Magdeburgenſ. Epiſcopus, ne ſignis quidem ac divinis vocibus commonitus ab impudicitia ſibi temperaret, viri religioſi Deum, vt Epiſcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogârunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Eccleſia S. Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi precibus operam daret, vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina exſtingui perſpexit, nec multo poſt duos iuvenes venire, duo candelabra accenſis cereis ferentes, & Chriſtum, cum parente eius atq; Apoſtolis, ſubſequi. A quibus cum eſſent vocati ſancti homines, quorum corpora in templo quieſcebant: viſus eſt inter eos Mauritius venire, qui longâ atque gravi oratione Vdonem Epiſcopum accuſavit, quem haud multò poſt Chriſtus nudum adferri à duobus iuſſit, atque damnavit. Is autem pugno ab ipſorum altero, qui eum portarunt, graviter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quam in communione eius diei pridiè ſumpſerat, revomuit in calicem qui altari impoſitus fuit: atque ſecuri percuſſo Vdone, rerum illarum omnium viſio evanuit. Qua re vehementer territus Fridericus, cum ad altare acceſſiſſet, calicemque in eo eſſe cum Chriſtiana hoſtia inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum humi iacentem, alios religioſos viros excitavit, qui ablatum inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliverunt.*] Fulgos. libro nono. exempl. capite duodecimo. & Ioann. Naucler, 2.p.Gener.34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos ſaltus in Galliam proficiſcerentur, ampliorem humanâ ſpecie virum obviam habuêre, & ab illo mandatum in hæc verba ſuſcepere: Ludovicum Sfortiam fratrem meum alloquimini, hoſque illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis & percunctantibus quiſnam eſſet? ſeſe Galeatium Sfortiam eſſe reſpondit & mox ab oculis eorum evanuit. Illi Mediolanum properè redierunt, indè Vigleuinum, vbi Maurus degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentum erat: O ô ô Ludovice, cave tibi. quoniam Veneti, Gallique tuam in perniciem coituri ſunt, tuamque à ſtirpe rem everſuri. Verùm ſi mihi tria millia aureorum dederis dabo operam, vt conciliatis ſpiritibus ſiniſtra fata avertantur. idque conſecuturum ſpero, ſi mihi non adverſatus annueris, Vale. Subſcriptio erat, Galeatij fratris tui ſpiritus. Illud ipſum licet alij, vt commentum irriderent, non tamen multo poſt Princeps à Ludovico XII. Gallorum Rege. Principatu deiectus & captivus abductus eſt] Hactenus oculatus teſtis Bern, Atuinus *ſect.1. Hiſtor Mediolan*

*Ludovici Alodiſij pater Imolæ Dominus, haud diu (*inquit Sabellicus*) poſtquam deceſſerat, homini à ſecretis, quem filius Ludovicus Ferrariam mittebat, in it inere venanti ſimilis equo inſidens cum accipitre*

pitre apparuit: huicque vt filium in hunc ipſum locum poſterâ die venire iuberet, præcepit, quoniam magni momenti res ei prædicturus erat.

Eâ re auditâ Ludovicus tùm, quia non credebat, tum quod inſidias verebatur, alium pro ſe miſit. Et illa ipſa vmbra, quæ ante apparuerat, obviam facta, vehementer indoluit, quod filius non veniſſet: longè enim plura ei dicturam ſe fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iuſſit, quod tranſacto XXII. anno, ac præterea vno menſe, die quoque ſpecificè addito, vrbis imperium, quod obtinebat, eſſet amiſſurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit advenit, adhibita magna cura, ea ipſa nocte, quam patris manes ſuſpectam fecerant, ducis Philippi Mediolanenſis confœderati Milites, ad muros penetrârunt, adhibitiſque ſcalis, glacie magna conſtrictis foſſis, vrbem cum ipſo Principe cœperunt. Sabellicus lib. 1. Exemplorum c. 4.

Franciſc. Guicciardinus *Hiſt. lib.* 1. narrat fama vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diverſis noctibus apparuiſſe; & primâ vice manſuetis ac mitibus verbis; poſteris verò minabundè & increpanter imperaſſe ſuis Alphonſo verbis denunciaret, non, eſſe cur vanâ ſpe ſeipſum lactaret, vires Frãcorum ſuſtinendi, ſtatutum enim ac definitum fatali lege, ſtirpem Aragoniam infinitis caſibus iactari, & tandem regno privari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tale choſe non del tutto diſprezzare,* id non de apparitionis, ſed de prædictionis fide, addidit, & meritò nam falſam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes *in vita* Io. Pici patrui ſcribit non longo poſt obitum Io. Pici tempore ſpectrum Ioannis apparuiſſe Hieronymo Savonarolæ, eiq; dixiſſe, torqueri ſe pœnis expiatorijs; eò quòd non ſatis diligenter & fœcundè, talentum ſibi à Deo creditum eruditionis & ingenij, multiplicaſſet & quia non quanti par erat, feciſſet internas Dei ſuggeſtiones inſpirationesque quæ adhortabantur, honeſtos labores, quos inchoarat non abrumbere, & quæ ſibi animo propoſuerat, ea inſtanter operari atq; perficere. Quæ Hieronymus mox in concione propoſuit, & omnium precibus Picum commendavit, Cæſar Baronius, de Michaele Mercato ſeniore teſtatur, ei cum Marſilio Ficino, ſummam interceſſiſſe amicitiam, ſtudiorum conſuetudine, & Platonicæ ſectæ vinculis arctius colligatam. Accidiſſe autem aliquando, *vt ex more, quidnam poſt obitum ſuperſit homini, ex eiuſdem Platonis ſententia, ſed non ſine tamen trepidatione, deducerent, quæ labantia, fidei Chriſtianæ ſacramentis ſuffulcienda eſſent, eo enim argumento exſtat eiuſdem Marſilii, ad ipſum Michaelem mercatum erudita quidem epiſtola de animi & Dei immortalitate. Cùm verò inter diſſerendum eorum progreſſa longiùs fuiſſet diſputatio, eadem ad calcem perductam eo clauſerunt corollario, vt iunctâ ſimul dexterâ pacti fuerint, vter eorum ex hac vita prior decederet, (ſi liceret) alterum de alterius vitæ ſtatu redderet certiorem.*

Quibus inter ſe conventis, ambo iurati ab invicem diſceſſere. Interlapſo autem haud brevi temporis ſpacio, evenit, vt cum ſummo mane idem Michael ſenior in philoſophicis ſpeculationibus vigilaret, ex inopinato ſtrepi-

ſtrepitum velociter currentis equi, eiuſdemque ad oſtium domûs curſum ſiſtentis audiret, vocemque ſimul Marſilij, clamantis. O Michael, o Michael, vera vera ſunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, aſſurgens, feneſtramque aperiens, quem audierat, vidit poſt terga ad curſum iterum acto equo candido, candidatum proſecutus eſt eum voce, Marſilium, Marſilium invocans: proſecutus & oculis: ſed ab eis evanuit. Sic ipſe novi caſus ſtupore affectus, quid de Marſilio eſſe ſolicitus perquirendum curavit (degebat ille Florentiæ, vbi diem clauſit extremum) invenitque eundem illa ipſa hora defunctum, qua eo modo auditus & viſus eſt ſibi.] *Sic Bar. Ann. tom. 5, anno* 412. Prætermitto quæ narrat Bredenb. *lib. 7. collat. ca. 11. & 46. lib. 8. ca 12. 14. 23. & 4.*

Adſcribo vnum quod multorum militum gravium, qui vidiſſe ſe ſanctè iurabãt, teſtimoniô compertum. Cum annis ſuperioribus admirando illo opere Alexander Farneſ Antverpiã obſideret: Batavi Anglique, vt obſeſſis opẽ ferrent, & obſeſſi eodem tempore, vt hoſtem detinerent, factâ eruptione, acerrimè pugnabant, aggeremque iam Regio militi ereptum poſſidebant, ſecuri, vt ſibi videbantur. Tum à regijs militibus primô paucioribus conſpectus propè aggerem Petrus de Paz. Hiſpanus tribunus vir, & militaribus, & pietatis ornamentis laudatiſſimus; qui iam menſibus aliquot ante defunctus, viſus hic armatus, vt ſolebat, legionem præcedere, & ſuis quondam militibus manu advocatis, ſequerentur, vt ſe, imperare. Indicant primi ſecundis, hi tertijs, hi ſequentibus; vident omnes idem, mirantur animiſque reſumptis notum ſequuntur ducem: præit ille, & recta in hoſtem ducit, fit pugna: ſed Batavi in naves compulſi, aggerem Regijs reliquêre. Hoc momentô oppidum munitiſſimum ſpe victoriæ, & ſe tuendi, decidit.

Horrendũ planè quod heſternâ die legi præſcriptũ Ticino, mẽſe Aprili huius anni 1601. in diœceſis Ticinenſis oppidulo, quod Coretto vocatur; cũ iuſta in tẽplo cuidam notario perſolverẽtur, repentè è ſandapila ſe cadaver ſurrexiſſe, & converſum ad quendam cognatum ſuum; qui funeri intererat, ei dixiſſe properaret domum ſuam, & ibi ſcripta quædam inſtrumenta caperet, eaque loco cuidam pio confeſtim reſtitueret, propter quæ ſuppreſſa ipſe defunctus iuſta Dei ſententia foret inferni ſupplicijs adiudicatus. Quô dictô iterùm caput vti prius reclinavit. Hoc à Deo permiſſum, vt diſcerent mortales, quam graves pœnæ ſcribas huiuſmodi perfidos, & piorum legatorum interceptores manerent.

Alterã quoque adſcribã hiſtoriam ſpectri (neſcio an dæmonis, an ipſius animæ damnatæ) qua memoriâ digniorẽ me legiſſe commemini: prolixitatem narrationis ex litteris Pervanis anno 1500. collectam, ipſis ſive Franciſc. Brencij, ſive Gaſp. Spitille verbis commemoratam, ſpero lectionis voluptas & vtilitas ſuperabit. *Accidit in miſſione* (Illa in latina) *eidem P. Samaniego res admirabilis, & conſideratione digna, cuique eo in genere vix contigit ſimilis, qua etiam eiuſdem vrbis incolis. in qua evenit, ita innotuit, totque teſtimonijs confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs perſonis accepta eſt, qui oculis & auri-*

auribus hauſerunt: qui caſus eventu infœlix, ideo permiſſus eſt (quemadmodum etiam de ſimilibus quæ in confeſſione contigerunt, credi poteſt) ut hic novus populus diſcat, quâ fide & integritate uti debeat pœnitentiæ ſacramento, in quo non parvam ſentit difficultatem. Quarè etiam Inda, quæ in omnium oculis legem integræ confeſſionis violabat, videntibus eiſdem punita eſt & caſtigata, ut unius animæ ruina, multarum ſalus procuraretur. Res igitur quæ accidit eſt ejuſmodi.

Agebat in domo præcipua cuiuſdam Dominæ huius loci adoleſcentula decem & ſex circiter annorum, quæ bello capta ac baptiſmo tincta: Catharina vocabatur. In ea cum ætate creſcebat libertas, & mores diſſoluti, etiamſi non rarò ab hera reprehenſa caſtigaretur, quæ eò pervenit malitiæ, ut cum perditis quibuſdam clam conſueſceret, nec tamen propterea à confeſſione abſtineret: ſed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Auguſt. 1590. morbo depreſſa Sacerdotem evocavit, cui animi noxas aperiret, ſed id fecit non integrè, ut & in eadem ægritudine novem aliis vicibus recedente Sacerdote præſentibus aliis famulis contemptim ridebat, hac fermè oratione: Aliud quod agerem, non erat, quàm ut peccata faterer: adiectis etiam turpibus, & inhoneſtis verbis, quibus offenſæ ceteræ ſingula ad heram referebant, quæ meritò Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatis amicè rogavit, quænam illa eſſent, quæ patri aperire non vellet, narravit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo vocaſſet, ut ſe purgaret confeſſione, ſtetiſſe ad levam quendam Aethiopi ſimilem, qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leviſſima eſſent, & nullius momenti, & ex illorum confeſſione à patre diſſolutior haberi poſſet.

A dextera verò manu apparuiſſe S. Mariam Magdalenam exhortãtem, ut quicquid eſſet liberè, evomeret. Accerſitum rurſum Patrem Domina de omni eo, quod acciderat inſtruxit, qui modis omnibus tentavit, ut ad integram animæ expiationem induceret, ſed fruſtra: quò enim exhortabatur magis, eò reddebatur obſtinatior, ita ut nec nomen Ieſu enunciare vellet. Alio etiam tempore cum illi ſacram crucifixi imaginem offerrent, ut in eum intueretur, & animo revolveret Chriſtum, pro nobis cruci affixum, & in cruce mortuum, ſumma cum indignatione & animi commotione reſpondit Iam ſcio, ſed quid vultis faciam? Ad quam hera ut ad Chriſtum te convertas, qui admiſſa crimina remittat, ſi fatendo recognoſcas. Cui Catharina; obſecro ut mihi deſinatis eſſe moleſtæ, cumque hera abſceſſiſſet, cœpit amores ſuos & turpitudinem decantare, duravitque ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio donec quadam nocte, accerſita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit.

Torqueor & animo angor, plurimum ob violatam confeſſionem: & ab ea hora uſque ad mediam noctem toto corpore obriguit, ut crederetur mortua, & de humatione & ſepultura eſſet cogitatio: ſed ad ſe reverſa accitoque ſacerdote, nihil de antiqua fatendi conſuetudine remiſit. Tres poſt horas paulò antequam expiraret, exhortata à ſervis, ut apprehenſa manu cruce & cereo ſacro, nomen IESV, invocaret, reſpondit: Quis eſt ille IESVS? eum non novi, ac in ultimam partem lecti reflexa, ſedenſque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui.

At alia ſerva, quæ eodem in loco ægra

 decum-

decumbebat, vehementer Dominam rogavit, ut in diſtinctum cubiculum transferretur: quod ut aiebat, larvas quaſdam atras videret, quibus admodum terrebatur. Nocte ea, qua Catharina exſtincta eſt, domus tota tam fœtido ac putri odore perfuſa eſt, neceſſarium ut fuerit, cadaver loco patente & aperto exponere. Domina etiam frater è cubili brachio extractus eſt. Ancilla quædam in humeris veluti calce percuſſa eſt, pertulitque aliquot dies eius læſionis ſigna. Equus manſuetiſsimus alioquin, actu in murum calcibus huc & illuc diſcurrens tota nocte inſaniit. Idem fecerunt & canes multa diſcurſione & latratu. Humato iam corpore, cum ex ancillis quædam locum intraſſet, in quo Catharina decubuerat, nemine conſpecto, ſenſit in ſe vas quoddam, quod tabulatis impoſitum erat, iaci.

Maior præterea pars huius urbis vidit multo crepitu & ſonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad duo millia paſſuum projici; non quod in palatio ullus ſit later vel tegula, cum pleraque huius urbis ædificia omnia palma tegatur. Ancilla alia ſpectantibus multis pede protracta fuit longiſsime, etiamſi qui traheret, non videretur. Septimo Octobris cum quædam ſerva veſtiarium eſſet ingreſſa, ut inde veſtem aliquam ſibi ſumeret, vidit Catharinam erigentem ſeſe in pedes: ut vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, ut in mille partes frangeretur. Die inſequenti veſtiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ uno impetu à muro avulſa in conſpectu omnium tres in partes diſtracta eſt. Eodem die cum in horto Domina cœnaret, medius later lanci iniectus totam cœnam evertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipſo tempore clamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat: appenſiſque ad collum Sanctorum exuviis ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt ut ædes mutaret, & in conſobrinæ domum ſe reciperet, relictis ancillis quibuſdam ædium cuſtodibus.

Decimo dicti menſis, cum ex ancillis aliqua in officinam diſpenſatoris iviſſet, ſenſit ſe ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapſam exhortatæ ſunt cæteræ, ut invocato Domini noſtri auxilio, cereoque ſacro accenſo regrederetur: aſſumptis duabus, quæ cæteris animoſiores videbantur, ſecurè rediit, quam defuncta monuit, ut dimiſsis aliis, cereo abiecto, quod pœnam inferret, ſola perſiſteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cum fœtore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignia faſcia octo aut decem digitos lata, quæ in terram uſque protendebatur, videbaturque libidinis & admiſſæ turpitudinis pœna & caſtigatio quædam.

Viſo hoc ſpectro tremere, & exalbeſcere cœpit ſerva, ad quam infelix defuncta, accede huc. Quoties ego te evocavi? Reſpondit ſerva penè exanimis: Bone Ieſu, quis non horreat te viſa? Quæ cum diceret, in eundem locum deſcendit formoſiſsimus puer albis veſtibus, qui ſervam hortatus eſt, ut poſito timore forti eſſet animo; notaretque diligenter, quæ à Catharina acciperet, ut in alios evulgaret, ac ſimulatque ab hoc loco abſceſſiſſet, confeſsione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam, & graviſsimis ſubiectam pœnis, quod cum Sacerdoti advoluerer, ut peccata faterer, leviſsima tanta referrem, cuiuſmodi ſunt, quod garrula eſſem & loquax, in iram proclivis, & id genus alia ſi-

lentio

lentio verò involverem libidines, & cōſuetos cum adoleſcentibus congreſſus. Tu igitur diſce benè confiteri, & nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita mihi imperatum ſit, cogarque aliorum in exemplum hæc verbis aperire. Iam pulſus ad ſalutandam Deiparam virginem audiebatur defuncta mox in angulum quendam ſecedit & evaneſcit. Angelus verò (angelum enim fuiſſe, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad ſuos famula iubet, quod & fecit.] Placuit hanc omni fide conteſtatam hiſtoriam ultimô locô ponere, quod in ea omnes apparitionum ſpecies concurrant, Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in ſpecie Æthiopis animæ damnatæ in aſſumpto corpore, ut arbitror non ſuo, ſed aereo ad ſui corporis ſpeciem efformato. Habent Athei quod rideant, ſi nolunt reſipiſcere, de pænis inferni & animarum immortalitate. habent Calviniſtæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquiis, de confeſſionis auricularis integritate, ejuſque neceſſitate. quid dicet? cōfictum id à Ieſuitis. qui poteſt, quod à cunctis hodiè locis illis queat confutari, ſi confictum foret? Nolunt credere? eant, & audiant videantque. Muliercularum commenta inquient? credo, lateres & tegulæ longinquis locis allatæ & diſperſæ, quæ cunctus populus vidit, iſtis imaginationis opera ſūt. extracti lecto viri, videntibus aliis ſolo alliſa & per humum raptata mulier, ſomnia, illiſa parieti vaſa & in partes innumeras confracta, ſomnia fuêre. Sed grandiorum malitia ad hæc fingēda ſpargendaque valuit: quid pueri quadriennis innocentiæ doli capax illa non eſt ætas, ut vel antè reliquias præfocari ſe à vix nota & mortua mentiatur, vel reliquiarum appenſione metū fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat: qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur, confeſſionis ſacra myſteria in hiſtrionicam hypocriſim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem teſtium grandinemque copioſum exemplorum, quibus labruſceta, & urticeta Novatorum radicitùs vellatis, confringatis, calcetiſque. Illud unicum propono. perpendite vos diligenter, vtrum æquiùs tutiuſque credere, primæ & ſecundæ Synodi Nycenæ patribus, Græcis Latiniſque Eccleſiæ Doctoribus, ſexcentis alijs graviſſimis Theologis, & probatæ fidei Hiſtoricis, & omnium ſæculorum ſexdecim receptæ ſententiæ, an noviſſimi ſæculi procacibus quibuſdam iiſque perpaucis, de ludo Saxonis exucullati, vel Stigmatiæ Noviodunenſis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus poſſe, negant Deum id vnquam permittere, illi contra vtrumque, vt audiviſtis affirmant, vel diſertis verbis, vel allatis exemplis quæ nunquam recitaſſent, niſi vera crediſſent. Scaurianum planè iudicium eſt, magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Max. *lib.* 3. legiſtis. *Varius* (inquiebat) *Sucronenſis, Aemilium Scaurum, regia mercede corruptum, imperium Romanum prodidiſſe ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat ſe culpæ affinem eſſe. cui credetis?*]

Pari ergo nunc ratiocinatione, Sanniones noſtri temporis, Momidicaces Eccle-

Eccleſiæ peſtes, apparitiones ſpirituum negant & ſubſannant: fatentur aliquas & in honore habent, Sancti, & orthodoxi patres, orbis Doctores, Aſiatici, Aphricani, Europæi quibus credetis: Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores aſſerunt, nullas unquam viſiones defunctorum fuiſſe veras: militantis Eccleſiæ: quæ columna veritatis eſt, centuriones & Evangelii præcones, qui ſcientiam ſuam de ſapientiæ æternæ uberibus ſuxerunt, unanimi conſenſu litteris mandârunt plurimas, ut veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, dãnatorum habemus, beandorum habemus: Eccleſiaſticæ monumentis hiſtoriæ, patrum traditione, conciliorum actis divinæ ſcripturæ tabulis conſignatas, & de manu in manum per omnes Eccleſiæ ætates traditas, conſervataſque. Nonne temerarium contra niti, flagitioſum repugnare, impium atque blaſphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacii vel ſtoliditatis ea eorumque auctores accuſare? nomen non invenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animô complectere, complexus abjice, abjectam conculca & execrare. Quid mendacii accuſare, niſi falſa pro veris obtruſa dictitare? quid ſtoliditatem adſcribere, ſi non cauſari: adeò tot graviſſimos, ſapientiſſimos, ſanctiſſimos viros, fuiſſe vecordes, ut inanibus næniis ſe paſſi fuerint ludificari, & pro hiſtoriis fabellas aniles receperint? hæc adverſariorum modeſtia eſt.

SECTIO VI.

SED ratione fortaſſis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipſorum objectiones tibi fideliter proponam: tu judica & diſcute.

In Italia (*inquit Philip. Melancht. in Manlii Calendario*) *habent impuriſsimas & obſcænas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis*) bellum dictum & mendaciſſimo dignum ſcurra. Habet Aſia & Aphrica, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſſimæ apparitiones, ut doctum habet non ſola Italia, & eas ab omni obſcænitate & impuritate tàm remotas, quàm à fidei puritate Melanchton, quàm à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimonia fuit alienus Lutherus, nec illæ fabulæ vocari poſſunt, quas omni ævo graviſſimi ſcriptores & ſanctiſſimi viri, publicis teſtimoniis conſignârunt, quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmârunt. Sed hæc *Melancthonis & Ioan. Rivii* modeſtia fuit, tot ſæculis probatas Sanctorum apparitiones, aniles cenſere deliramenta, & cum ipſi eſſent homines ineptiſſimi, Divum Gregorium Papam ineptũ vocitare, addunt vanitatem impudentiæ, cũ multa falſa & inania pueriliter, ſine judicio, & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorundam privatos abuſus & ſtultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum cõtumeliam detorquent, quaſi non rebus veriſſimis & optimis hòc ſit adnatum, ut obnoxiæ ſint fuco, & hominum dæmonumque dolis atque malitiæ expoſitæ, in multorum pravè utentium

vertant

vertant perniciem. quid pane utilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit quid vino ſalutarius? plures tamẽ ebrietas, quàm gladius necavit. quid Dei adoratione præſtantius? quot tamen illã in cultum idolorum deflexêre? diſcretio ergò & prudentia neceſſariæ, ut veras à falſis diſcernamus: non verò licet, propter falſas, veris fidem derogare.

Marbachius negat ullas veras: niſi Chriſti & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligentes, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & hiſtorici addere conſueverunt? cur hæc novus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus & manicis & ligat: cur in hunc nervum compingit, homo propter multiplices blaſphemias nervo digniſſimus propter transfugium, compedibus vinciendus, & propter amentiam atq; furorem, totus vinculis quadrupes conſtringendus?

Centuriatores & Lavatherus addunt argumenta paulò veriſimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum eſſe Purgatorium (quæ ut impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus reſpondebo, tractationi accommodata. Quid inquiunt Auguſtino reſpondeas, qui non obſcurè, viventium rebus animas defunctorum negat intereſſe: alioquin ſibi matris optimè conſpectum nulla nocte defuturum? [*d. libr. de cura pro mort. ſupr. citato.*] Quid Athanaſio *a*, Chryſoſtomo *b* Theophilacto *c*, Tertulliano *d*, cenſentibus hæc eſſe commenta dæmonum; qui ſe ſuffragijs noſtris indigere, & ex purgatorioi, via alta atque ardua, fingunt advenire? Addunt ſcripturam. Nam is *qui deſcendit ad inferos non amplius aſcendit*, Iob, *e*. Pſalmiſtæ *f homo eſt ſpiritus vadens & non rediens: pulvis eſt, & poſtquam ſemel defloruit, dicitur ſuum locum non amplius recognoſcere*, quo igitur pacto queat redire: alicubi dicimur *g omnes mori & ſicut aquæ dilabi.* quis dilapſas ad fontem revocet? DD. Petrus & Paulus *h* mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum ſuſcitas? negat Abraham *i* Chaos quartum interiacet, à mortuis poſſe tranſmitti, & idcircò illos nec mittendos, ut vivis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto ſi nec per ſe queunt, nec à Deo mittuntur: mortalibus apparebũt? Hæc ſumma argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reverâ hoc eſt abuti ſcripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos poſſe, vel ſolere, ſed tunc mittere abnuebat. *Chaos* illud hiatum maximum atq; impermeabilem ſignificat, quem ſine Dei permiſſione nullus tranſire mortuorũ queat: Dei enim lege immutabili cõſtitutum eſt, ut ſine ipſius permiſſione receptaculis ſuis animæ nequeant exire. Dei quoque lex ſanxit, nec damnatorũ beatis ullam eſſe condolentiam (huc D. Greg. iter iſtud impervium retulit) nec ſortis ullam eſſe commutationem, vel meritorum ullum conſortium inter illos (huc Amb. & alij retulerunt, de quo vide Cathen, D. Tho.) Dormire mortuos teſtantur Apoſtolorum Principes, fateor: ſed *ſomnus* ille mortem ſignificat, *& dormire* eſt mortuum eſſe phraſis iſta Græcorum fuit unde & ſepulcreta,

a *q.13. in ſcript.* b *hom.29. in 8. c. Matt.* c *in d. c. 8.* d *l. de anima.* e *c.7 v.9.* f *Pſ. 77. v. 39. & 102. v. 13. & 16.* g *2. Re. 14. v. 14.* h *2. Pet. 3. 52. Theſ. 4. v. 13.* i *Luc. 16. v. 16.*

vocant κοιμητήρια, hoc eſt, dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eũ mortuos ſuſcitare, mortuos nominavit ἐπτώντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obſcurius & deterius vertit Maro. *Lumina morte reſignat.* Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter ſpem reſurrectionis. (ut Angelus Caninius obſervavit) ſi ergo dormire Lavathero, eſt in nullius conſpectum unquam venire: ubi fides reſurrectionis? dormiebant Moſes, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *omnes ſicut aquæ dilabimur, pulvis ſumus*, & quaſi in auras diſpergimur. Tibi verò, Lector quiſquis his fulcris innitere, edico, te moneo, diſcaveas, ne huiuſmodi rationibus utare. nam ſi quid probent, eadem opera probent ne reſurrectionem quidem unquam fore. dilapſæ ſemel aquæ nunquam redeunt, amnes aſpice: num nos nunquam redituri? Potius ergò fatendum his & ſimilibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci.* ubi adverte nullum omninò patrum, ne quenquam ante Lutherum, ſic locum hunc exponere, ut facit Lavatherus: ut quàm cito, tam verè, de tam novitio commento Novatorem queas agnoſcere. Quatuor invenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midraſch tehillim* omitto, unam ut impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit, alteram, ut parum convenienté textui, de originali peccato: hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere. iſti ואישוב *Velo ias chubh*, accipiunt de *tetzei haarez*. Duæ Patrum expoſitiones ſunt planè tropologicæ, ut Arnobij hic, de divitijs, & alia Baſilij (*de pœnitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratia, ut ſua exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari, in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali DEI permiſſione redire: ſic innominatus, ſed pereruditus pſalmorum interpres. Quarta eſt Apollinaris, & Euthemij, ſenſum eſſe, ſcire Deum & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri accelerationem, qui nati mox denaſci incipiamus, & cum nobis ſemel occiderit brevis lux, & vitæ flos iſte emarcuerit, haud poſſe abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum iſtud animæ atque corporis ſemel diſſolutum rurſus colligari, neque animam noſtram, poſtquam venti inſtar ſemel evolarit; ultra corpus ſuum agnoſcere, ut illud ſubeat ac poſſideat. Nam in ipſa reſurrectione, beati illud iam ſplendidum & incorruptibile deprehendent: damnati, fœdum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam verò damnati quàm beati, angelica opera, Dei nutu, illud ſunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipſis amicis, qui poſt animæ receſſum, corpus amplius non agnoſcunt, ſed deteſtantur? & hi more Hebræo *ſuum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius ſententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod Divus

הארץצל·

Divus Hieronymus ſecutus Hebræam phraſim, eandem vertit, *non cognoſcet eum amplius locus eius*, quod pleriqueHebræi volunt, & paraphraſ. Chaldæus, & Vatablus ſequuntur, & ſic locutus ante fuerat Beat. Iob. capite ſeptimo. ubi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conveniunt, hac prorſus ſententia, mortui memoriam interituram, quaſi non fuiſſet: vel ſuperſtites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, numquam niſi per revelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omninò clariſſimum. Minus etiam obſtat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens.* nam quod præceſſit *quia caro ſunt*, id apertè indicat agi de naturæ humanæ depravatione & improbitate; quæ cum ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe nequit redire: vel, quod magis placet, agi, de homine corruptibili, qui, cum ad mortem Pegaſæo gradu properet; à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſua D. Iobi verba, *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendit nec revertetur ultra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius*: eundem planè ſenſum habent, quem illa Davidis paulò prius explicata. Belle quoque Dionyſius exponit, animam quæ ad inferos deſcendit in priſtinam vitæ rationem, divitias, latifundia, palatia, naturaliter nō redire *quamvis* (verba ſunt eius) *miraculosè id fieri poſſit, ſæpeque factum ſit*.] Et illo ſenior D. Thomas ibidem diſertè tradit, Iob locutum de eo, quod ſecundum curſum naturæ fit, non de eo, quod agitur miraculosè. En adverſariorum tela, ex ſcripturæ pharetra. Plus fortaſſis fiduciæ in Patribus, plus ſuppetiarum? nihil utique minus calumnioſa utique tota illa teſtificatio, quæ Rhemniæ legis, ulla ſi legē teneri paterentur, non effugeret inuſtionem.

Miror Auguſtinum nobis obijci, cuius ſententiam ex eodem libro audiviſti, non ambiguè cervicoſos iſtos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas eſſe operationes; ſed addit ſpiritus etiam aliquando *αὐτοπροσώπως* ad vivos mitti. Negat eoſdem arbitratu ſuo redire poſſe, citra Dei voluntatem: alioquin ſibi matrem continuò adfuturam: ſed nutu Dei aliquando rediſſe, profitetur, & exemplis confirmat. Athanaſium producunt in pugnam, ſed larvatum: Anaſtaſius enim ille Nicænus eſt, non Athanaſius, eius dividenda auctoritas. Nam quæ ab illo *quæſt.* 11. dicuntur, levi brachio in adverſarios retorſerim. negat ſpiritus apparere, fretus Davidis teſtimonio, de quo nos iam copiosè. addit hæc verba: *De animabus enim Sanctorum non eſt dubitandum: nam & poſt mortem & in iudicij die cognoſcent omnia.*] unde ſic poſſumus ratiocinari: ſi beatorum animæ cognoſcunt omnia poſt mortem, locum igitur & ſuum cognoſcunt; ſi locum ſuum permittente Deo, ad illum redire poſſunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire poſſe, quia locum ſuum nō cognoſcūt. de animabus enim his tantum accepit verba Davidis, non de omnibus, ut Lavatherus. Q. verò 8. non adimit omnem ſimplicitus reditum (nam hoc Scripturæ ſacræ refragaretur) ſed negat à Deo remitti, ut humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando

rando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quando hæreſim viguiſſe contendẽtem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri, & malis deinde carminibus ad hominum obſequia & reſponſa danda compelli. Huic dementiæ ſe ſumma vi Patres oppoſuerunt, & væſaniam illam ſedulò confutarunt. In his ſanè diligens Iſidorus *lib. 2. Etymolog. cap.8.* & os aureum Ioannes Conſtantinop. *homil. 2. de Lazaro, & homil. 4. in Lucam*, ubi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: uti ſic dæmonum fraudibus materia ſubtrahatur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis, licet paucis, fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curioſarum narratiuncularum gratia, abſolutè ad Dei nutum revertendi licentiam, non tollit? quin apertè potius *hom. 29. in Matthæum.* ſcribit, *ſponte ſua redire non poſſe.* cur adderet (*ſponte ſua*) ſi nec divina volũtate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophylact. *in c.8. Matth.* cùm teſtatur dæmones quoddam dogma inſtituere voluiſſe, de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè ſit aſſentiendum, quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locũ, & non oberrant vagæ, quibus verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐν τῶ κόσμῳ (ſic loquitur) πλανᾶσθαι quoniam certis manſionibus ſtatim aſſignantur, impugnat enim eundem errorem, quem Chryſoſtomus; & uterque nobiſcum, ut docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præventis immatura morte, figmentum planè poeticum, & fortè Platonicum, reijcit, & docet nec illorum *animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hancque ille licentiam poetarum, cum Magorum audacia, iactantium inanem ſuam animas eliciendi potentiam; & cum inſomniorum fallacia, quæ Manes falſa ſoliti immittere, comparans, meritò refellit. Verùm & ipſe addit, Dei virtute quaſdã animas revocaſſe in documenta iuris ſui. Sic ſcriptũ ab eo invenias extremo de Anima libro. Sic ergò neque S.S. neque patres, neque ratio; ſed ſola temeritas, novandi cacoethes, & vetuſtati detrahendi, Catholicisque convitiandi libido Adverſarijs ſuffragantur.

SECTIO VII.

SIT 2 Concluſio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis oſtendere*: hæc eſt ſententia Tertullian. *lib. de anima, cap. penul.* D. Iſidori *lib. 8. Etymol.* Chryſoſt. & Auguſti. quos citat & ſequitur D. Thom. 1. *p. q* 117. *a. 4. ad* 2. Guil. Pariſ. *p. ult, de univerſ. c. 24.* Victor. *de magia n. 17.* & fusè docet nuperus ſcriptor Alfonſus Mendoza Quodlib. Scholaſt q. 5. ratio eſt, quia Sanctorum animæ in manu Dei ſunt, & ſoli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus ſinere egredi, ſine nutu Dei, ſine quo nec ipſe id poteſt: quod ipſum etiam habet locum in ijs, quæ expiantur. Ideò ſolent ipſi has vices ſubire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, ut ex Porphijrio docuit Iamblicus *lib. de myſter. Ægyptior.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoque lucis ſe transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, ut in Biturigibus Vibiſ-

Vibiſcis, cum illic degerem ſcio accidiſſe, imo & in ipſum Chriſtum Dominum, qualis Beat. Martino apparuit diabolus.

Ex his ſequitur primò, prorſus eſſe ſuperſtitioſum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias *a* animas eorum, quibus exſpirantibus dexteram porrexerint, & viciſſim porrectam receperint, ipſis poſt obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel ſcripto, vel non ſcripto Dei verbo, nec hiſtoriarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur.

Secundò ſequitur non eſſe temerè imitandum, quod olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *lib. 1. tit* 11. *q.* 23. ſecundum ſe conſideratum, dicit non eſſe damnandum de peccato, non enim negant D. Tho. & ipſe, & qui eos ſequitur Beezius *in præcept.* periculoſum eſſe, & tales ut plurimum ſe deludendos dæmoni propinare & illi ſubiacere domminationi, *Qui amat periculum, peribit in eo*, ideò prudenter Ciruelus, *lib. 3. de ſuperſtit. cap. 11.* reprehendit illos, qui cum invicem paciſcuntur, ut (ſi permittatur) is, qui prior morietur, vivo appareat, eumque de ſuo ſtatu faciat certiorem. Scio id Deũ permiſiſſe aliquando, ut audiviſti de Marſilio Ficino, & de San. Lutgardo legitur *lib. 2. vitæ eius tomo 3. Surij, in Iunio*, & apud Dominicanos Zamoranos accidiſſe olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat. moritur Minorita, & poſt dies aliquot apparet ſtipulatori menſas ſternenti; & (ait) ſe expiatorium circumgeſtare ignem. Et ad cruciatus ſui indicium, manum menſæ ligneæ craſſæ impreſſit, eãque altè admodum combuſſit. notam hanc audivi ab oculatis (ut aiebant) teſtibus ſupereſſe manus menſæ inuſtæ, & ad perpetuam rei memoriam parvulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum Frat. Anton, Senenſis, ut de re nihil ſit dubitandum. Quando Deus redire permittit, maioris boni id cauſa permittit: ut plurimum Behemoth hanc agit perſonam. Pactio ipſa vix fieri poteſt, ut curioſitatis peccato vacet. præſtat ſalutem ſuam ſemper cum pavore & ſpe operari. Eadem B. Lutgardis cum iuſſiſſet cuidam moniali, ut ſi prior moreretur, eam viſeret, addidit, ut primum diceret: *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus ſuo more aliquod figmentum adducat.*) *dict. lib. 2.* Si hoc illa ſancta tam illuminata metuebat: quantò magis non debemus metuere? Sequitur etiam tertiò ex his, poſſe faciliùs diſcerni variorum & multiformium ſpectrorum illuſiones, quas dæmones obijcere ſolent, de quibus nunc videamus.

a lib. 3. donat. dæmon.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, ſive de ſpectris, quæ dæmones nobis obiiciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias eſſe illuſionum cauſas, & varia dæmonum genera, Patet primum, quia multa habentur pro ſpectris, quæ naturalia ſunt, vel artificialia, item quæ ſenſuum

 vitio,

vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantaſiæ talia videntur eſſe, cum nõ ſint qualia videntur. de ſingulis, Petrum Leloyherium, *a* in pleriſque ſecuti videamus. Naturalia ſunt & decipere tamen aptiſſima; ignes illi fatui, de quibus egimus ſuperius: item inſulæ natitantes: quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures; quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres ſcriptores *b* in lacu Vadimonis Cecubo; & Reatino: ut ſunt etiam arbores & ſilvæ radicitus evulſæ, & claſſis ſpeciem in mari præbentes, teſte Plinio Seniore: *c* ut, ligna putrida nocte lucentia: ut animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, ſed maius, inſtar Scarabæi, quod etſi toto corpore luceat, oculis tamen maximè, qui pro corpuſculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, ut ad eam legere & ſcribere ſoleant. Coculium vocant, micat luce quaternarum ſtellularum, quarum ſi quis pinguedine manus & faciẽ inungat, ardens & formidabile ſpectrũ apparet. *Sic Chieza pag. 2. Hiſt. Perua. cap.30.* Item vapores varijs formis conformati, quales illi, quos Sylla vidit hircorum ſimilitudine capitibus apud Epheum concurrere, *d* & ſimilia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem cauſa Diodorus Siculus ſcribit contingere, *d* digna lectu. Talia quoque (ſi à viſu, ad auditum lubet tranſire) ſunt admiranda quædam ſonorum, ut Echus in locis diverſis, quæ & notavimus Commentar. in Senecæ tragœdias, decipere nonnullos teſtatur Cardanus *l. 18. de ſubtilitat.* item ſonus ſtatuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarenſi, de quo *in Atticis* Pauſanias; & caverna Britannica, de qua Clemens Alexan. *l. 6 Strom.* fors, an D. Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Perſicos montes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum ſoni nati ex uterinis ſuffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quando* ait Corn. Gemma li. 1. Coſmocrit. c. 7. *) à venenato ſpiritu inflatæ arteriæ, diductæque in amplitudinem, ſecundum longitudinem contrahuntur: undè neceſſe ſit aliquando mulierem ſtrangulari: undè & voces mirandas ex imis viſceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc ſerpentum ſibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen proviarum & erumpentis ſpiritus proportione caſus effingit.*]

Vt naturalia ſic & artificialia quandoque decipiunt, & pro ſpectris habentur: ut erant αὐτόματα Dædali, de quibus Ariſtoteles *lib. 1. de anima, & lib. 1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetij, de quibus ſuperius actum: & noſtris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem: & Pariſijs, triremis argentea, quam remiges, eiuſdem materiæ, & impellebant, & ſiſtebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodiè in hortis Eſtenſibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

*Intonat erranti digito, *pedibuſque trabali*
Vecte laborantes in carmina concitat undas.

Et de quibus iam exſtant Heronis libri. Vt ſunt artificioſa ſpectra, quorum modum docent Cardanus *lib. de Varietat. rerum.* & Baptiſt. Porta *lib. de magia.*

a *lib. 1. de ſpectris c. 6. 7. 8. & 9.* b *Ariſt. de admir. audition. Tit. Livius l 9 Senec. l. 3. Nat. q.* & *Pli. Iun. li. 8. epiſt. 20.* & *Seni lib. 2 Nat. hiſt. c 95.* c *l. 16. Nat. hiſt. c. 1.* d *Plutarc. in Sylla.* e *Lib. 3. Biblioth.* * *Sic correxit Leloyer. Pro* penituſque.

magia naturali, quanquam verè in his omnibus, rerum quibus utuntur natura ad artificium adfert vim maximam: ut & in naturalibus illis prioribus, ſæpè accedit artificioſa hominum applicatio. Sed ad hanc claſſem magis propriè pertinet artificioſæ voces quorundam; quibus cum ſint præſentes voces ſimulant abſentiũ, vel cum ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, ſicque voces dæmonum vel Angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, Angelorum vel animarum voces ſimulant; quale quid de Bonifacio octavo circumfertur apud Nauclerum, Maſſeum, & alios. Item qui ſimulant ſe animas maritorum defunctorum, & ſic ſuadent viduis, ut ſibi nubant novi, qui hoc Lovanij factitarat: & de alio qui Andegavi, narrat Leloyerius cap. 7. Sic apud Boetium Scotiæ Rex Kennethus, Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus ſui dormientes, immiſit ſervos indutos ſquammis lucentibus, & manu tenentes haſtas ex ramis putridis noctu lucere ſolitis; qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur: ſe à Deo miſſos Victoriæ ſponſores. Angelos illi credidere, & animoſè Pictos aggreſſi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli uſi cancris vel teſtudinibus, iiſque cum candelulis affixis, in cæmiterijs, nõ ſemel ignitorum ſpectrorum ſpeciem præbuere. quare nonnulli ſuſpicantur ab Homero *a* teſtudini tributum nomen armaturæ fallacis ἐπηλυσίης ὄχημα. Sic etiam Abderitani iuvenes, cum ſpectrorum ſchemate, conati ſunt Democritum terrere, ut narrat Lucianus *in Philoſpeude*. Sunt in recentiorum libris, ut Bocatij Decamerone, & ſimilibus exempla plurima, ſed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiſcitur Moſtellariæ Plauti ſervulus, tale quid narrat Æſchynes orator *b*, à Cimone Athenienſi factum, qui ſe Scamandrum finxit, ut vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſeph *c* factitatum à Mundo, ut deciperet Paulinã, fingente ſe Anubim: tale quid à Tyrannione Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum, ut libere matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus *d*, & meminit eiuſdem facinoris D. Cyrillus Alexand. *contra Iulianum lib. 7.*

Et Nectanabus Ægyptius Magus ſe in Iovis Hammonis effigie transformans, Olympiadem Philippi uxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit: unde illi orta opinio de Iove parente. narrat Ioſephus Gorionides *lib. 2. Hiſtor. Iudai. c. 6.* & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Cappadocem, & Nicolaum Damaſcenum.

In his fictionibus, cum ſtuprum accedit, peccatum gravius eſt, quàm in ſtupro ſimplici, & gravius puniendum: cum furti cauſa ſit, puniendum pœna directariorum *l. ſaccularii. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quam metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æſtimanda: ex genere ſuo, puto Mortale peccatum: & pœna eſt arbitraria, fuſtigationis puta: & ſi mors ſecuta, exilij perpetui. *argu. lib. 4.*

a *in Hym. Mercur.* b *epiſt.* 10. c *lib.* 13. *antiq. c.* 4. d *lib.* 11. *hi. cap.* 25.

§. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de ſicar. l. infiniti. §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. ultim. & l. ultim. D. de extraord. crimin. voluere poſt gloſſ in l. ſi quis aliquid D. de pœn. Licinius Ruff in comparat legum Moſis & Iuriſconſ. & Leloyer. ſupra fol. 173. nec puto idoneā excuſationis cauſam amorem præbere, nec tutum ſatis eſſe *conſ. 101.* Oldardi, optimi aliàs conſiliarij.

Senſuum alterationem vitiumque, falsò viſorum, vel alio ſenſu perceptorũ ſpectrorum, cauſam non raram eſſe, docet idem Leloyerius *cap.* 8. exemplo ebriorum, de quibus optimè D. Amb. *a*, *Hinc* (ait) *vanæ imagines ebrijs, incerti viſus, inſtabilis greſſus. umbras tranſiliunt ſæpè, ſicut foveas, nutat his cum facie terra, ſubitò erigi & inclinari videtur, & quaſi vertatur, timentes in faciem ruunt, & ſolum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor & reſonantia fluctu littora. Canes ſi viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alii riſu ſoluuntur incondito, alii inconſolabili mærore deplorant, alii cernunt irrationabiles pavores, vigilantes ſomniant, dormientes litigant.*] idē terribilia nempe viſa apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat *b*. Depravato, more ſuæ ſectæ, Lavatherus S. S. dum ſic vult intelligendum illud Salomonis *c*, ebrietatem diſſuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perverſa. Extraneas,* ait ille, viſiones & apparitiones admirandas, qua in re ductorē habuit Pagninum: qui cum Paraphraſte Chald. videtur ſic accepiſſe זרות Zarot, quaſi vim neutri haberet, & ſignificaret *extranea*, h. e. res extraneas: quod licet non diſplicuerit Ianſenio, probum tamen non eſt. Fœminino enim ſenſu accipiendum & quidem non de rebus, ſed de mulieribus. Senſus enim, quem D. Hieronym. & Beda ſecuti, vinum cõcupiſcendi alienas eſſe cauſſam. ideo ſeptuaginta, ut ambiguitatem hanc tollerent, ſingulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, ſeu extraneam: quam vocem nec S. S nec Patres ſimpliciter poſitam, de alia re, quam de muliere ſeu ſcorto accipiunt, ut eodem capit. paulò antè: *puteus profundus aliena*, ut ibi explicant Salonius, Bæda, Hieron. & alij. Oculorum effuſio facit videri volitantes ante oculos quaſi muſcas vel ſaltitantes formicas, ut non ſine ſtudiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *libro primo. capite primo. tract* 8. meminit morbi dicti *balahol*, quo qui affecti, ſingula putant ſe videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Ariſtoteles de quodam, qui ſuammet imaginem ſive ſimulachrum, in aëre ſibi, quaſi in ſpeculo, propter oculorum vitium, ſemper obverſari exiſtimabat. idem teſtatur, eum qui diu in ſolem oculos intenderit, & oculo aliò celeriter averterit, primò ei cuncta iri viſa gilua, mox rubea, & tandē nigra, donec alteratio illa viſus recedat. Auditus etiam læſus decipere conſuevit, ut fit in ijs, qui morbũ imaginoſum (ſic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas ſtatuunt ſpecies, unā notiorē, cui nomen φρενῖτις, quando phantaſmata obijciuntur animo, viſili imagine: de qua ſpecie Cornelius Celſus, & Cælius Aurelianus conſulendi, & pertinet ea ad phantaſiæ vitiũ. altera ſpecies eſt κορυβαντιασμὸς, qui viſui tollit

a *li. de Helia & ieiu. c.* 16. b *l.* 14. *c.* 22. c *Prou.* 23. *v.* 33.

tollit ſomnũ, auribus indit vitium, quo ſibi audire tinnitus & ſonitus videntur, de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leviſonna mens ſonorinas imagines
Adſatur, non umbrantur ſomno pupullæ.

Guſtus quoque vitiatus ægros mitè decipit, ut & odoratus, Polypo, Gravedine, ſeu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui regnabat in Caſtella. 1581. & multos abſumebat. Verùm crebrior & major deceptio manat à phantaſiæ corruptela, quæ aliquando conjuncta eſt cum Phrenide, (ſic vocatur ea quæ cum febri vehementi eſt,) aliquando cum Mania (hæc febris expers eſt, & diuturnior,) aliquando levicula tantum eſt febris, nec ad Phrenitim ſufficiens. *a* Theophilus medicus cætera prudens, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines & cornicines aſſiſtere, & continuè auribus ejus cantum inſonare: idque, jam ſanus, accidiſſe ſibi pertinaciter contendebat. *b* Sed huic iſta tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epiſtol. ad Florum.*

— Fuit haud ignobilis Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragœdos
In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro:
Cætera qui vitæ ſervaret munia recto
More, bonus ſanè vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in uxorem, poſcet qui ignoſcere ſervis
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ,
Poſſet qui rupem & puteum vitare patentem:
Hic ubi cognatorum opibus curiſque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe, Pol me occidiſtis, amici,
Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Abydi ſimile quid contigiſſe narrat Ariſtoteles *in lib. de* admirand. addition. Hanc in væſania falſæ opinionis voluptatem, de quodam Thraſyllo, putante naves omnes, quæ ad Pyreum appellarent, ſuas eſſe: fusè teſtatur Ælianus *libro quarto variar. hiſt.* Sed ad ſpectra redeamus imaginaria. Haud ſcio an quid rarius eo acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. *Agrigenti domus fuit, cui cognomen* τριήρης, *ab eventu tali. Adoleſcentes aliquod* [Taurominitani] *illuc convenientes convivium hilarius agitabant. Mox uti aſſolet, cùm incaluiſſent vehementiùs, ita decuſſi mente ſunt, & ita externati, ut in triremi ſe opinarentur conſtitutos, marique altius undabundo hyemem ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egeſtis, quæ intus forent, navigium facturi levius, vaſa omnia, & quicquid merò fervidis occurrebat, in viam, ſeu in mare, feſtinantius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta deriperent. In ſequenti die, ubi adfuêre magiſtratus factum arguentes, cum illi necdum ſatis edormiſſent: reſpondere, ſe metu mortis præoptâſſe, quæ in navi forent diſperdere, quam fluctibus devorari. Admirantibus mentis ſtuporem univerſis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me coniiciens in imo iacui. Cumque amplius dilirare animadverterentur, dimittuntur ab ignoſcente magiſtratu, commoniti modo gravius, caverent in reliquum invitationem eiuſmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, ſervati ex tam* procel-

Qq 3

a vide Cel. l. 3. c. 18. b Galen. l. de differ. Symp. c. 3.

procelloſis undis portum fuerimus aſſecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) ut ſeruatoribus in patria ſtatuas ſurrigemus. [*Sic Cœlius Rhodig. ſed ex Athenæo.* a

Hydrophobi aquam fugiunt, eò quòd putant ſe in illa videre canem à quo admorſi fuêre *b*.

Solet autem Diabolus hiſce naturalibus morbis ſæpè ſe adjungere, & hominum proclivitate abuti; *Serpit hoc malum Diaboli* (ait D. Auguſtinus *c*.) *per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubiicit, infundit ſe ſaporibus & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocosè diſtrahens, vel ſubſannans ludicris.*]

SECTIO II.

SVNT enim dæmonum, ut variæ operationes atque libidines; ſic & varia genera, quod ſecundô locô nobis erat notatum. Omnes quidem immũdi, & mali, hominibusque ſunt infeſti, ut poſt Chryſippum, & Plutarchum, & Philonem, rectè contra Iamblichum Porphyrius *d* & eò melius Minutius *in Octavio*, eos tamen à loco Marcus apud Pſellum *e* dividit in ſex genera, ut eo prior fecerat Orpheus, ſcribens ad Muſæum:

δαιμονάς, οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρύους
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœleſtes, aereos, aqueos, terreſtres, & ſubterraneos ſeu Sumanos.

Apud Euſebium li. 4. de demonſtratione ipſe Apollo ſic canit,

Πῆ μὲν ἐπιχθονίοις, πῆ δὲ οὐρανίοις, πότὶ δὲ αἴθρης
Αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ κὴρ⊙ ὑγροπόροιο.
Ηδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.
Πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσε⊙ μιςώμασι τῶν δέ.

Partim terreſtribus, partim cœleſtibus, interdum & ætheris ipſis regibus, & aeris humida permeatis, & marinis, & ſubterraneis omnibus. Omnia enim capiuntur naturæ plenitudine horum.] cœleſtes autem vocat æthereos, ſive igneos, ut appellat Marcus. Aereos etiam Plato agnovit, Magices inventionem illis tribuens. Terreſtres Chaldæi cũ Zoroaſtre (ut Pſellus exponit) vocant *Feras*, ſeu *canes terreſtres*, in Zoroaſtris enim Magicis ſcriptum legimus Σὸν γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσουσι. *Tuum enim vas beſtiæ terræ incolent.* ad quæ Pſellus, beſtiæ terræ ſunt οἱ περὶ τὴν γῆν ... δαίμονες, *qui circa terram oberrant* cujus interpretationem magis probo, quam Plethonis, δύλαι καὶ κνώδαλα *vermes & omnis generis reptilia viliora.* Idem Magus poſtea ſubdit, 'Ε[illegible]ρα κόλπων γαίης θρώσκουσι χθόνιοι κύνες, οὔποτ' ἀληθὲς σῆμα βροτῷ ἀνδρὶ δεικνύντες, *Certè ex terræ finibus prodeunt canes terreſtres, nunquam ſignum verum homini mortali demonſtrantes.* quos Plethon vult apparere ſolitos caninâ vel aliâ fœdâ ſpecie iis, qui ſacris initiantur. Quod licet Zoroaſter acceperit de ſacris magicis, verũ tamen eſt

etiam

a *Athenæus l. 2. cap. 1. & Delius lib. 17 A. L. cap. 2.* b *Paul. Ægyneta lib. 5. cap. 3. & Antholog. Epigram. Græc. lib. 7.* c *lib. 18. qq.* d *lib. de abſtinen. animal.* e *de dæm. Natura.* f *in Phædro.*

etiam, ſolere his ſpectris verſari etiā illos, qui pravitate vitæ derelictâ religioſo cuipiam ordini ſe addicunt: quod ipſum Leloyherius *a* confirmat teſtimoniô Hebræorum in opere, quod inſcribunt *Holam Abbas*: Idem Athanaſius de D. Antonio in ejus vitâ, & ſimilia ferè narrans de S. Simone Trevirenſi Evervvinus Abbas apud Surium 1. Iunii; & alia leguntur in vitâ S. Norberti, de dæmone vexante initia ſanctæ plantationis Præmonſtratenſium (*Surius Iunii 6. vitæ illius cap. 19. 26. & 27.*) Ego poſſum cōfirmare, eò quod verè accidit, initiô fermè noſtræ ſocietatis, inſtitutô collegiô à P. noſtro Ignatio Laureti: & ei præfecto Rectore, P. Oliverio Manareo, qui etiamnum ſupereſt, & à quo, ut rem veriſſimam accepi, quod ſubdam: Anno 1555. maligni ſpiritus modò unū, modò alium locum magnô ſtrepitu infeſtantes, pleriſque, in quibus nonnulli religioſi inſtituti tyrones erant, mirū, quantum moleſtiæ, & inquietis adferrent: Etiam clarô die apparebant variis figuris. Uni dæmon in forma Æthiopis apparuit: & multis illecebris atque perſuaſionibus verborum conatus fuit à religioſo inſtituto illū avertere: quod cum irritô labore ſe facere videret, abiit inhalatô dirô admodum & virulentô fætore, qui totô illô die perduravit. Alteri ſe conſpicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabatur ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem atque ſtudium, ut hôc ſpecioſô colore eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, ſicque per inobedientiam è religione expelleret: quod & perfecit. Ipſi Oliverio in atri & ingentis moloſſi ſpecie obvius, in eumque inſiliens, ad terram ferè adflixit. Orantibus: ut cogitationem diverteret, aut abrumperet: inſtar catti obmurmurantis ſeſe adjunxit non ſemel, ſcabellumque, cui innitebantur, quatiebat, pulſabatque. Nec lectis quies, nec menſæ refectio, ſine infeſtatione, concedebatur. Crebro varii catelli à quieſcentibus lectulum aſcendere, & tegmina ſubire ſentiebantur: quæ res multos formidine plenos & ſomnô privabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam, inviſi hoſtis pugnô in latere tam acriter percuſſus fuit, ut confeſtim expelluerit, & ferè retrorſum à ſcamno dejectus ceciderit. Subditorum moleſtia bono Rectori permoleſta erat, tentavit. Eccleſiaſtica remedia, quæ opportuna occurrebant; miſſarum, precum, exorciſmorum, luſtralis aquæ, ſanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit.

Quare ad communem patrem, B. Ignatium Oliverius recurrit, preces ejus & opem in hac moleſtia petit. Ignatius, quâ erat animi demiſſione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Eccleſia in ſimilibus uti conſuevit. Hæc, inquam, Oliverius per litteras, omnia jam à nobis curata, tentataque: ſed durat malum, & gliſcit. Quibus acceptis litteris reſpondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius, ipſe vos liberabit: & ego ſeriò pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in corona Patrum fratrumque legit, qui tum fortè congregati: &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio, adeò con-

a lib. 2. de ſpect. c. 6.

conquievit; ut nihil hujuſmodi. Laureti poſtea fuerit auditum, nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filiis orare cœpit; & interea, dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exoravit. Hos ergò Zoroaſter vocat *canes terreſtres*, canes vel propter formam aſſumptam, ut Pletho; vel ut Pſellus, quia animarum carnifices ſunt; *Terreſtres verò*, ut ait idem, quia ex cœlo deciderunt, & circa terram volutantur. καὶ κύνας μὲν τούτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν. χθονίους δὲ, διὰ τὸ οὐρανοῦ πεπτωκότας καὶ καλινδουμένους περὶ τὴν γῆν. Sic ille in Chaldaicis oraculis.

Verùm quia quod Pſellus ſivè Marcus breviter, id de dæmonum generibus ab eorum habitatione deductis Trithemius multò cupioſiùs ſcripſit. eius verba *ex libro Quæſtionum ad Maximil. Cæſarem. quæſt. 5.* non pigebit adſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemque Magicam, pertinere judicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in poteſtate acumineque ſubtilitatis ab invicem differunt: ita maleficarum quoque poteſtas non eſt in omnibus una, ſed in ſingulis: prout dæmonibus concurrunt natura ſubtilioribus vel groſsioribus diverſa. Multa enim ſunt genera dæmonum, & certis inter ſe gradibus diſtant, ratione locorum, in quæ cadentes à principio ſunt detruſi.*

Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum: quod circa ſuperiorem pervagatur aerem, nec unquam antè iudicii diem ad inferiora demergitur: ſed continuo ſub regionibus permanentes ſublunaribus, nullum habet cum hominibus in terra commercium. Quod verò ſub luna permaneant, Sanctus quoque teſtatur Auguſtinus in opere, de Agone Chriſtiano; ſic dicens, Dæmones non habitant in cœlo, ubi Sol & ſtellæ ſunt, ſed omnes ſub regione: lunari verſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit, animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles confirmavit, in fornacibus ardentibus quædam animalia parvula ſæpius viſa volitaſſe pennulis apta, quæ totum ævum ſuum diverſantur in igne, quoniam cum igne oriuntur, & cum eodem igne exſtinguuntur; & ad ſuum unde venerant locum evaneſcentes redeunt.] Divi Auguſtini locus eſt capite tertio, negat tantum D. Auguſtinus dæmones habitare in cœlo, undè exciderunt, & in firmamento: de ignis ſphæra nihil addit, ideò ad primum hoc genus probandũ non pertinent ejus verba. Quod artinet ad Apuleiũ ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora verè tribuebat. Ariſtoteli denique illa animalia non ſunt dæmones, ſed inſecta quædam volatilia ephemera, in fornacibus Cypriis reperiri ſolita. Si dæmones iſta putavit Apuleius, quomodo cenſuiſſet illa cum igne exſtingui; aut cum igne oriri; quæ dæmones immortales eſſe, & morti non obnoxios ex ſectæ ſuæ decretis arbitrabatur: fortè hoc volebat incenſo igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exſtincta flamma apparere deſinere? Sed pergit: *Nulla ſunt eis cum maleficis conſortia, quoniam cum demorentur in igne, propter ſubtilitatem ſuam non poſſunt corpus groſſum ſive aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla eſt ſphæra ignis, ut multi arbitrantur: totùm hoc corruit figmentum, ſi qua eſt talis ſphæra, nondum hinc ſequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficiis.

quia dæmones omnis corporis proprij ſunt expertes, vt pote ſubſtantiæ merè ſpirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ groſſitei conſimiles ſunt. & poſſunt ignei iſti, non minus quàm aerei, corpus alienum invadere & aſſumere. Quare vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda eſt ratio, quam nondum invenire potui. Et quid neceſſe hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere: quaſi pœnam ſuam, vbicunque ſunt non circumgeſtent.

Hoc ergò dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cæleſte* vocatum, quia putabat in cœlis degere: alij fortè *igneum* vocant, eò quòd in æris regione ſuperiore manſerit.

Secundum genus aëreum dicitur, quod in aere errans nobis propinquò commoratur. Hi quidem poſſunt ad inferiora deſcendere, & aſſumptis de craßiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera per mittente Deo ſæpius turbant, tonitrua & tempeſtates concitant, & omnes ſimul in perniciem humani generis conſpirant. More hominum affectionibus moventur paßionum, ſuperbia maximè & invidia, tanguntùrque perturbationibus continuis, & nec ſolido veſtiuntur corpore, nec vnô conſiſtunt loco, nec vnam omnes formam habent: ſed plurimas, eaſque ſæpiùs mutant, ſecundum varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus evocati, vel impulſi perturbatione ad nocendum]

Notandus hic quoque error & fugiendus, dæmonibus vlla omninò eſſe propria vel adnata corpora, aut vlla viſili formâ oculis humanis corporeis præditos eſſe: conſpici tantum poſſunt in forma corporis extrinſecus formati, vel cadaveris aſſumpti. Pergit.

Habent enim violentum omninò & furioſum morem turbationibus plenum, vndè vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur inſidias, & dum ſuas agunt incurſiones partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione ſuffultæ, tantò ſunt ad maleficandum potentiores, quanto ſuperiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint aſſecutæ.] Hæc omnia verè crediderim. *In vita D. Antonij D. Athanaſius aerem plenum eſſe dixit dæmonibus: quod Mercurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præſentia diſtitutã.* [Hoc de ſublunari mundo intelligendum, alioquin falſum eſſe docet D. Auguſtin. *d. cap. 3 de agone Chriſtiano*: & ſic accipe, quod ſubdit: *S. quoque Præſul Ambroſius dixit: Plenus eſt mundus ſanctarum virtutum, quia eſt plenus nequitiarum* Cave à ſequentibus, nam more ſuô falſa veris miſcet.

Vndè Platonici dæmones, in aere volantes, modum denſißimæ nivis, ignitæ, cupientibus tradidêre viſibiles: ſi aliquamdiu verſus cœlum Sole ſplendente irreverberatis oculis continuaverint obtutus. Sed neſcio an in aere cauſetur obiectum ex conſiſtentia reali: vel certè oculorum motus interclusus repræſentet imagines falſas: non ſine detrimento ſenſus tamen levi, præmiſſorum accipi experimentum.] Verè experimentum fallax, nequam, & graviore dignum detrimentô. cuius mater curioſitas, pater ignorantia, illuſio ſenſus fuit, vt videre

dere videreris tibi; quod in rerum natura viſile non exiſtit, vel pueri advertant, ſolarem ſplendorem ſic oculos præſtrinxiſſe.

Tertium genus dæmonum terreſtrium dicimus, quos prolapſos de cœlo in terram, pro ſuis demeritis minimè dubitamus. Catholici neque de aeris, eò delapſos, de cœlo pro ſuis demeritis, fas ſibi ducunt dubitare. *De his ſanctiſſimus præſul & martyr Chriſti Theophorus quondam Ignatius, in epiſtol. quadam ita ſcripſit ad Epheſios: nihil melius eſt, quam pacem habere, in qua omne telum evacuatur aereorum ſimul & terreſtrium ſpirituum.*] Vides Beatum Ignatium, igneos illos non agnoſcere; & aquaticos (ut arbitror) ſub terreſtribus comprehendere. De his terreſtribus nonnulla jam diximus: addit quædam fuſius poſt illuſtranda Trithemius; *Ex his autem dæmonibus alii verſantur in ſilvis atque nemoribus: qui venatoribus ponunt inſidias: alii verò putidis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes nonnulli demorantur in locis abditis atque cavernis: reliqui cæteris minus furioſi ac perturbati, demorari cum hominibus in obſcuro delectantur.*] Huc pertinēt omnes illæ ſpecies, quas paulò poſt per numeros, quatuordecim. ex variis ſcriptoribus adducam, ut Faunus, qui & Fatuus & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni; & Onoſcelides de quibus Sozomenus *libro octavo capite ſexto*, ubi meminit Gerontii Diaconi idcircò caſtigati à Divo Ambroſio & exauctorati à Nectario; quod affirmaret noctu à ſe Onuſcelidem capite raſo apprehenſum, & in piſtrinum dejectum. Sancti enim viri cenſuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoſcelide commercium fuiſſe: non verò, crudelitatem aſſerentis Onoſcelides, damnârunt. Sic enim factum illud Nectarii & Ambroſii accipiendum. De talib. finxit Stellatus, eos ſibi in itinere Luna lucente comites adhæſiſſe Sarracilum, Sathiel, & Ianam; ſed poeticè, hoc eſt, mendaciter inducit illos dicentes, domicilium ſibi eſſe in Lunæ globo. tâlis etiam, qui apud Alexand. in Genial. diebus narratur Thomæ monacho viſus. Tales etiam *Lamiæ*, quàm à nocte *a* Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum ſodalibus, Napææ, Driades, Hamadriades, Trophonius & ſimiles Pſeudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (ut fingunt) mater Furina, & manium mater Manna, Mantua, Mania, & Mannuana, & his ſimiles crediti maſculi ſexûs, Aquili, Summanes, & Triptes, de quibus Martian. Capella lib. 2. Iſidor. in Gloſſ. Arnobius contra Gentes, nos quoque paulò poſt nonnulla, cum de incolis Spelæorum. Addit; *Non unô ducuntur affectu, ſed variò. quoniam alii ſunt aliis minus depravati, quamquam omnes ſint malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent ſolis illuſionibus territare homines, alii prædictionibus futurorum in admirationem ſui trahere cupiunt audientes, nonnulli verò ad hoc ſummô conatu laborant, ut homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant, lædant, vel occidant, quod experientia ſæpius factum agnovimus. Hinc S. Ioannes Chryſoſtomus* in lib. 3. de providentia ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolica potentior eſt ad nocendum mœro-*

ris magnitudo. quia dæmon quoſcunque ſuperat, per mœrorem ſuperat: eum ſi auferas, nihil à dæmone lædi quiſquam poterit.]

Præclarè hæc omnia, & prudenter: non æquè, quod ſequitur ſtatim; *Hoc autem dæmonum genus rarò eſt maleficis familiare, propter inconſtantiam affectionum & levitatem: quâ territare multos gaudent potius, quam unius mulierculæ ſubeſſe imperio.*]

Levicula prorſus ratio, & ex falsò præſuppoſita, quod ſubeſſe queant, aut ſubſint: nec illud verum, & uni ſubeſſe; & multos territare nihilominus non poſſe. *Commorantur tamen interdum, & pollicentur vaſanis, in vitro, aut cryſtallo ſive ſpeculo: & carminibus concitati reſponſa dant mulierculis, & ſi quis venturus in via eis maledixiſſet, pronunciant.*] utique poſt factum, nec morantur in his rebus dæmones, ſed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmum, iſtæ curare pollicentur; verùm quia maleficium ut plurimum refellunt maleficio, earum acceſſus ab Eccleſia omnibus interdicitur Chriſtianis.*) Hoc veriſſimum: & hinc apparet diviſum eſſe regnum Satanæ: & habes cauſam Vatiniani odii, quod intercedit inter Ariolos ſe Veratores, & magos venenarios ſeu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi viciſſim illorum vitæ clam inſidiantur.

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam ſe humoribus immergens circa fluvios & lacus inhabitat, ira plenum, turbatum, inquietum, & fraudulentum, quod in mari tempeſtates concitat, navigiaque demergens in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et iſti dæmones, quoties aſſumunt corpus viſibile, in ſexu frequentius apparent fœmineo: in maſculino rariùs videntur, propterea quod in locis verſantur humidis, & molliorem vitæ ductum ſequuntur, nec virile ſchema facile cæterorum conſuetudine poſſunt aſſumere.]

Falſa ratio ex falſo fundamento naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cæteris elementis mixta, ſi ſpiritus ſunt, ut ſunt, minus ex aere virile, quàm fœmineum ſchema componant? cur nequeant æquè facile cadaver aſſumere maſculum, quam muliebre? *Vnde Naiades, Nereideſque Nymphas aquarum non maſculino, ſed fœminino dudum ſexu nominavit antiquitas.*) Verùm eadem antiquitas, Neptunum, Nereum, Protheum, Phorcum, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tiberim, &c. maſculinô ſexu nominavit. Nec ad rem, quod addit, *A noſtris autem aquaticæ mulieres*, id eſt, Waſſerfrawen/ *communi vocabulo dicuntur.* Teutones Belgæ maſculinô nomine Neckers compellant: & Cantipratenſis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula *lib. 2. de apibus cap. 57. p. 11.* Dæmones aquatici fuêre, qui paſtoribus Peloponneſiis prope Paludem, eôdem quo Syracuſæ à Sarracenis captæ die, id nũciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Hujuſmodi etiam dæmonum miniſterio, qui peierabat in locum Paliſcorum (qui hodie Naphta dicitur) demergebatur, ut Ariſtoteles, Diodorus, & Macrobius referunt: & prope Dianæ ad Yhomiſium oppidum, fons eſt in Cama-

Camarinam influens; cujus ſi quis olim aqua manib. non caſtis, vinum diluiſſet, nulla mixtio conſequebatur. In Aleſino agro, Catoniæ hodie dicto, fôs aliquando fuit, naturâ tranquillus, verùm inſonantibus tibiis exultabundus ad Harmoniæ modos elevabatur, & ultra margines intumeſcebat, *teſte Fazella deca.1.l.1.c 5.* quæ vel fabuloſa fuêre, vel non ſine cooperatione dæmonum contigêre. indicio eſt, quod deſiêre. Redeunt verba Trithemii.

Qui verò habitant in locis ſiccioribus & ſubaridis, quoties hominibus corporaliter apparent viſibiles, in viros ſe transformant.] ne hoc quidem admittendum in credulitatem, docet ſtrigum etiam cum ſuccubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deſerticularum.

Diverſarum quoque ſpecies aſſumunt beſtiarum, prout diverſis tanguntur affectionibus. Sancti autem Angeli, quoniam affectione nunquã variantur, uniformiter ſemper apparẽt in forma virili. Nuſquam enim legimus ſcriptum, quod bonus ſpiritus, in forma ſit viſus muliebri, aut beſtiæ cujuſcunque ſed ſemper in ſpecie virili.] Non ſatis ſecurum hoc ultimum de Angelicis apparitionibus jam oſtenſum *ſuper hoc eodẽ libro, q.26.ſect.3. litt.1. circa fin.* ratio etiam illa de immutabilitate affectionũ parum habet ſoliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis eſt ad malum, ſic Diabolus ad bonum: & ſicut diabolus circa malum modò in hoc, modò in illud propendet, ſic etiam Angelus circa bonum; quare ſicut dæmon, ut uni affectioni ad malum certum ſatisfaciat aliam, ut alteri aliam aſſumit, quid vetet Angelum: ut diverſos fines bonos attingat, etiam diverſas formas ſe nõ indignas aſſumere? deniq; videndum, ne quod hic ait nonnihil repugnet, cum arbitrii angelici libertate.

At ſæpè viſi ſunt dæmones circa fluvios & fontes, in ſpecie mulierum aliquando choriſantes, aliquando capillos more fœminarum explicantes: nunquam verò cum hominibus loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus non conſuevit cum maleficiis habere commercium.] conſueſſe tamen cum hominibus ſuccubarum more indicant veterum fabulæ, ſed nonnullô eventu comprobatæ, de Morgana, Meluſina, Alcina, & ſimilibus quas Fatas, ſeu Feas vocant; de quibus alias plura, *hoc c.v.14.*

Quintum genus ſubterraneum dicitur, quod in ſpeluncis & cavernis montiumque remotis concavitatibus demoratur. Et iſti dæmones affectione ſunt peſſimi, eoſque invadunt maximè, qui puteos & metalla fodiunt, ut qui theſauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratiſſimi. Hiatus efficiunt terræ, ventoſque flammivomos ſuſcitant, & fundamenta ædificiorum concutiunt.] hoc genus Apollo apud Euſeb.lib.4. de demonſtratione vocat ὑποχθονίους & νερτερίους ſubterraneos & inferos. An ergò ex hoc genere Iobi vexator Satan? opinor & illi, qui Salmanticæ & Toleti in ſpelunca maleficas & curioſas artes adhuc avorum noſtrorum memoriã docebant. *Noctibus* (ſubdit) *aliquãdo de montibus turmatim egreſſi mirandas ſtupendaſque in campis ducunt choreas, & quaſi unius ducis metuentes imperium, ſubitò evaneſcunt ad ſignum, & ad ſua, diverticula revertuntur. Interdum nolarum inter eos auditur ſonitus, & ſe nonnunquam ſpiritus hominum vita defunctorum*

rum mentiuntur.] De choreis & ſonitu vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius *lib. 5. natur. hiſt. c. 1.* & Solinus *Polihiſt. cap. 37.* qui hos dæmones vocant *Aegypanes*: choream deſcribit Saxo Grammaticus & omnigenum dæmonum dat nomina *lib.1. Dan. hiſt.*

Trux Lemurum *chorus advehitur, præcepſque per auras*
Curſitat, & vaſtos edit ad aſtra ſonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Catervâ*
Manibus *admixtâ militat ore ferô.*
Silvanis *coeunt* Aquili, Larvæque *nocentes*
Cum Lamiis *callem participare ſtudent.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iiſdem*
Larvæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa ſubdentur poſtmodum exempla, cum de Hellequini familia diſſeretur, cujus etiam meminit Thom. Cantipratenſ. *d.l. 2.c. 49. p. 4.* & fortaſſis eô referendum atque ſic emendandum, quod Pet. Bleſenſis de curialibus ſeu aulicis ſera nocte ſæpè vagantibus *epiſtol.* 14. uſurpat *milites Herkelini* vel *Herleurini*, nam codices omnes diverſam objiciũt lectionem, nec ulla ſatis emendata videtur, ut diligenter notatũ à P. Ioanne Buſæo *in Notis ad eum locum*: cujus tamen conjecturam non tàm improbo, quàm quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiam Friſiæ ſpectra nocturna, de quib. Cornelius Kempenſis *lib 3. de ſitu Friſiæ c.31.* cujus verba dabo *lib. 6.* Fortaſſis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hiſpania viſi Sancio cuidam, ut illius ætatis ſcriptor Petrus Cluniacenſis tradidit, cujus verba, etſi hoc locô commodè infererentur, relinquam tamen ubi olim exhibui *lib.3 par. 1.q. 7. Sect.1.verſic. undecimum eſt. Nihil magis quærunt* (verba ſunt Trithemii) *quàm metum hominum & admirationem, undè habemus compertum, quod ſimpliciores hominum quoſdam, nonnunquam in ſua latibula montium duxerunt, ſtupenda mirantibus oſtendentes ſpectacula, & quaſi beatorum ibi ſint manſiones, amicos vivorum ſe mentiuntur.*]

Ex hujuſmodi ludibriis natæ ſunt fabulæ de monte Veneris, cujus mentio apud Pium II. in epiſt. & ſpeluncæ Sybillæ, quàm in Ancona deſcribit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempenſem, & in Brabantia *den Alvinnem Berch*, & in Italia de Specu Nurſino, & Sibylla illic degente, cujus meminit D. Pius II. *epiſt. 46.* & mira ſunt, quæ Creſpetus ex actis judiciariis retulit, unde apparet ſtupenda excæcatio magorum. Refert *l. de odio Satanæ diſc. 6.* quemdã Dominicum Mirabellium natione Arpinatē cum Noverca ſua Margaretha Garnier & aliis complicibus. Mantæ in Francia captos, & Lutetiam adductos, unà cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præſidibus conſecrandos. Dominicum hunc in judicio confeſſum, quòd quidam ejus ſocius nomine Scotus, qui diu in Francia vixiſſet, famoſus Necromanticus, & qui coram variis Principibus artis ſuæ mira experimenta patrârat, & ex iis nõ paucos diſcipulos habuerat, quos nihil rei bonę docuiſſet, hunc in quam Scotum acceſſiſſe & con-

cõveniſſe Sibyllam illam nobilem, quã in ſpecu Nurſino Itali ferunt habitare: retuliſſe hanc exiguæ eſſe ſtaturæ, in ſella humili ſedere, capillitiô ſolutô & in terram dependente, à qua acceperit librum, conſecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem incluſum, cujus libri & dæmonis operâ poſſet transferri ad quemcumque vellet locum, dummodò ventus ei ad eum locum profecturo adverſus non flaret. (*Ride lector, ventus dæmone fortior eſt? & quæ ſequuntur ride mendacia magica.*) Dixit præterea cuſtodes à ſummo Pontifice locatos, qui ſumma cura ſpecum cuſtodiunt, ne quis eò poſſit ſe conferre, adire, & conſulere Sibyllam: nec ullos ad eam pervenire poſſe exceptis Magiæmyſtis, qui ſe nôrint inviſibiles præſtare. idque, quia quando quis cum ea loquitur, ſivè ſit Magus, ſive non ſit, per omnia circumquaque vicina loca horrendæ tempeſtates & fulgura excitantur, quod inſinuare voluerit Stellatus *lib* 2. his verſ.

Hos ventos vel Dii aerei, vel ſidera mittunt.
Sæpè etenim cum theſauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel conſecrare libellum,
Vel magicô ritu quemquam ſibi ſubdere divum,
Audivi exortum ventum, ſubitamque procellam.

Addit Creſpetus has Sibyllas libẽter cuſtodire greges ovium, & inter armẽta verſari: ideò paſtores citiùs ad earum cognitionem venire, quàm alios, non hæc cauſa eſt; ſed quia opiliones & armentarii ſolent ſimpliciores; & hebetiores eſſe, & ociô abundant: quare dæmonum iſtorum inſidiis magis expôſiti. Sequitur ad Trithemium:

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones ſunt theſaurorum, quos avaritia mortalium in terra abſcondit: & ne rurſus in uſus perveniant hominum, eos ſubducunt, ſurantur, & cuſtodiunt: & quandoque de loco in locum tranſportant. Tales fuêre canis ille horridus, & illa ſemianguineô corpore mulier, de quibus egi ſup. libro 2. q. 12. verſ. 10. lit G. & infer. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum conſuevit habere commercium.] hujus rei fides ſit penes dicẽtem. Addo: his incubonibus theſauricis ajunt perfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere, hunc incantatores, ferè ſemper irritô conatu conjurant, & plerumque cum vitæ utriuſque, nunquam non cum melioris vitæ amiſſione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quod lucem maximè horrent, & teteſtantur: quia nec diebus unquam apparent, nec aliô modô corpus, quàm de nocte poſſunt aſſumere.* Hoc eſt, negotiũ, quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperſcrutabile, ac penitus tenebroſum, paſſionibus frigidis agitatum, malitioſum, inquietum & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, ſæpiuſque Deo permittente aut flatu quoſdam interficit, aut contactu.*] An ex hoc genere fuerit Aſmodæus, de quo in Tobiæ legitur Hiſtoria, prorſus ambigo. Natam verò hinc opinor Gentilium opinionem, Cerberum

a *Homo impius vocat dæmones Deos.*

rum & umbras nocte vagari: luce autem exortâ recludi. *legi poſſunt, quæ dixi ſup. quæſt. 26. ſect. 1. lit. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Origen. *in* 3. *Periarchon.* ſecutus fuit; ſed contextus ſatis indicat, & communior Patrum Græcorum Latinorumque traditio habet, bonum Angelum fuiſſe, Deum repræſentantem. Lucifugos etiam agnoſcunt Thargumæi *in Pſalm. 90. ver. 5. & 6.* & innuit Procopius *lib 2. de bello Perſico.* Arbitror ex hoc genere Hecaten fuiſſe: vide quæ paulò poſt dicam hac eadem q. v. 8. litt. G. & H.

Proſequitur Abbas Spanheimenſis; *Maleficis non convenit hoc genus dæmonum, neque carminibus arctari poteſt, quia lucem fugit, & vocem hominum ſimulque omnem tumultum.*] Non ſatis firma hæc eſt ratio, ut negemus lucifugos, ulla cum hominibus habere commercia, nam vera commercii cauſa, nempè offenſa Dei & hominum pernicies: perindè locum habet in hiſce, atque in aliis generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, ut dixit, malitia excellunt) odii in Deum & homines vis atque propenſio, cujus quotidiè gliſcit incrementum: fieri tamen poteſt, ut propter quandam moroſitatem, & ab omni converſatione averſionem, ægriùs iſti ac rariùs, quam alii, pactionibus fœderentur. Nam (ut ſubdit.)

Aereum maximè ad maleficia fœminarum conſuevit occurrere: nam eſt cæteris omnibus magis ſubtile, & audaciſſima temeritatu.] Noluit, opinor, negare, quin ad virorum quoque maleficia concurrat: quæ enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſſimi & ſubtiliſſimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos conſtat irretiri? Cur fœminas tantum ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fœminarum ergò tantum meminit Abbas, quia longè plures ſemper fœminæ in hoc crimine deprehenduntur, de ſtrigatione loquor: nam excantatores ſeu divinatores plures forte viros reperias.

Terreſtrium quoque nonnulli, ut eſt dictum, maleficis ſubſerviunt, qui tamen inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minimè poſſunt.] Fateor diſparem eſſe dæmonum poteſtatem: ſed nullum eorum puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempeſtates excitare, & pluvias ciere, & homines veneficiis queat necare. Puta etiam paredrios, & virunculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorum genere non paucos eſſe. Sed hæc Deus & Angeli nôrunt: nobis hominibus hac de re nihil certi eſt: ideò dæmonologiam hanc Trithemii verbis propoſui, nonnullaque inſerui, quæ ſcribenti mihi rectæ philoſophiæ ratio ſuggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex juvabit, ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim racghim*, Angeli mali, *raſchegalyoth*, capita ſeu principes captivitatum, *Satanim*, calumniatores, undè Arabicū *Satainim*: & *Elilim*, vanitates ſeu ſimulachra, unde Græcū ἐλελεῦ, cognomē Bacchi: &, *Schedim*, dæmones Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ. Spiritus deceptores; ſpiritus improbi,

a *Geneſ. 31. verſ. 25.* b מלאכים רעים ראשי גליות שטנים שדים

probi , & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαιμαίνειν, quòd terrorem incutiant: Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genii, Larvæ, Lemures*: Gallis, *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgarox*: Italis. *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hiſpanis, *trazgos, duendes*. Apparuêre olim formis, quàm nunc plurib. unde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum de Geniis, Lemurib. Laribus, Manibus jam diximus: de aliis videamus.

Primò, occurrit, *Hecate*, triviorum & quadriviorũ præſes; triplici facie dextrâ equi, ſiniſtrâ canis, media fœminæ *a*: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta *b*, & illâ adventante ſolum tremebat, & thædarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes*, vocat Seneca: & canibus multis cincta adventabat, quorum terribilis vlulatus & latratus audiebantur *c*, hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonii, *in libro tertio*, cenſuit, *Empuſam*, vocatam: ſed alii diſtinguunt, hæc uxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina de canibus Hecates accipio illud ipſiuſmet apud Euſebium, γαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων, δνοφερῶν γένος ἡνιοχεύει, *Terra verò meorum catulorum atrorum genus vehit*. Significat enim ſe præcedentibus verbis præeſſe dæmonibus æthereis, aereisq;, iſtô addit ſibi terreſtres etiam parere quos ſacrificantibus magis apparere Zoroaſtres cecinit ſuperiùs adductis verbis, initio hujus ſectionis,

2. *Pluto*, hunc Græci vocârunt, ᾅδην, eò quòd mortem in orbem induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam eſt Plutus, Deus divitiarum, ſicut & Hebræis ſeu Syris, *Mammona*, ab Ægyptiis dictus, *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræa *d*, *Seraph*. quem alii, *Solem*, contendunt , & ipſuſmet affirmat apud Macrobium lib. 1. Saturnal. c. 20. & paulô obſcuriùs apud Euſebium lib. 5. de demonſtrat.

3. e *Charon*, Hebræâ origine iracundum & furore plenum notat: qualem nobis Virg. 6. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. f *Cerberus*, juxta Leloyer. deduci poteſt à *g* *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dæmones ſic à Zoroaſtre vocari jam docuimus.

5 Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant qualis illæ, παλάμναιος, Temeſius, qui Temeſam infeſtabat, fingens ſe Politæ à Brutiis occiſi animam; de quo multa Græci *h*: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

6. Fuêre & admodum truculenti, qui *Alaſtores*, dicti, fortaſſis idem cum Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſim fingebant ultricem ſcelerum & hoc officiũ Alaſtori tribuit Origenes, *Contra Celſum*, vocans eum, *Azazel*, & Zoroaſter vocans, *Carnificem*, & Scholiaſt. Euripidis, *in Medæa*, ideò dictum cenſet quòd nihil ſcelerũ eum lateat, ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν. ego potius, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit,

a vide quæ dixi commentar. in Sen. Medeam. v. 7. & v. 788 aliter ſeipſam deſcr. apud Euſebium in lib. de demonſtratione, indepete. b *vide comment. eundem in v. 812.* c *vide eundem commen. v. 839. & ſeq. Loy. her. l. 1. c.* d שרף e חרון f כלב g הארץ *h Pauſa in Eliac. & Strab. l. 6.*

mittit, perdere ac deſtruere. Fortaſſis hic eſt ille, *exterminator*, de quo in Apocal. *a* rex ille locuſtarũ, angelus abyſſi, cui nomen Hebraicè, *Abaddon*, Græcè Apollyon, Latinè, *exterminans* (אבדון *ἀπολλύων.*) ubi male Primaſius legit, *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; ſed, ut nos, rectè legerunt Andr. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius verò totum præteriit, fors etiam Donatiſtis mos fuit SS. pro arbitrio detruncare: nam & Beza & ſimiles novatores hodiè illud; *Latinè exterminans*, delent; quod (ut à Latino interprete optimè additum) Eccleſia Romana agnovit, & retinuit. Omnibus tribus linguis ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

7. Fuêre, *Fones ſeu Satyri*, quorum Princeps, *Faunus*; huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his erroribus averruncandis, *Iovi Fauno*, ſacrificabant, cui dicata ædes in Aventino. hos Pſellus, vocat, *Aſinipides*, à forma *Onoſcenes*, ſivè *Onoſcelides*, ut notat Sozomen. *lib. 8. cap. 6.* S. S. vocat eos piloſos שעירים *Saghirim*, Levid. 17 verſ. 7. ubi noſter vertit, *dæmonia*; LXX. verò, *vana* ſeu *idola*: eòdem ſenſu: idem invenias 2. *Paralip.* 11. *verſ.* 15. Sic etiam vocantur dæmones; *talpa & veſpertiliones*, ab Iſaia *b*; item piloſi & Sirenes *c*; item piloſi onocentauri, & lamiæ *d*. haud dubiè à ſpectrorum varietate. dicti & *Aegypanes*, quaſi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia ſæpè viſa in Atlante monte, ſcribit Plinius *e*; audita narrat Mela *f*; hodiè & videri & audiri confirmat Iul. Scaliger. *g* Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obvium factum, auctor eſt D. Athanaſius, *in vita Antonii*, eorundem viſorum meminêre Plutarch. *in Sylla.* & Diodorus Siculus, *in Bibliothec.* Rabbi Abrah. Ezræ, F. multa de his fabulantur, *comment. in Geneſ.* relatu indigna.

8. Sacra Scriptura meminit etiam, *dæmonii meridiani*, *h*, his verbis; *Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano*: ubi quatuor enumerantur pericula ſive peſtes, quas omnes vult eſſe dæmonum genera, Paraphraſt. Chaldæus, nam exponit; *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & ſagittam Angeli mortis interdiu emiſſam, & mortem in tenebis ambulantem, & turbam dæmonum meridiè graſſantium.* Puto enumerari duo pericula ſive damna ab hominibus, & duo à dæmonibus impendentia, ab hominibus vi aperta, & doloſis machinationibus, à dæmonibus quoque latenter & palam, idque noctis & meridiei potiſſimum tempore, aliquando ſolô pavore ſpectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone peſtilente afflatâ lue, vel aliô damnô datô ab eodem. Sanè etiam D Gregor. Nazianz. *orat. de ſacro Baptiſma.* conjungit, omiſſis intermediis, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum iſta damna duo, puto poſita primô & quartô locô; ut ſignificet, etiam ea, quæ homines damna inferunt, non ſine dæmonum ope inferri. Ut enim alibi dicitur, Deus infert, *immiſſiones* (h.

Ss [illegible] e.pla.

a c. 9. v. 11. אבדון b *Dionyſ. Halycarnaſ. lib. 6. Antiq. Rom.* c c. 2. v. 21. d c. 13. v. 21. e c. 34. v. 14. f *li. 5. ca. 1.* g *contra Cardan. exerc. 355.* h *Pſal. 90 v. 5. & 6.*

e. plagas) *per angelos malos*: ſcio R. Salomonem & alios, duo ultima referre ad dæmones. Sed iſti pro *davar*, cum duobus Kametz, דָּבָר quod negotiū, cauſam, rem, molitionem ſignificat, minus rectè, cum Maſoretis legere, *deber*, cum ſex punctis, דֶּבֶר; quod volunt eſſe genus dæmonis, ſed potius ſignificat mortem, peſtemve (*Exod. 9. v. 3.*) ut hoc locô vertit D. Hieronymus, & ſequitur Vatablus. Sanè Vulgatus noſter non ſolus, *davar*, legit, ſed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianum dæmonium, etſi placeat mihi explicatio D. Hieron. intelligi manifeſtos dæmonum inſultus, atque palam ab iis illata damna: tamen puto veriſſimum eſſe, quod D. Baſilius, & Theodor. tradiderunt, Pſalmiſtam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & poſtea obtinuit; quædam eſſe dæmonia meridiana, quod etiam refertur commentariô in Pſalm. qui D. Hieronym. tribuitur. Dicam de his, quod ſentio, primum illud, *ab incurſu*, ſignificat vehementem, acrem, apertam, & importunam infeſtationem. nam Hebraicè eſt, a *Mikketebh*, hoc eſt, à ruina (ut Arnobius) excidio, exterminio, devaſtatione, Græcè σύμπτωμα; quod alii morſum, alii excidium, alii interitum commorientium & ſimul ruentium exponunt. Deinde illud *incurſu & dæmonio*, ex idiotiſmi vi accipio pro *incurſu dæmonii*: Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phraſim. Tertiò puto dici, *Meridianum dæmoniū*, duabus de cauſis. Primum à loco, nam credebantur in deſerto verſari, quod Hebræis ad Meridiem (ideò ſicut meridies & deſertum in vet. Teſtamento ſæpè pro iiſdem ponuntur, ſic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deſerti eſſe idem) undè legimus ferociſſimorum dæmonū copiam maximam habitâſſe in horto, ubi ſepulchrum Iamnis & Mambres, uti narrat Palladius, *in Macario*: & dæmonum genus *Lamias*, in deſertis habitâſſe Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybiæ Hiſtor. ubi adhuc hodiè multa ſpectra: Et Procop. atque Cyril. *in Iſaiam*, teſtantur, dæmones gaudere ſilvarum & deſertorum habitatione; & Panem in ſilvoſis montibus. ὑλήεντα κατ' ὄρεα novem ruſticos ligna ſecantes interfeciſſe acutô cantu, & dirô ejus furibūdi aſpectu corporis; & plures interfecturum, niſi eū Ἄρτεμις ἀγροτέρη compeſcuiſſet (*hoc eſt dæmon fortior imbecilliorem*) reſpondit oraculum Apollinis Dodonæi in Branchidis; apud Euſebium *lib. 5. de præparat. Evangelica*: Pſellus, *lib. de Nat. dæmon.* cauſam reddit, quia hoc dæmonum genus ſit ſolare, & ideò Leoninæ naturæ; quorum propria hæc cōditio, ſanè Aſmodæum Raphael ligat & ablegat in deſertū: & Chriſtus Dominus in deſerto tentatur: & David dæmones hoſce vocat, *beſtias ſylvæ*, juxta nonnullos, *Pſ. 103. verſ. 20.* Sic Iobi, 1. v. 19. ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes ſimul oppreſſit, venit à deſerto (h. e. meridionali plaga) idque meridianô tempore, nempe prādentibus illis, ut optimè ſivè Origenes, ſivè alius auctor comment. in Iob tribuit Origeni, Hebræo. רוח *ruach* tam ſpiritum πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμος.) ſignificat, rectè nam ventum hūc dæmon excitavit. De hoc

a מִמְּקֵטֶב   ita

ita Origenes, ſi ipſe auctor libri prædicti; *Hæc ſcientes Sancti atque horum memores, quod ipſo meridiano tempore hora prandii, ruina occupati ſunt filii Iob, atque mortui, oraverunt ad Deum conſervari, ſicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, ſic ſimiliter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes ſe demonſtrant, quam cæteris temporibus.*] Et poſtea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, ſed ipſum dæmonem, mentitô ventô, hæc patrâſſe: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angulos domus tetigiſti, &c.* Iarrius ſcribit duo eſſe dæmonia, quorum unum DEBER, alterum KETEB nominetur, & horum unum meridiè; alterum noctu graſſari. Secundò igitur à tempeſtate diei dicitur meridianus, eò quòd hoc genus dæmonum meridianô tempore & apparere ſolitum & homines crudelius acriusque infeſtare; tùm ſpirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ ſtimulis, quæ duo peccata urgent vehementius hominẽ cibis diſtentum plenumque, ut rectè Nicetas, *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Pſalm.* tùm etiam corporeis afflictionibus, quod poteſt colligi ex veterum gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic unus) tum maximè iracundum & formidabilem credebãt, ut teſtatur Theocritus. *eidyl. 1.* & colligitur ex hiſtoriis In Ruſſia Orientali ſub meridiem meſſis tempore ſolitus erat obambulare rura dæmõ, habitu viduæ lugẽtis, operariisque, niſi protinus viſô ſpectrô in terram proni venerarentur, brachia cruraque frangebat *a*: Teſtes quoque ſcriptorum libri ſunt, ſpectra terrifica ſolere apparere, quotieſcumque peſtilentiæ, aut alia hujuſmodi mala invadũt, quod luculẽter cõprobavi Cõm. in Oedipũ, *v. 172. & 174.* Addo, quod huc maximè pertinet. In ſalinis Pervanis pæne flumẽ Cõſatam Indis apparuiſſe ſpectrum gigãteâ mole, ſed vẽtre ſecto & eviſcerato, ulnis geſtans binos infantulos, & dira denuntians evanuiſſe, contẽpsẽre rudes populi, eo quòd ſole lucente apparuiſſet: ſed minas ſecuta horrenda lethi lues confirmavit, *ſic Chieza par. 1. Hiſtor. Peru. cap. 24.* Addo & aliud à Procopio, cum ingentem illam & admirandam luem, quæ Coſdrois & Iuſtiniani tempore orbem totum depopulata deſcribit, traditum, viſos in humana ſpecie dæmones verſari in publicis privatisq; locis, & obvios percutere, quosq; percuſſiſſet, eos confeſtim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, unde Hebræi hos dæmones vocant*, Meritim & Reſchaphim; *exitiales, & ardentes ſeu ignitos.*] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianum dæmonium,*) aliquibus in ſomnis noctu (*en nocturnum*) id contigiſſe. *b* Dæmonium meridianũ, cum Empuſa cõfundit Scholiaſ. Ariſtophanis *c.* Empuſam exponens *δαιμόνιον μεσήμβρινον*. Ego Empuſam puto, etiam nocturnum fuiſſe ſpectrũ: ſed, cum noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonium meridianũ*, vocatam, illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, ut ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*,

a Pet. Greg. d. republ. lib. 12. cap. 20. רשפים מרירים *b ſic Proc. lib. 2. de bello Perſico. c in Ranis.*

nuptiis, planta, bos, vipera, lapis, muſca, fœmina; addit Ariſtophanes mulam & ingentem belluam, alii unicum crus æneum, alii aſininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόχολος. indè ὀνοκενταῦρος. Theodoretus in Iſaiam: *Onocentauros veteres quidẽ*, ἐμπούσας, *qui autem nunc vivunt, appellant*, ὀνοσκηλίδες. cui cõſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quidquid cupiebat, quidquid illi expediebat, ut ait Epiſcharmus. Hæc de meridiano. *De nocturnis dæmonibus* conſtat, noctem quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonum; undè & *Principes tenebrarum* dicuntur, & legimus *illis propriam noctem, & poteſtatem tenebrarũ.* Epheſ. 6. Luc. 22. vide Auguſt. in Pſalm. 103. Ex his nocturnis eſt Aſmodæus in hiſtoria Tobiæ. cap. 6. & Angelus exterminator Ægyptiorum, quem fuiſſe malum docent D. Hiero. in c. 24. Iſaiæ, & Rupertus com. in Exod. 12. quos ſequitur Fevardentius in Ruth. cap. 3. v. 9. Seneca *a* diurnô tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

Vaga per lucos ſimulachra virum,
Maiora viris:

nocturnò verò (ſic hæc dividenda) illud:

Quin Tænarii vincula ferri
Rupiſſe canem fama & noſtris
Erràſſe locis.

Planè pleraque ſpectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; manè evaneſcere; ex plurimis ſcriptorib. aliàs docui *b*, & Pſellum dæmones quoſdam agnoſcere, *Lucifugos*: tenebrarum incolas & amatores: Antagoniſtam verò Patriarchæ Iacobi *c* bonum fuiſſe Angelum, non dæmonem, ut cenſuêre quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Franc. Georg. *d in problematibus*, S.S. Ex his nocturnis eſt, princeps *Succuborum* dæmonum, quem Hebræi vocant, *Lilith*, hoc eſt, apparitionem nocturnam, à *Laila* (hoc eſt nox:) quia non ſolent tales dæmones viris eſſe infeſti, niſi nocte. Vndè Eccleſia cum Ambroſ. contra eos precatur.

Procul recedant ſomnia,
Et noctium phantaſmata:
Hoſtemque noſtrum comprime,
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiam interdiu graſſantur, quorum, *Pana*, Principem veteres conſtituebant: eum Hebræi; *Haza*, noſtri per excellentiam nominant, *Incubum*: Gloſſar. *Incubus*, ϖᾶρ, vocatur, & *Inuus*, ut ego arbitror, non ab Hebræo: *adnas*, (affligere:) quod longè petitum, ſed à verbo Latino, *ineundi*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei ſubditos, amore improbô fœminarum veteres conſuerunt *e*: non quod delectentur cencubitu, ſed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœdè contaminari. Sic intelligendus Abbas Serenus apud Caſſianum *f*, dum dicit, *Dæmonum quoſdam eſſe truculentiores, efferatioreſque, qui bellis cædibusque ſunt inſatiabiles, & in tranſeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interi-*

a *in Oedip.* b *in Herc. Furen. com. verſ 123. ex Virg. Hor. Prop. Statio, & Catul. & Ioſepho atque Hebræis.* c *Gen. 32. v. 24.* d *tomo 1. Sect. 3. probl. 234.* לילית. לילה. e *D. Auguſt. lib. 15. de civ. Dei c. 13. Iſidor. l. extremo Octa. Origen. Macr. lib. 1. Satur. 22.* f *collat. 7. 32.*

interimere:(quarè videtur meridianum dæmonium, & illa, de quibus in Evangelio D. Matthæus cap. 8. verſ. 28. & Pſeudo Abdias lib. 3. in vita D. Andr.) *alios verò eſſe, qui Fauni dicantur, ſeductores & ioculatores, & hos certa quadam loca ſeu vias obſidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, ſed deriſu tantum & illuſione contentos, fatigare eos potius quàm nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.*] quibus in verbis duo ſunt obſervanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparativè, non æquè delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim eſt omnes omninò dæmones optare, quàm graviſſima mala hominibus inferre, ſi Deus permittat, docet enim D. Antonius, apud Athanaſium, cunctis Dæmonibus hoſtile odium in homines eſſe, gravius in Chriſtianos, atrociſſimum in religioſos & virgines Deo dicatas: ſingulos tamen, non niſi, quantum Deus permittit, nocere. Si ampliùs non ſinantur, gaudere hominum deriſu & deceptione, & illicio in aliquod Veniale ſaltem peccatum; ut ocioſæ ſpectationis, vel locutionis, riſus ſolutioris, diſtractionis in oratione, & hujuſmodi aliorum; in quæ vel boni facillimè pertrahuntnr. alterum, quod ultimô locô poſuit, de incubationibus dæmonum, quo non aſſerit omnem hujuſmodi oppreſſionem & quaſi ſuffocationem naſci à dæmonibus: conſtat enim aliquando à morbi Melancholici ſpecie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*, Galli, *Coquemare*, Hiſpani, *Peſadilla*; Themiſon, *α πνιγαλίων*, alii *Ephialten*, vocan, & copioſè deſcribitur à Paulo Ægineta medico: b aliquando duntaxat non corporis mala affectio eſt, ſed nuda ac mera dæmonis infeſtatio, ut docui, *ſupra quæſtion.* 13. Pergamus ad alia.

Nonò igitur, Pauſanias c deſcribit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore lividò ac cadaveroſô formidabilem, pelle vulpinâ veſtitum; cadaveribus mortuorum veſci ſolitum, eaque ad oſſa uſque devorãtem. Quibuſdam videtur hæc, *Mortis* deſcriptio: crediderim potiùs, quando ſpectrum aliquod aliquâ formâ veteribus apparuerat, ſtatim eos nomen certum illi indidiſſe, & ſacrificia vel expiationes illi avertendo inſtituiſſe: undè & orta ſequentia muliebrium ſpectrorum ſivè oſtentorum nomina fictionesque. Nam

Decimô locô occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana, de qua Strabo, *lib.* 9. Apollodor. *lib. 3. bibliothec.* Higynus, *in fabulis cap.* 151. Natalis comes, *lib. 9. Mythol cap. 8.* & Lilius Gerald. *in Aenigmatibus*, quæ ſi fuit, dæmon fuit: qui formam illius ſpeciei, Simiarum aſſumpſit, quæ *Sphinges* vocantur, de quibus lege Pierium, *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *cap. 30.* Secundò, *Harpyiæ*, de quibus Heſiod. *in Theogonia*, Apollon. *lib. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor, *lib. 1. biblioth.* Eutach. *in Odyſſ. μ*, & Izacius, *in Lycoph.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere dictum fusè, *Cõment. in Medeam Sen. v. 831.* Quartò *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ neceſſaria hoc locô, *Adverſ. in Sen. Medeam v. 355.* & de

a *lib. 12. epiſt.* b *lib. 3. c. 15.* c *in Phocaic.*

& de his Mentio, apud noſtrum interpretem vulgatum Eſai.13.*verſ.21*. ut & LXX. verterunt, & teſte Euſebio, tres interpretes; non tamen eiuſdem verbi Hebræi loco, quo noſter: Theodoretus vult, *Sirenas* fuiſſe dæmones ad voluptatem incitantes. Quintò *Erinnyes*, ſive *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocavere, & ipſæ tres; de quarum habitu & conditione multa congeſſimus eiuſdem Comm. in Medeam, *v.13.& ſeq.& v.960*. Vltimò, *Nymphæ*; quarum quædam aeriæ, ut Sibylla de qua Plutarch. *l.de ſera num vend.* quædam terreſtres, ut Oreades, Napeæ, Dryades, Hamadryades; quædam aquaticæ, ut Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluviorum: quas omnes dæmonum ſpectra fuiſſe conſtat, & ſi non conſtaret, indè probaretur, quod adſpectus earũ iratarum de recto mentis ſtatu deijceret quod dæmonum proprium (ut docent ex Græcis Scholaſt. Theocriti & Heſychius, ex Latinis Varro & Feſtus. ſic affectos nos, *lymphatos*, quaſi Nymphatos: Græci vocant, νυμφολήπτας, tales, viſa Cerere, *ceriti*: viſo quoque Fauno in meridie: *mente attoniti*: audito Pane territi; *Panico pavore*, dicuntur vexari vano metu; quamquam hoc nomen etiam hydrophobia laborantibus & cæteris illis, poſſit accommodari late ſumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum, *verſ. 246*.

Vndecimum ſpectrorum genus eſt, id quo nutrices ſolitæ infantes metu incuſſo, quietare de hoc genere primum eſt Pytho Lucilij Sat.30. *Acco, Alphito, & Mormo*, deſumpta puto nomina, ab perſonis Tragicis ſeu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Ariſtophanis Scholiaſtes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ ſui adſpectu in ſpeculo ad inſaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de qua Rhodiginus lib.17. A.L. cap. 2. & Adagiographus in* Acciſare *de Alphito*. idem teſtatur Plutar. Deinde & *Gello*, de qua adagiũ Γελλῶς παιδοφιλωτέρα: hanc aiunt virginem vita deceſſiſſe, & eius ſpectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminiſſe Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua ſic Nicephorus[a] ubi commemorat ea, quæ Mauricio imperiũ portenderunt; inter cætera: *a Mater vero ipſa partus tempore, è terra novum quendam & variantem ſuavitatis odorem redditum eſſe, dixit: illud inſuper, quod anicularum eſt, & mihi prope incredibile, addens perſæpe eam, quæ* Empuſa, *vocatur, alius vero*, Gilo, *dixerit: infantem ex cubiculo veluti eum devoraturam extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei adferre potuiſſe.*] ſed quicquid ille dicat, veriſimilius eſt ſtrigem hanc ſive Lamiam fuiſſe, quæ puero, angeli cuſtodia bene munito, fruſtra inſidiabatur. Prudentior Evagrius, *lib.5.c.21*. nihil de *Gilo*, neque de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hic fuit, quiddam non delirium, ſed verè verum delirium erat & abſonum à ratione, putare corpora harum fœminarum ſic extenuari, vt clauſis oſtijs ingredi poſſent, & corpora quantitate prædita per ianuas ſe penetrarent (vide quæ dicta ſunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas multas mulierculas ope dæmonis nonnunquã in cubicula hæc introduci

a li.18.hiſt.cap.9.

duci ſolitas, citra quãtitatis corporum immutationem vel ſolidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligẽter inter hæc eum diſtinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in judicatarum rerum præiudicijs omnes circumſtantiæ accuratiſſime ſunt examinandæ, fieri enim poteſt, ut iudex ex uno reum capite, quod in accuſationem deductum, vanitatis deprehenſum ſit, abſoluat, quem tamen condemnaſſet ſi aliter accuſatio fuiſſet inſtituta. Verbi gratia, ſtrix aliqua accuſatur, quod clauſis ianuis ſit ingreſſa, & corpus eius in ſpiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, ut huic accuſationi fidem adhibeat: ſed ſi neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læſos non conſtet, neq; id accuſator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, procul dubio per ſententiam abſoluetur. Si diligenter legas vitam Taraſij ab Ignatio monacho deſcriptam; nõ difficile fuerit deprehẽdere hunc ſtatum cauſæ fuiſſe muliercularum illarum à Georgio (non à Philippo, ut quidam vocant) Præfecto urbis abſolutarum, & Iſauri Leonis ſævitiam ac inſcitiam in eo poſitam fuiſſe; quod incredibili quo erat ſtupore mulierculas illas in ſpiritum converti crederet. Accipite verba Ignatij: *paupercula quædam mulierculæ accuſatæ fuerant cædem feciſſe lactentium infantium per foramen* † *domorum vel portis etiam clauſis ſubeuntes, & ex improviſo infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Chriſti Dei noſtri ſequi doctrinam, quæ ſimulachris & phantaſmatibus nequaquam decipitur* (nimirum quia ſpiritum à corpore novit optimè diſcernere) *Eſt enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam abrupiſſet, quibuſdam ſpectris acceſsiſſe ad recens natos infantes, & eos interfeciſſe.* (en fabulam, quod mortua rediſſet & infanticidia patraſſet) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti ſpiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc execrandum ſcelus, & eis adſcribere in ſpiritum converſis, cauſam eorum qui moriebantur ante tempus* (vides lector accuſationis fundamentum, Gello mortuo necaſſe legitur infantulos: nunc multi reperiuntur ſubitò ſublati: probabile itaque eſt ab his mulierculis, depoſita mole corporis, & in ſpiritum converſis, atque ſic ſe per ſolida corpora vel tenues fiſſuras immittentibus, necatos. Nonne merito ſcriptor iſte contra tales accuſatores exclamat, verbis ſequentibus: *ô ſtuporem? ô cordis oculorum cæcitatem: Si corpus longitudine, profunditateque, & latitudine compactum ac conſtipatum, in ſpiritum diſſol: tum procedit, & hæc facere conceditur: Chriſtus ergo, qui eſt ipſa veritas, dicens: Spiritus carnem & oſſa non habet: reputatus eſt phantaſma ab ijs, qui hæc aſſerunt* (ſcilicet fœminas has tum, non corporales ſed ſpiritus fuiſſe, ſeu ſpirituali hac vi penetrandi præditas fuiſſe) *Quin etiam Chriſtus quoque vi veram carnem accepit, & ſpiritum carnem & oſſa non habere*

† *Sic vocat anguſtas rimas aut fiſſuras corporis ſarum non capaces.*

habere vere affirmavit diſcipulis, nulla re circumſcribetur, quæ obſtet quominus ſit phantaſia. Sic ergo cenſens & citra dubitationem indicans Georgius, fœminas abſolvit à criminibus.] hæc Ignatius ille, non ſatis perite ſpectrum, ſpiritum, phantaſiam pro iiſdem ſumens, ſcilicet pro phantaſmate, ſeu corpore tantum apparente & nihil de ſtrigum verarum crimine attingens vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio ejus virium habet, ut qui rem intelligunt facile primô intuitu perſpiciunt.

Tertiô locô occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam ſacri Vates Ieremias & Eſaias *a*; quas vera dæmonum ludibria ſive ſpectra fuiſſe, cum Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerũt; de quibus & Strigibus (quas ab eſu carnis opinor humanæ, veteres magiſtri in Gloſſat: *Leſtrigonas*, vocârunt) quia ex profeſſo tractavi copioſe Comment. in Medeam, Sen. *v.* 732. ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Alven & Alvinnen; Gotthi, *Elvas*, *b* videtur meminiſſe D. Hier. cum dicit ſæpe bimulos ac tremulos ad ubera materna lactantes à dæmonio corrumpi *c*. de hujuſmodi tam verus narratio, ſive opinatio, ut Lucilius meminerit. nam li. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & lib 30. etiam voracitatem attribuit ipſo epitheto, alludens ad infantulorum viſcerationem his verſibus.

Lamia & Pytho oxyodentes,
Quod veniunt gumiæ illæ vetulæ improbæ, ineptæ.

Duodecimum, quando apparet in forma *hirci* (unde ab Iſaia & Moſe vocari piloſum, ſeu Saghir, contendunt Iarrhius & Kimchi) vel *leonis* (unde templis gentilium affigi ſolita capita leonina: quod ridet Arnob. *lib. 6. cont. gent.*) vel *ſerpentis*, ut cùm Æſculapius Romã advectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *lib. de orat. ad Deum c.* 102. & 103. vel *noctua*, ut apud Virgil. extremo Æneid. vel *muſcæ*, ut apparuit Laoduni in Energumena, & ſolet apparere Anabaptiſtis, undè & vocatus, *Baalzebub* Dominus muſcæ, *vel porci, lupi, aut alterius animalis* cujuſcunque; nam in omnium ferè formis aggreſſus eſt DD. Antoniũ, Macarium, & cæteros ſanctos monachos deſerti incolas. Recentius unum, ſed cui vix ſimile invenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Hiſt. Francorum ſcriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum ſivè converſum (ut vocant) monaſterii vallis Sarnariæ; nomine Adamũ, paulò antè Natalitia Feſta ſummo manè ad monaſterii negotia peragenda, ut cum famulo ſe in viã dediſſe equitem, ei ſe in via offert arbor ingens gelu, & pruinis obſita, ad ipſum properans, quaſi conferre gradum & corpus cupida, equus expavefactus caput retrorſum flectit, & viam remetiri, quam peregerat cônatur. Adamus ingenti labore jumentum retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior ut arbori fuit, illa confeſtim evanuit ex oculis, odore tetrô atq; ſulphureô relictô. Argumentum indè ducit Adamus, dæmoniacum eſſe ſpectrum, ſeque Deo precibus commendare, ſatagit, nec iter intermittit. Paulò poſt reſpici-ens,

a Eſa 13. *v. ultim.* & *Thren.* *b* Olaus *l.* 13. *c.* 11 *c ad Paul. de obitu Bleſillæ.*

ciens, videt nigrum quemdam virum equo inſidentem ſpadici ſe ſubſequi; cui ſubiratus: *Quomodo* (inquit) *infelix & damnate, audes me his technis aggredi? An neſcis fratres meos, qui domi ſunt, pro me, ſaluteque mea ſupplices ad Deum preces fundere? Abi quantum potes, nulla tibi mei curatio, nil in me poſsides.* Abit malus: ſed ecce mox redit, ſimilis viro, gracile & protenſum habenti collum. Adamus, tot moleſtias pertæſus, gladium, qui ad ephippium ligatus, ſtringit, & enſe ter quaterve per aerem vibrato, aereque propter celerem diviſionum ſibili ſonum edente, conatur abigere ſpectrũ, hoc verò ſubitò perſonam mutat: & ſiſtit ſe ſtaturâ mediocris viri, cui caput cappa & ſcapulario monachi corpus ornatum, oculi ſcintillantes inſtar chalybis vel æris radijs ſolaribus oppoſiti. Adam punctim aliquoties hoſtem petit, ſed irritis & caſſis ictibus, aereque cedente. Tunc majori deſpectu & irriſione, dæmõ induit formam aſini. Perterritus famulus, hero ſuadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus conſilium exſequitur: verùm veterator non deſinit. Mutat auriculas aſini in cornua, & ſic minabundus irrumpere in circulum ſe velle ſimulat. Denique luſus iam ſatur, in rotam ſe vertit, & ſeipſum voluens monachum invadit, ſuperque illum continua latus rotatione (*ſic videbatur*) tranſit circulũ, & monacho prorſus illæſo conſpectrũ fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem conſecuta ægritudo, & diuturnus fætor veſtium Adami, & raucedo eiuſdem atque difficilis reſpiratio, à quibus ægrè convaluit; equi denique ſubita mutatio; qui ex manſueto & cicure, poſt viſionem hanc ferox, ſternax, calcitroſusque eſſe cœpit. Addamus rariora quædam genera ſpectrorum.

Decimum tertium genus eſt, cohortium, acierum, caſtrorum militarium, ſicut enim bonorum Angelorum acies viſæ bis in ſacris litteris *a*: ſic & ſimiæ Dei, diaboli ſæpè ſe in militum conſertorum ſpecie oſtendunt hominibus. In vita S. Norberti, *cap.* 16. leguntur ſpecie armatorum militum in quoſdam religioſos dæmonia incurriſſe: ut & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium menſe Aprili.* In chron. Hirſgavienſ. Trithemij legimus ſub an. 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope Wormatiam viſam multitudinẽ maximam equitum peditumque ordinatarum more acierum, quaſi ad prœlium procedentem; cumque monachus audacter, quinam forent, interrogaſſet; illos reſpondiſſe; ſe non veros vivoſque milites eſſe, ſed animas militum, & non ita pridem his ipſis in locis principi cuidam ſtipendiatos occubuiſſe: veſtes, arma, & equos, quæ vivis peccandi fuerant inſtrumenta, nunc mortuis indicia ſuppliciorum eſſe; quæ circum illos videret omnia nihil niſi ignem eſſe, quo comburantur ſe precibus atque ſuffragijs adjuvari poſſe. Leloyherius *b* huic religioſo inſultat, quod temerè animas defunctorum eſſe crediderit: cuius cõtrarium tamen rationes & argumenta eius non convincunt. Ait, *dæmones fingunt ſe animas eſſe*, ſæpè, non ſemper, *ſtrepitum edidere diſcedentes & fragorem.* poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flam-*

a *Gen.* 32. *in prin. &* 4. *Reg.* 6. *v.* 17. b *l.* 4. *c.* 6.

mis veſtes & arma circumdata, dæmones eſſe probabant. Non hoc aſſerit hiſtoria, ſed ea ipſa, quæ aſpicientibus, veſtes & arma videbantur & equi; ipſis flammas combuſtrices fuiſſe Deinde & flammæ fuerint, nonne profitebantur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

——— *quæ cura nitentes*
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos;

Tantum probat, dæmones imitari quoque divina judicia; quibus frequẽter: *in quo quis peccaverit in eo punitur.* poſſet igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæſtionem reduci. Sanè arbitror eandem hiſtoriam eſſe, cum ea: quam ijſdem locis, ſed anno 1123. contigiſſe, in eanden ſententiam narrat Abbas Vrſpergenſ. fol. 281. Sequentia ad iſtam cenſeo pertinere, quia miſcentur, quædam vana curioſaque, nec ſuffragia petuntur. Ioannes Cæſarius auctor eſt *a* ſequenti nocte, quando exercitius Ducis Brabantiæ à Leodienſibus occiſus eſt, ſervũ quemdam Comitis Loſſenſis prope Montenake, locum occiſionis, circa noctis initium, vidiſſe maximum torneamentum dæmoniorum; Sacerdotem quoque quendam Hiſpanum, prope eiuſdem Comitis caſtrum, dum in crepuſculo noctis de villa in villam tranſiret, vidiſſe haſtiludium maximum mortuorum validè clamantium, *D. VValter de Milere*, qui Walterus, famoſus militia, nuper erat defunctus: hancque viſionem addit ſæpiùs ea nocte & evanuiſſe, & iterum apparuiſſe. Ioannes Niderius narrat *b*. *cum propter hæreſes regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, verſus vallem quandam, auditos clamores & congreſsiones equeſtrium virorum: qui & coloribus variis induti ſæpius ſunt viſi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces ſatis, in caſtro non multum diſtanti à loco monſtrorum: qui omninò ſcire volentes, quid veritatis ſibi viſa portenderent, nocte quadam verſus vallem, ubi ſolita videri conſpexerant, iter arripiunt. Antequam autem iis appropinquare auderent, compunctus unus, dixit alteri: Sufficiat nobis iſta vidiſſe, ego iis non approximabo, dictum eſt veterum, Cum dalibus nullum debere iocari.*

Quem alter, velut pavidum increpans, equum pupugit, & cum eo congreſſu omnibus ante dictis exercitibus appropinquavit: de quibus unus egrediens caput illi amputavit, & ad ſuos rediit; quo viſo ille, qui timidus ſubſtiterat, fugam iniit & funeſta nova nunciavit. In craſtino autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, ubi acies viſæ fuerant, nullius autem hominis vel equi veſtigium repertum eſt, ſed tantummodo in lutoſis locis, ſigna quædam & veſtigia avium viſa ſunt.] Idem & aliud addit, ſibi ab Archiepiſcopo Moguntino, viro magnæ induſtriæ & fide digno, narratum: *Nominavit* (ait) *nobis quendam Rheni ſibi notum militem, cuius pro tunc filius vivebat: qui miles ſuper omnes pene inferioris Alemaniæ nobiles ſemper exſtiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter ſuam animoſitatem vel fortitudinem, ab aliis graves guerras, propter quas non ſemper de die, ſed nocturno tempore, ad loca ſibi commodoſa equitare ſolebat.*

His

a *l. 12 c. 16. & 17.* b *l. vl. Formicarii.*

Hic igitur quadam nocte aſſumptis famulis per ſilvam circa Rhenum equitare voluit, & principium eiuſdem intravit. Ante quam vero finem ſilvæ haberent, ultra quam campus latus iaceret, prout moris eſt eorum qui verentur inſidias: præmiſit famulum, ut in termino ſilvæ videret, an ne in campo inſidiæ aliquæ eſſent. Luna inſplendente, vel aſtris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, commiſſum, vidit per campi longitudinem exercitum ſatis mirabilem appropinquare in equis: quo viſo, conſiderata nunciavit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia veriſimile eſt, pro huius exercitus cuſtodia ſubſecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici ſint, qui præceſſerunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula tranſacta, de ſilva miles cum ſuis recedit, in campum venit, & neminem niſi quendam equeſtrem in equo ſedentem, & in manu alium ducentem equum, eminus ſequentem ſuos intuitus eſt. Ad hunc cum miles veniſſet, quis eſſet quæſivit in hæc verba: Numquid tu cocus meus es? ita eum ſibi à longinquo videbatur, paulo etiam antea cocus eiuſdem militis vita functus fuerat. Qui reſpondit, Sum Domine. Cui miles. Quid, ait, hic facis? & qui ſunt hi, qui præceſſerunt? Cui defunctus reſpondit, Domine, hi qui præceſſerunt, ſunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim expreſſit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis iſta nocte eſſe Hieroſolymis; quia hæc pœna noſtra eſt.

Et miles iterum. Quid ſibi vult equus iſte, quem ducis nullo inſidente? Ad veſtrum, reſpondit, obſequium erit, ſi mecum ad terram ſanctam venire velitis. Securus eſto, te per fidem Chriſtianam, recedendo & revertendo vivum reducam, ſi meis obtemperabitis monitis, Tunc miles ait, Diebus meis mira attentavi, his hoc addam etiam mirabile. Diſſuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles deſilijt, defuncti equum aſcendit, & ab oculis famulorum uterque equeſter ſubtractus eſt. Sequenti autem die famulis, iuxta condictum exſpectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum, ubi primum cōvenerat. Tunc defunctus militi ait, Ne phantaſma omnino fictum iſta fuiſſe credatis, duo quæ vobis do rara, reſervate in mei memoriam: inde protulit mappulam parvam de ſalamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit, igne purgate: alterum caute tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.] In his multa ſunt indicia fuiſſe viſionem dæmoniacam, maxime donum hoc cultelli: quo multis exitium, ipſi quoque donatario, parabatur. Aliam hiſtoriam ex codice Caſſinate profert illuſtr. Baron. Annal. tom. XI: anno Chriſti 1004. quod exhibebo libr. 6.

Cromerus diligens ſcriptor *a*; *Naclum*, inquit, *arcem Pomeranorum munitiſſimam Vladislaus I. Polonorum rex obſidebat. Ibi noctu lucente luna aſpiciebantur crebro ab excubitoribus quaſi armatorum hoſtium acies, ex apertis campis ad Polonorū ſtativa adequitantes & incurſantes. Cum id ſæpius adequitantes indignati Poloni inquietari ſeſe, nec uſquam in apertum certamen prodire hoſtes, nocte quadam, cum ibidem hoſtes adeſſe nunciarentur, fremebundi agminatim è caſtris ſeſe proripuere, diffugienteſque caſſo labore longius proſecuti ſunt. Obſeſſi, tumultu Polonorū exaudito, & excurſione è caſtris animadverſa, erumpunt ſubito, & ignem in opera atque tuguria militum ſtramine arundineque contecta coniiciunt, quo*

a l.5. hiſt. Pol.

unt, quo celeriter pluribus in locis ſe diffundente, paucis, qui in caſtris manſerant, ſe deſcendentibus, facile opera cum magna caſtrorum parte conflagrarunt. Nocturnas umbras illas fuiſſe autumant, quæ hoſtilis exercitus ſpeciem oſtentantes, Polonos ita divino permiſſu exagitarunt, propterea quod ſolemne omnibus Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ Catholicæ contemptis temeraverant.] Hæc ille, res clamat ſpectra fuiſſe Diabolorum; ut & illa de quibus Antonius Hiſt. par. 3. quam avorum memoria ſolebant vocare, *Familiam Hellequini*: cujuſmodi cuncta, illuſiones dæmonum eſſe, iampridem docuit Guilh. Pariſienſis, *part. ult. de univ. cap.* 24. Tales exercitus poſſent Magi multos exhibere, ſi ex pacto, quod cum dæmone ſuperiore habent, dæmones illi ſubditos evocarent: numquam tamen Deus legitur permiſiſſe, ut talis militia ultra incuſſionem inanis terriculamenti procederet. Nam ſi lædere, occidere, munitiones capere, vel hoſtium invadere caſtra ſinerentur: nulla illis humana poteſtas valeret reſiſtere, ut prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum *a*

Decimoquarto, dæmones ſunt ſub illo ſpectrorum genere, quo in nemoribus & aliis amœnis locis ſeſe oſtentant inſtar puellarum aut matronarum, in veſte candida, interdum in ſtabulis cũ luminaribus cereis, ex quibus etiam diſtillatæ guttæ, poſtmodum in equorum jubis, quas ſedulo pexuerunt & nexuerunt, ſolent ab hominibus inveniri, talis illa vidua Ruſſiana in meridie obambulans, de qua paulo ante mentionem feci: tales quas vocant, *Sibyllas ſeu Nymphas albas*, *Dominas nocturnas*, *Dominas bonas*, & earum, *Regina Habundia*, quarum adventu multum proſperitatis, & rerum omnium copiam putant ſuperſtitioſæ anus domibus contingere, quas frequentarint, & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcariis lancibus & vaſis vinariis omnibus apertis ac diſcoopertis, ne quid illis ad ſumendum moræ objiciatur: quæ plane idololatrica eſſe, docet prædicto loco idem Epiſcop. Pariſ. ut & Nicol. Cuſan. *lib. 2. excitationum.* Huc refero tres illas quæ viſæ Machabæo Banckoni, à quo Stuartorum genus; quæ venantibus viſæ regnum illi prænunciarunt. *Boeth. lib. 12. Scot. hiſtor.* Harum bonarum Dominarum, quas Gentiles, *Parcas*, vocavere mentio habetur & convivii illis præparati, in vita D Germanni Epiſcopi, & apud D. Antoninum, *pag. 2. hiſt. tit.* 11. §. 5. Tales etiam, *fatales Sorores*, ſeu *Nymphæ*, falſo putatæ bellorum præſides & Victoriarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis Hiſtoria *b* Itali vocant, *Fatas*, Galli, *Fees*, quales finguntur Meluſina, Alcina, Morga. De his dicam plura lib. 6. cap. 2. ſect. 3. in Remedio 1.

Decimo quintò, hujus generis ſpectra ſunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorum & ſimilia, pauca cõmemorabo exempla. Nocte quæ ſeditionem Antiochenorum præceſſit, viſa mulier ingens

a *l. 3. c.* 12. b *Olai l.* 1.

ingens & formidabili aſpectu, aerem ſcutica tam fortiter verberans, ut totâ ſonus Vrbe exaudiretur *a*. Gennadio Patriarchæ Conſtantinopol. nocturnô tempore accedenti ad altare templi, ut Deum pro ſalute publica deprecaretur: horrendum ſpectrum ſe obtulit, quod cum ille ſacrô ritu conjurâſſet, reſpondit: quamdiu Gennadius viveret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre: ſed eô mortuô ſæviſſimè ſe in illam graſſaturum *b*. Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, ſuper cacumine montis Ziquenſi homo giganteæ ſtaturæ viſus, & auditus clamare: *Egredimini, Egredimini*, & in æde Fauſti, qui Carthagine eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſiæ fugans, & antè ſe impellens. *c* *Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda. libro decimo quarto de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib. 1.*

Decimo ſexto loco, hic occurrunt illa ſpectra: quæ certis temporibus & locis aut domibus ſolent tumultus & vexationes varias exhibere: cujus rei prætermittam exempla eò quòd notiſſima res ſit, & legi poſſint, qui attulêre veteres recentioresque: *ut de Temeſio dæmone*, Strabo & Pauſanias citati, & Ælianus lib. 8. var. Hiſt. *de pueris nigris cirratis*, Auguſtinus l. 22. de Civitate Dei, *cap. 8. de Danio Epiſcopo Mediolanenſi*, Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam cum Perſis*, Pauſan. in Attic. *& antè pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceronem, de divinat. *antè pugnam cum Cimbris*, apud Plinium lib. 2. cap. 59. *antè bellum civile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello civil. libr. 1. *antè primum prælium Pharſal. cum Antiochia*, apud Cæſ. lib. 3. de bello civili; *antè mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt*, apud Niderium; *lib. ultim. formicarii*. Guilh. Pariſ. *d. cap. 24.* Torquemadam, *Horti florum colla. 3.* Alexand. ab Alexand. *libr. 5. Gen. dier. cap. 21.* & confirmat praxis Forenſis Hiſpaniæ: qua licitum conductori, qui ante id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantium cauſa domos relinquere conductas, ut poſt Portium cenſuit Covarr. *d* Solent hujuſmodi infeſtationes juberi vel permitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliam cauſam occultam. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorum immiſſione, ut contigit B. Antonio, *e* & nobili Aquitano, qui Pariſienſem ſtudioſum jure ſuô per vim ſpoliârat *f*. ſæpius ſponte faciunt ſuâ, tantum ut homines falsâ quâpiam revelatione decipiant aut perſuaſione fallaci: ſicut apud D. Auguſt. illi baptiſmum diſſuadebant: contenti ſunt aliquando ſolâ vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno ut jaculator ille ſpiritus, de quo Guilhel. Pariſienſis, qui vaſorum colliſione & lapidum jactu ſomnum diſturbabat, & culcitrâ ſubtractâ de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quouſvis petebat; irritô tamen & innocuô contingens ictu: quod Marcus Magus apud Pſellum *g*, proprium dicit eſſe dæmo-

a Sozom. l. 7. c. 23. b *Theod. Lect. l. 1. collect.* c *Vict. Vticenſ. l. 2. de perſecut. Vandal.* d *l. 4. variar reſol. c. 6.* e *Caſſian. collat. 8 c. 18.* f *Froiſſar. in Chron.* f *l. de dæmon.*

dæmonum ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quô verò pactô dæmones lapides jacere queant &alia hujuſmodi operari, quæ videntur manus & corporata inſtrumenta requirere, Scholaſtici diſputant, aſſentior iis, qui præſente per ſubſtantiam ſuam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum movente, & ſic lapidem impellente, hæc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatum, vel cadaver aſſumeret, nulla foret difficultas *a*.

In locum *decimum ſeptimum*, veniant ſpectra illa * Beruſſiæ, de quibus quadam epiſtol. ſcribit Ioan. Meletius; *In Sarmatia coli ſpiritus quoſdam viſibiles, qui lingua Ruthenica*, Coltri, *Germanica*, Koboldi, *dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntque eos laute omni ciborum genere, eo quod adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum, ex alienis horreis furto ſublatum. Cum vero alicubi illi ſpiritus habitare & nutriri cupiunt; hoc modo ſuam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu ſegmenta lignorũ, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium: quod ubi paterfamilias animadverterit, nec diſſipaverit ſegmenta, nec ſtercora è mulctris eiecerit, ſed de inquinato lacte cum omni familia ſua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*]

Idem judicium de ſpectris, *virunculorum* ac *fœmellarum*, brevitudine ac ſpecie pigmæi vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium, & domeſtica fere cuncta miniſteria ſolitorum obire, equos curare, domum verrere, ligna & lympham adferre, & ſimilia facere, de quibus Olaus Magnus *b*. Galli vocant, *des Gobelins:* Teutones, Kabbautermannekens, & Gulterkens, & Sueones, *Trullas*, appellant. An ex hoc genere fuerint, *Eros*, & *Anteros*, qui, ut infantuli, in balneo, jubenti Iamblico apparuerunt *c*, id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent, *Montani illi*, quorum nobis Hiſtoriam Georg. Agricola prodidit *d*, *In metallicis* (ait) *fodinis inveniuntur, & truculenti quidem, vel ſolo aſpectu terribiles, plerumque metallicis infeſti atque inimici ſunt. Talis fuit*, Annebergius, *dæmon, qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in ſpecu qui* corona roſacea *appellatur, eo nomine relictus, quantumvis argento dives eſſet. Flatum vero emittebat ex rictu, cum equi ſpecie habentis procerum collum & truces oculos appareret. Eiuſmodi etiam fuit*, Snebergius, *nigro cucullo veſtitus, qui in fodina Georgiana operarium è terra ſublatum, in ſuperiore loco maxima illius concavitatis, quondam feracis argenti collocavit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At ſedatos illos, Germanorum alii, ut etiam Græci*, Cobalos, *vocant, quod hominum ſint imitatores. Nam quaſi lætitia geſtientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alii*, virunculos montanos, *vocant, quia plerumque apparent nani, tres dodrantes longi, viden-* tur

a *Vide D. Tho. quod l. 7. Dur. Capr. & alios in 2. d. 7.* * *al. Boruſſia.* b *lib. 3. cap.* 11. *&* 12 c *Eunapius in Iamblico.* d *cap. de ani. ſubter.*

tur autem eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorum, id eſt, vitteto, induſio & corio circum lumbos dependente. Innoxii ſunt hi metallicis, etſi interdum glareæ operarios laceſſunt, rariſſimè tamen eos lædunt, niſi cachinno vel maledicto laceſſiti. Potiſſimum opus facere videntur in his ſpecubus, in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt.] Cætera recte, illud minus, quod animantium nomine dæmones comprehendat. Scio ſic locutos veteres non paucos: ſed & ſcio id ex lacte Platonicorum bibiſſe, & quia ambigui erant, num anima & corpore conſtarent. Nunc quia Catholicis ſatis definitum,a nec anima nec corpore perfectas ſubſtantias illas ſeparatas componi; vitanda nobis hujuſmodi locutio, parum cauta, parum propria. Damnandus vero prorſus Paracelſi error, dæmonum hæc genera, ad hominum ſpecies reducētis. Nam, *Epiſtol. ad Athenienſes, ſive de occulta philoſophia*; quaſi veriſſimum axioma, nihil veritus fuit conſtanter aſſeverare Deū præter homines Adami poſteros, alia quatuor hominum genera, carne, & oſſibus; & ratione prædita creaſſe, eoſq; in ſingulis elementis ad inhabitandum collocaſſe; in quibus ſinguli ſuam haberent remp. & ex negotiatione, ac laboribus victum & amictū ſibi comparare, & eos homines, qui in terræ viſceribus habitant, vocari *Pigmæos & Gnomos*; qui in aquis, *Nymphas & Vndenas*; qui in aere, *Silvos & Meluſinas*, quos ſolos cum hominibus Adami poſteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere: Qui in igne ſunt, *Vulcanos & Salamandras* appellari: Et incertum adhuc eſſe, cuinam generi horum hominum vera fides in Deum ſit data, & via ad ſalutē patefacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alii: in libro tamen fragmentorum, invenio Paracelſum dubitanter induci loquentem: ſed arbitror Latinum Interpretem, hoc ſuum aſſuiſſe, ut magiſtri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blaſphemius, nihil à recta fide dici poteſt alienius, ergo mutila & manca S.S. quæ de uno tantum hominum genere nos inſtruxerit? ergo dubia ſalus noſtra? ergo dubia redemptio? non ergo ſecūdus Adam Chriſtus; ut nos, qui in primo mortui, in ſecundo vivificaremur? ſi hoc dubiū: nonne ruunt veteris Teſtamenti promiſſiones, cōcidit exhibitio & repræsētatio Novi? Et ſunt qui tales libros nugis, mendaciis, blaſphemiis refertos, in Latinum vertant ſermonem? ſunt qui pulchris formis cudant recudantque? ſunt qui ament Paracelſiſtæ vocari? Sed ad inſtitutum redeamus.

Vltimo loco ſeſe offerunt ſpectra dæmonum theſauros cuſtodientium. Cabades rex Perſarum cum accepiſſet in collimitio Perſiæ & Indiæ, in munitiſſima arce Zudaderenſi, pretioſiſſimorū lapidum, auri & argenti, theſaurum maximum à dæmonibus aſſervari, qui mortales omnes aditu arcerent: eo cū exercitu profectus caſtrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus, repulſus fuit, confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipſæ irritæ fuerūt. *Ergo cum ei perſuaſum* (ait Cedrenus) *fuiſſet, Chriſtianorū ad Deum*

a *c. firmiter de ſum. Tri. D. Tho. 1. p. q. 50. ſcol. in 2. d. 8.*

ad Deum precibus hoc potiri poſſe, auxilium à quodam Chriſtianorum in Perſide degentium Epiſcopo petiit. Is indicto Chriſtianis ieiunio, precibus & Synaxi, divina peregit myſteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, caſtrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.] *Glycas par. 4. Annal. & Cedren in Anaſtaſio.* Talis etiam dæmon ille Baſileenſis, de quo dixi *ſupr. qu. 12.* & hinc factum, ut Dracones fingerentur cuſtodes theſaurorum, ut horti Heſperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, ut theſauris addere ſint ſoliti Serpentem aureū: quemadmodum refert Aſcanius Centorius, *lib. 4. comment. bellor. Tranſſilvan.* de theſauro invento prope Deuam urbem Tranſſilvaniæ, circa annum 1550. Nota etiam Hiſtoria Magi Germanici, qui cum ſpecum ingreſſus eſſet ubi theſaurus reconditus, ſocio in veſtibulo manente, vidiſſetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porro progreſſus, ruente terra, in ſpecu fuit tumulatus. Plura vide *d. q. 12.* Prætermitto quædā jam vulgaria, ut quod in Indiis ſepulturam cum maritis uxorum animas mentiuntur, ut ſic perſuadeant has conjugi ſuo convivere, quæ ſponte illis commoriuntur: quod non uno loco teſtatur Pet. Chieza, *part. 1. Hiſt. Peru.*

Viſis ſpectrorum generibus, quæri poterat: quo illa pacto repelli & vinci queant; ſed quia deciſio communis eſt omnibus malis, quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re differendum mihi putavi, quæſtione de remediis contra maleficia, *huius operis libro ultimo.* Quo pacto dæmones apparere ſic queant, nunc accuratius inveſtigemus, quam quæſtionem indeciſam reliquit D. Auguſtin. *Enchirid. ad Lauren. cap. 59.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo poſſit dæmon ſe corporeis oculis, cum ſit incorporeus, viſibilem præbere?

CONſtat non poſſe corporaliter: niſi aſſumpto corpore. Certum enim eſt dictum B. Ignatii, *Epiſt. ad Smyrnenſ.* incorporea videri à corporeis non poſſe, quia incorporeorum nec ſpecies, nec figura eſt; aut particula animalis ullius formam habentis, ob naturam, quam habent ſimplicem. Conſtat etiam eos corpus vel ex elementis ſibi coaptare, vel ſubingredi & aſſumere cadaver. de utroque modo, quæ dicenda hucuſque diſtuli, repræſentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantaſtice poſſunt apparere, turbata phantaſia.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadaver aliquod aſſumunt humanum vel ferinum, & illud movent ac impellunt motu non vitali, ſed locali tantum, ſicut aerem poſſunt impellere, & hoc corpus, præſertim nondum valde diſſolutum, puto, ſi Deus permittat, poſſe illos ita attemperare, ut ſenſum tactus omnino fallunt. Nec video quidquid ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac ſententia deducat. Imprimis quod

ex D. Luca

ex D. Luca *a*. proponitur dictum Domini, quo ſe vere co[illegible] & non phantaſticum ſpiritu*m* eſſe probabat, *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, certe non urget. Solum enim Dominus probare voluit, poſſe illos contactu ſentire & dijudicare, viſu ſe non decipi, corpus enim ipſum habere verum, quia tangibile: & proinde nudum phantaſma & fictitio corpore indutum non eſſe. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadavere aſſumpto. Hoc enim carnem & oſſa habere manifeſtum eſt, quo argumento Chriſtus probat, ſe ſpiritum non eſſe: quod illi exiſtimabant, quia videbant januis clauſis ingreſſum, quod corporeæ rei repugnabat, tam vivæ, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant corpus eſſe cognoſcere, non vero, cujus eſſet corpus: ideo jubet etiam oculorũ uti ſenſu & *videre* (nam proprie hic vox ſumenda, ut textus indicat) *manus & pedes*: ex quorum vulneribus reliquis, certo, deprehenderent ipſum illum eſſe, qui triduo ante fuerat crucifixus *b*. Ex quibus patet, verba Domini veram certamq; ſententiam habere, etiamſi corpus diceremus à dæmone aſſumptum, ſic ab eo temperari poſſe, ut tactus ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longe admirabiliora efficit quotidie, quam ſint ſimulare carnis molliciem, oſſis duritiem, teporem ac ſuavem calorem, qui corporis attactu percipitur, & cæteras tangendi qualitates? Dico has eum ſimulare poſſe, non dico veras exhibere poſſe, vera illa & vitalia, ſunt corporis vivi, & ab anima informantem præcedunt: ſimulata, & proxime adumbrantia non requirunt animam informantem, & à ſubſtantia intellectuali, (eatenus ut externo ſentienti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadavere hominis recenter mortui, in eo etiam adhuc calido deprehendi, deeſſe qualitates illas ſuavis ac vitalis teporis, facilitatem movendorum membrorum, & pro molliitie rigorem quendam ſucceſſiſſe: id totum concedimus. Negamus autem, quod inde ad cadavera per malignum ſpiritum aſſumpta argumentantur. Eſto illic eadem ſit corporis ſubſtantia, quæ & hic adeſt, eſto adſint qualitates plures eædem, utpote calor ille reſiduus. Tamen adhuc deeſt huic cadaveri non aſſumpto, quod ſimulet illa reliqua quæ diximus. At in noſtra viſione, dæmon ineſt cadaveri, cuncta illa ſimulans. Minus eſt adfabre ſimulare, quam vere efficere. Quare nec illud ſequeretur, non poteſt corpus adhuc calidum illa per ſe ſolum præſtare atque efficere: ergo nequit dæmon in cadavere aſſumpto illa eadem tam callide & artificioſe ſimulare, ut tactum fallat. Cur, qui ſenſum principem (nempe viſum) poteſt decipere, non queat tactum, ſenſum maxime terreſtrem, & viliſſimum, minimeque ſpiritualem? Quod vero quidam hæc cadavera aſſumpta, ut & aerea corpora formata, deprehenderint eſſe tactu frigida & horrida, ut illi apud Alexand. *Genial. dier. lib. 2. cap. 9.* & apud Cardanum; *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alii, de quibus poſtea: id inde provenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare,

a *e. ul. v. 39.* b *Sic optime Ioan. Mald. ibi.*

vel quia non permittitur id a Deo fa-cere: quo ſenſu etiam accipiendum, quod refert Cajetanus *a*, cuidam de hoc frigore & horrore corporis quærenti, dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe melius facere*, videlicet, Deo obſiſtente, vel ſaltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum, legere poterit apud Guilhelm. Pariſienſem, *P. ult. de Univerſo*, aliquando aſſumpto beſtiæ cadavere deluſiſſe militem; qui, cum putaret ſe formoſa potitum virgine, invenit ſe in amplexu cadaveris belluini tabe ſoluti, fœtidiſſime jacentem. De Polycriti apparitione & ſpectro filium devorante, jam ſcripſimus non uno loco.

Fabulæ ſimile videtur, quod Phlegon *b* retulit, ille tamen oculata ſe fide Trallis teſtatur cognoviſſe; rem ſic narrat, ut utar compendio: *Philinnium Damoſtrati hoſpitis & Charitûs filia, Machatem hoſpitem amare cœpit, indigne id ferentibus parentibus, mœrore mortua, & publice fuit funerata. Sexto poſt obitum menſe, cum eo revertiſſet Machates, ingreſſa ad illum Philinnium hoſpiti ſe, poſt longa colloquia commiſcuit non ſemel illo veſperi, quo & cum eo cœnam ſumpſit, & annulum ferreum & poculum inauratum à Machate dono accepit, ipſi viciſſim annulum aureum & faſciam pectoralem dedit. Nutrix, dum pergit ſedula, ne quid hoſpiti deſit, ſatagere, videt cum eo in lectulo jacentem alumnam. Læta parentibus id indicat. Illi ſtupentes accurrunt, & altero die utrumque deprehendunt, & cum eiulatu, dormientem cum hoſpite filiam amplectuntur. Sed torvis in eos intuens Philinnium, ô vos crudeles (inquit) in filiam parentes! ergone vos invidiſſe mihi meo Machata, paterna in domo vel triduum ſolidum frui! Magno vobis dolore hæc ſive curioſitas, ſive duritia ſtabit. Renovabitis dolores præteritos, & filiam iterato ſepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadaver mortuo iterum ſimile, ſeu potius* (ut erat) *mortuũ. Concidere ſimul oppreſſi mœrore parens uterque. Re populus & magiſtratus intellecta, iubent ſepulchrum aperiri: vacuum id corpore repertum: Erant in eo duntaxat annulus ferreus, & ſcyphus auratus, dona Machatæ: ſed in cubiculo & lectulo inventum cadaver Philinnii, & Helli cujuſdam auguris conſilio, ut prodigium, eiectum extra urbis limites, avibus ac feris devorandum. Ipſe Machates, à ſpectro videns ſe deluſum, ſibi paulo poſt manus, ignominiam non ferens, conſcivit.*] hæc à Phlegonte; fuſiùs narrantur; illo Phlegonte, cujus auctoritate & Iuriſconſultus Paulus *c*, & Origenes *d*, ad probandam Eclypſim, quæ Chriſto accidit moriente, utuntur. In hiſtoria quoque Laodunenſis energumenæ. Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, aſſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere, ab ea exorciſtam.

Agrippæ facinus non abſimile habens infra *q.29. ſect.*1. addam nunc, quæ de eadem re Cæſarius Monachus Eiſterbacenſis, *lib.*12. *Miracul. cap.* 3. ſcribit; cujuſdam Principis Germani mortui corpus integro priuſquam ſepeliretur anno, dæmonem geſtaſſe, & ita rexiſſe, quaſi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod ſcribit; *ſpiritum illud loco animæ vegetaſſe.*) non enim potuit

a in 2. 2. *q.* 95. *art.* 3. b *li. de mirabilib. & longævis*, c *l. antiq. D. ſi pars hære per* b *cont. Celſ. & tract.* 29. *in Mat.*

tuit informando, nec in eſſentiam ejus illabendo; ſed duntaxat ut in loco exiſtens vitales ejus actiones per illud imitando: ut docet multis Toſtatus, *in Exod.c.7.q.12:cum ſeqq.* Subdit Cæſarius ſimilia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apoſtoli, de quodam homine, in cujus corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri ſancti tandem exivit, corpus verò corruit, & in pulverem redactum fuit. Et, *cap.4.* clericus (ſcribit) quidam adeò dulcem vocem habebat, ut audire eum deliciæ putarentur: donec religioſus quidam vir ſuperveniens monuit hominis vocem non eſſe, ſed diaboli; dæmonemque adjuravit: quo diſcedente, cadaver corruit planiſsimè fœtens.

Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ: & conſtat cum ſagis ut plurimum induto cadavere diabolum ſivè incubum, ſivè ſuccubum, rem habere; unde & in hoc genere hominum, cadaveroſus quidam fœtor graveolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

ALIQUANDO ſibi, elementare corpus diabolus circumdat, idque efformatum qua pollet induſtria, unit ſibi non aliter; quam motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimum unitur. An poſſit ex ſolo aëre materiam deſumere, equidem ambigo, & puto, ſic aërem condenſari non poſſe ſolum, ut quid ſolidum exhibeat: ſed ſivè poſſit, ſivè non poſſit; ſolet quod faciliùs, partes aëri (quo maximam partem utitur) commiſcere terreas, & aqueas, nubiū, vaporum, exhalationumve, ut & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & condenſet; quæ ſententia Lud. Molinæ eſt, & antiquiorum *a*; nec argumentum, quo quidam utuntur *b* ad probandum ſolo ex aeris elemento corpus aſſumere, nos ſtringit; cùm tantùm probet, eos ab aere partem potiſſimam mutuari. Hinc alii cenſent corpus hoc tale fore nunquam, ut nequeat tactu deprehendi, verum corpus non eſſe. Sed rationes, hac ipſa quæſtione diſcuſſi, Chriſti Domini dictum *c*, oſtendi alium habere ſenſum, quam ipſi arbitrati. Addo, quod in libro Geneſis legimus *d* de Angelis Abrahamo apparentibus quorum pedes abluti, nec deprehenſi tactu; id ab ipſis eludi potius, quam diſſolvi: ajunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eò quòd viros putaret, quæro, cur non igitur quicumque viros putant, hac præjudicata ſententia judicent viros eſſe? An ſolus Abraham cæteris imprudentior? Ipſe ille, quo nituntur, Cajetan. *e* fatetur verorum oſſium & carnium ſimilitudinem, non modò viſibilem, ſed etiam palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aeris diffluentem aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem. Quod verò *libr.3. cap. 6.* apud Cæſarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus ſic aſſumuntur ea dorſo carere: ludebat puellam mendaciſſimus. Quòd dixi elementorum aliqua opus commixtione,

a vide Molin. 1 *p q.*51 *artic.*2.*diſp.*2. b *Anglez in* 2.*d.*8.*q.*2.*diffic.*8. c *Luc ult.v.*39. d *Gen.* 19 e *d.art.*3.

tione, nec Maro ignoravit, cùm cecinit *a*.

Tum Dea nube cavæ tenuem, ſine viribus umbram.
In faciem Æneæ, viſu mirabile monſtrum,
Dardaniis ornat telis, &c.

Ecce non aëre ſolo, ſed nube mixta. De vapore Sprengerus, *in Malleo*, docet, viſas veſte ſubducta in agris mulierculas, corpus motitantes criſſantesque ſolas, & adſpectum mox dæmonem vaporis ſivè exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantenſes magi, Mirabellius & ſocii, Pariſiis combuſti, in judiciaria confeſſione dicebant, ad hanc corporum aſſumptionem dæmoni duo eſſe neceſſaria, ventum ſecundum, & lunam plenam, nam ſi ventus ſit adverſus, non poſſe corpus coaleſcere; ſi verò ſit Luna decreſcens vel corniculans, non poſſe defectu materiæ formare corpus niſi valdè puſillum, & pro Lunæ augmento majus, majusque. placet hoc Creſpeto, *l. de odio Satanæ diſcr.* 27. ſed mihi ridiculum videtur: quaſi nequeat dæmon: Deo non impediente ventum ſedare aut excludere: & defectum illum Lunaris influxus ſupplere. Scilicet aër & nubes de oſtrino genere ſunt, quod Lunæ augmenta conſequi ſolet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniorum apud Dion Halycar. *b*: talis Athenodori apud Plinium *c*, quicquid dicat Franc. Picus, *lib. 1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulam ſtatui verè ac puto poſſe: In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus non animam (niſi ſpeciali Dei privilegio, de quo unde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe, ſed ejus loco cacodæmonum quem piam. Tales etiam putarim omnes apparitiones ſpirituum, ocioſa cum hominibus & varia multipliciaque colloquia miſcentium, teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus: & meritò omnes ſuſpectum habet Sortilegii ſivè pacti cum dæmone. Teſtatur Melanchton (*lib. de anima*) ſe & colloquia & diſputationes cum pluribus ſpectris inſtituiſſe, ſanctitas hæc curioſitas nuda, an occultũ pactum? nihil judico, rem in medio relinquo. Tale haud dubiè ſpectrum inceſtuoſi Perſæ, cujus ſemper cadaver terra ejiciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur, *l. 2. belli Perſici extremo*, tales viſiones fuere Gentilium Idolorum, ut Caſtoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ *d*: ut L. Domitii Ænobarbi *e*, ut Amitis Perſæ *f*: ut quod apparuit Dioni Siracuſano *g*, ut Curtio Ruffo *h*. ut imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, ut Tacito Imp. apud Vopiſcum, ut Conſtantio & Iuliano apud Ammianum *i*; Valenti apud Zozimum, & apud eundem Serenæ uxori Stilichonis: alia præter hæc congeſſit Pet. Thyræ. *libr. 1. de apparit. ſpirit. cap. 9.* Et talia ſemper ſpectra quæ ſubitò evaneſcunt, poteſt enim elementaris ſubſtantiæ ſubita nimiaque rarefactione ſe ſubducere oculis.

Illud

a *Æne* 10 b *lib* 5 c *lib* 7. *epiſt* d *Symmac. l* 1 *ep.* 19. e *Sueton in Nerone c.* 1 f *Creſias in fragmen* g *Plut. in vita Dionis.* h *Tac lib* 11 *Annal. & Plin. l.* 7. *epiſt.* i *Capitol. in Pertina Vopiſcus in tacito Ammian. lib* 21. & 25. *Zozi. lib.* 4, & 5.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cùm in cadavere apparent; non poſſunt vel alteri viventi corpori cadaver illus circumdare, vel ipſi ſic induti corpus ullū ſubire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimenſiones quantitativæ invicem.ſine vero miraculo,penetrare. Sed quando apparent in aſſumpto corpore elementari, licet, vel omninò nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus ſivè cadaver ſubire;poſſunt tamen vero & vivēti corpori, elementare iſtud circumdare, ut homo ſic indutus, vel aliud animal,multò maius,immò & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeat. Suadet etiam aereæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatādum, ſivè rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque; quam merito Pſellus cauſam tradidit, cur ſpectra, tam brevi ſpacio, creſcere & decreſcere videantur.

Tertium genus invenio rariuſculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam ſeu ſtatunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Thoma Brabantino, *lib. 2. de bono Univer. cap. 57. pag. 22.* ubi ſcribit hanc ſententiam; *Gunerchena Brabantiæ villa eſt ſolemnis & nota: in hac quidam iuvenis puellam virginem adamavit: cumq; pro eius nuptiis parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingraveſcente omnibus mori viſa eſt. Luctu ergò facto, campanæ quaſi pro mortua pulſatæ ſunt. Nec mora; iuvenis amator puellæ de villa eadem in crepuſculo noctis tranſibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audivit vocem quaſi fœminæ lamentantis: ſollicitè ergò diſcurrens, & quærens auditam, invenit puellam, quam mortuam æſtimabant tui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc undè veniſti? Ecce ait, vir antè me vadit, qui deduxit me. Stupefactus ab hoc iuvenis, cum neminem alium niſi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus, occultavit. Hinc regreſſus in villam amicis ſuis loquitur, ingreditur ad patrem puellæ cum amicis ſuis ſedentem ad funus: quærit ſi filiam ſuam ſibi daret, quam quaſi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus reſpondit: Numquid pro Deo mihi es, ut mortuam reſuſcites & accipias in uxorem? Cui iuvenis, Tantum (ait) libens ſpondeas, ut filiam tuam habeam in uxorem, ſi vivam reddidero & ſanatam. Cui pater conſentiens, dictum coram omnibus confirmavit. Mox iuvenis revelato linteo, quo cooperta putabatur, figmentum mirabile, quale à nullo hominum fieri potuit, invenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiuſmodi diabolica inſpexerunt, eſſe interius putrido ligno ſimilia, leviq; exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella eſt, & patri reddita: ſanaque poſt dies aliquot dictum iuvenem maritum accepit, & uſque ad tempora noſtra incolumis perduravit. Simili prope modo, cum quidam in confinio Flandriæ ſororem languidam & mortuam putatam, ſub eadem die, antequam ſepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris littora inveniſſet, reduxit eam ad propria, & ingreſſus domum, ubi ab amicis quaſi mortua plangebatur, diſcoopertum figmentum extracto gladio in fruſta concidit, horrentibus cunctis & clamantibus. Cur in funus ſororis, tanta crudelitate ſævire? Et mox ſubridens, crudelis, inquit, videor in ſororem? Non eſt illud ſororis corpus, ſed figmentum & illuſio dæmonum. Et hæc dicens ſecum cunctos accepit, & adduxit*

duxit ad domum propriam, & in eis ſororem reductam oſtendit. Et hac uſque ad tempora noſtra permanſit.] Si quæras, quid de his ſentiam; dicam cum Alb. Magno & Cantipratenſe, mihi non liquere. Fieri poſſent à dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exemplis, quoad illud primum procum, & in ſecundo hanc fortè virginem Satanæ partiarios fuiſſe.

SECTIO III.

VVlgaris perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aſſumptis aliquid obvium oculis quo deprehendatur dæmoniacum eſſe ſpectrum, facile crediderim, ſic contingere. Sed puto ſi majore poteſtate non impediantur dæmones, poſſe qua velint apparere forma, humanamque perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamque exhibere. Qualem ſe fortaſſis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis ſigno objecto fuit fugatus; ut narratur à Ioan. Maria Compoſtellano, *initio vita S. Alberti*. Verùm ſolet ei obſtare Dei voluntas, quæ ut ſemper aliquid adſit, quo detegatur impietas & impoſtura; ne quam mortales ignorantiæ iuſtam excuſationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum uti permiſit; ut columbæ, ſeu oviculæ, ſeu agni: fortè quòd agnus verus ſit Chriſtus Paſtor bonus veruſque, & in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus ſolitus ſit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre ſolent damnum, ut docet Tyræus ſup. Libentius induit animalia, in quibus aliqua ſunt quæ meritò culpes. Hirci forma ſeu capri valdè ei antiqua eſt: & quia hircus Numen Ægyptium eſt, cenſet Moyſes Maymo, *in ductore dubitantium* iuſſos Hebræos in ſacrificijs hircum offerre. Et olim Iupiter Hammon in Hirci forma colebatur, dictus *Hammon*, quaſi, *Chammon*, à Cham inventore Magiæ. Hodiè etiam ſolemne illi, quando pactum expreſſum inijt, offerre ſe conſpicuum forma virili: poſt pactum, quando adorandus, ſemper in forma hirci, ut ſibi accidiſſe fatebatur Ioan. ille Stapulenſis, & obſcuriùs innuitur in confeſſione Doctoris Edelini apud Iaquerium, *cap.* 4. & habetur apertiſſimè in ſententiæ Avinionenſis breviculo, quod verbotenus dabo, *li.5. ſect.15. circ. fin.* Aliquãdo à facientibus homagium non cernitur, ut narrat Meierus *Chron. Flandriæ anno* 1459. quando tamen ſe adorandum proponit, ſemper id in forma caprarum mariti, & quidem fœdi aſpectu, atri, olidique. Huius rei variæ cauſæ redduntur. una, quoniam ob reverentiam verbi incarnati, Deus non patitur eum tunc aſſumere humanum ſchema. Et hoc ſenſu Sebaſtia. Michael, *ſchol.*10. *Pneumat.* arbitratur ad litteram accipiendum, quod *Apoc.*13. *v.*4. tradũtur impij beſtiam adoraturi, h oceſt Diabolum in beſtiæ forma. Sed cum beſtia illic vocetur ipſe Antichriſtus, iuxta DD. Hippolytum, Methodium, Irenæum, Aretham & alios, conſtat hunc ſenſum non eſſe litteralem. Illud verius, quia coluerunt olim diabolum in forma hirci, ideò dæmones, vocari SEGHIRIM hoc eſt piloſos, ſeu hirſutos, ut ſolet aliquando D. Hieron. vertere,

שְׂעִרִים.

tere, *vide c. 17. Levit. & c. 13. Eſai. v. 21. & c. 34. v. 14.* Nam *Sabir*, Hebræi, *hircus*, dicitur, ut Latinis, à pilis & horrore: undè fors etiam *Satyri*, nomen deductum. Confirmat Kimchi, *in radicum libro*, dum ſcribit: *Saghir*, vocari diabolum, quia ſolitus hirci effigie ſe conſpiciendū præbere. Illud etiam notat Michaelis, *d. & c. 17. v. 7. Levit.* LXX. non temerè vertiſſe, *ματαίους*, quaſi dicant, *Fatuellos*, vndè deducta vox Longobardica, *Matous*, litteræ omiſſione; quos Galli ad verbum vocant, *Folletons*: & alij per abbreviationem, *Follons*, quia riſum excitant riſu, tripudio, ſibilo, cantu, &c. quod dæmonem feciſſe conſtat ex vita D. Antonij, & D. Thom. 1. 2. *quæſt 89. art. 4. in argument. 3.* Ego tamen illud *ματαίους*, pro vanis potius acceperim: ut reſpexerint ad *Elilim*, nomen idolorum. Nam idolis ſacrificare eo loco prohibetur, hoc eſt dæmonibus qui vana idolorum ſpecie colebantur.

Alia cauſa reddi poteſt: animalis huius ſalacitas, ſuperbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus ſuis dæmones ſtudioſè imitantur, ut multis oſtendit Remigius, *libr. 1. cap. 24.* Denique hircum ſeu capram: *ut legimus in vita S. Radegundis libr. 2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*: induit, quia hircorum, qui à ſiniſtris locandi eſt caput: ſanè hac ut plurimum forma adoratur. ut exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Ganguinus a, & alijs Torquemada: idque ab antiquiſſimis Theſei temporibus manaſſe cenſet Remigius: equidem prius ex ſacris opinor prophetarum teſtimonijs id deduci poſſe, in quibus, *Zairim*, vocantur, ut docui. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, vel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confeſſio fidem facit: de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquò devehendus, equum induit. teſtis de Hadingo Olaus, de Comite Matiſconenſi, Petrus Cluniacenſis, & Hugo Floriacenſis b: ſi per locum anguſtum vel rimam ſubiturus, vel cuſtodibus illuſurus, veſpertilio, Muſculus, vel muſtela fit c. Si qui præſentes ſint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, inſuſurrat d: ſi ut gregem laceret, ut ſæviat in animantes hominesve: induit lupum: e ſi quos terrere velit aut turbare: ut Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphraſt. apud Surium menſe Maio*) ut corvus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) ut vulpecula verò apparet Hilarioni f: ut canis Dunſtano [*apud Surium in eius vita menſe Maio*:] ut Serpens, Leonardo Corbeiacenſi: g ut draco, D. Margaretæ, & Ferd. Gunzaluo, Caſtellæ, Comiti, eiuſque exercitui: h Si ad malum, ſpecie boni, velit inducere, apparet forma

שעיר a *lib. 10. hiſt. Fran. Torque dial. 3. Remig lib. 1. dæmono. cap 13.* b *Olaus l. 3. Pet. Clu. l. de miraculis, Hugo in Chron.* c *Cyril in vita S. Daniel Apul. in Minefia* d *Ioa. Nider. lib. ult. Formica.* e *Remig. d cap. 13.* f *D. Hier. in Hilarione.* g *Marulus lib. 5. c 7.* h *Rodericus Sancius par. 3. Hiſt. c. 21.*

ma Chriſti, ut D. Martino apud Severum; vel in forma Dei, ut Theodoræ viduæ, vel in forma angeli, ut D. Iulianæ *a* Denique formam capit, quæ inſtituto maximè ſit accommodata: &, quia ad omnia ferè idonea eſt humana, hanc ut plurimum effingit, non eodem modo. Scribit vetuſtus ſcriptor in vita S. Roberti Abbatis; *Nocte quadam vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum conſiſtere, & conari quidem ſæpiùs ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formam ruſtici præcincti, nudis longiſq; tibiis ferentis à tergo ſportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit porrò producto collo circuire chorum, oculos in fratres attentè conijcere ſi quia poſſet forſitan gratum ſibi in aliquo cernere. At viro Dei inſtantiùs orante, & fratres à corpore excitante, improbus explorator diu fruſtra expectans: cum nil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum converſorum ſe contulit: illi quoque cunctos curioſè contemplans: ſi quos videret ſomnolentos, cachinnans ſprevit: ſi noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applauſit.* Tandem inter *novitios reperit iuvenem quendam animo ad illicita evagantem, nec niſi ſolo corpore illic præſentem; immò etiam clandeſtinam fugam meditantem, animadvertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe, fuſcinula apprehenſum, in fiſcellam ſuam proiecit, & celeriter inde ſe proripuit. Cernens id vir ſanctus multum pro ſalute illius anxius & ſollicitus, manè diligenter iuſſit illum inquiri. Sed ille antè auroram vagus & profugus, excuſſo ſuavi iugo Chriſti, ſecutus erat inimicum. Adiunxit autem ſe hominibus ſceleratis dedituſque latrociniis, non diu poſt captus eſt & capite plexus, miſerrimè è vita exceſſit.* Eidem in Nuptiarum pompa dæmon apparuit calamiſtratus, procaci vultu, & actioſus, *vide Sur. tom. 3. Iun. 7.* Maximo Rhegienſi apparuit, ut navis & nautæ recens appulſi: Evagrio, ut clericus hæreticus: Macario, ſemel ut meſſor, ſemel ut pharmacopola: Nathanaeli ſemel ut pharmacopola: Nathanaeli ſemel ut agazo agens aſinum, ſemel ut ſervus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus, ex vetuſtioribus, teſtantur. *b.* Apelli apparuit, ut pulchra, & compta, & illecebroſa mulier: ſed hic prudenter eum ferro, quod verſabat, candente abegit *c.* Sed quamtumvis ille velit pulcherrimam hominis ſimilitudinem repræſentare: quæ Dei bonitas eſt, tantum ſolet aſſumere, quam & qualem Deus permittit, teſte D. Chryſoſt. *hom. 4. de Lazaro*: & ideò vel ipſo invito fieri videmus, ut qui non obeſæ nimium mentis ſint; ſemper, ſi attendant, fucum, queant deprehendere. Aut enim ſe oſtendunt dæmones humano corpore atro, illuvioſo, ſqualido, fœtente, tetro, ac formidabili: ſaltem obſcuro, nigro, fœdoque vultu; naribus vel deformiter ſimis, vel immane aquilis; oris ritu ſparſo, profundoque, luminibus valdè abditis flammantibuſque, manibus pedibuſque obuncis ac vulturinis, ſtrigoſis brachijs cruribuſque, & admodum villoſis, caprinis etiam vel aſininis tibijs: uno vel utroque pede bifido corneoque, interdum & ſolidungulo, interdum mutili pede altero, vel utroque. demum ſtatura corporis nunquã iuſta ac decora, ſed cui ſemper adſit aliquid

a *Marul. ſupr.* b *Marulus d. cap.* 7. *Sabel. lib.* 10. *exemplar. cap.* 3. *Soſomen. lib.* 6. *cap.* 28.

quid inſolitæ notæ, & deformitatem, pravitatemque dæmonis prodentis. probant iſta veteribus recentibuſque exemplis alij *a*: & nos iam multa in medium attulimus. Sanè morituris ſolet maximè terrifica apparere ſpecie, ut B. Martino apud Sever. Sulpitium: ut Florentio illi, cui viſus ore vaſtam flammam, naribus fumum fundens ſulphureum [*Blaſius Melaneſius, in vita S. Ioan. Gualberti.*] ut B. Odolini apud Sur. in eius vita 1. Ianua. ut B. Oportunæ ferociens in ſpecie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba ſtillabant quaſi picem calidam & liquidam, oculi ferrũ ignitum & ſtricturas ſcintillans] *Adelelinus Epiſcopus in eius vita apud Sur. menſe Aprili.* cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipſe terror tam terribilis viſionis expiet in ſanctis, ſi quid adhuc expiandum in illis eſſet reliquum: ut ſcribit Fulbertus, *in vita Aichadri, apud Sur. menſe Septembr.*

In hoc aſſumpto corpore loqui illos poſſe & ſolere, teſtatur omnis antiquitas: quæ & oraculorum ab eis fuſorum, & antrorum, quercuum, ſtatuarumq; loquentium (de quibus actum alibi) memini: eoq; pertinent etiam calvariæ ſeu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti: ut caput filij Policriti, de quo Phlegon *b*, ex Hierone Alexandrino: caput Publij, de quo idẽ Phlegon ex Antiſthene, caput Gabinij, de quo Plinius Senior *c*: & cranium Magi, de quo Franciſc. Picus *d*: & alterius Magi, de quo Melchior Flavinus Minorita *e*. Sciendum quod omnes vitales actiones dęmonibus natura denegavit, quia proprie carent corpore: & ideò, non magis quam Angeli, putandi verè comedere, vel bibere potum eſcamve corpoream: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitaſſe Dialog. 3. de Chriſto homine) ut cenſeo, nõ philoſophicum ſequi Catholicum eſt, ſed delirium ſequi recentiorum Rabbinorum philoſophicum non eſſe norunt omnes philoſophi, & optimè probat Toſta. q. 11. in Exod. c. 7. Catholicum non eſſe confirmat S.S. Tobiæ 12. v. 23. Rabbinicum eſſe patet ex Auoth Natali, ubi homo demens, ſcribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere uti & prolem gignere, & mortales eſſe. Quis non rideat hæc hodiè etiam inculcari ab homine Calviniſta; cui Tobiæ liber non eſt Sacroſanctus? cum itaq; loqui ſit actio vitalis, ſequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, ſed producendo ſonum in aere humanæ voci ſimilem & adſtãtium auribus inſonantem, ut notat Gregoras *f*: ad eũ fermè modum, quo quis artificioſè quopiam inſtrumento; puta, tibia vel tuba: ſonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cavæ valles exceptam ac repercuſſam vocem articulatè admodum reciprocant: vel, ut, criſpi numeratione pectinis, organa pneu-

a *Sebaſt. Michael. Pneuma. ca 4. Tyreus lib. 1. de appar. ſpiri. c. 9. Binsfeld. malef. prælud.* 12. *Remig. lib. . dæmon. c.* 7, 8 10. 14 *&* 23. *& lib. 3. c.* 10. *Ananias lib. 3 de Nat dæmon* b *lib de mirabil.* c *lib. 7. c. 52.* d *lib. 7. de prænot c. 10.* e *li. de ſtatu animarum poſt obitum.* f *lib. 1. hiſt Byzantinæ ſub fin.*

pneumatica in varios accentus ac tonos ſolum diſcriminant, *lege ſi lubet Toſtatum in d.c.7.q.15.* Sermone ut plurimum utuntur, quo regionis illius incolæ, ut Pſallus tradidit *a*. Sed (quod notandum, nam & hinc fucum queas deprehendere) utũtur voce ſtridula, ſubſibilante, confuſa, obſcura, debili, puſilla, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam; docent hoc Sagarum confeſſiones plurimæ, apud Remigium *b*. Poteſt autem diabolus, quãdo in aſſumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, à quibus tantum vult, cæteros verò latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi, vel objecti adferat aliquando impedimentum, ut ſi medium impediat ita, ut per illud ſpecies ad oculum vel auditum non perferantur, vel ſi ipſas ſimilitudines, prohibeat, vel quos latere vult, in extaſim rapiat; ad alios verò, à quibus audiri & videri vult, ſinat ſimulachra & ſonos liberè commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat *c*.

SECTIO VLTIMA.

P*Rocurare denique, ut dæmones nobis appareant, vel, ut defunctorum animas, nobis repræſentent (quod illi facere revera nequeunt) nullo modo licet, immò Mortale eſt peccatum.*] Nam, ut ſocios vocare nõ poſſumus; quibuſcum omnis familiaritas nobis eſt interdicta; docent D. Auguſt. *d* & D. Thom. Non vult Apoſtolus, *Nos ſocios fieri dæmoniorum e*. Amicè ab illis & precario petere, vel recipere, eſt in adverſarij caſtra ſe recipere, & transfugere à Chriſti Eccleſia. Per modum imperij & compulſionis non poſſumus eos adigere, niſi quatenus ſumus ad hoc à Deo delegati per exorciſticam dignitatem, in cuius exercitio divinum imperium operatur *f*. Denique etiamſi liceret, ſtultum id foret: quia nihil à dæmone expectandum boni vel utilitatis: nihil boni confert in homines, niſi majori permixtum malo; nihil docet, niſi merè curioſum & futile; non obſequitur, niſi ut perdat, & æterno exitio involutos diræ ſuæ ſubdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri poſſet alicui dubium, Cur illi antiquis patribus viſibiles apparuerint adeò frequenter, nobis hodiè non item? Hanc quæſtionem olim S. Ioannes Briglintonius propoſuit S. Guilhelmo Shlegtholmenſi, qui reſpondit; *Antiquorum patrum animos non fallax ſplendor & inanis gloria, ſed divina gratia illuſtrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes pervidentes, ſeu pugiles invicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obiiciebat, monſtroſas formas, & teterrimos impetus ei ingerens, ut vi illos protruderet in peccata. Nos verò, qui facilè ei obedimus, occultis tentationum iaculis, citò proſternit, etiam ſi nullam nobis tetram ſpeciem repræſentet.*] Hactenus illius temporis ſcriptor, *apud Surium* Octob.10. Addo, cum id Deum permi-

a *libr. de dæmonib.* b *li. 1. dæmonolat. cap* 8. c *Alber. & Rich in 2. d* 8. *Ang. q. unic. de dæmon ar 4 dub. ult Ananias d l. ; & alij* d *lib. 2. de doctrin. Chriſtian. c.* 23 *& Tho. 2. 2. q* 90. *art.* 2. e *Corin.* 10. *v.* 20. f *vide Tyræum lib.* 1, *cap.* 15.

permiſiſſe, quia minus periculi ab illuſione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſsit facere ut homo verè reſurgat?

Empedocles apud Laert. *lib.* 8. & cæteri magi, contendunt eſſe quaſdam herbas, quibus mortui ad vitam revocantur. Xanthus hiſtoricus narrat herba Bali, Tillonem quendam & draconem vitæ reſtitutos, & Iuba refert Arabica quadam herba ſuſcitatum alium. Sed Archimagus noſtri temporis cenſet, de homine, non poſſe id dæmonem; de cæteris animantibus poſſe. Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reviviſcere, ſi in cineribus tepidis ponantur; apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ injiciantur in acetum, & permiſceatur ſanguis vulturis & ſub fimo recondantur: intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, proprio ſanguine, ad vitam revocare: Leunculum quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari: idem muſtelæ iuris eſſe in catulos. De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graves auctores, conſentire. *Vicicilinum* autem parvulam vocant reſuſcitatum Indi, quia putant hyeme embri, vere ſuſcitari, ut tradit Fran. Comara, *c.23 Hiſ.Mexicanæ*. ſed bona cum illorum venia.

I. *Cenſeo, quæ ex putrefactione quoque naſcuntur animalia, ea poſſe cum vitam amiſerint, naturalibus remedijs à dæmone vivificari.*] quia novit vim caloris putredinalis, & cætera ad hoc requiſita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadem: ſi corrupta nondum erat: tamen anima, quæ ex eius potentia educetur, de novo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliusque Dei eſt privilegium poſſe, quod perijt, iterum idem numero reproducere: quam ſententiam cæterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiam per naturales cauſas id fieri nonnunquam poſſe *a* Contra Dur. & Marſil. neq; Deum id facere poſſe *b* Scotum refellunt recentiores *c*, & meritò, cum à privatione ad habitum non ſit poſſibilis regreſſus iuxta Ariſtot. 5. *Phyſic.* & 2. *de gener.* D. Dionyſ. (*c.6. de diu. nom.*) Ambroſ. Lact. & alij Patres, ſemper de hac re, ut de vero miraculo, loquuntur. Durandũ ijdem Sotus, Sonci. Suar. & alii citati, tam copioſe & fortiter refellunt: ut qui eũ adhuc defendere nitatur: is pervicaciæ, & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tùm quo ad formam, tùm quo ad materiam earumque unionem: eandem ſaltem ſpecificant: ſolum Hominem propriè dici reſurgere; huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cætera animantia ſi quando vivificentur impropriè dicun-

a Scot. in 4. d. 41 q.3. & Rich ibid. a.3. q.1. b *Dur de 43, q.3. Marſi. ibi q 20.* c *Capreol in 4. B. 43 q.1 in arg contra ſecundam. cncin 3 Metap q. 6. Sotus d. 43. q La 3 Tolet 2. de gener. q ult dannes & alii ibid. Suar. in 3. p. q. 13. ſect. 6.*

icuntur reſuſcitari a. *Quare ſimpliciter loquendo, nec ut inſecta quidem reſurgant, Satan poterit efficere.*

Cenſeo 2. *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non naſcuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non poſſe.*] quia requirunt perfectiores quaſdam diſpoſitiones, accuratioremque organorum ſingulorum præparationem, quæ non niſi naturali ſeminis virtute, poſſunt confici. Et hoc apud Simeonem Metaphr. *in vita S. Silveſtri* fatetur Zambre Magus Iudæus, qui taurum verbis in aurem ſubmurmuratis occiderat, eum vivificari niſi à Deo non poſſe. Quare ſi qua talia nonnunquam viſa ſunt reviviſcere, penitus mortua non fuere, ſed mortuis tantum ſimilia: ſicut animãtia, quæ certis anni temporibus immota jacent, & quaſi mortua, poſtea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita: ut accidit gliribus, urſis, & paſſeri vitulino (*h. e. vicecilino*) apud Mexicum, teſte Card. b

Cenſeo 3. *non poſſe dæmonem efficere, ut anima unius bruti, aliud corpus animet.*] quia ſingulæ hujuſmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, ſi à materia ſua ſepares, emoriuntur. Sed quid de homine?

Cenſeo 4. *minimam vel nullam dæmonis eſſe poteſtatem*, hoc explico. Non poteſt facere ut homo à mortuis reſurgat: ſive non poteſt facere, ut anima hominis ſuum corpus ſubintret, & illud vivificet, informetque. hæc concluſionis pars, eſt fide tenenda c, & eſt philoſophiæ innixa: qua definitum, à perfecta privatione & totali, non dari ad habitum naturalem regreſſum. miraculoſa itaque eſt hæc res, quare & Deo propria. Non poteſt dæmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtantia perfecta & completa, cui repugnat aliam ſubſtantiam, ut partem, componere. Non poteſt dæmon animam humanam à corpore ſeparatam iterũ illi immittere, ut eam informet: probo, quia unicus modus eſt naturalis uniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infuſionemq; animæ. Sed hic corpus non generatur: ergo hic non eſt naturalis uniendi modus. Supernaturalis vero modus, qualis intervenerit in reſurrectione, ſoli Deo competit. Poſſet dæmon, ſi Deus permitteret, cogere animam damnatam ſubire corpus, ut illud moveat, & in illo actiones aliquas demonſtret: quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam invitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſuperiores dæmones cogere inferiores, ut cadaver ingreſſi, illud geſtent, moveant, cæteraque ad tempus faciant, quibus videatur vivere. Vt factum Lovanij à Corn. Agrippa. Is commenſalem habebat nimis curioſum, ſemel profectus aliquò Agrippa, uxori, quam poſtea repudiavit, claves muſæi ſui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi ſineret. Inconſultus iſte adoleſcens, opportune, importune non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingrediendi ut faceret, donec impetravit. Muſæum ingreſſus, incidit in *libellum Coniurationum* legit: en illi pulſatio ad ianuam, turbatur; ſed pergit legere, pulſat iterũ neſcio quis: &, nihil reſpondente rudi harum rerum

a *vide Soa. d q. 53. ſect. 1. & 2.* b *l. 7. de variet. c. 36.* c *vide Soar & Sot ſup.*

rum juvene, dæmon ingreditur, quærit, cur vocatus? quid fieri jubeat? iſti metus vocem intercludit, fauces dæmon. ſic miſer luit pœnam nefariæ curioſitatis. Redit interea domum archimagus. videt exſultantes ſuper eam dæmones utitur ſolitis artibus, adſunt vocati: narrant rem, ut geſta, ille homicidæ jubet cadaver ingredi, & per forum (ubi cæteri ſolebant ſtudioſi frequentius convenire) aliquoties obambulare, tandemq; corpus deſerere. Ambulavit ille ter quaterve, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc ſubita correptum morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initio rem ſuſpectam facere, poſtea tempus omnia divulgavit, & Agrippa quas pectore occultaverat hæreſes, in Lotharingiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO I.

OBICIUNTUR nobis multæ Gentilium narrationes non poetarum modo de ſuſcitatis ope Æſculapii, Tindareo, Glauco, Admeto, & ſimil. ſed & graviorum ſcriptorum, de Ere Armeno narrat Plato: de Gabieno & aliis Plinius, de Zacla Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Apollonio Philoſtratus, lib. 4. de ſuſcitatis à Simone Mago Clemens, & Egeſippus, *a* de aliis à Numadio mago in apocryphis Prochorus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multo poſt viſus ad vitam redire: ſe dicebat vere reſurrexiſſe: illosque dæmones, qui eum vita eduxerant, graviter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum, pro Nicauda coriario rapuiſſent: qui eodem die & hora febre correptus, cum in lecto jaceret, eo morbo deceſſit: Neque hac re contentus, ad teſtandam reſurrectionem ſuam, Plutarcho, qui tunc laborabat, brevi incolumem eum fore prædixit: atque ita contigit.] Polychronici auctor Ranulphus *b* narrat Comitem Richardum quadam nocte ſolum, orationis gratia, ingreſſum in templum; inveniſſe ibi mortui capulum, in quo cadaver erat repoſitum. *Dum autem Comes oraret, ſubito mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exſiliit, ac extenſis brachiis, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem acceſſit. Quem cum Comes ſignum crucis fronti ſuæ imprimens, fruſtra intenſius ut recederet adiuraret, ſtricto gladio illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.*] Vtroque admirabilius eſt, quod ex Guaguini deſcriptione Moſcoviæ, nunc adjiciam: *Populos* ſcribit *quoſdam in Lucomoria, regione Ruſſiæ, habitantes, quotannis 27. menſis Novembris die, ut ſolent hirundines & ranæ: ſic & ipſos præ frigoris brumalis magnitudine mori: poſtea redeunte vere 24. Aprilis die denuo reviviſcere. Addit hos, cum ſibi mortem imminere ſentiunt: merces ſuas certis in locis deponere: quas Gruſtenſii & Serpono vutzii vicini populi, ſuis mercibus interim æquivalentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reviviſcentes eas merces, ſi iuſtæ videantur, pro ſuis accipiunt: ſin minus, eaſdem*

 repe-

a *Plato l. 10 de rep. Pl l. 7. c. 52. Apuleius in Meleſia l. 1. Philoſtra l 6 de vita Apollo D. Clemens in Itinerario, & Egeſip. l. 3 de exc. Hieroſ. c. 2. Plutarc. l. de anima.* b *l. 6. c. 7.*

repetunt. Vnde lites & bella ſæpiſſime inter eos oriri dicuntur.] Verum item narrans Sigiſmundus liber Baro *fol. 89. Moſcoviæ* habet pro fabula.

Quare his omnibus & ſimilibus exemplis ſuccincte reſpondendum. *Multas ſolere eſſe illuſiones dæmonum circa huiuſmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & ſubſtituit alia aerea: quæ movet inſtar viventium: ſic abſtuliſſe eum corpus Romuli, ſcimus ex Livio, & Gleomedis ſcimus & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt uxorem: & Ariſteæ Proconneſii, ex Plutarcho & Herodoto: item Aſpalidis & Cteſyllæ, virginũ, ex Antonino Liberali *a* Sic alios ad tempus ſubſtituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & ſimilibus, vel ipſe ſubivit eorum exuvias.

Nam aliquando etiam ut quæ vere cadavera ſunt, fingat vivere, ipſe illa ſubingreditur: &, ſicut nauta ſolet movere navim, ſic ipſe illa movet, & viventium ſimilia cogit opera, geſtuſque imitari. Huc referendum illud Simonis Magi factum, quod objiciunt: huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pamphilio ſeu Armenio: niſi hoc potius à Platone confictum, ut metu inferorum homines à peccando deterreret, ut Iuſtinus Martyr cenſuit, *in Parænesi*: huc illa de Gabinii, Polycriti, Publii capitibus fatidicis; huc illud Apuleii de Socrate, cujus abſciſſum caput veratrix copa, cum amputaſſet, iterumque injecta ſpongia conjunxiſſet corpori: poſtridie miſer, dum contra juſſum in flumine bibit, excidente ſpongia, caput amiſit. Nam huic vere caput præſciſſum fuerat, ſimulate duntaxat redditum: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narravi: huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolat. cap. 1.* huc quod à Philoſtrato, *Heroicor. Dialog. I.* narratur, Phrygios paſtores, cum pecudes peſtilitate abſumerentur, in Sigæo, ad Ajacis Telamonii ſepulchrum congregatos, variis maledictis defunctum laceraſſe: unum cæteris petulantiorem Homeri verſus *b*, quib. Ajacis fuga deſcribitur, cantillare cœpiſſe, ἄιας δ᾽ οὐκέτ᾽ ἔμιμνεν: tum vocem truculentam è monumento erupiſſe, ἀλλ᾽ οὐ ἔμιμνον, & paſtores perterritos in fugam egiſſe. vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet de Germano juvene admirandum, quod ſequente quæſtione narrabitur. Niſi quod illic finxit occidi, qui occiſus non erat, ſed abſtractus à ſenſibus decollari ſe putabat, cæteri quoque præſtrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præſciſſum fuit, nec reſtitutum, ſed omnia fuere præſtigioſa.

Hoc modo fictæ reſurrectionis exemplum ſubdam unum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Hiſtoria Dalhemii accidit in Lotharingia an. 1581. inter Petronium Armentarium, & Abrahelẽ ſuccubam. quo pacto ab hac ille perductus, ſit primum in nefarios amplexus, deinde in proprii filioli parricidium: denique ex mœrore & deſperatione, & ficta filioli reſurrectione ad idololatriam: & quo pacto dæmon vivo ſimilem præſtiterit anno integro, deinde cadaver deſtituerit, eleganti imprimis carmine graphice admodum exhibuit vir præſtans, Nicol. Remigius *lib. 2. Perioch. 1.* quod

a *Livius l. 1. Plut. in Romulo. Herodot l. 4. Antonius Liberalis in Transforma* b *Ilia. O.*

quod adſcribam eo libentius quo æquius melius; quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum ejus de dæmonolatria opus ediderunt) facilius ſervabitur, quo pluribus locis legetur:

Eſt Vaſti regni mediis in finibus ora,
Inter arenoſi ſinuoſa fluenta Moſellæ,
Et Sarræ rectos immoto littore curſus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum paſcit ſemota in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat
Fluctus: forte rei anguſtæ pertæſus iniquam
Sortem aut ultrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, a aut inimicæ jurgia linguæ:
Ecce inopina ultro ſeſe infert ſuccuba multum
Virgineo pellax vultu, geſtûſque decore
Tota ementitis caput exornata ſmaragdis,
Inque orbes utrimque comas intorta nitentes:
Solatur mœſtum: vocat in ſpem ſe potiundi,
Atque inopum votis fruſtra tam ſæpe vocatas
Spondet opes, vel quas auritus poſcere Iacchum
Rex nolit: ſua ſi non ire in verba recuſet.
Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum.
Vt facilem monitis, & ad omnia iuſſa paratum
Trux habeat, nullas ſuadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege ſubire
Imperium, pactoque fides firmatur utrimque.
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Abſurdo coitu Venus irrediviva nefandos
Extemplo moritur libertas inter amores.
Ac veluti in feſto ſerpentem ſaucia morſu
Membra ſequax ſpargunt ſic toto in corpore virus,
Ipſa ſalus ſeſe ſatis opportuna ſaluti
Vt dare non poſſit, vel ſi ſe exporrigat omnem:
Integrum amatorem ſic occupat Abrahel iſta
Illuvie (indiderat namque hoc ſibi peſſima nomen
In quaſvis domitum leges, ut flectere poſſit,
*Arbitrio penitus nullo * fandi atque nefandi.*
Nec mora, confeſtim ſpoliatæ præmia poſcit
Prima pudicitiæ fac pars, ait, ut ſit amoris
Æqua mihi tecum. Nulla conſtare magis re.
Poſſe id, quam facinus ſi patret victa furori
Quo natura novo patrium ſubmittat amorem.
Ergo cum ſera iam luce coëgerit omnem
In ſua tecta gregem, & ſe tare denique parvo
Condiderit: primum ut ſe dulcis ad oſculæ natus
Invalida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere geſtit
Rure revertenti ſæpe eſt expertus inanem)
Exporgat malum hoc. vix primis morſibus illud
Attigerit, cum, dente fremens, offenſus ac ore,
Lividus extremis labiis titubanter abibit,
Pone premens refugam conſtrato corpore terram,

Hæc

a *Cauſa* b *Greſſio, & corpus aſſumptum.* c *Inductio* d *Pactum* e *Concubitus* * *Dure dictum & flaſo interpretibus* d *Vehementi a violenta perſuaſione, & dura ſervitute, libera tamen manente humani arbitrii libertate Veneficium.*

Hæc equis oculis ea dum mandata faceſſit,
Si ſpectare queat eo demum pignore amorem,
Qui novus hæret adhuc, teſtatum firmiter iri.
Tale horrere nefas primum, dubiaque furorem
Naturamque inter ſeſe committere pugna:
Sed qui hoſtem firmum vacuum intromiſit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capeſſere fruſtra:
Cum prece ſi blanda primo nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam tranſeat iram,
Sitque illi ſemper præſens pro lege voluntas.
Iam reducem veſper, qui tanti conſcius eſſe
Debebat ſceleris, gurguſti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius ultro
Obvius amplexu multam de more ſalutem
Ingeminat, pedibuſque micans & blæſulus ore:
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, ſed audens
a *Pergit crudelis feralia munera lethi*
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quæ ſe concludi paſſa latebris
Abdiderat natura ſuis vehementior exit,
b *Inſurgitque potens luctu: quem queſtibus ægris*
Atque inconſulto fletu dum paſcitur, adſtat
Momento cadit monitrix, ſolatur, & una
Lucem inſtaurandam puero, rediviuaque fata
Spondet, ſi ex animo ſupplex id ſe oret adorans.
Verſurum facilis, quantumvis fœnore iniquo,
Admittit, totum qui ſe decoxerat ante:
Ac fœda nati maculatos cæde penates
Dum cupit inconſtans quavis ratione piare,
Conſcelerat magis & funeſtat acerbius illos.
Nam primo genibus ſe advolvens dæmonis, illum
Seu præſens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum ſibi poſtumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi ſpondet habere:
Qualis ubi irato glomerantes prælia venti
Incumbunt pelago, tremit artus navita, multum
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine ſollicitat Divos, precibuſque fatigat:
Reſtabat tumulo proiectum terga cadaver,
Extremum fugiens ubi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardiſſima mater:
Ecce manus inter tractantis viſa moveri
Membra, ſuoque iterum ſenſim ſuperare calore,
Lumina ſemianimes deiectis qualia ſtellis
Monſtrant vel quæ vix ſomno ſe merſa reſolvunt.
Hæc inſtauratæ præter ſpem ſigna ſalutis
Arripiunt animis hilares; quantaque fovendo
Sedulitate queunt, proſtratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos revocant ad munia vitæ.
Surgit inque pedes ſe extemplo dat puer, infert,
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quem ſe monſtraverat olim,
Quod turpi cõtracta cutis macii offerat ora.

Quod-

a *Parricidium* b *Deſperatio*, c *Idololatria*. d *Ficta reſurrectio pueri vere mortui*.

Quodque recedentes oculos ſtupor occupat alter.
Hac igitur ſpecie deſertos hoſpita ſenſus.
Vita animat rurſum ſuetaſque redintegrat auras:
(Virbius ut quondam intercepta eſt luce potitus)
Sed non mens eadem ſedet, & non qui ante fovebat
Spiritus officio vitam molitur eodem,
Verum agitat pigram vitæ ſub imagine molem
Organicus dæmon, moreſque imitatur agendo:
Spirans quos olim præ ſe natura ferebat.
Tandem quo ſeſe in ſua terga revolverat annus,
Momento & ſolidum curſu compleverat orbem
Deſerta vacuas ſedes ſtatione relinquens,
Sulphureo nidore fugam, ſtrepituque fragoſo
Prodidit, atque olidas pulſans erupit in auras.
Tum ruit averſum geminata morte cadaver.
Conſequitur putris tantaque gravedine fœtor:
Qualis inoffenſo ſenſu hunc oblimet inertem
Quantumvis ſtupor, & late vim excludat odorum,
Non queat humanis admitti naribus, ergo
Raptatur tectis impacto mordicus unco,
Atque inhonoratis puro ſub ceſpite terræ
Conditur exſequiis: ipſum ſe horrente parente,
Naturam probro qui ſic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui revera non mortui ſunt, ad hoc utitur non raro commoditate morborum naturalium, quos ἀφώνȣς vocant: veluti ſi ſint apoplectici, ſiderati, vel attoniti: qui cerebro communi nervorum principio vehementer afflicto, jacturam faciunt ſenſus ac motus membrorum omnium, & ſic ſenſu motuq; defecti, quaſi mortui concidunt jacentque. 2. Si καρᾶ corripiantur, quæ eſt capitis quædam percuſſio, cum debili febre, humoribus ſic cerebrum infeſtantibus, ut totius inde corporis ſtupor & immobilitas conſequatur: quam comitante profundo ſomno, fit ut homo clauſis oculis demortui ſpecie, longiſſimo quandoque tempore ſic jacet, ac ſi mortuus eſſet. 3. Si patiantur λιποθυμίαν, ſeu ſyncopen & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulſusque amiſſionem: quæ paſſio reddit hominem vero mortuo quam ſimillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & impetus diſſipetur, tali morbo laborans (*teſte in Elog. Iovio.*) Io. Duns Scotus, vivus pro mortuo ſepultus interiit. Tali morbo cenſuerim laboraſſe Evarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humana etiam prudentia, & criſi medica, potuit manare. 4. Si fœminæ ſint, quæ matricis ſtrangulationes, & ictericas paſſiones ſuſtinent, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ ſolent jacere a: talem fuiſſe Apollonii illam puellam, deprehenditur ex ipſomet Philoſtrato & Euſebio *libr. contr. Hierocl.* talis etiam

a *Teſtes Aetius, Celſus, ipſeque Pli. d. c. 52.*

jam fuit puella Heraclidis. In Aviola & Tuberone, vis ignium frigidos ſyncopes humores diſcuſſit. De Lucumoriæ incolis, fortaſſis vere reſponderim, ab ipſo auctore ex aliorum tantum relatione, ut fabellam narravit: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præſtigia: quæ partibus illis valde graſſantur (ut patet de Nervorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea ſomno conſopiti, ut glires ac urſi ſolent.

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata perſuaſio ſtrigum quædam valde ridicula: credunt enim aliquando boves, vel arietes, quos occiderunt, & elixos aſſoſve comederunt, eoſdem poſtea numero à dæmone ſuſcitari Hujus dæmoniacæ technæ modos haud eſt difficile varios deprehendere. Primo id facere poteſt præſtrictis oculis intuentium: immiſſo nempe in organum humore, vel alia impreſſione, aut commotione ſpirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad ſenſum communem, & organa ſenſuum externorum: quo ſolent deſcendere ſimulacra & ſpecies impreſſæ commotione & objecto rei ſenſibilis: & ibi ſolent hæ ſpecies conſervari, atque adeo ſæpe movere ipſum apprehenſionis principium, ut ſenſus exterior ſibi æque affici videatur, ac ſi ab objecto exteriore vere immutaretur. Vt ſolet in ſomnis accidere dormienti: poteſtq; Diabolus id etiam in vigilantibus efficere: quia res iſtæ corporeæ ſubſtantiis incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus eſt juxta ſententiam D. Thomæ, *quem lege de malo, quæſt. 16. art. 11. Secundo* poteſt hoc fieri ſuppoſitione, quid enim prohibet dæmonem, ne bovem mortuum cum pelle & oſſibus aliò deferat, & bovem ſimilem huic vivum ſupponat quam celerrime, ita ut mutationis ſubitatio lateat aſtantes? & interea, dum cadaver aufert, & bovem alium reponit, poteſt per interpoſitionem alicujus nubis, vel præſtigii alterius, efficere, ne aſtantes videant locum eſſe vacuum & bovem ablatũ. *Tertio* poteſt (quod ait Spineus ſtriges nonnulli confitentur) perficere, ut quando Rex vel Regina curſus ſeu conventus virga corium, in quo collecta & congeſta ſunt oſſa, percutit, tunc confeſtim dæmon aliquis pellem illam ſubeat, conjungat, compingat, & figuræ bovis adaptet, molemque ſic erigat, regatque, ut verus idem bos ſuſcitatus videatur. *Quarto* poteſt corpus bovinum ex aëre efformare totum cum nova pelle, & novis oſſibus, vel aliud corpus aereum compaginare illis oſſibus reliquis, & inſerere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, ſub illa pelle conſervare ac movere, & facere ut ambulet ac mugiat: & cum neceſſe, illud poſtea deferens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à ſtrigibus communiter aſſeritur; quod reducti tales boves, ſuſcitati ut ſibi videtur, ad ſtabula dominorum ſuorum ex mandato Domini vel Dominæ curſus, infra triduum moriuntur, quaſi macie in horas deſiccentur ex toto: & tremulatæ poſtmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (ſcil. aëris) *cito reſolvuntur.*] Vide Bart. Spineum q. de Strigibus cap. 7.

Sed

Sed ut ad morbos illos revertamur, Chriſti Domini, & ſanctorum virorum miraculoſæ ſuſcitationes, facile à morborum illorum ceſſationibus diſcernuntur. quia in fidei teſtimonium, ſolo juſſu, aut prece ad Deum fuſa, nullo temporis diſcrimine, aut mora, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem diſſoluto, fœtenteque, ut contigit in Lazaro: in morbis vero iſtis corpus abſque corruptione & fœtore perſeverat: quandoque redintegratum corpus plane diſſectum, diſcerptum diſiectumque *a*: aliquando poſt longiſſimum tempus, ut D. Maurilius puerum à ſeptennio mortuum *b*, & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati teſtimonium pro Eccleſiæ jure contra Boleslaum *c*. Vide plura de hac re apud Michael. Medinam *lib. 2. de fid. cap. 7.*

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia poſſit in ipſos Cacodæmones?

PEriere libri veterum quorundam hac de re perſcripti: ſcripſerat enim Bartiades librum *de Paredris*, & Campeſtres opus *de Catabolicis infernalibuſque*, quos citat Fulgentius *expoſitione Morali in Virgil.* ex aliis ergo ſubſidia nobis ſunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, ſacra Theologia, ex Hiſtoriis probatis.

Conſtare arbitror cuivis Catholico, nihil Magis virium eſſe in bonos Angelos, vel animas Beatorum: in malos vero nihil etiam poteſtatis habere, niſi ex pacto, fingunt itaque dæmones ſe à Magis cogi, quibus ſponte obtemperant, ut plures irretiant & retineant irretitos. Quod nunc eſt paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis ſpiritibus, ſive Angelis quæras, iis competere etiam natura vim aliquam arbitror malos cogendi, vel ſaltem compeſcendi, non tamen promiſcue. Naturaliter quidem id poſſe, quoad dæmones, qui ſunt inferioris ordinis & hierarchiæ, non tamen exercere hanc vim, niſi Deo jubente vel permittente: quo ad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam ſuperioris, nullam habent vim cogendi naturalem, ſed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei conceſſione, & quaſi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos invenio diſtingui in *Pythonicos*, hoc eſt, vaticinatores: in *Paredryos*, hoc eſt, familiares ſeu acceſſores, in *Catabolicos*, hoc eſt, à quibus obſeſſi dire affliguntur, & in terram eliduntur; qualis erat ille, de quo in Evangel. *d*, & in *Oniropompos*, ut vocat Irenæus non ſemel, hoc eſt malorum ſomniorum averruncatores vel oſtentatores bonorum, omnium enim hæc genera fingunt ſe Magis obtemperare, & in his omnibus commune eſt, aliquos eſſe ſuperiores, aliquos inferiores. Sed ut Angeli boni ſibi ſuperioribus ſponte & alacriter obtemperant: ſic è contrario cacodæ-

a D. Stanislai vita apud Sur. Mal. 8. to. 7. b *Fulgoſ. l. 6. c. 9. Maulus l. 4. c. 10. & l. 2. cap. 32.* c *Dubrav. l. 8. & Ioan. Longin. d. to. 7. Surii c. 15.* d *Luc. 9. v. 38. & 42. Irenæus l. 1. de hæreſi Simon. & de hæreſ. Carpocr.*

mones ſuperioribus ſuis, ut prava mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori, nonniſi inviti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa ſane non eſt vera atque propria ſubordinatio. nam ei deeſt ordinis ratio formalis atque perfectio, quæ per media ſubordinata, in unum ultimumque finem dirigitur. Quo ſenſu veriſſime Iobus negavit *b*, ullum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum duntaxat quædam imperfecta, ſive materialis, ut vocant, ubi diſtinctio reliqua, quæ uſque ad mundi finem duratura. Hoc ſenſu cum Caſſiano Theologi *b* ordines dæmonum agnoſcunt, quod non obſcure confirmat Apoſtolus, ſcribens ad Epheſios: *Adverſus principes & poteſtates*: cap. ult. verſ. 12. ubi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentia naſcitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atque poteſtas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel invicem arte ſua male mulctant, & necant, Deo permittente, hæc enim ipſorum concertatio, eſt quaſi quidam conflictus dæmonum, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fœderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narravi præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, jucundum exhibituri ſpectaculum, paciſcuntur ſingularem, una in re ſibi invicem parendi neceſſitatem, prior jubet alterum per feneſtram deſpicere: quod cum facit, enatis ſubitò cervinis ex capite cornibus, cunctorum ſannis & ludibriis diu fuit appetitus. Quare, quam impotens injuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem, tum priori Mago imperat, ſubire effigiem illam, & parietem ceſſurum ingredi mortem ſibi cernens præſentem, horrere hic. & deprecari. Vrgere alter conventa: ſubit ergò coactus, & viſus corpori paries locum dare ingredienti: ſed ingreſſus nuſquam poſtea comparuit. videlicet ſuperior dæmon cum occiderat, & corpus in deſertum, vel ſpeluncam alicubi abdiderat. Tertium adſcribam, C. Germani *c* verbis, ut rem compertam ſibi narrantis, *ſicuti* (inquit) *præſtigiator quidam nobilis, in diverſorio publico in N. Hoſpitis famulum ita petentibus reliquis convivis, decollavit, cum autem ei rurſus caput imponere vellet, animadvertit adeſſe alium Magum, qui eum in hoc propoſito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verùm cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præſtigiator in menſa lilium creſcere fecit, cui cum caput & flores amputaſſet, concidit ſtatim abſque capite de Menſa Magus ille, qui alterum impediverat, & præſtigiator abſque ullo impedimento famulo caput impoſuit è veſtigio, & ex hoſpitio vrbeque, ne à magiſtratu, propter commiſſum homicidium, deprehenderetur, aufugit.*] Hic præſtigium fuit in ſimulata capitis primi abſciſſione, & etiam repoſitione, item in lilii productione & detruncatione certamen fuit

a *c.9.v.22.*b *Caſſian. collat. 8.c.14. & 16. D. Th. 1.p.qu.109.art. 1. & 2. Paludan. & alii.* c *N.l 1. de Lamiis c. 3.n.19.*

fuit inter magorum dæmones, quorum inferior ſatis fortis erat, ad impediendum vim præſtigij, potentiori tamen coactus (non opinor invitus) cedere in clientuli ſui nece, qui verè interemptus. Quartum ſit de Zytone Bohemo; illo mirifico præſtigiatore cùm Bavaricis contendente. rem geſtam narrat Ioannes Dubravius *a VVenceslaus* (inquit) *Imp. & Boemorum rex, affinitatem cum Principe Bavariæ Ioanne iniit, ducta in uxorem filia eius Sophia. Socer, ubi generum ludicris ſpectaculis & magicis præſtigiis delectari cognovit, plenum ludionum & præſtigiatorum plauſtrum ſecum Pragam vexit.*

Ibi dum præſtantiſsimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adeſt inter ſpectatores Zyti VVenceslai Magus, ore uſque ad auras dehiſcente, accedenſque propius, artificem illum Bavari cum omni apparatu protinus devorat, ſolos duntaxat calceos quia luto obſiti videbantur, expuens. ſeceſſumque inde petens, ventrem, inſolita eſca, gravem, in ſolium aqua plenum exonerat, præſtigiatoremque adhuc madidum ſpectatoribus reſtituit, paſsim deridendum adeò, ut cateri quoque eius ſocii à ludo deſiſterent.] potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de devoratione merum præſtigium fuit, ſed ferè abreptus miſer, in ſolium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egeſtus. Quintum erit ex Olao *lib. 3. cap. 20.* apud quem *magus quidam Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præſtantia contendens, cum exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inſcriptum, à præceptore proiectum, manibus apprehendiſſet. ſtatim obriguit, & inſula lacus. Veter dicti apud Oſtrogothos in caverna ſubterranea fertur ligatus.*) Sextum ſuggerit Saxo Grammat. Hiſt. Danicæ *lib.* 1. de ſene quodam, quem magum fuiſſe ſummum, vel inde probatur, quod Biarmẽſes, huius artis fiducia feroces unus omnes ſuperarit, prolixa narratio eſt, ideò legere volenti, ad Saxonem indicem intendi, ubi ille prælium Hadingi & Thuningi deſcribit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopſi vatum, quod Calchanti exitium attulit victo. narrant Græci. *b* hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eoſdem poteſtas.

SECTIO I.

SANCTI *vero homines frequentiſſimè coercendi dæmones poteſtatem à Deo admirabilem acceperunt*, ut innumera teſtantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt & profligarunt *Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus & exorciſmis Eccleſiæ ſemper Catholicæ competijt, neque extra illam vis iſta reperitur. c* Videntur noſtris exorciſmis, olim quidam ſimiles à Salomone inſtituti; viguiſſe apud Hebræos probatur, id non ex Ioſepho tantum *d* & Origine, & D. Epiphanio, *e* ſed & ex Salvatoris noſtri verbis, Iudęos refellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere *f Filii* (inquit

a *Ioan. Dubrau Epiſ. Olmuzienſis rerum Boemic l. 23.* b *Strabo Grego. l. 14. & Euſtach. in Homeri Iliad primum* c *vide hoc docentes Petr Tyr diſp de dæmonia p. 3 Boſium de Not E cl. Bellarm & alios contra Novatores.* d *18 antiq c. 2.* e *Orig. hom. 35. in Mat. Epiph. in hæreſi Ebionitarum.* f *Luc. 11. v. 19. Matth. 10. in prin.*

quit) *veſtri in quo dæmonia eijciunt?* quod quam ad Apoſtolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorum exorciſtas, meritò viri docti cenſuerunt. Nondum enim, cum hęc dicebantur, Apoſtoli ad prædicandum miſſi fuerant, & hæc poteſtas illis poſtmodum conceſſa. *a* Et diſcipuli eandem, quam magiſter calumniam ſunt paſſi, ut eis Ieſus prædixit, apud Matthæum. Quare non ſatis efficaciter Apoſtolorum vel diſcipulorum ſuorum exemplo Dominus fuiſſet uſus: quia ſtatim Iudæi reſpondiſſent in eodem ipſos, in quo magiſter, nomine hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorciſmos inſtituiſſe; quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem divinam fuiſſe operatam, & fortaſſis vim aliquã ex ipſa Dei inſtitutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Eccleſiæ exorciſmi. Quod ſi contendas compoſitos à Salomone, cum eſſet idololatra; tunc neceſſariò illos annumerare cogeris, cum D. Tho. & Victoria, Magorum incantamentis: quorum vis omnis poſita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior ſententia.

Itaque cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum ijs inito: ſequitur ſanè, ſi Magus pactum habeat cum dæmone ſuperiore, non poſſe Magum vim facere huic dæmoni ſuperiori; poſſe tamen per ipſum dæmonem ſuperiorem, ex pacto famulantem, iuvantemque inferiores cogere, ad aliquid faciendum, omittendumvè, & impedire ne perficiant, quæ aliàs potuiſſent: ut probatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. Auguſtinum, *b* qui *conquerebatur, purgandæ animæ magno molimine fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus, eò quòd vir ad eadem potens, tactus invidia, adiuratas ſacris precibus potentias alligaſſet, ne poſtulata concederent.*] ligavit ergò unus dæmon, quod alius ſoluere nequivit. idem docet Euſeb. *c* & apertiſſimè Cynops magus apud (quiſquis ille fuit) Prochorum, *d* ubi *cum D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, unus eorum reſpondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat & fœdus ac pactum habet cum univerſis Principibus noſtris: & nos cum eo pariter pactum habemus: nam & nobis obſequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis eſt omnis magorum in malos genios conatus, cum ex pacto (ut doctum q. 2.) tantum operentur. *e*

Hinc infertur primò mentitum Appollinem cum mago reſpondit, Κλῦθί μευ οὐκ ἐθέλοντος, ἐπεί μ᾽ ἐπέδησας ἀνάγκῃ. *Audi me non videntem, quia me illigaſti neceſsitate.* apud Euſeb. ex Porphyrio. Nam ſponte reſpondebat, ſed fingebat ſe cogi formula ſepties repetita, quã ipſemet inſtituerat, ut patet ex alio fragmento apud Euſeb. libr. 4. de demõſtrat. cuius initium Κλυίζειν Ἑρμοῦν, &c. Deinde & illud fictum quaſi Supplicis, λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ, *Soluite iam regem, mortalis Deum non amplius capit.* de ſe nequiſſimus dæmon loquitur. & ſolui à mago poſtulat. Præterea vanam eſſe iactantiam Magorum, de poteſtate dæmonum ſpectrorumque eliciendorum, nec ullam

a Luc. 10 v. 17. b lib. 10 *de civit. Dei c. 9.* c *in vita D. Ioa. c. 14* d *vide D. Augu. l. 2. sup Gen ad litt. & Frat. de Magia* d *n. 24.*

Iam eius vim eſſe herbæ Cynocephalææ ſivè Oſiriti, ut nugabatur Appion; *a* vanam etiam numæ iactantiam & ceremonias, *b* fictas etiam, ut ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam & Theodori Santibarini apud Zonaram, *c* & Ioannis Teutonici viſiones: de hoc ultimo, adſcribam, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum *d* quia quorundam iactantiæ, qui quæ ipſi non fecerunt, & fumoſas imagines majorum crepant, ipſi degeneres, retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergò cum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberſtadenſem Canonicatum evectum, qui non niſi nobilibus concedi ſolitus, commune nobilitatis malum, ſuperbia, faciebat eum contemptum collegis, moleſtum idei, tandemque mederi malo conſtituit. collegas invitat ad convivium & lautiſſimè excipit. inter cæteras conviviales feſtivitates, inijcit mentionem acroamatis magici, & quærit, num ſuos ſinguli parentes adſpicere cupiant? Illi ardere ſtudio videndi, tandem elicit iſte malo carmine umbras deformes coqui, ſtabularij, morionis, ruſtici perſona, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidiſſe ſe fatebantur. ſuum quoque patrem exhibuit habitu canonici, pingi aqualiculo. Dimiſſis umbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perterriti, & pudore ſuffuſi, ſuam quiſque domum repetiere, nec ultra Ioanni vitium ſanguinis exprobravere. Item ſequitur, idem iudicium eſſe debere de veterum Deorum ex urbibus ſolemni evocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit. *e* Sanctis hominibus hanc à Deo poteſtatem non rarò conceſſam ſcio: cæteros mitto, S. Stephanus Epiſcopus Dienſis, *dæmonibus, qui populum avertebant, ne illi auſcultaret, præcepit, ut palam ſe eis viſendos exhiberent: iſti parent & apparent procera ac immani ſtatura nigerrimi, cornuti, fœtorem & flammas ſpirantes.* Surius in eius vita Sept. menſe.

SECTIO III.

Inſertur ſecundò *nulla verba* (quia in re lapſus videtur Grillan q. 3. num. 23. qui coactionem agnoſcit) *nullaſque res corporales habere facultatem directè & per ſe dæmonem cogendi, ut appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere deſinat.*] Nulla namque corporalia robur ſubſtantiarum ſpiritualium, ac ſeparatarum poſſunt æquare: *f* Ideò nihil ab his naturaliter dæmones pati poſſunt, licet queant ſupernaturaliter. Quare non aſſentimur Magis, cùm varia producunt remedia naturalia contra dæmones, ut Hermes, qui ſuffumigatione ex ligno aloes, vel ceti ſpermate dæmones congregari, ſuffumigatione ex ſulfure fugari, tradidit, ut Porphyrius, & Proclus, qui ſimilia multa, & quidam apud Hippocratem, *g* qui adhuc inaniora nugantur: Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis, & cunctis rebus conſecratis ac benedictis vim

a *Pl. l. 30. c. 2.* b *Plutarc. in Numa.* c *Nicetas Chron. l. 4. & Zonaras to. 3.* d *In Adag Qui quæ vult dicit quæ non vult audi.* e Macrob. *l. 3. Satur. c. 9.* f *D. Tho, in 4 diſt. 7. ar. ult. & in c. 42. Iob, lect. 3.* g *l. de morbo ſacro.*

vim ſupernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt. *a* Nec placet Catholicorum quorundam credulitas vel ſuperſtitio; qui rebus etiam non conſecratis, ut hypericoni, rutæ, cornibus, ſtercorique caprino, balneis, item flagellationibus eam vim adſcribunt, ut putent ipſum his dæmonem malè affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiuſmodi, dum corpus obſeſſi nimis affligitur, morbus magis accenditur, & augetur, quare & deterius æger afficitur, & ex ira atque triſtitia cumulantur diſpoſitiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. ſic ſtulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuvant. nec aliud quidquam hic invenias dæmoni moleſtum, quàm quod in alio ſe, quaſi flagellari æſtimet, & qua eſt ſuperbia doleat.

Sed hoc unum, verè tanti apud hos plagoſos eſſe nō deberet. fecere id Sancti aliquando, ſed horum flagra, ut & voces; & ſola præſentia, dæmonem miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt, & humorum perturbationi, quæ à flatibus provenit, ſedandæ mirè proſunt. *b* Stercus & cornu caprinum acri ſuffitu eadem diſcutiunt, & ringitur etiam ſuperbus ille ſe in alio rideri, ac ludum fieri. Optimè igitur animaduerſum à Conrado Wimpina, & Fr. Valeſio, *c* frequentius à dæmonibus invadi eos, in quibus bilis atræ major eſt copia, quia ſuccus iſte cum primis idoneus eſt, ut homines in furorem & inſaniam vertantur; quod dæmones optant ſummopere. quare & atrabiliarijs maximè inſidiantur, & morbos, ut plurimum inferunt melancholicos. Vndè conſequitur, quod cū corporalem materiam non poſſint tranſmutare, niſi activa paſſivis applicent malè illos habere, ſi corporeis huiuſmodi rebus adhibitis, diſpoſitiones eorum malitiæ ac dolis aptæ expellantur, & contrariæ prorſus introducantur. Igitur quæcunque res corporeæ inducunt in corpus patientis diſpoſitionem contrariam diſpoſitioni requiſitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ægritudinem pellunt naturaliter; cur verò dæmon fugiat, & corpus illud deſerat, ſunt ſolummodò cauſæ indirectæ, & ſine quibus non. Et hac mente licebit obſeſſis à dæmone, petras vel herbas natura efficaces, abſque ulla tamen incantatione, habere & geſtare, *d* quæ communis eſt ſententia. His quædam ſolent obijci. 1. quod Eleazarus apud Ioſephum *lib. 8. Antiq. c. 2.* radice quadam dæmonium extraxit. *Reſpondeat* aliquis, hanc fortè à Salomone inſtitutam, cum exorciſmis, & ſic potuiſſe Deum ſupernaturaliter in herba operari.

Verum id, iam Chriſtianiſmo introducto & Evangelio promulgato, parum veriſimile eſt. Potiùs crediderim Eleazarum Magum, ſic per ſignum pacti operatum, quod prudenti lectori cir-

a *Tyræus d.p.3.45.* b *Hippocra.l.de ſtatibus.* c *VVimp.l.2.de ſuperſt.cap.*10.11 12.*& Valeſ.ſacra. Phil.c.*15 *&* 18. d *c.vl.26.q.7. Alb.Magn.in Luc.c.* 9.*Spreng.p* 2.*c.*5.*remediorum.l.*5. *Formicar.ea.vl.Meng.flagel.dæm.cap.*3.*Valer.Polydor.in pract. exerciſt. & dicam plura lib.*6.*c.*2. *ſect.* 2.

ri circumſtantiæ à Ioſepho additæ facilè perſuadebunt: videtur eiuſdem generis virtus illa radicis, tam ſuperſtitiosè effodiendæ, de qua ſcribit *libr. 7. de bello Iudai. cap. 25. 2.* locus Tobiæ, *a* his verbis, *cordis eius*, (piſcis Callyonimi) *particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum*: quod & poſtea factum legimus *1. Reſp.* Suffumigatio hæc indirectè dæmonem pellebat, ſed Angelus Raphael directè dæmonem expulit, & in deſerto religavit: quare & actio tota poſtmodum Raphaeli tribuitur *b: dæmonium ab ea ipſe* (Raphaël) *compeſcuit*. Tribuitur autē vis illa cordi, ut ei inſita, non litterali, ſed prophetico & allegorico ſenſu, referendum enim hoc ad Chriſtum Dominum. qui & Magdalenam à dæmonibus, à quibus poſſeſſa, & nos tyrannide diaboli, liberavit. Non meum hoc eſt, ſed B. Proſperi *c.* late ipſe & multis, ſed inter cætera illud: *ſatiat ex ſe ipſo in littore diſcipulos, & toti offerens ſe mundo* ἰχθὺν. *Namque Latine piſcem ſacris litteris, maiores noſtri hoc interpretati ſunt, ex Sibyllinis verſibus colligentes, quod eſt Ieſus Chriſtus filius Dei Salvator, piſcis in ſua paſſione decoctus, cuius ex interioribus remediis, quotidie illuminamur & paſcimur.*] obſcurius hoc dictum, intelliges ſi legeris D. Auguſt. *d* à quo illa deſumpſit. Sane ἰχθὺς vocatur etiā Chriſtus à Tertull. *e ſed nos piſciculi ſecundum* ἰχθὺν *noſtrum in aqua naſcamur: nec aliter quam in aqua manendo ſalui ſumus.*]

Ad citharam Davidis *f* nos invitant: ſed fruſtra. Nam illic non dulce melos directè dæmonem fugavit: ſed dumtaxat citharam feriente Davide, lenius Saul habebat, quoniam, rege concentu muſices delinito, nonnihil ſedabantur humores, quibus agitabatur; & propterea vexationi dæmonis minus idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat, nō quod muſica vel delectaretur, vel offenderetur, ſed quod ægre ferret hac ſui domicilij ſibi quaſi turbari poſſeſſionem, per huiuſmodi humorum temperiem meliorem ſententiam hanc R. Moyſis Ægyptij ex noſtris multi ſequuntur, *g*. Vana enim de propenſione dæmonis in harmoniam quorundam eſt opinatio, unde nata Magorum nugamenta, Saturno lugubrem cātum, cæteris planetis hilarem ac lætum offerendum, quod iam pridè Guilh. Pariſ. *h* refutavit. Alij ad allegoricum ſenſum confugiunt, & aſſerunt, vere fugatum dæmonē pulſu citharæ, ſed id virtute ac merito crucis Chriſti, cuius figura fuit illa cithara *i*.

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionem poetarum, Palingenij hæretici *l. 10. ſeu Capricorno*: & Petr. Ronſardi Catholici, *lib. de dæmonibus* poſſe dæmones à Magis ligari (ut ſolent in cippo vel mala manſione facinoroſi) in phialis, ſpeculis, annuliſve, ſemper enim vel ſuperior atque potentior eos illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſponte ſua, & ex pacto adſunt, ibiq; ſe cōtinent, quare vehementer improbanda Her-

Zz meti-

a *Tob. 6. v. 8.* b *c. 12. v. 3.* c *de præd. p. 2. c. 39.* d *l. 18. ciu. Dei c. 23.* e *De baptiſ. cap. 1* f *1. Reg. 16. v. ult.* g *R. Moſes in l. de 13. articulis, & in Ductore dubitant. Lyran. & Abulenſ. add. c. 16 a. q. 41. & Andlez. ſup. diff. 6.* h *p. 3. de univerſ. c. 8.* i *ſic Feliſ. in 2. d. 8. & ilio prior. D. Proſper. 2. pa. promiſſ. & præd. c. 25.*

metis commentatio, quæ ſic ligãdi dæmones præcepta prodidit, & mẽtiti Apollo & Hecate apud Theodoretũ lib. de oraculis, dicentes ſe coactos adveniꝛe verborum formulis, & cum iis id aſſerens Porphyrius mentitus. Quod dixi, ex Patrũ *a* & Scholaſticorũ dictum ſententia. Suntq́; hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de Haſſia: *Ipſe ſimulat ſe captũ, ut te capiat, ſe vinctũ, ut te vinciat: ſe tuo imperio ſubditum, ut te ſibi ſubdat: à te incluſum, ut contra te finaliter concludat: fingit ſe tua arte, vel imagini vel lapidi alligatum, ut funibus peccatorum religatum, ad infernum te perducat.*] plura quibus hæc confirmantur, habes apud Fran Picum *lib. 7. de prænot. c. 4.*

Solide autem licet verboſe Toſtatus, etiam reddita ratione hoc demonſtrat, his verbis: *Impoſſibile eſt, quod minor poteſtas ſibi ſubiiciat maiorem: & tamẽ non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparatur poteſtati dæmonum,* Iob. 40. c. *ideo non erit aliquid naturale vel ceremoniale, per quod dæmones poſsint ab homine cogi, ut veniant, aut reſpondeant, aut aliquid operentur: Niſi obijciatur de Eccleſiaſticis exorciſmis: Sed tunc dicendum eſt, quod coguntur ad aliquid, ſcilicet ad recedendũ de corporibus obſeſſorum, vel ad non nocẽdum: ſed hoc fit per Deum in quantum ipſe inſtituit id, quod ab Eccleſia fit: & eſt ibi virtus divina latens operatrix, ſicut eſt in operatione ſacramentorum. Attamen in operibus maleficorum, quibus dæmones cogere volunt non operatur Deus, cum potius contraria ſint divino honori: ideo non poſſunt maleſici cogere dæmones ad aliquid, ſed ipſi dæmones mentiuntur, & ſimulant ſe cogi: quia in hoc ſtat maxima virtus ſuaſionis eorum.*

Nam ſi ipſi non poſſent cogi à nobis ad veniendum aut reſpondendum vel agendum aliquid: ſed quicquid agerent voluntarie agerent: deſperarent homines de eorum converſatione, quaſi nihil meditantibus eis poſſent, & ita diſtraherentur ab eis: cum vero illis ſimulantibus putant homines, quod poſſunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quaſi per hæc compotes efficiantur omnium quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt, ut per talem errorem & affectum cathenatos ſibi teneant animos hominum. Et tamen vere non poſſunt dæmones cogi ab hominibus per maleficia: imo ſi cogi poſſent non docerent ipſi hominibus modũ, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miſeriores efficerentur, ſi vere hominibus ſubiicerentur: fingunt ergo ſe ſubditos ut fallant, cum tamen non ſubdantur; ſed ad tempus cum placuerit ſponte ſerviant. Vere autem ſubdi hominibus pro nullo lucro dæmones vellent.] Nihil hoc dicto verius. Quam vero periculoſum ſit huiuſmodi captivos carcere incluſos penes ſe habere, convincitur varijs exemplis. ſuffecerit unum commemoratum à Ioanne Niderio *c* his verbis, *In minori Baſilea paulo ante præſens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & forte de maleficiis ſatis ſuſpectus: filiam hic habuit, quam in domo iuveni cuidam nuptui tradidit, & tandem ſenex pater ægrotare cœpit, & ad filiam & filiaſtrum, demonſtrato quodam ſcrinio dixit: hoc vaſculum non moveatis,*

a *Euſebii l. 5. de præp. c. 6. D. Aug. l. 21. de ciu. Dei. c. 6. Alp. de Ceſtro l. 1. de iuſti. hæret. pun. vict. ſup. n. 31. Sibyllani pereg. qq Decad. 3. c. 8. q. 1. qui citat. verba Haſſ. Theodor. ſup. & al.* b *poſſent uſurpat pro ſinerent, & voluntarie pro non ad lubitum alienum, & agerent, pro agerent reſingerent.* c *lib. 5. Formicar.*

tis, alioquin pœnitentia ducemini: ſed in loco ſtare permittite uſque poſt meum deceſſum, & ita in brevi vetulus expiravit. Tranſacto autem tempore plurimo, nec filia nec eius maritus magnipendit patris iuſſum, ſed de domo priore in aliam domunculã ſe transferentes, ſcrinium, quod ſatis modicum fuit, portavit extra domum verſus novum hoſpitium: ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœpit, ut in ipſo viriles artus deficerent, & exinde uxorem pro adiutorio invocavit.

Hæc autem uxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, vel quo alio modo incaute ſe circa vas habuerit oblivioni tradidi, Vnum conſtat, quod in domum novam cum infantulo quem ingenuerant parentes prædicti venerunt: & ecce ſubito uxor, velut rabida, ſuper cunas irruit eum necare volens quod maritus intuens, vi uxorem invaſit, & eam à dæmone obſeſſam eſſe didicit, qui cum exorciſaretur, minatus eſt dæmon, ſe non exiturum, niſi eam necaret, & ita factum eſt ſuper exorciſtæ manibus: Altera die maritus per viam ſtratæ incedens publice, caſum lapidis recepit inopinatiſsime de ſuperiore parte cuiuſdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, ut videbatur dæmonis, percuſſus eſt tam deformiter, ut vix homo videretur eſſe.] de his incluſis multa Creſpetus docet quod ſuis Dominis ſe aliquãdo ſiſtant præſentes: quoſdã eſſe Saturninos, alios Ioviales, alios Venereos, aut Mercuriales & cæt. colendos certo ritu ſtatis vicibus noctu poſſeſſorem ſuum excitare, & nonnunquam, niſi malum malint, ab eo alloquendos: in Francia & Italia venales reperiri, ac ſemper ſuis emptoribus exitio eſſe. hæc ille fuſius *lib. 1. de odio Satanæ diſcur.* XII. SS. tamen viri non raro dæmones certis rebus vel incluſere, vel aſtrinxere: ut S. Canon de quo in Menæis Græcorum. S. Martij, in hæc verba, interprete Matthæo Radero noſtro, *tantam vim & poteſtatem in dæmones accepit, ut aliis agros committeret, & frugum cuſtodes poneret, alios autem tectis obſignatis incluſos, in ædis ſuæ ædificandæ fundamentũ defoderet.*] Item S. Lupus Senonen. ipſum ſiti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat, ſe inſerentem incluſit vaſculo eiulantem & ſe quis eſſet prodentem: incluſit autem cum ſignatum cruce pulvinar ſtrictim ad os vaſculi applicaſſet. *Sic vetuſtus ſcriptor vitæ eius apud Sur. menſe Septemb.*

Sic legimus Aſmodæum ab Archangelo Raphaele ligatum in deſerto (*Tob. 8. verſ. 2.*) quatuor etiam Angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iuſſu Dei ſolutos (*Apocal. 9. v. 14. & 15.*) & ab Angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & miſſum in abyſſum (*Apoc 20. v. 2.*) Aſmodæum cacodæmonem eſſe nemo negat. Quatuor illos Angelos, malos ſpiritus rectiſſime Tichonius hom. 7. And. Cæſarienſis, & Beda *illic* aſſeruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda eſt, non vero myſtice duntaxat ad impiorum corda, ſicuti tandem convictus fatetur Ambroſius his verbis, *Alligationem ergo Diaboli ſecundum litteram intelligendam puto, ut in aliquo abyſſi loco virtute divina ligatus teneatur, vel certe in inferno, uſque ad diem ſolutionis ſuæ*: idem D. Gregor. cum litteræ adhæret, fatetur *lib. 4. mor. c. 12.* & Andr. Cæſarienſ. addens rectiſſime: *cathenam* ad noſtram intelligentiam vocari, operationem potentiorẽ qua dæmonis malitia coercebatur: hæc enim ſunt vincula & rudentes, ut alibi vocan-

vocantur. 2. *Petr.* 2. *verſ.* 4. *& in Canon. Iudæ verſ.* 6. Quod apud Cæſarium quidam dæmon in obſeſſi corpore incluſus, exorciſmo coactus fatetur: tria dicens eſſe verba in Miſſæ canone, quibus ut vinculis, Lucifer in inferno ſit religatus, ſcilicet, *Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo, lege libro quinto miracul. cap.* 13.

Poſſunt autem ſancti ſic dæmones vincire, primo ut Dei miniſtri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon ſcit irritas eſſe non ſolere. deinde ſubtractione divini concurſus à Deo impetrata, qua fit ut nequeant dæmones loco moveri, quod alias poſſent. denique impreſſa dæmonibus ſpiritali quapiam qualitate, & vi detentiva, cuiuſmodi illa eſt, qua inviti in inferno detinentur: & igne corporeo ſpiritus incorporei torquentur. Docent nos id primum uſus & formulæ ſacrorum exorciſmorum, quibus interdum dæmō excommunicatur (hoc eſt, proſcribitur, & quaſi relegatur in peſſimam inferni manſionem) & ſic illic loco quaſi alligatur: unde D. Auguſtinus, voce Honorarij edicti uſus, nuncupavit interdictum: *lib.* 20. *de Civit. Dei cap.* 7. & exemplum habemus *lib.* 2. *vita D. Bernardi cap.* 6. Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarij; ubi agit de ſepulchro Iamnes & Mambres, *Hiſtor. Lauſiac. cap.* 20. Tertius modus frequentior eſt, communis omnibus dæmonibus quod ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thomam 1. *p. q.* 64. *a.* 4. *ad* 3. *& lib.* 4. *ſumm. cont. gen. cap.* 90. & Epiſcopum Abulenſ. *in* 25. *c. Matth. q.* 706.

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere: ſed penitius conſiderata ſolum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & poteſtatem impediri, & ſic eum interdum per Magos cogi velit, nolit obedire: ſed id à Mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, ſeu ope potius eius utente. Sic apud D. Hieronymum *in Hilarione* quæritur dæmon ſe licio & lamina conſtrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Auguſt. cum ſcribit, dæmones iuſſis ſuperioribus ligari, fugari, abſtrahi, & alienari à certis locis ac rebus, *de divinat. dæmon. cap.* 7. Sic capio Euſebiū, cum fatetur dæmones ab hominibus poſſe detineri *l.* 5 *de præparat. c.* 6. Nec aliter Albertus, Victoria, & reliqui Catholici Theologi cenſent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, ſi vere aſtricti detinentur: vel ſponte ſua fingere ſe detineri, quando dæmon potentior illis ſe non immiſcuit.

Infertur quarto omnino ſponte ſervire hominibus ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos*, vocat: Græci, quod adſint aſſidue παρέδρους, de quibus Irenæus & Tertullianus egere. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt *a.* talē Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thraſio cuidam Ariſtoteles *b*, talem nomine Crotanem ſtudioſo

a *Maxim Tyrius.* 26. & 27. b *D. Clemens. li* 2. *recogno. Prochorus in vita D. Io. Evangeliſtæ. Ariſt. de admira. auditiom.*

ſtudioſo cuidam, & poſtea equiti Aquitano, tribuit Froſſardus *in Chronic.* talem fuiſſe Cornelii Agrippæ canem, etſi diſcipulus ejus Wierus neget, cæteri verius affirmant. Memini me apud Ioan Cæſarium legere [a], cujuſdam Paredri exemplum dignum memoria, in quo tamen illum admirandum, dæmonem illum pro mercede quinque ſolidos exegiſſe, & juſſiſſe ex illis pauperi cuidam Eccleſiæ campanam emi; qua diebus Dominicis fideles, ad divinum officium convocarentur. Haud dubie latebat fraudis aliquid, & ſpes lucri majoris affulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix unquam Paredri ſine Dominorum noxa ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dæmon, pro certo tempore: quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dæmoni necandus cedat, ut refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius *li. 1. dæmonolat.* Sed hæc ſufficiant de *Magia*. Pergamus *ad Maleficium.*

a *lib. 3. cap. 36.*

FINIS LIB. II.

MAGICARVM DISQUISITIONUM TOMVS II.

Tertia cura correctior & auctior.

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE, DIVINATIONE, ET CONIECTATIONE.

AVCTORE

MARTINO DEL-RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, S. THEOLOGIÆ DOCTORE, ET IN ACADEMIA GRÆTIENSI S.S. PROFESSORE.

Εἰς ΜΑΡΤΙ´ΝΟΥ ΔΕΛΡΙ´ΟΥ νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Κὺς καρκίνους λαπύσσει
Ποταμηγενὲς λόγευμα
Εχιος πιοῦσα δ' ἰὸν
Ορείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλησσι
Αἲξ δικτάμου φύτευμα
Ελατήριον μαστεύει
Τὶ δ' οὓς βέβληκε δαίμων
Εχις ἐ καρκίνος τε,
Βλαβερόν τε πῆμα θνητῶν,
Πάρεσι, θεοῦ τε πάντες.
Υπὸ δαιμόνων σφάλεντες
Οσιοι κελαινοχρώτων
Αλάλησθε θνητοὶ, ὅσσοι
Αἰπεχρίστου Μαγείης
Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ.
Απιστίης κατ' ὕπαρ
Οσσοι χολῇ κατ' ἰόν.
Τέχνης τε θαυμάτων τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε, δεῦτε πάντες.
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἠδὲ
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λύχευμα δ' αὐτῆς
Λάζυσθε καὶ πίεσθε
Οδυνηφάτους γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρηπλάσκει: Αἶσχος
Πέλει λόγου ἄμοιρα
Νόσου κάθαρμα γνῶναι
Δειτάλους ΘΕΟΙΟ
Αμάρυγμα δ' ἄνδρα νόσου
Ιαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενὸς, τεκούσης,
Φίλες χερὸς πορούσης.

IN MARTINI DELRIO NO-
*viter excuſam Magiam Oda-
rium.*

CAput icta ſus dolore
Fluviatilem obteritque,
Exeſtque ſæpe cancrum.
Et ante viperina
Teſtudo tabe pota
Mundam votat conilen:
Iaculis onuſta capra
Virtute præpotentis
Dictamni opem ſibi fert.
Quos icit ipſe dæmon.
Sive ille cancer, ſive
Serpens, nocenſve peſtis,
Quid agant? adeſte cuncti:
Huc dæmonum tenebris
Illuſe; quiſquis erras
Deſertione quiſquis
Chriſti furis, Magiæ
Maniæque captus œſtro:
Tabeſcis & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quiſquis inſcius es
NATURÆ & artis ejus,
DELRI liber ſagacis
Mox in manum inſeratur.
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur alte.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione noſci morbi
Purgamina: æviternæ
De MENTIS igne cuſum
Hominem, ſibi medelam
Animo ſagace promptam,
Manuque latam amica,
Abjudicare turpe eſt,

Βίβλος

Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΟΙΟ
Προποδηγέτις σφαλέντων.
Βίβλος, εὐρυχανδὲς ἠδὲ
Θεόκραντόν ἐστι δῶρον
Ἀληθίης δίκη ἐρασταί
Λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσσοις
Φύσεως δαῆναι ἡδύ,
Οἶσιν μέμηλε,
Οἶσιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Λάζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον.

Hoc DELRII volumen
Cœli evolutum ab arce
Per januam in viam dux
Erronibus pateſcit,
Hoc in manum volumen
Date VERI & ÆQUI amantes.
Penitusque quid recondat
NATURA, cui voluptas
Eſt noſſe: IURA quiſquis,
Verumque NUMEN optas
Date in manum volumen
A DELRIO evolutum.

CLAVDIVS DAVSQVEIVS S.I.

IN EANDEM ALIVD.

Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Sive exſta ſpectes, aſtra Cœlo ſeu notes,
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere, verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix Deo
Vis ingeni potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius convellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, invictus malis,
Magicisque larvis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatere, verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS S. I.
OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVPERIORIS ET CENSORVM Approbationes.

R. P. Oliverii Manaræi Societatis Iesu Vicæ-Præpoſiti Provincialis licentia pro hac etiam Operis parte Tomo Primo inſerta eſt.

Hunc tertium *Magicarum Diſquiſitionum* librum à R. P. Martino Delrio Societatis Iesu Theologo conſcriptum, quod multiplici ſit variaque eruditione refertus, nihilque contineat, quod Catholicæ fidei adverſetur, dignum judico qui prælo mandetur. Datum Lovanii 8. Februarii, Anno Domini 1599.

GVILHELMVS FABRICIVS
Noviomagus Apoſtolicus ac Regius Librorum Cenſor.

Tres poſteriores, quartus, quintus, & ſextus, *Diſquiſitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis Iesu Presbytero, ob multijugam eruditionem, jucundam rerum abditarum varietatem, ac ſoliditatem doctrinæ, Lectori, hiſce potiſſimum temporibus, multo utiliſſimi futuri ſunt; uti & *priores* earundem *Diſquiſitionum*. Proinde in magnam utilitatem Eccleſiæ omnino typis mandandos eſſe judico. Datum Antuerp. XXVI. Kal. April. Anno 1599.

SILVESTER PARDO S. THEOLOGIÆ
Licentiatus, Cathedralis Eccl. Antuerp Canonicus, Librorumque Cenſor.

SVMMARIA PARTIS PRIORIS

LIBRI III.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

MAleficium eſſe, definitur, & dividitur. Quædam concurrentia ad omnia maleficia

Variæ efficientes cauſæ ſeu inſtrumẽta maleficii de pulveribus. De herbis, feſtucis & ſimilibus, quæ ſubſternunt. De unguentis. De halitu ſeu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude, rebus ſacris, ut aqua luſtrali, vi aperta, infanticidiis, de ſanguinis ſuctione: de ſtrigibus veterum opinio. Gelo. Pãnamanæ ſtriges Lilith matres dæmonum: & de illis errores Hebræorum. Lamiæ, quid & quales Græcis. Thren. 4. Iſai. 34. Quo pacto infantes olim & hodie necent.

Quæſt II. De maleficio inſomnii.

Ritus ſolemnis, exempla. Loca Virgilii, Ovidii, Valerii Flacci. Telephron. Denaſatus nebula ſomnii quid Apuleio. Modi ſoporandi magorum ſigna varia pro inſtrumentis, & ſingulorum exempla. De unguento & illinimentis. an poſſint mutari in minuta animantia, & arctas rimas ſubire.

Quæſt. III. De amatorio maleficio.

Sect. I. Quid ſit, quædam hujuſmodi credita veteribus. Aſtirites lapis, linx, qualis avis. De noſtri ævi philtris, de his quæ fiunt intra corpus, quod in his ut plurimum miſceant res ſacras, & exempla.

De his quæ fiunt extra corpus. Sacrilegia, quæ his immiſcentur. de imaginibus amatoriis, De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potiſſimum maleficio rebus ſacris abutantur, & exemplum quoddam de Euchariſtia.

Sect. II. Quæ vis maleficii amatorii. probatur late non poſſe voluntatem eo cogi, ſed appetitum tantum. L. eorum. C. de malef. & mathem.

Locus Baruch 6. v. 42. accurate tractatus. Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poëtas. Loca Vigilii, Valerii, Nemeſiani, Propertii. τὰ πίτηγα quid ſint, defenſus interpres vulgatus. Theocriti locus. Burchardi locus. Olivæ aduri ſolitæ. Epityrum edulium. Heſychii locus. Oſſa quid ſignificent Hebræis.

Quid oſſa olivarum.

Menti & corpori hæc quam noxia, oſtenditur ratione & exemplis.

De Hippomanes, quotuplex ſit, explicantur varii auctores. Varia judicia contra hujuſmodi Magos, & quæ juris Romani pœna. Anton Guibertus refellitur. Exemplum ultionis divinæ; quod in Miſnia accidit.

Sect. III. De remediis contra philtra & amoris viſcum, vana quædam Gentilium. Loca Virgilii, Tibulli, Nemeſiani, & Propertii. Error Pomponatii. De antidotis naturalibus. De antidotis moralibus & Chriſtianis. Ex Helinando quæ ſoleant amorem adferre, vel fovere natum. Quę vitanda. Remedia facti.

Pulcra exempla, Hypatiæ, Appæ & Gelæ. Sacerdotis cujuſdam. Cardanus refutatus cum remedio ſuo.

Quæſt. IV. De maleficio hoſtili.

Quid ſit, de ingredientibus. notata quędam opinio Grillandi.

Sect. I. De faſcinatione.

Hęc nunc tota luculentior quęſtio. De vulgari ſeu poëtica faſcinatione: qualis, & quæ ex ea ortæ ſuperſtitiones.

Faſcini nomen. Pręfiſcini. *de Higa*, Hiſpan. Loca Virgilii & Tibulli, Deſpuere in ſinum. An quis faſcinetur à benevolis, aut à ſeipſo? Eutelidas, Narciſſus. Loca Plutarchi

tarchi & Heliodori. Pueri quo pacto faſcinentur juxta Plutarchum. Convincuntur fabuloſa.

Theologorum quorumdam inconſiderantia.

Philoſophica faſcinatio quid, & quod improprie dicatur faſcinatio.

Thybies Pontici. Locus Plutarchi Vis viſionis in corpus & animam ex Plutarcho. Amoris origo. Naphta Medorum. Hiaticula avis. Auriginoſi morbi remedium. Invidorũ intuitus, προβασκάνια. Quo pacto contagio per intuitum propagetur ſecũdum Theologos. Richardi dicta diſcuſſa. viſus videndo an agat in ſpeculum. contagio an ex pupula vel circum oriatur. Amatus an habeat aliquam phyſicam qualitatem, qua efficit ut ametur. Locus Eccl. 9. v. 9. Abulenſis ſcientia diſcuſſa. An faſcinationis nomen recipiendum Chriſtianis. Faſcinationis definitio & Etymologia. Loca Deut. 28. v. 56. Matth. 20.

Loca Horatii item Eccl. 31. v. 25. Sap. 4. v. 12. Gal. 3. v. 1. Sara an faſcinatrix. D. Hieron. Chryſ. Anſelmi, Tertulliani & aliorum ſententia de faſcinatione. Leonardo Haſſ. filio vindiciæ commentarior. adjudicatæ. Faſcinatio Magica, quid & qualis.

De ſene Viterbienſe contra vidam. Telchines, qui Palamnei Faſcinantium familię, in Aphrica, Triballis, Illyrico Faſcinatorum ſigna an in oculis. Quid contra faſcinationem queant remedia naturalia. Faſcinatio latiſſime ſumpta quid ſignificet. faſcinari judices an verum. Opinio vulgaris faſcini unde nata.

Sect. II. De maleficiis venenariis.

Quæ ſit poteſtas Diaboli in malos. Lutheri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb. Danęus notatus. Sagæ poſſunt occidere, & morbos inferre.

Elzan magus plurimos occidit. Sagæ Helvetiæ quam multos, imo & proprios liberos voravere, maleficium per acupuncturam. De aliis in ſuperiori Germania. item in Salaſſis, item apud Genuenſes.

Modi duo per introſumptionem, & ejus exempla, ſtrigatio puerorum tertius per inhalationem. Clementis VII. mors, exemplum Agyrtæ Itali, & aliud Alſaticum, & aliud Nigræ ſilvæ. Quæ cauſa hujus veneficii inhalatorii. Bodini error. De venefico Italo, Pariſiis agente.

De venenis quæ intrinſecus adhibentur, varii modi. Loca de hac re Horatii & Lucani. Telephron à lamiis in ſpecie muſtelæ naſo truncatus. Locus Apuleii & Quinctiliani.

Gnoſticorum immanes cibi. hinc cauſa calumniarum in Chriſtianos, de infanticidiis. Venena quædam miræ efficacitatis. De ſtylo aqua. Iuberti ſententia notata. Scopeliſmus quid Saccularii qui L. cum quædam & L. ſacculariorum D. de extraord crimin. loca. ob. 5. v. 23. Virgilii & Plauti. Hiſp. quid: *cargareldado*.

Sect. III. De aborſu difficili partu, & lactis deſiccatione.

Stadle in lacerta ſub oſtio poſita, infantes in utero materno necabat. abortus flatu procuratus. utres Littelaten. Perpetua prægnatio cujuſdam apud Apuleiũ difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati, & ritus. accidit Treviris. De lacte exſiccato, etiã in muliere per ſolas minas. De frumenti furto per maleficium.

Sect. IV. De ſagittariis, aſſaſſinis & imaginum fabricatoribus maleficis.

C. uni. de ſagittariis, explicatũ quod genus hominum ſint iſti. Ritus horum & exempla nonnulla, ut Punckleri & aliorũ. De Finnis & Lapponibus ſagittariis. C. uni. de homicid. in 6. Qui proprie aſſaſſini.

De iconopœis maleficis. Notati Cardanus & Wierus. Altheæ ſtipes fatalis Meleagro. Loca Ovidii & Horatii. Hiſt. Duffi Regis Scotii. De Enguerrani uxore. de aliis in Frãcia recẽtioribus, Caroli 9. & Põtificis cuiuſdã. De ſtatua Simoni Bulgaro exitioſa. De alia Tricipiti, deq; aliis quæ in Circo Byzantino magicæ fuere.

Sect. V. De morbis variis à dæmone illatis.

Dæmones varios immittunt morbos. Notantur Pompanatius, Lemnius. Locus D. Matth. 17. v. 14. De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus.

Exempla, Thallus ſic affectus per Apuleiũ. aliud ex malleo exẽplum. Locus G. Luc. 8 v. 27. & 13. v. 11. 1. Re. 16. v. 14. 15. & 23.

 dæmo-

dæmonum nomina ab effectu in S.S. Cur magna in his auctoritas Sprengeri & Niderii.

Exempla ab iis allata varia B. Angelæ Fulginalis, Stiradii. Dementiã adferunt. Exemplum ex Matthioſo. morbi Gentilium à dæmonibus, ut cererictorum, Panicorum & Fanaticorum.

Quo pacto dæmon inferat morbos. Catechites.

Sect.VI. De mira rerum ſolidarum & magnarum in corpus ingeſtione ac egeſtione.

Exemplum mulieris Zabernenſis. item & alia ſeptem octove, & præcipue mirum ex vita S.Petri. Tarentaſii. Piſanæ monialis.

Quæ in corpore naturaliter innaſcantur? Exemplum Comitis cujuſdam. Quæ naturaliter innaſci non queat.

Quo talia pacto dæmon poſſit ingerere & exerere. Exempla duo Ambr. Paræi, de ſtudioſo, & paſtore. Tertium Remigii. Refellitur modis Paracelſi, de fulmine & aqua.

Sect.VII. De maleficio devovendi.

Eſſe aliquos energumenos, & quæ ad hoc requiſita, ut poſſeſſi à dæmone dicantur. An penes homines ſit poteſtas ſic devovendi. An diaboli ſubintrent ipſa corpora Diſcuſſa ſententia B. Hildegardis Cæſari, Gennadii, Toſtati exempla varia. Notatus locus Scriptoris Annal. Eccleſiaſticorum, cur id Deus aliquando permittat.

Sect VIII. De maleficio ligaminis.

De vulgi quadam opinione, & ex ea conſuetud ne nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos.

De variis modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati. quàm fœminæ? Cauſæ maleficii proximæ.

De Lemniis fœminis maleficiatis. De Bohemis mulieribus. Valazca Propertii locus. Palumbi presbyteri, & Veneris hiſtoria.

De virilium ablatione notatus locus Sprengeri. De muliebri arctatione. De impedimento reſpectivo. Quoddam eſſe impedimentum perpetuum, contra Canoniſtas quoſdam, & quod hujuſmodi.

Mira Dei promiſſio quædam apud Karentinos de fonte Salmacis.

Sect. IX.

De maleficio odii. Exemplum & locus Virgilii. Exemplum aliud, & quo pacto hoc maleficium dæmon procuret. de maleficio oblivionis, & ejus exemplum.

Sect. X.

De maleficio incendiario. de corona Medeæ Senecæ locus exempla varia. Lotharingiæ, Helvetiæ, Rhenanæ provinciæ.

Quaſt. V. Quibus perſonis malefici queant nocere?

Nemine ſine Dei permiſſu, quo habito poſſent cunctis hominibus Cur infantibus permittantur nocere: Cur ut plurimum his inſidientur. infanticidiorum exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De unguento Pagano, Cur interdum & bonis nocere permittantur.

Vulgi opinio diſcuſſa, & interpretata. quod juſtitiæ adminiſtris nequeant nocere. Oſtenditur contrarium aliquando accidiſſe. Ananiæ ratio rejecta quædam, Niderii ſententia notata. Goninus Magus Pariſienſis. Vnde orta opinio.

Quaſt. VI. Cur Deus patiatur maleficos rebus ſacris ſic abuti?

Quaſt. VII. Cur per maleficia tantopere dæmonem graſſari Deus patiatur?

Sect. I. Fit ad gloriam Dei, quia ſic oſtenduntur, ſuavitas, clementia, ſapientia, potentia, juſtitia, &c. attributa Dei.

1. Fit ad hominum utilitates varias primo eorum, quibus nocitum, patientiam, cõſtantiam, caritatem, humilitatem, & reliquas virtutes. exempla heremitæ cujuſdam. & D Iuliani. Deinde & cæterorum fides confirmatur, & varii errores exſtirpantur. docentur eſſe dæmones docentur hæretici veram nõ habere fidem, qui non poſſunt iſta ſanare, vel dæmones fugare. Exemplum Lutheri. Item Parochi Lutherani, Miniſtrorum Auguſtanorum. Miniſtrorum Calviniſtarum in Picardia. Dæmones interfuere funeri Lutheri. & Belgicæ Iconoclaſtiæ. Dæmonis imagines cur Calviniſtæ linquant intactas, Dei & Sanctorum confringant: varia ejus rei exempla.

Sect. II. Vindicta peccatorum præcipua eſt cauſa. Aliquando alienorum, ut in diſcipulo B. Eleutherij & infantulo apud D. Gregorium. item ob parentum iniuſtam imprecationem, vel etiam in coniugum.

Vt ſunt *contumaciæ* in Deum & alios ſuperiores vel parentes. Nabuchodonoſor.

Ægyptij duo iuvenes Florentini. Decem Fratres, ob diras parentum. Loc. prov. 30. v. 17. *Odium & vindicta cupiditas & invidia.* Exemplum Saulis. aliud Alexandr. ab Alexandro, & quatuor in vita Sanc. Arnulphi.

Carnalis libido, etiam conjugum, & *quæ huc diriguntur.* Saræ mariti B. Magdalena, puella apud D. Hieron. puella apud D. Proſperum. cur tam multa dæmoni liceant in conjugatos: Sacrilega votorum violatio, quàm horrendè punita: exemplum terrificum trium monachorum.

Crudelitas iniuſta: ut Boleſlai Regis Galliæ ducis, *item accuſatio vel criminatio calumnioſa*, ut de tribus fœminis, & uno viro, calumniantibus D. Gregorium Siculum, D. Danielem ſtylitem.

Agnitæ veritatis impugnatio & apoſtaſia, exempla variorum in ſacris litteris, canonibus, & D. Cypriano.

Blaſphemia. ut Alexander & Hymenæus Sartor VVagornienſis apud Thom. VValdenſem blaſphemans contra Sacroſanctam Euchariſtiam. Gaiam blaſphemus in Deiparam. item alij Conſtantinop. & Neomagi.

Imprecatio, qua quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. muliercula apud Cæſarium. Et de illo, qui animam diabolo vendidit. Colonienſis virgo apud Niderium *de prætermiſſa menſæ benedictione.* de Petro Bernenſi iudice; *& prætermiſſo crucis ſigno.* De hoſpite Spandacenſ.

De capitaneo Bravo. de nobili quodam Sileſio de virgine Saxonica. De quodam maledico in martyrem de Goduino Comite.

Vſuræ vitium de monialibus quibuſdam. cur eleemoſyna data ſagis noceat.

Duritia & immiſericordia in pauperes. de ſagis ideò mendicantibus, de Pictavienſi quodam. De Epiſc. Moguntino. de Richbergero quodam. *Irriſio ſacrorum myſteriorum, contemptus rituum & cenſurarum Eccleſiæ.* De Batavo miſſam imitante. De Novato. De Proculo Ariano. De Donatiſtis. De indignè ſumentibus Euchariſtiam exempla tria. Epachij mors. Multi periere ob contemptam excommunicationem Epiſcopi.

Templorum & ſacrarum rerum direptio, & Eccleſiaſticorum redditŭum ac iurium invaſio.

De Comite Matiſconenſi. De Comite Teutonico de Orgerio Oeconomo. De aliis duobus. Item de pœna quorundam militum in Hiſpania, poſt hanc vitam, ut apparentes declararunt. De Deioca propter eleemoſynas ſaluo. De Berneto propter corruptelam, & iniuſtitiam damnato.

De Alfonſo Rege Aragonum precibus Cluniacenſium liberato purgatoriis pœnis, contra hæreticos, & de confeſſione.

Irriſio & contemptus ſanctorum virorum & feſtorum, de muliere quadam. exemplum punitæ fœminæ, quia fuerat ingreſſa virorum monaſterium: virilem habitum mentita. item contemnentes feſtorum celebrationem. De civibus Torpetenſibus *Puſillanimitas, deſperatio, curioſitas*, Theophyli Oeconomi.

Propter culpas veniales. Moſes ob levem iram. Religioſa quædam ob præcipitem Gulam. alius ob tepiditatem & diſtractionem in oratione.

Quæſt. VIII. Cur cum iſta damna plerumque diabolus poſsit per ſe inferre, malit per alios.

Quia in majorem hoc cedit Dei contemptum. Pluribus nocet. Quædam non poſſet tam commodè per ſe, verbi gratia, hæreſes ſpargere, abuti rebus ſacris per ſacrilegium. Vt plura illi Deus permittat in homines. De remediis remiſſivè.

PARS POSTERIOR
LIBRI TERTII.
SIVE.
DE VANA OBSERVATIONE.

Quaeſt. I. Quid ſit?

Definitio ponitur.

Quaeſt. II. Quale ſit peccatum.

Quando lethale. }
Quando veniale. } Exempla ſingulorum.
Quando nullum. }

Quaeſt. III. Quotuplex ſit?

A cauſa finali oſtenditur eſſe quadruplex.

Si exſpectentur bona. { Fortunæ. Corporis. Animi. Supernaturalia.

Quaeſt. IV. Vnde queat dignoſci, quando ſit huiuſmodi vana obſervantia?

Sect. I. Quid quando non conſtat cauſam habere vim huius effectus ſupernaturalis à Deo. Quid, quando conſtat eſſe effectum naturalem vel divinum, ſed adduntur variæ circumſtantiæ ponuntur de ſingulis exempla.

Sect. II. Oſtenditur particularibus caſibus, vana obſervantia.

1. Quando requiritur fides in hominem.
2. Si effectus tribuitur ſigillo, characteri, figuræ, verbis &c. quæ repudiata lib. I.
3. Quando verba ſacra, vel opera pia detorquenter ad res vanas & quæ res tales cenſendæ? Quæ res indirectè ſpectent ad Dei honorem. Explicata ſententia Caietani, & limitata, de illis, quæ ex mera devotione faciunt.
4. Per certa jejunia voluntaria, & orationes ab Eccleſia ad hoc non inſtitutas nec probatas, eventum aliquem exſpectare, De arte Notoria. eius ritus & confutatio fusè. item de arte Paulina, & de arte Angelica.

Sect. III. 5. de geſtantibus reliquias, Evangelium D. Ioannis & ſimilia periammata.

Quæ neceſſaria ut hæc ſint licita. ſententia de his Auguſtini explicata, veteres etiam Canones, c. illud 26. q. 2. c. non liceat, 26 q. 5. c. ne obſervetis 26. q. 7. Caſſiodori locus exponitur.

Sect. IV. De omnium obſervationē latè diſſeritur, & enumerantur eorum genera varia ex D. Auguſtin. De Saliſatoribus. De auris tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poetæ. Spatulomanthia. Sternutatio. Ex nomine, exemplo Aug. de Nicopoli. Ex verbis fortuitò prolatis. De iis, quæ domi contingunt. ὁ ικοσκοπικά. De iis quæ foris, τὰ ἐνόδια. Exempla. D. Auguſtini locus. Omnis mentio habetur in ſacris litteris. Locus 3. Reg. c. 20. v. 33. Vanitas omnium. D. Marci factum. locus Bleſenſis, & Iudith. 8. v. 33.

Signum à Deo petere aliquando licitum: varia huius exempla. Servi Abrahæ. Gedeonis. Ionathæ. D. Auguſtini. Gregorij VII. Glodovæi Regis. Omina obſervare illicitum. Caietani locus notatus. Omen offenſi pedis notatum in Graccho, Graſſo, Proteſilao, Tibullo. De omine ſternutationis, ex Theocrito Ariſtotele. Propertio.

Sect. V. De ſtrenis an ſit vana obſervantia, quando liceat eas mittere. De Kalendis Ianuarijs & earum celebratione: Explicantur c. I. Concil. Antiſiodor. c. non obſervetis c. I. non licet. c. ſi quis Kal. 26. q. 7. c. 9. Concil. Tolet. 4. Burchardi locus. Hibernici lupi hari. Chriſt.

Sect VI. De ſuperſtitione temporariorum ad ſcindenda ligna, herbas colligendas, &c. Qui obſervant certos dies feſtos, ut prænuncios ſerenitatis vel pluviæ, vel ut naturalis efficacitatis majoris, quò ad herbas phlebotomiam & ſimilia, vel ut infauſtos & ominoſos. Dies Ægyptiaci, qui ſint in c. non obſervetis, & c. quis exiſtimaret, 26. q. 7.

S. Auguſtini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10 Poſterum, quid Ambroſio. & Auguſtino. Qui aquam benedictam uno dominico, quàm alio plus virium putant habere, Qui ovis diei Paraſceves vim ineſſe incendi putant extinguendi.

Sect. VII. Obſervantiæ vanæ in ſanandis morbis & varijs noxis repellendis.

Quando conſideratur ut oblatio ſit ex eleemoſinis:

moſinis: vel crux empta eleemoſynis. Qui pilos vel capillos ægri miſcent ceræ oblationis. Qui mergũt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulum deſponſationis metunt. Qui porcorum lintri collum applicant. Qui cingulum ægrotantis metiuntur. Qui ſtramen bipenne dividunt. Qui animalia luſtrant per ignem. Qui libum S. Lupi pinſunt, &c. pecuariorum ligaturæ locus, Burch.

Qui utuntur abſurdis orationum formis: de curatione vulnerum inter milites Hiſpanos frequenter, ponitur formula & diſcutitur.

Sect. VIII. Diſcutitur & refellitur ſuperſtitioſus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. Sanare morbos, quando pium, quando non. Quando liceat benedicere animalibus quando nõ. Quando liceat exorcizare & excommunicare animalia bruta Exempla Sanctorum S. VVilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermibus venenatis. Epiſcopus Lauſanenſis ſanguiſugis Heluetij vermibus Iugeæ Curienſes inſectis, Lauffkaffer. Quibus formis exociſmorum hac in re uti liceat. Exemplum Apoſt. & S. Hilarionis. S. Blaſius, quomodo benedixerit animalibus de S. Antonij porcis, & cur illi appingantur. Locus Col. 5. v. 17. Quomodo in nomine Ieſu omnia facienda. l. eorum. C. de malefic. Azo & alij illã ſequentes, reprehenſi. Formulæ in quibus dicitur *Si B. Mar. peperit, &c. hoc fiat.* & ſimiles oſtenduntur eſſe illicitæ, etiam ſi capias, ſi ut ſignũ, vel ut cauſam. Nunquam uti licet opera dæmonũ ne ad bonum quidem. De facto Theodori Sedunenſis Epiſc. utentis miniſterio dæmonis in cãpana transferenda. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis.

Nulli contractus uſurarij unquam liciti fuere, & contrarium, eſt error.

Rhythmus ſeu verſus an ſuperſtitioſus.

Ritus abſoni & nõ neceſſarij, nec ab Eccleſia approbati, indiciũ ſunt ſuperſtitionis.

Chriſti Domini ritus in ſanando cœco.

De B. Marco quædam fabella.

De ritu Helizei prophetæ in puero ſuſcitando. De ritu baptiſmi.

Revelatio de illis formulis vulgaribus nulla exſtat. De *Ananiſapta* remedio docetur eſſe vox Magica & idololatrica ex Hebr. compoſitione הכני & שופט & אנא & ענים & הנע & שכט.

Magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ.

Serpentes quomodo ab Apoſtolis ſublati.

Serpentum incantatores ab Eccleſia non tolerantur Potentiori utens forma eundem conſequitur effectum: quando deeſt pactum. Cur per malos Sacerdotes ſervata forma conſecrationis fiat transſubſtantiatio, per bonos, non ſervata illa, non fiat hæc?

Curationem à dæmone petere non licet.

Non ideo licita eſt formula, quia verba eius ſingulæ ſunt ex ſacra Scriptura.

Quomodo fidei promiſſa ſanatio & miraculorum patratio? In quibus dubiis ſequenda benignior interpretatio quid hic dubium; quid certum. Diſtinctio utilis inter dubiũ de re & dubiũ de perſona.

Poteſt res eſſe illicita, & non peccare eam faciens, & è contra quoque. Quando agitur de ſalute vel periculo animarum, tunc iudicandum non quod lenius eſt, ſed quod animæ tutius ſecurius ex iure utroque Theologis & Philoſophis probatur fusè ne ad ſanitatem quidem licere uti ſuperſtitioſis.

Sect. IX. Exempla variarum formularum vanæ obſervantiæ. Spadix, Spadix, ſi laboras, &c. Ante par ante, &c. Alligare equum ſtoloni ſterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Conſum. eſt.

Inijcere phialæ vitreæ novẽ hordei grana. Filum per chriſma trahere, terream imaginem ſub altari abſcondere. Tempore miſſæ dentes tangere, &c. Manus lavare cum ægroto, vel eum cum certis verbis manu prehendere. Tribus miſſalibus panibus quædam inſcribere. Feria ſexta ægrotum ducere verſus orientem, &c. Guſtate & videte quod bonus, &c. Ad ſanguinem ſiſtendum, certo numero guttas ſtillare in cyathum frigidæ,

dæ, &c. item dicere certas orationes, vel verſiculos è pſal. vel Chunrat, cara, ſarite, &c. Tribus diebus ante ſolis ortum dicere ſuper equo quædam verba. Ad inveniendum furem, facere crucem in cryſtallo cum oleo, & nomen Helenæ ſubſcribere, &c.

Item lapillos ex fluente pro numero ſuſpectorum collectos & domum relatos ignire, &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quandam orationem & percutere clavum æneum malleo cypariſſimo, &c. Item ramum avellanum die Sabbati ante ſolis ortum abſcindere, &c.

Vti falſa & ficta oratione, quam tribuunt S. Adalberto: videtur verò potius eſſe Adalberti hæretici olim damnati.

Legere Pſalm. 108. iuxta certam verſiculorum diſtributionem aliter quam exſtat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei violacei menſuras, & conſiſtere contra Solem, ante ortum, exprimere nomen Jæſi & matris eius, & Angelorum gloriæ, &c. Item ferre inſcripta nomina trium regum cum certis verſiculis. vel verba incognita & abſurda, ut veterum, *Danata, Daries, &c. Recentiorum verò* Abrac, Amon, &c. vel illa inſcripta pani, *Irioni, Khiriorhi,* vel iſtud, *Hax, pax, max, &c.* contra morſus canis rabidi.

Vel contra dolorem dentium, ſtrigiles, falceſque, &c. vel, Galdes, &c.

Item Gibel, Gor, &c. Vel in piſcium captura illud Conſtantini. Iao Sabaoth.

Quod eſt abuti Dei nominibus, Libri Bamachij, & Carrachiri virgas parellulas vi certorum verborum committere medijs partibus, &c. Thoraci lignum rotundum cum certo murmure appendere. Brachanticæ duæ ſuperſtitiones in manum ægri ponere ſalem, vel nudum ſoli ſiſtere: Sacrorum ſtatuas mergendi ſuperſtitio. Levini Crucij liber notatus.

Principis cuiuſdam mors formidanda, qui ſuperſtitionum amator.

MARTINI DEL-RIO DISQVISITIONVM MAGICARVM

LIBER TERTIVS.

QVI EST DE MALEFICIO, ET DE VANA obſervatione.

ADiungo poſterius iſtud, quoniam pauca & minus difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium?

NOn diſputo, *an ſit*, id ſuppono. qui negāt: eos Sacræ litteræ, Iuris utriuſque ſanctiones, Hiſtorici, poetæ, communis conſenſus, & ſæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus amplius cacodæmonem oblectat. *quia* (ut ait Syneſius) *calamitates mortalium convivia ſunt malorum dæmonum*. Sumimus autem *maleficii* nomen non pro damno, ſeu peccato quovis: ſed pro ſigno effectivè magico atquo ſuperſtitioſo, quo, qui utitur, *maleficus a.* qui verò læditur, *maleficiatus* appellatur. *b* Deſcribi ſic poteſt, *Maleficium eſt magiæ ſpecies, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi *ſpeciem magiæ*, ut ad huiuſmodi damna vocis latitudinem coerceam. Addidi, *ope dæmonis*: ſi enim pactum & fædus cum dæmone deſit, nihil

a *Rubr. Cod. de maleſic. & mathe* b *extra de frigid. & maleficia.*

hil res ad hanc tractationem pertinet: non magis, quam homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Dividi maleficium* poteſt aſpectu *finis*, vel adſpectu *efficientis*. *Efficientem* cauſam hic non voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque pravam malefici conſentientis & cooperantis liberam voluntatem, hæc enim tria ſemper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere poteſt, ſine Dei permiſſu: nec dæmon plus damni poteſt inferre, quàm Deus permittit, nec vult, id quod permittitur, patrare, niſi maleficus in maleficiũ conſentiat. Quod manifeſtum eſt facere ſacrilega imitatione Dei Opt. Max. qui ſacramentorum miniſterio ſalutem ut conferat, miniſtri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum vel pulueres ſtrigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmavit *a*: & verò certum eſt de maleficijs, quæ compoſita non ſunt naturalibus venenis. Sed voco efficientes cauſas, inſtrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiuſmodi efficientia ſunt varia.

Primò nocent pulueribus quibuſdam minutis, in cibum potumve infuſis, vel nudo corpori affricatis, vel in veſtes diffuſis; horum, qui necant atri: qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris ſunt, contra, quò pulvere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimum albus eſt. Vis tamen iſta, non ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat: ſed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deſerviunt declarandæ conventorum fidei, & ne ſagæ decipiantur, *quid* (ut dici ſolet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus uni medicinam facit, is in alterius ſtrigis poteſtate lethalis eſt, & cinericeus penes unam morbos, penes aliam lethum adducit: quin etiam uni & eidem ſagæ aliquando necem infert, aliquando ſanat à morbo *b*, prout dæmoni ſignum lubet commutare. Putaram huiuſmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anaſtaſ. *quæſt. in SS.* 23.

2. Maleficium patrant herbis, feſtucis, alijsque id genus frivolis in humum proiectis, quæ ſupergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certiſſima cauſa ſunt *c*.

3. Vtuntur unguentis albis, vel ſubruffis, inſtar bituminis, in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & ſimul luteæ candicanteſque guttæ: ſi unguentum hoc igni inijcias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit. cui ſimilem res alia nulla. hoc nonnullæ ſemper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaſio, lethale, ſi demulcendo vel ſummas veſtes attigerint *d*.

4. Solo halitu afflatuve inficiunt, ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, ut exemplis

a *lib* 1. *dæmonol c.*3. *& l.*2. *c.*8. *&* 9. b *horum exempla pete à Nic. Rem li.*1. *c.*2. *& l.*2. *c.* 7. *&* 8. c *vide Remigium d. cap.*8. d *vide Remi, l.*1. *c.*3.

plis comprobant Nicol. Remi. Sprengerus, & Loyherius *a*. & hoc dæmones poſſe Pſellus olim docuerat *libr. de dæmon.*

5. Graviſſima damna inferunt ſolis verbis unde *Lucanus.*

Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius:
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. undè *Ovidius* vocat *Hecateia*:

Protinus horrendis infama pabula ſuccis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.

Seneca, multis venenis enumeratis de Medea:

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda *b*. Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione, immò & laude, creditum id non gentilibus modò, qui Baccare frontem cingebant, ut huic malo obviarent, ſed & ætati noſtræ probatum experientia *c*, quod & ego fateor, ſed addo, hæc omnia non virtute verborum, ſed opera diaboli ad ſignum concurrentis perfici.

6. Nec rebus ſacris parcunt, ut quæ aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam aqua benedicta, miſeram confecit, apud Remigium *lib. 1. c. 2.*

Denique quædam graſſantur apertius, quæ per dæmonem ſtrangulari vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcitra præfocant *c*, vel acu poſt aurem infixa necant, ut apud Sprengerum illa obſtetrix Helvetia: vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in uſum unguentorum, ut alias docui, vel in cibum ſibi gratiſſimum, vndè Gloſſarium vetus *Strigæ* λαιστρύγονις: ducta voce à Læſtrygonibus Homeri Odyſſ. κ anthropophagis: ſic etiam legimus Euchetas & Gnoſticos qui magia utebantur, infames fuiſſe infanticidiorum: à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam derivarunt Interdum puerulis virulenti quidpiam inſtillant, undè moriantur vel ſtatim, vel tabe paulatim: interdum & ſanguinem exſugunt. hinc orta vetus opinio de Freſaia vel ſtrige avicula, de qua Q. Serenus:

Præterea ſi fortè premit Strix atra puellos
Viroſa immulgens exertis ubera labris.

Et alia opinio ab Ovidio comprobata his verſibus:

Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis:
Carpere dicuntur lactentia corpora roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent:

Meminit & Feſtus Pompeius. Talis illa Gelo, ſi præſtigioſa non fuit, quæ incaſſum Mauritio in crepundijs mortem molita, ut narravit Græcus ſcriptor, *Nicephorus lib. 18. Hiſt. cap. 9.* In Panama Peruviæ multas ſtriges inventas, quæ ſanguinem infantulorum exſugebant, refert. Pet. Chieza *deſcript. Indiæ. p. 2. cap.* 196 Hoc genus Hebræis & veteribus Latinis: illis ſub nomine *Lilith*, his ſub nomine *Lamiæ*, quoque, non ignotum, præter ea quæ dixi, probant

a *l. 2. c. 7. Spreng. in malleo Loyherius lib. 2. de ſpe. c. 5.* b *Luc. l. 6. Virgil. 3. Georg. Naſo 2. Metamo. Sene. Medea.* c *docet Rem. li. 3.* d *vide Remi. d. c. 7.*

bant alia allata à Seb. Michaele *in Pneumalog.* quod obſervarint has ut plurimum eſſe *Naſchim* (h. e. fœminas) ut ait Helias *in Tisbi.* quod *Lilith*, deducitur à voce *Lail*, quæ noctem ſignificat, eò quòd nocte cum illo dæmone graſſari ſolitæ: item quia tales mulieres ab Hebræis vocantur *matres dæmonum*, eò quòd dæmones colunt, fovent, & obſequentes habét. Interrogati quondam ſeniores Synagogæ undè fieret, quòd plerique pueri nondum octiduani (*nota, ante, circumciſionem*) reperirentur necati, reſponderunt eos interimi à *Lilith*, hoc eſt Lamijs: hodiè potiſſimum nondum baptizatis infantulis inſidiantur. Teſtatur idem Helias, quod mulieres Hebreæ, ut ſunt valdè ſuperſtitioſæ & deditæ ſortilegijs, contra hanc peſtem utuntur ſuperſtitione quadam: quam ſe ab ipſa Lilith *hoc eſt primaria quadam ſtrige* didiciſſe gloriantur, ut certos characteres & nomina in angulis cubiculorum deſcribant. Neque has Græci ignorarunt. Nam duris *libro 2. rerum Libyc.* teſtatur Lamiarum nomen deductum, à quadam fœmina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adulteria foret, prolem etiam adulterinam ſuſtuliſſet, & magna proſequeretur cura, hunc infantulum ipſa necavit, & quotquot alios deinceps adipiſci potuit. a Videntur ſolitæ Lamiæ veteres infantulis mammas oſtentare, quaſi eos lactaturæ, & ſic fletum compeſcere. nam hoc eſt, quo S.S. alluſit dicens *Nudaverunt Lamiæ mammas ſuas.* & quod Serenus dixit, *viroſa ubera lactantibus inſerere*, & quod Ovidius aggredi infantulos *nutricis egentes.* Sic ergò ſolitæ ſimulare alimoniam, & interea verè miſeros infantulos exſugere. Hodiè non tam ſimulant ſe nutrices, quàm ferarum ſpecie invadunt incuſtoditos, & dormientium cum ſanguine vitam exſugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Altera reſtat diviſio, à fine petita. Secundum quam omne maleficium, vel eſt *ſomnificum*, vel *amatorium*, vel hoſtile.

QVÆSTIO II.

De maleficio ſomnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus ſoporant, ut interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulteriòve contaminent, faciunt hoc interdum magi, & fieri poteſt naturalibus venenis ſoporiferis, recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vita D. Bernardi, b nam ibi tot annis adiacentem maritum incubus uxoris fefellit, quod eo dormiente factum oportuit. Pleraque magiæ ſecreta ſparſim. Virgil. attigit, in his & iſtud *Aeneid. 6.* de Cerbero & Cumea:

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle ſoporatam, & medicatis frugibus offam

Obiicit:

לילליליתכשים a *Thren.4 Iſai.34.* b *Binsfel.de confeſ.maleſ.p.1. concluſ. 5. Remigius l 2.c.4 vita D. Bern.li.2.cap.6.*

Obiicit: ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam, atque immania terga reſolvit.
Fuſus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum cuſtode ſepulto.

Sic & Ovid. 7. *Metamorph.* de Medæa:

Pervigilem ſuper eſt herbis ſopire draconem.
Qui criſta linguiſque tribus præſignis, & uncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ:
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſucci,
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos:
Somnus in ignotos oculos ubi venit, & auro
Heros Aeſonius potitur.

Sed Maro tantum meminit phyſici effectus, Ovidius etiam magici per carmina, quare ſic intelligenda ejuſdem Medæa *in Epiſt.*

Flammea ſubduxi medicato lumina ſomno:
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam:

Tu quoque relictis pervigil colchis ades
Sopite primum cantibus ſerpens meis.

Apollonius etiam *lib. 4. Argonaut.* tradit incantamentis ſoporatum: idq; magno molimine effectum, multis verſibus Valerius Flaccus *l. 8. Argon* oſtendit.

Iamque manus Colchis crinemque intenderat aſtris
Carmina Barbarico fundens pede, teque ciebat;
Somne pater, ſomne omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inque unum iubeo nunc ire draconem.
Quæ freta ſæpe tuo domui, quæ nubila cornu,*
Fulminaque & toto quicquid micat æthere: ſed nunc,
Nunc age maior ades, fratrique ſimillime letho.*
Tu quoque Phryxeæ pecudis fidiſſime cuſtos
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura,
Quem metuis me ſtante dolum? ſervabo parumper
Ipſa nemus: longum interea tu pone laborem.
Ille haud AEolio diſcedere feſſus ab auro
Nec dare permiſſæ; quamvis iubet ora quieti
Suſtinet. ac primi percuſſus nube ſoporis,
Horruit, & dulces excuſſit ab arbore ſomnos.
Contra Tartareis Colchis ſpumare venenis,
Cunctaque Lethei quaſſare ſilentia rami
Perſtat, & adverſo luctantia lumina cantu
Obruit, atque omnem linguaque manuque fatigat
Vim Stygiam, ardentes donec ſopor occupat iras.
Iamque altæ cecidere iubæ, nutatque coactum
Iam caput: atque ingens extra ſua vellera cervix, &c.

Apuleius ille Madaurenſis Platonicus, Magicarum (teſte D. Auguſtino) artium peritiſſimus, non abs re vel fin-

 xit,

* *nota,* cornu *pro potentia & robore.* * *hoc eſt altior ſeu profundior.*

xit, vel narravit, de Theſſalis; ſolitos Lariſſæos cadaveribus cuſtodes addere grandi pecunia ſtipendiatos; *quibus perpetem noctem eximie vigilandum erat, exertis & inconniuis oculis ſemper in cadaver intentis, nec acies uſquam devertenda, imo ne obliquanda quidem. Quippe cum teterrimæ verſipelles in quodvis animal ore converſo, latenter obrepant; ut ipſos etiam oculos Solis & iuſtitiæ facile fruſtrentur. Nam & aves & urſum, canes, & mures, imo vero etiam muſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt.*] Erat Lariſſæ mortuus primatis civitatis filius, mille nummis cuſtoditurum ſe cadaver una nocte paciſcitur Telephron; ratus ſe hominem ferreum & inſomnem, certe perſpicaciorem ipſo Lynceo vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo incluſus, deſolatus ad cadaveris ſolatium, perfrictis oculis & obarmatis ad vigilias, animum ſuum permulcebat cantationibus. *Cum ecce crepuſculum* (inquit ipſe) *& nox provecta, & nox altior, & deinde concubia altiora, & jam nox intempeſta, mihique oppido formido cumulatior quidē: cum repente introrepens muſtela contra me conſtitit, obtutumque acerrimum in me deſtituit: ut tantillulum animalis prænimia ſui fiducia mihi turbaverit animum. Deniq; ſic ad illam; quin abis, inquam, impurata beſtia, teque ad tui ſimiles muſculos recondis, antequam noſtri vim præſentariam experiaris? quin abis? Terga vertit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cum me ſomnus in imum barathrum repente demergit; ut ne Deus quidem ipſe Delphicus facile diſcerneret, duobus nobis iacentibus, quis eſſet magis mortuus. Sic inanimis & indigens alio cuſtode ibi non eram.*] Hæc ille de ſe ignarus interea naribus & auribus demorſis, vicariam ſubiit lanienam. Id enim alius ille Telephron mortuus, à Zacha Necromante ab inferis reducto ſpiritu, ſic narrat, *Nam cum corporis mei cuſtos hic ſagaciſſimus exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuviis meis imminentes, atque ob id reformatæ fruſtra ſæpius, cum induſtriam eius fallere nequiviſſent: poſtremo injecta ſomni nebula, eoque in profundam quietam ſepulto, me nomine ciere non prius deſierunt, quam dum hebetes artus & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obſequia. Hic utpote unus quidem, ſed tātum ſopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad ſuum nomen ignarus exſurgit, & in exanimis umbræ modum ultroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter occluſis per quoddam foramen, præſectis naſo prius ac mox auribus, vicariam pro me lanienam ſuſcitavit.*] Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certiſſima. Quibus in verbis vides cadaverum mutilatrices excetras, vides anum in muſtelæ effigie ſoporantem, vides & *nebulam ſomni*, ſed non addit quo injecta modo. Vt plurimūm ſolent ſagæ ad hoc certis luminibus uti, quorū fumum ab Apuleio arbitror *nebulam ſomni* vocari. interdum accendunt pedes aut manus mortuorum inunctas prius oleo quodā à dæmone accepto, vel ad ſingulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excātatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & utuntur vel accenſis ſibi prælucentes, vel eas domi certo defigentes accenſas, & ſopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaveris certis locis

ſuſpendunt: nonnunquam alia adhibent æque omnia ſceleſta; quæ tamen ex pacto tantum efficacitatem fortiuntur.

Maleficii hujus per ſolam appenſionem membrorum exemplum narrat Cæſarius Ciſtercienſis *libr. 6. miraculorum, cap. 10.* hunc in modum: *Homo quidam ſimplex Engilbertus nomine, de provincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus eſt. Iſte cum eſſet cæcus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminaverat gratia divina, in diverſis provinciis noſcebatur, & à multis magniſque perſonis ſexus utriuſque venerabatur. In cappa ſimplici & tunica lanea nudiſque pedibus tam æſtate, quam hyeme incedebat, & puero ſe regente ſic limina Sanctorum ſatis remota ſæpius viſitavit, carnibus nunquam veſcebatur, non lectiſterniis, ſed modico tantum ſtraminis vel fœni noctibus utebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipſe multos tam verbo quam exemplo ædificavit. Hic tempore adoleſcentiæ, cum nocte quadam in domo materteræ ſuæ matronæ divitis, inter alios eius ſervos ſe cubitum locaſſet, in ipſo conticinio duo fures parietem ſuffodientes ingreſſi ſunt, qui igne diſcooperto, lumine incenſo, ciſtis apertis, intrepide colloquebantur. Quos ut prædictus Engilbertus audivit, & fures eos eſſe non dubitavit, cum ſervos ex utroque latere dormientes excitare non poſſet, ſubſellio cultello ſuo perforato collo iniecit, & clava manum armavit: & quia illos quaſi cæcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clavam utraque manu vibrans, ex omni parte quidquid tangere potuit, quaſi furioſus feriens, de domo illos eiecit. Quos uſque ad foramen ſecutus dum aditum ſcala obſtrueret, & illi ſtantes extra domum neminem præter ipſum ſolum vigilare ſenſiſſent: de tali expulſione confuſi, habito conſilio denuo niſi ſunt intrare. Quod ut ille ex motu ſcalæ ſenſit, unam partem ſcalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana, & erat foramini continua, ſuppoſita, alteramve utraque manu ſervavit. Illos intrantes uſque ad umbilicum, Engilbertus dorſa eorum, quia proni iacebant, per ſcalam fortiter preſſit, & in tantum depreſſit, ut non ſolum eis progreſſum, imo etiam regreſſum prorſus adimeret. Qui quaſi ſub torculari poſiti, dum mane capi timerent, veniam poſtulaverunt, datis vero terribilibus iuramentis, quod nunquam perſonam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimiſſi ſunt. Mane cum prodente Engilberto, à vicinis nulla arte dormientes poſſent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc noverant fieri, ſupra foramen de tecto pendentem, quaſi ſpinam humani cadaveris repererunt, qua amota mox omnes excitati ſunt. Poſt multis annis elapſis iidem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiuſque ut opinor precibus compuncti, eum adierunt, & quaſi ipſi eſſent confeſſi, deinceps duxerunt vitam religioſam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in ſequentibus dicetur, ab aliis mihi relata, & utrum nam vera eſſent à me interrogatus, ita geſta fuiſſe ſimpliciter teſtatus eſt.*] Hæc Cæſarius. Frequenter ſane fures magica utuntur, ut lateant.

In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, ſuperioribus annis fur unus prehenſus fuit, & apud eum repertus truncus pes patibulati, quo ad hujuſmodi ſoporiferum lumen abutebatur articulis incenſis.

In Leo-

In Leodienſis ditionis oppido Huyo (ut quidam) vel Dinanto (ut alij) noctu ad diverſorium venere duo, qui ſe à via admodum feſſos ſimulabant: cœna ſumpta negant ſe cubitum aliò ituros, ſed importune admodum pervicaci inſtantia tādem abs caupone impetrant, ut liceat ad ignem in culina ſomnum capere. Interea ancilla domus, cui non ſatis peregrini iſti placebant, clanculum per foramen quoddam pervigil conſpicit, quid acturi. Nocte intempeſta, videt è marſupio manum abſciſſam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere, omnes lumen recipere, uno excepto: id vero magi mirari inſolitum. ſæpius ergo tentant, & flammæ admovent: fruſtra ſemper. Tum eorum unus, quid tum (ait) ſi unus duntaxat in domo vigil? & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obſcura flamma colluctantibus, domo egreſſi, noto ſibilo ſocios advocant ad prædam. Puella ſubſequitur egredientes, & domo, ianua revoluta, excludit. inde irrumpit in herilem thalamum & invenit omnes altum adeo ſtertere, ut nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat & protraxerat) potuerint evigilare. Interea fures per feneſtram quandam ſe dirigebant in domum, occurrit iſta, & ſcalis deturbat. Inſtant tamen, & alià moliuntur ingreſſum. hæc luminis memor, & ſuſpectione hanc eſſe ſoporis domeſticorum cauſam, omnes digitos exſufflat, ut lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifeſtarios. Poſt aliquot dies capti, facinus confeſſi fuere. Quid mirum ergo, ſi ſagæ noctu irrepāt ad cunas infantulorum & aliorum, quos eunt perditum? Petr. Binsfeld. *comm. in tit. §. de malefic. & mathemat. ad lib. 4. in fin.* ſic ſcribit, *Retulit idem Ioannes Cuno de Rover, cum Anna mater eius & aliæ duæ ſagæ conveniſſent, vt de nocte virum quendam zeloſum perſecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magiſterulus præcedens feneſtras & ianuas aperuit. Ipſe autem Ioannes Cuno pro comite à matre & aliis adductus fuit, ut candelam ardentem, quæ non naturali, ſed arte diabolica confecta erat (ipſo Ioann. Cunone propriis ſcriptis ſic diſtinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in civitatem Trevirenſem, cum maleficiandus pro more bonorum Chriſtianorum ſe ſigno crucis & piis exercitiis, antequam ſe quieti traderet, muniviſſet, nihil efficere potuerunt, ſed re infecta recluſis ianuis revolare debuerunt. Vir autem bonus, cui nocere voluerunt, adhuc vivit Dei gratia, & tamdiu vivet, quamdiu Deo placuerit. Mater dicti Cunonis, cum & ipſa examinaretur ſuper articulis propoſitis, eodem modo confeſſa eſt, ſicut filius in hoc puncto.*] Qui ſuperioris ordinis ſunt Necromantici maleficiarij, nihil habent neceſſe hanc candelam ſibi prælucere, ſufficit in remoto aliquo loco accenſam defixerint. Manifeſtum hoc in ſequenti narratione, accepta à viris fide dignis, digna quę ſciatur, nam divinæ quoque ultionis addit exemplum. Abſtinebo loci & ordinis, & perſonarum nominibus, ne quis ſaganare in Hiſpania, ubi res vere geſta, in cubile veritatis & perſonarum notitiā pervadat. Ibi quadam in urbe magni nominis concionator, qui cum aliis prædicaret, ipſe reprobus vel factus vel permanſit. familiaris erat cuidam viro nobili,

nobili, cui formoſula uxor, ſed caſta matrona. hanc cœpit hircus ille efflictim deperire: nec diu ignem ſinu fovit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur ſuadere. Illa certa tuendæ caſtitatis, ſedulo conatur ad ſaniorem mentem revocare à dementia. Sed erat oleum camino addere. ut Naphtam accenſam vehementius aqua iniecta exaſperat, ut gliſcat incendium: ſic adminitiones hunc ultro inflammabant. Nec deſiit urgere, donec pertæſa moleſtiam, ſtatuit ulciſci nebulonem, rem totam pandit marito, quem non minus quam Atridas talis dolor urebat, eius iuſſu uxor tempus addicit: venit nox optata male amanti. Maritus cum aliquot famulis egregie armatus erat in propinquo conclavi, familiarem hunc haud familiariter excepturus. operiebatur aduentum matrona. Tandem en tibi ſæculari habitu, accinctum gladio & pugione. deducentem illam, audacter ſubſequitur, & poſtquam conſediſſet, veterem cantilenam iterat, mulier refutat, & negat, ut ſolita. fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mœchum, & vim parat, vis vi repellitur: tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito ſignum contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quiſquam accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachiis fortioribus. conſentiret? mors probro & peccato potior honeſtati. ungus ergo & dentes, arma ſtringit muliebria, & faciem deformat: ſed præ furore hæc ille vix ſentiebat. Gladium depoſuerat, dorſo pugiunculus hærebat: ut advertit matrona, inter luctandum manu eum eripit à tergo, & ſtricto mucrone perforat adverſarium, & vita privat. collabitur cadaver. victrix vix ſui compos accurrit in conclave, ubi maritum abdiderat: invenit illum & famulos omnes mortuis, quam vivis ſimiliores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, ut expergefaciat. at illi conſopiti manebant. ſuſpicata (quod erat) maleficio id fieri, & videns ſibi in ſeipſa ſpes omnes locatas cadaver domo effert, & in plateam abiicit cum gladio & cruento pugione. Interea dum ibi iacet, circuitores nocturni in cadaver incidunt, ferunt in carcerem, facie lota, etſi non facile, tamen agnoſcitur concionator. Prætor ſeu (ut vocant) *Corregidor* prudentia pollet: ſilentio imperato præſentibus, ſummo mane adit cœnobium, evocat Priorem, ait ſe de re maximi momenti cum ipſo coram tota familia agere optare: jubeat omnes ad unum in Capituli locum convenire facit Prior. convenere vivi omnes, nam mortuus ille ſolus deerat. Prætor ait videri ſibi aliquem deeſſe, re animadverſa Prior, vere (inquit) omnes adſunt, excepto tali (& nominabat) qui fors nunc ſe ad proximam parat concionem. Ipſe quoque, ſubdit ille, vocetur. mora haud longa futura, currunt nonnulli, ut vocent: cubiculo clauſo, pulſant oſtium, nemo reſpondet. It ergo cum Priore ipſe Prætor, & januam vi reſerant. nemo erat in cella, dumtaxat fax ardens & obſcurum lucens, defixa erat in camino. Mirari omnes, & ſtupere. Tum Prætor Priori & Conventui narrat, ubi, & quale inventum cadaver: Et dum illud auferunt è carcere, ut prophanæ ſepulturæ (quam S. S. *aſini ſe-*

pulturam vocat) merito tradatur: ecce tibi nobilis ille cum uxore, & rem omnem narrant. conferuntur momenta temporis: reperiuntur evigilaſſe, quo fax exſtincta. Sic & perfidia hypocritæ deteſtatione omnium, & mulieris caſtitas atque fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non facile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam quibus hæc explicentur, confirmenturque: Scribit ad Soporiferum faſcinum ſtriges uſurpare cadaver abortione egeſtum, reſecto inde unà cum humero coſtiſque continentibus dextro brachio, in uſum luminis: & ardere eius membri extremos digitos flamma ſulphurea ac violacea, tantiſper dùm perficiant quod cœpere: & hac flamma exſtincta tam integros & illibatos manere digitos, quam ſi lumini fomitẽ nullum præbuiſſent. idq; confeſſos maleficos Guermingæ 14 Kal. Ianuar. 1589. Sic Remig. *lib. 2. cap. 3.* & idem confirmat *cap. 4.* cum docet, ſolere prius ex cadaveris illius abortivi unguine, de membris elixis parato, quam perſonã conſopire volunt, probe inungere. Vergavilla X. Kal. Febr. Margareta Luodman, in judicio agnovit inter ſcelera hoc quoque: *Se nocte quadam* N. *ædes fuiſſe ingreſſam eo animo, ut ſomno ſopiti faucibus venenum infunderet. idque inceptum quin perficeret ur parum abfuiſſe: ita in proclivi videbantur eſſe omnia. Sed (malum) contra quam putabant excitatum illum fuiſſe à ſomno: adeo ut, re infecta, cum facinoris ſociis ipſa ſe in fugam dare cogeretur: conſectante interim illo, manu armata, ac tandem cum aſſequi non poſſet, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipſe* N. *teſtis omnem uti illam ſaga prænarraverat, certis, diſertiſque verbis recenſuit: videlicet appetitum ſe ſicuti dictum eſt, veneno: hocque unum illis ne præberent fuiſſe impedimento, quod forte experrectus (nondum enim illarum unguine delibutus fuerat) ſe crucis ſymbolo atque oratione Dominica contra tantum diſcrimen atque periculum muniviſſet: verumque illud omnino eſſe, quod illas cum telo multum viæ eſſet proſecutus, nec tamen aſſecutus.* Et poſtea: *Fere omnes criminis rei deprehenſi, in Germania quæ eſt ditionis Lotharingicæ, aſſeverant concorditer eam ſibi à dæmonibus (modo iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem eſſe tributam: ut ſcilicet per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, & alia huiuſmodi puſilla animãtia prout uſus poſtulat, contracti atque imminuti: intromiſſoſque denuo priori forma reſtitui ſi velint ac tum commodum inceptum peragere, quale ſuperius eſt declaratum, ſcilicet illiniendo eo primum per artus omnes cui moliuntur interitum, ne evigilet: tum firmiter ac valide os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna, quæ ſulphuream flammam evomat.*]

QVAESTIO III.

De amatorio maleficio.

Φίλτρα, receptiſſimum nomen, rarius ἀγώγιμα, apud Epiphanium, & *Charitesia*, apud Irenæum. Latine,

tine, ita vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine ut in amorem quis, Veneriſque furias pertrahatur. Plurima huiuſmodi philtra ueteres nobis commemorarunt, ut in veteribus Gloſſis *tegularia*, quod ſuper tegulis adolerent philtra Iovi ſtygiali, hoc eſt Plutoni, qui Numen illicium ad amorem putabatur, & hæc ſacra ſtygialia, & Cocytria dicta, Virgilius in 4 Æneid. de Didone:

Sacra Iovi ſtygio, quæ rite incepta paravi.

Cocytiorum mentio apud Horatium in Epod. ubi Porphyrio dicet Cupidinis ſacrum, non quod eo Veneris filius invocaretur, ſubdit enim dicta quod inferis Diis à veneficis fierent, ſed quia ſacrum amatorium. Multa ſimul complexus apud Apuleium. Apol. 1. Levius poeta,

Philtra omnia undique eruunt,
Antipathes illud quæritur,
Trochiſci, iynges, tæniæ,
Radiculæ, herbæ, ſurculi,
Ipſiplices, bitortiplæ,
Hinnientium dulcedines.

Vbi *Ipſiplices*, ut eſt in Gloſſariis, ἀυτόπληκτα φύλλα, in Feſto dicuntur *Ipſulices* bracteæ in virilem & muliebrem ſpeciem effictæ, quæ & *Subſilles* eidem dictæ. Agnoverunt has & alii poetæ, nam de his ſimulacris amatorum eſt illud in 4. Virgilii, *Effigiemque* (Æneæ) *toro locat*. Theocr. & Virgil. *in Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius ait à Germanis vocari, windals, Wafleroths Kuerdrommel: Latini *Frutillam* vocant: *Hippomanes*, laudant idē Theoc. Virg. Propertius: *Remoram*, & *Sippen*, Ariſtoteles *a*, *ranæ* quoddam oſcillum, Plinius *b*. Aſtiriten lapidem ex Æſopo, Heſichius Illuſtrius: ſagittas ex hoſtili corpore, Archelaus Thallum ſeu termitem olivæ, Valerius in Cyri, alia multa Lucianus *in Dial Bacchid. & Melittæ*. & ex recentioribus Marſil. Ficin. *l.13 Theol. Platonicæ*, Pōponatius *de Incant. c.* 8. & Cælius Calcagninus *integro opere, de Amatoria Magia*. Veteribus his videtur communis error, etiā nolentes huiuſmodi philtris in amōrem pellici poſſe: quem errorem mox diſcutiemus. Prius videamus maleficia hoc in genere noſtri ævi: quæ nobis, omnium optime & exactiſſime, Grill. ſcriptor prodidit *c*. *Amatoria* (inquit) *ſortilegia, vel fiunt intra corpus, vel extra corpus* (ſcilicet maleficiati.) *In corpore communiter fieri ſolent per cibum, vel potum* d *Et in his frequenter admiſcent* (*quod vix ſolent in hoſtili vel ſomnifero maleficio* e) *Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, ut hoſtiam conſecratam* f. *vel nondum conſecratam, ſed circumſcriptam notis & litteris ſanguineis: ſuper qua dici curant, quandoque unam duas tres, quinque vel plures miſſas, quibus celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, non integram prout eſt ſed in pulverem redactam valde ſubtiliter, perſonæ maleficiandæ, quā aſſumere faciunt in cibo, ſicut in meneſtra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta aliis ſpeciebus. & tradita, ut ſupra in cibo vel potu, ex quo dicunt illam eſſe naturæ attractivæ,*

a *lib.2 de hiſt. anim c.14. & l.9. c.17.* b *l 8. c 42. & l.32. c.4 plures cit. Tiraq. 13. lege connubiali.* c *de ſortil. q.3 a.n 15. & q.5 a.n.2.* d *l. ſi quis aliquid. § qui abortionis. D. de pœn. l.3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Corn. de ſicar.* e *Grill. d.q. 3. n.18. inſi* f *Gloſſ in c. accuſatus § ſane de hæret. in 6.*

ctiva, & quod poterit cor & voluntatem abſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradentis. Sed omnes ſunt nugæ & dæmonis fallaciæ, &c.) Et poſtea, *Bis autem habui in facto Sortilegos, qui huic Sortilegio ſive maleficio incumbentes, hoſtiam immiſcuerant. unum videlicet clericum religioſum, qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipiebat, cuius partem ipſe ſceleratiſſimus qui cupiebat amari, aſſumpſerat, dicendo quædam verba ſatis turpia atque nefanda, quæ hic referre non expedit reliquam vero partem hoſtiæ, miſerat ad ipſam mulierem, non in forma hoſtiæ, ſed minutatim contritam & in pulverem redactam ſumendam in cibo aut potu. Iterum habui alium, qui hoſtiam nondum conſecratam acceperat, & ſuper illam circumcirca, cum ſanguine annularis digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat, deinde ipſam hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nudo lapide conſecrato, ſub linteamine tamen altaris abſcondita & à quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illa quandoque miſſas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propoſitũ ſuper additis: deinde hoſtiam ipſam ſumpſerat, quæ tamen non erat expreſſe conſecrata, cuius partem alteram pro ſe aſſumpſerat, alteram vero partem perſonæ maleficiandæ tradiderat, redactam in pulverem; ut proxime dixi, aſſerentes, uterque ipſorum, qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant, indiſſolubili amoris vinculo ad invicem ſe colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi, nec percepi. Nec ſunt adhuc duo anni elapſi, quod alium ſimilem caſum audivi, Romæ accidiſſe, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duæ hoſtiæ, ſuper quibus ambabus erant deſcripta quadam verba ſanguinea, &c. quas ipſa tenebat, ut aſſeruit ad effectum tradendi cuidam alteri mulieri, ad inſtantiam viri, qui eiuſdem mulieris amorem concupiſcebat. Alius quoque nondum eſt annus elapſus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi & audivi, quæ acceperant oleum baptiſmatis, quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c.) & cum labiis illis ſic inunctis oſculatæ fuerant viros quoſdam, cauſa captandi amorem ab ipſis, ut ipſæ aſſerebant. Nihilominus demum omne experimentum fallax fuit, & ſuorum exceſſuum condignas vidi luere pœnas. Aliud exemplum à triennio & citra in eadem Vrbe contigerat: quod quædam turpiſſima mulier acceperat particulam cutis illius qua infans indutus egreditur de utero matris, quamprimum venit in lucem, illamque ſimiliter ſuper lapide nudo ſacrato abſconderat, & ſuper illa plures miſſas, numero quinque celebrari fecerat cutemque prædictam poſtea aſſumpſerat, & baptizaverat ſub nomine perſonæ maleficiandæ, cum aqua baptiſmatis & cæremoniis conſuetis, deinde eandem in pulverem redegit, ad effectum tradendi perſonæ maleficiandæ: tamen interim capta fuit, nec perficere potuit ſortilegium, ſed congruas ſceleris ſui luit pœnas.*] Hæc ille, qui addere potuit, adeo nefarios etiam eſſe huiuſmodi ſortilegos, ut fœminæ viris ſua menſtrua, & viri [quorum utrumque vix pudicæ aures tolerant] ſemen in cibum potumque aliis permixta, & certis verbis condita, præbeant, ut multorum conſtat confeſſionibus, ſtercora quoque & alia huiuſmo-

iuſmodi excrementa, ut Sprengerus tradidit. Proſequitur deinde Grillandus dicta ſua, inquiens, *Extra corpus autem ſive extra inteſtina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compoſitas ex herbarum foliis vel radicibus, metallis, reptilibus terræ plumis, inteſtinis membriſve, avium, piſcium, vel animalium aliarumve ſimilium rerum naturalium.*] adde, maxime expetere[a], vel capillos vel unguium præſegmina, vel faſciam, vel quid aliud veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi; aut, ſi nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtola, vel quid aliud de illius domo] *& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc involuta conſuunt in chlamide vel tunica maleficiandi, vel abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia, ſuper quæ ipſe dormit, aut ſub limine oſtii, vel alterius loci, ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſitura ſit.*] Hæc ille partim *d.q.3.a.num.15.* partim *q. 5. num. 3.* ubi etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. *Ipſi* (inquit) *ſortilegi admiſcent ſæpius in iſtis aquam benedictam, ſcilicet Fontis Baptiſmatis, aut communis amphoræ exiſtentis in Eccleſia, aut oleum ſanctũ Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ unctionis, ramos olivarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, ſacros Agnos Dei, thura benedicta, cereos paſchales, & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquiis Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt, ſcilicet particulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alii autem capiunt fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium, aliorumque panniculorum benedictorum quibus ſacra myſteria venerãtur, celebranturque, ſicut camiſiæ purificatorii corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, ſtolæ candidæ lapidis ſacrati mappæ altaris, patinæ, ſudarii, calicis, & ſimilia, & iſta omnia, vel iſtorum partem admiſcere ſolent in ſortilegiis amatoriis, adhibitis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum perpetrantes abuſum.*] Mox ſubicit tertiũ quoddam genus ſortilegii amatorii, his verbis: *Quidam ex his qui ſunt expreſſæ profeſſionis: deferunt quandoque imagines quaſdam ad loca ſacrificiorum, terra vel cera aut gemmarum, ſeu alia quavis mixtura confectas, illaſque baptizant prius nomine perſonæ maleficiandæ, ſub devotione & invocatione diaboli, cum eiſdem caremoniis, quibus uti ſolent noſtri Sacerdotes in vero Baptiſmate: & adiiciunt quædam verba turpia & nefanda: quibus imaginibus quandoque aperiunt pectora, & ipſarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantum detinent quod liquefiant, putantes quod eodem modo cor hominis maleficiandi ſimiliter aduratur, ſeu mollificetur, & obediens reddatur ad votum ſortilegi, vel amantis.*] Io. Salisb. *lib. 1. cap. 11.* *Vultricoli ſunt, qui, ad effectus hominum immutandos in molliori materia, cera, vel forte limo, eorum quos pervertere nituntur, effigies exprimunt: cuius illuſionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:*

Limus ut hic dureſcit, & hæc ut cera
liqueſcit

a *Grillan.q.3.n.23.*

Vno eodemque igni. ſic noſtro Daphnis amore.

Maſo quoque in libro Heroidum.

Devovet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur urget acus.

Qui locus etiam ab hoſtile maleficium referri poſſet, de quo poſtea. Duplex enim magica devotio fuit, una hoſtilis, qua mortem intendebant, altera (de qua nunc ſermo) erotica ab utraque, Papinio teſte, Circe dicta *ſimulatrix*, & μορφωτρία à Lycophrone in Salisberienſi lubenter corrigerem. *Vulticoli* ſunt & de hac *defixione* (ſic devotionem vocabant) haud dubiè eſt illud poetæ veteris in Ciri,

Inde Iovi generat magno frigidula ſacra,
Sacra nec Idæis ſenibus nec cognita ſacris,
Pergit Amycleo ſpargens altaria thallo
Regis Iolchiacis animum defigere vobis.

Vt opinor Minois in amorem ſuæ alumnæ. Nam ut devotio, ſic *defixio* duplex, & hoc puto velle auctorem Gloſſarii his verbis: *Defictiones.* νικυομαντεῖαι καταδεσμοι. primum ad diras referendum, poſterius ad vincula & nexus amatorios, & corrigo *defixiones*, quia à defigendo non defingendo patet ex Plinio libr. 28. Hiſtor. cap. 2. & Cicerone libr. 2. de legibus. Vt plurimum utuntur hodiè in amatoria defixione pergameno virginea: quam conficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptiſmum mortui, vel abortivi, inſcripta characteribus & verbis magicis cuius miram potentiam atque efficientiam nugantur magi recentiores, a & exemplum ſuggerit Leloyher. b Vtebantur & olim funibus quibuſdam & ligaminibus, de quibus nos poſtea. Grillan. præterea rationem inveſtigat, *cur ad amatoria dumtaxat abutantur rebus ſacratis?* & multis reſpondet, qui volet eum legat. Hodierno tempore, etiam ad hoſtile veneficium buffones baptizant, & eis (quod horreſco cogitans) venerabilem Euchariſtiam exhibent deglutiendam. Sic nimirùm quotidiè deterior fit mundus, & homines in graviora hoc ſæculi fine ſcelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publica fide & multorũ ſæculorum continua atteſtatione confirmatiſſimum, Thom. Boſſius, Oratorii presbyter; cuius opera, quàm hæreticis odioſa, tam Catholicis utilis fuit: is ergò de notis Eccleſiæ; c *Nonum miraculum* (inquit) *contigit Auſidi in Piceno. Siquidem anno 1273. quædam mulier, cum ſumpſiſſet ore Euchariſtiam non deglutiit ſed ſervatam ſecum detulit, ut illa uteretur ad amorem mariti conciliandum ſibi per veneficia. Quamobrem, ſic malis artibus edocta, ſuper prunas in tegula repoſitam proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Euchariſtia apertiſſimè in carnem converſa ſanguinem latè emittere, ita ut prunas exſtinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamvis mulier nihil non egerit iniiciendo cinerem, pulverem, ceramque apponendo. Tum novo eventu attonita, linteo tegulã cum*

a *Picatrix Abonus, & Agrippa.* b *lib. 1. de ſpectris capit. 5.* c *l. 14. c. 7.*

cum carne divina & ſanguine involvens, ſtabuli propinqui ſtercore infodit. Latuit res annos ſeptẽ, quamvis aliquot mirabilia evenerint, quæ undenam naſcerentur, alios quidem latebat, mulierẽ non ita facti ac ſceleris ſui conſciam. Iis exactus, illa tandem aperuit rem geſtam Sacerdoti, qui cum ſe eo contuliſſet, reperit intactam carnem ſanguinemque recentem linteumque illæſum. Miraculũ patefactum, cunctisque divulgatum ex omnibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commovit, & commovet adhuc poſt annos tercentum & ſexdecim. Viſitur enim caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei memoriam ſempiternam, neque poſt tanta temporum ſpacia quicquam ex iis eſt corruptum aut tabefactum.] En quo pacto Deus tam manifeſto miraculo nefarium mulierculæ ſortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius ſortilegii amatorii.

SECTIO II.

Dico primò; *hiſce philtris voluntas nullius cogi poteſt, ad quem non vult amandum ſed benè poteſt imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius quaſi accendi, adeò ut quis, dæmone variis tentationum illecebris interius certante, aſtro quodam libidinis vexetur, & ſic vehementer trahatur ad deſiderium carnalis copulæ cum aliquo in genere, quod ſi tum temporis maleficus amator accedat, & artibus, quibus ſolent mulierculæ capi, eam inſtanter urgeat, vel dæmon de illo uno tam aſſiduè memoriam & phantaſiam moveat, exhibendo ſpeciem circumſtantiarum, propter quas amore dignus videatur, & ſubtrahendo eas, quæ indignum redderent: facilè fit, ut in naſſam præda cadat.*] Atque hæc eſt ratio & modus, quo per iſta diabolus ſolet decipere: vulgus autem nequit diſtinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiſcentiæ, impetuſque portionis inferioris. Vnde non oportet credere iis, qui quæve cauſantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abſtinere, ſed volunt peccatum committere.

Hæc ſententia communis eſt Iuriſconſultorum a & Theologorum, b probatur primum, *l. eorum. C. de malef. & Mathemat.* ubi Conſtantinus Imperator ait,

a *Legiſt. in d. §. adiect & d § qui abortionis Azon. tit C. de maleſic. & mathe. Oldra. conſil. 210 Godefri. & Angel in l. eorum, C. de maleſic Alberic rub C. de hæret Fista tract de mal Gril. d q. 3. ar. n. 15. Tiraq. d. l. 3. & tract. de pœn. minuen. Petr Loyer. d. c 5. Ant. Guibert Menech. Claris Farinac & aliorum Canoniſt verò ut Hoſtien in ſum. de mag § quam ſententiam Ananiæ rubr. de ſortil Ancaran in c ex tuarum, & Abb c. in tabulis eod. tit. idem Ancar. in c accuſat §. ſane de hæret. in 6 Squillacens de fide Cath c. 8. Turre in c. ſi per ſortiarias 33. q. 1* b *D. Tho. & S. Bona & Palud in 4 d 34. Spreng Malle. par. 2 q 7 Caſtro l 1 de iuſt. hære. pun. c. 15 Mich. Med l 2 de recta in Deum fid. Angel Silu. Roſel Tun. Caiet. Graffius & alii Summiſtæ, Binsf in d. l. eorum q. 1. Angl. & alii omnes quod ſciam & ex medicis integ Iavell de Philtris Ioan. Bekeius e. Plutarc. in vita Ma. Ant. Lucia. in Philopſeude. Irenæ. l 1. c 9. D Hieron in vita S. Hilar. Greg. Nazianz orat. 29. in lau. Cyprian & Niceph. l. 5. c. 27. Epiph. li. 1. to. 2. contra hæreſ. Ebionita D. Greg l. 1. Dial. c. 4. Nicet. l. 4. Hiſtor.*

ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe intelliguntur*: non (ait) *coëgiſſe*, ſed ait, *deflexiſſe*: ideò, ſi lex Rhemnia vigeret, Wierus hic non effugeret frontis inuſtionem, nimis quàm manifeſtò imperatoriã ſanctionem calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa ſunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi ſemen, excalefaciendi totum corpus: & ſi nullæ res tales invenirentur, poſſet dæmon rebus, quibus vellet, uti, tanquam ſignis conventis, & deinde juxta pactum ipſe per ſe, & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, ſimulque perſonæ certæ importunam ſuggeſtionem imaginationi, quaſi valdè dignæ amari, obiicere; & ſic in huius amorem inflectere poſſet; ſed volentem tantùm. Nam in voluntatem, propter arbitrii humani libertatem, nulla dæmoni iuriſdictio, nulla coactio competit: quæ omnia ſuperiore libro probavimus, q. 24.

Tertiò probatur exemplis, ut Marci Antonii Triumuiri apud Plutarch. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; ut Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum: puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hieron. Ioſaphat Regis & Thedæ magi, apud Damaſcenum, *in vita Barlaam*. Iuſtinæ & Cypriani magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, de quo conſule Pamel. *in vita D. Cypriani*) ut etiam hæretici cuiuſdam apud D. Epiphan, qui, quod paulò antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas; id intelligendum, de vehementi perſuaſione & forti inclinatione, non de neceſſitatis abſolutæ coactione. Valentiniani quoque Imp. apud Procopium lib. 3. de bello Vand. Marcelinæ apud Gregoram lib. 3. ſtratidis cuiuſdam apud Calchondylam lib. 2. Item probatur Hiſtoria Baſilii Pſeudomonachi & iuvenculæ monialis, de qua D. Greg. Magn. egit; item Sceleri Sethi, de quo Nicetas. *a* legite illa accuratè, & invenietis iniectam propenſionem, ſed defuiſſe neceſſitatem parendi.

Quartò probatur auctoritate S. S. Patrum, ut omittam Epiphan. Irenæ. & duos Grego. iam citatos: probatur auctoritate Arnobii lib. 1. contrà Gentes D. Hierony. dum docet quoſdam dæmones amoribus & amatoriis canticis deſervire: *b* & alibi maleficia contendit vim habere, ut amemus quæ odiſſe deberemus; & deteſtemur, quæ nos amare decuiſſet. *c* Caſſianus quoque *Incentores*, ait, *libidinum atque luxuriæ quoſdam ſpiritus eſſe propheta commemorat, Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo.*]d non quæro, an rectè explicet dictum Oſeæ, ſed quid ſenſerit ipſe, id apertè teſtatum aſſero.

Denique probatur S. S. locis eſſe aliqua huiuſmodi maleficia. Nahum. 3. v. 4. *Propter multitudinem fornicationum meretricis ſpecioſæ, & gratæ, & habentis maleficia*: quod de his rectè noſter Fran. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch. in epiſt. Ierem. niſi fallor, mentio habetur maleficii amatorii concre-

matio-

a *l. 3. in Epiſt. ad Epheſ. c. 6.* b *Super. c. 3. Napum.* c *Caſſian. coll. 7. ca. 32. Oſea 4. v. 12.* d *Baruch, 8. v. 42.*

mationis, verba ſunt iſta; αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινοία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτὴ, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διερράγη. Quæ vulgatus ſic vertit: *Mulieres autem circumdatæ funibus in viis ſedent, ſuccendentes oſſa olivarum. cum autem aliqua ex ipſis, attracta ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo, proximã ſuã exprobrat, quod ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis eius diruptus ſit.*]

Qui locus inſignis, adhuc denſis obſidetur tenebris, ignorantia antiquitatis. Vnam eius partem, quæ de funiculis eſt, nobis Herodotus clariſſimè exponit *libro primo*, ut habet verſio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hæc verba: *una iiſdem Babylonis lex eſt, omnibus modis execranda. Nempè omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Cæterum cum pleræque ſint divitiis tumentes, quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis ſubvectæ, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris ſedent, nodis, corolliſque tempora revinctæ, è quibus dum aliæ ſeorſum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diverticula undecunque ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit diligendam. Porrò cum ſemel illic conſederint, non prius domum regrediuntur, quam hoſpitum aliquis, pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſim abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrij Venerem appellant. At verò pecuniam illam, quantulacunque ſit, non eſt fas reiicere, ſiquidem in ſacrum convertitur uſum. Neque mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare, ſed quicunque is eſt, qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremò ubi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum revertitur. Iam, quæ forma ſunt elegantiore, citius (ut par eſt) expediuntur: quæ verò deformes, diutius coguntur deſidere pro templo, antequam legi faciant ſatis.*

Fitque interdum, ut uno atque altero anno, aut etiam triennio, atque diutiùs expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt.] Hactenùs Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis diſruptus: nempe is qui ſemitam ad illã faciebat; nam diſcedens hunc diſrumpebat, vel hoſpes, vel ipſa fœmina: ſed & illud intelligitur, ultimo loco, cum obijcit funem non diſruptum, deformitatem exprobrari, quòd eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publicè Lovanij dictavi, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria; de quibus egere veteres poetæ.

Virgil. *Eclog.* 8.

Terna tibi hæc primum triplici diverſa
colore.
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco.

Nempe amati ſimulachrum. ligabant conceptis verbis, ut apud eundem:

 Necte

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in ſinum diſpuete ter:

Terque novena ligat triplici diſtincta colore
Fila, ter in gremium mecum, inquit, deſpue virgo,
Deſpue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

Memeſianus, *Eclog. 4.*

Hæc eadem nobis, quæ verſicoloria fila,
Et mille ignotas Micale circumtulit artes.

Erant hæc fila, ut plurimùm lanea, & rhombo torquebantur, vel devolucbantur ab orbe, vel glomo. Propertius, *lib. 3.*

Improba non vicit me moribus illa, ſed herbis:
Staminea rhombi ducitur ille rota
Illum turgentis rana portenta rubetæ,
Et lecta è ſectis anguibus oſſa trahunt,
Eſt ſtrigis inventæ per buſta iacentia pluma.
Cinctaque funeſto lanea vitta viro.

Hoc eſt vitta lanea ſuſpendioſi: quod & ipſum magicum. *Et lib. 2.*

Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi.

De trina deſpuitione Tibullus, *Eclog. 2.*

Hæc mihi compoſuit cantus; quis fallere poſsis,
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus.

Sed ad rem, magicum myſterium, cuius meminit Ieremias. & à quo populum Dei dehortatur, eſt adoletio, τῶν πιτύρων, de cuius vocis ſignificatione non omninò res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, noſter verò, *oſſa olivarum*, inter quæ quid melius & fidelius verſum, certius definiri poſſet: ſi Hebræa illa epiſtola exſtaret, nunc de Græcæ vocis ſignificatione deciſio pendet. Puto non unam eſſe ſignificationem huius vocis Heſychius, πίτυρα· τὰ τῶν σιτωνῆ κριτῶν φλοῖα: ſanè huiuſmodi tritici vel hordei furfures, ſivè pelliculas, quæ molendo ſecernuntur (ſic etiam Dioſcorides, & Theophraſtus uſurpant) ſuccendi ſolitos in veneficio amatorio plerique exiſtimant, & nituntur loco Theocriti, *Eydill. 2.* νῦν θυσῶ πίτυρα. ubi Scholiaſtes, θυσῶ, exponit, περικαύσω igne abſumo. Vix crediderim furfures ſolitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) ſed bene farinam in mola, de qua tamen paulò antè iam locutus erat Theocritus, nec neceſſe habebat repetere quare malo, πίτυρα illic exponere, ut hic facit noſter. Nam de eodem maleficij genere locutum poetam illic, & hic prophetam, eò proclivior ſum, quod eodem Eydil. fatetur. Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didiciſſe. Sicut ergò laurum urebant veteres & bitumen, & ſtatuas ex argilla vel cera, de laur. Virg.

Daphnis me malus urit, ego hanc in Daphnide laurum:

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis & cereis:

Limus ut hic dureſcit, & hæc ut cera liqueſcit,
Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.)

Sic

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa olivarum, hoc eſt minutas olivas, & duriores cæteris, ac penè oſſeas: quæ eſt vocis Græcæ altera, minus nota, ſignificatio, apud Athenæum *a*, ex Callimacho & Philæmone: pro quodam minuto ac viliore & coloris furfura cei olivarum genere, quod *πίτυρον*, vocarunt. Vndè & fraces ac magmata olivarum Heſychio videntur dicta, *ἐπίτερα*, dum ſcribit, *ἐπίτερα ἐκπιάσματα ἐλαιῶν*, ubi fortaſſis, *ἐπίτυρα*, legendũ, nec in voce ut opinor peregrina quærenda ſolita Cræcorum compoſitio *ἐπίτυρον*, edulium notavit Athenæus, & Varro, *libr. 6. de lin. Lat. Apud Plautum, ſi unum epityrum edam apud illum eſuriens inſane benè. Epityrum vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quàm Italia uſa*] ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glor. nempe fiebat ex pityrodi oliva confricta. meminere & Cato & Columella, *libro de re ruſtica*, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere ſolitas: fortè etiam vocem *ἐπίτυρα*, ſic contrahebant vulgò, dicentes, *ἐπίτυρα*. Sed noſter vertit, *oſſa olivarum*, certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare, *oſſa*, ut oſſa obſidentium, חנך עצמות chonach ghatzmoth *b*. ſcitum etiam, hanc olivam minutam plus oſſis, quam carnis edulis præbere. conſtat quoque Hebræa phraſi, genitivum fixum habere vim mobilis recti: & ideò, *oſſa olivarum*, accipi poſſe, pro oſſeis olivis: ſicut in Moſaicis ſcriptis *c*, *aſinus oſsis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremia ſcriptũ fuiſſe עצמות זיתים *ghatſmoth Zethim*, quod ad verbum ſignificat, *oſſa olivarum*, & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus vertiſſe, *τὰ πίτυρα*. Nonne verò ſimillimum eſt Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictiſſimæ, veritas ne diu illuc excubare cogerentur, ſe à *ſortilegis* huiuſmodi non abſtinuiſſe: maximè quas nec divitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergò iſtæ bliteæ ac diobolares undecumque lenocinium, & Pityrides olivas, quæ vilioris precij inſumebant flammis. Et quam veſanæ flammam alebant incluſam, longè aptius atque expreſsius oſſium, quam furfurum, aduſtione conteſtabantur: ſimul enim ſic quærebantur de duritie ac rigore hoſpitum, & adventorum, quos illarum nulla miſeratio tangebat; ideò non ſolas olivarum carnes, ſivè cutim (nam in his olivis cutis potius quàm caro) ſed ſolidas olivas cum nucleis oſſeis adolebant: nimirum duritiam illam ſibi inviſam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. *Si furfures*, vertas, perit elegans iſta myſterij magici analogia. Veriſimile eſt cum iſta urerent addidiſſe, quod ſolemne reperio: ſic ſe oſſa hoſpitum urere, vel, in hoſpite ſuo hæc ſe adolere: vel precari, ut ſic hoſpites earum amore torrerentur: quæ omnia Virgilius & Theocritus poſuere. Demum ſic aduſta & in cineres redacta ſpargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus:

ἄλφιτά τοι πρῶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε

a *l. 8, Convivii Sophiſt.* b *Pſ. 53. v. 6.* c *Gen. 49. v. 13.*

Farinæ primum, igne liqueſcunt, ſed diſperge.

Virgilius.

Fer cineres Amarylli foras, rivoque fluenti
Tranſque caput iace.

Sed hæc ſatis vel nimis, de loci Baruchi explicatione; quæ ſi probetur, benè erit: ſin, meliora expecto. Et opportunè poſt annum quartum quintumve poſtquam hæc à me primum edita, ut in Hiſpaniam redij, oſtenſus mihi liber ſingularium hominis è noſtris eruditi, & induſtriæ ſingularis Martini de Roa, qui lib.3. cap. 9. & 10. fusè in hunc Baruchi locum diſquirit, diſſentit in nonnullis. nam cap.9. funes hos putat eſſe, *Zonas iunceas*, meretricum vilium inſigne. hoc non convenit cum Herodoti verbis, qui (ut ego) exponit de funibus quibus lectulum ſuũ cingebant, & quod addo de illis aulæa vel centones ſuſpendebant, ita cellam ſuam à cæteris quaſi domunculam dividentes. Deinde funiculi ruptionem putat eſſe idem quod apud veteres zonæ ſolutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet. nam virginum hoc proprium erat in primo congreſſu, iuxta illud quod zonam poſſet ſoluere virgineam. res nota, non pertinere ad quemvis coitum. Benè quod idem cap. 10. illud de iunco & zona quoque retractat, & funiculos capit, ut dictum debere. Rectè autem doctéque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorij ſeu tabernaculi ablatione, ſicut Ierem 10.20 Nam poſt coitum redibat domum mulier, iam lege ſoluta. Quæ interpretatio cum ſit & ſimpliciſſima & accommodatiſ. miror cur nos quaſi deſerens, tertiam delicijs amatorijs, & ſectorum nodis florumque corollis addiderit, quæ mea ſententia nec Herodoto, nec Barucho conſentanea eſt. Attigerant hunc locum Guevara in Habac. & Perer. in Daniel. ſed attigerant, vel potius inſinuarant, quam interpretati. Roæ liber mihi non viſus, niſi diu poſt primã editionem meam: poſt quam etiam plus anno editus. Potuere eoſdem ſcriptores legentibus, eadem in mentem venire. Hinc patet, vel iuxta hanc primam concl. noſtram intelligendum Burchardum: vel errorem ſubeſſe eius ſententiæ, *libr.10.cap.de arte magica cap.ult.*

Sit ſecunda concluſio quæſtionis, *hæc philtra & menti & corpori ut plurimum valdè noxia ſunt.*] Nota minus eſſe noxia, quæ non dantur intus ſumenda, quia ſi per nudas incantationes facta, ut plurimum ſolum nocent menti: ſi per illigationes aut contactum extrinſecum, etiam corpori ſolent nocere, ſi habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: ſi verò dentur in potum & cibum, ſolent ut plurimum valetudinem vehementer debilitare, & de ſtatu mentis deijcere, quia eorum ingredientia ſolent eſſe admodum periculoſa: ut fluores menſtrui, ſperma (ut patet ex vetuſtis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis, vel aſinini pulli, uterus hyenæ, virga lupi, remora, oſſa ruberæ, ſcinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes: quod eſt triplex, ne quis fallatur: unum cuius mentio apud Theocritum, *in Pharmaceut.* tradit eſſe plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod ut canit Tibull.

Virus cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

& Pro-

& Propertius:

Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

Qualis eſt ſuum apria; tertium, pellicula quæ revellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Ariſtoteles, *a* Plinius, Columella, & Virgil. & alij. Quàm hoc noxium ſit docet interitus Caligulæ, qui mortuus, cum ei Ceſonia hoc potandum porrexiſſet, ut narrant Ioſeph. *b* & Sueto. & Iuven. eò reſpexit: *Vt avunculus ille Neronis*:

Cui totam tremuli frontem Ceſonia pulli
Infudit: & mox ut eſt in 4. M. S. libris,
Tanti partus, equæ quantum una venefica conſtat.

De cunctis autem philtris Ovidius prudentiſſimè:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis.
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Euſeb. teſtatur his Lucretium poëtam primò dementatum, deinde furoris impatientiâ ſeipſum interemiſſe. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primò actum in furorem, mox etiam interemptum *c*. de quodam ſimilia narrat Ariſtot. *Virgo illa incantata à Baſilio* (ut ait D. Greg.) *febricitare incepit, & vehementer anxiari, magniſque vocibus cum ſtridore clamare. Modò moritura ſum, niſi Baſilius monachus veniat, & ipſe mihi per ſua curationis ſtudium ſalutem reddat.*] En verba mente captæ, & corpore languentis. Illa verò, de qua D. Hieron. ſcribit, *poſtquam amator, magicis artibus inſtructus, ac Aeſculapii ſacerdotibus, rediit, & ſubter limen domus puellæ tormenta quædam verborum & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprii lamia defodit: & ilicò amore inſanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat.* De tribus ordine Abbatibus, ſucceſſivè ab eadem ſortiaria toxicô amatoriô necatis, lego apud Spreng. de Frid. duce Auſtriæ, & electo rege Romanorum, quem Lud. Bavarus vicit, auctor eſt Cuſpianus: de Stephano, quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita: de puella, cui amator membranulam inſcriptam in ſinum iecerat, & narrationem, & iudicium nobis proponit Pet. Leloyherius: quare cum tam noxia ſoleant eſſe philtra, meritò Athenienſes Temniam ſagam morte mulctarunt, *d* & nimis laxi fuere Areopagitæ, cùm alteri, mortuo eo qui acceperat *e*. ignoverunt: prudentiſſimeque iura civilia: quibus ſeqq. pœnæ receptæ: de quibus, quo ad praxim acturi ſumus fuſius, *lib. 5. Sect 16.* nunc breviter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam ſuperſtitionem, nec mors ſecuta fuit: pœna relegationis & damnationis in metallum olim puniebatur *f*. hodiè iudicis arbitrio extraordinariè

a *Ariſt. lib. 6. hi. ani. c. 18. Plin. li 8 ca. 42. Colum li 6. Virgil. in Georg.* b *l. 11 ant. Sue. in Calig. Iuven. ſat. 6.* c *Euſeb. in Chro. Plutarc. in Lucul Ariſt in* Magn. *Moral D. Greg. d cap. 4 Hier. in vita D. Hilar. Spreng. part. 1. q. 7. Caſpini. in Ludo Bavaro, Ant. Panhorm libr. 4 de geſt Alfonſi Pet. Leloyer. lib. de ſpect. ... c. 5.* d *Demoſt. contra Ariſtogitonem.* e *Ariſt. li. 1. Mag. Moral. c. 17.* f *d. § qui abortionis.*

dinariè punitur. a Quòd ſi mors fuerit ſecuta; quam ut plurimum ſequi tradidit Hippolytus de Marſil. Inſignis Criminalium judiciorum tractator b: tum, ſi ob malum finem præbuit philtrum (utpote cauſa abortûs, vel illiciti amoris) ſive tum adhibitæ ſint artes magicæ ſivè non, mortis reus cenſetur, ex communi ſententia juris interpp. *argum. d. §. qui abortionis,* quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit c: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto d: dignũ enim planè ſuppliciô, malus adeò animus, fini improbiſſimo, per ſummum periculum & peſſimum exemplum, ſtudens. Quod ſi non dedit ob malum finem, ſed bonum (ut puta ad arcendam fœminæ ſterilitatem, ad cõciliandum mariti animum à ſe immeritò alienatum,) tunc ſi acceſſit ars magica, adhuc punienda eſt audacia lethali ſupplicio capitale eſt enim his uti artibus e: ſi verò non adhibuit quicquam magicum, ſed naturalibus uſa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitius punienda eſt, citra f mortem. Hæc vera, ſi deſit hæreſis ſuſpicio: hâc accedente, quid dicendum, videbitur, *d. ſect.* 16.

Humanam vindictam prævenit aliquando divina ultio. Siffridus presbyter, in Chron. ſuo narrat ann. 1260. accidiſſe, *ut adoleſcens quidam in Miſnia, ut ſuis potiretur amoribus, à Mago in locum ædium deſertum deduceretur: cui cum ſpectrum, puellæ illius quam amabat imagine, per malefici incantationes ſe obtuliſſet: amator ille perditus, manum ei porrigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miſerabilem in modum necatur: qui eius quoque cadaver tantô in Magum impetu proiecit, ut ſemianimis longô tempore iacuerit.*]

I nunc, & animam committe ignibus dolosò hoc pulveris magici mantelió contectis. Nonne potius audiendus Phocylides: qui cecinit, omninò fugiendas amatorias incantationes & philtras? idque verum, etiam quoad conjugés, quia etiamſi conciliarent amorem (quod nũquam vel rarò contigit) tamen ſemper, ut minimum, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piſcibus (acuta & apta eſt Plutarchi g ſimilitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, ſed medicamentis capiuntur.

SECTIO III.

Reſtat de remediis videamus, & conſtat, ex dictis, inutilia eſſe antidota contra philtra, & remedia illa Gentilium: quæ per incantationes aut luſtrationes quaſdam fiebant: quæ Chriſtianis etiam prorſus illicita ſunt. Virgil. 4. Æneid.

Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes
Quas velit, aſt aliis diras immittere curas.

verè dicit, *promittere,* nec enim præſtabat. Tibullus lib. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſolvere poſſe meos.

Et me

a *Menoch. de arb. iud. caſ.* 358. *Binsfeld. in d. l. eorum, q.* 3. b *in l. eiuſ. leg. Corn. de ſicar. D. ad* c *l.* 5. *recep. ſent. tit. ad leg. Corn. de ſicar.* d *libr.* 1. *q. iur. ca.* 16. *num.* 1. e *l. nemo aruſpicem, & ibi. Dd. C. de maleſ. & mathe. & ſic intell. Menoch. de arbit. caſ.* 388. *n.* 5. f *arg. l.* 3. *§. ex Senatuſc. D. ad leg. Corn. de ſicar. & ibi. Bar. & Menoc. d. caſ.* 358. *nu.* 7. g *in conjugalib. admonitionibus.*

Et me luſtravit tædis, & nocte ſerena.
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos,
Non ut totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum evenire, vel ut amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemeſianus, inducit paſtorem quærentem hæc omnia ſibi incaſſum cecidiſſe:

Quid prodeſt quod me peregrini mater Amyntæ
Ter vittis, ter fronde ſacra, ter thure vapore
Luſtrarit, cincreſque averſa effudit in amnem,
Incēdens vivo crepitātes ſulphure lauros,
Cū ſic in Meroen totis miſer ignibus arſi?

Vittas intellige funeſti viri, ut dictùm ſuperiùs Omiſit & aquæ aſperſionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore.

Quod mihi non Patrii poterant avertere amici,
Eluere aut vaſto. Theſſala ſaga mari.

Putavit vir doctus etiam ebris & laminis uſos pro periaptis contra magicas devotiones (quod non negandum) & probat his Arnobij verbis. *Adverſus ictus noxios & venenatos colubrorum morſus remedia ſæpe conquirimus, & protegimus non laminis, Pſyllis, Marſis ventibus, aliiſque inſtitoribus, atque planis*] ſed fortaſsis illic pro *laminis*, corrigendum, *Iamidis* (ut olim Franc. Bentius noſter cenſuit) qui autem, *Iamidæ*, docuit Petrus Victorius lib. 13. variar. lect. c. 15. nempe aruſpices nugaciſsimi.

Hanc ſecuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modò, *in vita Edeſij*, de illa quam magus Philometor in amorem pellexerat, magus verò Maximus amore ſoluit; & Plin. ſed & Pŏponat. homo malè Chriſtianus. Opus eſt antidotis diſtinctione. 1. ſi naturalia tantum ſunt medicamenta, maniam purgantia & ardorem libidinis temperantia (ut agnus caſtus, & huiuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis uti. 2. ſi verò dubitetur num inſit illis vis naturalis, an verò ſint merè ſuperſtitioſa remedia; tunc ijs abſtinendū. tale quod de Scythica ſeu Promethæa herba refert Propertius; quod de inſperſo corpori pulvere, in quo ſe mula volutaverit, vel hirci urina bibita, vel rubeta in corio pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius & Pomponat. a tradidère. 3. ſi moraliter improba ſunt remedia, planè vitanda & vetita ſunt, tale remedium Cratetis apud Laërtium; ſcil. ſui ſuſpendium; talia Raſis ac Pauli Ægynetæ licentioſa balnea, tripudia, commeſſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo uſus M Antonin. Philoſophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iuſsit, & illam incedere inter caput & collum. b Quartò ſi ſit admixta ſuperſtitio tunc pertinent ad vanam obſervantiam, de qua 2. p. *huius libri* agendum, ſi verò dæmonis pactum intervenit, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum, *libr. 2.* Quintò optima ſunt remedia Chriſtiana, tùm illa quæ contra cuncta maleficia vim habent, Eccleſiaſtica; de quibus agendum, *lib. ult.* tum etiam quædam moralia, quibus caro maceratur & concupiſcentia doma-

a *Plin lib. 28. 32. & 39. Pompona. l. de incantat. Laert. li. 6.* b *Capitol. & Suidas.*

domatur, ut opera pœnitentiæ, humicubationes, cilicia, flagella, jejunia: his interdum etiam ſub mortali, ſi magna neceſſitas, homines uti tenentur, ut & aliis quæ partim in omittendo, partim in committendo, poſita. In omittendo, ut vitare conſpectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optimè Helinandus diſſeruit. *a* Vis exſtinguere libidinem? (ait amove ligna de igne ſi ſtridet incendium ligna innumerabilia ſunt, potiſſima autem,

Ocia, ſegnities, ſomnus, caro, fœmina, vinum,
Proſperitas, ludus, carmina, forma, puer.

De primo eſt illud SS. *in deſideriis eſt omnis ocioſus.* & Ovidii.

Ocia ſi tollas, periere cupidinis arcus,
Deſpectaque iacent & ſine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Ægyſthus quarè ſit factus adulter?
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

De 3. canit Dionyſius Cato, in diſtych Moral.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto,
Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat.

De 4. ait Apoſtolus: *Bonum eſt non manducare carnes.*

De 5. ait Helinād. *mulier dicitur à molliendo, ut & malleus, quia ſicut faber per malleum mollit ferrum: ſic diabolus per mulierem, mollit & malleat univerſam terram.* D. Hieron. *Ferreas mentes libido domat* Claudian.

Ferrea laſcivis molleſcunt corda ſagittis.

De 6. Apoſtol. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Virgil.

Et venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ovidius.

Luxuriant animi rebus plerumque ſecundis.

Salomon in proverbiis. *Proſperitas ſtultorum os perdet.* D. Auguſtinus: *Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomini, quàm profuerit ipſa ſapientia, contra adverſitas aliquando retrahit à peccatis.* Ideò ait Dominus Oſeæ 2. *Sepivi aures tuas ſpinis, ut ſemitas tuas non invenires, & poſt amatores tuos non curreres,* Spinæ ſunt adverſa.

De 8. *ludi*, nomine, jocum intelligit omnem, mœſtitia enim libidini repugnat, teſte poëtâ.

Non ſolet in mœſtos illa venire thoros.

De 9. *carminis*, nomine, omne melos muſicum comprehenditur, ſivè voce, ſive inſtrumentis fiat. Eſai. *Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conviviis veſtris:* hinc, & *opus Dei non reſpicitis.* addit Helinand. *Difficile invenitur aliquis lenis vocis & gravis vitæ: quippe cum vocis lenitas cantum deſideret, vitæ gravitas planctum.*

De 10. eſt illud,

Rara eſt concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud,

Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

De 11. ait Helinandus: *Quantum enim periculi ſexus adfert in muliere, tantum ætas in puero, periculoſa eſt ætas pueri, periculoſior ſocietas, periculoſiſſima verò familiaritas. Vndè legitur in vitis Patrum: Non habendam familiaritatem, cum fœmina, puero, vel hæretico.*] Hactenus ex Helinando Antoninus. In

a habet apud D. Anton. lib. 6 hiſt Sum. tit. 13. c. 6. §. 4.

In faciendo conſiſtunt; occupatio mentis in curis gravioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorum librorum, preces ad Deum fuſæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatiſſimæ Deiparæ Mariæ: quæ, ut caſtitatis amantiſſima, ſummopere deſiderat homines hac ſpurci amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meditari, non externam illam, & perituram citò ſpeciem, quæ fragilis, caduca, ſæpè mendoſa & fucata, & falſis tantum lenociniis adumbrata: ſed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis conſtitutionem, quid illa fuit, antequam naſceretur? ſtilla ſeminis ſpurci & olidi, quid nunc eſt? ſaccus ſtercorum, aufer cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius: quid cadaveri propius? ſterquilinium nive contectum albet. ſolvantur nives: *pax; pax naribus & oculis*; clamabunt omnes, & diffugient, Nive fugacior eſt forma. non liquatur, ſed vaneſcit. illam aqua excipit; hanc quid niſi deformitas & formido, qualis mormolycii? cum anima diffugerit, quid futura hæc ſivè Lais, ſivè Helena? eſca vermium, cadaver putridum, fœtens, tabe diſſolvendum, ex cujus ſpinæ medulla ſerpens terribilis enaſcetur. Hoc amem, hoc deperam! Narrat Suidas de Hypatiâ Alexandrina: eam cùm conſilio nequiret auditoris adamantis, importunam ſollicitationem abrumpere: panniculos ei ſuos, fluore menſtruo maculatos, objeciſſe: *Hoc* (inquiens) *eſt adoleſcens, quod amas: nihil autem pulchrum.* Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridæ ſub mamillis poſitæ odore, ſuam defendêre caſtitatem. Barbari enim natura ita fœtere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquêre. (*Annal Boior. lib.3 & Anton. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decat.*1. Sed & Thom. Cantipratenſ. pium quendam virum, cum cogitationes importunas, cujuſdam mulierculæ, formoſæ dum viveret, animô abigere non poſſet; ſepulchrum narrat ejus aperuiſſe, & amplexum cadaver tabidum, faciem faciei ejus contaminatæ tabe, vermibuſque impoſuiſſe, & in hoc fœtore volutatum ore: donec fœtor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent.

Quantò efficacius hoc, illo ridiculo, & quod niſi præfata lectoris venia, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus a præſcribit: *eum, qui* (ſic ait) *ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo, & calceum ſtatim induat, amore liberandum.* utatur ille ſuo remedio. apage has ſordes. equidem tetrô odore amorem cum faſtidio commutandum crediderim, quamdiu fœtor durabit: poſt, neſcio: niſi quis mentem ſimilibus (quas dixi) cogitationibus muniat, armetque. His remediis continentur, quæ ex Avicenna Niderius poſuit b excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpe non proficere.

QVÆSTIO IV.

De maleficio hoſtili.

Hoſtile, vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ dam-

a *lib. 2. de varietat.* b *li. ultim. Formicarii.*

dãmnum infert, aut aptum eſt inferre, aut idcirco adhibitum fuit à malefico ut inferret: primum actu, ſecundum poteſtate, tertium intentione, hujuſmodi eſt; quæ in his interveniunt, ut plurimum ſunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanæ hominumque ſaluti contraria: ideò, *venena mala*, vocari vult *a* Grillan. contra quam in amatorio, in quo cenſet, ut plurimum intervenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadjuvantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi, & ideô à lege hæc vocari, *bona*, vel, *non mala venena*, quia non ſunt inſtituta hominis necandi cauſa: *b* hæc perpetuò vera non eſſe, facilè credent, qui præcedentem quæſtionem accuratè legerint. De præcipuis ergò hoſtilis maleficii generibus nunc agamus, & quia prolixa atque varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eam partiamur.

SECTIO X.

De faſcinatione.

VT res commodiùs intelligatur; notanda differentia triplicis faſcinationis nam puto vocabulum, largè ſumptum de proprie & improprie dicta faſcinatione, dividi poſſe, *in poëticam*, ſeu, *vulgarem*, in Philoſophicam, & *in magicam.*

Vulgaris, ſeu, *poëtica*, eſt, de qua potiſſimum diſputatur; ſecundùm quam dicuntur homines faſcinari, ipſa viſione ſeu aſpectu activô faſcinantis, vel etiam invidô aliquô laudante, eo ſolo, quod malignè aut malitiosè aſpicit, vel laudat alium, à quo eſt averſo animô. Et hæc opinio multa peperit alia opinamenta: primò hoc periculum iminere potius pulchris quam deformibus, pueris quam majoribus ætate. Secundò hoc periculum removeri quibuſdam euphymiis: nempe ſi bene precentur iis, quos cum laude & admiratione intuentur: vel ſi quid turpiculum pueri geſtent appenſum collo, undè faſcini nomen inditum virili membro, eò quòd contra faſcinationem talia geſtarent oſcilla: &, mutatô in paulò honeſtiorem modum more, digitos duos cum pollice ſic inſerto, ut tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento: ut fit hodiè in Hiſpania (*Higa vocant*) imò ſi ſummô manè ſurgenti quis ita digitos intendat, id ipſum quoque amuleti eſſe locô cenſent, quod malô exemplo Reginæ cuidam fieri ajunt, ſi baccare frontem cingas, ſi ter in ſinum deſpuas: denique ſi cùm avidè lautum edulium ſumas, & te intentius aſpicienti partem cibi porrigas, *præfiſcini*, hæc omnia fore, ne faſcineris. De turpiculis illis mentio apud Lucillium, teſte Gloſſario: Mutonium, προσβακάντιον, ὡς λȣχίλλιος, fortè locò illo, quem ex lib. 4 citat Nonius, *Nam quid mutino, ſubrectoque huic opus ſigno, ut lucraretur lardum, & carnaria furtim Patrum conficeret?* q. d. præſtitiſſet infantulum faſcinatum emori, quàm in furem adoleſcere. Tertiò cenſent ad bruta quoque hanc faſcinationem pertinere gallinas, agnos, equos, & ferunt faſcinatos aliquando cecidiſſe. Huc pertinent illa poëtarum, Virgilii.

a q.3.n.25. b *lib.3.§.hac adie.D.ad l.Corn.de ſicar.*

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Item: ... *baccare frontem*

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc faſcinationem ſolitos in ſinum ſibi deſpuere:

ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Vt non faſciner, ter in meum expui ſinum.

Solent quidam huc referre illud Albii Tibulli, *lib 1. eleg. 2.*

Hunc puer, hunc iuvenis turbâ circumſtetit arctô,

Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.

Verùm prior illos verſus refutat: qui docet, eum, de quo agit, ut inſanum ac lymphatum, cinctum fuiſſe coronâ puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aſpectu, tactu ve inſani hominis contingeret, deſpuendo ſe ſibi conſulere arbitrabantur. cujus ſuperſtitioſæ averſionis, ut conſuetæ, teſtis eſt Theophraſtus, *libr. de characteriſmis in deſcriptione ſuperſtitioſi.* Sed quoniam à Tibullo amans inducitur utens magicis artibus: ſi dicas eundem amantem amentemque deſcribi, non aberrabis à vero. nam Plato, *in Sympoſio*, amoris furorem faſcinatorium eſſe docuit: eò quòd mutuô aſpectu & intentione oculorum, amor hauriatur, augeaturque.

Hanc faſcinationem cum ſuis remediis eſſe ſuperſtitioſam nemo negaverit opinor, quam damnant Dd. Baſili. Chryſoſt. Hieronym. & alii citandi: & profert Richardus, *quodl. 3. q. 12.* duos articulos, quibus non obſcurè anathema dicitur iis qui illam tenent. Sine maleficiis verò, opinionem de ſolo morbo [a]per laudationem inferendo, nemo Catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philoſophiæ ſectator admiſerit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis, *libr. 1.* illa convincunt, nec verbis hanc vim ineſſe, nec imaginationi quo ad corpus diſtans, ut verè quidam apud Algazelem, *li. 5. phyſicor. cap. 9.* aſſerunt. Ad natale faſcinantis aſtrum confugere, ridiculum eſt: omnes enim illâ horâ nati, faſcinatores forent. Vim animæ unius in corpus alterius effectivam tribuere, eſt damnatum delirium Avicennæ. Nec ſatisfaciunt, qui ad temperiei & ſubſtantiæ diſſimilitudinem confugiūt, quia inter res ejuſdem ſpeciei nequit eſſe tanta ſubſtantiæ pugna ac diſſimilitudo. non. n. baſiliſcus baſiliſco, non vipera viperæ, ſed homini & aliis animalibus nocent. Et ut unum animal alteri tam ſit noxium, id eſt, vehementi naturæ antipathiâ naſci neceſſe eſt: hanc verò ex differentia ſpecifica, quam ſequitur differentia temperamenti. Quid? quod faſcini hujus defenſores contendunt, etiam faſcinari quem ſolere à benevolis & cariſſimis. verba Plutarchi, & Heliodori ſuggeſſit mihi, & communis patriæ & religionis conjunctione amiciſſimus, Andr. Scottus noſter. Græci codices mihi nunc non ſuppetunt: quare ponam ex verſione ejuſdem: *Haud ſanè ignoras,* (ait Plutarch.) *quod & amicis, & familiaribus, & parentibus nonnulli oculum faſcinantem eſſe exiſtimant:*

[a] *Plutarch. 5. Sympoſ. c. 7. Heliodorus l. 3. Aethiopi. hiſtor.*

uſque adeò ut mulieres non oſtendant illis pueros, nec diutius ab huiuſmodi hominibus inſpectari ſinant, quo modo ergo id mali videbitur ab invidia effici? quid porrò per Iovem dices de iis, qui dicuntur ſe ipſos faſcinare? nam hoc quoque audiſti: ſin minus illa certè prorſus legiſti.

Eutelidæ fuerant pulchri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conſpecto in fluminis undis
Invidit, turpiſque invaſit protinus illum
Morbus, & invidia corrupta eſt gratia formæ.

Narrant enim Eutelidem cum ſibi pulcher viſus eſſet, propria ſpecie captum, in morbum incidiſſe: atque habitum bonum unà cum pulchritudine perdidiſſe.]

Vides fabulam Narciſſi fabulæ ſimilem: ſi quid tale accidit: arbitror utrique contagioſam aliquam fontis exhalationem fuiſſe exitio. Sed audi quid Plutarchus hac de re cenſuerit, putat enim in his ex vera invidentia id oriri, quod etiam Heliodoro viſum Plutarchus:

Audacter dico univerſas quidem animæ affectiones, quibus diu inſint, in iis malos habitus ingenerare: hi cum naturæ vim cœperint, qualibet ex cauſa moti, ſæpè etiam invitos homines in iam proprias ac conſuetas perturbationes deferunt. Sic autem conſidera, timidi etiam ipſa auxilia formidant, iracundi in chariſſimos quoque ſunt moroſi. Amatores & intemperantes, poſtremo nec ſanctiſſimis quidem corporibus quamvis morti vicinis queunt abſtinere. Mira eſt enim conſuetudinis vis ad attrahendum affectum in id quod ſibi eſt proprium. Et qui in lapſum eſt propenſus, ubique neceſſe eſt impingat. Nulla eſt itaque admiratione dignum, ſi qui invidendi & faſcinandi habitum ſibi induxerunt, etiam adverſus familiares ex morbi proprietate moventur: aſt ubi moti fuerint, quod natura ſolent, efficiunt, non quod volunt. Quemadmodum enim ſphæram ſphæricè moveri, & cylindrum in modum cylindri neceſſe eſt, pro formæ differentia: ita & hominem ſic invidum affectio invidenter adverſus omnia movet. Quinetiam veriſimile eſt illos familiaribus & charis peius nocere.]

Immò verò id mihi minus fit veriſimile. cur? an quod frequentius illos reſpiciant? aliquid id foret, ſi habitibus non uteremur quando volumus: & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus: non obſcurè etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, ut ex geometrica comparatione patet, frænum inijciens. A cæteris etiam philoſophis recedit, qui perſpicue malevolam invidentiam requirunt amori repugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho conſentit, & ſi de facto dubitet: *Porrò*, inquit, *ſi qui ſunt, qui etiam chariſſimos, & quibus benè volunt faſcinant: id quidem non eſt mirandum, ſi cum ſint natura invidi, non quod volunt faciunt ſed quod naturaliter ſolent.* Præſupponit uterque naturalem vim maleficam illis ineſſe: quæro qualis? phyſica an moralis? Si moralis tantum, hæc illis nolentibus non elicitur. Si phyſica, præexiſtens, aut tunc nata. ſi præexiſtens, cur non nocet prius ſubiecto cui ineſt. Si tunc nata: qua nova efficiente cauſa? nam erga hanc perſonam benè afficiuntur. Cæteri arbitrij libertatem hac in re concedunt, & aiunt innoxium intuitum eſſe, ſi animô aſpiciant non malo, ut advertit

Toſtat.

Toſtat. *in Num.* Sed magis philoſophicè procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen fæliciùs philoſophatur, de ſui ipſius faſcinatione. Plutarchi ſunt iſta: *Bonus vir Euthelidas, & quicunque ſeipſos dicuntur faſcinare, non ſine ratione id mihi videntur pati Periculoſus eſt enim* (ut ait Hippocrates) *ſumme bonus habitus, & corpora ſimulatque ad ſummum vigorem proceſſerint, non ſtant, ſed cadunt, & in contrarium vergunt. Quando igitur ij integrum cœperint incrementum: ſeque ſpe melius affectos vident, adeò ut ſeſe demirentur ac circumſpiciant, eorum corpus prope mutationem eſt* (eſſet Plutarche licet ſeipſos nec demirarentur, nec circumſpicerent, iuxta Hippocratem) *& per habitus vitium in deterius tracti ſeipſos faſcinant.* (Quomodo per habitus vitium id malivolentiam dicebas, ergone credendum quenquam ſibi ipſi malè velle ſolitum, aut ſuis bonis invidere? eſto alijs inviderint; numquam huc ſe porriget vis invidentiæ, ut philautiam animô expellat.) Sed hæc ipſa ratio Plutarchi, quam ſubdit, oſtendit quid faſcinationis nomine comprehenderit, nam ſubdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus, qui vel circa aquas, vel alia quadam ſpecula ſubſiſtunt. Exhalat enim ſpiritus in obiecta: eoque fit, ut quo aliis nocebant, ſeipſos male habeant. Quod cum pueris fortaſſe contingat, falſo cauſæ obtuentibus adſcribitur.*] vult ergò Plutarchus in aquam ex oculis ſpiritus diffuſo, & in Euthelidam, corrupta iam aqua, vapores cum illis ſpiritus reflexos cuiuſmodi ſpiritus ex benè habito & ſano corpore, ut erat Euthelidæ, emanaſſe non eſt credibile: ægrorum & venenatorum illa affectio eſt, & non niſi ex viroſis aut corruptis humoribus profluens. Pueros autem affici hoc pacto & faſcinari, quia ex ſe ipſis ſpiritus quoſdam ſeu qualitates neſcio quas effundant, quæ aere corrupto in eos redeant undè exiuere: nullus crediderim. Verè tamen Plutarchus, falsò cauſam obtuentibus, ſcilicet quatenus obtuentur, adſcribi pronunciavit: nec enim negare voluit, quod ante aſſerverat viſu aliquos eſſe contagioſos.

Si ergo loquamur de hac faſcinatione proprie dicta, quam poeticam ſeu vulgi vocavi, quam ipſa viſione cum imaginatione malivola fieri volunt, quod ſatis ipſum nomen Græcum indicat, dico, illam eſſe aliquid non naturale, ſed fabuloſum, ſuperſtitioſumque.] Hanc concluſionem optimè docent quidam egregij medici, ut Iul. Scaliger, *de ſubtilitate exercitat.* 349. & Franc. Valeſius, *Sacra philoſophiæ cap.* 68. & Theologi, ut *Richard.* quodli. 3. quæſt. 12. *Abulenſ.* locis mox citandis, & Haliacenſis Card. in *perſpectiva.* Ciruelus, *part.* 3. *de ſuperſtitione capit.* 5. Leonard. Vairus, *toto ferme libr.* 2. & 3. *de faſcino*, & Laurent. Ananias, *lib.* 4. *de natur. dæm.* Andr. Laurentius lib. 11. hiſtor. anatom. q. 1. probatur auctoritate D. Baſilij, *homil. de invid.* qui hoc ſpernit, ut muliebrem nugacitatem. Secundò, quia, cum viſio ſit actio immanens, & fiat per introſuſceptionem ſivè per paſſionem, non verò per actionem tranſeuntem, nec per radiorum emiſſionem, non poteſt idonea huius faſc. cauſa naturalis aſſignari. denique quia nec Hippocrates, nec Galenus, nec ullus veterum medicorum, (ſi Valeſio,

a Corm. 1.

leſio; multæ lectionis, & probatæ experientiæ medico, credimus) huius faſcinationis; cum fuſiſſimè tamen egerint de cunctis morborum generibus & cauſis meminerunt. Vt ſatis mirari nequeam doctos quoſdam Theologos ſcriptis mandaſſe: hanc comprobari à medicis & philoſophis, nec negari poſſe experientia convincente. Vnum tamen medicum ſolum laudant: ſi medicus ille bonus & peritus: Marſilium Ficinum, *in opere de animæ immortalitate*, quod non ex Æſculapidarum, ſed Academicorum ſcitis conflatum eſt. Sed nimirum iſti vulgarem faſcinationem à philoſophica, propriam ab impropria non diſtinxerunt.

Secunda concluſio. *philoſophica ſeu phyſica faſcinatio, non niſi improprie dici poteſt faſcinatio, propriè verò, eſt contagio ſeu infectio.* Sciendum, pro intelligentia concluſionis, fieri poſſe ut aliquis alterius aſpectu lædatur. nam verum eſt illud poetæ:

Dum ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi:
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Quod de lippis lib. 1. doctum eſt: Et quidem huiuſmodi læſio contingit, maximè quando mutuus eſt intuitus: etſi poſſit etiam, quando tantum intuetur oculus læſorem, per modum paſsionis (de quo nunc non agitur) vel quando ſolus lædens aſpicit lædendum: qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus diſſerit: *Novimus homines, qui viſu pueris maxime nocent, quippe halitum, utpote humidum ac debilem, vertunt & in deterius movent: quod quidem minus accidit iis qui induruerint & iam compacti ſunt. Tametſi qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus ſcribit non tantum pueris, ſed etiam viris pernicioſos eſſe. tabeſcere enim & ægrotare, qui aſpectum eorum, & halitum, ac ſermonem exciperent. Perſpecta eſt autem res, ut videtur, ab iis, qui cum illis commercia exercebant, & ſervos illinc educebant venales. Verum hæc iſtorum malitia haud proinde fortaſsis eſt mirabilis. Nam & attactus & affricatio manifeſto quoddam habent patiendi principium, & quemadmodum aliarum avium pennæ aquilinis coniunctæ, decreſcunt at pereunt occulta quadam vi pallumarũ caulibus putreſcentibus: ſic nihil eſt abſurdi: hominis etiam tactum partim quidem eſſe utilem, partim vero gravem ac noxium. Iam vero ex aſpectibus quibuſdam noceri, id quidem (ut dixi) ſed quoniam cauſa eius perdifficilis eſt, pro falſa reijcitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipſius cauſæ veſtigium quoddam ac ſemitam inveniſti: ut qui ad defluxus corporis perveneris. Nam & odor, & vox, & reſpirationes fluxus, evaporationes quædam ſunt animantium, & partes quæ ſenſus movent, atque illapſæ afficiunt. huiuſmodi autem longe veriſimilius eſt ex animalibus emanare, ut quorum ſpiritus, propter calorem & motum, veluti pulſum quendam & concuſſionem habet: quo ſpiritu concuſſum corpus defluxus quoſdam aſsidue emittit. id quod per oculos imprimis fieri par eſt. Nam cum viſus multiplicem habeat motum, cum ſpiritu ipſum igneum eiaculante, mirificam quandam vim diſſeminat. Qua ex re multa, tum pati, tum facere per viſum, homini accidit.*

dit: quippe quem res viſæ vertunt ac modicis tum voluptatibus, tum iucunditatibus afficiunt, quin & amoribus (qui vel maximi aut vehementiſsimi ſunt animæ affectus) principium dat viſus. Hinc diffluit ac colliqueſcit amator, ubi pulchras intuetur, ceu ad ipſas adeat. Vnde haud immerito mirari quis poſsit, eſſe, qui exiſtiment hominem per viſum pati ac vexari, non autem facere ac nocere. Pulchrorum etenim ex adverſo aſpectus, quodque ex ipſorum oculis exit (ſive id lumen ſit, ſive fluxus) amantes liquefacit, & conſumit, cum voluptate dolori coniuncta. (id quod ipſi, γλυκύπικρον, hoc eſt, dulce amarum vocant) neque enim vel ex contactu, vel ex auditu contingit hominem adeo fauciari atque affici, ut ſi quos vel ipſe aſpiciat, vel ab iis aſpiciatur. talis enim ex viſu diffuſio fit, & inflammatio, ut planè amoris imperitos exiſtimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex intervallo ab igne inflammari: Pulchri enim etſi per longe diſtantes intueantur, ignem intra amantium animas incendunt. Sæpè etiam hominum augurioſorum auxilium videmus: curantur enim hiaticulam intuentes: cui talis ineſſe vis & temperatio videtur, ut morbum attrahat & excipiat per viſum, veluti fluxum exeuntem. Vndè hiaticulæ ne ſuſtinere quidem ſuſtinent hominem augurioſum: ſed à ſe avertunt, & oculos clauſos tenent: non quod illi (ut quidam putant) curationem invideant, ſed quod velut ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maximè ac celerrimè contrahitur convictu lippitudo. Vſque adeo celerem vim habet viſus inferendi atque affricandi aliis morbi principium.] Ex his Plutarchi verbis nota, *primò*, illi hanc faſcinationem eſſe ſimilem detrimentis, quæ contactu & affricatione inferuntur: hoc eſt, nihil eſſe aliud, quàm naturalem quandam contagionem; ut appareat eum nõ admittere vulgarem illam, docent id comparationes eius de rupicula, de lippitudine, de amore: etſi rationes hæ mihi non probentur, & alias, *libr.* 1. veriores in medium protulerim.

Subdit deinde cur noxius magis ſit intuitus invidorum, quàm aliorum. *Affecta* (inquit) *anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus præ ferocia, in certaminibus adverſus feras, ſæpe viſus exſtinguitur, atque excæcatur. Mærores autem, & avaritia, ac zelotypiæ colores vertunt, atque habitus lancinant: quibus affectibus haud minus invidentia in animum penetrare ſolita, corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur invidiæ faciem depingentes. Quando igitur cumque homines ſic ex invidia affecti oculos infigunt: hi vero proximè animam ordine locati ipſius maliciam attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem aut fidem obtingit, ſi conſpectis nocent. Nam & canum morſus pericuioſiores ſunt, ſi ira perciti mordeant: & hominum ſemina efficaciora eſſe aiunt, ſi amore coeant. At prorſus animæ affectiones confirmant, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à probibenda faſcinatione, προβασκάνια vocantur, ſunt qui putent adverſus invidiam conferenda, quod ſcilicet* (ſic) *trahatur viſus per abſurditatem, quo minus innitatur affectis.*] Aliquid eſt hoc ultimum in Plutarchi doctrina; qui non attigit punctum præcipuum difficultatis, nec enim oſtendit, quo pacto ille malevolus vel calidus affectus queat noxialem qualitatem ſuam in alium effundere. Mutuatus reliqua à Plu-

à Plutarcho hoc præclarè & luculenter ſatis explicat Heliodorus, *Aethiopicæ Hiſtor. libr.* 1. interprete Scoto: *Sic ſe res habet. Hic aer nobis circumfuſus per oculos, nares, halitum, alioſque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eo ſecum inferens, qualis influxerit, talem etiam iis, quæ excipitur habitum ingerit. Itaque ubi aliquis livore percitus res pulchras intuetur, circumſtantem aerem qualitate malefica replet, ac proprium ſpiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet: ſpiritus autem utpote ſubtilis, ad ſpirituum uſque medullas ipſas pervadit, ac pleriſque morbus fit invidia, & proprium accepit nomen faſcinationis. Iam vero illa etiam conſidera; Charicles, quàm multos ſanè occulorum ægritudo, quàm multos etiam peſtes tabes corripiat: cùm tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut menſa eadem participent: ſed cum eundem tantum hauſerint aerem.*] Vides ut à contagione peſtis probet hanc invidentiæ faſcinationem: quia utraque ab exhalationibus ſeu vaporationibus pravis vitiato aere proveniat? Proſequitur: *Sit autem tibi huius rationis indicium, ſi quod aliud, etiam amorum ortus: quibus rei viſæ dant originem, &, veluti ſubventaneas affectiones per oculos in animas eiaculantur. Idque iuſta admodum ratione. Nam cum ex noſtris meatibus ac ſenſibus, maxime aſſiduam viſus habeat motionem, & calidiſſimus ſit, paratior exiſtit ad capiendum eas, quæ circumcirca ſunt defluxiones, ſicque amorum tranſitus inito ſpiritu attrahit.*] mox ſubdit de rupicula & baſiliſco, de quibus nos, *libro* 1. egimus.

Habetis ad Philoſophorum mentem explicatam faſcinationem, quam tuentur Philoſophi & Theologi recentiores: quorũ breviter una & conſentiens opinio eſt; Avicennę, Algazelis, & gentilium, illa ſuperſtitioſa, quæ reiecimus, nihili eſſe, nec ab ipſa viſione, quà viſio eſt, fieri alterationem ullam in alio; ſed alterationem effici per venenatam aliquam qualitatem manentem in putridis humoribus aut vitioſa complexione ipſius intuentis; hanc qualitatem communicari ſpiritibus vitalibus, qui imaginatione acriore & attentione intentiore animi concitantur, & exciti viam quærentes ad oculos perveniunt. His ſpiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipſa viſione, ſed ſpiritibus ſimul cum viſione excitatis & erumpentibus, aerem proximum malo ſuo virum inficere, & ab hac aeris parte aliam infici; & ſic perveniri ad partes aeris proximam illi, qui eſt inficiendus, (puta pueri) & hunc aerem proximum inſinuare ſe in oculos lædendi, & ex oculis eius, quæ pars tenerrima citius inficitur, ſe penetrare in corporis partes interiores. Hæc eſt ſententia Alexandr. Aphrodiſæi, *in problematib.* & Ariſtot. *problema* 20. *ſect.* (niſi dicas hunc ex vulgi ſententia locutum) apertè eſt D. Thom. 1. *part. quæſtion.* 117. *articulo* 3. *ad* 5. 2. & 3. *cont. gent. cap.* 103. quem Ferrar. ibi & Ægyd. Columna, *cont. error. Philoſophor.* & alij ſequuntur. Et probant non malè exemplis Richard. *d. quæſtione* 13. & Abulenſ. *parad.* 4. *quæſtione.* 16 & *aliis locis*, Richardi ſunt iſta; *videmus enim hominem patientem in oculis quandoque aſpectu ſuo lædere hominem, qui illum aſpicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala*

qualitate

qualitate infecti, aërem medium inficiunt & aër infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eò quòd ſecundum rectam lineam, & directius illa infectio derivatur ad oculos adſpicientium, quam non adſpicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aſpiciens oculos infirmos imaginatur ſe lædi, & ego expertus ſum in me ipſo, me quandoque non potuiſſe tenere aciem viſus, niſi cum difficultate directè contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.] Vide hanc faſcinationem, quam Richardus admittit, non aliam eſſe, quàm (ut dixi) infectionem quandam: & præterea illum addere unam circumſtantiam imaginationis eius qui læditur; quæ valdè probabilis eſt, & propria peſtis atque omnium morborum contagioſorum, qui facillimè hauriuntur ab iis, qui timent corripi, vel conreptos ſe autumant. Addit Richardus; *Ad hoc eſt etiam alia experientia, quæ habetur per Philoſophum. primo libro de ſomno & vigil. ubi dicit ſic, quoniam ſicut viſus patitur ſic & facit aliquid. in ſpeculis enim valdè puris cum menſtruis ſupervenientibus mulieres inſpiciunt in ſpeculo, fit ſuperficies ſpeculi, velut nubes ſanguinea, & ſiquidem ſit novum ſpeculum, non facile eſt abſtrahere huiuſmodi maculam. ſi verò ſit ſpeculum vetus, facilè eſt. cauſa verò, ſicut diximus, quoniam non ſolum patitur viſus aliquid à viſibili, ſed etiam facit aliquid, & movet aëra, quemadmodum & ſplendida. nam viſus eſt ſplendidorum habentium colorem.* Quod ait viſum facere aliquid; non ſit accipiendum, quaſi velit ipſa viſione aliquid emitti, quà viſio eſt; ſed ſimul ſeu concomitanter quoſdam exire ſpiritus ſeu vapores, qui noxam illam ſpeculis inferant. dubitari autem poteſt, utrum hi ſpiritus virulenti emittantur per ipſum oculi globum, ut volunt Richardus & Abulenſis, an verò duntaxat per cavitates orbium ſeu angulos, undè ſolet lippitudo exire? Mihi nullo modo veriſimile videtur, per ſolum globum exire, fieri poteſt, ut aliqui, ſed rari admodum & pauci. putem longè plures exire per cavitates illas, & ſimul per os, & nares plurimos & efficaciores, cum exſpiratione inhalari obiecto, cui damnum infertur, ſed quod contagio afflatur. Nònne putridi vaporis longè plus, & citiùs expeditusque, calidius etiam & inflammatius, ab ore in cor per aſperam arteriam, quam per oculos ſolet immitti? Fortaſſis etiam veritati prorſus conſentaneum eſt, quod Valeſius contendit, ab oculis nec ſuffuſiones, nec nubes, nec albugines, ſed ophtalmias duntaxat ſeu lippitudines tantum in alios mitti; minus ergò mittant affectiones non ſuas, ſed aliorum, certè ſcabiem non oculus, ſed manus & contractus membrorum affricabit. Peſtilitas nunquam aſpectu, ſed halitu oris ſolô propagari conſuevit: quarè ægrorum non aſpectum, ſed contactum, & propiorem acceſſum fugimus. De menſtruatis illa, quoad ſpeculi ſuffuſionem vera puto: ſed quæ de morbis hominum aut aliis admirandis Plinius narravit, *lib 7. cap. 15. & libr. 28. cap. 7.* ea quotidianô uſu & experimentis coniugatorum refutari Valeſius convincit. Tertiô probat Richardus, eò quòd paſſionibus quibuſdam animi, oculi

Fff quaſi

quaſi tranſmutentur, & igneſcant adeò, ut nec ipſi alios noverint, nec agnoſci ferè queant? & præterea etiam ſolo aſpectu alios ad amorem aut laſciviam poſſint pellicere. Putant enim ex ſolo aſpectu, mediante imagine, paſſionem primum interius concitari, & eam oculis ſe inſinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad laſcivum amorem, inſerere. Atque adeò eſſe mulieres ſeu viros, quibus illicitum illud ſeu qualitas attractiva ad amorem inſit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ & immanentis: aliis verò ineſſe illam duntaxat durante paſſione amoris, hoc eſt quamdiu illi ipſi concupiſcunt ſeu amant. Qua de re prorſus dubito, & pace Richardi dixerim, hæc non ſunt admodum veriſimilia: nam qualitatem talem ineſſe aliam, quam ſit ipſa pulchritudo oculorum, vel decentia, & gratia aliqua moralis, quæ venuſtate, alacritate, decore aut aliis amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis ſagitta, nehil neceſſe eſt, cum hæc ſufficiant, nos imaginari. Nec urget probatio Richardi, quam his verbis ſubiungit. *Quandoque enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habentes, & tamen quandoque magis aſpicientes ad ſuum amorem alliciunt ex aſpectu ſuo, quam longe pulchriores mulieres, & quandam habent nocivam efficaciam tranſeuntem: hoc eſt cum paſſione tranſeuntem quod videtur perſuadere experientia, unde viris periculoſum eſt tales mulieres reſpicere.*] Fateor periculoſum, ſed quia hæ mulieres ſunt illecebroſæ, vel converſatione, vel aſpectus gratia aliqua, vel ipſa laſcivia; quæ ex oculis elucens provocat homines ad id, quod natura depravata eos invitat. Nec forma ſola capiuntur, qui amant: nam ſat cuique formoſum, quod amat, videtur.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

Quòd verò efficacior ad malum ſit aſpectus harum cum paſſione amoris ſeu aromania ipſæ percitæ; fit, quia cum acrius oculos intendunt, & ignea illa lux ſplēdidior, addit aliquid decori, ſicut & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis ſolet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum eſt primum ipſi tibi: ſi vis amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc eſt cauſa, cur dicat Eccleſ. cap. 9. verſic. 3. *Ne reſpicias mulierem multivolam, ne fortè incidas in laqueum illius.*] Minimè his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatem Richardi; qui certè prorſus impropriè hanc vocat, *faſcinationem*, nam & amantes nonniſi impropriè faſcinari dicantur. Quis unquam Helenam, vel Penelopem, vel ſimiles, tot ambitas procis, *faſcinatrices*, vocavit?

Ad Abulenſem veniamus, qui ſtat pro nobis, & accurate rem diſcuſſit locis tribus. Primò ſcribens in Geneſ. *cap. 21. col. 6. nova editionis*; diſtinguit, ut nos diſtinguimus, & vulgarem illam faſcinationem, quam motibus animi irati attribuunt, refellit: quia tales motus, *pertinent ad paſſiones animales. & non ad naturales: infirmitas autem fundatur ſuper aliqua naturalia. vel harmoniam, vel non harmoniam humorum & aliorum in corpore.*] phyſicam

cam verò iſtam probat, ſi fiat in corpore propinquo, nam in longè diſtans jure optimo negat fieri poſſe: quia ſpiritus iſti expelluntur virtute naturali, qui ſunt aliquantulum graves, ut pote, *humidi humiditate aquea, & ideò non poſſunt in longum tendere, niſi per magnam virtutem potentiæ expulſivæ*, qualis nec ineſt oculo; nec, ſi ineſſet, ſufficeret; quia vis illa noxia reſiſtentia medii facillimè commutaretur.

Hæc eadem omnia docet, *ind. Paral.4. à fol.52.* ubi *fol.55. col. 2.* expreſſe aſſerit non dandam faſcinationem illam vulgarem, ſed Phyſicam, quæ provenit ex aliqua peſtifera qualitate exiſtente in animali per modum morbi: & diſtinguit inter propinquum objectum & remotum, *fol. 51. col 4. & fol. 57. col. 2.* & quoad propinquum prudenter addit, neceſſarium eſſe, ut illud propinquum diſpoſitum ſit ad recipiendam corruptionem illam faſcinationis, *quod docet dict. fol. 51. col.4.* & verò certiſſimum eſt. Verum idem hanc materiam magis ex profeſſo examinavit comment. in c.21. Num. *à. q. 9. & qu.*10. docet, quod præſupponimus, ſpeciei viſibili nullam ineſſe qualitatem activam, vel paſſivam alterantem ad modum quatuor naturalium qualitatum; quia ſpecies viſivæ, nec calidæ, nec frigidæ, nec ſiccæ, nec humidæ ſunt, formaliter, aut effectivè, ſed nec virtualiter: & tantum illæ efficere poſſunt, ut res, cujus ſpecies ſunt, videatur. Quare ipſæ nocumentum nullum inferre queunt per ſe; ſed aliquid illas comitatur, unde noxa hauritur: quæ haud dubie ſequeretur, etiamſi res viſa non videretur; & videns, oculis clauſis, non vidiſſet. Illud verò concomitans, eſſe ſpiritus (corpora quædam ſubtilia) ſubſtantiæ calidæ & humidæ, qui in vapores quoſdam reſolvantur. Hi ſi ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæſerint *frigiditate ſuperficiei corporis ſolidi, cui inhærent, & aeris circumſtantis, condenſantur, atque viſibiles effecti corpora apparent.* Et hoc in ſpeculo, in quod intuetur menſtruata, contingere. Animalia itaque in quibus hi venenoſi humores ſunt, per oculorum pupillas ſpiritus emittere ſolere qui valdè noceant iis, quibus inhæſerint. Et hos ſpiritus non pertinere ad potentiam viſivam, ſed ad tactivam; quæ per applicationem & contactum operatur; & illi per calorem, vel humorem nocent.

Qui per ipſam viſionem, qua videt, dicunt malum inferri, neceſſe eſt, fateantur cum Platonicis viſionem fieri per radiorum emiſſionem; quod omnium accuratiſſimè refutavit Abulenſ. *ſup qu. 11.* rationibus validis octodecim. Idem, *qu.* 14 *cum ſeqq. uſque ad* 19 poſtea preſſius faſcinationis materiam diſcutiens, *q. quidem* 14. expreſsè aſſerit, hæc verba; *Dicendum eſt quod plurimi eorum, qui catholicæ veritati valdè inhærent, faſcinationem nihil eſſe dicunt nullum quoque animal faſcinari, id eſt, oculo percuti nullumque bonum aut malum per oculos cauſari. Horum autem modus ſanè, ut iſti accipiunt, ſolidam veritatem habet. Vulgares namque qui ſecundum ſuum nomen inſipientes ſunt, arbitrantur & aſſerunt, quoſdam homines eſſe malorum oculorum: addentes quod ſi iſti oculo furibundo, aut invi-*

do, vel qualitercumque ad malum modo aſpicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident. & ſi benigno oculo illud conſpexerint, nihil nocebunt. Hæc autem penitus falſa ſunt, & naturæ diſſona.] Vides ſententiam Abulenſis, de vulgari faſçinatione; qui rectè oſtendit ſi qualitas illa inſit venenata, etiam cum nolunt, obtutu nocituros, ut rectè Plutarchus, & Heliodorus cenſuerunt. Idem q.18. ſignificat hanc faſcinationẽ ab Eccleſia damnari. *Nos quoque* (ſcribit) *cum tota Eccleſia faſcinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes: qui enim vulgò loquuntur, in pueris teneris, pullis atque parvis porcis faſcinationem interdum aſſerunt evenire, ſimiliter in aliis domeſticis animalibus neſcientes quid faſcinatio ſit*] Hæc ille de vulgari: nam de phyſica, *q.* 14. docet, illam per cogitationem prædictorum vaporum fieri: & *q.*15. docet quædam animalia id natura inſitum habere, ut queant ſic nocere: quædam omnibus, alia non omnibus, ſed adhoc diſpoſitis: & tales eſſe homines, qui nõ quando volunt: & quibus volunt: ſed, ſi non concurrant requiſita ex parte agentis & patientis: quibus volunt, ne queant: ſi verò hæc omnia concurrant, etiamſi nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens, his verbis *Habet tamen qui huiuſmodi eſt aliquid in ſua poteſtate, quoniam ſi clauſos ſemper oculos tenere voluerit neminem faſcinabit unquam, aut cùm ſe voluerit ab aliqua re cuſtodire, ne eam faſcinet, claudet oculos & erit impoſſibile eam faſcinare* Hoc ex hypotheſi verum duntaxat ſi vapores iſti ex oculis ſolis prodeant: nam ſi ex ore vel aliunde, nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adſcribere. Prudenter addit, *quæſtion.* 16. licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpuſculis inferatur: interdum inferri poſſe durioribus, ſi valdè vehemens & exceſſiva ſit hæc qualitas, ut in baſiliſcis & lupis quod ad quoſvis homines experimur: denique, *q.*17. docet ex hac eadem cauſa poſſe quædam in corpora remotiora, quàm queant alia: quæ omnia certa ſunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam eſſe faſcinationem naturalem ſeu philoſophicam, & eos qui faſcinationem defendunt (ut Ronſeus epiſtol. 48. Franciſ. Suares, *in Metaphyſ. diſput.* 18. *ſection.* 8. *capit.* 26. & *curſus Conimbricens. in* 5. *li. phyſ* & alii) de hac tantum, non de priore illa poetica & vulgari locutos.

Pars altera concluſionis quæſtionem ingerit de nomine: *an faſcinatio dici debeat ea, quam ex vitiato humore ſpiritus iſti conciliant, noxa?* odi λογομαχίαν, omnem; quando nihil ex vocis uſurpatione mali conſequitur. Sed quia, ſicut de *Fati* voce dici ſolet; nomen eſſe ſuſpectum, etiamſi, quis mentem habeat non malam: ſic etiam de *faſcinationis* voce libenter uſurpem: ſine addito, ſeu explicatione, illam non eſſe probandam quia periculum eſt, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: ceſſat periculum, ſi ſic loquaris, ut metaphoricè, non propriè te locutum, ex contextu ſeu orationis ſerie facilè deprehendatur, quod in SS. & Patrum locis mox proferendis, factum.

In hac verò quæſtione, cùm agimus, *an detur faſcinatio?* confeſtim omnes ſic

ſic nomen accipiunt (& merito) ut vulgò conſuevit. Nam ubi metaphoræ vel analogiæ ratio aliud non ſuadet, receptum eſt vocabula in propria ſignificatione ſumere, maximè inter phyſicos vel metaphyſicos. Ideò ſanctè admodum Toſtatus profitetur *ſatis ſibi moleſtum eſſe confiteri publicè aliquam poſſe fieri faſcinationem* (confitebatur de ſola phyſica) *hoc autem non ideò quòd veritas latere debeat* (*deſiderat enim veritas in publico collocari*) *ſed quia ſimplices impotentes diſtinguere à falſis vera cùm audirent faſcinationem poſſibilem arbitrarentur aliquid, quod inconveniens eſſet, & ad ſuperſtitiones varias verterentur.*]

Hæc ille ſapientiſſimè. Quid? quod certè decet philoſophum & Theologum verum, quoad fieri poteſt, vocabulorum proprias ſignificationes non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur ſe impropriè loqui. Macedonum illud probum, ligonem ligonem, palam palam, proditorem proditorem vocari. Nihil clarius, nihil expeditius, nihil ad erudiendum alios accommodatius. Quis ferat ſi incendium voces diluvii nomine, quia flammis omnia inundat? ſi morbis aliena affingas nomina, quis probet? tacis, cum contagioni faſcinationis nomen imponis. Quid eſt faſcinatio? *faſcinationem* definit Toſtatus (*q. 15*) *cùm aliquis quempiam videns, ad eum non conjunctus corporaliter, nec in eum quidpiam agens, eum lædit.* Nonne in faſcinationis nomine omnes includunt pro inſtrumento vel efficiente ipſam viſionem, & præterea requirunt animi malignitatem? ut propriè dicta *faſcinatio* verè non ſit aliud, quàm (ut definit Valeſius) *paſſio oculis illata & concepta, profecta ex quadam affectione animi maligna eius qui intuetur.* (certè hoc Ariſtoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confirmant) at hæc deſunt in Phyſica hac contagione; ſed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatem. differunt ergò phyſica & vulgata, cumque vulgata propriè ſit faſcinatio, utpote cui primo nomen inditum; & phyſica duntaxat tranſlatitiè, per quandam analogiam, latè ſumptô nomine, ſic appelletur; conſequēs eſt impropriè hanc dici faſcinationem atque omne contagium ore, halitu, naribus, effricatione membrorum, illatum eôdem iure dici poſſe faſcinationem phyſicam. Repugnat notio nominis. Nam, *faſcinatio*, non deducitur [ut quidam opinari] à *fando*, quod incantationibus inducatur; ſed origine Græcanicum eſt, quia *faſcino*, formatur à βασκάνω, mutatis duabus litteris, βασκάινειν. ſignificat invidere, quod, Cicerone teſte, uſurpabant pro nimiū videre, quoniam qui invident alicui ab invidioſi fœlicitate nequeunt oculos avertere, βασκανία propriè eſt invidentia. Deut. cap. 28. verſ. 56. ubi nos habemus, *invidebit fratri* ſuo, *Græcè eſt*, βασκάνει, quod Divus Auguſtin *l. locutio. Hebraicar.* transfert. *faſcinabit*, Chaldæus autem, *habebit oculum nequam* Nec ignotum illud patrisfamilias *an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Matth. 20. quod de invida mercedis alienæ contemplatione dictum. Et quia livor in oculis maximè ſe prodit etiam Horatio teſte, *Non iſthic obliquo oculo mea commoda quiſ-*

Quam Limat, non ideò obſcuro, morſuque venenat. ideò fartaſſis Eccleſ. 31. v. 25. pronunciatum. *nihil oculo nequius creatum*: hoc eſt invidentius; niſi malis eò referre, quod oculus peccati & concupiſcentiæ feneſtra eſſe ſoleat, malorumque animi affectuum index ſeu leno potius illecebroſiſſimus. Nihil enim hoc ad probandam faſcinationem facit, ut nec alia SS. loca, vel quorundam Patrum auctoritates. Nã faſcinationẽ latiſſime ſũpſere, pro quavis gravi deceptione, ut etiam Magica præſtigia comprehendat, de quibus mox dicam. Sic accipio, *malum oculum*, in epiſt. Davidis Imp. Abiſſinorum ad Manuelem Regem Luſitaniæ apud Franc. Aluarez hiſtor. Æthiopiæ. cap. 135. Sic ait Sapiens, *Sap. 4. v. 12. faſcinatio nugacitatis obſcurat bona* Græcè eſt, βασκανία ϰ φαυλότητος, id eſt, faſcinum vile, nugax. & nihili; phraſi Hebræa. Sic enim ſignificat, à viliſſimis, & minimi precii quiſquiliis terrenis, maximè à nugatoria & adulatoria laudatione, ita nos præſtringi, & ludificari, ut ad vera bona prorſus cæcutiamus, ut bona pro malis, mala pro bonis habeamus; terrena cœleſtib. ſempiternis interitura præferamus, faſcinationis verò nomen uſurpat, quia vulgus Iudæorum falſam illam faſcinationem credebat contingere, adeò ut huiuſmodi faſcinatorem oculum Saræ impii recutiti tribuere non vereantur; quod Abulenſ. *in 21. c. Gen.* refellit D. Bona. comment. in v. illum 12. vidit alludi ad faſcinationẽ & ideò dicit, ſecundum quod homines maligni dicuntur laudando pueros faſcinare, ſatis indicans quanti illa faceret. Senſum quem diximus, in notis ſuis Pet. Nannius Alcmarius ex parte amplectitur. Adſpectu etiam ad illam opinionem, Metaphoricè D. Paulus locutus, *ad Gal. 3. v. 1.* cùm ſcribit; *Quis vos faſcinavit non obedire veritati*: hoc eſt, quis veſtram ſalutem & veram fidem vobis invidens, adeò dementavit, ut ad lucem clariſſimam caligetis, & tam ſubitò leviterque ab ea fide defeceritis, quæ tam manifeſtè vobis à me tradita fuit; ac ſi penicillo prædicationis antè uniuſcuiuſque veſtrum oculos CHRISTVS pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S.S. locorum ſententia, Divi Hieronymi non obſcurè ſententiam ſuam prodidit, habere ſe pro fabula illud vulgi *Digne* (ait) *Paulo qui etſi imperitus eſt ſermone, non tamen & ſcientia, debemus exponere: non quòd ſcierit eſſe faſcinum qui vulgò putatur nocere ſed uſus ſermone ſit trivii, & ut in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ ſermocinationis aſſumpſerit. Dicitur faſcinus propriè infantibus nocere, & ætati parvulæ, & his qui necdum firmo veſtigio figant gradum. Hoc utrum verum nec ne ſit, Deus viderit: quia poteſt fieri, ut & dæmones huic peccato ſerviant, & quoſcumque in Dei opere vel cœpiſſe, vel profeciſſe cognoverint, eos à bonis operibus avertant. Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum, ut quo modo tenera ætas noceri dicitur faſcino: ſic etiam Galatæ in Chriſti fide nuper nati, &c.* Adeò certum Hieron. naturaliter id non contingere ut, ſi fiat, opera dæmonis fieri conſuerit. Eadem mens Chryſ. *in idem c. 3.* ſcribentis, monet enim ne, quando audi-

audimus invidiam ſeu oculum malum, exiſtimemus, quod oculorum coniectus intuentes lædere ſoleat; μὴ τοῦ τῆς γαμίστης, ὅλη ἡ ὀφθαλ τῆς βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν. & reddit rationem quia ipſum oculi membrum malum eſſe nequit; verum hoc pacto livorem animi à Chriſto notari. *a* Nam oculorum eſt ſimpliciter tantum videre; cæterum perperã videre, eſt animi intus depravati. Additur non tamen hæc dici, quaſi livor per ſe alteri nocere poſſit ſed oſtendat eos qui iſta docebant, per invidiam ad hoc veniſſe: ταῦτα δὴ ἔλεγεν οὐχ' ὡς τοῦ φθόνου μετὰ ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος ἀλλ' ὡς ἂν. vides omnem vulgatæ opinioni aditum obſtruxiſſe, removet oculi organum removet viſionem, removet ipſam invidentiam. Idem diſertè vulgarem illam de vetulis faſcinantibus opinionem reprehendit, *homil.* 8. *ad Coloſſ* B. Anſelmus ad d. c. 3 exponit quidem, *faſcinavit livido læſit intuitu: & reſpectu invidiæ vos tenellos læſit, dolenſque de promotu veſtræ perfectionis ac fidei ſolo livore nocuit: ſicut aliquis qui ſolo reſpectu dicitur res alterius poſſe diminuere: & ita vos liventi ſuo aſpectu tabefecit, ut non credatis veritati meæ prædicationis, ſed falſitati ſui dogmatis.* verum ſubdit aliam interpretationem, nempe: *Vel ſicut incantatores faſcinant & deludunt homines, ut credant verum eſſe, quod falſu eſt ita neſcio quis faſcino ſuæ deceptionis ita vos incantavit, ac verbis ſuis immutavit ut &c.* vides de vulgari loqui per, *dicitur*: de magica abſolute, ſicut & D. Hieron. locutus eſt, quẽ imitatur. ut & Primaſius ipſiſmet D. Hieron. verbis cõpendiò acceptis utens, quemadmodũ Theoph. Chryſoſtom. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *faſcinavit* hoc eſt, *invidit.* Caietanus retulit ad magicas ſenſuum ludificationes, Catarinus ad phyſicam quam dixi faſcinationem, non ad vulgarem. Sed verior, commodior ſaltem explicatio Caietani, quam Adamus Sasbaut, ſivè Leonard. Haſſel. ſecutus fuit. Nam quæ Sasbauto adſcripta poſt mortem commentaria in epiſt. Pauli & Eſaiam, ſunt ſelecta & in ordinem digeſta ex lectionibus prædicti Leo. Haſſelii, ut norunt qui contulere, & huius illum auditorem fuiſſe meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionẽ ſolis Ethnicis adſcribere, & livori ſeu odio, *faſcini*, nomen tribuere: & quia pulchris periculum imminere putabant, ideò remedio, *velamen capitis*, virginibus commendat, quoniam eo aſpectus arcebatur. Sic ſcribit lib. de virg. velan. cap. 15. *Sed enim vera & tota & pura virginitas, nihil magis timet, quam ſemetipſa etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipſa oculos habet confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam, quaſi ad clypeum, qui bonum ſuum protegat adverſus ictus tentationum, adverſus jacula ſcandalorum, adverſus ſuſpiciones, & ſuſurros, & æmulationem, ipſum quoque livorem. Nam eſt aliquid etiam apud Ethnicos mutuendum, quod faſcinum vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris eventum Hoc nos interdum * diabolo interpretamur, ipſius* eſt

Matt. 6. & 20. **for. de diab.*

eſt enim boni odium. Interdum Deo deputamus, illius eſt enim ſuperbia judicium, extollentis humiles & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo ſanctior vel in nomine faſcini, hinc adverſarium inde Deum, illius lividum ingenium, huius cenſorium lumen &c. En tibi agnoſcit rem, cauſam reddit aliam quam vulgò putabatur; effici hæc dæmone faciente, Deo permittente, nihil verius. Hæc ergò Patrum Orthodoxorum ſententia: nec favent illi, vel Henrico Com. Agrippæ phyſicam faſcinationem impugnanti: quem refellit Six. Senenſ. *lib. 6. biblioth. annot. 267.* vel Cinglianis hæreticis, nimium vulgari illi tribuentibus, Calvino, *in Exod. c. 22.* Aretio, *problem. de faſcin.* & Lamb. Danæo, *ca 2. de ſortior.* qui auctoritate quorundam Patrum calumnioſè abutuntur.

Tertia concl. *quædam & frequentior faſcinatio pendet à dæmonis maleficio, qui ſtrigi vel ſortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri poteſt, faſcinum eſt pernicioſa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum vel expreſſum hominis cum dæmone pactũ.*] Hæc probatur autoritate D. Hieron. & aliorum Patrum iam citatorum D. Tho. Abulenſ. Ferrar. Suares. & cæterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidiana, & confeſſionibus ſortiariorum. Ad hanc opinior referenda plurima, quæ variis ſcriptoribus viſa ad alias ſpecies referenda: nam ſolent paciſci nefarii iſti homines ut quos lividè vel iracundè aſpexerint, iis dæmon perniciem inferat, ignari poſtea putant hæc ipſa viſione perpeſſos; quorum ex numero bonus poeta Hieron. Vida, *Bombycum lib. 2.* narrat, quod ſuo tempore accideret;

Quandoquidem memini Tuſci alta in rupe Viterbi
Ipſe ſenem vidiſſe ferum, cui dira vigebant
Ora, graveſque oculi ſuffectis ſanguine circum,
Fronſque obſcœna ſitu, hirtique in vertice cani.
Ille turci (ſcelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, parvaſque volantes:
Quin etiamſi quando hortos ingreſſus, ubi annus
Exuit expleto turpem novus orbe ſenectam,
Floribus & paſſim per agros incanuit arbor,
Ille hortis ſtragem dedit, arboribuſque ruinam:
Spemque anni agricolæ mœſti flevere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intendiſſet, ibi omnes
Cernere erat ſubitò afflatos langueſcere flores.

Quis enim credat uno humore naturaliter tàm diverſæ ſpeciei res ſolo afflatu interemptas? Sed immiſcebat Davus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum faſcinatio, à quibus invidi, & faſcinatores vulgò *Telchines*, dicti B. Gregorio Nazianzeno & Syneſio. Gregorio verò Palamæ, *Tabes Telchinodica* idem quòd tales vultu faſcinante & inſidioſè blando illata, ferunt (fabulæ) Telchinas fratres novem ex Actæonis canibus in homines verſos in Rhodo inſulâ, Rheæ comites,

mites, & in varias ſpecies ſe convertere ſolitos: nunc hominum pedibus manibusque truncorum, nunc piſcium, nûc anguium, nunc dæmonum, inſignes planè veneficos & præſtigiatores crediderim, & invidos (ut ait Heſych.) faſcinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maleficos, ὀυκ ἐπὶ καλῷ θέλγοντας; peſſimô fine homines hos præditos vellêt demulcentes, ut ſcribit Euſtachius, *in XIII. Iliad.* invidos dæmones fuiſſe indicat D. Nazian. & poſt illum Tzetza, atque ideò etiam dicti, παλαμναῖοι. quaſi manuum opere exitioſi. Tales etiã Tybios fuiſſe Ponticos de quibus Plutarchus ſuperius meminit, *& Plinius l.7.cap.2.his verbis. In Aphrica eſſe familias quaſdam effuſcinantes? Iſogonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant prognata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis adiicit Iſogonus, qui viſu quoque faſcinent interimantque quos diutius intuentur iratis præſertim oculis. Quod eorum malum facilius ſentirent puberes.* Confirmant Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, ut & Beat. Iſidorus Iunior in Originibus.

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi ſatis oſtendit, quod faſcinatorum hujuſmodi notas eſſe volunt, ſi in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ ſint pupillæ, aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito eſſe ſtigmata, quibus mancipium Satanas ſuum inſignivit. Noſtris enim temporibus deprehenſæ, quibus in oculis erat nota catellini vel boffonii pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, ut videri geminam credamus non eſſe.

vide Athenæ. λλχίνες.

Objiciunt ab Ariſtotele, Plinio & aliis rutam, gagaten, hyenæ pellem & alia remedia naturalia præſcribi: morbum igitur eſſe naturalem. Reſpondeo hôc argumentô probari duntaxat, impropriam illam faſcinationem phyſicam: deinde etiam hæc valere contra diſpoſitiones corporis quibus dæmon abutitur: & ſic indirectè refragari ipſi dæmonis actioni.

Vulgò receptum ut magicæ præſtigiæ omnes per Metaphoram faſcinationes vocentur: quô ſenſu Iaquerius librum edidit, quem vocat *flagellum faſcinariorum*: & eôdem ſenſu dicuntur Iudices à ſtrigibus faſcinari. qua de re ſic ſcribunt inquiſitores Germani. *Sunt & tales maleficæ, quæ iudices ſolo aſpectu & oculorum intuitu maleficare ſciunt, quòd eis nullam moleſtiam inferre queant.* Mallei fol.... item *Experientiâ nos docente novimus, quod iudex aut alii aſſeſſores: ita alienati in eorum cordibus fuerint, quod omnem, ſi quam habuerunt indignationem amiſerunt: nec ipſas moleſtare quoque modo præſumebant, ſed liberè abire permiſerunt. Qui ſcit & videt expertus eſt, & verum dat teſtimonium, & utinam talia procurare nõ poſſent.* Sic illi fol.... Arbitror Deum non permittere in judices fideles, & ritè, ac juſtè procedentes; ſed duntaxat judices iniquos, aut modicæ fidei, aut curioſos, &c.

Reſtat videre undè vulgaris illa faſcini nata ſit opinio, de oculo viſione vel ore laudando faſcinante. Placet Franſc. Valeſii cõjectura fortaſſis indè, quòd pueri, qui ſolito craſſiores, nitidiores, pulchrioresque ſunt, à fœminis viriſq; occurrentibus ſolent attentius

 aſpici,

aſpici, laudari, palpari, motitari, in ulnas & palmas accipi. Veriſſimum verò eſt dictum illud Hippocratis, *habitum qui ad ſummum bonitatis attigit, eſſe periculoſum*: & illud Cornelii Celſi; *Qui nitidiores ſolito ſunt, ſuſpecta ſua bona habere debent.* Cùm ergò infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cùm viſi ſunt optimè valere, ſæpè ex inopinato in magnum aliquod vitæ diſcrimen incidũt; vulgus non intelligit cauſam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, ſuſpicioſum in malum, culpam in adſpicientium atque laudantium oculos & verba conjicit: quos cũ quotidiè pueruli pulchelli, & obeſuli plurimos habeant; facilè anus aliqua rugoſa & deformis in hoc numero reperitur: quod genus cùm ſit tetrum, moroſum, & odioſum, ei potius adſcribitur noxa, quam cæteris. Hanc vulgi opinionem paulatim (quæ mortalium curioſa levitas eſt) etiam doctiores nõnulli ſuperſtitioſi, vel ingenii quidvis defendendo oſtentandi: avidi ſunt ſecuti: tandem ab infantulis ad agnos itum: in quibus cauſa non admodum diſſimilis: denique proſerpens per audaciam ignorantia, ad equos, ſegetes, & alia fabulam produxit.

SECTIO II.

De maleficiis venenariis.

SECUNDO ſe loco nobis offert, *veneficium*, propriè dictum. Wierus nullum agnoſcit hujuſmodi, quia putat niſi vero ac naturali veneno ſagas nocere non poſſe: nec ab eo longè abit Lerchemerus Lutheranus. Sed huic magiſtrum ejus, Lutherum illi, Venerandum (ut ſolet vocare) præceptorem ſuum Agrippam perfidos perfidis poſsẽ objicere, ſi qua tenebrionum iſtorum auctoritas foret. Sanè Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis poteſtatem, dicit eum in toto mundo regnare, a, & mox regnum iſtud quale ſit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus & rebus ſubiecti Diabolo, & hoſpites ſumus in mundo, cuius ipſe Princeps & Deus eſt. Ideò panis quem edimus, potus quem bibimus, veſtes quibus utimur, immò aër, & totum quo vivimus in carne, ſub ipſius imperio eſt.*] Hæc ille blaſphemus. Ergò jam Princeps & Deus dæmon illi, qui certè mundi pars fuit? nos Deum unum cognoſcimus dæmonum judicẽ Principemque mundi ut conditorem ac rectorem ſic Dominum Deumque. Ergo corpus & res omnes Lutheri Diabolo ſubjectæ? nos didicimus, nec in res Iobi nec in corpus quicquam juris dæmonem habuiſſe niſi diſertis à Deo, pro illa vice, verbis conceſſum. Ergo Lutheranis aër, & omnia quibus vivunt ſub Diaboli imperio ſunt? nos fatemur Domini eſſe oves & boves; volatilia cœli; ſylvarum feras, & cete, & piſces, & quicquid creavit; nec horum quicquã ad dęmonem pertinere. *Mea ſunt omnia*, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo ſunt omnia, & ea adjudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ ſuo dicenti Luc. 4. ver. 6. *Quia mihi tradita ſunt: & cui volo do illa.* Sed mentiebatur: non plenô jure illi tradita, quę accepit, precariô & definitâ poteſtate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, ſed

a *Commen. in epiſt. ad Galat. c. 3. in Germanico ut citat. Gedelmannus.*

ſed explicat D. Auguſtin. *Ne fortè, cùm dixiſſet mundi, intelligeres dæmones eſſe rectores cœli & terræ*, mundi *dixit* tenebrarum harum mundi, *dixit amatorum mundi*, mundi *dixit, impiorum & iniquorum* mundi *dixit*, *de quo in Evangelio dixit.* Mundus eum non cognovit.] *tract. in Pſalm.* 14. Scio B. Ioanni dici *mundi principem Ioan.* 12. *v.* 31. & 14 *v* 30. & à B. Paulo *principem & rectorem mundi. Epheſ* 6. *v.* 12. & ab eodem 2. *Corinth* 4. *v.* 4. *Deum ſæculi huius*: ſed imperitè Lutherus *mundum & ſæculum* accepit de rebus quæ in mundo exiſtunt omnibus, quod de ſolis malis hominibus per metonymiam dictum, qui cum mundo ſerviant & ſæculo, mundi & ſeculi nomine nominantur: & quia ſervos ſe mancipia diabolo dedicant; ipſe princeps eorum & rector: & quia eum colunt, ſic Deus eorum dicitur, ſicuti & lurconum Deus eſt venter *Philip.* 3. *v.* 19. hanc lectionem & interpretationem amplectuntur Cyrillus & Ambroſius *in D. Pauli Epiſt.* & D. Auguſt. *l.* 22. *cont. Fauſtum c.* 2. & 9. & eam non improbāt alii quidam patres: communior tamen ea diſpunctio eſt, ut dicatur, *In quibus Deus huius ſæculi excæcavit mentes*: & ſic Diabolus non vocatur Deus, ſed qui eſt unus & verus Deus. *Sic malunt Irenæus lib.* 3. *cont. hær. cap.* 7. & *lib.* 4. *cap.* 48. *Tertullian. lib. quinto. cont. Marcionem D. Chryſ. Theophyl. Oecumen & Primas, in d. cap.* 4. Nullus verò Patrum ſic Diabolum rerum cæterarum corporearū vel *Principem* vel *Deum* vocavit, ſicut dixit Lutherus: qui ſatis apertè in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Calvinianus *a* ſatis conſideranter locutus: cùm dixit diabolum quicquid in his terris naturâ eſt corruptibile, corrumpere poſſe, niſi à Deo conſervetur, dicere debuit, ſi Deus illi permittat. Nam ſi Deus conſervationem ſubtrahat, ipſum illud per ſe corrumpetur, non per dæmonem. Sed his omiſſis.

Sic. Concl. *permittente Deo, maleficiis ſuis ſagæ complures mortales morbis graviſſimis, vel morte afficiunt.*

Probatur hæc ſententia primum auctoritate D. Augu. *l.* 10. *de civ. Dei*, quod habes c nec mirum §. magi 26, *qu.* 5. & *ſerm.* 207. *de temp.* & *lib. de divinat. dæm. c.* 6. & *Concil. Conſtantinopol. in Trullo ca.* 61. & Tertulliani *in apologetico*, & *libr. de carnis reſurrect.* ubi ait, *calicem non dico venenarium in quem mors aliqua ructaret, ſed fictricis* (hoc eſt, ſagæ devoventis) *vel archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis Spiritu infectum*, & Arnobii *lib.* 1. *contra gent.*

2. Probatur jure Pontificio, *d. c. nec mirum & conſt. Inno. VIII. Alex. VI. Hadr. VI. Leo X. de malef. & incant. in* 7. *decretal.*

3. Ex jure civili *l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorum C. eo. t.* § *item lex Corpelia Inſt. de publ. iud. Leonis Imp. Nou.* 65. *Carolinâ conſtitutione*, denique *leges & praxis Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ & German. hoc confirmant.*

4 Hiſtoriis omnium gentium, paucas tangam. Notum illud Romani Argyropoli Imp. ex Zonara to. 3. Narrat. Villamontius ſcelerum omnium ſceleſtiſſimum quiddam: Venetiis maleficum fuiſſe, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à tetra illa ſervitute pœnæ

 & nu-

a c. 3. *de ſortia.*

& numerans decem aureos pro illorũ anima, quam chirographô propriô ſanguine notatô vendebant, addicebantque dæmoni & malefico, mox ne retractare poſſent certô contactos venenô ſubitò necabat. Addit ſe interfuiſſe ſupplicio, quod de iſto ſumebatur. [*l. 1. c. Itinerarii c. 33.* quis unquam talia verſando audivit? narrat præterea Andr. Thevetus *a*, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quendam ſpaciô duorum annorum malis artibus pluſquam octingentos homines interfeciſſe. Narrat. Spreng. *In Mall. p. 2.* duas in Epiſcopatibus Baſilienſi & Argentinenſi, concrematas obſtetrices, quia una earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos, necaviſſent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore fuiſſe nõnullos, qui acubus oblitis venenô, quos collibitum eſſet pungebant, & læſorum multi ſine doloris ſenſu moriebantur. quod & Commodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphilin. *in Domitiano, & in Commodo.* Scribit Ioan. Nider. *Formicarii l. 5.* in territorio Bernenſi quoſdam maleficos utriuſque ſexus ſuos proprios infantes occiſos devoraſſe: idemque factum ab aliis in ditione Lauſanienſi Et *t.* C. quidam Francofurtenſis. b *Præterito anno* (inquit) *Comes quidam ſuperioris Germaniæ octo veneficas, quæ CXL. interfecerant infantes. Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ ſunt Berlinæ duæ fœminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere, conatæ ſunt:*

Eæque mulieres rapuerunt furtô alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipſum diſſectum coxerunt. Factum eſt divinitus, ut mater quærens infantem, interveniret, ibique ollam & impoſita amiſſi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in tortura examinatis, dixerunt: ſi proceſſiſſet coctio, tunc futura fuiſſet ingens glacies; ita ut omnes fruges perderentur.] Scribit Cardanus *c*, circa annum Domini 1536.

Salaſſiæ circiter quadraginta viros ac fœminas coniuraſſe, inter quos carnifex erat, ut cum peſtis antea ſæviſſet, tunc verò iam miteſceret, unguentum conficerent, quo tangentes portarum coronidas, inficerentur: pulverem quoque confeciſſe, quẽ inſuper veſte clam ſpargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, ſublatique multi. Sed cum cuiuſdam, nomine Neri, fratrem atque unicum filium ſuſtuliſſent; vixque alii quàm domini domuum, aut filii perirent: ſimulque animadvertiſſent androgynam ſe in domos inſinuantem, atque eos maximè perire, quorum domus ingrederetur: deprehensâ coniuratione omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt: faſſi etiam decreviſſe in pompa celebri Divi cujuſdam, ſubſelliis perunctis univerſos cives occidere; parataſque ad hunc uſum ſupra viginti ollas. Tentarunt & idem alii Genevæ poſt, dederuntque pœnas.]

Grillandus *d* docet hæc contingere vel introſumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per intus ſumptionem fiunt agnoſcit duos modos, nempe unum per cibum aut potum, quando venena (ut plurimum) in pulverem trita iis immiſcent: alterum agnoſcit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit *e*) *ſivè maſculus ſit, ſivè fœmina, dormientem, ſuis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, ſivè aliis ſimilibus unctionibus* plura

a *l. 1. Coſmog. c. 13.* b *Godelm. l. 1. de Lamiis c. 7.* c *l. 15. de varietat. rer. c. 8.* d *q. 3. & 5.* e *d. q. 3. n. 29.*

plura & diverſa venena continentibus inungunt, quandoque fœmora, quandoque aurem, ventrem aut caput, guttur, pectus, coſtas, ſeu aliam partem corporis perſonæ maleficiandæ: qua ſic dormiens nihil ſentit, & eſt tanta vis & potentia illius unctionis, quod paulatim durante calore ipſius dormientis, ingreditur intus carnes: & vadit ad penetralia cordis viſcerum maleficiati. unde paulò poſt cauſantur ingentes dolores in corpore eius, cum primum ſcilicet maleficium vel factura (ut dicunt) tangit inteſtina maleficiati. illinc ſuccedunt maximi ululatus, & lamentationes tam crebræ.] huc referenda ſtrigatio, quando puerulorum exſugunt ſanguinem, venis ungue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod conſtare ſcribit Spinæus, *quæſtione octava de ſtrig.* ex paruis cicatricibus relictis, & interdum, poſt cattorum apparentium fugam, guttis ſanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem. omnium enim peſſimum eſt veneficiũ iſtud; nec enim humoris vel craſſioris materiæ vehiculo indiget, quibus faciliùs occurritur: ſed ipſum tenuitate ſua, ore attractum citò ad cor ſe penetrat. Hæc cauſa cur Agyrta ille inſignis veneficus, in quadam Italiæ civitate, cum alio ſuo Antagoniſta, de theriacæ contendens efficacia, vicerit, alter venenũ illi liquidum: quod putarat efficaciſſimum, infuderat: cui ſumptione antidoti mox obviavit. Ipſe contra alterius hiare iuſſi pixidulam ori appoſuit, in qua buffo inerat vivus: tum ſemiclauſâ & ſæpiculè ſemiapertâ velociter pixidulâ, ingeſſit halitũ virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Chriſtiano populo dignus eſt ludus, & benè inſtitutæ reſpub. quæ certamina huiuſmodi permittunt. Ipſi etiã malefici interdũ afflando vel inficiunt, vel necant. Narrant quidam dubiæ fidei ſcriptores apud perfidum Balæum, toxicati funalis fumo Clementem VII. de medio ſublatum. Narrat Sprẽgerus *a*, mulierem quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicina litigaſſe, mox cum noctu ante oſtium domùs aliquid ageret, ventum quendam calidũ è domo fœminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe, undè & ſubitò lepram contraxerit. In diœceſi tandem & territorio Nigræ Silvæ, maleficam, dum à lictore ſtrui lignorũ præparatæ imponeretur, ei dixiſſe, *En tibi à me mercedem*, ſimul in vultum eius inſufflaſſe: & ecce, miſer operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum ſpacio eum pluribus adiunxit.

Hæc veneficia inhalatoria, non ſatis à nonnullis intellecta video: Bodinus vim refert ad ipſius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta poteſt eſſe hominis cum homine antipathia, ut docui Sect. præcedente, niſi fortè ex alimento, ut de puella Ariſtotelis, Napelo nutrita, legimus, ſed tunc non cui vellet malefica dumtaxat noceret, verùm cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore geſtato, hoc Bodinus impugnat argumento, cum dicit reſponderi non poſſe, nempe quia venenum hoc prius noceret ipſi malefico, quam alteri. Nodum vides (Lector) inſolubilem. Sed ride, quod vides. quid ſi dicat Danæus, maleficum prius ſe antidotis contrarijs præ-

a Mallet. p. 2. q. 1. c. 15.

præmuniſſe? concidat nimirum ſtramineus ille ventoſi hominis Achilles, ſic ille ipſe, Bodino non ignotus, faciebat Italus Pariſijs, tam carus Catharinæ Mediceæ, qui chirothecis, globulis, vel pulueribus ſuave fragrantibus, alios ſolo necabat odore, illæſus ipſe, & hoc pacto à ſe interfectam Navarræ reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: ſi quidquam de Calviniſmi fulcro credendum Calvinianis hiſtoricis, *Franciæ Memorijs Gallicè conſcriptis tom. 3. & Richardo Dinothio lib. 5. belli Francici.* Vera cauſa eſt, hæc ex pacto fieri per dæmonem ut plurimum, afflante incaſſum Mago, & putante hæc halitu fieri ſuo. Eſt quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ poſſint ſubitam lepram inducere, vel lethum; & poſſet dæmon quæ novit antidota, ſuis præſcribere, & illi innoxij poſſent in alios peſtem transfundere, ſed id raró contingere putandum.

Hæc interius ſumpta, Grillandus *a* ſcribit fieri per compoſitiones & mixturas multiformium venenorum, quædam ex herbarum folijs, feſtucis, aut radicibus, animalibus, piſcibus, aut reptilibus venenoſis, lapidibus & metallis mixtura, quàm utilius ignorari, & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & in unguina, reduci.

Alia dicit Grilland. eſſe extrinſeca, ſunt in primis quæ ſolis verbis fiunt, *b*, in quibus iam docui ex pacto, ad ſignũ conſtitutum, omnia fieri à dæmone. ut ſunt etiam, quando latenter) ut idem ait *c*) *ſortilegia ſub certa quapiam forma compoſita, clamydi aſſuunt, vel in lecto abſcondunt ipſius maleficiandi, ſeu in aliquo loco ſubterraneo foveâ facta, aut ſub limine oſtii, ſuper quo deſtruendus ſit tranſiturus.*] Quoſdam autem addit capere reſidua eorum quos volunt inficere: alios, exhumare mortuos, & uti eorum vel veſtitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel oſſibus; alios à ſuſpendiolis mutuari nonnulla. Quod nec veteribus ignotũ fuiſſe reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infoſſum & terra obrutum, poſt multas lancinationes, inſignibus raptis, ingenuum puerum, ut poſſet *Longo die bis, teruè mutata dapis*

Inemori ſpectaculo,
Cum promineret ore, quantum exſtant aquæ
Suſpenſa mento corpora, (en infanticidium)
Exerta uti medulla, & aridum iecur
Amoris eſſet poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cum ſemel fixæ cibo
Intabuiſſent pupulæ

Et alibi de eadem, *d* quod ad maleficium hoſtile ſpectat, dicit, amaro utens ſarcaſmo:

O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulchris pauperum prudens, anus
Novemdiales diſſipare pulueres.

Hunc ergò diem ex tribus ternarijs obſervabant: ut & illi qui terna tribus coloribus diſtincta licia. Sed apertiſſimè quod dixit Lucanus adſtruit: *e* imprimis enim illam in nudis buſtis habitantem depingit, & habitantem tumulos expulſis umbris, tum addit, primum de nece hominum, deinde, & de inſtrumentis magicis, quæ dixi:

Viventes animas, & adhuc ſua membra regentes
Infodit

a *d. q. 3. n. 26.* b *Grill. qu. 3. n. 17.* c *q. 5. n. 7.* d *eod 17.* e *l. 6. pharſal.*

Infodit buſto, fatis debentibus annos,
Mors invita ſubit, perverſa funera pompa
Retulit à tumulis: fugere cadavera lethum,
Fumantes iuvenum cineres ardentiaque oſſa
E medijs rapit illa rogis, ipſamque parentes,
Quam tenuere facem, nigroque volantia fumo
Feralis fragmenta tori, veſteſque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra favillas

(hæc è rogis mos rapere, addit mox quæ de ſepulchris ſumat)

Aſt ubi ſervantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes avidè deſævit in artus,
Immergitque manus oculis, gaudetque gelatos,
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus: laqueum, nodoſque recentes (ſic corrigo)
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,]
Abraſitque cruces, percuſſaque viſcera nimbis:
Vulſit, & incoctas, admiſſo ſole, medullas:
Inſertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabis ſaniem; viruſq, coactum
Suſtulit, & nervo morſus retinente pependit

(hæc de ſuſpendioſis, ſequitur de inhumatis)

Et quodcumque iacet, nulla tellure cadaver;
Ante feras volucreſque ſedet, nec carpere membra:
Vult ferro manibuſque ſuis, morſuſque luprorum
Expectat ſiccis raptura è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ ſic feris erepta, quàm quæ ipſemet maleficæ deſecuiſſent, ſed pergit deinde, quo pacto & vivos iugularit, & eorum abuſa ſanguine, & extis.)

Nec ceſſant à cæde manus, ſi ſanguine vivo
Eſt opus, erumpat iugulo qui primus aperto:
Nec refugit cædes, vivum ſi ſacra cruorem
Extaque funereæ poſcunt trepidantia menſæ:

(Addit etiam de prole exſecta ſeu abortivo huiuſmodi)

Vulnere ſi ventris: non quà natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, ſi opus habeat adoleſcentis, vel viri violenter necati anima, quam evocet, ipſam indiſcriminatim, quos velit necare:)

Et quoties ſævis opus eſt ac fortibus umbris,
Ipſa facit Manes hominum mors omnis in uſu eſt.
Ille genæ florem primævo corpore vulſit,
Illa comã læva morienti abſcidit ephebo.

(Nec parricidij expertem putes, non magis quam noſtras ſtriges: voluptas præcipua illi, ſævire in proximos.)

Sæpi etiam caris, cognato in funere, dira
Theſſalis incubuit membris: atque oſcula figens,
Truncavitque caput, comprenſaque dentibus ora
Laxavit, ſiccoque hærentem gutture linguam:

Præmor-

Præmordens, gelidis infudit murmura,
Arcanumque nefas Stigias mandavit ad
umbras.

Vides diligentiſsimum poëtam, nihil conatum prætermittere, qui mos illi. L. Apuleius, *Mileſ. libro ſecundo.* in eandem mentem: *Nam nec mortuorum quidem ſepulchra tuta dicuntur* (à lamijs) *ſed & buſtis rogis reliquiæ quædam, & cadaverum præſegmina, ad exitiabiles viventium fortunas petuntur: & cantatrices aviculæ, in ipſo momento choragii funebris, perpeti celeritate, alienam ſepulturam antevertunt. His meis addit alius, immò verò iſtic, nec viventibus ullis parcitur, & neſcio quis, ſimile paſſus, ore undique omnifariam deformato, truncatus eſt.*] En de maleficio hoſtili, quod de iiſdem Theſſalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuiſſe videtur admodum probabile. Mox igitur ita ſcribit. *Infit Telephron. Pupillus ego Mileto profectus ad ſpectaculum Olympicum, cum hæc etiam loca provinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata tota Theſſalia, fuſcis avibus Laryſſam acceſsi, ac dum ſingula pererrans, tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conſpicor medio foro procerum quendam ſenem. inſiſtebat lapidem, claraque voce prædicabat. Si qui mortuum ſervare vellet, de precio liceretur, & ad quempiam prætereuntium, Quid hoc, inquam, comperio, hiccine mortui ſolent aufugere? Tace, reſpondit ille. nam oppido puer, & ſatis peregrinus es, meritoque ignoras, Theſſaliæ te conſiſtere, ubi ſagæ mulieres ora mortuorum paſsim demorſicant, eaque ſunt illis artis magicæ ſupplementa. Contra ego, & quæ tu, inquam, dic ſodes, cuſtodela iſta ferialis? Iam primum, reſpondit ille, perpetem noctem eximie vigilandum eſt, exertis, & inconverſis oculis ſemper in cadaver intentis, nec acies uſquam devertenda, Immo nec obliquanda quidem. Quippe cum deterrimæ verſipelles, in quodvis animal ore converſo, latenter obrepant, ut ipſos etiã oculis ſolis & iuſtitiæ facilè fruſtrentur. Nam & aves, & rurſum canes & mures, imò vero etiam muſcas induunt.* (En primum maleficium, ficta Metamorphoſ. & ſic clancularius ingreſſus (*Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt,* (en ſecundum de maleficio ſomnifico, quod in hunc locum reſervaram) *nec quiſquam definire poteſt, quantas latebras nequiſsimæ mulieres, pro libidine ſua comminiſcuntur, ſi qui* (cuſtodum) *non integrum corpus mane reſtituerit: quidquid inde decerptum diminutumque fuerit, id omne de facie ſua deſectum ſarcire.*] Interponit poſtea narrationem prolixiſsimam, & abs re noſtra, quare totam prætermitto. finis rei fuit iſte Telephron, mille denarijs conductus, ſubit cuſtodelam dum vigilat; en muſtelam parvulam in eum fixo intendentem, fugat illam, ſed ſomno conſopitur, interea ſagæ profectis eius naribus, ac auribus vicariam in eo lanienã exercent, & ceram in modum profectarum ei partium applicant examuſsim, Quo ille poſtridie per cadaver loquax audito *tentare aggreſſus, iniecta manu naſum prehendit & manum naſus ſequitur: aures pertractat, ambæ deruunt, ſic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire non ſuſtinuit, ſed capillis hinc inde laterum deiectis aurium vulnera celavit, naſi vero dedecus linteolo preſsim agglutinato decenter obtexit.*] Huc faciunt illa Fabij declamat. 14. *Facinus, quod dicitur inquietare ſuperos, ſidera diris agitare carminibus, tumulos, buſtaque ſcrutari, & amputatis cadaveribus ipſas in ſcelera armare manus* cadaverum

verum(explicui, cum de maleficio ſõnifero diſquirerem, cave pro, *ipſas*, reponas, *impias*, corrumpes, non caſtigabis. Gnoſtici hæretici, Zoroaſtis Magi diſciplina imbuti, cuius & libros quoſdam in lucem ediderunt a. humanas amabant *viſcerationes*, ut vocat Iuſtinus ſeu *cænas Thyeſtaas*, ut vocant Athenagoras & Theophilus, ſeu *Sacramentum infanticidii & inde pabulum*, ut ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, ſanguinem lambebant, & membra ſingulis diſpertiebantur, ut narrant Minucius, Epiphanius, & Euſebius, quam calumniam Gentiles, in Chriſtianos omnes mendaciſſimè deuoluebant. *b*

In applicatis tantum extrinſecus venenis, frequentiſſimè dæmon ipſe dãnum infert, & verius videtur contingere in veneno, quo (ut refert Iubertus medicus Aquitanus) ſi ſtipes inungatur; equitem ipſum neceſſe perire. Non credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni ullius activitatem eſſe tantam, ut per tot involucra ſe diffundat. Niſi, quæ de Stygis aqua traduntur credibilia, omne illam metallum penetrare; & ſola contineri aſinina ungula.

Equidem aures mihi putarem aſininas enatas, ſi crederem. Grillandus refert nonnulla *c*. faventia Iuberti dicto, ſed & in illis concurſum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognoſco. Inter hæc extrinſeca, ſunt ollarum defoſſiones profundæ ſub limine; quarũ certè naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficii hoſtilis ſpeciem, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum, his verbis: *Primum omnium Aurelianum conatum fuiſſe omnem regiam ſtirpem per ſcelus extinguere, atque per artes Diabolicas & maleficia ad regni ſolium graſſari. Tradidiſſe Ducem gladium, pugionem & annulum ſuum cuidam monacho apoſtatæ & ſociis eius, ut ea dicarentur diabolicis præſtigiis, incantarenturque ad maleficia per illa perficienda, monachum illum in turre Mongeya, iuxta Lingiabum, ſuper flumen* Matronam, *per artes ſuas evocaſſe duos ad ſe cacodæmones, quibus gladium annulum & pugionem, ut illis operarentur tradidit. Ea inſtrumenta à cacodæmonibus initiata, incantataque & reddita monacho, atque per eum Aurelianenſi Per ea inſtrumenta incantaſſe ac dementaſſe germanum ſuum Carolum Regem, adeò ſubtiliter, ut vix quiſquam poſſet percipere. Primam incantationem factam apud Belloacum, quæ adeò erat virulenta, ut regi ungues atque capilli deciderent. Alterum maleficium in Canomanis, in quo tanta erat vis, ut nemo mortalium judicare poſſet, an viveret Rex, nec ne. Iacebat enim abſque ullo ſenſu, & ſpiritu vitali quantum cerni poſſet. At poſtquam ad ſe redire cœpit, obſecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit, idque mihi facit germanus meus Aurel.*]

Suſpicor duo quædam ad hoc maleficium referenda, quæ olim in civili jure obſervavi: ſed ſuſpicor, & de prio-

a *Prophyr. in vit. Plotini.* b *vide Iuſtit. Apol. ad Anton. Pium Athenagoram in Apol. Theophilum. l. 3. ad Autolyc. Orige. l. 6. & 7. Col. Celſ. Tertullia. Apol. ca* 7. *Minucium in Octavio. Epip. hæreſi.* 29. *& Euſeb. l. 5 hiſt. Eccl c.* 1. c *d. q.* 3, *n.* 30.

re vehementius: nempè de peculiari Arabum ſcelere, quod *Scopiliſmum* vocabant. Nam arabes maleficiis deditos hodie ſcimus, & olim fuiſſe docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentē venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις poſitis agrorum Dominis etiam validis & potentibus incutiebatur, vix aliunde naſci potuit. Quare ſuſpicor cauſam, cur σκοπελίζειν deprehenſi, aut convicti, mortis ſupplicio adficerentur, fuiſſe; non quod ſacrilegii quidquam in hoc crimine fuerit (quo tamen Iac. Menochio viſum, *in opere de arbitrariis Iudic.*) Sed quòd maleficii crimen ſubfuerit: alioquin ſolæ mortis minæ tam acriter punitæ nō fuiſſent, quantumvis frequenti crimine & armata manu periculum Domini advertiſſent, conſiderent hoc juris ſtudioſi cum legent *l. quadam D. extraordi. crimin.* cuius hæc ſunt verba, *In provincia Arabiæ σκοπελισμὸν crimen appellant, cuius rei admiſſum tale eſt: plerique inimicorum ſolent prædium inimici σκοπελίζειν id eſt lapides ponere, indicio futuros, ſi quis eum agrum coluiſſet malo letho periturum eſſe inſidiis eorum qui ſcopulos poſuiſſent, quæ res tantum timorem habet, ut nemo ad eum agrum accedere audeat. crudelitatem timens eorum qui ſcopeliſmum fecerunt, hanc rem exſequi ſolent Præſides graviter uſque ad pœnam capitis; quia & ipſa res mortem comminatur:* Sic Vlpianus. Pineda noſter copioſo in Iobum commentar. de hoc crimine interpretatur illud, *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. capit. 5 v. 23.* Eum lege, mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suſpicio mihi prætereà eſt de maleficio, in crimine *ſacculariorum*, de quo Iure conſultus ait, hoc nomine dictos, *qui vetitas artes exercentes in ſacculos, partem ſubducunt, partem ſubtrahunt.* l. ſacculari. D. de extraordinar. crimin. Nam arbitror, non quoſuis ſacculi ſeu crumenæ exciſores vel ſubductores, βαλαντιοτόμους, ſed eos qui vetitarum (hoc eſt magicarum) artium ad id ſubſidio utuntur, ita nuncupari: quales illi ſunt, qui in lūſu ab Hiſpanis dicuntur, *carger el dado.* Nam cæteri crumenilegi ſimpliciter furibus ſunt annumerandi: ſicut & ille de quo Virgilius,

Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Et ille Plautinus, qui ait,

... Propino magnum poculum ille bibit
Caput ponit: condormiſcit. ego ſibi ſub duco annulum.

Nec enim aſſentior Petro Gregorio hæc duo ad *ſaccularíam* referenti, *li. 37 Syntagmatis iuris cap. 14. n. 7.* Licet etjam huc referre maleficium vetus Circi aurigariorum, de quo D. Hier. in vita Hilarionis, *Auriga Gazenſis in curru percuſſus à dæmone totus obriguit ita ut nec manum agitare, nec ceruicem poſſet reflectere. Delatus ergo in lecto cum ſolam linguam moveret ad preces audit: non prius poſſe ſanari, quàm crederet in Ieſum, & ſe ſponderet arti priſtinæ renunciaturum: credidit ſpopondit ſanatus eſt.* Arnobius etiam lib. 1. inter cæteros Magiæ effectus numerat, *in curriculis equos debilitare, incitare, tardare.*

SECTIO III.

De abortu, difficili partu, lactis exſiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland. *q 6.* alii quoque ſunt teſtes Sic enim ſcribit Ioan. Nider. li. ult. Fornicarii, *In oppido Boltingen, Lauſanenſis diœceſis quidam dictus Staldelein grandis maleficus, captus per præfatum Petrum judicem loci, fatebatur ſe in certa domo ubi vir & uxor ſimul manebãt per ſua maleficia ſucceſſivè in utero uxoris præfatæ ſeptem circiter infantes, ita ut ſemper abortum faceret, in fœmina annis multis necaſſe. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtoſis, quorum nullum vivum partum edidit in eiſdem annis.*] Poſtea ex eiuſdem cõfeſſione inſtrumentum maleficii, quod fuerit, oſtendit his verbis, *ſubter limen oſtii domus ſe lacertam poſuiſſe dixit, & ſi amoveretur, fœcunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cum autẽ ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inveniretur, quia in pulverem fortaſſis redactus erat, pulverem ſeu terram de ſubter poſitam aſportabant, & in eodem anno uxori & omnibus iumentis domus fœcunditas reſtituta eſt.*] Solo interdum afflatu abortum adferre oſtendit Nicol Remigius *l.2.c.7.*

De pariendi difficultate & quidem perpetua ſic Apuleius *l. b. amatoris ſui uxorem quod in eam dicaculè probrum dixerat. jam in ſarcinam prægnationis obſepto utero & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnavit. Vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa onere, velut elephantum paritura, diſtenditur.*] Latino Græcus accedit ſcriptor Pauſanias, cuius *in Bæoticis* iſta habentur, *Pharmacidas Thebani à Iunone miſſas aiunt ut parturienti Alcmenæ impedimento eſſent ſed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filia Hiſtoride, tali commento deluſas. Ex eo namque loco, unde illæ facilè audire poſſent, clamavit peperiſſe jam Alcmenam: illas ea voce deceptas ſtatim abiiſſe. Alcmenam ilico puerum enixã.*]

De tertio, præter Grilland. legi poteſt illo vetuſtior Spreng *Quædã* (ait) *nocturnis temporib. & ſacratioribus utique, ex inductione diaboli, ob offenſam divinæ maieſtatis maiorem, in quocumque angulo domus ſuæ ſe collocant, urceum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod inſtrumentum in parietem vel columnam infigunt, & manus ad mungendum adponunt, tunc ſuum diabolum, qui ſemper eis ad omnia cooperatur, invocant & quod de tali vacca ex tali domo, quæ ſanior, & quæ magis lacte abundat, mulgere affectat, proponit. tunc ſubitò diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locum ubi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat, reponit.*] Superioribus annis Trevirenſi in civitate combuſta fuit malefica, quæ confitebatur, ſe ſolitam ex pariete per epiſtomium lac, quod divendebat plurimis, mulgere. Baldui. Ronſſeus *Medicæ venationis epiſt. 50.* docet ſolitos à maleficis utres conſui ad anatis ſimilitudinem ex corio, quos vulgò appellant *Lottelaten*; & eis uti ad emulgendum

lac è vaccis alienis, & hos utres ſponte ſua ire vacuos, vel ab iis in pratis collocari, & mox plenos ad domum maleficæ redire: quod comprobat rei geſtæ vera narratione, quam habes lector *lib. 6. cap. 2. ſect. 1. quæſt. 3.* à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel ſolo attactu, lacte privant armenta, pecoraque quæ lubet. Biebtana Laodunenſis ſaga ſolis minis ubera vicinæ mulieris ſic exſiccavit, ut ad obitum uſque ſagæ, quamvis multos pepererit, lacte ſemper caruerit. Claudam hanc ſectionem verbis Grillandi: *Quædam veneficia fiunt ad deſiccandum totum lac unius gregis, vel fœcundi armenti vaccarum; adeò quod nihil caſei penitus reddant, quamvis antea in maxima abundantia reddidiſſent: & ſimiliter abortiones totius gregis, vel armenti inducere poſſunt: prout alias vidi & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum iſtis maleficiis perire fecerant abortando multos pecudum fœtus, & matres deſiccaverant penitus.*) De hoc avertendi lactis maleficio, eiuſque remedio, lepida narratio quædam exſtat in Ioan. Beetzii Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcept. Expoſit ult. c. 7.* his verbis: *Quædam vetula dierum malorum plena, volens ex invidia impedire lac vaccæ vicini ſui accepit cultellum pergens ad oſtiũ domus in qua fuit vacca; & ponens ſe contra ſplendorem lunæ, dixit:*

Hier ſnydick een ſpaen in mollekens ghevvaen,
Ende een ander daer toe, ſo neem ick het melck van deſer koe.

Hac verba audiens Dominus vaccæ, arripuit fuſtem & currens poſt eam, atque percutiens aiebat.

Hier slaen ick eenen slach, ende eenen anderen als ick mach,
Ende den derden daer toe, ſo behoud ick d'melck metter koe.

Hoc erat optimum remedium.] hæc Betzius vir eruditus, qui ante annos fermè centum triginta vixit inter Carmelitani Ordinis viros illuſtriores. Huic maleficio ſimile reperi apud eundem eodem loco de frumenti averſione narratum his verbis: *quædam mulier circuivit Bonarium cum frumento, dicendo, illum verſum:* ſuper aſpidem, *&c poſt veniens ad domum ſuam, habuit fiſtulam in ſolario, quam manu accipiens & prædicta verba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarii coram ſe per fiſtulam in ſolario, & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam* Epiſcopum *deprehenſa & combuſta eſt.*) Hæc ille licet barbarè, bona tamen fide. Quis non agnoſcit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergò rident illud poetæ?

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO IV.

De ſagittariis, Aſſaſſinis, & imaginum fabricatoribus maleficis.

SVNT vel præcipui huius claſſis maleficii; quos vocant *Sagittarios*, ſeu *Baliſtarios*; quorum Innocentius tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem, & ſub pæna Anathematis contra Catholicos & Chriſtianos

exerceri vetat *a*. Cuius Pontificiæ ſanctionis vereor, ut ſatis probam nobis interpretationem gregarii juris interpretes cuderint, qui accipiunt de bello iniuſto Chriſtianos laceſſentibus cum arcubus & ſagittis. Quæſo quid peculiare, in utentibus arcu & ſagittis? an quod eminus, & quaſi ex inſidiis? quaſi verò id in hoſte diſtinguendum, dolo an virtute? quaſi minus peccet, qui ſica cominus latro, quam qui ſclopo de longinquo interficiat eminus? quid ergò jam olim mihi viſum, canone iſto percelli ſingulare quoddam genus maleficorum qui *ſagittarii* ſeu *Baliſtarii* vocati: quos accuratè Sprengerus deſcribit *b*. hi fœderantur dæmoni nam ex pacto ipſi addicunt animæ & corporis dominium, ille viciſſim pollicetur ſe adfuturum, ut quem longiſſimè diſſitum volent, infallibili ictu trajiciant. Solemnia ſeu ritualia ſunt iſta. præſtãt dæmoni homagium, mox ſexta feria proxima Hebdomadæ maioris, infra tempus miſſæ ſacram crucifixi imaginem aliquam ſibi deligunt, in quam, ut in ſcopum, tela colliment, vel (quod Petr Binsfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum ejaculato glandes plumbeas emittant. Nec conſtat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apoſtaſiam adiiciant. Poſtea certo telorum numero in crucifixi imaginem emiſſo, credunt ſe totidem uno die, quoſcunque deligent necare poſſe, quocunque illi loco fuerint, etiam remoto & concluſo. Dæmon enim ſpondet, ſe tela eò perlaturum, & hoſtili in corpore defixurum. Ea tamen hac lege: ſi hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de novo actuali (ut vocãt) conſenſu eum occidi voluerit. Vltimò pollicetur tantam illis ſe, baliſta bombardave jaculandi peritiam tributurum, ut denarium capiti impoſitum, abſque capitis læſione valeant deiicere. Subiicit duo exempla huiuſmodi facinoroſorum. Vnum Puncleri cuiuſdam quem tandem ruſtici foſſoriis inſtrumentis pertinacem occiderunt: ſecundum, alterius, qui, eò quòd miraculosè pedem de loco, ubi crucifixum traiecerat, è quo recens ſcaturiebat ſanguis, movere nequibat; in ſcelere deprehenſus, pœnas publicè ſupplicio perſoluit. De hoc ego genere lubens prædictum Canonem capio. Nec obſtat quod malefici, magi aliis quoque canonibus ſint excommunicati *c*. Cùm, n. maximè execrabile ſacrilegium horum maleficio accedat, ſitque nocentius reliquis omnibus, meritò dignum viſum, ſpecialem illis pænam irrogare, qui hanc infidelibus contra fideles operam navarent. Olaus Magnus *d*. meminit alterius generis *ſagittariorum*. nempè Lappones & Finos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quævis diſſita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt & hos oborto carcinomate in crure vel brachio, intra triduum vehementia doloris emori.

Vt ego nunc de *ſagittariis*, ſic (niſi fallor) optimè Couarruvias, *e*. contra vulgi ſententiam explicuit alium canonem

a *l. 5. Decretal. tit. de ſagitt.* b *p. 2. Mallei q. 1. ca. 16.* c *c. ad abolendam. c. excommunicam. de hær. & in bulla Ioan. 22. & alia Leonis 10. ſeſſ. 9 in Conc. Later.* d *li. 3. c. 17.* e *li. 1. var. reſol. c. 20.*

nem Innocentii IV. *tit. de homicid. in 6.* quem Theologi & Canoniſtæ, propter hiſtoriarum inſcientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarant, cum revera, ut ille ex Volaterrano, & P. Aemilio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente, cui *Aſſaſinorum* nomen fuit: de quibus oculati teſtes, optimè ſcripſerunt, Tyri (in qua ditione illi degebant.) Epiſcopus Guilhelmus, *a*, & Cardinalis atque Epiſcopus Acconenſis Iacobus de Vitriaco, *b*. quem ſcriptorem à blattis ereptum, Moſchus, Paſtor Armentarienſis, vir doctus & probus, publico bono, typis evulgari curavit.

Haud multum à *ſagittariis* diſcrepat genus maleficorum, qui quaſdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel conſtringunt, & ſic certum iis, quos tales imagines deſignabant, interitum tabe, vel alio mortis genere adferunt. Negat hoc totum Hieron. Cardanus *c*. Wieri dux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, ſed puris in Hect. Boethum, Franciſc. Picum inquiſitores Germaniæ, & ipſum D. Auguſt. ut erat homo parum pius, conviciis. Sed canem contemnas latrantem, quàm compeſcas facilius. Agnovere huiuſmodi imagines & Iuriſconſult. *d*. & Theologi *e*. & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ, ſemper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui *l. 6. Hiſt. Scot.* negat hoc genus apud vetuſtiores inveniri. Confirmat hoc unus hiſtoricus Scotorum. Hector Boethus: quem ut ſingularem adducunt teſtem mira de Rege Duffo narrantem: ſed & alii complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos ut mendaces reiicere, Cardanicum & Wiericum, hoc eſt, temerarium, & impudentiæ plenũ ſit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, & fatali ſtipite Altheæ non diffiteor. Sed ſine fabula clarè, & velo levato canit *f*. Ovidius, de Medæa ſaga:

Devovet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur urget acus.

Peritè hoc, & omninò ex arte: ſed Horatius *g*. imperitè, quod, quæ huius erant maleficii, illa tranſtulit ad animarum evocationem: deſcribens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis ſtatuas fabricatas: *ceream*, referentem nempè maleficio imbuendum: *& laneam* quæ maleficæ vicariæ vicaria erat in affligenda altera.

Lanea & effigies erat, altera cerea maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorẽ.
Cerea ſupplicìter ſtabat ſervilibus, ut quę
iam peritura, modis.

Cornel. Tacitus (non jam poëtam dabo, ſed ex principibus Hiſtoriæ.) de ſcelere Piſonis & morte Germanici ſcribens Ann. 2. *reperiebantur ſolo & parietibus eruta humanorum corporum reliquiæ, carmina & devotiones, &*

vermes

a *l. ſli ſacr. li. 20. ca. 31.* b *Orient. hiſt. c. 14.* c *lib 15 de variet. rer c 80.* d *Gril. q. 5. Accur Salyc. Arg. in l. mult. C. de malef Dambau in praxi crimin. & alii.* e *nquiſitores Germaniæ in Mall. p. 2. q. t. 12. Alf. Caſtr. l. 1. de iuſt. hær. pun. c. 15. Binsfel. de confeſſ ſagar. & alii.* f *epi. Hiplypeies.* g *li. 1. ſer. ſat. 8.*

nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum ſemiuſti cineres & tabe obliti, aliaque maleficia quis creditur animas numinibus infernis ſacrari.] vides quam antiqua impietate Apuleius lib. 3, de aſino; vocat *laminas ignorabiliter liberatas*. ubi fortè legendum *inorabiliter*. ſicut Parcas dicimus inexorabiles. Inde Sagæ dictæ *ſimulatrices*, (ut cerea ſtatio) & *fictrices* Tertulliano & *vulticulæ* Salisberienſi, & ipſæ imagines, *Ipſiplice* Feſto, & *Subſiles* ut antea docui. Nicetas lib. 4. Hiſtor. narrat. in Aaronis inventam imaginem viri compedibus vincti, & cor clavo transfixi.

Duffi hiſtoriam pete ex ipſo Boëtho, & *lib.* III. *rer. Scoticarum*, & Cardano & aliis. Franciæ annales a. referunt, ſimilia his tentata ab Enguerrani Marihnani uxore, in Franciæ Regem, & deprehenſam dediſſe pœnas. cur non & hoc Cardanus & Wierus retularunt? an quod uno factum loco, nequit tum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus, agetur ſection. ſequente. De iiſdem ſic Meierus *libro decimo ſexto*, Anno 1462. narrat *captos Bruſſellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropola, qui quandam faſcinationem paraſſe dicebantur, per tres viriles ac totidem muliebres imagines iuniori Principi Carolo infaſcinando Cuſtoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Nojerius ex fuga retractus, qui & ipſe è familia erat Stampenſi. Conjurationem myropoſa detexit*.] Sed cur tot imagines uni occidendo, nempè tres viriles? ut quod per unam non ſuccederet, per aliam perficeretur? fœmineas arbitror fuiſſe furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræſentantes malè mulctarentur, ut ex Horatii illis jam citatis verſibus colligitur. Vel fortè unica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sané de Pavioti agens maleficio Gaguinus *libro ſeptimo*, imaginum plurium meminit; at Aemilius, & alii unicam fuiſſe memorant. Recentiùs accipite. Anno 1574. Lutetiæ Pariſiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, variis caracteribus inſignita: cor & caput imagini confixa erant. Ibidem duo alii captitum fuêre, quorum unus Carolo IX. Regi, alter Henrico duci Guiſio, hoc ipſo maleficio defixionis cereæ, mortem machinabatur: narrat Creſperus, & addit vidiſſe, cùm Avenioni eſſet, cultrum parieti infixum, quo de ſententia judicis excoriatus fuerat quidam magus, eò quòd ſic pungendo ceream imaginem, Pontificem Maximum de medio ſuſtulerat. *iſta Creſpet libro de odio Satanæ diſcurſ.* 10. Illud etiam obſervo jam diu ante fabricatis ſtatuis aliquando abuti Magos. nempe dæmone illas pro maleficii, ſigno acceptante, tale puto. illud quod Ioann. Curopalates narrat *hiſtoria ſua fol.* 24. *Veneta edition.* quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imper. præceptorem, cum hæreticus & magus eſſet, ad Patriarchatum Conſtantinopolit. evectum; hunc cum natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperii fines ex-

cur-

a *Paul. Æmyl. l. 8. & melius Gaguinus l.* 7.

curſionem feciſſet, tribus freta ducibus, conſilium huiuſmodi dediſſe. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi, cum his ſe acceſſurum noctu ad ſtatuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim jam ſtabat, fecit. acceſſit, juſſit validé ſinguli ſingula capita percuterent, ut in terram quaſi una plaga decuterentur. Ipſe laicâ veſte indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba ſubmurmurat, & vim ſtatuæ omnem adimit: ex tres viris illis duo fortiſſimis ictibus duo ſtatuæ capita deiecerunt, tertius remiſſiore manu tantum inclinavit, nec totum auulſit caput reliquum. Suntque ſimilem eventum duces illi experti. ſecuta namque in eorum exercitu vehementi ſeditione, & hinc orta pugna inteſtina, duo duces cecidere, tertius ampla, non tamen lethali plaga ſauciatus, cum exercitus reliquis domum ſe recepit. Non erat hæc imago (ut ſtultis Græcis plerique viſum) Bulgaris hiſce fatalis, ſed Magus ea uſus, ut ſigno & condicto, & pro imagine malefica. Scribunt *Zonaras* & Glycas *a*. Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intuliſſe, moleſtum id erat Romano Lacapeno. ſed acceſſit ad eum Ioannes quidam Aſtrologus; & nunciavit, ut aliquem mitteret, qui caput ſtatuæ ſupra Xerolophum locatæ amputaret, eam ſtatuam Simoni fatalem eſſe. miſit ille, truncatur ſtatua, notatur hora, nec diu poſt comper tum eadem illa Simonem in Bulgaria ex ſtomachi dolore interiiſſe. Quod apud Curopalatem, idem legi apud Cedrenum. Neminem tam obéſæ naris puto, qui non ſtatim percipiat, has duas ſtatuas Magico murmure in cerearum illarum imaginum de novo fabricatarum hic locum ſucceſsiſſe. & devotam à Ianne & Ioanne (niſi utrobique idem, quod ſuſpicor) vitam quatuor horum ducum in ſtatuarum capitibus ſi potuere id in ſtatuis, jam olim fabricatis, cum nec ulla de Simeone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio, cur non potuerunt in noviter effictа cerea imagine, & efficto nomine lædendi? cur ſi abſciſſo, vel effracto capite, non liquato toto corpore? ſi id in Græcia contigit & Francia, cur non potuit in Scotia, & Germania? Porrò ex illis Cedrini, Zonaræ & Glycæ locis ſatis apparet, multas in Circo Pyzaceno ſtatuas fuiſſe magici artificii, quæ Conſtantinop. imperii eventa prædicere putabantur, certis litteris ſeu characteribus notatas, quos fratres Eudociæ Auguſtæ cum legiſſent, multa mala Bizantio imminere prædixerunt. Narratur Hiſtoria paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio, poſteritati verò commendavit ex m.ſ. codice, Iul. Cæſ. Buleng. *lib. de Circo Rom. c. 6.* inde petant, qui volent. Benè de ſæculo hoc & ſeqq. vir diligens & multæ lectiónis merebitur, ſi Iſmenium Himerium, Greg. Monach. & alios, qui nondũ editi, pari ſedulitate largiatur publico bono qua D. Chryſ. orationẽ *εἰς τὸν παιδρόμιον*, dedit. Aliud exemplũ nũc adiicio ex Zacharia Vicecomite p. 1. cõplemẽti artis exorciſticæ doctrina 5. his verbis relatum: *Romæ accidit, ut quidã fullo*

a *Zonar. tom. 3. Glycas p. 4. Annal.*

ſullo maleficiatus veniret ad me ad petendũ auxilium, cuius domum ego una cum eius familiaribus ingreſſus cum ſubvertiſſem, inveni in quodam tinctura vaſe fece pleno, figuram ceream clavo ferreo à capite uſque ad anum transfixam, brachia, crura ac totum denique corpus clavis refertum: qui clavi ipſum maleficiatum in cunctis partibus affligebant eo modo, quo in figura cerea collocati erant.] Lædunt igitur iſta ſecundũ malefici intentionem, actione illa externa, ex pacto cum dæmone inito manifeſtatam. Solemne denique hodie ſagis noſtris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis indere.

SECTIO V.

De morbis variis à dæmone illatis.

NEgant Avicenna, Galenus, & eo teſte Hippocrates (nam Cæſalpinus aliud tribuit ei) morbos illos per dæmones mortalibus inferri poſſe, quos ſecuti Pomponatius & Levinus Lemnius. Nõ, quod dæmones id velle, non credant, quos malos eſſe non negarunt: non quod dæmonum vim minorem cenſeant, quam hominum aut animalium (hoc foret abſurdiſſimum) ſed quia morbi omnes naturalibus ex cauſis naſci queunt. Verum recta hæc ratiocinatio eſt, poſſunt morbi ex naturalibus cauſis oriri: nequeunt ergò dæmones morborum irrogatores ſeu immiſſores eſſe. Sanè Codronchus, Cæſalpinus, Fernelius, Valeſius & alij optimi medici lib. ſuperiore citati, Arabius lib. 1. contra Gentes, Tertul. in Apologeti. D. Hieron. *in 4. c. Matth.* D. Chryſoſt. *ho. 54 in c. 17. Matth.* D. Tho. 1. *p. q. 15. a. 5.* & alij Theologi contra ſentiunt. Iuriſtæ quoque, ex quibus agnoſcit Burchard. *lib. 19. Decret. c. de re magica*, & optimè hoc probant Pet. Leloy. *lib. 1. de ſpectr. c. ult.* & Grillan. ſæpè citatus *a*, mihi nunc ſufficiunt S.S. firmiora teſtimonia, quam qui non admittunt, habendi pro Ethnicis & Atheis. Iobum Diabolus *b* percuſſit ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem capitis; ſed & alios eadem morbos dæmoni, ut efficienti cauſæ, adſcribit. In illa unũ diabolus aurium & linguę uſu privavit, & ſimul *epilepticum* reddidit, quẽ D. Mat. *lunaticum* vocat *c*, non quod dæmoniacus non eſſet, ſed quod à dæmone obſideretur, & ſimul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo graviſſime affligeretur: eò quod tunc cerebrũ humorib. plenum aptius erat exagitari. Solent quidem alij eſſe lunatici, non obſeſſi à dæmone, & hoc ſenſu de lunaticis locutus Iulius Firmicus *d*: Sed noſtri Evãgeliſtæ agebant de eo, qui ſimul energumenus. Epilepticorũ quoque diſpoſitione gaudent dæmones, & ideò non rarò ſe illis inſinuant: & per illos, quo tempore corruebant, ſoliti reſponſa dare. Apuleius, magnus magus *e*, traditur accuſatus, quod ſervum ſuum Thallum, remotis arbitris ſecreto loco, arula & lucerna & paucis conſcijs, carmine incantatum, corruere fecerit, deinde neſcium ſui excitaverit. Servus hic morbo caduco laborabat, eo ignaro ſic abuſus Madaurenſis, ut à

Iii dæmone

a *q. 6. vſq. a. li. 13.* b *Iob. 2.* c *Mar. 9. v. 17. Luc. 9. v. 39 Matt. 17. v. 14.* d *lib 3. Matheſ.* e *Apol. 1.*

dæmone reſponſum acciperet. hanc ille accuſationem ſic tractat, ut videatur fateri, certè non diluit. Sic recentiores audiamus, Sprengerus *a* prodidit quandam maleficem epilepticum morbum certis inflixiſſe, per ova cum mortuorum corporibus ſubtumulata, præcipuè ex earum ſecta inhumatis, & certis cum ceremonijs exhumatis, & in potu vel cibo præbitis. Apud D. Lucam *b*, unum diabolus vexavit Maniaca illa affectione, quam lycanthropiam medici nominant, cuius præcipuum iudiciū eſt, quod domi nequeant contineri; & in deſerta loca ſe proripiant, circaque ſepulchra oberrent. Aliam adflixit convulſione ſpinæ dorſi *c*, quo loco dæmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας ſpiritus infirmitatis, eò quòd (ut ſubditur) eam vinxerat Satanas ἣν ἔδησεν; nam dæmones in S.S. nomen habent ab effectu: ut *ſpiritu avaritiæ*, qui impellit in avaritiam, *fornicationis*, qui ſuaſor turpitudinis. Saulē etiam dæmon per atrā bilem divexabat, apertè hoc illi ſacra Hiſtoria tribuit, *Exagitabat eum ſpiritus nequam*, qui pulſante David citharam recedebat *d*. Hodiè id utinam non doceret experientia quotidiana! Multa ſuppetunt exempla, utar dūtaxat recentibus, quæ in iudicio comperta ſibi Sprengerus prodidit, cujus & Niderij exemplis, libenter utor, quia (quicquid hæretici dicant) docti Theologi fuere, & in his, de quibus agimus, rebus exercitatiſſimi; & quacunq; tradidere, his ſimilia noſtra videt ætas, & recētiores ea cōfirmant omnia: deinde vixere fermè antè annos centum, quo tempore nondū hæreſis Lutheri nata, ut cauſa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingendi: deniq; videmus tū Germaniā dęmonū manifeſta & crebra infeſtatione pleniſſimam fuiſſe, ut intelligamus eos tū Luthero, & Zwinglio hoſpitium paraſſe eorumque quaſi quoſdā metatores præceſſiſſe, ut & nūc Antichriſtum præveniunt, eiuſque ſunt veri anteambulones, Calviniani, Anabaptiſtæque. Sed pergamus, ignoſce lector parentheſi nō longæ, nequeo; præ amoris vehemētia, memoriā perditorū fratrum ſic deponere, ut non ſubinde & in animū & in calamum incurrant. Sprengerus narrat *e* ſequentia, *Honeſta quædam perſona, & uni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præſentia notarii &c. ſecundum formam iuris, depoſuit. Cum tempore virginitatis ſuæ, cuidā ex civibus famularetur, accidit, ut uxor illius gravi dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cū quædam mulier acceſſiſſet, & ſuis carminibus & certa praxi mitigare dolorem haberet, Ego inquit, eius practicam diligenter obſervabam, perſpexiq́, quòd contra naturam aquæ fuſæ in ſcutellam quandā, ipſa aqua in ollam aliam aſcendiſſet, cū aliis ceremoniis quæ recitare opus non eſt, confideranſque quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, niſi ſuperſtitioſa, & hoc propter commodum veſtrum: Tunc malefica ſtatim ſubiunxit, An ſim ſuperſtitioſa vel non, tertia die tu ſenties, quod rei probavit eventus. Nam tertia die mane, me ſedente, & fuſū apprehendente, tantus dolor ſubito corpus meum invaſit primo in interioribus, ut non eſſet pars corporis, in qua*

a p 2. *Mallei*. q. 1. c. 11. *in fin.* b *Luc.* 8. v. 27. c *Luc.* 13. v. 11. d 1. *Reg.* 16, v. 14. 15 & 23 e p. 1. *mallei*. q. 1. *cap.* 12.

in qua non punctiones horribiles ſentirem: ſecundo non aliter mihi videbatur, niſi quod continue igniti carbones capiti meo ſuperfunderentur: tertio in cute corporis, à vertice uſque ad plantas pedis non fuiſſet ſpacium acus, ubi non fuiſſet puſtula ſanie repleta.

Sicque in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando uſque ad diem quartum reſtiti. Tandem maritus dominæ meæ, ut ſtabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedẽte, dum ante oſtium ſtabuli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi ſuper oſtium ſtabuli. At ego. Video, tunc ille, quantum potes remove, quia forte melius habebis. Tunc ego, quãtum potui, uno brachio me ad oſtium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias, inquit Dominus, & conſidera diligenter ibi repoſita. Tunc ubi peciam ſolui, plura ibi incluſa repperi, præcipue autem grana quadã alba, ad modum quo poſtulæ inerant corpori meo, ſemina quoque & legumina, quorum ſimilia nec edere poteram aut intueri, cum oſſibus ſerpentum & aliorum animalium intuita ſum. Et ſic ſtupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret, ut in ignem cuncta proiicerem iniunxit. Proieci: & ecce ſubito non poſt horæ ſpacium, aut quartale, ſed in momento, ut res illa in ignem fuerant proiecta, omnem ſanitatem priſtinam recuperavi.]

Idem ſubdit. *Mulier quædam maritata & honeſta acceſſit, & iuxta iuris formam ut ſupra depoſuit. Retro domum (inquit) habeo viridarium, eſt & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cum quadam die tranſitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum non abſque damno perſpexiſſem, ſtans in oſtio viridarii, & apud me ipſam conquerendo, & querulando, tam de tranſitu, quam de damno: vicina ſubito ſupervenit, & an ſuſpectam haberem inquiſivit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, niſi hæc verba, protuli, greſſus in graminibus damna demonſtrant. Tunc illa indignata quia ad eius fortè beneplacitum, me litigioſis verbis cum ea implicare nolebam, abſceſſit cum murmure, & verba, quæ protulit, licet audirem, intelligere non potui. Poſt paucos verò dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutiſſimis torſionibus à latere ſiniſtro verſus dextrum, & vice verſa quaſi duo gladij eſſent pectori infixi, & ſic die noctuque clamoribus vicinos omnes alios inquietavi, & confluentibus hinc inde pro conſolatione, accidit, ut lutifigulus præfatam vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amaſiam, ſimili modo viſitationis gratia accedens & infirmitati meæ compatiens poſt verba conſolatoria abſceſſit. Sequenti tamen die feſtine rediit, & inter alia conſolatoria ſubiunxit: Experimentum capiam an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit, quod ſi ſic repertum fuerit, ſanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto recumbente, plumbum in ſcutellam aquæ plenam ſuper corpus meum appodiando infundit, & ubi quædam imago & figuræ diverſarum rerum ex plumbo congelato apparuiſſent; ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc cõtingit infirmitas; & ſuper limen oſtii domus una pars maleficii continetur. accedamus ergo & illis amotis melius ſentietis. ſicq; maritus meus cũ eo pariter ad tollendũ maleficium accedunt, & lutifigulus limen elevãs marito iniunxit, ut manum in foveã, quæ apparuerat, mitteret, & quæcunq, inveniret extraheret, quod & fecit. Nam primò imaginem quandam ceream in longitudine unius palmæ, undique perforatam, habentem duas acus ex adverſo per latera, ad modum quo ipſa punctiones à*

ſiniſtro latere uſq; ad dextrum & è converſo perſenſerat, extraxit: demum pecias panniculorum diverſas, & plurima, tam grana, quam ſemina, & oſſa, continentes. Sicque illis in ignem coniectis ego convalui, ſed non ex toto: nam licet torturæ, & punctiones ceſſaſſent, appetituſque comedendi rediiſſet ex integro, tamen priſtinæ ſanitati uſque in præſens minimè ſum reſtituta. Vnde hoc, quærebam, quod priſtina ſanitas non redibat? Reſpondit, ſunt & alia inſtrumenta alibi abſcōdita, quæ invenire non valeo. Et qualiter prima inſtrumenta repoſita agnoviſſet, dum inquirerem, reſpondit, ex amore, quo amicus amico revelare ſolet, hæc cognovi.]

His duobus ſubdit alia multa brevia, nata ex deſiderio ulciſcendi, dum, indignantur mulierculæ, ſe ab amaſijs, ad nuptias convolantibus deſeri, & ultionem minatæ mox exſequuntur. Sed omnem ſuperat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma poſt calcem li. 2. *Coſmocrit.* narrat fusè caſum Catharinæ Gualtheri puellæ Lovanienſis annorum 15. cuius curationi ipſe præfuit Anno 1571. quæ, cum obtruſum à gentili & coætanea libamenti fruſtulum comediſſet, in morbi ſymptomata incidit prorſus prodigioſa, quorum ipſe ſpectator quotidianus, vidit illam eijcientem tot; & talia, & tanta, ut ipſe crediturus non fuerit oculis alienis. Octavo morbi menſe magno niſu per poſticum eiecit anguillam vivam & perfectam, craſsitudine policari, longitudine ſeſquipedali: *cui & ſquamæ, & oculi; & cauda univerſa, ut anguillis ſolet. triduo antè quam foras erupit, auditum narrat bis terve in utero ſonum non ipſi puellæ modò, ſed adſtantibus quoque velut argutum & tenuem ab angue productum: & cum egereret, manifeſte puella retulit ſe ſenſiſſe, quod primum exſerto capite ſe retraheret per poſticum, inde cum impetu exiliret. Poſt anguillā, quam mortuam exenteratamque ſuſpenderant, loco ſublimi ab animalibus tuto, repente evanuit. Puella interim cœpit evomere ingentem humoris aquoſi copiam, humano lotio non abſimilem, ſaporis abſurdi. Duravit ea vomitio plus 14. dies, ſingulis profectò exonerans ſuper libras 24. vel ut vulgo nominant,* gheltas *tres: præterea urinam interea quotidie reddebat bis terve copioſam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius apparebat: & ipſa puella potus ac cibi parciſsimi, vix unum cyathum vini, aut cereviſiæ, liquoriſve alterius potitabat. Eo venit hæc aquæ excretæ abundantia, ut ſpatio duarum ſeptimanarum facilè amas duas implere potuerit. Poſt hanc aquæ copiam, cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copioſiſsimi numero digiti longitudine; ſed longiores alii, alii breviores, eiuſmodi ſanè; quales annoſis canibus evelluntur: auctaque eſt indies ea pilorum quantitas, ut facile pilas quam plures iuſtæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno faſtidio & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis, ſucceſſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eijcerent, cum materia purulenta inſtar ſaniei, interdum ſimili ſtercori columbino aut anſerino: in qua colluvie & fruſta lignorum, & membranarum tenuia rudimenta, ſed & lignorum partes adeo vivæ, ut ex caudicibus obſoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur unguis amplitudine; aliæ craſsitie intus fungoſæ, foris obductæ vetuſtiore cortice nigræ. Paulò poſt cœpit alius vomitus niger ut carbo, dixiſſes atramentum verum, vel ſepiæ ſuccum, imo carbones veros minutiſsime tritos atque permiſtos,*

miſtos,

miſtos, ſingulis diebus prodeuntes ad quantitatem libr. 2. aut 3. ſæpiſsimè cum pilis tam copioſis, ut nuci iuglandi includi non poſſent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cum per triduum ita duraſſent, eiecit ſemel & puri ſanguinis tanquam è vena diſſecta libras duas, nulli rei alterius generis permiſtas. A vomitu ſanguinis rurſum ſecutus eſt ater, ac ſi antimonio trito tinctus fuiſſet humor, omninò liquidus, in dies ſingulos fere ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum ſeptimana integra conſtanti, bonarum lege ac ſpacio perduravit. Ceſſavit aliquamdiu divinis humaniſque remediis adhibitis. Interea pilos adhuc, ſed pauciores, gradatimque atriores excernebat, imo & breviores in dies, ut cùm prius ex flavo ruffeſcerent, paulatim lividi, nigri, tandem aterrimi, ac velut diſſecti in fruſtra minutiſsima per vomitum redderentur. Quandoque cum his & virulentus humor, & craſſus; quandoque ſimillimus limo. Circa Septembris medium membranæ fruſta maiora, tanquam ventriculi partes, evomuit: habebant hæc ſpeciem tunicæ craſſioris, carnoſæ, lentæ, fractuque contumacis: quibus, profecto ut fœtus chorocidi, etiam venarum ductus inarati ramoſa propagine ſpectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ ſunt è veſtigio ſubſecutæ tenuiores multò, ſed penitus nigræ, venarum duntaxat veſtigia referentes; membranæ allantoeidi non diſsimiles. Poſtremo venerunt & tertii generis tunicæ, vaſorum prorſus expertes, aliarum omnium tenuiſſimæ, ut locum amnii retinerent. Sed erat his alia multò ſubſtantiæ atque figuræ ratio: quàm in agninis fœtuum involucris. Nam huic tenuitati aderat mira ſoliditas; figurarum ratio quovis miraculo maior. Fragmenta illius varia; ſed tria præceteris rara duorum palmorum amplitudinem ſuperabant; intertexta ſtriis profundis ſine epigraphis: quæ ſeſe à vertice ad baſim ſecantes mutuo, cancellos in rhombi ſpeciem efformabant. non habeo cui melius conferam, quàm cum ſenecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conſpectum fuit, cui poſſet meritò comparari. Sed hoc in eo præcipue admirandum, quod ſecundum longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret, inſculptus fibris tranſverſis & raris, prorſus ut in aſpera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus cava & circularis, in unius membranæ faſtigio paulatim anguſtior, anguilli capitis veſtigium repræſentans, cum apophyſi maſtoeidi, ſeu proceſſu mammillari: in alterius fine ſenſim lateſcens, neſcio quid ventricoſum & inæquale, etiam bifurcato vertici non abſimile, præ ſe ferret. Vniverſæ partes invicem coaptatæ totius anguillæ longitudinem atque craſsitiem ſatis luculenter expreſſerant. Illud autem tuberculum papillare viam fuiſſe reſpirationis exiſtimo, forte per quam & ſolidis & humidis ad ſui nutricationem neceſſariis veſcebatur. Poſtquam haſce membranas eiecit, ſecuti ſunt lapides fere innumeri, quos veſperi ſemper, ac ſtata horarum periodo, magnis cum tempeſtatibus, animique deliquiis eructabat. Forma fuit eiuſmodi, quæ paſsim in vetuſtis ædificiorum ruinis ſolet occurrere. Lapides ſolidi, anguloſi, inæquales, tùm ſpecie, tùm magnitudine, quæ ſubinde ad nucis iuglandis quantitatem acceſsit non abſque ſuffocationis diſcrimine manifeſto, videbantur quandoque obtecti calce, & coagmentati varie, ut ab illis, qui parietibus detrahantur, diſtingui non poſſent. Semel me præſente quendam eiecit lapidem anguloſum vix cum duplicis caſtaneæ mole librandum,

 ſaxum

ſaxum illud magna ſpiritus contentione proiecit, ut & vomentem viderim manifeſtè, & in lebetem ſonitum cadentis audierim, magno horrore cum animi mei, tùm turbæ undique circumfuſæ. E veſtigio magnam quoque ligni portionem pollicis longitudine pariter & craſſitudine, ſed minore difficultate ſecrevit. Erat hoc ſatis poroſum ſtaminibus rectis inſigne, cui & commiſſura quædam inſignior velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per vices, ſed minores ordine pauciores ac nigriores. Acceßit aliud, quod omnem excederet fidem, os enim triangulare, ſolidum foris, intus cavum ac ſpongioſum reddidit, tale, ut planè conſtaret eſſe fragmentum cruris bubuli, & puellæ parens diceret, ſe tale vidiſſe pridiè in ſuis carnibus iurulentis. Nec mora, ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum acies, rotulæ, variæ ſpeciei & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen & pili, & lapides intermixti, atque omnium poſtremò, vitri atque æris portiuncula.] his narratis, Gemma meritò cenſet, horum mirabilium Dei permißione, dœmonem fuiſſe miniſtrum, qui cauſis tamen naturalibus, ordine etiam ſervato, quoad potuit, uſus fuit. Idem vellem exiſtimaſſes, eodem opere, de muliere alia, quæ florente ætate, per novem continuos annos infandis doloribus inteſtinorum cruciata, primum craßioris tunicæ rudimenta dejecit, deinde & arboris fruſta ingentia, pleraque pollicis craßitie, ac paulò etiam longiora, pariterque omnia ferè, quæ ad arboream ſpeciem pertinerent, folia, ſcilicet, laurinis foliis non abſimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui incluſos nucleos, nullo tamen veſtitos putamine, præ ſe ferrent. Quod ego mallem ad prodigioſos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παρατηρήσεις referre.

Ad eoſdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B. Angelæ de Fulgino, quos his verbis deſcribit: *Corporis ſunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod ſcribi poſſent infirmitates & paſſiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim ſum ſine dolore, ſine languore continuo, ſum debilis & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuo iacere. Non eſt in me membrum, quod non ſit percuſſum, totum & pœnatum à dæmonibus & ſemper ſum infirma, & ſemper tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris meis: ita quod cum magna pœna poſſum me movere, & ſum fatigata iacere, nec etiam ad ſufficientiam poſſum comedere.* hinc diſcis ſanctam hãc viduam fœmineo, ut Iob virili ſexui, exemplum patientiæ propoſitam. *In vita B. Angelæ c. 19.*

De mentis abalienatione perpetua jam docui, dum de philtris differerem, Stiradio quoque potione mens ab alienata à virgine venefica *lib. 2. Hiſt. Dubravii.* de modica ad tempus exemplum non injucundum auditu narrat Matthiolus in Dioſcoridem *a* de circulatoribus, haud dubie Magis Bohemiæ *In vinum* (inquit) *radicis cuiuſdam pulverem, cuius guſtatu fauces convelluntur, immiſcent, &, cui fucum facere volunt, iubent, ut illo in vino intinctum digitum, quaſi prægustandi cauſa ſugat. Tum illico digitum vi-*

no ma-

no madidum in os inditum, ſibi mordicus, non ſine dolore & clamore, premit invitus, Interea, perinde atque blanditiis, mœrentem conſolatur circulator, temporum, carpique arterias alio oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primum ſe nequit attollere, mox unguinis vi, amens factus, concidit ſtatimque eius more, qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur, ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator, ille: quaſi ulturus iniuriam, primum maleficum obliquo ac torvo intuitu exprobare, mox hominem aggredi videtur: poſtremo fugientem circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti reſtituatur. Vbi autem ad ſe rediit, quaſi qui evaſerit à mari naufragus, capillum veſtimentaque veluti vela torquere exprimereque bracbia tergere, & nares emungere, conſpicitur.] ut ſola vis unguenti hoc faciat, & non interveniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem ſenſiſſe olim, probare poſſumus ex morbis, quos illi diis ſuis, hoc eſt dæmoniis, adſcribebant, ut de *Ceritis*, qui dicti quaſi *Cereriæ* δημητριό-λητοι, de lymphatis, Panicis, ſimilibusq; jam tradidi: Ideoque eos qui fanatici erant, & variis linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infeſtatos, vocabant. *a* Quare & Levinus Lemnius *b* tandem dat manum, & fatetur dæmones huiuſmodi cauſas morborum accidentarias eſſe: Qui ſi cauſam accidentariam vocat, ex trinſecam, efficientem tamen; nobiſcum ſentit.

Reſtat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valeſius accurate docuit *c*. Nempe illum eſſe cauſam externam, eò quòd extrinſecus advenit corpus inhabitaturus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pendeant, movet internas cauſas, ſic Melancholicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerat, commovet, & fuligines in cerebrum, & internorum ſenſuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis cauſis exurentibus, vel detento iſto humore, ne expurgetur. Epilepſiam paralyſim & ſimiles noxas infert, per ſucci craſſioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obſtructis radicibus nervorum. Cæcitatis cauſa eſt, vel ſurditatis, noxia excrementa ad aures, vel oculos coacervando. Sæpè etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas movet imagines, ut in imaginatione firmius inhæreſcant. Ad corporeas vero affectiones excitandas, ſpirituoſam ex ipſo ſanguine ſubſtantiam deligit, eam ſeparans & expurgans à craſſitie materiæ, deinde ſpiritibus iſtis utitur, quaſi proximo animæ inſtrumento ad efficaciſſime & velociſſime agendum, Dico ex rebus venenoſiſſimis eum educere quandam quaſi quintam eſſentiam (ut ex gemmis & auro ſolent chymici) & ea inficere ipſos ſpiritus vitales, & ſic eum malefico morbo imbuere, quod advertit prudenter Cæſalpinus *libr. de dæmon. inveſtigat. ca.* 16 Quod cùm fecit, ægre ars humana ſatis celebria & efficacia remedia poteſt vel ſo-

lei

a *Lucian. in Philop. eu. Hipocrates de Sacro morbo*, b *l. 2. de occul. nat. mira. c. 2.* c *Sacræ Philoſop. c. 28.*

let adhibere: quo enim hæc materia ſubtilior & tenuior, hoc quoque ad lethum eſt acrior, & efficacior. Solet omnem prævenire medelam. Nec obſtat quicquam, quin hæc ipſa damna inferat interdum per ſe, ſine tali materia, vel interna agente cauſa, ſi impediat vel lædat ſenſationes, vel ſpiritus animales detineat aut ſubtrahat, & aliis mille, quos novit, modis. Qui vero morbi ab internis cauſis non dependent, ſed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, ut plurimum per ſe operatur, ut quando inſtrumenta maleficii, unctiones, ſigna, defoſſa, vel ſimilia, ad ipſum veneficium vim naturalem nullam habent, ſed ſunt pro ſignis tantum, ad quæ ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem Andr. Cæſalpinus *de operib. cap.* 17. tum quoque poteſt per res externas homini vim aliquam facere, ut ille docet *capit 8.* Veluti cum malefica irata pomum coctum manui alterius ſic fecit conglutinari, ut & acerbiſſimum inferret cruciatum, & nulla arte poſſet diſſolvi, vel deglutinari, *lege Nicol. Remig. lib. 2. dæmonolat. capit. 4.* Quid ni credamus, cum etiam Catochiten lapidem Corſicum legamus ea vi præditum, ut ſe junctis corporibus agglutinet, & impoſitas manus detineat? *Solin. Polihiſt.* Quo pacto venefici morbi ab aliis dignoſcendi agam *lib. 6.*

SECTIO VI.

De mira rerum ſolidarum atque magnarum in corpus ingeſtione & egeſtione.

PRodigioſi ſunt plerique morbi per maleficium illati, ſed omnium prodigioſiſſimus mihi videtur, quando per os vel imum gutturem ejicit æger, ſpinas, oſſa, ligna, ſaxa, fruſta vitrorum, acus, cultros & alia ferramenta, glomos pilorum, pannos, ſetas, cornu lucernæ, & hujuſmodi, quæ vel comeſtione, vel aliter in corpus immitti potuiſſe videtur impoſſibile. hujus exemplum unum habet Sprengerus *a*, de muliere Zabernenſi, ubi obſtetrix quædam, eò quòd ipſam non accerſierat ad puerperium, graviter irata, noctu cum duabus aliis maleficis ad puerperam acceſſit, & dixit ad vindictam ſe aliqua in ejus inteſtina velle immittere, quorum dolorem poſt ſemeſtre dumtaxat ſentire inciperet. Dixit, & *ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerpera videbatur ſibi extrahi inteſtina, & iis immitti quædam, quæ tum oculis dignoſcere nequibat. Poſtea ſexto vix menſe finito: internorum viſcerum tortura ipſam ſubito tam dira invaſit, ut nec* (verba ſunt Sprengeri) *diebus nec noctibus à clamoribus, omnes inquietando, abſtinere poſſet. Et quia devotiſsima Virginis & Reginæ miſericordia exſtitit, & pane & aqua ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando: ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die, ubi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia corpore prorupit, & advocans maritum cum filio dixit: ſuntne res iſtæ phantaſticæ? nonne dixi, poſt dimidii anni ſpacium res iſta cognoſcetur? aut quis vidit unquam ſpinas, oſſa ſimul etiam ligna me comediſſe? erant enim ſpinæ roſarum, longitudine unius palmæ, cum aliis variis rebus innumeris immiſſæ.*] Aliud exemplum relatum eſt à Benivento *b* de muliere Florentina, tertium à Ioanne Langio *c* de Vlrico Neuſeſſer ruſtico:

a in Mall. cap. 2. q. 1. c. 13. b li. de admiran. morb. cau. c li. 1. epiſ. 38.

ſtico: quartum de puella Leuvenſtetenſi in hiſtoria Germanica, hac de re excuſa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius a. Octavum plané admirandum & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumniæ, nullæ phaleræ vitiligatoris Wieri, ſuffecerint, adſcribam ex vita S. Petri Tarentaſii, à Gaufrido conſcripta b. his verbis, *S. Symphoriani dicitur caſtrum Lugdunenſis Eccleſiæ paucis ab urbe milliaribus diſtans, ubi vir fidelis & religioſorum fidelis ſeduluſque ſuſceptor, magnæ converſationis pariter & opinionis Abbatem, ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo, pertraxit. huic iuvencula erat filia miſerabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam invidæ ſocrus inducta, ut languore tabeſceret deſperato, nec viri ſui præſentiam, nec aſpectus ullatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix perſuaſa, ut ſatanas ſatanam eiiceret famoſum quendam maleficum accerſivit. Adfuit, exploravit, agnovit, & mulierculam aſſerens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat, mordet etiam dentibus propriis brachium miſeræ mulieris. Res mira, res nova, res (ni fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidem languore convaluit; ſed interdum, ex corde procedere ſentiens velut acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachii, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quam triginta per temporum intervalla prodierant: quædam, ut vulgo dicitur, excapſcta, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, ubi hæc actitabantur, advenit. Celebris eſt perſona; cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: ſed parcendum adhuc ſuperſtiti & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam nec ſine lacrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & ſentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam pervenerat ad foramen, ſolitus iam præceſſerat cruor, jam cœperat apparere, jam particula eius exierat. & accedens unus ex fratribus laicis, eidem Abbati deſerviens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſervandam; Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum ultra nec chalybem inde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata materia eſt, malitia necdum prorſus exſtincta. Cœperunt lignei ſudes parvuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, craßiores ſpinis & modice longiores. Nec unius tamen omnes, ſicut nec acus fuerant, longitudinis vel craßitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menſes ex muliere ligna prodierunt. Adfuit demum Reverendus Petrus Antiſtes cui divinitus ſervabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier miſſarum ſolemnia celebranti, ſicut præceperat veſpere præcedenti. Eadem hora ſeptimum decimum lignũ ex muliebri corpore egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus extraxit. Con-*

a *lib. 3. dæmonolat. ca.* b *apud Surium tom. 3. Maii, 8. cap. 13.*

fitentem itaque mulierem præſul abſolvit, & ſacram ei tradens Euchariſtiam ab omni deinceps cuiuſcunque materiei progreſſu jubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus jã præſtigiis liberata adhæſit viro, filioſque procreavit. Et ut dicitur, hodie que ſuperſtes, virtutem prædicat, quam in ſeipſa feliciter meruit experiri: Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter convicaneos ſuos, ut ſi quem dubium novitas tanta reddiderit, probare forſitan liceat, quod credere detrectarit.] Hactenus Gaufridus Abbas Altætumbæ, cui Ciſtercienſes & Claravallenſes Abbates negotium dederunt vitæ huius conſcribendæ; cum Romanus Pontifex Lucius eis mandaſſet, ut eam fideliter conſcribi curarent. Sed Monachus fuit ſcriptor, inquient adverſarii, credo plus fidei mererentur mendaciſſimi ipſorum Miniſtri & Prædicantes. Cæſa. pin. *de inveſtig. dæmon.* Contigit autem (ait) *hoc anno Piſis hæc vidiſſe multis ſpectantibus. Quædam à dæmonibus obſeſſa ſæpius, modo inter adjurandum, modo poſtea eiecit corpora, & magnitudine & forma per ſe ineptiſſima, ut devorarentur, clavos ferreos prælongos, oſſa lapides, globos laneos, carbones; aliaque multa inculcita autem ea regione, qua thorax incumbebat, præcipue qua cor, globuli multi reperti ſunt ex plumis affabre efformati diverſis figuris, ſed plurimi inſtar roſarum perpetuis plumarum tenuiſſimarum ordinibus, nunc filo impliciti, nunc ſolo glutine, alia genera reperta ſunt in cervicali qua caput reſidebat.*] Quid multa? ſuperioribus annis Duacenſi cuidam, & Inſulenſi ancillæ ſimilia ferme acciderunt. Exemplorum ſat habemus cauſam ruſpemur, quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex pravis humoribus coaleſcere; ut ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia ſpinæ, glomi pilorũ & quæ talia potuit dæmon in ipſis ulceribus, vel in corporis partiũ cõgruis finibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe, conſentiunt veteres nouitijque medici a. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos ferme novemdecim, Luxenburgi, in urina lacertulas ſatis magnas eiiciebat, quod etſi plerique uxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea juſſit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Calvini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quam oportebat; ideò nec à moribus, nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio.

Secundò puto non poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex ulla putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiuſmodi metellica artificioſe conformata: quia calor naturalis, niſi plurimorum annorum ſpatio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minus, ſic fortuito ad certam analogiam atque diſpoſitionem artificioſam; videntur tam varii humores convenire poſſe: niſi Democriteam & Epicuream revocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta con-

a *Gale lib. 2 ad Glaucum. Celſus l. 5. c. 6. Ælius l. 16. c. 100. Le. Lemn. lib. 3. de occul. nat. mirac. ca. 40. Alex. Benedict. lib. 2. & 3. Anat. Anto. Beniu. lib. ſupra citato c. 3. 18. 24. 94.*

conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe Etenim primo poſſunt ſic ſenſibus illudere, ut quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cùm tamen revera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ evomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore nunquam fuerat, vel etiam ipſos humores, qui eiiciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerem ſic condenſet, & coloret [a] quod veriſimillimum eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ: paulò pòſt cernuntur evaneſcere. Præterea poſſunt, citra fictionem, res huiuſmodi per dæmonem in os occulte ingeri, unde mox eiiciantur: poſſunt etiam aliis corporeis partibus inſeri & includi. Negat id wierus, homo fronte nulla: licet non videam, cur neget. teſtantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos [b] ipſe laudat, talia ſibi viſa ex corporibus excerni, vel exſecari, & ea manibus contrectaſſe ſeſe. Eos vero omnes ad unum decipi contendere, quid eſt, niſi ſtrenue pudorē totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantùm mihi placent. Primus eſt, quem non prætermiſit Binsfeld. [c] ut profundo dæmon ſomno demergat hominem, & ſenſum doloris eximat tum dextre incidat membrum, & materiam illam duram imponat, deinique eadem ſubtilitate vulnus adeo conſolidet, ut nulla cicatrix vel veſtigium relinquatur, quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

Dices fortaſſis, ut hæc queat in partibus carnoſis & facilè dilatabilibus & promptæ conſolidationis, quarum exempla recenſet Nicol. Remig. [d] non tamen id poterit in aliis; quibus illa facilitas non eſt propria, v. g. in inteſtinis, orificio ſtomachi, gutture, arteriis, & talibus organis, quæ anguſta valde ſunt nec dilatantur, niſi ad functiones ſuas naturales: vel etiam, ſi ſectione diviſa fuerint, non poſſunt reuniri. *Reſpondeo* difficilius quidem in his id contingere abſolute tamen poſſe & in aliis. licet enim nobis incognita ſint medicamenta, iis conſolidandis & reuniendis idonea, dæmoni tamen illa ſunt notiſſima. Præterea quamvis ſponte ſua non dilatentur, niſi ad naturales ſuos effectus, vi tamen aliqua adhibita, poſſunt extra conſuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas hiſtorias ad finem faciendam attulit teſtis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambroſ. Paræus [e] prior eſt, de ſtudioſo, qui cum ſpicam germinis deglutiviſſet, eaque in pulmones ζαχείαν deſcendiſſet, natura illam tranſverſis pulmonum lobis illæſis, integris etiam coſtarum muſculis, & quæ ſuccingit eas membrana incolumi, integram expulit. poſterior eſt de opilione, qui ſemipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium craſſitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, ſex ſolidos men-

 ſes,

a *hoc volunt ſemper in his accidere Grill. de ſortileg. q. 3. & Cardan. d c. 80 de variet.* b *Trallian. lib. 4. c. 6. Beniu. de abdit. mo. & ſanat. cauſis, ca. 24. & 80. I. Lang. d. epiſt. 38. hiſtoriam puellæ de Levenſteet, Germanicæ editam Benive. & Benedict. ſupra citatos.* c *in l. 4. C. de maleſ. q. 7. concl. 6.* d *lib. 2. dæmonol. c. 4.* e *li. 2 chirurg. c. 17.*

ſes, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At neceſſarium plane fuit, per anguſtiſſimos meatus quoſque à faucibus in inguen cultrum pervenire. His tertiam narrationem Remig. addidit de morione: qui, apud Armoricos, mucronem gladii tres digitos longum per os in fauces adactum, duodecimo poſt die, per anū egeſſit. Nonne culter iſte, per tot ſpiras inteſtinorum ſubtiliſſimorum, & per illud, quod à re ipſa vocatur *inteſtinum tenue*, fuit devolutus? Neque in his ulla unquam maleficii mentio vel ſuſpicio fuit. ſi natura id potuit & caſus, cur ex propoſito id adnitens nequeat ille mille artifex ſolertiſſimus.

Alter modus eſt Silveſtri Pieratis, quem recentiores quidam ſunt ſecuti, *a* ſc. dæmonem peritia pollere, res ſolidiſſimas dividendi & comminuendi partes in minutiſſimas, etiam inſtar pulveris, & eas iterum uniendi, applicatis, ſicubi opus, naturalibus activis idque tam præpropere & ſubtiliter, ut cernentium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum advertere; ideoque putent homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuiſſe *b*. cum ſit plane improbabilis. Volunt iſti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora & hæc maiora inſeri: & poros rurſus concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur intruſa expellantur. Sic aiunt à fulmine; ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminamque gladii chalybeam liquari: ſic iactu lapidem ſub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem eſſe naturalem, cum Buridano, quam D. Tho. Scot. Durand. & alii melius philoſophantes, contendunt à ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimenſiones, ſive corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non ratis, coguntur excogitare: cum tamen iſti pori tam ſint natura anguſti, ut ſine inſigni læſione diſtrahi non poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, diſſimillimis reperitur. fulmen quidquam eſt ſubtiliſſimum & tenuiſſimum, ea præditum vi naturali, ut duriora atque reſiſtentia conſumet, mollia vero & cedere facilia ſine læſione *c*. tranſmittat: at ferrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſæ duræ, & minime aptæ ſic ſe in poros inſinuare. Aqua corpus eſt liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuius rei ſolidæ cedens loco, capax etiam liburnarum rerum quæ iniiciuntur, impulſu condenſabile, & iis exemptis aptum vi ſua ſtatim coire & reuniri: utque, ſine partium ſeparatione, condenſatur; ſic, ſine earundem nova medicina, rare ſit atque extenditur, quæ quam ſint ab humani-

a *Silv. ver. maleficium q. 5. Coſmas Philiarchus de off. Sacer. p. 2. l. 3. in trac. primi præcepti Decalogi.* b *Paracelſo li. de occul. philo. Baroni. Lichtenbergio l. de præcipuis Magiæ artic. Ludovic. Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Remi. d. c. 1. lib. 3.* c *Seneca lib. 3. nat. q. lib. 2. Iſidor. lib. 13. Etym.*

mali corporis membris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lavãtur.*

SECTIO VII.

De maleficio devovendi.

SVppono, quod Catholicis certum eſt, *energumenos à dæmonibus ſæpè invadi, & poſſideri, vel obſideri*: hoc eſt demones, in hominum ingridi corpora, & ſimul poteſtatem aliquam eos vexandi ſeu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, ut quis ſit energumenus; qua de re doctè, poſt Mengum & Polyd, Pet. Tyræus *a*. diſſeruit. ſic homines dæmoni tradendi poteſtatẽ conſtat olim Apoſtolos habuiſſe, ex S. S, *b* & alios quoque ſanctos homines ut olim, ſic & hodie eam à Deo accipere, qua non niſi prudentiſſime, & cum magna caritate atque iuſtitia utantur; haud difficulter probaretur, ſi huius loci foret An vero dæmones eos quos poſſident energumenos, ſic poſſideant, & ut eorum corpora, ipſimet ſubintrent, poſſet quis dubitare quod B. Ildegardis *in libris revelat. ſuarum* ſcribat de ſe. quadam energumena in vera viſione vidiſſe, *quod ipſa permiſſione Dei quadam nigredine & fumo diabolicæ congloboſitatis obſeſſa erat & obumbrata quæ totam ſenſualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea elevato intellectu ſuſpirare permittebat: velut umbra hominis aut alterius rei, vel fumus oppoſita obtegit & perfundit: unde hæc rectos ſenſus & actus perdebat & inconvenienter ſæpius clamabat ac faciebat. Et me cogitante & ſcire volente quomodo Diabolica forma* (id eſt ſubſtantia) *hominem intraret, vidi & reſponſum habui, quod diabolus in ſua forma, ut eſt, hominem non intraret; ſed eum umbra & fumo ſuæ nigredinis obumbrat & obtegit, ſi enim forma illius hominem intraret, citius membra illius ſolverentur, quam ſtipula à vento diſpergatur Quapropter Deus non permittit ut hominem in ſua forma intret Sed ſupradictis perfundens, ad inſaniam & inconvenientia evertit & per eum, quaſi per feneſtram vociferatur, & membra illius exterius movet, cum tamen in eis in forma ſua interius non ſit, anima interim quaſi ſopita & ignorante, quid caro corporis faciat.* Sic illa apud Theodoricum Abbatem, *eius vita l. 3. c. 20.* Sed hic locus oſtendit veriſſimum eſſe dictum Theologorum, ſæpè eos, qui aſſuevere multis revelationibus etiam veris putare ſe habere per revelationẽ; quod habuere per diſcurſum opinionemque. Indicant hoc multa. *Primo* quia principio vere tantum deſcribitur obſeſſio, non poſſeſsio. *Secundo* quod inquiſitio hæc parum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. *Tertio* quia ſuſpectum eſt, quod ait Deum non permittere ut diabolus ſecundum ſuam eſſentiam, ut ſolet eſſe in ſuo loco, corpora poſsideat. communis enim Theologorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit inter *obſeſſos & poſſeſſos*, quod in his ſit dæmon, ut erat in ſtatuis idolorum nonnunquam; & hoc indicant inflationes & multa alia quæ in poſſeſsis cernuntur. *Quarto* quia ratio nulla eſt. nec enim

a Mengus in fuſte dæmon. Polydor de exorciſ. Tyreus diſput. de dæmonia. b 1 *Cor* 5. *v.* 1. 1 *Timot.* 1. *v. ult.* c *vide Tiræum d. operis q. ult.*

nim forma dæmonis ſive ſubſtantia e-ius ſpiritualis ipſi corpori contraria ſic eſt, ut illud ſtatim deſtruat, etiamſi no-lit, ſolo ingreſſu. *Quinto*, quia non ſem-per anima ſopita eſt, quando dæmon energumenum vel obſidet vel poſsidet ut apparet, quia videmus ſæpè illos o-mnium recordari quæ egerint. *Deni-que* ſancti & Theologi omnes ſic ſem-per locuti & opinati fuere, ut dicerent dæmonem corpus arreptitii intrare, & ab eo exire. Non quidem id ſubire, ut informet, vel tamquam pars eius (quod vocant) corpus integret; ſed tantum ut loco, vel inſtrumento orga-nico uſurus, ut fuſe explicat Epiſcopus Abulenſis, *in* 7. *Exod. q.* 16. Rectius ita-que dictum à Cæſario *l.* 5. *c.* 15. dæmo-nes non uniri animæ ſubſtantialiter, nec in ipſa anima, ſed applicatione tan-tum, & oppreſſione per energiam ſeu operationem animæ adeſſe, & ſic ho-mini uniri, & ei quaſi illabi. allegat Gennadium, *l. de Eccleſ. dogmat. ca.* 82. hoc tenentem: tamen corpori ineſſe ſi-cut in loco poſſe, & in cavitatibus eius latere. nunquam Gennadius negavit. & expreſſe Cæſarius ex S.S. confirmat. non enim recte dicitur exire, niſi quod intus fuit. Salvator autem iubet de cor-pore dæmones exire, *Matt.* 5. *verſ.* 9. In-tus ergo fuere. Reſtat nunc ut quæra-mus, *an malefici poſſint & ſoleant ſic a-lios devovere, ac dæmoni quaſi manci-pare?* Multorum confeſſionibus con-ſtat eos id putare, fatentur enim ſe dæ-mones in brutorum vel hominum cor-pora immiſiſſe; & ipſi dæmones cum exorciſantur id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittam, quæ recentiora ſunt, à Remigio & a-lus allata duo tantum adſcribam ab iis commemorata, quorum fides reiici nequit. Anaſtaſius Nicenus *a* de Simo-ne Mago: *multos* (ait) *tentantes eum dicere præſtigiatorem: cum eos eſſet al-locutus, & deinde convivii prætextu bo-vem ſacrificaſſet, & eos convivio exce-piſſet, variis morbis, & dæmonibus eos ſubiecit.*] D. Hieron. *b* nobis proponit dæmonem à B. Hilario eiectum quem magus in virginem immiſerat, *Perdu-cta* (inquit) *à parentibus ad monaſteri-um ſeni traditur; ululante ſtatim & confitente dæmone, vim ſuſtinui. Invitus abductus ſum. Quam bene Memphi ſomniis homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ patior! Exire me cogis & ſubter limen ligatus teneor. Non exeo: niſi me adoleſcens qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex, Grandis, ait, fortitudo tua qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, Cur auſus es ingredi puellam Dei? ut ſer-varem, inquit, eam virginem. Tu ſerva-res, proditor caſtitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit intrarem in eum, qui habebat collegam meum, Amoris dæmo-nem?* &c.] En ut magus immiſerat dæ-monem vere: & ſic opinor etiam mul-ta eorum, quæ narrat Anaſtaſ. à quo Glycas *p.* 2. fuit eadem mutuatus: & im-primis de quo nunc agimus, Deo per-mittente, potuiſſe vere à Simone Ma-go patrari: quare Annalium *c* ſcriptori eruditiſſimo, nequeo aſſentiri, qui mi-ra illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat tantum fuiſſe impoſturas, ho-minibus per imaginem & viſum oſten-ſas, cum nulla veritate cōſiſterent. ſunt enim

a *in SS. q.* 23. b *in vita S. Hilarionis.* c *tom.* 1. *anno* 68.

enim in iis multa, quæ & poſſe & ſolere cõtingere, lib. præcedente *de Dæmoniaca Magia* ſatis copioſe oſtendimus. Anno 1581. in Vivareſiæ oppido Anno naio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quæ variis plures cuique, non uno modo dæmones immiſit, quibus graviſſime divexati fuere. In his filius & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, ſed more puerili abliguritis ab ipſis qui deferebant, ſingulos tribus dæmonibus poſſidendos mancipavit. Similia factitabat ſtrix alia dicta, *la Gochonne*: ita ut illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiva energumenis. Narrat oculatus teſtis vir doctus & prudens Claudius Charon. *l. de Antichriſto revelato Nota* 1. fatetur hoc fieri ſolitum Bap. Codronch. medicus *l. 3. de morb. malefic. c. 7.* Hæc autem immiſſio malorum ſpirituum, non provenit à facultate cogendi: quæ nulla magis competit, in dæmones. Nam vel ſponte dæmones ex pacto obſeſſum vadunt, finguntque ſe obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone ſuperiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen caſu Dei permiſſio requiritur, ut cauſa ſine qua non poſſet hoc fieri: permittere vero Deus id conſuevit non niſi ob grave aliquod obſeſſi peccatum a. non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla ſuggerit Ioan. Cæſarius b. Ait Ovid. de Medæa, *Devove abſentes.* Et experimento compertum eſt hodie pleraſque ſtriges cum dæmone pactas ut cuicumque diras imprecentur, bruto vel homini confeſtim illi tabe lenta incipiant tentari, vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec irritam hanc ut plurimum earum devotationem plurimis exemplis docet Remigius *lib. 2. cap. 9. 10. & tribus ſeqq.*

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodiè eſt maleficium: adeò, ut in aliquibus locis vix audeat quiſquam clara luce matrimonii ſolēnia celebrare. ne quis malus coniugum votis illudat. Id ſi fit, quia, quò pauciores adfuturi, & rei cõſcii fuerint, hoc plurimum inſidias effugiunt; nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiuſmodi: ſi quod antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res ſuperſtitione non vacat. Sed ad ipſum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (ut Canones loquuntur) frigidum & maleficiatum: hoc eſt, ad actum conjugii inidoneum. Hoc illos poſſe & ſolere probatur, tum auctoritate canonum c. tum communi ſententia Theologorum d. tùm praxi Eccleſiæ, quæ ſic affectos poſt triennii experientiam irritam, & adiuncta ſeptem teſtium juratorum manu, ſeparare conſuevit e. tùm ex opinione Rabbinorum veterum, & Boroſi qui exſtat) exiſtimantium à Chamo tali damno

a *vide Tyræum d. oper. c. 29.* b *l. 5 exem c. 11, 12. & 13.* c *c. ſi per ſortiarias 23 q. 1. & toto tit. extr. de frig. & malefic.* d *in 4. de 14. D. Fbo. 3 p q 58 ar. 2. & alii citati ab Enriquez. l. 2. de matri. c. 8.* e *c. laudabilem de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 1. & c. 7. n. 9.*

damno multatum Noëmum fuiſſe tùm exemplis mox referendis, & experientia quotidiana: tum denique ratione. poteſt hoc fieri naturaliter, caſtratione, eliſione, ruptione, deſiccatione, infrigidatione & ſimilibus ex cauſis, quas cùm norit dæmon, poterit illis uti. confirmant id Hiſtorici, & poëtæ. Deinde fit ſæpè ut qui cum una nequit, queat cum aliis, vel qui cum cæteris poteſt, cum una non poſsit, item ut non poſsit cum ea ſola, quam maximè amat & deperit. item, ut, ab lato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiuſmodi varietas ex naturali cauſa nequit provenire. provenit ergò ex ſupernaturali ſeu prodigioſa non divina: ergò angelica. non bonorum angelorum opera: ergò malorum.

Modis ſeu formis ad hoc diabolus utitur penè infinitis. ſanè auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidam magi, ſolummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, ſed dæmon interea maleficium perficit, & ſive virum, ſive fæminam reddit impotentem. tam in fæminas, quam in viros graſſari verè dixit Ananias *a*. ſed tamen facilius & frequentius in viros cernimus hoc malum ſerpere, fors, an quod ubi plus operæ & inſtrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quàm malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volunt plerique vel in diem, vel in annum vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſolvatur.

A viris doctioribus ſeptem traditas invenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. *prima* eſt quando coniugem alterum alteri reddit odioſum. vel invicem ſanè odioſos facit, per calumniam ſuſpicionemve, aut morbi alicuius immiſsionem: ſicuti cum vel Venus, iuxta Steſichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, ut omnes fæminæ Lemni graviter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus. *libro rerum Lesbycar. 1. b* aut id faciunt phantaſia turbata, ſic ut aliquid in compare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credant: ſic Valazca *c*, Lubuſſæ Boemæ famula, mulieres à virorum amore per veneficium adeò avertit: *ut coniuratione initâ, ſuos quaque maritos, fratres, patres, filios, una nocte interfecerint. mox arce Viſſegradenſi obſeſſa, Primiſlai regis exercitum ad internecionem ferè ciciderint.*] Aliquando faciunt, ut invicem quidam ament ardentiſsimè, ſed quando ad copulam ventum, ſubitò accenſi odio, alter alterum cædat, vel unguibus laceret, quod genus & Theologi *d*. & Iuriſconſulti *e* noverunt. tunc dæmon primò accendit ardorem libidinis propoſita forma coniugis, ut cõcupiſcibili: & quando venitur ad amplexus, tunc proponit ut odioſam & exitialem, faciens ut membra generationis appareãt vel magnitudinis prorſus incongruæ, vel formæ horribilis aut

a *li. 4. de nat. dæm.* b *Natalis Mythol. l. 6. c. 7.* c *Æneas Silvius in hiſtor. Bohem & Bap. Egnal. 13. c. 2.* d *P. Henr de Sacramen. lib. 12. 8. n. 2. Soin. 4. d. 3. a 2. Iaquer. flag. ta. 12.* e *auctor dæmonoma. & auctor. lib de lamiis. l. 2.*

aut ſupra modum fœdæ. *Secunda* cauſa eſt, quando corpora impidet, neque-ant ad ſe mutuò appropinquare, & ſic ea dividit, vel detinens ea in locis diverſis, vel cum conatur iungit, phantaſma aut quid aliud iniiciens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertii. *a.*

Invidiæ fuimus, quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis dividit herba iugis?

Pertinet ad poſterius, quædam narratio, plena admirandæ novitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Belluacenſi D. Antoninus *b.* Romæ temporibus Henrici tertii Imp. fuiſſe juvenem quendam locu ple tem & nobilem, qui recens uxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo convivio nuptiali exceperat. Exivere in campum à prandio luſuri pila. Sponſus ludi dux, pilam poſcit, & ne excideret annulus ſponſalitius, inſerit eum digito ſtatuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat: omnes unum petebant, ſic citò defatigatus ipſe à ludo ſeceſſit, & ad ſtatuam rediens, annulum recepturus, ecce, videt digitum ſtatuæ uſque ad volam manus recuruatum, & quantumvis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicavit.

Nocte intempeſtâ cum famulo ad ſtatuam revertitur, & extenſum ut initio digitum repperit, ſed ſine annulo iacturâ diſſimulata, domum ſe confert ad novam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe jungere vellet, ſenſit impediri ſeſe & quiddam nebuloſum ac denſum inter ſuum coniugiſque corpus volutari, ſentiebat id tactu, videre tamen nequibat hoc obſtaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem, *Mecum concumbe, quia hodie me deſponſaſti. Ego ſum Venus. cui digito annulum inſerviſti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio* (inquit Anton) *nihil referre auſus eſt, vel potuit inſomnem duxit noctem illam multum ſecum deliberans. Sic factum eſt per multum tempus, ut quacumque hora cum ſponſa concumbere vellet, illud idem ſentiret & audiret.*

Erat ſanè aliàs valens, & domi aptus & militiæ. Tandem uxoris querelis commonitus rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo cuidam presbytero ſuburbano, rem pandunt, is autem erat Necromanticus, & in maleficiis potens. Illectus ergò promiſſis multis, compoſitam epiſtolam dedit juveni, dicens: Vade illi hora noctis ad compitum, ubi quatuor viæ conveniunt, & ſtans tacitè conſidera. Tranſient ibi figuræ hominum utriuſque ſexus, omniſque ætatis & conditionis, equites & pedites, quidam læti & quidam triſtes, quicquid audieris, non loquaris. ſequetur illa turba quidam ſtatura procerior, forma corpulentior curru ſedens: huic tacitus epiſtolam trades legendam, ſtatimque fiet, quod poſtulas. Ille autem juvenis, totum implevit, prout edoctus erat. Viditque inter cæteros ibi mulierem in habitu meretricio mulam inequitantem, crine ſoluto per humeros iactato, vitta aurea ſuperius conſtricto, auream virgam geren-

a *lib.1.eleg.2.* b *Vincen 26 hiſt. Antonin p.2. ſum. hiſt. tit.16. c 7. §.4.*

rem in manibus, quæ mulam regebat, prætenuitate veſtium pene nuda appa rebat:geſtus exſequens impudicos: Vltimus dominus turbæ terribiles in iuvenem oculos exacuens, ab axe ſuperbo ſmaragdis & unionibus compoſito, cauſas viæ ab eo exquirebat.

Nihil ille contra, ſed protenta manu epiſtolam ei porrigit, dæmon notum ſigillum non audens contemnere, legit ſcriptum: moxque brachiis in cœlum elevatis: Deus inquit omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi presbyteri? Nec mora, ſatellites ſuos à latere mittit qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiverſata vix tandẽ reddidit. Ita juvenis voti compos, ſine obſtaculo, potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Palumbus autem ubi dæmonis clamorem ad Deum audivit de ſe, intellexit ſibi præſignari finem dierum. Quocirca omnibus membris ultrò truncatis miſerabili pœna defunctus eſt: confeſſus coram populo Romano inaudita flagitia.] Hæc ille. in cuius verbis & maleficium vides diviſionis, & curationem nefandam per aliud maleficium; & ſeriam malefici pænitentiam.

Tertia cauſa eſt, ſi ſpiritus vitales, prohibeantur tranſire ad membra generationis, & ſic ſeminis deciſio impediatur; de quo impedimento, rectè Ioan. Maior, diſſeruit *a*.

Quarta eſt, ſi ſemen prolificum exſiccetur & ſubtrahatur.

Quinta ſi virga viri flaccida fiat, ſaltem quando quis vult actum matrimonii exercere: de quo Ovidius. *Quid vetat & nervos magicas torpere per artes?* Petronius: *Forſitan rediret hoc corpus ad vires & reſipiſcerent partes veneficio credo ſopitæ.*

Sexta, ſi qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quovis modo tollatur. hæ cauſæ vulgatiores cunctis ferè notæ & obviæ ſunt apud Doctores *b*.

Septima, cauſa eſt rarior, nempè muliebrium locorum obſeratio, vel nimia coarctatio: aut viri genitalium retractatio, abſconſio, vel vera ademptio. De virili huiuſmodi calamitate narrationes varias ſui temporis proponunt Sprenger. & Remig. *c*. Quoad retractionem & abſconſionem fortaſsis illa naturaliter fieri poſſet, quanquam dubito, & inclino in negantem partem: ademptionem conſtat eſſe ſemper merum præſtigium, licet alibi, ut in avium nidis apud Sprenger. malefica membra illa oſtenteret: nec enim aliter poſt iſta tollere quàm homines, ſectione aut ſimili ſeparatione, adempta verò non magis poteſt reſtituere, quàm homines. Sunt ergò hi modi quoad viros, præſtigioſi. Quoad mulieres, ſicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri poteſt; ſic etiam à dæmone cauſari; idque opinor tam de arctitudine in oſsibus, quam de arctitudine in carnoſitate *d*.

Dixi duplex eſſe impedimentum unum quoad omnes, ſic invenio mulctatum Silvanum ab uxore apud Tacitum li. 4. ann. & Aurelium apud Zonaram

a in 4. d. 34. a. 3. b *Paul. & Sot. ad l. d. 34. Silveſ. Verb. maleficium. q. 6. Abulen in cu. 19. Matt q. 90.* c *p. 2. mal q. 1. c. 7. Remig. li. 2. dæmonolat c. 5.* d *de utraque egerunt Vict. Sot. Ledeſ. in d. 34 & Henriquez li. 12. cap. 7. nu. 3.*

natam to. 2. & fortè Amaſim regem Ægypti *a*. aliud quoad unam duntaxat perſonam certam, hoc vocant Dd. maleficium reſpectivum; ita legimus affectum Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum uxore ſola non poterat *b*. idem de quodam Eulatio, refert Greg. Turonenſ. lib. 10. ca. 8. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Iſabellæ Aragoniæ potiretur. *c*.

Dixi ſecundò, impedimentum quoddam eſſe temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocant, quod uſque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec alias licitè, auferri poteſt. Scio cum gloſſa *d*. quoſdam negare à diabolo ullum huiuſmodi perpetuum impedimentum induci poſſe: ſed ſcio quoque hoc gloſſæ dictum communiter à Canoniſtis & Theologis doctoribus *e* reiici: ut repugnans ipſius contextus menti, licet non verbis.

Deinde cur non, ut ſemel, ſic ſæpius poterit dæmon impedire copulam? cur ut ſæpius, ſic non & poterit toties quoties permittit Deus? Denique falſum eſt gloſſæ fundamentum, ſemper ab auctore maleficium illud tolli poſſe: poſtea *lib. ult.* docebimus, aliquando non poſſe maleficas ſanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura poſſe dæmonem deſtruere, quam reparare. Quid ſi membrum præſciderit? non magis illud valebit reſtituere, quam vitam ſemel ademptam. Ex his puto facilè (lector) intelligis temerè Mich. Montanum *libro primo. des eſſais cap* 21. adimere hæc maleficia dæmoni, ut adſcribat viribus imaginationis, poteſt illa impotentem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat, verum effectus tàm varios ac multiplices uni adſcribere imaginationi, nec Oreſtes quidem dixerit indilucidis intervallis. Quis locus imaginationi in aliàs valido, & cupido, & ſperante ſe poſſe, imò non dubitante: prima vice, qua ſpe fallitur.

Vltimo loco huic maleficii generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticus, his verbis *f*. *Mares in urbe Karentina*, (apud Rugianos) *cum feminis in concubitum admiſſis, canum exemplo cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando divelli poterant. Interdum utrique perticis è diverſo appenſi inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum præbuerunt.*] Sanè iis, qui feræ, & non homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, ſed ſingultus, ſed lachrymas excutiat. Hei! quid peccata non merentur? quid non ultionis clementiſsimo Deo extorquent, fieri poteſt, ut dæmonum hic opera intercelſerit, & Deo, illa ut carnificum utente manu, hoc ſupplicii dirſsimi genus à commeritis exegerint. quod ſi in adulteros, & concubinarios hodiè ſimilia judicia exerceantur, quæ perticæ ſuffe-

a *Herodoli. 2.* b *Paul. Æmyl. in vita Clotarii* c *Franc. Guicciardin. in hiſt. Ital.* d *in c. requiſiſti. & c. ſi per ſortiarias 3. q. 1. Card. ibi.* e *Abb. & alii ad tit. de frigid. & malef. Navarr. conf. l. 4. tit. 15. Abulenſ. d. q. 90. Mag. in. 4. d. 34. & ibi. D. Tho. à 2 Duran. Paluda. Richa. Maior Soto. Vict. uterque Ledeſma, Palac. & alii citati per Henriquez d. c. 8. §. 2. lit. O.* f *l. 14. hiſt. Dan. r.*

ſuffecerint? plures ſanè continentiam amarent,& obſcænas libidines averſarentur. Fieri etiam poteſt,ut meræ dæmonis præſtigiæ fuerint, ſi non fuere præſtigiæ,vix eſt ut naturalis ratio reddi queat:niſi dicas & viſcoſitatem ſeminis,& diſpoſitiones membri,quæ in feris ſic cohærere ſolitis inſunt, in hos homines à dæmone introductas:quod puto eius induſtriam & vires non ſuperare.

Quid ſi &Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectum? ſanè, quod Strabo *libro* 14.de illo refert παλακίζειν τοὺς πίνοντες,ex eo bibentes malaciſari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos a. quam ad emaſculationem & (ut Varro loquitur alio tamen ſenſu)mulierationem retulerim. Hæc enim hominibus illis à Chriſti lege & fide alienis,quaſi neceſſaria conſecutio(nefas?)videbatur, ut qui agere nequiret,pati inciperet. Beneficium hoc inter cætera fidei Chriſtianæ non minimum; quod cum dæmonum cultu portentoſa hæc dæmonum ſuaſu &hortatu crimina paganiſmo inolita, tandem pleriſque in regionibus prorſus exoleverint.

SECTIO IX.

De maleficio odii.

HOc uſum Valaſcam ſupr. oſtendi & agnovit Arnobius lib.2. contra gentes. Addam alia. Godſchalcus Hollenus Auguſtinianus *Preceptoris fol* 10.*lit.* *A.* ſic ſcribit:*Novi mulierem quæ voluit facere divortium inter duos ſe mutuò amantes,propter quod deberet ſalariari. Scripſit in chartulis duos characteres ignotos,cum aliis tamen devotis verbis,& dedit chartulas ut portarent: & tamen nulla ſequebatur diviſio. Secundò ſcripſit hæc eadem in caſeo, & dedit illis ad comedendum: & accepit poſtea pullum nigrum, & diviſit per medium; obtulit unam partem diabolo* (certè ſacrificii ritu)*& aliam dedit ad comedendum illis duobus, tunc ſequebatur maximum odium inter eos:ita quod unus altum videre non poterat: Vnde hoc,niſi quod dæmon habuit tunc offertorium ſuum?*ſic ille. Cenſeo hoc maleficii genus reſpexiſſe poëtam, cum inducit dæmoni quandam dicentem:

Tu potes unanimes in plalia mittere fratres.

And.Cæſalpin. *de inveſtigat. Dæmon.c.*10. ſcribit ſolere maleficas ſub limine vel in angulis domus capita ſerpentum & pelles defodere ad odium conciliandum.Sed hæ quiſquiliæ ſigna tantum ſunt pacti conventi. Nã odii maleficium auctorem habet dæmonem. Nec enim naturalia pharmaca poſſent aliud quam hominem atrô turbidôque ſanguine,& quadam melancholiâ gravi afficere; item humorem nimis adurere, vel frigus noxium inducere,unde oriatur quædam ferocitas,moroſitas, crudelitas, & miſanthropia in univerſum, qualis eſt in iis qui lupina inſania laborant. Poſtea dæmon hoc odium dirigit in certam perſonam, omnes odio opportunas imagines phantaſiæ obiiciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens,cum amaritudinis miris modis

a *ut Ovid.l.*4.*Metamor.*

dis cauſiſque, adeò ut cùm illa recurrunt animo, vix queat homo non graviſſimè irritari, & excandeſcere, etiam in illos, quos hac perturbatione deſinente efflictim amat. Huius maleficii memorabile exemplum narrat Ioan. Bapt. Codronchus *lib. 3. de morb. malefic. c. 8.* ſic ille; *In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ erat quidam Iacobus nomine, cuius uxor tantum odium cum eo exercebat, ut à primo die, quo inter ipſos matrimonium contractum fuit, ſimul habitare non potuerint: tantum abeſt, ut ſeſe invicem copulaverint. Et, ſi quando Iacobus ad uxorem accedere voluiſſet, tanto furore ac rabie percita uxor erat, ut ſe per feneſtram potius præcipitem daret, quàm illum perpeti poſſet.*

Quod cùm cuidam religioſo viro ab ipſis hoſpitio recepto narratum eſſet, de hac re durius, & ad fidem præſtandam difficulter ſe habens, experiundi gratia illicò mulierem accerſiri iubet eiuſque maritus in interiorem ædium partem ſeſe abdidit. ne eius præſentia uxor ingredi renueret. Venit mulier: quæ de odii ſui cauſa contra coniugem interrogata, ſuam vicem prius, miſerumque finem cùm deploraſſet: ſe nullam inquit eius rei rationem reddere poſſe. quia abſentis mariti tanto deſiderio & amore ſe flagrare dicebat, ut id verbis exprimere nequiret. Cùm autem ad illum alloquendum & videndum accedere vellet illicò imaginationi ſuæ, tot deformitatibus, & turpitudinibus, totque horribilibus monſtris maritum, depictum apparere, ut mortem prius ſubire vellet, quam illum ferre, aſſerens, quod eius anima tota omneſque vires, & ſpirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & ſui perniciem ferebantur. Rurſus eo abſente eiuſdem deſiderio æſtuare ſe aiebat. De cuius mulieris verbis, cum bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulieribus eam comitantibus, ut illam circum pedes, & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent, quo maritus, omni repugnantia remota, expeditum acceſſum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam celandam mulier ſe ita affectam eſſe ſimularet. Vxor denique ſe ob mariti deſiderium ligandam tradidit, rogans, ut ad ſe maritum admitterent. Quo ingrediente, nullæ unquam furiæ tam immanes viſæ ſunt, nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata, ei ſimilis inventa fuit: ſpumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus velut furiis agitatum ac dæmonibus plenum videbatur, Mulieresque ibi aſſidentes retulerunt eius ventrem ac ſtamochum funibus contortis, ipſis tangentibus, refertum viſum eſſe, totamque cutim ut flagris cæſis redactam.

Nec furendi finis factus eſt, donec maritus concertationis labore defeſſus, & illius miſericordia motus illinc exiit. Et tandem poſt tres annos mulier quædam in veneficiis verſata quæ Iacobi matrimonium cum illa uxore graviter moleſteque tulerat. maleficium quod patraverat ſoluit. Et ita Iacobus uxore potitus eſt: & inde in ſumma pace atque ocio tranquilliſſime vixit.]

Huc pertinet *maleficium oblivionis*, quò fit ut viri uxores ita negligant, ut videantur earum nō meminiſſe. Rem exemplo declarabo, duobus teſtibus

iiſdem illis comprobatam. *In oppido Hetruriæ Sangemineanenſi juvenis quidam adeò perditè veneficam mulierem adamavit, ut formoſam alioquin & honeſtam uxorem una cum filiis reliquerit, & cum pellice ſuorum immemor, vitam eò uſque traduxerit, donec uxor de maleficio monita eò conceſſiſſet, & clam malefici inſtrumento perquiſito, inveniſſet ſub lecto bufonem ollæ incluſum conſutis oculis: eo igitur abrepto & ſolutis oculis poſtea cremato: confeſtim vir ſuorum recordatus, tanquam è ſomno ſurgens ad uxorem & filios reverſus eſt*] Condronch. d. l. 3. c. 6. Cæſalpin, c. 10. de dæmon. inveſtigat.

SECTIO X.

De incendiario malefico.

NON animum inflammant modò, ſed & corpora & domos, & oppida: ut facile appareat æterni ignis eſſe alimenta. Corona Creuſæ nota eſt, quam munere impio Medea concremavit, ex aſphalto humectiore & & ſulphure pharmaco inunctam volunt Cælius *lib 15. A. L. cap 13.* & Venerus Natalis *lib 6. mytholog. cap. 7.* quaſi horum tanta vis eſſe potuerit, ut modica inunctione totam Regiam Corinthi corripere poſſet, ut non naphtam medicam addidê.e? vis nonne eius efficacior? cur non *in ſopibiles*, ut vocat Martianus *perennitatis igniculos Lemnii Fabri*? cur non flammivomi pecoris Æethæ? cur non ſemina flammæ Meduſeæ? cur non cuncta quæ Tragicus commiſcentem facit Medæam?

Piæ ſororis, impiæ matris faciem.
Vltricis Althea vides.
. . . tu nunc veſtes
Tingue Creuſæ, quas cum primum
Sumpſerit, imas urat repens
Flamma medullas, ignis fulvo
Cluſus in auro latet obſcurus,
Quem mihi, cœli qui furta luit
Viſcere fæto: dedit & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit ac tenui ſulphure tectos,
Mulciber ignes & vivacis
Fulgura flammæ de cognato
Phætonte tuli habeo media
Dona Chimeræ, habeo flammas
Vſto Tauri gutture raptas,
Quas permiſto felle Meduſæ
Tacitum iuſſi ſervare malum.

Omnia quidem hæc fabuloſa, ſed efficaciſſima ad extinguibile incendium opinabantur vulgò: poëta verò gnarus vim illam, à dæmone ex pacto ſe exſerturam, concludit prece ad Hecatem (magorum Numen)

Adde venenis ſtimulos, Hecate,
Doniſque meis ſemina flammæ
Contida ſerva quo pacto condita & clauſa? ut ſolent hodiè initio impunè contingas, & aſpectu nihil vel ſenſu ignitum.

. . . . fallant viſus
Tactuſque ferant. . . . quid interea, an otiòſa?

. . . meet in pectus
Venaſque calor. ſtillent artus,
Oſſaque fument. . . . ita fit, & omnia amburuntur.

Hic quid mox. *Avidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt juſſus ignis jam domus tota occidit
Vrbi

Vrbi timetur, unde flammas opprimat?
Et hoc in iſta clade mirandum accidit:
Alit unda flammas, quoque prohibetur magis,
Magis ardet ignis: ipſa præſidia occupat.

Nemo hic adeò Philoſophus ſit opinor, quin maleficam vim agnoſcat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina contigerunt, prodita à Nicolao Remigio *lib. 2. c. 13.* Letherii quædam ſaga cui nomen Iana Nigra Armacuriana obnixè quiddam à Franciſca Huyna contenderat, quod cum impetrare nequiret, in deſiderium vindictæ exarſit. Nam *accepto* (inquit) *à dæmone linteolo, quo erant involuta minutia quædam inſtar fœni defecti, admonita eſt clam illud deponere in Huynæ ædes ac properè faceſcere. fore enim ut non multo poſt flammã corriperet ſubitò, unde illa cum omni ſupellectile conſumerentur. Linteolum igitur glomo obvoluit; at Huynæ, tùm fortè aliquid in furnaria agenti, venale offert in tela qua illam adornare audierat licitum: ſed cum negaret eo ſibi opus eſſe, quod ex domeſticis operis ſperaret plus ſatis ſibi futurum: Nihilominus bona illa in piſtorium lacum, qui propè erat abiecit: addens ſe, ſi tum id uſui eſſe non contingeret, cum vellet, reſtituturum.*

Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quæ depoſitum glomum continebat, deinde univerſa domus adeò præcipiti ardore atque incendio, ut nullum ei remedium ſatis maturè adferri poſſet. Res utriuſque diſtreta atque ſeparata aſſertione ſimul & ipſo eventu fidem ſibi apud omnes indubitatam vindicavit.]

Minus latens incendium, ſed perniciosius fuit, quod ita deſcribit: Eraſmus Roterodamus, & etiam Lycoſthenus *in Prodigiis*, teſtatur ille ſic in Epiſtolis: *Oppidum eſt in Helvetia, nomine Schiltach, quod 4. Idus Aprilis anno 1533. totum ſubito conflagravit, eiuſque incendii cauſam, quantum illius loci municipes apud Friburgi magiſtratum, (quæ urbs illinc abeſt octo millaribus Germanicis) renunciaverunt, talem fuiſſe rumor eſt. Dæmon ſibilo ſignũ dedit è quadã ædium parte Caupo ſuſpicans eſſe furem aſcendit, neminem reperit: Sed idem ſignum rurſus ex alto cœnaculo redditum eſt, & huc conſcendit caupo furem perſequens. Cùm nec illic quicquam appareret, ſibilus auditus eſt è faſtigio fumarii. Illic ò tetigit cauponis animum, eſſe dæmoniacum quiddam.*

Iubet ſuos eſſe præſenti animo; acterſiti ſunt Sacerdotes duo adhibitus exorciſmus, reſpondit ſe eſſe dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, ſe velle eruere oppidum. Minitantibus ſacrificis reſpondit, ſe pro nihilo ducere minas illorum; quod alter eſſet ſcortator, uterque fur. Aliquanto poſt mulierculam, qui cum habuerat conſuetudinem annis quatuordecim: cum interim illa quotannis confiteretur, & acciperet Euchariſtiam: ſuſtulit in aërem, impoſuitque fumarii faſtigio tradidit ollam: juſſit, ut inverteret, invertit, & intra horam totum oppidum combuſtum eſt.] Hæc ille, nec admodum multi ſunt anni cum per Rhenanum tractum incendiarii quidam graſſabantur: qui in aliorum domibus, gladium, haſtam, ſcipio-

ſcipionem, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant: atque mox poſt aliquot horas inde prorumpens flamma, quaſi ex malleolis, ædes abſumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere?

CVM Draco ille antiquus uſque ad judicii diem manſurus ſit ligatus, *a.* nemini poteſt nocere, niſi cui Deus permiſerit, & quantum permiſerit. D. Leo, *Et cum eis* (inquit) *nihil amplius in quenquam liceat, quàm iuſtitia divina permiſerit, qua dignatur ſuos aut corrigere diſciplina, aut exercere patientia, agunt tamen verſutiſſima arte fallacia ut ex arbitrio propriæ poteſtatis, aut lædere videantur, aut parcere: & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt, ut quidam illos timeant pati infenſos, & velint habere placatos, cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe, quam pacem.*] Serm. 19. de paſſione Domini. Vt porcos ſubiret, à Chriſto veniam petiit. *b.* nec mendaces facere Prophetas Achabi, *c.* nec Iobum affligere *d.* ſine divina potuit permiſſione. Hac obtenta, *non eſt poteſtas, quæ comparari queat ei ſuper terram, e.* Quare; cum per dæmonem damna malefici inferant: ſequitur illis omnibus eos nocere poſſe, cui ne noceant Deus non prohibuerit. Defendit autē Deus omnes ſincerè ſperantes in ſe: *liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aſpero, à timore nocturno, à ſagitta volante in die, ab incurſu & dæmonio meridiano,* & tribuit virtutem, *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem, f.* hoc eſt ſuperandi omnem vim, & effugiendi omnes inſidias principum tenebrarum.

Dico igitur primò *Deo permittente,* quod in ſeqq. etiam præſuppono) *fœderatus dæmonis inferioris poſſet nocere dæmonis ſuperioris fœderato, non virtute ſua, ſed accepta licentia vi: quia dæmon ille ſuperior non poteſt reſiſtere divina voluntati, Alioqui, ſi Deus ſinat eos agere iuxta legem ordinariam, duntaxat poſſunt fœderati dæmonis ſuperioris nocere inferioribus; vel æqualibus:* quia lex ordinaria eſt, qua Deus ſinit illos agere in invicem quantum poſſunt: *maleficorum verò robur & poteſtas dependet à potentia dæmonis cum quo pactum habent.* ſic vetula malefica occidit juvenculam maleficam, apud Sprengerum *g.* ſic finita ſæpè Magorum certamina cum alterius morte, ut docui lib. præced.

2. Frequentiſſimè *ſolent nocere infantulis,* Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia ſic à multis peccatis præſervati in cœlum rapiuntur felices, ſecuri quod malitia non mutabit eorum intellectum, permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem; teſte D. Auguſt. *h.* Ante baptiſmum verò perceptum, non raró permittit illos Deus occidi,

a *Apoc.* 20. *v.* 2. b *Matt.* 8. *v.* 31. c 3 *Re.* 22. *v* 22. d *Iob.* 1. *ver.* 12. & 2. *v.* 6. e *Iob.* 41. *v.* 34. f *pſ.* 90. *v.* 3, 6. 13. g 2 *p. q.* 2 *principali.* h *lib.* 21. *de ciu. Dei, c.* 14.

occidi, ne, propter, actualia peccata, quæ commiſſuros videbat ſi viverent, graviorem ſibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis eſt, aut non iuſtus; quia propter ſolum originale peccatum mortem merebantur. Sanè nondum ablutis unda ſacra videmus ut plurimum Dæmones inſidias ſtruere: & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longè gravius peccant, & atrocius Deum offendunt, nam planè innocentes atque innocuos anima ſimul & corpore perdunt; præſertim ſi liberos proprios, quos & dæmoni offerre, & occidere ſæpè ſolent ſtriges: ſicut olim faciebant Cananæi, & cultores Molachi, & Barbari noſtris temporibus Indi Temixiſtitani. Narrantur in hoc genere infanticidii immania facinora Baronis cuiuſdam Armorici, à Nicol. Iaquerio *b.* & Sagæ Helueticæ à Sprengero *c.* Cur verò potiſſimum tam teneræ ætati noceant, multæ ſunt cauſæ. hæc ætas eſt imbecillior ad reſiſtendum, eſt incautior ad cavendum: nequit earum conatum deprehendere, vel revelare, vel accuſare, petunt etiam ab his inſtrumenta maleficiorum. nam perſuaſum habent, ſi certo numero corda infantium exſciderint & comederint, ſe patientiam omnium tormentorum conſecuturas adeò, ut ad confeſſionem criminum perduci non queant *d.* conficiunt quoque ex corpuſculis infantium occiſorum famoſum illud unguentum ſuum, quod Grillandus dicit vocari in Italia, *unguentum Paganum.*

Dico 3. *haud dubiè quando naturalibus venenis utuntur, aquè poſſunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen ſæpius nocet malis & peccatoribus, quam iuſtis & bonis.* Quoniam Deus plus ſæpè iuris tyranno largitur in mancipia, quàm in Dei filios & amicos: quibus ipſis tamē interdum nocere permittit, propter maius bonum eorum met, qui patiuntur.

De judicibus & juſtitiæ miniſtris præcipuè quæritur, an & his nocere queant? vulgò decantata, & à nonnullis etiam doctis recepta opinio eſt, ex ſpeciali privilegio his conceſſo, non poſſe *e.* hi duabus rationibus utuntur, unam petunt ab experientia & eventu, ſed iſta nec perpetua & uniformis eſt, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia ſi nocere poſſent judicibus, viderentur aliquid in ipſum Deum juris habere, quia jus haberent in illos qui Dei funguntur officio. ratio iſta valeret, ſi abſolutè, & non limitate ex Dei permiſſione, id poſſent: nunc quia poteſtas iſta tota pendet à nutu Dei permittentis, parum ſolida ratio eſt. Nonne in ipſum Chriſtum, qui judex ipſorum dæmonum eſt, potuit diabolus & Iudæi atque Romani eius membra, adeò ut & in crucem egerint; nonne Iob, rex erat & judex, & tamen privatus cunctis opibus fuit, & ulcere peſſimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen indè inferat, in Deum ipſum aliquid juris habuiſſe dæmonem? ſanè nullus: quia ſciunt omnes, hoc

a *Levit. 18. v. 21. Pſal. 105 v. 37. 4. Reg. 23. v. 10. Ier. 32. v. 35.* b *flagelli faſcinariorum ca. 15.* c *d p. 2. q. 1. c. 13.* d *Binsfel. in l. multi. C. de malef q 2.* e *Grill q. 7. n. 39. Ananias l. 4. de nat. dæm. Rem. lib. 1. dæmonolat. c. 2.*

quicquid poteſtatis fuit, id deſuper à Deo Patre luminum fuiſſe conceſſum. Sed & ſic dari dæmoni nunc poſſe à ſummo judice; & tamen in hunc illi propterea nihil juris proprii, ſed delegati tantum competeret. Proferuntur quædam exempla, inter quæ formicarii auctor a. *de publica verò juſtitia* (inquit) *omnes malefici, qui ſupra, & verbo & experientia teſtimonium dederunt, quòd eo ipſo quòd per reipubl. iuſtitiæ officiales capiuntur, ſtatim omnis maleficiorum enervatur poteſtas. Vnde cum ſæpedictus judex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per ſuos famulos, tantus tremor manibus eorum incuſſus eſt, & corporibus, & naribus illapſus tam malus fœtor, ut ferè deſperarent, an maleficum invadere auderent Quibus judex ait, ſecurè miſerum invadite, quia publica tactus juſtitia omnes vires perdet ſuæ nequitia.*] Niderius itaque cenſuit, non ante hanc vim judicibus ex privilegio competere, quàm reo capto. Monſtreletus quoque lib.4. Chronicorum de Edelino agens id videtur confirmare. Attamen ſi divinum privilegium foret cunctis judicibus conceſſum, cum Dei perfecta ſint opera, & executionis iuſtitiæ tam neceſſaria, tamque principalis pars ſit ipſa captura: non dubito, quin & ad illam extenderetur. quare neque ad illudendum ſatellitibus capientibus maleficium valiturum: Arbitror potius hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuiſſe auxilio, quam privilegium illud. Quid, quod Sprengerus ipſe refert, & nos retulimus, etiam in ipſo rogo ſententia judicis, damnatam lamiam ſolo anhelitu carnifici lepram intuliſſe, cùm ipſa leproſa non eſſet? Et cùm Pariſiis antè annos triginta degerem, fama publica ferebat famoſum Magum (quem ſæpè vidi) nomine Magiſtrum Goninum; cum propter facinora varia ad laqueum damnatus fuiſſet, ſic illuſiſſe judicibus, ut pro ipſo viderint appenſam patibulo, primi Præſidis mulam. Nihil adfirmo, ſed hoc fama diſperſum ſæpè audivi: certè ille judicio ſupervixit.

Prudentius itaque Ananias b. hoc privilegium reſtringit ad eos judices, qui hoc digni nomine, qui Deum præ oculis habentes rectè riteque ſuo funguntur officio: nam quos avaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit, qui curioſitate adducti perperam multa deſignant, hos, ait, *crebrò ſic à dæmone excipi & impeti, ut aliquando necem non evadant, idque non paucis accidiſſe.* Satis hoc veriſimile mihi videtur, & divinæ congruum providentiæ atque juſtitiæ, peculiaris tamen privilegii, ne quoad hos quidem, ullum diploma puto exſtare. Quamobrem cenſeo, judicum pietatem, firmitatem fidei, & juſtitiæ zelum hoc à Deo ut plurimum impetrare: quæ quia deſunt quibuſdam etiam eos hoc peculiari ſcuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipſimet dæmones viliſſima hæc ſua mancipia ignibus tradi non modo nõ moleſtè ferant, ſed frequenter etiam judicibus quaſi in manum tradant. cur igitur judici noceat, qui reum damnari & occidi optavit? unde igitur in-

quie

a *lib.ult.* b *d,li.4 de nat.dam.*

quies orta hæc opinio? Duplicis generis hæc ſunt maleficia. quædam nocendi vim naturalem non habent: talia frequentius utuntur: quædam vim habent phyſicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem ſatis ſuggerere contra judices, vicarios Dei: vel ſi talia permittit ſuggerere, facit tamen ut alia illa præferant, aut ut naturalibus non ut oportet utantur, atque ita fiant irrita. Quod cùm ſæpius expertæ, confitentur ſe judicibus nocere non poſſe quibus poſſent: niſi Deus impediret, vel concurſum cum maleficis rebus ſuum cohiberet. *Plura pete ex lib. 5. ſect. 7. litt. D.*

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur ſic maleficos rebus ſacris abuti.

QVæſtionem hanc movet & ſoluit Grilland. *q.6.n.19.* ego hanc non exiguam vindictæ divinæ partem exiſtimo, punientis hominum peccata, & ſic huius quæſtionis eandem eſſe ſolutionem, quæ eſt ſequentis, præcipuam tamen cauſam puto eſſe irreverentiam ipſorum Sacerdotum & clericorum, vaſa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec ſeipſos caſtos & puros à labe peccatorum, ut decebat ſanctificatos, exhibentium: ſic enim provocant in caput ſuum propheticam comminationem *a incenſum abominatio eſt mihi. Neomenias & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram. Kalendas veſtras & ſolemnitates veſtras odivit anima mea: facta ſunt mihi moleſta laboravi ſuſtinens, auferam ſepem eius & erit in direptionem, diruam maceriam eius & erit in conculcationem b.*] & quæ talia innumera in ſacris literis.

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia ſic Deus permittat dæmonem graſſari?

COnſuli poſſunt de hac re Trithemius *q.5.l.7.quæſtionum*, & Iaquerius *flagell. Faſcin. cap.18. cum ſeqq.* cauſas eaſdem puto, propter quas ſolet pati hominem à dæmone invadi & poſſideri. hæ ex obſervatione veteris Hiſtoriæ poſſunt multæ colligi, quæ ad duo capita ferè poſſunt revocari gloriam Dei, & hominum utilitatem. Quare non eſt mirandum, *ſi* (ut ait apud Bedam S. Guthbertus) *tali tormento non ſoli ſubiiciuntur mali, ſed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc ſeculo, non tantum corpore, ſed & mente captivantur à Diabolo c.*]

SECTIO I.

GLoria *Dei* hinc augetur in nobis, quia ſic attributa quædã glorioſa Dei nobis manifeſtantur; oſtenditur *Conſtantia* in decretis. quia ut hominem liberum creavit, ità liberè finit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suavitas* in gubernando: quia cùm etiam dæmoni liberum arbitrium dederit, violentum videretur ſemper impedire, quod diabolus natura-

a *Eſa.1.v.13.* b *Eſ.5.v.5.* c *Surius to 2.f.309.*

naturali ter poteſt & optat ſummopere: ideò ſinit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanum hinc elucet, quia ſi quantum vult & poteſt diabolus nocere permitteretur, nemo illæſus eſſet, immò, & homines omnes occideret; ideò Deus frequentius illi facultatem nocendi denegat; accedit, quod nec illos ad pœnitentiã recipere dedignatur, qui ſe pactis conventis & data ſyngrapha dæmoni mancìparunt. Nonne hæc ſumma eſt clementia, cùm ubi abundavit peccatum, ſuperabundat gratia, & fit miſericordia Dei ſuper omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cum diabolum Deus uti ſinat, naturalibus ſuis viribus, efficit tamen, ut pater iſte ſuperborum ab imbecillis ſæpè homullis, qui quæ Dei ſunt ſapiunt, ſuperetur; & ut ad ſordidiſſima abiectiſſimaque ferenda patiendaque ſe deiiciat, qui ſolium ſuper Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia ſolet ex malis bonum elicere, unius peccatum facit alterius eſſe meritum *Potentia* elucet, quia qñ permittit dæmoni maiora (v. g. aquam in ſanguinem vertere, ranas producere) tamen non ſinit eum perficere minora (v. g. culices gignere) Quod evidenter demonſtrat Deo dæmonem prorſus eſſe ſubiectum & ſub legem, nec quicquam ſine eius poſſe licentia, cui, ut lictor vel carnifex Principi, ſubſervit ſecundum D. Auguſt. *a*. *Iuſtitia* denique probatur, quia delicta hominũ etiam in hac vita ſic punit: quod quia homini quoque ipſi expedit, ideò hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta eſt, & in ultimum locum à me reſervatur.

Secundum erat *hominum utilitas*. hæc multiplex eſt. Nam quibus maleficio nocitum, eorum primò patientia exercetur, & conſtantia roboratur *b*. & merita augentur; & homines ad pœnitentiam & Sacramenta Eccleſiæ uſurpanda revocantur. Secundò fit cuique palam, num Deum diligant necne *c*. tunc n. qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt, qui Deum amant, illi patienter ferunt, & ſe divinæ voluntati atque præſidio permittunt *d*. Tertiò his vera humilitas acquiritur, ut confirmatur exemplo Heremitæ cuiuſdam apud Severum Sulpitium *e*. Quartò ſternunt viam facilem ad omne genus virtutum. ſic enim contingit B. Iuliano, ut cum fraude diaboli, utrumque parentem occidiſſet, hæc illi ad meliorem vitam occaſio fuerit, ſicque in virum ſanctiſſimum evaſerit *f*. Nonne ſolet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus & exitio ſervare? Quintò ſic fides Catholica confirmatur & propagatur. Nam ſic adſtruitur fides contra infideles & atheos, qui ſpiritus & angelos eſſe negant. nam eos ipſa convincit experientia. Quia tales erant. Chriſto Domino in terris converſante, Sadducæi, frequentior trium annorum ſpatio de energumenis fit mentio, quàm toto veteri teſtamento, per tot ſæcula: & quia in Eccleſia primitiva ſimilis fuit error Peripateticorum, idcircò

a *com. in Pſal. 77.* b *Iob. 1. & 2.* c *Deut. 13. v. 3. D. Aug. tract. 7. in Io. D. Leo hom. 19. de paſſ.* d *D Clem. Rom. li. 2. recognit.* e *Dial. 1. c. 14.* f *Marulus. lib. 2. c. 12. & lib. 4. c. 10. Fulgoſ. libr. 6. c. 9.*

circò tam multi tunc per dæmones obſeſſi & erepti *a*. Quia hodiè atheiſmus ex Calviniſmi radice repullulat, idcircò tot paſſim maleficorum examina ſuccisa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum noſtri temporis perfidiā fides noſtra ſtabilitur, cum videamus dæmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmiſtis, ut cum Florente loquar, *prorſus nulla remediari*, ſed eo dæmones loco Novatorum habere adiurationes, quo Iudiacas olim filiorum Scevæ: hi numero ſeptem, ut ſimiæ ſolent, D. Paulum in exorciſmis imitabantur: ſed inſultans illis diabolus, Ieſum ſe noſſe, Paulum noſſe, ipſos non noſſe inclamavit, & energumenus in eos inſiliens κατακυριεύσας αὐτῶν ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ſic contra eos prævaluit, & ut dominus mancipia, nudos, & vulneratos effugere coëgit *b* Nonne ſic dæmon Wittenbergenſis Lutherum in ſummas anguſtias, & alui profluvium adegit? narrat hiſtoriam oculatus teſtis tunc Lutheri ſectator, Staphilus *c*. Nonne ſic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contempſit & afflixit, quem Franciſcanus facilè eiecit? narrat hiſtoriam idem Bredenbach *d*. Nonne prius Auguſtæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Paſtor Catholicus, energumenam liberavit, quod fruſtra plures Miniſtri confeſſionis Auguſtanæ fuerant conati? teſtis eſt idem ille ſcriptor. *e* Nonne Laodunenſis energumenæ ex ore dæmon, Calvinianos irridens, nihil ſibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus, (anno 1566.) quoniam amici eſſent & fœderati; *f* res eſt toti Picardiæ notior quàm ut negari poſſit. Sanè fuit animadverſum, & quo tempore Lutherus obiit, in Geila Brabantiæ, ab obſeſſis dæmones ad Lutheri funus aduolaſſe, & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclaſtia, tum Geilæ, tum Amſterodami, ut Goeſiis adeſſent, obſeſſos iterum deſeruiſſe, *g* Ipſi viciſſim Calviniani, grati animi oſtendendi cauſa, Pariſiis in D. Medardi templo, in vitrea feneſtra, qua extremi judicii imago continebatur, unicum reliquere dæmonem rubrum, (quem ipſe vidi;) in D. Pauli Londinenſis æde, ſolam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat, Antverpiæ in æde ſumma, vidi ſolam relictam ſtatuam diaboli, qui malo ad ſiniſtram latroni inſidebat, Ruremundi ſolum ſimulachrum dæmonis folliculari, qui D. Genovefæ ſolet appingi, denique Lugduni Batavorum cum excurrerent Franciſcan. monaſterium ſuburbanum everſuri, quandam, vexilli loco imaginem diaboli prælongo fixam haſtili *h* prætulerunt, ut appareret, cui forent ſtipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidiè cernimus Dæmones, maleficos, & novatores, quaſi communibus animis & odiis in Catholicos ferri, graviſſimos tamen Magorum & diaboli conatus, & noxas

 vel

a *teſtantur id Tertul in apolog. & lib. ad Scapulam & D. Cyp. adverſ. Demetrianum.* *b* *Act.* 19. *a. v* 13. *c* *Staph. in abſoluta reſponſ. contra Smidel quo libro qui carent legant Lindani Dubitantium Dialog.* 3 *ca.* 1. *vel Bredenbachij lib.* 7 *collat. c.* 40. *d* *d. li* 7. *c* 43. *e* *ſup. cap.* 42. *f* *vid. acta gallice fidelißimè conſcripta & non ſemel edita, & Faii Energumenum ſivè Alexiacum.* *g* *Lindan. li.* 1. *de fugiend. idol. ca.* 14 *Bredenbachius d. lib.* 7. *ca.* 37. & 39 *h* *Lindanus d li.* 1. *c.* 15. *Bredenbac. ſup. c.* 38.

vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus, benedictionibus, rebus ſacratis, Sacramentiſque, ut fusè probabitur poſtea *lib. ult.*

SECTIO II.

DIxi *permiſſionis cauſam eſſe peccati vindictam*, & ſanè hæc frequentiſſima eſt. aliquando ſic punit Deus peccata aliena, ſed hoc rarius ſic propter B. Eleutherii immoderatam lætitiam, diabolus eius diſcipulum, quem reliquerat, iteratò invaſit, *a.* ſic infantulum Diabolus exſtinxit, quia parens detrahentem Epiſcopo lubenter auſcultarat, *b.* & non raro liberi, eò quòd ipſis immeritis mala parentes imprecati fuerint, at rociter à dæmone mulctantur; quod tum ſi ad ſumendam de ipſis parentibus ultionem: exempla præbet Cæſarius, *c* à quo & unum habes, de marito, cuius exſecratione iniqua permotus Deus, permiſit uxorem eius à dæmone affligi. *d* Sed frequentius, atque ut plurimum, ſic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præſertim certa quędam quæ hoc loco enumerari, ad multorum utilitatem arbitror futurum, ut quos peccati fœditas non movet, eos atrocitas pœnarum permoveat. *Primum* ergò eſt *ex ſuperbia naſcens contumacia* in eos, quibus jure obedientia debebatur, propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiſo exturbatus, *e* & Nabuchodonoſor ſic dementatus, ut ſe beſtiam crederet, *f* & Ægyptii puniti malorũ Angelorum immiſſione, propter hanc in parentes puniti illi, de quibus ſic Ioannes Archipresbyter ſcribit *in vita D. Zenobii* Florentini. *g. Cum mulier quadam Pagana & illuſtris, & dives valdè in hac civitate, mortuo viro, duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſſimè enutrierat & ad perfectam illi iam pervenisſent ætatem, quodam die in iram verſi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationibus deteſtata fuit, genibuſque procumbens & terram manibus pulſans, Erynnem, cæteraſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu invocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuvenes aggrediuntur, illos in furias exagitant; Qui ſtatim ut rabidi canes, mordaciter adinvicem ſua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens, alii funes, alii cathenas ferunt. ligantur iuvenes, nec rabie contineri valent, &c.*] aliud quod paulo poſt accidit, narratur à D. Auguſt. *h* & morbi & ſanationis ad reliquias D. Stephani oculato teſte, de decem fratribus, quod ut & parentes, ſic imprecantes, non ferre inultum videatis, ex ipſo Pauli libello, quem obtulit D. Auguſtino, præſtat adſcribere: *i* ſic ergo Paulus ait; *Cum ad huc in patria noſtra Cappadocia Cæſarea moraremur, frater noſter natu maior gravibus atque intolerandis communem matrem affecit iniuriis: in tantum, ut ei etiam*

manus

a *D. Greg. lib. 1. Dial. c. 20.* b *D. Greg lib. 1. Dial c. 33.* c *lib. 5. Miracul. c. 12 & 26.* d *d. lib 5. c. 11.* e *Gen. 3.* f *Dan. 2. c. Pſal. 77. v 49.* g *apud Surium 25. Maii. tom. 3.* h *li. 22. de civit. Dei, c 8.* i *exſtat inter ſermones Auguſtini novos quos Lovan. Vlimmerius edidit.*

manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filii pariter congregati patienter tulimus; ut ne verbum quidem fratri noſtro pro matre noſtra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autem fœminei doloris ſtimulis incitata, iniurioſum filium maledicendo punire conſtituit. Cumque ad ſacri baptiſmatis fontem, poſt gallorum cantus, memorato filio ſuo iram Dei imprecatura properaret: tunc ei, neſcio quis in patrui noſtri ſimilitudine, ut intelligitur, dæmō occurrit, & ab ea prior, quo pergeret requiſivit. Cui illa ad maledicendum filio ſuo ob intolerabilem contumeliam, ſe ire reſpondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris inſanientis cordelocum facile invenire potuit, ut omnibus malediceret, perſuaſit. Illa autem vipereis inflammata conſiliis ſacrum fontem provoluta corripuit, & ſparſis crinibus nudatiſque uberibus, hoc à Deo potiſſimum poſtulavit, ut extorres patria & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus noſtro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta proſequitur: eundemque continuò fratrem noſtrum ætate & culpa maiorem, tremor membrorum tantus invaſit, quantum in me uſque ante hoc triduum, veſtra ſanctitas vidit. Servato autem ordine, quo nati eramus, ante unum annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones ſuas ad tantam efficaciam perveniſſe impietatis ſuæ conſcientiam, & opprobrium hominum diutius ferre non potuit: ſed laqueo guttur aſtringens luctuoſam vitam termino funeſtiore concluſit. Egreſſi ergò nos omnes opprobrium noſtrum non ferentes, & communem patriam relinquentes, paſſim ſumus per diverſa diſperſi.]

ſequitur poſtea narratio liberationis, poſt diuturnam peregrinationem, & locorum ſacrorum viſitationem. Poſſem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani ſcriptis, a Nimirum ſemper implebitur Sapientis prophetia, *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum* (LXX. vertunt, *ſenectutē*, Hebr. eſt: *Leirkkohath*, quod obedientiam ſignificat, ſi deducas è radice *Iaka*, audire, obtemperare, ſi à radice *Kava*, ſignificat præſtolari ſeu expectare. noſter ab hac radice deduxit, b & ideò *partum* vertit; quia partus ſive liberi, eſt ſpes & expectatio matrū) *matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ*, ad litteram ſenſus eſt, ſuſpendantur in patibulis: per anagogen verò, poſt obitum, imò & in hac vita, fiant partes & præda dæmonum.

Secundum peccatum eſt, *odium proximi ſeu invidia*: ut enim charitas metatrix eſt Dei, domicilium præparans Spiritui Sancto: ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & diabolum invitat, ac introducit, religioſi cuiuſdam periculo, id probat idem Alexander: c ſed firmius teſtimonium nobis Saul præbet, quem idcircò Spiritus malus d invaſit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus *in vita S. Arnulphi, ca.* 24. & 38.

a *l.* 4. *Gen dier. c.* 10. קתיקת ליקהת b *ut & Ge,* 49. *verſ.* 10. *Prov.* 30. *v.* 17. c *d.* 6, 19. d 1. *Reg.* 16. *v.* 14.

& 38. & 41. & 42. apud Surium menſe Auguſto.

Tertium eſt *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia*, propter quam licuit Aſmodeo 7. Saræ ſponſos interficere, *a* propter quam ſeptem dæmonia Mariam Magdalenam, occuparunt, *b*. propter quam B. Paulus Corinthium incæſtuoſum Satanæ tradidit *c*. & propter adulterium: Michaelis Paphlagonis Imp. Byzantii infœlix caſus, apud Curopalatam *d*. Et quia ad hanc dirigebatur curioſitas ornatus ac diſſolutio exterior, ideò puella illa apud D. Hiero: patuit dæmoni per maleficum immiſſo: ideò videmus, in homines libidinoſos & in actum conjugalem, quem plerique non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modò exſequuntur, plus licere maleficis quam in reliquos peccatores Ideò curioſam corporis ſui cum ſtatuā Veneris collationem, dæmoniaca obſeſſione Deus ultus fuit in alia puella, narrante id B. Proſpero, *e*. Mundo cordi promiſſa Dei clara viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus & conſortium. Valde hominum obſcœnitate dæmon delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt nec inter eas ulla virgo permanet, ut nec inter Calvinianos, & alios hæreticos cœlibatus oſores. Vndè apparet magnam inter Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

Quando ad ſordes libidinum ſacrilega voti violatio, & ſcandaloſa ſtatus ratione vita accedit, minus mirandum Sed exemplum tamen dabo, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus eſt. Tres ibi nomine tenus monachi degebant, reganeones & concubinarii, ſua cuique erat, nec pudor ullus aderat, ſimul helluari & libidinari quadam die in ſerā noctem compotatione protracta, unus qui minus ſceleroſus, ſat (ait) Baccho, Ventrique datum: Deo gratias ſaltem. Ego verò, ſubinfert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas cenſeo, cui operamur. Et cum riſu menſæ relicta, ruitur in cubilia, ſinguli cum ſcorto vix decubuerant, ecce tibi intriclinium vi ianua reſerata dæmon magni, atri; & trucis viri ſpecie habitu venatorio, & cum eo coci duo parvuli, ambulabat, & lectos circumſpicit torvo vultu. deinde horrenda voce, ubi qui mihi gratias egit? adſum, referam, lecto abſtrahit pavitantem, & fermè præmetu animam efflantem. traditum cocis iubet infigi veru, & luculento igne probè aſſari. parent promptè, aſſatur infelix. emoritur planiſſimè cæteri ferè præ formidine; aſſi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes vix vivos, digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi Vetor vi maiore. Invitus abeo, & moneo: reſipiſcite, aut manent terribiliora. Diſparent larvæ: nec tamen his aliis animus rediit vel vox, niſi clara jam luce. Vbi ſurrexere, collegam inveniunt mortuum, & (ne viſum inane putes) plenè aſſum. Haud ſcio an ab aliquot

a *Tob. 6. v. 7.* b *Mar. ult. v. 9.* c *1. Cor. 5. v. 5.* d *in vita D. Hilarion.* e *l. de dimid. temp. §. 6.*

aliquot ſæculis quidquam ad exemplũ utilius acciderit: ſcio locum & ordinem; ſed utrumque ſilentio involuo.

Quarto loco ſeſe offert *juſtorum virorum, afflictio vel cædes iniuſta & crudelis*, ideò tam graviter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum *apud Ionam in vita S. Bertulphi, menſe Auguſto.* Boleslaus impius Rex ob necem D. Stanislai. Anathemate ictus amens factus, à canibus propriis fuit devoratus, *a* Geila uxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iuſſerat occidi: res latebat: ſed Deus auctorem hoc pacto prodidit. *Vnus eorum, qui ſanctos viros gladio peremerat, ſubito à dæmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me perſequeris, Igne enim conſumor: quod feci, cælare non poſſum. Video imminere mihi gladium tuo ſanguine reſperſum.* Talia diu vociferans *& propriis dentibus ſe lanians, à præſenti migravit ad pœnas æternas. De talibus quippe ſcriptum eſt.* Duplici contritione conteres eos Domine. *Alter verò cædis Sanctorum conſcius in rabiem verſus, gladio ſe petiit, effuſisque viſceribus per tormenta præſentis temporis ad æterna pervenit. Quiſnam Geila talia cernenti tibi ſenſus tunc erat? infælix cruciatibus aucta furebas. Non multò poſt & ipſa bellua de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iuſte torqueor, quæ ſanctis viris tortores adhibui: Recte crucior, quæ cruciatus illis paravi. Acriter inſtas Kiliane, ignem accendis Kolimane, fomenta miniſtras Tornane. Sufficiat vobis viciſſe, nimis veſtras ulciſcimini iniurias. A calice dictus es Kiliane ſed nimis amaram mihi potionem infundis. His dictis miſerabiliter torquebatur, ita ut à multis teneri vix poſſet. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migravit.*] Hactenus auctor Martyrii B. Kiliani, *b.* Item *calumnioſa eorundem accuſatio*, ut de fœmina patet, quæ D. Gregorium Agrigentinum fuit calumniata, ut in hiſtoria vitæ eius legitur apud Metaphraſt. *Sur. Menſ. Novembri* & de alia narrat Cyrillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum ſanctum mendaciter infamarat. [*Sur. menſe Decembri.*] Paulò poſt idem ibi narrat de viro & fœmina & liberis occupatis à dæmone propter patris in ſanctum calumniam. Item *maledictio in ſanctos*, ut in Malachiam, teſte D. Bern. in eius vita.

Quintum peccatum eſt *agnitæ veritatis impugnatio*. ut apud Apoſtolum *c.* & in Canonibus: *d.* nec non *apoſtaſia à fide*, quod cuiuſdam fœminæ exemplo comprobavit D. Cyprian. *e*

Sextum, his temporibus (prôh dolor!) frequentiſſimum eſt *blaſphemia*, propter quam D. Paulus Alexandrum & Hymenæum dæmoni torquendos permiſit. *f* Thomas Waldenſis teſtis oculatus quæ ipſo præſente acta, circiter an. 1384. narrat in hunc modum; *Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis meæ, in Cathedrali Eccleſia S. Pauli Londini, ubi venerandus Cantuarienſis Antiſtes felicis recordationis Thom. Arundelius filius & frater Comitum, pro loco judicii (aſſiſtentibus*

a *Surius in eius vita tomo 7. Maii. 8.* b *apud Sur. tom. 4. Iul. 8 vide comment. P. Serarii in hanc vitam.* c *2 Theſ. 2. v. 10.* d *c. ult. 26. q. 5.* e *ſerm. de lapſis.* f *1. Tim. 1. v. 20.*

ſibi Norvicenſis Eccleſiæ, tum Præſule Alexandro, & aliis) reſidens Epiſcopali ſede verba quædam & interrogationes proponebat, de fide Euchariſtiæ ad quendam ſartorem, de partibus Vuigorniæ, deprehenſum in hæreſi. Cumque flecti omnino non poſſet, nec, aliud quam benedictum panem ſacratiſſimam hoſtiam volebat appellare vel credere, tandem iuſſus facere reverentiam hoſtiæ, reſpondit blaſphemus. Vere inquit, dignior eſt aranea reverentia. At illico de alto culmine tecti deſcendens ingens & horrida viſu aranea ad os blaſphemi directo filo pervenit. Et dum ſartor loqueretur, ut intraret per polluta labia aranea, ſollicite laborabat. Adſtitit Illuſtris Princeps Thomas Oxonienſis dux, tunc regni cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgens cum aliis, exponit omni illic collecto populo, quid ultrix manus Domini faceret in blaſphemum a.]

Nonne veriſimile eſt, dæmonem in araneæ forma, ſic iſtum miſerum obſediſſe? Sophronius *b.* blaſphemiæ in Deiparam inſignem ultionem recenſet, hiſce verbis. *In hac* (Heliopoli Phœniciæ, *mimus quidam erat. Gaianus nomine, qui in theatro ſanctam Dei genitricẽ blaſphemans populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix: Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille vero rurſus deterius illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertio ei apparens, eadem repetebat. Cum autem ille ſe non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemiis adjiceret: meridie dormienti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſignavit eius manus & pedes. Euigilans autem invenit ſe truncatum manibus & pedibus. Atque ita infœlix, ut truncus inutilis jacens, confitebatur omnibus: cuius rei gratia, & quomodo hoc paſſus eſſet, utque propter blaſphemias clementer cruciatus fuiſſet.*]

Quos ipſi Beati ſic per ſe puniunt, an non credendum malis ſpiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? ſimilia narrant alio tempore accidiſſe Conſtantinopoli Nicephorus *c.* Neomagi & alibi Bredenbachius *lib* 7. *à c.* 360.

Septimum non minus frequens, eſt *execratio ſeu imprecatio mala,* qua quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. hanc non irritam eſſe ſolere, docent quæ ſubiungam. Io. Cæſarius *lib.* 11. ſcribit mulierculam, quæ ſe dæmoni addicebat, à dæmone ſublatam, nuſquam comparuiſſe. Ioan. Nider. iſta commemorat *d.* *Tempore, quo in Vniverſitate Colonienſi Sacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui quædam virgo quindecim vel ſexdecim annorum, moribus, ſecundum ſæculum, ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumque cognata ſua ſcyphum ſatis vilem terreum quendam à caſu fregiſſet, cognata ira replebatur in lapſus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc moleſtius tulit, quanto vaſculum vilius exſtitit. In iram ergo commota virgo, hora ſumendi cibum, nec comedere, nec ad menſam præ ira ſe præſentare voluit. cuius cognata ait: Oportet:*

a *Thomas Waldenſ. lib. Sacramentali contra Io. VVicleph.* b *Prati ſpir. c.* 47. c *li.* 18. *hiſt. cap.* 33. d *l.* 5. *Formicarii.*

portet ut comedas: at virgo apud ſe (ut mihi poſtea & exorciſta retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurando dicebat, Si me oportet edere, in nomine diaboli fiat, ſic menſam acceſſit, benedictionem menſæ, quam bene ſciebat, dicere neglexit, & in primo morcello, ut putabat, muſcam ori illatam ſenſit: quam cum nulla arte eiicere valeret, deglutivit, & immediate obſeſſa fuit: ſemper tamen uſum rationis bonum habuit, licet ſæpe ſatis vexaretur à dæmone. Cum autem in d mum parentum cum magna mœſtitia reduceretur, & diutiſſime nullus reperiretur, qui liberare poſſet: tandem quidam frater noſtri ordinis, nunc Magiſter, Gotfridus Schluſſel, Sacræ Theologiæ profeſſor, calamitati parentum & puellæ compatiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit pacto tali prævio: ut ſi liberaretur, nihil terreni exorciſtæ daretur, ſed puella in caſtitate ſolita, ſi vellet, libere, & non in matrimonio de cœtero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus miſſam, obtulit obſeſſa oblationem conſuetam, in eadem adfuit per totam & in nullo vexari videbatur Finitoque officio, poſt ſatis diutinum exorciſmi actum, membris omnibus virginei corporis pene præcontuſis, exiit dæmon, & ita virgo deinceps Domino in caſtitate ſervivit.] vides hic imprecationem & prætermiſſam menſæ benedictionem ex iracundia & contemptu, vides pœnam, vides liberationem, mediante miſſæ oblatione, propoſito virginitatis & exorciſmo, ſine, hæretici rideant, tu tam ſalutaria ne contemne. Paulo ante aliud idem Niderius retulerat, de inſigni illo maleficarum judice, Petro, de quo non ſemel locuti ſumus. *Poſtquam*, inquit, *officium reſignavit, & civitatem Bernenſem reintravit, ibique domicilium tenebat: die quadam rediens ad caſtrum Blanckenburg, ubi cognatus eius in ipſius officium ſubſtitutus fuerat, in eodem caſtro Petrus quædam negotia apud ſibi notos expedire volebat. Tunc una malefica, & quatuor conſortes eiuſdem malitiæ viri, de ſero in loco uno machinamenta ſuæ artis volventes pro viribus, ut Petrum graviter veneficiis læderent vel occiderent, quem hæc latebãt fraudis commercia. Adveniente igitur nocte, Petrus ſe benedicendo crucis ſigno cubitum ivit: ſed nocte omnino ſurgere propoſuit ad ſcribendas quaſdam neceſſarias epiſtolas, ut mane recedere à loco valeret. Evigilans igitur intempeſta nocte, ſibi videbatur ex inopinato quod dies adeſſet, luce ut deceptus fictitia, de quo in ſe iratus, quia ut putabat, noctem neglexerat, non ſe ut debuit, muniendo more ſolito, veſtimentis induit per gradus alios verſus locum, ubi pugillarem habuit, deſcendit, & locum clauſum reperit De quo maiore ira exardeſcens, cum murmure per gradus quos deſcenderat verſus lectũ iterato ſcandebat, emittendo unicam ex indignatione maledictionem per verbum ſatis breve ac ſi diceret, In nomine diaboli. Et ecce ſtatim in tenebris denſiſſimis Petrus, proiectus eſt in præceps per graduum prædictorum paſſus adeo graviter; ut famulus qui ſubter ſcalam in commodo dormiebat excitaretur; & exiens quid adeſſet conſpicere volens, dominum ſuum Petrum accenſo lumine, ſolum in terra, privatum rationis uſu, iacentem, & colliſum per omnia membra, ſangui-*

nem plurimum è corpore emittentem reperit.]

Subdit poſt aliquod tempus confeſſione rei unius compertum quatuor maleficos, cum una malefica, ſic Petrum gradibus dejeciſſe. Nota vero & hic, quam noxia Crucis conſignatio neglecta Petro fuerit. Digniſſimæ lectu ſunt tres hiſtoriæ à Germano quodam I.C. ſuæ de Lamiis diſputationi inſertæ, quas totidem verbis adſcribam ne, ſi meis, videar aliquid non bona ſatis fide repræſentaſſe. a *Ioachimo* (ait) *I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ Sueciæ & Norvegiæ regis filia Elizabetha, cui, ut alimenta ſe mortuo regina haberet oppidum Spandavo ad Suevi & Haveli flum. confluentem maritus attribuit in quo oppido, ipſa adhuc vivente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradit crumenam pecunia refertam hoſpitæ aſſervandam. Poſt aliquot dies, cum convaleſcit, repetit ſaccum. Mulier avara, cum ægre tantam pecuniam amitteret, deliberat cum viro, utrum reddere debeat. Ineunt conſilium, ut mulier neget depoſitum.*

Quare cum miles ſuum repeteret illi confidenter negat ſe quidquam accepiſſe ſimulat ſe mirari impudentiam militis, qui auſit flagitare cum nihil dederit aſſervandum. Miles indignitate rei motus objicit viciſſim hoſpitæ perfidiam. Quare maritus, tanquam defenſurus ſuam conjugem, extrudit militem domo. is ante fores irritatus ſcelere hoſpitæ ſtringit gladium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam. Hoſpes implorat fidem vicinorum, & queritur ſuas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quod vim publicam feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies Senatus oppidi alio mittit narrationem facti, & ſententiam perſcribi petit. Conſtabat ædes publice oppugnatas eſſe, quare fertur ſententia, ut miles ultimo ſupplicio afficiatur. Cumque jam inſtaret dies judicii, venit diabolus in carcerem ad captivum, indicans ei, quam ſententiam judices laturi ſint, & pollicetur ſe hoc periculo eum liberaturum eſſe hac conditione, ut ſe diabolo dedat. Miles conſtanter reſpondet, ſe potius moriturum eſſe, quamvis ſit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggeraſſet periculum, nec tamen inflexiſſet militis animum, tandem pollicetur ei liberationem ſine ulla conditione. Et cum veneris, inquit, in judicium, dic te imperitum eſſe forenſium negotiorum, & patrono indigere: ibi aſtabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Feci igitur, ut me jubeant cauſam dicere. Miles qui hoc ſine impietate facturus videbatur, ait ſe hoc conſilio uſurum eſſe. Poſtridie in judicium ducitur: adeſt etiam orator tectus cæruleo pileo ibi cum actor peteret militem propter vim publicam, capitali ſupplicio affici miles reſpondit, ſe imperitum forenſium negotiorum, petere ut liceat iſti ſuo advocato pro ſe dicere. concedunt iudices. ibi diabolus de jure erudite diſputat: non eſſe capitali ſupplicio afficiendum eum, à quo non ſit ortum rixæ & tumultus initium ait ab hoſpite militem vi extruſum & ſpoliatum eſſe. jubet quæri ſaccum, & locum

mons

a. Georg. Godelm. à l. 1. de Lamiis: de malitia diabolis.

monſtrat. Ibi cum hoſpes vehementer negaret, addens etiam diras imprecationes, ut ipſum abreptum diabolus perderet, ſi feciſſet. Hanc imprecationem cum invocatione diaboli cum aliquoties repetiviſſet ibi cauſidicus: omiſſa iam diſputatione forenſi adoritur hoſpitem, & comprehenſum per feneſtras & medium forum omnibus perhorreſcentibus cum fragore abducit, nec poſtea unquã corpus hoſpitis inventum eſt.]

En hic avaritiam imprecationum cauſam & iniuſtitiæ, quomodo Deus ultus per carnificem ſuum. Non diſſimilia narrantur his à Cantipratenſi: *Cum tres* (inquit) *combibones in taberna mero incaluiſſent, orta de animæ immortalitate, & pœnis inferni ſermone: unus procacior id totum pro nugis habere, & commentis ſacrificorum, cæteri iocanti applaudere. Interea advenit unus magna vir ſtatura, & vaſto corpore, & aſſidens: Qui hi (ait) ſermones? quæ riſus cauſa? Refert procax ille; & addit, ſe quidem licitanti haud magno pretio animam venditurum, quin & pecuniam in ſymbolum collaturum. Tu vero, infert adventor Quanti illa mihi indicas? nec mora, conveniunt de precio: hic animam adducit emptori, emptor ſoluit: potatur ſtrenue de præſente pecunia. Denique ſub noctẽ, Tempus (ait) emptor, ut ad propria quiſque. Sed vos ius dicite, ſi quis equum capiſtro ligatum emerit, nonne ius ei cum capiſtro equum abducendi? Et cum dicto venditorem tremẽtem in omnium oculis abripit, & ſurſum in aëra levat, & ſecum ad infernum trahit; viſurum quod credere noluerat. Animarum quippe mercator erat iſte, cuius figura fuit Rex ille Sodomorum, dicens, Da mihi animas cætera tolle tibi.*] Sic Cantiprat. *lib. 2. cap. 55 part. 3.*

Pari terrore, ſed meliore ſucceſſu miles Hiſpanus, hic in Belgio, ante annos viginti duos, cum adhuc ſæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Bravo vocabatur, ſæpe à me viſus. deditus ſupra modum aleæ, & in ludo diras iacere in ſe iuxta atque alios pronus, quadam die, cum damnoſi ſemper numeri lucrum iactu quærenti ſubſilirent, ira efferveſcens in caput ſuum diriſſima precabatur: & ſubito coram multis qui aderant, ab inviſa manu ad tabulatum uſque ſublatus, poſt aliquod tempus mortuo quam vivo facie ſimilior in ſolum deponitur. fœlix ſi ut livorem cadaverolum toto poſt vitæ tempus retinuit, ſic reſipiſcens luſus aviditatem depoſuiſſet. Sed pergit ille I. C. *in Sileſia* (inquit) *quidam nobilis, cum invitaſſet convivas & hora convivii iam inſtante, & apparatu facto, ſpe fruſtratus eſſet, excuſantibus ſe convivis, cur non comparerent, prorupit iratus in hac verba: veniant igitur omnes dæmones ſi nullus hominum mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in templum ubi paſtor Eccleſiæ concionem habebat: & ut iracundiam concoquat, auſcultat aliquamdiu: dum vero in templo moratur, veniunt equites in area domus magni & nigri, & iubent ſervum domus, ut dominum ſuum advocet, eique ſignificet adeſſe hoſpites. Servus conſternatus abit in templum, & indicat hac domino ſuo, qui neſcius conſilii paſtorem conſulit. Paſtor abrumpens concionem hoc conſilium dat, ut tota familia*

domo exeat. quod cum fieret & famuli ac ancillæ properarent, forte obliti infantem in cunis iacentem & dormientem, ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt comeſſari & vociferari, proſpiciereque per feneſtras formis urſorum, luporum, felium & hominum, & monſtrare pocula vino repleta, aſſaturas & piſces. Hæc vicini, nobilis, paſtor, & alii cum viderent Ah inquit pater, ubi infans meus? vix cum hæc dixiſſet, unus ex dæmonibus ulnis ſuis infantem ad feneſtras geſtat quaſi monſtraturus parentibus. Nobilis prorſus conſternatus & ſolicitus de incolumitate infantis, fidum habens ſervum, quem interrogat, quæſo tu dic, quid agam? Servus, Domine, inquit, commendabo & committam vitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & ut infantem auferam auxilio & beneficio Dei videbo. Bene, inquit nobilis, Deus tecum ſit, & iuvet te, animumque tibi confirmet. Servus, accepta benedictione à paſtore & reliquis: ingreditur, & ante conclave, in quo erant dæmones congregati, procidit in genua & ſe Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili ſpecie ſedentes, ſtantes, obambulantes, ſerpentes, & uno impetu accurrentes ad ſe, & vociferantes: Hui, Hui, tu quid hic tibi? Ille ſudans & tamen divinitus confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem geſtabat: Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquam reſpondet iſte, iam meus iſte eſt infans. dic Domino tuo, ut veniat, & accipiat infantem. Cui ſervus: Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quam me Deus collocavit, & ſcio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratum eſſe. Quare ratione mei officii, & auxilio, nomine & virtute Ieſu Chriſti aufero abs te infantem, & patri eius reſtituo, atque ita ipſe apprehendit infantem & brachiis ſuis amplexus eſt. Iſti nihil aliud reſpondent, niſi vociferantes, Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantem, relinque, alioqui te diſcerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abiit incolumis, & incolumem infantem patri nobili reddidit. Dæmones poſtea, aliquot diebus elapſis evanuerunt ut in ædes denuo migrare cum tota familia nobilis potuerit.]

Vides inconſulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis poteſtatem in innocentem puerulum claudere. Nam, quod ſcriptor ait, benedictionem à paſtore & cæteris accepiſſe, hoc eſt, promiſcue à paſtore & cæteris, commentum ſuſpicor Lutherani hominis, & diſcrimen ordinem confundentis. Sequitur tertia narratio; *In Saxonia virgo opulenta formoſo iuveni, ac tenuioris fortunæ, matrimonium promiſit. Hic quid futurum prævidens, illam prædivitem, & ſexus ratione mutabilem, fidem vix ſervaturam eſſe puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cœpit ſi alteri quam tibi nupſero, tunc me diabolus in nuptiis illis abripiat. Quid fit? poſt intervallum aliquod mutat animum, nubit alteri priore ſponſo ſpreto. qui eam ſemel atque iterum promiſſi, diræque imprecationis admonuit Sed illa poſthabitis omnibus nuptias cum altero ſponſo relicto priore celebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & convivis hilaribus; ſponſa, vigilante conſcientia, redditur*

triſtior

triſtior ſolito. Tandem diaboli duo, ſub ſpecie duorum equitum in ædes nuptiales adveniunt, excipiuntur, adducentur menſæ, hiſque remotis, chorea unique ex his ſponſa honoris cauſa, tanquam peregrino adiungitur, cum qua bis ſaltavit, & tandem eam è conſpectu parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamẽtatione, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici mœſti ſponſam quærunt, ut delapſam forte ſepelirent: ſed ecce iidem ſocii occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis verbis Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit poteſtas conceſſa.]

Sic illa corpore & anima diabolo tradita, quæ promiſſionem nuptiarum violavit, & imprecationem additam contempſit. Aliud denique exemplum de quodam, in martyrem maledico, ſibi inſaniam imprecante, & mox furore correpto, & ſequenti die ſic horrende abſumpto, dedit Cæſarius *Engelberti Colonien. lib. 2. cap. 14. apud Sur. menſe Novembri.* Huc etiam referendum eſt, quoddam de Goduino comite, qui cum periurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubito panis bolo fuit ſuffocatus.], *Polydor. Virgil. lib. 8. hiſt. Anglor.*]

Octavum ſolet eſſe vitium *uſuræ* confitentur enim ſagæ nihil maleficii poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra narrantur, quæ ſalem ſub uſuris mutuum dedere virgines, dire à dæmonibus maleficio immiſſis vexatæ a. Prius intelligendum de conferentibus eleemoſynam iis, quas neſciunt eſſe ſagas. nam qui ſciunt eſſe, & tamen conferunt, hos putant poſſe à maleficis lædi. Neque mirum ſi Deus, hos quaſi fautores oderit, ideoque permittat lædi. odit Deus mire avaritiam, ut docetur alio exemplo quod Lamberti Schaffnaburgenſis anno 1066. verbis dabo. *Reginberus Miſnenſis Epiſcopus obiit. Is dum ſuſcepto Epiſcopatũ Goſlariam veniſſet, poſt refectionem, in cubiculum, ubi theſauros ſuos quorum nimis amator erat, nullo conſcio, infoderat. quaſi paulum requieſcere volens ſeſe incluſit: cumque iam die vergente in veſperam, præter modum conſuetudinemque ſuam ſomno indulgere videretur, rem inſolitam mirantes cubicularii, pulſare oſtium cœperunt, ſed nec pulſantibus nec vociferantibus ullum dabatur reſponſum* Tandem *fractis foribus irrumpentes, invenerunt eum fractis cervicibus, colore tetro exanimem, ipſis theſauris ſuis miſerabilem in modum incubantem.*] diſcant Prælati theſauros ſibi in cœlis & non in terra defodere. Ex hac radice natum vitium.

Nonum reputo, *duritiam & immiſericordiam in pauperes.* Vt omittam Moguntinum Epiſcopum illum, ut opinor à dæmonibus murium ſpecie necatum, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecoraſſet, & ſibi duxiſſet perſequendos: b recentius quiddam ex Petro Bizaro ſubiungam.

In Suevia (inquit) *Bavaris & Franconibus finitima, fuit quidam nobilis valde dives & opulentus, nomine Rikbergerus, cuius annui reditus ſupra 30000. nummum aureorum extendebantur. Hic tametſi in reliquis vitæ actionibus*

a *Bredenbach. li. 6. collat. c. 27.* b *Munſter. in Coſmograph.*

bus non vulgari laude dignus cenſebatur ineffabili tamen cupiditate laborabat, eaque factum eſt, ut quotidie opes per fas & nefas accumulare, omniaque ad ſe rapere ſtuderet. Cum itaque proſpiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione ſubſecuta eſt, ſua horrea tritico & frugibus implevit, magnoque precio ea divendere cœpit: adeo ut indigenæ compulſi ab eo victum emere, ob inexhauſtam eius avaritiam, vel fame prorſus perirent, vel, ſi ali & ſuſtentari vellent ad magnam egeſtatem atque inopiam redigerentur: tam care illis granum & reliqua eius generis divendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, venit quidam pauper & liberis onuſtus, cum ſex taleris, eumque rogavit, ut pecuniam acciperet, ac quandam tritici menſuram ſibi daret, ſeque reliquam partem pecuniæ quam illi deberet brevi bona fide perſoluturum: at ipſe hunc ſuperbo vultu & iracundis oculis intuitus, à ſe protinus abire iuſſit, & quot reliquum erat pecuniæ ſecum adferre, ſi frumentum vellet, atque ita miſer ac mœſtus, diras imprecatus, illinc receſſit. Paucis poſt diebus cum is quendam ex famulis in horreum miſiſſet ut illud de more inſpiceret, ab ipſo in reditu accepit: tres nigros boves intus eſſe, qui granum devorarent qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbens, haud multo poſt è vita migravit. Idem quoque accidit cuidam generoſo, quem illuc herus miſerat, ut videret an ita ſe res haberet, ſicut prior narraverat: is enim & boves & equos inſpexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipſemet in eum locum proficiſci ſtatuit: ivitque ad portam horrei, ibique per quaſdam rimas vidit totum horreum plenum variis atque innumeris armentis a, quæ omnes fruges abſumebant. Hoc ſpectaculo ita perterritus eſt ut ſtatim furioſus atque inſanus evaſerit multaque dementer fecerit, donec tandem cathenis aſtringeretur. Hic horribilis caſus magnam ſane admirationẽ attulit, cum in ea provincia, tum præcipue in aula Cæſariana, quæ illum antea prudentiſſimum cognoverat.] b Hæc ille, narrans, quæ in Europa memorabilia poſt annum *1560.* accidiſſe ipſe notarat. *Epitom. fol.* 281. Triplici hac viſione clemens Deus, pœnam ſemper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pænitentiam revocare nitebatur. Notatum à quodam, ſagis; quibus à Satana ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt, ſi deſint quos ulciſcantur inimici, eleemoſynam mendicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandum, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno verſari periculo. ſic Pictavi anno 1567. duo magi confeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſque ſtipem ante fores prædivitis patrisfamil. poſtulaſſe, ea recuſata iniecisse ſortem. & domeſticos omnes in rabiem actos obiiſſe furioſos. c.

Decimum ſit irriſio ſacrorum myſteriorũ, & quod eodem pertinet, *abuſus atque contemptus ceremoniarum & ſacramentorum Cathol. Eccleſ.* Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere, quædam de ſingulis accipite. de Batavo per ludibrium Miſſæ fa-

a *Hi dæmones erant in bovino ſchema.* b *Creſcente pertinacia creſcit ſupplicum.* c *lib. 3. dæmonoma. cap. 25.*

ſæ ſacrificium imitante an. 1574. & dire mulctato, legendus Bredenbach. *a* Novatum conſtat, eo quod nec chriſma, nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum. *b* ſcribit Victor Vticenſis *c* Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris, camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguam (*haud dubio obſeſſum*) & ſic turpiſſima morte conſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quibus tam objecerant, canes invaſere, teſte Optato. *d* Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionem immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Cyprianus, *e* & memini me duo illuſtria legere exempla apud Gregor. Turonenſem, & in vita S. Godefridi Ambianenſis Epiſc. *f* ſuffecerit adſcribere illud Gregor. Turonenſis. *Epachius (inquit) presbyter, dum temere, quæ indignus erat agere præſumpſiſſet, divino judicio ſolo projectus, occubuit. Hic enim dum Dominici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſingula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo ſua pocula laſciva ſpumantibus pateris hauriebat, ita ut affirmarent multi eum poſt galli cantum in ipſa nocte vidiſſe bibentem. Sed cum eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagenſi juxta ſæculi dignitatem haberetur nobilior, celebrare Miſſarum ſolemnia expetitur. Nec dubitabat miſer vino madefactus appetere; quod jejunus quiſque non ſine metu poteſt terrente conſcientia explicare. Verum ubi explicitis verbis ſacris, & confracto Dominici corporis ſacramento, & ipſe ſumpſit, & aliis diſtribuit ad edendum: mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpumas cum ipſa myſterii ſacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore projiciens, inter manus ſuorum ab Eccleſia deportatur. Nec caruit ultra hac Epilepſiæ infirmitate, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſque hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio vini minime infœlix abſtinuit.*]

Hunc epilepticum energumenum fuiſſe indicat hinnitus equinus; & merito, quia ſicut equus & mulus, corpus Domini non dijudicavit. Bredenbachius non diſſimilem violati jejunii, ſed in cibi qualitate vindictam recenſet his verbis; *Paucis ab hinc annis poſtquam Torpatenſes in Lutheranam doctrinam conceſſerant, feria ſexta ſolemne Paſchæ feſtum proxime præcedente, finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, civibus è templo D. Matri Virgini ſacro revertentibus, quidam alium concivem & familiarem invitat ad prandium rogat una domum comitetur, habere ſe egregie paratum petaſonem Veſtphalicum. alter parum abhorrens reſpondet ſibi eſſe gallum opipare elixum, quem cupiat in ſymbolum adferre: Dum ad menſam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipſum deglutit, quod cum neque tranſmittere, neque eximere valeret, eo ipſo die ſuffocatur. alter poſtridie Paſchæ malo ſpiritu corripitur, & non multo poſt rabie ac furore exagitatus animam una cum dæmone exhalat.*] Sic ille Belli Livonici pag. vigeſima ſeptima.

a *Lib.* 1. *collat. cap.* 39. b *Euſeb.* l. 8 *hiſt. c.*33. c *lib.*1. *de perſec. Vandal.* d *lib.* 2. *contra Parmenian.* e *Greg. Turon. l.*1. *de glo. mart. c.*78. *Sur.* 8. *Novemb. in vita Sancti Godefridi lib.*3. *c.*12.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D. Hugo Epiſcopus Lincolnienſis quoſdam contumaces excommunicaſſet, nec magni facerent, illi ſubito non comparuerũt. Militem alium ob eandẽ cauſam diabolus nocte ſequente invaſit, & animam ſubito extorſit. Alii quoque ab eodem excommunicati, à diabolo præfocati fuere. [*de quibus lege vitã ab æquali eius ſcriptam c. 13. apud Sur. to. 6.*]

Vndecimum eſt *templorum, & ſacrarum rerum direptio ac expilatio.* Pet. Cluniacenſis, poſtquam multa, quæ in hoc genere palam & frequenter à Matiſconenſi quodam Comite fuerant commiſſa, recenſuit, infelicem ejus & honoris plenam de vita migrationem in hunc modum commemorat, a ad terrorem & correctionem noſtrorum hæreticorum: *cum ſolenni die, Matiſcone in palatio proprio reſediſſet, eumque multitudo tam militum, quam diverſi ordinis circumſtaret: repente ignotus homo equo inſidens per palatii oſtium ingreſſus, omnibus conſpicientibus & admirantibus uſque ad ipſum equitando pervenit. Cumque ei aſtaret, ſe ei velle colloqui dicens, ut ſurgeret, ac ſe ſequeretur, non tam monuit, quam imperavit. At ille inviſibili poten ia conſtrictus, nec jam reſiſtere valens ſurrexit, atque uſque ad oſtium domus proceſſit: ubi equum paratum inveniens, eumque ab eo conſcendere iuſſus, aſcendit. Cujus ſtantis habenas ille arripiens, ſtatim cum velociſſimo curſu per aera ferri cunctis conſpicientibus cœpit. Cumque immenſo ejus clamore ac miſerabili ejulatu tota civitas commota ad tam inviſum ſpectaculum concurriſſet, tamdiu eum per aera currentem attoniti conſpexerunt, quamdiu naturali oculorum acie eum ſubſequi potuerunt. Qui cum eum diu, ſuccurrite cives, ſuccurrite, vociferantem audirent, nec juvare valerent, ſubtractus tandem viſibus hominum, æternus quemadmodum meruerat, eſt factus ſocius dæmoniorum.*] Sic iſte direptiones & ſacrilegia ſua luit in hac & in ſequenti vita. Hujus mores poſtea imitatus Otgerius quidam Oeconomus, quia tam graviter deliquerat, in hac vita fuit ſevere admonitus, ut futuræ, ſi ſaperet, vitæ ſupplicium effugeret. ſubdit enim Venerabilis idem Abbas, dum hic portam, qua miſer ille Comes abductus fuerat, & quæ poſtea ſemper obſtructa manſerat, conatur aperire: *Ecce inviſibiliter à diabolo raptus, ac videntibus, qui aderant multo in aera ſpacio ſublevatus, ſed confeſtim dimiſſus corruit, ejuſque corpore graviter colliſo, brachium quoq; illius ſubita ruina confregit.*] Duo alia extant exempla *l. 3. vitæ S. Remacli,* quæ apud Sur. menſe Sept. legi poſſunt. Ego addam quintum exemplum pœnæ quam milites poſt obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abſtinuerant, in gratia tamen deceſſerant, viſione quadam idem auctor declarat: quam ille, ut certiſſima fide compertam doceat, multa addidit: quæ cenſui prætermittenda, potuit illa poni l. præc. *c. de ſpectris mortuorum*, ſed non incommode hic recenſebitur: eo quod variæ quoque pœnæ hic & ſupplicia eorum narrantur, qui ut Matiſconenſis ille comes ſacrilegi fuere. Itaque Pet. Venerabilis inducit ipſum, qui viderat Pet. Engel-

a *l. 2. mir. c. 1.*

Engelbertum Monachum jam, & à ſæculari ad ſpiritalem militiam digreſſum, ſic loquentem a Tempore, quo Rex *Aragonenſis Alfonſus, regnum majoris Alfonſi Hiſpaniarum Regis jam mortui obtinebat, contigit ut contra quoſdam, qui in regione, quæ Caſtella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoveret, & ut de ſingulis regni ſui domibus ſinguli illuc pedites vel equites dirigerentur, edicto ſanciret. Ego edicto coactus unum ex mercenariis mercede mihi ſervientibus Sancium nomine, ad exercitum deſtinavi. Paucis poſt diebus decurſis, omnibuſque qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntibus, ipſe quoque domum reverſus eſt. Non longo deinceps tẽpore elapſo, more humano morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus eſt. Inde poſt quatuor ferè menſes, ex quo è vita deceßit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, ſubitò iam dictus Sancius circa mediam noctem mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni aßidens, & carbones, quaſi ad calefaciendum; vel ad clarificandum, huc illucque reverſans, multò magis ſe mihi cognoſcibilem demonſtrabat. Erat autem nudus & abſque omni veſtitu, excepto parvo vilique tegumento, quo velut inhoneſtiora corporis obvelabat. Quẽ cum vidiſſem, quis inquam es tu? at ille humili voce: Ego ſum, inquit, Sancius famulus tuus. quid inquam, hic agis? vado, inquit, Caſtellam, iterq; meum multus exercitus comitatur, ut ubi deliquimus, ibi & delictis pœnas debitas exſolvamus? Et, cur, inquam, huc divertiſti? Eſt, inquit, mihi ſpes veniæ, & ſi miſereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo, inquam? Quando, inquit, nuper expeditioni, quam noſti, interfui, hoſtili invitatus licentia, Eccleſiam quandam cum quibuſdã ſocius invaſi, quæ intus ſunt inventa diripui, veſtimenta inſuper Sacerdotalia mecum rediens aſportavi. Pro quo ſpecialiter diris pœnis ſubactus affligor, & remedium à te ſicut à domino meo, quantũ poſſum precibus expoſtulo. Nam poteris mihi ſubvenire, ſi beneficiis ſpiritualibus me ſtudueris adiuvare. Rogo inſuper, ut dominam meam, uxorem tuam, ex mea parte, mea functus vice depreceris, ne octo ſolidos, quos pro ſervitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iam moreretur, & quod neceſſitatibus carnis, ſi adhuc viverem, reddidiſſet, animæ meæ longè amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione magis animatus: quid, inquam, de concive noſtro Petro Deioca nuper defuncto actum eſt? Rogo, ut, ſi quid de illo noſti, aperias. Illum, ait, opera miſericordiæ frequẽter quidem, ſed maximè præteritæ famis tempore, impenſa pauperibus beatorum requieti adiunxerunt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumq; eum tam promptè & facilè mihi reſpondere audiſsẽ, adieci. & de Bernetio alio cive noſtro, ante parvum tẽpus ſimiliter, ut noſti defuncto, aliquid tibi notum eſt? illum, inquit, infernus poſſidet. quia ad terminandas huic villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa ſæpè muneribus aut gratia illectus iniuſtè iudicavit: & quia cuidam pauperi viduæ quodam tempore baconem unum, qualecumq; vitæ eius ſubſidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc lõgè amplius ad maiora quærenda animi fervore ſucceuſus, adiunxi. De rege noſtro Alfonſo ante paucos annos defuncto tibi aliquid notum eſſe potuit? ad hæc quidam alius in feneſtra capiti meo

a *l. 1. mir. c. 28.*

proximè ſuperpoſita reſidens. Noli, ait, hoc ab iſto quærere, quod ignorat, quoniam recens ejus ad partes noſtras adventus, hoc ei notum fieri nondum permiſit. Mihi verò, cui à die obitus mei quinquennalis cum huiuſmodi ſpiritibus mora, plura quam iſti noviter nota fecit, quod de rege quæris ignotum eſſe non potuit. At ego rurſus novæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad feneſtram, adiutuſq; lunæ ſplendore, quæ lumine ſuo omne tunc domus ſpacium clarè illuſtrabat, conſpicio hominem in inferiori feneſtræ margine reſidentem, quem in eodem habitu, quo aliud videram cernens: Et tu, inquam, quis es? ego inquit, eius quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto & multis aliis proficiſcor. Et tu, inquam, de rege Alfonſo, uti dicebas, aliquid noſti? Novi, inquit, ubi fuerit, ſed verò ubi modo ſit neſcio. Nam aliquamdiu tormentis acribus inter reos cruciatus, poſtmodum à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt. Exinde verò, quid de eo factum ſit prorſus ignoro. His dictis ad ſocium, qui igni aſſidebat, verba convertens. ait, ſurge & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quæ intra vel extra caſtellum ſunt, ſubſequens nox exercitus ſociorum implevit, & iam multis velociſſimè prætergreſſis, ut feſtinanter eos ſequi debeamus urgemur. Ad hanc vocem Sancius ſurrexit, & flebili voce, quod prius rogaverat ingeminans, Rogo, inquit, Domine, ne mei obliviſcaris. & ut dominam meam, coniugem tuam, quatenus, quod corpori debebat, miſeræ animæ meæ reſtituat, oro, ſollicitus exhorteris. His dictis ſtatim uterque diſparuit. At ego mox coniugem iuxta me in lecto dormientem, citata voce exſuſcitans, priuſquam ei, quod videram vel audieram, narrarem, interrogavi, Vtrum aliquid Sancio communi noſtro mercenario pro mercede deberet. Qua reſpondente, quod ego nondum ab aliquo niſi à mortuo audieram, ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſolidos debere: nequaquam ultra dubitare potui, cui fidem & mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruum viſum eſt addens, pro eius qui apparuerat ſalute pauperibus diſtribui, & ſacrarum Miſſarum adiutoria ei à ſacerdotibus mea prece & ſtudio impenſa, ad pleniorem peccatorum eius remiſſionem adauxi] In hac tam clara, tam certa, tam commendabili viſione docemur, quod *mortuos opera ſua ſequantur.* hos quidem milites eò quòd confeſſi deceſſerant, & culpam ſacramento pœnitentiæ deleverant, expiatoriis ſuppliciis pro pœna peccato debita ad tempus, illum quia non confeſſus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuiſſe mancipatum. Catholicis utriuſque ſortis optio eſt, hæreticis qui & confeſſionem reſpuunt, & purgatorium negant altera tantum competit, quam agnoſcunt, & fatentur. Accedat denique horribilius aliud ab Humberto Archiepiſcopo coram Papa narratū: In Teutonicis partibus Comes quidam " dives ac præpotens, ſed bonæ opi- " nionis & innocentis vitæ, prout hu- " manum erat de ejus æſtimatione ju- " dicium, ante decennium ferè defun- " ctus eſt. Poſt cuius obitum quidam " religioſus vir per ſpiritum ad infe- " riora deſcendens, præfatum Comi- " tem in ſupremo gradu ſcalæ cuiuſ- "

dam

dam poſitum vidit. Aiebant namque quia ſcala inter ſtridentes atque crepitantes ultrices incendii flammas videbatur erecta, atque ad ſuſcipiendos omnes, qui ex eadem Comitum genealogia deſcenderent, conſtituta. Erat autem tetrum chaos, immane barathrum, infinitè patens, atque in profunda demerſum, unde ſcala producta ſurgebat. Hoc igitur ordine ſuccedentium ſibi ſeries tenebatur, ut cum quis eorum novus accederet, primum interim gradum ſcalæ teneret; is autem qui illic repertus erat, aliique omnes ad proximum ſine gradum in ima deſcenderent. Cumque alii atque alii ex eodem genere homines poſt carnis obitum ad præfatam ſcalam, per temporum intervalla confluerent, alii protinus cederent, ineffabilis judicii neceſſitate ad inferiora migrabant. Planè dum vir, qui hæc contemplabatur, cauſam huius horrendæ damnationis inquireret, & præſertim cur ille Comes ſui temporis puniretur, qui tam iuſtè, tam decenter, tam honeſtè vixiſſet? Audivit, quia propter quandam prædii Metenſis Eccleſiæ poſſeſſionem, quam B. Stephano eius proavus abſtulerat, cui videlicet iſte iam decimus in hæreditate ſucceſſit, omnes iſti non diverſo ſupplicio deputati ſunt, & ſicut eos ad peccandum non diſpar avaritiæ culpa coniunxit, ita nihilominus ad perferendas atrocis incendii pœnas, commune ſupplicium copulavit.] ſic Petrus Damiani epiſtol. ad Nicolaum Papam, ut citat Baronius tomo XI. Annal. anno Chriſti 1055. Quæ utinam audiant potentes Eccleſiarum bonis ſuffarcinati, qui ſe bonæ fidei poſſeſſores putant, malè à maioribus occupatorum. Ad hoc caput reducitur *irriſio virorum ſanctorum*, quam Deus non ſolet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquiſſima ſancti Carilephi vita: *Mulier quædam Gunda nomine, quam Clandeſtinus ſupplantator illexerat, Spiritui Sancto volens illudere, virili præſumpta veſte, in beatiſsimi Carilephi monaſterium ingredi conata eſt, ut probaret verumne eßet illius vaticinium, quo prædixerat ſexui fæmineo nunquam datum iri copiam in illud intrandi, ſed iuſto Dei iudicio, priuſquam vel aſpiceret cænobii clauſos aditus, arrepta à diabolo retrorſum ruit, adeoque ſœdè ab illo vexata eſt, ut dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, ſicque factum eſt, ut quæ ſacratis liminibus falsa oſcula imprimere tentaverat, immundas ſui corporis partes oſculari cogeretur, ſexumque ipſa ſuum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, ut deinceps eò ſe conferre mulieres auſæ non ſint.*] *Surius tomo 3. Menſ. Iulii.* Vtinam & noſtri temporis muliercularum audacia hoc exemplo eis narratio reprimatur. Aliquando etiam, ob feſtorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, ut ei accidit qui ſervile opus faciebat in feſto ſancti Philaſtrii. *Beatus Rampertus Brixienſis in tractat. de translatio S. Philaſtrii.*

Duodecimam cauſam præbet multorum *Puſillanimitas, & deſperatio, cum mœrore oppreſsi, à Deo vel non petunt auxilium, vel ſe malis eripiendos diffidunt*

qua de cauſa etiam plerique ſe dæmoni ut auxiliatori ſubiciunt: præbet etiam *curioſitas nimia* cauſam, quando impudenter petimus ſcire, quod nulla ratione competit inveſtigare: prius illud patet, ex Hiſtoria Theophili, Oeconomi, quam nobis oculatus teſtis Eutychianus, patriarcha novæ Romæ, dereliquit, quam alibi breviter attigi, hic latius proſequar verbis auctoris, *Cum Cæſar Iuſtinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Eccleſiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectavit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam, adeoque impietatem, devenit, ut hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei Filium ac matrem eius Mariam data ſyngrapha turpiſsimè abnegaret, ſeque totum imperio ſatanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miſer, tam nefarii criminis ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, ut nuſquam ferè poſſet conſiſtere, cum irato Deo ſe dæmonis eſſe mancipium cogitaret, mutato conſilio tandem ad ſanctiſsimam Dei matrem confugiendum duxit, ac templum ei ſacrum petiit, in quo ſuas preces ac ſupplicationes cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſſe conſumpſit, magnumque verè pœnitentiæ ſpecimen edere cœpit.*] ſubditur deinde, admodum pia & verè pœnitentis ac demiſſi contritique ſpiritus, oratio ipſius Theophili, Quid multis *addidit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plorandi lamentandique finem faciens (tantus in illo fervor erat pœnitentiæ, denique opitulante ſacra Virgine. ſuam ſcriptam & conſignatam diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiuraverat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam rediit, &c.*]

Hanc hiſtoriam (qua ſalutare cunctis, qui juſto Dei judicio, in maligni hoſtis, aut maleficorum eius membrum manus inciderint, ac certum efficaxque remedium proponitur) ex Græcis habent Metaphraſtes, *a* ex Latinis Petr. Damianus & Sigbertus *b* Poſterius, de curioſitate, traditur à B. Auguſtino, & in Decreto Gratiani inſeritur *c*.

Interdum hæc *ob culpas veniabiles* à Deo permittuntur, maximè ut ſanctitas & gratia eorum, qui ſanitatem redditur, cunctis innoteſcat. hoc contigit Abbati Moſi, apud Caſſianum, propter leviculam iram *d* hoc, propter præcipitem gulam & levem, cuidam religioſæ apud D. Gregorium, *e* hoc quidam religioſo, ob tepiditatem & diſtractionem in oratione, apud ſcriptorem vitæ D. Bernardi *f* quorum ſanatio famam auxit D. Bernardi, D. Equitii, & D. Macarii, per quos Deus illos liberavit.

QVÆSTIO VIII.

Cur cum iſta damna plerumque diabolus poſsit per ſe inferre, malit uti opera maleficorum?

DVas invenio cauſas. alteram quia hoc pacto majorem Deo ſe facere

a *apud Surium menſe Febr. to. 1.* b *Damian. ſerm. 1. de Nativit. B. Mariæ Virg. Sigebertus in Chron.* c *c. ult. 26. q. 5. ex D. Auguſt. l. 2. de doctr. Chriſtiana c. 22. & 23.* d *collat. 7. c. 27.* e *l. 1. Dial. 4.* f *lib. 2. c. 1.*

cere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptiſmo ablutis, & chriſmate delibutis, poteſt abuti ad creatoris ipſius vilipendium, & irritationem pluribus etiam ſic nocet. quia non adeò homines abhorrent à converſatione & familiaritate maleficorum, atque odere conſortium diaboli. Si namque ſemper ſe dæmon palam obtruderet, multi fœdus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures adſciſcit ſceleris ſocios, quos perdat.

Altera eſt, quia quædam per homines poteſt, quæ vel non poſſet per ſemetipſum immediatè perficere, verbi gratia ſi reſiſtendum ſit alicui viro ſancto concionanti, aut recta ſuadenti: ſicut per Iamnem & Mambrem Moſi, per Elimam D. Paulo reſtitit. item ſi ſint hæreſes ſpargendæ, ſicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item ſi ſacris rebus abutendum, quod in maleficiis frequentiſſimum eſt *a*; quibus cum per homines abutitur, copioſius lucrum refert animarum, tum quia ſic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum ſacrarum contemptum adauget, venatoribus falsò perſuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri *b*; & ſic ad defenſionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit, tum quia conſequitur, ut ad magicam ſuperſtitionem homines etiam addant ſacrilegium. Vnde Deus magis magiſque offenſus, plura etiam in dies principibus tenebrarum in miſeros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos poſſet, mavult per ſe operari, tum ut eorum aliquam gratiam promereatur, tum ut ab iis ſuſpicionem noxæ removeat, tum ut ſic potentiam ſuam oſtentet. Singula exemplis illuſtrat Remig. *libr. 2. Dæmonolat. c. 9.*

Reſtabat dicere de remediis maleficiorum: ſed id differo in ultimum librum. Sequitur videamus de vana obſervatione.

LIBRI

LIBRI III.

PARS POSTERIOR, SIVE

DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.

Quid ſit?

DE hac egit D. Thom. 2.2. *q.* 96. Poteſt definiri, *Vana obſervantia eſt, Magia ſuperſtitioſa, qua commodum aliquod ſperatur ex re, quæ nec ſupernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præſtare poteſt.* Dicitur *vana*, quia vel non conſequitur effectum intentum; vel ſi conſequatur, plus noxæ, quam commodi adfert, quia homo illa utens tantum percipit utilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ vero detrimentum refert. Dixi, *nec ſupernaturaliter*, quia qui effectum exſpectant à Deo, per media Deo diſplicentia; ii vani ſunt.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum ſit?

ALiquando lethale, aliquando veniale. *Lethale* erit, *primo*, ſi fiat ex pacto expreſſo cum dæmone. *Secundo*, ſi quis gnarus ſit ſaltem ſubeſſe pactum tacitum, ſive cum admonitus non vult deſiſtere *a*. *Veniale* eſt, quamdiu quis ignorat tale pactum cum dæmone, ſi tamen nec ipſe tenetur ſcire, nec fuit admonitus *b*. *Intellige* de eo, qui nec conſuluit peritos. Nam licet, quis ratione officii vel ſtatus non teneatur ſcire, tenetur tamen, ut incipit dubitare, conſilium petere à doctis: quod ſi non faciat, negligens eſt. potuit enim ſcire; & ideo non ignorat invincibiliter. *Nullum* eſt *peccatum*, quando quis joco tantum facit, ſine præjudicio, vel periculo ſui aut alterius *c*: item ſi quis laboret ignorantia invincibili, & utitur mediis vel bonis, vel indifferentibus.

QVÆSTIO III.

Quotuplex ſit?

SI cauſam finalem adſpicias, poteſt reduci ad *quatuor* quaſi *ſpecies*. *Prima* eſt, quando exſpectatur commodum in rebus exterioribus ſeu fortunæ, ut in animalibus, ſegetibus, vineis, bona aeris conſtitutione, &c. 2. quando expectatur bonum aliquod corporis, ut ſanitas, liberatio à carcere, hoſtibus,

a *Sil. ver ſuperſt. q.* 10. *in fin.* b *Sil. ſup. Nav. c.* 11. *Manu. & eſt comm.* c *Cajet. & Val. add. q.* 96.

ſtibus, ferro, igne, aqua, & huiuſmodi, quia ſic ſe putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale ut ars, vel ſcientia aliqua. 4. quando expectantur bona ſupernaturalia; ut ſunt remiſſio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut verſiculos Pſalmorum vel ſacræ alterius ſcripturæ, & alia huiuſmodi, ab Eccleſia vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IV.

Vnde dignoſci queat, quando ſit huiuſmodi vana obſervantia?

SECTIO I.

Dico breviter, *primo.* Si conſtet, quod effectus ſuperet naturæ vires, tunc attendere oportet, an per ſacram Scripturam, vel Eccleſiæ definitionem vel approbatam ab ea traditionem effectus iſte Deo tribuatur, ſive, quod idem eſt, an huiuſmodi teſtimonio conſtet, effectum hunc eſſe divinum: ſi nihil huiuſmodi reperitur, effectus tribuendus eſt pacto cum dæmone inito, & proinde cenſenda ſuperſtitio magica, ut minimum, vanæ obſervantiæ tales ſunt effectus, remiſſio peccatorum extra ſacramenta, quo ad mortalia, extra ſacramentalia, quoad culpas veniales. item divinatio rerum futurarum contingentium, inflexio aut directio earum actionum, quæ ab arbitrii libertate mere dependent.

Secundo, ſi conſtat rem, cui tribuitur effectus, hanc vim à Deo vel à natura habere, non eſt vana obſervantia ex parte effectus, ſed poſſet eſſe vana obſervantia ratione alicuius vitioſæ circumſtantiæ, v. g. cilicium, diſciplina, jeiunium, quia corpus affligunt & macerant, prædita ſint virtute ad coercendum concupiſcentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto, pullulantes: ſed ſi his addas circũſtantias ridiculas, & ad hoc à natura, Deo vel Eccleſia non ordinatas, veluti certam horam, definitum numerum, quem nec excedere, nec minuere liceat vel præſentiam certarum perſonarum, vel ut fiat illa vel illa manu, flagro ſerico, & huiuſmodi, erit vana obſervantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſervantiam.

SECTIO II.

Primo, ſi ad productionem effectus requiritur fides in ipſum hominem qui ſanaturus, v. g. credere quod is poſſit ſanare.

Secundo, ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis verꝫ, vel rythmo, vel cõtactui. &c. *& non Deo, quæ lib. 1. diſcuſſimus:* & in his plerumque eſt incantatio & pecc. M.

Tertio, ſi quis vtitur certis orationibus, aut ſententiis etiam ſacris, aut operibus piis, in rebus vanis, & ad Dei cultum & honorem, directe nec indirecte pertinentibus. Voco indirecte quando res non ſunt vanæ, quia ſunt utiles proximis, ut ſanitatem illis vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, ut licet nos rationem ſive initium neſciamus praxis alicuius; tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit, & à Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiuſmodi, ſi quis ea adhibeat ex mera devotione, & curationem à

Deo expectet ſolo; ſane indirecte ad Dei honorem hoc referret auctorem omnis miraculoſæ ſanationis, & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Chriſtianorum, ſanationes pollicitus fuit. Fuit (ni fallor) hæc ſententia Caietan. a. ita ſcribentis: *Quarta ſuperſtitio eſt obſervationum in verbis, aut rebus ſacris portandis, dicendis utendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio neſcitur: ut patientes ſpaſmum nervorum primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceve utuntur pro remedio, confecto ex illo annulo: & ſic de ſimilibus. Quantum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio intervenit: quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera devotione fiunt, & nonniſi à Deo intendant, & exſpectent effectum, putantes Deum inſpiraſſe alicui ſancto viro huiuſmodi conditiones, non audeo damnare, ſed tolerabile mihi videtur.*] Sic Caiet. Cuius ego ſententiam eatenus amplector, ut putem diſtinguendum ante factum, & poſt factum. Quo ad eum, qui conſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere, omnino ſuaderem deſiſteret; immo reſponderem non licere: cum enim lege ordinaria non ſit ſolitus Deus huiuſmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare, temerarium eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere; & ſaltem res jure habetur pro ſuſpecta: quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed ſi quis poſt rem bona fide & opinione qua dicit Caiet. peractam, & nunquam ſuper eo monitus; vel confiteretur, vel conſilium quæreret; non auderem illum damnare præteriti peccati: conſulerem tamen in poſterum abſtineret. Si quæras, an in rigore ſit vana obſervantia? reſpondeo ut minimum ſpeciem valde veriſimilem præ ſe ferre. Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caiet. doctrinam, quæ utilis eſt ad multorum conſolationem poſt factum, ut dixi: & conſideranda in pleriſque caſibus ſequentibus particularibus, in quibus aperte malum vel peccati deformitas non apparet.

Quarto, per certa jeiunia & quaſdã orationes (quæ in quibuſdam libellis, damnatis ideo à Papa Pio V. continentur) dubias indulgentias, & remiſſiones peccatorum, & conſecutionem rei optatæ exſpectare ſeu quærere, eſt vana obſervantia: per certa vero jeiunia & orationes ſine humano labore, ſed ſecundum inſtituta artis cuiuſdam, ſcientiam infuſione acquirere, pertinet ad primam Magiæ ſpeciem, fit enim ex pacto expreſſo cum dæmone; & eſt Mortale. hanc artem vocant *artem Notoriam* damnata fuit Pariſiis anno 1320 de qua D. Thom. *d. q. 96. art. 1.* Alexand. de Hales *2. p. q. de ſortilegio*, & alii. inter quos Ciruelus opere Hiſpanico, ſed accurate in hanc ſententiam diſſeruit: quoſdam eſſe autodidactos, qui ſe putant, ſine ullo labore, lectione, auditioneve, ſine præceptore aut ſtudio divinarum, humanarumque rerũ omnium cognitionem breviſſimo tẽpore ſola divina inſpiratione adipiſci, certis tantum cæremoniis obſervatis: mentiuntur Salomonem hac fretum arte unius noctis ſpatio ſapientiam cõſequutum, & methodum huius artis libello, quem circunferunt, complexum

deades

a *in ſum. vera ſuperſtitio.*

de adeptione ſapientiæ Salomonis; refellit eos S. S. narratio 3. *Reg.* 3. de lib merum eſt commentum: nec enim ipſi fabulæ artifices inter ſe de illo conſentiunt. Conveniunt tantum, quia cuncti ritus quoſdam (ſed varios) tradunt in ſpecie pios & Deo acceptos. Method. communior eſt huiuſmodi: Principio jubent diſcipulum generali confeſſione totius vitæ maculas eluere, & frequenter communicare, & quandocunque in peccatum aliquod inciderit, eodem ſtatim die confiteri: indicta per Eccleſiam jeiunia diligenter obſervare & inſuper addere ſpontaneos dies alios, præſertim quamlibet feriam ſextā, qua nonniſi aqua & pane uti liceat; quotidie ſeptē Pſalmos, & certas quaſdam preces offerre. Hæc omnia ſeptē ſeptimanas ad unguem obſervanda & interea ab omni negotiorum ſæculi tumultu, ac cogitatione hominem abſtinere ſe prorſus debere. Quibus peractis libellus alias quaſdam precum concipiendarum formulas præſcribit tunc recitandas, & certas figuras exhibet, tunc adorandas, præfigit etiā certas horas, quibus preces iſtæ & adorationes obeundæ, nempe ſeptem primos Novilunii dies ipſos Sole quotidie exoriente. Ritibus hiſce per tria novilunia ter peractis, debere hominem ſibi præeligere diem aliquem, quo ſit magis devotus, & inſpirationi recipiendæ, magis accommodatus: tum hora tertia debere ſolum ſe ſiſtere in templo vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuſpiam flexis in ſolo genibus, manibus oculiſque in cœlum ſublatis, ter primum verſiculum Hymni, *Veni Sancte Spiritus*, pronunciare: quod cum fecerit repente, non minus quam Salomon, Prophetæ ac Apoſtoli, omni ſcientia impletum iri: adeo ut obſtupeſcat ipſemet tam ſubita mutatione ſui, quaſi in Angelum vel hominem alium migraſſet.] Habetis myſteria omnia huius artis. In quibus quid prius mirer? ſtoliditatem hos ritus adſcribentium Salomoni? ſcilicet notat ille, vel feriam ſextam, vel noſtram exomologeſin, vel Euchariſticam ſumptionem, vel Hymnum, *Veni Sancte Spiritus*: an vero potius mirer blaſphemiam tale quid de Salomone, Prophetis, Apoſtolis inſinuantem? an ſacrilegam audaciam rebus ſanctiſſimis per ſummam hypocriſim ſic abutentem? nam hunc cultum, & totum hoc adorationis patagium exhibent diabolo, ſacras illi preces, & Eccleſiæ ſacramenta offerunt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamque ſimul periculo exitii manifeſti exponunt Etenim teſtatur Cyruelus *l. de ſuperſtit p 3, c 1.* multos huic arti vacantes vitæ utriuſq; jacturam ſubiſſe: quoſdam enim ſibi notos à diabolo in aerem ſublatos per turbinem, & terra undiq; raptatos, & ita afflictos, ut toto vitæ tempore incurabili ægritudine laborarint. Fuiſſe hoc miſericordiæ divinæ documētum, volentis illos in hac vita ſceleris tam atrocis pœnas pendere. Deterioris ſibi fortis videri alios, quorum tam improbo conatui eventus aliquis reſpondit, juſte id Deo ad illorum maiorem excæcationem damnationemque permittēte. De his ſciendum, à dæmone nihil illis ſcientiæ vere infundi, nec enim id poteſt per modum veræ infuſionis (*vide dicta lib. 2 q. 4.*) ſed ſolet ipſemet il-

los obſidens, vel poſſidens per eos loqui, ipſorum phantaſiam turbans, & linguam movens, ad quædam illis incognita & arcana proferendum: ſicut facere conſuevit, quando ſtriges poſt ecſtaſin mira narrant, quæ autumant ſe in locis remotiſſimis vidiſſe, audiſſe, vel egiſſe, quando vere loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei evidens eſt quia quando iſtos ſuos myſtas aut odidactos dæmon deſerit, nihil illis ſcientiæ reliquum manet: & ne illorum quidem, quæ paulo ante dixerant, meminerunt. Deinde jure optimo hæc ars damnatur, quia utitur ceremoniis, non ad hunc effectum inſtitutis (quod ſemper ſuſpectum) obſervat dies & horas nihil ad hoc pertinentes: iubet adorari figuras illas, quæ nec Dei ſunt, nec Sanctorum, ſed vanæ & magicæ. Quibus Deus vult ſcientiam infundere, abſque ritibus præſcriptis vllis id facit, & infudit olim paucis, hodie fortenullis: ars iſta contendit non niſi ad amuſsim exacte ſeruatis omnibus ſcientiam infundi & quidem omnibus ſi obſeruent. Non igitur qui infundit eſt Deus, nec Angelus bonus ſed diabolus: diabolo offerunt preces, diabolum adorant, diabolo ieiunant, diabolum habituri ſunt remuneratorem. Plura contra hanc Bap. Segnius *cap. 7. de vero ſtudio Chriſtiano.*

Huius vanitatis varii ſunt rami ſeu ſtolones: unum vocant *artem Paulinã*, quia fingunt à Deo traditam B. Paulo in ecſtaſi conſtituto, & Apoſtolum eam poſteris tradidiſſe. Quid ſtultius, ſceleſtius, blaſphemius dici poteſt?

Aliam invenio, neſcio an ſpeciem Notoriæ dicam: nam in multis convenit, in eo tamen diſcrepat, quod notoriam aiunt fieri per modum ſubitæ infuſionis, hanc aliter vocant *artem ſpirituum*, vel *artem Angelicam*, qua dicunt hominem quandocunque vult, omnium rerum quas noſſe vult, ſcientiam accipere, miniſterio Angeli cuſtodis vel aliorum Angelorum bonorum. Huius duas tradunt ſpecies, unam *obſcuram*, quæ fiat per viam elevationis, tranſitus, raptus, ſeu ecſtaſis: alteram *claram*, quam dicunt fieri Angelis viſibili in forma corporis aſſumpti apparentibus & jucunde colloquentibus. Hac uſus forte Cardanus, quando cum tribus illis ſpiritibus Averrois ſectatoribus diſputavit. Verum hæc ars nihil eſt aliud re, quam impia *Goitia*, ſeu *Magia alba*, de qua dictum *lib.* 1. nec hi Angeli ſunt alii, niſi dæmones Paredrii hominum deceptionem & interitum enixe procurantes. Artis impia falſitas luce clarior eſt, quia omnes eius formulæ ſunt meræ coniurationes, ſeu adiurationes, quibus illi ſpiritus ad obſequium adiguntur. Conſtat autem bonos Angelos nõ adiurari, ſed precibus honorari & implorari velle ac debere. Contra hanc vanitatem etiam ſcripſit Ioan. Bapt. Segnius *d. opuſc. c. 8. & 9.* vnde patet quid ſentiendum, qui jactitant ſe ſpiritum habere, à quo cuncta doceantur (ut ſolebat quidã Magus Parmenſis dicere) aut præditos ſe, & dirigi ſpiritu quodam adeo potente ut etiam imaginationibus alienis queat imperare, quod impoſtor ille Melteſius his ipſis annis in Brabantia gloriari ſolitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percuſſiſſe, & ad Necromanticorum tribum planiſſime pertinere.

SEC-

SECTIO III.

Q*Vinto* quando geſtantur reliquiæ, vel Evangelium S. Ioannis, aut aliqui verſus Pſalmorum, non ex devotione tantum, ſed adiunctis vanis circunſtantiis; v. g. ut ſic vel ſic ſint ſcripta vel reliquiæ ſint in vaſe triquetro vel rotundo, vel tribuendo vim formæ, vel materiæ *a*. ut ſcriptum ſit in pergameno virginea, vel tempori, ut ſcriptum ſit oriente Sole, vel perſonæ, ut alligatum ſit ab incorrupto, vel modo, ut tot filis, vel talibus. item neceſſe eſt, ut nulla adſit figura præter ſignum crucis, nulla imago, præterquam Chriſti, vel B. Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut ſolita Angeli boni, item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina ſint addita, denique nihil aliud adſit vani vel mendacis. *Deus enim nunquam eſt auctor mendacii, vel vanitatis b.* Obiiciat forte aliquis ſolum ſignum crucis iure Canonico permitti. *Reſp.* Canonem agere de characteribus quibus crucem annumerat: non agere de imaginibus, quæ cum in templis piè habeantur, cur non poſſint & collo geſtari? De ligaturis ſuperſtitioſis accipio Antiſidorenſe Concil. Can. 3. quem à mendo liberum nõ queo præſtare, ſic legitur in fine: *nec ſub tibia aut pede aut hominẽ lineã fieri penitus præſumat:* prior prohibuerat ſuperſtitionem ſolvendi vota ad arbores, ſentes, aut fontes gentilia ſuperſtitione ſcuratos: poſtea vetat ſuperſtitioſas ligaturas quæ *ſub tibia* teniis alligatis fiebat, ſed divinent alii, mihi nox mera, in illis, *hominem lineo.* Lux clara in ſequentibus: nam des his luculenter ſic D. Auguſtinus *c. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſivè in præcantationibus, ſivè in quibuſdam notis, quas characteres vocant ſive in quibuſdam rebus ſuſpendendis atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, non ad præſervationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes occultas, aut etiam manifeſtas quæ mitiore nomine phyſicam vocant: ut non ſuperſtitione implicare, ſed natura prodeſſe videantur: ſicuti ſunt inaures in ſummo aurium ſingularum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſingultienti, ut dextra manu ſiniſtrum pollicem teneas.*] cenſuit itaque D. Auguſt. in his eſſe vanam obſervantiam, arbitror quia hæc ad futuri obſervationem notabant. fieri namque poteſt, ut ultima duo phyſicam vim ad ſanitatis conſervationem aliquam obtineant & tum à ſuperſtitione forent aliena. Addit idem Auguſtin. poſtea, obſervatu quiddam digniſſimum, non quicquid intus ſumptum naturaliter juvat, idem etiam appenſum juvare: & ideò plus cautionis adhibendum in his appenſis, quoniam in iis plus periculi verſetur. *Aliud inquit, d. eſt dicere, tritam iſtam herbam ſi biberis, venter non dolebit, & aliud eſt dicere iſtam herbam collo ſi ſuſpenderis,*

Ppp 3

a *D. Tho. ſup. a. 4. & Navar. d. c. 11. n. 35.* b *ita ſentiunt canoniſtæ per tex. c. non licet. 26. q. 6. D. Tho. ſup. D. Antonin. 2 p. tit. 12 c. 1 Martin. de Arles de ſuperſtit. tract. 10. Viguer c. 56. v. 5.* c *l. 2. de doctr. Chriſ. c. 20. reperitur in c. illud 26. q. 2.* d *d lib. 2. c. 26.*

ris, venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio ſalubris: hic ſignificatio ſuperſtitioſa damnatur,] quibus verbis ſentit, prius eſſe remedii, poſterius verò ſignum pacti. Sic è converſo, non quicquid efficax eſt à natura appenſum; ut ſunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lineis, &c. id etiam eſt efficax tritum, & intus ſumptus. Subdit ſapienter Aug. *Quanquam ubi præcantationes & invocationes & characteres non ſunt, plerumque dubium eſt, utrum res quæ alligatur aut quomodo adiungitur ſanando corpori, vi naturæ valeat, quod liberè adhibendum eſt, an ſignificativa quadam obligatione proveniat, quod tantò prudentius oportet cavere Chriſtianum, quanto efficatius prodeſſe videbitur. Sed ubi latet, qua cauſa quid valeat, quo animo quiſque utatur, intereſt.*] Ex quibus verbis tria colligas. *Primo*, ſi putatur res naturaliter prodeſſe, tũc licet ſuſpẽdere de corpore, quia hoc fit tanquã remedium. *Secundo*, ſi putatur non prodeſſe naturaliter ut cauſa, ſed duntaxat ut ſignũ futuræ ſanationis, tũc omninò abſtinendũ. *Tertiò*, ſi res dubia ſit, nec adſint medici, qui conſulantur, tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam, ſi vel malã facere bonam facit opinione priore; malam, ſi poſterius credat. Tunc enim incideret quis in *c. admoneat. 26. q. 7.* quo laici anathemati, clerici degradationi ſubiiciuntur. Canones *a.* non permittunt orationes alias inſcribi periaptis præter orationem Dominicam & Symbolum; ſed uſu Catholico, id ad Evangelium B. Ioannis, & alias S. Scripturæ partes extenſum videmus: quia par in iis ratio procedit; nempe devotio ferentis, & verborum ſanctitas. Quæ ſi proſunt piè recitatæ cur non & piè geſtatæ; ſed ſemper ſuperſtitioſa quæ diximus vitanda; inprimis numeri certi iteratio, quando illi vis attribuitur. Unde ſanè oportet intelligere, quod magnus Caſſiod. ſcripſit *b. multis efficax remedium in variis malis fuiſſe trinam recitationem huius verſic. Dirupiſti vincula mea, &c.* ut non ipſi æternæ repetitioni ſed in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis ter repetentis, devotioni, Deus id detulerit, ſed de orationum formulis mox plura.

SECTIO IV.

SExtò, huc referenda vaniſſima ominum (κληδουςικὴ) animadverſio, de qua B. Chryſoſt. *hom. 21. ad pop. Antioc. Et quid tandem ſunt omnia: Sapè domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & ominatus eſt.* Et poſtea, *Si virgini occurreris, ſterilis dies erit, ſi vero meretrici, dextera & plena, & multa mercatione plena.*] mox ut par erat in hanc dementiam invehitur ut & Philemon apud Thedoret. ὅταν ἴδω παρθηρoῦντα τι ςέπταρεν ἤ τις ἐςὶν ὁ προσιὸν σκοποῦντα ἀπολῶ τοῦτον εὐθὺς, &c. quod ita vertit Zenobius. *cum videro obſervantiam qui ſternuat, aut ſpeculantem ſi quis accedat, perdam ego hunc hominem è veſtigio.* Subdit deinde auctores alios veterum ridentes ſuperſtitionem omnium Menandrum, Antiphonem, Arceſilaum, Diogenem

a *§. non liceat 26. q. 5. & c. non obſervetis 26. q. 7.* b *in Pſ. 115.*

nem Bionem. vide Theodor. lib. 6. de curand. Græcor. affect. in principio. Quod verò Auſonius tria tantum omnia agnoſcit, cum refellunt cæteri qui plurium meminere. fortè de præcipuis tantum loquebatur. ſed quæ illa in re vaniſſima? D. Aug. ſic ſcribit *a*. *His adjunguntur millia inaniſſimarum obſervationum ſi membrum aliquod ſalierit, ſi junctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius intervenerit: atque illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ minus moleſtum eſt, quam quod innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pariter ambulantibus intercurrerit Sed bellum eſt, quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidam, ut etiam canem qui medius intervenerit, ferire audeant, non impunè. Namque à vano remedio cito ille percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiam illa limen ſuum calcare, cum ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutaverit: redire domum ſi procedens offenderit: cum veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quam præſens damnum dolere. Vndè illud eleganter dictum eſt Catonis, qui cum eſſet conſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricibus reſpondit, non eſſe illud monſtrum: ſed verè monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur.*] vides quot genera hic fuiſſe à D. Auguſt. enumerētur. primò Saliſatorium de quo Iſidorus tradit *Saliſſatores ſeu Salitores* vocari huiuſmodi ominoſos. *Saliſſatio* παλμὸ ver. gloſſario vocatur & palpitatio: huius ſpecies à ciliis, vel oculis potiſſimæ iſtius Suidas & Theocritus meminere: illius Plaut. in Milglor. *Præcantatrici, collectrici ariolæ aruſpicæ Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio ſpicit.* & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vide Cælium lib. 7. c. 29. quo videtur referendum quod quidam ſonitū ſpontaneum auris dextræ, vel ſiniſtræ obſervant, ut ſi hæc tintinet, inimicum ſi illa, amicum, noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtinetus *a*. οὐκ ἐβόμβεισοί τὰ ὦτα, ὅτε σοῦ μετὰ δ᾽ ἀχρόων ἐμεμνήμην *nonne auris tibi reſonabat quando tui lachrymans recordabar:* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbyæ vatis à Veronenſi converſum,

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: βομβεῦσ᾽ εὐδ᾽ ἄκοα ἐμοὶ. & apertius incertus quidam, ſed antiquus, *b*.

Garrula quid totis reſonas mihi noctibus auris?
Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.

Quod referre ad amantium ſympathiam, nimis longe petitum, huc pertinet & *Spathulamanthia*, quæ fit nuda ſpathularum inſpectatione. A corpore etiam ſumitur omen ſternutationis, & offenſionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorū verbis, alia ab iis, quæ domi, alia ab iis quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas *c*. de Auguſto, eum Nicopolim vocaſſe, quam exſtruxerat urbem: & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe:

a d. c. 20. b in epiſt. amatoria. c inter Catalect. Virg. d annal. p. 3.

caſſe: eo quod ea nocte, quæ Actiacam pugnam præceſſit, in hominem inciderat, qui aſinum agebat, cumq; illius de nomine ſciſcitatus fuiſſet: *mihi quidem reſpondit ille nomen eſt, Eutiches* (h. e. felix) *aſino, vero Nicon* (h.e. victor.) Ex verbis fortuito prolatis, quæ Cicero cenſuit proprie vocari omina *a*. ut cum filia Conſulis bellum Perſeo cogitatis, patri dixit Perſeum obiiſſe, quod erat Melitæi catelli nomen. οἰκοσκοπικα (de quibus olim Xenocratem tradit Suidas librum compoſuiſſe) ſunt apud Terentium, ſi introiit in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluviū decidit de tegulis, vel gallina cecinit illud de cane, *caninam ſcævam* vocabant ut ex Plauto alii notant de angue teſtatus etiam Xenocrates, & addidit de muſtela etiam Dio Caſſius lib. 58. & Plautus in Sticho. de angue quoque Theophraſtus in notis ſuperſtitioſis, de gallina canente, docent Donatus in phorm. act. 4. Apuleius lib. 9. de aſino. ut hodie multi peccant, ſi ſalinum everſum, vinum effuſum, ſi crebrius vel rarius in menſa ſternutatum: ſi quod in convivio verbum triſtius pronunciatum, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi canis ululavit, corvus tecto inſidens crocitavit, & huiuſmodi. Quæ foris eveniunt non ſunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, ut quæ D. Auguſt. retulit, & quæ Horatius canit,

Impium parcæ recinentis omen
Ducat, & pragnans canis, & ab agro
Rana decurrens lupa Camerino
Fœtaque vulpes:

Rumpet & ſerpens inſtitutum: ... tale quoque gentiles judicabant obvium habuiſſe Chriſtianum, ut narrat Photius, & colligas in Minutio ni fallor & Tertulliano. Item ſi obvius inteſtabilis, abſciſſus, (ſic Lucian. in Pſeudolo) cæcus, claudus, aut mulier ſparſis crinibus. Item leporem iter tranſverſo ſaltu velut diremiſſe, capram, aut aliud animal in via vidiſſe; &, quod ex irreligioſa mente hæreticorum profectum, habuiſſe obvium monachum, cuius etiā mentio apud Pet. Bleſenſem *Epiſt. 65.* & alia infinita, ut ſubiecta poſt finem huius ſectionis tabula docebit.

Huic ominoſæ obſervationi plurimum tribuêre olim Romani, ut patet ex Ciceronis libr. *de divinat.* & Valerio Maximo *lib. 1. cap. 5.* Item Græci & Ægyptii, ut docet Pauſan. *in Achiac.* & Theophraſt. *in Characteriſmis*, ubi multa exempla ponit *b.* necnon Syri, teſte S. S. in Regum hiſtoria *libr. 3. cap. 20. verſ. 33.* ubi legitur nomen *ominis*, quod D. Auguſtinus *c.* negat ſe in ſacris literis inveniſſe. forte inciderat in libros in quibus non habebatur, *viri pro omine acceperunt, & pro fœdere & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπεύσαντο, ut nunc in LXX. legitur, vel potius οἰωνίσαντο interpretatus eſt, in genere ſunt augurati, ut & Hebræum נחש *nachaſch* generale eſt, & pro ratione ſubiecti interpretandum. ideò noſter rectiſſimè vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Pet. Bleſenſis. *de epiſtol. 65.* Franciſcus Picus *d.* Wimpina, Mich. Medina. Benedict.

Pere-

a *l. 1. de divinat.* b *c. de ſuperſtitio.* c *lib. 1. retractat.* d *Picus li 6 de prænot. c. 5. VVimpina (qui opt) libr. de divinat. c. 13. Medin. de recta in Deum fide li. 1, c. 2. Pererius in c. 24. Gen. diſp. 6. Siren li. 9. de Fato. c. 21. & 22.*

Pererius,& Iul. Sirenius : præcipua ratio eſt, quod cum omnia certam nullam cauſam habeant, ſed à caſu planè dependeant, in contrarios ferè ſemper eventus rapi poſſunt. exemplo ſit illud Anchiſæ apud Virgilium, qui viſos equos ſpem pacis ait facere, & bellum minari. Longè autem diverſa ſunt, omen fortuitum arbitrio ſuo rapere, & ſignum à Deo, ex neceſſaria & ad honorem Dei tendente cauſa, poſcere, quod in S.S. licitè fecere, ſervus Abrahæ *a* de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon *b*, & Ionathas *c* : & in aliis Hiſtoriis, Greg. VII. in cauſa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & D. Auguſtin. *d*, & Clodovæus Rex Francorum. *e* De omnium variis ſpeciebus, ſi quis multa volet à noſtris diverſa poterit legere Bleſenſ. de epiſt. 65. & Ioan. Salisberienſem *libro primo de Nug. curial. cap. ult.* dum meminerit ea ab ipſo non approbari, ſed ut aulicorum vita commemorari: & notanda imprimis hæc quæ ſubjungit verba;

Cætera de genere hoc adeò ſunt multa loquacem
Vt laſſare queant Fabium.

Quibus quæcumque domus inſtiterit, eam nec ab ipſa ſalute arbitror poſſe ſalvari.]

Quare.

Concl. ſit, *Omina ſemper illicitum obſervare.* nam licet Caiet. *f* ſcribat : *poteſt homo abſque omni præſagio cavere prudenter ab imminentibus dubitando ne præſens occurſus ſit ſignum futuri ex communi utriuſque cauſa cœleſti, vel etiam divina providentia : ut ſi quis cadens corporaliter, timeat aliquem caſum in ſtatu, vel honore, &c. propterea tamen non deſiſtat ab operibus prudenter agendis, ſed cautius vigilet, &c. Poteſt enim eſſe, ut iſte caſus ſit effectus cauſæ futuri caſus, & propterea ſignificet illum.*] hoc revera eſt de valdè rarò aut nunquam contingentibus & ſi quando contingat, iam non *omen* propriè dictum, ſed *prodigium* potius fuerit, à Deo miſſum, & ad τερατοσκοπίαν licitam, pro morum emendatione, referendum. Equidem ſemper mihi viſa hæc Caietani obſervatio portam pandere, ad ominoſam iſtam obſervationem, quæ D. Auguſt. & aliis *g* inaniſſima ſemper viſa. *nonne* (utar verbis Ciceronis de Divin.) *hoc ſi ſuſcipimus, & pedis offenſio nobis, & abruptio corrigiæ, & ſternutamenta erunt obſervanda?* Nonne ſemper prætexat ſuperſtitioſus. offenſionem quamvis pedum ſibi divinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obſervarunt, quo die occiſus fuit, domo egredientem ad limen graviſſimè pedem *h* offendiſſe ? Nonne dicat, hoc idem Craſſo infauſti prælij die accidiſſe ? *i* Nonne hoc de marito Laodamia ſcribit?

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenſo limine ſigna dedit.
Vt vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,

Qqq *Signa*

a *Gen.* 24. b *Iud.* 7. c 1. *Reg.* 14. d *Fulgoſ. li.* 1. *c.* 3. e *Egnat. li.* 1. *c.* 4. f *in ſum. v. ſuperſtitio.* g *D. Aug. d c.* 20. *Pico VVimpinæ Sirenio. Medi. Pererio, Salisberienſi & Bleſenſ.* h *Val. Max. l.* 1. *c.* 4 *Plutarch. in Grachis.* i *Plutarc. in Craſſo.*

Signa reverſuri, ſint, precor, iſta viri. l

Nonne de ſe iam veniad ignius Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingreſſus iter mihi triſti a dixi,
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem. m

Quid ſi enim dicerent, eventum hunc ab eadem provenire cauſa providentię, à qua mortes & ſtrages iſtorum? Nonne Caietano iudice abſoluendi? Sed obiiciat aliquis. B. Marcus Evangeliſta. Evangelizandi cauſſa, navigio Alexandriam petens cum navem egrederetur, calceum rupit, atque Deo gratias agens, iter ſuum expeditum eſſe perhibuit. *Reſpond.* hoc ex apocryphis proferri. Deinde, ut utar verbis Pet. Bleſenſis. *Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, ſanctum Evangeliſtam, hoc non ex ſuperſtitioſa curioſitate dixiſſe, cui etſi nunquam calceus ruptus eſſet, ei tamen ſui expeditionem itineris, per Spiritum ſanctus Dominus revelaſſet.*] ſic ille: qui addit aliud omen, eorum qui, ſi in itinere aliquis interroget, quo proficiſcantur, ſubitò reticent. Nituntur facto Iudith, 8. v. 33. quæ diſcedens inhibuit, ne quis eam quo proficiſceretur, interrogaret, quaſi interrogatio aliquid ominis habuiſſet, quod ſuſceptum iter potuiſſet impedire. Sed hoc eſt ſiniſtrè interpretari mentem ſanctæ viduæ, quæ id vetuit tantum ne quis allocutione & ſalutationibus eius incæptum moraretur; vel ne curioſius, quid egreſſa faceret, ſerutarentur. *De ſternutamentis* ſemper erit quo excuſent: incidat in adverſum aliquid, qui ſternutat: ducet ab eadem cauſa utrumque eventum. fit felicior alius, & optatis potiatur, id ipſum dicet ſignum fuiſſe ſucceſſus, & non à naturali, ſed ſuperna cœleſti cauſa communi id eveniſſe. Sanè ſternutationum medium omen cenſuere veteres, ut notarum Scholiaſtæ Theocriti *a*, ideoque ſternutante aliquo, aſtantes illi bona verba dicebant: ut ſi quid portenderetur mali: id fauſta precatione averterent *b*, matutinam ſternutationem prorſus infauſtam: meridianam firmiſſimi auſpicij, & conatus non irriti indicium rebantur, etiam Ariſtot. auctore, maximè ſi à dextro latere. *d* Vnde Propert. *e*

Nunc tibi naſcenti primis (mea vita) diebus.
Aridus argutum ſternuit omen amor.

Et Catullus, de Acme & Septimio, *f* ſternutationis dextræ approbationem vocat auſpicium bonum. Quid? quod & *peditum* obſervabant, & Græcis quidem omen erat bonum, ut *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infauſtum cenſebatur, ut ex Catone *de re Ruſtica* fuit aliis obſervatum. De *Soricino* auſpicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plin. in Hiſtor. natural. etiam rectè accipiunt illi Auſonij,

Quadrupes auſpiciis quis iungitur oſcinibus? Mus.

Vnde N. libr. x Auſon. lect. cap. 25. Sed hæc ſuffecerint de nugis ominum, de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. *de prodigiis* & Nauſea libr. 2. *mirabilium.*

Hic inſerenda eſt Tabula hoc ſigno * *notata.*

SEC-

l *Ovid. in Heroid. epiſt.* m *lib.* 1. *eleg.* 3. a *In Thaliſiis & Epithala: Helenes. Plinius lib.* 28. *c.* 2. *Apuleus. de aſino l.* 2. c *Sect.* 33. *problem. c.* 11. d *Xenophon anabaſ. l.* 6. e *l.* 2. *eleg.* 3. f *Epigram.* 43.

SECTIO V.

SEptimò, poteſt nonnunquam vana obſervantia contingere in *ſtrenis primo anni die* dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (ut docent Sueton. & Ovid. *a*) magna ſolennitate celebrare, in honorem Iani, & inter cætera tunc invicem dare ſtrenas, in omen ſivè precationem bonam anni proſperè decurſuri: vel aliorum multorum adijciendorum. nam dicta quaſi *trena*, & ternarius perfectionis atque plenitudinis index, eò quòd tria ſint omnia Ariſtoteli *b*. Has *ſtrenas* propter huiuſmodi ſuperſtitiones, concil. Antiſiodorenſe vocat diabolicas *c*, verba ſunt: *Non licet Kalendis Ianuariis veculo aut ceruolo facere, vel ſtrenas diabolicas obſervare: ſed in ipſa die ſic omnia beneficia tribuantur, ſicut & reliquis diebus* quo loco legerim libens, vel ſaltem explicem, *vitulo* (ſeu *buculo*) *aut ceruulo facere*: ut ſit ſimile illi, *cum faciam vitula pro frugibus*: quod memini cùm contuliſſem placere fratri Baſilio Poncio de Leon, homini eruditionis elegantioris, & qui eas mittunt damnari videntur à D. Auguſt. apud *d* Gratian. & à Martino Papa, Qui: *Non licet* (ait) *iniquas obſervationes agere Kalendarum, & ociis vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obſervatio Paganorum eſt. e*] Solebant autem pij Chriſtiani eo die iejunare, in deteſtationem gentilitiæ ſuperſtitionis, ut docemur à D. Ambroſ. *f* & Concil. Toleta. 4. *g* qui verò contempto iejunio feſtum diem, cum paganis, agebant, illis Romanorum Concil. ſub Zacharia Pontifice dixit anathema. *h* Quare ſi quis hodie vel in honoré Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet, is eſſet idololatra: ſi id faceret tantum, ut omen certum proſperi eventus, foret vana obſervantia mixta divinationi, plerumque mortalis, ſi tantum id faceret, ut incertum omen vel augurium, peccatum eſſet veniale, ſi animi tantum cauſa, vel amicitiæ conſervanda cauſa, pro conſuetudine Chriſtianorum, nullum eſſet peccatum: immò ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Nam hodiè ceſſant exolitæ Gentilium ſuperſtitiones, quæ tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

Cavendæ tamen etiam hodiè ſuperſtitiones illæ, de quibus Burchardus ita ſcribit: *Obſervaſti Kalend. Ianvarii ritu Paganorum, ut vel aliquid plus faceres propter novum annum, quam antea vel poſt ſoleres facere. ita dico, ut vel menſam tuam cum lapidibus, vel epulis in domo tua præparares eo tempore: aut per vicos & plateas cantores & choros duceres, aut circa tectum domus tuæ ſederes enſe tuo circumſignatus, ut ibi videres & intelligeres, quid tibi in ſequenti anno futurum eſſet: vel in bivio ſediſti ſuper taurinam, ut & ibi futura tibi intelligeres, vel ſi panes prædicta nocte coquere feciſti tuo nomine, ut ſi bènè elevarentur, & ſpiſſi & alti fierent, indè proſperitatem vitæ tuæ eo anno provideres. ideò quia Deum creatorem tuum* (hæc faciendo)

a *Sueton in Auguſt. & in Caligu Ovid. 1 Faſtor. Feſtus in ſtrena.* b *lib. 2. de cælo.* c *cap. 1.* d *cap. non bſervetis 26 q. 7.* e *cap. non licet. 26. q. 7.* f *ſerm. 17.* g *Can. 10.* h *ca. ſi quis Calendas. 29 q. 7.*

do) *dereliquiſti, & ad idola, & illa vana te convertiſti, & apoſtata effectus es, duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burch. in Pœnitentiali, lib. 19. cap. de arte magica, verſ. Obſervaſti Kalendas. Vbi habes brevem quandam enumerationem ſuperſtitionum illius diei, quæ cum ſtrenarum miſſione hodierna clarum eſt nihil ſimilitudinis habere. Vbi pro *lapidibus* fortè corrigendum eſt, *lautitiis*. Non habui in quem locum commodius reijcerem, etſi ſacrilegij aliquid ſubeſſe cenſeam, quod Hiberni ſilveſtres lupos in magno honore habent & in patrinos aſciſcunt, quos *Charichriſt* appellant pro eis orantes & benè precantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur, narrat Chambdenus, *in Britannia Antiquit.*

SECTIO VI.

Octavò, ſuperſtitio eſt *temporariorum*, qui dies, menſes, annos obſervant, non ad Dei cultum, ſed ad directionem negotiorum ſuorum: ut qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna ſuccidunt, pro ædificijs vel navibus ſuperſtitione carent, ſi id faciant permoti naturali obſervatione motus & influentiæ cœleſtis, certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt, ligna quoque minus obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ſunt ad uſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſervaretur certus unus hebdomadæ vel menſis dies tantum, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies eſt, vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes ocioſæ vel non approbatæ *a*. Vnde ſequitur, quod rectè Binsfeldius infert *b*, huc referendos qui *obſervant certas feſtivitates*, ut Converſionis B. Pauli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum, quibus ſi pluat, vel cœlum ſerenum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluviam, unde & ſuperſtitioſos fecere verſus, quorum primus eſt;

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item *qui colligunt herbas in die* Sancti Ioannis, ad certos quoſdam effectus, credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem, vel *inſerunt arbores* ipſo die Annunciationis B. Mariæ, vel in Feſto S. Stephani *minuunt ſanguinem equorum*, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam attendentes, quæ nulla eſt, unde vanè iſta inſtituunt: ſed & feſta ſic potius inhonorant quã colunt. Si verò directè iſta adſcriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectũ, ut ſanctos illos honorandi, viderentur & ipſi ſanctos illos honorare, quare nec auderem eas damnare. Huc etiam pertinent, *qui obſervant quoſdam dies*, ut puta diem D. Magdalenæ, diem Lunæ, *&c. ut infauſtos*, vel ut fauſtos ad iter, aut rẽ aliquã inchoandũ: item *an cum ſurgunt, primò* induerint calceum vel femorale dextrum an ſcævũ, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediãtur, & quæ huiuſmodi nugatoria eos conſtat peccare iſto ſuperſtitionis genere. Tales in jure Canõ. videntur *dies Ægyptiaci*, quorum mentio

a c non liceat. 26. q. 5. & d. c. non obſervetis Silv. v. ſuperſtitio. q. 10. Sic intellige Burchard. d. c. v. 3. b *de Confeſſ. maleſic. in 3. cauſa diſpoſitiva ad maleſ.*

tio apud D. Auguſt. *a* Collegit nationum cunctarum ferè dies ominoſos & obſcænos Alexander ab Alexand. *libr. 4. gen. dier. c. 20.* ſed hos Ægyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus *b*, hoc tantum, *vocari dies atros & ἀποφράδας, vulgò à veteribus deluxata voce,* Ægyptiacos *ab Aegypti, inquit, vanitate proclinato nomine, Eorum Auguſtin. meminit, & in canonicis decretis non eſt prætermiſſum.*] Sed qui dies iſti apud Ægyptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canon. vult, Ægyptios docuiſſe qui dies toto anno infauſti forent ad opus inchoandum, & hos Eccleſiam olim in Kalendariis ſuis ſignaſſe, quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit: nunquam enim hæc Eccleſia recepit, Apoſtolicæ prohibitionis memor *c* poſterius poteſt recipi, aſtrologorum enim iſta commenta fuere, & Ægyptus inventrix aſtrologiæ. Petrus Breslayus *lib. 1 Notabilium c.* 53. hujuſmodi dicit eſſe Ian. 1. & 25. Febr. 4. & 26. Mart. 1. & 28. April. 1. & 10. Maii 3. & ult. Iunii 10. & 17. Iulii 13. & 27. Aug. 1. & 24. Sept. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Novemb. 5. & 28. Decemb. 7. & 22. unde acceperit neſcio. Suſpicor tamen, Ægyptios pro ſcævis & nefaſtis habuiſſe etiam dies illos, quibus tot plagis à Moyſe percuſſi, & quo Pharao cum exercitu mari demerſus. Nam ſingulis gentibus inſignes clade aliqua dies, poſtea ſemper atri habiti, ut de Romanis Græcis, aliiſque docuit Alexander ab Alexand. *d* Exempla plura harum ſuperſtitionum, ſuggerunt Patres, illa D. Pauli verba, *Dies obſervatis, & menſes & tempora & annos. Timeo vos, ne fruſtra laboraverim in vobis*) explicantes, ut Ambroſius, Dies *obſervant, qui dicunt ut puta, craſtino proficiſcendum non eſt. poſt craſtinum enim non debet aliquid inchoari, & ſic ſolent magis decipi. Hi autem colunt* menſes, *qui curſus Lunæ perſcrutantur, dicentes ut puta, ſeptima Luna inſtrumenta confici non debent. Nona Luna ſervum, emptum ut puta, domum ducere non oportet, & per hæc facilius ſolent adverſa provenire.* Tempora *verò ſic obſervant, cum dicunt: Hodiè veris initium eſt, feſtivitas eſt, poſt cras Vulcanalia ſunt. Et talia iter aiuntum, Poſterum eſt, domum egredi non licet.* Poſterum, *ſignificat adverſum & præpoſterum, quaſi commoditate ſerum.* Annos *ſi colunt, cum dicunt Kalendis Ianuariis novus eſt annus. quaſi non quotidiè anni impleantur: ſed ut Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac ſuperſtitione nituntur, quæ longè debet eſſe à ſervis Dei. ſi enim Deus ex toto corde diligatur, ipſo propitio, nulla debet eſſe formido neque ſuſpicio harum rerum. Proſperè enim poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei devotione fit.*] D. Auguſtin. *e Eos enim inculpat qui dicunt, non proficiſcar quia f proſperus dies eſt, aut quia Luna ſic fertur: vel proficiſcar, ut proſpere cedat, quia ita ſe habet poſitio ſiderum. Non agam hoc menſe commercium, quia illa ſtella mihi agit menſem: vel agam, quia ſuſcepit menſem. Non plantem hoc anno vineam, quia biſextus.*] quæ ad verbum comm. ſuo inſeruit Divus Anſelmus. *Idem Auguſt.* ſic alibi *g*, *ſicut obſervant, qui certis diebus, ſivè menſibus, volunt & nolunt aliquid inchoare, eò quòd*

a *Comm. in epiſt. ad Galat. 4. Enchir. c. 79. & in c. non obſervetis, &c. quis exiſtimaret 26. quaſt. 7* b *libr. 14. antiq. lect. cap. 9.* c *ad Gal. 4. v. 10.* d *d. c. 20.* d *epiſt. 119. c. 7.* e *lege poſterius.* f *d. c. 79.*

ſecundum vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora. & alio rurſus loco *a*, *plena ſunt conventicula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoetur aut ædificiorum, aut hujuſmodi aliquid operum, diebus, quos Aegyptiacos vocant; ſæpè etiam nos monere non dubitant.*] Hactenus Patres, quorum adſcripſi verba; quoniam licet primo loco, & juxta contextus ſeriem, Apoſtolus loqueretur de ſuperſtitioſo dierum menſium, & annorum cultu Iudæorum, quos Galatæ Iudaizantes haud dubiè imitabantur, ut optimè cum Græcis D. Hieron. & Primiaſius arbitrati, fieri tamen poteſt, ut aliquid etiam paganiſmi ſimul irrepſerit. ut vidi in Francia, tempore Catharinæ Mediceæ, quando inter aulicas matronas adeò hæc vigebant, ut nihil inconſultis aſtrologis (quos *Barones ſuos* nuncupabant) conari auderent. Quæſo, ſi quis dies infortunatus, unde? ex aſtrorum reſpondent influxu, & poſitura? verùm hæc eſt alia atque alia ſingulis annis, nec eadem illo eodem die. fusè hoc phyſicis rationibus refellit Ciruelus *d.p.3.cap.6.* qui poteſt conſuli. Ad hanc ſuperſtitionem diariam referendi quoque ſunt, qui certis diebus olera ſcopis tangunt, ne ciniphes, erucæ, campæ, vel alia inſecta noceant: item qui nolunt ungues præſcindere die Veneris, vel nere die Sabbathi, cum interea non abſtineant in honorem Deiparæ cæteris operibus ſervilibus: qui credunt majorem ineſſe vim aquæ benedictæ Dominicis poſt quatuor tempora, quam aliis ad ſpeciales quoſdam effectus: item qui ova, quæ gallinæ pariunt die Paraſceves, toto aſſervant anno, quia credunt ea vim habere ad exſtinguenda incendia, ſi in ignem injiciantur. cedo enim, vis hæc naturaliſne? unde? à die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid abſurdius? nulla matri prærogativa tum præcipua competit: nihil diei, cœleſtes orbes tum vel ſidera ſingulare influunt. Vis illa, ſupernaturalis ergò. cur non idem competit enixis die Anaſtaſis, vel Natalis Domini? ſpeciali, inquiunt, privilegio. dic ſodes, unde noſti? cui & quando conceſſum? conſtat experientia, dicent. Sed illa fallax, & unde certus es, non ex pacto effectum naſci? Devotio perſuaſit, dicat alius. Non bona devotio; quæ cum ſcandalo conjuncta, quæ meritò ſuſpecta, quæ anilis, quæ ſingularis, quæ nullo Eccleſiæ vel traditionis munita ſuffragio. Faciunt in his partibus multi. Sed in iiſdem partibus multi pietatis & rerum fidei morumq; imperiti, multi curioſi, multi ſuperſtitioſi. Lege Martin. de Arles tractat. de ſuperſtitione.

SECTIO VII.

NOno loco ſunt obſervantiæ vanæ in malis depellendis & morbis ſanandis variæ, ut ſi quis faciat oblationé, ex bonis eleemoſyna impetratis, credés ea majoris efficaciæ ad effectum conſequendum: qui putant crucem ex eleemoſynis emptam vel factam, vel ſanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt ſanctis ceram vel aliam materiam, illi immiſcentes capillos hominis, vel pilos ani-

a *ind.c.4. ad Galat.*

animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluvia obtinenda: qui faciunt quaſdam ligaturas, ne lac vaccis ſubtrahatur. qui per annulum deſponſationis mejunt, ut liberentur maleficio: qui pro quibuſdam capitis doloribus, & ſimilibus morbis curandis ad porcorum lintrem ſeu obbam collum applicant. In nomine Patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoſcendum à quo ſancto ſit ſanitas impetranda, adhibitis aliis definitis ritibus qui ſtramen bipenne dividunt, ut ſanentur manuum vel digitorum tumores: qui pro quibuſdam pecudum morbis ignes ſtruunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt; & quod primo loco tranſit animal, hoc ſanctis offerunt. qui S. Lupi libum pinſunt hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis ſanctiſſimæ, honore, & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (ſic colorant) vulnerum Chriſti; poſtea, in B. Lupi honorem, libum dant in eleemoſynam primo mendico non ex propoſito, ſed ignaro, & fortuito, occurrenti, ſic arbitrantur armenta gregesq; ſola in paſcuis, à lupis invadi non poſſe. frequens eſt, in pagis prope Thenas & Lovanium. Superſtitio ſe prodit in eo (ut cætera mittam) quod fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad cuſtodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes ac pecora à clade & tabe, vel ut ea inferant pecoribus aliorum. lege Burchard. *d. c. 19. v. feciſti ligaturas.* Huc pertinet opinio Sileſiorum, Moravorum & vicinarum gentium purantium faſcinationibus reſiſtere faſciolas vel teniolas rubeas, alligatas equorum frænis vel ephippiis. vetuſta ſuperſtitione eadem de cauſa apud Græcos & Rom. pueri puellæque faſciolis ruſſeis præcingebantur Apulei. Miles. lib. 2. Chryſoſt. in hom. XII. 1. ad Cor. & alii apud Martin. Roman. lib. 1. ſing. c. 3. & lib. 2. c. 23.

Huc referendæ ſunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgò vulnera ſanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegiſti: *Collegiſti herbas medicinales, cum aliis incantationibus, cum Symbolo & Dominica oratione.* Corrige audacter, quam cùm Symbolo, & dom. orat.) *id eſt, cum Credo in Deum, & Pater noſter cantando. Si aliter feciſti, decem dies in pane & aqua pœniteas.*] Eſt & alia in uſu inter Hiſpanos milites, qua quidam ſalutatores, ut ferunt, ſanctè viventes, & omnes gratis curantes, cum ſola impoſitione linteorum, & certorum recitatione verborum utuntur, formula fuit Hiſpanica: ſed reddam Latinè ad verbum: *Per Chriſtum, & cum Chriſto, & in Chriſto, eſt tibi Deo Patri omnipotenti, in unitate Spiritus ſancti omnis honor, & gloria, per omnia ſæcula ſæculorum. Oremus, ſalutaribus præceptis moniti, & divina inſtitutione formati, audemus dicere, Pater noſter, qui es in cœlis, &c. Amen, Ieſus, Potentia, Patris ſapientia Filii, virtus Spiritus ſancti ſanat hoc vulnus ab omni malo. Amen. Ieſus. Domine mi Ieſu Chriſte, credo quod nocte Iovis Sancti in cœna, poſtquam lavaſti pedes tuorum ſanctorum diſcipulorum, accepiſti panem ſanctiſſimis manibus tuis, & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti tuis ſanctis diſcipulis, di-*

cens,

cens, accipite & comedite, hoc eſt enim corpus meum. ſimiliter accepiſti calicem in ſanctiſsimas manus, & gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens: accipite & bibite, quia hic eſt meus ſanguis novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. hoc quotieſcunque feceritis, facite in meam commemorationem. Obſecro te Domine mi Ieſu Chriſte, ut per hæc ſanctiſſima verba, & per virtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimæ Paſſionis tuæ, ſanetur hoc vulnus, & malum iſtud. Amen. Ieſus. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Ieſus.

De hac formula mota fuit Ipris anno ſuperiore quæſtio, maximè quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reverendiſs. Epiſc. Iprenſis Simonius, & conſiliarii ejus totam curationem hanc judicarunt ſuperſtitioſam & illicitam, & prohibuere ne quis ea uteretur. Multis hæc damnatio dura viſa, ſed immeritò. Nam hic effectus totus exſpectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula ſic aſſiduè & quaſi ex conſuetudine poſcere, eſt Deum tentare. Deinde ſancti viri, ad miracula edenda, non ſunt uſi certis, & quaſi conceptis verborum formulis, ſed modo ſic, modo aliter prout Spiritus ſanctus ſuggerebat. Tertiò ſanctitas hujus, non ſatis probata: fit enim plerumque ut malefici præclarè ſpecie externa, ſanctitatem mentiantur: neq; in hac re milites ſatis idonei judices, quibus ſancti videntur, qui extrinſecus peccata gravia non produnt. Quartò, qui donum ſanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, ut talibus vel talibus utantur verbis: ſed tales commentitiæ formulæ ſunt indicia pacti ſaltem latentis. Quintò, non licet privatis comminiſci formulas, quas nec ſacræ literæ, nec Eccleſiaſticus uſus approbavit, qualis eſt iſta. quæ licentioſè abutitur, & depravat multa ſacroſancti Miſſæ ſacrificii verba, etiam ipſius Canonis. Denique applicat verba conſecrationis rei, ad quã inſtituta non fuit, (quod non eſt permittendum) & præterea petit effectũ ſibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis, non ad vulnerum corporis conſolationem, ſed ad panis ac vini tranſubſtantiationem, à Salvatore noſtro directa fuit. Neque illud negligendum eſt, Eccleſiam & Catholicos ejus filios, tanta ſemper in veneratione hæc ſacroſancta conſecrationis verba habuiſſe, ut nefas ducerent illis uti, niſi quando in Miſſæ ſacrificio, vel quando in Eccleſia, vel ſcholis, aut diſputationibus iis neceſſariò utendum: contra Diabolus, & membra ejus malefici, rebus nullis utuntur libentius aut frequentius ad ſua ſacrilegia nefanda, quam & ipſa Venerab. Euchariſtia, & iis quæ ad illam pertinent. Hæc mihi nunc contra hanc & ſimiles formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quiſquam nitatur auctoritate cujuſdam Canoniſtæ, qui vixit an. *1454.* nomine Felix Malleolus & fuit Canonicus Tigurinus, ſed de hæreſi tantum non damnatus, quare & Ioan. Baleo & ſimilibus tantopere commendatus: hic Malleolus, integro libello. *duorum tractatuum de exorciſmis,* ſe patronum præbet hujuſmodi precationum & medicamentorum, plurima hujus opuſcula

puſcula circumferuntur, ſed in pleriſq; multa ſunt temeraria, erronea, & ſcandaloſa: quare maturo & ſapienti conſilio Eccleſia Romana ejus nomen, inter primæ claſſis prohibitos ſcriptores, quorum cuncta ſcripta ſint vetita, retulit. ideò Catholicis ejus auctoritas profligata planè cenſenda: ſed nec rationes ullius momenti attulit. Examinemus ſingulas breviter, vult licitam eſſe curationem per hujuſmodi verba (dicam Latinè, tùm ut omnes intelligant, tùm ne quis utatur, ſi eo, quo pronuncianda ſunt verba, idiomate & rythmo proponerentur *Si ſancta Maria virgo puerum Ieſum verè peperit: liberetur animal hac Paſſione, In nomine Patris, &c.* Et illud, *Chriſtus fuit natus, Chriſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inventus: ipſe benedicat, & conſignet hæc vulnera, in nomine, &c.* Et illam, *Ego adiuro vos vermes, per omnipotentem Deum, ut iſta civitas vel domus ſit vobis tam deteſtabilis, quàm Deo eſt vir ille, qui falſam ſententiam protulit, & iuſtam novit, in nomine Patris, &c.*] & dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbricos & vermes, qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quendam, qui ſcripſit de ſuperſtitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Ioan. in ſumma Confeſ. & An. Dom. 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum revocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat poſſe hujuſmodi formulis ſine peccato aliquem uti; & nominatim ſecunda illa coactum, inquam, hoc revocare, ad mandatum Domini Epiſcopi Spirenſ. & peritorum ſtudii Heidelberg. tanquam erroneum, & pollicerì, ſe de cætero non amplius talia verba prolaturum. His non obſtantibus contrarium ipſe cenſet. Probat primò quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, non hominum modò, ſed & brutorum: ut probantur multi Sancti feciſſe. *Reſp.* hoc fecere, citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas verò haſce ſuperſtitioſas eſſe, & meritò ſuſpectas.

Secundò, licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Reſp.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, ſeu conjurare, & excommunicare, & exorciſare. ut fecit S. Wilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus, qui ab Anguillis læſus omnes Anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegavit. ſicut & B. Pruminius inſulam S. Marci prope Conſtantiam, venenoſis coinquinatam vermibus, totaliter ſuis precibus mundavit. Et Epiſcopus Lauſanenſis, tùm vivens, contra venenatas ſanguiſugas; quæ veneno ſuo inficiebant Salmones & alios piſces, exorciſmos ex ſacris Scripturis compoſitos, fecit pronunciari. Et ſoliti ſunt etiam in Helvetia, contra valdè noxium genus vermium quod vocant, *Iuger,* inſtituere judiciarium proceſſum, ſicut fit contra facinoroſos: & ſicut & Conſtantienſes & Curienſes faciunt contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer.* *Reſpond.* Exorciſmos & Eccleſiaſticas depulſiones animalium probari, quos publicus Eccleſiæ uſus recepit & approbavit, non quoſcunque privati cōminiſcuntur. Hodie in ritualibus Romanis habemus expreſſas formulas legitimas, quas omnes ſequi deberent:

 poſſunt

poſſunt, & uti tutò propriis diœceſium, quæ à ſede Romana approbatæ : imò ſine peccato uti illis poſſunt, etiamſi non ſunt expreſsè approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis & piis in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ ſe ferant; & iis licitè quoque uſus in Æthiopia Franc. Alvarez Luſitanus contra locuſtas, narrat ipſe in Hiſt. Æthiop. c. Vt ſanè in formula ipſius exorciſmi ſeu adjurationis Luſanenſis Epiſc. nihil continetur, quod poſſit improbari, niſi fortè citatio illa, & procuratorium piſcium; & alii quidam actus judiciarii, quæ omnia videantur vana & ſuperflua: quod idem dicendum, de publica praxi Conſtantienſi & Curienſi. Tertiò verò illa adjuratio, erat introducta privatim à ruſtico, nec de origine prima ejus quicquam conſtat; in exorciſmis autem non recipiendas quaſvis pro arbitrio exorciſantis preces, ſed certas & ab Eccleſia præſcriptas docent Conc. Carthaginenſ. 4. *can. 7.* & Ioan. Micrologus *l. de obſerv. Eccleſ. cap. 7.* Quoad factum denique Guilhelmi & Prumii, ſimilia legimus de S. Patricio & aliis, ſed aliud non probant, quam licere ſacrâ adjuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere, quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumvis confictas in uſum inducere, id non probatur, quod nego ego. Sanè Apoſtoli, & Sancti, abſque alia verborum additione dæmones expellebant, & morbos ſanabant in ſolo Chriſti nomine *a*. ſic DD. Petrus ac Paulus, D. Ioan. *b* D. Thom. D. Andr. DD. Iudas & Simon *c* & D. Hilarion. *d*. fecêre.

Quartò addit, pro argumento, ex legenda S. Baſilii, eum benedictione ſolitum munire animalia imbecilliora contra grandiora: item, quod qui porcos caſtrant, eos D. Anton. commendant, & ſi porci D. Anton. donati violentur ab aliquo, illum non eſſe impunitum. *Reſp.* hæc nihil ad rem pertinere: nihil enim hic verborum ſuperſtitioſorum intercedit. De D. Baſilio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nullâ nituntur fide vel auctoritate. Cur B. Antonio porcus appingatur, neſcio, niſi hoc ex hac ortum cõſuetudine fuerit: ſed quod hujus conſuetudinis initium, rurſus ignoro. Devotioni populorum puræ & innoxiæ, ſanctorum caritatem ſæpenumerò favere & applaudere videmus. Nimirum rectè Ambroſius, *Proſperè*, dixit, *poteſt cedere quicquid ſimpliciter ſub Dei fit devotione.*

Quintò ex ſacra Scriptura ſic argumentatur, Paul. dicit, *omnia quæcumque facitis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, e* qui omnia dicit, nullum actum (ſaltem bonum) excipit. *Reſp.* eum ſumere pro certo, quod eſt in controverſia, hunc actum animalis cum talibus verbis curari eſſe bonum. Nec dicit Apoſt. licita eſſe quæcunque in nomine Ieſu facimus, ſed quæcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

Sextò, tempeſtatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, eſt actus bonus: ergò etiam ſuperſtitioſa

a *Act. 3. v. 6 & c. 16. v. 15.* b *Prochorus in vita Ioan.* c *Abdias l. 1. 9. 10. & 13. hiſt. Apoſt.* d *D. Hier. in eius vita;* e *Coloſ. 3. v. 17.*

ſtitioſa formula licet repellere morbũ animalis maleficiati. Antecedẽs probat ex l. eorum. C. de maleſ. & auctoritate Azon. in ſum. & Arch. *Reſp.* & legẽ illã, & auctores eã ſequentes manifeſtè errare contra fidem, & docebo fusè li. 6.

Septimo, quoad primam formulam, excuſat illam: Quia *Si* particula in ea non eſt dubitativa ſeu conjecturalis, ſeu cauſalis, ſignificans idem quod, *quia vere*. Quemadmodum, in illo: *ſi iudicas eos cognoſce.* item, *ſi in inferno nulla eſt redemptio*, *ſane terribilis eſt recordatio.* *Reſp.* etiamſi ita ſumas formulam eſſe ſuperſtitioſam, quia vel illud additur, ut cauſa ſanationis, vel ut ſignum; ſi ut ſignum; non eſt ſignum ad hoc à Deo vel Eccleſia inſtitutum, ergo à privato, & tum merito ſuſpicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo ſic paciſcitur; nec licet nobis Deo ſignum præſcribere, vel dare. Si ut cauſa, vel quatenus aërem verba verberant, & ſunt talis ſonus (quod eſt ridiculum) vel quatenus ipſa verba vim phyſicam habent (quod æque abſurdum) vel quatenus habent vim moralem, quæro an hæc ſit ex opere operato, an ex opere operantis? non illud, quia non ſunt Sacramenta. ſi iſtud, ergo jam à devotione res pendet, ergo etiamſi aliis uteretur verbis, id à Deo obtineret. ergo jam vana formula. habet hoc argumentum vim contra cæteras omnes. Nec tamen vim habet contra inſtituras ab Eccleſia formas exorciſmorum: quia Deus Eccleſiam in his dirigit, & ſponſæ ſuæ votis favet: adeo ut Eccleſiæ preces hujuſmodi, ut nominis Chriſti, quod invocatur & inſeritur, ut cauſa ſimul & ut ſignum operentur, eo modo quo & ſignum crucis formatum pronunciatumque.

Octavo contendit licere aliquando dæmonum uti miniſterio, & eos ad hoc invocare: quia D. Theodorus Epiſcopus Sedunenſis ingentem campanam à Leone Pontifice ſibi donatam, à Roma Sedunum uſque per dæmones portari curavit.ᵃ Confirmat, quia generales hæ propoſitiones ſunt rejiciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & moleſtias pertinaciter inferentibus eſt ignoſcendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri, veritati enim conſonum eſſe non parci quibuſdam, ſed oportere puniri. Itẽ de uſuris generalem facientes prohibitionis deteſtationem errare, cum in multis contractus uſurarum videatur licitus. Sic vult, qui negant ullas formulas ſuperſtitioſas eſſe licitas, eos quoque errare. *Reſp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis. audaciam quod fabellas nobis pro hiſtoriis obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) ſed ſi accidit, ſpeciali Dei revelantis permiſſione hoc ab Epiſcopo illo factum, alioqui nec omnia ſemper ſanctorum alias virorum facta imitanda, immo nec neceſſario ſemper probanda. Confirmationis primum membrũ prorſus vel calumnioſum eſt, vel abſurdum. calumnioſum, ſi vim præcepti Dominici remiſſione injuriæ intellexit: abſurdum, ſi ſic intellexit, ut ex argumento videtur intellexiſſe. Dominus enim rancorem, iram, ulciſcendi ſtudium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit, eam in hoc ſæculo retribuit

a *Tyræus lib. de dæmoniac. p. ult.*

tribuit per judices vicarios ſuos; nihil igitur hoc pertinet ad judiciariam injuriæ proſecutionem. Secundum membrum de uſuris erroneum eſt, nunquam enim uſurarii contractus ulli liciti fuerunt.

Poſtea conatur probare, formulam ratione verſus, ſeu rythmi ſuperſtitioſam non eſſe. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non ſolet Eccleſia exorciſmos verſibus ligare, hoc non carere aliqua ſuſpicionis cauſa.

Decimo vult etiam ratione rituum, & geſticulationum variarum, quibus utuntur ruſtici & alii hujuſmodi medentes, non poſſe dici formulas ſuperſtitioſas. *Reſp.* ritus omnes & geſtus abſonos, quos Eccleſia non recipit, nec verbum Dei, ſcriptum, vel non ſcriptum, approbat, cenſeri merito vanæ obſervantiæ ſpecies, & propterea fugiendos, tanquam ſuperſtitioſos. Addit etiam certe parum piam dicti ſui multiplicem confirmationem: prima eſt: Chriſtus Dominus cæcum ſanavit ſpuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. D. Marcus eodem modo ſutorem ſanavit in manu ſiniſtra læſum: 3. Heliſæus miros geſtus fecit, ut puerū ſuſcitaret. 4. D. Hieron per ſignum crucis leonis pedem ſanavit. 5. in parvulis baptizandis multos ritus, tactus & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiva Eccleſia fuiſſent exorbitantes *Reſp.* ex his ineptiſſime inferri, ad ritus illos à mulierculis & ruſticis privata auctoritate receptos. Chriſti Domini ritus fuit maxime myſticus & ſignificativus, ut SS. Patres oſtendunt. Heliſæi factū prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia eſt. D. Hieron. Eccleſiaſtico remedio & proprio Chriſtianiſmi ſigno fuit uſus. Sacerdotes, qui alios ritus ſervant, quam Eccleſia præſcribit, peccant: qui eos tantum ſervant qui ſunt in ritualibus, nihil faciunt quod non Eccleſiaſtico uſu à pluſquam mille annis receptum ſit, ut docet Bellarminus *to. 2. agens de baptiſmi ceremoniis.* Plenum vero impietatis eſt, nec à blaſphemia alienum, cæremonias Eccleſiæ & actiones Chriſti atque Prophetarum comparare maleficiorum actionibus, & ex illis has velle deducere vel comparare, ut facit Malleolus.

Vndecimo conjectorem agit: *fortaſſis,* inquit, *eſt arcanum Dei, quod ſancti viri per revelationem receperunt. Sicut olim per hoc verbum Ananiſapta, reſervatum, tentum & portatum contra peſtilentiam fideliter credentes ſecuritatem perceperunt. Reſp.* non, quod poſſem, omne *fortaßis affirmativum*, ſolvi per *fortaßis negativum*: ſed quamdiu de tali revelatione non eſt ulla probatio, tutiorem partem eligendam ut abſtineatur; deinde ipſorum eſſe qui defendunt non conjicere, ſed probare revelationem: denique illud ipſum quod addit, de *Ananiſapta*, cujus exemplo conatur intentum probare, eſſe non tantum vanum, ſed etiam mere magicum, & ex pacto dæmoniaco natum. Sciendum enim inter magica reliqua periammata ſolitum, ut contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribi modo;

Ananiſchapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta*, nihil prorſus ſignificat;

gnificat, & ponitur tamen verſu tertio, ut Dei nomen, & petitur ab eo, ut ferentis miſeriatur. unde patet ſic occulte dæmonem invocari, qui hoc ſibi nomen vel ſignum conſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod & ipſum eſt impium. Si vero licet de ſignificatione conjicere, ſuſpicor vocem eſſe ex Chaldæo vel Hebræo confictam. Si velis deducere ex חנני Choneni, miſerere mei, & שופט Schophet: vides miſericordiam ut à judice peti, ſed non à Deo vero, ut arbitror. Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſteriis ſignificat mentem cui innatæ primæ notiones: in cujus medio dicunt ſedere angulum, quem vocant ענים *anim*, qui rei veritatem homini aperit & indicat. unde & הנגע *henagh* alii pronunciant *Ana*, nomen idoli, & illis ענני *anani* divinatio. *Schaphat* vero denotat eum judicare שפט: *Ananiſapta* igitur quaſi *ananiſchapta* ſignificat dæmonem illum, divinationi qui præeſt, & dijudicat atque indicat morbi cauſam atque remedium. ſemper enim malefici priuſquam ſanent, ſententiam ferunt, maleficiô morbum illatum fuiſſe. Atque hoc arbitror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit vel debuit. Sanè magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ. Non me latet cabaliſtarum deductio litteraria, ſcrupuloſè ſi non ſuperſtitioſè ex Guarino propoſita à Martino de Arles lib. de ſuperſtition. qui ſupponunt *Ananiſapta* ſignificare malam mortem (qua quæſo linguà?) & qualibet littera repræſentari unam dictionem. ut A. ſit Antidotum, N. Nazarini, A. Auferat. N. Necem, I. Intoxicationis, S. Sanctificet, A. Alimenta, P. Pocula, T. Trinitas, A. Alma. & ſic ſignificari, quod mors Chriſti, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortem (hoc eſt Diabolum) ferire. & cæt. Quæ, quis non videt eſſe gerras Siculas? Nec verò infœlici illi Fœlici ſuffragatur, quod.

Duodecimò ſubdit experienter (*utar eius verbis, ne quis me fingere quidquam putet*) videtur, & ab Eccleſiâ permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum ſerpentes tollunt, (pro ut Apoſtoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt, imò leproſos ſanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui propriè talibus verborum exorciſmis in eadem forma non utitur, licet fortiora loquatur, nihil apud ſerpentes operatur. *Reſponſ.* primò falſum eſſe quod dicit ab Apoſtolis ſerpentes ſublatos, per certas verborum formas: nam hoc per illos factum dumtaxat, juſſione, in nomine Ieſu, ut Dominus præcepit, & cui formæ, ut cauſæ ac ſignô, ſuam opem atque effectum pollicitus fuit *a*. falſum eſt ſecundò ab Eccleſiâ incantatores ſerpentum, qui cômentitiis hujuſmodi formis utuntur, vel morborum curationes tales perficiunt permitti, ut docui jam ſæpè, & oſtendam ex profeſſo li. 6. Tertiò falſum eſt, aliis formis potentioribus utentes effectum non conſequi: conſequuti enim eum ſunt ſancti viri ſigr.ô crucis,

a *Marc. ult.* 18.

invocatô nomine Dominicô, & ſimilibus Eccleſiaſtic. remediis. Quòd ſi loquatur de formis commentitiis atque privatis, hæc ipſa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodeſt una, quia legem illam Diabolus tulit: non prodeſt altera qui eam non præſcripſit.

Decimo tertiò, ſic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, ſi ſervent præſcriptam ab ipſo verborum formam conficit Euchariſticum ſacramentum, per bonos verò, ſi formulam non ſervent, non conficit, ergò etiam Deus per malos ſeu maleficos, ſi verba concepta ſervent, tribuit ſanitatem, per bonos non tribuit ſi non ſervent. Conſequentia probatur. quia, teſte D. Gregorio, miracula minora probantur per majora. Sed illud de Euchariſtia eſt majus, iſtud de curatione morbi eſt minus. ergò iſtud bene probatur per illud. *Equidem miror* Chriſtiani alicujus tantam eſſe poſſe impudentiam, ut ſacratiſſ. rei mentione ſic abutatur, & talem inſtituat comparationem, nimirum magiæ ſectatorum hoc proprium eſt, non catholicorum votum verorũ. Ad argumentum negatur conſequentia. nec urget probatio, quia præſupponit falſum, nempe miraculoſam, & non prodigioſam, hoc eſt à Deo, non à dæmone cauſam in caſu propoſito: quod à nobis impugnatur. Tranſubſtãtiationis miraculum de fide eſt. miraculũ ſit, quia Chriſtus hanc, & non aliam formam verborum inſtituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur à Deo eſſe, & quare corruit tota machina. D. enim Gregorii verba de duobus veris miraculis ſunt.

Decimo quartò inſiſtit probationi experientiæ parum attendens experientiam tantum oſtendere, quid factũ ſit, ſed non docere quod curatio ſit à Deo, vel etiã quod ſit licita. nã non quicquid corpori prodeſt, id licitũ eſt, ut conſtat, alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus aliis uti liceret, & medici talia ſuadentes excuſarentur. alioqui à dæmonibus morborũ curationem petere liceret. ut impius Paracelſ. cenſuit, & non nimis obſcurè Malleolus videtur concedere. quæ cuncta ſunt impia.

Decimo quintò, quæ in his formis continentur cuncta ſunt ex S. S. deſumpta. ergò licita & ſancta. *Reſp.* nihil hac illatione frigidius, peccatum enim hic eſt in abuſu applicationis. eò quod verba ſacra applicantur, ad ea quæ Spiritus S. nullo modo intendit. quemadmodum peccant qui ad divinationes, ſatyras, paſquil. & hujuſmodi, S. S. verba deflectunt. Confirmat arg. ſuum; quia non reprehenderetur, qui cum ſigno crucis ſimpliciter diceret ſanare in nomine Chriſti. ergò nec ille, qui paulò plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Reſp.* rurſus conſequentiam claudicare. quia prior ille Eccleſiaſticam & Evangelicam formam ſequitur: poſterior voluntariam ſuam commentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temere, poteſt peccare delicto tentantis Deum.

Decimo ſextò, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad ſolum credentium juſſum: neque diſtinxit, ſi hac vel illa forma uſi fuerint, ſed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam reſtringere neque diſtinguere debemus. *Reſp.* Chriſtum Dominum fideli-

fidelibus eam poteſtatem tribuiſſe, qui fide firmi, in nomine ipſius, ad fidei confirmationem iſta faceret, quando ſalus animarum hoc depoſceret, ut patet ex ſerie contextus D. Marci *a*. Et ſic Chriſtus Dominus miracula ſua edidit. Velle autem miracula edere, duntaxat ut homo, vel equus, vel vacca, ſanentur ægritudine corporali; hoc Chriſtus nec juſſit, nec approbavit, nec ſolet concurrere ad hujuſmodi. formam quoque ſimplicem nobis reliquit, manus impoſitionem, & ſimplicem in nomine ejus cum benedictione juſſionem, vel precationem. Hanc Chriſti licentiam nec reſtringimus, nec diſtinguimus, ſed arcemus ab ea ſuperſtitioſas additiones & ampliationes.

Vltimò ſic argumentatur: in dubiis benignior interpretatio facienda, ſed hic res dubia eſt, ergò potius dicendum licere, quàm non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit: eam ruſticus iſte hoc faciens habet bonam. ergò non eſt damnandus à nobis. *Reſp.* An hæ formulæ ſint licitæ necne, ſtricte loquendo dubium non eſſe. primò quia non ſunt ſufficientes rationes, neque argumenta ſatis idonea, ut iis intellectus ſanus ac benè diſpoſitus moveatur ad credẽdum; has formulas eſſe bonas ac licitas: hoc tamen neceſſarium eſſe, ut dicatur dubium, conſtat. *b* Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas hujuſmodi, præter *Pater noſter, & Credo*, ut docuimus: nec invenitur exceptio per Eccleſiam introducta ſpecialiter de hujuſmodi formulis: ſed dubium non poteſt dici id de quo invenietur regula vetans, nec probatur de eo caſus ſpecialtim exceptus *c* ergò iſtud hic non poteſt dici dubium. Denique hic non ſunt Doctorum ſententiæ pro parte affirmativa dubium enim non dicitur, niſi ſint hinc inde utrimq; Doctorum opiniones *d*. Verum ergò dubium hic non poteſt eſſe de re, utrum per ſe ſit licita, nec ne? ſed tantum de perſona, utrum peccaverit faciendo, quod putabat, licitum, nec ne? quæ duo ſunt omninò diverſa. fieri enim poteſt: ut peccem faciendo rem licitam: & fieri poteſt ut non peccem, faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud eſt judicare de re, aliud de homine. Quando quis judicat de homine, debet ſpectare bonum hominis, quod conſiſtit in eo ut quis bonus cenſeatur: ideò in dubio, ne homini fiat injuria, teneor potius judicare, quod non deliquerit. Sed quando quæritur de ipſa re, quia rei non intereſt, qualis exiſtimetur, bona an mala, ideò non accommodandum eſt in dubiis judicium bono rei, ſed bono ipſius judicantis, hoc eſt ei quod utilius eſt judicanti *e* bonum autem judicantis eſt, non decipi intellectu, & intellectus bonum eſt veritas, nempe ſic rem intelligere, ut revera eſt: quare hoc judicium eſt conformandum ipſi rei, quoad fieri poteſt, & de re judicandum non ut expediat perſonæ facientis cujus hic ratio non habetur: ſed pro ut natura & conditiones rei poſtulant, qua in re D. Thomæ

a d. ca. ult. b *Aragon. & alii ad 2. D Th. 2. 2. q. 60. a. 4.* c *Barto. in l. quoties D. ſi quis cautionib.* d *Cuma 51. in fi. & o. in conſ. 115. col. 3. vol 1. Corneus conſ. 71. li. 2. par. 3.* e *Guido Papa ſing. 217.* f *Sicut intellig. Speculat. de arb. §. 8. ver. ſed quid ſi arbiter.*

Thomæ cæteri aſſentiuntur a. Accedit, quod quæſtio hæc de re, pertinet ad communem animarum ſalutem, quæ paucorum ſuperſtitioſorum favori præferenda eſt. quando verò diſceptatur de animæ periculo, tùm non quod lenius videatur in quoſdam, ſed quod revera ſit animæ tutius, id ſequendum, ut communiter docent DD. b Ad argumentum itaque breviter reſpondeo, ex majore benè inferri, de peccato ipſius, utentis, quando verè dubium eſt, peccaverit necne, ut puta de ruſtico dubium fuiſſe: de Monacho verò profeſſore Theologiæ non puto, tenebatur enim ſcire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium id eſt: & ſi foret, non ſequenda niſi pars negativa, quæ tutior: & proinde verè benignior in animas.

Alia] quædam poſtea accumulat, quæ prætermitto, quod ſint non minus inepta, quam frigida, & ridicula, utpote meræ fabellæ, de Moyſe, Virgilio, &c.

Potuiſſet fortius argumentari ex l. 4. C. de malef. & Mathem. ubi Conſtantinus Imp. ſcribit, *Nullis criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis, grandiniſque lapidatione quaterentur quibus non cuiuſquam ſalus aut æſtimatio læderetur, quorum proficerent actus.*] Reſpond. ſolet, Conſtantin. adhuc rudem rerum fidei ſuperſtitioſa ad finem bonum remedia permiſiſſe, ita Anto. Contius & alii, & addunt quidam poſteriorem legis partem, ex libr. βασιλικῶν tanquam iniquam rejectam. Mihi non videtur in lege quicquam iniqui contineri. Nam Conſtantin. remedia ſuperſtitioſa non approbat, nec etiam licita eſſe pronunciat. ſed dumtaxat decidit in foro civili non eſſe puniendos nec ſeveriſſimis legibus (ſcilicet contra maleficos latis) vindicandos, qui maleficia vel alias calamitates ſuperſtitioſis modis depellerent certè æquiſſimum eſt, non eandem ſubire conditionem eos qui contra ſalutem hominum aut pudicitiam moliuntur, & eos qui *innocenter* (ſic loquitur) iſta remedia adhiberent ad maleficia diſſolvenda. Si perpendas, iſta Accurſii & Bartoli mens fuit. Nihil ergò Conſtantini ſanctio pugnat cum jure canonico, quò iſta prohibentur. *c. illud &c qui ſine 26. q. 1. cum ſimil.* quibus & peccare docetur, & in conſcientiæ foro pœnitentiam condignam imperandam, c. ex tuarum *de ſortileg.* Semper remedia iſta Chriſtianis diſplicuerunt, ſæpè & Ethnicis: ut docuit præter alios, in quem hoc anno 1606. indicante & præbente viro Nob. D. Ioanne de Herrera incidi Annæus Robertus lib. 1. rerum Iudicatar. c 5. cujus doctè & breviter dicta, nihil vetat adſcribere, *Hippocrates veneficos quoſdam & irridet & execratur, qui ſe profitebantur orationibus, & certis quibuſdam ſacrificiis ſanaturos morbum, quem illi ſacrum, nos comitialem vocamus* c. *Galenus fraudes huiuſmodi reiicit, tanquam fraudes aniles, & præſtigiaturas Ægyptiorum, & Babyloniorum, atque in* Pamphylum *quendam invehitur, qui in herbarum collectione imprecationes*

a *Caie. Sot. Aragon. in d. a. 4.* b *Panorm. in ca. iuvenis. de ſponſal. Ang. Silu. Tab. & alii in verb. Dubium.* c *l. de morbo ſacro.*

cationes quaſdam admurmurare ſolitus erat a *Alexander* ψευδομάντις *à Luciano videtur, qui graſſante peſtilentia verſum hunc foribus inſcribi iubebat, tanquam certiſſimum adverſus vim peſtilentiæ remedium,* φοῖβος ἀκερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερύκει b. *D. Thomas curationes morborum* c *per verba aliter fieri non poſſe credidit, quam virtute dæmonum: eoſque qui verbis & characteribus morbos curant, vel alia quæpiam miranda præter naturam agunt, aſſerit fœdus habere cum malo dæmone, vel expreſſum, vel tacitum. Magia multam habet cum medicina affinitatem, Plinius,* Natam primum è medicina nemo dubitat (*inquit*) ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, velut altiorem ſanctioremque quã medicinam. Ita blandiſſimis deſideratiſſimiſque promiſſis addidiſſe vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus *d* & poſtea ſubdit: *Itaque cum extraordinariæ iſtæ ſeu fraudes & impoſturæ, ſeu etiam morborum curationes, non remediis naturalibus conſtent, ſed à dæmone procedant, reiiciendæ ſunt, nec inquirendum an proſint nec ne. Sub Antonino Caracalla damnati ſunt, qui remedia quartanis tertianiſque collo appenſa geſtabant* e. *Sub Imperatore Conſtantio ſi qui remedia quartanæ vel doloris alterius, collo geſtaret ſive per monumentum tranſiviſſet veſpere malevolorum argueretur indiciis:* ille (*inquit Ammianus Marcellinus*) ut veneficus, ſepulchrorumque horrores & errantium ibidem animarum ludibria colligens vana pronunciatus reus capitis interibat. *f Vlpianus incantationes, quantumvis in morborum curatione proficiant, reiicit & damnat.* g *Imperatoriæ conſtitutiones remedia eiuſmodi inhibent & interdicunt.* h *D. Auguſtin. ab Eccleſiæ unione illos excludit, qui in collectionibus herbarum carmina dicunt, eoſque qui characteres ægrotis ad ſanandos eos apponunt.* i *Inter veteres Car. Magni ſanctiones hæc una eſt.* ut à clericis vel laicis phylacteria, vel falſæ inſcriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus aut alijs peſtibus adjuvari putant, nullo modo vel ab illis, vel à quoquam Chriſtiano, fiant: quia magicæ artis inſignia ſunt. *Cano. 42. Conc. Turonenſis ſub Carolo* k *magno habiti.* Admoneant Sacerdotes Catholicos populos, ut noverint magicas artes, incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedij conferre, non animalibus languentibus claudicantibuſve, vel etiam moribundis quicquam mederi, non ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. *Conſtantinus Imper. cum videret multos dæmonem Cilicium venerari quem etiam quia pleroſque ægrotos ſanabat,* ἰατρὸν καὶ σωτῆρα *ſolebant appellare, dæmonis illius templum diruit penituſque ſubvertit, ut notum cuique faceret, non ab huiuſmodi dæmonibus, ſed à vero & omnipotenti Deo opem implorandam, & petenda morborum remedia* l, *Neque enim vel medicinæ intuitu, vel*

a *Galenus* περὶ ἁπλῶν φαρμάκων. b *Lucian. in Alex. ſeu* ψευδομ. c 2.2.q.69 *art. 2.* d *Plin lib. 28. c. 1.* e *Spartian in Caracalla* f *l. 14. inſi.* g *l. 1. §. medicos D. de var. & extraor. crim.* h *eorum. C. de maleſ. math.* i *can. admoneant can non obſervetis 26. q. 7. can nec mirum 26. q. 1. c. illud 26 q. 2.* k *Capita Caroli Magni 6. c. 26.* l *Euſeb. l. 3. vitæ Conſtantij.*

morborum \] *curationis gratia omittendæ ſunt pietatis regulæ, aut violanda Chriſtianæ Eccleſiæ præcepta.* \] Sic ille, optime & veriſſime, & ſententiam hanc ſecuta Pariſienſis curia decreto ſuo confirmavit. Quæ ex S. S. probationi adduxit intermedia prætermiſsi: quia locorum illorum interpretatio verior & aptior alio tendit.

SECTIO IX.

EX his infertur deciſio de multis formulis, quas non prætermittam plane, ut de ijs poſſint lectores, quando de facto inciderint, iudicare; nec adſcribam integras, ne curioſi & impij queant abuti: ſed adſcribam tantum initium ac finem, omiſſis medijs & circunſtantijs, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes ſunt hic in Eburonibus.

1. ad equos ſanandos interrogant cuius coloris ſit? ſi dicas, ſpadicem, clamant, Spadix, ſi laboras tali vel tali morbo, tam vere ſaneris, quam Ioſeph & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante, &c. ut virgo Maria peperit.

3. alligare equum ſtoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit, idque trium horarum ſpacio.

4. pro quovis morborum genere, funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei, &c. & ad nomen ſancti, cui morbus tuus ſacer, funiculus contrahetur & fiet brevior, &c.

5. dicto, conſummatum eſt, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio verſiculo ex orat. Dom. clavum excidere.

6. ad morbum quendam animalis ſanandum, iniicere phialæ vitreæ aqua limpida plenæ, novē hordei grana, &c.

7. filū per chriſma trahere: aut terreā imaginem, ſub altaris palà abſcondere.

8. tempore miſſæ dentes tangere, & quendam ex Evangelio paſsionis verſiculum ſimul dicere.

9. cum ægroto ante febris acceſsionem manus lavare, & interea certum ex pſalmis verſum ſubmurmurare: vel laborantis manu prehenſa dicere, Æque facilis tibi hæc febris ſit, atque, &c.

10. recipe tres panes miſſales, & in uno ſcribe, qualis eſt pater & in altero &c. in 3. &c. & dare has hoſtias febricitanti, &c.

Vndecima ducere ægrotum feria ſexta (idque continuis tribus diebus) ante ſolis ortum, verſus orientem, & eo expanſis ad ſolem manibus in crucifixi morem ſtante, dicere, Hodie dies illa eſt qua Dom. Deus ad crucem acceſsit &c. deniq; recitare novies ternas orationes Dom. & ternas ſalutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani: Guſtate & videte quod bonus eſt Dominus inſcriptum certæ ſupellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum inſtillare profluentis ſanguinis definito numero guttas, & inter unamquamque legere pater noſter &c. & propinare patienti: eumque certa interrogare: *vel* fronti eius certum verſiculum cruore illo inſcribere. *vel* in ſanguine ſiſtendo dicere, Sanguis mane in te, &c. ſanguis mane fixus &c. & ter repetere: *Item* in ſanguine Adæ orta eſt mors † &c. ô † ſanguis ut fluxum tuū ut cohibeas. *Item illud*, Chriſtus natus

eſt

eſt in Bethleem & paſſus, &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas ſuper vulnere cum eo cruces, & dicere quinque Pater, & ſemel Symbolum, &c. *Item*, certum verſiculum ſolum dicere ex Paſſione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, ſarite, &c.

Decimaquarta' tribus diebus ante Solis ortum ſuper equo dicere, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti exorciſo te vermem per Deum Patrem &c. † ut nec carnem, nec oſſa hujus equi edas, &c. Deinde certo numero recitare Pater & Ave: tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, inſuſurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inveniendum furem, in cryſtallo crucem facere cum oleo olivæ, & ſub cruce ſcribere, S. Helena, & puero caſto atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & poſt tergum ejus flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena; mater Regis Conſtant. &c. Amen. & cum angelum (*intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum, Accede fluentem aquam, inde quot ſuſpectos habes, tot numero lapillos collige, domum refer, fac igneſcant in foco, defode ſub limen &c. imponātur ſcutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus ejus aquam faciet ebullire. *Item* leguntur ſeptem Pſalmi cum Letaniis; hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum Patrem, &c. hinc exorciſmus in furem: denique formatur in figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clavus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypreſſino, & dicitur certus ex Pſalmis verſiculus. ſic fieri oculum putant excuti. *Alii*, die Sabbathi ante Solis ortum ramum avellanum abſcindunt, dicentes: Ego te ramum hujus æſtatis reſeco &c. in menſa ſternitur tegumentum additis his verbis, &c. quæ ter repetenda. *Alii* utuntur exorciſmo ſeu anathemate, quod blaſpheme vocant S. Adelberti, cujus initium eſt, Ex auctoritate Dei omnipotentis &c. & finitur, Amen dicant omnes. Poſtea cantabitur, Media vita in morte ſumus, &c. Quam prorſus ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici, qui ſe ſanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zacharia: cujus Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, invenies in vita S. Bonifacii Apoſtoli Germaniæ lib. 2. *apud Surium menſe Iunio. Alii* legunt Pſalm. 108. juxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras, & conſiſtens contra Solem ante ejus ortum exprimere nomen læſi & matris ejus & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto, ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nomina horum angelorum inſcribenda laminæ, &c. viceſima die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima. Item fere inſcripta nomina trium Regum, cum certis tribus verſic. *vel* verba plane incognita & abſurda: ut illa veterum, *Danata darios*, &c. & recentia, *Abrac*, *Amon*, &c.

vel illa pani inſcripta, *Irioni Khirioni*, &c. vel iſtud: *Hax, pax, max*, &c. contra morſus canum rabidorum: Item contra dolores dentium : *Siriliges Falceſque* &c. vel aliud: *Galbes* &c. *Galdes* &c. Item *Gibel, Got, &c.* Et in piſcium captura, illud Geoponici Conſtantini *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius: & Cariachirus, à Galenoderiſi. *l. Simplici.* in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctava, virgas parallelas vi certorum verborum mediis partibus committere, & in crucis formam vincire, & de collo ſuſpendere, vel thoraci lignum rotūdum cum certo murmure applicare, ut Turcæ faciunt. Sed ſunt innumera hujuſmodi commenta, quæ ex prædictis dijudicari poterunt: & nos alia quædam *lib. 6.* profligabimus, quæ propria Paracelſiſtarum. Aliæ quædam ſuperſtitiones in expoſit. 1. præcepti apud Beezium leguntur, *cap. v.* Alii (inquit) *promittunt ſic: Vis ut maritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis illos ſuper caput tuum, tamdiu exardeſcet in amorem tui.* Alia ſuadet ſic: *accipe hæc ſancta verba ſcripta, & conſue veſtimentis viri tui, & non poterit occidi, vel ſubitanea morte mori*: vel, *fac ſcribi literas infra Evangelium talis feſti, & ſuſpende illas ad collum viri tui, & non poterit ſubmergi ſi pertranſit mare.* vel ſic; *ſi vis habere maritum ad voluntatem tuam, quære clavos ferreos antiquos (vulgariter* hoefnagelen) *de quibus inventis debet formari annulus ſexta feria infra Miſſam: poſtea ſuperlege Evang.* (quoddam certum) *& dic quotidie Pater noſter, tunc ſi annulum in digito portaveris, habebis maritum pro tuo deſiderio infra annum. Item ſi ſponſa debet habere bonam fortunam, oportet quod in nuptiis ingrediatur domum ſub duobus evaginatis gladiis poſitis ad modum crucis S. Andreæ. Item ne* Alf, *vel* mar *equitet mulierem in puerperio iacentem, vel ne infans rapiatur* (à ſtrigibus) *debet poni cultellus vel corrigia ſuper lectum.*] hactenus ille contentus tantum poſuiſſe quantum ad fugiendas agnitas ſuperſtitiones pertinebat formulas verborum, quas præterea adhibent, prudenter prætermiſit.

Nuper duas hic in Brabantia non infrequentes deprehendi. Prima, ut ſciant an æger moriturus, ſalem ignaro in manum imponunt, & attendunt liqueſcat ſal, nec ne? quod pertinet etiam ad divinationes. Altera eſt: ſi quis febri laboret, jubent prorſus nudum ſe Soli exorienti opponere, ac ſimul certo numero Dominicas orationes & ſalutationes Angelicas recitare: Sic liberandum. Crebro etiam virgines faciunt, tanto ſanitatis corporeæ quam verecundiæ majori cura: quos, niſi Aſmodæo auctore? vult cum veſte pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori poſſet aliquid phyſiologicum ſubeſſe: Sed id adeo incertum & obſcurum, ut non injuria ſuſpectum cenſeatur. Nunc iſta ſufficiant exempla, plura ſum daturus *lib. 6. cap. 2. ſect. 1. quæſt. 1.* & ex opere Martini de Arles *de ſuperſtitione*, quod exſtat in Iuris Oceano, peti poſſunt: apud quem invenies egregie confutatam quandam vanam obſervantiam, quæ ſimul eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio

tatio, & ſacrilegium, & blaſphemia, qua Navarræi ruſtici utebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluviam impetrandam: cujus dicta moneo ut notes; quia ruſtici accolæ Rheni ſolent idem facere cum ſtatua (ſi commemini B. Vrbani. Fuit penes me libellus M. S. Levini Crucii Curionis Boſcepani, cui titulus, *Eruditorum exorciſtæ*, qui vir certe nec indoctus, nec exigua hujuſmodi rerum experientia præditus, plurima congeſſit remedia contra maleficas noxas, quarum pleraque etſi manifeſtæ ſuperſtitionis nequeant revinci, expedit tamen propter clarum periculum, & proclivem abuſum, iis prorſus abſtinere. Quapropter oro & hortor omnes, ad quos liber ille, quod ſciam nondum editus, pervenerit (ſcio vero quoſdam illic traditis incaute admodum uti aliquando) ne temere ullo remedio inde excerpto utantur, niſi prius ſolicite, cum pio, & erudito, & prudente aliquo Theologo rem contulerint, & is ſecura omnia declararit.

Formidandum quoddam in hujuſmodi negotiis exemplum Gerſon narravit: ſuo tempore Principem quendam fuiſſe, cui cum ſuaderetur, ut peteret conſilium à ſapientibus, quos ſciebat eſſe tales, & ſibi benevolos. *Vtrum licitæ eſſent ſuperſtitiones quas exercebat, & credebat? Reſpondit, Cur inquirerem à talibus, etenim ſcio quod diſconſulerent mibi: Ego tamen ſic agere, & ſic credere penitus diſpoſui, nec omittam.* Et *in hac infelicitate poſitus, & præventus morte repentina, deſtitit vellet, nollet nunc agnoſcens in inferno, quoniam* Dominus odit obſervantes vanitates ſupervacue. *Et contra*, Beatus eſt vir cuius eſt Dominus ſpes ejus, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Sic ille tract. de obſervat. dierum ſuperſtitioſa.

SVMMARIA BREVIA LIBRI QVARTI.

DE DIVINATIONE.

P*Reambulum.* De nominibus quibuſdam; quid ſignificent Prædictio, Prænotio, vaticinium, Prophetia: locus D. Hieronymi: loca Ierem. 13. v. 23. & 25. Oſeæ 9. v. 7. Exod. 12. v. 12. c. 18. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deut. 13. Ierem. 23. v. 25. cum ſimil.

Divinatio quid, locus Prov. 16. v. 10. de divinatione iudiciaria. Exempla Salomonis, Danielis, Ariopharnis, Alphonſi primi Neapol. Tiberii & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ.

Coniectatio quid, quo pacto deinceps hæ voces ſumendæ. S. Beatricis Ateſtinæ ſepultæ miraculum.

CAP. I. De divina Prænotione ſeu Prophetia.

Quæſt. I. De nomine & natura.

Prophetæ & prophetandi ſex ſignificationes. loca 1. Par. 25. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. v. 12. 3 Reg. 18. 29. & v. 4. Tit. 1. v. 12. 1. Reg. 12. Eccl. 48. v. 41. 1. Cor. 14. v. 5. Exod. 7. v. 1.

Propheta unde dictus Græcis. Nabi נביא unde Hebræis נבואך à נבא vel נוב vel בן Videntes unde, Prophetæ definitio Caſſiodori. alia melior. Prophetiç cauſa efficiens. An humana aliqua opus præparatione, locus 4. Reg. 3.

Subjectum prophetiæ. Sententia Platonis & Ariſtotelis, fatui, genus omne hominum & ſexus etiam mali, & ignari, & inviti. quomodo prophetia ſit voluntaria.

Inſpirationum ſeu illuminationum ſpecies de imaginaria & intellectuali, de duplici elevatione.

An Deus ſemper per Angelos, & nunquam immediate prophetiam inſpiret. Conciliati D. Hieronymus, Auguſtinus, & alii Patres. Quo fiat modo influxus propheticus mediante Angelo?

De materia prophetiæ. quç res occultæ hue faciant. locus Deut 18. v. 15. & 1. Cor. 14. v. 1. 3. 4. Quomodo Prophetæ dicantur participes æternitatis Dei. De Prophetiæ certitudine, tum abſolutæ, tum conditionatæ. de lumine prophetico, & variis ejus nominibus.

Thomæ Angelici libri attributi Doctori Angelico. An lumen propheticum ſit idem cum lumine fidei. Peccatum eſt grave illi credere. An neceſſe Prophetam intelligere quæ dicit. An neceſſe prædicere aliis. Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem reducendum? Locus Micheæ.

Quæſt. II. Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

Duo genera, per Sacerdotes & Prophetas.

Sect. I. De orationali, Vrim & Thummim.

De duplici Epho. Quid rationale Hebræis חשן videre veteres aliis punctis legiſſe non חשן ſed חשן λόγιον, nō λογεῖον, cur Latinis rationale judicii: refellitur Iarrhius.

De nominibus ejus Chaldæis, Hebræis, Græcis. Quid rei fuerint Vrim & Thummim. Poſſe ſciri. Non fuiſſe aliquid adverſum ab ipſis Lapidibus XII.

D. Auguſtini mens exquiſita, ſunt nomina ipſorum lapidum, qui alibi etiam vocantur Soham & Milluim. Locus Exod. 25. v. 7. & 30. explicat Oleaſter defenſus item defenſi Vulgatus & LXX. De uſu hujus prophetiæ. modus interrogandi Applicare Ephod conſulere Dominum applicato Ephod conſulere Dominum pro iiſdem locus 2. Eſdr. 7. v. 65. & Deus, 33. v. 8.

Quis modus reſpondendi. Defenſus Ioſephus. ſecundus mixtus ex ſplendore & ſermone. Locus 1. Reg 28. v. 6. quid reſponſio per Sacerdotes.

Solvuntur argumenta viri docti contra Ioſephum. Ejus ſumma in his auctoritas Græcis λόλιον vocarunt quo ſenſu LXX. dici queant Græci. De tempore quo hoc oraculum ceſſavit. Cur vocetur iudiciũ τῶν δηλῶον, cur *urim* illuminatio, *Thũmim* veritas.

Sect. II. De oraculis Prophetarum.

Diviſio oraculorum, viſio, verbum, ſomnium. Nomina quorundam Prophetarum minus notorũ viſio ὅρασις מראה vel ראי quid verbum λόγος דכר quid מלאכות quomodo fiebat Conſilium Evangelium. Onus ſeu משא quid ſit fuſe quæſitum, refelluntur varii.

Hieronymus defenſus Apoc. 2. in fin. v. 24. Iere. 23. v. 33. λῆμμα quid Græcis LXX. cur idem dicatur onus & munus Reprehenſ. Theoph.

De ecſtaſi ſeu raptu prophetico ירי quid Ezec. 1. v. 3. & c. 8. v. 1 & 3. In raptu prophetæ ſemper ſibi præſentes hoc diſtincti à fanaticis hæreticorum, Poly chronii fragmentum.

Auctor li. de ſpiritu & anima defenſus contra Petr. Olivarium. Apocalypſis quomodo ſcripta hoc genere prophetiæ Tertulliani locus. alius And Cæſarienſis

χάρο-

κάτοχος quid κατοχὴ congelatio, morbus. Theodoretus & Theophylact. notati.

De ſomnio חלום, ἐνύπνιον, quando ſit prophetia, quando non. Modi ſeu ſomniorum ſex in S.S. differentiæ Hebræi ſolebant ſomnia petere. ut & gentiles ponuntur loca huiuſmodi. Gentilium dicta ψυχνμάντεια.

Vigilias per Chriſtianorum Iulianus eo conatus derivare per calumniam Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos Locus Eſa. I. c. 65. v. 4.

Divinorum ſomniorum finalis cauſa multiplex ex ſacris literis oſtenditur.

Locus D. Iob ca. 4. verſ. 13. & c. 7. v. 14 & c. 33. v. 15. Locus Num. 12. v. 6. Exempla multa divinorum ſomniorum ex hiſtor.

Quæ ſpecies prophetiæ ſublimior & excellentior ſit.

Quæſt. III. Quo pacto prophetia, ſive divina revelatio, diſcernenda ſit à divinatione ſivè dæmoniaca revelatione?

Auctores qui de hac quæſtione tractarunt: capita, unde petenda diſtinctio.

Sect. I. Quænam neceſſaria iudicaturo de revelatione?

Spiritus diſcretionis quid, & quotuplex de diſcretione experimentali. hæc eſt in ordine ad ſeipſum.

De diſcretione in ordine ad alios. quædam infuſa, quædam doctrinalis ſeu acquiſita, quæ ad hanc neceſſaria ſint, doctrina, pietas, experientia & alia multa. Tenenda præcipuè humilitas. ſuſpendenda non præcipitanda ſententia. Exempla ſacræ Scripturæ, Iacob, Ioſue Samuelis Heliæ, B. Virginis locus Lu. 1. ver. 29. Sanctorum Ambroſij & Epiſcopi Cyprij Illuſio mulieris Carthaginenſis.

Præſtat humiliter reijcere revelationẽ quã avidè arripere. an liceat petere ut fecere quidam Sancti Ephrem, Maurus, Herebertus, & alij, ſed non imitandi in hoc, Quod deceptæ multæ perſonæ per hoc ut S. Catharina Bononienſis. Conatus ſic dæmon decipere B. Auguſtinum. ſciebant hoc D. Bonaventura, & ij, de quibus narrat Gerſon & B. Coleta.

In aliis perſonis tutius eas reprehendere & durè increpare. Notabilis locus de hac re Gerſonis. Et quomodo reſpondendum objectionibus, quas illuſi ſolent facere, cur non reijciant.

Sect. II. Quæ conſideranda in perſona cui facta revelatio?

1. Fides revelationibus hæreticorum & cæterorum infidelium non eſt credendum. tales fuere Cerinthi, Marci, Montani, Archonticorum, Manetis, Iuliani Apoſtatæ, Donatiſtarum, Meſſalianorum, Anabaptiſtarum, Campani, Iuſti Velzij, Franciſci de la Cruz Grætienzis pſeudo-prophetæ, de vatibus Britannorum, utroque Martino & aliis, Eubages qui.

2. An ſint furiosi, an arreptitiæ, his non credendum. exemplum de quadam ex Firmiliano, de Montano de monialibus Quercetenſibus. Ioanna Potiere. de Indorum cohoba de Libuſſa Bohema.

3. An mores & vita correſpondeant ſanæ fidei: & de vitiis hic maximo conſiderandis Apollonij ſententia de Quintilla & Maximilla. Quo pacto mores intelligendi & examinandi. Petrus Sartor Antverpienſis pſeudo eremita. Orationis mentalis quædam pericula ratione viæ unitivæ. de lapſu Begardorum, Beguinarum, Dulciniſtarum, Lollardorum. Illuminatorum. Periculoſi alij ſcopuli multi Eremitæ apud Caſsianum Fr. Ioannis de Rupeſciſſa F. Fran. Crucij.

4. Corporis conſtitutio.

5. Converſatio, ſtatus.

6. Ætas ſexuſque.

7. An ſint Novicij in ſpirituali.

Exempl. Franciſci Pici, qui hoc indicio fallaciam miræ revelationis detexit.

Sect. III. De revelationibus mulierum non Sanctarum.

Parum credendum huic ſexui. cur facile decipitur. Quæ præcipuè conſideranda in mulierum moribus.

Decepti viſionibus muliercularum quomodo Tertullian. & noſtro tempore Fra. Franciſ. de la Cruz, cuius narratur mira hiſtoria. Magdalena de la Cruz Cordubæ multos decepit. Et in Belgio monialis quædam arreptitia in qua Chriſtus loqui

& hoſtiam

& hoſtiam ſive Euchariſt. panem conſecrare credita ab illuſis.
Quàm periculoſa confeſſarijs converſatio cum mulierculis etiam pijs ex Gerſone. At attendendus ſtatus virginitatis, matrimonij, viduitatis hac in re, contra Leloyherium.
Sect. IV. De revelationibus virginum & mulierum; quæ ſunt Canonizatæ aut notæ ſanctitatis.
De S. Angela Bohema.
S. Brigitta Sueca vidua.
B. Brigida virgo Scota.
S. Gertrudis Brabanta. S. Hildegardis.
S. Eliſabetha Schonaugienſis defenſa.
S. Catharina Senenſis.
Quo in precio habendæ harum revelationes. Refelluntur. Henric. de Haſſia & Sibyllanus. Soluuntur eorum objectiones, & defenduntur vaticinia Sanctarum.
Diſcutitur prophetia B. Catharinæ Senenſis de immaculata B. Virg. Mariæ Conceptione.
Diſcutitur locus unus ex concionibus B. Catharinæ Senenſis.
Item locus D. Antonini. Modus revelationes conciliandi.
Sect. V. De indicijs petitis ab ipſius revelationis natura.
Quando plus deferendum revelationi habitæ à vigilante quàm à dormiente.
Divina non eſt, quando non congruit divinæ Sapientiæ, vel non iuvat ad maius bonum, vel incitat ad ſingularitatem, vel inobedientiam. Subitam doctrinam, Exemplum S. Simeonis Trevirenſis, aliud Præmonſtratenſium tempore S. Norberti. Virginum Aronenſium.
Conſiderati gradus ſu[illegible]rbiæ in illuſionibus. Indicia falſa, ex laſcivia, & impudicitia. Exemplum D. Roberti & aliud D. Dunſtani.
Quàm periculoſum revelationis prætextu ſuum contra obedientiam ſequi iudicium Exemplum Genebaldi Laodinenſis Epiſcopi. Aliud S. Guilhelmi Ducis Aquitaniæ.
Aliud S. Abrahami. Mira illuſio virginis Gandenſis, quæ ſe ſalua virginitate matrem futuram credebat.
Illuſio B. Secundelli. Sub ſpecie fructus animarum quomodo vicit ſupplantatorem. Exemplum S. Matronæ & S. Marcelli.
Spiritus S. Doctrina & prudentia B. Angelæ.
Variæ ſutellæ & pellaciæ dæmonis detectæ B. Iordanus deceptus aliquoties prætextu boni. Remedium expuendi in viſum S. Meinulphi ſententia notabilis.
Conſiderandum num bona malis mixta ſuadeantur. Hiſtoria de B. Maria. Oegniacenſi. & alia B. Vincentij. Ferrerij, optimum remedium oratio. Exempla S. Gutlaci S. Elphegi: alterius.
Iudicium in hac re & doctrina B. Arſenij Abbatis. Si revelatio humana prudentia haberi potuit. ſi ſit deſumpta ex ſacra ſcriptura vel ei diſſentanea. Si confirmetur aliis revelationibus. Exempla S. Hermanni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus & quare. Eutychij Patriarchæ. B. Guilhelmi Roſchildenſis.
S. Adalberti. B. Meinulphi Petri Cluniacenſis. Quid ſi pugnantes revelationes fuerint, cui credendum?
Sect. VI. De iudiciis quæ petita à revelationum circumſtantiis.
Quæ conſideranda ſint circa finem. Illuſi Ioannes de Varenis & Ioa. Hus. Cauti & circumſpecti. S. Arſenius. B. Hildegardis. B. Libuina Batava. Notandæ cogitationes præcedentes & ſubſequentes. Verarum revelationum quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Aldegundis.
Signum crucis opponere viſioni utile. exemplum S. Oſvaldi Epiſcopi, Modus quo ſe ingerit conſiderandus. Doctrina P. N. Ignatij Loyolæ. Notanda lætitia & horror quibus animus pulſatur. D. Antonij doctrina, explicata per B. Catharinam Senenſem, & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quædam vulgaris, citò mori, qui ſpiritus mortuorum videront.
Item notandum an veris confirmatæ miraculis. Exemplum nobilis Matronæ & S. VVinvvaloci falſa eſt, ſi vel in minimo non contigerit, quod prædixit abſolutè hinc

Hinc patet veras fuiſſe revelationes Catharinæ Raconiſiæ, Margaretæ Ravennatis, F. Aloyſij Bertrandi item Ioannæ Lotharingicæ quæ d. *Lapucelle Iohanne* quæ defenditur contra calumnias Anglorum. Acta iudiciaria. Falſas verò fuiſſe Montaniſtarũ, Ioannis de Rupeſciſſa, & monialis Luſitanæ. Franciſci de Cruce. Et Hieron. Savonarolæ ſeu Ferrarienſis. De hoc diligẽter diſſeritur contra quoſdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabetha Bartona, Notandus modus revelationis, qui varius eſt.

CAP. II. *De divinatione.*

Quæſtio I. Quid ſit divinatio.

Explicatur natura divinationis.

Quæſtio II. Quæ occulta queat dæmon divinare.

Non novit omnia ſed quædam tantum. Marci hiſtorici locus explicatus. Quid de liberè contingentibus? non poteſt niſi probabiliter conjectando. Exemplum Baſilacij fanatici, qui Iſaacio prædixit.

Quæ à cauſis neceſſarijs dependent, & alia nonnulla poteſt certò prædicere. Quædam non niſi per coniecturam. Vnde nata veterum oracula. Quid de præteritis noverit. Quid de præſentibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmenſis. Dæmonum hac in re fraudes. Quomodo facta aliquando prædicat ut facienda. Exempla, Apollonij, & iuvenis cuiuſdam, & Chariberti, & Cæſarij impoſtoris moderni huius generis remiſſivè.

Quæſt. III. Quomodo dignoſcatur divinatio à prophetia & divinatione?

Notæ ex proportione rei cognoſcendæ & cauſæ. Notæ ex modo & natura quæſtionis. Notæ ex intentione quærentis. Quæ excuſent à peccato. Locus Prover. 19. v. ultim. Quando liceat ſignũ petere.

Quæſt. IV. Quale peccatum ſit divinatio?

Quando ſit hæreſis, quando ſuperſtitio, quando illicita dumtaxat.

Quando implicita ſit venialis.

Quando iocus omnino licitus.

Quæſtio V. Quotuplex ſit divinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum. Scholaſtici non ſatis propriè loquuntur in ſpecierum aſſignatione.

Quæſt. VI. De ſpeciebus divinationis, in quibus aperta divinatio intervenit?

Oracula & vaticinia ut Iovis, Dodonæi, Hammonis, Trophonij, Apollinis Delphici, Clarij, &c. Veneris Gazenzis.

Quæ horum phyſica cauſa?

nulla contra pleroſque. vera eſt dæmon.

cur uno loco potius quàm alio?

cur priſca oracula ceſſarint?

De Pythonicis vatibus, Veterum, ut Dodonides columbæ. Gallicenæ. Pythia Delphica.

Branchidarum, Colophonij, Soractinique vates. Francica Merovei, Pythomiſſa. Ventriloqui. Engaſtrimantes, & Sternomantes. Eurycles, Pythones, Arcarij dæmones, ſeu vates. Exemplum ruſtici in Miſnia afflati à dæmone; fanatici, enthei, multorum nomina. Sibyllæ vnde dictæ. קבּ. Ectatici.

Sect. II. Necromantia ſeu ψυχομάντεια, fusè deſcripta ritus collecti ex veteribus poetis. Statij & Lucani loca quædam. Melindenſium ſuperſtitio. Duo modi Necromantiæ. Nuda invocatio & ſacrificium. Sagæ primum murmurant, deinde incantationem proferunt. 3. comminantur. forma minarum.

Pœnæ huius divinationis. dæmon in hac pro anima apparet. σκιομαντεία quid νεκυομάντεια χλῆδον.

Exemplum Santebereni magi. Divinare in Pythone quid locus 1. Reg. 28. verſ. 7. Quàm periculoſum, probatur exemplis. locus Pſal. 105. verſ. 28. & Iſa 8. v. 19.

Sect. III. Varia Hydromantia, ut qua uſus Andronicus. una fiebat per annulum, alia per lapillos, alia ex pelagi agitatione. Orientales mare baptizant. Veneti ſibi deſpondent, alia ex aquæ colore & imaginibus. Pagomantia, varij ad hanc olim fontes. Crateres Palicorum, ciſterna Alfacena, palus Iunonis. Apollo Thryxeus. Rhenus Germanorum, alia per cyathum. per cathinum ut Feſſæ. mulieres Germanæ ad vortices aquarum. ſuperſtitio hodierna, ſuſpectorum nomina mittendi in aquam. Aretinus

fons obruratus à B. Bernardino Senenſi.

Sect. IV. De aliis manganiæ generibus.

De Lecanomantia, veteri & recenti. Caſtromantia. Catoptromantia. Chriſtaliomantia. Exempla duo recentia. Et tuto quemlibet poſſe confringere huiuſmodi, docetur alijs duobus exemplis recentibus.

Dactylomantia, varia exempla vetera & nova. Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nunc fit. Quevedi quoddam factū. Acromantia Pharmaceia. Coſcinomantia. Axinomantia, Cephalæonomantia: Germanorum, Longobardorum. Apionis & Taciti calumnia in Iudæos. Cleidonomantia.

De modo excutiendi oculum furis. Varia exempla.

Quæſt. VII. De ſpeciebus in quibus vel non explicitum pactum, vel eſt admodum latens.

Sect. I. De haruſpicina ſeu ariolatione.

Gazareni qui. De victimaria. Extiſpicina. Iuvenalis locus. Pyromantia. Vtuntur Lituani. an huc pertineat mos tranſiliendi pyras. De luſtratione per ignem. Capnomantia. Locus Statij. Thurifumia Statij. Libanomantia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quædam eius hodiè ſpecies. Moſchi locus. Hydromantia, alia, & oinomantia. Quid ominibus commune cum hac.

Critomantia, alphitomantia, aleuromantia. χρίθριαι quæ. Horatij locus furem libo inquirendi ſuperſtitio. Tiromantia. Ichthiomantia. Oömantia. Iſiacorum Ceromantia, Antropomantia, Valde olim frequens, probatur fuiſſe Sacrificium filiorum in Tophet apud Hebræos *D*aphnomantia. Botonomantia. Sibyllæ folia. Sycomantia. Divinatio per myricam valdè ſolemnis. Laus myricæ.

Omphalomantia. Amniomantia. De pelliculis quibus involuitur fœtus χορίον, ἀλλαντοειδὴς ἄμνιον. (*dert helm.* Teutonicè) ſuperſtitio in his.

Qui ſic capite involuto nati. Iovius notatus. Iudæorum divinatio per *Ieduim.* Iedua animal mirum, ſed fabuloſum. Agni Scythici deſcriptio.

Lithomantia. An Iudæis in uſu. Locus Levit. 26. v. 1. de lectione & ſignificatione quæſitum. Noſter interpres defenſus contra Oleaſtrium. Superſtitio quædam geſtantium amethyſtum. Rhabdomantia multiplex: quædam incantationis, quædam ſortis, quædam auſpicij, quædam ominis. Singularum exempla. Narratio de Gregorio VII. Papa. Lampadomantia & Lucernaria. Parthonomantia multiplex. Catulli locus.

Sect. II. De augurio & auſpicio.

Ariſtotelis locus. Augurium quid, & quæ eius ſpecies. A cœlo petita. Ab avibus petita. A pullorum tripudio. Oſcinum differentiæ & nomina. Pavire. Tripudium ſoliſtimum, Sonivium. A quadrupedibus petita. Auſpicia pedeſtria. Ex equis Germanorum Luizicorumque. A lupis. Et aliis animantibus.

De ominum diverſitate. Augurium, omen, prodigium ſæpe confunduntur. τερατοσκοπία. varia exempla. ſepulcrorum, fontium, & ſpectrorum. Oſtentum, portentum, monſtrum, quid. Quid liceat in his obſervare; quid non.

De acuminum auſpicio militari.

Sect. III. De ſortibus.

Phur vel Pur quid. Ioſephi locus. Chinenſium ſortes & aliorum Iudæorum.

De divinatoria. De oraculo. Palomantia, Petromantia; aſtragalomantia. Kubomantia ſeu aleatoria. Rabdomantia multiplex Sagittarum apud Ezech. c. 21. v. 21. קלקל βελομάντεια Virgarum. Deut. 8. v. 21. defenſa vulgata. incantatores cur *chabarim* dicti. interrogare in ligno, Oſe. 4. v. 12. Geomantiæ vanitas. Stoicheiomantiæ genera; eius varia exempla Gentilium & Chriſtianorum. quid olim dictæ *ſortes Apoſtolorum.* Explicata c. aliquanti. c. ſi quis clericos. 26. q. 5. Quomodo his uſi S. Auguſtinus & Gregor. Turonenſis, D. Franciſcus, Petrus Bleſenſis & alij. De notis Epheſiorum. Dodecaedri ſeu Paſtorum ludus. dictum quoddam Cæſalpini.

Alectryomantiæ modus multiplex. Zonaræ, Socratis & Caſsiodori error. Onomantia. Prudentij locus. Nomina liberis

prophetico

propheticō ſpiritu impoſita. Sanctorum nomina imponere religioſum. Pontifices ſancte mutant nomen in inauguratione. Arithmantia. Cabbala duplex Iudæorum. Vocalium conſideratio in nomine propria. Alchindrinæ liber. Ornithomantia Ioan. Leonis.

Sect. IV. Quale in his omnibus peccatum ſit. Quam etiam periculoſa res ſit. De ſorte conſultoria, quando illa hodie illicita? Quam periculoſum Magos conſulere. Trium Regum exempla.

CAP. III. De coniectatione.

Quæſt. I. De coniectatione ex aſtris.

De aſtronomia. huius laus. De aſtrologia hæc fuſe docetur vana & prohibita. Species eius quatuor. de Ioanne Stadio Bergano. Aſtrologia revolutionū quid queat divinare? quomodo cæteræ ſpecies. Triplex Mortale hic occurrens.

Rationibus & auctoritatibus omnis generis impugnatur aſtrologia.

Satisfit argumentis aſtrologorum. Locus Gen. 1. v. 14. Locus Eſai. 34. v. 4. Loca S. Auguſtini conciliantur. Locus Pſal. 103. v. 2. & Apoc. 6. v. 14. Locus Arethæ Cæſarienſis unde corrigendus. Locus Iudic. 5. v. 20. Locus Apoc. 12. v. 3. Locus Pſal. 18 v 12. Reſpondetur exemplis allatis de veritate prædictionum quarundam.

De Thraſillo. Cur I.C. iungant Mathematicos cum maleficis; & qui illis proprie dicantur mathematici. Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere. De Aſcletarione.

Exempla aliqua falſarum prædictionum. Ioannis XXI. Papæ mors.

Hebræorum qui auctores iconoclaſtiæ. Pancratij. Conſtantini Stethati. Prædicentium adventum Antechriſti. Petri Leonij Spoletani. Abraham hos confudit diſputando Ab his deceptus Manuel Comnenus. Ioannes Galeacius contra aſtrologum decernit. Petri de Monte ilicino mendacia Alfonſus Aragonum Rex contemptor horum & quale. Ludovici Sfortiæ ſtultus amor aſtrologiæ. Alexandrinorum iudicium de his & vectigal ἐλαχηγνομιον. De medicorum fatua & ſuperſtitioſa quadam aſtrologia, nec non chirurgorum. De diebus Criticis. De aſtrologia inveſtigatrice occultorum.

Quæſt. II. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Tria videri tantum eſſe elementa.

Auſonij locus. De iis quæ giguntur in media regione aeris. de cometarum prædictione. aliquando proſpere prædicere. Cheremonis liber. Mira exempla de Nola Bodkenſi. de campana Villilana. de piſciculis monaſterij S Mauricij.

De prænotione ex ventis. item ex nubibus grandine & ſimilibus.

Piſidas notatus.

De maris tumore, terræ motu. Arequipæ mira prodigia. Indi adiuratores male mulctati, Vulcani Peruviani. Iride, halone, &c. Ex arboribus, plantis, floribus, &c. quæ. Quædam hic ſuperſtitio.

Quæ coniicienda ex animantibus.

An ipſæ præſentiant quæ prænunciant?

Quæſt. III. De coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

Quæſt. IV. De coniectatione Phyſiognomica.

De tribus eius ſpeciebus. Scriptores.

Melampus & alij. Iuvenalis locus.

Fundamenta artis, Locus Eſai. 3. v. 9.

De Matthia Coruino Rege.

Probatur quædam eſſe licita. Et quatenus. Socratis dictum. Locus Caſſij medici. De quibus liceat Phyſiognomo iudicare, de quibus non. Exemplum. Antonij Tiberti Ceſænatis diſcuſſum.

Quæſt V. De Chiromantia.

Duæ eius ſpecies. de Phyſica, de aſtrologica. Verderij error de hac.

Prohibitio Sixti V. Artis vanitas. Scriptores. Iuvenalis locus.

Soluuntur argumenta contrariæ partis. Locus Exod. 13. v. 9 Iob. 37. v. 2. manus Dei quid ſignificet in Scriptura.

Locus Exod.24.v.31.2.Reg.3.v.15. Eſai.8. v.11.Ezech.1.v.3.& c.33.v.22. & c.37.v 1.

Examinantur exempla prædictionum Chiromanticarum, Bartholomæi Coelitis. Alexandri Medicæi. Iovius notatus

Zingari qui, & an tolerandi Principibus, fuſe. Corinthia lex de ſumptibus.

Quæſt. VI. De coniectatione ex ſomniis.

Onitropoliæ ſcriptores. Somniorum diviſio. Fundamenta vanitatis huius.

De libro Danielis Somniali in c.non obſervetis 26.q.5 Synæſius notatus.

Quædam licet obſervare contra Tenophanem & Epicuræos, quædam non licet contra Stoicos. Prudentij locus. Somniorum certitudo vel fallacia unde petenda. De cauſa efficiente ſomniorum. Synæſij & Porphyrij error. Item Platonis, & Ariſtotelis. Hippocratis diviſio non ſufficiens.

De Naturalibus ex cauſa intrinſeca. 1.animali. Locus Salomonis Eccl.5.v.2. 2.intrinſeca corporalis.quæ propria ſomnia ſingulorum humorum prædominantium. De naturali extrinſeca cauſa. & diviſio.

Quando liceat attendere ſomniis ex cauſis naturalibus. Explicantur ſingulæ cauſæ exemplis. Non licet divinare de futuris contingentibus, ut de gratis datis à Deo, nec de liberi arbitrij actionibus.

De diabolicis inſomniis. Locus Homeri. & locus Eccl.27.v.7. De Lectiſterniis & captione ſomniorum apud Gentiles, de Venere Gazea ſomniorum interprete. Somnia Enthuſiaſtarum, Anabaptiſtarumque. Item Epithelis Meſſenij. Ædeſii philoſophi.

Matris Attilæ. Ptolomæi. Neſtorij Attici. Iuliani Apoſtatæ. Odatis & Zariadres. dæmoniaca ad quid liceat obſervare. Condæi ſomnium. Dinothei hiſtoria. Divina inſomnia quæ.

Divinorum inſomniorum quædam exempla. Theodoſij Imp. Arnobij Rhetoris, Mauricij Imp. Bardæ. Eulogij, Alexandri Magni. Bleſenſis locus. Horum obſervantia licita & ad quos ſpectet interpretatio. Quomodo diſcernenda divina ab aliis. Locus Eccl.34.v.6.

Exempla eorum quibus obſervatio ſomniorum valde noxia fuit, Agamemnonis, Xerxis, Onomarchi, Antigoni, Pompei, Iuſti Lipſi V. Cl. narratio quædam de muliercula Bruxellenſi, & hiſtoria diſcuſſa diligenter.

Cap IV. De coniectatione Politica ſive de ſortib.

Sortis politicæ ſpecies.

Quæſt. I. de ſorte diviſoria.

Iudices ſortiebantur Athenis, Romæ & in Sicilia. Caſus in quibus iura ſortitionem permittunt. c.1.26.q.2.

Quæ requiſita, ut hæc ſors ſit licita.

Quomodo intelligenda, quæ in ſacris litteris de ſortitione habentur.

Ritus qui ſolemnes. Calix pro ſorte.

Locus Pſal.15.v.16.

Quæſt. II. De contractu ſortis ſive Lotharia.

De duplici contractu hoc privato, *la riffa.* & publico, *la Lotherie.*

Contractum eſſe licitum probatur. Repreheſus Conradus. Ludus aleæ cur prohibitus. Contractus plures hic interveniunt.

De perſonarum generibus, quæ in hoc contractu veniunt. Quid hic lucrari poſſint mercis Domini ſeu venditores. Quæ ſint peccata venditorum ſeu Dominorum mercis. De modo quo ſtatim ac collata lotha, ſortes trahuntur. Quid lucrari poſſint emptores ſe ut ſortientes.

Quæ horum peccata, & obligatio reſtituendi an ad ſortitionem rerum reſtitutarum fraudato admittendus.

Quid lucrari poſſint miniſtri & officiati.

A quo alendi hi miniſtri. Publicum, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps poteſt aliquid Reipubl. pauperibus vel ſibi reſervare. Poſſe aliquid dari ei qui primam ſortem, vel plures obtulerit.

Quæſt. III De purgatione Canonica.

Quid ſit? quæ eius ſpecies. De purgatione iuriſiurandi. Canones hanc probantes. Exempla Sophiæ reginæ Poloniæ, & Sixti 3. Leonis 3. & Pelagij PP.

De purgatione per ſumptionem SS. Euchariſtiæ. Exempla Lotharii Regis Franciæ. Gregorius 7. ipſe fecit ab Henrico vero Imper. exegit.

Chu-

Cauſæ & formula huius purgationis.
Defenditur ea contra Franc. Hotomanum.
Calvinianum Explicatur eius ſententia. Hiſtoria Erkimbaldi Burbati. Alia Sibichonis Epiſcopi. Sępe mortui qui, rei cũ eſſent & iuſte accuſarentur, ſumere pręſumpſerunt. Exempla remiſſive ponuntur. Cui Deus hoc indicium aliquando permiſerit fallere, ut in Andronico Imperatore.

CAP. IV. De vulgaribus purgationibus.

Cur ſic dictæ, item cur exploratoriæ purgationes, cur leges paribiles.
Tentant omnes Deum huius ſpecies petere miraculum.

Sect. I. De provocatione ad divinũ iudiciũ.
Quibus conditionibus concurrentibus hęc ſit licita. Exempla Sarę, Davidis, Zachariæ filiæ Ioiadæ Septem fratrum Machabęorum. D. Pauli. Martyrum novi teſtamenti. Et S. Euſtaſii Abbatis. Gualtheri Burgenſis Epiſcopi Pictau.
Quam periculoſum ſit ita citare. Qui peccent Mortaliter citando. Quando citati poſſint citationem contemnere, quando & quo illam modo debent conſiderare.
Exemplũ Gõſalvi Hermãdes de Corduba.
Exempla citationum non irritarum.
Citatio duorum fratrum de Corvaial.
Menuerci Paderbornenſ. Henrici Moguntini Epiſcopi. Burchardi & Meginheri.
Gothus capite plectendus. Gothalani Navarchi. Fratris Ducis Britanniæ.
Templariorum defenditur hęc hiſtoria cõtra quoſdã. De morte Clementis V. Papę, & Philippi Pulchri Francorũ Regis Prępoſiti S. Lamberti Leodinenſis, De Innocentio IV. fabula Britannorum reiecta.

Sect. II. De purgatione monomachiæ ſeu duelli.
De inventione duelli, de gentibus quæ uſæ: de cauſis propter quas inductum.
De ritibus de armis. Duellũ paralitici cõtra Iudęũ, qui imaginem Deiparæ violarat. Duella inter reges pro regno, inter privatos pro regib. pro teſtimonio pudicitiæ, pueri contra Gigantem. Burchardi contra Conradum.
De ſucceſſione avorum inter patronos nepotis & patrui, vicere qui pro nepote.
Wenceslai Regis mirum duellum contra Ratiſlaum, aliquando Deus miraculo decidit, ut in cauſa Wenceslai, aliquando res dubia manet, ut inter equites Hiſpanos, Rui Paez de Viedma, & Pae Rodriguez de Avila. Sæpe iuſtus vincitur.
Duellum omni iuri repugnare oſtenditur.
Prohibitio & pœne Concilii Trident. aliæ priores Iulii 2. & egregiæ eius rationes. Extenſio Gregorii XIII. ad privata duella, & quæ citra ſolemnes ritus fiunt. Quædam declarationes ſive illationes ex Bulla prædicta, extenditur ad eos, qui dicunt; Veni ego te tali loco exſpectabo. Non procedit contra Principes qui duellum permitterent infidelibus.
Bellum juſtum poteſt auctoritate Principis duello decidi. Non tamen hoc poſſunt facere per modum divinationis aut ad gloriam, &c. Locus 2. Reg. 2. v. 13.
Qui conſulentes incidant, qui ſpectatores.
Fit mentio non viſæ Bullæ Clementis 8.

Sect. III. De purgatione vulgari per ignem.
De proba ferri candentis. quod judicium. Solemnitates Formula.
Exemplum Terbaldi Peletarii. Lex militaris apud Radevicum. Leges Fraͤciæ, Longobardicæ, Slavicæ, Flandræ.
Vomerum quis numerus.
Ferri conſecratio qualis, ponitur formula. phoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque ſubierint, quod ita. Exempla. Conradi Marpurgii contra hæreticos. Richardæ & Cunigundæ Imperatricum. Emmiæ Reginæ. Hiſtoricorum diſſenſio conciliata.
Aliorum in Græcia. Matronæ Chriſtianæ in Rugia. Comitiſſæ. Mutinenſis. Ludovici regis German. Legatorum. Orciſorum Comitis de Oldenborg.
Wittenbergenſes injuſte accuſati de incendio, & detecti poſtea rei Exemplum Piſcatoris. Trajectenſis, & cujuſdam Hypocritæ Iuonis loca diſcuſſa, & oſtenſa canonibus repugnare. Rollonis Normanni factum mirum.
Certamen Catholici Hiſpani cum Ariano. Robertus Cantuarienſis doluit, quod hanc purgationem ſuaſiſſet.
Emma Regina ſic ſe purgavit.
De judicio prunarum. Exempli,

Monachi Ægyptii, & B. Briccii Turonenſis Epiſcopi. Haraldi Hyberni.
Sumebant & ab aliis rebus hoc indicium.
Eulalius ſe purgavit fiſcella in ignem iniecta. Epiſcopus quidam ad fidem Roſſos adduxit projecto libro Evangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hiſpania miſſa Moſarabum.
De probatione per pyram. Exempla.
Petri Maſſilienſis, Popponis Apoſtoli Danorum. Catholici Epiſcopi provocantis Arianum. Savanarolæ factum, ſeu potius jactantia. Petrus Albanenſis ſic Petrum Florentinum ſimoniæ convicit. Ritualia huius iudicii.
Vt Catholica fides his adſtructa, ſic iiſdem hæreſis deprehenſa punitaque probatur exemplis Hæreticorum Cameracenſium, item Argentinenſium.
Flamma hæreſi quod umbra corpori: cum fuga erroris, vis perit ardoris. redit hæc illo rediente. Hæretici alterius exemplũ.
Variæ prohibitiones huius probæ.
Imperatorum & Pontificum, c. Mennam 2. q. 5. diſcuſſum & c. conſuluiſti. 2. q. 4.
Sect. IV. De purgatione vulgari per aquam.
De aqua fervente Nationes quæ receperunt, & quo fundamento.
De poculo zelotypiæ Num. 5.
Prohibitio purgat per ferventem.
Exemplum Legatorum Ludovici Germaniæ Regis conf ıtata quædam traditio Hebræorum. Ritualis oratio. Solebant manum iniicere probatum exemplo Hiacynti Diaconi Ravennatis.
Formulæ duæ huius probæ collatæ inter ſe.
De purgatione per aquam frigidam.
Quomodo fiebat. Exemplum uxoris B. Gangulphi lex Alſatica.
Alius modus, mergendi hominem totum.
Imperatoriæ & Pontificiæ prohibitiones. c. ex tuarum. de purgat. Canonica explicatum. & c. ſententiam ſanguinis. Ne cleri, vel monachi ſæcularibus. &c.
De hodierna probatione ſagarum per aquã frigidam ſententiæ Germanicorum Scriptorum. Iuriſconſulti cujuſdam recens libellus de hac re.
Quæſt. V. De proba, ut vocant, aquæ frigidæ, in qua ſagis explorandis quidam in Germania utuntur.

Sect. I. Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonii.
Contra fictitiam illam levitatem dæmonis ſagas ſuſtentantis diſſeritur. Non eſt credibile hoc ſic à Deo à mundi initio prædeſtinatum. Refellitur ſupernaturalis & fictitia aquæ ſagarum antipathia. Lutherus exploditur, qui voluit omnia liquida apta præbere balneum, eſſe idoneam baptiſmi materiam.
Quo pacto elementa laudent Deum.
Qua ratione aqua inſtrumentum & ſigillum ſalutis.
Sect. II. Excuſſa ſententia & rationes IC. cuiuſdam Catholici.
Laudatur adverſarius, & hujus contradictionis ratio proponitur. Qui & ubi tantum judices hac utuntur proba.
Eſſe praxim paucorum & indoctorum judicum. Summa ſententiæ contrariæ.
Oſtenditur parum neceſſaria hæc purgatio ad mentem adverſarii.
Oſtenditur pugna in dictis ejus, & incertitudo hujus probationis. Exemplum vetulæ ſagæ, quæ ſeipſam prodidit.
Oſtenditur ex eo & alia pugna. item hanc ſupernatationem non eſſe tribuendam bonis Angelis, ſed dæmoni.
Cautelæ, quas ponit, oſtẽduntur ſuperfluæ.
Tertia pugna in dictis adverſarii.
Gratis conficta diverſitas in maleficio & aliis criminibus, nec probata, nec vera.
Sed oſtendit purgationis hujus vanam defenſionem
Inducitur argumentum de ſaga quæ furti accuſata tantùm, & aquæ ini ceretur ex priſco more ad purgationem, & oſtenditur ſi hęc purgatio vera certaque, neceſſario judicem perplexum fore.
Multa ref llluntur breviter πάρεργα adverſarii. Quæ pręcipua nunc cauſa paucitatis miraculorum ſit. Deo non attribuenda omnia creaturarum mala, & talem propoſitionem fidei repugnare.
Excuſatur mens adverſarii eam ponentis.
Quo sẽſu probationes ſint judici arbitrarię.
Hanc jure Canonico probam omnino eſſe prohibitam accurate oſtenſum.
Non licet judici infligere quamcunque pœnam quam rei maxime metuunt.
Hæc purgatio non favet maxime Reip.

Neque

Neque hoc ſolum poteſt eam facere licitam. Vt actus ſit bonus, non ſufficit eum tendere ad bonum finem.
Sagas non deteſtari maxime hanc purgarionem quod ſi deteſtantur, indicium eſt pacti.
Non eſſe hoc indicium certius teſtimonio complicum.
Non eſt eadem ratio hujus indicii & illius teſtimonii.
Et nec indicii ex cadavere ſanguinante, & ex hac.
Non ſequitur Deus juvat judicem in uno; ergo & ſemper & in omni.
Non fallitur judex, qui ſecundum acta, nocentem abſolvit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando judici & judiciocio nocent maleficæ.
Sors iſta eſt divinatoria non conſultoria.
Conſultoria ſors etiam hodie eſt prohibita. L. eorum. C. de malef. & mathemat. ut nō ſit iniqua quomodo accipienda.
Maleficium maleficio deſtrui poſſe, error maleficium per media ſuperſtitioſa tolli poſſe: vel erronea, vel plane temeraria propoſitio.
Scotus falſo citatus à malleo malef.
Poſſe aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.
Impugnatur ut prorſus ſpurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum judicis, quod adverſarius ei concedit.
Iudex ſecundum legem debet judicare: alioqui belluas imitatur.
Quomodo judices omnes legibus ſubditi ſint. Præſtare abſolvere nocentes, quam per hanc probam deprehendere.
Quid judici hic metuendum, quid non.
Mortale eſt non obedire Eccleſiæ.
Cauſa, cur tam parum judices promoveant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba diſcuſſus.
Sect. III. Proponitur & probatur vera ſententia negativa.
Iudices gnari Pontificiæ prohibitionis; qui hac proba utuntur, peccant.
Probatum primo definitione peccati.
Pontifices Romani quid ſenſerint de hac probatione.
Illis eſſe credendum & obediendum in hac re c. Mennam. in fin. 2. q. 5. c. ex tuarum, de purgat. Canon.
Diluuntur rationes adverſarii, quibus conatur oſtendere diverſum quid ſtatuendum in purgationibus vulgaribus cæteris, & in iſta.
Oſtenditur non eſſe diverſam rationem judicum & privatorum.
Oſtenditur eſſe tentatio Dei.
Quomodo ſint petita à Sanctis hominibus.
Quando liceat ſignum petere.
Probatur hic non eſſe miraculum.
Exempla multa docent falſam eſſe probam.
Iudices non tenentur fidem habere huic probæ.
Quale hic pactum intercedat.
Declaratur res.
Pactum hic inter judices & dæmonem, non inter ſagas & dæmonem intercedit.
Exemplum quoddam recens diſcutitur.
Diſſenſio judicum in hac purgatione.
Cur dæmon hoc pactum inierit, & lucra eius ex illo.
Oſtenditur hæc proba continere peccatum inobedientiæ & ariolationis.
Dæmonem corporeum facere temerarium eſt & errori proximum.
Multa adverſarii parerga, & non vera quædam. Iudex communem ſententiam hic ſequi tenetur.
Alioqui peccat, & poteſt conveniri actu injuriarum, talem torquens; eſt tyrannus, ſententia eſt nulla, occidens eſt homicidii reus.

Quæſt. VI. De aliis quibuſdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera & lancem.
De purgatione per crucem.
Qualis iſta purgatio, quæſitum.
Friſonum conſuetudo.
Quid contendere vel certare cruce, item quid ſtare ad crucem.
De ſortitione quadam facta Conſtantinopoli de Imperio.
De abiicientibus res aliquas, ut ex earum recuperatione cognoſcerent ſua ſibi, à Deo peccata fuiſſe remiſſa.
Exempla S. Attiliani Zamorenſis Epiſcopi & S. Arnulphi Epiſcopi Metenſis.

MAGI-

MAGICARVM DISQVISITIONVM

LIBER QVARTVS.

QVI EST; DE DIVINATIONE.

SVNT quædam nomina, quæ cum late ſumuntur, ſolent confundi, ut *divinatio*, *vaticinium*, *prænotio*. *prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & ſic ſumendo, pro his omnibus, in titulo poſui unicum nomen divinationis. Si preſſius ſumantur, diſcrimen aliquod agnoſco. *prænotio* & *prædictio*, cætera quatuor ſẽper complectuntur: ſed *prædictio*, ordinem ad alium actumque denotat extrinſecum: *prænotio*, intrinſecam tantũ cognitionem. *Vaticinium*, divinationi & prophetiæ commune nomen eſt, ſed ad *Oraculum* tamen, quod viva fit hominis voce, reſtringi conſuevit, cum *divinatio* ulterius porrigatur. De *Prophetia* D. Hier. notat *a*, ſemper à ſacris literis in bonam partem accipi patet hoc verum eſſe, quando loquuntur abſolute, nam ſi pſeudoprophetas quoq; hoc nomine honorent, diſtrahentem quãpiam particulam adjiciunt (ut *prophetæ ſtulti*, *Baal*, *Samariæ*, *lucorum*, *&c.*) *b* vel loquuntur per ironiam non obſcuram, petitam ab exiſtimatione atque opinione populi, qui pro talibus eos habebat ſicut & *idola*, nuncupat *Deos* *c* atque adeo ſemper, aliquid additur in contextu, quod non ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe. *d* *Divinatio* nunquam in Bibliis ſumitur de prophetico lumine. Nam illud Salomonis, *Divinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius* e; nihil ad prophetiæ donum pertinet, ſed ad ſagacitatem in occultis & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruendis, neceſſariã iudici. eſt enim quædam ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudicarijs divinatio Metaphorica, qua, quæ præterita ſunt, & quorũ veritas ignoratur, ſolerti diſcuſſione conijciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cũ veræ matri filiũ reſtituit *f*. ut fuit in Daniel inquiſitione, qua ſenũ perfidia detecta, Suſannã vitæ, honori, marito reſtituit, *g* ut in iudicio Ariopharnis Thracũ Regis, quod huiuſmodi traditur, Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem, hic iubet patris cadaver ſepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu cõtendere, ut qui patris cor transfixiſſet, in regnũ ſuccederet. primogenitus guttur, ſecũdũ medium pe-

a in cap. 3 *Micheæ*. b *Ierem.* 23. *v.* 13 *Oſe.* 8. *v.* 7. c *Exod.* 12. *v* 12. & c 8. *v.* 11. *Dan.* 11. *v.* 8. d *Deut.* 13. *Ierem.* 23. *v.* 15. *cap.* 28. *v.* 21. & 14. *Ezech.* 21. *v.* 21. *Mic.* 3. *v.* 6. e *Prov.* 16. *v.* 10. f 3. *Reg.* 3. g *Dan.* 13.

um pectus corde illæſo transfixit, Super erat minimo ſpes regni. vicit pietas & ſe regno cedere malle, dum in patris cadaver pietate ſuperior eſſet, profeſſus iaculari detrectavit. Huic Trax regnum adjudicavit, quia naturæ propenſione, ſe & vere filium, & virtute præſtantiorem oſtendiſſet *a*. An hanc hiſtoriam voluebat animo Alphonſ. primus Neap. rex, cum ſimilem protulit ſententiam? vel naturali ſagacitate id potuit, quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc pene puero cum Aragonia, utriuſque Siciliæ regna ſuſciperet, accidit, ut cuiuſdam ancilla ex Domino pareret, & ad libertatem ex Hiſpanienſi lege provocaret. Dominus, ne matre cum filio privaretur, negabat ex ſe natum, deerant in re clam patrari ſolita probationes, quid ageret? belle ſe expedivit. jubet ſub haſta partum vendi. vincitur Dominus licitatione. ergone (ſecum) filius meus in ſervitutem me vivo? quin potius fateor, quod res eſt. & ecce paterni animi erumpunt invito lacrymæ. Subſequitur lingua confeſſionem oculorum, ſic patri filium, matri debitam rex libertatē aſſeruit *b*. Quem imitaretur hoc judicio, non habuit, ut Tiber. *c*. habuit Theodoricus, Rex Gotthor. Spoponderat mulier Italica nuptias ſecundas amatori, pacta ſe filium prius domo exturbaturam, cum conaretur reſiſtere filius, & Regē adière ambo. filius ſibi alimenta deberi, nec domo paterna à matre eiici licere. contra mulier filium non agnoſcere, ſuppoſitum eſſe, Suſpecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier *inquit rex*, potes, ſi me audis, & hac te moleſtia expedire, & melius conjugium inire, quin tu juvenem hunc, qui filium ſe dicit tuum, maritum accipe. minor eſt ætate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinata juſſione primum conticeſcit: mox ſe colligit, & multa prætexere negationi, parum cohærentia vel apta, ut deprehenſam facile intelligeret rex. Fingit ergo ſe pœnam addere, niſi conſentiret. quod reſtabat infelici, ut ſcelus fugiat horrendum: filium agnovit *d*. Coram Carolo Magno pater & filius homicidii rei agebantur, factūm uterque negabat. nec tormentis ullis ad confeſſionem criminis perduci poterant: condemnat Imp. utrunque ad ſuſpendium. Tum pater, victus amore filii ſe reum, filium vero ſceleris expertem profitetur *e*. Minoris momenti, non minoris induſtriæ fuit Frider. III. judicium. ad eum cum ruſticus veniſſet, & queſtus eſſet, jugalium equorum alterum in caupona ſibi furto ereptum: Ambiguum Imper. ſibi indicari juſſit cum hoc ruſticus negaret ſe facere poſſe, qui hominem non noſſet. miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cum tot in hac urbe ſint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæſar, ſubdit ruſticus, eſt altera; quæ militibus parvo uſui. Igitur age, inquit Imp. equam inſcende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus urbis equita: ſubtractus equus in aliquo ſtabulo latitat: & cum jugalis odorem ſēſerit, ſtatim hinnitum tollet. Paruit ruſticus, atque ut Cacum mugitus bovis,

a *Diodor. Sicul. l. 20.* b *Ant. Panhori l. 2. de geſt. Alfonſi.* c *Sueton. in Tiberio.* d *Ioan. Magnus libro hiſt. Gott. c. 29.* e *And. Barbat. in cap. præſ. de probat.*

ſic hinnitus equi tunc furem prodidit *a* Nec ſubticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantii Iudæus Chriſtiano certam auri ſummam mutuam dederat, ut conſtituta die præter ſortem, uſuræ loco, duas carnis eiuſdem Chriſtiani uncias reciperet. Die illa ſortem reddit Chriſtianus, fœnus negat. aditur Solymann. ut rem decidat, ille Iudæum animo deteſtatus, novaculam adferri iubet, & Iudæo poteſtatem facit, qua velit, membri parte, debitori duas carnis uncias exſcindat; ea lege, ut omnino duas tantum: ſi minus pluſve exſciderit, capite luiturum. Non auſus Iudæus hanc aleam ſubire, Chriſtianum abſoluit. *b* De huiuſmodi ergo, *labiorum regis divinatione*, Salomon loquebatur, ſicut enim cor regis, ſic & eiuſdem labia in manu Dei ſunt. ambo Deus æqualiter dirigit, & quib. ſuas in terris vices delegavit, eos ſupra cæteros ſæpe mortales magna ſolertia & prudentia dotat. *Divinatio*, ergo illic, *pro coniectatione*, poſita. *Coniectatio* namque procedit ex conſideratione cauſarum ſignorumve, ſive hæc ſint cum vera prudentia coniuncta, ſive vanitatis comperta, quare quædam conjectatio licita, quædam illicita eſt. *Divinationis*, nomē nos deinceps reſtringemus, ad illicitam tantum: hæc à conjectatione differt: quia nō procedit per ſigna, vel argumenta, ut facit coniectatio. *Prænotio*, deinceps nobis generale nomen erit. eius partes, ut membra corporis, tres ſunt futuræ: Divina prænotio, quæ manat à Deo: & vocabitur, *prophetia* ad hanc pertinent quædam miraculoſa, ſeu divina oſtenta & prodigia, futurum ſolita certo & ordinarie prænunciare; ut quod poſt obitum B. Beatricis Aeſtinæ per longum temporis ſpacium obſervatum eſt, quod quoties aliquid novi familiæ Aeſtinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante dieb. in ſacello eius prægrandis ſtrepitus exaudiebatur, & corpus eius quod de more ſupinum iacebat, in alterum latus revolutum reperiebatur. *Scardeonis lib.2 antiq. Patavinar claſſ.6. fol.120.* alia de campanis quibuſdam retuli, *inf.ca.3.q 1. & de aliis multis cap.2 q 7.ſect.2.* Dæmoniaca quæ derivatur ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmonibus, & dicetur, *divinatio:* & naturali, quæ ſumitur ex ſignis vel cauſis naturalibus, quam vocabimus. *præſagium*, vel *coniectationem* ſtricte ſumptis vocabulis.

CAPVT I.

De divina prænotione. ſeu prophetia.

QVÆSTIO I.

De natura & nomine prophetiæ.

IN SS. *prophetiæ*, nomen, & *prophetandi*, verbum, ſex ferme modis ſolet accipi, primo, pro eo quod eſt canere vel pſallere certis divinas laudes modis, vel inſtrumentis. Sic legimus prophetaſſe Idithum & Heman *c* & ſic quidam illud accipiunt *d*, *Num & Saul inter Prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus ac poetis, ſic Epimenidem *e* Apoſtolus appellat

a *Æneas Silvius lib.2. de rebus ab Alphon. geſtis.* b *Corrozetus de dictis & factis memorabilibus.* c *1.Par.15, v.3. & 5.* d *1.Reg 19. v.12.* e *ad Tit.1. v,12.*

lat Cretenſium prophetam. 3. pro phanaticis, qui arreptitiorũ more mente abalienati, inſolita, inepta, inſipientiaque effutiunt: ſic dicitur Saul domi ſuæ à malo agitatus ſpiritu, prophetaſſe *a*. & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetaſſe. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant ſe veros fuiſſe Prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetaſſe quia occiſi à latronibus cadaver contactu vivificavit *b*. 5. qui res ſublimes, divinas, & ab hominum cognitione remotas, & Scripturæ ſacræ arcana interpretantur & docent. Sic ſumpſit. *D.* Paulus *c* quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ; ſic & Aaron; eo quod Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyſes à Deo acceperat, vocatur Propheta *d*. Sic ſumpſit Philo Iudæus, cum Prophetam definit; Dei oracula intus dictantis. interpretẽ *e*. Et huc pertinet etiam alia ſignificatio, quando ſumitur pro veris Dei cultorib. & veris religioſis *ut volunt ſumi*, 3. *Reg.* 18. *v.* 4. *Abulenſ. & Caiet.* 6. pro eo, qui occulta Dei arcana, per divinam revelationem accepta, hominibus enunciat *f*. Nos nunc de hac ultima ſpecie tantum loquimur.

Nomen hoc prophetiæ Gr. à præfando πρόφημι) deduxerunt; Hebræis, נבואה *Nevua à Nibba*, unde *Nabi*, prophetes, radice verbi incerta. poteſt enim eſſe *Nub*, (hoc eſt loqui) & ſignificaret, *Nabi*, loquentem: poteſt eſſe *Ban*, (intelligere) & ſignificaret intelligentem, nimirum perfectiſſime, ut qui res oculis fidelibus ſubjectas cognoſcunt. Vnde & Prophetæ Hebræis dicti ſunt. *videntes*. *g* Hæc de nomine ſuffecerint, de re videamus.

Caſſiodori communius recepta definitio, conciſior eſt, quam ut per illam commode rei natura intelligatur. Dic explicatius, *Prophetia, eſt divina inſpiratio, rerum à nobis procul diſtantium eventa, immobili veritate & maxima cum certitudine prænoſcens atque denuncians.*] Explicemus ſingula definitionis membra. *Divina*, dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui Prophetiam tribuunt aſtrorum influentiis; contra Ariſtot. & Peripateticos, qui corporis humoribus contra Moyſem Ægyptium, Avicennam & Algazelem qui naturali induſtriæ ſtudioque adſcribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia Spiritus ſancti donum eſt, nulla humana allatum voluntate, ut duæ Catholicæ columnæ Petrus & Paulus *h* conteſtantur, Vnde B. Hier. *i* infert ſolos veros Prophetas, Dei Spiritu locutos; nec alios prophetarum nomen mereri, quam qui Spiritus ſancti luce colluſtrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla diſpoſitio naturalis vel humana abſolute requiritur. poteſt enim Deus ipſam ſimul cum lumine diſpoſitionem infunderet *k*. Sed qui amat omnia ſuaviter dirigere, ut plurimum ſe rerum naturis accommodat,

a 1. *Reg.* 18 & 3. *Reg.* 18. 29. b *Eccl.* 48. *v.* 14. c 1. *Cor.* 14. *v.* 5. d *Exod.* 7. *v.* 1. e *libro de præmiis & pœnis.* f *not hæc Pererio in Geneſ. ca* 20. *diſp.* 2. נבא נביא· בן· בן· g 1. *Reg.* 9. *v.* 9 *præfat. in Pſalm.* h 2. *Petr.* 1. *v.* 20. *Ro.* 12 *v.* 6. 1. *Corint.* 12. *v.* 10. i *in Dan.* k *D. Th.* 2. 2. *q.* 171. *art.* 3.

quoad ipſi placet. Alb. Magnus libr.3. de ſomno & vigil.tract.*1*.cap.5. Quare cum aptiſſima ſit diſpoſitio, qua mens à ſenſibilib. motionibus, & rerum humanarum ſoluitur curis: videmus eam Prophetas alioquando comparaſſe ſibi, ut Helizeum impii Regis Iſrael aſpectu forte ad zelum & indignationē nonnihil commotum, muſices ſuavitate *a*. Quæ tamen diſpoſitio, plane per accidens ad prophetiam juvat, nec illius cauſa ullo modo dici meretur. Naturalis vero prænotionis vel dæmoniacæ, cauſa per accidens eſt corporea diſpoſitio, quæ à ſenſuum uſu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato & Ariſtot. dixerunt: frequentiorem eſſe divinationem in fatuis attonitis, & furentibus, quam in mentis ſane hominibus: in dormientibus quam vigilantibus: in morti vicinis, quam vita vitali longum adhuc fruituris: in atrabiliariis, quam ſanguineis. minus enim ſenſibus intenti illi omnes, & melancholici inſuper vigilantes quaſi ſomniant *b*.

2. Dixi, *inſpiratio*; late ſumpta voce, pro quovis influxu, inſtinctu, illuminatione, aut revelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant aliis, & de Sodomorum everſione didicimus, *c* & de poſteris Iſmahelis *d*: de Samſone *e*. de Tobiæ vxore *f*. de Chriſto Domino *g*: & eius præ curſore *h*: vel ut viſiones explicent hominibus *i* Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tum viris tum fœminis, maxime probis & ſanctis; ut Eliæ, Eſaiæ, Deboræ. Oldæ, & quāplurimis aliis, quorum laus eſt in ſacris Hiſtoriis: interdum tamen & malis atque improbis, nonnullis Gentilibus, ac fortaſſe Sibyllis, & Balaamo *k*. & Caiphæ *l*. Confert autem aliquando ignaris ſe prophetare, ut dicto Caiphæ, & juxta D. Ambroſium *m*. Abrahamo, cum dixit: *poſtquam adoraverimus revertemur ad vos*: ſed tunc impropriè vocari prophetiam, cenſuit D. Auguſt. *n*. aliquando vero id accidit gnaris ſe à Deo illuminari, ut Balaamo prædicto. Interdū quoque confertur hoc donum inviris, ut *o*. Sauli juxta quorundam interpretationem: ſed ſæpius, ſponte ſpiritum Dei recipientibus: tuncque ea ratione prophetia poteſt vocari volūtaria, quia influxum Dei non inviti recipiunt: involuntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipſis, ſed quando Deo lubet, recipiunt: & quia non qua menſura ipſi volunt, ſed qua Deus; & quia non quam volunt ipſi diu, ſed tantiſper dum Deo videatur: ut de extaſi libr.2. diximus, quæ ſic etiam voluntaria, nec aliter.

Inſpirationum alia quoque differentia petitur inde, quod interdum ei nullum colloquium accedit, ſed nuda tantum fit præceptione aut oſtenſione, ut in pleriſque Vet. Teſt. prophetiis cernitur: interdum Dialogiſmus, aliquis Prophetæ ac Spiritus S. accedit *a*.

Illuminationis ſeu inſpirationis hujus duas ponunt Theologi ſpecies, *imagina-*

a 4 *Reg*: 3. b *vide Valeſium de ſacra philoſ. cap*. 30. c *Gen* 19. d *Gen* 21. e *Iud* 13. f *Tob*. 6. g *Luc*.2. *Mar.ult*. h *Luc*.1. i *Dan*.8. & 9. & *in Apoc. ſæpe*. k *Num*.22. & 23. *vide S. Auguſt. tract*. 4. *in Ioann. Clementem Prom.l*.8. *conſt.c*.1. l *Ioa*. 11. *v* 51. m *lib*.1. *de Abrah.c*.8. n *l*.12. *ſup. Gen, ad l*. o 1. *Reg*. 11. *v*.6. p *ut Exod*.3. & 4. 1. *Reg*.3 *Ier*.1, *Dan* 10, *Ion*.4. *Abac*.2.

ginariam & intellectualem. Imaginariam ſive *ſenſibilem*, vocant, non quia non pertingat ad intellectum (talis enim improprie vocaretur prophetica inſpiratio) ſed quia primario fit per ſenſibilem ſive imaginariam repræſentationem, ex qua mentis conceptio naſcitur, eique quaſi commenſuratur. *Intellectualem*, appellant eam, quæ non ducit originem à ſenſu vel imaginatione, ſed oritur immediate per lumen infuſum intellectui, & per ſpecies intellectuales, de novo inditas: vel præexiſtentes, ſed divina virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ elevatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus ſic elevatur, ut ſine operatione phantaſiæ cognoſcat: quod raro ex ſpeciali privilegio conceditur. 2. quando phantaſia intellectioni cooperatur, nō quidem intellectu primum à phantaſiæ moto ſed phantaſia ipſa mota & applicata ab intellectu, ut ſecum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem, 3. p. q. 10 ar. 1. diſp 9 ſect. 2.*

Solet ut plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inſpirare: primo revelans Angelo, ut angelus deinde revelet homini quod iuſſus: idque vel in aſſumpto ſe corpore oſtendens, vel apparitione tantum ſpirituali ſpeciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus S. homini vult præſignificari. ſic Moyſi, *in manu mediatoris*, data lex *a* ſic Zachariæ & in Zacharia *b* Angelus Domini loquebatur. ſic in Apoſtol. *c* Chriſtus Angelo, Angelus Ioannis Ioannes aliis manifeſtat: quæ pater Chriſto, ut homini, ab initio conceptionis revelaverat. quod ſuaviter divinæ gubernationis, uti ſolitæ mediis, eſt accommodatiſſimum *d* Et ſic cenſuere graviſſimi Sancti: de facto, tantum ſolitum Deum prophetiam per angelos inſpirare *e* Non in negandum poſſe Deum, ſi velit, ipſum immediate ſic in mentes hominum influere, quod nec Damaſcen. nec alii illi Patres negarunt: & affirmarunt D. Hieron. & D. Gregor. & recentior. Turrecremata *f* quin etiam D. Hieronym. qui priorem modum concedit *g* poſteriorem hunc aliquando à Deo uſurpatum contendit *h* Scio Deum poſſe, ſi velit; an fecerit, neſcio nec multum refert ſcire. Non caret difficultate prior ille influxus, qui fit mediante angelo: cum nec Angelus ſpirituale illud lumen creare, nec ipſe in humanum intellectum queat illabi. Quin etiam ſive ſenſuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo poſſe, negat Scotus: ſed affirmans Albertus & Henricus de Haſſia; modo negare, modo concedere videtur D. Thom. ſic tamen, ut quando huiuſmodi lumen intellectui ſine ſenſibili apparitione vel ſpecie immittitur, (ut fit in revelatione intellectuali) hoc à Deo, qui ſolus illud creare poteſt, immediatè fateatur immitti: quod accurate, ex horum Scholaſticorum ſen-

a *Act 7. v. 38. & Gal. 3 v. 19.* b *Lu. 1. v 9.* c *cap. 1. in princ.* d *D. Tho 22. q. 171. art. 2* e *D. Dion. Areop. Cæl, Hier. capi. 4. D. Aug. li 3. de Trinit & videatur Damaſ li. 2. Orthod fit.* f *Hier. præfat. in Eſa & in c. 6. D Gregor. l. 18. Mora. Turrecr. in Prolego Revel. S. Brigitæ cap. 4.* g *in Ezec. 2. & 3.* h *in de præf. & c. 6.*

ſententia docuit Fran. Picus *lib. 2. de Pran c.3.*

Dixi tertio, *rerum à nobis procul diſtantium*, huiuſmodi res ſunt. 1. quæ natura ſua longe diſtant ab humana cognitione, ut abſtruſiora Dei conſilia, myſteria fidei, & ſimiles res divinæ. (hoc ſenſu Chriſtus Dom. prædicitur futurus Propheta *a Prophetam de gente tua, & fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apoſtolus cum dono linguarum *b* comparat) 2. etiam res, quæ ſunt à cognitione noſtra ſemotæ, ratione modi cognoſcendi: quando quod enũciatur, non niſi ſupernaturali lumine poteſt cognoſci: veluti cum Helizeus reſcivit, quæ cum Naamo Ieſi pactus fuerat *c.* & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphiram convenerat *d* 3. denique ſunt alia longe diſtantia ratione temporis, quod vel jam uſque adeo oblivione obliteratum eſt, ut non niſi divina revelatione ſciri queat; quo pacto Moyſen de mundi creatione prophetaſſe ſcribit D. Gregor. ſuper Ezechiel. vel quia tempus ad huc futurum, & eventus contingens, ideoque ſoli Deo liquido notus, iuxta illud; *Annunciate quæ ventura ſunt, & ſciemus. quia Dii eſtis vos. e* Et hæc eſt vocis *prophetiæ*, frequentior: adeo ut propria locutione hi ſoli Prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prædicunt. generaliter tamen loquendo, cæteri quoque Prophetæ vocantur *f.* futurorum contingentium cognitio ſoli Deo reſervata eſt, quia ad perfectam cognitionem, neceſſe eſt rem cognoſci tanquam præſentem: ſoli autem Deo, ut præterita & præſentia, ſic etiam futura, ſemper ante oculos verſantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta ſimul cognoſcuntur: ſolus autem Deus æternus eſt. ideo cum Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini largitur, tunc privilegium illud, quod æternitati competit eamque conſequitur, cum homine communicat. Quo ſenſu Hieron. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes*, fieri *g.*

Dixi quarto: *immobili veritate*, hoc intelligendum eſt de prophetia abſoluta, quam vocant, *prophetiam ſententiæ*, ſive *preſcientiæ*: cuius eventus ſemper prædictioni reſpondet: quia tunc res conſiderantur, prout in ipſo Deo exiſtunt, & ab eo ſolo dependent, qui ſolus eſt immutabilis. Non vero hæc particula definitionis procedit in *prophetia comminationis*, ſive, *conſilii*, quatenus hæc eſt conditionata, & in ea res conſiderantur, ut à cauſis ſecundis dependent, quæ ſunt mutabiles prophetia iſta conditionata, in ſe quidem eſt mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate: in Dei tamen præſcientia etiam hæc immutabilis eſt: *h.* quod cũ Prophetæ probe norint, & comminationis ſuæ naturam cum Dei voluntate comparent: ſequitur eos ne tum quidem

a *Deut 58. v. 15.* b 1 *Corint. 13. v. 1. 3. 4.* c 4 *Reg. 5.* d *Act. 5.* e *Iſai. 41. v. 23.* f *vide Euſeb. libr. 5. dem. Evan c. 1. Iren. l. 4 cont. hær. c. 37. D Gregor. in pr. Ezech. & D Th. de verit. q. 12. & ſic intelligendus Delgadus l. 1. de auctor ſac. ſcript. c. 8.* g *li. compendii Revela quod poſt eius mortem vulgavit Hieron. Benivenius Florentinus.* h *Juſtin. q. 36. ad Orto, Chryſoſt. hom. 1. in Mat. Gregor. lib. 16, Moral. ca. 2. & 6.*

dem falli vel fallere quando quod prædixere non evenit: ut Ionæ cum Ninivitis, Eſaiæ cum Ezechia contigit. hanc diſtinctionem non Patres modo, ſed & Scriptura *a* ſacra clariſſime confirmat.

Dixi quinto, *maxima cum certitudine*, quia quibus divina fit revelatio, ſolent à Deo ſic mente illuſtrari, & voluntate affici & de fide ac veritate revelationis certiores reddi; ut aperte agnoſcant, & firmiſſime credant, Deum eſſe revelationis ſive viſionis auctorem: & queant, neſcio quo, (ut ait D. Greg. *b*) intimo ſapore diſcernere, ſe nec humanis ſomniis, nec diaboli fraude illudi: ſed certo certius ſciant, hoc ſibi lumen Dei dono conceſſum (quod de matre ſua B. Auguſtinus prodidit: *c* de ſe vero paſſim profitetur B. Angela de Fulgino cap. 19. 21. 27. 28. 29. & alibi) & adeo clare cernant futura, iiſque præbeant aſſenſum: ut æque facile ſint negaturi prima & receptiſſima notiſſimaque ſcientiarum principia, quod de Savonarola ille dictitabat *d.* & de quodam ſuo familiari, quem non nominat, Picus affirmat: quem ego Hieronymum hunc fuiſſe opinor: ſed, quod verius certiuſque, tales fuiſſe omnes revelationes Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, cœteriſque prædicatoribus ac doctoribus naſcentis Eccleſiæ factas, merito cenſuit Thomas, *Anglicus e* illo in Geneſim commentario, qui mendaciter doctori; *Anglico* litterulæ additione fuit attributus. Idem nonnulli putant impoſturæ genus accidiſſe Commentariis, *in Apocal. & in Epiſt. Canonicas.* Sed: quicquid ſit de hoc auctore; Lumen iſtud cælitus cū veris revelationibus infundi ſolitum, Theologi contemplativi ſeu myſtici variis nominibus appellant: *ſoporem internum, intimam inſpirationem, dulcedinem experimentalem, divinam illuſtrationem, ſenſum nimis ſenſibilem, abſconditum manna, donum diſcretionis ſpirituum.*] Adhuc controvertitur, an hoc lumen ſit idem cum lumine fidei, an quid diverſum ab eo, eique ſuperadditum? poſterius verius Pico videtur *f.* & mihi quoque formali ſaltem diſtinctione, fortaſſis idem eſt re, & novam nactum materiam, eo ſe extendit ac porrigit novo quodam modo, ſed nolo ſubtiliora hæc & minutiora nunc diſcutere: *vide ſi lubet Delgadum lib. 1. cap. nemo.*) ſive re idem ſit, ſive diverſum, quando hoc ſimul datur, tunc graviter peccat, qui huiuſmodi revelationi fidem non præbet. Sic Zacharias exemplum, linguæ uſu privatus *g.* & in Regum Hiſtoria, qui jubentem Prophetam non ſauciavit, & qui propter inobedientiam diſcerptus fuit à leone *h.*

Dixi 6. *prænoſcens* quia Prophetiam definio, quæ maxime germana, cui proprium, ut quod prænunciat, id ſciat ſe profari, iuxta illud Danielis *i.* *revelatum eſt Danieli verbum verum, intellexitque ſermonem: intelligentia enim opus eſt in viſione.* neceſſarium ergo eſt intelligere: ſed & aliis nunciare: quare.

Dixi

a 4. *Reg.* 20. *Iſa.* 38. *Ier.* 16 *ar. ver.* 6. *Ezech.* 18. *v.* 21. b *l.* *dial. c.* 48. c *l.* 6. *conf.* d *in* *compendio Revel.* e *cap* 12. f *d. cap* 3. g *Luc.* 1. h 3. *Reg.* 20. *v* 36. i *c.* 10. *v.* 1. *in cuius expoſitione extrema ſupramodum ridiculus eſt Calvinus.*

Dixi 7. *atque denuntians* nam prophetiæ donum datur ad Eccleſiæ utilitatem, ut, quæ, Deo inſpirante, ſancti cognoverint, ea cæteris annuncient. Illud denique quæri conſuevit: Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat revocari? Communis ſententia eadem eſt, quæ D. Thomæ *a.* ad patibilem qualitatem reduci, quia fit impreſſio quædam ſubitaria, ſimilis affectioni tranſeunti & facile recedenti, non enim prophetis ſemper adeſt, ſæpe illos deſerit. Haud inepte compares verſantibus, in tenebricoſo loco, qui, candelæ lumine illato, circumſtantia cernere incipiunt, eodem elato, rurſus illis occæcantur omnia. Vnde Michæas *b cum ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt:* & B. Petrus *c. Habemus propheticum ſermonem cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco.* Habet tamen hoc lumen adeo multa communia cum ſupernaturalibus habitibus, ut Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare *d* melius reduci ad habitum, apud illum invenietis argumenta, quibus communem ſententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

QVÆSTIO II.

Quæ ſint ſpecies Prophetiæ.

DVo, quaſi ſuprema *genera prophetiæ*, in S.S. invenio: unum *per Sacerdotes*, alterum *per prophetas*: ſæpe quidem qui Prophetæ, iidem & Sacerdotes erant, ſed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetæ. Res eſt non omnibus pervia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

S*Acerdotalis prophetiæ* modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem, *Ephod* duplex. unum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus *e.* ut puero Samueli: alterum, *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt, *ſuperhumerale* auro & trium colorum varietate ornatiſſimum *f.* Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epomidem, & diploidem: huic aureis cathenulis appenſum erat, *Rationale*, ſeu *Pectorale.* utroque enim nomine utuntur Latini: Hebræi, *choſchen*, vocant, juxta puncta quæ nunc habemus; nam Ioſephus aliis uſus fortaſſis, cum vocat, *Eſſen*; Græci eodem teſte, λὸγιον Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum invenias, λογεῖον ſed mendoſe: pertineret enim potius ad locum conſulendi, rectius alibi apud eoſdem, λὸγιον: quaſi dicas oraculum, ſic enim ab Heſychio, λὸγια: explicantur, μαντεύματα: & apud Plutarchum, *in Sylla*, vates vocantur, λὸγιοί. Sed cur λὸγιοι? Si Græca Ioſephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictũ *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione præditi rationabatur: hac ipſa de cauſa *judicii,*

a *d art* 2. b *ca.* 7. *v.* 8. c 2. *cap.* 1. *v* 17. d *libr.* 7. *de fato, c.* 14. e 1. *Reg.* 2. *& eo loco notat Angelmus.* f *deſcribitur. Exod.* 28. חשוחשן.

iudicii, elogio addito, illud cohoneſtabant, vocantes, *rationale iudicii*, *& iudicium filiorum Iſraela*, *& iudicium Vrim*, in Hebræo quidem fonte *b*. Rationē reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula, *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potius crediderim, quia Sacra S. conſuevit, id quod quiſque facere debet, ſive cuiuſque officium, vocare, *iudicium c*: Sacerdos autem, rationali indutus proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantum Deus propitiabatur, ſed etiam ſignificabat hominibus quid fieri vellet & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, ut non male Abenezra. Huc ſane facit, ipſum nomen *Vrim & Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & uſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed optēs merito diſtinctiora & clariora, ut rei dignitas poſtulabat. cæteris melius egere Toſtatus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serarius *d*. Agendum accurate de tribus; nomine, re, uſu.

Quoad nomen: Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*: Hebræi, *Vrim*, & *Thummim*. *Vrim*, ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice *Vr*, Græci vertunt, τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς, φωτίζοντας. noſter, *doctrinam*, cum agit de rationali, cum verò de ipſo Sacerdote, *e ruditum* *Thummim*, ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere, Græci nuncupant, ἀλήθειαν, τελειότητας, & τελείους, noſter vertit, *veritatem* & aliquando Metonymicè, *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtulare.

Sed quid rei iſta nomina, *Vrim*, & *Thummim*? quidam negant ſe ſcire *e* puto ex ſcriptura tamen id colligi poſſe. Alij cenſent diverſum quid fuiſſe in rationali à XII. lapidibus: ſed diſſentiunt inter ſe. fuerunt qui putarint. XIII. lapidem fuiſſe (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diverſitate proſperi vel adverſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Auguſtinus *f* fabuloſam vocavit, nec de Ioſephi ſententia locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabij figuras comminiſcitur: quem multis rationibus luculenter Toſtatus refellit *g*. Salomon Iarrhius, & Eugubinus cenſent, fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcriptum. Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipſa hæc verba (*Vrim & Thummim*) rationali inſculpta fuiſſe, alij laminas quaſdam lucentes, & quiſque quod ſomniavit, vel in buccam venit, ut licet videre apud Toſtatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipſis lapidibus XII. diverſæ rei fuiſſe. Primò quia cenſeo hæc ipſorum lapidum fuiſſe nomina, ſicut ijdem lapides etiam alibi *h* vocantur, *Schoham* & *Milluim*, lapides candorum ſeu pelluciditatum & plenitudinum, vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, ut videtur noſter interpres intellexiſſe: qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis ſupra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod*. (ſic vertens

 Milluim,

a *d.c.28.v.15. & 30.* b *Num.27.v.21.* c *Prou.1.v.3.c.1.v.9.* d *Toſt. d. & Lipom. in Exod c.28. Rib. in li.3. de templo. cap.1. Serarius. Theſib de Ioſuan. Sacerdot.* B. אוריא & תמיא & אור אורים סמים *Serarius Theſib. de Ioſuar Sacerdotib.* B תמם e *D. Aug in Exod. q.117. David Kimchi in libr radicum, Caiet. in Exo. Pagni & al.* f *d.q.117.* g *in d.cap. 28. q. 12.* h *Exod 25.v.7.* שהם & מלאים.

Milluim, de his XII. lapidibus) obſcurius LXX. qui *Soham*. vertunt, σαρδίυς. nam ſardius unus ex XII. Secundò, quia, ſi quid aliud fuiſſent, certè Moſes, qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tàm accuratè perſcripſit & appendit, aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidiſſet: Reſpondet Iarrhius, ideircò hæc prætermiſſa, quia vel Deus ipſe, vel Moſes, in Monte Sinai, Vrim ad Thummim fuerat fabricatus. Apageſis, fabulator: hoc tu de capite tuo. ſi verum foret hoc ipſum nobis S. S. tradidiſſet; ſicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, poſteriores à Moyſe perſcriptas.

Obijciunt, poſtquam Deus a Moſi iuſſit ponere in rationali XII. illos lapides, mox ut de re planè alia, alio loco b, dicitur: *pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem, &c.* Reſpondeo hoc dici, ut brevem quandam anacephalæoſin & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus promiſerat. q. d. iuſſi, ut tales & tales gemmas rationali insereres. cape nunc iuſſionis illius cauſam. ideircò iuſſi; ut hæ gemmæ tibi ſint, *Vrim* & *Thummim*, hoc eſt manifeſtatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breviter, ait: id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec ullam hic video obſcuritatem in hac repetitione, nec novitatem in nomine, tam Hebræis non novo, ſed & celebrato. Dicitur autem rectiſsimè Moſes, *ponere in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beſeleelem curavit ex Dei præſcripto inſeri rationali. Niſi fortè cenſent, ipſum per ſe Moſem intexuiſſe illa verba, & non per textorum magiſterium ac manus. Quod ſi *ponere*, tum per illos dicendus Moſes: certè & nunc noſtra in ſententia. Deinde ſciant adverſarij, eandem vim eſſe phraſis huius, *lapides milluim*, & *Schoham*, ſimpliciter, item, *lapides urim ac thummim*, & *urim ac thummim*, ſimpliciter, utrobique enim iidem lapides ſignificantur, ſed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, qua gemmæ erant, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, non quà lapides, ſed quà gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ eſt, ſi Metonymicè oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus? Novæ ne Metonymicæ Sacræ ſcripturæ ſunt locutiones? Quid tenebricoſi *pones &c.* pro: pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen eſt, *Vrim & Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quam ſeriem ipſam gemmarum ſatis expreſſam. Illi potius exprimere deberent, ubi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter ſingulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dexteram, an ad ſiniſtram? ה demonſtrativum, cur potius demonſtret hanc texturam, quam lapidum miraculum? immò hoc potius, q. d. admirandos illos lapides, *Vrim & Thummim*. Auctorum qui nobis obijciuntur, auctoritas magna foret, ſi vel inter ſe convenirent, vel rem diſcuſſiſſent diligentius. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiſcum pugnet, nihil habet; quod faveat adverſarijs, tantundem: utitur ſolum modo loquendi

Sacræ

a *Exod.* 28. *v.* 17. b *v.* 20.

Sacræ ſcripturæ, D. Augu. *q.* 117. ambiguè loquitur, & quid eſſe potuerit indicat, profeſſus id neſciri D. Greg. *p.* 2. *paſt. c.* 1. nihil omninò dicit, præter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionẽ. Rabanus *libr. ult. in Exod.* per, *ſivè hoc, ſivè illud*, rem reſoluit. Radulfus, *lib.* 6. *in Levit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, ut inſcriberentur hæc verba. Rupert. *in Exod.* obiter, nec aliud, quàm, *doctrina & veritas inſcribitur illi.*] Solus ergò cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certò cenſuiſſe: etſi de Philone etiam dicat quis, non ineptè, texturam non vocaſſe vocum harum inſcriptionem, ſed lapidum inſertionem & has ipſas lapidum texturas, vocatas manifeſtationem & veritatem: & ſic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et rectè ex Ioſepho *l.* 3. *ant. c.* 9. Ribera noſter hoc, cum Lyrano & aliis, collegit, quod diximus, quia licet Ioſephus nomina, *Vrim & Thummim*, non nominet; uſum tamẽ & miraculum deſcribens, ſatis apertè indicat ſe prophetiã per Vrim & Thummim ipſiſmet lapidibus tribuere. Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturam horum nominum: aut ſi ſciviſſet, tam pertinaci ſilentio involuiſſet.

Sic ergò ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas.* XII. ut volunt Ioſephus. Lyran. Toſtat. Oleaſter & Ribera. Videtur enim hoc probabilius, tùm propter ea quæ iã diximus: tùm, quòd in Levit. ubi Sacerdos veſtitur *a*, nulla fit horum XII. lapidum mentio, ſine quibus nunquam Sacerdos ritè veſtitus fuiſſet, ſed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: ut hinc appareat, talibus nominibus ipſos lapideſmet ſignificari. Qui quoniam ſplẽdidi & micantes clariſsima refulgebant luce; dicti ſunt non ſolum ſplendidi & lucentes, quòd parum futurum, ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*, & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectiſſimi, integerrimi, & perfectiſsimi, dicti ſunt, non perfecti, ſed perfectiones, *Thummim*: ea emphaſi, qua ſolent Hebræi, ut & Latini, abſtracta pro concretis uſurpare, quã Oleaſtri ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbius exagitari. LXX. verò & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam & veritatem*: maluerunt ſua nobis verſione uſum lapidum, quàm vocis ſignificationem exhibere: prudenter id amplectentes; quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominũ verò ratio hæc fuit. *Vrim*, dicta, quia, ut lux quædam, tenebras ignorantiæ diſcutiebant fulgore ſuo: *Thummim*, verò, quia, ut omnis prophetiæ, certa quoque ſplendoris erat promiſsio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id eventu perficiebat, nefas erat dubitare. Hæc de re.

De *Vſu prophetiæ*, duo nobis ſunt conſideranda, modus interrogandi, & modus reſpondendi. *Interrogationem*, Hugo *b* Victor. cenſet, per quaſdam ſortiones ſolitam proponi. Quod undè acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarrhius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cum in Sacra Scriptura nullum veſtigium inveniatur, nihil vereor iſtud

a c. 8. v. 8. b *in Cath. Lipomani.*

pro commento rejicere, communemque ſententiam aliorum amplecti *b.* Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viva voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia; tùm Ephod & Rationale ſeu monile gemmatum Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabant, *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod b*, vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege, ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum *c*: quem morem nobis SS. explicat *d* per Eſdram*, ſi ad Hebræum fontem recurras. ubi enim nos habemus, *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*: LXX. vertere, *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cum Gentilibus malunt, *imitationibus*: Latinè quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreæ, quam LXX. ſunt optimè interpretati, parum expreſſerunt (illic inquam Hebr. eſt: ſtet Sacerdos, *Leurim vel thummim*, & ſenſus eſt: donec ſacerdos Dominum conſulat indutus Vrim & Thummim. Et (quod eruditè Ribera notavit) ut collationem ſummæ dignitatis Pontificiæ deſignent ſacræ literæ: dicunt, Vrim & Thummim alicui collata. Sic enim Moſes tribui Leviticæ benedixit *e*: *Perfectio tua & doctrina tua viro ſancto tuo*: ubi Hebr. eſt, Vrim & Thummim tui viro ſancto tuo: & eodem ſenſu LXX. vertere: *Date Levi manifeſtationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad literam de eodem ſacerdotali ornatu ſunt accipienda: ſed per hunc ornatum allegoricè ſignificatur perfectio & doctrina, qua ſacerdotem præditum eſſe oportet *t*. Toſtat. ibi valdè ſe torquet, & vertit in varias interpretationum formas: ſed hæc, quam dixi, ſimpliciſsima eſt.

Reſpondendi modum, arbitror duplicem fuiſſe. Cùm enim has gemmas Deus inſeri iuſſerit pectorali: ut per tam lucentes perfectoſque lapides, ipſe lucis perfectioniſque omnis auctor interrogaretur: & reſpondens tàm Sacerdotes, quàm principem & populum ſpirituali ſua luce illuſtraret ac perficeret, evoluens involuta, explanans ambigua, & docens quæ facienda omittendavè forent, & modos præſcribens, quibus res inchoanda perficiendaque, ſatis apparet, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe; interrogationum verò quædam per affirmationem negationemve nudam poſſunt expediri, quædam longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaque ad prius illud genus interrogationum, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta *f*: quem Toſtatus & Ribera meritò ſequuntur: nec eſt, quòd quis arbitretur D. Auguſtin. hoc fabuloſum iudicaſſe; nam quid perſtringat paulò antè docui. Ad poſterius genus interrogationum, non reſpondebatur illo tantum ſplendore (nec enim commodè hoc potuit) ſed longè aliter: audiebatur enim à Sacerdote interna quædam vel externa quandoque locutio ſeu

a *Ioſeph.*, *Lira. Toſt. Oleaſt.* b 1. *Reg.* 13. *v.* 9. c *d. c.* 23. *v.* 2. & 4. & *c.* 22. *v.* 13. *c.* 15. & *c.* 8. *v.* 6. d 2. *Eſd.* 7. *v.* 65. e *Deut.* 33. *v.* 8. f *lib.* 3. *antiq. c.* 9.

ſeu oraculum, quod ipſe poſtea interroganti manifeſtaret. Quamquam nec hic abſurdum ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidum acceſſiſſe ſacerdoti lumen propheticum mente ejus à Deo infuſum. De hac quidem reſponſione prolixiore, patet ex Regum geſtis *a*, ubi præter reſponſionem ad interrogata, inſuper Deus docuit modum prælii conferendi & propter talem modum reſponſionis, puto genus hoc oraculi vocari conſueviſſe, *reſponſionem per Sacerdotes* b.

Vidi qui contra Ioſephi quem ſequor, ſententiam, non uno ariete moliretur. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectum eſſe ſingulare Ioſephi teſtimonium. 2. quoniam in eodem loco Ioſephus duabus adhuc aliis in rebus labitur: hic quoque lapſum. tùm quia dicit hoc à Græcis, λόγιον, vocatum, cùm tamen LXX. ſic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tùm quia dicit ducentis antè ſuos commentarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: cùm tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu ante huic oraculo finem impoſitum, ſcilicet jam indè à captivitate Babylonica, quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, ut pro ſe Deum de belli Perſici eventu conſuleret. Denique quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantum inſueviſſe de bello reſpondere: quod non eſt verum. item ſequeretur ſolummodo conſueviſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per *ita*, vel *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſæpè pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata, & præter interrogationem *c*. His vir acutus & egregiè doctus conatur. Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed levi manu fuligo poteſt amoveri.

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet: maximam ejus, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus cùm ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatem eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius ævi Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula hujuſmodi attigit, allegoriis ſolis intentus: neque negavit. Ioſephum ergò ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen non Hebraicè ſcripſerunt, & cum Græcè ſcriberent, λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti Proſelyti Græci in hac nomenclatura ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam, niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit, ex cujus contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis duntaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum vero Iudæos & Græcos ſic diſtingui, ut Græcorum nomen retineant: quotquot ex gentilibus ad Iudaiſmum tranſierant. *d* De oraculi quoque ceſſatione, merito Ioſephi auctoritatem cunctis Thalmudicis ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſſimi, præfero: De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini,

a 2. *Reg. 5. v. 23* b 1. *Reg. 28. v. 6. ubi Hebr. eſt Vrim* c *d. v. 13.* d *Act. 14. in prin. & paſſim in novo Teſt.*

a Græci Hiſtorici; *b* qui res Alexandri ſcrupuloſe ferme ſunt proſecuti, vel uno verbulo meminerunt. Ioſephus vero *c* Zonaras, & Glycas, quando accurate narrant, quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recenſent, unde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thumim nihil Alexandrum cogitaſſe: cujus illum quoq; fuiſſe ignarum prorſus veriſimile cenſeo: De Victoria vero contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factum. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore hujuſmodi penitus ſemperque ceſſante. Nam per intervalla, quin aliquando etiam prius ceſſaverit; ut Saulis, & poſtea quorundam Regum, poſt Davidem, tempore; non eſt dubitandũ. Glycas quidem *d* indicat, quando Iſraelitæ Deum offenderant, non conſueviſſe illis Deum per Ephod reſpondere. Sic igitur ſuſpicor, ſolitos Iudæos primo per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac via non ſuccederet, recurriſſet ad Prophetas etiam qui Sacerdotes non eſſent, *e* ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetiſſam oraculi cauſa adiiſſe *f*.

Ad tertium dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, ut rei, de qua frequentius agebatur: Fulgoris vero tantum, prætermiſſa ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor vero, res cæteris gẽtibus plane inſolita & inaudita erat. & & ideo illam memoriæ ſtatuerat commendare. Duplex ergo fuit unius oraculi Vrim & Thummim manifeſtatio ſive reſponſio, prior illa & exterior, tantum per fulgorem lapidis: & poſterior quandoque etiam extrinſeca, per Sacerdotem prophetiæ ſpiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſſis propter tot manifeſtationes concurrentes. Septuaginta interpretantur judicium τῶ δηλῶν, hoc eſt, judicium bis quidem manifeſtorum Sacerdoti, & tertio manifeſtorum conſulentibus. Eandem ob cauſam, *Vrim*, vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem ſive perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt vel vult; ſed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc veriſſimum & numeris omnibus erat abſolutiſſimum. Sacerdotis quoque officium erat eadem populo vere ac plene denunciare nulla omiſſionis, diſſimulationis, mutationis aut falſitatis alterius adhibita mixtione. *g*

Hæc de re valde obſcura, ſi non luculenter, haud certe prorſus indiligenter dicta ſufficiant.

SECTIO II.

De oraculis Prophetarum.

SVffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes*. Poſt Davidis regnum, raro per Sacerdotes Domino reſpondente, frequentius eſſe cœpit, *oraculum per Prophetas*; quod dividi poteſt in *viſionem*, & *ſomnium*: ſicut & *oraculum per Sacer-*

a *Q. Curtius Ruffus.* b *Diodor Sic. Pluta. Arian.* c *Ioſeph. l.* 11. *antiq. in fin. Zo Gar. tom.* 1. *Glyc p.* 2 *annal* *e part.* 1. *ann. patet ex* 1. *Reg.* 20. *v.* 6. f 4. *Reg.* 22 *v.* 14. g *Sic. Phil. l.* 3. *de vita Moſis Origin. l.* 6 *in Leu. Hier. in c.* 3. *Oſe. & epiſ* 117. *ad Fabiol.*

Sacerdotes, dividi potuit etiam, *in viſionem fulgoris*, & *manifeſtationem verbi*: ideo quædam ex dicendis, *de viſione & verbo*, analogia quadam poſſent etiam accommodari prophetiæ, *Vrim & Thummim*: ut non obeſæ naris lectores facile animadvertent.

Viſionem & verbum, Græci Patres & LXX. non raro confundunt, ut & ipſa Scriptura: cum viſionem dicit auditam, verbum vero viſum vel oſtenſum. *a* ut cum Iſaias dicit *b*. *Audi cœlum, quia Dominus locutus eſt*, & tamen initio vocaret, *viſionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixiſſent, ſe verbum Domini explicaturos, ſubdunt viſionem; *c* differunt tamen. Nam

Viſio, Græcis, ὅρασις, vel ὅραμα, Hebræis, *roe*, vel *mare*, eſt prophetia, qua mens ſpirituali oculo cernit objectum propheticum ipſi cœleſti lumine repræſentatum; differt, *à verbo*, quia verbum ſæpe contingit ſine viſione, & viſio ſine verbo differt, *à ſomno*, quia viſio ſæpe offertur vigilanti. crebro quoque uſurpatur more Hebræorum pro concreto, ſeu pro re viſa; ſic Moſes rubum *d* vocat viſionem: ſic Prophetæ dicuntur videre viſiones; *e* Tales conſueverunt eſſe frequentius Sanctorum virorum revelationes: quæ quibuſdam ſæculis crebræ admodum leguntur, ut uno ſæculo duodecimo fere, Orni ſolitarii, quam Gervaſius Presbyter deſcripſit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgēſis, Ioannis de Plinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stochii Carmelitæ, Ioannes Brydlyngton & aliorū.

Verbum, ſive (ut mavult Cyprianus) ſermo Græcis, λόγος; Hebræis *Dabar*, eſt prophetia, qua Spiritus ſanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, ut cum Eſaiæ *f* dixit; *Sume tibi librum*, & iterum: *g vade dic Ezechiæ*, *&c.* Locutio iſta fiebat, vel voce formata in aëre, & audita, ut Abrahamo ne filium necaret: *h* vel verbis in ore prophetæ poſitis, ut Balaamo, & hæc Aramæis proprie dicta; *i Malki*, Hebræis, *Malachuth* (hoc eſt conſilium) quaſi dicas regem prophetiarum, ſive prophetiæ ſpeciem præcipuam, nihil enim conſilio eſt utilius. Viſioni & verbo hoc commune fuit, quod vel de lætis, & fauſtis erant, & in novo Teſtamento tunc vocantur, *Evangelium*: in veteri nomina viſionis aut verbi retinent: vel erant de infauſtis ac triſtibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant hujuſmodi prophetiam, *Maſſa*, à verbo, *Naſa*, levare, tollere, portare, aſſumere. Per hanc radicis varietatem factum, ut controvertatur, quid proprie in ſacra Scriptura ſignificet, *Meſſa*? Olim Aquila vertit ἆρμα, non accipiens pro curru (ut apud profanos) ſed pro pondere ſeu onere, ut noſter optime tranſtulit. Calamitas enim cui impendet, eum Æthna gravius premit: & in quem talis prophetica ſententia ferebatur, hic metu atque triſtitia oppreſſus, quaſi caput nequibat erigere. ſic explico, & amplector D. Hieronymi ſententiam, in Na-

a *Iſai.* 1 & 13. & *Amos* 1. b *Iſai c.* 1. c *uterque cap.* 1. *vide etiam Abdiæ* 1. מראה ראי } ראה d *Exod.* 3. 3. e *Ezech.* 1 *Ioel* 3. *cum ſimilibus* דבר f *c.* 8. *v.* 1. g *c.* 39. *v.* 5. h *Gen.* 22. *v.* 11. i *Num.* 22. & 23. נשא משא כות מאל־

in Nahum. Quid ni amplectar? ſemper (ſi attendas) vocabulum pro adverſa, nunquam pro ſecunda denunciatione invenias uſurpatum: & perſpicue Hebræum nomen, Onus ſeu Pondus ſignificat, a & in Pſalm. 27. Græca verſio φόρτον, habet, hoc eſt, pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne b vocari, βάρος, hoc eſt, ut noſter vertit, pondus: ſed niſi fallor, ipſi falluntur: non enim illic ſermo eſt de prophetia, ſed de onere interdictorii alicujus præcepti, ut recte Primaſius & Haymon ſenſere. Nec longe abit ſpiritus ſanctus, cum *onus*, uſurpat, pro ipſo populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit: c quia talem populum Deus diu laboravit ſuſtinens, tandemque humeris ſuis, quaſi onus moleſtiſſimum excutit, dum eum abiicit; cum ſuo, quaſi favore & peculiari defenſione deſtituit. LXX. Theodotion & Symmach. ſolent vertere, λῆμμα, quæ vox à λαμβάνω, deducta, donum & munus ſignificat. d quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum ſane in propoſito: imo hic idem eſt onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunii & ſupplicii inſtantis, præclarum & precioſum eſt Dei donum, quia quos Deus diligit, caſtigat, & quos caſtigat, prius, ut reſipiſcant, minas proponit illis, & ut ſolent fugare malantes, quam lædere, lapidem manu levat, & oſtentat, priuſquam jaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα, primario ſignificat limationem ſive aſſumptionem, ſecundario donum: eo, quod dum datur, à donante levatur & traditur, à donatario vero aſſumitur. Vnde Theonis & aliis Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα, nominatur, illa propoſitio, quæ demonſtratione vel argumento inſerta, & non probata, aſſumitur ab alio, & ut, qui inſeruit illam probet, poſtulatur. Sic cum interpretes iſti in SS. λῆμμα, uſurparunt, pro re ipſa acceperunt, quæ aſſumitur ſive elevatur, idque conſentaneæ idiotiſmo Hebræorum, quibus Propheta dicitur, quaſi aſſumere & levare ipſum Onus, & libratum intentare cervicibus impiorum, quibus impiis brevi imminentem divinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ paſſim occurrentes phraſes, *aſſumere luctum*, *aſſumere planctum*, *aſſumere parabolam*. Cavendum itaque ne cum Græcis recentioribus. e λῆμμα, ad quamvis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fuſe dicta videbuntur: is ſi, quam ſe viri egregii in his torſerint, f conſiderare dignabitur, non diffido illum æqui bonique hanc noſtram diligentiam conſultarum.

Hæ duæ ſpecies, *Viſio & Verbum*, aliquando junctæ ſunt cum *raptu*, ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ, ſimul fuere in raptu B. Pauli, ad tertium uſque cœlum, ubi vidit & audivit, quæ non licet homini loqui; fortaſſis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit, g quæ vocatur, *iad*, hoc eſt, prophetia non leniter, ſed violenter influens. Quando igitur ecſtaſis accedit, tunc tenen-

a *Exod* 23. *v*, 5. 4. *Reg* 9. *v*. 25. *Pſ* 27. *v*. 5. b *Ap. c.* 2 *inſi.* *v*. 24. c *Ier.* 23. *v*. 3. d *D Hier. in Ierm. c.* 23. *& Favori in Lexic.* e *Theoph in Habac. & Nahum.* f *Ioa. Petrus Oliverius lib. de prophetia c. de Lemmate, Arias Monta. Præludiis in proph. minor. Franc. Ribera in Nahum*, g *Ezech. v.* 3. *& c.* 8. v. 1. & 3. יד

tenenda Patrum *a* doctrina: Prophetas non fuiſſe ſic mente captos vel attonitos, ut non probe ſcirent, quid prædicerent. Polychronius in Ezech. cap. 3. *Quemadmodum divini & incantatores ad dementiam uſque procedunt, dæmone ſtuporem illis ingenerante ita è contrario Prophetis ſenſus afficitur, dum anima ſpiritus efficacia colluſtratur.* hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hæretici Montaniſtæ, & vades Gentilium. ut ex Beato Paulo ſibi viſus colligere Theophylact. initio commentar. in 1. ad Cor. cap. 12. Immerito valde ab Olivario reprehenditur auctor, *de ſpiritu & anima* (exſtat inter opera Auguſtini) quod ſcripſerit. B. Ioann. in ecſtaſi Apocalypſin ſcripſiſſe. Nam ecſtaſis duplex eſt, una divina, alia diabolica: ut inſinuat Tertull. his verbis; *b Ecſtaſis hoc operatur de ſuo proprio, ut ſic nobis ſapientiæ imagines, inſerat. ut & errorum.*] Sapientiæ ſcilicet ac veritatis divina errorum & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumpſit, pro mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentia: qualis erat in Pſeudoprophetis illis: ſed more patrum & recto, pro raptu, ſive pro abſtractione tantum à terrenis, & ſenſum corporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtam ſcripſiſſe; ſed, quæ, dum in tali exſtaſi conſtitutus, viderat, ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. ut mittam D. Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioan. fuit, quod teſtatur cum dicit, *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptum in ecſtaſi, ut rectiſſime Haymon fuit interpretatus: breviter idem uno verbo inſinuare voluis Andreas Cæſarienſis; πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος; quod vocabulum, ſic afflatum Spiritu ſancto ſignificat, ut totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolida poſſeſſione fuerit: nam affectio animi extaticorum, κατοχὴ, vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi privantur: unde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque privat, *c* qui & κατάληψις noſtri medici, *congelationem*, appellant. Idem ſignificari puto, quando Prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini*, *d* item, *elevavit me ſpiritus*, aut *eduxit me manus Domini in ſpiritu*, item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, ubi Græcè eſt ἔκστασις. *d* Perperam Theodoret. & Theophylact. *f* cum *Lemma*, confundunt cum huiuſmodi raptum, hoc eſt, *Ian'* cum *Maſſa*.

Tertia ſpecies erat, *ſomnium*, dormientibus tantum medio ſimulacro, ſive phantaſmate, contingens: Hebræi vocant, *chalom*, *g* Græci, ἐνύπνιον. Si quis quæ eventura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit: tunc ejus reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignificationem ſomnii re-

 velabit.

a *Iuſti admonit. ad Gent. circ fin. & q. 2. ad Orth Epiphan. (qui fuſe) hær. Montaniſtarum quæ eſt. 86. Hiero. præfat. in Eſa Chryſoſt. in Pſal. 44. & hom. 29. in Epiſt. ad Corint. Auguſt. libr. contra Acad, c. 7.*

b *libr. de anima.* c *Galen. l 13. Therapeut. & lib. 4 de locis ſect. Ærio, & Ægynet.*

d *4. Reg. 3 v. 11.* e *Ezech 11. v. 1. & cap. 40. v. 1.* f *Actor. 10. verſ. 10.* g *In Nahum.*

velabit. quare Ioſeph Propheta, & non Pharao, vel ejus ſervi: *a* Daniel Propheta, & non Nabuchodonoſor: *b* ſomnians autem ipſe demum annumerabitur Prophetis, quando cum ſomnio ſimul intelligentiam ſomnii percepit, ut Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio. *c* De his ſomniis propheticis tria ſunt conſideranda, modus, cauſa, & gradus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, ut accurate noſter Pererius explicavit. *d* quædam immittuntur cum pavore & horrore ſomniantis, *e* quædam pacifice, *f* 2 quædam non intellecta, quædam ſimul intellecta, ut dixi. 3. quædam clara & ſine involucris, *g* ut Ioſeph, triũ Magorum, & B. Pauli: quædam obſcura, implexa, involuta, ut Pharaonis & ſervorum eius, & Nabuchodonoſori. *h* 4. in quibuſdam Deus alloqui videtur, ut Salomonem, *i* interdum Angelus bonus, ut B. Ioſeph: interdum aliquis homo, ut Paulum vir Macedo, *k*. 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali: ut primum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babilonii: quandoque vero nulla præcedit cogitatio, ut in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit. *l* hanc differentiam notavit. B. Gregor. *m* 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomnium inopinato immittit, ut fit plerumque, & accidit in prædictis S. S. exemplis: nonnumquam vero petentibus revelationem eamque ſperantibus, ut Danieli *n*: cõſuefactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua proponere, & ab eo petere, ut per omnia futurum illis eventum pandere dignaretur, manifeſtius eſt ex S. S. quam ut quis debeat dubitare. *o* Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Serapidis, ſeu Plutonis, ut diſcerent qua ratione à morbis liberarentur *p*, vel ad reſolutionem dubiorum habendam, ut fecit Edeſius *q*, & apud poetam Rex Latinus *r*: & in templo Æſculapii Apollonius *ſ*: & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaes *t*: tale fuit templum Amphiarai *u*, & Galliæ apud montem Garganum *x*; & hujuſmodi templa vocabantur, *Pſychomantea*. Conatus ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Chriſtianorum ad ſepulchra Martyrum; ſed retudit illum valide B. Cyrillus *y* Iudæos nonnunquam eo ſuperſtitionis delapſos, ut ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet Eſaias Propheta *z*: *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres, qui habitant in ſepulchris, & in delubris idolorum dormiuit.*]. Vbi LXX ut ſolent, paraphraſtice addiderunt, *propter inſomnia*, διὰ ἐνύπνια cauſa incubationis explicantes. D. Hier. *in delubris*, inquit, *idolorum dormiens. ubi ſtratis pellibus hoſtiarũ incubare ſoliti erãt ut in ſomniis futura cognoſcerent.* Quod in fano Æſcu-

a *Iſai. 29. v. 7.* חלום. b *Gen. 40. & 41.* i. *Dan. 1. & 4.* c *Dan. c. 2.* d *q. 3. de obſervat. ſomnior.* e *Gen. 15. v. 12. Dan. 2. v. 1.* f *Gen. 28. v. 12.* g *Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 20. Act. 16. v. 9.* h *dd. Gen. 40. & 41. Dan. 2. & 4.* i *3. Regum 3.* k *ſupra citat. locis in litt. N.* l *Matt. 2.* m *lib 6. Moral. cap. 13.* n *Dan. 2. v. 18.* o *1. Reg. 28. v. 6. & 15.* p *Ariſtop. in Pluto.* q *Eunapius in Edeſio.* r *Æneid. 7.* ſ *Philoſt. in ejus vit.* t *Cic. 1. Tuſcul. & 1. de divin.* u *Pauſ. in Boet.* x *Strabo lib. 6.* y *lib. 10. in Iulian.* z *cap. 65. v. 4.*

Æſculapii uſque hodie error celebrat Ethnicorum, multorumq́ aliorum.] Idem Cyrillus *ibi in Comment.* confirmat.

* Cauſæ ſomniorum efficientes alio loco explicabuntur: nunc de divinorum ſomniorum finali cauſa (ut vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S. S. multiplex deſumitur. 1. ut quis à malo abſterreatur, ſicut factum Abimelech *a* Regi Geraræ & Labano *b*: hanc inſinuat B. Iob *c*, *in horrore* (inquiens) *viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines, pavor tenuit me*, &c. & alibi *d*, *terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.* 2. ut conſoletur afflictos, & mœſtos perfundat lætitia, quod de ſe aſſerit B. Angela de Fulgino cap. 16. 3. ut adhortetur ad aliquod bonum, ut Gedeonem *e*, & Iudam ejuſque exercitum *f*. 4 ut moneat vel doceat quid agendum fugiendumve, ut B. Ioſeph, & tres Magos *g*. hanc cauſam Iobus ſignificat his verbis *h*, *per ſomnium aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina ut avertat hominem ab his quæ facit*, &c. 5. ut ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel quod aliud ſpirituale donum ſimul largiatur: quo pertinent juxta nonnullos iſta Moſis *i*; *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Significare voluit, quod ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel ſomnio, collaturus ſit: potius crediderim agere de iis, quibus jam dato prophetiæ ſpiritu, ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter, quam cum Moyſe acturum, cum hoc ore ad os, cum illis dumtaxat per viſionem & ſomnia. Melius huc facit iſtud Ioelis *k*; *Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & juvenes veſtri viſiones videbunt*, præceſſerat enim, *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri*: ſic donum ſapientiæ & prudentię in ſomnis datum Salomoni *l*, ex probabiliore ſententia Toſtati *m*: ſic promiſſio obventuræ dignitatis, Ioſeph & Mardochæo *n*. 6. ad revelationem divini alicujus myſterii *o*, vel magnarum reip. aut imperii viciſſitudinem, *p* ut Iſraelis *q*, Ægypti & Nabuchodonoſor *r*. Ad hæc capita reduci poſſunt multa ſomnia divina, quorum in Hiſtoriis Sanctorum fit mentio, ut illa Africana apud Victorem Vticenſ. *de perſec Vandal.* 2 oblata Euſebio Epiſc. Carthaginenſ. & quæ poſt obitum Sidonii viſio oblata pincernæ apud Greg. Turon. *l.* 2. *hiſt. Fran. c.* 22. & inter alia unum mimi, *in vita Simeonis Sali*, apud Metaphr. aliud ſacrilego Trajectenſi oblatum ſæpius, apud Sur. *to.* 4. *in vita S. Friderici.* aliud oblatum monacho Cluniacenſi B. Virg. tempore S. Odonis, apud Ioan. Monachum, *l.* 3. *vita S. Odonis, c.* 9. cuius occaſione B. Virgo cœpit vocari, *Miſericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri Sancti Suiberti, apud B. Marcellinum, *cap.* 1. *vitæ Sancti Suiberti.* aliud Sancto Abramio confeſſori, *apud Metaphraſt. in eius vita.* aliud Henrico Imper. apud Rupertum, *in vita S. Hereberti. cap.* 26. aliud S. Lutgero apud Monachos Wertinenſ. *eius vita c.* 11. & 16. aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem

Yyy 2

a *Gen.* 20. b *Gen.* 31 c *c.* 4. *v.* 13. d *c.* 7. *v.* 14. e *Iudic.* 7. *v.* 13. f *Mach.* 15. g *Matt.* 1. & 2. h *c.* 33 *v.* 15. i *Num.* 12. *v.* 6. k *c.* 2 *v.* 28. l 3. *Reg.* 3 m *Add. c.* 3. *q.* 12. n *Gen.* 37. *Eſth.* 11. o *Gen* 28. *Dan.* 7. p *Gen.* 15. q *Gen.* 41. r *Dan.* 2. & 4.

nem, *in eius vita*, aliud Hartmanno Tuitienſi apud Conradum, *in vita S. VVolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem Presbyterum, *in vita S. Baſilei Epiſcop. & Mart.* & alia innumera.

De gradibus ſeu dignitate prophetiæ multa variaque congeſſêre Moſes Ægyptius *a*, & Franciſc. Picus *b*, ſed minutiora, quam utiliora: idcirco, illis omiſſis, tantum dico quod ex iis omnibus intellectualis revelatio, quæ fit ſine cooperatione phantaſiæ, præſtantiſſima eſt, ſi ſecundum ſe & præciſe ſumatur: altera vero, in qua phantaſia ab intellectu excitata concurrit, eſt præſtantior extenſive, quia primam & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per ſe ſumpta, & comparata cum imaginaria perfectior eſt; ſed ſi imaginariam addideris ad intellectualem, tum extenſive ſimul ambæ perfectiores erunt, quam ſeorſim ſola intellectualis. *ita P. Franc. Soarez ad 3. part. q. 30. art. 1. diſpen. 9. ſect. 2. cui adde Epiſcopum Guadixenſem Horoſcum lib. 1. de vera & falſa prophet. cap. 3.*

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia ſive divina revelatio diſcernenda ſit à divinatione ſive diabolica revelatione?

NOn minus neceſſaria, quam ardua eſt huius quæſtionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam ſpiritualium perſonarum illuſiones, queſtus Syneſius ante ſex ſæcula multos tum temporis privatos & & Sacerdotes finxiſſe ſomnia, pro revelationibus, *πλαστολόγουμαι τινας ὀνείρους οὓς αὐτοὶ καλοῦσιν ἀποκαλύψεις*, Eph. 54. in ea decidenda ſequar veſtigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem verſandum accurrerunt. præcipui fuere B. Vincentius Ferrerius, *tractat. de vita ſpirituali cap. 11. & 12.* Ioan. Gerſon, *tractat. de probat. ſpirituum, & alibi paſſim*, Cardinalis Turrecremata, *in præfat. Defenſorii revelation. B. Brigitta*, Henric. de Firmaria, *lib. de quatuor inſtinctibus*, Ægyd. Carlerius, *p. 1. Sportæ fragm. in princ.* Hieronym. de Ferraria, *in Compend revelat.* Ioann. Franciſc. Picus, *libr. ult. de prænotion.* Ribadeneyra, *libr. de tribulatione c. 15.* Delgadus d. lib. 1. de auctor. Sacr. Script. cap. 1. & noſter Franc. Ribera, *lib. 1. vitæ Ieſu de cap. 2.* à quo citatur opus Ioan. de Horoſco de vera & falſa prophetia, quem nanciſci tandem datum anno 1605. Pinciæ, liber eſt variæ eruditionis, & iudicii probi, ſeu Hiſpanice tantum ſcriptus, editus Segoviæ lectu digniſſimus. & alii, & quidam alii recentiores; quorum dicta cuncta invenies, apud iſtos antiquiores. Poſſunt omnia reduci ad tria capita: de eo qui judicat, de perſona cui facta revelatio, de ipſa revelatione & eius circumſtantiis. de ſingulis videamus.

SECTIO I.

De neceſſariis judicaturo de revelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi eſt priore caſu. Vtroque oportet ſit perſona ſpiritualis & devota. nam *animalis homo non percipit ea quæ ſpiritus ſunt.* Oportet itaque eum qui recte

a *In Ductore Dubitantium.* b *de præn. l. 2. c. pen. & ult.*

recte ſit iudicaturus, primo *donum diſcretionis*, à Deo petere: ut queat ſincerum manna divinæ revelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoſcere, & hæc diſcretio, conceditur aliquando à Deo immediate ſimul cum ipſo lumine prophetico, ut dictum eſt, aliquando ſeorſim, idque vel ad privatam accipientis inſtructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Eccleſiæ doctrinam, & remedium, Hoc enim dono homo conſequitur, ut in ſe, & de ſe ſciat probare ſpiritus, & etiam ſciat illos de aliis, & in aliis diſcernere. Poteſt autem hic conſiderari quaſi duplex modus, unus *experimentalis*, qui cum ipſa revelatione propria infunditur illi, cui facta revelatio: *qui modus* (ut ait Gerſon) *fit per inſpirationem intimam, ſeu internum ſaporem, ſive per experimentalem quandam dulcedinem, ſive per illuſtrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*] Hic modus rarus eſt, & paucis conceſſus: & quibus conceſſus non eſt, illi non poſſunt, ſuo iudicio, in propriis revelationibus ſtare: quibus vero conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo uti non poſſunt, ad diſcernendas aliorum revelationes, quia ſi ut *nemo novit quæ ſunt ſpiritus, niſi ſpiritus* ipſemet; ſic nemo cognoſcit infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſum, ea quæ in alieno ſunt animo: *Alter* modus, qui datur maxime in ordine ad alios, ille nititur etiam, ſeu confirmatur experimentis variis, tum ſui, tum aliorum: & ſolet à Deo concedi maxime illis, quibus officii & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile ſibi perſuadere, ſe donum iſtud à Deo accepiſſe: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. *Tertius* enim eſt modus diſcernendi ſpiritus, quem vocant *doctrinalem*, per diligentem & piam ſacræ Scripturæ tractationem; quæ regulas præbet falſos Prophetas à veris diſcernendi: lectio quoque ſanctorum Patrum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multum confert, ut, illuſiones & revelationes, ſignis ac notis peculiaribus queat diiudicari: his ſi adjungatur obſervatio virorum ſpiritualium, & experientia, & in ambiguis obſcuriſque conſulantur viri docti & pii, & in via ſpiritus longe progreſſi, in militia vero contra dæmonum aſtus exercitati veteraniique: ſperandum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari. Plane ad hunc ultimum iudicii ferendi modum, non ſufficit ſola doctrina, ſed accedat oportet ad illa experientia propria, ut quis ſit & doctus & contemplativus, ut & Scripturam & reliquam Theologiam non leviter delibarit, *& in ſemetipſo expertus ſit variam* (ait Gerſon) *affectionum ſpiritualium pugnam, tanquam aſcenderit nunc in cœlos, nunc deſcenderit in abyſſos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui navigant mare hoc myſticum diverſarum affectionum, quaſi collidentium ſe fluctuum, enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid novit eorum?*] Ad hæc autem nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quam ſolidæ humilitatis, ut enim docet Moſes apud Caſſianum; *ſolis humilibus à Deo hæc cognitio datur.* Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res

Deo diligenter prius commendanda, & multiplex ſcrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docet hoc Sacræ litteræ. Narrat *Ioſeph* Iacob patri ſua ſomnia; increpat eum pater, ſed rem tacitus conſiderat *a*. Apparet Angelus, Ioſue filio Nun, forma viri armati: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum *b*. Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpondet Domino, ſed accurrit ad Heli, donec monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote, quo modo ſe gerere deberet *c* Helias diſcernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſſimam Gabriel Archangelus; illa, priuſquam reſponderet, *cogitat, qualis eſſet illa ſalutatio*, *d*: non id leviter, ſed διελογίζετο, mature & diu, animo atque cogitatione volvebat, utrum illa ſalutatio illuſoria eſſet, & à Deo, an à dæmone, ut optime Euthymius. Hoc imitatus D. Ambroſius, cum illi corpora SS. Martyrum Prothaſii & Gervaſii revelata; hoc Epiſcopus Cyprius, cum D. Barnabas illi ſe manifeſtavit; hoc cæteri ſancti, ut vidimus *lib. 2. quæſt. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginenſis feciſſet *e*, quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, non tam turpiter deluſa fuiſſet nec tot malorum Africæ occaſionem præbuiſſet. Sane quamdiu res dubia eſt, longe tutius cenſetur, potius eam pia cum humilitate repudiare quam cupiſſe & confidenter recipere, aut aſſentiri.

Obiiciat forte aliquis, apud Cæſarium legimus, multos precibus à Deo revelationes viſioneſque & poſtulaſſe & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non & oblatas amplecti ſtatim atque recipere? *Reſpondeo*, multa fieri à multis non imitanda, immo nec probanda, maxime ab hominibus incompertæ ſanctitatis. Nam ſi quis, de quo conſtaret ſanctum eſſe, id in caſu aliquo peculiari & neceſſario peteret, quod olim ſancte factum à B. Ephræm, docet Amphilochius, *in vita S. Baſilii*, & à S. Mauro docet, *in eius vita*, Fauſtus, *apud Sur. in Ian.* & à S. Hereberto docet Rupertus, *eius vitæ cap. 13. apud Surium menſe Martio*) ut non auderem damnare: ſic non vererer cæteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam invenio viros doctos, & valde ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occulta ſuperbia, æſtimatione, & amore ſui: quo cupiant manifeſtam aliis ſuam ſanctitatem, & ſaltem ex curioſitate vana, ut optime tradidit S. Vincentius ſuperius laudatus: & ideo Deus ſolet permittere tales decipi, & impingere; ut de ſe ipſa teſtatur, mulier ſingularis prudentiæ & ſanctimoniæ B. Catharina Bononienſis. *f* Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores, aut proximo vere utiliores. Denique quia huiuſmodi averſari, non eſt ianuam Deo præcludere: ſed per cuſtodiam ſui, & humilitatem

&

a *Gen. 3. v. 12.* b *Ioſue 5. v. 13.* c *1. Reg. 3. v. 9* d *Luc. 1. v. 29.* e *vide Opta Milev. l. 1. de Parmenia.* f *lib. 1. de vita & erroribus ſuis.*

& caſtum timorem, Spiritum ſanctum allicere, qui amat quieſcere ſuper humiles ac timoratos; quæ cuncta diligenter ac ſeriò tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Aria. a prius nos docuit D. Auguſtinus conatum hoc dæmonem ſibi perſuadere, uti ſignum aliquod à Deo peteret: ſe verò id detrectaſſe, gnarum quàm multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideò alibi monet his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in iis quæ videntur, non quæramus. Poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone cuius in ſimilibus magna ſanè auctoritas eſt, his verbis; *Enarrantur exempla ſanctorum Patrum, qui curioſitatem huiuſmodi viſionum, vel miraculorum tanquam pernicioſiſsimam fallaciſsimamq; refugerunt. A qua ſe Auguſtinus liberatum,* in ſuis confeſſionibus *gloriatur in Domino. Quam propterea Diu. Bonaventura abhorrendam nimis eſſe determinat, totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus ſeu flagellationibus propriæ mentis & corporis: exemplo illius, qui ut tentatione caret ſuperbiæ, quæſivit, & obtinuit à Domino, ut per tres menſes Dæmoniaca vexaretur obſeſsione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratur in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te perſonaliter viſitans, quia dignus es: confeſtim clauſit oculos utraque manu vociferans, Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt ipſum in gloria ſi videro: ſtatimq; diſparuit. Alter ſub aliis verbis ſimilem ſervavit in huiuſmodi illuſione humilitatem: Vide, inquit, ad quem miſſus ſis. Ego certè talis non ſum, quod dignus ſim hic videre Chriſtum. Alterum quia nolebat intrare templum, dicens: ſibi ſatis eſſe, quod oculis corporeis aſpexiſſet Chriſtum, colligaverunt cathenis, ſolvere ieiunium, carnibus veſci, vinumque bibere compulerunt. Sicque timore compreſſo, ſanatus eſt.*] Pro cautela poſtea ſubdit idem, ut non modò ſuſpenſum teneatur iudicium, *ſed reverenter quoque cum Apoſtolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator ſum, quia vilis ſum, quia viſionibus tuis indignus ſum, quas hic neque quæro, neque accepto, ſed repello. Sic in alio, non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea Domine Deus & ſufficit. Quid à me de viſionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potius alium, quem miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroque loco.*]

D. Bonaventuræ, quem citat, locus eſt, *libr. de profectu religioſ. cap decimonono*, uti etiam addit deſiderio revelationum multos lapſos in graviſſimos errores. Prudenter itaque B. Virgo Coleta ipſi etiam Deo multa ei ſecreta revelare volenti, reſpondit: *Domine Deus, ſufficit mihi te ſolum cognoſcere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *ſic Stephanus Iuliacus eius vita c. 5.* hæc ſanè optimè dicantur in propriis viſionibus, in alienis approbandis, credendiſve: ipſis confeſſariis aliiſque iudicibus hanc Gerſon præſcribit regulam: *Cave ergò* (inquit) *quiſquis eris auditor, aut conſultor, ut non applaudas tali perſonæ, & non laudes eam, non mireris, quaſi ſanctam, dignamque revelationibus atque miraculis. Obſiſte potius, increpa*

a *libr. de orat. mentali D. Auguſt. l. 10. confeſſ. & l. de vera religione & Cirvelo p. 3. de ſuperſtit. c. 11.*

increpa durè, ſperne eam, cuius ſic exaltatum eſt cor, elati ſunt oculi, ut ambulet in magnis & mirabilibus ſuper ſe: ut digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalutem ſuam, per doctrinam ſcilicet Scripturarum & ſanctorum, cum dictamine rationis naturalis, niſi conſilium habere præſumat, & putet, ne dum ab Angelis ſed à Deo, ne dum ſemel in neceſſitatibus, ſed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus, talem admone, non ſublime ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem: quoniam veriſſimè ait, qui dixit, ſuperbia meretur ludi. Et eò dignius, quò inſtar Phariſæi latentem hærentemq; oſſibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, ſuper bus attendit. Quid enim faciliùs quàm ſe viliſſimum peccatorem dicere, ſed veraciter, ſimpliciterq; ita ſentire ex intimis, hoc divini muneris eſt, non humani ſolius exercitii.] Hoc ultimum addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per revelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores & indignos eſſe; ſed, vel apertè increpationes huiuſmodi ægre ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio: vel ſaltem ex duobus unum prætexunt. nam vel dicunt ſe idcircò alieno iudicio non credere, quia de ſuo certi ſint per revelationem intimam & ſecretam: vel ſane non audere ſe viſionem reiicere, quia ſi fortaſſis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundiis ſuis exſtinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primo quidem: Deum nunquam eſſe Deum diviſionis, ideò ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eum impugnabit: ſed potius illi, quem vel ut ſuperiorem, vel ut conſiliarium ſaltem, humiliter conſuluerint, idem inſpiraturum, atque in mentem miſſurum. Nec enim patitur Deus ſperantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei, qui vidit revelationem, hæc ipſa certitudo, quam prætexit, de ſuperbia & pertinacia eſſe ſuſpecta: & tutior pars eligenda eſt. Nam ſibi credendo & innitendo, poteſt peccare; ſuperiori credendo peccare non poteſt: ſed certo certius per animi ſubmiſſionem & obedientiam mereri. Quo ad alteram ait: *ſed profectò Spiritus Sanctus qui ſe dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet, intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa animam hanc, in oculis ſuis vilem & abſque ulla ruga fictionis, humilem & ſimplicem.*] Hactenus ille. Sanè hæc humilitas Deo tàm grata eſt, quàm quod gratiſſimum: Dæmoni tam odioſa, ut eam non ferat, ſed ut plurimum ſtatim diffugiat. Non audes fortè reſpuere? cogita decipi te poſſe, & interea comperendina? & conſule prudentiores te. D. Cyprianus, & alii ſancti revelationes magni fecerunt: ſed eas tantùm, quas à Deo eſſe ſciebant. Olim quoque viſiones divinæ frequentiores fuere, quia magis neceſſariæ: hodie quò minus neceſſariæ, hoc infrequentiores ſunt, & ſuſpectiores habendæ, ut non immeritò debeant, & à magiſtratu Eccleſiaſtico diſcuti, & à privatis vitari: qui prætextu vel fictarum, (quod hypocri-

ſis

ſisproprium) vel habitarum (quo illuſorium eſſe conſuevit) revelationum, de aliis (maximè illorum à Deo non commiſſis curæ) perſonis: in earum, (ut plurimum mulercularum) familiaritatem & ſollicitudinem ſeſe ingerunt: ut & avorum memoria Begardi & Lollardi, in Belgio; & noſtra, Illuminati faciebant in Hiſpania, & hodiè etiam alii quidam factitant, ſuo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De perſona eius, cui facta revelatio.

QVoad *perſonam Prophetæ*, ſeu videntis viſiones, multa ſunt conſideranda. *Primò fides*, illius, an ſit ſincerè Catholica; quarè non eſt credendum revelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante & explicante Baſina, quæ vivente adhuc marito ei nupſerat, & ſaga erat; qua ingenium poſteritatis eius declaratum Francici Hiſtorici putant, (*lege Gaguinum lib* 1.) vel hæreticorum. Nam initio Eccleſiæ Cherinthus falſas revelationes finxit, & eas Apoſtolorum nominibus inſignivit, ut Caius & Dionyſius Alexandrinus tradidere: *a* tales prophetiæ ſectatorum Marci Magi: *b* tales prophetiſſarum & ipſiuſmet Montani, ut Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & & Serapion. quorum verba refert Euſebius: *c* tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant, *Revelationes Prophetarum*: *d* Manetis quoque tales revelationes, de quibus contra Fauſtum agens D. Auguſtinus: talis Iuliani Apoſtatæ, quam narrat epiſt. ad Oribaſium, de arbuſcula: tales, quibus Donatiſtæ Generoſum conati decipere: *e* & quibus utebatur Vincentius Donatiſta: tales, quibus illuſi Meſſaliani gloriabantur: *f* tales fuere noſtris temporibus Munzeri, & Anabaptiſtarum, tales Campani, tales Iuſti Velſii, & Franc. de la Cruz revelationes. Tales hoc anno 1601. hic Gratii, qui ſuſpendio ſceleris pœnas luere duo, maritus & uxor; qui penes ſe ſolos Eccleſiam remanſiſſe incolumen pertinaciſſimè iactabant: ideò communes liberos pater baptizabat, mater patrini more ſpondebat. hi mundum hoc anno periturum prædicebant: ſed morte mundi interitum prævenere. Plurimos huiuſmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinus Magus ſceleſtiſſimus: verum enim, fruſtra renitentibus Pontico Virunnio, & Lelando, eſt hoc de illo teſtimonium Guilhelmi Neuburgii, & Polydori, & alias mendaciſſimi, Buccanani. Sanè Magum fuiſſe, geſta eius à Galfrido Monumethenſe tradita convincunt. Cave, hunc qui veteri Pendragonis ævo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helii Thelefini (qui & ipſe vates) diſcipulo: qui Aſtronomiæ & Phyſicæ, ut magiſter, valdè

a *Euſeb li* 3.c.22 *&* *l.*7.*c.*10. b *Iren li* 1 *c* 8. *&* 9. c *li.*3.*c.*15.16.17. *&* 18. d *Epiphan. hæreſ.*40. e *D. Aug. epiſt.*165. *&* *lib.*3.*de animæ ori.c.*11. f *Theod.l.*4 *hær.fab.*

peritus, multa fertur prædixiſſe: & videtur aliis Prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sanſoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum diſtinctionem, notarunt Anglicarum rerum Scriptores, Treviza, Ranulphus, & Giraldus Cambrenſis. Falſæ fidei Pſeudoprophetæ fuere ibidem, Ioannes Ballus anno 1390. teſte Wadeno, *in faſciculo Zizaniarum*: & Pagani ante Chriſtum natum, *Eubages*, vocati: ex quorum ſecta, quidam Aquila, & alius Perdix, teſte Chriſtophoro Mylæo. Nec diſſimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ convellunt; ut ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati Pariſienſis de Societate Ieſu, refutatæ valdè à Renato des Fons. *in libro contra le playdoyer de Marion cap. 5. & 6.* nam Marionus iſte, ut Arnaldo genero ſuo complaceret, & cum eo atque Paſquerio, ac Doleto, quadrigam Calumniatorum & Sycophantarum noſtri temporis impudentiſſimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas coram Senatu Ampliſſimo, proferre in medium non dubitavit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit una curia; quos vix, tam diſſitis provinciis, tot ſæcula: Pattæcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Æzonenſes: inter συκοφάντας, εὐρυμεδοῦς, καὶ φυλεγκλήμονας, cenſeri, & digitò oſtentarier.

2. *Num ſint perſonæ arreptitiæ*; nam harum revelationibus vel prophetiis nihil credendum, deluſos à quadam multos ſcribit Firmianus, ad B. Cypria. *a* hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falſas: quia ſponte incipiebat vaticinari: ſed invitus, furoreque, & amentia correptus, pergebat. *b* Tales fuere prophetiæ monialium. Quercetenſium anno 1491. de quibus ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus *c* *Eodem* (inquit) *anno, circa feſtum Cathedræ (terribile dictu) cœperunt dæmones habitare & poſſidere monaſterium dominarum Quercetenſium: quas annis quatuor, & menſibus totidem miſerabiliter vexaverunt. Vidiſſes eas crebro, velut canes per agros diſcurrere, inſtar avium, volare per aera, ſicut feles, in arbores repere pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, ſecreta prodere, de futuris eventibus prophetare. Denique quoties Domin. Henricus Cameracenſis Epiſcopus, aut Dominus Ægidius Nettelet Decanus eiuſdem Eccleſiæ, viri virtutum, ad exorciſmum earum accederet: En inquiunt, cornutus ille nunc in via eſt, ut nobis comminetur, venit. Poſt multa remedia, undecunque collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cœna Domini ſub divino ſacrificio, ſed nihil profuit. Ioanna Potiere, quæ malorum dicitur dediſſe principium, à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cœpit, qui accuſabat eam in monaſterio* CCCC. XXXIV. *vicibus indignè communicaſſe: ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis illius. Ipſa Cameracum adducta, quadragenariæ maior*

a *extat inter Cyprian. Epiſt. nu. 75.* b *Euſeb. d cap. 16.* c *Chronic. libr. 20.*

maior in carcere periit, circa Feſtum Martini. Cætera poſt annos 4. menſe Iunio liberatæ ſunt] Eandem Hiſtoriam narrat, etſi paulò aliter Ioan. Molinetus Valencenenſis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quæ libr. 6. referam, ea mihi optima fide ex M. S. Codice deſcribi curavit Clariſſ. I. C. & Senator ſpectatæ juſtitiæ, Petrus Oranus Leodicenſis. Tales omninò divinationes Indorum: qui ſumpto cohobæ ſemine externantur, & mox ceſſante furore vaticinantur. de quibus Per. Chieza. *part. 2. hiſtor. Paruat. cap.* 27. tales Libuſſæ Bohemæ apud Dubravium, *libr. 2. Boiem. hiſtor.*

3. *Num fidei ſinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtuteſque commendent, an verò vitia & imperfectiones notabiles eam deboneſtent.* Ideò non credendum ſuperbis, ambitioſis, impatientibus, carnalibus, ebrioſis, iram foventibus, odia exercentibus, diſſidia ſerentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentibus: nec etjam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ devotionis & pœnitentiæ ſigna, per ſuperiores Eccleſiaſticos nō approbata, oſtentant. Confirmantur hæc, unius ex primis patribus, Appollonii ſententia [a], qui prophetias Montaniſtarum falſitatis hinc arguebat: tùm quod Maximilla & Quintilla maritos ſuos deſeruerant: tùm quod erant pecuniæ cupidæ, fænus exercentes, teſſeris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes, tum quòd laſciuæ: deditæ pigmentis, cultui corporis, & ſumptuoſo luxui veſtimentorum. [a] Gerſon etiam ſic ſcribit: *Habet præterea qualibet paſſio profundata ſuam læſionem, ſuam ætatem, ſuum (ut Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & iracundis, in invidis & auaris.* Vnde poeta.

Qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt,] Nimirum hi ſunt manes, quos quemq; pati Poeta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido.* Solent animi cuiuſque vitia variis ſignis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus ſunt notiores ex actionibus, & opinionibus eorum: ut ſi à Deo ſeſe de quibuſque actionibus præſumant erudiri: ſi conſilia & iudicia ſpernant aliorum: ſi foris Curios ſimulant, & intus vivant Bacchanalia: ſi mulierculas peccatis onuſtas circumducant: ſi ſe in officia concionandi, confeſſiones excipiendi & alia huiuſmodi ingerant (ut faciebat Petrus ille Sartor Antverpienſis pſeudo heremita) ſine legitima vocatione ac miſſione: ſi in aliis ſuis actionibus, moribus, exercitiis vani ſint, præcipites, imprudentes, indiſcreti, maximè in oratione mentali, v.g. ſi adhuc imperfecti, & viæ purgativæ cum ſint, præcipitent ſe per unitivam, aut ſtatim ac orare incipiunt, ſine præparatione idonea, præſumunt ſe habere tantum paſſive, nihilque ſua ex parte conantes, influxum divinum expectent. Nam ſi quòd aliud, hoc ſanè eſt illud in quod temeritatis ſaxum impingentes, plerique ſpirituales, per illuſiones periculoſas, & hæreſes fœdiſſimas, Begardorum, Beginarum, Dulciniſtarum, Lollardorum, Illuminatorum

[a] *Euſe. li. 5. cap. 17.*

natorum, &c. naufragium fecerunt. Duo ſunt huiuſmodi illuſorum ſcopuli unus eſt opinionum iuxta falſarum atque erronearum credulitas, & ſuperba contumacia: & interdum fœdiſſima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læſio, non in mulierculis tantum, ſed etiam in viris, alias nec levibus, nec inſipientibus, ſed dulci hoc & venenato otioſæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione) vel intellectus adminiculo, quarè & meritò, remotæ & infructuoſæ ipſorum corporeorum ſenſuum titillatorii influxus, poculo ebriis. Quo in genere longum foret planè recentia eorum, qui ab indiſcretis & indoctis magiſtris, in hanc foveam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recenſere; neque id expedit, ſuperſtitibus etiamnum tàm cæcis quàm cæcorum ductoribus. Cæteros utinam vel ſerò faciant, iſtorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciaque aliorum, modum procedendi ipſorum aut dicta minus probantium, vel illis non credentium, ægrè & impatienter ferunt: qui demum contenti non forent, huiuſmodi carere revelationibus, & illas potius aliis concedi: ſed in his nimium ſibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitioſè amat illudere. Prudenter D. Leo a. *Novit diabolus, cui ingerat illecebras gulæ, cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus invidiæ, cui exhibeat eſcam cupiditatis: novit quem fallat gaudio, quem mœrore conturbet, quem errore ſeducat, & cauſas quærit nocendi, ubi quemque ſtudioſius viderit occupari.*] Idem confirmat, *in vita Moyſis*, Gregorius Niſſenus. Præ cæteris apti ſunt deludi: qui natura ſunt tenaces ſententiæ ſuæ, ſeque ſolos putant ſapere, reliquos deſpuunt ut fungos: talis ille, qui ſe in puteum præcipitavit, apud Caſſianum: talis poſtea Franc. Ioannes de Rupeſciſſa, antè trecentos annos talis noſtro tempore Franciſcus de Cruce in Peruvia, de quo poſtea.

3. *Conſideranda corporis conſtitutio.* Nam ſi valetudo parum firma, ſi præferat redundantiam bilis atræ, ſi habitus corporis inedia, vel inſomnia plus æquo deformatus, ſi ſit cerebro læſo, vel nimis apprehenſivus, aut imaginationis turbidæ & æquo vehementioris quia tales, ut dici ſolet, etiam vigilantes putant ſe videre, audire, guſtare, quæ nec guſtu, nec auditu, nec oculis percipiunt, talibus dæmon facilè imponit, quia falſarum rerum imaginibus obverſantibus tenaciter adhærent, & aſſentiuntur. Hoc ſolet epilepticis contingere, ut vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis ſuperioribus non ſatis cauti fuere: qui ſic affecti unius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fœminæ hiſtoriam narrabo ex Gerſone, *lib. 5 ſect. 16. in fine.*

5. Addit Gerſon, *referre: qualis ſit & fuerit perſona qualiter erudita, quibus aſſueta, cum quibus converſata, quibus delectata: pauper ſit: an dives? in divitibus timendam ſuperbiam & ambitionem.*

a *ſerm. de circumciſ.*

tionem, in pauperibus verò fictionem.] Sed hæc obſervatio eſt petita à valde remotis & incertis, Melior eſt ſequens.

6. *Nec ætatis, nec ſexus differentia negligenda eſt.* Nam ſi caſca ſit & caduca ætas delirii periculum eſt, ſi puerilis, levitatis & morbi imaginoſi, quia humidiore, quam par eſt, ſunt pueri cerebro, & pleni vaporibus qui parvo negotio commoventur. a Quare & per eos, ut aptiores ſuis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: ſed & hodiè factitant, in cryſtallomantia, & in hydromantia. De fœmineo ſexu, conſtant hunc eſſe ſuſpectiorem: ſed de eo ſeparatim agetur ſequenti ſectione.

7. Conſiderare oportet, *utrum ſit in ſpirituali exercitatione perſona veterana an verò novitia tantùm*: an alias eam diabolus ſic decipere conatus fuerit aut deceperit: an quæ illi alias revelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falſa fuerint. Si tyro, valdè verenda fraus, *quia* (ut inquit Gerſon) *novitius feruor citò fallitur, ſi caruerit regente, præſertim in adoleſcentibus & fœminis, quarum eſt ardor nimis avidus, varius, effranis, ideoque ſuſpectus.*] Hoc indicio Franciſc. Picus b primò detexit falſitatem cuiuſdam revelationis viſioniſque, poſt & alia indicia acceſſerunt, ut quòd vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Chriſti Domini, cœpit ſuadere.

SECTIO III.

De revelationibus mulierum non ſanctarum.

SExus ratio eſt habenda, ut dixi, quia, ſi cætera ſint paria, plus fidei virorum revelationes merentur. Quia ſexus iſte imbecillior, naturales vel dæmoniacas ſuggeſtiones, plurimum habet pro divinis: multa quoque ſibi ſomnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ vult ſomniat*: abundat paſſionibus admodum acribus & vehementibus, quare quod à paſſione natum, id à veritate profectum putat, ſunt etiam fœminæ naturæ humidioris & viſcoſioris: humidum verò facilè commovetur, & varias figuras recipit, ægriùs autem ac ſeriùs à motu ceſſat. Ideò mulieres citiùs imaginantur, ſed viri minùs pertinaciter imaginationes fovent: cumque illæ minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant, proclivius eſt dæmoni eas ſimilitudine falſa & apparente, decipere. Ideò invenias in ſacris litteris paucas Dei prophetides. Marias duas, Annas duas, Deboram, Oldam, & unam atque alteram alias, prophetas verò plurimos. Contra apud infideles Idolorum prophetas pauciſſimos, mulieres innumeras, ut prudenter notat Horozeus libr. 1. de vera & falſa Prophetia cap. 23. In earũ moribus præcipuè conſideranda, præter laſciviam, luxum, avaritiam: (quæ ex Apollonio notavi) utrum va-

a *Notat hoc Ioan. Nider in præcept. c. 11. quæſt. de divin.* b *libr. 9 de præn. c. 3.*

gæ ſint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebroſæ: quæque ſe in docendi, prædicandive in Eccleſias aut Sacramentorum adminiſtratione (abſque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apoſtoli ingerant. Nam quæ ſunt huiuſmodi, non ſe ipſas dumtaxat fallunt; ſed & viros eruditos tandem, ſi nimis illis creduli, in præceps trahere conſueverunt. Teſtis eſt, ſui temporis doctiſſimus Tertullianus, qui dum viſionibus muliercularum (ut ille de animæ quantitate ac colore *a*) confidit, immemor eorum quæ doctiſſimè & veriſſimè contra has ipſas ſcripſerat, in abſurdiſſimos errores delapſus fuit. Sed ætas noſtra præbuit in Peruvia illuſtrius adhuc exemplum, quod P. Ioſephi à Coſta verbis adſcribam *b*.

Fuit in hoc Peruenſi regno vir magni pro illo tempore æſtimatus doctus Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemque Catholicus ac pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuſpiam, quæ ſe edoceri ab angelo magna quædam myſteria iactabat quæque extra ſe interdũ rapiabatur, aut rapi ſimulabat, velut altera olim Philomene aut Maximilla Montani, ita devinctus eſt, ut illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis revelationibus plenam & Deo valdè charam prædicaret, ſatis alioqui ſordidam, & perexiguo ſenſu præditam: niſi ad inſtruenda mendacia. Igitur, ſivè à Diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi ecſtaſim pateretur, ſivè callidè eam fabulam ſimularet (quod nonnulli viri prudentes exiſtimarunt) ille Theologus: quod à muliercula magna & mira de ſe audiret, ac multò grandiora futura conciperet, libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa? eò abductus eſt homo, ut miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet: cum miraculi veſtigium, ne tenue quidem exſtaret. Ob hæc & quod propoſitiones aliquot ab illa prophetiſſa accepiſſet, à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas à ſanctiſſimæ inquiſitionis judicibus, toto hoc regno ſtupente comprehenſus eſt. Ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus ac tandem patefactus eſt homo omnium ſuperbiſſimus, ac inſaniſſimus.

Cùm enim Angelum ſibi divinitus datum à quo omnia quæ vellet diſceret, ac deinde ſumma Dei ipſius familiaritate & immediato colloquio ſe potitum, pertinaciſſimè diſſereret, in eas nugas delatus eſt, quas, niſi ab homine prorſus mẽtis emotæ dici nullo modo ſibi quiſquam perſuadeat. Erat verò ille tàm integro ſenſu, quod ad cerebrum attinet, ut mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò affirmabat, ſe & Regem futurum & Pontificem ſummum ſede Apoſtolica ad hæc regna tranſlata, conceſſam quoque ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos & choros cœleſtes, atque Apoſtolos omnes, quin etiam oblatam ſibi à Deo unionem hypoſtaticam, ſed ab ipſo non eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorem orbis, quoad efficaciam, ut ipſe loquebatur quod Chriſtus ſolum quoad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticum abrogandum; leges verò alias

a de anima c.9. b *de noviſſimis temporib. lib.2 c.11.*

alias ſe editurum faciles & apertas, ſecundum quas cœlibatus clericorum tolleretur, multitudo uxorum concederetur, confeſſionis neceſſitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, ut nos teneret attonitos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diu evolutis geſtis illius, & pluſquam centum & decem propoſitionibus hæreticis, aut à ſana doctrina Eccleſiæ alienis condemnatis juſſi ſumus, ut habet de more ſacrum illud tribunal cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem hominem revocare poſſemus. Convenimus autem cum ipſis Iudicibus & Epiſcopo Quitenſi, tres alii. Eò introductus homo ea libertate & facundia perditiſſimam ſuam cauſam defendit, ut ego in hodiernum diem etiam ſtupeam, eò adigi poſſe mentis humanæ ſuperbiam. Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe monſtrari, niſi divina ſcriptura, & miraculis: quod eſſet ſuperior omni humana ratione. Scripturæ autem teſtimoniis longè ſe apertius atque efficacius probaſſe, quàm probaverit Paulus Ieſum Chriſtum fuiſſe verum Meſſiam. Miracula autem ſe perpetraſſe plurima, eaque tanta, ut Chriſti reſurrectio non fuerit maius. Nam & ſe veriſſimè eſſe mortuum, & reſurrexiſſe, atque id evidentiſſimè (aiebat ille) eſſe oſtenſum. Scripturas verò proferebat memoriter (cum nullum librum haberet, atque ipſo etiam Breviario ſpoliatus eſſet) ex Prophetis, ex Apocalypſi ex Pſalmis ex aliis locis, tot & tam longas: ut vel memoria eſſet admirationi. Eas verò ita ad ſua commenta adaptabat, ita allegorizabat: ut quivis vel rideret, vel fleret. Poſtremò ſi miraculis rem agere nobis placeret, ſe libenter ea ſtatim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, ut vel nos inſanos putare videretur, vel ipſe inſanire. Nam & per revelationem ſibi innotuiſſe iactabat, Sereniſſimum Ioannem Auſtriæ bello navali à Turca eſſe ſuperatum & regnum Hiſpaniæ à Philippo invictiſſimo iam penè amiſſum: & concilium Romæ habitum, ut de Gregorio deponendo, & alio ſubrogando ageretur. Quæ ideò nobis ſignificaret, ut quoniam erant nobis certis nunciis nota, ſciremus ei, non niſi divinitus innotuiſſe. Et cum eſſent omnia adeò falſa, ut amplius eſſe non poſſent, ab illo tamen aſſerebantur, ut notiſſima nobis. Denique cùm nihil profeciſſemus per duos dies diſſerendo, & ad publicum ſpectaculum eſſet cum cæteris, ut in Hiſpania fieri ſolet, delatus intuebatur ſemper in cœlum, ignem in inquiſitores, & omnes graſſaturum cœlitus exſpectans, ut illi erat pollicitus Diabolus. atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illū verò, & Regem & Pontificem, & Redemptorem, & legislatorem: ex imo flamma rapuit atque redegit in cineres.] Hactenus P. Ioſephus. En fructus incautæ converſationis cum mulierculis, prætextu confeſſionum, & nimiæ facilitatis in credendis, primo quæ ad laudem propriam; mox etiam quæ ad cæteros & publicum Eccleſiæ ſtatum, denique ad fidei myſteria morumque doctrinam ex ſuperbia occulta ſuique amore nata credulitas, ex hac hæreſis, & vaniſſima quædam divinitatis affectatio, cum incredibili mentis cæcitate. Sic igitur viliſſima fœmella virum

erudi-

eruditione & ſapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis impoſuit a, & in Belgio non multi elapſi ſunt anni, cum in una urbium Hannoniæ, religioſa quædam credita energumena, & adducta ad ſuperiorem ejuſdem ordinis, ut exorciſaretur, dum res in longum abit, & illa vocibus diverſis ſucceſſivè loqui incipit: quarum una tenuior ſe Deum Chriſtumque Dominum noſtrum fingebat, alia dæmonem craſſior imitabatur: hac multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (ut videbantur) pertinentia ita creditum, à quibus minime decuit, in illa modo Ieſum, modo diabolum loqui, ſic periculi plena & fallaciæ res eo progreſſa, ut muliercula ſolemni ritu, quaſi per eã Chriſto loquente hoſtiam incruentam, prolatis verbis Canonis conſecrare auderet. & [proh dolor] pii, ſed vel indocti, vel incauti conſecratas [execratas potius dicere deberem] ab hac Sacerdotiſſa, [ſed non ſecundum ordinem Melchiſedech] azymas panis eulogias acciperent, & tanquam verum Domini corpus, allatis & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant impoſturæ indicia: tum quod erat energumena, tum quod auderet Sacerdotale ac virile officium uſurpare. Sed Domine libera nos à ſimilibus: homines ſumus, decipi poſſumus. Propter hujuſmodi ſimiliaque pericula Gerſon addit: *Hoc præcipue conſiderandum, qualiter cũ ſuis Confeſſoribus & inſtructoribus tales mulierculæ converſentur. Si collocutionibus intendunt continuis, ſub obtentu nunc crebra confeſſionis, nunc longæ narrationis viſionum ſuarũ, nunc alterius cujuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite, nominatim Auguſtino & Domino Bonaventuræ, vix eſt altera peſtis vel efficacior ad nocendum, vel inſanabilior.*] quæ monitio aureis digna literis eſt. quot enim hic lapſus ſtellarum de cœlo? quot qui ſpiritu cœperant, carne conſumantur? P. Leloyherius addit *b* regulam aliam, plus tribuendum revelationibus virginum, quam viduarum; & viduarum, quam conjugatarum, fateor hoc verum, cæteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideo & plures legimus virginum revelationes: & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, conjugatæ cor diſtractius adhuc quam cor viduæ, ſi paris non ſint ſanctimoniæ: plus credendum conjugatæ ſanctæ, quam viduæ laſcivienti: plus viduis, quæ verè viduæ ſunt, quam virginibus anxie conjugium optantibus, vagis aut parum recollectis.

SECTIO IV.

De prophetiis ſeu revelationibus virginum, ſeu mulierum, quæ canonizatæ & notæ ſanctitatis.

FUere multæ hujuſmodi, quarum extant revelationes, ut S. Angelæ filiæ Regis Bohemiæ, virginis Ordinis Carmelitarum, quæ ſcripſit librum revelationum ante annos 400. B. Brigittæ Sueticæ viduæ, cujus exſtant libri revelationũ, quas qui tribuunt B. Brigidæ

a *de qua P. Ribaden l. 5. Panegyri Ignat. c.* 10, & *Horoxcus d. l.* 1. *c.* 24. b *lib.* 4 *de ſpect. c.* 6.

gidæ Scotæ Virginiæ, falluntur: niſi & iſta fortè revelationes ediderit, quod non arbitror: hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua poſt annum 1370. exceſſit è vivis. Hac etiam longè antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis ann. 664. revelationes quoque ſuas collegit: claruit S. Hildegardis in Germania anno 1180. cujus & aliæ ſuperſunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugienſis, cujus revelationes libris duobus complexus Rogerus Ciſtercienſis Anglus, vir doctus & pius: quem ut nullum ſanctorum virulentiæ maledicentiæque fœtidi oris ſui Balæus immunem eſſe noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil unquam legi ſcurrilius, mendacius, aut magis blaſphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico larvam moroni & ſceleroſiſſimo Apoſtatæ detractam. Hac recentior, tempore Gregorii XI. circa annum 1360. quo tempore S. Brigitta vivebat, fuit S. Catharina Senenſis, & ipſa revelationibus illuſtris. de harum itaque revelationibus, maximè de B. Brigittæ, quæ plurimas ſcripſit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

Henricus de Haſſia *b*, & Sybillanus *c*, ambo Catholici, ambo religioſi, ſed (ut verum dicam) nonnihil audaces, volunt D. Brigittæ & ſimilium revelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à Spiritu ſancto editas. Qui ſi hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, ejuſque veritate, item de editis à Spiritu ſancto dictante, ut credendum SS. editam ſanè verum dicerent, ſed puto neminem paulò prudentiorem tale quid unquam opinatum. Argumenta quoque illorum, cum longè tendant ulterius, indicant eos longè aliud voluiſſe, ſcilicet, loqui de certitudine humana ſeu morali & de dictamine Spiritus ſancti, in divinis revelationibus ordinariò, quod ſanè, nimis multum de auctoritate & opinione Sanctarum Chriſti ſponſarum, eſt decerpere. Sic illi argumentantur. Primò, quia quæ prædixerunt, poſſent aliundè prædici, ut ex induſtria ſolo lumine fidei, & doctrinæ confortata. 2. quia potuerunt ex illuſione dæmonum naſci, Deo hoc merito permittente, eo quod etiam ſine culpa præſumebant facere, quæ mulieribus illicita, ut concionari, & docere. 3. quia potuerunt provenire ex phantaſia nimis debilitata, & ex errore quodam mentis. 4. quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minus, ſecundum communem Theologorum ſententiam, conſentanea rationi & veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſupervacua, & parum Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent, non movent à debita ſanctis mulieribus, earumque dictis exhibenda reverentia. Non quidem revelationes illas, tanquam fidei Catholicæ aſſertiones, tueor: ſed ut reverentia dignas, & à cœleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quã-

Aaaa diu

a *Simlerus Leloyber. & alii*, b *Comment. in Geneſ.* c *Decad.* 1, *Peregr. quæſtion. q.* 3.

diu ab Eccleſia, ut piæ approbantur, nonniſi temerè reiici poſſe contendo. Ad primum argumentum reſpondeo plurima in his contineri, quæ, cùm tot annis prius prædicta fuerint, nonniſi à Deo potuerunt revelari. Ad ſecundum, quod Epiſcopi varii, & Summi Pontifices modum illum Sãctarum extraordinarium, in docendo & exhortando permiſerint, & ideò nihil illas indebitum uſurpaſſe. quare nec cauſa fuit ulla, cur ſponſas ſuas Chriſtus tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium reſpondeo, nullum delirii vel aberrationis à mente ſana ſignum unquam in illis deprehenſum fuiſſe, quare non minus hæc coniectura, quàm præcedentes, vanitatis & malitiæ plena cenſenda. Ad 4. negamus in earum revelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei ſinceritati palam repugnet, vel cum ea conſiſtere nequeat. Si quid fortè communiori Scholaſticorum ſententiæ repugnat, non ideò confeſtim damnandum, ut erroneum, cum piè & prudenter intellectum, ſuis quoque probatis auctoribus & rationibus non abſurdis ſtabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, ut Eugenius tertius Hildegardis, Bonifacius verò nonus Brigittæ, revelationum libros, adhibito maturo Doctorum & Cardinalium Concilio atque examine, non permiſiſſent, ad Eccleſiæ utilitatem, in vulgus edi. Ad quintum dico ſolere Deum, ſæpè quædam permittere: imò & facere, quæ nobis videntur Eccleſiæ non admodum neceſſaria, vel idcircò, ut maioris ſuæ munificentiæ nobis ſint ſigna & famulos amicoſque ſuos amplius honoret. Præterea quis conſiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyſſum ſic penetravit, ut pronunciet aliquid ab eo factum ſupervacuè.

Ioannes Franciſcus Picus aliud argumentum moleſtius adfert in medium, quod ſanè imprimis removendum. Harum Sanctarum revelationes contradictorias eſſe, quare alteram earum neceſſariò falſitatis convinci. D. quidem Catharinam Senenſem, ut ſibi revelatum, prodidiſſe, Deiparam cum originali peccato conceptam fuiſſe: contra B. Brigit. huius iſtam maculæ aſperſione liberam ab initio conceptionis extitiſſe. *Reſp.* me talem contradictionem non fateri, D. Brigittæ revelationem agnoſcere, & quod illa aſſeruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senenſis prætenſam revelationem, ſunt qui reſpondeant, eam deceptam & falſam revelationem pro vera habuiſſe, *a* Sed hoc in Sanctam parum honeſtè dicitur. Alii volunt huiuſmodi revelationem poſt obitum Sanctæ Catharinæ, præpoſtero & pertinaci quodam zelo confictam à defenſoribus illius ſententiæ: ad infirmandam revelationum contrariarum fidem. *b* confirmat hunc conatum ſimilitudo attentatorum Bernæ apud Helvetios, priuſquam ad hæreſim ea civitas deflecteret (nempè anno 1590. ut teſtatur ea de re editus auctoritate publica Hiſtoriæ libellus, é quo id alii Chronographi

a *Petr. Leloyherius lib. 4. de ſpect.* b *Sio. Amb. Catarinus eiuſdem ordinis l. 3. pro immacu-lat. concep. circa prin. & Fr. Suarez in 3 q. 27. diſ. 3 ſec. 5.*

graphi *a* tradiderunt. cur; inquiunt illi; quod eodem in genere ſemel patratum deprehenditur, non & alias factum credatur, *b* concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indiciis? Neque hoc ordini toto, ſed paucis quibuſdam foret falſi crimen impingere. Exſtat libellus hiſtoriæ olim excuſus, quem legi Moguntiæ in bibliotheca Societatis ampliſſima. rem compendio complexus fuit Frater Nicolaus Baſilius in Additione ad chronicon Naucleri, qui eo vixit tempore fol. 1006. his verbis. *Eodem anno (1509.) pridiè Kalend. Iunii apud Bernam in Heluetia quatuor ſancti Dominici conventus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior, & cuſtos capti, per torturam examinati, degradati, ad ignem condemnati, miſerabiliter ſunt combuſti. propter quaſdam doloſas, falſas, impias, & diabolicas machinationes, quas in odium immaculatiſſimæ Virginis Mariæ conceptionis occaſionaliter excogitarunt. Nam quendam ſimplicem idiotam ſuperſtitioſis quibuſdam incantaminibus diaboli arte dementarunt. ac plurima tam in ſacroſancta Euchariſtiæ ſacramento, quam ſculptis imaginibus tentaverunt, quemadmodum facta eorundem in lucem arte calcographiæ ſunt impreſſa. ideo præſentibus eorundem conſeſſata ſuperfluum duxi. Tandem vero ad inſtantiam Bernenſium, Haimo Lauſanenſis Epiſcopus, loci ordinarius, inquiſitionem contra eos fecit, quo adſtante unà cum Matthæo VValenſi Epiſcopo, Achilles Caſtell. Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, ad hoc à Papa Iulio ſpecialiter miſſus, ab omni gradu, & privilegio clericali depoſitos 23. die menſis Maii, poteſtati tradidit ſeculari, atque de hinc ultima die eiuſdem menſis, igne (ut heretici) ſunt incinerati, præſentibus ibidem multis hominum millibus.*] Sic Nicolaus Monachus Hirſaugienſis, *hæreticos* vocans; non quia negarant B. Virginem ſine originali peccato conceptam, ſed quia contendebant pertinaciter contrarium fide tenendum, & quia Magicis præſtigiis uſi fuerant, & multa contra fidei Catholicæ ſinceritatem dixerant, fecerantque, ut in libello illo continetur. Fieri tamen poteſt, ut Baſelius fultus auctoritate Concilii Baſileenſis habuerit articulum de Conceptione immaculata pro articulo fidei; ſed pro libera utriuſque partis defenſione, jam Sixtus IV. decretum ediderat, & propterea ſane ſi idcirco hæreticos cenſuit, valde à vero aberraſſe: verum tamen arbitror, ſolummodo quo ad pœnam hæreticis, eos comparaſſe. Quicquid de opinione Baſelii ſit, Mihi probabilius videtur; neque hoc ab ordine falſo confictum, neque à D. Catharina, ut revelationem, proditum non ab ordine, qui cum ſit ſanctiſſimus tale crimen in ſe non admiſiſſet, non à Sancta proditum, ut revelationem: quia nec F. Raimund. nec ullus Confeſſariorum cæterorum, vel familiarium B. Catharinæ, qui diligentiſſime cunctas D. Catharinæ revelationes collegerunt, & poſteritati collectas

 emi-

a *Additio. ad Chron. Euſeb. & primæ additiones ad Nauclerum.* b *c. ſemel malus, de reg. iur.* c *p. 1. Sum. Theol, tit. 8. c. 2.*

emiſere, ullam hujus revelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catharinæ illa revelatio invenitur. Duo hic objiciuntur; primò dictum Cajetani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter aſſerit. Secundò locus quidam ex opuſculis illius Sanctæ. Ad 1. reſpondeo, S. Antoninum ſcribere tantum, ſi quis objiciat hanc revelationem S. Brigittæ, ſciendum alias Sanctas miraculis claras contrariam revelationẽ habuiſſe: Sed Antoninus dictum ſuum non confirmat ullius Auctoris teſtimonio, ut ſolet, nec etiam ipſemet, ubi de vita B. Catharinæ egit, ullam, inter alias, hujus revelationis facit mentionem, ut nec Confeſſarii Beatæ illius, ſicut dictum eſt. ideo non magnifacio hoc dictum Antonini: quo ad ſolutionem argumenti, pro tempore uſus, eo quod Ioan. de Neapoli alia ſolutio, quam ibi refert, et merito nimis impudens videbatur. Ad 2. reſpondeo, optare me locum ex ſcriptis ejus adduci. Nec enim invenio, niſi forte id colligant ex illis verbis, quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. ubi ſic legitur: *Tu ſcis Domine, quia iſta eſt veritas*: quem locum, fruſtra quærenti, Ioan. Deckerius jam olim Lovanii, & nunc Grætii in Theologiæ profeſſione collega meus mihi oſtendit: De quo verbo poteſt eſſe non injuſta ſuſpicio, hoc additum ab illis, qui volebant, ea quæ in præcedenti Oratione dicta fuerant, haberi pro prophetica revelatione, & dicto contrario ſimile dictum B. Brigittæ volebant refutare: præceſſerant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suſpicionem facit, quod ſine his verbis tota oratio perfecta eſt: & quod ſi voluiſſet B. Catharina hæc verba addere, non fuiſſet ei neceſſe, ponere illud, *ſubjunxit*, quod immediate his verbis videmus à librario præponi: accedit quod orationum ejus alia nulla ſic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit, vel ſi addidit, non addidit, ut ſibi à Deo revelatum; ſed ut opinionem ſuam, quam cum pleriſque ſui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & perſuaſionibus inducta, putabat. Potuit autem Sancta illa, hac in re, qua de Theologica quæſtione: naturali, non divino lumine præeunte, diſſerebat, errare quod humanum eſt. Sane fallacem eſſe argumentationem, qua eo loco utitur; nemo prudens Theologus dubitaverit. extrema enim ſumit, medium conceptionis ipſius tempus tranſilit: quaſi concludas, nec ante hoc tempus, nec poſt hoc tempus aliquid fuiſſe, vel futurum, & inde inferas, ergo ne nunc quidem eſſe hoc tempore. Fuere quidam olim Dd. qui cenſuerunt, poſito, quod B. Virgo in Adamo peccavit, & Chriſti Domini redemptione indiguit, conſequi, ut non potuerit ipſo momento conceptionis ſanctificari *a*; ſed qui rem melius examinarunt, illi multis contrarium docuere *b*: ex quorum dictis cum clare colligatur, Deum hoc non abſolute tantum & ſimpliciter facere potuiſſe, ſed etiam, ſtante illa hypotheſi: non intelligo quo

a *Sic Halen 3. par. q 9 membr. 2. Rich. in 3. d. 2. a. 1 Capr Ferrar. & alii.* b *Bona. d 3 p. 1. a. 1. q. 1. Ant. d c 2. Paluda in d. 3. q. 1. a. 1. Caje opuſ. de concept. c. 3. Suarez & Valenc. d. q 27.*

quo pacto fuerit à Deo revelatum [a], *Non potuiſſe Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, niſi in materiam putridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat deciſioni Sixti IV. Pii V. & Concilii Tridentini? nam ſi hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus ſciebat, *quia veritas eſſet*, atque hoc B. Catharinæ revelarat: certe illi revelavit implicite, contra ſentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Eccleſia, ut pium & probabile credi, ſine originali peccato conceptam de facto fuiſſe? ſi hoc probabile credit, certe nequit Deus revelaſſe, hoc à ſe fieri non potuiſſe. Abſit ergo, ut credamus illa in oratione divinam revelationem contineri: Abſit, ut credamus B. Catharinam, humillimam, ſanctiſſimam, & circumſpectiſſimam Dei ſponſam, talia præfracte & parum ſolide dicta, tam gravi Dei teſtimonio confirmare voluiſſe, aut pro divino oraculo obtrudere. Nulla igitur revelationum hic pugna eſt, ubi unita invenitur B. Brigittæ revelatio, quam non ipſa tantum, idque pluribus locis [a] ut videas conſtantiam, ſed & alii ſancti confirmarunt. Unus Marſil. Theologus gravis [b], & neutrius Ordinis, Dominicani neque Franciſcani, tres revelationes diverſorum recenſuit, & eas addit fuiſſe graves & miraculis confirmatas. Quoad cæteras revelationes aliarum rerum, quæ contrariæ ſibi prima facie videntur, ſi quis illas eodem modo diſcutiat, & circumſtantias ſedulo conferat, non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari poſſe, vel earum alteram non ex revelatione, ſed ex opinione peculiari, putantis id veriſſimum eſſe, vel ex vehementi tantum imaginatione profectam.

SECTIO V.

De indiciis à natura ipſius revelationis petitis.

SUppono, ſi lumen illud certitudinis, de quo Sectio. I. dictum, cum revelatione adjunctum fuerit; tunc parum referre vigilantine an dormienti viſio contigerit: ſi deſit hoc lumen, tunc ſemper plus vigilantis revelationi, quàm (ut Varro vocat) ſomnoriæ deferendum. Hoc ſuppoſito.

Conſiderandum primo; *qualis ſit illa revelatio*: ut an ſit ſapiens viſio nempè conformis ſapientiæ quæ de cœlo eſt. talis autem futura (teſte Gerſonio) ſi habeat illa à D. Iacobo requiſita [c]. *ut ſi pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiæ & fructibus bonis, non judicans, ſine ſimulatione.*] Si (ut hoc fuſiùs explicem) inſtiget ad aliquid, quod exemplis Chriſti & Sanctorum magis aſſimilet, ſi hominem intrinſecè demiſſiorem reddat, quàm ſine revelatione fuiſſet, ſi mitiorem, manſuetiorem, recollectiorem, & à ſæcularibus & extraneis curis abſtractiorem, ſi invitat ad ſimplicitatem, unionem, & (ut ſic loquar) intimitatem cordis: ſi id, ad quod inſtigat, pluribus

a *l. 1. revel. c. 9. l. 6. c. 49. & c. 55.* b *in 2. q. 20. & in 3. q. 4.* c *cap. 3. v. 17.*

virtutibus ſit ornatum & præſtantioribus, q̄ àm ejus omiſſio, vel factum contrarium: ſi ad quod invitat, ſit ſimpliciter & intimè bonum, non aliqua dumtaxat ex parte: denique ſi incipientem ad peccati deteſtationem & præteritæ vitæ confuſionem excitat, proficientem per boni deſiderii inflammationem, & fervoris devotionem, ad meliora cariſmata promovet, perfectum verò implet divinæ dulcedinis interna prægustatione. Undè præclarè ſcriptum à Joanne Salisber. *lib.* 2 *cap.* 17. *Sed cum hæc à ſpiritibus circa homines fiant, eam ſolam rerum imaginem fidelis anima non aſpernatur, quæ innocentiam relinquit incolumem. Quod ſi materiam vitiis afferat, libidinem fortè accēdens, aut avaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid hujuſmodi eſt, ad ſubverſionem animæ, proculdubio aut caro, aut ſpiritus malignus immittit*] Peritè duos falſarum revelationum fontes memorat, *carnem & dæmonem*, ſed mox minùs peritè & vere, quæ de Lamiis dicitur, omnia falſa pronunciat, quod fuit à nobis alibi refutatum, *ſupr. libr.* 2 Dæmoniacæ revelationes cenſendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad ſcurrilia & carnalia, vel invida, & detractoria, & immodeſta incitant, quæ hominem reddunt averſum à Chriſti & Sanctorum imitatione, reddunt gaudentem novis & ſingularibus inventis ſuis. *Vt enim optimè Divus Bernard.* ait a, *ſe transfigurat malignus ille ſpiritus aliquando in angelum lucis, ut virtutis ſimulatione plus noceat: ſed & tunc quoque ſi diligenter advertimus, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ ſemina ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia jejunia quædam, undè cæteri ſcandalizentur, non quia diligit jejunium, ſed quia ſcandalo delectatur.*] Item ſi ſuadet aliqua contra canones, vel conſtitutiones, vel regulas, vel alia præcepta majorum. hoc indicio Beatus Simeon Monachus Trevirenſis eum deprehendit. narretur hiſtoria ab Euervvino Abbate b, *in verticem montis Sinai juſſu ſuperiorum cum miſſus fuiſſet, ibi habitaturus: nocturnis horis in ſpecie Angelica dæmon apparuit, & ut miſſam celebret hortatur. Ipſe nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non deberi ſine presbyteri ordine aliquem hoc miſterium implere: contra inimicus inſtat, ſe Dei legatum eſſe, Chriſtum hoc velle, nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutiùs privari. Renitentem ergò & contradicentem, adjuncto ſibi conſortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare jam vigilantem ſtatuunt, alba induunt, de ſtola utrimque altercantur: hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tandem Dei famulus ad ſe reverſus*, virtute orationis & ſigno Crucis *inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit.*]

Deprehenſa quoque illuſio ex attentata ſimilis ferè ſuperbiæ audacia, &, quia modeſtiæ auctor non erat, revelatio, in initio ordinis Præmonſtratenſis. Rem totam narrabo verbis ſcriptoris illius Beat. Nortberto

a *Serm. de util. verb. Domini.* b *apud Sur.* 1. *Iunii.*

berto coęvi a. *Inter quos* (Pręmonſtratenſis religioſus) *fallax ille ſpiritus quoſdam conſiderans idiotas, & ſua illos quondam recognoſcens fuiſſe vaſcula in quibus ſuæ quieti & voluptati indulgere conſueviſſet: ita illos falſa ſuæ illuſionis ſapientia replevit, ut qui prius in libris vix legere noverant, jam ex libris magna quadam dicerent, & de futuris prophetando majora & ſtupenda prædicerent, Danielis denique unus ex eis prophetiam ſe ſcire aſſerebat, & de ea quadam duce mendacio, loquebatur: ubi de quatuor, & ſeptem, & decem cornibus, & regibus Propheta ſcribendo, inducit, & de Antichriſto. In quibus jam ſimpliciores quoſque attentos reddiderat, & ſi fieri poſſet, etiam ipſum DEI hominem & Venerabilem Abbatem Simonem Sancti Nicolai, in errorem induxiſſet. Iam enim eò uſque progreſſa erat eius arrogantia, ut ipſis aſſidentibus, etiam in capitulo, ſermonem facere auderet. Et qui vidit & audivit, præbet hujus rei teſtimonium. Et hoc ſignum eius, quia de ſermone profert initium. Erat enim hic ſermo:* Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente. *Hæc ſpiritus ille mendax per organum illud ſuum proferebat: ſed ad veritatem quæ ſequitur, videlicet,* Et accipietis regnum æternum, *haud quaquam procedere nequam valebat. Porrò cum ab auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille Spiritus ſe ex parte deprehendi cerneret, ut eſt mille artifex, majore arte ad alia fallendi genera ſe convertit, ut quia manifeſta operationi intentos non poterat ſubvertere, ſaltem contemplatores quoslibet averteret à contemplatione. Nam ille idem Clericus, laboris hujus miniſter, ubita quadam & graviſſima infirmitate corripitur, &, qui prius de viſibilibus reſponſa dabat, jam in cœlum os ſuum, ad inviſibilia & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Concurrunt, fratres, ut conſuetum eſt ad inungendum eum, concurrunt ad ea quæ dicebat audienda: De ſe quidem magna, ſed de pluribus circumſtantibus aſſerebat majora. De ſe quod eadem veſpera aut futurus eſſet cum angelis in cœlo, aut ſtaret ſanus cum cæteris fratribus in choro. De aliis vero ſingulorum conſiderans habilitatem, quaſi prophetando & augurando dicebat Hunc cum nuper in Eccleſia ad ſuperiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum; iſtum jam, &c.* ſubjungit varia de aliis. Vide hic gradus ſuperbiæ, primum idiotas ſibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos ſcripturam interpretari. 3. etiam coram majoribus diſſerere in locis, ubi tacẽdum de his & culpa potius humiliter agnoſcẽda. 4. facit eos Pſeudoprophetas, de ſe magna loquentes, nec de aliis minora, ut ſuperbia pluribus affricaretur. Subjicit poſtea de alio idem faciente, & has omnes dæmonis machinationes diſſipatas, ſtatim ut religioſi, fraudem ſubolfacientes, reſpondere, ſe nec hunc, nec ullum alium amplius audire velle, donec pater eorum Nortbertus reverteretur. hæc enim reſponſio, *humilis obedientiæ virtute dæmonem*

a *Surius 6. Iunii cap. 27.*

monem vicit. Nec efficacius ferè ullum exſtat remedium. Dabo aliud exemplum verbis Franc. Bentii ex annuis litteris noſtrorum provinciæ Mediolan. Anno 1590. In oppido quodam ſuburbano propè Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes ferè virgines, infimæque conditionis, eæ præſertim quæ ſunt voto virginitatis obſtrictæ, mirum, has, quibus dolis circumveniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, ut alliciat ad infanda, ut deterreat ab honeſtis. aſſimulat modò perſonam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrent, ipſiuſmet Chriſti crucifixi, hortantis ad impia: quin & urſum, leonem, ſerpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & devoraturus uno hauſtu: minacem etiam militem cum ſclopo parato & inſtructo, jamque extruſuro pernicialem glandem cum flamma tonitruque niſi extorqueat aſſenſum. Sed ſimplicitas virginum vincit omnem aſtutiam Deo nixa, Magna omninò earum fides, eoque clypeo ignea nequiſſimi tela exſtinxere. Et plurimis narrationes duæ reponentur: Ex earum numero quædam *nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infeſtam à diabolo inſidiante, ſtratum deſerit, & hyeme licet media ac tempeſtate perfrigida, in nudo pavimento nuda cubat cum creſceret nihilo ſecius flamma (ut magnum incendium aqua ingeſta) clam cubiculo egreſſa in hortum ſecedit, ibique magni æmulatione Franciſci, quam eadem factitaſſe acceperat, corpus proiecit in aggerem nivium, tamdiuque pervolutavit, obſtrepente licet dæmone (qui ab ea naſcebatur) & dentibus frendente, ut internum ignem externo frigore reſtrinxerit. Alteri item dæmon noctu ſe oſtendit imagine B. Vrſulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginum comitatu, atque ita locutus eſt, videt Deus amatque tuum iſtud ſtudium tuendæ pudicitiæ: ſed quoniam difficile admodum eſt in paterna domo in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegavit ut te duceremus, in cœnobium ſacrarum virginum, omiſſis curis omnibus ipſius numini ſtudioſe famulantium. Hic virguncula, Deo aſpirante, cum verens diaboli inſidias, dexteram duxiſſet manum à capite in pectus, moxque à ſiniſtra produxiſſet in dexteram, ut efformaret crucem, ſe talibus viſis, tantoque honore indigniſſimam eſſe profitetur. Neque verò vobis habeo magnam fidem, timeo & in ſpecioſis conſiliis fictos dolos, quod ſi Dei legatione fungimini has Sanctorum reliquias (habebat reliquias alligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerunt in genua larvæ venerabundæ, & tanto magis urgent, ut maturet perfectionem, At illa, mihi non licet quicquam gravius ſtatuere mei patris ſpiritualis iniuſſu, neque ad eum adire decet nocte intempeſta: convenite vos illum & exponite mandatum Dei ubi diluxerit, ego accedam & utar conſilio illius. Hoc reſponſo, dæmones abiecta omni ſimulatione in ſuas ſe tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentẽ puellam, quod lingua ſolum bellarent, grateſque agentem ſuppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.]

Hactenùs Bencius. quid hac virgine ſapientius? ſed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui ſe pudicitiæ Zona colligarat. Impudicitia ſtatim prodit dæmonem: ſic enim ab calamiſtris, & procaci vultu, & curioſa diſcurſatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptiis agnovit. *a* Et laſciva forma & motu, ac verbis, eundem cognovit S. Dunſtanus, & ignita forcipe arrepto ejus naſo lepidè irriſit *b* teſte Osberto Cantuarienſi. Addam ſingularis cautelæ exemplum, quo docemur, nihil tutius eſſe, quàm timere ſuum ſequi judicium, aut ab obedientia majorum ullius revelationis etiam certæ fiducia recedere. Genebaldus Laudunenſis Epiſcopus per incautam cum uxore, quam deſerverat familiaritatem, ex bono principio ortam tandem, quæ humana fragilitas eſt, cum ea corpus miſcuerat: ſed poſtea ad cor reverſus, & D. Rhemigio Rhemenſi confeſſus in anguſtiſſimum locum inſtar ſepulchri recluſus fuerat, ubi cum ſeptem annis pœnitentiam aſperrimam egiſſet: *Septimo* (inquit Hincmarus in D. Remigii vita *c*), *anno in vigilia cœnæ Domini, cùm idem Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & ſeipſum defleret, circa mediam noctem Angelus Domini, cum magna venit luce, ad eum in oratorium ubi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde exauditæ ſunt pro te orationes patris tui Remigii: ſuſcepit quoq; Dominus pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum; ſurge, & hinc egredere, facque miniſterii Epiſcopalis officium & reconcilia Domino pœnitentes criminibus ſuis. Genebaldus autem, nimio terrore perculſus, reſpondere nihil potuit. Tunc Angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus eſt, ſed gauderet in miſericordia Domini ſibi collata. Qui animatus, dixit ad Angelum: non poſſum hinc egredi: quia Dominus & Pater meus Remigius clavem huius oſtii ſecum habet, quod & ſigillo ſuo ſignavit. Et Angelus ad eum: ut non dubites* (inquit) *me à Domino miſſum; ſicut patet tibi cœlum; ſic & oſtium iſtud patebit. Et ſtatim, ſalvo ſigillo ac cera, oſtium illud apertum eſt.*] Ecce tibi veræ viſionis indicia: prius perturbatio, mox conſolatio, & verum ac apertum miraculum ſigilli ac certa integritas: non tamen cenſuit vir ſanctus obedientiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modum crucis ſe jactans in limine, dixit, *Etiamſi ipſe Dominus Ieſus Chriſtus dignatus fuerit ad me venire peccatorem: hinc non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in iſta recluſione conſtituit. Et ſtatim Angelus Domini receſſit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per Angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Rhemigio manifeſtavit, eumque Laudunum proficiſci jubet, & Genebaldum Epiſcopali ſede reſtituere, quod & factum ab eo confeſtim. Contra D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux, ſi dæmonis ſuggeſtiones, quibus & fervor devotionis minuebatur: & ad ſæcularia revocabatur, initio dijudicatas repreſſiſſet: non ſe ſic Lucenſibus ad bellum ducem obtruſiſſet: nec cœcitate percuſſus

a vide Sur. 7 Iunii tom. 3. *b* Surius 19 Maii. *c* apud Sur. 13. Ianuar.

cuſſus fuiſſet: *a* ſed illum deceptio, cautiorem reddidit poſtea, ut facilè ſecundæ revelationis falſitatem contemneret. *e* Prudentiſſimus ſenex Abrahamius (ut B. Ephræm prodidit) revelationes illas, quibus eum dæmoni, *Sanctum*, & *Beatum* prædicabat, contrario humilitatis actu ſtatim profligabat. *f* Vah! quàm contraria fuit illa Gandenſis virgo, noſtris temporibus? miſella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat; ſed vel non ſatis exercitatum nacta fuerat confeſſarium, vel ſi nacta, ei ſua ſecreta ſpiritualia non pandebat, vel benè monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paulatim variis revelationibus eam diabolus ſuperbiæ ſpiritu inflavit. tandem perſuaſit meritis reliquis parem eſſe Deiparæ Virgini: deeſſe fæcunditatem junctam virginitati illibatæ: ſi pergat, id quoque conſecuturam. O vafrum commentum, & muliebri ingenio accommodatum! iam illa ſe confeſſione indigam non eſſe putabat; itaque per annos aliquot eam intermittens, non abſtinebat tamen à ſacra ſynaxi. Quid multa? ſemel dum in templo verſatur, & communionem exſpectat, ardentiusque beneficium illud reliquum poſtulat; audit, bono ſis animo, dilecta, exoraſſe te ſcito. conceſſa tibi fœcunditatis cum caſtimonia prærogativa, quam petis: de cœlo confide te gravidatam. commiſcuerat enim ſe cum dæmone, qui lucis Angelum mentiebatur domum reverſa, ſentit uterum tumeſcere: juſto poſt partus tempore adveniente, pium quendam & prudentem adit civem, benè notum, narrat rem totam, petitque ut in domus ejus penetralibus ſibi liceat parere, & ſtipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de revelatione, nec tamen ſuſtinens virginem domo excludere: veritus, ne graſſari jam incipientibus Sectariis, materiam res vulgata præberet blaſphemis hæreticorum dicteriis atque lædoriis, eam ſuſcipit, & adhibita obſtetrice fida partum exſpectat. Miſera doloribus vehementer torquebatur, tandem magnam, pro prole humana, horridorum, & villoſorum, fœdiſſimorumque vermium copiam effudit utero; quorum tam dirus erat aſpectus, ut omnes exhorreſcerent, tam teter odor, ut fœtore fermè exanimarentur. Sic demum miſella ſe deluſam intellexit, & ſuperbiæ ſuæ fructum, à ſuperborum Principe retuliſſe, quem oportebat. Sic mulier decepta; ſed & virus ille doloſus coluber ſupplantavit. Apud Gregor. Turonenſem leguntur hæc de S. Friardo & ſocio ejus Secundello, *Sanctus Friardus cum Secundello Diacono in ſupradicta inſula ſtetit immobilis: habebat tamen uterque eorum propriam cellulam, ſed procul inter ſe poſitam. Cumque ſtrenuè in oratione perſiſterent; nocte Secundello Diacono apparuit tentator in ſpecie Domini, dicens: Ego ſum Chriſtus, quem continuò deprecaris: iam enim ſanctus es, & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adſcripſi: egredere nunc ab hac inſula, & vadens fac ſanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus diſceſ-*

ſit ab

a *Theobal. in eius vita c. 16. apud Sur. Febr.* b *ibi. c. 19.* c *Sime: Metaph. ex Ephremo apud Surium Martii 16.*

ſit ab inſula, nec ſocio nunciavit tamen cum infirmis in nomine Chriſti manus imponeret, ſanabantur. Reverſus autem poſt multum tempus ad inſulam, venit ad ſocium cum vana gloria, dicens: Abii extra inſulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc ſibi vellet, cuncta quæ geſſerat ſimpliciter pandit. At ſenex obſtupeſcens, ſuſpiranſque ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audio à tentatore deluſus es: vade, age pœnitentiam, ne ultra tibi prævaleant eius doli.]

Ecce vides lapſum, primò quia occulta eſt ſuperbia, credidit ſe ſanctum, & ex hoc frontiſpicio non cognovit doloſam machinam. 2. quia deſcivit à bono propoſito manendi in illa inſula. 3. quia clam habuit magiſtrum conſilia ſua; & obedire illi neglexit. Vide nunc, ut victus vicerit, fretus *humilitate, obedientia, & oratione.* Sequitur apud Gregor. Turonenſ. a *Quod ille* (Secundellus) *intelligens & periiſſe ſe timens, cum fletu ad pedes eius proſternitur, rogans ut pro ſe Dominum deprecaretur. Cui: Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro ſalute animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe confitentibus miſereri, cum ipſe per Prophetam dicat:* Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat. *Orantibus autem illis advenit iterum tentator in ſimili ſpecie ad Secundellum Diaconum dicens, nonne præceperam tibi, eò quòd oves meæ morbidæ eſſent, & paſtore indigerent, ut egredereris & viſitares, atque opem ſanitatis eis tribueres: Et ille, In veritate comperi, quod ſeductor ſis, neque te Deum credo, cuius te ſpeciem mentiris habere. Tamen, ſi Chriſtus es, crucem tuam, quam reliquiſti, ipſam oſtende, & credam tibi. Cumque non oſtenderet,* Diacono crucem *in os eius* faciente, *confuſus evanuit.*] Et ecce tibi conſilium, quod in ſimilibus dubiis potes adhibere, petere ut ſe cruce conſignet, vel ut formata cruce tibi benedicat. Divæ Matronæ ſimiliter dæmon, apparens in forma ſpecioſæ mulieris, ſuaſit ut relicto deſerto urbem peteret, minus pudori ejus periculum ibi fore: ſed beata ſtatim inſidias, ex auſterioris vitæ diſſuaſione intellexit inimici. [*Simeon Metaphraſt. in eius vita menſe Novembri.* Sic ſanctus Marcellus Abbas dæmones ex obſeſſis pulſurus, iiſque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, in nos quoniam accepiſti poteſtatem*, nihil juſſit, ſed perſeveravit in oratione, donec à Deo impulſi receſſerunt. Cauſam quærentibus, cur non ſtatim juſſiſſet, prudentiſſimè reſpondit, *Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſtatem, nihil aliud agebant, quam quod vanæ gloreæ laqueis me conabantur implicare* b.] Cujus documenti utilitas non in exorciſmis modò, ſed & in revelationibus cunctis maxima eſt, quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, ut de Secundello vidimus. Ipſe quoque Spiritus Sanctus mirabili quadam viſione ſe B. Angelæ Fulginati inſinuans, cùm eam collaudaſſet, & ipſa ideò rem ſuſpectam haberet, quòd ſic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo ſigno probæ revelatio-

a *l. de vit. Patrum c. 10. citat Surius 1. Aug.* b *Simeon Metaphr. in eius vita 29. Decembr.*

niſ ei aſſignavit; quòd quò magis laudabatur, hoc ei crebrior & acrior omnium peccatorum præteritorum memoria occurreret, &, ne conata quidem, ullum vanæ gloriæ locum dare poſſet. Narrat hoc ipſa fusè cap. 19. & idem aliàs quoque ſe expertam ſcribit cap. 21. 22. & 29. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem eſſe dæmonis fraudes. aliquando ſuadet quod optimum eſt, tunc periculum ſubeſt ſuperbiæ: ideò tunc valdè cavenda hæc peſtis. Aliquando ſuadet, quod bonum eſt: ſed tunc conſiderare oportet, num hoc bonum ſit majoris boni impedimentum. ſi poſterius hoc obſervaſſet B. Iordanes Prædicatorii ordinis Magiſter Generalis, non illi diabolus aliquoties hac techna impoſuiſſet: ſemel quidem: ut ad concionandum eum redderet inidoneum ac debilem, ſpecie boni exempli præbendi, & auſterioris vitæ, impulit, ea relinquere, quæ corpuſculo illius erant néceſſaria, & eum ad maximam virium infirmitatem redegit. a Sed & aliàs iterum iterumque eum hoc prætextu decepit: quæ Hiſtoria, quia religioſis utilis futura, digna eſt pluribus locis legi. ſic ergò ſcribit Læander Albertus b de illo febribus acutiſſimis laborante, *Forte cum venerando patre, erat quidam cœnobii cuiuſdam præſidens quem Priorem appellant, ordinis noſtri, vir diſcretus, ſolers, providus, litteras calens, & moribus compoſitus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum ignorans, & ſciens eum in ægrotatione ſibi ipſi rigidiſſimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico ſe ſubiicere, ſi priſtinam nanciſci cupiat ſoſpitatem. Quapropter licet ſis noſtræ religionis præfectus & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te ſubdas, & obedias neceſſe eſt. Quod ſi feceris, haud vereor, quin brevi incolumis hinc exeas. Annuit venerandus Pater humiliter. præter ergò ordinis noſtri conſuetudinem ſuper plumas ægroto quieſcenti (ſic enim Prior prudens iuſſerat) nocte diabolus, formam præ ſe ferens angelicam apparuit, dicens, veluti admirabundus. Eſt ne hic Iordanes, fama & opinione apud omnes tàm præclarus? præfectus & pater tàm inſignis Prædicatorum ordinis? Eſſem anceps, niſi antehac te diu noviſſem. O quàm vilis & impudens factus es, qui veluti unus de dominis terræ, in ſtrato plumis & ſericis ornato quieſcis? O infœlix, quale ordini tuo & fratribus exemplum præbes? ſed non eſt tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendum me miſit. Surge igitur è grabato, terræque protinus ſupplex inhæreas. ſtatimque diabolo evaneſcente perterritus Iordanes in terram corruit, & ſic iacens, poſtquam illuxit, à Priore & fratribus invenitur. Quem Prior ſeverè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in ſtrato præparato decumbere.*

Sequente nocte iterum diabolus priſtina forma aſſumpta adſtitit, & durius quàm antea redarguit velut ſibi inobedientem, moxque in ſolum ipſum deſilire præcepit. Quem cùm mane eius diei Prior iterato ſuper ſolum iacere conſpexiſſet, apprimè indignatus, dixit: miror tuam ſimplicitatem, ne dicam inſcitiam, qui nō ſolum in corporis,

ſed

a *Læander Albertus eius vitæ c. 23.* b *eiuſdem vitæ c. 22.*

ſed & animæ præiudicium contra obedientiam hoc facere præſumpſeris. Ego enim Deũ cœli, terræque Dominum teſtor, quod noluiſſem pro toto terrarum orbe ſic graviter contra Deum & ordinem deliquiſſe: & hæc dicens, in fletum maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipſe lachrymans procidit ad pedes eius, narrans ei viſiones, ſed magis illuſiones & qualiter, ut conijcere poterat diabolum illum fuiſſe, qui in Angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior verò captus admiratione ac quadam commiſeratione illius, aliquantulum lenitus, iuſsit ipſum ſtratum aſcendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, ſicque humores indurati fuerant, ut vix ſpiritum ad quieſcendum haberet. Tertia nocte Diabolus, ut prioribus, adfuit: quem, ut conſpexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) ait: O nequiſsime generis humani hoſtis, ô impudice canis, ô immunda bellua, quomodo meam auſus es ſimplicitatem deludere, ceu zelum, qualemcunque erga ordinem præ te ferens? Et ego quidem, niſi hoc omnipotentis Dei diſpenſatio permiſiſſet, ſapientiùs advertiſſem, quod multò melior eſt obedientia, quam ſtultorum victima. Et in faciem eius expuens, eum fugavit.]

En Sanctus vir deceptus inani ſpecie boni, reſipuit *ſolido obedientiæ bono* ſe muniens. Nota etiam ultimum illud, quod apparenti in angeli forma in faciem expuit: nam hoc etiam viri ſpirituales commendant, quando viſio ſuſpecta eſt: & novi hominem, cui hoc optimè ceſſit. Concludendum hoc caput teſtimonio B. Meinulphi Diaconi & confeſſoris, qui ipſe apparens hanc regulam docuit, viſiones veras eſſe, quę ad pietatem & religionem duces forent. Hiſtoriam, ex Gobelino Perſona, verbotenùs accipe: *non longe ab obitu cuidam cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hortans eum, ut mundo & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni ſe conferat militiam. At ille viſionem illam non alio quam illuſionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curavit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accommodans, iterum eum ut prius admonuit: Sed cum neque ſic quidquam de vita rectius inſtituenda cogitaret, tertio ei apparuit, aitque ad eum: Neſcis miſer, neſcis, quam immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam, qui tibi auctor & ſuaſor eſt, ut neque mittenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certè cùm tu malè vivendo planè deſipias, neque ab hac ſtultitia ſponte recedere velis, divina te admonuit revelatio, ut vel ſic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (ſtulte) tibi pateris miſere & perniciosè illudi, qui veram revelationem pro phantaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquam fidelium ambigit illam viſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatem & religionem invitet: quod ſi quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. ſed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum eſt. Itaque planè efficiam, ut viſionem quam tu intelligere diſsimulas, reipſa veriſsimam eſſe certò experiaris. His dictis, ille expergiſcitur: ſentit à mento barbam omnem avulſam, fugit procul ab oculis ſomnus omnis, &c.*] addit quo pacto viſioni obtemperarit. *a*

Secunda conſideratio eſt, *quod quando in viſione vel revelatione ſuadentur aliqua pia, bona, rectaque, tùm diligenter perpendendũ eſt, num ſimul aliqua ſuadeantur,*

 impia,

a In vita S. Meinulphi apud Surium 5 Octobr.

impia, improba, vana & inutilia. Multarũ huiuſmodi paſſim occurrunt exempla: ego contentus ſum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus *a* egregiè confirmat hoc dictum, cùm ita ſcribit: *Quidam ex amicis eius* (B. Mariæ Oegniacenæ) *præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tantò periculoſius quantò ſubtilius infeſtabatur. Callidius enim hoſtis, transfigurans ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat, nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, ut prius tanquam antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata, poſtea occultius venenum inſtillaret, & mellita lingua blanditer exerta, poſtmodum dentem infigeret, & ad extremum caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret. cùm enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tùm inſtar ſophiſtæ & impoſtoris: veris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis quandam umbram inſidiosè prætexens. Tandem ſuis machinis eò perduxit fratrem illum, ut res eius peſſimum exitum fuerint habituræ, ſi non ancilla Chriſti, revelante Spiritu ſancto, callidi veteratoris fraudes didiciſſet. Cùm autem diceret homini, revelationes illas non eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille è diverſo, non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obijceret: Cùm tot beneficia præſtiterit mihi ſpiritus ille, tot vera & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere, illa ad ſolita orationis arma confugiens.* (En bonum remedium, bonum ſcutum.) *pedes Domini rigat lacrymis, cælum precibus inſtanter pulſat, nec facit finem: donec impius ille impoſtor, cum multo gemitu & pudore ipſi nocte in cellula ſua oranti adſtaret: quem illa commentitio præditum ſplendore intuens; Quiſnam es tu, inquit, aut qui vocaris? Ille ſuperbo ut erat vultu illam toruis oculis viciſsim aſpiciens: Ego ſum, ait, quem tu maledicta precibus tuis compuliſti venire ad te, quæ meum mihi amicum per vim auferre conaris.* Somnium *autem, ego vocor. Multis enim præſertim religioſis, in ſomnis, inſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus animis efferuntur, dignoſque ſe putant, qui divinis & angelicis fruuntur colloquiis. Amicum illum meum, quem pro tua voluntale mihi abſtuliſti, iam eram à bono propoſito retracturus. Et id ſanè eventus rei docuit, ſed ova aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.* [Quibus verbis nobis ſimul & artes dæmonis, & modus, & ſinis, & remedium, quò in re dubia utendum, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliam dæmonis illuſionem deprehendit, & diſpulit *b*. ſic & B. Gutlacus inſidias immoderata ſuadentis iejunia, intellexit & cavit *c*. ſic ſpecie iuvandarum animarum Diabolus perſuaſit S. Elphego; ut ex carcere, ſe deducentem, reducentemq; ſequeretur, exemplo B. Petri angelum ſequentis ſuaſit & perſuaſit in angeli ſpecie: ſed eductum confeſſorem in via deſeruit. ille fraudem intellexit, doluit: & martyrio, quod fugerat, ſe iterum obtulit, ac coronam meruit *d*. Sic eodem prætextu conatus cuidam Monacho ſuadere ut cellam deſereret, impeditus fuit à B. Arſenio. Quare diligenter notanda, fideliter retinenda eſt doctrina eiuſ-

a *li.1. vitæ B. Mariæ Oegniacenſ. c. 9.* b *Pet. Rauzanus li. 1. vitæ D. Vincent. c. 11.* c *Sur. in eius vita April. 11.* d *Osbert. Cantuar. in eius vita.*

eiuſdem B. Arſenij, quæ, velut in ſpeculo, ſimulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita inſidiarum præcipua, nobis, apud Metaphraſtem, propoſuit ſpectanda. Et quia huius capitis res iſta, & in primis utilis, ideò verbotenus exhibebo: *Hoc quoque vos non lateat, ô fratres quod noſter inimicus Diabolus, multis & variis utens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: ut, verbi cauſa; ſuggerens, hoſpitalitatem, & conſequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem: efficit; ut ſimul comedant & compotent: cauſa autem eſt, bonum caritatis. deinde ſis paullatim ſuffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, ut ventri ſerviamus & deinde ad ſacietatem libidinis, nos polluit & voluptatibus. Aliis rurſus ſubmittens in animum eleemoſynam & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit avaritiæ. Aliis autem multorum utilitatem tanquam eſcam porrigens, efficit, ut ſilentium & quietem relinquant: tanquam rem inutilem, & ut; cum multis quidem mundanis habeant conſuetudinem, & nonnunquam etiam cum mulieribus incautè hoc faciant, perſuadet: tanquam qui iam eò pervenerint, ut ſint impatibiles, & ſic miſeros reddit libidinoſos, & ſervientes animi perturbationibus. Aliis nullam exhibens moleſtiam, & ut à nullo capiantur vitio inſidiosè procurans; extulit in ſuperbiam; & ſic nullo negotio præcipitavit. Nonnunquam autem faciens, ut à bellando abſtineant; & maximè ij, qui ad ſuſcipienda exercitationis certamina ſe paulo antè exuerant: decipit efficiens, ut eſſent ſecuri, & de nulla re ſoliciti. Ex quo factum eſt, ut cum eos inieceriт in ſocordiam; & ut labores negligerent effecerit: repentè illos invaderet, tanquam expugnatu faciles & inermes: & ſic maxima tempeſtate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & ſæpè etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rurſus, cum, ut ſibi fiderent, perſuaſiſſet, ut qui iam ad maiorem perveniſſent menſuram: ſuggeſsit ut eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumque & bellorum annunciationes. Quibus cùm nondum rectè ſua vitia abluiſſent, primùm quidem recordationem & informationem eorum, quæ audiverant, immiſit, non abſque animi perturbatione Deinde vero etiam miſerè impulit ad carnis contaminationem* a. His enumeratis, ſubdit propter tot ſtratagematum multiplices noxas, nobis multa noſtri Cuſtodia, & Sobrietate, Vigilantia quoque, & ad Bonum Attentione, opus eſſe. Nonnulla his addi poſſunt ex Ioan. Horozeo lib. 1. de vera & falſa prophetia cap. 15.

Tertia conſideratio eſt Gerſonis *b*, *conſiderandum an quod revelatum fuit, id humana negligentia quis ſine revelatione potuerit aſſequi*: tunc enim ſuſpectam eſſe debere, ut ſupervacuam & minimè neceſſariam. Quòd ſi fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis ſcientiam excedunt; tunc non poterit aliunde, quam desurſum, miſſa fuiſſe revelatio. Sed an res huiuſmodi ſint; difficilè eſt ſtatim iudicare; quia non poteſt niſi ſucceſſu temporis quando eventus prædictionis, declarat veritatem, vel diligenti diſcuſſione (quando occulta cogitatio revelatur) id deprehendi, ſitne divinæ tantum res illa cognitionis; an etiam dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Savo-

narolæ

a *Sim. Metaphra. in Arſenio.* b *li. de probat. ſpiritus.*

narolæ laborarunt, ipſiuſmet confeſſione.

Quarta conſideratio, videndum, an *non tam ſit deſumpta ex ſacris literis* (tunc enim ſuſpecta haberetur) *quam illis conſentanea omni ex parte, & conſtans, congrua quoque Sanctorum hominum doctrinæ & exemplis, nihil falſi & erronei admixti habens, totaque pertinens ad ſalutem hominum & Dei gloriam.* Divinæ namq; revelationis hæc illuſtria ſunt documenta. Nam iuxta Gloſ. in Mat. cap. 17. ſuſpecta eſt omnis revelatio quam non videmus per omnia convenire cum Lege, prophetis, & Evangelio.

Quinta conſideratio eſt, *utrum revelatio aliis revelationibus indubitatis confirmetur.* nam ſi nec aliæ certæ res dubiæ manent. poteſt enim Diabolus, ut ſemel ſic ſæpius, ut uni ſic pluribus idem revelare. Certarum revelationum ex hoc capite multa ſuperſunt in Eccleſiaſticis Hiſtoricis veſtigia. talis illa admiranda B. Hermanni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus, eò quòd B. V. Maria ab angelo paranympho in ſomnis ei viſa deſponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clariſſimo; cuius iucunda deſcriptio in Beati illius vita continetur *a* talis alia Eutychij Patriarchæ, *apud Euſtathium in eius vita.* talis alia B. Guilhelmi Roſcildenſis, *apud Sur. April.* 6. talis alia S. Adalberti ſub mortem ei oblata; & à Leone explicata, *apud eundem.* XXIII. *menſis eiuſdē*, tales multæ eius quem paulò antè laudavi B. Meinulphi *b.* tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris miraculorum c.* Validior cenſenda confirmatio per alios, quàm per eumdem, item per incognitos, quàm notos, per viros, quam fœminas.

Sexta conſideratio, *ſi pugnantes ſint diverſæ de eadem re revelationes, ut plurimum ambæ ſuſpectæ ſunt habendæ: interdum tamen ſic veras conatur diabolus contrariis oblatis infirmare:* ideò non ſtatim reijciendæ omnes, ſed illis, re maturè deliberata, credendum, non quæ priores ſunt, (fieri enim ſolet, ut cum dæmon conatus fuerit illudere per falſam, Deus alia vera immiſſa nebulam illam, lucis ſuperventu, deſijciat) ſed quas plures ac probatiores ſanctitate, prudentia & ſacra doctrina confirmant, & quarum auctoribus minus cauſæ fuit talia contingendi v. g. In revelationibus de Immaculata conceptione Deiparæ Virg. Mariæ, quando paria ſunt reliqua momenta circumſtantiarum, plus tribuendum revelationibus habitis (ſi quę ſunt) ante controverſiam eadem de re natam, & poſt natam controverſiam, ijs quas habuerunt; qui nec inſtituti; cujus D. Thom. nec alterius cuius Doctor ſubtilis, fuere: hi enim ab affectu liberiores & hac ſanè ex parte revelatio D. Brigittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catharinæ Senenſi.

SECTIO VI.

De indiciis petitis à revelationum circumſtantiis.

DVO præcedentia indicia quaſi mixta ſunt, partim ex ipſa revelatione, partim extrinſecus petita: ſequitur nunc, ut quæ in circumſtantijs obſervatu neceſſaria indagemus.

1. Oc-

a *apud Sur.* 8. *April. tomo* 7. b *apud Sur.* 5. *Octob.* c *lib.* 1. *ca.* 23. & 27.

1. Occurrit, *illud à fine petitum*, quid moverit hominem ut hanc revelationem aliis indicaret, propalaretq; : Num curioſitas, levitas, vanitas, cupiditas, avaritia, ambitio, utilitas propria, an aliorum; ſi propria, an ſpiritualis, aut carnalis, ſi aliorum, paucorumve, multorum, an omnium: Et in hac ipſa cauſæ inveſtigatione perpendendus finis, non tantum proximus & apertus, ſed occultus etiam & remotus. *Poteſt enim* (Gerſon ait) *finis proximus apparere bonus, & ſalubris, & devotus ad ædificationem aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex ſcandalum, dum non reſpondebunt ultima primis, vel alias falſum fictumque deprehendetur in perſonis fuiſſe, reputatis magnæ ſanctitatis, ut docuit ætas noſtra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenis, Ioann. Huſs. & ſimilium*] Ideò Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à ſe amoliri Eliſæum, ne videret eum rapi igneo curru in cœlum. [4. Reg. 2.] Prudenter Arſenius ſibi factas revelationes nunquam, niſi aliorum poſceret utilitas, narrabat, & tùm narrabat quaſi alteri accidiſſent, ut Simeon Metaphraſt. obſervavit *a*: B. quoque Hildegardis vix ſuperiorum iuſſu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad revelationes ſuas ſcribendum animavit *b*. Idem fuit ſenſus B. Lidwinæ, cui cum Chriſtus Dominus vigilanti apparens: quinque vulnerum ſuorum ſigna luculenter impreſſa reliquiſſet, & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non poſſe, timeretque cõcurſum & applauſum hominum, ſic Deum deprecata ſcribitur, *Maneat obſecro Domine hoc dignationis ſacramentum inter me & te: ſufficit enim mihi gratia tua.*] Noli dubitare gratam ſponſæ humilitatem & cuſtodiã fuiſſe, magno enim miraculo confeſtim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamen, & livore perpetuo permanente *c*. Eadem virgo alio tempore meritò quendam ſolitum revelationes ſuas narrare, & (quod facilè accidit) narrationis calore quædam de ſuo adijcere, idcircò pœnis purgatorij addictum vidit *d*.

Secundò, *diſcutiendæ cogitationes, quæ revelationem ſubſecutæ vel præceſſerunt*, nam ex præcedentium imaginatione poſſet naſci phantaſtica illuſio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animũ ſpiritus S. non accedit, nec vera revelatio: nec tamen ſemper bonam & piam cogitationem vera revelatio & divina ſubſequitur: in ipſo namque orationis fervore, pleriſque Diabolus conatus irrepere. Ad veram revelationem ſemper ſequuntur bona deſideria, & effectus boni: ad illuſoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in majus malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recenſuiſſet viſiones S. Aldegundis, addit: *In cunctis huiuſmodi revelationibus virgo prudens magis magiſque ſe humiliabat, regno Dei propior fiebat, ſponſo cœleſti ferventius inhærebat e.*] Hic profectò genuinus eſt effectus verarum revelationum: qui huic contrarij ſunt, apertè docent illuſoriam fuiſſe, quæ præceſſerat.

Tertiò notatum à quibuſdam, *utiliſsimum*

Cccc

a *in eius vit.* b *Theodori Abbas li.1. vitæ Hildegard cap 4.* c *Ioan Brugmannus in vita S. Libvvinæ p 2.c.8.* d *idem Brugman p.3.c.2.* e *Hucbal. in vita S. Aldegund cap.2.*

liſsimum quoque eſſe ne decipiamus, *ipſi viſioni ſeu revelationi ſignum crucis opponere, ſeque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinam, efficacem ſanè & piam Senatus Bravonius. narrat enim S. Oſualdum Epiſcopum cum dæmonis irriſis & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma ſpecioſa Angeli ſe oſtentaſſet, *crucis ſigno* ſe muniuiſſe; eò quòd ſciret Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum vero tenebrarum illo in fugam compulſum iri. *Quod & factum eſt, Nam (verba ſunt Bravon. S.) ſimul atque ſignum illud malignus tentator vidit, inſtar fumi ab oculis eius evanuit.* a)

Quarto videndum *quomodo ſe Spiritus ipſe ingeſſerit. Nam proficientibus* (ut admonet P. noſter Ignatius b) *Spiritus malus ſe durè, implacidè & violenter, quaſi cum ſtrepitu quodam, ut imber in ſaxa decidens, infundit: bonus vero iiſdem leniter, placidè & ſuaviter, ſicut aqua irrorat ſpongiã. Illis vero qui in deterius proficiunt, experientia docet contra evenire.*

Quintò *advertendum an quæ initio mentem lætitia demulſerat, ea ſit poſtea in horrorem & mærorem verſa: item num qui cœpit à principio, ſenſim horror amotus non fuerit, ſed conſtans permanſerit:* duæ enim ſunt hæc revelationum falſarum notæ: *Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horroris aliquid perſentiſcat; ſed poſtmodum, hac moleſtia & anxietate animi deterſa, dulcedine quadam interna perfundatur, ſignum eſſe divinæ conſolationis*; ut nos B. Antonius docuit & notant in 1. cap. Luc. Theophilact. & Beda & Hieron. in cap. 28. Matth. Cui rei naturalis eſſe cauſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicida, & ſympathia quæ homini cum angeli intercedit c. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacenſ. d à qua ipſemet non erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſupervivere: fortaſſis orta opinio inde, quod nonnullis dæmones in mortuorum ſpecie cum apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſque antipathia, morbo contracto, mox deceſſerant. Cæterum documentum illud D. Antonii eſt accipiendum, de vera interna dulcedine, quæ famem ac deſiderium virtutum affert, & adauget; præcipuè caritatis & humilitatis, quam limitationem meritò B. Catharina Senenſis adjecit.

Quod confirmat atteſtatio B. Angelæ Fulginatis, ſibi ex viſione in animo manſiſſe vehementius deſiderium, cruciatus omnes & injurias pro Deo ſuſtinendi. Objiciat quis forte poſſe Dæmonem, quem initio attulerit horrorem præſentia ſua, ut ſolet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia ſimili ſpecie terrifica (eum mox cum lætitia & ſuavitate ſenſus, verborumque blanditijs commutare. *Reſp.* nos agere de apparitione, quæ non ratione formæ, ſub qua comparet, ſed ratione duntaxat præſentiæ apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ, opus non eſt alio fermè indicio, ſi ſit enim monſtrifica forma, certum eſt dæmoniacam eſſe: ſi ſit humana, tunc aliæ circumſtantiæ conſi-

a *Senatus Bravon. in vita S. Oſualdi Vvilgornienſ. c. 2.* b *in li. exercit. de dignoſ. ſpir. c. Guilhel. Pariſienſ. 2. Par. principal. de univerſo p. 2. ca. 152.* d *lib. 1. de mirã. c. 11.*

conſiderandæ, de quibus *lib. 2. quæſt. 26. ſect. 3.* non indiligenter egi. Huc ſi lubet, licet recurras.

Sextò conſiderandum, *num revelationes veris miraculis aſtruantur*, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint: ut illa Nobili matronæ facta, cui revelatum, S. Winvvalocum ei, quam amiſerat, oculorum claritatem, reddi turum. Mox enim ut Sanctum adijt, viſum amiſſum recuperavit *a*. Mira verò & prodigia, non ſatis idoneè revelationem confirmant, quia poteſt ea dæmon efficere. Etſi tamen miracula defuerint, non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda revelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quam propheta, miraculum tamen nullum fecit.

Septima regula eſt, *quod ſi, cum revelatio fuerit abſolute aliquid, & non ſub conditione, prædicens* (prophetiam vocant abſolutam & independentem) *& poſteà contrarium evenit*, vel *non evenit*, *quicquid prænunciatum fuit, falſa revelatio, & non de cœlis eſt.* Probatio (*inquit Gerſon*) ſpiritum reſpicit, nedum perſonā quæ viſiones patitur, ſed viſionum qualitates, ſi veræ ſint, per omnia, etiam uſque ad minimam propoſitionem; quoniam in ſpiritu veritatis falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacij mille quinq; ſunt viæ apertæ, ut in unica latenti falſitate decipiat. Ideò Chriſtus dæmoniacos & Paulus Pythoniſſam prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chryſ. *hom. 19. in Matth.* Ex hoc indicio probantur veræ fuiſſe revelationes Catharinæ Raconiſiæ. quas recenſet Ioan. Franciſ. Picus *b*. & Margaritæ Ravennatis apud Hieronym. Rubeum *c*, & B. Aloyſij Bertrandi de Societate noſtra, & P. Franciſci Borgiæ. ut ex illius vita retulit Thom. Boſius *d* hinc etiam probantur divinæ fuiſſe revelationes Ioannæ illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis *La pucelle Ienne*, quæ Carolum VII. Francorum Regem in regnum, undè Anglorum fuerat armis deiectus, reſtituit, circiter annum 1428. quam pari invidia, crudelitate, calumnia, & iniuſtitia, ſepè ab illa victi profligatique Angli, cum in pugna vivam cœpiſſent, flammis feralibus quaſi maleficam combuſſerunt: ſed poſtmodum ann. *1456.* Calixtus Rom. Pontif. eius nominis tertius cauſæ cognitionem Archiepiſcopo Rhemenſi Ioanni, Guilhelmo Pariſienſi delegavit: hi verò innumeris teſtibus omni exceptione majoribus de innocentia, modeſtia, caſtitate, & religione Ioannæ auditis, eius innocētiam, & ſententiæ illius injuſtitiam, declararunt: iudicij acta Pariſiis aſſervari. ea in urbe natus Papyrius Maſſon. teſtatur, idque apud Victorinos canonicos Regulares iuxta Belleforeſtum *in vita Caroli VII. fol. 345.* favent eiuſdem innocentiæ non Francici modo ſcriptores (quos ut ſuſpectos Britanni reiiciunt) ſed & alienigenæ Itali, Græcique *e*: ſed & Belga Meierus *f*, parum alias in Francos benignus, & Hiſpanus Mariana *de reb. Hiſpan. lib. viceſimo extremo.* Philip. Bergomenſis ait: tùm duos ad-

a *Sur. in vita S. VVinvvaloci. 5. Mart.* b *in eius vita.* c *Hiſt Ravennat. s an 1510* d *lib 6. de Notis Eccleſ. cap. 2* e *citat. Thom. Boſius l. 8. de Not. Eccl c. vl. cui adde Philipp. Bergom. de clar. mulier. c. 157.* f *lib 16. Annal. Flandr.*

huc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuiſſe ſuperſtites, citatos, & legitimè convictos, damnatóſque & combuſtos: duorum vero aliorum iudicum mortuorũ oſſa effoſſa, & ſimiliter concremata fuiſſe: & iuſſum Rothomagi, ubi virgo fuerat combuſta, templum conſtrui, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiſcata per ſententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationẽ, ſacrificium quotidianũ inſtitui. ſic honor immeritæ detractus, tandẽ vix viceſimo poſt mortem anno, iudicio Pontificio, reſtitutus. Prudenter itaque Polidorus Virgilius, licet Anglorum Stipendiarius, *li. 22. hiſt. Anglor.* non auſus fuit Ioann. damnare, ſed rem ita reliquit ambiguã, ut innocentiæ potius ſuffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforeſt. *à f. 387.* ubi ſententia iudicum delegatorum refert *fol. 393.* Hoc lapide veritatis Lydio deprehenſæ leves & fictæ revelationes olim quidem Montaniſtarum b, & recentiori memoria Ioann. Sagi Bethyci, & Fr. Ioan. de Rupeſciſſa c, & noſtro tempore Monialis Luſitanæ, quæ fortè adhuc in vivis, & Franciſci de cruce in Peruvia d. Ideò, mea quidem ſententia, incaſſum, quidam conati fuere revelationes Hieron. Savonarolæ Ferrarienſis tueri, Apoſtolico iudicio damnatas: Quam ille multa de Eccleſiæ reformatione, de Turcarum & Maurorum converſione, de Florentinorum felicitate, quæ mox adimpl nda, & aſtantium multi erant viſuri antequam moreretur, prædixit? addens (*in revelationum compendio*) illas abſolutas & immutabiles prophetias eſſe? attamen nihil horum ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum fermè annos contraria contigerunt. Quare ex partium ſtudio, & Alexand. VI. atque Mediceorum odio factum, ut non conſideranter Hiſtorici nonnulli defenſionem Savonarolæ ſuſceperint, vel damnationis iuſtitiam in dubium vocarint. e Profectò ſicut eventus eius prophetias coarguit, ſic contumacia in ſui ordinis præfectũ, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniuſta nihilominus metuenda eſt) excommunicationis, & aliæ ſimiles actiones, illuſionis diabolicæ, &, quæ ſubſequi ſolet arrogantiam, obſtinationis, gravia & urgentia ſunt argumenta. Legite Raphael. Volateranum quem vera ſcripſiſſe patet ex illis ipſis quæ Fran. Guicciard. f. quamvis in Savonarolæ defenſionem propendens memoriæ mandavit. Nonne magis piè & cordatè faciunt, g qui pro ſedis Apoſtolicæ iudicio quam pro privati hominis exiſtimatione, induunt arma litteraria, calamiſque decertant? Neque id magis clariſſimi ordinis, qui ut aſtrum in hoc militantis Eccleſiæ cœlo lucet, ſplendori obfuerit, quam Angelorum choris Luciferi factio, vel Apoſtolico cætui Iudas impius. Et ne hæretici ſe immunes harum iactent illuſionum: quid quæſo aliud eſt liber ille manuſcriptus Iacobi Brocardi Calviniſtæ *revelationum ad Elizabetham Angliæ Reginam & præfatio*

in

a *Epiphan. hæres. 48. & Euſeb. l. 5. c. 15.* b *Marian. l. 19. c. 3. Pet. Leloyb. l. 2. de ſpect.* c *Ioſeph. à Conſta. l. 2. de temp. noviſſ.* d *Sabellicus Enne. ad 10. lib. 9. Arnl. Ferron. lib. 2. rerum Francicar & alii.* e *lib. 5. Geograp. ſub fin.* f *lib. 3. rerum Italicarum.* g *Pet. Ribadeneyra lib. 2. de tribulat. cap. 20.*

in Geneſim, aliaque nonnulla eiuſdem opuſcula, niſi farrago quædam dæmoniacarum revelationum, quarum præcipuam de ann. 1580. iam tempus mendacij convicit? Contra prudenter ex ſubſecuta eventus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantrianæ Elizabethæ Barronæ, vaticinia à Deo fuiſſe comprobavit, *lib. 1. de ſchiſmate Anglicano*: ſanè vitæ ſanctitas, Martyrij laurea, & clariſſimorum Synmartyrum Roffenſis & Mori conteſtatio, locum dubitationi relinquunt nullum. Quam diſſimilis in eadem inſula nata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia ſic Sanderus ſcribit; *Hæretici, inquietum & turbulentum genus hominum, ad commovendum Londinenſem populum ſeditioni tum & hæreſi valdè deditum, inauditum adinuenerunt ſtrategema. Induxerunt quippè quamdam puellam octodecim annos natam, hæreſi ſimul & pretio corruptam, in eam improbam ſimulationem, ut ſe permitteret in abdito inter duos muros cuiuſdam domus angulo ad tempus concludi, & per fiſtulam ad id aptam eas voces edere, quas iſtius ſtropæ artifices ſibi ſuggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crofta erat, doli author Dracus quidam, Ita ergò illa inſtructa & in loco ad fraudem accommodato collocata, mirabiles emittit continuo ex antro ſuo voces, eaſque tam ſonoras, ut per omnes vicinias audiretur. Accurrunt undique cives quid ſit inquirunt, mirantur, voces non mortalis hominis, ſed angeli eſſe clamabant. urbi ac Reipubl. iſte Spiritus comminatur miſeriem, ærumnas, mala omnia, ſi nuptias cum Hiſpano aut communionem cum Papa Romano admittant. Multa item contra ſanctum ſacrificium, & reliquam fidem Catholicam, quaſi oracula fundebat: erant ex conſpiratoribus, qui data opera ſe turbis adſtantibus ſemper ingeſſerant, qui huius Spiritus propheticas & obſcuriores ſententias, ad religionis everſionem & ſeditionem movendam interpretabantur. Magiſtratus autem ad multitudinem compeſcendam, & quid rei ſit luſtrandum accedit, fraus difficillimè apparuit: ſed tandem, inito conſilio de diffodiendo muro & vicinis parietibus unde voces reddi conijciebant, miſera puella prodiit, ac examinata quorum ſuaſu & conſilio hoc fecerit, confeſſa eſt ſtatim, ſe à quibuſdam ſeditioſis ſectariis, & ab eo imprimis, quem nominavimus Draco, ad iſtam nequitiam inductam fuiſſe*]. Hæc ille *lib. 2.* Quid autem neceſſe Munzeri, Lutheri & ſimilium ſpeudo prophetias memorare? de hoc ſeptimo indicio diſcernendi, lege Ioann. Horozeum d. l. c. 16.

Denique *à modo etiam revelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, ut puta turpe, ſcandaloſum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adeſt, res omninò periculi plena remanet, quantumvis multa veræ fidei ac virtutibus ſolidis conſentanea adſint. Nam nec verarum revelationum unus eſſe modus vel certus conſuevit, nec unus alio certior aut conſuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino, *has ſpirituales illuſtrationes & elevationes aliter ſolitas ipſi accidere una vice, & aliter alias: ita quod ſemper ibi novitas contingit, & hoc eſt totum inenarrabile. Revelationes enim & viſiones ſunt alterius modi una vice, & alterius alia.*] Sic illa c. 56. in fine. Sanè toto opere diverſos, quos experta, modos deſcribit, præſertim duos inſignes, quibus ſe Chriſtus Dominus præſen-

tem ejus animæ ſolitus exhibere, invenies eos cap. xxvii. Claudatur hæc de revelationibus diſquiſitio canone Concil. Lateranenſ. ſub Leone. 10. ſeſſ. 11. cujus hæc ſunt verba.

CAPVT II.

De divinatione.

SIcut ſpecies præcedens vera, ſic iſta falſa, ideò illam Conjectationi præpoſui, quæ quaſi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid ſit divinatio?

ESſe aliquam conſtat, vel Cicer. teſte, cujus de ea duo libri ſuperſunt. *videtur nihil aliud eſſe, quàm ſignificatio occultorum ex pactis cõventis cum dæmone.*] *Significatio*, inquam, quia non perficitur ſola mentis intellectione ſivè cognitione, ſed ſignis quoque & verbis exterioribus utitur, qua in re differt à ſententia, per vanam obſervantiam acquiſita. Eſt autem, tàm obſervantiam acquiſita. ſentium, quam futurorum, dummodò illa ſint occulta, hoc eſt procul remota ab humana cognitione *a*. Ideò malui dicere, *occultorum*, quàm *futurorum*, Nam prophetia & divinatio in materia conveniunt. Quæ de pacto cum dæmone adduntur, illa ſeparant divinationẽ, à prophetia, & à naturali conjectatione. hæc enim naſcitur, ex diſciplina & obſervatione humana; illa vero deſuper à Deo infunditur. Cumque quanta eſt divinatio, dependeat ab ope dæmonis, qui *æmulatur divinitatem furando divinationem*, unde & dicta divinatio quaſi divinitatis imitatio: ſequitur divinationem non poſſe progredi ulterius, quam dæmonis cognitio pertingit, ſequitur etiam, nec arte, nec natura divinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diverſis inſtrumentis. Qui pactum expreſſum habent cum dæmone, quia noverunt gratius illi nihil accidere hominum idololatrico cultu; ideo plerumque ſacrificium interponunt, ara ſtatuta precibus nuncupatis, accenſo thure, veſtibus ferè, quales ſunt noſtrorum Sacerdotum *a*. Neque tamen hoc ſemper faciunt, ſed omittunt aliquando, vel quia temporis anguſtia non patitur, vel quia hoc non exigit forma divinationis, qua utuntur. ſunt enim plures & diverſæ, ut poſt docebo. Quia tacitum pactum habent, iis variis utuntur obſervationibus, pro natura ſceleris; non quidem ſacrificantes, ſed tamen quæ faciunt & dicunt, referentes, gnari, vel ignari, in honorem dæmonis.

QVÆSTIO II.

Quæ occulta poſſit dæmon revelare?

QVædam, non omnia, poſſunt, quia non omnia norunt: quæ communis eſt Orthodoxorum ſententia, poſt Tertullian. & Originem, nempè D. Auguſtini, Euſebii, Anſelmi, Rabani, Damaſceni,

a *Vide quid hoc ſit ſupra c. 1. q. 1.* b *fuſe Grillan. q. 5. n. 1.*

maſceni, D. Tho. a Adſcribam ſolius verba Marci Hiſtorici, qui poſtquam narravit mendaces reſponſiones idoli Veneris, ſubdit iſta, *Tales enim ſunt dæmones, ut qui decipiant & nihil veri dicant. Neque enim poſſunt aliquid certo præſcire: ſed ex veriſimilibus præ ſe ferunt ſe præſcire: apud eos qui eis ſerviunt. Quomodo enim poſſunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod ſi in aliquibus contingit eos divinare, hoc fit ex eo, quod evenit: quo modo etiã accidit in hominibus, ut ſæpè quædam prædicant futura; de re quæ eventura* b.] Quæ valdè obſcurè dicta, ſic intelligenda, ut vera ſint: malle dæmones mentiri, ſed poſſe, ſi velint, verum aliquando dicere, atque adeò dicere ſolere, ut tamen hac ipſa veritate decipiant. Nonnulla quoque quæ creatam ſcientiam non ſuperant, ſcientificè poſſe prædicere, juxta illa, quæ mox dicenda.

Primò nequit *dæmon certò prædicere, ea quæ ſunt omninò liberè futura*: cujus ſunt primò quæ dependent abſolutè a voluntate Dei, cujuſmodi ſunt ſupernaturalia myſteria, nec non gubernationes & mutationes regnorum ac rerumpub. quia corda Principum ſunt in manu Dei, qui ſolus illa commutat ut lubet. 2. ea quæ dependent ex arbitrii humani libertate, ut quid cras ſim facturus vel cogitaturus. 3. quæ ſunt omninò & propriè futura contingentia, quamdiu illa non habent cauſam certam & determinatam.

Secundò, *ex iſtis quæ certò non novit, poteſt dæmon multa probabiliter tantum & conjecturam faciens prædicere* d. Summam enim diuturna obſervatione ſibi experientiam comparavit, & pollet angelico ingenii acumine, & optimè novit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant, hominum voluntatem, mediante appetitu ſenſitivo, inclinare, novit omnium hominum temperamenta, affectuſque, novit quid ex his & illis ſequi ſoleat. Vndè contingit, ut ſæpè ad amuſſim prædicat, quid quando homines ſint facturi, vel etiam quod Deus hunc vel illum populum ſit puniturus, quod talis exercitus gladiò, fame, peſtilitate affligetur, quod talis à tali ſit occidendus, quod Princeps de ſolio exturbandus. nam & hoc ex diligentia & fide conjuratorum, ſocordia & incuria cavendi, vel pellendi, poteſt colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Baſilacius Iſaacio excæcationem, & de ſolio dejectionem, quæ mox conſecuta, prædixit. e Degebat iſte vates propè Rhadeſtùm: habebatur à vulgo propheta. *Caterùm* (ait Nicetas) *nihil veri aut perſpicui de rebus futuris loquebatur, ſed verba confuſa, inter ſe diſſidentia & perplexa fundebat: & quamvis ſæpè ridicula quædam admiſceret, tamen turbam paſtorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad ſe venientium mammis contrectatis, & talis exploratis, obſcura promebat oracula, & ad pleraſque quæſtiones non reſpõdebat & ſuas divinationes diſcurſationi-*

bus

a *Tertullian. Apolog cap* 21. *Origen. Peri arch l.*4. *Euſe. l.*5. *de præparat cap.* 10. *Auguſt. l. de divina dæm* & 2. *Retract* [illegible] 30. *Dama lib* 2. *de fi e cap.*4 *Anſ. l. de caſu Diaboli cap.*21. *Raban. in e. ſcien ium* [illegible] 6. q 4. q D *Th. in tract qq.* 16 q. *de dæmon* & p 1 q 56. b *Marcus in vita* [illegible] *rphyrionis Gazæ Epiſc.* c *Tertull* & *Orig ſupra Augu l.*2. *de Gen ad lit. c.*17 & *Anſ. ſupra* d *Euſe. d. c.* 10. *Aug de divin. dæm. cap.*5 & 6. *Damaſc. l.* 2. *de fid. cap.*4. e *Nicetas Chonia. lib.* 3.

bus & inſanis geſtibus peragebat. Aſtabant ei quoque cognatæ aniculæ vecordes & inſanæ, quæ conſultoribus explicabant, quid illi Baſilacii geſtus rerum futurarum deſignarent, & taciturnitatem, ut ſapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, ut dixi, vates vulgò habebatur, & futura prædicere putabatur; à mulierculis præſertim, quibus turpes quæſtiones, & deformes veſtium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis verò hominibus, ineptus hiſtrio, & vetus ſilicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico Spiritu eſſe praditum haud obſcurè iudicarent: quorum ego iudiciis maximè aſſentior] rectiſſimè nam & obſcœna illa diſquiſitio, & diſcurſationes, verbaque perplexa cuncta Satanicum fanaticum fuiſſe convincunt. Vt & ea quæ ſequuntur: *Imperatorem enim ad ſe venientem, neque ut tanta potentia præditum excitit: neque ſalutationi eius, quæ erat,* Salve pater Baſilaci: *reſpondit, neque tacito nutu capitis gratias egit, ſed huc atque illuc, inſtar pulli equini, aut hominis furioſi ſaltans, accedentibus maledixit, nec ipſi quidem Imperatori parcens, vix tandem in quietis illis agitationibus omiſſis, ſcipione, quem manibus geſtabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoriæ cellæ pariete depicta erat oculis eraſis etiam pileum de capite illius auferre ſtudebat. Quæ cum feciſſet, Imperator eo, ut deliro, deſpecto, diſceſſit.)* vaticinium mox eventus comprobavit, quem poterat quivis ſagaci prudentia prævidere, cum & Alexius diligentiſſimè in fratris perniciem tenderet, & Iſaacius, in opportuna ſecuritate, omnes delatores arceret, atque repelleret? adeò ut velle perire videretur.

Tertiò *poteſt diabolus certò prædicere, quæcunque dependent à cauſis neceſſariis, quæ quidem ab aliis naturalibus cauſis nequeunt impediri*; ut ſunt motus cœlorum, eclypſes, conjunctiones aſtrorum & ejuſmodi: *quæ verò non neceſſariò, ſed ut plurimum duntaxat eveniunt, eò quòd poſſint ab aliis cauſis naturalibus impediri,* ut imbres, pluvias, nimbos, tempeſtateſque ſonantes, & alia de hoc genere, *illa per coniecturas cognoſcit & probabiliter prædicit tantum. Certo quoque poteſt prædicere ea quæ novit ſe permittente Deo facturum.* Sicut v.g. ſi Deo permittente ipſe peſtilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali ceſſatura certo die, novit peſtem ceſſaturam, idque certius adhuc, ſi ex pacto, ad certi ſigni alicubi reconditi vel condicti ſublationem morbus deſinet; poterit certò finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famaguſtanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit ſe intra horæ ſpacium moriturum & confeſtim ſe mortuo luem deſituram: quod & factum, huic dæmon id manifeſtarat, *refert hiſtoriam Villamontius lib. 2. peregrin. ca.* 7. Item *quæ intellexit per revelationem: ſivè illa c n:ineatur in ſacris litteris, ſivè aliter dæmoni fuerint à Deo manifeſtata.* Hoc pacto tàm multa olim maligni ſpiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chriſti ortu & miraculis, de idololatriæ everſione, & ſimilibus ut cùm Hermetem iidem Spiritus docuerunt Ægyptiorum ſuperſtitionem abolendam, a cum Appollo ſe cedere Hebræo puero pronunciavit, & alia quæ accuratè congeſta à Steucho Eugubino *b.* Hæc quo ad futura.

Quartò, *nihil dubitandum præterita dæmo-*

a *Aug. l. 8. de civit Dei c.* 23. b *lib* 3. *de perenni philo. a. c.* 14.

dæmonem omnia memoria tenere, quæ vel aliena relatione accepit, vel ipſo coram geſta fuere: tunc enim actus cognitionis cognoſcentis rem ut præſentem, ſui ſpeciem in mente dæmonis impreſſam reliquit.

Quintò *de præſentibus res obſcura non eſt, nam quæcunque actu exteriore podita ſunt*, ut ſecreta furta, res perditæ, theſauri olim defoſſi, metalla ſubterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, *dæmonibus nota ſunt*, de ſolis cogitationibus in animo manentibus controvertitur, an eas dæmon cognoſcat? Experientia ſæpè probavit illum non eſſe mendacem indicem, ſed per energumenos veris infamiæ jaculis confingere. Scio quid Scot. Durand. Ockam cenſuerint: ſed placet communior ſententia Alberti Magni Alexan. de Hales, D. Tho. D. Bonav. Richardi, & Ariminenſ. *virtute ſua naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes ſpontaneas hominis, ſine alicuius manifeſtatione, poſſe cognoſcere.* quia hoc Deo proprium *a*. Quo argumento ſancti Patres Ambroſ. & alii *b* probant Chriſti & Spiritus ſancti divinitatem, ex cogitationum ſecretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc faſſi, cogitationes haſce, ſoli divinæ naturæ perſpectas, cæteros latere *c*. *Verum ſi cogitationes vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinſeco ſigno prodantur: peritius & ſolertius quam exercitatiſſimi medici, ex* *huiuſmodi dæmones indiciis internas animi affectiones deprehendunt*, ut docent Aug. & Caſſian. *d*. *Poteſt etiam veterator adeo vehementer phantaſmatibus immiſſis hominem turbare, ut vix ad aliud advertere, vel aliud queat tum cogitare, quàm quod ab eo ſuggeſtum fuit: ita fit vt videatur divinare quæ homo cogitat.* hoc accidit in Albigeriana viſione, de qua est Aug. Cardanus *e* ita Scot. Parmenſis an. 1579. Trajecti ad Moſam hanc cogitationum ſcientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem divinabo, ſcil. dæmon importuniſſimam ſtatim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem. & an. 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impoſtor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philoſtratum lib. *1*.

Notandæ ſextò circa hæc fraudes aliquæ Diaboli. Nam cùm eſt ignarus rei futuræ, tùm, ſi coram prudentioribus & doctioribus agat, exili ſono, ambiguè, vel perplexè & obſcurè adeò reſpondet ut vix intelligatur. exempla vetera ſuppeditant varii *f*, recentius unum Grillandus *g*, idemque fieri ab eo ſolere teſtatur Pſellus *l. de Nat. dæm.* Si res ipſi ſit cum ignaris & ſimplicibus fucum non facile deprehenſuris, audacter, & palam mentitur *h*. Cauſa tam ambigue reſpondendi eſt, ut quomocunque res accidat vel laudem conſequatur, ſi pro conſultoris voto, ſin con-

a 3 Reg. 8 v. 29. Act. 1 v. 24 b D. Amb. in Luc. c. 5. D. Hier. in Mat c 9. D. Chryſ. ho. 30 in Matth. B Cyrill. l. 2 in Ioa. D Aug lib de ſcientia dæmon. Anaſt. quæſt. 27. ad Antioc. Didymus de Spiritu ſancto c Xenoph. lib 4. de dict & fac Socra. Apollon Tyran. in Orat. ad Domit Iulianus. Apoſta apud Ammianum l 25. Pacuvius apud Gell lib. 14. d *D. Aug d. c . Caſſian. coll. 7. cap. 16. Gerſon. tom. 2 de examin doctrinar. lit c. in fine e lib. 8. de varieta. rer. f Cicero de divina. Euſeb. lib 6. præpar. cap. 10 Socr. lib. 4 Hiſt Eccl. cap. 15. g quæſt. 6. num. 7.* h *Euſeb. l. 4. de præpar. c. 1. & lib. 5. cap. 6.*

tra; queat prętexere ignorantiam atque ſtuporem interrogantis, qui mentem reſponſi non intellexerit. Ecce Cræſo reſpondet.

Perdet Craſus, Halyn tranſgreſſus, maxima regna.

Si viciſſet Cyrum hoc volebam dixiſſet: te copias omnes hoſtiles depopulaturum. Vincitur Cræſus, hoc ait volebam, te amiſſurum regna ampliſſima. cur mentem meam non aſſecutus? Simile reſponſum tulit Ferrantis Flādriæ Comitis mater, cū pro diademate carcerē filius ſibi infœlici prælio deſpondit. *lege Gaguinum lib. 7. Hiſtor. Franc. & Bernard. Girad. lib. 10 Annal.* Solent interdum etiam divina oracula ambigua eſſe, ſed non in contrarias partes, ut dæmonum, v. g. illud redditum Henr. I. Imper. Ratiſponæ, quando dormienti S. Wolphgan. apparuit, & dixit adſpice diligenter charaſteres, in muro, qui eſt apud tumulū meum: exaratos. vidit ille, nec aliud legit quā POST SEX. dubius non quid aliud quam *ſex*; Sed quid illo, *ſex*, ſignificaretur; an moriturus poſt ſex dies, menſes, annos. itaque quod certum & tutum amplexus, quaſi poſt ſex dies moriturus, eleemoſynis vacare, iis elapſis, idem facere per ſemeſtre: ne fortè menſes indicati. denique putant, ſexennium prædici; toto illo ſe ad mortē paravit: quo elapſo, fit Imperator. hoc ergò prædictum; & nō mortē intellexit. Quā utilis fuit æquivocatio iſta? (rē narrat auctor vitę S. Wolphigangi apud Sur. 31. Octobr. tom. 5.) Huc diſcrimen diaboli oracula contrarios ſenſus patiuntur, & noxia ſunt ambiguitatis; Dei diverſos, ſed adferunt utilitatem animæ hoc eſt verum.

Septimo, ſciendum, *dæmones qua pollent celeritate, qua in remotis longo itinerum intervallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, ut diu ante prædicta ab ignaris putentur.* Sic Apollonius, cum Epheſi eſſet, exclamavit, ut præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum *a.* aliud exemplum de quodam juvene refert Gellius *b.* aliud de Chariberto Aimoinus *c.* aliud ſui temporis Grillandus *d.* plura ævi hujus Nicol. Remigius *e.*

De his qui volet plura, legat Grilland. *q. 6. a. n. 3.* Michael Medinam, *lib. 2. de recta in Deum fide c. 11.* Binsfeldium, *in rub. C. de maleſ. & mathemat. Notab. 10.* Horozeum *cap. 14. lib. 1.* de vera & falſa prophetia.

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoſcatur divinatio à prophetia & coniectatione?

QVando pactum adeſt expreſſum, nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius judicium. Tria tamen poterūt obſervari; nempè *proportio rei* cognoſcendæ, & cauſæ per quam cognitio quæritur; *natura quoque* qua prædita eſt cognitio quæſita; & *intentio*, quam habet qui quærit.

Primò, ſi talis, ſit illa proportio, ut ſufficienter unum ex alio deprehendatur, non erit divinatoria, neque dānanda, hæc inquiſitio. Proportio autem hujuſmodi triplex eſt, una, qualis effectus ad ſuā cauſam, ſic

a *Philoſt. in vita Apollon.* b *lib. 15. Noct. Attic. n 18.* c *l. 3. Annal. c. 22.* d *q. 6. n. 8.* e *l. 3 dæmonolat. cap. 10.*

ſic cognoſcitur eclypſis ex cœli motu: alia qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diverſorum effectuum cum cauſa communi, cui uterque effectus connectitur: & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionantur; ſic, quia quæ cauſa eſt arcus cœleſtis, eadem quoque cauſa eſt ſerenitatis, rectè ſerenitatem ex arcu cœleſti colligemus. Si verò ex nullo horum capitum trium queat unum ex altero cognoſci; cenſenda inveſtigatio cum tacito dæmonis pacto conjuncta.

Secundò quoad ipſam cognitionem, ſivè modum cognoſcendi, conſideranda. Num quæratur cognitio certa & infallibilis; vel ſaltem firmior, quam par ſit ſperari, conſiderata humani arbitrii, & aliarum ſimilium cauſarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſſima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos & ſimiles, qui de hujuſmodi futuris cõtingentibus aliquid abſolutè aſſerunt, etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantum affirmare *a*. Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ, & ſimiles: qui revera non niſi ut probabiliter, & indefinitè, circa humanos eventus, quædam conjiciunt, ex impreſſionibus cæleſtibus & corporeis affectionibus, quas homines ut plurimum ſua ſponte ſequi ſolent *b*.

Tertiò attendendum, *velit ne quis ſeriò quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex mediis iſtis ſolis, non à Deo, illam exſpectet. nam & tunc præſumitur tacitum pactum ſubeſſe.* Ex hoc capite à ſuperſtitione divinatoria excuſabitur, 1. qui joci tantum cauſa huic divinationi vacaret, ſciens eam inutilem eſſe: quemadmodum nemo ſuperſtitioſum judicet eum, qui in cerebro gallinæ ſmaragdum, vel in ſimiæ tergo caudam quæreret, ſciens ſe illic non inventurum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura ſua inefficacem eſſe, per hanc tamen, à Deo cognitionem exſpectaret precibus & deſideriis petitam; ſic in S.S. excuſantur ſortes conſultoriæ, de furto Acham *b*, & de cauſa tempeſtatis *c*, & de Ionatha *d*, juxta dictum ſapientis *e*, *ſortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur*, ſic etiam excuſandi, qui in gravi cauſa, & arduo negotio, cùm aliud nõ ſuppetat remedium, ſignum à Deo petiere. ex cælo vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem ſivè actionem humanam, præter intentionem dictam, vel factam *f*, ut ſervus Abrahæ: & Ionathas fecerunt. *g* Et hæc veriora ſunt quam quæ nimis rigida Niderius poſuit in Præcept. 1. c. 9. lit. D in fine.

QVÆSTIO IV.

Quale peccatum ſit divinatio?

INprimis, *illicita eſt, & ſuperſtitioſa, & ſapiens hæreſim*, quando quæritur cognitio rerum ipſi dæmoni incognitarum. *Illicita, ſuperſtitioſa & manifeſtè hæretica*: quando dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumve ſacrarum

 abu.

a *Sixt. 5. in bulla cont. aſtrol. &c.* b *Caietan. 2. 2. q. 95 ar. 5. & 6.* c *Ioſu. 7.* d *Ioan. 1.* e *1. Reg. 12.* f *Prov. 16. v. ult.* g *D. Tho. d quæſt. 95 art. 7.* h *Gen. 24 & 1 Reg. 14.*

abuſus accedit. *Illicita tantum & non ſuperſtitioſa*, quando quæritur cognitio quæ dæmonis ſcire non ſuperat *a*.

Secundò ſciendum, *quod explicitum pactum ſemper ſit mortiferum*, ſivè voce, ſivè facto dæmon invocetur: nec inter fideles illus videtur locus eſſe ignorationi. Alcimus Avitus, ut mittam cæteros, contra divinationem illicitam hanc tulit ſententiam veriſſimam, *lib. 2. Carmin c. 15.*

Nec minus hos pulſat temeraria cura ſciēdi.
Angit præſcitus ducti quos terminus ævi;
Cùm tamen eductas inferni ſedibus umbras
Colloquium miſcere putent; & nota referre:
Spiritus erroris, qui tùm bacchatur in illis,
Ad conſulta parat vanis reſponſa figuris.
Nec verò multis dicamus ſingula verbis,
Præſenti illuſus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quiſquis vetitum cognoſcere tentat.]

Sint exemplo Saul conſulens Pythoniſſam in Endor: & uxor Ieroboami conſulens Beelzebub Deum Accaronit. [*Reg. c. 28. & 4. Regum c. 1.*] *Natura quoque ſua lethalis eſt. Divinatio coniuncta tantum implicitæ ſiuè tacitæ invocationi, ſeu quod idem eſt pacto, ſed fit veniabilis*, 1. propter ignorantiam; ſi illa tanta ut difficulter vinci potuerit; hoc eſt nec affectata, nec nimis craſſa vel ſupina fuerit: 2. licet materiæ levitas ordinariè non excuſet, eò quod hæc eſt uſurpatio cognitionis Deo reſervatæ, quæ per ſe admodum gravis, etiamſi à materia abſtrahatur; tamen quando claris indiciis conſtaret animum & intentionem planè caruiſſe ſuperſtitione, (v.g.) quia non tam cognitionem adipiſci voluit, quàm tali obſervatiuncula ſic ſe per jocum oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: poſſetque nonnunquam contingere, ut talis jocus ab omni delicto immunis eſſet, & adeò decenter & opportunè adhiberetur, ut ad virtutem Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Greg. | Valentia *b*, quem in hac q. ſum ſecutus.

QVÆSTIO V.

Quotuplex ſit divinatio?

EX D. Auguſtini & D. Thomæ doctrina, *c* divinationis omnis fundamentum eſt implicitum vel explicitum pactum cum dæmone. *Implicitum* cenſetur, quando quis quærit, cognitionē ſoli Deo reſervatam, aliunde quàm ex Deo; idque mediis indebitis, h. e. à divina providentia ad hoc minimè inſtitutis. Nam hoc ipſo quòd quis ad has vanitates & inſanias falſas reſpicit, vult profectò à dæmone edoceri; qui hujuſmodi curioſitatum auctor eſt, & earum functionibus ſe lubentiſſimè permiſcet. *Explicitum pactum*, ſeu invocatio duplex eſt, nam vel fit expreſſis & conceptis verbis, ut faciunt incantatores, qui conjurant per illicitas formulas à dæmone inſtitutas: vel fit ipſo facto & actione: quando quis facit illud, quod novit dæmonem, pro ſigno ſeu teſſera ſuæ opis & efficientiæ conſtituiſſe. *d*

Theologi explicitas omnes (ut & Grillan. *e*) reducunt ad *Necromantiam*: implici-

a *Penna com. 67. in part. 2. direct. Inquiſit. de quo nos plura lib. ſeq.* b *2. 2. diſp. 6. q. 2. part. 4.* c *Aug. lib. 2. de doct. Chriſti. c. 22. & 23. D. Thom. d. q. 95 art. 2.* d *Caietan. d. q. 95 art. 3. Navarr. c. 11. Manual n. 21.* e *d. q. 6.*

implicitas, *ad Sortilegium & augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus utentes, quarum preſſior eſt ſignificatio, nec ſatis omnes ſpecies (quæ penè innumeræ) comprehendens; de quibus iam materia & ordo me vocant ſigillatim agere. Dividam in duo quaſi capita omnes quas invenio ſpecies, priore complectar eas in quibus clarè cognoſcitur pactum expreſſum: poſteriore cæteras.

QVÆSTIO VI.

De ſpeciebus divinationis, in quibus aperta invocatio intervenit.

Hvius ſumma quaſi genera ſunt duo, *Oraculum* ſeu *Dæmonomantia*, & *Mangania*. In his multa conjectatio, prophetiuncula iuxta illud verum mendacis oraculum: Ρολλοὶ θριοβόλοι, Ραῦροι δὲ τε μάντιες ἄνδρες, multi calculorum conjectores, pauci verò vatici-ni.

Oracula vaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, *Dæmonomantia*, hæc omnia poſſunt pro iiſdem ſumi; nam commune omnibus eſt, quod iis *Theomantiam* verã, ſive *prophetiam*, Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus reſponſa, vel ex antris, vel ex ſtatuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula; *Iovis Dodonæi*, quod à poſteris Dodanim inſtitutum; qui Magi fuere, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerunt; quæ ſpecies divinandi diu ſanè viguit: item *Iovis Ammonis*, quod Hebræum vocabulum ſignificat, veracem iuxta unam Etymologiam, nam iuxta aliam potes cum Ioſepho, *fortem*, interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronunciationem, quàm ſignificatum, pertinet. Græcis, ἄμμος, harena, Ægyptiis *Hammon* Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, ſecundum Gentiles. Item *Iovis Trophonii*, de quo exſtat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni *a*: item *Apollinis Delphici, Clarii, Delii, Smynthæi*, & innumera *b* alia; *Veneris etiam Gazenſis*, paucis noti *c*. Horum cauſam phyſicam reddi poſſe multi cenſuerunt, non veteres tantùm, ſed & recentiores viri eruditi *d*: pleriſque viſum eſt peculiarem quandam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur ſimilitudine petita ab illis quos, atra bilis exagitat: quos, inquiunt, non modò ſibi ignota fari ſolere, ſed linguis etiã loqui, quas, dum ſani erant, nullo modo ſciviſſent. Verum hoc, quod de linguarum locutione addunt, atræ bili tamquam cauſæ efficienti, nequit adſcribi, quia dependet à conſideratione. Præterea ſanior, h. e. Chriſtiana philoſophia, hac in re conſentit Pſello; quem illi injuria reprehendunt: qui Pſellus, & cum eo Codronchus & Fernelius inſignis medicus *f*, cenſuit effectus tales adſcribendos dæmoni adſiſtenti, vel obſidenti hominem, ſpecum, ſtatuamve; per accidens tantum fieri, ut dæmon

Dddd 3 hæc,

a *Dial Trophonius.* b *Vide Theodoretum l. 10. de curan. Græc. affection Cælium Cal cogni. li. de orat. Iul. Siren li. 9 de fato. Leloyer. lib. 4. de ſpect.* c *Marcus in vita S. Porphyrionis Gazenlis Episc.* d *Lamblic. lib. de myſter. Plut li. de defe. oraculi Pomponat li. de incant. Aponenſ in ſect. 30 problom Levi. Len. li 2 de occult. ca 2. Strenius ſup & alij* e *Fernel. li. de abdit. rerum cauſ.* 1. *Codronc li 2. de morbi malef. c. 8.*

hæc, quam illa loca, ubi talis non eſt exhalatio, velut accommodatiora inſtituto ſuo deligat: ſicut & libentius obſidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamentis corpore ceſſet vaticinatio; hoc indè fit, quia dæmon illa corpora deſerit, in quibus non invenit amplius amicas ſibi diſpoſitiones. Quod v. priſca ceſſarint oracula, non tàm tribuendum vapori ſeu exhalationi illi deficienti, quàm virtuti Salvatoris noſtri Ieſu; qui ſuperveniens fortior, forti armato hæc deceptionis vaſa extorſit. Iamblichus, ipſe ſibi contrarius *a* vaticinia nec ab arte, nec à natura, nec à ratione, nec ab alia quapiam cauſa manare cenſuit, ſed divinitus tantum concedi, h.e. à dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraque per maleficas fundebat: tales enim fuere illæ fœminæ, quæ dictæ, *Dodonides columbæ*, ut docuit Pauſanias in Arcadic. *b.* ſic dictæ, quia Theſſali (teſte Servio in Bucoli.) tam vaticinatrices quam columbas, vocant, πελειαδες. Tales, *Gallicenæ* (ſic dictæ mulieres antiſtites Gallici numinis, in Sena Britannici maris inſula) quæ magici carminis ut tempeſtates ciebant, ſeque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & ſanabant quæ alijs inſanabilia *c.* tales *Pythia*, Delphis, ut ex deſcriptione Oraculi à plurimis *d* tradita patet: talis. *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho *e* deſcriptum. Magi etiam fuere, *vates Colophonij*, *Trophonij*, & *Soractini*, de quibus Pauſan. *in Achaic.* & Strabo, *Geograph. lib. 5.* legendi. Talis Francica Pythoniſſa, quæ Meroueum decepit, de qua Greg. Turon. *hiſt. Franc. lib. 5. c. 14.* Tales omnes, *Pythonici*, qui & *ventriloqui*, dicti, & ἐνγαςρίμυθοι, & ἐνγαςριμάντεις (eò quòd ex imo ventre vox prodire videbatur, ut explicant Origenes & alij *f*) & ςερνομάντεις, eò quòd aliquando ſub pectore infra cutem ſe dæmon oſtentet, & per pectus loqui videatur (talem ſe vidiſſe ſcribit Cælius Rhodiginus *g*) vocantur etiam *pythones*, à ſciſcitando, πυνθάνεσθαι, & *Euryclitæ*, à quodam Eurycle ſic obſeſſo; iuxta Suidam & Ariſtoph. vel ab ipſo dæmone obſidente, quem Euryclen vocat Plutarch. Ventriloquum nobis deſcribit ipſe Apollo apud Euſebium de demonſtrat. li. 5. ex Porphyrio mago, fluxum quendam ex Phœbi radijs deſcendentem aeris puri ſub ſtridulo flatu occultatum; delinitum cantibus & infandis verbis (*vides dæmonem aerium magica formula adiuratum deſcendere,*) cecidiſſe circa caput inculpati receptoris (*magi qui ſe ex ritu purgarat*) terminum velamentorum (*vittas indicat quibus caput redimitum:*) mollem verò impleſſe tunicam, aſſultim per ventrem citato motu recurrentem, & tandem in humanam vocem per fiſtulam erupiſſe (*quod ambiguum an de ſummo, an de imo gutture dicat. nam illi per utrumque loqui ſoliti*) verſus ſunt:

Ρεῦμα τὸ φοιβείης ἀπονεῦ, μόμον ὑψόθεν ἄγλης,

Πνοιῇ

a li. de myſ. cap. 21. & 26. b *Natalis Comes li 6. Mythol c. 10.* c *Pompon Mela, li. 1 & Cælius li 13 antiq, c. 33.* d *Herod. Xenophon. Strab. &c.* e *libro de myſter. Ægyp.* f *Origen. li 7. contr. Celſ. Chryſoſt. in 1. ad Cor c. 12. & Oecum in c. 16. actor.* g *li. 8. c. 19.*

Ηνοιη ὑπὸ λιγορῆ κεκαλυμμένον ἦερος
ἀγνοῦ.
Θελγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀῤῥήτοις ἐπέεσ-
σι,
Κάππεσιν ἀμφὶ κάρηνον ἀμωμήτοιο
δοχῆος
Γεπταχιθ' ὑμένων. μαλακὸν δ' ἐνέπλησε
χιτῶνα,
Αμβολαδὴν διὰ γαςρὸς ἀνέσσυ μῦθον
παλίνορσον.
Αὐλοῦ δ' ἐκβοτέςιο φίλην ἐτεχνώσατο φω-
νήν.

Talem fuiſſe Saulis Phytoniſſam, 1. Reg. 19. teſtatur Flavius Ioſephus li. 6. antiq. cap. 15. talis Brabantus impoſtor, nobilis, de quo Ioan. Brodæus li. 8. miſcellan. cap. 19. Huc pertinent quibus dæmon ex arca reſpondet. operæ pretium puto adſcribere, quod duo recentiores ſcriptores Germani de hac re commemorarunt: fuiſſe in Miſnia ruſticum quendam, hunc domum retuliſſe pecuniam veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe: cumque aliò abiuiſſet, ſus domeſtica, ut vorax & multivorum eſt animal, in veſicam incidit, & ut vidit devoravit. Ruſticus rediens, quam non inveniebat, ab uxore depoſcit. negat mulier vidiſſe ſe. quid agat? adit ſtolidus vetulam propè degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec à linea quam cretà notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum dæmonem ſciſcitatur de fure, his verbis, arcam introſpiciens: *Quidam N. pecuniam ſuam domum reverſus tali amiſit die, quem aut furatum?* reſpondit veterator ex arca (novo ſuo tripode) *ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito coniugem eius, ut cum ſacerdote amaſio eam abligurirét, clam ſuſtuliſſe.* reſpondet illa ruſtico, quod à dæmone iuſſa, tacet de ſue. Sed ruſticus cuncta ſciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat ſubſecutus, & ante oſtiū cubiculi ſubſtiterat, ut quid malefica moliretur, accuratè per rimam obſervaret; Reverſus domum uxori & amicis cuncta narrat: ex eorum conſilio ſuem mactat; crumenam potitur. Defert triveneficam ut calumniatricem, & dæmonis partiariam. magiſtratus portentum flammis expiavit. Vocantur etiam huiuſmodi, à *dæmone afflati;* vocantur, *fanatici*, etiam à Iuriſconſultis a, Græcis, ἔνθεοι, ἐνθεαςικοὶ, ἐνθουσιάςαι; differunt ab *arreptitiis & obſeſsis*, ſola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Muſæus Atticus, Tyreſias Soſipatra apud Eunapium, *in vita Ædeſii.* Mōtaniſtæ apud Epiphan. *hæreſ. 85.* & alij apud Lactant. *lib. 4. inſtit. cap 25.* Ruffinum, *lib 1. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 4.* & Oecumen, *ad capit. Actor. 12.* & communiore conſenſu, *Sibillæ*, quarum nomen non eſt improbabile deductum à *Kibbel* b, *recepit, acceptavit*: unde, *Kabbala*, ſignificat doctrinam cælitus traditione acceptam. Sanè Sybillarum antiquiſſima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiā ſunt, ἔκςατικοι, qui à dæmone extra ſe rapti, motu ſenſuq; privati, & mira putantes interea ſeſe adſpicere, quæ futura poſtmodum, enunciant. Omnes huiuſmodi phanatici, ſivè vates idolorum, ventriloqui, Ecſtatici, & reliqui

a *l. 1. D. adil. adict.* b. *Eſthe 4. v 4.* קַבֵּל הִקְבִּל

reliqui quos dixi, damnantur in S. Script. *a*. & contra hos Saul pœnam mortis ſanxerat, vel potius à Moyſe ſancitam fuerat executus *b*.

SECTIO II.

De Manganiæ modis variis, & primò de Necromantia.

ALterum divinationis caput vocatur, γοήθεια ſivè, μαγγάνεια, cuius plurimi ſunt modi.

Præcipuus eſt, ille, quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare, θεȣργίαν, rem peſſimam honeſti nominis pallio tegentes, ut accuratè docuit Petrus Leloyherius *a*; aliis melius dicitur, ψοχομάντεια ψυχαγώγια, ψυχοπομπαῖα, *ſupulcrale carmen*, vocat Apuleus, communiter dicimus Græca denominatione. *Necromantiam*, hanc Gentiles certis locis (quæ putabant eſſe inferni oſtia, ut in occiduo Galliæ littore, *b* ut apud Teſprotum, Tarentum, Avernum, Cimmerios, & Heracleam (certis ritibus exercebant: quibus ſe putant manes elicere. deſcribitur accuratè è noſtris poetis, Horat. Sat. 8.

... Carminibus quæ verſant atque venenis
Humanos animos, has nullo perdere poſſum
Nec prohibere modò, ſimul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin oſſa legant, herbaſque nocentes,
Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, paſſoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem (pallor utraſque
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terrā.
Vnguibus, & pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in foſſam diffuſus, ut inde
Maneis elicerent, animas reſpōſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem,
Cerea ſuppliciter ſtabat ſervilibus, utque
Iam peritura modis. Hecaten vocat altera, ſævam
Altera Tiſiphonem, &c.

Seneca, *in Oedipo*, canit in nemore obſcuro denſitate arborum Tireſiam hanc magicen peregiſſe, ut Laium evocaret;

Huc ut ſacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus, præſtitit 1. noctem locus.
Tunc 2. foſſa tellus, & 3. ſuper rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipſe 4. funeſto integit
Vates amictu corpus, & 5. frontem quatit,
Lugubris imos 6. palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœſtus ingreditur ſenex:
Mortifera canam 7. taxus aſtringit comam,
Nigro bibentes vellere, 8. atque atræ boves
Retrò trahuntur 9. flamma prædatur 10. dapes,

Vinumque

a lib 4. de ſpect. c. 4. vide Aug lib. 10. de civit. Dei. cap. 9. b *Claudia. in Ruffin.* c *Melindenſes etiam hodiè agnum divellunt, teſte Caſtaneda l. 1. Hiſt. Indicæ cap. 31. ego puto ritum fœderis feriendi eſſe.*

Vinumque 11. *trepidat igne ferali pecus.*
Vocat inde 12. *Maneis, teque qui Maneis* 13. *regis,*
Et obſidentem 14. *clauſtra lethalis lacus:*
Carmenque magicum voluit, & rapido 15. *minax.*
Decantat ore, quicquid aut placat leves
Aut cogit 16. *umbras. irrigat ſanguis* 17. *focos,*
Solidaſque 18. *pecudes urit, & multo ſpecum* 19.
Saturat cruore. libat & 20. *niveum inſuper*
Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21. *manu*
Læva 22. *canitque rurſus,* 23. *& terram intuens* 24.
Graviore Maneis voce, & attonita 25. *ciet.*

Adſcripſi notulas numerarias, ut intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi, accuratiſſimè, ut ſolet Poeta iſte: de quibus qui plura volet, adeat Adverſaria & Commentaria noſtra, quæ iam edita ſuperioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hoſtiarumque, & alia quædam, hoc ipſum Tireſiæ elicium deſcribens copioſiſſimè, ſed parum clarè; addam lucis aliquid adſcribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primò itaque ſignificat Tireſiam ſolitum huic dumtaxat divinationi, neglectis aliis, vacare:

Conſulit ille Deos, non larga cæde iuvencum,
Non alacri penna, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſque ſequentibus aſtra:
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Subdit ſolitum dumtaxat Maneis elicere: idque tùm facturum, priùs Thebanum regem, qui ſe conſuluerat, ritè purificaſſe, & communiviſſe, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & fortè præcedens aliquis intercidit.

Tam penitus duræ quàm mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert .... mox;
.... *parat antè ducem,* 29. *circumque bidentum*
Viſceribus, laceris, & odori ſulfuris aura,*
Graminibuſque novis, & longò murmure purgat.

Deinde, deſcripta ſilua veteri, & tenebroſa, & horrenda, & Hecatæ ſacra & ſpectris infeſta:

Hic ſenior vates (Stygiis accommoda quippe
Terra ſacris, multoque placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes armentaque ſiſti
Atra monet ....

Eeee Tum

* *malè meus cod. odoris Cæruleæ, coronæ vocantur ferrugineæ. nam color hic Diti ſacer. Imbres Actæi, mellis liquor. Quantum) verſus iſte non pendet à præcedenti: declarat fuſionis modum. Trunca nemora, arbores decapitas. quod hic ſolemne Acheronte ſatæ ſunt Eumenides aræ tres ponuntur Hecatæ: tres Eumenidib. ſed hæ, non infoſſæ humiles tamen unica Plutoni infoſſa, ſed ſuper illas etiam alias eminens, ſimilis paulo hac demiſſior, Proſerpinæ. Cupreſſum ploratam vocat: quæ in funere alicuius ambuſta Prælibabat Virgo ſanguinem quem Maneis bibituri Secundus enim iſte ſanguis, primus effund. batur quamdiu terra imbiberet, poſterior Manium potus ac deliciæ.*

Tum fera 27. cæruleis intexit cornua ſertis
Ipſe manu 28. tractans, notæque in limine 29. ſilua.
Principio largos novies 30. tellure cavata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31. verni
Lactis, & Actæos 32. imbres, ſuadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33. bibit arida tellus.
Trunca 34. de hinc nemora advoluit, mœſtuſque ſacerdos
Tres Hecatæ, 35. totidemque ſatis 36. Acheronte nefaſtis
Virginibus, iubet eſſe focos tibi rector 37. Averni,
Quamquam infoſſus 38. humo, ſuperat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta 39. cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri: frondes, atque omne cupreſſus
Intexit 40. plorata latus. iamque ardua ferro
Signati 41. capita, & frugum libamine 42. puro
In vulnus cecidere greges: Tunc innuba 43. Manto
Exceptum pateris 44. prælibat ſanguinem, & omnes
Ter circum 45. acta pyras, ſacri de more parentis.
Semineces fibras 46. & adhuc ſpirantia reddit
Viſcera; nec rapidas moratur frondibus 47. atris
Subiectare faces. atque ipſe ſonantia 48. flammis.
Virgulta, & triſtes crepuiſſe ut ſenſit acervos
Tireſias, ... Cujus mox ſubit carmen Magicum prius (nàm & Papinius duo ponit) quo invocantur, Infernus, *ſeu* Tartarus, Pluto, Proſerpina, Hecate, Tiſiphone, & jubentur Cadmeæ gentis Manes liberè pati exire, cæteros manere.

Tartareæ ſedes & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque ô ſæviſſime fratrum:
Cui ſervire dati Manes, æternaque ſontũ
Supplicia atque imi famulatur regia mundi:
Solvite pulſanti loca muta & inane ſeveræ
Perſephones, vulguſque caua ſub nocte repoſtum
Elicite, & plena redeat Styge portitor alno.
Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex Manibus eſto
In lucem remeare modus: tu ſepare cœtu
Elyſios Perſea pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis:
Qui plures Erebo, pluresque è ſanguine Cadmi:
Angue ter excuſſo & flagrãti prævia taxo
Tiſiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat umbras.

Sequitur tandem ſecunda & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tireſias, nondum adventantibus umbris
Teſtor (ait) Divos, quibus hunc ſacravimus ignem,
Lævaque 49. convulſæ dedimus carcheſia terræ,
Iam nequeo tolerare moram: caſſuſne ſacerdos

Audior?

Audiorʔan rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis
Corpora,nec plenas antiquis oſsibus urnas
Egerere,& mixtos Cælique Erebique ſub unum
Funeſtare Deos libet, aut exſanguia ferro
Ora ſequi, aut ægras functorum carpere fibras
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo & nobis ſævire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fierique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer:
Et triplicis mundi ſummumque quem ſcire nefaſtum eſt,
Illum, ſed taceo prohibet tranquilla ſenectus.
Iamque ego vos avidè, &c.

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti notavi notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos, *Necromantiæ* modos; unum per ſacrificium & incantationem ſolam, quo utebatur Thireſias: alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſſibus, libriſq; mortuorum, & aliis rebus planè feralibus, quē Lucanus deſcribit, *l.6.* agens de Erichto excitante animā defuncti militis Romani, primum itaque illic inter cadavera, nutans animo quod caperet,

1. Electū tandē traiectū gutture 2. corpus
Ducit, & inſerto laqueis feralib. 3. unco,
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadaver,
Victurum, montiſque cavi: quem triſtis Erichto.
Damnarat ſacris, alta ſub rupe locatur.

Vt illic in ſua ſpecu: quam nemus tenebroſum magis inumbrabat, ubi nulla umquam à ſole lux: cadaver habuit: aſſumpſit habitum artis ſuæ præceptis congruentem.

† Diſcolor 4. & vario furialis cultus amictu
Induitur, vultuſque 5. operitur crine ſoluto,
Et coma vipereis ſubſtringitur horrida 6. ſertis

Tum opus aggreditur, & adhibet inſtrumenta ſolita, quibus corpus vivificari videatur.

Pectora tunc primum ferventi 7. ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata novis, taboque medullas 8.
Abluit,& virus largè 9. Lunare miniſtrat
Huc quicquid fetu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur. non ſpuma canum, 10. quibus unda timori eſt:
Viſcera non 11. lyncis, non diræ 12. nodus hyenæ.
Defuit, & cervi paſti ſerpente 13. medulla:
Non puppim 14. retinens. Euro tendente rudenteis
In mediis echineis aquis, oculiſque 15. draconum,

Eeee 2 *Quæque*

a *Ecce tibi Magorum in dæmones iaci ſolitas minas de quibus dixi lib 2. ex Anebone Ægypt. Triplicis &c Dæmegorgonem deſcribit.* * *pro, decolor hoc eſt ater.* (*Vir. 5.*) *Spumam quam vocant Lunæ de qua Comm in Senecam. porrò cuncta quæ hic recenſentur, habentur ut venena magica, veterum libris commemorata.*

Quaque 16. ſonant fata tapefacta ſub alite ſaxa:
Non Arabum 17. volucer ſerpens, innataque 18. rubris
Æquoribus cuſtos pretioſa vipera cõcha:
Aut viventis adhuc 19. Libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis 20. Eoa poſiti phœnicis in ara.
Quo poſtquam viles, & habenteis nomina peſtes
Contulit, infando 21. ſaturatas carmine frondes,
Et, quibus os dirum 22. naſcentibus inſpuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa veneni.

Poſt herbas, incantatio ſequitur duplex, primum ululatu (ſicut Horatij Sagana) & incondito ferarum ſono: deinde concepto ac ſolemni Carmine. Hodiè quoque murmur, verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit 23. murmura primum
Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemituſque luporum.
Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur,
Quod ſtrident, ululantque feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ a cantibus unde
Silvarumque ſonũ, fractæ tonitrua nubis.
Tot rerũ vox una fuit: mox cætera cantu
Explicat Æmonio, penetratque in Tartara lingua.

Duo mox ſubduntur carmina, prius quoque (ut ſuperiora illa Tireſiæ) deprecatorium, poſterius comminatorium. In deprecatorio advocantur Eumenides. Styx; Chaos, Pluto, Mors, Eulyſij, Perſephone, Hecate, Cerberus, Parcæ: & Charon: & obſecratio additur, commemoratis ſuis meritis, ac cultu illis aſſiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

Exaudite preces, ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoque voco; ſi nunquam hæc carmina fibris
Humanis 24. ieiuna cano: ſi pectora 25. plena
Sæpè dedi, & lavi calido 26. profecta cerebro:
Si quis 27 b qui veſtris caput, extaq; lancibus infans
Impoſuit, victurus erat. parete precanti.

Demum, cum umbra, iam apparens, ſuum cadaver ſubire vereretur, ac detrectaret, quod illa iuſſerat;

. . . Miratur Erichto
Has fatis licuiſſe moras, irataque Morti,
Verberat immotum vivo ſerpente 28. cadaver,
Perque cavas terræ, quas egit carmine 29. rimas
Manibus illatrat; regnique ſilentia rumpit:

Idque minis illis magorum veterum, quas Porphyriuſmet irriſit commemoratis: quas apud alium neminem tàm diſertè expreſſas invenio: ſunt autem ſequentes:

Tiſiphone, vociſque meæ ſecura Megera,
Non agitis ſævis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero

Eliciam;

a corrige cantibus. b vulgo male legitur profecta.

Eliciam; † Stygiaſque canes in luce ſuperna.
Deſtituam, per buſta ſequar, per funera, cunctis
Expellam tumulis, abigā vos omnibus urnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Victa ſoles, Hecate, pallenti tabida forma
Oſtendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo, quæ te ſub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mœſtum
Regem noctis ames, quæ te contagia paſſam
Noluerit revocare Ceres. Tibi, peſſime mūdi
Arbiter, immittam ruptis Titana cavernis:
Et ſub.to feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non conceſſa tremit; qui Gorgana cernit apertam,
Verberibuſq; ſuis trepidā caſtigat Erynnim,
Inſpectata tenet vobis qui Tartara, cuius
Eſtis vos ſuperi, Stygias qui peierat undis?

Neque hæc tantum, ſed poſtquam umbram in corpus ſuum impulit, illam quoque ad fata, eique pollicita eſt immunitatem à magicis de cætero cantibus.

... Dic (inquit Theſſala) magna
Quod iubeo mercede mihi nam vera locutū
Immunem 30. toto mundi præſtabimus ævo
Artibus Aemoniis. tali tua membra ſepulchro,
Talibus exuram Stygio cum carmine ſilvis.
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Si tanti vixiſſe iterum, nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ ſomnum tibi ſolvere Lethes
A me morte data. ...
Addidit & carmen, quo 31. quicquid conſulit, Vmbram
Scire datur.

Denique cum cadaver reſpondiſſet, non potuit, ſine venia Erichtus umbra diſcedere. concedit ergò redeundi facultatem.

... Sic poſtquam fata pergit.
Stat vultu mœſtus tacito, mortemque repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt, herbiſque cadaver
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata.
Conſumpto iam iure. ſemel. 32. tum robore multò
Exſtruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accenſa iuuenem poſitum relinquit Erichto,
Tandem paſſa mori. ...

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica reſuſcitari, ſed de umbra, ut de anima locutus poeta, metaphoricè vitam mortemque uſurpavit. Sunt autem & in his verſibus triginta duæ notatæ obſervantiæ Magicæ in hac ſpecie divinationis. Huic ſecundæ ſpeciei, quatenus injurii ſunt in vita functos: vel deportationis, vel mortis pœna ſtatuta in viliores *a*: & poſteriore iure, in utriuſque ſpeciei evocatores à Conſtantino lethale ſupplicium ſancitur *b*: Tertullianus arcanum detegit *c*, cùm docet, non umbras defunctorum: ſed earum loco dæmones apparere, dæmones operari ſub obtentu animarum: item, omnem in corporalem corporum exhi-

† En Zoroaſtreum illud qui dæmones vocat telluris canes, ut doctum lib. 2. *Hæc imitatus Cl. Claudianus. Minatur Dæmogorgonum quod imitatus fuit Statius verſibus citatis* a *l* 3 § *adverſus D. de ſepulc. violat. l qui ſepulc. C. eod* b *l. multi. C. de malef. & mathemat.* c *lib. de anima.*

exhibitionem præſtigias eſſe exempla dæmonum qui apparentes mentiri ſe eſſe animas defunctorum, nova & vetera Creſpetus, *li. de odio Satan. diſcur.* 12. *à fol* 192. *in fine refert.* Prior illa Tireſiæ in qua nudum ſimulachrum, ſeu idolum animæ exhibebatur, & ſola perficiebatur invocatione, σκιομάντεια, propriè dicebatur: poſteriore verò, in qua Diabolus ſæpè, cum cadaver non aderat, totius humani compoſiti figuram ſimulabat; v.g. cum quis Achillis habitum ſtaturamque corporis videre volebat: ordinariè numquam ſine ſanguinis effuſione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus *a* ut ſe peritiorem aliis oſtenderet, negabat ſe ſanguinem libaſſe, vocabatur ſtrictè, νεκυομάντεια, ſivè νεκρομάντεια, Glycas *b* diſputans de verbo, κληδονίζεσθαι, ſcribit eam vocem quoſdam accipere pro obſervatione omnium, alios verò pro evocatione. *Nam* κληδόνα, *vocari Geniorum per excantationes certas attractionem, & è ſublimi deductionem: deducta voce à* κλῶ, *quod idem ſit cum* καλῶ, *evoco.*] Idem alibi *c* non obſcurum exemplum nobis propoſuit Santabareni illius Pſeudomonachi: qui Baſilio Imperatori filium vita functũ, ſic oſtendiſſe fertur, ac ſi vivus adhuc foret. *Effecit enim, ut ſpecie imaginaria Conſtantinus eques patri, in quadam ſilva, obviam fieret, quem ubi viſus fuiſſet Imperator, & complexus, & oſculatus eſſe, mox evaneſcentem ex oculis amiſit.*] fefellit Imper. ſed non Leonem Philoſophum Iuniorem Baſilii filium; qui Santabarenum, non pro ſancto, ſed pro veneficо, ut erat, ſemper habuit: uſus hac Apion Grammaticus cum umbram Homeri ſuſcitavit, Cicerone teſte 1. Tuſculana, & Plinio libr. 30. cap. 2. In ea ſe jactat Empedocles apud Laertium & Plinium. Sacræ Scripturæ, videntur hanc divinationem vocare, *divinationem per Pythonem*, *d* uſurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terræ profundo ſpecu adveniente, & reſpondente. Periculi plena res, tum ipſi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aſpectuique ſubtrahit; ut de quodam narrat Franc. Picus *e*; tum ipſis qui curioſe conſulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & malè pereunt, ut Rex quidam noſtris temporibus. *f* Quis etiam neſcit infelicem exitum Heliogabali, huic ſuperſtitioni addictiſſimi *g*? utriſque conſultori & conſulenti, pœna mortis lege veteri infligebatur. *h* Non deſunt, qui de his intelligant illud Regis Hymnographi *i*; *comederunt ſacrificia mortuorum*, & illud Iſajæ *k*, *num requiret pro vivis à mortuis?* Hæc de Necromantia ſufficiant, de qua ingenioſum opus exſtat Stephan. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Pipinianum, Africanum, Paulum, & alios introducit ſua ipſomet reſponſa explicantes.

SECTIO III.

De Hydromantia.

DE hac quoque ſeorſim dicã, quia nulla fœcundior impoſturis. Iamblichus

a *Philoſt. lib* 4. b *part* 2. *annal.* c *part.* 4. *f.* d 1. *Reg.* 18. *v.* 7. 8. e *lib.* 4. *de præn c.* 9. f *N. l.* 2 *de Dæmonom. c.* 3. g *Xiphilin in eius vit.* h *Deu* 18. *v.* 11. *juncto Levit.* 20. *v.* 6. & 27. i *Pſalm.* 105. k c 8. *v.* 9.

Blichus meminit, ὑδρομαντείας, ſeu divinationis per aquam; quæ traditur Andronico Imper. in pretio fuiſſe, hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis conjuratorum propinquis, odiis ac malis ſe videret obſeſſum; ad futura per noxiorum dæmonum cultum noſcenda ſe convertit: *ſeque totum* inquit Choniates *a*) *permiſit iis, qui futura ex aquis, quaſi per caliginem coniiciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex umbra ſolarium radiorum conſectantur. Ac ipſe quidem iis nocturnis ſacris intereſſe noluit, metu famæ, ut arbitror: ſed illud Hagiochriſtophoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Imper. iuſſu amiſerat, certo ritu percunctatur: quis poſt Andronicum ſit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Iſaacii litteras exhibuit, ſed ordine converſo.* Si pro Is. idque ſecunda reſponſione addidit fore; *intra exaltationem crucis*, atque ita planè accidit poſtea; intra illud tempus, juſſu Iſaacii Angeli, occiſo Andronico. Modum illius divinationis Niceta addidit ſe ignorare, nec ſcire velle, at fugam tamen ſuperſtitionis ſcire, non eſt inutile. Invenio ſpecies ejus varias; una fiebat per annulum de filo ſuſpenſum in aqua, & vaſculi latera conſtitutis ictibus pulſantem: alia conjectus in aquam ſtativam tribus lapillis; & obſervatis gyris, qui trifariam invicem implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione varia pelagi; quam olim Siculi & Euboenſes, hodie multi nautæ notant. Hinc Chriſtianorum quorundam Orientalium nota ſuperſtitio; qui quotannis mare quaſi animatum baptizant. Aliò longè pertinent, quòd Princeps Venetorum annulo in mare jacto quotannis Adriaticum ſibi deſpondet. Dominationis indicium non magiæ argumentum eſt. Fit in memoriam navalis Victoriæ, qua duce Sebaſtiano, Ziano vicere filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro III. Pontifici: qui Venetias profugerat. Tùm enim Ziano Pontifex annulum de manu ſua detractum obtulit, dicens: *Auctoritate mea hoc annulo fretus, Oceanum tibi ſubiicies, & quotannis tibi poſteriſque eo die, quo hanc victoriam, pro Eccleſiæ defenſione obtinuiſti, deſpondebis mare: uti ſciant omnes, maris tibi dominium conceſſum, quia ſedis Apoſtolicæ tuendæ curam & ſtudium fideliter ſuſcepiſti. Sit hoc tibi, quaſi pignus benedictionis, & ſecundæ ſortis in futurũ.* [Narrat Villamontius lib. 1. peregrinat. ſuæ cap. 34. Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, ſic tradit Varro belli Mithridatici eventum, multis verſibus præſignificatum fuiſſe. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, unde & παγομάντεις vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuiſſe crateres Policorum in Sicilia *b*: talis in Ægypto ciſterna in templo Aphaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus *b*: & ut mittam Iunonis paludem apud Laconiæ Epidamnum, Apolliniſque Thyrxei oraculum, prope Cyrneas ad Lycum, in fonte templo

a *Nicet. Choniates annal, lib. 2.* b *lib. 5. Satur. cap. 19.* c *in vita Aurelian.*

plo proximo *a*: videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc eſt Germanorum, ſuperſtitio: qui recens natos Rheno flumini commendabant, ea mente, ſi ſpurii forent abſorbendos, ſi legitimi innoxios ſupernataturos, juxta illud Claudian.

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus, *Comment. in Tragœd. Senecæ.*

Quintò ſtatuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obſervabatur, num aqua ſponte efferveſcens effunderetur. Sextus modus eſt Feſſanus: ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiſcent, & ſic in aqua tanquam in ſpeculo, mira cernere ſe opinantur *b*. Septimum indicat Clemens Alexandr. cum ſcribit mulieres Germanas, ſolitas ſonum, vortices, ac circumvolutiones amnium notare, & inde futura prædicere *c*. Denique non ſunt alieni ab Hydromantia, qui hodiè adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos, trium ſuſpectorum nomina totidem pillulis inſcribunt, & eas in aquam conniciunt: hiſque multò ſunt ſceleratiores, qui ad hoc aqua luſtrali abutuntur. Cæterum tempore S. Bernardini Senenſis ſupererant adhuc veſtigia, παγομάντειας. Nam qui ejus vitam compoſuit, ei contemporaneus ſcriptor *d*, de Aretio agens iſta prodidit: *extra mœnia urbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò cives Aretini, & alii circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, reſponſa petentes ad occultas quæſtiones ſuas, & morborum ſuorum curationes. Id verò animadvertens Bernardinus, verus Chriſtianæ religionis cultor & amator adverſus hunc dæmonum cultum fortiſſimè ſeſe erexit: & primò quidem concione ad populum habita & abſoluta, magnopere omnium confirmatis animis, hortatus eſt eos ſequi ſe, ad demoliendam impuriſſimorum dæmonum habitationem, prorſuſque abolendam. Mox vero arrepta ſecuri vel malleo, cum populo egreſſus eſt ad fontem, cũque ad fanum dæmonis perveniſſet, primus ipſe ictibus cœpit contundere, evertitque aram, & fontem lapidibus penitus obturavit.*] Fit mentio etiam in Concilio Antiſiodorenſi, tom. 2. Concilio.

SECTIO IV.

De aliis mangania generibus.

PRimo loco obvia, λεκανομάντεια, de qua Pſellus, *c. ult.* & Nicetas, *d. lib.* 2. Cedrenus ea teſtatur uſum Ioannem Magum Theophili Imper. præceptorem: Curopalates Ioannem Patriarcham Iconomachum vocat, Glycas verò ſcribit, *par. Annal.* 2. verum Alexandri patrem Ægypti Regem Nectanabum, Magiæ peritiſſimum, hanc cognoviſſe: Ægyptum in hoſtium venturam poteſtatem: hodiè ea Turcæ utuntur: nam in pelvim aqua plenam iniiciunt cum variis characteribus pretioſos lapides, auri argentique laminas: tum reſponſum ex pelvis fundo auditur.

2. γαςρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricoſas ſimiliter aqua plenas: & inſpectante puro puero, vel prægnan-

a *Pauſa in Achaic.* b *Joan Leo l. 3 deſcr. Africæ,* c *lib. 1. ſtromat.* d *vitæ c. 40.*

prægnante muliere: reſponſi loco certæ figuræ, & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet politis: in uſu fuit D. Iuliano Imper. *a* qui imperium emit, de quo iſta Spartianus *fuit præterea in Iuliano hæc amentia, ut per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odium populi deliniri, vel militum arma compeſci. Nam & quaſdam non convenientes Romanis ſacris hoſtias immolaverunt, & carmina prophana incantaverunt, & ea quæ ad ſpeculum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantando, vertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer vidiſſe dicitur, & adventum Severi, & Iuliani deceſſionem* [Aliud mixtum Pāgomantiæ refert Pauſanias *b* agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cereris ædem, fontem eſſe, qui à templo lapideo pariete ſecluditur. *Ibi oraculum maximè veridicum fuiſſe cognovi, ex eo non rerum omnium, ſed morborum tantum eventa prædicabantur. Speculum* (ait) *tenui ſuſpenſum funiculo demittunt, ita librantes, ut in fonte omninò non mergatur, ſed imo ambitu ſummam æquam contingat. Exinde ubi odores adoleverint & ritè Deum pecrati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum, & ex eius imaginibus perituſne an victurus is æger ſit, de quo conſuluerunt, divinant. Neque latius omninò huius aquæ divinatio patet.*] Sed & de Pythagora recentiores memorant, ſolitum ſpeculo concavo inſcribere litteras humano ſanguine temperatas, & ſpeculum Lunæ opponere, ſicque divinare. *c*

4. Non diſſimilis præcedenti, κρυσταλλομάντεια; niſi quod hæc in cryſtalli fruſtis fiat annulo incluſis, vel vaſculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis: quibus etiam fingit ſe dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530. ferunt in criſtallo theſauros vidiſſe à dæmone oſtentatos: quos cum poſtea quodam ante urbem loco effoſſo quæreret, adhibito familiari uno ſpectatore, & iam in ſpecu arcam vidiſſent, atque ad eam cubantem atrum canem magus ſpecum ingreditur arcam aperturus, canemque abacturus, ſed Cerberi offam ſecum non attulerat. itaque ille cumen ſpeluncæ quaſſavit, & miſerum ruina obruit: qua & ſpecus terra oppleta. Vir quidam: patrum memoria Græcarum literarum Latinarumq; peritus, & fœlix ſi illotis manibus fidei myſteria contrectare non præſumpſiſſet eruditum commentarium, in Germania, edidit, *de dæmonum natura*, eumque libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixit, ex eo petita eſt, verbis ipſius, ſequens narratio: *Conſulti aliqui, de reb.* (ait) *ignotis, in criſtallis cōſpiciunt ea manifeſtò, de quibus quæſitum fuit.* Et poſtea, *Fuiſſe aiebat ſibi notum unum ex præcipua familia Norinbergæ. Eum quodam tempore veniſſe ad ſe & attuliſſe in ſerico panniculo involutam gemmam criſtallinam; figura rotundam, & dixiſſe: donatam ſibi illam fuiſſe à quodam ignoto, qui ſe ante multos annos de hoſpitio compellaſſet, forte in forum conventum, quemque ipſe in domum ſuam adduxiſſet, & tri-*

Ffff duò

a *Spartian. in Iuliano.* b *In Achaic.* c *Cælius li. 9. ca. 23. Leloyer. li. 4. de Spect.*

duo habuiſſet ſecum. Fuiſſe autem ab illo diſcedente & relinquente munus hoc, ad ſignificationem grati animi, edoctum ſe criſtalli uſum talem. ſi qua de re certior fieri vellet, ut promeret criſtallum, & puerum marem caſtum iuberet aſpicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim, ut de apparentibus puero viſis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, ſe nulla unquam in re fuiſſe deceptum, & mirabilia de puerorum indiciis reſciviſſe: cum cæterorum nemo quiſquam aliud, quam nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cum gravida ipſius uxor puerum marē geſtaret in utero, illi quoque ſpecies in criſtallo oblatas. Primo autem omnium formam viri ſeſe exhibere ſolitam illo habitu, quo tùm communiter uterentur. Et ita deinceps aperuiſſe, de quibus interrogatum eſſet, cætera: explicatiſque cunctis, illam rurſus viri figuram diſceſſiſſe & evanuiſſe reliqua. Diſcedentem autem eam, quam diximus figuram viri, viſam ſæpè urbem perambulare, & ingredi templa. fuerat autem fama paſſim diſſipata de illis indiciis, ut negantibus, aut diſſimulantibus ſuum delictum aliquod, vulgò minarentur: ſe relaturos de eo ad illum ſe in criſtallo oſtendentem virunculum. Quin etiam compertum eſt, fuiſſe à doctis quibuſdam, de dubitationibus ſuis in litterarum ſtudiis aliquando neſcio quid propoſitum, & in criſtallo lectum. Sed his & aliis huiuſmodi compluribus commemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad ſe veniſſe cum tali oratione arbitrari ſe tempus eſſe, ut à criſtalli tali uſu tandem abſtineret. Nam & ſibi iam perſuaſum, eo ipſo non leviter peccari, & animi perturbati cruciatus graviſſimos, ſe diu ſanè perpeſſum eſſe: itaque ſe decreviſſe deinceps nihil cum illo experimento velle negotii habere: & tradere nunc ipſi quod accepiſſet, de quo meminiſſe poſſet, quid ei ſæpè demonſtraſſet, neque neſciret qui rumores in civitate percrebuiſſent. Permittere autem, ut faceret de eo quod collibuiſſet. Tum Spenglerus collaudato eo, accepiſſe ſe aiebat criſtallum, & in minutiſſimas partes contudiſſe, & una cum ſerico involucro in latrinam abieciſſe.] Benè profectò bene, nec aptius potuit, utinam ſic omnes hæc & ſimilia ſuperſtitionis arma abolerent. Nec verendum quidquam eſt cuiquam, ne fortè ſe dæmon ulciſcatur. impunè hoc omnibus, qui eum fide fecere. Burdigalæ advocatus quidam paredrium habebat in phiala vitrea: eo mortuo hæredes nec phialam retinere volebant, nec frangere audebant: conſilium petituri, adiere Colleg. Hoc. Ieſu Patres iuſſere phialam deferri ad ſe; coram ipſis ſe terræ illiſuros attulere, ſed orarunt ne coram ipſis frangerent: immania ſe metuere viſa, recedentibus ergò illis, in accenſum tum fortè, clibanum magna vi phialam cōiecere, & nihil aliud, quam ex utriuſque elementi conflictu brevem ſtridorem audivere. Mihi ipſi cū an. 1578 iudicis adhuc miniſterium obirem, inter rei cuiuſdam Licentiati annotatas a fiſco chartas: præter libellū Magicis plenum characteribus, oblata ſimul capſula, ſandapilæ more efformata, & in ea virunculus mādragoreus, ater & ſitu pædoreq; obſitus, largo capillitio, ſed imberbis:

herbis: hunc; vulgò putant, ad divinationes, lucra, & alia multa mirè efficacem: accepi librum, capſam, & fictitium cadaver, hoc etiam primum laceravi abruptis avulſiſque brâchiis, dictitabant, qui aderant, magnum mihi & domui periculum imminere: riſi & abire, qui metuerent, juſſi: abeuntibus, in focum, qui aderat, conjeci: nec aliud quam uſtæ radicis, nidorem percepi.

5. Loco ſuccedit, δακτυλομάντεια, quæ divinat annulis ad certã cœli poſituram conſtructis vel incantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis: deſcripſit Ammianus libro 29. cujus verba dabimus ſect. 3 quæſt. 7. vel annulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis, quo (teſte Herodoto) fretus Candaulem interemit, tales duo illi Phocenſium tyranni, de quo Clemens Stromateus; qui ſonitu ſponte edito eum commonebant de commodo rerum gerendarum tempore: qui tamen inſidias conſpirantium ſic evadere nequivit: Fuit hujuſmodi annulus exitio cuidam Hieronymo Cancellario Mediolanenſi: ut & alteri, qui cum eũ in ignem projeciſſet, ſed mente non bona, ſtatim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc ævo, alium emerat aureis viginti: promiſerat venditor, ſemper, dum geſtaret, aleæ, & chartarum luſum fore lucroſum. it, ludit primò, cedit non infeliciter: reddit ad fritillum, ſed magna cum nummorum jactura, Sic ſe deluſum videns, quem emi non oportuerat, annulum confringi juſſit.

6. Occurrit, ὀνυμάντια ſive, ὀνυχομάντεια, in hac oleo ac fuligine impolluti pueri unguem illinebant, & ungue ſolem verſus obverſo, certum quid ſubmurmurantes, videbant, quæ cupierãt. Hodiè ulterius progreſſum malum. Quevedum quendam Veteranum militem Hiſpanum novi, bello & armis, quàm pietate clariorem; qui; quo tempore Dux Medinæ Cœli ex Gallæcia ſolvebat, Belgium petens: Bruxellis, non uni in ungue ſuo claſſem è portu Corunnæ, ſolventem, & paulò poſt procellis vehementer afflictam, velut in ſpeculo clarè oſtendebat. Hic ille, qui vulnera quoque ſolis verbis ſanabat aliorum; ſua ſic ſanare ipſe, vel aliis ſananda permittere detrectabat.

7. Quidam putant eſſe ἀχρομάντειαν, illam Ariſtophanicam, *in Nubibus*. Sed iſta, ſi tonitru, fulmen, oſcines, & alia ſimilia conſiderat, pertinet ad augurium; ſi planetarum adſpectus fœlices adverſoſque; ad aſtrologiam: ſi quædã aereorum ſpectrorum inſolita viſa, ut equitum, &c. ad τερατοσκοπίων, referrẽda. Sola huc ſpectat, quæ ex aere conjurato dabat oracula, de qua Pictorius, *de Magia c.* 10. Cardani Aeromantia de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda eſt.

8. Dici poteſt, φαρμακεία: qua utuntur, incantatores, ἐπάδειν, qui divinant freti ſolo dæmonis commercio: præter incantationem nihil adhibentes: ut Feſſæ faciunt quædam mulierculæ tribades [a], & nonnullæ Ægpptiæ ſive Zingalæ, de quibus poſtea, totam Europam percurſantes, & in Byzantinoforo Turcæ, & olim: *in Apulei Aſino*, quidam Diophanes.

a *Vide Io. Leonem in deſcrip. Africæ. l. 3.*

9. Eſt, κοσκινομάντεια, quæ uſurpata veteribus a (unde & Adag. *cribro divinare*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & elevabant, & præmiſſis conceptis verbis ſubiiciebant nomina eorum, de quibus ſuſpicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe: reum verò iudicabant illum; quo nominato cribrum tremebat, nutabat, movebatur, vel convertebatur. quaſi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu ſuo cribrum movere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum, fecit inconſultè: quod ea ſit uſus ter, & quod eventum certum prædicet, fecit impiè & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoſcus li. 2. de vera & falſa prophetia modum furti concipiendi (Ch probandi) per lancem & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. c. 6. quod ſane veriſimilius quam quod poſt Zatium Alpinum Franc. Balovinus in li. 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu ad Alexan. Genial. dier. lib 6. c. 10. Scripſit de μυτραγύρτοις prætextu religionibus furantibus.

10. Ad eund[illegible] uſum erat, ἀξινομάντεια: qua ſecurim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autẽ ſucceſſus futuri divinatio petebatur, tunc gagatem lapidem ſecuri imponebant, ut Plinius refert. *li. 36. c. 19.* Huic ſimilis divinatio militaris perſecutũ tincta aſpide oleo, habes apud Suidam ex Ariſtophane.

11. Erat, κεφαλαιονομάντια: faciebant aſini capite ſuper prunas aſſo. Germanis priſcis in uſu fuiſſe volunt. Longobardi poſtea uſi capite caprino, cui ſi-vinum honorem habebant. b Vehementer ſuſpicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Divinationi impenſũ hincque factum ut Apion, & reliqui Ægyptii, & illos ſecutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput aſininum coluiſſe.

12. κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inſcriptam nomen ſuſpecti; deinde clavem alligabãt ſacræ ſcripturæ codici; hunc virgo ſuſtentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminoſi vertebatur, movebaturque.

13. Sic quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: *ex oculo quoque excuſſo hodie fur cognoſcitur. Primum leguntur Pſalmi cum Litania. deinde formidabilis ſubſequitur oratio ad Deum patrem & Chriſtum; item exorciſmus in furem hinc in medio ad oculi ſimilitudinem veſtigio, figura circularis nominibus barbaris notata, figitur clavus aneus triangularis, conditionibus certis conſecratus, incutiturque malleo cypreſſino: & dicitur, Iuſtus es Domine, &c. tum fur prodetur. Roſtochii quidam pecuniam in quodam loco ſepoſuit. Cum autem eam poſtea invenire tam citò non potuiſſet, fabrum convenit, ab eoque petiit ut oculus furi excuteretur. Quo pacto ſtatim ipſe Dominus, qui fabri Diabolica opera uſus eſt, oculum amiſit*] Nonne lector optime, iuſt o

a *Theocrito, Luciano. Polluci.* b *Gregor. li. 7. epiſt. 7. & in Dial. l. 3. c. 26. & 28. & hom. 1.*

juſto Dei judicio iſte incidit in foveam quam fecit, & meritò pertulit, quod tam injuſtè, per artem peſſimam, malum alteri moliebatur a ſubdit; *Guſtronii quidam cochlium argenteum amiſerat: cum autem furem ex oculo quoque excuſſo cognoſcere cuperet, fabrum adiit, ab eoque petiit, ut ſua arte magica furem oculo privaret; quod & factum eſt. & ſtatim filiolus illius, qui cochleum in quendam angulum conjecerat, oculum amiſit.*] Sed & aliud divinationis diabolicæ genus reperio in Indorum hiſtoriis, in iis quæ de Floridenſium rebus geſtis agunt. aſpidomantiam vocare poſſumus. Narrant ſequentia de rege Holata Outina, eum exercitu ſubſiſtere juſſo, ſenem magum centum & viginti annos ſuperantem advocaſſe, & quo in ſtatu res hoſtium forent pronunciare juſſiſſe. *Tùm magnus locum in medio exercitu paravit, & conſpecto Ottignii, quod puer ejus geſtabat ſcuto, petere illud jubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibuſdam characteribus & notis: tùm in ſcutum genibus flexis pedũ calcaneis inſedit, ſic ut nulla parte humum tangeret: & neſcio quid ſubmurmurans, varios geſtus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illicò tam horrendus apparuit, ut humanam effigiem amplius non exprimeret; nam ita omnes artus contorquebat, ut oſſa diſſolvi exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in priſtinum ſtatum rediit, laſſus tamen admodum & quaſi attonitus: deinde circulo egreſſus Regem ſalutavit, ipſique indicavit hoſtium numerum, & quo loco illum exſpectarent.*]

Claudit tertiem Salisberienſis, *libr. 1. de nugis curialium c. 11* ſcribens: *Imaginarii ſunt qui imagines quas faciunt, quaſi in poſſeſſionem præſidentium ſpirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubiis doceantur: hos idololatras eſſe S. ſcriptura convincit & divino majeſtatis judicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica ſolent intervenire, ideò dubitari nequit, quin ad hanc quæſtionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ ſpeciebus in quibus vel non eſt explicitum pactum, vel latens admodum eſt.

HÆc implicitam habentia pactionem revocari poſſunt ad tria capita, *Ariolationem* ſivè *Haruſpicinam*, *Augurium* & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruſpicina ſivè Ariolatione.

A*Riolatio* latiſſima ſignificatione omnem complectitur divinationem: ſed hîc eam ſtrictè ſumo, ut Iſidorus eam ſcribit: Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt; ut funeſta ſacrificia offerunt, iiſque celebritatibus dæmonum reſponſa accipiunt a.*] quibus verbis deſcri-

a li. 8. Etymol. c. 9.

deſcribit ſolam divinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano *a*, & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum ſuum id retulerunt. *Haruſpicinam* idem Iſidorus vult dictam ab obſervandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teſte Donato) hoſtiam ſignificabat. Ego nunc utrumq; nomen media quadam & modica latitudine uſurpo, pro tota *ἱεροσκοπία* veterum, ſivè diſciplina divinandi in ſacrificiis Gentilium ſolita ſervari: quare olim ſemper puto in his interveniſſe idololatriam expreſſam, non tamen ſemper pactum explicitum: hodiè fieri poteſt, ut neutrum interveniat.

Haruſpicum ſeu Gazarenorum (ſic enim vocatos docet D. Hieron. *in Eſai. c.* 47.) prima divinatio erat ex vivæ adhuc victimæ obſervatione, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebatur, dum attrectabatur, dum vinum ei infundebatur. poſſumus vocare *victimariam* θηλκὴν ſivè θυμαλκήν: quæ omnia, ſi quis volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Briſſonii, crudeli certè & indigna morte abſumpti viri, *Formularum lib.* 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibavimus, ad illa.

Appellite aris candidum 1. *tergo bovem.*
Curvoque nunquam 2. *colla depreſſum jugo.*
Opimq 3. *ſanctitas victima ante aras* 4. *ſtetis.*
... Huc properè 5. *admove.*
Et ſparge 6. *ſalſa colla taurorum mola.*
Placidóne vultu ſacra, 7. *& admotas manus.*
Patiuntur? ...
Vnóne terram ac vulnere afflicti petunt?
Vtrũ citatus 9 *vulnere anguſto micat.*
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda verò fuit *extiſpicina*: qua motum & ſingula mactatæ hoſtiæ membra rimabantur, jecur maximè, unde Græcis dicta ἡπατοσκοπία, hanc ubertim rident Lucianus *b*, & Arnobius *c*, deſcribit noſter ille eadem tragœdia.

Ede certas viſcerum nobis notas.
MAN. Genitor, quid hoc eſt? non 1. *levi motu, ut ſolent,*
Agitata trepidant, exta, ſed totas manus.
Quatiunt, noviſq; proſilit 2. *venis cruor,*
Cor marcet ægrum 3. *penitus, ac merſum* 4 *latet,*
Liventque 5. *venæ, magna pars* 6. *fibris abeſt,*
Et felle nigro 7. *tabidum* 8. *ſpumat jecur.*
Ac ſemper omen unico imperio grave,
En capita 9. *paribus bina conſurgunt toris:*
Sed utrumque caſum 10. *tenuis abſcondit caput.*
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hoſtile 11. *valido robore inſurgit latus,*
Septemq; 12. *venas tẽdit: has omnes retrò*
Prohibẽs reverti limes 13. *obliquus ſecat,*
Mutatus 14. *ordo. eſt ſede nil propria jacet,*
Sed acta retro cuncta, &c.

Fuit autem non quorumvis, ſed certorum animalium inſpectio. Iuvenal. *Sat.* 6.

Spon-

a *l. de magor. præſtig. c.* 1. 26. *q.* 3. b *lib. de ſacrific.* c *l contr. gent.*

Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruſpex:
Pectora pullorum rimatur, & extra catelli,
Interdum pueri. ...

Sed exſecti matri viventi, ut ex nefariis Iulia. Apoſtatæ magicis docemur.

Tertia eſt πυροσκοπία & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignem ſpargebatur, aliquãdo tædæ pice illitæ accendebantur, & certis characteribus ſignabantur, & ſi flamma tædarum in unum coibat, proſperum: ſi lambens & diviſa comparebat, infelicem, ſi tricuſpis aſſurgebat, glorioſum eventum: ſi variè diſperſa, in ægro mortem; in ſano morbum: ſi crepitans, infortunium: ſi ſubitò exſtincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hoſtiam in ignem conjiciebant & dumtaxat conſiderabatur flamma ignis victimarii, utrum in unam coiret pyramidem, quod proſperum: an verò divideretur, quod adverſum. quis ignis color, ſplendor, aſcenſus, ſtrepitus: an citò victimam comprehenderet, an exſtingueretur & ſimilia. quidam putant auctorem huius fuiſſe Amphiaraum, alii Argonautas alios: apud Romanos uſa Tanaquil, teſte Valerio Maximo *a*, de hac idem Tragicus:

TIR. Quid flammæ largas jámne 1. *comprehendit dapes?*
MAN. Subitò refulſit lumen 2. *ſubitò occidit.*
TIR. Vtrúmne clarus ignis 3. *& nitidus ſtetit,*
Rectuſq; purum verticem 4. *cœlo tulit,*
Et ſummam 5. *in auras fuſus explicuit comam?*
An latera 6. *circumſerpit incertus viæ,*
Et fluctuante 7. *turbidus fumo labat?*
MAN. Non una facies 8. *mobilis flammæ fuit:*
Imbrifera quales implicat varios ſibi
Iris colores: parte quæ magna poli
Curvata picto nunciat nimbos ſinu.
Quis deſit illi, quiſve ſit dubites color:
Cærulea fulvis miſta oberravit notis,
Sanguinea rurſus ultimum in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9. *partes duas*
Diſcedit. ....
Immugit aris 10. *ignis, &* 11. *trepidant foci.*

Utuntur hodiè Lituani. nam ægris ſi umbra, corpore igni oppoſito, adverſa cadat: certam ſpem recuperandæ valetudinis concipiunt: ſin averſa ceciderit: conclamant, & pro depoſito ægrum habent *b*, An ab hoc vitio immunes Germani? qui in ſuccenſione pirarum, quas piè in honorem B. Ioan. accendunt, veteri idololatria Chaldæorum & Ægyptiorum in ſacrum morem commutata: peccant dum ad crepitum, fumum, flammæ modum & ſimilia attendunt: itẽ quia definitis vicibus ſe circumire vel tranſiliri debere putant, ſunt enim iſta, ut rectè cenſuit Wimpina *c*, reliquiæ veteris paganicæ luſtrationis & traductionis per ignem, quam ex ſacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos cõgeram *d*, *Quinetiam* (ait)

a *l.* 1. *c.* 6. b *Amanias li.* 3. *de nat.* c *l. de divin. c.* 2. d 2. *annal. fol.* 269.

(ait) *liberos ſuos per ignẽ trajecit. Quid autem iſtud verbum ſibi, quæſo vult? Ioſephus tradit Achazum quendam ſuorũ filiorum Baali ſolido ſacrificio concremaſſe Verùm Theodoricus aliter ſentit: arbitror, inquit, hiſce verbis ſignificari ſpeciem quandam erroris, qui ad noſtra uſque tempora duravit. Videmus enim ſemel in anno rogos accendi, quibus injiciantur pueri quidam & viri. Quin etiam infantes ab ipſis matribus per flammam tranſportantur, quæ res videtur eſſe quaſi quadam averruncatio & luſtratio*] Sic Glycas.

Quarta eſt nubila καπνομάντεια, fumi obſervatrix, eaque duplex *a*, nam vel grana ſeſami, vel papaveris nigri in ardentes prunas jaciebant, & indè ſurgentem fumum notabant: vel ſine hujuſmodi granis, ſolum obſervabant ſacrificii fumum, & interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Naſonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis & Etheoclis,

Et nova fraterno veniet cõcordia fumo,
Quam vetus accenſa ſeparat ira pyra.

De fumo illud Papinii eſt *libr.* 10. *Thebaid.* ubi poſtquam pyromantiam Tireſiæ deſcripſerat, addit eum ore fumum fatidicum hauſiſſe.

Ille coronatos jam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum ſorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iſte fumus eſt. nam quis credat flammam hauſiſſe Tireſiam, & ſuperveniſſe? Uſos etiam Capnomantia Judæos & conſideraſſe an fumus, qui ex victimarum ſacrificio aſcendebat, rectus aſcenderet, an in obliquum vergeret; docet Theophilactus *in Oſeæ ca. 4.* Pictorius *libr. de Magia*, *cap.* 11. quoſdam Papinii verſus de morte Menecei huc retulit, qui perſpicuè ad Pyromantiam pertinent. Non aliam ſpeciem, ſed genus quoddam ipſius Capnomantiæ putarin fuiſſe *Thuriſumiam* illam in qua ex fumo thuris adoliti divinabant. Statius,

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Hoc verum de iſta: ſed alia longè, de qua Dion.

Quinta eſt propriè dicta λιβανομάντεια quam proponit Dio. Caſſius *b*, agens de Nymphæo propè Apolloniam, *ibi & oraculum* (inquit) *editur, idq; hoc modo. Thure accepto, precibuſq; eius rei ergò, quam volunt, factis, ipſum thus; ut ſecum eas preces deferat, ad ignem projiciunt: tùm ſi ratum ſit futurũ votum, ab igni thus è veſtigio corripitur: ac ſi thus extra ignem fortè deciderit, accurrens ignis id abripit & conſumit: ſin irritum erit votum, neque accipitur ab igne thus, &, ſi in ipſam flãmam conjiciatur, recedit ab ea, atque effugit. ita in utramque partem ignis futura prædicit, morte nuptiiſq; exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud conſulere.*]

Sexta eſt τεφραμάντεια ſivè σποδομάντεια, qua divinabant olim ex cineribus ſacrificiorum videtur hoc factum in ara Apollinis Iſmenii, & ideò Sophocles *in Oed. Tyr.* vocaſſe cinerem divinatorium, μαντείαν σποδὸν fortaſſis tale quid etiam obſervandum in cinere Alphæi, quem idcircò Moſchus vocavit,

a *Carda li. de vera Sapient.* b *l. 41. hiſt. Auguſt.*

cavit, χόνιν ἦρεν ubi ex Pauſania docui quondam *a*, per χόνιν, ſignificari τέφραν, per pulverem cineres ſicut & in Herc. Oetæ ſumitur.

Et cineres patrio pulvere ſordidos.

Hodiè viget quoddam ſuperſtitionis hujus veſtigium, cùm res, de qua divinandum, digitò bacillove cineri inſcribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad litteras quæ in cinere agitato appatent. Item cum jubent aliquem tres perſonas cogitare quibuſcum matrimonium optet, vel ſperet contrahere, tùm res ducunt ſulcos in cinere, ille autem jubetur ſingulis perſonis ſuum ſulcum deligere, tum averſus ſtare ne ſulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe oſtendit, donec eorum unus ab illo ter deligatur, & quam ille ſulcus deſtinabat, ea ſpondetur ipſi uxor futura, poſſet hoc ultimum ad ſortem divinatoriam reduci.

Septima eſt ὑδρομάντεια, *&* οἰνομάντεια qua conſiderabant colorem utriuſque laticis in ſacrificio fuſi Æneid. 4.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros,
Fuſaque in obſcœnũ ſe vertere vina cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.

Ariolationem ergò hic alii agnoſcunt, ergo potius diras, ſeu omen, ut in illis Thyeſtæ.

Vernæ capiti fluxere roſæ,
Pingui madidus crinis amomo,
Inter ſubitos ſtetit horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus,
Sed vagus intra
Terror oberrat.

Item:

Sed quid hoc? non vult manus
Parere: creſcit pondus, & dextram gravat!
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
Et ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo.
Vix ignis lucet.

Omnia tamen divinationis ſunt, ſed ſub auguriis comprehenſæ ſeu auſpiciis, de quibus ſect. ſeq. Perſis divinationem ex vino tribuit Alex. Neapolit. *lib. 15. c. 13.*

Octava forma ducitur ab edulibus variis, ut κριτομάντεια, ἀλευρομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balſam. *in 6. Syn quæ in Trullo, Mulieres quædam* (inquit) *cum hordeo ea, quæ ab aliis ignorantur, enunciant. hæ dicuntur* κρίθριαι *quæ Eccleſiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex iis futura diſcere prædicantes, non ſecus ac Pythoniſſæ futura prædicunt.* Alia poſſet videri ab Horatio ſignificata libr. *a.* ep. ad *Fuſcum.*

Utque ſacerdotis fugitivus liba recuſo.

Nam in m. ſ. vetuſto S. Laurentii Leodienſis eo loco adnotatum: *cùm in ſervis ſuſpicio furti habetur, ad ſacerdotem ducuntur, qui cruſtam panis carmine infectam, dat ſingulis. quæ cum hæſerit gutturi, manifeſti furti reum aſſerit.*] Sic ibi legitur, quod non tam explicando carmini, quam notandæ ſuperſtitionis priſcæ cauſa volui adſcribere. In Antiſiodorenſi concilio can. 4. ſic legitur: *Non licet ſortilegos, vel auguria reſpicere, nec ad characteres, nec ad ſortes, quas ſanctorum vocãt, vel quas de ligno, aut de pane faciunt aſpicere, ſed quæcumque homo facere vult omnia in nomine Domini faciat.*]

a *in Adverſa ad Senec. Medeæ v. 81.*

ciat.] Item aliam puto quæ in ſacrificiis, (quam Theocrit. deſcribit *in Pharmaceut.*) obſervabat molas & libamenta, & præcipuè triticum, hordeum, far & ex eo toſto freſoque factam farinam, & ea mox ſubſecutam Victimæ conſperſionem. Seneca:

Et ſparge ſalſa colla taurorum mola:

qua de re ex Dionyſ. Halycarnaſſ. Suida, & aliis, multa ibi *in Comment.* notavi *a* τυρομάντεια perficiebatur caſeo, ἰχθυομάντεια piſcibus, quæ antiquiſſima, nam uſi illa Polydamas bello Troiano, & Tireſias Thebanus: apud Lycios à piſcibus vivis non uno loco petebatur, ſed in Dina foſſa, & in fonte Apollinis apud Miras, & apud Syrrhũ vicum *b* ὠοθυλικὴ ſeu ὠομάντεια ex ſignis quæ in ovis apparebant, qua Orpheum uſum vult Suidas: de eadem nonnulla Leonibus *lib. 3. var hiſtor. capite decimo tertio.* huc referenda præſtigioſa illius nuperi impoſtoris ſcedulam in ignem conjectam, in quodvis allatorum ovorum illæſam oſtentantis. Huc non eſt referenda ſuperſtitioſa expiatio Iſiacorum per ova, de qua Iuvenal. *ſat. 6.*

Nona eſt κηρομάντεια, qua utuntur hodie quoque Turcæ: cùm ceram liquant & aquæ guttatim inſtillant, & figuras indè ortas obſervant. Alſaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cùm aliquis ægrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immiſſores autumant, & cuique cereo ſuum ſanctum appropiant, cujus cereus primus conſumptus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læſoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viſcera. Vſus ea Heliogabalus, monſtrum non homo: uſus etiam Iulianus Apoſtata, qui gravidarum alvos exſecabat. *c*, ut Antiochiæ & Carris deprehenſum: uſus & teſte Ammiano *lib. 29.* quidam Polentianus, uſæ & Arlunæ Scythicæ, ut eſt libr. *1.* Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *lib. 8. hiſtor. Polon.* uſi & Luſitani veteres apud Strabonem *l. 3.* Hæc ad *extiſpicinam* commodè reduceretur: ut & ad hanc, ſacrificium filiorum in Topheth, ubi igne abſumebantur in honorem Molochi in Sacra ſcriptura *d*.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combuſtione. proſperum ſignum, ſi obſtreperet cum fragore, infellix, ſi juxta Propertium, taceret *extincto laurus aduſta foco* de hac multa, & ita, ut neſcias quis à quo acceperit, Parrhaſius ac Rhodiginus *e* vaticinabantur autem præmanſis lauri foliis, teſtibus Lycophro, & Heſiodo, unde laurus dicta Symbolum divinationis, Conſtantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progym.*

Duodecima poteſt eſſe βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, ſalviæ, myricæ, ficus, & aliorum ſimplicium foliis ramuliſve, conſignatis nomine quærentium & quæſtione, cognitio futuri petebatur. cave cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim

non

a *in Oed. v. 334. & 335.* b *Cælius l. 7. c 29. & Plin l. 9 c. 16. & l. 32 c. 2. Plut. l. de indult animal.* c *Cedren in Annal. & Theod l. 3. c. 21 & 22.* d 4. *Reg. 16 v. 6. Eze. 20. v. 31.* e *Ioan. Parrhas. in Claudiani l. 2. de rap. Proſerp. Cælius Rhod. l. 5 antiq. c. 7.*

non quæſtio, ſed oraculi carmen erat inſcriptum. συκομάντεια ficus folia poſtulabat. De divinatione per tamaricē ſeu myricam, ex Nicandri Scholiaſte; ſic Cælius Rhodiginus *a*: *Apollo myricos vates ſanxit prænunciare mortalibus futura, propterea inſignē fruticē hunc Nicander μάντιν vocat, id eſt, vatē. Quin & magi item Scytha myricino vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo myricæ ramū tenet: qua ratione Myricæus quoque eſt cognominatus. Et Archaus prodit quandoque in ſomnis viſum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquiſſimam eſſe plantam myricam: nam Aegyptii in Iovis pompa coronantur myrica, id eſt, tamarice, ut interpretatur Dioſcorides : ſicut apud Medos Magi.*]

Decima tertia ὀμφαλομάντεια, obſtetricum propria: quæ per nodulos umbilico & ſecundinis adhærentes conjiciunt, quoties puerpera ſit poſtmodum paritura.

Decima quarta novitia quoque eſt, ex eadem obſtetricia ſchola, ſuperſtitio, ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in utero materno tribus mēbranis involvitur: quarum prima dicitur χορίον ſeu ſecūdinæ: alia verò à farciminis forma ἀλλαντοειδές, tertia à mollicie ἄμνιος. hæ duæ poſteriores aliquando cum fætu ſic erumpunt, ut facies ac caput infantis quaſi galeatum appareat. Vulgus Belgicum vocant galeam (*den helm*) hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & cauſidici Romani multa pecunia involucrum iſtud emebant, ſe illo ad cauſæ victoriam iuvari multum arbitrantes *b*. Ex hujus tegminis colore rubicundo, vel livido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur, hæc ἀμνιομάντεια, de cuius vanitate legendus Levinus Ziricæus *c*. Sed & Iovius, ne quid ſuperſtitionis omitteret, nimis hujuſmodi vanitatibus pro Epiſcopo, deditus, in Ferdinandi Davalli nativitate (*lib.1. Piſcarii*) hujuſmodi pelle involutum ex utero prodiiſſe conſideravit.

Decima quinta eſt æquè ridicula divinatio Iudæorum per *Iedughim*, ידועים cujus Rabbini *d* mentionem à Moſe factam comminiſcuntur. nempe volunt fuiſſe animal quoddam, nomine *Iedugha* ידוע humana forma, cujus ex umbilico medio funiculus propendebat, quo inſtar cucurbitæ humo adhæreſcebat, & quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depaſcebatur: capi à venatoribus non poſſe, niſi ſagitta funis præſcindatur: tunc ſtatim expirare per ejus oſſa, certo ritu in ore geſtata, vaticinandi donū nactos homines, indéq; ariolos dictos *Iiddeghonim*. tales iſti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terræ cū ſuo *Iiddeghonim* ידענים affigantur, & cum eo conviventur. Niſi humanā illi formam attribuerent, poſſemus ſuſpicari, eos alluſiſſe ad Plant, animal quoddam agni ſpecie, quod naſci ferunt ſic terræ cohærens, & vicina ſibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina depaſci, & pabuli poſt defectum marceſcere, in vicina Moſcoviæ Tartaria: de quo Sigiſmundus *in Moſcovia*, & Iul. Scal. *contra Cardan.* & plenius ex profeſſo Andr. Libavius *p. 2. ſingul. diſp. de agno Scythico.*

a *l.7. antiq lect. c.29.* b *Lampri. in vita Diadumeni.* c *l.2 de occult. nat. mira. c.8.* d *Moſes Samſonis F. in præceptum Negativum 38.* : *Deut.18. & Lev.19.*

Decima ſexta eſt λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: ſed ritus eius mihi non ſatis perſpectus. Huc ſpectat Chaldæorum lapis Mizoris, de quo ita Zoraſter. Ηνίκα δερχόμενομ δαίμονα πρόσγειομ ἀθθρήσης, ουε λέθομ μνίζυρμ ἐπαδῶμ. *Quando conſpexeris dæmonem terreſtrem* (tibi reſponſum expetenti) *accede, incantans ſacrifica lapidem mnizurim.* ubi Pſell. in Scholijs rem aperit: *Dæmones* (ait) *circa terram volitantes natura ſua ſunt mendaces. Quod ſi ex his verum aliquẽ ſermonem audire cupias, aram appara & ſacrifica lapidem MNISVRIM. Habet enim hic lapis vim advocandi maiorem dæmonẽ, qui occulta ratione materiali genio applicatus, rerum inquiſitarum veritatem inſuſurrat, quam ille porrò homini interroganti profert. Indicat enim nomen ipſum, quo in advocatione utendum eſt unà cum lapidis ſacrificatione.*

Hæc Pſellus, cui ſimilia Nicephorus ad li. Syneſij de inſomnijs. fuit hæc vaniſſima ſuperſtitio, putantium non omnes dęmones æquè mendaces, ſed aliquos veraces, deinde & illud erroneum quoſdã eſſe materiales, ἀπεγγῦστι ὕλῆς ἀναγκσμενῦς, materia tenebroſa plenos, ut loquitur. Hic ergò magicus ritus Chaldæorum. Non deſunt, qui putent Iudæis in uſu fuiſſe lapides quoſdam Divinatores, & eos prohiberi à Moſe *Levit. 26. v. 1.* nam ubi noſter vertit, *Lapidem inſignem*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel ut alij *Lapidem ſpeculationis*. Sed illi nugantur cum ſuis, quos nimis libenter ſequuntur Rabbinos. nam *eben Maſcith* משכיה אכן vocat lapidẽ pictura vel artificio aliquo ſic ornatum, ut aſpectu ſuo homines capiat, & alliciat ad honorandũ: ideò enim additur, non quidem, ut divines per illum, ſed *ut incurues te ei*, hoc eſt, ut adores illum. Non vos celabo, quid aliquando mihi de hoc loco in mentem venerit, antequam ditionem Romanã viderem. Suſpicabar noſtrum interpretẽ primò ſcripſiſſe, *Lapidem inſignem*, inde cum alij verba tranſpoſuiſſent: *in ſignum lapidem* factum denique *inſignem Lapidem*. confirmat coniecturã verſio LXX. in qua disertè ſcriptum: λιθὸμ σκοπὸμ. *lapidem ſignum*. Et fuit illa veterum ſuperſtitio: qui Mercurios ponebant in vijs, vel alios Deos *vios* ſive *viales*, itinerum indices & ſigna, prohibeat ergò legiſlator, nõ lapides indices viarũ poni, ſed poni, hujuſmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandũ. Scio quæ de radice שכה Sachah, prolixè hic Oleaſter adferat: ſed probare nequeo, quod vulgatum interpretem tam facilè deſerat, imò & de verſione loci Iob apertè ignorantiæ accuſet. Etiamſi vera ſignificatio foret, *operire*, dicere poſſem: quæ picta ſunt, coloribus eſſe contecta & operta. Poſſet quis ad hanc ſpeciem referre quorundam ſuperſtitionem, qui ut ſomnia ipſis contingant futuri prænuncia, geſtant amethiſtum gemmam.

Decima ſeptima occurrit ῥαβδομάντεια, quæ multiplex fuit, de qua ſic Cælius Rhodiginus *d. cap. vigeſimo nono.* ſcribit, *Virgas in rebus divinis eximii cuiuſdam uſus fuiſſe veteribus, ex pleriſque coniectare licet. Nam, qui Perſicos ritus diligentius animadverſos litteris mandarunt, illorum magos, qui ſacrificiis perficiuntur, carnes ſuper myrto & lauro poſitas tradunt ſubtilibus virgis adurere, mox, oleum lacte melleque commix-*

tius

tum conſpergere, ac comprecari, faſciculos ex myrica per tenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio ſurrecta ſtabat ara, ubi in extinctus ſervaretur ignis, fierentque itidem comprecationes non ſine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque, ubi vaticini traduntur plures, ſalignis virgis divinatio concipitur, quas diſſoluunt ac ſeparatim ſingulis humi conſtratis vaticinantur, interim virgas comprehendentes componenteſque. Narees verò, quos eſſe Androgynos putat Herodotus, tiliam ſcindentes trifariam, digitoſque implicando ac reſoluendo præcinunt futura.] & poſtea. *Et enim in pleriſque locis virga (ut diximus) præſagiunt, quod in primo compoſitionis tertiæ Dion quoque confirmat.*

Quæ ille de Perſis Magis, ab Herodoto *libro primo*, & Strabone *libro decimo quinto* mutuatus: quæ de Scythis, & Enarrijs, ex Herodoti *libro quarto*. Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuiſſe, colligitur ex Hiſtorijs [a] Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad unum dumtaxat caput. quædam enim explicitam continebat invocationem nempe quæ conceptis verbis efficiebat, ut virgula recta, ſpontè ſua in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia verò ad ſortes pertinet, quando regnum vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: ſic Aaroni prærogativa Sacerdotij, virgula contingit florente, ſic & Beatam Virginē nonnulli, ex apocryphis, tradunt Ioſepho ſpõſam datã: quo adhuc tempora Divinatoria ſors permiſſa. Aliquando ad ariolationem noſtram (quam *auſpicium* vocavit Tacitus) referenda: ut illa Perſarum, & Scytharum, Germanorum quoque quam Tacitus deſcribit. *lib. de moribus Germanor.* qua de re nos poſtea plura Sect. 3. Aliquando ad omnia, ut illa, de qua ſic Crantzius *lib. quarto Metropol. cap. decimo nono, & vigeſimo nono. Memorant annales Henrici III. Imp. fabulam de Hildebrando puero, quod cum filius eſſet Fabri lignarii, ex ſarmentis ordine compoſitis inſcius ipſe has litteras conſervarit: quibus aſtans homo litteratus legerit ex ea compoſitione ſcindularum:* Dominabor à mari ad mare. *Unde coniectans divinum aliquid in puero, ſuaſerit parenti, ut eum litteris traderet. Traditus profecit, & in cancellariam Regis pervenit, & Scriniarius evaſit. Somnio admonitus Imp. de eodem, quod cornua videretur habere, quibus filium ſuum contereret, hominem in vincula coniecit: ſed ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacenſe monaſterium petiit. Indeque profecit primum in Subdiaconum, deinde in Cardinalem, noviſsime in Gregor. VII.*) Hæc ex annalibus illis Granzius, quæ neſcio cur fabulam vocet.

Decima octava eſt λαμπαδομάντεια, quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendunt, ſicque ſe res perditas confidunt, inventuros. Alia eſt vetus ſuperſtitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib. 4.

Sed neque ſuppletis conſtabat flamma lucernis

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petronius *in Satyra*, *Lucernæ humore defectæ, tenue & extremum lumen ſpargebant:* hæc magis videtur ad hominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem

[a] *l. 1. rerum Neapolit.*

lancem & licium; quem Sex. Pomperius deſcribit, dubium mihi: puto potius non pertinere, quidquid Acron prodiderit vide ſub q. 6. ſect. 4. verſ. 9.

Decima nona vocatur ὀμφαλομάντεια, nempe duplex divinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodiè in uſu pravo: & videtur olim eò reſpexiſſe Catullus in nuptijs Pelei & Thetidis.

Non illam nutrix, orienti luce reviſens,
Heſterno poterit filum circumdare collo.

2. quod, auctore Guil. Pariſienſe, *a* ſolitum in Britannia redactum in pollinem tenuem, achatem in potu præberi, quem qui quæve ſumpſit, niſi virgo ſit, ſtatim cogatur evomere. Referuntur & alia, quæ idem per urinam indicium faciunt. Et referuntur ut arcana naturæ; vereor ne prorſus ſint magica, certè ſunt illicita, & famæ reſtitutioni obnoxia.

Sunt & aliæ millæ nocendi artes & nomina mille, quæ utinam ut mihi, ſic cæteris ignotæ & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi & Canoniſtæ. *vi de Euſeb. lib. 4. Præpar. Evang. cap. ſi quis 26. q. 5. Ioannem Saliſberienſem l. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium lib. 9. de Fato cap. 15. & 16.*

SECTIO II.

De Augurio & auſpicio.

AVGVRIVM vel dependet à natura, ut nautarum, agricolarum, &c. de quo poſtea (eſt enim commendatione dignum, ut pote naturalis conjectatio vel hominum induſtria atque artificio inſtitutum, rebus futuris, non neceſſarijs, ſed voluntariis conijciẽdis inſerviens: de quo nunc agimus, quod ipſemet Cicer. *b* vanitatis & ineptiæ condemnavit, longè hac in re prudentior, quam Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyriped.* Quod verò & Ariſtoteles *c* meminit augurij, ille vel populari ex ſententia loquitur, vel augurium vocavit, naturalem præſenſionem avium, qua pluvias tempeſtateſque inſtantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Chriſtianis dubitare non licet, totam Augurum diſciplinam, incertam & illicitam eſſe: qua, quod abſtineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur: *d* quam ſciunt omnes damnatum à Moſe ac Prophetis, *e* & à iuris Canonici *f* auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam ſciunt pacti cum dæmone damnari, à B. Auguſtino, *g* ſciunt à recta Philoſophia valdè alienam. *h*

Auſpicij verò ſivè *Augurii* vocem nunc eo extendimus, ut etiam omnia comprehendat: ſicut & Græci ſumpſerunt, ὀρνιθείαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιθοσκοπίαν, *pro obſervatione cunctarum rerum*

a p. ult. de uni. c. 22. b *l. 2. de divin.* c *l. 9. de Hiſ. anim c. 31. & aliꝭ.* d *Nu 23 v 2*[illegible] *l.* e *Leu 19. v. 26. Deu. 18. v. 10 Eccl. 34. v. Ier 27. v. 9* f *c. illud. ſed* [illegible] *il ud 26 q 2 c ſi quis Epiſc c. aliquanti ſi quis clericus c. auguriis 26. q. 5.* g *l. 2. de doc. Chriſti. c. 24.* h *docent hoc Cic d l. & Franc. Picus. l. 6. de præn. c. 4.*

rerum ſubitò, & inopinatò, & inſolito, accidentium inſtituta ad cognitionem futurorum, vel occultorum. Sic acceptum, reduci poteſt ad ſpecies quinque, *primum* ex cœlo *ſecundum* ex avium volatu vel garritu, *tertium* ex tripudio pullorum *quartum* ex quadrupedibus, *quintum* ex diris & portentis: & horum omnium communis diviſio eſt quod eorum quædam ſunt *Oblativa*, quæ non poſcuntur; quædam *Imperativa*, quæ veniunt optata & quæſita. *a*

1. ergò genus *è cœlo* captato ab auguribus proſpectu, & cœli regione deſignata (*templum b* vocabant) expectabat auſpicium, nempe tonitru, vel fulmen ſivè fulgetrum: quorum alia *bruta*, quæ nulla ratione naturæ nitabantur, ſed erant vana prorſus, alia *Fatidica*: & hæc rurſus vel peſtifera, vel conſiliaria, vel auxiliaria; & huiuſmodi nugaciſſima, de quibus multa Plinius & Seneca, *c* quæ ſanè eruditè refellit Wimpina *lib. de divinat. cap. 3. 4. & 11.*

2. *ab avibus* petebatur, undè dictum *augurium*, quaſi avigurium. Avium aliæ *oſcines*, quæ cantu ſeu garritu; aliæ *Præpetes*, quæ volatu putabantur prædicere, & harum rurſus variæ differentiæ, *funebres, cliviæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ*, & aliæ multæ: *d* Stultitia hæc refellitur benè ab eodem VVimpina *lib. eodem c. 12.*

3. de *pullorum tripudio* ſumebatur. Duo à pullarijs pulli in cavea ſervabantur. primò diluculò, imperato de more ſilentio puls aut offa, cavea recluſa, pullis obijciebatur: ſi negligerent cibū, ſiniſtrum auſpicium erat; ſi avidè depaſcerentur, ita ut aliqua ex roſtro deciderent & terram ferirent, dicebatur *Soliſtimum tripudium*, & habebatur ſecundum. *pavere* veteribus idem quod ferire. inde dictum primo terripavium deinde terripudium, denique *tripudium e.* Idem & *Sonivium* vocatum à ſono, quem puls edebat cadendo. Nugaciſſimum ſanè commentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudii & Lucii Iunii bello Punico *1. f* & Flaminii bello Punico *2. g.*

4. ex *quadrupedibus*, ſumpta, teſte Sext. Pompeio vocabant *auſpicia Pedeſtria*; ut apud Germanos ex equorum fremitu, *proprium gentis* (ait Tacit. h) *equorum quoque præſagia ac monitus experiri, publicè aluntur iiſdem nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos, & rex vel princeps civitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſervant. nec ulli auſpicio maior fides.*] Durâſſe eam ſuperſtitionem diu poſtea, etſi paulum diverſa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in comment.* admonuit. De Lupino auſpicio, Plinius & alij valdè multa, & prorſus contraria tradiderunt, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello, de capra, aſino, leone, vulpe, cane, muſtela, ariete, & alijs: quæ Alexander nullis auctoribus firmarat, vir idem, ſupra modum diligens, accuratè comprobavit.

5. ſunt *Omina*: quæ pertinere ad auguria

a *Pet. Sanctiflorius Montep. Iul. l. hiſt. rer memorab folio* 240. b *Varro li. 6. de lingua a inæ.* c *Pl l. 2. c. 52. & 54 & l 28 c 2 Senec in Natural quæſtio.* d *Servi. l. 2. Æneid. Feſtus in voce Oſcines, Gellius l. 6. c. 6. Pl l. 10. cap. 13 & 18.* e *de his Cicer. 1. de divin Feſtus in Puls & in Oſcinum.* f *Polybius l. 1. & Val Max. lib. 1. cap. 4.* g *Liu. l. 22.* h *l. de morib. Germ.* i *ad Alex. ab Alex. l. 5. cap. 33.*

guri vel unus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus:

Nulluſque dies non triſte minatur
Auguriū, quoties flaventia ſerta comarū
Spontè cadunt? quoties exſudat ab ubere ſanguis,
Larga vel invito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſſæque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, feriale gemiſcunt.
Tympana, ſi quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla præbet omnium ſeu Dirarum, & quod vocavit *augurium*, poſtea vocat *omina.* Hæc ſolēt etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus, a *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infuſum namque pateræ eius vinum nec ſemel, ſed iterum, ac tertiò, in ſanguinem verſum eſt. Qua de re conſulti Magi monuerunt, ut ab incepto deſiſteret.*]

Sed de omnibus plura diximus l. 3. ubi de vana obſervantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia & oſtenta, & monſtra, quatenus quis vanam quādam ex his inſtituit divinationē, quam veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena eſt Chriſtiana obſervatio monitorum quorundam mirabilium, quæ quibuſdam Deus largitur. Duo exempla referam infra c. 3. q. 2. & alibi aliud familiæ Eſtenſis B. Beatricis apud Scardeonum, tale quod de monte Veſuvio & mortuorum impiorum & damnandorum mox aliquorum prædictione, Pet. Damian. epiſt. ad B. Dominic. Loricat. ſupra agens de Pandulfo Capuano, his verbis: *quandocunque in illis partibus reprobus dives moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur, & tanquam ſulphureæ reſinæ congeries ex ipſo Veſuvio protinus fluit, ut torrentem faciat, atque de currente impetu in mare deſcendat.*] miraculo ignis, addam aliud humanum: Herodotus lib. 8. ſcribit, quando Amphienſibus ſiniſtri aliquid publicè eventurum, ſolitam ſacerdoti Minervæ ſubitò promiſſam enaſci barbam. Sed redeo ad inanima. De familia Serviliorum ſcribit Plinius nummum illis fuiſſe æreum: quem auro & argento cibarent, qui ad futuros familiæ proſperos eventus creſcebat, ad infœlices minuebatur, lege Plinium l. 2. c. 65. De ſanguinis admiranda in Gallia pluvia, quæ incidens ſupra carnem hominis, aut ſupra lapidem non poterat ablui, cadens verò ſupra lignum facilè eluebatur; auctor ex Fulberto Carnutenſi eſt Baronius Annal. XI. anno CHRISTI 1017. De fonte Glomuzenzi narrat Dietmarus, qui quando lætus pace & annona annus ſubſecuturus triticò, avena & glāde refertum ſe oſtentat, quando peſtis imminet cineribus quando bellum ſanguine plenus fluit. quod idem Eraſmus Stella, & Petr. Albinus *in Chronico Miſnenſi* aſſerunt. Alibi in Germania fons eſt dictus Hungerbrun / qui quando decreſcit gravem annonam, quando exareſcit diram famem protendit. In monaſterijs non rarò accidit, ut religioſi morituri, in templis ubi ſedilia ſua habent trunco capite adſpiciantur. Quibuſdam etiam nobilium familijs quædam notata. eſt quæ certiſſima ſuorum mortis indicia habet, ſi fons quidam natura

a *l. 1. c. 7. de Xerx.*

tura ſua valdè limpidus ab incognito quodam verme turbetur, alteri ſignum eſt, ſi terra quædam arci ipſorum vicina, in voraginem ſubſidit. In Bohemia ſpectrum fœmineum veſtitu lugubri apparere ſolet in arce quadam illuſtris familiæ, antequam una ex conjugibus Dominorum illorum è vita decedat. ita ex aliis, ut certa, refert Phil. Camerar. *operæ ſucciſivæ* cap. 73. vide ſupra in prin. lib. & d. q. 2. *Menſtra* ſunt naturæ valdè aberrantis à conſueta norma in animantium productione ludibria. *Oſtenta* verò & *prodigia* vocamus, varias & terribiles atque inſolitas in aere aut aliis elementis apparitiones ac ſonos vel effectus, ut pluvias ſanguinis, acies in cœlo viſas, & ſimilia, quibus pleni Iulii Obſequentis & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *libro 7. de bello cap* 44. & egregiè VVimpina *lib de ſignis*, *a*, certa horum interpretatio à divina revelatione dependet, ut fuit conceſſa Danieli: *b* non licet ea curioſè obſervare ad fortuitos eventus certò prædicendos: rectè tamen concionatores ex iis imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore ac vitæ pravitate homines iis deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. revera enim id circò illa ſolent à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſtino *lib. 21. de civit Dei. c.28.* & qui hos portentorum obſervatores egregiè confutant Picus, *c*, Wimpina, Medina, & Sirenius.

Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cujus & Cicer. & Arnobius meminere, quidam ad oſtenta referunt, cum Cælio Calcagnino, alii ad Geomantiam, alii cum Turnebo non diſſimile faciunt, ab Axinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antonium Valtrinum Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MANGANIAE tertiam partem dixi eſſe *Sortes*. Sors olim dicta *Phur*, ut patet ex l. Eſther *cap. 9. v.26.* quam plerique Perſicam vel Suſianam vocem eſſe volunt. aſſentior potius D. Hieronymo Hebræam eſſe, & deduci ab Hebræo פור pur, cadere ſeu labi (etiam juxta Furſter.) quia ſortes in urna conjectæ labuntur, undè & feſtum Hebræis *Phurim*, non *Phrurim*. Ioſephus in hac voce mendoſus eſt, vel more Græco detorſit. Sors autem, teſte Divo Thom, *d*, triplex eſt, divinatoria, conſultoria & diviſoria.

Divinatoria vocari poteſt κληρομάντεια: quæ ex genere ſuo prohibita, *D. Greg. lib 7. ep 66 libr. 9. ep. 7. in Decretal. c. 1. de ſortileg. D. Thom. de art. 8* & talis fuit ſortitio Ionæ 1. ut ibi poſt Lyran. & Ferunt optimè Franc. Ribera quæ & ipſa multiplex eſt, una, eadem cum oraculo, ut fuere ſortes, Deliæ, Lyciæ; Antiates, Prænestinæ & ſimiles, ſic accepit Seneca.

in Throadib. Poſt fata demum ſortis inceſta fides.

& in Oedipo. Sorte Phebeia excitus.

Hhhh Cæ-

a à c. 22. uſque ad 27. b c. 5. c *Picus l. 6. de prænot. c. 6. VVimpin ſup. c. 17. Medin. l. 2. de rect. fid. c. 2. Siren. d. l. 9. c. 19. & 20.* d *22. q. 95. ar. 8.*

Cæteræ ſortes pleræque nomen à materia ſortiuntur : ut ſunt παλομάντεια, πεσσομάντεια, ἀστραγαλομάντεια, quæ bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum vel in urnam conjiciebantur.

3. his ſimilis fuit κυβομάντεια, ſive aleatoria, ut apud Propertium.

Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos.
Damnoſi ſemper ſubſiliere canes.

Huic dediti valdè Auguſtus & Tiberius Impp. teſte Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Utebantur hujuſmodi ſorte teſte Pauſania Græci apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teſte Suetonio, in *Tiberio*.

4. παλομάντεια, quam dixi, ſeu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis; a *ſortium conſuetudo ſimplex*, ait, *virgam frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputant eoſque notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temere ac fortuitò ſpargunt mox, ſi publicè conſulatur. Sacerdos civitatis, ſin privatim, ipſe paterfam. precatus Deos, cœlumque ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante notam interpretatur, &c.*] frequentiſſima quoque Sinis hodiè eſt ferè ſimilis quædam divinatio duorum lignorum æqualium, quam deſcribit Joſè Gunzalus Mendozius *l. 2. hiſt. Chinenſ. c.* 4. nec non Philippinenſium ſeu Luſitanorum in India, teſte Martino Ignatio *Itinerarii cap. 8*. In ſacris litteris invenio nonnullas huc pertinentes, ut eſt illa ſagittarum, de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oſeas, & ſecundum nonnullos Moſes. Ezechielis verba ſunt b, *Stetit enim rex Babylonis in bivio in capite duarum viarum divinationem quærens, commiſcens ſagittas. interrogavit idola, exta conſuluit. Ad dexteram eius facta eſt divinatio ſuper Ieruſalem.*]

Divinationem hanc variè explicant, orta diverſitate, quia non conveniunt de ſignificatione verbi *Kilkal* קִלְקַל quod D. Hier. vertit *commiſcuit*, LXX verò *fecit ebullire*, & *virgam* pro *ſagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictum pharaſi Hebræa pro *miſit* ſeu *jecit ſagittas* ἀντὶ τοῦ ῥίψαι βέλη, ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο καὶ ὁ Ἑβραῖος. D. Hieronym. in Comment. explicat modum divinationis: *ſtabit in ipſo compito & ritu gentis ſuæ oraculum conſulet, ut mittat ſagittas ſuas in pharetram, & commiſceat eas inſcriptas, ſive ſignatas nominibus ſingulorum, ut videat, cujus ſagitta exeat, & quam prius civitatem debeat oppugnare. hanc autē Græci βελομάντεια, ſive ῥαβδομαντεία nominant*] & addit poſtea, LXX. hic non tàm ſenſu, quam verbis à vulgata diſſentire. Nam illud ἀναβράσαι ſeu *ebullire*, nihil aliud eſt, quàm velociter exire ſeu aſcendere. Sed alii putant eo ſignificari genus alterum divinationis: nempe commixtas ſagittas in aerem fortiter jeciſſe, & in quam partem caderent, dextram an ſiniſtram, verſus Rabbath, an verſus Hieruſalem obſervaſſe: ſic R. Ioſeph. & (ut videtur) Chaldæus Paraphraſtes, eamque interpretationem optimè tam noſtra, quàm Græca verſio patitur. Denique quia

a *l. de morib. German.* b *cap.* 21. *v.* 21.

quia *Kalal* קלל etiam ſignificat lævigare, & polire, ideò exponunt, terſit, ſeu polivit ſagittas, volunt enim ſignificari genus divinationis Catoptromanticum: quo augures in ſplendenti cuſpide, velut in cryſtallo vel ungue, futura inſpiciebant: ſed cum hoc ſit recentiorum commentum, præſtat D. Hieron. & Septuaginta Interpretes illos ſequi.

Alter locus eſt *Deu* 18. *v.* 11. *Vechober chaber* וחבר חבר, quod noſter vertit *incantator*: recentiores vertunt *jungens junctionem*, ut exprimant ſpeciem ξυλομαντείας, qua per fruſta lignorum iterum coeuntia divinabantur. Sed noſtram verſionē confirmant LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδὴν, *veneficus incantans incantationem:* & rectè incantatores enim, *à Chabar* חבר, quod ſignificat, ſe ſociare. Vocantur *Chabarim*. quaſi dicas ſocii, nempè dæmonum, quibus ſe pacto ſeu fœdere inito cōjungunt. Longè ergò clarius vertit noſter vulgatus, quàm recentiores iſti: & benè Pagninus retinuerat verſionem LXX. interpp.

Tertius locus eſt *Oſeæ* 4. *v.* 12. *Populus meus in ligno interrogavit, & baculus eius annunciavit ei.*] non conſtat, de quo genere hoc dictum. apud Hebræos, R. Moſes Samſonis F. *in explicatione præcepti Negativi.* 52 commemorat hujuſmodi ritum: decorticabant bacillum ligneum uno tantum ex latere, tùm in aerem projiciebant, ſi fortuito caſu, primo jactu apparuiſſet ſuperior pars decorticata, at ſecundo jactu ſuperior pars adhuc veſtita, proſperum ſucceſſum augurabantur: ſin è contra primum pars veſtita, infœlicem: ſi utroque jactu veſtitum vel nudatum latus ſuperius fuiſſet mixtum eventum ſibi pollicebantur: & hoc ab Oſea putant ſignificari. D. Hieronymus autem vult, de eodem agi genere, de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομάντειαν, quod illic βελομάντειαν, pro iiſdem enim iſta accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Oſeæ*, ſed aliter explicat ipſum ritum: *virgas* (inquit) *duas ſtatuentes, carmina & incantationes quaſdam ſubmurmurabant: deinde virgis dæmonum operatione aut effectu, cadentibus conſiderabant, quònam utraque earum caderet, antrorſumne an retrorſum, ad dexteram, vel ſiniſtram, Sicque tandem reſponſa dabant inſipientibus, virgarum caſu pro ſignis uſi. Eundem ad modum Nabuchodonoſor vaticinabatur ut Iezekiel habet,*] His adde quæ dicta *ſupr. ſect.* 1. *ſuperſt.* 17. & ſcito etiam in Antiſiodorenſi concilio mentionem fieri ſortium de ligno prohibitionum can. 4.

5. *Species* eſt *Geomantia* cujus laborioſa induſtria mentitur artem, nam ſexdecim figurarum in ſolo, vel abaco nomina τεχνικὰ diſpungit, ex ſedecim additis diverſis punctorum coordinationibus, quæ nomina ſingulis ſuis aſtris putant reſpondere. hoc olim Hali, Et famoſus Magus Oliverius Malmesburius, libro edito, & poſtea Gerardus Cremonenſis, Bartholomæus Parmenſis, & Gaſpar Peucerus Lutheri ſectator: quorum libri prohibiti, ſunt complexi ſcriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter proſecu-

tum,cum veriſſimè fateatur, toti illi diſquiſitioni nullam prorſus rationem nullam veri ſpeciem ſubeſſe. Archimagus quoque Cornelius ſuam diverſam ab illa aliorum Geomantiam æquè fallacem & mendacem, poſteriore ſcripto fuit teſtatus. Picus de hac cecinit:

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam.

Hanc deſcripſit Pictorius *in Epitome de Magia cap.8* Quanta ergò dementia eſt his vacare, quæ à ſuis damnantur auctoribus? Ex piis ſcriptoribus & catholicis eruditè refutarunt ſæpè jam citati, Franc. Picus *lib. 6. de Prænotion. cap. 3.* & qui, toto clam opere ex Pico plurima, Conr. Wimpina *lib de divinat cap.5.* & Jul. Sirenius *libr.9 de Fato cap 38.*

6. Vocant ϛοιχειομάντειαν. Fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilii, & attento primo, qui obvius inſpicienti verſu, Sortes Virgilianas, vel Præneſtines vocabant. Sic Socrates mortis ſuæ diem conjecit: Sic Claudius, Trajanus, Alexander, Macrinus, Gordianus Iunior & alii Imp. tempus regni vel vitæ vel alia, *qua de re Suetonius in Tiberio, Spartianus in Hadriano, Lampridius in Alexando & alii in horũ vitis. quædã Lipſius libr 2. Elector. cap. duodecimo.* Iudæos quoq; ſolitos in quavis fermè re inchoanda ſic ex ſacris bibliis apertis ſortiri, docet ex Thalmudicis Ioſephus Stephanus in lib. 1. Machab. cap. 3. num. 48. Huic vanitati Gentilium deinde ſucceſſit apud Chriſtianos, apertio Veteris aut Novi teſtamenti: quam inſigni blaſphemia vocant Sortes Apoſtolorum ſeu Sanctorũ: hac uſi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum: & Romanus Diogenes, apud Cuſpianum: & Andronicus ſenior apud Gregoram *libro octavo* & Chramnus filius Regis Francorum: apud Gregoriũ Turonenſem *lib. Hiſtor. capite decimo ſexto & vigeſimo*, & B. Theodora Alexandrina nondum benè catechiſata, apud Simeonem Metaphraſt. *XI. Septem* & Meroveus apud Gregor. Turonen. *Hiſt. Franc. libro quinto, capite decimo quarto.* ubi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturæ ſacræ ſuper ſancti Martini ſepulchro, & ſigillatim ſinguli aperiuntur. uſus hac denique Gundulphus, apud Ranulphum *libro ſeptimo Polychronitici capite ſexto*, & ſui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietate libro decimo quarto.* Damnata fuit hæc ſuperſtitio non unô concilio a. Eccleſiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Epheſiorum notas magicis verbis junctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœſum è rogo liberatum b, ſed hæ pertinent ad q. 6. Et ne quis objiciat vel D. Auguſt. in Confeſſ. vel Grego. Turonen factum, *libro quinto hiſtor Franc. capit. quadrageſimo ſeptimo, & ſeq.* Nam ſancti tunc librum aperiebant, non ut de futuris certiores redderentur, ſed ut conſolatorium aliquid vel exhortatorium in ſacra pagina reperirent, ut teſtatur ipſemet Greg. & ſic ſolent hodie

a *c. aliquanti &c. ſi quis clericos, 26. qu. 5. Antiſſid. conc. can. 4.* b *vide Euſtath. in Homer.*

hodie multi pii viri cùm tentantur, aperire libellum illum aureum Thomæ de Kempis, *de contemptu mundi*, eò quòd ſemper aliquid in eo occurrat, quo roborari ſe & confirmari ſentiunt. quod ſanè expers eſt ſuperſtitionis: Auguſt. etiam divina monitione ad hoc inductus, *vid. lib. 9. Confeſſ. Capite ultimo*. Sunt qui velint duas exceptiones eſſe ab hac regula, videlicet, Primò ſi quis id faciat gravi neceſſitate compulſus, ad terminandam gravem litem, vel anceps conſilium, & citant D. Auguſtinum, *Epiſt. 180 ad Honorat. & lib. 1. de doct. Chriſtiana cap. 28.* Secundò, ſi debita cum reverentia, precibus ad Deum fuſis, adhibeantur, ut vult *Beda in cap. 1. Actorum.* Imprimis admiſerim has conditiones, non ſeparatim ſumptas, ſed coniunctim: & ideò pro una tantum. Nam puto ſimul requiri & materiæ neceſſitatem, & recurſum ad Deum: nec Patres alterum excludere, ſed ſupponere: cum alterum tantum expreſſerunt, ut Auguſtinus, qui gravitatem materiæ ſolius conſideravit: nam de grege propter periculum mortis deſerendo agebat, & ideò ſortionem fieri inter paſtores, qui fugere, & qui manere deberent, volebat. *de Epiſt. 180. ſub fin.* Beda verò utrumque diſertè exquirit. Nec levis cauſa fuit D. Franciſco, ſua & proximorum ſalus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæve preces præceſſerant, cum ſorte conſultoria uſus nec deerat ad hoc excitans divina revelatio.

Narrat D. Bonaventura *vitæ illius ca.* 13 è quo D. Antonin. 3. p. *ſum. hiſt. tit.* 24. §. 7. ſed carptim & mutilatè deſumpſit: ſed ille his verbis: *Immiſſum eſt eius menti per divinum oraculum, quod in apertione libri Evangelici aperietur ei à Chriſto, quod Deo in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum. Oratione itaque cum multa devotione præmiſſa ſacrum Evangeliorum librum de altari ſumptum, in Sanctæ* Trinitatis *nomine aperiri fecit per ſocium, virum utique Deo devotum & ſanctum. Sane cùm in trina libri apertione ſemper paſſio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actionibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus Paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret &c.* idem ſtatuo de facto S. Danielis Stylitæ apud Metaphraſtem: & in vita S. Huberti Leodienſ. Epiſcopi apud Surium tomo 6. Duo ergò illa concurrant neceſſe eſt, ut licitè quis utatur hac ſorte: revelatio vera ſi acceſſerit, vel ſola illa præceſſerit, nihil neque timendum, neque accuſandum. In Beat. Matthiæ ſortitione omnia adfuiſſe, & præterea morem deligendi ſuis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, ſatis clarè docet Beda *in capite primo Actorum.* Si ergò vel revelatio, vel aliæ duæ cauſæ ſimul, ſine revelatione, moverunt Archidiaconum Batonienſem, ut experiretur, quod ait *Epiſt. 30.* poſt triplicem eiuſdem ſomnii de amico recurſum: quam ego facilè crediderim divinam viſionem: & *curioſitatis humanæ* (ſine affectu curioſitatis) *ſortibus, & revolutione Pſalterii, viſionis eventum diligentius exploraret: & oculis eius primum ſe verſus ille obtulit: Moyſes & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* ſanè cenſuerim, cum Ioan. Buzæo noſtro-

Bleſenſem excuſari poſſe, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli cenſendam.

Longè alia quædam eſt ſors Apoſtolorum licita planè, non vetita, de qua ſic Cæſarius *libro octavo Miracul. capite quinquageſimo ſexto. conſuetudo est maximè provinciæ noſtræ matronis: ut tali cum ſorte ſpecialem ſibi Apoſtolum eligant, in XII. candelis, XII. Apoſtolorum nomina ſingula in ſingulis ſcribuntur, quæ à Sacerdote benedictæ altari ſimul imponuntur: accedens verò fœmina cuius nomen per candelam extrahit, illi plus cæteris honoris & obſequii impendit.*] Quin & in Hiſpania ſic Ferdinando Cortezio ſortienti, Beatum Petrum Apoſtolorum Principem Romanæ, ſeu vere Apoſtolicæ Eccleſiæ petram ſecundam (nam prima Iesus) obveniſſe invenio in Hiſtoria Mexicana Franc. Lopez de Gomara *capite vigeſimo primo.* decebat Evangelium illic plantaturo, rigatorem favere, quo rigante nunquam non incrementum dat Ieſus Chriſtus.

Septimo loco venit *Ludus*, qui deſcribitur in δωδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Paſtorum*: qui duo noxiè per Franciam & Germaniam multis ſolemnes, ad cognitionem matrimonii futuri, opum, dignitatum, liberorum, &c.

Neque prætermittere hoc loco poſſum vel debeo indiſcuſſum periculoſum quoddam dictum Andr. Cæſalpini *libr. de inveſtigat. dæmon. capite duodecimo.* ubi ſic ait: *Sunt qui conſcriptos de bona & mala fortuna libros conſulunt fortuitò in libelli particulam incidentes, in qua explicatur quod quæritur,* (loquitur de libris quales dixi) *ſed hæc ut plurimum apud cæteros vana reperiuntur, vera apud eos quibus dæmon cooperatur.*] An ergò dæmon futurorum huiuſmodi præſcius, ut ſciat talia, quæ ſaltem quo ad media, è libero ordinariè arbitrio dependent, ad certum & verum eventum dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus conceſſerit. Debebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc ſæpius vera videri, propter dæmonis in coniiciendo ſolertiam: non verò ſcribere: ut plurimum vera, ſi dæmon cooperetur, niſi cum explicatione, quare tum potius quàm alias.

Octavò, venit ἀλεκτρυομαντεία: quando definitus locus in partes æquales deſcribitur, & unicuique ſingulæ alphabeti litteræ inſcribuntur: deinde ſingulis litteris granum frumenti imponitur: poſtea ad hoc enutritus oſcen gallinaceus introducitur; qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primum grana depaſcitur v. g. litterarum: P. E. T. tunc creditur notari, Petrus Petronius, Petrucius, & quorum ſimili modo nomẽ inchoatur. Sic deceptus Valens Imp. de ſucceſſore quærentibus philoſophis. & quia Gallinaceus abſumbſerat, grana notata. Θ Ε. Ω Δ. omnes occidi iuſſit Theodoros, Theodoſios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodoſ. in imperio ſucceſſit. *a* Hoc cum Zonara

a Zonaras to. 3. in Valen. Socrat. l. 4. c. 15. Sozom l. 6. c. 5. Niceph. l. 11. c. 45. Caſſiodo. l. 7. Tripart. c. 35. Ammian. l. 26.

nara quidam volunt factum per ἀλεκτρυομαντείαν: ſed apertè Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus per oraculum ex tripodis machina laurea, quem Nicephorus ſequitur. Caſſiodorus autem Cum Socrate ſentit-ſed per errorem, vult ipſummet Valentem opera dæmonis uſum inquiſiviſſe de ſucceſſore. Zonaras verò vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: ſed hos omnes falli ex eorum temporum ſcriptore Ammiano patet, qui reos quidem quæſiti vaticinii nominat FIDUSTIUM, IRENAEUM, BERGAMIUM, HILARIUM, & hos quidem conveniſſe alios vaticinandi peritos, (quos non nominat. & fortè fuere LIBANIUS, & IAMBLICHUS) & recitat mox verba Hilarii jam latera fodicati; *Conſtruximus (magnifici Iudices) ad cortinæ ſimilitudinem Delphicæ diris auſpiciis, de laureis virgulis, infauſtam hanc menſulam, quam videtis, & imprecationibus carminum ſecretorum, choragiſque multis ac diuturnis ritualiter conſecratam movimus tandem. Movendi autem, quoties ſuper rebus arcanis conſulebatur, erat inſtitutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculata odoribus Arabicis, undique lance rotunda purè ſuperpoſita ex diverſis metallicis materiis fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcriptiles formæ perittè inciſæ diſiungebantur ſpatiis examinata dimenſis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis ſoccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus numine præſcito-rum auctore ceremoniali ſcientia ſuperſiſtit, cortinulas, penſulum annulum librans ex carpathio filo, perquam tenui myſticis diſciplinis initiatum: qui per intervalla diſtincta retinentibus ſingulis litteris incidens ſaltuatim, heros efficit verſus interrogationibus conſonos, ad numeros & modos pene concluſos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tùm quærentibus nobis, qui præſenti ſuccedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; aſſiliens annulus duas perſtrinxerat ſyllabas, & cum adiectione litteræ poſtrema, exclamavit quidam præſentium* THEODORUM, &c.

Subdit etiam interrogatos num quæſiſſent, quid ipſiſmet impenderet, dixiſſe verſus. qui reſponſi; quibus & ipſis capitalis ſententia, & Principi exultio denunciabatur, quæ cuncta ſic evenere. Nam & THEODOSIUS ſucceſſit & hi capite mulctati, & Valens vivus à Gotthis igne conſumptus fuit. Adeò ut ſuſpicer hæc omnia per *Diabolum*, *Deo* revelante, ad tot ſcelerum vindictam fuiſſe revelata. Ex quibus verbis Ammiani patet SOCRATEM, & CASSIODORUM, & ZONARAM incomperta ſibi, & parum vera narraſſe.

Nonum genus eſt ὀνομάντεια, quæ petitur ex nomine conſulentis per elementa nominis diverſimodè collocata & quaſi per anagrammatiſmum fauſtum quid vel contrarium indicantia. hoc fuit PYTHAGORICUM Commentum. v.g. ſi *Ioannes Magnus*, reſoluas in *agnus animoſe.* hac putant ab APOLLONIO Romæ puellam, quæ nuptiarum die mortua, ſuſcitatam.] *Philoſt. libr.* 4.]

Deci-

Decimum dicebatur ἀριθμάντεια, quæ fuit duplex una Græcorum valorem litterarum conſiderantium & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille ſuperatum *a* Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetum diſtribuunt in tres decades quibuſdam litteris repetitis, & nomina petentium reſoluta commutant in numeros, & ſingulos numeros ſuis planetis attribuunt, Huc referenda Iudæorum recentiorum Rabala, quam diuidunt in duas partes, in quandam θεομαντείαν blaſphemiis refertam, & ἀριθμάντείαν hanc vaniſſimam, quam lege refutantem Tegnium *lib. de vero ſtudio Chriſtiano.* & melius Ciruelus in Paradoxis quæſtionibus earum ultima, quæ eſt *de Cabala Iudæorum.* & à qua non abit longè Platonis Arithmeticum vaticinium, *b* reprehenſum ab Ariſtotele *l.6. Polyt* Sanè APOSTOLUS & EVANGELISTA D, IOAN. in Apoc. nomen Antichriſti per numerum *666.* ſignificavit, c *13.* ut illi à Deo fuerat revelatum: ſed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo fruſtra fortaſſis deſudarunt: *qui multa volet, legat Riberam* in Apocalypſ. *Sanderum* de Antichriſto, *Fevardentium* in Irenæum, *& fuſiſſime differentem Raimundum* de Antichriſto. a. c. *20.* *uſque ad vigeſimum quintum.* qui Arithmantiæ tamē nonnihil amplius, quàm par erat, detulit, ex Platonicorum commentis. Locus ille APOSTOLI non confirmat Arithmantiam; ſed duntaxat numerorum involucris arithmeticis prophetiam contexit. quod & nobis liceret S. Spiritu id inſpirante. Ipſis verò numeris vim aliquam divinam vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum eſt.

XI. Poteſt eſſe, quod Pythagoræ tribuit Plinius conſiderandum in nominibus propriis vocalium numerum parem, eſſe proſperum; imparem verò orbitatis claudicationiſve indicium Circumfertur de his & ſimilibus nugis, liber *Alchindrinæ*, ſuperſtitioſus planè & flammis digniſſimus; quem fingunt fuiſſe diſcipulum Ariſtotelis. Huc & ad præcedentem ſpeciem communiter referenda eſt illa circularis figura, in cujus media inter ſemilunas area, varii numeri arithmetici, in proximo circulo, in ſcripta verba, *vita, bona fortuna, mala fortuna, mors, morbus ſanitas*, in ſequenti, nomina planetarum cū certis numeris in 3. alphabetū Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri, qua in Germania quidam utuntur, & cuius formam ſi Geor. Pictorius non exhibuiſſet, uſumque non explicaſſet, feciſſet longè conſultius.

Fortaſſis etiam gentilibus in uſu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipſa nominis ſignificatione, omen capiebant, vel aliquid futurum divinabant, ut alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos feciſſe in nomine Aſtyanactis, & Auguſtum in nomine Niconis. *de quo lege ſup. li 3. part. 2. quæſt. 4. ſect. 4.* Huc retulerim, quod refert Prudentius ſic à tyranno irriſum B. Hippolytum martyrem:

Ille

a *Terentiam. Maurus citatus à nobis* (*ubi de hac re dixi plura*) *Opinationibus in Accii Aſtyanacten.* b *lib. 8. de republ.*

Ille ſupinata reſidens cervice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergò ſit Hyppolytus, quatitat, turbetque iugales
Intereatque feris dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Auſonio proditum, veteribus divinationis ſpecies erat, *nomen componere, quod ſit,*
Fortuna morum, vel necis indicium.

Quæ, quàm ſint vana, docuit etiam Ioan. Brodæus lib. 7. miſcelian c. 5.

Ab hac ſuperſtitione non ſunt immunes, qui ex nominibus ſic parentum arbitratu impoſitis, fortunas hominum & eventus futuros autumant dependere. indeque quid futurum ſit ratiocinantur. Expertes ſunt culpæ, qui ſedula diligentia, quædam per angelos vel homines ſanctos prophetico ſpiritu impoſita nomina, cum eorum quibus impoſita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & oſtendunt illa cum rebus conſentire, quod olim fecêre Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noe, cæteris: de quibus lege D. ISIDORI *lib. 7. Origen. c. 6.* ad hoc præit nobis Angelus in Evangelica Hiſtoria *Matth. 1. verſ 21. Luc. 1. v. 13 & 14.* & ipſemet Ieſus Simoni nomen, *Cephas*, imponens, *Ioan. 1. v. 42. collato cum Matth 16. v. 18.* Aliquid ſimile P. Nicolaus Serarius, *in Machab. præloq. 1. ubi de hac re,* notavit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod ſanè potuit PROPHETICE à patre inditum fuiſſe, prævidente ingens animi robur & cor, quod Iudæ futurum. Sanctorum verò nomina liberis imponere, ut illorum potiſſimum patrocinio ſe ſuaque commendent, & mores imitentur, pium & religioſum eſt; & eadem ex cauſa conſuetudo Pontificum Romanorum, ab aliquot iam ſæculis nomen priſtinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, ut quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens ſcriptor, a quandam, ὀρνιθομάντειαν, ſortiariam recenſet: in capſula abaculi forma conſtructa quaſdam ali aviculas, ad has venire, qui conſilium quærunt, & obolum offerre: aviculam ſtipem accipere, inque capſulam inferre roſtro: deinde regredi, & reſponſum in chartula referre conſultori. Hæc ſufficiant de his ſuperſtitioſis ſortibus partim divinatorijs, partim conſultorijs.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

NOTANDÆ ſequentes concluſiones. Quoad ſortem divinatoriam, & auguria cætera;

Primò, grave peccatum eſt inquirere occultas culpas per haruſpicia, vel auguria, vel ſortes divinatorias. nam hæc non poſſunt ita ſciri, ſine dæmonis auxilio. quare quidam qui per aſtrolabium conatus fuerat furem occultum noſſe, etiam ſine intentione dæmonem invocandi, ut graviter peccans, ab altaris miniſterio fuit per annum ſuſpenſus; b idque ex gratia & diſpenſatione: quia ſecundum ius commune debuiſſet in perpetuum ſuſpendi. c

2. *Æque mortale peccatum eſt auguriis vel ſortibus conari prædicere futura contingentia.*

a *lib. 8. de ſcript. Afri.* b *ca. 2. de ſortileg.* c *c. ſi quis Epiſcop. 26 q. 5.*

tingentia: *a* ideóque in clericos lata excommunicationis ſententia. *b*

3. *Quamvis non ſit peccatum mortale huiuſmodi obſervare, niſi, quando quis illis fidem adhibet, ſemper tamen maximè periculoſum eſt, ſecundum illa dirigere actiones ſuas, etiamſi quis illis minimè credat;* ratio; quia iuſtiſſimè Deus ſolet permittere, ut tales malè pereant: Diabolus etiam per huiuſmodi ſæpè in majora pertrahit, & in magis ſerijs decipit: &, ut minimum, per hæc homo peſſimum habitum acquirit, proximè diſponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hic illic ſparſim oſtenſum, quàm pernicioſum eſſe ſolitum ſit conſulere dæmonicolas. Addam nunc ex Adamo Chronographo, de Olaph Rege Noruegiæ, is cum invaſiſſet DANIAM fretus reſponſis dæmonum, claſſe victus, ipſe ſe in mare præcipitavit, uxor verò fame & inedia miſerè perijt. *omnes (ait) affirmant peritum auguriorum, obſervatorem ſortium, & in avium prognoſticis omnem ſuam ſpem repoſuiſſe: & artis magicæ ſtudio deditus, omnes quibus illa redundat patria, maleficos, habuit domeſticos eorumque deceptus errore periit.*]

Sic Adam lib. 2. cap. 28. ex Chronico CADOMENSI, de decepto Odone BAIOCENSI EPISCOPO, pro PONTIFICIO MAXIMO carcerem perpetuum nacto, narrat Baronius tom. XI. Annal. anno 1084. Habes exemplum, *ex Chronic. Scotorum,* aliud, de Nathaloco Rege XXV. narrant illum ipſum, à quo Rex cæſus, *ad divinos miſſum, ut de victoria, de vita Regis ac regno eius percontaretur: reſponſum à quadam anu accepiſſe, Regem non diu victurum, nec periculum ei ab hoſte, ſed à familiaribus inſtare. Cum ille urgeret, à quo? anum, à te, ſubieciſſe. Ille mulierem exſecratus, cum domum rediret, ſubiit animum illa cogitatio: nec reſponſum celari poſſe, nec edere tutum eſſe: ne ſe apud Regem hominem pravum, & ſuo timori indulgentem, ſuſpectum redderet. Itaque tutius eſt tyrannum, cum multorum gratia interficere, quàm cum graviſsimo capitis proprii diſcrimine, incolumen ſervare. Statim ubi domum rediit, impetrato ad reſponſa divinorum expromenda, ſecreto cæſo Rege, duodecimum imperii annum ingreſſo, patriā ſervitio, & ſe periculo exemit.*] Narrat Buchananus, *libro 4. fol. 35.* Sed cur fabulam magis concinnè fictam, quàm veriſimilem vocet, non intelligo. Etſi enim anus illa, immò dæmon ipſe, hoc citra revelationem ſcire non potuerunt; tamen malitia dæmonis ſic Deus uſus fuit. Nam illa erant ingenioſiſſimè inſtituta ad hoc, uti miles iſte cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant: ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod ſivè illi proſperè, ſivè malè ceſſiſſet, vel tyranni, vel aggreſſori ſeu conſultoris nece animum homicida paſceret. Nonne ſimiles æſtus animi, ſimile tyrannicidium in Azaele Syro. *lib. 4. Reg. c. 8.* nobis S. S. ſuppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ ſortes regnum ſpondentes exitium pepererre. nam occiſus à Macbeto ſeu Maccabæo; cui etiam ipſi divinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt; perſuaſerant invictum fore, donec ſilua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat,

a D. Th. 2. 2. q. 95. ar. 6. & 7. b c. ſiquis Epiſcum ſeſt. c Bucan. l. 7. in prin. & Hect. Boe l. 12. ante med.

lebat, accederet: nec fœmina geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon ſimilibus vaticinijs faceret; cum iam vincendum necandumque ab hoſte fortiore, infeſtiſſimoque perſpiceret, perſuaſit, ut milites ramis prægrandibus prælatis ſiluæ ſpeciem præberent; & percuſſorem ei immiſit Mackdufſum, qui non natus, ſed cæſus ex matris utero. Multis hæc deſcribit Boetus: pro fabula Mileſia vel mimo ex Atellanis ridet ille alter: ſed hæc dæmonis mores mirè exprimunt: nec continent quidquam, quod fieri non poſſit, aut quod fieri nō ſoleat. de ſiluarum ſtratagemate Olaus, & alij ſimilia: de pſeudoraculis dæmonum plenæ ſunt hiſtoriæ.

4. *Idem hodie dicendum de ſorte conſultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum, vel iudicandum.* nam & hæc ſub anathemate prohibita. a probatur quia non licet huiuſmodi, niſi à DEO, inquirere: Deus autem non vult nos ſuam voluntatem per ſortes indagare: ſed petere illam à doctrina Eccleſiæ, S. Scriptura, ſuperioribus noſtris, ac aliis doctis ac pijs viris. *Mortale autem eſt, quando aliquid ſuperſtitioſi adhibetur, vel ſorti certò creditur: ſi verò utrumque deeſſet, & ſine ſuperſtitione ulla, ſimpliciter quis ſorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum ſorti credens, foret peccatum Veniabile.*

CAPVT III.

De Coniectatione.

HVc uſque ſermo fuit, de prænotione prorſus licita, *de qua eſt ca.* vel de prorſus illicita, *de qua fuit c. 2.* Nunc ſequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita eſt: quā vocamus *Coniectationem.* hæc vel eſt Phyſica ſeu Naturalis, vel Politica ſeu civilis, quæ *ſortis*, nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De Coniectatione ex aſtris.

IN naturalis coniectationis claſſem refero, quæcumque cauſis naturalibus verè innituntur, vel ſaltem eas non improbabiliter omninò prætexunt: cuiuſmodi ſunt agricolarum, paſtorum, nautarum, architectorum, medicorum, phyſiognomorum, chiromantarum, aſtrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc ſigillatim nobis eſt diſſerendum.

Quoad coniectationem, ſivè iudiciariam ex aſtris matheſim, duæ poſſunt eius ſpecies conſtitui, prior licita, poſterior illicita. Prima ſpecies eſt, *aſtronomia*, quæ nititur univerſalibus, veris & incommutabilibus principijs, & ſcientiā conſequitur futurorum artis ſuę: veluti revolutionis annorū, curſus ſiderū diſtinctionis eorum, item naturæ ſolis & planetarum, eclypſium, ſtationū, retrogradationum aſpectuū, conjunctionū, oppoſitionum, & ſimilium: quo in genere quædam iam prodierunt utilia, & majora exſpectantur, Tichonis Brahei, Nobilis Dani. Altera eſt, *Aſtrologia*, tam diſſimilis priori, quam pellex conjugi iuſtæ: quæ nititur principijs communibus variabilibusque, & prædicit effecta eventuum futurorum, non neceſſariorum, ſed contingentium: quaſi

a *can. ſortes 26 q. 5.*

quaſi ab aſtris neceſſitudine aliqua dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi*, deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teſte Diodoro Siculo *libro ſecundo Biblioth.* eò quòd Chaldæa natio in hoc genere antiſtabat. Sanè ideò receptum poſtea ut ſimpliciter, *Chaldæus*, Aſtrologum ſignificarit, ſicut *Arabs*, latronem, *& Chananæus* mercatorem, ſic uſurpant Daniel, *prophetiæ ſuæ 2. v. 2.* Iuvenalis, *Satyr. 6.* & Gellius, *libro primo noct. Atticar. c. 9.*

Aſtrologiæ huius partes ſunt quatuor, prima verſatur circa *Revolutiones*, & prædicit totius anni bella, pacisque viciſſitudines, aeris ſalubritatem, annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secunda continet, *Magiſterium Nativitatum*, docens quid ſigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur *Electionum*, quæ docet quid in ſingulis rebus conſultò & utiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi navigandum, equitandumve, quando egrediendum manendumve domi, denique quando & quibus locis ſingula facienda, ut feliciter cedant, hac ſe mirabiliter iactabat, meus olim in Matheſi Doctor. Ioann. Stadius: ipſi tamen, ſi demas, quæ per impoſturam aliquando conſequebatur, omnia peſſimè & infeliciſſimè cedebant. 4. eſt, *imaginum ſculpendarum*, planè præſtigioſa, & à nobis, *lib. 1.* ſatis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, ſed quò longius abit quæque à communibus illis aſtronomiæ canonibus, & ad particulares ſingulareſque eventus propius accedit, eò à ſcientia & certitudine longius recedit, & mendacio vanitatique ſeſe arctius adiungit. Vnde:

Sit 1. concl. *Aſtronomus non recedens à ſuis univerſalibus, commenſuratis, immediatiſque principiis, poteſt iuxta canones artis ſuæ certò prædicere, etiam multis antequam eveniant annis univerſales illos artis ſuæ eventus, niſi tamen vel ſupputatio, vel inſtrumenta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephemerides, quæ vulgò circumferuntur. Hanc concluſionem neminem puto negaturum, quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ſic ad cognoſci: eventus iſti neceſſarij ſunt, & certi: poterunt igitur certò cognoſci. Iuxta eandem rationem, poterit ex Lunæ & Solis vario colore & alijs phænomenis, aſtronomus ventorum, pluviarum, ſerenitatis & huiuſmodi viciſſitudinis tempeſtatum eventus probabiliter prædicere, ratio, quia ut plurimum hæc accidunt, aliquando tamen ob peculiares aliquas cauſas impediuntur. Huc ſpectant Arati, Ciceronis, Heſiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

2. Concluſio. *Aſtrologiæ ſpecies illa prima non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur opinionem cum formidine oppoſiti*: v. g. minantur aſtra annonæ caritatem, fortè futura durior annona: metuo ne ſit, &c. *Secunda verò non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur ſuſpicionem*, v. g. ſuſpicio eſt hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc; horoſcopus illi talia portendit, &c. *Tertia pars denique non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum dicat ſe æſtimare, quòd res benè ſit ceſſura: & revera animo ſuo non plus tribuat, quàm verbis præ ſe fert,* (quod in omnibus his tribus notandum.) *ſiſè hæc docet Conrad. VVimpina libro de Fato:*

& alio opere de ſuperſtitione libro 2. cap. 7. ratio, quia propter conſideratos eventus ſimiles, ad ſimilem aſtrorum poſituram ſæpè ſubſecutos, licet nobis æſtimare, ſuſpicari, & metuere ſimilia: neque ullum peccatum in hac obſervationis cautione verſatur: quæ eſt portio quædam prudentiæ, & ideò ſecundum ſe eſt bona.

Tertia conc. *Aſtrologia verò iſtorum trium modorum ulterius tendens, & prædicens aliquid ut certò eventurum, merè illicita eſt, & ſuperſtitioſa: totaque huiuſmodi divinatio incerta eſt ac vana, nec artis aut ſcientiæ digna nomine.*]

Notandum ex Caietano *a* ſolere hic incurri tria peccata mortalia, ſecundũ tres modos excedendi. Primò, quando Chriſtianæ fidei myſteria ſtellis ſubjiciuntur, & deducuntur ex aſtrorum influxu vel ſitu, qua in re peccavit etiam Petr. Haliacenſis, qui diluvium Noë, nativitatem Jeſu, religionis fideique mutationes & alia hujuſmodi ſupernaturalia arcana aſtrorum diſciplinæ ſubjecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponenſis, Machiavellus, & Paul. Jovius *b.* Italique complures in eundem ſcopulum impegerũt: quos perfidiæ reos meritò peregit Joan. Picus Mirandulæ *c* Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia myſteria à libero Dei decreto dependebant ſolo: Deus autem, ut conſtituit, ſic etiam poteſt cœlorum curſus immutare, idcoque Chriſtiana religio cœlis ſuperior eſt cenſenda. *Confeſſio enim, eius ſuper cœlum & terram. d*

Secundum peccatum eſt, quando futura contingentia, ex aſtris cenſent certo præſciri poſſe, hoc enim tollit libertatem humani arbitrii. Nam ſi certo præſciri poſſent, hoc foret quia actiones illæ ab aſtris, & non ab arbitrii libertate penderent, ſicque deſinerent eſſe futura contingentia. Contradictoria itaque ſunt certo aliquid hujuſmodi prædici, & tamen hujuſmodi libera ſive contingentia eſſe.

Tertio peccatur, quando interrogationes & electiones cæleſtibus hiſce corporibus ſubjiciuntur, ut certæ cuidam cauſæ, & tanquam legis decreto: ita ut quis hanc vitæ actionibuſque ſuis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati divinæ gratiæ, quæ vincit naturam, repugnat etiam divinæ legi, quæ talia vetat, ſic obſervari, repugnat noſtræ mentis & conſilii dignitati, qua cunctis rebus corporeis ſumus præſtantiores, & ſubliniores.

In duo hæc poſteriora peccata incidunt, quotquot pluſquam oportet huic aſtrologiæ tribuunt, ut veteres Chaldæi, & qui in libris juris vocantur Mathematici ac Planetarii: & ex recentioribus, ideo cavendi, Jul. Gauricus, Leovitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus, & Noſtradamus, contra quos omnes eſt præcedens tertia concluſio.

Quæ probari poteſt ratione, & auctoritate. Ratione, quia cum eventus iſti non exiſtant neceſſario, & certo, non poſſunt certo & neceſſario præſciri. Deinde quia hi effectus non continentur in aſtrorum poteſtate, qui-

 bus

a *In ſum. verb. aſtrorum obſervatio.* b *l. 13. hiſt.* c *l. 2. cont. Aſtrolog. c. 5. & l. 5. c.* 11. d *Pſalm. 148. v. 14.*

bus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium ſubſunt. Et aliæ plures rationes peti poſſunt ex bulla Sixti V. contra aſtrologos, & ex doctiſſimo, prolixoque opere Ioan. Pici contra Aſtrologos.

Auctoritatis probatio, ſuas habet claſſes, 1. probatur Scripturæ ſacræ teſtimoniis, quæ docet rerum futurarum præſcientiam ſolius eſſe Dei *a*, & eam prorſus adimit homini *b*, monet ne quis diſcat aſtrologiam, vel ab aſtris ſibi timeat, & has eſſe vanas leges infidelium *c*: ne ſequamur vanitates philoſophorum, κατὰ ϛοιχεῖα τοῦ κόσμου, *ſecundum elementa univerſi d*, quod de aſtrologia D. Athanaſius accepit: ridet augures, & oſtendit à ſcientia ſua Babylonios & Chaldæos fuiſſe deceptos, illudque ipſis ſtudium inutile & noxium fuiſſe *e*. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipſe Deus. *Ego ſum Dominus irrita faciens ſigna divinorum, & Ariolos in furorem vertens, convertens ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum ſtultam faciens, f* Ex his locis patet erraſſe Salisberienſem cum *libro primo capite undecimo*, ſcribit, *viguit autem iſta ſcientia, & forte eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciavit ſtella de cœlo magoſque non reprobos, primitias fidei ad eum adorandum novo & inaudito ducatu perduxit, exinde vero penitus interdicta eſt.*] Immo ut ſemper mala fuit, ſic ſemper interdicta iure divino fuit.

2. Quia concilia & canones PP. graviſſimis pœnis præſtitutis, eam damnant: longum foret verba adſcribere. loca indicabo, *cap. illud, cap. illos, cap. ſed & illud, 26. quæſt. 2. cap. igitur, 26. q. 3. cap. non liceat, 26. qu. 5. c. 2. de ſortileg. Concilii Tridentini. Index libr. damnator. Reg. 6. & pleniſſime Sixtus V. P. M. bulla contra aſtrologos.* Equidem lego apud Epiphanium *g* olim Aquilam Ponticum ex Eccleſia pulſum, eo quod his ſtudiis nollet abſtinere.

3. Damnat eandem Ius civile Romanorum, *libro ſecundo, C. de Maleſ. & mathem. l. Mathematicos, C. de Epiſc aud.* quibus & ars interdicta, & codices incendio, & utentes damnantur exilio: ſed alibi etiam morte plectuntur, *lib. 5. C. de maleſ. & mathemat.*

4. Vt omittam Originem, & Euſebium, *libr. 6. de præp. Evang. capite nono.* damnant communiter. Patres orthodoxi, *Baſilius homil. in Geneſ. 6. & ſerm. in Princip. Proverb. D. Chryſoſt. in cap. ſecund. Matth. D. Ambroſ. libro quarto, Hexam. capite quarto. D. Auguſt. libro ſecundo de Geneſ. ad litter. capite decimo ſeptimo, & lib. 2. de doctr. Chriſt. à c. 21. & li. 5. de civit. Dei, aliquot primis capitibus, & homil. in Pſal. 61. D. Gregor. homil. de Epiphania. Ioan. Salisberienſis libro ſecundo Polycratici, cap. 19. & 24. & 26.*

5. Damnant communiter Theologi, tùm veteres, *ut D. Thom. 2. 2. quæſt. 95. art 5. S. Bonaven. in Centiloquio. D. Antonin. 2. par. tit. 12 capite primo. §. 6. Petr. de Tarentaſia. Richard. Paludan. Gabr. Mai. in 4. ſent. Guilb. Pariſ. tract. de legibus ad longum.* tùm recentiores, ut opere doctiſſimo & uberrimo, Phœnix ævi ſui, Ioan. Picus Mir. & eius nepos, contra Bellancinum patrui libros defendens, Ioan. Franc. Picus, *libro quinto, de Prænot.*

a *Eſai. 41. v. 23.* b *Eccleſ. 8. v. 7. & c. 24. v. 14.* c *D. Paul. ad Coloſſ. 2. v. 8.* d *Eſai. 47. v. 10. & 13.* e *Eſai. 44 v. 25* f *libro de Ponder. & menſur.*

not. Iulius Siren. libro nono; de Fato à capite vigeſimo nono, qui tamen poſtea, 36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere aſtrologis, itèm Ciruelius Darocenſis Theologus, philoſophus & mathematicus bonus li. de ſuperſt. p. 2. cap. 3. Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum Fide capite ſecundo, & noſter Bened. Pererius l. integro de divinat. aſtrolog.

6. Damnant communiter Iuriſconſulti tàm Canoniſtæ quàm Legiſtæ, *Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de ſortileg. Turrecremata in d. cap. illos, & in ſumma de Eccleſ. Alberic. Roſatus in voce, Sortilegus, Troilus Malvetius tractat. de ſortibus part. 1. Bal. Salicet. & alii ſcribentes in l. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de ſortileg. q. 3. nu. octavo & nono. num. 13. cum ſeqq. & q. 11. num. 16. Petr. Leloyherius libro tertio de ſpectr. capite nono.* Ioan. Horoſcus Epiſcop. Guadixienſis libro ſecundo, de vera & falſa prophetia cap. 29.

7. Damnat hujus artis peritus, ex ipſa experientia, & praxi horoſcoporum, viginti ſchematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemminga Friſius recenti opere: *aſtrologiæ refutatæ.*

8. Damnant philoſophi & medici, ex veteribus optimè Bardeſanes Syrus & Diogenianus, *apud Euſebium, d. libro ſexto capite ſexto & ſeptimo, & plures alii apud Ioan. Stobæum ſerm. 78.* ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *lib. cur aſtrologorum iudicia ut plurimum ſint falſa?* & Franciſc. Valeſ. *lib. Sacræ philoſophiæ c. 31.* Nec omittendum dictum prudens medici cujuſdam Iudæi: qui cum Petro Caſtellæ Regi (cui ſævitia morum, & innoxius ſanguis, uxoris, fratrum Epiſcoporum, Principum, Nobilium plebeiorumque innumerorum, *Crudelis* nomen peperit) eò quòd Iudæus illi ex Horoſcopo nova imperia, & montes (ut ajunt) aureos addixiſſet, rebus poſtea deſperatis quærenti, & qui vaticinii fides conſtaret? reſpondiſſe fertur: *cœlo rigente, ſi quis in balneo lavet, ſudaturum nihilominus.* aſtris ſtudia vitæ moreſque plus poſſe ſignificans auctor Ioan. Mariana *libro decimo ſeptimo de rebus Hiſpan. capite decimo quarto.*

9. Damnat ipſemet vanitatum cunctarum ſtudioſiſſimus ſectator & coryphæus, Henricus Cornelius, ſcribens, *hanc artem nihil eſſe aliud quam ſuperſtitioſorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis uſum de rebus incertis ſcientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratiâ decipiant imperitos, & ipſi ſimul decipiantur.*] Hæc ille malus li. malo bonum perhibens teſtimonium arti non bonæ.

10. Damnant Hiſtorici, ut Tacitus, cujus illud præclariſſimum exſtat l. 17. de mathematicis, *genus hominum infidum petentibus, ſperantibus fallax: quod in civitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.*]

11. Damnant poetæ, ut Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. ut Iuvenalis Satyr. 6. ut Ennius, cujus illa ſunt egregia:

Non habeo denique nauci Marſum augurem.
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos.
Non Iſiacos coniectores, non interpretes ſomnium,
Non enim ſunt ii, aut arte divini, aut ſciētiæ:
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque arioli,
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:

Qui

Qui ſui quæſtus cauſa fictas ſuſcitant ſenten-
tias.
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri mon-
ſtrant viam.
Quibus divitias pollicentur, ab his drach-
mam petunt:
De his divitiis ſibi deducant drachmam, red-
dant cætera.

Apud Laertium ab anu domeſtica, meritò ridetur Thales: in quem Gabriæ feſtivum exſtat epigramma luſere, & alii, *in Anthologia lib. 2.* ſed præ cæteris illud Leonidæ placet quo aſtrologiæ matrem, dixit audaciam, obſtetricem ſtultitiam: & ridet mœchæ maritum, jactantem ſe gnarum probri alieni & infortunii, domeſticum dedecus cum ignoraret. Luſit in eundem martyr Morus:

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura mo-
nent:
Omnibus aſt uxor quod ſe tua publicat, id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ ſequuntur pari ſale ac lepore condita.

Sed non deſunt aſtrologis quædam argumenta. *Obiiciunt primò*, illud Gen. 1 ℣ 14. de luminarib. cœli: *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Vndè quidam, etiam ex numero Theologorum: colligunt aſtra, etſi non ſint cauſæ: certa tamen eſſe ſigna futurorum omniũ: quod non Plotino tantum, & Porphyrio; ſed & Origeni, & Euſebio, & ipſi Auguſtino tribuitur à Julio Sirenio: *a* qui hoc tenet, & confirmat ex Iſaiæ verbis *b*: *complicabuntur ſicut liber cœli*: ubi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eò quòd tanquam in libro ſic in cœlo cujus ſtellæ ſint characteres, futura legantur ſignata.

Reſpondeo, aſtra non eſſe certa ſigna futurorum omnium. Nam illa Origenis ſententia, refertur quidem ab Euſebio, ſed non approbatur ab eo: à D. Auguſtino autem expreſse & clarè refellitur. *ſub initium libri 5. de civit. Dei*, nec verò ſibi cõtrarius eſt Auguſtinus: vel Origeni favet, *in lib. 2. contra Manichæos c. 21.* Nam hoc, *c. 21.* per *corpora cœleſtia*, non intelligit orbes cœleſtes, ſed beatorum corpora glorioſa, ut contextus manifeſtat. Locus autem Eſaiæ nihil ad rem facit, quia ſimilitudo deſumpta ex more Hebræorum: qui libros ſacros in unico folio, ſivè ob longa membrana ſcribebant: & eam inſtar telæ textorio radio circumvolutæ, circa cylindrum, vel bacillum ligneum circumvolvebant, ac complicabant. Hinc ergò petita comparatione; ſicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extenſum fuiſſe, ſicut membranaceus hujuſmodi liber, quando ſpectandus evolvitur & exponitur, Pſalm. 10. verſic. 2. *Extendens cœlum ſicut pellem*: ſic Propheta, agens de mundi fine ac cœlorum diſſolutione, comparat eam libro illi complicato, ſive membranæ circumvolutæ, ut optimè advertit Auctor Quæſtion. Orthodoxor. *Reſponſ. 90.* quod clarè explicuit B. Joannes in Apocal. *b* *cœlum receſſit, ſicut liber involutus.* Quo loco Andreas Cæſarienſis conſuetudinem quoque illam Hebræorum obſervavit: ex quo cum deſumpta ſint ad verbum ferè, quæ loco illo ſcribit Arethas Cæſarienſ.

a d. c. 36 & 37. b c. 34 v. 4. c c. 6. v. 14.

ſarienſ. & locus ejus in verſione Latina ſit mutulus, rectè ſibi conſulet, qui ex Andrea locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moyſis in Geneſi revertar, dico illic agi de ſignis in univerſum, ſivè qualibuſcunque (ut vox Hebræa *Oth* denotat) nempe aſtronomicis, univerſalibus, denotantibus diverſitates anni tempeſtatum, diei, noctiſque: *a* vel etiam politicis & forenſibus: vel quandoque miraculoſis: non verò agitur de aſtrologicis; quæ vaniſſima ſunt, nec ſigni nomen merentur. Pluribus hanc Sirenii opinionem refellit, Ben. Pererius, *d. opere cap. 4.*

Obiicitur 2. ex libro Iudicum illud, cap. 5. v. 20. *De cœlo dimicatum eſt contra eos, ſtellæ manantes in ordine & curſu ſuo, adverſus Siſaram pugnaverunt.*] Quo, inquiunt, pacto pugnaverunt; niſi quoniam Judæis fauſtus, Siſaræ verò infauſtus ille curſus aſtrorum, & ſiderum ſtatio? ſi ergò Siſara periit propter hunc ordinem ſiderum ipſi adverſum: potuit etiam hoc ipſum per aſtrologiam præviderі, ac metui, ac vitari. *Reſpondeo*, ex antiquitat. Joſephi. verè hujus conflictus tempore procellam magnam exortam fuiſſe, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offuſum, & ſic arma bellica ipſi uſui eſſe non potuiſſe. Quod auxilium cum cœlitus fuerit miſſum, ait S. S. *de cœlo dimicatum. b.* miſſum verò fuit per angelos defenſores populi Iſraelitici, quorum Princeps eſt Michael. Hi dicuntur in ordine & curſu ſuo fuiſſe auxilio Iſraelitis, propter ordinem militiæ, ſeu hierarchiæ, in qua quiſque ſuum ordinem & ſtationem ſervabat; item propter continuam operationem & inſtantiam cuſtodiæ cuique commiſſæ, in qua fideliter unuſquiſque Angelus perſeverabat: quam vocat curſum; & ſic eo loco ſtellarum nomen Angelis tribui voluere Vatablus, Vales, & alii, idque confirmant ex illo B. Ioannis. *c. ubi caudâ draconis traxit tertiam ſtellarum partem.* Sed nec Hebræum nomen poſitum in Cantico Deboræ *d, Hacochabim,* aliud quam ſtellas ſeu ſidera ſignificat, nec apud D. Ioan. per ſtellas Angeli, ſed viri Sancti ex veriore expoſitione, *e* ſunt intelligendi, ſicut & apud Danielem, cum ait *f*, *Et magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cœli; & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcavit eas.* Melior ergò Cantici Deboræ interpretatio eſt, quam video placuiſſe Cajetano; ſic aerem, cæteraque elementa, & tempus ipſum faviſſe populo Dei, ut ipſæ quoque ſtellæ ſolitæ imbres ciere, cenſeantur contra Siſaram pro Iſraele pugnaſſe. Denique nec conſequentia argumenti valet.

Tertiò, objiciunt illud Davidis *g*: *firmamentum annunciat opera manuum eius,* hoc eſt, ajunt, prænunciat ea, quæ Deus facturus eſt. *Reſpond.* non illum eſſe ſenſum, ſed hunc; pulchritudinem cœleſtis hujus, & viſibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inviſibilium: & cogere nos ut fateamur, non alium potuiſſe firma-

a *de quib. Pſ. 13[illegible]. à v. 7.* b *Procop. in Iudic.* c *Apoc. 12. v. 3.* d *d. v. 20.* e *Ori. tra. 30. in Matt. Greg. l. b. 31. mor. cap. 14.* f *Dan. 4. 8. 10. ſic explicat Andreæ. Cæſar. in Apo. cap. 12.* g *Pſal. 18. v. 2.*

menti eſſe architectum; ut Patres pleſique exponunt, *b* nec diſſentiunt Rabbini & Vatablus. Nam de Apoſtolis, haud dubiè eſt allegorica interpretatio.

Quartò, obiiciunt ex Hiſtoriis, ſæpè has prædictiones eſſe veras; ut præter cæteras fuere quatuor. una Theagenis, qui ex ſtemmate ſeu genitura addixit Auguſto, imperium: *b*. 2. Thraſylli, qui mortem ſibi inſtare, miranti Tiberio dixit, quam ſecreto Tiberius ei, re cum nullo communicata moliebatur. *d*. 3. Aſcletarionis, de quo iſta Suetonius in Domitiano: *Hunc* (Aſcletarionem mathematicum) *delatum, nec inficiantem jactaſſe ſe quæ providiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt* (Domitianus) *quis ipſum maneret exitus, & affirmantem fore, ut brevi laceraretur à canibus, interfici quidem ſine mora, ſed ad coarguendam temeritatem artis ſepeliri quoque accuratiſſimè imperavit. Quod cum fieret, evenit ut repentina tempeſtate deiecto funere, ſemiuſtum cadaver diſcerperent canes.*] 4. Eſt eorum, quibus ſummæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab aſtrologis ante prædicti. dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna jactato, *d* & Athenaidi; quæ poſtea uxor, Theodoſii Iunioris: *e* Imperium Rodolph. Habſpurgio: *f* Pontificatus, Leoni 10. Hadr. 6. & Marc. 11. *g* His omnibus.

Reſpondeo, Quando aſtrologi verum dicunt, tùm multo diligentius eſſe cavendos quia ſatis clarum hoc ſignum foret, eos pactum cum dæmone iniviſſe, ut ait D. Auguſtin. *h* & de Thraſyllo Dion. indicat, cùm ſcribit ſolitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionibus adferrētur. Ideoquè Iuriſconſulti in tituli rubrica, *i* *Maleficos* cum *mathematicis*, jungant, quia ut plurimum mathematici etiam ſunt malefici, ut explicat optimè Dion. *lib*. 49. tum dicit pulſos urbe ab Agrippa, *τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γοητάς*, undè patet mathematicos dictos ipſos aſtrologos, & ſic mathematici in illa rubrica, & paſſim in jure alibi, pro ſolis aſtrologis ſeu genethliacis ponuntur: quo ſenſu etiam Hiſtorici vocabulum accipiunt: *k* & ſic accipiuntur in S.C. illo apud Vlpianum, *libro ſeptimo de offic. Proconſ.* quod Pythœus conſervatum edidit bono reipub. *l* Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur, ut apud Iuvenalem, Sat. 6. *Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.* & Sat. 14. *Nota mathematicis Geneſis tua.* Nunquam tamen quando prohibebatur ea ſuperſtitio, legitimam conjectationem Aſtronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit, quorum ſcientiam Philoſophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodiè permittit, aſtrologos etiam ignaros, & neſcientes verum prædicere, in pœnā audientium: *m* ſicut & permiſit aliquando ſortes oraculorum eſſe veras, & ariolum Balam prophetizare;

a *D Hie & Euthy hic D. Ambr* 12. *Hex. c.* 4. b *Suet. in Octavio c* 94. c *Diony. lib.* 55. d *Eun. in vita Æd.* e *Zonar. & alii.* f *Cuſpin in Cæſar.* g *Iovius in Leo. l.* 3. *idem in Hadri* 6 *Garim. li.* 4. *& Onuf. Pan* h *lib.* 2 *de Geneſ. ad lit. in fin & lib* 5. *de civi. Dei, cap.* 7. i *C de mathe & maleſic.* k *Sue. Tacit. Ammianus, cæteri.* l *Collatione, Moſaic. & Roma leg. tit.* 15. m *docet D. Aug. l.* 4. *Confeſ.*

phetizare; *a* & huc lubens refero illud Aſcletarionis, quod in pœnam & terrorem Domitiani permiſſum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentiũ curioſitatem, teſte D. Auguſt. *b* qui rectiſſimè addit, *non quia vera ſit prædictio, idcirco minus eſſe ſuperſtitioſam, vel ſacrilegam, vel ideò magis licere prædictionibus talibus fidem dare: ſed ſemper retinendum illud Dei præceptum; Etiamſi dixerint nobis, & ita evenerit, ne credamus eis.* *c*] Denique quod de ſomniis dixit Ariſtoteles; hic quoque veriſſimum, hujuſmodi divinationem, nonniſi ex accidente fore veram. ſicut enim qui aſſiduè jacit aleam, vel talos figit; is aliquando ſeniones; aliquando Venerem jacit, invenitque; ſic cum iſti centies mentiantur; quid mirandum, ſi ter verum dicant? ſanè ſi mendacia notarentur, mille forent, pro uno vero dicto: Pauca notantur, non adeò tamen: quin veris longè plura. Quis neſcit Hebræos illos, qui Leoni Iſauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Arabia pulſos fuiſſe, *d* cum Zitam Principem in infelicem iconoclaſtiam perpuliſſent? Quis de Pancratio non legit; eum & Conſtantino Irenes filio Impe. cladis maximæ, & ſibi ipſi necis cauſam fuiſſe: *e* Quis Conſtantini Stethati neſcit amentiam: qui & ſibi, & Alexio Branæ, ſtulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps ſui temporis Aſtrologorum. *f* Quis neſcit, quam hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum adventus Antichriſti, vel excidii mundi, prædixerunt? *g* Mitto Petri Leonii Spoletani inſignis medici inanem hujus Matheſis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occaſionem, & ſibi ipſi præbuit præcipitationis in puteum: *h* Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis convincẽte. Mitto Manuelem Connenum Imp. cui magno ſtetit, nimis addictum eſſe huic inſaniæ: quæ illum & claſſe maxima nudavit, & poſteritati ſemper ridendum propinavit. *i* Mitto Ioann. Galeacii ducis Mediolanenſis factum, qui cum ei aſtrologus quidam mortẽ immaturam planè prædiceret, ſibi ipſi verò lõgam vitam polliceretur: hominis ridens ſtoliditatem, ſtatim ſtrangulari eum juſſit. k Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Conſtantienſi, quod Aeneas Silvius narravit. *l* Addam duntaxat duorum Principum diverſa judicia & mores.

Alphonſus Aragonum Rex ſapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, ſolos aſtrologos à curia ſua arcebat; prudenter cenſens, ſibi nihil opus eorum induſtria, eò quòd ſidera ſtultos regere, ſapientes aſtris cenſeret imperare. *m* Cõtra Cardanus memoriæ commendavit Ludovic. Sfortiam, verſutum potius quàm prudentem, & perfidum quàm æqui bonique amantem Principem, Alphonſo diſſimillimum, im-

 pen-

a *Num.* 23. & 24. b *lib.* 2 *de doct. Chryſoſt. c.* 22. & 23. c *Deut.* 13. d *Zonar. tom.* 3. e *Paul. Diacon. lib* 23 *rerum Romanarum.* f *Nicetas lib.* 1. g *vide comment. noſtrum in Senecæ Oct v* 386. h *Iovius in Elog.* i *vide Nicetam Chron. lib.* 2. 5. & 7. k *Correzetus. l. factor dictorumque Memorab.* l *lib.* 4. *de Aifonſo.* m *Sylveſt. d. lib.* 4.

pendioſum quendam aſtrologum, artis imperitiſſimum aluiſſe; in quem plus centum auri magna talenta profuderit. a. *Aſtrologus pro tanta mercede tempus unicuique negotio inchoando præſcribebat adeo ridiculè: ut Princeps cogeretur tempeſtatibus maximis equum conſcendere, & cum aulico comitatu ac ſtipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cœnum & lutum, non ſecus ac ſi hoſtium manus fugeret.*

Tam fœlici eventu, ut, regno tandem à Gallorum Rege ſpoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæſus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verum fortunæ utriuſque ludibrium.] Ioan. XXI. Pont. Max. (qui ante Petr. Hiſpanus auctor Summularum) medicus, philoſophus aſtrologus, ex ſtellarum ſitu & poſitura longam ſibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus ſuis: quarto poſt menſe, Pontificatus octavo, ſubitò corruente teſtudine recentis ædificij Viterbij oppreſſus interiit, auctoribus Valerio & Stella, *in vitis Pontificum.* Sed quis aſtrologorum ſe Alphonſo Sapienti, (hoc illi nomẽ vanitas iſta tribuit) præferat? Quæ laudi, majori & veriori fraudi fuit? utar Marianæ noſtri verbis: *Emmanuel ſanè patruus, ſuo & aliorum procerum nomine, Alfonſum publica ſententia in conventu pronunciata, regno privavit, ea calamitate dignum, quod divinæ providentiæ opera, & humani corporis fabricam inſigni linguæ procacitate, ingenijque confidentia, accuſare auſus fuerit. uti vulgò hominum opinio eſt, ab antiquo ducta per manus. Vocis ſtoliditatem numen iuſtiſsimè vindicavit* (Vanæ ſapientiæ perſuaſio, huc inſipientiæ perduxerat.) *Id fortè aſtra memorant portendiſſe eius artis non ignaro, ſi ars eſt, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus ſemper accuſabitur* [verum dictum & Tacito uſurpatum] *& ſemper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt ſuſpicacem eſſe redditum, & ex metu crudelem, &c.*

Cernis quò illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit ut alia ſapiens, ſibi ipſi toto vitæ decurſu (notatum id) deſiperet, peſſimeque ſemper conſuleret. Ægyptios deditos aiunt huic vanitati, maximè Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, poſſumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandrinæ ſolitos aſtrologos vectigal pendere, βλακέννομίον, nuncupatum: quoniam eos non niſi fatui homines conſulerent, quos Græci, βλακὰς, vocant: ducta Metaphora ab inutili piſce, quem ne canes quidem velint attingere.

Concluſ. 4. *Si non ſuperſtitioſi certè noxij infirmis illi medici ſunt, qui ſecundum lunæ & aliorum planetarum in ſignis Zodiaci ſtationes, de morbis iudicant, verbi gratia, quæ cuique evenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum: nec non chyrurgi, qui in vulneribus idem obſervant, & dies conſiderant vulneris, & ſtellas eis præſidentes* (quas vocant, Centel, Neus, Dibergibel, Lachadiel, Sapiſſã, Elebra & ſimil.) *& inde prænunciant vulnus eſſe lethale, vel ſanabile.*

Hæc omnia fusè deſcribit Conrad, Wimpina b tales etiam videntur illi aſtrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarum ſectione, aut cucurbitulis corpus ſit evacuan-

a *Cardanus in Ptolem. de aſtrol. lib. 1. text. 14.* b *d. l. 3. c. 8 & 9.*

cuandum. Merito ſuſpecta ſunt hæc omnia, quia ſtellarum non eſt tanta vis in hæc inferiora, & ſi qua talis vis foret, ea poſſet & ſoleret aliarum particulariũ cauſarum cõcurſu planè impediri. Imò & ſola materiæ indiſpoſitio, lunæ & aſtrorum omnium actiones evariare facit teſte Galeno *a*, cui Avicenna conſentit quare obſervationes & effectus huiuſmodi dierum indicum, provocantium, vel criticorum, longè magis dependent ex materiæ diſpoſitione, concoctione, *b* & ſtatus morbi temporibus ac ſymptomatibus, quàm ex ſideribus: quæ eſt vera ſententia Hippocratis & Celſi. *c* Longius etiam aberrant iſti Aſtrolatri, quia præcipuè attendunt ad quoſdam lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & conformationes: paruifacientes vel contemnentes potius, quomodo ad cœli vel ſiderum influxus recipiendos materia diſpoſita fuerit, & quæ periodi temporum, quæve concoctiones & criſes ſint morborum. Hos ergò meritò maximè Galenus *d* contempſit, Auguſtin. Niphus *e* riſit, & multis eorum patefactis erroribus *f* Ioannes Langius impugnavit: & Marſilius Ficinus, qui iunior iſta defenderat *g*, eadem poſtea fatetur ſe ſcripſiſſe, *h* non ut probaret, ſed ut cum Plotino aſtrologorum ineptias rideret.

Concl. 5. *Pars illa interrogationum, quæ res occultas inveſtigat, ut furta, theſauros, virginitatem &c. planè vetita & pernicioſa eſt omni iure.*] Prohibent ſacræ litteræ, Levit. 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitamini ut polluamini per eos.* Deut. 18. v. 10. & 11. *Nec inveniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſervet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, aut divinos, & quærat à mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo*] Iure Eccleſiaſtico prohibetur hoc *capite primo & cap. ex tuarum, de ſortileg.* Iure civili plurimis reſcriptis. *l. item apud Labeonem* §. *ſi quis aſtrologus.* D. *de iniur. lib. 2. & l. nemo aruſpex. C. de maleſ. & mathem. lib. 1. C. de theſ. l.* 10. Tolerantur hi ſæpè in rebus publ. ſed exemplo peſſimo & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Astris & cœlis proximum, de quo certò conſtet elementum eſt aer. ſatis valdè enim probabile eſt ignis Sphæram propriam eſſe nullam, quæ ſententia valdè antiqua eſt, & à recentioribus quibuſdam ſtrenuè defenditur *i*, videtur hæc mens Auſonij in Gripho Ternarij.

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In media regione aeris variæ valdè fiunt impreſſiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diverſiſſimè configuratos,

 pro

a *lib. 2 de dieb. Criticis.* b *l. 4 Fen. 2 tract. 1. c. 1.* c *Hippoc paſſim & Celſ. l. 4. c. 4.* d *l. 12. Therapeu.* e *lib. 5 de diebus. Critic.* f *Epiſt. 35.* g *l. de vit. Cælitus conſervanda.* h *l. 12. epiſtol. ad Politianum & Picum.* i *Hieron Card l. de variet. c. 2 Scipione Capicio l. 2. de Principijs Franc. Patricio. lib. 7. diſcuſſ. Peripatet. to. 4 Fran. Valeſio de ſacra philoſ. ca. 50. Villaſpandeo & aliis.*

pro exhalationum ipſarum forma diverſa: ut modò videantur flammæ, modò columnæ, modò lanceæ, modò ſtellæ ſaltantes vel diſcurrentes, deſcendentes, vel aſcendentes, aliquando verò & cometæ multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi *a.* quibus omnibus commune eſt magnam temporis ſiccitatem denotare: ſigna quoq; eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maximè cometis convenit, qui ſi frequentes fuerint, etiam præſignificant ſterilitatem, famem ac peſtem: eò quòd vis cometæ omnem vaporum & exhalationum humiditatem abſumit: undè conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſunt naturæ, quales plerique Principum & Magnatum: eadem ſiccitatis cauſa, ad bella quoque & ſeditiones inclinant. Cætera quæ his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia: quæ dixi, naturæ conſentanea videntur. Fit tamen non rarò ut cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dumtaxat Dei diſpoſitio, ut quando fœlicem aliquem eventum portendunt, quod ſæpenumero accidiſſe allatis Hiſtoriarum exemplis olim, teſte Origine, *libro primo contra Celſum*, docuit Cheremon, *lib. de Cometis*, qui ſi exſtaret, fortaſſis deprehenderetur nata hæc inde opinio, quod quæ uni regioni ſeu regno fœlicia fuere cum aliorum clade conjuncta erant: Vel ſanè cauſa eſt Dei diſpoſitio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte Regum aut Principum, ut ad pœnitentiam & morum emendationem recurramus *b.* Tunc autem cometæ pertinent ad oſtenta (de quibus actum) & Dei caritatem nobis egregiè commendant, non ferientis niſi nos prius admonuerit: idcircò videmus crinitas ſtellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiuſmodi commonitionis ſignum, narrat Gobelinus Perſona *c:* nempe in monaſterio Bodkenſi, quod B. Meinulphus confeſſor exædificavit, quoddam miraculum ordinarium contigiſſe talibus oſtentis annumerandum: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum æneum benè ſonorum in eodem monaſterio reverenter aſſervatur. Nam quoties aliqua ex eius monaſterii ſororibus brevi erat abitura è vita abſque ullo humano miniſterio, per ſe fortem reddebat ſonum.*] Rideat hæreticus, ut lubet: ſed alia duo ſimilia accipiat etiãſi non lubet. Scribit Leonard. Vairus *d, in Celtiberiæ oppido Vililla campanam eſſe, quam vocant incolæ*, campanam Miraculorum: *hanc per aliquot menſes priuſquam reſp Chriſtiana aliquid adverſi patiatur, ex ſeipſa nemine pulſante, ſonare ſolitam, cuius rei* (ſic ait) *teſtimonium per publicos tabelliones hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant ſuis litteris.*

Accedat & aliud è Gallijs, quoniam Hiſpaniam à teſtimonio arcent adverſarij Eodem Vairo teſte, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, ſitum eſt nobile monaſterium S. Mauritij.

a *Vide Ariſt* 1. *Meteor à c.* 4. *Plin lib.* 2 *Nat. Hiſt. & ibi Comment. Milichij Senecam lib.* 1. *Nat. quæſt. Contaren. l* 2 *de ele Card. li* 4. *de ſubt. l.* 1. *&* 14 *de variet. Scaligerum contra Car. exerc.* 79 *Fracaſto, in lib de Homoc. & Andr Dudithium tract de Cometis, & epiſt. ad Ioan. Cratonem.* b *Damaſ* 2. *de fide orthod. c.* 7. *Bonau. in* 2. *d.* 4. *q. ultim.* c *in vita S. Meinulphi menſ octobr.* d *l.* 2. *de faſcino c.* 4.

Mauritij. Vivarium illic viſitur, in quo iuxta numerum monachorum piſces ponuntur. Illorum ſi quis ægrotet, piſciculus quoque ſemivivus cernitur ſupernatare, quod ſi monachus è vita migraturus ſit, paucis ante diebus piſcis moritur. Hoc ita ſe Vairus accepiſſe ſcribit, tùm ab Antonio Cardinale Granuellano, ſingulari bonarum artium patrono, teſte oculato: tum ab alijs fide dignis, ut rem locis illis notam atque omni fide conteſtatam.

Porro cum exhalatio quoq; ſit venti materia, & ventorum ideo præcipuæ qualitates ſint, caliditas & ſiccitas: facile intelligitur, cur ex ijs & ſanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia ſigna queant deſumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat *a*.

Secundo non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipſa ſuas adferunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, poſt quendam Gerardum, docet Conrad. Wimpina, *b* nec ſua ruſtica prognoſtica deſunt pluvijs communibus, nec prodigioſis pluviis *c*, ſive naturalia tempeſtatis anni, ſive ſupernaturalia iræ divinæ comminatoria. Anno ſuperiore 1600. die 18. Feb. prope Arequipam. ex illis qui multi in Peruana ſunt montes ignivomi (*vulcanos vocant*) unus, eorum *Guyana putina*, principio candidam nubem viſus peco rarijs è longinquo eructare, quam conſecuta eſt procella fragminum ingentiũ quaſi avulſorum à rupibus, ſed ignitorum: hæc paulum ſpacij progreſſa comminuebantur in minores lapides, & paulatim centeſimo ferme paſſu à cratere in cinerem. Ubi ſaxa decidebant, cuncta revulſa, diruta, comminuta, interempta: ubi lapides, pauci mortales evaſere vel iumenta. Iors Hiſpanus iter faciebat eques: cum vim grandinis lapillaceæ non ferret, deſcendit, & ſe ſub equo locat: ſed equus non valebat ſubſiſtere præ vi ictuum. herus videns nec tutũ, nec quietum ſibi ſub iumento refugiũ: ephippium aufert, equum deſerit, capiti ſellã imponit, ſic ægre evaſit cranifragium. torrentes & fluvij ac fontes nonnulli penitus exaruere, & aliis lapſus facultas intercluſa cineris multitudine, idque per leucas plus trecentas. A, requipæ primũ ortæ clara luce tenebræ integrum fere menſem durarunt. Interea initio cœlum fulminibus viſum dehiſcere, & audiri tonitrua, flammeique globi inſtar artilleriæ bellicæ aciebus hinc inde diſpoſitis mutuo exploſæ viciſſim huc illuc diſcurrere, ingens globus ſemel decidit, & à templo in proximum ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & ſubito diſparuit relicto ſulphureo nitore, terræ motus ingens fuit: adeo ut multæ domus cõciderent, reliquæ quaſi tripudiarent nutantes: Nec ceſſavit interea pluere terram albam, inſtar cinerum ſeu calcis tritæ, ut nemo per plateas incederet, quin mox digiti ſpiſſitudine cooperiretur. domus, quæ nimirum, tectæ eſſent craſſitudine ſemipedali: ſic pleræque ſub onere gemebundæ ſubſiderunt, malum durabat, luce per intervalla potius oſtentante ſe, quàm diem

a *Vide Senecam l.5 Nat. quæſtio Pli. l.2 ar c 40 & ibi Milichium Card. l 1. de varie. c 1. & 8. Valeſ. de ſac ph. c. 50.* b *l 1. de ſignis c 5.* c *de quib Plinius ſupra c 56 & 58 & ibi Milichius.* d *Simile accidit anno 1631. & ſeq initio, in regno Neapolitano, cum mons. Veſuvius arſit & infinita damna intulit.*

diem præbente. Menſe ferè exacto ceſſatio fuit, & nonnulla intermiſſio, ut noſtri qui illic degunt perſcripſere: ſed adhuc metus manebat graviorum. Magnam morum in melius tùm timor expreſſit commutationem: omnes ad pedes Sacerdotum devolui, adeò ut quies nulla daretur, & vi in cubicula pœnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum acceſſit. Sed nec Satanas neglexit occaſionem. Nam cùm Indi pagani viciniores flammis, ſolita ſuperſtitione Magos acceſſiſſent, & ſimul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac ſacrificiis procurarent: magos & viciniores quoſque flammæ conſumpſerunt; cæteri omnes malè multati, deſperabundi pars ſuſpendio, pars aliter ſibi mortem conſciverunt. Hæc narrata litteris P. Ioann. Ruizii de Alarcon ſcriptis Arequipæ Martii XV. anno ſuperiore quarum hoc anno Martio menſe exemplar Hiſpanicè præſcriptum legi: undè hanc epitomē excerpſi. Vix quidquam ſimile lectum vel auditum. Idem de grandine & glacie dicendum, (quæ ſpecie non differunt *a*, & Piſidas in κοσμȣργία poëticè non philoſophicè contra Ariſtotelē agit) Nivium quoq; copia fertilitatem anni, roris & pruinæ multitudo ſterilitatem potius, prænotant. nebula deſcendens ſerenitatem, aſcendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias ſunt indicia pluviæ ſubſecuturæ: alii verò ſonitus in aere audiri conſueti *b*, magis pertinent ad prodigia. Fulmen & preſter quid pronuntient, Wimpina te docebit, *c*.

Tertiò maris tumor, venti: fluviorum inſolitæ eluviones; peſtis annuncia ſunt: terræ motus quoque idem deſignant, teſtibus Ammiano, Procopio, & alijs.

Quartò, quoad impreſſiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (ut Iris, halo, coronæ parelus, virgæ) naturalium præſenſionum prognoſtica cenſeri poſſunt *d*: ut & hiatus, & quæ foveæ & feneſtræ vocantur: nec nō flammarum illi tractus, quibus ignis fatui eſt nomen, ſunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis ſuperabundantis & vincentis obſtantia: vel interdum luminis victi ac profligati. *d*

5. (Vt ad terreſtria veniamus) ex arborum quoque proventu prognoſtica colliguntur, ut *teſte Tullio*.

Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.

e Amygdalorum copia indicat meſſis abundantiam. *f* Trifolium inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi, populei flocci volitantes per aerem, aut aquis innatantes, tempeſtatem prænunciant. Si roſæ violæve ſub autumnum iterum floreant, peſtilitas imminet. Burdigalæ, quæ peſtem illam magnam præceſſit hyems, aliquas in horto noſtro roſas protulit, quas & vidi. Unum hoc non videtur vacuum à ſuperſtitione, quod quidam tradidere: ſub autumnum duas vel

tres

a *Valeſ. c. 50. de ſac. philoſ.* b *Vt 2. Machab.* c *d. cap. 6.* d *vi Wimpinam. d. cap. 5.* e *vide Senec l. 1 Nat q. Plī l 2 à c 28. Contarent l 2. de elemen Pernumiam l. 3. Phyſ. & Card. l. 4. de ſubtil.* f *Vide Panegyr noſtram de Nativit. Deiparæ Virginis.*

tres glandes legendas, tum cultro ſcindendas, trium aliquod in his ſolere reperiri, muſcam, vermem, vel araneam, muſcam denotare diſſidia eo anno futura, ut vermem fertilitatem, aranea mortalitatem denotari.

Sextò, animantes etiam quædam nobis prænunciant, ut,

Canapulex fugiens è vaſti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas.

Vt & acredula matutinis inſtans vocibus:

Fuſcaque nonnunquam curſans per littora cornix,

Si tamen,

Demerſit caput & fluctum cervice recepit.

Ipſi quoque alumni dulcis aquai ranunculi.

Mollipedeſque boves ſpectantes lumina cæli,

Et quæ talia ex Arato Tullius *a* & ex Heſiodo Virgil. Quid contemptius muſculo, vel paſſerculo? tamen domos illi ruituras; hi aëris contagionem fuga præveniunt *b*, quorum etiam cauſas Franciſc. Picus inveſtigat. *d*

Ex obſervatione huiuſmodi Phænomenorum, emerſere canones prænotionum, quibus utuntur nautæ, paſtores, & agricolæ, de quibus non contemnendum opus exſtat Antonii Mizalpi Monluciani, *Ephemeridum ruſticarum*. illa quidem ipſa animalia præſagii ſui ſunt ignara; ſed impetum quendam naturalem ſolummodo ſentiunt, movente phantaſia per humores concitata ad petendum quæ commodo & fugiendum quæ noxæ ſunt futura. Quod ſigillatim idem Picus oſtendit, de ciconiis, cypſelis, mergis, delphine, cæteris longum nimis & lentum foret mihi, ſingulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præſagia.

QVÆSTIO III.

De Coniectatione medicorum.

EGimus *c* de quadam falſa & illegitima, imò ludibrioſa; nunc de vera, ſeria & gneſia dicendum, hanc medicorum, σημειωτικήν, veteres, recentioreſque Doctores integris tractationibus ſunt proſecuti; *d* quos legere poterunt, qui plenos ſitiunt crateres: mihi hoc unum videtur univerſim poſſe ſtatui.

Signa proba ſunt, quæ naturalibus principiis, & veris experientiis comprobantur: cætera ſunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam ſanam integramque valetudinem teſtantur; quædam degenerantem vel iam affectam; quædam ſuccumbentem & iam victam, quædam ſe recolligentem & victricem: quædam deniq; ſunt ambigua, etiam ipſis magiſtris Nec ulla tam certa, quin fallant aliquando, ideò vetus ſermo verus, præſtare à ſexaginta medicis, quàm à ſcabinis ſex damnari, & morti addici.

a *l.1.de divinat.* b *l.1.Georg.* c *d.l.3.c.3.cum ſeqq.* d *q.1.concluſ.4.* e *Hippocr. l. de Prog. & in eum commen Galen Ariſt ſæpe in Probl. Celſum l. 2. de Medict. & horum ſequentes veſtigia Franc. Picum. d l.3.c.7. VVimpin. lib. de ignis c.8. & à c.13. uſque ad 2, Ioan. Guintherum Andernacveter & novæ medicinæ commen. 1. Dial.7.*

QVÆTIO I

De prænotione Phyſiognomica.

PHyſiognomus ex pilorum & membrorum corporis colore, habitudine; & proportione; de temperie, valetudine, quædam etiam de moribus ingenio, & animi affectionibus putat ſe ſcire: præcipuè frontem conſiderat faciemque, quia hæc ſolet eſſe ſpeculum virtutum intellectualium; & tum vocatur hæc μετωπωσκοπία. Huius mentio apud Iuvenalem, *Sat. 6.* cum ſcribit frontem vari à mul ere præbendam. Ariſtot. & Polemon confundunt cum *Chiromantia*, quæ propriè manuum conſiderat lineamenta, quaſi quoddam virtutum activarum ſpeculum: ac ſi conſiderat etiam reliqua membra totiuſque corporis habitum, *Phyſiognomica*, vocatur.

Hanc Phyſiognom. veteres medici Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, ut & Ariſt. integro libro, & qui extat Polemon. Athenienſ. *libro de Naturæ ſignis*; quorum ſcripta laudantur, eò quòd naturæ veſtigia calcarunt. Sed recentiores Barth. Cocles, *in Anaſt. Phyſiogn.* Luc Gauricus & alii ferè plura miſcent ſuperſtitioſa, præter unum fortè Pet. Motium; cuius librum *de multiplici temperamento & cognoſcendis hominibus*, laudat Michael Medina *a* quia primò complexionis modum deinde medico & philoſophico ratiocinio propenſiones & ingenia gentium, provinciarum, & ſingulorum hominum deſcribit: methodus hæc vera & recta, ſed ſcriptorem illum nõdum potui nanciſci: viſus mihi non infœliciter Conrad. Wimpina *b* Galeni & Ariſtotelis ferè omnia in compendium redegiſſe.

Artis fundamenta varia ſunt, primum petitur à quadam cum animantibus ſimilitudine v.g. qui parvis ſunt oculis invidi cenſentur, quia ſimiæ tales; qui magnis, ſtupidi; ſicut boves & aſini; ratio eſt: quia cum Deus auctor naturæ gnarus eſſet, qua quodque animal indole dotaſſet, ſingulis etiam ea addidit inſtrumenta, quæ huic indoli forent quam aptiſſima, ferocibus, ut leoni, apro, tauro, ungues, dentes, cornua; timidis ac fugacibus, ut lepori & ceruo, artus celeri fugæ neceſſarios; fortib. araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbum, dorſi humerorumque robur; ut camelo bovi, equo & reliquis veterinariis. Idcirco quaſi ex ſigno & à poſteriori (ut loquuntur ſcholæ) animantium indolem ex ipſis inſtrumentis corporeis; quibus à natura ſunt prædita, colligunt.

Secundum fundamentum à moribus gentium atque provinciarum deſumitur; quæ cum certò ſint corporis habitu: ut plurimum quoque ingeniis, moribuſque diſcrepant, v. g. phyſiognomi definiunt fuſcos, ſtupidos ac pertinaces eſſe. quoniam Æthiopes ſunt huiuſmodi.

Tertium à ſexu, v. g. quia mulieres candida ut plurimum & molli ſunt cute, eædemque ſunt pavidæ ac leves: ideò candidos & molli cute, moribus obnoxios iiſdem cenſent. Huius ſecundi & tertii fundamenti ratio duci-

a l. 2. paræ Chri c. 2. b l. de ſignis c. 8. 9. & 10.

tur à complexione, cum enim eadem temperies ſimul cauſa ſit cutis huiuſmodi & morum huiuſmodi: ratiocinantur, in quocumque cutis ſit talis, talem eſſe temperiem, quare ab eodem eiuſdem temperiei ratione, ſimiles mores exſpectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes ſunt iracundi: quoniam irati fixis & immotis oculis intuentur.*] Sed ratiocinabatur Salomon *a* dicens; *Homo Apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum*, Et Eſaias; *b agnitio vultus eorum reſpondit eis*, hoc eſt, vultus exterior eorum, ſecreta cordis patefecit. ſic argumentatur, Martialis *c* (quem vetuſta exemplaria, neſcio cur vocent Martialem Cocum.)

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læſus,
Rem magnam præſtas Zoile, ſi bonus es.

Matthiam Corvinum Hungariæ Regem haud illaudatum Principem, nimis deditum divinationi: adeò ut nihil niſi conſultis aſtrologis ſoleret ſuſcipere, *d* tam ſtudiosè accepimus *e* huic vacaſſe phyſiognomicæ divinationi, ut ex primo aſpectu lineamentorum faciei, de temperamento & moribus hominum ſolertiſſimè judicaret: ita ut, magiæ ſpeciem æmulis præbuerit.

Quintum fundamentum petunt ex collatione ſignorum cum ſignis, & ex quibuſdam alia colligunt, v. g. invidiam ex iracundia, cui triſtitia & animi pravitas ſit adiuncta.

Sit concl. *Phyſiognomica conſiſtens intra cancellos naturalis Philoſophiæ, licita eſt, & habet aliquid probabilitatis.*]

Probatur primò. quia poſitorum fundamentorum aliqua ſunt probabilia, quædam minus, quædam amplius.

2. Probatur ex ſacris litteris, in quibus, *virorum robuſtorum facies dicuntur ſimiles faciei leonum f.* item quod, *in facie prudentis lucet ſapientia, oculi ſtultorum in finibus terræ. g* & alibi; *ſapientia, hominis lucet in vultu eius. h* item: *cor hominis immutat faciem illius, i* & quæ iam citata. *k*

3. Ex juris interpretibus, quorum communiore calculo receptum, quando plures de aliquo crimine ſunt accuſati & capti primum quæſtioni ſubiici debere illum, qui facie deformior: quoniam credendus ſit animo quoque pravior *l*

4. Probatur ſententia Philoſophorum, *Pythagoras* enim ad huius diſciplinæ regulas, diſcipulos vel admittebat, vel repudiabat. Socrates hac indicina deprehendit Platonem fore, qualis poſtea laudatus. *m* Maximi hanc fecere Plato; *n* Ariſtoteles & Sext. Philoſophus: quorum primus ea utitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit,

a *Prov. 9.6 12.* b *Eſa 3. v. 9* c *l. 12. Epi. 54.* d *Bonfini. l. 8 Hung hiſt. decad 4.* e *Ioachim Cureus in Annal. Sileſ.* f *c. paral. 12. v. 8.* g *Prov. 17. v. 24.* h *Eccleſ. 8. v. 1.* i *c. 13. v. 31.* k *Pro 6 v. 12. Eſa. 3. v 9.* l *Bald in l 2. nu. 5. C. quorum appell. non recip. Paris de Syndicatu, Hippolytus, Marſi & alii.* m *Siren, l 9 de Fato c. 39.* n *in Tim.*

tertius idcircò corpus vocat animi imaginē. Cicero hinc petitis jaculis adverſarium mirè laceſſivit. *a*, Velleius Paterculus, veteres ea multum uſos teſtatur. *b*.

Dixi nō *certitudinis*, ſed *probabilitatis*: quia ſolent quidem corporis diſpoſitiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonſtravit: ſed præire, non trahendo vel cogendo, verū leniter & aſſiduè inclinando: ita ut bona cōſuetudine & fręno rationis, haud difficulter illa propenſio ſuperetur. Quod de ſe teſtari Socratem non puduit, cum Zopyrus Phyſiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, ſtupidum, & mulieroſum illum judicaſſet, *c*. Sic intelligendus Caſſius medicus, *d*. cum quæſiiſſet, cur prodigioſæ formæ homines, plerumque etiam emotā ſint mente? reſpondet, *quia corpori conſentit anima ut anima corpus*.]

Unde ſequitur 1. longè certius judicium ferri de brutis, quàm de hominibus, quia bruta, propenſione ſola trahuntur, homo propenſionem arbitrii habenis moderatur. Sequitur 2. quod Phyſiognomō nō licet judicare de facto, ſive de actuali hominis vita, ſcilicet hunc eſſe talem, ſed de pronitate tantum ac inclinatione, ut optimè cēſuit Proclus, *e*. v.g. talem propendere & inclinari in avaritiam, mulieres vinum, &c. 3. ſequitur, non poſſe hanc facultatem judicare, de donis divinis & gratuitis, quia Deus hæc diſtribuit cuique, prout vult, nec de extrinſecis planè hominis, ut morte violenta, opibus honoribus, & cæteris fortunæ bonis malisve: nec de nuptiis, ſtatu vitæ, & aliis negotiis, quorum electio eſt merè voluntaria, talibus nugis plenus eſt liber *de nevis* Melamphi. Ratio eſt, quia nihil iſtorum dependet à corporis habitu, vel conſtitutione. Permittit quidem Deus, ut quædam divinationes iſtorum eventu comprobentur: ſed ſimul eos ſinit falli in iis, quæ magis ipſis neceſſaria. Scribit Paulus Jovius in Elogiis, de Antiocho Tiberto Ceſænate, qui Phyſiognomus excellens ſuo tempore habebatur eum *Guidoni Balneo prædixiſſe. quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo item Malateſtæ Ariminenſium tyranno, quod ex Patria pelleretur, & exul in extrema egeſtate periturus eſſet Paulò poſt Pādulfus Guidonem ob ſpectatam virtutem & ſuſpectam obtruncat: Antiochū ipſum cuſtodiæ mancipat, eventū præſagii exſpectaturus. Antiochus cuſtodis arcis filiam, ita flexit: ut reſti ab ea impetrata in foſſam demitteretur: ſed compedum ſonitu proditus, & à fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exſul, & egēs ab omnibus deſertus, in hoſpitali diverſorio ſenex periit.*] ſic dū aliis cavit; ſibi non cavit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam conjici. quid enim inexſpectatum aut mirandum, ſi familiaris tyranno vir fortis, ob ſuſpicionem, ab eo necetur: quid veriſimilius; quam tyrannum inviſum, vel necari ſi ſit audax, vel compelli in fugam ſi timidus: & ſemel pulſum, ad egeſtatem redigi? His poterunt adjici nonnulla ex Horozeo lib. 2. de vera & falſa Prophetia cap. 8. & 9.

a *Orat pro Roſcio Comæd.* b *l. 2. hiſt.* c *Cic. l. de fato. Alex. Aphrodiſ. l. 4. de fato.* c *Probl* 51. e *in Alcib. ad Platon.*

QVÆ-

QVÆSTIO V.

De Chiromantia.

CHiromantiam dividunt in Phyſicam, & Aſtrologicam.

Concluſ. 1. *Phyſica Chiromantia, licita eſt, & phyſiognomiæ pars, & ideò de illa idem, quod de hac judicium.*]

Ratio eſt, quia per lineas & partes manus conſiderat ipſam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propenſiones hanc probat artem Ariſtoteles *l.* 1. *Hiſtor. animal cap.* 5. *&* 30. *ac* 34. *problem. ſect.* 10. & prolixè eam exſequitur, Cōrad. Wimpina *l. de ſignis ca.* 10. 11. *&* 12. incautè verò Petr. Pomodarus; dum inter duas has ſpecies non diſtinguit, omnem chiromantiam videtur damnare. *Academia Franciæ p.* 2. *die primo capite* 4.

Concluſ. 2. *Chiromantia aſtrologica prorſus vana & illicita, ſcientiæ nomen non meretur.*] Scientiam eſſe nititur probare Anton. Verderius *a*, nam lo qui illum de hac etiam, non de phyſica tantùm patet, tùm quia conjungit cum aſtrologia: & utramque ſcientiam contendit eſſe; tùm quia, in reſpōſione penultimæ objectionis, dicit harum manus linearum ſignificationem ab aſtris infallibiliter dirigi, &c. quæ ſanè Eccleſiaſticam mererentur cenſuram, quia Papa Sixtus V. edita contra aſtrologos & Chiromanticos bulla, definivit, neutram eſſe ſcientiam, & utroſque pariter damnans, gravibus ſubjecit pœnis, cujus doctiſſimi & maximi Pōtificis ſententia præponderat omni contra ſentientium temeritati: tùm etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromantiam docent apertè ſunt annumerati, prohibita eſt. ergò.

Vanam eſſe, docet optimè Franc. Valeſiu *b.* doctiſſ. medicus, meritiſſimo illam deteſtans. primùm namque laborant vęſania mathematicorum de aſtrorum influētiis, quàm improbavimus *ſup q.* 1. Addunt de ſuo; quod ſtultius eſt, hanc areolam eſſe Iovis; illam Mercurii, tertiam Veneris; atque ita porrò. Superaddūt tertio tales areolæ lineas hoc prænotare; alias illud, quorum nihil ratione vel authoritate confirmant, ſed nudo ſuo delirio, & prætextæ experientiæ poſtulant nos manus dare. Cumque tam inania ſint artis hujus principia, fuere tamen ſemper, qui hoc quoque mendacium parvuli diligerē. Olim proſâ oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracuſius libro, quē nominat *χειροσκοπικὸν οἰώνισμα manus inſpectorū augurium* carmine verò comprehendit Eumolpus quidam, utriuſque meminère Pollux & Suidas. Recentiores ſcripsêre Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius à Carthuſiano nominis, ejuſdem Joan. Taiſnerus Athenſis, Antonius Cermiſonus Bartolomæus Cocles Michaël Savonarola, Petrus de Arcâ, Marcellus, Saya, Andreas Tricaſſius, Michael Scotus, Joan. Teukeſberg & alii: quorum libri ſcatent ſuperſtitionis. Ars iſta palmam manus primùm in certos colliculos, areolus, & lineas dividit: areolis planetas ſingulos, lineis aſtra quædam præficit:

LLl 3 horum

a *l.* 7. *var. lectio. c.* 6. b *Sac. Philoſo. ca.* 32.

horum denique aſtrorum atque planetarum vulgò creditos effectus ipſis areolis ac lineis manus adſcribit, ut breviter VVimpina a, oſtendit, addens ſe horum non approbatorem, ſed narratorem eſſe nudum: ſuo judicio cuncta nænias eſſe deteſtatur, hos & impugnat vehementius antiquus ſcriptor Joannes Saliſberienſis *l.* 2 *Policratici* *c.* 27.

Contra hos libratum illud Juvenalis Sat. 6.

. . . . frontemque manumque.
Præbebit vati crebrum popiſma roganti.

quorum prius ad metoſcopum, poſterius ad chiromantem referendum benè Britannicus obſervavit. Solent hanc vanitatem profiteri uxores (ſi uxores) ex illa colluvie, quæ totam pervagatur Europam, Vulgò *Zingaros* ſeu *Ægyptios* nuncupant, de quibus multa collegit Creſperus *libro primo de odio Satanæ diſcur.* 12. *fol.* 176 *cũ ſeq.* Sed hi ſcriptoribus Germanis, quàm Gallis vel Italis notiores: ideò hos audiamus. conditionem eorum & originẽ ſedulò perquiſivit extra res fidei non deſpicabilis, Sed, Mũſterus l 3. coſmograph. *f.* 257. *Cum ageretur* (inquit) *annus poſt Chriſtum natum* 1417. *primum per Germaniam apparere ceperunt homines nigredine deformes, excoctiſole, immundi veſte, uſu rerum omnium fædi, furtis imprimis intenti: præſertim fœminæ illius gentis. nam viris ex furto fœminarum victus eſt. Tartaros aut Gentiles vulgus vocat, in Italia* * *Cianos appellant, Ducem, comites, milites inter ſe honorant veſte præſtantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt: ſed ubi venentur, niſi furtim non habent. Equos ſæpè mutant. major tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum ſtrato & parvulis jumento invehuntur. Literas circumferunt Sigiſmundi Regis & aliquorum Principum, ut tranſitus illis per urbes & provincias incolumis permittatur innoxiuſque. Ferunt ipſi ex injuncta ſibi pœnitentia mundum peregrinantes circuire, atque ex minore Ægypto primum emigraſſe. Sed fabellæ ſunt. Hominum genus, quod uſu compertum eſt in peregrinatione natum ocio deditum, nullam agnoſcens patriam, ita circuit provincias, furto (ut diximus fœminarum victitans, canino ritu degit: nulla religionis cura, etiamſi inter Chriſtianos parvulos ſuos baptizari curet; in diem vivit, ex provincia demigrat in provinciam: per aliquot annorum intervalla redit: ſed multas in partes ſcinditur, ut non iidem in eundẽm facilè redeant, niſi per longa intervalla, locum. Recipiunt paſſim & viros & fœminas volentes in cunctis provinciis qui ſe illorum miſcent contubernio. Colluvies hominum mirabilis omnium perita linguarum ruſtica plebi gravis imminens: ubi foris illa laborat in agris, hi ſpoliis invigilant caſellarum. Anus eorum chiromantiæ & divinationi intendunt: atque interim quo quærentibus dant reſponſa quot pueros, maritos. aut uxores ſint habituri miro aſtu & agilitate crumenas quærentium rimantur & evacuant.*

Hæc de illorum moribus veriſſima. Undè ſæpè animum ſubit admiratio, quo jure, vel injuria in quibuſdam pro-

a *ſup. c.* 17. * *corr. cindanos, vel zingaros.*

provinciis hoc genus flagitii à Principibus toleretur; non ſine maximo ſcandalo; & damno ruſticorum. Nam ſcelerum impunitatem permittit, qui ſceleratos tolerat. Si hos fures liceat tolerare, certè & alios. Si horum chiromantia & maleficia reliqua tolerantur: non id eſt niti contra divinæ legis, & Eccleſiaſticorum canonum auctoritatem? Notoria ſunt flagitia quæ Munſterus memorat, & iiſdem planè verbis bis Albertus Krantzius *lib.* 11. *Saxoniæ c.* 2. ut alter ab altero, vel ambo à Tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia: nam ſi quis illis ex ſacco vel capſa unicum nummũ largiatur, omnes nummi, qui in eodem capſa vel ſacco inerant, migraſſe quo unicus ille, non rarò deprehenduntur: quod apertum maleficium eſt. Quoad divinationes illas, nequeunt excuſari à ſuperſtitione, aut hæreſi (ſi ſic ſentiunt) aut impoſtura ſcandaloſa. Quòd alios paſſim recipiant, ex nationibus per quas tranſeunt, id nullo pacto illis concedere deberent reſpub. ſed tales qui ſe iis aggregant, & ipſos receptatores, condignis pœnis coërcere. Nam contra rationem eſt otioſos & vagabundos fovere in reip. perniciem: quod vel ſtolidum, vel improbum planè. Notæ ſunt contra otioſos leges Ægyptiæ, & Atticæ apud Athæneum l. 4. & Pierium li. 34. Notum hodiè, ubi juſtitia viget, magiſtratus ſolere in tales inquirere, unde victitent, nam nemo de vento præſumitur vivere (*l. fin. de alim. pupil. præſta*) & meritò ſemper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comœdia retulit Athæneus libr. 6.

Eſt optimè hic ſtatutum apud Corinthios:
Si quempiam obſonare ſemper ſplendidè
Videmus, hunc rogamus: undè vivat, &
Quid faciat operis? ſi facultates habet.
Vt reditus harum ſolvere expenſas queat:
Perpetimur illum perfrui bonis ſuis.
Sin fortè ſumptus ſuperat ea quæ poſſidet:
Prohibemus huic ea ne faciat in poſterum,
Ni pareat jam plectitur mulcta gravi:
Si ſumptuosè vivit, is qui nihil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules?
Nec enim licet vitam abſque malo degere
Talem ſcias: ſed eſt neceſſe aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam; aut perfidum.
Præbere teſtem. Nos genus hoc mortalium
Ejicimus ex hac urbe, velut purgamina.

Cingaros credo toleraſſent, quos non præſumptio eſt, ſed res docet clependo harpagando, ſutelis, maleficiis vivere.

Verùm excuſant illos Patroni, calamitoſum eſſe genus hominum, miſeratione dignum. cur? Ex Ægypto oriundi, luunt majorum à fide Chriſtiana apoſtaſiam, & pœnitentiam obeunt, ſeptennalem locis incertis vagationem. Summa defenſionis hæc eſt, Quam diluunt alii: quem dixi Sebaſtianus: *Sunt anni* (inquit) *plus, minúſve viginti ſex ab hoc tempore, quando ego Munſterus iſta ſcribo, quod Heidelbergæ*

agens

agens iſtius gentis primoribus me adjungens vix extorſi litteras quaſdam , quas gloriabantur ſe habere ab Imperatoribus. at illæ mihi oſtenſæ erant. Vidimus quoddam quod ajunt Lindoiæ à Sigiſmundo Imperatore impetratum : in quo mentio fiebat quomodo majores eorum in minori Ægypto , olim ad aliquos annos , abjecto Chriſtianiſmo ad Gentilitatis errorem relapſi fuiſſent, & reſipiſcentibus eis pœnitentia injuncta, quot tot annis ex ſingulis eorum familiis aliquot per orbem peregrè proficiſcerentur, diluerentque in exilio perfidiæ ſuæ crimen Sed jam dudum evanuit tempus hujuſce ſuæ peregrinationis. & tamen colluvies illa non ceſſat circumvagari, furari, mentiri, augurare, & divinare.

Cur ſi pœnitentiæ terminus effluxit pœnitentiam adhuc prætexunt? verum falſum etiam , quod de Ægypto jactant. Nam interrogati nec ſciunt quidem quid Ægyptus, aut ubi minor vel major, Unde ergò emerſerunt? Mira varietas eſt ſententiarum. Quidam *Cincalos* dictos putant, quaſi ἀνεζίους , penatium expertes & mendicos. Sanè γ. & κ. commutantur facillimè, & Menander in Thaide quendam ait: πτωχότερον λεβέρι ὅς ἢ κιγκάλου, mendiciorem leberide & cincalo. Leberis ſignificat ſpolium ſerpentinum: *Cinclus* avẽ cui etiam nomen, σεισοπύγις: ſi caudæ demas ornatum valdè implumis: inde ruſtici egenos & errones , *cinclos* dixere, ut ex Æliano & Suida docet Adagiographus *chiliad. 2. cent. 2.* hæc ſententia placuit Pierio Valeriano *libro vigeſimo quinto Hieroglyphicor.* Sed ad rem non facit. Polydorus Aſſyrios & Cilices putat: Volaterranus Uxios è Perſia: hoc eſt ariolari Nomen indicat. Belgæ *Egyptieners* Galli *Egyptiẽs*, Hiſpani *Gitanos* Itali *Cingaros*, vel *Cianos* vocant: Germani ſuperiores, *Zigeuners*, quæ omnes voces ab *Ægyptio* deductæ. & hæc ultima, quaſi *Chuſener*, à Chus Chami filio patre Ægyptiorum & Æthiopum. Hi quia vident tempus pœnitentiæ præfixum effluxiſſe: nunc duo quædam cõminiſcuntur: unum eſt ſe non poſſe ad patriam redire interceptis itineribus: cogantur ergò dividi, & certæ alicui nationi adſcribi, & legibus ibi receptis vivere: vel pellantur. Alterum eſt, etjam poſt illud ſeptennium, ſibi ex patriis ſedibus ſubinde neceſſariam eſſe migrationem: ſi ſecus fecerint, & non quotannis mandras vel hordas ſuas (id eſt hominum multitudinem utriuſque ſexus) exulatum miſerint calamitatem & ſterilitatem omnibus certò præſtã eſſe. Digna hæc cauſa, in quam ſedulò inquiratur: quod ſi fiat ſtatim apparebit impoſtura. Quæ vel ubi hæc gens, quæ quotannis tantopere multiplicatur? hæc quidem in peregrinatione ſua niſi adultos undecumque colligeret : citò interiret Deinde ſatis iſti oſtendunt falſum fuiſſe primum illud de injuncta pœnitentia. Quod de fonte horum veriſimilius comperi. eſt quod *in Annalibus Boiorum* his verbis ab Aventino perſcriptum fol. *826.* libro ſeptimo *Eadem tempeſtate furaciſſimum illud genus hominum colluvies atque ſentina variarum gentium : quæ in confinio Imperii Turcarum atque Hungariæ habitant* (Zigenos *appellamus*) *rege Zinkelone , noſtras peragrare cæpere regiones, furto, rapina, divinationi-*

ationibus, impune prorſus victum quæritant. Ex Ægypto ſe eſſe mentiuntur, extorreſque domo à ſuperis cogi ſe, maiorum delicta: qui Deiparam Virginem cum puero Ieſu hoſpitio excipere recuſarint, ſeptem annorum exilio expiare impudentiſſimè confingunt. Experimentis cognovi eos uti venedica lingua & proditores, atque exploratores eſſe. Cùm alii tùm imprimis Maximilianus Imp. Cæſ. Auguſt. & Albertus parens Principum noſtrorũ publicis edictis teſtantur: adeò tamen vana ſuperſtitio hominum mentes, velut lethargus invaſit, ut eos violari nefas putent, atque graſſari, furari & imponere impune paßim ſinant.]

Tria hinc collige, primum origine Sclauos eſſe ex ditione VVinden: ſanè, quod peculiare ipſis idioma, in Sclavonicum vergere ſignificat Aventinus loquens de nativo. Scio namque præterea fictitium quoddam habere ipſis ſolis notum: quod Hiſpani vocant *Ziriguenca*: Germani teſte Munſtero, Rótvvelſch, hoc eſt, Rubrũ Barbariſmum. Norũt intereà cuncta fere Europæ idiomata, & apud Germanos Germanicè, apud Gallos Gallice, apud Italos Italice, &c. loquũtur; quod neceſſarium ad finem explorandi. Secundò vides hos ſeptennem illam priorum pœnitentiã, iam ad ſingulos poſterorum porrigere, ut prætextus ſit vagandi. Tertiò compertos Principib. prudẽtiſſimis de proditione meritò damnatos, ſed quadam imprudentium ſuperſtitione foveri. Dicam quod rem valde confirmat: cum adhuc in Hiſpania anno 1584. verſarer Legione: magna tùm multitudo iſtorum per pagos illos inundarat, feſtum corporis Domini tũ celebrabatur. penerunt aditum in Civitatem, ut (honoris cauſſa) præſultarent, quod illic conſuetum; fecere, ſed à meridie propter furacitatem fœminarum ortus tumultus, fugere in ſuburbia, & ad S Marci (D Iacobi equitum magnifica eſt habitatio & hoſpitale) ſe conglobarunt, & iuſtitiæ adminiſtros militari vi repulerunt. mox tamen, neſcio quo pacto, diſſimulata omnia. Huic hordæ Comes erat; ſic appellant: in turba multi recepti Hiſpani, etiam ex Graiales. Villabraxima & pagis nonnullis Caſtellæ. Comes tam peritè Caſtellanum idioma loquebatur; quàm ſi Toleti natus. Sciebat omnes Hiſpaniæ aditus terreſtres, (*Tuertos* vocant, omnes regionum anfractus & difficultates: quid roboris eſſet cuique civitati, qui præcipui in quaque & quæ cuique opes. Nihil ferè ad rempub. pertinens, tàm arcanum, quod eum lateret, nec clam hoc, ſed gloriabatur. Quo aut cui rei hæc curioſa exploratio? Nonnè compeſcendi vagabundorum hæc curioſitas, etiam ſi ſolum peregrini, & inculpatæ vitæ? Bene tibi, bene ſit, Maxime Carole, qui in conſtitutionibus Comitiorum habitorum Auguſtæ Vindelicorum an. *1549.* cap. *26.* hanc fecem mortalium, hos errones periculoſiſſimos, *Zyngemeros* ſeu præſtigiatores Teutonica terra excedere, veluti exploratores & proditores Chriſtianæ Eccleſiæ miſſos à Turcis ſanciviſti. Commemorat hanc cõſtitut. Petr. *Gregor. lib. 34. Syntagm. iur. univerſ. c. 16. num. ult.* invehitur in eoſdem Creſpetus *d. loco*, & (cui meliorem opto religionem) Philipp. Camerarius I. C. *opere horar. ſucciſivarum cap.* 17.

Sed objiciuntur nobis duo, unum S. S. auctoritas, alterum exempla certa

huius divinationis. Auctoritates ſunt duæ: prima eſt *Exod.* 13. *verſ.* 4. *Et erit quaſi ſignum in manu tua.* Reſpond hoc explicari ſequentibus verbis: *& quaſi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de ſolemnitate azymorum; cuius celebrationem vult Hebræis eſſe ſignũ memoriale liberationis ex Ægypto; ſumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, ſolent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum ſæpè ante oculos elevemus, fit ut recordemur eius, quod verebamur ne obliviſceremur.

7. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum ſignat, ut norint omnes opera ſua.* Depinxit ergò Deus in manu ſingulorum unde queant prænoſcere, quid dicturi, facturi, paſſurive ſint.

Reſpond. Cum Olympiodoro & Philippo presbytero ibi, verbis iſtis ſignificari, hanc temporis viciſſitudinem, de qua loquitur, ſerenitate & procellis nivium imbriumque à Deo contemperatam, ut & Dei fortitudo fiat manifeſta, & homo videns ſe tã facili negotio à Deo quavis tẽpeſtate impediri à propoſito, manumque ſuam ſic quaſi quibuſdam vinculis aſtringi, & ab opere arceri: cognoſcat ſe, ſine Dei adiutorio poſſe nihil, ſuamque confiteatur imbecillitatem: favet huic expoſitioni verſio LXX. quæ habet; *ut cognoſcat omnis homo imbecillitatem ſuam*: nec non Hebræus contextus, in quo ad verbum, ſic; *in manu* (ſivè in vehementia) *omnes obſignabit, ad ſciendum omnes homines opus eius.* Vbi ex more Hebræorum, *Beiad* ביד noſter vertit, *in manu*, pro in vehementi atque admirabili ſigno, ſicut Iſaias & Ezechiel *a Iad* poſuere pro viſione prophetica non vulgari: ſicut & Moſes *b manum Dei* uſurpavit, pro potentia & magnitudine Dei. Lege longè aliam explicationem loci Iob, apud Franciſc. Valeſium, quæ quamvis ingenioſa ſit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

3. Certant exemplis prædictionum, quas eventus roboravit. Bartholomæus Cocles ille, qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Ceſænatis, de quo *q. præcedenti* ſcripſi, diſcipulus, Lucæ Gaurico aſtrologo fuit auctor fugæ, ut, qui inſtabat, cruciatum violentum evaderet. Gauricus contemnens monita: eò quòd Ioannem Bentivolum Bononienſi tyrannide deficiendum in Ephemeridibus prædixiſſet: iuſſu violenti Principis, ex alta trochlea ſuſpenſo fune quinquies quaſſatus, & aſtrologiæ ſuæ iactatæ, & chiromantis contempti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inſpectione prædixit mortem; & ſigna edidit percuſſoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, ſuſpenſa taciturnitate, cæteris inſociabilem: quæ in unum Laurentium, qui & percuſſor, omnia conveniebant. Sed idem ille Cocles, prædixerat Coponio cuidam, eum brevi ſceleſto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurũ, ut exul in acie cæderetur. Hermes igitur fatali metu percuſſus Coponio clam imperat, ut Coclitem, novum ſibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles diſcrimen neſciebat. Ideò ſecreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem

a 4. *Reg.* 3. *v.* 15. *Eſa.* 8. *v.* 11. *Ezechi.* 1. *verſ.* 3. *& c.* 33. *v.* 22. *& c.* 37. *ver.* 2. b *Exo.* 14. *v.* 31.

quē peritiſſime ambabus manibus regebat, ſēper armatus. Verùm à Copono baiuli habitu perſonato, dum feræ oſtij, calculo iniecto, præpeditæ, clavem inſereret, adacta in occipitium ſecuri, interfectus eſt: nullam aliam patrati facinoris cauſam adferente Copono, quam quod ipſe Cocles brevi homicidam futurum aſſeruiſſet. Unus iſta omnia narrat Iovius *a*, nec uſquequaq; indubitatæ fidei Hiſtoricus, nec ſatis, à ſuperſtitioſis & gentilium, ne dicam opinionibus, ſaltem locutionibus, alienus: cui ut ea contigiſſe concedamus, idem tamen, quod aſtrologis talia iactantibus, cum D. Auguſtino reſpondendū. vide ſupra quæſt. 1. reſponſ. ad 4. obiectionem. ut digitus manus, ſic chiromantiæ pars quædam eſt, divinatio ex unguibus: non illa de qua ſuperius actum *cap. 2. quæſt. 6. Sect. 4. nu. 6.* Sed alia novitia, ut ſuſpicor ab aniculis ad colū inventa: hæc conijcit ex maculis albis atriſve in ungue apparentibus, & ſingulis digitis ſuos canones attribuit: alios mulieribus, alios viris deſtinatos, nec valetudinis proſperæ vel adverſæ notas prodens; (quod aliquotenus tolerandum foret) ſed excurrit ad fortuitos effectus ab alienæ voluntatis arbitrio libero dependentes; quod temeritatis & vereor ne ſuperſtitioſæ ſit impietatis. Exſtat tamen (ſi Deo placet) hæc menia artis in opere de Phyſiognomia Hiſpanico cuiuſdam Hieronymi Corteſij, ſi ut nugas edidit, minus malè: Sed minus cautè. cautius nugari in minus periculoſis alijs, nam nugandi copioſa ubique materia.

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex ſomniis.

GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus à Iunio Hornano editus habetur. *b* Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reipub. iactura omnes libri interierunt, præter unum Artemidorum Daldianum, delirum ſenem, qui libris quinq; cuncta ab alijs tradita complexus fuit. Brevior eſt Aſtrampſychus Græcè & Latinè his annis editus: ſed æquè nugax ut & alius ille Arabs, qui Græcè barbarizans una cum Artemidoro in lucem prodijt in Gallia. Hodiè in pretio habent Apomaſaris Arabica Apoteleſmata, ex recentioribus Conra. VVimpina, vellem ne tam multa ſine antidoto congeſſiſſet. *c* Avorum quoque memoria, hanc in Italia vaniſſimè profitebatur artem Iunianus Maius *d*: cuius exſtant epiſtolæ & libelli quidā Grammatici. Ex inſomnis prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptiſtarum parens unus Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſervant: ſi ſe hoſtiū carnes torrere ſomniarint proſperum ſomnium cenſent, & victoriam ſpondent: ſin contra ſuas, ab hoſtibus vinci metuunt. *Ioann. Stadius lib. 2. Hiſt. Braſileenſ. c. 27.*] Legi, cum utilitate tantum illi de hac materia videntur qui cum D. Thoma & Antonino *e*, quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari

a *in Elogiis.* b *Inter animadver. lib. 1. cap. 8.* c *l. de divinat. cap. 14. & l. de inſomniis per decem capita.* d *de quo Alex. ab Ale. lib. 1. cap. 11.* e *D. Thom 2. 2. q. 95. a. 6. Anton. 2. p. tit. 12. cap. 5. 6. 7.*

pretari permiſſum ſit, expenderunt *a.* hos imitabor.

Macrobius, *lib. 1. de ſomn. Scipion:* quē ſequitur *Salisber. l. 2.* ſomnia dividit, in ἐνύπνιον φάντασμα ὄνειρον ὅραμα χρηματισμὸν, *inſomnium, ſpectrum, ſomnium, viſum, & oraculum:* ſed Artemidorus *b* ea quinque ad duo revocavit, *inſomnium,* nempe & *ſomnium:* ſub inſomnio ſpectrũ, ſub ſomnio comprehendit viſũ & oraculũ, quoniam hæc illud cōſequuntur. Gentiles cōſentiunt ſpecies primas, inſomnium & ſpectrũ, ἀσημάντους eſſe, nihilq; ſignificare vel præmonere *Somnium* igitur ſtrictè ſumptum, ut opponitur inſomnio, definiunt, motũ aut figmentũ animæ multiforme, futurorum bonorum vel malorum ſignificativum. Huius verò prædictionis fundamētum ſtatuunt experientiã, & quandam proportionis ſimilitudinem rei ſomniatæ ad eventum. Experientiam vocant, ſi unus vel plures, cum hoc vel illud ſomniaſſent, talē vel talem poſtea fortunam ſunt experti: ſimilitudinem verò illam proportionis longè quoq; putidius inveſtigant. Primò ex quodã more ac cōſuetudine. v.g. radi caput honeſtum & religioſum eſt monachis, quia moribus ipſorum & regulis id conſentaneum: ergò ſi monachus id ſomniet ſibi accidere, proſperũ erit ſomniũ. Sin verò id ſomniet, aliquis coniugatus, præſagium dicent eſſe infauſtum quia coniugatis dedecoroſum, ſic raſo vertice incedere 2. ex vocabuli ſignificatione: veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur: quia Serapis idem qui Pluton. & Orcus. 3. ex rei ſignificatu Hieroglyphico, ut ſi quis ſibi viſus ſit catena ad templum alligari, fiet Sacerdos, & illi templo ſerviet æternum 4. à fabuloſis narrationibus: veluti viſus eſt ſibi aliquis vagus in Iſthymo filiolum ſuum quærere? peribit filius merſione, iuxta fabulã Melicertæ. 5. de aliqua ratione aſtronomica vel phyſica, longè petita, veluti ſomniavit ſe Lumen à Luna petere? cæcus fiet, quia Luna proprio caret lumine: item videtur quis in ſomnis manus urſæ habere? damnatus ad beſtias, & ad palum deligatus, ab urſo devorabitur cur? quia urſus intra ſpeluncam latitans ori manũ inſerit, & veluti adedens exſugit, indeque ſumit nutrimētum. Hæc artis ſunt fundamenta, quàm genioſa, tàm puerilia: mireque ridiculis in his eſt Artemidorus, quia quod uni aliquando caſu accidit, in conſequentiam trahit, & canones conflat ſtuppeos, quibus merè fortuiti caſus ad ſimiles eventus prædicendos pertrahantur.

Vndè apparet primò, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferendum, meritòque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animum adijciunt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum ſomnialem, qui Danielis Prophetæ nomine falſo circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani *c.* Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſii *d:* quo ſuadet, ut quiſque ſibi ſuis ex ſomnijs, cum eorum quæ poſtea perpeſſus collatione, artem quandam coniectandi conficiat; quod inutile ſtudium, vanumque commentum accuratè iampridem Franc. Picus confutavit *f,*

Sit

a Thu recrem in c. non obſervetis 26 q 7. Mich. Med d. c. 2. Valeſ. ſup. c. 32. Ciren. d. l. 9 c. 25. Ioan Nider ad præcept. c. 10. q. 2. Salisb. l. 2. c. 17. b *l. 1. c. 2.* c *d. c. non obſerv.* d *l de ſomniis.* e *l. 6. de prænot. c. 8.*

Sit tamen 1. Concl. *Quædam ſomnia verum euentum prænunciant, quædam nullum, vel illuſorium. quare etiam quædam licet obſervare, quædam non licet.*]

Concluſ. hæc egregiè confirmatur à Prudentio *in Hymno ante ſomnum*, his verſibus:

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectuſque fertatum
Rigat placente ſomno;
Liber vagas per curas
Rapido vigore ſenſus,
Variaſque per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens ſoluta curis;
Cui eſt origo cœlum,
Puruſque fons ab æthra,
Iners iacere neſcit
Imitata multiformes
Facies ſibi ipſa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror.
Nunc ſplendor intererrat,
Qui dat futura noſſe:
Plerumque diſſipatis
Mendax imago veris
Animos pavore mœſtos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc incerta; non æquè quod ſubdit, etſi plerumque contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux ſerena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitiis cor impiavit,
Luſus pavore multo
Species videt tremendas.

Verùm concluſio multis repugnat. nam eſt contra Xenophontem Colophonium, & Epicuræos, qui cuncta ſomnia volebant contemni: eſt contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Thyanæum, & ſimiles, qui ſi ſomnium ſit, neceſſariò quoque aliquid volunt ſignificare (ut ex eorum ſupra poſita definitione patet) & ideò nolunt ulla omninò negligi, vel præteriri; Vtrumque extremum condemnat S. S. Stoicorum dum ait a: *ubi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time.* Item b; *ſomnia extollunt imprudentes; quaſi qui apprehendit umbram, & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla divinorum ſomniorum & interpretationum, paſſim ſuppeditat c. Rectius ergo Homerus d & Virgilius e commenti ſunt fabulam, de duplici porta ſomniorum, per eburneam falſa, per corneam emitti vera; ut indicarent quædam vera & ſignificativa, quædam falſa & inania ducenda.

2. Concl. *Tàm certa ſunt ſomnia, quàm eorum certa cauſa, ſi hæc effectum certum certò producit, etiam ſomniorum prædictio certa, ſi probabiliter, probabilis, ſi fortuitò, fortuita & fallax.*]

Explicatione hæc tantùm indigent. Syneſius prædicto commentario comminiſcitur Spiritum quendam phantaſticum, quem vult eſſe animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium ſomniorum: quod Platonicum figmentum eſt, fabulis æquale poëtarum: Porphyrius duas cauſas agnoſcit unam, dæmones bonos, maloſque, quam nos admitti-

a Exod. 5. v. 6. b Eccl. 34. v. 1. c Sup. c. 1 d Iliad. 2. e Æneid.

mittimus eſſe cauſam quorũdam ſomniorum: aliam notiones quaſdam, quas animus ex alia vita ſecum allatas in corpus intulerit: quod eſt à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior advenit aliundè, nec quando infundebatur à Deo, ullas ſecum creatas ſpecies attulit. Ariſtoteles *a* negat ulla à Deo immitti ſomnia, quod S. S. prorſus repugnat. Contra Plato *b*, cuncta ſomnia dæmonibus adſcribit, quod rectæ Philoſophiæ & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates *c*, vera ſomnia, partim Deo, partim naturalibus cauſis adſcribit. Rẽ acu tetigiſſet, ſi tertiũ membrũ addidiſſet, non prætermiſſum à D. Gregor. *d*: qui rectiſſimè ſomnia trib. auctorib. adſcripſit, Deo, Naturæ, Dæmoni: undè poſteriores Theologi ea diviſerunt, *in divina, Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas eſt de Naturalibus.

Naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca ſomniantis vel à cauſa illi extrinſeca. *Intrinſeca* naſcuntur; quædam potiſſimum ab anima, & tunc dicitur *cauſa animalis*, aut (ut quidam loquuntur) *moralis*: quædam potiſſimum à corpore, & vocatur *cauſa corporalis*, & ab aliis, ſtrictè loquendo, *naturalis*. *Intrinſeca cauſa animalis* eſt, quando ſomnia obveniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valdè fuit intenta, juxta illud Salomonis *e*.

Multas curas ſequuntur ſomnia, de hac cauſa, Attius;

Res quæ in vita uſurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæque agunt vigilantes, agitantque ea ſicut in ſomnis accidant.

Minus mirum eſt.] idem cenſuere Lucretius, & plurimi, quos *f* alibi citavi: nunc non repetam. D. Greg. Nyſſenus acutiſſimè ſcripſit *g* hujuſmodi ſomnia ſimilia cenſenda cytharæ; cujus fides ceſſante manus impulſu, adhuc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

Corporalis intrinſeca cauſa naſcitur à præſenti diſpoſitione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhauſtũ, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominante ægreſcit, vel alio interiore vitio laborat. Ex his cauſis vel pacata vel turbida, vel multiformiter varia ſomnia naſcuntur. Quibus ſanguis eſt copioſior, roſas ſõniant puniceas, crocũ, hortos, cõvivia, choreas, complexus, aerem, volatum, & læta omnia Phlegmatici, mare, aquas, balnea, navigationes, ſubmerſiones, onera gravantia: tardam, & impeditam à noxiis fugam. Cholerici colores flavos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici fumos, caliginem, tenebras, vagationes per loca ſola, nocturnas oberrationes, tetra ſpectra, mortes, triſtiaque cuncta. Quibus veſica humore plena, ſomniant de lacubus, fluviis, imbribus, & ſomniando nonnunquam impluunt ipſi in ſavanas. Quibus dominantur ſinceri purique ſucci, putant in ſomnis volutari ſe inter odoratos ſuaveſque floſculos: contra in ſordidis, cœno, cloacis, cadaveribus verſari ſeſe, quorum in corpore humores fœtidi putridique coacervantur. Quibus viſcido humore affectę

obſtru-

a *l. de divinat. per inſomn.* b *in Sympoſ.* c *l de inſomn.* d *l. 8. Moral c. 13. & l. 4. Dialog. c. 48.* e *Eccl. 5. v. 2.* f *in com. & Adverſ. in Senecæ Octaviam* g *lib. de hominis opificio.*

obſtructæque ſunt partes cerebri poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomnis ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hiſpani, *la peſadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinſeca ſomniorum cauſa eſt, quando dormientis imaginatio ab agente extrinſeco movetur. hujuſcemodi agens eſt duplex alterum eſt aër ambiens, alterum impreſſio ſivè influxus corporum cœleſtium. Sicut enim corpora cœleſtia ſuo in materiem corpoream influxu varias formas lapidũ, metallorum, plantarumque gignunt: ſic influendo in phantaſiam, quæ organis corporeis eſt immerſa, poſſe à cæleſtibus corporibus produci ſpecies imaginabiles effectui à corporibus illis cælicis promananti conformes, non eſt negandum: De his.

Sit 3. concl. *Somniorum ex naturalibus cauſis derivatorum, eatenus licita eſt obſervatio & interpretatio, quatenus cauſæ naturales effectibus cauſæ ſuæ coniunctis ſunt adæquatæ.*]

In hac concluſione medici, Hippocrates & Galenus, & Theologi conſentiunt, eaque deducitur ex jã dictis. Indiget verò tantum explicatione. Quando cauſa eſt *intrinſeca animalis*, poſſumus ſomnium obſervare, ut in poſterum ſtudia vitamque noſtram melius & ſecurius inſtuamus. Eſt, quem lectio vel cogitatio diurna, fœdis illuſionibus tempore nocturno, inquinet excludat quanta poteſt cura ſimiles cogitationes. Territant alium crebra ſomnia, & in puſillanimitatem, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium? cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contra ſomniis alius urgeretur in bonum ut religionem, cælibatum, pœnitiam probet iſte, num hæc, ut videntur, à Deo ſint. Somniorum hujuſmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenii ſolertia, cognitione ſtudiorum, morum & propenſionum, quæ ſunt in ſingulis.

Quando cauſa *intrinſeca eſt corporalis*, poteſt quis inſtantes morbos metuere, ſeque præmunire. Scribit Galenus *a*, quẽdam cum ſomniaſſet alterum crus ſibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum exſtitiſſe. Eadem cauſſa tam vehemens quandoque eſt & accelerata, ut quando quis ſomniat aliquid ſibi accidere, id revera tunc illi accidat. exemplum Cornelii Ruffini petere licet à Plinio ſecundo *b*.

Quando *naturalis* cauſa eſt *extrinſeca*, tunc videndum, an effectus ſui principiũ aliquod in nobis habeat, ut ſi ſomnianti ipſi agendum vel patiendum aliquid ſit ab illa cauſa. (exempli gratia, ſi ſomniẽ me iturum Romam, vel conflicturum) an verò eventus principium ſomnianti ſit prorſus extraneum, veluti quod largus imber erit, quod navale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinſeca rurſus in duplici genere ſunt, quædam non aliò ſunt à ſomniante remota, quin poſſit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. poſſum hodiè pati à cauſſis futuræ cras pluviæ, ut experiuntur podagrici & hernioſi: quædam tàm procul remota ſunt à ſomniante, ut nihil corpus ejus ab illis naturaliter pati queat, v. g. non poſſum hic pati à cauſis futuri hic im-

bris

a *lib. de præſag. quæ ex ſomnii ducitur.* b *lib. 7. Nat. hiſt. cap. 50.*

bris poſt biennium, propter temporis diſtantiam, nec futuri ſtatim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec à cauſis, propter quas modernæ reginæ Angelorum ſucceſſor ad ſolium evehendus: quia cauſæ hujuſmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinſecas cauſas, quæ in nos poſſunt operari probabilitatis aliquid præbere ad hujuſmodi ſomniorum interpretationem, juxta probatorum medicorum & philoſophorum morem; ſimilitudines in ſomnis viſas inter ſe comparantium, & quæ quarum rerum ſint ſimilitudines, & ex quibus cauſis proficiſcantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis eſt, & minuta. Extrinſecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitus incerta & fallax eſt obſervatio: ſi quando reſpondeant eventui, id à caſu fit, vel ab intelligentia quapiam revelatur.

Vndè infertur corollarium, *eum peccare, qui ex naturalibus ſomniis, etiam intrinſecis, futura contingentia divinat, vel quæcumque ab arbitrii manant libertate ſivè ſomniantis, ſive alterius, multoque magis, qui de iis, quæ ſunt gratiæ dari à Deo gratis ſolitæ.* ratio eſt, quia hæc non dependent à cauſis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

Diabolica ſomnia ſunt, quæ mali ſpiritus inſidioſè dormientibus immittunt; vel ad perturbationes animi ciendas, ut libidinem, iram, odium, deſperationem; vel ad occultorum aut futurorum ſignificationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minimè curanda ſomnia: & illud ſapientis a *multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in eis.* De hoc genere fuerunt lectiſternia gentilium in fano Serapidis, Æſculapii, Podalyrii & aliorum, quibus incubantes ſomnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Æneid. de quibus jam egi *b*. Minus notum illud, quod de Venere Gazea ſcribit Marcus Hiſtoricus teſtis oculatus *c*; *In loco (ait) qui vocatur tetramphodos (hoc eſt quadrivium) ſtabat ſtatua marmorea, & dicebant eam eſſe Veneris. erat autem ſupra aram marmoream: ſtatuæ verò effigies erat nudæ mulieris, quæ palam oſtentabat verenda ſua, ſtatuam autem in honore habebant omnes cives, maximè verò mulieres lucernas accendentes & thure ſuffientes. Dicebant enim eam in ſomnis reſpondere iis, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem ſe invicem mentientes. Sæpè verò iuſſi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit, ut id recte eis procederet, ut inter eos fierent divortia, aut male cohabitarent, &c.* addit enim de mẽdacibus reſponſis plura, & de ſtatuæ *ad ſignum crucis* dejectione, dæmoniſque fuga. Hujuſmodi ſunt ſomnia Anabaptiſtica, & fuere olim Enthuſiaſtarum, & admiranda quædam Gentilium, quæ ad naturales cauſas vel nullo modo, vel ægrè poſſunt referri. notabo loca, unde petet qui volet. tale fuit ſomnium Epithelis Meſſenii de anu liberanda per humi effoſſionem inter myrtum & ſimilacem, tale Ædeſii philoſophi apud Eunapium *d*, tale matris Attilæ *e*, de filio: tale Ptolomæi apud Tacitum *f*, tale Ne-

a *Eccleſ. 34. v. 7.* b *ſup c. 1 q. 2. ſect. 2.* c *in vita S. Porphyr. Epiſcopi, menſ. Feb.* d *Pauſan. in Meſſenia.* e *in eius vita* f *Anton. Bonfin. rer. Hungar. l. 3. c. 1.*

le Neſtorii Athenienſis apud Zozimum *a*,& Iuliani Apoſtatæ, apud eundem, & Ammianum, *b* & multa alia apud Valerium Maximum *c*,ſed omnibus admirabilius, quod de Odati & Zariarde refert ex Charete Mitylenæo, Æthenæus *d*.

Tale meo judicio fuit noſtris temporibus ſomnium Lud. Borbonii Principis Condæi: qui Hugenotorũ hæreticorum, & produellium, contra Regem Chriſtianiſſ. Carolum IX. copias ductabat, ſi vera ſunt quæ de illo Richardus Dinotus ſcripſit: nam ut de alienis dubitem facit, quod cum bis mei meminerit, *in Hiſtoria tumultus Belgici*, bis (deceptus puto non ſponte) veritatis cum injuria id factum: video deceptũ in meis, & alienis quibuſdam, quorum teſtis oculatus fui: decipi potuiſſe credo etiam in reliquis: hæc dubitandi cauſa Sed is *lib. 2. de bello Gallicano* acturus de prælio prope Druidatum urbem commiſſo; *Cum Condaani* (inquit) *ſub ſignis ſtarent adventum hoſtium & prælium exſpectantes, inter duas acies duo lepores exciti ſunt, qui innumeris ſclopetorum glandibus petiti, intacti in diverſa abierunt. Prognoſticon craſtinæ pugnæ, in qua hoſtiles acies inter ſe congreſſæ, campum prælii vacuum reliquerunt in diverſa abeuntes* (primum hoc ad omnia pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuiſſe.) *Pridie eius diei quidem non minus prodigioſum ipſi Condæo accidit, quod futuram etiam pugnam prænunciare viſum eſt. Cùm ad rivum quendam, per quem ille cum equitatu tranſibat, multus populus congregatus eſſet, ut tranſeuntes equites ſpectaret: ecce anus in mediam aquam ſe coniicit, Condæumque arrepta illius ocrea ſiſtit, atque eum attentè reſpiciens hæc verba protulit, Princeps vade, tu patieris: ſed Deus eſt tecum.* (Quis adeo obeſæ naris, cui non ſuboleat Satanæ cõmentum, ut in hæreſi Zvingliana, pro qua tuẽda hoc bellũ gerebatur, miſer, & comites cõfirmarentur? Erat hæc vel de eodẽ grege; vel fluminearũ Nympharũ una, hoc eſt cacodæmon. Certè bonus Spiritus non diceret, cum hæretico ad hæreſim propagandam eſſe Deũ. Sed pergit Calviniſta) *Narrabat etiam ipſe præterita nocte ſomnium habuiſſe, quo ſibi videbatur ter diverſis temporibus in prælium deſcendiſſe, penes ipſum victoriam ſtetiſſe, tribus præcipuis hoſtibus cæſis: ſed poſt lethale vulnus accepiſſe.* (En ſomnium, forſan à pincerna narratum? audi ac commodantem rebus tàm præteritis, & ideò non tam Prophetam, quàm narratorem) *Hoc Condæi ſomnium faticidium fuiſſe poſtea tempus oſtendit. Nam in Druidico prælio Sanctus Andreanus Maraſcallus occubuit, Guiſanus Dux obſidione Aureliarum, Comeſtabilis in pugna Sandionyſiana lethaliter vulneratus eſt, Condæus poſt in Baſſacenſi prælio trucidatus.*

Pulchrè. nam inter Poltrotum & Guiſium quem occidit, tùm prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat cùm ſceleſtiſſimus latro Guiſium ſclopo inopinus trajecit, quod ſe factũ auctore Cõdæus numquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale ſomnium à Cõdæo militari ſtratagemate confictũ ad ſuos animandos, & de tribus victoriis certos ſecuroſque reddendos! diçes eventus reſpondit. adi Ariſtotelem; docebit à caſu hęc fieri poſſe, & quia facilè

Nnnn eſt ac-

a *l. 4. hiſt.* b *l. 4. Anna lib. 21.* c *lib. 1. c. 7.* d *lib. 13 Dypnoſ. c. 13.*

eſt accõmodare viſis evẽta,cũ præterie-re. Huc pertinet quod Bleſenſis ſcribit; *Non ignoramus*, inquit Apoſtolus, *aſtutias Satanæ, Mentibus hominum phantaſticas illuſiones immittens, nunc avium volatu, nunc incurſu hominum, nunc ferarum ſomniiſque aut aliis modis promittit ſcientiam futurorum: & ſic rerum eventus lætos, infauſtoſve denunciat, ut quietem cordium vana curioſitate ſolicitet, atque ad aliquid paulatim de fidei ſinceritate incruſtet*, & paulò poſt, *verumtamen ut fidem habeam ſomniis, nulla me ſomnia inducent. Non inficior, quin anima frequẽter ex reliquiis cogitationis, vel ex innata ſibi perſpicacia*, (ſignificat præſagiũ illud & ſolers quod ex præſtantia ſpiritualis naturæ naſcitur, ſed valdè imperfectum, cum homo poſt eventum ut plurimum collatione ſomnii & contingentium facta deprehendit) *quaſdam futurorum præfiguret imagines: ſed crebrò decipitur. Nam ſicut per experientiam didici, ex ea ulſione, quæ mihi gaudium quandoque nunciaverat, poſtea contrarium reportavi. Somnia itaque ne curres amice cariſſime.*] Sic ille epiſt. 65. editionis optimæ Buſeianæ.

De his ſit 4. Concl. *Dæmoniaca ſomnia obſervare, ut fraudem dæmonis caveas, licet: ad occultorum ſcientiam, vel eventus futuros, nec licet, nec expetit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ ſalutare eſt, & aliquando neceſſarium. poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum *a*: *Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia.* Item quia non poteſt horum interpretatio, circa miraculum haberi, niſi ex pacto cum dæmone; quod prorſus illicitum. Nec etiam hoc expedire poteſt: quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa & ſuperſtitioſa eſt; futurorum vero contingentium, non niſi fallax, utpote ipſi Diabolo incerta. *vide Salisberienſem*, *d. c. 17.*

Divina inſomnia nobis à Deo mediantibus bonis Angelis, ſuggeruntur, quorum jam cauſæ & modi ſunt explicati *b*; exempla, qui volet, ea paſſim reperiet, ut Theodoſii Imp. *c* Arnobii Rhetoris *d* Mauritii Imp. *e*, & Bardæge *g*, & fortaſſis tale fuit Alex. Magni de ſanitate reſtituenda Ptolomæo *f*, & de Caſtrioto matris apud Barletium lib. 1. & multa apud Fulgoſium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit.

Concl. 5. *Divinorum ſomniorum obſervatio licita eſt: ſed interpretatio ſolis convenit illis, quibus à Deo facta interpretationis revelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur à Deo ut ea obſervemus, eaque nos doceant, moneant, corrigant. poſterior pars probatur verbis Danielis: *i Myſterium quod Rex interrogat, ſapientes, magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare Regi: ſed eſt Deus in cœlo, revelans myſteria, quia indicavit tibi, &c.* & poſtea *k*, *Mihi quoque non in ſapientia, quæ eſt in me, plus quàm in cunctis viventibus, ſacramentum hoc revelatum eſt: ſed ut interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paulus quoque *l*, *quæ Dei ſunt, nemo cognovit niſi Spiritus Dei.* Sic Hildebrandus interpretatus eſt ſomnium Petri Damiani, de quo quidam ſomniarat eum excæcatum; non id, ſed amiſſurum amicum, eſt

a *Levit.* 19. *v.* 26. *Deu.* 18 *v* 10. b *Sup c* 1 *q.* 2 *in fin.* c *Theodore. l* 5. *hiſt c* 6. & 7. d *apud Hiero in Chron. Euſe.* e *apud Glycam p.* 4. *Annal.* f *apud eundem Glycam.* g *D. Aug, l. de cura pro mort.* h *Diodor. Sicul. l.* 17. i *c.* 2. *v.* 27. k *v.* 36. l 1. *Cor.* 2. *v.* 11.

qui illi tam carus quàm oculi. Narrat ipſe Petrus agens de B. Dominico Loricato.

Diſcernere dæmoniaca à divinis ſomniis pertinet maximè ad confeſſarios, & qui medicinam faciunt animarum, qui diſcretionis ſpirituum dono præditi ſunt. pendet hoc judicium à cauſis & circumſtantiis reliquis ad eum modum, quo viſa & revelationes expendendas docui *a*. In ſumma hoc obſervandum, ſi conſtet neque ex animali, neque ex corporali cauſa ſomnium fuiſſe natum, dubitetur verò utrum ſit à Deo, vel à diabolo, tutiſſimum fore, ſi, ut à diabolo immiſſum caveas & contemnas. probatur hæc regula, tùm ex Sapiente Syracide, qui docet extrinſeca ſomnia eſſe contemnenda, quæ non conſtat à Deo immiſſa. Nam iſte eſt ſenſus horum verborum *b*. *Niſi ab altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne des inſomniis cor tuum*. 2. probatur ratione, quia curioſa ſomniorum obſervatio, ad hoc diſcrimen agnoſcendum eſt ſupervacua, quia Deus ſolet, quando ſomnium mittit, ſimul hominem certum reddere, hoc ſomnium à ſe profectum, & cælitus immiſſum fuiſſe. 3. docetur experientiâ: nam eos qui curioſe ad ſomnia attenderunt, ſomniorum interpretatio ſubſecuta, in graviſſimas calamitates & interitum præcipites egit, ut Agamemnonem Homericum in Iliade. Cyrum Perſarum Regem, *c* Xerxem, *d* Onomarchum *e*, Antigonum & Pompeium. *f*

Atque hic de ſomniis finem facerem, niſi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratiſſima cum V. CL. Iuſto Lipſio familiaritas, cùm Lovanii degerem: quæ, quàm tunc grata & jucunda mihi frequens de rebus quę & illum & me decebant, hoc eſt litterariis, moribuſque formandis, collocutio; tam nunc moleſta eſt, acerbaque privatio. Incidit quadam die de ſomniorum vaticiniis ſermo: Tùm ille retulit fuiſſe Bruxellæ ſutoris cujuſdam uxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat variis, ab eventu ad unguem comprobata; Spelliũ (præfectus ille viarum erat, vocamus Brabanti, *de Roy Roe.*) agendum in crucem, Requeſenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, conciliũ ſupremum Regis vim paſſurum, & pleroſque carceri mancipandos conſiliarios: & ſimilia non pauca. Hanc ſe non ſemel vidiſſe & audiviſſe. Solitam dicere in ſomnis ſibi ſpiritum quendam ſe ingerere, ſpecie diffuſi corporis candidi, cujus nequiret lineamenta diſcernere: ab eo ſe doceri omnia: cumq; appareret, ſemper ſe tanto tamque continuo horrore percelli, ut animo linqui ſibi videretur; hanc cogere poſtea, ut vel cum vitæ periculo, denunciet aliis quæ in ſomnis edocta, nec ſinere quietam, dum juſſa peragat. Fuiſſe mulierculam ſatis alioqui contemptibilem & ſimplicem, non quidem diffamatam: ſed nec compertæ ſanctitatis. Varia ſubit animum de hac re cogitatio. Quàm certum, hæc ſomnia ſupernaturalia fuiſſe, tàm mihi dubium: Vtrum divina, utrum dæmoniaca fuerint: Solent divina mulieribus non minus, quàm viris continge-

a *l. 2. q. 6. & lib. l. 4. c. 1. q. 3.* b *Eccl. 34. v. 6.* c *Sabell. l. 16 Ennea 2.* d *Herod. lib. 7.* e *Diodor. Sicul. l. 16.* f *Plutarc. Demetrio & in Pompeio.*

re,nec obſtare vel vilitas, vel paupertas perſonarum. Solitus horror quidam divinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potius ſuſpicer ab atro, quàm ab candido ſpiritu iſta profecta. Primum illa ſpecies diffuſi candoris,informis ſemper; & continuum adferens horrorem, non cumulatum ſequenti mentis lætitia & tranquillitate, indicium facit non obſcurum auctoris ſui candorem mentientis. Sexus ſuſpectus, & conditio nihil commendans, quam nec ſanctitas, nec prudentia, aut devotio, vel alia ſigna hujuſmodi comitabantur At lucrum illi nullum hinc, vel quæſtus, ſed ſæpè verbera, convitia ferè ſemper. Sic Solet ſagis accidere, & ſuis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; ſed eorum cognitio in publicum parum erat neceſſaria. quia tùm prædicebantur, quando vix præcaveri poterant. nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore: fruſtra etiam prædicebantur, à ſola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuiſſet. Non conſuevit autem Deus, quæ præſciri, & præcaveri vult, ſic nuda à perſuaſionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prædicebat, hujuſmodi erant, ut non dico dæmonis, ſed etiam humanæ prudentiæ & conjecturæ ſubjacerent. Spellii ſupplicium, quia ſciebat dæmon, eum jam reum eſſe, & propter crebras accuſationes occultarum delationum ſeriò & ſedulò in ejus actiones, vitamque inquiri. Ludovici Requeſenii morbus, anthrax erat in corpore ſimul obeſo & admodum bilioſo: quis eum lethalem fore non prævideret? judicant medici, ex indiciis externis, non queat Æſculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Conciliū ſtatus, jam diu coquebantur: Heſii audaciam & conatus non ignorabat, qui ſtimulabat: ex conſiliariis qui invìſi, qui magis, qui minus, tenebat Sathan omnia, videbat conjuratos vigilare, alios vel non credere, vel contemnere, vel ſtupere: quid futurum, & quæ ex ſimilibus (ut dicunt Dialectici) præmiſſis conſequentia, non erat magnæ, neque ſupernaturalis ſagacitatis odorari. Sed ſalvo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione politica, ſivè de ſortibus.

POLITICAM ſortem voco, quæ jure ac legibus probis aliquando recepta: ut eſt *ſors diviſoria*, *ſortium contractus*, *canonica purgatio*, & fuere olim permiſſæ, nunc verò damnatæ, variæ quædam *vulgares purgationes*, de quibus ſingulis agendum.

QVÆSTIO I.

De diviſoria ſorte.

DIviſoria ſorte Romani olim in judicibus legendis, provinciisq; ſortiendis utebantur, nec non in familia herciſcunda, militaribus, aliiſque nego-

negotijs. Iudicum illam ſortionem *a* Romani ab Athenienſibus accepere, ubi iam olim in AREOPAGO iudices, cõiectis in urnam varijs litteris, ſortiebantur *b*; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cùm de augurio, quod ex littera M. ipſi obtingente cœperat Dionyſius, ageret, *in Apophtheg.* apertè docuit. Sed de gentilium ſortitione, cæteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit *c*. Addam quæ I. C. & THEOLOGI cenſuerunt. Si dubium ſit, qui primi cauſam in iure dicere debeant *d*: ſi de hæreditate & bonis dividendis *e* ſi de optimè pluribus relicta *f* de ſervis manumittendis, liberis dividendis, & ſimilibus *g*, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat ſortiri EPISCOPVM *h* vel aliam quamvis dignitatem aut beneficium ECCLESIASTICVM *i*. In cæteris ergò dignitatibus, & officijs; actionibus, pœnis: rebusque alijs, diviſoria ſors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non eſt, ut patet ex *capite primo vigeſimo ſexto q. 2.* qui canon de hac diviſoria tantùm, debet intelligi, ut patet ex ipſomet D. AVGVSTINO *k*: ut tamen in his nullum peccatum intercedat, ſervandæ ſunt quatuor conditiones *l*. Primò debet eventus à Deo exſpectari, & non à caſu vel fortuna, vel aſtris. quare & DEVS invocandus iuxta illud *m*; *In manu tua ſortes meæ.* Si quis certò eventum exſpectaret ab aſtris vel fato (ſumpto ut ſumunt Stoici & Aſtrologi) mortaliter peccaret; ſi à caſu vel fortuna (fortunam non ut gentiles, nam tunc eſſet mortale & tale idololatricum, ſed ut CHRISTIANI ſumunt PHILOSOPHI, accipiendo *n*) in re gravi foret, veniale, in re levi, vix eſſet peccatum. 2. debet adhiberi ſimplex ſors, ſine ulla ſuperſtitione, vel abuſu rerum ſacrarum aut Scripturæ ſanctæ *o*; non tamen eſt Mortale peccatum, niſi magna adſit irreverentia. 3. neceſſe eſt, ut illi qui ſortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim eſſet iniuſta ſortitio: & quidem gravior, ſi de bono publico ageretur. v. g. ſi de officijs publicis digni & indigni ſortes mitterent. Sors enim poſſet indigno favere, cum damno reip. & iniuria dignorum. 4. ut principalis intentio mittentium ſortes, non ſit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario *p* (quia talis modus omninò eſt incertus) ſed præcipua intentio debet eſſe, ut auferantur lites, diſcordiæ, querelæ, invidiæ: quod nos docuit Salomon *q*. *Contradictiones* (inquit) *comprimit ſors, & inter potentes quoque diiudicat.* quare ſi aliter concordia poſſet iniri, res ſorti non eſſet committenda: ſi naliter nequit diſcordia ſopiri, bonum pacis ſortem permittit ſervatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, ut quando plures ſunt rei, ſorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tùm verò ſervandum, ut ſit par ſortientium reatus, alioqui iniqua

 eſt.

a *de qua ex Aſconio Sigon. l. 2. de iudic. c. 12.* b *ex Luciano, Demoſthene & Schol. Ariſtoph. bene Sigon. l. 3 de rep. Athenienſ.* c *l 2. Animadv. c. 5.* d *l. 14 D. de iudic.* e *li. 2. C. quando & quibus quarta, libr. 10.* f *l. 3. C. de legat.* g *Minſinger. 4. obſer. 37.* h *l. 47. C de Epiſc.* k *fin de ſortileg.* l *in pſ. 30. conc 2. prope fin* m *D. Tho* [illegible] *q. 9* [illegible] *ar 8. & Caie. in Sum. v. Sors.* n *d. pſ.* [illegible] o *vide Veracruz* [illegible] *2. Phyſic. ſpe* [illegible] *ul. 5 Sot. & Tolet. in eund. Phyſic. lib.* p *D. Aug epiſt. 119 ad Ianua. c. 3. 36. q. 2.* q *c. 2 & 4.* [illegible] *Prov. 18. v. 18.*

eſt ſortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempeſtatis licet ſortiri ex omnium conſenſu quis navi eijciatur: & tempore peſtilitatis ſortiendum, quis parochorum in urbe remanere debeat *a*: eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemoſyna, poteſt ſortitione res decidi *b*.

Porrò ne quem fallant, quæ in S. S. leget de ſortibus, rectiſſimè poſt D. Hier. & Bedam *c* monuit Gratianus, ea nihil ad noſtra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cæremonias, hanc quoque inſtituerat, qua in ſortitione uterentur, eamque ſorti præmitterent; quæ qualis fuerit, non ſatis conſtat, videtur fuiſſe quædam ad DEVM mentis elevatio cum oratione ad hoc inſtituta, ut colligitur ex Levitico *d*: ubi de capri emiſſarij ſortitione, ſic legitur; *duos hircos ſtare facient coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonii, mittenſque ſuper utrumque ſortem, unam Domino, & alteram capro emiſſario, cuius exierit ſors domino, offert illum pro peccato: cuius autem in caprum emiſſarium ſtatuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces ſuper eum & emittat in ſolitudinem.*] & D. LVCAS de ſortitione APOSTOLATVS ita ſcribit; poſtquam narravit duos ab Apoſtolis coram Deo ſtatutos; Barnabam & Matthiam. Et *orantes, dixerunt, Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum miniſterii huius* APOSTOLATVS, *de quo prævaricatus eſt Iudas, ut abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam. e*] Primùm igitur ſtatuebantur ſortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertiò ſortes ſingulis dabantur, eæ miſcebantur, in ſinu, urna vel alio vaſe cuius ſors exibat, ſuper eum cadere dicebatur. Certè miſſas aliquando in ſinum, teſtatur Salomon *f*: *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur*; interdum in calicem, quē ſinu continebant: unde & calix in S. Scriptura ſæpè ſignificat ſortem, ut ſecundum nonnullos, his verbis, DOMINVS *pars hæreditatis meæ & calicis mei. g* Totum ergò hoc negotium cæremoniale fuit: quare legis veteris cæremoniarum abrogatione, etiã hæc ſortitionis cæremonia ceſſavit. Vnde Venerab. Beda *h*, obſervat APOSTOLOS ante S. S. acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cæremonia uſos fuiſſe, poſt Spiritum verò SANCTVM acceptum non amplius ſortem adhibuiſſe, ſed ſola uſos oratione ad Deum, & iejunio adjuncto: ſic enim leguntur elegiſſe Septem Diaconos & Presbyteros *i*. Sanè cum Salvator, qui fallere non poteſt nec falli cuncta promittat orantibus *k*, ſtultum & abſurdum eſt, relicta oratione, quæ promiſſionem habet; confugere ad ſortem, cui ſe adfuturum Deus in novo teſtamento non repromiſit. Nonnulla de ſortibus etiam Ioan. Arboreus l. 13. & comment. in Cap. 1. Proverb.

QVÆ

a *D. Aug epiſt.* 80. *ad Honorat. & li* 1. *de doct. Chriſt c.* 28. b *arg l.* 3. *C. commu. de lega* c *d. ca.* 2. *& d c.* 4 d *c.* 16. *v.* 10. e *Actor.* 2. *v.* 24. f *Prou.* 16. *v. ult.* g *Pſal.* 15. *v.* 16. h *in c.* 1. *Actor.* i *A* 6. & *c.* 14. *v.* 22. k *Matth.* 7. *v.* 7. *Ioan*, 14 *v* 13.

QVÆSTIO II.

De contractu ſortis, ſive Loteriæ.

EST in uſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant *Lotheriam*, iſte vel privatim fit, vel publicè, privatim pro arbitrio cuiuſq; , quando aliquis equum vel quid ſimile ſtatuto pretio (v. g. pro Laureis) exponit ſortiendum cui obtingat, & deinde in hanc ſummam plures ſymbolam quiſque conferunt, & aleam iaciunt, quis equum ſit habiturus : vel etiam privatim plures annuli, libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur, inter familiares eodē modo collatis ſymbolis (quæ vocantur, *Lota*) ſortiendā. vulgò vocant *la raffe*, aut, *riffe*, Quidam vocant *ludum ollæ* : opinor propter urnam ſeu ollam, in quam ſortes iaciuntur.

Publicà verò cùm inſtituitur, opus eſt Principis vel Reip. conſenſu. ſuntque hoc in contractu, ſive publicè, ſive privatim fiat, multa conſideranda, ut iuſtitiæ contractus, & perfectio illibata maneat.

Concluſ. 1. *hunc contractum eſſe licitum*, hanc probat benè Briard. a quod ſit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec divino, nec humano prohibitus : Non naturali, quia celebrari ſic poteſt, ut nulla in eo interveniat iniquitas, ſi ſerventur conditiones mox dicendæ. Secundò, quia cedere poteſt in publicam utilitatem. 3. quia ſecundum ſe, nihil eſt aliud, quàm ſors quædam diviſoria, inſtituta ex beneplacito certantium ſive conſortiētium. Quod divino iure nō ſit prohibitus, probatur, quia nec per ſacrā Scripturam, nec per ullam traditionem Eccleſiæ : quod nec iure humano, probatur. quia nec civilis, nec canonica lex ulla profertur, quæ de hoc contractu expreſsè egerit. Et fallitur Conrad. b putans prohiberi legibus quæ vetant ludum alearū. Nam imprimis hoc dici non poteſt de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad privatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Caſtellæ prohibita ſit iure novo :) ea quoq; non eſt prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleę prohibitus eſt, non quia fortuna in eo dominatur ; ſed quia perdentes in ludo aleæ ſolent blaſphemare, & etiā ſolent homines ſuas opes omnes brevi tempore ſic conſumere, & depauperari, ut patet ex ipſis reſcriptis iuris c. Nam ſi in fortuna fundaretur dicta prohibitio : certè numquam, nec pro parua ſumma liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per ſe malum. Nunc verò videmus iura permittere luſum aleæ pro re modica ſeu cauſa convivij d: & ſententia eſt magis conſona rationi & legibus, hoc interdictum ſolummodò pertinere ad ſolitos ludere, ſivè ad frequentantes aleam, ſivè ad deſervientes aleæ d. ideòque cenſenda alea non eſſe prohibita, quia per ſe mala, ſed malam factam quia prohibita, & quatenus prohibita: prohibitam verò propter geminum blaſphemiæ & decoctionis periculum. Quorū utrumque cum

a *Qu. dl. 5.* b *de contract. tra. 3. q. 71. concl 2.* c *l. ſi C. de rel & ſum fun Pal'u. in 4. d. 15. q. 3. a 5. Silu. verbo ludus §. 4.* d *l. quod in convivio. D. de aleat.* e *hoc volunt Ang. ſup. & Briardi ſu & videtur eſſe gloſſ. in c. Epiſcop. verb. deſerviens. 35. d.*

cum ſubſit nullum in hoc, raffæ contractu, crediderim, ſicut Briard. defendit poſterius genus ſortis in urnam conjectæ; à ratione ſimilitudinis; eodem modo defendendum prius illud per aleam. Præterea quę ad iuſtitiam unius, eadem ad alterius iuſtitiam ſufficient: & ſicut lucrum in uno factum licet retinere, ſic etiam licebit in altero.

Notandum verò in hoc contractu duos contractus virtute miſceri: primum, reſpectu eius qui iocale, vel ſuppellectilem exponit, & eſt vera quædã, ſed implicita venditio; qua pro tali ſumma pecuniæ ipſe, omnibus illis qui ſummam ſimul conficiunt vendit rẽ illam; puta equum, quinque ſortiẽtibus, quorum ſinguli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum verò reſpectu emptorum inter ſe, ſic enim contractus quidam ſortis diviſoriæ, cenſentur enim ſic inter ſe convenire, ut cui ſors favet, ille pro ſuis decem aureis totum equum habeat, & tota ipſi merx cedat, cæteri verò diſpendium ferant ſinguli ſuæ ſymbolæ. Nec aliud requiritur ad iuſtitiam cõtractus utriuſque, quàm ut tota ſumma ſimul adæquet, non excedat valorem mercis, & ipſi ementes omnes æqualiter ſubijciantur utrique fortunæ, lucri & amiſſionis. Licitum vero hoc eſſe probat Fran. Garcias. *a* quia revera contractus iſte in idem recidit, quo omnes iſti ſortientes inita ſocietate ſimul rem vel res illas, quæ ſorti exponendæ: emiſſent: tunc enim poſſent ſi vellent inter ſe convenire de ſorte diviſoria iacienda, quid cuiq; rerũ illarũ obtingeret, quod licitum eſſe nemo unquam negaverit.

2. Concl. *conditiones ad iuſtitiam lucri in hoc contractu conſiderandæ ſunt pro ratione perſonarum, quæ hic adſunt variæ.*] Hanc aſſerit & optimè explicat Franc. Garcias, & illum nullo addito ſequitur Lud. Lopeſius *b*.

Notant quinque perſonarum genera in hoc contractu lucrari poſſe. Primò dominos mercis ſeu venditores: his licitum eſt tantum accipere pro mercibus quantum poſſent lucrari alio quovis contractu licitè illas diſtrahentes, Quod tantum poſſint accipere, probatur; quia quoad ipſos intercedit cum ſortientibus contractus venditionis, venditor autem poſſet conſequi quantum merces illi iuſti lucri adferre valent, hoc eſt quanti ſunt ipſæ merces. Si ergò amplius acciperet venditor iſte, iniuſtum foret lucrum, & teneretur reſtituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri ultra mercis pretium, id non cederet domino ſeu venditori mercis; ſed pauperibus, vel officialibus ſeu miniſtris licitus foret exceſſus, ut patebit ex modò dicendis. Hæc exceptio ſolet contingere, in publicis ſortitionibus, quæ conceduntur Civitatibus vel Communitatibus, ut hoc pacto ſe liberent ære alieno: tunc enim ſolet Princeps dans licentiam, conſiderata publica neceſſitate, pretium ſortis aliquando paulò liberalius ſtatuere: neque fit iniuria ſortientibus, qui hoc ſciunt. Cavenda verò fraus venditorũ, ne ſortitionem facere morentur, poſtquam ſufficientes ſymbolæ ſunt collatæ; item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando ſimul facienda ſortitio, aliquas merces prius patiantur ſortem

a *li. 3 de contract. c. 20.* b *de contr. l. 1. c. 33.*

ſortem ſubire. Pro quo ſciendum ordinariè certam diem præfigi, qua ſimul ſortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermiſſo: interdum tamen inſtituitur ſortitio, hoc pacto: primum proponuntur omnes partes ſivè ſuppellex ſortienda tota; & ſtatuitur ſingularum ſortium pretium, verbi gratia, quinque ſtuferi tùm ſtatim ſingularis volentium ſortiri ſortitio inſtituitur, quó quiſque confert ordine, v.g. venio & offero decem ſtuferos, duæ ſortes pro me extrahuntur ſtatim, ſi venit ſtatim alius, qui adfert quindecim ſtuferos, tres ſortes pro illo extrahuntur, quodque mihi vel illi obtingit, hoc auferimus. Hic modus periculoſus eſt, nec deberet à principibus permitti, quia multis fraudibus eſt obnoxius. Nam primò, cùm non intercedant in ſorte ducenda ſolemnitates, quæ ſolent in altero genere, facilius eſt, ut fiat aliqua colluſio. 2. non poteſt conſtare facile de æqualitate pretij: tùm quod ſi certum tempus præfigatur, fieri poteſt, ut tunc non ſatis multæ ſymbolæ ſint collatæ: ſi tempus liberum permittitur, fieri poteſt, ut venditor nimis diu hanc exercens ſortitionem, longe accipiat ultra pretium mercium, Nec ſufficit dicere, fieri etiam poſſe, ut infra hoc accipiat, & ſic communem aleam ſubire. *reſpon.* enim, non debere ullum fortunæ periculum hic intervenire inter emptorem & venditorem, quia ipſorum ad invicem reſpectu, eſt cõtractus venditionis, ſed inter ipſos tantum emptores: reſpectu enim ipſorum mutuò eſt contractus ſortis. Denique cùm ſic merces ſubtrahantur, quæ ſortito contigerunt, ſemper vilior fit tota merx, & ideò iniuſtũ eſt durare idem ſingularum ſortiũ pretium. Si dicas ſemper alias æquè bonas merces ſufficí ablatis: neque hoc eſt ſatis credibile neque ſufficit. nam nimis diuturna permittitur ſic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longè itaque tutius eſt & ſecurius, tùm Reipub. tùm privatis, hoc ſecundo genere relicto, prius tantum exercere.

Secundò poterunt lucrari ipſi emptores ſivè ſortientes. quia poterit, qui unam forte drachmam contulit, mille accipere. nam quicquid illi citra fraudem ſors obtulit, id poteſt auferre & retinere, ratio eſt, quia omnes ſortientes in hanc conditionem conſenſerunt, ut quiſque auferat, quod illi ſors detulerit: atque ita omnes æquali ſubſunt periculo. Nam qui multas ſymbolas colligit, ut multis poteſt fruſtrari, ſic multis poteſt lucrari, qui paucas, paucis & lucrari, & pauci iacturam poteſt facere. Cavenda hic colluſio ſortientium & eorum qui ſortes extrahunt, leguntque. Quod ſi quis per huiuſmodi colluſionem aliquid fuerit conſecutus, tàm ipſe, quàm colluſores tenentur ipſam rem illam reſtituere, non domino priori ſive venditori ſortis (quia iam illam ipſe vendidit) ſed conſortientibus qui emerunt dubium eventum: & ideò res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter ſocios ſortitionis iterum ſorti ſubijciendum: vel ſi res exſtet, ipſamet. In hac vero ſortitione an ſit admittendus fraudator? certè ſi fraudem non adhibuiſſet, ſors illa ipſi non adveniſſet: & pœnam peccati ſui æquum eſt eum ſuſtinere; tamen quia fieri potuit, ut alia ſors æquè bona illi fuerit obventura, & nulla

 lex

lex eum privat iterata ſortitione, ideò mihi res dubia eſt, nec auderem eum arcere.

Tertiò miniſtri & officiati, qui adſiſtunt ſortitioni, tùm in ſchedulis ſcribendis, tùm in ſortibus extrahendis, tùm ne quid fraudis vel doli committatur: licitè ſtipendium aliquod pro labore ſuo recipiunt, ita tamen ſi nec plures, quàm neceſſe ſit, miniſtri huiuſmodi adhibeantur, nec æquo amplius ſtipendium ferant, nec diutius quàm neceſſe foret, rem extrahant. Quæ vera, tàm reſpectu venditoris, quàm emptorum: ſcilicet ſi nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem ſic extrahi, vel nollent tot miniſtros adeſſe. Nam ſi conſentiant, non video cur minus hic operetur conſenſus emptorum, quando ipſorum expenſis miniſtri adſunt: quàm venditoris, quãdo ipſi expenſæ ſoluendæ. Neque mihi hoc ſatis perpendiſſe videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quãdo miniſtri à venditore ſunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cum lucrum ipſius ſortitionis, hoc eſt, quod ſortiendo contingit, omninò pertineat ad emptores, neque huius lucri pars ulla cedat venditori: & impenſæ miniſtrorum fiant ratione ipſius ſortitionis, hoc eſt, ratione ſecundi contractus virtualis, non ratione primi: ſequitur impenſas eorum eſſe debere, inter quos lucrum ipſum partiendum eſt, & inter quos celebratur ſecundus contractus, quæ eſt communis ſententia a.

Sed Alcocerius unum excipit caſum, quando ſcilicet venditor aliter ſine impenſis in proxenetas, aut inſtitores, non potuiſſet illas merces diſtrahere: cùm enim ipſe tunc per ſortitionis compendium evitet illas impenſas æquum videatur, earum loco, ſubire partem impenſarum ſortitionis: Nihilominus Garcias & Lopezius contendunt etiam hoc caſu, rationi illi communi locum eſſe: quia ad venditorem iam ſortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (ut puto) eſt ſententia Alcocerij, quia commodum illud, quod percepit venditor revera dependet, & provenit virtute ipſius ſortitionis; nec ſine ſortitione illud conſecutus fuiſſet: & ſic quoad hoc negotium non debet conſiderari venditor expers commodi ex ſortitione. Deinde in praxi receptum, ut venditor ſoleat hæc omnia ſubire, & omnes expenſas facere, non tantùm factas in taxatione & valore mercium conſtituendo, ſed etiam factas in ipſa ſortitione: verùm in ipſa taxatione ſortium (verbi gratia ſummæ totalis, ad quam numerus & valor ſortium pertingere poſſit,) habetur ratio probabilis omnium iſtarum impenſarum: & ſic Domini in ſe totum ſolent recipere: Alioqui ſi emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet, quod dicit Molina *p. 2. de iuſt. diſp. 509.* nempe, id à principio publicandum eſſe.

Quintò licitè deducitur & accipitur ex tota ſumma pretii emptionis illa quantitas pecuniæ, quæ aſſignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemoſynas: ſivè illa deducatur à portione venditoris ſeu pretio, ſivè à lucro, quod cedit ſortientibus, ſivè ab utroque: præſertim ſi ab initio hoc promulgetur.

Pia

a *Alcocer. de ludo c. 49. Garcias d. c. 20. Lopez. d. c. 23.*

Pia enim & religioſa eſt conſuetudo, qua Princeps vel Reſpub. talem licentiam contractus ſortiarij concedens, aliquam partem ſic reſervat: nec injuriam facit contrahentibus; non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias ſuas ſorti ſubijciunt. Quod de cauſa pia dictum, idem tenendum de publica neceſſitate, quare poſſet aliquid reſervari ad ſoluendum debita Principis vel Reip. ſi tamen verè talis neceſſitas ſubeſſet. Ideò quando conceditur in remedium Civitati vel communitati, ut poſſet Princeps aliquid ſegregare, ad neceſſitates illius Civitatis, ſic etiam poſſet taxare liberalius ſummam pretij. Sic bene Garcias.

Vltimò *poteſt is, cui merx aliqua ceſſit, quia ſymbolas contulit plures omnibus aliis, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.*

Intellige quandocumque acceperit, dummodo non ſit res ex numero illarum, quæ iam expoſitæ ſortitioni: quod ſi ex earum numero ſit: non poteſt eam accipere, poſtquam aliqui iam ſymbolas contulerunt ſtatim enim, ut contulerunt, in hanc mercem ipſis ius fuit acquiſitum, ſic fit ut venditor alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. Hæc ratio ſatis indicat, hoc intelligendũ, quando inſtituta iam ſortitione, vel acceptis ſymbolis, ſit promiſſio. Si enim promiſſio facta foret ut ſolet, ante ſymbolarum collationem, hoc eſt initio, quando ſortis diviſoriæ ſive Lotheriæ ſit publicatio, tum enim ſæpè additur, qui primam ſymbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot ſymbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet; tunc iſti omnia etiam poſt inchoatas ſortes acquirerent, quæ ipſis promiſſa fuerunt ante ſortitionem, & antequam res ipſa venderetur: & tunc ſortientes in hanc conditionem conſenſiſſe ſunt cenſendi. Sic intelligendi Garcieas & Lopezius. & ſufficiant iſta de hoc contractu *Lotheriæ.* de quo vide Molin. d. loco & P. Zaa in Aphoriſm. verbo venditio. n. 15.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonica.

C*Anonica purgatio* dicitur, quæ regulis Eccleſiaſtici iuris conſentanea eſt: quæ duplex eſt, una *per iuſiurandum*, in qua nihil eſt ſortis: hanc ſoli improbant hæretici, qui contendunt numquam licere iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi poteſt Alf. à Caſtro *a*, Cochlæus contra Anabaptiſtas & Gregor. Valentia *b*. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburienſi *c*, ſicque teſtatur Cromerus *lib. 19. hiſt. Polon.* ſe Sophiam Reginam de ſtupro accuſatam, ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium fæminarum iureiurando purgaſſe. Probatur verò quoad presbyteros & Epiſcopos, conſtitutione Gregorij Magni, qui varios Epiſcopos ſic ſe iuſſit purgare *d*. idem ſtatuere ALEXAN-

a *l. 10. verbo iuramentum har. 15. c. 2. 2. diſp. 6. q. 7. pun. 3.* b *ſi quis presby. 2. q. 4.* c *c. preſbyterum 4. ſeqq. d. q. 4.*

DER *a*, Innocentius *b*, & LEO *a* PONTIFICES idem ſancitum in Concil. Agathenſi *d*, & Ilerdenſi *e*: id ipſi fecere SIXTVS *f*, & Leo III. *g*. & Pelagius PP. n.

Altera purgatio eſt, *per venerabilis Sacramenti Euchariſtici ſumptionem*, hanc CATHOLICI contendimus eſſe licitam, quando iniungitur ab Eccleſiaſtico iudice competente. In veteribus Germaniæ conſilijs hæc purgatio fuit probata: ſtatutum enim illis, ſi furtum in monaſterio committatur, tunc fratres ſe ita expurgent: miſſa celebretur, in eorum præſentia, & ea expleta *omnes in hac verba communicentur; Corpus* DOMINI *ſit tibi hodie ad probationem h*. Itẽ; *ſi* EPISCOPO *aut presbytero aliquod maleficium imputatũ ſit: pro ſingulis miſſam celebrare debet, & communicare: & de ſingulis imputatis, ſe innocentem oſtendere. Quod ſi non fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur i*. Nec deſunt exemplo PONTIFICVM optimorum, qui hanc expurgationem exegerunt. LOTHARIVS REX pactis cum NICOLAO Pontifice non ſteterat, ſed adulteram iterum in thalami partem reduxerat, profectus Romã abſolui petit à Pontifice HADRIANO; dicens ſe promiſſis NICOLAO factis ſtetiſſe, PONTIFEX *pro comprobatione innocentiæ* (ait SIGISBERTVS k) *ad examinationem corporis & ſanguinis Domini tam regem quam optimates regni invitavit: illi nihil Deum veriti corpus Domini noſtri, temere & perperam acceperunt*: ſed rege in itinere Placentiæ ſtatim moriente, & omnes intra annum reliqui perierunt.

Malus erat Imp. Henricus. ſed tamen ſimile ſacrilegiũ committere exhorruit, invitante illum ad ſimilem ſacramenti Venerabilis purgationẽ Gregorio VII. Pontifice tàm Sancto, quam malis cunctis inviſo, tam religioſo, quam hæreticis ſemper odioſo. Narrat hiſtoriã Lambertus Scaffnaburgenſis his verbis *n*: *Ita abſoluto eo* (Nempe Henrico Imp.) *excommunicatione, Papa miſſarum ſolemnia celebravit, confectaque ſacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare evocavit, præferenſque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuiſque fautoribus litteras accepi, quibus me inſimulabas ſedem Apoſtolicam per ſimoniacam hæreſim occupaſſe, & aliis quibuſdã tam ante Epiſcopatum, quam poſt acceptum Epiſcopatum criminibus vitam maculaſſe, quæ mihi ſecundum ſcita canonum omnem ad ſacros ordines acceſſum obſtruxerunt. Et licet multorum idoneorum certè teſtium adſtipulatione crimen refellere queam; eorum ſcilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate inſtitutionem integerrimè noverunt, & eorum qui meæ ad Epiſcopatum promotionis, auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quàm divino niti videar teſtimonio, ut ſatisfactionis compendio omnem omnibus ſcandali ſcrupulum de medio auferam; ecce corpus Dominicum quod ſumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus, ſuo me hodie iudicio vel abſolvat obiecti criminis ſuſpicione ſi innocens ſum; vel ſubitanea interimat morte, ſi reus. Hæc & alia, ut ſolenne eſt, præfatus verba terribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem, & innocentiæ*

a c. *ſuper cauſa* d q 4. b c. *quoties ibi*. c c *omnib. ibi ſi legitimi ibi*. e c. *presbyter ſi à plebe ib*. f c. *mandaſtis ibi* g *me auditum ib*. h *Sigeber. in chron*. i c. *ſæpè contin. ibid*. k c. *ſi Epiſ. ibid*. l *anno* 870. *in Chron*. n *anno* 1077.

tiæ aſſertorum adeſſe precabatur partem Dominici corporis accepit & comedit. Qua liberrimè abſumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ ejus congratulatus, aliquamdiu acclamaſſet, tandem impetrato ſilentio converſus ad regem. Fac ergò fili, inquit, ſi placet, quod me facere vidiſti. Principes Theutonici regni ſuis in dies accuſationibus aures noſtras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes, pro quibus non modo ab omni rerum publicarum adminiſtratione, ſed ab Eccleſiaſtica etiam communione, & ab omnimoda vitæ ſæcularis converſatione uſque ad extremum ſpiritum te ſuſpendi oportere exiſtimant. Petunt etiam magnopere diem & locum ſtatui, audientiamque præſtari canonicè diſcutiendis, quas adverſum te adferant, accuſationibus. Et noſtri optimè humana plerumque vacillare iudicia, & in publicis diſceptationibus nonnunquam falſa pro veris perſuaderi, dum pro diſertorum hominum ingeniis & dicendi copia & ſuavitate falſitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis contemnitur. Cùm ergò tibi benè conſultum cupiam pro eo, quod in calamitatibus tuis ſupplex Apoſtolicæ ſedis patrocinium expetiſti, fac quod moneo. Si te innocentem noſti, & exiſtimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falſis criminationibus impeti, libera compendiosè & Eccleſiam Dei ſcandalo, & teipſum longæ concertationis ambiguo, & ſume hanc reſiduam partem Dominici corporis: ut comprobata Deo teſte innocentia tua, obſtruatur omne os adverſum te iniqua garrientium: & me deinceps cauſæ tuæ advocato, & innocentiæ tuæ vehementiſſimo aſſertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi reſtituatur, omnes quibus iam diu reſpublica divexatur bellorum civilium tempeſtates in perpetuum ſopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, æſtuare, tergiverſari, &c.]

Sequitur quo pacto experimentum hoc innocentiæ ſuæ facere detrectarit. Vidiſti (lector) iudicii hujus formulam, vidiſti cauſas. Hæ nonne veræ: quod Deus fideliſſimus veritatis ſit teſtis: quod in humanis diſceptationibus fallaciæ ſit locus; divinam verò diſquiſitionem nec falli poſſe, nec fallere? in formula, quid niſi pium, quid niſi conſentaneum ſacris litteris, præceptiſque divinis? verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Eccleſiæ, concordiam juſtitiamque ſanciendam, ſcandala ſchiſmataque tollenda inſtituta & peraccommodata. quid igitur Eeguleius vilis a ſummis Eccleſiæ Antiſtibus obſtrepit? quid rana conatur in elephantum intumeſcere? cur hanc vocat, *furioſæ explorationis ſpeciem*? cur Epiſcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius* appellat? unicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exſecrationem ſic & perniciem convertatur, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur. Putabatur ergò; & non erat? jam CHRISTUS mendax, qui hoc apertè profeſſus? Nonne eius ſunt iſta b? *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si ſalus in me & ego in Salvatore, putabor tantum ſaluus & non ero? Quid illa c? *Sicut miſit me vivens pater, & ego vivo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Falſa promiſſio, ſi

a *Hotoman calviniſta Comment. de Feud.* b *Ioan. 6. v. 56.* c *verſ. 58.*

ſio, ſi vivere putatur duntaxat. Quid denique illud clariſſimum? *Non ſicut patres veſtri manducaverunt manna & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem vivet in æternum a.* vivet, planè, vivet, ad ſaluté que veram & perfectam hoc inſtitutũ non putatur fuiſſe tantum, ſed ſcitur: ſed fide creditur. Nonne dixerat veritas b: *Hic eſt panis de cœlo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur. Ego ſum panis vivus qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.*] Credat non eſſe ſalutem, qui non credit ſub panis ſpecie eſſe carnem. Nos carnẽ credimus, ſalutẽ credimus: non tamen omni ſumenti.

Sumunt boni ſumunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vitæ, vel interitus.
Mors eſt malis, vita bonis.
Vide paris ſumptionis,
Quam ſit diſpar exitus.

Sed D. THOMÆ non credit rabula: an nec Apoſtolo c. *quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis* DOMINI, *Probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus* DOMINI. *Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod ſi noſmetipſos diiudicaremus non utique iudicaremur.*] Igitur indignè ſumentibus pernicies ſẽper, & exſecratio fuit, non inſtitutione, vel inſtituentis voluntate, ſed ſumentium perverſitate, qui quod ad ſalutem eorũ datum, in mortem malunt abuti. Inſtitutum initio ad vitam æternam dignè ſumentium, ſic ſume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exſecrationem convertet, nullus voluit, nullus potuit. Ac qui ſumit in teſtem innocentiæ, cum ſit nocens, dignè ſumit? O juris Sacerdote dignum judicium! ſed eo, qui juſtitiam nobis Deam, pro habitu ſeu virtute juſtitiæ, definiens novum Iuſtitiæ ſacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quàm quod à B. Paulo ſancitum? Nõne hoc purgatio indicit? Dei teſtimonium optimum & certiſſimum eſt, illud adducatur & dubium tollat, Si reus es, noli eum teſtem advocare; ſi innocens es, advoca. Proba teipſum prius, dijudica, reus es? cave accedas damnationem manducabis, & exitium adferet tibi ſacrilega audacia: abſtine, moneo, & edico. At, nil conſcire tibi, nulla te mortali culpa palleſcere, poſtquam conſcientiæ arcana ſcrutatus es, deprehendis; adeſdum ſecurus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obiit, ut eos ad innocẽtiam revocaret. Quid in his mali? quid falſi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgavit, nocentes verò necavit. Abſolvit Gregorium VII. damnavit Lotharium, Abſolvit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Borban, quem Comitem vocat Cantipratenſis. hic lecto affixus intellexit à Nepote (filium alii contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hæredem nemo accuſare, multò minus punire audebat. Quid faceret æger? juſtitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum DEUS tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipſe? fraude

a verſ. 58. b verſ. 59. c 1. Cor. 11. v. 27. d Commen in Inſt. n Iuſtit.

fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) ſed ab hominibus carnifex futurus ſanguinis mei; ſed juſtus ultor, ſed juſtitiæ defenſor in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? ſucceſſore carebo, providebit Dominus, cui ſervio, cujus gloriæ affectus meos poſtpono. ſic animatus, pugionem abſcondit ſub cervicali, vocat Nepotem, tanquam ultima ei monita & mandata daturus. Venit adoleſcens, quintò poſt die, placatum ſperans avunculum. Accedit, poſtulantis capiti aurem admovet. Ille pro oſculo, pugionem condit in gutture, nec deſinit premere, donec videt exhalaſſe. Hanc accipe victimam juſtitiæ Deus (addit) tibi immolatam. ſcis quæ in animo & viſceribus meis doloris magnitudo obverſans lancinet paternum amorem: ſed vicit amor tui. Paulò poſt vires cernens deficere, obit exomologeſim: tacet de cæde nepotis: quæ in ore omnium recens. Quærit Episcopus ſilentii cauſam. ſi oblitus: num ſaltem nunc ſe accuſet, & animo pœniteat? reſpondit Burbathus, ſe juſtam credere, &, quod meritoriũ putet, id nolle infectum. Epiſcopus ejus pertinacia deteſtata (ſic putabat) redit ad templum, De via revocat æger. tùm ait redeunti. Vt, pater, quam diverſa Dei ſint & hominum judicia intelligant, qui tecum præſentes, aperi (quæſo) hierothecam, in qua pignus ſalutis aſſervatũ adfers. recludit ille, nec hoſtiam reperit: hanc admiranti æger ſe in ore, mediatore angelo datam, oſtendit habere. Hiſtoria notiſſima eſt toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetuſtiſſimis in Bruxellenſi civica domo exornata, ſed etiam hiſtoriarũ monumentis conteſtata. *a* Sic Deus etiam abſolvit Sibichonem Epiſcopum Spirenſem coram Henrico III. adulterii accuſatum *b*. Sic ſæpè nocentes & culpæ reos indignè ſumentes; vel Deus pœnis corripuit, vel non permiſit ſumere, & tranſmittere *c*. Interdum tamen permiſiſſe Deum hoc ſcelus impunitũ in præſens, dilata in poſterum digna ultione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta judiciorum abyſſus à nobis non ſcrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eò quòd ſuſpectis non eſt danda Euchariſtia *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de conſecrat. d. 2.*

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN ſortium Politicarum numero cenſeri poſſunt miræ quædam judiciariæ diſquiſitiones, quibus fortuitò eventui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectiſſimè: ut nomen nobis indicet nullo ipſas legitimo uſu, ſed vulgi quadam uſurpatione & & obſervatione ſuperſtitioſa fuiſſe introductas: pleraſque etiam jure canonico expreſſe vetitas. Soleriis Deus tentari

a Cantipr. l. 2. c. 36 par. 6 Fulgoſ. lib. 1. c. 6. ſed melius Cæſarius l. 9. c. 38. b Crantz lib. 4. Saxon. c. 43. Alb. l. 3. c. 31. & Chron. Hirſaugienſe. c Cyprian ſerm. de lapſis Greg. Turonenſ. lib. 1. de glo. mart. cap. 88 Petrus Clunia. l. 1. de mirac. c. 2. 25. 35 Cæſar l. 9 exemp. 6. 9. 60. 64 Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12. d l. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Comneni.

tentari potius, quàm voluntas ejus explorari. Vnde *& exploratoriæ probationes* Latinè dicuntur Barbaro vero vocabulo in Conſtitution. Neapolitanis. *paribiles leges*, eò quod rem non ſciri, ſed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabiliter poſtea.

Talis Purgatio eſt, quotieſcumque poſcitur, vt Deus miraculum faciat: veluti ſi quis confiſus innocentiæ ſuæ peteret ſe ſepties percuti gladio, ad innocentiam ſuam probandam, ut factum in fœmina ſepties icta *a*, aut in ignem intraret, de quo poſtea.

SECTIO I.

De provocatione ad divinum iudicium.

SÆpe fit, ut qui ſe injuria affici ab aliis putant, nec hominum præſidium vel auxilium ſupereſſe cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis ut illos eripiat, ſed ut ſumpta de perſecutoribus ultione tali indignos ſupplices injuria fuiſſe, cunctis faciat manifeſtum: interdum illos ad tribunal Dei ſiſti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito jubent: *citationem ad comparandum coram Deo iudice* vocant, de hac meritò dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato ſit, nec ne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primò, ſi citra odium, aut vindictæ cupiditatem vel impatientiam, iram, deſperationem, vanitatem, aut aliam vitioſam affectionem, per iniuſtitiam oppreſſus quis, hoc faciat, bono fine (puta ut innocentia eius appareat, nec infamia gravetur familia, aut ut liberetur mundus tali tyranno, aut ut reſipiſcat, & terrore perculſus, pœniteat, deſinatque ab oppreſſione & concuſſione miſerorum) licita eſt talis citatio.* fatetur Fevard. *b* ſe tale non audere damnare, equidem cum res ſit indifferens, & finis bonus, puto actum eſſe meritorium. nec deſunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ *c*: *Iudicet Dominus inter te & me*, Sic David ad Saulem *d*, *Iudicet Dominus inter me & te*, *& ulciſcatur me Dominus ex te.* & Zacharias filius Ioiadæ, cum juſſu Ioas regis interficeretur, ſimilia protulit: *e videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens ſeptem Machabæorum Martyrum *f*, quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, ut illæ priores duæ; quæ ambo exitio perſecutorum paulo poſt fuere comprobatæ. Nonne Apoſtolus Alexandro ærario impunitam eſſe non debere cenſuit injuſtitiam ejus, cum diceret *g*? *Reddat illi Dominus ſecundum opera ſua.* malum magnum pro multis malis, quæ illi oſtenderat. Nonne Sancti martyres, etiã novi teſtamenti, clamant ad Deum *h*? *Vſquequo Domine non iudicas, & non vindicas, ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de Beato Euſtachio Abbate, cum hæreticus quidam Agreſtius, B. Columbanum iam mortuum convitiis & calumniis, laceraret, ſic ultum eſſe calumniatorem, idque in concilio Matiſconenſi. Ita namque ſcribit Ionas Abbas, ejus contem-

a *de qua eſt epiſt. D. Hier.* b *extremo c.* 13 *Eſth.* c *Gen* 16. *v.* 5. d. 1. *Reg* 24. *v.* 14. e. 2. *Paral.* 24. *v.* 23. f *lib* 2. *Mach.* 7. *v.* 17. *&* 9. g 2. *Tim.* 4 *v.* 15. h *Apoc.* 6. *v.* 10.

contemporaneus[a], *cum ſic ille (Agreſtius) frivola garriret ſagax Euſtachius ut erat virtute patientiæ & ſcientiæ inſignis, reſpondit. In horum præſentia Sacerdotum te ego; eius diſcipulus & ſucceſſor, cujus tu diſciplinam & inſtituta damnas, ad divinum judicium illũ intra præſentis anni circulum diſceptaturum invito, ut juſti judicii examen ſentias, cujus famulum tuis obtrectationibus maculare conaris*] Scire vultis eventum citationis? poſt aliqua media, ſequenti capite ſubjicit Ionas *Sed cum ille* (Agreſtius) *ſæpius ſibi datum pœnitentiæ locum non agnoſceret, ut beati Euſtachii ſententia, ad divinum judicium ipſum vocantis prævaleret, ante triginta dierum circulum, priuſquam vertentis anni meta compleretur à ſervo ſuo, quem ipſe redemerat, ſecuri percuſſus interiit:*

Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualterus Burgenſis, vir doctrina & ſanctitate clarus, per injuriam pulſus Epiſcopatu Pictavenſi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens juſſit, credo ad exemplum aliorum ſepulchro inſcribi: *Ad juſtum Dei judicium appello.* Legit eloquium Clemens, & injuriæ, quam intulerat, memoria, expaviſſe ferunt: addunt[b], alii non diu poſt obiiſſe: ſed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabuloſum puto.

Memoratu digniſſimum eſt, quod legitur apud ætatis illius ſcriptorem doctum, eruditum & veracem, his verbis: *Monaſterium D. Iacobi apud Leodium notum multis eſt & acceptum Iſtud quidam adoleſcẽs, conſobrinus majoris Præpoſiti cauſa devotionis & religionis intravit, quod ut audivit Præpoſitus indignè tulit: mox forti manu collecta ſatellitum, intrat violenter cœnobiũ, rapit juvenem, & nudatum ſancto habitu, ſæculari induit. Abbas ergo monaſterii, collectis primoribus civitatis, Epiſcopo conqueritur, & totum clerum pro tantis injuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Epiſcopus, & Abbatem potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (ô Præpoſite) in terra habere non poſſum; & ideò contra te Deum ſummum judicem interpello, ut intra quadraginta dies uterque noſtrum compareat coram illo, ſententiam pro meritis accepturus. Ad hoc Præſul cachinnans cum ſuis irriſit hominem, atque ſprevit, & repulit exprobratum* Quid plura? *quadrageſimo die circa nonam mortuus eſt dictus Abbas: & cum pro eo ſolemniter pulſaretur, ſedens in balneo Præpoſitus, quæſivit à circumſtantibus, quid hoc eſſet? moxque quidam ingrediens reſpondit Abbatem D. Iacobi modo eſſe defunctum, & pro eo pulſationem fieri tam ſolemnem. Ideo ergo recordatus Præpoſitus quadrageſimum diem eſſe, qua ſe citatum audierat ab Abbate, conſternatus animo, dixit ſuis, cito videte quid faciam? mortuus ego ſum comparere me hodie ſummi judicis aſpectibus oportebit. Nec mora, poſt verba hæc, cum balneum egredi feſtinaret, in adſtantium manibus cum diro eiulatu & vocibus expiravit: ibi procul dubio reſpondere compulſus, ubi cauſarum ſtrepitus ceſſant, juriſperitorum advocatio*

Pppp [illegible] com

a *vita S. Euſtach. ſeu Euſtaſii c. 6. menſe Martio.* b *Raphael Volaterr. anthropo. lib. 21.*

conticeſcet, ubi nec preces, nec precium liberabunt.

Hactenus Thom. Cantipratenſ. aliàs Brabantinus *in libr. Apum*. Caſtrenſis etiã *libro ſeptimo*. tradit Innocentium quartum à Rob. Groſſeteſt. dicto Lincolnienſi, famigerato illa ætate Philoſopho, quem excommunicarat, & ille ad Deum judicem provocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus eſt Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocẽ: VENI MISER AD IVDICIVM. repertumque ſequenti die Papam in lectulo exanimatum, ac lividam in eius latere cruentamque plagam, ac ſi fuſtè percuſſus fuiſſet, & id accidiſſe an. 1253. cui conſentiunt Matthæus Pariſius. Joan. Burienſis. & alii Britannici ſcriptores, quorum hoc commẽtum puto ab hæreticis vel ſchiſmaticis eorum operibus fortaſſis inſertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum ſcribit Nauclerus, parũ Pontificibus addictus *chronic. fol. 2. generat.* 42. & non meminit talis citationis, ut nec Platina, (nõ reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozanienſis, ſed perfidus hæreticus: nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum, Nec ex Catholicis quod ſciã Gentium aliarum'qu ſquam, non Onuphrius, nec Maſſonus nec Ricordanus, nec Epiſc. Nebienſis nec Volaterranus, nec Flavius Blondus, qui accuratè de morte & anno mortis eius conſentiunt; & omnes fatentur eruditione juſtitia, ſanctitate Innocent. 4. excelluiſſe. Relinquat igitur prudẽs lector fabellam de Innocent. 4. Britannis, ut ad Arturi rotundam menſam ſuaviter eam fruatur Balæus, non tàm ingenioſus, quàm impius ſimilium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculoſum eſt hominibus non comperta ſanctitatis has citationes imitari.*] Nam facilè fallit amor proprius & perſuadet nos injuriam perpeſſos, cùm non ſimus: facilè etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula ſe immiſcet, ut veritatem non videamus.

Dico 3. *lethaliter peccant, qui ſcienter injuſtè alios citant.* probatur quia nocent injuſtè & graviter. ſic enim ſugillant eos quos citant, ut oppreſſores innocentiæ. minus etiam conſtantes gravi terrore percellunt, ita ut ex metu mortis poſſint in morbum incidere & mori. Quod fortaſſis aliquando contigit.

Quoad eos verò, qui citantur exiſtimo duas regulas poſſe ſtatui. *Prima eſt, ſi conſtet eos juſtè judicaſſe, nec ullũ eſſe dubiũ de ſentẽtia aut facti, propter quod citantur æquitate: tunc poſſe hujuſmodi citationem ab illis contemni.*] ratio eſt, quia juſto judici præmium à Deo, cujus vicem fungitur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizalvus Ferdinandus de Corduba: *Qui cum Tarentum obſidens maleficum quendam ſeditioſumque* (inquit Jovius a,) *militem ad ſupplicium duci juſſiſſet: illeque multum reluctatus ſe iniquiſſimè damnari vociferaretur, & proindè Gonſaluum ad dicendam cauſam, ad Dei maxi-*

a *in vita Gonſalui.*

maximi tribunal magna voce citaret ; vade, inquit Gonſalvus, feſtinaq́ confiſus optimo judici, & cauſam inſtrue. Nā ibi pro me aderit, qui oportunè reſpondeat Alfonſus frater: qui nuper, ex Serra vermegia, in cœlum contendit. Tùm enim Gonſalvo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circumventum, dignam forti pioque duce mortem oppetiſſe.] Sic ille meritò nebulonem iniuſtè provocantem contempſit.

Altera regula ſit, *Quando judex aliquam animi perturbationem ſenſit: quæ ad damnandum, vel movit omninò, vel ad citiùs damnādum movit: vel etiā non uſque adeo certa eſt ſententiæ iuſtitia, ut non ſuperſit probabilis contrarii metus: tunc malè facit judex, ſi contemnat hujuſmodi citationem, rectè facit, ſi diligentius iterum omnia momenta & quæcumq́ ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in cuſtodia ſervet, ut vel retractetur prior ſententia, vel maturiore conſilio confirmetur.*] probatur hæc concluſio: (quæ Fevardentii quoque fuit.) tum quia iudices non poſſunt nimis circumſpectè procedere in re tanti momenti, cùm non hominis, ſed Dei iudicium iudicent *a*, tùm quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus poſtmodum ſæpè docet fuiſſe prorſus innoxios. non opus eſt exempla proferre, ſunt ad manum non pauca, nec obſcura. tum denique, quia ſæpiſſimè accidit tales citationes non eſſe irritas. Scribunt Hiſtorici Hiſpanorum Ferd. *III*. Regē, juſſiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altiſſima præcipitari: illos conſtanter crimen negaſſe, quod quia videbant ſe fruſtra facere, tandem ad divinum tribunal provocaſſe, regique denunciaſſe, ibi, ut ſe ante diē triceſimum, ſiſteret: Ferdinandum poſtea ipſo die triceſimo ſatis ſubita morte arreptum *b*. Germania ſola multa præbet exempla. Menuercum Paderbornenſ. Epiſc. gravi contumelia Corbeiēſis quidam monachus affecerat: cui Epiſcopus: REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus floccipendens riſit Epiſcopum. Ecce moritur antiſtes: & nihil mali ſentiens ante monachus, in ipſa hora mortis Epiſcopi expiravit *c*. Paucis annis poſtea Henric. Mogunt. (vel ſecundum alios Wormacienſis) Epiſc. falsò, & per calumniam Arnoldi: accuſatus, & per prævaricationē Cardinalium duorum à Pontif. Eugenio. 3. ad cauſæ cognitionem delegatorum, depoſitus ipſo Arnoldo ſuffecto, fuit: ſed ad iuſtum iudicem Deum interpoſita appellatione, ſequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte; ambo illi Cardinales obiere ſubitò: alter digitos proprios arrodens: alter in latrinis, Arii morte *d*. Tempore Henrici quarti, Buchardus Halberſtad. Epiſcopus, & Meginherus Abbas Herfeldenſ. de jurib. Eccleſiarum litigantes: invicem ad Dei tribunal evocarunt, & ambo die dicta repentè ex hoc ſæculo migrarunt. Sic olim ex Aventino li. 4. ſcripſeram; ſed cemmentum inveni additum ab Aventino quod invicem citarint, ſolus Megin-

a 2. *Paral.* 29. *v.* 6. & 7. b *Ritius l* 3. *de Regib Hiſp. Mariana in Hiſpan. Annal. li.* 15. *c.* 21. c *Crantzius li.* 4 *Metropo. c.* 4. d *Conrad. in Chr. Moguntino.*

ginherus Epiſcopum citavit, qui ſolus injuria fuerat affectus, ut patet ex eius ætatis ſcriptore Lamberto Scaffnaburgenſ quem vide, & ab Aventino cave. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Joannis Turlonis, de quo ſic ſcribit Olaus *a, quendam capite plecti iuſſerat: Is genibus innixus, en moriar iniuſtè,* inquit, *teq; voco hac hora ante tribunal Dei, ut reſpondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miſer carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam judex de equo corruit exanimis.*] Liguriæ pars nota Italiæ, ibi Genuenſium triremes adverſus piratas emiſſæ biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miſer ille diu fruſtra queſtus, nihil unquam ſe Genuenſibus nocuiſſe: ut vidit plus gentis odium illos, quàm æquitatem movere; præcipuamque mortis ſuæ cauſam eſſe trierarchum Genuenſem; juſſit ut ſe ille intra ſextum menſem ante Deum judicem ſiſteret: nec irrita vocatio fuit, condicto Ligus tempore mortuus fuit *b*. Armoricis Franciſcus Dux præfuit: is ſumma crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio ſuſtulit; ſed viciſſim fratris citatione intra annum de medio ſublatus, principatum cum vita amiſit *c*. vix eſt quiſquam cui non ſit audita damnatio Templariorum: ex his unus Neapolitanus eques traditur ad divinum judicium appellaſſe, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni ſpacio conceſſo, coram tribunali illud ſupremum citaſſe: addit Fulgoſ. *d* intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multò poſt Philippum quoque interiiſſe. Hoc alii ex calculo tēporis conantur refellere. Sed idē confirmant Chriſtianus Maſſæus, & Meierus *e*, qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradunt obiiſſe, illum 20. April hunc 29. Novembris. fuerunt quidem Templarii Anno 1312. in concilio Vienneſi tertia Aprilis condemnati: ſed non omnes eodem Anno comprehenſi ac occiſi: ſed quidam ſequenti, ut Neapolitanus ille; ſcilicet anno 1313. cumque 1314. currente mortui ſint Judices illi duo, dicuntur non immerito eodem anno obiiſſe, quo citati fuere: imò Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem Anno 1313. quem conſtat Pontifici ſupervixiſſe.

SECTIO II.

De purgatione Monomachia.

Nulla fuit quondam frequentior purgatio iſta; quotieſcumque criminis notitia ſeu probatio obſcura; vel actor reum provocabat; vel reus ipſe offerebat ſe, aut ſuo loco alium: inventionem quidam Mantinæis tribuunt; alii volunt antiquiorem eſſe *f*, conſtat etiam Palæſtinis in uſu fuiſſe, ex Goliæ provocatione, quem David ſuperavit. Fuit maximè in uſu poſt Barbarorum in Italiam irruptionem apud

a *lib. 14. hiſt. Aquilon. c. 20.* b *Fulgoſ. lib. 1. c. 6.* c *Aeneas Sylvius Europea hiſt. c. 43.* d *d. ca 6.* e *Meierus l. 2. Annal. & lib. 17. Chron. Maſſe conſentit Onuphr. in PP. Rom. hiſtor.* f *Alcia de ſingular. certam. c. 22.*

apud Longobardos *a* & apud Germanos *b* & Francos *c* & etiam Hiſpanos *d* non ex homicidii tantum cauſa (*jur. c. uni. §. ſi quis hominem §. ſi quis alium de pace Conſtant.*) ſed & ob aliud quodvis grave crimen, vel magni momenti cauſam; ut poſt Bald. communiter DD. cenſuere *Bald. in d. cap. uni. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex hoc jure. D. de juſt. & jur. Iulius Ferret. conſ. 6. de duello in prin. & conſ. 9. nu. 6. conſ. 11. num. 3. & 4. & Menchaca libr. 1. illuſt. qq. cap. 49.*] Et ſanè in juriſiurandi locum propter crebra perjuria hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola *d* ſed prius apud Francos jam Carolus Magnus hoc ſtatuerat; quoad cauſas criminales, *e* poſtea ad civiles quoque extenſum *f* ut & apud Moſchos *g* & Danos *h* olim in uſu. Ritus duilli poſſunt colligi tùm ex Annal. Bojorum *lib. 4.* tùm ex Ticinenſis Hiſt. Bern Sacci *l. 9.* Sed in moribus & armorum genere præſertim, non idem obſervatum apud ſingulas nationes; plerumque receptum, ut armis militaribus regionis eius uterentur, Carolus Magnus voluit ut fuſtibus: poſtea receptum, ut rei ſit optio., & jus armorum præſcribendorum In celebri illo duello Cambronenſi inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina ſervata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verba quidam ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominavit, & apparitorem Curiæ Montenſis eſſe juſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterii Cambronenſis, actus furiis, blaſphemias in Deiparæ imaginem multas effundit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, unde ſanguinis ſtatim rivi manarunt; videre faber aſciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber aſcia caput findere Iudæo parabat; ſed à monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus: is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta eluſit: Sic dimiſſus: quadriennio poſtea ab Angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Flander Eſtinnenſis, & ſeptennio jam ex paralyſi clinicus jubetur Iudæum accuſare, & duello provocare. Bis monitus, Parochi juſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertium illa ipſa Virgo quinque illis plagis conſauciata ſe videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cambronem; cernit in imagine vulnera, quæ inviſo accedit Comitem, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur, arma rudes fuſtes & ſcuta lignea, ſuperſunt hodiè. Iudæus veſco corpore, ferox viribus tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat; & ſic ſenem ridebat. Sed juvit athletam ſuum Deus tam impar commiſſus, æger ſanum, debilis fortem

a *Lege Longob. tit. qualiter ſe quiſque defen deb. ti de purga. rei tit de homicidio liberi hominis.* b *Lamber ſc haffnabur. ſæpe.* c *docet Guido Pada deciſ. 92. Hoto. man l. 3 obſervat. c. 15. Charondas deciſ 607.* d *tl 4. parte 7. & paſſim Mariana in hiſt Hiſpan.* e *l. ant* [illegible] *& l. ult. lib. 2 lege Lomb. tit. 54.* f *l. mentio d. tit. 54.* g *d. l. 5. leg. Francic. tit. 4.* h *Olaus l. 1. c. 20.* i *Saxo. l. 5.*

ſenex juvenem proſtravit: & horrendè blaſphemantem, convictum, ſed non pœnitentem; comes juſſit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorſum; duobus ad latera moloſſis eum rabidè laniantibus, appenſum ſubdito igne fumo interire.] *narrat fuſe Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine conſcriptis.*] Hiſpani ſemper militaria arma retinuere, ut ex cunctis eorum Annalibus patet. Duellorum tùm inter Principes pro regno, ut inter Corben & Orſuan Hiſpanos apud Livium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegavenſem apud Antonium *a* & pro principibus inter privatos: ut Charellum & accuſatorem reginæ Gondilbergæ *b* pueri quoq; pro uxore Henrici tertii contra gigantem *c* & Burchardi contra Conradum jactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud continuatorem Regionis; item inter privatos, ut coram Othone I. quando diſceptatum utrum in ſucceſſionibus avorum eſſent nepotes cum patruis, ut patrem ſuum repræſentantes, admittendi, & vicere, qui pro nepotibus pugnabant *d* Mira ſæpè in his accidere. duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubravii *e* Radiſlaus Curimenſis Princeps Miſtibogii, filius, per injuriam invaſerat Boëmiæ fines, coactus à ſuis tandẽ optimus rex Wenceslaus militem collegit, cùm jam dimicaturæ eſſent acies. *Si aliter, exclamat VVenceslaus, niſi prælio res componi nequit, cur non potius ſine inſontium ſanguine: ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? Nulla ſit mora, loriculam ſuper cilicinam veſtem indutus, paruoq; cenſiculo ſuccinctus VVenceslaus in arenam prodit: at Radulaus Cataphractus haſtatuſque cum ingenti machæra ſe infert. VVenceslaus ſigno crucis frontem pingens ſubitò angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, audit: Ne feri. & repentè Radulaus humi procumbens, veniam audaciæ popoſcit, ſeque poteſtati victoris permiſit. Allevans proſtratum VVenceslaus monuit, data venia & dignitate ei reſtituta, ut contumaceam in obſequium debitum verteret, ne poſt gravius ab irato numine plecteretur.*] Hic Deus miraculo juſtitiam cauſæ declaravit; quando miraculo Deus non favet, fieri ſolet, ut vel maneat dubia res; vel juſtam fovens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpanorum Nobilium accidit tempore Alfonſi Regis: qui Petri Regis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Avila, ille hunc proditionis accuſavit: hic illum ſceleris gravioris viciſſim recriminatione pulſavit. cum ventum eſſet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu ſolis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerunt, & dubia prorſus: nec in unum alterumve inclinante victoria: utrumque

a *Livius l. 28 & Plutar. in vita Scipionis Polydorus Virg. l. 7. hiſt. Angl. Crantzius l. 1. c. 21. & 22. Daniæ D. Anton. p. 3. tit 20. c. 4. §. 8 hiſt. ſum & Ricius l. 3. hiſt. Neap. Froiſſar Chron. l.* 1. b *Paul. Dia. hiſt. Longob. l 4. c. 16.* c *Nauclerus gener. 35.* d *VVitichindus l. 2 Vincentius l. 24. ſpeculi c. 70.* e *l. 5 Hiſt. Bohem.*

que rex innocentem pronunciavit, & æquali virtute præditos amicos eſſe voluit. Narrat fusè Pet. Maxia *a* Sic etjam dubia manſit Zamorenſium cauſa quos proditionis accuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonſalii filii: quorum cum duos jam Ordonius occidiſſet, tertioque vulnus lethale inflixiſſet; ſaucius cadens equo habenas aberrante gladio præſcidit, equus Ordonium invitum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa non victus, propria virtute. Iudices ſibi N. L. pronunciarunt. *Mariana l. 8. Hiſtor. Hiſpan.* Multos quorum cauſa juſta erat in monomachia ſæpè ſuccubuiſſe docent poſt Innocentii *III.* reſcriptum, *cap. 2. de purgatione vulgari* & Regis Rotharii l. 1. lege LONGOBARD. titu. de monomachia, etiam IOANN. BAPTISTA SUSIUS *b* & VRREA HISPANUS *c*.

Ut ut eſt, repugnat omni juri, quæ eſt communis DD. ſententia, cōtra Paridem à Puteo; ut docent recentiores ſcriptores non pauci. *nempe Lancellotus Conrad libro 1. templ judic capite 1. §. 3. verſ. duellum prohibere, & tractatu de duello, in præfat. Menchaca libro 1. illuſtrium quæſtionum c. 12. & cap. 49. Vivius libr. 1 comm. Opinion. lit. D. verſ. duellum Petrinus Bellus p 19 de re militari titu. 2. à num. 128. Iulius Ferretus conſil 1. numero 3 & 6. conſi. 2. numero 4. cum ſeqq conſ. 8. numero 4. conſi. 20. numero 10. & idem ſæpiſſ. in tractatu de duello. Alciat. l. 5. reſponſ conſ. de duello.* Quod repugnet juri naturæ, docent optimè SUSIUS *d. opere.* & Antonius Bern. Mirandulanus *libro ſuo cōtra Poſſevinum de expugnatione ſingular. certam.* & PETRUS MESSIA *p. 4. variar. lect. cap 9.* Quod juri civili: probant communiter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. libro 11.* quamvis ea lex hoc non convincat, ſufficit tamen, quod nulla ROMANORUM lege ſit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque juri naturæ repugnet, conſtat omnem conſuetudinem in contrarium invalidam eſſe, ut rectè Canones dicunt *d* Quod jure divino & ſacris litteris prohibitū ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere *e* Apertior eſt probatio juris Eccleſiaſtici ſeu divini poſitivi. Nam & olim hoc Canones prohibuere, & apertiſſimè Concilium Trident. cujus hæc ſunt verba; *Deteſtabilis duellorum uſus fabricante diabolo, introductus ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex* CHRISTIANO *orbe penitus exterminetur: Imperator,* REGES, DUCES, PRINCIPES, MARCHIONES, COMITES, *& quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter* CHRISTIANOS *conceſſerint eo ipſo ſint excommunicati ac juriſdictione & dominio civitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quē* duel-

a *Silv var. lect. p. 2. cap. 10.* b *li. de iniuſtitia duelli.* c *l. de duello.* d *cap 2. de Cleric. pugn. in duello Alciat. de reſponſo de duello. & DD. citat* e *Pet. Mathæus in Notis ad Duellum. Gregor. XIII. mox laudandum Tamen revera loc illa ſcripturæ parum urgent protervos. c. 1 cto titu fermè de purgatio. vulgari. tit. de cler. purgante in duello. C. monomachiam 2. q. 4.*

duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur: & ſi feudalia ſint directis DOMINIS *ſtatim acquirantur. Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ, juxta ſacros canones puniri debeant, & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tàm in jure quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquã ſuaſerint, nec non ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur: non obſtante, quocunque privilegio, ſeu prava conſuetudine, etiam immemorabili.*]

Damnarat eundem abuſum ſub excommunicationis pœna, quoad ſubditos tantum Romanæ ſedis, Iulius II. anno 1508. menſe Aprili, & rationes addiderat damnationis benè multas & graves. primò quia hoc fiat humani generis inimico inſtigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones, & nova inter adſtantes amicos pugnantium odia & altercationes, & ex uno inconvenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum generiſque humani jacturam perniciosum exemplum, & ſcandalum plurimorum. 3. quia CHRISTUS docuit DEUM non eſſe tentandum. 4. quia hominem homini inſidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiuſmodi purgationes vulgares à religionis noſtræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiuſmodi ſpectacula à canonibus. PONTIFICUM, & imperialibus legibus ſunt prohibita. Denique GREG. XIII. laudatiſſimus PONTIFEX ad omnes CHRISTIANOS voluit pertinere hanc probationem, ut & Concilii Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de ſolemni, ſivè publico duello ſanciverant, hoc ipſe prudentiſſimè ad privatas, & non ſolemnes duellationes, propter eaſdem cauſas, quæ in iis quoque cernebantur, porrò producendum ſibi cenſuit, a anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſecundo nona Decemb. his verbis; *creſcente hominum malitia facinoroſi non deſunt, qui quod publicè prohibitum eſt privatim exſequi non dubitent, dum ſic pœnas prædictas eludere ſe poſſe arbitrantur. Nos ad hæc evertenda plenius evidentiuſque providendum eſſe rati conſiderantesque duellum privatum, non minus cruentum, & animæ & corpori noxium eſſe, quam quod publicè perpetratur: auctoritate Apoſtolica ſtatuimus. (1.) illos, qui ex condicto, ſtatuto tempore & in loco convento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini ſociive ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullave provocatoriæ litteræ aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cenſuris & pœnis omnibus à dicto concilio propoſitis teneri, perinde ac ſi publico & conſueto abuſus ſingulare certamen iniviſſent. (2.) volentes etiam locorum dominos, ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit non prohibuerint, (3.) omneſque illud fieri mandantes, inſtigantes, conſilium vel favorem dantes, equos, arma pecuniam, commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubmi-*

a *Bulla quæ incip. ad tollendum deteſtabilem.*

ſubminiſtrantes, aut (4.) *ex compoſito ſpectatores vel ſocios quovis modo ſe præbentes eiſdem cenſuris & pœnis ſubjacere, etiamſi illi qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerint, impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit quo minus illa committatur. Non obſtantibus, &c.*] Ex quibus ſanè apparet, qui hodiè privatis provocationibus in hanc excommunicationem, nulli reſervatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis utriuſque prohibitionis quædam colligere non inutilia obſervatu. Primò illos quoque incidere, qui dicunt, *Veni ad talem locũ: ego te illic exſpectabo*: nam iſti certum tempus conſtituunt, illud ipſum præſens; ſicut craſtinum, qui dicunt cras tali hora, &c. Secundò Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia ſunt extra curam Eccleſiæ, tùm quia Concilium expreſsè dicit; *inter Chriſtianos* 3. non prohiberi juſtum bellum gerentes Principes, quam poſſunt cauſam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendam, hoc enim tunc in belli locum ſuccedit: Non tamen liceret illis animi cauſa, vel gloriæ ſolius ad oſtendendum robur militum facere; ſicut olim fecerunt Ioab & Abner *a* nam vox, *ludere*, illic ſignificat proluſionem pugnæ. Inſtituebatur enim hoc, ut arbitror, quaſi divinatorium quoddam victoriæ præjudicium, quo Germanos olim uti ſolitos Gornel. Tacitus teſtatur *b* Quæ ipſa divinatio eſt prohibita: Et ſicut pro ſola gloria humana bellum non licet ſuſcipere, ſic nec duellum licet permittere. 4. Quoad conſulentes, ex Gregorii verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui ſuadent affirmativam, non verò qui duellum diſſuadent; & ad hoc conſilium conſcriberent, vel darent, hi enim non peccant. 5. quoad ſpectatores non incidere, qui illac tranſeuntes obiter adſpicerent certamen: vel ſubſiſterent ad dirimendum; immò nec illos, qui ex inſtituto eos fuiſſent comitati; ut certamen impedirent: ideò enim additur *ſi per ipſos non ſteterit &c.* ipſos ſcilicet ſpectatores & ſocios, &c. unde 6. infertur, eos qui comitarentur vel ſociarent, incurſuros, etiamſi non ſit pugnatum; quando conati ſunt efficere, ut pugnetur, vel ſaltem ſi poterant, non impediverunt ipſi, ſed maluiſſent pugnam conſeri. Hæc ſaluo rectius ſentientium judicio de re quotidiana. Quidam aſſerunt etiam à Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam quam nondum potui nanciſci. Habes in compendio bullarum nuper Venetiis edito.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrũ, hoc eſt vomeres ſeu lateres, ſeu conticulas vel chirotecas candentes Innocentia probabatur, ſi illæſus quis abiret: ſin, nocens habebatur, hanc invenio aliquando ſponte ſuſceptam, aliquando injunctã provocato. De ferro candẽte obtinet hodie apud Iaponios, ut docent epiſtolæ no-

a 2. *Reg.* 2. *v.* 15. b *libro de moribus German.*

noſtrorum, una P. Luiſii Froes ſcripta anno 1595. narrat illuſtre miraculum, quod accidit Omuræ, in hanc ſententiam *Fuerat Chriſtianus quidam degens inter ethnicos accuſatus furti: & quia hoc crimen ſeveriſſimè caſtigatur in Iaponia. Sic ut de eo, quantumvis minimo, convictus, morte cum nulla veniæ ſpe mulctetur, nec tamen poſſunt hunc Chriſtianum verè convincere, ecce mox gentiles eum obſident: & dum aliud non poſſunt importunè compellunt, ut ritu ipſis conſueto juramentum edat, qui erat, ut in folio chartæ ſubſcripto ſcriberet, quod erat jurandum, deinde folio in palmam manus depoſito, imponeret ferrum candens, manumque conſtringendo, in ſuum caput vindictam & iram Chamis imprecaretur, ſi obiecti criminis reus foret. Quod ſi manus fortè amburatur. aiunt experientia probatum eum noxæ eſſe reum. ſi verò à læſione cum folio maneat immunis, eſſe innoxium. Cùm igitur hic Chriſtianus in has anguſtias adductus eſſet, quippe vel jurandum illi erat, vel repudiato juramento quo ſe reum faciebat vitæ diſcrimen adeundum, innocentiæ ſuæ confiſus dixit fas ſibi non eſſe, utpote Chriſtiano, per falſum Deum Chamis jurare, ſed tantum per verum. Conſentiunt gentiles, ut per ſuum Deum juret. Ille ergò ſigno crucis in folio expreſſo, ferroque candenti impoſito, quia id facere cogebatur, magna animi præſidentia ferrum manu conſtrinxit Rès mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque non ſolum ſolutus eſt pœna, quam gentiles illi minabantur verùm etiam culpa, quam falſo illi impingebant.*]

Hactenùs epiſtola Latinè edita Moguntiæ anno milleſimo quingentiſimo nonageſimo octavo. planè vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Sed in Francia tantùm licita in cauſis ſæcularibus, ut colligitur ex epiſtol. Iuonis. 91. & 251. Invenio ferrum iſtud ignitum vocatum, *Iudicium*: quod nomen arbitror commune fuiſſe inſtrumentis omnibus harum vulgarium probationum. Petrus de Loyheyr. a formulam nobis proponit ex ſancti Mauritii Andegavenſis archivis iſtam: *Nos tamen ſufficienter muniti denarrationem & diſcuſſionem iſtius cauſæ noſtræ ſæpius in audientia omnium illic adſtantium offerebamus & paratos nos ſemper eſſe ad omnem juſtitiam præferebamus: cum ecce quidam de hominibus, quos Berlaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte ſua ſurrexit, nobis neſcientibus & juſtitia nullatenus dictante & non per conſilium noſtrum, qui ſponte ſua ſe Iudicium portaturum manu ſua obtulit. Quod Rainaldus Popardus avunculus ſuus dixerat ſibi, & quæ verè partitio illa facta fuerat de anteceſſoribus ſuis, inter canonicos Sancti Mauricii & anteceſſores illius Berlaii, ſicut in chartis noſtris continebatur. Et ſicut Tetbaldus obtulit ſic paratus fuit, & per manum ſuam in Eccleſia ſancti Dionyſii apud Duadum, videntibus multis, tàm de parte noſtra quàm de parte Domini Berlaii (quorum nomina ſubternotata ſunt) Iudicium portavit. Poſt Iudicium portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæſus & ſanus omninò apparuit. Viderunt autem vel Iudicium portari, vel manum tertia die de more regardari ferè univerſi homines & mu-*

lieres

a *lib. 2. de ſpect. c. 7.*

lieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaii teſtes ludicii portati, & hominis, Deo miſerante, ſaluati & liberati.] Ubi cernis ſolitos cauſam addere, quæ illos moveret, ſive id exprimere, quod probare per Iudicii lationem volebant: vides etiam clericos proteſtantes, ut irregularitatem & cenſuras evaderent incurrendas: ſi hominem ipſi ad hoc adhortari, & mutilatio vel mors ſubſecuta fuiſſet. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata à Barbaris Italia & Galliis latæ: apud Radevicum *a* fit mentio legis militaris, qua ſervus non deprehenſus in furto, ſed accuſatus, jubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri judicio ſe expurgare.

Leges Francicæ & Longobardicæ jubebant per novem vomeres ignotos homicidii accuſatum ſe expurgare. *b* Slavi poſtquam veram amplexi ſunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus jurare deſierunt: recepto uſu, examinandi per Sacerdotes ſuſpecti, adhibito ferro vel vomere candenti. *c* In Flandriam quoque hanc legem, Philippus Comes tulit, anno milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto. *d Si quis vulnus in nocte acceptum alii imputaverit, ſi ſcabinis dignum videtur ferro candenti ſe excuſabit accuſatus: ſi aufugerit, manum perdet.* Item: *ſi fur vocatus accuſatus fuerit ferro candenti ſe excuſabit. ſi culpabilis permanſerit ſuſpendetur.*] In hoc judicio non fuit certus vomerum numerus, ut nec formæ ferri certa ſpecies vel pondus præſcriptum, ut ex varietate Iudiciorum patet. ut plurimum Francica conſuetudine uſos puto in ferri conſecratione ſivè imprecatione, quæ fuit talis, *Deus judex juſtus qui auctor es pacis, & judicas æquitatem, te ſuppliciter rogamus, ut hoc ferrum ordinatum ad juſtam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam benedicere & ſanctificare digneris, ita ut ſi innocens (de prænominata cauſa, unde purgatio quærenda eſt) hoc ignitum in manus acceperit, illæſus appareat: & ſi culpabilis atque reus, juſtiſſima ſit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus juſtitia non dominetur iniquitas ſubdatur falſitas æquitati. Per Dominum noſtrum e*] In Antigona, Sophoclis, cuſtodes corporis Polynicis, accuſati negligentis cuſtodiæ paratos ſe dicunt innocentiam ſuam comprobare, & ferri candentis contrectatione, & per pyram ambulatione, & jurejurando.

> ϗ μύδρȣς αἴρειν χερσίν,
> ϗ πῦρ διέρπειν, ϗ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In concilio Triburienſi docemur *f* hanc probationem in Germania non fuiſſe nobilium, quibus juratoria duodecim ingenuorum conteſtatio ſufficiebat: ſed ignobilium. Verùm hiſtoriæ teſtantur etiam nobiles eam ſæpè ſubiuiſſe, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno milleſimo ducenteſimo decimo quinto, vel circiter *g* Conrad. Marpurgius inquiſitor Apoſtolicus, ſi accuſati de hæreſi negabant, judi-

a *l.1.reru Frid.c.26.* b *Lõbard l.1.tit.11 de parric Francica lex.l.4.c.56.* c *Hermol. Hiſt. Slavor. c.84.* d *Meier, in Chron. Fland.* e *Annal. Boior, l.4.* f *ca. Nobilis.2.q.4.* g *Trithe. in Chron. cap.22.*

judicio ferri candentis experiebatur, & ſi amburebantur, eos porrò committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum: ſi factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, ut poſtea dicemus. Caroli tertii Imper. uxor Richarda, fuit inſimulata adulterii, ſed candenti ferro crimen diluit *a* ſic Kunigundem Henrici II. uxorem ſe expurgaſſe conſtat: in eo tameſi diſſentiunt hiſtorici, quòd quidã velint eam calcaſſe pedibus nudis *b* alii vomeres ſex manibus tuliſſe *c* Quare niſi dicas eam ſucceſſivè manibus tuliſſe, & pedibus calcaſſe: Crantzium à ſeipſo diſſentire neceſſe eſt. Nonnullos alios ſe juvene Georg. Pachymeres maſſam candentem manibus innocuis geſtaſſe commemorat. Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus ſuper ignitos vomeres ad conteſtandam pudicitiam ambulaſſe ſcribit Polydor: *Angl. hyſtor. libr.* 8. Plus eſt, quod ſcribit Saxo Danus *d* in Rugia ad fidem converſa, matronam quandam, per injuriam à conjuge adulterii inſimulatam: *cùm purgandæ infamiæ gratia manum admoviſſet candenti laminæ: ſubitò ferrum, quod erat exceptura, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, ſublime ſe extulit. penduloque motu gradientis fœminæ inceſſum comitans, cùm ante aram jactandum eſſet, inter religioſam adſtantium admirationem proprio impulſu humi decidit:*

Exempli verò memorabilis & fidei conjugalis ſpecimen, nobis duo conjuges, Mutinenſes Comites, æterna dignum hiſtoria, Othone tertio imperante exhibuerunt. Mariam erat hic nactus uxorem lubrica fide, conſcientia nulla: hæc, ut nova Phædra, Comitem Mutinenſem in amplexus trahere conata, repulſam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata; crimen ſuum in innocentem regeſſit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde urgebat honor proprius, ceſſit honor amori: quia Cæſaris honorem vitæ ſuæ præponebat. Conjugi tamen ſuæ, mulieri prudentiſſimæ & quod rarum, forti, conatus Auguſtæ, reſponſum ſuum: calumnias illius, periculum ſuum aperuit, decretumque ſibi dixit, mille mortes oppetere potius acerbiſſimas, quam tantum Imperatoris ſui, de incontinentia & perfidia Auguſtæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam ſe, ſi quid de ipſa benè unquam meruerit, obteſtari: virili conſtantia ſexus & conjugii oblita, ſententiam, quæ impendebat, mortis ignominioſæ ut perferret: ſe necato conjugis animum & memoriam reſumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu poſt Comes culpam Auguſtæ, ſuo capite luit, creduli Proeti judicio condemnatus. Cõventu deinde Imperiali apud Roncalias inſtituto, quo die viduis jus dicebatur: Mulier prodit, & coram conſeſſu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocavit, eò quòd maritum ſuum injuſtè de medio ſuſtuliſſet.

Otho

a *Annal. Bojor. d. lib.* 4. b *Fulgoſ. li* 8 *c.* 1 *&* *Crantzius li.* 4. *Saxo. ca.* 52. c *Crantzius lis* 4. *Metropol. ca.* 5 *junct. d. cap.* 32. d *l.* 14. *hiſt. Danor.*

Otho admirabundus: *At tu quonam pacto*, inquit, *viri tui quam jactas innocentiam comprobabis. Candenti* inquit *lamina*, adfertur illa Othonis iuſſu ferrum benè ignitum: adlatum vidua ſine noxa cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit: Externavit miraculum Imperatorem, adeò ut ſe quidem ſuppliciis dignum profiteretur, ſed moram poſceret aliquam ſubeundi. *Triplex vadimonium differo*, (illa reſpondit) *rigina ſupplicium ſolum poſco*, cuius nefaria calumnia me marito, te fidiſſimo milite, remp. cive ſtrenuò ſpoliavit. Cunctis æquiſſimum viſa petere. Auguſtus eam collaudat, & pro dilatis ſibi vadimoniis, quatuor in Hetruria caſtris donat: Auguſtam verò, quæ Veris ignè malè atſerat, carnificis manu in rogum coniectam, iuſtis flammis abſumi iuſsit *a*. Carolo Calvo Francorum Rege, Ludovici Germanorum regis terras, nepotibus ſuis per nefas eripere conanti: Germani primò deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cum illæſi Germani rediſſent, nec ab ambitioſo Rege, quidquam æqui bonive impetrare valerent, ſumptis armis illum re infecta, multis amiſſis ultra Rhenum iterum compulerunt *b*. His favit, contra idem Judicium duodecim vomerum, interfectores Chriſtiani Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in rotam miſit *c*.

In Saxoniæ quoque oppido Vittenbergo, excitati publici incendii crimen, impactum fuit cuidam: ille & iureiurando, & Judicio ſe innocentem probavit. cùm enim longo itinere ferrum candens manu retuliſſet, illudque illæſus in terram deieciſſet: ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: ſed eò fermè anno exacto, cum quidam alius, qui incendii conſcius erat, ſilicibus viam publicam in oppido paviret, ferrum in arena abditum prodit; manumque validè amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoſcunt, & reum ad iudicem abripiunt: qui quæſtione admota verum exſculpſit, & cruribus fractis noxium rotæ impoſuit *d*.

Aliud æquè mirandum apud Cæſarium, *libro decimo. miraculor capite trigeſimo quinto*: his verbis deſcriptum reperitur: *Referre ſolet Dominus Bernardus de Lippia, quandoque Abbas noviſſe ſe piſcatorem in Epiſcopatu Trajectenſi, qui cum quadam fœmina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodā in Synodo imminenti accuſari timens ſtatim ad Sacerdotem veniens, magis, ut poſt patuit, timore pœnæ, quàm amore iuſtitiæ peccatum confeſſus eſt, conſilium quæſivit & invenit: ſi habes (inquit Sacerdos) firmum propoſitum, numquam peccandi cum illa, candens ferrum ſecurè poteris portare, ipſumque peccatum negare. Spero autem, quod virtus confeſſionis liberabit te. Quod ita factum eſt cunctis ſtupentibus, quibus factum innotuerat.*]

Læſus tùm ab igne non fuit: ſed cùm poſtea peccati iterandi in recidivam voluntatem incidiſſet, & glo-

a *Gotfrid Viterb. in Chronic Cranizius lib* 4. *Saxon. c.* 26. b *Paulus Æmyl. Annal. Francor. lib* 3. c *Alb. Cranzius lib.* 7. *Metrop. c.* 14. d *Cranizius l.* 8. *Vand. ca.* 30.

tiaretur ſe non magis aduſtum fuiſſe à ferro illo candenti, quàm ab aqua fluminis in quo tùm navigabat, aquamque manu hauriret: candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum aduſſit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam peſſimo hypocrita, qui peregrinationis pallio ſcelera contegebat, is ab alio quodam nefario homine nummis cõductus, hoſpitis à quo benignè habitus ædes incendio abſumpſerat, bis exceptus, bis pro gratia incẽdium immiſit. Territus Dominus multos detulit, de quibus ſuſpicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæſi ſe expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abjectum jacebat. Venit poſt aliquod tempus pſeudoviator ille, tertiò humanè excipitur, videt ferrum, rogat, Cui uſui? Audit ab hoſpite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios uſus uteris ne jaceat otioſum? Simul manu cõprehendit: ſed illud repentè incanduit, & manum validè aduſſit, ille cum eiulatu abjicit. Hoſpes admiratione perculſus, meritò ſuſpicatur hunc bis exuſtarum ædium reum, ergò comprehenſum ſiſtit iudici, iudex eculeo, faſſus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda ſunt Dei iudicia.

Verùm quærat aliquis an numquam hæc purgatiò fefellerit? Immò memini S. Ivonem pro incerta habere. Nam *Epiſt.* 74. agens de hac ferri igniti proba, negat convictum adulterii militem, cuius manus inulta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum, cum per examinationem ferri candentis occultè Dei judicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes ſæpè damnatos. Præterea cùm talis examinatio ſit in Deum tentatio, non eſt mirum, ſi divino iudicio deſeritur, cùm incautè & ſine judiciali ſententia ab aliquo ſuſcipitur.*]

Sed habuit Ivo pro incerta, tùm demum, quando privata auctoritate ſuſciperetur, tunc etiam illicitam credidit, ut docet apertè *Epiſt.* 254. quando fit, *ſine conſilio*, ut ait, *& non præcedente iudiciaria accuſatione*: licitam verò eſſe volebat, quando præcedente ordinaria accuſatione omninò humana deſunt teſtimonia, nec aliud ad veri indagationem quis habet quod faciat: & hoc caſu ſe iudicem illa uſurum apertè profitetur *Epiſt.* 251. Sed apertè Canonibus Ivo repugnat, illis ipſis quos citat, qui abſolutè aſſerunt tali inveſtigatione abſtinendum, & delicta tantum ex confeſſione rei & aſſertione teſtium punienda: nec de multis præſumendum iudicium, ſed ea Deo iudici relinquenda. Sed objicies argumentum Ivonis à ſimili: *Iurare omninò prohibitum lege: tamen à D. paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex cauſa, & exigente incredulitate humana poſſe fieri.*

Reſpondeo diſſimilem eſſe cauſam. Nam iuſiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, imò vetus diſertè præſcripſit. Sed omnes Superſtitioſas adinventiones, ut per ſe malas, divina lex ſemper prohibuit: tales autem eſſe has purgationes STEPHANUS Pont. clariſſimè definivit, ut ſeq. q. oſtendemus.

mus. Illud etiam miror *Ivonem Epiſt. 91.* in cauſis Eccleſiaſticis eam non recipere, quaſi in laicis cauſis ſeu ſecularibus non eadem ſubſit tentationis Dei, una ex parte periculum, & prætenſa illa veri indagandi neceſſitas, non æquè in Eccleſiaſticis occurrat: planè hærenti ſimilior & dubitanti hac in re, quàm docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergò adſcribam ex eadem, è qua pleraque reliqua, admirandorum fœcunda Cranzii urna, de Rollone Normannorum duce, qui Robertus poſtea vocatus. Noverat ſuos in latrocinia, furta, rapinaſque propendere: idcirco ſeveras de his leges tulit; quarum metu pollicens ſibi ſecuritatem omnium iuſſit ruſticos intrepidè ruſticani operis inſtrumenta in agris relinquere.

Quidam ex agricolis domum reverſus ab importuna uxore rogatus, cur inſtrumenta non apportaret, ducis præceptum objecit. At illa furtim ex agro inſtrumenta ſubduxit, & abſcondit, ut maritum redderet cautiorem, reverſus vir in agrum, ubi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert. Ille ad ducem, vocatus à Duce ruſticus, pretium accepit amiſſorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes ruſtici ſubiſſent ſcrutinium. Tum Dux verſus ad Epiſcopum, Deus, inquit, Chriſtianorum, ſi eſt conſcius ſecretorum, cur furem non prodit? Epiſcopus necdum benè firmatum in religione non corripuit: ſed cauſam prætendit, quia ignis nondum furem attigiſſet. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec ſi quiſquam repertus eſt. Vocatus à Duce ruſticus, an cui indicarit, rem in agro eſſe rogatur: ille nemini, præterquam uxori dixiſſe reſpondit. Vxor quæſtionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas inquit, uxorem furacem eſſe, an non? Ille ſciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo aut non puniviſti, aut non indicaſti ergò iuſſit ambos ſuſpendio necari. Et hac ſeveritate legem ſanxit. a

Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hiſpani Arianum Gothum tempore Leovigildi ad probationem ignis provocantis, cum enim verbis & rationibus nihil proficeret, *Eſt,* inquit, *digito meo annulus aureus: ergo eum in ignem iacio; tu candentem collige Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permiſit, ut eis ſimilis cerneretur, Converſuſq; ad hæreticum ait, ſi vera eſt proſecutio tua, ſume eum ab igne. Illo autem reſiſtente, ait, Immenſa Trinitas Deus, ſi quid indignum te credo, oſtende: certè ſi recta eſt fides mea, nihil mihi prævalebunt hæc incēdia ſæva. Et ablatū ab igne annulum diutiſſimè palma ſuſtinuit, & nihil eſt nocitus.*] Hæc Greg. *l. de gloria confeſſo. c.* 14. verbotenus. Sed hic conteſtatio fidei ſinceræ fuit, non iudiciaria inquiſitio. Verùm enimverò non immeritò hæc expurgatio ſemper bonorum & Deum timentium conſcientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuarienſi Epiſcopo, cum Regi Eduardo perſuaſiſſet, ut Emmam matrem adigeret; ob ſuſpicionem ſtu-

prii

a *l. 2. Norueg. c.* 27.

pri cum Advino Vintonienſi Epiſcopo commiſſi, ad hunc ſe modum expurgaret, & ea igne maneret illæſa; timore correptum in continentem ex Anglia fugiſſe, ibique animi mœrore brevi contabuiſſe. *a*

Non diſſimile fuit iudicium per prunas, quas vel in ſinum conjiciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui ut meretricem Porphyriam ſervaret, & monaſterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam ſecum abducere, & propterea in omnium irriſionem, & execrationem incidit, quod cum meretrice conſueſceret; narrat Leontius *b*, cum cum ægrotaſſet, & mortem præſentiret propinquantem, coram plurimis iuſſiſſe adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepiſſe carbones, & infudiſſe in ſinum, & omnibus audientibus dixiſſe; *Benedictus Dominus, qui olim rubum ſervavit incombuſtum, is mihi fuerit teſtis fidelis, quod quomodo meas veſtes non attigit hæc, quæ eſt in igne urendi vis, ita nec ego attigi mulierẽ toto tẽpore vitæ meæ, &c.*] Judicium idẽ in Gallia ſubiwit B. Briccius D. Martini in Turonenſi ſede ſucceſſor. Hunc enim populus reũ peragebat ſtupri cum muliere religioſæ profeſſionis commiſſi, quæ lintea mina Epiſcopi lavare ſolita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iuſſit ipſum infantem nondum menſtruum in medium adferri: & coram populo interrogavit, num ipſe pater eius foret? reſpondit infans, eum non eſſe ſed alium quem non nominavit. Fiebat id virtute divina, ſed plebs dæmonis operæ adſcribebat. Prunis itaque candentibus birrum implet Briccius, & tota defert urbe illæſus: ſic ſe à libidinis carnalis flagitio alienum profeſſus, quemadmodum flammis veſtimentum intactum. Nec tamen furentibus perſuaſit: ſed ab Epiſcopatu fuit deturbatus. *c* HARALDUS etiam HYBERNUS, ſe Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexaverat, filium probavit incedens nudis pedibus ſuper ardentes prunas. *d* Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; ſed aliis quoque in rebus. Nam Eulalium monachum fiſcella palmea in ignem iniecta, & illæſa permanens, ſuſpicione criminis abſolvit. *e* Roſſis verò fidei Catholicæ veritatem, miſſus ad eos à Baſilio Imper. Epiſcopus perſuaſit; cum ipſis poſtulantibus liber Evangeliorum in caminum ardentem miſſus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exſtincto integer, nec ullo afflatus ardore fuiſſet repertus. *f* De Miſſa D. Iſidori, ſive, ut vocant MOZARABUM, memorant non diſſimilia Toletani Annales. *g* Qua de re ita IOAN. MARIANA; *Communi conſenſu de Gotthica precum ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, neque tamen ſucceſſerat, & poſt nonnulla. Viſum eſt controverſiam ignis judicio permittere: ſic eius ſæculi mores erant rudes & agreſtes, neque*

que

a Poly dor. Verg. l. 8. Hiſt. Ang. b in vita B. Ioan. Eleemoſyna menſe Iun. c Gre. Turon. l. 2. hiſto. c. 1. Sabell. exemp. l. 10. c. 2. Fulgoſ. & Marullus & alii. d Saxo. lib. Dan. hiſt. 53. Crantzius l. 5. Noru. c. 6. Marullus l. 1. exemp. c. 4. f Zonaras to. 3. & Cedrenus. g vide Villegam in diſpenſ. hac de re poſt Hiſpanicas eius Sanctorum vitas.

que ſatis expenſi ad CHRISTIANAE *pietatis regulam rogo in platea accenſo, liber uterque Romanus & Gotthicus in ignem projecti. Et Romanus quidem continuo ex igne proſiliit, id populus victoriam interpretabatur: nam liber alter ſub flammis & igne diu permanens, illæſus inventus eſt. Rege arbitro, nihilominus populo perſuaſum, utramque precandi rationem ſuperis placere: quando uterque liber ex incendio evaſiſſet incolumis, &c.*] *lib. 9 cap. 18. de rebus Hiſpan.*

Qui pyram ingreſſi probandæ innocentiæ cauſa, multos invenio. Nam & Sophocles, ut dixi, agnoſcit morem. *Petrus Maſſilienſis presbyter, ſuſpectus de hæreſi, Antiochiæ ipſo die Paraſceves, Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coacervatorum late lignorũ ſtruem ardentem; medioſque ignes illæſus evaſit a*] Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianæ probationem, veſtem prius cera copioſa illinit, eamque indutus, in medio populi circo, ſic ſe in flammam intulit, & perſtitit ſine ullo doloris ſenſu (quod ſanctè affirmabat) donec veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in favillas redigeretur *b*, eo permoti miraculo Dani *c*, duelli purgatione ſublata, ignis purgationem introduxerunt, fortaſſis etiam eos movit iteratum aliud ejuſdem Popponis factum, nam alio tempore, cum verba Danis perſuadendis, ut Chriſtiani ſeriò fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt: *quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas eſſentne conſenſuri credituríque? cunctis ſuccla mantibus, Velle: in chirothecæ formam juſſit ferrum cudi, idque ignitum adferri. Rubebat igne ferrum: ille tamen intrepidus manum immiſit ad cubitum, deportavitque ad locum conſtitutum. Ibi cum ad pedes Regis Suenonis projeciſſet, victa manus dedit concio, ſponte ſubiens lavacrum regenerationis d*] A Theodoro Lectore *e* hiſtoria refertur hujuſmodi tempore Martini duos Epiſcopos, unum Catholicum, alterum Arianum, principio verbis diſputaſſe de fidei dogmate controverſo: deinde Catholicum, conditionem concertatori propoſuiſſe, ut vanis diſceptationibus prætermiſſis, rogum ignis ſecum ingrederetur, & fidei ſuæ veritatem uterque hoc indicio, DEO comprobaret teſte: denique ARIANUM detrectaſſe ingredi; Orthodoxum nihil moratum, ingreſſumque ex ipſo rogo multis diſſeruiſſe, & nec minimum uſtulatum egreſſum fuiſſe.

Vera narratio: ſed res non ſub Martiano, verum ſub Anaſtaſio accidit, ut melius à Cedreno & Nicephoro, *lib.* 15. *c.* 23 proditum. Jactabat Savanarola ſe hoc judicium ſubiturum; cum ad rẽ ventum, ſubſtituit alium pro ſe: neque hoc detrectabat Minorita accuſator; ſed hoc tantum, ne ille Sacroſanctam ſecum Euchariſtiam deferret: quod revera diffidentiæ nõ obſcurum erat ſignum. *f.* Fulgoſ. auctor eſt à Jo-

a *Pauli Æmyl. hiſt Fran. l.* 4. b *Crantzius l.* 3. *metro pol. c.* 43. c *Saxo Hiſ. Danor. l.* 10. d *Saxo d. l.* 10. *VVitichind. s l* 32. *Cranz l.* 4 *Dani c.* 4 e *l.* 2. *Collectan.* f *confer. eaque ſcripſit Guicciard. d. l.* 3. *& Volaterran. in Antrop. cum iis quæ Phil. Comin. l.* 8. *hiſt. c.* 19. *qui tempore illo vixit.*

anne Gualberto Petrum Archiepiſcopum Florentinum, provocatione ad iudicium pyræ accenſæ Simoniæ condemnatum. a Sed verius eſt id à Petro Albanenſi Epiſcopo factum, qui propterea, *Igneus*, fuit vocatus, teſte Urſpergenſi, *in Chronic.* prius tamen, quam ille Epiſcopus adhuc crearetur. rem totam adſcribam, ex vita ipſius GUALBERTI, ut creditur à BLASIO Milaneſio fide integerrima conſcripta, is poſtquam narravit ſæpè à D. JOANNIS GUALBERTI monach PETRUM illum Flor. accuſatum ſimoniæ & eius fautores ad ignis iudicium provocatos, ſubdit tandem; *Præfigitur itaque locus & dies, quo iſtud fieri debeat, ut ſi qui velint. poſſint coram intueri Locus præfixus eſt in monaſterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Ciſtercienſium eſt Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ Quadrageſimæ.*

Modus probationis fuit eiuſmodi, ut in loco publico duæ lignorum ſtrues juxta ſe fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in ſublime quatuor & dimidium inter utraſque verò ſtrues ſemita inter eſſet longitudine brachii prunis ardentibus conſtrata, per quam unus ex monachis tranſiret. Vbi advenit ſtatutus dies & hora. invitatur Epiſcopus Petrus à ſuis, ut accedat viſurus tantæ rei experimentum, ne civitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione. At ille prorſus renuit. imò ſi qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis utriuſque ſexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Epiſcopi ſi ea probàtio ſuo potiatur effectu, ut quiſquam è fratribus per ignem illæſus tranſeat. ſe ipſis ſuffragaturos, & ab Epiſcopo defecturos. Itaque fiunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, ſacrificium ſolemniter celebratur ab Abbate illius inſtituti, clericis & monachis adjuvantibus. Vbi ventũ eſt ad agnus Dei, unus ex monachis fert aquam ſacratam ad aſpergendum, alius thuribulum, thuris incendendi cauſa, tertius faculas ad ligna inflammanda. quartus imaginem crucifixi Invocatur à cunctis Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Sanctiſſima Virgo Maria Mater eius pleno ore, ut rei veritas declaretur.

Sacrificio peracto deponit caſulam, crucemque manu geſtat Abbas, qui ſacrificaverat. Petrus is quoque dicebatur. Litaniis abſolutis unus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitions & ſpnoſionis conditionem. Deinde Abbas Petrus cum cruce, quam manu geſtabat: S. Ioanne interim coram adſtante. & orante ingreditur per medios ignium globos flamma in ſublime aſcendente, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incenſas ſtrues. Sed prius quam ingrederetur ignem cunctis audientibus. ita precatus eſt: Domine Ieſu lux vera omnium in te credentium, peto miſericordiam tuam, oro clementiam tuam ut ſi Petrus Ticinenſis, qui dicitur Florentinus Epiſcopus, pecunia Florentinam ſedem occupavit: tu æterni Patris Filius, tu mea ſalus in hoc tremendo judicio ad me adjuvandum feſtines, & me illæſum ſine

ullis

a 18. c. 1 *eodem fere modo narratur ex S. Attone Piſtorienſi à Cæſare Baron. to. 11. Annal. anno Chriſti* 1063.

ullis aduſtionis veſtigiis conſervet: ſicut olim tres pueros in fornace Babylonica ſervaſti.

His dictis . per medios penetrat ignes, neque corpori , neque veſtimentis ullo aduſtionis veſtigio inhærente. Cumque vellet vertere ſeſe, & eadem via per flammas reverti , à populo retinetur, quippe jam perſpicuè rei veritatem edocto.]

Vide mihi hic Lector, quam admirabundus Deus in ſanctis ſuis, & quomodo divina ſapientia varios ac multiplices, quaſi ludos edat, ut admirationem ac venerationem in cordibus noſtris excitet. Volat ferrum & in aere pendet, ſequiturque manus innocentis unius, fugit alium, & candentia ſervata multis poſt menſibus invenit reum ac punit. Popponi chiroteca eſt ferrea ignita, quod foret ex leni corio ſuavibus imbuta pigmentis: circa corpus poſitas eidem adurit veſtes, corpore illæſo, edax vis flammæ; ſed in Abbatem Petrum (qui poſtea Epiſcopus Albanenſis) ut ſimonia detegatur, ne hoc quidem valet, ſed Babylonium renovat ſpectaculum. Idem contigit S. Bonifacio: qui ſimili miraculo ad Tyranni petitionem per medias ignis ſtrues, illæſus ambulavit; & ſic Tyrannus, cum Ruſſorum magna multitudine, impulſus, ut Chriſtiano lavacro ablueretur. lege PETRUM DAMIANI in vita SANCTI ROMUALDI capite vigeſimo nono & trigeſimo. Confer nunc hæc, cum iis quæ hæreticis accidere. Tàm procul ab eis hæc Dei virtus, quàm remota ab eorum mente vera fides.

Duas hiſtorias narrat Cæſarius Ciſtercienſ. a

In Cameraco (*inquit*) civitate Epiſcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehenſi ſunt , qui omnes timore mortis ſuam perfidiam negaverunt. Miſſus eſt ab Epiſcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret , aduſtos hæreticos eſſe ſententiaret. Examinati ſunt omnes, & combuſti ſunt omnes: qui cum traherentur ad pœnam, unus ex eis vir nobilis ſanguine, reſervatur à clerico ad vitam, ſi fortè illum quoquo modo reducere poſſet ad pœnitentiam, cui ſic dixit: Homo nobilis es, miſerior tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, ut adhuc de tanta perfidia reſipiſcas, & de errore ad veritatem redeas, ne per mortem temporalẽ mortem incurras æternam. Ad hæc ille reſpondit; Experimento didici me erraſſe. Si ſera pœnitentia mihi prodeſſe poſſet, non renuerem confiteri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam eſſe ſeram, vocavit Sacerdotem, confeſſus eſt homo errorẽ ſuum, ex toto corde Deo promittens, ſi vita concederetur, ſatisfactionem. Vt autem pius Dominus vim oſtenderet cõfeſſionis, mox, ut pœnitens cœpit peccata ſua confiteri, cœpit & ipſa combuſtura in manu pœnitentis paulatim minui, quæ in tãtum, eo aſpiciente, decrevit, in quantum confeſſio profecit. Medietate confeſſionis peractæ media pars plagæ eſt ſanata: ut autem confeſſionem totam complevit, & virtus ipſa confeſſionis, combuſturam tàm in colore, quàm in dolore delevit, & ma-

a *lib. 3. mirac. c. 16. & 17.*

& manus priſtinam ſanitatem recepit. Vocatus eſt vir à judice ad ignem: ad quem clericus. Quare eum vocatis? ut ardeat, inquit, eò quòd in examinatione combuſtus ſit. Tunc clericus, oſtendens manum eius ſaniſſimam, liberavit eum à pœnis, cæteris igne conſumptis.

Hæc cum audiſſet magiſter Conradus reſpōdit Abbati. Et ego dicā vobis ſimile, quod ante paucos annos apud Argentinā recordor accidiſſe. Decem hæretici in eadē civitate ſcilicet Argentina, quæ & *Straſburg*. cōprehenſi ſunt, qui cum negarent, per judicium candentis ferri convicti, ſententia incendii ſunt damnati. Die ſtatuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus, uni illorum dicebat: Miſer damnatus es, age vel nunc pœnitentiā, peccata tua confitendo, ne poſt incendia corporis, quæ momentanea ſunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cum ille diceret: cōſidero quidem me erraſſe ſed timeo pœnitentiam tantæ neceſſitatis, minus acceptam eſſe Deo: Reſpondit, ex corde tātum confitere. Deus eſt miſericors & pœnitētiam ſuſcipiet. Mira res, mox enim, ut homo confeſſus eſt perfidiam, manus eius plenam recepit ſanitatem. Tardante eo in confeſſione, cùm à judice vocaretur ad pœnam, confeſſor eius judici reſpondit: Non juſtum eſt ut homo innocens damnetur injuſtè. In cuius manu dum nullum veſtigium combuſtionis reperiretur, dimiſſus eſt.

Habebat idem homo uxorē non longè à civitate manentem, horum quæ dicta ſunt prorſus ignaram, ad quam cum veniſſet gaudens, dixiſſetque Benedictus Deus qui me liberavit hodiè, ab interitu corporis & animæ, cauſam ei exponens: reſpondit illa: Quid feciſti ô miſerrime? quid egiſti? ut quid propter momentaneum dolorem receſſiſti à fide tua ſana & ſancta? magis debueras, ſi fieri poſſet centies corpus tuum incendiis ſubjicere, quàm à tam probata fide ſemel recedere. Sed quem non ſeducat vox ſerpentina? Immemor ille beneficii ſibi divinitus collati immemor tam evidentis miraculi, conſilio uxoris acquievit & errorem priſtinum reſumpſit.

Deus verò non immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagavit utriuſque. Renovatum eſt incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exſtitit reſumpti erroris, conſors facta eſt redivivi doloris. Tam vehemens erat incendium, ut oſſa manuum penetraret, & cùm uti non auderēt clamoribus in villa, quos vis extorſit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic ut lupi ululantes. Quid verbis immemor? proditi ſunt, in civitatem reducti ſunt, ſimulque in ignem nondum plenè exſtinctum miſſi, & in cinerem redacti.

Quid hoc quæſo rei? an hæreſi flamma, quod umbra corporis adeone hæreſi debita flammarum exuſtio, ut cum fuga erroris vis recedat ardoris & errorem redeuntem ardor inſeparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque ſtupendo planè eventu Deus comprobavit, & arreptitio uſus carnifice in hæretico puniendo? ſtet in ore duorum te-

ſtium

ſtium veritas, hi ſunt Bernard. Luxemburgius *in Cata. hæret. lit. E.* & illo vetuſtior, Thomas Brabantinus, cuius ad ſcribam verba: *Erat circa Cameracum quidam hæreticus aſtutus valde, qui metuens inquiri & comburi à fratribus Prædicatoribus, qui in dicta civitate eo tempore plurimos comburebant, finxit ſe arreptum à dæmone, & ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aſpera, obſeſſis curare potentem ligatus ab amicis deductus eſt, ut in eo non hæreſim propalatam ſed furiam putarent.* Et ut audivit quidam clericus obſeſſus à dæmone & ligatus quod Eligius Boogris (*ſic enim vocabatur ligatus*) nempe hæreticus ille, ut patet ex Bernardo] *poneretur in loco ſubſequente nocte idem clericus obſeſſus divino nutu ſolutus eſt, & aggregans mattas & ſtramina atque Eccleſiaſticam naſuper ligatum hæreticum* (Eligium) *cumulavit. Ludum autem & furias credens ille diſſimulat, quoad uſque clericus ignem de lampade ſumens comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamavit: Ad cuius vocem expergefacti cuſtodes, cum ignem exſtinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem caſu iuxta lectum invenit, omnes violenter abegit; & hæreticum in igne combuſſit. Nec mora divino exacto iudicio, clericus à dæmone liberatus & plene ſoſpes apparuit*] Sic ille boni univerſalis libro ſecundo cap. ult.

Planè miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideò non iniuria ſublata fuit, quia miracula poſcere non neceſſaria, Deum eſt tentare. Sed quis vetuit? conſtat vetuiſſe FREDERICUM II. *lib. 2. Neapolit. conſt. cap. trigeſimo primo.* Ex Decreto etiam GRATIANI *a* videatur GREGORIUS MAGNUS. Cave fallaris. facinus hoc GRATIANI eſt, vel inſcitia ſcriptorum. Nihil tale GREGORIUS reſcripſit. lege totam illam epiſtolam ad BRUNICHILDAM Reginam Franciæ, quæ ſupereſt *b* videbis purpureæ chlamydi aſſutum ſtramineum limbum: quem nec Ivo CARNOTENSIS agnovit *c* nec antiquior GRATIANO, quod ſciam. Sed prohibuit STEPHANUS V. ad Moguntinum ARCHIEPISCOPUM ſcribens: *Ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione vel teſtium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita, ſunt illi relinquenda, qui ſolus novit corda filiorum hominũ. e*

Quibus verbis ſubdit Gratianus non hæc duo tantum purgationis genera quæ hic nominantur, ſed & quælibet ſimilia inhibita *d* videri, eò quod in quibuslibet talibus ratio quam pontifex addit æquè procedere intelligatur. Quod apertè dictum, *verſ. ult. d. cap. Mennem,* ubi legimus, *Vulgarem denique ac nulla canonica ſanctione fulcitam legem ferventis ſcilicet aquæ ſive frigidæ ignitique ferri contactum, aut cuiuſlibet popularis inventionis (quia fabricante*

a *c. Mennem 2. q. 5.* b *li. 11 regiſtri, ep. 8.* c *par. 5. decreti poſt medium.* d *ca. conſuluiſti 2. quæſt. 5.* e *c. in lib. namque in fine 2. q. 4.*

cante hac ſunt omninò facta invidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare, immò Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſimè.]

Quæ ſanè ultima verba indicant duorum alterum, vel ſi Gregorius iſta ſcripſit, quod non puto, ipſius hodiè regiſtrum mutilum exſtare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidiſſe in quo nempe tam magna pars epiſtolæ illius deſideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius reſcripti portio eſſet, id Gratianum confudiſſe cum Gregorii verbis vel temporum injuria ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat reſcripto ſecundo, totum interiiſſe, ſicque librarios de duobus unum feciſſe deſumpta enim hæc ultima verba ſunt ex Epiſtol. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Epiſcop. & ſubjungenda videntur in fine, *cap. ſuper cauſa, ead. 2. q. 5.* prohibitum ergo hoc ab Alex. II. ſed & prohibitum quoque iterum Apoſtolica auctoritate ab Honorio III. qui diſertè teſtatur ferri candentis judicium, penitus eſſe interdictum: utpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Templarios, qui Livones hoc judicium ſubire compellebant, per cenſuras Eccleſiaſticas cogi eo obſtinere a Fuſius hæc paululum proſequi viſum, quia poſtmodum ſequenti ſectione iis utendum erit contra Novicios quoſdam, *aqua frigidæ*, defenſores.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

FIEBAT adhibita vel calida, vel frigida, de calida ſeu fervente conſtat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum & Friſiorum b & irrepſiſſe per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyſes introduxerat apud Iudæos c ſed hæc fervens ſuaſu diaboli introducta, illud verò poculum herbarum amaricantium à Deo fuit inſtitutum: qui ſolus occulta cordis novit, & judicat, & nequit cum indicat ea mentiri, & veritatem ſic ſe: indicaturum promiſit Moyſi: qualis ſponſio, cum in aquæ judicio nulla habeatur pravo more, & præpoſtera imitatione, per abuſum, fuit introducta.

Nam quod Beat. Hieronymus, *in 1. Reg, cap. 6.* memorat his verbis, hauſeruntque aquam & effuderunt in conſpectu Domini. *Hebræi tradunt, quòd coram Domino in eandem aquam maledicta congeſta ſint: & ſicut in lege mulier zelotypa hauſta aqua probatur, ita & idololatræ hoc aqua probati ſunt. Hi videlicet qui ſe idola coluiſſe penitus denegabant Tradunt etiam quod quicumque idololatra hanc aquam guſtaſſet, labia eius ita ſibi adhærerent, ut nequaquam ea ab invicem idololatra ſeparare poſſet. Hoc indicio idololatra deprehende ba-*

a *c. dilecti filii. de vul pur.* b *Lomba. li. 1. tit* 10. *Speculi Sax. lib. ar. 39. Leges Friſonum. ti. 3. & ti. 14. c. nobilis .. quæſt. 4.* c *num 5. v. 14 cuius ritum ex Hebr. textu facilius colligas quam ex Latino videndi quoque Cyril. l. 4. de adorat. & Theo. in n q. 10 & Ioſeph. l. 3. antiq. c. 19. Phil. li. de ſpecial. legib. Xiſt. Senenſ. l. 2. ver. zelotypia.*

debatur. & interficiebatur. Quod & ſequentia demonſtrant in eo quod ait: Iudicavitque Samuel filios Iſrael in Maſphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, ſecundum legem morti tradere intelligendum eſt. Dicunt etiam quod Moyſes hoc modo idololatras, qui ſibi vitulum fecerant, probaverit, quandò arripuit vitulum & combuſſit, & contritum uſque ad pulverem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Iſrael.*]

Totum hoc; quia nititur ſola Iudæorum affirmatione: nec D. Hieronym. affirmat: libertatem nobis relinquit credulitatis. poſſum uno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo jubente factum à Moyſe, de aquæ frigidæ proba, qua iſti utuntur, nullæ nec revelationes, nec teſtimonia aut indicia ſunt divinæ juſſionis. Quare jure optimo canones eam ſuſtulere *a* nominatim. Superiore ſectione de Carolo Caluo breviter perſtrinxi, ut hic fuſius & clarius narrarem verbis Caroli Sigonii & Aimoni *b* *Ludovico Germaniæ Rege Francofurti mortuo, Carolus Calvus Imperator & Franciæ Rex, properè Aquas, Coloniamque contendit, ut Lotharingiam; quæ fratris & filii eius Lotharii fuerat occuparet: Ludovicus tres filios reliquerat, Carolomannum, Ludovicum & Carolum cognomine Craſſum. Ex quibus Ludovicus, qui paterno funeri interfuerat, ubi patruum paterni regni fines ingreſſum caſtra ad Rhenum poſuiſſe audivit, ira incenſus, quod paternum regnum invadere eſſet auſus, Francofordia copias movit, atque ad alteram Rheni ripam è regione concedit. Ibi jure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetraſſet: decem homines cum aqua calida, totidemque cum frigida, decémque alios cum ferro candente miſit, juſſos experiri judicio, utri regnum illud conveniret, quod cum ipſo pater ſuus Ludovicus ſacramento interpoſito diviſiſſet Qui re tentata, cum detrimentum nullum cepiſſent, nihil tamen æqui obtinuerunt, Ob id Ludovicus, &c.*

Sed quomodo *tentarunt?* ſanè injecta manu in ferventem, & non aduſta, docet ritualis adhiberi ſolita oratio huiuſmodi *c. Deus Iudex juſtus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator juſtitiæ, qui judicas æquitatem judica Domine; quod juſtum eſt, quia recta tua judicia ſunt, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens qui per adventum Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum ſaluaſti, & per eius Paſſionem genus humanum redemiſti: tu hanc aquam per ignem ferventem ſanctifica, qui tres pueros id eſt,* Sidrach, *Miſach, & Abdenago, juſſione* Regis *Babylonis miſſos in caminum ignis ſervaſti: tu clementiſſimè præſta, ut ſi quis innocens in hanc aquam ferventem manum mittat, ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis eripuiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti: ita Domine manum illius ſalvam, & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis, vel incraſſante Diabolo cor induratum præſumpſerit manum mittere, tua juſtiſſima pietas hoc declarare dignetur ut in eius corpore, tua virtute manifeſtetur,*

a *d c. Mennam in fin. & d. c. conſuluiſti.* b *Aimo in lib 5. Hiſto Fran. c. 34. & Sigonius l 5. Regni Italiæ.* c *Annales Boior. l. 4.*

ſtetur, & anima illius per pœnitentiam ſaluetur]

Non igitur ore bibebant, ſed manum immittebant. Docet hoc etiam hiſtoria, quam narrat Gregorius Turonenſ. de Diacono Catholico cum presbytero Ariano diſputante, & ad fidei veritatem comprobandam ſic provocante, *Factis rei veritas approbetur, ſuccendatur igni abenus, & in ferventi aqua annulus alicuius proiiciatur, qui verò eum ſuſtulerit ex unda ferventi, ille iuſtitiam conſequi comprobetur.*] Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia quadam tentatus, unguentis quibuſdam brachium manumque illinit. hæreticus negat periculum ſubire: cùm Catholicus brachium exſereret, hæreticus vidit unguentis delibutum, exclamat adverſarium magicis præſidiis confidere, non fidei, oritur altercatio. *His itaque litigantibus ſupervenit Diaconus alius ab urbe Ravenna, Hyacinthus nomine, ſciſcitanſque quæ eſſet hæc altercatio, ut veritatem cognovit, nec moratus extracto è veſtimentis brachio in abenū dexteram mergit: annulus autem qui iniectus fuerat erat valde levis ac parvulus, nec minus ferebatur ab unda quàm vento ferri poſſet vel palea. Quem diu multumque quæſitum infra unius horæ ſpacium reperit, accendebatur interea vehemēter focus ille ſub dolio, quo validius fervens, non facile poſſet aſſequi annulus à manu quærentis: extractuſque tandem Nihil Diaconus ſenſit in carne ſua: ſed potius proteſtatur in imo eſſe frigidum abenū, in ſummitate verò calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valde confuſus iniicit manum audax in abeno, dicens: Præſtabit mihi hæc fides mea: iniecta manu protinus uſque ad oſſium internodia omnis caro liquefacta defluxit, & ſic altercatio finem accepit.*] Hæc ille *libr. 1. de glor. mar. c. octogeſimo primo.*

Exactiores duas formulas, quàm ſit illa Aventini, poſt primam huius operis editionem nactus ſum, ſi duæ, & non una potius. Eam quæ plenior eſt mihi ſuppeditavit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris benè meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellenſis, quam in Hiſpania ex codice quodam Bibliothecæ regiæ, litteris Gothicis ante ſexcentos, ut minimum annos exarato, diligenter exſcripſerat. De altera me monuit vir Generoſus Marcus Velſerus, omnis antiquæ, & novæ hiſtoriæ callentiſſimus; quam Iuretus ex Cod. M.S. cum Notis in epiſtol Iuonis vulgavit, quæ in fine adſcribitur cuidam D. Eugenio, his verbis; *Hoc Iudicium autem petente Domino Ludovico Imper. conſtituit* B. EUGENIUS, *præcipiens ut omnes* EPISCOPI, COMITES, ABBATES, *omniſque populus Chriſtianus, qui infra eius imperium eſt* * *hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes, neque periuri perdant ſuas animas malum conſentientes.* Quæ verba non mendoſa modò ſed & mutila valdè. Suſpectum etiam hoc totum, nec enim credo Ludovicū ſanciviſſe quidquam tale, cùm in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio diſertè prohibeatur. Deinde quis iſte S. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non eſt quod ſuſpicere: licet formula videatur eadem cum ea, qua Viſigotthi

ſunt

ſunt uſi: Iureti etiam formulæ deſunt aliquot primæ orationes & alia nonnulla, quæ exſtabant in illa Gotthica, ideò eam hic tibi exhibebo, adſcriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS VEL Benedictiones Aquæ calidæ, in qua manus ad iudicium Dei mittitur.

CVm homines vis mittere ad comprobationem iudicii aquæ calidæ, Primum fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia & proſtratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.

Prima Oratio.

AVxiliare Domine quærentibus miſericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce ſupplicibus, ut qui noſtris meritis flagellamur, tua miſeratione ſalvemur. Per.

Secunda Oratio.

QVæſumus Omnipotens Deus afflicti populi lachrymas reſpice, & iram tuæ indignationis averte: ut qui reatum noſtræ infirmitatis agnoſcimus, tua conſolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

DEus qui conſpicis omni nos virtute deſtitui, interius exteriuſque cuſtodi: ut & ab omnibus adverſitatibus muniamur in corpore, & à pravis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis ſurgatur pariter, & coram hominibus illis cantet presbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre. Cùm autem ad communionem venerint; antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adjuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem & Filium, & Spiritum S. & per veſtram Chriſtianitatem, quam ſuſcepiſtis, & per Vnigenitum Dei Filium, quem Redemptorem creditis, & per S. Trinitatem, & per S. Evangelium, & Per reliquias, quæ in iſta ſancta Eccleſia ſunt reconditæ: ut non præſumatis ullo modo ad iſtam ſanctam Communionem accedere, nec ſumendo communicare, ſi hoc vel iſtud feciſtis, aut conſenſiſtis, aut aliquam veritatem inde ſcitis, ſeu qui hoc egit noſtis.

Si autem tacuerint, & nullam indè profeſſionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more ſolito: poſtea verò communicet illos. Cùm autem communicant ante altare; dicat, Sacerdos:

Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, *ſit vobis ad cõprobationem hodiè.*

Expleta Miſſa deſcendat Sacerdos ad locum deſtinatum, ubi ipſum examen peragatur. Deferat ſecum librum Evangeliorum & Crucem, & canat modicam Litaniam, & cùm compleverit ipſam Litaniam, exorcizet, & benedicat aquam ipſam antequam ferveſcat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filii eius, Domini noſtri: ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & contrarietatem eius, & ipſum inimicum; ne valeat [a] contendere iuſtitiam Dei ullo modo, nec manifeſtationem eius, ipſo præſtante, qui venturus eſt iudicare vi-

a Pantin contemnere, vel contaminare quod infra eſt.

re vivos & mortuos, & ſæculum per ignem. Amen.

Item alium

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filii eius Domini noſtri: ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & a *omnem phantaſmam diaboli: ut ſi hic homo manum ſuam in te* b *miſerit, & innocens exſtiterit de hujus culpa, vel unde accuſatus eſt, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et ſi, quod abſit, culpabilis eſt, &* c *præſumptuoſus in te manum mittere auſus fuerit eiuſdem* d *Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur: ut omnis homo timeat & contremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri: qui vivit & regnat Deus per omnia ſæcula.*

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, *qui es Iudex iuſtus, fortis, & patiens, & multum miſericors, per quem facta ſunt omnia: Deus Deorum & Dominus dominantium, qui propter nos homines & noſtram ſalutem de ſinu Patris deſcendiſti, & ex Virgine* Maria *Carnem aſſumere dignatus es, & per paſſionem tuam mundum in Cruce redemiſti, & ad inferos deſcendiſti, & diabolum in tenebris exterioribus conligaſti, & omnes iuſtos, qui pro originali peccato ibidem* e *detenti erant, magna potentia tua exinde liberaſti: tu Domine quæſumus mittere digneris Spiritum tuum ſanctum ex ſumma cœli arce ſuper hanc creaturam aquæ,* f *quam nos igne ferveſcere, atque caleſcere præſumimus, ut rectum iudicium per eam ſuper hunc hominem (nomine illo)* g *comprobes ac manifeſtes. Te Domine* h *ſuppliciter deprecamur qui in Cana Galileæ ſigno admirabili tua virtute ex aqua vinum feciſti, & tres pueros Sidrach Miſach & Abdenago, de camino ignis ardentis illæſos eduxiſti, Suſannam de falſo crimine liberaſti, cæco nato oculos aperuiſti, Lazarum quatriduanum à monumento ſuſcitaſti, & Petrum* i *mari mergenti manum porrexiſti, ne reſpicias peccata noſtra in hanc orationem: ſed tuum verum & ſanctum iudicium coram* k *omnibus manifeſtare digneris, ut ſi iſte homo* l *pro hac reputationis cauſa (videlicet illud vel illud) ad præſens modo manum ſuam in hanc aquam igne ferventem miſerit, & culpabilis* m *ex hac reputationis cauſa non eſt, hoc ei præſtare digneris, ut nulla læſio,* n *nulla malitia in eadem manu appareat, per quam ſine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos indigni & peccatores* o *famuli tui ſuppliciter exoramus, ut* p *ſecundum verum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifeſtare digneris, quatenus hic homo ex hac* q *reputationis* r *cauſa (IL) ſi per aliquod maleficium diabolo inſtigante, aut cupiditate vel ſuperbiâ incitante culpabilis eſt in* ſ *facto, vel in conſenſu, &* t *huius probationis iudicium, ſubvertere aut vio-*

a *al. omne phantaſ.* b *al. miſſurus, eſt innocens unde reputatur, pietas Dei liberet Innoc.* c *Præſumptuosè al.* d *al. omnipo. virtus ſuper eum hoc.* e *al. detinebantur.* f *quæ ab igne fra. c videtur, quis al.* g *al. comprobet ac manifeſtet.* h *ſupplices al.* i *al. mari deeſt.* k *al. in hac oratione.* l *al. hominibus in hoc mun. hic dig.* m *al. ex hac cauſa, furto, videlicet vel homicid. aut adulterio, vel luxuria aut pro qualibet cauſa culpa modo ad præſens manum.* n *vel macula al.* o *famulitiæ al.* p *al. ſanct.* q *al. reputatus.* r *eſt nota criminis valens. illud.* ſ *al. facto.* t *hoc comprob. iud. al.*

violare a voluerit, malo confiſus b *ingenio, manum in hanc aquam præſumptuoſus auſus fuerit mittere, tua pietas* c *hoc declaret: ut in manu eius dignoſci queat, quod iniuſte egit,* d *& ipſe deinceps per veram confeſſionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perveniat: ut iudicium tuum ſanctum & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare vivos & mortuos, & ſæculum per ignem, Amen.*

Item alius exorciſmus.

T*E autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum vivum, per Deum ſanctum, qui te in principio ſeparavit ab arida. Adiuro te per Deum vivum, qui te de fonte Paradiſi* e *manavit, & in quatuor fluminibus exire iuſſit, & totam terram* f *rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galileæ ſua potentia convertit in vinum: qui ſuper te ſuis ſanctis pedibus ambulavit, qui tibi nomen impoſuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nabamam Syrum ſua lepra mundavit dicens, Aqua ſancta, aqua benedicta, aqua quæ lavas ſordes & mundas peccata. Adiuro te per Deum vivum, ut* g *munda exhibeas, nec in te aliqua phantaſia retineas, ſed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & evacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inveſtigandum & comprobandum omnem veritatem: ut ipſe, qui in te manum miſerit, ſi veritatem habuerit, nullam læſionem in te accipiat: & ſi mendacium habet, & iuſtitiam, appareat manus eius igne combuſta, ut cognoſcant omnes homines virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt cum Spiritu ſancto iudicare vivos & mortuos, & ſæculum per ignem, Amen.*

Poſt hæc exuat eum veſtimentis ſuis, & induat eum, vel eos veſtimentis mūdis de Eccleſia, id eſt, indumento de exorciſta, aut de Diacono, & faciat eos vel eum oſculari Evangelium & Crucem Chriſti, & aſpergat ſuper eos de aqua ipſa & ipſi qui intraturi ſunt ad Dei examen det illis omnibus bibere de ipſa aqua benedicta, cum autem dederit unicuique dicat.

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodiè. Deinde imponatur igne h *ſubter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipſa aqua caleſcere cœperit.*

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iuſtus fortis & patiens, qui es auctor & creator, clemens & miſericors, & iudicas æquitatem, tu iudica qui iuſſiſti rectum iudicium facere, & reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Deus Omnipotens, qui per Adventum unigeniti filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum redemiſti, qui per eius paſſionem genus humanum ſubveniſti & ſaluaſti: tu hanc aquam ferventem ſanctifica, qui tres pueros, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago ſub Rege Babylonis Nabuchodonoſor in camino ignis accenſa fornace ſaluaſti, & illæſos per Angelum tuum eduxiſti. Tu clementiſſime Dominator præſta: ut ſi quis innocens ab huius i *culpa vel cauſa ſui reputatio-*

a *volens al.* b *puto diſpeſcendum ingenio.* c *al. taliter hoc declarare dignetur.* d *ut & ipſe al Reliqua hæc rurſus deſunt in Iureti m.ſ* e *Pant. manare.* f *Pant. rigare.* g *Pant. ut te mundam exhibeas nec in re aliquam phantaſmam ut ſupra.* h *Pant. ligna ego ignes.* i *for. culpæ vel cauſæ ſuæ reputatione, vel quod valde ſuſpicor hic aliquoties reputatio ſcripta pro barbara voce reptationis, à voce reptat accuſare ſeu provocare, quod adhuc hodie Hiſpani retinent.*

putationis, homicidii, adulterii, latrocinii fuerit, & in hanc aquam manum miſerit, ſalvam & illæſam inde educat, qui tres pueros ſupradictos & Suſannam de falſo crimine liberaſti. Ita Domine Omnipotens, ſi culpabilis fuerit, & incraſſante Diabolo cor obduratum, manum in hujus tui elementi ferventis a miſerit, tua veritas hoc declaret, ut in corpore manifeſtetur, & anima per pœnitentiam ſalvetur, & ſi ex hoc ſcelere culpabilis fuerit, & per alicuius b maleficii, aut per herbas, aut per Diabolicas incantationes hanc peccati ſui culpam occultare voluerit, & tuam iuſtitiam contaminare, vel violare ſe facere poſſe crediderit; magnifica tua dextera hoc malum evacuet, & c omnium rei veritatem demonſtret. Per te clementiſſimè Pater, qui vivis & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

ALIA.

OREmus: *Deus qui beatam Suſannam de falſo crimine liberaſti. Deus, qui beatam Teclă de eſpectaculis liberaſti. Deus, qui ſanctum Danielem de lacu leonum liberaſti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuiſti, tu libera innocentes & conſigna factores. Per Dominum noſtrum.*

Et qui manum mittit in aquam, ad ipſum examen dicat orationem Dominicam, & ſignet ſe ſignaculo crucis, & feſtinè deponatur ipſa aqua fervens deſuper juxta ignem, & judex d perpendat ipſam lapidem in ligatam ad menſuram. N. infra ipſam aquam more ſolito. Et ſic inde extrahat eam in nomine Domini ipſe, qui intrat ad examen judicii. Poſtea cum magna diligentia ſic fiat involuta manus ſub ſigillo judicis ſignata uſque in die tertio quo viſa ſit viris idoneis & æſtimata.

En formulam totam & ritualia, in quibus multa, propter quæ meritò Sedes Apoſtolica prohibuit. Quod hic in fine de obvoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eò retulerim: quia ſi præſtigio aliquo manus læſa vel illæſa, interea, evaneſcente præſtigio rei veritatem apparituram, credebant.

Quoad frigidam puto illam eodem modo in uſu probationis verſatam: videlicet Deus, ut in ferventi innocentis manum ſervabat ab aduſtione innoxiam, ignis actione prohibita: ſic in frigida aliquando nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens; frigiditate naturali in ſupranaturalem ardorem commutata. Ad hanc me conjecturam ducit ſcriptor vitæ ſancti Gangulphi Martyris, per hæc verba: *Interim ad quendam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet uxorque) *ubi his uxorem vocibus compellat: Multa quidem de te coniux paſſim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non conſtat, verène an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè jurando, falſos de ſe rumores ſparſos, ait, nec ſe unquam alieno con-*

a *Pant. cenſet deeſſe voculam, creaturam fors etiam paulo ante deeſt alia obduratum habuerit.* b *Pant putat deeſſe voculam ingenium, ut ſup.* c *Pant. omnem* d *Fort. propellat eam lapidi alligatam ad menſ. ut hic expreſſa ſit ac certa menſura lapidis deprimentis ſeu detrahentis manum & funiculi à quo lapis dependebat mihi hæc ſententia pellucet Niſi dicas ipſo lapide involuto exploraſſe quam fervens eſſet aqua ima.*

no concubitu pollutam. At Gangulphus: divina, inquit, providentia, quam nihil fugit, ut ſe res habeat, iam certis declarabit indiciis. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur immitte, manum; & è fundo lapillum extrahe: & ſi quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris; ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa Beati viri, ſicut alios omnes, ita hos quoque ſermones vecordiæ adſcribens, incunctanter manum iniicit in fontem. Ecce autem, ſimulatque lapillum ſecum retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obrigeſcit, & in digitis & brachio, quouſque aqua pertigit, abſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud miſera illa, niſi repentinum interitum exſpectat. a] confirmat idem Sigebertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quem miraculosè ex Campania Warenas Gangulphus tranſtulerat, convictam adulterij uxorem deſeruit: nec diu poſt uxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludovici Regis: quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quā toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alſaticæ habebant, ut plebeij & minoris teſtimonij ruſtici, aquæ frigidæ ſe iudicio expurgarent *b*.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: ſi emergeret tertiò, ut innocentem abſoluebant, ut docet Abbas *in c. licet in fin. extra ne cler. vel monachi*, &c. Afflictus *ad Conſtit. Regni Neapolit. lib. 2. tit. 31.* ubi eam conſuetudinem meritò Frider. 2. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam ante prohibuerat in Legibus, Longobard. *c* ſtatuens, ut examen aquæ frigidæ per legatos & commiſſarios imperij ubique interdicatur omnibus, ut ultra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. l. ult. Prohibuit etiam Pontifex, quiſquis ille, apud Gratianum *d* & invalidam iudicavit Lucius] his verbis: *Ex tuarū intellexi mus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: à ſacerdotali officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, ſuam innocentiam purgaviſſe, & Epiſcopum ſuis eum litteris abſoluiſſe. Quia verò peregrina iudicia ſunt inhibita, purgationem quam præſtitit, ſufficere non putantes: mandamus e &c.*] admittit accuſationem de novo, & præſcribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Eccleſia recepto. Et quia ſolebat aqua huiuſmodi, per clericos benedici, ideò ad ipſam probationem hoc pacto tollendam: dum non invenirentur clerici ad hoc munus: ſanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne ullus clericus purgationi aquæ ferventis aut frigidæ, ſeu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut conſecrationis impendat. *c. ſententiam ſanguinis ne cleri, vel monachi ſæcu. &c.*

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, una cum collationibus formulæ editæ à Iureto.

a *apud Surium* 11. *Maii.* b *Rhen. German. libr. 2.* c *lib. 2. tit. 54.* d *d. c. Mennam in fin. e c. ex tuarum. de purgat. canon.*

INCIPIT EXORCISMVM aquæ Frigidæ.

CVm hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet presbyter miſſam & fac eos ad ipſam miſſam offerre, cùm autem ad communionem venerint, antequã communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione iſta, & dicat.

Adiuro vos * *homines per Patrem & Filium & Spiritum S. & per* * *Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per S. Trinitatem quam* * *docuiſtis, & per iſtas ſanctas reliquias vel ſanctam venerationem, quæ in iſta Eccleſia ſunt, ut non præſumatis accedere ad hoc ſanctum altare, nec iſtam ſacram communionem accipere ullo modo, ſi hanc cauſam veſtræ reputationis (hoc eſt illa vel illa) feciſtis aut conſenſiſtis, aut ſcitis quis hoc egit.*

Si autẽ tacuerint, * *aut nullã profeſſionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more ſolito communicet. poſtea verò communicet illos, qui in aquã mittendi ſunt.*

Cum autem communicat, dicat ſacerdos * *ad altare,* * *corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vobis ad probationem hodiè* *.

Expleta miſſa * *accipiat Sacerdos crucem & Evangelium & incenſum & pergant ad locum deſtinatum cum aſperſione aquæ benedictæ ubi probentur. Et cum venerint ad ipſum locum* * *det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cùm autem dederit unicuique dicat.* *

*In libro Iureti magna hæc in ſeqq. eſt confuſio, & ut ſup. quædam inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam poſſe explicari.

Hanc * *aquam dedi vobis ad probationem hodiè.*

Poſtea

* *al.* omn. * *al.* unigenitum Dei filium & p. *s.* T. q. *s.* * *al. deeſt* docuiſtis *ſed additur* & per ſanctum Evangelium & per ſanctas reliquias, quæ in iſta Eccleſia ſunt, ut non præſum. ullo modo communicare, neque accedere ad altare, ſi hoc feciſtis, aut conſenſiſtis qui hoc egerint. * *al.* nullus hoc dixerit. * *al.* ante * *add.* al. ad laudem & gloriam nominis ſui & ad Eccleſiæ ſuæ utilitatem * *al.* expl. miſ. faciat aquam benedictam ipſe Sacerdos, & pergat ad locum ubi omnes probantur. Cùm autem venerit ad ipſum locum, det illis hominibus bibere de aqua benedicta. * *al.* Litaniam faciens omnibus pro eadem cauſa Dominum deprecantibus. det examinandis bibere. *de aqua benedicta. & cum dederit.* * *al.* Hæc aqua fiat tibi ad probationem hodiè. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt verus iudex & iuſtus. * *al.* quia te ſegregavit ab aquis ſuperioribus & iuſſ. deſer. hu. nec *al.* * te etiam per inviſibile & ineffabile nomen Chriſti Ieſu filij Dei omnipotentis ſub cuius p. calcabilem præbuiſti, qui etiam in te bapt. dignatus eſt. *al.* * *al.* qui te inviſibili ſanctificatione ſacratum, ad animarum purgationem inenarrabile inſtituit ſacramentum. Per quẽ olim, & pop. Iſraeliticus ſ. pedibus tranſivit, & ex aqua ferrum quod caſu ceciderat, Heliſeus divina virtute contra naturam natantem in ſuo manubrio redire fecit: ut n. m. ſ. hunc hom. ſi in al. culp. eſt ex hoc q. i. obiicitur ſcil. aut opere aut conſenſo, ſeu conſcientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti reijce ex te & fac illum natare ſuper te quatenus cognoſcant fideles Chriſti, nullum maleficium, nullum præſtigium divinæ virtuti poſſe reſiſtere, quod non detectum fiat & omnibus manifeſtum. Adiuro etiam te per virtutem eiuſdem D. N. Ieſu Chriſti, ut ad laudem illius, cui omnis creatura ſervit, & cui cœleſtis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. & ut nobis adiurantibus & eius miſericordiam obſecrantibus obedias. Qui regnat & dominatur per i. ſ. ſ.

Poſtea coniuret aquam, ubi illos mittere debet dicens ita:

Nota in ſeqq: mutilum eſſe noſtrum exemplar Gothicum, ſupplendum ex m.ſ. Iureti: quare ex utroq; concinnabo, quaſi unam formulam, Iuretiana tamen lectione in marginem relata, ne confundam.

*Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creavit, * & te iuſsit miniſtram humanis neceſsitatibus, qui etiam iuſsit te ſegregari ab aquis ſuperioribus. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet Ieſum Chriſtum filium Dei vivi, ſub cuius pedibus elementum ſe calcabile prabuit: qui etiam baptizari ſe in te elemento aquarum voluit. Adiuro etiam te per S. Sanctum, qui ſuper Dominum in te baptizatum deſcendit.* Adiuro te per ſanctam & individuam Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum diviſum eſt, & populos Iſrael ſiccis veſtigiis tranſire fecit: ad cuius etiam invocationem Helias, ferrum quod de manubrio exierat, ſuper te natare fecit, Vt nullo modo ſuſcipias hos homines, nomine I.L illo ſi in aliquo ſunt culpabiles, de hoc quod illis obiiciunt, ſcilicet aut per opera, aut per conſenſum, aut per ullum ingenium, ſed facias eum ſupernatare ſuper te: & nulla poſsit contra te facere aliqua cauſa maleficiorum, nullaque præſtigia dæmonum concinnari, ut inveſtigatio Dei vel manifeſtatio poſsit occultari. Adiurata autem. Per nomen Dei Chriſti præcipimus tibi, ut nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura ſervit: quem Cherubin collaudant, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: qui etiam regnas & dominaris per infinita ſæculorum ſæcula, Amen.*

In Gotthico exemplari immediatè ſequitur alia oratio: ſed rectiùs exemplar Gallicum titulum interſerit.

Hominis coniuratio.

*Adiuro * te homo N. per invocationem Domini noſtri Ieſu Chriſti, per omnes Angelos & Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicii, & per viginti quatuor Seniores qui quotidiè laudant, & per quatuor Evangeliſtas Marcum & Matthæum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apoſtolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes ſanctos Dei Martyres, & per ſanctos Confeſſores & ſanctas virgines, per Principatus & Poteſtates, per Dominationes, & virtutes cœlorum, per Cherubin & Seraphin, per omnia cœleſtia Angelorum agmina; Adiuro te per tres pueros, Sidrach, Miſach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor millia Martyres, qui pro Chriſti nomine paſsi ſunt; & per S. Mariam matrem*

* *al* Adiuro te & conteſtor per patrem & filium & S. ſanctum, & per ſanctam & individuam Trinitatem & per omnes Ang. & Arch. & per omnes Principatus & Poteſtates Dominationes quoque & virtutes, & per Dei ſedilia. Cherub. & Seraph. & per diem tremendum iudicij Dei *necnon & viginti quatuor ſeniores, qui quotidiè laudant, Deum, & per quatuor Evangeliſtas, & per ſanctos Apoſtolos quoque Martyres & Confeſſores, nec non per ſanctam Dei Genetricem Mariam, omneſque virgines, & per cunctum populum ſanctum Dei, vel per ſanctum baptiſmum in quo renatus es. Si tu hoc malum feciſti, ex quo culparis; vel aſſenſum aut baiulaſti, aut in domum tuam recepiſti, *aut inde conſcius, aut conſentaneus exſtitiſti coram omnibus dicito. * Quod ſi diabolo ſuadente celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es: evaneſcat cor tuum incraſſatum. & induratum. & non ſuſcipiat te aqua incredulum & ſeductum: ut dicat populus, quia Deus noſter iudex eſt, cuius poteſtas in ſæcula ſæculorum, Amen. *Hac forma verbis brevior & ſuccinctior eſt, ſenſu tamen convenit cum Gotthica.*

matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti & per populum ſanctum Dei, & per illum baptiſmum qui te regeneravit per manus ſacerdotis. Adiuro te ut ſi de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliqueod feciſti, aut conſentaneum exinde fuiſti, & ſic habes cor incraſſatum & induratum, ut hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficium evacuari vel evertere te poſſe facere credideris, ſi culpabilis es evaneſcat cor tuum, & non ſuſcipiat te aqua iſta, neque ullum malum poſſit* inimicus contra hoc elementum prævalere, ſed manifeſtetur vel declaretur Dei virtus in iſto loco per invocationem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Propter hoc obnixe te deprecamur Domine fac ſignum tale in homine iſto, ut ſi culpabilis eſt reputationis cauſa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas & nullatenus eum recipiat aqua iſta. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per invocationem nominis tui, ut omnes cognoſcant, quia tu es Deus noſter benedictus & laudabilis. Per immortalia ſæcula ſæculorum. Amen.*

Poſt coniurationem autem aquæ exuat eos veſtimentis ſuis, [& induat eos veſtimentis de exorciſta, & alliget in eis ſingulariter ſinus rectæ conſuetudinis] faciatque eos oſculari Evangelium & crucem, & poſt hac aſpergat ſuper unumquemque ex ipſis de iſta aqua benedicta, & dicat adiurationem ſequentem, & proiiciat eos ſtatim ſingulariter in ipſam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neque illi antea comedant, neque ipſi qui eos mittant.*

Sequitur exorciſmus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine Ieſu Chriſti filii eius Domini noſtri, qui regnat cum Patre & Spiritu ſancto: ut fias aqua exorcizata ad effugandam & evacuandam omnem poteſtatem, & omne phantaſma diaboli, ut ſi iſte homo deſcenderit in iſtam aquam, & innocens eſt de huius reputationis cauſa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et ſi culpabilis eſt & præſumptuoſus in iſtam aquam deſcenderit, non eum recipiat, ſed declarari dignetur virtus tua in eum, ut omnis homo timeat & contremiſcat nomen gloriæ tuæ ſanctum. Per cuncta ſæcula ſæculorum, Amen. Domine libera innocentes & conſigna factores, Amen.

Habes (Lector) ritum univerſum huius probationis per aquam frigidam, qui olim in uſu, & quem canones Pontificij vetant: non propter verba vel ſolemnia ritualia, quæ pleraque pia, etſi non deſint aliqui in his nævi: ſed propter ipſam rem, & quia hæc à vulgo paulatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices meritò damnabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quaſi Iudaicam poſtulationem. Et obſervatione dignum eſt obtinuiſſe paulatim ubique Pontificiam prohibitionem, primum quoad reliqua crimina: deinde poſt Divi Bernardi tempora etiam quo ad hæreſim: abuſum denique hæſiſſe in ipſe crimine Maleficij ſeu Magiæ;

* *ſeqq. mutila & mendoſa.* * inimici *Panti.* ( ) *d. in al.* * *al.* ſanctum Eu. & ſanctam cr. & ſanctificatis omnibus aqua benedicta, cum timore, & reverentia Dei ſiſus de eius clementia proiiciat in aquam. Et nihil amplius habet cod. Iureti,

Magiæ: ita tamen hæſiſſe in hoc crimine, ut ſine ulla Dei invocatione, ſine ullo ritu pietatis aliquid præferente, quaſi per ludum Iudices hac proba a butantur quibuſdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maximè Weſtphaliæ circulo, utuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depoſitione ſuſpectas habent: eas ſtatim abſque ulteriore inquiſitione capiunt, captasque extra urbem deducunt: & in aquā frigidam ita conijciunt, ut dextra manus ſiniſtro pedi, ſiniſtra vero dextro pedi ſit alligata: & ſi ſupernatat, veneficas vehementius ſuſpicantur, & idcircò duriori ſubijciunt quæſtioni: ſin ſubmergantur, innocētes eſſe credunt. De hoc genere purgationis ſeu potius probæ, hactenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probè conſtitit, illicitam eſſe: ſed Novatores, qui à Romana Eccleſia deſciverunt, mirè digladiati. Licitam eſſe mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philoſophus Marpurgenſis: illicitam contra oſtenderunt prolixè, non Wierus ſolum & Bodinus: ſed inſuper libellis ex profeſſo, Ioannes Euuichius, Hermannus Nevaldus, & Auguſtin. Lercheme rus, & ex I. C. Oldendropius, Hotomann. Ioann. Borcholt. Venatorius & alij, quos citat & ſequitur Godelman. *libr. 3. de Lamiis cap.* 4. quos ego, ut eiuſdem ſectæ homines non magni facio, ſed hæreticos hæretico Scribonio obijcio, ut ſaltem intelligant Novatores: hanc eſſe ſuorum communem opinionem, à qua in iudicijs non tam temerè deberent recedere. a Poſtea prodijt libellus cuiuſdam Iureconſulti: qui, ex Catholicis unus & ſolus, hucuſque (quod ſciam) ſcriptis hunc iudicum abuſum defendere conaretur. Res magni eſt momenti: & proinde diligenter, non obiter tractanda & diſquirenda veritas non verborum copia, ſed rationum momenti. ſit ergo.

QVÆSTIO V.

De proba (ut vocant) aquæ frigidæ, qua ſtrigibus explorandis in Germania quidam utuntur.

SECTIO I.

Diſcutitur opinio & ratione Adolphi Scribonii.

VVILH. Adolphus Scribonius, huius ſententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defenſor, conatur eam ſtabilire rationibus partim phyſicis, partim hyperphyſicis, ad phyſicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis levitate, ſagarum pondus ſuper aquas ſuſtinente: ad Theologiam verò, quod de odio & antipathia aquæ ac ſagarum. Sed ut hoc commodius intelligatur, accipite dicta illus, ut ſunt à Richio b repræſentata: cui & alij ea referentes, hac in re conſentiunt: b non ea contraho etſi poſſim facilè, ne quis me calumniari ſuſpicetur. Dicit ergò ille, hanc ſupernatationē Sagarum provenire ex Satanica levitate, ut cauſa efficiente.

a *Excuſus liber Coloniæ apud Gymnicum anno* 1558. *Defenſio probæ aquæ frigidæ, &c.*
b *c. p. 4. num.* 219. c *Godelm. dict. cap.* 4. *& Binsfeld. de confeſſ. Malefic. p. 1. conc. 7 dub. 1.*

ficiente: Satanam enim eſſe natura leviſſimum, utpote plus de aere, quam de aqua participantem, & ideò poſſe illas ſuſtentare ſuper aquis: duobus modis, vel ſe ſupponendo ſagis, & eas quaſi dorſo elevando: vel etiam ſe ijs uniendo, & toti illarum corpori, occupatione & poſſeſſione quadam, infundendo: non quidem hypoſtatica unione, aut mixtione phyſica intrinſecè coadunando; ſed levitate ſibi connata illis quodammodo, per præſentiam ſuam, data & quaſi communicata. *cacodæmon ergò (inquit) ſubſtantialiter in ſagis diffuſus, eas retinet, quantum ſcilicet ad ipſum ſpiritum, qui ſine ſua eſſentia eas inhabitat, non quantum ad ſubſtantiam partium corporis ſagarum. Levitas ergo ea non eſt, quæ à forma corporis immediatè provenit: ſed adventitia, externa, & aliunde accepta.*]

Hæc ille, ut obſcurè, ſic ſanè mendosè. Obſcuriſſimè: quia vel hoc tantũ voluit: ſagas à dæmone ſuſtentari, prærogativa levitatis, quæ ex aërea natura in eo vim habet aquis emergendi: idq; ſubingreſſo corpus dæmone, ut ſolet ſubingredi energumenas: tuncque illas emergere more utrium inflatorũ: vel, ſi hoc non voluit, certè falſitatem ſententiæ nõ intellectæ his involucris verborum perperam coaggeratorum contexit & obruit. Mendosè verò, quia uterque modus ille ſupponit dæmonem aereum habere corpus: quod alibi refutatum; igneum potius haberet, & ſic ab aqua extingueretur, vel aquam excalefaceret, & ebullire cogeret: quæ ambo experientiæ, & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam ſecum pugnant: cacodæmonem ſubſtantialiter in ſagis diffundi: &, ſpiritum ſine ſua eſſentia eas inhabitare. Quis etiam credat ſagas omnes eſſe à dæmone poſſeſſas, ut ſunt arreptitij ſeu energumeni: & ut fuere Gergezenorum ſues? hoc ipſæ ſagæ negant, & experientia refellit. Si obſidet, quomodo apparet foris illas accedens? an duobus tùm eſt in locis? an verò exit & redit, cum lubet? poſſet credo: ſed ſic facere non credo. Deinde ſi hoc facit eius levitas: cur cæteri energumeni non æquè leves, cur ſubſidunt in aquis? cur merſi porcorum illi greges; quia noluit eos ſuſtinere? iam ergò non levitas illa naturæ dæmonis, ſed voluntas hoc operatur. Hoc verum eſt, & eo redit res, cùm addit Scribonius: Satanam, ut Dei lictorem eas ſuſtinere: & quia lictori non licet præſcriptum iudicis excedere, ideò fieri, ut nec ſontes mergere, nec inſontes ſuſtentare dæmon queat: ne inſontes periclitentur, evadant ſontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphyſicam refugium eſt, de quo ſtatim. Contra illam levitatẽ fortiter etiam urget, quod gravitas & levitas proprietates ſunt rerum corporatarum: quare non magis conveniunt dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, neſcio quam ſpiritualem levitatem. Si, quia dæmon ſpirituali levitate præditus eſt, hoc poteſt: certè & anima poterit, quæ ipſa quoque ſpiritualis tota, & proinde levis tota; & tota in toto corpore, & in ſingulis corporis partibus ſubſtantialiterque diffuſa, non inhabitat modò, ſed informat etiam. Hoc vero non poſſe animam norunt, qui natare nõ norunt, & aquas aliquando ingreſſi. Si animæ levitas hoc non poteſt: ratio clamat, nec dæmonem corpus ingreſſum poſſe ra-

tione-

tione ſuæ levitatis ſi ſuſtinet, ſuſtinere: quia corporea illa mole potentior eam loco poteſt movere, ut doctum libro ſecundo.

Confugit tandem Scribon. ad Dei volũtatem & prædeſtinationem: *Quid, ſi, inquit, dicerem Deum ipſum ſagarum, quas ſcilicet verè reas novit, corpora ſingulari quadam & ſpecifica levitate induere, qua in ſuperficie aquarum ferantur? inde certe non ſequeretur, Deum ab operibus creationis non ceſſaſſe. Ita enim prædiſponere potuit, ut ſi quæ ſagæ futuræ ſint ſpeciali quodam modo in aquis nequaquam ſubmergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentiæ divinæ contrarium eſſe dicetur? utrum etiam voluntati, quia non expreſſe ſignificatum eſt in ſacris literis? minime.*

Nos vero illud fatemur Deum poſſe cum lubet dubitamus an unquã libuerit, indicia nulla invenimus, cur credamus voluiſſe? multa habemus argumẽta, quæ noluiſſe, & nolle doceant. ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem: & experientiam, quam adducunt teſtem, ut fallacem non ſemel, mox refutabimus. Quæ vero de nova creatione addit, non extra chorum modo ſunt ſaltantis, ſed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

Addit, Aquam ipſam ſagas in ſe ferre non poſſe. cur putas? *quia* (inquit) *Deus Opt Max. ſuo prudentiſſimo iuſtiſſimoque iudicio ab omnibus inde ſæculis elementum aquæ prædiſtinavit ſalutari hominis lavacro, ut qui à peccatis abluendi eſſent, & Chriſti Eccleſiæ initiandi, huius baptiſmate uterentur, & per hoc medium novi homines facti, quaſi per ianuam in Chriſti regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quãdoquidem, inquam Vatiniano quodam odio eas accuſat, & reiicit: ut ſi maxime pro viribus tentent, non tamen ſubmergi poſſint.*

Ecce iam (Lector) non à dæmone petitam cauſam efficientem, ſed ab aquæ natura. Quia inſitum illi odium in maleficas, inſitum autem ab auctore naturæ: qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præſcia ſtatuerat aquas fore ſalutis noſtræ inſtrumẽtum. itaque inſevit odium aquis, illarum, quæ ſalutis & ſuæ & aliorum oſores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. *Et quodnam* (ait) *eſt illud odium? aquæ Deo placuerunt, quibus uſurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptiſmate Chriſto Dei filio nomina noſtra primum damus, & eius albo incorporamur, adeoque in civitatem Dei ut germani cives recipimur: ideoque omnes, qui ſalvi modo fieri volunt, ſacræ huic aquæ baptiſmali immergi ac purgari oportet: at ſagæ ſpreto iſto divino lavacro: toti Trinitati, Deo Patri, Filio & Spiritui ſancto, ſcientes volentes renunciant, & nihil Dei & creatoris opera, nihil ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apoſtatæ omnium aliorum fiunt peſſimæ. Cùm autem hoc ſcelere in toto mundo nullum ſceleſtius unquam definiri aut reperiri poſſit, quid dubitem dicere? ſi ſagæ non ſubmergantur aquis, id fieri ob peculiarem iſtam antipathiam, videlicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum ſuum recipere, ſed omninò reſpuat, & omnibus modis fugiat: hunc ſcilicet in finem, ut peccatrices eiuſmodi manifeſtentur. Nam & creaturæ inanimatæ ſerviunt prædicationi, & gloriæ nominis divini, ut ſcilicet cœli, ita quoque elementa enarrant gloriam Dei, tum alias; tum in hoc; ſi peccatum & iniuſtitia ab illis revelata puniatur. Aqua in baptiſmate eſt ſacramen-*

tum, eſt ſignum, eſt ſigillum initi inter Deum & hominem baptizatum novi fœderis. Quid ni igitur eodem modo, ſignum aut iudicium eſſe poſſit, diſſoluti illius, & fracti iterum fœderis? Et hanc rationem ſivè cauſam facillimè dixerim eſſe veriſsimam: ut ſi aliæ nullæ admittendæ eſſe videantur, una tamen hæc recipienda ſit.

Hactenus ille: in cuius verbis quædam ſunt veriſſima, ſed non aptè allata ad id probandum de quo ambigebatur. in quibus facilè agnoſcas ſpiritum illum, qui ſcripturæ teſtimonijs gaudet abuti, & ſemper ſumma vi adniſus, ut mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogativas, regenerationis ratione illi competentes agnoſcimus, Catholici. Sed quid ſi dicerem cum Principibus novatorum quorum ſummam puto Marpurgi eſſe auctoritatem: prærogativam hanc aquæ ſingularem non eſſe: nonne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce Lutherus cum ab eo quæſitum fuiſſet: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cereviſia? principio quidem inopinata fortè perculſus interrogatione, hæſitans, dixit: id divino iudicio committendum: recollecto poſt ſpiritu, & illo ſuo afflatu entheo, ſubiunxit: quicquid balnei nomine nuncupari poſſet, id cenſendum minimè ineptam baptiſmi materiam. a Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiſeri oraculum, ſatis certò credidit, num elementum hoc aquæ neceſſariam baptiſmo materiam præberet: hoc enim ſi Chriſto Domino affirmanti, b & Apoſtolis magiſtrum ſequentibus, c credidiſſet: nunquam quæſtiones illas: an hic vel ille liquor: ſit naturalis & vera aqua, otioſas vocaſſet: d cum ijs, de neceſſitate aquæ ad baptiſmum ſivè de neceſſaria ſacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam CALVINVS id credit: qui apertiſſimam CHRISTI DOMINI locutionem *Ioannis 3.* allegorico ſenſu accepit: &, per *aquam*, intelligi voluit, non elementum illud aquæ: ſed ipſum SPIRITVM SANCTVM, qui dicatur aqua, eò quod animos noſtros abluat: quia ſine baptiſmo ſaluari hominem poſſe putavit: atque ita præivit, clarumque ſignum Anabaptiſtis ſuſtulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Calvini, deliria deteſtamur. viderit Scribonius tamen, quid illis ſit reſpõſurus, ſi hæc ſua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo laus, habemus arietes fortiores. e Miramur interea, & Calvini ſtrophas atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, ut enim de hoc nunc loquar cum & lacte, & iuſculo carnium ſive herbarum, & vino, & ſimilibus liquidis ablui poſſimus, negari non poſſet illa balnei uſum præbere poſſe, & quo quidque ad abſtergendum aptius: hoc etiam efficaciorem baptiſmo materiam præbiturum. an ergò id, Quod Hebræi vocant *aquam pedum*? pax auribus quæſo, & naribus ſit: ſordet, fœtetque Luthero ſoli; eiuſque delirium hoc proteruè tuenti, tale lavacrum, tale balneum contingat. ſed ea lege, ut, pro honeſta ſtrigilecula, illi ſcopæ taxeæ, quibus ſtrigmenta deradantur, & amurca nitro

a *In colloqui. convivia. cap. 17.* b *Ioan. 3. v. 5.* c *Act. 8. v. 36. v. 47. Ephes. 5. v. 26.* d *Examen Conc. Trid. c. 2. ſeſſ. 7.* e *vide infra ſect. 3.*

nitro condita, pro ceromate, adhibeantur: ſicque ſtringatur toto enixè corpore, pumicetur, levigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil augiæ ſtabulis dignius invenietur.

Quid agis Scriboni Vatinianũ aquæ in ſagas odium eſt; an ergò aqua prædita ratione? ideò enim iraſci belluas & odiſſe negāt Philoſophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odiũ intelligo: & quale in plantis cernimus, ſed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & aliis elementis nullus cernitur, niſi quædam ad locum ſuũ, quoniã is ad eorum conſervationem putatur facere propenſio. Si ſagas odit aqua, ceteros amet. unde hoc probabis? fateris video naturalem hunc amorem nõ eſſe ullum nec odium ſanè: ſed vis ſupernaturalem hunc affectum eſſe, quæro, an ejus ſibi conſcium elementum aquę, an ignarum? non dices conſcium. Quid enim abſurdius? quia nec ſenſu quidem præditum, quantò minus cognitione? & hoc neceſſarium foret, ut ſagas à cæteris diſcerneret, ſed non diſcernis etiam, cum & hæreticos alios & hypocritas ſic, Divi BERNARDI tempore, expuerit. Ejus verba poſtea recitabo *ex ſer. 66. in Cat.* IGNARUM eſt ergò; & ſic movetur à DEO. Novone motu quoties ſaga aquis iniicitur? non hoc ſatis explicat & videtur velle ſemper hoc operari decretum DEI, ab eo tempore, quo DEUS aquæ elementum creavit: & ex hoc DEI decreto ſemel ſancito, vim hãc aquas accepiſſe. ſicut herbæ nimirũ vim illam ſibi ſimilis per ſemen producendi lege illa primitiva, qua juſſæ Geneſis primo. *Germinet herbam terra virẽtem & facientem ſemen, &c.* Nihil dubito, ſi hãc legem DEUS ab initio poſuiſſet aquis, hanc illis in perpetuũ vim competituram. Sed ut hoc credam à DEO factum, neceſſe ſit alias adferri probationes, vel ex ſcripturis, vel eccleſiaſtica traditione in re tanti momenti ſolis niti conjecturis; hoc verò nec ſobriæ, nec ſanæ mentis eſt, vel ſapientiæ. Omnes nos ſalutari lavacro ablui neceſſe eſt, ut ſalvi ſimus: quid tum? nemo hoc CATHOLICORUM negat: negant nonnulli Novatores. Huic ſacro baptiſmati, totique ſacratiſſimæ Trinitati ſagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideò cunctis ſuppliciis digniſſimas, & ſcelus earum atrociſſimum profitemur: quid inde conſequitur: Odere idcirco illas aquæ & exſpuunt onus moleſtum, credo, ut aquæ vivæ cadavera: ſed fors hoc propter aquæ & aeris copiam, quæ in cadavera ſe inſinuavit. Viva corpora mergerentur: non ſupernatarent. Verũ audio hoc fieri, quia ſagas aqua prodere mavult, quã celare crimen: & ſic quaſi præconem agit. ſcio creaturas omnes laudare Deum, & gloriam Dei enarrare: ſed hoc non faciunt, eò modo, quo Ioſue juſſit Achanum dare Deo gloriã, non quo Phariſæi id à cæco nato exigebant: ſed ſua pulchritudine, ornatu, utilitate, & efficacitate, quã ipſis Deus tribuit, opificis & creatoris ſui bonitatem, ſapientiam, divitias & potentiam hominibus annunciant. Illa verò confeſſio & indicatio, & ut ita dicam præconium, ſivè magis accuſatio: quam confingit Scribonius: ſacris litteris, cõciliis, Patribus, & Eccleſiaſticis monumentis nova eſt, & inaudita: quare nec vero ſimilis, nec credibilis, nec tuta: ſcil. alia nobis media Deus non reliquit, ad

Tttt 3 explo-

explorandam veritatem. Signum eſt initi cum Deo fœderis: hoc ſcimus & credimus dicenti. Deo ſignum ut credamus eandem eſſe fœderis violati, poſtulas? da ſimile teſtimonium, & credemus. Das nullum? non credimus iſtud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus eſt aqua, ut inſtrumento, neque ut ſigillo, ſalutem tribuimus noſtram: ſed quatenus ad aquam acceſſit forma baptiſmalis, ſalubriter illa abluit; quando verbum acceſſit ad elementum: tunc enim factum eſt Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum: nec ſacramentum, nec ſigillum agnoſco, tunc dicam aquæ laudem Dei & gloriam nobis annunciari per terram, per aërem, per ignem: & quæram cur non hæc æquè ſagas prodant? cur illis aër ſpiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non ſubſidit terra, & medias haurit, ut ſic prodantur? cur non aer illas ſolo allidit, & viciſſim reſultu, ut pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis communem ſe cum cæteris præbet creaturis? Equidem ſi odio ſunt ulli elemento, igni eſunt odio: nam ignem illæ præ cæteris elementis odere: & mutua ſolet eſſe antipathiæ ratio. Sunt & alia plura, de quibus ſequenti Sectione.

SECTIO II.

Excuſſa ſententia & ratione I. C. cuiuſdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cujus parco nomini, primum dictum Scribonii de Diabolo ſagas ſuſtentante rejicit, cenſet enim nullum hic eſſe factum, nullum miniſterium, neque operam ullam dæmonis, ſed Dei omnipotentis ſolius, per ſuos miniſteriales angelos bonos, id exſequentis *a*. Qua in re, quam minus ſecuram ſit ingreſſus viam mox oſtendetur: illud autem ab eo conſultè fuit additum his verbis *b*: *licet ſæpè ſolitos ſit opportuna locutus, tamen multum intererit* Davúſne loquatur an herus: *ideò ne ſcientiæ vel ſenſuum altitudine potius, quàm exercitii Chriſtianæque charitatis pondere hæc ſcripſiſſe videar*]: *totum dependere me à ſancta matris Eccleſiæ auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in ullo adverſetur, determinatè, multò minus obſtinatè, defendere velle.*] Salutarem profecto clauſulam exoſculor, & hanc illi mentem gratulor, ſpeſoque futurum, ut, cum Eccleſiæ ſententiam Canonibus priſcis luculenter expreſſam viderit, cum rationum ſuarum & imbecillitatem, & communis ſententiæ vim, atque momenta diligentius perpendit, liberaritque: ſeſe illi ſit adjuncturas, prudentis ſanè eſt, communem potius Theologorum & Iuriſconſultorum Catholicorum ſequi orbitam: quàm recentium & Novatorum ratiunculas, prima ſpecie fucum aliquem acumini præferentes, amplecti. Majorque apud ſinceri judicii homines auctoritas, eſt traditæ à ſummis Pontificibus praxis & doctiſſimorum totius Europæ virorum ſcriptis conſignatæ: quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem frequentium, periculoſæ experientiæ, & uſui patronis. Ego nihil in hac tractatione ſcientiæ exquiſitoris vel ſenſuum altitudi-

a *ſ. ult. n.* 238. b *ſupra n.* 239.

nis profiteor : ſed tamen ſtudium veritatis; & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitia ſcribendi, ſpondeo. Spero concertatorem, ut vult alios ipſum ab omnibus fermè diſſentientem benignè ferre: non ægrè laturum, ſi ſoli ipſi non conſentiam, ut cum tot viris clariſſimis & doctiſſimis conſpirem & ſentiam.

In primis quod ſupponit pleroſque Iudices hac hodie uti proba: id ſcio verum non eſſe: niſi fortaſſis de ſola loquatur Germania. Nam in Italia, Hiſpaniaque (ubi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc utuntur. In Francia & Belgio, vel nulli omninò: vel adeò pauci, ut eorum ratio habenda non ſit: ijque non niſi indoctiores, & rurales iudices. In ipſa Germania, doctiores quique hunc uſum improbare cœperunt: & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: ut patet ex epiſtola Weſtphalorum ad Godelmannum miſſa, & eius operibus inſerta. Plerique etiam, ut I.C. illi Germani quos citavi *quæſt. 4 ſect. ult.* teſtantur, iam paulatim in deſuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergò ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius: *hac proba pleroſque hodie iudices uti.* Hæc præmiſſo.

Sententia ſcriptoris illius (ut eam non minus fidè, quam compendioſè totam ante oculos proponam) in ſumma hæc eſt: *Quando indicia ſufficientia ad comprehenſionem adſunt, tunc comprehendi debere:* (quod certum eſt) *quando verò contra incarceratum vehementiores præſumptiones (etiam ſpecies facti) accederent, tales ut communiter ad torturam ſufficientes eſſe poſſent: tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubiiciendos, ſed ad firmius robur præcedentium inditiorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam: non ad reum per hanc convincendum: ſed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tantò confidentius a.* [

Conſidera (*lector*) iuxta hanc ſententiam duo, primum concedere auctorem, ad pœnam ſivè ſupplicium inferendum non eſſe adhibendam hanc probam: ſed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam: ea non utendum iudicibus ad ſupplementum quando deſunt ſufficientia ordinario jure indicia: ſed tantum ad confortationē præcedentium indiciorum, alioqui ſatis validorum ad torturam: idquè duntaxat, ut iudex ſic confidentius poſſit ad torturam procedere. Ex quibus patet primò, quàm exigua ſit & quàm non neceſſaria ad iudiciariam inquiſitionē hæc proba. ſolum enim prodeſſet ad torturam, idquè non niſi quando iam ad torturam ſunt indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia: iam non neceſsitatis res eſt, ſed abundantioris tantum cautelæ, & quaſi curioſitatis. Rurſus, ſi certum à Deo miſſum ſignum eſt: cur non ut ad torturam, ſic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo? verbi gratia, ut confidentius iudex condemnet. Immò major videretur eſſe neceſſitas huius probæ: quando teſtimonijs convicta ſufficienter ſaga, torturam tolerantia eluſit: quam in caſu, quo probam adverſarius requirit: adeò, ut niſi omni tempore prohibita

a *ſic ille n. 24.*

bita hæc foret, tunc potius ea utendum videretur.

Illud etiam non capio, quod ſubdit, *pl.raſque è levioribus indiciis comprehenſas ubi generali inquiſitione facta ; nulla qua adminicularentur indicia ſuperveniret, aut ante aut poſt aquæ probam : purgatione canonica indictâ, ac eiuratione ſolemni præmiſſa, per ipſos dimiſſas eſſe & reſtitutas (ſic aiunt num. 28.)* benè quod dimiſerint: non benè, quod probam tunc inſtituerint. Nam ſi tantum erant indicia ad capturam ſufficientia: jus illis non erat, (ex ipſorummet ſententia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat aſſerunt probæ huic eſſe locum, quando ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præſumptiones accederent & inſurgerent, quæ communiter ad torturam ſufficerent (ut dictum ab ipſis *num.* 24.

Deinde ſi hæc legitima probæ ſpecies eſt : ad canonicam purgationem veniendum minimè fuit. cedò enim, vel mergebantur, vel non, ſi mergebantur: cur ut innoxias non ſolvis? cur adigis ad ulteriora? nonne ſat expurgata, quæ Deo judice expurgata? certè conditio hæc vulgarium hujuſmodi purgationum ſemper fuit: ut quibus eventus faviſſet, ei ſe judex fautorem exhiberet: abſolveretque, quam vel aqua vel ignis abſolviſſet. Si ſupernatabant: quid adhuc teſtimoniis egebatis? certè non niſi, quia probæ veſtræ in omnem partem incertitudinem noveratis. non ergò hæc Dei miraculum eſt: ſi incerta, ſi dubia. Vos ipſi præjudicio veſtro cauſam prævaricamini.

Sed addunt *a* experimenta innocentium quorundam, qui, cum vellent probare ſponte ſua, mergebantur ſicque faſſi ſunt cognatos affineſque ſuos, quos videbant immerſabiles, verè culpæ reos eſſe: immò & ipſi ſe accuſatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplum his verbis. *E diverſo contigit vetulam quandam ſtipite arundineo nixam (quæ ante complures annos maleficii, unà cum marito & ſorore, inſimulata & comprehenſa, bis ſupplicio abſumptis: illam quod & leviores tùm contra ſe quàm contra cæteras præſumptiones militarēt, pariterque gravida & partui proxima eſſet: in exilium fuerat relegata, ubi contra identidem geminatum ac ſub pœna Magiſtratus interdictum, provinciæ ac habitationi ſuæ ſe intuliſſet) comprehenſam ac aqua ad ſubmengendum hoc an. 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tanta potētia aquis ſeſe ſæpius, interdum & uſque ad humeros videndam extuliſſe, & quaſi ebulliiſſe, & proſilu ſſe, ut demergente, & obtrudente eam ſæpius conto carnifice, ſub aquis vix contineri potuerit: exſtititque tum multorum ſermo; ipſam niſi tanta vehementia conto per carnificem fuiſſet depreſſa; ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quam homini eſſet poſſibile, enataturam ac evaſuram fuiſſe.*]

Hanc ſcriptores hoc indicio fretus *b*, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuiſſe potius, quam ſubmergendam. Ego hic rurſus hæreo. ſi comburenda, ergò vult indicium ſufficere ad mortem, & contradicit ſuæ poſitioni. qua ad torturam duntaxat eo utendum cenſuit *c*: Item, ſi conto eam ſub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per ſuos miniſte-

a nu. 29. & 30. b *num* 31. c *num.* 24.

ſteriales angelos bonos exſequitur, & ſagas arcet ac repellit ab aquis, ut poſtea dicet ipſe *num.* 138. Nam quis hominum robur vincat angelorum? ſi angeli expellebant: qui fieri potuit, ut conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit ſubmergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa ſcriptor ille meditaretur circa hanc facti ſpeciem *a* ſed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat: nec à Deo manere putandus: non enim Dei voluntas, & miniſtrorum eius efficacitas, in hac una malefica irrita foret: reſtat, ut vis enatandi extrinſeca ſit, & ab illo: qui hominum gaudet interitu ac deceptione: cuius tamen conatus omnes à miniſtris juſtitiæ Deus, ut plurimum, patitur ſuperari.

Video hic dæmonem conantem pactis conventis ſtare, & ſagam undis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri poteſt? certè digitus Dei hic eſt, carnifici victoriam tribuentis, quia judicium Dei exſequitur. Si hæc & conſimilia veriſſima meditatus fuiſſet, non confugiſſet ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri *b*, *Iudices indiciis quæ ad torturam de jure ſufficiunt præcedentibus, poſſe in ſupplementum plenioris & legitimæ probationem, ſine conſcientiæ læſione, ita facere, ut dilucido, & ſtrictè lictori mandato, ſufficienti intervallo interiecto, appareret ipſis ac omnibus circumſtantibus, de natatione vel ſubmerſione delata, ſufficienter poßit*] addit & alias cautelas circa modum. primò hoc intervallum unum eſſe debere, & aliquanto laxius, ſaltem ad ſolius judicis non carnificis arbitrium diſtinctum & temperatum: debereque judicem advigilare, ut omnis fraus, colluſio, fucus, indiligentia, vel implicatio abſit. Cautela hæc bona eſt, ſi res ipſa licita foret.

Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, ſed & periti, dum merguntur: ante quam aquis præfocentur, aliquoties ſupra aquas capite & interdum humeris efferri, conante quantum poteſt natura hominis conſervationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hic eveniat, quod Magiæ aſſcribatur, vel miraculo. Ideò ſuſpicor addi ab auctore: judicem omni cura proſpicere debere, quid naturæ: quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtra ſunt cautelæ omnes nec ulla humana prudentia unquã poterit ſanctum efficere, quod, quia illicitum eſt; vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid judici faciendum ut hoc inducium exerceat cautè & circumſpectè: ſed an ullo id ei modo liceat exercere?

Quod poſtea *num.* 38 requirit, non accedere judicem ad hoc experimentum, niſi vehementiſſima, & pluſquam ad torturam ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum iis quæ *numer.* 24. & *num* 35. dixit, ſufficere præſumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt. cur nunc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia;

a *n* 32. 33. 34. b *n.* 15. *cum ſeqq.*

tia: quid hac opus proba? ſicut enim ad condemnationem, ubi reus legitimè convictus, vel ipſa facti notorietate, res luce meridiana clarior eſt: hæc proba foret ſuperflua a. Sic etiam, ad torturam ſuperflua erit: quando ſufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones judicibus permiſſæ ſunt, *ut docebitur lib. ſeqq.*

Quod addit *nu.39.* diſcrimen eſſe inter maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, majorem licentiam Iudicibus concedi, ut ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus cæteris non admittatur, ſed in iis canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alii veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ: tamen in ſolo crimine maleficii contrarium notandum. id ut gratis dicitur, gratis poſſet negari, & ex dictis D. Bernard. *ſer. 66 in Cantic. in fin.* ubi idem hæreſi & hypocriſi tribuitur, falſum apparet. Nobis nunc tamen, id eſt minime negligendum. ex eo enim pellucere poteſt vanitas vel probæ, vel defenſionis eius. Etenim ſi hæc proba ad condemnationem inſtitueretur poſt torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris Iudicibus occurrit: inde naſcitur, quod ſagæ plerunque tormenta eludant per ſomnum vel indolentiam: ante tormenta vero, ad indicia quæ pro tormentis ſufficiant, longe plura invenias momenta contra ſagas, quam contra adulteros, vel nefariæ Veneris reos. plures enim correi ſunt ſagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quam iſta quæ dixi: in quibus unicus duntaxat eſt conſcius, & ſecreta thalami quæruntur quodque dici ſolet, etiam Soli & aſtris reliquis ea occuluntur.

Cum itaque velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat præmitti: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare jus introducat. Cæterum, quod à cæteris criminibus non modo hoc excipit, ſed etiam contrariam illi quandam ab extrinſeco conditionem appingit; ſcilicet etſi criminoſi alii juſte accuſati mergantur, tamen in hoc crimine ſagas mergi non poſſe. hoc certe, ſi ratione criminis fieret: conſequeretur eas mergendas: quando de alio crimine (puta furti) accuſatæ, juxta ritum illum veterem, de quo Panorm. egit, aquis iniicerentur, ſi noxiæ forent: quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat: contra, ſed illam quam narravit *n. 30.* patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentia contra deprimentis: & tamen ſagam fuiſſe dixit, & damnatam dixit, quia exilii mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium, nec enim ratione maleficii ad aquas damnaſſent, ubi mortis eſt ad rogum mitti juxta leges Imperii. Si dicat non mergendas: certe jã ſequitur, hanc ſupernatationẽ non eſſe introductam, duntaxat à Deo ad dirigendum judicem, in eius criminis judicio, de quo diſceptatur, tunc enim non

a *ca. 2. de probat.*

non ageretur, nec judex inquireret, an eſſet rea maleficii, ſed an eſſet rea furti, puta, vel adulterii. In quibus criminibus deciperetur tunc hac proba Iudex Nam dum de furto quærit, ſi non mergitur (quia ſaga) certe abſoluet eam, quæ vere furti rea ſit, quia non demerſa: & ideo à furto immunis cenſenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficii.

Quid ſi enim nulla concurrerint alia eo quod etſi ſaga ſit, nulla tamen de ipſa ſuſpicio habebatur? certe Iudicis officium erit dimittere: quam miraculo Deus ſagam eſſe docuit. Si non dimittit, iniquus erit Iudex, qui furti ream, divino expurgatam judicio, non dimittit. vides in quot ſe ſtimulos conſcientiæ iniiciant: qui has Novitatum ſuperſtitiones, vulgariaque ſequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus ſuam probam defendat, & ſingulis ordine reſpondere conabor, habentur *eius cap.* 2. & toto poſtea *cap.* 4. ubi excurſionem unam prolixiſſimam addit, qua narrat & deſcribit Dei providentiam ſuaviſſime omnia regentem, & mortalibus optime, ne dæmon illos decipiat, providentem: & per Angelos cuſtodes etiam ſingulorum elementorum omnium ſatagentem. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquæ præeſt elemento.

Multa in iis deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamvis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Eſto enim Deus impedit, ne dæmon nos opprimat, ut vult & poſſet: ergo nullum lædit? ubi Iob? Impedit Deus ne nos, ac judices & magiſtratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergone ſemper & omnes? ubi Achab ore deceptus Pſeudo prophetarum? ubi Suſanna falſo crimine damnata? Quod denique dicit *nu.* 223. pauciorum miraculorum hodie cauſam eſſe, fidei inconſtantiam & teporem; ea quidem una eſt; ſed melior alia, quia ſtabilita jam ſemel fide, minor eſt, vel nulla neceſſitas eorum Et quod *num* 226. addit opera omnium rerum creatarum ſive bona, ſive mala Deo eſſe attribuenda, id niſi ſane explicetur Catholicum non eſt. nam culpæ mala ſeu opera, quibus peccant homines, Deo, quà mala ſunt, tribui fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum & non morali ſenſiſſe.

Primum argumentum eius, pro hac proba, eſt, inter alia multa, id quoque à judicis arbitrio pendere, ut probationibus iis pro arbitrio uti poſſit, quas adhibendas judicat, & iis credat, quantum iis probatum exiſtimet, ut Hadrianus Imperator cenſuit *a*, *Reſpond.* Probationes judicis eatenus eſſe arbitrarias, ut iis ex legum præſcripto ſic utatur: ut nullas aſſumat, quæ jure prohibitæ ſunt, qualis eſt iſta, de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem iſtam eſſe poſtea oſtendam. hoc ſane, quod de arbitraria judicis licentia in criminalibus ſæpe jactatur, ſuis cancellis, & Iuriſperitrum ſanctionibus, poſtea lib. ſeq. includam, & licentioſam protervi am voluntate, pro ratione abutentium, frænis velut infrunitum animal conſtringendam moderandamque docebo.

a *l.* 3. §. *eiuſdem D. de teſtibus.*

Secundum argumentum præſuppo-nit, jure Canonico non prohibitam eſſe hanc purgationem in crimine maleficii: quia jus Canonicum non dicit expreſſe, non licere in hoc crimine hac proba uti; & quæ expreſſe prohibita non ſunt, illa ſtare non prohibentur *a* tum quia creſcente delicto modus pœnæ & tormentorum debet creſcere *b* Ex hoc fundamento ſic argumentatur. Hoc crimen quotidie augeſcere videmus: licet igitur judici genera veritatis inquirendæ invenire nova, non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Reſpond.* Fundamentum præſuppoſitum eſſe vanum, falſumque Quia ſic poſſet probare in maleficii crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum indici à Principe poſſe. Nam nec duellum in malefici crimine indici, eſt jure prohibitum, expreſſe facta mentione maleficii: ſic poſſet de ferri candentis proba hoc idem inferre. Sed cum in his pateat illationem huiuſmodi non eſſe faciendam; ſatis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici poſſe. Sicut ergo duellum fieri non poteſt ad probationem maleficii, idcirco duntexat: quia duellũ fieri generaliter prohibitum fuit: non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim ſolent leges purgationem aliquam prohibentes addere, ut non liceat ea uti in tali, & tali crimine: ſed ſimpliciter vetant ea uti: quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni caſu quo ratio prohibitionis procedit.

Qui ergo prohibet canon, uti judicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea uti in omni crimine quia nullum eſt crimen, in quo prohibitionis ratio æque non militet: ea enim hic eſt, quia ſuperſtitioſum, & incertum, & cum Dei tentatione conjunctum eſt hoc genus probationis: uti ſimet Canones indicant, citati *ſuper quæſt. ſect 3. in fin. c. & ſect 4 d.* ex quibus diſerte & annulantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præſtare, & judices prohibentur poſtulare. Et Doctores omnes tam Theologi quam Iuriſconſulti ad unum, hanc accepere, ut generalem prohibitionem, neque putarunt ſibi ullum crimen exciprendum, neque unquam de maleficio excipiendo, in hunc uſque diem vel ſomniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cæteris criminibus. Generaliter & ſine criminis ullius exceptione (nullam enim addunt) locuti ſunt Theologi, Iuriſperitique. *D. Thom. in 2.2. q. 95 art. 8 in add. 3. & ibi Caietan. D. Anton 4. p tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld 2. p. de confeſſ. malefic. quæſt. 1. poſt ult. concluſ. Petr. Tyraus lib. de dæmoniac. edition. 2. Petr. Gregor. lib. 48 Syntagm. cap. 19. Abbas in cap. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matt. de Afflict. ad lib 2. Conſtit. Regni. tit. 31. Turrecrema. in d. cap. conſuluiſti. Abb. & Ancaran. in cap. fin de purgat.*

a *arg. 1. nec non 8. § quod eis in verb. ſed ſi leges non prohibeant D. ex quibus cauſ maio. in integ.* b *l. releg. D de pœn.* c *c. Mennam. in fi. q. 5 iunct c in l. namque in fin. 2. q. 5. & in c. conſuluiſti. 2 q. 5.* d *c ex tuarum de purg. Canon c ſententiam ſanguinis. Ne clerici vel monach ſæc.*

purgat. vulg (ubi bene loquitur) Andr. Alciat in Compend. Iudiciarii proceſſus, Iudoc. Dambanderius in pract. crim. cap. 43. Navarr. c. 11. Manual 36. Nicol. Remig. li. 3. Dæmonolat. cap. 9. Andr Gail lib. 2. de pace publica cap 7. n. 24. (ubi ſicut & Ancaran. expreſſe addit eſſe Mortale peccatum) Ioan. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenere Ioachimus à Beuſt, Borcholt. Venatorius, & alii citati à Godelmanno d. cap. 4 num. 23. & num. 27. qui addit; hanc communem Dd. ſententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.

Sane cum Canones ſic expreſſe loquantur; & generatim ab omnibus Dd. intelligantur (nec enim vel unum Theologum Catholicum, vel unum Juriſconſultum pro ſe adducunt adverſarii. Cujacius enim in Feudis tantum meminit moris priſci, non vero eum laudat vel probat) nonne ab Academiarum & Doctorum recedere communi conſenſu, canonum inniхо & menti & verbis, propter leviculas rationes, temerarium & inconſultum eſt admodum? fruſtra igitur ſibi hoc effugio blandiuntur. ſatis enim expreſſa eſt prohibitio Canonum. Quia negatio malignantis eſt naturæ, & univerſim deſtruit, quicquid eam ſubſequitur.

Modus pœnæ augeſcit cum delicto: quando legibus ille modus non adverſatur: hunc adverſari iam palam eſt. Hac vite fracta, cedo alteram.

Tertium argumentum ſimile eſt ſequentibus, quæ omnia multum habent verborum, ſed parum ſtringunt: reducam analytice ad ſua enthymemata vel ſyllogiſmos. ſic enim vis ratiocinationum optime intelligitur, & fucus omnis removetur. tertii ergo argumenti ſumma hæc eſt. Judices poſſunt & debent eam adhibere pœnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipſi aliique exemplo territi efficacius à delicto deterrebuntur: hujuſmodi quo ad maleficas, ſunt ignis & aqua. ergo his elementis, Judicibus in hoc crimine potiſſimum utendum. *Reſpond.* primo ſi quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipſe adverſarius aſſerit: quod ſi aſſerit: nonne Dd omnibus Canonibus, & aliis quoque a: manifeſte ſe opponit. quod cujus modeſtiæ ſit, ipſe viderit. Si quid etiam valeret, probaret non in maleficis tantum: ſed & in homicidis, & in aliis criminibus: quod tamen adverſarius in aliis negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum eſt, tam latroni, quam Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamiæ quam fidiculas, & eculeum: quia (inquiet) illi queunt reſiſtere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) non permittit. Unde noſtri? experientia. ſic ſemper principium petitur. *Secundo reſpondeo.* Majorem abſolute falſam eſſe; ſi ſit propoſitio univerſalis, adhiberi enim non poſſunt à Judicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ conſuetudines non ſuffragantur: hæc vero aquæ frigidæ uſurpatio, Dei tentatrix eſt, & juri adverſatur, ac pro-

a *d. Mennam. in fi. d. c. conſuluiſti. d. c. ex tuarum d. c. ſententiam & c. fin. de pur. vul.*

proinde uſus eius corruptela eſt, non conſuetudo. Si negat univerſalem eſſe propoſitionem: corruit ſyllogiſmus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam uti debent Iudices modo, qui magis favet utilitati publicæ; talis eſt hæc proba. igitur ea utendum. Minor probatur: quia tendit ad conſervationem publicæ utilitatis, ad ſalutem ac reconciliationem humani generis, omniumque terræ frũctuum proventum *Reſpond.* Minorem falſam eſſe: probationẽ vero eius ſupponere, quod erat probandum. Non enim quæritur; an maleficas, quæ veræ maleficæ ſunt, & quas eſſe Iudici conſtat, puniendæ? item an Iudex modis legitimis quibuslibet uti poſſit? conſtat enim affirmativa horum pars, ſed quæritur, an iſte modus ſit legitimus, & in hoc fallitur ſcriptor ille, quia putat, ut actus aliquis ſit legitimus, & bonus; ſufficere, ſi per eum quis ad bonum finem tendit. Nonne bonum, ægro ſanitatem conferre, ſane ſi finem ſpectes: ſed ſi per maleficium conferas vel ut per fornicationem aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus, & lethalis, cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, ſed per medium non bonum. Idem hic aſſero bonum ad finem tendere Iudices hos: ſed peccare, quia per mala media, nempe ſuperſtitionẽ & tentationem Dei. Præterea hoc quoque argumentum laborat vitio, quo præcedens, dum plus probat, quã intendit: nihil probat, ad eundem enim finem tenderet Iudex per duelli vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quinto, conſtat experientia ſagas probam aquæ maxime vereri & deteſtari, eo quod ſciant ſe ſic detegendas: veriſimile ergo eſt illas tali indicio cõvictas; non auſuras ſubire eculeum. vel ſaltem in eo non negaturas, quod ante in aquis coram omnibus palam fecerunt. *Reſpond.* Conſequentiam hanc nihil valere. Deinde, ſi hanc maximè deteſtantur: quomodo ſolent ſe illæ huic probæ offerre tàm frequenter? Item, unde ſciunt certò, ſe ſic detegendas? niſi quia pacti ſibi talis conſciæ ſunt. Si pacti conſciæ; ſit hoc igitur dæmonis opera quod adverſarius negat. Denique potius crediderim, illas tunc libentius eculeum ſubituras, & tormenta pertinacius laturas, ut tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, ſic enim caſſum reddituræ conatum illum improbi judicis.

Sextò. Indicia depoſitionis & denunciationis ſociorum & complicum, incerta ſunt & fallacia: ergò poteſt judex ad eorum robur hanc probam adiicere. Anteced. probatur, tùm quia malefici potentiores ſolent ſe laruis obtegere: tùm quia Diabolus poteſt innocentium vultus in conventibus exhibere; tùm quia conventus tales incerti, & imaginarii ſunt. *Reſpond.* Primo nec conventus eſſe imaginarios & incertos omnes, contrariũ docui, *ſupr. lib.* 2 nec omnes ſemper laruati interſunt, ut etiam illic docui, nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, ut etiam docui, *eodem libr.* 2 ſic falſum antecedens. Sed ſi illud concederem, & nunc pro confeſſo haberem; inde tamen non ſequeretur illatio illa. Poſſunt enim illa indicia a-

his legitimis indiciis roborari (de quibus agetur *libr.ſequenti.*) & ut nulla forent indicia legitima alia, præſtaret reũ nocentem abſolvi, quam ex prohibitis indiciis & illegitima probatione condemnari, teſte Stephano Pontifice *a*. Denique hoc argumentum etjam probaret, de omni vulgari purgatione.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldii, contra eius mentem, non dicam calumnioſè, certè non omninò candidè detortum & contextum eſt: quibus, vir ille & doctus & pius, judices ad puniendum maleficium iſtud hortatur: & probat in hoc crimine plus deferendum teſtimonio complicum, quàm in cæteris criminibus: ex his concludit adverſarius, hanc ergò probam recipiendam: quia hæc proba eſt certior illis teſtimoniis. *Reſpond.* nec eſſe certiorem, ſed incertiorem: quia nullus homo tàm mendax, quàm Diabolus, cujus hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior ſit, nec ne. Ratio enim diſſimilis valdè eſt harum probationum, teſtimoniorum probatio divino, naturali, & poſitivo jure nititur: proba hæc ut jam ſæpè dictum: ſed ſeq. ſectione probandum, omni juri repugnat.

Octavum argumentum, teſte Binsfeldio indicium homicidii ex cadavere ſanguinante coram occiſore petitum, videtur ſoli divino miraculo adſcribendum: ergò ſentiendum ſimiliter de ſagis ſupernatantibus. *Reſpond.* quid de antecedente ſentiam, hoc opere non ſemel me indicaſſe: ſed eſto, ſit adſcribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ dicis, non probas. Ego qui nego, diſcrimen dabo: Nulla in ſanguinis illa miſſione cauſa ſubeſt ſuſpicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miſcetur ſuperſtitioſi: non quæritur illic à DEO ſignum, & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in proba frigidæ docebit ſequens ſectio.

Nonum argumentum ait inconvincibile eſſe; ſi diligenter advertatur: adverte igitur quæſo (*Lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturivere? certè nihil hic reperio *à num.* 65. uſque ad *numer.* 70. quod vim habeat argumenti, niſi iſtud: Iudices à maleficis, in iis, quæ ad judicium eiuſque ordinem pertinent, nec lædi, nec impediri poſſunt. Dæmon ab initio mundi ſemper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & ut amaſios ſuos eripiat judicibus: ideoque perſuaſerat olim omnia, quæ fatentur, illuſarum mentium eſſe ſomnia: ſicque conſecutus diu fuit, ut impunitate & contemptu judicum mirè numerus creſceret reorum. Eadem ex cauſa tàm maleficæ, quam dæmon ſummopere vellent lædere, & exterminare omnes judices: quòd nequeant fit quia *Deus* non ſinit; cujus poteſtas eſt infinita dæmonis finita, ſi ergò tantopere Deus poteſtatem ſuam oſtendit in defenſione & tutela judicum in hoc crimine; quare non idem plane volet, & operabitur Deus, *circa executionem huius aquatilis probæ quæ quaſi index eſt & miniſter ad huius maleficialis hæreſeos veritatem retegendam*

a *ind. ea conſuluiſti.*

dam ac cognoſcendam?] Sic enim ille concludit, ex præmiſſis quas narravi, breviter, hoc ait: Deus potentiam ſuam oſtendit in tuendis iudicibus contra dæmonum & maleficorum inſidias, vult igitur eam oſtendere quoque in crimine eorum detegendo. *Reſpond.* Quid ſi negem conſuequentiam, & dicam argumentum à purè paticularibus procedere? Deus hoc facit, ergò & iſtud vult. Si dicas probari conſequentiam: quia ut decet Deum judices tueri ne lædantur; ſic decet eos dirigere, ne fallantur. *Reſpond.* nunquam illos falli, quando uſi ſunt modis & mediis à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem abſolvit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, ſolius Dei eſt, neque hoc judiciis humanis competit. Præterea multa crimina ſæpè Deus vult in ſequenti ſæculo in ſolidum puniri: ideò ea permittit hic latere. At reipubl. melius conſultum ſi deprehendantur: ſanè, ſed an Deus ſemper quod ſingulis rebuſpub. utilius; id facere tenetur? Quid ſi illas punire velit? Poſſim etiam dicere, utilitatem illam reipub. honori divino cedere; hunc ſæpè, expoſcere, ut crimina quædam futuro ultimo judicio ſerventur expianda Nonne eodem argumento idem de furibus probem & ſicariis? Deus potentiam ſuam oſtendit in Judicibus & miniſtris aliis iuſtitiæ tuendis, ut exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergò etiam volet hanc providentiam ſuam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non ſemper iudicia hæc ſine omni impedimento procedunt, vel læſione iudicum, aut miniſtrorum iuſtitiæ, *ut docui lib 3* Ecce, quàm levi manu & brevi falcicula, ſtupeus arietis tam invicti funis diſciſſus, machinam exarmavit.

Decimum, ſors conſultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba eſt quædam ſors conſultoria, & in ea inveniuntur conditiones quatuor illæ, nam non fit, in electionibus Eccleſiaſticis: ſed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ ſalutem pertinentibus; & fit cum reverentia, & ex neceſſitate, defectu aliarum probationum; poterit igitur hac judex uti. *Reſpond.* Hanc ſortem non eſſe conſultoriam, ſed divinatoriam, nam conſultoria ſors quærit, quid agendum vel iudicandum ſit; hocque de futuro; divinatoria, quid eventum ſit, vel quid factum, latens. In hac proba verò non quæritur de futuro, neque de eo quid faciendum; ſed tantùm de præterito ſivè de culpa & commiſſo non aperto. Divinatoria igitur hæc ſors foret. Prohibita ergò hæc proba, ut cæteræ ſortes divinatoriæ Immò & conſuloriæ ſortes hodiè prohibitæ ſunt, nec permittit nos Deus voluntatem ſuam per extraordinaria; & iure Eccleſiaſtico vel S. S. non approbata media inveſtigare *a*. Vide quæ dixi ſuprà capite ſecundo quæſtio. 7. ſect. 4. Neque hic adſunt quatuor illæ conditiones, nam deeſt neceſſitas *c*.

Unde-

a *text. in c. ſortes 26. 26 quæſt. 5.* b *ut docui ſup. ſect. 1.*

Vndecimum a, mallei maleſ. auctor ex Scoto dicit licere uti abſque Mortali ad tollendum maleficium remediis vanis & ſuperſtitioſis, dummodo ſine alio maleficio fiant: & deſit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc eſt deſtruere opera diaboli, quod eſt laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia poſſe per eandem artem deſtrui, per quam facta ſunt. Imp. etiam, *in l. eorum*, *C. de maleſ. & mathemat.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad ſalutem hominum, &c. Cùm igitur in hac proba deſit pactum omne, deſit etiam maleficium: licebit judici ea uti, etiamſi aliquid ſuperſtitioſi admiſceretur. *Reſp.* imprimis hic non agi de maleficii deſtructione, ſed tantùm de probatione maleficii commiſſi: & proinde hic opus Diaboli non deſtrui, ſed tantum indicari. Deinde pactum hic non abeſſe. Imper. quoque illam conſtitutionem (niſi dicas eum tantum toleranter loqui, non verò approbative) iniquam eſſe, & divino juri contrariam; quia jus divinum omne maleficium prohibuit, nec enim facienda ſunt mala, ut eveniant bona. Hubertini verò Goffredi, & ut videtur Mallei malefic. opinionem; nos lib. *6.* copioſè refutaturos, quæ ſanè, quo ad deſtructionem maleficii per maleficium, eſt erronea *b*, quo ad deſtructionē per ſuperſtitioſa tantum media, temeraria eſt, ut minimum quia ſuperſtitio ſemper eſt in vitio & peccato, nec unquam licita *c*, dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in* 4. *d.* 34. *q. uni.* ubi hæc tractat, quam licere maleficia, ſignum tollendo, deſtruere: quòd verò ſuperſtitioſis & vanis uti remediis liceat. Scot. non dicit, ſed de hac re dicentur alias plura lib. *6.*

Duodecimum, eſt, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum ita iudicanda; ut ſi intentio bona ſit & doli expers, peccato vacua ſit actio, quia peccata non ſunt, ſi voluntaria non ſunt: ideò ſi judex putans hoc ſibi licere, bona intentione & citra dolum, ad veritatem inveniendam hoc utatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur. *1.* quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum vel parvum eſt peccatum. Confirmatur 2. hoc argumentum, quia judices, teſte Menochio *d*, duplex arbitrium habent, unum aſtrictum, & ligatum: alterum liberum & plenum; quod dici poteſt, *conceſſio ab homine vel lege facta, qua poſſit index ſemoto iure, æquitate & ratione, ſed proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit ſtatuere.* Confirmatur *3.* tùm quia alioqui facilè ſagæ, ſine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri: tùm quia iudicibus adimitur unica ratio certi aliquid ſtatuendi, & ſic moleſtiis & ſcrupulis innumeris involuuntur. Ex his omnibus, *à numer.* 82. *uſque ad 9.* concludit, *vix ullum vel neglecta legis canoniſve, vel temerata religionis piaculum pertimeſcendum eſſe illi judici, qui proprio ductus appetitu,*

a *pa.* 2. *q.* 2. b *art. Pariſ.* 5. & 6. c *Vide D. Tho.* 2. 2. *q.* 95. & *quæ diximus lib.* 1. *c.* 1. & *d. art. Pariſ.* 5. *tex. Leu.* 19. & 20. & *cap. admoneant* 26. *q.* 2. *cap. nec mirum* 26. *q.* 5. d *de arb. jud. q.* 6.

petitu, à dolo tamen alieno, ac pleno illo arbitrio utitur, cognoſcenda per hanc probam veritatis.

Reſpond. Plurima hic occurrunt diſcutienda, quorum jam pars explicata, pars fuſius explicabitur libr. ſeq. Imprimis illa regula, ut ſit Theologicæ doctrinæ conſentanea, ſanè eſt intelligenda: quæ à ſola intentione, peccati petit rationem. Nam cum peccatum ſit triplex, infirmitatis: malitiæ, & ignorantiæ *a*: illud quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi poteſt: & peccatum tamen eſſe *b*, ut accidere certum eſt, quando vincibilis ignorantia eſt: tunc enim bonam intentionem, non prorſus excuſare eum, qui facit, quod ſcire debuit, ſibi non licere: certius eſt quam ut probari nunc à me debeat *c*. Solum quod ab ignorantia omninò invincibili fit, caret omni peccato: quia cenſetur omninò involuntarium: vincibilis ſolummodò minuit peccatum, affectata verò auget efficit enim, ut ſit peccatum ex malitia, conſiderandum: itaque qualiter ignoret judex, ſibi hac proba uti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſſè noluit, tunc ignorantiam directè affectavit: ſi verò advertens, vel facilè potens advertere, ſe diſcere poſſe ac teneri, occaſionem tamen diſcendi oblatam neglexit: indirectè tunc laborat ignorantia affectata: & ſicut prior eſt expreſſe reus ob peccatum malitiæ: ſic poſterior implicitè, & interpretativè eodem recidit, totieſque ſic peccabit, quoties vel directè, vel indirectè, quando ſe diſcendi iterum occaſio obtulit, diſcere vel expreſsè noluit, vel neglexit *d*. Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiſcere tenentur: eo ipſo enim quòd judices ſunt, tenentur ſcire, quæ officium judicandi exigit: tenentur quod, qui rudiores ſunt, conſilium petere à doctis & piis viris quare cum hoc negligunt, à ſupina ignorantia excuſari non poſſunt, cum tam facili negotio, conſulendo Academias, Facultates, hoc queant diſcere. Quod ſi tamen aliquis contenderet rem hanc eſſe difficilem cognitu, (quæ mea quidem ſententia facilis eſt cognitu, quia ſufficienter à ſummis Pontificibus deciſa) & judex adhibuiſſet aliquam diligentiam ad ſciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei, & ſtatus ſui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam ſufficientem dicendus adhibuiſſe, hoc alterius & prolixæ diſputationis eſt *e* nobis ſufficit illud fundamentum ſubvertiſſe, quo ſupponebatur ab adverſario ſolam intentionem bonam ſufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Confeſſ.* I. *Reſpond.* eam eſſe falſam. Quin etiam falli in iis quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, poteſt eſſe Mortale, ſi quis fallatur propter ignorantiam

rerum

a *D. Greg. li 26 moral. c. 26 D Thom. 1. 2 q. 76* b *Act. 3. v. 17* c *Vide D. Tho. & ibi Medina. 1. 2 q. 74 art. 5. & d. q. 76 ar. 2 Scho. in 2 d. 22 Valen. diſp. 2 q. punct. 6 & q. 5* d *Bar. Medin. 1. 2 q. 94. art 8. Videntur Victor in Rel. de Indiis n. 9 Vega l. 6 in Conc. Trid. c. 18 Sot. in 4 d. 5 art. 2 q. unic. Bonnes. 2. 2 q. 10 a. 2 dubio 10 Vale. ſup. punct. 1 Angl. in 2. d. 22 q. 2 art. 2.*

rerum, quas ſub M. tenebatur ſcire: ut tenentur judices ea, quæ ad officium eorum ſpectant; & grave continent præjudicium, ut in noſtro caſu: cumq; omnis error voluntarius quarumcunque rerum, ſemper ſit peccatum ex communiore & veriore ſententia, contra Durandum: ſequitur, quò error periculoſior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris gravius, hic autem detrimenti eſt maximi, quia fovet ſuperſtitionem, tentat Deum, & proximo graviſſimam infert injuriam. *Ad 2. Reſpond.* Iudices qui tali arbitrio libero & pleno utuntur, non judices eſſe, ſed tyrannos, utpote quibus in corde illud:

Sic volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas:

Et qui jubent potiùs, quam cognoſcunt; ideoque regnāt potiùs, quàm judicant. Ulline unquam ab illo homine vel à lege facta hæc tam laxa conceſſio, ut ipſi liceat ſolo vacare dolo; cæterum ſeponere jus, æquitatem, & rationem; proprium verò ſequi appetitum, & ſic quodcumque placuerit in judicio ſtatuere? Deus bone, quo talia judicia deciderunt? hancne licentiam tribui ab hominibus Chriſtianis? qui jus & æquitatem removet, nonne juſtitiam tollit; quæ omnis vel benigna æquitate vel rigido jure fulcitur? æquum bonū que naturalis eſt juris, hoc tollis, ſi ab æquo bonoque & jure ſimul judicem permittis abire. Non hominis, ſed Dei judicia judices judicare. Rex ille Iſraelis, verè dicebat; hominis eſt arbitrium ſequi rationis, quæ nos à belluis diſcriminat, & ratiocinatione præcedente, imperare humanis affectibus, qui quòd contra legis præſcriptum ſæpè nituntur; ideò judices nolebat humanum ſequi judicium, ſed divinum: quia judicandi leges acceperant à Deo Iudæi, ideò qui ſecundum illas judicabat, memor erat ſe Dei judicare judicium. Adverſarii ne hominis quidem judicium amplectuntur, ſed belluarum: hominis eſt rationem nunquam ſemovere, belluarum eſt appetitum ſequi, qui ergò judici, ſemota ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nonne beſtiā, non hominem judicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contemptis judicat, à Deo judicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem? juſtis quas tuliſti legibus, pare; non metu pœnæ, quam præfixiſti (hanc nemo à te expoſcet) ſed metu legis divinæ, metu legis naturæ, amore honeſtatis & decoris, & laudis. Nullus eſt Princeps, qui Dei lege aut jure naturæ abſolvatur: aut hoc jus, hanc æquitatem poſſit, ſine peccato tranſgredi judicando. Principe judices inferiores, ſupremi quidem illi & qui Principis immediate gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; poſſunt verborum proprietatem extenſione, vel reſtrictione labefactare alii his inferiores; & à quibus ordinaria ſolet appellatio, ſaltem in civilibus eſſe, illi verbis etiam legis aſtringuntur: ſi contra ea judicant, peccare cenſendi ex communi Theolog. ſententia [a] Notari digna ſunt illa D. Auguſtini; *In iſtis temporalibus legibus*

 quam-

a *D. Tho. 2. 2. q. 60 Med. 22 q 6 art. 15 & ib. Bann. & Aragon. & Sot. Item Caiet. in ſum. verb. Iudex Navar. Man. ca. 25 n. 5. & 13.*

quamquam de iis homines judicent, cùm eas inſtituerunt: cùm tamen fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit judicibus de eis judicare, ſed ſecundum eaſdem a.] D.Gregor. etiam ſcribit, à judicibus jura divina humanaque revoluenda, & cùm revoluerint, ſecundum id quod illis conſtitutum eſt, judicandum *b.* & addit exemplum Moyſis, qui querelis populi ſemper ad Domini tabernaculum ingreſſus referebat, & juxta quod Dominus imperabat judicia proponebat: *Nimirum* (ait) *nos inſtituens, ut non ex corde noſtro, ſed ex præcepto divino ſententiam proferamus*] Hoc tenebantur ſequi præcepto Dei judices Iſraelis, qui judicare jubentur, juxta legem eis à Deo per Moyſem datam *c* immò & Regi ipſi eadem neceſſitas incumbebat *d* Sanè apud Romanos teſtatur Aſconius ſolitos judices juſiurandum in leges præſtare, quod illas ſolemni formula præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculoſius ſemper judicatum, quàm ſi affectui indulgere judex permittatur appetitus verò ſemotus à ratione, nihilo paſſione & affectu melior eſt. Abſit ergò à Deum timentium mentibus, abſit à Chriſtianis ſubſelliis, talis arbitrii plenitudo qualis in 2. confirmatione proponebatur. *Ad 3. Conf. Reſpond.* Præſtare ſagas centum nocentes abſolui, quã ut per talem probationem innocens una mulier condemnetur, vel periclitetur, præſtare eas abſolui ſine judicis peccato, qui licita omnia expertus; quã cum peccato & ſuperſtitione veritatem deprehendere, & crimen punire. Quid tibi (ô judex) proderit ſi provinciam criminoſis liberaris, animæ tuæ diſpendium facias? quid tibi prodeſt benè conſulere aliis, ſi tibi per peccatum malè conſulueris? At illa deterior fiet dimiſſa, tibi non nocebit, ſed ſibi, conſequetur illam Nemeſis ſua. De ſcrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidaverunt ubi non erat timor.* Eximatur ſemel hic error ex eorum mentibus erronea conſcientia ceſſabit. doceantur timere ſuperſtitionem, doceantur quam grave peccatum ſit Deum tentare. Doceantur mortale peccatum eſſe, non obedire Eccleſiæ *e* quæ univerſim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. unam ex cauſis cur canonicis & civilibus mediis veritatem nõ aſſequantur, præcipuam eſſe credo, quod huic ſuperſtitioſæ probationi confidant, cæteris, hoc eſt, juſtitiæ & Deo, diffidant & ideò eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illudi?

Vlt. argumentum, petitur ex verbis D.Bernardi, *in Cant. cant. ſer. 66. in fin.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculoſum, & apud veterem Eccleſiam in more poſitum. *Sed. Reſpond.* verba D.Bernardi hoc non probare, & D.Bernard. poſt Longobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixiſſe, nempe poſt annum 1100. ut antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quàm ante Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernar. Lucius 3. & mox poſt Bernardum Honorius. 3. damnarent. Sed S. Bernar. hanc conſuetudinẽ non

a *l. de vera religione c. 3.* b *ca. ſummopere.* 11. *q.* 3. c *Deuter.* 17. *v.* 10. d *e. cap.* 17. *v.* 19. e *Naua r ſup. n.* 15 *in fi. ve. 6 pec. mortaliter.*

non probat, nec laudat, nec Eccleſiaſticum morem, ſed quorundam tantum privatorum fuiſſe docet: notandũ quoque illos hæreticos, de quibus loquitur, fuiſſe Apoſtolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos, verba Bernardi hæc ſunt, *Probatum eſt mori magis eligunt, quàm converti. Plerumque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæſiti ſidem cùm de quibus ſuſpecti videbantur omnia prorſus ſuo more negarent, examinati judicio aquæ, mendaces inventi ſunt. Cumque jam negare non poſſent, quippe deprehenſi aqua eos non recipiente arrepto, ut dicitur fræno dentibus tã miſerè quàm liberè impietatem non confeßi ſed profeſſi ſunt, palam pietatem aſtruentes, & pro ea mortem ſubire parati. Nec minus parati inferre, qui adſtabant. Itaque irruens in eos populus, novos hæreticis ſuæ ipſius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum ſed factum non ſuademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuiſſe, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum & peritus & obſervantiſſimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare; non judicium aquæ. *Reſp.* D Bernardũ neceſſariò de utroque intelligendum. Nam ſi examen illud licitum erat, etjam licita mors ex illo ſubſecuta Nam poſt culpam ita deprehenſam ſolebant ſtatim ſupplicio tradi. Deinde B. Bernardus non approbat illud examẽ, ſed ſolummodò narrat quid vulgo factum quando adhuc in cauſa hæreſis vigebat hæc probatio de facto. Principibus diſſimulantibus nec ſatis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro ævi barbarie plerique ignorabant. Reſpondi argumentis ſcriptoris illius Catholici, & excepi haſtas eius amentatas, nunc viciſſim communis & veræ ſententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera ſententia negativa.

EGi de iis qui ignari ſunt prohibitionis Canonum: de aliis ſit Concluſ. *Peccant judices qui gnari prohibitionis Pontificiæ, proba hac aquæ frigidæ in maleficii crimine utuntur.*] In concluſione hac ſuppono prohibitam eſſe probam; quod probatum à nobis ſupra *a*. Nec valet ſolutio adverſarii, non eſſe mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negativæ indefinitæ prohibitionis, eſt univerſalis, ideoque præcepta negativa ſemper, ubique, & omnes ligant: ut docent quotquot Decalogum explicant, ideò qui dicit, *Non licere uti proba aquæ frigidæ*, intelligendus eſt, de purgatione cuiuſlibet criminis per talem probam. Neque hactenus, quòd ſciam ullus, hanc limitationem canonum illorum ſomniavit; ut de purgatione levium tantum criminum loquerentur, nec modernus iſte ſcriptor tantæ adhuc eſt auctoritatis, ut eius interpretatio contra receptam hactenus ſententiam ſit admittenda, cum nec vera ſit. Nam canones illi de furto, immò & homicidio loquuntur, quod grave crimen eſt.

a ſect. præced. in reſpon ad 2 arg.

Concl. communis eſt, ut ſuperius probavimus.

Probatur primò. *Quia peccatum eſt factum, vel concupitum contra legem æternam*, ut ait D. Auguſtinus *a*, ſive ut ait D. Ambroſius, *c*, *Peccatum eſt legis divinæ prævaricatio, & cæleſtium inobedientia mandatorum*. Inter cætera autem legis divinæ ſive æternæ mandata eſt, ut oves paſtorem ſuum audiant, & Eccleſiæ capiti obediant: conſtatque Catholicis omnibus; ad hoc viſibile caput Eccleſiæ, pertinere deciſionem rerum fidei, & eorum, quæ à fide dependent. Horum ex numero eſt judicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; ſivè quid ſuperſtitioſum ſit, quid non ſit. Cùm itaque Pontifex Romanus, viſibile caput Eccleſiæ (fremant hæretici, ut lubet) declararit probam ſeu purgationem aquæ frigidæ ſuperſtitioſam eſſe *c*, illi non credere, & contrarium contendere; eſt non audire Eccleſiam, & proinde peccare, dignumque ſe præbere, ut habeatur, ſicut Ethnicus & publicanus: & proinde eſt incidere in cœleſtium prævaricationem mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminiſſe tantum ferventis aquæ & non frigidæ. Vrgebo; eandem frigidæ & ferventis eſſe rationem; quia generaliter ibi ſubdit pro ratione: *Quod Sanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes ſuperſtitioſæ, quia non repertæ in canonibus, non ſancitæ ſanctorum patrum documento: ſed ab hominibus vulgò præſumptæ. Promant adverſarii unum unius patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non penitus auctoritate veterum deſtituti. Solus Iuo videtur quodam caſu ferrum candens probaſſe: ſed adverſarii ferri candentis probationem æquè atque ego improbant: & Iuonis rationem ſupra Sectione confutavi. Præterea Pontifex alios *d.* aquæ frigidæ & feroentis ſimul mentionem faciens, utramque vocat, *popularem inventionem*, utramque dicit factam, *fabricante invidia.* (*h. e.* diabolo hominum ſaluti invidente) utramque æqualiter deteſtatur. Aquæ etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat, *e*, *peregrinum judicium* (nempe alienum ab Eccleſiæ moribus.) & declarat invalidum. Sed & Innocent. 3 judicavit eandem eſſe aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem *f* Eſt ergò ſummorum PP. judicio hæc proba, *inutilis, plebeia inventio, peregrinum judicium, fabricatio invidiæ, ſuperſtitioſa adinventio, deſtituta patrum documentis*, Canonibus improbata. Quædam adfert adverſarius, *à num.* 156. ut probet diverſam eſſe rationem aliarum probationum, quæ prohibitæ. 1. (ait) illæ ſubibantur ſponte & ultronea oblatione: hæc à judice iniungitur. Hoc ipſe vidit non eſſe verum; nam ex *d. cap. Mennam, & c. ult de purgat. vulg.* patet etiam ſolitas iniungi à judice alias; & exempla ſuperius

a l 2. *cont. Fauſt. D. Th* 1.2.q.71.*art* 6 *Schol. in* 2.*d.*35. b *De Paradiſo c.*8. c *c. conſuluiſti* 2. q.4. d *c Mennam in fine* 2.q.5. e *c. ex tuarum de purgat. cano.* f *cap. ſententiam ſanguinis ne clerie. vel monach.*

perius allata docent etiam aquæ probam ſponte ſuſceptam. Ideò dicit 2. aduſtionem naturalibus remediis poſſe per dæmonem impediri: & ideò hãc probam eſſe incertam. Quaſi verò non poſſit etiam vel ipſe ſuſtentare in aquis maleficam, vel aliquid ei ſupponere quod ſuſtentet 3. adfert ex malleo maleficar. quod ſi duellum alicubi potuit permitti, multò magis poſſe probam ferri candentis: item etiamſi peccent duallatores, judices tamen excuſari poſſe. *Reſpond.* hæc omnia jam oſtenſum evidenter eſſe falſa. ultimò dicit experientiam huic favere probationi (quod nec ſemper verum, & etiam olim illis aliis favebat) & propter Sacrã. Baptiſmi hanc aquæ eſſe prærogativam; quod eſt gratis conjicere. & ſomniare vigilantem, & declinare poſt Scribonium. Confeſ. hæc probatio, quia Divinatoria ſors eſt ſuperſtitioſa; ſed huiuſmodi probatio eſt quædam ſpecies ſortis divinatoriæ, ut docui ſect. præced. ergò eſt ſuperſtitioſa. Maior eſt omnium *Doctorum*, & certa: quia divinatio eſt una ſpecies ſuperſtitionis. Minor probatur. ratione D. Thomæ a, quia ordinatur ad judicanda occulta Dei ſcientiæ & judicio reſervata, præſupponit enim contraria ſententia, niſi per aquam frigidam non poſſe crimina deprehendi: At ſi aliter quam per vulgares purgationes, inveſtigari nequeant Stephanus V. Papa *b* definit relinquenda illi, qui ſolus novit corda filiorum hominum. Et ſanè temerariũ eſt, laicos judices occulta peccata ſcrutari velle, de quibus nec Eccleſiæ licet judicare; ſed ei tantum, qui corda & renes ſcrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco inſinuaſſet adverſarius, *cap.* 1. certè *cap.* 3. ſuo loco non diſſoluit. non enim de ſecretis illis providentiæ divinæ, & maieſtatis gloriæve Dei agitur in argumento; ſed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, judex nequivit deprehendere. Sed videtur eam velle ſoluere *nu.* 173. dicendo, diverſam eſſe rationem privatorum ſic occulta inquirentium. & judicum, nam judices faciunt, ut vicarii Dei, & ex officio, privati ex mera curioſitate. Hæc reſponſio evertitur, eò quòd canones diſertè etiam de judicibus loquantur, idque tam quoad magiſtratus, quàm quoad privatos prohibent. *d cap. conſuluiſti d. cap. tuarum d. cap. Mennam. d. cap ult.* & ſanè æqualis ubique eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & in magiſtratu hæc ſunt minùs ferenda, minùs excuſatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes ſunt improbatæ, ut patet ex dd. canonibus & communiter Canoniſtæ ſentiunt: ſed aquæ frigidæ proba eſt vulgaris probatio, ut patet. quia non eſt canonica, neque legalis, ergò eſt prohibita. Dicent fortè, eam eſſe miraculoſam. Sed tunc contra eos procederet argum. ſequens

2. *Probatur concl.* Tentatio Dei eſt peccatum repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; ſed qui utitur huiuſmodi probatione, tentat Deum, ergò hæc probatio eſt peccatum repugnans religioni *c* Mai. probatur, ex com-

a 2. 2 *quæſt* 95 *art.* 8. *ad* 3. b *d. c. conſuluiſti.* c *D Tho.* 2 2. *q* 97. *Summiſtarum in verbo Tentatio Dei. vel Tentare Deum. Navarr. c.* 11. *n* 38. *& ſeq. Galen VVeſtcapel. Catecheſi* 61.

communi ſententia DD. Minor verò probatur auctoritate Honorii Pontific. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari *a* & quod ille de una ſpecie aſſeruit, de cæteris quoque vulgaribus probationibus communis DD ſchola intellexit, eadem enim in omnibus eſt ratio, quia vel poteſt illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adeſt neceſſitas: & ideò miraculum petitur à DEO citra neceſſitatem, quæ eſt aperta DEI tentatio: vel ſi non poteſt ſciri aliis mediis illud peccatum, tunc judex eſt iniuſtus, qui de quibus judicare non poteſt, eò quòd divino throno ſunt reſervata, judicium uſurpat. Sed, ſi benè conſideres ſententiam contra ſententis ſcriptoris ſemper hic adeſt Dei tentatio. Etenim vult judicem non devenire ad hanc probam niſi habeat ſufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quàm torturæ hanc probam tuetur. *vide quæ de hac re dixi præced. ſectio. in princ.* Conatur hoc crimen tentationis Dei evadere, quia ſigna & miracula ſæpè legimus in S.S. petita, ab Abrahamo, eius ſervo, Gedeone, cæteris: *Reſp.* cum Alexandr. de Hales, hæc non facta ad imitationem poſterorum, ſed in ſignificationem & figuram futuri, juxta illud Apoſtoli, 1. *Corinth* 10. *verſ.* 11. *omnia hæc in figura contingebāt illis.* Quod ſi figuram non recognoſcas; dico, ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu vel juſſione ſeu revelatione ea feciſſe; nec aliter licere à Deo ſignum petere *b* iuxta D. Thom. aut magna & evidenti utilitate, vel neceſſitate id exigente, v.g. ad gentis alicuius converſionem certò inde ſubſecuturam; ut Apoſtoli & alii Sancti fecerunt. In noſtro verò caſu, quia Deus ſatis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, neceſſitas iſta ceſſat: ut ſupponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Eſaiam reprehenſus fuit, eò quod Dei ſignum oblatum reſpuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæſo?

Probatur concluſio, quia hic non eſt miraculoſa Dei operatio cenſenda, ſed pactum Magicum cum dæmone, ergò illicitum juſſione ſua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiſcuè contingit ad proiectionem in aquam, quam faciunt judices Catholici, & hæretici, ut conſtat? quia maximè hæc proba viget inter hæreticos: ſed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipſorum non fieri. *Reſp* nulla illos unquam facere ad confirmationem fidei, tam ordinaria verò & continua eos facere, ad aliam rem proibandam, id nunquam auditum, nec credibile. 2 probatur, Deus per nullos facit miracula ſine neceſſitate: hic non eſſe neceſſitatem idoneam, oſtenſum eſt. 3. vera miracula Deus aliis miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergò ſi ſagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc aliis miraculis everteretur. Sed legimus aliquando per miraculum hanc immerſabilem Mago-

a *ca. ult. de purg. vulg.* b *D Tho. d. art. 8 ad 3 & ſummiſtæ & Navar. Petrus Anchard. in d c. ult. & Binsfeld l q. 1 Alexand de Hal par. 3 q 45 men 3 Valen 2. 2 diſ. 6. q. 14 prin. 1 Turrecrema. ad 2 q. 4 in prin 1. 3 & ca. conſuluiſti ead. q. nu. 2 & 3 d. 2. 2 q. 178 art. 1.*

Magorum vim ſuſtuliſſe, adeò ut de facto ſagæ aquis demerſæ & abſorptæ fuerint. Ergò illa vis immerſabilis non eſt miraculoſa. Quod ſubſumpſi, id probatur ex Hiſtor. miraculorum quā Cæſarius collegit; ubi *libro nono* narrat, maleficos quoſdam, qui, freti maleficiis, ſupra flumen ambulabant, projecta in flumen ſacra Euchariſtia, ſtatim demerſos fuiſſe. Si dicas illud, nec in judicio, nec à judicibus actum: Inferre poſſum, igitur hæc virtus immerſabilitatis non eſt à Deo tributa maleficis, pro ſigno certo criminis comprobandi. Nam hi verè malefici fuere, & tamē demerſi ſunt, vi ſacri panis Euchariſtici. Ergò miraculosè demerſi, miraculo poſteriore deſtructum prius miraculū foret, etiamſi coram judicibus eorum juſſu id actum fuiſſet. Nam vis miraculi non reſtringitur ad judicum præſentiam. Vrgeo quartò, miracula Dei nunquē fallunt, ſed ſunt certiſſima & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Reſpond.* a hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia non benè advertunt judices, & fidem non habent, nec ſatis confidunt Deo; quod tamen erat neceſſarium ad miraculi patrationem. *Sed contra*, ſi ſit ſaga (ſecundum vos) mergi non poteſt vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis miniſterialibus poſſunt reſiſtere: Et tamen *numero trigeſimo primo*. faſſi eſtis eam quæ malefica erat, vi à carnifice demerſam: tibi ergò ipſi reſpondeas. Item. Godelmannus ex litteris cujuſdam Nobilis Boruſſi, ſex ſagas diverſis vicibus, cùm verè conſtaret eſſe reas, in aquam gelidam colligatis artubus projectas, ſubmerſas fuiſſe ſcribit b: & de pluribus hoc idem affirmat Ioan. Althuſius. c Confirmat ſagas aquis ſubmergi poſſe & ſolere Dubravius Epiſcop. Olomucenſis, *libro octavo. Hiſtor. Bohem.* agens de Vratiſlao Rege; *Idem Vratiſlaus Gerardo Præſuli ac fratri ſuo auxilio fuit in abolendis tollendiſque magorum portentis, artibuſque maleficis, quas tunc multi viri mulieresque nimis licenter exercebant, mentes hominum faſcino turbantes, boumque & pecudum lac, ſegetemque alienam pellicientes atque ipſa interdum elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudens vulgus à ſincera in Deum fide evertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obviam ire, quàm per cenſuram Eccleſiaſticam licebat: eam illi pluris, quam plumbeum gladium æſtimabant. Ergò non ferrum tantum, ſed ignem quoque & aquam Vratiſlaus maleficis admovit, alioſque ſecuri feriri, alios flammis exuri, ſagas nonullas aquis ſubmergi iuſſit. Atque hac animadverſione in auctores amplius centum diſtracta, reliquos deſinere artem vetitam, damnatamque metu ſimilis pœnæ coegit.*

Audis ſubmerſas aquis ſagas Bohemiæ, ubi tum miraculi vis, quam prætendunt? Effugium unum video, ad inquiſitionē à Deo ſubveniri, non ad ſupplicium, quaſi non illa ad hoc dirigatur, quaſi diploma de illa his noſtris aquariis ullum ſit peculiare. Quod etiam additur: de judicum parva ſeu modica fide; planè impertinens eſt, illa enim dictis ſcripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationem edenda erant, non quæ ad Iudicum inquiſitiones, & notitiam

Yyyy pertine-

a *Nu* 12.2. b *lib* 3. *de lamiis c.* 4. *n.* 35. c *Admonit ad Iudicem.*

pertinebant. *Matth.17.verſ.20 Marc.9. verſ.23.&24.* Quod autem de Scævæ filiis *Actor.19.* Adſertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactum intervenire, quia cum naturali hoc vi contingat, nec miraculoſa Dei operatione; reſtat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidem expliciti vel expreſſi, tale enim judicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, *libri ſui capit.3. à numero 91.* & quod dicit eſſe pactum implicitum cum Deo, id jam probatum eſt eſſe explicitam Dei tentationem. Sed dicimus cum primo aliquo judice pactum explicitum interceſſiſſe dæmoni, ut dæmon ad tale ſignum proderet occultum & latens crimen; nempe ut, quæ ſagæ eſſent, eas ſuſtineret, ne mergerentur: poſtea (ut contingit in omnibus hujuſcemodi rebus) alii judices hoc edocti, ut illius primi pacti, idem obtinuerunt; atq; ita jam, etiã ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum hoc verò implicitum intercedere patet, quia ſuperſtitiones omnes nituntur pacto implicito, ut docet Beat. Auguſt. a (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. Auguſtin. loco illo & ſeqq. cc. & deprehendes hic, & ſuperſtitionem, & pactum implicitum verſari: quia effectus nec eſt cauſæ naturali adæquatus; nec talis, ut à Deo debeat meritò per miraculum exſpectari. Cum ipſis ſagis non intercedere quoad hoc ullum dæmonis pactum non malè ſentit, nec invalidè probat ille ſcriptor *à numero nonageſimo ſeptimo.* Nam illo exemplo quod ibi narrat clariſſimè id cernitur, referam ejus verbis: *Quemadmodum hac adhuc æſtate in præfectura Linnenſi, Diocœſeos inferioris Colonienſis, accidiſſe dicitur, quod vetula quædam videns duas mulierculas aqua tentatas non ſubſediſſe. ipſa ad præfectum loci accurrens, & interpellans: eouſque tàm ipſum quàm cæteros miniſtros iuſtitiæ præſentes permovet volens ac acerrimè inſtans, ut & ipſa aquis tentaretur: ſe, licet apud populum ſuſpecta admodum ſit de hac maleficiali hæreſi, iam tamen innocentiam ſuam per hoc coram populò teſtatam facere, indignamque hac ſuſpicione publicè ſe eximere velle. Annuit importunè efflagitanti præfectus & cæteri: ſed hanc in aquam proiectam evidentius ſupernataſſe, neque ut demergeretur, vel fundum peteret (quamvis id ſtudioſè ſuo motu ſuper aquas tentans) efficere ulla ratione potuiſſe dicitur. Extracta, ecquid carnifex ſuorum membrorum ipſa eſſet, interregatur: potuiſſe inſimulatam hoc effugiſſe periculum; donec producto accuſatore, neceſſitas adeſſet huic tentamini. Tandem confluentibus iudiciis contra eandem compluribus, ipſa ante torturam quærentibus reſpondit amaſium ſuum ſibi ſuaſiſſe, ut hoc aquæ periculum ſubiret: ſe illam liberaturum. & in ipſis aquis, famam vitamque eius adſervaturum eſſe. Hac confeſſione ſponte prolata incineranda eadem fuiſſet, niſi ſe ipſam in carcere pridie ſuſpendio ſuffocaſſet.*

Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum operatum in tribus mulierculis, & quoad tertiam, prævaluit pacto expreſſo cum tertia inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel ſaltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem iſti non

a *lib. 2. de doct. Chri c. 20. 21. & 23. & doc. [illegible] q. 55.*

non ſunt ſecuti ſcriptoris illius ſententiam, quia non ſufficientia habentes indicia, ad ſolas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem proceſſerunt; atque ideò ex duplici capite graviter peccarunt. Primò quod uſi illicita probatione. Secundò quod præcipitanter ea uſi. Sed hinc colligo ſcriptorem ab aliis judicibus, qui ſimiliter praxi illa utuntur diſſentire, dum ipſe vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam ſufficientia: illi verò putant, à proba cum aliqua diffamatione poſſe incipi. Qua in re fortaſſis loquuntur magis conſentaneè praxi ordinariæ illi, ſed reproba, 3. probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli conatur ille Dei miracula effingere, habere conatur ſuos martyres; qui ſunt hęretici, & inter hos ſagæ: ideò ſicut Deus pleriſque ſuis Martyribus miraculosè conceſſit; ut aquis mergi non poſſent, in veræ fidei confirmationem: ſic diabolus præſtigioſo miraculo conatur perſuadere hominibus etiã ſuos Martyres eſſe immerſabiles: & hoc pactu duo conſequi conatur. 1. ut illa Chriſti miracula falſa reputentur. ut ſaltem ipſe æqualem cum Deo poteſtatem habere videatur: & præterea confirmẽtur in pertinacia pſeudomartyres ſui, quibus ſic perſuadet ſe eos ſervaturum in igne, ſicut ſervavit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia ſi aliqua ſaga ſic iniecta in aquis verè pœniteret & animo ejuraret, ſtatim mergeretur: quia pactum ceſſaret.

4. *Probatur*, noſtra concl. Non obedire in ſpiritualibus (cujuſmodi eſt id de quo agimus) Pontifici maximo, eſt non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit.* Sed non obedire voci & juſſioni Dei, eſt grave peccatum: ergò uti hac proba eſt graviter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, ut probatum initio huius ſectionis. min. probatur verbis Samuelis, *nunquid vult Dominus holocauſta & victimas* (quæſt. d. numquid magis gaudet Deus cæde & ſupplicio nocentium? nam & hi vocantur à prophetis hoſtiæ & victimæ, ut docui alio loco) *& non potius, ut obediatur voci Domini?* a (ut non dendatis, ô iudices, contra Dei prohibitionem) *Melior eſt enim obedientia quam victima: & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum.* (Suavior eſt Deo odor obedientiæ, & humilis ſenſus veſtri ſubmiſſio, quàm nidor aduſtarum ex vetitis probationibus lamiarum, puras manus veſtras & mentes amat Deus ſubmiſſas præceptis vicarii ſui; non rogos, non pyras, non cniſſas miſerarum contra canonũ præcepta examinatarum, damnatarũque.) *quoniam quaſi peccatum eſt ariolandi, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.*] Quid accommodatius ad probandum, hanc probam canonico jure vetitam, ad ariolationem ſortis divinatoriæ, & manganicam divinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de ſagis, aut hac probatione locutum, non ita decipimus: ſed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratam & ariolationi ſimilem eſſe, hinc inferimus, cum hæc ſit inobediẽtia valdè ſimilis illi Saulis inobedientiæ, ut oſtendi: idem quod illa meferi

a 1. *Reg* 15 v. 22.

rerī nomen, & in eandem claſſem reduci. Addimus hoc argumentum ab adverſario viſum, ſed non depulſum, lege quæ ſcripſit, *à numer.* 123. *uſque ad* 127. & videbis me verum dicere. Quæ verò mox ſequuntur de dæmonum poteſtate in corporibus deferendis & ſimilibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus movendis, vel in elevandis, & ſuſtinendis in aqua, id ſanè foret in philoſophiam, quod ſolœciſmus in Priſcianum, egimus de his, *lib. 2.* ubi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non poſſe; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breviter ſed ſolidè docuerat, ideò contra illum, qui hic miraculum nullum agnoſcit (ut nec ego) tota illa diſputatio & λογομάχια, *à num.* 128. *uſque* 149. & quæ porrò ſubduntur; à Deo talem poteſtatem eludendi judices dæmoni non permitti, ea planè non probantur ſatis. Cogit me adverſarius hic extra chorum nonnihil, ut eum ſubſequar. Multis enim conatur hic ſuadere, dæmonem hoc in aquæ elemento non poſſe: quia dæmon eſt ex elemento aeris compactus, non aquæ: ſed facilius in invicem operantur & poſſunt, quæ ſunt ex eodem elemento compacta: ergò facilius dæmon operatur in aëre, quàm in aqua, ergò non quia poteſt, corpora ſuſtinere in aere, ideò poteſt in aqua. *Reſpond.* hoc tantùm probare poſſet, quod difficilius faciat in qua: Sed neque hoc probat. nam major argumenti, dæmonem eſſe compactum ex corpore aëreo; eſt erronea, vel ſaltem prorſus temeraria, & ideò moneo ſcriptorem, ut retractet, & legat quæ Scholaſtici ea de re, vel quæ ex illis & ex PP optimè Molina, & Valentia *a*. Nec ad rem pertinent, quibus fusè agit, ut oſtendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenùs oſtendiſſe. Non enim ſequitur, alias non fecerunt: ergò nec tunc poterant, nec nūc poſſunt. Et quod dicit, Priſcos martyres idcircò divina virtute ſupernataſſe; id jam nos docuimus ſententiā noſtram roborare. Sed neq; eſt verum, nullos Martyres Chriſti ſubmerſione necari potuiſſe. Legat Surium, legat Baronii Martyrolog. & Annales, inveniet complures aquis ſuffocatos; nolo immorari: quia hoc eſt, τὸ πάρεργον.

5 *Probatur concl.* quia Iudex ſine cauſa ſufficiente, & prægnante recedens à communi ſententia juris interpretum, perperam judicat *b*, & proinde peccat, ut & Doctor conſulens ſine idoneo fundamento contra illam *c*. His addimus Corollaria quæ ſequuntur ex prædictis. primum judicem qui hac probatione fuerit uſus, poſſe conveniri actione, ut poſſunt, qui injuſtè aliquem carceri manciparunt *d*. 2. Si, cum non adſint alia ſufficientia indicia ad torturam, propter adminiculum hujus probationis vulgaris reum ſubdat torturæ iudex, peccabit, & tenebitur actione injuriarum, ut ſupra, etſi reus in tortura non fateatur, quia iniuriam fecit indebite torquendo, vi indicii à jure improbati

a *in 1. part. quæſt. 55.* b *l. 1. de offic quæſt. c. 1. c. ne innitatis* 5. *& ibi Ab. & Dd. de Conſt. fusè Iaſ in auth. Noviſſimanum* 22. *C. de inoff. teſt.* c *Anton. Maria Gorat. in tracta. de Commun. Dd. opin. l. 3 Inſpect. 1 & 2.* d *l. nec magiſtratib 32. de iniur. Kirch. commun. opin. Cent. 5. concl. 30. Gordel. ſup num. 30.*

probati *a*; Quòd ſi reus tormentorum vi confiteatur; confeſſio erit nulla, quia vi extorta: & iudicium ex ea ſubſecutum nullum, & ſententia irrita *b*. Et per conſequens judex talem ſupplicio mortis afficiens: homicidij reus eſt, coram Deo, quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confeſſario, ut diligenter perſonam iudicis conſideret. Nam ſi caſu aliquo fieret, ut laboraret ignorantia invincibili (quod vix puto poſſe hodie contingere) immunis eſſet à peccato in foro poli: ſi laboraret vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decreſceret peccatum. Hanc puto & veram & ſecuram de hac aquæ frigidæ purgatione ſententiam.

QVÆSTIO VI.

De quibuſdam aliis vulgaribus probis.

QVÆDAM eſt probatio per pondera & lancem, nam in eadem Germania appendunt ſagas, & aiunt eas ultra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non poſſe quantumvis ſint proceræ vel obeſæ, hoc etiam Reckius damnat, *lib. de proba aquæ frigidæ à num. 41.* Ego idem de illo dicendum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto dæmoniaco, ſuperſtitoſum eſſe, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expreſsè non prohibetur, quia eſt inventum planè recens.

2. Eſt quoddam ſortis ſeu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Conſtitut. Caroli Magni *c*, ubi iubentur litigantes, *cruce*, aut *ſcuto*, & *fuſte*, decertare, & in Capitulari, ubi habes, *campo vel cruce contendat*. Ex his locis crucem fuiſſe genus armorum quidam volunt. Ego non aſſentior, ſed puto fuiſſe genus purgationis per ſortes, quibus ſe ad crucem aliquam et manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sanè illis locis cruci, campus hoc eſt duellum opponitur, & in teſtamẽto Caroli Magni apud Nauclerum. *ſi accuſator contendere voluerit de ipſo periurio, ſtent ad crucem.*] *Cruce*, ergò, *contendere*, non aliud, quam *ad crucem ſtare*. *Stare*, verò *ad crucem*, quid ſit neſcio. niſi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Friſones ſuperſtitioſè exercebant, ut docet lex eorum 14. *ſortes tales eſſe debent, duo tali de virga præciſi, quos tenos vocant: quorum unus ſigno crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lana munda involuitur, ſuper altare ſeu reliquias mittuntur; & presbyter ſi adfuerit, vel ſi presbyter deeſt puer quilibet, unum de ipſis ſortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, ſi illi ſeptem qui de homicidio commiſſo iuraverunt, verum iuraſſent, evidenti ſigno oſtendat. Si illum qui cruce ſignatus eſt ſuſtulit, tunc unuſquiſque illorum ſeptem faciat ſuam ſortem, id eſt, tenum, de virga, & ſignet ſigno ſuo, ut eum tam ille, quàm cæteri qui circumſtant, cognoſcere poſsint, & obvoluantur lana munda, & altari ſeu reliquiis imponantur, & presbyter ſi adfuerit, ſi vero non, ut ſuperius puer innocens, unumquemque illorum ſigillatim de altari tollat, & ei qui ſortem ſuam eſſe cognoverit rogat, cuius ſortem extremam eſſe contigerit, ille*

a d.c ſententiam ſanguinis & d.c ex tuarum. b *l. pen. D. de quæſt. eſt comm. Dd. teſtib. Vivio, & Cla. quos ſequitur Binsf. ſup. & dicam de hac re lib. ſeq.* c *l. 3. fol. 62.*

homicidii compoſitionem perſoluere tenetur, cæteris, quorum ſortes prius levatæ ſunt, abſolutis.] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce*, non foret aliud, quàm ſic iudicio crucis contendere; *& ſtare ad crucem*, foret, convenire cum adverſario; ut ſtent ambo crucis iudicio, quod fortè verius.

3. Huc pertinet ſortio illa quatuor Conſtantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murgziphlo ſuperato, quam, Bonifacius Comes Montisferati Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pacti: ut in æde Apoſtolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur: quorum unus ſolus hoſtiam ſacram contineret, cæteris vacuis; eosq; totidem Sacerdotibus traderent, ut ad cuiuſque Principis nomen unum tollerent, & eis redderent: imperium verò illi deferretur, cui calix obtigiſſet Chriſti Domini corpus & ſanguinem continens. Sed meritò poſt illis pactio iſta diſplicuit, & ius deſignandi quem vellet, communibus ſuffragijs in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, *in fine Annal.*

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, ut ex earum recuperatione cognoſcerent, ſibi delicta ſua dimiſſa à Deo, hoc enim eſt Deum tentare; nec licet, niſi habita revelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorenſi, de quo Marineus Siculus, *lib. 5. rer. Hiſpan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremita, & Metenſi Epiſcopo, de quo Fulgoſus, *lib. 6. cap. 9.*

HÆC DE CVNCTIS MAGIÆ GENERIBVS DICTA, & terminis ſunto Tomi Secundi.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

Ratio ſcriptionis.
Sect. 1. An in hoc crimine ſervandus ordo & proceſſus ordinarius?
De natura criminis & eius gravitate. Iudex arbitrium ſuum quomodo debeat moderari circa iudicandam gravitatem huius criminis. Septem circumſtantiæ hoc crimen aggravantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere vel minuere. Poſt ſentẽtiam in crimine maleficij licet

pœnam minuere, exemplo hæreſis. Quid ſemper judex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinem iuris, ſed ad receptũ ſuæ regionis.

Sect. II. Quomodo in hoc crimine inquiſitio inſtituenda?

Quid iſta & quotuplex. conditiones requiſitæ ut ſit valida. Quomodo debeat conſtare de corpore delicti. quo pacto neceſſe ut præcedat accuſatio. Quod debeat eſſe certa, ſpecifica & clara. quando neceſſe tempus adſcribi? Quæ iudicia debeant eam præcedere. Quando ſit neceſſarium famam præcedere. Quando abſolutus ſemel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pœna non condigna penitus; quid iudici faciendum. Quando tranſactio impediat inquiſitionem. Qui Principes poſſint gratiã delicti concedere. Quibus caſibus hoc Principi liceat facere. An maleficis Princeps poſſit gratiã cõcedere. Exempla Caroli V. Imp. & Caroli IX. Franc. Regis. An invalida gratia conceſſa inhibeat omne iudiciũ, an primum duntaxat? praxis quædã DD. explicata. Qui competentes in hoc crimine iudices. Inquiſitorum fidei, quanta in hoc crimine ſit poteſtas. Quanto temporis ſpacio in hoc crimine inquiſitio excludatur: ſive quæ hic præſcriptio poſſit opponi. An contra abſentem poſſit inſtitui inquiſitio?

Sect. III. De optimis indiciis, ex quibus tuto iudex poteſt procedere.

Ad quos actus iudiciarios requirantur clariora indicia. Quid ſingulæ iudiciorum ſpecies operentur. Iudex quomodo poſſit arbitrari, quæ levia, quæ gravia, quæ graviſſima ſint. An generalis aliquando ſine indiciis formari poſſit inquiſitio. Quando ſufficiant levia indicia. quæ requiſita ad torturã. De iudicio per teſtes, de nominatione facta per ſociũ criminis. hæc exigenda à iudice, nec poteſt eam omittere. Iniungenda iudici per confeſſarium reſtitutio damnorum. An de nominatione ſocij credendum iudici. quantã & quando fidẽ adhibere teneatur. Simancæ ſententia reiecta, communis defenſa. Quãdo ſubiiciendus iterum torturæ nominans, ut ratificet dictum ſuum. De minorennium & fœminarum teſtimoniis. Non licere de ſociis in individuo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumſtantiis, & de diffamatione. Denominans debet eſſe conſtans & perſeverans. De iurejurando quod nominans tenetur præſtare. Quæ iudicia requiſita ad torturam, plene traditum quæ ſufficiant. præſertim de fama. cõciliata pugna DD. de fuga. de amicitia. de collocutione. de ſuperſtitione. & repertis inſtrumẽtis. & ſimilibus urgentiſſimis & horum exempla quædam de confeſſione extraiudiciali. Conditiones requiſitæ, ut unum ex talibus iudiciis cũ nominatione complicis, ſufficiat ad torturam. Explicatæ quædam communes opiniones & praxes diſcuſſæ. Qualis debeat eſſe fama, ut valeat pro iudicio. Quæ ſit vis bonæ famæ. Quam difficile ſit famam exacte probare quæ ad hoc ſint requiſita. primum de fama in ſpecie, deinde de fama in genere. Quale debeat eſſe iudicium fugæ, ut valeat ad torturam, vel ad pœnæ condemnationẽ; traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat eſſe indicium minarum. ut ſit ſufficiens. Diſcrimen inter minas & iactantiam. Quid conſiderandum in æquivocis ambiguis minis. Ex indiciis remotis nunquam licet procedere ad condemnationem.

Sect. IV, De aliis indiciis minus urgentibus & minus certis.

De non impediente maleficiũ. Conciliantur diſſidia DD. & quæ hinc obligatio reſtituendi naſcatur. De patrocinante maleficis exemplum Wieri, Edelini, & N cuiuſdam Belgæ de defenſoribus, occultatoribus. Quando deferendi ſint, an ſervandus ordo fraternæ charitatis quando incurratur obligatio reſtituendi. Indiciũ ex mendacio rei. ex variatione, ex vacillatione, titubatione & vultus mutatione. Si viſus cum inſtrumento S. maleficij in loco, &c. Explicatur ſentẽtia communis, & reiicitur ſententia volẽtium hoc indicium ſufficere ad condemnatiõnẽ. Indiciũ converſationis. Indicium poſtulatæ inquiſitionis, & nimiæ ſolicitudinis. De

ſponte

ſponte denuncians, cum non teneatur. de judicio inventi in domo cadaveris. Item inventi in via prope domum. Item de indicio vicinæ, vel inventionis in loco. Itē de tranſeunte per viam illam. Item de eo, *cui bono*; ſive qui cauſam habebat cur illud factum vellet. Item de eo qui ad clamorem inhabitantium vel vicinorum viſus ex domo fugere. Indicium cadaveris ſanguinantis. Indicium malæ phyſiognomiæ, deſpectus in terram: mali nominis. Locus directorij inquiſitorum. Indicium ex mala patria, vel parentibus pravis. Indicium taciturnitatis. Indicium iurandi, blaſphemandi, execrandi, ſcurrilia loquendi, vel aliter peccandi, conſuetudo. Indicium, non poſſe lachrymari. Indiciū ex mutatione crebra domicilij. Indiciū, ex ſingularitate in pietatis vel religioſitatis oſtentatione. De indicio eradicati chriſmatis, & de ſtigmate. multa de hoc ſtigmate imprimi ſolito.

Sect. V. De denunciatione & teſtibus.

Eædem teſtificationes & probationes recipiuntur quæ in hæreſi. Receptio teſtium à quibus facienda? item quando facienda, ratificatio item, & publicatio. teſtes non ſunt nominandi. Cogi poſſunt quilibet ad teſtimonium de teſtibus auritis, locus Chryſoſtomi. Quæ exceptio hic valeat contra teſtes. Quibus modis teſtes cogi poſſint? Ex multiplicatione teſtium & depoſitionum quas fecere complices vel perſonæ aliter infames nunquam licet venire ad condemnationem.

Ex debilium & dubiorum indiciorum multiplicatione, non poteſt naſci unum indicium indubitatum. Quid quando poſt ſententiam latam complices teſtimoniū ſuum retractant iudici faciendum? Nunquam poſt latam ſententiam iudex patiatur partes ſive denominatos ad denon ĩ nantem accedere. Quid faciendum iudici quando teſtes variant. Huius criminis & Hæreſeos praxis & ratio eadē. In hæreſi, cui ſtandum primæ an ſecundæ depoſitioni. Simancæ quædam ſententia diſcuſſa.

Sect. VI. De accuſatione.

Accuſatio quid. hodie in eius locum ſucceſſit querela. quæ perſonæ hic admittantur ad accuſandum. Solum repelluntur inimici capitales, an & excommunicatione majore? Quomodo proponenda accuſatio. de pœna calumniatorum.

Sect. VII. De apprehenſione & carcere.

Quando cuilibet licitum capere maleficas, explic li. ult. C. de maleſ. & mathem. Quovis loco & tempore capi poſſunt. In quemvis compingi poſſunt carcerem, etiam in quo brevi moriturae. quando hoc ſit verum. Quales probationes ſeu informationes debeant precedere, priuſquam capi poſſint. Simancæ ſententia quædam nimis laxa reiecta. Sententiarum varietas & explicatio Gomezianæ. De nominatione teſtis infirmi. An liceat capere ad ſolam extraiudicialem informationem. An relaxandi ſub cautione fideiuſſoria, vel iuratoria. An malefici capi in Eccleſia, & ab ea poſſint extrahi. & an irrequiſito Epiſcopo. Bulla Gregor. XIV. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid conſequatur ad iniuſtam carcerationem. An peccet fugiens ex carcere iuſto? Poſtquam reus captus quæ ſint iudici obſervanda. Notantur ſuperſtitioſa quædam, 1. ut ſublimes tollantur, ne terram contingant. 2. detractis veſtibus induere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur ſe tangi ſuper nudam manus & brachij iuncturam. 4 producendas coram iudice, obverſo tergo. Refelluntur rationes quædam Danæi & Godelm. cur nequeant iud ci nocere poſt captivitatem. diſcutitur an ſit verum maleficas iudicibus poſt captivitatem nocere non valere. Hiſtoria Stabulenſis de ore accepta Petri Oroni. Cautelæ quædam legitimæ ſervandæ cum incarceratis. Cur ex carcere non eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exempl. magi Pompeiopolitani permiſſione iudicis ſe inungentis & abvect. Curioſitas iudicum in talibus experimentis vitanda.

Sect. VIII. De Accuſatione.

Sect. IX. De quæſtione ſeu Tortura.

Quæ interrogationes licitæ fiant. quo ordine. Non niſi neceſſario veniendum ad tormenta. Modus torturæ quis adhibendus,

dus. quando deferendum appellationi. de gravitate tormentorum adhibendorum. Bulla Pauli III. abſtinendum inuſitatis tormẽtis. Quoties FF. reus torqueri poſſit, an plus quam ter. & quando liceat iterare. conciliatæ ſententia de ſemper poſt torturã negante, quod in ea confeſſus, exemplum facinoroſi Mediolanenſ. Reiicitur ſæva quædam praxis Sprengeri, de ſententia ferenda ad continuandam torturam. An convictus reus ſubiiciendus quæſtioni. an quæſtione ſic ſe purget, ut nequeat condemnari. an liceat torquere plene à teſtibus convictũ? Na varii dictum explicatum. Perſonarũ torquẽdarum in hoc crimine, an ſit aliquod diſcrimen faciendum: de maleficio. Taciturnitatis. modus, cauſæ. variæ dæmonis ad hoc technæ. Exemplum de Lycanthropo Weſtphalico. Exemplum maleficæ Oenipontanæ. Quæ remedia contra hoc maleficium iudices adhibere ſoleant. quæ ex his licita, quæ vero non. de infuſione aquæ profanæ frigidæ. de infuſione benedictæ. Examinantur multæ praxes Sprengeri, an deceptoriis verbis inducendæ. de expoliatione de explicatione ſeu abraſione. & quidnam circa eam obſervandum. de experimento lachrymarum & modo eas conjurandi. de præbita ter aqua benedicta & infuſa ei guttula ceræ benedictæ. an liceat per alias maleficas tollere maleficium.

De facto quodam Epiſcopi Ratisbonenſ. Devotæ preces cum ieiuniis & operibus miſericordiæ. de periaptis appendendis collo ſagarũ de menſura longitudinis Chriſti Domini. de obſervatione ſextæ feriæ ad torquendam. An in Paſchalibus liceat torquere? de ſubmiſſe dicendis nominibus teſtium. An liceat interrogare num velit ſubire probationem ferri candentis? an relaxandi ad meliorem cuſtodiam ſub cautione. Godelmanni ſuperſtitioſus modus.

Sect. X. De aliis mediis veritatẽ perſcrutãdi.

Contra Bodinum. non licet iudici dolo, falſis promiſſis, mendacioque veritatem à reo expiſcari. Licere mentiri, eſt hæreſis. Maruli error. Iudici licet uti æquivocatione & ambigua promiſſione liberationis. Multa Spreng. dicta diſcuſſa. Quæ vis confeſſionis ſic extortæ. Quando iudex ex ea cõdemnans mortaliter peccet. Quædam aliæ cautelæ excuſſæ. Hiſtoria rei quæ accidit prope Argentinam. De experimentis ſumendis reprehenditur factum quorundam. De confrontatione.

Sect. XI. De confeſſionibus.

Ex quali confeſſione reus poſſit damnari. Ex quali non poſſit. Confeſſo & convicto ſemper adhuc dandus terminus ad ſe defendendum. De confeſſione per ſigna ſurdi & muti. De eo qui maleficium confeſſus, negat ſe mala intentione feciſſe.

Sect. XII. De abiuratione criminis.

De ſuſpicionum diviſione & generibus. quomodo differant ſuſpicio, opinio, & præſumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Exempla ſuſpicionum huiuſmodi. quando quis propter abiurationem factam dicatur eſſe relapſus. Quomodo facienda abjuratio. Quando cogatur iudex admittere pœnitentiam præmiſſa abjuratione. quando & quomodo reus poſſit adigi ad abjurandum. Quando ab Eccleſia ad pœnitentiam receptum, laicus iudex adhuc poſſit capere & punire c. ad abolendam, §. in præſenti vero. de hæret. An iudex Eccleſ. teneatur tunc eum eripere. Variæ formulæ abiurationum.

Sect. XIII. De purgatione Canonica.

Quid ſit. Quando deferenda. Simancæ ſententia perpenſa & cribrata. Iudicium ſive arbitrium iudicis hoc totum habet ſibi commiſſum. Qui cogendi, qui non admittendi ad eam. Quid operetur negotio eius, quid defectus. Solemnia & ritus.

Sect. XIV. De abſolutione.

Quando reus poſſit abſolvi. Abſolutio diffinitiva, quid. Abſolutio ab obſervatione ſeu inſtantia iudicij quid. Quando hic habeat vim illius. quomodo cognoſcatur an ſit ab obſervatione iudicij, an vero ſit definitiva ſententia. de praxi quotidiana non abſolvendi, niſi ab obſervatione iudicij, oſtenditur unde orta, & quæ-

ritur quando ea utens iudex excuſetur, quando non. Non ſatis punitus in una curia poteſt in altera iterum puniri, & quo pacto? Diſtinctio Marantæ ſuperflua. Formula abſolutionis.

Sect. XV. De ſortilegiorum qualificatione, ſive quæ ſint hæreticalia, quæ non.

Quæ ſint ſortilegia hæretica. diſtinctio inter hæretica & hæreticalia Clari, Farinacij & Iuriſtarum quorundam hac in re lapſus. Aliud eſt hæreſis, aliud factum hæreticum, aliud factum ſapiens hæreſim. declarata ſingula ſuis exemplis. Qualitas criminis eius qui invocat dæmonem ad ſciendum vel faciendum id quod eſt in dæmonis poteſtate. Diſcutitur controverſia inter Barbariam & alios Iuriſconſultos. Quando ad inquiſitores fidei pertineat de huiuſcemodi iudicare. Quæ ſint ſortilegia, hæreſim ſapientia. De Sacramenta, ſacramentalia, reliquias, vel alias res benedictas miſcentibus. De baptizantibus. De miſcentibus res non ſacras ſuper quibus dicta eſt miſſa, & hic de Sacerdote hoc faciente De invocantibus dæmonem per modum ſacrificij vel adorationis. de aliquid à dæmone petentibus.

Sect. XVI. De pœna & ſupplicio maleficorũ.

Lamiæ, venefici, malefici, ſagæ nomina in hoc tractatu, pro iiſdem ſumenda. Wierus, Godelm. & alij Nominales reprehenſi. De pœna ſortilegiorum quæ hæreſim ſapiunt. Quid in foro conſcientiæ. Quid in foro fori ſecundum canones. quid de laicis. quid de clericis. Peccata Sacerdotum hac in re, 1. ſi aras ſpolient, lumina exſtinguant, &c. ut noceant. 2. miſſas defunctorum pro viventibus celebrant. Grillandi error. 3 Imagines Sanctorum conculcantes aut deiicientes. 4 celebrantes ſuper rebus profanis. 5. abutentes vaſis & veſtibus ſacris. 6 Miſſæ admiſcentes orationes non præſcriptas in Miſſali officio. Pœnæ communes omnibus, clericis laicisque. De docentibus, diſcentibus, conſulentibus. De amatoria præbentibus. De ſerpentum incantatoribus de aſtrologis, chiromanticis, & reliquis divinatoribus. De præbentibus poculum abortionis. Epiſcopi an poſſint convictos, morte dignos, etiam pœnitẽtes, tradere brachio ſæculari. Qui ſortilegi tradendi brachio ſæc. Formulæ condemnationis. Pœna ſortilegorum morte minor, & quorum. Qui aliquem occiderint morte mulctandi. An etiam Lamiæ ſive ſtriges, quæ nullũ occiderint, comburendæ ſint? Fundamenta negantium diſiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quãdo idonea cauſa pœnæ minuendæ. Delicta ſagarum non ſunt inſomnia. Credenda earum confeſſionibus. Auctores Theologi, Iuriſtæ, Medici & Philoſophi agnoſcentes pactum dæmonis & Lamiarum.

Auctores qui affirmant Lamias dæmonibus commiſceri. Auctores qui affirmant ab iis excitari tempeſtates. Auctores affirmantes translationem corporalem de loco ad locum. Navarrus explicatus fuſiſſime docetur iudices teneri ſtare Lamiarum confeſſioni. Quo pacto poſſit iudex colligere an Lamiæ deluſæ, necne. Quid interſit inter abnegationem B. Petri & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias, eo quod Lamiæ ſunt, occidendas probatur. Ex iure divino explicatur locus Exod. 22. v. 19. Ex lege Eccleſiaſtica. Lege ſæculi ſcripta & non ſcripta. Per rationes breviter oſtenditur immanitas & atrocitas ipſius ſceleris, comparatione graviſsimorum aliorum. Locus Exod. 22. v. 18. probatur etiam à cauſis propter quas ſolet quis morte damnari. Explicata Carolina cõſtitutio. Defenſa ignis pœna. Utrum iudici liceat pœnam pro lubito ſuo minuere. quando peccetur remiſsione. comment. in c. Epiſcopi 26. q. 5. unde deſumptus canon & cuius auctoritatis. Explicatus oſtenſus nihil pertinere ad ſtriges noſtras.

Sect. XVII. De libris magicis.

Quomodo & quibus prohibiti, & ad quos deferendi. Non abſoluendi, quæ retinent. Quæ pœnæ retinentium. Epiſc. an quia tales, licet legere. Cui competat dare veniam legendi. Quid de auctoribus ſeu ſcriptoribus eorum.

Sect.

Sect. XVIII. De Euchariſtia morituris præbenda.

Conſuetudo multorum locorum, non dari: quando tolerabilis. Navarri ſententia explicata. Iure communi receptum ut præbeatur. Cautelæ quædam circa hoc. Confeſsio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

Sect. ult. An corpus ſepeliendum? Quid de iis qui in carcere ſe occiderunt, quo modo intelligendum quod crimina & criminum pœna morte exſtinguantur, contra communem. Quomodo non peccent qui arma vel inſtrumenta necis reo ſuppeditant, quibus ſe interimat. De iis qui moriuntur ſine culpa ſua ante ſententiam. Ius contra mortuum agendi quot annorum ſpatio præſcribatur?

MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI.

TOMVS TERTIVS.

DISQVISITIONVM MAGICARVM

Liber V.

DE OFFICIO IVDICVM CONFESSARIORVM CONTRA MALEFICOS: Sive de Proceſſu iudiciario in crimine Magiæ.

VERE Comicus.

Nunquam ita quiſquam benè ſubducta ratione ad vitam fuit. Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid apportet novi, Aliquid ſemper moneat, ut quod.

Nunquam te facturum putabas: id poſt facias tamen. quis credidiſſet me, poſt annorum viginti felix à Tribunalibus ad Religioſam vitam transfugiũ, ad hanc Maſuri rubricam rediturum? redeo tamen, non ut coram me reus palleat, non ut Quæſitor ſedeam. vel ut Quadruplator aures præbeam: ſed, ut iudicibus conſulam, quibus ex librorũ confuſa congerie, aut uſu nimis arbitrariorum hodie iudiciorum iſta minus libuit, vel licuit ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deeſt, nec voluntas, fateor de fontibus iſta hauſuros non difficulter: haud ſcio tamen an ea methodo, & ad conſcientiæ ſecuritatem directione. Certè confeſſarijs, quorum plerique nudi Theologi ſunt, in re, ne iuris quidem peritis planè pervia non inutilis opera mea fuerit: quorum potiſsimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo paſſus ſum includi.

Sequar ipsũ iudicij ordinẽ, qui ordinarius: & rẽ in ſectiones partiar: & legã *a* veſtigia eorũ, quos æquiùs meliùs, & prudentiùs de latrunculatorijs hiſce locutus arbitrabor, Clarum, Boſsium, Simancam, & alios, præcipuè Proſperum Farinacium inſignem, non lectione tantùm, ſed & uſu, Iuriſconſultum.

a *vide Bar. Tægeum pract cri p.1.n.2. & Tib. Decianum tract. cri. p.1. l. 1. c. 1, & l. 2. c. 3.*

SECTIO I.

An in hoc crimine ſervandus ordo & proceſſus ordinarius?

Conſtat inter delictũ, crimen, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquam ſtatui quæ tamen noſtro inſtituto parum idonea eſt, ideò, ut ſolent etiam alij DD. *a* iſta pro ijſdẽ nunc ſumo & præſuppono ſortilegij ſivè maleficij crimen eſſe publicum, mixti fori & commune; de quo, ſi à laico cõmittatur, uterque iudex poteſt cognoſcere, Eccleſiaſticus & laicus: item eſſe crimen nominatum, ſivè ordinarium: eo ſenſu, ut habeat nomen certum, & etiam pœnam certam iure præfinitam: eſſe tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo ſenſu, quod in eo quædam obtinent peculiaria & quod ſub generali legis diſpoſitione continetur, ut crimen læſæ Majeſtatis, aut hæreſis; ad quod conſtat maleficium pertinere, quæ eſt ſententia DD communis *b* veriſſima: eſſe quoque crimen enormiſſimum, graviſſimum, atrociſſimum, quia in eo concurrunt circumſtantiæ criminum enormiſſimorum, apoſtaſiæ, hæreſis, ſacrilegii, blaſphemiæ, homicidij: immo & parricidij ſæpè, & concubitus contra naturam cum creatura ſpirituali, & odij in Deum, quibus nihil poteſt eſſe atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio penſare gravitatem delicti, utrum ſit atrox, vel atrociſſimum: *c* ſed tamen debet iudex hoc arbitrium ſuum moderari ex circumſtantijs delicti, quas optimè explicat Proſper Farinacius *d*: hic verò concurrunt non paucæ, primò quod delictum eſt mali exempli & cuius noxa ut cancer ſerpit, atteſtante experientia. Secundò ſolet nocturno committi tempore, quando minus ſibi homines cavere poſſunt. Tertiò committitur clam & proditoriè, ſivè per induſtriam inſidioſam: cuiuſmodi homicidia ſunt graviora. Quartò ſolent lædere eos, quibus ſunt conjunctiſſimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, ſodales, collegas, familiariſſimos quoſque. Quintò peccant ex conſuetudine quadam delinquendi. immò quaſi aſſiduè: nam ſemper malum aliquod machinantur, Diabolo inceſſanter eas ſtimulante, & quotidianum penſum exigente. adeò ut vel poculum unum, vel vas aliud, ſi plus nequeunt, frangere cogantur, ut teſtantur Remigius & alij. Sextò quia delicto huic infligitur pœna atrociſſima, nempe incendij. Septimò quia delictum hoc committunt animò planè deliberato, dolo manifeſto, & (ut loquuntur practici) *appenſatè*: quod indicat perſeverantiam, complacentiam in crimine.

Secundò ſciendum eſt, quod licet in pœnis irrogandis ampla ſit arbitrandi poteſtas iudicibus conceſſa: tamen, ſine graviſsima cauſa non licet iudici pœnam à lege ſtatutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat miſericordia, quàm ſeveritas, ut varij canones

a *vide DD: in l 1 C ſi ad delict. & Blanchum in pract. crim. §. viſis indic.* b *vide DD: in l. ult C de accuſa. Proſperum Farin prax. crimin. q. 18 nu.* 00. *ex communi ſententia tux. Clarum pract. cri. §. 1. Villal. & Soar. in The. cor. opin.* d *pract. crim. d q.* 8 *à n.* 63.

canones & leges docent *a*) nec etiam illi licet eam minuere, ſed debet juris rigorem hac in re ſequi *b*. hanc eſſe Divi THOMÆ ſententiam, & communem juriſconſultorum indubitatam benè probat FARINACIUS. *pract. crim. q* 17. *num.* 5. qui *n.* 7. etiam docet ex ſufficienti cauſſa poſſe judices pœnas à legibus indictas non ſolum minuere; ſed etiam pro ſuo arbitrio augere; & hoc ſenſu omnes pœnas delictorum hodiè, juxta facti & perſonarum qualitatem; ab arbitrio judicis dependere: idque etiam obtinere, quoad pœnas conſuetudine vel ſtatuto introductas: & quando judices jurarunt ſtatuta obſervare: & quoad pœnas omnes tam principales, quam acceſſorias; & in quovis crimine, etiam hæreſis. Quod intelligendum antè ſententiam: poſt ſententiam enim non poteſt judex pœnam augere vel minuere, niſi conſulto Principe: (excipitur crimen hæreſis in quo ſolo, reo ad fidem reverſo, poteſt ſententia mitigari *c* & puto hoc obtinere etiam in maleficio, & praxis docet. ſæpè enim Iudices quas damnarũt vivas exuri, jubent ſtrangulari vel decollari (ut factum annis ſuperioribus Stabuleti, in cauſa Ioan de Vaulx.) Intelligendum ſecundò, de judicibus ordinariis & majoribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præjudicium. dico *ordinariis*, quia delegatis hoc non licet: niſi ex cauſa delegatis principum, vel majoris magiſtratus, quia delegato ſirmm tribuit arbitriũ. dico *maioribus*: quia minoribus magiſtratibus id non permittitur, niſi conſulto principe, vel niſi cauſa quæ movet ſit intrinſeca & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*: quia ſi ſtatutum expreſsè id prohiberet, vel verba ſtatuti pœnalis imperativè ad judicem dirigerentur, vel ſtatuto alio caveretur: verba ſtatutorum, ut jacent ſeu ad literam accipienda: non liceret pœnam mutare. Dico, *quando id non vergit in præiudicium partis*: quia quando pœna eſt applicanda parti læſæ, vel denuncianti, &c. non poteſt de hac pœna judex detrahere. Denique jure communi hæc poteſtas pœnæ arbitrariæ, ſic limitatur: ut, licet ex cauſa judex poſſit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non poſſit mutare, in aliam mortis vel corporis pœnam (ut puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis, vel mutilationis membri, vel triremium, aut ſimiles corporis afflictivas pœnas) ſed debet commutare in pœnam carceris, exilii, pecuniariam aut ſimiles: de facto tamen & conſuetudine pleriſque in locis contrarium conſtat obtinere, ut etiam in alias corporis afflictivas: & qualcumque mitiores pœnas, ex cauſa, commutare ſoleant. Secuti in his ſumus communiores DD. ſententias, ut patet ex Farinacio *d. q.* 17.

In his autem ſemper judici velim ante oculos eſſe illud extremum judicium ſupremi tribunalis, de quo ſunt ſequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis:
Sivè

a c. diſciplinae. namque c. vera iuſtitia c. licet 45 d. c. rex. c. regum, 22 quæſt 5. l. reſpiciendum *b l. hodiè D de pœn. § oportet Auth. de iudic. c de cauſis. de offic. de leg. c. licet de pœn. c c. ut commiſſa.* *§ nec non d. hæret. in 6.*

Sivè ſit Epiſcopus, ſivè Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quidquam allegare.
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apoſtolicam ſedem appellare.
Neque codicillos Cæſaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miſeri, quid vel quales eſtis,
Quid in hoc iudicio dicere poteſtis.
Hic non erit Codici locus, nec Digeſtis,
Idem erit Dominus, iudex, actor teſtis:

His ſuppoſitis ad quæſtionem reſpondetur, non arctari in hoc crimine judicem ad priſcas ſolemnitates, neq; ad ordinem illum publicorũ judiciorum antiquum, quem exoleviſſe ſcribit Paulus I. C. *a* ſed tamen teneri ſequi eum ordinem juris, qui æquitati naturæ conſentaneus eſt: eum præterea, quem in criminibus privilegiatis ſivè exceptis, jura communia & particularia locorum præſcribunt: quem qui turbet aut negligat, ejus judicialia acta nulla forent *b*: licebit tamen judici recedere à communi aliorum criminũ praxi, in hoc delicto vindicando: quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus poſtea, atque ita cenſeo conciliandas contrarias quorumdam Iuriſtarum *c* ſententias, non ſatis diſtinctè loquentium.

SECTIO II.

Quomodo inquiſitio in hoc crimine inſtituenda?

INquiſitionem voco (ut ſolent I.C.) delicti informationem judicis officio & auctoritate factam *d*: ea vel eſt generalis, quando judex, in genere, quærit quis ſit delicti commiſſi auctor vel ſocius; vel ſpecialis, quando inquirit in perſonam certam, de cujus delicto certior factus fuit per accuſationẽ, vel per denunciationẽ, vel aliũ modũ. Ut autem valida ſit inquiſitio ſpecialis (nam ut generalis ſit valida, ſufficit commiſſum eſſe crimen tale, quod ſine ſociis committi non ſoleat) docet Farinacius *e* (qui optimè hanc materiam proſequitur) requiri ſequentia: primò, ut in genere ſaltem conſtet delictum eſſe commiſſum, quod intellige quoad ea peccata: quæ in actum & perniciem externam eruperunt, debet enim conſtare ſegetes corruptas, infantem occiſum &c. quoad peccata verò intellectus: ut hæreſim: vel voluntatis, ut pactum cum Diabolo, comeſſationes, concubitus cum diabolo & hujuſmodi difficillimæ indagationis; non ſolum poteſt inquiri contra eas, licet non conſtet de corpore delicti: ſed etiã ſunt condemnandæ, ſi duntaxat dicant ſe ad conventum delatas, *ut bene Annal. Albert de agnoſ. aſſert. Cathol. & hæret. qu. 25. & Farinac q. 2. num. 26.*

Secundò ut præcedat aliqua ſaltem accuſatio, quod etiam jure Canonico obtinere verius eſt *f*: ſed huic hodie conditioni, generali conſuetudine derogatum eſt. reputatur enim inquiſitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis poteſt ex mero judicis officio citra accuſationem ullam inſtitui:

a *l.8 D. de pub. iudic* b *lib. 16. C de pœn.* c *Bodini in Dæmonom lib. 4. & Godelman. de lamiis lib. 3.* d *Iul. Clar. pract cri. q. 3. Dambaud. tit. de inquiſ. cap. 8.* e *pract. crim. q. 1. cum ſeq.* f *§ 6. forus § iudicium de verb ſigni. Clarus d. q 3 Men. conſ. 160.*

tui *a*: ſemper tamen neceſſe eſt, ut adſint alia aliqua loco accuſationis, ut puta denunciatio, fama, vel indicia, de quibus ſtatim.

Tertiò requiritur quo ad formam ut inquiſitio ſit certa, ſpecifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumſtantias, ut per eius incertitudinẽ, generalitatem, vel obſcuritatem non tollatur reo defenſio *b*. ideò debet in ea explicari locus & tempus ſcilicet non dies niſi citra calumniam, ex iuſta cauſa, id reus petat, & iudex diem ſciat ſed annus ac menſis, commiſsi delicti, ex ſententia veriore & communiore *c* quo ad inquiſitionem ſpecialem: nam quo ad generalem verius eſt, hanc expreſsionem loci & temporis non requiri: in ſpeciali quoque hoc locũ tantum habet de criminibus, quæ temporis momento committuntur: non verò ijs, quæ ſucceſsivo tractu, in quibus locus & tempus non poteſt ita deſignari, ut ſunt crimen læſæ Maieſt. hæreſis & ſimilia *d*: & ideò idem de crimine magiæ dicendum, hanc additionem in eius inquiſitionem non eſſe neceſſariã. Quod ſi aliquæ qualitates expreſſæ in inquiſitione non probarentur: tunc ſi additæ fuerint clauſulæ, *de omnibus & ſingulis*, vel *ſe non adſtringens*, vel: *meliori omni modo*, vel crimen ſit non iterabile, (ut homicidium in eandem perſonam) vel conſtet ex confeſsione rei de crimine, vel quando qualitas illa verè delictum non aggravabat, nec alterabat: his caſibus reus adhuc eſſet condemnandus: aliàs foret abſolvendus.

Quartò requiritur præcedere indicia ipſam inquiſitionem: quæ ſententia communior & æqua eſt; contraria verò quorumdam, *e* eſt periculoſa & iniqua prorſus *f*: etiamſi judex habeat liberum arbitrium, & licet inquiſitio ex mandato Principis, fieret: niſi tamen Princeps, non ad partis poſtulationem, ſed motu proprio mandaſſet contra aliquem inquiri, & aſſereret eum deliquiſſe, idque ad ſuam notitiam perveniſſe. Qua tamen in re cavendum valdè Principibus, ne facilè talia mandata dent: facillimè enim circumvenitur à delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eoſque ſæpè ex nimis credulis facit crudeles, quæ verò ſint legitima indicia mox videbo.

Quintò requiritur diffamatio ſeu fama: non ab accuſatoribus rei, ſed ab aliis quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa iſtud quintum requiſitum, an ſemper neceſſarium ſit famam præcedere, etiam quando alia ſuppetunt indicia. Nam Dd. videntur nimis generaliter loqui, & conſuetudo eorum dictis parum conſentanea videtur. Putarim poſſe illos conciliari, ut dicamus: ſi ſint alia indicia ſufficientia & legitima, non opus eſſe diffamatione, ne in ſpeciali quidem inquiſitione: ſi deſint illa omninò requiri dif-

a *Gomez. variar. reſol. t. 3. de delict. c. 1. n. 49. Clarus d. q. 3. § ſed certè Decia. conſ. 18. & alii.*
b *l. libellorum. D. de accuſ. Vulpellus reſp. crim. 1. Boſuius de inquiſ. num. 75.* c *Menoc. conſ. 106. Oſaſcus conſ. 64. & 66. Decian. conſ. 18.* d *Menoc. conſ. 100. Decianus d. conſ. 18.* e *Tiber Deciani conſ. 18. n. 55. in 1. vol.* f *ut poſt Ang. Plo. Aymo. Ruin. Cl. Cephal. Rolan. à Valle, Maſcard. & alios docet Proſp. Farin. q. 1. nu. 89.*

ri diffamationem ; quando incipitur ab inquiſitione ſpeciali *a*. Sed ſi incipiatur ab inquiſitione generali formata ex merò judicis officio, tunc non videtur neceſſarium ut præcedat diffamatio: ſicut ſolet practicari, (teſte Claro *b*.) quia commiſſo aliquo delicto, hodie judices non procedunt à ſpeciali contra aliquem inquiſitione incipientes, ſed à generali informatione & inquiſitione, quis illud delictum commiſerit? & tunc ſic in genere primùm interrogantur teſtes, an ſciant quis commiſerit? ſi negent: an ſciant aliquem diffamatum de delicto illo commiſſo? & ſi aliquem hujuſmodi teſtes nominent, tunc contra hunc ſpecialem inſtituunt inquiſitionem, ſi aliqua adſint nominationi legitima indicia ad inquirẽdum, (quæ indicia ſunt loco diffamationis.) ſufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus: ſi capi non poteſt, monetur & citatur ad comparendum, & ſe expurgandum: ſi non comparet, in contumaciam bannitur: quæ omnia eſſe praxi recepta & juri rationique conſentanea docet optimè Proſper Farinac. *c* Et ſic poſſet judex etiam in crimine magiæ procedere per inquiſitionem, non attenta diffamatione, in caſu quidem propoſito. Requiritur autem præterea diffamatio quando judex procedit ad partis querelam atque accuſationem: quæ eſt communis ſententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet, tùm accuſationem ſupplere defectum diffamationis, ut videtur velle Clarus *d*. Debet autem hæc fama primò eſſe orta à fide dignis, & nõ malevolis perſonis, vel futilibus: debet eſſe vehemens, & quaſi procedens ex ore partis populi majoris: debet de ea conſtare per teſtes, ſaltem duos omni exceptione majores particulariter ſuper fama receptos & examinatos. Hæc certa ſunt ordinariè in criminibus cæteris. Nam in hæreſi & læſæ majeſtatis crimine, quidam limitãt: & famam dicunt non requiri *e*: ſed revera exiſtimo, etiam in his criminibus idem obtinere, ut fama requiratur, niſi ejus loco adſint indicia & præſumptiones: quod ſatis apertè indicat Simancas *f*, à Proſpero in aliam citatus ſententiam. idem ergò cenſuerim de crimine Magiæ. Super infamia autem inquiri poteſt ad ſolam denunciationem viri probi. & cũ reperta fuerit infamia, tunc poteſt procedi ad inquiſitionem de crimine *g*.

Sextò requiritur, ut is, contra quem inſtituitur inquiſitio, non fuerit aliàs de crimine hoc eodem, per judicem fori externi abſolutus; vel à Principe gratiam delicti obtinuerit; vel etiam de illo non fuerit condemnatus pœna condigna delicto, & non leviore. idemque dicendum etiam ſi abſolutus eſſet à judice propter defectum accuſatoris crimen non probantis, ſi ſit tamen diffinitivè abſolutus, & non dum-

a *Sic intelligendi D. communiter loquentes quos refert Proſper Farina quæſt 1. nu. 50 maximè Rolandus à Valle conſil. 57 vol 4. Clarum reprehendens* b *pract. r. qu 6 ver præterea ſcias.* c *de opere q 9 circa fin.* d *q* [illegible] *ver ſed certè ex quo ta'is poſtulatio.* e *vid Proſ Farinac ſupr. n. 14. in pra*[illegible]*bær tit. 22. de inquiſ. ord num. 6. & 7.* g *Duennas reg. 298. Clar ſup.*

dumtaxat (ut faciendum hoc caſu prudenti judici) ab obſervatione judicii. Limita hæc primò: niſi qualitas, quæ in ſecunda accuſatione vel inquiſitione de novo additur diverſificet delictum *a* (verbi gratia, ex homicidio in parricidium.) item niſi ſit crimen mixti fori (ut eſt crimen Magiæ) nam in hoc, ſi fuit punitus à judice ſæculari non poterit iterum puniri à judice Eccleſiaſtico: niſi judex ſæcularis minorem impoſuiſſet pœnam, quàm par erat, & quam judex Eccleſiaſticus, potuiſſet imponere. Si verò ante fuit damnatus à judice Eccleſiaſtico, tunc quia in tam gravibus criminibus Iudex Eccleſiaſticus non potuit punire pœna condigna delicto, ut poteſt ſæcularis judex: ideò ſemper in his poterit iterum conveniri, & damnari abs ſæculari judice *b*: quæ veriſſima, etiam quando loquimur de pœna ordinaria & principaliter ad puniendum delictum irrogata. 3. niſi colluſio & prævaricatio accuſatoris, vel primi iudicis intervenerit: tunc enim iterato poterit inquiri. 4. ſi fuerit abſolutus vel condemnatus probabiliter & veriſimiliter ignorante eo, qui ſuam vel ſuorum proſequitur injuriam: quod procedit dumtaxat ſi ſit grave crimen & magna cauſa. 5. niſi ſit abſolutus; non diffinitivè, ſed ab obſervatione tantùm judicii: vel relaxatus ſub fidejuſſione de repræſentando: vel ſi purgavit indicia per torturam. his enim caſibus poterit, ſupervenientibus novis probationibus aut indiciis, iterum in jus duci *c*, id tamen intra tempus à jure ad hoc vel conſuetudine præſtitutum, & jure quidem civili non diſtinguitur inter eundem & alium accuſatorem: jus verò Canonicum id alteri permittit, veteri verò ſivè eidem accuſatori hoc non permittit. *d*

Quæri ſolet etiam de tranſactione, quando illa impediat novam inquiſitionem vel proceſſum? breviter ex eodem Proſpero reſpondetur *e*. Si remiſſio delicti publici ſit habita per tranſactionem (ſuppono licitam) cū parte: poterit non ab illa, ſed ab alio auctore, iterum impeti judicio (quia ſententia facit jus quoad omnes, non autem tranſactio) multoque magis à fiſco, & eo requirente poterit judex adhuc eundem proceſſum proſequi, vel iterum de novo procedere (aliud enim eſt jus partis læſæ, aliud jus reip. læſæ) & in criminibus atrocibus hæc tranſactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ gravitate. Cæterum ſi tranſactio vel compoſitio fuiſſet cum ipſo fiſco vel judice, tunc quia pecunia ſoluta ſucceſſit in locum pœnæ: non poſſet iterum retrahi in judicium, vel conveniri reus iſte, etiamſi nova ſupervenirent indicia. hæc regula procedit, 1. niſi aliàs conſtaret omnimodè de delicto commiſſo per reum, vel ex facti notorio, vel confeſſione rei, vel ex probatione judiciaria: tunc enim non valeret iſta per judicem laicum facta compoſitio, & eſſet omninò illicita judici ſi ſit facta poſt ſententiam. dico,

 conſta-

a Gomeſ to. 3. de delict c. 2. n 27. Foller praxi cri. Can 35. num 8. b c fe is § per hos. de pœn. an 6 optimè hoc docet Gomeſ d. e. num 40 & poſt plurimos Farinac. q. 4. an 7. c vid. Proſper d. q. 4 Proſ. n 26. d vid. Proſper. n. 30 e ſup. d. n. 31 & q. 5 per totam.

conſtaret, quia nullæ præſumptiones ad hoc ſufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Eccleſiaſtico judici permittitur pœnam ſanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc judici ſæculari, quando reus exciperet de nullitate proceſſus, vel quando judex aliquam juſtam haberet cauſam recedendi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *ſi ſit facta poſt ſententiam*: quia ſi antè ſententiam, tunc judex id faciens ex cauſa non juſta, peccat, ſed valida eſt compoſitio: ſi ex cauſa iuſta faciat, tranſactio valida eſt, & judex non peccat. 2. limitatio eſt, ſi reus primum hoc delictum commiſerit, poterit iudex ſic componere: non verò ſi ſit homo facinoroſus, ſolitus hoc delictum vel alia patrare. tamen ſi de facto ante ſententiam judex cum tali facinoroſo componeret: veriſimilius eſt valituram compoſitionem; licet ipſe tùm peccaret. 3. limitatio; dummodo prius cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedens concordia cum fiſco iniqua eſt, & non valet. immò conſenſus ille partis debet eſſe expreſſus & evidens, non tacitus tantùm vel diſſimulatus. Non valet inquam reſpectu partis, ſed benè reſpectu fiſci tranſigentis *a*. 4. limitatio, ſi hæc tranſactio foret inita in criminibus, ſuper quibus tranſigi non poteſt, ut ſunt læſæ Maieſtatis divinæ & humanæ, raptus virginum & ſimilia. ſuper quibus ut valeat tranſactio, conſulendus primò eſt ipſe Princeps: & his criminibus annumero ſortilegium hæreticale. 5. limita fore invalidam compoſitionem reo, ſi judicis fraus, dolus, colluſio aut corruptela intervenifſet: vel ſi metu eam à reo extorſiſſet.

Quoad gratiam delicti factam à Principe, Proſper fusè admodum, ſed in hanc ſententiam *a*: differre abolitionẽ ab indulgentia Principis: abolitionem non extinguere crimen, ſed tantùm iudicii inſtantiam ideò tranſacta lætitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra triginta dies poteſt accuſator de novo accuſare; & ideò hanc non trahi ad crimina enormiſſima, nec ad omnes perſonas. Indulgentiam verò Principis fieri cum cauſa, & crimen extinguere, quare ſi princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam graviſſima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos quoque & condemnatos.

Sit regula, *ſemel à principe gratiam criminis conſecutum, non poteſt amplius ab ullo iudice moleſtari.* hæc facultas gratiam criminis faciendi competit principibus ſuperiorem non recognoſcentibus, aut ſaltem habẽtibus regalia iura: item Baronibus & feudatariis, ſi fuerit illis in inveſtitura expreſsè conceſſa quo ad Duces & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alii; *b* non puto hanc poteſtatem accipere, niſi cætera regalia iura iis concedantur: & ſic practicatur in Francia & Hiſpania, ubi hoc ius ſoli Regi eſt reſervatum. Non tamen

a q. 6. *per tot. & Odd. Peruſinus optime l. 2. de reſtitut. in integr. qu. 91. & ſeqq.* b *apud Proſperum & ipſemet ſupra n. 8.*

men licet ſupremo Principi pro lubito has gratias concedere.

Non poteſt enim niſi prius parti læſæ ſit ſatisfactum. *a* Non poteſt in homicidio deliberato, hoc enim divino repugnat iuri: *b* ideò licet in foro externo nõ ſit, qui abſolutam hanc Principis poteſtatem impedire poſſit, in conſcientiæ tamen foro hoc faciens peccat: niſi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam utilitatẽ reipub. maximam: quod cùm de aſſaſſinis etiam DD. *c* concedant, exiſtimem ad veneficos quoque pertinere, ut in iis idem ius Principi.

Rariùs tamen poteſt contingere, ut iuſta cauſa huic gratiæ ſuppetat: rariſſime quoque legimus bonos Principes hac uſos poteſtate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulſit, ſed cum is effugiſſet exilium irrogavit, & in Francia ille obiit. In eadem Chriſtianiſſimus Rex Carolus IX. ejus nominis, qui ultimus fuit. Triſcalino, ut ſocios proderet, vitam & libertatem permiſit: non ſine bonorum offenſione. Fateor ſi Princeps aliquam huiuſmodi invalidam gratiam conceſſiſſet, licet illa foret nulla: tamẽ deberet reus illa uſus à iudice abſolvi & relaxari: ne ſub fidei publicæ prætextu decipiatur, & ſic practicari in Italia & Hiſpania docent graviſs. ſcriptores, apud Proſpeum Farinac. qui illos ſequitur. *d* quod puto intelligendum, quoad primam apprehenſionem. nam ſic ſemel apprehenſus, & tunc relaxatus deberet commonefieri de nullitate gratiæ, itaque ut ſibi caveret impoſterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxium: quod ſi negligeret, poſſet à judice capi & puniri.

Tunc enim unica illa ratio praxis hujus planè ceſſaret, neque jam dici poſſet ſub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod ſciam) huic dicto repugnet, & DD. illi *e* non ſatis clarè proponant, an quoad primam tantùm apprehenſionem, an quoad ſeqq. quoque loquantur, & publicè interſit delicta puniri: omninò arbitror conſcientiis iudicum, quod dico tutiſſimum fore. Hæc de ſexto requiſito.

Septimò requiritur in hac inquiſitione: quod in omnibus actibus iudiciariis, ut fiat à iudice competente: quem conſtat in hac materia eſſe tàm Eccleſiaſticum, quàm ſæcularem iudicem, item fidei inquiſitores: quibuſdam tamen caſibus: quos benè Simancas ponit. *f* Imprimis quia ſolent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel ſaltem ea dicere & perpetrare, quæ ſapiunt hæreſim, *g* ideò ab Innocent. 8 Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificibus hoc negotium inquiſitoribus

a Proſp. late à n. 18. maxime n. 25. poſt D. Thom. 2. 2. quæſt. 67. a. 4. & Plot. [illegible] n. 55. b [illegible] Baptiſt. Plot. vol. 2. conſ. criminal. [illegible] conſ. 73. à num. 46. [illegible] c. 10. c Plot. ſup. Ioſeph. Laud. Deciſ. [illegible] 15. Lud. Peguer. deciſ. criminal. num. 11. d Baſſ. Clar. [illegible] Lud. Peguer. Farin. n. 27. q. 6. [illegible] c. 11. & c. 8. f Simanc. lib. 3. de Sortileg. & [illegible] c. 1. Ioan. [illegible] l. 3. [illegible] g Bullas [illegible] Bulla Iulii II [illegible] ſup.

bus fuit demandatum. *a* De ſortilegiis propriè dictis (hoc eſt divinationibus illicitis) non debent inquiſitores fidei cognoſcere, niſi ſortilegia hæreſim ſaperent manifeſtè: videlicet ſi quid impium & hæreſim præ ſe ferens admiſceretur, vel ſi crederet ſortilegus aliquid divini ineſſe ſorti. *b* Idem dicendum de conjectoribus ſuſpectis reliquis, qui facilè in infidelitatem incidunt, vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò ſcire, vel abutuntur ſacramentalibus. In cæteros ſuperſtitioſos inquiſitores fidei, ſivè facta ſint atrocia, ſive ſint levia, non inquirunt, niſi quando ſapiunt apertè hæreſim: ut baptizare ſcienter jam baptizatum, vel baptizare imaginem: quoad ſuperſtitioſos verò magos *c* quia (ut ait Cyprianus *libr. de dúplici martyrio*) *qui magicis artibus utuntur, tacitè Chriſtum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus:* vixque fiat, ut non vel hæreticum quid credant, vel hæreſim ſapiens faciant; ideò vix unquam incidet ullus talis, quin contra eos inquiſitores poſſint procedere, & poterunt quoſcunque judices compellere, ut ad ſe mittant acta contra hæreticos hujuſmodi magos facta. *d* In omni verò judice illud commune hic quoque eſt; ut reus debeat eſſe ſubditus juriſdictioni inquirentis ratione delicti domicilii, vel originis. *e* vel etiam ratione converſationis per decem annos in aliquo loco; *f* & non minoris ſpacii, idque de delictis tantùm commiſſis alibi durante hoc decem annorum ſpacio: quia tam longa converſatio domicilii electi rationem habet: operari tamen hoc non poteſt, quo ad delicta prius commiſſa. Sunt & aliæ multæ cauſæ tribuentes iuriſdictionem, quæ in noſtra materia minus conſiderandæ ſunt, quia vix unquam, ut dixit, Sortiariæ noſtræ carent hæreſi: hæretici verò coram pluribus judicibus ac diverſis judiciis poſſunt conveniri, *g* & ubicunque locorum reperiantur, poſſunt à loci judice puniri ex communi ſententia praxi recepta: *h* habet enim hæreſis crimen cauſam in ſe continuam & ſucceſſivam; & ideò ubicunque hæreticus verſatur ibi delinquere cenſetur: *i* quæ ratio in ſortiariis efficaciſſima eſt, quæ vix pedem, ſine loci damno & novo crimine uſpiam figunt.

Octavò requiritur in ſortilegiis & maleficiis non hæreticalibus nec enormibus; ut intra 20. annum à crimine deſito, inquiſitio inſtituatur: nam ſpacio 20. annorum reus præſcribit ex communiore & veriore ſententia: *k* ſed quando maleficium vel ſortilegiũ coniunctum eſt cum hæreſi, nulla temporis præſcriptio reum poteſt juvare, immò

a c. accuſatus, § ſanè de hæret. in 6 c. 1. 26 q § c. illud 26 q 2 b dic. § ſanè Halenſ p. 2. q. 184 c gl. & DD. in c. accuſatus, § ſane de hæret. in 6. Oldr conſ. 210 d c præſidentes c. ut officium §. denique c. ut commiſſi de hæret. in 6 c. cum Berthol. de re iud. e l 1 C ubi de crim. agi oport. c ſi diligent. de foro comp. vid Cova. pract. qq. c. 11 n 3. f Beſſ de foro comp num. 72 Farin q. 7 num 5 & ſeqq g c. per hoc 1 § de hær. in 6 Gabr l. 2 tit. de iud con l. 1 n. 49 h Duen reg. 378 Novel. reg. 220 Arna in tract de agn aſſ. Cathol. & hæret. q. 2. Penna in direct inquiſ. Schol. 45 poſt multos; Farin qu. 7. lim. 9 k vide Farin q. 10 in prin. & q. 1. lim 8.

immò & poſt mortem, hæreſis, poterit inquiſitio inſtitui. *a* immò etiam quandocunque tam grave eſt maleficium vel ſortilegia ſuperſtitio, ut exceptum, vel enorme crimen cenſeri debeat, poterit quamdiu vivit reus inquiſitione pulſari: *b* & quandò fuerunt apoſtatæ vel hæretici, tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hæredibus eſt luenda; *c* ut puto, uſque ad annum quadrageſimum, nec minori tempore præſcriberent hæredes, *d* quantumvis in crimine læſæ maieſtatis humanæ quinquennio præſcriberent. *e* Ex his ſequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, ſivè à delicti commiſſi, ſivè à reatus die ſumas, in his criminibus nihil prodeſſe ad pœnæ diminutionem, de ipſo delinquente ſumendam; ratio eſt, quia in his criminibus, nulla præſcriptio poteſt eò ſuffragari, ut benè Farinac. *dict. quæſt.* 12. *num.* 90.

Nonò requiritur, ſecundum ius commune, ut contra abſentem non fiat inquiſitio: ſed regula iſta fallit in criminibus exceptis; imò de conſuetudine, etiam in alijs criminibus poteſt formari inquiſitio contra præſentes, & contra abſentes, ſivè ſint contumaces ſive non *f*.

SECTIO III.

De indiciis optimis, ex quibus iudex in hoc crimine tutò poteſt procedere.

CONſtat eò clariora & veriſimiliora & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis majoris præiudicij fuerit reo; ut ad condemnationẽ, quàm ad torturam, ad torturã, quàm ad capturam; ad capturam, quàm ad inquiſitionem. hoc ſuadet naturalis æquitas, & receptum eſt communi conſuetudine, & probatum Bruno *tract. de indici.* 2. *part. quæſtion.* 6. *num.* 4. & Boſſio *tit. de inquiſit. nu.* 61. quod etſi improbetur alijs, *g* tamen reverà eſt conſentaneum planè rationi, nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc benè Farinac. *dict. quæſt.* 1. *num.* 47.

Conſtat ſecundò quod indicia quædam ſunt levia, quædam gravia, quædam graviſſima, & levia, ſuſpicionem gignunt tantùm, vel ad ſummum ſimplicem præſumptionem; gravia verò, gignunt, aliquid ultra ſimplicem præſumptionem, minus tamen ſemiplena probatione; graviſſina verò gignunt ſemiplenã probationẽ; ut minimùm *h*.

Conſtat tertiò quæ ſint levia, quæ gravia, quæ graviſſima hoc ordinariè pendere à iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, perſonarum & rerum circumſtantijs trutinatis, quæ indicia ad quid ſufficiant; *i* quod arbitrium

a *vide Farin. d. q.* 10. *n.* 29 *&* 37. b *Marſil in l qui falſam* §. 1. *nu* 1 *D. ad l. Corn de fal. Caret tract de homicid,* §. 28 *n* 7. c *poſt Peregrinum de iu fiſc. l.* 4. *Farin d q.* [illegible] 0. *n* 76. d *cap.* 2. *de præſc in* 6. e *l* 2. *C. de apoſt vid Gomez* 3 *p de del c.* 1 *n.* 8 *Farin q.* 25. *num.* 159. f *poſt Clarum Farin. q* 1. *n* 69 *& n.* 11. g *Claro q.* 20. *n.* 3 *Rol à Valle & aliis.* h *Clar. ſup. n.* 1. i *Conr* [illegible] *ancel. in pract. tit. de inquiſ n.* 3. *Farina* 8. *n.* 46.

debet ille dirigere ad normam iuris ſcripti, vel conſuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ. a

Inquiſitio generalis poteſt aliquando formari non præcedentibus ullis indiciis, ſed puta duntaxat ex notificationibus ſeu informationibus extraiudicialibus: in qua ſi vocati & examinati teſtes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum poſſet formari ſpecialis inquiſitio: b ſine indicijs verò ullis, non liceret incipere à ſpeciali contra aliquem inquiſitione: ſi tamen iudex procederet, poſſet reus opponere de nullitate inquiſitionis, ob defectum indiciorum: ſi reus non opponeret, tunc adhuc valeret proceſſus. nam hic defectus non invalidat, niſi reus opponat. c

Ad aſſumendas ex officio informationes ſuper delicto ſufficiunt indicia levia; ſed ad tranſmittendam reo inquiſitionem, ſivè ad eum citãdum pro delicto, neceſſaria ſunt indicia gravia. d Quoad capturam, ſi fiat tantùm, ne reus fugiat, interea dum fit inquiſitio: ſufficiunt levia indicia: ſi verò fiat, ut ſpecialiter contra eum procedatur, neceſſaria ſunt gravia. Ad torturam mea ſententia ſufficiunt indicia plus quàm gravia: & arbitror à Claro gravia vocari, quæ communiter graviſſima: ſanè ut docet Farinacius e ea deberent eſſe indicia tam urgentia, & certa, & luce meridiana clariora: ut iudex ſit, quaſi certus de delinquente: & ut nihil aliud ipſi deſit, quàm rei confeſſio: quod intelligendum nõ in genere probationis, ſed in genere indicij; hoc eſt, quæ ſint apta ad plenè perſuadendum animum iudicis; non tamen ad plenè probandum. ſtat enim iudicem eſſe perſuaſum de culpa rei, & reũ eſſe noxium, etiamſi hoc non ſit plenè probatum. quia deeſt confeſſio rei, vel aliqua alia probatio. quando ergò iudex ſic putat ſe habere plena indicia, poteſt procedere ad torturam: ſed ſi haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. f

Hæc indicia volunt Dd. debere ad torturam eſſe proxima delicto, & non remota (v.g. quod teſtes deponant de ipſo delicto, vel de viſu) ſed intelligendi ſunt, quando unicus teſtis deponit, & indicium non eſt confirmatum alijs indicijs. ordinariè enim debent indicia remota gravia probata eſſe per duos teſtes, etiam in crimine hæreſis. g nec ſufficeret unus teſtis omni exceptione maior, ſed debent eſſe duo omni exceptione majores: ad inquirendum verò ſufficerent non omni exceptione majores. præterea ad probandum indicia hæc remota (de quibus tantùm agimus) teſtes debent iſti eſſe non ſingulares, ſed conteſtes, ſiquidem indicia ſint planè remota: ſi verò ſint non multum remota: ſed quaſi adminicula quædam delicti, plurium ſingularia teſtimonia virorum bonorum ſufficient. h maxi-

mè

a *Fari. ſup Bittſ in l ul. C. de maleſ.* b *Clar. q. 5 verſ ſciat etiam.* c *Fran. Bec. conſ. 70 nu. 26. l. 1. Ioan. M. ar. Monticel. pra crim. reg. 1. Farin. ſup. n. 49.* d *Clar. n. 2 & 3. Farina. n. 48 Oſaſcan conſil. 4 nu 5.* e *q. 36. n. 3.* f *l. fin. l. a'tot. C. de proba. l. quæ ſenten. C. de pan. l. fin. C. de cuſto. reor.* g *Clar. q. 22. in pr. Far. q. 37. num. 13. & ſequ. Gom. ſ lib. 3. de delict. cap. 13. n. 28 & 19.* h *vide Farin. n. 56.*

mè quando hæc teſtimonia omnia ſub eodem crimine; quaſi ſubordinantur, ut ſi dicat unus ſe vidiſſe aliquid ponétem ſub ianuæ limine: & equos poſtea mortuos: alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proijcientem pulverem & ſubſecutam tempeſtatem. hæc enim omnia in unum tendunt finem, & ideò hæc ſingularitas adminiculatur potiùs, quàm obſit, *Alex. conſil. 13. libr. 7. Gomeſ. to. 3. c. 2 num. 12. Minſing. obſer. 100. centur. 2. Andr. Gail. libr. 2. obſ. 66. optimè loquitur hac de re Simancas in prax. tit. 35. 4. num. 34.*

Proxima indicia etiam requirunt duos teſtes, quando non ſunt immediatè de ipſo delicto, ſed de adminiculis proximis: ſed ſi ſint de ipſo delicto, ad torturam ſufficit unus exceptione maior. *Farinac. optimè num. 41. qui etiam ſeqq. numeris multa ponit digniſſima obſervatu.*

Sed nunc veniamus ad ſingula indicia. *Primum* ergò eſt indicium per teſtes. Sufficit autem in hoc crimine unus teſtis ad inquiſitionem particularem inſtituendam, etiamſi ſit aliàs inhabilis: ſed ſi ſit teſtis legitimus & exceptione major eſt ſufficiens ad torturam, iuxta Clarum *quæſt.* 21 *num. 2.* cuius dictum nimis indiſtinctè uſurpat Godelmann. *libr. 3. cap. 3. num.* 13. tu explica. iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. *Indicium* eſt Nominatio Socij Criminis: hoc etiam indiſtinctè ponit I. C. ille Francofurt. more ſuo: ſed accuratè punctum iſtud tractavit Dominus Binsfeldius, quem, qui plura volet, poterit legere: ut & Proſperum Farinacium inſignem I. C. *a* Sciendum communem eſſe DD. ſententiam, maleficos & mathematicos de conſocijs interrogari & torqueri poſſe: quod & iure civili cautum, *b* & omnium praxi receptum eſt: *c* immò & iudicem teneri interrogare, & reum in conſcientia teneri denunciare ſocios: quos neſcit, immò præſumit non ſe correxiſſe, nec deſtitiſſe à crimine: eſt ſententia Theologorum. *d* Iudex hoc facere omittens peccat graviter: contra iuſtitiam, quia non occurrit & impedit mala reipublic. & privatis inde imminentia, quæ tenetur impedire: & idcircò tàm privatis, quàm reipubl. eum teneri ad reſtitutionem omnium damnorum inde redundantium, vult communem eſſe ſententiam Theologorum (ut eſt) Binsfeldius: *e* qui addit ex Soto & Navarro, teneri etiam confeſſarium huiuſmodi reos admonere, ut ſocios non correctos denuncient, quod ſi nolint facere, non debere eos abſoluere, ſi abſoluat peccare. Quod ſi reus ſciret aliquem ex ſocijs eſſe converſum, neque periculum eſſe, ne ad vomitum redierit, vel ſit rediturus: tunc non poſſet illum nominare, nec confeſſarius, volentem talem nominare, poſſet abſoluere.

Sed quædam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab uno complice, de hac enim hac ſect. diſputo: non de facta à pluribus, de qua res eſt

a *Binsf. de confeſſ. malef. memb. 4. Farinac. de indic. & tortu.* 43. b *l. fin. C. de malef.* c *Vide Far. d. q.* 43 *n. 67.* d *D. Th.* 2. 2. *q.* 70. *a.* 1 *ad* 2 *Caiet. to. 1. tract.* 31. *reſp.* 5. *ad Cherub. & ad diſt.* 4. 1. *Caſtr. Sot. Angl. Nav. citati à Binsf.* e *ſup. f.* 384 *cum ſeqq.*

eſt certior) ſunt explicatius tradenda. fusè docet Binsfeldius iudicem debere credere reo ſocios caſus excepti denũcianti: fruſtra enim aſtringeretur ad interrogandum, ſi non deberet ei fidẽ habere. Certum eſt aliquam habere debere, ſed quantam & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneã præſumptionem contra ſocios *a*, ſi ſequentia concurrant. nempe ſi non ſit defectus in perſona, qui elevet fidem. huiuſmodi autem defectus rarò contingit. Admittuntur enim infames: tales ſunt omnes complices: ideò minus fidei meretur eorum teſtimonium, quàm virorum bonorũ: admittuntur tamen ad denunciationem & teſtimonium, quia vix poſſunt alij haberi, & malefici non ſolent hoc crimen niſi coràm complicibus committere & ſolis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, eſt iuris poſitivi: ideò lex poteſt in eo diſpenſare ex iuſta cauſa, ut fecit. debet tamen iuxta nonnullos *b* hæc complicis denunciatio eſſe facta in tortura, eò quòd cùm ſint infames, parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc ſententiam, quæ tamen communior videtur, Simancas *c*, & ait eius auctores ſine lege & ratione loqui. rationem iam dixi, & favet *c. illi qui 5. q. 5.* & hoc ſatis colligitur ex Carolina conſtitutione, quæ in imperio ſervanda eſt. Nec Simancæ opinio alibi locum habere poteſt, niſi fortè, ut ex dicto ſocij extra torturam procedatur ad inquiſitionem: nunquam, ut ad torturam: immò non ſufficeret, ſi reus ſtatim à tortura depoſitus erit, hoc diceret: ſed debet tortura ſpecialiter adhiberi pro confirmatione ſuæ depoſitionis: nec ſufficeret prima tortura, in qua reus ſuum delictum confeſſus eſt, *ſic Clarus §. ult. q. 45.* Antequam verò ſpecialiter torqueatur pro confirmatione depoſitionis illius in tortura, in qua ſuum crimen faſſus, factæ, debet eandem depoſitionem ſponte ratificare, non ſecus ac ipſam principalem delicti confeſſionem, *Marſil. §. diligenter. nu. 153. Carrer. de indic. & tort. §. octavum indicium. nu. 17. & 22.* poſtea poterit coram nominato, ad confirmationem ſuæ confeſſionis: & ut ſocios magis afficiat, & ut defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum ſubdi torturæ, ſed admodum levi *Sic poſt Boer. Boſſ. Vulpel. Clarum. Farinacius quæſt. 43. nu. 139. qui teſtatur ſic Romæ practicari.*

Item requiritur ut nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odij cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere: & quærere: nam inimici nominatio, nullam fidem faceret *d*: ita ſanè ſi ſit gravis inimicitia. tùm enim hoc impedimentum eſt iuris naturalis, nec lege vel ſtatuto poſſet tolli *e*. Minorennium teſtimonium ad inquirendum poteſt uſurpari, non ad torquendum, niſi meliora & plura accedant indicia *f*: fœminarum, propter ſexus infirmitatem & levitatem, plures denunciationes ſunt neceſſariæ, quàm virorum,

a *eſt communis Dd in l fin. C. de accuſ. & c. 1 de confeſſ.* b *Camillus Campegius ac Zanch. de hæ. c 9 Men ch de arb caſ. 4 4 n. 10 Maſcard de probat. vol. 3. con. 1311 n 38* c *Annot. in Zanch. cap 2.* d *Gigas de crim læſ. maieſt. c 7. n. 6. Gramma conſ. 38 num. 3.* e *Anchare, in c paſtoralis de re iud. Barbat. de teſtib. num. 43 Phil. Franc. & alii.* f *vide Clar. § fin q. 14?*

virorum, puta exempl. gra. trium vel quatuor pro uno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes & liberos *a*. *Secundò* requiritur ex parte judicis, ut non interrogarit veneficum *de ſocio* aliquo in individuo, ſed in genere, *de ſociis*, non de hoc vel illo: quia hoc foret ſuggerere, non inquirere *b*, & hoc cavet Carolina conſtitutio: ſed alii Dd. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia vel præſumptiones contra ſingularem perſonam: nam ſi aliqua indicia, vel indicium, aut præſumptio contra perſonam in ſpecie, ſivè in ſingulari concurrerent: tunc volunt licere judici interrogando deſcendere ad ſpeciem: ut fuitne tecum P. in conventu malef. quando hæc vel illa feciſti *c*, quod tamen explicandum ex Farinacio. ſcilicet duobus caſibus tantùm, etiam in exceptis criminibus, poſſe in ſpecie interrogari deponentem de conſociis.

Nempe quando reus dicit ſe cum ſociis deliquiſſe, ſed eos non nominat: tunc enim monendus eſt, & cogi poteſt, ut eos in ſpecie nominet. Item quando contra certam perſonam adeſt præſumptio legitima & valdè clara, ſivè indicia tàm manifeſta, ut verè per illa dicatur conſtare ipſum eſſe delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *vidi ſervari à juſtis & bonæ conſcientiæ judicibus. d. q. 43. num.* 133. *Tertiò* requiritur ex parte criminis, ut nominans diligenter ſit interrogatus de omnibus circumſtantiis: *quis, quid quando, ubi, cum quibus, quomodo*? nec enim aliter poſſet procedere ad inquiſitionem & torturam ex tali nominatione, *eſt omnium & d. Carolina*. *Quartò* requiritur ut inquirat à vicinis an nominata perſona fuerit de tali crimine à fide dignis umquam diffamata vel ſuſpecta habita, *ſic Conſtitutio Carolina*: & ſanè eſt ex adminiculis neceſſariis, ut poſt docebo. *Quintò*, ut reus in ſua nominatione non vacillet aut variet, ſed conſtanter perſeveret, etiam in ſpeciali tortura, ut docui, & ſtatuit conſtitutio Carolina. nam deponens varius non modò ad torturam, ſed nec ad inquiſitionem ſufficiens indicium præbet, ut ex communiore ſententia receptum *d*, & meritò quia deponens varius periuro non abſimilis eſt. *Sextò* requiritur ut nominans juſiurandum præſtiterit ſe vera fateri, & verè nominare *e*, qua in re tuta & receptior praxis eſt, ſufficere principio factum juramentum generale de veritate dicenda, & poſtea iterum oblatio in ratificatione, aut in confrontatione cum nominato: nec opus eſt alio ſpeciali, ut ſentiunt nonnulli *f* quos meritò refellunt Menochius, Clarus, Farinac. *g*.

Ad torturam denunciati ſeu nominati ab uno complice ſufficient hæ cõditiones, ſi aliæ confeſſiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: *h*, quod ita intellige.

a *eſt communis vid. Binsf d.2. mem in princ* b *ſic poſt Gomeſ. & VVeſenb. Godelm.* c *plurimos citat & ſequitur Binsfeld ſup. in conc.* 1. d *Farinac. ſup.* 187. *& ſeq.* e *Marſil. in pract. d §. diligenter à n.* 62. f *Marſil. ſup. Anto. Gomez. to.* 3. *ca.* 12. *num* 18. *Blanch. & alii.* g *vide Far ſup. n.* 44. *& Lud. Peguer. deciſ. cri. n* 28. *&* 34. h *Bal l. quaniam liberi n.* 2. *C. de teſt. Gram. con.* 21. *& con.* 35. *Nat con.* 298. *vol.* 2.

tellige. Quia verſamur in caſu excepto, & Dd. hoc negantes loquuntur de criminibus non exceptis, ideò ſi plures teſtentur de eodem ſuo conſocio, faciunt indicium ſufficiens ad torturam, ut in praxi obſervatur *a*, idemque obtinet quoad alia indicia & præſumptiones adminiculantes. Putant quidem Dd. etiam ſine ullis adminiculis aliis ad torturam ſufficere nominationem unius ſocii. ita Gomez. & Blanchus, ex malè intellecto Salyceto, ſed eos optimè refellunt Menoch. *d. caſ.* 474. *numer.* 46. Bertazz *in conſil.* 341. *numer.* 8. *&* 25. *fol.* 2. Farinacius ſupr. *numer.* 39. *junctis numer.* 147. *&* 155. & ideò timoratus judex ſemper requirat indicia, non levia, ſed magna & urgentia, ut benè monuit Maſcardus *lib.* 3. *de probat. concl.* 1311. *num.* 14. *juncto numer.* 35. quæ cum uno ſolo complice: Non nullam harum conditionum me exigere ſi ſint nominationis plurium complicum: & quando tantùm eſt unius, requirere aliquam iſtarum, non omnes, non auderem facilè alia uſurpare: quàm à jure ſuggeſta, & benè commemorata per Farinacium *b*; 1. ſi accedat unus teſtis oculatus maior exceptione, poterit judex procedere ad torturam valdè gravem; quia tunc habet pluſquam ſemiplenam probationem, non tamen facit iſte teſtis plenam tunc probationem, ut malè putarunt multi recentiores ſecuti Calcaneum hoc temerè affirmantem *c*, nam non poteſt dici plenè probatum; vel reus convictus, niſi per duos ſaltem exceptione maiores, talis autem nunquam eſt ſocius criminis. 2. ſi accedat non unus teſtis auritus, ſed ut minimum duo *d*. hi enim faciunt præſumptionem aliquam *e*, 3. ſi accedat inimicitia gravis nominati cum occiſo, vel damnificato *f*, 4. ſi accedat fama contra nominatum *g*, Sed hoc indiget, explicatione.

Nam fama vehemens: ſi fuerit orta à perſonis honeſtis & fide dignis: ſola ſine aliis adminiculis facit indicium ad torturam: vehemens autem cenſetur, non ex numero teſtium (qui impertinens eſt ad hoc) ſed ex cauſis ſuis. nam ſi cauſæ ſeu conjecturæ unde orta ſunt veriſimiles, graves, & urgentes: cenſebitur eſſe vehemens, ſecus ſi non orta ſit niſi ex levibus frivolis & non probabilibus, neque tùm ſufficerent ad torturam *h*, ſi non ſit vehemens fama; tùm ſi non eſt orta à perſonis honeſtis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) ſcio variatum ſententiis; exiſtimo tamen ſi fama orta ſit poſt incarcerationem, vel accuſationem, famam non adminiculari, ut benè Farinacius docuit: ſed ſi orta fuiſſet ante accuſationem & incarcerationem, probabilius puto (ſaltem ubi non viget Carolina conſtitutio, quæ repugnet) famam huiuſmodi adminiculaturam: vix enim poteſt in hoc crimine famæ initium ab a-

a *Poſt Boer. Pag. Boſſ. & alios Clar. § fina. q. 21. & Far. ſup. n.* 41. *Menoch. de arb. iudic. caſ.* 474. *bene Binsfeld. ſup. on.* 6. b *à n.* 163. c *con.* 1. o. *num.* 4. d *Aym. Crave. conſ.* 78 *& Tiber. Decian. conſ.* 8. e *Menoch. d. caſ.* 4. 5. *Cephal. conſ.* 1. 0. f *Ioan Maria Montice reg. cr.* 4. *&* 5. *Clarus § fi. q.* 22. g *Cal. C. evet. Mont. ſup. Tiber. Decian. d. con.* 18. *l.* 11. h *egregiè Farin. hoc docet q.* 47. *à n.* 28.

ab aliis, quàm complicibus oriri: & ſic intelligo atque recipio ſententiam Binsfeldii. *in l. fin. C. de malef. indicio ſexto.* & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non ſolet niſi inter infames perſonas tractari, ut de meretricio, alea, lenocinio & ſimil. fatetur Farinacius *d. quæſt. 47. numer.* 160.

Quæ autem requirantur ut dicatur verè eſſe fama, poſt videbimus. 5. ſi accedat, cum dicto ſocii criminis fuga nominati ob metum non juſtum, vel ſuſpicionem non vehementem *a*, inquiſitionis contra eum formandæ antè accuſationem formatam, vel antequã ad actum judicii aliquẽ ſit proceſſum coram judice non inclementi, aut ſolito procedere non temerè, neque præcipitanter: his enim caſibus, ſi judicium deſerat, neque citatus compareat, vel abſentiæ juſtas cauſas adferat: vehemens oritur ſuſpicio: ſicut etiam quando ſervato debito judicii ordine carceri fuit mancipatus, & ſine effractione aufugit: nam ſi indebitè carceratus fuiſſet, & etiam carcere effracto fugiſſet, non tamen fuga hæc eum faceret pro confeſſo haberi *b*, Sed de fuga mox plura 6. ſi accedat ſtricta amicitia & aſſidua converſatio nominati cum nominante tanta, ut faciat valdè veriſimilem præſumptionem participationis in crimine *c*, 7. ſi accedat ſecreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen commiſſum habita: verbi gratia, antequam ſegetes deſtruerentur, puer necaretur, &c. *d*, 8 ſi accedat ſuperſtitio nominati: ut ſi uſurpaverit res, facta, vel verba, quæ ſapiant incantationem *e*, exempla ſunt ſi artem magicam alios docere ſit conatus *f*, ſi olla cum unguentis magicis vel cum buffonibus, vel alia inſtrumenta huius perfidiæ in ædibus eius ſint reperta: maximè ſi liber magicus in domo eius repertus ſit, cui ſuperior poteſtatem habens & in bonum finem id non conceſſerit *g*, item ſi quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit ſubſecutus *h*, maximè ſi qui minatus conſuevit minas exequi *i*, ſed neceſſe eſt quædam hic concurrere, ut dicam poſtea. Item ſi nominatus inveniatur in ſtabulo aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium poſtea ſubſecutum fuit.

Item ſi quis feram vulneraſſet, & in eodem membro mox vulnerata inveniatur perſona de hoc crimine infamata: ut in Lycanthropis ſæpè accidit & nuper hic in Belgio mihi retulit eveniſſe quiddam permirum Nob. & ſpectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Eccleſiæ Mechlinienſis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obſtrepunt multæ aves ex obſcænis corvi & picæ, in arbore prope viam. ſcelo pum collimat, & diſplodit: viſus ſibi unam certo ictu perculiſſe, & decidiſſe de

a *And. Gail. l. 2 obſ 109 n. 8. Mynſ. cen 5. obſ. 98.* b Covar. 1 *var. reſol. c. 2 Rola à Val le conſ. 7 n. 47* b 4 c *Sic ſent commu. explicat Pariu. q. 43. nu 174. & nu. 177. & hanc probat benè Binsf ſup. indi. 5.* d *Farina a. n 176.* e *Carolina conſt a 44.* f *ibid.* g *Lud. Rom ſing. 323. Menoch. & alii quos ſequitur Binsf ind 8 benè addens hoc indicium eſſe vehementiſſimum.* h *exemplum res iudicatæ adfert Bapt. Zilletus o. n crim. 79.* i *Binsfel. indic. 4.*

ſe de ramo, reperit ſolam ferream clavem de cingulo muliebri delapſam. capit, & domum rediens narrat amico, & num norit clavem: quærit? reſpondet alter ſe noſſe, clavem vicinæ domus N. Itur ad domum; reperiunt januam clauſam: inſerunt in ſeram clavem, recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias ingreſſi Matremfamil. inveniunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certiſſimum verſabar anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſeptimo Caleti, (quando fœlicibus auſpiciis Sereniſſ. Archiducis Alberti vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nuleti duo ſigna VValonum præſidio poſita limitem, contra Bolonienſes, tùm hoſtes, tuebantur. ſub veſperam ſudo cœlo Procubitores duo vident nubem ſubnigram aduolare, & in ea videntur ſibi audire confuſas voces multorum, quos nulli videbant. tùm alter audacior: quid hoc rei eſt? ſatin ſecuri? Si videtur. librabo arcubuziam in ipſam nubem. aſſentitur ſocius: cum tonitru ſe opi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, benè obeſo corpore & media ætate, femur traiecta duplici vulnere, capta, ſe mentis impotem ſimulabat: nec fere aliud adloquentibus referebat: quàm: *Hoſteſne, an fœderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere ſeſe, maneant increduli, quia nec oculatis, quos poſſem plurimos adducere, credent: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiverunt & quoſdam interrogaverunt; qui ſe nihil ſcire reſponderunt. Si quæ quis neſcit, quia neſcit, ideò non vera; verè illi, & rectè. An audeant profiteri ſe quæ in domeſtico cõclavi geſta ſcire omnia, neſcio. Non ideò tamen minus geſta. Capiant & alia quæ alii oculati teſtes, non auriti tantùm, in Actis judiciariis Sacramẽto Veritatis adacti profeſſi fuere. verbis ipſis Nicol. Remigii Quæſitoris proponam.

Eſt Giramcuria (inquit) *in Vogeſorum provincia caſtellum ſatis firmum, è cuius ſumma arce cum tegularum aliquot ordines fulmine eſſent deiecti, Sebaſtiana Picarda non multò poſt (nempe X. Kalendas Novembr. milleſimi quingenteſimi octogeſimi) in eo pago ſortilegii rea forte. & id apud judicem profeſſa eſt: dæmonis ſuaque ſimul opera eſſe patratum. Cùm enim (inquit) e nube una in illam proruiſſemus, eo conſilio, ut funditus eam everteremus, non fuit tamen in noſtra poteſtate id exſequi: ſed tantùm pauxillulum id ruinæ attulimus, ut eſſet, quod eius conatus nos non omninò pœniteret. Simile huic eſt, quod ſequitur, Cuninus quidam nomine, magiſtratum in Divi Clementis fano Roncaii, ubi commorabatur obtinens: Kalendis Decembribus milleſimi quingenteſimi octogeſimi ſexti. cum ruri fœnum inter domeſticos curaret, cœlumque iam magnis tempeſtatibus commotum cerneret, domum fugam parabat. ſed dum ad eam ſe inſtruit, ſubito fulminis ictu proxime ſex quercus ſex radicitus vidit everſas, ac eam quæ ſeptima loco adhuc ſtabat, totam ſeu unguibus laceratam ac diſcerptam. Cùm jam multo magis properaret amiſſis etiam præfeſtinatione pileo ac inſtrumentis iis, quæ tùm manibus geſtabat ecce, de integro audito fulminis fragore, illi viſa eſt in ſumma quercu, quæ in*

propinz-

propinquo erat hærere mulier, quam (ut credibile eſt) nubes ſe eo impetu exonerarat. Eam igitur conſideratius intuens, cognovit è vicinia eſſe vetulam, quàm ilico ſic cœpit verbis increpare: Tune peſſima ea es Margareta VVarina ad quã quantum nunc comperio non immeritò ante hæc ſortilegii ſuſpicio apud omnes pertinuit? unde tu nunc nobis ades iſto habitu? Cui illa: Ignoſce mihi hoc quæſo, ac celatum habe, quod nunc vides? faxo, ſi hoc ita de me promerueris, ut numquam à me tibi, tuiſque vel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de iſtis addubitet, ſciat, non modo eſſe probata Cunini illius teſtimonio, quod jureiurando apud Quæſtorem ſanctiſſimè firmavit: ſed etiam ipſius VVarinæ agnitione, & extra tormenta ſæpius repetita, & in ipſo vitæ ultimo momento multis audientibus confirmata.

Huc etiam pertinet, quod ex aliis quæſtionibus capitalibus, eorumque qui eas exercuerunt fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribuſque tempeſtate, qui armenta, reliquoſque pecorum greges in collis Alemanni jugo cuſtodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quæ eſt in Vogeſorum præfectura, pertinet) ſe, ut in operto eſſent in proximas ſilvas abdiderant ecce verò illis ex improviſo viſi ſunt duo ruſtici ſummis arborum, quæ proximè ſtabant ramis hærentes ac velut implicati adeoque animis conſternati, ut facilè indicarent illuc non conſilio, ſed caſu atque inauſpicato aliquo impetu eo deveniſſe. Tum autem veſtitus fœditas atque depravatio, quaſi per lutum, ſenteſque omnes fuiſſent raptati ſuſpicionem adiungebat, eo loci à magiſtello ſuo eiectos detruſoſque fuiſſe, poſtquam in eos hac atque illac more ſuo traxiſſet. Confirmabatur & ideò magis, quòd cum illic tanto temporis ſpatio, conſediſſent, quantum ſatis eſſet ad probandam aſſerendamque oculorum fidem: momento tamen, advertenteque nemine dilapſi apparere deſiiſſent. Tandem & dubitationem omnem amovit, quæ non longo poſt tempore ſubſecuta eſt illorum ea de re ſpontanea, atque armentariorum verbis confirmata confeſſio, cum ad interrogata ex vinculis reſponderent.

Eſt etiam villa quæ ſe Bellimonte Vitellium contendentibus ſiniſtrorſum oſtendit: ibi in ſummum tectum cum forte & iiſdem è procelloſa nube præcipites decidiſſent: magnaque difficultate Rotarius (id erat alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco ſe incolumes poſſunt in terram demittere (nã & earum rerum adhuc erat rudis & inſolens, hæcque illi ad inſanas huiuſmodi nimborum molitiones periclitata primum fuerat abitio:) Amantius, qui à prima pubertate in dæmonis ſervitutem à parentibus abductus maturè ſe iis aſſuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es ſtulte nam qui nos habet ſua poteſtate ad difficiliora habiles atque idoneos Magiſter hoc etiam negotium facile ac ſine ullo negotio expediet. Nec dictum res diutius morata eſt. Nam ſubito turbine una correpti, ſine ulla noxa in terram ſunt depoſiti. Ipſa tota ſic contremiſcente domo, ut à fundamentis revelli videretur. Hocque ipſi diverſi totidem tamen verbis recenſuerunt. Imo & cum villaticis commiſſi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni, inter eos liberè, ac conſtanter convenit. Ac tandem, quos

vivos criminis ſocietas coniunxerat, eoſdem mortuos flamma iudicis condemnatione, abſumpſit.] Hucuſque Remig. *l. 3. c. 12.* cum hanc devectionem multis exemplis egregiè adſtruxiſſet, ſic concludit. *Quid noſtris temporibus vulgatius, quàm ſunt tum frequentes & aſſiduæ ſagarum, de ea re aſſertiones: tũ iis conſentanea hominum teſtimonia: qui non per ſomnium, aut magicis artibus averſos ſenſus, ſed oculis ſuis vidiſſe ſe illas nubibus excuſſas, vel ſummis arboribus ac tecti perplexas hærere, vel humi attonitas iacere, conſtanti ſermone affirmaverunt? Nec id quidem in trivio confabulantes, ſed in jure ſacramento Sanctiſſimo rogati atque adacti, ut in ſuperiore diſputatione non ſemel eſt demonſtratum.*] Nonne ſimilia accidere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiam? nonne in Helvetiæ Schiltachio quoad Sagam illam Eraſmi *in Epiſtolis*? nonne in Batavia, quoad incautè curioſum illum adoleſcentem Ronſſei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heluetia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergò indicium ſatis firmatum.

Pergo ad alia. His annumero oſſa, vel teſtas locis planè alienis corporis eorum, quos oderunt inſertas; vel quid ſimile patratum præter naturam; ut mirificum illud quod Valfracuriæ anno 1589 contigiſſe refert Remigius de Iana Blaſia; eam cùm, quem ulciſci volebat, Claudium Girardum invitaſſet, *ut una ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atque ex pomis, quæ recens ibi cocta videbat, ſibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non ſemel recuſaſſet, cauſans ſibi non eſſe diutius ibi morandi ocium, & omnino nullũ eius cibi, quem offerebat tum eſſe deſiderium: ex pomis illis unum eius volæ manus cum tanto ardore adhæſit, ut alterã ei excutiendo ſtatim admovere cogeretur, verùm dum id facit, utraque ſic cõglutinantur, ut in unum coaluiſſe viderentur, medii pomi ardore interim ſic increbreſcente, ut res illi parum abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obvios quoſque obteſtans, ut ſui miſereſcerent. Adferre quiſque pro ſe ei malo quod poterat remedium: hic aquam reſtinguendo ardoris: ille inſtrumenta dirimendis ſeparandiſque manibus: ſed cum nihil horum quidquam prodeſſet, & jam palam eſſet id illi mala aliqua arte confectum eſſe negotium ex vicinis accurrens conſideratior unus monuit: uti eo reduceretur, ubi illum id malum primum invaſiſſet.*

Quod cùm factum eſſet, cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculũ quid contigiſſet, hominem ludibrio habere nihilominuſque à ſuperiore brachio ad manum uſque quod intererat tantiſper demulcere, dum id pomum illi excideret: quo facto confeſtim ſedatus eſt dolor: cœperuntque ei manus libere ut ante facere officium.

Quibus indiciis annumerarim, aliud ſatis frequens, & quod accidit anno iſto 1599. in Brabantiæ oppido primario: cùm maleficiatæ clarè & ſæpius obſervatur figura (ſuppono eſſe aliàs mente ſanam, nec imaginoſo morbo laborantem) ſeu ſpecies ipſius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quamquam hoc indicium ſolum non ſit tàm efficax, quàm præcedens. Item quàm

videl. 2 q 16.

quàm foret, ſi unus teſtis exceptione maior deponat ſe vidiſſe ſagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionem: aut ſi duo teſtes legitimi deponant nominatum exercuiſſe actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi ſolet ad maleficium dirigi, v.g. quod ſtans in aqua, retro tergum aquam proiecerit in aerem, vel quod ante exortam mox grandinem, viſus ſit lapidem ferire bacillo: vel flores de variis arboribus lectos in ollam conii-cere: vel virga aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulò poſt mortuum. hæc ait Binsfeld. *a* eſſe indicia urgentiſſima, quorum unumquodque per ſe ſufficiat ad torturam: quantò (ſi hoc verum, de quo dubito) certius eſt ſufficere, quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si, cùm capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus ſignificent ſe ſibi timere à morte, actum eſſe de ſe, neque ſe vivas manus judicum evaſuras. *b*, 10. Confeſſio extrajudicialis rei ſivè accuſati, duobus probata teſtibus, niſi error probetur, ita Binsfeldius. *c*.

Sed hoc verum eſt tantùm in confeſſione huiuſmodi ſpeciali de certo facto: non de generali, ut de incantatione tantum vel magiâ: item de facta: feriò non jocò, nec non de veriſimili atque poſſibili, ut poſtea docebo de conf. eſſ. judiciali.

Hæc ſunt indicia maximè veriſimilia & legitima, quando, quæ ad naturam atque plenitudinem eorum requiſita ſunt, concurrunt: & hæc haud dubiè non tantum faciunt cum nominatione complicis concurrentia ſemiplenam probationem: adeò ut ſic ſemper unum iſtorum indiciorum cum nominatione tali qualem requiſivimus, ſufficiat ad torturam: ſed etiam ex multorum ſententia, quædam ex his ſola ſufficiunt: quod tamen non libenter practicarem: ſed ſemper vellem unum ex urgentiſſimis; cum alio leviore, vel plura ſemper leviora concurrere.

Conditiones autem requiſitæ: ut unum ex his cum denunciatione complicis ad torturam ſufficiat etiam in exceptis, ſunt ſequentes, additæ iis, quas ſuperius jam poſuimus ſuis locis: *primò* ut talis nominatio complicis, adeò veriſimilis ſit, ut ultra adminicula illa, judex ex ipſo quoque teſtium numero, & qualitate deponentium, & perſona eorum, contra quos deponitur, & aliis facti circunſtantiis, quaſi certò credat nominantem non mentiri. *d*, 2. quod ſocius criminis ſocios nominans non patiatur, niſi hunc unũ defectum: nam ſi plures habeat, etiamſi tantum duos (v.g quod non tantum ſit infamis & criminoſus, ſed etiam ſit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc ne in exceptis quidem facerent indicium ad inquiſitionem ſpecialem, nedum ad torturam. *e* etiamſi in tortura ſuam nominationem confirmaſſet. *f* quia hæc unicum ſupplet defectũ tantum: quod procedit, multo fortius in nominante ſocio criminis inimico, periu-

a In dic 8. b *Carolina d.c 44.* c *Indic.9 ex commun ait ſententia.* d c *in fidei favorem, de hær. in 6 plurimos citat Far.q.43.n.77* e *poſt Mar.Carrer Boer.& alios. Far. ſup. n.18.* f *Burſ.conſ.69.& conſ.175.Bona conſ.Kirchou. Maſcar. qui omnes teſtantur eſſe communem.*

periuro, vel vario, & ſibi contrario. *a*. 3. ſecundum quoſdam nominatio unius contra eum, qui eſt bonæ famæ & exiſtimationis non valebit cum adminiculis, ad torturam, ſed valebit, cum bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria, *b*, ideò conſiderandum potius quot & quanta ſint iſta indicia adminiculantia: ut ſi non ſuperent bonam illam famam, tùm vera ſit hæc communis Dd. limitatio, ſi illam ſuperent, non debeat propterea nominatus torturam evadere, *c*, 4. ſi deeſſent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio ſponte ad nullam judicis interrogationem à reo facta: quia hæc, ne judicii quidem vim tum haberet: ſed ſi adſint alia adminicula, vult omninò Farin. *d*, eam æquè valere ad torturam, ac valeret ſi ad interrogationem judicis emanaſſet; & ſic intelligendam communem Dd. dicentium: ſi reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et ſanè hæc diſtinctio quæ etiam Claro placuit: & Peguero *e*, quoad inquiſitionem, non minus æqua videtur in foro conſcientiæ quoad torturam. in foro externo quia durat præſumptio, quod teſtis, ultrò ſe offerens exanimi ſuſpectus eſt, ideò tutius illic judex faceret ſequendo communem. Porrò quo ad duplicem caſum, quem addit Farin. n. *192*. ſcilicet procedere illam communem primò quando quis nec carceratus, nec à judice requiſitus ſponte judicem adit, & revelat crimen complicis, ſecundò, quando quis ſponte revelat delictum, de quo ſibi impunitas promiſſa à judice ratione hac, quia 1. caſu tunc præſumitur denunciator ſive accuſator, ſecundo caſu præſumitur corruptus promiſſione impunitatis. Equidem, quia utrumque fundatur in præſumptione juris, potius quàm in facti veritate: putarem in conſcientiæ foro, ubi veritas tantùm attenditur poſſe judicem hac nominatione, re bene perpenſa uti ad inquirendum ſaltem: nam ad torquendum, non cenſeo. Sciendum 5. non prodeſſe adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit ſocius, non fuit legitime peracta ſeu decreta, pura ſine præcedentibus indiciis. *Farinac. poſt alios nu. 193. & ſeqq.* Denique non valere dictum ſocii criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, ſi potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putant: ſed eos meritò refellit Menochius *caſ. 474. nu. 62.* quem ſequitur Farin. *num. 195. d q. 43.* Ex quo reſtant quædam breviter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

Quartum indicium eſt Famæ Indicium, de quo ſciendum, ut fama ſit idonea pro indicio, debere ortam eſſe à viris, niſi ſit de re melius vel æque perſpecta fœminis, hoc eſt, quando factum amplius vel æquè fœminas tangit, *f*, verbi gratia, de maleficio abortus vel ſterilitatis, vel infanticidio & ſimil. ideò in ſtrigarum delictis poteſt fama originem ducere à fœminis æquè ac viris. Item debet eſſe fama ſolida, non levis, non vaga aut varia, aut decreſcens, aut contraria; ſed conſtans, creſcens, & uniformis ac eadem in toto populo

a *vide Farin. à n. 179.* b *benè docet Farin p. 47.* c *Farin. q. 43. n. 188.* d *ſup. n 190.* e *Clar. q. 21. Pegue. deciſ crim. 5 n. 30.* f *Farin. q. 47. n. 161.*

populo:*a*, aliàs, quando famæ ſunt contrariæ, ſi ſimul ſunt ortæ, & teſtes utrimque ſint pares: ut & veriſimilitudines æquales, negativa tollit affirmativam, bona malam, & cenſetur negativa, etiam quando teſtes aliqui dicunt ſe nihil ſcire, quia per hoc ſatis indicant non fuiſſe famam in toto populo. Si famæ ſimul non ſint ortæ, poſterior tollit priorem, niſi prior nitatur meliori teſtimonio, vel veriſimiliori cauſa; tunc enim prior non tolleretur: *b*, debet fama orta fuiſſe tempore delicti commiſſi, vel ſtatim poſt, non ex longo intervallo, nedum poſt accuſationem, inquiſitionem, vel incarcerationem *c*, niſi tamen cauſa, ex qua fama ſumpſit originem, ſupervenerit poſt longum intervallum, accuſationem, inquiſitionem, vel incarcerationem, quia tunc quandocumque ſupervenerit famæ cauſa, validum indicium fama præbebit *d*, ratio eſt quia non potuit ante initium ſumere, cum effectus cauſa ſit poſterior. 4. ut fama aliquid operetur, debet eſſe fama in loco delicti commiſſi, nec ſufficit ſi ſit alibi, locus autem delicti juxta qualitatem & facti exigentiam latius protenditur, vel in vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota provincia *e*, 5. Debet fama nec eſſe procurata nec affectata. *f*, ratio, quia hæc non eſt fama, ſed hypocriſis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuiſſe deleta, magna enim ſunt bonæ famæ privilegia. nam paribus momentis judex debet inclinare in bonam famam *g*, teſtes non multò pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de malá *h*, Fama bona in genere tollit malam in genere & in ſpecie *i*, eſt communis, & vera, quando mala in ſpecie non eſt adjuta alio indicio: tunc enim puto tantum, illam debilitaret, ut colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Boſſi coniunctis prout illa poſuit Farinac. *numero centeſimo nonageſimo ſeptimo & ſeqq.* tollit etiam omnem aliam delicti præſumptionem & indicium, adeò ut reum torquendum ex indiciis legitimis ſpecificis præcedentibus, eripiat torturæ: ſecundum nonnullos, quorum ſententia à quibuſdam communis vocatur k, attamen contraria eſt multorum melius rem diſcutientium, & praxi, & rationi magis conſentanea, ut dumtaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium: minuat & debilitet indicia, non vero planè tollat *l*, idque adhuc ſolummodo; ſi indicia levia *m*, & qualia, qualia, non vero ſi ſint particularia *n*, aut gravia: & ideò adhuc

 poſſe

a *poſt Rol. conſ. 3. vol. 1. Maſcar. de proba, & al. Farin. n. 163.* b *vide Far. à n. 165.* c *Carrer. tract. de indic. & tort. n. 12. & 17. Foller pract. crim. ver. dentur capitula quod ſuffocavit uxor. n. 28.* d *Poſt Bar. Alex Sal. Boſ & Marſ Farin. n 178.* e *Bald & Saly in l. ea quidem C de accu. rectè cont. Bar.* f *Foller ſup n. 35. poſt Bal. & Maſ. a. l 2. de probat. conc. 748 n 8.* g *Peguer. deciſ. cri 17. nu 13. Hector. Æmil. tracta. de teſti. verbo teſtis bonam vel malam n. 7. & 9.* h *Æmil. ſup. n. 14 & ſeq.* i *Burſat. conſ. 315. vol. 3.* k *ab Arnono ſolilo 37 & Burſat. conſ. 166. vo. 2.* l *Vulpel. conſ. 105. Ludu. Peguer deci. crim. 17 n. 13.* m *Vulp conſ. 10. n. 4. Merenda conſ. cri. 88. n. 77 lib. 2.* n *poſt alios Hector Æmil ſup num. 17.*

poſſe tunc reum torqueri *a* ſed tamen (ut aliquid etiam bona fama operetur) debebit levius torqueri, quæ videtur ſententia Caſoni *b* & Farinacius addit hanc eſſe veritatem, & ſecundum eam indiſtinctè ſemper ſe vidiſſe iudicari. Plura etiam idem de mala fama (*à nu.* 186. *uſque ad fin. q* 47.) quæ ſic breviter cape commodiori ordine & clarius tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præſumptionem *c* dummodo mala fama ſit in eodem delicti genere, de quo quis inquiritur *d* & ſi accedant alia adminicula, ſufficiet ad torturam *e* ſive ſit perſona vilis, ſivè non, & ſive ſit delictum difficilis probationis ſive non: nam Dd. *e.* qui quo ad perſonam vilem, & in delictis quæ ſunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere, ſævi nimis ſunt & adferunt non admodum conſentanea iuri, quare Farinacius *f* eos merito reprehendit: ideo nec maleficiis quidem putarim iudicem abſolvendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

Famam exacte probare, quàm neceſſarium, tàm rarum eſt in iudiciis: adeo ut Grammat. Senator Neapolitanus ſcripſerit, ſe numquam vidiſſe proceſſum, in quo repererit famam publicam legitime fuiſſe probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpel. & alii egregii partim iudices, partim advocati aſſeruerunt *g* quare cum in noſtra materia, plerumque contra ſagas & ſtriges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuvare, quibus deeſt larga ſuppellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacii, Boſſii, Maſcardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. ut teſtes ad minus ſint duo, nec ſufficit unus omni exceptione maior: ſed *h* ut minimũ duo eſſe debent ſpectatæ, integræ, & optimæ opinionis ac fidei *i* atque idipſum, quod ſint tales, articulandum & probandum in proceſſu, iuri communi magis conſentaneum eſt: quando agitur ad inquiſitionem particularem vel torturam, immò non bene faciunt iudices, qui communiter hoc ſolent prætermittere, licet aliquos pro ſe habeant DD. revera enim fundamentum iſtorum quod unuſquiſque Præſumatur idoneus & omni exceptione maior teſtis in re tanti momenti, leviuſculum eſt *d.* 2. *requiritur*, ut etiam non interrogati teſtes de fama exprimant cauſas, indicia, & coniecturas, quibus orta eſt fama, nec ſufficeret, quod dicant ſe audiviſſe à multis, vel publice, vel ita eſſe publicam famam *k* niſi & cauſas & illa alia adderent: quibus additis, ſufficeret dicere ſe ita audiviſſe publice dici: de quo ſtatim amplius 3. *requiritur*, ut teſtis ſciat ſaltem rudi Minerva deſcribere (non enim opus eſt exacta definitione, quam vix iuriſtæ & advocati poſſunt

a *Clarus q.* 60 *v. frequens etiam.* b *de indi. & tor. tra.* 1 *c.* 2 *n.* 5 *Farin.* 192. c *Maſc. de probat. l* 2 *concl.* 831 *n.* 10. d *Maſ. ſu Franc. Perſonalis de indic. & tort n.* 56 e *Caſon. d.* c. 2 *nu.* 2 *Clarus q.* 2 *v. fama ſo. a. Fari.* 23 *nu.* 22 f *Perſon. & ab eo allegat. ſup. n.* 55 & 56 g *d q.* 47 *n.* 206 *q.* h *vide Far n.* 207 i *Maſc ſup. conc.* 749 *Hip. Rim conſ.* 59 *vol.* 1 c *qualiter & quando de accuſat.* k *vide Far. à n.* 211 l *opt. Sin de hæret. c.* 65 *poſ. n.* 37 *Vulpel. conſ.* 10 *n.* 12.

ſunt dare) quid ſit fama, de qua deponit: ſaltem ſic ut appareat iudici eum ſatis intelligere: quare reiici deberet, qui diceret ſe neſcire *a* vel diceret eſſe id quod per plures perſonas dicitur, vel quod publice dicitur, vel quod per iſtum aut illum dicitur *b* ſufficeret autem, nec de hoc interrogandus eſſet, ſi ex præcedentibus iudici conſtaret teſtem ſatis intelligere, quid ſit fama *c* 4. *requiritur*, ut ſpecifice deponat de fama illis ipſis articulis, in quibus fama eſt articulata: nec ſufficeret quod in fine poneretur generalis clauſula de famà præced. omnium &c. *d* 5. *requiritur*, ut debeant exprimi auctores, à quibus fama eſt orta: & quidem probabilius eſt id obtinere, etiamſi interrogati de hoc non forent: & quod nominati iſti debeant eſſe alii, quàm conteſtes: nec ſufficeret dicere, ſe audiviſſe à maiori parte populi, ſi poſtea diceret ſe non recordari, à quibus, nec ullos poſſet nominare, nam ſi aliquos nominaret, & diceret ſe reliquorum non tenere nomina, hoc ſufficeret: immò ſi fama foret orta ex probabilibus coniecturis & cauſis, hoc quintum requiſitum ceſſaret *e* 6. *requiritur*, ut dicant teſtes, ſe audiviſſe à maiori populi parte, vel ita dici à maiori populi parte *f* [ſi addant illius civitatis *g* vel etiam ſi id non addant, quia ſatis hoc intelligitur *h*] à maiori [inquam] parte populi id publice dicentis, vel privatim; nec neceſſe eſt addi, & ita maiorem populi partem ſentire *k* ſufficit etiam ſi dicant, ſe audiſſe ſic dici per totam civitatem *l* non ſufficeret ſi dicant, ſe audiſſe à mille perſonis, vel à diverſis perſonis, vel à multis perſonis, vel à pluribus & pluribus perſonis, quia nihil iſtorum ſignificat maiorem partem populi. *m* Sed quid ſi dicant ſe ita audiviſſe publicè dici, vel ita eſſe publicam vocem, ſeu famam? tunc diſtinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat ad habendam ſemiplenam probationem (v. g. ad torturam) hoc ſufficeret, quando teſtes ſimul adducerent cauſas & coniecturas veriſimiles, undè orta eſſet fama: in civilibus verò hoc non ſufficeret: & ſic conciliat Bald. & Bart. contrarias opiniones Proſper Farinacius. *ſupr. numer. 259. cum ſeqq.* n *Septimo requirunt* nonnulli plures hos teſtes non eſſe ſingulares; ſed verius eſt, hoc non requiri & famam ſive bonam ſive malam poſſe probari per teſtes ſingulares, dummodo non ſint conteſtes in ſpecie famæ irrogatæ *o* 8. *fama* probatur per decem teſtes, etiamſi nõ ſint uniformes, dummodo cauſas & auctores famæ bene exprimant, & alias ſint teſtes habiles: tamen non ſufficiẽt ad torturam, niſi concurrant alia adminicula *p* 9. *probari* poteſt fama etiam per ſcripturam, ut litteras bono-

 rum

a *Clarus* § *fi. q. 6 n. 18* b *Rol. conſ. 54 vol. 1 Natta con. 473 Vivius in l. commun. opi.* c *Maſcar. ſup. d con 749 n. 36* d *Maſcar. ſup. conc. 752* e *multis Farin. à num 228 uſque 236.* f *Bar in l de minore § plurium D. de qua.* g *Fra. Herculan. de nega. 312 in fin.* h *Bart ſu nu. 20.* i *Bald. in c. præterea n. 19 de teſtibus.* k *Clarus ſup. q. 6 v. 15* l *Capel. Tolo de 380 nu. 9* m *Salyc. in l. ea quidem n. 119 C. ſe accuſ.* n *fuſe Far. à nu. 238* o *de quib. § fin. d. q. 6 nu. 14.* p *Far. ſu. nu. 265. & 304.*

rum virorum, per privilegia, & inſtrumenta antiqua & alias ſcripturas authenticas: ſcripturæ autem non poſſunt eſſe pauciores duabus, imò ſaltem tres, & debent habere originem à diverſis perſonis. *a*, Hæc de probatione famæ in ſpecie.

Bonæ famæ in ſpecie probandæ *b* hæc eſt regula, quod unuſquiſque præſumitur in ſuo artificio vel ſtatu (etiamſi carnifex foret) bonus, donec probetur malus: maximè ſi ſit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel ſi ſit nobilis & dives, vel benè educatus: & ideò etiam quis præſumitur bonæ famæ: niſi tamen adeſſet ſceleris aliqua præſumptio ſpecialis, quia hæc excludit præſumptionem generalem. Fallit etiam regula illa, quando agitur de præiudicio tertii, tunc enim huiuſmodi bona fama eſt probanda, item quando hæc præſumptio bonæ famæ redundaret in præjudicium eius pro quo præſumitur (de quo vide Menoch. *li.* 5. *de præſumpt* 1. *à nu.* 20.) item fallit in eo, qui aliàs fuit malus malæq; famæ, item in eo, qui dat operam rei malæ ſivè illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem, quæ ad probationem eius in ſpecie: undè valet argumentum à fama in ſpecie, ad famam in genere.

Quintum eſt Indicium Fugæ. *c* de hoc regula prima eſt, quod fuga ante inquiſitionem formatam vel accuſationem porrectam, contra fugientem gignit ordinariè ſuſpicionem & præſumptionem non levem doli & delicti commiſſi *d*, non tamen ſola, ſine adminiculo alio, facit ſemiplenam probationem: quare neque ſufficit ſola ad torturam, quicquid multi dixerint: & loquor de fuga, quoad ipſum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror umquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc eſt contra quem non ſunt alia indicia, fugientem autem intelligo, etiam illum qui occultè latitat in civitate aut loco ubi habitat: eum quoque, quem ex ſignis evidentibus conſtat fugam adornare, idque magis, ſi acceſſerit contumacia adverſus citationem: vel etiam fugerit per loca invia & inſolita puta per ſaltus aut nemora, quæ non ſunt in tranſitu: vel ſi inventus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit: quo caſu etiam denegatis defenſionibus poſſet torqueri, ſi clamor populi, ſit ortus ex probabili & veriſimili cauſa, ad opinandum quod volebat delictum committere, ſed clamore fuit impeditus. *e*, Quod ſi metuit ſubito, & ex improviſo ſe conjiciendum in carcerem, antequam capiatur: fugiens vel ſe occultans non præbet fuga indicium idoneum ad torturam: multò minus, ſi jam captus ex manibus ſatellitum & miniſtrorum juſtitiæ ſe eripiat, quantumvis juridica & legitima ſit captura, quod diligenter notandum contra multos *f*, & veriſſimum eſt, quando quis etiam ex intervallo poſtquam elapſus fuit, vel ſponte iterũ cumparet, vel invitus iterum captus fuit: quod maxi-

a vide Proſp Farin ſup. à n. 267. b *Maſcar ſu concl* 751. *& conſ.* 911. c *vide Far à n.* 277 d *vide Proſ Far q* 48 *per tot. & Clarum n* 2. e *Maſcar. de proba. multis L conc.* 819. *& conc.* 831. f *vide Far n.*12. g *hoc contra Carrer & Foller. benè Farina. à n.* 14, *docuit.*

maximè obtinet in iis, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè poſſunt ferre, ut de ſe teſtatur Demoſthenes *a*, vel quibus admodum verecundum ſit incarcerari, propter genus vel dignitatem, vel profeſſionem. Sponte dicitur rediiſſe: qui, cum poſſit iterum fugere: permittit ſe capi vel citatus comparet. Eſt autem hæc ſpontanea comparitio (ſi ante bannum fiat) adeò potens, ut fugam planè expurget, cætera verò indicia omnia debilitet: ideo ſi propter illa antea poterat torqueri, judex eum jam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. ſententia, vel non poterit niſi levius multo torquere; juxta. Farina. *num.* 55. Reg. 2. & poſt accuſationem, vel inquiſitionem fuga in criminalibus cauſis; quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium ſufficiens ad torturam: etiamſi accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquiſitionem operantur & non poſtquam fuit inquiſitio cæpta, quia poſt inquiſitionem cœptam fuga non præbet ullum indicium *b*, & ideò alia indicia huic non poſſunt adminiculari, quod nullum eſt. Quòd ſi alia indicia ſint multa, & urgentia, ac gravia illa vim ſuam habebunt: non verò huic, quod nullum eſt, adminiculari ſunt dicenda: Reg. 3. Hæc obtinere puto, etiamſi judex non habeat famam crudelis, neque comminatus ſit ſe male tractaturum, ratio; quia moleſtiæ iudiciales, & graviſſima cauſſarum criminalium incommoda, revera ſunt iuſta metus & fugæ cauſſa, quando verò illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere *c*, Reg 4. Fuga cum quantumvis multis adminiculis aliis, non ſufficit ad condemnandum pœna corporali vel ordinaria: ſi verò eſſet iuncta cum uno teſte exceptione omni maiore & oculato, tunc poſſet ſufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ, & extraordinariæ *d*. Reg. 5. Cauſa probabilis fugæ probatur, per iuſiurandum fugientis, quando conſtat de cauſa probabili: etiamſi præſumi aliunde poſſit eum non propter hanc cauſam, ſed propter delictum diſceſſiſſe: verbi gratia, dicit quis ſe diſceſſiſſe: quia timebat accuſari vel incarcerari: ſi conſtet hæc comminata vel præparata fuiſſe, ſtatur iuramento quod ob eam cauſam diſceſſerit *e*, Sextum eſt Indicium minarum. circa quod nota differre iactantiam à minis Iactitare ſe dicitur, qui dicit ſe poſſe ultionem ſumere, offendere, delinquere, &c. ſi vellet: minari verò, qui dicit ſe velle facere, ſivè ſe facturum. hæc duo perperam nonnulli confundunt: etiam in aliis rebus. Sit concluſio, *quo ad minarum indicium.* quando damnū vel delictum eſt ſubſecutum, communis ſententia eſt, ſive iactaverit quis ſe, ſivè minatus fuerit, efficax hoc indicium eſſe ad torturam: quando minans vel iactans eſt perſona potens malæ vitæ, & ſolita minas exſequi *f*, intellige ſi ſit dubium, quis delictum cō-

a *epiſt.* 2. b *Bart. & communiter omnes Peguer. deciſ. cri.* 17 *nu.* 31 *Clarus q.* 21 *num.* 23 *Far nu* 27 c *Far. c.* 47 d *Far. nu.* 69 e *Far. n.* 44 *& ſeqq.* f *ar. l. metum C. quod met. cauſ. Far. q.* 50 *nu.* 7 *&* 99.

miſerit, & minator in hoc ipſo delicto ſit malæ famæ *a*, ratio eſt: quia in hoc caſu idem eſt animus iactantis & minantis: hoc verum in foro externo, quia talis illic præſumitur: in interno tamen foro, puto inter minas & iactantiam diſtinguendum confeſſario; & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam gravius longè eſt peccatum eius, qui iactitavit, vel minatus cum deſiderio exſequendi & exſecutus; imò duplex eſt peccatum.

Similiter in foro *b*, externo idem eſt, ſi quis expreſsè vel tacitè ſivè ænigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput: extraham tibi pennam de ala, &c.) ſed in foro interno in æquivoca ſeu obſcura locutione ſcrutanda eſt mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & ſolito exſequi, locum habet, quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nam ſi accederent alia, tunc ex ſolis minis. & mox ſubſecuto delicto poſſet ſubiici torturæ etiam non ſolitus exſequi. *c* Hæc limitanda, primò ſi offenſus haberet alios etiam inimicos præter minantem: tum enim debet judex eſſe valde circumſpectus, & conſiderare an ſufficientes ſint minæ, & an forte alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, ut narrat accidiſſe Paris de Puteo, & ex eo alii *d*, Secundò limit. quando delictum non eſſet ſubſecutũ in continenti, ſed ex intervallo: hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio: qui conſiderare debet qualitatem perſonarũ, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi nam ſi ſtatim non habuit, & fecit ſtatim ac eam nactus eſt, intervallũ nihil elevat indicium. *e* Tertio fallit, quod diximus eſſe indicium ſufficiens huiuſmodi minas, ſi ſint ambiguæ, & quæ poſſunt ſignificare vindictam legitimam ſive juris, & licito modo (verbi gratia, ulciſcar, ſolues pœnitebit te, nõ ſic abibit & talia) *f* quod certe verum eſt, ſi minator ſolitus ſit via juris ſe ulciſci: verum ſi conſuevit ſe vindicare via facti (ut ſolent ſortiarii) in his judex potius debet ſequi ſententiam Parid. de Puteo volentis etiam tùm fore indicium ad torturam. *g* 4. minæ debent fuiſſe ſpecificæ, ſeu de eodem, quod ſubſecutum fuit delicto. ſic non nulli poſt Spec. & Dec. quorum doctrina (ut rectè FARINACIUS) tantum eſt admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa ſpecie & ſubſequitur delictum planè alterius ſpeciei quod non continetur ſub ſpecie comminata, neque eſt præparatio ſeu gradus quidam ad illud (uerbi gratia, quando quis minatur occidere, & ſecutum eſt domus incendium. *h*)

Sed ſi minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hic intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali ſignificatione continetur; vel ſi delictum plus nocuit, vel minus quàm minatum fuit, ſed effectus tamen eſt, quid ordinatũ ad minas; tunc adhuc locum habebit regula

a *recte Cla q 21. n. 37. Pègue. de deci cr. 17 nu. 11.* b *Far. n. 8.* c *Menoch. de præſumpt. l. 1. q. 89 n. 62 Far. n. 11.* d *vide Farin. n. 12.* e *vide Farin. à n. 14.* f *Oſaſc conſ. 64. n. 55.* g *Far. n. 22.* h *ut benè Natta. conſ. 42. num. 2.*

regula (verbi gratia, ſi in quem minæ occidendi prolatæ, inveniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera nequeunt ad certam menſuram dari. *a*) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt revocatæ, & quando erant prolatæ animo ſedato, & poſt intervallum à prætenſa injuria: ſic, ut queant dici proceſſiſſe ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ, *b* 6. limit. ut minæ ſint abſolutæ. Nam ſi fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam ſi tu adhuc tranſieris hàc &c.) tunc nihil operantur, niſi ſufficienter probata conditione in minis appoſita. *c* 7. debent minæ apparere, hoc eſt probari per duos teſtes efficaciter, quos oportet ſaltem eſſe concordes in qualitate minarum, licet diſcordent in loco & tempore: *d* alias ſi eſſent omninò ſingulares, vel eſſet unicus tantùm teſtis, minæ non facerẽt indicium ad torturam; ſed tantum ad faciendam inquiſitionem generalem ſufficerent. 8. ad torturã ſufficerent minæ hominis ſoliti exſequi, cùm cauſa præexiſtente minarum, utpote honor læſus, odium, utilitas, aut quid ſimile: quod ſi ad conſuetudinem exſequendi, & cauſam accederent alia adminicula præſumptionum (utpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum ſufficere tales minas cenſet Farinac. poſt multos, quos allegat, *e* non quidem ad pœnam ordinariam, ſeu extraordinariam & pecuniariam, non corporalem. quod fateor, quando cõcurrunt minæ inimicitiæ, delictum, & conſuetudo exſequendi: idque facilius in excepto & occulto difficilisq; probationis crimine noſtro ſortilegii admiſerim, quam in aliis: tamen ſemper propenderem in ſententiam negantiũ *f* unquam in ullo crimine licere ex huiuſmodi indiciis tantùm remotis ad condemnationem procedere.

SECTIO IV.

De aliis indiciis minus urgentibus & minus certis.

P*Rimum* eſt, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: ſi tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) ſed etiam lege juſtitiæ, ut puta ratione officii: tunc puto urgentem præſumptionem occultæ ſocietatis induci; *g* & talem non prohibentem eſſe plectendum pœna ſaltem extraordinaria *h* quando aliqua adhuc adminicula accedunt. intellige primò poſſe torqueri &, ſi poſt torturam neceſſaria reliqua adſint ad condemnationem juxta dicta paulò ante in fine præcedentis ſectionis etiam poſſe procedi. Quod notandum eſt procuratoribus, & advocatis fiſci, & ſimilibus officiatis juſtitiæ Sed, ſi quis tantùm tenebatur obviare ex præcepto caritatis; tunc non puto iſtud indicium ſufficere ad torturã, ſi alia

a *Farin. à nu.* 24 b *Far. n.* 27 c *Far. n.* 32 d *Farin. à nu.* 40 e *vide nu.* 30. 36 & 39 f *Fran Caſon de indic. tra.* 7 *c.* 1 *n.* 17 Diaz *reg.* 370 *Ana Gomez. to.* 3 *c.* 12 *n* 15 *Sarmen. Epiſ. Geenenſ. l* 1 *Select. c.* 1 g *c ſicut dignum* § *qui etiam de hom. c qui poteſt, &c quantæ de ſen excommun. c non in inferenda c.* 23 *q.* 3 *cum ſim.* h *Gandin. tit. de præſumpt. & in d in du. n.* 24 *Menoch arb. ca.* 355 *nu.* 7 *quos ſic interpres.*

alia nulla coniunctura concurrit, maxime ſi poſtea non aſſociavit ſe ſic delinquenti.a Et hæc limitant DD. quidam in crimine læſæ Maieſtatis, quos ſequitur Iul. Clar. & non eſt dubitandum de foro externo; ibi enim non revelans hoc crimen punitur: ſicut & ſervi, qui non defenderunt Dominum occiſum.b In foro conſcientiæ, neque hos ſervos, neque alios illos, ne in crimine quidem læſæ Maieſtatis, putarim ad reſtitutionem damnorum teneri, c Hinc patet indicium & præſumptionem induci contra judices: qui omittunt vel negligunt maleficos punire, ad quod tenentur ratione officii, ut dixi, ut & belli dux ratione militum: & prælatus, ſubditorum, quæ eſt communis ſententia, *argum. c. qui poteſt, 23. q. 3. c. negligere 2. q. 7. Simanc. in praxi tit. 15. Capic. deciſ. 130. n. 67. Praza epit. delict. c. 28. n. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide treug. & pac. q. 138. n. 41.* & hi omnes: quia iure ad hoc tenebantur, ad reſtitutionem damnorum ex omiſſione hac ortorum, parti læſæ tenentur: neque obſtat Covar. & Med. citati loquuntur enim de iis, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad ſervos Domini occiſi aliud eſt, quia licet puniantur in foro externo id fit propter præſumptionem, & ideò in foro conſcientiæ non tenentur ad reſtitutionem.

2. Eſt, quando quis patrocinatur ſponte maleficis, & conatur criminis enormitatem elevare, & contendit, non eſſe credendum iis, quæ de illis certò narrantur, & ea omnia vana eſſe & delira aliaque huiuſmodi, ſicut fecere Wierus hæreticus, & noſtris temporibus quidam Calidius Loſeus Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viveret fuit eo nomine ſuſpectus inſinceræ fidei, & Bruxellæ incarceratus, & Treviris expulſus, quia libellum paraverat, & conabatur clanculum Coloniæ, (quod hic inſerendum duxi, ut, ſi forte infœlix iſte partus poſtumus, cum noxa publica, lucem aſpexerit: vel ſcripta exemplaria, ut ſolent opera tenebrarum, clam diſtribuantur, ſibi quiſque caveat, ne ſpecie pietatis impietatem hauriat) paraverat inquam, & conabatur libellum edere in hanc ſententiam, coactusque fuit abiurare huiuſmodi dicta, ſcriptaque, & meritò, ſic enim natura comparatum eſt, ut quæ quiſque libenter & proterue defendit, ea non fugiat, neque ſe illis facilè abſtineat: à quibus verò ſe abſtinet, ea non multum laboret, cum invidia & moleſtia, tueri. Deinde ut plurimum tales poſtea deprehenduntur occultæ ſocietatis rei. Eſtque hæc perſuaſio diligenter vitanda, cùm omnibus, tùm maxime procuratoribus, advocatis judicibus. Wierus, ſi credimus Creſpeto *diſcurſ. 3. de odio Satanæ* hanc defenſionem ſuſcepit, quia ob Magiæ crimen pœnam mortis verebatur. Ex Iaquerii *flagello Faſcinariorum* conſtat per EDELINUM DOCTOREM SORBONICUM hoc diabolum conatum perſuadere mortalibus. Iaquerii verba ſunt;

a *ſic intelligo ſententiam communem, quam ſeq. Anton Gome. ſ. d. l. 3. tit. de hom. n. 4 & in tit. de læſ. maie n.* 8 *Clar.* § *fin. q.* 87. *n.* 3 & *Far. q.* 51 *n.* 6. b *l.* 1. §. *ſed & in eod. ad Syllan.* c *ſic benè Claruſ ſic poſt Ioan. Medin. & Cova ibi. citatos.*

ſunt; *non immerito creditur, quod dæmones, qui hæreſim & ſectam abominabilem faſcinariorum crexerunt, induxerunt aſſertores ad credendum, & pertinaciter aſſeverandum: quod ea, quæ per maleficos faſcinarios fiunt in cultu dæmonum, non ſunt niſi illuſiones dormientium, hoc autem luce clarius patet ex proceſſu facto cuidam magiſtro in Theologia*, addit MONSTRELETUS p. 3. Chronic. eum fuiſſe Priorem S. GERMANI in loco, quem vocant Galli en l'haye & ante fuiſſe monachum ordinis *D.* AUGUSTINI, & prius etiam aliorum ordinum. unde hominis inconſtantiam facilè notes.

Super huiuſmodi hæreſi & ſecta deprehenſo: qui ſponte confeſſus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipſe cum pluribus alijs complicibus realiter & pluries convenit, quem dæmonem inter eos vidit, & coluit apparentem, quandoque in forma hominis quandoque in forma hirci. ubi abnegavit Deum & fidem Catholicam, Beatamque virginem & crucem. Prædictus autem Magiſter vocat. Mag. GUILHELMUS *Adeline anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio die duodecima men Septembris.* MONSTRELETUS vocatus GUILHELM. EDELIN, & dicit hanc ſententiam latam menſe Decembri, in Vigilia Nativitatis Dominicæ: in cæteris conveniunt, de loco, de anno, de confeſſione, de pœna (*in capella* EPISCOPALI EBROICENSI *iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terram proſtratus, exhibuit quandam ſchedulam continentem ſua commiſſa contra fidem in dicta hæreſi & ſecta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipſa autem ſchedula continebat inter cætera, quod quando ipſe fuit introductus ad dictam ſectam Diabolus aſſerebat, quod ipſe Ma. Guilhelm. benè poſſet ſi vellet, augmentare eiuſdem dæmonis dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prædicare, quod eiuſmodi ſecta non erat niſi illuſio, & quod hoc prædicaret, ad contentandum populum patriæ, ubi tunc morabatur ipſe Magiſter Guilhelm. Hunc Mag. Guilhelmum ego, qui hæc ſcribo novi, & frequentiſsimè vidi antequam eſſet de hoc crimine ſuſpectus.*) Hæc loquer *flagelli hæreticor. faſcinar. cap.* 4. Noſtris temporibus ſumma ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex PRINCIPIS ELECTORIS TREVIRICI Conſiliarijs, hoc idem contendebat; ſed ei ſe fortiter eruditè conſcripta confutatione erroris. Petr. Binsfeldius oppoſuit, *edita Diſputatione de confeſſione Maleficar.* Captus ille Vlaetius, crimen tandem, fraudemque confeſſus: ut & EDILINUS; flammis feralibus conſumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta juris præſumptione *l. uni C. de privat. carcerib.* & *c error. 84. d.* & *docent* Pet. Loyherius *libro 2 de ſpectris fol.* 526. LUDOVICUS RICHEAVMUS noſter *in libro trium Diſcurſum*, Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Creſpet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) ut dignentur has Diſquiſitiones noſtras legere, & in ſingula inquirere: quæ diſplicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs, faſtu, & obſtinatione ſecluſis, aſſentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intel-

intelligereve velle: vanitatis, non gravitatis eſt, inſcitiæ, non ſapientiæ, ſcurrarum; non iuſtitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Epiſcopi 26. q. 5.* niti; & verba urgere non ſententiam: nec ad ipſa quidem verba ſatis attendere, totamque canonis ſeriem: ſed fruſtulatim eum diſcerpere: nec explicationem Theologorum, & Canoniſtarum doctiſſimorum admittere: nec iudicium ſuum communi omnium Europæ Catholicorum ſæcularis & Eccleſiaſtici fori Tribunalium praxi, rerumque iudicatarum auctoritati ſubmittere: ſed unum malle Wierum, aut alterum, reprobæ religionis hominem ſequi cum ſcandalo audientium publicè iſta iactare: quid aliud eſt, quam Tribunalia omnia Catholica inſcitiæ, iniuſtitiæ, crudelitatis damnare? quam maleficis & eorum ſceleri habenas permittere ad nocendum? quam reipubl. & humano generi toti, & Deo Optimo Maximo tali conniventia patrocinioque teterrimæ apoſtaſiæ, atrociſſimam injuriam inferre? *vide dicta ſupr. lib. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eod. lib. 5. ſect. 16. litt. VV. ubi c. Epiſcopi fuſiſſimè explicabo.*

3. Eſt, cum ſortiarij, ut plurimum etiam ſint hæretici: eos qui ſcienter defendunt ipſos & errores eorum eſſe ipſis deteriores, proque ſocijs habendos, *a* qui neſciunt eſſe ſortiarios, hi puniendi non ſunt, ut tales: niſi ſua defenſione iudicis officium impediant. *b* Qui ſcientes eſſe ſortiarios, non defendunt errorem, ſed perſonam tantum: illi ſe valdè ſuſpectos reddunt: & contra illos ſpecialiter inquiri poteſt, & ob defenſionem hanc ſunt puniendi: *c* ut & advocati & notarij illi, ſi ſcienter & ſponte in judicio patrocinantur, venia non petita, vel ad hoc à iudice non deputati; hi, ſi inſtrumenta ſcienter illis confecerint. Quod ſi iudices, vel Domini eos in ſuis iuriſdictionibus, aut tertis defenderint; primo ſunt excommunicandi, & poſt pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis privandi, & in exilium mittendi, *d* ut regijs Hiſpaniæ & Siciliæ conſtitutionibus iuſtiſſimè cavetur. fallit hæc 3. regula, quando ſortiarij non ſunt hæretici.

4. Quod de defenſoribus dictum, idem de fautoribus obtinet: qui verbis, factis, conſilio, vel pecunia eos iuvant. *e*

5. Maiorem etiam præſumptionem de ſe præbent occultatores ſive receptatores eorum *f*: ſi ſcienter hoc fecerint *d*, vel non vi coacti. Quod, ſi contra occultatorem occurrat alia præterea præſumptio, cogitur ipſe vim vel ignorantiam probare: ut ſi ſit amicus *h*, vel conſanguineus; neque hic cognatio excuſarà pœna in totum *i*, ſed tamen cauſa eſt lenioris multò punitionis: maximè ſi ſit valde arcta neceſſitudo? ut coniugum, filiorum, fratrum

Hæc

a c. *ea qui alior.* 24. *q.* 3. c. *qui conſentit.* 11. *quæſt.* 3 *b* c. *accuſatus* §. *vl de hæret in* 6 *c* c. *excommunicamus* §. *credentes de hær. Brunus l.* 15. *de hæret. c.* 13. *Simanc in pr. ſect. tit.* 14 *d* c. *ſi adverſus de hæret* c 2 *paral.* 19. *v.* 1. *Turrecrem. Sum de E. cleſ* 2 *p. lib.* 4. *c.* 21. *f* l. 1. & *de receptat. g Bart. in d. l.* 1. *text. in l.* 1. *C. de recept. h cum oporteat de acc. ſat. i. ſi vicinis C. de nupt. i r. leg.* 23. *q.* 8. *c. infidelis* 28. *q* 1.

5. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium eſt iunctum cum hæreſi.

6. Tenentur omnes, ſi maleficium ſit coniunctum cum hæreſi, maleficium denunciare [quod extra cognoverint) & iudicibus indicare *b*: &c. qui hoc non faceret merito præſumitur ſocius, argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc caſu præmitti correctio fraterna*: ſi conſtaret maleficium non eſſe conjunctum cum hæreſi, nemo dubitat eſſe correctionis fraternæ ſervandum ordinem: ſed quia hoc eſt de planè raro contingentibus, quoad ſtriges & ſortiarias & veros magos dæmoniacos: ideo quoad hos, omnino cenſeo hac in re idem dicendum, quod de hæreticis, de quibus Dd. ſollicite diſputarunt *c*. *Imprimis*, ſi hæreticus eſt dogmatiſta: protinus debet iudicibus deferri, ut cautum lege divina *Deuterom. capite decimo tertio, & decimo ſept.* ratio. quia nulla moraliter ſpes ſuppetit tales admonitione corrigendos: & iuxta D. Paulum: *mali homines & ſeductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes* (2. Timoth. 3) unde conſequitur quotieſcũque probabiliter conſtat nõ redituros admonitione ad ſanam mentem, ſtatim denuntiandos *d*. quia periculum eſt, ne ſermo eorum, ut cancer ſerpat. quare commune bonum præferendum eſt unius privatæ famæ: & cum talis iudicio ſuo pluſquam iudicio Eccleſiæ tribuat, ſtultum ſit ſperare quod privati hominis admonitionem auſcultaturus & crediturus. Et hoc verum de omnibus quos conſtat malitia errare: nam hi ſolent eſſe pertinaces. huiuſmodi ergo tenetur quiſque ſub mortali deferre.

Secundo ſi conſtat aliquem ex ignorantia errare, & certum ſit moraliter ſive firmiter creditur poſt admonitionem emendandus, & correctio profutura: tunc præmittenda eſt admonitio fraterna *e*.

Tertio, ſi dubium ſit utrum correctio profutura necne, & utrum ex malitia an ex ignorantia peccet: hoc eſt, ſi dubitetur probabiliter de eius pertinacia: tunc res eſt dubia. quidam cenſent tunc prius legitime admonendum *f* quam denuntiandum: & legitime admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij & eruditionis: ita ut teneatur illi credere. nam non eſt dicendus admonitionem contempſiſſe, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc ſententia eſt valde æqua. Reſp. tamen videtur utilior ſententia contraria, nempe hoc caſu deferendũ Eccleſiæ *g*, argumenta pro ſententia hæc ſunt. tum quia in re dubia non eſt reſp. Chriſtiana in diſcrimen adducenda, ſemper enim ſubeſt periculum

 moræ

a *l. vlt. de recept cum ſimpl.* b *Deut.* 13. & 17. *Plato libr.* 10. *de legib. D. Leo. homil.* 4. *de collect. & hom* 4. *de ieiun D. Thom. & Caiet.* 2. 2. q 33. a. 7. c *Bernard. Arevalus l. ib. de frater. correct. concl.* 6. *propoſ.* 6. *Alf à Caſt l.* 2 *de iuſt hær. puni. c.* 25. *Sot. lib. de rat teg. ſecre. memb.* 2 q. 4. & *l.* 5 *de iuſt. & iu q.* 5. a. 1. *Can. l* 12. *de loc Tebo. c.* 9. Dom *Bannez* 1. 2. q. 33. a. *ult. dub.* 2. *Simancheo. ſup. c* 23. d *eſt communis ſententia citatorum & præterea D. l in* 4 *d.* 19 e *eſt Dur.* 4. 19. & *citatorum communis.* f *Ban. ſupra hic poſt Areval & Sot.* (*quos citat*) *Simanç. n. mer.* 12.

moræ & ſubverſionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia ſi reus ille non erat bonæ famæ, parum refert eam iuſtè lædi: ſi vero erat, hoc ipſo magis nocere reip. potuiſſet, cuius bonum præferendum eius exiſtimationi. tum quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iuſtiſſimè delatus fuit: aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendent, vel comprehenſum abſolvent, & vtroque caſu ſalva erit eius fama. Ex his infero *Magiæ crimine* (* quia lamiæ ſemper ſunt valdè pertinaces, & vix fieri poteſt, ut ex ignorantia peccent: & ſemper mora eſt damnoſa alijs) *ideo ſemper ſub mortali unumquemque teneri confeſtim eas denunciare, etiamſi cum hæreſi non ſit conjunctum earum crimen: & ideo qui non revelant hoc crimen, extra confeſſ. ſacramentalem, acceptum indicium contra ſe, ſaltem ad inquiſitionem etiam ſpecialem præbere*, quod miror Dd. non obſervaſſe. Opinor omiſiſſe, quia comprehendebant ſub crimine hæreſis, ut Sancta Inquiſitio facit in Hiſpania. Deinde ſagæ revelandæ ſunt, quia delictum earum non cenſetur commiſſum, ſed committendum & damna impendent proximo, & reipublicæ, ideo in conſcientia quis non poteſt tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conſcientiæ foro recipiunt in quovis crimine committendo *a*. Peccabit ergo hoc non faciens, ſed contra charitatem, non contra iuſtitiam, idque omittendo non committendo: ideo non tenebitur ad reſtitutionem, ad damna, & intereſſe partis *b*, niſi ſit talis qui ex juris præſcripto revelare tenebatur *c*.

7. Indicium ſumitur ex mendacio rei, quod ſemper ſufficit ad inquirendum: non vero ſufficit ad torturam, niſi ſit adiutum alijs præſumptionibus *d*. Intellige mendacium facere indicium, ſi concurrant ſequentia, nempe ſi ſit circa qualitates & circumſtantias ſubſtantiales, ſive proximas delicti (ut circa tempus vel locum delicti) non circa remotas, (ut locum originis rei:) & circa ea, quæ, ſi verè dixiſſet, reo præiudicaſſent in hac cauſa: & reus non habet pro ſe vllum indicium innocentiæ, ut puta unum teſtem, bonam famam, vel quid ſimile: & mendacium evidenter eſt probatum.

8. Eſt rei variatio adiuta aliquo alio præjudicio, idque circa qualitates & circumſtant. proximas delicto (ut dictum de mendacio) & ea quæ immediatè rei defenſionem reſpiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine: & ad ulteriorem torturam, cum contingit in tortura. & ad novam, quando poſt præcedentem contingit *e*, dummodo præcedens tor-

tura

a fuſè per Plaza Epit. delict. c. 22. n. 17. Ant Gomez d. tõ 5. ti. de homic nu. 4. & tit. de læſ. maieſtat nu. 9. Menoch. ſupra caſ. 355. nu 2. b poſt Med. & Covar. benè Clarus. d. q. 87. & Farin ſupra nu. 25. c Sot. quem refert & ſequitur Meno ſupra n 3. melius loquens Pet Navarra de reſtit. l. 2. c. 2. n. 11. & 7. d poſt. in nu. fere Farin q. 52. n. 6. & 8. e Angel. de malef. in ver. fama publica. 150. & ibi Marſil. Bart. & aliorum commu. vide Fari. nu 25. 31. & 36.

tura facta ſit ex indicijs legitimis : & dummodò præcedentia indicia non ſint ſatis per torturam expurgata: nam ſi forent expurgata ſufficienter, non poſſet amplius interrogari ſuper delicto *a* non noceret etiam variatio ſi nata eſſet ex oblivione, vel alia cauſa probabili, verbi gratia, ſi ſe corrigendo reus variaſſet: his enim cauſis deeſt doli omnis ſuſpicio *b*.

9. Eſt vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel ſudans præ anguſtia timoris: & notarius illud indicium ſcripſit: tunc volunt hoc eſſe idoneum indicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alij fundamentum huius ſententiæ eſt, quia oculus & vultus ſolent eſſe animi indices, vt ex ſacris litteris & prophanis ſcriptoribus probat Simancas *c*: ſed adhuc exiſtimo iſtud indicium non eſſe ſufficiens cum variatione, quia nimis eſt fallax & dubium & debile quia multis hoc contingit, dumtaxat ſollicitis de proprio honore, & metuentibus potentiam adverſariorum, aut iudicum aſperitatem, quamvis innocentiſſimi ſint: adeò, vt plerumque neſciant præ perturbatione, quid dicant, vt benè Novel Paris, & alij apud Farianc. *d*

10. Si cum inſtrumento magicæ noxæ viſus eſſet de locò exire fugiens, pallensque, & quo loco inventus eſt aliquis læſus vel res maleficiata: hoc indicium omninò puto eſſe propinquum & ſufficiens ad torturam per ſe ſolum, ut in ſimili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio cruento, & ex domo ubi occiſus inventus *e*: immò communiorem & veriorem ſententiam eſſe volunt *f* hoc ſufficere ad condemnationem, maximè ſi alia accedant indicia. *g* Sed quidquid hi dicant, ego ſequor Gandin. Boer. & Ioann. Andr. contrarium volentes *h*. nempe nec ſic quidem eſſe ſufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non eſſe verum de domo habente duo oſtia, & tamen putare verum de via publica vel agro: cuius haud dubiè plures ſunt loci egrediendi & ingrediendi. *i* Facilius autem admiſerim ſententiam illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, non verò in ordinaria, vel extraordinaria corporali; nihilominus etiam quoad pecuniaram, quia Farinacius *k* cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, ſed tantùm poſſe ſi velit: ſemper ſim auctor: ex hoc indicio ne procedat ad ullam condemnationem.

11. Eſt converſatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque ſtricta & continua: ſed hoc indicium eſt valdè generale & remotum, tendens potius ad diffamationem, quam ut per ſe ſit indicium egimus de illo præced. ſectione.

12. Si commiſſo maleficio quis confeſtim

a *Cephal. conſ. 6. lib. 2. Perſonal de indic. & tortur. nu. 86.* b *Farinac. nu 33.* c *de hære. q. 65. n. 31. & ſeq. & Binsfeld. indic. 20.* d *Novel. reg. 43. Paris de Put. de tortura c. 5. n. Farin. ſup. n. 8. Clarus q. 21. nu. 38.* e *vide Far. n. 50. & 5. cum ſeqq.* f *Farin. & alij n. 52. & 54.* g *idem n. 61.* h *vide Far. n. 53. & 66.* i *confer. n. 55. cum n. 64.* k *num. 67.*

ſeſtim veniat ad curiam: vt ſollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat ſollicitare. hæc enim ingeſtio & ſedulitas ſuſpectum facit: & ſæpè exemplis hoc deprehenſum *a* ſed hoc etiam eſt leve, & debet bonis præſumptionibus alijs roborari vt ſufficiat ad torturam. Quod multò magis tenendum de illo, qui ſponte cum non tenetur malefactorem denunciat: nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tardè denunciat, hic præbet ſuſpicionem contra ſe taciturnitate ſua *b*.

13. Si inventus fuerit veneficio occiſus vel læſus aliquis in hoſpitio ſeu domo poſſet eſſe indicium contra hoſpitem ſeu dominum domus, argumento eorum quæ cenſent doctores de invento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præſumitur factum per exiſtentes in domo *c* qui poterunt torqueri tanquam teſtes, ſi non probatur eos in domo tum non fuiſſe: idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei principales, aut alijs præſumptionibus concurrentibus: intellige niſi ſint bonæ vitæ ac famæ, tunc enim non poterunt torturæ ſubijci vt rei principales, niſi ſi tacuerint & celaverint mortuum, vel niſi conſtet homicidium non potuiſſe committi ab alijs, quam in domo exiſtentibus: hoc autem difficulter poteſt conſtare, & in eo facilè iudex poteſt labi (vt patet exemplo pulchro quod narrat Farinac. *numer.* 111.) quare non facilè hoc credendum iudici, niſi ſint perſonæ viles & de crimine ſimili ſuſpectæ, *vide Farinac. à num. 98. uſque ad numer.* 119. qui *numer.* 120. benè addit hoc indicium numquam ſufficere ad condemnationem.

14. Adhuc levius indicium eſt, ſi mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc ſuſpicio eſt de domino & inquilinis domus illius; hoc ſufficit ad torturam, ſi ſit repertus valdè contiguus domui, & dominus vel domeſtici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias ſint malæ famæ in ſimilibus: vel ſi concurrant aliæ præſumptiones fortes *Farin. à numer.* 120. Sic memini proceſſum *Madriti* an. 1573. contra quandam famoſam meretricem, prope cuius domum repertus aſininus pullus excerebratus: quæ confeſſa in tormentis ſe uſam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium miſſa.

15. Eſt indicium viciniæ, quia in prædictis caſibus etiam eſt præſumptio contra vicinos: quæ idem operatur quod præcedens, & etiam eliditur: ſi vicini ſint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinc. à num.* 127

16. Si quis tempore maleficij, vel incontinenti poſt, inveniatur in loco delicti, vel loco propinquo valdè, & quaſi contiguo cum armis ſeu inſtrumentis maleficij: tunc etiam ſi alias fuiſſet bonæ famæ, quia duo concurrunt, (lo-

cus &

a *narrant Marſil in pract crimi n.* 150. §. *deligenter Novel. in pract crim poſt prin n* 110. *Carrer. tract de indic* §. 15 *indi An. Gomez. p.* 3. *c.* 13. *n.* 14 b *vide Far. à nu.* 94. c *Paris ſupra c. n.* 14 *Novel. ſupra nu.* 102. & 103; *Foller. in practic. crimin. & alij.*

cus & inſtrumentum (poſſet ſubijci torturæ, ſine alijs adminiculis: quia tunc eſt indicium valdè propinquum, ſi verò ſit inventus ſine inſtrumentis, tunc ad torturam neceſſe eſt concurrant aliæ præſumptiones, *vide Farinac à num.* 133.

17. Eſt quando quis frequentat locum vel viam, ubi maleficium commiſſum, vel viſus eſt immediatè ante in illo loco vel via ambulare: tunc ſi iſte malæ famæ in ſimilibus, poterit ſtatim ſubdi torturæ; ſi ſit bonæ famæ, non niſi accedentibus alijs præiudicijs Intellige de eo qui alias non erat ſolitus locum vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iuſtam cauſam illàc tranſeundi, vt quia volebat accedere domum ſuam, Eccleſiam, vel quid aliud. *Farinac. à nu* 138.

18. Deſumitur ex illo Caſſi, Cui Bono: nam præſumitur deliquiſſe, qui cauſam habuit delinquendi gravem, & deliberatam, non ſubitam tantum vel levem: & ſufficit hanc cauſam fuiſſe exiſtimatam talem à reo, maximè ſi ſit pronus in illam cauſam (vt in amorem vel odium) & dummodò appareat alium neminem hanc cauſam habuiſſe: & hæc cauſa ſit in ſpecie iudicialiter probata: neque hæc omnia ſufficient ad torturam, niſi mala fama aut aliud indicium acceſſerit. *Farinac. num.* 144. *cum ſeqq*, *ex Caſono optimè de hoc loquente, libr. de Indic. tract.* 2. *cap.* 1 *& cap.* 3.

19. Acclamatio aut vociferatio in domo injuriam patientium, & tum fugiens ſeu exiens ex domo viſus: nam tunc quaſi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, poſterius delinquentem, & vnum iuvatur ab alio: vt ſufficiat ad torturam, eſt indicium remotum, & per duos teſtes legitimè probandum: *Farina. à num.* 157.

20. Ex communi opinione Doctorum & Iudicum, ſi cadaver poſitum coram reo ſanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius cauſa alias à me diſputatum hoc eodem opere. *a* Ego illud indicium numquam exiſtimarem ſufficere ad torturam, quidquid graves Dd. quidam in contrarium dixerint. *b* Moveor quia verè eſt indicium remotum, & quaſi prodigioſum: de cuius cauſa non conſtat, & incertiſſimum, quod nullo iure vel cauſa iuridice probata nobis conſtat, & tortura maximi eſt præiudicij, quare niſi accedant fama, minæ, inimicitiæ vel ſimile adminiculum, numquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum, affirmavit. *Farinam.* 156 *poſt Ant. Gomez fuſe & prudenter hoc diſcutientem d. tom* 3 *c.* 13. *à n* 5. *& Marſil in pract* §. *diligenter n.*181. *Maſc & alios.*

21. Sumunt quidam ex mala phyſiognomia & malo nomine, item ſi oculos in terram defigant: de malo nomine, eſt ſententia Marſilij Bruni & multorum; *c* ſed hæc meo iudicio prorſus eſt inanis præſumptio, quando nomen impoſi-

a lib. 1. *q. ca* 3 *verſ*.6. *cadaver* *b poſt Angel & Parid. Boer. deciſ.* 166. *Blanc. de indic. ad l. fin D. de q. n.* 408. *Car tract de indic. Indici.* *n* . *Nove reg.* 1.4. *Menoch de arbitr. caſ.*270. *n.*16. *& de præſum l.*1. *q* 89 *n.*28. *& alij. c v. de Meno. h de præſump. l* 1. *q.* 89. *Far. an.*165.

impoſitum puero à parentibus; ſit impoſitum viro aut adoleſcenti à moribus, vt ſolent malefici nomina invicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum eſſe malũ hominem in genere, non verò ad probandum ſpeciale delictũ aliquod, niſi ipſum nomen delictum illud ſignificaret, ſed tamen ad torturam ſolum hoc non ſufficeret. Quoad oculorum in terram defixionem; hoc levius ad huc eſt, poteſt enim ex pudore oriri: nec eſt proprium vnius in ſpecie delicti, ac ne in genere quidem delicti ſufficiens argumentum. Vt nec phyſiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum eſt, quod non advertunt duo I.C. hæretici, his nimium tribuentes, *a* vt fortaſſis etiam Mart n. de Arles. nec obſtat, quod directorum inquiſitorum, *in 3. part in cap de ſignis exterior. per qua Nicromantici heretici dignoſcuntur & magi hæreticantes*, ſcribit, eos communius habere torvum viſum & obliquum ex viſione & apparitione, & collocutione malorum ſpirituum: non enim illic ponit indicia ſola ad torturam, ſed etiam generalia quædam ad dignoſcendum perſonas, in quas formanda inquiſitio; & hæc ponit tantum, vt præambula quædam indicia ipſorum indiciorum ad torturam.

22. Æquè leve indicium eſt, ſi quis natus ſit ex mala patria, & in qua multi tales crimino ſi: hinc enim nimis generalem ſuſpicionem gigni patet, vt opt docet Simancas. *b* idem cenſeo de parentibus, quamquam ſit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quam à patria & faveat ſuſpicioni experientia, maximè quando mater eſt malefica, & magis adhuc, ſi etiam avia fuit hoc, vt certum admiſere Godelm. & Bodin. *c* ſed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, niſi iuvetur vehementibus præſumptionibus alijs, Catholici & prudentiores ſcriptores: *d* magis vigeret hac in re converſatio & educatio, cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem ſuſpicionem: puto enim, ſi à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni ſuſpicionem ad inquirendum quando non eſt bonæ famæ reus: ſi aliud indicium præterea accedat poſſe torqueri.

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione inſimulatus taceat, & quaſi contemnat ſilentioq; eludat quidam putant idoneum indicium; quos citat Binsfeld. *e* ſed meritò eos non ſequitur, eſt enim leve & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad ſpecialem inquiſitionem.

24. Si quis conſueverit ſcelerata iuramenta, vel blaſphemias, vel obſcœniſſima verba proferre, aut dæmonem ſæpè nominare, ſeque alioſque illi frequenter devovere; verbi gratia, do te dæmoni, auferat te diabolus, &c. ſi quis alia graviſſima ſcelera ſpecie differentia à Sortilegio committat, eum ſortilegij ſuſpectum cenſet Binsfeld. *indic.*

11. eò

a *Bodin. in dæmon & Godel. l. 3. c. 3. Marti. de Arles de ſuperſt. à n. 100.* b *Inſt. Cathol. c. 50. n. 8. & 9.* c *d. c. 3. Bodin. l. vlt c. 4.* d *Cyril. in ſum. crim. rub. 29 de q. §. 4. n. 1. & 2. Siman ſup. d. c. 50. n. 10. & 11. Far. q. 47. n. 279. Binsfeld. indic. 16.* e *Ind. 6.*

ti. eò quod graves ſcriptores tradant huiuſmodi ſuſpectos eſſe de hæreſi. *a* Sed obſerva hoc indicium ad malam famam reduci,& dumtaxat ſolum ſuffi, cere ad inquirendum,ad torquendum non, niſi præſumptiones aliæ adminiculentur.

25. Si dum torquentur,nullas emittant lacrymas, nam cenſent DD. quidem eas,flere non poſſe,ſi velint,&id, eo hoc indicium ponunt Spreng.Gril. Bodin. Sed hoc meritò alij *b* inane & frivolum ſignum reputant: nam ſi loquuntur de lacrymis ex pænitentia vel devotione, illæ non ſunt ſpontaneæ, ſed à Deo cui lubet datur: ſi de lachrymis propter ſenſum doloris, fieri poteſt, ut ſit talis quarundam conſtitutio corporis; novi pueros, quos citius flagris diſcidiſſes, quam vel unam lacrymulam excuſſiſſes: è contra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocant,aiunt ubertim flere quandocunq; lubet. An ergo hi nequeunt eſſe ſtriges.

26. Si vagæ ſint, ſæpè habitationem & domicilium mutantes:maximè poſt diffamationem, vel complices captos; *c* hoc indicium eſt bonum indicium, ſed commune omnib.criminoſis, vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia: fallit ſi ſit bonæ famæ, quia hæc illud purgat;item ſi migrandi iuſtam cauſam probet.

27. Si ſingularitatem quandam præ ſe ferant impietatis vel religioſitatis oſtentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitum, &c. ſic Binsfeld, *d* ut verum tamen fatear,hoc indicium valde lubricum & leve eſt, hypocriſim potius probans; ſortilegium verè non niſi remotiſſimè.

28 Quidam ſagas volunt dignoſcere ex eradicatione chriſmatis in fronte;alij ex ſtigmate impreſſo:ſed utrumque merito improbat Binsfeldius; *e* nam quoad eradicationem illam. ridiculum hoc eſt, chriſma enim nihil viſibile vel ſenſibile relinquit in vertice uncti. quoad ſtigma non omnibus illud inurit. ſed ijs tantum, quib diffidit eos conſtantes fore: ut iam alij obſervarunt: *f* præcipuis non inurit; aliquãdo etiam delet cum capti ſunt:& quando nõ delet,id relinquit,ut hanc ſuperſtitionem iudicum foveat, & ſic nonnunquam innocentes plectantur, nec enim facilè verum ſignum dignoſcas à macula, vel nævo,vel clavo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem eſt forma ſigni;aliquando eſt ſimile leporis veſtigio, aliquando bufonis pedi,aliquãdo araneæ,vel catello,vel gliri,tum quia non idem locus,in virorũ enim corpore ſæpè viſitur ſub palpebris,ſub labijs, ſub axillis in humeris, in ſede ima, fœminis etiam in mammis,vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium ſtigma eſt inſenſibile,ut docet experientia. Et ſi advertant ſe pungi, fingere dolorem poſſent, etiam quem non ſentiant. Quamobrem Michaelius. *Pneumalog. ſchol.5* monet Iudices cum acu vel pugiunculo iubent ſtigma pungi: it tam cautè fieri debere, ut ſtriges non advertant, ſolere enim illas cum adverterunt fingere, ſe vehementer ſtimulatione hac cruciari.

 Plerum-

a *Vt poſt Carrer & Sim. Menoc l.5. de præſu. præſ.6.& 1. 1.q. 12 Caſt l.1. de iuſta her. puni.c.15*
b *Godel. & Binsf.* c *Binsf. indic.* 18. d *Indic* 17. e *Indi.* 14. f *Danæus Bodin. Godelm.*

Plerumque etiam alijs ex cauſis ſunt cicatricoſæ, quia ſic in ſuos non raró dæmon ſævit, ut os totum lacerum ac dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant veſtigia, ut de Roſa Gerardina teſtatur Remig. c13. Quamquam ex his ipſis cicatricibus aliud rurſus, ſed incertum naſcitur indicium.

29. Longè certius indicium eſt ſequens; in Hallo villa Diœceſis Traiectenſis, fœmina quædam miſera, die quadam pedes ſuos pelui imponens, & extra illam retrorſum ſaltans, ſic ait: ſalto de poteſtate Dei, in poteſtatem Diaboli: quam diabolus mox rapiens, & in aera ſuſtollens multis qui aderant in villa, ſive extra villam videntibus ultra altitudines nemorum tranſtulit, ita ut uſque in hodiernum diem nuſquam compareat. *ſic Caſar lib. 11. cap. 60. & precedenti capite*, aperte indicavit hanc magicis artibus inſtitiſſe. Sanè huiuſmodi dictum factumve, indicium urgentiſſimum & proximum putarim. Hæc de indicijs, quædam addamus de denuntiatione.

SECTIO V.

De Denuntiatione & teſtibus.

QVid operetur denuntiatio ſive teſtimonium complicis oſtenſum luculenter *Sect. 3.* Nunc tantum addenda breviter quædam de denuntiatione & teſtimonio aliorum qui teneatur, denuntiare, & teſtari iam vidimus *Sect.* ſuperiore. Nunc addo praxi receptum; per regulam, qua leges dicuntur ſpectare ea, quæ frequentius contingunt; ut quæ in hæreſis crimine teſtimonia probationeſque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum; ratio, quia Lamię ſemper ſuſpectę ſunt de hæreſi, & raro hęc ſuſpicio fallit: ſemper enim earum facta fere ſapiunt hęreſim manifeſtam.

2. Receptio teſtium debet ab ipſiſmet iudicibus ſeu inquiſitoribus fieri; nec eſt deleganda niſi magna ex cauſa, & prudenti ac probo viro. *b* recipi poſſunt etiam ante litis conteſtationem, *c* & etiam ratificatio teſtimoniorum fieri poterit extra tempus præſtitutum ad probandum, *d* ſi iuſta & probabilis aliqua cauſa id exegerit; ſemper autem erit ratihabitio teſtium adhibenda, etiamſi reus ſe habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoque teſtimoniorum reo præbenda eſt, ut contra queat excipere: nomina teſtium vero non ſunt in hoc crimine ſimul publicanda, quia periculum fere evidens hinc eminet varijs ex cauſis teſti, & negotia fidei ſic retardarentur, metu perculſis teſtibus: *e* conſultum tamen, ut (quod fit in Hiſpania) judices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & teſtes ſuſpectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergò teſtium, & rei in hac materia non utendum

a *Plur. aſtro. l 1. de inſtabar pun. c. 12. & Simanc. in praxi tit. XI. Spreng. Silv. Spinæus Iaquen. aliob hodie contrarium in prax. obtinere ſcio vide Gall. l. 2 obſer 96. n. 10. bene poſt alios Sim. ti. 35. n. 7. ex quo deinceps ad ... & alia c c. quoniam freq § ſunt & alii, ut lit. n n. conteſt. d c. ult. de hær. in 6. DD. in d. c. quoniam fre. & c. 2. de teſt. c ſic ſtatuit Innoc. vide Dir. inq. fol. 52.*

ūtendum niſi magna ex cauſa, & omni periculo ceſſante: *a* ut ceſſat quando complices depoſuerunt. Et poſſunt teſtes ſuper ijſdem articulis etiam prorſus contrarijs, facta iam publicatione, audiri. *poſt multos Simanc. ſupra num. 3.*

3. poſſunt in hac cauſa à iudicibus, maxime Eccleſiaſticis (ut ſunt inquiſitores) quælibet perſonæ egregiæ, etiam quilibet conſanguinei, compelli, ut ſe coram ipſis ſiſtant, & teſtimoniū perhibeant, quod fidei favore receptum. *b* Ut autem in hoc crimine illuſtres coguntur, ſic etiam infames alias perſonæ, ut complices (de quibus [illegible]) excommunicati, & ſimiles, non ut plena eis fides, ſicut alijs nō famoſis ſed quanta prudenti iudici videbitur circumſtantijs conſideratis, præbeatur. *c* valet [illegible] teſtimonium auriti teſtis, qui ſe ex ipſomet reo dicit audiviſſe, *d* [illegible] qui ex alijs ſic intelligendus D. Chryſoſt. *hom. 30. in Gen.* cum negat ex auditu iudicandum, nec exceptio in hac cauſa contra teſtes admittitur, niſi quæ teſtem penitus repellat, ut capitalis inimicitia, coniuratio, ſubornatio; cæteræ tantum elevant fidem, non tollunt.

Sed [illegible] teſtes inhabiles, infames & [illegible]; tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, ut in criminibus [illegible] ex natura rei & actus, ut plurimum contingit. *e* Coactio autem illa fieri poteſt, non per incarcerationem (etſi quidem iudices hoc perperam faciant, (ſed exacto iureiurando ſe teſtimonium dicturos, ſub pœna excommunicationis; denique indicta mulcta, & captis pignoribus, *l. ſi quando, C. de teſtibus cap. 1. 2. & ult. de teſtibus cap. Franc. Vivius in comm. opin. verbo teſtis citatus.* [illegible] cogi poteſt etiam qui iuravit ſe non revelaturum. *cap. intimavit. de teſtib. & dic. c ult. Vivius l. 2. verb. confeſſionem.*

4. Quantumvis multiplicentur depoſitiones perſonarum infamium & complicum, non eſt procedendum iudici ex his ſolis ad condemnationem; ſcio contrarium communius teneri & in praxi obtinere. *f* ſaltem ut pœna puniatur extraordinaria, argumentum eorum eſt, non lex aliqua aut ratio urgens, ſed generale brocardicum, ex multiplicatis indicijs debilibus reſultare indicia indubitata. Sed hoc argumētum valdè debile eſt; nec in rigore verum, nunquam enim quæ natura ſua ſunt dubia poſſunt rem facere indubitatam, ſicut nec multa venialia peccata unum mortale: nec multa ægra unum ſanum, nec multa nō alba unum album, nec multa tepida unum calidum, &c. quando res non ſunt ſubordinatæ ad unum finem natura ſua, ſicut una depoſitio natura ſua non ſubordina-

Eeeee 2

a [illegible] *ſup. n. 17. b gl.* [illegible] *de teſt. cog. Rom. not a. 401. Iaſ in l. ad egregias. D. de iureiur. Ay* [illegible] *DD. de hær. in 6. Gondiſal. de hær. q. 25. Cor ſal. l. 5 miſcel. cl* [illegible] *Simanc. benè ſup.* [illegible] *e poſt plurim. Ant. Gabb. 1. com concl rub. de reſ conc.* [illegible] *maleſ. tertia edit à fol. 320. Evid Bins. ad hoc fuſe al* [illegible] *concl.* [illegible] *add. An. Gom. to. 1. c. 12. nu. 18. Aymon. conſ. 178. De* [illegible] *peg. dec. crim. 27. n. 41. vide ſup. ſect. 3. litt. I. ubi dictum quibus concur* [illegible] *ad torturam.*

ordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, niſi præſumptionem. Præterea quis neget; quãvis rarum id ſit, fieri tamen nonnumquam poſſe, ut uno caſu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quam ad verum? Eſto ſit probatio criminis admodũ laborioſa, progrediatur hoc ergo ad torturam: ſi ad necem inſontis extendis; nonne durus & ſævus meritò dicare? ſit crimen atrox natura: quid tum, ſi revera non commiſit? ſic aliqui noxij elabentur; præſtat decem elabi, quam unum innoxium condemnari: ſi tortus fuit innoxius, poteſt ei ſolatij aliquid impendi: ſi damnatus & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplaſma? Denique ratum illud & receptum, etſi ad torquendum minora probationum adminicula ſufficiant; ad damnãdum neceſſaria eſſe luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipſi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra ſentientes ſententiam ſuam confirmant; *Marſil. pract. crimin. §. diligenter num 3. Chaſſaneus ſupra conſid. Burg. rubric 1. §. 5; num. 123. Anton. Gabriel d. concil. 7. num. 7. Iul. Clar. quæſt. 21. n. 9. ubi hoc confirmat arreſtis Burdegalenſ. & Pariſienſibus Blanch. de iudic. num. 384. Monticella reg. crimin. 4. num. 6. Oſaſc. conſ. 65. libr. 1. Farinacius quæſt. 43 num. 34. 92 & 71.* Quos omnino hac in re puto iudici ſequendos.

5. Si teſtes iſti complices, poſtquam aliquem, in tortura & concurrentibus cæteris neceſſarijs, denuntiarunt, & confeſſionem denominationemque hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, ut oportet, & ante ſententiam: poſtea poſt ſententiam, in loco ſupplicij, morte inſtante, innocẽtiam denominatorum à ſe proteſtati iudici populoque fuerint; vel ipſis denuntiatis coram omnibus dixerint, ſe illos habere pro probis & inculpatis: ſententia receptior eſt, iudici parum curandam eſſe huiuſmodi palinodiam, tum quia raro ſub mortem æqua ſibi mente conſtant, ut ante illud tempus, quando confeſſio ratificatur; tum quia ſolent importunitate eorum qui denũciati fuere, vel admonentium de animæ ſalute vehementer rei ſollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto, tum quia hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſolemnitatibus, quæ adfuere primæ cõfeſſioni, ideo prævalet prior, tum quia iſta eſt extraiudicialis, prior iudicialis. Confeſſio quidem non perſeverans habetur pro nulla: ſed demum, quando revocatur ante ſententiam latam, non poſtea. Moriens præſumitur memor ſalutis, quando eſt animo imperturbato, & ſibi benè præſens: nec tamen omnes morituri, maximè ſortiarij, ſunt Sancti; quare hæc præſumptio levior eſt, quam qua nititur prior confeſſio, his argumentis hoc tenuere nõnulli *a*. qui vero in terminis contrarium ſcripſerit; ſcio nullũ. Confirmant, qui docent rectiſſimè, dictum morientis non eſſe idoneum teſtimoniũ, ut alius torturæ ſubijciatur, nec in homicidio *b*; nec iudice dicente ſe tuliſſe, falſam ſententiam *c* nec in furti crimine *d*; nec in alijs ullis *e*, ex communi

muni

a *Godelm l. 3. c. 9. n. 92. Binsfeld ſupra fol. 209.* b *ſi quis in gravi § ſi quis moriens ad Sylland.* c *Bart. & al. add § ſi quis moriens.* d *Hippol. Marſ. in prac. § reſta in pri.* e *Ant. Gomeſ ſup c. 13. nu. 17. Iul. Clar. d. q. 21. n. 17.*

muni & in praxi recepta ſententia Cavendum ergò iudici, ne poſt denominationem factam, & lata iam ſententia umquam permittat partes ad reum accedere; hoc enim ad nihil utile fuerit, niſi ut reum moleſtent, fruſtra quidem ſi is non revocet: ſi revocet, damnoſum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod ſacroſanctum & indubitatum eſſe deceret & ipſi quoque reo, qui falſum dixiſſe, vel falſitati conſenſiſſe ſeſe in iudicio, ubi veritas dicenda, fatetur.

6. Quando malefici iſti complices ſuos produnt, & poſtea ex intervallo variant; idem ſervandum, quod in cauſa hæreſis ſolet ſervari; eſt enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis. *a* In hæreſi res non eſt certa, nam ſunt qui cenſeant ſtandum illi teſtimonio quo hæreſis revelatur; & ideo ſi primo teſtimonio hæreſis revelatur, ſtandum primo; ſi poſteriore revelatur, ſtandũ poſteriori; etiamſi alterum iuramento foret confirmatum *b* ratio eſt, favor fidei & religionis; qui ut facit, ne hoc crimen in perniciem Chriſtianæ religionis maneat occultum; etiam facit, ut in dubio quis præſumatur hereticus, quãtum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Eccleſiæ imponendæ pro utilitate animæ *c* In primis obſervo forum Eccleſiæ duplex eſſe, unum publicum, ut eſt inquiſitorum: aliud privatum & ſecretum, ut eſt pœnitentiariorum ſeu confeſſorum, quoad ſecundum facilè admiſerim hanc ſententiam tot DD. nullum enim hæc præſumptio damnum, immò & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum, quia res eſt maximi præiudicij, & ſolent inquiſitores vel brachio ſeculari tradere, vel alia etiã corporis afflictiva pœna, cum publica ignominia, reum afficere; valdè hæſitare me fateor. Sane nec Iac. Simancas Epiſc. Pacenſis, & poſtea Zamorenſis, hoc ſimpliciter admittit, cuius hæc ſunt verba, de hac teſtimonij correctione loquentis *d*; *nec audiendi ſunt, qui putant eo dumtaxat caſu id accipiendum eſſe; cum poſterius teſtimonium* (ſcilicet, revelans, quando primum nõ revelabat) *eſt contra reum in favorem fidei. Nam licet eã ſpeciem ille expreſſerit, mens tamen legiſlatoris aliud procul dubio vult, æqualitas enim iuſtitiæ ſervanda eſt inter accuſatorem & reum, quinetiam reis favorabiliores eſſe debemus, & ad abſolvẽdum, quam ad condemnandum proniores e.* Quid ergo dicemus? Vtrique cenſeo ſi utrumque teſtimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æquè probabilib. nitatur cõiecturis ac rationibus, priori potius ſtandũ, ſivè revelet, ſivè non. Nam favor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si utrumque confirmatũ ſit iureiurando, ſed unum iudiciali, alterum ſpontaneo & extraiudiciali, ſtandum illi

a *docui ſupra in* [illegible] *ſectionis huius & ult. Binsfeld. d. memb. 2 fol. 315.* [illegible] *ex text. & gl.* [illegible] *in c. accuſa § licet de hær. in 6.* [illegible] *cum in tua coll. 2. d. te* [illegible] *Cou lib. 2. var. reſ. ca. 13. Reperto inquiſi* [illegible] *caſu* [illegible] *quos refert & ſeq. Binsfel. fol.* [illegible] *4. poſt glo. & Ioa.* [illegible] *de fid. Catholica ca. 34. Ioſep. Maſ. de probat. li. 1. concl. 495. nu. 8. qu. citat.* [illegible] *ca. accuſat. § licet. lib.* [illegible] *ſenten. de pœnis, l. Aria de act. & oblig. at. l. favorabiliores de reg. iur.*

illi quod iudiciali nititur. Et quia prius ſemper coram iudice ſolemniter perhibetur, poſterius vel rarò vel numquã; ſemper tum ſtandum erit priori, accedit quod quando iurat in poſteriore, eo ipſo iam declarat ſe periurum, qui prius falſum iurarit priore quoque teſtimonio iam ius quæſitum, quod idem teſtis non poteſt auferre: poſterius denique ſemper laborat ſuſpicione ſubornationis, ut teſte Simanca Demoſthenes Lampidi obiecit *a* Vno tantum caſu puto ſtandum poſteriori, ſivè iuratum ſit, ſivè non: quando apparet manifeſtis indicijs teſtem non levitate aut odio, non prece aut precio, ſed iuſta omnino ex cauſa teſtimonium correxiſſe. *b* Quod verò idem Simancas putat maiorem præſumptionem adhuc fore pro teſtimonio poſteriore; ſi reus moriens illud pro exoneratione ſuæ conſcientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præſumitur peierare, vel ſalutis immemor eſſe, *ex D. Chryſoſto. homil. 5. in 2. ad Timoth. Rebuff. Igneo & Marſ.* id iam ſupra docui non procedere, quando ijs quæ iuravit, contradicit poſt ſententiam latam; in tali enim hæc præſumptio ceſſat.

SECTIO VI.

De ijs, quæ loco accuſationis eſſe ſolent in hoc crimine, & de accuſatione ipſa.

ACcuſatio, quæ aliquando ſequitur incarcerationem, aliquando præcedit ſolemnior eſt, quam *denunciatio* eſt enim maleficij alicuius apud iudicem, ad vindictam publicam ſolemniter facta delatio, ſed in praxi, *querela*, ſucceſſit in locum accuſationis; quare ubi iudex non poteſt procedere ex officio contra delinquentem, nemine querelam proponente (quod in non multis locis eſt, plerisque enim poteſt iudex ex officio in quocumque delicto procedere, & ideò in pleriſque locis, *inquiſitio*, ſucceſſit in locum accuſationis *c*) ubi contra querelam omnia poſſunt obijci *d*, quæ contra accuſationem.

Quoad perſonam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia eſt crimen exceptum, ut communiter omnes fatentur *e*, & ideò in hoc crimine laicus poterit accuſare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam ſi ſuam vel ſuorum non proſequatur iniuriam, admittitur mulier, admittuntur infames & crimino ſi, & etiam ſocius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: ſoli repelluntur ab accuſando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia eſt impedimentum iuris naturalis *f*. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori, licet illi actores eſſe non poſſint, nec illis poſſit ius dici; & videntur illos excludere Clarus, *q. 14. num. 16.* & Farinac. *ſupra numer.* [illegible] verius tamen eſt, eos non excludi in hoc crimine, ſicut nec in hæreſi, ut fatetur ipſe Farinac. *num.* [illegible] ubi [illegible]

[illegible]

a *orat contra Phormionem.* b [illegible] *num. 3. & 5.* c *Farina. q. 12. in princ.* d *Farina.* [illegible] e [illegible] *Clarus q. 21.* f *vide Farin. n. 40. & Clar. n. 17. d. q. 14.*

lum inhabilem in exceptis criminibus excludi nec puto hoc Clarum voluiſſe negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui ferè omnes ſunt excommunicati? Ad rationem contrariam reſpondeo, non ipſis ius dici tunc, ſed Deo; cuius directè cauſa agitur, quando fides defenditur.

2. Debet accuſator crimen iudici proponere cum indicijs & argumentis ſuſpicionum, & idoneè cavere de damno reſarciendo, ſi ſuccumbat, & incarcerari donec caveat. *a.* Calumniator tenetur ad damna; expenſas, & intereſſe calumniati *b*, & iure communi ac conſtitutione Pij V. ad pœnam talionis; pleriſque in locis ex iure conſuetudinario, pœna arbitraria, pecuniaria, vel corporali. *vide Farinac. d. quæſt.* 16.

SECTIO VII.

De apprehenſione, & carcere.

QVamvis nemini liceat auctoritate ſua maleficos occidere, licet tamen cuique in manifeſtò crimine deprehenſos comprehendere, & iudici offerre; *ut explicanda l. ult. C. de malef. iuxta Binsfeld* nam ſi lex illa generaliter accipiatur, eſſet rixarum ſeminariũ, quia maleficus meritò ſe defenderet, & aperiretur occaſio petulantibus innoxios comprehendendi, addo præterea requiri, ut vel ſortilegus ſit fugitivus, vel deſit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, ut de hæreticis contra Goffnedum & Alberic. docet Simancas *c.* vel etiam niſi maleficus ille ſit bannitus: alias, qui nõ habẽs merum imperium *d* & non exiſtens in maiori magiſtratu *e* caperet & incarceraret, iniuſte faceret. Poteſt autem capi quovis loco, & tempore, & cuivis carceri includi: quia exutus eſt omni privilegio, neque illa procedunt in criminibus atrociſſimis, quare etiam poſſunt detineri in compedibus, manicis, cippis *f.* poſſunt pro pœna teneri in carcere obſcuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; ſed hoc intellige poſtquam crimen confeſſi, vel convicti, & damnati, de crimine mortem merente *g* Capi tamen non poterunt niſi præceſſerit informatio aliqua, poſt iudicia legitima, ex æquiore ſententia *h*: legitima verò ad capturam eſſe eadem, quæ ſunt ad inſtituendam inquiſitionem generalem, videtur velle Menoch. lib. 1. de præſumpt. quæſt 88. numer. 1. de quo hæſito. immò Simancas vult in crimine hæreſis neminem capi, niſi iudices cõpererint pluſquam ſemiplenis probationibus reos urgeri *i* ratio, quia ſola etiam captura in crimine hæreſis vehementer infirmat. verum hæc ſententia nec ſatis fundata eſt, nec ſatis tuta reipub. quam privatim miſericors in reos,

a *conſt. t. Carolin c.* 12. & 14 & 2. *C. de exhib. reis l* 9 *C. de his qui accu. A g. de malef. v. ad querelam.* b *Farin oſtendit eſſe communem q.* 16. *n* 8. c *arg. l. non eſt ſingulis de reg iur. l.* *ait. prætor.* §. *ſi debitorem quæ in fraud credit. Siman. prax tit.* 25. *n.* 5. d *Farinac. q.* 2 *n.* 34. e *Vide Farin. q.* 27. *num.* 6. f *Farinac. ſupra nu* 100 & *hoc factum in cauſa Doctoris Edelini.* g *Farinac. nu* 104. h *Lancel. cort. d. de offic. præto. in cau. crim. tit. de captu Mynſing. cent.* 5. *obſ.* 69. *Anto Gomeſ. d. tom.* 3. *c.* 8. & *opt.* Farin *a nu.* 112. *uſque* 117. i *Siman.* *d tom.* 25. *num.* 2.

reos, tam publicè noxia, & in commune vergens periculũ. Nam ſemiplenæ probationes omnium iudicio ad quæſtionem etiam in criminib. minus reip. noxijs ſufficiunt. Deinde quo crimen eſt atrocius, & in commune pernicioſius, hoc leviorib. iudex indicijs fretus poteſt ad capiendum procedere. Sed & perſonarum habenda eſt ratio, ut facilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Forte opinionum diverſitas quam Pacenſis Epiſcop. hac in re inveniebat, in præceps eum egit. nam ſi octo enumeratis à Farinacio *a* addas aliam Gomeſij. *b* & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermiſſis, *primum ſtatuo*, iudici de delicto cõmiſſo conſtare debere; ut vult Gomeſius; ſed id intelligo, quando de actu extrinſeco & damno dato agitur, *deinde ſtatuo*, iudicis arbitrio permitti, quando ſine, vel cum quibus indiciis; capere reum debeat *c* verumtamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc ſuum arbitrium moderari conſiderata criminis, & perſonarum qualitate, quare ad ſimplicem querelam ſivè delationem nunquam ſim auctor, ut ad capturam, ne viliũ quidem perſonarum, ſe iudex accingat; niſi delator ſummariè probet reum eſſe ſuſpectum de fuga; & idoneè caveat per fideiuſſores; aut ſi perſona ſit locuples, ſe ſuaque obliget, pro refuſione impenſarum, damnorum & intereſſe, caſu quo querelam ſuam non probaret. his enim concurrentibus Caſtrenſ. Bald. & aliorum veterum *d.* ſententia recipi poterit, alias certè nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio ſeu indicium ab ipſo infirmo periculoſè laborante, (verbi gratia; defertur ad iudicem à medicis, Petrum eſſe maleficio læſum; Iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putet auctorem maleficij, Petrus nominat Ioannem, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis eſt, quia talis infirmus adhuc ſenſibus & iudicio integer animo imperturbato, præſumitur meritò ſalutis ſuæ memor, & huiuſmodi infirmitas habetur pro quadam ſpecie torturæ *e*, ideò iſte torto comparatur: nec dici poteſt ſpontaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimenta, quæ recenſuimus contra nominationem ſortiarij in ultimo ſupplicio deponentis. Optarem tamen hoc caſu hanc nominationem infirmi nudam non eſſe; ſed ornatam cauſis opinionis ſivè ſuſpicionis, cur illum credat auctorem. Denique notandum, quod ſocij unius denunciatio, indicium ſufficiens præbeat ad capturam, ſi aliud indicium accedat. Sic poſt multos Menoch *lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 474. numer. 25.* Maſcard. *volum 5. de probat. concluſ.* 1311. *numer. 10. & 11.*

Porrò ad ſolam informationem extraiudicialem in ſcripta non redactam, ſivè quæ non ſit in actis & apud acta, quicquid nonnulli cenſuerint, non arbitror

a *d. q. 17. à nu.* 114. b *d. tom. 3. cap. 8. v. 1.* c *argu. l. D. de cuſt. reo. Clarus q* 28. *nu.* 2. *Kirchou. Centur* 4. *concl.* 30. *Bonaco in comm. opin. & alij* d *vide Farina. ſup. num.* 115, 120, 128, e *Cravet. Rolandin Maſcard. & alij apud Farin. num.* 29.

bitror capere licere: niſi duæ ſaltem à Claro *a* requiſitæ conditiones concurrant, ſcilicet ut delictum ſit enorme (quale eſt crimen maleficorum) & periculum ſit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum ſemper ferè ſit in maleficis, quæ ut plurimum ſunt viles perſonæ proclives in fugam; vix accidit, ut iudici non liceat poſt nudá huiuſmodi extraiudicialem informationem, vel poſt querelam, qualem diximus, incarcerare. Proſper Farinacius *b* addit tertiam conditionem, ut iudex ſecurus ſit, quod poſt captum reum venient teſtes depoſituri: ſed cum Salyce. Claro, & Cavenſe, quos ille citat, puto priores duas ſufficere. Illud optime idem Proſpr. admonuit. *male facere iudices illos, qui lucri cauſa multos penes ſe habent exploratores & ad ſimplicem unius illorum relationem reos in carcerem compingunt. hac enim practica damnabilis eſt* (inquit) *nec in iudicijs per principes toleranda.*

Quoad perſonas nobiles, & honeſtiores genere vel dignitate & cóiuges reſpectu maritorũ, eas ſub fideiuſſoria, immò & iuratoria cautione relaxandas cenſuit Godelman. *c* & multos citavit, ſed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis & expreſſe de noſtro crimine. Deinde nec genere quando venit infligenda pœna mortis, id verum eſt in alijs criminibus ſi rei alias ex carcere fugerint, vel ſi delictum ſit notorium, vel inflagranti crimine ſint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vel iudex reum repereat innocentem, vel ſaltem valdè dubitet, & utroque caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu & completo. Denique certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totũ, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtantijs omnibus, dependere *d* nec facilis eſſe debet in noſtro crimine; quod, ſicut hæreſis, omni privilegio & dignitate reum penitus ſpoliat. Nunquam ſanè dimitterem ſub iuratoria cautione tantum (Quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandum ſervent?) ſub fideiuſſoria verò: non niſi urgentibus graviſſimis cauſſis, & quando fideiuſſores ſe ut cuſtodes obligarent, quo caſu multò melius proſpicitur reipubl. quam ſi ut fideiuſſores tantum; quæ cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti *e*

Capi ſortiarios ſeu maleficos etiam in Eccleſia poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſſimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tum quia blaſphemi, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorij, tum quia ſunt ut plurimum hæretici & apoſtatæ, nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidem ubi viget; *f* & in caſu quo non valet immunitas. volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo reum extrahi per iudicem ſecularem poſſe: alij tamen volunt ab Epiſcopo veniam peti prior opinio de iure verior & receptior erat ante bullam GREGORII XIV. optimi & laudatiſſimi pontificis, qua expreſſe cautum, *ne liceat ſæcularibus iudicibus, ſine* EPISCOPI *licentia aliquem ex* EC-

a *q. 28. nu. 2. in fin.* b *ſupra num.* 131. c *ſup. num.* 14. d *vide Farinac. hæc bene probantem q. 33 à n 34.* e *de arbrt. caſ* 303. *num.* 37. f *vide Farinac. late ſcribentem quæſt.* 28.

CLESIA *extrahere, etiam in caſu alias permiſſo, niſi forte* EPISCOPUS *talem licentiam dare recuſaverit: & tunc reos ſic extractos debere ad carceres* Eccleſiaſticos *conduci, ut illic detineantur, donec per* EPISCOPUM, *vel ab eo deputatum, cognitum fuerit an crimen ſit tale, ut gaudere non debeant immunitate* ECCLESIASTICA.) Vbi tamen hæc bulla nõ obligaret, ibi poſſet extrahi caſu dicto: ſed modeſtè & cavendo tumultum & offenſionem perſonarum Eccleſiaſticarum, & dummodo poſtea, comperto quod nõ debuerint extrahi, ſtatim Eccleſiæ reſtituantur *a* & in ijsdem locis, valebit ius præventionis in eo, ut ſi reus nondum ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem; ſi iam extractus, ad ſæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, necne *b*.

Indebitè carcerati, malefici, etiamſi carcerem effregerint propter talem fugam nec puniendi erunt, neq; pro confeſſis habendi, neque ad carcerem redire tenentur, etiam ſi redire iuraverint *c* neque tenebuntur ad pœnam conventionalem ipſi vel fideiuſſores, ſi quos dederunt *d* neque ad torturam propter huiuſmodi fugam rapi poſſunt (ut poſſent ſi carcer fuiſſet iuſtus) etiamſi animo non revertendi fugiſſent. *e* Sed an in foro conſcientiæ peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neque hic tractanda. Peccare cenſet Farinac nu 90. cum Covar. *f* ſed non peccare cenſuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentioribus Lopezius, *inſtruct. g c. 66.* immo & teneri fugere, ſi tuto poſſit voluit *Victor. relect. de homic.* Breviter nihil hic peculiare eſt, quoad ſortiarias, ideo de hac quæſtione in genere tam pro ſortiarijs, quam reliquis; ſi vis, lege, *Covarr. ſupr Sot. ad 2. 2. quæſtion. 69. argument. 4. Navarr. Manual cap. 25 Victor. d. relect. Lopez. d. cap. 66. Binsf in Enchirid. & Brunor. ſup.*

In ipſa captivitate quædam ſunt iudici obſervanda, primo, ut ſtatim perquirantur omnes arcæ & anguli domus accurate; num inveniantur pixides unguenta, pulveres & alia inſtrumenta maleficiorum: neq; rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Pet. Greor. lib. 13. de repub. cap. 30.* ſuperſtitioſum autem eſt, quod quidam addunt curandum lictoribus, ut ſublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant, credo verentur iſti, ne ſint de genere Antæi Libici. cui contacta terra vires de novo ſufficiebat; iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis veſtem, & induere eas ſola quadam interula; quæ uno die neta, texta & conſuta: ſuperſtitioſum non foret, ſed utile eas omnibus ſuis veſtibus ſpoliare, & alijs viſtire, ea gratia, ne quid lateret in veſtibus maleficij. Sanè hæ diligenter excutiendæ & ſcrutandæ. Valde etiam mihi ſuſpectum, quod quidam

a *Covarr. lib 2 var. reſol c. 20 n 18. Clar. q. 30. n 20 poſt Guidonem Pap. Boer Remig & alios* b *Vulpell. reſp. 130 n. 6. Farinac ſupr num 76.* c *ſic poſt Roland à n. Minſing. & Covar. 1. var. reſol. c. 2. n 7 & 11. quidam notant & bene* d *Farin q. 30. n. 70.* e *Farin. à num. 85.* f *l. 1. Var. reſp. c. 2. nu. 8. & 14. & Brunor à Sole in q. lega q. 30 num. 24.*

quidam graves auctores *a* ſcribunt; admonendos iudices, ne patiantur ſe à maleficis tangi ſuper nudam iuncturam manuum & brachiorum. cur quæſo? ſi ne veneno inficiant; certe poſſunt etiam infici alijs partibus tactis: ne faſcinent; deme venenū, & partium iſtarum nulla erit faſcinatio. Simile eſt, quod addunt ijdem, producendas ante iudicem maleficas tergo adverſas, quia putant, ſi iudices ante alios, maleficæ advenientes adſpexerint, eos faſcinari viſu, & fieri mitiores ac faciliores ad abſolvendum; nonne hæ ſunt neniæ pueriles? quid virium habet aſpectus maleficæ, eò quod primo vel ſecundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærent, maleficæ cognitioni iudicum addictæ, ſtatim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem aſſerunt auctores: & faſcinant nihilominus modis prædictis, an, quod faſcinant ante cæptam cognitionem poſt captivitatem, poſt cæptam verò cognitionem non amplius? oſtendant diverſitatis huius cauſam ſi nos credere ſibi poſtulant. Deinde communior eſt rumor, ſtatim atq; incarceratæ ſunt, nocere eas amplius non poſſe. Nec defuere qui ſollicite cauſam quærentes, tandem duas reddidere homines nō Catholici *b*. Primam quod commodè illic venena ſua habere non poſſint, quaſi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipere niſi per manum cōmentarienſis, ut illi falſo ſupponunt. Secundā quod libere cū ſuo magiſtello communicare non audent; & maximè metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quaſi neſciāt nocturni temporis multū ſibi ad hoc ſupereſſe, & nequeant occulte dæmonem, etiam alijs præſentibus alloqui, ſurdaſter credo Satan eſt, & eget clamoribus. Refelluntur, hi ipſa experientia, nam conſtat à Satana illas vehementer ſæpe in carceribus affligi (ut de nonnullis teſtatus Remigius *lib.* 1 *c.* 13.) conſtat etiam in ipſo carcere aliquādo illi commiſceri, & poſſe grandine agros lædere: cumq; hæc damna inferāt per ipſum dæmonem, ſolo nutu poſſent illi ſignificare, & ipſe, illis vinctis, id exequi per ſeſe. Anno CIↃ. IↃ. XCVII. cum Stabuletum proficiſcerētur, Leodio Quæſitores, Oranus, & alij in via plana ſubito, currus deiectus fuit, & mirifice per medium confractus, omnibus tamen illæſis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt, cum Stabuleti in carcere inviſiſſent Ioan. illum de Vaulx, cuius cauſa eò perfecti fuerant; is ſtatim illis bene (ait) in via expalluiſtis; nec ſatis vobis omnia proſpere ſucceſſerunt. Et diſſimulantibus illis, caſum narravit, addiditque ſe id à ſuo dæmone accepiſſe, damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniuſſu ſuo: voluiſſe dæmonem amplius nocere; ſed non licuiſſe. Hinc cauſam habetis, poſſe per dæmonem nocere, ſi Deus permittat, raro Deum permittere, ne iuſtitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura videte ſup. lib.* 3. *part.* 1. *q.* 3.

Vtilior ergò eſt monitio, ne iudices illos diu detineāt in carceribus, ſed vel ſontes velox pœna cōſumat, vel inno-

a *Spreng. in malleo p.* 1 *q.* 15. & *Greg ſup. n.* 4 b *Danæus de Sortiar. c.* 4. *Godelm.* 2. *c.* 4. *lib.* 3. *n.* 17. *Exemplum vide infr. lib.* 5. *ſect.* 10. *in fine.*

xij reperti liberentur maturius a & ut obſerventur, ne qua ſecum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus ſibi necem queant inferre: & eadem de cauſa, ne diu ſolæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis conſilium illas inducere. a Sed cur eas carceribus non eripit? GRILLAND. *quæſt.* 9. ſcribit quoſdam iudices ſæpe expertos an ſolita inunctione Magi capti per dæmonem efferrentur, & nullum umquam ſortilegia tum effectum ſortita. Vnde multos tenuiſſe, quod captæ à dæmone eripi non poſſint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus mavult illas in profeſſione ſua ſtatim mori. 2. quia DEUS non permittit dæmones exercere potentiam ſuam, ne id fiat in ſcandalum ipſorum iudicum, & Dei ignominiam. Nam videretur plus poſſe Diabolus in ſuis miniſtris ſtrigibus; quam Deus in ſuis, qui ſunt iudices, quæ ratio poſterior eſt D. Thom. Confirmatur, quia Pompeiopoli exiſtens Inquiſitor permiſit cuidam maleſicio capto ut ſe inungeret, & licentiam dedit evolandi ſi poſſet, & ille ſtatim ſublatus fuit in aerem. Cum Legione in Hiſpania degerem legi litteras ad doctorem quendã Canonicum datas, quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia ceſſabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri cõtra iudiciariam poteſtatem prævaluiſſe? Suaderem tamen Iudicibus abſtinere ab huiuſmodi experientijs, in quibus plus eſt curioſitatis, quam pietatis. Punitæ morte iudicum curioſitatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Silveſtro Prierate CRESPETUS narravit, *lib.* 1. *de odio Satanæ diſcur.* 15. Poſterior autem illa: D. Thomæ ratio quanti ſit momenti dictum iam, *lib.* 3. *part.* 1. *quæſt.* 5.

SECTIO VIII.

De accuſatione in iudicio poſt incarcerationem.

DE hac ſufficiunt iam à nobis dicta, ſup. ſect. 6. ſi quis plura volet, legat Proſp. Farinac. *quæſt.* 12. & 16. Clar. § *fin. q.* 12. *cum mul. ſeq.*

SECTIO IX.

De tortura.

AD hanc iam diximus, quæ ſufficiant indicia; *ſup. ſect.* 3. & *ſect.* 4. Nunc videndum nobis qualis eſſe debeat? quando iteranda? decernendave? & quæ hac in re ſuperſtitioſa ſint vitãda? Quoad primum ſecundumque ſũt enim valde commiſta, quæ de ijs dici poſſunt ſcienda ſunt ſequentia. Imprimis poterit iudex inſtituere interrogationes ad formulam illam à Grillando c traditam; *Quid ſit illa profeſſio, quam faciunt cum dæmone, & quibus modo ac ordine ad illam accedant, & quibus cæremonijs & ſolemnitatibus in ea utantur: Ad quid ſe obligent dæmoni? ſub qua forma verborum fiat ipſa obligatio? quæ ſint ab eis ſervanda & ad quæ teneantur? quæ præmia habeant & quæ habere ſperent ab earum Principe Dæmone? ex quibus rebus ſimplici-*

a *Athen. hodie. de cuſtod. reorum.* b *Nic Remig. li.* 3. *dæmonolat. c.* 6. 7. & 8. c *q.* 7. *n.* 7.

ſimplicibus vel mixtis componant unguenta, quibus liniant corpora ſua dum vadunt ad ludos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando acceſſuræ ſunt ad ludos prædictos? ſit ne verum quod vadant corporaliter, vel illa ſit illuſio ſivè viſio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? caſu quo accedunt corporaliter, an ambulent pedibus proprijs, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quem? Item quomodo & qualiter celebrent ſacrificia; offerant preces & munera dæmoni? Item quæ ſint illis in præcipua obſervantia in dicta profeſſione?]

Et alia huiuſmodi quæ iudici ex præcedenti inquiſitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: poſtea poterit interrogare de ſingulis *num hac, & quando, & cum quibus, &c. fecerint?* in his utile erit à levioribus, quæ facilius confitentur, ad graviora progredi, ideoque ultimo demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Spreng. part. 3. mallei quæſt. 14 & 15.*

Abſtinendum iudici tormentis, ſi poſſit abſtinendo veritas haberi, *quæſtio*, enim, *res fragilis eſt & periculoſa, & quæ ſæpe veritatem fallit*; a ſæpè fit ut *innocens pro incerto ſcelere certiſſimas luat pœnas b*, frequenter tamen cogitur iudex quæſtionem adhibere, *cum qui ſe negant crimine quo accuſantur teneri, torquentur, ut facinoris veritas quæ indice voce, non promitur, dolore corporis exprimatur*, teſte Beato CYPRIANO c, & eſt Theologica ſententia communis.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur. ſed debet illud moderari prudentia & æquitate; primo, ut præcedant indicia ſufficientia, de quibus egimus, *Sectione*. 1. ut conſtet prius de corpore delicti, quod ibidem probavimus. 3. ut reo ſit data indiciorum copia, & proceſſus contra ipſum iam formati, & tempus ad ſe defendendum ſufficiens d 4. ut reus nec ſit confeſſus, nec convictus. 5. ut per interlocutoriam reum iam damnarit ad quæſtionem, expreſſis in ſententia cauſis, cur; & reus non appellarit, aut frivolè & calumnioſè appellarit appellationi enim non frivolæ aut calumnioſæ deferendum eſt: adeò ut contra eam tortus & confeſſus nequeat condemnari. Si conſtet iudici frivolam vel calumnioſam eſſe, poteſt eam contemnere: poterit autem credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino ſibi conceſſo non ſufficienter expurgavit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura ſuperſedere. 6. debet iudex poſtquam reus cibum vel potum ſumpſit, propter periculum vomitus, ut minimum quinque vel ſex horis à quæſtione abſtinere. 7. debet pro gravitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualitatem & gravitatem tormentorum rem[...] re vel acuere. Modos autem [...] dus torturæ rectè propor[...] [...]atte- [...] & gra- [...]ait FARINACIUS

a l. 1. §. quæſtion D. de qu. Ariſto. in Rhet. ad Alexan. de quæſtione. b D. [...] lib. 19 de civit. Dei. c Cyprian. ad Demetriam Ioan. Maior. in 4. d. 15. qu. 22. d [...] Silveſ. Tab. & alij verbo Inquiſitio. d de his & ſeq. vide Proſp. Farinc q. 38.

CIVS *a* debet etiam iudex, licet iſtud delictum ſit atrociſſimum, eum modum & diuturnitatem quæſtionis in eo, ſervare, ut corpus rei maneat vel illæſum, vel modicè læſum, ſalvum innocentiæ vel ſupplicio: illæſum dico, quod ad carnis lacerationem, aut oſſiũ vel nervorum fracturam, nam quo ad diſcompaginationem, ſivè diſiunctionem iuncturarum & oſſium non immoderatam, vix in tormentis ea poteſt evitari. Hic meritò cunctis ſequenda foret (extra tormentum inſomniæ) Pauli III. bulla LVIII. *b* quæ vetat reum in tortura ultra horæ ſpacium detineri. Debet etiam iudex abſtinere novis, & in ſua provincia inuſitatis torquendi modis; Sed utatur ſolitis in hoc crimine; ut tormento funis tenuioris, & affuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi, vel etiam additis ad pedes põderibus, vel ut baculo inter pedes inſerto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo & tutiſſimo, quando non additur ſimul membrorũ extenſio, hoc optimè nobis deſcripſerunt Flamin. Cartar. & Farinac. *c* & eo potiſſimum utendum quoad mulieres; maximè honeſtiores, ut ſunt moniales, &c: hæc in inferenda quavis tortura.

Quoad iterationem quæſtionis, ſer- ndum primò, ne unquam eti m ur- ſimis indicijs ſupervenientibus, ueatur ultra tertiam vicem, s ſit in confeſsione: quod nter negaverit, nõ poſſet ultra duas vices torqueri *d*, licet cõtrarium ſervetur in praxi ſecundò, non eſt repetenda eodem die quæſtio, ſed unus ſaltem dies inter ſingulas eſt interijciendus, ut terror ille & dolor reſideat *e*, tertiò, numquam eſt iteranda niſi ſuperveniant indicia nova & diverſi generis, & prioribus evidentiora: & niſi reus ſit adeò fortis ac robuſtus, ut animo & corpore in priore tortura perduraverit item niſi priores torturæ nimis leues & inſufficiendes fuerint: quod dijudicare pendet à iudicis arbitrio quartò ſi reus in tormentis confeſſus, ſequenti die non vult ad bancũ (quod aiunt) cõfeſsionem ſuam ratificare extra torturam, dicatque ſe dolore tormẽtorum falſa fuiſſe confeſſum, poterit abſque novis indicijs de novo ſubdi quæſtioni, ut perſeveret. Si tunc reus in ſecunda quæſtione pergit negare, primam confeſsionem expurgat, & eſt dimittendus, nec poterit tertiò torqueri *f*. niſi tamen prima tortura fuiſſet inſufficiens & indicia valdè urgerent, tunc ad tertiam poſſet devenire *f*. Quod ſi in tertia adhuc negat, omninò dimittatur: ſi in tertia ſicut in prima iterum confitetur, & poſt torturam ratificet quæſtionem omninò eſt puniendus: ſi tertia in tortura iterum confitetur, ſed poſt torturam negat, non poterit quarto torqueri, ſed eſt abſolvendus, quia cuncta indicia priora purgavit, & ultimum iſtud ſolum ad quæſtionem non ſufficit, eſtque tandem finis aliquis quæſtionibus imponendus.

Va- gentis reus tor etiamſi vari ſi ſemper conſt

Sic

a *ſup. à num. 34.* b *habes in Bullario Maggo par. 1.* c *Cartar. li. 4. praxi cri. ca. 2. n. 7. & Farin ſup. nu. 71. & Marſ. l. 1. D. de quæſt* d *ſic intellige Siman & quos aleg. prax. c 52. n. 42. Maior in. 4 d. 15. qu. 22. & Si manc ſup. n. 39.* f *Sic Simanc. ſup. n. 43. & in ſuis pract. Milleus, Clar. Dianaut. & Carr.* g *hæc eſt men s etiã Simã ſup. n. 46. & Frã. Pegna in direct inquiſit. 3. q cõ 59.*

ſit Siman. ſupra numero 43. & alij illi ſupr. citati. & præterea Boſſ. Blanc. Carer. & Farinac eos ſequens ſupra numer. 99. & 105. vide Marſil. in repetitione l. repetit. D. de quæſtion. Et quod tunc ſimpliciter & abſolutè ſit dimittendus liber volunt Eymeri, *in 3. part. directo & Pegna d. comment. 31. Anton. Gomez, d. capit. 13. numer. 28. ſolvens argumenta contraria. Dambaud. in prax. crim. cap. 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de malef.* C. *q. 1. concluſ. 16.* Eſtque non illepidum quod narrat Marſil. habuiſſe ſe Mediolani quendam inſignẽ nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditorio poſt torturam cuncta iterum negabat tandem rogatus quare ſic faceret, renidẽs reſpondit, quia melius iudico millies torqueri in brachijs; quàm ſemel in gula, quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint ſua in loca reponere & coaptare oſſa brachiorum, nec unum invenias; qui norit reaptare gulam & ſimilibus ſibi illudentem Hippol. Marſil. coactus fuit liberum dimittere. Porrò qui dimittẽdus, eum cenſeo dimittendum abſolutè & ſimpliciter; ſine fideiuſſoribus, idque ex receptiore ſententia; neque cauſam indeciſam relinquẽdam. Si tamen indicia non forent per eum ſufficienter purgata; vel etiãſi veriſimiliter exſpectaretur indicia nova & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, poſſet reus dimitti data fideiuſſione de ſe repræſentando, cum iterum à iudice accerſetur; & tunc, cum iſta indicia nova ſupervenerint, reus iterum examinatur, hæc dimiſſio tunc non eſt abſoluta, ſed ſtantibus tãtum rebus, prout tunc ſe habeant. *ut benè poſt Boer. & Caravitam Clarus q. 62. & Dambaud. ſup.* Praxis verò illa quam Sprengerus ponit. *part. 3. Mallei q. 14.* ut damnetur non ad torturam iterandã, ſed ad eandem alio die continuandã, & hoc poſſe fieri non ortis novis iudicijs; mihi callidior, quam verior; & crudelior, quã æquior videtur. Nec enim decet huiuſmodi verborum captiũculis ſævitiam intendere, quid prodeſt vocare continuationẽ, quæ revera eſt iteratio? quam durũ etiam eſt, per continuatos dies quæſtionem exercere? abſint à pijs iudicibus huiuſcemodi cõmenta. Quod dixi, ſecunda vel tertia vice iterari tormẽta poſſe; id procedit, quando reus duntaxat cauſatur dolore quæſtionis, ſe victum fuiſſe: ſed ſi condẽderet erroneã fuiſſe confesſionem, & ſe paratum probare ſuum errorem & adſint aliqua indicia pro revocatione facientia, tunc non poſſet iterũ ſubijci quæſtioni, ſed deberet ei ſpaciũ tribui probandi erroris, interea latius haberi, & admitti ad eam advocati ac procuratores, ut poſſit cum ijs conferre *a.* Hæc de reo non convicto.

Cæterum ſi reus ſit convictus, conſultius eſt iudici non ſubijcere eum quæſtioni, quia tortura ſolet indicia præcedentia purgare, immò & plenas probationes; & ideò reus etiam convictus in tortura, & poſt eam conſtanter perſiſtens, foret liberandus, ut ex communi Dd. ſententia docet Farinac. *b.* Et licet multi graviſſimi iuris interpp.

a *Boſſius tit. de tort. n. 19. Foller. & Fran. Perſonalis apud Farinac. nu. 102,* b *qu. 4. nu. 26. & qu. 40. in nu. 2.*

interpp. exiſtiment, adhuc huiuſmodi poſſe condemnari *a* & ſi Pariſienſis Curia teſte Paponio, aliquoties iudicarit; contrarium tamẽ, quod dixi, communius & verius eſſe, cũ Cartario cenſuit. Farinac. ſaltem quoad pœnam ordinariam, ut ea infligi non poſſit: extraordinariam non corporalem fatetur infligi poſſe, quando convictus tantum fuit præſumptionibus urgentiſſimis; quod ſi convictus fuerit plenis probationibus. tunc poſſe infligi pœnam corporalem extraord. etiam triremium. Sunt tamen aliqui caſus, quibus tortura reum convictum non eriperet punitioni ordinariæ. 1. ſi non detur ſuper delicto, de quo quis fuit confeſſus, vel convictus; ſed ad notitiam aliorum delictorum. 2. quando datur tantum pro habenda ulteriore veritate qualitatum aggravantium. 3. quando irrogatur ad habendos complices, fautores receptatores, & alios participes. 4. ſi iudex decernit eam cum proteſtatione, id ſe facere ſine præiudicio probatorum; & revera hæc proteſtatio non appareat contraria facto, ut appareret, ſi reus interrogaretur ſuper principali delicto, etiam oretenus & non ſcribente notario. Sed utrum iudex poſſit reum teſtibus plenè convictum torquere? Navarr. *in Man. capit.* 18. *numero.* 59. *reſpondere* iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare mortal. niſi conſtet calumnioſam ac frivolam fore appellationem. In illis locis ubi neceſſaria eſt rei confeſſio, non habet locum Navarr. ſententia: ubi non eſt neceſſaria, procedit quoad tormenta ad hoc inſtituta, ut delictum illud, de quo convictus eſt fateatur, nõ quoad complices nominandos, aut circũſtantias delictum aggravantes, de quibus non eſt plenè convictus.

Quoad perſonas torquendas crimẽ iſtud eſt exceptum, ideò privilegio ſuo omnes ſpoliantur; diverſimodè tamen. Nam qui ſunt privilegiati ratione dignitatis vel ordinis; illi planè ſpoliantur, etiam clerici & monachi etiam non infamati, mitius tamen ſunt torquendi iſti, quam alij ut docet Simancas. *b* Quoad eos qui ſunt excepti ratione ætatis; puto ſi ſint minores annis XIV. tantum eſſe terrendos, etiam terrore reali, ut nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingreſſi ſaltem decimũ quartum, torquendi, ſed mitius, quam maiores: ſenes verò, pro cuiuſque viribus minus tamen acriter quam viri *c*. Idem de cæteris privilegiatis rations debilitatis, qui torqueri poterunt moderatius dummodo abſit mortis omne periculum: excipiendæ ſemper prægnantes, favore partus, donec pepererint, & periculum illud evaſerint: quoad alias mulieres, nihil peculiare eſt, niſi quod honeſtatis, quã in viris, adhuc maior habendi ratio maximè ſi virgines, aut ſanctimoniales ſint.

Quoad tertium dubium, ſciendum multos

a *qu.* 4. *n* 26, *& qu.* 40. *à nu* 2. b *Marſil. ſingu.* 108. *Gramma. conſ.* 12. *n.* 24. *& decis* 8 *n.* 34. *&* 7. *Covar pract. qq cap.* 23 *poſt nu.* 9, *Ant. Gomeſ.* d *c.* 13. *poſt n.* 20. *Remi Foller. & alij. cd. tit.* 52 *à nu.* 23. b *eſt communior ut patet ex Iac. Porvio. con.* 99. *Simanc ſup. n.* 21. *&* 22. *Farinac. q.* 41. *n.* 103.

multos maleficos contumaciſſimè tormenta perferre, munitos (ut ipſi vocant) remedio, ſivè *maleficio Taciturnitatis*; quod maleficium *a* tradunt componi ex corde, vel aliis membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in pulverem redacti, quibus cineribus corpori inſperſis, vel occultatis, ſilentii hanc vim conſequantur. Certum eſt in tormentis multos hoc ſilentium retinere, ut *b* ſcriptores plerique teſtantur. & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quoſdam obſervat *c* Binsfeld. etenim multiplex eſt cauſa hujus ſilentii, vel enim tacent quia dolorem non ſentiunt, vel quia loqui non poſſunt; etiamſi ſentiant; vel quia nec ſentiunt, nec loqui poſſunt; ut quando profundo ſomno opprimuntur, (ſomnum hunc conciliat dæmon cauſis merè naturalibus; ut medicamentis ſoporiferis & ſimilibus) vel ſanè, quia licet ſentiant & loqui poſſint, robuſti tamen atque fortes omnia tolerant, & obſtinato animo cruciatum interrogationesque omnes contemnunt, ut non ſentiant, ſolet dæmon efficere per quædam naturalem vim obſtupefaciendi ſenſus habentia; quibus fit, ut vel dolorem non ſentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur, de qua re actum ſuperius, *lib. 2. quæſtio. 21.* Aliquando pondera appenſa ipſe levat, & corpus ipſum ſublevat, funes quoque quibus ligati & extenſi laxat, aliquando verò ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipſe aliò averrit, aut vim eorum priuſquam corpus contingant tollit, aut aliquid medium denſum & ſolidum: quod ſimul facit ne aſtantibus ſit conſpicuum: interponit. Aliquando denique corpus ipſum malefici ex eculeo tollit, & aliud ſubſtituit: quæ cuncta cum DEUS permittit, illi facillima ſunt, rarius tamen hanc ſuperpoſitionem corporis alterius contingere puto: frequentius averſionem illam ſivè depulſionem, item interpoſitionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel planè id factum id Lycantropo illo Weſtphalico annis ſuperiorib. de quo ut, ex ore, *Sereniſſ. Electoris Erneſti, Bavariæ Ducis*, Carolus Bilheus Vir. Clar. mihi narravit, iſta ferebantur: hominem vicies (*en, iudicum clemens arbitriū, quo ſe porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) ſævæ quæſtioni ſubditum, nihil faſſum, ſed renidenti ridentique ſimilem cuncta ſupplicia pertuliſſe, tādem carnificem reo poculum quoddā medicatum præparaſſe: & ipſum quidem purum putum vinum propinaſſe, bibiſſeque, reo verò exhibuiſſe potionem illam alteram, ſic impoſuiſſe, ecce tibi confeſtim reum omnia ſua facinora narrantem; & inter cætera, luſtrorum aliquot Lycantropiam, & quæ tum plurima perpetrarat, quærētibus, unde hæc tam ſubita mutatio? reſpondit, pactum ſe cum dæmone, eumque ſibi pollicitum hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia ſupplicia, quæ carnifex ipſi infligeret, in ſe illum ſuſcepturum. *hoc ſcilicet, ut dixi, adverſionis, & interpoſitionis modo,*

a *Spreng mal malef. p. 3 qu. 14. & 15. & ex eo alii.* b *Eymeri. part. 3. Direct. inquiſit & ibi Penna comment 39. Gril. de tortur. q 4. à n. 12. Damhaud. & alii.* c *in d l. 7. p. 1. concluſ. 15.*

modo, ſtultus enim ſit, qui exiſtimet ipſum autoproſopos dæmonem torqueri potuiſſe) mox verò ut illud (neſcio quid) bibiſſet, dæmonem abſceſſiſſe vel invitum, vel pacti contemptorem, ideò ſe nolle amplius torqueri, malle ſponte profiteri. Silentium etiam ſolet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præcluſis illi interius faucibus & ore, ea moderatione, ut non præfocetur, loqui tamen non queat; interdum etiam organo auditus ſic obſtructo, ut judicis voces interrogationesque non exaudiant rei; quorum omnium exempla ſuggerit Nicol. Remigius *a*. Aliquando duntaxat prope adſiſtit & dehortatur à confeſſione, adhortaturque, ut brevia hæc tormenta, ſpe vitæ præſentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minas & intentat ſæviora, ſi quid promant. Denique ſolet illis membranulas & alia inſtrumenta magica, variis notata characteribus, ſuppeditare, quibus in locis corporis ſecretiſſimis abditis, ex pacto ſenſum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (*ut ait Sprenger. ſupra quæſtion. 15.*) maleficiantur quantumcunque remotas. *Prout malefica quædam in Iſpruch ſe iactare ſolebat, quod ubi ad minus filum ex veſtimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere poſſet, quod quantumcunque tormentaretur, etiam uſque ad mortem, nihil fateri poſſet.*] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

Vt his judices obvient, quid nõ moliuntur? multa ritè, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id ſi in ipſa quæſtione fiat, quia cruciatum adfert, & periculoſam convulſionem, pars tormenti cenſendum; ſi poſt quæſtionem, adhuc æſtuante corpore, idem arbitror? ſi diu poſt, quid operari queat, niſi ex pacto & maleficè, non intelligo; minus ſi ante quæſtionem, ut plerique ſolent: cavendum ergò. Qui benedictam aquam infundunt, ſivè antè quæſtionẽ ſivè in quæſtione, ſi ſic directè ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne ſuperſtitioſi, ſi indirectè, quod obſeſſas credant, vel dæmonem propè adſiſtere, & ideò piacularem hãc undam propinant, vel inſpergunt; non auſim dãnare. Probem magis. Catholicis enim conſtat, fugando dæmoni efficacem hanc lympham quare fortaſſis etiam ſuadendum, ut citra ſuperſtitionem circũcirca equuleum aſpergatur locus, & ſit in loco quæſtionis uſui futura aqua benedicta. Examinemus nũc quædam hac in re à Sprengero & ſociis tradita *b*. *Primum* ſuadent reum diligẽter induci verbis & rationibus, ſpe dubia addita; quod fortè non dãnabitur ad mortem ſi confiteatur, ut veritatem non celet, & Deo det gloriam hæc diligentia laudabilis eſt. Nã monitio frequens (*ut aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informatio proborũ virorum, ſolent diſponere ad veritatem eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertũ eſt, quod per hujuſmodi informationes maleficæ taliter cõfortatæ fuerint, ut in ſignum reſiſtentiæ in terram ſpuentes, quaſi in faciem Diaboli, dicerẽt; faciam quod juſtum erit; & conſequenter crimina ſua fatebantur.]

Secundò

a *l. 3. Dæmonolat. c. 8. & 9.* *b* *p. 3 Mallei q. 14.*

Secundò ut dum miniſtri ſe parant ad torquendum, alij interea exſpolient reum; (*ſi ſit mulier; exſpolianda fuerat à mulieribus aliis, antequam ad carcerem ducatur*) ne quid in veſtimentis (ut jam dixi) lateat maleficii.

Tertiò debent capilli capitis & barbæ abradi, immò & per totum corpus etiam in partibus ſecretioribus; ſi fœminæ ſint à fœminis, ſi viri à viris: & ſic cavebitur inhoneſtas & inverecundia, propter quam Inquiſitores Germanici Sprengerus & ſocii non auſi fuerunt hoc uti remedio, ut ipſimet profitentur, addentes alibi hoc in uſu eſſe. *a* Tamen (inquiunt) in aliis regnis inquiſitores talem per totum corpus abraſuram fieri mandant. *Vnde & Cumanus inquiſitor nobis inſinuavit: quod anno elapſo, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandaſſet omnibus per totum corpus abraſis. Et hoc in diſtrictu & comitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Auſtriæ verſus Mediolanum.*

Et hoc remedium multum prodeſſe, inter alios duobus exemplis lectu digniſſimis, ſed, propter prolixitatem, nunc à me omittendis: quorum ipſe teſtis oculatus & judex fuit, confirmat Iud. Damhauderius *b*. In hac tonſione illud moneo obſervandum. ſi fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis inſertum, vel crinibus inſperſum, ritè id fieri: eademq; de cauſa putarem, ne qua unctio ſubeſſet, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: ſed ſi tonſio fieret ex opinione; quod per eam robur corporis & animi fortitudo pereat exemplo Samſonis, (in quo totum id divina virtute contingebat) & etiam documento Apollonii Tyanæi: *c* puttarim ſeriò hoc eſſe Magicum & ſuperſtitioſum.

Addunt & quartam cautelam, ſi in- inveſtigare (*inquiũt* d, *addo verba ne quid viris magnis vid* *a* *affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis ſit involuta, an lachrymari coram eo queat ſtando aut tormentis exponendo. *Hoc enim ipſum pro certiſsimo ſigno, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeò compertum eſt, quod etiamſi ad lachrymandum cõiurationibus hortetur & compellatur, ſi malefica exſiſtit, hoc ipſum ſcilicet lachrymas emittere non poteſt: dabit quidem flebiles voces, & ex ſputo genas & oculos linire, ac ſi fleret, attentabit: ſuper quo à circumſtantibus cautè advertendum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, ſi innoxia fuerit; & cohibere lachrymas falſas, talis vel conſimilis in ſententia practicari à judice poteſt ſeu presbytero, manum ſuper caput delati ſeu delatæ ponendo: Coniuro te per amariſſimas lachrymas à noſtro Salvatore Domino, &c.*] Quis miretur ſub ea tempora hæreſes invaluiſſe, quando hujuſmodi, quæ nec Scripturæ ſacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Eccleſiæ conſuetudine introductæ ſunt formulæ, ad ſuperſtitioſas obſervationes accedebant? Iam ante docui indicium iſtud lachrymarum prorſus eſſe fallax, & annumeranda haud dubiè experientia, ſuperſtitioſis aliis explorationibus, quas mox refellam. Formula

a *d p.3.1.q.13.* b *prax.cri.c.37.n.21.* c *Philoſt.l.7.* & 8. *Nic. Rem.l.3.c.91.* d *Mall.d.qu.3.quæſt.15.*

ipſa nihil continet impii, ſed formulas hujuſmodi judicibus præſcribere merè arbitrarias, & fallaci duntaxat innixas experientiæ: non ſatis piũ, neq; religioſum eſt, & ſapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt eſt bona: ſcilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum eſt Spiritus ſancti: & Diabolo diſplicet, ideò illam conatur impedire. Age enim, ſi oratio illa efficax ad hoc donũ a Spiritu ſancto impœnitenti & nolenti maleficę impetrandum, ad lubitum interrogantis latrunculatoris: (quod quis credat?) ſanè Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: ſi non eſt ad hoc efficax, cur id Diabolo diſpliceat: cui fictæ lachrymæ non poſſunt non placere? cur ergò per hujuſmodi commenta; ab Eccleſia non approbata, via ſtruitur ſimilibus ſuperſtitionibus? Pręterea cur nequeat Diabolus lachrymas ſi velit elicere, quas muliebre ingenium cum lubet elicit, & ſuperſtitio Flentium Picarditarum?

Quintam Inſuper addunt iidem ſcriptores, *Tonſis capillis capitis, cum calice aut ſcipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis, ieiuno ſtomacho tricies in potu miniſtrando per Dei gratiam à pleriſque taciturnitatis maleficium abſtulimus.*] Cætera tranſire poſſunt, cavendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in jejuno ſtomacho, utrumque enim impertinens eſt ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: ſed hoc meritò improbant, & de hoc poſtea agetur copioſe libro ſequenti, *cap. 2. quæſt. 2.* Obicitur factum Præſulis Ratiſponenſis: Quod dum quidam hæretici propria confeſſione convicti, ut impœnitentes & defenſores perfidiæ morti fuiſſent adjudicati, accidit ut in rogo illæſi perſiſterent: projiciuntur ergò in profluentem: ſed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum ſuſpicere. Sollicitus de gregis ſalute bonus paſtor, triduanum indicit jejunium, & preces Deo fundendas, nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hoſce ſub uno brachiorum habere maleficium inſertum, inter carnem & cutem invero & amoto, confeſtim illos vindex flamma concremavit. Hunc ergò inquiunt denunciatorem fuiſſe Necromanticum, & eius præſulem uſum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne potuit enim Deus bono illi præſuli id aliter revelare, in cauſa tam gravi & pop lo neceſſaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, ſed cauſarum ac geſtorum pondera libranda ſuſcepimus.

Septimam ergò hinc eliciunt, devotas ad Deum orationes junctas jejuniis & bonis operibus; immò & populo indici poterunt preces publicæ ad invocandum divinum auxilium in generali, & ut contra dæmonum quaſcunque infeſtationes cœlitum auxilia implorentur: Iuxta illud boni Regis Ioſaphat *a Deus noſter ergò non iudicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, ut poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit*

a 2. *Paral.* 20. *v.* 12.

irruit ſuper nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te.]

Octavo loco addunt quædam *a*, mihi quidem non parum ſuſpecta, nempe: quoad diem, *ut infra miſſarum ſolemnia & ſacratioribus diebus, maximè ſextis feriis quouſque ſit compulſus pro exſpectatione Salvatoris noſtri, maleficæ interrogentur. item ſi ſal aut aliæ res benedictæ cum ſeptem verbis quæ Chriſtus protulit in cruce, in ſcedula conſcriptis, ſimul colligatis, collo malefici alligentur; longitudo Chriſti benedicta ſuper nudum corpus & extra circumcingantur.*] Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quaſvis res Eccleſiaſtico ritu benedictas, cereas effigies A G N I D E I (ut vocant) ſalem benedictum, &c. probo, dum deſit irreverentiæ periculum: & ſcio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidiſſe. de verbis certis ſcripturæ, quid ſentiam iam dixi *libr. 1. quæſt. de periaptis.* De longitudinis Chriſti Domini menſura, quid illa operari idonea, novit Deus: ſanè cùm benedici illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Eccleſiæ tribuendum. in ipſa etiam circumdatione, aliquid vereor ne ſit mendoſi. Dierum illa obſervatio ſuſpecta quoque non immeritò. Sed & iura feſtis diebus abſtinere iudicialibus iubent, niſi quando periculum eſſet in mora, ut patet ex *libr. Provinciarum C. de feriis*, ideò quod iure receptum, ut in atrocioribus criminibus quovis feſto, etiam in Paſchalibus, liceat torquere, ſed ad Dei honorem (ut addunt DD.) id ego certè ad caſum periculi lubenter reſtrinxerim. In genere tamen loquuntur (*ex l. nemo C. de Epiſc. audien. Bald. Spec. & alii quos ſequuntur Clarus §. fin. q. 64. numer. 34. & in Binsf. in l. 7. C. de malef. quæſt. 1. concluſ. 18.*) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nunquam aliquē pœna ſanguinis afficere (*vide illum quæſt. 97. v. 6.*) idque in Dei honorem; non video cur, ceſſante illo periculo, non ſit idem dicendum de tortura.

Nonò adijciunt in ipſa quæſtione, legenda dicta teſtium, ſubmiſſis nominibus, dicendo: *Ecce convicta es per teſtes, &c.* Hoc non ſatis intelligo. Nam ſi velit duntaxat nomina teſtium taceri, parum ad rem. hoc enim etiā extra quæſtionem ſervandum, de quo ſuperius. ſi ſummiſſa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: ſanè hoc ſuperſtitioſum eſt.

Decimò monent interrogandum reum, an velit ſubire indicium ferri candentis, & ſi annuat, cognoſci verum eſſe maleficum: profectò id fallax eſt inprimis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimò monent *eos qui nihil in tormentis confeſſi, de carcere pænoſo, ad benè munitam, ſed minus incommodam manſionem transferendos. nullo tamen modo relaxandos ſub iuratoria vel fideiuſſoria cautione: quia ſic nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, ſed ſemper deteriores efficiuntur.*] In primis poteſt caſus occurrere in quo ſic ſint relaxandi ad meliorem cuſtodiam: iudici tamen tùm vehemen-

a *Spreng. d. p. 3 q. 16. Pet. Greg. l. 13. de rap. c. 30. n. 5.*

hementer cavendum, ne alijs ſint noxæ ſuo exemplo, vel verbis. Deinde poteſt etiam contingere, ut locus ſit cautioni fideiuſſoriæ, ut ſuperius dictum. Nec ſatis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non eſt abbreviata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Alia, quæ Sprengerus addit, mox commemorabimus loco ſuo. Nunc ponamus XII. *quidam ex a.* Francofurtenſi I.C. quod addo, ut vitetur, quia merè ſuperſtitioſum. Quidam (ait) ne dolores ſentiant ſolent hos verſus pronunciare:

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.
Diſmas & Geſtas, &c.]

Quis non hæc rideat? ſcilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: ſubiungit & quædam ex Pſalmis. Et homo religioſus non audet hæc pronunciare ſuperſtitioſa, ut facit (meritò) ſequentia Grillandi *b*, nempe ad eruendam veritatem iudici pronuncianda eſſe verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem.* Nonne hic ipſa Pſalmi verba detorquentur? cur ergò vim arceſsit à verbis Prophetæ? item quis illa pronũciabit? Iudex? qui hoc ad reum? reus? primum quid ſi nolit? deinde certè invitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De aliis mediis veritatem perſcrutandi.

MAioris momenti quæſtio eſt, liceatne iudici dolo falſis promiſſis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v. g. ſi fingat eum ab alijs etiam complicibus denunciatum, ſi promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere nec de iure poteſt. Homo præcipitis ingenij & nova ac periculoſa amantis Io. Bodin. *c* hæc omnia iudici permittit. In primis dum aſſerit licere mentiri, hoc hodiè hæreticum eſt, fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiuſmodi mereatur) eſſe rem ſimpliciter & per ſe malam, ideoque adeò illicitam, ut nec Pontifex diſpenſatione bonam facere poſsit: quæ eſt ſententia non D. Auguſtini modò, & Thomæ, ut nugatur Bodinus: ſed hodiè communis Catholicorum *d*, qui illam ſacris Scripturæ locis optimè confirmant *e*. Fuit id ſententia Bodini. M. Marulus *li. 4. de Inſtit. benè vivendi capitulo* 4. Sed errore animadverſo, eius interpres Gallicus planè contrariam Marulo ſententiam tribuit: & multas paginas, quæ non ſunt Maruli, Marulo inſeruit, dictorum ipſorum Maruli confutationem pro Maruli dictis continentes; quam bono exemplo & prudenter ipſe viderit. Argumenta Bodini ex ſacris litteris facilè ſolvuntur, & nos in tractatu de Mendacio ſolvimus omnia.

Sed

a *l. 3. de lamiis c. 10 n 39.* b *de quæſt 4. n. 14.* c *l. 1. dæmonon c. 1.* d *D. Aug. l. cont mendac. piſt ad Hiero & in Pſal 5 Amb in c. cavete 12 q. 5 Greg Iſidor. Innocent & alii apud Gratian d. c. 22. D. Th. 2. 2 c. 10 art. 1 Alf à Caſt. l. 10 in verb. mendacium & alii.* e *Pſ. 5. v. 7 ſap. 4. v. 11 Eccl. 7. v. 14 Eph. 4. 25. Apoc 21. v. 8.*

Sed nota aliud eſſe dicere aliquid falſum aliud occultare aliquid verum (ut notat D. Auguſtinus *a*) veluti cum utimur, non mendacio, ſed æquivocatione: prius illud non licet cuiquam, maximè iudici qui in hac re graviſſima, & in iudicio ſcienter mentiens. haud dubiè peccaret mortaliter *b*. poſterius verò iſtud ſæpè licet *c*. prius pertinet ad dolum malum, quia eſt contra legem, divinam & humanam: poſterius pertinet ad dolum bonum *d*, quia nec juri divino nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iuſtitiæ exſecutionem. his poſitis ſit prima concluſ. *Poterit iudex uti æquivocatione & verbis ſubdolis* (citra mendacium) *& ambigua promiſſione liberationis, ut reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commiſſi deprehendat.* Eſt communis opinio Dd. apud Covarr. & Plaxam. *e* Diſſentit quidem ab hac Iul. Clar. *f* ſed non diſtinxit mendacium à ſermone æquivoco: immò aperte loquitur de eo qui expreſsè impunitatem promiſit quæ ſanè promiſſio ad Bodini caſum pertinet, nec mirum eſt ſi Paris de puteo & Dyn. diſſuaſerint tali promiſſione uti. Sanè fateor iudicem non poſſe impunitatem reo promittere, niſi ſit ſupremus iudex, qui habet abſoluendi & liberandi poteſtatem, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicē maximè hæc quæſtio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum ſivè cum mēdacio conjunctum, qui nec ſupremo iudici permiſſus. Objicitur à quibuſdam, promiſſio eſt juris naturalis & eo iure obligat: quare & hoſti & reo ſervanda. Reſpondeo quando de re poſſibili eſt: iſta autem eſt, de re quæ iure iudici impoſſibilis: ideò nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reū: ſi verò non habuit animum, peccavit etiam per mendacium, verba menti contraria proferens. 2. Reſpo. iſta locum non habere in noſtra concluſione; in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id neceſſariò ſignificabant, imputet ſibi reus: quod non ſubtilius ſenſum verborum ambiguorum diſcuſſerit. Exempla aliqua huius æquivocationis occurrunt paſſim in praxi. Acutum fuit dictum Iudicis Leodien. & licitum, qui ſagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: ſi veritatem luculenter profiteretur, ſe illi de publico vel ſuo, quoad viveret ipſa, quotidiè cibum & potum neceſſarium præbiturum, & curaturum ei domum novam exſtrui *domum* intelligens ligneam faſcium ſtraminumque in qua erat comburenda. Alia ſuggerit Sprengerus *g*, veluti ſi honeſtius habeatur reus ſolito, & ſinantur ad eū intrare viri honeſti, & nō ſuſpecti, qui frequēter colloquantur de varijs rebus etiam impertinentibus: & tandem fidenter ſuadeant, ut fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum ſibi gratiam, & ſe eſſe velle mediatores: *& poſtea ſubintret iudex, & promittat facere gratiam, ſubintel-*

a *ſuper d Pſal. 5 & l. 22. contra Fau. c. 34.* b *benè hoc docent ex D Th Caiet. Nav. Covar Binsfeld. p. 3. dub. 3.* c *Hadrian Quodlibet de menda.* d *de quo multa dixi Com. in l. contractu de reg. iur.* e *l. 1. var. reſolut. cap. 2. infi. & Plaza lib. 1 Delict. cap 37. n. 1. infin.* f *d. § fi q 55 v. 7.* g *d. q. 15.*

ſubintelligendo ſibi vel reipubl. in cuius conſervationem totum quod fit, eſt gratioſum. Poſſet etiam iudex dicere ſe illi optimè conſulturum, & confeſſionem ei utiliſſimam futuram, etiam ad vitam ſibi comparandam hoc enim veriſſ. de vita æterna, quæ vera vita eſt. Idem Sprengerus *a* paulò ante tradiderat ſententias tres alias huc pertinentes. Scilicet poſſe illi ſecuritatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam vel exiliô punire, vel carcere perpetuô. hæc ſententia ſatis æqua eſt. Alios (ait) velle, ſic ad tempus tum in carceribus aſſervandam ſed poſtea incinerandam poſt aliquod temporis ſpaciū: refellere debuit, quia reverâ mendacium continet promiſſio huiuſmodi. Tertiam ponit dicentium, poſſe iudicem ſecurè vitam promittere & poſtea ſe à ſententia referenda exonerare, & in ſuum locum alium ſubſtituere: neque hanc reijcit, ſed eſt omninò ſimilis ſecundæ & adhuc peior, conjuncta cum mendacio: Ideò penitus cavendo. fortaſſis tutius eſt; quod alibi poſuit *b*, nempe ut petenti gratiam reo, reſpondeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ ſe rationem maximam habiturum, ampliùs ſe facturum quam ipſe petat, & ſimilia verba generalia.

2. Concluſio, *ſi iudex dolo malo huiuſmodi per mendacium confeſsionem extorſerit: non poteſt ex ſola hac confeſsione reum damnare: niſi reus poſtea compertâ fraude, de novo id fateatur ſponte: vel alia ſatis prægnantia indicia & argumenta accedant: vel ſaltem fraude cognita nō retractet, quod inductus dolo malo dixerat.*] hæc eſt verior ſententia Imolæ, Decij, & aliorū; quos ſequitur Cover. *c* benè addens, quando nec retractat, nec expreſsè ratificat confeſſionem, nec alia ſatis prægnantia accedunt indicia: mitius & extraordinaria pœna affici debere; ſi accedant illa indicia, poſſe plecti ordinaria. Si obijcias promiſſionem hanc cōtra remp. eſſe factam, & ideò non prodeſſe debere reo ad pœnæ diminutionem. Reſpondet Covarr. tunc iudicem non debere ſervare promiſſionem, quando viâ ordinariâ & rectô planè tramite cognovit delictum; non quando dolosè illud & via illicita expiſcatus fuit.

Dixi in concluſione *dolô malô*, quia ſi *dolô bonô*, & proinde viâ licitâ cognoviſſet: putarem non eſſe opus novâ ratificatione, ſaltem in foro exteriore: immò nec in interiore. licuit enim iudici bonô dolô, malū obſtinatij ſilentij animū rei decipere: & ſibi iſte imputet ſimplicitatem ſuam. Nec arbitror Clarum, ſi in terminis de dolo bono interrogatus fuiſſet, diſſenſurum, ut ſatis indicat *ſupra numero* 8. nec etiam Menoch. *de arbit. caſ.* 164.

3. Concluſ. *Si tamen iudex putans id ſibi licere: ſi dolo malo criminis confeſsionem à reo elicuerit, & fraude cognita reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet: non auderem iudicem de mortali peccato accuſare.*] hæc concluſ. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam; ſed de peccato, quod incurrit reum ex tali confeſsione condemnando. de hoc enim peccato valde probabilis ei ſuppetit excuſatio, cùm id

a *dq.14.* b *d c.15.* c *d c.2.*

id ei licere, immo & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet ſententia *a*, adeò ut communiorem cenſuerit Alciat. & communem ſaltem fateantur Plaza & Clar. *b*

Addidi, *nec retractat*: quia ſi reus expreſſè retractaret, nec alia contra ipſũ argumenta concurrerent, tunc certè non auderem iudicem à mortali culpa liberum aſſerere. Nam illi communis Felini & aliorum (ut recte Covar. quẽ ſequitur Menoc. *c*) intelligenda, quando reus cognita fraude expreſſe confirmat ſuam confeſſionem, vel ſaltem tacite, non retractando. nam tunc illam ratificaſſe cenſendus: & hęc diſtinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v. ſequitur quæſtio quotid.*

Inquiſitores Germaniæ docent adhuc quaſdam alias cautelas non improbandas: ut iudex diligenter conſideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter ſingula inveſtiget. ſi qua etiam inſtrumenta, ut unguenta, pixides, bufones, præſegmina cadaverum, & ſimilia in domo eius reperta fuiſſent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea ſervarit, &c. 2 complices, ſi quos habet, qui contra reum depoſuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos ſimul mutuo de facinoribus ſuis conferre, edere ac bibere, & habeat in loco vicino auſcultantes & verba accipientes: etiam, ſi opus, Notarium publicum: ſi deſint complices, utatur ad hoc perſonis, quas novit non ingratas reo, ſed amicas, & quaſi faventes atque miſerantes: qui quodam ſero intrent carcerem, & ſermones dedita opera producãt in multam noctem, tum quaſi fortuito id accidiſſet, querantur ſero nimis eſſe ad recedendũ, ideò in carcere pariter reliquum noctis exigant, & ſemper colloquantur, & ſint ſimiliter (ut dictum eſt) in vicino dicta excipientes. *Tertio* quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actũ hunc interrumpat, ne dimidiet confeſſionem, ſed inſtet quoaduſque de omnibus veritatem dixerint, ſaltem quoad principalia, etiamſi in mediam noctẽ deberet proferre, & prandium cęnamve differre. Nam experientiam docuiſſe per dimidiationes & interruptiones illos frequentius ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere.

Quarto ſi prædicta deficerent õnia, tunc ſi fieri poſſet, deducendos ad aliquod caſtrum, & ibi certis diebus cuſtodiæ mancipandos: tum caſtellanum fingere ſe cogitare longum iter, & diu abfuturũ: interea ut aliqui familiares, vel mulieres honeſtæ mulierem: viri, ſi vir ſit, virum viſitent: promittant ei (non, ut ait Spreng.) quod velint eam omnino permittere libere abire: ſed citra mendacium verbis æquivocis (ut dictum ſupra de iudice in genere) multa & illecebroſa, dummodo ſe informent de certis, quæ ſcire cupiunt, experimentis. *Et advertat* (inquiunt) *iudex quod ſæpiſſime per talẽ modum faſſæ fuerunt & convictæ. Et noviſſime in*

a *Archid. in ca. vellem 22. q. 2 Cini. in l. præſenti C. de his qui ad Eccleſ. confug. Felin. in c. adferre de præſumt. & Cottæ in Memora.* b. *Alciat in l. natura D. de verb. ſign. Plaz. l. 1 delict. ca. 37. clar ſup. nu. 9* c *Covarr. d. c2. Menoch. de arbit. caſ.* 1961. *d. d. q.* 25.

diœceſi Argentinenſi, prope oppidum Schletſtat & caſtrum Konigsheim malefica detenta nullis tormentis & quæſtionibus deduci poterat ad fatendum ſua crimina: tandem modo ſupradicto per Caſtellanum ſervato, licet præſens erat in caſtro, ipſum tamen malefica æſtimabat abeſſe: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiſerunt, dummodò ſuper certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod doloſe cum ea agerent proponeret: tandem interroganti de quibus informare vellet, unus dixit ſuper grandinem excitandam, alter ſuper carnalia facta. Tandem ubi ſuper grandinem illum informare volebat; & ſcutella plena aqua apparata; malefica ſibi iniunxiſſet ut digito paululum aquam moveret & ipſa certa verba protuliſſet: ſubito locum quem explorator nominaverat ſcilicet ſilvam adiacentem caſtro tanta tempeſtas & grando replevit, ſicut à multis annis viſum nõ fuerat] hactenus ille. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primo in mendaci promiſſione. Vt enim iudici non licet per ſe mentiri, ſic nec licet alios ad mentiendum inducere.

Secundo peccatum fuit in eo, quod nimis longe exploratores progreſſi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere: etſi licebat examinare, quomodo ſoleant operari, & ſic intellige quod de informatione dictum: nempe de verbali per modum dicentis, non de reali per modum facto oſtendentis & exemplum præbentis; vides hic iã captas poſſe ex condicto cũ dæmone quædã operari.

Solent etiam iudices uti *confrontatione* ea duplex eſt una ſpontanea, altera violenta *ſpontaneam* voco, quando parati ſunt rei; alios nondum captos ſocietatis arguere & convincere: hanc nunquam iudex permittat, niſi præceſſerint indicia talia, ut propterea citari poſſint: & iam citati, ſi non benè diſſolvant obiectiones rei conſtanter eos accuſantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt: tunc debent primò ſeorſim, poſtea ſimul de hoc diſſidio interrogari: quod ſi ſubdolè comperiat perſiſtere, nec alia eſt via inveniendæ veritatis: ſolet altera in alterius mutuo conſpectu torqueri, de hac praxi vide Ludoc. Damhaud *prax. crim.* 47.

SECTIO XI.

De Confeſſionibus.

IN rite confeſſos non aliud iudicis officium, eſt quam condemnandi, iuxta illud Chriſti Domini a; *Ex ore tuo te iudico.* & illud Iuriſconſulti confeſſus pro iudicato eſt. quia quodammodo ſua ſententia damnatur *a.* Intellige ſi confeſſio ſit clara, certa, veriſimilis, conſtans, & legitima, nam obſcura & dubia in favorem interpretanda confitentis *c*; parum idonea eſt ad iudicandum. Veriſimilis etiam ſit oportet, quia inveriſimilis nunquam ſufficit ad condemnandum *c.* Inveriſimilis autem eſt, quæ de re eſt impoſſi-

a *Luc.* 19 *l.* 1, & 3, *D. de confeſſ.* b *Farinac.* q 50. *n.* 20. c *Farinc.* q. 43. *n.* 21.

impoſſibili, aut omninò falſa *a*: quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; ſed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confeſſionibus ea dicunt notorie falſa & impoſſibilia, quæ vera & poſſibilia nos eſſe docuimus ſupra *lib.* 2. Legitima etiam ſit oportet; hoc eſt, non præſumpta tantum, nec ficta tantũ fictione iuris (niſi ex contumacia, quæ liquidiſſimam inducit probationem *b*) nec contra quã colorate aliqua obijciantur *c* nec quãdo eſt incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicij, vel abſente parte, vel in iudicio ſummario, aut nullo: cerit autem bona in caſu Lamiarum & hæreticorum, etiamſi non conſtet de corpore delicti. *d* Dicetur facta metu tormentorum, non tantum ſi graviter tortus fuit; ſed etiam ſi fuerit leviter tortus, levatus ad torturam, ductus ante eculeum, ſpoliatus, vel ſi ſeriç minç de torquendo pręcefferint, quoad eos qui timidi ſunt & torturæ inaſſueti. *e* Item ut ſit legitima, neceſſe eſt, non ſit extorta, nullis vel non ſufficientibus indicijs præcedentibus: nam talis eſſet nulla & invalida, etiamſi millies foret ratificata *f* item, ſi in repetitione quæſtionis ſit extorta, quãdo non licebat iudici repetere. *g* item ſi extorta per Iudicem pendente appellatione à ſententia torturæ. *h* item ſi confeſſio extorta à reo, contra quem ſola fama urgebat, etiamſi ſæpius ratificetur. *i* idem ſi emanârit ab eo, cui denegata defenſio, vel copia indiciorum *k* item ſi ſit illius, qui qualibet ex cauſa de iure torqueri non debeat. *l* confeſſo autem & convicto per legitimam quoque torturam adhuc ante condemnationem dandus eſt terminus ad ſe defendendum, etiam non petenti ex æquiori & receptiore ſententia. *m* Fallunt iſta in eo qui à natura mutus ſimul & ſurdus foret: qui non poteſt, ex ſua confeſſione ſignis declarata, condemnari; quare fruſtra torqueretur: ſed damnari duntaxat poteſt ex teſtium depoſitione ac probatione. *n* Deniq; quæri poteſt, an qui confeſſus factum maleficum, negat ſe prava intentione feciſſe, ſit audiendus? ut plurimum, quia præſumptio ei contraria eſt, *o* puniendum nihilominus conſtat, *p* etiam iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua veriſimilia, quibus confeſſio eius elidatur. Quod ſi res dubia ſit, poterit reus torqueri, ut intentionem ſuam profeferat, ut bene poſt Lanfranc. & Boſſium, aſſeruit Simanc. *prax. hæret. titul.* 20. *numero* 10.

a *gloſſ. in c. fin. de confeſſ. in 6. gloſſ. l.* 1 *C. de confeſſ.* b *Farin. q.* 11. *n.* 97. *& q.* 30. *n.* 16. c *Farin. q.* 2. *nu.* 32. d *Farin. d. q.* 21. *n.* 34. *& q.* 33. *n.* 16. e *Farin. q.* 2. *num.* 25. f *Farin. q.* 37. *n.* 46. 57. *&* 103. *cum ſeq.* g *Farin. d.* 4. 37. *num.* 10. h *Farin. q.* 38. *nu.* 78. i *Farina ſup. nu.* 17. k *Farin. q.* 47. *num.* 8. l *Farin. q.* 36. *num.* 84. m *Farin. q.* 41. *nu.* 55. *q. vi. Fari. b.* 19 *à nu.* 32. *uſque ad* 40. *ubi bene Boſſium refellit & n.* 90. *cum ſeq. maxime n.* 99. *ubi indiſtinctè quoad omnes perſonas hoc tenendum eſt ndit.* n *Ant. Gomez. p.* 3. *c.* 1. *nu.* 69. *Grill. Caſ. & alij quos ſequitur Farin. q.* 41. *à nu.* 90. o *l. ſi nonc nvicij C. de inju. cum ſimil.* p *cap.* 1. *de præſump. c. contra Chriſtianos de hære. in* 6. q *Bart. in l. inter omnes §. recte de furt.*

SECTIO XII.

De abiuratione.

VT in alijs ſpeciebus hæreſis, ita etiam in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus eſt quando iudicium tantũ nititur ſuſpicionibus. Sumimus hic abiurationẽ pro execratione ſeu anathematizatione iureiurãdo firmata. Et quia ſuſpicio hæc, quæ eſt levis quædam præſumptio mali ex levibus indicijs procedẽs, ſioritur ex diverſis cauſis non æquè urgentibus, fit ut quędam ſuſpicio ſit levis ſeu modica *a* quę etiam poteſt vocari temeraria iuxta Menochium *b* alia vehemẽs ſeu veriſimilis, alia violenta. Et ſic dividendo levis oritur ex indicijs admodum levibus, quæ abſolute dubium relinquunt iudicis animum; & hæc propriè dicitur *ſuſpicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum veriſimilitudinis, adeo ut inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partẽ; & ſit dubitationem non excludunt totam: hæc ſuſpicio magis propriè vocatur *opinio*: Violenta deniq; oritur ex indicijs valde fortibus & adeò efficacibus, ut omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent & faciant eum planè uni parti aſſentiri; hæc proprie vocatur *præſumptio, iudicium, ſententia* de hac eſt: *c cũ contumacia c. cũ accuſatus de hæret in 6. capit quorundã d. 34.* Iudicis autẽ arbitrio permittitur qualitatẽ ſive quantitatem ſuſpicionis moderari: dummodò caveat ne levis ſit corde, nimis facilè credendo. Exempla huiuſmodi ſuſpicionum ponit Sprẽgerus *d*; ut ſi quis deviet à communi conſuetudine vivẽdi: ſi conventiculis ſecretis maximè nocturnis interſit, aut cum ſuſpectis familiaritates ſecretas habeat, dicit levẽ oriri: Si quis quos novit maleficos viſitat munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu favet, tum oriri vehementẽ: ſi quis perpetraverit eaquę pertinent ad ritus maleficorum, paciſcendo, adorando, ſacrificando, cominando, tangẽdo, aut dormientibus per viſum apparendo, aut cubicula inſenſibiliter ingrediendo, &c. vel ſi penes eos inſtrumenta maleficij ſint reperta, huiuſmodi violentiam præbere ſuſpicionem. Levi ergo ſuſpicione laborantibus poteſt indici *e* abiuratio etiam ſpecialis hæreſis, de qua leviter ſuſpecti: & ſi talis qui ſic abiuravit, reincidat, non punitur ut relapſus *f*. Si verò ex gravibus ſuſpicionibus abiuraſſet (nam & huic abiuratio indicitur) tunc cenſeretur relapſus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæreſi & in ſpecie de illa qua vehementer ſuſpectus fuit *g*: & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonenſi *act.* 8. ſi vero detur abiuratio ex ſuſpicione violenta, tunc facienda abiuratio, ut à vere malefico, & tanquã à deprehenſo exigeretur. Debent autẽ violen-

a c. accuſat. in pr. de hæret in 6. b li. 1. de præſ. q. 7. à nu. 46. maxime nu. 59. & habes in d. c. accuſ. §. illo vero & ibi Archid. c. ſic poſt Menoch d. loco bene differentem Farin. q. 36. 1. d. n. 178. d p. 3. q. 19. e c. accuſ. in pr. ſupr. f d. c. accuſat. ubi videtur errare Ancharan. ut benè notat Siman. c. 53. n. 5. & rectè idem Sperng. d. q. 19. g c. litteris §. quo circa. de præſump. Simanch. & Spreng. ſupr.

violenter ſuſpecti; quando crimen fatentur & parati ſunt abiurare hæreſim, & redire ad ſanam mentem: ad pœnitentiam ab Eccleſiaſticis iudicibus recipi: quod ſi nolint debent tradi brachio ſæculari ut impœnitentes *a*; debēt præterea cum abiuratione generali omnium hæreſum, & diſerta atque clara, errorum de quibus ſunt ſuſpecti, canere palinodiam, & contraria aſſerere, & iurare ſe nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia ſcripto libellô abiurationis, propria ſcriptione munitô, confirmare: quæ cuncta ab Apoſtolorum temporibus recepta fuère ut oſtendit Simancas *ſupr. n. 8.* & 10. & hæc abiuratio hodiè coram clero & populo, ſit nec poteſt privatim admitti, niſi ex magna cauſa l. Quid ſi qui tantum urgetur ſuſpicione vehementi ſeu veriſimili, detrectet abiurare? videtur Simancas *ſupr. numer.* 13. velle eũ poſſe tanquam contumacem & impœnitentem tradi brachio ſæculari, *ex c. ad abolendam de hæret.* Sed) ut ait Spreng. ſupra (dictum *cap. §. in præſenti vera* videtur tantum loqui, non de ſuſpecto vehementer, ſed de manifeſtè deprehenſis, cõtra quos conſtat rigidius eſſe procedendum contra hunc igitur Epiſcopus procedet per excommunicationem, & ſi in ea per annum ſteterit, cõdemnabit ut hæreticum. Porrò quãdo maleficum Eccleſia recepit ad pœnitentiam: laicus iudex poſſet illum apprehendere, propter damna temporalia varijs illata; & propterea cõdignô ſupplicô afficere: nec teneretur Eccleſiaſticus iudex impedire, quia licet eum non poſſit tradere, poteſt relinquere puniendum. Sic Spreng. Sed de hoc plura mox *ſect. de abſolutione*. De abiuratione facienda ab ijs qui cõfeſſi & falſi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit: adſcribam tantũ hiſtoriam rei geſtæ, verſam ex gallica narratione Enguerrani Monſtreleti *Chron. p. 4.* ait Enguerran. Añō 1453. Dominica die, quæ incidit in vigil. Nativitatis Dominicæ, Ebroici publicè in theatrum adductus citatus voce præconis; & cõdemnatus fuit ſententia iudicis ad perpetuum carcerem Epiſcopi dictæ civitatis, Magiſter Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Auguſtini, & aliarũ Sacrarũ familiarũ religioſus: qui tẽtatione & ſuggeſtatione hoſtis Tartarei, ei ſe mancipat, ea lege, ut concupiſcentijs eius profanis & mundanis ſatisfaceret, & præcipuè ut frueretur Nobilis cuiuſdã Equeſtris familiæ matronæ amplexibus, quam ardebat: qua gratia, ſe obſtrixit ea ſervitute inimico, ut cogeretur convenire ad certum locum, quotieſcunque dicto inimico collibuiſſet: quo loco ſoliti erant conventus ſuos agere: & duntaxat inſcenſo baculo cum ſcopis cõfeſtim eo transferebatur. Cõfeſſus fuit idem Magiſter Guilhelmus ſponte ſua, ſe homagium exhibuiſſe inimico ſe offerenti præſentem in ſpecie arietis, eique oſculum ſub cauda ore impreſſiſſe, & multis varijſq; annis poſtea in damnato hoc inſtituto vitæ perſtitiſſe. Interea omnib. in rebus quæ à dæmone poſtulaſſet, illum faventem auxilia-

a *ut ex Canni. b. ad luctis per eum Spreng. ſupra. & ex varijs concilijs Siman. ſup. n. 6. & n. 13. Leo Epiſ. 75. cap. ſi quis epiſ. 1 q. 7. c. ad abolendam de hæret.*

auxiliaremque habuiſſe: donec accuſatus maleficij fuerit comprehenſus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore vis omnis hoſtilis evanuerit. Et per prædictam condemnationis ſententiã iuſſus eſt Mag. Guilhelmus in lacum ſeu foſſam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro verò Inquiſitor fidei, voce altâ & diſerta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter & utiliter populum concionib. iuviſſet, & inſtituiſſet, cum Apoſtolico ritu per totam provinciam fidem & legem CHRISTI IESV promulgaret: quo miſer poſtea decidiſſet, aliaque multa idonea eum ad pœnitentiã ſeriã inducere. Interea catamidiatus ſeu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo ſpectandus erat propoſitus, accurrẽte multitudine magna. Sed finita concione inquiſitoris, idem Guilhelmus, ſciens ſe graviſſimè peccaſſe, & ſceleribus atrociſſimis Deum offendiſſe; gemere, & flere, & alta voce veniã à Deo, Epiſcopo, & iuſtitia petere (*addit Iaquerius quod in terram proſtratus exhibuit quandam ſchedulam continentem ſua facinora commiſſa contra fidem in dicta hæreſi & ſecta offerẽdo prædictis iudicibus abiurationem*) & cõmendavit ſe ſuppliciter precibus aſſiſtentiũ. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in foſſam: ut ibi per pœnitentiã elueret nefaria & horrenda peccata quæ cõmiſerat.] hactenus Mõſtreletus. Quoad formulas abiurandi varias invenias, unam *in ca. ego Berẽgarius de conſer diſt.* 2. aliam *ſeſſ. 19. concil. Conſtantienſis*, aliã *apud Turrecrema lib. 4. de Eccleſ p. 2. c. 22.* aliam *apud Alf. à Caſtro l. 1. de iuſt. hæret punit. cap ultim.* alias *apud Sprenger. d. p. 3.* diſtinctas pro quorũ ſuſpicionis gradu *q. 23. 24 25.*

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

PVRGATIO Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ oſtenſio ſecundum ſacros canones facta ac hanc etiam reo deferendam levi tantũ ſuſpicione laboranti voluit Sprenger. a cenſens *ſuſpicione notabiles* vocari à Põtifice illos, qui quavis ſuſpicione laborant: quæ etiam eſt opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, ſaltem modus loquendi, Simancæ, volentis b non eſſe deveniendum ad hanc purgationem, niſi cum reus publica laborat infamia, & ſimul crimen plenè probari nequit, ea tantum ratione, quia ſi crimen plenè probetur, damnari; ſi infamia non laboret publica, abſolvi debeat. contra enim quis inferat: ſi infamia publica laboret torquendũ (iuxta alibi dicta) ſi crimen plenè nequit probari, tunc propter infamiam, vel ſuſpicionẽ debere vel abiurare, vel ſe expurgare. Sed de infamia aſſentior Simancæ, hanc ſufficere ad expurgationem quando crimen amplius probari nequit: & accuſator defecit in probatione, ut benè *Clar. q. 63 n 4.* Non aſſentior, ſi omnem ſuſpicionem excludat. Sed benè eſt, quod poſtea c etiam vehementem ſuſpicionem admittit & totum id,

a *Iaq flagel Faſcinat cap.* 4. b *Rainer. Godofred Silu. verb. Purgat.* c d *q.* 15 *ex c. excommunicamus* 1. *in pr. ehæret.* d *in prædictit.* 54. *n.* 13. e *num.* 5. *ex Decio.*

tum id, quando facienda purgatio, quando nõ, iudicis recto arbitrio permittit, habituro perſonæ, & circumſtãtiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, ut & qualitas perſonarũ, an eiuſdem, an æqualis cum reo conditionis an inferioris? Viles perſonæ non ſunt onerandæ purgatione Canonica, niſi illæ ſponte ſe offerant; & dicant ſe poſſe invenire idoneos qui expurgent, & tum poſſent mediocres etiamſi non planè boni, admitti. *a* Qui, cum vilis perſona non ſit (nam vilis potius eſſet torquendus) ad arbitrium iudicis non vult ſe purgare, ſi preſens ſit; ſtatim poteſt, ut contumax & convictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro cõvicto habetur, ut benè Siman. quem vide rectè proſequentem hanc materiam *toto illo c. 45* cui adde Clarum ſupra & Menoc. *l. 2. de arb. iud caſ* 274. De vulgaribus purgationibus egimus *tit. de ſortilegijs iudiciariis*: *l. 3.* formulam ſententiæ purgationis habes apud Spreng. *qu* 23. ubi etiam ritus omnes & materiam benè diſcutit, & adde *tit. de purgatione Canonica in Decretal.* & quæ dixi *ſupra* 3.

SECTIO XIV.

De abſolutione.

ABſolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accuſator ea non probavit: nonnunquam id ab accuſatione tota, nonnunquam ab inſtantia iudicij; nonnunquam ſub fideiuſſione prout iudici videbitur iuſtius & commodius *b*. *Abſolutio* igitur alia eſt *diffinitiva*, alia *ab obſervatione iudicij*. *Diffinitiva* (quæ vocatur etiam à crimine, ſivè ab accuſatione, ſivè *abſoluta*) dicitur, quando reus abſolvitur tanquam innocens, quia crimen nõ commiſit. *Ab obſervatione ſeu inſtantia iudicij* dicitur abſolui, qui abſolvitur non tanquam innocens, ſed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, ut puta propter iudicij nullitatem probationumue defectum & reb. ita ſtantibus ut tunc ſtabant *c.* & hæc habetur etiam pro definitiva, eatenus, ut ſi nova indicia non oriantur, reus iterum moleſtari non debeat: immo etſi orirentur, non poterit repeti; niſi intra certum tempus ad accuſandum inſtitutum, nempe decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes. Quod ſi dubiteturſitne diffinitiva, an tantum à iudicij obſervatione: recurrendum ad acta ſi habetur *abſolvimus ab obſervatione iudicij*; vel *ab hactenus deductis*, vel *ſtantibus rebus pro ut ſtant*, aut ſimilia ſeu æquivalentia verba, tentum cenſetur abſolutus ab inſtantia iudicij. Si habetur, *reum abſolvendum uti innocentem, nõ culpabilem* & huiuſmodi verba alia adſint: cenſendus abſolutus definitivè. Si verò res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratia; ſi tantum diceretur *Abſolvimus reũ* tunc legenda diligenter acta, & videndum; an conſtet ex actis duntaxat crimen, non fuiſſe probatum, non verò crimen à reo non commiſſum, tum cenſendã tantum fuiſſe à iudicij obſervantia: ſi conſtet vel omninò non commiſſum crimen, vel non commiſſum à reo (verbi gratia, qui ſuum *alibi* benè docuit) tum

a *Simanc. ſupra* 8. b *Simanc. in pract. c.* 51. c *Clarus. §. in q.* 57. & 62. *Fariinqn. n.* 24.

tum habenda ut definitiva. Si exactis adhuc res manet ambigua tunc communior ſententia & praxis eſt, ut habeatur tantum pro abſolutione ab inſtantia: quod communi praxi receptũ in favorem reipubl. ut crimina puniantur: qui favor præponderare debet favori privato reorum. Hæc ratio etiam eſt fundamentum opinionis receptæ & generalis conſuetudinis (exceptis locis pauciſſimis) qua licet iure communi ſcripto magis cõſentaneum ſit, actore non probante reum diffinitivè abſolvi tamen conſuetudine & praxi iudiciorum invaluit: ut caſu nõ probati criminis ſententia feratur tantum abſolutoria ab obſervatione iudicij, ut poſt Covarr. & alios optimè deducit Proſper. Farinac. *a*. Et ſic intellige, quæ ſcribit indiſtinctè Sprenger *b*. Nam quando deprehenſus eſt verè innocens reus iudex illi faceret gravem iniuriam, & mortaliter peccaret inferens in ſententia eum duntaxat abſolui ab inſtantia iudicij: immò tenetur diffinitivè abſolvere, alioqui reus tunc poteſt à tali ſententia appellare: nec contraria conſuetudo foret æqua vel tolerãda. Si tamen reus non appellaret; in foro quidem externo cenſeretur ſententiam approbaſſe: in foro tamen interno nõ auderem iudicem excuſare. Non enim quia alter vel ignarus eſt, vel incurius iuris ſui, licuit iudici iniuriã facere; nec etiam ſuperveniẽs ratificatio tollit præcedens iudicis peccatũ, niſi quoad obligationem reſtituendi. Quæ velim diligenter à iudicibus notari pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus noſtris *c*. & praxi vulgata. Hæc intellegẽda de abſolutione in eodem foro. Nam ſi in alio foro agatur, tum nec abſolutio definitiva planè reũ liberat. Nam abſolutus in foro poli ſeu cõſcientiæ, poteſt adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimẽ noſtrũ eſt mixti fori, ſi abſolutus in curia ſeculari non fuit punitus ab ea ſufficienter, & iudex Eccleſiaſticus habet pœnam quã infligat maiorem, eamque, reus merebatur, poterit eam infligere. Contra quoque nimis leniter caſtigatum à curia Eccleſiaſtica, poterit ſeverius, etiam ad mortem, damnare iudex ſæcularis *d*. Neque tunc cenſetur bis pro eodem crimine puniri, ſed utraque punitio pro eadem una continuata habetur: & quia in atroci crimine verſamur, & cui expiando vix ulla ſupplicia ſufficiant; parum hic neceſſaria eſt diſtinctio Marantæ. *e* Sed hæc ſufficiant: formulam abſolutionis pete à Sprengero *d. q.* 20.

SECTIO XV.

De ſortilegiorum qualificatione: ſivè quæ hæreticalia, quæ non?

POſt abſolutionem, tractandum de condemnatione, ſed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hæc neceſſariò ſectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum ſeu Strigum, quarum crimen ſemper cum hæreſi coniunctum eſt, ut docet experientia: ſed ratione quorundam Sortilegiorum

a *Grillan. tract. de relaxa carcerat. titu. de abſol. Inno. q.* 2. *Covarr. l.* 1. *var. reſol. c.* 1. *n.* 8 & *l* 2. *c* 10. *Clar & Far. ſupra & ijs quos plur. illi citant.* b *Optimè poſt alios. Farinac. ſupra* *q.* 10. *c tit. de inquiſit. nu.* 10 *&. poſt Bart. & Parj.*

rum minus atrocium, & in quibus pactum ſolummodò tacitum reperitur. procedamus per brevia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon invocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere vel ſcire non poteſt.*] hoc eſt certũ *a* quia hæreticum eſt illum credere poſſe facere vel ſcire, quæ neque ſcire neque facere poteſt: ſed Deo ſunt reſervata. Dixi hæretica non hæreticalia nam hæreticale ſignificat tam quod ſapit hæreſim, quam quod hæreticum eſt; & quia has duas ſignificationes multi *b* non benè diſtinxerunt, ideò etiam errarunt in hac materia. prima ergò hæc non tantum ſapiunt hæreſim, ut illi volunt: ſed vere ſunt hæretica facta, non dico ſunt hæreſes, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæreſis eſt intellectus error) ſed dico facta hæretica, ſicut enim propoſitio hæretica eſt, ipſa enuntiatio falſa Catholicæ veritati contraria: ſic etiam factũ eſt hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, ſed quaſi materialiter, quia eſt materia circa quam intellectus aberrans verſatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum ſufficit id quod facit eſſe huiuſmodi, ut ſi quis rem ita ſe habere pertinaciter contenderet, is verè hæreticus eſſet. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum eſt hæreticum. quia qui tenet poſſe rebaptizari, eſt hæreticus. id factum ſapiens hæreſim ſufficit: ut qui hoc aſſereret fieri poſſe, quod facit, eius propoſitio vere diceretur propoſitio hæreſim ſapere, non tamen vere diceretur eſſe propoſitio hæretica. v. g. ſi quis ſacramentalia miſceret uſibus profanis, circa pactũ expreſſum vel invocationem expreſſam dæmonis: faceret factum ſapiens hæreſim, quia ſi diceret hoc fieri oportere ſeu licere, hæc aſſertio ſaperet hæreſim. Ex his puto pendere deciſionẽ controverſiæ inter Barbat. & alios Iuriſconſultos, de iis qui dæmonem invocant ad cognoſcendum ſeu faciendum ea quæ ipſe facere vel cognoſcere poteſt, à Deo non impeditus: v. g. ut revelet furta commiſſa, ut in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Barbat. *c* cenſuit, horum cognitionem pertinere ad inquiſitores fidei, & ea ſapere hæreſim manifeſtam. Sed alii Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquiſitorum cognitionem, neque eſſe hæreticalia *d* & in hac re inveniuntur Pariſienſi apud Paponum arreſta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus & Pegna *e* inprimis, pertinere etiam ad Inquiſitores cognitionem, dubitari nequit, cum crimen ſit mixtum. Deinde non eſſe crimen hæreticum (niſi quid aliud accedat) nec ſapiens manifeſtã hæreſim id quoque puto, ſi deſit dæmonis invocatio expreſſa: ſapere tamen hæreſim non manifeſtam crediderim, quã-

a *Grilland. de ſortileg q. 10 num. 1. 2. 6. 10. 19 Clarus §. hæreſis verſ. ſucceſſivè quæro. & alii communiter.* b *Clar. Farin. & alii I. C.* c *conſ. 55. libr. 1.* d *Oldrad conſ. 210 Tiraq de pœn. cauſ. 4. n. 3. Gemin. con. 54. Alber. rub. de hæret Affl ſt ſup. conſt* Neapol. *Clarus §. hæreſis nu 25 & Farin. q. 20. Papon. li. 22. tit. 3. art. 1 & 2.* e *Pegna in direct. q 42. commen. 67. Epin. Apolog. 4. contra Ponzinin. ca. ult. benè id probant.*

do conſulitur dæmon ſivè maleficus divinator de rebus amiſſis: licet enim dæmon norit, ipſum tamen conſulere ſapit hæreſim, occultam ſaltem. idem dicendum in philtris, quibus Magici characteres, & ſuperſtitioſa alia pactū occultum habentia, admiſcentur: ſed quo ad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra ſuperſtitionem exhibita, putarim ea non ſapere hæreſim: quare & iudicem diligenter inſpicere, & conſiderare hæc debere. Illud non dubito hæreſim ſaltem ſapere, niſi potius verè hæretici ſint Magos illos, qui credunt quod ſolent iactare ſe unitos ſpiritui, ſivè præditos ſpiritu quodam excellenti ſeu potenti, cuius efficacitate poſſint cogitationes aliorum ſcire (quod ſoli Deo reſervatum) & occulta divinare, & alium ad aliquid imaginandum, ut loquuntur, neceſſitate, aliaque miranda, ſupra hominum communem potentiam facere. Quos, etſi negent, neceſſe eſt vel illa non poſſe præſtare, & tantùm fingere, vel ſi credunt iſta & faciunt, verè Magos eſſe, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his ſapienter ſcriptum à Cardinali Cuſano *libro tertio de docta ignorantia cap. undecimo.* Non illa phantaſtica (*nempe unio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam ſpirituum influentialium ſibi coniecturalium, quibuſdam operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam Magi ſemper exigunt*) adſcendere dicunt: ut in virtute ſpirituum talium quibus per fidem uniuntur (*hoc eſt per promiſſam eis fidelitatem & patientiam*) plura & ſingularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut ſcientiis harmonicis, apparentiis tranſmutationum, manifeſtatione occultorum & ſimilibus efficiant. Manifeſtum eſt enim in his omnibus ſeductionem eſſe, & receſsū à via & veritate. Propter quod tales ad fœdera & pacta unitatis, cum malignis ſpiritibus taliter aſtringuntur, ut id quod ſub fide credunt, opere oſtendant in thurificationibus & adorationibus, Deo tantum debitis; quæ ſpiritibus, quaſi potentibus implere petita & de vocalibus, iſtis mediantibus, magna cum obſervantia & veneratione impendunt. Conſequuntur aliquandò per fidem (*intellige* (per) *non ut cauſam poni ſed pon* pro (iuxta) *nam error eſſet credere quod fiducia illa magorum ſit efficax*) ipſa caduca petita, uniti ſic ſpiritui; cui etiam, à Chriſto æternaliter diviſi, in ſuppliciis adhærebunt.] *hactenus ille.* Quando autem dubium eſt, ſintne hæreſim ſapientia, neque ſortilegia: non pertinet ad inquiſitorem iudicare aut cognoſcere ſintne talia vel non: (verum hoc pertinet ad Theologos qualificatores:) ſed poſtquam conſtat ea ſapere hæreſim, dubitatur verò tantum an ſapiant manifeſtam: poſſunt de illa qualitate cognoſcere, & pronunciare ſe iudices eſſe a. Qualitatem verò horum factorum puto deſumendam à circumſtantiis & actibus, ſeu rebus quæ admiſcentur.

2. Axio. *Quæcumque fiunt ſortilegia à ſortilegis habentibus pactum expreſſum: ſunt reſpectu operantis ſapientia hæreſim, etiam circa res quas dæmon cognoſcere vel facere poteſt reſpectu verò operis duntaxat ſi ſint circa res quas dæmon cognoſcere nec facere*

a *Pegna 2. comm. 97 in fine ubi dicit hanc veram & comm eſſe ſententiam.*

facere a,] ratio, quia primo caſu, propter fœdus illud, operans eſt hæreticus: ſecundo caſu tunc tantum factum ipſum ſapit hæreſim. Sed quoad non habentes pactum expreſſum.

Dico tertiò. *Si qui ſortilegio Deum abnegent, vel adhibeant ſortilegio hoſtias ſacras, vel aliud ſacramentum aut etiam Sacramentalia, immò vel reliquias vel agnos Dei, vel alias res Eccleſiaſtico ritu benedictas & ſacratas* b *vehementer ſunt ſuſpecti de hæreſi.*] ratio, quia tales ſignificant ſe credere huiuſmodi adhibita vim habere ad maleficorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, & ſi nolint reſpondere, poſſunt deſuper torqueri; & ſi non fateantur, ut vehementer ſuſpecti debent abiurare.

Dico quartò *ſi qui baptizant imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipſo vel hæretici ſunt, ſi putant formam vel materiam baptiſmi aliam eſſe poſſe, ab ea quam Chriſtus inſtituit: vel ſunt vehementer ſuſpecti, etiamſi negent ſe hoc credere,* c quia tales actus natura ſua præ ſe ferunt aliquid quod eſt hæreſis manifeſta. Nec invenio Grillan. *q* 3. *n.* 6. contrarium ſenſiſſe, ut illi Farinac. impingit. Idem dicendum de conſecratione & baptiſmo librorum. Nam magi libros ſuos, ut vim energiticam accipiant (*ſic falluntur*) urant benedici per Sacerdotem aliquem habentem ſtolam in collo, & aqua benedicta cum aſpergillo ex herba hypericontis eos aſpergentem, ſimulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Patris, &c. & interea* alia manu ſacerdos tenet cereum benedictum, poſtea ponit libros ſub mappa altaris certo loco, idque tribus certis diebus, quorum ultimo in modum crucis faſcia ligat librum & recludit in loco puro & abdito. hoc faſſi magi Mantenſes Pariſ. 1586. menſe Novemb. *teſte Creſpeto diſc.* 12.

Dico 5. *ſi ad res quas poteſt dæmon facere, vel cognoſcere, ſciendas vel efficiendas, miſceantur res non ſacræ, verbi gratia, hoſtia non conſecrata: etiamſi ſuper eam Sacerdos miſſam dicat. probabile eſt non eſſe ſortilegium hæreticale, quando fit à non habente expreſſum pactum* d. Putarem tamen diſtinguendum. nam ſi iſte benè ſentiat de præſentia corporis Dominici, & tranſſubſtantiatione, & non præbuit hanc hoſtiam populo adorandam, ſed vere aliam, quam elevavit, conſecravit: hanc verò acceſſoriè tantum ſuper altare ad magicos effectus poſuit: erit tantum ſuſpectus de hæreſi: ſi verò illa alia credidit, tunc aperte foret hæreticus: ſi verò revera, nec credidit iſta vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit ſuſpectus de hæreſi, ſed extra ordinem puniendus. Hæc ita ſi de hac eius intentione conſtet nam quamdiu non conſtat, mihi quidem videtur de hæreſi meritò maximè ſuſpectus.

Dico 6. *Quandocunque dæmon invocatur*

a *poſt alios Grill. q* 10 *à n* 4 *Far. d. q.* 20 *nu.* 8. b *Eymeric. d q.* 2 *& ibi Penna comm.* 67. *Ioan. à Alf. à Caſt. l.* 1 *de juſt hær. punit. Berna Cuman in Lucer inquiſit ver. ſacramentis abuſ. Roias tracta. de hæret p.* 2 *aſſert.* 12 *nu.* 267 *Far d. q* 20 *nu.* 85 *in* 2 *editione ſupr. Grilland. q.* 10 *nu.* 16 c *Penna ſuper Spinad. apol.* 4 *Farin nu.* 85 d *Oldrad. conſ.* 10 *col.* 3 *Grilland q.* 10 *nu.* 13 *& q.* 11 *nu.* 9 *&* 20 *Farin. nu* 84.

tur per modum ſacrificii vel adorationis ſapit res manifeſtam hæreſim: quando per modum imperii, non rarò idem dicendum. v.g. primò ſi admiſceantur res ſacræ *a* 2. ſi invocetur, ut amicus Dei, & ei carus, 3. ſi putet hoc non eſſe peccatum, vel ſaltem non grave. 4. ſi petat quæ dæmon præſtare nequit, ut ſuſcitare mortuum, animam defuncti repræſentare, arbitrii libertatem cogere ad amandũ, &c. vel quæ neſcit ut futura contingentia: vel quæ ſcit contingenter, ea petit doceri certò & infallibiliter 5. ſi petat quæ poteſt dæmon, ſed credat eum ea poſſe etiam Deo non permittente: vel petat revelari præſentia aut præterita, omninò infallibiliter *b* Immò ſi rem recta reputemus via quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum: quotquot non modò per viam obſecrationis, ſed etiam per viam imperii aliquid à dæmonibus ſtudent optinere, valdè ſapiunt hæreſim *c* illud tamen fateor ipſius ſuſpicionis pondus, qualitate perſonarũ & aliis circũſtantiis eſſe trutinandũ *d.*

SECTIO XVI.

De pœna & ſupplicio maleficorum.

PRogrediamur à levioribus. Sed notandum principio, quoſdam I. C. *e* nimis credulos Wiero Medico & hæretico magnam vim facere in diſtinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, ſtrigis, Lamiæ*: quaſi verò hoc judicium ex nominibus, non geſtis ac facinoribus, ſit decidendum. Conſtet judici de re, nomina contemnat: quæ rebus ſubduntur, non res nominibus: & ſic, qui de hac materia veteres novitiique ſcripſere rebus ipſis nomina poſt habuere: quod & ego hoc tractatu feci pro iiſdem ſumens *veneficos, maleficos, incantatores, ſagas, ſtriges, Lamias*, itaque hac putida diligentia prætermiſſa, facta nunc perpendamus.

Quoad peccata ſortilegii, quæ hæreſim non ſapiunt, in pœna utrumque jus civile & Canonicũ eo conveniunt, quod judicis arbitrio permittant: debere tamen judicem arbitrio ſic uti, ut canonibus legibuſque ſe accommodet; nec eorum præſcriptum tranſiliat temerè, videlicet, niſi qualitas facti, conditio perſonarum, animus delinquentis, ſcandalum inde exortum ſimiliave ſuadeant pœnam intendere vel minuere: quód idem in mandantibus & conſulentibus obſervandum, communiter receptum videtur *f* Solent autem jure canonico ſortilegi nõ hæreticales (ut vocant) ſive ſint laici, ſive clerici, & ad quemcumque finem ea fecerint in foro pœnitentiali puniri pœnitentia XL. dierum *g* ſed cum hodie omnes pœnitentiæ cõfeſſario ſint liberæ, poterit moderari *h* In foro fori ſi pu-

a *DD. ſup citati ver. dico tertio.* b *Bernard. Baſinus tract. de artib. magicis concl.* 1. *& ſeqq.* c *Spineus d apolog.* 4. *& Siman. Cath. inſt. ti* 21. *n.* 13. *& Penna ubi ſupra commen.* 68. *litt* O. d *v. Pennam ſupra* e *Fichard con.* 112 *Io. Althuzius admonit ad Iud. God. tract de lam.* f *Abb. c.* 8 *de ſortileg Grill. ſup q.* 11. *Menoch de arbit. caſ.* 388. *n* 11 *Far. q.* 20 *n.* 94 g *text. & DD. c.* 1 *de ſortile. Grill. d q.* 11 *n.* 2. 6. *&* 9. h *Menoch ſupra nu.* 6. *&* 7.

ſi publicum crimen: olim imponebatur publica pœnitentia, quam ſi detrectarent, vel non complerent, à communione fidelium arcebantur *a* hodiè ſublatâ illa publica pœnitentia, Laicus non hæretica, nec hæreſim ſapientia conficiens, pro prima vice erit excommunicandus *b* ſi monitus perſeverat, & eſt vilis perſona, publicè eſt fuſtigandus, vel mitra chartacea dehoneſtandus; ſi honeſtior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus *c* conſequitur autem infamia hoc crimen, etiamſi nihil horum illi judex infligeret *d* Hæc certum eſt procedere, quando ad malum finem: ſed quid ſi ad bonum? idem in laicis & clericis tum obtinet: adhuc eſſe puniendos, etiamſi verba ſacra admiſceantur, vel cruces, &c. ſi ſint admixta alia, ut characteres, nomina ignota, & huiuſmodi obſervationes quas conſtat nihil per ſe habere efficaciæ ad finem illum bonum *e* & tunc pœna eſt arbitraria.

Quoad clericos; conficiens non hæreticalia, in ſimplicitate cordis & zelo bono (v.g. pro inveniendis bonis Eccleſiæ ſubtractis) ſuſpenditur à divinis & miniſterio altaris per annum & ultra judicis arbitrio, ſecūdum facti turpitudinem & criminis *f* qualitatem; ſi dolo malo feciſſet, deponeretur ab ordine ſacro, omnibus beneficiis privaretur, & in monaſterium perpetuò detruderetur; immò & infamis effectus, tonſurari ſolet, & in modum ſtulti decaluari, veſtibus ante & retro reſciſſis & decurtatis, & mox degradari, hoc eſt perpetuò ab altaris adminiſtratione removeri. *g* Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) ſunt Eccleſiaſticorum delicta, etiam parochorū (ad quod Epiſcopos & Archidiaconos decet attendere) breviter quædam ex Grill. & Farinacio, judicibus Romanæ curiæ, ſubiungam pro clariore dictorum intelligentia.

Sacerdotes qui cauſa vindictæ ſeu doloris aras ſpoliant, aut luminaria conſueta exſtinguunt, vel quid ſimile faciunt, nocendi gratia iis, quorum quaſi in funus hoc impendunt officii, honore & dignitate privantur, & infames efficiuntur *h* ſi verò ex inimicitia miſſas defunctorū pro viventibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moort miſſe*) ut is pro quo ſacrificium offerūt celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum: proprii ordinis gradu dejiciuntur & in exilium perpetuum, una cum eo qui Sacerdotem conſuluit, vel hoc fieri mandavit, eiiciuntur *i* niſi tamen ſponte de præmiſſis corā Epiſcopo vel Metropolitano ſe culpabiles detulerint, & de ipſis condignam peregerint pœnitentiam, ut benè Grilland. ex *d. c quicumque*: fallitur tamen Grill. dum putat *k* hæc ſortilegia non ſapere hæreſim: omninò enim ſapiunt, quia eſt hæreſis putare hæc habere effectū huiuſ-

a *c pro dilectione & ſeq. de conſecrat. d 2 Silv. v ſuperſtitio q. ult.* b *c ſi quis Epiſcopus c aliquanti. 26 q 5* c *cap contra idolorum d. q 5 Roma. ſing. 660 Grillan. d q. 11 num 4 & 10 Menoch. ſup. n. 8* d *c. 3, 2 q. 8 c infamis 6 q. 1* e *Gril q. 1 n. 2 q 2 n. 4 & 5 & q. 11 n 8 14, 15, 23, 24 & 27 q. 14 n. 4, 3 q. 17 n. 4 & 5 & Far. ſupr. 96* f *cap 2 de ſortis Grilland d q. 14 n, 3* g *c ſi quis epiſ. 26 q. 5 poſt Grill. Menoch. Barb. Far ſupra n. 92* h *c quiſq. 2 q. 8 c. de bened. 38 q. 1 ca. admon. 26 q 7 Foller. in prac. crimi. c. n. 49 Far. q. 19 n 49* i *c. quicunque 26 qu. 5 & Dia. prac cri. Can. c. 35 Men. ſup. n. 15 Grill qu. 10 n 12 & q. 11 n. 17* k *d. n. 12 & ſeqq.*

huiuſmodi, ideò hæc pertinere cenſeo ad hæreticalia: ſicut & imaginum crucis, B. Mariæ, vel Sanctorum conculcationem & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non ſapere hæc hæreſim, falſum id eſſe ſciunt, quotquot iconoclaſtarum furores norunt & execrantur.

Sacerdos celebrans ſuper rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad ſortilegia: ut ſunt hoſtia non conſecrata, circumſcripta certis notis & litteris ſanguineis, ducto ſanguine ex annulari digito; item cuticula, qua infantis caput naſcentis eſt involutum; panis incoctus, ſivè maſſa cruda, vel coactus in placentam, vel lapis, vulgò dictus, *calamita*, beneficiis eſt privandus, & in carcerem detrudendus *a* idem dicendum ſi ſit abuſus vaſis aut veſtibus ſacris *b* verbi gratia, altaris palla, calice, patina purificatorio, tabernaculo Euchariſtiæ, aut reliquiarum, lapide ſacrato vel eius fruſto, corporali manipulo, ſtola, alba, velis ſanctuarii, &c. proponat huiuſmodi ſibi exemplũ Regis Balthaſaris *c* qui tamen non abutebatur ad ſortilegiũ, ſed ad uſum domeſticũ profanum, quod minus erat.

Sacerdos, qui in ſolemni miſſæ ſacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & ſalutem animæ, ſed potius tendunt in peccatum, obtulerit, (ut ille cuius veſanum amorem fusè deſcribit Grillan. *d*) eodem modo puniri debet, quo præcedentes *e*.

Omnibus autem communes pœnæ ſunt ſequentes: qui conſulunt divinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt à maleficis, in eaſdem incidunt Eccleſiaſticas pœnas, in quas & ipſi malefici aut divinatores: præterea ſunt ipſo facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reſervata *f* &, ſi ſint clerici, poſſunt deponi, tam verò clerici, quam laici, debebãt olim quinquennalem ſubire pœnitentiam *g* Iure autem civili, eandem diſcentes ac docentes incurrunt pœnam *h* qui Magos in domum ſuam vocant, cauſa artis exercendæ, privati bonis debent in inſulam deportari *i* qui Magos conſulunt, gladii pœnæ ſubduntur *k* ex Carolina ſanctione, & conſuetudine imperii, etiamſi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remediis uſi fuerint: exilio vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis *l* De amatoria præbentibus, dictum, *lib. 3. part. 1. q. 3. ſect. 2. in fin.*

Incantatores Serpentum ſi præcantatione ſua dumtaxat implorant ſimpliciter & devotè auxilium Dei, abſque alia ſuperſtitione; ut culpæ, ita etiam pœnæ expertes ſunt: ſi verò Diabolum invocant expreſſe vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant iſta diſcerni, advertendum ad verba ipſa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia ſi in eis inſunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, ſive alia quæ non conducunt per ſe ad effectum intentum, tota

a *Dia ſupra ca* 39 *Gril. q.* 14 *Menoch. ſup n* 12 *Farin. ſupra n.* 107 b *Gril. q.* 16 *& poſt eum Menoch. & Farinac.* c *Dan.* 5 d *qu.* 16 *n.* 2 e *Gril. Men Farin. ſupr.* f *ca* 1 26 *quaſt.* 5 g *c* 2 *&* 3. 26 *q* 5 h *l.* 8 *C. de math. & maleſ.* i *l.* 3 *d ti.* k *l.* 5 *eod. titul.* l *Caroli. conſt. ca.* 109 *God. l.* 3 *de la. c* 1 *nu.* 31 *Kirch. conſ.* 12 *nu.* 8.

res Diabolica & ſuperſtitioſa debet cenſeri *a* Dicendum idem in cæteris remediis contra maleficia.

Quoad aſtrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiuſmodi divinatores ſi tantum prædicant eventum ut poſſibilem præſumptive & inclinative, non ſunt puniendi, ut ſortilegi: ſi vero prædicant, ut infallibilem vel neceſſarium ſunt hæretici ſortilegi: *b* & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra aſtrologos edita 1585.

Qui præbent poculum naturale ab orſus, ut venefici puniendi; non ut ſortilegi, niſi ſortilegia admiſceant *c* Quādo Epiſcopus captivum habet aliquē ſortilegum hæreticum, ſi paratus ſit homo ille abiurare, & condignam ſubire pœnitentiam; non poteſt eum tradere brachio ſæculari, nec etiam poteſt acta judicialia ſeu copiam proceſſus eius ullo pacto cum iudice ſæculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem *d* Dumtaxat enim quibuſdam caſibus ſortilegi hæreticales poſſunt tradi brachio ſæculari 1. ſi fuerint Doctores & ſeductores, niſi ſponte ſua ad Eccleſiam redierint. & hæreſes abiurarint, ſeque contra illas ſtrenuos præbuerint *e* 2. ſi ſint relapſi. 3. ſi ſint impœnitentes, ad quos reducuntur convicti omnia negantes pertinaciter *f* Quo... Farinacius *d num.* 105. extendit etiam ad ſortilegos qui hominem occiderūt, vel quid ſimile fecerunt quod iure civili morte luendum eſt; ut nonniſi aliquo trium dictorum concurrentium poſſint degradari, & curiæ ſæculari tradi. Sed in aliis criminibus enormibus id verum non eſſe poſtea oſtendam, *hac eadem ſect. litt. YY.* Et quando acceſſit ad hæreſim homicidium qualificatum, aliud dicendum mox oſtendam. Formulas condemnationis quoad iſtos ſingulos pete ex Sprengero *p. 3. mallei.*

Quando ſunt ſortilegi hæretici, aut hæreſim ſapientes, contra eos agi ſicut contra hæreticos, receptum eſt utroq; iure *g* quando non ſunt tales ſed ab omni errore hæretico alieni, à ſæculari etiam magiſtratu ſolent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiam pecuniaria, juxta perſonæ & criminis qualitatem *h.*

Si mors ſit alicuius maleficiati ſubſecuta, locū eſſe pœnæ legis Corneliæ, & comburendum ſortilegum, communis eſt ſententia *i.* Quoad Necromanticos & cæteros magos atque maleficos ſolas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum *k* Sed Lamias noſtras non eſſe eximendas numero cæterorum Magorum, communis eſt ſententia Theologorum & Iuriſtarum ut mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum ſunt. 1. Lamiæ faten-

a *Summa conf quam cit & ſeq Gril. q. 11 n. 28 & Farin ſup. n.* 110 b *Berbet in Viato. iur. rub 8 n. 5 & 6 Grill q. 11 n 16 & 13 q 39. n. 13 & 14 Farin ſup. n.* 112 c *vide bullam de aborſu Sixti V.* d *c ſententiam ſanguinis Ne cleric. vel mona. Anchara in c. ea quæ de reg iur in 6 q 4. Farin. ſup. n.* 105 e *Simancas prax c 59 n. ult* f *de his trib fuſe Simanc prax c 59 cum ſeq A f à Caſtro. l 2 de iuſt hæret punit. c. 2* g *Gril. d. q. 11 n. 1. 6. 9 Menoch ſup n. 4 Farin. q 20 n* [illegible] *poſt alios Ciarus 5 hæreſis, n. ult Menoch ſup & Farin ſup.* i *l. 1 Cod de mal & math. Berber. d rub de ſortil. n. 2 & 8 Dambaud. in praxi crim. tit. de homic per ſortil c 73* k *Penz inib. Fich. Godelm. & alii.*

fatentur impoſſibilia; nempe ſe volaſſe ad conventus, libidinem cum dæmone expleſſe, tempeſtates excitaſſe, & huiuſmodi. *Reſpond* libr. 2 oſtendimus hæc dæmoni non eſſe impoſſibilia, & ideò fidem habendam earum confeſſionibus cenſent Catholici cõmuniter 2. Lamiarum peccata ſunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quàm facti vel executionis : ideò ab Eccleſia puniri non deberent, nec à iudicibus aliis, *Reſp.* falſum præſupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & in atrocioribus criminibus receptum; conatus aliquando puniendos, ut conſtat *a* 3. Pœnam minuere deberent, ætas ſenectutis, & ſexus fragilitas, *Reſp.* ſenectutem non eſſe idoneam cauſam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, ut ex praxi iudiciorum, affirmat rectè Iul. Clarus *b* deinde falſum ſupponunt, ſolos ſenes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falſum ſupponunt, ſolas mulierculas ſic delinquere: quamquam nec in hæreſi nec in ſimilibus atrocioribus ſexus excuſat. 4. Lamiæ debent cenſeri ſimiles dormientibus, confitentur enim crimina commiſſa in mentis exceſſu, vel ſopore. *Reſp.* multa ſagas immò ferè omnia vigilantes committere, & propter hæc puniendas; ut propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, ſegetum & iumentorum damna, &c. Immò, & quæ in ſomnis gererent, culpa non carent, quia & ante ſomnum ea præmeditantur, & poſt ſomnum ea rata habent, & ſibi in illis complacent. *c*

5. *Argumentum*, pacta huiuſmodi ſunt imaginationes deluſarum mentium. Venereus quoque coitus cum dæmone, eſt rei impoſſibilis fictio. Quæ de tempeſtatibus & damnis datis narrantur eorum excedunt poteſtatem: quæ de translatione corporali dicunt, ſunt nugæ meræ. *Reſpond.* imprimis credendum contra ſeipſos ipſorũ confeſſioni, ſicut & aliis reis, deinde iam conformes omnium eſſe teſtificationes, & tam confirmatas experientia omnium populorum & ſæculorum *: ut id negare, nihil ſit, niſi inſanire*, ut benè dictum à Sylveſtro *d. quibus* (ut ait Penna,) *e nemo* (*niſi ſenſu careat*) *queat contradicere*, & (ut alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc auſit negare, is audeat negare meridiè lucere ſolem, & bis ſex eſſe duodecim.* Et ſingula nos, lib. *1* comprobavimus *f* Nunc, dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. PACTVM iſtud agnoſcunt & habent pro certo, tum THEOLOGI, ut poſt Cyprian. *libr. de duplici martyrio.* & D. Auguſt. *in capite illud 26. quæſtio. 2.* tenent. D. Thom. 2. 2. *q. 95. & 96.* Alex. Halenſ. *part. 2. quæſt* 184. Albert. Magn. *in 2. d. 7 art. ult.* Petrus de Tarantaſia, (qui poſtea fuit Innocen. V.) *ibidem*, Petrus de Bonaventura, *ibidem*, Guido Carmelita, *in ſpeciali quæſt. quã de hac re compoſuit iuſſu Papæ Ioann. 22.* Scot. *in 4. d. 34*, Gabr. *in 2. d. 8. quæſt. 2. artic. 4.* S. Antonin. 2. *part. titul.* 12. Guil-

a *Iul Clarus § fin q 62 n. 2 Kircho. & alii quos ſequitur vel invitus Godel. l. 3 c. ult. n. 36*
b *§ fin. q. 60 nu. 6* c *Simanc. in prax. c. 11 n. 4* d *l. 1 de ſtrig & dæm. admir. c. 14* e *d commu. 68 lit. r.*
f *de pacto q. 4 de tempeſt. & damnis qu. 11 de concubitu q. 15 de translat. local. q. 26 li. 2.*

Guilhelm.Pariſienſis.*in tractat.de fide & legibus*, Sylveſt. Tabie. Angl. Armill. Graſijs,*in verſic.ſuperſtitio & verſic.maleficium*, Gerſon.*in 2. part.Trilogio Theologiſatæ Aſtrologiæ* , Ioannes Trithemius harum rerum nimis peritus,*in qq.à Maximiliano Cæſare propoſitis*;Franc. Victoria.*relect.de Magia*,Alfon.à Caſtro,*libro primo,de iuſta hæret.punit. cap.* 15. Eymericus,*direct.inquiſit. cap.* 43. & ibi Penna, *comm.* 68.Bernard. Comenſ. *in diſputatione poſt Lucernam Inquiſitorum*, Sprengerus, *in Malleo*, Niderius *in formicario*, Hollenus, *in Perceptorio*, Baſinus,*libro de Magicis*,Bartholo. Spinæus, *contra Ponzinibium*,Silveſt.Pieras, *lib.de ſtrigimag.& dæmon admiran.* Franc. Picus, *Dialogo.ſtrix*, Iaquerius, *in flagello hæret.*Ioſeph.Angl.*in 2. quæſt. de Magia.* & noviſſime Sebaſt.Michaelis,*in Pneumalogia*,Creſpetus, *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. *part.*1. *de confeſſ. maleficar.prælud. num.*7. Cardinal. Toletus,*lib.*4.*ſumm.inſtructio. Sacerdot. cap.de magica* 15. Idem ex Iuriſtis aſſeruere, Grillan. *libr.*2. *de ſortileg.quæſt* 3. Martin.de Arles,*tractat. de ſuperſtit.à n.* 85.poſt veteres Ioan. Andreæ,*in cap. accuſatus* §.*ſanè de hæret. in* 6. Archidiac. Ioan. Monac. Guilhelmum. *de Monte Lauduno* & Bartholomæum Raymundi,*ibidem*,& ſatis fatetur Oldrad. *conſil.* 210.item Turrecremata *in c. illud* 26 *q.* 2.Berber.*in viatorio iuris titul de ſortileg.* Simancas *in pract.c.*11.*& Inſtitut.*Catholo. Damhaud.*in practat-crimin.*Navarr. *in Manual.cap.*11.*num.*25.*& in cap.numquid Cain.de pœnit.d.*1.Menoch.*de arbit. iud.caſ.*388. *Farin.prax.crim. quæſt.* 20. Florimund.de Reimundis,*de Antichriſto cap.*7.*num.*5.Nic. Remig. *opere de dæmonolatr.* Quodque caput eſt expreſsè hoc docet Ioan.22.*in ſua extravag. ſuper ſpecula.*

Et quia contra hæreticos agimus etiam ex ipſis hoc accuratè docét, Lamb. Danæus, *Dialog.de ſortiariis*, Ioa. Bodi. *li. de dæmonom.* Thomas Eraſtus,*in Furnio*, Georg.Pictorius, *in Reſolut. an ſagæ ignis mulcta damnandæ.* Hotom.*conſ.* 98.

De Venereo coitu *ſuccuborum & incuborum*,hoc tenent cum Innoc.8.Pontif. in bulla de hac re edita, & plurimis S. Patribus Alex. de Hal.1. *part. quæſt.* 78. D.Tho.D.Bonav.Scot. Dur. Gab. Dionyſ.Carthus. *in 2.d.* 8.Guill. Pariſ. *de univerſo part.ult cap.*23.Abulenſ. *in* 6. *Geneſ quæſt.*6.*& in* 7.*Exod quæſt.* 12. Alfonſ.à Caſtro,*ſupr.cap.*16.Caietan.*in* 2. 2.*quæſt.*99.*art.*3.Sixtus Senenſ. *l.*5.*ſanct. biblioth.anno* 73.Barthol Med.1-2.*quæſt.* 72.*ar.*2. Spren. Nide Sylveſt. Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Greſp. Totel. Angl.Binsf.Comenſ.Iaquerius,*ſupr.citati*,& Vlricus Molitor,*in Dial. cum Sigiſmundo cap.*5.*&* 6.

Ex Iuriſtis, Marti.de Arles ſup.Grill, *lib.*2.*q.*7.Simanc.& Remig.ſupr.& locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti quinque hæretici;& ipſemet Lutherus,*in Convivialibus*, ut appareat mendacium, Fichardi, hoc attribuentis ſolis inquiſitoribus & Papatui addictis, ut ille loquitur.

De Grandine tempeſtat. &c. huiuſmodi; quæ probãtur omnino à Theologis, *arg. cap.* 1. *Iob, ubi*, D.Thom. & Carthuſian. idẽ docuere Patres, *in cap. nec mirum* 26.*qu.*5. D.Auguſt. *libr.*8. *de civitat. Dei cap.*19.Iſidor. *lib.* 8. *Etymol. cap.* 9. Innoc. *in bulla ſua ad inquiſitor.* D.Thom. & cæteri Scholiaſt. *in* 2. *d.* 7.

& 8. Caſtrenſ. Silu. Spinæus, Hollenus, Spreng. Michael. Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alij citati. *Ex Iuriſtis.* conſentiunt, Simancas, Menoc. & Damhauder. & Remig. & Comenſ. citati; Azo. Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyc. *in l. 4. C. de malef.* ubi text. apertè hoc cōfirmat. Bonifacius de Vitalinis, *tractat. de malef. cap. de ſortileg.* Ioann. ab Anan. *in cap. 1. de ſortileg.* Grilland. *lib. 2. q. 6.* Franciſc. Balduin. Iacob. Rævardus & alij ad ll. XII. tab. Pet. Greg. *libro. 34. Syntagm. Iuris univerſi cap. 11. & cap. 13.* Petr. Matth. *in 7. Decretal. titul. de malefic. & incantat.* Nec non tres illi hæretici quos nominavi, & Lutherus Archihæreticus.

De Translatione Corporali eam per dæmones fieri poſſe & ſolere ex patribus docent Clemens, *libro. 6. Conſtitut. Apoſtol. cap. 9.* Arnob. *libro. 2. cont. gent.* Egeſip. *libro. 3. de excid. Hieron.* Cyril. Gieroſ. *Catecheſ. 6.* Maximus Taurin. *ſermon. de Natali Apoſtol.* Epiph. *li. 1. contra hær.* 30. Georg. *li. 1. Dial. ca. 4.* Et alia exempla ſuggerit Ioan. Cæſarius Monachus Ciſterciensis, *li. 5. ca. 27. 34. 56.* & quæ his addunt Bart. Spinæus; *contra Ponzinibius* Grillandus, Caſtrius Remig. & Binsf. à me citati.

Eſt iſta communis ſententia Theolog. & Iuriſt. S. Thom. Scot. Dur. Caiet. Silveſt. Angl. Victor. Caſtrij, Sprengeri, Niderij Iaquerij, Michaelis, Creſpeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guill. Pariſ. Binsfeldij, & aliorū citatorū: Turrecr. *in c. Epiſcopi 26. q. 5.* Grill. *de ſortileg. quæſt. 7.* Pennæ *ſupr. d. commun.* 68. ubi citat. Commenſ. & Albert. *de agnoſcend. cath. aſſertion. q. 24. nu. 24.* vocat hanc ſententiam communē Theolog. & veram, ut eſt revera. Nec ei repugnat. Navarr. *cap. 11. Manual. num. 38.* nam voluit ſolummodò negare: eas vehi, cum illis circumſtantijs, quæ exprimuntur in *d. c. Epiſcopi.* Ratum ergò maneat, quintum hoc argumentum planè falſis præſuppoſitis niti. Mirè tamen circa hanc deluſionem Lamiarum pertinaces ſunt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occaſionem ex d. cap. Epiſcopi (de quo nos mox copioſè & luculenter diſſeremus.) Quia deluſas Herodianas illas canon aſſerit: ſic ratiocinantur: *ſi illæ deluſæ, ergò & noſtræ ſtriges.* At quia homines, aliàs nec inepti nec infusè ſtolidi, animadvertunt non ſatis validè inferri. *Ergo ſaltem* (inquiunt) *poſſunt etiam deludi.* Vnde igitur cum aliqua in iure ſiſtitur, iudici conſtabit eam non deluſam, quæ potuit? Ne quid diſſimulem, en vobis ipſorummet argumentationem ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellenſis in Brabantia, poëtica arte, ſed pietate clariore, cui cum illis quotidianæ velitatiunculæ pro veritate, perſcriptam: *Manifeſtum eſt* (inquiunt) *Doctores de materia ſagarum ſcribentes ad unum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone ſæpè illudantur ac decipiantur: ita ut per imaginationem cogitent, & credant certè ſe perpetraſſe ac feciſſe veraciter, ea quæ tantum in ſola phantaſia opera Diaboli mentem obfuſcantis obverſata ſunt. Non ſatis tutò ergo agere iudices, quando confeſſionibus ſagarum ſivè voluntariis, ſivè per vim extortis, fidem adhibentes, eaſque pro ſufficientibus habentes, probationibus, miſeras illas ac fortè inſontes ſupplicijs tradunt, quæ, cum deceptæ ſunt negare non poſſunt, ea, quorum ſe re vera*

reas

reas putant. Quamobrem cuivis iudici meritò ſcrupulus naſcatur. Quia confeſsio in hac re pro ſufficienti probatione haberi non debeat: cum fieri poſsit, ut ex errore decepta mentis procedat confeſsio. Quo igitur pacto iudex poterit dignoſcere: Vtrùm in individuo reus reave, quæ ei offertur, ſit per imaginationem deluſa, vel verè commiſerit quæ fatetur.

En Rhodus, en ſaltus, quis nō agnoſcat argumentum VVieri, cuius venenum Calidius Looſeus, in Alemannia hauſtum & eiuratum, in Belgium, præſertim Bruxellàm diffudit, ut antidotum propinem tàm periculosè potis primum nebula ratiocinationis, ſeu vaporis noxij exhalatio, removenda. Nempe prætexitur prætenſio ſcrupuli ex confeſſione falſa & erronea, quàm contendunt eſſe quando ex nuda confeſſione proceditur. Quis umquam aſſeruit (non ego quidem uſquam) ſoli ſtandum confeſſioni? cenſui ſemper & profiteor in hoc crimine ex nuda & ſola confeſſione rei procedi non poſſe, *cum Bald. & Angel. in l.* 1. *C. de confeſſ.* quia ex tali non videtur ſatis iudici conſtare certò poſſe de crimine, quod tamen neceſſarium eſt ad condemnandum, ex ſententia communiore. *arg. l.* 1. *§. item illud & ibi Bart. D. ad Syllania.* Sed contendo paralogiſmum latere in hac ſolius nudæ confeſſionis nuncupatione: Et ideò, ut in omnibus æquivocis, eſſe neceſſe prius diſquirere, quid vocem nudam confeſsionem. Si de confeſsione legitima & ritè facta loquuntur, in qua & adfuere indicia (alioquin nulla foret) & reliqua de quibus diſſerui, *ſupr. libro quinto, ſectione undecima.* certum eſt ac manifeſtum eos hallucinati. Nam leges humanæ talem confeſſum habent pro iudicato: & in Evangelio Paterfamilias ſervulum nequam, *ex ore eius* (hoc eſt ex confeſsione) iudicat. & ex tali confeſsione indicijs fulta, quæ ad torturam per ſe ſufficerent, reum damnari poſſe, non eſt dubitandum, ut meritò cenſuit poſt alios Daniel Mollerus, *part.* 4. *Conſtitution. Saxonicar. ſectio.* 2. *numer.* 13. & hoc in terminis de crimine & confeſsione ſtrigum accuratè probat Arnald. Albertinus, *de agnoſc. aſſertion. hæret. quæſt.* 25. quem lege ſi lubet. Si de non ritè facta (verbi gratia, deſtituta indicijs, improbabili, vel impoſsibili) loquuntur: illis aſſentior: ſed nego hoc in caſu propoſito locum habere. Nam quæ Lamiæ confitentur, non ſunt impoſsibilia, nec improbabilia peritis humanæ & divinæ philoſophiæ, ſed admirabilia tantùm. *Probatum id à me toto libro ſecundo. Diſquiſit. Magicar.* Nec umquam iudices probi ex tali nuda confeſsione procedunt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam aut inquiſitionem (*vide dicta ſupr. ſection.* 2. *verſ. Quarto requiritur*) ſemper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius, aliquando imbecillius, ſufficienter tamen confeſsio aſtruitur: quæ indicia qualia eſſe debeant docui, *ſupr. ſection.* 3. *&* 4 *per tot.* & non poſſunt particulatim, niſi ſpecie facti in particulari propoſita, explicari. Cur ergò metuunt ſtare confeſsioni ſic legitimè factæ? In foro poli ſtandum eſſe confeſsioni proponentis in exomologeſi peccata ſua, etiam abſque ullis indicijs cur non in foro fori cum indicijs? ſi Dei

vicarius illic peccatum non metuit, cur hic vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pœnæ major eſt dolor, quàm æternæ, aut primæ mortis gravius periculum vel damnum, quàm ſecundæ? Quid? quod in ſacramentali confeſsione tenetur Iudex ſtare rei confeſsioni: adeò ut ſi dicat ſe talia patraſſe, non poſſit confeſſarius illum reijcere, ſine peccati Mortis reatu, quaſi illuſum, ex hoc quidem ſolo (quod prætexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat, ſed tenetur ei & abſolutionem & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, ſola fretus conjectura quia deludi ſolent, poteſt ſtrigum iuridicæ confeſsioni fidem derogare. Quod inde etiam ſtabilitur, ſi malefici ſe conſpiraſſe in reip. vel Principis perniciem faterentur: ex iſto illuſionis capite nullus iudex auderet eos abſoluere vel dimittere: ſed cenſeret ſe obligatum ad reorum condemnationem procedere, ut reorum læſæ Maieſtat. Et ſi hanc publicam injuriam negligeret, ipſe à ſuperioribus iudicibus in ius vocaretur, ac ille ipſe fiſci procurator (tam ſomnolentus vel contemptor divinæ iniuriæ) nactum ſe ſpongiam crederet ſucci plenam; quam averet exprimere. Cur ergò ſegniori eſſe liceat in Dei injuria, quæ perſpicuè in majus Eccleſiæ & naturæ damnum vergit? Denique ſi in furtis, latrocinijs, ſacrilegijs, adulterijs, homicidijs, falſæ monetæ, Sodomiæ, &c. criminibus ſtari poteſt legitimæ confeſsioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum planè eſt aliam exigi certitudinem, quàm quæ iuxta criminis naturam poteſt haberi, ſi cuiuſquam autem, certè huius criminis ea eſt natura, ut de eo fermè iudici aliunde nequeat conſtare, quam ex indicijs, præſumptionibus, & reorum confeſsione, eò quòd clam committatur, & ſæpè nulla poſt ſe ſceleris veſtigia relinquat. quare hic potiſsimum locus eſt ſententiæ, volentium ſolam legitimam, quæ veriſimilis ſit reorum confeſsionem in talibus delictis ad condemnationem ſufficere, quam admittit Godelmannus, *libro tertio, de Lamiis capite decimo, numer. 47.* & tenet Mollerus, *d. ſection. 2. à numer. 11.* atque ita prius deciderat Iul. Clar. *§. fin. lib. 5. recept. ſentent. quæſt. 55. quomodò autem dicatur conſtare de delicto.* Nonne ſunt hæreticis annumerandi iſti fœderati partiarij dæmoniorum? ſanè id communius receptum docent Grill. *quæſt. 10. numer. 10. de ſortileg.* & Clarus, *d. quæſt. 55. verſ. poteſt etiam, & quæſt. 4. v. 1.* quos ſequitur Moller. ſupr. Quis autem neget ad hæreſeos condemnationem ſufficere legitimam confeſsionem, niſi qui à graviſsimis iuris interpretibus temere velit diſſentire? *Bald. in l. ſi quis non dicam rap. C. de Epiſcop & cleri. Felino in cap. auditis extr. de præſcript. Arelatenſi in tract. de hæret. Notab. 2.* Quamobrem cenſeo non tantùm iudices ſecure poſſe ſtare tali confeſsioni; ſed etiam teneri ſub culpa lethalis peccati. Quia cum iudex ex officio & ſecundum leges reum damnare tenetur: ſi non damnet eum, ex cuius abſolutione periculum imminet reip. & ſcandalum mali exempli pleriſque gignitur, ad damna inde provenientia tenetur reſarcienda, *ut docebo in fine huius ſection.* 16. Nec

diffi-

diffiteri quis poteſt ſtriges eſſe noxias reip. & conari quam plurimos poſſunt in ſocietatem criminis pellicere, & earum abſolutione bonos jure optimo ſcandalizari: ſecundum leges verò tales à judicibus legitimè captas, tortas, confeſſas puniri morte debere. Conſtat ergò judices hoc facere nolẽtes lethaliter peccare in Deum & remp. & quod hinc conſequitur tales Iudices in hoc propoſito manentes abſolvi in foro conſcientiæ nullatenus poſſe: quod accurate perpendendum eſt eorum confeſſariis. Quis neſcit judicem teneri ex actis procedere? aut quis umquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum judicavit, ſi ſecundum allegata & probata ſententiam tuliſſet? Dumtaxat quidam excipiunt, ſi privatim certò ſciret reum eſſe innocentem, quod ipſum tamen multorum gravium Theologorum, & communior Iuriſtarum ſententia non admittit, niſi in eo qui legibus ſuperior eſt, negat in ſubſellii inferioris judicibus, ſed hoc loco nullus huic exceptioni locus eſt. Nemo enim adverſariorum affirmare audet certò ſe ſcire illas deluſas & eſſe innocentes, præter Wierum, Ponzinibium, Leoſeum & ſimiles quorum jam exploſus eſt error, obſtinatione & impudentia & inſcitia plenus, ſed dicunt dumtaxat ſæpè illas deludi, & idcircò in individuo judicem dubitare. Verùm hinc ego contra infero, quando in individuo judici non conſtat deluſam eſſe, teneri judicem legitimæ reatum confeſſioni ſtare. Quæro, ſi noſſet non eſſe deluſam, nonne damnaret? ſi damnaret, quam ſciret non deluſam: cur non teneatur etiam faſſam damnare quam neſcit deluſam? ſemper ſanè præſumenda eſt nõ deluſa, donec deluſa fuiſſe probetur, quia legitima confeſſio, vera eſſe præſumitur, contendenti deluſam, probatio incumbit: non probanti, merito obijcitur, neminem, qui aliàs mente conſtet, ſtultum vel deluſum præſumi, niſi probetur. Videte in quem ſcopulũ iſti impingunt, dum ſcrupulum timent Scrupulorum proprium eſt facere ut timeas, ubi non eſt timendum, & contemnas ubi merito ſit trepidandum, ſic iſti dum vitant, vel fingunt ſe vitare, inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambroſ. libro ſecundo de paradiſo) *Chriſtus infunditur: ubi abominatio aboletur, ſanctificatio conſecratur. Impium eſt* ſcribit Caſsiod. libro nono, varior. in edicto Alarici) *iudices illis eſſe indulgentes, quos cæleſtis pietas non patitur impunitos.* Hæc de ſcrupulo prætenſo: Nunc de ipſa deluſione manum conſeramus.

Primùm dicunt: *Manifeſtum eſſe Doctores de ſagarum materia ſcribentes ad unum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone ſæpè decipiantur ac illudantur: ita ut per imaginationem credant ac cogitent certò ſe perpetraſſe ac feciſſe veraciter, ea quæ in ſola phantaſia opera Diaboli mentem obfuſcantis obverſata ſunt.*] Siſte gradum Bonam horum Doctorum partem nõ oſcitanter perlegi, & nego ad unum omnes hac de re idem ſentire, quoad id quod de facto contingit: ſed tantùm conveniunt quoad id quod poteſt contingere. Fatentur omnes unanimiter fieri poſſe, ut mulierculæ deci-

decipiantur: immò & viri, nam ne ſexus quidem melior purus ab hac contagione: ſed utrum reipſa ſæpè decipiantur: item, utrum hæc deceptio in cunctis quæ fatentur, an in quibuſdam tãtùm locum habebat: non idem ſentiunt, nec ſcribunt. Ponzinibius, Wierus, & ſimil. vidẽtur velle ſemper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alii, videntur velle tantũ deludi quoad pleraq; & quidem quoad hæc ſemper: quorum omnium jam exploſæ ſententiæ indignæ ſunt quibus refellẽdis iterũ calamus deſudet. Cõmunis Theologorum, Philoſophorum, Iuriſtarum, & omnium Eccleſiaſticorum Tribunalium, & ferè omnium ſæcularium ſubſelliorum ſententia eſt, illuſionem hanc in paucis admodum rebus ſeu facti ſpeciebus (nempe delatione ad cõventus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rariſſimè in his ipſis contingere, ſic præter cæteros diſertè ſcribunt Iaquerius, Comenſis, Sprenger, Michaelius, Binſfeldius, Remigius. Peccant itaque diſputatores iſti, primò cùm aſſerunt omnes in hac deluſione convenire: ſecundo cum quod de quorumdam caſuum ſeu viſionum confeſſione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertiò dum quod rariſſimè contingere: immò, quod tantum contingere poſſe multi dicunt, id ipſi ſic interpretantur: quaſi crebrum eſſe vel frequentius ab omnibus concedatur, Sin fatentur id frequentius quidem non eſſe: cur non potius quod frequentius eſſe ſolitum amplectuntur: & animo propendent, ut ex frequentius contingentibus confeſſionem veram, quam falſam eſſe præſumant? Sicut legislatori (ſecundum Theophraſtum) ſic & iudici oculus mentis ab eo quod ſemel aut bis accidit, ad id quod ſæpius conſuevit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum ex tali præmiſſa propoſitione inferunt: *Non ſatis ergò tutò iudices agunt, quando confeſſionibus ſagarum, ſivè voluntariis, ſivè extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro ſufficiẽtibus ad damnationem probationibus habent.* Errant inquam ſic argumentantes 1. quia videntur velle ſubindicare judices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmiſſa tamen particulari propoſitione eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, ſæpè decipiuntur; ergò judex nunquam earum confeſſioni tutò credat. Nego conſequentiam: quæ ut valeret, ſemper decipi eas foret neceſſe nunc nec ſæpè, ſed rariſſimè decipi deprehenduntur. Sæpiùs ergò erraret judex non credens, quàm credens. Quod ſi tantùm hoc volunt, Aliquando deluſæ ſunt: ergò à ſic deluſis aliquando judex rapi poteſt in errorem. Verum id quidem, ſed & illud verum; ſæpiſſimè & ferè (ſi ferè) ſemper compotes mentis ſunt & erroris vacuæ, & verum eſt quod confitentur: ergò judex confeſſionem illam ſequens ſæpiſſimè & ferè ſemper rectè judicabit, & nunquam, vel vix unquam ab illis in errorem deducetur. Amplius dico, quamvis deduceretur; ſi confeſſio legitima fuerit; addicens confeſſam ſupplicio legitimo, nihil peccabit, ſed error expers eſt culpæ, functus enim eſt officio ſuo, qui ſecundum allegata, & probata,

probata, & publicam conſcientiam, immò & privatam (cui dubitatio ſola non repugnat) ex juris norma judicavit. Præterea ſi quid iſta ratio valeret in ſimilibus valeret; in quibus tamen nemo judiciorum vel legum peritus ullatenus eam admiſerit. Quàm ſæpè tormentorum acerbitas falſam in proprium caput reorum cõfeſſionem extorquet: ergóne judex qui ex confeſſione per quæſtionis cruciatum expreſſa, ſed alias legitima, reum damnavit, non ſecurè procedet? ſæpè fit ut multi teſtes pecunià corrupti in unum teſtimonium conſpirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulſio ſufficiens, & tamen reus verè ſit innocens: ergò teſtimonio legitimo teſtium judex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? ſimilia ſunt tamen, quæ adverſarij adferunt. Quia quod ad iudicem attinet, qui decipitur, parum vel nihil attinet, qua ex cauſa decipiatur, ſi peccaturus idcircò, quod ſine ſua culpa deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæſtione vel teſtimonio, vel ex rei ſpontanea confeſsione ſit orta: quia ſuppono in his omnibus æque judiciorum ſolemnia cuncta ritè obſervata fuiſſe. Si ergò talia ad ſub vertendum omnium publicorum judiciorum ordinem & rationem ſufficere debent; valebit illa argumentatio: ſi non ſufficiunt; invalidus eſt, & obtuſus iſte numero à deluſione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoque eſt ratio faſcinationis & cæterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi poſſe conſtat; ut quoad homicidium, vim publicam, adulterium, monetariam, &c. ſi faciat dæmon, ut quis putet à ſe factum, ut alii videantur videre ſe Petrum facientem, quod alius fecit: Nemo tamen in aliis criminibus ad reorum liberationem à pœna juris unquam hoc colore uti voluit: quia nullus fuit, qui tàm frivolæ defenſionis vanitatem non proſpexerit. Quot ſomniantibus illuſiones contingunt, quas homines putant ſibi vigilantibus oblatas? quot in ſomnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli ſibi videntur deſignare? Quid ſi ergò ſomniet, v. g. Petrus ſe Paulum capitalem inimicum gladio trajicere, & Paulus gladio trajectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans ſe, quod tantùm ſomniavit, revera patraſſe, & ideò ſpontè aut in tormentis homicidium à ſe cõmiſſum fateatur, quod alius commiſerat: quæro, quid judex faciat? abſolvet? non licet legitimè confeſſum: damnabit? innocens eſt reipſa. Innocens peribit: & tamen juſtè ac tutò fuerit à judice damnatus. Idem ſibi reſponſum exiſtiment iſti, qui cauſam tam frivolam quærunt, in tam immanis injuriæ Deo & reipubl. illatæ diſſimulatione. Verùm hæc de argumenti forma & validitate jam nimis multa.

Venio ad rem ipſam, & inquirere ſtat, an aliqua regula tradi poſſit, qua judici conſtet; an vera ſit confeſſio Strigum, an vana & illuſoria? Priùs quædam ſunt fundamenta præjacienda, ut firmior ſit ardua ſtructura,

Notandum inprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando ſomno depreſſis

accidere

accidere ut quæ Toſtat. Olaus, & Baptiſta à Porta de quibuſdam narrant: aliquandò certò & perſpicuè vigilantibus. Nam certum eſt auguria, & reliqua maleficia, de quibus S. S. non uno loco egit, à vigilantibus acta, ut à Magis Ægypti, *Exod.8.* Pythoniſſa Saulis, 1. *Reg.* 28. maleficis Manaſſis, 2 *Paral.c.*33. Balaam ariolus vigilans imprecari ſolitus, *Nu.*22. Sæpè etiam quod unus ſomniavit, hoc alter verè patravit, *ut Iudic.* 7. Madianita miles ſomniarat, quod Gedeon in caſtra irruens verè fecit. Vnde fit, ut poſſit, quod uni ſagæ ſomnianti, hoc alteri vigilãti verè contigiſſe: quare non poſſumus ex hujuſmodi narrationibus, quæ particulares ſunt, univerſim colligere ſemper verè, aut ſemper falsò hæc contingere.

Notandum ſecundò ſolere hominem deludi, vel imaginariè tantùm, ſeu interna imaginatione, quando in rei inanem ſimilitudinem cogitatio tendit, quaſi in rem veram ſenſibus objectam, ut fit ſomniantibus. Quod non videtur ferè unquam habere locum in ſtrigibus noſtris, quia ferè ſemper concurrunt circumſtantiæ aliquæ, ex quibus pateat, delictum earum imaginarium non fuiſſe, ut cùm effectus reſultat in alio, quàm in ipſa ſtrige, puta in agris, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præſtigium, quando immutatio oritur ex parte rei viſæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obiicitur, mutato fortè medio, & aliis ſpeciebus ad oculum deductis, quàm revera objectum præfert, ut cùm videtur eſſe lupus vel cattus, qui homo eſt. At iſta deceptio locum habet in præſtigioſis metamorphoſibus, quando ſtriges ſibi vel aliis videntur transformatæ; ſed generat tantùm deceptionem opinionis, & conſiſtit cum vero crimine homicidii, &c. Vel denique fit illuſio per apparitionem rei qualis eſt, & qualis apparet; ſed per diabolum de novo fabricatæ ad alicujus veræ rei ſimilitudinem; ut quando diabolus corpus aereum aſſumit ad ſimilitudinem viri vel fœminæ, vel hirci, & talis apparet ſtrigi. Tunc tantùm deluditur ſtrix, ſi putet eſſe verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potiſſima eſt ex parte objecti; ex parte verò videntis non eſt deceptio in ſenſu exteriore, ſed in opinione; quia unum putat pro alio: ſi tamen huic viro ſuccuba ſit mulier, vel hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conventum; non eſt deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifeſtum in hac materia duplicem conſiderandam & diſtinguendam illuſionem unam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illuſionem eſſe duplicem, unam quando fallitur opinio, & cum ea ſimul ſenſus exterior; alteram quando ſola opinio, vel ſolus exterior ſenſus. Opinio qua ſenſus deluditur, quando per præſtigium videntur ſibi ſagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conventum: quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore, & proprio ſemine concurrere: quando putant ſe transformatas in cattos, & ſibi vel aliis tales videntur. Et certum eſt hujuſmodi deluſionem ſolam eas à pœna Sodomiæ vel homicidii patrati non

non liberare; non magis quàm ſimilis deluſio excuſabat illas, de quibus in *d.cap.Epiſcopi.* Fieri poteſt, ut ſic hodiè multæ illarum ſint deluſæ aliquando: ſed tunc judex debet attendere ad factum, an ſic equitarint, an ſe dæmoni commiſcuerint, an puerum ſtrigaverint, an ea fecerint, quæ ad transformationem vel ſtrigiportium Diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putant dæmonem eſſe Numen, aut ei deberi adorationem, aut eſſe omnipotentem vel omniſcium, vel largiturum illis beatitudinem, &c. hæc deceptio non excuſat à pœna, ut nec hæreticos reliquos, quare, παρεργὸν eſt, quod ſtrigum rudiores, & idiotæ ſic decipiantur.

Senſus ſolùs decipitur, cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo objicitur, quod tamen qui ſenſu deluditur, ſcit non eſſe quale videtur, aut quale tactu, guſtu, olfactu, audituve percipitur, veluti quando ſtriges non neſciunt ſe rem habere cum ipſo dæmone, equitare ſuper dæmonem non mutari in cattum; ſed hæc ſibi videri tantùm, &c. Et talis deluſio opinionis, quæ eſt in lamiis doctioribus, & minùs rerum imperitis, multò adhuc minus à pœna ordinaria præbet excuſationem: quia hic ex earum parte eſt malitia formalis & perfecta.

Reſtat ergò difficultatem totam verſari in deluſione, quæ eſt ex parte rei, ſivè facti. Quin nec ipſa eſt ſimplex aut uniuſmodi. Nam aliquando exiſtimāt ſibi vigilantibus accidere, quod verè inſomnis tantùm accidit: hæc deluſio non magis excuſat à pœna, quàm à peccato, verbi gratia, putat una ſe delatam ad conventum, quæ manſit in loco ſopita, priùs tamen verè fecit omnia, quæ ſolent adhiberi ad ſtrigiportium; vel putavit ſe cum dæmone vigilantem commiſceri, cùm tantùm ſit, ſomnians deluſa, ſed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium ſcelus animo conſentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obſtinatio perfida ſibi in vigilia complacens, & ad hoc planè deliberata: ſicut obtinet in hæretico, qui quàm in ſomniis accepiſſet propoſitionem hæreticam, eam vigilans poſtea approbaret, ac tueretur: quem certò rogus maneret.

Aliquando putant ſe feciſſe, quod dæmon ipſe fecit, verbi gratia, putant ſe tempeſtatem concitaſſe, pauperiem agris feciſſe, necem pecoribus & infantulis intuliſſe; quæ tamen cuncta ex condicto ad ſignum præſtitutum diabolus patravit, ipſis id fieri volentibus, & ex conventione ſignum præfixum ſuſtulerunt. Quid tum, (quæſo) intereſt, per ſe, an per alium fecerint?

Quod ſi (quod rariſſimum) nihil tale conatas ſtriges, nihil cooperatas apparuerit; & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc ſint operatæ, ad ſingulares circumſtantias tùm judici recurrendum: & quia caſus ſunt individui, ipſæ quoque conditiones circumſtantiarum individuæ ſunt & peculiares; nequit res ulla generali regula definiri. Poſſunt tamen quaſi in genere circa ſingulas circumſtantias quædam obſervari, non parum lucis

Iudicibus zelo Dei præditis allatura, nam quorum zelus eſt in loculis vel emortuus, iis quoniam in media luce amant cæcutire, fruſtra ſol veritatis illuxerit.

Præclarè (mea ſententia) notatum fuit à Sebaſtian. Michaelio, *Pneumalogiæ operæ extremo*, nobis ad hanc veri inveſtigationem, ſtrenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Auguſtinum præiviſſe, & ſi penitius inſpicatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidiſſe, *libro 18. de civitate Dei capite 18.* liber ille Michaelii Gallico ſcriptus eſt idiomate, in gratiam nationum cæterarum redigam fide optima in compendium, quæ dicit. Prima regula quam tradit, *eſt iudicium deſumendum ab effectu ſubſecuto*. Sic enim volens decidere, an quod de Iphigeniæ ſacrificio narratur, verè acciderit, an præſtigiosè? concludit Iphigeniam reipſa nec immolatam, nec in feram fuiſſe mutatam, ſed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo ac futilis ſuppoſitum, probat ab experimento ſubſecuto, quia diu poſtea vivens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis ſocios non fuiſſe converſos in aves, eò quòd iſtæ aves Diomedeæ poſtea inter ſe mixtæ (ut & Meleagrides) ſpeciem ſuam cæterarum avium more propagaverint. Vnde colligit à dæmone ſocios Diomedis ſubitò translatos aliò, & has illis aves aliunde compulſas, fuiſſe ſubſtitutas. E contra patet vera fuiſſe Moyſis in Ægypto miracula, quia Nili piſces vere mortui reperti, & locuſta vineas ac meſſes verè perdidit. Verè quoque patientiæ exemplari Iobo dæmonem damna dediſſe, quia vera mors iumentorum, filiorum, & ſervorum ipſis cadaveribus, & ſubruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum poſtea vivens vel integrum repertum, Confirmat hanc regulam Divus Thomas, cùm cenſet præſtigias & illuſiones diaboli diu durare non poſſe: cùm ſint, non naturæ ſeu ſubſtantiæ ſubſiſtentis; ſed quædam dumtaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum eſt proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundùm hanc ergò regulam patet in criminum, quæ ſtriges fatentur, pleriſque veritatem à parte rei ſubeſſe, non nudam illuſionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à ſe necatos, à parentibus præfocati vel exſucti reperiuntur. Exhumatio corporum, ſepulchri religione violata, probatur; quia cadavera ſepulchris eruta non inventa in locis ſuis, fruſtum veſtimentorum, quod dicebant ſe dæmoni pro arrabone dediſſe, re ipſa repertum abeſſe à veſtis parte, quam illæ narrabant. Homines & iumenta maleficiis læſi, & interdum ab illis liberati ſunt ubique ad manum.

Secunda regula eſt, *Attendendum. an quæ aſſerunt, ſint dæmoni poſſibilia* ſic enim Divus Auguſtinus ibidem oſtendit non fuiſſe ſocios Diomedis in aves verè & eſſentiali transformatione mutatos: quia ſpecifica mutatio eſſentiæ unius in aliam ſuperat creaturæ poteſtatem. Sed dicit factum ſubtractione & ſuppoſitione illa quam memora-

memoravimus, quia hoc Divina permiſſione difficile non eſt dæmoni. Hanc regulam ſecutus eſt D. Thomas 1. *part. quæſtion.* 114. *artic.* 4. *ad* 2. cum ſcribit, ſi agatur de reſurrectione mortuorum aut ſimilium rerum ſupernaturalium, & ea dæmonibus tribuantur, credendum fuiſſe duntaxat illuſiones. Nam licet Deus univerſali ſua providentia utatur ad plurimos effectus, malis ſpiritibus: nunquam tamen utitur iis, ad opera verè miraculoſa, quæ ſibi & bonis Angelis beatiſque reſervavit: & quia diaboli donorum ſupernaturalium non ſunt capaces. Hac regula uſi fuere veteres Chriſtiani in diſcernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitiis Simonis Magi, teſtibus Clemente, *libr.* 3. *recognition.* & Irenæo, *libr.* 2. *cap.* 57. Secundum hanc quoque regalam credendum eſt confeſſioni ſtrigum, quia quæ fatentur non ſuperant vim dæmonis, ut oſtendi *toto lib.* 2. nec quicquam eorum repugnat, immò conſentanea ſunt omnia S. S. Patrum doctrinæ. Quare ut ex hoc indicio res decidatur, opus eſt viro in S. S. & Patrum in lectione & philoſophia ſolidè verſato: qui ſit pius, doctus, & Catholicus, quia (ut ait Tertul. *lib. de anima.*) dæmones ſoli novere Chriſtiani.

Tertiam D. Auguſtin. regulam petit *ex multitudine teſtium, & conformi ſimilitudine narrationum*: quia univerſorum unanimis ubique conſenſus excludit omnem deceptionis aut ſomnii ſuſpicionem. *hoc argumento utitur d. libr.* 18. *cap.* 18. Sic in cauſa ſtrigum ex diſtantiſſimis regionibus hodiè idem teſtantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Silveſter, Spina & alii*: Hiſpaniæ *Ciruelus, Caſtrius, Simancas, Toſtatus*: Galliæ, *Iaquerius, Michaelius, Creſpetus* Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingiæ, *Remigius, Gregoriuſque*: Treviris, *Binsfeldius*: denique alii innumeri. Ipſæ quoque ſtriges cùm idem quod dicunt in Hiſpania, dicant in Italia, &, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia, &, quod uno anno, id alio ſemper jam ab annis pluſquam octoginta continuis in eculeo & extra quæſtiones liberè profiteantur, idque tam appoſite, ut mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legiſſe, intellexiſſe, & memoriæ mandaſſe, quæcunque viri docti de his rebus ſcripto per Europam totam variis linguis tradiderunt: nonne hic conſenſus univerſalis plus ſatis convincit? hæc iis non accidiſſe in ſomnis? nam ſi hæc ſomniarunt quo pacto ſic ſemper omnes idem ſomniarunt eodem ſibi eveniſſe modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diverſa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diverſa ſomnia: hic idem ſomniant omninò, divites ſplendidi, & Iro pauperiores egentioreſque, famelici, & dapſiliter habiti: viri fœminæque, anus, & pueri, bilioſi, & phlegmatici, ſanguinei & melancholici, ergone omnes iſtos tam diverſæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio, atque alio, ſimili ſemper ciborum uſos quantitate & qualitate, æquali temperamẽto corporum fuiſſe dicent, quia eadem ſemper

per ſomnia fuerunt? Dicent fortaſſis hæc illis ſomnia, non à naturali cauſa, ſed à dæmone immiſſa, & ideò tam ſimilia exiſtere.

Humanam igitur iſta naturam ſuperant, & à dæmonibus iſta procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc à dæmone fieri verè, & non per ſomnium illuſiones, ſed vigilantibus ad talia hos mali artifices abuti, cum id illis ſit æquè expeditum, neque Sanctæ Scripturæ, nec Patrum ſententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quòd non ſit veriſimile dæmonem hæc ſomniantibus tantùm hominibus ubique omnibus adeò conformiter effingere. Id probatur, quia hæc ab uno & eodem dæmone ſimul eodem tempore non fiunt. nam unus ſimul pluribus in locis adæquatis eſſe nequit vel operari, ut docent Iuſt. Martyr. *qu.* 40. *ad orthod.* & Dydim. *lib.* 1. *de Spirtu S.* Deberent ergò tot eſſe fermè ſomniorum immiſſores dæmones, quot ſunt ſortiarii & ſortiariæ ſic ſomniantes, & illis conſtitutis diebus non vacare alteri rei, quàm ſomniis effingendis. Magnus hic conſenſus, magna diſcordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conſpirare. Fateor, ſed ad majus malum libentius, & ideò non credendi per ſomnium velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes poſſunt pertrahere, ideò palam magiſtelli, & concubini eſſe malunt, & verè hanc Dei imaginem non imaginariè tantùm deturpare, inceſtareque. Longè quoque facilius eſt dæmoni corpora loco movere & transferre, cibum potumque miniſtrare, corpus aſſumere vel effingere, quàm imagines, ſimulachra, & phantaſmata tam variarum rerum dormientium ſenſui interiori immittere & imprimere, quia ſtrigum phantaſiæ eodem tempore non ſunt eodem modo diſpoſitæ, nec ſemper omnes omnium quæ repræſentanda conditiones animo ante conceperunt, maximè prima qua hæc experiuntur vice, nec poteſt diabolus quas vult ſpecies in phantaſia imprimere, ut docet B. Thom. 1. *p.* *q.* 111 *art.* 3. *ad* 2. His trib. D. Aug canonib. examinatoriis ultimus accedat in praxi utiliſſimus.

Quarta regula & certiſſima videtur, *caſu occurrente circumſtantias omnes diligentiſſimè debere perpendi: nam hinc clarè dignoſcetur, an circa factum confitens fuerit deluſus.*

Nam in re adeò occulta & arduæ probationis non eſt moderati aut ſenſati hominis demonſtrationes exigere, vel probationes luce meridianâ clariores. tùm quia dicenti eſſe deluſum confitentem, incumbit probatio, non verò neganti: quia hic pro ſe habet præſumptionem. tùm quia in ſimilibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum eſt à ſaniore juriſprudentiũ parte, ut admittantur probationes aliæ minus ſufficientes, verbi gratia, infamium & complicum depoſitiones & teſtimonia. *ſic poſt gloſſ. Salic. Alexand. Gand. & alios docent Clarus libr.* 5. *§. fin. qu.* 21. *& Binsfeld. memb.* 2. *de confeſſ. maleſ. concl.* 5. Item quo plures circumſtantiæ concurrent, fiet res evidentior: quando autem aliquæ deſunt, ſi adſunt aliæ, hæ quæ adſunt non enervantur idcircò. nam in his circumſtātiis

tijs eadem ratio eſt, quæ teſtium. Sicut enim maioris momenti ſunt duo teſtes affirmantes, quàm decem negantes ſe vidiſſe: ita in noſtro caſu plus momenti obtinent duæ circumſtantiæ præſentes ad veritatem confeſſionis adſtruen[redacted]m, quàm abſentia vel defectus decem aliarum ad enervandam confeſſionem. Nam ex eo quod non eſt, nihil poſitivum poteſt inferri. Hoc poſito videamus de ſingulis circumſtantijs.

Quoad circumſtantiam *Quis*, ſeu perſonæ confitentis; conſiderandum an aliàs ſibi mente conſtet, & ad rem appoſitè loquatur: an det ſcientiæ ſuæ vel facti non improbabiles rationes: an dicat ſe diſcernere noſſe inter illuſiones in ſomnis, & res ipſas quæ vigilanti acciderunt; quod aſſerebat Ioann. de Vaulx, & Inquiſitores Germani teſtantur eſſe modos dignoſcendi. Minimum verò refert an ſint idiotæ. nam idiotæ quoad ſenſuum externorum functiones tàm pollent, quàm qui docti ſunt, Ætas etiam non multum ad rem pertinet, niſi ſi nondum eſſent doli capaces, quoad peccatum, vel etiam præ ſenio delirarent. Nec majoris momenti eſt conditio paupertatis vel divitiarum, nam etſi pauperes facilius in hæc ſcelera pertrahantur; pertracti tamen non magis obnoxij ſunt deluſioni, quàm divites & nobiles. Idem de ſexu iudicium. De energumenis (nam fortaſſis aliquæ ſagæ ſimul ſunt energumenæ) cenſuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici ſuſpicio eſt: tunc eas curarem primò exorcizari, & facta exorcizatione, eodē loco eius confeſſionem haberem quo cæterorum. Nam quæ in dilucidis intervallis energumeni faciunt, eorum æquè memores ſunt poſteà atque alij: quæ verò faciunt tempore vexationis, vel (ut rectiùs dicam) quæ tùm in illis diabolus facit, eorum poſtea non meminerunt.

Igitur quandocunque in iudicio rerum actarum probè memores ſunt, & circumſtantias cæteras idoneè recenſent: putandæ ſunt non illuſæ, nec excuſandæ à criminum pœnis, quæ confitentur ſe patraſſe interea dum ratione recta utebantur. Raro tamen crediderim energumenas eſſe, quæ ſagæ ſunt: ſaltem poſt poſſeſſionem à dæmone non eſſe factas ſagas: ſed vel iamante ſagas fuiſſe, vel quæ veræ ſunt ſagæ, propter aſſiduam dæmonis aſſiſtentiam, & maximam in eas poteſtatem, multa cum energumenis communia, quo ad ferociam & crudelitatem potiſſimum habere, vel habere videri.

Secunda circumſtantia (*Quid*) comprobat confeſsionem; quando delictum quod confitentur, dæmoni, ſeu per dæmonem homini non eſt impoſſibile, nec viro ſapienti & erudito incredibile, quantumvis ſtupendum ſit, & admirabile, horrendum aut execrandum. Nam talia ſolent ab eis patrari, & quò regnum Antichriſti vicinius, hoc Satanæ poteſtas major concedetur, & charitate magis ac magis refrigeſcente, clariùs atque clariùs myſterium iniquitatis incipiet revelari & operari. Verùm verò aliquid ſit incredibile vel impoſsibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana divinam philoſophiam prope

coniunxerint: nudi verò litteratores, Iuriſtæ, vel Medici non ſunt idonei iudices, multoque minus homines quidam Luciani, & Athei, ſeu polytici noſtri trochi, pietatis, publicæ ſalutis, & Catholicæ religionis negligentiſsimi, ambitionis verò & divitiarum undequaque aggregandarum ſtudioſiſsimi.

Quid verò adeò abominabile fateri poſſunt, quod non factum aliàs comperiamus? Incæſtus, Sodomiæ, parricidia, fidei apoſtaſiæ, ſacrilegia, noſtris temporibus, nonne ludus? Antropophagiam horrent animi, ſed poſsé ſingularum ferè nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala conſuetudo: Iudæos, Italos, Hiſpanos aliquando adegit duriſsimum famis telum. nō minus efficax odij magnitudo planè belluina ſuperioribus annis Angræ quendam Luſitanum N. Pilatos tria Caſtellanorum corda trepidantia vocare adegit, ut narrat Hiſt. *de las Terceras*. Quid Martiacum aliud (quo te ô Belgica mea hæreſis avertit!) nautam? ſed nolo meis verbis, carmine volo cognoſcas Lector Nobilis Nortvvici:

Lugdunum *cingit* Batavorum *miles Iberus*.
A Batavo contra cingitur ille mari.
Non opus eſt gladiis ferroque rigentibus armis,
Sola pro Batavo belligerentur aquæ.
Iacturam pecoris Batavus quam fecit, & agri,
Hiſpano decies ſanguine. Ibere lues.
Mercator ſapiens tamen haud mercabitur una
Hiſpani generis corpora mille bovi.
Macra caro eſt, nuper cum cor guſtaſſet Iberi
Reſpuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comeſſe potuit, qui in tam immani facinore ludere: ſed Dinothus tamen diſſentit, nam ait hunc Læſtrigonem abieciſſe, ſed tamen alium arroſum id Delſtum tranſtuliſſe, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, *libr. 5. Hiſtoriæ Gallicæ*, perſuaſam plebem Catholicam fuiſſe, pueros ab uberibus matrum per Hucnoſsios ſeu Calviniſtas avelli, verubus infigi, & inſtar hædinæ aut aprugnæ mandi peravidè conſueviſſe. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falſum credere, quamvis genius ſectæ non abhorret. tamque crudelia tertij illius belli civilis facinora fuere à Calvinianis perpetrata, ut ea poſteritas nunquam ſit credit ura. Nihil ergô tam crudele, vel nefarium ſagæ profiteantur, quod non ſit exemplis conteſtatum. Puto me hoc opere toto ſingulorum criminum multiplicia memoraſſe: & reperiri, quæ unam in perſonam omnia cōcurrant ſcripſit ad me ex noſtris, vir fide dignus, Gaſpar Rhey Anno 1600. in hæc verba: *Hic monachii 27. Novemb. mater filiaque duo viri puerque duodennis (erat hic ex reliquiis eorum, qui non multo ante hoc tempus itidem hic flammis cremati, aut ſtipitibus induti) atroci prorſus ſupplicio affecti fuerunt. Medea fabula eſt, Thyeſtes fabula eſt: ſuperos & inferos polluerunt. vis verbo dicam, quicquid ſcelerum in libris, quos de magia inſcribis, admiſerunt iſti. hoc ex ore Iudi-*

cis

Lege Rob. Dinothum l. 2. de bello religionis in Francia.

ris iurati: qui in veneficos hoſce & quæſtionibus egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligentiſsimè, perlegit) præſens audivi. Itaque ſexies urbem intra uſti ſunt ferro ac laminis, extra perfractis ante brachiis à rota in rogo uſtulati ſunt vivi. Non ergò attendendum iudici: ut credat immane magis vel minus ſit facinus; ſed in ipſo conſiderandum facinore, quantumcunque ſit; an quod à ſe patratum fatentur, id verè patratum fuerit. v. g. dicit ſe commoviſſe tempeſtatem & grandinem præcipitaſſe in agrum, Titij vicini ſui: videat an verè tùm ager ille oborta procella fuerit grandinatus. Dicit ſeſe ſtrigaſſe (ut loquuntur) filiolum. N. & verè puellus nullo apparente morbo contabuit, fortaſſis etiam cicatrix parvula, in pectuſculo vel gutture puerili inventa. Dicit ſe necaſſe vaccas aut iumenta N. defoſſâ ſub limine ſtabuli olla, quæ ibidem reperta: aut ſolo contactu necaſſe dicit, & viſa fuit tangere; nec certa mortis cauſa apparet alia. Dicit ſe adoleſcentula 10. vel 11. annor. cum ſolo dæmone confueſſe, quæ per inſpectionem fœminarum peritarum devirginata invenitur. Nec verè peccatum ſtrigum ullum eſt difficilioris probationis aut ſuſpectius de deluſione, quam nefanda cum dæmonibus Venus. Remigius tamen indicia duo ſuggerit; ſi poſt tam nefario concubitu defuncta præ laſſitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut ſi ſubſtrata lintea largo cruore ſint perfuſa, quæ duo ſagæ duæ in actis confeſſæ fuerunt: *lege illum lib. 1. cap. 6.* Sanè hæc ſunt indicia clara, quibus ſaga queat cognoſcere ſe non ſomniaſſe. Immò quoad viros etiam cenſent. Itaq; & alij, nunquam ſic deludi quoad concubitum, quin diſcernere queant, an vigilantes id fecerint, licet enim initium in ſomnis potuerit contingere, in ipſa tamen patratione neceſſariò volunt hominem expergiſci, atque id aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiuſmodi imaginationibus inter dormiendũ commaculantur. Et hæc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat quemquam coire neſcientem,* ait D. Hieron. *Traditione in Geneſ.* qui non refellit, ut nec Rupertus; & idem tenent Liran. Toſtat. & Oleaſtrius *in cap. 19. Geneſ.* agentes de ebrij Loth inceſtu; ſcio D. Iren. *libr. 4. ca. 51.* & D. Chryſoſt. *hom. 44 in Gen.* Theodoret. Ambroſ. & alios voluiſſe, hæc omnia prorſus ignaro, nec ſentiente Loth facta; quod naturaliter fieri poſſe, etiam Caietan. & Perer. noſter cenſuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeò fortiter aliquem ſoporari poſſe, ut ne in deciſione quidem ſeminis dormire deſinat. Poſſet itaque dæmon ſic ſagis illudere, fateor. Verùm cauſam non video, cur id in diabolicis hiſce mancipijs fieri ſuſpicemur, quæ (ut narrat Spreng) non rarò repertæ ſunt in agris clara luce ſupinæ, & criſſantes, & poſtea viſus teter vapor ab earum corpore ſe ſurſum elevare: quem illæ in actis ſuum incubum fuiſſe confitebantur.

Item quandò affirmant ſe ad conventum delatas, vel iter pedibus confeciſſe, & viſæ ſunt ab alijs agnitæ: & complices aſſerunt ſe ſimul adfuiſſe, & in reliquis circumſtantijs conveniunt. Quando poſt reditum à con-

ventu aliquot diebus ægri, ut multi apud Remig. & Binsfeld. quando reperta vaſa convivantium, ut à lanione Camerarij: quando inventæ nudæ in agris à curſu revertentes, ut Grillandi Lucretia: quando poſt multum denique tempus ac laborem domum rediere, ut Presbyter Pici, & Nobil. ille Lochienſes Bodini: quando quaſſatis membris ſemineces ex nube in terram deiecti, ut iuvenis Batavus Ronſſei: aut in arborem, ut Margareta & armentarij Remigiani. Denique quando ſe añt cattum, vel quod aliud animal induiſſe, & veſtigia patrati ſub tali larva criminis apparent; ut ſanguis pueri exſucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in ſtrigum corpore, qua parte ſchema ferinum convulneratum fuerat, ut cattus eiuſdem Spinei, & buſo apud Ipras Flandriæ.

Denique hæc circumſtantia (*quid*) innumera indicia judici queat præbere, ſed notanda dumtaxat, quæ rem ipſam, de qua quæritur, concernunt, verbi gratia, vel delationem, vel concubitum. Nam ſi hæc veriſimilia, parum attinet, etiamſi parerga quædam admiſceantur minus veriſimilia: ideò enim ſolet diabolus falſa veris aſſuere, ut ne veris quidem fides conſtet, quod in confeſſione Mantenſiũ Necromanticorum ex Creſpero aliàs oſtendi: item in exemplis quibuſdam à Remig. adductis. Denique in hac circumſtantia, quæ omnium præcipua eſt, audiat Iudex prudens prudenter monentem Plutarchum: *Quodammodo Philoſophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob cauſam aliquid fiat ratione tractare: quod vero id fiat, ex hiſtoria eſt ſumendum lib. 5. Sympoſiac. c.* 7. Itaque narrationi reorum ſtare oportet, quæ tot Hiſtoriis eſt comprobata. Hanc incredulitatis adverſariorum ex inſcitia natam pertinaciam iampridem veteres damnaverunt. Apul. *lib.* 1. *de aſino* aſſerit hominibus multa evenire uſu mira, & plane vera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib.* 5. *antiquit.* docet hoc unicuique inſitum à natura, ut ex proprijs ea, quæ de alijs dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile ſit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem ſenior (locus excidit) *quemadmodum* (ait) *multa fieri non poſſe, priuſquam facta ſunt, iudicantur ita multa quoque quæ antiquitus facta ſunt, quia nos ea non vidimus, neque rationem aſſequimur, ex iis eſſe, quæ fieri non potuerint iudicamus. Quæ certè ſumma inſipientia eſt.*]

Tertia circumſtantia eſt *Cur?* utpote ſi habuit cauſam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta inſatiabilem libidinem, puſillanimitatem, deſperationem, deſiderium vindictæ, curioſitatem, egeſtatem ſubitam aut valde gravem, & huiuſmodi, quibus impelli conſueviſſe Theophili, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta, *Quomodo*: non eſt magno uſui. quia parum refert an modum ignorent: ſufficit, quid ex parte ſua fecerint: & quibus uſæ ſint inſtrumentis. occulta ſunt plerumque Satanæ ſtrategemata, & media naturalia. Sat erit ſi indicent, quibus uſæ, pulueres, unguina, decermina mortuorum, buſones illæ, &c. maximè ſi iſta compareant apud

apud illas, vel viſa, vel reperta, quibus aſſerunt locis. Modus etiam operandi ſedulo diſtinguendus eſt ab ipſa rerum adhibitarum efficacitate quamvis enim quod ſaga ſe dicit adhibuiſſe, hoc ſit ſecundum ſe inutile ad effectum producendum: ſufficiet, ſi pro ſigno eſſe queat; nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia & operatione ipſius diaboli ad ſignum operantis: ut patet in tranſuectionibus, & procellis excitatis, ſimilibuſque.

Quinta *Quibus auxilijs?* hoc eſt, an ope dæmonis, & cum quibus complicibus. hoc indiciũ frequentiſſimum & optimum eſt: quia fatentur complices ſe ſimul feciſſe. Videtur autem incredibile omnes eodem modo circa ſingulas circumſtantias deluſas fuiſſe: quamvis enim tam facile foret dæmonibus decem decipere quam vnum; tamen non eſt cenſendus Deus hoc æque permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta iudicibus adimatur hoc enim diſſentaneum eſt providentiæ divinæ.

Sexta eſt, *Vbi?* quæ minimi momenti eſt, nam poſſunt æque deludi uno loco atque alio, Deo permittente.

Septima circumſtantia (*Quando*) non multum attendenda, quia tantum uno, quantum alio poſſunt die, quantũ interdiu, tantũ noctu: & quovis tẽpore decipi à dæmone poſſunt. Adminiculantur tamen hæ duæ ultimæ reliquis circũſtantiis ad earum confirmationẽ, cum teſtes conveniunt in loco & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famoſus, aut tempus ſolemne (hoc eſt dies ordinarij) quibus earum ſceleroſa conciliabula celebrantur.

Sed (inquies) poteſt in conventu innocens repræſentari, adeo ut multi teſtes poſtea deponant eum ſe illic vidiſſe. Reſpondi alias, vel Deum id nunquam paſſum: vel ſi paſſus fuit aliquando eos infamari: nunquam tamen paſſus eſt, eos damnari. ſed mox eorum innocentiam in lucem protulit, ut in illo ipſo facto B. Germani; quod adverſarij urgent: & certius probatur ex D. Athanaſij iudicio, qui falſo accuſabatur brachium Arſenij ad uſus magicos abſcidiſſe. Demum ſi quid huiuſmodi argumentum valeret in adulteris, homicidis & alijs etiã valeret. Nã poſſet etiam diabolus in latronum cavernis, & luſtris libidinoſorum innocentem exhibere tanquam adulterum vel homicidam: quod quidam B. Silvano narrant accidiſſe, æquali hiſtoriæ fide, qua illi de B. Germano memorãt, & de Satarenenſi monacho habes inferius *l. 6. c. 2. ſect. 3. q. 3. A.A.* Si concedunt æquè in alijs criminib hoc locum obtinere: næ illi quam fidum ſceleratis patrocinium, tam infidam reipubl. & Deo navant operam: nihil enim accõmodatius ſit ad criminoſos õnes ſupplicijs eripiendos. Si negant in alijs peccatis idem locum habere: doceant cur in ſolo crimine faſcini dæmon hoc poſſit. & non in alijs. Sat ſcio nunquam idoneè docebunt.

Sextum Arg. eſt, malefici non ſunt occidendi propter abnegationẽ fidei: quia omnes homines, dum mortaliter peccant fidem abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent. & tamen non propterea occiduntur Conf. B. Petrus ter Chriſtum negavit, & tamen non fuit propterea necatus. *Reſ.* Peccatores

recedere à Deo per inobedientiã tantum: & ideo impropriè dicuntur propterea infideles, & fidem negare: ſed malefici ſeu lamiæ recedunt à Deo per expreſſam abnegationem Dei & fidei, quod eſt *Apoſtaſia*, propriè dictæ infidelitatis ſpecies: conſtituens peccatum unũ ſpecifice à cæteris mortalibus peccatis diſtinctum. ut optimè deducit Binsfeld. *in l. 7. C. de malef. in reſp. ad 1. argum.* Quoad B. Petrum ille tantum peccavit contra præceptum confeſſionis fidei, fidem vero nequaquam amiſit. malefici fidem corde & ore abijciunt. idque ſponte nullo urgente metu. Petrum ſtatim pœnituit; ſagæ manent in ſua defectione. plura de Petri negatione egregia invenies apud Fra. Soarez *tom. 2. in 3. p. D. Thom.*

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & ſinit maleficos vivere. ergo non debet eos homo occidere: *Reſ.* ridiculum eſſe quod inferunt. ſic enim ſequeretur nullorum criminum reos occidendos quod eſſe hæreſim certam docent Caſtr. & alij Catholici ſcriptores Nonne magiſtratui gladius a Deo datus *ad vindictã malorum* a? ex his apparet, quam ridicula ſint argumenta adverſariorum. Sit ergo.

Concluſio, *Lamiæ occidendæ etiam ſi hominem nullum veneno necaſſent etiamſi ſegetibus, & animantibus non nocuiſſent etiamſi necromanticæ non forent, eo ipſo tantum: quod dæmoni fœderatæ quod conventui intereſſe ſolitæ, & quæ ibi exercentur præſtare.*

probatur id primum iure divino, Exodi 22. verſ. 19. *Maleficos non patieris vivere.* quo loco vox Latina eſt admodum late patens, nec reſtringenda ad ſolos venenarios, ut nec Græca, nec Hebræa, quod quia fuſe probavi, *b.* hic non repetam. idem ſtatuitur Levit. XX. verſ. ult.

2. Probatur iure humano, lege Eccleſiaſtica. *cap. pervenit. c. contra idolorum. 26. quæſt. 5. Extrav. varijs, una Io. an XXII.* ſuper ſpecula. *alia Innoc. 8. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand. 6. incip.* cum accepimus: *alia Leonis X. incip.* honeſtis petentium votis; alia Had. *VI. incip.* Dudum uti nobis] & lege ſæculi, ſcripta quidem *l. multi l. mo. l. nullus. l. etſi. C. de malef. & mathẽ.* nõ ſcripta vero, conſuetudine ferè Vniverſali Europæ, iudicum Eccleſiaſticorum, qui ſolent brachio ſæculari eos tradere: *c* & iudicum ſæcularium; ut patet ex ſcriptoribus, qui res criminales proſecuti ſunt nationum omnium: *Italorum*, Blanci, Caretij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Boſſij, & aliorum, *ex Hiſpania* Bern. Diaz Plazæ: Aviles, Avendanni, Covarr. Gregorij Lop. *ex Gallijs* Fabri, Millei, Michaelij. Iaquerij, Berberij, Remigij, *ex inferiore Germania* Dambauderij; *ex ſuperiore* Althuſij. Godelman, Fichardi, Molleri & ipſorum patronorum Lamiacorum: qui dum queruntur & improbant: conteſtantur conſuetudinem hanc invaluiſſe. Hæc PP. reſcripta hæc Impp. ſanctionem, hanc Europæ generalem

a *Rom. 13. 1. Pet. 2. vide Orig. hom. 20. in Nu.* b *l. 1. c. 2. de voce Mechaſſephim.* c *ut docent omnes; de inquiſitorum tribunali egere Lucerna inquiſitor. Directorium Inquiſit. illud Comenſis, hoc vero Eymerici Victorium Inquiſ. Berberus Sprenger. in malleo Iaquerius in flagello Simanc. in praxi. Alfõ à Caſt. de iuſtit. hæret. punit. l. 2. c. 16.*

talemconſuetudinem; hæc decreta cũ ctorum tribunalium accuſare mendacij, hoc eſt contendere falſum ſuppoſuiſſe & aſſeruiſſe: quod nomen quod ſupplicium meretur?

3. Probatur ratione, criminis gravitati commenſuranda pœnæ gravitas: gravitas autem criminis petenda à perſonæ offenſæ dignitate, & ab ipſo offenſionis modo. Offenditur à Lamijs Deus Opt. Max. & Deipara & omnes cœlites, & univerſa Eccleſia genuſque humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & ſuperis maledicunt, & blaſphemant: cæteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idque modis contumeliæ & crudelitatis pleniſſimis, primo intervenit *idololatria*, gravior quam Iſraelitarum, illi vitulum aureum adorabant, coram eo bibebant, ſaltabant, canebant: *b* hi corã dæmone ipſo, cui ſe devovent. cui ſacrificant, cui fidelitatis & obedientiæ ſacramentis ſe addicunt: coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdiſſimeque multa operãtur. Secundo *conſulunt ipſum dæmonem* frequenter, quod ipſum morte digniſſimum, ex lege Dei *d* Tertio *offerunt filios & filias ſuas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui ſemen ſuũ offerunt Moloch. *e* Quarto eadem lege necari iubetur, *qui cum jumento coierit* *f* item qui adulterium commiſerit: *g* item qui cum ſexus eiuſdem homine *Sodomiã commiſerit* *h* longe deteſtabilior eſt ſpurcities Magorum; quia, cum ſint coniugati, adhuc verſantur in continuo, quaſi concubinatu cum dæmonibus, & ſic non tantum contra ſexum, neque tantum extra ſpeciem peccant, ſed etiam extra genus: quod deteſtabilius eſt, & peſſ. omnium carnalium peccatorum. Nec otioſum eſt, quod cum divina lex *h* dixiſſet *maleficos non patieris vivere* ſubiungat immediatè: *Qui cum iumento coierit moriatur.*

Qui immolat Dijs occidetur. nimirũ ut hæc connexa, & comitari ſolita ſeſe, indicentur. Sextò intervenit in eorum crimine atrociſſimo *blaſphemia & maledictum in Deum*: quæ divina quoque lex morte ſancivit vindicanda. *i* Septimo accedunt in uno *crimine & alia multa*: quibus à legibus humanis iuſtiſſimè mors decreta ſupplicium; apoſtaſia à vero Deo *k* exercere ritus & ſacrificia Diaboli fœdius, quam ulli olim pagani *l* tranſfugium à Deo ad hoſtem dæmonem, cum Deo Sacramentum militiæ in baptiſmo dixerint: *m* rebaptizatio quoque, & chriſmatis ſeu confirmationis conata abraſio: crimen læſæ Maieſtatis divinæ apertiſſimum ex ipſa Profeſsione & pacto ſeu fœdere ſolo, ut ex formula & ritu ipſo conſtat, *n* nocturni conventus ad magicos apparatus, quod ipſum capitale. *o* Cum itaque tam multa concur-

 rant

a *Exo. 31. à num. 5.* b *Lev. 20. v. 6.* c *d. c. 20 v. 2.* d *d. c. 20. v. 15.* e *d. c. 20. v. 10.* f *d. c. 20. v. 13.* g *Exo. 22. v. 13.* h *Le. 24. v. 15. & 16. idem in auth. ut non luxu contr. nar. Boer de ciſio. 31.* i *c. 1. de apoſta & ib. D D l. 2. & 3. C. de Apoſt.* k *l. 1. & 2. l. nemo venerantis C. de pag.* l *l. deſerto rem §. is qui ad hoſtes D. de re milit. l. ſi quis aliquid ex metallo § transfugæ, D. de pœn.* m *..ctã excepta C. de hær. iuſt. l. quiſquis C. ad leg. Iul. maie. q. ult. C. Theoeſ. de malef.*

rant in uno crimine, quorum ſingula morte digniſſima: videtur communi iudicio carere: qui communem hanc peſtem non cenſet igne gladioque abolendam: & ſuſpicionem occulti conſenſus atque conſpirationis merito præbet: qui ſe, Dei & hominum coniuratos hoſtes defendere atq; tueri velle profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres ſunt cauſæ præcipuæ 1. ne crimino ſi vivendo damna inferant proximis & reip. conſtat autem maleficos etiamſi non occiderent veneno: tamen plurima damna inferre: ut enim cetera mittam, cum eorum peccatum ſit in uno multiplex quædam colluvies, ſentina, & ſemper repullulaſcens hydra peccatorum: Deus graviſſime ſemper offenditur, & ad clades toti reipub. inferendas provocatur maxime: ut his infeliciſſimis temporibus experimur, quibus huius ſectæ (quæ iam cæteris longius proſerpſit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, pluſque illa poſſunt ad irritandum, quam hæc ad Deum placandum. 2. cauſa eſt, ut etiamſi alijs non nocerent facto, ne noceant exemplo ut videmus quotidie lamias multiplicari, & earum ſermones atque opera cancri inſtar ſerpere: quare tollendæ de medio, ut *ſtulto pereunte, ſapiens aſtutior fiat*. 3. ne ſi diutius mali tolerentur, maiora aggravatis ſceleribus ſupplicia ſibi accerſant, & de die in diem fiant deteriores. Cumque ſalutis pars ſit; minus affligi: optime illis ad ſalutem conſulit æternam, qui mature flagitijs eripit. Docet experientia vix illas extra rogum, vel carceres converti quomodo convertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum revocet conſcium peccati eorum quenquam? Poteſt illas Deus ad pœnitentiam etiam domi revocare: ſed non videmus hoc fieri, quod ſingulari Dei contingit clementia, quæ pænas tantis ſceleribus debitas vult breviore & leniore hic ſupplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamſi nullum occiderint animal: conſequens eas adhuc merito morte plecti. & hos iudices clementes potius quam crudeles in eas exiſtere, conſequens etiam impios & crudeles in rempublicam & quaſi parricidas patriæ eſſe, qui ad tam evidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina diſſimulatione, conniventia, aut aliter, fovent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ ſubtrahunt.

Obijcitur ex Conſtit. Carolina locus cuius hæc ſententia eſt: *a* ſi alicui damnum maleficio ſive veneficio intulerint, morte ignis plectantur- ſi vero nulli damnum intulerint, pęnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate.] *Reſpon.* ſemper (ut oſtenſum) huius delicti eam eſſe qualitatem & quantitatem, ut ſi fœderatæ fuerint cum dæmone: ſi in conventibus, ea quæ fieri ſolent, fecerint, morte plectendæ ſint. Dumtaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos ſemper igne puniendos: cæteros, ſi venenarij non ſint, aliquando igni, aliquando alio

ſupplicio

a *art.* 109.

ſupplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiuſmodi non eſſe, quod mortem mereatur: quod hactenus illi oſtendere nequiverunt, & Binsfeld. Grill. Spreng. Alf. à Caſtro & alij citati, noſque etiam non obſcure contrarium demonſtravimus. Quid quæſo abſurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici: qui à fide Chriſtiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo ſe addixerit expreſſa profeſſione, & cum eo fœdiſſime coierit, & ſacrificaverit, &c. eum morte non affici: eſt ne hoc pœnas criminibus commenſurare? Viſum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inſerere huic loco exemplar ſententiæ latæ Avinione anno 1582. ut refertur à Sebaſtiano Michaelis, *in Pneulogia.*

Viſis proceſſibus coram N. N. N. &c. contra nobis conſtitutos reos, accuſatos, & delatos: quibus tam per veſtram, & quorumlibet veſtrum relationem, ac propriam confeſſionem iudicialiter coram nobis factam, atque ſæpius repeti tam iuramento veſtro medio: quam per teſtium depoſitiones, eorumque accuſationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & proceſſu reſultantes, nobis legitime conſtitit, & conſtat quod vos & veſtrum quilibet Deum noſtrum omnium Creatorem & Opificem, Vnum & Trinum abnegaſtis: & immitem Diabolum hoſtem antiquum humani generis coluiſtis, voſque illi perpetuo devoviſtis: & ſacratiſſimo Baptiſmati, & his qui in eo fuerant ſuſceptores levantes, & pro parentes, veſtrique Patres paradiſi, & æternæ hæreditatis, quam pro vobis & toto genere humano Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua morte acquiſivit, coram præfato Cacodæmone, in humana ſpecie exiſtente, abrenũciaſtis: infundente ipſo rugiente Diabolo denuo aquam, quam accepiſtis, veſtro vero mutato nomine in ſacro Baptiſmatis fonte vobis impoſito, ſicque aliud commentitium nomen vobis imponi fictitio baptiſmate paßi fuiſtis, & accepiſtis: atque in pignus fide Dæmoni datæ veſtimentorum veſtrorum fragmentum & particulam illi dediſtis: & ut à libro vitæ vos deleri & obliterari pater mendacij curaret ſigna veſtra propria manu, ipſo mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortiſque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato appoſuiſtis: & ut ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo devinciret, notam vel ſtigma cuilibet veſtrum, veluti rei ſuæ propriæ inuſſit: & illius mandatis & iuſsis iureiurando, ſuper circulo (quod Divinitatis ſymbolum eſt) in terram ſculpto (quæ ſcabellum pedum Dei eſt) per vos & quemlibet veſtrum præſtito vos obſtrinxiſtis ſigno Dominico & cruce conculcato: & illi parendo, adminiculo baculi, quodã nefandisſimo unguento ab ipſo Diabolo vobis præſcripto illiti, cruribus & poſiti per aëra ad locum conſtitutum, intempeſta nocte, hora commodã malefactoribus ſtatisq; diebus ab ipſo tentatore portati & tranſlati fuiſtis: ibiq; in communi ſynagoga plurimorum maleficorum ſortilegorũ, & hæ-

Apoſtigia conſummatæ Transfugium Sacrilegium f. leg. ſub cruribus poſiti. Ecce conventus & tranſportio Ecce idololatriam perfectam.

reticorum faſcinariorum, cultorumque Dæmonum, accenſo igne tetro, poſt multas iubilationes, ſaltationes, comeſſationes, compotationes & ludos, in honorem ipſius Præſidentis Beelzebub Principis Dæmoniorum, in formam & ſpeciem fœdiſſimi & nigerrimi hirci immutati, ut Deum, re & verbis adoraſtis; & ad illum complicatis genibus ſupplices acceſſiſtis, & candelas piceas accenſas obtuliſtis, & illius fœtidiſſimum ac turpiſſimum anum (proh pudor!) ſumma cum reverentia ore ſacrilego deoſculati eſtis: illũque ſub veri Dei nomine invocaſtis: illiuſque auxilium, & pro vindicta in omnes vobis vel infenſos, vel petita denegantes, exercenda efflagitaſtis: atque ab ipſo edocti vindictas, maleficia, faſcinationes tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuiſtis, atque homicidia infantium quamplurima commiſiſtis, imprecationes, ablactationes tabes, & alios graviſſimos morbos ope iam dicti Satanæ, immiſiſtis, infantiſque per vos, nonnullis etiam ſcientibus tantum & annuentibus, arte iam dicta malefica oppreſſos, confoſſos & interfectos fuiſſe, ac demum in cœmeterio ſepultos noctu & clam exhumaſtis, atque in ſynagogam prædictam, faſcinariorum collegium portaſtatis denique Dæmoniorum Principi in ſolio ſedenti, obtuliſtis, detracta & vobis conſervata pinguedine, capite, manibus & pedibus abſciſſis, truncumque decoqui & elixari, & interdum aſſari curaſtis, iubenteque ac mandante præfato Patre veſtro comediſtis, & damnabiliter devoraſtis: mala denique malis addendo, vos viri cum ſuccubis, vos mulieres cum incubis fornicati eſtis, Sodomiam veram & nefandiſſimum crimen miſere cum illis tactu frigidiſſimo exercuiſtis: &, quod etiam deteſtabiliſſimum eſt, auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum per vos in Eccleſia ſancta Dei aliquando ſumptum, iam dicti Serpentis à Paradiſo eiecti præcepto, in ore retinuiſtis, illudque in terram nefariè expuiſtis, ut cum maiori omnis contumeliæ, impietatis & contemptus ſpecie Deum noſtrum verum & ſanctum dehoneſtaretis, ipſum vero Diabolum, eiuſque gloriam, honorem, triumphum & regnum promoveritis, atque omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate & adoratione honoraretis, decoraretis & honeſtaretis. Quæ omnia graviſſima, horrendiſſima ac nefandiſſima ſunt, directe in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob cauſam nos F. Florus Provincialis Ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ Fidei in tota iſta Legatione Avinionenſi Inquiſitor Generalis: Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali ſedentes per hanc noſtram ſententiam diffinitivam, quam, de Theologorum & Iuriſperitorum conſilio, more maiorum in his ferimus ſcriptis, Ieſu Chriſti Domini noſtri, ac B. Mariæ Virginis nominibus pie invocatis dicimus, declaramus pronunciamus, & diffinitive ſententiamus: Vos omnes ſupra nominatos, & veſtrum quemlibet fuiſſe & eſſe veros Apoſtatas, Idololatras, Sanctiſſimæ Fidei deſertores,

Finis nocere maleficiis humano generi. Maleficia & crudelitates Sepulchrorum violatio. Anthropophagia. Sodomia. Sacrilegium. Sententiæ condemnationis tenor.

ſertores Dei Omnipotentis abnegatores & contemptores, Sodomiticos, & nefandiſſimi criminis reos, adulteros, fornicatores ſortilegos, maleficos, ſacrilegos, hæreticos, faſcinarios, homicidas, infanticidas, Dæmonumque cultores Satanicæ diabolicæ atque infernalis diſciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei aſſertores, blaſphemos, perjuros, infames, & omnium malorum, facinorum & delictorum convictos fuiſſe. Ideo vos omnes, veſtrumque quemlibet, tanquam Satanæ membra hac noſtra ſententia, Curiæ ſæculari remittimus, realiter & in effectu con lignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.]

Habes hic epitomen ſcelerum, quæ faſcinarij iſti ſoliti committere, quam alibi accuratius comprehenſam habes, & exemplum damnationis Eccleſiaſticæ, quo illa pacto Curiæ ſæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia ſollemnitate, ſi laici ſint rei.

Maius opus quando tradendi ſunt Clerici, quos conſtat ante traditionem omni clericali privilegio, præmiſſa regradatione, ſeu (ut vocant) degradatione ſpoliandos. Quæritur autem, quid ſi moniales ſint, vel monachi laici: nullo in clericorum gradu conſtituti, an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his ultimis nō memini me quidquam legere. Sed arbitror ſufficere nudationem ſeu ſpoliationem habitus monaſtici, ut viris caputium, fœminis velum, cum ſcapulari, & habitu ſupremo auferatur, veſtiſque laica illis injiciatur, & ordine, cui ſe addixerant, ejecti, ſpoliatique omni religioſorum privilegio, ſortiſque Laicæ effecti declarentur, ſicque Curiæ ſæculari tradantur. Praxim huius caſus nondum vidi, ſed ſuſpicior hanc eſſe, vel eſſe debere.

Sed quia in faſcinariorū cauſis multorum criminum quædam quaſi colluvies & ſentina reperitur: quorum non eadem qualitas eſt, quæri ſolet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel monachorum traditionem facere?

Si ſola hæreſis proprie dicta, hoc eſt error in fide pertinax reperitur: ſequenda decreta canonum de hæreticis quæ propoſui ſupra. *hac eadem ſectione littera T. T.*

Quid iudici in cæteris criminibus quæ hæreſim comitantur ut plurimum, & quæ ſubjungam, facere expediat: id quia dependet à circumſtantijs perſonarum, loci, temporis & cæt. prudentiæ & facti eſt, nec regulis ullis poteſt definiri. Hoc tantum in genere: honoris divini, & timoris, publicæ utilitatis ſummam ſemper habendam eſſe curam: & ita demum, ſi hæc permittant, iuris rigorem remitti poſſe.

Si quæras quid iudici liceat? Reſp. etſi olim degradatio non niſi propter tria crimina iure Canonico expreſſa permitteretur: hodie tamen praxim contrariam invaluiſſe paſſim, ut propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat: quod ſane & à pleriſque interpretibus receptum, & æquitati valde conſonum, poſt Bald. Ancaran. & Abbat. fruſtra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet ho-

die propi-

die propter unum crimen valde enorme, vel plura gravia (ſic voco quæ non tam enormia) etiam non exſpectata incorrigibilitate clericum tradere ſæculari brachio puniendum: ut docent, poſt alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius*; Bernard. Dias de Lugo Epiſcopus Calagurritanus *Pract. Criminal. canon cap.* 90. & Felicianus Epiſcop. Schalenſis *lib. de depoſitione & degrad. c.* 14. à quibus adferũtur exempla multa rerum ſic iudicatarum, in Italia, Hiſpania, Francia, Belgio diſſentiunt tamen in ea dumtaxat, quod incidente caſu Felicianus cenſet, prius conſulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc neceſſarium non putant, nec puto in praxi obſervari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, *c. cum non ab homine. de iudic.* hoc rectiſſime cenſent, cum Ancar. Abba. Felino & alijs, citati Dd. recipiendum in criminibus levioribus, & reipub. parum noxijs non vero in enormibus & reipub. periculoſiſſimis. (*vide Diazium ſupra cap.* 33. *&* 60. *Felician. cap.* 2. *&* 14.) quorum ſententiam veriſſimam puto in criminibus huiuſmodi diu continuatis *arg c. quam ſit. de exceſſ Prælator*

Crimina autem huiuſmodi valde enormia, & hac ſeveritate digna in faſcinariorum facinoribus, præter ipſam hæreſim mihi videntur ſaltem tria occurrere.

Primo eſt *Apoſtaſia* à Deo & profeſſione Chriſtiana mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præſtitum homagium, ſive accedat idololatria, (quæ per ſe ſufficit) ſive nõ accedat: quia hoc crimen, ſecundum ſe, gravius eſt hæreſi proprie dicta & punitur non tantum pœnis omnibus hæreticorum: *a* ſed eo acrius, quod qui hæretico locus pœnitentiæ permittitur, is Apoſtatæ iure civili diſerte denegatur. *b*

Secundo loco eſt talis *Sodomia* nefandiſſima, per concubitum eum ſuccubis & incubis dæmonibus: propter Sodomiam vero tradendum brachio ſæculari clericum, criminis huius aliquoties commiſſorem, ſtatuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip *Horrendum illud ſcelus*: de qua cõſule Navarr. cap. 27. Man. num. 246 & ſuperioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reverendiſ. Epiſcop. Atrebatenſis.

Tertio loco *homicidiũ* quod in noſtro caſu multis ex capitibus eſt enorme, & qualificatum: primo quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig. lib. 2. cap. 1.) & horum ſimilitudine, quando monachi vel monachæ necant ſuos collegas vel conſorores. 2. quando nondum baptizatos, & animam perdunt cum corpore 3. quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut anthropophagiæ 4. ſi veneno necant. 5. quando necat proditorie ex pacto mediante ipſo dæmone. hæc duo ultima indigent probatione, cætera clariſſima ſunt. Quartum & quintum itaque probo, quia deterius eſt hominem veneno, quam gladio occidere:

a *c. 1. & ibi Innoc. Hoſti. & alij de Apoſt.* b *tex. & gl. in l. 3. C. de Apoſt.*

dere:*a* ideo Romani venena etiam adverſus hoſtem deteſtabantur, ut Cornel. Tacitus & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius gravitatem homicidij ſemper aggravat: eſtque maior ac doloſior proditio, quoties cavédi aut prohibendi minor occaſio vel poteſtas eſt. Dæmones autem ſunt inſidiatores inviſibiles, in omnem nocendi occaſionem intenti: quorum nec inſidias cavere, nec vim (ſi Deus illi permittat) atque ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. Deniq; per tales & maxime diuturnos, atque acerbiſſimos cruciatus excarnificatos necant, &ut plurimū (quo quid gravius?) de mentis ſimul recto deiectos ſtatu, in deliria, miſerandūmque furorem præcipitant, cumque ſanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatē. Quæ cuncta Philo Iudæus, *b* qua ſolet gravitate & copia verborum, rationumq; perpendit, & idcirco iuſtum Moyſis Zelum validius commendavit, quod maleficis nec diei quidem unius inducias à nece concedendas ſtatuerit: adeo ut, ſi carnifex deſit, per ipſummet Principem Iudicem populi, eos de medio, tolli voluerit, qui tali ſupplicio manus ſuas non contaminaturus, ſed Deo ſanctificaturus, ut alter Phinees, videatur.

Addit vocem à Legislatore Exodi, cap. 22. ubi lex illa perſcripta, poſitam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur: & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι, καὶ φαρμακευταί, & poſtea explicat, quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισιν: quæ pro iiſdē ſumi ſæpe ſolere ſatis indicat Heſychij lexicum, ubi habes: ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, ſed de hoc alias plura dicta nobis fuere. *c*

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiam magicos ſuſurros, & incantationes, ſive formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum Dæmone inito operantes comprehendi *d*: quia par damnum ex verbis talibus & venenis, iuxta illud Tragici de Medæa: qui poſtquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum commemoraſſet, ab ea uſurpatum, ſubdit:

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda.

Sane ratione pacti & Dæmonis ſic vocati, damna inferentis: Nonne Iuſtinian. Imp. lege Cornelia de ſicariis perinde illos teneri ſanxit *e*: qui ſuſurris, ut qui venenis, occidêre? Quid quæſo hic ſuſurri aliud, quam verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege ſua, non ſolum qui venenis datis nocuiſſent, ſed & quicunque deligationibus, aut illecebris, aut quibuſdam incantationibus ad lædendum paratus eſſe videretur: & hæc omnia ſe veneficiorum nomine comprehendere affirmavit libr. de legib. XI. fere extremo: ἐὰν καταδέσεσιν ἢ ἐπαγωγαῖς, ἢ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὡντινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι.

a *text. in l. 1. C. de malef. & mathe. vid. Fr. Balduî. ad 4. l. inſtit. tit. de pub. iud. §. L. Cornel de ſica: ver. eadem leg. & veneſic l. 3. D ad L. Corn de ſicar. ideo hoc crimen morte non extinguitur. l. huius D iure fiſci.* b *l. de ſpecial legib circa med.* c *l. 1. c. 2. lit D.* d *vid. Gril, de ſortil. q. 2 & Petr. Binsfel. in l. 1. C. de malef.* e *d. verſ. eadem lex de publ iud.*

Incantationum itaque & ſunorrorum nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici uſurparint, genus comprehendi qui negaret, neminem legi, nec audivi.

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas devovendi, ſeu diras imprecationes, quibus maxime variis hæc hominum venena Deum offendunt. ut erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & ſe Dæmoni per pactum olim manciparat N. Lovanij ſemper utebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me tibi permiſi* (dæmonem alloquebatur) *poſtulo, ut quantum polles poteſque tali vel tali* (nomen exprimebat) *noceas.* Vbi notandum inprimis hac forma contineri & exprimi primo complacentiam ſive ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam eſt renovatio & nova quodammodo apoſtaſia. Deinde peti ſimpliciter & indefinite, ut Dæmon quantum poterit noceat: quare & illud peti, ut ſi queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo ſi conſtaret, ad Tartareas has preces, Dæmonem alicui mortem intuliſſe: debere puto hanc mortem devoventi huic, ut quæ iuſſit, imputari. Si de nullius nece conſtet, ſed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacunque meliore via poterit, iuridice inveſtigare, num mortis etiam cauſam alicui præbuerit, hoc eſt, an aliquis ex iis, quibus diras imprecata eſt, morte violenta, Dæmonis eius opera, ſit ſublatus.

Si vero præterea in eadem familia, ubi degit (verbi gratia in eodem monaſterio ſuperior, vel confrater) aliquis non ſine ſuſpicione maleficæ noxæ, & maxime illius eiuſdem, quæ graſſetur eodem tempore adhuc in alios domeſticos, interierit: cæcum putem, qui locum quæſtioni idoneæ hic ſupereſſe non videat: cum indicium hoc illa confeſſione, & infamia perſonæ clara confirmatum, plane propinquum ſit cenſendum. Ad pœnam tali infligendam; ſi de morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur: etſi lenior ſententia ſit quorundam, leviori quam mortis ſupplicio afficiendam *a*; tamen quando in multos tam improbo & propinquo conatu reus graſſatus fuit, etiamſi mors nulla foret ſubſecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iuſtius videntur complures Doctores ſummæ auctoritatis cenſuiſſe *b*. Quam ſententiam equidem opinor, in iis qui non ſunt uſi ad nocendum veneno aliquo aut inſtrumento naturali, ſed immediata opera Diaboli, longe apertiorem & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto, vi talis conventionis initæ homines perdunt: plane ſimiles ſunt malitia homicidis, quos vulgo vocant *aſſaſſinos*, quorum homicidium pro valde enormi & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia ſubſellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum ſuffragium iubet omnino actu degradari, etiamſi conatum improbum mors ſubſecuta non fuerit, ſi modo per ipſos non ſteterit, quomi-

nus

a *ut poſt Bertach Carr. & alios Clar. l 5. §. homicidium n. 14.* b *Ang. & Salyc. in l. 1. C. de malef. Cou. in Clemen ſi furioſus p. 2. circa prin. Menoch. de arbit. iud caſ. 360.*

nus interficerentur *a*. Longius etiam hac in re plurimi I. C. progrediuntur, adeo ut cenſeant, clericum, qui aſſaſſino mandavit occidere quempiam, à iudice ſæculari in hoc conatu deprehenſo aſſaſſino, poſſe & ipſum mandatorē ab eodē iudice capi; & ſine ulla degradatione ſupplicio affici: quod ultimum licet non diffitear videri communius receptum *b*, ſecurius tamē arbitror iudici ſæculari, prius degradationem hoc caſu aperiri, & urgere Eccleſiaſticum forum, quatenus iuſte & honeſte poterit, ad hoc faciendum. Cæterum ſimilitudinem aſſaſſinatus maximam in hoc maleficorum conatu ineſſe, quia docui *lib.2.q.4.litt.*B. non arbitror mihi nunc probandum; quid intereſt precio conducam ſicarium, qui meum inimicum ex inſidiis interficiat: an hoc vi pacti conventi à Dæmone, id ut faciat, obtineam? hic pro pecunia eſt, anima ei pacta & promiſſa.

Verum dicat aliquis, quid igitur reſpondes canoni, *c. cum non ab homine, de iud.* breviter. *Reſp.* ſequi me cum multis graviſſ. I. C. quos Felician. & Diazius ſequuntur, Ancaran. & Abbatem: qui cenſuere, canonē illum intelligendum de unico tantum, & nō qualificato homicidio: non autem de unico homicidio qualificato (ut ſunt ea quæ nos initio propoſuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur, *quolibet iſtorū trium caſuum, multoque magis duobus vel tribus concurrentibus, vel uno perfecte patrato, & alterius propiuquo conatu accedente, Magos, ſortiarios, maleficos, incantatores, ſive quocunque alio appelles nomine, poſſe à iudice Eccleſiaſtico, quamvis Monachi, quamvis Sacerdotes ſint: actu præmiſſa degradatione brachio ſæculari puniendos tradi.*

Si obiicias, quoſdam docere, ex quibuſdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non ſufficere *c*, ſed duntaxat ad verbalem depoſitionem: Occurritur, id intelligendum caſu, quo Sortilegij crimē intra proprios ſuos terminos conſiſtit; hoc eſt, nō progreditur ultra illicitam divinationem non conjunctam cum expreſſo pacto Apoſtatico. Nam de tali ſimplici divinatione, ut ſunt pleræque aſtrologorū & ſimilium, expreſſe canones illi loquuntur, nempe *cap. unic. 26. q. 1. c. ſi quis Epiſcopus 26. q. 5.* Et ideo noſtræ ſentētiæ nihil obſtant. Cæterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex D. Auguſtino expreſſe iubet alius Canon Clericos degradari, *cap. admoneant in fin. 26. q. 7.* Cuius loci duæ ſunt explicationes, una eſt *d. degradari*, poni pro curiæ ſeculari tradi, ut per præcedens etiā quod ſubſequitur, ſignificetur. Idcirco enim fere ſemper fit actualis degradatio, quæ hoc nomen proprie meretur: alia eſt, degradationē tantum poni pro depoſitione verbali, *e* quæ proprie vocatur depoſitio, impropriè vero degrada-

a *docent hoc non inaccurate reiecta Dini & Angeli contraria ſententia, Diazius ſup. cap 9. & Feli d c 14* b *patet ex citat à Boer. q 69. Lupo de libert Eccleſ. q. 9. & Arnol. Arbertin. in rep. c. quoniam de hær in 6 quos ſequuntur Diazius & Feli. Epiſ* c *Fuſe apud Abb. in c ad abolendam de hær. quem ſeq. Felic & Diaz. ille cap. 12 hic c. 10.* d *Anto. de Butr. in c. at ſi clerici de iud.* e *Abb. in d cap. admoneant.*

gradatio diceretur. Prior ſententia verborum proprietati inhæret, poſterior æquitati. Sed ſuſpicor in re non diſſentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incantatores, qui nec apoſtatæ, nec Sodomitæ, nec alij noxij ſuis artibus eſſe ſunt conati, actu degradandos, ut curię ſeculari traderentur; ſed contenderet canonem illum de his nõ loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, grave damnum alijs illatum, Sodomia, aut apoſtaſia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de quibus Butrius ſic acciperet Canonem, & de quibus concl. noſtra fuit, curiæ ſeculari tradi poſſe; ſed contenderet canonem illum de his non egiſſe, ſed de alijs, de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etſi minus propria, magis tamen conſentanea videtur illi contextui. Sane nobiſcum ſenſiſſe Abbatem & cum Butrio, quoad enormes illos, quos dixi ſortilegos, patet, quia Abb. a ſolitus eſt diſtinguere inter crimina gravia, graviora, & graviſſima. de gravibus tantum vult agi *in c. cum non ab homine de iudic.* de gravioribus *in cap. tua de pœn.* de graviſſimis *in ca. novimus. de verb. ſignific. & ca. penult. de hæretic.*

Et inter graviſſima collocat quæcunque ſunt qualificata, & valde perniciosa reipubl. & quia pro huiuſmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum ſanctiones; ut illa condigne vindicentur, & republic. conſulatur, ac ſatisfiat, vult merito introductum, ut iudex Eccleſiaſticus talium reos degradet, & ilico poſt curiæ ſæculari (ut fieri ſolet, tradat, *iuxt. d. cap. novimus, & d. c. penult.* ſi vero delicta minus atrocia & minus pernicioſa reipubl. ſint tamen ex graviſſimis: tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ ſuprema iuris Canonici pœna eſt, & in mortis locum ſucceſſit. b Quæ ſane Abbatis ſententia merito Diazio & Feliciano ſupra citatis placuit. Et hæc puto poſſe & debere iudicem ſequi.

Porro ſi ſpes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indicia exſtarent (*cave tale putes, quod reus ſecum petat clementer agi: melius indicium pœnitentiæ foret, ſi diceret nulla ſibi condigna ſupplicia poſſe irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenſo gravi ſupplicio conari ſatisfacere*) nec rei ſunt relapſi, nec ſcandalum timetur, nec magnum imminet reipubl. periculum ex hac clementia: his concurrentibus ſemper, etiam in tribus illis quæ dixi criminibus, æquius, lenius & honeſtius Epiſcopo putarim, (niſi particulari cauſa in contrarium movente) ſi reum huiuſmodi poſt actualem degradationem, ſive monachus, ſive alias clericus ſit (maxime ſi in ordine ſacro conſtitutus) ipſemet ad perpetuos Eccleſiaſticæ curiæ carceres damnet.

Sic factum Ebroici, magiſtro Guilh. Edelino; c ſic factum Cameraci Ioanne Potiere: d ſic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen cauſa Sodomia, & maleficium, cum Apoſtaſia concurrebant: ſed in omni-

a *in c. tua de pœnis* b *ca. 3 de pæn. Innoc in c. qualiter 2. de accuſa.* c *docui alias ex Monſtreleto & Laquer.* d *docui ex Macco, & Molineto.*

omnibus pœnitentiæ ſigna erant clariſſima, & ſcandali atque noxæ publicæ periculum abeſſe judicabatur.

Quoad ignis pœnam, ea quoq; merito recepta, & à maleficis aruſpicibus (*l.3.C.de malef.*) generali Europæ conſuetudine, ad omnes magos, maleficos ſortiarios, lamias extenſa: quia ſunt apoſtatæ, ſunt hæretici, ſunt peccantes contra naturam: quorum omnium hæc legitima pœna eſt. *a* Et hæc pœna cœpit jam in Hiſpania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica ſacra cantionesque ignis ſupplicio coercuit [*Ioan. Mariana de reb. Hiſpan. lib. 7. cap. 17.*] In Italia prius adhuc à temporibus Divi Gregorii, quando Romæ Baſilius quidam ſenator magus qui ut pœnam effugeret, ſe Monachum eſſe velle finxerat flammis abſumptus fuit (*vide D. Greg. libro primo Dial. capite quarto.*) hic Baſilius vna cum Prætextato; qui ambo ſenatores & viri illuſtres, fuere Magiæ convicti *b*: ut videas hoc crimen ſemper non mulierculatum tantùm & vilium, ſed virorum etiam nobilium fuiſſe: quicquid Wierus & ſimiles ogganniant. Impœnitentes itaque vivi comburendi, pœnitentes prius ſtrangulandi. *vide Covarr. libro ſecundo, var. reſ. capite decimo. num. 9. & Clarum d. §. fin. quæſt. 99. num. 7.* In Apoſtaſia quoque ſpeciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus non eſt. *lib. 3. C. de Apoſt.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi conſuetudine ſufficere fidei abnegationem, & fœdus cum dæmone, docent Bart. conſil. quod incipit mulier ſtriga de qua quæritur. in fin. & habetur tomo conſil. crimin. Zileti 1. & Mollerus ad conſtit. Saxo. part. 4. ſect. num. 4.

Vnum reſtat dignum quæſtione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam conſuetudine receptam minuere pro lubito ſuo?* decidenda hæc quæſtio eſt ex traditis à D. Thom. *& eius interpp. 22. quæſt. 67. artic. 4.* ſi adſit accuſator, eo juſtè invito, non poſſe ullum judicem ne ſupremum quidem pœnam debitam laxare: ſi verò injuſtè invitus eſſet, ut ſi valdè vita rei foret reip. neceſſaria, tunc inferior judex id non poſſet, ſed benè ſupremus poſſet *c*, quod tamen rariſſimè & non niſi maxima ex cauſa faciendum. Inferior verò judex nec permittente accuſatore poſſet *d*, ſuperior poterit eo remittente, ſi tamen id fiat cum bono reip. quod quia rarò accidit, ideò etiam raro pœna relaxanda. Si judex ex officio proceſſit, minor non poterit eam relaxare: ſupremus non poteſt, niſi utilitas reipublicæ id exigat, una & præcipua cauſa eſt leniendæ pœnæ pœnitentia voluntaria. Sanè prudentes judices ſemper cenſuerunt, ſpontaneam & promptam confeſſionem, & indicia pœnitentiæ, levioris pœnæ infligendæ, etiam

a Ioan. Andr. Hoſtienſ. Abba in c. ad abolendam de hær. & cap. 1. de apoſtas. D.d. in l. nullus aruſpex. Co. de malef. Bertr. conſ. 212 vol. 2 Co Brun l. 5. de hær. c. 3. Coraſ. lib. 3. Miſcel. c. 8. Aimeri in Direct. Comenſ. in Lucerna inquiſ. Sima. Pegna & alii tex. in d. §. transfugæ cum ſim. Clarus §. Sodomia. nu 4 Damhaud in praxi. cri. & eſt omnium. b *Caſſiod. lib. 4. var. epiſt. 22. & 23.* c *D Tho. 2. 2. quæſt 67. art. 4. ad 3. & ibi Cai. Sot. lib. 5. de iuſt. & iu. q. 4. n. 4.* d *poſt D Tho. Aragg. & Valenc. & Bart. Salon.*

iam in hoc crimine cauſam idoneam eſſe.

Stabuleti Ioannes de Vaulx igne cremandus, capite plexus fuit: aliis locis, qui vivi erant exurendi, ſtrangulantur ad palum. Hoc movit judices illos Allobroges in caſu quem his verbis narrat Cancellarius Pariſienſis contigiſſe anno Domini 1424. *Recitatus eſt Lugduni Galliæ coram clero proceſſus cuiuſdam mulieris delatæ & detentæ Burgi in Breyſſia, quæ eſt notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quam eſt domus Sellionis ordinis Carthuſiẽſis. hæc mulier ſub pallio devotionis & revelationum fingebat mirabilia. Aſſerebat enim ſe eſſe unam de quinque fœminis miſſis à Deo compaſsivè, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iam ſua colluſione ſubdola deceperat in regione illa quam plurimas ſimplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat unuſquiſque: hoc enim ſecundum Auguſtinum etiam Diaboli malitia ſcire poteſt, & ſuis revelare, non autem ea quæ futura ſunt abſolutè, ſive ea quæ in ſecreto cordis latent, & nullo exteriore motu aut ſigno ſeſe produ͂t. Habebat etiam ſupradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotieſcumque aliqua anima ad infernum deſcẽdiſſet, quotidiè tres animas ab inferno liberavit: unam vel duas ſine difficultate, aliam ſeu alias cum pœna maiore, ut dicebat. Mentis quoque exceſſus ſeu exſtaticos ſæpè habebat*[a], *in quibus mirabilia per revelationem didicerat: eratque miræ abſtinentiæ. ſingulariſsimæ etiam vitæ: plura verò alia de ea ſcribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Eccleſiæ ſuæ rector verus (ut creditur) hunc ſpiritum falſum detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis ut torqueretur eſt addicta: quæ omnem veritatem confeſſa eſt qualiter omnia prædicta cupiditatis occaſione finxiſſet, ut ſe nutriret hoc modo, & paupertati ſuæ ſubveniret: aut fortaſsis pro huiuſmodi diabolo ſe miſeram in famulam dedicavit. Inventa eſt inſuper morbum caducum habere, ac eundem ſub extaticis exceſſibus, quos finxerat, palliare, de qua cum varia opinio eſſet, an tanquam hæretica puniretur: iudicatum eſt à doctis ad pœnitentiam eam admittendam, nec eſſe hæreticam: quia illa quæ fecerat dimiſit, nec obſtinata permanſit.*] *ita Gerſon lib. de examinat. doctrinat. litt. O in fine.* Hæretica non erat, quia in mente errorem nullum foverat: ſaga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito divinabat, carbones etiam illi videntur illuſione dæmonis apparuiſſe, quamquam & humana vafrities quid ſimile carbonibus potuerit exhibere.

Ordinariè expedit reipub. ſontes puniri: ideò ordinariè peccaret etiam Princeps hãc pœnam mortis relaxans: & ſi quod malum reipublicæ inde proveniret ad juſtitiam pertinens, judices, etiam Princeps, tûm tenerentur ad damnorum reſtitutionem. *Valenc. & Aragon: ſupra & eſt commu. ſententia, Silu. & Caietan. in verb. Iudicum peccata, Navarr. in Manual. capite decimotertio, & alior.* Quam ægrè autem Deus ferat maleficos magos verè idololatras, Ieſu & Mariæ hoſtes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi: in Anatolii cujuſdam & ſociorum Magorum cauſa, multiplici miraculo Bizantii fuit oſtenſum, narrante rem multis Evagrio *lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 19.*

Quæ

a Sic corrig. vulgò malè legitur, religione.

Qua de re in monitis 3. & 4. plura ſum dicturus. Hic reſtat ut repræſentem quod ſæpè pollicitus ſum, Analyticum commentarium in *c. Epiſ. cauſ. 16. quæſt. 5.* quem extorſit non neceſſitas, ſed adverſariorum impudens pervicacia. Tribus §§. rem complectar. *§. 1. de cap. Epiſcopi auctore & auctoritate.*

Quidam volunt eſſe concilii Aquileienſ. capite primo ita Bodinus & Danæus hæretici. Miror unde hanc inſcriptionem *capit. Epiſcopi* acceperint. Nam nulli libri quos multos vidi, vel Iuonis, vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. forſan lectionem illam commenti, ne viderentur nimis impudentes in ſolutione, quam adducunt? volunt enim nullam concilii illius auctoritatem fuiſſe, utpote quod conciliabulum non juſta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileienſi Syn. loquatur? An de priore? hæc fuit anno 381. tempore Damaſi Papæ & Gratiani Imperatoris: in qua Palladius & Secundinus Ariani condemnati: cujus nulli alii canones extant, niſi actio unica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorſerant Provinciale concilium fuit, ſed ſemper pro juſto & legitimo habitum: nec aliud ferè in quo plures pro numero ſanctitate conſpicui, ut Valerian. Euſeb. Bononienſ. Ambroſ. Philaſtr. alii: quos citat Bodinus & contendit ferreo ore in conciliabulum conveniſſe. Probat etiam ex hoc concilio canonem deſumptum.

Poſterius aliud celebratum. Aquileiæ ann. 698. ſub Sergio Papa in quo Eccleſia Aquileienſ. quæ relapſa in ſchiſma occaſione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Eccleſiæ: hujus concilii meminere Paul. Diaconus *libro quinto hiſt. capite decimo octavo.* Baron. *Annali, Octavo*, ſed canones nullos ejus proferunt: nec quod ſciam extant. unde ergò probat Bodinus eſſe hujus concilii canonem? cui etiam injurius eſt, id vocans Conciliabulum, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatum. Dent. Bodinus & Danæus aliud concilium Aquilejenſe, quod conciliabulum fuit, ex quo canon ille ſit deſumptus.

Iaquerius & alii citant *ex concilio Acquirenſi*: Sed mendoſi codices eos in fraudem traxere. Plerique ſcribunt, *ex conc. Anquirenſi.* Non diffiteor fieri poſſe ut ruditas illius ſæculi cauſam præbuerit Gratiano ſic ſcribendi, ut cenſet Ant. Auguſtinus *lib. 1. de emend. Gratiani Dialog. 5. in fine*, ubi docet ſic ſolitum aberrare in nominandis Conciliis: ſed illa potius ſæculi, quam Gratiani error dicendus; quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Pariſienſe Burchardo, ſed in Lovanienſ. Iuone, eſt, *Ancyrenſi*: inde nata differentia quod veteres ſoliti C. & Q. confundere, ut in nomine Quirini & Cirinii, diſſentiunt autem tàm Iuonis, & Burchardi, quàm Gratiani veteres codices, *in Acquirenſi, Anchyrenſi, Anchyrani.* conſtat concilii verum nomen eſſe *Ancyranũ*, ab urbe quæ Græcis Ἀγκυρα. & ſic alibi vocat Gratian. *cap. Diaconi 8, & c. de Syracuſana 13. diſt. 28. c. 32. preſbyteros.*

a *Commentarius in c. Epiſcopi, 26. q. 5.*

byteros. diſt. 50. *c.* 6. *ſi qui epiſcopi. d.* 92. *c.* 40. *ſi quæ de reb.* 12. *qu.* 2. *c. qui divinationes.* 26. *q.* 5. *c. deſponſatas* 27. *qu.* 2. Ancyra urbs Galatiæ antiqua & nobilis, ubi celebris ille lapis theſaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranique triumphi:* Straboni & Ptolomæo Ἀγκυρα: Laonico corruptè οὔγκυρα: hodiè Bellonio & Nigro *Anguori*, ſtatim occiſo Maximo celebratum in ea, concilium fuit, perſecutione ceſſante, anno fermè 314. in quo multa de lapſis ſalubriter conſtituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes ſancita, & contra contagioſam ſuperſtitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proſerpentem: ut patet ex can. 23. ſeu (ut Bilſamon) 24. qui relatus à Gratiano *in d. c. qui divinationes.*

Sed ex his canonibus Balſamon. 25. alii 24. tantum ponunt: nec inter eos noſter habetur. Vnde igitur Gratianus eum deſcripſit? Inciderat in collectionem quandam ſexdecim partialium librorum, in qua *lib.* 6. *cap.* 6. *&* 7. adjiciebantur duo canones conc. Ancyrano, quos hodiè additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ; priorem de homicidis ſervi alieni, poſteriorem de ſortilegis & maleficis per Epiſcopos parochia expellendis: quẽ totum Gratianus deſcripſit, errorum quæ in codice collectionis erant nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialium librorum deſcripſerit, an verò collector ex Burchardo, non poſſum definire, quia collectionem illam non vidi.

Quid ergò, dicemus ne hunc canonẽ eſſe concilii Ancyrani? communis hæc opinio eſt, non recentiorum modo, Turrecrematæ *in d. c. Epiſc.* Toſtati *in Exod. & Matth.* Iaquerii *in Flagello*, Alphonſi à Caſtro *lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. c.* 16. Victoriæ *relect. de Magia* Carranzæ *in ſumma concilior.* Simancæ *in Cathol. inſtit.* Spinæi *q. de ſtrigib.* Silveſtri *de ſtrigimag. admir.* Binsfeldii *de Confeſſ. malef.* & Ant. Auguſtini *in d. Dial.* verum etiam antiquorum, ut Collectoris illius partialium ſexdecim librorum, Collectoris omnium conciliorũ, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Objiciunt qui cõtra ſentiunt, quod iſte canon nec in Græca concil. editione ſola, nec in ea quam Balſamon interpretatus fuit: nec in Latinis verſionibus. Creſconiana, vel Dionyſiana (quam ſecutus Ioan. Wendelſtinus) nec in Tigurina, nec in alia ulla concil. Ancyrano inſeratur. Sed de multis quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc unum eſſe potuit: potuerẽ etiam Burchardus & alii veteres Latini plenius volumen nacti fuiſſe, quam Balſamon aut alii Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis ſemper fuere corruptiores & magis mutilati.

Nihilominus alii adhuc cenſent ex nullo concilio deſumptum, ſed ex aliquo Patrum. Nã Beetzius *in Præceptorio*, adſcripſit B. Gregorio, evidenti memoriæ lapſu. Alii volũt deſumptum ex D. Auguſtini *li. de ſpiritu & anima.* Sed liber hic non eſt Auguſtini, ut mox docebo: & actor ille mutilè admodum hoc canone fuit uſus. Doctiſſimus denique

a *Alii volunt* 308.

nique Annal. Eccleſ. ſcriptor cenſuit à Damaſo id ſtatutum, *tom.4. Annal. anno 382.* ſic ſcribens: *In actis autem Damaſi Papæ, in Eccleſia recitari ſolitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hoc ne an priore incertum eſt, &c.* deinde *poſt quædam concilij decreta, ait: nec non etiam excommunicandos eſſe omnes, maleficiis, auguriis, ſortilegiis, omnibuſque aliis ſuperſtitionibus vacantes: qua ſententia præſertim fœminas illas plectendas eſſe, quæ illuſæ à dæmone ſe putant noctu ſuper animalia ferri, atque unà cum Herodiade circumvagari, &c.* Atque hoc cenſet confirmari, quia cenſet eadem fermè à S. Auguſt. deſcripta haberi *de ſpiritu & anima c.28.* nec nō in appendice Ancyrani cōcil. & apud Gratianum ſub eodem titulo collocata *26. q.1. cap.12.* Et conſtet ex Severo Sulpitio *vitæ S. Martin. c. 25.* in occidente & oriente maleficorum artes plurimum invaluiſſe, quod ex Ammiani lib. ult. hiſt. uberius probetur: adeò ut in ipſos ſacros Dei miniſtros præſtigiæ quoq; magicarum excantationum irrepſerint, ut de Gerontio Diacono D. Ambroſij narrat Sozomenus *lib. 8. hiſt. cap. 6.*

His tamen argumentis nondum inducor ut Burchardo, Ivoni, Gratiano, ne dicam tot alijs doctiſſimis viris contradicam, vel à communi me ſententia patiar avelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Conſtantij, & Iuliani temporibus ut non paucioribus exemplis poſſem probare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano ſub eodem titulo collocetur, ut ab appendice quoque illa: hoc perſpicue nō pro Romano, ſed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Auguſtinum totidem ferè verbis legantur, auget ſuſpicionem Damaſii non eſſe hoc decretum de mulierculis, ſed recentius: nam liber ille non eſt Auguſtini, ſed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Auguſtinus ſubticuiſſet Damaſi eſſe piæ recordationis ſanctionem.

Nec quidquam obſtat, ne credamus illa Damaſi acta, in ijs ſaltem partibus, quæ in Eccleſia non recitantur (qualis eſt iſta) eſſe mendoſa: nec didici unquam illa Damaſi acta in Eccleſia olim integra recitari ſolita; ſed ſicut hodiè videmus in Breviarijs inſeri, ſeu recitari non acta integra, ſed Actorum partem.

Pro Damaſo roboris aliquid habet hoc unum argumentum, quod horum actorum exſtant Romæ complura exemplaria m. ſ. quorum quatuor Illuſtriſſimus Baronius vidiſſe teſtatur, *dict. tom. anno 427.* Accedit illud Antonij Auguſtini *Dialog. 14.* de hoc cap. epiſc. his verbis, *Damaſo in concil. Rom. aſcribi vidi in lib. quodam Michaelis Tomaſii ex veteri libro, in quo vita eiuſdem Pontificis conſcripta.* Verùm hæc opinio etiam patitur difficultates, quas noſtra. Inprimis enim in canonibus Conciliorum Romanorum, quæ duo ſub Damaſo habita, non reperitur, non in priore anni *373.* quo damnati ſectatores Apollinaris. Nam illius Canones interciderunt, & eorum ſummam volunt Anathematiſmis Theodoreti comprehenſam, qui nihil pertinent ad d. c. Epiſc. *Lege Theodoret. l. 5. hiſt. cap. 11.* Nec reperitur iſte canon in poſteriore concil. ſub Damaſo Romæ habito. ſu-

perſunt iſti canones, & in iis nullus eſt noſtro conſimilis. Præterea veterum ſcriptorum, qui noſtrum canonem exhibent, nullus Damaſo aſſcribit: non Burchard. lib. 10. c. 1. non Ivo p. 11. ca. 30. non auctor ſexdecim partialium librorum: non collectores conciliorum; ſed omnes conſentiunt in Concil. Ancyrenſe. Multa etiam reperies ad verbum in lib. illo de ſpiritu & anima: cujus auctor ſi ex Damaſi actis, ſumſiſſet, cur non meminiſſet, ſolitus, non concilia, ſed auctores etiam recentiores, & minoris nominis, quam Damaſus, citare: ut Boetium *c. in fine*: ut notes Auguſtinum eſſe non poſſe: *& cap.* 47. quædam diſſentanea Auguſtino, conſentanea Gennadio ponit. nec Poſſidius in Indiculo operum Auguſtini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacens. ac Trithemius Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano adſcribunt.

Quare magis vergit animus, *ut donec certiora habeamus eum Ancyrano Concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel aliis quædam inſerta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris diſputantis, nec certa, nec admodum ſolida: ut ſuo mox loco docebo: imo ſi ad mentem adverſariorum interpretemur, falſa & abſurda, prorſusque indigna tùm Damaſo, tùm Ancyranis Patribus: Quæ neſcio, unde Burchardus deſcripſerit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotenſis. Ivo Burchardus ex duobus unum canonem conflavit, cui Gratianus etiam de ſuo tertium limbum in extremo aſſuit. Nam rectiſſimè gloſſa Canonica tres in eo partes deprehendit, & ſecundam incipere ab illis verbis *illud etiam non omittendum:* Gratianus Burchardo & Ivoni tertiam addidit cujus initium, *Nonnulli inveniuntur, &c.* poſt illa, *infidelis & pagano deterior.* In Gratiani ergò verbis tria ſunt membra diverſorum ſcriptorum, in Burchardi & Ivonis duo.

Primum eſt, *Vt Epiſcopi eorumque miniſtri, &c.* Vſque *& ideò à tali peſte mundari, debet ſancta Eccleſia*: hoc totum reor Ancyrani concilii fuiſſe: additum fortè ad ea, quæ habeamus in ejuſdem Concilii *can. pen.* ſancita, *vide c. qui divinationes, 26. quæſt.* 10. Mediæ partis & ſecundæ reliqua, non arbitror eſſe concilii illius, quæ pleraque continentur in Pſeudo Auguſtini libr. de ſpiritu & anima, ſed valdè mutilata & truncata: quæ cujus ſint neſcio. Ex hoc libro verbis quibuſdam mutatis, & fine atque principio nonnullis additis, primus ille compilator tàm illuſtri additamento, ex ſuo ingenio, tàm magno auctuario concilii Canonem adauxit. Nec novum eſt Gratiano & aliis compilatoribus canonum, cogere in unum diverſos canones: nec novum librariis præcedentis canonis verba cum præcedentis vel ſubſequentis canonis verbis confundere *leg. Anto. Aug. Dialog. 6. cum ſeqq.*

Quæ & quanta Canonis iſtius auctoritas? nunc indagandum. Id ex præcedēti quæſtione pendet communis enim ſententia eſt: & indubitata, etſi Gratiani decretum à ſede Apoſtolica ſit receptum, ita tamen receptum eſſe: ut fides dictorum penes auctorem ſit, & tanta ſit eorum canonum, quos in medium

dium

dium producit auctoritas, quanta eſt fontium unde canones illi manarunt. Nec enim quiſquam eorum, qui jus Eccleſiaſticum vel à limine ſalutavit, poteſt ignorare multa in Decreto haberi, quæ poſtea Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoque ſunt à Gratiano per errorem inſerta, quæ cum veritate pugnare deprehenduntur, quæ nihil nunc neceſſe eſt recenſere. Notarunt ea viri docti & Catholici. D. Anton. Auguſtinus d. opere Dialogorum, & non uno loco Cæſ. Baronius Annalium Eccleſiaſticorum tomis novem. Quod ut Gratiani ævo concedendum, ita hoc noſtro, nimis tenero & acuto, diligenter animadvertendum; ne quis vel contemptu, vel inconſideratione in præcipitium aliquod ruat. Quod ad ipſum verò hunc Canonem *Epiſcopi*, ſpectat, cum non ſit niſi concilii particularis, ſeu Provincialis: de cujus à Romano Pontifice approbatione non conſtat, & ideò errare potuit: non eſt auctoritatis tantæ, ut quæ per eum deciduntur certa fide ſint credenda, niſi quatenus S. Scripturæ, & Eccleſiaſticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Eccleſiæ ſunt, quæ tradit, conſentanea. Deinde longè minor eſt argumentorum ſeu rationum; quam ſanctionis ſeu deciſionis auctoritas.

Nec argumenta habenda pro definitis vel ſtatutis ab ipſo illo concilio. Equidem ſi bono ſenſu capiantur, & congrua interpretatione fulciantur, ne argumenta quidem illa rejicio. Nicol. Remigius vult hunc Canonem ex eo capite invalidum cenſeri, quòd Marcellus Ancyranus Epiſcopus Sabellianiſmi (ut ait) meritò ſuſpectus fuerit. [*Sic ille libr. 1. Dæmonolat. c. 29.*] Verùm tamen hoc planè impertinens eſt. Nam tunc temporis quando hæc Synodus congregata, non videtur adhuc in hæreſin prolapſus, nec ipſe Concilio huic præſedit, ſed Vitalis Agricolaus, & Baſilius Amaſenus teſte Balſamone. De ipſa quoque Marcelli hæreſi rem planè obſcuram eſſe patet, ex iis, quæ poſt Severum, Epiphanium, & D. Hieron. more ſuo, diligenter, Cardinalis Baronius adnotavit *lib. 3. Annal.* Addit Remigius hujus Concilii quoad iſtum canonem auctoritatem, Patrum, quò poſterior ætas tulit, ut Ambroſii, Auguſtini, Thomæ, Bonaventuræ, & aliorũ ſententiis eſſe impugnatam. Sed (accuratè perpendas, facile videbis Patres illos, de ſecta, cujus in d. c. Epiſcopi fit mentio; nec verbulum unum locutos fuiſſe: ſolummodò aſſeruerũt, trãſuectionem eſſe poſſibilem (hoc eſt poſſe à dæmonibus corpora de loco in locum transferri) quod non deciſioni Canonis, ſed rationi ejus tantum uni repugnare mox oſtendemus. Ratio ergo hæc à Patribus iſtis rejecta meritò, non ipſe Canon.

§. *Explicatio verborum & ſententiæ d. c. Epiſcopi.*

In Gratiani editione Romana, juſſu Gregorii XIII. correcta, ſic ſcribitur iſte Canon, in principio:

Epiſcopi eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, ut pernicioſam, & à Diabolo inventam ſortilegam & magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent, & ſi aliquem virum aut mulierem huiuſcemodi ſceleris ſectatorem in-

 venerint,

venerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant. Ait enim Apoſtolus, Hæreticum hominem poſt primam & ſecundum correptionem devita, ſciens quia ſubverſus eſt, qui hujuſmodi eſt, *Subverſi ſunt*, *& à diabolo captivi tenentur*, *qui relicto creatore ſuo Diaboli ſuffragia quærunt, & ideò à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia.*] Hactenus prima pars canonis quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, ut pote ſatis clara & certa.

Statuerant Ancyrani concil. Patres, alio canone, ſortilegos quinquennali pœnitentiæ ſubjici: nunc iſto canone ſanciunt de ipſo crimine magiæ & ſortilegii quid in genere exiſtiment, nempe peſtem eſſe, & omnimodis eradicandam etiam pœnis infamibus, ut detonſione, flagris, &c. quæ hodiè adhuc in uſu vigent. Apoſtoli illa verba peſſime Eraſmus de factioſis expoſuit ſeu contentioſis, ut & Calvin. & Hofman. hæretici: ſed de verè ac propriè dictis hæreticis optimè D. Hieron. Ambroſ. Sedulius, Theophylact. Cajet. & cæteri Catholici, immò & ex ſuſpectis magnus Eraſmi amicus Faber Stabulenſis. Vnde rectè elicio ex hoc quoque Canone ſortilegia, & magicas artes ad hæreticam pravitatem & ejus inquiſitores pertinere, ſervata tamen diſtinctione, quoad pœnam, ſortilegi hæretici, & non hæretici, de qua diſſervi hoc eod. lib. *ſect. 2. & 15.*

Ait *Diaboli ſuffragia*, hoc eſt auxilium, *quærere*, qua eum pro creatore & opitulatore colunt, tanquam Deum, quæ eſt baſis & fundamentum totius *c. Epiſc.* Et jacto fundamento contrario, nempe unum eſſe Deum, nec aliud præter eum numen, contra quam Gentiles credunt: oſtendit cum Gentilibus eadem perfidiæ macula deformes eſſe quoſdam Chriſtianorum, de quibus ſubdit, parte ſecunda;

Illud etiam non eſt omittendum, quod quædam ſceleratæ mulieres retrò poſt Satanam converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt & profitentur ſe nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitate ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpacia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, eiuſque iuſſionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad eius ſervitium evocari.]

His verbis tota narratio criminis, & ſectæ hujus graphica deſcriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis, Apoſtaſiæ & infidelitatis ex deluſione per dæmonem natæ, fuiſſe enim has mulierculas adeò ſceleratas, ut Dianã Numen Gentilium, & fæminarum nequiſſimam Herodiadem, pro Deabus colere ſe faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Meritò itaque *ſceleratas* vocat, quæ à Deo recedẽtes, & à fidei puritate deficientes Satanam ſequuntur. Sequũtur autem Satanam & poſt eum convertuntur, quia (ut ajunt) Dei dominium deſerebant, & Diaboli ſervitio ſe mancipabant, ejus que juſſionibus parebant, certis noctibus evocatæ, mentitas illas beſtias conſcendentes, & Dianam venatricem Pſeudonumen Paganum, vel Herodiadem inceſtam & innoxio Præcurſoris Dominici ſanguine cruentam, comitari ſe & colere credebant.

Et his omnibus certam fidem præſtabant, & eadem animo comprobantes, & fieri quæ credebant optantes: ut credulitate, ſic voluntate peccabant. Hæc ſumma narrationis. Cui facilè credent, qui ſciunt quid Mantenſes Magi noſtris temporibus, de Sibylla Nurſina, & alia prope Pariſios degente, in actis Iudiciarijs ſunt profeſſi, quæ ex Creſpeto præcedentibus libris commemoravi.

In noſtra canonis narratione, notet Lector primò, in illo curſu ſeu pompa dæmoniaca adfuiſſe, curſus Dominam ſeu Reginam, ut hodiernæ quoq; ſagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadem*. additur in libro illo de anima & ſpiritu: *Minerva*, talis pompæ quoddam ſimulachrum legitur in narratione B. Antonini, quam exhibui *lib. 3. p. 1. q. 4. ſect. 8.* Vbi etiam *Venus* mulo vecta: an quia meretrici ſterilitas convenit? Dianam eandem cum Hecate ſeu Proſerpina, docui Magicum Numen fuiſſe, hoc eſt, cacodæmonem, comment. *in Senecæ Medæam verſ. 7. 11. & 787. & Dominæ* nomen illi peculiare fuiſſe: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia ſub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Ariſtobuli filia Salomes ſaltatriculæ mater & utraque dignum vita exitum vitæ invenit; narrante rem Nicephoro *lib. 1. hiſt. c. 20.* certum neutram ex inferno rediſſe, neutram choreis illis adfuiſſe. falſa ergò perſuaſio fuit mulierculárum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent: falſa etiam, quod ſuper beſtias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui beſtiarum formam aſſumpſerant, falſa etiam, quod crederent veras beſtias poſſe tàm exiguo temporis ſpacio adeò diſſitas provincias pertranſire. Quid mirum ſi triplici mendacio tinctam perſuaſionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, ut hæreſim verbis ſeqq. damnauerit.*

Sed utinam hæ ſolæ in perfidia ſua periiſſent, ut non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo à recta fide deviant, & errore Paganorum involuuntur; cùm aliquid divinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur.] Totus hic verſic. deeſt Pſeudo Auguſtino illi, ſed habent Ivo & Burchard. niſi quod pleraque legunt in ſingulari numero, item: *& in errore paganorum revoluitur.*

Nunc, commemorata mulierculárum huiuſmodi credulitate, quid in ea & quale quam vitioſæ perfidiæ inſit malum oſtendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falſam opinionem à recta fide deviationem, & errorem paganorum*: quæ omnia ſic connectit, ut vnum alterius ſit ratio & explicatio. nam (*&*) ſimul pro copula & cauſali particula hic (ut aliàs ſæpè) ſumendum.

Cum dicit (*utinam hæ ſolæ, &c*) non lætatur de iſtarum interitu, ſed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam ſint in Eccleſiam & remp. crudeles, qui in tales mulierculas ſeductas & ſeductrices volunt cle-

* Textvs.

clementes videri. Ait; *Perfidia*, quo nomine non compellat ipſam dæmonum illuſionem, præſtigias ſeu phantaſmata. non longum eſt diſcrimen inter illudi, & perfidū eſſe. Sæpè ſanctiſſimis viris dæmon per phantaſmata illudit, ut de B. Secundello: Iordano & alijs docui *li. 3. Diſquiſit.* quorum tamen in mente animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illuſio ſeu deceptio prudentiæ contraria eſt. Ipſum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illuſione quà illuſio eſt, ſed de illuſione quà eſt conjuncta cum perfidia, ſeu de mulierculàrum deceptarum perfidia, quà talis, h. e. quà infidelitas eſt. Etenim illuſio hic tantùm erat fons perfidiæ, & quà talis erat, eius quoq; mentio prætermitti non potuit, ut de infidelitate commodius, quod intendebat, canon probaret: ut, peccati fonte & cauſa cognita, peccatū iuſtius damnatum intelligeretur. Ait, *Infidelitatis*) ut ſciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat *falſam opinionem*: cuius falſitas in eo, quod & veras beſtias, & illas Dian. & Herod. adeſſe, & numen eſſe opinabantur. Et propter hoc ultimum dicit à recta fide defeciſſe? cuius dicti ſubdit rationem, quia ſic *errore Paganorum involuuntur*: quia quod Pagani ſentiunt, videlicet plures uno Deos eſſe, idem ipſæ ſentiunt. hoc enim ſubdit in verſ. fine, ad manifeſtandum de quo errore Paganorum ſit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valdè obtuſum pectus geſtet, qui non quò ſequentia tendant ilicò perſpiciat. Sequitur:

Quapropter Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ut noverint hæc omninò falſa eſſe: & non à divino, ſed à maligno ſpiritu, talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari.] Nihil horum etiam apud Pſeudo Auguſt. continetur: ſed agnoſcunt eà Burchar. & Ivo. apud quos tamen in q. l. pro *fidelium*, eſt *infidelium*. quæ variatio repetitur etiam in Gratiani codicibus. res autem eodem recidit, *fideles* fuere ante perfidiam; infideles facta hac perſuaſione.

Nunc periti more medici morbo oſtenſo medicinam Canon apparat. ideò enim monet divini verbi præcones, Doctores & ductores animarū, ut pedo veritatis peſtem ab ouibus, quas nōdum ſcabies invaſit, ſedulò arceant, docendo quæ ſeqq. verſic. præſcribentur.

Ait; Hæc *omninò* (ſivè ut Burc. & Ivo, omnimodis) *falſa eſt*] quæ *hæc*? nempe quæ de tranſuectione ſuper veras beſtias, & de comitatu Dianæ & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta ſunt, omni ex parte & undequaque mendacia eſſe; *Phantaſmata*) ſic vocat, non imagines ſeu ſimulachra quæ objecta fuerunt intellectui ſola, ſed ſimul ipſos circa hæc errores: Nam non tam quæritur an à bono iſta ſpiritu, vel à malo immiſſa: quā an iſta verè, an illuſoriè & præſtigiosè tantùm contingāt.

Atque ita iam habemus erroris narrationem, damnationem, & remediū. ſtatim ſubdit deciſioni rationes: quibus Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas huius perfidiæ gravitatem & vanitatē populo queant perſuadere. Huc enim perſpicuè omnia ſequentia verba tendunt, uſque ad verſ. *quiſquis ergò aliquid.*

ubi rurſus definitio ſeu ſanctio cõdemnatoria contra hoſce hæreticos iteratur. Rationes autem has deſumit à cauſis ac modis illuſionis ipſius, dicens:

Si quidem ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cùm mentem cuiuſcunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugaverit, illicò transformat ſe in diverſarum ſpecies perſonarum atque ſimilitudines: & mentem, quam captivam tenet, in a ſomniis deludens: modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modo incognitas perſonas oſtendens: per devia quaque deducit, & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo: ſed in corpore evenire opinatur.

Cauſam duplicem illuſionis proponit, deludentem & deluſam. Ex parte deludentis. quia hoc diabolo, qui vult deludere, non eſt difficile. Nam poteſt iſtis maiora. Modum verò quo deludere ſit ſolitus oſtendit, hæc eum in ſpiritu facere. Sed quia hoc poteſt duobus modis contingere, 1. ijs qui dormiunt, & nullatenus vigilant, 2. nõ planè dormientibus, ſed ſemivigilantibus quando eis objiciũtur ſimulachra aut planè præſtigioſa; aut apparentia in corporibus per dæmonem formatis vel aſſumptis: ideò quæri ſolet de quo iſtorum duorum modorum canõ nunc loquatur? Spin. contẽdit loqui de poſteriore tãtùm. Probat quia ſi de priore loqueretur, fruſtratoria eſſet ratio. nam poſtmodum expergefacti animadverterent ſibi dormientibus illa per viſionẽ duntaxat imaginariam accidiſſe, quemadmodum id animadvertunt poſt exſtaſim; qui rapti fuere. Atque ita fieret ut iſtæ in perfidiam non laberentur per falſam credulitatem. Verum hæc argumentatio parũ ſtringit. Cur non & exſtaſis, & in ſomnis illuſio adeo vehemens eſſe queat, ut poſtmodum homo credat ſe vigilantem ea corporeo ſenſu paſſum fuiſſe? Quare malo dicere, c. de utroque modo intelligendum, ac ſolum modo excludi plenam & omnis ſomni expertem vigiliam. quæ interpretatio verbis cõtextus multo melius convenit. Et quocunq; modo illud (*ſolus ſpiritus*) ſumas non docet ſemper id in ſolo ſpiritu fieri, nec ullũ hic verbum reperias, quo id convinci queat: tantũmodo docet ſic fieri ſolere; & cum ita fiat, adeo caute hunc impoſtorem irrepere, ut tamen, quibus illuſi, hi credant & pertinaciter contendant, verè hæc ſibi vigilantibus eveniſſe.

Qui transfigurat ſe) qui ſolet non nunquam ſe transfigurare in Angelum lucis. ſumptum à Divo Paulo. *2. Cor. 21. 14.* qui uſus voce μετασχηματίζεται h. e. aſſumit ſimilitudinẽ & quaſi ſchema Angeli lucidi & glorioſi: ne putes de ipſa ſpecie ſeu forma eſſentiali mentionem fieri, ſed de externo tantũ ſplendore, quo *Angeli lucis* hoc eſt ſplendentis & glorioſi, tenebrio iſte lucifugus fulgorem & charitatẽ imitatur: qua de re conſuli poteſt D. Athanaſius *in vita B. Antonii.* Eſt autem argumentũ à maiore ad minus. Si aliquãdo poteſt imitari & exhibere ipſe miſer & caliginoſus ſpeciem Angeli beati? cur nõ & alias ſpecies viliores & damnatorum, ut Dianæ, Herodiadis &c. Hoc ergò facit primò: deinde poſtquã qualis apparet talis creditur eſſe à muliercula quapiam (nam *cuiuſcunque* poſitum pro cuiuſvis vel ali-

cuius:

a *melius ſomnis ex Burch. Iuo & Pſeudo Auguſt.*

cujus: quo pacto non crediderim locu- tum B. Damaſum, ſed potius Burchard. vel Gratianum) tum illam producit ex errore in infidelitatem, & ex illuſa facit infidelē, ſc. perſuadendo ſe ut Numen credi & coli. Poſtquam vero ſemel hac infidelitate mentem imbuerit, proclive eſt frequentius atque frequentius eam in ſomnis deludere. Hinc porrò patet quæ ſit cauſa ex parte deluſorum, nempe infidelitas propter quam Deus permittit ſic eas deludi. Niſi n. crederent divinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, numquam illas adorarent, vel comitarentur. Nunc cum, ut Pagani, id credant: Deus permittit, ſic illas à dæmone per inſomnia & imaginarias ſpecies deludi: ut credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cum mentem cuiuſcunque) non ſic intelligas, quaſi vocula, *cum*, inferat hoc neceſſariò à dæmone fieri, ita ut nequeat eas verè tranſportare: ſed tātùm inferri id quod contingit: hoc eſt (ut loquuntur) *cùm*, non habere vim inferendæ neceſſitatis antecedentis huius dicti ad conſequens, ſed contingentiæ ſeu poſſibilitatis tantummodò. Solum enim vult probare, dæmoni poſſibile eſſe ſic has deludere.

* *Species atque ſimilitudines* (conjunctio (*atque*) vim habet explicandi. nam ne de vera ſpecie, ſeu eſſentiæ mutatione quis capiat, additur poſterius, quaſi dicat, ſpecies hoc eſt ſimilitudines. *Captivam*) infidelitate (*Per devia quæque deducit*) hoc eſt fingit ſe corporaliter eas per invios calles & varias ſemitas deſertaque loca deducere. Nam ſi verè per devia deduceret, iam ſibi ipſi canon repugnaret, concedens vigilantium animas ſaltem deduci: quod eſſet abſurdius, nec enim mens à diabolo extra corpus ſuum poteſt deduci:

Cum ſolus ſpiritus hoc patitur] Burch. etiam, Ivo, & Pſeud. Auguſt. habent, *patitur*, quod poſitum pro: *patiatur*: ſed reſtringitur ad ſectam iſtam muliercularum, de quibus eſt ſermo. Nam iſtæ non poterant, niſi in ſomnis, talia perpeti: nec poſſibile erat à Diabolo illa re ipſa exhiberi (nempe Dianam aut Herodiadem Numen, aut veras beſtias tam celeriter ſe moventes) quæ ſimulabat. Neceſſariū itaq; fuit, hoc illis perpetuò contingere apparenter. Vnde etiam patet, quā ineptè hinc ſtrigū patroni colligant, ne nunc quidē unquā mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, h.e, verè de loco in locū trāsferri, aut concumbere. Quin etiā de his ipſis Dianis non affirmatur, quid fieri poſſit, vel non poſſit, ſed tantū quid de facto fieri ſoleat, vel non ſoleat. Subſequitur in Canone: *Quis enim non in ſomnis & nocturnis viſionibus, extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ nanquam viderat nocturnis vigilando? Quis verò tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo probat hæc muliercularum dicta ex mera illuſione manaſſe, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiuſmodi eſt: Nemo eſt cui non concurrente ſola vi naturali, frequēter accidat multa videre ſomniantē, quę putat ſe pervigilem videre: & ideò experrectus putat ſe non in ſomnis, ſed in vigilia, hæc cōſpicatum. Quod ſi tantùm natura-

* SEXTVS.

naturalis cauſa paſſio puta præcedens, languor, vel quid ſimile: poteſt, polletque: quanto id facilius erit virtuti cauſæ ſuperioris, qualis eſt potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis cauſis abuti, cum vult poteſt? Igitur dementis ac ſtupidi foret hominis contendere, huiuſmodi non potuiſſe non corporaliter ſimul contingere. (Hinc ſubinfert tacitè mulierculas iſtas fuiſſe deluſas: quia quæ in ſpiritu tantum illis contingebant, ea ſibi vigilantibus accidere corporeo ſenſu percepta contendebant.) ſicut hebes foret, qui naturales ſomniorum deluſiones verarum rerum ac factorum nomine cohoneſtaret: quia viſus ſibi vigilando iſta perpetrare. Senſus ergò iſtorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu*, &c. pendet à ſuperiore membro. Scilicet, *hæc omnia* quæ nunquam vigilantes viderant, ſed viderãt tantum cum dormiebant. Qui hunc ſenſum eſſe non videt, næ ille vigilans ſomniat, & oculis apertis nihil videt. Adverſarii autem noſtri, ſic interpretantur: In ſomnis homo ſæpe videt, quæ nunquam viderat vigilans: ergò mulieres etiam iſtæ decipiuntur in omnibus quæ fatentur à ſe facta vel viſa. Nonne vitium conſecutionis vel pueri viderent, nempe falſum aſſumi, aut ſaltem id quod prius fuit probandum mulieres iſtas tantum ſomniaſſe quæ fatebantur. Æque perperam exponunt quod ſequitur: ſtultus & hebes eſt, qui quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur? ergò ſtulti ſunt & hebetes, qui credũt iſta mulieribus his ſimul in corpore accidiſſe. Quis enim non continuò excipiat, quin ut prior probas hæc in ſolo ſpiritu facta, & tunc demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori conſulatur, neceſſarium eſt hæc ſic coniunctim accipere: quæ in ſolo ſpiritu fiunt, ea ſimul in corpore contingere non poſſe: non verò quæ in ſpiritu fiunt, etiam ſimul in ſpiritu & corpore contingere non poſſe: hoc eſt ea quæ quis ſomniat ſimul ſomnianti revera contingere non poſſe quo nihil foret abſurdius.

a Cum Ezechiel propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apoſtolus Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit. & audivit? Sicut ipſe dicit: ſtatim, inquit fuit in ſpiritu. & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore.*

Ecce S. S. exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in ſolo ſpiritu, & non in corpore. hoc eſt imaginariè ſeu ſpiritualiter, & non re vera ſeu corporaliter. Hoc benè probat canon, nec eò amplius probare potuit; quare nec amplius probare voluiſſe credendus eſt: niſi quis auctorem canonis ſupini ſtuporis velit accuſare. Omnes enim norunt exempla particularia, non niſi de aliquibus & non de cunctis probare ex particularibus enim univerſalis concluſio non deducitur. Eſto contigerint iſta Ezechieli, Ioanni, Paulo in ſpiritu: ergò ne nihil aliis contigit in corpore? ergò quæ de Chriſto & Habacuquo legimus, illis in ſolo ſpiritu con-

a *TEXTVS Ezech.* 3, & 11. *Apoc* 1, & 4. 2. *Cor.* 12. * *Ivo ſicut ipſe ſtatim enquit, fuit in ſpiritu.*

contigerunt quis hoc adfirmans, non ad Anticyras relegetur? Audent tamē Pōzinibius, Alciatus, Duarenus ac ſimiles, qui ea affirmāt, unde hoc quod diximus neceſſario conſequitur. In Pſeudo Auguſtino aliter iſta leguntur nempe: *cum Ezechiel & alii prophetæ, Ioannes Evangeliſta etiam & Apoſtoli in ſpiritu non in corpore viſiones viderint:*] quibus verbis de Prophetis & Apoſtolis videtur voluiſſe vniverſim id affirmare ut conſecutio efficacior redderetur. ſi hoc voluit, & non quod canon tantum: vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaſo, vel D. Auguſti. in mentem venire potuiſſe? Nulli Prophetæ, nulline Apoſtoli vere & corporaliter ullas viſionos viderunt? Dormiebat Princeps Apoſtolorū, quando excitatus Angelum vidit, & ab eo deductus ex carcere, ſolutis catenis, liberatus fuit *Act.* 12. *v.* 7. *&* 8. Somniabat Chriſtus Dominus quandò à Satana ſuper templi pinaculum: & ſupra montem excelſum translatus? *Matth.* 4. Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa tranſlatus in Babylonem, & Daniel in ſomnis cibum comedit in leonum lacu? *Daniel.* 14 *v.* 35. Condemnent etiam iſti Canonis Ancyrani ſuppletores, omnes illos Patres Doctiſſimos & ſanctiſſimos, qui corporali viſione in ſpecie aliqua viſibili contendunt ab Eſaia. *cap.* 6. Domini gloriam viſam; *D. Greg. Niſſenum orat.* 6 *de beatitudin.* *D. Chryſoſtom. in d. cap.* 6. *& hom.* 4. *de incomprehenſib. Dei natura; & in Ioann. hom.* 14. *D. Cyrillum Alexandri. lib.* 1. *in Ioann. cap.* 22. *& horum ſequaces Euthym. ac Theophylact. in* 1. *cap. Ioan.* Damnent D. Irenæum *libr.* 4. *cap.* 37. Chryſ. *d. hom.* 14. & Theod. *In Dia. Immutabilis*, ſic accipientes illud Oleæ. 2. v. 10. *Viſiones multiplicavi, & in manu prophetarum aſsimilatus ſum.* Falſus ergò potius ille auctor negans univerſim. Preſſius noſter de tribus tantum de quibus tamen ipſe hoc nō admodum certum vel neceſſarium. Ezechiel tantum aſſerit, *aſſumpſit me ſpiritus* c. 3. v. 12. & 14. Item, *ſpiritus quoque levavit me, & aſſumpſit me.* cap. 11. v. 1. Sed non additur imaginariè, an cum corpore ut Abacukum. Quid quod probabilior, immò fortè ſola vera interpretatio eſt, ſpiritum illic vocari Angelum, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantem ab Angelo translatum de loco ad locum, nēpe à fluvio Chobar in ſuburbia Babylonis ubi Iudæi de tranſmigratione degebant *d. verſ.* 12. *& ve.* 14. & poſtea inde Hieroſolymam *d. cap.* 11. *v.* 1. quæ interpretatio melior eſt, tum quia magis amica contextui, tum quia probata D. Hieron. his verbis, *Transferturque propheta non, ut quidam exiſtimant in ſpiritu ſed in corpore: quod & de Abacuc, juxta Theodotionem legimus.*] aſſentitur Theodoret. ſed & Polychronius, & alius Scholiaſtes Græcus *in catena:* quibus tutius aſſentiare, quam Rabbinizantibus; qui exponunt viſum ſibi vehementi vento rapi.

Apocalypſis ſcriptor B. Ioannes fatetur, ſe, *in ſpiritu fuiſſe.* c. 1. v. 10. non etenim credendus eſt in ſomnis vidiſſe quæ narrat ſed vigil in exſtaſim raptus atque ita illa, quæ præſentia non erant ſed futura, corporaliter nō vidit, ſed in ſpiritu, ut recte Ambr. Haymon, & alii eo loco interpretantur. Quare non

ſatis

ſatis apte adverſarii ex hac D.Ioan.revelatione colligunt, maleficis omnia quæ fatentur in ſomnis contingere: neque hoc canō ex iſto B.Ioan.exemplo voluit, vel potuit probare. Tertiū illud de B.Paulo, non cōtra nos, ſed in ſe ipſos, plus habet difficultatis. Verba ſunt 2.Cor.12.v.14. *Novi hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (ſive in corpore: neſcio, ſivè extra corpus, neſcio. Deus ſcit) raptum huiuſmodi uſque ad tertium cœlum. Et ſcio huiuſmodi hominem, ſivè in corpore, ſivè extra corpus: neſcio Deus ſcit, quoniam raptus eſt in paradyſū & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui* In hoc toto teſtimonio non aliud poteſt canonis inſtituto accōmodari; quàm audaces nimium fuiſſe has mulierculas, quæ non formidarent de ſuis viſionibus certi aliquid definire: nempe ſe tunc certò corporalibus ſenſibus ea percepiſſe; cum tamen Apoſtolus, neutram de ſua viſione partem audeat affirmare? ſed dubius maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus Verum hic (quæſo Lector) attende primò, quam id pro adverſariis nihil habeat momenti, Quid enim? Divus Paulus non audet profiteri, an tū fuerit in corpore, an extra corpus? ita ſane loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis conſtare, an & ipſæ tū, quādo putabant ſe cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti eſt. Reſpondeo primū id non ſequi. Non quia conferendā ullo modo ſapientiæ vel ſolertiæ hæc vaſa ad ignominiā cum vaſe electionis (abſit talis blaſphemia) ſed quia res valde diſſimilis eſt, habuerunt enim iſtæ mulierculæ, non ſolum unde poſſent, ſed unde deberent intelligere, ſpiritu tantum & imaginarie hæc ſe paſſas; rei videlicet impoſſibilitatem, ut dixi: quam quia deluſæ non intelligebant, nec veritatem docentib. auſcultabant, meritò canon eas damnavit. Apoſtolus autem nihil habuit, cur ſe deberet in alterutram partē reſoluere. Contra ſolet noſtri ævi ſtrigibus accidere, quib. plurima ſuppetunt indicia, unde queant & debeant intelligere ſe in facto nō deluſas, & corporaliter ſe, quæ aſſerūt, egiſſe, quæ hoc eodem libro, & hac ſectione copioſe ſum proſecutus. Vnde iam conſtat nec ab illis Dianæ comitibus ad noſtras ſtriges validū ſatis argumentum peti, quod fuſius oſtendā §. ſequenti; nec D.Pauli exemplum iſtud plus probare, quam non ſemper viſiones iſtas in corpore ſimul & ſpiritu accidere. Attende ſecundo eos, qui ex hoc. v. 14. colligunt id quod adverſarii noſtri contendūt, cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus* ſic accipiendū quaſi neget ſe ſcire, an viſio illi reipſa & vera apparitione, an imaginaria tantū cōtigerit. Qui ſenſus eſt à canonis mēte (niſi manifeſtum errorē canoni adſcribas, plane alienus: ſequeretur enim neſciviſſe B. Paulum an vere in tertiū cœlum & in paradyſum raptus fuerit, corpore & anima ſimul ſicut Abacuc in Babylonem: an vero ſecundum ſpiritum tātum, ſicut B.Ioannes in Pathmo exiſtens: quod dici nequit, quia B. Paulus ſcire poterat, corpus ſuum Damaſci in terra manſiſſe, & hoc tenebatur credere ſociis, qui eum deduxerāt, & Iudæ qui hoſpitio eū exceperat. Et hunc ſenſum accurate, & meritò poſt D. Auguſtinum refellit D. Thomas, &

oſtendit eſſe ſenſum Iudaicum, à D. Hieronymo quoque exploſum: veram autem ſententiam verborum B. Pauli eſſe, quod ignoret: non an in exſtaſi hoc ſibi acciderit (quod ſatis ſciebat, & non fuiſſe corpus loco motum) ſed an durante illa exſtaſi & viſione, anima modo extra ordinario miraculoſo fuerit divina quapiam operatione ab ipſo corpore ſeparata: vel utrum anima manſerit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum ſenſuum functione. *Sic ille 2.2. quæſt. 175. a. 6. & de verit. q. 6. a. 6. & in d. c. 12. quo loco etiam D. Chryſ. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caieta. Catarinus.* Adverte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri animam D. Pauli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui præſumat affirmare id de quo negat Apoſtolus ſibi liquere: affingunt etiam canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non poſſe aliquem corporaliter per angelos deferri diſſentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri potuiſſe (ſecundum eorum interpretationem) alioqui non dubitaſſet, ſed apertè pronuntiaſſet ſe extra corpus raptum, ſi in corpore crediſſet ſe rapi non potuiſſe. Quomodocumque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis & B. Pauli exſtaſes interpreteris: inde nec conſequetur mulierculas illas nequiviſſe à dæmone corporaliter transferri, quia à non eſſe factum, ad non poſſe fieri invalidum eſt argumentum: nec etiam conſequetur, quia ſic tribus illis contigerit; ſimiliter non aliter mulierculis illis contigiſſe: multo minus conſequetur, ſic ſemper & ubique omnibus contingere: ſed duntaxat conſequetur decipi illas mulierculas potuiſſe, quia hæc illis non corporaliter, ſed imaginariè duntaxat contingere potuerunt. Sequitur in Canone.

Omnibus itaque publicè annunciandum eſt, quod qui talia & his ſimilia credit, fidem perdit.]

Concludit iſtas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ iſtæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam adverſarii qui hæc verba ad omnes noſtrarum ſtrigum confeſſiones porrigunt, iniqui ſunt inquiſitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimodis. Primò quia iſtud, *qui talia credit* referunt abſurdiſſimè ad proximè præcedentia: præceſſit autem proximè de Paulo, Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigiſſe illis, ut canon refert? manifeſta quidem hæc foret ipſius canonis contradictio, & (ut ſcholæ loquũtur) implicantia in adiecto. An ergò volunt fidem perdere, qui non credit his tribus iſta contigiſſe; ſicut canon aſſerit, hoc eſt contendit hæc illis non tantum imaginatione: ſed etiam in corpore contigiſſe. Sed tunc iſte ſenſus non aptè cohæreret cum præcedentibus: & dicendum fuiſſet; *Quod qui talia non credit.* Deinde hoc non foret verum. Nam etſi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum, non perderet idcircò fidem, ſed temerarius tãtum fuiſſet, qui aſſereret, quod Paulus ſe profeſſus neſcire. Qui diceret Ezechielem corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum ſententiam loqueretur, ſed fidem non

pere-

perderet : quia probabiliorem veterum Patrum ſententiam ſequeretur, & alias canon Divum Hieronymum, Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios eo capite ſolo hæreticos pronuntiaret: quod non eſt ferendum. Non igitur hic verſiculus & decretum de hæreſi pertinent ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inſeruerunt : ſed duntaxat ad præcedentem canonis ſanctionem, qua ſacerdotes iubebantur populum docere hæc iſtarum mulierculatum deliria (quæ ſunt commemorata) eſſe omninò falſa, & nata ex Diaboli deluſione, & eos, qui mulierculatum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum involui.

Senſus ergò, *qui talia credit*, qualia hæ mulierculæ Dianianæ de quibus canon agit. Hoc autem quod ſequitur *Et his ſimilia*; non eſt referendum ad omnia quæ mulierculæ iſtæ credebant ſed ad quædam quæ credebant, & erant verè hæretica. Primò, aliquid eſſe Numinis præter verum Deum. Secundò, quod alteri quàm uni Deo divinum honorem liceat exhibere. Tertio, quod talia ſuadens, aut ad talia hominem devehens ſit bonus Spiritus. Quartò quod nequeant eis talia contingere, imaginariè ſeu in ſolo ſpiritu. Quintò, quod poſſit ullus immediate præter ſolum Deum, ſubitò vel ſine rerum naturalium applicatione, ſpeciem ſeu eſſentiam ullius creaturæ, in aliam commutare: vel vera creatione aliquid producere. Nam hæc omnia eas crediciſſe partim expreſſe in canone habetur: partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc ergò talia & ſimilia, hoc eſt hæretica, iſtud eſt referendum. Non poteſt autem referri ad cætera, in quibus decipiebatur quidem, non verò idcircò fidem perdebant. verbi gratia, primò, quòd putabant de facto hæc ſibi vigilantib. accidere. Nam hac in re deluſæ tantum erant, non hæreticæ. ſecundo, quod putabant veris ſe beſtiis vehi, tertiò veras beſtias poſſe tàm cito tam longa terrarum ſpacia traiicere, & per aerem volare, ſine ſpiritualis intelligentiæ opera: quia ſunt errores contra philoſophiam & rectam rationem, non contra fidem Catholicam, quarto quod opinabantur ſe convenire & diſcurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim vivorum, partim mortuorum, quæ tantum erat deluſio, & non hæreſis. Si vero crediſſent ſe dæmonum opera poſſe corporaliter deferri, etiam per aerem valdè celeriter, ſucceſſivè tamen & congruo activitati dæmonis, & earum conditioni tempore: id nec erat hæreticum, nec deceptio: ſed dubia duntaxat quibuſdam opinio, re autem vera probabilior, & tantum non de fide ſententia. Igitur quod ad hanc tranſlationem attinet, non deciditur quid diabolus facere poſſit, ſed quid de facto cum iſtis mulierculis egerit.

Ex his iam perſpicitis, quæ hoc canone definiantur eſſe hæretica: nempe quidq; illa à me commemorata; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Toſtatus Epiſcopus Abulenſ. *poſtea citandus*; Cardinalis Turrecremata *ad d. cap. Epiſcopi*; Silveſter Sacri Palatii Mag. & alii obſervarunt: & quidem. 1. 2. & 3. apertè ſatis colli-

colligitur, ex iis, quæ iam in textu ſunt explicata. Quintum vero fuit ſignificatum obſcurius, quando dixit, *ſuper quaſdam beſtias*: ſed apertiſſime decidetur ſequentibus canonis verbis. Equidem, Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu, cum agit de exemplo revelationis B. Ioannis. nam S. S. ſatis aperte docet eam mere ſpiritualem fuiſſe: & idcò ex S. S. ſatis aperte convincitur, aliquam viſionem mere ſpiritualem eſſe poſſe. Nunc pergit quintam illam probare.

Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt eius, ſed illius in quem credit, id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.]

Pergit oſtendere has mulierculas fidem perdidiſſe: Quaſi dicat, Dixi has miſeras fidem perdidiſſe: quia nulla eſt fides, niſi quæ recta fertur in Deum, ut in primum principium, & naturæ auctorem ac Dominum totius creaturæ Qui ergo non habet huiuſmodi rectã fidem (hoc eſt erroneam nec detortã aut diviſam ad alia Numina) *ille non eſt* DEI (ut legit Ivo & Burchard.) hoc eſt non pertinet ad Deum: *ſed eſt Diaboli*, cui ſe mancipavit, & ad quem pertinet quia in eum credit. Nam ad eum confugit, poſt eum cõverſus: eo ipſo quod credit illum eſſe creatorem huiuſmodi beſtiarum, quibus per aera transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria eſt S. S. atteſtanti: quæcumque creata ſunt, per Dominum noſtrum, & nõ per bonos vel malos angelos eſſe facta & ſine Deo factum eſſe nihil, quod factum eſt. Cùm itaque tam diſerte hoc veritas Evangelica profiteatur meritò concludit.

*Quiſquis ergò aliquid credit poſſe fieri, aut * aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem aut ſimilitudinem: niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt proculdubio infidelis eſt, & pagano deterior.*]

En capitis totius anacephalæoſim, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte dãnat: & ſubindicat mulieres illas ſceleratas, his omnibus aſſensũ præbuiſſe Nam alioquin hæc nihil omninò ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles 1. à ſuis numinibus, quæ plurima & vaniſſima colebant: poſſe res aliquas de novo fieri ſeu creari, ſic enim exiſtimarunt à Neptuno equum à Minerua productam oleam: quod eſſe hæreticum patet. quia creare eſt infinitæ potentiæ, & ideò ſoli Deo cõpetit, ut probatum ex initio Evangelii ſecundum Ioannem. Sed credere, quod per applicationem activorum & paſſivorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis ſive mutationis, quædam ex ſubiecta materia, dæmonum induſtria, gigni queant, non eſt hæreticum: ſed veriſſimum, *ut docui lib. 2. diſquiſition.*

2. Credebant poſſe à Pſeudotheis ſuis homines & animantia in cœlum transferri ſeu Deificari (quod homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noſter dicit, *mutari in melius*. Sic illi cœlum Diis, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Pateliariis implerunt; quinetiam & aquilas & canes & corvos,

Textus. *Ioan 1.* Textus * *Sic Ivo & Burch.*

vos, & aſinos hoc honore dignati quā nihil magis impium aut ſtolidius. 3. credebant poſſe ab illis beſtias in viliora bruta, vel homines in beſtias vere transformari; hoc noſter canon vocat *in deterius immutari*: quibus narrationibus tota Naſonis Metamorphoſis, & Divi Auguſtini lib. 18. de civitate DEI, redundant: quod etiam eſt plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiuſdem ſpeciei perfectionem, naturæ cōſentaneam à dæmonibus perduci: aut quæ perfecta ſunt, ab iiſdem debilitari aut viliora accidentariè (ut dici ſolet) reddi, ac effici poſſe: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (ut ſic loquar) animantibus maiorem, quam cum in terris verſabantur, virtutem atque efficientiam ineſſe: qua de re multa Spineus *q. de ſtrigibus cap. 22.* poſt D. Thom. *in lib.* 12 *Metaphyſ.*

Quinto cenſebant hæc fieri à bonis ſpiritibus, hoc eſt à Diis ſuis: quos non credebant eſſe cacodæmones. Quæ quinque meritò cuncta tam gravi cenſura notantur. Hæc ergo ſubindicat omnia crediſſe mulierculas illas primo poſſe à Diana vel Herodiade, de novo fieri ſeu creari tales beſtias, ſecundò Herodiadem & Dianam factas Deas. tertio, poſſe ab illis homines, in quas vellent, beſtias commutari, ut de Circe gentiles crediderunt: quarto, beſtias haſce, quaſi Deificatas, poſſe per aerem volare, & minimo tempore ingentia terrarum ſpacia permeare: quod eiuſdem ſpeciei beſtiæ adhuc terrenæ non valerent. quinto, hæc ſe obtinere beneficio bonorum ſpirituum (quales putabant Dianam & Herodiadem) exiſtimabant. Hinc patet, ad quam & qualem crudelitatem hæc canonis ultima verba ſint referenda.

Duo hic quæri poſſunt, primo cur hoc verſiculo ſolum mentio facta primi & ſecundi membri; hoc eſt creationis & transformationis? ſecundo, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idem quod Paganus?

Ad 1. Reſpon. quia capitis huius intentio præcipua fuit, oſtendere quod hæ mulierculæ indicant in idololatriam, & apoſtaſiam. quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium nihil vero apertius præſupponit Deorum pluralitatem, quam primus ille & ſecundus error.

Ad 2. Reſpon. quia loquitur de iis, qui ſemel baptiſmo illuminati fuerunt, & ab eo apoſtatarunt, ut patet ex c. initio. Nam finis capitis ipſi principio reſpondet. quia tales derelicto creatore ſuo, Diaboli ſuffragia quærūt Quod ſubſequitur in contextu;

Nonnulli inveniuntur, qui interno livore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum altaria, &c.

Hæc iam ſunt parerga, & conſtat verba eſſe Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec Iuone, nec in Pſeudo Auguſtino: & eorum ſumma deſumpta fuit ex cap. 13. eiuſdem q. 5. quæ de alia ſpecie facti agit.

Secutus ſum in hac interpretatione præcipuè Toſta, *in c.* 4. *Mall. ai* Torquema-

TEXTUS.

quemadam, ſupra & alios, quos recentiorum plerique ſequuntur.

II. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas ſtriges pertineat, aut ad eas ſit extendendus?*

Contendunt id Alciat. Ponzinibius Duarenus; & Wierus, & alii pauci nituntur argumentis hiſce. Primo *in cap Epiſcopi* dicitur, eas nocturnis horis cum Diana aut Herodiade ſuper beſtias equitaſſe, conveniſſe ſtatis temporibus, & in conventu præſidi conventus obtemperaſſe: quæ cuncta noſtris Lamiis conveniant: ut videtur ſenſiſſe Martinus Navarrus. Secundo, in verſ. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his ſimilia credunt, &c. Lamiæ, vero credunt his ſimilia. Tertio. Lamiæ credũt ſe transformari in cattos, canes anſeres, & alia bruta; quod hic in ult. verſ. dãmnatur. Quarto, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam libro decimo nono, cap de arte Magica verſ. ultim.* hæc ſcribit: *credidiſti ut aliqua fœmina ſit, quæ hoc facere poßit, quod quædã à Diabolo deceptæ ſe affirmant neceſſario, & ex præcepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam ſtultitia vulgaris HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis, annum unum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expreſſe reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accõmmodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ: ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia confiteri.

Verumtamen communis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitulum Epiſcopi, ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alii mox citandi; & ſic paſſim Romæ, in Italia, Hiſpania, Gallia, Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati, & Iudices ſæculares, qui juſtiores & doctiores, unanimiter practicant. ut non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſſionibus credunt, & contra eaſdem ad mortis uſque ſupplicium procedunt. quod à me multis probatum, *lib. 2 q. 16. & fuſius lib. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primò Lamiis ipſis infructuoſam eſſe: deinde perniciosam Eccleſiæ & reipubl. tertio, periculoſam aſſertoribus, quarto rationi & veritati parum conſentaneum.* Probo ſingula: Primò eſt *infructuoſa Lamiis*. quia per eam non eripiuntur ſupplicio: nam adhuc ex *d. c. Epiſc* hæreſeos convinceretur. quoniam *c. Epiſcopi* tales mulierculas definiret eſſe infideles, & à Deo ad ſuffragia dæmonum deſciſcere. Et rectè definit. quia licet deluſæ fuiſſent in ſomnis: tamen (ut optimè ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagell. faſcinarior. cap ult.*) poſtquam evigilarunt recordãntes eorum, quæ in ſomnis egerant, putantes ea vere & corporaliter à ſe geſta; ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & ſolicitè ſibi cavent ab iis quæ in ſomnis dæmon prohibuit, & omnia ſedulò exſequuntur, quæ juſſit facere. Fovent etiam pertinaciter voluntatem ad ſimiles cõventus revertendi, & faciendi quæ-

quæcumque arbitrantur ſe illic commiſiſſe, ſacrilegia, Sodomiam, incęſtus, infanticidia, idololatriam, &c. profitentur ſæpe coram complicibus, etiam in iudicio ſe hæc nolle deſerere. Quare ſunt hæreticæ & apoſtatæ cenſendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex deluſione naſceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ pravitatis ſufficit, libere in eam conſentire, & eam acceptare. Sicut ſi aliquis Catholicus ſomniaſſet ſe audire aliquem docentem vel concionantem, non eſſe Purgatorium: poſtea vero vigilans putaret ſe vigilantem hæc audiviſſe, & memor eorum quæ ſomniarat argumentorum, huic hęreticæ propoſitioni fidẽ ac conſenſum præberet, & animo, dictiſque eam foveret: talis dubio procul haberetur & eſſet verus hæreticus, & ut talis puniri deberet. Item ſicut qui (eſt comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ numer. 9.*) in ſomnis paſſus eſt illuſionem, quia ſomniabat ſibi rem eſſe cum aliena uxore, ſi poſtea memor ſomnij complacet ſibi de tali actu propter delectationem quam inde ſibi viſus percipere ex ſpolio thalami alieni, licet non peccet ratione ſomnij, quà ſomnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideò tum peccare non potuit) mortale tamen adulterij peccatum ſibi conſciſcit ratione complacentiæ ſubſecutæ, & conſenſus pleni in vigilia præſtiti. Nam rectè Divus Auguſtinus: delectari falſo crimine verum eſt crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem acceſſit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit *l. quiſvis. C. ad leg. jul. Maieſt. l. ſi quis non dicam rapere C. de Epiſc. & cler. l. unic. C. ſi qua præditus poteſt. l. 1 De extraordin. crim. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitivus D. de verb. ſignif.* Quis ignorat fautores & conſcios eadẽ pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. acceſſorum D. ad S. C. Syllan. l. verum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia. de publ. iudic.* Denique patet in d. c. Epiſcopi. nõ obſtante deluſione hęreticas declarari. quia dicit *ſceleratas & retro poſt Satanam cõverſas*, quod eſt eſſe apoſtatas à fide dicit, *alios ſecum ad infidelitatis interitum traxiſſe* (quod eſt dogmatizantium) *à recta fide deviaſſe fidẽ perdidiſſe, in errorem Paganorum devolvi, Diaboli eſſe non DEI, & paganis eſſe deteriores.* Si ergo capitulum iſtud pertineret ad ſtriges, deberent ergo adhuc hodie ſtriges tractari, ut hæreticæ & à fide apoſtatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronuntiat, & proinde ſubdit pœnis hæreticorum.

Secundum *quod hæc ſentẽtia ſit pernicioſa reipubl. & Eccleſiæ*, clarius probatur quia ſtrigum defenſores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, ut patet ex Ponzinibij, VVieri, & aliorum ſcriptis: & docet quotidiana experientia impunitas iſto prætextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei in Inquiſitores inter Catholicos ullum maius impedimentum experiuntur, quam Legiſtas quoſdam & rabulas has falſa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta eſſe illuſoria nec gravem mereri pœnam. Queruntur de hac re ſcriptores fere omnes. ex

nes ex Proteſtantibus Mollerus *comment. in conſuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri Pij & docti Remig. *in dæmonolatr.* Ludovic Richeaume noſter *lib. trium diſcurſuum*, Pet. le Loyer. *lib. 2. de ſpectris.* Creſpetus *lib. de odio Satanæ. 1. diſcurſ. 2.* ubi teſtatur iam Franciſci I. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, ſed plurima cum acceſſione adauctum poſtea, iudicum conniventia, & magnatum clandeſtino favore: & graviter deplorat *diſcurſ. 8.* multitudinem iam eſſe tantam, quanta nunquam viſa fuit & cauſam gliſcentis mali eſſe iudicum perfidiam, deceptorum VVieri ſcriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certè complicum Sortiariorum, *vide illum à fol. 118.* Sebaſtianus Michaelis *Pneumalog fol 53. & 55* ſcribit à Genevenſibus ſolummodo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum deteſtabiliſſima ſcelera inſuper haberi, & ut illuſoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam, blaſphemias, Sodomiã &c. & ideo hodie Genevam eſſe ſcaturiginem vivam atheiſmi & idololatriæ. Hæc ille vicinus de vicinis ſuis potuit certo comperta habere. Conqueritur eadem de re Barthol. Spineus Sacri Palatij Magiſter cum ſcribit, *potiſſimam labem cur ſic invaleſcat iſta peſtis eſſe, quorundam Iuriſtarum perſecutionem: quibus principes Theologiæ imperiti facile credunt, quaſi ſapientibus, licet in huiuſmodi ſatis rudes exiſtant: utpote Dei providentiam, Diaboli poteſtatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præſens articulus deducitur, ignorantes. & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propoſitum: eo quod puros actus humanos poſſunt regulare leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos poſſunt bene cognoſcere: ſed ſolum præſuppoſita cognitione ſuperioris ſcientiæ, ſacræ (inquiã) Theologiæ, poſſunt pœnas determinare talibus convenientes* ſic ille Apolog. 1. capite tertio, poſtea capite quarto, ſic ſcribit. *Hoc capitulum* Epiſcopi *malè intellectum à Iuriſtis, quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, eſt cauſa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris Canonici redactum eſt, poſſe proprium ſenſum circa illud ita procedere, ut etiam Theologorum communi ſenſui ſe opponant, &c.* Idem capite nono. *Adeoque nunc invaluit iſta peſtis: ut dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (ut retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquiſitore deprehenſi) ſitis omnes bono animo: Neque enim elabentur anni multi, quod ſuperabitis CHRISTI fideles. quod optime Diabolus obtinet ſuffragio VVieri, ſibique ſimilium, qui ſe patribus Inquiſitoribus opponunt, dicentes hac eſſe deliramenta, ſicque ſceleſtis his apoſtatis favent, & in hæreſibus ſuis indirecte confirmant, Niſi enim præpedirentur patres Inquiſitores quorum moleſtijs: quorum ſæpè Principes, tanquam ſapientum perſuaſionibus inclinati, denegant auxilia Inquiſitionis officio debita: iam eorundem ferventium inquiſitorum Zelo ſecta hac eſſet penitus*

deleta, *vel certe extra fines Chriſtianorum penitus fugata.* Et his omnibus antiquior unus inquiſitorum Nicola. Iaquerius Anno 1457. ſic ſcriptum reliquit: *Quod quidem* c. Epiſcopi, *quidam incaute attendentes obſtaculum non modicum præſtant exſtirpationi ſectæ, & hæreſis faſcinariorum, unde ipſa favorem accipit, & incrementum.* Hactenus ille flagelli faſcinar. capite nono. Verum quid opus è Gallijs, Italia, & Germania, coacervare teſtimonia? Nonne in ipſa noſtra Teuthonica Brabantia, quæ ſolebat ab hoc crimine ſatis eſſe pura, hoc ſcelus videmus gliſcere, ex quo multorum in corda falſus d. cap. Epiſcopi ſenſus ſe penetravit, maximè Iudicum & cauſidicorum quorundam, quibus temere uſurpata Wieri lectio, & incaute auditi ſermones Looſei, & à quibus divina iniuria & Catholicæ religionis dehoneſtatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exſpecto, & reexſpecto; ſed nihil video, niſi minas & inanes iactantias: pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reſerare. ſinunt malum proſerpere, immo fovent dum non prohibent, quin etiam prohibẽtes ipſi prohibent; quid negligere cum poſſis perdere perverſos, aliud quam fovere? *error, cui nõ reſiſtitur, approbatur: & veritas, quæ non defẽditur, opprimitur.* Hi dominiũ tyrãnicum dæmonis in Chriſti Eccleſiam confirmant, horum opera ſalus reipub. proditur. ab his de cõmuni interitu privata lucra comparantur: quibus volupe eſt in vtramq; aurẽ dormire, donec tortuoſus draco ſe toto corpore inſinuet: & venenum apoſtaſiæ, idololatriæ, ac nefandiſſimarum libidinũ, incredibilis crudelitatis, execrandorum ſacrilegiorum, & quotidianarum contra tenellam ætatulam, contra fruges & alimoniam mortalium, contra patriæ totiuſque generis humani ſalutem, machinationum, per totum paulatim Chriſti corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Eccleſia quam peſſimè mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus; ſi quidquam videmus, impunitate ſtriges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque ſibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius eſſe, quam quod aſſiduè diabolus inculcat ſinceram adhuc partem eodem carcinomate pervadere. Si de ullo crimine verum, de hoc ſane veriſſimum eſt vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium ſalutem conſervari non poſſe.* Deus ipſe per Eſaiam ſatis aperte Babylonijs inſinuat, ſe regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, ſed ab ea graviſſimas pœnas exacturum. *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon) *hæc duo ſubito in die una ſterilitas & viduitas, Univerſa venerunt ſuper te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua & ſcientia tua hæc decepit te, veniet ſuper te malum & neſcies ortum eius: & irruet ſuper te calamitas, quam non poteris expiare. Iſta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua ſi forte quid proſit tibi, aut*

 ſi poſſis

ſi poſſis fieri fortior. Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum: ſtent & ſalvēt te augures cæli, &c. cap. 47. v. 9. & 11. Confirmat B. Ioa. Chryſoſt. deplorans quod ab hoc nefario auſu vix orbis minima pars ſervetur, & omnes ferè ſint æternæ mortis periculo expoſiti: hæc Dei iram ſemper quidem provocaſſe ſed nunc multo magis, poſt tot tam ingentis benevolentiæ ac miſerationis tam inſignis indicia, poſtquam ille filium redemptioni noſtræ impendit *Lege illum hom. 10. in cap. 3. epiſt. 1. ad Thimo. ſub fin.* Quid ergo fas ſperare nobis, ubi tot quotidiè pullulãt maleficorum faſcinatorum defenſores, & in Scabinatus, Conſulum, Fiſcalium, Parlamentorum, & in ipſa Principum ſacraria irrepunt? Vtinã recogitarent años antiquos, & priora ſæcula revolverent: ſtatim deprehenderent; nulli unquam Principi, Reipub. provinciæ maleficia exitio non fuiſſe: quorum exempla quædam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod ſequitur.

Dixi tertio *hanc ſententiam eſſe ipſis aſſertoribus valdè periculoſã:* probatur. 1. quia, ut ex dictis Eſaiæ verbis patet, Babylonicam ſortem in ultione ſibi conſciſcunt, qui Babylonis ſcelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiarijs, ad divinam iniuriam, & patriæ perniciem, & Eccleſiæ Catholicæ peſtem, adeo ſedulam atque fidelem operam navant, & Satanæ regnum propagant, & Antichriſti ſunt imitatores. 2. quia dum non credũt aſſertioni Theologorum (ad quos ſpectat de peccato, ſit vel non ſit: item quantum vel quale, iudicare) nec ſtant Pontificum declarationi, aut communi toti Eccleſiæ iudicio, ſuæ nequiter & incautè fidunt prudentiæ ſapientiæque; & præter peccati noxam excommunicationis etiam ſe periculo exponunt in eos latæ, qui Inquiſitores in hæreticorum inveſtigatione & punitione impediunt. Tertio quia non immerito ſe faciunt multorum criminum ſuſpectos: inprimis quod non ſint alieni à crimine quod defendunt, ut Iaquetius notavit de Doctore Edelino; & Treviri norunt de Doctore Vlaet. & de Wiero teſtatur Creſpetus *diſc. 3.* & docuere Leloyher. Richeaumus, & alij complures: & poſſem ipſe quorundam nomina referre. Item quod cauſa negandi ſit atheiſmus: eò quod non credãt eſſe dæmones, vel quia non benè ſentiunt de divina providentia, quam putant ſinere, innoxios à dæmone infamari, repræſentari, & tandem ſupplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonem non poſſe corpora localiter transferre, nec tempeſtates ciere, nec morbos hominibus immittere; quæ cõtra fidem ſunt, quia SS. repugnant, ut docui *lib. 2. Diſquiſit. quæſt. 11. 12. & 16. & lib. 3. quaſt. 4. ſect. 2.* & quia ſentiunt aliter quam Eccleſia. Nam caput Eccleſiæ, & (ut ſic dicam) eius lingua ſeu os, eſt pontifex Romanus: Pontificum vero Romanorum multi poſt d. cap. Epiſcopi adhortati ſunt Inquiſitores, ut contra ſtriges ſeu Lamias, ſedulò & ſeveriter procedant, & peſtem hanc exterminent; & harum crimina, ſe non pro illuſionibus ſed pro veris ac nefandis exceſſibus habere manifeſtè profitentur, ut patet ex Pontificum Bullis innocentij VI. ad inquiſitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquiſitorem

ſitorem Cremonenſē, Hadriani VI. ad Inquiſitores Lombardiæ, & Clementis Septimi ad Epiſcopum Bolenſem de ſtrigibus Mirandulanis; quas bullas referunt & ſcriptis ſuis inſerunt Sprengerus, *in princ. mallei mallefic.* Spineus, *quæſt. de ſtrigibus cap.15. & Apolog.1. cap.11.* & integras ponit Pet Binsfeldius *libr de confeſſ. malefic. edit. ultima.* Sic etiam ſentiunt cuncta tribunalia Eccleſiaſtica Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ: ſic ſemper Apoſtolici Inquiſitores in praxi obſervarunt: ergo hic eſt ſenſus, hoc iudicium Eccleſiæ; à quo diſſentire non eſt cordis ſincere Catholici, ſed hæreſim ſapit. Mihi quidem, qui Eccleſiam non audiunt aliquid definientem, pro Ethnicis ſunt & profanis 4. tales ſi à malitia, certè nequeunt excuſari à ſtupore ac ſtolida temeritate ac præſumptione. Non à ſtupore & ſtoliditate: quia negant poſſe fieri, quæ recta philoſophia & Theologia fieri poſſe convincit (*ut oſtenſum libr. 2. & 3.*) Et quia negant facta, quæ ubique, & omnes ferè ſe fieri vidiſſe, & eſſe expertos, homines fide digniſſimi conteſtantur: quod ſapientum iudicio deſipere ac inſanire eſt: quia nihil velle credere, niſi quod proprijs oculis adſpexeris, ſignum eſt ſtoliditatis, vel proteruæ obſtinationis; quæ qualis ipſa eſt, cæteros putat, mendaces, fungos, & leves in credendo. Levis eſt corde qui citò credit, ſed cordis nullius & frontis ferreæ, qui communi virorum proborum & ſapientū aſſertioni non credit. Nec à præſumptione queunt excuſari; quia ipſi ius uſurpant definiendi, aliquid ſit hæreticum, necne; quod non ad Iuriſtas, ſed ad Theologos; non ad Parlamenta ſubſellia laicorum, ſed ad Epiſcoporum conventus & Synodos pertinet: immò præferunt ſuam ſententiam ſententiæ Inquiſitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cum iſti cenſeant non eſſe illuſoria, quæ ſtriges confitentur: noſtri adverſarij Wieriani contendunt, deceptiones eſſe & pro illuſionibus habenda. Planè ultra crepidam ſutores: & perinde faciunt, ac ſi lictores & alij iudicum exſecutores, iudici dicerent eum malè iudicaſſe, & ſe ſententiæ opponerent. Nam in cauſa hæreſeos Iudices laici reverà tantum ſunt excutores ſententiæ per Eccleſiaſticos iudices latæ. Quādo enim Eccleſia definivit, verbi gratia, qui negat tranſſubſtantiationem panis in veram carnem & Sanguinem IESV CHRISTI in Euchariſtia hæreticus eſt & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex ſæcularis tantum cognoſcit de facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat ſe negare, partes iudicis ſæcularis non ſunt aliæ, quàm exſequi in hoc homine, quod Eccleſiæ decreto ſtatutum: & tenetur credere, talem verè hæreticum eſſe. Sic quando Eccleſia definit ſtriges noſtras, ut verè criminoſas puniendas; non licet laico magiſtratui hanc ſententiam eludere, dicendo, hanc, quæ fatetur, deluſam; ſed ritè confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum ijſdem ex cauſis; tum quia; cum nudi iuriſtæ vel medici ſint, tamen audent ſibi arrogare declarationem determinationis co[illegible]orum circa fidem; quæ auctoritas non competit niſi Prælatis Eccleſiarum, idque de

 conſilio

conſilio Theologorum; quibus Prælatis ſolis conceſſa facultas canones fidei condendi. Adverſarij verò contendunt d. canonem Epiſcopi pertinere ad ſtriges noſtras, & ideò illo Canóne decidi has deludi : Pontifices autem, quos nominavi, declarant illas non deludi, nam jubent Inquiſitoribus, ut in ſtriges, tamquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tã men Canonem Epiſcopi antiquant, nec ullus eum Decreto tollendum iudicat; ergò ſatis declarant ſe ſenſuiſſe, nihil hunc canonem ad ſtriges pertinere, alioquin eum abrogaſſent. Eodem modo eum intelligunt Inquiſitores fidei, qui ſemper ex doctiſſimorum Theologorum & Canoniſtarum numero deliguntur. Nonne temerarium eſt contra hos omnes ſuo iudicio, in re tam gravi, & adeò periculoſa ſibi & reip. niti?

Vltimam denique concluſionis noſtræ partem; *videlicet ſententiam adverſariorum nec veritati, nec rectæ rationi eſſe conſentaneam*, probo; quia veritati conſentaneum eſſe nequit, quod iudicio Eccleſiæ, & Pontificum declarationi repugnat, ut facit ſententia adverſariorum. Nam Eccleſia eſt columna veritatis, & Pontifex Romanus eſt lingua ſeu os Eccleſiæ; cui eſt promiſſum à veritate, *Non deficiet fides tua*. Quod verò veritati conſentaneum non eſt, id rectæ rationi nequit eſſe conſentaneum. Præterea ex ipſis ſectæ illarum Dianiarum circumſtantijs; non prorſus excæcatis; ſtatim apparet, quam diverſa fuerit illarum ſecta, à noſtrarum ſtrigum ſecta. 1. Illæ credebant plures eſſe DEOS, Dianam, Herodiadem, &c. noſtræ ſtriges non neſciunt ſe Diabolum venerari, & ei debitum uni DEO ſe honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorſus impoſſibilia, ut equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi; & cum Diana Dea, quæ nulla eſt: noſtræ nihil fermè confitentur, niſi quod citra miraculum, ſit poſſibile. Si dicas Sever. Sulpitius, *libr. 1 de vita D. Martini*, ſcribit ei umbram tetram Latronis, quæ ex inferno podierat apparuiſſe: ſic ergò Herodias inde prodire potuit. Reſpõ non rectè id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falſi cultus deſtructionem: ſi verò inde Herodias prodijſſet (quam illæ miſellæ credebant eſſe veram Herodiadem) id foret ad falſi cultus confirmationem; quod Deus nunquam permitteret 3. illæ credebant quod cum Diana proficiſcerentur: noſtræ, quod cum ſuo magiſtello ſeu martinetto dæmone: in quo illæ fallebantur, noſtræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & divinitatis ineſſe creaturæ (nam in hac re diſertè canonis deciſio fundatur, dum ait; *quia huiuſmodi mulieres aliquid Numinis & divinitatis extra unum Deum arbitrantur* noſtræ ſtriges vix illæ hac ignoratione vel errore ducuntur. 5. noſtræ expreſſe renunciant Deo, & profeſſioni fidei, quam in pabtiſmo ediderunt offerunt dæmoni aſſervatam Euchariſtiam: cõculcant cruces, & alia multa faciunt ſacrilegia; quorum nihil illis alijs mulierculis impingitur. 6. miſceri ſe carnaliter

liter cum dæmonibus fatentur; quod non aliæ. 7. noſtræ conficiunt & utuntur maleficio; pecudes; hominesque, præſertim infantulos, necant; & fruges procellis perdunt, quorum nihil de alijs illis legitur. 8. noſtræ conſpirant cũ Satana in humani generis perniciem: qua de re nihil eſt in d. cap. Epiſcopi. 9 noſtræ baculo, vel olla, vel quo alio utẽſili inter tibias ſumpto, per aerem vehuntur, & interdum pedibus iter conficiunt in itu ad conventum, & reditu domum; ſecus ac illæ quæ tantum ſuper beſtias ſe dicebant omnes equitare, has & ſimiles alias differentias facilè quilibet colliget, ex confeſſione illarum, in d. cap. Epiſcopi & noſtrarum ſtrigum in actis iudiciarijs, unde apparet ſine iuſta ratione adverſarios ad noſtras d. cap. porrigere. 10. argumentatur Bernard. Comenſ. *in Lucerna inquiſitorum cap* 4. tempore Concil. Ancyrani ſecta ſtrigum videtur nõ dum nata fuiſſe; ac fortaſſis nec Gratiani tempore, qui anno demum. 1150. vel circiter (*Sic gloſſ cap cum poſt appellationem* §. *forma vero. 2. quæſt. 6*) decretum compilavit. Nam prædicta ſecta ſtrigum videtur pullulare cæpiſſe, paulò plus quam à centum quinquaginta annis, ut ex Iaquerio & antiquis Inquiſitorum proceſſibus apparet: idem aſſerit eo loco Franc. Pegna, *in addition.* Sanè vetuſtiorem Iaquerio, de ſtrigibus in terminis ac clarè loquentem, haud ſcio an alium invenias: ille autem nondum centum quinquaginta annis devixit. Quo igitur pacto, *cap. Epiſcopi*, de tam diverſis, & tam diu poſt ſecutis hæreticis egiſſet? nam eaſdem non eſſe illas mulierculas cum noſtris; ſed in multis multum diſcrepantes, iam oſtenſum.

Vnde etiam fit manifeſtum, veritati ac rationi conſentaneam eſſe ſententiam contrariam eorum, qui *d. cap. Epiſcopi*, volunt non pertinere, ad eas de quibus nunc agimus ſtriges; quæ eſt planè communis Catholicorum ſententia, imprimis eorum quos citavi Pontificum Romanorum, *Innocentij, Hadriani, Iulij & Clementis*; & Epiſcoporum vel Cardinalium, *Turrecrematæ in d. cap. Epiſcopi Alphon. Toſtati, in Matth. cap. 4. quæſt.* 47. *Simancæ Epiſcop. Zamorenſis Catholic. inſtitut. titul.* 27. & fidei Catholicæ inquiſitorum, *Iaquerij flag. Faſcin. Sprengeri Mallei malefic. part. 2. Niders in Præceptorio precept. 1. cap. 11. quæſt. 4. Bernard. Comenſ. in Lucern. Inquiſitor.* & magiſtrorum ſacri Palatij, *Sylveſtri Pneratis, de ſtrigimag. libr. 1. cap. 14. & libr. 2. capit. 1. & 4. & Spinei, de ſtrigibus cap. 1 cum ſeqq.* & aliorum graviſſimorum tam Iuriſconſult. quam Theologorum, ſi non omnium, certè tot ac tantorum, ut eorum comparatione adverſarij meritò nulli cenſeantur, nonnullos nominabo, *ſic Ioan. Graſſus conſ. de ſtrigibus, Auguſtin. Botta de Saviliano, de eadem re alio conſ. Bernard. Baſinus relect. de artibus Magic propoſition. 9. Paulus Grillãd. de ſortileg. quæſt. 7. & poſt accuratam diſputationẽ Arnoldus Albertinus de agnoſcendis aſſertionibus hæret. quæſt. 24. à nu. 13. maximè numero 42. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregiè ipſemet reſpondet*

Franc.

Franc. Pegna commenta. 68. in directorium Eimerici. & idem in Annotation. ad Ambroſium de Vignate tractat. de hæreſ. quæſtione duodecima. ubi etiam accurate oſtendit Ambroſium illum à nobis non diſſentire, & ſi diſſentiret eius opinioni non ſtandum: Marquardus de Suſanis tractat. de Iudæis & alijs infidelibus capit decimo tertio. num. 28. Ioan. maior in 2 cap. 14. quæſt. 3. Barthol. Sybillianus. 3. Decad. Mirabilium, cap. 7. quæſt. 4. Franc. Victoria relect. de Magia quæſtione 7. Alfon. à Caſtro libro primo, de iuſta hæret. punie. capite decimo ſexto. Sixtus Senenſ. lib. 1. Bibliothe. Sanctæ annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Trevirenſ. de confeſſion. malefic. in ſolutione argument ad Primum mihi fol. 347. Michaelius in Pneumalog. & Franc. Picus libro tertio dialog. ſtrix, & omnes quos citavi ſuperius hac ſectione decima ſexta litt. VV,

Reſtat reſpondeamus obiectionibus adverſariorum.

Ad 1. dico quædam eſſe ſimilia mulierculis illis cum noſtris ſtrigibus; ſed in præcipuis, maximè quæ ſunt fundamenta & baſes, *dicti cap. Epiſcopi*, diſcrepare, immò nec in his, quæ ponit argumentum conveniunt, nam noſtræ non tantum noctu, ut ille; ſed etiam interdiu vadunt ad curſum, nec unquam cum Diana vel Herodiade ſe putant, nec ſuper veras beſtias vehi, nec ſemper equitant, nec Dianæ vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præſidem conventus eſſe Satanam *v. ſupr. verſic. vltimam denique.* Ideò hic non procedit argum. à ſimili, nec extenſio Canonis, cuius verba non conveniunt noſtris ſtrigibus, nec diſpoſitio; quia noſtræ non credunt totum quod illæ aſſerebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non verò credulitas, quod à dæmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione infidelium, ut dicti auctores optimè oſtendunt, maximè Albertin. *d. loco num. 25.* & ex hac extenſione magnum contra philoſophiam ſacram prophanamque abſurdum ſequeretur, ut doctum abundè. Navarri auctoritati iam reſpondi, eum aliter intelligendum, *vide lib. 2. quæſt. 16. lit. A.*

In 2. Obiectione ſupponitur minor falſa: nam falſum eſſe oſtendi noſtras ſtriges credere ſimilia his quæ in d. cap. Epiſcopi damnantur.

Ad 3. Quoque Reſp. vel nullas, vel vix ullas Lamias hoc credere. Solent enim in confeſſionibus ſuis dicere, ſe alijs videri tales: ipſæ autem ſciunt ſe transformatas non eſſe. Quod ſi rudiores aliquæ id ut, Lycanthropi quidam faciunt, putent. fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctum, deluſas eſſe: tamen ſi hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc cap Epiſcopi, illas ut hæreticas debere damnari: ut rectè cenſent Ambroſius de Vignate, Albertinus, Pegna & alij.

Ad 4. Reſp. primò, incertum eſſe, de qua ſecta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præſentiam Herodiadis aut Dianæ: noſtræ verò circa ſui dæmonis, tam vectoris, quam incubi, Præſidis in conventu non decipiuntur: ſciunt enim ipſummet eſſe. Pleræque etiam norunt diſcernere, quando id

vigilanti-

vigilantibus verè, & quando ſomniantibus per imaginationē cōtingat. Deniquè notant loca, perſonas, & reliquas omnes circumſtantias, & de his in confeſſionibus ſuis tam noxij, quam innoxij, in teſtimonijs conveniunt: quod deluſionem omnem excludere ſatis ubertim oſtenſum. Noſtræ quoque quoad transformationem, non credunt ſe cum hominibus veris rem habere ſed cum dæmonibus in corpore formato, vel aſſumpto. Item ſciunt diſtinguere vel inter veros homines qui choreis interſunt, & inter dæmones alijs permixtos. Ideò poſſumus negare Burchardū de ſtrigibus noſtris loqui, quæ ū ſecta diu poſt adhuc ignota manſit. Secūdò dubium eſt quo pacto Burchar. accipiat illud; *neceſſario* Nam ſi de neceſſitate abſoluta, ut velint nolint cogantur eo in beſtijs aduolare, quæ ſi nolint, eo non devehuntur, ſed domi manent, ſed poſtea pœnam aliquam abſentiæ luunt. Si verò intelligit neceſſitatem conditionatam, v. g. debent ire, ſi nolint affligi: malè id adſcribit infidelitati, nam res ita ſe habet de facto. Si capit de neceſſitate morali, v. g. quod putent ſe peccare nō eundo, & ideò ire debere: hoc nihil attinet ad noſtras, quæ ſciūt ſe peccare eundo, non verò remanēdo. Et ſanè toto illo capite nihil proponit Burchardus has ſentire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iam à nobis demōſtrata. Nec mirū hac in re illum erraſſe: qui in eodem capite hallucinatur circa tempeſtates ciendas. & maleficium amoris odijque, ut oſtenſum *lib. 2. & 3.*

Ad 5. Argum ex reſp. ad *4.* patet ſolutio.

Habent adverſarij plenam (niſi fallor) *d. cap. Epiſcopi*, explicationem quam velim eos perpendere, ſine protervia, aut pervicacia; quæ faciunt ut videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

Nec poſſunt ad hæredes tranſmitti, nec legi, nec retineri, ſed ſunt igni tradendi *a*; Vt iure antiquô cautum, & in primitiva Eccleſia obſervari ſolitum *b*; & hoc renovatum edictô Pij IV. & Clementis VIII. Pontif, in regg. quas præfixerunt Indici *lib. prohibit. Reg. 9.* Intellige præterquam ab illis; quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum Pontificis Maxim. auctoritate fuerit conceſſa *c.* Solis Pontificibus reſervatum, eſt hanc licentiam largiri *d.* & quibus ipſi hoc permiſerunt, ut nominatim omnibus Inquiſitoribus fidei, & eorum commiſſarijs, pro tempore exiſtentibus: Epiſcopis verò, eo ſolo quod Epiſcopi ſunt, hæc licentia legendi libros prohibitos non competit, ut docet Penna *e.* & hoc fuit à Pio V. quibuſdam Epiſcopis disertè reſponſum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propriâ comburendi; ſed potius deferendi ad inquiſitores. Qui eos retinent, niſi deferre parati ſunt, non ſunt abſolvendi: & hæc abſolutio reſervata eſt habentibus poteſtatem abſolvendi

 à caſibus

a l. cæteræ D fam. hercif. l. mathe. C. de ep audienb [illegible] *Actor. 19. v. 19 cum ſeqq. &c. Aug teſtatur in Pſa. LXI. inſin Damaſc de Barlaam & Ioſa c Eymers c. 43. nu. 1. & Penna. ibi in comment. litt. C. d Iul. 3. in bulla, cum meditatio cordis. e ad direc inquiſitor par. 2. ca. 4. Commen. 3 fol. 9 1.*

à caſibus Bullæ cœnæ Domini:&ab alijs impenſa abſolutio,nulla eſt&invalida, ſunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæreſi ſuſpecti *a*: ſi libri ſunt ab alijs compoſiti. Nam ſi ab ipſiſmet compoſiti forent, plenè convincerentur,&damnari poſſent ut hæretici magi *b*; ſi tamen faterentur à ſe cõpoſitos, vel à ſe ſcriptos, vel ab alio ſe dictãte ſcriptos, nec quicquam cauſari poſſent quod eos ab hæreſis crimine tueretur, *vide de hac re benè loquentem Siman in prax. ãnu. 4. tit. 39.*

Idem quod Inquiſitoribus fidei, quo ad librorum horum uſũ puto eſſe publicis Librorum Cenſoribus Eccleſiaſticis: non vero DD. quia doctores ſũt, nec Parochis quia Parochi quod diligenter notandum, etſi in multis locis periculoſè Parochi & DD. hoc ius ſibi uſurpent.

SECTIO XVIII.

De Euchariſtia morituris præbenda.

CONſuetudo multis locis eſt maleficis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici; quæ conſuetudo tolerari poteſt, propter Sacramenti reverentiam illis locis: ubi poſt ſententiam ſtatim reus morti traditur. Locis alijs, ubi pridiè ſententia fertur, & poſtri diè reus interficitur, etiam conſuetudinem hanc admittit Navarrus *c* Sed omninò putarim, tunc reis præbendã communionem, niſi quid aliud obſtet: nempè dummodo Catholici ſint & verè pœniteant; probatur hæc ſententia iure Pontificio *d* & civili *e*, & DD. auctoritate *f* probatur & ratione, quia conſulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc eſt dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus eſt, & non canis. Nec dedignatur Chriſtus eum inviſere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, ut reus ſit ieiunus nõ enim idem obtinet in ægro morituro, & ſano morituro, ut optimè docet Navarrus *g*: & ut tantum temporis inter ſupplicium & communionem intercedat, ut ſpecies ſacramẽtales ſint veriſimiliter conſumptæ ad quod non dubito, cum Navarro *h* quatuor horas ſufficere; cõfeſſio Sacramẽtalis numquam reo, ne immediatè quidem antè mortem, deneganda *i*: contra unctio extrema reis nunquam concedenda *k*. Semper autem cavendum ne poſt Euchariſtiam, vel confeſſionem quilibet reum inviſat, ut inebrietur, vel alia fiãt piam mortem & ſeriam pœnitentiam impedientia: qua in re hic in Belgio & Germania ſuperiore multum & frequenter peccatur.

SECTIO

a hæc omnia fusè docet poſt Siman. Campeg. & Zanchi num. Penna. d. commen. 3. b Arch. Io. Andr. Dominica filij de hære in 6. Rom. ſing 325. Care de hæret. num. 125. c lib 5. Conſil 16. d ca. quæſitum. 13 q. 2. ca. ſuper eo. de hæretic in 6. Motu. proprio Pij V. ſuper hoc edito. e Sanctione Crimina. Carol. V. art. 79 f gloſſ. & DD. in Clem. 1. de pœn. Turrecr. ind c. quæſitum. Aufret. de poteſt. Eccl. ſuper laic. Iul. Clar. d. q. 99 n. 3 v. Binsfeld. memb. 2. dul. 5 multos allegantem g. d. conſc. 16: h Manual. c. 25. n. 23. i Navarr. num. 23. k Clarus d. num. 3.

SECTIO XIX

An corpus ſepeliendum.

SEquenda in hoc regionis conſuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem ſententiæ ſunt interfecti *a*. Quoad alios, qui ſententiæ executionem morte prævenerunt, notandum primo huius, (ut & hæreſis) excepti criminis naturam eſſe, ut morte non finiatur, ſed contra mortuum procedi in eo poſſit *b* & in locis ubi bona confiſcantur, poteſt etiam poſt mortem agi ad bonorum confiſcationem: ſed ubi talis conſuetudo non eſt, ſaltem ad memoriæ damnationem *c*: & corpus ſepultum condemnatum poſſet exhumari, & oſſa comburi. Qui durante reatu ſibi mortem conſciverunt: ijnon ſunt ſepeliendi Eccleſiaſtica ſepultura *d*, ſed cadaver deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias contrariam ſententiam communiorem, quoad ultimum membrum, nempè non poſſe iudices in corpus in carcere mortui ſævire, illud ſuſpendendo vel cremando, quia crimina & eorum pœna morte extinguuntur *n*. *Reſpondeo*, hanc rationem locum non habere, quando moriendo novum crimen committitur, & ipſa mors crimen eſt: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna poteſt extingui. Hæc me cauſa impellit, ut à communi ſententia recedam. Deindè pleríque cenſuerunt & optimè: in atrocioribus criminibus, rectius æquius eſſe adhuc cadavera puniri, cum graviſſimo ſcelere ſe debitæ pœnæ reus conatus fuit ſubtrahere: & conſuetudo ferè generalis comprobavit hanc praxim cadavera taliũ puniendi, ad aliorum neceſſarium exemplum *e*. Eos autem conſanguineos & amicos, qui reis in carcere venenum vel laqueos, vel cultros ſuppeditant, ut violentas ſibi manus inferant ad ignominiam evitandam, in quos meritò DD. invehuntur *f*, non dubito teneri lege Cornelia de Sicarijs.

Si verò non vi ſibi illata, ſed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante ſententiam; in his ego prorſus ſequerer communem illam ſententiam; adeò ut ſi in talem non legitimè confeſſum aut cõvictum, iudex ſæviens, eum non patiatur Eccleſiaſticæ tradi ſepulturæ; peccet mortaliter, & actione iniuriarum cõveniri à propinquis defuncti poſſit *g*. Poterit tamẽ iudex ſinere corpus ſepeliri cũ proteſtatione, & litem cæptã contra mortuum proſequi citatis ad defenſionem ijs quorum intereſt; ut in hæreſis crimine ſervatur *h*. Sed quot annorum ſpacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad

a *Gomeſ. tom. 3. cap. 14 num. 8. Clar. §. ul. quæ. 100. num. 1* b *Gomeſ. d. tom. 3. c. 1. num 80.* c *Gomeſ. ſup. & Clarus qu. 51. nu. 14. Siman. in prax. tit 62. & tit. 56.* d *c. placuit. 23. q. 5. & Ibi gloſ. & DD* e *Vide Clarum d §. fi. q. 51. n. 1. & Gomez. ſup. n 71. & Menoch. de arb. iud. caſ. 285.* f *latè hæc oſtendunt poſt gneum Fran. Marcum & alios ipſi Com. & Clarus. locis dictis Covar. lib. 2. reſol. ca. 1. Simanc. d. tit. 62.* g *Marſ. ſingul. 150. Menoch. l. caſ. 285.* h *d. c placuit & ca ex parte de ſepult. Alberic. Angi. & alij in l 3. § quoties D. de iniu neque hac in re prax. contrariam proferunt DD. ſupra citati: ſed omnes volunt unanimiter quo ad hos iura ſervari.* i *Ægid. Bellamera. deciſ. 977. & 678. cum ſeq. Alberti rubr. de hær. Simand. titu. 62.*

quoad bonorum confiſcationem, non poſſe agi, poſt annum quadrageſimum ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi poſſe *a*, iuxta ius Canonicum ſed civile videtur quinquennij tantum ſpacium exigere *b*, cui in foro civili ſtandum.

APPENDIX I.

AD LIB. V.

His addam, quæ ad me V. CL. Petrus Oranus ſcripſit quinto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ ſolius Pariſienſis Curiæ iudicatis non immerito præferantur: quanquam nec Duareno (cuius in ſcholis, quam in ſubtellijs, maior laus.) ſatis credam hoc Parlamenti illius conſtans eſſe iudicium, ſed fors illum arreſta aliqua decepere, quæ alijs, ipſi non notis fundamentis innitebantur. Oranij verba ſunt:

In Magicarum Diſquiſitionum Tomo primo adverſus Alciatum noſtrum, ſtrenuè decertaſti, depulſioneque plena atque ſolida, errorem notaſti, & confutaſti, demiror doctiſſimũ Alciatum non tantum in Parergis, verum etiam in Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perſtitiſſe, ſic autem ſcribit:

In contingentia facti vidi quamplurimũ dubitari; Inquiſitor pronũciaverat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici ſæculari, hic ad partis inſtantiam vidit proceſſum, in quo continebãtur, quod hæc mulier confecerat pocula quadã amatoria & ſolum contra eam erant indicia quarundã maleficarũ, quæ dicebant, quod in quodam luſu nocturno cum dæmonibus viderant ipſã mulierem ludentem, ac ducentem choreas; ipſa verò negaverat omnia & fatebatur ſe eſſe Catholicã: fuit dictum quod Iudex ſæcularis nõ deberet exequi inquiſitoris ſententiã ex defectu iuriſdictionis, quod in illo proceſſu Inquiſitor non poterat cognoſcere nam quo ad pocula amatoria, clarũ illud delictũ non eſſe hæreticum, nec eius cognitionẽ ad Inquiſitorem ſpectare c. neque enim eſt credendum quod etiã ipſa verè fuiſſet in luſu nam quamvis credatur ſocijs criminis in tali delicto, attamẽ illud non eſt trahendum ad ea quæ verè non videntur ſed per illuſionem dæmonũ d, *præſertim cum iſtæ participes criminis eſſent mulieres, quæ regulariter non admittuntur in cauſa ſanguinis* e, hæc Alciatus.

MI DELRIE, ex uno errore, in alium labitur Alciatus, ſi quidem Pontifex Maximus *e* in accuſatione etiam mulieres audiri reſcripſit, non quaslibet, ſed conſcias, & participes eius criminis, ac facinoris ſ a & udiri, non tanquam accuſatrices, ſed tanquam teſtes, certum enim eſt cõſcias haberi pro teſtibus, audiri, & examinari tanquam teſtes: quin etiam generali conſuetudine comparatum, uſurpatum atque receptum, ut eiuſdem criminis, & facinoris ſocijs credatur, ſi ſanguine ſuo, id eſt morte,

a *B unus de hær. li. 5. c. 27. Siman. ſupra n. 7. ex c. ult. de præſcrip in 6. e l. 1. C. de apoſt. & ita gloſſ. in l. Manichæ 11. verb. ſubitc. C. de hær & eſt comm. teſte Gomeſ. ſupra n. 81. quem ſequitur Clarus d num. 1. c. c. inc perniciosa n. 66. de off & poteſt. ordinarij. d Panorm in ca. 1. de ſortile. per ca. accuſatus de hæret. in 6. e c. epiſcopi 26 q. 5. f cap. 3. deteſt. m. g in dic. 3.*

morte, accuſationem ſuam ſignaverint, & roboraverint.

Et quod traditur *a* *Reum criminis* non interrogari de conſcientia aliorũ quod qui ſibi non pepercit, multo minus alteri parciturus ſit *b* id intelligendum eſt de confeſſis, nõ convictis; hos enim adverſus conſcios, ſocios, & participes criminis interrogari manifeſtò iure probatur: *c* immò & confeſſum interrogari in crimine læſæ Maieſtatis *d* in aperto eſt: tale autem crimen eſt ſortilegij, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenſes ſortilegas convictas, nec confeſſas proſcribẽdas, non damnandas capitis vel ad rogum contendebant; ac ne quidem, ſi in flagranti crimine cõprehenſæ eſſent; ſicque apud eos more maiorum uſurpatum: verum auctorante *Principe* iactatam conſuetudinem, & abuſum abrogavimus, hoc enim nec ius admittit, altero contentum; ut vel confiteatur, vel convincatur reus. *e*

Scio aſperrimum *crimen parricidij* (quod Seneca, *f* & Quintilianus *f* *nefas ultimũ* vocant: eoque ſenſu in Regem attentatum, *ultimum facinus* Quintus Curtius appellat *h*) non vindicatũ acerbiſſimo illo ſupplicio, more maiorum etiã in convictum & manifeſti parricidij Reum; niſi ſi ultro confiteretur, nec confeſſionem fuiſſe extortam tormentis, *i* tamen nihilominus convictus capitali pœna uti homicida coercebatur; ea fuit lenitas Auguſti nolens parricidij pœna plecti niſi confeſſos, nec Auguſtus ſua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam ſalutis, & libertatis, Reo aperuit, ut voluit Caſaubonus. *k* ſed benignâ interrogatione abnutivum reſponſum elicere voluit; ne convictus, non tamen confeſſus, pœnam parricidij ſuſtineret. tam horrendum facinus parricidij vix credidere patratum veteres; niſi ſi parricida ſe ſuo iudicio convinceret.

Quod vero Alciatus ſcribit, adverſus divinationes, & incantationes, Inquiſitores incongtuos, & in competẽtes eſſe iudices; quod divinationes ſortilegia, ac alia id genus, ſpecies ſint falſæ Religionis, nulla tamẽ dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc ſimpliciter verum non eſt, ſi enim Divinator, ſortilegus, invocaverit, & adoraverit dæmones, ſpem in eos ac fiduciam poſuerit; ſacrificia ac preces eis obtulerit (quod utique faciunt ſortilegi & venenarij) recte pro ſua Iuriſdictione inquiſitor inquirit. & ita poſt Oldradum, *l* & Iaſonem *m* reſolvit Conradus Brunus.

Demiror Gallos doctiſſimos errationem Alciati inſecutos: Franciſcus Duarenus *n* ſic de ſortilegis ſcribit: *de aniculis quæ volitare per aëra, & nocturno tempore ſaltitare, & choreas agere dicuntur, quæritur? Et ſolent plerique Quæſtores in eas acerbius animadvertere, quam ius & ratio poſtulet*

 cum

a *in l. repeti §. 1. de quæſt. & l. ult. C. de accuſ. & in capite ult. 15. quæſt. 3.* b *§. ſin autem C. de bonis eorum qui ante ſententiam &c. Æmilianus de clar.* 29. c *in l. dict.* Ha... n §. 1. *de cuſtodia reorum* d *cap. 1. de confeſſis.* e *l. qui ſententiam de pœnit.* f *lib. 1. de Clem.* c. 23. g *decl.* 3. 7. h *lib. 8. hiſt.* i *Sueton in vitâ Aug. c. 33.* k *in notas ad Suetonium d. cap. 33.* l *conſ.* 208. m *in l. huiuſmodi de leg.* 1. n *in tit. ad legem Cornel. de Sicar.*

cum Synodus Ancyrana definiverit quædam eſſe quæ à cacodæmone mulierum mulierum mentibus irrogantur, itaq; Curia Pariſienſis (ſi nihil aliud admiſerint) eas abſolvere ac dimittere merito conſuevit. Hæc ille.

In eandem ſententiam ita quoque Petrus Erodius *a nuper extitere apud Valenſes & Cenomanos vicinos noſtrorũ andium, qui ex hoc maleficio damnati ſunt, & quos in tormentis audio confeſſos, ſe ſacris (quæ ſabbata nuncupãt) rituatim initiari, Chriſtianiſmum abiurare & profiteri paganiſmum: deinde à tergo notari ſignis: poſtremo donari pulveribus & medicamentis, quibus & brutis & hominibus officiant itaque alios tale quid conficere, nonnullos urinam ſiſtere, quoſdam arceri à concubitu, an id effici poſſit ut perſuadere volunt hominibus intactis, videbimus prout res incidet durat in hodiernum diem hæc, ſeu magorum, ſeu ſortilegorum perniacioſa factio, niſi quod ea non amplius philoſophorum, aut honeſtorum virorum ſit, ſed ruſticorũ & idiotarum quæ res* (inquit) *vanitati vanitatem adiecit.*

Idem alio loci, *b* à ſanguine ſortilegorum, ex Ammiano Marcellino abſtinendum contendit, quod multa in hoc genere vana ſint, multa non nociva, multa inſaniæ coniuncta, multa miſeranda; & ſi hæc deliria humana aliquã pœnã merentur, mitiorẽ vult adhibẽdam, ut enim furioſus ſatis ipſo furore punitur, ita ſortilegus vana indagine.

In eundem errorẽ delatus Michael Montanus librô tertiô *periculorũ*, ſeu *tentamentorum*, Lipſius noſter *guſtus*, Auctor vero operis *Eſſais* vocat, *capite undecimo* tit. *des Boiteux*. Curaſſem ab Amanuenſi meo deſcribi, niſi Lipſius in libraria ſua haberet, à quo, ſi voles, legendum accipies.

Contra Matthæus Cognetus, Senator Regius *c* ſortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos contendit, & dirius ſeveriuſque in eos à Magiſtratu animadvertendum: quod & ipſum firmat doctiſſimus Theologus Claudius Eſpenceius; *d magiam proſcribere* (inquit) *ſceptri magis eſt, quam ſtyli*, & eo loci multa de magis, præſtigijs & incantationibus.

Quin etiam Franciſc. Hotomañus in ſortilegos animadvertendũ conſultus reſpondit, *e* Et ſi forte non ſit plene probatum delictum ſortilegi, tamen ſufficere publicam vocem, & famam in loco, ut poſſit quæſtionibus ſubijci. quod omniũ impietatum atque ſcelerum à Satana repertum ſcelus & maximè abominandum ſit, propter expreſſam abiurationem & renuntiationem Chriſtianæ Religionis: deinde propter fidẽ & homagium quod diabolo præſtatur: & propter exitum quod iſta maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt cuius rei cauſa, leges civiles humani generis inimicos, & hoſtes communis ſalutis appellant. *f*

Idem

a *l. 5. rerum iudicatarum tit. de malefi. cap. 11. editi 2.* b *l. 8. rerum iudicatarum tit. de malefi. c. 14. editione poſtrem. Nihil neceſſe nam non probat quicquam ſed Hippiam tantum agit, & cuius cauſam rei ignorat, contendit eam non fuiſſe* c *enſes diſcours politiques c. 31.* d *in commentarijs ad poſtr. Epiſtol. D. Dei Pauli ad Tim. c. 3.* e *conſ. 98.* f *in l. etſi & in l. ul. C. de malef.*

Idem Hotomannus, a in morbis curandis magam qua de conſulebatur non modo circulo, verum etiam certa hac verborũ formula uſã fuiſſe refert *d'ainſi que Dieu a va Escharieté a foy, & le pain n'a faim, & l'eau n'a ſoif, & le feu n'a froid, fau, enoyſi, parte d'icy dedãs* quod magicum carmẽ (exorciſmi formulam vocat Hotom. b Conſtitutionibus Imperatorum damnatum legimus. c eos enim qui ſulurris, & carminibus iſtis utuntur quamquam pernegent, teſtibus tamen gravatos, eculeo dedendos, ungulíſque ſulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alij, ſortilegos ad ſabbata proficiſci, ferri per caminum, nigrum hominẽ vel hircum adorare, tripudiare una, atque unguẽta pulveresve dari, quibus aut trãsferantur, aut ſolo etiam flatu alios tabe conficiant; deridicula & inſomnia eſſe putant, & ad ſui dicti confirmationem advocant Decretum Patrum in concilio Ancyrano; ſolide abs te confutatũ eſt, ut & hoc ipſum præſtitit Sebaſtianus Michaelis Theologiæ Doctor d nec, que abhibendam mage fidem Ioanni Babtiſtæ Neopolitano, e quam Apuleio Africano; utrũque enim fieri poſſe teipſa, & opinione, ideoque à particulari ad univerſale nullam eſſe conſequentiam.

Ioannes de Vaux Stabulenſis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) ſtatos conditos dies; ubi nocte intempeſta da deſtinata loca ſodalitas cõparebat; quæ dæmoni in forma hirci apparenti adorationes genibus ſubmiſſis faciebat, ijſque in locis exſtrui menſas epulis & cibis bonis, beneque ſapidis (neque enim inanes menſas fuiſſe) & primæ menſæ honoratiores uxoribus (quos *les braves hommes*, appellari referebat) accubuiſſe primæ menſæ maiora ſubſellia, Beelzebub, Aſtarot (hæc Venus & Ioannis ipſius ſuccuba (& Leviatam occupaſſe, ſecundis & tertijs menſis interfuiſſe etiam plures dæmones ſine nomine, bibi ad ſanitatẽ Beelzebub, epulis exẽpta fame, menſiſque remotis, in promiſcuos concubitus & amplexus rui, in receſſu accipi à dæmone pulveres ſpargendos in aera, ad fruges, vineas & ſegetes inficiẽdas, & ſparſis pulveribus ventorum turbines & tempeſtates ſputciſſimas excitatas.

Non ignoro Senecam f hæc non probare, ſic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cavetur, ne quis alienos fructus excantaſſit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus poſſe excantari. attrahi imbres, & repelli cantibus, quorũ nihil poſſe fieri tam palam eſt, ut huius rei cauſa nullius philoſophi Schola intranda ſit*: ſed hoc Senecæ dictum, ut erroneum conuiciſti.

Flo. imundus de Remundis, g refert apud Burdegalenſes capitulum generale per ſortilegos indici ſolere dieb. Mercurij & Veneris menſis cuiuslibet, ita enim confeſſos ſortilegij criminis Reos Sebaſtianus Michaelis in *Pneumalogias* ſeu, *en ſon diſcours des Eſprits, ſcholio ſeptimo*, ſcribit, *les ſorciers eſtre tranſpotez d'un lieu en l'*

antre

a *conſ. 99. n. 2.* b *d conſ. 99.* c *in l. nullus & in l. eorum C. de malf.* d *in ſua Pneumal. in libelli conc,* e *l. de magia. c. 26.* f *l. 4. naturalium q. cap. 7.* g *en ſon Antechr. dec. 7. n. 5.*

autre par Satan pour le iour & heures le Ieudy environ la minuict, duquel ſeulement ils ſont transportez comme treſtous ont covvenu en cela & confeſſe. Peut eſtre, (hanc rationem ille ſubijcit (*pour ce que le diable veut avoir les premieres, & eſtre recognu au premier rãg de la ſemaine. Car les Turcs celebrent le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chreſtiens le Dimanche, & quand à luy ils' eſt mis devant tous pour avoir la la permiere celebration.*

Quod de Paſete, natura molli, ſed magia omnes ſuperante ex Suidæ hiſtoricis refers, idipſum inter adagia ſua Eraſmus retulit, ad quem, cum quid emeret, & rei pretium venditori numeraſſet, nummus perpetuo redibat, idem carmine magico, convivium repentè partibus omnibus inſtructum ac ſumptuoſum exhibebat, quod ſtatim ſi libuiſſet evaneſcebat: potuit convivium fuiſſe verum non ſimulatum, faſcinatum & imaginarium, cuius rei fidem faciunt convivia, quibus aſſidue Ioannes de Vaux interfuit, cuius confeſſio ab alijs quoque magicis & ſortilegis probata.

Tempore reverendiſſ. *Georgij Auſtriaci Epiſcop. Leodicẽſ* (bonæ memoriæ) magiſter Hugo Bourlettus chirurgus inſignis, & à medicis laudatus, multũ ſimilia factitabat: uinaque extrària Româ ex Hiſpania, & alijs ex locis reipſa in menſa omnibus demirantibus repræſentatis poculis exhibebat: vivunt adhuc horum actuũ teſtes conpertæ fidei, at ille poſtea ad meliorem mentem reverſus, maleficijs abſtinuit, & ex impio factus pius; quique diebus ſingulis ſacris operabatur. Reverendiſſ. Cardinalis à Groesbeek. eũ in familiam ſuam recepit. obijt autẽ valdè piè, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

Veriſſimum eſt, quod in ſecunda parte operis tui ſcribis; Conſtahtinum Imperatorem ad Baſſum præfectum urbi reſcribentem, *a* non uſum verbo, *Coëgiſſe*: quod vero ais uſum verbo, *deflexiſſe*; ipſe apud te diſpice, ànne *defixiſſe*, legendum ſit, ita enim Theodoſianus Codex habet. *defigere*, ſortilegorum verbum eſt; apud Ciceronem *b* Quæcumque *Augur*, *iniuſta, nefaſta, vitioſa, dira, defixerit*, (ſic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) *irrita infectaque ſunto*. Plinius *c* *defigi diris deprecationibus, nemo non* (inquid) *metuit*. Ovidius (abs te etiam laudatus) *Devovet abſentes ſimulachraque cerea figit*, & alibi; *Sagaque Phœnicia defixit nomina cera*. Quod ipſum non ignoravit Accurſius noſter in exemplo absſe poſito *infigendo ceræ imaginem d* & in gloſſis Philoxeni, *defixionis Necromantiæ*, leguntur.

Vnde apud Paulum *e* l. C. minus rectè legitur, *interficerent aut deficerẽt* legendum enim ut enim ut ex Codice Veſontino Cuiacius noſter reſtituit, *defigerent*: qui autem defixiones faciebant, *curioſi* vocabantur, unde apud Horatium, *curioſus* pro malefico ſeu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius. *f*

Quod

a *in l. eorum, C de malefi* b *lib. 2 de legibus.* c *lib 38 Hiſtoriarum* d *in l 6 in verbo non dubitavit C. de maleſic.* e *l. 5 ſententiarum ad l. Corneliam deſicar.* §. 9. f. *lib. 20. obſervat c. 22. & l. 27. c. 17.*

Quod tu de puella Ioanna Lotharingia, idem planè cenſeo; eius geſta, & ſtratagemata, non ſub Carolo, *ſexto* (uti ſcribit) ſed ſub Carolo, *ſeptimo*, cõtigerunt (cuius rei teſtes advoca Paulum Æmilium Monſtreletum, Micquellum Girardum & alios) Virago illa obſcuri generis in Barrenſi Ducatu Iacobô Dareô patre, ac Iſabella matre nata, Devino afflata numine rem inclinatam fortiter reſtituit; Anglos ubique perfidos, Francia eiecit; Carolum Septimum Remos ungendum ſacrandumque perduxit; illique, ut ratũ firmumq; Imperium more maiorum eſſet effecit; Aurelianenſem urbem gravi obſidione liberavit, vidi eius ſtatuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim ſervatæ à viragine & virgine urbis monimentum, cæterum dum in Compendii obſidione ex urbe erupit ab hoſtibus comprehenſa, & Rothomagum producta ad palum damnata viva exuſta eſt; non abſque æterno Anglici nominis probro, qui ſe magicis illius artibus Francia profugere falſo querebantur.

Admirandum ſane eſt quod de illa adfirmatur *a* pyrum arborem, ſub qua illa ſedebat dum patris gregem minabat, oveſque ruri paſcebat, cum ut Regem Carolum VII. adiret, primo cœleſti voce monita eſt; neque cariem neque vetuſtatem ſentire, neque fulmine tangi, neque pluvia grandinéve, aut nive intingi.

Inquiſitor in Provincia Stabulenſi apud acta probatum reperi, malũ ſub qua maleficæ duxerant choreas, & ſaltatorium orbem verſaverant, in quaque earum Aulœdus Tibicenve confederat, fœlicem ac frugiferam factam infœlicem ac infrugiferam, arborem vidi.

Redeo ad Ioannam, quam ab Anglis flammis feralibus quaſi maleficam ambuſtam refers: an eo ſenſu exaudis hæc verba Conſtantini ad populum *b Feralis Peſtis Abſumat*?

Iacobus Revardus *c* exiſtimat per illa verba nihil aliud voluiſſe Conſtantinum, quam maleficos igne conſumendos eſſe, ſed quia de Diis manibus, quibus feralia ſacrabantur accitis arte magica locutus ſit; ideoque *ferali peſte* potius quàm *igne*, huiuſmodi homines abſumendos reſcripſerit? *quanquam* (inquit) *non ignorem peſtem feralem de ſupremo ſupplicio accipi poſſe. & veteres pro morte ac interitu peſtem poſuiſſe. unde apud Feſtum peſtiferum fulgur, quo mors exiliumve ſignificatur.*

Dionyſius Gothofredus *d* ignis quoque ſupplicium intelligit, quod magi Diis manibus conſecrarentur: ut quemadmodum in feralibus pecudes abſumebantur, & ipſa cadavera, ita manibus conſecrarentur, quos in carminibus ſuis invocaſſent.

Ego verò, per hæc verba, *peſtis feralis abſumat*, intelligo maleficos & præſtigiatores beſtiis obiiciendos: quod ipſum Græcus interpres notavit, *e* probarunt quoque antiqui noſtri juris Interpretes, & maxime Odofredes *f magos* (ait) *feralis peſtis abſumat, quia*

Sssss *ſunt*

a per Micquellum qui Aurelianæ urbis ab Anglis obſidionem & Ioannæ res geſtas ſcripſit. b *in l. multi C. de malef.* c *lib. 5. variorum cap. 3.* d *in notis ad d. l. multi.* e *lib. 60. baſi iconté 39.* f *in d. l. multi.*

ſunt obiiciendi feris beſtiis lacerandi: ſic quoque notavit Cuiacius *a feralis* (inquit) *peſtis abſumat, id eſt: beſtiis obiiciatur, & , ut ego interpretor, feralis paſtus abſumat.*

Matthæus Coignetus *b* utitur hac interpretatione, *que la peſte cruelle les puis eſteindre & conſumer, & pour telles ſorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royene Ieſabel.*

Neronis tempore de Chriſtianis tanquam ſortilegis ſupplicium ſumptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obiiciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, ſtantibus ad palum deſtinatis unco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi ſuffixo, è lamina ardente pix aut unguentum in caput liquefiebat; ita, ut rivi pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri ſulcum facerent; eoque pertinet locus ille Juvenalis Satyra prima.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa;
Quâ ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant;
Et latus mediam ſulcus deducit arenam.
(Ita legendum contendit Scaliger *c*) non vero.
Et latum media ſulcum deducit arena:
Hactenus Oranus.

In his quod de Ioannæ ævo me monet amicus, veriſſimum & memoriæ lapſum agnoſco lubens. De duobus aliis non video cauſam, cur ſententiam mutem.

Nam illud de Conſtantini reſcripto *d deflectendi*, voce uſum, non *cogendi*; verum eſt, nec facilè hic admiſerim correctionem illam *defigendi*: tùm quia libri omnes Codicis Iuſtinianæi, quos vidi, continent, *pudicos ad libidinem deflexiſſe animos*: tum quia C. Theodoſianus à Ioanne Tilio *e* primum editus hanc lectionem confirmat: tum quia Conſtantinus Hermenopolus *f* in hujus legis breviario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione & exilio puniuntur*, tum quia *defixio magica*, devotionis & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permovendæ, vel pervertendæ, ſed ſanitati corporis perdendæ inſtituta: nec ſatis Latine dicas, *animũ defigi* ſed deflecti *in libidinem*.

De *Ferali* flamma, cum ſcriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Conſtantini, cuius initium *multi*. Sed *g* *ferales flammas*, funeſtas atque lethales nuncupabant; ut Minucius *feralia ligna*; Symmachus *feralia commenta*, Salvianus, *peccatum feraliſſimum*; noſter ille decus orcheſtræ, *ignem feralem, ratem feralem: locum feralem, ſaxum ferale, turbam feralem*; alii alia, quos olim laudavi *h* quæ vox à *Fera*; ſive mortem ſive parcam ita vocarunt. De Conſtantini tamen verbis, nondũ mihi liquet, quid ille per *peſtem feralem*, potiſſimũ ſupplicii ultimi indixerit, illud quidem quod adiungitur; favet explicationi Græcorum; *quoniam natura peregrini ſunt*, quaſi dicat; quoniam alieni ab humanitate, ideò belluis cedant. Sed ego,

ferale

a *in notis ad d. ct. l. multi.* b *d. ca 42.* c *lib 5. de emendatione temporum ca. de Roma ſub Nerone incenſa.* d *l. eorum 4. C de malef.* e *l 9. ti. 16. lib 3.* f *l. 6 Epit, tit 10.* ςρέφοντες. g *l. multi 6. C. de.* h *Adverſa in Herc. Furent v. 1141. Scio l. unic. C. de his qui per ferales anguſtias ſuſurpari: ſed quia funera erat cuſtos manſio mala ſic vocantur.*

Ferale pro *ferino*, nondum reperi apud claſſicos ſcriptores, repugnat etiam ſyllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productio ac ſtatarius. Ergò cenſeo potius Conſtantinum eo loco duntaxat definiviſte, ut ultimo ſupplicio de medio tollantur, quàm pœnæ genus exprimere voluiſſe. Nec arbitror ſemper eadem morte damnatos, Facit Vlpianus a ut credam, lib. 7 de officio Proconſulis, ſub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus; dum ait: *& variè puniti ſunt ii, qui id exercuerunt, pro menſura ſcilicet conſultationis*, ut vides lacuna ſubeſt, expleo; *& modo conſultat.* quamquam Vlpianus de certo tantum matheſis huius vetitæ genere id dicat, conſtat tamen non idem ſemper ſupplicium in aliis quoque generibus obtinuiſſe; ut nec in Chriſtianos, qui non infrequentius á tyrannis exuſti, quin& frequentius, quàm feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertullianici, *Semaxii.* Cuperē doceri, Cōſtantini tempore maleficos ferino paſtu aſſumptos, nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis lib. 7. tit. de malefic. & Manichæis; invenies à Diocletiano & Maximiano eos addici, ut loquuntur *flammeis ignibus exurendos*, Lege C. Theodoſiani legem primam, quæ Iuſtinianæi tertia eſt: reperies haruſpices, *concremandos*, ab ipſo Conſtantino ad Maximum reſcribi. Quid ergò vetat quominus *feralem peſtem*, ita ſumamus? Nam accurſii Gotofredi, & Græcorum in judicio Latinitatis, non opinor ſontica planè auctoritas: nec in Cujacii verba jurarim libens, aut cuiuſpiam alterius, hic quidem Rævardo & Gotofredo accedo proclivius, ut & Petr. Fabro, qui idem aſſerit, *Semeſtri lib. 2 cap. 7.* Nam & apud Iul. Paulum, *lib 5. ſentent. cap.* 23. quamvis magicæ artis conſcii jubeantur ſummo ſupplicio affici (hoc eſt beſtiis obiici, vel in crucem agi) ipſi tamen Magi vivi jubentur concremari. Sed res non tanti, ut plura putem verba commutanda.

Addam ex Gallicanarum Curiarum actis nonnulla, quæ nec in Francia quidem. Parlamenti Pariſienſis illud judicium receptum paſſim, aut omni tempore, ſatis oſtendant: deſcribam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxiſſe, vel perperam tranſtuliſſe ſuſpicetur.

Ex actis iudiciariis Epiſcopi Belluacenſis, contra Ioannam Daream vulgò vocatam, Iehanne la pucelle *(hac acta extant in Monaſterio S. Victoris Canonicorum Regularium Pariſiis) quæ fusè reverunt, Bernard. du Girard in Annalibus Franciæ ſub Carolo VII & Franc. Belleforeſtus in eiuſdem Caroli VII. vita à fol. 345.*

CVm prope Compendium potita eſſet hoſtium, Pariſienſis Vniverſitas litteris publicis eam apud Henricum Angliæ regem accuſavit ſortilegii & maleficii: cauſæ prætenſæ fuere ſequentes, quæ etſi falſo prætexebantur, oſtendunt tamen ſenſum Eccleſiaſticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis: Promotor itaque

a *in Moſacarum & Romanorum legum collatione quam Pithoeus ex m ſ edidit. Harmenopulus feralem peſtem gladii pœnam interpretatur.* *Ann.* 1430.

fiſcalis, quidam Guilhelmus *a* de Eſtivel, aut ut in Actis *b* & in ſententia Delegati *c* Apoſtolici vocatur, Ioannes de Eſtivet; ubi in art. 4 dicitur arbor quædam fuiſſe apud Dumpreum, ubi ſolitæ convenire maleficæ & miſceri dæmonibus? *que pres de Domprein y a vn grand & vieux, arbre, qu'on nomme l'Arbre charnime Fée de Bourlemont, & que apres de ceſt arbre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins eſprits aueque, leſquels ſe meslent de nuict les ſorciers danſans & gambadans autour dudict arbre & fontaine.* Articul. 5. *que le ſuſdict arbre fontaine, ſont ſurnommee des Fées. Auſſi luy demandoyent, ſi elle auoit cognoiſſance de ceux ou celles, qui certains iours de la ſepmaine vont au Sabbat auec les Fées. Reſpondit, auoir ouy dire, qu'on y alloit le Ieudy.* Articul. 6. *qu'elle alloit audict arbre les heures qu'on celebroit le diuin ſeruice, à fin que eſtant lors ſeulle elle peut à ſon ayſe danſer & caroler autour des lieux ſuſdicts, ou elle faiſoit pluſiers bouquets & chabeaux des fleurs & herbes plus ſoefues qu'elles trouuoit és enuirons, & enconrounoit ledict arbre en chantant certains vers & diſant quelques mots de ſortilege: & y retournant le lendemain, quoy que le ſoir elle y euſt mis leſdicts chapelets & guirlandes, ſi eſt-ce qu'elle n'y trouuoit choſe quelconque.* Articul. 7. *Qu'elle ſoulloit porter en ſon ſein de la mandragore: eſperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richeſſes, qu'en autres choſes temporelles: comme ſi la mandragore auoit en ſoy telle efficace.* Articul. 19. *Auoir pris conſeil des malins eſprits, & que par enchantemens, & moyens non permis allicites elle auoit deſcouuerte certaine eſpee, qui eſtoit en l'Egliſe de ſaincte Catherine du Fierbois,* Articul. 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle die quelques paroles ſortilegues ſur ſon enſeigne, & ſur les guidons que portoyent les ſiens, diſant qui cela ſeruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vſant de grandes coniurations, à fin que par ſe ſort elle bien heuraſt leurs entrepriſes: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent ces drapeauz ainſi coniurez ils ne pourroyent receuoir aucune deffaiecte pars leurs aduerſaires. Et qu'elle ſe plaignit publiquement à Compeigne lors qu'elle fuſt priſe, de ce que les ſiens auoyent oublié d'apoit er ſes enſeignes & que pource elle eſtoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant d'arz defendus, & ſoubs bon pretexte pretendant authoriſer leur peruerſité ont de conſtume de conſacrer les inſtrumẽs deſquels ils s'aydent.* Articul. 36. *Que par quelque ſort & inuocation elle auoit faict paroiſtre quelques malings eſprits au Roy & Duc de Bourbon pour les ſeduire.*] Propter hæc Vniverſitas Pariſienſis. & Iudices illi priores, judicarunt Ioannam ſortiariam fuiſſe & maleficam, aperte docentes ſe arbitrari, huiuſmodi crimina, non illuſione aliqua, ſed vere à crimino ſis huiuſmodi committi ſolita.

Idem cenſuit Epiſcopus Ebroicenſis in cauſa Guilhelmi Edelini, ut ſuperius docui *d* idem Inquiſitio Avinionenſis in cauſa plurimorum, quorum damnationis formulam ſuo loco exhibui paulo ante *e*.

Idem eſt judicium Parlamenti Bur-

de la-

a *ſic vocatur in Bulla Caliſti III. apud Belleforenſ fol. 386. pa. 2.* b *ibid fol. 346.* c *fol. 393.* d *lib. 5. ſect. 12.* e *ſect. ul. b.*

de lagenſis & fuit Conſilii Atrebatenſis, quo tempore adhuc Arteſii ad Pariſienſem curiam appellabant; utriuſque rei probationi clariſſimæ ſunt quæ ſubiungam, Remundi, & Monſtreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariſſ. Florimundi de Remundis Conſiliarii Regii in Senatu Burdegalenſi cuius libri hæc eſt Epitheſis & inſcriptio, *l'Antechriſt. cap. 7 n. 5.*

Tous ceux qui ont laiſſé quelques marques du temps que l'Antichriſt doit arriuer, eſcriuent que la ſorcilerie ſera lors eſpandue par tout, euſt elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux ſiecle icy les ſellettes de noſtre Parcament en ſont toutes noircies Il n'en y a pas aſſez pour les ouyr. Noz Conciergeries en regorgent, & ne ſe paſſe iour que noz iugemens n'en ſoyent enſangantez, & que nous ne reuenions triſtes en noz maiſons, eſpouuantez des choſes hideuſes, & effroyables qu'elles confeſſent. Et le diable eſt ſi bon maiſtre, que nous ne pouuons enuoyer ſi grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaiſſe de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceſte Hiſtoire prodigieuſe, aduenue l'annee 1594. *laq. elle ſurmonte toutes celles que Bodin à remarquees dans ſa* Demonomanie: *voila pour quoy i'en ay voulu faire le recit particulier*

Vne ieune femme. nommè Ieanne Boſdeau. appellante du Iuge ordinaire de la Chaſtellanie de Sallignat en Lymoſin, qui l'auoit condamnée à la mort, eſtant ouye en la chambre criminelle, ſans peine ne tourment, confeſſa (comme elle auoit faict par deuant le Iuge.) Qu'en ſon ieune age vn Ital en l'auoit deſbauchee & amenee à la veille de S. Iean ſur la minuict dans vn champs, ou il fit auec vne verge de haus vn grand cerne *à, marmortant quelques paroles, qu'il liſoit dans vn liure noir. Surquoy ſur uint, vn bouc grand & cornu tout noir, accompagné de deux femmes, & tout auſſi toſt vn homme habilè en preſtre Le bouc s'eſtant enquis de l'Italien qui eſtoit ceſte fille, & luy ayant reſpondu qu'il l'auoit amenee pour eſtre des ſiennes, il luy fit faire le ſigne de la croix,* de la main gauche, *puis commanda à tous de le venir ſaluer.* Ce *qu'ils firent luy baiſant le derrier,*

Ce bouc auoit entres les deux cornes vne chandelle noire allumee, à laquelle les autres alloyent allumer les leurs. Et lors qu'ils l'adoroyent on iettoit dans vn baßin de l'argent. Ceſte femme s'eſtant depuis retrouuee au meſme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ſes cheueux, leſquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree à part, la coucha dans le bois & la cogneut charnellement, à quoy elle prenoit vn extreme deplaiſir ſouffroit beau coup de douleurs, ſentant la ſemence außi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis *de chaſque mois le chapitre general ſe tenoit au Puy de Dome, ou elle s'eſtoit trouuee vne infinité de fois, avec plus de ſoixante autres perſonnes, tous leſquels portoyent vne* chandelle noir, *qu'ils allumoyent à celle que le bouc auoit entre ſes cornes, à laquelle il auoit donnè le feu, le tirant au deſſoubs de ſa queue. Apres cela tous ſe metroyent en dance en rond, le dos torné l'vn à l'autre. En ceſte aſſemblee on diſoit la meſſe à leur mode, tournant le dos à l'autel.*

Celuy qui faiſoit l'office: (qu'elle nomma) eſtoit reueſtu d'vne chappe noire ſant croix eſleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hoſtie, criant tout lors de l'eleuation. Maiſtre ayde nous. On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire, l'eau beniſte: le bouc piſſoit dans vn trou à terre, & celuy faiſoit l'office, on arrouſoit les aßiſtans auec vn aſperges noir.

En ceſte aſſemblee on diſtribuoit les meſtiers de ſorcellerie, & chacun rendoit compte de ce qu'il auoit faict, les eſtats eſtoyent pour empoiſonner, enſorceler, lier, Guerir maladies auec charmes, faire perdre les fruicts de la terre, & telles autres meſchancetez. ceſte miſerable confeſſa tout cela, auec vne merueilleuſe franchiſe & naifueté: car pour vne femme ruſtique elle auoit bon eſprit, perſiſtant touſiours meſmes dans le feu, auquel par arreſt elle fuſt condemnee. Beza, n'eſtoit pas bien informé, lors qu'en ſa chaire il taxa nagueres noſtre Parlament d'incredulité, & de peu de foy far ce, diſoit il (& cecy tien ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'oſions, condamner les ſorcieres à la mort; nos Regiſtres teſmoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Hiſtoriarum de Enguerran. de Monſtrelet.

EN ceſte annee (1459.) en la Ville d'Aras, ou Pais d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que l'on nommoit Vaudoiſie. ne ſçay pourquoy: mais lon diſoit que ce eſtoyent aucunes gens hommes & femmes, qui de nuict ſe tranſportoyent par vertu du diable des places, ou ils eſtoyent, & ſoudaient ſe trouuoyent en aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es deſers, la ou ils ſe trouuoyent en treſgrand nombre hommes & femmes: & trouuoyent illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyent iamais le viſage, & ce diable leur liſoit, ou diſoit ſes commandemens, & ordonances, & comment & par quelle maniere ils le deuoyent adorer, & ſeruir, puis, faiſoit per chacun deux baiſer ſon derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur adminiſtroit vins, & viandes en grand largeſſe, dont ils repaiſoyent: & puis tout à coup chacun prenoit ſa chacune: & en ce point s'eſtaindroit la lumiere & cognoiſſoyent l'vn auec l'autre charnellement: & ce fait, tout ſoudainement ſe retrouuoit chacun eu ſa place, dont ils eſtoyent partis premierement.

Pour ceſte folie furent prins & empriſonnez pluſieurs notables gens de ladite Ville d'Arras, & autres moindres gens, femmes folieuſes & autres: & furent tellement gehinez & ſi terriblement tormentez, que les vns confeſſerent le cas leur eſtre tout ainſi aduenu, comme dit eſt, & outre plus confeſſerent auoir veu & cogneu en leur aſſemblee pluſieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages & de villes: voire tels ſelon commune renommée que les examinateurs & les Iuges leur nommoyent, & mettoyent en bouche ſi que par force de peines, & de tormens ils les accuſoyent, & diſoyent que voirement illes y auoyent veuz. Et les aucuns ainſi nommez, eſtoyent tantoſt apres prins, & empriſonnez & mis à torture, tant & ſi treslonguement, & par tant de fois que confeſſer le leur conuenoit, & furent ceux-cy qui eſtoyent des moindres gens execu-

executez, & brulez inhumainement; aucuns autres plus riches & plus puiſſans, ſe rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines & les hontes que l'on leur fayſoit. Et de tels y euſt des plus grans, qui furent preſchez & ſeuoits par les Examinateurs qui leur donnoyent à entendre & leur promettoyent, s'ils confeſſoyent le cas, qu'ils ne perderoyent ne corps ne biens. Tels y euſt qui ſouffrirent en merueilleuſe patience, & conſtance les peines & les tormens, mais ne voluerent rien confeſſer à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux, qui les pouuoyent releuer de leur peines, autres y euſt qui ſe abſenterent & vuyderent du Pais: & prouuerent leur innocence ſi qu'ils demeurerent paiſibles. Et ce faict icy à taire ce que pluſieurs gens de bien cogneurent aſſez, que ceſte maniere de accuſation fut vne choſe controuee par aucunes mauuaiſes perſonnes, pour greuer & deſtruire, ou deshonorer par ardeur de conuoitiſe aucunes notables perſonnes, qui ceux hayoyent de vieille haine; & que malicieuſement ils firent prendre meſchantes gens tout premierement, auſquels ils fayſoyent par force de peine de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: leſquels ainſi accuſez eſtoyent prins & tormentez, comme dit eſt, qui fuſt polir voir au iugement de toutes gens de bien vne choſe moult peruerſe & inhumaine au grand deshonneur de ceux qui en furent notez, & au treſgrand peril des ames de ceux qui par telz moyens vouloient deshonorer gens de bien; & à tant fin de ceſte matiere.

Ad hanc narrationem Monſtreleti reſpexit Franc. Balduinus Atrebas. *Comment. in tit. 18. lib 4. inſtitut. Iuſtiniani. fol.* 774 his verbis: *ſed quo gravius & ab hominis ingenio magis alienum eſt hoc malum, ea maior adhibenda eſt cautio, ne quis eius prætextu ab adverſariis temere obruatur. Facile enim hic quidvis confingere poteſt ingenioſa ſimultas, ut & multitudinem credulam ſtatim commoveat; & attonitos judices irritet adverſus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur.*

Ante annos ſexaginta ſenſit infelix noſtra patria, magno ſuo malo huiuſce generis calumnias. Magna erat Valdenſium mentio, quos adverſarii iactabant neſcio quid commercii habere cum immundis ſpiritibus. Huius criminis prætextu optimi quique ſtatim opprimebantur. Sed tandem Pariſienſis Senatus cauſa cognita, vidit meras eſſe ſycophantias, infelices reos liberavit, improbos ſycophantas cum iniquis judicibus damnavit. Exſtatque adhuc eius hac de re memorabile arreſtum editum viceſimo die menſis Maii. anno 1491. Ita Franc. Balduinus & fieri poteſt, ut in Atrebatenſium iudicum proceſſu judiciario odii, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repererint: propter quæ malè judicatum, ritè verò provocatum, ſententiam emendantes, Patres Pariſienſes pronunciarint. Et ideò non tam declararint Arreſto ſuo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confeſſione illorum confirmantur, etiam ceſſante omni Quæſtionum timore, inania deluſarum mentium eſſe (quæ declaratio temeritatis pleniſſima foret) quam judices illos, à quibus appellatum, imp[illegible]è & vi innocen-

nocentiam oppreſſiſſe. De Waldenſium quidem ſecta (quorum Albigenſes ex ſtirpe fruticarunt) graves ſcriptores teſtantur, non immunem à faſcinariorum hæreſi & crimine peſſimo illam fuiſſe, & nomen Gallicum faſcinariis commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero ſumpſerat, qui ex Monſtreleto firmè verbotenus in hunc modum: *Anno* 1454. *Atrebati horrendum quid contigiſſe legimus. Complures fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: unde magnam accepere pecuniam. Viri primarii mulieresque complures indiciis crematorum deprehenſi pars capti & ſæviſſimis tormentis admoti, alii vi pecuniæ redempti, nonnulli ſolum verterunt, quidam verò adeò in pœnis conſtantes fuerunt, ut nihil confiterentur. Fuiſſe referuntur, quidam ex judicibus adeò deteſtabiles, ut quoſdam ſibi inimicos indicari curaverint, tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis,*] *Addunt in nocturnis illis conventibus, ex omni ordine ſtatuque mortalium viros mulieresque interfuiſſe, eoſque ibi diabolum in* * *humanam effigiem transformatum adoraſſe: cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandataque juraſſe. Convivio ab illo parato largiter epulatos; inde exſtincto omni lumine quemque cum ſibi proximè vlata promiſcuè concubuiſſe ſine ope diabolica in ſua unde exierant, loca reſtitutos.*] Hæc ille: arbitror in verbis ultimis negativam deeſſe. *non ſine ope diaboli.* Sanè ex Meiero patet non opinionem convelli de maleficorum ſolitis ſceleribus ſed judicum iſtorum crudelitatem & iniuſtitiam avaritiamque damnari: atque hoc arreſti Pariſienſis eſſe fundamentum. Quæſo nonne Pariſienſe Parlamentum iniuſtè iudicaſſet, niſi talium Iudicum vel Tyrannorum potius decreta reſcidiſſet? Nam de quæſtione noſtra poſſint ne perfici à Lamiis opera dæmonum ea, quæ ſolitæ ſunt fateri? id non à iuriſconſultis, ſed à Theologis: non à ſæcularibus ſubſelliis, ſed ab Eccleſiaſticis Tribunalibus fuit decidendum. Habetis ea de re apud Ioan. Gerſonem Pariſ. Cancellarium, almæ Theologicæ Pariſiorum facultatis articulos, eruditione & veritate plenos, nobis faventes. Accipite & aliud graviſſimum Curiæ Spiritualis Trevirorum judicium.

Denique quia mentio à me facta ſup. ſect. 4. indicio 2. Loſei Gallidii, qui librum in Lamianum Patrocinium conſcriptum, mille machinis conatus fuit in publicum protrudere; & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat: duxi pro antidoto Palinodiam eius adſcribendam, cuius authenticum & originale (ut vocant) exemplum eſt penes pium & honeſtiſſimum virum, I. V. L. cent. Ioannem Baxium (cuius ſtudium atque zelus contra nefariam hanc hæreſim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum tranſſumptum fidi Notarii manu eſt huiuſmodi.

Ego *Cornelius Loſeus Gallidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, quur ob tractatus aliquot, *de vera & falſa Magia*, ſine ſcitu & permiſſione ſuperiorũ huius loci, temerè & præſumptuosè ſcri-

* *non ſemper ergo in hircina.*

ſcriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendum Coloniam miſſos: in *Imperiali Monaſterio S. Maximini prope Treviros*, ex mandato Rev. ac Illuſtriſſ. Domini nuncij Apoſtolici, Domini *Octavij Tricarenſis Epiſcopi*, arreſtatus, atq; detentatus: cum certo ſim informatus in ſupra dictis libris, necnó in Epiſtolis quibuſdam meis, eadem de re ad clerum & Senatum Trevirenſem, aliosque etiam miſſis ad impediendum executionem Iuſtitiæ, contra magos & veneficas (contineri multos articulos, qui non ſolum erronei ſunt & ſcandaloſi, ſed etiam ſuſpecti de hæreſi, crimenque læſæ Maieſtatis ſapiant: utpote ſeditioſi & temerarij, contra communem Doctorum Theologorum ſententiam, deciſiones ac bullas ſummorum Pontificum, contra praxim & ſtatuta, legeſque magiſtratuum ac iudiciorum, tum huius Archidiœceſis Trevirenſis, tum aliarum Provinciarum & Principatuũ: idcirco eoſdem articulos, prout ordine hic ſubnectuntur, revoco, damno, reijcio & pro non dictis atque aſſertis à me haberi volo.

1. In primis revoco, damno reijcio ac improbo (quod ſæpè ſcriptis verbiſque pertinaciter apud multos aſſerui, quodque tanquam huius diſputationis meæ caput ac palmarium eſſe volui (nimirum phantaſticam eſſe, & tamquam ſuperſtitionem vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum & ſagarum evectione, ſive tranſlatione ſcribuntur: tum quod hæreticam pravitatem prorſus ſuboleat; tum quod ſeditionibus hæc opinio admixta, proindeque læſæ Maieſtatis crimen ſapiat.

2. Nam (quod ſecundo loco revoco) miſſis ad diverſos clam litteris, contra magiſtratum pertinaciter abſque ſolidis rationibus divulgavi, curſum magicum falſum eſſe & imaginarium; aſſerendo inſuper torturæ acerbitate miſeras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura laniena ſanguinem innoxiũ fundi: nova alchimia ex humano ſanguine aurum & argentum elici.

3. Ex quibus & id genus alijs, partim in vulgus per privata colloquia partim diverſis ad utrumq; magiſtratum datis epiſtolis, ſuperiores ac iudices apud ſubditos Tyrannidis notavi.

4. Et conſequenter cum Reverendiſſimus & Illuſtriſſimus Archiepiſcopus & Princeps Elector Trevir. non ſolum magos & ſagas in ſua diœceſi ſupplicijs dignis affici ſinat: ſed etiam leges de ordine ſumptibuſq; iudiciarijs maleficarum ediderit; inconſulta temeritate prætatum Electorem Trevirenſem Tyrannidis tacitè inſimulavi.

5. Revoco præterea ac damno concluſiones haſce meas; non eſſe maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempeſtates inducant, opera diaboli, & ſimilia opera perpetrent, ſed omnia eſſe ſomnia.

6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod XXII.* (Maleficos non patieris vivere) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum eſſe, nec exiſtere poſſe inter dæmonem & hominem.

8. Dæmones non aſſumere corpora.

9. Vitam *Hilario* à D. *Hier*, ſcriptam non eſſe authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos poſſe tempeſtates, pluvias, grandinem, &c. ciere, & mera eſſe ſomnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus & formam à materia ſeparatam poſſe videri ab homine.

13. Temerarium eſſe adfirmare, quod quidquid dæmones poſſunt etiam magi poſſint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon ſuperior inferiorem poſſit expellere, eſſe erroneam, & inferre iniuriam Chriſto. Luc. XI.

15. Pontifices in ſuis bullis non dicere, quod Magi & Malefici talia opera (ut ſupradictum eſt) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dediſſe facultatem inquirendi in maleficos, ne ſi contra feciſſent, ficte magiæ inſimularentur, quemadmodum anteceſſores eorum aliquot vere magiæ fuerunt inſimulati.

Has omnes & ſingulas aſſertiones cum plurimis calumnijs mendacijs & ſycophantijs, in magiſtratus tam ſæculares quam Eccleſiaſticos, petulanter & inverecundè, falſoq; profuſis: quibus ſcripta mea de magicis ſcatent: expreſſè, ſcienterque condemno, revoco, atque reijcio: veniam de commiſſis à Deo & ſuperioribus obnixe petens, & ſanctè promittens, quod in poſterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel aſſeram; nec verbo, nec ſcriptis, per me vel alios, quocumque locorum me venire contigerit. Si contra fecero, ſubijcio me, exinde prout ex nunc omnibus pœnis iuris contra relapſos hæreticos, refractarios, ſeditioſos, reos læſæ Maieſtatis: iniurioſos ſycophantas publicè convictos, necnon & in periuros ſtatutis. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiſcopi Trevirenſis, quam aliorum quorumcumque magiſtratuum, ſub quibus me degere contigerit, quique de meo relapſu & violata fide certiores facti fuerint, ut me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meam præfatorum articulorum revocationem propria manu ſubſcripſi, in præſentia Notarij & teſtium.

Sic ſubſcriptum.

Cornelius Looſeus Callidius.

Et denuò ſubſcriptum.

Acta ſunt hæc *in Imperiali Monaſterij S. Maximini* extra prope Trevirim *in Stuba Abbatiali*; ibidem coram Reverendiſſ. Reverendis, Venerabilibus & eximijs Domino *Petro Binſfeldio* Epiſcopo Azotenſi, Reverendiſſimi Archiepiſcopi Trevir. Domini noſtri clemētiſſ. in ſpiritualibus Vicario generali & *Reinero* dicti Monaſterij Abbate, *Bartholomæo Bodegemio* Delpho IV. L. Curiæ Eccleſiaſticæ Trevir. Officiali, *Georgio Helffenſterio* SS. Theologiæ Doct. Eccleſiæ Collegiatæ S. Simeonis, in civitate Trevir. Decano, & *Ioanne Golmāno* I. V Doctore, dictæ Eccleſiæ Canonico, & curiæ Trevir. ſigillifero &c. *ſub anno Domin.* 1592 *more Trevir. die Lunæ* 15. *menſis Martij* in præſentia mei Notarij infraſcripti, & honeſtorum *Nicolai Dolert, & Danielis Maier* Reverendi Domini Abbatis reſpectivè ſecretarij & ſcribæ, &c.

ſcribæ, teſtium ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum.

Subſcriptum.

Adamus Hæc Tectonius, Notarius.

Et inferius.

Collatum cum ſuo originali repertum concordari per me infraſcriptum Secretarium oppidi Antuerpienſis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: poſtea tamen iterum Bruxellæ vice paſtorem agens in Eccleſia S. Mariæ de Capella, accuſatus fuit de relapſu & poſt diuturnum carcerem dimiſſus, & (ut pertinacem dementiam intelligas) tertiam accuſationem, denuò ſuſpectus, morte præreptus, evaſit, ſed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Phyſiologiæ & Theologiæ ſolidæ, non ſatis gnaros ſtoliditatis huius reliquit ſectatores. Qui utinam ſaperent, & quam temerarium atque noxium ſit, Eccleſiæ iudicio, unius Wieri hæretici deliria præferre, tandem ſeriò intelligerent.

S V M M A R I A

Q V Æ S T I O N V M. I.

AN *denunciatio plurium per ſe ſit indicium ſufficiens ad torturam, abſque aliis indiciis aut adminiculis*; q. procedit de denunciatione complicum explicatur ſententia authoris obſcurius poſita lib. 5. diſquiſitionum.

Vnius complicis denunciatio quando ſufficiat.

Sola non ſufficit ad torturam, & licet benè ad inquiſitionem, citationem & capturam.

A tortura non inchoandum confeſſus de ſe non ſufficit ut torqueatur ſocius quem denunciat.

Si iudex ad unius complicis ritè interrogati, denunciatum torſiſſet non ſubiacet ſyndicatui.

Reſpondetur quæſtioni principali affirmativè.

An plures teſtes inhabiles valeant in ullis criminibus.

Mitior aut favorabilior ſententia quando ſequenda iudici.

De apparente & vera crudelitate ſeu clementia.

An Carolina conſtitutio tollat iudiciũ ex denunciatione plurium complicum.

Iudicibus ſequendæ deciſiones curiarum in ſimilibus.

Probationes quam claræ ad torturam requirantur.

In exceptis criminibus an ſit ſufficiens nominatio ſocii ad torturam l. poteſtate ſeu arbitrio iudicis quo uſque ſe extendat in criminibus exceptis.

Quando unum inhabile poſſit habilitari ab alio inhabili.

Cur poſſit quoad torturam & non quo ad condemnationem.

Socij ſecundi inculpatio eſt pro novo indicio.

Numeri vis magna in teſtimoniis q. experientia docet plurium complicum nominationes veras eſſe.

Sortilegij crimen æquatum in more procedendi hæreſi.

Limitationes quædam in quibus non ſufficit denunciatio plurium complicum.

Q. 2. An inimicitia denunciantium contra denunciatos debeant plenè probari per duos teſtes: vel an ſufficiat ſemiplena probatio per unum teſtem, aut etiam præſumptio ad elidendum indicium probationis.

Inimicitia valet ad elidendum denunciationem.

tionem.

Exceptio debet à reo plenè probari.

Probationum ut non una ſpecies, ſic nec eadem vis eſt nec omnia omnibus cauſis conveniunt.

Inimicitia & odium quomodo debeant probari.

Arbitrio iudicis permittitur utrum inimicitia ſit ſufficienter probata.

Capitalis quando probanda.

Deciſio quæſtionis de uno teſte h. de præſumptionum vi & differentia.

Q. 3. An denunciantes debeant eſſe contriti, ſicut quidam volunt cum iure non ſit expreſſum, & ſagæ rariſſimè pœniteant. Reſpondetur negativè &c. ante ſententiam.

Poſt ſententiam de varia acceptione contritionis.

Explic. accuſatus §. licet de hæret. in 6.

Perſonæ integritas qualis in teſte requiratur.

Quid operetur contritio, & quo ſenſu requiratur.

Q. 4. An ea quæ de iure ex Conſtitutione Carolina requiruntur Art. 31. in denunciatione unius, requirantur etiam in denunciatione plurium 1. Ponuntur verba Carolina, & reſpondetur negativè.

Q. 5. An denunciationibus infamium ſit credendum in criminibus exceptis contra perſonas bonæ famæ?

Non credendum pluribus denunciantibus quorundam ſententia.

Aliquando credendum aliorum verior.

Pendet à iudicis arbitrio ſententia auctoris.

Q. 6. An ſaltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes neceſſariæ? pendet à circumſtantijs perſonarum.

Q. 7. An ultra denunciationem plurium denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, ut poſſit procedi ad inquiſitionem ſpecialem & ad torturam?

An ad inquirendum, aut torquendum ſufficiat ſola fama.

An ad inquirendum neceſſario debeat præcedere diffamatio quod non. Quod nec ad torturam in criminibus exceptis.

Ratio vel reſtrictio quæ variis ſubiungitur, quando pertineat ad omnia, ſed ad proximè præcedens tantum.

Explic. c. inquiſitioni de accuſat. & inquiſ.

Q. 8. An ſatis denunciari aliquem aut aliquam à pluribus quod illam viderint in conventu & congregatione ſagarum in ordine ad torturam abſque eo quod damna fecerit?

Quæ in conventibus fieri, & de ſtrigiportio dicuntur non eſſe illuſoria.

In raptu ſtriges quorum ſenſuum compotes, & de quibus aptè deponant.

Non fieri inſenſibiles, nec obſtupeſcant unguento prorſus, explicat dictum ſuum; Quo ſenſu ſcriptores quidam ſtriges docent ebrias & furioſas Striges non aſſumunt naturam dæmonum multa ſtriges ipſæ faciunt. Striges quæ faciunt, ipſis tribuenda nam etſi inſtigante dæmone, voluntariè tamen faciunt: & contrarium dicere fidei repugnat quid Lamiæ, an ſoli dæmones.

Striges unde dictæ credere ſtrigib. non eſt credere dæmoni.

Strigum denunciationes non ſunt planè dubiæ quanta fides huiuſmodi denunciationibus de conventibus haberi ſoleat & debeat. l. Simancas, Prieras, & Comenſis explicati.

Reſpondetur quæſtioni affirmativè Iudex ſæcularis non minus ſollicitus eſſe debet de ſtrigum conventibus, quam de damnis, datis.

Dei iniuria iudicibus maximi facienda l. locus 2. paralip. 19. 6. & Ex. 22. 18. explicantur l. Item Deuter. 13. 8. & 1. Reg. 2. 30. l. Carolina conſtit. art. 109. explicata.

Q. 9. Quando ſit talis denunciatio quod hæc vel illa perſona interfuerit conventibus ſagarum, an requiratur ſpecificatio temporis & loci: vel utrum ſufficiat generalis denunciatio plurium, abſque huiuſmodi circumſtantijs ad inquiſitionem & torturam.

Ordinariè neceſſarium eſt exprimere locum & tempus.

Fallit in exceptis criminibus maxime in denunciatione de conventu lamiarum & cæteris criminibus ſucceſſivis.

Intell-

Intell. lib. 3. de accuſat & l. in cauſis, C. eo d.

Explicat. conſtitut. Carolina. artic. 3. d.

An reis poſſit tolli defenſio, maximè quam vocant de alibi, & an propter omiſſionem loci & temporis cenſenda hæc tolli.

Q. 10. An in hoc crimine vel alijs exceptis, teſtes qui ſunt ſingulares in circumſtantijs dum modo concordent in effectu, ſubſtantiæ ſine admittantur, & an huiuſmodi teſtes ſingulares, quando plures ſunt, faciant indicium ad torturam?

Examinatur quotuplex ſit diſtinctio ſingularitatis, & quomodo conſideranda.

Reſpondetur toti quæſtioni.

Q. 11. An in denunciatione plurium requiratur, quod quilibet fecerit confeſſionem in tortura, vel utrum id tantum requiratur in denunciatione unius?

Defenditur communis opinio, & retractat author ex parte modum loquendi quo fuerat uſus à Reſpondetur quæſtioni ſub diſtinctione.

Q. 12. An mulier poſſit eſſe teſtis in cauſis criminalibus?

Diſcutitur materia, & reſ. affirmativè.

Q. 13. An ad confeſſionem duarum mulierum procedi poſſit, ſivè ad torturam ſivè ad condemnationem.

Ad torturam ſufficere ſed rarò.

Ad condemnationem nunquam.

Q. 14. An denunciationes fœminarum tum magis fidem faciant quando non adſunt teſtimonia virorum in contrarium?

Sub diſtinctione reſponſum.

Q. 15. An plurium minorennium denunciatio ſit indicium ſufficiens ad torturam?

De eo qui eſt viginti annorum.

De minore viginti annis, ſed pubere.

De pubertati proximo.

De non proximo, ſed tamen maiore novem annis.

De novenni minore.

Non ſufficit unus impubes, ad torturam.

An ad condemnationem g. Conciliantur ſententiæ. ibid.

Q. 16. An veriſimilitudo denunciationis ab uno tantum facta, ſit ſufficiens adminiculum procedendi ad torturam?

Quanta vis inveriſimilitudinis aut veriſimilitudinis in teſtimonijs.

Reſpondetur affirmativè de criminibus exceptis de indicijs remotis & propinquis.

Q. 17. An maleficii denunciantes implicati etiam alijs criminibus faciant indicium ad torturam, maximè quando ſunt plures.

Nagativa ſententia probabilis, quia communior.

Teneo tamen affirmativam cum praxi.

Reſpondetur argumentis contrarijs.

Q. 18. An extraiudicialis revocatio infirmet iudicialem nominationem, adeò ut non faciat amplius indicium idoneum ad torturam?

De facta revocatione extraiudiciali ante ſententiam condemnatoriam, certa eſt negativa.

De facta poſt ſententiam dubium procedit.

De facta tempore confeſſionis vel Euchariſtiæ.

De facta in via vel in ſupplicio.

Reſponde. quæſtioni abſolutè negãdo e.

Q. 19. Quando nihil invenitur de inſtrumentis maleficij an denunciatio plurium per hoc elidatur, ita ut non amplius præbeat indicium ad torturam?

Reſp. negativè.

Q. 20. An leviora indicia ſufficiant ad torturam in criminibus exceptis, quam in alijs?

Reſp. affirmativa.

Non debere æquam ſollicitudinem & indagationem adhiberi in exceptis & non exceptis criminibus.

Explic. accuſatus §. licet &c. in favorem fidei. de hæret. in 6.

l. abſentem D. de pœnis.

l. reſpiciendum D. eodem tit.

Q. 21. Quæ leviora indicia in exceptis ad torturam ſufficiant?

Quomodo intelligendum dictum commune licere iudici in atrocioribus, iura tranſgredi, & in his ordinem iuris eſſe nullum ordinem tenere.

Indicia debere eſſe ſufficientia in ſuo genere, & quæ talia?

Quid

Quid ſi deſint idonea indicia, ſed iudex cauſam habeat ſuſpicandi quid faciet? c

Q. 22 An iudex promptior, & facilior debeat eſſe ad torturam, in atrocioribus & occultis?

Reſp. affirmativa.

Q. 23. An in hoc crimine dignitas à tormentis excuſet?

Reſp. negativa.

Q. 24. An in atrocioribus gravior adhibenda tortura, quam cæteris?

Pendet ab arbitrio iudicis.

Q. 25. Quum ſagæ plerumque ſint induratæ, & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine ſit efficacior.

Pendet ab experientia utile ſacra aliqua remedia miſcere.

Q. 26. Quoties poſſit elevari reus, & quot poſſint dari ictus, pro quolibet indicio.

Pendet ab arbitrio, De trib. ictibus.

Q. 27. Quam diu poſſit reus ordinariè in chorda elevatus teneri?

Intell. Bullæ Pauli tertij.

Q. 28. Quid in utroque (numero, & tempore) ad ſummum fieri poſſit?

Pendet ab arbitrio, & circumſtantijs.

Q. 29. An non poſſit iudex, cum vidit reum eſſe induratum, aut ex alijs iuſtis cauſis, deſiſtere ab examine & tortura, & poſt aliquot dies eam repetere?

Reſponſio eſt affirmativa, addita cautela quadam.

Q. 30 Quid ſentiendum de infuſione aquæ frigidæ in tergum rei appenſi?

Reſpondetur affirmativè.

Quando liceat novis uti tormentis, & ſolitum modum excedere.

Ratio Philoſophica huius tormenti.

Q. 31. An & quando tortura ex primis indicijs repeti poſſit maximè in hoc crimine, cum ſagæ plerumque ſint obſtinatæ & induratæ?

Aliquando poſſe, & varia monita utilia.

Q. 32. An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti ultra tertiam vicem.

Æquitate niti.

Poſſe tamen iudicem ex cauſa ultra repetere.

Q. 33. An illæ tres vices intelligendæ de uno die, aut de tribus interpolatis?

De planè tribus.

Q. 34. Quid ſi reus tot delicta commiſiſſet, ut examen uno die peragi non poſſit;

Repetendum prorogatione in alios dies.

Q. 35. An conſuetudines locorum, quoad modum torturæ ſimpliciter ſequendæ ſint, cum magna ſit differentia perſonarum, iudiciorum criminum: ita quod non ſemper uno, & eodem modo poſſit procedi: & caſus, cauſa, & genera tormentorum, ſivè lege ſivè conſuetudine nequeant terminari;

Ordinariè ſequendæ poſſe tamen interdum eas non ſequi ſupremos iudices: contrariæ ſententiæ conciliatæ.

Q. 36. An iudicibus inferioribus à iudice ſuperiore modus Torturæ præſcribi poſſit;

Ponuntur diſtinctiones, quibus liceat vel non.

Q. 37. An ſit danda copia, & indiciorum, & proceſſus informativi in criminibus, atrocioribus exceptis, vel an ſufficiat indicia reo à iudice proponi, eumque in continenti cum ſuis defenſionibus, audiri, cum iſto modo melius veritas haberi poſſit;

Ordinario iure prius illud neceſſarium videtur.

Ex conſuetudine quorundam locorum poſterius licitum.

Q. 38. An ſint concedendi advocati in criminibus atrocioribus, cum ſoleant ex hoc rei magis indurari, & inſtigari ad negandum;

Diſputatur in utramque partem, & reſolvitur affirmativè a. Utiles cautelæ contra advocatorum tricas & fruſtrationes. b. intell. l. per omnes, 6. C. de defenſor civit. c. Intell. c. fin. de hære. in 6. l. quiſquis. §. denique C. ad leg. Iul. maieſt.] d. l. per omnes.

Q. 39. An confrontatio ſagarum, quæ ſæ plurimum pronæ ſunt ad revocandum, concedenda videatur.

Varii modi hac in re.

Reſpondetur quæſtioni, de confrontatione violenta.

De confrontatione ad cortinam.

De confrontatione ſpontanea.

Q. 40. An dictum Binsfeldij triũ vel quatuor fœminarum denunciationes pro unius viri denunciatione exigẽ, debeat ſervari in terris imperij.

Reſpon

Reſpondetur negativè.

Q.41. Quid ſentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreis & ſagarum conventibus, hactenus pro veris, & ſufficientibus, & non illuſorijs accepit.

Reſpondetur, optimam & fundatiſſimam eſſe.

In fine ſubiunguntur quædam, quæ foret æquum & utile, lege ſanciri.

MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV, &c.

APPENDIX II.

Seu Reſponſio ad Quæſita cuiuſdam Sereniſſimi Principis.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA STRIGES SEU VENEFICOS.

LECTORI S.

CVM anno 1602. caſu occurrente, variæ in Principis Sereniſſimi ſupremo conſilio quæſtiones emerſiſſent circa Veneficij probationem & quæſtiones: petita fuere variarum Academiarum Conſilia, ad me quoque ſcriptum eadem de re. poſtquam reſponderam, miſſa mihi apographa eorum, quæ ab alijs reſcripta fuerant. Quibus lectis cenſui paulò fuſius rem totam, quæ Diſquiſitionum Magicarum mearum libro 5. multum lucis adlatura, de novo examinandam & accuratius ſententiam meam, qua explicandam, qua confirmandam. Fruere, Lector, & Vale.

QVÆSTIO I.

An denunciatio plurium per ſe ſit indicium ſufficiens ad torturam, abſque alijs inditijs aut adminiculis.

AFfirmativam tenui de complicum denunciatione (nam quoad denunciationes virorum alias proborum qui participes criminis non ſunt dubitari nec ſolet, nec debet.) de plurium inquam denunciatione complicum idem tenui *libr. 5. Diſquiſit. Magicar. ſect. 3. §. ad torturam.* Sed quia nõnulli non rectè mentem meam aſſecuti fuerint operæ pretium fuerit eam hoc loco paulò accuratius explicare, ne quis fallatur eorum, quibus tanti mea, uide-

ut legere non dedignentur. Hac de re, quæ diſcutitur, ſcripſeram olim *a* *ſect. 3. à verſ. Secundum indicium eſt* Nominatio Socij, *paulò ulterius uſque ad verſ. Quartum indicium eſt*, pro inſtituta brevitate ſatis multa; pro deſiderio & capacitate lectorum, non ſatis fortè dilucidè quædam.

Non volui *d. verſ. ad torturam.* diſſeſere de plurium complicum denunciationibus ſocios criminis nominantium, (quia de efficacia nominationis plurium cenſebam meritò dubitari non debere) ſed duntaxat, volui decidere quæſtionem de unius complicis nominatione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videbam extrema hic periculoſa; nam hinc quidam immane multum illi tribuunt; quorum idcircò ſententiam refutavi, *verſic. Putant quidem DD.* Inde verò alij nimis multum detrahunt unius complicis nominantis teſtimonio: cùm tamen fieri queat & ſoleat, ut unius nominantis denunciatio in noſtro crimine talis ſit, ut Iudex aliquibus concurrentibus circumſtantijs, meritò ſibi perſuadeat reum vehementer urgeri, & propter ſummam dicti veriſimilitudinem, eum verè inculpari: idcircò media tutiore inceſſi via, & Clarum, Farinac. Binsfe. d. & alios ſecutus quædam collegi indicia, quibus concurrentibus ex unius complicis alios nominantis denunciatione Iudex tuta conſcientia (qui ſcopus eſt libri illius quinti) poſſit nominatum quæſtioni admovere. Hac autem in re hoc ordine ſum progreſſus. Primò contra Simancæ ſententiam oſtendi debere hanc denunciationem eſſe factam in tortura. *verſic. Debet tamen iuxta nonnullos litt. I.* removi etiam quædam alia impedientia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Poſtea *à d. verſic. ad torturam*, poſui conditiones adminiculantes, quarum ſi aliquæ, vel omnes accederent, & priorum requiſitorum nihil deſit: hoc eſt, abſint impedientia illa, quæ dixi omnia: crediderim omninò ſecuram reddi torturam eius, qui ab uno ſolo complice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionum adminiculantium *d. verſ. ad torturam* nullam exigere volui, quando plures complices nominarunt eundem. Semper ex profeſſo egi de uno complice Nominante. quare quod in d. verſ. fine poſui in plurali *a complicibus*, id tantum poſui primo adminiculo unius complicis, non ut de plurium denunciatione diſputarem. Et ſemper alias utor expreſſè ſingulari numero, præterquam *verſi. ſed quædam circa hac rem*, ubi ſcripſi *admittantur infames*: verum ita loquor non collectivè de pluribus ſimul, ſed de ſingulis diviſivè: nempe quod nullus ſit adeò infamis, ut à denunciando in hoc crimine arceatur: quæ ratio allata ad probandum complicis denunciationem hic aliquam fidem mereri.

Nec decuit huc trahere quod poſtea *litt. N. verſic. conditiones autem in principio* monui, *adminicula debere eſſe talia, ut index ultra illa adminicula,*

a Explicatio ſententiæ meæ, & loci in Diſquiſ. Magicis. b *Ex unius complicis denunciatione an poſſit unquam procedi ad torturam.*

ɔula, ex ipſo quoque teſtium numero, & quacitate deponentium, &c. credat nominantem non mentiri. Illic enim vox *nominantem*, & quod præceſſit, *eum denunciatione omplicis:* ſatis oſtendunt, adhuc maneɔe me in caſu unius complicis: & agere de alijs teſtibus, ſi qui ſint nominationi ab uno complice factæ adminiculantes. Alia denique requiſivi ad condemnationem *ſectio. 5. verſic. 4. & 5.* plura quàm ad torturam *ſectio 3.* ideò non oportet ab uno ad aliud argumentari. Hæc de ſententia mea; nunc age probemus illam, de ipſa difficultate definitivè procedendo. *a*

Dico primò non placet, nec ſatis tuta mihi videtur ſententia multorum gravium ſcriptorum, volentium in criminibus exceptis (ut vocant) *in quibus reus de ſe confeſſus poteſt de ſociis criminis interrogari* (inter quæ ſine controverſia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. libr. II. q. 43. nu. 67.) *ſufficere ad torturam, ſi nominatio ſit facta ab uno complice, idque ob gravitatem & immanitatem delicti.*

Iſta concluſio eſt contra multos. *Pet. Cyn. Angel. in l. fin. Cod. de accuſat. Butr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confeſſ. Gandin. in tit. de quæſt. & tortur. num. 18. Bonifac. Vitalin. in Rubric. quæ indicia præcedere debeant ſub num. 9. Guidon. de Suſaria tractat. de indic. ſub numer. 42. Ambr. de Bononia tractat. de quæſtion. numer. 9. ubi affirmat ſic ſe vidiſſe practicari. Anton. Gomeſ. Hiſp. tom. 3. de delictis. titulo de probat. nume. 18. Blanc. tractat. de indic. numer. 378. Placam de delict. cap. 13. numer. 28. & Federic. Scotum conſil. 10. num. 28. & 31. libr. 2. ubi in occultis.* Quorum rationes non valdè urgent. Nam licet hoc crimen ſit exceptum, & in multis Regulæ juris in eo locum non habeant, veluti quod infames admittantur adverſus huius criminis reos, *l. famoſi, D. ad leg. Iul. Maieſtat. cap. in fidei de hæreditat. in 6. cum ſim.* & quod Reus de ſe confeſſus poteſt de ſocijs interrogari. *l. fin. C. de malef. cap. litteras de Præſumpt. cap. 1. de confeſſ. cap. nemini, 15. quæſt. 3. contra regulam in l. repeti D. de quæſtion. & l fin. C. de accuſat.* & quod crimen ſit atrociſſimum; licet hæc vera ſint, non tamen inde ſequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eò uſque & quantum unuſquiſque volet rigorem contra hos criminoſos intendendum: vel inutilem fore de conſortio ſociorum interrogationem, licet ex unius nominatione ad torturam iudex non proſiliat: proderit enim ad inquiſitionem formandam contra nominatum, & ut inquiſitio nominato tranſmittatur, ut perſonaliter compareat, quæ communis eſt ſententia *Bald. in l. ſervorum. C. de teſtib. & lib. 1. C. de ſumm. Trin. num. 5. Boſius tit. inquiſit. nu. 4. & 61. Clarus libr. 5. §. fin. quæſt. 21 numer. 2. Menoch. lib. 1. de præſumpt. q. 88. num. 12. & 13.* & præterea ut capi quoque reus poſſit. *Salyc. in l. abſentem. numer. 9. C. de accuſat. Boer. deci. 319. num. 4.*

Probatur verò concluſio authoritate & ratione, Auctoritate, clariſſimarum Academiarum, Bononienſis, Patavinæ, Friburgenſis, & Ingolſtadienſis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id reſponderunt. Ratione verò quia haud dubiè

a *Concl. 1. Vnius complicis nominatio non ſufficit ſola ad torturam.* b *Licet ſufficiat ad inquiſitionem, citationem, & capturam.*

dubiè communis receptum eſt ab interpretibus: ne in atrociſſimis quidem delictis, abſque legitimis indicijs iudici à tortura inchoandum: *& colligitur ex l. 1. in princip. D. de quæſtion. & l. milites, C. eod. undè hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marſil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colum. 2. D. de quæſtion. idem in Sing 117. Hieron. Gygas de crim. læſ. Maieſtat. tit. quomodo & per quos quæſt. 26. Clarus d. § fin. quæſt. 64. num. 9. Maſcard. concluſ. 1391. num. 4. de Probation. idem concluſ 1335. num. 4. & Farinac libr. 2. quæſt. n. 37. num. 74. & num. 86.*

Legitimum verò indicium non eſt, unica unius complicis nominatio, qui eſt infamis: teſtis enim infamis aliàs in re inhabilis cenſetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis ut indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu *in l. ſicuti. C. de quæſtio. Bartol. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de quæſt. Bald. conſil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dict. quæſt. 37. num. 58. & quæſt. 36. num. 68. & 70.* Vnde conſequitur, à pari ratione reum infamem de ſeipſo confeſſum, & de alijs interrogatū non facere fidem ad effectum torturæ, & ita communiter docent plerique. *Gloſſ. & Salycet. in d. l. fin. C. de accuſat. Bart. in l. maritus, D. de q. iuncta l. qui ultim. D. de pœnit. Bald. d. conſil. 259. Ang. & Romæ. in l. ſi certus D. ad Syllanian. Alex. conſ. 11. numer. 5. libr. 1. & conſ. 89. numer. 12. libr. 3. conſ. 124. ad fin. lib. 6. Corn. conſ. 95. in fin. libr. 1. Socin. conſ. 96. col. 4. lib. 3. Decius conſ. 189. numer. 10. verſ. Secundò etiam Marſil in §. diligenter numer. 60. & in lib. 1. §. Divus. numer. 5. de quæſt. & conſ. 74. numer. 8. & 12. conſ. 109. numer. 16. & 130. numer. 42. & in ſingul. 209. Ruin. conſ. 146. col. 1. & conſ. 147. numer 3. libr. 5. Paris. conſ. 151. numer. 9. libr. 4. Boer. deciſ. 319. col. 1. & numer. 3. Grammat. deciſ. 28. numer. 12. & deciſ. 34. numer. 37. & benè deciſ. 56. numer. 1. & 2. & conſ. 21. numer. 6. conſ. 69. numer. 4. egregie Cravett. conſ. 78. col. 2. Rolandus à valle conſ. 16. numer. 17. & conſ. 73. nume. 20. libr. 1. Bertazzol. conſ. 4. numer. 11. & conſ. 310. per totum. conſ. 332. & 341. numer. 25. ubi ſecus concludit, quando ad unius nominationem accedunt alia adminicula. item Gigas d. tract. tit. quomodo & per quos quæſt. 7. numer. 5. Carerius tit. de hæreſi. numer. 118. Boſsius de indic. num. 11. ver. 66. & 149. & 198. Clarus quæſt. 11. numer. 9. Ioannes de Arnono ſoliloquio 94. Menoch. de arbit iudic. caſu 474. numer. 43. item Brun. Caſon. & alii. quos congerunt Maſtard. concl. 1317. numer. 52. & Farinacius quæſt. 43. numer. 145. & 155. & prius numer. 27. & 75.* Quæ ſententia communis cùm ſit iuri & rationi magis conſentanea, meo iudició, Iudici ſequenda eſt, in utroque foro. ſi quis tamen illam contrariam Cyni & aliorum ſecutus eſſet, putarem eum Syndicatui non ſubjacere: facit enim tot Doctorum, quos ſecutus eſt, & citavi ſupra *verſ. iſta concluſio eſt contra*, ut dici nequeat ex capite ſuo vel temerè feciſſe aut proceſſiſſe, qui gravium Doctorum, & quorundam Iudicum, praxim doctrinamque amplexus fuit, licet minus probabilem vel tutam.

a Concl. 2. *Sed quando reus à pluribus complicibus debitè interrogatis fuit denunciatus, etiam abſque alijs indicijs vel adminiculis, licet iudici procedere ad torturam in*

noſtro

a *Plurium nominationem ſufficere multi negant.*

noſtro crimine. Concluſio hæc magnam difficultatem habet propter adverſantium multitudinem & argumenta. Nã contra illam tenent magni nominis ſcriptores: non tantùm loquentes de criminibus non exceptis, *ut Grammat. conſ. 21. poſt numer. 10 Mart. Ant. Natta conſ. 398. numer. 10. & Maſcard. concl. 1317. numer. 18. pro quibus facit textus l. fin. C. de accuſat.* Verum etiam in exceptis. *ut Marſil. conſ. 79. n. 13. & conſ. 109. numer.* 10. in quibus ſi teſtes ſint omninò inhabiles, numerus non ſupplet fidem, *ſic Petr. Anchar. conſ. 246. In cauſa, Alex. in l. ſi quis ex argentarii: §. cogentur. numer. 1. D. de eden. Com. conſ. 333. col. 7. libr. 1. Felin. in c. teſtimonium numer. 5. de teſtib. Cravett. conſ. 99. numer. 10. de antiq. temp. in. 1. p. in §. quod libro officialis. num. 19. Vbi habet pro abſurdo quod plures teſtes omnes inhabiles poſſint ſimul fieri habiles. quia nequit ullus dare alteri, quo ipſe caret.* Denique ne plures inhabiles teſtes ad torturam vel quæſtionem iungantur, videtur generaliter, quoad omnia crimina ſtatutum in d. §. idẽ Cornelio. & volunt ibi Bart. & quoad plures nominantes alij *ut Roland. conſ. 16. n. 18. & 23. lib. 1. Burſatus conſ. 201 nu. 61 Bertazzol. conſ. 28. nu. 3. conſ. 116. nu. 21. & 234. col. 1.*

Nec deſunt argumenta fortia pro hac parte: quibus tamen ſufficiens ſolutio datur.

Primò inquiunt quotieſcunque duæ ſunt ſententiæ contrariæ probabiles, res dubia manet: & tùm præſtat mitiorem partem ſequi, qualis hic eſt negativa, & præſtat nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. *l. abſentem cum ſimil. D. de pœnis.* Nec videtur Iudex ſatis tutus in conſcientia, ſi affirmativam ſequatur: cum debeat ſecuriorem ſequi interpretationem *cap. ad audientiam. & capit. ſignificaſti 2. de homic. Gloſſ. & DD. ibid.* Pro præmiſſo antecedẽte multa ſolent declamatoriè à Sagarum patronis prolixè exaggerari. Sed pro horum & ſimilium intelligentia, quædam mihi quoque hoc loco ſunt copioſius dicẽda: ut Iudicia hæc promoveantur, & facilitetur via executionis, & tenebræ veritati offuſæ diſpellantur.

Reſp. Fateor inprimis rem dubiã eſſe hoc ſenſu: quod non ſit certa, nec affirmativa, nec negativa parti, ſed nego caſum dubiũ, eo ſenſu: quod iudici nõ ſatis tùm poſſit veriſimiliter cõſtare, ſufficiens indiciũ habere, ſe, ut credat reũ torqueri debere: quod ſufficit, ut poſtea docebitur. Quare, cùm pluriũ nominatio in ordine ad torturam dubiũ ſuſtulerit, & quandam certitudinẽ induxerit, negandum nos hic in dubio verſari. Dein nego mitiorem reſpectu reip. & boni publici eſſe negativam, licet ſit mitior reſpectu nominati, iudex verò debet potiùs cõſiderare quid reip. ſit utilius Neq; verò ſemper mitior aut favorabilior ſententia Iudici ſequenda eſt. fallit enim illa regula, ſi adſint ſigna & indicia ſufficientia, quæ ſuadeant ſequi interpretationem in partem deteriorem, quod etiam in conſcientiæ foro obtinet, ut Theologi docent. *lege S. Tho. 2. 2. quæſt. 60. art. 4. & Domi. Sotum lib. 3. de Iuſt. quæſt. 4. art. 5.* Denique quid ſi dicamus, quod utique veriſſimum: ſecuriorem hic partem eſſe, ſi

Vuuuu 2

8 *His argumentis quæ ſoluuntur ſingula.*

ſe, ſi iudex præſumat potius veram eſſe denunciationem, quàm ſi præſumat eſſe falſam primò quia illud utilius eſt ipſi perſonæ denunciatæ: ſpes enim eſt fore, ut torta delictum confiteatur, & ſic anima eius ſaluetur: Si verò non torqueatur, timēdum quod morietur ſine confeſſione, & damnabitur. 2. quia ut plurimum docet experientia in nominandis ſocijs ſagas veritatem dicere, *ut atteſtatur Binsf. tract. de confeſſ. malef. memb. 2 concl. 1 rat.* 10. Securius autem eſt præſumere quod frequentius accidit 3. quia conſtat eadem experientia, ſummo labore maleficas adigi ad has nominationes: quod ſignum eſt dæmonē eas impedire, ne regnum ſuum, ſupplicio affectis ſubditis, diminuatur: & proinde denunciationes eſſe veras, & id impulſu quodam Dei fieri, ut cōplices, dæmone invito, nominent: ſanè providentiam Dei hic operari clarum eſt, quia vix unquam permiſſum reperias innocentes nominari, quod ſi nominati, mox eorum innocentia Deo ſic diſponente palam fit: *Binsfeld. d. loco. poſt 7. concl. in ſolut. argumentorum.* Quartò hoc eſt longè utilius reip. ut ſtatim docebo: & licet non foret hoc ſecurius & probabilius, adhuc tutò poſſet iudex hanc ſententiam amplecti.

Quia quotieſcunque ſunt duæ ſententiæ probabiles contrariæ, licet iudici alterutram ſequi, nec tenetur ſequi probabiliorem. maximè ſi iudicet alteram magis tùm profuturam reip. Sed in noſtro caſu ambæ ſunt probabiles & affirmativa meritò cenſetur reip. utilior: ergò licet iudici eam ſequi.

Major quoad priorem partem negari non poteſt, quia tunc id prorſus arbitrarium eſt iudici, & eſt communis ſententia caſuiſtarum. quoad poſteriorem partē probo quia quando parti non fit iniuria (quod hic ſuppono) iudex tenetur actiones ſuas ad reip. cuius miniſter eſt, utilitatem dirigere. Nam ſalus reip. ſuprema lex eſt, *Cicero de Legibus*. Minor vero ſic oſtenditur vera pro priore parte: ſententia illa probabilis eſt, quæ nititur authoritate graviū Doctorum, vel probabilibus rationū momentis (ut omnes fatentur.) Sed utraque pars his nititur, ut patet tota hac quæſtione. probabilis ergò utraq;. Negativam verò videri minus utilem reipub. quàm contrariam, probo: quia reip. hoc utiliſſimum cenſendum quod ad pernicioſiſſimum crimen exſtirpandum & ſontes detegendos viam ſternit, hoc facit affirmans, impedit negans. quia negans præcludit iudicibus fere aditus omnes in ſecreta cubilia huius peſtis penetrandi, cùm tollet fermè cuncta, quæ ad hoc uſui, adminicula: contra affirmans ſuggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionem perveniat, ut patebit ex reſpōſione ferè ſequentium omnium quæſtionum.

Quintò hæc ſententia tutior eſt ipſi iudici; probo, quia eſt magis conſentanea veræ clementiæ & miſericordiæ, quàm altera. probo: quia licet ſemper, à volentibus reos debitis ſupplicijs eripere, prætendatur prætextus miſericordiæ & clementiæ: hi tamen ut plurimum falluntur & fallunt, dum clementiam vocant privatæ perſonæ cauſam cauſæ Dei & reipub. præferre. Revera tamen non eſt crudelis, qui ut multos ab unius iniuria defendat, aciē gladij,

gladii, quem ad hoc à Deo recepit, in unum exerit. clemens ille potius dicendus & miſericors. Nec unquam crudelis eſt, qui remediis permiſſis, licet in ſpeciem durioribus, ægrum reipub. corpus ſanaturus, putrida & noxia membra præſcindit. Iuſtior etiam, quia honori divino hæc ſententia melius magisque conſulit. nam ad Dei honorem apprimè facit, ut homines fidei deſertores, in Deum & cœlites blaſphemi, in totum genus humanum & naturam injurii, dæmonum partiarii &c. deprehendantur ac puniantur: quod conſequitur pars aiens. negativa ſaltem non conſequitur. Denique tutior eſt judici, quia licet extremi judicii comminationes contra ſentientium nonnulli valdè exaggerent: tamen cùm cõmunes ſint omnib. judicibus, meritò magis formidandæ illis, qui nimis remiſſi ac deſides ſunt in hoc crimine vindicando. Nam ſi unius lamiæ innocentis cruor à judice expoſcetur: quid tot infantulorum innocentiſſimorum, quos partim poſt baptiſmum, partim antè baptiſmum ſolitæ necare: & his quidem cum temporali corporis æternam quoq; vitam animæ eripere? Nonne tales judices: qui, ut uni parcant, tàm multos necari permittunt, rectè dixerim ſimiles Altheæ Ovidianæ; quam ideò acute vocavit *impietate piam*? ſunt enim hi falſa pietate vere impii. timent ubi non eſt timor, & dum ſartaginem fugiunt in flammas ruunt. De hac re graviſſime ſic olim Almæ univerſitatis Ingolſtadienſis facultas Theologica & facultas Iuridica unanimiter anno 1590. laudatiſſimo Bavariæ Duci Guilhelmo reſponderunt: *In his caſibus ius habet magiſtratus, ut poſtponat privatum damnum alicui bono communi reipub. quod ordinariè ſequitur ex tali modo procedendi contra ſuſpectos criminum. Quemadmodum eadem ratione non eſt curandum ſi fortè contingat aliquando, ut ſecundum allegata & probata condemnetur, is qui verè eſt innocẽs. Nam plus intereſt reipub. ut ſecundum allegata & probata, quæ cũ plurimum veritate nituntur, feratur ſententia: quàm ut nunquam contingat condemnari aliquem innocentem. Quod adeò verum eſt ut plerique Theologi & Iuriſtæ conſentiant, & rectè, debere iudicem damnare eum, qui ſecundum iuris ordinarium proceſſum probatur reus, quamvis ipſe iudex privata ſua ſcientia noſſet illum eſſe innocentem, & falſo delatum.*]

Hactenus illi: quorum deciſio mihi tàm certa. quàm quod certiſſimum, & mutato uno atque altero verbulo, tota in noſtra quæſtione locum obtinet, ſi, *allegata & probata*; mutemus in *ſufficientia indicia*, quæ certè ſunt allegationum ſeu probationum quædam ſpecies. Quicquid autem ſit de ratione illa quam adjungunt, hoc eſt ſivè illa opinio verior & probabilior ſit, quàm contraria negativa, quæ & ipſa à magnis Theologis & Iuriſtis defenditur, quod ad rem non facit: illud certum eſt licet illa ſententia communis verior non foret, adeò tamen probabilem & receptam eſſe ſententiam, ut Iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla conſcientia eſſe debeat. Contra non ſatis intelligo, quo pacto judex in crimine tàm atroci ac pernicioſo reip. cùm paria ſint utrimque momenta rationum, poſſit ſecuro animo illam opinionem eligere, quæ pro-

babilior non eſt, immò nec æquè probabilis, & apertè habere adjunctam juſtitiæ exequendæ retardationem, & tantùm non evidens periculum nocentiſſimos magos debitæ pœnæ eripiendi.

Secundo, concluſioni objiciunt pro Germania ubi de hac quæſtione tùm fuit compulſatio. Germanos Iudices oportet in imperio ad Imperatorias conſtitutiones criminales à Carolo V. conſcriptas, velut ad Cynoſuram vel regulam Lesbiam; judicia exercere: non tantùm in modo pœnarum; ſed etiam in judicii ordine & proceſſu: quare nec licet illis alia indicia admittere; quam quæ in illis conſtitutionibus exprimuntur: nullo ſervato diſcrimine exceptorum, vel non exceptorum, quia hujus diſcriminis conſtitutio illa non meminit. *arg. l. ſemper in ſtipulat. D. de reg. Iur. Hyppolyt. de Marſil. conſil. 24. num. 21. & ſeq. Menochius Præſes Mediol. lib. 2. de arbitr. cent. 5. caſu. 474. numer. 42.* Carolina verò conſtitutio inter cætera indicia maleficii non ponit duorum vel plurium denunciationem, *vide illam art. 44.* Non eſt ergò in Germania curandum hoc indicium aliis deſtitutum. *Reſp.*

In hoc argumento hoc ſolum verũ eſt, ſequendam pro norma Germanis illam cõſtitutionem, in iis quæ illa cavet: cætera falſa. primò, non licere judici alia indicia ſequi, quã illic poſita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia indicia commemorare, quæ ſunt ferè infinita: ſed quædam ponere, eaque leviora quàm ſit denuntiatio a 1 quæ Iudici liceat ſequi quis neſcit illud Vlpiani, leges non poſſe ita ſcribi, ut omnes caſus qui quandoque inciderint comprehendant: & ideò illum qui iuriſdictioni præeſt interpretatione ad ſimilia procedere, & jus dicere debere *l. neque ad ſeqq. D. de legib.* Quare, quod cæteris legibus Imperatorum commune eſt, hæc Corolina ex aliis juris ſcripti & conſuetudinatii decretis interpretationem admittit: cum non appareat Carolum voluiſſe per eam communia vel particularia regionum jura tollere: contrariũ potius colligitur, quoniam ipſe Carolus in locis nonnullis illarum Conſtitutionum, ſe judicemque remittit ad jus commune & conſilium Iurecõſultorum: licet ergò in non expreſſis Iudici hęc ſequi, maximè ſi confirmentur recepta in locis illis praxi & deciſionibus judiciorum. Miratus autem ſum vehementer quendam in cauſa conſultum, rerum judicatarum autoritati de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eædem illæ duæ Bavaricæ Academiæ Facultates §. 1. ſcripti præfati aſſeruerunt; *Magiſtratui & iudici ſæculari plurimum profuturum, ſi videant aliquot proceſſus ſagarũ habitos in vicinis locis. Nam ut veriſimile facinora ſagarũ vicinarum eſſe ſimilia: ſic etiam ſimiliter ferè procedendum.*] ſic illi optimè. Nec alia puto bonorum & peritorum judicum mens unquam fuit: quàm cæterorum acta judicialia, res alibi & in eodem quoque conſiſtorio judicatas, maximi facere; & (quando de errore non liquet) exactè ſequi. Ideò tanti fiunt in Germania deciſiones Cameræ Spirenſis, in Francia Lucii & Paponi Arreſta,

a 1 *Arg. Carolina conſtit. ſeq quæ hoc indicium ignorat.*

Arreſta, Neapoli deciſiones Afflicti & aliorum, per totam Eccleſiam deciſ. Rotæ Romanæ, &c. Non facilè Iudici prædeceſſorum veſtigia deſerenda, vel transferendi termini, quos majores ejus poſuerunt. Sed legibus (ajunt) non exemplis judicandum. Sanè ſi legibus exempla repugnent, quod non eſt in præſenti. Secundò falſum, quia illic non fit mentio diſcriminis inter excepta & non excepta crimina; ideò judici Germano diſcrimen hoc negligendum. Eſt argumentum nihili, & merè negativum. Sed pergunt argumenta congerere communia aliis nationibus. Nam.

Tertiò probant ſuam negativam ſententiam, In criminalibus, ut reus condemnetur, debent probationes eſſe luce meridiana clariores, *l. ſciant cuncti. Cod. de probation. & c. ſciant 2. q. 8. Bald. conſil. 257. verba inquiſitionis colum. 2. vol. 1. per text. in leg. ſi quis. C. ad leg. Iul. Maieſt.* ergò & indicia, ut reus torqueri poſſit, quod tenent. *Marſil. conſ. 101. num. 13. & Roland. conſ. 16. num. 29. & 30. lib. 1.* Quis autem dicere auſit duorum vel plurium complicum nominationem eſſe indicium clarius luce meridiana?

Reſp. b Non valere conſequentiam, ſicut nec à captura rectè procedas ad illationem de quæſtione. Etenim ad capturam ſeu incarcerationem leviores, ad torquendum urgentiores requiruntur, ſed tamen non luce meridiana clariores ſicuti ad condemnandum, *ut docent eruditè Iul. Clarus d. §. fin. q. 20. & Menoch. libr. 1. præſumpt. quæſt. 88. & 89. Farinac. d. q. 37. ſub numer. 5.* maximè in his atrocioribus, in quibus honor, ſubſtantia & vita hominis periclitatur. *gloſſ. & Abb. in c. litteras. de præſumpt. Gigas de læſ. Maieſt. titul. quomodo & per quos quæſt. 29. Decian. in crimin. lib. 7. c. 45. num. 1.* clariorum ergò probationes requiret Iudex ad condemnandum: claræ ſufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ a Iudicis pendet arbitrio: ſic etiam decernere, quæ indicia ſint ſufficientia ad torturam, & quæ non, & quæ probationes & præſumptiones validæ. *legendus hac de re idem Menochius de arbitr. caſu. 90. nu. 9 & 270. num. 3.*

c *Quartus aries* negativæ ſententiæ eſt, In cæteris criminibus ſociorum nominationes non gignunt indicium ad torturam, *Ioſeph. Maſcard. vol. 3. de probat. concl. 1311 Menochius l. 2. de arbitr. centur. 5. caſ. 474. Ergò nec in exceptis.* Eadē enim eſt ratio in utriſque, cùm excepta tantum vocentur reſpectu pœnæ gravioris, quam Iudex in his atrocibus poteſt imponere; non verò reſpectu proceſſus & ordinis iudiciarii, quem nec in his licet iudici alterare ſeu tranſgredi, *ſic docent Hippol. de Marſil. in praxi crim. §. diligenter. numer. 96. & conſil. 52. numer. 15. & conſ. 24. col. antepen. verſic. reſtat reſpondere. Grammat. vol. 34. col. fin. Boſſius tractat. de indic. ante torturam ſub numer. 78. Roland. conſ. 12. numer. 72. libr. 3.* Et licet concederetur, in his criminibus poſſe judicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet reſtringi ad inquirendum, ut lo-

a *Indicia hæc non ſunt ſatis clara.* b *Non valet arg. à condemnatione ad torturam.* c *In exceptis criminibus non eſt nominatio ſocii ſufficiens argumen. ad torturam.*

ut loquuntur Decian. conſil. 18. numer. 42. & Menoch. d. conſ. 100. num. 60. & quoad alia modicum damnum adferentia, non quoad torturam, cujus damnum eſt graviſſimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reum ſine indiciis torqueri poſſe, *l. 1. l. maritus. D. de quæſtion. Alb. in rubric. ad l. Iul. maieſtat. numer. 3. verſ. & tamen in iſto caſu. Follerius in practic. crimen. verſ. quod ſuffocavit num. 58. Lud. Carrer. in 2. tractat. de indic. & tortura, §. circa quartum. numer. 78. Gabriel. Zaraina in addit. ad Matteſſillani ſing. 55. verſ & hac regula ampliatur.*

Reſp. Multa hoc argumentum involuit, quorum contrarium verius puto. Inprimis nego conſequentiam à delictis cæteris ad excepta: ipſum enim nomen ſatis indicat peculiarem judicis circa hæc poteſtatem. Nimirum quod in iis poſſit Iudex tranſgredi ſtatuta & communes juris regulas, & ſequi æquitatem ac conſcientiam ſuam, prout rem poſtulare judicat, *iudicat doctrinam Baldi in l. quid ergo. §. pœna gravior D. de his qui not. infam. communius receptam etiam ab ipſo Marſilio in l. 1. numer. 23. D. de quæſtion. Docent hoc Decian. d. numer. 42. Menoch. de arbitr. quæſt. 84. num ult. & d. conſil. 100. num. 51. Binsfeld. poſt præludia. concl. 6. verſ. regulare & iuridicum.* quod expeditiſſimum eſt, quoad judices ſupremos, qui in ſtatuta ut inferiores quidam, non jurant. *Sic ex Iaſone & aliis Baiardus addition. ad Clarum. §. 1. num. 14.* Nec procedit hoc ſolummodo in Caſibus jure communi quoad hæc crimina expreſſis, ſed ſemper & quoad omnia juris poſitivi decreta. Nam alioqui non forent crimina à juris poſitivi regulis abſolutè excepta, ut ſunt: & vix eſt ullum crimen, de quo non invenias aliquid in jure ſpeciale, & à communibus juris regulis exceptum, & ſic ſi quoad quædam tantùm, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepta, vix ullum crimen foret, quod non diceretur exceptum, quo nihil abſurdius. *Hoc voluit. quod dico, Farinac. quæſt. 18. numer.* 60. Quare ipſemet Maſcardus inter illa diſtinguit, qui ſuam concluſionem cum ampliationibus limitat, ut locum non habeat in criminibus exceptis.

Et quoad noſtram quæſtionem optimam rationem in quodam ſuo conſilio inſignis Academia Friburgen. Briſgoiæ anno 1601. reddidit his verbis: *quia quod ſocii criminis adverſus ſocium ſufficiens indicium ad torturam non præſtent, id operatur infamia, quæ iure poſitivo teſtem repellit, non autem iure naturali inhabilem reddit Binsfeld. d. conſ. 6. duob. 2. illat. 6. Atqui crimina excepta ad leges iuris poſitivi non exiguntur, ſed ab iis ſunt exempta, conceſſumque iudici, ut ex probationibus iure naturali ſufficientibus procedat: atqui iure naturali ſocius criminis à teſtimonio non repellitur. Hinc unius ſocii teſtimonium adverſus ſocium in criminibus exceptis, in quibus ſocius de ſociis interrogari poteſt, indicium ad torturam præſtare poteſt, iuxta Abbat. & Ioann. de Imola col. 2. in cap. 1. de confeſſ. & Anton. Gomes. tom. 3. cap. 11. num. 18.*] Bona certè ratio diverſitatis, & quæ oſtendit naturam & libertatem criminalis judicii in exceptis, non eſſe reſtringendam ad pœnæ ex-

ceſſum: in quo Mars & ſequaces, valde hallucinantur. Quam plurima id oſtẽdunt, pecularia etiam quoad procedendi ordinem, quorum pleraque ſequentibus quæſtionibus oſtendentur, nunc ſuffecerit; 10. quod ſocius de ſocio contra juris regulas poteſt interrogari. *gloſſ & DD. in l. fin. C. de accuſ.* 20. quod hic teſtes ſingulares plures ſocium denuntiantes probant. *Anchar. conſ. 277. verſ. non obſtat ſecundum. Ioan. Crottus tractat. de teſtibus & Gigas poſtea citandi* idque quo ad torturam, *ut tenent Boſſius tit. de indiciis numer. 159. & Clarus d. qu. 21. num. 9.* unde & illud infertur, non eſſe veram limitationem quorumdam ſentientium hæc, licet in inquiſitione & ſimilibus vera ſint, in tortura tamen ea locum non habere. Longè verius eſt in criminibus exceptis (quale eſt Magiæ) etiam torturæ quantitatem & qualitatem à judicis arbitrio dependere *l. 1. l. quæſtionis modum. de quæſt. poſt Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbit. caſ. 271. num. 2.* item an & quando iteranda quæſtio *Bald. in l. 2 C. quod met. cauſa. Marſil. in d. l. quæſtionis modum Menoch. caſ. 272. numer. 4.* tertiò arbitrari quæ indicia ſint idonea ad torturam: *poſt alios Menoch. ibidem caſ. 270. numer. 3.* denique ut procedat in hoc crimine, quo ſibi modo procedendum putat. *Sic ibi Menoch. caſu 474. numer. 34. referens ad hoc Bald. Salyc. Boer. alioſque.* Atque ita lux illata iis, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

a *Quinta* ratio adverſariorum eſt, unus teſtis inhabilis & inſufficiẽs, nec in criminibus quidẽ exceptis ullum facit indicium ad torturam, ut communiter omnes concedunt, ergò neque plures. proba eſt conſequentia. quia inhabilitas & inſufficientia teſtium eorum multitudine nec tollitur, nec ſuppletur. Duo enim vel plura, quæ in ſua ſpecie ſunt imperfecta, nequeunt unquam facere unum perfectum, ſicut nota nullitatis in numeris arithmeticis, quantumvis illam crebro multiplices, nunquam per ſe efficient ullum ens numerabile. *Eſt ratio Maſcardi d. vol. 3. concl. 1311. n. 18.*

Verùm hæc argumentatio, quantumvis acuta videatur, repugnat tamẽ ſenſui communi etiam idiotarũ: quibus lumẽ rationis humanæ dictat plus credendum rumori & aſſertioni multorum, quàm unius. Et, ſi non plus virium haberent duo quàm unus, certè etiam unius dicto ſtare deberemus, cùm tamen Salvator noſter reſtrinxerit hanc credendi in iudiciariis neceſſitatem ad ora duorum vel trium teſtium, *Matth. 18. v. 16. Ioan. 18. v. 17.* etiã in mortis ſupplicio ingerendo, propter crimina, *Deut. 17. v. 6.* Si dicas illic agi de teſtimoniis habilium, urgeo. Sicut duorum habilium teſtimonia poſſunt ſufficere ad condemnationem, ubi unius habilis teſtimonium non ſufficeret: ſic etiam ad ſuſpicionem ac veriſimilitudinem in animo judicis gignẽdam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quam una unius inhabilis.

Deinde duplex poteſt conſiderari inhabilitas. una quæ prorſus inhabilẽ facit, altera quæ tantùm inhabiles ſecundum quid: ſeu, quod fermè recidit in

a *Ab uno inhabili ad plures quia quod eſt inhabile non poteſt aliud facere habile, &c.*

dit in idem una inhabilitas juris naturalis, altera tantùm juris poſitivi. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiunt: ut eſt cernere in infantibus, & amentibus, quoad teſtimonium ferendum iſti ſimiles ſunt notæ Arithmeticæ indici nullitatis, quam *cifram* vel, *cero* vocant: ſimiles ſunt candelis non accenſis: inferas in aulam obſcuram centum, non plus quàm nulla, vel una collucebunt. Quin verò vim aliquam obtinent, licet exiguam & imbecillam, ſi quod ſoli nequeunt, aliis ſimilibus adjuncti interdum non nequeunt: ſimiles unitati Arithmeticæ: quæ ſola non efficit numerum, ſed ſi tres unitates jungas, efficient ternarium. ſimiles ſunt ſelibribus candelis accenſis earum, quod una non poteſt implere ſpacium luce ſua, poterunt plures implere. ſimiles ſunt guttis aquæ. quod una nequit, plures excavant. De prioris ergò generis, ſeu de omninò, & ex naturæ defectu inhabilibus procedit argumentatio, & intelligendi DD. contrarii. *Alex. Marſil. Felin. Maſcard. & alii.* Nam tales ſunt furioſi & infantes, quos ad teſtimonii dictionem. Sed de generis poſterioris inhabilibus non procedit: qui propter juris poſitivi impedimentum inhabiles ſunt, & ideò ſecundum quid tantùm: Nam jure naturali vel criminoſiſſimis, qui nihil unquam credendum afferat, mihi ſit incredibilis, ſi nihil illis credendum, cur etiam poſitivo jure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam ut denuncient quæſtionum cruciatu adiguntur? Inanis crudelitas foret, & aſſa deteſtandaque ſævitia. Eſto: plus argumentis quam teſtibus credatur: hoc non in his ſolis infamibus obtinet. nec verum, niſi quando argumenta teſtimoniis præponderant; & non quia minus teſtibus, ergò nihil, immò quia minus, jam aliquid. de his inhabilibus ſecundùm quid, agimus, in quibus quilibet per ſe gignit in animo judicis aliquam præſumptionem, licet talem qualem; plures verò idem aſſerentes ſimul juncti fortius penetrant animum & credulitatem, adeò ut ex plurium dictis & præſumptionibus, collectivè ſimul oriatur unum indicium ſeu probatio, quæ judici poſſit videri ſufficiens ad torturam Hoc tenuerunt Friburgenſes d. anno, & etiam clariſſima facultas juris Patavina, in reſponſionibus ad eandem quæſtionem nondum excuſſi, ſed menſis Decembris initio anno 1601. datis, & ajunt hanc eſſe (ut eſt) doctrinam Bart. *in d. §. idem Cornelio*, & de mente Nattæ *conſ. 298. n. 10.* & ſic reſolviſſe multas. *Corn. in l. 1. C. de teſtam. n. 35. & conſ. 42. col fin. lib. 1. conſ. 172. n. 20. lib. 2. Cravet. conſ. 9. nu. 12. & 99. n. 10. & ipſum Roland. à valle conſ. 98. nu. 34. cum aliis citatis à Proſpero Farin. q. 43. num. 41 & fuſius q. 62. num. 317. & 341.*

Ne quis autem me mihi ipſi objiciat quod *libr. 5. Magicar. diſquiſit. ſect. 5. §. quartò quantumvis* tenuerim contra multorum praxim, quantumvis multiplicentur depoſitiones infamium & complicum, nunquam judici procedendum ex his ſolis ad condemnationem: ubi utor argumento iſto Maſcardi, & multa produco, quæ cùm ſint imperfecta, nequeunt ſimul omnia unum perfectum producere, v. g. multa ve-

ta venialia, unum mortale; multa ægra, unum ſanum, multa non alba, unum album, multa tepida unum calidum, &c. quando res non ſunt ſubordinatæ ad unum finem natura ſua, ſicut una depoſitio, natura ſua, non ſubordinatur alteri quo igitur pacto nunc aſſero duas nominationes invicem firmare, ſi non ſubordinantur invicem? Huic obiectioni occurro, red dita diverſitate rationis; cur aliud obtineat in depoſitione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturam. Singulæ in ordine ad condemnationē ſunt planè ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum ſubordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam poſſunt gignere, neque ad hoc intelligendæ ſubordinari. Singulæ verò noſtræ nominationes infamium non ſunt prorſus ineptæ ad quæſtionem, ſed ad hanc ſingulæ tantùm ſunt infirmæ & ſecundum quid ineptæ, ut dictum ſuperius) quia tortura innititur tantùm veriſimilitudini & opinioni, quam ſingulæ poſſunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atque ideò ad hunc finem cenſentur invicem ſubordinari, & adminiculari. Et iſta ratio confirmatur exemplis à me poſitis, in quibus ineſt privatio rei ad quam producendam deberent concurrere, ut in tepido eſt privatio calidi potius quàm calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in ægro privatio ſanitatis: at veniale peccatum ſpecie diſtinguitur à mortali, Rectè igitur illic aliud tenui de condemnatione, aliud nunc hic reſpondi de tortura: neque iſta ſecum pugnant.

Sextò argumentatur: propoſitio quæ aſſerit plu riumcomplicum nominationem per ſe indicium ſufficiens torturæ præbere, in hac fuſa & ampla extenſione, planè nova eſt, nec uſquam recepta, opinio verò aut etiam lex non recepta neminem obligat. *Menoch. libro 2. præſumpt. 2.* Novitas etiam meritò eſt ſuſpecta: Confirmatur, quia qui videntur illam tenere, variis eam circumſcribunt limitibus, quos habes apud Binsfeld. *d. concl. 6.* Sed breviter Reſpond. non eſſe novam, ſed plures eam tenere, quos mox citabo: eſſe quoque in praxi ferè ubique receptam *iuxta Binsfeld. ſupra & Friburgens. in ſuo conſ. citato.* Limites autem illi quibus circumſcribitur nihil obſtant generalitati aſſertionis: ſunt enim conditiones, quarum pleraſque non ipſi admittimus, & eas contineri in propoſitione noſtra fatemur: nec ſunt adminicula propriè dicta ſeu indicia alia, quæ nos excluſimus, cum nonnullis circumſtantiis de quibus poſtea.

b Igitur ſic vi via facta per hoſtes, &c, quæ ſolent objici, ſoluta manent. Reſtat ut concluſionem noſtram affirmativam ſtabiliamus, quæ

c Probatur 1. auctoritate tenentium etiam unius ſocii dictum ſufficere ad torturam, *ut Angl. in pract. ſua crimin. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suzar. tractat. de indic. numer. 71. Blanci & aliorum, quos retuli ſupra concluſ. 1. in princ.* quorum ſententia licet ſit minus probabilis, docet tamen

a *Eſt nova opinio.* b *Probatur concl. 2.* c *Ab Auctore.*

tamen quid de plurium nominatione tenuerint (a) probatur illorum auctoritate, qui cenſuerunt plurium nominationes ſufficere ad condemnationẽ, *ut Ant. Gomeſ. tom. 3. var. reſol. rub. de probat. delict. rub. numer. 18. & ſic ſervari in Cathalonia fatetur Lud. Peguer. Deciſ. crimin. 5. numer. 18.* quorum opinio licet communius reijciatur. *teſtibus Boſſio de indic. numer. 165. iuncta numer. 77. Marſil. d. § diligenter numer. 60. Nicola. Boer. decij. Burdegal. 319. numer. 4. Blanco de indi. numer. 385. Farinac quæſtio. 43. num. 39. & 40. & quæſtio 62. numer. 73.* tamen patet illos pro noſtra concluſ. ſtare (a.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina ſcribentium *a Boerii deciſ. 319. numer. 17. ubi refert ſic bis fuiſſe ſervatum in Parlamento Burdigalenſi ob nominationem duorum & trium reorum: & Curiæ Pariſienſis hanc eſſe praxim teſtatur Paponius libr. 21. tit. 13. art. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quæſt. 21. numer. 9. & num. 11. ubi memorat Thom. Grammat. ſuper capitulis regni atteſtantem. Sic ſervari in regno Neapolitano: idem ſenſerunt Gigas d. tit. quomodo & per quos. q. 8. Aymon conſ. 178. numer. 3. Roland. à Valle conſ. 16. num. 20. libr. 1. Bonacoſ. commun. opin. p. 1. verſ. indicium faciunt Farinac. q. 43. nu. 37. Bertazzol. conſ. 225. n. 20. Lanfranc. in praxi num. 72. cap. 8. Binsfeld. d. concluſ. 6. Friburgenſes & Patavini & Ingolſtadienſes DD. ſupra* favet ergò praxis & authoritas Iuriſconſultorum.

b Confirmant plurimæ fortes & appoſitæ rationes: ut argumentantur Friburgici, ſi ad ſocij nominationem accedat præſumptio ſeu conjectura, tunc denominatus poteſt torqueri, ſecundum omnes DD. atque ſecundi ſocij inculpatio eſt novum ſignum ſeu indicium gignens novã conjecturã ſeu præſumptionem: ergò tùm reus poterit torqueri. Si reſpondeas eſſe quidem novum, ſed à priore non diverſum, nec diverſam vim probandi obtinere. Probatur habere diverſam & aliud gignere adminiculum quàm genuerit nominatio prior. Nã prior erat inſufficiens, poſterior verò ei addita eſt ſufficiens. quia probatio compoſita ex duabus ſpeciebus imperfectis, quæ tamen eiuſdem ſunt generis, formæ, & ſubſtantiæ: hoc eſt ex duobus individuis eiuſdem ſpeciei infimæ in ordine ad ſuum effectum plena eſt & ſufficiens. *docet Menoch. libro primo de præſ. quæſt. 39. numer. 3. & ſeq. per l. 5. C. qui in. tutel.* & hoc probatur inductione ſimilium partim phyſic. partim iuridicorum, Phyſica ſunt: quæ de una & pluribus candelis de una & pluribus guttis lapidem cavantibus ſuperius allata: item de pluribus gradibus frigoris vel caloris eum intendentibus, & ad calidum vel frigidum ut octo perducentibus: de duobus pueris trabẽ ferẽtibus, de pluribus Actibus habitũ gignentibus, quæ cuncta uni ſoli denegata, poſſent adduci.

Iuridica verò, quia in illis probationibus, quæ ad unius facti probationem tendunt, quæ non proſunt ſingulas, multa iuvant, *Bart. & eum ſecuti alii in d. l. 1. § idem Cornelio.* plures teſtes ſingulares deponentes de ſubordinatis ad torturam ſufficiunt; *ut docebitur poſtea, q. 8.* ad eandem ſufficiunt plura indicia etiam remota. *Bart. & communiter in l. fin. D. de quæſtio. Angelus Aretin. in verb.*

quod

a *Et praxi.* b *Et ratione multiplici.*

quod fama publica nume. 6. & ibi in addit. Auguſt. numer. 52. Ægyon. Boſſ. d. tit. de in dic numer. 71. Blancus deinde *num. 150. & ſequitur docens communẽ Farinac. d. quæſt. 37. num. 11. & 43.* Item, ſi cum dicto ſocij contra nominatum adforet aliquod indicium ſeu adminiculum, veluti unus teſtis de auditu, unus de viſu non integer, inimicitia nominati, fama, fuga, extemporanea converſatio, ſecreta collocatio, aut ſimilia: nominatio illa ſufficeret ad nominati torturã, quamvis hæc ſit remota ſatis à facto: docet ex plurimis. Propter Far. *qu. 43 à num. 163. uſque ad 177.* cur non igitur multò magis ſi ad nominationem ab uno reo factam, accedat nominatio eiuſdem facta ab alio vel ab alijs, cum iſti nõ adferant adminiculum remotum, ſed de ipſo facto, & ſuper ipſo facto? Nonne cum Iudex teneatur ſingulos interrogare, ſingulis tenetur aliquid credere? ſi ſingulis aliquid, cur non plus pluribus quàm uni? cur credat aliquid primò magis quam ſecundo vel tertio? Si dicas non operari ſecundum, quia eſt in eodem genere probationis cum primo, nempe in genere denunciationis: Caſſa hæc evaſio eſt, & falſa: ſi vera foret nec teſtis omni exceptione major, poſſet efficere certitudinem ad condemnandum, cum ſit in eodẽ probationis genere, nempe teſtimonij. Hinc formatur alia ratio valida.

Vnus teſtis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem invalidus eſt, nec ſufficit; quia ſolummodò præbet probationem inidoneam ad condemnandum: ſi tamen alius illi ſimilis teſtis adjungatur, ambo ſimul progignent probationem plenam ad cõdemnationem: & ſic duo iſti teſtes de viſu deponentes plenè crimen probabunt ad effectum, ut reus ad pœnam ordinariam poſſit condemnari. Cur ergò ſimiliter duorum complicum unum tertium nominantium denunciationes, non facient indicium ſufficiens ad torquendum: cur inquam quod non poſſunt ſeiunctim, non poterunt copulativè? Sanè ſicut iſti ſinguli ſunt inhabiles in ordine ad torturam, ſic illi ſinguli ſunt inhabiles in ordine ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidẽ non augeat, cùm generalis iudiciorum ſit regula teſtium fidem num. augeri & num. ſuppleri, quod in fide deficit? *ex text. libr 3. § argumenta D. de teſtib. cum gloſſ. in verbo numerus, unde id eliciunt Iacob. Butig. & Florian. & l. ob carmen § fin. D. eod. Alex. conſ. 47. col. 1. & conſ. 78. libr. 2. & conſ. 149. col. 2. libr. 5. Decius conſ. 163. col. pen. Curt. Iun. conſil. 168. n. 17.*

Favet noſtræ ſententiæ prætereà ipſa experientia maximi facienda in ſimilibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciationes vix unquam vel nunquam fallere, docet etiam vix unquam in hoc arcaniſſimo ſcelere veritatem alia via poſſe deprehendi, cum vix probatio ſceleris per alios quam per inhabiles & complices facinoris poſſit haberi; Quare cùm hic caſus inciderit, vel neceſſe eſt inquiſitionẽ iudiciariam & proceſſum fieri irritum & inanem: vel permittendum iudici ut pluribus talibus credat. Et eadem de cauſa iudicum arbitrij eſt decernere, an criminis probatio per alios, quàm per complices haberi poſſit, vel non poſſit, *iuxta Dd. Plerum in l. ſi quando § 2. numer. 8. C. unde vi. Maſcard de pro-*

 bation.

bation. concl. 1403. *nu.* 4. *vol.* 3. *quos ſequitur* Baiard *ad* Clarum *quæſt.* 24 *num.* 115. & rectè iudicem id arbitraturum, ſi nō attendat ad id quod abſolutè eſt impoſſibile, ſed ad id quod in tali crimine communiter ſolet accidere, pluſquam probabile eſt. *ex ſententia Alex conſ.* 112. *vol.* 2. *& conſ.* 152. *num.* 15. *lib.* 5. *Zaſir conſ.* 2. *num* 60. *vol.* 2. *Grammat. deciſ.* 34. *nu.* 7. quam licet impugnet Riminal. Iun. *conſ.* 360. *n.* 88. *vol.* 4. tamen eam multarum praxis regionum meritò amplectitur, ne contra bonum publicum occultiſſima delicta maneant impunita. *Sic Baiard. ſup. nu.* 114.

Vltimò probatur, quia idipſum obtinet in crimine hæreſis (à quo ad Magiam eſt bonum argumentum, quia ſtriges ſemper involutæ ſunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina quoad inquiſitionem exæquaſſe) invenio inquam de hæreſi idem tradidiſſe Pennam *ad.* 3. *p. Directorii Inquiſit. Appendice ad quæſtion.* 61. ſit

Vltima concluſio. *Moderanda hæc opinio noſtra, eam procedere ſi ex veriſimilibus coniecturis & num. teſtium, vel ex qualitate deponentium, a vel ex perſonis eorum contra quos deponunt, præſumantur nominantes falſum non dicere.*

Hæc limitatio eſt Collegij Patavini illam deſumentium ex d. c. in fidei &c. *accuſatus* §. *licet de hæret. in* 6. *& Fran. Aretino in c. cum* P. *Manconella. eſt de accuſ. col.* 5. *num.* 21. *&* 22. *Marſil. conſ.* 24. *n.* 13. *Roland. conſ.* 73. *num.* 25. *libr.* 1 *Sprenger. in mall. q.* 4. *& aliis.* Et ad hæc capita reduci poſſunt conditiones aliæ requiſitæ à Binsfeld. *l.* 3. *d. concl.* 6.

a *Limitationes.*

Friburgenſium limitationes ſunt, ſi in denunciatione conſtanter perſeverent. 2. ſi pœnitentes ad iudicium accedant. 3. ſi cum contritione moriantur. 4. ſi nulla mendacij, aut odij, aut inimicitiarum ſit ſuſpicio. Ex his 1. & 4. certè 2. & 3. non æquè, & poſtea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitiæ denunciantium contra denunciatos debeant plenè probari per duos teſtes: vel ſufficiat ſemiplena probatio per unum teſtem aut etiam præſumptio ad elidendum indicium denunciationis.

AD hanc quæſtionem variatum reſponſis. Omnes concedunt odium & inimicitiam valere ad elidendam denunciationis fidem *c. repellantur. c. meminimus, de accuſ. lib.* 3. *in princ. D. de teſtib. l. liberi.* C. *de inoff teſt. etiam in exceptis criminibus. c. per tuas. de Simon. c. cum P. ubi Abbas. d. accuſat. Bart. in l. in quæſtionib. D. ad leg. Iul. Maieſta.*

Concedunt etiam, ſicut actor ſuam intentionem, debet plenè probare, ſic etiam reo exceptionem ſuam, in qua fungitur vice actoris plenè probandam. *l.* 1 *D. de except. & ibi Caſtrenſ. l. in exceptionibus* D. *de probat. & ibi gloſſ. l. quoties & l. cum de indebito.* §. *autem pro parte ib. l. matrem.* C. *de probation. Areti. in rub. inſt. de exception. numer.* 24. *Fulvius Pacianus de prob. vol.* 1. *arg.* 66. *& ſeq. Decius in c. in præſentia numer.* 50. *de*

probat & conſ. 534. num. 9. Gravett. conſ. 201. nu. 29. & ex communi Dd. id probans Ioſ. Naſchand. vol. 2. de prob. concl. 685. nu. 1. & 2.

Omnes etiam fatentur probationum varias eſſe ſpecies, quarum una ſit efficacior alia: 1. evidentia facti. 2. confeſſio. 3. inſtrumentum. 4. teſtes. 5 iuſiurandum. 6. præſumptio. 7. quæſt. octava, fama. *Sic poſt Ariſtotelem, & Ciceronem, Menoch. de præſumpt. libro primo; quæſtione prima, cum ſeq. Maſchard. libro primo de probat. quæſtione quarta.* Sicut Dialectici duplicem agnoſcunt probationem, unam apodicticam, qua res per ſuam cauſam neceſſariam, vel cauſa per ſuum neceſſarium effectum cognoſcitur, quæ eſt probatio demonſtrativa: & aliam Topicam, ſeu Dialecticam, quia ex probabilibus ſeu veriſimilibus aliquid confirmatur. illius apodicticæ unus eſt gradus certudinis huius verò topicæ plures ſunt, ſecūdum probabilitatem majorē minoremve probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iudicis, & inter ipſas, & fermè in ſingulis varij ſunt gradus firmitudinis & veriſimilitudinis. Nam unus teſtis alio certior, unum inſtrumentum alio perfectius, una præſumptio eſt alia credibilior & firmior. *Menoch. libro primo, quæſt. 29 & 30 de præſumpt. & q. 44. numer. 8. & 9.* una eſt urgentiſſima: qualis eſt quæ vocatur juris & de jure, quæ reſp. illi apodicticæ, ut patet ex allatis exemplis de Menoch. *d. lib. 1. quæſt. 3*, alia non convincit, ſed valdè veriſimilis eſt, ut præſumptio juris, alia levis, qualis eſt præſumptio hominis.

Item conſtat non omnia hæc probationis genera omnibus cauſis convenire. quia quædam teſtibus vel inſtrumentis directè probari non poſſunt, ſed ſolis præſumptionibus ferè, ut ſunt mentale adulterium, ſimonia, hæreſis, dolus & ſimilia, quæ habes apud Menochium *dict. lib. 1. quæſtione 58.* quibus annumerandum eſt odium & inimicitia, quia latent in animo; ideò conjecturis inveſtiganda & probanda ex aliqua facti alicuius circumſtantia, unde inimicitia potuit oriri, deſumptis. *arg. l. dolum. C. de dolo cap. 2. de renunciat. in 6. Bald. conſ. 41. præmittendum eſt. num. 4. lit. 5. Abb. in c. repellantur. num. 2. de accuſ. Maſcar. lib. 2. de probat. concluſ. 898. num. 4. & 5.* Denique inimicitiæ probationem fieri debere iuxta reg. text. in cap. in omni negotio. de teſtibus & in l. ubi numerus D. eod. tradunt Bald. & Maſcard. *ille in l. errore. C. de teſtam. iſte ubi ſupra concluſ. 901. num. 2.* & inimicitiam capitalē difficilius probari, quam non capitalem conſtat. Item à iudicis arbitrio pendere utrum ſit inimicitia, necne, item quæ ſit capitalis, quæ non, quæ gravis, quæ levis: eſt communis ſententia plurimorum, *quos citant. & ſequuntur Nellus tract. de teſt. nu. 4. Clarus §. fin. qu. 24. & ibi Baiardus, Menoch. lib. 2. de Arbitrar. caſu 11. L. n. 3. Farin. q. 49. n. 86. & q. 53. num. 57.* quod iudicium moderari poteſt ex traditis per Vivium & Maſcard. quos retulit Baiard. d. loco, & alios apud Moncadā *in addit. ad Crottum de teſtibus in cauſ. crimin. n. 169.* Hinc infero concluſ. ſequentem.

A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia in caſu propoſito ſit ſatis probata, nec ne. Probatur l. 3. §. ideò D. & §. eiuſdem de te-

de teſtibus. §. Si verò talis aliquem. Auth. de inſtrum. fide. Menoc. lib. 1. de arbitr. q. 9.

Sciendum pro arbitrij huius directione; quod capitalis omninò teſtem repellat, & nominatorem etiam in exceptis, neque expurgatur hæc inhabilitas per torturam. *quod repellat, probatur l. 3. in princ. D. de teſtib. cap. cum oporteat. cap. meminimus cum ſimil. de accuſat. auth. ſi dicatur. C. de teſtib. & in corpore unde ſumitur: quod in exceptis quoque & tortura. l. 1. §. præterea D. de quæſt. & ibi Marſil. Gigas in tit. quomodo & per quos q. 7. n. 6 Bertazzol. in crim. conſil. 38. n. 15. & cōſ. 528. num. 7. Menoch. de arbitr. cas. 474. nu. 55. Farinac. q. 53. n. 5. & 12.*

Levior inimicitia teſtimonium & nominationem tantum elevat & debilitat. *Bald. in Auth. ſi dicatur in fine C. de teſtibus. Iacobin. à S. Georg. in l. teſtium. D. eod. & alii apud Farinac. d. quæſt. 53. nu. 54.* Cum verò utraque gravis & levis lateant in animo putarim utramque eodem probationis genere probari poſſe, ſed cauſas graviores requiri ad probationem plenam inimicitiæ capitalis, quam levioris, cauſas capitalis has memorant DD. 1. ſi quis alteri moverit quæſtionem ſtatus. 2. quando intentata fuit vel illata mors ipſorummet, vel parentum, vel amicorum perſonis, inter nominatum & nominantem. 3. minæ necis ab eo, qui ſolet exequi. 4. accuſatio criminis capitalis, ut adulterij, hæreſis, &c. 5. controverſia de majore ſaltem parte bonorum. Denique quævis atrox injuria inter illos. *Maſcard. vol. 2. de prob. concl. 898. Binsfeld. d. concl. 6. dub. 2. prope fin.* Ex quibus facilè ſecernas cauſas gravis & levis inimicitiæ: quamvis interdum ex levioribus cauſis oriri graviſſima & capitalia odia conſtet. iudex tamen, ut plurimum ad cauſas attendere debet, quia ſufficit probare cauſas gravis odij, quamvis hanc inimicitiæ magnitudinem extrinſecis ſignis non oſtenderit. *Innoc. in c. cum. l. & A. de re iudica. in fin. per text. in c. 2. cum ſeq. 3. q. 5. Bald. in l. præſcriptione. num. 36. C. ſi contra ius. Rom. in rub. de arbitr. col. 11. Grammat. deciſ. 33. n. 7. Marſil. d. l. 1. §. præterea. num. 3. Farinac. d. q. 53. n. 21.* Contra ubi inimicitiæ magnitudo factis probata, ut conatu vel illatione necis, aut gravis valde damni, aut atrocis injuriæ: non putarim iudici valdè labbrandum de cauſæ inveſtigatione. Vt enim vulgò dicitur, *Obras ſon Amores*, his factis amor cognoſcitur: ſic è contrario etiam factis clarè animus hoſtilis manifeſtatur.

Verùm ſi quod horum indiciorum, ſignorum, factorum, vel cauſarum unde præſumptio elicitur, vel quæ teſtes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non poteſt per præſumptionem, nec per unum teſtem plenè probari, ſed opus eſt duorum teſtimonio ad hoc iudici perſuadendum, ut docet Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 51 & cavetur in Carolina ſanctione crimin. Ordinatione 23. & 30. Neq; quoad hęc quæ diximus diſtinguendum inter inimicitiam & odium, quia ut quis repellatur, ſufficit probare, quod ſit valdè odioſus nominans nominato, etiamſi non ſit inimicus ſecundum multos. *Ita Præpoſitus in c. quod verò col. fin. 3. q. 5. Gigas ſupra q. 2. n. 30. & plures apud Farinac. q. 49. nu. 30.* fateor tamen me reale diſcrimen inter magnum odium & capitalem

pitalem inimicitiam non ſatis capere.

Igitur his poſitis: quæſtioni ſatisfiat, *certum eſt, & in eo ſupponitur duorum teſtimonio has inimicitias plenè probari. De unius teſtimonio, crediderim illud non ſufficere, cuiuſvis dignitatis ſit*, ut plenè probet & repellat nominantem, *l. iuriſiurandi, C. de teſtib.* poſſet tamen facere ſemiplenam probationem, *per notata in l. admonendi D. de iureiuran. & in l. matribus D. de quæſtion.* & etiam ad infringendum ſeu elidendum indicium ex nominatione natum. Sic Patavini DD. Si tamen in teſtimonio additæ & probatę ſint cauſæ; ſpecies & qualitates inimicitiæ. *Iaſon. in l. 1. C. de teſtam. num. 9. & in l. Titia textores colum. 3. D. de leg. 1. Bald. in l. ſolum C. de teſtibus, & in l ſi quis teſtib. ibi. in fin. Imola in cap. Raynutius de teſtam. Grammat. deciſ. 34. num. 11. Farinac. quæſt. 49. n. 126. & ſeq.* Equidem ſine adminiculis duo mihi ſufficerent teſtes ad probandam capitalem inimicitiam: cum uno requirerē adminiculum aliquod, & hanc eſſe communem ſententiam, affirmat Melchior Phalaez *tractat. maioratum. p. 1. q. 4. num. 5.* facillimè namq; ſemper unus teſtis inveniretur, qui de inimicitia hac deponeret: & ſic reus cum præiudicio reip. ſemper liberaretur: quamvis enim Iudex, ſi velit, poſſit in criminibus exceptis leviores inimicitias contemnere, tamen capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur teſtes omni exceptione alias majores repellere. *iuxta gloſſ. communiter receptam, in c. cùm oporteat. de accuſ. quam ſeqq. Clar. Menoch. Farinac. & alii ſupra citati.*

Quod attinet ad præſumptionem, diſtinguere oportet. Nam præſumptio quæ dicitur iuris, & de iure plenam & claram facit probationem, *ut docet Menoch. lib. 1. de præſumpt. q. 36. n. 1.*

Præſumptio quoque iuris idem operatur, cum ſit etiam ipſa vera, propria, & perfecta probatio (*ut oſtendit ex communi ſententia idem Menoch dict. quæſt. 36. à num. 3.* maximè quando ex natura rei aliæ à præſumptionibus probationes haberi nequeunt, aut nulla legis præſumptio illi repugnat. *Alciat. de præſumpt. 3. p. Menoch. ſupra dict. lib. 1. quæſt. 38. Maſcard. lib. de probat. quæſt. 10. à nu. 34. uſque ad 47. ex l. Imperator ubi Alexa. & Iaſon. D. de leg. 1.*

* Præſumptio denique hominis, ſi ſit vehemens: & urgens, conſtituet veram probationem & legitimam, maximè ſi aliquod adminiculum accedat *Bercus in rubr de probat. num. 42. Bald in addit. ad ſpecul. tit. de præſumpt. §. ſpecies Menoch. dict. libr. 1. quæſt. 36. num. 14.* Ratio eſt, quia præſumptio hominis planè ſubijcitur arbitrio iudicis: quare, ſi ſit admodum vehemens, poterit iudicem movere, ut illi fidem tribuat. *Berous dict. num. 42. Menoch. dict. lib. quæſt. 44. num. 8. & 9.* Hæc de valdè vehementi facilè conceſſerim: de non vehementi, ſine alijs adminiculis nequaquam. Sēper enim adeſt præſumptio hominis contra complicem in noſtro crimine. quia ſtriges ſunt hoſtes humani generis, & viciſſim ſunt cunctorum odium: & ſic ſemper odij exceptio præſumptione huiuſmodi probata iudicum diligētiam, & iuſtitiæ rigorem, & criminis denunciationem fruſtaretur. quod eſt magnopere iudici, ne fiat attendendum: Cum inimicitia, utpote repug-

 nans

nans naturali juri, niſi bene probetur nunquam ſit præſumenda. *l. in ratione §. cùm quidam D ad leg. Falcid. l. 1. C. de mandat. Princip. cap. cum in iure. de offic. delegat. Aymon. conſil. 8. nume. 8. Mantua* Benarid. *conſil. 24. numer. 13. conſ. 52. num.* 17.

QVÆSTIO III.

An denunciantes debeant eſſe contriti, ſicuti quidam volunt cum hoc iure non ſit expreſſum, & ſagæ rariſsimæ pœniteant?

SAtis obſcurè quæſtio proponitur. Vel ergò quærunt, an eo tempore debeant eſſe contriti, quo denunciant, an ſaltem antequam moriantur. Prius illud, quocunque modo capias contritionem, dicendum non eſt: quia contra praxim eſt, ut ante ſententiam latam ſe parent ad confeſſionem: contra prudentiam quoque. Nam confeſſioni tali (loquimur de ſacramentali) non ſatis fidendum iudici, quia vix fit, ut pœniteant nondum damnatæ: & eam exigere, foret reos ſatis ad perfidiam proclives ſacrilegij periculo exponere.

Poſt ſententiam quoque hæc contritio, ad id quod dicimus, mihi præcisè non videtur neceſſaria. Quod probo, vel enim loquuntur de cõtritione propriè ſumpta, quatenus eſt pars una prævia pœnitentiæ: & nego de hac unquã iudici conſtare poſſe: vel ſumunt pro attritione, & de hac, quoniam interna eſt, idem aſſerendum. Si dicas, poteſt iudici conſtare, de hac æquè ac confeſſario, dico rationem eſſe diſparem: nam iudex in foro poli tenetur credere reo pro ſe loquenti: iudex in foro fori credere non modò non tenetur: ſed, ne facilè credat, ſibi plurimum cavere tenetur. Deinde ſi ille decipitur hac in re, damnum eſt ſoliùs decipientis: ſi iſte; damnum eſt præterea iuſtitiæ & reip. Vel denique cõtritionem ſumunt pro actuali confeſſione Sacramentali. Sed (quicqnid dicant alij Domini reſpondentes) certũ eſt, in praxi iudices ad illam attendere non ſolere: nam latroni contra ſocios creditur, etiamſi nolit confiteri: ut & hæretico impœnitenti & infideli, de Sodomia complicis, quæ cuncta crimina cum ſtrigum crimine ſolent concurrere. Verùm licet ſit hoc in praxi novum volunt ſaltem in iure ſatis fundatum, & rationi valdè conſentaneum: de iure probant, ex c. accuſatus § licet de hære. in 6. ibi, *ſi ex manifeſtis indiciis apparuerit, non ex levitate animi aut odii fomite, ſed zelo Orthodoxæ fidei, &c.* Verùm reſpondeo illa aliunde apparere poſſe: nec confeſſionem illam ſatis manifeſtum ſignum ad hoc eſſe: cum ante ſententiam ſoleat eſſe ficta, poſt eandem poſſit eſſe ſimulata ad pœnam mitiorem obtinendum. Deinde aliud eſt, *non videri motum, ex levitate animi, &c* in denunciando, aliud *debere eſſe contritum.* Non eſt igitur iſto textu expreſſum, ſed nec alio ullo: non quidem ex verbis, ſed nec ex ſententia & interpretatione congrua: nam licet quæ ex ſententia legis ſunt, lege cauta cenſeantur *l. nominis D. de verb. ſignific. l. neq; leges. l. ſcire, cum ſim. D. de leg.* attamen non omnis legis extenſio ex legis ſententia eſt. Probant ratione 1. fidei humanæ fundamentum eſt perſonæ integritas: quæ

in non contritis abeſt. 2. quia nulla fides adhibenda perſonæ, quæ fidē Deo violavit. 3. quia tales non contritæ ſunt mancipia Diaboli, qui mendax eſt 4. quia dæmon id unicè agit, ut carceratæ nullum denuntient: igitur ſi quæ perſona aliam denuntiet: fortis eſt præſumptio, quod ex odio in genus humanum ſuggerat incarceratæ ut innocentem denuntiet.

His argumentis nihil moveor. Ad primum dico, integritatem perſonæ poſſe intelligi, vel de ſanctitate & perfecta iuſtitia: vel de fama illibata. priore modo nego illam in iudicialibus eſſe fundamentum fidei: adminiculatur, ut magis credatur à iudice, ſed abſolutè non requiritur. poſteriore modo in iudicialibus criminum non abſolutè requiritur, nam nec cōtritio reos tales facit: ſed eatenus tantum, ut criminoſis non credatur, ſi nihil adſit, quo expurgetur infamiæ vitium: hic verò expurgatum eſt per torturam, quæ facit illos credibiles. maximè ſi tempeſtivè non revocent.

Ad 2. ratio laborat vitio plus probationis. quia ſequeretur nulla in re illis credendum. Idem reſpondetur ad 3. & præterea etiam Diabolo mendaci exorciſmis extorqueri veritatem: ſic mācipijs eius tortura illam poſſe exſculpi: & valet ſimilitudo, quia exorciſmus eſt, quaſi quæſtio, qua dæmon torquetur. Quarti conſequentia nihil valet. nā non quicquid conatur diabolus impedire, Deus permittit, ut poſſit. nec etiā providentia Dei facilè ſinit innocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præſumptionem eſſe fortem, vel bene fundatam.

Igitur ſi pœnitentiæ ſigna, etiam citra confeſſionem illis apparerent; bonum id foret, & optandū iudici: ſed citra illam vix eſt, ut pœnitentiæ ſigna cenſeri debeant: quare *ſimpliciter aſſero, ſufficere iudici, ſi aliunde quàm ex contritione (quomodocunque accepta) poſſit veriſimilis apparere denunciatio, & ideò talis ei videatur.* Certè ſuper pœnitentiæ ſignis exterioribus an eſſent ſufficientia, necne, ſemper advocati ſine fine litigarent. Quare iſta ſententia nova mihi videtur ſatis noxia iudiciorum expeditioni.

Fateor D. Binsfeld. *lib. 3. concluſ. 6.* iſtam conditionem poſuiſſe, & me ex illo *lib. 5. Diſquiſit. ſect. 3.* ſed nec ratione nec auctoritate hoc novum dictum ille confirmat: quare ſuſpicor & veriſimile eſt, id cum eo ſenſu poſuiſſe, quo equidem poſui: nempe quod confeſſione ſacramentali ante mortem accedente aut tempore denunciationis accedentibus ſignis exterioribus iudici veriſimilibus ex animo pœnitere: multo firmior ſit, & ſecurior in praxi, ſententia de recipienda complicum plurium ſine aliis indiciis denunciatione: non vero eo ſenſu: quod ſi deeſſent talia ſigna vel confeſſio, ut non eſſe tutam ſententiam credatur: quod in terminis nullum vidi adhuc aſſerentem, contra receptam quam dixi & notoriam praxim. Hæc de nova quæſtione nunc dicenda occurrebant.

QVÆSTIO IV.

An ea, quæ de iure & Conſtitutione Carolina Art. 31. requiruntur in denunciatione unius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

PAravini & Friburgenſes reſponderunt non requiri, idem ego reſponderam. Sciendum moveri quæſtionem propter artic. 31. & art. 44. quorum tenor ſequitur.

ARTIC. XXXI. RVBRICA.

Communia indicia, quorum quodlibet ſolum ad torturam ſufficiens eſt.

SI unus reus convictus, qui in ſuo delicto auxiliatores habuit, aliquem in carcere denunciat, qui ei ad perpetrādum delictum commiſſum opem tulerit, eſt etiam ſuſpicio contra denunciatum, ſi modo in huiuſmodi denunciatione ſequentes circumſtantiæ & requiſita obſerventur & reperiantur.

1. Quod denuncianti perſona denunciata in quæſtione nominatim nō fuerit propoſita, adeoque de eiuſmodi perſona in ſpecie non fuerit interrogatus aut tortus denuncians, ſed in genere interrogatus, quis eius in crimine fuerit auxiliator: denunciatum ex ſe cogitatione aſſecutus fuerit & & nominaverit.

2. Convenit, quod ille denuncians omnino ſpecifice interrogetur, qualiter, quomodo, & quando eum denunciatus invenerit, & qualem ſocietatem cum eo habuerit, & in hoc debet denuncians interrogari de omnibus poſſibilibus, & neceſſariis circumſtantiis, quæ pro occaſione & qualitate cuiuſque facti, omnium optime ad ſequentem inveſtigationem veritatis conducere poſſunt, quæ hic omnes deſcribi nequeunt, ſed quilibet diligens & diſcretus per ſe conſiderare poteſt.

3. Convenit inquirere, an denuncians in ſingulari inimicitia, malevolentia, vel contrarietate cū denunciato conſiſtat. Nam ubi talis inimicitia, malevolentia aut contrarietas notoria eſſet, vel inquirendo reperiretur: tunc denuncianti de eiuſmodi denunciatione contra denunciatū non eſſet credendum, niſi de hoc alias tā veriſimiles, firmas cauſas, ſigna veritatis iudicet, quæ quoque in inveſtigatione reperiantur, quæ firmum indicium faciant.

4. Vt perſona denunciata adeo ſuſpecta ſit, quod denunciati criminis rea videri poſſit.

5. Quod denuncians in denunciatione conſtanter manere debeat.

Rubrica, De Magia ſufficientia indicia.

ARTIC. XLIV.

SI quis ſe offerat alios Magiam docere, vel aliquem maleficare minetur: & illi, cui minatus eſt, eiuſmodi quid contingat, vel etiam ſingularem conſuetudinem cum Magis aut maleficis habeat: vel talibus ſuſpectis rebus, geſtibus, verbis, & ſubſtantiis utatur, quæ Magiam ſecum important; & illa perſona de hoc alias ſit diffamata, hoc præbet firmum indicium Magiæ, & ſufficientem cauſam ad

ad

ad torturam.] Hactenus ſunt verba Conſtitutionis criminalis ſancitæ à Carolo V. Imp.

Hoc poſito reſpondetur hanc Conſtitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione unius, ut in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio ſingularis legis non poteſt reſolvi in pluralem, quando plurium & unius diverſa eſt ratio, juxta doctrinam Præſidis Mechliniéſis in loco à vi numeri, Nu. 1. & 8. diverſam vero rationem eſſe in noſtro caſu plurium & unius, oſtenſum in reſp. ad 1. quæſtionem. Item primum requiſitum d. art. 31. nõ habet locum in denunciatione à pluribus facta, quod probatur. Non debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium aut præſumptio adeſt contra ſingularem perſonam: ſed poteſt fieri de illa ſpecialis interrogatio. *gloſſ. & DD. l. fin. §. de accuſat. Brunus de indic 1. part. q. 6. nu 4. Boſſius de inquiſit. num. 61. Menoch. Præſes de arbitr. Iud. l. 2. cent 5. caſ 474. n. 53. Binsfeld. memb. 2. concl. 1. verſ. pro iudicibus annotandum* quando autem plures denunciant, poſt primam denunciationem jam adeſt denunciatione primi indicium ſeu præſumptio, hoc enim prior ille operatur, & ideo inter indicia ad inquiſitionem & interrogationem hanc ſufficientia ponitur denunciatio unius complicis *idem Menoch. de præſumpt. li. 1. præſump. 8. num. 2.* & conſtat plus requiri ad inquiſitionem ſpecialem, quam ad interrogationem ſpecialem, quia illa eſt majoris præjudicii. Vnde & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam: ſi in ea licet, magis licebit ad ſpecialem interrogationem: ſed ad capturam ſufficere, non deſunt qui velint, *ut Lancellot. pract. crim. tit. de inquiſit. num. 34.*

Præterea nec 4. conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta, ut etiam doctum in reſp. ad 1.

Ergo Carolina non poteſt extendi ad denunciationem plurium.

QVÆSTIO V.

An denunciationibus infamium ſit credendum in criminibus exceptis contra perſonas bonæ famæ?

PRoponitur quæſtio generaliter: & ſupponit abſolute, ſive ſint plures denunciantes, ſive unus; atque in his terminis eam diſcutiemus, ſcilicet utrum vel pluribus talibus ſit credendum? ſic res magnam patitur difficultatem.

Plerique cenſuerunt contra conſtãtem & non vulgarem denunciari famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicum nominationem. idq; ne ſit in poteſtate & arbitrio iſtorum tam infamium gravare & denigrare bonam nomen, exiſtimationem, perſonam hominum proborum. *citantur pro hac ſententia, Raph. Cuman. conſil. 136. ad 1. col. 4. Alex. conſil. 89. num. 13. lib. 3. Marſ. conſ. 74. num. 25 & in crimine noſtro maleficii conſ. 109. num. 27. Pariſ. conſ. 151. num. 13. lib. 4. Grammat. conſ. 21. num. 8. conſ. 35. n. 37. conſ. 57. n. 11. conſ. 58. num. 18. & conſ. 66. nu. 5. & melius Deciſ. 28. num. 17. & 18. ubi poſt And. de Iſernia & alios ab eo allegatos ſic plene affirmat. Item Socin. Iun. conſ. 39. num. 66. lib. 2. Rol. à valle conſ. 16. nu. 24. & conſ. 13. num.*

numer.35.l.1. Menoch. de arbitr.caſ.474. num.42. Bertazzol. conſ.59. numer.8.& conſ.61.num.16.Vincent. Onded.conſ 100. numer.40. lib.1. hæc communiter recepta: ſententia valde probabilis eſt: quando bona fama tam conſtanter & plene probata eſt,ut dubitare Iudex non poſſit aut debeat, communi ejus loci hominum exiſtimatione denunciatum propter mores anteactæ vitæ haberi pro viro probo,& ab hoc crimine alieno: *arg.l.de minore. §. plurimum. D.de quæſtion.* & hoc niſi alia adminicula concurrant pro denunciatione, quæ judex magni merito faciat: tunc enim indicium hoc denunciationis valde grave foret: & multi tenent bonam famam denunciati tollere indicia levia,& gravia ſolum elidere.*ſic Paul. Merend. in criminal. variis conſ. diverſorum conſ. 88. numer. 78. Vulpellus conſ. 105. numer 6.& conſ.125.num. 26.* Ex horum ergo ſententia iſtud indicium adhuc aliquid virium haberet contra generalem probationem famæ bonæ: ſaltem ad lenius torquendum: quia præſumptio naſcens ex bona fama eſt generalis, naſcens autem ex plurium denunciatione eſt ſpecialis: *hoc volunt Alex.conſ.77.num.9.lib.1. Arnonus ſoliloq.37. Binsfeld.concl. 6. dub.3. illat. 6.d. lib.2.*

Alii cenſent, tum demum elidi indicium hoc plurium per certam & conſtantem bonæ famæ exceptionem, quando ad bonam famam accedunt alia indicia ad exculpandum reum denunciatum: vel etiam reis denunciantibus plures defectus obiiciuntur, qui eorum perſonas vel dicta debilitant: ut,quod ſint viles perſonæ,aut alias aliis criminibus ſceleroſi. ratio eorum eſt, quia ſemper duplicata materia exceptionis plus debeat valere ad augendum & detrahendum, ut duo vincula ſanguinis, duæ improprietates, duæ fictiones, duo indicia, duo actus geminati: & hoc in terminis ad liberandum à tortura nominatos, annotarunt non pauci. *Gigas de crimin læſ. Maieſtat titul. quomodo & per quos. quæſt. 7. numer.7. Grammat. conſ. 1. Roland à valle, conſ.16. num.20.& conſ.73.nu.24 lib.1. Menoch. d.caſ.474.num. 74. Maſcard. de probatio. concl.1317.numer. 41.Vincent. Onded.d. conſ.100 num.17. & ſeq. Farinac. qu.43. num. 179.*

Ex his jam patet, ſimpliciter loquendo plurium infamium denominationem contra bonæ famæ perſonas admitti,& poſſe valere ad torturam, v.g. ſi nihil illis obſtet, niſi bona rei fama: ſive ſi non ſint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim ſupponit præfata opinio DD. & tenuere DD. Ingolſtadienſes *in ſcripto ſuo ann. 1590.* & Friburgenſes *in conſil. anni 1601.* poſt Boſſium, Clarum, Binsfeld. & alios. Probatur ratione 1. quod non admittatur unius ſocii teſtimonium, fit, quia bona fama præponderat unius nominationi: ſed ſi adminiculum accederet ad unius denunciationem, bona fama non præponderaret: igitur etiam non præponderabit, quando ad unum aliud quoque denominantis ſocii indicium accedat: cum denunciatio ſecunda præponderet aliis indiciis, *eſt ratio Farinacii.* Secundo. Iura,in exceptis criminibus admittentia infames ad teſtificandum, non diſtinguunt inter infames & nō infames denun-

denunciatos, ergo nec nos debemus diſtinguere. Confirmatur, quia ſi diſtingueretur, ſemper fere elidentur denunciationes: quia ut plurimum denunciantur perſonæ non diffamatæ, & in hoc crimine vix aliunde quam ex denunciationibus oritur initium diffamationis. Tum etiam quia hæc eſt indoles iſtius delicti quod rariſſime poſſint ab aliis denunciari quam ab infamibus: quod quando accidit, infames admittendos, *docent Soz. in reg. 415. Menoch. de arbit. q. 27. n. 7. Grammat. & alii, communem dicit Clar. 5. fi. q. 24. n. 13. & q. 25. in pr.* Denique non obſtant huic ſententiæ, Carolina art 1. nec Maſcardus aut alii, quia loquuntur de denunciatione ab uno complici facta.

Igitur aliquando plurium ſociorum teſtimonium non eliditur per bonam famam ſolam quantumvis certam: ut dictum, aliquando vero eliditur: & mea quidem ſententia à Iudicis arbitrio dependet judicare, quando elidatur, quando non: quia a Iudicis arbitrio pendet decidere in animo ſuo, quodnam certius in individuo ſit indicium bonæ famæ, an denunciationis plurium. Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abſtinere de tortura, *juxta Bart. in l. 1 §. 1. D. de q. Angel. de maleſ. in verſ. quod fama publ. nu. 34. Marſil. in §. diligenter. nu.* 190. *Alex. conſ. 180. n. 9. l. 2. Gramm. voto 3. nu. 23. ubi etiam ad id adducit Ioan. And. & Bald ſic etiam Farinac. q. 38. n. 110* Sin vero urgentiores & firmiores Iudicet complicum denunciationes, procedat ad torturam, ſaltem leniorem. Dependet ergo res à pondere indiciorum, ut prævaleant graviora, ut olim docui *d. l. 5. ſect. 3 verſ. conditiones autem, cum Proſpero Farinac. d. operis q. 47. & eſt ad mentem Carolinæ.*

QVÆSTIO VI.

An ſaltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes ſint neceſſariæ?

SI non adſint alia adminicula, ut minimum requiruntur denunciationes duorum virorum vel plurium mulierum. Nam unius non ſufficere, maxime contra perſonam bonæ famæ, dictum ſatis. plurimi enim facienda vitæ præcedentis merita, *l. 3. § ſed ſi ex improviſo. & l. non omnes. § à Barbaris. D. de re milit.*

Dixi (*ut minimum*) quia ſaltem requiruntur duo vel tres (ut dixi) nec pauciores unquam ſuffecerint: non tamen ſemper iſti duo vel tres ſuffecerint: ſi tanta vis bonæ famæ propter magnam perſonarum inæqualitatem (v. g. ſi Princeps denuncietur à ſuis ſubditis) ut duobus vel tribus ipſa adhuc bona fama præponderet: tunc enim tot denunciationes requirerentur, quod poſſent præponderare. *Sic Pater Valentia tom 3. in D. Thom. diſp. 6. quæſt. 3. puncto. quæſt. § 3. verſ. ſecunda regula, & Petr Binsfeld. d. concl. 6* Aliquando ergo ſufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumſtantia perſonarum.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

An ultra denunciationem plurium, denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, ut poſſit procedi ad inquiſitionem ſpecialem, & ad torturam?

NOn quæritur an ad inquirendum vel torquendum ſola fama ſufficiat, quod ſi quæreretur, optimè quidam conſulti reſpondiſſent in exceptis criminibus ſolam famam ſufficere ad citandum perſonaliter, & ad detrudendum in carcerem, & proinde multò magis ad ſpecialem inquiſitionem. (*in leg. nullus, C. de exhib. reis. Cravett. conſ. 41 num. 6. cum aliis adductis à Maſcard. concluſ. 754. num. 19.* ad torturam tamen quæ requirit indicia facto propinqua, gravia, veriſimilia, & clara *lib. 1. in princip. D. de quæſt. l. milites. C. eodem. Bald. & alii relati à Farinacio quæſt. 37. nu. 3.* non ſufficeret ſola fama, ut ex communi ſententia & praxi docent idem Farinacius *quæſt. 47. num. 4.* præterquam in occultis criminibus, ubi ad torturam ſufficit, *receptum id docet Clarus d. §. fin quæſt. 21. verſ. Fama ſola Rimin. Iun. conſ. 362 num. 3.* aut ſi aliud indicium famæ adminicularetur, verbi gratia nominatio complicis confeſſi proprium crimen, *ex Gandino & aliis Farin. d. q. 47. num. 17.*

Sed quæritur de neceſſitate iſtius diffamationis, primò quoad inquiſitionem ſpecialem, deinde quoad torturam. Regula eſt jure certa.

Inquiſitionem ſpecialem non præcedente fama nullam & invalidam haberi. *text. in c. inquiſitionis c. qualiter, & quando d. 2. de accuſat. c. licet Heli de Simon. & eſt communis ſententia, ut docent Aegid. Boſſius titul. inquiſit. num. 8. Iulius Clarus § final. quæſt. 6. in princip. & Farinac. lib. 1. quæſt 9. in princip.*

Sed communis quoque ſententia eſt: hoc fallere in crimine hæreſis & læſæ majeſtatis. *ex c. excommunicamus, §. adiicimus de ſent. excommun.* & in cæteris atrocibus & exceptis; *ut tenent Præpoſ. Alexandrin in c. 1. numer. 64. 2. quæſt. 8. Gigas ſupra qu. 9. numer. 2. Cephal. conſ. 304. numer. 88. Decian. lib. 7. crimin. c. 43. num. 8. Menoch. conſil. 100. numero. 64. Farinac. d. quæſt. 9. num. 14 & 15. Navarr. rubr. de iudic. num. 77. Valentia d. verſ. Secunda regula* quod licet de jure verum non foret: tamen, quòd de conſuetudine & uſu judiciorum ſolemnitas diffamationis ab Aula receſſerit multi atteſtantur. *Clarus ſupra Bonacoſſ. libr. 1. commun. opin. verbo, Inquiſitionem præcedere debet. Farina. d. loco num. 21.* ſufficit ergò quoad inquirendum in noſtro crimine excepto nominatio reorum, ut optimè poſt Baldum alii. *Bald. in l. 1. C. de ſum. Trin. num. 6. Marſil. conſ. 12. num 38. conſ. 15. num. 5. & 6. conſil. 18. num. 16. Gramm. conſi. 21. num. 7. Clarus § fin. q. 21. num. 5.* Hæc adeò certa puto, ut mirer quoſdam conſultos de inquiſitione in hoc crimine contrarium, contra communem praxim, reſcribere auſos fuiſſe.

Quod attinet ad torturam, res eſt controverſa nonnihil. tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem *d. ſect. 3. num. 1.* idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgenſibus & Ingolſtadienſibus aſſero, *cum Lanfranco in pract.*

in pract.crimin.c. 8. Decian.d.conſil.18.n. 42.Menoch d.conſ.115.num. 64. Binsfeld. membr.2.concl 6.dub.2. illat. 6. Valentia d.diſp 6.q 13 punct. 1. § 3 *verſ. ſecunda regula.* Nam ſi ſine aliis adminiculis duorum nominationes valent contra perſonam bonæ famæ; certè non requiritur præcedens denunciationem diffamatio.

Deinde cùm hoc crimen ſit occultiſſimum & Lamiarum maxima vaſrities, vix unquam diffamatio præcedit denunciationem. Fama quoque eſt indicium remotum à facto, & perſæpe vox populi vana & fallax, etiam cum à perſonis honeſtis & fide dignis orta, ut bene Farinac. *dict. quæſt.37.num.26 & 47.*

Doctores etiam cum agunt de propriis & peculiaribus indiciis in crimine maleficii, aliquando unum aliquando plura ad torturam requiſita recenſent: non tamen addunt famam debere concurrere cùm illis, vel illa præcedere: ſed potius contrarium inſinuant aliquando namque docent famam ſeu diffamationem ſolam abſque aliis adminiculis ſufficere; aliquando alia indicia ſola: ut videre licet apud Menochium *lib.1. præſumpt.* 89. Binsfeld. & à me citatos *ubi ſupra.* Et ipſe Carolus V. ponens indicia, quæ ſingula ſufficiant ad torturam, nullam diffamationis adiicit mentionem *patet ex Ordinatione 29. & ſeq. uſque ad 32.* Nec obſtat conſtit. 44. ubi additur expreſſe, *& illa perſona ſit ſuper hoc alias infamata.* Non inquam obſtat. Nam conditio illa non ad omnia præcedentia indicia ſed ad proximum tantum ſpectat: juxta limitationem illam eruditam Menochii, quod quando determinabilia ſunt inæqualia ſeu diverſæ rationis, tunc quæ illis ſubiungitur ratio vel reſtrictio non ad omnia, ſed ad id quod proxime præcedit referenda eſt, ut illud limitet ac determinet. *lib. 4. præſumptio 89 num.143.*

Nec obſtat etiam c. inquiſitioni de accuſat. & inquiſit. nam illud cap. vel procedit tantum de duobus vel pluribus extra judicium denunciantibus maleficium *Mart. Azpilqueta rubric. de Iudic. nu.78* vel ſi extendas ad denunciationes in judicio; intelligendum, cum alia indicia ſufficientia deſunt: tunc enim diffamatio ſaltem eſt neceſſaria: ſecus ſi adſint alia indicia proxima & urgentia.

QVÆSTIO VIII.

An ſatis ſit denunciari aliquem aut aliquā à pluribus, quod ipſam viderint in conventu & congregatione ſagarum, in ordine ad torturam abſque eo, quod damna fecerit?

QVI tenent negativam nituntur variis fundamentis. nam eorum quidam totum hoc chorearum & conventuum negotium exſibilant, ut delirium: & re vera nihil tale accidere contendunt, quos puto me ſatis copioſe refutaſſe *l.2. Diſqu. Mag. q 16. & plenius lib.5 ſect 16. poſt litt. TT. in ſolutione quinti arg. in editione tertia Moguntiæ apud Albinum in folio.* & oſtendiſſe ut plurimum non eſſe illuſiones, & modos ſuggeſſiſſe Iudici, quibus diſcernat illuſas à non illuſis. Poſtea vidi quorundam DD. quoddam M.S.

conſilium, in quo conantur elevare hoc genus indicii, ſed argumentis, ut videbitis vix dignis refutatione: reſpondebo tamen hic, ut ipſimet videant, ſi hæc videbunt, fundamenti ſui infirmitatem.

Primò, quia teſtis minus aptè extra „ ſenſum vel ex ſenſu rei depoſitæ de- „ ponens, probat *l. qui teſtatur. § 1. D.* „ *de his quæ in teſt. delen. l. teſtium. C.* „ *eod. Blancus de indic. num.* 49. *& alii.* „ ſed iſtæ, quæ denunciant ſe vidiſſe „ iſtas mulieres in choreis & comeſſa- „ tionibus, non deponunt per ſenſum „ aptum, quia tunc illum non habe- „ bant. igitur nihil probant. *Reſp.* „ tranſeat maior, etſi indiget interpre- „ tatione. Negatur minor. Quam „ illi ſic probant, utar eorum verbis: „ Pro conſtanti namque habemus, „ quod hæ ſtriges & lamiæ in actu & „ raptu illo exiſtentes, ſenſus ſuos „ cum operationibus naturalibus & veris non habeant.] Quod pro conſtant habetis boni viri, hoc communiter ICti. & Theologi, pro falſo habent; fatentur aliquando ita contingere, ſed rarius longè. *vide dicta à me locis præfatis* Videte etiam quam cõſtanter id probetis, quod habetis pro conſtan- „ ti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod „ congregationes iſtæ in locis ſilve- „ ſtribus & paluſtribus fiant, ubi cibi „ & epulæ ſordidæ, infames, ut pluri- „ mum herbeæ apponuntur, nullum „ alimentum, ſed nocumentum affe- „ rentes, ſuppellectilia, vaſa argentea „ & alia denique omnia ibi exiſtentia, „ vel non vera, ſed ſolùm apparentia; „ vel ea adeò ſubtili, & adeò fallaci „ materia fabricata; ut verè non con- „ ſiſtant, & hinc ad ſimplicem Domi- „ ni noſtri Ieſu Chriſti nominationẽ „ evaneſcant. [hæc probant multorum teſtimoniis, quod nihil neceſſe, quia non probant, quod illis probandum erat. Deinde addunt pro minore argumenti: & tamen praxis demonſtrat quod de amœniſſimis locis, ſuaviſſimis cibis; & rebus pretioſiſſimis deponant atque teſtentur. Quod eſt argumentum efficax & inevitabile deficientis, vel ſaltem depravati, & minus apti ſenſus.]

Reſpond. Hos argumentantes valdè hallucinari; quoniam ab eo quod aliquando contingere Grilland. Remig. ego & alii aſſerimus, ipſi inferunt univerſalem id ſemper contingere. cur ſi nobis credi poſcunt de iis, quos deceptos diximus; non credunt de reliquis quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio eſt, ſequi tali in loco non fuiſſe corporaliter? Quaſi non poſſit dæmon illas & eò transferre, ut illic verè fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis, & cibos palatui; & ſimilia obtrudere, more præſtigiatorum, an quia puto, me in præſtigiatoris ludo vidiſſe, quæ non vidi, ſequitur me in ludo non fuiſſe? An non veram cladem gregibus dedit Aiax, quia Laertiadem & Atriadas cædere ſe opinabatur? Sed evaneſcunt audito nomine Ieſu; præſtigiæ ergò fuere: non tamen ideò non illic fuere ſtriges, quæ præſtigiis ibi deluſæ: deinde potuit ſubitò, quæ vera & ſolida erant, Diabolus oculis ſubtrahere, & ſic evanuiſſe videantur.

Sic-

Sic ergò hoc argumentum ſenſus quo ad quædam deficientis; & aliquando: quid inde? ſubdunt rationem Phyſiologicam. Totius corporis compago & ſenſuum harmonia pro ſui conſervatione mediocritatem quandam requirit: ideò in tanta motus violenti celeritate, ut eſt aſportatio illa Diabolica, conſiſtere non poteſt.]

Reſpond. Mediocritatem hanc non conſiſtere in inviſibili: ſed habere ſuã latitudinem, in uno maiorem, quàm in alio. Diabolum verò, qui vires ſingulorum optime, perſpectas habet, iis motus velocitatem ſic attemperare, ut præter fatigationem detrimenti nihil ſentiant. An minus videt, audit, guſtat ſentit, qui veredariis currit, & fatigatur, quàm qui ſenſim pedibus ambulat? Addunt.

Præterea ſpectra, quæ nocturnis, tenebris imaginationi perterritæ ſeſe offerunt, quoties illa ſuppoſita nox ſit, uſque adeò vim omnem corpoream lædunt, ut vel à deferente deciderent homines, vel terrore conſternati perirent, vel in graviſſimum aliquem affectum inciderent, quod experiuntur, qui levioribus occaſionibus per ſæpe ex ſolo terrore in graviſſimos incidunt morbos. Quare ſi eò incolumes deferuntur, neceſſe eſt vi aliqua naturæ vires excedente ſuſpendi animæ actionem in totum corpus, ita veluti cadavera ſenſus ac mentis omninò expertia pro illo tempore ſint: & hoc eſt quod noviſſime voluit Delrius dicta, quæſt. 16. lib. 2. ſub litt. C. verſ. poſſet dæmon, ibi horum enim unctione obſtupefacit ſenſum & miſeri. perſuadet, &c.

Quæro cur non addunt, quid perſuadeat, quod ego addidi, *perſuadet unguenti vim eſſe maximam?* an quia videri volebat me dicere, *perſuadet illis quæ non ſunt?* Certe miror me dici voluiſſe quod tota illa q. 16. tam exacte refutavi, hoccine eſt bona fide conſulere? Dico iterum nihil aliud me ibi aſſeruiſſe, nihil voluiſſe, quam cauſſam reddere, cur quod ſine unguine dæmon poſſit, cum eo malit. Terror naſci ſolet ex re incognita, nam notis non terremur vehementius nec diutius. Sagæ ſciunt quæ vident dæmones eſſe, & ipſorum fieri opera, quibus etiam commiſcentur, facillimum eſt illi, imaginatione non læſa, ſed deluſa, ſenſu non ſublato, ſed aliquantulum alterato, eas deferre, cætera quæ addunt mera & inania verba ſunt, nec à me, nec aliis admittenda.

Pergunt, Alia & 2. ratio huic valde proxima nos trahit, quod hæ perſonæ, vel vi venefici huius unguenti, vel furore Diabolico ita divina permittente manu, prorſus ebriæ & furioſæ dicantur. Abbas Trithem. d. q. 6. col. 3. cuius verba cum propoſitæ rei apprime ſerviant, referre placuit; *voluntatem habent* (inquit) *depravatam, quæ eas convertit in furorem, quo mentem præoccupante, mox dæmones ſe furentibus applicant & effectum eorum, quæ ipſæ maleficæ petunt, Deo permittente Dæmones inſanientibus præſtant.*] Simile voluit Picus de rerum prænot. cap. 5. in fin. lib. 1. dum inquit,

Necromantici furunt; chiromantici delirant; Magi inſaniunt.] At jure probatum eſt quod dicta furioſi & ebrii non conſiderentur. *Speculat. de teſtament. §. 1. numero 8. Bartol. de teſtibus ver. furioſi. Albert. de teſtibus nu. 32. Campeg. de teſtam. regul. 114.*

Reſpond. Argumentum æquivoco vitio laborare. Nam in minori, l. C. illi furioſas vocant propriè ſumpto vocabulo, quorum imaginatio læſa. In majori Trithem. de voluntatis malitia loquitur, & furoris vocabulum ſumit impropriè, ſicuti cum iratos dicimus furere.

Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non videat ſic dici furere Necromanticos, & inſanire Magos; ſicut dicuntur chiromantici delirare? quis unquam ullorum iſtorum habuit pro verè furioſo, quem catenis, non diſputatione compeſcere ſolemus? Nonne illud, *voluntatem habent depravatam*: ſatis indicat, de quo furore loquitur Trithemius? Furor ille, quem Bart. & cæteri dicunt à teſtimonio arcere, non oritur à voluntatis depravatione; ſed ab imaginatione læſa natus, impeditſ. nam & liberam voluntatis functionem.

Tertiũm argumentum adhuc levi- ũs eſt: Conſideramus (aiunt) quod hæ ſagæ & maleficæ, à ten pore & momento illo, quo liniuntur & unguntur, vel ſaltem à dæmone aſportantur, uſque ad tempus quo revertuntur, naturam dæmonis aſſumunt vel inter ipſas vel dæmonem nulla vel modica exſtet differentia, & quicquid ipſæ agunt, non ipſæ, ſed dæmon operatur, quod probant verba Trithemii modò relata, ibi; *illorum Dæmones ſe furentibus applicant*: quod etſi non eveniat per modum obſeſſionis, & quòd dæmon ſagam ingrediatur, ibique tanquam Dominus navis operetur, evenit ſaltem, quod tamquam extrinſecus motæ, per immutationem phantaſmatum plurima inania & falſa oſtendat, ſenſus ludificet, decipiat atque faſcinet.]

Duo his verbis involvuntur quorum unum nihil commune habet cum altero, etſi quaſi ratio alterius adjungatur Pri s eſt, *eas tempore ſtrigiportii, naturam dæmonum aſſumere, ita ut inter illas & hos vel nihil vel modicum interſit.* Hoc cùm ſit falſiſſimum, pernego. Quæſo ſi eques ab equo abripiatur, & illo in equo hærente; ſed equum regere non valente, equus ſegetes, calcet & conterat; etſi verè calcatioe quo ſit adſcribenda, tamen quis dicat equitem equi naturam aſſumere, &c. Nec ad rem facit quod hunc invitum portat equus; nam nec ſtriges ſemper ſponte conſcendunt fictitium hircum. Vnde apparet, quæ ex Trithemio ſecundo loco ponitur, non probare quod præceſſit, ſed tantum aliqua fieri ab ipſo dæmone, quæ ſtriges ſe putant facere. Quod non negamus; ſed aſſerimus falſam eſſe illam aſſertionem generalem; *quicquid ipſæ agunt, non ipſæ ſed dæmon operatur.* Quæ ab homine nullo pacto aut vix fieri queunt, illa dæmonis operationi poſſunt adſcribi: ſed eſſe in conventu, ſaltitare, ſe ingurgitare, blaſphemare, &c. fiunt inſtiga te dæmone, ſed à ſtrigibus patrantur.

tur. Et benè quod ipſimet hoc advertentes ſua cædunt vineta cum immediate ſubiungunt.

Eſt ſi quid verè & per ſenſus operantur, quod in quibuſdam actibus ,, negari poſſe non videtur, ut in ſalti- ,, bus, & concubitu cum dæmone, iu- ,, ramentis & obligationibus cum eo- ,, dem ineundis, aliiſque dæmoni uti- ,, libus & proficuis, totum hoc ipſi, ,, tanquam inſtigatori & Domino ea- ,, rum perſonarum iam facto, tribu- ,, endum videtur. juxt. reg. l. & ſi ami- ,, cis D. ad leg. Iul. de adulter. Abb. ,, Trithem. d. quæſt. 5. ubi (inquit) Dæ- ,, monem uti voluntate furentis ma- ,, leficæ, ſicut artifex inſtrumento ad ,, operandum. Remig. d. cap. 14. colū. ,, 10. quæ dicuntur dæmonum miniſterio & opera fieri.]

Reſpond. Incauta Trithemii verba videri hos allegantes in alterutrum præcipitaſſe. Vel enim voluerunt hoc ſic tribui dæmoni, ut non mereantur propterea facta punitionem lamiæ: vel ut abſolutè propterea negemus eas id operatas. Vtrumque eſt intolerabile. Poſterius quidem, quia licet ille ſit Dominus imperans, & ſuaſor incitans tamen in tripudio pedes movet & vult movere lamia; atque ita de cæteris actibus. Nec ſervum latronem à pœna latrocinii liberat juſſio ſui Domini. Idcircò & prius negandum. Deceptio ſuadentis, non impedit ne actio perſuaſi ſit voluntaria. Putare autē quod Diabolus ſic eorum voluntati dominetur, ut liberi eſſe arbitrii, ſeu liberè velle deſinant, Catholicæ fidei repugnat. Quapropter comparatio illa inſtrumenti fabrilis nec ſatis apta, nec ſatis propria eſt, artificis abſolutum in ſerram dominium eſt, adeo ut cum ipſe vult, ſerra idonea non poſſit non ſerrare: dæmonis in voluntatem lamiæ poteſtas nulla, niſi inſtigandi; ſed ſemper illa poteſt cum Dei gratia, abnuere ac diſſentire. Et quia hoc poteſt, quando Dæmoni cooperatur rea pœnæ fit, hic temporariæ, in altero ſæculo æternæ. Denique quid hæc omnia faciebant ad rhombum, nam etſi vera forent, non ſequeretur ſagas conventibus ſe interfuiſſe dicentes falſum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel ſequentibus probatur. Sequitur enim.

Et hac ſola ratione vel tranſmutationis, vel omnimodæ ſimilitudinis “ & operationis has dici exiſtimamus “ lamias: quod eſt certi dæmonum “ generis nomen. *Torquema. d. Dialog.* “ *3. fol. 4. in fin.* Vel ſtrigias nuncupari “ nomen paludem infernalem ſigni- “ ficans. *Franc. Berna. Comenſ. de ſtrigi-* “ *bus in princ.*

Vbi eſtis Etymologiarum ſtudioſi? accurrite. *Lamiæ dicuntur certi dæmones.* eſto, nam idipſum alias probavi ex ſacris litteris, & patribus, *Commentar. in Tragœd. Senecæ, & in diſquiſit.*] Ideò illæ dictæ lamiæ propter trium cauſarum unam, prima eſt, *tranſmutationis*: Sed eas tranſmutari in Dæmonem, id verò veræ fidei repugnat & ſanctionibus, abſtinendum ergò ab hac ratione. 2. eſt *omnimodæ ſimilitudinis.* Hæc ratio ſic indefinitè poſita æquè falſa eſt ac prior, debuerunt addere in malitia aut quid ſimile, & [illegible]c negaretur *li omnimodæ*; *& operationis*, hanc

… nitti poſſe cenſeo explicatam, inſtigatæ & adiutæ à dæmone.

Strigiæ, non vocantur, ſed *Striges*, & *Strigæ*, à vulgo, nec illud à paludè, *ſtrigiæ*, ridiculum commentum rei tam ſeriæ inſerendum, dictæ ab obſcæna volucri *ſtrige*, cui nomen à ſtrigendo, ut docui alias ex Sereno, Ovidio, Feſto; quibus hac in re potius credere debuerunt, cum & Simancas id clarè poſuerit *Cathol. inſtit. cap.* 32. *n.* 1. quem ipſi laudant.

Denique rationibus his, maiori huiuſmodi, *Lamiæ ſunt dæmones vel ſaltem Dæmoni ſimiles* Subiungunt hanc minorem; ſed dæmonis teſtimonio nullo modo judici credendum, ergò nec lamiis; hæc enim argumentatio tota latet in his verbis, quæ ſubiiciunt.

At impium eſſet nedum dicere, ſed
„ dubitare, an dicto dæmonis media-
„ to vel immediato, abſolutè vel ad
„ effectum inducendi aliquod indi-
„ cium credatur, cum ſit inimicus hu-
„ manæ naturæ, author ac pater men-
„ dacii, ac demum iniuſtitia ipſa, quia
„ nihil aliud eſſet, quam quod mini-
„ ſtri juſtitiæ ſuper iniuſtitia ſe fun-
„ darent.

Reſpond. Quando creditur denunciationi ſagarum; creditur, non dæmoni; ſed ipſis mulieribus, quæ vel invito illo, vi tormentorum, aut ſponte ſua veritati teſtimonium, & juſtitiæ adiutorium exhibent.

Argumentum horum conſulentium tale eſt in ſumma. Dubia probatio non attenditur, ſed requiritur quod perneceſſe concludatur. *cap. in præſentia de probationibus*. Sed probatio petita à denunciatione lamiarum eſt planè dubia q. *Reſpondeo*, ſufficere ut pro natura delicti veriſimiliter concludat, ut alias oſtendi ſup. quæſt. 1. Et minor quoque falſa eſt, nec benè pobatur duobus quibus probant. 1. eſt quia quod interfuerint conventibus, non gignit niſi ex conſequentia quadam præſumptionem ſortilegii & aliorum criminum. aliquando enim int riunt aliqui, nihil horum committentes. Secundum eſt, quia poteſt fieri quod vel ipſæ deponentes deluſæ realiter ibi nõ adfuerint: vel denuntiatarum abſentium dæmon figuram ibi repræſentaret. Ad primum dico: nunc tantum quæri, an ſufficiat denunciatio iſta ad hoc, ut judex veriſimiliter putet interfuiſſe, & idcircò eo fine torqueat, ut fateantur de illa præſentia: interrogatio de cæteris criminibus conſequens eſt; quia vix umquam fit, ut qui interfuit non ſit criminibus illis ordinariis irretitus, & ideò eſt de hoc præſumptio urgentiſſima. Ad 2. dico utrumq; illud raro fieri: & poſſe judici probabiliter cõſtare verũ deponẽs fuerit deluſa, necne, de repræſentatione quoque innocentis, rariſſimè eveniunt ſimilia exempla. Vtrumque docui d. ſect 16. docuit etiam poſterius iſtud Binsfeld. & alii.

Quintum argumentum eſt illud: Quintò nos movet authoritas aliquorum ſic in ſpecie tenentium, quod de dictis viſis & geſtis in conventibus iſtis Diabolicis nulla prorſus habeatur ratio. Prieras de Scrigimag. libr. 3. cap. ultim. punct. 16. in fin. Simancas Cathol. inſtit. titul. 37. numc. 16 Bernard. Gomenſ. in Lucerna inquiſitor. titul. de ſtrigibus. ſub. numer. 13. verſic. ad-

ſertas, Novi[...] Roman. de indiciis cauſarum civil. & criminal. cap. 82. nu. 10. & ita paſſim ſervant tribunalia Italiæ. potiſſ. verò ſanctiſſ. inquiſitionis, prout miniſtri tam urbis, quam huius civitatis plene teſtantur.]

Reſpond. Authores allegatos non aſſerere quod de dictis, viſis, geſtis in conventibus nulla prorſus habeatur ratio: ſed tantum ſæpè falli & deludi deponentes: eò quòd ea putent dicta, viſa, geſta in conventibus, quæ revera ab illis dicta, viſa, geſta, non fuerunt. Refero me, ut dici ſolet, ad fidem libri. videbis (Lector) Simancam expreſsè docere aliquando nec falli, nec deludi, ſed vera deponere; & quæ d. numer. 5. dixerat ex Ponzinibili & Alciati ſententia, ea refellere numer. 6. & addere quod aſſerimus de vero & reali ſtrigiportio *id tàm certiſſimis teſtimoniis, & tàm evidenti rerum experientia comprobari & cognitum eſſe. ut ſit plane ſtultum tenacius hoc infitiari*, quod verò in ſecunda editione poſtea addidit, tantùm ea cauſâ addere, ut ſciamus minus credendum illis, de facto alieno quàm de proprio deponentibus: item minus quando de nocturnis conventibus accuſant ſocios, quàm quando eos accuſant de criminibus clara luce & extra conventus illos phanaticos patratis: item minus fidei contra ſocios mereri, quando nihil aliud imputant quàm conventiones & choreas illas nocturnas, quàm quandò illas ſimul & alia facinora, puta infanticidia, meſſes grandinatas, &c. Quæ ut vera fateor: ita non video, quid faciant ad univerſale illud adverſariorum dictum (*nullam prorſus habendam horum rationem*) adſtruendum. Quamvis etiam Simancas in ea ſententia fuiſſet: illius ne ſolius dictum, communi ſententiæ & praxi præponendum? Eadem plane mens eſt Cumani & Prieratis: quorſum enim tot exempla conventuum adferrent, & tam diligenter quæ in illis fiunt diſcuterent: niſi vellent ea iudicibus eſſe nota, & ab illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet, quia ipſorum prudentiæ eſſe volebant conſiderare in caſu occurrenti, quod vero ſimilius; deluſam eſſe deponentem, nec ne; iudicare. Quare cum tam non bona fide ſcriptores iſtos allegarint, meritò non credo quod de praxi Italiæ & urbis adducunt. In urbe & aliis locis Italiæ Iudex fuit Ghirlandus, qui eorum rationem ſemper habuit: Sacri Palatii Magiſter fuit Spinæus: Itali Ananias & Picus & alii, & tamen omnes ſatis clarè oſtendunt vel maximam de his habendam rationem. Quod attinet ad Novæ Roman. de teſt. quis vel ipſe cum Alciato & Ponzinibio toties refutatis, ut tot Theologis, quorum conſtat hanc communem ſemper ſententiam fuiſſe tot Iureconſultis (*& fallitur Simancas putans contrariam eſſe communiorem. Vide detitatos à me d. quæſt. 10. 16. & d. ſect. 16.*) Tot philoſophis & medicis, tot probatiſſimis hiſtoriis unus obiiciatur?

Quantò ſolidius, licet breviter Patavini DD. aſſerunt? Satis eſſe quoad effectum torturæ ut nominatores dicant illam aut illas vidiſſe in conventibus & conventiculis ſagarum; nec oportere probare de damnis alicui illatis, *& citat Binsfeld. confeſſ. malef. membr.*

3.concl 6 Dub.2.& med.ſect.16. Idem aſſerunt DD. Friburgenſes, propter alia multa crimina quæ ſolent præcedere conventus, ut apoſtaſia, & blaſphemia; & concomitari, ut idololatria Sodomia, &c. quæ enumeravi, *d. ſect.* 16.*litt.*20. & quæ nec minus, immò magis, Iudici punienda ſunt, quàm damna agris, pecoribus, hominibus data.

Nimis enim audax ille conſultor fuit, qui aſſeruit, ſe pro Theologico axiomate audere affirmare: Quod judex ſæcularis minus ſollicitus eſſe debeat quando inculpatio eſt de ſagarum conventibus & choreis, quam quando eſt de maleficiis venenariis ſeu damnoſis proximorum rebus aut corporibus.] Nullus enim Theologiæ peritorum hoc axioma pro rato aut ſecuro accipiat, ſed pro paradoxo & periculoſo. Tum quia ratio parum efficax eſt, qua id probat; nempe quia ex conventibus illis & choreis reſpubl. directe damno non afficiatur, tum quia nihil urget confirmatio, quod ideò ſanctio Carolina in ſolo illo maleficio noxio ſeu venenario regi pœnam præſcripſerit: in conventuum verò & ibi patratis criminibus ſagarum liberam judici pœnam reliquit, videlicet ut ſciat hæc ſibi minus conſiderã da, quoniam reipub. minus ſint pernicioſa. Periculoſa certe (ut dixi) opinio, nec vera, ſemper enim judici majoris faciendus eſt honor & iniuria Dei, quàm cuiuſuis hominis: & magis læditur reſpub. atroci iniuria Deo, quam hominibus illata. Quare de illa magis ſollicitus eſſe debet & eam acerbius punire, diligentiuſque conniti ad exſtirpationem criminũ, quæ directe lædunt maieſtatem divinam quàm quæ directe vergunt in hominum iniuriam damnumve. Iudex etiam ſæcularis in judicando non reipub. tantum ſed Dei vices gerit. Sæcularibus quoque iudicibus loquebatur Ioſaphat Rex cum diceret, *Videte, quid faciatis, non enim hominum exercetis iudicium, ſed Domini*. 2. Paralip. 19. 6. Non de homicidiis tantum & veneficiis, ſed omni maleficio ac crimine ſagarum capiendum illud; *Maleficos non patieris vivere*, Exod. 22, 18. ubi vocem Hebræam MECASCHSCHEPHA, מכשפה non eſſe reſtringendam ad veneficum alias contra Wierum docui. In cõventibus dæmonẽ adorant, in iiſdem nefandiſſima quæque patrant, venena præparant, clades hominum pecorumq; calamitates frugum decernunt. Solius idololatriæ quanta iudici ſollicitudo gerenda docet Deut. cap. 13. v. 8. ubi expreſſe præcipitur: *Nec parcat ei oculus tuus, ut miſeriaris eius aut occultes eum, ſed ſtatim interficies* Non ſcio ubi de ullo crimine, quod Reipublicæ directe noceat, ſic loquatur ſacra ſcriptura. Nec ſinit prudentia ut ſimus ſolliciti de rivulis avertendis, magis quàm de fonte exhauriendo. Fontes malorum ſunt iſti conventus, rivuli tantum illa veneficia & damna data. Inanis ergò ratio eſt illa directo damno.

Tinniant aures horum conſultorum, expaveſcant corda iudicum illis credulorum, ad illa iudici per prophetam comminata Dei verbis: *Loquens locutus ſum, ut domus tua, & domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo uſque in ſempiternum. Nunc autem*

dicit

dicit Dominus, Abſit hoc à me: ſed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt: & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non ſit ſenex in domo tua.] 1.Reg. 2. 30. Cur iudici tam graviter minatus? an quòd veneno vel ferro aliquos interemerat? an potius quia Deo illatam à filijs injuriam ſatis ultus non erat? Scilicet minus Sacrilegæ ſunt ſagæ, quàm filij Heli.

Sed obijcitur Carolina ſanctio, & malè obijcitur ex arg. 109. Multiplici enim ſolutione ſine negotio removetur. Poteſt dici cum Friburgenſibus, in d. ſanctione nomen, *Zauberey*, accipi in generaliore & latiore ſignificatione, quatenus & Magiam & maleficium complectatur. Nam ex Germanicæ linguæ proprietate liquet & magos & maleficos, *Zauberer*, vocari. Ideò cum magi & malefici ſtrictè ſumptis vocabulis valdè differant, *ut docet Binsf. in l. multi. 6. C. de malef. & mathema. in prin.* & gravius ſit delictum maleficorum, nihil mirandum ſi diſtinctas utrique crimini pœnas Imp. præfixerit. Vel cũ Binsfeldio, *in l. 5. C. de malef. & mathemat. circa fin. concl.* 2. Imperatorem in hac conſtitutione non loqui de delicto Magiæ ſecundum totam eius latitudinem, quæ comprehendit ut ſpecies divinatoriam, Amatoriam, & Maleficam ſeu veneficam, ſed ſecũdum unam ſpeciẽ, nempe tertiam, quatenus veneno graſſantur; & hominibus iumentiſque nocent. *l. 1. C. de malef. & mathematic.* Conſtituere itaque, ut ſi veneno graſſentur, & de facto hominẽ iumentumve necaſſent, comburi debere: ſi verò effectus ſeu nocumẽtum hoc ſecutum non fuerit, tunc non ordinaria ignis extraordinaria pœna prudentis viri arbitrio puniendas. *l. ſunt quædam D. de extraord. crim.* Vel denique ut olim reſpondi; illic Imp. non negare quin maleficæ ſi cum dæmone fuerint fœderatæ, ſi in conventibus conſueta fecerint morte plectendæ ſint: ſed ſancire, ſi venenariæ ſint, ſemper igne puniendas; ſi verò non ſint venenariæ arbitrio iudicis puniendas, hoc eſt aliquando igne, aliquando alio ſupplicio. Nec enim (ut volunt adverſarij) idcircò venenarijs rogum intentat, quod alios minus noxios cenſeret reipubl.) contrarium iam docui) vel quod in iſtis detegendis minorem iudicis ſolicitudinem exigeret (quod de tam pio & divini honoris & fidei uſque adeò Zeloſo principe non eſt credibile:) ſed quoniam volebat cavere, ne iudices errarent exiſtimantes in damnis per hoc crimen illatis, eodẽ arbitrandum modo, quo de cæteris criminibus damnificantibus vel perſonarum occiſarũ qualitate, pænæ magnitudinem moderantur, vel etiam putarent tales noxios veneficos ſicut cæteros homicidas decollandos: id inquam ne cenſerent, ſed intelligerent quam atrox crimen ſit veneno & ope dæmonis aliquẽ tollere, ideò huiuſmodi reos omnes voluit ultrici incendio abſumi. De cæteris criminibus à lamijs deſignari conſuetis, id noluit exprimere, quia ſatis cenſuit iudicibus id perſuaſum, ipſa Germaniæ praxi, iam à Friderici & Maximiliani primi temporibus recepta, cui non eſt cenſendus voluiſſe tàm clanculum, & obſcurè per conſecutionem quandam detrahere.

QVÆSTIO IX.

Quando ſit talis denunciatio, quod hæc vel illa perſona interfuerit conventibus ſagarum, an requiratur ſpecificatio temporis & loci, vel utrum ſufficiat generalis denunciatio plurium abſque huiuſmodi circumſtantiis ad inquiſitionem & torturam?

SIcut iure communi ordinariè in accuſatione exprimi debet locus & tempus; non dies, ſed menſis annuſque *l. libellorum D. de accuſat. & ibi Bart. n. 2. ſupra c. fin. §. libellorum 2. q. 8.* quando factum ſemper, non una die certa punibile eſt, *Barthol. ubi num. 12.* Sic etiam in particulari inquiſitione, quia Iudex tunc vicem ſubit accuſatoris: *Bart. in l. 2. §. ſi publico nu. 12. D. de adulter. communiter receptus, iuxta Aretin. & Felin. in c. qualiter §. debet de accuſat. & totius mundi praxim iuxta Ang. in l. ea quidem nu. 3. C. de accuſat. Boſsius tit. de inquiſit. n. 90. Clarus §. fin. q. 31. nu. 11* & ideò, ut reus ſuas defenſiones queat inſtruere, debet in inquiſitione etiam diem exprimere; ſi reus id petat; quia fortè vellet docere ſe tùm alibi fuiſſe, *Barth. in l. is qui reus D. de publ. iudic. nu. 2. & quamvis Imola contrarium ſenſerit; ibidem tamen communiter doctrina Barthol. obtinuit, Iaſ. in l. 2. §. ſi quis Epheſi D. de eo quod certo loco. Boſſus ſup. num. 92. Gigas de crimin. læſ. Mai. titul. qualiter procedatur q. 3. Clarus q. 12. nu. 6. & 9. Angelus & Auguſt. in addit. ad Angel. in gloſſ. de anno præſente num. 2. Maſcard. concluſ. 512. nu. 3. Farinac. quæſt. 1. nu. 20.* Tam iudex tamen quam accuſator, ſi dicerent ſe diem ignorare, & id confirment Sacramento, excuſabuntur, *Clarus d. q. 12. n. 9.*

Immò tàm neceſſarium eſt regulariter ut in accuſatione & inquiſitione ſpeciali locus, annus ac mēſis criminis inſerantur, ut etiam parte non petente, ipſo iure cenſeatur inquiſitio aut accuſatio nulla, utpote deficiens in ſubſtantialibus: *ita poſt Alexandr. & plurimos ex communi ſententia Clarus d. numer. 6. & Farinac. d. quæſt. 1. num. 11. & 15.* Quæ ut certa ſunt in criminibus non exceptis, optimè facturum iudicem, ad hoc ut pleniſſimè muneri ſuo ſatisfaciat; ſi factum ſit huiuſmodi cujus annus, & menſis ac locus à denominante exprimi non difficulter queat; ſi de his circumſtantijs nominantem interroget, hoc tantum volui in diſquiſit. *lib. 5. ſect. 3. ſub lit. L. verſ. tertio requiritur, ut nominans diligenter*, non verò, quod ſi in crimine Magiæ, maximè ſi plurium adſit nominatio, hæc interrogatio & expreſſio loci ac temporis prætermiſſa fuerit: ideò inquiſitionem nullam redderet.

Illis enim aſſentior, ut & Friburgenſes, *qui aſſerunt in criminibus exceptis prædictio ſolemnis, quoad additionem loci & temporis, non requiri gloſſ. in princ. verò. & inſtituendo Inſtit. de publ. Bald. cap. 1. num. 20. Quibus modis Feud. amit. Angel. de maleficat. verſ. falſario numer. 37. verſ. hæc eſt quædam inquiſitio. Hippol. de Marſil. ſing. 163. Ferrantes Garzareus inter conſ. crimin. vol. 1. conſ. 125. Menoch. conſ. 90. num. 88. & 91. lib. 1. Tiberius Decian. conſ. 18. numer. 22. vol. 1. dixi d. libr. 5. ſect. 2. §. Tertiò requiritur ad formam, & hoc voluit unus pro parte adverſa conſulentium in ſcripto cuius initium; Opere pretium videtur,*

biſce

hiſce verbis: Neceſſe non eſt omnes huiuſmodi circumſtantias à denunciatoribus indicari, præſertim quādo huius rei impedimenta legitima adferuntur; ſufficit enim hoc caſu ſi ex alijs tantum apparet, ex quibus iudicis animus moveri poteſt, vel quaſi certò credat denunciantes vera dicere. *Quod & probat.* quia iudicis arbitrio (*ait*) relinquitur, utrum indicia ad torturam ſint ſufficientia.] Sunt & aliæ rationes pro hac deciſione, quia quando idem crimen ſæpius ordinariè, quaſi ex conſuetudine patratur, locis maximè varijs, & ut plurimum incertis vel incognitis, aliquando etiam ornatu toto loci ficto, & præſtigijs inſtructo, vix poteſt circumſtantia loci & temporis certò exprimi; loci quidem propter patagiū illud præſtigiorum; temporis propter actuum frequentiam: accedit quod in his convētibus ſæpè inebriantur, quod omnia fanatico ritu peragantur; quibus rebus memoria facilè perturbatur quoad locum & tempus, ſed nō tàm facilè quoad perſonas; quod docet quotidiana experiētia. Vidimus enim quod ebrioſi licet compotores ſuos probè noverint, & eorū memores ſint, temporis tamen & loci ubi ſympoſium fuit, non recordentur. Sanè quod frequentia & iteratio actuum memoriam confundat, teſtatur Boſſius, *de oppoſit contra teſt. n.* 40. & quod in his criminibus quæ iterari & frequentari ſolent, tempus & locus nō ſint de ſubſtantia, & ideò prædictarum circumſtantiarū omiſſio nō vitiet depoſitionem meritò multi tenent. *Felin. in cap. cum cauſam nu.* 13. *& ſeq. de teſt. Ioann. Crottus tractat de teſt. part.* 7. 142. *Ioachim. Mynſing. cent.* 2. *obſervat.* 20.

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (ut ſi quæras, num aliquis ſit cōcubinarius, uſurarius, &c.) tunc teſtes ſingulares in circumſtantia loci & temporis recipiuntur. *gloſſ. in l. ob carnem. D. de teſtibus Covarr. à Leyva lib* 3. *reſolut. capit.* 3. *num.* 5. *Maſchard de probation. vol.* 2. *concluſ.* 856. cur non etiam teſtes generales ſeu de ſolo crimine tali (quale eſt ſtrigarum crimen quoad conventus) generaliter abſque his circumſtantiis deponentes admittantur in ordine ad torturam? *Maſchard. d. loco numer.* 17. Si obijcias cum quibuſdam. l. 3. D. de accuſat. & l. in cauſis, *C. eod.* Reſpondetur DD. ll. in criminibus exceptis locum non habere; ut patet de crimine falſi, *l. ubi falſi C. ad leg. Cornel; de falſ. tenent hoc Bald. in cap.* 1. *in titul. quibus mod. feud. amit. ex d. gloſſ. inſtit. de publ. iudic. in princ. Purpurat: in republ. l. edita numer.* 54. *C. de edend. Cephal. conſ.* 304. *nu.* 115. *Rimin. Iun. conſ.* 18. *ſub. numer.* 72. *Farinac. quæſtion.* 1. *numero* 13. *& alii ſupra citati verſ. illis enim aſſentior.* Et de crimine læſæ Maieſtatis humanæ, *extravagan. ad reprimendum, ibi, ſuper dicto crimine, & ibi Bartholom. Item Gigas poſt Salic. & Præpoſit. in d. titul. qualiter in crimin. læſ. Maieſta. proced. quæſtio.* 10. *Decian. conſ.* 18. *num.* 72. *libr.* 1. & inde ducto argumēto de crimine læſæ Maieſtatis divinæ, ut eſt hæreſis, *Angel. in Authent. Quomodo oportet Epiſc. §. final. & Angelus Aretin. in prax. d. verſ. hæc eſt quædam inquiſitio.* Vnde ad crimen Magiæ valida eſt conſequentia, quod rariſſimè caret hæreſi, aut Apoſtaſia; & ipſa quoque crimen eſt ſucceſſivum,

 & ideò

& ideò ſolemnitas expreſſionis tempo- ris & loci in eo non exigitur, ne quoad menſem quidem aut annum, ut bene Farinacius *d. num.* 17. cuius doctrina vera eſt. ſivè id Barthol. voluerit, *in d. l. libellorum num* 10. 16. ſive potius contrarium, ut non malè quidam contendunt.

Obijcitur noſtræ ſententiæ conſtitutio Carolina articul. 31. cond. 2. *Reſpondeo*, eam iubere, ut interrogentur de omnibus circumſtantijs neceſſarijs, & non nimis difficilibus (nam hæ pro impoſſibilibus habentur) denunciantibus; quales de conventibus videntur iſtæ. Nec enim credendus eſt optimus & prudentiſs. Imperator voluiſſe, iudicia retardare, denunciantes ad moraliter impoſſibilia, iudices verò ad ſuperflua cogere, cum tanto reipub. damno.

Difficilior objectio eſt, non poſſe reis denunciatis defenſionem tolli, quæ iuris naturalis eſt; ea autem in eo hic conſiſtit, ut delati poſſint probare ſuū alibi (ut vocāt) quod facere nequeunt, niſi locus, & tempus conventuum in quibus dicuntur viſæ ſpecificetur. *Reſpondeo*, in hoc noſtro caſu exceptionem iſtā frivolam iudicandam, quod ut intelligatur, paulò fuſiùs hoc argumentum & ſolutio debent explicari. Qui contendunt defenſionem hanc neceſſariam, quam vocant defenſoriam negativæ probationem; vel loquuntur de defenſione in genere, vel tantùm de defenſione iuris poſitivi: utrovis modo loquantur, vitium eſt in ratiocinatione & captio: hoc ut liquidò appareat, ſuppono, ut veriſſimum ex aurea Baldi doctrina, defenſionem iudicialem eſſe triplicem, unam iuris naturalis, aliam iuris gentium, tertiam iuris poſitivi: ſeu, quod in idem recidit, duplicem, unam iuris divini, alteram iuris humani; & illam quæ juris divini eſt ſeu naturalis aut gentium, à nullo Principum ſeu hominum tolli poſſe; quæ juris humani eſt ſeu poſitivi, ab illis tolli poſſe, qui hoc jure ſunt ſuperiores ac potiores. *hæc fusè Bald. tractat. de ſtatutis à num.* 75. *Medices tractat. de fortuitis caſibus quæſtione* 8. *à nu.* 9. *Zanchinus Hugolin tractat. de hæret. in prin.* & ſic concilianda pugna DD. negantium defenſionem reis adimi poſſe, & aientium id nonnunquam Principi licere.

Hoc poſito, quod commune ac certum eſt tota diſſentientium ratio in hoc Syllogiſmo concluditur;

Reis non eſt tollenda defenſio:
Sed probatio negativæ eſt defenſio:
Ergò reis tolli non poteſt.

ET SVBDVNT.

Tolleretur autem denunciatis negativa probatio, ſi non eſſet neceſſaria expreſſio loci & temporis in denunciatione iſta:

Ergò non licet illas circumſtantias omittere: & ſi ſint omiſſæ, nullius pretii futura denunciatio.

Reſpondeo, vel nihil concludere contra nos univerſalem argumentationē, vel falſam eſſe majorem & falſum concludi ex una præmiſſarum falſa. Nihil concludit, ſi major eſt particularis, idem, quod, *Quædam defenſio non eſt tollenda*: tunc enim negaretur probationi negativa eſſe illa quæ non ſit tollenda, ſed aliqua alia: & ſic nihil in propoſito conclu-

cõcluderetur. Falſa autem foret major ſi ſit univerſalis, ſignificans quod, *Nulla defenſio rei tolli poſsit*. Nam defenſiones juris poſitivi ex cauſa tolli poſſunt, & frivolæ omnes tolli debent.

Si reſpondeant ſe majorem reſtringere ad omnes quæ ſunt juris divini, ſeu naturalis aut gentium: tunc negatur talis eſſe iſta probatio negativæ: quia eſt juris merè poſitivi, pertinet enim ad modum defenſionis, qui eſt hujus juris, licet ipſa defenſio ſecũdum ſe ſit juris divini, ideò receptum eſt axioma, modum defenſionis, nõ modò per Principem, ſed per ſtatuta quoque civitatum tolli poſſe, *Bald. & Medices ſupra Barbat. tractat. de Cardin. legato à latere. par. 2. q 4. num. 3 Quintilianus Mendoz. tract. de inhibit. q 71. nu. 10 & Redoanus tract. de ſpoliis Eccleſ. q. 13. num 10. & multis Farinacius, qu. 39. num. 23 in fin.* & quod ordinaria etiam poteſtate in criminalibus ex juſta cauſa ipſamet juris poſitivi defenſio à judicibus tolli poſſit regulariter, & id ſæpe factum docent non pauci, *Farinac. ubi ſup. num. 24. & 144. & n. 102. & 107. Franc. Vivius vol. 2. comm. opinion. opinione. 717. Menchaſa cap. 36. Illuſtr. qu. & cum Afflicto Baiardus addit. ad Clarum d. §. fin. q. 49. numer. 54.* qua de re nihil affirmo vel diſputo: id tantùm quod mihi ſufficit, contendo judices ſupremos, qui auctoritate Principis judicant, tunc poſſe juris poſitivi defenſiones adimere, quando frivolæ ſunt: tales autem cenſeri, quando tantum videntur utiles protelãdo judicio, ne tàm citò lis ad exitum perducatur, nec ad ſummam ſeu liberationem reo ſunt profuturæ. Hujuſmodi, quę reum non relevarent, defenſiones poſſe judicem tollere, traditum ab Alexand. Burſato & Boſſio, leges apud Farinac. *d. quæſt. 39. numer. 77. & 78. numer. 79.* non reprehendit hanc illorum ſententiam; ſed quod iidem judicibus ad deceptionem reorum viam aperirent, dicendo reum interrogatum debere exprimere qua defẽſione uti vellet, ut ſic judex poſtea hoc prætextu exprimentem eluderet; id eſt, quod meritò reprehendit. Etenim vir prudens doctuſque ignorare minimè potuit, defenſiones, quæ reo non forent utiles, eſſe frivolas, & proinde judici non curandas. *Vitalis de Camban. tractat. de clauſulis. numer. 3. verſ. nil novari, ex l. ult. de procurat.* Hanc verò defenſionem, quam adverſarii contendunt tolli non poſſe, eſſe de hoc frivolarum numero probatur; primò, quia cum negativa, quæ nõ cadit ſub ſenſum ſit planè improbabilis, adeò, ut reddat teſtem de falſo ſuſpectum, *Curtius de teſtibus n. 53 Herculan tract. de negativa probanda num. 124. ad ſeqq.* nos autem hîc verſemur in probatione intuitiva, contra quam negativa non admittitur, niſi ſic loco & tẽpore coarctata: (*Sic ex Baldo Caſonus tract. de malefic. cap. 6. num. 6.*) Quia non poteſt talis negativa probari, niſi per contrariam intuitivam probantem affirmativè quòd illo tempore in alio tali vel loco illam perſonam viderint: *Sic Herculan. ſup. n. 152. 154. & 246 cum ſeq.*) inde cõſequitur in caſu chorearum & conventus, in quo plerique inculpantes nec loco nec tempore ſuam denũciationem coarctarunt, non poſſe probabilem eſſe iſtam negativæ contrariæ probationem, quando denunciantes ſunt mortui, & proinde non poſſunt il-

las cir-

las circumſtantias addere, quibus contradicens negativa per contrarias circumſtantias ſtabiliatur. Deinde verſamur in crimine ſucceſſivo, in quo non ſequitur, Petrus tali die non interfuit choreæ; ergò nec aliis diebus: nam depoſitio Petrus interfuit choreis generalior eſt incuſatis, quem ut poſſit tempore hoc vel illo coarctari: nec contrarium, magis videtur probari, quàm ſi de hæreſi accuſatus, quia concionibus intereſſe viſus fuit, probet ſe nō eſſe hæreticum, quia tali vel tali die ad hæreticorum concionem nō acceſſerit; fieri enim poteſt quod alio tempore acceſſerit. *Vide Menoch. d. conſ. 100. num 92.* Tertiò in noſtro caſu ut contra affirmantem intuitivam conſideratione digna ſit negativa indirecta de viſu, debet ea hujuſmodi eſſe, in qua conſtet de negativa deponentes illi loco ſemper præſentes fuiſſe & vidiſſe, & audiviſſe, & fieri non potuiſſe, ut viſu vel auditu fallerentur: *Colligitur ex Maſcar. vol. 2. de probat. concluſ. 1091. numer. 9.*) Quia neceſſarium eſt ut ex negativæ indirectæ probatione nō ſuſpicio tantùm, ſed ſcientia gignatur, ut per illam affirmativa directa de viſu elidatur: tanta vero certitudo, in præſēti negotio nullo modo poteſt haberi. Nam ſtrigiportia & conventicula lamiarum fiunt nocturno tempore, cùm familia tota atque adeo mariti in lecto jacentes eodem, dæmonis ſæpenumero arte ac ope, ſomno profundiſſimo, & morti ſimillimo compoſiti tenentur, quo ergò pacto tales dormitantii de viſu poterunt teſtari, & dicere ſe tota illa nocte vigilaſſe? caſu id vix poteſt accidere: ex curioſitate, nunquam, niſi præcedat ſuſpicio, quam hic adverſarii abnuunt, ſi faterentur, hæc ipſa foret pro indicio novo judici haud aſpernanda. Quartò ſolent lamiæ cùm exeunt ad conventus domum ſuam faſcinationibus implere, & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo ſupponere loco ſuo; quod multis exemplis confirmant Binsfeldius & Remigius, & alii, & non infrequens eſſe conſtat; quòd ſi ipſi nonnunquam domi remaneant, comparent in conventu per ſubſtitutum, ut faciebat Doctor Fleatenſis conſiliarius Trevericus, & propterea conſequeretur, ego illam tali nocte vidi domi ſuæ: ergò non fuit viſa in choreis: Immò potius, quia in choreis viſa in ſubſtituto, ſeu repræſentata; meritò judex colligit ſe ad torturam debere procedere, nec negativas probationes tales ſibi expectandas: cùm non conſtet innocentes ullos ſolere repræſentari.

Equidē habeo pro manifeſto; quod ſi probatio iſta negativæ in hoc caſu admitteretur, & complices de choreis ſemper in denunciatione ad locum & tempus coarctarentur, idque ut ſubſtantiale denunciationi neceſſarium judicetur: ferè omnem aditum obſtrui quæſitoribus ad veritatem inveniendam. Nam vix ulli complices poterunt ſatis certò illas circumſtantias exprimere, & probare: neque per hoc eò magis judices de innocentia denunciatorum fient certiores: cacodæmoni verò fuerit facillimum officiis & faſcinatoriis præſtigiis, quandocunque ei collibebit, per deluſos iis teſtes, mancipia

cipia ſua torturæ eripere, ad ſummam Dei Opt. Maxim. injuriam, ad juſtitiæ dedecus, & totius humani generis exitium.

QVÆSTIO X.

An in hoc crimine vel aliis exceptis, teſtes ſingulares in circumſtantiis, dummodo concordent in effectu, ſubſtantia, & fine, admittantur, & an huiuſmodi teſtes ſingulares, quando plures ſunt, faciant indicium ad torturam?

DVæ ſunt quæſtionis partes: ad quarum reſolutionem præmitto DD. ſententias adeò hac in materia fidei, quam merentur teſtes ſingulares, eſſe varias, ut vix ſit operæ pretium eas recenſere, legatur, *Anton. Gabriel. lib. 1. comment. opin. titul. de teſt. conc. 2. & Ioſ. Maſcard. d. vol. 2. concl. 856. Gottus de teſt. part. 7. titul. de forma in teſt. exam. obſeru. n. 131. Simanca. Cath. inſt. tit. 64. n. 65. & ſeq.*

Suppono, quod omnes concedunt, teſtem ſingularem dici duobus modis, primò ſtrictè, propriè ac abſolutè, cum quo ad eundem actum & perſonam nullus alius teſtis concurrit quoad effectum, ſubſtantiam & finem; utpote quia quod alii deponant non ſubordinatur ad id quod alter depoſuit, ſeu tendit ad alium effectum, & finem. Secundò laxius, & minus propriè & ſecundum quid vocari ſingularem, quia alii non conveniunt cum eo in quibuſdam circumſtantiis, tamen conveniunt in ſubſtantia criminis & tendunt ad eundem effectum & finem probandum.

Quoad primi generis ſingularitatem probabilior mihi videtur ſententia ad condemnationem illos non ſufficere, ad probandum crimen aliquod in ſpecie, ut unum homicidium, unum raptum, item aliquem fuiſſe in iſto conventu, &c. *iuxta Clarum §. fin. qu. 53. ſub num. 8. Felin. in c. licet 2. col. 5. de teſt. Gigan. de crim. laeſ. maieſt. tit. quomodo & per quos q. 8. Minſi. cent. 3. obſeru. 76.* Valdè quoque probabile eſt, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc eſſe communem multi cenſent & defendunt poſt Salic. *in l. teſtium numero 16. C. de teſt. Ioann. de Amicis & alios apud Clar. & Pegnam ſup. in verſ. ego quantum.* v. g. ſi deponant aliquem eſſe uſurariũ, hæreticum, &c. Et quoad iſtam ſingularitatem ſtrictam, & quoad omnia idem cenſeo quoad torturam.

De teſtibus verò ſecundi generis, invenio controverti quoad condemnationem & eſſe qui negent iſtos ſufficere etiã in exceptis & atrociſſimis: quod voluerũt multi citati, & probati à Claro & Pegna ſup. Ego tamen ſequor cõtrariæ ſententiæ defenſores, nempe in criminibus hujuſmodi, quæ ſunt iterabilia, teſtes de diverſis actibus deponẽtes, qui ad idem crimen probandũ tendunt haberi pro ſingularibus nõ ut obſtent, ſed ut accumulent & invicem juvent: & ideò non eſſe repellendos prætextu ſingularitatis iſtius impropriæ, hoc volunt in crimine perduellionis & hæreſis, & proinde Magiæ quoque, *arg. l. qui ſententiam C. de pœnit.* Doctores plures contrariis, *ut Iacob. Butrigarius, in*

l. ar-

l. Arriani C. de hæret Salic. in l. quicunque C. eod. Ioã. Anan. in c. 1. etiam eo n. 7. Corn. conſ. 9. n. 42. lib. 1. conſ. 34. col. 1. conſ. 247. col. 6. lib. 2. Horin. Iun. conſ. 99. lib. 2. Marſil conſ. 1. Aymon. conſ. 73 nu. 72. conſ. 78. num. 6 conſ. 267. num. 3. & de antiq. tempo. in 4. part. n. 157. Rimin. Iun. latiſsimè conſ. 7 per totum. Item. Pet. Ancharan. conſ 277. in dub. 2. Boſſ. in tit. de crim. læſ. Maieſt. n. 117. Gigas in tract. de eod. ubi ſup. qu. 8. Immò & in crimine impudititiæ. quod non eſt exceptum, idem volunt Bald. conſ. 207. vol. 4. Alexand. conſ. 13. col. ult. in 7. Alban. conſ. 25. Zazius conſ. 11 num. 15. lib. 2. Bertazzol. conſ. 10. numer. 16. & multos accumulans Ioan. Maria Monticella, de teſtib. titul. impugnatio teſtis quia unius col. 5. Ratio eſt, quia Iudex ex qualitate perſonarum & facti poteſt, ſi videatur, teſtibus ſingularibus credere. *lib. 3. §. tu magis D. de teſtibus.* probationes enim judicum cauſa fiunt. *l. quingenta D. de probat.* ideò ab judicum arbitrio dependet quæ ſufficiant, quæ nõ, ut iis fidem dent, vel negent, *Caſtrenſ. in l. Lucius. de his qui not. infam. & in l. admonendi D. de iureiur. Severin. ibi. folio.* 10. *col. 2. Marcell. conſ. 1. num. 7. & in lib. 1. §. ſi quis ultro numer.* 40. *D. de quæſt. Socinus Iun. conſ. 32. num. 10. & conſ.* 10. *& col. 4. l. 2 Blancus. de iudic. n. 367. Boſſius eod. tit. n. 23. Rimin. Iun. d. conſ. 7. num. 15. Gabriel. de teſtibus concl. 2. limit. 2.* Si ergò hæc procedunt in ordine ad condemnationem quoad pænam ſaltem extraordinariam *ut bene Covarr. lib 3. reſol. cap. 3. num. 3. & Simancas d. tit. 64. num. 75.* Quantò magis hoc tenendum de his ſecundi generis teſtibus in ordine ad torturam. *per text. & ibi. DD. in l. qui ſententiam D. de pænit. Grammat. deciſ. 34. numer. 30. poſt Alexand. & alios quos refert. Item Gigas d. titul. quomodo & per quos quæſtio. 25. Bertazzol conſ. 213. num. 7. & 8.* Quia teſtes rejecti, eò quòd non ſufficiant ad condemnationem, ſolent ſufficere ad torturam, *Barth. in l. 1. §. qu. D de quæſt. cum aliis quos refert Gramm ſupr. num. 51.* Quando deponunt de ipſo facto, aut de indiciis propinquis & non remotis à facto: nam & remotis, non admittuntur niſi forte omni exceptione majores, *Sic poſt alios Rimin. Iun. conſ. 361. n. 32. & 33. & Farinac. d. q. 37. n. 18. & 19. & qu. 56. num. 73. & ſeq.*

Sit igitur concluſio, qua utrique quæſito reſpondetur. *Si teſtes in effectu, in fine, in ſpecie hoc eſt in ſubſtantia criminis conveniant, & plures ſint, & hac in re fide digni admittantur & fidem faciant ad torturam in hoc noſtro crimine.* tenent Maſcard. d. vol. 2. concluſ. 856. Binsfeld. d. mem. 2. concl. 6. dub. 1. probatur, quia de crimine hæreſis, quod in eo teſtes quo ad locum & tempus ſingulares, ſed de eadem ſpecie hæreſis deponentes recipiantur docet Simanc. ubi ſup. Nonne Sagæ in diverſis locis & diverſis temporibus conveniunt? quare non magis, *locus*, eſt de ſubſtantia criminis hujus, quam de ſubſtantia hæreſeos.

QVÆSTIO XI.

An in denunciatione plurium requiratur, quod quilibet fecerit confeſſionem in tormentis: vel utrum hoc ſolum procedat in denunciatione unius?

PRæmittam quod certum videtur, Regulare eſt teſtibus criminoſis & infa-

infamibus infamia juris (tales autem ſunt qui convicti, & qui de ſe ipſis confeſſi, hoc eſt ſocii criminis) non credi niſi in tormentis *l. quoties C. de quæſtio. l. ob carmen. §. ſi ea conditio. D. de teſt. §. ſi verò ignoti. in Authentic. eod. Specul. in tit. de teſte §. 1. num. 28. Barthol. in l. cunctos populos C. de ſumm. Trinit. num. 12. Bald. numer. 15. Alberi. numer. 34. Salic. numer. 18. Iaſon. in l. lectu. numer. 67. & in 2. 46. Fulgos. conſ. 173. in cauſa, colum. 1. poſt Oldrad. ſic etiam Aretin. in capit. 1. numer. 40. de accuſat. Ruin. conſ. 146. col. 1. & conſ. 147. libr. 5. Arnon. ſolilog. 60. Marſil. in §. diligenter numer. 62. & in l. §. Divus nu. 5. D. de quæſt. & conſ. 78. numer. 15. conſ. 109. num. 13. conſ. 130. num. 40. Grammat. conſ. 70. numer. 10. Blancus tract. de indic. num. 381. Boſſius eod. tit. num. 151. Clarus § fin. quæſt. 31 numer. 13. ubi docet ſic ſervari in Prætoriis Medidani. idem cenſent Rolandus à valle conſ. 51. numer. 30. & conſ. 73 numer. 22. Menoch de arbit caſ. 474. ſub numen. 49. Vinc Onded. conſ. 100. nu 16. Maſcard. concl. 1317. num. 38 & Binsfeld. D. membr. 2 concluſ. [illegible] verſ. circa hanc concl. quoad infam[illegible], adductis plurimis. Farinac. quæſt. 43. num. 132. & quæſt. 56 num. 5. & 57.*

Quare requiri ſpecialiter ut reus in tortura nominet; & ſi extra torturam nominaverit, ſpecialiter torqueri debere non confirmatione nominationis, *ut docent Clarus qu. 41. verſ. cæterum ſi reus, & Farinacius d. q. 43. nu.* 136. *d. n. 56.* quia tortus præſumitur dicere veritatem, *gloſſ. in l. edictum D. de quæſt. Alberi. ibi. n. 2. multi apud Farinac. q. 43. num. 15.* & hæc procedere etiam ubi plures ſunt nominatores volunt DD. Patavini in ſuo conſ. eò quòd certũ ſit unius ſolius nominationem non ſufficere ad torturam, & ideò de pluribus hoc idem ſe aſſerere.

Contra DD. Friburgenſes in ſuo Reſponſo, cenſent hoc dubio non carere: & rationem qua communis nititur nõ eſſe ſolidam, quia impedimentum infamiæ eſt juris poſitivi, ideò quo ad hoc in exceptis liber ſit judex, & propterea ad infamiam purgandam torturam nõ eſſe neceſſariam. Et propterea rectè à Simanca dictum communis opinionis aſſertores ſine lege & ſine ratione loqui. De Carolina quoque conſtitutione verius id negaſſe Binsfeldium, quam ego affirmarim *libro 5. diſquiſition. ſect. 3. in ſecundo indicio ſub litt. L. verſ. ſed quadam circa hanc rem.* fateor me illis occaſionem reprehendendi dediſſe, cũ ſcripſi, *expreſſe requirit*, debui enim & arbitror volui ſcribere, ſatis clarè ex ea colligi. nam cum ar. 31. agens de denũciatione ſemper addit, *in quæſtione propoſita*, item *interrogatus aut tortus*. ſupponere videtur quæſtionem. Non obſtat, quod ait, *in carcere*: nam hoc per ſequentia eſt explicandum, & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certè in carcere nominat & interrogatur. Sed quicquid ſit de Carolina: & licet id ex d. cap. illi qui, 5. qu. 5. non ſatis probaretur quod cõmunis vult, quia gloſſ. illum textum exponit de ſpontanea denunciatione extrajudiciali, hoc eſt de detractione ſeu diffamatione; tamen aliis adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defenſores, ut oſtenſum § in princip. qu. & quamvis non nitatur quis textu aperto legis, tamen ſi argumento probabili ex lege, vel ejus ratione id deduxerit, non

rit, non eſt dicendus ſine lege loqui: immò licet falleretur in ſua deductione, eò quòd ratio legis illi non ſuffragaretur reverà, & aliorum interpretatio verior foret, in rigore tamen, qui legem adduxit, eo ipſo quòd adduxit, non debet dici ſine lege loqui, quod communi uſu loquendi, de illis uſurpatur, qui nullam legem laudant in dicti ſui confirmationem, & propterea Simancas de communi adeò tam gravium DD. ſententia potuiſſet loqui modeſtius. Quid & quod nec congrua ratio deeſt, quam poſtea dabo.

Illud fateor ſatis probabilem & tutam eſſe ſententiam negativam: non requiri ut omnes ſint quæſtione examinati. hanc dico ſatis probabilẽ, tum quia non eſt deſtituta ſuis defenſoribus, ut Simanca magnæ authoritatis Epiſcopo & Doctore, aliiſque ut Binsfeldio, d. concluſ. 5. qui putat ſufficere ſi metus tormentorum adhibeatur, & recepta eſt praxi Curiarum Franciæ, teſtibus Chaſſaneo ad conſuetum Burgund. rub. 1. §. 5. verſ. Al'arbitraige du iuge, n. 14. & Claro d. q. 21. n. 11. qui addit hac in re loci conſuetudinem ſequendam, quod eſt veriſſimum.

Ideò cenſeo ubi conſuetudo circa hoc exſtat, ab eo iudicibus non recedendum: ubi conſuetudo non exſtat, poſſe iudicem tuta conſcientia utramvis quoad plures, partem ſequi: quia (ut aliàs dixi) probationum valor & fides arbitrio iudicis eſt ſubiecta. vide Menoch. de arb. iudic. lib. 2. cent. 1. caſ. 90. Binsfeld. d. concl. 5. verſicu. hic libet pro noſtra materia.

Hoc tamen arbitrium ſic moderandum, ut pro perſonarum qualitate, & criminum & aliis circumſtantiis modò plus modo minus non tortis credat, ordinariè quoque tenetur plus tortis credere, quàm ſpontaneis, immò niſi urgeant illum circumſtantiæ, non facilè ſit credulus nominationibus ſpontaneorum etiam plurium. Vt in hac re tàm timidè loquar: me movet iſta ratio, ab aliis non cõſiderata. Præſumptio quod infamis ſponte ſua non ſit dicturus veritatem, (in qua præſumptione fundatur communis opinio) licet ſit iuris divini (nam hoc iure de nullo præſumitur quod in re, maximè gravi mendacium ſit dicturus) eſt tamen pluſquam iuris poſitivi, ut pote orta ex naturali quodam inſtinctu hominibus cunctis communis, quod mali niſi malo coacti officium ſuum non faciant, vel juſtitiæ faveant, & ideò quaſi eſt juris gentium. Attamen quia ex eodem jure gentium videtur manare alia quoque præſumptio, quod in ſimili hominum genere, (v. g. infamium) ſemper plus credendum ſit, cæteris paribus, duobus, vel tribus quàm uni. Prior præſumptio eſt pro communi opinione, poſterior pro contraria quoad plures nominantes, ideò licet adhuc propendeam in communem, alteram tamen non rejicio.

QVÆSTIO XII.

An mulier poſſit eſſe teſtis in criminalibus?

IN civilibus etiam gravibus (v. g. in matrimonio) mulierem, cui nihil niſi ſexus obſtat, eſſe teſtem integram & omni exceptione majorem tradit Decius, *conſ. 342. col. 2.* In criminalibus

quo

quoque, ſi civiliter ageretur, etiam canonico jure illam teſtem eſſe poſſe multi cenſent. *Decius in l. fœminæ num. 34 de reg. iur. Clarus § fin. quæſt. 24. num. 3. Farinac. quæſt. 59. à num. 1.* item ſi ex officio de crimine inquiratur. *Vide Farinac. ſupra numero 9.* Si verò non inquiratur ex officio, & agatur criminaliter Canonico jure mulierem repelli conſtat in criminibus non exceptis, *cap. mulierem 33. quæſt. 5. cap. forus §. teſtes, & verſ. ſignif. gloſſ. in cap. tam litteris de teſtibus. Abb. Felin. & Decius in cap. quoniam de teſtibus. Marſil. conſ. 22. numer. 1. conſ. 59. numer. 9. conſ. 101. nu. 8. conſ. 130. numer. 34. Onded. conſ. 100. numer 24.* niſi crimen foret hujuſmodi, ut ejus veritas aliter quàm per mulieres haberi non poſſet. *Sic poſt Marſ. Alca. & Decian. Baiardus ad Clarum quæſt. 24. numer. 9.* In exceptis autem admitti illo jure, receptum, *ex cap. tanta de ſimon. ubi Anan. Aufrer. Crott. & Nepos in tractat. de teſtibus Petr. Duennas regul. 315. Imol. & Boyck in d. cap. quoniam. Alex. conſi. 11. num. 3. cum aliis apud Farinac. d. quæſt. 59 num. 10.* & de crimine maleficii expreſsè, *Bodin. lib. 4. Dæmon. c. 4.*

De jure civili, & in praxi curiarum ſæcularium in omnibus criminalibus mulier ſi (aliud non obſtet) recipitur ad teſtimonium dicendum, *l. ex eo D. de teſtibus cap. ex eo. 15. quæſt. 3. gloſſ. ibi & in d. cap. forus §. fin. communem teſtatur Alexand. conſ 11. numer. 11. libr. 1. & conſ. 115. col. pen. libr. 4. Socin. conſi. 54. col. 2. libr. 3. Bonifac. vital. titul. de teſtam. num. 35. & 37. Stephanus Aufrer. tractat. de teſtibus num. 69. Nepos ibid. nu. 66. Crottus ibid. rub. in cauſ. criminal. qui teſtem. admitt numer. 49. Gigas ubi ſupra quomodo per quos quæſ 6. Clarus §. fin. quæſt. 24. numer. 2. Farinac. d. loco num. 17.* de Italia *etiam in Ditionibus Eccleſiæ hanc praxim obtinere teſtantur Alex. conſ. 24. vol. 2. Grammat. conſ. 12. nu. 7. Baiard. addition. ad Clarum quæſt. 21 num. 10 & ad qu. 24. num. 8. de Franciæ praxi ſatis locuples teſtis, quia de fidei re non agitur eſt præfatus Bodinus.*

Hæc indubitata de pluribus fœminis complicibus; nam ſi unica eſſet, ſociam criminis à nominatione repellendam putarem: quia tunc præter ſexum alium patitur defectum, nempe infamiæ; infamem verò mulierem audiri non docemur, *l. qui teſtamento §. mulier D. de teſtam. ubi Barthol. & Imo.* vel quia ſimul pauper & vilis. *Dec. conſ. 380. n. 5. Ioan de amicis. conſ. 87. numer. 8. & 9. Pariſ. conſ. 152. n. 17. in libr. 4. Grammat. conſ. 26. num. 23. & conſ. 58. num. 10. Roland. conſil. 24. num. 64. & ſeqq. libr. 1. Bertazzol. conſ. 3. nu. 6. Onded. conſ. 100. num. 18.* & multò magis ſi foret minor annis viginti. *arg. l. in teſtimonium. D. de teſtibus. Alex. conſ. 64. colum. 1. numer. 1. Bertazz. conſ. 3. numer. 5.* Dixi, ſi unica eſſet: nam numerus alios defectus poteſt ſupplere. *ſupr ad q. 1.*

QVÆSTIO XIII.

An ad confeſsionem duarum mulierum procedi poſsit ſivè ad torturam, ſive ad condemnationem?

CVM omnes fateantur, & ratio majoris detrimenti dictet, plura requiri ad condemnationem quam ad torturam, & non quæcunque

ad iſtam ſufficiunt, etiam ad illam ſufficere; ſunt iſta duo diſpeſcenda.

De tortura ſunt qui abſolutè negent, & ſemper volunt à tribus vel quatuor pro denunciantium qualitate factam nominationem, ut poſſit torqueri denunciata ſic DD. Friburgenſes. quibus obſtat, axioma toties ab illis receptum: quæ probationes ſufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere poterit ergò, quãdo iudicabit, ſe duarum denominatione, propter circumſtantias perſonarum &c. ſatis veriſimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamen auctoritate & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium. d. concl. 6. dubio. 2. verſi. ſeptimum illatum. & me ipſum d. lib. 5. ſect. 3. verſi. ſecundum indicium. rationem hanc adferunt: viri teſtimonium plus ponderis habet, quam fœminæ ob ſexus fragilitatem: at duorum virorum ſociorum denunciatio requiritur, ut adverſus denunciatam perſonam ad quæſtionem procedi poſſit: igitur duarum fœminarum nominationes ad hoc non ſufficiunt, ſed plurium requiruntur.

Negari non poteſt, quin hæc ſententia & tutior ſit, & rationi maximè conſentanea, ſi tamen iudex ſibi cenſeret ad torturam deveniendum, non auſim factum damnare: propter axioma præfatum, & quia DD. Patauini abſolutè aſſerunt, ex teſtatione duarum mulierum, quibus ſolus ſexus obſtat, iuſtè ad torturam procedi poſſe.

Ad me quòd attinet, ſi probabiliter tales duæ denuncient, cum bonis circumſtantijs, maximè ſcientiæ cauſa, & non ſint contraria virorum teſtimonia quæ ſemper pluris facienda, non vererer hoc ſequendum dicere. Quod ſi viri unius teſtimonium adeſſet, non dubitarem cum eo unius mulieris benè munitam circumſtantijs requiſitis nominationem admittere ad torturam tantùm. Solarum etiam trium fœminarum complicum denunciationem ad eandem ſufficere poſſe cenſeo. Nec tamen propterea pugno cum traditis d. verſ. ſecundum: illic enim nolui tradere quid in rigore indici permiſſum ſit, ſed exempli gratia numerum expreſſi, cum quo vel ſcrupuloſiſſimus iudex queat eſſe ſecurus.

Ad condemnationem nulli unquam ſim author ex duarum tantùm mulierſcularum nominatione procedere, niſi præterea adeſſent alia ſufficientia adminicula: & hoc non ſufficere docent multi, *ut Decius in l. fœmina. nu. 35. de reg. iur. Rimanal. Iun. conſ. 217. n. 5 poſt Gandin. & alios Farinac. q. 59. num 26. & 27.* qui cum Riminal. concludit ad condemnationem pœnæ ordinariæ in criminalibus criminaliter intẽtatis, nec tres quidem feminas ſufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus *ad d. q. 24. nu. 7.* Ratio eſt, quia fœminæ in criminalib. non habentur pro integris perſonis, & minoris fidei ſunt quàm viri, utpote non omni exceptione majores *d. c. forus. Alex conſi. 11. n. 11. l. 1 Cæpola in crimi. conſ. 32. n. 2. Socin. conſ. 54 col. 2. li. 3. Aymon. conſ. 99. n. 5. Anton. Gomez tom. 3. reſolut. c. 12. n. 20.* ideò numerus in illis ſupplet fidẽ. *Innoc. in c. cum nuntius de teſt. Petrus Ancharan. lib. 3. q. 51. n. 38. & multos citans Binsfeld. d. concl. 6 in fin. & Farinac d. nu. 29 ſumma namq; fragilitas & levitas eſt* huius ſexus, iuxta illud, quod Ciceroni tribuitur:

Crede

„ Crede ratem ventis animam ne crede puellis.
„ Namque eſt fœminea tutior aura fide.
„ Quid levius pluma? puluis; quid puluere? ventus:
„ Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

QVÆSTIO XIV.

An denunciationes fœminarum tum magis fidem faciant, quando non adſunt teſtimonia virorum in contrarium?

QVibuſdam videtur non videri earum fidem magis, augeri, quandoquidem mulierum conditio ſpectanda ſit. *l.* 3. §. *tu magis & §. quæ argumenta D.de teſt.* Alij verò, pro affirmativa adeò exſertè ſcribunt, ut negent ſe videre quid obſtet. Quia quod in 13 quæſtionis reſponſione dictum, denunciationibus fœminarum plurium, nempe trium vel quatuor in ordine ad torturam credi: id intelligendum, ſi nihil illis præter ſexum obſit: obſtat autem illis præter ſexum multum per omnem modum, ſi in contrarium ſint indicia, præſumptiones aut teſtimonia ſivè virorum, ſive fœminarum: adeò ut ſi eſſent vel viri vel fœminæ, à quibus probabiliter exculparetur denunciatus: ne ſex quidem fœminis unam complicem denunciantibus, in ordine ad torturam credendum ſit. Igitur plus fidei obtinet, nullis viris contrarium teſtantibus.

Quid ſi dicamus, ſecundum ſe intrinſecè, & intenſivè fidem tum non augeri: ſed ab intrinſeco tantùm & extenſivè, quatenus omni obſtaculo remoto, ratio naturalis dictat, plus credendum fœminis hoc caſu?

QVÆSTIO XV.

An plurium minorennium denunciatio faciat indicium ad torturam?

NOtandum primò non poſſe minorennes, ne in exceptis quidem criminibus teſtificari niſi ſint eius ætatis, ut iam aliquo modo poſſint torqueri, *iuxta Marſil. in l. de minore num.* 11. *D. de quæſt. & Carer. in praxi crimin.* Notandum 2. minorennium varios eſſe gradus ætatis: nam nomen porrigitur uſque ad annum xxv.

Dico primò *minorennis qui habet annum ætatis viceſimum, in criminalibus omnibus eſt teſtis idoneus:* arg. à contrario *l.* in teſtimonium D. de teſt. *tenent. gloſ. in l. iniuſti D. eod. Spec. & ibi Ioan. And. tit. de teſtib.* §. *num.* 34. *communem & practicatam eſſe, & qui contradixere inadvertenter locutus ſcribit Farina. q* 58. *numer.* 19. *&* 21.

Dico ſecundò *ſi ſit minor viginti annis, ſed iam eſt pubes, ſunt varia Doctorum ſententiæ.*

Prima eſt, talem non eſſe idoneum teſtem in criminalibus, niſi in defectu aliorum teſtium, quando ex natura rei alij teſtes haberi non poſſunt, ſecus ſi ex accidenti fiat, quod alij nequeant haberi. *Sic poſt Hoſt. & Bald. Alex. conſ.* 64. *numer.* 1. *Specul. & ibi Ioan. Andr. d. loco. Iaſ. in l.* 1. *C. de ſumm. Trin. num.* 50. *& in l. fin. C. de indign. Marſil. conſ.* 11. *num.* 5. *& conſ.* 162. *nu.* 5. *& conſ.* 127. *nu.* 9. *& multi*

*alii relati à Farinac. d.q.59.nu.*10. Secunda ſententia fuit Guidonis de Suzaria hoc verum eſſe in accuſatore producẽte; non vero quando iudex ex officio procedit, præſertim in defectum probationum: tunc enim poſſe iudicem puberum minorennium teſtimonia recipere, *ſeqq. hanc Alberi. Florian. & Iacobin. à Sancto Georgio in d. l. in teſtimoniũ. Angelus de Aretio in verb. comparuerunt numer. 13. Marſil. in l. de minore de quæſt. num.*24. *Blancus de iudic. n.*349. *& alii apud Farinac. ſupra numer. 37.* hæc ſententia eſt verior, & receptior, quo ad crimina non excepta. nam *in criminibus exceptis atrocibus & occultis (quale eſt noſtrum) quando deſunt alia indicia. indiſtincte verum puto, quod puberũ teſtimonia recipiantur ad torturam.* quia tunc in his eorum perſona habetur pro integra & omni exceptione maiore, *eſt praxi recepta ſententia, quam tuentur ex. d. l. de minore in prin. Alberi in d. l. in teſtimonium. Iaſ. in l. fin. colum. ultima C. de indign. Gigas ubi ſupra quæſt.* 12. *& alii apud Farinac. ſupra num.* 22. 29. *&* 34.

Si vero non ſint puberes, ſed pubertati proximi, tunc licet excludantur in aliis, admittuntur tamen in criminibus exceptis.] Pubertati proximi ſint nec ne, id pendet à iudicis arbitrio, quia non idem omnib. eſt terminus pubertatis, nec eadem tempeſtivitas. *hoc communius recipi poſt Covarr. Duenas, & alios docet Iacob. Menoch. caſ. 57. num. 44. de arb. iud.* prior pars conclu. probatur l. 3. §. le. Iulia & l. inviti D. de teſt. in §. ſed nec pupillus. l. ex libero §. 1. D. de quæſt. ratio quia impubes iurare nequit *l. qui iuraſſe in prin. D. de iureiur. & l. 4. D. de in lit. iur.* nec poteſt torqueri in caput alterius. *d. l. ex libero. §. 1.* adeo ut eius teſtimonium, etiam non apponente parte, pro nullo ſit habendum: *Ang. in §. 1 num. 3. Auth. de teſt. Marſil. in l. de minore numer. 22. D. de quæſtionibus.* Niſi in caſu mortis Domini occiſi in domo *l. 1. § impuberi D. ad Syllan.* aut ſi iudex ex officio ſuo dictum impuberis aſſumeret: quod licet, propter d. §. 1. negarint Alex. *conſ. 64. lib. 1. &* Cagnol. *in d. l. 2 §. item impuberes*, contendunt tamen Specula. & Ioan. Andr. *d. tit. de teſt. verſ. item excipitur quod eſt impubes nume. 34. Bald. Alberi.* Florian. *& Iacobin. in d. l. iniuſti. & in d. l. teſtimonium*, quorum ſententia & in ſcholis & in tribunalibus receptior eſt, teſte *Farinacio ſupra num. 37.*

Poſterior pars concl. de criminibus exceptis, eſt plane communis, & probatur ex l. de minore prin. D. de quæſt. *ubi late Mars. Decius autem & Cagnol. in lib. 2. § item Impp. D. de reg. iur. Gigas d. q. 12. num. 4. Scenk de teſtibus nu. 13 verſ. niſi agatur.* Farinac. *ſupra. 9. q. 58 numer. 22.* quod introductum ob criminum horum atrocitatem, & tum ab his iuramentum exigi poſſet: & deberent, modice tamen, torqueri. *Farinac. q. 41. nu. 102. & 103.*

Impuberes ſed maiores novem annis, quia iam doli capaces, ſi Iudicis animus id fert, & cenſuerit ſibi eos torquendos: torqueri poterunt, & ad denunciandum in criminibus exceptis recipi.

Quod torqueri poſſint virga, ferula, vel tormento Sibyllorum, id docet Farina. q. *41. num.* 16. quod hoc à iudicis arbitrio pendeat, *Clarus d. q. 24. num. 16. Brun. de iudic. & tort. p. 2. q. 4. numer. 16. Capric. deciſ. 130 numer. 55.* quod poſſint recipi, volunt Bart. & Marſil. *in d. l. de*

minore

minore D. de quaſt gloſ. in d. l. inviti. Crottus tract. de triſtibus tit. in cauſis crimin. qui teſtes admit. numer. 72. *& ibi Moncada in addit. litt. Y. & numer.* 70. *& Alberic. de teſt rub. quando teſtes refellantur rat. defect. perſonæ num.* 20. *Gigas d. q.* 12.

Si vero nondum inchoarunt annum nonum, nec torqueri ullo modo, nec admitti unquam poterunt, ad iurandum, aut denunciandum: hoc receptius eſt. ita poſt Fran. Marcum Baiardus *ſupra nu.* 109. *qui ad idem allegat Bolognin. & Foller. & Brunum, ad q.* 64 *numer.* 67. cum ſequ. ratio, quia necdum ſatis intelligunt quid deponant, ideo iurijurando, torturæ, & nominationi defectus naturalis reſiſtit.

Quando minorennis admittitur ad deponendum in ordine torturam, non ſufficiet unius teſtimonium, ſed requiritur ſaltem duorum. De hac re ſententias refert, nec tamen decidit utra verior, Baiardus *ad d. q.* 24. *à numer.* 107. & citat Marſil. *in pract. § diligenter numer.* 8. loquentem in numer. ſingulari: quod ſi bene citat, cenſeo, *impuberi*, poſitum indefinite. Aperte duos requirunt communiter. *Alberi. in d. l. teſtimonium Grammat. conſ.* 45. *numer.* 21. *Moncada ſupra numer.* 70. *ipſe Marſil. in l. infans col. pen. verſ. etiam illud dictū. D ad leg. Corn. de ſicar. & Boer. deciſ.* 261 qui duo ultimi ſcribunt ſe ſic practicaſſe, & intelligendi ambo de infantibus ſaltem doli capacibus. probatur, primo concl. quia minoris teſtimonium in noſtro propoſito aliquid valet & probat; ergo plurium plus valet & probat, ut minimum ad ſemiplenam probationem: quæ ad torquendum ſufficit. Deinde unius teſtimonium ſi accedat aliud indicium valet ad torturam: ſed accedens ſecundi minorennis teſtimonium, novum indicium eſt. Dicitur in quæſt. *ad torturam*: quia non ſufficere duorum teſtimonia ad condemnationem, licet indicium faciant, putandum. *Sic præciſe gloſſ. Bald. & alii in d. l. inviti ſpecul. & Ioannes And. ſupra Bart. in d. l. de minore, & in d. l. ex lib. §.* 1. *& in l.* 2. *§ quo obſervari numer.* 11. *C. de iur. cal. Gloſſ.* Barth Bald. *Salicet. Angel. Alex. & Iaſ. in l fin. C. de indign.* quod verum, quo ad pœnam ordinariam: nam quo ad extraordinariam poſſent ſufficere, & ſic admitto contrariam ſententiam affirmativam, *quæ fuit Alberi. l in teſtimonium. Marſil. in d. l. de minore* 28 *& in l. infans n.* 46. *D de ſicar. & in § diligenter ſub nume.* 81. *Grammat. conſ.* 45. *num.* 21. *Farinac ſupra num.* 33.

QVÆSTIO XVI.

An veriſimilitudo denunciationis ab uno tantum facta, ſit ſufficiens adminiculum, ut procedi poſſit ad torturam.

NOn puto quæſtionem proponi de nominante, cui duntaxat obſtat ſingularitas, quod ſit unus: nam talis etſi ſit unus, eſt unus omni major exceptione, & proinde facit ſemiplenam probationem: ideo de hoc veriſimiliter denunciante, non eſt dubitandum, eſſe ſufficiens adminiculum. Sed quæſtio procedit de ſingulari cui alij adſunt defectus, utpote quia eſt minorennis, infamis, &c.

Porro ſicut inveriſimilitudo teſtimonij plurimum detrahit fidei ad vim eius infringendam. Nam ubi teſtantur inve-

inveriſimilia, numerus non ſupplet fidem, *Farinac. q. 62 num. 320. Maſcard. de probat. concl. 1358. nu. 3.* nec iudex debet credere non veriſimilia deponentibus, *Innoc. in c. quia veriſimile eſt de præſump. Marſil. in l. 1. §. in criminibus numer. 35 D. de quæſt. & in Rep. rub. de probat. num. 108.* quia quod non eſt veriſimile ſpeciem habet falſitatis: adeo ut confeſſio non veriſimilis non noceat confitenti, *arg. tex. in l. 5. Divus Severus & in §. ſi quis ultro D. de quæſt. Bald. in l. ſi quis in hoc genus C. de Epiſc. & cleri. numer. 3. Petrus Ancharan. conſ. 24. col. 1.* Sic è contra magnam vim habet veriſimilitudo, adeo ut potius credatur paucioribus veriſimilia aſſerentibus, *l. ob carmen § ſi teſtes D. de teſt. c. in noſtra eſt. de teſt. Curtius Iun. conſ. 17. num. 6 Socin Iun. conſ. 183. num. 10. lib. 2.* multum prodeſt ut teſtium defectus ſuppleatur. *Carolus Ruin. conſ. 149. num. 6. lib. 3. Deci, conſ. 18. num 204. lib. 1. Maſcard. concl. 944. numer 14. Farinac. q. 47. num. 158.* & magnum præſtat ad torturam fundamentum. *l. 3. & l. milites C. de quæſt.* non ſecus ac ea quæ à communiter accidētibus vera ſunt. *Marſil. in §. diligenter num. 33. & in ſing. 1. ad fin.*

Sed iſta veriſimilitudo, quia conſideratur potiſſimum ad hoc ut faciat fidem iudici: minorem vim obtinet, ubicumque magis reſtricta & coarctata legibus eſt iudicis poteſtas. Inde fit, ut in hac quæſtione primo diſtinguendum, inter crimina non excepta & excepta.

In non exceptis, in quibus criminoſi de ſocijs non interrogantur, DD. *ad l. fin. C. de accuſ.* & interrogati fidem non faciunt, veriſimilitudo denunciationis factæ ab uno, non erit ſufficiens adminiculum ad torturam, ſicut de infamibus teſtibus colligitur ex doctrina Baldi *in l. 1. nu. 5. C. de ſum. Trin.* & Caſtren. *ibid. ante fin.*

In exceptis vero & privilegiatis criminibus in quibus de ſocijs interrogatio fit, & infames non arcentur, poterit tam veriſimilis eſſe nominatio & tam bene circumſtantijs veſtita; ut iudicem quaſi certum reddat à denunciato crimen commiſſum: & huiuſmodi certitudinem communiter DD dicunt ad torturam iudici ſufficere. *leg. Clarum d. q. 64. nu. 13. & in terminis de uno teſte non omni exceptione maiore Menoc. de arb. iud. qu. 84. numer. 4. & huc faciunt tradita ab Ozaſco Præſide deciſ. 79. & Burſato conſ. 201. ubi fuſe ſcribit de hoc arbitrio iudici conceſſo præter ord. iuris, circa torturam: & hoc ut probabile tenent DD. Patavi.*

Quoniam vero talis ac tanta veriſimilitudo non ſolet inveniri in indicijs remotis, ſed in propinquis, idcirco facilius hoc iudici faciēdum in his quam illis: propinqua ſeu proxima eſt, quæ oritur ex indicio propinquo, quod eſt immediatum delicto, v. g. ſi teſtis de ipſo delicto commiſſo deponeret dicēs ſe Meviam in cella clauſa: in conventu maleficarum vidiſſe. Remota vero quę oritur ex indicio, conjectura, ſigno & præſumptione, non neceſſario ipſi delicto maleficij cohærente, v. g. res, verba, opera, quæ ſapiunt incantationem, ut quod voluit artē magicam aliquem docere, quod damna minatus, quod cum maleficis converſatus, &c. In propinquis ergo indicijs hæc facilius uſuvenit: ſimpliciter ſi iudex ſufficientem veriſimilitudinem habere ſe putet: quia plurimum in his eius arbitrium pollet, non auderem condemnare hoc facientem:

rem: nec tamen ad id lubenter illum hortarer. Non pugnant iſta cum traditis à me *lib. 5. Diſquiſ. Sect. 3. §. ad torturã*, illic enim locutus ſum generaliter, præſcindẽdo à caſu tantæ veriſimilitudinis, quanta ſupponitur in erotemate.

QVÆSTIO XVII.

An maleſici denunciantes, impliciti etiam aliis criminibus, faciant indicium ad torturam maxime quando ſunt plures.

VNa hæc quæſtionum, in qua duæ ſunt opiniones contrariæ valde probabiles. Vna potius authoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenuere quod etiam in criminibus exceptis (ut ſunt maleficium, hæreſis, ſodomia, &c.) ſocij criminis, qui plures defectus patiuntur, v.g. quia multis alijs criminibus implicati, etiamſi aliter veritas haberi non poſſet, quã per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice poſſint. *hoc tenent Alex. conſ. 89. n. 11. & 12. lib. 3. Socin. conſ. 118. volu. 1. Barbat. conſ. 65. vol. 4. Marſil. ſing 118. & conſ. 102. Gratus. conſi. 59. vol 2. Grammat. conſ. 38. & 45. n. 22. & conſ. 70. num. 8. & vol. 43. num. 8 Pariſ. conſ. 2. num. 85. vol. 5. conſ. 35. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crim. læſ. maieſta. titul. Quomodo & per quos q. 7. nu 7. Roland. conſ. 16. num. 20. conſ. 24. num. 61. conſ. 73. num. 24. 27. & 28. lib. 1. Silvan conſ 81. numer. 15. Burſat. conſ. 79. lib. 1. conſ. 192. lib. 2. conſ. 65. conſ. 70. & conſ. 275. l. 3. Cephal. conſ. 65. 74. & 204. Ondeon. conſ. 100. num. 18. Rimin Iun. conſ. 113. 644. & 571. Iurſin. conſ. 81. numer. 65. Bartazz. conſ. 3. num. 32. Aymo conſ. 6. nu. 54 Natta. conſ. 298. num. 6. Menoch. caſ. 474. num. 54. Maſcard. concl. 131. num. 12. & 13. concl. 1317 nu. 41 & 45. concl. 1359. per totum. & merito communem vocat. Eman. Zoares in ver. teſtis inhabilis numer. 217.* Patavini DD. hanc etiam probant, niſi exceſſus in numero defectum ſuppleat: ſed plerique allegatorum non agnoſcunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur 1. quia tortura poteſt ſupplere unam inhabilitatem & non plures. Secundo non poſſe numero iſtum defectum ſuppleri: quia quod eſt nullũ, non poteſt numero ſuppleri: hic vero iſtorum teſtimonium non modo debilitatum eſt, ſed prorſus annullatum, quia tales ſunt prorſus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, ſed tam denſa nube teſtium perculſus, videtur admittere hãc ſententiam eſſe veriorem iure ſcripto, ſed in praxi non teneri, nam *addit ad Clari q. 24. à numer. 128.* poſtquam DD. multos nominavit, & argumenta illa duo propoſuit, hæc verba ſubdit: Sed quicquid ſit de iure, veritas eſt, quod conſuetudo ſervat, ut omnes teſtes cũ tortura admittantur, etiamſi mille defectus paterentur. Alias raro ſocij criminis dictum fidem faceret, quia pauci ſunt ſocij criminis, qui pluribus defectibus non ſint notati, & ſic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales teſtes, cum ſint magis infames, majori tortura ſint afficiendi, ad eorum dicta convalidandum.] de eadem praxi ſeu conſuetudine teſtatur Clarus, & eam approbat *q. 21. numer. 7. & §. falſum numer. 4.* ubi tamen requirit alicuius adminiculi acceſſionem,

quando allegant propriam turpitudinem, nempe ſe fuiſſe ſubornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc ſuam turpitudinem, illic non requirit ullum aliud adminiculum, *ut d. numer. 7.* Quæ eſt quoque ſententia Boſſij de eadem cõſuetudine atteſtantis. *tit. de indic. numer. 156. circa fin.* idem tenet Ioſeph Ludovic. Deciſ. Lucenſi. 15. aſſerens ſe pluries ita practicaſſe, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, *tamen* (ait Baiard. falſum num. 25.) *dicant quicquid velint ita ſervatur & ſic vidi, & ego quoque practicavi.*] eandem ſententiam tenent DD. Friburg. cum ſequ. tamen diſtinctione, inter crimina quæ ſunt ordinarie cõiuncta & quaſi ſubordinata, & ea quæ ab invicem plane ſeparata ſunt, nec habent connexionem: prioris generis eſſe cenſent cum maleficio crimina hæreſis, læſæ Maieſtatis divinæ, apoſtaſiæ, Sodomiæ, parricidij, homicidij, &c. in his tenent affirmativam. poſterioris, cum maleficio videri periurium, latrocinium, raptum, furtum, &c. & in his tenent negativam. *Quo ad priora res eſt multo evidentior: idem tamen teneo etiã quo ad poſteriora.* Nam argumenta huius affirmativæ probant æque de utriſque & DD. pro negativa etiam prius membrum impugnant, & æque parum probant de his atque de illis.

Probatur ergo concl. noſtra affirmativa indiſtincte. primo quia placuit Boſſio, Claro, Ludovico, & Bajardo qui omnes in ſubſellijs & iudicijs exercitatiſſimi. 2. quia practicatur, ut dicunt ijdem, 3. quia eſt utilior reipubl. & iuſtitiæ. 4. argumentis Friburgenſium, quæ ſunt 1. quia lex criminoſos & infames ad teſtimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eum, qui uno vel pluribus criminibus involutus aut ratione criminum ſepius infamis notatus; non diſtinguit, igitur nec nos diſtinguere debemus. *l. non diſtinguemus D. de recept. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis ijſque horrẽdis criminibus, ut plurium ſunt innodati: quod ſi alijs criminibus maleficos teſtes carere eſſet neceſſe, nullus unquam eſſet teſtis idoneus. Tertio crimen maleficij nõ impedit, quin teſtis ſocij contra ſocium teſtimonium valeat: ergo nec alia leviora crimina cum maleficio conjuncta impedimentum adferre poſſunt.

Cæterum (quod valdè notandum) fundamentum partis adverſæ æquivoco paralogizat. Nam, primo quæ poſitivi iuris ſunt, abſolute accipit, quaſi etiam omnis eſſent iuris. Secundo falſum ſupponit à tortura non ſuppleri niſi unum defectum: poteſt enim ſupplere plures defectus iuris poſitivi. quia præſumptio nata ex tortura eſt iuris gentium: ut & ipſa tortura in genere ad verum exſculpendum, non à iure civili, ſed à gentium iure defluxit, licet modi quæſtionum hi vel illi ſint iuris poſitivi: impedimenta vero iſtorum teſtium, mere ſunt iuris poſitivi, quo ad hoc ut infami plurium criminum nihilominus credatur. naturalis enim ratio ſolummodo dictat, ut minus credatur iſtis, quam uno tantum crimine irretitis. Diſtinguendum itaque inter ea quæ iure poſitivo reddunt inhabilem teſtem, & eius teſtimonium annullant, & ea quæ jure naturali vel gentiũ id faciunt. Priora ſic inhabilitant & annullant,

nullant, ut adhuc poſſint numero, vel tortura ſuppleri & perfici, quando ex numero aut tortura jure gentium præſumitur veriſimilitudo. Poſteriora vero ſimpliciter & omnino ſic inhabilitant & annullant, ut neq; numero nec tortura queant unquã perfici vel ſuppleri. probatur diſtinctio ex ſimili de teſtimonio minorennium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati ſupra q. 15. Iam expedita eſt reſponſio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura poteſt ſupplere unum defectum & non plures; negatur planè. nam ſi defectus ſit iuris naturalis, nec unum poterit, nec plures. Si vero ſit iuris poſitivi ordinarie quidem ſupplet unum: aliquando tamen poterit tam eſſe gravis, ut ſuppleat plures.

Ad 2. quod nullum eſt jure poſitivo, non poſſe ſuppleri numero, falſum eſt. nam ex praxi & conſuetudine (ut dixi) ſuppletur, & favor iuſtitiæ hoc expoſcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum eſt iure naturali, ſive primario, ſive ſecundario, conceditur, id num. non poſſe ſuppleri: ſed negantur iſto iure huiuſmodi denunciationes annullatæ: ſunt tantum debilitatæ.

QVÆSTIO XVIII.

An extraiudicialis revocatio infirmet iudicialem denominationem adeo ut non faciat amplius indicium ad torturam?

DE hac re Doctores certant, & adhuc ſub iudice lis eſt: quæritur, Non tam de extraiudiciali facta priuſquam reus eſt condemnatus. de hac enim conſtat eam potius cauſam præbere, ut iterum torqueatur: receptum eſt, ſi in prima quæſtione maleficium confeſſus ſit, vel aliquem denunciaverit: & non vult ſequenti die confeſſionem vel denunciationem ſuam ratificare, dicatque ſe vi quæſtionis victum falſa dixiſſe: receptum, inquam, talem abſque novis indicijs iterum equuleo imponi poſſe, ut in confeſſione perſeveret. *Lege Simancam & alios, quos ſum ſecutus lib. 5. Diſquiſitio. ſect. 99. verſ. quoad iterationem. lit.* FF. & *ſtatuitur in Carolina ar. 57.* conſtat etiam huiuſmodi revocationem non factam à certo mori, nõ eſſe attendam. *ut bene poſt Baldum Marſil. conſ. 79. vol. 3. & in pract. §. reſtat. num. 16. & 17.*

Dubium potius eſt de revocatione extraiudiciali poſt ſententiam mortis reo denunciatam, puta factam tempore confeſſionis vel Euchariſtiæ. Nam tunc elidi præcedentem alterius nominationem tenent nonnulli, *Marſ. in d. §. reſtat num. 12. Burſat. conſ. 201. nu. 148. & Farinac. quæſt. 46. numer. 70.* Horum DD. pace puto tenendum eſſe contrarium: quia nec retractanti in ipſo patibulo, ſi nolit, iudex credere tenetur, ut oſtendam.

Si vero in via ad ſupplicium, vel in ipſo ſupplicio revocet confeſſionem ſuam de ſe, conſtat revocatione contempta omnino adhuc puniendum, *ex Carolina artic. 91. & DD. ut Maſcar. de probatio. vol. 1. concluſio 353. num. 29. Binsfeldius in l. 7. C. de maleſic. & mathemat. quæſtione ultima*: quia delictum per torturam confeſſum, & ad bancum ratifica-

tificatum, cenſetur legitime probatum.

Quod ſi in via vel in patibulo revocet denunciationem de aliquo factam in tortura, & ad bancum juris ratificatam, vel aliter fieri in partibus illis con. ſuevit: tunc quidam volunt adeo elidi denunciationem judicialem præcedẽtem, ut ex ea nullo modo reus torqueri poſſit. *per text. in l. D. Marcus. D. ad Syllan. tenent etiam in crimine hæreſis, & in criminibus aſſaſsinii, veneni & aliis occultis. Marſil. conſ. 109. nu. 31. & in pract. in §. reſtat ad final. poſt Iſerniam. Grammat. deciſ. 56. nu. 11. voto 3. num 15. voto 1. num. 17. Decian. conſ. 18. numer. 1. & fuit Farinac. ſupr. numer. 73. & hanc tutiorem vocant Patavini.* ratio quia moriens præſumitur non mentiri, & facit indicium innocentiæ pro reo. *Bald. conſ. 25. colu. 2. vol. 1.*

Adverte, lector, huic rationi me ex Binsfeldio jam reſpondiſſe *libr. 5. ſect. 5 num. 5.* quæ velim legas. nunc addo facere indicium innocentiæ pro reo, non niſi propter illam præſumptionem quod moriens præſumitur non mentiri. Si magni facienda iſta præſumptio, valere deberet ad exculpationem ſui ipſius: ad quod jam oſtendimus nihil valere: ſed de ſe non præſumi verum dicere: ut nec de proximo, ſi jam moriturus aliquid in tertii præiudicium extrajudicialiter dicat, nec enim pro vero habetur *l. ſi quis in §. ſi quis moriens D. ad Syllan. Ang. in l. mater. C. de calumniat. Alexandr. conſ. 14. libr. 1. Iaſ. in l. 1. C. comman. de legat. Cephal. conſ. 176. num. 14. Menoch. conſ. 39. numer. 44. Farinac. quæſt. 34. num. 3. poſt Boſſ. de indic. numer. 188. Alcia. reg. 3. præſum. 4.* niſi huic aſſertioni efficaces adeſſent conjecturæ, *Curt. cent. conſ. 70. Cravet. conſ. 6. numer. 53.* Igitur iſta præſumptio per ſe valde levis eſt. multi enim moriuntur haud multum de anima ſoliciti, ut quotidiana experientia docemur.

Secunda opinio eſt, ſi fuit nuda inculpatio ſeu nominatio ſine ullis adminiculis, hac revocatione ipſorum denunciationem planè elidi; ſi adſint adminicula, non elidi, *hæc videtur ſententiæ eſſe Marſil. in d. § reſtat in fin. Maſcar. libro 3. de probat. concluſ. 1130. numero 14. Burſat. conſ. 201. numero 14. libro 2. Reminaldi Iun. conſ. 420. numero 17. libro 4.* Si hæc ſententia ſupponeret, in poſteriori membro elidi ipſam denũciationem, ſed manere integra illa adminicula foret eadem cum Farinacii ſententia *ſupr. nu. 73.* ſed tunc ad propoſitũ non eſſet, nam hoc extra controverſiã eſt: in dubio noſtro agitur de ſola denunciatione judiciali, præſcindendo ab adminiculis: & ea opponitur ſecundum ſe revocationi extrajudiciali. Aliud ergo ſupponit iſta ſententia: nempe quod iſta adminicula moraliter ſic cũ denunciatione concurrendo in illam inſtant, ut eam reddãt longe validiorem & efficaciorem ad perſuadendũ, quam per ſe ſola foret, quod concedo: neque id Farinacius advertit, & ideo non auſus fuit illi ſimpliciter aſſentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, ſi adſint alia adminicula, denunciationem non elidi, veriſſimam judico: ſed quatenus vult elidi, ſi non adſint, eá non ſequor. verſamur enim (ut dixi) in caſu formalis comparationis inter denunciationem iudicialem & revocationem extraiudicialem, & præſcindimus ab aliis indiciis & adminiculis, præſupponen-

Ff 5

tes denunciationi nullum alium defectum accidere, quam quod ſit revocata, & conſtat denunciationem plurium validam eſſe poſſe ad torturam, etiamſi alia deſint adminicula. Quocirca hæc opinio media licet præ ſe ferat æquitatem, parum tamen habet ſoliditatis.

Sit concl. *Quandocunque poſt ſententiam mortis denunciatam, reus revocat denunciationem ſuam: iudici arbitrarium eſt, adhuc credere denunciationi, & cũctis perpenſis ſtatuere cur velit ſtare, inculpationi an exculpationi. & veriſsima eſt ſententia tertia tenentium in rigore per huiuſmodi revocationem non tolli legitimam denunciationem.*

Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris & Theologiæ Ingolſtadienſis in ſcripto ſuo ad ſereniſſimũ, & omni virtutum genere laudatiſs. Guilhelmum Bavariæ Ducem, anno 1590. & pro ea multa adducit argumenta Marſil. d. §. reſtat fere per totũ, & Maſcard. ſupr. nu. 13. equidem non paucis eam infirmavi d. ſect. 5. num. 5. nec muto.

Obſervo utrimq; eſſe præſumptionem. pro revocatione eſt præſumptio, quod non mentiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura eandẽ inducit, & fortior eſt iſta, quia poſtea ad bancum ratificata. Confirmatur, quia accepta ſententia ſolent rei mente valde conturbari mortis quadam præoccupatione. Præterea hoc prætextu poſſent plurimi nocentes meritas pœnas evadere confeſſariis aut aliis ſubornatis ad extorquendam morituro talem revocationem, vel ad eam ſponte confingendam itaque prece, precio, importunitate, ut fit. Et ideo nec graves judices hac in re ſolẽt aut debent ſtare dictis confeſſariorũ: nec circumſpecti confeſſarii ſolent in vulgus tales exculpationes ſpargere, gnari ſcandalum certum, fructum vero incertum fore. Denique non poſſum mihi perſuadere, plus fidei deferendum ulli hujuſmodi revocationi extrajudiciali, quam judiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac ſemper militet juris firma præſumptio.

QVÆSTIO XIX.

Quando nihil invenitur de inſtrumentis maleficii, an denunciatio plurium per hoc elidatur, ita ut non amplius præbeat indicium ad torturam?

LICET inventio inſtrumentorũ ſit ſignum & efficax argumentum adverſus maleficos, ſicut de monetariis & furibus certum eſt, *Hippol. Marſ. in l. qui falsã. D. de falſ. n. 114. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. num. 6. & dicit conſtitutio Carolina* Binsfeld. *in l. fin. C. de malefi. & mathemat. Tamen ex non inventione non poteſt colligi* idoneum argumentum in contrarium, quia non ex ſola inventione inſtrumentorum crimen hoc probatur, ſed ex aliis quoque multis, ideo ut argumentum procedat deberet eſſe ſignum convertibile, & proprium quarto modo.

Idcirco bene Ingolſtadienſes ſupra & Friburgenſes reſponderunt negative: quibus aſſentior. ſicut enim indicia poſſunt valere ſine denunciatione, ſic denunciatio ſine indiciis, nam licet in-

vicem corroborent, ab invicem tamen non dependent, & ſeparari poſſunt. Quam facile verſipelles iſtæ poſſunt indicia perdere, abſcondere, removere?

QVÆSTIO XX.

An leviora indicia ſufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

SI ſolas DD. ſententias ſpectemus, ambigamus neceſſe eſt, adeo diverſa reſponderunt: ſaltem quo ad loquendi modum. nam in re fortaſſis non tanta diſſenſio eſt. quid tenendum cenſeam ſatis explicui lib. 5. diſquiſitio. ſect. 3.

Non quæritur *an liceat ex non legitimis & inſufficientibus indiciis procedere? ſed an in hoc crimine indicia leviora, ſufficientia cenſeantur*: & levia hic vocamus, non ſecundum ſe, aut abſolute loquendo: ſed quæ comparative ſeu relative, reſpectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, levia videantur, & idcirco comparatione iſtorum ſunt leviora, quam in his requiſita: non vero quæ ſint leviora ſeu minus ſufficientia, quam jus, aut natura criminis requirat.

Hoc poſito, *Reſpondetur affirmative*, quia in his criminibus magis expedit reipub. leviora admitti indicia, cùm ſint occultiora & difficilioris probationis crimina, & digniora quæ citius & gravius puniantur. Idem reſponderunt Ingolſtadienſes & Friburgenſes DD. & etiam Patavini, à quibus optime Bald *in l. quicumque §. 25. C. de fugitiu. ſeru. numer. 25.* explicatur, ut ſeipſum explicat *in l. nemo 3. D. de Epiſc. audiend.* nempe quod in his judex animoſior & promptior debeat eſſe ad torturam, quæ eſt ſententia communis. *Iaſ. in l. 4. §. ſi ibi indicium. numer. 4. D. de condictio. ob turp. cauſ. Suzar. Marſil. Grammat. Gaſon. Clar. Carrer. Conrad. Boſſ. Brunum, Ponticell. & alios referunt & ſeqq. Roland. conſ. 7. num. 5. & 7 libr. 1. Oſaſcus deciſ. 79. nu. 10. Tiberius Deci. d. conſ. 18. nu. 54. Farinac. q. 37. n. 150.* quia ſemper in his difficilem habent probationem, leviores probationes, etiam ad condemnandum ſufficiunt. *l. non omnis §. à barbaris D. de re militar. fusè Baptiſt. Plotus de in litt. iurand. §. 4. n. 22.*

Vnde apparet ſatis temerè quendam conſulentem affirmaſſe, quodã de hac re diſcurſu: quod æqualis ſolicitudo, & indagatio & probatio in exceptis & non exceptis requiratur. *Fateor in utriſque neceſſariam diligentiam iudici adhibendum: ſed nego in utriſque eodem modo & termino hanc neceſſitatem circumſcribi: nego in hac indagatione criminis excepti omnia illa cenſeri neceſſaria, quæ in non excepti criminis indagatione neceſſaria reputantur.* Ad torturam ſufficit judici habere indicia ex quibus fortiter opinetur denunciatum eſſe reum: poterit autem facilius id opinari in exceptis quàm in non exceptis: quia crimina illa ſolent eſſe occultiora. Præterea diſtinctio, quã adjicit ille conſulens inter forum fori, & forum poli: ut videlicet judex in foro poli, (qui eſt confeſſarius) proclivior eſſe debeat ad credẽdum pœnitentem eſſe affinem culpæ: in foro fori judicem debere proclivio-rem eſſe ad credendum quod reus im-

munis

munis à delicto. Hęc inquam differentia eſt rejicienda, ut nulla. Nam in foro poli quoad hanc credulitatem, nulla eſt differentia inter crimina excepta & non excepta, gravia & non gravia: quia in omnibus æquè & ſimpliciter judex tenetur credere reo ipſi pro ſe aut contra ſe loquenti. In foro fori nunquam tenetur ſoli reo pro ſe dicenti credere: & hic excepta à non exceptis diſtinguuntur: & in quæſtione agitur de credẽdo non ipſi reo, ſed tertio illum denũcianti. Sed inſtat, quoad hoc inter excepta & non excepta nullum adhuc eſſe diſcrimen: probant id aliquot textibus. *nempe accuſatus §. licet. &c. in favorem fidei, de hæret. in 7.* Reſpondeo, quod *d. §. licet*, nec ad rem facit, nec ſi faceret ad rem, nobis, ſed illis obeſſet.

Non facit ad rem; quia illic non agitur de levitate indiciorum, ſed de periuri teſtis admittenda revocatione: nec in textu illo deciditur, vel ex eo poteſt colligi: quod in quavis reorum excepti criminis inculpatione, debeat apparere manifeſtis indiciis, quod tales zelo fidei moveãtur. Repugnat autẽ tex. parti illum proferẽti: quia diſertè probat, in crimine excepto, quoad judiciarium ordinem contra communis juris ſancita procedi & etiam periuri teſtimonium aliquando recipi (quod unum pro nobis:) & quidem id receptum in fidei favorem, ut facilius hæretici convincantur & pœnas luant (hoc alterũ pro nobis.) Vndè meritò intulerim, quod cùm ſtrigum crimen cum hæreſi conjunctum ſit, & in ejus perſecutione eadem obtineant: etiam in noſtro caſu ut ſtriges facilius convinci & puniri queant: judici in fidei favorem permitti, non attendere ad ordinem juris, quando de excepto crimine lis inſtituta.

Ex *c. in fidei favorem.* ſolummodò probatur: ut complices in cauſa hæreſis ad fidei teſtimonium admittantur: debere illorum teſtimoniũ hujuſmodi eſſe, & talibus ornatum circumſtantiis, ut judex credat præſumptivè eos non mentiri. Verùm hoc, quid nobis officit? Nec tantum requiritur certitudinis in teſtimonio ad torturam, quantum in teſtimonio ad convincendum, quod eſt majoris præjudicii.

Item nititur hoc probare, in omnibus criminibus ex quibuſdam textibus generaliter loquentibus, *ut l. abſentem D. de pœn.* ubi traditur, neminem ex ſuſpicionibus eſſe damnandum: ſatius eſſe nocentis facinus relinqui impunitum, quàm innocentem damnari, quæ contra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando ullo ex ſuſpicionibus: ſed de torquendo ex indiciis valdè moventibus judicem: nec verò innocens judici cenſendus eſt, contra quem alia ſunt indicia. Denique objiciunt *l. reſpiciendum eo. tit.* ubi nihil eſt quod nobiſcum pugnet. Nõ decet me de negãtium parte ſuſpicari, eos miſericordiæ laudẽ ambire: nec illos decet ſuſpicari qui contra ſentiunt, ſe veritatis gloriam aucupari. Deo iſta judicia finendã. Vtraque pars cenſet, ſe nec durius, nec remiſſius decernere, quàm res poſtulat: utraque juſtis rationibus moveri ſe arbitratur. Quod tamen eodem loco ſequitur: in lenioribus cauſis oportere, ut judex ſit ad lenitatem pronior: in gravioribus ſeveritatem legũ

aliquo

aliquo temperamento benignitatis ſubſequi: hoc ſatis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrociſſima ſunt, quibus graviores pœnæ ſunt decretæ: & in levioribus, ut ſunt non excepta, procedendum: ſed licere iudicibus in illis ſeverius quàm in his procedere.

QVÆSTIO XXI.

Quæ indicia leviora ſufficiant ad torturam?

OMninò teneo *debere eſſe legitima & ſufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturam.* Licet enim multi DD. dixerunt in atrociſſimis permiſſũ iudici iura tranſgredi, ut in his ordo ſit ordinem iuris non ſervare. *Innoc. in c. 1. de conſtit. Bald. in l. obſervandum nu.* 10. *D. de offic. Præſ. & in l. & ſi ſeverior C. de infam. Marſ. in l. 1. n. 47. de q. Clarus in §. 1. ante num.* 10. 11. *Capic. deciſ. 31. Gramm. deciſ. 36. n. 2 & 3. Roland. conſ. 7. n 5. & infr. li. 1. Menoch. de arbit. q.* 84. *n. 9. & conſ. 100. nu. 66. Maſcard. concl. 1385. n. 13.*

Hoc ſolummodò verum eſt, ubi cõſtat de rei delicto: ſed cùm quæritur an reus deliquerit, iura quidem diſpenſant circa nonnulla jure ordinario & poſitivo requiſita in procedendo, & circa perſonas teſtium, ut reſponſum quæſtionibus præcedentibus, ſed ut abſq; legitimis indiciis præcedentibus aliquis torqueatur; nec ulla iura, nec æquitas permittunt: ut benè Marſil. doctrinã illam Innocentij moderatur & explicat, quæ explicatio meritò communiter recipitur. *Marſil. in §. diligenter numer. 157. & conſ. 74. num. 35. Grammat. voto 34. num. 23. Perſonal. tit. de indic. & tortu. numer. 24. Carrer. tit. de indiciis §. circa quartum nu. 8. Riminal. Iun. conſ. 361. numer. 32. 33 & 37. Farina. q. 37. nu. 790.*

Equidem niſi ſic explices, iniuſtam cenſuerim, & ſimpliciter negandam, ut negant longè plures: *gloſſ. Cyn. Bald. Salic. in l. ſi quis C. ad leg. Iul. Maieſt. Alberi. in rub. D. eo n 3. Afflict. in tit. quæ ſint regalia in verb. & bona committentium nu. 44. Grammat. de voto 34. ad fin. Angelus de Aretio. & in addit. Auguſt. in verb. che hai tradito la patria nu. 1. Marſ. d. §. diligenter nu. 175. & poſt Brunum & Conrad. Clarus qu. 64. ante n. 10. Follerius in pract. cri. verbo, & quod ſuffocavit uxorem n. 58 & nu. 103. Gaſon. poſt tract. de indic. cap. 5. ſub rub. de non torquendo ſine indiciis etiam in crim. læſ. Maieſt. Gigas de eod. crim. in tit. quomodo & per quos q. 26. Roland conſ. 12 nu. 33. lib. 3. Rimin. Iun. conſ. 88. & 361. nu. 32. Oſaſch. deciſ. 78. nu. 14. Decia. in crim. l. 7. c. 46. Bertaz. cõſ. 61. col. 1. l. 1. Burſ. conſ. 166. nu. 33. & 201. nu. 41. Beccius co. 67. nu. 14. Perſon. ſup. nu. 14. Vincent. Ondedus conſ. 5. 100. nu. 5. l. 1. & nu. 22. Carrer. ſup num. 7. Maſcard. concl. 1385. n. 4. Farinac. l. 2. q. 37. n. 79. & nu. 89.*

Debent ergò adeſſe indicia ſufficientia ſed quæ iſta? Rectè Bart. advertit certam de his doctrinam tradi non poſſe: quem alij ſequuntur. *Bart. in l fin. D. de qu. & ibi plenè Marſ. & Blanc. de indic. & Clarus § fin. q. 64. n. 13.* ideò iudex poteſt arbitrari quæ ſibi cenſeat ſufficere. *ſic poſt multos Menoch. de arbitr. caſ. 270. nu. 3. & caſ. 474. num. 1. & num. 47.* dixi de hac re copioſè *d. libr. 5. ſect. 3. & 4.* quo me refero. Menochius, *l. 1. de præſumpt.*

q.44.à n.9. poſuit quadraginta tria indicia ad torturam idonea. Bertazzin. *conſ.213.nu.8.* vult. duo indicia levia ſufficere ad torturam, quod intelligo etiamſi in jure non ſint expreſſa, dummodò ſint per duos teſtes probata, & ſint veriſimilia, & probabiliter concludant *Bald.conſ.515. n. 4.vol.5.* Item indicium aliqualiter animum judicis movens, & in jure approbatum, ſufficit. *Bald. in l. cum citra C. de iur.dot. Cravet. conſ.6, n.12. Simon de Pretis conſ.15 n.19. Bart. Baiardus ad Clarum q 64.n.56.* quia plus debet operari in judicis animo cæteris paribus indicium jure expreſſum, quàm non expreſſum.

Tertiò vnius teſtis integer, & (ut vocāt) invulnerabilis, de propria ſcientia per ſenſum corporis deponens. *gloſſ. Bald. Angel. Salic. & alii in d.l.ſi quis. Angel.in lib.tormentis C. de quæſt. Bald. conſ. 259.num.5.lib.1.Marſ. conſ.46.nu.1. Andreas Siculus conſ.47.num.6. & 7. libr.1. Pariſ.conſ.151.nu.3. lib.4 & alii poſt quos* Farina.*q.37.n.56.cum ſeqq.* Quod ſi integer non eſſet, aliquod aliud adminiculū requireretur *Menoch.de præſumpt.l. 1.q.89 n.10. & 1. Clarus q.21.n.2.* vel ſi deſit adminiculum, non poterit deveniri, niſi ad levem torturam, & non ad plenam, *poſt alios Clarus quæſt.64. nu.32. Farinac.ſup.n.64.* Denique receptum, quod unum indicium etiam remotum ſufficiat ad torturam (*Ioann. And ad Specul.in tit.de præſumpt.§.ſpecies in maiore addit. Alexand. & alii apud Clarum qu. 64.n.14.*) quam ego non libenter ſequerer, niſi concurrente aliquo alio adminiculo, ut moderantur Clarus *in q.21.* & Farina.*ſupra n.47.* vel in occultis ad quæſtionem levem, ordinaria minorem. *Gramm.voto.17. n.18. Clarus d.q.21.col.ult.*

Quando non ſunt ſatis idonea indicia ad torturam, & judex habet cauſas ſuſpicandi reum eſſe culpabilem, conſulunt latrunculatores, ut reus ſaltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. *Bald. in l.2. C. quorum appellat.n.5. Boſſius tit.de indic. n.24.* ſed alii ad hoc requirunt aliqualem judicis præſumptionē. *ſic Fran.Perſon tit.de tortur.nu.77.* & Farinâc. monet ne terror iſte verbalis admoveatur perſonis valdè timidis, *q.37.num 102.& 103.*

Si præſumptio judicis eſſet cenè fundata, poſſet verbis adjungere facti aliquid admovere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere, immò & modicum elevari, ſine quaſſatione. *Paul.Grilland.de indic.q.4.in 2. & 3 gradu torturæ Corrad.titul.de negat.crimin.n.41. Perſonal ſup. num.78.& Farinac.d.q.37.num.105.* Quanquam nec in his certa regula poteſt judici præſcribi. *Cartar.in Pract.cap.112.niſi Farina.quæſt. 38.num.33.*

QVÆSTIO XXII.

An iudex promptior & facilior debeat eſſe ad torturam in atrocioribus & occultis?

IVre certū eſt ubi aliter veritas haberi non poteſt, facilius concedi ut veniatur ad quæſtionem *l. D. Pius D.de quæſt.* & cùm in hoc crimine ſtrigū raò vel nunquam aliter queat veritas haberi, quia conveniunt de nocte, & in locis deſertis, & talia crimina ſunt difficilis probationis. *Menoch.de arbit.caſ.115.n.* 14. Ca-

34. *Camillus Campeg. In addition. ad Zanchin. cap. 9. verb. num. quid poterit torqueri:* Sequitur in hoc crimine ut in aliis occultis promptiorem ad torquẽdum debere eſſe judicem. Idem in atrocioribus probatur, quia quo gravior morbus, hoc opus eſt remedio efficaciore & celeriore. Confirm. ex præcedentibus, quia ſi in his criminibus ad torquendum leviora ſufficiunt indicia *ut probatum quæſt. 12.* certè ſequitur judicem in his ad torquendum promptiorem & faciliorem eſſe debere. *l. ubi C. de falſ. hoc tenent Bald. in l. nemo deinceps C. de Epiſc. aud. num. 3. Alex. conſ. 62 nu. 5. lib. 3. Gramm. deciſ. 33. n. 4. deciſ. 34. nu. 38. & conſ. 33. n. 17. Igneus in l. 1 §. ſervi n. 75. D. ad Syllan. Brunus de indic. 2. p. q. 80 nu. 2. Abb. in c. at ſi clerici in fine. principii de judic. Boſſius. de indi. n. 172. & 195. Clarus q. 64. nu. 6. qui vocat communem, & ſanè ibi in addit. Giarcharus lit. H. & Baiardus numer. 19. multos allegant, idem defendit Binsf. d. concl. 6. v. 6. & unanimiter ſic reſponderunt interrogati DD. Ingolſtadienſes Theologi & Iuriſperiti anno 1590. Patavini Bononienſ. & Friburg. Anno 1602. nec dubitandum hac de re puto.*

QVÆSTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuſet?

IVRE ordinario nobilitas & dignitas à tortura excuſat, *l. edictum D. de quæſtion. libr. milites. eo. titul. Gramm. voto. 1. Boſſius de indic. numer. 102. uſque 114.* excipiunt quidam, niſi in officio deliquerint, *ut idem Boſſ. numer. 16. & Clarus §. fin. quæſt. 64. num. 16.* ſed exceptionem non approbant alii, *cum Vulpello Farinac. d. q. 41. n. 48.* Haud ſcio tamen an in judiciis non magis obtineat rigidior illa.

Hoc ſcio in crimine maleficii, ut in cæteris exceptis, nec nobilitatem nec dignitatem per ſe excuſare à tormentis, textus ſunt apertiſſimi *l. etſi excepta. C. de malef. l. de minore in pr. D. de quæſt. l. Decuriones C. eod. l. nullus. l. ſi quis alicui, C. ad leg. Iul. Maieſt. l. proditores D. de re milit. l. ſi quis Decurio C. de falſ. ca. in fidei. de hæret. Marſil. d. l. edictum. Boſſius, de indic. nu. 115. Dambauder. in pract. crim. cap. 41 rub. qui à tortura ſint excuſandi. nu. 7. Gramm. voto. 25. num. 5. Grill. de quæſt. q. 4. Covarr. l. 2. var. reſ. cap 9. Binsf. in d. l. etſi excepta concl. 7. Farin. qu. 41. numer.* 100.

Leviùs tamen torquendos docet Tiber. Decian. *conſ. 93. nu. 137. fol. 2.* quod æquum eſt, ut & illud: contra tales exigi indicia clariora quàm contra alios, *per tradita à Vulpello conſ. 141. in princ. quem ſequitur Baiard ad d. Clari q. 64. nu.* 63. Verumtamen etiam hæc duo ab arbitrio judicis dependent: quia cum reatus omne privilegium ademerit, *juxta Fean Marcum deciſ. 709. p. 1.* tãtum licebit judici, cum iſtis qui privilegio ſunt exuti in pœnam facinoris de quo ſuſpecti meritò videntur, quantum cũ illis qui nunquam privilegio adjuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocioribus maior debeat adhiberi tortura, quàm in aliis criminibus?

SI cætera paria ſint, & aliunde nihil obſtet, certum eſt in his acerri-

mam eſſe torturam adhibendam, *per l. ubi C. de falſ. & l. edictum D. de quæſtion. Brun. de indic. & tortur. p 2. q. 5. num. 52. Conrad. in pract. tit. de negat. crim. nu. 39. in fin. Noviſſ. Roman. de teſt. q. 37. num. 89.* Sed quia in his certa regula tradi non poteſt, quia res pro perſonarum, indiciorum, & aliarum conſiderationum varietate judici moderanda, *ut docui li. 5. diſquiſ. ſect. 9. verſ. torturæ modus.* ideò hoc totum prudentis judicis arbitrio commiſſum cenſetur, ut torturam intendat vel remittat, prout in conſcientia judicabit, *l. 1. de minore § tormenta. l. quæſtionis D de qu. Brunus ſup. Clarus d. q. 64. num. 2. Foller. in verbo rei indurati, nu. 16. Binsfeld. d. concl. 5. Menoch de arbit. Iud. cent. 3. caſu 271. Farinac. q. 38. num. 33 ubi poſt num. 34. ponit varios torturæ gradus, qui poſſint iudicem dirigere:* optimum puto ſequi loci conſuetudinem, *ut benè Chartar. ſup. nu. 49.*

QVÆSTIO XXV.

Cum ſagæ plerumque ſint induratæ & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine maioris ſit effectus?

QVIA propter varia concurrentia temporis, loci, perſonæ ſæpe fit, ut quod in uno efficax, in alio irritum inveniatur: immò quod uno die vehementer metuendum & intolerandum, hoc eidem perſonæ alio tempore haud magni faciendum videatur: vix certi quid reſponderi queat: niſi quod ab experientia judex in his directionem ſuam, debeat mutuari. Scio profuiſſe, & bonum factum judico, ſi ſimul cum quæſtione adhibeantur aliqua remedia Eccleſiaſtica, quibus dæmonis vires infringi ſolitæ. *Sylveſt. in l. de Strigimag. admir.* commendat præmiſſam exorcizationem, non quod poſſeſſas à dæmone ſagas omnes ſentiat: ſed quia vel obſeſſæ, vel præſentia ejus obfirmatæ ſunt. Vtile quoque ſi torquendi collo appendantur ſacræ reliquiæ, vel agni cerei effigies conſecrata: Item ſi aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aſpergatur: & cum utuntur tormento inſomniæ, cerei benedicti inſtillatio inopinata. Verùm hæc omnia (ut dixi) ab uſu docentur: & cavendum ne ſacris hiſce remediis ſuperſtitioſi aliquid ratione materiæ, temporis, aut numeri, immiſceatur. Plurimum & crebrò veritati obſtat mala judicum & quæſitorum diſpoſitio quoad fidem, mores, aut intentionem, hinc enim fit, ut adeò multa Deus diabolo permittat, quæ contra judices benè diſpoſitos, nec tam crebrò nec tàm facilè foret permiſſurus.

QVÆSTIO XXVI.

Quoties poſſit elevari reus, & quot poſſunt dari ictus, pro quolibet indicio?

NON poteſt in his conſtitui certus modus vel regula: judex debet facere ſecundum arbitrium & conſcientiam ſuam: conſiderata qualitate delicti, perſonæ, & indiciorum. *rectè Marſi. in pract. crim. § expeditam num. 85. Clarus d. q. 64. numer. 2 qui nonnulla de ictuum nume. Menoch. caſ.*

271.*& alii citati à Giachαro ad d. qu.64. verſicu.Iudicis arbitrium. Paris de Sindica. verſic.tortura cap.* 4. *numer.* 1. *Boer. deciſ.* 163.*numer.* 8.*& deciſ.Lucenſ.89.num.11.*

In genere dici poteſt, regulariter reum ter elevari & dimitti poſſe. *Gaſon. de torment. cap.* 14. & de conſuetudine Italiæ ſolere pro ſingulis indiciis tres ictus dari, ſcribit Marſil. *in pract.§. occurrit columm.*2. *verſic.& poteſt poni ſequitur Ioſeph. Cuma de Sindicat. rub. de tortu. numer.*20 *Novell.falla.92.num.28.* mihi hoc durius ſemper viſum. Nam & ipſe Marſil. alibi *conſil.*8 *numer.*37.reſpondit ſufficienter tortum, qui habuit ſex ictus chordæ, quod eſt univerſum pro omnibus indiciis intelligendum: Cravetta verò tres ictus ſatis eſſe cenſuit. *conſil.*287. *num.* 6. nempe non pro ſingulis indiciis, ſed omnibus ante habitis & toto continuo tempore, quo reus in una quæſtione manet ſuſpenſus *Grilland. tract. de quæſtio.* § *vide idem numer.* 9. *Clarus libr.* 5. §.*fin. d. quæſt.*64.*numer.* 33 *Farinac. lib.* 1. *titul.* 5.*quæſt.*38. *num.* 47.*&* 54.

QVÆSTIO XXVII.

Quamdiu reus poſſit teneri in chorda elevatus ordinariè?

STATUTUM eſt quadam bulla Pauli III. Pontificis ſapientiſſimi, non teneri uſque ad ſpacium horæ, *in bullario* 1 *p.fol.*471 Si enim bullæ verba perpendas, prohibet reum in tortura teneri per longum temporis ſpacium, veluti unius aut plurium horarum.q.d.tale eſſe non modò plurium, ſed unius quoque integræ horæ: niſi legendum, *unius & plurium* ut ſummum permittat ad unam horam & ſic videntur intelligere DD qui atrociſſimis permittunt unam horam aut paulò amplius *Foller. in verb.rei indurati n.* 16.*fol.* 289.*Flaminius Cartar. in pract. de interrogat reor.lib.*4.*cap.*1.*n.*113. *Farin.qu* 38. *num* 54.*Grilland.ſup.num.* 9. *ego quoque d.l.* 5.*ſect.* 9.*verſ.tortura modus.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quid in utroque ad ſummum fieri poſsit?

QVÆSTIO procedit de numero ictuum, elevationum, & quantitate temporis.

Inprimis Deo ante oculos poſito, & moderamine tali adhibito, ut præceps & effrænata vitetur ſævitia *l. de minore §.tormenta D. de quæſt.l. nihil.C.eodem,* debet judex potius amplecti, quo ad res patietur, benignitatem quam atrocitatem, *Aymon.conſi.* 287.*Bertazz conſi.* 315.*numer.* 3. & videre ut reus tortus ſalvus ſit innocentia vel ſupplicio. *l. quæſtionis modum D.de quæſt.ubi Bart. Alber.& Marſ. & Gandin.in tit. de quæſt.nu.* 5.*&* 10.

Deinde Paravini DD. cenſent ad ſummum tribus diebus interpolatis, ſi ſint indicia urgentia, reum torqueri poſſe, & pro qualibet vice ter elevari cum tribus quaſſationibus, & ita fieri ſub dominio Sereniſſ. reip. Venetæ. *& conſulwiſſe Paulum de Caſtro con.* 199.*viſa inquiſitione num.* 5.*lib.*2.*& ſequi Blanc.de indic num.*14. *Gaſon.d.cap.*14.*Marſ. Novell.& Clar.ſup.Ciril. de quæſt.* §.11. *num.* 5.*Benacoſi.commun.opin.crimin.p.verſ.torquendus*

quendus debet habere, qui atteſtantur de communi Italiæ praxi. Vlterius ſi criminis gravitas exigat, & ſatis robuſtus ſit reus, poſſe reo elevato & ad tempus ſuſpenſo facere quaſſari funem, qui modus torquendi cenſetur vehementior, quam per elevationem cum dimiſſione & ictibus. *Burſat.poſt Garrer. & alios conſ.201.nu.9.li.2.* Quando cum ictibus 1 elevatur & dimittitur, ad ſummum quatuor ictus, & ultimò ponderum graviorum ad pedes appenſionem permittunt Friburgenſ. *citantes Grilland ſup.Foller.ſup.num.16. & Farin. d.loco n.49.& 54.*

QVÆSTIO XXIX.

An non poſſit Iudex cum videt reum eſſe induratum aut ex aliis iuſtis cauſis, deſiſtere ab examine & tortura, & poſt aliquot dies eam repetere?

POſſe reſponderem cum id & ratio ſæpè dictitet, & iure nullo prohibeatur, & interpretes approbent, idem reſponderunt Facultates, Bononienſ. Patavina, & Friburgenſ. *probant aucto ritate Bald.in l.2. C.quod met.cau. Bart.in l.unius §.1. D. de q. in 1 oppoſit. Mar.in l. quæſtionis n.17. & in l.repet.nu.4. & 10.d. tit afflict.in conſtit.Regni l. 1. titul. de clandeſtin.homic.num.55. & 56 Boer deciſ.163. nu.10. Conrad.titu de negat.crim. & tort. num.31. Anton.de Canario tractat.de quæſt. in.6.n.1. Novis Romed.quæſt.39.per totum, maximè num.86. Cartar.ubi ſupra nu.180 Clarus quæſt.64.nu 41. Menoch. caſ.272. num.4. Farinac quæſt 38. num.85. & 87* maximè quando iudicat indicia non ſatis purgata per torturam præcedentem, *Marſil.in d.l.quæſtionis modum num. 17. Auguſt. addit.ad Angel. in verb comparaverunt dicti inquiſiti.in 1 addit. Menoch. caſ.273.* aut ſi nova ſuper veniant indicia. *Noviſſ. Roman num. 90. ubi ſupr. & DD. in d.l.unius §.1.* Conſultum autem tunc iudici, ut curet referri in acta; quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & ut intercedat dies & nox integra, & non repetat ultra tres vices: *eſt communis in ſcholis & iudiciis. Noviſſ.Rom ſupr.num 103. & 106. Clarus ſupr.verſic.ultimo videndum.*

Rationem optimè deducunt Friburgenſes, & docent quod ſivè induratio iſta ſit naturalis, ſivè arte dæmonis procurata (*de quo multa Grill. de quæſt. & tort.quæſt 4 num 12. Binsfeld in leg. 8. C.de maleſ & mathem.quæſt.1.concl.15.& ego d.ſect.9.circa medi.*) tamen ipſa & ex ea naſcens taciturnitas eſt temporalis, & non perpetua: quia mutatur ex cauſis naturalibus, tàm extrinſecis, quàm intrinſecis, ut homo modò velit tacere; modò nolit; modò facilius poſſit, modò difficilius ſe contineat. Dæmon quoque non ſemper ſtrigibus adſiſtit, ſed aliquando deſerit, vel ſponte ſua, vel Dei iuſſu, vel non ferens Eccleſiaſtica remedia, quæ adhibentur, *ut docuit ſect. 9 verſ.quoad tertium dubium.* Vnde etiam fit, ut iudex meritò ſperet, eum qui tunc induratus tacet, alio tempore cuncta propalaturum.

QVÆSTIO XXX.

Quid ſentiendum ſit de effuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi rei?

SI foret addita ratio dubitandi, melius aſſequere dubij mentem. Ego illam inter torquendi modos iam alias memoravi, *d. ſect. 9.* nunc etiam reſpondeo, ſi nihil admiſceatur ſuperſtitioſi (v. g.) circa modum effuſionis, numerũ guttarum, conſtellationem, expectationem effectus prodigioſi, &c. Sed fit ſimpliciter, & quia putatur plus doloris allatura; nec ſubſit metus periculi mortis, vel enormis læſionis: me nihil videre cauſæ, cur ea non ſit permittenda: cum modus & qualitas torturæ iudicis arbitrio ſubſint?

Cavendum quidem iudicibus ne inſolitos modos quæſtionum introducant; ne faciant litem ſuam, & pereunte reo in ſyndicatu puniantur. *Bald. l. 1. C. de emend. ſervan. Boſſ. de tortur. num.* 40. *Anton. Gomes. tom. 3. var. reſol. tit. de tortur. cap. 13. nu. 5. Clarus ſupr. nu. 35. Farinac. d. quæſt. 38. nu. 56.* Sed quando ſunt indicia urgentia & crimen valdè grave, tunc poſſe modum tormentorum excedi, volunt ijdem, *DD. Farinac. quæſt. 37. n. 84. & d. quæſt. 38. nu. 64. Brun. de indic. part. 2. quæſt. 5. nu. 42. Conrad. ubi ſup. nu. 39. in fin. Grilland. ſup. quæſt. 4. num. 10. verſ. Quintus & ult. Folber. in verb. rei indurati ſub. nu. 17. Cartar. libr. 4. ſuæ praxis capit. 2.* Quos intelligo, non de exceſſu iuſtitiæ aut æquitatis v. g. pluſquam rei qualitas ferat (hoc inhumanum reputo) ſed de exceſſu generis tormentorũ, ut v. g. cum ordinariè in illis locis adhibeatur tormentum funis: manibus rei poſt terga ligatis; quod eſt iure probatum, & in praxi receptiſſimum, *l. nullius C. ad leg. Iul. Maieſta. l. decuriones C. de pœnit. Franciſc. Brun. ſupr. p. quæſt. 2. num. 6.* Vel ſi nequeat ſic torqueri, appropinquatio ignis ad plantas, *Clarus d. nu. 35. Carrer in ſua pract. fol. 138. colum. 1. Farinac. d. quæſt. 38. à num. 62.* Vel aliquod ſimile: liceat tunc compedes ferreos, vel baculum intra pedes ponere, vel deponere reum & refrigeratum iterum ſublimem facere; vel uti inſtrumento ſtangetæ ſeu taxillorum, vel ignis, vigilia & ſimilibus, *memoratis à Farinac. d. quæſt. 38. Bruno d. quæſt. 2. & Marſil. in d. l. 1.*

Aquæ frigidæ effuſionem in tergum, non eſſe inſolitam patet ex eam non reprehendentibus, & in uſu fuiſſe teſtantibus. *Marſil. d. l. 1. num. 27. Paride de ſindica. verb. tortura. quod incip. de repet. num. 5. Dambaudrio in praxi. crimi. ſupr. fol. 109. numer. 18. Farinac. d. quæſtio. 38. numer. 5. & 64. Felier. ſupr. nu. 10. Chartar. ſupra numer. 112.* Notant tamen Farinac. & Paris, hoc tormenti genus ex crudelioribus eſſe, & proinde non niſi in atrociſſimis criminibus recipiendũ; & Bononienſes illud non admittunt, niſi ubi eſt conſuetudo, plura de hoc dixi loco ſupr. citato. DD. Friburgenſes oſtendunt ſupplicij genus eſſe & ſervile apud Septentrionales, ex Olao Magno, *libr. 2. Deſcript. regnor. Aquilonar. cap. de pœna infidel. ſervor.* Poſtea eruditè & Philoſophicè oſtendunt, cur aqua frigida ad tergum appenſi rei affuſa, cruciatum adferat, parſque tormenti ſit cenſenda his verbis: tradunt philoſophi, quod naturale ſit cuiuis dolenti,

ſenti, ſivè homini ſivè bruto, quod calor & Spiritus tempore doloris ad interiora, hoc eſt ad cor, ſe recipiant, ſeque interius conſervent, & nocitura repellant, ſicut cives tempore oppreſſionis & obſidionis retrahunt ſe ab exterioribus, & recurrunt quantum poſſunt ad interiora, *ut docet D. Thom.* 1. 2. *quæſt.* 44. *art.* 1. Atqui hinc eſt quod doloris ſeu triſtitiæ effectus ſit, aggravare animum ita ut ad exteriòra liberè progredi non poſſit. *D. Tho.* 1. 2. *quæſt.* 37. *art.* 2. Itaque quod aqua frigida in tergum ſuſpenſi effuſa, cruciatum adferat, id accidit; quod calor circa cor intẽſiſſimus diffundatur ad proximas corporis partes, hoc eſt in tergum; cui calido aqua frigida affuſa fortius agit in contrarium reſiſtens, hoc eſt in tergum calidum, ſicut aqua calefacta magis patitur à frigido. *D. Thom d. quæſt.* 37. *art.* 1. Sicut & glacies à ſolis calore citius quam nix, liqueſcit, quod glacies fortius, quam nix reſiſtat: & manus frigida in aquam calidam impoſita maximum dolorẽ percipiat. Spiritus ex ore appenſi eſt calidiſſimus, redditque faciem & linguã calidiſſimam: quo fit, quod aqua frigida effuſa, linguæ cruciatum adferat: vel (quod probabilius eſt) dolor ideò intenditur, quia ut aqua calida, ita & frigida inimica eſt corpori, potiſſimum autem nervis, & partibus nervoſis. Et tradunt anathomici nervos à capite per ſpinam dorſi ſeu vertebrã, in reliquas corporis partes diffundi: ideoque in tergo, ſeu fonti & origini, hoc eſt capiti ſeu cerebro vicinis, maximam ſentiendi vim habere, potiſſimum tempore torturæ, quo nervi extenuantur & extenduntur, quo fit ut aqua frigida ad tergũ ſuſpenſi rei effuſa, ceu novum cruciatus genus, dolorem augeat & intendat.] Vnde patet mihi meritò ſuſpectum fuiſſe, ſi effunderetur ante appenſionem, vel diu poſt depoſitionem corpore iam refrigerato. *d. verſ. ut hic indices obvient.*

QVÆSTIO XXXI.

An & quando tortura ex primis indiciis repeti poſſit, maxime in hoc crimine, cum ſagæ plerumque ſint indurata & obſtinatæ?

Duo quæruntur, *An*, & *Quando*.

QVoad prius non quæritur, de novis indiciis, conſtat ex novis urgentioribus & diverſis repeti poſſe, licet ſufficienter tortus priora cuncta purgaverit, *l. repet. D. de quæſtio. l. annis.* 5. 1. *D. eod. ex quibus locis communiter DD. id colligunt. vide Clarum ſupra verſ. ult. videndum, & Farinac. q.* 58. *n.* 77 *cum ſeq.*

Sed quæritur, an ex primis indiciis: hic illud quoque certum puto, quod ſi iudex dubius ſit an habeat inſtam repetendi cauſam, debere in leniorem partem propendere, & à repetitione abſtinere. *l. ſi de interpretatione. l. ſi præſes. D. de pœn. Clar. ſupr. verſ. hæc autem omnia. Farinac. ſupra. num.* 39. Item ſi reus non videatur ſatis robuſtus, ut corpus in tormenta durare poſſit, quia perſona debilis eſt, cavendum enim ne ſi repetat, enormiter lædatur vel moriatur. *text. in d.* §. 1. *Gandin. de quæſtio. num.* 4. *& num.* 20. *de Guido de Suzar. in tractat.*

tractat. de indic. nu.3. & 57. & Paris.ſupr. num.5. Farinac.*ſupr nu.82.* Contra certum quoque, ſi reus in quæſtione legitimè confeſſus, revocet poſtea extra tormenta ſuam confeſſionem, ex iiſdem indicijs poſſe repeti. Nam alioqui ad manum eſſet, ſic ſe ſupplicio eripere *Bald.in l bonæ fidei numer.5. C.de reb. cred Marſil.in d.l.repeti num.11. & § quoniam nu.3. Farinac.n.91. Binsfeld in d.lib.7.q.1. concl.14. deinde lib.5.ſect.9.verſ. quoad iterationem.*

Ceſſantibus his caſibus adhuc puto poſſe repeti, quando iudici videbitur, quia res ab arbitrio eius pendet: non quidem pro voluntate tantùm, & cùm ſibi videtur ſine ratione, quod meritò damnat Farinac.*ſupr.n.79.80 & 81.* Sed cum hac obſervatione, ut non repetat ſi levia tantum ſint indicia illa priora, quia hæc quavis tortura cenſenda ſunt expurgata, *poſt Barthol. Marſ. & alios in d.l.unius §.1.& in nnmeros Farinac. n.72. & 79.*

Quod ſi ſint indicia gravia & vehementia, & ea iudex arbitretur nondum ſatis purgata, poterit eam repetere, donec expurget reus induratus. *tex. in d.l. unius §. 1. & ibi Bart. Angel. in pract. verb. quod fama publica nume.95. & ibi Auguſtinus, Marſil. in d.l. repeti nu. 6.& 10. Cravetta. conſ. 287. numer. 6. Boſſ. tit. de tort. nu.42. Clarus. ſupr nu. 45. Grilland. d. cap. 4. nume. 10. cum ſeqq. Binsfeld. ſupr. concl. 12. Farinac. d. lib.1. tit.5. q. 38. numer. 47. cum duobus ſeqq. & à num. 79. uſque 93.* & ſolent ad hoc prudentes iudices à leviore tortura inchoare, & poſtea repetere graviore & acriore, ex doctrina Bart. ſup. & aliorum. *Marſil. ſupr. in d.l.repet. numer. 4. & in d.§. quoniam num.2. Farinac.d.quæſt. 38. num. 83.* Si tamen inchoaſſet è graviore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum ſatis indicia expurgata, poſſet adhuc repeti. Hoc ordinariè obſervandum, ut ultra tertiam vicem tortura non extendatur, *Bertaz. conſ.320. lib. 2. dixi d. verſ. quoad iterationem:* quia cenſetur ſe planè reus expurgaſſe. Hæc quoad poſterius.

Porrò in noſtro crimine, propter cauſam in quæſtione poſitam, poterit iudex facilius uſque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, ultra tertiam vicem?

NOn ſcio quicquam iureſcriptum, ut id receptum ſit: ſed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, ut æquitati conſentaneum, deſumptum *id tenuit Caſtr. conſ. 199 numer 5. libr.2.* Blanc. *de indic. nu. 14. Gaſon. d. cap. 14. Marſil. in §. occurrit. col.2. verſic & poteſt poni. & conſil. 8. numer 37. & in d.l. repeti num. 15. Clarus. d. quæſt. 64. numer. 32 Cirill. in ſumm. crimi. § 11. nu 5. Bonacoſſ. commun. opin. criminal. p. 1. verſ. torquendus debet habere. Grammat. conſ. 21. num. 7. & vot. 6. num. 17. Boſſius tit. de tortur. numer. 44. Carrer. tit. de indiciis numer 194. & ſeq. Bertazzol. conſ. 145. numer. 2. Farinac. quæſt. 38. à numer. 32. Binsfeld d. concl. 14.* probatur à ſimili. quia ſic tria onera tutelarum excuſant tutorem, *l. tria onera D. de excuſ. tut.* item repetitio de dando ad trinam reſtringitur.

egitur, ne hæres nimium gravetur, *l. ſideicommiſſa § ſi quis decem. D. de leg. 3.* nam teſte Philoſopho tria ſunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Boſſius ſup. dicit ſeà nullis bonis iudicibus, ſed à ſolis carnificibus vidiſſe hunc numerum tranſgredi. Si tamen poſt tertiam vicem iudex aliquis reperiret nova indicia urgentiſſima, putem in rigore poſſe ulterius tendere. Nam iſta conſuetudo non plus ligat, quam faceret ius ſcriptum: & poſſet intelligi de omnibus indicijs quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim cenſebuntur expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum novum, ſed non quia novum caret optima ratione, ut oſtenſum, & confirmatur prox. quæſt. 33.

QVÆSTIO XXXIII.

An illa tres vices ſint intelligendæ de uno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non niſi de tribus diebus interpolatis, patet, ita ut inter ſingulas quæſtiones dies viginti quatuor horarum intercedat, ut terror & dolor præcedens reſideat: & novus metus ac cruciatus gravior formidabiliorque efficiatur. *Dixi d. verſ quoad iterationem, & tenuit poſt citatos prox. quæſtione Farinac d. quæſt. 38. nu.* 103. Nec ullius memini, qui ſcripſerit uno die ter repeti torturam poſſe. Niſi quod Baiard. ad Clarum ſanctum videatur inſinuare quod commune illud dictum Pauli Caſtrenſ. & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in noſtro crimine non rarò foret neceſſaria, & probatur à ſimili: ſic enim in atrocioribus ſceleribus pluſquam tres ictus in qualibet tortura dari poſſe docuit Carrer, *tract de indic. & tortur. fol.* 163. certa enim reg. in huiuſmodi tradi non poteſt. *Vide ſupra quæſtion 24. & 25.*

QVÆSTIO XXXIV.

Quid ſi reus tot delicta commiſiſſet, quod examen uno die abſolui non poſſet?

RAtio dictat, & neceſſitas veritatis indagandæ ad iuſtitiæ adminiſtrationem exigit, de ijs quæ ſuperſunt alio die examen inſtitui. Ideò ſi quis de quinque diverſis criminibus foret delatus, & ex indicijs gravibus ſuſpectus, & de tribus tantũ delictis tres quæſtiones & examina cõſumpta, de reliquis toties torquendus erit, donec examen de ijs fuerit perfectũ & abſolutum. *Ita DD. Friburgenſes*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus: confirmantà ſimili ſicut reus ſufficienter, hoc eſt bis aut ter tortus, atque contra ſe crimen confeſſus, quartò aut quintò torqueri poteſt ad detegendum ſocios, quia ratione ſociorum nunquam fuit tortus: *Binsfed d l. 7. concl* 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquã eſt tortus, repeti poteſt quæſtio & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis conſequentiam negaret probo: quia plus intereſt reip. ſcire crimen huius rei, quã ſocios ipſius criminis nam &

novi criminis novos ſeu alios ſocios eſt detecturus. Deinde non eſt maior ratio cur torqueri poſſit de uno crimine, quam de alio, immo ſi prius eſſet examinatus de levioribus: foret maior ratio, eum examinari de gravioribus reliquis. Denique propter ſolemnitatem illam numeri, quæ eſt mere iuris poſitivi; non decet iudicem, quidquam relinquere indiſcuſſum, aut indiſcrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

An conſuetudines locorũ, quoad modum torturæ ſimpliciter ſequendæ ſint, cũ magna ſit differentia perſonarum, indiciorum, criminum: ita quod non ſemper uno & eodem modo poſſit procedi & caſus, cauſæ & genera tormentorum ſive lege, ſive conſuetudine nequeant determinari?

FOri conſuetudo vim legis obtinet; *Cyn & Bald. in l. 1. ad fin. C. quæ ſit longa conſuetudo. Marſil. ſingul. 118. Afflict. deciſ. 155. num. 3. & deciſ. 233 num. 5. Felin. in capit. 2. de reſcript.* ideò conſuetudines locorum, uſus & ſtylus curiarum ſequendus iudicibus, *l. 3. § fin. D. de teſt. cap. quam gravi de crimin. falſ. Barth & alij in l. fin C. de iniur. & in l. iuriſperitos. D. de excuſat.* Etiam in gravioribus & atrocioribus. *Clarus lib 5. §. 1. numer. 6 Menoch. de arbit. caſ. 474. nu. 6. Maſcard concl. 1317. num. 47. Farinac. quæſtion 4 numer. 144. Burſat. conſil. 20. num 67 & conſ 6 num. 25.* & ideò ſic in præſenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenſes fatentur iudices à novis & inuſitatis in provincia torquendi modis abſtinere debere, & in hoc crimine conſuetis & ſolitis uti (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) ſi tamen modus torturæ in provincia receptus eſſet admodum remiſſus, & pro criminis gravitate & perſonæ qualitate non ſatis acerbus: tunc is qui eſt conſuetudine generali, aut legum interpretatione in alijs provincijs approbatus, ſequendus foret. Quemadmodum enim graſſantibus delictis ſupplicia exacerbanda ſunt. *l. aut facta §. fin. D. de pœn.* ita & quæſtionum modi, lege aut conſuetudine permiſſi, ſunt intendendi. Vera hæc ſunt, nec dubito ex auſto, cauſa mutari poſſe: ſed à quibus? an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui inſtatuta iurant, ſequor ſententiam DD. Patavinorum: nec puto illos arbitratu ſuo conſuetudines & ſtatuta, quibus ſubſunt, mutare vel tranſgredi poſſe: occurrente neceſſitate, Principem cõſulant, Summos verò iudices, qui iudicant auctoritate ſuprema, nec ius iurãdum illud præſtãt, quoniam aſtringuntur ſola æquitate, & ordinationibus Principum (ſi quas habent ſancitas) puto, non quidem pro libitu ſtatuta illa & conſuetudines tranſgredi poſſe (vix id fiat ſine gravi ſcandalo) ſed poſſe prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentiã caſus occurrentis. ſimili diſtinctione aliqui DD. utuntur in quæſt. an iudex contra privatam ſcientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum eſt plus debere licere ſupremis illis, quam infimis.

In Ger-

In Germania ſequendæ conſtit. Carolinæ cum congrua peritorum interpretatione.

QVÆSTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus à ſuperiore modus torturæ præſcribi poſſit?

SI quem præſcribit, iuſtus non eſt, nec legibus, nec rationi conſentaneus, verbi gratia, ut debilem ſupra vires, vel robuſtum ſine ullis indicijs aut inauditum torqueat & ſimilia: nequit dubitari id nec ipſi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius divinum & naturale, cui Princeps ſubeſt, vetat ullum indebite lædi, ideò laudantur à DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, ut Afflictus & alij. Et hominem novi, qui anno 1587. Luxburgi, maluit Prætu. Prætorio milit. dignitatem relinquere, quam torquere quendam de quo indicia ſufficientia non habebat. Quod aſſerui *tenent Iſern. in cap. 1. de pact. tenen. Grammat. conſ. 45. nu. 3. & voto 32. numer. 8. Clarus d. quæſt. 64. num* 13. *Roland. conſ.* 12. *nu.* 47. *l.* 3. *Farin. quæſt.* 37. *num.* 74. & tunc ſic tortus ex confeſſione ſua damnari non poſſet, quia indebitè extorta. *Gigas d. tit. quomodo & per quos q.* 1. *num.* 32. *Ant. Gomeſ. d. tom.* 3. *rub. de tortur. nu.* 25. *Carrer. in* 2. *p.* § *circa ſextum num.* 5. *Burſ. conſ.* 201. *num.* 87. *Farinac. d. q.* 38. *num.* 78. Iudex etiam ſindicatui ſubiaceret. *Lud. de Imola conſ.* 184.

Sed ſi præſcribant iuſta, v. g. tale vel tale genus tormenti, vel modum & temperamentum æquitati conſentaneum, non dubito quin ſibi ſubditis iudicibus poſſint præſcribere. *hoc de Principe diſertè docent Bald. in conſ.* 427. *numer.* 9. *lib.* 5. *& Roman. conſ.* 451. & ſic toto tit. de quæſtion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, *tex. in l. quæſtionis modum D. de quæſt.* favet ratio, quia inferiores iſti iudices ut plurimum ſunt idiotæ, ſimplices, & rudes, & indigent inſtructione: maximè in caſu individuo. In genere, & ut pro regula omnium caſuum id fiat, vix arbitror expedire: niſi cum addito, ut, ſi qua naſcatur ſpecialis cauſa dubitandi, ſuperiorem conſulant. Id dico propter varietatem circumſtantiarum, quæ in quæſtionibus plurimi faciendæ.

QVÆSTIO XXXVII.

An ſit danda copia indiciorum & proceſſus informativi in criminibus atrocioribus exceptis? vel an ſufficiat indicia à iudice reo proponi, eumque in continenti cum ſuis defenſionibus audiri, cum iſto modo melius veritas haberi poſſit?

CLARISSIMI DD. Patavini ad hanc quæſt. accuratè admodum & doctè reſponderunt, in hanc ſententiam: iure ſcripto deciſum eſſe, ut reis detur indiciorum copia, ne opprimantur, aut defenſionis facultas eis tollatur, *ex tex. in leg. unius.* § *cogniturum. D. de quæſtionib. & l. deſertorẽ.* § *ſi ad diem. D. de re milit. l. defenſionis facultas. C. de iur. fiſc. c. qualiter, & quando de accuſat.*

 clem.

clem. Paſtoralis de re iudic. unde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud *Clar. quæſt.* 49. *Roland. conſ.* 12. *num.* 42. *li.* 3. *Riminald. iun. conſil.* 98. *numer.* 59. *libr.* 1. & *Farinac. quæſt.* 39. *nu.* 1. Quod procedit etiam in crimine læſæ Maieſtat. *d. clemen. Paſtoralis. Boſſ. de indic. num.* 78. *Roland. ſupr. n.* 59. *cum ſeqq. Oſaſcus deciſ.* 79. *num.* 12. *Perſonal. tractat. de indic. num.* 22. & in crimine aſſaſſini, *Carrer. titul. de indic. & tortur §. circa quintum num.* 15. *Hierony. Laurent deciſ. Avinion.* 15. & Sodomiæ, *Farinac ſupr. n.* 111. & parricidij ac veneni *Grammat. vot.* 30. *n.* 2. & hæreſis. *Bald. conſil.* 95. *vol.* 1. *Boſſ. de indic. ante num.* 78. *& tit. de hæret num.* 9. *Paris. conſil.* 1. *num.* 1. *Perſonal. d. numer.* 22. *Vulpell. conſil.* 23. *num.* 3. denique in omnibus atrocioribus & quantumvis enormibus *Marſil. §. diligenter. num.* 157. *Grammat. vot.* 34. *in fin. Carrer ſupr.* quæ eſt communis ſententia iuxta Farinac. *d. quæſt.* 39. *num.* 41. & nullibi in iure contrarium reperiri affirmavit Ioan. Maria Monticella. *regul crimin.* 4. *num.* 3. & ſanè videtur eſſe iuris naturalis; & procedere etiãſi reus malæ opinionis & famæ argueretur, *Farinac. ibid. num.* 47. & ſubeſſet timor ſubornationis teſtium ad defenſionem; propter rei potentiam, ut plenè poſt alios Farinac. *num.* 70. & id quamvis reus non adferat; quales defenſiones velit inſtituere; *idem num.* 75. & ſi iudex ante datam copiam indiciorum, & decretas defenſiones ulterius procederet, & torqueret, confeſſio reum non premeret; foretque proceſſus totus nullus *per d. Clement. paſtoralis Farinac. n.* 84. Quæ iure ordinario certa putaverim; & propterea ubi non eſt alia conſuetudo, vel Principis ordinatio, ſic eſſe iudicibus obſervandum, ut ſecurius procedant.

Sed quia in quibuſdam provincijs conſuetudo eſt, ut indicia tantum reo proponantur, & reus in continenti cum ſuis defenſionibus audiatur quam praxim aiunt in Bavariæ ducatu obſervari, & de Mediolanenſi teſtatur Clarus, *d. libr.* 5. *§.* 1. *num.* 10. *in fin.* non auſim hanc praxim damnare, quam etiam eſſe licitam tenent. DD. Friburgenſes, quando iudex intelligit ſubeſſe periculum, ne per talem communicationem debita proceſſus expeditio fruſtretur, eò quod advocati velint minutias (ut ſolent) diſcutere; vel, ut fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc ſententia, quia fatentur, qui contra ſentiunt, Principem, & qui ſtatuendi habet arbitrium; ſic ordinare poſſe, quia hoc non eſt omninò tollere defenſionem, ſed tantum immutare ordinem iuris poſitivi, & modum defenſionis ac ſolemnia eius, quibus omnibus Princeps eſt ſuperior. *Afflict. deciſ.* 395. *nu.* 4. *& poſt alios Farinac. d. quæſt.* 39. *nu.* 23. *&* 26. & ſic ſervari venetijs in Decemuirum tribunali, ſcribunt Gigas, *in tit. quomodo & qualiter quæſt.* 19. & Decianus *libr.* 7. *criminal. cap.* 42. Fatentur ijdem licere iudici, ſi illi videatur, defenſiones in quibuſdam reſtringere; veluti ne poſſit reus colloqui, niſi cum ſuis advocatis & procuratoribus, vel etiam non niſi præſente aliquo miniſtro publico. *Ioſephus Ludovic. commun. opin. concluſ.* 383. item reſtringere tempus ad faciendas defenſiones & decernere, quod loco

copiæ

copiæ exhibeantur advocatis originalia indicia per eos videnda. *Farinac. nu.112. cum ſequentibus.*

Vnde fit argumentum validum, ſi hæc de quibus quæritur, ſunt tantum iuris poſitivi, quia ad ſolemnia & modos defenſionis ſpectant, quæ ſtatuta ſunt iure poſitivo; & non ad defenſionem ſimpliciter, quæ eſt iuris naturalis: item ſi quod detur in ſcripto, vel dicatur viva voce; &, quod brevior vel prolixior terminus tempusq; reo ad defenſionem aſſignetur, ſunt etiam iuris poſitivi: ſanè cum conſuetudo vim legis obtineat; poterunt per illam hæc omnia mutari, maximè quando illa fuit à Principe tolerata, ut in caſu noſtro.

Item cum iudex in his criminibus ſit liber à regulis iuris poſitivi communis (ut ſæpè dictum) non eſſe illi, quod proponitur, ſi expedire iudicet, illicitum. Denique reddant differentiæ rationem, cur quod in theſi ponitur iudici non liceat, & quæ ipſi de modo mutando, & tempore reſtringendo concedunt, liceant? Non puto poſſe dari, niſi fortè quod hic maius præiudicium rei ſit: quod negaverim.

QVÆSTIO XXXVIII.

An ſint concedendi advocati in atrocioribus criminibus, cum ſoleant ex hoc rei magis indurari, & inſtigari ad negandum?

QVod non ſint concedendi, videtur primò probari ratione, quia videntur ſic iudicia retardari: Secundò quia etiam in cauſa hæreſis videtur negari poſſe, quod Simãcas admittit. Tertio quia probatur claro textu in l. per omnes. 6. C. de defenſ. civitat ex quo illud multi aſſerunt *Barbat. tractat. de præſtant. Cardin. 1. p. q. 9. allegans pro ea Baldum. Angel. in pract. verſic. veſtem etiam cœleſtem. num. 12. Marſil. in pract. § diligenter. num. 164.* Quartò, hoc pertinet ad modum defenſionis, ut per ſe vel per alium: modus autem ſubeſt. arbr. iudicis; ut dictum. *quæſt. 37.* Quintò ius ſcriptum in aliquibus criminibus reis advocatos denegavit, ut in crimine læſæ maieſtatis divinæ per hæreſim, *cap. fin. de hæret. in 6.* & humanæ, *l. quiſquis. §. denique C. ad leg. Iul. Maieſtat. Bart. in extravag. ad reprimendum in gl. ſine ſtrepitu. Gigas tit. qualiter in crimin. læſæ Maieſtat. proced. quæſt. 4.* item furibus inſignibus & graſſatoribus ſeu latronibus viarum, *l. per omnes. C. de defenſ. civitat. Marſ. ſupr. & l. 1. num. 20 de quæſt. Roland. conſ. 2. nu. 62. libr. 3.* Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hæc opinio habere; ſed re vera non eſt ſecura.

Omnino tenendum, etiam in exceptis criminibus non poſſe denegari reis advocatum: nec ratio addita ſufficit ad denegandum. Hanc unanimiter tenuerunt in ſuis conſilijs DD. Ingolſtadienſes anni 1590. & rurſus anni 1601. Friburgenſes, Patavini, & Bononienſes; & eſt recepta praxi inquiſitorum in hæreſi, cui noſtrum crimen exæquatur, & communi DD. calculo; *Sprenger part. 3. mallei malef. Clarus. §. hæreſ. numer. 17. etiam ſi rei non p[illegible] ant. Eimericus in directór. inquiſit. tit. de defenſ. reor. & ibi in commun. Penna. Reperto*

tor inquiſit. in verb. advocatus, Humbert. in praxi Iudic. eod. verbo. Simanc. Cathol. inſtit. tit. 5 num. 2. Boſſ. de judic. contra tortur. numer. 78. in fin. Roland conſ. 12. num. 61. libr. 3. & alii paſſim.

Item probatur ratione. Iure naturali cautum, ut qui per ſe nequit, poſſit ſe per alium defendere; ſagæ plerumque ſunt illiteratæ, nec ſe norunt defendere, ergò debent per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defēſio, quæ nulli tollenda. Confirmatur, quia judex ex officio tenetur curare ut indefenſi defendantur. *l. ſi non defendantur, D. de pœnis.* Item eſt conforme Carolinæ conſtitutioni, *art.* 47. ubi addita ratio, quoniam alii ex ſimplicitate, alii ex terrore nequeunt ſuas defenſiones proponere. & *art.* 14. vetatur ne ad carcerem aditus iis præcludatur, quorum opera ad defenſionem ſuam rei uti cupiunt. Si dicas hoc ſtatui in criminibus non exceptis contra: quoniam in iis, quæ jure naturali reis debita ſunt nullum diſcrimen eſt exceptorum & non exceptorum criminum.

Ad argumenta in contrarium facilis eſt reſponſio. Ad 1. negatur retardari, nam occurri poteſt huic retardationi primò ſi ſtatuatur advocatis, ut cum reo nunquam ſoli ſint, ſed ſemper cum eo agant præſente judice, fiſcali, vel notario, ut ſic omnis ſubornatio, inſtigatio & induratio ad negandum impediatur. *Farinac. d. q. 39. num. 14. & nu. 112. & ſeq.* Item poterit cogi advocatus ut ſub juramento promittat, ſe reum ad negandum delictum non inſtigaturum aut ſubornaturum, ut jubet Carolina conſtit. *ordin.* 88. & non uſurum niſi iuſtis defenſionibus, & cum reum viderint criminoſum eſſe, ſe ceſſaturum à defenſione, *Decian. in tract. crimin. tom. 1. lib. 5. c. 37 Baiard. ad Clar. §. hæreſis numer. 22. & clariſſimè cautum inſtruction. inquiſitor. quas referunt Simanc, & Penna ſup.* Deinde ſupponitur advocatum fore virū probum, gnarum officii ſui, qui nolit in officio ſuo delinquere, delinqueret autem ſi inſtrueret reum ad tacendam veritatem, & non leviter peccaret. *Abbas & alii in cap. 1. de teſt. cognit. D. Thom. 2. 2. quæſt. 69. art. 1. & 2. gloſſ. in cap. 1. de confeſſ. in 6. Iaſon. in leg. cum proponas. 2. C. de pact.* quod ſi iudex poſtea deprehendat advocatum tricari, doloſè procedere, vel aliquid fruſtratoriè proponere, poteſt iterum exigere iusiurandum: imō ſi vehementer præſumat de dolo advocati, poteſt illius propoſitionem reijcere, nec curare appellationem, & ultra procedere: *Sic poſt innoc. Hoſt. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in cap. de cautelis. verſ. contra improbè petentes.* Sanè nunquam conceſſione advocati adeò iudicia retardabuntur, ut cum tanto reorum præiudicio ipſis negari poſſit, quod iure naturali debetur.

Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile eſt, eos denegari poſſe, niſi in caſu mox dicendo in reſponſion. ad ſupra.

Ad 3. Argum. reſp. dupliciter, primò DD. illos mihi videri niti illo textu non benè intellecto. Textus enim agit de patrociniis, hoc eſt defenſionibus potentium ambitioſis illegitimis, extraiu-

extraiudicialibus, & vel violentis, vel doloſis, qui tali patrocinio cauſa fuerunt, ut ſcelera eis ūs, crebriùs, audaciusque committerentur: quod illic in d. l. per omnes, acutè vidit Accurſ. Non verò agit de patrociniis advocatorum, in iudiciis admitti ſolitis, nec argumentum ab illis ad iſtos poſſet procedere, niſi conſtaret iſtos doloſè procedere: tunc autem eos etiam reiici poſſe dixi. Secundò reſponſorium, ut infra ad ſuprà.

In quarto argumento falſa eſt maior, quia iſtud non pertinet ad modum defenſionis, ſed directè pertinet ad defenſionem ipſam; cui per accidens eſt, ut per ſe vel per alium fiat. Ius enim naturale ſimpliciter vult non tolli defenſioné, tolleretur autẽ illi qui nequit ſeipſum defendere, ſi per alium nõ ſineretur. Non tolleretur autem, licet non ſineretur ſe defendere ſcripto, cũ poſſit verbo: vel non ſineretur tridui ſpacio differre, qui poteſt ſtatim. Vnde patet differentia caſus propoſiti in quæſt. 37. ab eo, qui proponitur in iſta quæſtione.

Ad 5. Reſpondetur, in criminibus iſtis iure ſcripto tantùm denegari advocatos, quando notorium eſt reum eſſe hæreticum, rebellem, vel conſpiratorem in Principem, aſſaſſinum: aut inſignem furem vel latronem, & huiuſmodi: ſed antequam conſtat eſſe talem, advocatus conceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere teſtantur, *DD. Mantua Benavid. ſingul. 15. Rolandus dict. conſil. 12. num. 79 lib. 3. Iul. Clar. in §. hæreſis. num. 17. Farenacius quæſt. 39. nu. 109. & 167.*

(a)

QVÆSTIO XXXIX.

An confrontatio ſagarum, quæ ut plurimum pronæ ſunt ad revocandum, conſulta videatur?

PArum movet me quod Sagæ pronæ ſint ad revocandum: nam non omnes tales, & forte pauciores: neque de occultis iſtis noſtrum eſt iudicare. *c. ſicut eſt,* de Simon. *cap. erubeſcant 32. quæſt.* 5. Conſtat ordinarie in huiuſmodi ſtylum curiæ ſequendum, *Menoch. caſ.* 474. *Maſcard. concluſ. 1317. num. 47. Farinac. quæſt. 43. num. 144.* Sed nec ſtylus ubique idem, nec iſte à iure naturali ſed poſitivo deſcendit: quemadmodum & illud, quod reus qui de ſe confeſſus alios nominavit, debet in præſentia nominati cum iuramento aſſerere ſic eſſe, aliàs nominatio non operetur. *Boeer. deciſ. 319. num. 4. Clarus quæſt. 21. numer. 12. verſ. quæro nunquid & Vulpell. conſil. 30. numer. 7. & conſ. 83. num. 8.* aut illud quod aliis magis arridet, ut relicto iuramento, reus de ſe confeſſus, & qui alium in quæſtione nominavit, in ratificatione de ſe, & aliis, debeat iterum, leviter tamen torqueri, & in præſentia nominati confirmare nominationem. *Farinac. ſupr.* ſivè illud, quod quando in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt, ut poſtea ſimul de hoc diſſidio interrogantur; invicem redarguere permittantur, quæ omnia ex conſuetudine potius, quàm iure ſcripto manarunt, ordinariè imperata iudicibus ſunt. ideò (ut optimè Bononienſes inquiunt) quid circa has

ca has

ca has agendum prudens iudex arbitrabitur, ſi namque ex una parte adſit qualitas, vel prærogativa dignitatis, auctoritatis, vel imperij in aliam partem: vel una iudicio & ſermone prævaleat, adeò ut dubium eſſe poſſit ne contra veritatem una trahat alteram in ſuam ſententiam: nunquam confrontatio talis permittenda: ſi nihil iſtorum adeſſet, permittendam videri. *Chart. d. lib 3. c. 1, n. 92.* In facto igitur hoc conſiſtit, & circumſtantijs conſideratis decidendum, *Etiam in violenta*, hoc eſt, quam invitis iudex imperat, *confrontatione*: caſus in quibus conſulitur legite apud Clarum, *q* 45. *nu.* 14. *& ibi Baiard in addit.* & in his ipſis caſibus non admittenda, niſi præcedant conſiderationes exquiſitiſſimæ, & cauſæ graviſſimæ, ut de hæreſis crimine docet Penna *ad 3. part. Directorij Inquiſ. comm. 23. n* 101. *ubi de hoc prudenter egit* Idem cenſeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernunt, quod vocatur, *confrontatio ad cortinam* & minus habet periculi. *de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controverſ. crim. ab arb.* 220. In confrontatione, *ſpontanea*, quando paratus eſt reus alios nondum captos ſocietatis coarguere & convincere: puto aliud dicendum, ut ſcripſi *l* 5. *ſect.* 10 *circa fin.* nempe hanc nunquam admittendam niſi præceſſerint indicia talia, ut propterea nominati citari poſſint & iam citati, ſi non aptè obiectiones rei nominantis, & conſtanter accuſantis, ſolverint, queant in carcerem compingi. fieret enim alioquin iniuria tali bus denunciatis, hoc ſeqq DD. Friburgenſes, & benè addunt, ſi ſocius in præſentia & confrontatione ſuam nominationem retractet, tamquam teſtem varium & inconſtantem denuò torqueri poſſe. *Farinac. ſupr. à num.* 11. *uſque ad* 150.

QVÆSTIO XL.

An dictum Binsfeldij trium vel quatuor fœminarum pro unius viri denunciatione exigi debeat obſervari in terris imperij.

Reſpondeo negativè, tum quia privati Doctoris dictum eſt: tum quia contrarium ubique praxis videtur recepiſſe. lege tradita ſuperius ad q. decimam tertiam.

QVÆSTIO XLI.

Quid ſentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreis, & ſagarum conventibus, hactenus pro veris & ſufficientibus, & non illuſorijs accepit.

Non Germaniæ ſolius praxis eſt: ſed Galliæ quoque, Hiſpaniæ, Italiæ ac Belgij, & eſt optimè fundata. Qui pro illuſionibus habent, ipſi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis alijs deluſi: & magna pars Wieriana farina, non puræ fidei polline, ſunt conſperſi, lege quæ de hac re ſcripſi, *li.* 2. *Diſquiſit. Mag. quæſt.* 16. *& li.* 5. *ſeſſ.* 16. Vbi in ultima editione Moguntina anni 1603. fuſiſſimè & nervoſiſſimè hoc confirmavi, & ſpero me Lectori veritatis amanti ſatisfeciſſe.

Conſide-

Conſideratis itaque cunctis quæ & in d.lib.5. Diſquiſitionum,&in reſponſione hac quadragenaria ſcripſi, ſtatuo Principem optimè de republ. meritorum, & iuſtitiæ præclare conſultorum, ſi in ſuo territorio præciſè faceret ſtatutum, quo primum caveret, ad quot denunciationes tortura in hoc crimine poſſet adhiberi, & licet duæ de iure ſufficiant, tamen tres ad minimum requirendas, ſine ulla diſtinctione virorum & fœminarum: 2. quod non attendatur ad contritionem niſi fortè aliqua ſit notoriè incontrita, eò quod nolit confiteri, aut Euchariſtiam ſumere: 3. quod non requirantur aliæ circumſtantiæ, niſi quod ſagæ carceratæ, ſeorſim tamen poſitæ & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & N. præſentes in tali congregatione nocturna ſagarum: nullis admiſſis defenſionibus, niſi quæ fundamentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus exceptis, iudici quo ad proceſſum remiſſæ ſint ſolennitates iuris civilis 4. cum de perſona ſemel denunciata, poſſent alij ſocij interrogari in ſpecie: eiuſmodi autem interrogationes ſpeciales admodum ſunt periculoſæ: quod duæ denunciationes debeant præcedere, ut in ſpecie de perſona denunciata, poſſit interrogari. Quæ eò magis placeret expreſſè ſtatui, ut iudicis arbitrio, quam pauciſſima committentur.

Hæc ſaluo meliore iudicio mihi de his XL. quæſtionibus videbantur Græcij Styriæ VI. Octob. 1602. nunc eadem auxi & recenſui Salmanticæ, XXXVI. Iulij, 1604. Martinus Delrio Societatis Ieſu LL. Licentiatus & S. Theol. Doctor.

MARTINI DELRIO
SOCIETATIS IESU PRÆSBYTERI

MAGICARVM DISQVISITIONVM; LIBER VI.

QVI EST DE OFFICIO CONFESSARII.

SVMMARIA LIBRI. VI.

CAP. I. De officio confeſſarij, qua iudex eſt.
Sect. I. Peccatorum catalogus quæ illi inveſtiganda.
Quæ ex primo libro. Quæ ex 2. libro. Quæ ex 3. Quæ ex 4. & 5.
SECT. II. De ſigillo confeſſionis in hac materia.

Quid quoad delictum commiſſum? de promiſſo ſecreti ſigillo.

Quid quoad delicta committenda; refutati quidam Iuriſconſulti. & utrum quis poſſit uti ad prodentem gubernationem ſcientia in confeſſione accepta.

Quomodo ſe debeat genere cũ cõplice cuius per confeſſionem ſocij peccatum cognovit.

Quid reſpondendũ iudicibus à confeſſario.

Quomodo iudex aliquid cognoſcat ſub ſigillo confeſſionis, & illud teneatur ſervare.

Caſus quibus licet revelare ſub ſigillo accepta.

De licentia revelandi multa.

De eo qui etiam extra confeſſionem idem cognovit.

De pœna revelantis.

Sect.III. De modo confeſſionis.

Quæ obſervanda in interrogatoriis.

Quæ in animi præparatione neceſſaria?

A quo ſententia intimanda.

Quando confeſſarius debeat adire reum.

An confeſſarius præſens eſſe debeat ad bancum.

Vtrum poſſit confeſſarius petere, ut ſacculus pulvereus collo rei appendatur, ut ſtranguletur prius, &c.

Quomodo procuranda contritio.

Quæ ad eam ſolita occurrere impedimenta quomodo removeri queant.

An ſignum impœnitentiæ certum ſit, non poſſe lacrymari? diſputatur de hoc ſigno & iudicum quorundam opinio refellitur.

De obligatione reſtitutionis in hoc crimine

De abſolutione, quædam particularia. Exemplum mirabile mulierculæ Aquitaniæ, ex Florimundo Raimundo. Miſſæ Sacrificium dæmon quomodo æmuletur.

Quid reſervatum in hoc crimine.

Vtrum mendicantibus religioſis liceat abſolvere ab hoc crimine, quando Epiſcopi illud ſibi reſervarunt; Reſpondetur argumentis & Viualdi & cuiuſdam recentioris.

Cap.II De officio confeſſarij, qua medicus eſt.

Anacephaleoſis remediorum.

Sect.I. De remedijs ſuperſtitioſis.

Q.I. De exemplis ſuperſtitioſarum curationum, ſive magicorum remedicorum.

Chaldæorum Mniſuris. Hebræorum Theraphilim, & alia huiuſmodi. Paracelſi remedia impia proponuntur. De imaginibus ſuperſtitioſis, de inciſione arboris, de collatione in foco de nominibus Epheſiis, & convitijs & blaſphemijs. de hexagonis Paracelſi de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus, de canum mactatione. Galli cantus, an & quo pacto maleficia poſſit diſſipare; De lotione matutina manuum & faciei de lotio humano, veterum ſententia. Exemplum Pharaonis Regis Ægyptij. aliud ex Martyrio Sanctæ Luciæ aliud fragmentum Sancti Althelmi, de Sancto Chryſantho.

Qui περιλοιτῶχλαι, γυτεύλαι, & φυλακτήοιςω, in ſynodo Trullana, quid ϖοδγγια.

De geſtatoribus galeæ ſeu amnij infantis Exemplũ ſubulci ſortilegi, cuius porcos diabolus cuſtodiebat. & de alio opilione Traiectenſi.

Plinij Varronis, & Conſtantini vana remedia de Marſilij Ficini quodam libro periculoſo De Cicorij radice effodienda, de crinibus vel dente evulſo abijciendis. de ovis confringendis de. Sereni Abracadabra. de ſale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precario vel furto ſublatis rebus ex malefici domo, de crepidis, lacinijs, &c. de canibus, equis, ſtricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superſtitio opinari non futura remedia, ſi prius confeſſarius vel medicus fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati reſtitui. De ſcopis in oſtio ponendis, de acubus aut crinibus in ollam conijciendis.

De cogendis ſagis per minas, vim, & verbera. Quod ſoleant in alios ſortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecæ loca. Remedium quoddam Saliſberienſis, & alia Sacrilegia; ut de plumbo, verbena, columbo.

Semper

Semper dæmon in his lucratur, & quomodo

Exemplis probatur tráſlatio mali in alios.

Interdũ futilibus planè dæmonem cooperari. probatur exemplo ſtudioſi & vetulæ. Examinata quædam dicta Cardinalis Cuſani.

Quæſt. II. An liceat remedium petere à maleficis?

Quod non liceat iure civili maleficijs uti in bonum finem, contra multos, Leonis Imperij Conſtitutio, qua abrogata lex Conſtantini, eadem explicata Eccleſiaſtica lege idem prohibitum eſſe. Locus ad Rom. 3. v. 8.

Non poſſe cogi maleficas ut benedicant. Et de hac benedictione inquiſitum. Articulus Pariſienſis, dictum impium Paracelſi. Remigij ſententia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res ſuperſtitioſas? An liceat per vana remedia tollere; Diſcutitur exemplum Summ. Roſellæ.

Contra Aureolum non licere à malefico parato petere, ut maleficium tollat maleficio. Exemplum Nideri Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus de malef. & locus Photij in Nomacanone Poteſt maleficus induci, ut per modũ licitum tollat maleficiũ. Et induci poteſt tam precibus, quã coactione, contra Remigium, & examinatur dictum Brianzoni, quod liceat hoc petere ab ipſo *Diabolo*. An liceat petere, ut tollat ab alio, quã ab auctoremet maleficij; Quid quando dubito, an ſit ſublaturus per maleficium;

Praxis qua in hac re uſus B. Theodorus. Quibus verberibus cogere liceat; Quãdo ſit neceſſaria cautela Caietan; Exemplum S. Godolemæ, quæ uſa hac cautela. Alia cautela nova petere, quo uſurus ſit remedio; Praxis & uſus hujus cautelæ.

Quæſt. III. An liceat maleficium deſtruere, ut, eo deſtructo, ſeu ſublato ſigno, Diabolus nocere deſinat;

De his ſignis, qualia eſſe ſoleant, exemplum de ſera clauſa. Status quæſtionis.

Argumenta ſẽtẽtiæ negativæ (non licere) Ioannis Heſſelij.

Sententia communis affirmativa (licere) explicatur, & fuſè probatur. Auctores huius ſententiæ, qui & quales.

Exempla eorum, qui hac uſi. Examinantur ſinguli actus, qui poſſunt intervenire.

Diſſoluuntur argumenta omnia primæ ſententiæ. Quem effectum à dæmone liceat exſpectare; Quomodo quis vetetur declinare ad Magos; Quod teneantur malefici ſignum poſitum tollere; Aliquando non abſolvendus niſi faciat.

De ſagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum *Ieſu Chriſti*; hoc genus non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explicat. capit. ſi per ſortiarias. 33. quæſt. 1. Quomodo Diabolus eſt alligatus ſignis;

Sect. II. De remedijs naturalibus contra maleficia.

§. 1. *De* remediis pleriſque N. L. ut de baaras. de hyperico de thápſia, thamno, ſpina verbaſco & ſimil.

De remedijs ex lupi corpore, item ex hyena, ex catulo nigro ex dromada, ex muſtela ex Leone, ex pardo ex aſino ſilveſtri, domeſticoque ex aliis, ex hydrargyro, ex adamante, ex Chryſolitho, ex corallio, ex gagate ex iaſpide, ex onyche, ex ſardio, ex Cameleonte, ex aſino. Quomodo hæc poſſint prodeſſe ex ſententia Theologorum.

Quãdo maleficia naturalibus remediis tolli poſſint, quando non poſſint Explicat. ult. 26. q. 7.

§. 2. De ſignis ſeu indiciis maleficis.

§. 3. De remediis medicorum præcepta.

Sect. III. De remediis ſupranaturalibus divinis, ſeu Eccleſiaſticis.

Primum vera & viua fides obſervatio mandatorum Dei. Exempla Petri Iudicis. D. *Antonii* fœminæ Chriſtianæ apud Epiphan. & alterius in vita S. Cypriani. & alia quædam.

2. Legitimus in Eccleſia Catholica Sacramentorum uſus.

De *Baptiſmo*, Exemplo Tyridatis *Armeniæ* Regis. item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.

De confirmatione. Ex Lactantio probatur, & exemplo Iuliani *Apoſtatæ* apud Prudentium.

De confeſſione, ſeu exomologeſi, var

narrãtur exempla, Bedæ, Ioannis Diaconi, & Petri Cluniacenſis. & Ioann. Cæſarij. Item & ex Theodorico de Appoldia. Metaphraſte, & Liſiardo.

Nota autem hic duo exempla de efficacia recitatæ Salutationis Angelicæ. Explicatum conſilium B. Catharinæ Suecicæ.

De Venerabilis Euchariſtiæ vi. Exempla. unum Eremitæ apud Caſſianum. Puellæ Arabæ apud B. Proſperum. Vxoris cuiuſdam à D. Bernardo, alterius ſimilis noſtro tempore in Picardia, alterius à S. Auxentio. item aliud in Indiis frequens. item in Gallijs tempore Albigenſiũ. item aliud in Teuthonia (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula.) Aliud ſimile ferè in Alpibus Rhetijs. item aliud de viſione Prædicatorũ Neapoli in conventu S. Dominici, & aliud Salernitanum recentius. nec non aliud D. Macarij.

De miſſæ ſacrificio.

Exemplum Heſperij apud D. Auguſtinum. aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori confeſſio ſagarum, & ratio cur tam longas in Catholicorum templis ante meridiem moras trahant.

De oleo infirmorum.

Exempla Sanctorum:
- Sacerdotis apud Bedam.
- Theoſii monachi.
- Launomari.
- Parthenij.
- Auxentij Archimandritæ.
- Winvvaloci.
- Eutichij Patriarchæ.
- Paterni Abricenſis.

3. *De petendo Sanctorum hominum auxilio.*

Cur hoc remedium minus hodiè frequens, quam olim? Erant diverſi exorciſtæ, & iſti Sancti exempla SS. Macarij, utriuſque Guthberti, Baſilij, Paphnutij, Eugendi, Greg. Thaumaturgi Pauli ſimplicis, Theodori, & Vrſmari.

4. *De exorciſmo Eccleſiaſtico.*

Antiquitas ordinis exorciſtarũ. Ritus quidam veteres in exorciſmo adhiberi ſoliti. Nomen dæmonis peti ſolebat cibi ſoliti exorciſari, cavendum à ludicris ſermonibus probatum exemplo. Serium exemplum S. Vrſmari, in quo notandæ eadem ante octingentos annos, quæ nunc cæremoniæ. Exempla S. Adelini, & S. Maurilij. Cur exorciſmus aliquando ſit irritus. Contra quæ veneficia non ſoleat prodeſſe, ex Toſtato.

5. *De operibus ſatisfactorijs.*

De eleemoſina, de ieiunio, exempla S. Auxentij & S. Procopij. de Oratione. 1. de cõmuni Eccleſiæ 2. de privata in his præcipua ſymbolum Apoſtolicum, & oratio Dominica. item Roſarium, & Litaniæ.

6. *Imploratum nomen Ieſu Salvatoris Chriſti, & Sanctorum.*

Exempla & auctoritates Patrum remiſſivè Nomen Mariæ Virginis tria exempla. Auxilium Angeli cuſtodis S. Gouladuchi.

7. *Signaculum Sanctæ Crucis,*

Probatur teſtimonijs & exemplis plurimis, quæ propter multitudinem hic in ſummario omittuntur.

Mos Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus.

8. *Sanctorum reliquiæ.*

Probatur plurimis auctoritatibus & exemplis, ut S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorũ aliorum, honorandi Sancti peregrinationibus & donarijs. Cavendum à ſuperſtitioſo eorum cultu, quem odere; ut probatur exemplo quodam S. Glyceriæ.

9. *De aqua benedicta.*

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis.

Et præcipua quædam, contra ſpectrum Apamenſe, & contra aliud Tentaendium lapides iaciens & D. Huberti, &c. Vuieri impudens ſivè mendaciũ, ſivè calumnia.

10. *Res aliæ benedictæ ritu Catholico.*

De agnis Dei, de cereis & ſale benedicto, de pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quædam.

11. *Pia amuleta collo ſuſpenſa.*

Quæ requirantur an ne ſint ſuperſtitioſa?

12. *Pulſatio Campanarum.*

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacenſi confeſſiones maleficarum.

Cavendum à duobus Lamiarum mendacijs, ut illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptiſmo. Hæreticorum ſtropha quotidiana.

Capitulariis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributum nomen baptiſmi, ut apud Iuonem Carnutenſ.

Benedictionis Campanarum ritus defenſus contra hæreticos.

De efficacitate earum contra dæmones, in quo hæc ſita? Petri Mexiæ error. Cur hæc remedia non ſemper efficacia;

CAP. III. *Quorundam remediorum Eccleſiaſticorum, contra calumnias hæreticorum, maximè Georg. Godelmanni, defenſio.*

Quidam non Iuriſconſulti, ſed rabulæ in cæremonias petulantes.

Defenſio exorciſmi Eccleſiæ Catholicæ.

Oſtenditur ineptia & imperitia adverſarii. Colliguntur multa eius mendacia. Oſtēditur in exorciſmo nihil magicum reperiri.

Sigillatim omnes eius ritus probantur & explicantur.

Defenſio ſalis benedicti. mendacia adverſarii & fraus. Defenſio *aquæ benedictæ* Benedictiones herbarum. Nova iterum adverſarii mendacia.

Defenſio agnorum Dei, alia iterum mendacia.

Defenditur benedictio balſami & olei. ineptia adverſarii formulam dicentis eſſe Magicam detegitur.

Verbum exorciſo. & uſus defenditur. Vſi & Apoſtoli. Cur non Chriſtus? baptiſmo peccata remitti.

Defenditur extrema unctio & benedictio olei infirmorum.

Smidelini & Lerchemeri veſana convitia.

Ex antiquitate probantur benedictiones variarum rerum, herbarum ſeu fructuū. Aquæ benedictæ. Chriſmatis, Panis & ſalis.

Quæ vis ſit rerum Sacramentalium. Aliud iterum mendacium. Item alia & alia.

Reſpondetur argumentis quibuſdam Godelmanni. Oſtenditur exorciſtarum ordinem in Eccleſia olim fuiſſe. D. Clemētis Rom. locus explicatus.

Defenditur cultus Venerabilis Euchariſtæ, & in ea eſſe verum corpus Salvatoris noſtri. Oſtenditur nihil in conſecratione nec cultu Magicum eſſe.

Contra Ioſe. Scaligerum defenditur. opera D. Dionyſio Areopagitæ adſcripta non eſſe Pſeudepigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipſiuſmet verbis, & monetur reſipiſcere, ſeque deinceps gerere modeſtius & ſapere humilius.

Monita quædam pro Confeſſariis & pœnitentibus.

DE OFFICIO CONFESSARII.

QVum duplicem perſonam gerat confeſſarius, iudicis & medici; facilè intelligitur utriuſq; munere fungi debere. iudicis quidem perſonam ſuſtinet, quando confeſſiones excipit, tantùm; tùm enim Dei vices gerit in ligando & abſolvendo, Medici gerit nō tùm ſolummodò, ſed etiam extra tribunal illud poli, quando conſulitur, idq; vel à reis vel à læſis, vel à iuſtitiæ executoribus & ad miniſtris vel deniq; ab aliis quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPUT I.

De officio confeſſarii, quà iudex eſt.

AD Iudicem pertinet noſſe delicta, & de illis in foro ſuo iudicare, ut ea cognoſcat iudex, operæ pretium fuerit principio hic, quaſi in tabella ſeu breviculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, ſeu delicta, noſter iudex debeat animadvertere & explorare, ut, cum neceſſe, reum iuvet interrogando.

SECTIO I.

EX *Primi*, itaque, *libri Proloquio*, diſcet, licere examinare hæreticos, an ſint etiam magi ſeu malefici.

Ex 1. & 2. cap. diſcet diſcernere ſuperſtitionis & Magiæ ſpecies.

Ex cap. 3. { qui libri ratione magiæ, prohibiti ſint.
q. 1. quantum aſtrorum influxui citra errorem poſſunt tribui:
qu: 2. vitare errores malè Chriſtianorum circa complexionis temperamentū.
q. 3. errores vitare circa vim imaginandi.
q. 4. Quid ſentiendum de ſanatione per aſpectum, contactum, vocem, de ſaludatoribus de gentilibus S. Pauli & S. Catharinæ, & ſimilibus circumforaneis, & de curationibus militaribus, &c. & quæ in hac re peccata intervenire ſoleant?

Ex cap. 4. diſcet. in { *Princ.* quæ peccata occurrant in Magia naturali & artificiali.
q. 1. Peccata ſigillorum & characterum magicorū.
q. 2. Magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis.
q. 3. Quomodo peccetur credulitate & uſu incātationum?
q. 4. Quæ amuleta ſeu periapta licita, quæ non?

Ex cap. diſcet. { Quæ in pirotechnia ſeu alchimia peccata reperiantur, & quo ſe pacto cum alchimicis confeſſarius gerere, & quæ illos debet interrogare? q. 5. & 4.

Ex libro Secundo diſcitur de quibus Magi ſint examinandi.

1. *De* artis auctore & efficiente cauſa quid ſentiant, *ut habes q.* 2.

2. quos habent libros; *iuxta quæſtion.* 3.

3. circa pactum, quas illi adhibuerint ſolemnitates? *iuxta quæſt.* 4. *præcipuè littera. E.* & hic an ſint rebaptizati, &c.

4. circa effectus, an eos ediderint præſtigiates? quia hoc eſt mendacium *vide q.* 6 *&* 8.

5. an putaverint diabolum vera miracula facere poſſe? quia eſt error. *vide quæſt.* 7.

6. an imagines ſacras inhonorarint, conſpuendo, verberando, trahendo, mergendove? *ut q.* 11.

7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint, in bonis fortunæ? *d. q.* 11. *&* 12.

8. an theſauros arte magica quæſierint, aut aliter divitias, honores, vel victoriam à dæmone expetierint? *d. q.* 12.

9. an incantarint animalia & quomodo? *q.* 13.

10. an cum beſtiis rem habuerint? *iuxta q.* 14.

11. an cum

11. an cum dæmone corpus miſcuerint, & quomodo? *q.* 15.

12. ad ad conventus iverint, & ibi fecerint, qui fieri ſolere narratur? *quæſt.* 16. ubi & illud notandum aliquando non cum dæmonibus, ſed extincto lumine, promiſcuè cum quovis vel quavis oblatis proximis ſibi concubuerint, quod de Lamiis & maleficiis Atrebatenſibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de aliis alii.

13. Quoad Lycanthropos: examinandi, an ſibi dumtaxat tales videbantur, an etiam aliis? quia ſecundo caſu adeſt ſemper pactum? *juxta q.* 18.

14. an aliquibus uſi contra vulnera ac tormenta: & quibus? *q.* 21.

15. an conati animas evocare, an cõvenerint de apparendo poſt mortem, *vide q.* 26

16. an finxerunt ſpectra, *q.* 27.

17. an ſpectris cultum aliquem exhibuerint, & quem & qualibus, an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia ſuperflua cum his habuerint; *juxta q.* 28.

18. an procuraverint ſpectrorum apparitionem; *q.* 29.

19. an exorciſmis vetitis uſus, quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim eſſe putarit? an habuerit dæmonem incluſum, vel includere ſit conatus, an parendum habuerit, & ſub quo pacto; quamdiu, ad quid, &c. *q.* 30.

Ex libro Tertio.

1. Interrogent, quæ ſint inſtrumenta quibus uſæ, nam gravius ſubeſt peccatum unguentis, eò quòd ſolet præcedere anthropofagia & infanticidium. *vide q.* 1.

2. an ſomnificum maleficum intulerint naturali medicamento, an verò acceſſerit ſepulchri violatio, & cadaveris iniuria, & quem finem? *q.* 2.

3. quibus philtris uſæ, an miſcuerint ſacramẽta, aut alias res ſacratas, & quas: *q.* 3 *ſect.* 2.

4. an ſic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læſerint? *d. ſect.* 2.

5. an contra philtrum ſint uſi remediis illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex ſua parte neceſſaria? *d. q.* 3. *ſect.* 3. item quæ conſilia dare poſſit tali amore irretitis? *ibid.*

6. ob quam cauſam philtrum præbuerit, cælebs, an ut matrimonio iungeretur: coniugata, an ut amorem mariti recuperaret: utrique, an ad libidinem illicitam? *q.* 3. *ſect* 2. an odii vel oblivionis maleficio uſus? item an incendii? *ſect. pen. & ult.*

7. quid exiſtimarit de faſcinatione, & an aliquem faſcinarint: quibus uſi remediis vel antidotis contra faſcinationem? *q.* 4. *ſect.* 1.

8. an cadavera laniarint, & quæ damna venenis intulerint; quo pacto illa damna viventibus dederint; item an aliquid defoderint, cui ſola remotione queat occurri. *d. q.* 1 *ſect.* 2.

9. *In ſect.* 3. notet confeſſarius ſingula ut norit diſtinguere in abortu, an nocuerint jam vivo, an ante animationem; item an ſic diſtenderint prægnantem vera, an ſimulata prægnatione, quia priore caſu accedit prolis periculum, item quoties hæc facta; denique in 3. caſu, an propter hanc deſic-

catio-

cationem, fætus fame perierit, & quod &c.

10. Attendat qui homicidæ ſint excommunicati? *Sect.* 4. Interroget an ſagittariam exercuerit magus? an huiuſmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum perſonarum interitum?

11. *Sect.* 5. & 6. quos animi & corporiſve morbos intulerint?

12. *Sect.* 7. an aliquos devoverint? & qua imprecationis formula.

13. *Sect.* 8. an maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad evitandum vel ſanandum illud, aliquid ſuperſtitionis adhibuerint.

14. *Ex q.* 5. diſcet habere rationem perſonarum, quibus nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati creſcit. nam cæteris paribus contra publicam perſonã peccatur gravius, quàm contra privatã. atrociſſimum quoque eſt omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex 6. & 7. diſcet ob quæ peccata maximè, tradatur maleficis puniendus? quibus etiam abſtinendum ſit iis, qui cupiunt eſſe tuti, vel liberari à maleficiis.

Ex q. 8. poterit confeſſarius proponere miſeriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri vero huius parte poſteriore, diſcere poterit.

1. Naturam vanæ obſervantiæ *q.* 1. & 3

2. quando, & quale ſit peccatum? *quæſt.* 2.

3. modos præcipuos vanæ obſervantiæ, & ex eorum ſimilitudine, quãdo in hoc peccatum quis ruerit? *q.* 4. *ſect.* 1.

4. de precibus & verbis ſacræ ſcripturæ, de jeiuniis & aliis operibus bonis ſecundum ſe. *ſect.* 2.

5. de ligaturis & periammatis *ſect.* 3.

6. de obſervatione omnium. *ſect.* 4.

7. de ſtrenis initio anni. *ſect.* 5.

8. quando liceat obſervare dies, quando non. *ſect.* 6

9. quæ ſint licita media ſanandorũ morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *ſect.* 7.

10. fundamenta vanarum obſervationum quæ adhibentur ex S.S. &c. refutata. Quod eſt neceſſarium ſcitu, ut idiotis poſſit perſuaderi, eſſe impia illa, quæ habent pro piis. *ſect.* 8.

De formula, ſi Deus incarnatus, &c.
Dæmonum miniſterio an ad bonum liceat uti.
De rythmo ſeu verſu.
De ritibus & ceremoniis quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior ſequenda ſit interpretatio, tàm de dubio perſonæ, quam rei.
} Contra Felicem Malleolũ Tigurinũ

11. Ex formulis poſitis, *in ſect.* 9. futurum ei non difficile iudicium ferre: de cæteris, quæ ſunt innumeræ, & in ſingulis locis diverſæ, ſed in ipſa ratione formali ſuperſtitionis conveniunt.

Ex libro quarto.

1. Diſcet naturam prophetiæ, & quando ſit peccatum prophetæ, non credere inſpirationi. *cap.* 1. *quæſt.* 1. & 2.

2. Quibus

2. Quibus inſtructum eſſe oporteat ad dandum conſilium in revelationibus? qui abuſus & errata hic poſſint accidere ex parte confeſſarij: quæ ex parte habentis revelationem? quomodo fraudes & peccata huiuſmodi deprehendatur? de ſcrutanda intentione. *qu 3.*

3. Regula diſcet ad cognoſcendum quando peccent aſtrologi & ſimiles divinatores. quando ſors, omen, vel ſigni peritio ſit licita. *c.2.q.3.*

4. Qualiter peccent divinatione utentes, & quæ excuſent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum ſit oracula dæmonum conſulere? *q. 6. ſect. 1.*

6. In necromantia quibus uſæ medijs ſeu inſtrumentis, quorum ratione poteſt accedere infanticidium, & ſimilia peccata. *ſect. 2.*

Ex ſeqq. ſectionibus, diſcet ſpecies divinationis cum pacto expreſſo. In ſpecie quoque illarum ultima de oculi excuſſione, nota incidere in obligationem reſtituendi, ratione damni iniuſtè illati.

8. *in q.7.* diſcet varias ſpecies pacti impliciti: ex quibus poterit decidere caſus ſimiles, ut de ſaltantibus per pyras, de aſſervantibus, αμγιον, de ferentibus amethyſtum ut ſomnient, de offerentibus cãdelam S. Antonio ut furem indicet, & in quibuſdam poteſt accedere obligatio famæ reſtituendæ, ut in Parthenomantia.

9. Quomodo liceat niti omnibus, prodigijs & portentis? quando peccetur in huiuſmodi obſervandis. *ſection. 2.*

10. Quando ſit ſors divinatoria & prohibita? maximè de illa quæ fit per inſpectionem libri ſacri. *ſect. 3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè neceſſaria eſt *ſect* 4.

12. Diſcet peccata aſtrologorum, Genethliacorum, & cæterorum iudiciariorum etiam medicorum & chirurgorum. *c.3.q.1.*

13. Quæ liceat divinare ex elementis & mixtis inſenſibilibus, ut cometis, halonibus, &c. quæ non? *q.2.*

14. Quid liceat medicis divinare? *quæſt* 3.

15. Quando peccent phyſiognomi? *quæſt. 4.*

16. Quale peccatum ſit chiromantia? *quæſt. 5.*

17. Quæ ſomnia liceat obſervare & interpretationem quærere? *quæſt* 6. In fine quæſtionis habebit exemplum faciendæ in ſimilibus diſquiſitionis.

18 Quæ occurrant hodiè peccata in ſortè diviſoria, & quibus ſit licita? *c. 4. quæſt. 1.*

19 Quæ peccata contingant in contractu ſortis, quem vocant ollæ ſeu Lotheriæ? quæ quoad vẽditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad miniſtros ſeu aſſiſtentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.2.*

20. Quæ peccata ſint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio uſurparit? *q.3.*

21. An uſus ſit vulgaribus purgationibus interroget: tàm ſubeundo quàm exigendo. Notet quæ dicta de provocatione ad divinum iudicium, quomodo in ea peccetur: item de duello publico & privato propter adjunctam excommunicationem: & notet quæ ad

 expli-

explicationem cenſuræ illius hic addita, *Sect.*1.*&* 2.

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *ſect.*3.

23. Peccata probationis aquæ frigidæ vel ferventis. *ſect.*4.

24. Diſcet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua ſagæ in aquam proiectæ creduntur ſupernatare: & quid reſpondendum nitentibus conſuetudine ſeu corruptela quorundam iudicum? *q.* 5.

25. Notet quæ hic dicuntur, ut communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quæ de excuſatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt: ut ſciat quando bona intentio excuſationem illis præbeat, quando verò non præbeat.

27. Item quale ſit peccatum error ſine dolo?

28. Peccare iudices, qui ſemota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem ſequuntur: & quomodo omnis iudex legi ſubiectus? *ſect.*2. *litt.* I.

29. Peccare quando canonibus non obtemperant? *ſect.*3.

30. Quando liceat ſignum petere? & quæ fides requiſita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. ſect.*3.

32. De peccato purgantis per pondera & lancem? *q.*6.

33. De peccato purgantis per crucem.

34. Peccata in quibuſdam alijs generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto, diſcet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temerè circa criminis gravitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo iudex peccet? *Sect.*1.

4. Quomodo peccet in inquiſitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accuſationis præcedentis. 3. in forma inquiſitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad abſolutionem præcedentem. 7. quoad tranſactionem. 8. quoad gratiam Principis. *Sect.* 2.

5. Diſcet de indicijs, quæ vis præcipuorum? 2. quòd iudex tenetur aliquando ad damnorum reſtitutionem. ſi non interrogavit de ſocijs. 3. quando propterea reo deneganda ſit abſolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam ſufficientium. 6. quomodo diſtinguenda iactantia à minis? 7. quòd mens ſcrutanda in minantis æquivoca locutione. *Sect.*3.

6. *Sect.* 4. Docet vim minus certorum indiciorum, 2. quòd ex non impedito damno iudex teneatur reſtituere. 3. Peccari in ſortiariorum defenſione, favore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur reſtituere.

7. Diſcet multiplices abuſus iudicum in receptione teſtium. *ſect.* 5.

8. Peccata accuſatorum, & onus reſtituendi. *ſect.*6.

9. Varia

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & poſtea ibi aſſervandis. *ſect.* 7.

10. Multa gravia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate. *ſect.* 8.

11. Quoſdam ritus ſuperſtitioſos contra maleficium (ut vocant vulgò) Taciturnitatis. *ſect.* 9.

12. Peccare iudices qui mendacio, dolove reum decipiunt. *ſect.* 10.

13. Quando iudex peccet condemnando reum ex ſua confeſſione. *ſection.* 11.

14. Quomodo diſcernendæ ſuſpicio, opinio & præſumptio.

15. Cui poſſit injungi abjuratio, & quo pacto is ad eam invitus adigi poſſit? *ſect.* 12.

16. Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *ſect.* 13.

17. Quomodo iudex peccet, interdum etiam cùm onere reſtituendi, eò quòd cùm deberet abſolutè abſoluere, tantùm abſoluit reum à iudicij inſtantia: *ſect.* 14.

18. Quomodo qualificanda ſortilegia? item quæ ſint hæreticalia, quæ non? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *ſect.* 15.

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? *ſect.* 16.

20. Peccata quædam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittens pœnam teneatur ad reſtitutionem, & peccet? *ibid.*

22. Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos *ſect.* 17.

23. An præbenda maleficis ad mortem damnatis Euchariſtia: & unctio & quid in Euchariſtia præbenda ſit obſervandum, *ſect.* 18.

24. Peccetne iudex ſepulturam denegando, *ſect.* 19.

25. Peccatum eorum, qui ſubminiſtrant inſtrumenta necis, ut reus evadat pœnam publicam. *ibidem.*

SECTIO II.

De ſigillo confeſſionis in hac materia.

HAnc ſectionem addo, propter quorundam confeſſariorum ſimplicitatem, & quorundam Iudicum temeritatem atque malitiam; qui, quantum poſſunt, conantur ex confeſſarijs, directè, indirectève; tùm ante rei mortem, tùm poſt eam, exſculpere; num reus fuerit peccati illius conſcius. Adeò ut alicubi audiverim ſolitos quodam loco confeſſarios à iudice poſt latam ſententiam mortis in reum interrogari; ſitne iuſtè damnatus reus? necne? & religioſos quoſdam, eò quòd hanc iudicum iniquam importunitatem, ut ſacrilegã, gravi oratione repreſſiſſent, impoſterum ad reos audiendos vocari deſijſſe. Notandũ primò ſigillum confeſſionis vim æqualem habere in omni crimine, etiam maximè enormi, ut in crimine læſæ Maieſt. humanæ, & hæreſis; a unde patet falſum & erroneum eſſe verſiculum illum vulgarem.

Eſt hæreſis crimen, quod nec confeſſio celat.

a *Gign. de crim. læſ. Mai l. 2 rub. qui accuſ. poſ q. 18. Ant. Gabr. l. 7. concl. ult. n. 17. Albern. de cognoſcend. aſſertio. Cathol. q. 25. Sco. & Ric. in 4. d. q. 21.*

Notandùm ſecundò, ex communi ſententia, ſervandum ſigillum, ut ante rei mortem, ſic & eo mortuo, quia moriendo ius famæ ſuæ non amiſit: nec confeſſio eius propterea minus confeſſio eſſe cœpit, quam prius. Notandum tertio, Doctores quando concedunt veniam detegendi, ſeu narrandi aliqua accepta in confeſſione, nunquam loqui de expreſſione, delicti in ſpecie, vel perſonæ nominatione: ſed omnes tantùm agere de quadam generali revelatione delicti, ſic facta, ut per eam nequeat ad perſonarum cognitionem deveniri. *a* Notandum 4. aliud eſſe, ſi agatur de delicto committendo, aliud ſi de iam commiſſo.

Quoad delictum commiſſum; inprimis eſt ſententia quorundam, quæ communis videtur Canoniſtarum, *b* poſſe Sacerdotem delictum iam commiſſum revelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ, ſed extra illud; ſub promiſſione ſecreti & ſigilli confeſſionis accepit; immò, ſi in teſtem producatur, debere illud revelare in iudicio; hæc ſententia reiicitur ab aliis, *c* volentibus veram eſſe de crimine committendo non de crimine commiſſo; probabilem puto utramque, ſed poſteriorem eſſe tutiorem: in rigore quidem, qui ſe obligat ſub ſecreto tali æquè ſe obligat quoad commiſſa & committenda; ſed cenſetur Eccleſia propter publicum bonum, velle irritare promiſſionem illam, quoad crimen committendum; qui favor boni publici ceſſat ordinariè, quo ad crimen commiſſum, ideò ſi grave damnum inferretur celatione illius criminis commiſſi; teneri tùm quoque illud ſic revelare fatentur Menoch. & Farinacius, doctiſs. duo Iuriſconſulti. Sanè promiſſio illa ſub ſecreto ſigilli facere nequit, ut quod ſigillum non eſt, id tale fiat: ſed obligat ſolummodò more promiſſionum aliarum de ſecreto ſervando: quarum vis ſe in detrimentum reip. contra æquum & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda; quando quis non vult abſtinere aut ſe emendare, ſed crimen ſtatuit perficere, fuere nonnulli Iuriſtæ, qui cenſuerint, ea poſſe à confeſſario revelari. *d* hæc ſententia periculoſa eſt, & retrahit homines à confeſsione.

Excuſari poſſent auctores eius, ſi dumtaxat locuti forent, de eo qui ſpecie confitentis accederet, revera tamen non haberet animum confitendi, ſed vel conſilij petendi tantùm, vel decipiendi confeſſarium, aut pertrahendi in ſocietatẽ criminis: tunc enim non eſt verum ſigillũ, nec res ſub ſigillo credita. Quod ſi quis animo confitendi accederet, ſeque clavibus ſubijciendi, & abſolutionem conſequendi; & ſic confeſſionis ſigillo rem ſubijceret: ſequenda omninò cõmunis opinio cõtraria, quæ pluribus iuriſtis & Theologis placuit, non eſſe tùm licitum detegere, ne reipubl. quidem proditionem. *e* Hanc ſenten-

a Sic poſt Angelum, Albert. Gigan. & Gabrielium, docuit Fari. to. 1. q. 51. n. 110. b teſtibus Gameſio 3. p. c. 13. num. 9. & Gabrielio ſupr. n. 16. c ſic Menoch. l. 1 de præſumpt. q. 89. n. 17. & Farinac. d poſt Innoc. & Abbat. Gabrieli. d. concl. ult. n. 7. Menoch. de arbitr. caſ. 180. num. 21. e D. Tho Sot. Rich. & comm. Theolog. vide Nau. in c. ſacerdos n. 120. & ſeq. Far. multos citat. iuriſtas ſed videtur non ſatis rem aſſecutus.

ſententiam limitant, primò quoad veram relationem: volunt enim poſſe Sacerdotem tunc ipſos confitentes diligenter monere, ut abſtineant, & obvient, tùm etiã monere magiſtratus, & Epiſcopum, ut ſuper gregem ſuum vigilent, civitatem cuſtodiant, & ſimilia, quibus & malo ſubveniatur, & confeſſio non reveletur *a* 2 limitant, ſi pœnitens habeat ſocios complices, & ipſe quidem pœniteat, & emendationem ſpondeat; indicat tamen adhuc eſſe periculum, ne per complices, ipſo deſiſtẽte, ſcelus committatur: tunc enim putant; ut occurratur damno futuro, poſſe Sacerdotem revelare delictum futurum, etiam confitente non conſentiente. *b* 3. limitant multi Iuriſtæ ſi pœniteat pœnitentem, & velit ſe emendare ac deſiſtere: quod ſi nolit deſiſtere, nec obviare ut poteſt, ſed perficere mavult: tunc inquiunt non teneri ſacerdotem ad ſigillum, quæ putatur communior ſententia canoniſtarum, *c* fundamentum eorum eſt, quia non putant hanc eſſe veram confeſſionem, nec ſigillo hic locum eſſe.

Sed falluntur, quia vera confeſſio eſt, ſi animum accedentis & confitentis conſideres: licet non ſit perfecta confeſſio & valida. Et ad hoc, ut quis ſigilli ſecreto ligetur, nihil neceſſe eſt (quod benè docuit Navarrus) confeſſionem eſſe perfectam & validam, ſi hoc enim requireretur, quanta quæſo porta panderetur malis Sacerdotibus, ad revelanda ſecreta: quibus ſufficeret minima aliqua cauſa denegandæ abſolutionis: ſed ſatis eſt, ſi pœnitens animo accedat confitendi, ſeque clavibus ſubjiciendi, ut abſolutionem conſequatur, & cùm hoc animo ſincerè peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, ſitque dicendum, prætermittens ſponte ſua: obligatus hoc ipſo manet Sacerdos ad ſigillum ſervandum; nec æquitas aut religio ſacramenti hujus patitur, ut quidem habuit, ſuaque arcana credidit confeſſario; ulla ex cauſa decipiatur, ſunt enim permulti qui licet animo ſint ſatis præparato & forti ad confitendum: infirmiores tamen adhuc ſe putant, quàm ut queant abſtinere, & imaginaria quadam neceſſitate ſe trahi, raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen ſe non penitus abominari, & à Deo poſtulant vires roburque ſibi ad hoc præſtari: & ignoſci infirmitati ſuæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis, pleriſque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum: cum rectè D. Thom. paulò antè fuerit ſecutus.

Quoad 2. limitationem, ſimul & primam, dependent à quæſtione utrũ *Sacerdos poſſit uti aliquando ſcientia, ex confeſſione parta, ſaltem ad gubernationem, & mala imminentia avertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus ſe vel alium poſuiſſe pulverem, vel quid aliud ſub tali limine: & niſi tollantur, domum comburẽdam, Principem interitu-

a Ex D. Tho. Auguſtin ad Angelum verſ. cheb. tradita latu a patria poſt. num. 18. *b ſic poſt alios quos legat. Aug. & Gigas. ſup. & Farin. ſup. num. 101.* *c Vt Inno. Abb. Anc. & qui eos ſeq. Gab. & Menoc. ſupr. Gign. ſup. quæſt. 18. Aug ad Ang. ſup. Bonacul ap. commu. opin. verſ. ſacerdos non poteſt revelare.*

teriturum, quotquot urbem ingredientur, egredienturq; in magnam perniciem aut periculum venturos. Qua in quæſtione conſentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere ſervata circumſpectione, ut nec directe, nec indirectè ad ſuſpicionem peccati confitentis quiſquam deveniat. *a* Sed probabilior eſt contraria ſententia, & tutior, & magis conſentanea religioni ac reverentiæ huic Sacramento debitæ; quàm tenuiſſe videtur Henricus Gandenſ. *b* Tutiorem dixi, quia ut illa contraria practicetur ſine periculo, tanta & tam multiplici eſt opus circumſpectione, ut difficile ſit plerumque eam ſervantem non incidere in ſigilli violationem. 2. quia favet ipſi Sacramento, cùm invitet ad illud ipſa ſilentii & arcani neceſſitate, & ſecuritate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D N. Clemens VIII. ann. 1592. die 29. Maii, decreto quodam, præcepit ſuperioribus regularium, ut diligentiſſimè caveant, ne notitia de peccatis in confeſſione habita ad exteriorem gubernationem utantur. Quæ ſanctio etſi liget duntaxat eos, ad quos ſcripta; ſatis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari eam ſententiam; quæ vult ita prorſus ſe confeſſarios gerere, ac ſi in confeſſione nihil penitus audiviſſent; ſibique perſuadere, nullatenùs humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, ut quod ab eo quàm longiſſimè diſtat. Cùm tamen hæc prohibitio in iſto caſu ſit juris humani; & periculum à republica, vel proximis: cùm citra damnum tuum, & ſigilli violationem queas propulſare, ſit juris divini: haud dubiè caſus poſſet incidere: quo quis teneretur hac ſcientia ad malum; quemadmodum diximus propulſandum avertendumque uti, præſertim cùm ſententia illa communis ſit probabilis, & nullum jus humanum valeat impedire: ne quis cùm neceſſitas poſtulat, ad malum ingens impediendum, ſententia probabili utatur. *c* Et hoc caſu admitti poſſet prima illa limitatio: ſed & 2. ſi per omnia proſpiciatur, & caveatur ſigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de hujuſmodi extraordinariis planè caſibus agere voluiſſe, qui in religioſis congregationibus vix unquam eveniunt.

Ex hac autem ſententia illud ſequitur: ſi Petrus magus mihi confitens inter circumſtantias peccati complicem indicarit; iſque mox mihi quoque confiteatur, ſed peccatum illud ſibi cum Petro commune reticeat: non poſſe me hac ſcientia uti, ad illum de hoc peccato examinandum: ſed tantùm poſſe me in genere inveſtigare: num ſit aliud, quod conſcientiam ejus gravet, & perſiſtentem in ſilentio, teneri me ſimpliciter abſolvere. Sequitur ſecundò, Non poſſe Sacerdotem ne metu quidem mortis propoſito cuiquam hoc crimen revelare, *d* & poſſe eo caſu dicere neſcire ſeſe, nec de tali peccato

a citant multos Sotus de rat. ſecr. tegendi membr. 3 q. 3. Navar. in d c Sacerdos num. 44. & ſeqq. d. 8. & eſt omnium illorum quos citat. litt. d. b num § 1. & prat. card. Tolet. in ſuum Caſum & Emanuel Saa in Aphoriſ. quod lib. 8. q. 29. & 31 c Vide D. Tho. in addit. 3. q. 11. art. 1. ad 1. & 4. d c. Sacerdos de pœ. d. 6. & ibi Nau. à n. 13. & eſt commun.

peccato ſe quidquam audiviſſe, quia revera non ſcit, nec audivit, ut homo, ſeu ut pars reipubl.

Immò ſi mente ſubintelligat, (ſcilicet, ut poſſim revelare) poſſet dicere ſe hoc in confeſſione non audiviſſe, vel reum ſibi hoc confeſſum non fuiſſe: & hæc omnia poſſet juramento confirmare. *a* Nec poteſt ad revelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papa quidem: multò minus à quovis alio, ut fuſè docent Auguſtin. Berous & Hieronym. Gigas. *b* Quod ſi judex inveniſſet peccatum malefici ſcripto commendatum: ut id confiteretur: vel ab aliquo auſcultante pœnitentem, vel à ſacrilego Sacerdote ſigilli violatore id intellexiſſet, non poſſet judex his teſtibus, nec illi ſcedulæ, nec ipſi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere: immò etiamſi jam illum condemnaſſet teſtibus convictum: & poſtea intelligeret totam delationem vel accuſationem ortam ex ſigilli violatione, deberet damnatum abſolvere & dimittere *c*.

Duo denique ſunt caſus, ſoli, quibus liceat revelare in confeſſione audita, *primus eſt*, quando pœnitens Sacerdoti licentiam revelandi conceſſit, conſentiunt in hanc Theologi *d*, & Iuriſtæ *e* propter text. clarum, *in cap. ſignificaſti de adulter*: quia licet pœnitenti renunciare juri in favorem ſuum introducto. Quidam tamen requirunt, ut hæc licentia detur extra confeſſionem, & rurſus tunc reus narret ſuum peccatum. Sed hoc non eſt neceſſarium, ut melius cæteri cenſent, nam ſi extra confeſſionem iterum ei narret: jam poterit ex alio capite referre, nempe juxta limitationem ſequentem. Deinde quid intereſt, dicatne in confeſſione, do tibi licentiam, hoc quod modò narravi revelandi: an poſt confeſſionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergò conditiones ſunt, *1.* non ſufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretativam, vel implicitam, ſed requiri explicitam & expreſſam. *2.* debere eam eſſe mere liberam & nullatenus coactam. *3.* debere ſubeſſe cauſam juſtam & magni momenti: ut puta boni publici, aut corporalis vel ſpiritualis boni pœnitentis. Nam joco vel ex cauſa levi revelare, etiam habita permiſſione confitentis, ſacrilegium foret. *f*

Sacerdoti verò, dicenti ſe licentiam à pœnitente habuiſſe, non ſemper credendum: ſed duntaxat, ſi & ipſe bonæ ſit famæ, & jurejurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat. *g*

Secundus caſus eſt, ſi ſacerdos idem aliunde, ſeu alia via, extra confeſſionem, ante vel poſt eam, reſciverit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alii ſed idem in commiſſis

a Navarrus Man. c. 8. num. 19. communem eſſe docent Gigas d. quæſt 18. num. 4 Gomes. de crim. c. 13. nu 9 Maſca. l. 1. de probat. in præfat. quæſt. 5. n. 51. b Berous q. 12. n. 2. Gigas d. q. 18. n. 5. c Ant. Gomeſ. d. nu. 9. Maſc. d operis l. 2. conc. 377. nu. 1. & 3. Men. lib. 1. de præſumpt. quæſt. 89. num 26. & 27. d eſt communis, vide Sotum in 4. d. 18. quæſt. 4. à 5. e Sch. in 4 d. 18 & 11. f in Matthæus de Simonia, & in c. ſignificaſti de adulte. Fari. ſupr. num. 111. g poſt Halenſem, Sco. Dur. Gabr. & Maior. in 4. d. 21. h vide Maſcard. de probatio. conc. 1286.

miſſis cenſent communiter *a* Theologi *b*, & ratio efficax id perſuadet, nec enim per confeſſionem ſacerdos amittit jus quod ante habebat: neque id quod poſtea aliunde illi comparatum. Quod ſi amitteret, confeſſio vergeret in damnum publicum, nam fraudibus patrocinaretur, & judicia everteret, verbi gratia. ſi quis, coram duobus Sacerdotibus tantùm, maleficium commiſiſſet, & poſtea utrique confiteretur. iſte enim tùm nec deferri nec accuſari à quoquam poſſet: quod, quàm ſit reip. perniciosum: nemo non intelligit. Cavendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia utatur, niſi in re graviſſima: nam facilè ſcandalum ſequeretur, ſi frequenter & in levibus rebus ea uteretur: item cavendum, nequid amplius dicat, quàm quod extra confeſſionem cognovit. Sacerdoti verò dicenti ſe extra confeſſionem id reſciviſſe non credi, niſi id probet, &, ſi non probat, extra ordinem puniendum arbitrio judicis, communiter cenſent Canoniſtæ *c*, ſed hoc arbitror de ſacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ eſt, putarim ſufficere iuſiurandum probatione, ſi teſtes deſint: cur enim non hic ſufficiat, quod in priore caſu ſufficere fatentur?

Denique, extra hos caſus licitos, ſacerdos revelando violans ſigilli (quod ex jure divino poſitivo fluxit) ſecretum, hodiè deponendus, & in carcerem perpetuum monaſterii cujuſpiam detrudendus eſt. *vide Conc. Later. c. 2. &c. omnis de pœn. & remiſſ. & Farin. pract. crim. quaſt. 51. numer. 93.* aliquando tales juſſi fuere à Pontificibus degradari & pœna mortis affici, & meritò, exemplum ponit Felicianus *libr. degrad. cap 14.*

SECTIO III.

De modo Confeſſionis.

PRÆTER ea quæ communia ſunt in hoc crimine & in cæteris, peculiariter obſervare oportet confeſſarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria: quædam ad præparationem animi: quædam ad obligationem reſtituendi: quædam ad abſolutionem impertiendam.

Quoad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta, *ſect. 1.* his adde primò quòd quia ſagæ vix unquam faciunt integram confeſſionem, idque dæmoni promittunt: rogandæ ſunt de hac re, & ſacrilegæ ſeu mutilatæ confeſſiones omnes repetendæ: deinde ut tunc omnia prodant, inducendæ bonis rationibus, ut velint: & interrogatoriis illis Sect. 1 juvandæ, ut poſſint. Interrogandæ quoque, an ex animo renunciarint fidei, nam tunc eſt apoſtaſia, an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc eſt hæreſis. an abuſæ rebus ſacris? & eſt ſacrilegum. an diabolum adoraverint, ſivè in ſpecie aliqua viſibilem, ſive quem non videbant (ut teſtatur Meierus de ſagis Atrebatenſibus anno 1459.) item quamdiu in hoc crimi-

a *vide Auguſt. de Ancona ad Angel. ubi ſupr. & Farinac. ſupr.* b *D. Bona. d. 21. art. 2. q 3. a. 3. Sotus d. 18. q. 4. art. 6. Nau. in d. c. ſacerdos n. 161.* c *Navar. & alii quos ſequuntur Maſcard. ſup. n. 5. & 6. & Fari. ſup. n. 108.*

crimine hæſerint, an aliquando animo pœnituerint, &c. propter volitiones ejuſdem criminis diverſas & earum interpellationes. 3. interrogandæ ſunt, an adhuc retineant libros aut alia magica inſtrumenta: quia retentis illis abſolvi nequeunt. 4. utrum alios talia docuerint aut ſeduxerint: quia non debent abſolvi, niſi quantum in ſe eſt convertere illos conentur, & ſi converti noluerint, eos ad ſuperiores magiſtratumve deferant, aut accuſent. Si tamen confeſſio fiat in articulo mortis, ſufficiet tum, qui præſentes fuerint in genere monere & hortari, ut à deceptione & hæreſi tali recedant, ſibique impoſterum caveant, &c. 5. videndum, ut occaſiones relabendi evitentur, & tollantur, verbi gratia, ſi habitat, vel verſatur inter maleficos, quando fieri poteſt, loci mutatio, & ſeparatio injungenda. 6. interrogandæ diligenter de veritate confeſsionis judiciariæ, hortandæ, ſi cuncta vero, quæ dixerunt, ne mutent, ſed veritatem tueantur, ſi falſa, ut retractent: ſi quos innocentes (ut fit non rarò) detulerint, eos exculpent: ſi quos noxios complices ſciant non emendatos, eos deferant judici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculum eſt.

Quoad animi præparationem, magna in hoc crimine confeſſariis ſe difficultas offert. Inprimis cavendum puto judicibus, ne reis mortis ſententiam per quoſvis denuncient, deligendi potiùs viri pii & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & ſimul adhortentur ad bonam & ſeriam præparationem: docet autem, in hoc maximè crimine, experientia, non expedire eos, qui confeſſarii ſunt futuri, ante ſententiæ pronunciationem ad reos accedere, ut eorum confeſsionem excipiant: vix enim verum fatentur, dum ſibi timent à delatione: item docet eadem experientia, non eſſe utile, immò ſæpius noxium eſſe, ſi ipſemet confeſſarius mortis ſententiam reo intimet. ſic enim à tali nuncio ut plurimum abhorrent, ut rarò poſtmodum rectas & ſynceras admonitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæſitum aliquando: *An dum in tormentis reus verſatur, liceat vel expediat, quæſtioni confeſſarium intereſſe*: ſcio id latrunculatores à ſacerdotibus aliquando petere: ſed impudentiores illi, an imprudentiores iſti qui faciunt, neſcio abuſus eſt certè, propter irregularitatis multa quæ ſe hic ingerunt pericula. quæ ibi neceſſitas confeſſarii? immò quæ utilitas? hortetur ad ſilentium? cauſa eſt cruciatus augendi hortetur ad confeſsionem veritatis? mortis ſententiam accelerat. abſit potius, & fugiat à tam acerbo & ferali ſpectaculo ſacerdos: ſeque contaminari putet, ſi propior adſiſtat, & oculis hauriat hanc carnificinam. Et apertè id prohibitum in conc. Antiſſiodorenſi canon. 33. *non licet Presbytero nec Diacono ad trepalium, ubi rei torquentur ſtare.* ubi nova vox *trepalium*. ut puto de equuleo. Nihilominus fateor illud utile futurum, ſi in vicino quopiam cubiculo ſit, ut, ſi in mortis periculum reus incideret, juvari poſſit celeriter, & deficienti ve-

nire ſuppetias. Morienti adeſſe confeſſarium neceſſe eſt, propter diaboli inſidias, qui *calcaneo inſidiatur*, hoc eſt ultimo vitæ humanæ actui. Hæc quæri audio: *num liceat à iudice petere: ut ſi reus vivus rogo tradendus ſit exurendus, ſacculus pulvereus pectori appendatur, accelerandæ mortis gratia, vel, cùm appenſus eſt, à carnifice, ut ignem illi admoveat: vel à iudice, ut ſtrangulari iubeat eum, qui lento igne conſumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si indiceret, foret ea, quam vocant, *ob defectum levitatis*: at mihi hic lenitas exuberare videtur potiùs, quàm deeſſe & opus meritorium puto, quodque non ſacerdotem modò, ſed & quemvis Prælatum deceat maximè: non tàm mors acceleratur, quàm cruciatuum finis accerſitur, morituris ille certò: agitur, ne per tot ſupplicia. Sed ad confeſſionem revertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor eſt, non ex parte Dei, ſed ex parte ipſius malefici, quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam poſtquam captæ ſunt maleficæ, ut ipſæmet ſæpè faſſæ, *tunc diabolus* (verba ſunt Grillandi *a.*) *nihil aliud ſatagit, nec laborat in alio, niſi in perſuadendo, ut perſiſtant in ſententia, & uſque in vitæ finem perſeverent.*) Adducantur licet in ſupplicii locum, ignisque ſuccendatur, ſe illarum corpora & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, ut ex flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quòd ſi mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore: migraturas ex hujus vitæ miſeriis abſque ſupplicii ſenſu, ut in futuræ vitæ beatitudinem transferantur, illic eas dæmonibus ſimiles fore: eodem robore, ſcientia, divitiis potentia, voluptate, quibus ipſe dæmon potitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error eſt, quia perſuadet impoſſibile eſſe ipſis ad Deum converti & veniam conſequi peccatorum, propter pactum ſecum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus ſe contaminarunt ſcelera nefandiſſima. Sic illas dum vel deſperatione dejicit, vel ſpe lactat & extollit, ſemper conatur obdurare: ut cuncta negent, reſpuant confiteri, non reſipiſcant, nihil pœniteat deliquiſſe. Hic in promptu Sacerdos habeat, & ſacræ ſcripturæ teſtimonia, & Patrum ſententias, & exempla omnis ævi: quibus clarè demonſtret utroque dæmonem mentiri: ſeriò converſos nunquam à Deo rejici: nihil eorum, quæ pollicetur, jactatorem illum præſtare poſſe, neque ſi poſſet velle. Gravitatem quoque criminis poterit proponere ex circumſtantiis hæreſis, idololatriæ, Apoſtaſiæ, homicidii, parricidii, rapinæ, Sodomiæ, & ſacrilegii, impœnitentiæ verò iſtius ſignum idem Grillandus *b.* maximè quoad mulieres, certum eſſe dicit: ſi lacrymas nullas emittant, cùm tamen flere, gemere, ſuſpirareque videantur, & omni conatu lachrymari conentur. Hanc ipſe cum aliis Iuriſconſultis veriſsimam notam putat, qua conſtet eas non verè, ſed fictè tantùm pœnitere,

a *de ſortileg. q. 9. n. 9.* b *ſup. n. 3.*

tere,cujus rei, cùm videat ſe rationem nullam naturalem idoneam reddere poſſe, confugit ad ſupernaturalem, vultque id fieri à divina providentia in pœnitentiæ favorem. Cenſent itaq; Grillandus & ſocii: ſi ſaga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo: ſi non lacrymetur: fingere pœnitentiam. Nunquam judici auctor fuerim huic conjecturæ inniti; ut certæ vel idoneæ. Nam experientia illa quam ex aliquibus ait Grillandus ſe collegiſſe, fallax eſt & incerta,tùm quia nonnunquam ipſa doloris magnitudo lacrymas deſiccet,& planè tollat,juxta illud orcheſtræ *a*,

Fletuque acerbo funera & queſtu carent:
Quin iſta tanti pervicax clades mali
Siccavit oculos, quodque in extremis ſolet,
Periêre lacrymæ.

Solet ait, & verum eſt. Iam ex adverſo ſæpè præ lætitia quidam lacrymantur,juxta illud ejuſdem *b*.

Subitos fundunt
Oculi fletus:nec cauſa ſubeſt.
Dolor an metus eſt?an habet lacrymas
Magna voluptas?

Nec juvant illum argumenta à Canonibus petita; quibus tantùm probatur lacrymas eſſe ſignum pœnitentiæ, & nubis mœſtæ animum obſidentis profluvium: lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui: quæ ut veriſſima ſunt,ita minimè probant: nullum pœnitere, niſi & lacrymetur, quidam ſunt tàm duro vultu, tàm ſicco cerebro, ut lacrymari neſciant, etiam pueri, poſſunt ergò mulieres quoque tales reperiri.Nam pueri non minus humidi, non minus ad lacrymas faciles, quàm illæ. Accedit quod I. C. iſti non ſatis inter ſe concordes, diſſident ab invicem, quidam à ſeipſis. Aliquando ſcribunt defectum lacrymarum eſſe indicium ipſius maleficii, nam maleficas eſſe, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas,cùm verè pœnitent, lacrymari. An hæc conſentanea, & non pugnantia? ſi dicas, lacrymari, quia eò ipſo, quòd pœnitent, maleficæ eſſe deſierunt: ſicut adulter eſſe deſinit affectu, quem peccaſſe pœnitet, verùm hoc quidem. Sed quid ſi pœnituerit peccaſſe, & poſt pœnitentiam hanc animi comprehendatur ea, quæ veneficiis ſuis multos interemerat? hæc juxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: juxta cæteros verò adhuc lacrymari non poterit,quia quoad externum forum adhuc eſt verè malefica,nam ut Grillandus hoc ſuum dictũ ſtabilit auctoritate divinæ providentiæ, ad pœnitentiam animi declarandam: ſic alii illi ſuum quoque firmant eadem divina providentia, quam decet favere judicibus ad criminis commiſſi deprehenſionem & vindictam, quare juxta illos, ut crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis eſſe non deſiit) puniatur, neceſſe eſt hoc indicio illam detegi, ut flere non queat, quàm lacrymaturam Grilland. contendit.Planè confeſſario omnia huiuſmodi indicia aſpernãda, omnes huiuſmodi coniecturæ fugiendæ ſunt: eò quòd pœnitenti pro ſe, & contra ſe loquenti, tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus eſt, qui neſciat, ſæpè ubertim flere quoſ-

a *Sene. in Red. v. 57.* b *in Thyn.*

dam confitentes exiguo tactos dolore: & alios multò gravius affectos, & ictos profundius, nec unam lacrymulam emittere.

Vrget etiam tùm reos metus duplex, alter verborum & minarum à dæmone, à quo incarceratæ non rarò affliguntur crudeliſſimè: alter humanæ infamiæ: contra utrumque rationibus, exemplisque armari à confeſſario illas oportet.

De tertio illo, nempe *reſtitutionis obligatione*: conſiderandum, ſitne damnum adhuc impendens, an verò iam fuerit illatum, ſi damnum adhuc pendet, ut ſi res adhuc ſit planè integra, vel venenum, vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, ſed poſt aliquod tempus effectum ſuum exſeret: non eſt reus abſolvendus, donec quocunque modo licito conetur malis futuris obviare, & veneno antidotum præbere: vel maleficium deſtruere: idq; totum de conſilio confeſſarii docti & prudentis: cui attendendum, ne occultum crimen pandatur: & ne qua media illicita adhibeantur. Si verò aliqua jam damna fortunis perſonisve fuerint, illa nō abſolvat confeſſarius ſine prævia ſatisfactione, aut (ſi eam nequit reus præſtare) ſine fideiuſſoria, vel ſaltem juratoria cautione, ita ſanè quando quis adhuc liber iuriſque ſui confitetur. Nam quando eſt damnatus ad mortem: in locis ubi bona non confiſcantur, ſufficit ſi confeſſarius hanc defuncti obligationē (ex ejus conſenſu) hæredibus ſignificari curet, ſi poteſt: tuncq; officium magiſtratus fuerit, cogere hæredes ad ſatisfaciendum: immò & reus deberet hoc coram judicibus declarare: velle ſe, ut de bonis ſuis, omnibus (quoad fieri poterit) ſatisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, ubi bonorum confiſcatio capitale ſupplicium conſequitur: officium confeſſarii erit, monere reum, ut judicibus indicet ſe à fiſco petere, ut qui in bonis, etiam in reſtitutione hac exſequenda ſuccedat: ſi reus hoc nequeat facere, confeſſarius obeat munus, ſaltem monendo judices vel fiſcum. Non enim malefici per mortis pœnam evadunt obligationem reſtituendi. Nam mortem ſubeunt propter iniuriam reip. irrogatam nō propter iniuriam privatorum. Et hæc eadem realis obligatio reſtituendi, migrat ad quoſvis bonorum ſucceſſores: cùm non pœna ſit, ſed debitum, quare tenebuntur hæredes, quicunque fuerint, damna reſarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum pervenerit. *a* Ceſſaret obligatio iſta, ſi pars læſa profiteretur, ſe tali ſupplicio contentam eſſe, ſibique ſic ſatisfactum. *b*

Quartò, *quoad abſolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expreſſum, quid promiſerint, & qua ſolennitate, de his ſolemnitatibus, *lib.2.* diximus permulta: quæ poſtquā ſcripſiſſem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raemundi, Senatoris Regii in Burdegalenſi curia, viri pii, Catholici: & eruditi; *c* in quo ritus nonnulli,

a *c. in litter. de raptor. & incend. eſt communis teſt. ib. Covar. l. 3. var. reſol. c. 3. Claro §. fin. quaeſt. 51.* b *Nau Manual. c. 25; num 15. Binsf. de confeſſ. malef. part. 2. pralut. 13.* c *l. 1. de Anticriſt. c 7.*

nonnulli, cæteris nefandiores, & magis ſacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in latinum ſermonem. ſcribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adoleſcentulam, non incita forma, quæ ſine tormentorum cruciatu ſponte ſua fatebatur: *ſe, teneriore adhuc ætate cùm foret, à quodam Italo corruptam, & poſtea, quæ D. Ioannis Præcurſoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam, illic Italum fagi a virgula circulum in ſolo deſignaſſe, certaque verba in libro quodam nigro lecta ſubmurmuraſſe: ſubitò deinde hircum grandem planè atrum aſtitiſſe, probè cornutum, comitatum fœminis duabus, & mox acceſſiſſe virum veſtitu ornatuque ſacerdotali. Hircum quæſiiſſe ab Italo quæ puella iſthæc foret? reſpondiſſe illum, eam à ſe adductam, ut hircus in ſuarum numerum illam referret.*

Quo audito, iuſſit hircus, ut illa ſignum crucis manu læva efformaret, & quot aderant, ſalutatoriæ venerationis officio fungentes, accederent propius. fecere illi & oſculum ſub ipſa cauda labris impreſſere. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrum lumen præbebat: de hac, quas ſinguli manu tenebant, accenderunt, & cum hircum adorabant, ſtipem pecuniariam in pelvim, quæ aderat, iniiciebant. Hoc primo factum tempore. Poſtea Italus fœminam in eundem iterum locum reduxit. tunc hircus ab ea poſtulavit corollam ſeu ſertum de capillis eius: Italus capillos deſecuit, & illi obtulit: hoc ſigno deſponſatam ſeduxit hircus à turba, & in vicinum nemus deductam, ſolo appreſſam, inivit: quæ fœminæ commixtio (ut aiebat) mirè ingrata & voluptatis planè expers fuit; imò & cum ſenſu doloris acerbi, & horroris, ob ſemen hirci, quod glaciei inſtar frigidum experiebatur. Singulis quoque menſe Mercurii & Veneris diebus ſemel generale Capitulum (ſic vocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quem conventum ipſa infinitis vicibus acceſſerat, cum aliis pluſquam ſexaginta, qui ſinguli candelam nigram ſecum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente accendebant, quam hircus admotam poſtico, poſteriore illo ſub caudino flatu accenderat.

Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obverſo invicem tergo iunctis manibus auſpicabantur. Miſſæ quoque ſimulachrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominavit) caſula nigra, crux cui nulla intexta, veſtiebatur: loco ſacrificii incruenti & ſacræ hoſtiæ, elevabat reſegmen ſive orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo elevante clamabatur à præſentibus, unanimi voce: Magiſter adiuva nos. Calici loco vini, aqua infundebatur. Luſtralem verò aquam ſic conficiebant. ſcrobi in terram defoſſæ hircus immingebat: hac unda, pura ſilutet, ſacrificus & aſpergillo atro cunctos aſpergebat. In hoc conventu miniſteria ſortilegii ſingulis diſtribuebantur, & ſinguli rerum à ſe geſtarum rationem reddebant. diſceptabatur de venenis, maleficiis, ligaminibus, & remediis magicis, & perdendis frugibus, ſimilibuſque criminibus.] Hactenus Raemundus. Sunt ergo ſimilia ſcrutanda, ut de Sacrilegii, apoſtaſiæ & idololatriæ genere conſtet: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente foverint. verbi gratia, quòd non ſit unus Deus: quòd diabolus ſit Deus, vel quòd ſit omniſcius, aut omnipotens: quòd Ieſus Chriſtus non ſit Salvator: quòd Sacramenta Eccleſiæ non ſint ullius efficacitatis ſupernaturalis, vel quòd

vim habeant ad maleficiorum operationem, &c. de quibus actum toto opere.

Si quid huiuſmodi crediderint, ſunt hæretici, & ab hæreſi, eiuſque excommunicatione prius abſoluendi. Si nihil huiuſmodi crediderint, in conſcientiæ foro hæretici non cenſentur: ſed abſoluendi ſicut ij, qui contra fidei dûtaxat profeſſionem, & per ſacrilegia mortaliter peccarunt: licet aliud ſit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confeſſarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Eccleſiaſticam cenſuram; verbi gratia, utrùm maleficium vel veneficium (qualecunque id etiam abortionis vel philthri) præbitum ſit clerico vel religioſæ perſonæ (quibus privilegium Canonis *cap. ſi quis ſuadente*, proſpectum voluit) unde illius ſit ſecuta mors vel mutilatio (tùm enim incurritur etiam irregularitas: *a*) vel etiam notabilis læſio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos injectionis. Si videt cenſuram incurriſſe, ab ea debet primùm abſoluere: ſi dubitat; utendum abſolutione conditionata. Sed quia non cuivis Sacerdoti competit ius abſoluendi in quovis caſu: ideò diſtinguendum in confeſſione rei ad mortem damnati, & alterius, ſponte confitentis, non condemnati. Etenim, cum ille cenſeatur in articulo mortis (quoad hoc) poſitus *b* à confeſſario poterit abſolui à quibuſlibet cenſuris etiam reſervatis, quia in mortis articulo omnis reſervatio, ceſſat. *c* Secus eſt, quod illos alios, qui non ſunt in mortis articulo: nam quoad hos, ſolent ab Epiſcopis ſibi reſervari: veneficia, ſortilegia, maleficia & incantationes, duntaxat tamen, ſecuto effectu, & quoad actus exteriores: *d* Sixtus etiam V. anno 1588. ſibi ſoli reſervarat crimen abortus: ſed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec à majore populi parte recepta fuit, & ideò vix alibi ligavit, ex Navarr. ſententia valdè probabili, *e* quin etiam Ioan. Chappeauville olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodienſis, ſcribit ſe à viris fide digniſſimis accepiſſe, conſtitutionem hanc Sixti V. & in ea contenta, per ſucceſſorem eius ad ius antiquum revocatam. *f* & P. Sa in verba *homicidium* teſtatur Gregor. XIV. declaraſſe, pœnas bullæ illius duntaxat locum habere: quoad fœtum iam animatum, unde colligitur pleraſque illationes, quas Vivaldus poſuit in Sixtinæ bullæ explicatione, falſas eſſe.

Quoad illas Epiſcopales reſervationes, grave dubium eſt: *an Mendicantibus ordinibus, virtute ſuorum privilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoſcunque & undecumque ad eos venientes abſoluere à cunctis peccatis & cenſuris etiam Pontifici Max. reſervatis, exceptis iis, quæ in bulla Cœnæ Domini continentur, an inquam, iis liceat abſoluere à reſervatis*

a *c. de cat. c. presbyterum c. audientiam de homic.* b *Sylveſt ver. confeſsio* 1 § 7. *Hadria. de confeſ q. 3. Canus de pœni. p. 5. Sotus in 4. d. 8. ar. 4. & Navar c. n. 9.* c *c. paſtoralis §. præterea. de off. ordin c. fures de furt Conc. Tridentin. ſeſſ. 14. de pœn. c 7.* d *ex receptiore ſententia Paludani apud Sylv. in verb. caſus q. 5. & Antonio p. 3. tit. 17. cap. 11.* e *Manual. c. 23. n. 41.* f *l. de Caſib. reſervatis c. 9. qu. 1.*

reſervatis Epiſcopo caſibus poſt Concilium Tridentinum? Negativam partem tuentur Felicianus Epiſcopus Scalenſis, *a* Vivaldus, *b* & recentior alius ſcriptor, nituntur his argumentis, 1. Gregor *13.* (ut teſtatur quibuſdam epiſt. nepos eius Cardinal. S. Sixti) Borromæo, & Paleotto Cardinalibus de ſententia congregationis Cardinalium, adde ad declarationem Concilij Tridentini reſpondit, hoc iam non poſſe regulares virtute ſuorum privilegiorum: idque Borromæus, & Synodus Mediolanenſis ſtatuere, & excommunicationis pœna ſancivere. *c* Secundò quia S. S. Dn. Noſtr. innocentius IX. & Clemens VIII. in ſuis iubilæis concedunt caſus Epiſcopis reſervatos: quo indicant, abſque Iubilæo, aliàs non poſſe: hoc ſecundum argumentum Vivald. putat convincere: ut & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam objiciunt Clement. Dudum de ſepult. & clem. 1. de privileg. Veruntamen placet magis affirmativa ſententia, quam Vivaldus *d* tribuit Navarro Fumo, Henriq. & Bart. Medinæ. tenet etiam Ambr. Carolus *in diſputat. de Miniſterio Sacrament. art.* 91. Nec quoad forum internum ullam puto eſſe limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quam quidam ponunt, ſi Epiſcopus caſum ſibi reſervaſſet addita excommunicatione latæ ſententiæ.

Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia caſus Epiſcopales ſunt minores caſibus Pontificijs. cùm ergò ſuos Pontif. concedat, multò magis concedere cenſendus eſt illos minores. *e* Cõfeſſ. Pontifex poteſt abſolvere à reſervatis Epiſcopalibus: ſed per huiuſmodi privilegia concedit Religioſis, & quaſi delegat ſuam abſoluendi poteſtatem. *f* Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confeſſarium, qui eos abſoluat ab omnibus peccatis: tribuunt licentiam ei, quem iſti elegerint, ſic eos abſoluendi etiam à caſibus Epiſcopalibus: *g* multò igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & privilegia immediatè religioſis à ſede Apoſtolica conceſſa. Tertiò quia nec Concil. Trident. nec Gregor. XIII. privilegia hæc quoad omnes ubique religioſos apertè revocarunt, quod erat neceſſarium. *h* De Concil. Tridentino id fatetur Vivaldus *num.* 40. *illud c.* 7. *ſeſſ* 14. tantum tribuere Epiſcopis facultatem reſervandi caſus quoad ſuos ſubditos: ſed regulares iſti non ſunt illorum ſubditi, ſed immediatè ſubijciuntur ſedi Apoſtolicæ. Vnde etiam infert idem Vivald Pij 4. quæ Concilio Trident. additur, non eſſe revocatum hoc privilegium, eò quod mare magnum duntaxat in hac bulla revocatur quoad ea, in quibus repugnat ſtatutis Sacroſancti illius Concilij: Concilium verò non invenitur religioſos, quoad hoc ordinarijs ſubijcere, nec

a *tractat. de cenſur.* b *de abſolutione n.* 52 *in* 5. *editione Candela aurei.* c *Botroni in inſtruct. p. ſtr. p.* 133. *editis Antuer.* 1586. d *Concl. Mediol.* 3. *de Pœnit. ſacram. pag.* 25. e *n.* 27. 32. & 35. f *c. cui conceditur de regul. iur. in* 6. g *gl. in c.* 7. *de pœnitent. in* 6. *argu. Clem. ſuper Cathedram de ſepult.* h *Vival. ſupr. nu.* 37 *&* 35. *poſt Navar. in Manua. c.* 27. i *Vival. nu.* 37. *poſt Navar. & Henriq.*

nec etiam religioſorum revocare privilegia iſta: quare non repugnat hoc privilegium Concilij Decretis, nec eſt à Pio V. revocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Vivald. *num.* 44. oſtenderat idem dicendum: nempè nuſquam ulla bulla, vel motu proprio dicta privilegia conceſſa per pium V. religioſis videtur reſtringere: hæc de quibus agimus, in ſuo robore relinquit, cùm ait: *eam deinceps diſpoſitionem atque deciſionem pro ſubiecta materia futuram eſſe, quæ ſivè ex iure veteri, ſivè ex dictis ſacri Concilij decretis, ſivè aliàs ante dictarum litterarum & conſtitutionum editionem erat, & ſi ipſæ non emanaſſent, futura fuiſſet, ad quam diſpoſitionem & deciſionem, ſuumque priſtinum ſtatum, illa omnia reducimus.*] cum ergò antiquo iure religioſi habeant a facultatem ab omnibus his caſibus abſoluendi (dummodo ipſi ſint à ſuperioribus ſuis præſentati, & ab Epiſcopo b approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit & Gregor. XIII. verbis illis omnia, ſicut erant ante Pii V. conſtitutionem, reliquerit: conſequens eſt per Epiſcopos huic privilegio, ſine nova Pontificis Maxim. permiſſione, derogari non poſſe: cùm in ſuperiorem ſuum, Epiſcopum Epiſcoporum, ius non habeant. Confirmo hoc eis non licere per Bullas Alexandr. IV. Sixti IV & Leonis X. quarum verba retulit idemmet Vivald. *ſupr. num.* 46. vbi vide.

Ad argumenta in contrarium Reſpond. *Ad* 1. quidem reſcripta illa fuiſſe perſonalia & in favorem particularium perſonarum, nempe Prælatorum illorum optime de Eccleſia meritorũ: quibus hoc ſpeciali privilegio Pontifex conceſſit, ut in eorum diœceſibus, nempe Mediolanenſi & Bononienſi, religioſi à caſibus per ipſos reſervatis poſſent abſoluere. Quod ſi generaliter hoc Pontifex voluiſſet ubique ſervari, novum iſtud ius aliquo Motu proprio vel Bulla declaraſſet: nec enim alioqui recte ſatis conſcientijs provideretur eorum, qui merito id ſe & invincibiliter ignorare dicerent: quod non ut oportet evulgatum ſit. Neque declarationes illæ Cõgregationis ligare poſſunt, quamdiu non publicantur, Deinde hæc peculiaris conceſſio cum vim habeat exceptionis, quoad cæteros magis confirmat, quam enervet regulam. Denique quoad Societatis IESV. confeſſarios ipſemet Greg. XIII. anno 1583. die 10. Maij expreſſe declaravit, non eſſe intentionis ſuæ, quod per talem Epiſtolam (*loquitur de illa ipſa nepotis ſui Cardinalis S. Sixti, quæ obiicitur*) ſit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenus opus ſit de novo confirmavit. *Habetur ea declaratio inter vivæ vocis oracula pag* 131. unde ſequitur illam Synodi Mediolan. conſtitutionem non obligaſſe quoad prædictos Patres. Imo & ad hominem quis ita poſſet argumentari. Si peculiare privilegium conceſſum Borromæo trahendum eſt ad omnes Prælatos; ergo & peculiare privilegium ſeu declaratio eiuſdem Gregorij facta poſtmodum uni religioni mendicantium, extendenda eſt ad omnes mendicantes. Si vero

a *Clem. Dudum de ſepultur. in qua revocantur & annullantur, Extravag. inter cunctas de privil.* b *ſeſſ* 14. c. 7 *Trident.*

vero hoc non recipitur (ut recipiendum non eſt) deſinant ergo prædicti auctores velle, ut illam eorum extenſionem recipiamus. *Ad 2. Reſp.* valde perperam argumentari, qui ſic argumentantur. Non n. id inſerunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat: ſed propter cæteros ſacerdotes, qui virtute illius duntaxat bullæ eligi poſſunt: quibus hoc non aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3. Reſpond. in priori ſanctione, quando Papa negat ſe maiorem religioſis poteſtatem concedere quam parochis, tunc tantum loquitur de aliis rebus non de pertinentibus ad Sacramentum pœnitentiæ: in poſteriore tantum vetat Regulares ſine privilegio abſolvere ab excommunicatione iuris reſervata. *lege Silu. verb. excommunicatio. 7. caſ.* 14. *Tabien. excommunicatio.* 5 *caſ. Caiet. eod. verbo cap* 64. *Navarr. cap.* 27. *numer.* 101. *& Cordub. caſ.* 24. *fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæſo ut mature perpendas, & cum perpenderis, tecum ipſe dijudices, an Vivaldus cauſam habuerit, cur à priore ſua ſententia, illis ipſis argumentis: quæ aſcripſi, optime probata, recederet: quæ nec uno verbulo ſoluit: ut nec ille recentior alius: quod faciendum erat volenti, tam reſolute concludere: [*non ſolum hinc ſequi, religioſos virtute ſuorum privilegiorum non poſſe abſolvere à caſibus Epiſcopo reſervatis, niſi hoc illis expreſſe concedatur: ſed etiam haberi reſponſionem ad quæſtionem, alias difficillimam & obſcuriſſimam, utrum privilegia mendicantium, quoad facultates abſoluendi in foro conſcientiæ ſint ſublata per concilium Tridentinum?*] Quibus verbis tacite voluit innuere fuiſſe revocata, cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille aſſcribere debuit, quo nitebatur: ipſeque Vivaldus, ad quem nos remittit, expreſſe ſatis docet ea revocata non fuiſſe, niſi quoad hoc ultimum de caſibus Epiſcopo reſervatis, de quo tamen ipſe argumentis validiſſimis contrarium docuerat prius, quæ ſoluere non videtur ipſemet potuiſſe; ſane neuter ſoluit.

CAPVT II.

De officio confeſſarii, qua medicus eſt.

Debet medicus & morborum cauſas, & genera, & remedia noſſe. Animi morbi ſunt peccata: quorum genera & cauſas libri præcedentes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remediis utendum. Ea ſunt vel licita vel illicita. Illicita propter periculum & ſuperſtitionem. Licita prorſus & citra controverſiam ſunt omnia Eccleſiaſtica ſeu divina, Naturalia aliquando, propter periculum illicita ſunt, dæmoniaca ſeu ſuperſtitioſa ſemper ſunt illicita: de ſingulis diſquiſituri, ab his ultimis ordiamur.

SECTIO I.

De remediis ſuperſtitioſis ſeu illicitis.

Poſſumus iſta vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus: primo exempla quædam proponemus: ſecundo diſputabimus, num à maleficis re-

media peti poſſint, & an maleficia deſtruere liceat, & removere.

QVÆSTIO I.

De exemplis ſuperſtitioſarum curationum ſive magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exempla *lib. . ſect. 5. ſect. 6. & ſect.* 8 *litt. C* occurrunt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum, primum refert Pſellus, contra dæmonem terreſtrem ſacrificari debere lapidem μνηζουρίν prius excantatum: quem lapidem ingenioſe Serarius noſter, *comment ſuo variæ & curioſæ lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepiſſe, quod ſit fugans adverſarios ſeu piloſos (ita dæmones ab Iſaia vocati) quaſi *menos Iſarim*, vel *Zeirim*. Hoc ſacrificium plane idololatricum eſſe, nemo non videt: & tamē ut dæmon per mendacium non decipiat, ex Zoroaſtræis decretis id præcepit Pſellus: nimis ille Mago ſuo credulus fuit, & eo potius nomine ab Eugubino meruit reprehēdi; quam quia dixit à Chaldæis quoſdam bonos dæmones credi: neque id ſatis expugnat Steuchus, eum lege *lib.* 8. *Coſmopeiæ cap.* 28. Quis ille lapis ſit, fateor me ignorare. Zoroaſtris & Pſelli verba dedi ſuperius *lib.* 4. *cap.* 2. *quæſt.* 7. *ſect.* 2. *verſic decimo ſexto.* Secunda ſuperſtitio eſt qua ligabant Iudæi Thephilin (hoc eſt frontales quaſdam faſciolas ſeu reſegmina membranacea) capiti, & manui lævæ, & valuis quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant: ita ut eius pars tertia reſpiceret thalamū: atque ita credebant dæmones impediri, ne poſſent ei nocere, meminit Paraphraſt. Chaldæus, *in Cant. cap.* 8. *verſic.* 3. his ſacrilega verba quædam deprecatoria ex cap. 1?. Exod. cap. 6. & 11. Deuter. inſcribebant, & ea ſic ad ſuperſtitionem detorquentes prophanabant. Iubebantur illi Totaphot portare *d. cap. 6. verſic.* 9. quæ dictio ſignificat ſpecilla ſeu ocularia, ut notat Oleaſter: & hinc homines vere inſulſi, & fatui carnaliter omnia intelligentes, ſua *Thephilim* ſunt commenti: quorum vanitatem & ſuperſtitioſos ritus diligentiſſime exſequitur Hieronym. Oleaſt. *in cap.* 13. *Eze. poſt medium* lege, & cæcitatis miſerorum miſerere, & conſidera quam aptum illi nomen indiderint rei nugaciſſimæ cum Thaphel, radix vocis, inſulſum, inſipidum ineptum, ac fatuum ſignificet. Tertia ſuperſtitio extat apud Eliam Germanum, dignior adhuc quæ à Regina Moria tauro donetur: *conſuetudo* (ſcribit) *apud nos Iudæos Germanos inolevit, ut faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera cum creta vel carbone, ſcribamuſque in ſingulis parietibus*, ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atque in oſtio interiori ſcribamus nomina trium angelorum:* SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH: *quemadmodum tradit ipſis ipſa Lilithea, cum vellent eam in mari ſuffocare.*] Sed tædet memineſſe tam variarum vanitatum, quibus ſcatent ſcripta recentiorum Apellarum. Nec minus ſuperſtitioſæ ſunt *Abracadabra*, & aliæ verborum formulæ apud Serenum *cap.* 53. Aurelianum *libr. chronic. cap.* 1. Myrepſum *ſect.* 2. *antido.* 298. & 405. & 419. & *ſect.* 12. *paßim*, item Marcellum,

lum, Actium, Columellam, & alios Gentiles. Recte, vereque Stephan. Claverius, cui ob communem in Cl. Claudianum operam, volo ut qui optime, doctis Miſcellis ſuis, cenſuit tabulam illam Eagoliſmenſem, cui ſeptem vocales Græcæ ſepties ordine mutato inſcriptæ amuletum magicũ fuiſſe. Prudenter tamen à Grucero inter ſuppoſititia relatum: ut, quod inter legitima vetuſtatis monumenta, immo inter bonæ frugis inſcriptiones legi non merebatur: niſi forte cenſeas omnia ſigilla, & characteres magicos, quia veteris ævi, & typis & luce donari debuere, juſtius ſtygiæ paludi immergantur. Vtinam ita fieret, nec quiſquam talibus hodie animum adjiceret.

Nam nec iis qui baptiſmate tincti, ſatis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incantat.* multa apud Henricum Cornelium Agricolam. *lib. de philoſoph.* ſed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombaſtum Paracelſum variis eius operibus *a*, quorum omnium libri prohibitæ per Eccleſiam ſunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quædam Paracelſi duntaxat: ex quibus quivis intelligat, nihil in hoc homine, neque pietatis, neque mentis ſanæ fuiſſe: primo docet curationes morborum tam ὑπὲρ quam μετὰ φύσιν à dæmonibus per applicationem ſigillorum, imaginum, monſtroſorum characterum, in deſignata cœli conſtitutione, & certis metallis inciſorum, & ægræ parti appenſorum, petendas eſſe. Secundo contendit, nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus ſpiritus vel immundus, ægro opem ferant, modo curetur æger *b*, & abutitur illo teſtimonio ſacræ ſcripturæ, *ſalutem ex inimicis noſtris.* Et de morbis hyperphyſicis agens, ſic ſcribit: *Qua ratione & quo modo morbis Magico artificio inflictis ſuccurrendum ſit, ſcitu eſt neceſſarium omnibus medicis, qui perfecti cupiunt eſſe. De tali autem curatione nec Avicenna: nec Galenus ſcripſerunt, aut ſciverunt quicquam. Non enim in Academiis omnis diſcitur ars: ideo oportet medicum quandoque accedere vetulas, ſagas, zigeneros, ruſticos, & circumforaneos* die Zänbrecher / *& ex ipſis artem ipſam addiſcere, qui plus ſciunt de iſtis rebus, quam omnes academiæ profeſſores, & quamquam hæc rideant academiæ profeſſores, tu utere illis in forti imaginatione & experieris effectum.* Hæc ille: ſed ſi imaginatio hoc operatur, nonne præſtat eam adhibere remediis ſumptis, quæ vel ars medicorum, vel uſus Eccleſiæ approbavit; ſed audi quid reſpondeat; *Si quiſpiam* (ait) *ſupernaturali morbo vel dolore per incantationẽ detineatur illi nullum naturale remediũ proderit* (hoc plerumq; verũ eſſe docebo ſect, ſeq.) *ſed Magicum remediũ eſſe oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus eſt.*] hoc infert, quia homo impius ſupernaturalia Eccleſiæ remedia repudiabat quæ quia Catholici recipimus: non, quia nihil proſint phyſica remedia, ideo ad dæmoniaca cõfugere debemus

a *l. de philoſophia ad Athenien. li. de occul philoſ. lib. de philo. magna, & l. de cœleſti medicina, & l. de morbo caduco, & aliis.* b *d. lib. de morbo caduco.*

Subiungit: *tales curationes magicas minime contra Deum eſſe: quia illis non ad perniciem, ſed ad ſalutem hominum utimur, dicant ad hæc quidquid velint Theologi.*] os impurum quaſi non ſit Theologorum iudicare, quid contra Deum quid non contra Deum ſit: ſic agyrta nequiſſimus Fidei tribunal ſibi vendicat. Sed poſtea docebo, id non contra divinas modo, ſed etiam contra humanas eſſe leges.

Exempla huiuſmodi ſuperſtitioſarum curationum ſunt vetera quidem, quæ congerit Annæus Robertus lib. 1. rer. iudic. cap. 5. charta Servilii contra lippitudinem *apud Plinium lib. 28. cap. 2.* Periapto[illegible] Periclis. *Plutarc. in Pericle,* & Bionis, *Laertii in Bione,* annulus ferreus Tralliani contra colicam *libr. 9. in fin.* & alius Heliodori in Hiſt. Æthiopica, item in cedula Eudoxia *apud Cedrenum. pag. 274.* carmina & incantationes quibus ſanguis ſiſtitur, *Heliodor. li. 9. hiſt. Æthyop. Froiſſartius tom. 2. Annal. cap. 65.* & aliarum ægritudinum, ut Salomonis *apud Ioſeph. lib. 8. ant. cap. 2.* Indorum, *Strabo li. 15.* Tartarorum Plutarch. *in Sympoſio.* Græcorum *apud Platon. l. 4. de repub.* Romanorum, *Apuleius Apolo. 1.* Recentiora vero non pauciora colligi, primo curationes illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas ſe morbum magi putant derivare, de quibus ſic idem Paracelſus *a*, *Fabricet medicus ceream imaginem ad ſimilitudinem patientis & in nomine eius, aut conformet ceream particulam ſimilem effectæ parti, idque indubitata fide & forti imaginatione, credat per illam ſanitatem ægro reſtitui poſſe, ac tandem, additis Magicis precatiunculis, ceream illam imaginem in ignem proiiciat. At ſi forte ex doloris acerbitate, vel partis affectæ, vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis, comburat medicus, & liberatur æger.*] Sed alio loco diſſentit, & vult imaginem fieri ad formam & ſimilitudinem maleficæ, quæ morbum induxit *b*. Sed omnis hæc ars imaginum non minus ad tollendos, quam ad inferendos morbos, diabolo inventa eſt auctore. Hanc ſuperſtitionem etiam ipſe Plato damnavit *lib. 11. de legibus*, & eſt diſſimilis illi, quam ex Aſtrologis Marſilius Ficinus obtruſit, de quo poſtea. Huc pertinet uſus ille phylacteriorum Iudaicorum, ad imaginem ſerpentis ænei Moſaici, de quibus legi poteſt Philaſtrius *in hæreſi ſerpentis Moſaici*: cui tamen non aſſentior volenti talia fuiſſe phylacteria Phariſæorum, quæ *Salvator noſter* reprehendit: ſed verior eſt D. Hieronymi explicatio.

Eodem 2. pertinet quod, ad curandum pilorum, acicularum, ſpinarum & ſimilium corpori ingeſtorum maleficium: vult idem, non eximi illa per vulneris inciſionem: ſed materiam illam ſponte prodeuntem, totam excipi & in foramine facto ſambuci, vel quercus, orientem ſpectante imponi, & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis *c* clara hic quoque eſt ſuperſtitio: immo & Diaboli opera, per quem reſiduum materiæ ſtatim fertur ad idem foramen ex corpore in quo latitabat.

3. Talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehenſos in foro collocabat, & eorum,

a *l. de hyperphyſ. morb.* b *l. de vita longa.* c *l. de ocu. philoſ.*

eorum corpori appendebat chartam miris variiſque characteribus conſignatam,& additis nominibus dæmonum: *Bulfar, Narthim, Oleaſar, Bilech. Mammon: Oriens &c.* deformatam.

4. Talia erant nomina Epheſia, per quæ dæmoniis obſeſſi liberabantur, teſte Plutarch. *in Sympoſiac.* Talia ſunt convitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philoſtratum libr. 2. & Petr. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infeſtis, p. 3. cap. 56.* Mire ſibi Lutherus placuit in congerendis fætidiſſimorum convitiorum olenticetis, quibus dæmonum tentationes diſpelli cenſuit, homo pari ſpurcitia & vanitate, quibus ego chartam non conſpurcabo: & miror quenquam ſine nauſea legere poſſe *Sympoſiacor. eius cap. 24. &* 26. ubi huiuſmodi terculis dignus convivator ſtruices congerit patinarias. ſed ſicut juramentis & blaſphemiis non abigitur, ſed advocatur potius dæmon, ut recte Caſſian. probat exemplis nonnullis adductis *libr. 12 Inſt. c.* 20. ſic etiam ſcurrilibus aut iracundis convitiis & atrocibus maledictis eorum, qui paſſione ad id moventur & non charitate moti, ac fidei zelo invitati, & ex officio ordinis ſacri, id faciunt. Nam legitimis ac probis exorciſtis licet dæmonem ſuperbiſſimum ſic ulciſci & diuexare, ut Mengus præſcribit *exorci.* 4. & facit D. Antonius apud Athan. & Chriſtiani primitivi apud Prudentium, ubi,

Intonat antiſtes Domini: fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolve latētes
Mancipium Chriſti, fur corruptiſſime vexas?

5. Tales ſunt Hexagoni duo Paracelſi, inſcripti unus *Adonai*, alter *Iehova*, vel *Tetragrammaton:* quibus certo modo præditis, omnem morbum magicum pelli iactat. item de characteribus *Avigatzirtor, &c.* inſcripis novæ membranæ ante ſolis ortum, & per N. dies renovatis, &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabata* ſeu ſolea equi ferrea fortuito in itinere inventa, & ex ea, dia Dominico, tridente fabricato, &c. & quæ huiuſmodi accumulat nefariis libris ſuis *de cœleſti medicina, & de characteribus.*

6. Talis curatio fuit illa, quam Grillandus deſcripſit *a*. fuiſſe Iuriſconſultum quendam in Sabinenſi agro coniugatum, ſed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magum conſuluit, à quo iuſſus, ut ea nocte cum coniuge dormiret, ſumpta quadam potione priuſquam decumberet, Sedulo tantum caveret, ne nocte illa vel uxor vel ipſe ſigno ſe crucis communirent: neve metuerent, ſi quid auribus oculiſue inſoliti obverſaretur. Paruit cauſſidicus, & ad unguem cunctis obſervatis: quinta circiter hora noctis, ecce illi pluviæ, procella, tonitrua, fulguraque maxima: mox & adeo pavendi terræ motus, ut concuſſa domus ab imo nutaret, non ſecus ac arbor à ventis pene evulſa, ſucceſſere hominum magni clamores & eiulatus. Cumque in eam partem maritus oculos conieciſſet, *videt in camera pluſquam mille, ut apparebat.*

Iiiiii 3

a *de ſortileg q. 8. num. 16.*

bat (utar verbis Grillandi) *ad invicem certantes, & unguibus, pugnis & calcibus crudeliter pugnantes, & lacerantes alterius facies ac veſtimenta tota: inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quod erat malefica, de qua ipſe ſponſus multum ſuſpicabatur, ne ab ea maleficatus fuiſſet, quæ ultra omnes maioribus gemitibus & ululatibus cruciabatur, & crines, faciemque ſuam totam unguibus laceraverat. Propter quæ ipſe maleficiatus dixit, quod aliquantulum timuit à principio, dubitans ne quid mali ſibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magiſtri reaſſumpſit vires, uxorem vero ſemper tenuit ſub pannis abſconditam, ne iſta videret. Poſtquam vero ita certaverant per mediam horam vel circa, ingreſſus fuit magiſter in camera prædicta, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingreſſum omnes illi pugnantes una cum muliere ſtatim diſparuerunt, & abierunt penitus. Magiſter autem acceſſit ad maleficiatum & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulum: dicendo quod non dubitaret amplius, quia jam liberatus erat.*] Poſt cuius diſceſſum maritus convaluit, & deinceps liberis operam vare valuit. In hac narratione maleficus iſte coegit mulierem illam, quod intulerat maleficium, tollere, immiſſis dæmonibus, qui ſic eam ſpecie pugnantium acerbiſſime cruciarent.

7. Superſtitioſum eſt, putare quod à Sophrone *in mimis* traditum, *Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget ac diſſipet. quemadmodum & æs pulſatum aut aliquid tale.*] Vnde colligas, non novam eſſe Iaponum ſuperſtitioſam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois, *pag.* 246. *Quando dæmon hominem invaſit Iapones aiunt inſiliiſſe in illum vulpem. nomine autem vulpis intelligunt dæmonem Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos & prorſus peregrinos cum mille ſuperſtitionum formulis uſurpant; inter quas una fuit omnino ridicula. Iuſſerant enim omnes canes Ozacanæ urbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dictæ ventri incluſam.*] Æque ſuperſtitioſum, quod nonnulli arbitrantur, vi Galli cantus quædam maleficia diſſipari: non enim habet vim maiorem cantus oſcinis huius, quam cuculi vel corui. Aſt obiiciuntur exempla quædam, quæ retulit Nicol. Remigius *a*, quibus probari videtur, dæmonem ad gallitantum, ſtriges quas vectabat deieciſſe, vel conventus ſagarum hoc canore diſſipatos. Idiotæ gentilium reſponderent, dæmonum noctu maximam eſſe poteſtatem, interdiu vim infringi & debilitari: ideo noctis ſilentio nocere hos *lupos veſpertinos*; quo *princeps tenebrarum* dominatur: ideo lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc eſt intempeſta nocte, quæ mediam præcedit) ut plurimum mortalibus infeſtas eſſe ſolere, ut tradunt Ariſtomenes & Telephron *b*, & Hierocli obicit Euſebius *c*, quo tempore etiam ſe ſpectra ſæpius oſtentare, Plutarch. *d*, Plinius *e*, & alii *f*. docuerunt. At Chriſtianis hæc indigna reſponſio foret. Philoſophi confugerent ad diſſidium naturale gallinacei, cum leone

a *l.* 1. *Dæmonolatr c.* 14. b *apud Apuleium l* 1 *&* 2. c *ex Philoſtra. lib* 4. d *in Bruto* e *l.* 7. *epiſt.* f *Delrii ſuſo commen. in Senecæ Herc. Oetæ v.* 1. 2. 3.

one & ſerpente: fruſtra: quia Diabolus duntaxat Metaphoricus eſt ſerpens, ac leo. Si quid ergo veritatis huic experimento ſubeſt: crediderim potius, tenebriones iſtos gallicantum odiſſe, propter myſterium aliquod ipſis odioſum. An quia dici præcuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaque peccatorum genera, quæ obſcuro ſuo peplo nox obtexerat, ſolari lampade diſpelluntur? an quia Dominica reſurrectione commeminit ſe triumphatum & colliſum; quæ poſt noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apoſtoli ad gallicantum, ut lapſus prædictus fuerat, inchoatæ, & electiſſimi ſibi boli erepti? conſideratione hæc digna videntur Eccleſiæ, quæ cum B. Ambroſio concinit a, de Gallicinio:

Præco diei iam ſonat,
Noctis profundæ pervigil
Hoc omnis erronum chorus
Viam nocendi deſerit,
Mucro latronis conditur.
(En unam cauſam.)
Lapſis fides revertitur,
Hoc ipſo petra Eccleſiæ
Canente culpam diluit.
(En aliam.)
Rupto tenebrarum ſitu
Noctis fugat ſatellites.
Hoc eſſe ſignum præſcii
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus adventum Dei.

Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

Prudentius quoque Hymno ad Gallici cantum.

Ferunt vaganteis dæmonis
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparſim timere & cedere,
Inviſa iam vicinitas
Lucis, ſalutis, Numinis
Gallus negantes arguit.
Gallo canente ſpes redit,
IESV labantes reſpice,
Tu lux refulge ſenſibus,
Mentiſque ſomnum diſcute,
Te noſtra vox primum ſonet,
Et ora ſoluamus tibi.

En reliquas cauſas quas propoſui.

8. Tale puto, exiſtimare quod ablutio manuum matutina quicquam pro ſit ad maleficium illo die arcendum: falſoq; id ſagas illas Remigio perſuaſiſſe b Munditiam quidem dæmon deteſtatur; ſed animæ, nō corporis. Nōne hanc membris ſuis, luxuriæ & nequitiæ mancipiis, & publicæ libidinis victimis, vel nimiam vel ſuperfluam commendat? cur mulierculas, & viros quorum animi muliebres, ad tam putidum & curioſum ſic lavandi, ſic comendi, ſic levigandi, pumicandi, poliendi ſtudium tam intenſe & ſedulo impelleret, ſi corporis munditiam odiſſet? huc refero illud de immerſione in aquam, quod narrat Arnulphus Lexovienſis in epiſt. ad Papam Alexandrum his verbis: *Ut miracula facere crederentur, & quibuslibet cōmentis ſæcularium perſonarum frequentes invitarent acceſſus, ſanitatis remedia promittebant eis, qui ſe incantatæ ad eis, neſcio quibus carmini-*

a *in laudib. diei Dom.* b *l. 1. dæmonolatr. c. 1.*

minibus aquæ ſepties ſuſtineret immergi. Ægra itaque mulier aquæ glaciali frequenter immerſa inter manus comprimentium Monachorum congelata deceſſit, dum vim algoris ægritudo non ſuſtinet, & profana religio naturam potius irritat ad perniciem, quam DEI miſericordiam ad ſalutem: citat Annæus Robertus lib. 1. rer. iudic. cap. 5.

9. His annumero lotium humanum, quod prodeſſe putat Ananias *a*. & exemplum de quodam Pherone ſuppeditat Herodotus *b*. A dæmone Pheron rex excæcatus, quod ſpiculum iratus in Nilum flumen contorſiſſet: poſtquam undecim annis ſic luce caruiſſet oraculum, quod in Bruti urbe conſuluerat, fertur reſpondiſſe; viſum ei rediturum, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris, quæ à ſolo ſuo marito cognita fuiſſet. Expertum ergo primo loco propriæ coniugis urinam, cum nihil amplius cerneret, cæterarum deinceps tandem oculos recepiſſe. Ibique omnes mulieres illas, præter eam, cuius urina ſalutaris fuerat, in unam urbem coegiſſe, quæ ἐρυθροβῶλος, rubra gleba dicta, & eas illic una cum urbe omnes concremaſſe, & medicam illam ſuam ſibi matrimonio copulaſſe.] Sic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales, de imbecilli quoque ſexu, occaſionem voluit prætermittere. Fuit in eadem ſuperſtitione Syracuſanus judex Paſcaſius, qui D. Luciam Martyrii coronâ mactavit: idcirco enim virginem lotio perfundi juſſit, quod ſagam putaret, & ſic maleficam vim reſiſtendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surii tomo.* Ne de hoc dubites, ſcias idem doceri à B. Althelmo *l. verſifico. de laudibus virginitatis* (qui nondum in lucem editus) *in martyr. SS. Chryſanthi & Dariæ*, qui eſt M.S. Leodii in Abbatia S. Laurentii, his verſibus.

Lotia tunc lictor crudelis ſpargere iuſſit,
Sacros humectans artus fœtore putenti,
Qui liquor (ut dicunt) atrum phantaſma fugabit.
Dum vernam Domini ſperat Necromantia fretum:
Sed putor Ambroſiam fragrabat nectare ſuavem.

Et apertius idem in lib. proſaico eiuſdem tituli, qui editus typis: *Sed milites magicis putantes præſtigiis geſtum, putentiſſimis illum perfundunt lotii odoribus, quibus cuncta arbitrantur Chaldæorum & Hierophantarum phantaſmata, ſimulque ariolorum magorum machinas evaneſcere.*] Scilicet, his perterreatur & fugetur, quem non pudet pigetque in fœtore cadaverum, & libidinum ſtercoribus volutari. Tamen & Saliſberienſis id cenſuit *lib. 1. Polycratici, c. 8. Quis* (ait) *libenter non videat & rideat cum præſtigiatoris lotio perfuſi ars deletur, & oculis, quos malitia ſua præſtrinxerat videndi facultas reparatur?*) Digni, qui credunt, non infundi tantum, ſed perfundi; aliquid dicerent, ſi hoc tribuerent ſuperbiæ dæmonis, rei indignitatem non ferentis.

10. Tales ſunt νεφελοδιῶκται, γοητευταί, & φυλακτήριοι quos punit Synodus Trullana *can. 61.* ubi Balſamon, primos illos exponit divinatores ex nubibus, ego etiam crediderim fuiſſe eos, qui nubes improbo ritu, ne nocerent, incan-

a *lib. 4. de Natura Dæmon.* b *lib. 2. ſeu in Euterpe.*

incantabant, & ideo perſecutores nubium vocabantur; γυλιῶλάς vocabant eos, qui exorcizabant morbos, & certis imprecationibus abigebant, illud optime Balſamon, φυλακτήριοι, *hoc eſt remediorum ſeu amuletorum præbitores dicuntur: qui fraude dæmonis eis qui à ſe decipiuntur, vincula quædam ex ſericis filis contexta, quæ & πογγία dicuntur præbent: quæ aliquando quidem intus habent ſcripturas: aliquando vero falſa quædam alia quæcumque inciderint: dicunt autem hæc iuvare, ad omne malum vitandum ſi ex collis eorum qui illa accipiunt perpetuo pendeant.*] Mox exemplum ſubdit: de τοῦ ἀμνίου geſtatoribus: *Præfectus quidam Hoſii de re huiuſmodi accuſatus, manifeſto deprehenſus eſt in ſinu ferens indumentum infantis nuper nati: & dixit hoc ſibi datum fuiſſe à quadam muliere, ad avertendum eiſque os occludendum, qui contra illam dicere conarentur. Vnde etiam ſubiectus fuit* καθοσιώσει, *exe-crationi.*]

11. Tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio *a* ex Abbate Spanhemenſi, *ſubulcum quendam fuiſſe, qui in ſcipione ſuo vel baculo paſtorali ſchedulam nomine D. Blaſij inſcriptam habebat; cuius baculi vi & potentia, porcos ſuos ab omni luporum vi & raptu tutos credebat, ac tantum ſchedulæ numinis tribuebat, ut etiam porcos in agris ſolos paſcendos abigeret.*

Tamen contingente quodam tempore, cum gregi paſtor abeſſet: & quidam præteriens dæmonem cuſtodire vidiſſet, illique dixiſſet, quid ipſe hic cuſtodiret, qui hominum ſalutis perſecutor foret peſſimus? reſpondit, porcos cuſtodio, retulit alter, cuius iuſſu? dæmon, inquit, ſtultæ paſtoris confidentiæ. Nam ſchedulam quandam ſuo bacillo incluſit, cui divinam aſcribit virtutem, vel inde quod ſancti Blaſii nomine eſt inſcripta: & eam porcos ſuos à luporum iniuria defendere, contra legem ſuam, credit: mihi falſa ſuperſtitione inhærens: ubi cum per me fuiſſet vocatus, & denuò vocatus, & non comparuiſſet, me ſancti Blaſii vice huc cuſtodiendum contuli. ut enim ſemper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentiſsime pro ſuo S. Blaſio illi porcos cuſtodio. ut ſtultum hominem in ſua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, ut talem ſchedulam pluris quàm Deum faciat.] Non ſimplex ſanè hic paſtoris error fuiſſe deprehenditur: non, quod S. Blaſij devotus eſſet cultor, & ei ſe ſuaque commendaret (quod Pictorius ex ſectæ ſuæ myſteriis latenter vult inſinuatum) nam Sanctos honorare, obſecrare, & auxilio cuſtodiæque eorum nos committere pium & ſalutare eſt, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in ſchedula collocabat, & quia ſchedulæ divinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis ſuibus in ſchedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium præcibus impetrandum ſibi, ſed nudo nomine chartulæ inſcripto opinabatur. Scio in Traiectenſi tractu ultra Moſam, quibuſdam in locis ſimili ſuperſtitione, certis verbis admurmuratis, pedũ à paſtoribus terræ infigi, & ſic putare ſe abſentibus nullum gregi à lupis periculum ſupereſſe, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij. ũt hyenæ ſanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel. canis ni-

Kkkkkk græ

a *Iſagog. de dæmon ſublunaribus.* b *l.28.c.8.*

græ amuletum eſſe domus totius eo ſuffitæ purificatævè contra cuncta *a* maleficia eandem vim eſſe amianto lapidi *b*: menſtruóque ſanguine tactis poſtibus *c*: aut atri canis ſanguine reſperſis parietibus, eiuſque genitali ſub limine ianuæ defoſſo *d*: quis iſta non rideat non niſi qui probet eam quam idem tradidit *libr.* 25. Mandragoræ effoſſionem, aut Varronis *Siſta. Piſta, Riſta, Xiſta*, vel eiuſdem ter repetitū *Anaſ. agenſ.* vel Pentagonos Antiochi aut Conſtantini fictitios, veteres tamen & antiquæ ſuperſtitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medicus eius*, quædam etiam Tegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marſilius Ficinus *lib. de vita cælitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis ſatis idoneū antidotum addere. facit enim perinde ac inſcitus & ineptus convivator, qui convivis apponeret cibos multos ſalutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, veſcimini ſalutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tàm multis, tàm variè conditis ut dignoſci vix queant, ſint illi noxij à quibus abſtinendum cenſeat. Ludere hoc convivas eſſet, & lædere. Sapientis convivæ tunc foret incœnatum abire potius, quàm tàm apertum vitæ diſcrimen ſubire. Idem ego cenſeo, de libro illo præſtare nihil eius quoad imagines illas credere: quàm cum periculo aliquid in animum admittere.

14. Annumerare licet: quæ recentiora, contra viſibiles inviſibileſq; hoſtes, excogitata nugaciſſimæ ſuperſtitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius *e* primam de Cicorij radice, quam die S. Ioannis Baptiſtæ paulò ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis cæremonijs ex terra eruunt, & ſecum portant contra adverſa omnia. deinde de ijs qui crines pectinando evulſos non niſi ter cōſputos abijciunt, &, ſi ova comederint, eorum teſtas, non niſi ter cultro perfoſſas in catinum proijciunt, timentes utrumque neglectum veneficis nocendi occaſionem præbere: ſervatum, credentes præcludere nocendi poteſtatem. Denique qui Sammonici Sereni *Abracadraba* dietim ordine retrogrado minuentes de collo ſuſpenderint: vel alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *lib. ſpeculationis*.

14. Quicquid Remigius dicat, non puto ſic dæmoni odio eſſe ſalem profanum, ut ob eius aſperſionem maleficium cogatur ſoluere: ſed id eum facere ex pacto, vel ut aliquam introducat ſuperſtitionem. naturalis quoque vis ſalis non ſatis efficaciæ habet ad huiuſmodi morbos ſanandum. quare ſuperſtitioſa hæc curatio.

15. Loci mutatio quam Ananias *f* ſuadet, ut & nominis mutatio: meritò ſuſpecta eſt. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult ſimul mutari, proprias vires, habere queat, non video: nec quiſquam opinor, niſi per mendacem Cabaliſtarum dioptram, Theologis Catholicis execrandam.

a *l.* 30. *c.* 10. b *li.* 20 *c.* 9. c *li.* 28. *c.* 7. d *d. ca.* 10. e *Epitome de Magia. c.* 26. *&* 17. f *li.* 4. *fol.* 145.

crandam. In nominis mutatione quid eſt (quæſo) efficientiæ naturalis: aut qui (quæſo) angeli non ipſis hominibus, ſed hominum nominibus ſunt præpoſiti? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præſidentis? poteſt ſitus & loci ſalubritas aliquid prodeſſe, ut & in cæteris morbis: poteſt imaginatio noxia deperdi, poteſt etiam prodeſſe loci mutatio, ſicut & veſtium, lecti, ſtragulorum, pulvinarium, quando hiſce maleficium inditum, inſitum, vel aliter in eis abſconditum: ut rectè colligitur ex Tobiæ c. 7. ubi Raguel iubet ſponſis aliud cubiculum præparari. ſic Zachar. Vicecomes complem. artis exorciſt. p. 1. doctrin ult. nec alia ratione loci mutatio poteſt prodeſſe.

16. Clarioris ſuperſtitionis eſt, putare ſi quid precario vel furtò de malefici domo acceperis, maleficium ceſſaturum: idque meritò Remigius reprehendit *a*. Nec enim hoc aliud eſt, quam maleficiũ maleficio ſanare: par dementia illorũ, qui pro philtro utuntur crepidis, laciniis veſtium, vel præſegminibus unguium perſonæ quam amant: ut docuere veteres ſcriptores *b*.

17. Similis eſt vanitas exiſtimantium *c*, contra ſpectra prodeſſe canes, equos, vel ſtricti gladij vibrationem, ex doctrina Homeri *Odyſſ.* 7. & Virg. *Aeneid.* 6.

Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortenſius aſſerit reipſa compertum ferri aciem dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, ut patet ex Thargumæo *in cap. 3. Can. v. 8.* ſed ridicula. Nulla enim huic rei cauſa ſubeſt, niſi quod ictu & vibratione aer diſſipatur, & continuum illud cadaveris, vel corporis aerei aſſumpti ſoluitur: quod ipſum nihilominus proclive ſit dæmoni impedire ictu eluſo per diverſionem, vel corporis alterius interiectionem cur igitur hæc timeat? non certè magis quam culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyraeus d. p. 3. cap. 57.* Duo adſcribam exempla ex Cæſario de milite prius eſt, qui in Menevelt, quo vivus uti ſolebat pellito indumento veſtitus apparens, non potuit gladio fugari: quo cùm cæderetur, non poterat ſpectrum vulnerari. talem ex ſe ſonum emittens ac ſi mollis lectus percuteretur. hic apparere deſijt aqua adſperſus quæ calvo Dominico fuerat ſuperfuſa. *Sic ille, l. 12. c. 12. 15.* Concubina Sacerdotis cuiuſdam nocte mortem ſubſequente; diu ante lucem Luna ſplendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti primum miles & ſervi audivere muliebrem vocem opem poſtulantem: mox videre mulierem rapidiſſimo curſu ad eos properãtem. Mox miles de equo deſcẽdens, & gladio ſibi circulum circumducens, fœminam bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quaſi venatoris, terribiliter buccinantis, nec non & latratus canum venaticorum præcedentium audiuntur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles auditis ab ea cauſis, equum ſervo committens, tricas capillorum eius brachio ſuo ſiniſtro*

a *lib 3. dæmonolat. c. 2.* b *Theocri. in Pharmaceut. Lucian. in Dialo. meretriciis. Meliſſa & Bacchid. & Apuleius lib. 2. de aſino.* c *Crinitus lib. 7. de honeſt. diſcip. ca. 4. Ananias d. li. 4. fol. 155. Lambert. Hortenſ. in Virgil. 6. Æneid.*

ſtro circumligavit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius retinente, miſera ſe eripere ſumma vi connixa tandē ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cepit, equo ſuo illam inijciens, ita ut caput cum brachijs penderet ex uno latere, & crura ex altero, ſicque capta invito ſed vidente milite præda prætervehitur. Miles manè ad villam rediens, cuncta narravit, & capillos oſtendit, cumque minus ei crederent, aperto ſepulchro, cadaver ſine capillis, qui evulſi, invenerunt. *ſic ille libr.* 12. *cap.* 20. quid hic gladij contra ſpectrum potuerunt? tantundem quantum monachus, ſpectrum feriens apud Gaguinum, ut aliàs narravi *libr.* 2. *q.* 27. *ſect.* 2. *lit.* L. Ex qua narratione ut & iſta Cæſarij colligitur & alia, vereor ne ſuperſtitio fuerit ex Magorum orta circulis conjuratorijs: nempe circumducendi circuli, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad ſpacium illud circuli reſtringere, quod improbū profecto. Huius circinationis aliud quoq; exemplum reperias apud eundem Cæſarium *eodem li.* 12. *c.* 12. de Sacerdote, qui ſpectris tota per iter nocte infeſtatus, circulum circumcirca ſe ducebat ibi ſubſiſtens: & illis evaneſcentibus procedebat, mox iterum ſe ingerētibus novum iterum circulum ducebat: ſicque ad lucem uſque laboravit. Obſervabis ridiculam illam opinionem de armis apud Pſellum *lib. de dæmonibus in fine. Dæmoniacum corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum partes ſingulas abſque medio videt, audit, tangit, patiturque tangendo, & diviſum dolet ſicut corpora ſolida, ſed hoc intereſt, quod corpora quidem ſolida diviſa cum ſunt, aut vix aut nunquam reſtituuntur: corpus verò dæmonum, uti ſecatur, mox in ſe item recreatur atq; coaleſcit, ſicut aquæ aeriſque partes quando aliquid incidit ſolidum, ſed & dicto velociùs dæmoniacus ſpiritus in ſe revertitur: dolet tamen interea dum dividitur: quamobrem aciem ferri metuit, idque animadvertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela & enſes in rectum ibi conſtituunt, quo nolunt dæmones adventare.*] Hæc more ſuo ſibi vendicat Rhodiginus *li.* 2. *ca.* 8. & ſic Pſelli errorem ſuum facit. Quod de corporis diſcuſſione, & coalitione ſubita dicit, veriſſimum eſt, & experti duo in Hiſpania Nobiles mihi non ignoti. Quorū unus dum nocturno tempore vagatur, in ſpectrum incidit ſpecie Æthiopis tetri mole Gigantæa romphæam ſtringentis: hic, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, certa ficulnea munitus, impetum ſuſtinuit, ſeque gerens animosè, vulnera cæſim punctimque hoſti ingerit. Sed aerem verberans, donec laſſus concidit; & à vicinis, qui ad ſtrepitum accurrerant domum ſublatus, multis poſt diebus lecto affixus, vix convaluit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologiæ ſtudioſus quidam, è prima nobilitate: qui priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus tranſcenſis in quoddam Sanctimonialium monaſterium uſque ad Dormitorium (ut vocant) ſe penetrarat ibi permittente Deo, priuſquam ad cellulam,

quam

quam animo præoccuparat, pedetentim perveniret, objicit ſe illi ſpectrum, ſpecie viri gravis & honeſti, prolixo capillitio & barba, lorum ingens manu tenens, & nullo verbo facto, bubulam minitans inſultationem. Venerat probè armatus miſer ad inceſtum, ſcuto, gladioque hunc ſtringit, iſto ſe tegit. viſus ſibi non ſemel latus adverſarii, lorum ſubiens, haurire & brachia illi lorumque reſcindere: ſed ſemper brachium corpori, lorum parti amputatæ ſubitò junctum apparebat. tandem lorarius decuſſatim illi in utrunque humerum ſic viventi bovem mortuum (ut cum comico iocer) impegit, ut in terram collapſus, vix trepidus ſe fuga eripuerit: & domum reverſus deprehenderit, ad modum S. Andreanæ crucis, ſibi in pectore, & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notam contuſionis rubore livoreque mixtæ impreſſam: tumuit mox vibex, & cũ intolerabili ardore, quaſi vermiculare neſcio quid, quod graviſſimum cruciatum adferebat, miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanum viſum putes) altero tertiove poſt die ad plures migravit. Nec annum, nec nomina addo, ut unius qui adhuc ſuperat, & defuncti quoq; alterius honori conſulatur. Norunt laſciviiſti palumbi Dionæi, qui nocturnarum ad ſtupra diſcurſationũ utrique fructus fuerit, & quam inanis iſta de gladii rotatione contra vim dæmonum perſuaſio. Nam quod Eraſtus a ex Ioan. Oporino narrat: qui Paracelſi amanuenſis fuerat: ſolitum Paracelſum noctu conſurgere, & machæram ſuam Helveticam utraq; manu in hoſtẽ inviſibilem huc illuc torquere: id vel ferociẽtis furoris fuiſſe putarim, vel ex pacto convento. ſic moleſtiarum inducias à dæmone paredrio impetraſſe.

18. Sic, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium uſurpantur nihil profutura, ſi re non integra adhibeantur: hoc eſt, irrita fore, ſi prius tentatũ fuerit à medico corporis, à confeſſario animæ, remedium. ſolemnis enim iſte ſolet eſſe magorum prætextus, ut docet Nicol. Remigius b & nota dæmonũ fallaciæ: qua utitur primò quia cum ſit Zelotypus, veretur ne ſanatio, ipſi adempta, aliis adſcribatur. Secundò ut ſic homines à divinis & naturalibus remediis avocet. Ex hoc capite valdè mihi ſuſpecta fuit ſchedula illa, ſivè programmation mulierculæ medicæ circumforaneæ, hoc anno 1597. hic Lovanii, in cujus uno articulo hæc conditio continebatur. Idcircò etiam ſuſpecti omnes illi medici; qui nolunt ægrum confiteri, priuſquam præſcripta ab ipſis pharmaca hauſerit.

19. Eſt, putare maleficam non poſſe maleficium ſuum tollere, priuſquam libertati ſit reſtituta, & ex vinculis dimiſſa. Poteſt enim maleficium maleficio novo tollere; quamdiu pacto cum dæmone non renunciavit, ut docet idem Remigius: poteſt etiam illud per dæmonem deſtruere, ut quilibet alius removendo ſignum, etiamſi adhuc carceribus contineatur.

20. Maleficam ſcopis in oſtio poſitis impedire, ne domo exeat: vel, coniectis in bullientem ollam ſoleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, ut accurrat:

a *In vita Paracelſi.* b *lib. 3. demonolatr. c. 5.*

currat: magicæ nugæ ſunt, & peccata graviſſima quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21. Minis verberibus, aut vi maleficos adigere, ut maleficium tollant (cujus rei exempla peti poſſunt à Remigio *a*,) fieri poteſt ut liceat: ſi conditiones quædam adſint, primò ſi certò ſciatur auctor maleficii. Nam ſuſpectos tantũ, verberare aut alia afficere contumelia, nec fas nec jura ſinunt. 2. ſi nihil ſuperſtitioſum putetur adhibiturus. 3. dum non exiſtimetur morbum alium translaturus, quod fere ſemper facere conſueverunt, ut exemplo declarat Greg. Turonenſis *b*, videlicet iſta diaboli liberalitas eſt, ut boni nihil ullis hominibus præſtet, niſi cum æquali vel majori hominum damno, quo ſpectat narratio D. Gregorii Magni *c*, de virgine obſeſſa: quæ cum opera magorum ab uno dæmone fuiſſet liberata, in unius locum ſex vel ſeptem dæmonum millia ſucceſſere. Neque hoc Poëtas latuit, ideo enim fortaſſis finxerunt, non potuiſſe Admeto vitam conſervari, niſi uxoris Alceſtis vicaria nece *d*. Vnde recte noſter Tragicus: cum remiſſo ab inferis Theſeo, Pluto Hippolytum abripuiſſet, canit, alloquens Atticæ præſidem Deam:

Caſta nil debes patruo rapaci.
Conſtat inferno numerus tyranno.

22. Quod remedium eſſe contra *Vulgarium* maleficium, cenſuit Saliſberienſis *lib. 1. cap. 11. Horum* (ait) *malitia, etiam cum plurimum nocent; artificio levi diſſolvitur, ſi videlicet, qui ſuſpecti ſunt, conventi ab aliquo in judicio crimen ſuum inficientur: aut, ſi confeſſi fuerint, cogantur maleficium revocare.*] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, niſi ex pacto convento? ſi tamen aliquis ſolummodo intendens ſignum deſtruere ſic interrogaret, non auderem illum peccati, ſaltem mortalis, reum dicere.

23. Superſtitioſa ſunt, ut cum ad maleficium amoris tollendum, utuntur maleficio odii, v. g. certo ritu cõſecrant vel exſecrant potius columbam nigram, & diviſam per medium dant comedendam amantibus. Item ſi, ut odii maleficium tollant, utantur amoris maleficio, v. g. Euchariſtiam ſacram in ore habentes oſculantur eam, quam volunt in amorem inducere, vel labiis chriſmate inunctis id faciant. Item ſi, ut ſterilitatis agrorum maleficium tollant, hoſtiam ſacram comminuant, & tritam in pulveres ſpargant per hortũ vel agrum. Quæ omnia ſunt manifeſte impia & ſacrilegia. & tamen hæc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in præceptorio, de chriſmate, alterum Grillandus; cætera de Euchariſtia, Cæſarius Heiſterbacenſis *l. 9.*

24. Adde remedia judiciariarum ſuperſtitionum, de quibus *ſupra lib. 5. ſect. 7. & 9.*

Vltimum notandum multa eſſe ſuperſtitioſa (ut variis locis oſtenſum) remedia: quæ ponunt Sprengerus *e*, & ex eo Pet. Gregorius *f*, de plumbo liquefacto in ſcutellam aqua plenam infundendo, &c.

Et hac de re Codronchus narrat hiſtoriã, ab auctoribus (ut ait) gravibus & certis

a *lib. 3. dæmono. c. 3.* b *lib. 6. hiſt. Fran. c. 35.* c *lib. 1. Moral. c. 9.* d *Eurip. in Alceſt.* e *p. 2. malef. q. 2. q. 12. in 2. exemplo.* f *l. 13. de repub. c. 3. num. 2.*

& certis relatū, cujuſdam mercatoris; *qui cum in partibus Sueciæ extra quoddam caſtrum animi cauſa per quoddam pratum duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab uno ex conſervis à longe cognita, adhortatus eſt mercatorem, ut ſigno crucis ſe muniret, quoniam illius ditionis potētior venefica, quæ ſolo intuitu maleficia inferre ſciret, ipſis obviam veniret. Quod monitum ipſe parvipendens, & iſta nunquā ſibi timorem incuſſiſſe aſſeverans, cum non dum fere illa protuliſſet verba, in pede ſiniſtro illatam læſionem expertus fuit: ita ut cum pedem è loco amovere non poſſet, & dolore lancinaretur, ad caſtrum equo fuerit deductus, ubi per triduum doloribus auctis, accerſito quodam villico, qui huiuſmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto, & in aquam ſupra pedem projecto, morbum ex maleficio ortum dixiſſe: quibuſdam prolatis verbis & tacto pede, per aliud triduum curatus eſt.* ſic ille lib. 2. de morbis venefic. cap. 2. Modus explorandi ſolet hic eſſe, vas aqua plenum imponunt ſuper locum affectum corporis, & plumbum liquatum huic vaſi infundunt, interim verba quædam obmurmurantes, & in plumbo coagulato pro varia guttarum conformatione: judicant primo, an ſit maleficium malum, necne: deinde cujus generis maleficium ſit. De qua re tota veriſſime idem Bapt. Codronchus *lib. 3. de morbis venefic. cap. 13.* ita pronunciat. *ut modus ſuperſtitioſus eſt, ſic & dæmonem cooperari eſt credendum, quamvis non deſint, qui exiſtiment, à Saturno vim hanc plumbo eſſe inditam, ut maleficia prodat, quod tamen à veritate eſt alienum.*] Probare debebant. nunc ſupponunt tantum, & Planetæ vim tribuunt minime naturalem. Nam in hanc vel illam guttulas formam coagulari, pro natura morbi: mere & vere eſt opus non naturæ, ſed intelligentiæ. Pergit Codronchus. *Nec laudare poſſum aliud experimentum, quod à quodam didici. Vt ægrotus, cum decoctione verbenæ (vulgo herba S. Ioannis dicitur) abluatur, in qua ablutione, ſi nihil reperiatur, vel decoctio non immutetur in colore, infirmum veneficio non eſſe affectum: quod magna copia pilorum, & præcipue ſuorum, inveniatur, eſſe argumentum efficax, non ſolum veneficii, ſed & graviſſimi, minimeque curam recipientis: quod ſi pili ſint pauciores, morbum eſſe mitiorem, & curationem admittere. Quod ſi decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, ſignum eſſe præſentiæ dæmonis: quod ſi ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis vero non percipit, hunc etiam modum eſſe ſuperſtitioſum, cum illi pili virtute verbenæ, nec ablutionis elici vel procreari non poſſint.*]

Sic ille *d. cap. 13.* Addo, coloris hanc mutationem etiam naturali humorum prædominio (ut ajunt) in morbis non maleficis, ſed gravioribus, poſſe contingere. Idem *lib. 4. cap. 2.* damnat tertium quendam modum his verbis: *alii columbum per medium ſciſſum ventriculo ægrotantis apponunt, nōnulla verba obmurmurando. Qui modi & alii conſimiles manifeſte magici ſunt, cum prorſus virtute naturali careant.*] adde, quod nec ſubſit ratio cur miraculo res adſcribatur, maxime cum certa verborum formula utantur. Poſtmodum idem juſtiſſime conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam trāslata ſunt: ut multi Arabum ſectatores fecerunt: ut Michaël Savonarola in ſua*

Practica, & quidam Bartholomæus, qui practicam & experimenta cum quibuſdam introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicinæ ſcientia conſpurcata remediorum vanitate ſæpe coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ ſunt, ac ſæpe præſtigioſæ, ut videantur per modicum ſpatium temporis ſanare, & revera non ſanent. Credatur medico docto & pio (quantum ex libris ejus colligo) in arte ſua.

Et in his omnibus notandum, ſemper dæmonem lucrum aliquod ſibi ex his comparare, & ſemper animæ, interdum & corpori nocere: quia ſemper aliquid admiſcet, quo fiduciam in ipſum homo profiteatur, vel quo nos à Deo ad creaturas avertat, & à cœleſtibus curis ad cœnoſa terrenaq; deducat, vel ſaltem à ſeriis & gravibus ad ludicra & nugatoria. Sic ſemper in aliquod peccatum animam pertrahit, ut recte obſervarunt D. Auguſtinus & D. Leo *a* Obſequitur mancipiis ſuis, ut firmius illa ſibi devinciat, & in peccato retineat.

Si Deus permittit, hoc modo ſanari ægrum, plures in fraudem pellicit: ſi Deus non permittit, ſed impedit, tunc ſaltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in deſperationẽ adducere. Si malum uni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; ſi ſenem, in adoleſcentem. Si forte magus in alium non tranſtulerit, ipſemet necatur, vel ingens vitæ diſcrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in ſuos ipſæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ *b*, fuiſſe in Gallia qui maleficio quo læſus erat curando magum accerſivit; ab hoc reſponſum: ſe morbo illum liberare non poſſe, niſi in ejus filiolum adhuc infantulum trãsferret. conſentit impius pater, & à mago ſanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum ſubducit, & cum eo aufugit: cum ergo magus non poſſet in eum transferre, fuit ipſemet à dæmone interfectus. Toloſæ, idem ſcriptor ait, ſtudioſum quẽdam amico ſuo graviſſime à quartana vexato dixiſſe, ut febrim uni ſuorum inimicorum traderet: illo vero reſpondente neminem ſibi inimicum eſſe, dixiſſe: da ſervo tuo: tandem, cum hoc illi religio eſſet facere, magum dixiſſe: da mihi eam, annuente ægroto, ipſum convaluiſſe: magum vero febri oppreſſum interiiſſe. Facit lucri ſemper alicujus certa ſpes, ut etiã plane futilibus & abſurdis nonnunquam cooperetur. ſic enim (ut narrat I. Cille Francofurt *c*) cum vetula laborans ophtalmia ſtudioſum quendam conveniſſet, ab eoque petiiſſet, ut quæ in ſchedula, quam illi porrigebat, continebantur, ſibi non gravaretur exſcribere: certam ſe eſſe, ſi de collo illam geſtaſſet, oculorum lippitudine liberandam: & ſtudioſus ſcripti illius characteres vel abſoletos cernens, vel obſcuriores (ut ſolent) legere non valens: eorum loco hæc verba ſcripſit in ſchedula: *diabolus huic vetulæ oculos eruat, &c.* ſimulq; præclarum philacterium mulierculę tradidit, quod cũ de collo ſuſpendiſſet, ſpe plena poſt paucos dies ſanitati fuit reſtituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in

a *D. Aug. l. octoginta trium qq. q. 79. D. Leo ſermo 19. de paſſ. Dom.* b *l. 3. c.* c *l. 1. de lamiis c. 8.*

& in ſuperſtitione ſua obfirmare. Plura ſi vis, lege *lib. 3. p. 2. quæſt. 4. ſect. 9.* quibus addi quoque multa poſſunt ex Cardinalis Cuſani exercitationum *l. 2. in Sermone, ibant Magi, quam viderant ſtellam*, &c. ut eorum qui putabant contra ſterilitatis maleficium, vel odii inter conjuges prodeſſe, ſi quis nidum avium inveniens caperet ipſam cum pullis matrem: & ideo vult à Moyſe præceptum, *Deut. 22. ne mater cum pullis capiatur.* ſimili modo ad vitandas alias ſuperſtitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *præcepiſſe Moyſem vaſa cooperiri, propter* Dominas Abundas, *ſunt enim dæmones, quibus vetuæ offerunt eſculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt, imo ſeducunt.*

Prohibuit ne vir indueret veſtem mulieris, & è converſo, propter idololatriam: quia mulieres veſtes viriles & arma in honorem Martis induebãt: & viri muliebres in honorem Veneris. Hoc feſtum peragitur à Chriſtianis in Carniſprivio.] Et poſtea idẽ addit ſequentia exempla, ut ait, ſuperſtitionis in curandis morbis. *ſi res cõſecrata ad aliud, quam ad proprium uſum applicentur, eſt ſuperſtitio; ut aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, vel ſpargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis.* (Nota hoc ſane intelligendum, ut & quædam ſequentia. Nam aquam benedictam adhibere, ut remedium naturale, vel addito ritu aliquo ſuperſtitioſo id vere malum: ſed eam adhibere, ut quid ſacramentale, & vim tribuere Deo per ſacramentalia ſua, ad corroboratioñe fidei, mirabilia operari ſolito; item ut dæmonis maleficiũ, vel præſtigium ceſſet. hoc pium & licitum eſſe, Catholicus nullus poteſt negare, ut docebo ſect. *3.*) *& de lumine cerei paſchalis, & de aqua baptiſmatis,* [de his idem cẽſeo quod de aqua luſtrali.] *Abſtinere à capite animalium in honorem S. Apollonia vel Blaſii: vel vere carpitũ luminis conſecrati* hoc non intelligo, ſi loquitur de cera benedicta ſeu candelis probo ritu benedictis, errat. (*crux facta de lignis palmarum, balnea in vigilia Nativitatis & Carniſprivii contra febres, & dentium dolorem, non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres, vel ad honorandum S. Nicolaum pro divitiis acquirendis petendo eleemoſynam,* (hæc omnia ſatis clara ſunt) *eundo ad S. Valentinum contra morbum caducum, ponderando puerum cum ſiligine vel cera,* (in his poteſt aliqua ſuperſtitio ab extrinſeco advenire: ſed ſecundum ſe pia ſunt & licita) *portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempeſtates* (ſi non fiat, vim ponendo in tempore veris, non eſt ſuperſtitioſum, ſed licitum:) *in certis oblatis ſuper altare, ſicut lapidibus in die S. Stephani, & ſagittis S. Sebaſtiani* (hoc quoque pium, ſi tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, ſine fiducia in materia, forma, numero, &c.) addit de acu quæ tetigit veſtem mortui, de lignis furce de lignis coniungẽdis contra febres, de hoſtia non conſecrata febres (*hæc vere ſuperſtitioſa sũt,*) contra ictericiam de urina; de pullis, &c.] puto legendum, *de pediculis,* neque hoc eſt ſuperſtitioſum, cum ſubſit ratio phyſica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LAtiſſime hæc quæſtio patet, in qua multi multa ſcripſere, multi etiam periculoſe admodum errarunt.

Certum eſt ut hodie, ſic etiam olim fuiſſe, qui maleficia maleficiis tollerẽt. Nam cum Corybantes eſſent numero LII. eorum XXXII. crediti ſunt maleficia inferre, alii vero XX. eadem amoliri *Sic Scholaſt. Apollonii lib. 1.*

Dico primo *falluntur Iuriſtæ, qui exiſtimant iure civili licere maleficiis uti, in bonum finem*: nempe ad curandos morbos, vel ad repellendas tempeſtates, *ut Hoſtienſ. in ſumm. Azo in ſumm. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. titul. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alii in l. eorum. C. de malefic. Troilus Malvetius de ſortibus, Grillanil. de ſortileg. & alii communiter.* dico falluntur, quia legem illam Conſtantini qua nituntur *a*, recentiore lege ſuſtulit poſtea Leo Imp. *Conſtitut. 65 ad Stylianum de Incantatorum pœna*, ut recte adverterunt. Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmannus, quam, quod Tribonianus, homo plane ſceleſtus, prætermiſerit, cauſam aliam non video, quam quia ab omni erat pietate & vera religione alienus. ibi Leo graviſſimis verbis negat quidpiam vere bonum his artibus effici: ſed apparens illud bonum, illecebram atque naſſam eſſe, *quæ illectos* (inquit) *in malorum omnium extremum ubi à ſummo bono exciderint, abſorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis eſt illas, ut qui ſe ipſis dedunt pro creatore ac Domino infauſtis diriſque dæmoniis adhæreant efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarum rerum lætam quãdam ſpeciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam inter pugnandum meticuloſis frequenter accidit, qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis vel caput vel ventrem exponunt. Sanè verò ſi quis aliquo modo incantamentis uſus eſſe deprehenſus fuerit, ſivè id reſtituẽdæ conſervandæve valetudinis ſivè avertẽdæ à rebus frugiferis calamitatis cauſa fecerit, is apoſtatarum pœnam ſubiens ultimum ſupplicium ſuſtineto.* Sed & Caroli Quinti conſtitutio hos arbitrio judicis condigna pœna puniri jubet. *b*

Dico 2. *Divina & poſitiva Eccleſiæ lege ſemper prohibitũ fuit uti maleficis artibus, vel maleficos conſulere etiam in bonum finem.* Eſt communis Theologorum ſẽtentia & etiam Canoniſtarum, Probatur 1. ex ſacra ſcriptura Deus id prohibuit. *Levit. 19. v. 31. Nõ declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos* & capite v. 6. *anima quæ declinaverit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meã contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.* Vnde patet hoc eſſe peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inveniatur in te, qui luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſervet ſomnia atque auguria, &c.* In nouo quoque teſtamento vetat D. Paulus, quando juſtam damnationem cõminatur illis, qui ipſi impingebant eũ: mala

a *l eorum C de malef & Mat.* b *Althuſius li. 1. Iuriſprud. Rom. 52. Fichard. conſi. 112. Laur. Kirchovius tom. 2. conſ. 2. Mollerus conſt. Saxon. p. 4. ſect. 8.*

mala facere ut bona evenirent *a*: quo ſignificat, grave peccatum eſſe mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempeſtatesque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Eccleſiæ uſu, quæ ſemper id improbavit, ut plurimi canones oſtendunt *b*, & presbyterum dãnarunt, qui bono fine divinationem fuerat expertus *c* 3. probatur ex Patribus, D. *Chryſoſtomus* d, *citius mors homini Chriſtiano ſubeunda, quàm vita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis* e, cum eis (*ſcilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quàm juſtitia divina permiſerit; agunt tamen verſutiſſima arte fallaciæ, ut ex arbitrio propriæ poteſtatis aut parcere videantur, aut lædere; & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt: ut quidam illos & timeant pati infenſos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe; quàm facere. *Nec non iſta D. Auguſtini f*; cùm ergò cauſæ articulus venerit, ut hæc proponatur conditio: aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum; quorum duorum homo ſi cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore (*idem eſt de morbo per maleficium immiſſo*) ibi eligat Deo dilecto emori, quã Deo offenſo vivere. ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, ut in vitam æternam cuſtodiat eam.] Ex his:

Infertur primò peccare judices, qui cogunt malefica benedictione quadã iis quos læſerunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud eſt, quàm formula qua ex pacto dæmon ceſſaturus: & ſi benedictione vera ſanandus æger foret, præſtaret uti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis quàm malefici, cujus oratio Deo eſt exſecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apoſtatiſque oratione in divinis iungi. Vnde ſequitur etiam maleficam obtemperãtem tali juſſioni, & ægros hoc remedio utentes peccare. Valde quoque falli illos, qui exiſtimant licere maleficiis ſanitatem quærere vel conferre, ſi id magiſtratus jubeat.

Infertur 2. veram eſſe deciſionem *articuli Pariſienſis. 5.* Quod licitum eſt uti magicis artibus, vel aliis quibuſcunque ſuperſtitionibus à Deo & Eccleſia prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia ſecundum Apoſtolum non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. *& deciſio art. 6.* Quod licitum ſit, aut etiam permittendum maleficia maleficiis repellere: error. *& art. 7.* Quod aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare, in quocumque caſu, ut talibus licite utatur, error.]

Infertur 3. impium & hæreticũ eſſe dictum Paracelſi *g*, nihil referre, an Deus, an Diabolus, angeli vel immundi ſpiritus ægro ferant opem modò morbus curetur.

Infertur 4. periculoſam eſſe, & erroneam, vel ſaltem non ſatis evolutam

 & ex-

a *ad Rom. 3 v. 8.* b *c. qui ſine Salvatore, 26. q 2. c. admoneant, ca. non obſervetis 26. q. 7.* c *c. ex tuarum de ſortil.* d *nom. 8. in epiſ. ad Coloſſ.* e *ſerm. 16. de paſſ. Domini.* f *tracta. 5. in Iohan.* g *lib. de morb. caduco l. de hyper. phyſ. morbis cur.*

& explicatam ſententiam Nicolai Remigij b, *precario non licere opem à maleficis impetrare; ſed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, ſemper lethaliter peccare.*

Quorum utrumque, falſum videtur: licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum, ſed res longè aliter explicanda diſtinguẽdum videlicet primo inter maleficum paratum auferre maleficio novo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. diſtinguendus auferendi modus, an cũm maleficio, an ſine illo id fiat: quæ communiter theologi ſolent attendere.

Igitur primò falſa & erronea eſt ſententia Paracelſi & ſimilium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, ſed per res tamen ſuperſtitioſas & vanas: videntur hoc multi Canoniſtæ tenuiſſe, & nonnulli Theologi, & legiſtæ b ſi ſuperſtitionis vocabulo hi DD. rectè uſi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneã eſſe. quia ſuperſtitio res eſt per ſe mala, nec malum licet facere, ut bonum eveniat. docet hoc Sylveſt. *verbo maleficium numer. 9*, Roſella *verò &* Tabiena non tenent illam opinionem, ſed dumtaxat referunt.

Alij itaque fatentur per ſuperſtitioſa media tolli non poſſe; poſſe tamen per vana, quæ non ſint illicita, ſic Ioa. Friburgenſ. *in ſumm. confeſſar.* & id ſequitur Roſella c, qui exemplum ponit ſi maleficiati facerent celebrare tres miſſas de Domina, & poſtea omninò nudi operam darent liberis quærendis, credentes maleficium ceſſaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tùm quia rem ad certum numerum miſſarum reſtringere, id non caret ſuperſtitione, tùm quia medium illud non modò vanum eſt, ſed & inhoneſtum & vix poteſt peccato carere: ſi tamen omne peccatum impudicitiæ & inverecundiæ deforet; neque vis in numero poneretur, neque fides adhiberetur ipſi actui, ſed miſericordiæ divinæ per miſſæ ſacrificia propitiandæ: tunc poſſet admitti exemplum. Deinde ſi *vana* remedia ſumant, pro omninò vanis, hoc eſt inanibus, ſicut omnis vana locutio eſt peccatum, ſic nulla vana operatio caret peccato, ſaltem veniali, *cap. illud. 26. quæſt. 2.* ſi verò vana vocant indifferentia, tunc ſi quis adhiberet ea invincibiliter neſciens eſſe peccatum, nullum foret peccatum; ſi non invincibiliter, non tamen affectatè ignorans, foret tantũm veniale: idem foret, ſi quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium ſoluatur, non per operationem diaboli, ſed per ceſſationem eius ab operando; propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de ceſſando quando hoc vel illud fieret. *vide Silv. ſupr. num. 9.*

Tertia ſententia: quædam eſt Petr. Aureoli *in 2. 34. quæſtion. 2.* & Angeli *verb.*

a *lib. 3. dæmonolat. c. 3.* b *Hubertin. & Goffred. quos ſequitur Sprenger. in Malleo & eum ſimpliciter referunt ne refellunt, Petr. Gregor. ſupra & Rickius l. de prob. aquæ frigidæ.* c *v. impedimentum 15. nu. 19.*

verb. ſuperſtitio §. 13. licere à malefico parato petere, ut maleficium maleficio tollat exemplum huius rei ſuppeditat Ioannes Nider *a Inquiſitor* (inquit) *Eduenſis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut ſe vindicandi in malefico, talis practicabatur ſuo tempore. Venit enim aliquis læſus in ſe vel in ſuis ad maleficam ſciſcitans maleſactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quouſque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua viſa imagine malefica quæſivit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoſcere? cumque explorator locum eligeret, ſtatim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus per cultrum poſuit, & locum ubi reum inveniret indicavit: nomen tamen nullatenus manifeſtavit; ſed experientia teſte maleficus per omnia lædi reperiebatur, ſicut ſua imago plumbea.*] hæc ille. hoc ergò ſecundum Aureolum liceret: & ſecundum Remigium poſſet verberibus maleficus adhoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli ſunt. primò licitum eſt ab uſurario parato uſuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali conſtituto ſacramenta petere; & deferre iuſiurandum idololatriæ, quem ſcio per falſos Deos iuraturum; ergò ſimiliter in noſtro caſu petere à malefico parato, &c.

Secundò non poteſt excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergò ſi hoc quod unicum eſt uti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc meritò cenſetur duriſſimum: potius ergò dicendum, hoc unico medio uti licere.

Verùm hæc argumenta nullius momenti ſunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè diſſimilis ratio eſt. nam illic inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. ſacerdos enim poteſt conari conteri, & ſi tempus habeat confiteri; uſurarius poteſt dare mutuum ſimpliciter, idololatra poteſt per Deum verum iurare; ſed operatio malefica, quæ petitur, eſt intrinſecè mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideoque nec peti, quia petendo conſentit eius malitiæ, quod ſemper illicitum *b*, & teſte Apoſtolo ad Roman. *digni ſunt morte non ſolum qui talia faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus.* In ſecundo argumento, falsò ſupponitur, alia remedia non ſupereſſe, ſuperſunt enim alia, de quibus poſtea; quod ſi non ſupereſſent, præſtaret millies mori quam per peccatum ſemel ſanari; nam bonum animæ corporis bono præferendum eſt, & honor Dei cunctis ante ponendus. Neque hoc durum videri debet ſcienti; quod *qui amat animam ſuam plus quam Deum, perdet eam, &c.*

Remigius verò coactionem ſuam aſtruit ſequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat diabolum, & eſt expers omnis pacti. ergò licita eſt. *Reſpon.* magis inhonorat Deū, quia cogit alium peccare. immò nec inhonorat diabolum, quia cogit maleficū ut invocet & honoret dæmonem: ipſe quoque eum honorat, quia non modò credit dæmonem poſſe hanc medelam adferre, ſed etiam concurrit poſitivè ad actum poſitivum, dæmon verò pluris hoc facit, quàm mancipij ſui iniuriam, cu-

a in epiſt. Formicarii c. 3. in fine. b D. Tho. de malo 13. q. 4.

am, cuius afflictione ſolitus eſt gaudere. Nec poteſt dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum iſta perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi ſibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoſte iniuſtè occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyranni demmancipatum, aſtu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, ut innocentem morbis indigniſſimis ſanemus? *Reſp.* illationem eſſe vanam, quia reliqua illa licita ſunt, & iuri divino naturalique conſentanea: maleficium verò maleficio ſanare omni repugnat juri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* ubi tantùm punitur, qui aruſpicem vel magum induxerit precibus vel ſuaſionibus. ergò criminis atrocitas in hac ſuavi inductione conſiſtit. Cõfirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantùm debere intelligi, ubi διαθυσίων id eſt per ſacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergò locus eſt pœnæ, quando malo adiguntur. *Reſp.* puerile argumentum hoc eſſe, illi ſimile, ſi quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blanditijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blãda inductione & pellacia poſita eſt: & inferat poſtea, igitur puniri minimè debent, qui vi minisque matremfamilias in thori violationem impulerint. Conſtantinus autem id tantùm vetuit ea lege, quod quidam ſibi licere putabant. nam ſponte facienti, nullam ſe injuriam facere credebant: id verò quod multò gravius erat, non vetuit ea lege, quia res apertè iniqua minus indigebat nova legis coërcitione. Quare Salyce, & Fulgoſ. mentem Imp. attendentes de quibuſvis evocatoribus & provocatoribus idem obtinere cenſuerunt: nec illi Photij limitatio ulterius protrahenda, quàm ut ſignificet Imperatorem de illis egiſſe maleficis, qui tum temporis privatim, prætextu amicitiæ, & hoſpitij recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum ſacrificabant: quod ipſe fieri prohibuerat alia lege *a*. Nec tamen ullus ſanæ mentis hinc inferat, licita fuiſſe maleficia Magorum, in quibus non ſacrificabatur. poteſt enim unum factum ex pluribus capitibus illicitum eſſe: quorum uno ceſſante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

Dico igitur tertiò, *ſententia hæc Aureoli, Angeli & ſimilium eſt erronea & cauſa multorum peccatorum: nec licet ullo modo nec ab imperato, nec à parato petere, ut maleficium maleficio tollat.* hæc eſt communis ſentẽtia Theologorum, Aureolum & Angelum ideò graviſſimè reprehendentium: *tenent quod dixi D Thom. D. Bonaven. Sco. Thom. de Argentina & alii in 4. d. 34. Silv. verb. maleficium q. 8. Armilla numer. 2 Tabiena verſ. impedimentum 12. num. 9. Roſell. ſupr. Caietan. 1. 2. q. 78. art. 4. Pet. Ledeſm. ad 3. q. 58. a. 2. d. 2. Alphonſ. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. cap. 15. Sprenger. p. 3. mallei. q. 16. Nider. ſup. Navarr. ca. 11. numer. 29. Angl. q. de arte Magica art. 6. diffi. 2. Abulenſ. in c. 19. Matth. q. 90. litt. O. Dom. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a. 3. & 1. de iuſt. q. 3. a. 2. Vi-*

a l. 2. C. Theodoſ. de malef. & mathe.

a. 2. Viguer.c.16. §. 4. Marti. Ledeſ. in 4. q.60.a.2.Brianſon.q.13. conc. 2. Orbell. q. 34. Vngarellus addit.ad Angel.d.§.13. Henriq.lib.2. de matrimon.cap.8.num.2.& nu. 3.in fin. Probatur,quia hoc ſacræ litteræ, canones,ius civile & SS. Patres improbant, ut oſtenſum fuit concl. præced. 2.quia non licet conſenſum præbere in peccatum alterius *a.* 3. quia licet ſit paratus peccare: hoc tamen peccatum, & iſto tempore, non faceret, niſi inductus.4.quia ut actum per ſe malum nemo unquam licitè facit: ſic. nec ad eum licitè poterit induci *b.* Nota magis peccare, qui cogit invitum, quàm qui orat paratum. nam qui cogit invitum injurius eſt cogendo; & ſimul cooperatur: qui petit à parato, nullam ei facit injuriam. quod nota contra Remigium.

Dico quartò, *haud dubiè poteſt maleficus induci, ut per modum aliquem licitum tollat maleficium.*] In hanc ſententiam conveniunt omnes in præcedenti concluſione citati DD. & eſt veriſſima, caretq; dubitatione. nam quidam DD. non ſatis clarè loquuntur, etſi benè ſentiant. Guido Brianſonus *in collectario ſupr.4.ſent.q.13 concl.3. Immò(ait) ego fortius dico, quod ſi aliqua perſona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam perſonam ſortilegam per pactum dæmonis:& per orationes,vel vota,vel artes, non poſſet ſanari niſi ab illa perſona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam perſonam, quæ mihi dedit talia, non ut faciã homagium diabolo, nec ut colam illum ſorti- legum, ſed ut mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipſe agat cum diabolo, ego non conſentio: ſed tantùm peto, ut removeat malum quod mihi dedit. Et multotiens iuſtitia cogit tales, ut reſtituant ſanitatem, quam abſtulerunt. Immò ſi proprius diabolus dediſſet mihi talia, dicerem ſibi, quod à me removeret tale impedimentum, nullo tamen modo faciendo ſibi homagium.*] Sed quod ait de Diabolo.id ego prorſus periculoſum puto, & meritò negavit Sotus *in 4. d. 34.q.1.a.3.* Nam non poſſum petere, ut ab amico, quia cum eo inimicitas, indicente Chriſto gerere debeo; omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta eſt. Per modum verò imperij, non poſſum iubere, quia mihi non ſubijcitur. Duntaxat in Dei nomine, per exorciſmi modum, ei poſſem imperare. Nec etiam ſimpliciter verum eſt, licere ſemper petere à malefico ut malum removeat. Quid ſi enim ſciam maleficium non poſſe tolli, niſi modo illicito? certum eſt me tum non poſſe petere. *c* quid ſi etiam moraliter mihi conſtet maleficum etſi poſſit tolli ſine maleficio; non tamen ſublaturum niſi cum maleficio? certum etiam puto, tùm non licere petere, ut tollat *d.* Poteſt huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non eſt auctor maleficij, nec locum & modum maleficij & curationis ab ipſo malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non poteſt curare ſine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione nova. Quare rarò admodum, vel vix unquam.

a Rom.v ult. b vid. D.Tho 2.2.q.78 a.4 *Turrecre. in c.movet te 22.q.1.Sot.li.6. de iuſt. & iur.q.1.a* . C. *ſt. & al ſup.* c *Pet.Ledeſm.ſup.* d *hoc voluit haud dubiè idem Ledeſm.& Henriq.d n.3.in fin.*

unquam licebit petere ab alio, quam ipſomet maleficij auctore.

Dico igitur quintò, *licet à malefico petere, immò licet etiam illum minis & levibus verberibus cogere, ut maleficium tollat, quandocumque probabiliter credo illum ſine maleficio, modo aliquo licito id facere poſſe, ſivè quandocumque non ſum morali ter certus, quod utetur modo illicito*] eſt ſententia communis *Henrici poſtea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioan. Baſſel. Vorriloni in 4. d. 14. Caietan. in verb. maleficium. & in opuſc. 12. tom 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc eſt uti iure meo, inducere magum ad id, quod facere tenetur, & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere, non autem eſt conſentire pacto quod dæmon habet cum mago. De coactione id concedit Remi de precibus negat, ſed ratio noſtra, & communis ſententia DD. de precibus idem convincunt. de iuſſione exemplum habemus B. Theodori Archimandritæ, qui Theodorum Magum ad pœnitentiam adductum iuſſit, primum omnia peccata ſua confiteri. 2. ſi quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3 quoſcunque homines aut domos aut animalia maleficijs ſuis obſtrinxerat, diſſoluere. 4. non amplius ea in quemquam exercere, ſed pœnitentiam agere a. De verbere & minis probatur quoad eos, quos conſtat maleficio læſiſſe. quia non tàm infero injuriam, quàm illatam repello: & ſicut crumenam meam poſſem furi extorquere, ſic etiam poſſum mago quam quaſi detinet corporis ſanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam niſi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, levibus verberibus: quia gravia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem ſceleris vindicem, non ad privatos pertinet. Levia non erunt, ſi maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut gravis morbi.

Caietan. b cautelam proponit, ut quis expreſsè proteſtetur, ſe nihil commune cum Diabolo habere velle. Hæc ſanè prorſus neceſſaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (ut dixi) ſine peccato talis poteſt maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixiſſet conjugi ſuæ B. Godolevæ, in eam ferociæ ſuæ cauſam, eſſe dæmonem, & ex maleficio natum diſſidium, addidiſſetque ſe noſſe fœminam, quæ iactitet ſe poſſe illos mutuo amore & benevolentia adeò connectere, ut non queant coniuges ardentiùs ſe amare: reſpondit Sancta mulier, *Chriſti ancilla ſum, illi ego omnia commendo: ſi tamē abſq; ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non refragor b.*] Si quis ab ipſo, qui nocuit, medelam petat; fortaſſis abſolutè loquendo, non eſt neceſſarium addere illam proteſtationem, ſed ſufficiet abſolutè (in caſu concluſionis huius quintæ) petere ut nocere deſinat. quia res quæ petitur bona & iuſta eſt, nempe non nocere proximo: & poteſt ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (ſi novit) vel per ſigni deſtructionem. ideò quod de pecunia ab uſurario

a *Georgius in vita S. Theodori, apud Surium menſ. April.* b *tom. 2. opuſc. 12 Drogo Geſtellenſis in vita S. Godolevæ 2. Iulii.*

trario mutuanda dictum, id hic vim obtinet. Attamen ſemper utilius erit & tutius hanc proteſtationem adijcere, maximè ſi petam ut tollat maleficium, vel quid aliud huiuſmodi, quod non nudam ceſſationem: ſed quiddam actus poſitivi ſignificat. quia malefici ut plurimum ſunt homines idiotæ, & alia quam ſuperſtitioſa remedia ignorant. Quare etiam conſulo, ut petatur ab eo quo remedio ſit uſurus. ſi nolit dicere, non eſt utendum eius opera: quia hoc ipſo ſatis indicat ſe uſurum remedio illicito. Si verò indicet remedium, tunc ſi ſatis prudens es & doctus, ipſe conſidera & diſcerne, an ſit licitum nec ne: ſi non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores conſule: ſi dubitetur an ſit medium naturale, conſulantur medici: ſi verò an ſit divinum, conſulantur Theologi. In his etiam divinis adverte, tunc præſtare illa applicari à ſacerdote, quam à malefica. Nam ſi miraculoſa operatio eſt, Deus illam potius operabitur per ſervum ſuum, quam per Diaboli mancipium; ſi malefica dicit, non profuturum, niſi ipſa adhibeat: ſatis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto convento. Quare nec videtur toleranda praxis quorundam iudicum: qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & ſi ſanẽtur, tunc habẽt pro iudicio certo, quòd ſit maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, ut citra maleficium liberare conentur: ſicut licere privatis jã docui, atque ita intelligendus Brianſonus *d. concluſ.* 3. Quod ſi res moram non pateretur, & maleficus non foret perſona rudis & idiota, ſed ſatis prudens ad diſcernendũ maleficam curationẽ à naturali vel divina: & tunc aliquis ſimpliciter ſecutus fuiſſet ſententiam Pet. Ledeſmii ſup. credid. ſſerque dicẽti ſe non uſuram ullo maleficio, non auderem damnare poſt factum: ſed ante factum: ſemper utendum puro conſilio & examine quod dixi. Reverà enim qui non examinat, neque interrogat, neque proteſtatur, neque aliam adhibet cautionem ut intelligat, an remedium quod adhibebitur ſit legitimum, an illicitum: is non videtur facere; quod in ſe eſt, ſed obijcere ſe temerè periculo peccãdi: quia novo periculo peccandi obijcit rudem illam & idiotam & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficii ſignum deſtruere, ut diabolus nocere deſinat.

Nota primò ſigna malefici vocari, ollas, ligamina, clauſtra, plumas, liberides & ſimilia: quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit ut aliquis maleficio lædatur: pactum verò eſſe ſolet, ut quamdiu ligula ſic nodata fuerit, vel tale quid ſub limine defoſsũ, vel ſera clauſa manſerit: tamdiu talis perſona ſit maleficiata aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabũt vel exibunt, & huiuſmodi: de quibus actum *libr.* 3. Porrò de ligaminibus & ollis, res notior eſt: de *ſera* legi apud auctorem innominatum libr. pœnitentialis à Rectore & Academia Colonienſi ante annos centum approbati, & excuſi: *capit.* 70: *quod eſt impotẽtia côeundi.*

undi: Pariſiis (*ait*) *contigit, quod quedã ſortiaria virum, qui eam reliquerat impedivit ne poſſet cognoſcere aliam, quam legitimè ſuperduxit, fecerat enim incantationem ſuam ſuper clauſam ſeram, quã in puteum quendam miſit, & clavem ſimiliter in puteum alterum, & ſic diabolo promovente vir ille factus eſt impotẽs cum uxore ſua.*] Quæritur ergò V. *liceat aperiendo clauſtrum, comburendo capillorum glomum ſolvendo ligula nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illa habentur, aut ſimilia removendo. perdẽdoq; maleficium deſtruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re ſunt ſententiæ. una, nullius quod ſciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit invenire; ſed noſtris temporibus Ioan Heſſels à Lovanio, *in prælectione libri 4. ſent.* docuit nullo modo licere. hoc haud dubiè pio docuit animo, ut homines à maleficio abſterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifeſtum ſpero fore ex iis quæ hac quæſtione diſſerentur. multi ex eius diſcipulis, rem non multum diſcutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, ut oraculum exceperunt: neque in ſcholis tantùm docuere, ſed in concionibus adeò nonnunquam calidè, ut contra ſentientes damnare, & etiam pœnis Eccleſiaſticis coercere, ſint conati: non modicam ſcrupulorum carnificinam etiam piis & bonis, inijcientes. hoc ergò diligentiùs res diſcutienda, quam cum ſuperioribus annis docerem, ideò breviter perſtrinxi, quod tùm neſcirem aliquem ex doctioribus communem ſententiam, quam amplectebar & amplector, probare.

§. 1. Heſſelii & diſcipulorum eius argumenta fuere. primò, cum ſignum amovetur: ſanitas exſpectatur nõ à Deo vel ſanctis, per miraculum: nec ab humana voluntate nec à cauſa naturali. ergò à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergò non licet amovere.

2. Qui ſignum tollit ea ſpe, ut nocumentum ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cum diabolo intercedit, quia diabolus cum malefico pactus eſt, ut ſigno poſito ipſe noceat ſigno remoto nocere deſinat. ergò talis ſocietatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto convento eius

3. Amovere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quòd poſſit nocere quibus & quando voluerit. quaſi ab alio non pendeat: item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſervet cum ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergò nec amovere ſignum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, ut ſcripturæ docent: ſed qui amovet ſignum, declinat ad magos. ergò. Min. probatur, quia petit à malefico ut ſigna tollat. vel ut ſibi tollenda oſtendat.

5. Qui amovet ſigna oſtendit ſe maleficos & dæmonem timere: ſed S. S iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tantum res quæ ponitur vel amovetur eſt ſignum diaboli, ſed & actio circa rem, ut poſitio eius ad nocẽdum, permanentia eius ad nocumenti perſeverantiam, amotio eius ad nocumenti ceſſationem: ſicut non tantùm aqua eſt Sacramentum Chriſti: ſed & ablutio per aquam facta. ergò ſicut qui ponit ſignum exercet ſacramentum

Diaboli

Diaboli,ſic & qui amovet. Exercet enim uterq; actionem ad eum effectum conſequendum,ad quem aliter, non valet, niſi ex diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquam ſpontè ceſſabit à nocumento corporali,niſi ut graviùs noceat in anima: cum ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quam maximè nocere. ideò, iuxta D. Leonem *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora vulneribus*: ergò per ceſſationē nocumenti,quæ fit amoto ſigno, gravius infert nocumentum vel amoventi, vel maleficiato, vel utrique.

8. Si licet ſigna maleficii amovere, vel ad ea implorare opem malefici; igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud ſupereſt remedium quo adiuvetur,tenebitur procurare ſigni amotionem: ſicut tenetur homo ægrotus licito ac poſſibili remedio procurare ut ſanitati reſtituatur: peccaret enim ſi ſic ſanitatem à Deo exſpectaret, ut interim medici conſilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui ſunt in contraria opinione hoc docet,videlicet hominem aliquando ad movendum vel deſtruendum maleficii ſignum ex conſcientia obligari.

9. Si id licet, ergò illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæſtionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficii ſigno corpori adhærēte, reddantur inſenſibiles, ideoq; ad confeſſionem cogi nō poſſint,quod videtur ſatis manifeſtè ſuperſtitioſum. Vnde Franciſ. à Victoria *in relict. 12. de arte magica*: ſi (inquit) ad expulſionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiuſmodi: eſt magia manifeſta. Nam veri ſancti, qui gratiā Dei habent, nunquam utuntur talibus ritibus aut obſervationibus.

10. Probari poſſe videtur ex eo, quod Dominus dicit in Evang. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio*. ſenſus enim eſt non aliter rectè eijci, ergò ſi quis dæmon eiuſmodi intraſſet in aliquem per maleficium, nō liceret egreſſum eius procurare per ſigni amotionem.

11. Probatur ex eo quod Hierony. commemorat *in vita S. Hilarionis*: ad quem cum adducta eſſet puella à dæmone obſeſſa, & dæmon clamaret: ſe invitum in puellam ingreſſum fuiſſe, utpote vi maleficiorum coactum: nec ſe poſſe eam relinquere, niſi prius ablatis ſignis ſub limine poſitis: vetuit vir ſanctus ſigna perquiri,& orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hierony.) *aut ſolitis incātationibus receſſiſſe dæmon videretur aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem*] igitur ex Hieronymi ſententia, perquirere & tollere ſignum, ut nocumentum ceſſet, ad incantationē pertinet: alioquin ad miraculum divinum non rectè confugiſſet Hilarion: ſed remediū facilè ac promptum de ſignis amovendis, ſi licitum erat, præſcribere debuiſſet: ne Deum tentare videretur.

12. Apud Gratian. *c. ſi per ſortiarias 33. qu. 1.* ubi enumerantur legitima remedii maleficia, nulla fit mentio requirendi & deſtruendi ſigni; nec quiſquā alius veterum Eccleſiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si reſpondeas eſſe argumētum negativum ab auctoritate negata, ſed ab auctoritate negante. quia cum remedium tollendi ſigni ſit facile & cuique

cuique obvium, eius maximè mentio fieri debuiſſet, ſi licitum illud Concilia & Patrum decreta cenſuiſſent.

13. Diabolus non eſt alligatus ſignis: poteſt enim nocere ſine ſignis & poſitis ſignis liberum illi adhuc eſt non nocere, ut & amotis adhuc nocere & nō deſinere. ergò fruſtra tolluntur ſigna, niſi pactum malefici & Diaboli intercedat: ergò removens conſentit in hoc pactum.

14. Diabolus non poteſt diutius nec fortius, nec brevius nec lenius hominem affligere quam & donec ei Deus permittit; qui pactis huiuſmodi non aſtringitur: ergò abſurdum eſt exſpectare remedium ab huiuſmodi remotione ſigni, aut curare talia diaboli pacta: ſed recurrendum eſt ad Deum, in cuius poteſtate eſt Diabolus. His illi argumentis utuntur, quæ verbis ipſorum retuli: ne quis ſuſpicetur me minus bona fide agere.

§. II. Nihilominus ſit concluſio *ſigna maleficii etiam ſpe ceſſationis morbi ſeu mali licet quærere & inventa removere & tollere.* dico, *ſpe ceſſationis:* qua fatentur opininis contrariæ aſſertores, in cōtemptum & deletionem Magiæ ſuperſtitionis, ipſiusq; Diaboli, licere maleficii ſigna tollere deſtruere, atque abolere: imò ſanctum id eſſe, ſi ex ſolo odio totius artis & intentionis Diabolicæ id fiat: ſed negāt id licere ea ſpe, & intentione, ut nocumentū ceſſet. *Notandum primò,* quod omnes fatemur, ſigni ablationem nullam habere vim naturalem neque ſupernaturalem mali auferendi ſeu ſanandi: ſicut nec eius poſitio vim ullam huiuſmodi habuit, ad malum inferēdum. ſed ſicut, poſito ſigno, dæmon fuit, qui nocumentum intulit; ſic ablato ſigno dæmon eſt, qui malum aufert, quia ceſſat nocere. ceſſat autem, quia ſic cum mago pactus fuit: nō quod pacto ſe ligari putet, ſed quia hoc ſibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notand.* 2. aliud eſſe uti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius uti poſſum ad commoditatem meam, quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, ut dictum de uſurario *præcedenti quæſtione.* ipſius enim malitia mihi nocere nō debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò, quotieſcunque peto ab alio id, quod aliàs ſine peccato nequit præſtare. Quando ergò peto ut maleficium maleficio, vel novo pacto inito, tollat, cooperor peccato: quando peto ut id faciat, deſtruendo ſignum iam ante initi pacti, ſeu ſine maleficio, ipſe me nolente adhibet novum maleficium: ego illi non cooperor, ſed utor tantum eius peccato. Eſt doctrina Soti, & Pet. Ledeſm. & aliorum mox citandorum. *Notand.* 3. Signū tolli vel ab ipſo qui poſuit, vel ab alio qui non poſuit. Si ab eo qui poſuit. vel ille inierat duo pacta cum dæmone vel unum tantùm. duo quidem, quando convenerat, ut dæmon permanente ſigno debeat nocere: & ſublato ſigno teneatur non nocere, nam hic unum pactum fit depoſitione ſigni, alterum de ablatione. Vnum tantùm fit; quando ſimpliciter convenitur, ut ſigno permanente teneatur dæmon lædere: huius pacti vis includit, non ut ſublato ſigno teneatur non nocere, ſed ut, ſi velit,

velit, poſſit non nocere. Quando duo ſunt pacta, tunc conſideranda eſt duplex, quæ poteſt accidere, malefici intentio. Si maleficus cum tollit, vult ſibi ſervari pactum illud ſecundum, non licet tollere: quia hoc eſt confirmare illud pactum. Si verò maleficus ex pœnitentia pacti initi motus, vult pactum ſuum cum dæmone initum ceſſare: & ideò, ut reſcindatur, tollit ſignum, quod eſt pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio ſigni eſt ſignum ſecundi pacti: ſed quatenus eſt deſtructio primi pacti, poteſt tollere, quia ſic non confirmat ſecundum pactum, ſed reſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit, hic non fecit ullum pactum cum dæmone, nec poteſt dici confirmare primum malefici pactum: quia illi non cooperatur. Sed ſi gnarus ſecundi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult à malefico ſervari ſecundum pactum: ille quantum in ſe eſt pactum confirmat, & ſic malo cooperatur, quare hoc non licet: ſi verò vel ignarus vel gnarus, illud tollat duntaxat, ut maleficium deſtruat, vel ut pactum reſcindatur, ſperans dæmonem liberè ceſſaturum à nocendo: nullo modo cooperatur pacto: non primò, quia iuxta illud non operatur: non ſecundo, quia illud non curat, ſed vult facto ſuo deſtruere primum. Denique ſi unicum maleficus fecit pactum, tunc tollendo ſignum primum pactum deſtruitur, nec novũ initur, nec ipſe maleficus ullo modo confirmat, vel operatur ex primò: quare nec ei alius, tollens cooperatur. *Notand.* 4. ſi ſcandalum ſequatur, non poſſe tolli: quare ſic iſta peragenda, ut ſcandali occaſio nulla detur nulla.

His poſitis *probatur.* 1. cõcluſio, quia quotquot auctores excuſi de hac egerunt quæſtione, illi ad unum omnes, ex quo ea quæſtio diſcuti cæpit, in hac concluſione conveniunt: eos autem loqui, de eo qui ſpe ceſſationis ſignum removet, clarè patet ex verbis & rationibus, quibus utuntur. Ante tempora D. Thomæ, & ipſi D. Tho. ac D. Bonaventuræ, & eorum præceptoribus, puto planè certum fuiſſe hoc licere: & ideò de hac re nihil expreſſè proditum: niſi quod maleficia ſine maleficio tolli poſſe cenſuerint: quod etiam Tho. de Argentina *d.* 34. & Abul. *in* 19 *c. D. Mat. q.* 90. & alij communiter tradiderunt. Quod vero Durand. hoc non dixerit parum refert: omiſit, quia non habebat, quod ea in re contradiceret D. Thomæ: ad cui contradicendum, commentarios ſuos elucubrauit. Primus quem invenio ex profeſſo quæſtionem diſcuſſiſſe qui tempore D. Thom. vixit, Durando prior eſt Henricus Goethalzius ſivè Gandenſis, Archidiaconus Tornacenſis. hic *quodlibetò* 5. *q.* 33. ubi quærit, *an liceat tollere regulam maleficij ſignum?* tandem reſoluit his verbis, *licet autem perniciosum eſt operibus ſuperſtitioſis cõmunicare, aut facere talia, qualia faciunt ſuperſtitioſi communicãdo operibus dæmonum. Catholicum tamẽ eſt deſtruere opus ſuperſtitioſum dæmonis. & in hoc ei contrariari. Et ſic dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter, quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam proijcere: & etiam ut curetur infirmus maleficiatus (ecce, quod ſub hac ſpe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis*

 eſſet)

eſſet (*ut procedit prima obiectio: ſed credendo contrarium, & quod fiat ſola dæmonum actione, ex divina permiſſione: qui non conſueverunt ſecundum pactionem ſuam maleficiatum vexare niſi ſtante illo maleficio.* Hæc ille: ſequitur, eum more ſuo non nominans Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Durando his verbis: *ſi per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, bene fit, ſi tamen* Deus *illas non exaudiat, tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius, quia ex pacto non aſſiſtit: niſi dum durat aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod trufatica eſt illa quæſtio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim ſolum licet ſed eſt meritorium, deſtruere opera diaboli, nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe & velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni imponit finem tali vexationi a.*] vides à Scoto hoc meritorium cenſeri, quem diſcipuli eius ad unum ſequuntur, ut nominatim Ioan. de Baſſolis ibidem *q. 1.* qui etiam expreſſè addit *meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curandi*: & ſic etiam Anton. And. in 4. d. *34.* in fin. ſequitur Nicoll. Vorillon. *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus *b* & Ioſephus Angles *c*, & Alph. à Caſtro *libro primo de inſt. hæret. punit. capite decimo quinto.* & Pelbert. Temeſuar. *Roſarij p. 4. verſ. matrimonium. 5.* § 38. Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſtarum, ut Caietan. *tract. 12. tom. 2.* ubi ait: *duobus modis contingit maleficium maleficis ſolui primò per ſimplicem diſſolutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti, puta diſſoluendo ligaturam capillorum cum annullo ligneo, &c. & hoc abſque dubio licitum eſt, nec eſt opus malefici, ut maleficus eſt, ſed hominis ſcientis impedimentũ boni proximi ſui quia nulla hic evenit invocatio dæmonis, ſed ſola diſſolutio ſigni: quo durante diabolus ſtatuerat malum alterius continuare. 2. per invocationem dæmonum, ſeu aliud maleficium. & hoc procul dubio peccatũ eſt mortale.*] *hæc ille.* vides Caietan. hoc definire, ut indubitatum. idem volunt Silveſt. *verb. maleficium q. 7. & 8.* Tabiena. *verb. impedimentum 12. verſ. 9.* Fumus *v. maleficium n.* 2. Domin. à Soto *in 4. d. 34. q. 1. a. 3.* ubi dicit *nos poſſe maleficium rogare, & ab eo pecunia extorquere, ut ligaturas, quas habet ſepultas aut ſuſpenſas, aut alicubi aſſervatas, illinc dimoveat: quia illud maleficium facere virtus eſt: & quicumque ſciret ubi ſunt, poſſet illas inde ſubtrahere, &c.* idem aſſerit addens *meritorium id eſſe* Barthol. Ledeſmius *de Sacramento matrimonij difficul. 49.* & eiuſdem inſtituti ac nominis recentior Pet. Ledeſm. *in 3. p. quæſtio. 58. a. 2. d. 2.* Henric. Henriquez *libr. 12. de Sacram. cap. 8. numer. 3.* Conſentiunt Nominales, *ut Gabriel. in 2. d. quæſtio. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Conſentiunt etiã Summiſtæ unanimiter *Silu. Tabie. & Fumus ſup. Ang. in ver. ſuperſt. §. 13. Roſella v. impedimẽtũ v. 13. Caiet. in v. maleficiũ & Iacob. de Graffis in deciſ. aureis. c. de maleficio.*

a *in 4. d. 34.* b *in 4. qu. 15. concl. 13.* c *q. de arte magica a. 6. difficul. 2. iunct. in 4. q. de matr. ar. 2.*

maleficio. Quinetiam Franciſ Zammarinus beneficiatus Lateranẽſ Eccleſiæ, *in theſauro Sacerdotali, quem collegit ſecundum conſuetudinem ac ritus S. Eccleſ Rom. p. 1. titul. de exorciſmis capite ſecundo quod eſt de maleficijs,* hoc non tantum dicit licere, ſed quaſi neceſſarium & rituale præſcribit, his verbis: *adiungo, quod illa oſſa & pennæ inſertæ una in alia: & multa, & quaſi infinita talia, quæ in lectis inveniũtur à dæmone deportata: ſicut clarè fuit deprehenſum, ſunt extrahenda, & igne comburenda dum dicitur Pſalmus:* Exurgat. *Nec ſequenda eſt illa ſuperſtitio, quam vulgus ponit, de mittendis talibus rebus inventis ad fluvium currentem &c.* ſic ille folio 180. col. 4. cõſentit Zacha. Vicecomes q. 1. complementi Arti exorciſ. doctri. ult. Idem noſter Leonardus Leſſius de iuſt. hanc quæſtionem accuratè pertractans, cuius ſcriptis adiutum me, hac indiſputatione fateor, ut & Bellarmini. Conſentiunt Iuriſtiæ, non tantum qui tenent poſſe tolli maleficium, quos ſupra citavi ſed & qui reijciunt, *Vt Turrecrem in d. c. movet. te Nau. in Manu. c. 11. n. 29 & Pet. Binsf in l. eorum qu. 5. C. de malef. & mathem* Inquiſitores quoque Germani, *Spreng in malleo, & Nider. in Fornicario. ſupra citati. & Ioan. Chappeavill: Vicarius & Inquiſitor Leodienſ. in tract. de caſib reſervatis.*

Vnde patet hanc eſſe ſententiam planè communem Hiſpanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque, Theologorum quidem Scholaſticorum omnium, Nominalium, Scotiſtarum Thomiſtarum; ex quibus multi Cardinales & Epiſcopi & Magiſtri Sacri Palatij fuere, cæteri dignitatibus alijs, aut eruditione ſaltem, & pietate conſpicui. Quare cum ſit incredibile, tot academiarum præcipuarum profeſſores, in hoc dogmate ad mores pertinente, uſque ad Heſſelium erraſſe: & hodiè quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confeſſionibus audiendis, tum in ipſa praxi quotidiana, idque errore tam periculoſo: ſanè non videntur carere temeritate qui hos omnes inſcitiæ & erroris condemnare audent: & puniendos putant: quotquot, ſola etiam auctoritate talium adducti, maleficij ſigna removerunt. Accedit, quod auctoritatem hanc rationes validiſſimæ comitantur: quibus contrariæ opinionis defenſores nondum ſatis efficaciter reſponderunt.

Probatur primum, hæc ſententia exemplis illis ſuperiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ: & quodam quod Ill. Cardinalis ex Societat. noſtra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narravit, cum ante multos annos Lovanij ſententiam illam Heſſelij ſolidè; ſed breviter refelleret, cuius dicta huic diſputationi inſerui. Concionator (*verbis eius utar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerũ vidiſſe memini in monte Policiano in XL. cum vellet concionari, loqui non potuit accidit id ſecundò & tertio videns id non eſſe rem naturalem, in concione tantum ſibi vocem præcludi: votum vovit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona: invenitq; ſigna in ſuggeſtu, capillos inter ſe ligatos, &*

ſimilia

ſimilia: comburit ergò illa, & vox ei reſtituitur: concionem poſtea habuit.] Quòd ſi peccatum hoc fuiſſet, Deus à Pio concionatore invocatus, & voto ſollicitatus eum non ſanaſſet: neque ſigna illi oſtendiſſet, quæ tollere non liceret. his accedat ſimile æquè conteſtatum. An. 1589. *Genuæ adoleſcens quidam pius, ex imprudenti adſpectu, ita effuſè in amorem mulieris exarſit, ut divinum excluſerit: mittebantur ultro citroque munera, & furtivæ litteræ, idque trimeſtri ſpatio. Poſt quod is gravi morbo afflictus decubuit. Mirum certè, quam immundas ſordes & varias ante ora aſtantium evomuerit: muliebres crines, ovium villos, linum, bombycem, crinales acus, & ſutorias, unguium ſegmina, oſſium fragmina, & ferramentorum, non parvo numero, una cum ſanguine; Quidam è noſtris hortatur eum, ne amplius illigari ſe patiatur amore peſtifero: Quærit deinde, num quæ eſſent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat ſed deinde laceratas: noſter non credens, admonet familiares, ut eius arculã ſcrutentur; & ſi quid ſit amatorium, tollent. Ea res cum ægro occulta voce quadam innotuiſſet, arculæ clavem horrendis clamoribus poſtulat, & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os voraturus, niſi prohibitus fuiſſet: eam pulvino ſuppoſiti oculorum uſũ amittit admonet mater, ut doctus malo reddat clavem: eam cum quærens non inveniret furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excuſſo: ui tandem cum arcula eſſet reſerata binæ litteræ amatoriæ inventæ, & igni traditæ ſunt, quo facto reſtitutus ei ſenſus videndi, & clavis non ſine admiratione apparuit ante oculos quærentis expoſita. Melius interea habere cœpit & corpore & animo, & paulò poſt ſanus omnino factus eſt.*]

Hæc Fran. Bencij noſtri verbis perſcripta, & Romæ excuſa in anni illius litteris deſcripta facilè videt hic unuſquiſque ſignum maleficij litteras fuiſſe; quod ne tolleretur dæmonem conatum: eoque amoto & cremato, nocere deſiiſſe. Sprengerus *p.* 2. *Mall. quæſt.* 1. *cap.* 1. narrat hiſtoriam ſequentem.

Comes quidam præclarus genere VVeſtraſienſis territorij in confinibus Argentinenſis diœceſis juvenculam ſimili genere præclaram duxit uxorem: quam tamen poſt celebratas nuptias, uſque ad tertium annum; carnaliter cognoſcere non poterat maleficiali impedimento, ut rei probavit eventus, impeditus: anxius, & quid ageret ignorans, & ſanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, ut ad civitatem Metenſem, ob negotiorum quorumdam expeditionem, applicaret: in qua, dum per vicos & plateas ſeruis & familia vallatus incederet, quandam mulierem, quæ ante illos annos concubina ſua fuerat obviam habuit: qua viſa, dum ſuper maleficia ſibi illata minimè cogitaret: improviſè eam blandè, ex amicitia contracta antiquitus, alloquitur: & qualiter ſe haberet ut valeret, inveſtigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice verſa de valetudine ſui corporis & ſtatus, diligenter inveſtigavit quo reſpõdente, quod benè & proſpere cuncta ſibi ſuccederent; illa attonita paulum ſiluit. & comes cernens illam attonitã, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem invitando. At illa de ſtatu uxoris interro-

gando ſimile reſponſum accipit, quod benè in omnibus ſe haberet. Tum illa an ne pueros etiam generaſſet, inquiſivit. Et Comes, tres mihi (ait) *ſunt pueri maſculi. quolibet anno unum genuit. Tum amplius illa ſtupefacta paululum ſiluit. Et Comes, rogo te cariſſima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, verè congratulor, ſed maledicatur illa vetula: quæ obtulit ſe velle corpus veſtrũ maleficare, ut carnalem actum cum uxore veſtra minimè haberetis. In cuius ſignum puteus, qui eſt in medio curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem: quæ ea de cauſa ibidem poſita fuit, ut quamdiu ibidẽ contineretur, tamdiu coëundi impotentia vobis adeſſet: ſed ecce omnia vana ſunt, de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam ſubitò recuperavit*]

Hæc ille ſufficient hæc tria exempla certiſſima in diverſis maleficii generibus & quod ad tertium iſtud, poſſet quis ſuſpicari continuas ad Dei ſanctos preces, ut hæc ei rei benè gerendæ occaſio fortuita offerretur, à Deo impetraſſe: quamvis hominum inconſulta eſt calliditas, media illicita (*nempe mẽdacium*) aliis licitis (*æquivocæ locutioni, & maleficii ſigni remotioni*) miſcuerit. Si velis plura vide ſup. lib. 3. *Par. 1. q. 4. ſect. 3. in princ. & ſect. 5. litt. C.*

Aliud ponit exemplum Cæſalpinus *in Diſquiſit. de dæmonibus cap. 17* quod alibi exhibui. Sed plura Bap. Codronchus, cuius hæc ſunt verba: *Vincentius Carrarius. 2. p. de medico & eius officio meminit cuiuſdam ſuæ ſororis, quæ maleficio affecta inventis ac crematis ſæpe maleficii ſignis veneficis convaluit. Hierony. Mengus ſcribit quandam nobiliſſimam viduam veneficio lethali ac inſanabili morbo affectam: dum ageret de extrema unctione inſtrumentis maleficis combuſtis, ſpiritualibuſq; remediis adhibitis, quaſi repente, omnibus admirantibus recepiſſe ſanitatẽ. Narrat & quidam auctor de quodam presbytero: qui cum peſſimè maleficio affectus, plurimis menſibus lecto decubuiſſet, nec innumera remedia à medicis adhibita quicquam ei profuiſſent, inventis in lecto plurimis ſignis veneficis, & combuſtis: quovis mẽſe luna revoluta alia & alia diverſa inſtrumenta reperiebantur quibus ſemper igne conſumptis Dei auxilio, & Eccleſiaſticorum remediorum tandem priſtinã ſanitatem adeptus eſt. Annis ſuperioribus Franciſca filia mea decem menſes nata, apud nutricem inſigni macie eſt affecta, ſæpè ac ſæpius magna ſuſpiria edebat: & quando defaſciabatur ſemper plorabat, ægreque ſe ferebat defaſciari præter puerorum morem, qui quamvis ſint malè affecti vel dolore aliquo detenti, cum faſciæ ſolvuntur quieſcere, ac delectationẽ tum capere ſolent. Nulla inventa cauſa præternaturali effectus, nutriceque mutata cùm in deterius laberetur, ſubiit ſuſpicio uxori meæ, quod, cum eſſet puella admodum venuſta, invidentiæ cauſa vel odio cuiuſdam vetulæ veneficio eſſe affectã. Quapropter culcitrã inquirens, nõnulla veneficii ſigna reperit: circinesnamq; grana coriandrorũ, fruſtum carbonis & oſſis defuncti rem quandam compactam mihi incognitam, quam fie-*

Hoc improbum quia mendacium.

 ri ab his

ri ab his improbis fæminis ex quibuſdam cum ſanguine menſtruo mixtis retulit quidam peritus exorciſta.

Præterea quaſdam plumas ita quibuſdam filis artificiosè inſertas, ut pileo, ut moris eſt applicari facilè poſſent: quibus omnibus igne benedicto combuſtis, & adhibitis per triduum exorciſmis, & aliis nonnullis remediis ſacris, cœpit melius ſe habere, & carnem aſſumere: ita ut curatam fore exiſtimaremus: nihilominus tranſactis quibuſdam diebus, cùm eſſet valde moroſa, & multum ploraret, eodem lectulo denuo explorato, inventa ſunt nonnulla alia inſtrumenta, quibus crematis ſanitati reſtitui viſa eſt. Attamen in plenilunio menſis, cum plorabūda noctem totam inſomnem duxiſſet, manè colore cinericeo fuit affecta, & ita mutata facie ab ea, quæ veſperi erat, ut eſſet res lachrymis magis quam admiratione digna.

Explorato denuo lectulo, inventa ſunt fruſtula duo nucis ſiccæ, & oſſis albi novem vel decem oſſa piſciū, quæ erant fabricata inſtar pectinū quibus capita pectuntur, cum quibuſdā corollis mira arte ex variis rebus paratis. Quibus igni traditis mutata domo, & pluribus aliis, & validioribus per exorciſtā peritum adhibitis auxiliis, Dei beneficio abſque ullo remedio naturali convaluit.] Sic ille lib. 1. de morb. venefic. cap. 8. Eò lubentiùs verba adſcripſi, quòd in iis quædam notabilia. Primò recurrere malum, de novo ſignis poſitis, & ideò de novo ſæpius ac ſæpius tollendū. Secundò ignem benedici, quo res iſtæ comburendæ, & ſimul adhiberi exorciſmos. Tertiò mutatio domus, quæ valdè utilis.

2. *Probatur* concluſio, communi praxi cunctorū ferè ubiq; etiā bonæ conſcientiæ & ſciētiæ; qui hoc modo maleficiatos ſanant; & fortè alius modus ſanandi, vix unquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quædam exempla, *libr.* 3. retuli, unum nunc addam, de equo, ſic mirè magico maleficio cruciato, & ſola nodi ſolutione ſanato, quod narrat, quadam epiſto. inſignis medicus Balduinus Ronſſeus a, his verbis; *Iā ad aliud digrediar, quod conſulari huic viro contigit. Is in ſuburbanum profectus, cerevisiariam quandā tabernam prætervectus, vidit aliquot multis nominibus ſibi addictos; ſtatuit igitur eoſdem admonere debiti atque ni perſolutum curarent, in ius vocaturum minatur: excuſant alii moras, alii quibus ingenium hominis mite prorſus perſpectum eſſet, rogabant aliquantulum temporis concederet, atque inter hos prorupit anus quædam torvo vultu, fixis in terram oculis, quæ calcitrantem, cui inſidebat equum admirata, ſicuti videbatur, rogat quonā pergat, atque interim monet ne quid nimis equo ſuo cōfideret. Subridens ille, ec quid (inquit) putas mihi incognitam equi huius indefeſſam virtutem, qui eo ad decem & eo amplius milliaria citra ullam defatigationem uti conſueverim? Reſpondit illa, vereri tamē ſe, ne ferendo ſit. Vir anilem ſubeſſe fabulam ſuſpicatus, ſubdit equo calcaria, qui præter conſuetudinem iam primum ad motum pigrior, progreditur quidem, ſed tabaſcentibus quodam modo, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc ſubitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accitique iubet ex tempore Veterinariū, is tum*

a *medica venationis ep.* 50.

is cum ſudore madentem videret equũ, rogat num quid defatigatus fuerit, utrũ poſt diuturnam quietem ſubitò exſtimulatus ad curſum, & num à concitatiore curſu confeſtim biberit, & alia huiuſmodi, quæ iumentis morborum origo eſſe ſolent: & cum nullam evidentem cauſam ad morbi huius generationem facere animadverteret, rogat ut ſuæ fidei committatur equus, pollicetur interim, ſe ſuo non defuturum officio, atque omnẽ moturum lapidem, ut cognito tandem morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarii fidei equus, atque ad eundem in ſtabulum deducitur, ubi equus doloris vehementia exagitatus, pedibus humum ſcalpens protinus in terram devolvitur crebra trahẽs ſuſpiria. Veterinarius conſilii penè inops, animo volvens quot quantiſque caſibus morboſis impetantur equi, venit illi in mentem eoſdẽ, aut propter emphraxim ut vocant, aut quoties ſuo tempore lotiũ non reddiderunt, graviſſimis ſubiacere periculis: experiundum igitur cenſuit, num quod vitium in ano aut veſica eſſet, manum ergò ano ingerit, perſcrutaturus num quæ materia in eo contineretur, quæ huiuſcemodi accidentia parere poſſet, conſueverunt namque equi, quibus durior eſt alvus, & quorũ anus ſcybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet cauſa volutari, ac ſudore perfundi: &, cum nihil tale reperiſſet, equi membrum genitale aut penem attrectare cœpit, quem manu eductum, vidit arctiſſimè, atq; intricatiſsimè colligatũ eſſe: tentat igitur primum nodum unguibus diſſolvere, ſed fruſtra, nexuum enim capita cũ occulta eſſent, obliquiſque involucris variè inter ſeſe abdita, ferro tantum diſſolvi poterant. Erat autem nodus hic malefica arte, ut ſuſpicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus. in hoc Gordium ſuperans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnẽ partem flexili connexus eſſet, ille etiam ex ipſa radice dura & ad complicationẽ rebelli. Nodo igitur diſſoluto proſilit protinus equus, atque per lotium maxima copia concreta ſanguinis reiecta, cõvaluit quidem, verum ita ut ad priſtinum illum ſuum vigorem nunquam redierit.

Arbitror hanc maleficam, intempeſtiva in compotatione interpellatoris moleſtia in bilem prorupiſſe, & obmurmurato carmine, per dæmonem curaſſe, equi membrum ſic vinciri; idque ſentientem equum ita calcitraſſe: mox obſcænam illam prodiiſſe in publicum, & quæ narrata miſcuiſſe colloquia. Neque hic ullum erat naturale ræmedium aliud, quàm ſi nodus ille diſſecaretur, ſic etiam in maleficio lactis furaculo, non aliud ferè præſentaneum occurrit, quàſi utres coriaceos; in prata vel ſtabula miſſos, ubi armẽta vaccarum degunt; deprehendas, & removeas, diſſecesque. Monet me ſeries epiſtolæ illius Ronſſei, ut adijciam quod ille præcedẽti hiſtoriolæ ſubiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem utres illos emiſsitios, ad anatis ſimilitudinem ex corio conſutos, quos vulgus, litelatas, vocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis utuntur: nam quantumvis eoſdem hactenus, pro anili quadam fabula atq; meris nugis æſtimaverim; Neoſtadii tamen ad Lenũ, quod nunc Landſtroſtium appellatur, fortuitus quidam eventus docuit rem eſſe nimis quàm veram, & in*

ram, & in hominum perniciem excogitatam: quando ſub annum ni fallor 1553 miles quidam probè potus ex pratis in civitatem per Lenipontem ſeſe volutantem utrem unum obvium habens, neſcio quid antea ſtomachatus, educto gladio medium diſſecans, totā plateā lacte repleverit: adeo ut facti rumor per totam civitatem diſperſus, omnes quotquot eſſent cives; rei novitate obſtupeſcentes ad ſpectaculum alliceret: atque, id ita factū eſſe multi fide digni cives mihi retulère, qui ſuis oculis ea ſe vidiſſe teſtati ſunt: Huc accedit, quod audivimus Godelàm *quondam,* Kukers *palam confitentem, utrem hunc emiſſitium à ſe conſutum atque emiſſum fuiſſe, ac non rarò magnam lactis copiam ad ſe detuliſſe.*

Quis aſſeveret non licere tales utres perdere, ne fructum vaccarum perdāt armentarii? ſi utrem perdere licet, cur non & nodum illum ſolvere? ſi nodum, cur non & ollam ſubliminarem effodere?

3. *Probatur* concluſio validā ratione; nulla in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque eſt amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum: qui hic reperiuntur, hi actus vel ſunt interni animi, vel externi verbi & operis. Animi interni actus ſūt tres primus deſiderii, ut ſanitas reddatur & ceſſet nocere dæmon: & ad hunc finem; ut tollatur conventio malefici & dæmonis de nocendo: & quia hæc pactio dependet à ſigno, cupere proinde ipſum ſignum tolli ac deſtrui, proximus actus eſt opinionis, ſive credulitatis humanæ, quod videlicet opinor ſeu credo probabiliter, cum ſublatione ſigni pactum ceſſaturum, & cum pacto noxam, & ſic noxa ceſſante ſanitatem reddendam. Tertius eſt, ſpes ſanationis & ceſſationis. Verbi externus actus, rogare maleficum, ut ſignū tollat, & nocere per dæmonē deſinat. Operis externus actus eſt, ipſa ſigna tollere & deſtruere. Sed omnes iſti actus, ſivè ſingulos ſpectes, ſivè cunctos ſimul copulatos, liciti ſunt, & ſuperſtitionis expertes, licita igitur, & ſuperſtitionis expers eſt, tota hæc amotio cum ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de deſiderio*: quia licitum, immò & meritoriū eſt deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem: quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id utilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, eſt maleficii ceſſatio, ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda ceſſare: ad hanc cauſam auferendam, medium eſt, infringere pactum, ex quo nocet: & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet, pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi; quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita: à primo ad ultimum, deſtructio ſigni; eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandæ, quare ſicut licitum eſt ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari ceſſaturum maleficium ceſſante pacti ſigno, non eſt illicitū, nec vanum, non illicitum, quia id fidei non repugnat, nec ulla lege prohibitum eſt, non eſt vanum, quia nititur rectæ

rationis

rationis conjecturis, valdè enim veriſimile eſt dæmonem tùm ceſſaturum, primò quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundò: quia nihil ſupereſt, cur hac in re à malefico honoretur, tertiò quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctiùs ſibi devinciet: & plures alliciet, *De ſpe*, quoque probatur, quia hæc nihil eſt aliud, quam deſiderium boni cum opinione eventus. quare quod meritò opinor eventurum mihi bonum, id licitè ſpero: ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licitè deſiderantur. Ex his patet de actibus externis, nam quod licet cogitare, licet loqui, & quod licet concupiſcere, id licet petere, quare ſi poſſum deſiderare à mago ſanitatem, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam petere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo; ut manifeſtum eſt. Denique quoad actum externum, res quoque aperta eſt, actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, ut probatum: ergò nec ex parte executionis. Conſequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec ſuperſtitioſi, quia nec ratione intentionis: nec ratione operis, quando ſcandalum abeſt: de quo non eſt quæſtio, ſed abeſſe præſupponitur.

Dicunt adverſarii, *ratione operis id fieri*, quia ſemper fit tacita quædam honoratio, ſeu invocatio dæmonis. Quod falſum eſſe, ſic oſtenditur, opus illud amotionis ſignorum: nec eſt dæmonis invocatio vel honoratio ex natura rei, ut per ſe patet: neque etiam ex intentione maleficium amoventis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum invocare: ſed intendit invocationem per magum ſigno poſito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto: nec dæmonem inducere ut illud pactum cum mago ſervet, ſed ſolummodò intendit pactum illud nocendi reſcindere, & annihilare neque etiam dici poteſt eſſe honoratio, vel invocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoveri, quia iſte nihil expreſsè vel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem ut ſublato ſigno deſinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcircò quod putet illis rebus vim ineſſe ſic nocendi, ſed quod exiſtimet quamdiu hæc poſita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere poſſe: & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eadem ex cauſa ſigno ſublato à nocendo deſiſtere velle: quæ omnia docet experientia eſſe veriſſima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere deſinit, quia ſic exiſtimat ſe honorari. *Reſpondeo*, etiamſi ille putaret ſe honorari, quamdiu, nec res talis eſt quæ natura ſua honorem tribuat, nec adeſt ulla intentio honorandi, in eo qui removet, parum refert: nec propterea dici quis poteſt dæmonem honorare. Deinde nec verum eſt ideò dæmonem ceſſare potius ceſſat, ut pactum cum Mago ſervet, & ſic eum ſibi devinciat, & alios alliciat, & alias ob cauſas, ut dixi.

Probatur concluſ. 4. Maleficus malefacit ponendo, ergò benè facit tollendo. Reſpondent non ſequi, quia etiam in tollẽdo eſt ſuperſtitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum cẽſetur inire cũ diabolo, propterea quia tollit cum ſpe ceſſationis. Sed contra: res ipſa ſine ſpe non includit pactum, (verbi gratia, ſi ruſticus vel puer tollat omninò ignarus poſitum ad nocendum à magis, iſte nullum tacitum haberet pactum, ut patet: attamen dæmon ceſſaret à nocendo. nec ſpes iſta, (ut probatum) per ſe ſuperſtitioſa vel illicita eſt.

Probatur 5. Licet declinare à loco, ubi poſitum eſt ſignum, ſpe evitandi malum: licet etiam vitare perſonas, à quibus quis metuit læd maleficio, ergò licet etiam removere ſignum cum eadem ſpe. Nec ſatisfacit ſolutio negantium conſequentiam: eò quòd fuga à loco noxio ſit naturaliter ordinata ad evitationem mali, in quod quis incideret, ſi eum locum pertranſiret: ſigni autem amotio ad hoc naturaliter nullo modo ſit ordinata, nihilo magis quam ſigni poſitio ad malum.

Non, inquam, hoc ſatisfacit, quia ratiocinantur à naturali cauſa ad moralem argumentum verò procedit de eadem cauſa in utroque, ideò ſic confirmo argumentum, ſi ſciam poſito veneno aliquo naturali locum eſſe noxium, licet mihi ab illo declinare, ut effugiam, ergò licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, neque amplius lædat. Valet hæc conſecutio progredior, igitur ſimiliter, ſi ſcio ſub limine poſitum maleficium, ut quicumque limen illud calcaverit, moriatur: licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergò licebit mihi quoque maleficium illud ſublimine poſitum amovere. Omninò enim ſimiles ſunt hæ conſecutiones, nam ſicut in priore utraque res naturaliter ad ſalutem ordinatur: ſic in poſteriore utraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & ſicut ſe habent amotio & fuga, naturalem ad cauſam: ſic etiam ſe habent amotio & fuga, ad cauſam moralem, quale eſt ſignum, ideò ſi rectè argumentamur à fuga cauſæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fuga cauſæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem cauſæ genere ullum diſcrimen eſt fugæ & amotionis, ſicut enim fuga perſonam removet à loco noxio, ſic & amotio rem removet ne perſonæ in loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea ſpe & deſiderio, ne hominibus amplius noceant per diabolum, ut eius viva inſtrumenta: licet ergò ſigna quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, ut eius muta & fictitia inſtrumenta moralia, ſicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, ſũt quædã moralia inſtrumẽta militiæ, ſic huiuſmodi ſigna ſunt quædam quaſi nequitiæ & malitiæ, diabolicæ inſtrumenta, non operantia, ſed etiam ad operandũm excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab iis qui contra ſentiunt. Nam quod vim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantùm ſigni, & maleficos dicant non occidi, ut ſigna diaboli: hoc eſt, πάρεργον.

6. Poſuit

6. Poſuit maleficus ſignum? quid eſt facturus? ſi tollit ſecundum vos peccat: ſi non tollit, verè & gravius peccat? qui relinquendo manet cauſa damni proximorum, perplexus ergò futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiamve peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pœnitere, nec peccaturum relinquendo, quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cum dæmone. Reſtare ergò illi, ut pœnitens Deum oret, reprimere dignetur diaboli poteſtatem. *Contra*: ſicut peccavit cauſam dando, cur inciperet alius lædi: ſic adhuc cauſam dando, cur pergat eum diabolus lædere: ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni: ſic relictio ligaminis ſivè nō amotio, cauſa eſt continuati damni, ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollerè cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud ulterius proſerpat, vel diutius duret. Quod ſanè clariſſimum eſt in malefico, quod effectum habet ſæpius renaſcentem, verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè pluribus, ergò ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferrentur, & tam de damnis annorum ſequentium quàm primi: ſi diverſis actionibus ageretur de ſingulorum annorum damnis, ſed hoc, quia peccat contra iuſtitiam, & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergò in foro etiam interiore adhuc peccat: quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere, probabile autem eſt illum tum tollere debere, ut proximi damnum impediat, quia communis hæc eſt ſententia optimis fulta rationibus, ut oſtendimus.

7. Si duo reges ſic inter ſe paciſcantur, ut columna ſeu turricula quapiam ſtante erecta, ſibi ipſi mutuò auxilium ferant contra tertium regem aliquem: ſi tertius iſte pacti gnarus, ut illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illam vel columnam deijciat, & demoliatur: non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fœdus, neque cum ipſis, vel eorum altero: qui fortaſſis illum admonuiſſet: pactum vel ſocietatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt cum malefico vel dæmone propterea ſocietatem inire, quia deſtruit ſignum, quod illi depacti, ut à nocendo ceſſet dæmon. Nec quicquam habet veriſimilitudinis quod reſpondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactū inire; quia beneficium ab illis exſpectat. Nec enim uſquam vel apud Iuriſconſ. vel apud Theologos, invenias talem pacti vel ſocietatis ineundæ formulam aut genus, deinde deſtruendo turriculam illam, potius pactū prius inter duos initum ſolvitur, adimpleto termino: ſic etiam remoto ſigno pactum dæmonis & magi conditione ſublata expirat. ſolvit ergò iſte removens pactum alienum, nec ipſe novum init.

8. Si quis cum hoſte fuerit pactus, ut ſuſpenſa de muro flammula candida, accurrat,

accurrat, & portam occupet, urbeque potiatur: & tertius quiſpiam civium hoc reſciſcat: nonne tollere licebit, imò merebitur ſi fecerit? quis quæſo illum proditoribus conſentire dicat? rectè æſtimantes iudicabunt, eum pacta conventa eorum non ſtabilivisſe neque approbaſſe, ſed abominatum ea reſcidiſſe Cur igitur non eadem ratione & iure, qui reſcivit pactum dæmonis & malefici de olla in familiæ perniciem defoſſa: poterit illam tollere; & tollendo cenſendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non conſentiat proditioni, qui illam deſtruit, huic cenſendus conſentire maleficio, qui illud deſtruit?

Denique ut ſemel finiam (tædet enim tam multas ſoli faces admovere) licet omnes conatus ſimiles dæmonis impedire, ſi incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum invitaret, rectè faceret, qui murmuranti os pugno obturaret, ſi per ſcripturam & characteres id conaretur, laude dignus eſſet, qui diſſiparet & conſcinderet membranulas, cur non idem ius conceditur in ſignis poſitis, quæ ſimiliter dæmonem ad nocendum pelliciunt? ſicut ergò poſſum impedire, ne verbis vel characteribus magus conſequatur effectū à dæmone, potero etiam ſigni alterius deſtructione id ipſum perficere.

§. III Reſtat reſpondeamus obiectionibus, quæ quòd multæ ſunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quàm vellemus, eſſe prolixiores.

Ad 1. *Reſpond* non fieri ſufficientem enumerationem partium; ſanitas enim exſpectatur à morali cauſa, nempe amotione ſigni, ſicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exſpectatur à Deo, vel Sanctis, vel natura, vel proditoribus immediatè, ſed à ſigni amotione. Sed urgent, ſaltem mediatè exſpectatur à proditoribus, ergò & ſanitas hic mediatè exſpectatur à dæmone. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum, quia eſt perinde facere ac ſi dicas: præſta quod promiſiſti, pactus es amoto ſigno te ceſſaturum eſſe, amoveo: teneris ceſſare. *Reſpond.* negando minorem, & eius probationem, imò perinde eſt facere ac ſi diceres: pactum tuum primum cum malefico conventum exſtinguo: ſignum quod nocumento inferendo proſtituiſti comminuo, & perdo: non eſt quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergant inſtare ſaltem exſpectat mediatè ſanitatem à dæmone. *Reſpond.* exſpectat, non à poſitiva aliqua dæmonis actione, ſed à privatione actionis eius ſivè à ceſſatione, non enim exſpectat, ut dæmon aliquid faciat, ſed ut deſinat facere, ad faciendum alliciebatur ſigno ſperat illo ſublato, non allectum amplius, deſiturum nocere: ut amoto obiecto concupiſcibili, quiſ ur plurimū deſinit cōcupiſcere. Effectum ergò exſpectat privativum; quem à dæmone non eſt illicitum exſpectare, alioquin non liceret exſpectare dæmonis fugam ex obſeſſo, ceſſationem à tentatione, & ſimilia, ad quæ piè utimur aquæ luſtralis aſperſione, reliquarumque & agni Dei geſtatione. Duntaxat ergò illicitum eſt, exſpectare effectum privativum à dæmone, vi alicuius pacti conventi cum dæmone: quod hic nullum eſt.

Ad 2. Ne-

Ad 2. Negatur antecedens: ad probationem eius dico: ſi maleficus unicum fecerat pactum? tollens, miſcet ſe deſtructioni illius pacti, non conſervationi, quia deſtruendo ſignum, facit ut pactum ceſſet; ſi duo fecerat pacta, non immiſcet ſe ſecundo, quia non petit, ut diabolus vi ſecundi pacti deſinat; ſed deſtruendo primum pactum, virtualiter (ut dici ſolet) etiam deſtruit ſecundum, de quo non cogitat. ſi vi ſecundi pacti vellet dæmonem ceſſare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. Dico & Antecedens, & probationem eius diſſentire à vero, nam tollere ſignum, tãtum eſt proteſtari; quod diabolus; qui Dei permiſſione, & non aliter, poteſt nocere, ſperetur non nociturus amplius, poſtquam cauſa ad nocendum alliciens (nempe ſigni poſitio) ceſſaverit: item quod aliquando ſtet pactis conventis, non quia ſit verax aut fidelis; ſed quia cenſet hoc ſibi eſſe utile ad homines decipiendos, ſicut ſolent decoctores minus debitum exſoluere, ut in grandiori ſumma creditoris ſimplicitate abutantur.

Ad 4. Reſpond. Minorem falſam eſſe, non enim declinat ad Magos, ut Magi ſunt; ſed ut ſunt homines gnari eius rei, quæ vel adſpectu vel auditu potuit reſciri, & petitur ab ijs, non ut ex magica operentur arte: ſed ut id faciant, quod quivis ruſticus & idiota poſſet facere; ſaltem quod ipſi, ſine ullo novo cum dæmone pacto, poſſunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Poteſt ergò diſtingui maior, ſcriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ab magos: non verò tanquam ad alios homines à quibus illicitum auxilium quis exſpectat.

Ad 5 Reſpon. Aliter timeri Deum ſolum, aliter timeri creaturas. Deus ſolus timeri debet; ut omnipotens & auctor omnium, & quem nemo poteſt impedire, nec voluntati eius poteſt reſiſtere: creaturæ timentur tanquam quæ Dei permiſſione nocere valent; & quia malignæ ſunt etiam interdum volunt: & ſic Scriptura ſacra non prohibet eas timeri: dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animantibuſque potentior eſt, & nobis maximè infeſtus, &, exigentibus peccatis noſtris ſæpiſſimè permittitur à Deo nos graviter lædere, ut conſtat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere ſicarios, latrones, calumniatores? nonne licet fugere à domo dæmonibus infeſta? cur talis fugit, niſi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam ſiſtet.

Ad 6. Negatur antecedens, impropria enim & falſa locutio eſt, amotio ſigui eſt ſignum, non magis certè quàm homicidij actio eſt homo, ſicut enim homo erat antè occiſionem; ſic ſignum erat ante amotionem, nec iuvat comparatio illa baptiſmi, nam nec ipſa aqua eſt Sacramentum, nec ipſa ablutio: ſed Sacramentum, fit quando ad elementum, verbum cum actione accedit, ablutio materia proxima Sacramenti eſt, non Sacramentum *Dicas*: ſaltem eſt aliquid pacti. *Reſpond.* ſicut ablutio non eſt aliquid Sacramenti, niſi abluens intendat baptizare: ſic, niſi ponens vel tollens ſignum, intendat ex condicto ponere vel tollere, nunquam poſitio vel ſublatio aliquid erunt pacti.

Ad 7. Negatur conſequentia, idcircò enim deſinit nocere ſigno ſublato, non quia per hanc amotionem gravius vulnus infligit animæ tollentis: ſed quia ſperat vel maleficum in alium ſortem (ut vocant) translaturum, cum novo ſuo lucro; vel ſic plures ſe ſibi adiuncturum, videntes eum promiſſis ſtare. Præterea eſto hoc diabolus ſperaret; ſæpè ſpes illum fallit, & unde compendium exſpectabat, diſpendium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur, ceſſatio enim à nocendo beneficium non eſt diaboli, ſed Dei & hominis tollentis ſignum: ſicut non eſt beneficium proditoris, quando ablato ſigno deſiſtit à proditione peragenda; neque qui tollit ullo modo dici poteſt, hoc beneficium à proditore exſpectare.

Ad 8. Conceſſa majore, quæ veriſſima eſt; Negatur Min. omninò enim hoc volunt, quotquot nobiſcum ſentiunt; & quia hoc ex eorum doctrina ſequebatur, ideò non dixerant expreſſe. Neque enim putabant quemquam adeò moralium rerum fore rudem, ut negaret, primò ipſum maleficum, qui poſuit teneri ſignum, quod novit, tollere; ſi nequit aliter damnum impedire: ſicut, qui diabolo invocato verbis vel ſcriptis nocet, tenetur ceſſare ab hac invocatione, non tantùm quia ſuperſtitioſa eſt invocatio, ſed etiam quia proximo pernicioſa eſt. Nec ullo modo puto tolerabilem eſſe contrariam ſententiam in praxi, nec abſoluendum qui nollet ceſſare, vel ſignum tollere, ſicut non eſt abſolvendus, qui alicubi malleolos repoſuiſſet, incendium ſparſuros, niſi illos velit amovere. Eadem namque ratio eſt, ſicut malleoli efficaciter ſunt nocituri vi naturali; ſic etiam ſigna hæc æquè efficaciter nocitura sũt vi morali, ſivè vi pacti conventi. Neque hic quærendum, qua vi damnum inferendum, ſed an inferendum? & æquè iniuſta eſt illatio per unam vim, atque per alteram, ſicut malleolis ineſt vis ignea; ſic cenſetur ſignis alligata vis ſivè activitas diaboli, multò promptior & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod poſuit ex lege iuſtitiæ; tenebitur ſecundò alius, qui poſitum reſciverit, id tollere, ſaltem ex lege charitatis.

Ad 9. Reſpond. id, ſi fiat ſervatis circumſtantijs, quas requiſivi, *ſupr. lib. 5.* nec ſuperſtitioſè, nec impudenter, ſed ſapienter & honeſtè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulſione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: ut nec totum argumentum, quia depilatio illa non eſt ablatio ſigni, cum pili non ſint ſigna maleficij, ſed latibula.

10. *Argum.* Multis peccat, primò quod contradicis ſententiæ, quàm eo nituntur probare. Nam ſi defenſores contrariæ ſententiæ cenſent; non eſſe licitam, amotionem ullam, ut eos ſentire patet; ex argumento ſequitur, duntaxat aliquam eſſe illicitam, nempe deſtinatam huiuſmodi dæmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergò eijci poſſent per amotionem, licita foret amotio, iam non ergò omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant, ſe non contendere univerſalem negationem; (Nullam a-

motionem ſigni cum ſpe ceſſationis eſſe illicitam:) ſequitur non omnem amotionem huiuſmodi eſſe ſuperſtitioſam; quod cæteris omnibus argumentis ſuis probare nitebantur, repugnat ergò hoc argumentum alijs omnibus, quia ſubvertit commune cæterorum fundamentum. Secundò ſenſus verborum Chriſti non eſt, non aliter eijci, ſed non aliter rectè reijci efficaciter. Nam Apoſtoli non querebantur ſe uſos malis medijs, quod non eſt credendum; ſed ſe eijcere non potuiſſe, conatus enim Apoſtolorum non fuerat illicitus, ſed fuerat irritus, & hoc ſcire volebant; cur efficax non fuiſſet in hoc energumeno, quemadmodum ſolebat eſſe in cæteris, reſponſum illis, id accidiſſe, quod orationem & ieiunium non adhibuiſſent; quæ talium dæmoniorum peſſimorum, quorum inveterata poſſeſſio generi expellendo neceſſaria ipſis erant. Tertiò dæmon non exit ad ſigni amotionem, niſi quando erat ingreſſus ad ſigni poſitionem: quod Deus nonnunquam permittit, Quando autem propter hominis peccata Deus permiſit opera malefici dæmonem ingredi, tunc licebit ſignum tollere, non ſecus ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus ſit: imò & illud; (ſi valeret) nec exorciſmis eijci licitè poſſe: ſi tantùm ieiunio & oratione, tales licet eijcere. Denique non poteſt nobis conſtare, an ex hoc genere ſit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit ſignum amovere.

Ad 11. Dico exemplum illud S. Hilarionis duntaxat probare, quod, qui Hilarioni ſanctitate & dono miraculorum ſunt ſimiles; aut quando aliquod ſcandali, vel ſuperſtitionis augendæ ſubeſt periculum; debeant id facere; quod ad majorem Dei gloriam tendit; ut eſt dæmonem oratione eiicere: non verò probat, quod eo periculo ceſſante, aut quando quis non eſt certus de dono miraculorum (ut hodie certi nulli ſunt, in his partibus, ubi fides propagata) non liceat illi uti remedio, quod ad manum eſt, & experientia frequenti comprobatum novit. Metuebat autem D. Hilario, non, ne dæmon hoc pacto ſolitis incantationibus recederet, ſed ne populo videretur iis receſſiſſe: imò neq; hoc ſimpliciter verebatur, ſed alternativè; vel hoc, vel ne videretur ipſe dictis diaboli fidem habuiſſe; qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno prius ablato: Quod falſum erat, ut D. Hilarion oſtendit, & quia ſponte ingreſſus, ſponte remanebat: nec eum cogendi vim ullam magica illa ſigna obtinebant.

Ad 2. Reſpondeo verè hoc argumentum eſſe nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam ſi vel Hincmarus (cuius ille eſt Canon) vel alij patres cenſuiſſent, hoc remediũ eſſe illicitum, non fuiſſent contenti ſilentio prætermittere, quod uſu ſciebant, frequentiſſimum: ſed diſertè prohibuiſſent, ut ſolent ſimilia, ſic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & ſimiles, erant in frequenti uſu: ideò expreſsè illas prohibuerunt, ſummaq; ſemper Eccleſiæ cura fuit, uſitatas ſuperſtitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis, quia de remedijs Eccleſiaſticis & divinis agebant;

bant; iſtud autem eſt merè humanum remedium, & quod ipſa ratio ac natura unumquemque docet, nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia ſibi novere.

Ad 3. Reſpondeo diabolum ſignis non eſſe alligatum naturaliter: ſed mortaliter ex hypotheſi, quod vult ſtare pactis conventis. Nec verū eſt ſemper illum poſſe nocere ſine ſignis magicis, ſæpè enim, immò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & ſigna malefica: quæ non permittit illum immediatè facere, a Vnde non eſt abſurdum exiſtimare, quod quando Deus illum permiſit, mediante ſigno nocere: non poſſit dæmon nocere ſigno deſtructo, quia Deus tùm videtur permiſſionem ſuam ſic limitaſſe. Non tamen hic ſequitur Deum habere pactum cum dæmone, ſicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, ſi ijs non reſiſteret cum filio ſuo rebellionē moventibus, præſumptio quidem aliqua hinc in foro, ut vocant, fori naſceretur revera tamen pactum conventum propterea nullum intercederet, ſed permiſſio duntaxat & conniventia probaretur.

Ad ult. Reſpond. Negatur conſequentia, quia nemo ſcit, an Deus diabolo permiſerit nocere poſt ſignum deſtructum: & quia poſſumus ex frequenti experientia colligere, vel Deum id ei non permiſiſſe, vel ſaltem reliquiſſe eius arbitrio, ut adhuc noceat, vel ceſſet nocere, ſi velit: ideò poſſumus hoc experiri & ſignum amovere. Recurrendum quidem ad Deum, ſed non propterea prohibita ſunt remedia humana. Porrò ex his patet, quod cum ſignum amotum eſt, utile etiam & licitum eſſe, illud comburere maximè igne benedicto, & in loco ſacro: nam hæc loci & ignis circumſtantia etiam dæmoni eſt odioſa & metuenda. Addit Zachar, vicecomes in actis exorciſtæ complemento pag. 76. ſimul cum ſigno comburenda aliqua benedicta, ut ramus olivarum, thus, hypericon, &c. quod mihi non probatur, ut ſuperfluum, & de ſuperſtitione ſuſpectum, cum ſufficiat ſigni amolitio & deſtructio.

SECTIO II.

De remediis naturalibus contra maleficia. §. 1.

MVLTA de his more ſuo Grillandus *quaſt. 2. à numer. 3.* in cuius ſententia quid vitandum docebunt ſequentia. Theologi quidam vim omnem adimunt naturalibus medicamētis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædam memorant, ut naturalia: quæ quibuſdam queant eſſe ſuſpecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non aſſentior ijs, qui omnem omninò efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam ullam vim naturalem in dæmones concedunt, ut videntur concedere Faius, Petr. Gregorius & alij: b ſed ijs aſſentior, qui ſecundariam & indirectam tantùm tribuunt, quæ ſententia peritiorum medicorum & Theologorum fuit, *ut Pariſ. libr. de univerſ.*

a *Vict. relect. de Mahia circa fin.* b *Faius Energum. Pet. Greg. in Synt. iur. Franc. Georg. in problem.*

univerſ. Dionyſ. Carthuſiani in Tob. cap. 8. Franciſc. Victor. relect. de Magia quæſt. 6. Zachariæ vicecomitis d. operis part. 1. tract. de remediis corporalibus. Lulli libro 2. de quinta eſſent. Levini Lemnii libr. 2. de occult. natur. mir. Franciſc. Valeſ. cap 28. ſacr. Philoſ. Bapt. Codronchi. Cæſalpini & aliorum mox citandorum: nulla enim naturalis corporeæ rei vis eſt, quæ dæmoni poſſit prævalere; aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla ſuper terram poteſtas eſt, quæ comparetur: qui factus eſt, ut nullum timeat.* teſte S. Script. a Sed concurrente naturali, agente cauſa ſupernaturali, Deo vel Angelo; agere res corporea poteſt in dæmonem, eumq; pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, eſt ſupernaturalis illa cauſa: ſecundarium vero & indirectum eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis inſita. Hoc ergo in ſequentibus remediis ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis ulterius extendenda. Adſcribam autem illa, ut mihi colligenti occurrent. *Lapidibus & herbis*, vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26. quæſtione ſeptima.* Et ſane de multis mox ſubjungam: radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus evellendi, & alia quædam quæ addit, ſuſpectam rem reddunt, *lege lib. 8. antiq. cap. 2. & libr. 7. bell. Iudaic. cap. 23. à Thapſia*, dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor. libr. 4.* Plinius dæmonum ludibriis arcendis, *pæoniam*, commendat, ſed *nigram, lib. 25. cap. 4.* Veneficia depelli, *rhamni* ramo ad valvas & feneſtras poſito, ut fama celebre, ſcribit Dioſcorides, *lib. 1. cap.* 110. confirmat Bionis exemplum, ſed *lauri additis foliis*, apud Illuſtrium, *in eius vita.* *Verbaſcum* valde commendat botanographus Apuleius, *libr. de virtutibus herbarum, cap. 71.* Ovidius *libr. 6. Faſtor.*

> — *Spinam, quâ triſtes pellere poſſet*
> *A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.*

Moly ſeu *rutam agreſtem*, multi ad hoc commendant, *Homerus in Odyſſ. x. & ibi Didymus Scholiaſt. in Plutum Ariſtophanis, Plinius l. 25. c. 4.* Scyllam in limine januæ ſuſpenſam Dioſcor. laudat *lib. 2. c.* 168. pellem capitis lupini affixam villæ valuis vel lupi roſtrum Plinius, *lib. 20. cap. 9.* Alyſſum in domo appenſum idem *lib. 13. cap. 4.* Alii (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Ariſtot. Problem. 34. Dioſcor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbenam*, quam ideo herbam ſanctam veteres dicere, *Dioſcor. lib 4. c. 56* Herbæ Paridis ſemen non minus XX diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius.* Antirrhini ſeu Lychnis agriæ ad collum appenſio, *Matthiolus lib. 4. cap. 129.* Artemiſia, *auctor lib. ſimplicium 25. cap. 10.* Abrotanum, *Plinius lib. 21. cap. 2.* Mythridatium, Scordites, Centaurium, Sabina, palma Chriſti, Aſteratticum quæ & Bubonion, Ariſtolochia, tuſſilago, *Dioſcoridi & recentioribus*, & iiſdem ſalvia, anethum, marrubium, fœniculum, chamæpitys, quæ & Iua, cyclaminum, allium, ruta capraria, & cupreſſus. Quinetiam in *humano ſanguine*, vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt; ut menſtruata muliere agros circum-

a *Iob. 14. v. 24*

cumeunte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columellam: & Laud. Banairolus ſcribit, *Ennead. muliebri ca. 2.* ſi menſtruo cruore domus alicujus poſtes inungantur, dæmoniacis Magorum artibus & inſidiis aditum omnem præcludi; & apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Livonia fuiſſe locum, ubi nimbis, tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur, niſi in lacum quédam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc aperte Satanicum: priori aliquid phyſicum ineſſe poteſt, ſed indirecte agens. Sed non injucundum erit, ſi adſcribam ex Balduini Ronſæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegantia, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare; &, ſi naturæ genius faveat, ægrum juvare. *De lupo cecinit.*

Nec roſtrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano depellit faſcina dira:
Si prius exſuccum fuerit: mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid: Quod dura cutis nigra cervice revulſa
Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe?
Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincla iugulia curat,
Et linit obductos vittis hoc unguine poſtes,
Ante venit ſponſus quam optata ad limina ſponſæ:
Hinc quondam iuvenes illi, innuptæque puellæ
Inſtituêre luſus feſtos atque annua feſta:
Quod lamiis, ſtrigibuſque feris quoque ſuſtulit anſam
Turbandi noviter nuptos, noxamque ferendi,
Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidve cibis aliis dicam nova toxica mixta?
Dæmon homo eſt homini, ſic nos veſana libido
Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:
Sic Strix dira oculos, & totos faſcinat amens
Artus, ac lento conſumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritoſve homines violentæ obtrudere morti,
Et ſpoliare bonis, ſed magni rector Olympi.
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctivagæ pellem perhibent arcere verenda
Faſcina ſi geſtet quiſquam, tacituſve reſervet:
Stercora quæ reiicit violenta & morte perempta,
Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore
Interiora domus, muroſque obducere rubro
Incruſtamento, vel fel ſuſpendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ & reſervare
Convenit, & ſiccos ſervare cubilibus amplis,
Quod Strigibus fraudes adimant, & faſcina pellant.

Atque

a *Hiſt. continuationis Surii.* b *Plinius li. 20. c. 9.* c *Hæc de hyena ſunt ſuperſtitioſa propter conditiones requiſitas, licet praſcribat Plinius l. 28. c. 8.*

Atque oculus dexter muſtelæ includitur auro,
Poſt teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamiis Strigibuſque ligatos.
Creditur à multis torvi ſervata leonis
Pars caudæ prodeſſe viris quos faſcina vexant:
Fertur quod ſimili vi polleat ungula pardi.

Idem Ronſſæus *epiſt.* 22. conatur oſtendere, cur aſini ſylveſtris ſeu onagri, nec non domeſtici nulla nigredine aſperſi, ungula ad effaſcinationem faciat: idque tribuit ſalaci animalis ejus naturæ, & ad illud maleficium reſtringendum cenſet, quo viri velut ligati ad Venerem inutiles redduntur, contra hoc maleficium hyenæ nervos in vino cum thure potos præſcribit Plinius *d. cap. 8.* item rubetæ oſſiculum in potu additum, *libro trigeſimo ſecundo cap. 5.* & Lentopodii radicem appenſam Dioſcorid. *libro quarto capite 126.* Q. Sammonicus Serenus, medicinæ *cap. 58.*

Præterea ſi forte premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens ex ſertis ubera labris.
Allia præcepit tundi ſententia Vecti,
Qui veteri claras expreſſit more togatas.

Evonymus, *in Theſauro Medico, ca. de ſolidis quibuſdam,* &c. docet confectionem electuarii ex argenti vivi pulveribus conficiendi, quod faſcino adverſetur. Marbodus Gallus *a* multa de lapidibus diſſerens, inter cætera, de Adamante.

Et noctis Lemures, & ſomnia vana repellit.

Thetel. ut ſæns, *lib de ſculpturis,* eandem vim tribuit *Chryſolitho,* mulieris figura naturaliter formato: ſed & Marbodeus, de eodem:

Eſſe phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertuſus ſetis ſi traiiciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum lævo decet hunc geſtare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmonicas & Theſſala monſtra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur,
Vincit præſtigias, & carmina dira reſolvit.

Contra maleficos omnes morbos prodeſſe tradunt Dioſcor. *lib. 5. ca. 103.* Plinius, *lib. 25. cap.* 10. & Meſue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *ſacrum* vocant.

Quid iaſpis?

Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit.

Quid onyx?

Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit.

Sic vulgo legitur, ſed ſenſum membranæ contrarium exhibent:

In ſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

Sane maleficam ejus vim ipſemet indicat Marbodeus, *c. de Sardio,* cum ſcribit præſente Sardio Onycem nocere non poſſe, de Ætite & Smaragdo Codronchus idem probat. Georg. Willichius *b* de chamæleonte:

Chammeleontis hepar toſtum nicromantica vellit
Appenſum collo

De aſino,

Infan-

a in Dactilothica. b in παντοπωλίῳ.

Infantum cunas pellis villoſa defendit,
Horrificoſque metus pellit & iſta ſimul.

In Nili flumine lapillum inveniri, qui quam primum energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahat, ex Thraſillo ſcribit Stobæus.

Marcellus Empir. *libr. de medicina cap.* 20. potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia, quæ ab illo peti poteſt: contra equorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes præſcribit Renat. Vegetius, *libr.* 3. *Veterinariæ cap.* 74. Sane ſuffitibus dæmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gentiles, *teſte Iuſtino mart. cont. Triph. & Thargum. Chal. Cantic.* 4. *v.* 6. De hyperici ſuffitu id teſtantur Lullus, *libr.* 1. *de quinta eſſent.* & Mathiolus *in Dioſcor.* & factitant noſtri exorciſtæ teſte Mengo *Flagell. dæmon. ex.* 3. 4. 5. *&* 6. & qui modos compoſitioneſque deſcribi Zacharias Vicecomes complementi artis exorciſticæ part. 1. cætera à reliquis, qui Æſculapidarum de gente, nos medicinam corporum non profitemur. Animarum medici utinam ſimus, ſummi illius archiatri qui vivificat mortuos idonea inſtrumenta. Theologis placuit eſtque veriſſimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalem, qualis eſt dæmonum, nihil poſſe; quare cenſent cum Angelo a, lapides, herbas, particulas animantium, & alias medicinas directe & proxime nihil in dæmones operari: indirecte tamen & mediate juvare contra ejus conatus maleficos, eo quod impediunt, vel auferunt diſpoſitiones illas, quibus dæmon uſus fuit, ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel ſaltem invitatus aut aditus ratione influxus aſtrorum, ut de Lunatico Evangelico Origenes & Hieronymus cenſuere b, vel ratione complexionis atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum, conſideratio iſta diſpoſitionum vel amicarum, vel odioſarum Dæmoni (odioſæ fuere in his duabus Ioſephi & Tobiæ narrationibus) magis conſentanea eſt philoſophiæ, quam quod Druſus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione ſymboli & ſignificationis, et hepar & cor illud repræſentati, ſi dæmon dumtaxat uſus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de ſuo addidit malitiæ aliquid artificioſa commixtione, vel induſtria ſibi nota & hominibus incognita, vel fractura & continui ſolutione, vel detorſione occulta: tunc poſſet fieri, ut totum maleficium naturalibus, quæ Medicorum ars approbat, remediis tolleretur. Sic interpretor ſententiam Richardi Mediavillani, qui cenſet maleficium naturalibus remediis aliquando in totum ſuperari poſſe c. Si vero quid hujuſmodi immiſcuit (ut ſolet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt juvare, in totum juvare non poterunt, ratio diverſitatis eſt, quia priore caſu poterunt illæ diſpoſitiones in totum tolli, quibus Dæmon utebatur: poſteriore poſſunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & ſic etiam actio Dæmonis priore caſu in totum tollitur, poſteriore remittitur duntaxat, & ad tempus impeditur. Deinde Dæmon, etiamſi uſus ſit ſolis

a *in verb. ſuperſtitio q.* 6. b *Orig. in Matth.* 17. *tract.* 3. *Hier. c.* 4. *c in* 2. *d.* 3. *q.* 8.

ſolis venenis naturalibus, ſolet nonnunquam, ut poteſt, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire; quando Deus permittit: raro etiam Medici poſſunt conjicere, quibus mediis naturalibus ille ad nocendum ſit uſus: ita fit, ut raro, imo vix unquam maleficia naturalibus remediis penitus tollantur. Hæc cauſa eſt, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remediis tolli: ſed communiter affirment, à magis alio maleficio ſanari *a*. Et propter hanc diſquiſitionum alterationem Canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, abſque incantatione, *cap. ult. 26. quæſt. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remediis hoc obſervandum, ut conſideretur, an contra diſpoſitiones, quibus Dæmon gaudet & uti conſuevit, in hominibus lædendis vexandiſque, virium aliquid obtineant: quod ſi deprehendatur, (ut conſtat de pæoniæ radice, ruta, & muſica, & callyonimi piſcis iecinore) tum judicandum, iis citra ſuperſtitionem uti licere. Vide, quæ de his non omnino indiligenter dicta *libr. 2 qu. 30. ſect. 3. §. 2.* Sed quia poſt priorem editionē quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibeo publicæ omnium utilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinēt ad morbi indagationem, utrum ſit maleficus necne, & vocatur hæc pars, *De ſignis ſeu indiciis:* vel pertinet ad morbi ſanationem, & nuncupatur proprie, *de remediis:* ideo nobis de utraque agendum.

Priorem quæ ad indicia ſpectat, ex parte diſcutiunt Exorciſtæ quidam, ſed plenius Medici. Exorciſtarum indicia proponit liber ſacerdotalis Sammarini; Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammaricus, 1. *p. Sacerdotalis tract. de exorciſmo*, ſic ſcribit *cap. 3. De ſignis, quibus aliquis cognoſcitur eſſe dæmoniacus, legitur, quod ſi quis non poteſt continuare eſum carnis hædinæ per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus.* Hæreo: nam hoc indicium probum ad epilepticorum affectionem detegendam, non vero energumenorum: qui plerique epileptici non ſunt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles, & dæmones membra eorum & corpus deſtruunt miſerabiliter, & interficiunt; niſi cito eis ſubveniatur. Aliqui fingunt ſe eſſe fatuos, & ſemper augentur. Sed diſcooperiuntur & cognoſcuntur, ſi nolunt dicere Pſalmum:* Miſerere mei Deus. *&:* Qui habitat in adjutorio altiſſimi *aut Evangelium S. Ioannis:* In principio erat verbum, *& ſimilia ſancta. Eſt etiam magnum ſignum, quando loquuntur ſermonem alienum à patria ſua, ſi non fuerunt extra patriam* (clarius diceret, quem ante morbum non didicerant) *& quando perſona illiterata idiota loquuntur liberaliter & congruenter, aut etiam cantant muſicaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipſa nunquam dicere ſciviſſent. Aliqui etiam dæmoniaci ſunt muti & ſtupidi. Aliud quoque ſignum eſt, quod eis ſuperveniant terrores; & cito recedunt.* Potiſ-

Ppppp

a ſic Albertus Magn. in Luc. c. 9. Paul. Burgent. in 1. Reg. 16. Pelbertus Guilh. Pariſ. Angel. quos citās ſequitur Binſf. pa. 1. Dub. 3. & Grill. q. 2. n. 4. & 5. b *§. 1. De ſignis & indiciis malefici morbi*

Potiſsimum autem cognoſcitur quis eſſe dæmoniacus; ſi, quando leguntur exorciſmi, conturbatur: & hoc ſignum eſt præſentiæ Diaboli.

Cætera ſigna etiam ante conjurationem ſerviunt, hoc ultimum inter conjurandum: quo tempore alia quoque animadvertenda, ut idem ſcribit cap. 6. Quando Sacerdos ponit manum ſuper caput energumeni, tunc *aliqui ſentiunt ſub manu rem frigidiſsimam, tanquam glaciem. Aliquibus deſcendit ventus per humeros & renes, qui eſt frigidiſsimus. Aliquibus caput in immenſum aggravatur. Aliquibus cerebrum conſtringitur, & perforatur: ſicut ſi gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput & facies, & aliquando tota perſona, ac ſi eſſet vapor ignis. Aliquibus febris immenſa cum dolore capitis evenit, & totum corpus extenuatur & tangitur: Sed omnia iſta accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus conſtringitur guttur, adeo, quod videntur ſtrangulari: Aliquibus ad orificium ſtomachi movetur quædam res ad modum pilæ, ac ſi eſſent vermes ac formicæ, aut ranæ: Quibuſdam accidit vomitus magnus ſtomachi. Aliquibus maxima tortura in viſceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibuſdam conſtringitur cor, ac ſi intolerabiliter feriretur. Oſtenditur etiam Dæmon in aliqua corporis parte palpitando, ſicut piſcis, aut in modum formicarum. Aliquando pertranſit à capite uſque ad digitos pedum, ſicut ventus, & è contra. Vltra iſta ſigna, complura alia practicando videbis, quia diverſi Dæmonis faciunt diverſa ſigna.*

Quoad ſigna quo quis aliter dignoſcitur eſſe maleficio læſus, hæc ſcribit, *cap. 4. Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos conſtrictos, & omnia eorum membra videntur ligata: & habent humeros deſiccos. Duo autem potiſsima ſigna ſunt, conſtrictio cordis, & oris ſtomachalis, & quando videtur eis, quod habent unum bolum ſuper ſtomachum. Aliqui habent puncturas in corde, tanquam ſi acubus eſſet punctum. Aliqui videntur ſibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde aut renibus: & videretur eis, quod talia membra à canibus lacerentur. Aliquibus videtur bolus in gutture aſcendeus & deſcendens. Quibuſdam ligata eſt vena generationis. Aliqui habent ſtomachum ita diſpoſitum, quod emittunt per vomitum quicquid comedunt & bibunt* (hoc ſignum leviſſimum eſt, & nullum, niſi alia accedant.) *Aliquibus per ventrem diſcurrit ventus frigidiſsimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus ſignum eſt ex indigeſtione cibi, & potiſsimum quando medicinæ applicatæ nihil proſunt infirmo. Aliquibus eſt circa collum continua pulſatio, quæ videtur tremorem inferre.*]

His plura ponit Zacharias Vicecomes in complemento exorciſticæ par. 1. cuius aſſcribam verba, in uſum pauperiorum libris carentium. Dæmoniaci ſimpliciter ſigna ſunt:

1. Linguam nigram & tumidam Dæmoniacus de ore multoties contra naturam profert: inflatur guttur, vel diſtringitur anguſte, ita ut videatur velle ſtrangulari, ſed tamen in ſuum priſtinum ſtatum redit.

2. Plorant Dæmoniaci, neſcientes quid plorent.

3. Cum ira & contentione reſpondent interrogantibus.

4. Quandoque etiam coacti ut loquantur, nolunt loqui.

5. Clau-

5. *Claudunt dentes, & nolunt comedere.*

6. *Homines odio proſequuntur.*

7. *Multa dicunt, ex quibus minime dignoſcitur, quid velint innuere.*

8. *Opprimuntur ſopore gravi.*

9. *Remanent tanquam ſenſibus deſtituti.*

10. *Seipſos pugnis percutiunt, & veſtes lacerant, & capillos.*

11. *Terribiles habent oculos & horribiles.*

12. *Terrore repentino afficiuntur, & confeſtim terror ille recedit.*

13. *Diverſorum animalium voces imitantur; & ſic audiuntur rugitus leonum, balatus ovium, boum mugitus, latratus canum, porcorum grunnitus, & ſimilium.*

14. *Strident dentibus & ſpumant, & ſigna alia oſtendunt tanquam canes rabidi.*

15. *Multoties exponunt ſe præcipitiis.*

16. *Diſcurrit aliquando per eorum corpora, igneus vel glacialis vapor.*

17. *Sentiunt per corpus ſigna, tanquam formicas diſcurrentes, ranas ſaltantes, viperas, ſerpentes, piſces natantes, muſcas volantes, & ſimilia.*

18. *Varia præter naturam vident & audiunt.*

19. *Sentiunt ſub manu ſacra capiti ſuperpoſita, vel ex ſacra lectione quid frigidiſſimum, vel calidiſſimum, vel grave.*

20. *Clamant, cum aliquas Sanctorum Reliquias capiti ſuperponis, etiam occulte, & dicunt: auferte iſtas à me, quoniam male olent, vel ſunt nimis graves: aut eſflant, aut circumvolitant caput, aut ipſas Reliquias proiicere ſtudent; aut contra miniſtrum & aſtantes ſe iratos oſtendunt, & ſimilia.*

21. *Omnia ſpiritualia odio habent; à facie Sacerdotum, & præcipue Exorciſtarum fugiunt: in Eccleſiam ingredi nolunt; & ſi ingrediantur, ab ea ſtatim fugere procurant: vel corona, vel ſpiritualium librorum tædet: cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maxime Crucifixi nolunt inſpicere, nec deoſculari: imo proiiciunt, & in hæc omnia conſpuunt.*

22. *Sacra verba proferre negligunt, qualia ſunt,* Miſerere mei Deus. Qui habitat in adiutorio altiſſimi. Magnificat anima mea Dominum. In principio erat verbum, *& ſimilia. Et ſi ea pronunciaverint, balbutire ſtudent, vel verba corrumpunt, tædium grave demonſtrant, tandem ea perficere non poſſunt: ita ut palam ſe Dæmoniacos oſtendant.*

23. *Sentiunt in aliqua corporis ſui parte dolorem, & ſi ſuper eum ſignum S. Crucis feceris, ſtatim per corporis membra fugiet: ſed ſi eidem dolori locum præciſum aſſignaveris, in ea corporis parte, in qua volueris, ſigno S. † Crucis patientia & perſeverantia arctabis.*

24. *Cum ſuper Dæmoniacos Evangelia, Paſsionem Ieſu Chriſti, Coniurationes, & ſimilia legeris, conturbabuntur, ſenſus occupabunt, intolerabiles etiam in illis anxietates, ac inflationes, vel guttas ſudoris defluentes conſpicias. Inſuper ſtridores ad cœlum uſque mittent proſternent ſe, ac ſimilia facient.*

25. *Cum audieris idiotas & ignaros litterarum, interpretari difficilia, aliorum manifeſtare ſecreta, pulſare, vel muſicaliter canere, aliqua prædicare, loqui variis linguis, & (ut verbo concludam) ſupernaturalia facere, abſque dubio ſignum erit diabolicæ præſentiæ.*] Animadvertendum tamen, quod ſupradicta ſigna omnia

poſſunt etiam concurrere in Dæmoniaco maleficiato, & quædam maxime priora in ſimpliciter maleficiato; de quo mox quindecim ſigna idem Zacharias ponit.

Verũ iſta & alia longe exactius collecta, & experientiâ comperta fuerunt à Codroncho, *lib.3. de morb. venefi. c.13.* docet, ſigna hæc vel communia eſſe cunctis maleficiis, vel peculiaria quibuſdam. Cõmunia ducit à cauſa morbi, & à comitantibus morbum. Signa à cauſa tradit, ut ſi morbus cœperit ex inteſiſſimo alicujus amore, vel irrationali ſeu iniquo in aliquem odio, ſi ex maledictis vel minis alicujus malefici, ſi inſtrumenta maleficii ſunt inventa, qualia nos multa commemoravimus, & refert Andr. Cæſalpin. *de inveſtigat. dæmon. c.22.* A concomitantibus morbum ſunt paroxiſmi, & remedia juvãtia vel lædẽtia; & communia ſigna sũt: 1. Quod morbi maleficio illati ægerrime cognoſcuntur, ita ut Medici in iis hæſitent, & ambigui huilluc animo agitentur, nec certi quicquam de illis audeant proferre. 2. Quod remediis ex arte adhibitis, morbus ſe non remittat, ſed potius exaſperetur, & augeatur 3. Quod more naturalium morborum, non creſcat paulatim; ſed frequenter ſtatim ab initio, nullis peccantibus humoribus in cauſa exiſtẽtibus cum graviſſimis ſymptomatibus & doloribus ſe morbus prodat. 4. Quod valde incõſtans ſit morbus, & licet periodicorum naturam referat, raro tamen periodos ſervet: & licet ſimilis videatur naturalibus morbis, in multis tamen diſcrepet. 5. Multoties, licet ægrotans graviſſime doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. Interdum ægri ſuſpiria (quæ luctuoſa vocant) abſque manifeſta cauſa emittunt. 7. Aliquibus appetitus rejicitur, aliqui cibos revomunt, & ventriculum ita male affectum habent, ut & ſæpius aſtrictione laborent, vel etiam pondus in ipſo quoddam, quin & rem aliquam per oeſophagum modo aſcendere, modo deſcendere percipiant, & ſi in ſuperiorem partem delatum deglutire conentur, omnem operam ludant, re ipſa mox ſponte deſidente. 8. In regione cordis punctorium dolorem percipiunt: adeo ut ipſum aliquando lacerari afferant. 9. In quibuſdam circa collum arteriæ manifeſte pulſare, & quaſi tremere deprehenduntur. 10. Alii ſævo colli ſeu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torſiones acerbiſſimas, & ſæpe flatum quendam frigidiſſimum per ventrem permeantem, & cito redeuntem, vel vaporem uti flammam ignis calidiſſimum, ſimili modo illos infeſtantem percipiunt. 11. Quidam ad Venerem impotentes redduntur. 12. Conſuevere quidam levibus ſudoribus præcipue circa noctem corripi, quamvis tempore & aura frigidiore. 13. Alii videntur habere particulas corporis veluti nexibus deligatas. 14. Morbi quibus laborant veneficio læſi, ſunt ut plurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies; & virium imbecillitas, cum ſummo languore, mentis ſtupiditas quædam; varia melancholica deliria, diverſa febrium genera Medicis multum negotii exhibentia, motus quidam convulſivi, unde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas ſpeciem cõ-

vulſionis

vulſionis præ ſe ferens: Aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus laſſitudinem percipiunt, ut vix ullo pacto movere ſe poſſint. Plerumque tota cutis, ſed ut plurimum faciei, flavo ſeu cinereo colore ſuffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adſtrictas, ut eas vix aperire poſſint: oculi ſunt perlucidi & tranſparentes, ſicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam ſpectra vel nubeculam inſpicere videntur, & nonnulli torue intuentur. 15. Cognoſcuntur experimentis quibuſdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adſpicere valent, nec oculi, intentis ullo modo, album oculorum variis modis mutatur. Ægrotantes, cum inſtrumenta comburuntur, ſolent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione levioris vel ſævioris veneficij, ita ut quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod ſi nullam mutationem vel læſionem percipiant, erit de ſalute ægri bene ſperandum, paruo negotio bonæ valetudini reſtituendum.

Adde, ſi forte veneficus ad viſendum ægrotum accedat, ſtatim infirmus ingenti moleſtia afficitur, aliquo terrore ſeu tremore corripitur, ſi ſit puer, ſtatim plorat, oculi ad fuſcum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obſervatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta ſacra ad oculos, aures, frontem, & quaſdam alias partes Sacerdos adhibet, ſi in partibus illis ſudor, vel aliqua alia mutatio appareat, ſignum eſt veneficij.

His ſubdit Codronchus, non eſſe neceſſe, ut omnia hæc ſigna in ægro inveniantur, ſed ſufficere, ſi aliqua pro diverſitate morbi ſeu maleficii.

Hæc communia: peculiaria vero poſſeſſionis dæmonum maleficio inductā ſigna eſſe difficilia cognitu, quando Dæmon maleficio immiſſus immiſcet ſe ſubſtantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromiſſæ; vel ex propriis ægri humoribus genitæ: nam quamdiu hæc ſubſtantia in aliqua corporis parte latitat, ſæpe, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud ſe manifeſtat. Pleriſque tamen horū pravæ ſunt imaginationes, præcipue in ſomnis, quæ Dæmonem produnt: quod tamen indicium ſolum non ſufficit, quoniam hæc eadem ſæpe melancholicis accidere conſueverunt.

Verum ſpiritu locum mutante quē prius inſedit, res paulò clarius deprehendetur. primò, ſi, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita ut obſeſſi ſentiant ſibi veluti formicas ſub cute reptantes. ſecundò, ſi partes quas petit, quadam palpitatione commovet. tertiò, ſi puncturis quibuſdam moleſtiam gravem infert. quartò, ſi velut flatus à capite ad pedes deſcendit, & iterum à pedibus ad caput aſcendens reſilit. quintò, ſi veſicula in lingua excitetur, quæ confeſtim evaneſcat: vel plures appareant minutis granulis ſimiles, ex quibus etiam multitudo inhabitantium ſpirituum arguitur. ſextò, ſi ad gulam duntaxat aſcendens, eam tumefaciat, & ſiccam tuſſiculam excitet. ſeptimò, ſi linguam petens, aut contor-

quens, inflat, vel impellit ad loquendum non obſeſſi ſed dæmonis ipſius conceptus, vel ſi ingenti oris hiatu linguam exerat. octavò, ſi in dorſo ſenſum præbeat aquæ frigidiſſimæ, quaſi confertim per dorſum defuſæ, & ſurſum ac deorſum percurrentis. nonò, certiora adhuc ſigna ſunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquẽtes intelligunt, vel cùm rudes ſint, de arduis & ſublimibus quæſtionibus diſſerunt: vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conſcientiæ, ut peccata imaginationeſve aſsiſtentium, vel eos convitijs ſine cauſa proſcindunt: aut ita furijs agitantur, ut à multis validis hominibus nequeant ligari vel coerceri.

Quidam etiam cùm à defatigatione vexationis conquieſcunt, narrant ſe vocem quidem dæmonis intra ipſos loquentis ſentire, ſed ſententiam verborum percipere nõ poſſe, utpote quibus mentis functio ſit quaſi ligata. Alij ſi interrogentur, quid egerint, vel dixerint, fatentur ſe nihil eorum poſtea meminiſſe. Quidam cenſent ſignum eſſe indubitatum & inſeparabile, cùm ægri arceantur à divino cultu, ita ut nullatenus aqua benedicta ſeipſos aſpergere, neque audire, neque proferre divina verba queant: ſi vero vi adigantur cæremonias Eccleſiæ peragere, vel divinis officijs, ac potiſſimum ſanctiſsimo altaris ſacrificio, intereſſe, tunc vehementius longè vexantur, & ijdem cum mente conſtant, teſtantur optare ſe quidem hæc omnia facere, & intereſſe, & ſacrarum rerum auxilium deſiderare, ſed eſſe quiddam in ipſis quod magnopere impediat. Sunt deniq; qui propter incontinentiam dæmoni omninò parent, & ideò vexari quidem deſinunt, ſed miniſtri fiunt & patratores multorum facinorum. Quin etiam ſunt, qui ſic ad deſperationem aliquando inducuntur, ut nonnunquam ſibi ipſis manum inferant.

10. Prætermitto effectus, qui pro ſignis eſſe poſſunt; qui in S. S. habentur, ut cunctis notos, nempe quod aliquando ægri fiant lunatici, muti, ſurdi, cæci, ſtrideant dentibus, illidantur in terram, exareſcant, diſcurrãt nudi, ſe & alios lacerent, habitent in ſepulchris, proijciantur in aquam vel ignem, & alias graviſsimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum utrum æger ſit energumenus, ſolent facere ſequentia: ſchedulam aliquam ſacra Dei verba continentem, reliquias ſanctorum, vel agnum cereum benedictum, vel quid aliud ſacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & ſtolam imponit, ſacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore multos motus inconditos edere, multaque inuſitata & dicere, & facere. Si dæmon caput petierit, gravantur & punguntur acrius in capite, vel caput unà cum facie rubore & calore quodam igneo perfunditur, ſi oculos petijt eos diſtorquet; ſi dorſum, convulſiones membrorum, antrorſum & retrorſum adducit: aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeò reddit, ut nulla vi allata flecti poſsint, aliquando velut mortui corruunt, ac ſi laborarent tertia epilepſiæ ſpecie, aura quadam in caput irruente,

irruente, & ad imperium ſacerdotis elevantur aura remeante, unde diſceſſit.

Si fauces petat, adeò conſtringuntur, ut ſtrangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, ut prope cor aut pulmonem, anhelationes, palpitationes ac ſyncopas excitat. Ad ventriculum ſi tendat, movet ſingultus ac vomitus, ut aliquando cibum aſſumere nequeant vel aſſumptum continere: motum eiuſdem rei adinſtar paruæ pilæ circa os ventriculi, nec non rugitus & alias voces abſonas excitat, & circa præcordia tonſiones vel flatus. Cognoſcuntur etiam aliquando quibuſdam ſuffitibus ex ſulphure, aut alijs rebus fortis odoris (de quibus poſtea.) Sunt qui ſcribant eos odore roſarum adeò offendi, ut ne cogi quidem poſſint, iuxta roſarium tranſire. Interrogandi quoque ſunt ægri, num illis dæmon ante obſeſſionem in aliqua forma ſe conſpiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quaſi ſemper, primò apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte eſt defunctus, aut repræſentat aliquem ſuum conſanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis, & ſi videtur, quod ſubitò diſpareat, ingreditur tamen ſubito in eum, & hoc ut plurimum accidit in nocte, & in locis opacis & obſcuris. Aliqui etiam intrant per os & nares in modum venti aut per modum unius muris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale ſomnium immiſerunt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon poſt eos currebat, qui evigilantes ſunt inventi cum talibus ſignis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.*] d.p.2. de exorciſm. in princip. & hæc eadem alijs verbis tradit Codronchus *d. loco.*

§. 3. Poſteriorem partem quæ *de remedijs eſt naturalibus* ab iis petere cogor quorum hæc profeſſio eſt, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quædam prius communia contra omne maleficium proponit, poſtea ad peculiaria quædam deſcendit. Principio (ut eius dicta ſummatim comprehendam) docet, quoſdam præſcribere vomitoria, balnea, linimenta, ſuffumigia, & ſimilia: Sed in his facilè offendi, & periculum ægris creari, niſi nonnulla obſerventur, quæ exſequitur ſigillatim. Nam de vomitorijs agens *libr* 4. *cap.* 4. præ cæteris commendat florum geniſtæ drachmas duas in decocto quodam ſumptas, vel ſeminis lathyris decem duodecimve grana à putaminibus delibrata, tuſaque & in ovo ſorbili devorata. Vel Hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam uſque ad medietatem fermè, quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo diſſerit *cap.* 5. & oſtendit uſum eius non rarò noxium eſſe, nec adhibendum, niſi ſervatis ſervandis, quæ illic exſequitur.

De ſuffumigatione agit *capite ſexto.* & hanc docet non adhibendam, niſi caput & corpus ante expurgatum fuerit: & non niſi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus eſt. laudat ſuffimentum Berenices, quod Aetius immundos ſpiritus ex quorundam ſententia ſcribit arcere *ſer.* 13. *cap.* 119.

De linimentis diſſerit *capite octavo.* & ea videtur habere pro tutiore remedio,

dio, quam ſuffitum, balnea, aut vomitoria. Denique *cap. 9.* diſputat de ſimplicibus, ac nonnullis compoſitis medicamentis, ſua facultate veneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipſa ſectione iam recenſuimus.

Circa hæc alexipharmaca non eſt contemnendum, quod And. Cæſalpinus *in Peripatetica inveſtigat. dæmonum cap. ultim.* admonuit his verbis, *Quoniã quæ vehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, caloriſque) corporis noſtri ſunt corruptiva, non minùs quàm venena: ideò ea ſelegerunt medici adverſus veneficia, quæ aliquam partem haberent naturæ noſtræ familiarem, quæ corpora noſtra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiuſmodi facultatem habere comperta ſunt, amuleta & alexipharmaca appellata, ut totius ſubſtantiæ proprietate id conſecuta. plurima per experientiam inventa, & longo uſu confirmata. Ex his autem ea maxime opportuna ſunt cenſenda, quæ ſpirituoſam & multam efflant huiuſmodi vim: tùm quia intimius penetrant, tùm quia cum ſpiritibus conveniunt. Sic enim & permiſceri, atque eos alterare poſſunt aut pellere.*] in quibus verbis quædam involutiùs dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius ſubſtantiæ proprietate veneficio repugnant. nec etiam credendum, quæ magis ſpirituoſa ſunt, idcirco magis cum ſpiritibus (h. e. dæmonibus. nam de his loqui docent ſequentia) convenire. quod enim pellantur illis, potius argumento eſt pugnare cum ſpiritibus illis. Nec dæmonũ iſta expulſio directè fit phyſica operatione in ipſum ſpiritum agente, ut & ego iam oſtendi, & de hac re diſputans Bapt. Codronchus *d. l. 4. cap. 9.* eruditè explicuit, cuius ſummatim hæc eſt ſententia: pharmaca huiuſmodi antidæmoniaca efficacitatem nonnullam habere contra maleficia & ipſos dæmones, etiam uſque ad eorum expulſionem.

Sed non convenire medicos, in reddenda modi ratione. Quatuor enim modos ſolere adferri. 1. etſi res ſenſibiles, ut fumus, herbæ, &c. ſua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen ac leniorem poſſe reddere: ita ut ſi moleſtia, quæ à dæmone infertur, ſit parua ac levis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intellige, ſi noxa dumtaxat à cauſis naturalibus, quibus ſolu dæmon uſus, profluxerit*) non in dæmonem, ſed in dæmoniacum agendo, eò ipſo quòd ex rebus illis adhibitis, oppoſita diſpoſitio introducatur illi, quam dæmon expetit, aut indidit (*ſic Richard. de Mediavil. quodl. 3. q. 8.*) 2. quòd quæcumque fiunt circa corpora obſeſſa, dæmones accipiunt ut facta & vergentia in ipſorum deſpectum ac ludibriũ, maximè ſi ſint irriſiva vel afflictiva, ut ſunt flagra, item omnia fœda & amara & ſimilia. quare cum ſint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, & à moleſtia inferenda deſiſtere. 3. quòd cùm iſta interdum ſint ſigna recordatoria, & pœnarum, quas luunt, memoriam ingerant, ab iis dæmones valdè abhorrent, eaque vehementer deteſtantur: ideoq; in fugam facile per hæc convertuntur. verbi gratia, ſulphur cum igne ſignum eſt carceris infernalis, ruta amari cruciatus Chriſti: thus in igne poſitum repræſentat orationes ex charitate accenſa naſcentes. 4. modum quem iudicat magis conſen-

tancum

taneum veritati, eſt: quod res huiuſmodi piè ac religiosè adhibitæ, tanquam inſtrumentum divinæ iuſtitiæ, in dæmones agunt, illoſquè ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumquè opera venefica deſtruunt ac removent. Quibuſdam enim rebus, Deus dedit virtutem, ut ſi piè adhibeantur, tanquam inſtrumentum divinæ iuſtitiæ, dæmonum effectus & opera venefica deſtruant ac removeant; quibuſdam enim rebus Deus indidit vim & qualitatem quandam moralem dæmones compellēdi & eijciendi, & energumenos iuvandi: quia conſentaneum eſt iuſtitiæ divinæ, pro infligenda malis ſpiritibus pœna, eos rerum ſenſibilium actioni ſubijcere: qua pœna, dempta pœna divinæ viſionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tamen res iſtæ antequam adhibeantur benedici & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob Chriſti Sanctorumquè merita, ne quantum velint, hi ſpiritus in exitu ac pulſione ſua noceant obſeſſis. *Hact. ex Codroncho.*

Verùm à me per epiſtolam rogatus Federic. Iamerius, vir muſices, poetices, & medicinæ laude unus hoc ævo clariſsimus, in quem ſimul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati videantur: humaniſſimè, & doctiſſimè reſpondit, anno ſuperiore M. DC Cal. Auguſti: è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc inſtitutum noſtrum faciunt: quæ ille longo uſu tanquam comprehenſa habens, & è liquidiſſimis Medicinæ fontibus hauſta; paucisquè theorematis explicata, deprompſit.

Remediorum naturalium, quæ deleteriis & maleficiis obſiſtunt, duæ ſunt differentiæ: alia enim manifeſtis qualitatibus id præſtant, alia totius ſubſtantiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neque ab illorum materia, ſed à ſe una vires adipiſcitur. Eorum porrò, quæ totius ſubſtantiæ qualitate (nam de manifeſtis qualitatibus paulò poſt agemus) occultos & maleficos morbos oppugnant, alia communi, alia peculiari dote vigent. Communi quidem ſphragis Lemina, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamus; Theriace, Mithridatum, & cætera eiuſdem generis Alexiteria: peculiari verò, quæcumque ſunt abs te toto illo peculiari capite de remedijs naturalibus *plene & luculenter deſcripta.*

Quibus adde, ſi placet, herbam Paridis, quam nonnulli Solanum tetraphilum appellant: quod ex eius caule medio quatuor folia erumpant decuſſatim digeſta. Si enim huius herbæ ſemen in pulverem redactum, viginti continuis diebus, drachmæ pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem & inſaniam, non ſolum ex morbi diuturnitate & ſævitia, ſed etiam ex maleficio veneficioque contractam, diſcutit: auctore Matthiolo Dioſcoridis interprete, Baptiſta Sardo, & Conrado Geſnero: qui in librum Galeni, vel (ut alii volunt) Dioſcoridis, De paratu facilibus, *Antidotum ex acinis herbæ Paridis, & aliis ſimplicibus medicamentis, à Moibano paratam, ſibique ab eo miſſam commendat, adverſus omnia venena & maleficia præſentiſsimam. Ariſtolochiam rotundam cæteris venenis reſiſtere, longam verò, adverſus angues & veneficia drachmæ pondere ex vino bibi, & illini, teſtis eſt Dioſcorides. Recentiores medici tradunt huius ſiccæ radice ſuffitam domum cacodæmones fugare, &*

hilares infantes reddere. Idem ferè Dioſcorides aſſerit de verbenacæ ſpecie altera, quam ἱερὰν βοτάνην, hoc eſt, ſacram herbam nominant. Ait enim, ſi qua ſpargatur per triclinium, in qua ſacra herba maduerit, lætiores convivas fieri: eamque ſacram vocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum commendatur: quod à Plinio quoque refertur. Quid? quòd & recentiorum plerique, verbenacæ decoctum peſte laborantibus exhibent, iiſque conferre credunt: quod Dodonæus tamen improbat, exiſtimatque hanc technam, hoc inventum eſſe dæmonis, qui falſa pro veris, inſalubria pro ſalutaribus ſuo more ſupponat, & obtrudat. Iam vero Hypericon, quam nonnulli fugam dæmonum appellant, emplaſtri modo renibus admota, frigidos, & maleficio devinctos ſolvere dicitur.

Pythagoras Scillam in limine ianuæ ſuſpenſam, mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit, teſte Plinio & Dioſcoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficiū. Idem efficit cor leporis pelli involutum & geſtatum: & lupi dexter oculus. Quinetiam radix Bryoniæ ſiccata, & collo appenſa, & ricinus ſeu palma Chriſti à maleficis & veneficis hominibus ſecuros reddunt. Nec minus eſt ad id efficax argentum vivum appenſum, vel geſtatum vel pulvinari ſubiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, incluſus annulo, & geſtatus, maleficia tollit.

Berillus & Magnes uxorem & virum inter ſe conciliant. Corallium item odia domeſtica & diſsidia componit, venenatis poculis vinculiſque medetur, incantamenta diraſque deprecationes amovet. Cuius rei teſtis eſt locupletiſsimus ſivè Orpheus, ſivè quis alius auctor eſt libelli de lapidibus, qui ſub ipſius nomine circumfertur. Eodem auctore & Galactites lapis collo ſubnexus faſcinationes prohibet: & Gagates ſuffitu ac nidore ſerpentes abigit. Quod Nicander & Nicandrum ſecutus Dioſcorides confirmant. Hinc Marbodæo fortaſsis occaſio data eſt ſcribendi Gagatem dæmonibus contrarium eſſe: quoniam Cacodæmon humani generis hoſtis infeſtus, ſerpens etiam in ſacris litteris nuncupatur. Hæc igitur ſunt, quæ peculiari & occulta proprietate maleficiis & occultis affectibus reſiſtunt, quemadmodum & in manifeſtis morbis, pœonia comitiali morbo, hirundinum uſtarum cinis anginæ, calculo hircinus ſanguis, colico dolori cingulum è lupi inteſtino compactum, vulpeculæ pulmones aſthmati, totius ſubſtantiæ diſsidio & diſcordia, quam ἀντιπάθειαν nominant, adverſantur. Sed ea demum remedia uſurpāda erunt, ſi ſimplex & ſolitarius morbus fuerit: hoc eſt, ſi cùm occulta pernicies invaſerit, purum fuerit corpus & integrè ſanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine quam πληθώραν vocant, vel humoris vitio, quæ κακοχυμία dicitur, vel obſtructione, vel alia cauſa præter naturam corpus laboret, non ante adferenda ſunt remedia, quæ totius ſubſtantiæ contrarietate maleficia profligant, quàm vitia illa ſummoveris iis remediis, quæ manifeſtis qualitatibus, de quibus dictū eſt ſupra, morborum vim & acrimoniam hebetant & obtundunt. Siquidem præſentibus his malis, occultæ medicamentorum facultates quaſi ſepultæ franguntur & hebeſcunt præcluſiſq; & impeditis viis, quibus iter eſt ad affectam ſedem, eo non poſſunt integris viribus pervenire. Quapropter hæc mala ſtatim per initia tollenda ſunt neglectiſq; propemodū maleficii propriis indicationibus unicuique illorum convenientibus remediis medicandum. Ac intemperiem quidem curabimus calidam r-

frige

frigerantibus, frigidam calefacientibus, humidam ſiccantibus, ſiccam humectantibus: ſervata ſemper contrariorum lege: ſicut in libris methodi medendi præceptum eſt. Obſtructionem verò expediemus detergentibus, incidentibus, & tenuantibus medicamentis: Humoris vitioſi exuperantiam, purgatione vacuabimus.

Quod ſi plenitudinis ſigna apparuerint, nec quidquam eorum repugnet, quæ ſunt, in venæ ſectione obſervanda, ſanguinem etiam per initia mittemus: niſi veneni ſuſpicio adſit. Tunc enim nec ipſo ſtatim initio vena ſecanda erit: (alioquin venenum in venas traheretur, à quibus omni ſtudio arceri atque excludi debet) ſed poſt vomitus, & deiectiones, atque ubi nihil ipſius veneni in ventriculo & inteſtinis reliquum eſſe coniecerimus. Præterea revellendis noxiis humoribus, quos dæmon vel maleficus homo in principes partes traduxerit, convenient clyſteres acres: & ſudores prolecti balneis, æſtuariis, guaiacinæ, ebeni, ſarſæ Parillæ, vel Chinæ decocto. Denique ſi fractura vel laxatione inſtrumentorum ſtructura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quamprimum erit in naturalem formam, ſedemque propriam reducenda. His ita conſtitutis, & ut unius cuiuſque ſtatus conditioque feret, accommodatis: tùm demũ erit ad occultarum proprietatum opem confugiendum. Hæc habui (Vir Clar.) quæ de remediis naturalibus, quomodo mihi per mea occupatiſsima tempora licuit, differerem, quæ ſi via & ratione ſtabilita, confirmataque fuerint, non mediocriter conferent ad integram perfectamque cuiuſvis maleficii curationem.]

Hæc ex doctiſsimi viri epiſtola inſtituto noſtro commodiſsima nolui lectoribus non communicare, quibus hoc, qualecumque opus noſtrum, quam utiliſsimum eſſe magnoperè deſidero.

Porrò quod illis addam non habeo, quæ ad amuſsim tàm dedolata & exaſciata. adſcribam duntaxat de frequentiſsimo noſtris temporibus maleficio paucula ex eo, quem paulò priùs laudavi Codroncho, qui de curatione ſterilitatis & impotentiæ agens, prætermittit quoddam ſpirituale & ſacrum remedium: deinde ſubdit phyſica nonnulla. Prius ex Arabum ſchola deſumptum, ſed pium ac Chriſtianum.

Nempe quod Iſaac Arabs conſuluit, ut conjuges peracta peccatorum ſuorum confeſsione, ſacratiſsimum Chriſti Corpus, diebus ſolemnioribus potiſsimum ſumant reverenter, & poſtea oſculentur invicem in oſculo pacis, & ſacerdos illis benedicat, & poſtquam exemplo Tobiæ triduo ſeſe à venere abſtinuerint debitum conjugale perſoluant. Quod ſi occulto Dei iudicio, vel aliquo conjugum culpa, veneficium non ſoluatur, orationibus ſedulis, iejuniis, aliiſque operibus piis vacare debent, ad miſſam ſæpius confugiant, peregrinentur ac ſanctiſſimæ Virginis, vel aliquorum ſanctorum limina viſitent, frequenterque peccata Sacerdori confiteantur, ac ſacra veſcãtur Euchariſtia, & exorciſmis ab Eccleſia huic rei peculiariter dicatis religioſe utantur. Quoad naturalia prorſus remedia, ſciendum ſcribit, ſi aliqua manifeſta qualitas in maleficio appareat, pharmacis adverſus eam efficacibus & benedictione munitis tutò ac utiliter uti poſſe. Ideò (inquit) *Cleopatra prodidit fel corvinum cum oleo ſeſamini*

mixtum, ſi ex eo univerſum corpus liniatur, ligatos iuvare. Iſaac ſcribit, quod ſi coniuges fel Zangarini piſcis, ſecum habuerint in paropſide iuniperi, & antequam ſomnum capiant, eo ſuper carbone poſito fumigentur, omnia veneficia evaneſcere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum ſucco Hypericonis exhibitam, & Hypericon ad formam emplaſtri renibus appoſitum. Ioannes de Vigo ait, quod Picus avis aſſata vel elixata, habet virtutem ſoluendi maleficiatos. Alii cum Plinio volunt abrotonum oleo illitum, & cum vino ſumptum non parum prodeſſe. Denique generalia remedia hic proſunt quoque ferè omnia.] quibus ego omnibus illud Iſaaci Chriſtianum monitum ſemper præmittendum cenſeo. Nam quanta ſit vis, & utilitas remediorum Eccleſiaſticorum ſequens ſectio demonſtrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionyſius muſicus Ægyptius prodiderat; Magiæ in rudes & malè moratos vim eſſe aliquam, in Philoſophiæ ſtudioſos nullam. Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celſum*, nam (ut ſcribit Maeragenes, Apollonij Thianæi magicis præſtigijs, & ludibrijs multi Philoſophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remediis ſupernaturalibus divinis ſeu Eccleſiaſticis.

HÆc ſola carent omni peccato & periculo, & à Chriſto, vel Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus fuere inſtituta: his, ante omnia ut utantur homines, docendi monendique ſunt. Hęc animæ proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſæpe numero à morbis, & alijs maleficiorũ noxis liberant, aut præſervant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbant, ut Ioan. Fernel. *lib. 2. de addit.* & Cornel. Gẽma *in Coſmocrit.* Bapt. Codronchus *lib. de morb. venefic.* Andr. Cæſalpinus *Diſq. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere & ablegare hominem ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. *In valle quadam Ciſalpinæ diœceſis Novarienſis deſtituebatur puella ſẽſibus, ſed & umbrarum ſpectris, quas ſibi videre videbatur, reddebatur attonita ac ſimilis ſtupenti: verſabatur in ultimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veratrix & ſaga, quæ carminibus profitebatur ſanare, quæ apud alios inſanabilia eſſent, magni ad eam concurſus hominum conſilij gratia & auxilii: & quamquã reclamarent noſtri & ſcelus oſtenderent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu materno filiam mittit, conſulitque mulierculam de umbris, & remedium petit laboranti. Tum maga: adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos verſabantur: ab iis petite opem, paret mater, filiam adducit itinere octo milliarium, idem exponit, ac reſponſum veneficæ: vtramq; adhibita peccatorum confeſſione, ſacro ſe corpore Chriſti communire præcipiunt noſtri: quo facto melius habuit adoleſcentula*] Bencius *litteris Provin. Mediol. Anni 1561.*

Primum eſt remedium in hoc genere *Vera & Viva fides*, hoc eſt charitate Dei & proximi vallata. hoc ſcutum nobis præfert & præbet D. Paulus ad Ephe-

Epheſios ſcribens, *a* hanc loricam, ut Theſſalonicenſes induant, urget; *b* hanc diſcipulis ſuis cõmendat magnus ille Antonius: Magna, *inquit*, dilectiſſimi adverſus dæmonem arma ſunt, *vita ſincera & intemerata in Deum fides.* Ioan. Niderius *c* ex Petri cuiuſdã dictis quinque remedia, ut efficacißima laudat. *1. habere fidem integram, & Dei præcepta in charitate ſervare 2. ſe ſigno crucis & oratione munire. 3. ritus & cæremonias Eccleſiæ colere. 4. publicam iuſtitiam benè exſequi 5. Chriſti paſsionem verbo vel memoria ruminare.*] de aliis poſtea dicendum. de primo, confirmat exemplo huiuſmodi, *Cum (inquit) quidam maleficus, me invocaret, ut quendam inimicum ſuum vita privarem, aut in corpore læderem graviter, fulminis ictu, aut alio modo: vocavi ego magiſterulum, id eſt, dæmonem: qui mihi reſpondit, quod neutrum facere poſſet: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit. idcircò non in corpore, ſed in undecima parte fructuum ſuorum in campo, ſi libet, ei nocere poſſum.*] Sic Cypriano Mago dæmon reſpondit, *ſe Chriſti fide munitis nocere non poſſe. d* in B. Ambroſiũ Iuſtina Auguſt. quendam maleficum nomine Innocentium immiſit: hic poſtea palã faſſus, delegaſſe ſe dæmones, qui Ambroſium interficerent, ſed ne ad fores quidem domus, ubi manebat Epiſcopus accedere potuiſſe: eò quòd ignis inſuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti urerentur. Atque ita victas artes ſuas, quibus contra ſanctũ Dei ſacerdotẽ ſe aliquid efficere poſſe arbitrabatur. *Lege Paulinum in vita D. Ambroſii.* alia refert ad hoc probãdum Thomas Boſius *l. 15. de Eccl. Notis cap. 1. verſ. 5.* Sed ſunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Caſſianus, duos Philoſophos magicis præſtigiis & circũventione dæmonum conatos D. Antonium perturbare: ſed cum irrito labore nihil penitus prævalerent; *eò profecerunt*, ait, *tales tantæ eorum inſidiæ, tanta magica arte quæſitæ, ut per hæc evidentiſſimè comprobarent, magnam profeſsioni Chriſtianorum ineſſe virtute: quibus illæ tàm ſævæ, tamque potentes umbræ: quas exiſtimabant ſolem lunamque ſi ad eas directæ fuiſſent, obducere potuiſſe: hunc non ſolũ nihil lædere, ſed ne ad punctum quidem, de monaſterio ſuo valuerint * perturbare.* Epiphanius *in hæreſi Ebioneorum, quæſt. 30.* ſcribit conatus magorum ut fœminam quandã Chriſtianam in amorem pellicerent, & tandem quo pacto per crucis ſignum & Chriſti fidem ſuperarit mulier: & cludit narrationem hoc epiphonemate: *quod nõ valuit incantantis vis, ubi erat nomen Chriſti & ſignaculum crucis.*] Confirmat experientia, fide Chriſtiana in Indiam invecta, dæmonum præſtigias, ſpectra, oracula, vel planè, vel magna ex parte ubique ſublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Friſia eſt, ſcribit de illa Cornel. Kempenſis *lib. 3. de origin. & ſitu Friſiæ, ca. 31.* Circa tempora Lotharii Imper. *erant paſsim in Friſia multa larvarum infernaliũ ſpectra: quæ in parvo quodam ſupereminentis collis ſupercilio, ſubterraneum habebant ſpecum abſque humana ope artificio præſtigioſo exſtructũ, in quo reſidebãt, quas antiqui vocabant, Albas Nymphas, ſivè vulgari gentis ſermone*

Qqqqqq 3 VVitte-

a *ad Eph 6. v. 16.* b *1. Theſſ. 5. v. 8.* c *in Epit. Formicar. ap. 4.* d *Nazian. orat. in Cyprian.*
* *Nam legend.* proturbare.

Witte Wyvven. *harum ſpeciem adumbratam, non veram fuiſſe conſtat: quæ ſolebant nocturnos viatores, gregumque & armentorum intentos excubiis, & puerperas cum infantibus ſæpiſsimè in abdita ſua, & ſubterranea antra clanculum abducere: in quibus ſubinde ſubterranei murmuris ſonus, atque etiam vagitus infantium auditi ſunt, & præterea etiam ingens fletus & gemitus hominum & quandoque Muſarum concentus & voces dubia aure colligebantur. Qua de cauſa magna fiebat cuſtodia prægnantium mulierum, & parvulorum infantium, ne ab iſtis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes dæmonum illuſiones, poſt agnitum ſyncerum Dei Evangelium (erant enim tum Friſii Sabellii & Arii erroribus dementati) evanuerunt, & in nihilum redactæ ſunt. Scripſit enim S. Odulphus contra ejuſmodi illuſiones dæmonum chartam de Sancta Trinitate, quam per Eccleſias & Parochias Friſiæ ſacerdotibus miſit, ut in populo frequenter publicè legeretur.*] chartæ exemplar, quod eſt Catholicæ fidei quædam explicata profeſſio, mox ſubdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obſervantia & vitæ innocentia*, quàm ſint efficax remedium, docere poſſunt D. Cyprian. ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrii*, Lactantius, *libro ſecundo, cap. 16.* & Ambr. Anſbertus *libro quinto in Apoc. cap. 11.*

Secundum eſt *legitimus in Eccleſia Catholica Sacramentorum uſus*: Vt pro nondum initiatis *baptiſmus*. Nam docet experientia, eos quos conſtat nondum baptizatos à maleficiis liberari, per baptiſmum abſolutè collatum: eos quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos; nam ex levibus conjecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem lavacrum *a*, verbi gratia, tantùm, quia quis noctu ſomnians ambulat vel maleficiatus eſt: hæc enim etiam baptizatis contingunt.

De baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria: Tyridatem Armeniæ regem, cum Chriſtianos Diocletiani tempore variis cladibus, & damnis affeciſſet, & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſſimum fame enecandum miſiſſet: Ripſimen verò virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias ejus Sanctimoniales plurimas, crudeliſſimè necari juſſiſſet: mox Dei vindictam conſequutam. invaſit enim eum inſania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. cæteri quoque qui ejus facta approbarant, milites, magiſtratus & alii in furorem redacti ſimilia deſignabant & ipſi in ſues converſi, ut vult Nicephorus, vel mente tantùm abalienati, ut cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lavacro abluti, corporis formam & animæ mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre: non quidem illo Thaumaturgo, ut putat Scholiaſtes Nicephori: ſed alio, ut docet Metaphraſtes. Neque hoc malum ulla arte magica (ut eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per Angelos malos exſequente: unde patet,

a vide Sotum in 4 d. 3 a. 9.

pateť, cum ea vis fuerit baptiſmi, in dæmones maleficiorum auctores, majorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſſimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium a *Anno* (inquit) *milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo, Rex Tartarorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriam cepit & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petiit ſibi uxorem filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, ut Rex maritus nullo modo illum veluti ſuum voluerit agnoſcere, quod monſtrum videretur. Vocat ad conſilium primarios de ipſorum ſententia uxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, ultimo ſupplicio adiudicat. Innocens mulier infœlicitatem ſuam deplorans, ad preces confugit: ignara conſilii, petiit ut ſibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, ut adeſſent baptiſmo aliqui ſpectatæ fidei viri unà cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res, ubi baptizatus eſt puer, adeò venuſtus ac formoſus apparuit, ut Rex, tanta repermotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianæ rei factum fuerit incrementum.*] *fuſiùs idem narrat D. Antonius. p. 2. hiſtor. tit.* 20 *cap.* 8. §. 9.

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas Pet. Chieza de Leon. *p.* 1. *Hiſt. Peruvana c.* 18. miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuvenis hic mirè baptiſmum ſitiebat: ea cauſa Chriſtianos adire cupiebat: ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos, olidarum avium ſpecie, quas Auros nuncupant, cernens iuvenis dæmones ſævire, accerſiri Chriſtianum in vicinia degentem jubet. venit ille non ſegniter, & intellecta reguli voluntate, crucis ſignum fronti ejus impreſſit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæviori ſpecie ſe inferre. videbat ſolus Indus, & Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Advenit tùm commode eò loci Pachecus quidam Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementius, & exalbeſcebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem quærentem gementemque, illos ululantes ſibilanteſq; excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret: en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi: mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veſte vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic recto faciem, non remotis veſtibus, nihilominus cretam in os ingerebant, ut obſtricto ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continuè interea Deum orarāt, ſtatuere in urbem Anzerman eum dedu-

a *Villaneus l.* 8. *c.* 35. *Boſius l.* 1. *de Notis Eccleſ. c.* 16.

deducere, ut ibi ſalutari lavacro tingeretur.

Dedere ſe comites viæ plures trecentis Indi: ſed adeò pavidi, ut ad Principem baptizandum propius accedere non auderent. Venere ſimul omnes ad iter impeditum & præfractũ: ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aërem, ut præcipitarent: ſed ille valida voce Chriſtianos orabat uti ſuppeſtitas venirent; accurrere, & in medium agmen ſuum, recentibus metũ Indis, recipere, & cingentes eum funibus, funes cingulis ſuis alligavere: atque ita medium ſtipantes ſimul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquã intermiſſis pro liberatione & ſalute miſeri precibus. Ne ſic quidem omni moleſtia liberi proceſſere. Sæpe illum terræ adfixere hoſtes, & in viæ cujuſdam acclivi aſcenſu, vix manibus elevare in aera volentium & necare nitentium extorſerunt. Vt ventum Anzemam, in Pachieci domum Chriſtiani, quotquot in oppido convenere: ibi omnes cernere crebra grandine detecto lapides dejici, & audire ſibilantes, clamanteſque dæmones ſolemne illud quo ſoliti Indi Martem laceſſere: Hu, Hu, Hu, ferociter & crebrò celerrimè ingeminatum. Mortem dæmones intentabant: niſi voluntatem baptiſmi abjiceret: contra Chriſtiani Deum obſecrabant, ne dæmones permitteret erepta corporis vitã Indo animæ vitam impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſervabatur. Ajebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulantes audiviſſe. Vbi templum apertum, & cum Indo ingreſſi cæteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis: cumque Frater Ioannes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi ulli Chriſtianorum dæmones, in omnium oculis Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, ut ipſi erant ſtatuunt.

Chriſtiani tùm fide freti, alta voce, Iesu Chriſte adjuva nos, inclamantes, Indum extorquent retentantibus, &, injecta collo ejus ſacra ſtola, aqua luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila fremituſque audiebantur: Tamaracunga dæmones cernebat & alapis frequentibus cædebatur, adeò ut & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint: & faciem ab iis conſpuebatur ſaliva fœtida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtibus induitur, ut incruentum offerat Sacrificium. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, ululatus, ſtrepitus, deſiit Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum uxore & liberis baptiſmum flagitat: quo percepto, fide robuſtior & audacior factus: ſe jam Chriſtianum aſſerit, experiri velle, quid hoſtes poſſent. Solum ſinerent periculum facere, ſolum non auſi aggredi. lætus ter quaterve per templum obambulans clamabat, gaudium non capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* ut vidit ſe immunem, & victorem, domum rediit: nec quicquam amplius moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

In Bungo anno 1596. erat fœmina gentilis

tilis à dæmone obſeſſa huic indicatum eſt à dæmone liberari non poſſe, niſi fiat Chriſtiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet, nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deſeris? non abibis profectò inulta. dormienti itaque, nec ſentienti, abſcidit capillos, uno tantùm capillorum flocco relicto. Illa verò cum ſummo manè deprehenderet ſibi ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitæ implexum: calcar ea fraude ſibi additum putavit, ut citiùs advolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atque eo ſuſcepto manſit ab omnibus dæmonis moleſtiis immunis.] *ſic P. Lud. Prois in lit. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

In Ciazzurana inſula gentili adoleſcentulo octodecim annorum ſe crebrò viſendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditiſsima deducebat, detinens eum ibi biduò, vel triduò, atque impellens, ut ſe manibus ſublatis adoraret, aliaque ſcriptione indigna faceret. Adoleſcens miſer, videns ſe tantas moleſtias à capitali humani generis hoſte perpeti, tandem profugium habuit ad Eccleſiam, doctrinam CHRISTIANAM audiit & didicit, baptiſmi Sacramento Chriſto devinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane divexatus.]

Bungi circa annum 1549. *quidam ancillam habebat dæmoni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis figura ſingulis noctibus domo educebat. verùm per baptiſmum ſuſcepta fide, ab hoc ſpectro liberata eſt. Litteræ Iaponicæ illius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei ſuſceptione. cui rei firmandæ adjiciam ex Rhenanæ provinciæ geſtis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab urbe, ſivè malo dæmone, ſive præſtigiis infeſtæ. Narrabat ipſe parochus, domeſticique propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terrā affligi, ardentes præterea faces eaſque plurimas in conclavi, quo nulla aſpirabat aura concluſo, anhelitu uno reſtingui: lectos cubantibus: pulvinos cervicibus vi ſumma ſubtrahi: pleriſque domeſticorum ſic præcludi fauces, ut præfocari viderentur: denique multa & adſpectu & auditu tetra in ea domo fieri ſolita. Parochus triſtis, conſilìique inops noſtros adiit, commemoratiſque, quas pateretur, iniuriis, Sacerdotem aliquem cuius præſidio tueri ſe poſſet, à Rectore popoſcit. Datum eſt uni negotium, qui cùm jejunus ſub veſperam eò ſe contuliſſet: vix intra limen pedem intulerat cùm ea ipſa quæ audierat intuetur, ipſo cum comite inſpectante parieti eſt impacta ſcutella, tanta vi, tantoque impetu iaculantis, ut eos qui aderant metu propemodum exanimarit. Pater omnes bono animo eſſe iuſſit, hortatuſque parochum, ut ad expiandum animum ſe compararet: ipſe ſuper pelliceo ſtolaq; indutus in ſuperiore ædium parte, ubi plerumque tumultuari aſſueverat dæmon, aſcendit. Hic uſitatis Eccleſiæ religionibus ad dæmones fugandos adhibitis, cum reſponſum daretur nullum: nemoque Sacerdotis voce provocatus adeſſet, redit ad exhortandos domeſticos, præcipueque ad hæreſim abiiciendum, expiandaque confeſſione peccata: tum luſtratis rite ſedibus, ad collegium non ſine magno animorum fructu revertitur. conſtat enim multos ab hæreſi reſtitutos Eccleſiæ,*

cleſia, & ædes illas omni ſuperiori moleſtia, ut teſtatus eſt poſtea parochus, liberatas] fuit eodem tempore Monachii in Bavaria quidam adoleſcens Iudæus, XXII. natus annos, communi omnium gratulatione in ipſa Gymnaſii aulp baptizatus. *huic miras ſæpè dæmon inſtruxit inſidias; & quò magis urgebat ille baptiſmum, eò hic impugnabat vehementiùs. nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, interdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum viſis ſpectriſque terrere, ut de mente illa deiiceret, conſuevit Vultus dæmonis adeò fœdi, ut negaret adoleſcens parem ſibi vllum videri in imaginibus crucia tum: Pridie eius diei, quo baptiſmate luſtrandus erat, quoniam eo demum die de victoria dæmonis agebatur, multò eum vehementiùs invidus hoſtis exercuit: ita ut is ne à pluribus quidem contineri loco poſſet. Vt autem vi baptiſmatis Chriſti membrum effectus eſt, continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.*]

Non diſſimilis vis eſt *Confirmationis* teſtatur enim Lactantius gentilium ſacra litare non potuiſſe, ſi aſſiſteret Chriſtianus aliquis ſacro chriſmate delibutus: & ſic hujus virtute Sacramenti dæmones fugari ſolitos, ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere, vel conſulti reſponſa reddere *a*. Et narrat Prudentius ipſi apoſtatæ Iuliano id accidiſſe, & omnes magicas ejus artes, ſic irritas factas unius Batavi ſpiculatoris Chriſmate ſignati præſentia:

Principibus tamen è cunctis non defuit unus
Me puero, ut memini.

& poſtea.

Forte litans Hecaten placabat ſanguine multo,
Cum ſubito exclamat, media inter ſacra, ſacerdos
Pallidus, en quid ago? maius, rex optime, maius,
Neſcio quod Numen, noſtris intervenit aris.
Accitas video longè diſpergier umbras.
Territa Perſephone vertit veſtigia retrò,
Exſtinctis facibus, fracto fugitiva flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina turbatos revocat nulla hoſtia Manes.

& poſtea cauſam exprimit turbati Sacrificii & artis irritæ:

Neſcio quis certè ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuvenum. genus hoc hominum tremit infula, & omne
Pulvinar Divum. lotus procul abſit & unctus.
Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exſanguis collabitur, ac velut ipſum
Cerneret exſerto minitantem fulmine Chriſtum
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallat, & adſtantes circumſpicit, ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno:
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger è cuneo puerorum flavicomantum,
Purpurei cuſtos lateris, deprenditur unus;
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proiicit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pavidus, deiecto Antiſtite, Princeps,
Marmoreũ fugiẽs nullo comitate ſacellum,

Dum

a *lib. 4. diu inſt. cap. 27.*

Dum tremefacta cohors, dominique oblita, ſupinas
Erigit ad cœlum facies, atque invocat Ieſum.

Nec ocio multò, nec labore opus Scholiaſtæ Prudentii, ad narrationis hujus de Iuliano confirmationem apud varios inveniendam: quam illi ſuggerebat unus *Orat.* 1. *in Iulianum* Greg. Nazian.

Aliud accipe narratum à Cantipratenſi his verbis; *venerabilis Bonifacius quondam Lauſanenſis Epiſcopus, me audiente, tale quid recitavit. Erat in quadam villa cœcus quidam, qui vaccas totius villæ in paſcuis cuſtodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca paſcuis uberiora ducebat: & quod maioris erat prodigii colores, & ſtatum ſingularum vaccarum ſpecialiter diſcernebat. v. g. ut ſi vaccam coloris talis ab eo petiviſſes, ſine difficultate vaccam talem tibi apprehenſam in cornibus obtuliſſet. Ad locum autem cum quidam Epiſcopus adveniſſet, & de cœco audiſſet talia, & probaſſet, quæſivit ex eo, ſi confirmationis ſacramentum ab Epiſcopo ſuſcepiſſet: at ille: non inquit. Nec mora. Epiſcopus cæcum confirmavit, & mox ab eo vaccarum diſcretio eſt ablata. quoniam dæmonum operatione & miniſterio hoc fiebat.*] lib. 2. Apum cap. 57. part. 33. vides vim ſacræ unctionis in diſiiciendis Satanæ machinamentis?

De exomologeſi & peccatorum confeſſione, breviter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimuſſi *puer erat nobili magis pollens genere, quàm domo opulenta: compingitur in aulam parentum iuſſu à gymnaſio abſtractus: ſed mobilitate ingenii, cum recurſaret deſiderium vitæ prioris, ſtatuit inter lixas caloneſque verſari potius in caſtris. iter ingreſſo atra viri ſpecies occurrit in ſerica veſte; qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verum, ubi ego te adiuvero ecquid præmii? At puer.*

Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias ſubiicit alter. da te mihi modò: nulla tibi cupiditas fruſtra erit. exiſtimavit puer ſe in ſervitium expeti: poſtulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promiſsis ingentibus, ut vel puero tanta iam vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cœpit, num in figura hominis lateret cacodæmon. Mox cum tacitus totum eius corpus emetitur oculis, ſiniſtrum pedem animadvertit, cum bifida ungula ac deformi: ſtatim cohorruit, & (qui mos rectè inſtitutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS ſigno armat frontem: eodemque puncto ſæva ſpecies evanuit. Tertio poſt die ad ſuos revertenti eadem imago ſe offert & proditur pedis eadem nota. Quærenti utrum captum eſſet conſilium, reſpondit puer ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo iret, urbem nominavit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit ſonantem, in qua triginta, quadragintave Flandrici nummi (ex his reperti poſtea inaurati duodecim, recentes diceres & aſperos, veluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum pulverem in linteo pernicialem tradit, cuicumque ſubita morte tollendo. addit conſilia ad turpes libidines, & admonita; ab Piacularis *uſu* aquæ, *& ab adoratione* conſecratæ hoſtiæ (*quam contemptim placentulam appellabat) abſtinendi: eam blaſphemiam dum averſatur puer animo pio, ſimulque veretur, ne obtorto collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem* crucem *imprimit pectori, ſtatimque magno impetu alliditur*

ditur ad terram: nec niſi poſt ſemihoram exſurgit: mox matri redditus ſcholæque, & ſacra confeſſione *expiatus, è laqueo venantium, metuque ereptum ſe eſſe divina ope gratulatur.*] *Bencius in litteris provinc. Franc.*

Si quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector Boethus *lib. 8. rerum Scoticarum,* Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum milleſimum & quadringenteſimum, *navigantibus è Phortea æſtuario in Flandriam negotiationis cauſa, tanta ſuborta eſt ventorum vis, ut velis, malo, armamentiſque ruptis, navique fœdè inter tumentes undas iactata, certiſſimam mortem cuncti exſpectarent. Navicularius tantam, tamque inſolitam aeris inclementiam eo temporis demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtivum) cum id non ſiderum: ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidiis, magnis tribueret clamoribus: reddita eſt vox ex ima navi mulieris ſe miſerè incuſantis, quod incubo humana ſub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuiſſet conſuetudinem, iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergò celerius ſe tradendam, ut ipſa pereunte, quæ tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente naviculario ſacerdos, eius atque cæterorum ſaluti conſulendi cauſa, crimen iam palam fatentem, horrentem ſcelus, vehementer alto ex pectore ſuſpiriis indicibus, pœnitentemque facti, piè eſt hortatus, ne ſibi deeſſet cui certò cognoſceret Numinis favorem adeſſe crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tantam miſerentis Dei clementiam eſſe erga mortales, ut altius vel in malorum profundum lapſos, reſipiſcentes nonnunquam ad maiorem longè, quàm unquam ante habuiſſent gratiam, recipiat. Media pii Sacerdotis adhortatione: cum multis ſuſpiriis, mulier admiſſum facinus deploraret, cunctis viſa eſt atra nubes è navis ſentina proſiliiſſe, ingentique ſono flamma fumo, atque fœtore, ſeſe deieciſſe in mare. Sedatum eſt inde cœlum, &c.*] Aut ſi ne hoc quidem ſatis vetulum: audite Hincmarum Archiepiſcopum Rhemenſem, qui his utitur verbis: *ſi per ſrotiaras,* ait, *aut maleficos, occulto, ſed nunquam iniuſto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ut, corde contrito & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis duram confeſſionem faciant, & profuſis lachrymis, &c.* a *Bedæ* quoque illud Chriſti dæmonem interrogantis explicans: *Quod eſt nomen tibi?* ſic ſcribit: *ſed & noſtri temporis Sacerdotes, qui per exorciſmi gratiam dæmones eiicere norunt, ſolent dicere patientes non aliter valere curari: niſi in quantum ſapere poſſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus viſu, auditu, guſtu, tactu & alio quolibet corporis vel animi ſenſu, vigilantes dormienteſve pertulerint, confitendo patenter exponant.*

Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiuſdam ſibi vicini presbyteri: quandam religioſam fœminam à dæmonio curare cœpiſſe, ſed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem, quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus, cæteriſque, quæ oportebat, purificationum generibus effugaſſe. b] *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum, qui à dæmone poſſeſſi, mox ut pecca-

a *ca. ſi per ſortiarias* 33.2.1. b *in c. 8. Lucæ col.* 3. 5.

peccatum B. Gregorio confeſſi, pœna peccati ſe liberatos ſenſere: & eorum quidem unum cum octies negaſſet, octies ſic à dæmone renovata vexatione, tortum, nova demum vice, qua furtum faſſus, percepta pœnitentia penitus fuiſſe redditum immunem, *a Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacenſis cum narraſſet horrendam monachi cuiuſdam à dæmone vexationem, neque eā oratione, & aquæ luſtralis aſperſione tolli potuiſſe, graviter & vere ſubiungit: *ſed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aſperſione dæmonem non fugatum, agnoſcat tabe interius latente, unguenta exterius adhibita nihil proficere poſſe. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius ſacramenti perceptio ei prodeſſe poterit. b.*]

Hortatus ille ad confeſſionem omnium peccatorum faciendam Abbas: poſtquam confeſſus, vexatio prorſus deſijt. Cæſarius narrat, Bonnæ quendam Sacerdotem, peſsimæ vitæ, laqueo eam abrupiſſe: eo mortuo cōcubinam pœnitentiæ deſiderio, monaſterium ingreſſam: ſed Dei permiſsione, ab incubo dæmone ſæpius ad flagitium importunè ſollicitatam: *crucis ſigno & aquæ benedictæ aſperſione* repuliſſe: ſed cum rediſſet; *Angelica ſalutatione* devotè recitata, longius veluti ſagittæ ictum fugiſſe. Neque adhucdum finis: donec purè omnibus vitæ maculis *confeſsione* expurgatis, abijt importunus procus nūquam rediturus. *c* Eadem peracta Leodienſem quendam, moleſtiſsimis ſuccubi dæmonis ludificationibus teſtatur ereptum Niderius *in Formicarii Epitoma.* Sed illuſtrius eſt, quod auctor Anonymus, ſed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit: eā cum Neapoli verſaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dæmone gravisſimè infeſtari, optimè conſuluiſſe. *His auditis* (ait) *valdè illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens ſecum ſemel Salutationem Angelicam* (*ut ſemper erat ſolita: cum de rebus ſpiritualibus conſuleretur*) *ſaluberrimum eis cōſilium impertiit. Primò, ut purè ſua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confeſſione celata, plerumque id genus illuſionis accidere. Deinde ut nudis pedibus, & abſque lineis induſiis cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reverentiam paſsionis Chriſti coram imagine ipſius à cruce pendentis legerent ſepties Dominicam orationem, & Angelicam Salutationem. Addebat verò ſe quoque licet indignam ex commiſeratione libenter pro ipſis Deum rogaturam.*

Fecerunt illæ, quod iuſſæ. & octavo die liberatæ fuerunt. (*Sur. tom. 2. Mart. 22.*) ubi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pœnitentia ſolet eſſe ferventior, quàm interrupta: numerum vero additum, non fiducia numeri, ſed ut fœminæ illæ certi aliquid per modū ſpontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ conſilio ſuſceptæ præſtarent: ſic etiam D. Dominici tempore Reginaldus, *Confeſſionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehenſum per templum raptabat, liberavit. (*Theodoricus de Appoldia lib. 6. vitæ D. Domin. c. 3.*)

a li. 1. vitæ D Gregorii c. 11 12 & 13. b *li. 1. miraculorum cap. 6.* c *l. 3. mira. c. 13. Theod. de Apold. lib. 6. vitæ D. Domin.*

Sic & S. Athanaſia abbatiſſa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. (*Metaph.14. Auguſt.*) Sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, diram hanc pœnam S. Arnulphus Epiſcop. Sueſſionenſis depulit, ut eleganti ſtilo deſcribit ſucceſſor eius Liſiardus, *vitæ Arnulphi cap.24.* Sed ſubdamus iterum quædam recentiora. In Auſtria (nondum anni ſunt decem) *vir nobilis magno quodam & furori proximo amore deſtinebatur, ut nullum eius, neque humanis, neque divinis admonitis, faceret finem: ita veſano completa igne, torrebantur tota præcordia: hac ratione furere deſiit, terrore divinitus incuſſo.*

Levicula correptus febri, cùm iaceret noctu lecto affixus, ante ſe videre viſus rhedam flammiferam, ſubiectumque equum flagrantem igne: tùm rhedarius, informe monſtrum, tetrumque atque ipſo (utar verbo ipſius) malo dæmone truculentiùs, quo nihil terribilius mortalium timori eſt. Quid ceſſas, inquit? quin conſcendis currum dignum promeritis tuis? horruit miſer ſubito pavore defixus: tandem recepto animo corripit gladium proximum lecto, vibratque, ut ſubveniatur interim magna voce domeſticos inclamans, trepidi accurrunt famuli, domuſque tota ſopore diſcuſſo: quinetiam exciti vicini nonnulli, quærentes clamoris cauſam: dein prætexentes impoſitum fuiſſe auribus, oculiſque formidini allevandæ.

Verum cum fremeret adhuc eſſe in conſpectu, nec finiretur metus inſinuaret ſe potius in pectora aliorum, intempeſta licet nocte, venitur ad collegium: mittuntur duo, qui luſtrali aqua, crucis ſigno, & in cera conſecrata imagine agni timorem tantiſper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abſceſſiſſe in præſens minaci vultu, ſævaque iræ manifeſtum: detectis inde peccatis, turpi per inde amore, quàm triſti animum terrore liberavit.] *Litteræ Auſtriæ* 1591.

Eodem tempore in Bavaria, *mulier ærumnoſa, levitate naturæ, ſivè gravitate ærumnæ, implorato dæmoni ſeſe devovit, ut opem ferret: & tùm quidem non ſenſit præſentem, verùm in poteſtatem ut rediit ex mœrore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantùm pavida ſed & verberibus tunſa: ut etiam ab aditu, noſtri templi prohiberetur, virgarum quas ſola ipſa conſpicabatur intentu. cum rem narraſſet matronæ cuidam, adducta ad ſacerdotem noſtrum, ab eoque Confeſſione purgata eſt, omnique moleſtia liberata, ceræ cæleſtis agni imagine ad collum appenſa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti.*

Votum alia virginitatis & monaſticam vitam, cum inceſtis nuptiis mutarat, propinquorum impulſu, non impune, nempe coniuncta eſt, cum viro nequam, neque deſerebatur umquam ab angore conſcientiæ: ita miſerè vivebat, cum affligaretur aliquando his curis, & careret ſolatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit, fugatque Cruce obiecta, ſed confeſtim tamen, non ſecus ac furiis icta, quodvis facinus immane meditatur, intermicabat in his tenebris aliquid lucis, confugienti ad preces, ut ad exortum Solis nebula, timor abſceſſit, ſubit cogitatio confeſſionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc feminarium mali, cùm acceſſiſſet ad ædem, multò magis cùm perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confeſſionibus, retrahebatur quaſi manu iniecta: donec tandem aliorum auxilio exemploque & ſeipſam & malum dæmonem vicit.]

Litteræ German. ſuper. in iiſdem & illud expreſſum, *in Vindelicis malefici quidam homo ingenii & audaciæ promptæ, multa de morituris, diſtantibus quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: à quo cum ſingulis pene noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata ſpecie auguſtiore, ad graviora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgò miſerandus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium in portu confeſsionis invenit.*]*Ibidem.* Vide etiam dicta ex Ganfrido, *ſup. to. 2. part. 57.*

De Venerabilis *Euchariſtiæ perceptione*, reverenti ac debita, vetuſti quoque patres id unanimiter cõteſtanter. Caſſianus de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, graviter infeſtato, meminit: qui cùm, Seniorum conſilio, medicina huius ſalutaris remedij uſus fuiſſet: *ita omnis diabolicæ tentationis ſcena detecta eſt, ut mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illuſionis conſuetudo ceſſaret* a.] *B. Proſper:* Noſtris quoque temporibus (inquit) Aſpere VI. Coſ. *Carthagini conſtituto, hoc ſignum diabolicum monſtroſumque, quod illic accidit, quis illius patriæ civis ignorat? Quædam iuvencula Araba natione, ancillæ Dei habitum geſtans, cum in balneo lavans ſimulacrum quoddam Veneris, impudicè aſpiceret, & ſeipſam, eique ſe conſimilans, domicilium ſe diabolo præbuit.*

Statim ille leo qui rugiens circuit, quem quærebat invenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullumque potum traiiciens per ſeptuaginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium ſibi diabolus ex capto poſſeſſione vaſis exhibuit. Hoc monſtrum parentes puellæ, per tot dierum ſpacia auferri poſſe ſperantes, dum iuge malum ulterius tolerare non poſſent, ſimul cum filia ſeſe ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantùm puella fatebatur, avem quandam noctis medio apparere, quæ ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunii fœdatam, nullo pallore, ſeu tabe, vel debilitate confectam: quin potius robuſtam ſucco viſcerum, moleque membrorum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito conſilio, in monaſterio puellarum, in quo reliquiæ Sancti Stephani ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul & præpoſito commendavit. Illic primò tantùm die apparuiſſe illam avem aſſeruit, ſibique increpaſſe, quod neque fame neque ſiti compulſa illum appeteret locum, quo ſibi accedere non liceret. Per duas ſanè hebdomadas nihil cibi vel poculi ſumens in monaſterio manſit. Accidit autem ut quintuſdecimus Dominicus illuceſceret dies, aſcendente nobiſcum Sacerdote, ut matutinum illic ſacrificium ſolito offerretur, puellam præpoſitus ad altare perduxit, eo inceſſu & habitu; quo ſolent rubore perfuſæ ex epulis, poculiſque mulieres advenire. Sed ut ſe illa proſtravit altari, clamore fletus ſui cunctis aſtantibus gemitus lacrymaſque induxit, quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat, erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque Miſſæ ſacrificio, cùm eadẽ inter cæteras, brevem particulã corporis Domini noſtri Iesv Christi *tinctam à ſacerdote perciperet, ſemihora mandens traiicere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apoſtolus:*

Quæ conſonantia Chriſti ad Belial?

Et iterum:

Non poteſtis calicem Domini bibere

bere

a *Collat. 22. cap. 6.*

bere & calicem dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participare, & menſæ dæmoniorum.

Manu igitur faciem eius ſuſtentante Sacerdote, ne Sanctum proiiceret, à quodam Diacono ſuggeſtum eſt, ut calicem ſalutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod ut factum eſt, ſtatim ut locum illum, quem Diabolus obſederat, Salvatoris *noſtri imperio reliquit; Sacramentum, quod ore geſtabat, cum laude Redemptoris tranſglutiſſe puella clamavit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quod poſt octoginta & duos dies, diabolo expulſo, puella de poteſtate fuerit eruta inimici.*] Hactenus *a* Proſper.

Divus Bernardus *b* aliam perſonam ſuper caput eius poſita Euchariſtia liberavit ab eodem hoſte generis humani, Mediolani in Eccleſia Sancti Ambroſij. Adducta ad eum fuit mulier multis annis obſeſſa, ſicque deformata, ut monſtrum, non fœmina, videretur. Converſus ad populum, iuſſit omnes attentiùs orare: *Miſſamque, iuſſa prope altare conſtituta fæmina teneri, auſpicatus, quoties de more ſacro ſalutarem hoſtiam ſignabat, toties ad mulierem quoque converſus, eodem ſigno crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hoſtem aggreditur. Patenæ ſiquidem calicis ſacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adeſt, ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus:* nunc, *inquit*, princeps mundi eijcietur foras.

Hoc illud corpus, quod de corpore immaculatæ Virginis ſumptum eſt, quod in ſtipite crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis aſcendit in cœlum. In huius ergò maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne, præcipio, ut ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. Cumque eam invitus deſerens, & manere ultra non valens atrocius affligeret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens: rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris ritè complevit, diffundendamque in populo pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax & ſalus integra reddita mulieri.] Hactenus Guilhelm. Abbas *d. libro ſecundo.*

Ioan. autem Molinetus, *in Chron. Belgici anni milleſimi quadringenteſimi nonageſimi.* deſcribens moleſtiſſimã multorum annorum vexationem, quam propter unius (quæ diu dæmonis ſuccuba fuerat) Nonnæ peccatum, in innocentes virgines ſocias eius Querceſenſes Deus ſatanæ permiſerat; narrat multos ex illa legione, quæ religioſas invaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis.

Cum enim Decanus Cameracenſis, vir doctus & probus unà cũ alijs exorciſtis accederet, *peracta ſacra communione, vivificam hoſtiam non ferens, ſubitò dæmon exclamabat: Ah, ſatis probè armati acceditis! panemne illum ſumpſiſtis. Quẽ panẽ au improbe? inferebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quã panis, maneto in hoc corpore obſeſſo. ſin autẽ ut nos credimus, verum eſt corpus Ieſu Chriſti. Salvatoris noſtri, iubeo, confeſtim fuge ex hoc corpore, nec ullam ei amplius moleſtiã aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena ut magno levata faſce*

moleſtiæ,

a *de dimid. tem. cap. 6.* b *lib. 2. eius vitæ c. 3.*

moleſtia, confeſtim reſpirare & alta voce Ieſum vocare cœpit. Quòd idem omnes faciebant cœtera, quando dæmone expulſo liberabantur.] Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis.

Cui ſimile noſtris temporibus Laoduni in Belgica accidiſſe tam norunt Calviniſtæ: quorum aderant multa millia: quàm fremunt & rumpuntur a B. *Auxentius Abbas*, diſcipulum habebat nomine Baſilium: hunc dæmones adeò malè multarunt, ut pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas juſſit eum ſurgere, & venerandum corpus & vivificum ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumere, & ſtatim reverti in locum ſuum, abiit, nec amplius tentator eum aggreſſus b.*]

Superat omnem admirationem, quod de Guidone de Lacha memorat Bern. Luxemburgicus, *in catalogo hæret. litt. G.* hunc in Epiſcopatu Brixienſi ità ſimulaſſe ſanctitatem, ut pro altero S. Ioanne Baptiſta à populo haberetur, ſepultus itaque fuit perhonorificè. Poſt mortem certis teſtimoniis inquiſitores deprehenderunt hæreticum fuiſſe, quare de conſilio Epiſcopi & aliorum prudentium aſſeſſorum, ſententiam tulerunt, cadaver exhumandum comburendumque. Exhumatur adſtante populo, & oſſa proiiciuntur in ignem, ſed ecce tibi ſtatim dæmones (qui, à nullis cernebantur) illa ex rogo elevant, & in aere ſuſpenſa tenent. Inde nata populi indignatio, exclamant, occidantur Epiſcopus & Monachi, qui ſtimulati livore ſancti huius viri oſſa comburere conati. Quid ceſſamus? Deus id ſibi non placere demonſtrat. Extimuit Epiſcopus: ſed Inquiſitores eum adhortati ſunt, ut ipſe ad ſacrificium miſſæ peragendum ſe accingeret: Deus potius miraculum facturum: quàm veræ fidei cauſam ſinat in periculo verſari.

Miſſa fuit, de Beata virgine: ubi ventum ad corporis Dominici elevationem, infernales illi ſpiritus alta voce in aere clamare cœperunt, *ô Guido, ô Guido de Lacha, nos hactenus defendimus te, quantum potuimus: ſed modò non plus poſſumus quia adeſt maior & fortior nobis* Confeſtim oſſa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere.] Hic perpende primò dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriam tueatur, ut plures animas illaqueet. Secundò, vide potentiam præſentiæ Dominici corporis, & hoſtiæ in B. Mariæ Miſſa conſecratæ. 3. fidem Fratrum non irritam, & ſtudium Quæſitorum fidei tam præſenti à Deo ope confirmatum *Pet. Martyr.* navigationis Columbi texens Hiſtoriam, in occidentali illo Indiarum tractatu teſtatur, commune miraculum fuiſſe: quod ſi Euchariſtiæ ſacramentum per Chriſtianos alicubi collocabatur, continuò dæmones obmuteſcebant. Ante annos fermè quadringentos vixit: *Cæſarius Ciſtercienſis*, eius c hæc ſunt verba: *Tempore illo quando manifeſtari cœperunt hæreſes Albienſes, quidam maligni virtute diabolica ſuffulti, quædam ſigna*

Ssssss

a *liber exſtat de Nicolaæ Obry obſid & dæmonis per venerabilem Euchariſtiam expulſione olim non ſemel Pariſiis, nunc hoc ann.* 1598. *Leodii apud Hovium editus teſtatur & Faius in Energum.* b *Sim. Metaphr. in vita S. Auxentii* 14. *Febr.* c *li.* 9. *Mira. ca.* 12.

ſigna atque portenta oſtenderunt, quibus & eaſdem hæreſes roboraverunt, & multos fidelium in fide ſubverterunt: ſuper aquas ambulaverunt, & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc ſacerdos quidam fide Catholicus, & vita religioſus, ſciens vera ſigna cum falſa doctrina eſſe non poſſe, corpus Domini cum pixide ad flumen, ubi illi populis ſuas oſtenſuri erant virtutes, deportavit, dixitque in audientia omnium: adiuro te diabole per eum quem in manibus porto, ne in hoc flumine, ad huius populi ſubverſionem per hos homines tantas exerceas phantaſias. Poſt hæc verba, illis ſuper undas fluminis ambulantibus ut prius ſacerdos turbatus corpus Dominicum in flumine iactavit.

Mira CHRISTI *potentia mox enim ut elementum tetigit ſacramentum, phantaſia ceſſit veritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plumbum deſcendentes in profundum ſunt ſubmerſi, pixis verò cum ſacramento ſtatim ab angelis ſublata eſt. Videns ſacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exſultavit ſed de iactura ſacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemitu tranſigens, manè pixidem cum ſacramento reperit ſuper altare. Hæc nobis eo tempore relata ſunt.*]

Thomas Brabantinus, vulgò vocatus, à Cantiprato, eodem ſæculo vixit: anno milleſimo ducenteſimo trigeſimo primo *prædicante, inquit, in Teuthonia M. Conrado contra hæreticos, & ab eiſdem feleci morte perempto, hæreticus quidam (ut per fratrem Conradum, Provincialem prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) ſeductus à dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hæreſim invitabat.*

Quem cum videret inſtantiſſime renitentem, dixit fratri: pertinax es valdè in fide tua, nec tamen de hac niſi per ſcripta quadam, aliquid certius inſpexiſti. Credere autem ſi velles dictis meis, Chriſtum tibi & matrem eius, & Sanctos oculata fide monſtrarem. Mox ille illuſionem dæmonum ſuſpicatus, volens tamen probare quid eſſet: non immeritò (inquit) tibi tunc crederem, ſi promiſſa duceres ad effectum. Gaviſus hæreticus, diem fratri ſtatuit. Frater verò pixidem cum Sacramento corporis Chriſti clam ſecum ſub cappa portavit. Duxit ergò fratrem hæreticus in ſpecu cuiuſdam montis in amplum valde palatium, quod claritate mirabili relucebat.

Nec mora, ubi in interiorem partem palatii pervenerunt, viderunt thronos poſitos, quaſi ex auro puriſſimo, in quibus ſedebat rex fulgore coruſco circumdatus, & iuxta eum regina ſereno vultu pulcherrima & ex utraque parte ſedilia, in quibus ſeniores quaſi Patriarchæ, vel velut Apoſtoli, adſtante permaxima multitudine Angelorum, & hi omnes luce ſiderea coruſcantes: ut nihil minus quàm dæmones putarentur. Hos, mox ut vidit hæreticus, cadens in faciem adoravit. Dictus autem frater immotus ſtetit: ſed tanto ſpectaculo vehementer obſtupuit, & mox ad eum converſus hæreticus, quare, inquit, Dei filium intuens non adoras? pronus accedens adora, quem vides, & ab ore eius fidei noſtræ ſecreta ſuſcipies. Tunc frater accedens propius extraxit pixidem, & obtulit reginæ in ſolio ſedenti, dicens: ſi regina es mater Chriſti, ecce filius tuus: quem ſi ſuſceperis, te velut matrem Dei recognoſcam. Cum hac protinus voce totum illud phantaſticum evaneſcit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ denſuerunt, ut vix frater cum ductore

ductore ſuo admonitis exitum regredi potuerint. Converſus ergò hæreticus ad fidem rediit, & miram dæmonis aſtutiam ſtupefactus expavit.] a, Eadem alio tempore eodem remedio patefacta fuit & diſſipata: accipite, Pici Mirandulani, verbis; b, *Fuit in alpibus Rhetiis ſacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cùm foret opus, ad ægrotum quendam graviò oppreſſum morbo Euchariſtiam deferre, cùm longius ille abeſſet, videretque ſe non ita, ut oporteret, celeriter ad eum pedibus poſſe pervenire, aſcendit equum, colloque Sanctiſſimum Chriſti corpus pixidi incluſum ſatis honorificè alligavit, iter ſuum quantò ocius accelerans. Cùm nonnihil proceſſiſſet, obvium habuit quendam, qui, ut equo deſcendens ſecum pergeret ad ſpectaculum quoddam mirabiliſſimum invitavit.*

Imprudens homo, & cupiditate rei iam ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe dimiſerat, cum ſenſit ſe per aera una cum comite deferri, & brevi tempore in altiſſimo montis cacumine ſtatui, ibi ampliſſima, & amœniſſima planicies erat arboribus undiq; excelſiſſimis obſepta, rupibuſque horrendis circumcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiuſvis generis, menſas lautis ac diverſis ferculis inſtructas erat videre, audiebantur etiam concentus quilibet omni ſuavitate affluentes. denique aderant quæ animos hominum jucundiſſimis delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intimè demulcere ſolent. Obſtupefactus improviſa re ſimplex bonuſque Sacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere audens, penè extra ſe poſitus, attonituſque hærebat.

Tum ſocius, qui eum adduxerat, petiit ab eo, vellet ne Reginam, quæ ibi aderat, ſupplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſſima, regio cultu & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam proſternentes ſe humi cuncti, qui aderant, bini, quaternive ordine pulcherrimò, & humi ſe proſternentes eam colebant, varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm videret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, putavit eſſe matrem Chriſti, cœlique & terræ Reginam neque enim ſuſpicabatur ullas præſtigias, dæmonumque ſpectra, alioquin eo non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid illi dono daret, exiſtimavit nihil ei gratius aut jucundius futurum in munus, quam filii corpus. acceſſit & ad pedes accidens in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius poſuit. Mira res, omnia continuò evanuere.

Perculſus huiuſmodi novitate homo rudis, & præſtigiis irretitum ſe videns, & in horroribus denſiſſimis & luſtris deſtitutum conſpiciens, opem divinam tremens implorare, ut è tantis ipſum anfractibus expediret, cumque diu per loca invia, ſilvaſque vaſtiſſimas erraſſet, vix tandem paſtorem reperit, à quo in viam ductus didicit, ſe milliaria centum à loco abeſſe, quo Euchariſtiam deferre cupiebat. Ad ſuas tandem ſedes reverſus rem totam detulit ad magiſtratus contigit hoc imperante MAXIMILIANO.

Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & ſimilia innumera ſemper Catholici credidere, hoc vivificum corpus mortiferi hoſtis præſtigias diſcutere, & noxas ab eo inferen-

a *Cantip. l. 1. Apum c. 23.* b *l. de Strigibus.*

ferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli prior, hac ſe Panoplia muniens contra horrendam viſionem, circa annum *milleſimum trecenteſimum ſeptuageſimum. Ibi in conventu S. Dominici accidit, ut poſt completorium* (inquit Fr. Antonius Senenſis a,) *refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura commiſſa, qui mox in ingreſſu videt illum fratribus circumquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, & tanquam hora foret collationis faciendæ & illam exſpectarent, ſedebant. Accurrit ille ſine mora ad Priorem, & illud ei aperit: Prior fratrem delirum putat, vel ſomnia narrantem: attamen dum urgetur, vadit, videt & credit, & ille quoque turbatur, & rem mox confert cum monaſterii gravioribus Patribus & prudentioribus: de quorum conſilio ſacras veſtes aſſumit, & ſacrum Chriſti corpus deferendo, toto conventu comitante, ſe illuc confert, & ad illum ſermone directo, qui honoratiore loco ſedebat, eos adiurat, ut aperiant, quinam ſint, & ad quid venerint, & quid velint: & ut ad hæc reſpondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem geſtabat in manibus.*

Vt tamen quando Prior coram illis comparuit cum Venerabili Sacramento, illi omnes aſſurrexerunt quidem & capita inclinaverunt, caputia tamen taliter demittentes, ut eum minimè viderent, & hoc facto iterum ſederunt: ita iuſſi à Priore, ut reſponderent ad propoſita, inclinarunt. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus reſpondens dixit: quod ipſi omnes fuerant eiuſdem ordinis religioſi, & pro maiori parte Magiſtri, Priores, Suppriores, Baccalaurei, Lectores, & aliis officiis donati; & quod omnes damnationis ſententiam acceperant quoniam ambitio multa ſuperbia, invidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod divina permittente clementia, iuſſi fuerunt illuc venire, ut eos & univerſos ordinis cultores commonefacerent, ut ſuæ vocationi facerent ſatis. Nam illi, quia minimè id præſtiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in ſignum huius cuncti in eos aſpicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & ſinguli eorum flammis circumcincti & incenſi viſi fuere, & tunc idem præcipuus manu in menſa ſignum dedit, & ſic illa viſio evanuit & totus conventus manſit timore conſternatus.]

Vah! quam timenda peſtis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiam in cœtus ſe ingerit? Huic rei probandæ aliud teſtimonium, non minoris fidei adſcribam obiter, nunc recens ex litteris cuiuſdam fide digniſſimi ſacerdotis hoc anno Neapoli perſcriptum in hæc verba: *Caſu accidit, ut acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. N. Profeſſore, Phil. qui in Salernitano Monaſterio fuit ſuperior, is mihi narravit F. Tiberium hominem Sanctimoniæ laude præſtantiſſ. qui ſæpius hoc Sanctitatis titulo fuit ſuperior, ſibi coram rem ita narraſſe, cum quadam die ſub noctem Frater Tiberius inviſeret fratres, an in lecto de more accubuerint, tranſivit per triclinium, ubi vidit pleraque lumina, & vocem audivit hominis de ſuperiore loco legentis, vidit pleroſque miniſtrantes, tandem qui ſuperioris locum tenebat facto ſuper menſam ſigno ſic locutus eſt: Ambitio & crapula duxerunt nos ad tartara. Et*

nunc

a *in Chron. Ordinis Fr. Præd. in Commun fol. 199.*

nunc etiam ſupereſt, velut cicatrix in menſa perinde ac ſi igne tacta eſſet.]

Hæc viſio confirmat præcedentem Cæterum cùm tàm efficax ſit ſola præſentia; quid ſumere, & ei uniri? docet id D. Macharius, hiſtoriam narrat Palladius; *a.* tradens, uxorem cuiuſdam Ægyptii maleficis carminibus ſic affectam fuiſſe, ut adſpicientibus equa videretur, cum tamen ſermonis humani uſum retineret, adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberavit, & dixit; tantum dæmonibus in miſellam licuiſſe, eò quòd multum temporis ab Euchariſtiæ perceptione ſe abſtinuiſſet, frequentius itaque in poſterum ad *Ieſu* corpus ſumendum accederet. cuius quàm utilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus, *b* quod defectu Codicis, nunc adſcribere mihi non licet.

Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Miſſæ Sacrificium*; cuius oblationis eoſdem effectus ſæpè docuit experientia. *Vir tribunitius* (inquit B. Auguſtinus *c.*) *Hiſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum Zubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium, & ſervorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet, rogavit noſtros me abſente presbyteros, ut aliquis illorum eo pergeret, cuius orationibus cederent. perrexit unus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans quantum potuit ut ceſſaret illa vexatio: Deo protinus miſerante ceſſavit.*)

Idem confirmat exemplum illud Div. Bernardi paulò ante narratum, & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarentaſii ſupr. *tomo. 2. pagin. 73* & aliud apud Metaphraſtem de B. Theodoro Archimandrita, qui precibus & Sacræ Miſſæ oblatione multitudinem locuſtarum immenſam nebulæ inſtar Mazaniæ locum occupantem interemit. *d* Poſſent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla; *e* ſed unius D. Auguſtini ſufficere debet auctoritas fatentur hodiè maleficæ, ſe dum miſſam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas eſſe; ideoque ſe diutius ad horam uſque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures miſſæ dicuntur, moras trahere.

De *oleo*, quoque *infirmorum*, per Epiſcopum benedicto, quo in extremæ unctionis utimur Sacramento, ex divina inſtitutione, *f* dubitari nequit; cùm etiam ad corporis ſanitatem ſit inſtitutum: & quovis oleo à viris Sanctis etiam non Epiſcopis, & non ſolemniter, ſed obiter, ut ſe res offerebat benedicto id non ſemel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cum ageret de monialis cuiuſdam obſeſſæ à variis, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, ſanitate & narraſſet una excepta cæteris ſanatis, hæſitanti Sacerdoti ipſammet conſilium dediſſe. *g ſi* (inquit) *oleum pro infirmis conſecratum, eidem medicamento aſperſeris ſicque me perunxeris, ſtatim ſanitati reſtituar. Nam vidi quondam per*

Ssssss 3 *ſpiri-*

a *in Lauſiaca c.19.* b *l 3. de faſcina c.ul.* c *l.22 de Civi Dei c.8* d *Metaph in Apri. in vita Thecdori.* e *l 9 collat c.5. & aliis eodem l* f *Mar 6.v.13 Iac.5 v 14 c. ad abolendam exi. de hæretic. conc Flor in Decr. unionis, Conc. Tr ſeſſ 7. can 1. & ſeſſ. 14. de extrema unctione canon. 1.* g *in Luc. 8. fol. 315.*

ſpiritum in quadam longius poſita civitate quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam, pari calamitate laborantem, taliter à ſacerdote curatam. Fecit ut illa ſuggeſſerat ſtatimque huius remedium, quod ante reſpuerat, accipere conſenſit.]

Hoc oleo S. Theodoſius cænobiarcha bruchos pellebat, *a* morbos graviſſimos S. Launomarus abigebat. *b* Eucheria uxor Agapii veneficio attentata cùm ei roderentur inteſtina, allata eſt ad S. Parthenium; qui triduo orans, & oleo Sanctorum ei propinato ſanam remiſit: *c* idemque hic ipſe Sanctus beneficium, eodem oleo inungẽs impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentii Archimandritæ contra dæmonis obſidiones, morboſque ab eo illatos remedium. *d* Nec minori ſucceſſu uſi eodem contra ſerpentis ictum virolentum S. Winvvalocus Abbas; *e* &, qui manum pictoris à dæmone inflammatam ſanavit: & qui energumenum ei ſanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferociſſimum liberavit: & hydropicæ cœcoque ſanitatem reſtituit S. Eutychius Patriarcha: *f* & contra virulentos morſus Sanct. Paternus Abricenſis. *g* Contra dæmonis obſidentis ferociam non rarò prævaluere priores digiti Sacerdotales conſecratione chriſmatis in ordinis ſuſceptione ſanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490 Ægidium Neteletum Decanum Cameracenſem, cum exorciſaret Quercetenſes energumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant; ſolitum digitis illis labra diducere, & increpitare hoſtem; ſi vales potesque digitos hoc oleo ſacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: ſi nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas viſas liberari magna moleſtia, cœpiſſeque Decano parere, eique reſpondere ad quæſita.

Tertium remedium eſt, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab iis petere, quos conſtat habere donum miraculorum (quod donum, etſi rarius etiam iis poteſt competere, qui vitæ ſunt non probatæ, *h* dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix ulli tales hodiè ſaltem in his Europæis regionibus; vix uſui hic ſit, olim frequens fuit, ſunt enim plenæ utiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes ſacræ hiſtoriæ: neque tum quotquot dæmonia eiiciebant, erant præditi Eccleſiaſtico ordine Exorciſtarum, ut conſtat: *i* erat tamen etiam primis temporibus in Eccleſia hic ordo, ut ſtatim oſtendetur, Sanè olim SS. viri dæmones fugabant & vincebant ſola interdum præſentia ſua, ut legimus de Beato Macario Alexandrino, apud Palladium, & de Ægyptio apud Sozomenum, & de Sanct. Guthberto apud Bedam, & de Ruſtico apud Caſſianum; *k* vel verbis dumtaxat, ut Beatus

a *Metaph in eius vita menſe Ian.* b *Surius Ianua.* 19. c *Metaph.* 7. *Febr.* d *Metaph.* 14 *Febr.* e *Surius* 5. *Martii.* f *Euſtac in eius vita Apr.* 6. g *Anonymus in eius vita* 6. h *Mat.* 7. *v.* 22. *Mat.* 9. *Et Luc.* 10. i *Clement. Rom. l.* 8 *conſt. c.* 32 *Iuſt Mart dial. cont Eriph. Tertul in Apol. c.* 32, k *Pallad c* 19, & 20. *Soſom. l.* 6. *c.* 20. *Socra. l.* 4 *c.* 19. *Bed in vit. S. Gutber. c.* 15. *caſſi. coll.* 14, 6. 7.

tus Baſilius & Paphnutius; *a* vel litteris ut de Sanct. Eugendo legitur, *in eius vita*, & de S. GREGORIO Thaumaturgo ſcribit Gregor. Niſſenus; vel percuſſione & verbere, ut Sanct. Paulus Simplex apud Palladium & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrſmarus, apud Ratherium, *in Surii tom.* 2.

Quartum eſt *Exorciſmus Eccleſiaſticus*. Nota hunc ordinem exorciſtarum in Eccleſia iam ante 1300. annos ſervatum fuiſſe patet ex B. Ignatii Epiſtola ab Antiocho, & epiſtol. Cornel. Papæ ad Fabianum quam Euſebius conſervavit; *b* & ex Firmilian. ad Cyprianũ *c* & ex aliis Patribus Conciliiſque, *d* conſtat iis, quibus in Eccleſiaſtic. Hiſtor. conſtat aliquid, fuiſſe verò exorciſmos, quibus utebantur, certas orationes ab Eccleſia comprobatas, ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obſervavit ſolos exorciſmos; *Per Chriſtum Dominum, &c.* ſicut cæteras orationes non finiri; *Per eum qui venturus eſt judicare vivos & mortuos, &c.* cuius diverſitatis cauſa eſt, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quàm extremi judicii memoriã, quo omnes in æternam gehennam detrudentur. *e* Fiebant autem initio exorciſmi non in domibus privatis, ob metum; neque in templis, ob reverentiam; ſed ſub dio: *f* ſed hoc exolevit, petebatur ſignum egreſſionis à dæmone, *g* & nomen dæmonis, *h* quæ duo adhuc hodie retinentur: ſed & cibos omnes, quibus maleficiati veſcuntur, exorcizari utile putabatur, formulam nobis ſuggerit Sacerdotale Romanum alia quoque in his obſervanda collegerunt alii *i* Nobis non vacat iſta hic perſequi, ſolum addo cavendum exorciſtis, ne cum dæmone iocentur, & curioſa, nugaciave miſceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conventu Colonienſi, *fratrem, verbis ſatis iocoſum, ſed in gratia expellendi dæmones valdè famoſum, Hic cũ in terminis conventus Colonienſis dæmonem in obſeſſo corpore arctaret; dæmon petivit à fratre locum recedendi: quo gaviſus frater ait in ioco, In cloacam meam vadas: Exiit igitur dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare vellet dæmon tam dire eum torſit prope cloacam ut vitam cum difficultate ſaluaret.*]

Sancta res eſt dæmones eiicere, ſanctè tractanda. ſic fecere quotquot olim hoc exorciſmi remedio tam efficaciter uſi fuere. Vixit B. Vrſmarus Epiſcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius ſcriptis mandavit *k* memorat autem memoria dignum quod hic referam: Malbodienſis monaſterii quandam monialem diabolus invaſerat, & vehementer laniabat

a *Rufin. l.* 1. *Eccl hiſt. c* 4. *& Amph. in vit. S. Baſ.* b *l* 6. *hiſt. Ecc. c.* 35. c *l.* 4. *ep.* 7. d *Clem. epiſ. ad Iaco. Anacl. ep.* 3. *Caius ep. ad Felicem ep. Conc. Rom. ſub Sylu. can.* 3. *Antioc. can.* 10 *Carth.* 4. *c. can.* 4. *& ſeq. cui interfuit & ſubſcripſit D. Aug.* e *Microl. de obſerv. Eccl. c.* 7. f *Conc. Laodic. c.* 26. g *Pall. in Lauſia. c.* 77 *& Ioſep. l.* 8. *antiq. c.* 2. h *Lactant. l.* 2. *divin. inſt. & Beda in c.* 8. *Luc.* i *Pet. Greger. to.* 1. *de reb. fol.* 315. *Sprenger par.* 2 *Malle. q.* 2 *c.* 6. *Ananias l.* 4. *de nat. dæmon. à fol.* 156. *Sed copioſius & ordinatius P. Thyræus noſter integro de dæmoniac. opere p.* 3. *Mengus in Fuſte dæmonum & Zacharias Vicecom. in complemento artis exorciſticæ.* k *April.* 18. *Surii to.* 2.

niabat: eam ſibi Epiſcopus iuſſit exhiberi, quod cum factum fuiſſet, *ille non de ſua, ſed De Domini præſumens virtute, accepto libro cœpit legere exorciſmum ſuper caput eius. De hinc benedicto oleo nares, oculoſque & os eius linivit; & protinus immundum ab ea ſpiritum fugavit. Liberatæ tamen puellæ, pavor quidam, qui præſentia diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit ſibi aquam cum ſale deferri, quibus benedictis, iuſſit ſpargi per cuncta monaſterii loca: & ſic omnis pavor, cum auctore ſuo Satana diſceſſit.*]

Audiſtis exorciſmum ex libro lectum, & capiti impoſitum ut fit hodie, audiſtis illitum oleum ſacrum audiſtis ſalem & aquam benedictam, & horum omnium audiſtis efficaciam. Sed & Adelinus Sagienſis Epiſcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, ſignum crucis, & preces quæ ſolent, *inquit ipſemet a*, adhiberi feliciter adhibuit. Sanctus Mauritius Andegavenſis Epiſcop. latronem, quē ob furti crimen diabolus occuparat, per exorciſmi (ait Fortunatus *b*) gratiam à dæmone liberavit: at Maurilius Beati Martini tempore vixit. Sed iſta ſufficiant de exorciſmo. Si quæras cur non ſemper dæmon pellatur: res clara eſt, id peccatis vel obſeſſi, vel adiurantis poſſe contingere, vel ob maiorem ipſius ægri utilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudenter Toſtatus monuit, non ſolere exorciſmis omnes moleſtias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: ſed ſolum illas, ad quas repellendas exorciſmi ab Eccleſia ordinantur, ut ſunt moleſtiæ quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando; ſivè dum interius manent, ſive dum exterius obſident: *& illa* (inquit) *regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directè exorciſmi, non curantur per exorciſmos, niſi rarò.*]

Porrò quoniam Dei opera revelare & confiteri honorificum eſt: ideò his, adhuc ſubiungam illuſtre divinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, planè recens: & ut is, cui accidit opere proprio taſſus, res in facie Eccleſiæ hic Græcii geſta, narrationem noſtri in collegio ſervant propria manu ipſius ſubſcriptam, & nunc cum hæc ſcriberem, penes me habui.

Igitur anno milleſimo ſexcenteſimo, die Martii 22. N. Prutenus, ut aiebat nobilis, annos natus 22. ipſa Hebdomadæ ſanctæ feria quarta, collegium noſtrum (cuius impulſu, quove fine, incertum) acceſſit, cumque uno è noſtris ſpectante & audiente, in porticu inferiori collegii deambulans, arrogantius geſticularetur, & cum crebra capitis quaſſatione verba in Deum blaſphema, & plena deſperationis audacius evomeret: monetur iterum ac ſæpiùs, ſeſe ut habeat modeſtiùs, ac linguæ frænum iniiciat: ſed fruſtra. proficiebat enim in peius, & per omnia anxii afflictique animi ſigna præbebat. Quamobrem accedens eum noſter, quærit benignè, ecquid habeat cui rei vacet? & cur adeò creber in Dei

a Adelelin. in vita S. Operiunæ 22. April. b in vita S. Maurilii cap. 10.

Dei nomine irreverentur uſurpando? Refert ille: Perii miſer, diaboli pedicis ſum irretitus: nec tamen quas promiſit, & opto delicias, frui datur. Quibus auditis noſter, grave quidpiam ſubeſſe veritus, manu prehenſum in collegium introducit, & blandè rogitat: quid hoc rei ſit, ne ſibi gravetur aperire. Tum N. cum lacrymis ordine, tum quidem perturbato, ſed ſequenti die tranquillius, eo ipſo quem referam narrare cœpit: ſe nobilibus ortum parentibus & re ampla, educatum lautè ac delicatè: & certis de cauſis (quas prudens reticeo) parentis gratia excidiſſe, & lare patrio profugere coactum: & pecunia, quam diſcedens copioſam ſecum acceperat, abſumpta, in extremam egeſtatem decidiſſe: tandem in via dæmonem cum vehementi vento ad ſe nocte quadam ſub arbore iacentem acceſſiſſe: & recenſitis iis ipſis quæ patiebatur, quæque perpeſſurus eſſet incommodis, opem & auxilium, priſtinamque parentis gratiã promiſiſſe ſi modo ſe dato chirographo vellet ad paucula quædam obligare. Se quidem ſuggeſtioni, quam pernicioſiſſimam ſciret, ea vice non obtemperaſſe: dæmonem eodem, quo cum venerat vento ac fragore receſſiſſe: prædixiſſe tamen fore, ut cum aliquando non acceptæ conditionis pœniteret. Quæ cum non procul ab Vratislavia pone quendam pagum accidiſſent, inde ſe Vratislaviam contulit: ubi brevi victus incommodis, die quodam ſub veſperam oppidum egreſſus, ſeipſum quod fidem dæmoni non dediſſet coarguentem, deflevisse animo conditionem, quã exciderat, in quam indicerat, nulla ſibi reliqua conſilii, auxiliive ſpe affulgente. Nox erat intempeſta, cum illi ſe dæmon gygantea mole offert conſpicuum, & inſultans ait: Nonne verò dixeram futurum, meam ut opem ſupplex expeteres? Iure quidem tibi illam ut indigno, poſſem quantumvis ſupplici denegare: verum ut intelligas, quàm tibi ex animo velim benè, en promitto auxilium, parentis gratiam priſtinam, veteres delitias, jucunditatis annos ſolidos numero. XII. quibus expletis plena mihi ſit in corpus animamque tuam poteſtas: tu viciſſim ſtipulanti ſponde quæ exigo: & nunc imprimis, Deum, Deique matrem, Cælites omnes, & fidem quam docuere veteres eiura: inſuper fidem da, mortalium te nemini hoc pactum manifeſtaturum, in nullum unquam templum ingreſſurum, precarium codicem non lecturum, ac demum homines omnes & eos potiſſimum, qui te ad pietatem incitare, hortarique voluerint, odio implacabili proſecuturum: te uxorem non ducturum, ſed concubinis pecunia conductis uſurum.

Cumque in tam pernicioſam legem conſenſiſſet juvenis, iamque ſola ſupereſſet ſyngrapha proprio ſanguine deſcribenda: dæmon illi porrectam ultrò ſiniſtram tanta vi compreſſit, ut ſanguine è trium digitorum extremitatibus expreſſo, manum implerit, ſubminiſtravit etiam ſcriptioni materiam (neſcio quam) pergameno molliorem, ſed charta duriorem, & calamum: ſcribentique conceptis verbis prævit, quæ ſibi præſtari vellet: &

quæ ſe viciſſim præſtiturum pollicetur. Conſcripto traditoque chirographo, miram ſe dicebat omnis generis inſtrumentorum harmoniam audiviſſe & ad ſonum obdormiſſe adeo pacato & alto ſopore, ut ſequenti die, nullo per vias publicas prætereuntium ſtrepitu percepto, in multam lucem ſterterit, tandem evigilaſſe, & ilico patrati facinoris pœnituiſſe, profectumque Vratislavia Olomutium, & inde Viennam, Vienna Græcium, ibi divertiſſe ad doctorem Venediger: ab eo ſe ad Dominum Strasbergerum directum & commendatum. Poſtremò veniſſe Marpurgum ad doctorem Homelium. ibi exilio pertæſum ſe rurſum indoluiſſe, quód pactum cum dæmone initum non cuſtodiſſet, adfuiſſe ſibi noctu denuò in lecto jacenti dæmonem, ac de pacto renovando in hunc modum actum eſſe, ut nimirum proprio ſanguine novum dæmoni chirographum conſcriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Poſt paucos dies iterum ſe facinus damnaſſe, manus ſibi violentas deſperatione actum inferre voluiſſe: tandē ſuaſu cuiuſdam venire Græcium, ut quæreret remedium, ſtatuiſſe. Pridiè tamen quam Marpurgo diſcederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Græcii, prope Carlauu tuguriolum deſcripſit, in quo 30. Martii compareret: fore, ut tum fiat voti compos, & priſtino ſtatui ex pactis reſtituatur: caveret interim etiam atque etiam ne Ieſuitas adiret unquam, alioquin graviſſimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia noſtro iuvenis eo ipſo narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad ſuum in illo tuguriolo congreſſum: &, quamvis illo die à tali congreſſu fuerit à noſtro deterritus; nihilominus poſtridie (quæ fuit die Veneris ſancto) poſt meridiem, nemine conſulto, aſſignatum ſibi à dæmone locum infælix adiit. Adeſt dæmon exprobrat perfidiam, quod contra ſuum præceptum nebulonibus Ieſuitis adfuiſſet, petit tertiò renovari pactum hac ratione, ut mediū ſiniſtræ manus digitum in pignus ei offerat, deinde recenſitis ab adoleſcentia peccatis, oſtendit animæ ſalutem eſſe deſperatam allegatis è S.S. teſtimoniis, quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert juveni, quo omnium dæmonum nomina continebantur; & modus quemlibet pro arbitrio evocandi: nihil tamen horum iuvenis acceptavit.

Sabbatho ſancto, ubi reſcitum quod contigerat, maior iuvenis cura haberi cœpta, & cautum ne unquam ſolus eſſet: & ex eo tempore ab uno patre, cui peculiariter eius cura commiſſa fuit, in rebus Catholicæ fidei eſt inſtitutus. Sub fidem Aprilis ſeſe ad confitendum generaliter præparavit. Quo die confeſſurus erat, viſum ut in præſentia Patrum aliquot diabolo renunciaret, & malè pacta bene reicinderet: dum recitantur Litaniæ ad verba: *Pater de cœlis Deus*: corruit pene exanimis, hominem erigimus totis artubus contremiſcentem. Ad glorioſum *Dei parentis* nomen denuo corruiſſet, niſi titubantem utrinque ſuſtinuiſſemus. Tandem facta ægrè renuntiatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus.

tus (deſtitutus enim erat viribus, & contremiſcebat ita debilis, ut conſiſtere nequiret) poſt meridiem ductus ad templum ut confiteretur, recitatis de Nomine Ieſu, & de Angelis Litaniis, cum peccata recenſere cœpiſſet, ei dæmon in aurem inſuſurrat: Huic nebuloni (confeſſario ſcilicet) ne credas; niſi velis ab eo improbè circumveniri. Totus Maius impenſus, tùm ut in fide confirmaretur, tùm ut crebra confeſſione univerſos conſcientiæ receſſus perpurgaret. non fuit dies, quo pater deſignatus cum eo non ageret. optima iam ſperari poſſe videbantur. Patiebatur tamen dæmonis inſultus varios: nam & nocte quadam ter eſt ad ſpacium trium paſſuum lectulo eiectus, abſque ulla tamen ullius membri læſione. Et alias ſe illi exhibuit dæmon, & magnam præ ſe ferens benevolentiam, ſuaſit, Marpurgum ut rediret: quid hic ſeſe affligeret? Miror (inquit) quod cum nôris te damnatum eſſe, non maiorem des operam, ut vitam hanc ducas hilariorem, revertariſque ad priſtinas, quibus excidiſti, fortunas. Pudet me tui, & miſeret. quod meus, cum ſis, vitam hic ducas adeo acerbam. Et quoniam eo ipſo tempore quidam ſtudioſus obierat in domo pauperum (in qua etiam ipſe degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totam noctem ad Deum fundebant preces, ſubiunxit: ſe nec poſſe, nec velle manere diutius, vivis canibus inferius (*in valetudinario*) apud canem mortuum latrantibus. Quamobrem rogat etiam atque etiam, ut vel ſemel ad dictum tuguriolum revertatur: fore, ut ibi ea audiat nova quæ antea nunquam.

Die vigeſimo octavo Maii, Dominica Sanctæ Trinitatis, cum noſtri Deo negotium aſſiduè commendaſſent, aliaque nonnulla pietatis exercitia mortificationeſque in hunc finem Deo obtuliſſent, diſpoſitus eſt ad ſacram Synaxim. Et primum in multorum è noſtris & Congregationis Sancti ſpiritus præſentia, in templo Sanctæ Catharinæ, ex charta conceptis verbis dæmonem eiuravit, & pacta ſe reſcindere nefariè contracta eſt proteſtatus, ſed incredibili difficultate, dæmone ſic ſenſus impediente, ut nec legere, & ægrè tardeque præeuntem ſequi poſſet. Fecit deinde profeſſionem fidei Catholicæ juxta formulam in Bulla Pii. IV. relatam. Vbi ad hæc verba ventum eſt (*Eccleſiaſticas traditiones, obſervationes, & conſtitutiones firmiſſimè admitto & amplector.* Et: *ſeptem eſſe vera & propria ſacramenta novæ legis.* Et: *in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento eſſe verè, realiter*, & *ſubſtantialiter corpus & ſanguinem, &c.* Et: *hæreſes ab Eccleſia damnatas, ego pariter damno, &c.*) omnibus corporis viribus prorſus eſt deſtitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ uſus in tantum, ut ſibi aliquantulum reſtitutus diceret, vereri ſe ne ſibi eo loco ſit moriendum. Cùm in illa eſſet ſenſuum ectaſi: fruſtraque urgeremus, ut quod corde credebat, exprimeret ore, credere videlicet ſe Chriſti in Euchariſtia præſentiam: placuit illi venerabile ſacramentum propiùs admovere: ad cuius præſentiam ita ſibi reſtitutus eſt, ut, velut è gravi ſomno experre-

perrectus, diceret, & credere ſe, & experiri copioſè Chriſti præſentis virtutem. Licet etiam diverſum evenerit, ut Euchariſtia in altari collocata, loqui poſſe & audire, accedente verò ſacerdote, tanquam juveni ſacramentum porrecturus eſſet, ſenſibus omnibus deſtitueretur, denteſque tanta vi comprimerentur, ut nulla ope reſerari poſſe viderentur, & recedente rurſum cum Euchariſtia ſacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat verò ſe inſcium eorum omnium, quæ illi in aurem inclamaſſemus, ſolum animadvertiſſe veluti forcipe ſibi os claudi, atque ut nihil relinqueretur intentatum, idem ſacerdos relicta in altari Euchariſtia, digitum conſecratum ori impoſuit; poſtmodum verò ubi Euchariſtiam ori admoviſſet, & veluti ſumendam obtuliſſet, tùm demum inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aerem attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum ut quietum eſſe fineret, & chirographa reſtitueret; ea tertio ex ingenti fune depēdentia in faſtigio templi juvenis ſolius repræſentavit obtutibus, cæteris nihil omninò tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præterquam quod & multæ ibi ad Deum pro ſalute eius preces fuſæ, & maxima recuperandarum ſyngrapharum ſpes juveni fuerit relicta.

Die 3. Iunii juvenis templum ingrediebatur, cùm hoſtis inopinato vultum eius, quaſi pallio diverberavit & ſimul manum ſiniſtram miſerum in modum dilaceravit, ut ſanguis copioſus deflueret, nemine tamen, qui hæc inferret viſo: ſenſit quoque ibidem collum ſibi ab aliquo torqueri, nihil tamen incommodi paſſus eſt, præterquam quod diebus ſequentibus remanſerint in manu cicatrices, cum maiore dolore quem ſenſerat, dum illi manus laceraretur.

Eodem die multa fecerunt noſtri, ut ad Dei gloriam, felicem res tota ſortiretur exitum. Excitatus ea nocte ventus ingens, abſque omni omninò pluvia, auditaque juveni vox velut in vento miſerabiliter lamentantis.

Die 4. Iunii, Dominica infra octavam corporis Chriſti; in eodem templo D. Catharinæ, poſt ſacrum & Litanias ad ſingulas ſanctiſſimæ Trinitatis perſonas habitas, juſſus ex charta deteſtari ſua peccata, profiteri fidem & coram Deo, Angelis, & hominibus proteſtari catholicum ſe eſſe, nunquam ſe de miſericordia Dei diffiſurum; fecit id aliquam diu adiutus à nemine. Cùm ei viſus deficeret, prælegit alius, ipſe tardè, ægrè, & cunctanter verba efferebat, dæmone linguam impediente Ventum ut diceret, *Quapropter ô bone Ieſu*, &c nec legere id potuit, nec alios audire ſuggerentes. Adiuratur dæmon, eique virtute Dei præcipitur, ne iuveni in hoc opere ſit impedimento. Exagitatur illicò iuvenis, ac ſi foret obſeſſus, & inter hæc unico velut momento linguam Germanicā didicit; quàm beneficio dæmonis loquebatur ſatis eleganter; nativo retento idiomate.

Hoc animadverſo aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur. *Te Deum laudamus.* Iubetur progredi, nequid dicere, *Confiteor*, &c. *Domine*

mine non ſum dignus,&c fruſtra. Accedit, ſacerdos cum Euchariſtia, dæmoniique in virtute Dei præcipit, hominem ut miſſum faciat,&c. Tanta vi juvenis attollitur in aera, ut decem duodecimve è noſtris vix eum retinerent. Ad crebram nominis Ieſu & Beatiſſimæ Virginis Mariæ invocationem dæmon fractus abſceſſit. Exclamat iuvenis idiomate ſuo, *Aufugit à me.* Quare illicò flectit genua lætus, & magna alacritate, altaque voce progreditur; *Quapropter ô bone Ieſu*, &c. Oratione finita his ipſis verbis ſubdit; *Laus Deo, iam ſum alius homo.* Præparat ſe ad communionem, dicit *Confiteor*,&c. *Domine non ſum dignus*,&c. Occurrit peccatum confitendum, confitetur. Adiuratur dæmon, non ſolum juveni poſt hac negotium ne faceſſat, ſed chirographa ut reſtituat. Iterum confitetur. Demum tantæ debilitatis fuit, ut nec ſedere poſſet, liber tamen iam ab omni dæmonis incurſu. Nihilominus genua flectit, recitat, *Confiteor*, &c. *Domine non ſum dignus*, &c. & alta voce profitetur, *credere ſe totis animi viribus Chriſtum in Euchariſtia eſſe præſentem, & ſperare ſe ipſum ſibi propitium futurum.* ſumit Euchariſtiam magno animi ſenſu, flexis genibus aliquamdiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, ut templo egreſſus nullam ſenſiſſe debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonem non timeo, & contemno ex animo: quod hactenus à me ipſo, ut facerem vix impetrare poteram. Iam paratus ſum centies pro fide Catholica ſanguinem profundere: & multa ſubiunxit in commendationem charitatis noſtrorum, qui de hominis nunquàm viſi ſalute adeo eſſent ſoliciti; horum apud Lutheranos nihil eſſe aliaque quæ verecundia non ſinit referre.

Decima die Iunii ipſo D. Barnabæ Apoſtoli pervigilio, noſtri domi ſe rurſum contra inimicum armant, quibus modis novit Societas. Iuvenis quoque ne ſibi deeſſet, tota die cilicium geſtat, & ſe ſub veſperam ſponte flagello acriter diverberat. Ingens rurſum tum eo veſpere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. XI. noctis adeſt inimicus alio aliave comitatus, & per cubiculum, in quo cum aliis tribus iuvenis cubabat, deambulans; Cernis (*inquit ad ſociam, nam ſaga quæpiam exiſtimatur*) ut jacet hic nequam? & rurſum, ô ſi aliter rem meam inſtituiſſem, nó eſſet hunc ſortita finem. Ante octiduum penè me abegiſſent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commendo, eum quantùm licuerit aſſiduè divexa; & converſus ad juvenem fremebundus. Perfide nebulo, homoque leviſſime & inconſtantiſſime, nunquam fidem mihi ſervaſti, ô pectus ignobile ac degener. Maiores tui maluiſſent centies corporis animæque facere iacturam, quàm vel ſemel datam fidem violare. En tua habe, quæ mihi dederas: ego viciſſim, quod meum eſt reſervabo. Et hoc dicto, bis aut ter iuvene audiente ſtrepitum fecit, velut cuiuſpiam aliquid è charta eradentis.

Et rurſum ſociæ, Pergam ad locum mihi conſtitutum; tu interim huius curam habeto. Rurſumque iuveni; Et exiſtimas perdite nequam fore, meas manus, ut evadas? coactus nûc tibi tua reſti-

reſtituo. Tu interim & Ieſuitæ nebulones me poſthac à ſtultis, confictiſque cæremoniis veſtris liberum eſſe ſinitote: quod enim tuum ſit, nihil omnino habeo, licet plura longè poſt hac ex te ſim accepturus. Fides enim, quam ſuſcepiſti iniqua eſt, & per Papas (quos vos velut ſanctiſſimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) conficta. Quibus dictis & manu frigidiſſima iuvenis collo ſine omni læſione contrectato, evanuit. Ad omnia hæc iuvenis nihil reſpondit, excepto hoc unico; videlicet, ut abiret, habere ſe Deum propitium. Inter hæc iuvenis cæteros in cubiculo altū dormientes ſuſcitare conabatur, eorum nomina inclamans; quorum unus æger vocem audit, proſilit in pedes, & ad alterius ſani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è ſilice, ſulphur accendit; ſed priuſquam candelæ admoveret, violenter ab aliquo exſtinguitur idque ſecundò, accendit tertiò iamque candela lumen conceperat; cū ſimul & ſemel materia ſulphurata candelaque reſtinguuntur. Tandem venit homini in mentem, ut cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit exſtingui. Habito lumine inimicus evanuit, & quamvis ſemel ac iterum dixiſſet; ſe iuveni reſtituere omnia, quæ ipſius eſſent, nihil tamen ab eo iuvenis receperat. Componuntigitur ſe ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Poſt mediam circiter horam ſurgens videt humi iacere chartam ſanguinolentam, attollit, eique porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito ſuo chirographo geſtire lætitia, exoſculari illud & pectori admovere: & illico Deo omnes ſimul agunt gratias, & quatuor ſimul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*, Et: ne fortè dæmon illud recuperare poſſet, ſigno Crucis muniunt, aſpergunt aqua benedicta & corona Beat. Virginis circumligant.

Dominica manè vocatur Pater, cuius curæ iuvenis erat commiſſus, oſtendunt & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi poſtremo cōſcripſerat; in eoque craſum è priori, cuius materiam dæmon ſuppeditarat, ſanguinem. Ne tamen doli mali quidpiam ſubeſſet, & fortè non omnia integrè reſtituta eſſent; quæ iuvenis erant in priori chirographo: iterum de more à noſtris ad S. Catharinæ templum fuſæ ad Deum preces, recitatæ Litaniæ, porrecta iuveni Euchariſtia; adiuratus & ſolicitatus dæmon, ut ſi quidpiam reſiduum eſſet, quod ad iuvenem ſpectaret, illud Dei omnipotentis virtute reſtitueret. Sed quoniam iuvenis dicebat ſibi ſatis cōſtare, quod omnia integrè eſſent reſtituta, ſuumque animum eſſe per omnia quietiſſimum; placuit nihil amplius attentare. Quare actis divinæ bonitati ob tam grande beneficium acceptum gratiis, recitatoque, *Te Deum laudamus*, regredimur læti univerſi. Placuit tandem Sereniſs. Principi Ferdinando Archiduci & Reverendiſſimo Secovienſi, ut ſeries tota & proceſſus pro concione populo proponeretur; quod factum eſt 18. Iunii à meridie, & ipſum chirographum una cum ſanguine, quo alterum deſcriptum erat, in templo noſtro per Parochum Græcen,

cienſem, iuſſu Epiſcopi, in magno hominum concurſu & frequentia combuſtum fuit. Hæc hiſtoria rei geſtæ veriſſima, in qua vides (Lector, canæ fidei tenax) omnium ferme & ſingularum Catholicarum cæremoniarum efficacitatem, de quibuſdam, alia ſubdamus.

Quintum remedium petitur *à miſericordiæ operibus*, ſatisfactoriis, ieiunio, eleemoſyna, & oratione; *Eleemoſynas*, commendat Canonum auctoritas, *a* ut & duo reliqua. *De ieiunio*; invenio id præcepiſſe cuidam comitiſſæ S. Auxentium Abbatem, *b* & S. Procopius Monachus hoc uſus ſæpe victoriam contra dæmonem obtinuit, *c* & aliis idem imperavit. Sed & Chriſti Domini teſtimonio accedente. (*Matt.* 17. *v.* 20. *Marci* 9. *v.* 25.) quid addendum? *De oratione*, verſus quidam anonymi, ſed veteris verſificatoris reperitur; *Dæmones adverſus magna eſt oratio virtus.* & ſunt de eadem ſequentia exempla quædam, noſtrorum hominum litteris certa fide conteſtata. Anno 1549. *quidam uni ex noſtris confeſſus, media circiter nocte, dum pœnam pro delictis ſibi irrogatam perſolvit repentè vidit feles, mureſque & aliàs beſtias colore atras aſpectuque terribiles tàm multas, ut totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viſo perterrefactus, timere cœpit, ne vivus à beſtiis abriperetur.*

Anxius & trepidus accurrit ad Domini noſtri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animalium ſpecies ſubitò evanuerunt, tanto cum impetu, ſtrepitu & fragore, ut domus ruere videretur.] Bungi in Iaponia Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis dæmones infeſtabant, & moleſtia in poſteros, quaſi hæreditaria tranſibat. paterfamil. opes omnes placandis idolis inſumpſerat. potius auctum iis, quàm ceſſavit malum. Triginta annorum filium dæmon occupavit, ita ut nec patrem nec matrem agnoſceret, nec quindecim diebus quicquam cibi ſumeret: ſub horum finem Patrum Societatis unus eum acceſſit, iuſſitque ut D. Michaelem, nominaret. *dum Divum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & varios motus membrorum edere. ita ut circumſtantibus terrori fuerit. Invocante verò Patre* Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, *ſubitò à dæmone liber exſtitit.*

Huius ſoror, paucis poſt diebus moleſtiis dæmonis agitata eſt, qui etiam in ea loquebatur.

Certis temporibus Patris noſtri concionibus auditis, Chriſtianam fidem ſuſcipere voluit: cùm verò ſacro fonti eſſet admovenda, conareturque principio ſe ſacro ſigno crucis munire, tremere vehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat ſollicitè, ipſa verò ſacrum Ieſu nomen, *& Divi Michaelis proferre nitebatur, ſed magis ipſam tunc dæmon irritavit obſtrigendo os, & comprimendo. Tandem verò in cantum prorumpens exclamat: ſi idola Xacam & Amidam, ſectarum Iaponenſium auctores reiicimus, nullus ſupereſt, qui adorari debeat, aliaque huc ſpectantia protulit, nec eſſe, quod in iis reprehendere quiſquam poſſet.*

Qua-

a *d. c. ſi per ſortiarias.* b *Metap. in eius vita Febr.* 14. c *Nic. Salius in eius vita* 4. *Iulii c.* 1. & 5.

Quadam die innumeris Chriſtianis præſentibus Pater ſacrum fecit, cui quoque interſerat dæmoniaca, quo finito, rogat, qui valeret? optimè, ait, juſſa vero D. Michaelis nomen pronunciare, tremere ac dentes ſtringere cœpit, & dæmon ſe velle exire dixit: ſed quoniam jam à tot annis ea familia pro hoſpitio uteretur, non libenter migrare. Iubet iterum peter S. Michaelis nomen proferre.

Reſpondit illa, id permoleſtum eſſe, & lacrymas fundens & conquerens, quo inquit, me vertam? Chriſtiani itaque omnes in orationes corruunt, dumque ſatis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deſeruit: ipſa verò ſubitò potum petiit.

Admonita ut Ieſum & Mariam invocaret. tanta ſuavitate utrumque protulit nomen, ut Angeli vocem viderentur ſibi audire.] Anno 1588. Brunæ in Moravia, mulier erat in Noſocomio acerrima diaboli oppugnatione ſic ppppreſſa; ut nunc aquis ſibi vitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis, qui erant in valetudinario: poſt illam triennii vexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi uſu adempto: mittitur ad noſtros ut pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuiſſe Deum, ſolutus primum linguæ nodus, deinde animæ, poſt ſacram confeſſionem peractam, oſtendit.] Hector Boethius quoque Scotorum res deſcribens, lib. 8. in Marrea regione teſtatur ſe ab iis, qui conſpexerant accepiſſe, quod eius verbis adſcribam; Puellam Natalibus altis, forma conſpicua, complurium nobilium averſata connubium in nefandam cum dæmone incidit conſuetudinem quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem, adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conveniſſe: unde veniſſet, quove abiiſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes, tametſi filiæ parum crederent, accuratius rem advertentes, conſilio, quis eſſet qui gnatæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi: cognito tertiò poſt die indice ancilla ſtupratorem adeſſe, recluſis foribus, accenſo thedarum ingenti numero, cubiculum ingreſſi, horrendum monſtrum, figura ſupra humanam exiſtimationē terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrere ocius complures ad fœdum excitati ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ vitæ, ſacræ diſciplinæ non ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pavore terræ illiſis, cùm Chriſti Apoſtoli Ioannis Evangelii initium recitare orſus, ad eum locum Verbum caro factum eſt perduxiſſet malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſuppellectili incenſa abiit. Fœmina periculo ſervata, enixa eſt monſtrum unde quaque fœdum aſpectu, quale nuſquam antea (ut ferunt) inter noſtrates viſum. Id obſtetrices, ne obſervatum contumeliæ eſſet familiæ, accenſa ingenti pyra citiſſimè concremarunt] Idem paulò ante docuit dæmonem quoque ſuccubam oratione fugatum. In Garcotha (inquit) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdonia, adoleſcens multa formoſitate coram Aberdonenſi Antiſtite queſtus eſt palam ſeſe à dæmone ſuccuba (ut dicunt) gratiſſima omnium quas vidiſſet forma multis antea menſibus infeſtatum eandem occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, blanditiis in ſui amplexus compellere: dubia luce abire ſine ſtrepitu

pene,

pene, nulle ſe poſſe modo, cum plures attentaſſet, à tanta ac tam turpi veſania liberari. Iubet continuò optimus Epiſcopus adoleſcentem alio ſe conferre, & ut Chriſtiana religione magis laudatis ieiuniis & orationibus plus ſolito accommodaret animum: fore ut piis operibus intento victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Evenit adoleſcenti, ſalubre conſilium religioſe exſecuto, paucos poſt dies uti venerandus Antiſtes erat præfatus.

In litteris Iaponicis anni *1569.* ita ſcribitur, *Multis in locis Bungenſis regni, ubi quidam erant ab hoſte humani generis obſeſsi, Chriſtiani facto conventu ſola recitatione, Dominicæ orationis & ſalutationis Angelicæ clara voce inſtituta, dæmonem ſæpè repulerunt*] *De oratione* unum exemplum accipite ex Menæo Græcorum V. Martii, in vita Canonis Iſaurici: *Aiunt poſt ipſius è vita deceſſum ædes eius in templum verſas, teſtasq; illas quibus malos genios incluſerat, repertas, quarum unam cum reſignaſſent, quod theſaurum ibi latere ob pondus arbitrarentur, ſtatim fulminis inſtar erupiſſe dæmonas, ut omnes exanimati conciderent, & quicquid inſtauratum erat procũberet nemoq; omninò poſt occaſum ſolẽ auderet ad locum illum adſpirare. Sed non diuturna fuit hæc dæmonum tyrannis, quam per ſancti viri preces, cum populus ſe ieiuniis & vigiliis dediſſet mox depulere.*] ita vertit Raderus. & ſane de precum efficacitate notior res *a*, in confeſſo eſt etiam hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æque. Inprimis maxime ſalutarem eſſe communem Eccleſiæ orationem Patrum teſtimoniis conſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, aliorumque *b*, deinde & privatam hominum Sanctorum, ut confirmant Glycas, Eugypius, & Metaphraſtes. *c*. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas eſt, *ſymboli Apoſtolici & orationis Dominicæ*, non modo ex Canonum præſcripto, ſed & veteris ævi noſtrique experientia ut docet multis D. Auguſtinus *libro ſecundo de ſymbolo ad Catechumenos capite primo & libr. de utilitat. cred. capit. 22.* & exemplis aſtruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolat. cap. 13. & libr. 2. cap. 4.* Nec dubito proximam his facere, *Salutationem Angelicam*, eiuſque iterationem illam ad orarios globulos, quam *Roſarium* appellamus, cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus *d*. ſuũ bimeſtrẽ partũ *ἀντιroſarium* obiecerit calumnias tamẽ & apinas meras, ſub alieno nomine Ioan. Buſæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem diſiecit: & quia Gelaſimus quidam lepidè ſibi viſus ludere in noſtrorum hominum apud Indos roſaria, deſcribam quod Satyricus legat, rideat, ſi lubet. In litteris Lud. Frois. è Iaponia ſcriptis anno 1596. hæc narratio exſtat, *Moguntiæ* his verbis Latine excuſa. f. 197. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum tota fami-*

a *Tob 6. & 8. Mat. 10.* b *Divus Chry. hom. 3. de incomprehenſib. Dei Natura Auguſt. c. 2. de ciu. Dei ca. 8. Theodo. li. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 21. Sozo. l. 6. c. 24.* c. *Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugyp. in vita S. Severini uſenſe Ianua, Metaph. in vita S. Auxentii Abba* d *Franciſ. Iunium ferunt fuiſſe. ſed incerta fama.*

lia quoque erat gentilis nullo verò Christianus niſi dictus nobilis, vir bonus & religioſus. Accidit filiam ex improviſo infirmari, & quidem intra ſex dies uſq; ad mortem: quidam aiebant à dæmone obſeſſam, propterea quòd tàm furioſos & inſolitos geſtus ederet, ut ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum. ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitioſis ne hilum quidem eam iuvare potuere. Verùm quia fœminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè advolat. invenit filiam quidem ſpirantem ſed mentis impotem, ut patrem ſuum non agnoſceret. Pater illicò mandat ſubmoveri omnes Bonzios aliosq; Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto roſario, ter Dominicam orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: fœmina interim nihil mutatur ſed horribiliores potiùs geſtus: quàm prius edit, ut à multis teneri vix poſsit. Pater redit ad præſidium roſarii, eo verberat tergũ filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmon: non excedam: Pater ut erat homo virtute præſtans, roſarium inijcit in eius collũ dicens: velis nolis, excedes. Tùm dæmon, Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collum, & tunc ceſſero. Reſpondit pater, minimè tollam, immò funes quoſdam arripiens, minatus eſt ſe eum diverberaturum, & ſic dæmon exceſſit, &c.

En quid in Indiis roſaria per Ieſuitas inducta. Sublannat tamen falſus poeta verboſiſſima Elogia contra Ieſuitas, quam ipſe primum Pariſiis, poſt Lugduni Batu. iuvenculus quidam *in Odæporico* edidit. Quot doctiſſimorum poetarum da Societate Ieſu edita teſtimonia, de geſtis in India & per latis ardore fidei, poſſent opponi nupero iſti poetæ? quem etſi mirer tàm calidè, Patris ſui, viri optimi, clariſſimi, laudatiſſimi Iuſtitiæ Sacerdotis, iudicium damnare, ut neſcio quibus placeat, miror tamen minùs, quia vix eſt ut Ieſuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere poſſint. dici ſolet lupum benevolum eſſe canibus gregariis non poſſe. fors etiam id à quodam inſito petulantis bilis vitio cacoethes natum. Quibus Archilochus iſte; ſeu Hipponax, pepercit? lege quæ olim Cæſaroduni Turonum edita. Mittam quæ in Hiſpaniæ regem *b*, Sabaudiæ ducem *c*, & Mariam Stuardam laudatiſſimam fœminam & Scotiæ Reginam, fidei cauſa capite truncatam *d*, virulentiſſimè & calumnioſiſſimè chartis illevit. vide quid de ſua ipſe patria *e*?

Muſarumq; tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc ſpelunca Cyclopum, arx Polyphemia,
Antæi latebra Antiphatæ teges,
Et Læſtrygonis antrum,
Bebrycisq; Amyci ſpecus,

ô pium filium! quid de cunctis religioſis ordinibus? ſic ait fol. 27. 2.

ſcelera & examina mille
Monſtraq; ſub rigidis latitantia barbo cucullis,
Virtutum regnare loco, & ſibi ſumere nomen:

Denique

b f. 28. p. 1. c fo. 9. p. 1. d f. 13. & 24. e f. 4. p. 2.

Denique proſtibulum, & ſpurca impietatis aſylum.
Noſtra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat ſe fortè malos tantùm perſtringere, Eraſmi & commune maledicorum refugium hoc ſemper unicũ fuit. Quid de ipſa Romana fide? fol. 6. pa. 1.

...luimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores. & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq; fraudes.
Odit, & totum Deus ultor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Eccleſiæ ritus colendi Numinis huic ſunt adulterini? corvum crocitatu, ranam coaxatu, Calviniſtam verbis, agnoſcas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberaliſſimus eſt conviciator, non uno ſymbolo contẽtus primum p. 2. fol. 3. ore blaſphemo evomit non in unum, ſed in multos, ut peſtilens ructus latius diffundatur, ſequentia:

Tu ſeptifrontis cornua belluæ,
Et quidquid audent hinc ſocer, hinc gener:
Huiusq; debellat ſæcli
Monſtra piis inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Calvinianus, & capiti Eccleſiæ convicium Calvinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicis Principes *huius ſæcli monſtra* vocat *inimica piis*. qui *pii iſti*? nonne hæretici quotannis in Bulla Cœnæ Domini excommunicari ſoliti? ſed pergit f. 6. p. 1. linguã ſacrilegam in Cœlum armare, dum canit:

...fruſtra pandet aperta
Cœli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi ſtulta levis paſcere pectora.

Per ſarcaſmum vocat, *Cœli vicariũ*, qui verè talis, Dei gerens locum in terris Petri ſucceſſor, cætera de Indulgentiis, hæreticum cor poetæ huius manifeſtante. Nondum finis blaſphemiarum. fol. 28. pag. 1.

...licet invidia contra
Bellua Vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paulò ante cœli vicarius. facilè tamen antilogiam expedio illud ironicè abs te. hoc ſeriò dictum. ô merito utroque linguam eradicandum! Non contentus in ſolum Pontificem Max. incurriſſe, fœdè maledicit, Purpurato Concilio, toti Senatui Vrbis æternæ. nam ſubdit:

Romanumq; apicem, pulſis tibi Roma cinædis:
Reſtituat, civeſque tuos, priſcumq; Senatum.

Quid tu ſcies neſcio, Deus ſcit. Nullus vir probus talia viris talibus obijciat, ſcio. Optas etiam idololatriam, & Paganiſmum Romã Reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modeſtior Gentilis, qui convitiis abſtinebat. Quod his tam maledicis, tàm virulentis queat adijci unum eſt, ut orbem ferè totum, qui Catholicus, lo ligine ſua perfundat *fol. 29.* unico diſticho involuit:

Ad prædam acciti (unam ſat Lotharingia non eſt
Una) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remiſiſti de iniuria, qui ex *ſeptifronti vaticana bellua* ſaltem hominem, licet improbum, nempe *prædonem* feciſti *Quirinalem*. Et cum hæc ſcripſeris, cum hæc in lucem Turonis emiſeris, audes oculos in cœlum tollere? putas te latere poſſe, vel tàm ſceleroſos verſiculos ætatem laturos ſperas? Qui parcas parvulæ Societati? qui talibus Principibus, qui urbi æternæ? qui patriæ tuæ? qui fidei Catholicæ ritibus: qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, frende, ſpuma, *Si Deus pro nobis quis contra nos*? Non ego tuam illam, elumbẽ elegiam flagellabo, non tanti eſt, non quiſquam tibi reſpondebit, conviciandi palmam retineto. Conſiderabunt Antiſtites Catholici (cæteros non moramur, quibus laus eſt diſplicere) quid aut quantum tàm impudenti calumniandi licentiæ ſit credendum, quo chamo & fræno tales maxillæ coercendæ, quibus petulantia tam noxia ſit Eccleſiaſticæ diſciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes rectè ſtant, nondumque odio, invidia, hæreſi deviarunt, credẽt potiùs Læuino Torrentio Epiſcopo Anuterpienſi *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo, *Syriados libro.6.* poetis clariſſimis; credent Iuſto Lipſio (cui hac in re quoque te foret æquum credere) credent aliis viris eruditione, pietate, & ſapientia ornatiſſimis, quorum exſtant elogia tuis convitiis contraria, quæ poſsẽ hic tuis oppoſita repræſentare: ſed nec tua tanti, nec me ſinit verecundia, nec defenſoribus iſtis veritas eget: Quod ille dicebat in tragœdia;

Virtus Vlyſsis *nota Danais eſt ſatis,*
Nimisq; Phrygibus

Id tibi dictum puta Danaos eſſe bonos & Catholicos, Phrygas Calvinianos & Atheos. Virtutem Dei quæ ſe hominum noſtrorum labore, ſtudio, induſtria, per quatuor orbis plagas exeruit, (Deo ſit laus & gloria) tibi tuiq; ſimilibus invidioſam potius, quam ignotam aut imitatu facilem eſſe. Sed non vacat pluribus diem verbis conterere: ut anchoras legam, monet me inſtitutum, ad quod redeo.

De recitatione Ave Maria, & Salve Regina multa poteris (ſi lubet) exempla reperire apud Cantipratẽſem *lib.2. Boni univerſalis ferè toto cap. 29.*

Non diſſimile illi Fingano, apparuit in eiuſdem Iaponiæ inſula Seichina, *quod ibid. fol.193. narratur,* de virtute Litaniarum. Mos eſt operariorum illius ditionis tempore pluvio, vaſis aquã accipere, qua ſudo cœlo irrigare poſſunt hortos & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*haud dubiè maleficio dæmonis*) vaſa, licet plena, nullam reddere, etiam poſt impedimẽta omnia remota, aquam, vocarunt veneficum, qui ſuis ritibus diabolicis, & invocationibus ſuperſtitioſis effecit, ut defluxerit, idque in multos annos perduravit. (*En maleficium maleficio pulſum*) Hoc verò anno cùm in Beatiſſimæ virginis confraternitatem adſcripti eſſent, & anteactæ vitæ lapſus erroreſque cum dolore animi pateſeciſſent, ac ſtato tempore ad excipiendam aquã neceſſariam reverſi, animadverterent more ſuo non defluere; *en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam ſiſtentis*,

ſiſtentis, ut iterum veneficus adiretur) non iam amplius ad magos, ſed ad Eccleſiam confugere, certioremque ea de re fecerunt, ſenem quendam optimum Chriſtianum, qui in Eccleſia Futaiana ſolus diu omnium fidelium perſonam ſuſtinuerat; eumque etiam rogarunt, ut ipſe, preces aliquas ſupra vas aquæ recitaret: ſe iam Magicis ſuperſtitionibus nuncium remiſiſſe. Senex purgavit ſe quantum potuit, & re conſiderata ſecum in hunc modum eſt ratiocinatus.

Si aqua Deo annuente fluxerit, Chriſtiani fortiores, robuſtioreſque in fide reddentur: ſi autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigeſcent, & pluris facient fraudes, & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces ſacras. Tandem tamen exiſtimavit eorum voto ſatisfaciendum, multiſque eo loco Chriſtianis comitantibus ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apoſtolicum* recitavit, ac mox nulla difficultate aqua per canalē effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam à Claudiano Mamerto hoc remedium inſtitutum, cum Viennenſes in Gallia horribiliter à dæmonibus divexarentur. Unde Mantuanus in 4. Faſtorum.

Urbs ſedet ad Rhodanum, Galli dixere Viennam;
Quæ tulit adverſos caſus, Paſtore Mamerto;
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arſit, & horrificis terrarum motibus arva.
Sciſſa dehiſcebant, rimis penetrantibus uſque.
Ad ſtygios amnes, ubi ſunt Iovis antra profundi.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus umbris.
In furias acti, ne dum iumenta per agros.
Audebant laniare homines, & in urbibus ipſis.
Caſibus his perculſi omnes, divina coacti.
Quærere ſubſidia, & divos exire precando.
Hinc traxit Litania ortum: tranſivit in omes.
Religio ſimilis parvo poſt tempore gentes.

Exſtant Litaniarum varia genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; ſed plures longè in eo, qui Monachii excuſus curante, *Sereniſſimo Wilhelmio Bavariæ duce*; qui hoc ævo Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis principalibus filio relictis, totum ſe pietatis ſtudio addixit, rebus aliis ſapientiſſimè geſtis, hunc feliciter omnibus laudatiſſimum addens colophonem; gnarus, quid illud unum porrò neceſſarium, & quæ pars melior eſſet eligēda. Cæterùm litania olim tùm contra cætera mala omnia, tùm nominatim contra Iudificationes & vexationes dæmonū, ſemper utiliſſima fuit; aut plurimis teſtimoniis & argumentis egregiè probavit ex noſtris Nicol. Serrarius, erudita ſua Diſputatione de Lita-

a *vide Ioan. Diac. li. 4. vitæ. D. Greg. c. 93. & Sigiſber. an 858. Iac. Rabbum l. contra Mulbac. c. 26. Eiſingrinum l. de exorciſmo Ottingenſi. Thyrrum de dæmonia. p. 3. l. 654.*

de Litaniis, Herbipoli edita: cuius etiam ſunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litanię de Sacroſancta Trinitate, non ſemel iam excuſæ. De hoc remedio trium ſatisfactoriorum operum non pauca, nec leviter Tyræus *pa. 3. de locis infeſtis cap. 66.*

Sextum eſt invocatio devota nominis *Salvatoris Ieſu*, vel *Chriſti*, vel B. *Deiparæ Virginis*, vel petita opitulatio ab *Angelo cuſtode*. De *Salvatoris nomine* docent vetuſtiſſimi quique Eccleſiaſtici ſcriptores, tam conſtanter tam frequenter, ut putidum ſit verba eorum hic coacervare. a Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, ut faſtidium mihi lectoris cavendum potius, quam quærendi labor ſit ſubeundus.

Indicabo loca unde qui volet petat. *recens unum refert Ananias lib. 4. de natura dæmon fol. 152. vetuſtiora duo de B. Auxentio in eius vita Metaphraſt. aliud auctor vitæ Sanct. Euphraſiæ virg. menſe Martio, aliud de S. Theodoro archymandrita Gregor. presbyter 22. April. apud Surium, & apud eundem alia quinque vel ſex. tom. 4. pag. 154. & 513. tom. 5. pag. 827. & 892. tom. 6. pag. 671. tom. 7. pag. 567. vide præterea Gretzerum lib. 3. de ſancta Cruce cap. 27.* & egregium exemplum illud, quod Superius lib. R. retuli de Muſſipōtano iuvene. De B. *Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Auguſtodunenſis, *in Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiuſdam Eburonici, de quo ex Cæſario egimus, *lib.* 2. & addi poteſt exemplum nobilis puellæ quod *ex Mori. lib. 1. Dialog. c. 16.*

Narrat Bredenbachius *lib. 2. capit.* 27. item quod narravi ſup. *tom. 2. pa.* 55. De *Angeli cuſtodis* ope teſtis eſt Origenes *lib. 6 contra Celſum ubi eius XXII. calumniam exagitat*: & de eadem ſatis clarè Paulinus *in vita* S. Ambroſii, & de eadem ope ſatis clara, etſi non petita, capio miram narrationem Saliſberienſis *lib. 2. Polycra. c. 11* his verbis, *Dum puer ut pſalmos addiſcerem Sacerdoti traditus eſſem, qui forte ſpeculariam magiā exercebat, contigit, ut me, & paulo grandiuſculum puerum, præmiſſis quibuſdam maleficiis, pro pedibus ſuis ſedentes ad ſpecularia ſacrilegium applicaret, ut in unguibus ſacro neſcio oleo an chriſmate delibutis, vel in exterſo & levigato corpore pelvis, quod quærebat, noſtro manifeſtaretur indicio.*

Cum itaque prædictis nominibus, quæ ipſo horrore, licet puerulus eſſem dæmonum videbantur, & præmiſſis adiurationibus, quas Deo *auctore neſcio, ſocius meus ſe, neſcio quas imagines tenues tamen & nebuloſas, videre indicaſſet: ego quidem ad illud ita cœcus exſtiti, ut nihil mihi appareret, niſi unguis, & pelvis, & cætera quæ antea noveram.*

Exinde ergo ad huiuſmodi inutilis indicatus ſum & quaſi qui ſacrilega hæc impedirem; ne ad talia accederem condemnatus. & quoties rem hanc exercere decreverat, ego quaſi totius divinationis impedimentum arcebar. ſic mihi in ea ætate propitiatus eſt Dominus. (utique arbitror per Angelum cuſtodem: ſed addit.) *Cum vero paululum pro-*

a *D. Iuſt. adverſ. Tria bon. Orig. li. 1. contra Cel. Tert. de corona milit. ad Scapulam. & in apol. Cyp. adver. Demetria. D. Athan. de incarnat. verbi, Climac. gra. 20. Ieſu nomine cæde inimicos: neque enim in cœlo aut in terra potentiora ſunt arma.*

lum proceſſiſſem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eo fortius confirmatus eſt horror meus, quod cum multos tunc noverim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hoſtili, beneficio luminis orbatos vidi, ut cætera incommoda taceam, quibus in conſpectu meo à Domino aut proſtrati, aut perturbati ſunt, exceptis duobus, Sacerdote videlicet, quem præmiſi & Diacono quodam, qui ſpecularioru vidente plagam, effugerunt, alter ad ſinũ canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacenſis ſacris veſtibus inſigniti. Eoſdẽ tamen præ cæteris in congregationibus ſuis adverſa plurima poſtmodum perpeſſos eſſe miſertus ſum. (De implorata vero & impetrata eiuſdem cuſtodis Angeli ope teſtis eſt S. Golanduch, cuius mentio apud eius coætaneum Evagrium, a ſed quod adſcribam, apud eũ non habetur, ſed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephor. *Hiſtor. li. 8. cap. 25.* eam graviſſimè varijs Perſicorum Magorum verberibus, cruciatibuſque affectam, ſemper absque ullo medicinæ præſidio, angeli ductoris opera ſanatam fuiſſe. Quæ ad utrumque Angeli, nempe & Dei genitricis ſimul auxilium apprime pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Luſitaniæ traditione notiſſimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Hiſtoriographo Ferdinando de Caſtillo memoriæ proditam. 1. p. *Hiſtor. Gener. ordin. Prædicator lib. 2. cap. 72 ut ex eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p. 3. vita* 173. Boncela municipium Conimbricenſe eſt, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægidius. hic, vixdum adoleſcens, induſtria & favore tres Canonicatus & Prioratum unum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus humaniorum litterarum, & Philoſophiæ, & medicinæ, cui, quam ſibi opportuniorem ad nequitiam rebatur, totum ſe dare, & Lutetiam eius addiſcendæ cauſa cum cogitaret iter aggreſſus dæmonem obvium humana in ſpecie habuit. Malus iſte viæ comes, à noto ſibi, ſed ignotus, paulatim varia quærere. ut audivit profectionis conſilium, quin tu (inquit) me potius audis? ſcientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & uſu præcipua ad dignitates voluptateſque; ipſius etiam, quam ſcitis, medicinæ ſumma perfectio eſt.

Necromantiam dico. dixit & perſuaſit. abducit Aegidium, & adducit in vaſtum ſpecum, prope Toletanam civitatem. ibi occurrere læti, & excepere venientem viri, dæmoneſque humana effigie. itur in ſpecum, exigitur non ſecreti tantum, ſed & ligiæ fidei ſive homagij perpetui Sacramentũ. volens adigitur, & ſcedula proprio conſignata cruore, promiſſum confirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginoſa ſcientia imbuitur. poſt Lutetiam profectus, miros brevi inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit, & Doctoratus Lauream adeptus: gliſcebant enormia magis magiſque peccata: ruebat de ſcelere in ſcelus: ambiguum erat

a l. 6. c. 19.

um erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ô Dei bonitatē? vi, quem lenitate nequiverat, ſtatuit trahere.

Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem, & intentantem miſero irato vultu, minaci voce clamātem, *vitam hanc moreſque deſere, ad frugem revertere.* Subitus Ægidium terror occupavit, ſed veloci motu, cū terrore inſtitutum priſtinum diſplicere deſiit, ad volutabrū ſuti reverſo, poſt triduum idem ille eques iam terribilior non ſolum minatur, eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto, ſed lanceam pectori infigit, & vulnus, etſi non grave, imponit. Fractus animo noſter: *Dedo*, inquam, *me. faciā Domine quicquid iuſſeris.* Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ſeriò, ſe totum Deo dicare, & quo intus impelli ſe ſentiebat (*urgente, ſic opinor angelo cuſtode, qui apparuerat*) religioſæ alicuius inſtitutæ familiæ ſe addicere. Hoc animo Luſitaniam repetens, dum per Pallentiam iter habet, ubi tum Monachi Dominicani monaſterium moliebantur, ſubit cupido cernēdi operis. vidit viros ſanctitate & eruditione claros, quoſdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem ſubigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare, ſumma lætitia & alacritate. Optat ſe illis iungere, petit inſtanter admitti, impetrat. Tyrocinio defungitur, magna ſpe Sanctitatis futuræ excitata: poſt aliquot annos miſſus Santarenum in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione & victoria ſui. Unus angebat ſcrupulus, quod penes dæmonem hæreret ſchedula illa obſcena & inteſtabilis. Igitur ardentius Reginæ cœlorum ſe commendabat, mali huius remedium aliquod poſtulabat, non ſine lachrymarum imbre, & continuo ſuſpiriorum concentu. Quid neget miſericordiæ Mater ſic poſtulanti? Die quadam, cum in ſacello templi prolixius oraret, apparuit illi dæmon formidabili aſpectu, deteriore ululatu, convicium facit, & præſtitam fidem, acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandem, poſt multa minaciter, & protervè, & impotenter obiecta, *faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ, quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit reſtituere, nunquam ſatis pœniteat.* ſimul abijcit eum ad pedes Ægidii, & videri deſiit.

Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus ſeptennio poſtea vexavit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdam, qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinem, & nihil non quod excogitari inter domeſticos poſſet, moleſtiæ, Ægidio inferebat. patiebatur hic, ſed tandem dolens malitiam illam ſerpere, & fratrem, ut putabat, illum, Deum ſic ſemper offendere, rem defert priori, & petit alio mitti, cauſamque aperit accerſito fratre, deprehenſus calumniator, & inſolens ab aliis, ſolitus ab Ægidio vinci, deſiit victori negotium faceſcere. Vivus tandem clarus multis non virtutibus tantùm, raptibuſque, ſed & miraculis variis, anno 1265. mundo denaſcitur, ut cœlo naſceretur, ſepultus Santareni, ut ſanctus colitur. Habetis & Deiparæ

Deiparæ virginis uno in exemplo efficaciſſimum contra dæmones præſidium. & (quæ dixi aliis locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ, a de homagio præſtando, b & chirographo cruento, c de repræſentādis innoxiis i d de apparitione dæmonum & etiam Angelorum. e Ioannes Molinetus f narrat Energumenarum illarum Quercetenſium, de quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæmones inter cætera queſtos, ſibi à *Miſericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, nec non ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris geſtatrice. ſic enim illos ſacratis *Mariæ Chriſtophori, Catharinæ & Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe apparet.

Quid verò prohibet me *Patronæ* Virginis *Deiparæ* memoriam & venerationem, alia quoque certiſſima narratione recolere, ut quam efficax ſemper eius invocatio contra tartaream tyrannidem fuerit Lectores intelligāt? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegantia & fide, rem geſtam proponit: g *alium porrò iuvenem Lauretanæ virginis tutela ſervavit, quem in præcipitem locum libido inſana provexerat. Hic, ut erat proiectæ cupiditatis audaciaque, in vetitas ſe effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore immodico cuiuſdam mulieris amore flagrabat: qua cum nec prece, nec precio, nec vi, dolove potiri liceret: ultima experiri ſtatuit.*

Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, ut ſe voti compotem faciat, ad omnia ſe deſcendere paratum oſtendens, ſic eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu à Chriſto deficit: ſeque totum illi dedit, traditque ſuper hac omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo ſuam obſtringit fidem: uſque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, ut potitus eſt, quod cupierat, fecit, ut fit, faſtidium copia: & cœleſti luce oborta, magnitudinem ſceleris ſui ſera æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pœnitentia ſubiit, adveniæ ſpem erectus, cœleſtem opem expectare, Deum Deique parentem implorare cœpit. Inter hac occurrit animo Virgo Lauretana, eiuſque ædis Sacerdotes ampliſſima facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinus Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius, quin inibi eſſet tantis malis remedium inventurus. Nec ſua illum fruſtrata ſpes. Lauretum ut venit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni expoſita, conſulit, ecqua ſibi ſpes ſit reliqua ſalutis. Ille primo ſceleris atrocitate exterritus paulisper hæſit; deinde immanitate facinoris demonſtrata, ita ſpem illi ſalutis oſtendit, ſi precibus, ieiuniis, voluntariaq; corporis vexatione Deum placare penitus inſiſtat. Cum ille nihil omnino pœnarum recuſaret, promiſit Sacerdos, ſi imperata feciſſet, ſe faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio utique expiaturum. In digreſſu hominem monet, ut per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans, per eam à

a li. 2. q. 1. ſupr. b li. 2. q. 4. c li2. q. 12. n. 5. d l. 2. q. 27. ſect. 2. e l. 2. q. 26 ſect. 3. f Chron. Belgiæ, an. 1490. g l. 4. c. 33.

Deo veniam expoſcat: ſe eodem triduo rem divinam pro ipſius incolumitate facturum. Et utrinque exſtitit fides. Ita triduo exacto, Sacerdos optimum ratus eſt ante abſolutionem chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominẽ à ſe dimittit monitum, ut auguſtiſſimũ ſacellum ingreſſus precibus lachrymiſq; Deiparam uſque eò fatigaret, dum chirographum à diabolo extortũ reciperet. Morem gerit ille, ſuæ ſalutis ſecuritatiſque avidus, haud dubia ſpe, id ſe deprecatione Deiparæ Virginis impetrare poſſe. Ergo proſtrato ante Virginem corpore, lachrymans obnixe eam precatur, ut recepto illo nefario chirographo ſaluti incolumitatiq; ſuæ conſultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Verſiculos illos ex animo iterabat Monſtra te eſſe matrem; Sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit eſſe tuus. *Talia precatus, ſubito chirographum in manus ſuas delapſum conſpicit. Itaque vix ſibimet ex inopinato gaudio credẽs, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde ſacello egreſſus lætitia exultans ad Sacerdotem accurrit; receptũ Deiparæ beneficio ſcriptum oſtendit. Id erat tot tantiſq; in Chriſtum, atque in ipſum qui ſcripſerat, diris execrationibus refertum, ut facile appareret, à ſempiterno humani generis hoſte dictatum. Veruntamen tantum vinculum omni diabolica fraude potentior vis divina diſſoluit: ita devotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur in libertatem filiorum Dei: ne quiſquam omnino, quam facinoroſus ac perditus, ſi modo ipſe perire nolit, de ſua ſalute deſperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ ultro* Matrem *ſuam reis* Patronam *dederit ad ſalutẽ*] Hoc exemplum gratius futurum ſpero; eò quod ſimul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confeſſariis pœnitentibusque proponat; cuius normam ductumque in ſimilibus admodum perplexis conſultationibus imitari poſſint: quod libri huius ſexti inſtitutum vel maxime flagitabat, à me non præteriri. Alia duo valde induſtria refert Cæſar; miraculorum libro ſexto & capite vigeſimo ſexto, & vigeſimo ſeptimo: ex quibus quam efficax contra dæmonum præſtigias remedium ſit, nominis Mariæ devota cum fide pronunciatio, clariſſime videtur. Alia ſuggerit hiſtoria miraculorum B. Virginis Montisferrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus ſe devoverant, conſecratæ B. Virgini, & eius imagine inſignitæ candelæ partim ſolo adſpectu, ut *narratum mirac.* 150. *fol.* 138. partim contactu, ut *mirac.* 172. *fol.* 147. & *mirac.* 237. *fol.* 215. partim ſola invocatione S. nominis & petitione auxilii, ut *mirac.* 45. *fol.* 60. partim promiſſa ad hanc ædem ſacram peregrinatione, ut *mirac.* 289 *fol.* 256. liberati; habes illuſtria admodum miracula in hoc genere apud Lipſium lib. de B. Virgine Aſpricollis Sichimenſi; ſed claudat hunc §. ſanctus vir, & bonus Poeta Prudentius de ſacratiſſimæ Dei Genitricis contra dæmones poteſtate agens: Cahem. hym. 3.

Auctor & ipſe doli coluber

Plectitur

Plectitur improbus, ut mulier
Colla trilinguia calce terat.
Sic coluber muliebre ſolum
Suſpicit, atque virum mulier.
Ecce venit nova progenies,
Æthere proditus alter homo;
Non luteus, veluti ille prior:
Sed Deus ipſe gerens hominem,
Corporeiſq; carens vitiis,
Fit caro vivida ſermo Patris:
Numine quem rutilante gravis,
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aſpidis atque hominis
Digladiabile diſſidium,
Quod modo cernua fœmineis
Vibera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virga venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger removet
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impavidas lupus inter oves
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitanſque truces aquilas
Per vaga nubila perque notos
Sidere lapſa columba fugat.
Tu mihi Chriſte columba potens,
Sanguine paſta cui dedit avis,
Tu niveus per ovile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

Septimum, eſt *Signaculum S. Crucis*, de cuius præconiis liber eſſet ſolidus contexendus ex Sanctorum Patrum ſcriptis, & rerum geſtarum exemplis. *Vide D. Cyprianum ſerm. de paſſione Chriſti, Origenem libro tertio in Iob. Lactantium libro tertio capite vigeſimo quarto. D. Antonium, apud Athanaſium, ipſum D. Athanaſium de Incarnatione Verbi,* (*ubi ait:* Signũ Crucis tollit omnẽ Magiam.) *D. Gregorium Nazianzenum orat.* 1. *in Iulian. & ad Nemeſium, D. Chryſoſtom. homil.* 8. *in Epiſt. ad Coloſſenſ. & homil.* 50. *in Matthæum. D. Cyrillum Catech.* 4. *de Aſcenſ. Nyſſenum in vita Thaumaturgi. Hieronymum in vita S. Hilarionis. Auguſtinum libro ſecundo de Symbolo ad Catechumen. & ſerm.* 81. *de temp. Theodoretum in vita Macedonii, & libro tertio hiſtor. capite tertio, & libro quinto capite vigeſimo primo. D. Gregorium libro ſecundo Dialog. capite decimo Ioannem Diaconum libro ſecundo vitæ D. Gregorii capite ultimo. Slabrum lib.* 4. *hiſtor. cap.* 5. *ex quo Baronius Annal. tom.* 11. *ann.* 1027. *Thomam Cantiprat. lib.* 2. *cap.* 57. *à par.* 34. apud quos exſtant memoria digniſſimæ de hac re hiſtoriæ: nec minus illuſtres aliæ, una de incendio ſæviſſimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius ſigno Crucis exſtinxit, habet Hincmarus *in eius vita*. Aliud de B. Vedaſto, qui Crucis ſigno maleficium aliud abolevit, teſte Albino Flacco hiſtorico vitæ eius. Eodem dæmonibus prævaluit ſigno D. Auxentius, teſte Metaphraſte: ut & S. Albinus, teſte Fortunato; & S. Suibertus, teſte Marcellino: & B. Caluppanus, teſte D. Gregorio Turonenſi,

 qui me-

qui memoria dignam rem narrat *a*, ut & de S. Niceta Theoctiſtus eius diſcipulus apud Metaphraſtem in Aprili, & de B. Vincentio Forrerio Rauzanus *b*, & de Eutychio Patriarcha Euſtathius eius diſcipulus; qui & ſignum Crucis vocat *Telum Dæmonibus formidabile*. Hoc ſigno Macarius Patriarcha Antiochenus in Bavaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exſtinxit, Tornaci ſeditionem compeſcuit, ut tradidit Anonymus *in eius vita*, qui ante quingentos annos ſcripſit. Benedictione ſigni Theodorus Archimandrita veneficium Theodori Magi vitavit, ſæpe dæmones expulit ſolitas frugum calamitates, avertit, & dæmones certis locis includebat, & ſigno crucis locum obſignabat, ne cui nocere poſſent, teſte Georgio eius diſcipulo. Eodem gladio utebatur B. Godefridus, teſte Nicolao eius æquali, *capite decimo tertio eius vitæ* & S. Portianus, teſte Gregorio Turonico *de vita Patrum capite quinto*: & S. Maximus Rhegienſis, teſte Dinamio Patricio [*apud Sur. in Novembr.*) qui & miras Dæmonum præſtigias, & unico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Noviomenſis ſuos his verbis: *Chriſtiano nec auguria, nec alia qualibet figmenta poſſunt officere: quia ubi ſignum Crucis cum timore & fide Dei præceſſerit, nihil ibi inimicus nocere poterit.* c.) Fatentur hoc Dæmones expulſi à S. Parapio apud Metaphraſtem *menſe Novemb.* clamantes: *Vere terribilis es, ô Nazarene, vere terribilis es, & ubique in omnes obtines imperium: Quo ergo proficiſcar? ſi in deſertum, ſi in civitatem, ſi ubicumque duxerit aliquis, tu illic prævenis: ſola crucis figura, ſolo tuo Nomine nos expellens.*) Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos Dæmones, ubique *Crucem, ut arma inexpugnabilia* (ait Metaphraſtes) *inferebat*. Hoc in ſigno tam fœliciter vincebat S. Maurilius, ut narrat Fortunatus *d*; nec non S. Aichadrus, ut refert Fulbertus ſcriptor eius vitæ: item S. Nicetius Trevirenſis, ut prodit Turonenſis Gregorius *e*: item ex conſilio B. Nonni pœnitens illa famoſa Pelagia, teſte Iacobo Diacono Heliopoleos: item S. Iacobus Alemannus, teſte Antonio Flaminio *vita illius cap.* 11. item S. Gallus Abbas & Confeſſor, teſte Walafrido. Strabo *lib.* 1. *vita S. Galli cap.* 7. & innumeri alij, eadem enim Sanctorum omnium ſemper de hoc ſigno ac trophæo ſalutis noſtræ ſententia fuit, eadem ſæculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim duntaxat legi, quod de Diacono à S. Wulfranno miſſo, ut præſtigioſũ palatium Ratbodo oſtenſum viſeret, narrat Ionas Senonenſis, qui eo tempore vixit, & id ſe accepiſſe ex oculati teſtis Ovæ Presbyteri Friſij ore ſcribit, *in vita S. Wulfranni*, *apud Sur. menſe Martio.* Quod cur in dubiũ vocet Corn. Kempenſis *lib. 3. Hiſt. Friſ. c.* 11. nõ ſatis intelligo. Multa enim paſſim talia à graviſſimis Scriptoribus prodita. Legite quod de Caba de Perſarum Rege narrat Glycas *p.* 4. *Annal, fol.* 370, & his addite, quæ Thomas Bozius collegit:

a *In vita Caluppani apud Sur. tom* 2. b *l.* 1. *eius vitæ c.* 10. *&* *l.* 2. *c.* 7. c *refert S. Audoën⁹ eius æqualis lib.* 2. *vita Eligij c.* 26. d *vita S. Maurilij c.* 3. *&* 6. 28. e *vita Patrum c.* 7.

legit *libr. 2. de ſignis Eccleſ. cap. 8. & ſeq.* & *libr. 15. cap. 1.* & Sprengerus *cap. 1. q. 4. p. 2. mallei.* denique Societatis noſtræ Jacobus Gretzerus *lib. 3. de S. Cruce cap. 18. & 19. cum aliquot ſequentibus*, & Petr. Thyræus *p. 3. de dæmoniac. ca. 44. & libr. de locis infeſtis p. 3. c. 68.* Sed unum nolo prætei fluere, notatum à Franc. Bencio litteris Mediolanenſ.

Anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum noſtram Societatem, idq́; uni è noſtris aperuit. Indigne hoc tulit dæmon, ſeq́; ad ſolita arma convertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infeſtis, ut adimerent ſomnum: Surgit è lectulo miles Chriſti, & lectitandis piorum hiſtoriis noctes ducit inſomnes: neq́; hoc adverſarius, ſuſpenſam lucernam ad parietem ſic deijcit, ut effuſo oleo totum volumen fœde prolueret: neque hoc ſatis: inter cœnandum invadit immundo afflatu: hic à menſa ſtatim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi projectus, & pro cibo corpori flagra ingereret: cum ſic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram inſtitit binas horas vel ternas, dum importunus calor deferveſceret: dein conijcit ſe in cubile feſſus: viſus in eodem ſtrato videre mulierem, & attingere eius comam manuum extentu: deſilit repente attonitus, & ad lectulum converſis luminibus nihil videt: donec bis terve agnovit, timuit ludibria oculorũ: idq́; pluribus noctibus accidiſſe teſtatus eſt: tandem eo res proceſſit, ut miſer iturus cubitum, brachia ſibi manusque arcte colligaret, inditis vinculis, ne in ſomno attrectarent quicquam manus errantes fruſtra: ſimul enim ſopor & ligabat ſenſus, breve ad tempus, & brachia ſolvebat. Sed nimirum quæ eſt Dei clementia, diaboli tentatio eſt infra hominum facultatem: fugavit illum, qui pro caſtitate pugnabat, cum fortiter obſtitiſſet. Rediit tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egreſſus aliquando Sacerdos idem ex oppido, levandi æſtus ergo, iuxta lacum inambulabat, perſolvens horarias preces Mariæ Virgini. Vix ducentos paſſus proceſſerat, eũ aſſecutus eſt vir quidam, cum rutila barba & promiſſa, veſteque magni precii inſidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis nullus illis regionibus viſus: famuli erãt à pedibus duo: cũ acceſſiſſet propius, perhumaniter ſalutavit, numquid ad Iubilate, *inquit, perveniſti? recitabat forte Sacerdos illum Pſalmũ, & quod magis mirum, ita preſſa voce, ut exaudiret tantum ſe ipſe; tum vero equitem inter & Sacerdotem ſermo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques ſpecie rimantis, quæ eſt animo tibi infixa cura? quæ ſollicitudo mœrentem excedit? at ille diſſimulans, mihi bene eſt ac belle: fruſtra tibi huius rei quæſtio fuit. Cui eques: Mi homo, mihi dare verba difficile eſt, cui datũ olim à Deo, ut introſpiciã, quid tacitis cogitationibus volutẽt homines, agitentque: cum ſtetiſſet Sacerdos admiratione defixus, & ſtupens loquentis habitum, corpusque totum luſtraret luminibus ſumpto animo. Quod ſi tibi ea virtus, effare, quæ me angit moleſtia? ſi quid fortaſſe tu plus ſcis de rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille: Votum*

Societatis Ieſuitarum, hic ſtimulus cor vellicat, hoc te quietum eſſe non ſinit. Sed tu alias res agas neceſſe eſt; ad illam tibi aditus non patebit, me vide. Suſpicatus alter, ne aliqua ratione in audiſſet à noſtris: Non certum ſatis votum illud fecerim nec ne: ſed ut ita ſit, ſi certum eſt Patribus me excludere, non abijciam animum, nec me diſcruciabo: neque enim una eſt tantum pie ac ſancte Deo inſerviendi via. Recte iſtud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam, eſt tibi ea indoles ingenii: is truncus corporis, & hac, ſuper ea, voluntas, ut vel in iſta qua nunc uteris ratione vita, poſsis innocentiam tueri: quod ſi me audis, aliam terram vide, ubi Deo vivas & tibi, Arona relicta: iam me ſequere, nec temere erit conſultum rationibus tuis; optima apud me eris conditione: non lacto inanibus promiſsis; huc reſpice: hac cum diceret, crumenam pragrandem manu percutiebat crepantem argento. Egit gratias Sacerdos, non poſſum ad praſens uti liberalitate tua, ut fidem meam praſtem Eccleſia Aronenſi & ſubito interfatus eques: Qua iſthac fides, ſine publica ulla ſponſione aut chirographo? An te quinquaginta tres aris libra (neque enim plures accepiſti) addictum habebunt. Aſſentiebatur hac audiens non ſine admiratione: ſed coniectura ducebatur ad ſuſpicandum, ad illius aures permanaſſe omnia ab aliquo Aronenſi. Tũ paulo fidentior: Tu vero quo iter intẽdis? ubi habitas? Pallantia reſpondit (nomen eſt oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellit linter meus, ad vicinalem uſum paratus: agebatur ab uno atque altero remige, utroque pullato. Aſpicit Sacerdos, & miratur non antea viſum. Nunc, ſi accipis conditionem, Pallantia mecum eris quamdiu voles, ſi ſtat religioſam vitam complecti; ut in unam admittaris inſignem & ſanctitate praſtantem, curabo Laudo egregiam humanitatem tuam, qua ſponte uteris in hominem ignotum: ſed habeo cauſas remittendi. Hac ſermonum vice cum paulum ſubſiſtere cogeretur Sacerdos, Prai, Domine, inquit, poſt paulo ſequar, nec aliter fecit ac dixit. Tum ſalutare Crucis ſignum in fronte exprimens, atque in loco cordis, & penſilem corollam baccis conſertam ſacris, quibus preces numerantur, manu prehendens pracedentem ſubſequitur.] Deſiere ad Crucem ſubito apparere eques, famuli, cymba, remigeſque. Quis non miretur tot cõtortuplicatas colubri tortuoſi fraudes, unico S. Crucis ſigno nebulæ inſtar diſſipitas? Et ſi non is (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin Wieri impudentiam virulento & tortuoſo ſermone conantis elevare quam ipſemet prodiderat narrationem, ſis vehementer deteſtaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ ſinum recondas, quod B. Fortunatus diſerte prodidit, aliquando Sanctos hiſce divinis remediis quædam alia adhibuiſſe, dicis tantum cauſa: ut miraculorum gratiam, hoc quaſi naturalis remedii velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent; & humanam laudem effugerent; ut

rent; ut

rent; ut de B. Rhadegunde Regina idē prodidit, eam Crucis ſigno folium pampini addere conſueviſſe *a*.

Octavum præbent *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruuntur æterna *Reliquiæ*, de quibus illud, ut in cœlis ſic in terris verum: *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Fremant, ut lubet, Vigilantiani noſtri, in eorum illos Principe D. *b* Hieronymus iam iugulauit, damnavit eos Nazianzenus, damnavit Chryſoſtomus, damnavit Ambroſius, damnant Eccleſiaſtici Annales, damnant geſta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare non poteſt in fidei rebus, Eccleſia Catholica. De innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apoſtoli ſepulchrum in Sicilia plurimos energumenos liberari; adeo, ut anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo, pluſquam ducentæ fœminæ huiuſmodi fuerint numeratæ: Auctorem habeo Thomam Faſellum *libro decimo de rebus Siculis capite ſecūdo* Idem cernimus in Brabantiæ Geli, ad S. Dympnæ ſepulchrum, in Flandriæ Rothnaco, ad Reliquias S. Hermetis: ſcribit Turonenſis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuiſſet ſanandus incantationibus, ſortibus, ligaturis; pro vita morti mancipatum; alium eadem lue laborantem, ſumptis de ſepulchro S. Martini pulveribus ſanitati reſtitutum (*d. cap. 45*) idem narrat Iuſtinum magicis præſtigijs ac larvis mire infeſtatum, ſuppoſuiſſe capiti frenum Conſtantini, in quo Clavi Dominici unius virtus intexta, & tertia vexationis noctequietem recepiſſe. (*de gloria Mart. lib. 1. cap 6.*) Georgius Monachus ſcribit, oleo ſanctorum Reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à B. Auxentio ſanatos. Hanc virtutem ſepulchro S. Hereberti Colonienſis Epiſcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitienſ. *cap. ult eius vitæ*: de ſepulchro Lutgeri Monaſterienſis Epiſcopi referunt Monachi VVerdenenſes *lib. 3. vitæ eius cap. 6.* de lipſanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib. 4. vitæ illius cap ult.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandienſis *in eius vita.* de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita.* Apud Cappenburgum quidā multas malignorum dæmonum infeſtationes patiebatur, ut adijt ſepulchrum B. Godefridi, omnia dæmonum phantaſmata evanuerunt. *b* Merito itaque S. Bennò Miſnenſis Epiſcopus toto vitæ ſuæ tempore religioſe Reliquias Sanctorum colens, eas tamquam cœleſtem quendam theſaurum venerabatur. *c* Merito B. Ioannes Damaſcenus Sanctorum Reliquias vocavit *Fontes ſalutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, ſuaviſsimumque unguentum profluit c.*) Merito

a *Fortunat l. 1. vitæ S. Rhadeg.* b *D. Hier. contra Vigilantium D. Nazian orat. de B. Cypriano circa fin.* D *Chryſ. in orat. contra Gent. de S. Babyla & hom. 26. in 2. ad Cor. Amb ſer. 7. & 91. Rufin. l 2. hiſt. c 25. Soc. l. 3. c. 16. Sozom l. 7 c. 6. Niceph. l. 10. c. 8. Greg. Turonen l. 2. de glor. mart. c. 4) plures alios citat ex noſtris Io. Gibbonius erud Diſput de Sanctis an 319. excuſa Treviris & Bozius l. 15. de ſignis Eccl, c 7. 11. & 12. & Thyr p. 3 de dæmonia. c. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infeſtis c. 67. Hi multos citant quib. addo Theof. Abba. ſer. de veneratione Sanctorum & ſer. de Sanctorum Reliquijs.* c *Sur. to. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefr.* d *Emſerus c. 25. eius vitæ.* c *l. 4. de ortho. fid. c. 1.*

Merito tot olim & hodie ad eorum ſepulchra inſtitutæ fuerunt peregrinationes, & ſuſpenſæ tot corollæ, atq; anathemata. Cavendum duntaxat, ne quas in hoc cultu ſanctiſſimo ſuperſtitioſas ceremonias miſceamus, ut monet Sylveſter *verbo reliquiæ* Sanctis enim odioſa ſuperſtitio, grata religio. Teſtata id fuit B. Glyceria Martyr, ex cuius corporeis exuviis unguentum ſuaviſſimum & ſaluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere ſolebat. quadam vero die, cum Epiſcopus Perinthi inſciẽter argenteum quoddam vaſculum emiſſet, quod Magicis miniſteriis impenſum fuerat, continuo deſiit ſacri fluor unguenti. *Re nova perculſus Antiſtes ad preces confugit, divinoq; impulſus ſpiritu vas novũ amovit, & antiquum repoſuit, ac protinus unguentum ſicuti prius ſcaturire cœpit. Quotirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefandis rebus ſerviiſſe, quod ſimul atque ad Imperatoris aures pervenit, habita quæſtione, tanti criminis reum uti par erat, ſupplicio affici iuſſit*] *Narratur à Nicephoro libro decimo octavo capite trigeſimo ſecundo.*

Nonum, in Eccleſia quoque vetuſtiſſimum, & miræ efficacitatis eſt, *aqua benedictione ſacra & ſolenni ritu ad id inſtituta*; eaque duplex, una baptiſmalis, in Vigilia Paſchæ & Pentecoſtes conſecrari ſolita, quæ iure Canonico comprobatur *a*: altera luſtralis, ſingulis Dominicis, initio primi ſacri, conſecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula averruncãda, iam in uſu ante Alexandri primi tempora, & ſemper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque *e*. Meminit *in vita D. Gregoii Magni* Ioannes Diaconus Monaſterii, per eius aſperſionẽ, à dæmonibus liberati: hodie miraculũ iſtud apud Indos ſæpe renovatur *a*. Plura referunt alii exempla: de Ioſepho quondam Epiphanius ſcribit, cum adhuc ille Iudæus eſſet, inſanum quendam ab eo per aquam Cruce ſignatam ſanitati reſtitutum: de fœmina, quæ Magicis præſtigiis in aquã transformata putabatur, Pallidius teſtatur, cum B. Macarius aquam benedixiſſet, ſuperque caput eius precatus fudiſſet, feciſſe, ut, quod erat, omnibus videntibus fœmina videretur *b*. Apud Theodoretum Marcellus Epiſcopus Iovis Apameni Fanum cum dirueret, atrum dæmonis ſpectrum flammæ vim ne materiam ligneam depaſceretur, impedire cernens, aquam ſignaculo Crucis munivit (*hoc eſt benedixit*) & ea iuſſit flammam aſpergi: contactum nõ ferens improbus ille aufugit, & aqua quaſi oleo excitatus ignis, momento temporis Fanum conſumpſit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta ſolebat repellere, etiã morbos à dæmoniis illatos, ut *à Phentino illo apud Tantandiam, qui obvius dæmoni in forma canis, ſolo illius hiatu in graviſſimam ægritudinem inciderat*: ut *à Theodori cuiuſdam Tribuni domo, in qua homines & animantia omnia à dæmonibus*

a *c. in Sabbato; & c. nec quenquam de conſ. d.* 4. b, *Alex. l. epiſ.* 1. Conc. Nannetenſ. *ca.* 5. *Rhegino l.* 1. *de diſ.* Eccleſ. *c.* 210. a *l.* 2. *epiſt. de reb. Iapon. ep.* 2. b *Epiphan. hæreſ.* 30. *pallad. Lauſiac. c.* 19. *Theodor. l.* 5. *hiſtor. c.* 21.

dæmonibus cruciabantur, & cum domeſtici branderent aut cœnarent, lapides ſuper menſas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror invadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta ſerpentium & murium multitudo domum occupabat, ut præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſervus ingreſſus, totam noctem pſallendo, & Deum obſecrando traduxit, & aqua, cui benedixerat, totam domum aſpergens, eam à ſpiritibus immundis liberavit.] Hactenus Gregorius Presbyter ſæpius iam citatus. Idem poſtea hoc quoque recenſet illuſtre miraculum. *Apocomenſis vici incolæ bovem occiderunt, ut carnibus eius veſcerentur. Contigit autem, ut omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent ut mortui, & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum evaſit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non guſtarent, id, quod acciderat, viro ſancto nunciaverunt. Qui reſpondit, exitium iſtud à phalange Dæmonum, qui per lebetes pertranſierant, proveniſſe. Et cum eo tempore non poſſet cum illis diſcedere, benedixit aquæ, quam per unum è fratribus miſit, ut periclitantes conſpergeret, eiſque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è ſomno ſurrexerunt, præter unum, qui mortuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non exſpectans viri ſancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animam egit.*] S. Huberti Epiſcopi Leodienſis, veri dæmonomaſtygis habitaculum multiplices catervæ Dæmonum invaſerant: id animadvertens vir Dei, puero dixit: *Vade, aqua, quæ Sacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata eſt, liquorque olei itidem* (en chriſma) *Apoſtolica auctoritate benedictus huc deferatur: quorum aſpergine atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantaſmata, ut amplius ſua non audeat inferre machinamenta.*] Hactenus Anonymus, D. Huberti diſcipulus vel familiaris, ſcriptor vitæ illius. S. Eligius Noviomenſis Epiſcopus, quinquaginta amplius energumenos ſimul, porrecta eis aqua benedicta liberavit, ut refert æqualis eius S. Audoenus *a*. Sed & S. Laurentius Dunelmenſis in Britannia, & S. Annon Archiepiſcopus in Germania, & S. Maclovius in Galliis, aliique duo apud Petrum Cluniacenſem, ſæpe dæmones hoc rore fugaverunt *b*: nonne contumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni Calviniſtæ, qui tam ſacram undam, ut hydrophobi atque lymphati averſantur? horum unus è numero VVierus ſcribere fuit auſus, in Græcorum Eccleſia hanc aquæ benedictionem, ut ſuperſtitioſam damnari: quæro in qua? non veteri: quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoſcit aquæ benedictionem D. Dionyſius Areopagita *cap. de Eccleſ. hierarch.* & in Scholiis ad eum agnoſcit Pachymer. *fol. 128.* An ergo in adhuc recentiore Schiſmatica? nihil miror hæretico tales placuiſſe duces. Sed accedant & certæ fidei quædam narrationes: *Rigæ anno 1582. Ruthenus quidam, cum ſæpius moneretur, ut cum Eccleſia Romana rediret in gratiam, ſemper autem obſurdeſceret,*

Yyyyyy *ſine*

a *l.1. vitæ S. Eligii c.20.* b *vide Sur. in vitis horum Sanctorum, & Cluniacen. li.1. c.7. & 14. & plura recenſentem de vi aquæ benedictæ Gretzerum l.4. de cruce c.36.*

ſine pœnitentia deceſsit. Ex eo die varia ſe in eius domibus ſpectra domeſticis offerebant, aßidentibus auferebantur menſæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo peſſulis, verum etiam ſera penſili obfirmatæ, totis cardinibus evertebantur: è ſummis ædibus lapides ingentes iaciebantur pice fœdati, quos ſe tractaſſe perhibet Sacerdos è noſtris: quidam autem Polonus, quem Pater idem ſe vidiſſe affirmat, adeo graviter eſt vulneratus in vertice, ut dies aliquot iacuerit ſemivivus: in eadem domo cum multum ſtraminis eſſet, id totum in minutiſsimas partes comminutum eſt. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris, quæ non obſcure, quantum ſibi iuris in iis ædibus ſumpſiſſet Satanas, indicabant. Ingreſſus in eas is, quem dixi, Sacerdos cum comite altero, aqua benedicta thureque adhibitis expiavit: quo exorciſmo omnis tumultus dæmonum conquievit, id quod multis deinde gratiis ædium Domini teſtati ſunt.] Ita litteræ Collegij Rigenſis illius anni.

In Mexicana Provincia ſedes etiam Paſcuaræ Societas noſtra poſuit, ibi circa annum milleſimum quingenteſimum octogeſimum ſeptimum, (ut litteris Provinciæ illius accepimus) *erat Indæ fœminæ puer, quem cunctis noctibus, cum cubaret, eripi ſibi à latere ſentiebat, deinde reponi, quo raperetur ignara, ipſe puer interea vitali ſpiritu in dies egeſto lenta tabe properabat ad finem: huic puero ſalutare fuit in ædem ſacram deduci, & luſtrali aqua adhibitis comprecationibus ſacris, adſpergi.*

Sequenti anno octogeſimo octavo, *Viro cuidam Treviris mulier ruſtica, neſcio quid ovorum offerebat, excipit pileo pediſſequus, mox pileum ovis expoſitis imponit capiti, & ſtatim adeo vexari cœpit dolore ut pene deſiperet: confugit neſcius quid ageret in ædem ſacram, incenſum caput immergit in vas promptum aquæ luſtralis, convaleſcit; maga comprehenſa in quæſtione dixit, ova ſic fuiſſe venenata, ut guſtantibus interitum, extuberationem tangentibus eſſent paritura.*] Litteræ Trevirenſes anni 1588.

Muſſiponti anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio. *Virgo ætate provectior tot incita furiis, ut obſeſſa diceretur, recitatis à Sacerdote noſtro Litaniis, infecta altera maleficiis epota ſalutari aqua; alia vexata à maligno ſpiritu, appenſa ad collum ſacra cera cœleſtis agni ad ſe rediere: mox & confeſſæ deceſſere è vita, cum eſſent precibus intentæ.*] Sic Litteræ Provinciæ Franciæ illius anni.

Franciſcus Lopezius Gomara quoq; teſtatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potiſſimum medijs diſcuti & depelli ſolita efficaciſſimè: venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ præſentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicana cap. 235.*

Decimum exhibent remedium res aliæ Catholico ritu ſolitæ benedici ad hunc effectum, ut cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnum una in facie impreſſum: de quorum effectibus liber exſtat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cum conſecrantur à Pontifice Maximo, poſtulat ille à Deo, ut devotè geſtantibus Deus tribuat, quæ breviter his verſibus complexus fuit Fruſius noſter:

Poſtu-

Poſtulat in primis ſacrati adſpectus ut agni.
Agnum ad cœleſtem concita corda levet:
Vtque ſalutiferæ memores vitæque neciſque,
Criminis & vitii noxia vincla terant.
Hoſtis ut inſidias Stygii ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras:
Corporeos nobis morbos, caſuſque repelli,
Præſertim horriferos, mortificoſque petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, ſal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitaté, tum ob crebra miracula, celeberrima ſanè videtur. Etenim & meminit illius non uno loco D. Paulinus in Epiſtolis *a:* & eo uſi contra dæmones varij Sancti viri, ut Beat. Elphegus Cantuarienſis in Danis ſanandis (*auctor Osbernus in eius vita*) & S. Wolphelmus Abbas in morbidæ fœminæ curatione (*auctor Conradus eius diſcipulus in vita S. VVolphelmi*) & B. Hildegardis cum improbo amore nobilem puellam Trevirenſem liberavit (*Theodoricus Abbas libro tertio. de vita S. Hildegardis capite nono.*) & S. Marcellus Abbas Eugenii cuiuſdam uxorem ex ipſo mortis limine in vitam reduxit, ut narrat menſe Decemb. Metaphraſtes. Sed iſta ſatis multa pijs, impijs nihil ſatis, ut credant, quidvis plus ſatis, ut nauſeent. *Lege, ſi lubet, Gretzerum libro tertio. de S. cruce capite trigeſimo ſeptimo.* Accipite & iſta ex Epiſtolari Hiſtoria paucis nota: *Drepani fuit anno 1585. paterfamilias quidam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menſes ex occulto voces exiſtere. familiaris is erat dæmon, qui variis modis conabatur hominibus illudere. iaciebat ſaxa prægrandia, nullius tamen capitis detrimento; vaſa quoque domeſtica altè iacu-lans, non frangebat. cumque in his tectis fidibus caneret adoleſcens, dæmon, cunctis audientibus, laſcivis cantibus proſequebatur teſtudinis ſonum, aperteque dæmonem ſe eſſe iactabat. cumque ædium Dominus unà cum coniuge quoddam in oppidum, ad ſua negotia diſcederet, comitem ſeſe dæmon adiunxit: cum autem ille madefactus aqua pluvia rediret, nequam ſpiritus antevertit ſublatiſque de via clamoribus, præmonere domeſticos capit, ignem ut exſtruerent, herum iam eſſe in ianuis, totum imbribus madefactum.*

*Verum cum ita ſe illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus eſt dæmoni adducturum ſe patrem de Societate, qui è ſuis eum ſedibus exturbaret. ille verò, ne id faceret, clamitare, minitarique inimicitias, & odium, & quamdiu Pater in iiſdem ædibus verſaretur fore, ut ſeſe conderet & occultaret. Venit tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum etiam mutat, & ſe illis moleſtiis liberet obteſtatur. Pater ne imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore videbatur, accurreret ad eum ſibi proficiſcendum non cenſuit: tantum monuit ut ipſe, & tota eius familia ab*lutis generali confeſſione peccatis, cœleſti pane *ſe confirmarent, caverentque ne quis aut ex domeſticis aut ex externis, ſermonem cum hoſte miſcerent, neve ex eo, ut antea fecerat, occulta perquirerent, riderent potius, quæ ab eo dicerentur, & ut orta ex mendacii patre planè contemnerent.*

a *vide Stepha. Duranti lib. 2. de ritibus Eccleſ. Cath. ca. 58.*

Illi cũ ſe facturos recepiſſent omnia, dedit eis pater ex conſecrata cera agni cœleſtis ſimulacrum, *quod filiæ cervicibus, ut quæ omnium maximè à dæmone vexabatur, inſererent. Hic terrere dæmon cœpit clamoribus filiam minitarique ni ceram illam abiiceret, fore ut ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & conſilia ſecuti, cum loquenti reſponſa non redderent, ſeſeque invicem contra hoſtem Sacramentorum telis armarent, facile ſe ab eius inſidiis moleſtiiſque tutati ſunt.*

In Trevirenſi ditione hoc ipſo tempore, ut ſunt plurimæ illic ſagæ: *quædam puerum octo circiter annos natũ, ſuis præſtigiis ac carminibus circumventũ, in eas ſedes ſolita erat abducere, ubi per licentiam noctis ac tenebrarũ nefariis luſibus indulgerent. hic ſuæ quoq; partes puero dabantur, ut dum illæ choreas conſertis manibus inter ſe ducerent, is earum ſaltationem tympano proſequeretur: nec modò ludorũ erat chorique ſpectator, ſed ſæpè etiam præſtigiarum quibus illæ humanis corporibus vitiiſq; nocent. Hũc Archiepiſcopus deductum in aulam cuſtodiri iuſsit, ut Catechiſmo cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cum ſacerdos noſter* effigiem cœleſtis agni, *de cervicibus ſuſpendiſſet, noctu adfuit dæmon, graviterque puerum increpans quod tam facilè ſe decipi paſſus eſſet iuſsit ceram illam, ni vapulare vellet, abiicere territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros urbis eum abripit; nigroque impoſitum hirco ad impuriſsimas ſagarum regiones momento transfert. Qui cùm aliquandiu inter veneficas latitaſſet, reſtituitur iterum in Palatium fracta implicitaque nodis reſticula, unde cera illa pendebat.*]

Is puer Archiepiſcopi & Civitatis petitione in Collegio noſtro incluſus ſervatuſque, donec doceretur quæ ad diſciplinam Chriſtianam neceſſaria, ut cum poſtea rediſſet in aulam, Sacramentis religioſè munitus à dæmonum laqueis eriperetur, quod & denique factum, etſi poſtea relapſum criminis poſt aliquot annos pœnas dediſſe debitas inaudivi.

Anno ſubſequente in eadem ditione fuit adoleſcens ruſticus, ſed peracri ingenio intra quintum decimum annum. Hic non ſemel acceſſerat ad feralem locum ubi permiſti fœminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magiſtro epulabantur, noctis licentia diſcrimine pudoris extincto. *Ipſe tamen nondum Deo Deiparæque renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat dæmone præeunte. Felis tantum cerebrum cum ſumpſiſſet in cibũ, decreſcente luna ſentiebat ſibi mentem imminui. Vbi Trevirenſem ingreſſus eſt urbem, quam nunquam antea viderat, eo nimirum ducente ad ſupplicium, qui duxerat ad maleficium, uti fanaticus deductus eſt in ædes Principis ut ſeorſim ab aliis certa in domus parte curatus à noſtris, dæmonem excuteret. Sed cum ei nulla à dæmone nec noctè daretur quies: conturatiſque à quibus diverberabatur, vel cerea* effigie ſacri agni, *quam ad collum habebat, avulſa, Archiepiſcopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit miſero pax, niſi ſolemni ritu cubiculo expiato; pretium erit quædam ex iis memorare, quæ ab ipſo narrabantur, ita enim ipſimet Antiſtiti ille: cũ exerceretur noſtra commeſſatio, fuit unus è tua cohorte qui gloriatus eſt quadã nocte (indicabant enim eam quæ*

fuiſſet;

fuiſſet) dormienti tibi potionem peſtiferam ingeſſiſſe, reperto ad te aditu ex occaſione, agni Dei, quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in menſa, quod ſi paulò capacior fuiſſet calix, mortem nō effugiſſes. Certè ipſe Archiepiſcopus dixit, ſe poſt illam noctem ita infirma fuiſſe valetudine, ut per aliquot dies decumbere cogeretur. Cum hæc dicens in magna corona nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, noſtræ Lamiæ bis invaſerunt, ſed ab ea pixidula quam fers continenter, ubi ſunt imagines binæ, & neſcio quid conſecratum (Agnum Dei intelligebat) ſunt à conatu repulſæ de harum geſtatione rerum confeſſus eſt præfectus.]

Alius à dæmone obſeſſus, canem magis ringendo & latrando, quàm ratiocinando & loquendo hominem, ſe eſſe oſtendebat: hic à Burgundia uſque ad nos adductus, vique ſumma compulſus in templum, non prius deſiit canem agere, quam agnus Dei, in collum inſertus eſt: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, ſalutari animum confeſſione purgavit, idem amuletum, alteri fuit eodem modo laboranti.]

Ex litteris Germaniæ ſuperioris, collegii Friburgenſis, Anno 1590. ex eadem Provincia in hæc verba Oenipontani: ut gravitati morborum medicamentorum reſpondet utilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis, ſacrarum plangunculārum, uſus, ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat ſe quidam inferis deſtinatum ob ſcelera commiſſa, furiiſque agitatus invocabat dæmonem ſubinde, quem & adeſſe monſtrabat, paventibus aliis, indicis inſtar: hunc perſuaſit unus è noſtris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confeſſionem adductum, donatæ, quam piè demitteret in pectus, bulla agni cœleſtis

Corpus quidam animamque diro animarum prædoni devoverat tempore præſtituto: hora ferè inſtante (ut ſæpè prava conſilia, & nimium calida reputantur poſt factum) mæſtus atque anxius adit ſacerdotem: eum dum conſulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pavore, Opem, exclamat, infelici, quem tu expedis, pater, auxiliare aliquod ſacrum. Quærenti noſtro, ecquid novi? Aſtat, inquit, ante oſtium hoſtis. Operiens abeuntem & hoſtili vultu minitans raptum ex condicto, ergò huic quoque ſimile remedium allatum eſt. Neque hæc ſunt fama incognita.

Ruſticus cum inaudiſſet Oenipotenti agere viros, qui veneficia & præſtigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit; medicinam (hoc verbo utebatur) petens adverſus diabolum. interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud ſcio, reſpondit: nihil enim præter auditum habeo: ſed iſtud quicquid eſt, diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam ſalutarem ſenſit adeo, ut paulo poſt uni è noſtris ipſius oppidum iter facienti, cum propterea obſideretur à pluribus, ſeptuaginta amplius fuerint diſpertiendæ.]

Tùm etiam è Turonenſi collegio perſcriptum: Puella recens nuptui collocata, poſt horarum trium irritam luctam cum horrendo ſpectro, ſono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox brevi geſtatione ſacratæ agni imaginis, quàm à nobis acceperat, eſt in priſtinum reſtituta.]

Sub idem tempus Avenioni mulier maligno vexata ſpiritu, cui ſuaſerat unus è noſtris ut conveniret ſacerdotem (dato interea parentibus cœleſti agno, quem ignaræ inſuerunt in veſtem) cum conſi-

lium obliviſcitur, aut differt, à quatuor quaſi felibus per feneſtram raptata eſt ſupra domeſticum tectum: mox audivit humana voce minantem præcipitium, niſi ceream imaginem abiiceret, quam in veſte habebat. Intellexit illa quid eſſet, & agnovit ſuaſores mali. ergò magno animo negavit facturam, ſtatimque converſa ad preces, relicta eſt (ut eam invenit maritus excitatus clamoribus) de tecto ſuſpenſa.]

Anno 1590. Treviris, acceptam adoleſcens iniuriam, cum inſigni rerum iactura, à quibus minimè debebat ferebat iniquius quàm Chriſtianum deceret: ita dolore atrox & mœroris immodicus, cùm ſub crepuſculum ſolus obambulat, dæmonem haud occaſionum ignarum, aut ſegnem, obvium habuit, effigie viri nobilis, atro colore. exhorruit primum, ſed ſalus dicta timorem demſit. Quærenti cauſam triſtitiæ, reſpondet quod erat: tùm dæmon præciſam omnem ſpem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interverſæ: proinde ſequatur: compenſaturum omnia levi negotio: Cui adoleſcens. A notis mihi & ab amicis imponitur, a & habebo fidem ignoto, & quem nunc primum adſpexi? bone Deus. Hoc extremo dicto velut fulminatum monſtrum hominis in auram ceſſit. poſtridie eadem hora idem agitanti, offert ſe mulier amœno cultu, orat breve ſpacium ſecreti receſſus: abnegat iuvenis: inſtantem repellit.

Exin ſuadet illa, proferat è cubiculo gladium, & in adverſum parietem impingat: recuſat principio: demum, neſcius quid ageret (aut cura abſtulerat mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus benè vertat, exclamat: hoc quoque ſecundum fulmen dæmonem abegit. Rediit & tertio (hærebat enim adhuc infixa animo ſolicitudo, & pellax non deſerebat) mulierem aſsimulat pollentem ætate ac forma: in ſtuprum illicit laſciva voce geſtuque, nec ſe continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur iuvenis opem implorans: accurrentibus ſubito domeſticis, improba facies evanuit: at ipſe confectus laſſitudine linquente animo repertus: rogatus timoris cauſam & clamoris, ne hiſcere quidem: adeo iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amiſſa: igitur collocatur in lecto ac refovetur, ſimulque revocatur animus aſperſu aquæ piacularis. poſtridie rem omnem exponit, & noſtrorum ſuaſu ſacris myſteriis, conſecrata cera, cæteriſque armis formidatis diabolo, inſtructus, ita perterrefecit adverſarium, ut apparere deſierit.] Bencius in litteris Rhenanis d. anni.

Fit tamen aliquando Dei permiſſu, ut hoc remedium non juvet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decrevit Deus, ut per nudum nomen Ieſu vel Mariæ. veriſſimo id eventu comprobatum Auguſtæ Vindelicorum anno ſupra milleſimum & quingenteſimum nonageſimo primo. ubi adeptio conſecratæ ceræ cum imagine agni, multis præſens remedium in horrificis à diabolo monſtris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, quaſi contemneret dæmon, palam apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoque involucro; Ieſu & Mariæ invocata nomina ſaluti fuere.] Idem in litter. Germaniæ Superior.

Anno

a En unum remedium. b En ſecundum. Tertium. Quartum.

Anno 1589. mulier quædam, quæ chirographo, quod proprio ſanguine conſcripſerat, ſe dæmoni devoverat; *cum reſipiſcenti illud dæmon ſæpiùs oſtentaret, freta*, divini agni, *præſidio, cuius imagine pectus munierat, cum reddi chirographum ſibi iuſsiſſet, tandem vidit illud in cinerem & favillam converſum ad pedes ſibi abiici.*] Idem in litteris Colonienſ. & Trevir. Collegii.

Vndecimum ſunt *pia ſcripta ſeu amuleta ſacra* ad collum appenſa, *ut ſymbolum Apoſtolicum.* Initium Euangelii D. Ioan. *In principio erat, &c.* vel pſalmi alicujus particula; quo & olim uſi multi, & ſcribit Eman. Coſta *a* Hormutii noſtris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulſum. Sed ut hoc remedium ſit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit: *b* Prima eſt, ut piis verbis nihil ſuperſtitioſum admiſceatur, verbigratia, ſi ſideret quis figuræ, colorive litterarum, vel modo ſcripturæ, vel materiæ membranæ, vel atramenti: ſecunda conditio, ut recta ſit gerentis intentio, veluti ſi pius verborum ſenſus obſervetur, ſpes verò figatur in Deum, idque fiat, vel ad profeſſionem fidei veræ, vel ob alium pium & ſanum finem, effectusque à divina potentia, ſub ejus beneplacito expectetur. Vide quæ diximus, *libr. 1. q de Periaptis, & periammatis.* Duodecimum accedat, fidei datæ Deo præſtaris pura ſeu *Votorum perſolutio.* Narrat M. Baronius Annal. Eccleſiaſt. tom. 11. anno Chriſti 1004. ex M.S. codic. Caſſinate: quendam Franconem Maringum (familia adhuc ſupereſt inter moſellanos) promiſiſſe Ioanni Canapario ſe cum illo religioſum habitum ſuſcepturos in SS. Bonifacii & Alexii Romæ monaſterio; ſed promiſſi contemptorem à Deo lue anginaria percuſſum. Vicina morte delatum ad monachum petiiſſe inſtanter, ut in Monachum reciperetur, tandem obtinuiſſe. *Poſtquam igitur* (verba ſunt auctoris libri) *hæc acta ſunt in monaſterio, volens Deus oſtendere, quantùm interceſſione horum ſanctorum flectatur ad miſericordiã, & quàm liberaliter liberet peccatores ad eos confugientes: permiſit cuneum equeſtrium armatorum malignorum Spirituũ per ſupradictam viam ſacram viſibiliter deſcendere, prædictum Franconem requirentem, quem iudiciaria definitione ſe ſervum viciſſe* * *glorianter iactabat. Taliter enim altercando, ablatum perquirẽdo viſi ſunt veniſſe ad portam monaſterii. Vbi nõ invenientes eum reverſi ſunt triſtes multa nefaria iactantes in Sanctos. Qui dum requiſiti fuiſsẽt à vicinis monaſterii, quid hoc eſſet, reſponſum: Franconem ſervum eorũ ablatum à Bonifacio & Alexio, & muſſitando adiiciebãt, remanſiſſe per quod eum vincere putabant. Quod ubi Abbati & Fratribus ab audientibus nunciatum eſt, ſubtiliter perquirentes profeſſionem regularem non illum feciſſe invenerunt. Qua ſtudioſè facta anima illa carne ſoluta eſt. Ex quo datum intelligi, quod miſericordiſſimus Deus, quem cuncta monaſtici ordinis implere permiſit, meritis Sanctorum Bonifacii & Alexii, quorum ſuffragium toto corde petierat ab omnibus inſidiis inimicorum eripuit, ad laudem & gloriam nominis ſui Amen.*

Vltimum accedat, *Pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici magis

a *Comment. rer. Indic.* b 2. 2. q. 96. *art.* 4. * *correviciſſe.*

magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeò infeſtam & inimicam eſſe; ut ab iis excitatæ tempeſtates vel ingruentes impediantur, vel jam ortæ ſedentur & aliò avertantur, ut rectè docuit Concil. Colonienſe; a & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petr. Abbas Cluniacenſ. b *Cum aliquando* (inquit) *frater quidam, Ioannes nomine, natione Italus, regularis diſciplinæ ſeveritatem faſtidiens, etiam fugere de monaſterio cogitaret: ipſe ei diabolus Abbatis ſpecie aſſumpta ſe obtulit.*

Nam duobus dæmonibus in ſpecie monachorum ſe comitantibus, fratri in quodam monaſterii loco ſecreto ſoli reſidenti, multaque ſecum volventi, opportunum fallendi tempus ſe inveniſſe credens apparuit, eique aſſidens dixit: Ego (frater) modo huc hoſpitandi cauſa diverti: ſed caſu te conſpiciens; agnovi multa te ſolicitudine laborare, multoſque in corde tuo cogitationum æſtus verſare. Quorum cauſa, licet quibuſdam referentibus mihi ex parte nota ſit: ſi tamen eam plenius indicaveris, potero forſitan utile tibi dare conſilium. Vnde, quis ſis, & quare mœſtus ſis, amico quærenti expone. Cumque frater ille ignoto, ut putabat, homini ſecreta cordis ſui aperire formidaret, & ſe tantummodò natione Italicum eſſe reſpondiſſet: dæmon, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipſius regionis abbas ſum, & tibi benè in omnibus auxiliari poſſum. Novi enim, licet tu reticeas, quod Abbas Monaſterii huius, & cæteri malè te tractant, neque ut dignum eſſet honorant, inſuper multis ſæpè iniuriis, vexant.

Vnde admoneo te, ut tibi conſulas, & locum hunc omnimodis pernicioſum derelinquas, & mecum recedas. Paratus enim ſum te ab his malis eripere, & Abbatiam meam, quæ Cripta ferrata dicitur perductum, omni te ibi honore ſublimare. Ad hoc frater reſpondit. Ego hinc exire nullo modo poſſum, quia & clauſura monaſterii prohibet, & fratrum me multitudo circumdat. Tunc diabolus; Nec ego, inquit, quamdiu hic fueris, te in aliquo iuvare potero: ſed fac qualibet arte, ut ſepta monaſterii transgrediaris: quod poſtquam feceris, ego ſtatim adero, teque ad locum meum, ut dixi, perducam. Sed miſericors Deus, qui non permittit nos tentari ſupra quam ferre poſſumus, non ultra paſſus eſt hoſtem procedere: ſed ſicut ſcriptum eſt, qui fecit illum, applicavit gladium ejus.

Quando namque hoc agebatur, fratrum conventus in refectorio, ex conſuetudine, hora cœnandi reſidebat: qua expleta, à Priore, ſecundum morem, uno ictu ſcilla percuſſa eſt Quo ſono audito mox dæmon, qui Abbatem ſe fingebat, actus divina virtute, à fratre, cui loquebatur ſe abripuit, & præcipiti curſu ac maximo impetu ad latrinas, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum ſe inferiora demerſit.] Idem quotidiè fatentur maleficæ, ſi, quando à dæmone ad conventus feruntur, vel inde domum referuntur; ſignum campanæ audiatur; confeſtim dæmones ipſarum bajulos ſpurcum onus in ſolum dejicere, & fuga trepidos dilabi. Recentiores hiſtorias ex actis judiciariis fideliſſimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando, non paucas, nec illepidas ſuggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius; qui ſapi-

a cap. 24. b *lib. 1. de mira. c. 13.*

ſapienter nos *a* admonet cavere à duabus technis Lamiarum mendacio confutis: dum inquiunt primò hunc ſonitum campanarum inefficacem eſſe, poſtquam tempeſtas ſe in territorii, ubi campanæ ſunt, terminos penetravit: qui ſi verò aliquæ potentiæ divinæ ſint metæ ponendæ; vel Deus non ſemper paratus ſit nos à maleficiis cùm expedit, eruere. alterum, dum ajunt, non prodeſſe ſonitum campanæ, cui dum luſtrabatur, concubina Sacerdotis nomen impoſuit. quo quid magis ridiculum?

Obſerva hic (Lector quæſo) duo. primò vulgus cenſere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imper. putavit, ut patet ex gravaminibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: arripiunt hæretici, & acerbiſſimè in hunc morem Brentius, Calvinus, Wiclevus, quem vocant, *Campana baptiſmum*, invehuntur. Sed hic mos illorum eſt, affingere Eccleſiæ errores idiotarum, ut transfugio & ſchiſmati ſuo nefario & menſtruoſo colorem aliquem inducant. Veriſſimum eſt, quod rectè docuit Cardinalis Hoſius; *b* campanas non baptizari, ſed benedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil invenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hæc verba; *Neque novum videri debet Campanas benedicere & ungere, & eis nomen imponere.* En tibi verè & integrè ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui clocas* (*h.e. Campanas*) *baptizent*. Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur,) non benedictio illa, de qua ejus præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſſis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quædam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis ſcriptoribus baptiſmi nomine ſcio nuncupari. Ivo, *ſermon. de Sacr. dedicat. Ipſum inquit, templum ſuo modo & ordine baptizamus.*] Quid hoc, niſi benedicimus vel conſecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim noverant. Nam apud Gregorium presbyterum lego, B. Theodorum Archimandritam tintinnabulis benedixiſſe. vixit autem ille D. Gregorii Magni temporibus. Nolæ in Campania inventas campanas Strabus eſt auctor, *lib de rebus Eccleſiaſt.* inde à Nolis nolæ, à Campania campanæ, putatur ante mille annos D. Paulinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, ut tubis veteris Teſtamenti argenteis & corneis *c* ſuccederent; & populum ad feſtorum cultum, miſſarum ſolemnia, & horas Eccleſiaſticas convocarent: quid hic Deo diſpliceat? benedicuntur: ut fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreant & repellant. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in beati alicuius honorem imponitur, ut illius, quaſi commendetur tutelæ vas metallinum, divinæ laudis inſtrumentum. quid dignum reprehenſione? Effectus illos non tribuimus formæ, ſeu arti, vel naturæ metalli. Non obtuſa adeò Catholici pectora geſtamus, nec Sol.

Zzzzzz veri-

a *Arles tractat. de ſuperſt Grillan. l. de ſortil. quæſt. 7. Binsf. de confeſſ Maleſ. poſt concl. ult. dub 6. Remig. lib. 1. dæmonol. cap. 26.* b *l. 5. cont. Proleg. Brentzii.* c *Num. 10. & 29. Leu. 23. Sophon. 1. Ioſeph. l. 3. antiq. c. 15.*

veritatis ab Eccleſia tàm procul averſus radios ſuos elongavit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia, *a* diſcuti has procellas vi ſonitus aerem diſſipantis. fecerit hos efficacius ſulphurea belli machina, poppyſmis foret velle Iovis fulmen diſpellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere, de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius. *b*

Tribuimus ergò vim efficientiamque omnem conſecrationi ſivè benedictioni, ſic divino iuſſu ceu diſpoſitione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoſcendus, talia Deus divinæ ſuæ protectionis & potentiæ ſuaviter omnia diſponentis, & fortiter operantis ſigna notasque Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Servi nequam dæmones hunc ſonum, quaſi Dei vivi imperantis fugam recognoſcunt præconium: haud aliter quam ſubditi omnes etiam inviti, regii ſalviconductus ſignum reverentur. *c*

Obſervandum præterea, Non ſemper Eccleſiaſtica illa remedia eſſe efficacia, neque ſemper homines per ea maleficiis liberari: duas verò hujus rei cauſas præcipuas videri, alteram peccatum maleficio læſi, vel medicinam adhibentis: maximè ſi ea non vacet ſuperſtitione, vel ſi modicam ſpem fidemque habeant; propter quæ indignos effectu ſe præſtant: cauſam cenſeo alteram, majus bonum ægri ſeu læſi, nam afflictio & ægritudo ſolent à multis peccatis homines abſtrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & ſpectantibus patientiæ aliarumque virtutum ſpecimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præſtabilius & feliciùs eſſe, patienter adverſa tolerare, quàm illæſum nihil omninò adverſæ fortunæ deguſtare? *d*

CAPVT III.

Quorundam remediorum Eccleſiaſticorum contra calumnias hæreticorum defenſio.

SOLEMNIA ſemper inſaniunt; qui ex Eccleſiæ matris gremio; ab eruditione & pietate implumes pulli evolarunt; quotieſcunque vel rei tractatio, vel malè illos mens adigit de cæremoniis ritibusque Eccleſiæ Catholicæ diſſerere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem, à limine ſalutarunt; impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigioſi leguleii, abſit iuriſconſultos vocem, & ſanctum auguſtumque nomen rabulis proſtituam; qui divinæ ſapientiæ, cui vera juris diſciplina innititur, tàm ſunt expertes, quam maledicentiæ virulentæ periti, & ſuperbia hæretica turgidi.

Luminaria juris duo, unum ſæcularis, alterum Eccleſiaſticæ juriſprudentiæ, ſunt: hoc Soli, illud Lunæ non

a *in Silu. variar. lect. lib. 2. c* 9. b *Alexand. Probl.* 43 *l.* 2 *Macrob. l.* 3. *c.* 19. *vide Magium miſcel. lib.* 4. *cap.* 14. c *vid. de his Guilh. Pariſienſem l. de leg. fol.* 44. *& Steph. Durant l. de ritib. Eccl.* 1. *c.* 2 *Binsf. ſup.* d *vide D. Aug. l.* 22. *de civi. Dei c.* 22. *& l.* 83. *qq. q.* 79. *& Chryſ. homil.* 8. *in c.* 4. *ad Roman.*

non abs re ſimile dixeris, jubar unum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius Solem hunc à mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro, in clavium, & legislationis poteſtate, ſucceſſere; ſanctiones ignibus traditas, ex hominum memoria, & tribunalium ſubſelliis excurrere obſtinatè nituntur. Divinum ergò jus ignorant quod non agnoſcunt: quare nec Iuriſconſulti, ſed leguleii merentur audire. Vnus de hoc grege caninam ſuam facundiam ante aliquot annos, in rabioſi fori jurgiis venalem, ſcriptis uno in capite ſatis, παρέργως, prodidit, ſed & inſcitiam ſuam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læſi veſaniam ſimul orbi propalavit, Godelm. *libr.1.de Lamiis cap. 6.à. num.21.*

Reprehendit primò *Exorciſmos* Pontificiorum, & dicit annumerandos exorciſtas Pontificios incantatoribus, cur quæſo? *primum, quia Aretius ſcribit, hos ut plurimum eſſe Magos.* ſcribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hoſtis Pontificiorum hæreticus Zvvinglianus idoneum teſtem, cui credas injurato. hoccine eſt Iuriſconſultum eſſe, tales teſtes adducere? ſed video addi multos alios, & quos honoris (credo) cauſa nominabat, Chemnitium, Lavaterum, Peucerum, Bodinum, & Wierum. benè quod ejuſdem farinæ. benè quod hæretici aperti cæteri, unus vel hæreticus, vel fidei nullius ſtatæ, inteſtabiles omnes; & una linea inducenda nomina, uno verbo rejiciendi: *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, *ut incantatores diris evocationibus diabolos ab inferis evocant: ita exorciſtæ malignos ſpiritus ex hominibus & animantibus certis precibus recitatis & uſurpatis, additiſque aliquibus cæremoniis, characteribus, execrationibus, & ſæpè repetito Dei nomine, Mariæ, & Sanctorum eiicere conantur.*

Vide comparationem & ride; incantatores diris carminibus dæmones ex inferis evocant: &c. imprimis falſum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuiſſe: aerii tantum fuere, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chemnitio, Aretio & Lavathero lectis obiter, ſubitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcircò Magus, quia conatur, ſed ſi magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos, *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c. de characteribus*, quod ait mendacium eſt: Pontificii exorciſtæ iis non utuntur. de *precibus*; reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano præſcribuntur, Sanctas & pias eſſe, nihilque continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel cedo; quid illud? *Execrationes*, diabolo ingeruntur non ut hoſti convicia tantum, quod magicum tamen non foret, ſed ab utentibus auctoritate, à Deo Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſſa, in pœnam criminis diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationem.

 quid

a *Pro exorciſmis.*

quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur:eaq; declaratio dæmoni admodum odioſa; Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dæmonem expulſurum ſperat, & confitetur. quando tamen Beatæ Virginis & Sanctorum nomina adjunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcircò adjunguntur, ut ſit quod dæmonem mordeat: qui ſe ab his ſæpè victum, ſæpè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur; præterea, ut hi Sancti, & præſertim Deipara virgo Maria (quam contemptim caninum illud os Mariam, nudè nominat) interceſſione ſua energumeni à Deo liberationem obtineant? Quis (ô caput inſanum!) queat hoc incantationi adſcribere? multi veſtrum Sanctorum invocationem, quam calumnioſè, tàm ineptè ac frigidè, in hunc uſque diem impugnarunt; non eò tamen inſaniæ provecti, ut Magiam in hac invocatione ullam cauſarentur. Fatetur poſtea, *in Eccleſia primitiva peculiare donum fuiſſe, voce humana & poteſtate divina de corporibus obſeſſorum exigere diabolum vel compeſcere; & hi (ait) dicebantur Exorciſtæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone imponebant, & ſolemnibus quibuſdam imprecationibus & obteſtationibus dæmones eiiciebant.*]

Igitur te ipſo (mi homo) teſte in Eccleſia primitiva *Exorciſtæ*, fuerunt: qui quo nunc noſtri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex cauſa & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in noſtris culpas? an idem culpas in veteribus? illoſne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo diſcrimen: cur noſtri incantatores & non illi, qui quod noſtri faciebant? ſi diſcrimen nullum oſtendere potes: nonne mortalium ineptiſſimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce diſcrimen, *olim hoc in primitiva* (inquit) *Eccleſia fuit peculiare donum: cùm autem hoc donum eiiciendi dæmonia in Eccleſia deſiiſſet*, κακοζηλία, *illa ad ſuperſtitioſos exorciſmos, & ad Magicas verius incantationes tranſiit, ut Chemnitius ait.*

Pergit nobis Oraculum ſuum ex Chemnitii cortina depromere. Nos Chemnitium cæteris, quibus ejus libri referti ſunt mendaciis, hoc imprimis illuſtre adjeciſſe contendimus, nec ſimplex iſtud, ſed in uno multiplex mendacium. Primò mentitur, cùm ait, hoc donum ejiciendi dæmones in Eccleſia deſiiſſe: quādo enim deſiit, quod quotidie videmus per totam Europam, ubi Catholica viget, vigere: quod in utramque ſe Indiam propagavit? Indicarum rerum Annales evolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hiſpaniam: frequentius nihil invenies narrationibus veriſſimis eiectorum dæmoniorum. Deeſt hoc donum in Proteſtantium Synagogis, fateor a: ſed illæ partes Eccleſiæ eſſe, ſchiſmate nefario, deſierunt. Secundò mentitur, κακοζηλίαν, vocans hanc obſervationem Catholicorum. Obtemperant illi divinæ juſſioni, & ritum ab Apoſtolis per manus acceptum retinent: ſibi promiſſum ſciunt: *In nomine meo dæmonia eiicient*. fidei, quam mordicus tuentur, hanc pro-

a vid. *Thyræum de dæmonia p. 3. c. 40.*

promiſſionem annexam fallere ſciunt non poſſe: hac illi fiducia, & proximorum iuvandorum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, divina eos iuvante gratia hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt.

Tertiò mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Cæremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant.

Proferant inquam, ſi poſſunt. non protulere, quia non potuere. In re tam gravi, tam capitali, nudis aſſertionibus utendum non fuit. non fuiſſent uſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fruſtulatim intexuiſſe de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi ſanè, vereque tribuuntur: ſi pietas ac devotio Mengi illa ſibi cenſuit adijcienda cæteris: quibus Dei virtus dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi: quid magnopere culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habent, qui eius laudes & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes privatos exorciſmos à diverſis exorciſtis, pro cuiuſq; devotione compoſitos, defendimus: ſolum Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publica Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus: neque hoc certamen ſubire cōtra quemvis adverſariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, ſi quæ inveniant: hoc ipſi ſcuto facilè illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbit. nondum probavere.

Nec probabunt. quid enim queunt idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtia nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cæremonia exorciſmi Magicum ſit, attuliſſet. Non ruſparemur, nec ſingula perſequenda forent: in exorciſmo, *perſonæ, res, verba, intentio*, reperitur. Perſonæ culpa nulla: non obſeſſi, cui licet ab Eccleſia remedium petere, quam novit pharmocopeiam à Chriſto morbis ſpiritualibus inſtitutam. non exorciſtæ: nam inſtitutus hic ordo iam ab Apoſtolorum fermè temporibus, *ut doctum cap. præcedenti a.* non eorum ornatus Nam ſtola cinguntur, eamque energumenis iniiciunt, qua meminere feliciter ſic uſum Pontium Bonevallenſem Abbatem *b*: ſciunt hac dæmonem quaſi ligari, & memorem fieri, eum eſſe Chriſti captivum, & à Chriſto ſubiugatum; ſuperpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum eſt ſignum: ſicque ſignificant ſe in pugnam non privata temeritate, ſed ab Eccleſia ſtipendiatos auctoratosq; procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum invenias. ſi adſunt accenſi cerei: teſtantur lucis adventum exſpectari à vera luce Chriſto, & fugam poteſtatis tenebrarum: ſi flagella & alapæ accedunt, moderatè fit, non ut corpus obſeſſi lædatur, ſed ut contumeliæ impatiens obſeſſor diffugiat. vſum hoc remedio, D. Gregorium, D. Hubertum, & alios feliciter, docuit: qui de his ritibus egregiè Pet. Tyræus, cuius tantùm nunc veſtigiis inſi-

a ſectio 3, remed. 4. b vita S. Bern. l. 4. cap. 7.

inſiſtimus. *a* Manum exorcizandis imponere, docuere Apoſtoli, & vir Apoſtolicus B Martinus, cùm Tetradij ſervum Treviris expulſo dæmonio liberavit. Euchariſtiam in hunc finem energumenis & oſtendere, & ſumendam præbere: quàm efficax ſemper & frequens fuerit: legere potuiſtis capite præcedenti *b* nec opus repetere.

De verbis res æquè expedita. Verba exorciſmi (ut rectè Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem, ſi non ſufficiens iſta diviſio: oſtendent quid deſit: equidem nihil invenio. Ad Deũ dirigitur petitio, ut peccata remittat, ut miſereatur obſeſſi, ut potentia ſua dæmonem comprimat, ut exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, ut ieiunia ſuſtulere. Negent fidem hiſtoriarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonum expulſione conteſtata *c*, reſpuant Chriſti Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Evangel. *capite nono.* aſſerentis. Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur ut ad Dei familiares amicos, & cœleſtis regiæ intimos Palatinos, gratia valentes, ut nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus: petimus, ut ipſi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita; non ut æqualia Chriſti meritis (per hæc enim illa efficacia ſunt, & ſine his illa nullius meriti forent penitus ſeparata) nec enim ut meritum Chriſti diminuant: ſed ut, primum & præcipuè Deus filij merita aſpiciens, & oculos ultra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam lõgè patentem, & per omnia membra corporis ſui influentem conſiderans: citius moveatur, ſeque à nobis exorari patiatur. Sic ergò per Chriſti & famulorum Chriſti merita, interdum exorciſtæ obſecrant. Nec ocioſa eſt Sanctorum nominatio: quorum olim nomen dæmones non tuliſſe conſtat: ex ijs quæ de Beat. Antonij nomine Athanaſius, & de Litaniarum recitatione alij tradidere *d.* Nihil ergò Magicum in his ad Sanctos verbis. Dæmonem exorciſta alloquitur, increpando eum ſeverè, & comminatorie, & per modum imperij, ſicut habent auctoritatem à Deo: quo modo loquendi & eijciendi dæmonem Apoſtoli utebantur, ſecuti exemplum Chriſti: ſic etiam ſolitos increpare dæmonia primitivæ Eccleſiæ ſanctos viros docet Beatus Cyprianus ad Demetrianum. *Adiurantur à nobis & torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis de obſeſſorum corporibus, eiiciuntur dæmones.* & omnium optimè Prudentius:

Intonat antiſtes Domini, fuge callide
ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolue latentes.
Mancipium Chriſti fur corruptiſsime
vexas?
Deſine. Chriſtus adeſt, humani corporis
ultor:
Non licet ut ſpolium rapias, cui Chriſtus
inhæſit,
Pulſus abi, ventoſe liquor. Chriſtus iu-
bet. exi.

Nec

a *d.p.3.ca.46.eum adi. Lector.* b *ſect.3.remed.2.* c *vide ſup.ſect.3.remed.5.& Thyra ſup. num.*649. d *vide ſup.d.ſect.3.remed.5.* e *In Apotheoſi.*

Nec Chriſti Ieſu nomen ſolum inculcatur, ſed & alia Dei nomina, & cuncta Chriſti miracula idem Prudentius:

... torquetur Apollo.
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
Ferre poteſt: agitant miſerum tot verbera linguæ,
Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.

Addunt *adiurationi* (quâ voce uſus Cyprianus) dum *exorcizant* (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quòd Chriſti faciunt exemplo (*Marc.3.*) & fieri ſolitum ſuperius docui *a.* & ſi hoc licet, cur etiam non liceat petere, ut ſocios indicent, ut ſciamus cum quibus confligendum: petunt cauſam ingreſſus: ut à ſimilibus peccatis alij caveant, & eo vitato vel expiato faciliùs eò ſanetur energumenus, ſignum egreſſionis petunt. ut conſtet iam verè liberatum ægrum. Mendax quidem eſt diabolus: ſed exorciſmi verum invito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficiſci, verbi gratia, infernum, quem ei Deus ab æterno præparavit: vel deſertum aliquod, ubi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorciſta tantùm definit, ſub ſpe divinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſſionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promiſſionem. Reſtat mens ſivè intentio exorciſtæ: illa Magica non eſt: quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officij ſui ratione ac munere, divina poteſtate ſibi conceſſa & promiſſa, dæmonem in Dei nomine eijcere, & ſuæ conſortem naturæ hominem ea miſeria eripere. Si ergò nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi quidquam eſt vel ſuperſtitioſum, vel incantatorium: eant nunc Novatores noſtri, & toties in hac lira delirent.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait, *Salem quoque exorcizant ut ſit omnibus ſumentibus ſalus animæ & corporis, & fuget diabolum.*] Hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidem formulà quæ exſtat in Romano Miſſali, inde petat qui volet. Exorcizare licet, ut iam probavimus. Creaturis benedicere licet, nam & Chriſtus pani benedixit, & aquæ, & alijs creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite præcedente *b*, & alia contexuit Thyræus noſter *c.* Addo nunc ſolum teſtimonium B. Dionyſij Areopagitæ, qui in Baptiſmi ritibus & olei benedicti (ſeu chriſmatis) & crucis ſigni & benedictionis ſeu ſanctificationis aquâ ſimul meminit, his verbis, ut Perionius vertit *d*: Cùm ei (*baptizando*) planè veſtes miniſtri detraxerunt, tùm ſacerdotes ſacrum unctionis oleum afferunt: ipſe cùm inungendi ac perfundendi ter exprimendo ſignum crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendũ toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiuſq; ſacrâ appellatione, invocationeq; ſanctificatis aquis, cum eas trina unguenti perfuſione

a d rem 4. b *ſect.3. remed.2.* c *d.par.3.cap.45.à num.625.* d *de Eccl.hierar.cap.de Sacramento illuſtrationis.*

fuſione &c. Græcè, clarius, καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρῖσαι πανσίμως παραδοὺς αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναλεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι, &c. In formulis autem quid reprehendi meritò poteſt. En illas bona fide. *Salis hæc eſt, Immenſam clementiam tuam, Omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam ſalis, quam in uſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare digneris, ut ſit omnibus ſumentibus ſanitas animæ & corporis, & quidquid ex eo tactũ vel aſperſum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ, per Dominum noſtrum Ieſum &c.* Ecce totam quam fraudulenter truncatam exhibuit adverſarius: neq; in ea dicitur, *ut fuget Diabolum*, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere ſalem efficientem fore cauſam effectuum illorum, ſed illo ſale utentibus, oramus, ut per Ieſu merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum ſequentium, *Aquæ, huiuſmodi, Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque ſacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius invocationibus noſtris, & huic elemento multi modis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde: ut creatura tua myſteriis tuis ſerviens, ad abigendos dæmones morboſq; pellendos divinæ gratiæ ſumat effectũ &c.* Vbi hic illud, quod crepant adverſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed divinæ gratiæ, quam ſibi concedi poſtulat, qui aquam ſumit; ut illi Eccleſia gratiam divinam oravit.

Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum, & cum benedicimus rogamus, *ut quicumque ex eis acceperint, accipiant ſibi ad protectionem mentis & corporis, &c.* Mentitur autem leguleius dum ſcribit, hæc verba: *Herbis quoque à ſe exorcizatis certa & concepta verborum forma has vires affingunt. quod omnes qui utuntur, ex eis benedicantur & ſanctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus pecoribuſq;, qui ex eis guſtaverint, omnem putredinem & omne phantaſma diaboli, & omnem morbum, peſtilentiam, & dolorem expellant.*]

In his verbis primum mendacium eſt, nos herbas exorcizare; tãtùm enim illas benedicimus, quod quantum diſcrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt. alterum eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt. nam tribuimus ipſi Deo per illas herbas, ut per morale inſtrumentum, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale unquam Eccleſia Catholica ſomniavit; non modò non dixit, unde colligatur eam iuſtificationem alteri rei, quàm quibuſdam Sacramentis tribuere; vel ut

a *Fol. 116. edit. Moreliana.* b *Exponit Pachym.* τὴν λαμβάνουσαν *ne de Deipara dictum putes: ſic etiam Maximus fol. 75.* c *Pro aqua benedict. De herbarum & palmarum benedict.*

ut putarit hæc eſſe Sacramenta. Sed pergit mentiri & maledicere; *De agno Dei ex cera & lana confecto, atque à ſe conſecrato aſſerunt, peccatū frangit, ut Chriſti ſanguis & angit.*] ô impudentē inſaniam? Tunè unquam agnum Dei vidiſti, qui ex lana confectum putas? ſi non vidiſti, ubi legiſti? ſi nec legiſti vel finxiſti, vel audiviſti. ex audito ſolo narrare talia, levis eſt cordis, & nimis creduli. fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli: qui mendax ab initio, & in veritate non perſtitit. diſce materiam, conſtat cera virginea, chriſmatis balſamo, & aqua benedicta. Benedicit non quilibet, ſed ſolus Romanus Pontifex; forma hac utitur, inter alia (longum enim foret ritum totum adſcribere) *Quæſumus Domine, hos agnos, quos de cera virginea in tuum honorem formavimus, ſacra & perenni unda, balſamoque ſacri chriſmatis perfuſos, benedicere, ſanctificare, conſecrare digneris. quatenus à te benedicti: virtutem accipiant, contra omnia diaboli ca tentamenta, & omnes portantes tuti eſſe poſſint, inter adverſa & proſpera: ut tua conſolatione accepta nullū periculū timeant, nullamque formident umbrā, nulla ſævitia diaboli aut verſutia humana illis noceat, ſed fortitudine tua virtutis roborati, tua conſolatione glorientur, qui verè paracletus diceris, &c.* En materiam, en finem & formæ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & ſanctum? petitur, ut DEUS benedicat, ſanctificet, conſecret ipſos Agnos: dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur ut cōſolatione ſua Deus propitius ſit hos agnos geſtantibus. Vbi hic audis comparationem ſanguinis CHRISTI, & agni huius? ubi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo verſificatore: ſi quis Catholicorum, auctor verſiculorum talium, cur non reliqua adſcripſiſti: ſano ille ſenſu, ſuſpicor, aliquid addebat, quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat.

Sed quiſquis auctor illius verſiculi: id noſtra parum refert; qui non quid ſinguli privati, ſed quid Eccleſia Romana ſentiat, ſolliciti ſumus. Sequitur apud tabulā; *De balſamo & oleo, dicūt exorcizo te* (*audis verba Magorum.*) Siſte Lector ad hanc parentheſim. cenſet homo ſcilicet eruditus; Magicum eſſe verbū, *exorcizo te.* At ille ipſe ſui immemor, ex ipſomet Vlpiano paulò ante rectum docuerat, a Chriſtianos olim vocatos exorciſtas. Vnde quæſo, ſi non ab exorcizando, ſive adiurando (nam nihil aliud exorcizare, quàm adiurare, ut patet ex collatione textus Græci Evangeliorum cum Latino) ſi ergo exorcizo eſt verbum Magorum: certè qui exorcizant Magi: certè veteres illi Chriſtiani, Magi fuere, certè Apoſtoli Magi fuerunt, qui exorcizarunt. nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo uſi, quod dicentes Apoſtolos audierant, dixere; *Adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prædicat.* b Nō uſus fuit admiratione Chriſtus, ſed nuda increpatione, quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorciſmos Eccleſiæ agnoſcunt, Cœleſti. primus, Cyrillus, Chryſoſtomus, Auguſtinus,

De agni cerei bened. De balſami & olei benedict. a *num.* 24. b *Acto.* 19.

guſtinus, Cyprian. & alii Patres: a ſed omnium antiquiſſ. horum D. Iuſtinus Martyr. in Apolog. *Adiurati* (inquit) *dæmones nobis parent.* Verùm dicat aliquis, dixit ideo eſſe Magicum verbum. quia additur: *Exorcizo te creatura, olei per Deum patrem &c.* ut fias omnibus, qui ex te ungendi ſunt in adoptionem filiorum DEI per ſpiritum ſanctum.] *Item:* ut per hanc unctionem olei ſacrati accipiat unctus plenam remiſſionem peccatorum, & ſit ad refectionem mentis & corporis, ad evacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque ægritudinem mentis & corporis.] Sed eſto nihil hic immutent, ſit ſanè formula ſolemnis, quid reprehenſione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, ſed de re dæmon expellitur vel arcetur: ille ſe adiurari ſentit. notæ huiuſmodi locutiones ſacræ Scripturæ, iubetur cœlum audire, idem terræ præcipitur, iubentur elementa, & creaturæ inanimæ omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem &c.* hoccine diſplicet? an malles adiurari per idolum tuum Islebienſe? *petitur adoptio filiorum Dei.*

Nonne licet petere: cuius facta nobis poteſtas, *ut filii Dei nominemur & ſimus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod ut ſignum adhibetur: non tamen ut ſignum nudum, ſed ut verbi acceſſione ex opere operato efficax Sacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non deſinunt veterem ſuam in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, ut baptiſmi ſacramento collatam doceam, nolite hic exſpectare: ſeu quia maioris hoc operæ, ſeu quia iam ab infinitis, & inter cæteros noſtris hominibus Bellarmino. Damnet adverſarius Originē: qui *amputari ab hominibus peccata* dixit, *cum in baptiſmo donatur remiſſio peccatorum*: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus. *Caro abluitur, ut anima emaculetur: caro ungitur, ut & anima conſecretur: caro ſignatur: caro manuum impoſitione adumbratur, ut & anima ſpiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam ſcribit hæc verba; *in aqua baptiſmo percipitur peccatorũ reremiſſio: in baptiſmo ſanguine corona datur virtutum.*] damnet Baſilium cui *baptiſſmus eſt peccati mors, regni cœleſtis conciliatio, adoptinois gratia.* damnet Eccleſiam Græcā Latinamque, cui ſẽper hic ſenſus, cuius hæc ſẽper fides a

Verum aliud adiungit reprehenſionis caput. *Oleo,* inquit, *infirmorũ, ungũtur mẽbra humana, quæ ſunt organa ſẽſuum externorum, ut per iſtā unctionem expietur, quidquid homo iſtis mẽbris & ſenſibus unquam deliquit. Has vires creaturæ iſtæ non habent ex naturali creatione neque divina ordinatione, aut verbi Dei inſtitutione:*

a *Cyrillus Catech.* 2. *Chryſ. homil. de Adam & Eva Aug. l.* 1. *de Symbo Cypri. ad Demetr. Rab. Maurus, Alcu. Strabus & alii de ritib. Eccleſ. Caleſt. l. ep.* 1. *ad Epiſ. Galliæ Lactantius l.* 2. *c.* 16. *Orig. homil.* 4. *in Cant. Tertul. l. de reſurr. carnis Cypr. l.* 4. *epi.* 7. *Baſil. ſer. exhort.* 4. *ad baptiſmũ.* b *Chryſ. hom.* 40. *in* 1. *ad Cor. Amb. in* 1 *ad Cor. c.* 6. *Aug. l.* 1. *de nupt & concup. Conc Val.* 3. *can.* 5. *Later ſub Innoc.* 3. *can.* 1. *Florentin. ſub Eugenio* 4. *in forma Sacramento Trid. ſeſſ.* 7. *c* 1. *De chriſmate & oleo infirmorum*

tatione: ideoque mera, verè diabolica, impia, & blaſphema Magia, ut rectè ſcripſit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingenſis Theologus. De hac conſecratione Papſtica ita ſcribunt Auguſtinus Lerchemer in ſuo Germanico tractatu, & Doctor Iacobus Andreæ in ſuis Eſſingenſibus concionibus &c.]

Nam verba ſubdit Germanica utriuſque; ne eſſet, quod eruditi, linguæ illius ignari poſſent, reprehendere. Ne quid autē præclari in verbis illis incluſum putent Lectores: Lerchemer benedictiones omnes, de quibus iam egimus, abuſum Divini verbi, agyrtarū & ſimiarum opus vocat: Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merum diaboli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipſa chriſmatis conſecrandi formula: & ex crucis ſignaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorciſmo. quem adiungit. Sed, cum nec exorciſmus diaboli opus ſit, ſed Dei; nec crucis ſignaculum diaboli opus ſit ſed Eccleſiæ, ab Apoſtolis recepta inſtitutio ſacratiſſima: nec in formula quidquam, niſi ſanctum & pium, & ſacris litteris conſentaneum, contineatur; rectè ſequitur, maledicum, & blaſphemum ſcurram, & diaboli per os eius loquentis tubam fuiſſe hūc Doctorem Tubingicum Iacobum Andreæ: cumque benedictiones creaturarum non in circulis, & agyrtarum aut hiſtrionum ſcenis natæ, ſed ſemper in uſu Catholicæ Eccleſiæ fuerint: ſequitur Satyri perſonam, & comicum hiſtrionem agere ſuis maledictis Lerchemerum, impiam, & blaſphemam cenſuram eſſe Primarii illius Theologi Tubingenſis. probatum id prius; ſed addam nunc quædam, ut horum inſcitia fias manifeſtior. De benedictionibus rerum variarū teſtis eſt omnis antiquitas. Species fructuum, quas non licet ſuper altare offerre, à ſacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis ſumi, ſtatuit Eutychianus Papa, *epiſt. ad Ioann. & Epiſcopos Bathicæ*; & Concil. Moguntin. 4 *c. 39.* Aquæ benedictionem ſtatuit Matthæus Apoſtolus *apud Clementem l. lib. 8. conſtit. Apoſt. c. 31.* & eum ſecutus Alex *I. epiſtol. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam de conſecrat. diſtin. 3.* & amplexi ſunt Chryſoſt. *in Ioan. homil.* 24. & 25. & *in Pſalm. 23. ad illud, ſuper aquas refectionis*, Ambroſ. *lib. 1. de Sacrament. cap. 5* Varadatus, *epiſt. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonenſ. act* 16. Criſmatis conficiendi & benedicendi rationem præſcripſere nobis Apoſtoli, *apud D. Clementem. lib. 7. Conſtit Apoſtol. c. 42 lib. 8. c. 35, D. Dionyſium Areopagit de Eccleſ. hierar. part. 2. cap. 2. D. Iuſtinū ſive alium ad Orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de unctione chriſmat. Cyrillum Hieroſolym. Catecheſ. 3. & cæteros omnes.* Panis benedictionem & Salis etſi iam probavimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de S. Hilarione, à quo benedictum panem omnes ſumebant; & Nannetenſis Concil. Canon. 9 ubi & formā habes tantopere diſplicentem hæreticis: *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panē tua ſancta benedictione ut ſit omnibus ſalus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & univerſas inimicorum inſidias tutamentum,*

De variarum rerum benedict.

tum, Per Dominũ noſtrum, Ieſum Chriſtum, *panem vitæ, qui de cœlo deſcendit, &c.*

Eadem ratio rerum cæterarum; ſi unam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic cenſet Eccleſia Catholica, ſic concilia ſancivere, ſic Eccleſiæ lumina docuere, reclamant Heerbrandus, Schmidelin. Lerchemerus qui quibus? terræ tubera cœli ſtellis, apocalypticæ locuſtæ illis Ezechielis animantibus, ſuos ſequatur hos de puteo abyſſi duces, Godelmannus: nos cum Evangelicis Magis ſtellam ſequamur cynoſuram, quæ nos ad Mariam, quæ nos ad Ieſum perducat tramite inoffenſo. Illi benedictionem ſpernunt, & implentur maledictione: ideò maledicentia os eorũ plenum eſt, ideò in cœlum os ſuum elevarũt, & blaſphemias ore ſacrilegio, quas adſcripſimus eorum verbis, eructarunt.

Vires has res natura ſua non habẽt, ſed habent divina inſtitutione. nam, qui ſacramenta inſtituit Chriſtus, ſacramentis vim largiri dignatus fuit: ſacramentalibus verò, quæ ab Apoſtolica traditione recepimus, etiam moralis vis à DEO tribuitur, quam Eccleſia CHRISTI ſponſa precibus ſuis obtinet, in membrorum ſuorum utilitatem. Cæremoniarum inſtituendarum & curam, & poteſtatem Chriſtus Eccleſiæ reliquit, cum myſteriorũ Dei diſpenſationem Apoſtolis reliquit. ideò enim Apoſtolus ſe miniſtrum Chriſti & diſpenſatorem myſteriorum DEI dicit. Eccleſia autem eas inſtituit, quæ & honeſtati, & cultui Divino ſunt accommodatiſſimæ: quare dubium eſſe nequit, quin ex ſe aptæ ſint, & idoneæ ad meritum, & ut gratiam Dei mereantur, ad quam poſcendam adhibentur. Vnde & illud fatendum ſpiritualem aliquem eorum eſſe effectum: non quidem ut habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, ut vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquẽ bonum gratiæ motum; ſed quando res iſtæ ab Eccleſia benedictæ in ipſa benedictione ſpecialiter ad hunc motũ excitandum ſunt ordinatæ, per Eccleſiæ orationem: tunc per modum impetrationis, iis adhibitis, ſpecialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi, *aliquando*, quia non eſt infallibilis hic effectus, utpote nulla promiſſione firmatus, niſi ea quæ orationi adiuncta: *Quidquid petieritis, accipietis, &c.* Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent ullam; quia hæc ſine infuſione gratiæ non remittuntur: Venialia verò dimittendi vim, ſi ad hoc ſpecialiter ab Eccleſia fuerint inſtituta, per modum eundem impetrationis habent. poteſt enim ſic orando Eccleſia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones poteſtas, harum cærimoniarum & ſacramentalium ad hoc ab Eccleſia inſtitutorum, non eſt poſita in phyſica ſivè naturali efficentia: ſed morali duntaxat: eò quòd dæmon percipiat ſigna, & verba humana, & iis obedire cogatur: tùm quia hoc à Deo imperat oratio Eccleſiæ, & ſic exorciſta hoc per modum impetrationis à Deo conſequitur: tùm quia Eccleſiæ data fuit à Chriſto ſpecialis poteſtas dæmoni-

1. Cor. vide Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 3.

dæmonibus imperandi: tum quia dæmon virtutem Chriſti, vel invitus agnoſcat & credat & meminerit ſe victum, & ſuperatum crucis trophæo: fit quaſi naturaliter, ut non ferat aſpectum crucis, vel mentionem victoriæ Chriſti, & cladis ſuæ: ideoque ad hæc timeat ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre & audire. Cæteri effectus, nempe ſanitas corporis & fructuum, temporaliumque bonorum conſervationes, & huiuſmodi, per modum dumtaxit impetrationis directè & per ſe obtinentur: per accidens tamen, & per modum remotionis obſtaculorum obtinentur, coercita dæmonis poteſtate: ut ſolet contingere in exorciſmis infectorum noxiorum, & tempeſtatum, ut poſt VValpenſ. & alios copioſè & erudite docuit Franc. Suares *in 3 part. quæſt 65. art. 4. diſp 15. quæ eſt de Sacramētalibus* Hæc de effectu ſufficiant: quæ neceſſe fuit addere, ut adverſarii mentiri deſinant: *nos tribuere vim per ſe divinam his caremoniis.* Impudens vero mendacium eſt: *nos vngere, ut expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit.)* Dicimus tantum per modum orationis & precis. ex formula in ſacroſanctæ univerſali Florentina Synodo præſcripta: *per iſtam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti per viſum, &c.)* & quoad membra quædam & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græciſque [Patribus quicquid agimus, & Novantes reprehenduut, aperte ſervandum definitur, & ratio ſingulorum additur. Lege, ſi lubet. Non dicimus per unctionem peccata remitti, ut eſt unctio: ſed ut eſt Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleviare: dicimus à Chriſto Domino inſtitutum, & à Bea. Iacobo Apoſtolo promulgatum [a] Et cum illi præceperint, infirmum ungi, nec niſi in membris ungi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris ungi vel alia membra magis unctioni idonea exiſtiment. Poſtquam ſic Godelm. miſer in ritus noſtros debacchatus fuit, unum ex Hiſtoria depromit argumentum. *In priſca* (inquit) *Eccleſia Dæmoniaci in catũ adducebantur, & populus totus orabat Deũ ut apud Chryſoſtomum & Clementē legimus Auguſtinus quoque libro vigeſimo ſecundo de civitat. Dei & Sozomenus libro ſexto capite vigeſimo octavo ſcribunt, nihil aliud dæmonibus pellendis olim fuiſſe uſurpatum, quam preces coram Deo.*] Videamus quam hæc vera bene, quod ad Clementem & Chryſoſtomũ relegamur, fatemur in Eccleſiam adduci, vel potius extra Eccleſiam principio in medium ante fores Eccleſiæ produci, Energumenos conſueviſſe, & populum pro iis orare ſolitũ, quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, niſi quod populi? an non tum quoque exorciſtæ? ſi exorciſtæ, erat & exorciſmus. Exorci-

Aaaaaaa 3 ſtas ſa-

[a] *In fin. Concil. in formula Sacramentorum data Armenis, Innoc. 1. in c. illud ſuperfluum diſt. 95. D Clemens. d l. 7. c. 42. & ſeq Beda in epi. Iacob. c 1. Conc. Cabylon. 2. canon 48. Beſonenſe can. 10 Auguſtan. can. 20 Moguntinum 4. cano. 34. Colonienſe 3. par. 7. ca. 18. & 50. Tridem. neſſ. 14. Rabanus lib. 2. de Inſt. cler. cap. 55.*

ſtas ſalutat Ignatius Martyr ? epiſtol. ad Antiochenſ. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, κοπιῶντας, ἐπορκιστὰς, ὁμολογητάς. Saluto Subdiaconos, lectores, cantores, oſtiarios laborantes, exorciſtas, confeſſores.] Quomodo exorciſtarum meminit ipſe D. Clemens, *libro octavo conſtit. capite vigeſimo ſexto*: ubi quod *negat eos ordinatione fieri*: id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus Sancti gratiam ſe exorcizandi donum conſecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus a ſcribit, *per exorciſtas voce humana & poteſtate divina dæmonem flagellari, uri, torqueri*? Quomodo ſcribit Cyrill. Hieroſolymitan. *in præfat. Catecheſ.* exorciſtas *per S. Sac. dæmones effugare*? Quomodo Optatus Milevitan. *libro quarto* aſſerit, *per exorciſmū Spiritus immundos depelli & in deſertū fugari*? Quomodo de exorciſtis idem affirmat tot locis Auguſtinus? b Quomodo ipſe Chryſoſtomus (quē adverſarius obtrudit) *exorciſmis* (inquit) *& exſufflationibus clericorū ab eis immundus abigitur*? d Mendaciū vero eſt, quod dicit Auguſtinum & Sozomenum ſcribere, nihil aliud præter orationem fuiſſe uſurpatum. Nam diſertè, *libro illo vigeſimo ſecundo capite octavo* D. Auguſt. narrat dæmonū vim maleficam ex Heſperij domo non ſola oratione, ſed & miſſæ lectione, & aquæ benedictæ aſperſione, & reliquiarum Sancti pulveris adhibitione pulſam, addit ſecundo alium adoleſcentem admotum reliquijs DD. Protaſij & Gervaſij liberatum, tertio narrat Hipponenſem virginem cum oleo, cui ſacerdos lacrymas ſuas inſtillarat, ſe perunxiſſet, mox à dæmonio fuiſſe ſanatam. Et audet miſer Auguſtinum nobis obijcere? Audet confingere huiuſmodi, quæ tam clara luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit: aſſerit ille *libro ſexto capite vigeſimo primo*. non pulſū Macariorum oratione dæmonem, ſed ſola increpatione *ut* (inquit) *Macarij Dæmoniorū increpaverant, puella ad ſanā mentem rediit*, ἐπιτιμησάντων δὲ, &c. Et quamvis meminiſſet ſolius orationis Hermias, non tamen inde ſequeretur alias non ſolitos uti alijs remedijs. Vide quæ fusè narravimus, & de Macario, & de alijs, *præced. cap. ſection. 3.* Vnum reſtat Godelmanni non in nos ſed in ipſum Chriſtum Dominum telum: nempe, ἀρτολατρείας, ut ipſe vocat, crimen quod explicarat paulo ante *n. 26.* his verbis: *Ad hac prolatione horū quinque verborum*, hoc eſt enim corpus meum, *cum halitu facta, ſe panis ſubſtantiam mutare, corpus Chriſti de cœlo detrahere & in hoc illum convertere, planè magicè ſibi, & alijs perſuadent*.] ô linguam eradicandam ſtirpitus, os impurū & blaſphemias evomens aſſiduè! ergo Chriſtus Dominus Magus? qui aſſeruit eum quem manu tenuerat panem, corpus eſſe ſuum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Chriſti dictum verum non erat. Sed panis inquies remanet cum carne. Impanationem veſtram inſinuas, ô artocrearie: vel ſane Chriſtum velut dolio aut marſupio incluſis: dignus hoc nomine, qui inſutus culleo vel dolio in profluentem conijciaris.

a *lib. 4. epiſt. 7.* b *lib. 2. de Nup. & concub.* c 28. & 19. d *hom. de Adam & Eva.*

ficiatis. Refutarunt hoc commentum, noſtri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Tranſſubſtantiatione* agere: nec huius loci diſputatio eſt. Videamus ergo quid hic magicum, non illorum verborum quinque prolatio, quæ & Chriſtus protulit, in ultima cœna: & D. Petrus, & D. Iacobus, & Divus Andræas, in ſuas Liturgias ſeu miſſas retulerunt: & tota ſemper Eccleſia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus, nec etiam alium neceſſarium putamus, quam qui in verbis proferendis neceſſarius, ſi loqui ſine halitus exſpiratione poſſemus halitu opus non foret: ſi crederemus halitu ſpecies panis contingi debere ſuperſtitioſi eſſemus, ſi inhalationi illi vim tranſſubſtantiationis tribueremus, ſtulti excerebratique meritò audiremus, nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more ſuo Leguleius. mentitur etiam cum ait nobis & aliis perſuadere, quod corpus Chriſti de cælo detrahamus. Nam cenſemus etiam ſine ullo Chriſti Domini motu locali, hanc tranſſubſtantiationem fieri poſſe. ſi poteſt per motum localem, cur non poteſt ſine motu locali, ille qui eſt omnipotens? nam poteſt per ſe, quicquid per cauſam ſecundam poteſt. motus autem localis tantum foret cauſa extrinſeca præſentiæ Chriſti, nihil autem illi intrinſecum eſt vel eſſentiale. Non eſt etiam Magicum putare panem in corpus Chriſti converti: immo eſt fidei articulus, ab initio Eccleſiæ ſemper retentus. dixit Chriſtus, docuere Apoſtoli, & omnes quotquot per hæreſim ab Eccleſia nō defecere. ſub anathemate hoc credendum ſtatuitur in Conciliis Romanis tribus, duobus contra Berengarium, & 3. maximo ſub Innocent. 3. item Turonenſi contra Berengar. item in Cōſtantienſi contra VViclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini ſeſſ. 13. cano. 2. Patres commemorare longum foret, omnes ad unum pro nobis ſunt: omnes veram Chriſti carnem in Euchariſtia crediderunt, omnes adorarunt, D. Iacobus in miſſa ſua, rogat *ut Spiritus Sanctus faciat hunc panem corpus Chriſti, &c.* quod etiam in Liturgiis D. D. Baſilii & Chryſoſto. habetur. D. Ignatius Epiſt. ad Roman. ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς ὅ ἐστι σὰρξ τοῦ χριστοῦ, quid apertius: ſed & D. Dionyſ. Areopagita *a* hunc panem vivificum dicit habere vim maximam perficiendæ Sanctitatis τῆς ἱερουτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat ſacratiſſimam Euchariſtiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit *b* Chriſti domini ſententia iudicatum hoc Sacramentorum Sacramentum, ſive myſteriorum myſterium, hoc eſt auguſtiſſimū & præcipuū. καὶ γάρ ἐστι κατὰ τὸ κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα, τελετῶν τελετή; accumulat præterea ſimiles laudes multas & magnificas Diu. Pauli diſcipulo digniſſimas, Hunc Galliarum Apoſtolum, cur Galli Calviniſtæ non audiunt: video: quod nequeant eludere teſtis auctoritatem, co illos confugere, ut negent eſſe libri auctorem ſed quo id negant auctore? nullo quod ſciam vetuſtiore. Quam

a *ca. 3. Eccleſ. hier.* b *c. 2. de Eccl. hier. Negant Beza in N. T. Schaij & quidam alij de hoc genere.*

Quamvis quidam olim dubitarint, ſtatim tamen eorum error ab ævi illius ſcriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæſo cauſa idonea, cum & res verbis, & verba rei reſpondeant, & utraque primitivum illum ſpiritum Eccleſiæ penitus redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impudentiã? ipſam phraſis antiquitatem, quæ maxime idonea eſſe debuit perſuadendæ veritati, contra veritatem intorquent. [a] Si hoc argumento uti licet, cui veterũ libri relinquentur ſui? proclive ſemper fuerit dicere recentiorum aliquem ſic ſcripſiſſe, ut affectet antiquitatem cum duo ſint ad dignoſcendos ſcriptores idonea indicia, ſtylus & teſtificatio ſcriptorum aliorum: utrumque favet nobis. Stylum negare non poſſunt prorſus eruditum & antiquarium. auctores ferè innumeri conteſtantur Græci Latinique. Scilicet, iſti ignoraſſent hoc opus poſt Valentiniani tempora conſcriptum: ut aſſerit nuperus quidam temporum emendator, qui ſuo ſe ſuffragio clavi figendi Dictatorem conſtituit profer auctorem: conjecturam ſuam, immo potius veterem Illyricianam cavillationem. *Is* (inquit) *ut affectet antiquitatem, μοναχοὺς κοινοβίους vocat θεραπευτάς. Monachos autẽ λο:οβίους vocat ἐνιαίους, ne videretur ſui ſæculi vocibus uti.*) Non credimus hoſti Monachorum, & illis tam antiquã inſtitutionem invidenti, &, ut avertat, hæc omnia comminiſcenti Quomodo probas, ideo ſic vocaſſe, ne ſui ſæculi vocibus uteretur? Potius credendum ſui ſæculi vocibus uſum, quam alieni hac etiam in re, cum toto reliquo libro cætera vocabula antiquioris illius, cujus, quibus nunc uſus, erant ſæculi, retinuerit. Puerilis plane illa hariolatio, & acumine iſto, quod quæ nec ſunt, nec fuere, videre ſe credit, & alios ſibi credere Manlianis iubet imperiis, digna: multoque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum ſcilicet apophoretum apponit: cuius merito ſtatua inaurata locetur in Cõſiſtorio Lugduno Batavico, vel potius, quod in Miſcellaneis Lugdunenſibus victi ſolebant, λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionyſium hunc (*quem Simium*, honoris cauſa, pro ſua innata modeſtia, vocat) θεραπευτάς monachos nominare: idcirco quod apud Euſebium: ſic vocat ex Philone, legiſſet? credo in bifido Parnaſsi vertice cum Ennio ſomniantem didiciſſe. quaſi iã probarit, Euſebio hũc ſcriptorem eſſe recentiorem: quam diu hoc non probat fruſtra conjicit, nec optimus vates audiet, quia cõjicit peſſimè. Quæ hæc temeritas eſt, ſomnia nobis ſua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera conjectanea? Sed profecto tali in veteres quoſque ſcriptores petulantia, &: quæ cum ætate augeſcit, in cæteris ſolita decreſcere, fitque amiciſſimis etiã gravior, iactantia, præclari ingenii, & eruditionis dotes mirum in modum dedecorat. Verum quid illi facias, habet hoc hæreſis omnis, Calviniana præſertim. cunctos ſpernit, ſibi ſoli ſapere & ſcire videtur, monitoribus aſpera, reprehenſiones etiam iuſtiſſimas contumeliis & conviciis munerat. Tollantur iſti nævi de corpore pulchro,

a *Illyric. & Scha.*

chro, placebit omnibus labor ille, & feret ævũ. DIONYSIUM AREOPAGITAM auctorem operis Hierarchici agnoſcũt ex Græcis, non tantùm B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus, qui commentarijs illuſtrarunt, & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretenſis, Ioan. Damaſcenus, Suidas; ſed & antiquiores his Anaſtaſius Sinaita, & Anaſtaſius NYCENUS; & Beatus Chryſoſtomus, cui hæc Areopagitæ ſcripta cognita fuiſſe, teſtatur ANASTASIUS Bibliothecarius *epiſt. ad Carolum Caluum*, eadem non noviſſe tantùm, ſed & explicaſſe commentarijs Dionyſium Corinthium, laudat Maximus *in ſcholiis.* auctorem ſuum Anaſtaſium Antiochenum ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his teſtimonia deſumpſiſſe contra ſui temporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breviario*, & multa huius Scriptoris verba ſuis inſeruiſſe libris, Diu. Gregorium Nazianzenum ſcripſit, Billius Prunæus *Sacrarum obſervationum libr.* 1. Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus ſi quis alius, & locuples huius rei teſtis Hilduinum etiam Francum, & GREGORIUM Magnum, Martinum Papam & Martyrem Agathonem, & alios Patres ROMANOS prætermitto, quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos invenias, ut & illud in primis notatu dignum, quod in *Bibliotheca ſua* Photius commemoravit, Theodorum Presbyterum Græcum ex profeſſo hac de re librum compoſuiſſe, ut convinceret, ea quæ habemus S. DIONYSII Areopagitæ opera, non eſſe pſeudopigrapha, & tot ante ſæculis quatuor præcipua, quibus nunc hæretici noſtri abutuntur, ut ea impugnent: argumenta luculenter diſſoluiſſe. Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος· διελύοντο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέτταρες: μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία: πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν τε καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων, δευτέρα δὲ ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων. ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖσαι, ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τά πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν [καὶ] ἐς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδόσεων ἐστὶν ἀναγραφὴ ἀπίθανον οὖν, φησὶ μᾶλλον δὲ κακόπλαστον τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆν τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι Τετάρτη δὲ πῶς μέμνηται τῆς τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασε χρόνοις: Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει γράφει. ταύτας οὖν τὰς τέτταρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ, (τό γε ἐπ᾽ αὐτῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον, hactenùs Photius.

Si quid adverſarius novit, quod nec Lutherus, nec Valla, nec Eraſmus, nec Flaccus Illyricus, nec Beza obiecere, amabo, proferat in medium. Ve-

ritatis amator ſum, ut qui maximè audiri cupio, & audire, docere & diſcere amo: eandem ſerram reciprocare non amo: abſtineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recenti memoria, à Matth. Galeno Belga, & Cæſare Baronio, validè calcata protritaque. Dignus fortaſſis, cui potius, quàm tot Græcis doctiſſimis. antiquiſſimiſque Patribus credamus, quem doctiorem, acutiorem, ſapientioremque arbitremur. oppones os columnatum tot Eccleſiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat ſe unum melius noſſe characterem Dionyſianum diſcernere, quam Chryſoſtomum Cyrillumque: paſſos ſibi per ingenii ſtuporem imponi. Græcæ linguæ ignatos fuiſſe Marſilium Ficinum, Ambr. Camaldulenſem, Perionium & tot ſæculis priorem. Ioan. Scotum illum, alium à Dunſio & Majore, qui quatuor pro Areopagiticis libris cùm verterent, agnovere. Occalluimus ad ſimiles Pyrgopolynicis Nitiobrigis Traſoniſmos. Qui ſaxorum novus epigrammatarius, Lucano ſculponeis os batuit, qui Manilium docet aſtronomiam, qui in Geometricis adhuc diſcipulus, & malè calculi ſubducti à Laniſta deprehenſus, ſupra Euclidem, & Archimedem ſapit, qui Tacitum, Suetoniumque eius, quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Euſebij aniles & pueriles hallucinationes manifeſtæ, & Euſebium cæteri patres pueriliter ſecuti, præ quo uno cæteri ut umbræ volitant, ſimioli, fanatici, furioſi, hoſtes veritatis, ſtupor, qui omnes ludibrium debent, quem nemo reprehendit, niſi qui ignorat, qui in hominibus ſtudioſis huius ſæculi, in aliis candorem, in aliis ſtudium, in omnibus ſenſum bonarum rerum deſiderat, (*Vtor eius Verbis, nec adfingo quidquam. a*) Quem nullus hactenus reprehendit (*oblatraſſe dicit*) qui non furioſus, aut flagitioſus, aut indoctus, aut etiam tribus his virtutibus ſimul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos infectatus eſt; cui illi agyrtæ, ſcurræ, vel Sophiſtæ, ſi quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem auſi. Hic nullis obtrectatus leniſſimè, & abſque omni penitus ambitione ſcripſit, quæ ſcripſit. huic à ſapientia moderatio imperata eſt. Mavult iſte modeſtiam eius omnes, quàm iuſtam iram pauci ſentiant. [*benè & verè, hoc quia* iniquam *vult omnes perpeti*, iuſtam *vix ſcio, an in quenquam hactenus calamo ſtrinxerit.*] Iſtius virtutem evitari non poteſt, quam tanquam umbra gloria & invidia ſequantur. Ecce, quocumque ſe confert, invenit rupicos & Marrucinos, quibus eius virtus ſtatim ſuboler, ut ſuibus Amaracinum. Quocunque it, mittit ſigna ſui. Quiſquis perditus eſt, inſanus, virtutum & bonarum litterarum hoſtis, veſtigiis eius eum colligit, & capitali odio proſequitur.) Quam hic de ſe demiſſe, quàm de alijs omnibus ſentit magnificè? Nonne ſe præbet omnibus, modeſtæ ſcriptionis, & humilis animi exemplum illuſtriſſimum? Quanta hæc ignoratio eſt ſui? quantus ſtupor, his animis cùm ſis, eos litteris ſeræ poſteritati notos velle? quæ infamia arbitrari, adeò omnes hebetes, ut talium verborum veſtigijs, in anima arcana ſe iudicando non penetrent?

a *Galen. in Areopag. Baron. Annal. to. 2.* Ex *lib. de emend. temporis, & ep. de vit. Iul. Scalig.*

trent? ut hæc humanitate tinctos, & amantes Chriſtianæ pietatis & officij, non offendant? Nec contentus graſſari in ſingulos, ſtringit acumen ſtyli in integras SODALITATES & religioſos ordines, à TRIDENTINA Synodo Oecumenica laudatos, quodque audaciæ intolerabilis eſt, ECCLESIAM univerſam à multis iam ſæculis erraſſe, nec verum vidiſſe, fretus leviculis rationibus gravi ſupercilio contendit. Quas qui legunt, futiles deprehendunt, cùm alias ob cauſas, tùm quia fingit ipſe ſibi periodum & præfigit, quam commentus potius, quàm validè probavit: &, cùm æquius fuerit normam ſuam, Eccleſiæ ſcitis, & veterum placitis accommodare, ipſe contra, vult omnem vetuſtatem edicto novi Dictatoris parere, & eadem confidentia præceps ingenium, quicquid non eſt ad amuſſim illam ſuam, id damnat erroris, Quid vero ſimilius, an erraſſe unum, qui cum nullo veterum nec cum Eccleſia conſentit, an erraſſe veteres omnes & Eccleſiam, eò quòd in pleriſque ad illam amuſſim novam non conveniant? ſcio cum quo errare malim, ſcio quem potiùs erraſſe credendum. verum tamen fruatur iudicio ſuo, quia monitioni locus non eſt, incurrat in omnes ut lubet, qui ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, non illas Regij Vatis, ſed illius, ſuperborum Regis, qui poſuit in cœlum os ſuum, ut thronum figeret in Aquilone, & ſimilis eſſet Altiſſimo. Se vitij omnis expertē profiteri!, eſtne ſimilē ſe Chriſto profiteri? Soli tibi IESV optimè licuit dicere? *Quis veſtrum arguet me de peccato* (mortalium nemo expers vitiorum eſt.) Hic tamen permiſit calamo chartis illinere, *Quid mihi obiicere poſſunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi conſcius ſum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apoſtolum puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vaſi electionis?* non ſanè. non quia diſſimilis res, ſed is, qui dicit. Si de gravibus flagitijs & publicè vindicandis loquitur, egregiam ſane laudem, cur id opus tantopere iactare, quod cùm pleriſque commune? Quamvis & Calviniſmus, quem profitetur, certè tale tantumque crimen eſt, ut ſi ſanæ mentis foret, eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de aliis animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibuſque minus gratum faciunt, ſenſit, ut ſenſiſſe reliqua, quæ addidit, ſatis oſtendunt: nihil arrogantius, nihil à veritate alienius dici potuit faſtuoſitas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, ſi philautia non excæcaſſet oculos, ipſimet iudicium permitterem. Sed fruatur inquam, ſuo iudicio, ſibi plaudat, placeatque: vel potius (fac, qui potes Deus, & hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in poſterum infrunitæ linguæ, calamoq; inferni, deſinat tam laxas habenas permittere. Quod ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus unus ſum in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in divinum Dionyſium petulanter, cur mihi non liceat pro Divo conſtanter? Mentem ſaniorem illi opto. convitia nec curo, nec metuo: iſta ceſſare æquum eſt, rationes compulſandæ. Quod ſperare non audeo, conſuevit vel ſilentio, ſi quando nequit re-

ſpondere, dicta tranſmittere, vel contemptu, & maledictis certare. Sic factum, pro rationibus & argumentis, quæ exſpectabam, ecce in Elencho, de Haridæis, quem contra Serarium noſtrum edidit, nihil mihi, niſi convicia rependit, adeò ſcurrilia, obſcœna, & fœtentia, ut nec profligatiſſimos ganeones in luſtris illa ſine rubore putem uſurpaturos. Fors iſta nec limis dignabitur, audiet certe, quod legiſſe diſſimulet, & aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit numquam cæleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices irã meruere Tonantis.

Cauſa certè non mereor, qui hæc animo non malo, ſin aliter: novi cœleſtia à Claudianis tonitruis, & à Iove Salmonea diſcernere.

ANACEPHALÆOSIS DVODECIM, SALVBRIVM MONITORVM, QVÆ CONFESSARIIS IN PROMPTV eſſe debent.

MONITIO I.

Dæmones eſſe.

CVm in homines atheos inciderint, dubitantes an ſint dæmones? proponant illis id doceri apertis S. S. verbis paſſim occurrentibus. 2. hunc perpetuum Eccleſiæ ſenſum fuiſſe. 3. hæreſim eſſe contrarium defendere: quæ tria probantur à Theologis in materia de Angelis. 4. convincit ratio effectuum quorundam mirabiliũ experientia, ut verbi gratia, ſubitò montem unum loco movere: bruta loqui: defunctorum ſimulacra oculis ſpectanda proponere; linguis incognitis loqui: res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras, aut ſimilia magni ponderis ſuper menſa locata, ſine funiculo aut ſimili inſtrumento, attrahere ab uno extremo ad aliud, ſubſultantia: quod quis foliolum chartæ inter multa ſit electurus certo prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, nova inducta figura, ter facere immutari: facere ut tres vel plures diverſæ perſonæ de una eademque recogitent: vim imaginativæ alterius facere. ut de alia re vix cogitet, quàm ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omninò vel voluntatem vel intellectũm cogere, ſeu neceſſitatè quadam abſoluta ad id adigere, nec dæmon poteſt) facere ſpecula, in quibus, quæ in decem milliaribus fiant, videri poſſint: trium horarum ſpacio arbuſculam veram ſpittamæ longitudine ex menſa facere, excreſcere: facere certæ lucernæ lumine accenſo, ut quotquot adſunt mulieres, veſtibus ſe nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinant, quamdiu ardeat in medio appoſita lucerna leporis adi-

pe

pe plena & certis characteribus inſculpta, & huiuſmodi alia, quæ nobis circulatores ex Baptiſtæ à Porta ſcriptis & diſciplina obtrudunt, quorum cùm nec naturales a, nec artificioſæ cauſæ proferantur idoneæ, ſpiritualibus cauſis effectus tribui debent; quæ ſunt Angeli, & dæmones.

MONITIO II.

Non licere ullum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

QVI putant non eſſe magnum peccatum cum dæmonibus fœdus, pactum, aut familiaritatem habere, doceantur primò, quanta ſit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud ut ordine, ſic & dignitate primum eſſe. Nam digniora eſſe, ratione obiecti, tria primæ tabulæ, ſeptem aliis tabulæ ſecundæ: & inter illa tria, præcipuum eſſe primùm. Tertium enim potiſſimum agit de cultu externo, ſecundum de verborum honore, primum de amore & fidelitate animi Deo exhibenda & virtute religionis ſeu Theoſebias. ſeu Latriæ, quare cùm hæc virtus Deo gratiſſima ſit, etiam illi contrarium vitium eſt odioſiſſimum, nempe idololatria & infidelitas. nam eſt quædam apoſtaſia, proditio, & transfugium ad hoſtium Dei Principem diabolum: quod peccatum eſt omnium vitiorum moralium graviſſimum: & ideò huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cùm Deus teſtatur ſe fortem tem & zelotem eſſe, & hoc peccatum uſque in tertiam & quartam generationem ulciſci, & vocat hoc peccatum odium ſui, eò quòd tranſgreſſores vocat oſores ſuos b. Secundò doceantur omne cum dæmone fœdus aut amicitiam contra hoc primum præceptum eſſe. Cùm enim inter Deum & dæmonem ſit quaſi perpetuum bellum ſeu odium (Vnde de dæmonibus legimus: *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc eſt adverſarius) tenemur nos, ut vaſalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum ut Paterpatratus, initio mundi Deus indixit, cum dixit Serpenti: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius* c. quibus verbis prohibemur ullas cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idem nos docet Apoſtolus: *Nolo*, inquiens, *ſocios vos fieri dæmoniorum d.* Idem nos in baptiſmo promiſimus, Sacramento adſtricti, Eccleſiæ nomine rogante Sacerdote & patrinis pro nobis reſpondentibus nō ſemel, Nos abrenunciare Satanæ & pompis ejus. Cùm itaque hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renovatum, & à nobis cum in Eccleſia fuimus regenerati jurejurando votivo ſit ſuſceptum ac promiſſum, ſequitur cum, qui eum hoſte pactum ullum aut familiaritatem colat: perfidiæ, transfugii, & apoſtaſiæ reum non minùs eſſe, quàm vel monachus votivam deſerens profeſſionem, vel miles ad hoſtem transfugiens, vel Chriſtia-

a vide lib. 2. q. 4. & ... tri poſt q. 4. ſect. 8. b Exod. 20. v. 5. c Geneſ. 3. v. 15. d 1. Cor. 10. v. 11.

nus Mahumetiſmo ſe addicens. Tertiò moneantur non tantùm hoc Deo diſplicere: ſed ipſis quoque pernicioſiſſimum eſſe. Dæmonum enim in homines odium eſt inexplebile, & à ſui lapſus tempore nunquam illud remiſerunt, nec unquam remittent aut minuent: ſi permitterentur à Deo omnes mortales interimerent, quod quia vident ſibi non licere, ideò aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre per varias & multiplices peccandi illecebras: ne, qua excidere, beatitudine, homines potiantur. Odii magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum aut vexationum quas intulere, quotieſcunq; Deus illis permiſit, ut teſtantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius & alii innumeri. Pertinaciam odii docent, Iobus dicens: *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus* a. & Chriſtus Dominus, *vos*, inquit, *ex parte diaboli eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: & ille homicida erat ab initio: & in virtute non ſtetit, & non eſt veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax, eſt, & pater eius* b. cùm dicit homicidam eſſe ab initio ſignificat hunc ejus perpetuum eſſe conatum, animas necare: circuire inſtar leonis rugientis, & quærere quem devoret, ut ait D. Petrus cùm addit veritatem in eo non eſſe: docet fruſtra aliquem cum illo paciſci, qui totus ex perfidia conflatus eſt. & ideò cùm ſemper velit nocere, certò tenendum nobis, illũ nullis blanditiis, obſequiis, aut cultu homini reconciliari, placari, aut deliniri: ſed quando ſe benevolum aut amicum fingit, tùm majus malum hominibus moliri. Orig. *lib.* 8. *cont. Celſum*, Probabile eſt (inquit) dæmones, cùm ſint improbi, ne cultoribus quidem ſuis dexteram, datamque fidem ſervaturos.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut diſſimulent.

QVando confeſſarii incidũt in Prælatos, Principes aut Iudices, nimis lenes, & remiſſos, & negligentes in ſectæ hujus exſtirpatione: Monere illos debent, quod ſint à Deo conſtituti ad vindictam malorum, & ſine cauſa gladium non acceperint: quòd mala quæ ex eorum negligẽtia orbi & Eccleſiæ inferuntur & gliſcunt quotidie, ſeveriſſimè ab illis exigentur: quod ad damnorum reſtaurationem teneantur, hoc peccatum directè & immediatè contra Maieſtatem Dei tendere: & idcircò non magis licere principi divinam iniuriam remittere aut diſſimulare, quàm Prætori licet ſui Principis, vel militi ſui Imperatoris. Legem illam veteris Teſtamenti, *Maleficos non patieris vivere* c, non eſſe dumtaxat judicialem poſitivam, ſed judicialem juris divini & naturalis, & ideò non eſſe per legem Evangelii ſublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ ſecuritatem rei hujus delicti promittere, ut crimen ſpontaneè confiteantur & ſocios detegant: licere id ſoli ſummo judici, qui lege ſuperior & ex cauſa juſta, & quando hoc euidens neceſſitas

a *Iob*, 21. *v.* 15. b *Ioan.* 8. *v.* 44. c *Pro. l.* 5. *ſect.* 4. d *Exo.* 22.

ceſſitas vel utilitas reipub. poſtulat. Meminerint, ſi qua damna per eorum conniventiam aut negligentiam à maleficis ſubditi patiantur, ſi qui necentur, aut ad conſortium criminis pertrahantur, ſanguinem hunc à manibus eorum Deum requiſiturum. Non hominis illos, ſed Dei judicia judicare, Cavendum ne fiant ſocii furum, & ne dum, ut Ioſaphat, his qui oderunt Dominum amicitia jungantur, iram Domini mereantur *a* videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum Regi Achaz. *Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius b.* Qui deniq; falſis opinionibus, & erronea ſua exiſtimatione decepti conantur judices abducere, à cognitione & ultione criminis hujus, vel auctoritate, vel calumniis, illi monendi ut reſipiſcant, ne & ſe conſcios ejuſdem delicti, vel fautores delinquentium, vel juſtæ & Canonicæ contra hanc hæreſim inquiſitionis diſturbatores & impedimenta præbeant, cum periculo incurrendæ excommunicationis. *c. ut inquiſitionis. de hæretic. in 6* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde ſolere à Deo negligi, & in maximas calamitates & ignominias abiici juxta comminationem Heli Sacerdoti factam *1. Reg. 20. verſ. 30.* Quàm hoc Babyloniis exitiale dixi *l. 5. ſect. 16. in fin.*

Nahum inter præcipuas cauſas excidii Ninive memorat, quod in ea Magi & malefici magni fierent *cap. 3. v. 4.* Eandem ob cauſam minatur Ieroſolymæ Michæas *cap. 5. verſ. 10.* Propterea Cananæi deleti & pulſi ſedibus ſuis. *Deut. 18. verſ. 10.* ex quo loco explicandum illud de medicaminibus *Sap. 12. 4* Numquam id impune Regibus ceſſit: Saul non excidit regno niſi poſtquam Magiæ præſidia quæſivit: tunc (ait Bleſenſis) *dum Pythoniſſam conſulit in montibus Gelboe, cum filiis meretur interfici. Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos, dum de vita diuturnitate ſcrutatur, vita eius tanquam tela texenda ſucciditur.*] ob maleficorum imitationem Manaſſes ſpecimen fit Regis calamitoſiſſimi, *4. Reg. 21. & 25.* cujus peccatum etiam poſteri luerunt, nec placari Deus potuit Ioziæ pietate *4. Reg. 22.* Iezabelis veneficia nota, ſed & præcipitatam de feneſtra laceratam à canibus. Longum ſit alios recenſere. Zoroaſtrem fulmen occidit Magiæ inventorem. *Plin. lib. 0. cap. 1. lib. 11. capit. 42.* De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacenſi, de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe quem memorat Gerſon, actum ſuperioribus libris. de Muleaſſo Tunetano Rege, non paucis egit Paul. Iovius, de Votigerno Rege Boethus *li. 8.* De Græcorum hiſtoriis multos memorat Petrarcha *lib 7. rer. memorandar. cap. 1. 2. 3.* Si Romanorum Annales volvas occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitii miſerrimi occaſio fuit. de Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hoſtilio, Dionyſius, & Livius *libr. 1.* De Nerone Plinius *lib. 30. Nat. hiſtor. cap. 1.* & Suetonius *in Nerone* De Valeriano Nicephorus, *lib. 6. ca. 10.* de Iuliano Apoſtata idem Nicephor. *lib. 10. cap. 29* de Licineo Niceph *lib. 7. cap. 45.* De Fl. Ruffino Tyranno, Claudianus *lib. 1. de laud. Stilichon.* de Maxentio,

a *2. Paral. 19. v. 2.* b *3. Reg. 20. v. 42.* c *1. Reg. 28. v. 8. 4. Reg. 1. v. 2.*

tio, de Heraclio & aliis alii. Quid referam recentiora? Leopoldum Auſtriæ ducem Friderici III. fratrem, nimis familiarem Magis, quidam narrant, ita à ſpectro perculſum fuiſſe, ut paucis poſt diebus obierit. Wenceslaus Bohemiæ rex ſummo in pretio voluptatis cauſa Zytonem & alios habuit, cui quæſo Principi cuncta regni negotia infœlicius ceſſere? Creſpetus *diſc.* 7. ſcribit cuidam ætatis hujus Principi mortuo inventam ad collum appenſam imaginem Theurgico ritu devotam, qua ſe fœlicem fore ſperabat: quo tamen vix vllus calamitoſior fuerit. Concludam cum Rege, Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam: ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta.* Monet ut diſciplinam apprehendant. Hebr. eſt *Naſſcheku Bar* נשקו-בר, quod etiam ſignificat oſculamini filium. oſculari verò idem quod honorare. Nimirum optimè Chriſtum honorant, qui hoſtis eius diaboli partiarios in virga ferrea regunt & flagellant, qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim eſt apprehendere diſciplinam, quia hoc eſt Chriſti doctrinam purè venerari & ſequi.

):(

MONITIO IV.

Superſtitionibus uti quàm noxium & execrandum.

QVi parui faciũt diſcere ritus ſuperſtitioſos & eos exercere, moneantur omnium ſuperſtitionum & vanarum obſervationum inventorem eſſe diabolum, qui principio mundi ſtatim in idololatriam ferè totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius deſtruxiſſet, *ad hoc enim apparuit filius Dei ut opera diaboli deſtrueret* a. & paucis ante paſſionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eiicietur foras* b, & hic fuit ſcopus Apoſtolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuiſſet imminuta vetus illa ambitio divinitatis: pro illa aperta & clara idololatria penè extincta, tectam quandam ſpecie pietatis & utilitatis idololatriam invexit, artium ſuperſtitioſarum cupiditatem & cultum. hanc ergò diram curioſitatem invenit, & propagavit, primò ut ſic poſſeſſionem animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundò ut homines hoc pacto primum & maximum præceptum, & votum religionis quo ſe Deo adſtrinxerunt in baptiſmo, violare aſſueſcerent. 3. ut ſpem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eã collocent in rebus iſtis vanis, & ideò ſint Deo maledicti, qui c. *odit obſervantes vanitates ſupervacuè* 4. ut ſic in lethale peccatum pertractos, leo rugins d. devoret, & decipiat hominem draco venena-

a *Camerar. operæ ſucciſivæ c.* 70. b *Pſal.* 2. *v.* 10. *Confer. eum li.* 3. *parte poſteriore.* c 1. *Ioan.* 3. *v.* 8 e *Ioan.* 12. *v* 38. d *Pſal.* 50. *v.* 7. ς 1. *Pet.* 2.

venenatus, quem Deus formavit ad illudendum ei. *a* Hæc ſunt commoda ſuperſtitioſarum obſervationum, & qui eas colunt, aut amant docent ſe non Chriſti, ſed diaboli diſcipulos eſſe & eius magiſterium amare: in eius ludo doctos eſſe; & alienos à doctrina Eccleſiæ Catholicæ.

Mirum eſt aliquem poſſe his præſtigiis ſe dare, qui norit exitum infœlicem Magorum & præſtigiatorum. Inventor Magiæ Cham ſeu Zoroaſter fuit tanden ab ipſo dæmone, quem importunius ſolicitabat, igne ſuccenſus & concrematus, teſte *Clement. in lib. recognition* de Simono Mago notiſſima res, quod in aerem à dæmonibus ſublatus præcipitatuſque fractis cruribus cum ignominia & dolore interierit. Quæ de Cynope mago, Prochorus, & de Zaroe & Arphaxat Abdias *lib. 6.* tradidit prætermitto, ut & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Hiſtoria Septentrionali*, & de Sopatro, Eunapius *in Aedeſio*: de Orpheo, Mopſo Amphārao, qui omnes magi fuere, Ovidius, Seneca; Statiuſque: de Pythagora Samio Laertius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquit: capite ſeptimo*. Henricum Cornel. Agrippam moriturum, à ſe canem ſuum Paredrium abegiſſe, cum hoc dicto, *Abi mala beſtia. tu me perdidiſti*, tritum eſt ore omnium. Ioañis Portantii obitus in Antuerpienſi carcere qualis, norunt cives mei. Apud Guilhelm. Tyrium *libro octavo, belli ſacri ca. 15.* duo magi volentes machinas Chriſtianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus ſaga coram omnibus à dæmone abripitur, ut alibi narravi. Apud *Dubravium lib. 23. Hiſt. Bohem.* Zito nobilis ille præſtigiator ad extremum à diabolo vivens, cum corpore & anima de medio hominum fuit ſublatus. Ioann. Fauſtus famoſus magus his temporibus in Germania, tandem à cacodæmone lecto extractus noctu, & ſtrāgulatus, inverſa in tergum facie, domoque tota concuſſa, & pene everſa: ut ſcribunt VVierus, Camerar. aliique Frācilc Picus *lib. 5. de prænot. auctor* eſt ex relatione ſociorum, qui adfuerant, Magum quendam à dæmone vivum ablatum, nuſquam unquam comparuiſſe, dum curioſo cuidam & nō ſatis ſano Principi pollicetur, ſe Troiæ expugnationem & Hectoris cum Achille duellum, quaſi ſpectandum in orcheſtra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus ſunt periculoſa, nec minus iis qui ſpectandi talia ſunt avidi. duo tantum exempla adſcribam, vetus unum, & novum alterum ſcribit Lucian. *in Philopſeude* de quodam Encrate, quod *cum vidiſſet Pancratem quendam. Magum Aegyptium multa mira facietem ſe paulatim in eius amicitiam inſinuaſſe, adeo ut omnia ei propemodum arcana communicaret. Tandem autem magum hunc ei perſuaſiſſe, ut omnibus famulis in Memphi derelictis, ſe ſolus conſequeretur: neque enim defuturos miniſtros, atque ex eo tempore, inquit. ſic vitam duximus. Cum in diverſorium quodpiam veniremus homo accepto piſtillo. ſcopinave, aut peſſulo, veſtibus implicans, cum in id* carmen

Cccccc

a *Pſa. 103. 26.*

carmen quoddam dixiſſet efficit, ut ambularet, utque alijs omnibus homo videretur Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, inſtruebatque atque in omnibus commodè ſubſerviebat, miniſtrabatque nobis. Deinde, ubi iam ſatis huius miniſterij fuit ſcobinam rurſus ſcobinam, ac peſſulum peſſulum aliud recitans carmen reddebat. Hoc ergo vehementer conatus, non inveniebam, quo pacto ex illo expiſcarer. Nam id mihi invidebat, quamvis eſſet in alius facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoſo delitescens clam illo, ſubauſcultavi propius incantationem illam, erat autem triſyllaba. Tum ille cum piſtillo mandaſſet, quæ curanda erant, abijt in forum. At ego poſtridie illo apud forum occupato, acceptum piſtillum cum ornaſſem, ſyllabas illis ſimili modo pronuncians, aquam iuſſi ut hauriret. Tum impletam amphoram cum tuliſſet, deſiſte, inquam, nec amplius aquam haurito, ſed rurſus eſto piſtillum. At illud mihi haud amplius obtemperare volebat, ſed aquam hauriebat continue, quo ad hauriendo totam domum nobis impleret. At ego cum reſiſtere huic rei non valerem (timebam autem ne Pancrates reverſus id quod etiam evenit iraſceretur (correpta ſecuri piſtillum in duas partes diſſeco. At utraq; pars amphoram ſumens hauriebat aquam, iamque unius loco duo miniſtri mihi eſſe cœperant. Interea Pancrates ſupervenit, ac re intellecta illa quidem in ligna rurſus quemadmodum ante carmen erant, mutavit at ipſe me relicto clanculũ neſcio, quo ſe ſubducens abiit.) Vides huic curioſitatem fere cauſam fuiſſe, ut aquis ſubmergeretur.

Cur vocas fabellam: cum potuerit in piſtillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterum, de ijs, quibus periculum præſentaneum fuit, ne ſeipſos denſarent. Philip. Camerar. *lib Operæ ſucciſivæ*, c. 70. ita ſcribit, *Cum aliquãdo Ioannes Fauſtus apud notos quoſdam diverteret, qui de ipſius præſtigiatricibus multa audiverat, ij petierunt ab eo, ut aliquod ſpecimen ſuæ Magiæ exhiberet. Hoc cum diu recuſaſſet, tandem importunitate ſodalitii neutiquam ſobrii victus promiſit, ſe illis exhibiturũ quodcunq; expeterent. Vnanimi itaque conſenſu petierunt, ut exhiberet illis vitem plenam uvis maturis. Putabant autem propter alienũ anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illum præſtare nullo modo poſſe. Aſſenſit Fauſtus, iam iam in menſa conſpectum iri quod expeterẽt: ſed hac conditione ut omnes magno ſilẽtio immoti præſtolarentur: donec illos iuberet uvans decerpere: ſi ſecus facerent, inſtare illis periculum capitis. Hoc cum ſe facturos promiſiſſent; mox ludibriis ſuis huic ebriæ turbæ, ita oculos & ſenſus præſtrinxit, ut illis tot uvæ miræ magnitudinis, & ſucci plenæ in vite pulcherrimæ aparerent, quot ipſorum adeſſent. Rei itaque novitate cupidi, & ex crapula ſitibundi ſumptis ſuis cultellis expectabant, ut illos iuberet reſcindere uvas. Tãdem cum iſtos levicullos aliquamdiu ſuſpenſos, in ipſorum vaniſſimo errore tenuiſſet, ſubito in fumum abeunte vite cum ſuis uvis, conſpecti ſunt ſinguli tenentes loco uvæ quam unuſquiſque apprehendiſſe videbatur, ſuum naſum oppoſito ſuperne cultello: ita ut ſi quis immemor præcepti dati uvas ſecare voluiſſet ſeipſum naſo mutilaſſet.*] Quid plu-

ra? ni-

ra nihil fere ũquam præſtigiatores faciũt quin aliquid factu facile ſed quod difficile ſit non facere, à ſpectatoribus aut Magiæ ſtudioſis poſtulent. Veluti ne perſonas, quæ apparent alloquantur, vel manum porrigant, ne circulo pedem efferant, & ſimilia, quætamen, ut faciãt pòſt illos illecebris dæmones, aut varijs terriculamentis quaſi compellunt; Vt de Bavaris adoleſcentibus apud Cæſarium legi, & duobus Are moricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetiæ degerem, accidit, qui ab archihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extuliſſent.

I nunc, atque animam fraudi committe doloſa.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoſcere, an à dæmone effectus exſpectetur, an à natura, an à Deo?

MOnẽdi ſunt rerum iſtarum ignari, Vanitatem & mendacium omne Deo diſplicere, qui veritas eſt: dæmoni vero placere, qui mendax eſt & pater mendacii *Beatus vir* (ait Pſalmiſta) *cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.* Vanitatem vero dici quotieſcunq; homo facit, vel dicit aliquid, boni conſequendi, vel vitandi cuiuſpiã mali cauſa, quod vim nullam neq; naturalem neq; ſupernaturalem obtinet ad effectum intentum, verbi gratia, ſi quis in flumine ſeminet, vel littus aret, dicendus eſt vanitatem operari, eò quod arandi & ſeminandi finis ſeu effectus eſt meſſis & fructus perceptio, quem finem hæc eius actio nequit cõſequi. ita ſi quis ut capitis dolorem pellat, faſcia linea, vel chartula alba cingat tibiam, aut ægrum inter ſarmẽtum diffiſſum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur, clarum eſt has actiones eſſe vanas & ſuperſtitioſas, quia nullam vim habent ad humorem noxium capiti moleſtum inde expellendum. Contra ſi applicetur capiti aqua roſacea, vel ad bilis expulſionem rhabarbarum præbeatur, vel ad phlegmata capite educẽda per ſternutationem comedatur ſinapi, non erit vana obſervatio, ſed licitum remediũ, quia natura ad hoc vim hiſce rebus inſevit. ſic etiam verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis phyſici: ſed quædam verba vim habent operandi ex inſtituto Dei, & iſte effectus eſt ſupernaturalis: quædã non tam vim habent ſupernaturaliter operandi, quam putantur ab imperitis habere. Prioris generis ſunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptiſmi, conſecrationis Euchariſtiæ, abſolutionis peccatorum &c. hæc verba licitè uſurpantur à Sacerdotib. ad effectum, cuius cauſa ſalvator noſter illa inſtituit. Verum ſi quis hæc verba aliò ad aliam intentionem ſive finem proferens transferret, eorum uſurpatio ſacrilega, vana, & ſuperſtitioſa foret, quia ad hunc effectum vim ſupernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoq; eſt prolatio aliorum verborum, quæ non eſt, ex uſu Catholicæ Eccleſiæ recepta. Si quis itaque vana huiuſmodi vel verba vel facta adhibet, ſuperſtitioſus eſt, & diabolicus eſt effectus operis

vid. l. 3. par. poſt. q 3 & 4. ſect. 1.

turæ ſcire non poſſumus, & divina ſolummodo revelatione ſcire queunt: & in illis ipſis, quorum ſcientiam poſſumus labore noſtro, aut induſtria conſequi, rectum & probum diſcendi modum tenere, ne regiam tutamque viam deſerentes inani labore quærendi defatigemur, & per invia ac devia ablati optatam metam nunquam curſu contingamus, hæc docemur à Spiritu ſancto cuius ſunt iſta; *Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimetur à gloria* a. & alio loco. *Altiora te ne quæſieris & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus non eſt enim tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt videre oculis tuis. In ſupervacuis rebus noli ſcrutari multipliciter. Plurima enim ſuper ſenſũ hominum oſtenſa ſunt tibi. Multos enim ſupplantavit ſuſpicio illorum & in vanitate detinuit ſenſus illorum* b. Myſteria fidei & ſalutis, fide nobis credenda ſunt, & à Deo revelata fuerunt Eccleſiæ ſuæ. Alia occulta quædam Deus nulli revelat, ſed ſibi reſervat, ut ſecreta cordium, futura merè contingentia, &c. & hæc citra revelationem ſciri arte vel ſcientia ulla nequeunt. Et hæc conari ſcire eſt vanum & inane, & artes ad hoc nitentes ſunt ſuperſtitioſæ. Aliæ res ſciri poſſunt ſtudio, diſciplina & experientia, in his cavendum, ne ſine labore, aut uſu, vel doctore, ea conemur ſcire per media illicita, ut ſunt ars Notoria & ſimiles divinationes, de quibus egimus toto libro quarto. Harum rerum talem ſcientiam à dæmone infundi ſeu tradi patet; ex rebus quas prædicunt, quas cum nequeant ſcire luce naturæ, nec acceperint divina revelatione, conſequens eſt ea diſcere à dæmone: qui (ut foveat ſuperſtitionem) eò quòd utantur ſignis ab ipſo inſtitutis, etiam ignaris nec ſentientibus illis phantaſiam movet, ut hoc vel illud dicãt, ut docet Divus Auguſtinus *libro ſecundo de doctr. Chriſtiana.* unde ſequitur eum qui vult huiuſmodi ſcire, cõſentire in magiſterium diaboli, ſeque eius diſciplinæ tradere, & Deum doctorem atque Dominum deſerere, & à fide apoſtatare. ſtulti ſunt qui dæmonum reſponſis credunt, quia fallere dæmonum eſt. Sic fefellere Cræſum & Pyrrhũ, teſtibus D. Hieronym. *in cap.* 41. Eſai D. Auguſtino 3. *de civitat. Dei* Lactantio & aliis, Manfredũ teſte Pico *lib.* 4. *de Prænotio. capite nono.* Indos apud Olorium *lib.* 2. *hiſt. Luſita. cap.* 15. Ferrantem Comitem Flandr. & alios quos *lib.* 4. memoravi *d. ſect.* 4.

MONITIO VIII.

Pro iis qui ſcientiam infuſam affectant certis ritibus ſine labore, &c.

MOnendi primò, curioſitatẽ ſciendi non neceſſaria, non modo nõ utilem, ſed valdè noxiam eſſe ſolere. Spiritum ſapientiæ & intellectus à ſolo Deo expectandum; quo non qui volunt ſed quos placet, ſolet implere *Melior eſt homo,* ait Eccleſiaſticus *qui minuitur*

a *Prover.* 25. 2. 27. b *Eccleſ.* 3. *v.* 22. c. 19. *v.* 22.

nuitur ſapientia, & deficiens ſenſu in timore, quàm qui abũdat ſenſu, & tranſgreditur legẽ altiſſimi.] Et veriſſimum illud D. Hieronymi neſcio ubi: *Melius eſt neſcire aliquid, quam cum periculo* (ſcilicet animæ) *diſcere*. ut & illud D. Proſperi *Non ſunt ſcrutanda quæ Deus occulta eſſe voluit. quæ autem manifeſta fecit, non ſunt negligenda: ne & in illis illicite curioſi, & in his damnabiliter inveniamur ingrati. De altitudine diſcretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis noſtræ ſi firma & ſtabili fide tenebit, omne iudicium Dei iuſtum eſſe ſecretum: ut ubi inveſtigari non poteſt, quare ita iudicet, ſufficiat ſcire, quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum neſcire cur agitur.*) ſanè ſcrutatores huiuſmodi divinorum ſecretorum, mergi ſolent invadabili Profundo. Nec minus periculoſum eſt novos ſciendi modos, quam novas doctrinas invenire, de quibus ab Apoſtolo præmoniti ſumus, fore, qui ſectarentur *doctrinas dæmoniorum*. quid aliud faciunt qui doctoribus dæmonibus utuntur? Audiant Chryſoſtomum explicantem illud Salvatoris, *obmuteſce & exi ab homine. Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcunque denuntient veritatẽ.*] caveant ne *irritent Deum in adinventionibus ſuis, & multiplicetur in eis ruina*. caveant ne: quod deplorat Richardus Victorinus: *Veritatem quærant nõ in veritate, ſed in vanitate: quæſitam inveniant non ad veritatem, ſed ad vanitatem: & quod miſerrimum eſt, in verbis vitæ lucra mortis negotientur.*

Præterea tales admonẽdi ſunt, ſubeſſe periculum ſuperſtitionis & tentationis Dei. Nam qui ſcientiam quærunt modis inſolitis, utrique ſe periculo exponunt. Naturaliter ſcientiæ paullatim, ſucceſſu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (ut rectè Ariſtoteles *a*) petere à Deo ut infundat; ſicut Danieli & Salomoni fecit, eſt petere, ut ſine neceſſitate miraculum edat: quod eſt tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia ad hoc non inſtituta à Deo aut Eccleſia, eſt vanitatem quærere & mẽdacium diligere, (ut ait Pſalmiſta) & proinde ſuperſtitioſum. Orandus itaque Deus, & nobis ſimul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuvat. Periculum magnum eſt: ne *arti memoriæ* (quæ tradi poteſt præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis) aliquid ſuperſtitionum *artis Notoriæ* admiſceatur: hoc ergò ut caveant, monendi.

MONITIO IX.

Pro iis qui ſunt cupidi corporeæ ſalutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ vel recuperandæ, & ad hoc utuntur mediis ſuſpectis Salmatorũ, ſeu Salutatorũ, de quibus actum, *l. 1. cap. 3. q 4. vel etiam Periaptorum*, de quibus *ibid. cap. 4. q. 5.*

INculcanda diligenter illis eſt hæc regula: *In omni ægritudine, aut iactura bonorum fortunæ vel corporis, quæ ſolent hominibus à Deo, ut flagella*

de gent. vocat. 1. Tim. 4. v. 1. Mar. 1. v. 21. Pſa. 105. v. 28. a *li. 4. phyſicor. Iunge hac iis quæ dicta li. 6. c. 2. lib. 3. ſect. 8. q. 4. & lib. 4. p. 2. q. 4. ſect. 3.*

à Deo, ut flagella peccatorum, & mala pœnæ infligi, ſervos Dei ad duo debere præſidia confugere. Primo, quærere & inveſtigare modos, & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, ut ſe hoc periculo vel noxa liberent. *Secundò,* ſedulò & ferventer commendare Deo & ſanctis perſonam ſuam, familiam, & bona, & orare: ut cœleſti ſua ope & liberalitate ſuppleat, & præſtet id quod humana imbecillitas nequit conſequi. Quo ad primum ergò moneantur adhibere humanam naturalemque diligentiam, ipſi per ſe ſibi non deeſſe: & prudentiores conſulere, quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorum, amicos, & alios qui prudentia, & uſu, experientiaque pollent. Quoad ſecundum, ſeu ſpiritualem diligentiam: confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera: confidant in Deo, ſperent ab eo remedium: curent orari à perſonis piis, religioſiſque: miſſis ad eam intentionem dici: denique omni ſtudio conentur Deo quã maximè placere. *talibus enim hoſtiis placatur Deus.* docet nos hoc ipſum S. S. in Eccleſiaſtico: *Honora medicum propter neceſſitatem. Etenim creavit illum altiſsimus. A Deo eſt enim omnis medela; & à rege accipiet donationem Altiſsimus creavit de terra medicinam & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus ſcientiam altiſsimus: honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta ſuavitatis, & unctiones conficiet ſanitatis.)* En primum quod diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, ſequitur: *Fili in tua infirmitate non deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum & ipſe curabit te. Averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cùm hæc homo præſtiterit, patienter ferat, & voluntatem ſuã divinæ ſubiiciat, certus, ſe, ſi magis expediat liberandum, ſi non liberetur, id ſibi utilius eſſe. Moneantur, ſi aliis illicitis remediis conentur uti, tum illos à Deo, quo invito conantur ſanari, ad dæmonem confugere. Malè etiam ſibi conſulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior eſt, & melior cunctis corporis aut fortunæ bonis. ſtulti ſunt, quia ut corpus ſanent, animam necant. Quid ſtultius & imprudentius, quàm ſi Deo dicerent: Quia tu me ſanare non vis, transfugiam ad hoſtem tuum, & ab illo ſalutem petam? hoc non verbis, ſed pertinaci conatu dicunt. Hi tandẽ adeò divinam iram inflammant pertinaci cupiditate, ut Deus vel ſinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi, *li. 6. ca. 2. ſect. 3. remed. 8. & 9.* vel, quæ gravior adhuc eſt pœna, ad eorum ſummum malum ſinat illos, quod expetunt ope dæmonis conſequi. Sed dies veniet, quando intelligent longè ſibi utilius fuiſſe morbo affligi, immò & per ſummos diuturno tempore cruciatus emori, quàm ſuperſtitioſis artibus ſanari.

Eccleſ. 38. in prin.

MONITIO

MONITIO X.

De exorcizatoribus, ſeu coniuratoribus energumenorum.

QVoniam nonnullis in locis multi abuſus irrepſere in exorciſmos legitimos & Catholicos, contra Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ cõſuetudinẽ: quædã monẽdi ſunt, quibus harũ rerũ inſpectio & cura incumbit. Suppono, Salvatorem noſtrum dediſſe ſponſæ ſuæ Eccleſiæ poteſtatem dæmonia de corporibus pellendi, *Luc.* 10. *v.* 10. *& Marc.* 16. *v.* 17. hanc poteſtatem verò ab Eccleſia conceſſam duntaxat clericis: & non omnibus ſed Epiſcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorciſtis tantùm. Vnde apparet iis qui ſaltem *Exorciſtarũ*, in gradu non ſunt, hanc facultatem non competere iure ordinario; ideoq; neceſſe eſſe, ut qui illam velit contendere ſibi datam & conceſſam à Deo, is extraordinarii iuris ſeu privilegii documenta debeat oſtendere talia, ut iudicio Eccleſiæ idonea cenſeatur. Quoad eos verò, qui hoc officiũ iure ordinario acceperunt, non plus poteſtatis uni competit hac in re, quam alteri: niſi quod honeſtas & recta Eccleſiæ conſuetudo poſtulat ut corã ſuperioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipſo id invito, non attentet.

Ex his ſequitur ſuſpectos eſſe pacti dæmoniaci; primò laicos, ſeu clericos non præditos ordine Exorciſtarum: qui hoc munus quaſi ex officio, aut peculiari gratia, donove Dei uſurpant: illos quoque clericos, & religioſos, qui quaſi ſibi peculiare vindicant; dicentes, ad exorcizandum, plus virtutis naturalis vel ſupernaturalis ſibi eſſe, quàm cæteris eiuſdem ordinis, aut gradus.

Solent huiuſmodi, peculiares exorcizandi formulas & ritus habere, diverſos à communis Eccleſiæ ritibus & formulis: quæ ſunt diligenter ab Epiſcopis examinandæ, &, non permittendæ facilè, niſi iudicio piorũ & Doctorum virorum ſint approbatæ. Vehemens ſuſpicio eſt, his eſt pactum cũ dæmonibus, ut talibus obſervantiis ſe fingant compelli exire. Cauſa dæmoni eſt, quia dum iſti ſic publice coniurãt, ſemper in frequenti corona adſtantiũ aliquid lucri facit. Accedunt multi, ut ſermones, quos ultrò citroque miſcent exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dæmon, quia ſolet aliquos fidei aut morum errores ſpargere, aut ſaltem impetrare ut faciant aliqua ſuperſtitioſa, vana, ocioſave: diffamat innocentes, nocentium occulta crimina revelat, ut malè de illis ſuſpicentur cæteri: inſtigat quoſdam ad carnalia, quoſdam ad avaritiã dictis ſuis: bonos fingit ſe timere, ut impellat in ſuperbiam. Monendi ergò ut abſtineant exorcizatos ſuperfluis colloquiis, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmonem nunc exire, & iterum ſe iudicio poſtea tali die ſiſtere. 2 ut abſtineant formulis illis novis & inſolitis ac ſecretis, & non approbatis Eccleſiæ iudicio. 3. ut ad exemplum Chriſti *a* paucis iubeant dæmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel cau-

Vide l. 6. cap. 2. q. 3. ſect. 3. lit. Y. & lib. 2. l. 30. a Luc. 4. v. 35.

vel cauſam vel poteſtatem. Videntur autem monendi quoque prælati & Iudices Eccleſiaſtici, ne in diœceſibus ſuis permittant eſſe aliquos privatos: qui quaſi ex officio & virtute peculiari exorcizent. Nam hoc eſt officium proprium paſtorum Eccleſiæ: & in eorum abſentia cunctorum qui ſaltem ordine exorciſtarum præditi ſunt: qui nō vim naturalem, ſed ſupernaturalē ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Privati vero monendi ſunt, ut à pſeudo exorciſtis huiuſmodi ſibi caveant, neque accedant ad eorum conventus quia cum Deus prohibuerit ne pythones audiamus *a* hoc etiam prohibuit ne energumenorum huiuſmodi in corporibus loquentes dæmones auſcultemus: item ſi fortè acceſſerint, monendi ſunt omnes, ne quam mendacii patri fidem præſtent, neve quid faciant eorum quæ ille præcipit facienda, quia ipſe præcepit, maximè quando mentitur ſe defuncti animam eſſe: quod ſemper eſt falſum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iuſtitiæ, vel charitatis aſtringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit: ſi aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere ſit meritorium, licebit facere, quia natura ſua licitum & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquādo iſta ſecundi generis commutare in alia, vel prætermittere: ne quid fraudis inſit in dæmonis conſilio vel iuſſu, quod non videamus. Moneatur ipſe exorciſta non minus quam cæteri, nihil curioſitatis aut diſcendi cauſa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honeſtiſſimum ſit & utile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo inſtituere, vel eius diſcipulum eſſe, vel eius conſiliū, aut auxilium petere. Niſi ſi fortè, virtute Chriſti, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad ſpiritualem ſalutem adſtantium prudens & pius exorciſta merito iudicet pertinere, ut videmus Chriſtum, *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogaſſe: unde conſuetudo invaluit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipſum exorciſmi modum, moneantur ſequi *Paſtorale ſuum*: ſed prius medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc quæ dixi de energumenorum exorciſtis, pleraque locum habent etiā in exorciſtis nubium, quæ tempeſtates & procellas, grandineſque adductura videntur; item iis, qui coniurant ſeu exorcizant locuſtas, & alia inſecta agris damnoſa; de quibus, quæ peculiaria ſunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & inſectorum.

QVVOAD nubium coniuratores, qui iactitans ſe vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendiq; eorum iactantia facilè convincitur, primò, ſi interrogentur, an nubes illæ ſint naturalibus ex cauſis ortæ, an ex maleficio & opera dæmonis? ſi dicant ex naturalibus cauſis; ergò exorciſmus fertur

a Deut. 18. v. 11. vide lib. 6. c. 2. lit B. & lib. 4 par. 2. q. 4. ſect. 8. & vid. Martin. de Arili de ſuperſtit. paulo ante med.

ſfertur contra Naturæ aucto rem Deum; quod blaſphemum & ſacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes neceſſe eſt, aut ſuperna turalem Supernaturalem non accepit à Deo, qui ſibi contrarius non eſt; nec à bonis Angelis: ergò à dæmonis ope vis illa provenit: ſi nubem dicant ex maleficio ortam & moveri à dæmone. Vnde ſciunt, niſi ex pacto? Secundò interrogentur, ſi notitiam habent, & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt & poſſunt adducere & evocare, tempore ſqualoris ac ſiccitatis, in agros nubes bonas & ſalutares? Tertiò cur non etiam fulmina & ignem de cœlo cadentem; ac incendiis domos abſumentem valeăt arcere aut exſtinguere? Quartò, cur non ſciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluviones; quibus ſata & domus, & arbores, ſternuntur & abripiuntur? nam ut nubes illæ aliquando à malis Angelis permittente Deo, formantur & immittuntur; ſic & alia iſta, ut ex Iobi ſacra hiſtoria docemur, cur igitur, ſi ad hominum commune bonum hæc ars aut poteſtas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad unũ hoc ab illis reſtringitur? Unde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneantur itaque cæteri, ut ab eorum conſortio abſtineant, & ne tales exorciſtas ſuſpectos vel pretio, vel prece conducant: ſed utantur contra nubes huiuſmodi armis conſuetis Eccleſiæ; nẽpe benedictiones, preces, litanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac ſatisfactoria ieiunii diſciplinarum, &c. adhibeant; quæ remedia etiam ſunt utilia contra cætera illa, quæ diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrent proceſſiones, & ſacrum canant pro ſerenitatis & fertilitatis impetratione, & ira Dei avertenda. Cantentur in templo devotè Pſalmi accommodati, ut *Canticũ graduum*, *Miſerere mei Deus. Qui habitat in adiutorio altiſſimi. Libera me de inimicis Deus meus & Deus miſeratur noſtri*, & ſimiles. Legantur Evangelia accommodatã, ut de ſedata à Chriſto maris tempeſtate; fiat proceſſio per clauſtrum Eccleſiæ; canantur Litaniæ, & recitẽtur collectæ propoſito ſervientes, invocẽtur Sancti loci patroni, & quorũ illic reliquiæ honorãtur, quas tamen tutius fortaſſis & honeſtius ſit foras in tempeſtatem & pluviam non proferre, præſertim Venerabile Sacramentum (quanquã devotionẽ id citra irreverentiæ & iacturæ periculum faciẽtium; pro more regionis, putẽ ſervandum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, ubi & minor diſtractio, & devotio maior eſt, ſe ſolet: nec minus audiet Deus in templo, quam foris: cavendum verò maximè, ne cum nubibus colloquia inſtituantur; ſed ſermo omnis cum Sanctis & Deo, ſit. Menſibus autem, & quibus ſolent hæ noxiæ nubes eſſe frequẽtiores, ut Vernis & autumnalibus; aſcendant parochi quotidiè manè turrim templi, undè agros parochiæ queăt intueri, & nõ cõiurent aerẽ, ſed benedicăt agris & terminis ſuę diœceſis: recitẽt Pſalmos aliquot Evãgelia, & collectas, aquã benedictã more ſolito in aerẽ, & terrã iaciant: & meridiano tẽpore campanã pulſent; ut parochiani ad templũ veniant Deũ oraturi ut fructus ter-

 ctus ter-

ctus terræ Deus conſervet. Campanæ quoque pulſentur: qua de re actum, *lib. 6. c. 2. q. 3. ſect. 3. FF.*

Alii ſunt, qui vindicant ſibi artem quandam aut poteſtatem peculiarem, ut à Deo conceſſam, expellendi, necádique campi bruchos, locuſtas, cantaros, & alia inſecta atque vermina, quæ fructus, & radices, & ſemina depaſcuntur, & ſpem agricolarum deludunt: & tales multis in locis ſolent à ruſticis quotannis magno pretio accerſiri. Praxis eſſe ſolet huiuſmodi. Impoſtor iſte ſe iudicem conſtituit, comparent coram eo duo procuratores, unus cauſam populi agens, fungitur vice accuſatoris: alius à vicario Epiſcopi, vel regio officiato loci conſtitutus, vicem ſubit rei, pro locuſtis ſeu aliis inſectis litē cōteſtantur, & ſervantur proceſſus ordinarii omnes tricæ, & moræ ac dilatorii termini. tandem in cauſa concluditur, & bellus Iudex fert ſententiam, qua inſecta illa iubet intra certū dierum ſpacium terminis illius territorii excedere ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, &c. Superſtitio hic apertior eſt, quàm ut queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraque ſuperiora monita ferè deſumpſi) unanimiter omnes ſanctos Doctores hæc damnare; eò quòd his inſtituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec ſcit, nec ſentit, nec poteſt intelligere: & cum illa inſecta naturaliter naſcantur, iniuſta eſt excommunicatio, nec mortaliter, nec venialiter peccantium: blaſphemum verò eſt hanc ſacram Eccleſiæ cenſuram ſic de riſui & ludibrio habere, non ſecus ac ſi quis ſub pœna excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne eiularent, aut vulpem abſolveret à rapinis gallinarum, &c. denique conſtat omnia hæc acta iudiciaria, nec naturalem, nec ſupernaturalem vim habere contra huiuſmodi inſecta. *vide quæ fuſius diſputata contra Malleolum lib. 3. part. 2. q. 4. ſect. 9.* Moneantur uti potius remediis tùm Eccleſiaſticis, tùm naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum; ut verbi gratia, ſolum vinearum ſæpè expurgare evulſis omnibus, herbis vineæ innaſcentibus; ipſos truncos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorumq; ferramentorum, quibus utuntur, ferrū inungere urſi pinguedine, aut ſaltem aceto forti contuſis aliis commiſto; excutere inſecta, ſuppoſitis lancibus vel teſtis, aceto alliato plenis; folia præſcindere, in quibus ſunt ſemina vermium; & ſi iam in folliculis ſunt ſemina, folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere vitibus, ſuffumigare vites & arbores cera & ſulfure accenſis, & ventō capto qui diſpergat fumū per vineā & agros. vel aliis etiam ſimilibus uti acribus & gravibus ſuffitibus; ſepelire in horto, vel vinea, tribus aut plurimis locis inteſtina pecorū; ita ut pars non exigua emineat ſupra terram: & cum eò confluxerint inſecta, ſimul illic igne exurere. & alia, quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Eccleſiaſtico remedio, licebit illud deſumere ex ſequenti hiſtoria, quā idē Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totamque Hiſpaniam Tarraconenſem infeſtatam à vermibus fuiſſe, qui quotannis fructus omnes

terræ

terræ abſumebant. Miſere itaque Cantabri, & Celtiberi ad ſedem Apoſtolicam petentes conſilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pontific. Roman. eo miſit legatum Epiſcopum Oſtienſem nomine Gregorium, virum eximia prudentia & ſanctitate: Qui, ut in Hiſpanias advenit, crebris concionibus populos illos à vitiis variis ad ſeriam pœnitentiam perduxit, præſertim publicorum flagitiorum: poſtea inſtituit fieri proceſſiones publicas ſævientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemoſynas, ieiunia, preceſque: demũ veſtitus ornatu pontificio Miſſas in altari portatili in ipſis agris dixit, qui magis erãt calamitoſi, ſic fugavit necavitque multitudinem inſectorum, adeo ut multis poſt annis immunes omninò agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: conſultumque fuerit aliis quoque locis hanc eius methodum & exemplum ſequi.

MONITIO XII.

Quæ cavendæ in precibus & orationibus vanæ obſervantiæ.

ORationum quoque Sanctitatem diabolus multis ſuperſtitioſis circumſtantiis ſolet violare: aliquando violat malo fine propoſito, ut cum quis orat, aut celebrari curat miſſam ad exitium alicuius; aut vano, ut ad ſciendum aliquid boni ſucceſſus, &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad ſequentia axiomata.

Primum peccatum orationis eſt ratione materiæ, quando petũtur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi aut quando res indifferentes (verbi gratia, divitiæ, honor, doctrina, &c.) petuntur, abſolutè, aut pertinaciter nimiſque inſtanter; aut quando petuntur inſtanter res, de quibus iuſtum dubium eſt, an ſint homini ad ſalutem profuturæ: aut petitur cognitio futuri eventus ad matrimonium, &c. ut ſunt virginum Hiſpanarum illæ orationes, quas vocant, *de los Reges, dela eſtrella, de ſan Iuan*; quibus finitis aucupantur prima tranſeuntiũ verba, & inde colligunt, quod ſcire volebant; ſuperſtitione ſtolida & impia, ut bene Horozeus lib. 2. de vera & falſa divinat. cap. 14.

Secundum eſt ratione formæ quãdo continent verba vel ſenſus verborum aliquid falſum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias; quia hæc omnia ſapiunt blaſphemiam.

Tertium peccatum eſt ratione modi ſeu ceremoniarum, quæ adhibentur; quãdo illæ ſunt vanæ, & præter vel contra communem Eccleſiæ conſuetudinem: ut ſi neceſſario debeant fieri certo ſtatu Corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachiis certo modo expanſis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis talis vel talis coloris: & ſimilibus, exiſtimando circumſtantias has ad effectum aliquid naturalis, vel ſupernaturalis virtutis conferre.

Vide l. 6 c. 2. q. 3. ſect. 3. lit. Z & l. 3. part. poſter. q. ſectio 8. & 9.

Contra hæc peccata adhortandi ſũt homines, ut firmiter apud animum ſuum ſtatuant nec velle malum ullum vitare, ne velle boni quidquam conſequi, vel retinere per ulla media illicita, vana, aut ſuperſtitioſa. 2. Poſtquam divinum auxilium ſerio implorarunt, conentur ſuam voluntatem divinæ prorſus conformare, ſibique certo perſuadeant, quicquid eis acciderit, id à Dei providentia procedere, & ipſis eſſe longè utiliſſimum. 3. certò credant, quando Deus illis non concedit, quod poſtulant, id paterno Deum pium & miſericordem animo facere; quoniam hoc illis expediat. ſicut ſolet medicus ægro multa ſubtrahere & denegare, non invidia nec ſævitia, ſed benevolentia & ſapientia. 4 Non apponant miſſis; quas ad intentionem ſuam dici curabunt, ullum numerum aut determinationem, loci, diei candelarum, &c. ex hoc capite damnantur miſſæ quas vocant, *tricenarias revelatas*, *& clauſas*, *miſſas* Comitis, *miſſas S. Amatoris*, contra quas differit D. Vincentius Ferurius, *homil. 4. Dominica 4. in advent.* Ex dictis etiam damnantur orationes, in quarum titulis præſcribitur certus dierum numerus, quo exacto ſint exoraturi; contra illud præſtantis viduæ Iudith 8. v. 12. *Qui eſtis vos, qui tentatis Dominum? Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam provocet: ſed potius qui iram excitet; & furorem accendat. Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis eis.* nec non orationes, quibus petunt à Christo, Deipara, vel ſanctis revelationes aut apparitiones; quia hoc eſt plenum periculi ac deceptionis, audaciæ, curioſitatis ac præſumptionis, quemadmodum etiam orare, ut ſignificent eis diem & horam obitus; & iſtis inſuper inculcandum illud Thomæ de Kẽpis; *Quid faceres ſi ſcires? nũc ita vive ut ſecurus horam illam exſpectes.* Hæc ſufficiãt: ſunt enim cataplaſmata contra ſuperſtitionum præcipuos fontes, cauſaſque, reliqua ex toto petenda ſunt opere.

In quo quæcunq; ſcripſi; ea cuncta S. A. & C. R. Eccleſiæ iudicio, & Piorum Theologorum cenſuræ ſubiicio: ſi quid ignaro elapſũ, quod Eccleſiæ minus probetur, improbo, damno, & pro non ſcripto haberi volo.

MARTINVS DELRIO
Societ. Ieſu Presbyter

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORVM,

LIBRI I. ET II.

Prior numerus paginam, poſterior columnam denotat.

ABacuc translatio. 208.
Abaddon, ſeu Apollion 329.
Abaris Schyta. 208.
Abathara ſeu Albandar. 238.
Abraxas idolum. 119.
Abuſus bonitatem rei non tollere. 308.
Aeco 334.
Achates, 154.
Achimenis. ibid.
Achillis equus. 227.
Aciarium. 75.
Acilius Glabrio. 226.
Adamus an ſcripſerit de alchimia. 70.
Adamantis & magnetis diſſidium. 160
Adamantidæ Armeniæ & Cappadociæ vis 244.
Ædvis Gall. 160.
Ægyptij Magi an veros fecerint Serpentes 131.
eorum impotentia. 133.
Ægyptiorum libri alchimici comburi iuſſi à Diocletiano. 71.
Æthalidæ memoria. 245.
Ætnæ incendia nivibus parcentia. 161.
Æſon. 240.
Æeta. 238.
Æthiopis herba 154.
Aërem & aquam tabidare magi ſolent. 170.
Afflatus ſeu inhalationis verborum quæ vis. 63.
Africani confeſſores ſe lingues locuti. 225.
ἄγαλμα 265.
Agens naturale an valeat agere in diſtans. 126.
Agni Dei cerea effigies. 65.
Agninæ fides rumpuntur iunctæ lupinis. 31.
Agrippa 179.
Alaſtores. 328.
Alba Magia an ulla. 111.
Albertus Magnus multa narrat non credenda. 39.
Alberti Magni caput aeneum. 40.
Alberto magno attributus liber falſo. 16.
Alchimia quid. 68.
Alchimia an licita in foro fori. 88.
Alchimia in foro conſcientiæ fere ſemper & cunctis prohibita cenſenda. 90.
Alchimia quibus perſonis illicita in foro conſcientiæ. 92.
Alchimia indicium Magiæ, & in quibus faciat. 91.
Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat. 85.
Alchimia aurum producit. 72
Alchimia quibus licita 92.
Alchimiæ abuſus ratione finis, & quis finis licitus. 90.
Alchimiæ ars ſeu Chryſopeiæ an ſit mechanica 85.
Alchimiæ dæmoniacæ exemplum 86.
Alchimiæ lex optima ut nemini liceat exercere, niſi permiſſione principis 49.
Alchimiæ nomen explicatum, & origo artis. 68.
Alchimiæ ſcriptores veteres quidam. 71.
Alchimici ſæpe Magi. 91.
Alchimici quando lethaliter peccent, & quando neganda his abſolutio. 94.
Alchimicorum inepta methodus, phraſis, & diſſenſiones. 73.
Alchimicorum ſuperſtitiones, blaſphemiæ, picturæ nefariæ, iactura temporis, & alia peccata 92.
Alchimicorum variæ fraudes & exempla. 85.
Alchimicos dæmon ludificatus. ibid.

Alchimi-

Alchimiſtarum libri fictitij, Moſis, Adami, &c. 70.
Alcippe. 187.
Aldebertus & Clemens hæretici Germani. 67.
Alectoria 154.
Alexandrum Magnum qui genuit. 315.
Allobrogum comes Magum promitentem victoriam necari iuſſit. 177.
Almadel a rs 1'1.
Alphito & Mormo. 334.
Alterationes requiſitæ ad aurum poſſibiles ſunt calori naturali & artificiali. 82
Alvinnenberg. 325.
Amoris quæ veræ cauſæ. & quid ad eum viſio. 28. Amphiaraus 248.
Amuleta. 64.
Amuleta magica Germanor. militum. 66.
Anabaptiſtas diabolus S. S. docet. 246.
Anaguini ſervi tunica. 160.
Anamiſia uxor Gorgippi. 236.
Anaſtaſius Imp. Alchimicum decipit. 86.
Anates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 83.
And. Cæſalp. quid ſentiat de procreatione animalium. 289.
Angeli quo pacto res corporeas movere poſſint. 217.
Angelicæ apparitionis exempla 274.
Angelorum nomina quæ vera, quæ Magica 67.
B. Angelæ de Fulgine tentatio. 252.
Angliæ regum curatio ſupernaturalis. 266.
Anima eſſe poteſt, & eſt in loco ſeparata & quomodo ibid. eadem etiam in locis. plurib. 366.
Anima ſeparata ſe loco movere poteſt, & quo pacto. ibid.
Anima cur pro lubito ſuum corpus aſſumere aut ad nos redire non poſſit. ibid.
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 254.
Anima non poteſt transformari, nec poteſt quodvis corpus informare. 221.
Anima ſeparata num poſſit corpus loco movere 270.
Anima quo pacto ſubire queat corpus ib.
Anima noſtra tota immortalis. 262.
Animam informantem quo pacto efficere aut cogere queat magia. 243.
Animæ beatorum ab Angelis quomodo dignoſcendæ. 273
Animæ figura an ſphærica. 269
Animæ an aſſumant cadavera. 268
Animæ corpus ſuum amant & invitæ ſeparantur. 270
Animæ immortalitas probata: 303
Animæ ſeu ſpiritus, quo pacto poſſint corporeis oculis ſe viſibiles exhibere: 268
Animarum damnatarum, & expiantium exempla. 293
Animarum apparit. qui ſcriptores agn overint. 276
Animarum revocandarum ritus. 263
Animas apparere decens & utile eſt. 270
Animas & mortuorum apparere ſolere. 263
Animas mortuorum dæmones non fieri. 212
Animas nequeunt magi oſtendere. 311
Animas occiſorum peremptoribus infeſtas eſſe. 264
S. Anno Epiſc. Colon. 299
Annulorum vis. 243
Anſelmi ars ſeu curatio. 32
Antichriſti miracula falſa futua. 146
Antichriſto diabolus theſauros aſſervat 380
Anton. Mizaldus. 16
D. Antonini Epiſc. amuletum 66
Anton Taruiſini alchimia. 86
Antuerpiæ obſidio. 304
Anus Pindari. 248
Aouoth. Hebr. 9
Apheresia differt ab ecſtaſi. 256
Apologus lepidus Calcagnimi. 113
Apollonius Tyanæus. 153
Apollonius magus. 174
Apollonius inviſibilis. 220
Apollonius fruſtra theſauros quæſivit. 180
Apollonii memoria. 245
Apollonii Tianæi magia. 15
Apollonii Tyanæi leo. Hirundo ſeu paſſer 227
Apoſtata monachus à Diabolo in corbem palam iniectus, 352
Apparitio Philoſophi apud Auguſtinum. 149
Apparitiones ſingulorum ſæculorum: 281
Apparitionum tria genera explicata. 268
Apparitionum in diverſis ſimul locis ratio &

tio & ſeq. 218
Apparitionum ad vindictam peccatorum exempla. 277
Apparitionibus mortuorum multi Severiani ad fidem converſi. 292
Appetitus ſenſitivus, quo á dæmone pacto vexari queat. 243
Applicando activa paſſivis ſive per alterationem quid & quomodo diabol: operetur. 106
Appoſitione corporis alterius, quomodo oculus decipiatur. 148
Apuleius magnus tempore Dominitiani 153
Apuleius cur animalia ignita eſſe dixerit. 320
Aqua benedicta dæmonem fugans. 162
Aquæ mutantes colorem ovium. 185
Aquilæ iuventa renovatur. 240
Aquilinæ pennæ alias conſumunt. 31
Arbagathel liber confutatus. 45
Arboris vitæ vis 243
Achemenidon herba. 244
Archimedis Sphæra & Specula. 40
Archytæ columba. ibid.
Ardumus & Poncerus. 15
Argentum vivum impedit incantationem. 15
Argini cuiuſdam veſania. 317
Argumenta adverſariorum contra apparitiones ſoluta. 307
Argus cama 227
Aries in agnum. 240
Arimanes ſeu Pluto. 12
Ariſtæus 176
Ariſtæus Proconneſius. 167
Arnol. de Villanova. 15
Arnol. Villanovanus verum aurum produxit. 84
Ars an natura potentior. 77
Artificialia opera. 60
Aſinus iuventæ poculum perdidit. 241
Aſini lunam epotanis fabula. 164
Aſmodæus ab Archangelo in deſerto ligatus. 371
Aſtrologia damnatur à Patribus 19
Aſtrorum & cælorum analogia nulla, qualem fingunt aſtrologi cum ætatibus, vel partibus corporum. 18
Aſtirii fides. 146
Attilii Reguli tolerantia. 233
Averroiſtici errores paganorum. 260
Augurelli iactantia de ſua alchimia 90
D. Auguſtini viſio pueri, &c. 274
Aurium morbi, & deceptiones. 316
Auribus humanis ſacci impleti. 175
Aurum an ſit ſolum perfectũ metallum. 78
Aurum cur rarius quã cætera metalla ibid
Aurum in venis terræ cur non niſi longiſſimo tempore queat generari: in fornaculis vero breviori. 81
Aurum alchimicum aliquando factum. 84
Aurum potabile. 69
Auri ſemen. 81
Auri efficiens cauſa & materia quæ. 85
Auri pigmentum. 82
Auri agens principale quod ſit. 38
Auri materia remota & proxima. 76
Auri alchimico an liceat uti ad commercia, vel in cudenda moneta. 90
Automatum variorum miranda. 314
BAcchi nutrices. 240
Badudus Rex Britan. 208
Baianus Bulgar rex magus. 212
Barbelina Caxeta. 211
Barnabas Cyprius. 114
Baro de Rais. 178
Bartholomæi de Homate viſio. 216
Baſiliſci viſus. 30
Baſileenſis cripta, theſaurus, dæmon cuſtos. 181
Baſilidiani. 50
Bavari uxor poſt mortem redux & mater liberorum. 194
Belga quidam creditus vaccæ filius. 188
Beli Sacerdotum præſtigiæ. 41
Benedict. X. qualis viſus poſt mortem. 300
Beneven ana ruſtica. 237
Bennus Cardinalis. 177
S. Benno. 299
Ben-Syra unde natus. 192
Berengarius Turonenſis. 208
Berengarius hæret. & magus. *Proloq*
D. Bernardo avunculus apparuit. 300
Bernardi Oliverii narratio. 232
Bern. Treviſani alchimia. 85
Bernicles. 186
Biarmenſes. 174
Bodini error. 199. ipſius libri ſcatent erroribus. ibid.

Boëma ſaga in prælio necata. 176.
Boetij automata. 40.
Bonicæfons. 241.
Brachium dextrum ardens & lucens ſine damno, 161.
Brachmanum dolia. 165
Bractearij Alchimici. 69
Bragadini alchimia & ſupplicium. 84
Braſileenſe monſtrum. 187
Bruchi, athei. *Proloq. F.*
Bruta non aſſequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. 228
Bruta non habent prudentiam. ibid.
Bruta an incantentur. ibid.
Brutorum miræ præſtigiæ in Africa. 42
Bulgarorum Victoria contra Anaſtaſium. 174
Burgenſis virgo Ecſtatica. 258
Buſcoducenſe monſtrum. 25
CAbadis cum dæmonibus certamen. 343
Cadaver cur coram occiſore ſanguinet. 31
Cadavera mutata in ſtatuas. 224
Cadaverũ mira quædam poſſunt à magis procurari, ſanguinis fluxus, incorrupta diu ſervare. 261. comburi nequeant, & comam barbamve alant. ibid.
Cœlum non eſt animatum. 18
Cœli & aſtrorum influentiæ an ullæ. ibid.
Cœli adſpectus & influxus nihil facere, ad Magica. 17
Cæneus & Cænis. 239
Cæſar auguſtana virgo. 255
Cæſarii Heiſterbacenſis narratio. 346. & 333
Cayri aſinus. 227
Calchitis mutatur in miſin. 83
Caligulæ avaritia per alchimam deluſa 71
Callionymi piſcis felle cœcitas curatæ Tobiæ. 14
Caloris vis. 82
Calvariæ ſeu capita locutæ multis locis. 353
Calviniſmus Magiam per Belgium propagavit. *Proloq.*
Calviniſtæ iniurii in Deitatem Chriſti, & viã ſtruunt Turciſmo Paganiſmoq;. 219
Calviniſtarum furor. 262
Calx aqua non oleo accenditur. 14
Cambiones pueri. 194
Cãpani æris vis ad magica diſsipanda. 208
Campanæ pulſus ad Angelicam ſalutationem ſalutaris contra terriculamenta tartarea. 307
Camiſia inferni. 232
Canes terreſtres ſeu feræ. 318
Canes leporarij. 187
Canidia ſaga. 156
Caprinum cornu & ſtercus. 368
Captivos magi an carcere poſsint eripere. 173
Cara morbus. 361
Cardanus de variet. & ſubtilit. ſuſpectus. 16
Carmenta ſeu Canens, uxor Pici. 154
Carolus Pacificus Neap. Rex. 177
Carolus V. oſor magiæ & Auſtriacorum laſts. 183
Carpocratiani hæretici & Ma. *Prol.* & 119
Caryſtium linum. 160
Caſtores ſeu Dioſcuri ſtellæ. 161
Caſtrum Ovi Neapoli. 177
S. Catharinæ Genriles. 32
Catabolici Dæmones. 303
Caupona mirabilis ſaga. 153
Cauſus flumen. 227
Cayri pulli excluduntur fornaculis. 83
Cerberus. 328
Cercydas. 226
Cerei benedicti vis contra ſpectra. 307
Certamen duorum magorum. 132
Certamina magorum varia. 364
Ceruſſæ productio. 75
CHABAR quid Hebr. 10
Calamiſch Hebr. 75
Cham propagator Magiæ, dictus Zoroaſter. 13
Ch rondæ narratio 242
Charon, ſive iracundus. 328
Characterum vis. 43
CHARTVMMIM quid Hebr. 10
CHASAPH quid Hebr. ibid.
Chelidonia oculat cœcos. 14
Chilpeiici Regis damnatio. 294
Choreæ ſagarum 206
Chriſtus Dominus an à Diabolo tranſlatus. 201
Chriſtus cur ἰχθύς. 369
Chriſti & Sanctorum ſuſcitationes, quo ſigno

ſigno diſcernantur à putatitijs. 363
Chriſtus verè clauſis ianuis ingreſſus contra Calvinum; verè natus clauſo matris clauſtro virginali, verè clauſo ſepulchro reſurgens contra Bezam. 219
Chriſti apparitiones. 281
Chriſto Domino alapam qui incuſsit damnatus, apparet cuidam. 292
Chriſti miracula corporis eius tribuere temperamento blaſphemum eſt. 219
Chriſtianorum imperia in dæmones. 123
Chymicæ laus. 69
Chryſamme venefica. 175
Chryſantij magi filius. 248
Chryſopœiæ origo. 70
Chryſoplynta, & Chryſophyſium. 84
Chryſulcæ aquæ vis. ibid.
Cianitæ Indi ut pluviam eliciant. 167
Cicchus de Eſculo liber Magicus. 15
Cicindula Indica. 314
Circe. 154
Circenſibus magica in uſu ad equorum incantationem. 185
Circulatoris cuiuſdam præſtigiæ miræ. 150
Circulatorum & mirabiliariorum peccata, & qua cautela permittendi à magiſtratibus. 43
Citharaium ſimiliter tenſarum, una pulſa, concentus. 17
Claudiæ zona quomodo navim traxerit. 149
Claudius Chotæius. 210
Cleonis nubes procurabantur. 165
Climacterieus annus. 47
Clivenſium Ducum origo. 192
Cnopi victoria de Erythræis. 175
Colchorum vellus aureum an alchimicum. 71
Columbæ effigies negata dæmoni. 275
Columbæ, vel agni ſpecie nondum apparuit dæmon. 351
Comitum Pictavienſium & Andegavenſium origo. 194
Complexio ſeu temperatura corporis non eſt cauſa effectuum admirandorum. 21
Concilium Romanum ſub Zacharia. 67
Concupiſcentiæ motus ſolos non eſſe peccatum. 245
Confeſsio integra facienda, docetur miro exemplo. 364
Confeſsio facta à capite abſciſſo. 226
Confeſsionis violatæ pœna. 305
S. Cononis vis in dæmones. 371
Conſatenſe ſpectrum in india. 331
Conſtellatio non adfert vim ſanandi. 37
Conventus ſagarum nocturni quales. 199
Convivia magica. ibid.
Crocoton. 192
Cornel. Agrippa mortuo dæmonem immiſit, ut videretur vivere. 356
Corn. Agrippæ canis. 373
Cor non poteſt comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 261
Corpus unum in duobus locis, aut duo in uno loco an poſsit dæmon collocare. 216
Corpora aerea quo pacto dæmones forment. 347
Corporum ut ianuarum penetratio nec Angelis poſsibilis. 219
Corui candidi. 241
Cratiſthenes. 43
Critici dies. 47
Croton dæmon. 373
Crucis ſignum maleficia impedit. 174
Culinæ mortuorum. 264
Cultus indebitus. 8
Curioſitatis peccatum. 356
Cynops magus. 366
Cynoſura quæ in his ſequenda. 16
DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obſidere. 217
Dæmon apparens in corpore aſſumpto tantum videtur à quibus vult. 354. procurare ut appareat non licet ibid. cur veteribus ſæpius apparuerint quam nobis. ibid.
Dæmon gaudet atrabile. 368
Dæmon in aſſumpto corpore, an loqui, comedere & ſimilia vitæ opera poſsit facere 353. & quomodo. ibid.
Dæmon includi non poteſt. 360. quam periculoſum. 370. quomodo ligetur ab Angelis & Sanctis. 371
Dæmon in forma arboris & rotæ. 337
Dæmon quæ magis polliceatur. 121. cur paciſcatur & obediat Magis: 122 an poſsit in conventibus magorum innoxiorum perſonam aſſumere. 173 ſemper aliquo indicio agnoſcitur, Deo id permittente, 352. Eius actiones quæ circa res cor-

ſtrum. 25
Dæmones quo pacto videri oculis corporeis poſſint. 344. poſſunt producere animalia imperfecta. 83 Dæmones an exerceant cum Magis ſodomiam, & de criminis atrocitate. 163.
Dæmones non animantes 343. non habent individui propagationem 191. omnino ſunt incorporei, & carent ſemine ibid.
Dæmones in quorum brutorum ſpecie ſoleant apparere. 336.
Dæmones eſſe. 110
Dæmones metallici ſævi. 342
Dæmonum nocturna ſpectra. 226
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda. 161
Dæmonum ſpectra tempore peſtis. 331
Dæmonum variæ diſtinctiones à muneribus 363. inter eos an ſit ordo ullus & qualis. ibid.
Dæmonum genera & ſpectra multiplicia. 318. nomina. ibid. latiſſime & in ſeq.
Dæmonium meridianum quale. 329
Dæmoniaca ſpectra varia enumerata. 319
Dammis oppido miraculi plena imago crucifixi. 262
Damnatorum animæ an appareant. 274
Dardanus, à quo Dardanarii. 171
Deceptiones variæ circa lycanthr. 221
Deceptionum magicarum exempla. 149
Denarius quomodo appareat in ſumma ſuperficie aquæ. 148
Deus quomodo ſit intellectus 258. an tantum operetur cognoſcendo. ibid.
Deus cur non permittat ditari. Magæ 180
Deus quomodo concurrat ad generationem in commiſſione Dæmonum incuborum. 24
Deus non eſt formaliter omnia. 255
Deus extra ſe multa cognoſcit ibid. nec tamen perficitur. 260
Deus an mundum per Anglos condere potuerit. 178
Dei ſolius eſt ditare quos vult. 180
Dei ſapiens providentia. 231
Diabolus virium naturalium aut ſcientiæ nihil amiſit. 128
Diabolus cur nolit ditari magos. 129
Diabolus poteſt pecuniam facere & metalla producere. ibid.
Diabolus nihil poteſt niſi permittat Deus. 145
Diabolus quo pacto efficiat mira. 146
Diabolus hominum malis gaudet. 180
Diabolum cur videant morituri. 353
Diaboli pertinax odium in homines & multiplex dolus. Proloq.
Dictamus herba. 14
Dies critici, & eorum cauſa. 19
Dignitates & honores an arte magica parari queant, & cur Deus permittat 177
Divitias & theſauros an poſſit dæmon magis ſuis largiri, contra Damhouders. 179
Doctoralis promotio ſagarum & ritus. 247
Dominæ Bonæ Diabol. nomina. 340
Domin. Mirabellius magus. 325
Dolani liacnthropi. 222
Dormire etiam mortui dicuntur. 309
Dorotheus falſo inſimulatus per dæmonem 173
D. Dorotheæ roſæ. 274
Doſitheus Magus. 152
Dux Brabantiæ victus à Leod. 338
Briorum illuſiones quoad ſpectra. 316
Ebulenſis puella. 238
Eccleſiæ illata damna mortui ulciſcuntur. 299
Eclipſis cauſa. 164
Echineis quid. 31
Echo quomodo fiat. 17
Effectus naturalis quo diſcernatur à magico. 127. item artificialis, & in his cautela. ibid.
Effectus magici aliquando veri, & quo hi diſtinguendi à præſtigioſis, & horum exempla. 128
Eleazarus exorciſta. 368
Elephantorum ſoleitia. 228
Eleemoſynæ centuplum miraculo approbatum. 289
Elizabeth Anglorum regina ſanat à ſtrumis. 33. & 143
Empedocles Poëta. 165
Empedoclis mira. 154
Empuſa. 328
Eonis hæretici præſtigiæ. 150
ἐπαοιδὸς. 11
Epheſiorum notæ megicæ. 175
Ephialtes morbus. 333

Epidau-

Epidaurius ſerpens. 184
Epimenides Cretenſis. 234
Epulæ ſagarum. 205
Equa Falſa apud Palladium. 222
Eres Armenius. 255
Ericus Rex Sueciæ. 153
Ericus Rex, Pileus ventoſus. 208
Erinnyes, ſive Eumenides. 334
Eriſictho. 264
Erneſtes Marchio Badenſis deceptus. 86
Erucæ Hæretici. Proloq.
Eryngium gregem ſiſtit. 31
Eſdras an lachymiæ meminerit. 71
Eteſiæ. 154
Evages Poeta. 248
Evarchus. 361
Eun Britannus Hæreticus & Magus Proloq
Eunus Præſtigiator. 42
S. Euphemiæ Mart. reliquiarum miraculum. 296
ἐαρυχλῆς quid. 9
Euronymus ſeu Mors. 334
S. Euſtachia Patavina obſeſſa. 173
Excommunicati martyris apparitio. 301
Execrationes parentum quam vim habeant. 28
Exercitus quomodo poſſint Magi exhibere 337
Exercituum ſeu militum ſpectra nocturna varia. ibid cum ſeqq.
Exorciſtarum quidam abuſus. 368
Ecſtaſis ſubiectum quod. 257
Ecſtaſis & raptus differunt. ibid.
Ecſtaſis an in inſtanti fiat. 260
Ecſtaſis divinæ à magica diſcrimen. 257
Ecſtaſis cauſa formalis, finalis, efficiens. ibid.
Ecſtaſim ſeu raptum quomodo procuret diabolus. 254
Ecſtaſim quomodo Deus efficiat contra Mocenicum. 257
Ecſtaſes invitis quomodo contingũt. ibid.
Exterminator Dæmon. 328
FAcies quomodo appareant formidandæ 148. item aſininæ. ibid.
Facius Cardanus. 261
Fænilis apprehenſio ad translationem magicam. 208
Famæ nocent quomodo magi. 172
Familiares Dæmones. 372
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 317
φαρμακγὸς quid. 11
Faſcinatio qualis. 171
Faſcinente vetulæ aſpectu ſuo? 29
Fatum non eſt cauſa monſtrorum. 189
Fatales ſorores. 340
Fatuelli. 357
Faunus. 329
Fauſtus magus. 179
Febrium diverſi termini unde. 20
Fæminæ ex dæmone quæ pepererint. 292. & ſeq. q.
Fœminæ in viros mutari poſſunt, & exẽpla varia. 236
Feralia Romanorum. 264
Ferdinandi Regis Neapolit ſpectrum. 203
Fernelii Alchymia. 27
Ferrum aquæ ſupernatans quomodo fiat 46
Ficus arbor alligatum taurum manſuefacit. 31
Fidei vis quæ in incantatione. 61
Fides unius citharæ ad pulſum alterius moventur. 31
Figuras imagines, characteres vim nullam ad magicos effectus habere oſtenditur. 17
Figuræ vis quæ. 44
Figurarum, in quibus dæmon apparet, cauſa. 350
Finni & lappones. 352
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorciſtis adhibeantur. 368
Flammæ loquentes. 161
Flum en quo appareat modo ubi nullum eſt. 150
Folia ſaga. 256
Folleton. 351
Fr. Pici poſitiones magicæ ſuppoſititiæ 16
Franciſca Senenſis ſaga. 227
Franciſca & Carola Guarnæ. 239
Francorum Reges à ſtrumma ſanant contactu. 36
Fridericus Dux Auſtriæ captus á Bavaro noluit ope dæmonum liberari. 173
Fridericus Stuphius crematus. 176
Frigidum cur ſentiatur à dæmone aſſumptom cadaver. 344
Fulmine icti non putreſcunt. 261

GAbriel Archangelus. 281
Galazophylacæ. 165
Galeatii Sfortiæ apparitio. 302
Galenus Medicus. 83
Galgulus cur aſpectu ſanet ictericum. 29
Gallecus mendicus dæmonem circumgeſtans figura infantis paralytici. 195
Gallus Sacerdos inediam tolerans. 235
Geber non eſt inventor Alchymiæ. 71
Gebhardus Truchſeſius Apoſtata. 11
Gelo ſeu Empuſa Mauritinm Imp vexans. 128
Gel'o & Gilo, ſpectra. 334
Geminæ quomodo res appareant. 149
Gemmæ cur in gemmas non poſſint mutari, metalla vero poſsint in alia metalla. 81
Genii, ſeu Dæmones. 264
Geuſiorum orgia ſimilia magicis. 120
Germani clerici oblivio. 245
GHONEM Hebr. quid. 10
Gigantes utrum vi magica naſcantur. 193
Gladii acies carmine retunditur. 231
Gnoſtici Hæretici. 50
Goetia ſpecies magiæ, 112. imo omnis magia, ibid.
Γοης. 11
D. Gommari viſio, 275
Gorgones Dæmones. 333
Gothicorum Regem origo ab urſo. 188
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ. 59
Gregorius VII. 177
Grimoyria ars. 113. liber. 114
Guido Iuliacus Flandriæ Imperator cacodæmones conſuluit. 175
Guil. Conſtantinus Alchymiſta. 85
Guil. Aragoſii alchymia. ibid.
Gyges annulus. 220
Gymnoſophiſtarum ulmus. 227

HAbundia Regina. 340
Hadingus Suecorum Dux. 175
Hæretici ut plurimum Magi, & hæreſim magia comitari conſuevit, fuſe probatum rationibus Proloq.
Hæretici domicilium dæmon, ut idola. ib.
Hæreticorum manſio tartarea oſtenſa. 293
Hæreticorum idem ſpiritus blaſphemus & Sycophanticus & fictor miraculorũ. 150
Hæreticis dæmon utitur ut meretricibus cõpoſitis ad animas decipiendas. Proloq.
Hæreticis ſolitus dæmon ſtigma imprimere. 119
Hæreſis neceſſario, ſi non reſipiſcat, in atheiſmum vel in magicã deſinit. Proloq.
Hæreſis meretrix in S.S. Proloq.
Hæreſis eſt Fames Verbi Dei. Proloq.
Hæreſis abiuratio ſedat tempeſtatem, quã pertinacia excitarat. 289
Haquinus Norvegus. 174
Harpyiæ ſpectra. 333
Hecate. 328
Hecates canes. 158
Heliotropia facit inviſibiles. 15
Heliotropii grana. 49
Hellequini familia. 340
Helvetii à Waldenſibus peſte magica taminati. Proloq.
Herbæ magicæ. 129. earum vis. 154
Hermes Triſmegiſtus an alchymicus. 70
Hermetis ars vana. 370
Hermotimus Clazomenius. 256
Herodias an appareat. 200
Hipæporum ignis. 167
Hirci ſpecies dæmoni frequens. 356
Hiſpanorum faſcinus, Higa dictus. 64
Homo non põt produci per Alchymiã. 94
Hominum quatuor genera Paracelſi. 343
Humana ſpecies an habeat vim lapidis plantæve. 32
Humana figura cur dæmon ſæpe appareat. 343.
Humidum naturale an ſemper conſervari vel reſtaurari arte poſſit. 242
Humorum origo. 191
Huſſitæ & Lutherani magiam ſparſerunt per Bohemiam & Germaniam. Proloq.
Hydrophoborum error. 318
Hyena. 154
Hyperbole in S.S. 18
Hypericon. Hypermneſtra. 339
IAcobus Melſtinki hæretici ſe Chriſtum fingentis pſeudomiracula & ſycophantiæ. 150
Iamnes & Mambres. 373
Ianuis clauſis vel per parietes aut tenues rimas ſagæ tranſire nequeunt. 218
Icterica paſſio. 361
Iaſon à Medæa recoctus. 240
IDDEGHONI Hebr. 9
Idolum. 8

Idolorum ficti amores, ac ſtupra. 42
Idololatria quid. 8
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ prohibitæ attributum. 9
Idiota ſubito Theologus. 246
Ieiunii, precum & Synaxis vis. 344
Ieiunii quadragenarii violati pœna. 340
Iesu & Mariæ nomē impedit maleficia. 210
Ieſuatorum & Ieſuitarum differentia. 163
Iezabel an malefica. 11
Ignatius Loyola ſuperat & deprehendit phantaſticam dæmonis illuſionem. 247
Ignatii Loyolæ precum efficacia. 319
Ignis genera ſeu partes flammæ & pruna.
Ignis fatui natura & mira. ibid.
Ignes & luces nocturnæ varii generis. 314
Illuſiones oculorum auriumque & aliæ multæ, quæ pro ſpectris habitæ narrantur. ib. & ſeqq.
Imagines in fluvium raptandi ritus magicus. 169
Imagines aſtrologicæ fictæ, magicæ vero vaniſſimæ deſcribuntur. 17
Imagines huiuſmodi magicas nihil poſſe definitur. 19
Imaginum magicarum vel aliarum vis. 43
earundem genera. ibid.
Imaginum oſor diabolus. 169
Imaginationis vis quid & quantum valeat ad effectus miros. 21
Imaginoſus morbus quid, & eius duæ ſpecies. 316
Imperfecta quælibet an monſtra? 79
Incubi & ſuccubæ dæmones an ſint, & an gignant, & quæ huc ſpectant. 190
Indus Nobilis Neſtor huius ævi. 241
Inediæ longæ exempla, & cauſæ, & poſſe hanc à dæmone procurari. 235
Infans locutus. 299
Infantes cur occidant ſagæ, & quomodo decoquant. 247
Influentiæ cœlorum an & quales. 18
Influentiarum quæ vis in corpora & animam. ibid.
In inſtanti docere nequit dæmon. 251
Innocentii Papæ factum præclarum. 176
Inuus, Incubus & Pan, Dæmones. 332
Inſecta arte gigni poſſe varia. 82
Inſepultorum animæ vagæ. 288
Inſulæ natantes. 314
Inſtrumentorum naturalium quæ vis ex parte dæmonis applicantis, fuſe oſtenditur. 147
Intellectus ſolus nequit eſſe cauſa ecſtaſis, ſed tantum Dei inſtrumentum. 258
Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon. 246
Intelligentiam diſcurſivam ſeu ratiocinationē brutis dæmon nequit largiri. 228
Intelligantne beſtiæ invicem, aut magi voces beſtiarum, & an id magi poſſint facere. ibid.
Inviſibile corpus an dæmon queat facere. 219
Ioannes ab Hembach ad dæmonum conventus deductus. 211
Ioannis Canon ſpondent: non fuit uſu receptus. 89
Ioannis Maldonati laus. Proloq.
Ioannis Duns Scoti mors. 361
Ioannes Picus Mirandulanus apparuit. 303
Ioannes XXI. & XXII. Pontifices quomodo ad Pontificatum per magiam devenerint. 177
Ioan. Baptiſta à Porta ſuperſtitioſus. 15
Ioannis de Vaulx mirum ſtigma. 234
Ioannes Teuthonicus Magus. 367
Iovis Apameni fanum exuſtum. 162
Iovis ſimulacrum locutum. 227
Irene filia Spiridionis. 225
Iſabella Pardæa ob ſortilege crimen comprehenſa. 233
Iſdigerdes Rex. 170
D. Iſidorus. 299
Iudę Apoſtoli ſententia de mortuorum apparitione. 288
Iudęi filiolus in fornace accēſa ſervatus. 193
Iulianus Chaldæus magus. 153
Iuliani Apoſtatæ mors. 284
Iuli capilli à flamma ſervati. 160
Iupiter Hammon in hirci forma colebatur. 250
KAbaliſtarum genera ſeu gradus. 58
Kabbauterkens. 342
Kiſſem vel Kaſam Hebr. quid. 10
Klakis. 186
Kunigundis Regina calumniam paſſa. 172
LAc ex pariete ſcaturiens. 171
Lachaz quid Hebr. 10
Lachrymarum tranſitus qua oculi parte. 83

Lamia

Lamiæ Baſilieenſis. 181
Lamia unde dictæ. 12. & 336
Lamiæ & Menippi nuptiæ, 128
Lamiæ ſcientiam Magicam diſcunt poti uncula & quali. 167
Lapidis philoſoph. nomina, & materia. 73
Lapides in æs liquati. 25
Lappiorum exſtaſes. 255
Lareis familiares apud Rom. 264
Larina oppidum à Magis liberatum. 176
Larvæ 264
Latace herba. 254
Latronum ſpectra D. Germano apparentia. 286
Laude Dei magica diſſipantur. 209
D. Laurentii Iuſtiniani viſio. 275
Lauretana ſpectrorum infeſtatio. 319
Leberis ſerpentum. 241
Lemuraſeu Remuria. 264
Leo cur metuit gallinacei cantum. 29
Leo Iſauricus punitus. 296
Leonis Imper. aviculæ aureæ canentes. 40
D. Leonis vel Caroli Magni ſpuriæ orationes. 232
S. Leonis Epiſtola correcta à S. Petro. 292
Lepus marinus quam venenoſus. 31
Lernum. 265
Leucippe Galateæ filia. 237
Lignum ſæpe lapideſcit. 181
Lilith Succuborum dæmonum præſes. 332
Lineæ confuſæ quo pacto ſpeciem picturæ pulchræ præbeant. 148
Litteræ & ſyllabæ nulla cum cœlo cognatio, 62
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneventana. 209 in ditione Vltraiectina. 214
Localis translatio ſagarum vera. 202
Localium translationum falſarum exempla. 202 verarum exempla. ibid. & ſeq.
Locuſta ſignifica dæmonem. Proloq.
Locutiones miraculoſæ quo fiant modo. 225
Loqui beſtias an faciant magi. ibid.
Lothi uxor quomodo in ſtatuã verſa. 224
Luctatores Dæmones. 328
Lucomorii an quotannis reſurgant. 357
L. Coſſitius in marem mutatur. 236
L. Marcius. 160
Lodovici Alodiſii Imolenſis tyranni ſpectrum patris. 305
Ludovicus Bavarus Imp. 173
Luna cœlo non deducitur. 164
S. Lupus Senonenſis. 371
Lupus an ei quem prior vidit raucedinem adferat, & cur. 29
Lupos dæmones eſſe. 172
Luſitana mulier ex ſimio duos filios peperit. 187
Luſitaniæ Regum inſignia unde nata. 299
Lutherus ex incubo genitus. 192
Lutheri matheologi meteorologia. 161
Lutgardis cautio. 313
Lycaon morbus, Lupina inſania, & Chatrab. 221
Lycantropi qui & quomodo. 222
Lyncei homines in Hiſpania. 130
MAcedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium, ſed irrito conatu, quia ſchiſmaticus. 292
Macrianus Græculus. 181
Mohometus Hæreticus & Magus. Proloq.
Magdalena Crucia. 219
Magiæ diſcuſſio quam neceſſaria, & difficilis. Proloq.
Magia quid. 8
Magiæ diviſio. ibid eius inventor & perfector cacodæmon. 111
Magia prohibita quid & quæ eius ſpecies 9
Mathematica quid, & mira eius exẽpla 80
artificialis quid & quotuplex. ibid.
Magia duplex Perſarũ mala utraq; & utriuſque origo á Satana. 13
Magiam dæmoniacam eſſe aliquam. 110
Magiæ naturalis diviſio. 15
Magiæ naturalis operatricis ſcriptores, & eorum cenſura cautioque ibid.
Magiæ vis in cacodæmones qualis & quãta? 363
Magiæ dæmoniacæ notæ, ſeu indicia pacti initi. 126
Magiæ dæmoniacæ quis primus auctor 111
Magiæ poteſtas quæ in cælos, aſtra & elementa. 164
Magiæ dæmoniacæ libri. 114
Eius ſcriptores vetuſti. 113
Magiæ naturalis auctor Deus. 14
Eius definitio. ibid. E
Magi an queant impedire activitatem agentis

agentis naturalis, & varia exempla. 159. Procellas ciere poſſunt. 165. Quid in aquas poſsint. 50 Loco movere quæ valeant. 164. Subſtantiales vel accidentarias formas an producant. 158. Poſſunt quæ dæmones nec amplius. 133. Quid poſſint in fortunæ bona. 171. An amplius poſsint in ſerpentes, quam alia bruta. 188. Nequeunt creare, nec quidvis ex quovis facere, nec ex quavis cauſa, vel quovis inſtrumento: nec in inſtanti, nec tempore nimis brevi; nec facere, ut ſit vacuum. 158. & ſeqq
Magi pauperes & viles ubique cur. 180
Magi ſeptentrionales, ut Finni, Biarmij & alij Tartari. 152
Magi tres Evangelici quales. 15
Magorum varia nomina apud Hebræos & quid ſingula ſignificent. 10
Magorum varia nomina apud Latinos. 10
Magorum vetuſtiſsimorum nomina ex variis. 11
Magorum poteſtas in orbes cœleſtes & ſydera. 164
Magis dæmones non ex pacto, ſed ſponte obediunt. 365
Magicæ in Hiſpaniis ſcholæ per Sarracenos introductæ quando ſublatæ. *Prolog.*
Magici effectus non ſunt gratiæ gratis datæ. 111 nec ſunt effectus bonorum Angelorum. 112. nec ſunt effectus animarum. 113
Magicæ virtutes. 134
Magicarum artium cauſæ & genealogia per apologum. 252
Magnetis vis. 31
Maleficorum cur maior nunc quam olim multitudo. *Proloq.*
Mammona dæmon. 328
Mammon ſeu Plutus. 326
Manes accire. 270
Manes & Marcion unde hæreſim ſcripſerint. 12
Mantenſium magorum error. 348
Manethon magus. 143
Manium ſolanum herba. 244
Martij herba. 14
Margullinæ Prior à dæmone occiſus. 181
Marcus Ieſuita. 162
Margarita Eslingenſis. 227
Marcus hæret. & Magus. *Prol. q.*
Marcos oppidum obſidione liberat m à Mago. 168
B. Maria virgo pro mundo intercedit. 299 eiuſdem viſiones. ibid.
B. Mariæ Virginis odium in hæreticos. 291. eiuſdem varia miracula paginis ſeqq.
B. Mariæ de Columna primum templum. 281
Mariæ virginis devotio quam utilis, exemplo probatum. 226
Maria ſoror Moyſis an ſcripſerit de alchymia. 70
Maria Pacheco mutata in Manuelem. 237
Marſilius Ficinus à morte apparuit. 303
Marſi. 14 & 39
Marſorum virtus an fabuloſa. 184
Martinus II. Pontifex. 177
Martin. Presbyter Canonicus Legionenſ. 300
Martinus Arelatenſis. 192
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari, quos ab igne, aqua, &c. conſervarat. 231
Martyres quo pacto illæſi ſervabantur. 160
Maruthas Epiſcopus. 170
Maſcæ nomen dæmonis. 12
Maſquillon. 203
Matiſconenſis comes. 208
Matronæ Moſellanæ ſupplicium. 179
S. Matthæi Evangelium quando repertum. 292
Ματαί⊙ cur non dæmon. & Gall. Matous. 351
MECHASSEPHIM quid, Heb. 10
Medea. 155. & ſeqq eius ignes.
Melindani Indiæ populi. 182
Meluſina. 194
Memoriæ quid conferre aut nocere queat dæmon. 245
Memphytis lapidis vis. 233
Menander hæreticus & Magus. *Prol. q.*
Menſa ſolis. 41
Meſsium & frugum excantatio. 171
Metalli definitio. 78
Metalla an vivant. 74
Metalla cur ductilia. ibid.

Metalla in quæ principia reſoluantur. 77
Metallorum materia, & conciliata ſententia Peripateticorum & chymicorum. ibid.
Materia proxima an eadem eſſe poſsit. 80
Metallorum omnium an unica ſpecies perfecta. 78
Metamorphoſes variæ, & an corpora per Magos fieri queant. 220
Metamorphoſeos Gentilium, ut ſociorum Diomedis, Iphigeniæ, victimæ Cæſar. 146
Metaphora in SS. 18
Metonymia in SS. ibid.
Michaelis Siciditæ præſtigiæ. 150
Militares incantationes & ſuperſtitiones. 15
Milo vim alectoriæ expertus. 154
Miraculum & mirum quid ſint. 144
Miracula an fidei efficax probatio. 146
Miracula aut mira an magi queant facere. 133
Mitra ſtigma Magorum. 119
Mixta an à magis produci queant. 186
Mœris. 154
Moguntinus dæmon diffamator. 172
Monuedrienſis Abbatiſſa. 241
Monſtra an de ſuis inferioribus prædicentur. 79
Monſtrorum quæ natura ſterilia. ibid.
Monſtrorum origo. 197
Morbi qui faciunt, ut quis mortuus videatur. 361
Morbi ἄφονοι. ibid
Morienus fictitius. 71
Morituri quibus dextream porrexerunt an appareant poſtea. 313
Morituris quam terribilis dæmon appareat. 313
Moſes quo apparuerit modo. 269
Moſes an ſcripſerit de alchymia. 70
Motus localis per aerem magicus. 132
Motu locali quomodo dæmon utatur in magicis. 146. quid valeant movere loco, & quomodo. ibid.
B. Muſæ fœlix tranſitus. 294
Muſica quomodo moveat. 61
Muſtela ex ore militis. 255
Muſtelæ & bufonis odium. 29
NAbuchodonoſor quomodo in belluam mutatus. 224
Nachaz Hebr. quid. 10
Nachi obſidio ſoluta propter ſpectra. 339
Napello educata puella veneno imbutura Alexandrum. 31
Naſcitur nemo medicus vel faſcinator. 21
Naturæ ordo quotuplex. 59
Naturæ leges in magicis etiam vigent. 133
Naturæ leges & univerſi ordo mutari nequit à Magicis. ibid.
Navigantibus littus cur movere videatur. 149
D. Nazianzeni viſio. 275
Neapolitanus rex ultimus Italus, an per magiam deturbatus, & an Italus eſſe queat. 178
Nectanabus magus. 315
Necyomantiæ origo. 264
Nemeſis. 328
Nero magicen irritam expertus. 143
Nicaraguani. 221
Nicenæ Synodo mortui ſubſcripſere. 283
Nigritæ. 164
Nobile Raymundi. 85
Noctambuli unde, & fusè de his. 22
Nogeri viſio. 278
Noe & Chamus an ſcripſerint alchymiam. 70
Noema dea Chinenſium. 175
Nomina ſunt radii rerum. 62
Nomina ſunt vitæ expertia. ibid.
Nomina an à Deo rebus indita. 62
Nomina vim Phyſicam nullam habent. 45
Nomina unius linguæ non plus poſſunt quam alterius, nec Barbara quàm Latina. 61
Nominum vis nec naſcitur ab imponentis ſanctitate, nec à linguæ dignitate. ibid.
Notoria ars. 111
Numerus formalis magicus qualis. 49
Numerus muſicus quid valeat. 50
Numeri imparis vis. ibid.
Numæ Pompilij cœna magica. 153
Nympha muliebris. 238
Nympharum variæ ſpecies. 323
Nympholiptæ. 334

Oblatio ſacrificii pro mortuis. 295
Obſeſsis qua mente herbæ & lapides poſsint alligari. 368
Ocimum cum conviciis plantatum uberius provenit. 15
Octimeſtris partus ratio. 47
Oculorum morbi & formicatio & halahol. 316
Oddo Danicus. 174
Odoratus deceptio. 317
Oenothea herba. 244
OF. Hebraicum quid. 9
Olibij Max. urnula & lucerna inexſtincta. 69
Ollerus Suecus. 174
Ollerus magus. 153
Oniro pompi. 363
Operis huius occaſio & finis. *Proloq.*
Operum naturalium ſpecies. 59
Ophiuſa herba. 244
Orationis vis contra ſpectra. 286
Oratio retrograda an qua talis effectiva. 64
Oratores quomodo perſuadent & movent. 61
Ordines univerſi quatuor. 60
Oricalchum factitium, & naturale. 75
Origenes damnatus. 293
Origenis errores dæmon magis perſuadet. 121
Oromagda ſeu Oromazus. 12
Orpheus & Amphion magi. 51
Orphei caput. 226
Ochinus Dæmon. 175
PActum magicum duplex, explicitum & implicitum, & utriuſque formulæ atque ſolemnia. 115
Pactum magicum quale peccatum. 120
vanum & pernicioſum. ibid.
Pactum tacitum Magicarum quale & quomodo dignoſcendum. 121
Pactum tacitum quando non mortale. ibid.
Pactum de apparendo. 303
Pactum de apparendo poſt mortem, an licitum tutumve. 313
Pacto non aſtringitur dæmon, & cur aliquando illi ſtet. 116
Palamne aſpidis genus. 185
Palea quomodo videatur eſſe trabs. 149
Paleæ nives cõſervant & fructus maturãt. 14
Paleæ quomodo appareant eſſe ſerpentes & ſaltitare. 148
Palingenij impietas. 112
Pamphile ſaga. 153
Pantaura lapis. 53
Pandulfus Capuanus. 297
Pandoræ poculum an alchymicum. 70
Panem & ſalem cur dæmon oderit. 173
Panicus terror. 334
Papyrij Maſſoni malitia & ſtupor. 163
Παραλαμβάνειν. 207
Paraſceves filiorum vis curandi. 32
Paredrij. 363
Parentationes. 264
Partus prodigioſus in regno Neapolitano. 145
Partus monſtroſi varij in variis locis. 187
Paſetis præſtigiæ. 128
SS Patres animam cœlis tribuentes figurate locuti. 18
S. Pauli Gentiles. 32
Paulina ars. 13
Pavonis caro neſcia putreſcere. 14
Pecunias fictitias dat dæmon & magi. 180
Peguſani orti à cane. 188
Penetratio corporearum dimenſionum an dæmoni poſsibilis ſit, & an contra naturam. 218
Pentaphylli herba. 49
Periapta ſeu Periamata. 64
Perſarum cadavera cur non putreſcant. 261
Perſarum duo Dij. 13
Perſei clypeus. 220
Peruani viperas ſine noxia quomodo contrectant: & mira ilorum ſolemnia. 183
Petitio an potentior quia laminæ inſculpta. 64
Petri de Paz tribuni Hiſpani apparitio poſt mortem egregiæ victoriæ cauſa. 304
S. Petronilla à B. Petro ſanata. 36
Phaethon. 261
Phæruſa uxor Pithei. 236
Philinnij ſpectrum mirabile & concubitus cum viva Machata. 346
Philippi Diaconi translatio. 207
Philoſophi nomen uſurpant Alchymici. 92
Philotis. 238

Phrenitis & Mania quid. 36
Phylacteria. 64
Picus Rex. 154
Pici Mirandulani alchymia. 90
Pygmæus fuiſſe & eſſe. 198
Pici Martii herbæ vis. 39
Piloſi. 329. & 336
Pilularum numerus impar. 49
Piſani magi. 181
Piſces invicem movent. 229
Planetaria ars. 112
Platanus in oleam mutata. 83
Platonicorum varia deliria. 58
Plumbo liquato manus lota Venetiis. 14
Plutus & Pluto unde ᾅδης. 328
Πνεῦμα etiam accipi de anima. 279
Pœnitentiam Diabolus non poteſt in Iamiis impedire. 252
Polycriti ſpectrum & caput filii loquax. 226
Pomponatij liber de Incantationibus. 16
Potamantis. 244
Præfiſcini. 64
Præſtantij pater. 222
Præſtantij patris deluſio. 149
Præſtigia quot modis dæmon operetur. 148
Præſtigiatorij effectus quibus regulis cognoſcendi. 150
Præſtigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam, 41 quam pernicioſa auctoribus & principibus, ac etiam fautoribus. 42
Præternaturalia opera quæ. 60
Principibus quibus licita Alchymia. 94
Priſcillianus hæreticus & magus. *Proloq.*
Priſcilliani error. 169
Proſopopœia in S. S. 18
Pſeudochriſti hæretici tres Galli & magi. *Prol q.*
Pſylli. 14 & 39
Pſyllorum & Marſorum vis in ſerpentes. 18
Publii caput. 146
pueri per diſtans ianuas aperientes. 39
putredinem quæ arceant. 261
pythagoras magus. 227
pythagoræ magica. 153
pythagoræ femur aureum. 71
Qualitatum occultarum neceſſitas. 40
Quantitas ut ſic non eſt activa. ibid.
Quæſtiones & tormenta cur multi magi fortiter ferant. 233
Quirini cuiuſdam infœlix exitus. 232
Rabbinorum errores. 10
Ranunculi decretorij. 145
Raptus cauſa efficiens Deus. 259
Ratio an concedenda brutis. 328
Raymundus Lullius prohibetur. 15
Raymundus Lullius verum aurum produxit. 85
Reatinus circulator. 42
Reginæ ſagarum olim fuere. 153
Regulæ diſcernendorum verorum effectuum à præſtigioſis. 132
Religio Gentilibus pro ſuperſtitione. 7
Religio quid Theologis. ibid.
Religionis & ſuperſtitionis differentia: ibid.
Reliquiarum geſtatio. 65
Reſurrectionis veræ effector ſolus Deus, non dæmon, nec natura 356. Inſectorum imperfecta reſurrectio. ibid. Gentilium apparentes reſurrectiones explicatæ 368
Reſurrectionis fictæ mirum exemplum: & de bobus ſtrigum reſurg. ibid.
Reſurgentes cum Chriſto. 269
Richardo Comiti mirum ſpectrum oblatum. 357
S. Roberti viſio. 352
Roman Ramirez magi hiſtoria. 248
Ruta furtiva fertilior. 15
Sacrilegus punitus. 298
Sagæ cur fœtidæ. 347
Sagæ poſſunt diſcernere an veræ tranſlationes ſint, & quo pacto. 256
Sahir cur dæmon. 351
Sal Agrigentinus aqua induratur, igne liquatur. 14
Sal deeſt in conviviis magorum. 173
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificioſa. 83
Salai Regis ſpelunca. 181
Salmanticenſis puer ſanans tactu. 36
Salomon an dives per alchymiam. 70
Salomonis Magia. 114
Salomonis exorciſmi quales. 365

Salomonis Regis Magia qualis. 15
Salutatores Hiſpaniæ an Magi & permittendi. 36
Salutatorum mendacia & errores. ib.
Salutatorum vis non eſt naturalis. 37
Samaria infamata Magiæ. 11
Samuel an evocatus per Pythoniſſas. 130
Samuelis anima vere apparuit. 277
Sancti vim habent coërcendi dæmonem. 365
Sanctorum reliquiæ contra ſpectrum. 306
Sanctorum variorum apparitiones. 306. & ſeq.
Sanctorum ieiunia à Deo. 235
Sanctorum dormientium duodecim. 235
Sandaraca naturalis & fictitia. 75
Sanitatis donum eſt à Deo. 32
Sardoi Heroës. 235
Sarracenus in Apulia theſauri repertor. 182.
Satyri. 329
Scafii magi mors. 231
Scantiarum aquarum flamma. 161
Schiltochium à ſaga crematum. 172
Schiſmaticorum faventis pœna. 295
Scholæ magicæ in diverſis locis. 110
Scientias & artes quo dæmon pacto docere queat. 246
Scorpii Libyci induſtria. 228
Scotiæ Regis, contra pictos ſtratagema 315
Scotus Parmenſis. 173
Scriptura loquens de animatione cœli quo pacto intelligendæ regulæ aliquot. 18
Scripta Pontificia defendi Deo quam gratum. 291
Scrobiculæ ad pluviam. 168
Selene meretrix. 129
Semen humanum quid. 191
Semidei & Heroës veterum ex incubis. ibid.
Senectus an in iuventam queat mutari. 240
Senſum doloris an dæmon homini queat auferre. 231
Senſitiva vis quid poſſit pati à Magis. 243
Senus pro ſinus apud veteres. 183
Septem granula rixas provocantia. 1[illegible]
Sepulchro Aiacis vox erumpens. 358
Serapis dæmon. 328
Serpens querna fronde necatur, & Ibidis penna ſiſtitur. 31
Serpens iuventam renovat. 241
Serpens mutatus in aurum. 225
Serpentum incantatio. 130
Servii Tulli capilli. 160
Sibylla an vaticinata de alchymia. 70
Sibyllæ albæ. 340
Sibyllæ Nurſinæ. 326
Sigebertus Franc. Rex. 175
Sigillorum vis. 45
Silicernia. 264
Silvæ claſſis ſpeciem præbentes. 314
Silvanus Epiſcopus falſo accuſatus. 172
Silveſter II. Pontifex. 177
Simeonis Sali amuletum. 65
Simeonis Magi prodigia. 128
Simon de Thurua. 245
Simonis Magi canis. 153
Simulacrum & umbra an ab anima differant. 264
Siproeta. 239
Sirenes. 323
Siſyphus an artis alchymiæ inventor. 70
Socratis dæmonium. 372
Sodomitarum auraſia. 149
Somni diuturni varia exempla, & an magicis poſſit conciliari. 234
Soni & voces prodigioſæ ſtatuarum, hominum, &c. 314
Sopater magus. 165
Sortilegi & Sortiarii. 12
Soſipatra. 248
Spagirica. 74
Species imaginarias quas dæmon queat ingerere. 243
Specie differentia commiſceri & gignere. 192
Spectrum vehit militem Hieroſolymam. 338
Spectra portendentia futuras clades & calamitates 340
Spectra quo pacto lapides queant iacere. ibid.
Spectra vel animas nequeunt magi elicere, ſed ſimulantur à dæmonibus. 366
Spectra fœminea puellarum, matronarumve quam varia. 340
Spectra artificioſa. 314
Spectra vexantia domeſticos, & ſtrepitus cauſæ.

cauſæ. 341
Spectra ficta varia. 315. quale peccatum. ibid.
Spectra contemnens ab iis truncatus. 338
Spectrorum dona periculoſa. 339
Spectrorum infeſtatio cauſa reſcindendæ locationis. 341
Speculum cur vitietur aſpectu menſtruatæ. 28
Specula incendiaria. 57
Sphinx. 333
Spirenſis puella. 235
S. Spiridionis miraculum. 225
Spiritus damnatorum & beatorum non ſubintrant corpora. 277
Spirituum apparitiones à quibus exploſæ. 262. defenſæ, ab auctoritate Gentilium. ibid.
Spirituum ſeu animarum diſcernendarum ratio. 271
Spirituum apparitio probata contra Philoſophos ratione. 265
Sporus. 239
Stallichten. *Germ.* 160
S. Stanislaus. 363
S. Stephanus Dienſis Epiſc. 367
Stigma ſagarum inſenſile qua forma. 233
Stomoma. 75
Struthiocameli ova non excluduntur aſpectu. 30
Striges. 30
Stumph. Petter Bebburgenſis. 224
Succuba dæmon an parere queat. 192 & ſeq. exempla varia quomodo accipienda. ibid.
Supernaturalia opera quæ. 59
Superſtites qui. 6
Superſtitio falſi cultûs. 8
Superſtitio unde dicta. ibid.
Superſtitio indebiti cultûs. ibid.
Superſtitio in malo. ibid.
Synagoga credidit animas apparere. 277
TActus ſolus non eſt cauſa effectuum mirandorum. 36
Tactus ſenſum in corpore aſſumpto poteſt dæmon fallere. 344. & ut alias.
Tactu ſanant nonnulli. 36
Tarantulæ venenum. 14
Tarentinus ſenex. 241
Tardictylis. 244
Tartari Polonos arte magica fundunt. 174
Taurus verbis domitus. 185
Taurominitanorum iuvenum ex ebrietate væſania. 317
S. Telmi Flamma. 160
Temperamentum æqualitatis, quod Itali medici quidam confixerunt, impium. 21.
Tenebras Magi excitant. 170
Tentare quantum ſinatur Diabolus. 252
Terræ opus ſacrum quid Hippocrati. 71
Terræ motus cauſare an magi queant. 164
Teſtimonium pauperum an admittendum. 86
Teſtimonium domeſticum quando validum. ibid.
Teſtudo quomodo excludat ova. 29
Thaumaturgica magia. 41
Theangelis herba. 244
Theodorus monachus. 218
Theriaca. 54
Theotecnus magus. 227
Theophilus medicus. 317
Theophilus Vicedominus. 178
Theſauri cuſtodes dæmones. 343
Theſauros quærentes magi à dæmone necati. 181
Theurgia impia eſt, & nulla. 111
Thraſyllus. 317
Thynicus. 248
Tyronibus religionum infeſti dæmones. 319
Torpedo torpefacit manum piſcantis. 31
Translationes locales magiæ quadruplices 216
Tranſmutationes ſagarum in beſtias. 222
Tranſvectiones corporum dæmonibus factæ aliquando ſunt circa defatigationem maleficarum. 217. exempla. 207. & ſeq.
Trevirenſis ruſtici factum. 168
Trevirenſi ditioni unde labes ſagarum. Proloq.
Triſcalinus parochum diffamans. 172
Triticum & ſiligo mutantur in invicem. 83
Triticum, lolium, ſiligo an ſpecie differant. ibid.
Trithemii Steganographia. 114
Tuſciæ Veſtalis cribrum æquiferum. 162

Tympanum ex pelle lupina ſonitu rumpit tympanum agnina ex pelle tenſum. 14
Thyreſias. 240
Tyreſias & Melampus non intellexere voces avium. 227
VAgiones. 195
Varus. 156
Vdo Magdeburg. Epiſcopus. 302
Vellus aureum. 71
Venefici. 12
Veneris montes. 203. & 325
Veracrucii quædam refutata. 37. & ſeq.
Veratrices. 12
Verborum ſignificatio an ſit effectiva. 62
Verborum complexio an effectiva. ibid.
Verborum inſuſurratorum in aurem tauri vis nulla. 28
Verborum & nominum ſeu incantationum vis. 59
Vermiculi mutantur in alites. 83
Veſpertilio foliis pla ani abigitur. 31
Veſtales Romanorum ſagæ. 174
Vicilinus avis. 355
Victoriam in bellis an magi largiri valeant: item ad urbium expugnationem juvare, &c. 174
Vipera arundine icta obſtupeſcit. 31
Virgo ut concipiat, an dæmon queat efficere. 195
Vir an in fœminam poſſit mutari. 239
Virunculorum ſpectra. 342
Virgam aut alia membra, an vere dæmon augeat aut amputet. 210
Viſio fit intro ſuſceptione non emiſſione. 28
Viſio & viſus qui differant. 267
Viſionum exempla quædam in S.Hiſtor. 268. & ſeq.
Viſus ſeu aſpectus non eſt efficax ad ſanandum morbos, vel alia hujuſmodi mira. 28
Vita non pendet à numeris. 242
Vitæ periodus an aliqua certa cunctis. ib.
Vitam perpetuare homini non poteſt dæmon. 243
Vitales actiones tribuere dæmon in corpore aſſumpto error. 353
Vlrici Molitoris error. 198
Vmbræ quid. 264
Vnguenta cur adhibeat dæmon in translatione. 206
Voce ſola morbi & vulnera ſanari, vel mira alia nequeunt perfici. 27
Voces animalium, ut in homine audiantur an poſſint magi facere. 227 in uteris prægnantium. ibid.
Voluntaria & pro libito ecſtaſis eſt magica. 255
Voluntati an dæmon vim facere, & quomodo inducere queat, etiam quoad peccatores. 251
Voluptaſne eſſe queat in concubitis cum dæmone. 193
Vratislai & Gremozislai bellum. 176
Vriel, an nomen Angeli. 67
Vrſariorum amuleta. ib.
Vter unde ſagi & ſagæ potant ſcientiam. 247
Vteri ſtrangulatio. 361
Vulnera arceantur ne magicis. 232
Vulnerum militaris curatio. 32
Waltherus de Millene. 338
Weſtphala diris filium immobilem reddidit. 28
Wiſſelkinderen. 195
XAca Iaponicis. 192
ZAbulus. 114
Zahuris Hiſpaniæ quales. 30
Zamorano monacho pactum & apparit. 313
Zedechiæ Iudæi præſtigiæ. 149
Zelotypiæ poculum. 59
Zoroaſter non unus, ſed multi, & qui? 13
Zyto Bohemus. 129

INDEX RERVM ET VERBORVM

LIBRI 3. & 4.

Aronis virga. 615
Abbates tres philtro necati. 405
Abortus per maleficia. 435
Abortivi exciſi à magis. 431
Abraham an propheta. 637
Abraham Genethliacos convicit. 637
Abrahami humilitas. 570
Abrahæ ſervus ſignum petiit. 589
Abſtracta pro concretis. 539
Achaz quo liberos modo per ignem luſtrarit. 610
Achatis potus. 616
Achami furtum. 589
Acredulæ prænotio. 643
Acu puncturæ
Acus per cutem prodeuntes: &c. 449
S. Adalbertus. 476
S. Adalberti Anathema falſum, quod eſt Adelberti hæretici. 515
Adolphi Scribonii probationes reiectæ. 707
Advocatorum veterum ſuperſtitio. 613
Æ.leſii ſomnium. 658
Ægyptiaci dies qui fuſe doctum. 501
Æromantia. 605
Æſculapii templo cubabant. 547
Æternitatis participes prophetæ quomodo. 534
Agamemnon. 661
Agnus caſtus. 407
Agnus Scythicus. 613
Agreſtii hæretici calumniatoris mors. 675
Alatoides membrana. 613
Abigeriana viſio. 587
Alcmenæ partus. 435
Alchindrinæ liber nefarius. 626
S. Aldegundis. 579
Alea cur prohibita. 665
Alectryomantia. 624
Alexander & Hymenæus. 473
Alexandri Magni ſomnium. 660
Alexandri Magni viſio. 541
Alexandri Medici perceſſor præſignificatus. 652
Alexandrinorum βλακχνομίον. 638
Alexius Brana. 640
Allabius. 636
B. Aloyſius Bertrandus. 581
Alphonſus rex Aragonum. 637
Alphonſus ſapiens Rex Caſtellæ per aſtrologiam deceptus. ib.
Alphonſus 1. rex Neapolitanor. 529
Alphitomantia. 611
Alſatica ſuperſtitio. ibid.
Atheæ ſtipes fatalis Meleagro. 438
Aleuromantia. 613
Amaſis Rex Ægyptii maleficiatus. 459
Amatorium maleficiúm quam noxium menti & corpori, & quare. 404
Amatorii veneficii materia, & exempla. 395
Amatorione ſolo maleficio abutantur rebus ſacris? imò & aliis maleficiis Sacramenta prophanant. 398
Amatoriorum veneficiorum huius ævi deſcriptio, & ſacrilegia varia. ib.
Amatoriorum maleficiorum ingredientia, ſeu materia. 404
Amatoriis veneficiis voluntas cogi non poteſt, bene turbari concupiſcentia, & ſanguis efferveſcere, &c. 399
Amethiſti geſtatio ſuperſtitioſa. 614
Amniomantiæ origo & cauſa. 613
Amoris præſes quidem Dæmon. 454
Amoris remedia naturalia, ſuperſtitioſa, & divina. 407. & ſeq.
Amphiarai templum vaticinum. 546
Ana, quid Cabaliſtis per Aleph. finale, & quid per Ain. 509
Ananiſapta quid, & vnde ductum, fuſe diſcutitur. ibid.
Anabaptiſtarum ſomnia. 658
Andronicus Imp. 622. Sacrilegus. 673

B. An-

B. Angela Bohema. 560
B. Angela de Fulgino. 446
Angeli populorum cuſtodes. 635
Angelica ars. 492
Angelis data Prophetia cur. 532
Anguilla perfecta eiecta per poſticum, & & poſtea involucra fœtus ſoluta omnia. 444
Animalia an ipſa prænoſcant, quod ſignificant. 643
Animalium noxiorum exorciſmi & coniurationes quæ licitæ. 504. & ſeq.
Annos & tempora qui colant. 500
Annulo quodam empto Princeps deceptus in ludo. 605
Antichriſti nomen cur per 666. ſignificatum. 628
Antichriſti tempus vane prædixere omnes 637
Anthropomantia. 612
Antigonus, Rex. 661
Antochi Tiberti Cæſenatis divinatio. 646
Antipathia hominis cum dæmone. 465
Antonius Cardinalis Granuellanus. 641
S. Antonii regula ad diſcernendas revelationes explicata. 580
D. Antonio conſecrandi porcos origo & ritus. 506
Antonii Verderii error. 647
Apollo Myricæus. 613
Apollo Iſmenius. 610
Apollinis varia oracula. 590
Apollonius Tyanæus. 588
Apollonii Tyanæi iactantia. 600
Apoſtaſia à fide. 473
Appa & Gela ut tutatæ caſtitatem. 409
Apparitiones Angeli, & Deiparæ. 679
Aqua à oderit maleficas, quod non. 708
Aquæ aſcenſus maleficus. 442
Aquæ rarefactio & condenſatio facillima. 452
Aquarum præſagia. 641
Aquila Ponticus cur pulſus ab Eccleſ. 632
Aquila Britannus. 544
Arabs ſignificat latronem. 630
Araneæ ſpecie dæmon. 474
Arbitrium liberum abſolutum Iudicibus non competere. 727
Arborum, herbarum & florum prognoſtica. 642
Arcarius dæmon in Miſnia. 593
Arequipanum prodigium. 641
Aretinorum fons. 602
Argentinenſes quidam hæretici. 694
Ariobaldus Dux Longobardorum. 471
Ariopharnis Thracum regis iudicium. 528
Ariolatio quid, & unde dicta. 607
Arithmantia duplex. 626
Arlunæ Scythicæ. 612
Arma maleficio imbuta, gladius, annulus, 437
Armorici Baronis infanticidia. 465
Arnulphus Lotharingiæ dux. 736
Arnobii ſomnium. 660
Aronenſes energumenæ quomodo à dæmone vexatæ & quædam liberatæ. 568
Arreptitii ſeu obſeſſi. 478
Arreptitiorum revelationes falſæ. 554
B. Arſenius. 577
S. Arſenii doctrina de dæmonum lucta & variis inſidiis. 574
Aſcletarionis prædictio & mors. 636
Aſinini capitis veneratio. 606
Aſpidomantia. 607
Aſſaſini qui. 438
Aſſumere quid. 544
Aſſyriorum ſortitio in bellis. 620
Aſtirites lapis. 395
Aſtra non ſunt certa omnium eventuum ſigna. 633
Aſtragalomanti. 619
Aſtroiatri. 639
Aſtrologi qui excuſandi. 589
Aſtrologi quæ nequeant prædicere. 631
Aſtrologi ſæpe habent pactum cum dæmone. 636
Aſtrologorum peccata quæ & quanta. 631
Aſtrologorum divinationes cur aliquando veræ. 536
Aſtrologis vera dicentibus minus credendum. & ſeq. 652
Aſtrologiæ quatuor partes diſcuſſæ. 630
Aſtronomia & Aſtrologia diſcrepant. ib.
Athenais evecta ad imperium. 636
Atheiſmus ex Calviniſmo pullulat. 469
S. Attilanus Zamorenſis. 736
Attilæ mater. 658
Augurium quid & quotuplex. 616
Auguria oblativa & imperativa quæ. 617

Avium reſpectu augurii nomina diverſa. ibid.& ſeq.
Aurium tintinnatio. 495
Auriginoſi morbi curatio. 415
Auſpicium militare ex acuminibus. 619
Auſpicia pedeſtria. 617
Aurelianenſis Dux veneficus. 433
Auſpicia quid & qualia. 617
Axinomantia. 606

Babyloniarum fœminarum conſuetudo ſe advenis proſtituendi, & funium quæ tendebantur & rumpebantur, mos explicatus. 403
Banchus rex. 628
Baptiſmi aqua quo pacto cauſa ſalutis. 712
Baptiſmi ritus defenſi. 508
Baptiſmali oleo & aqua abutuntur malefic.398.& ſeqq.
Bardæ ſomnium. 660
Bartholomæi Coclitis prædictiones. 652
mors. ibid.
Baſina Franc. regina ſaga. 553
Baſilacius fanaticus qualis. 586
Baſilius Imp. 600
Baſilius Pſeudomonachus. 400
Batavus Miſſam irridens. 481
Beelzebub numen Accaron. 590
Begini & Begardi. 555
Belomantia. 620
Benedicere animalibus ſuperſtitioſe non licet. 505
Benedictionis menſæ omiſſio noxia. 474
Berlinenſes maleficæ quo pacto glaciem procurent. 417
D. Bernardinus Senenſis fontem divinatorium obſtruxit. 602
Bernenſium maleficorum ſumma impietas. 428
B. Birgitta Suecica & eius revelationes defenſæ. 560
Birgilenſis dæmon. 469
D. Blaſii patrocinium animalium. 506
Blaſphemorum pœnæ & exempla. 473
Bohemici Magi præſtigiæ. 446
Bohemiæ ſpectrum mortis præſagium. 619
Bohemæ faſcinatæ viros occidere. 429
Bohemæ ſagæ dementſæ. 731
Boleslaus à canibus devoratus. 473
Bonnenſis vetula combuſta per indicium probæ aquæ. 714
Bonum hominis rei quod. 518
Bonum iudicantis quod. ib.
Boni cur à dæmone vexentur. 467
Boni minoris ſuaſu Diabolus ſolet impedire majus. 572
Bonis nocere poſſunt, ſed raro, malefici. 465
Botonomantia. 612
Boum præſagium. 643
Brabanticæ ſuperſtitiones duæ. 516
Branchidarum oraculum. 592
Braſileenſium oniropolia. 653
Bravo miles Hiſpanus aleator à dæmone in altum ſublatus. 477
B. Briccii miracula duo. 690
Brigida Scora. 562
Bruta fulmina. 570
Bruxellenſis mulierculæ divinatio per ſomnium diſcuſſa. 661
Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus. 677

Cadavera quomodo lanceinent ſive in patibulis, ſive inhumata. 431. & ſeq.
Cœlorum influentiæ poſſunt ſpecies in phantaſia producere. 657
Cajetani quædam ſententia explicata. 490
Cajetani excuſatio reiecta. 497
Calix pro ſorte. 664
Caligulam Cæſonia ſuſtulit. 405
Calligæ templum in Gargano. 547
Calumniatores Sanctorum puniti. 473
Calvini error de baptiſmo. 710
Calviniani amici dæmonum, eorum parcunt imaginibus, varia exempla. 469
Calviniani olores virginitatis. 472
Calviniſtæ præcurſores Antichriſti. 442
Calviniſtarum revelationes. 583
Calviniſtarum vexillum effigie dæmonis inſigne. 469
Cambrouenſis Deiparæ imago, Duellum, & miraculoſa Clibici victoria. 679
Cameracenſes quidam hæreti. 694
Campanarum oſtenta mira. 640
Chananæus ſignificat mercatorem. 630
Canoniſtarum quorundam error. 718
Capnomantiæ ſpecies. 610
S. Carilephus. 485

Carnium eſus. 408
Carolus Magnus Imp. 529
Caroli Regis Franc. morbus ex maleficio. 433.
Caroli Calvi aviditas. 687
Caroli Mansfeldii Comitis mirus morbus ex maleficio. 449
Carnifex à malefica læſus in ipſa juſtitiæ executione. 429
Carnifex à malefica iam rogo mandanda læſus afflatu. ibid.
Carthaginenſis mulier ex falſa revelat. cauſa ſchiſmatis. 550
Catharinæ Raconiſiæ revelationes. 583
Catharinæ Gualteri mirus morbus ex maleficio. 441
Catharinæ Senenſis revelatio de concept. B. Mariæ virginis diſcuſſa. 562
Catharina Bononienſis decepta. 550
Catholici & Ariani Epiſc. certamen. 690
Catoptromantia in cuſpide ſplendenti. 690
κάτοχος, & κατοχή. 546
Cautelæ pro aqua frigida reiectæ. 715
Celtæ dicti Germani. 601
Ceriti & Cererićti. 446
Ceromantia. 612
Certamen duorum veneficorum mirabile. 429
Chabar quid, unde Chabarim. 621
Chaldæus ſignificat Aſtronomus. 630
Charibertus. 588
Charichriſt Hiberniæ. 500
Childericus rex Franciæ. 553
Chiromantia quotuplex, & quæ licita, quæ contra. 647
Chiromantiæ ſcriptores, prohibitæ lectionis. 647
Chorion. 612
Choſen ſeu eſſen. 536
Chriſtus quo ſenſu Propheta. 534
Chriſti Domini factum cæcum ſanantis. 508
Chriſtianis cur olim obiecta infanticidia. 435
Chriſtianus Comes de Oldeborg. 687
Chriſmatis vis. 481
Cineraria divinatio. 610
Circi Byzaceni ſtatuæ fatales. 440
Ciſterna in Aphaceno templo. 601
Citatio ad comparendum coram Deo, & varia eius exempla. 674
Cleidomantia. 606
Clemens V. citatus coram Deo. 675
Clementis octavi bulla. 683
κληδονιστική. 494
κληδονίζεσθαι quid & κληδών. 600
Cluniacenſes monachi Alphonſum Regem Aragoniæ ex purgatorio educunt. 491
Cogitationes an notæ dæmoni. 587
Cogitationes quo pacto Magi divinent. ib.
Cohobæ ſemen. 555
S. Coletæ prudens humilitas. 551
Colonienſis virgo. 474
Colophonii vates. 591
Cometarum ſignificationes. 639
Comitiſſa ſectæ Calvinianæ venefica & adultera iuſſu mariti occiſa. 450
Conceptio B. Virg. Deiparæ immaculatæ defenſa contra quandam prætenſam revelationem. 563
Condæi principis præſagia. 659
Confeſſionis vis. 450. 643
Congelatio morbus. 545
Coniectatio quid. 530. quotuplex. 629
Coniectatio iudiciaria ex aſtris quatenus licita. 629
Coniugibus vitanda philtra. 407
Coniugum intemperantia. 472
Conrad. Wimpina multa ſublegit clam ex Pico. 622
Conradi Marpurgii inquiſitio. 685
Conſtantini Stethati aſtrologi divinationes. 637
Conſtantinopolitani Circi maleficæ imagines. 440
Conſtantinopolitanum Imperium quo pacto obvenerit Flandriæ comiti 736
Contagio quomodo hauriatur. 411
Coponus ſicarius. 652
Contradictiones defenſoris probæ aquæ frigidæ. 712
Contumaciæ inobedientiæque pœna. 470
Corinthiorum lex. 649
Cornicis præſagium. 643
Corpus imago animi. 645
Corporis diſpoſitio quâ expoſita illuſionibus.

bus. 556
Corpori naturaliter ferrum & alia metallica certo conformata artificio innaſci non poſſe. 450
Corpori humano ex malis humoribus interdum dura ut tophos, ſpinas, conchylia, &c. innaſci. ibid.
Coſcinomantia. 606
Craſſus. 497
Cratetis impium conſilium. 407
Creaturæ quomodo laudem Dei nobis proponant. 711
Cribro divinare. 606
Criſtallomantia. 603. Pœna. ibid.
Critomantia, & Crithriæ mulieres. 611
Crucifixi imago ſanguinem fundens. 437
Crucis ſignaculo diſcernuntur illuſiones. 571
Crucis ſignum opponere viſioni ſeu revelationi. 580
Crucis ſignum prætermiſſum noxium. 475
Cruce certare quid. 735
Cubabant olim in templis ad ſomnia captanda. 546
Cubomantia. 620
Cultrum excernens deglutitum. 752
Curioſitas nimia. 486
Cyaneas ad Lycum. 602
Cyrus Perſarum Rex. 661

DABAR. 543
Dactylomantia. 605
Dæmon pro anima apparet evocata. 600
idem ſolet mentiri ſe animam. ibid.
Dæmon cur utatur ætate puerili ad divinationes. 556
Dæmon quædam per ſe non æquè poteſt ac per alios. 487
Dæmon cur potius per alios quàm per ſe, maleficio noceat. ib.
Dæmon non habet corpus aereum nec aliud. 708
Dæmon alligatus loco per Magum. 454
Dæmon maleficas ſuſtinet, ne mergantur. 707
Dæmon ſomniis deludens. 454
Dæmonis fraudes in oraculis reddendis. 587
Dæmoni permittit Deus aliquando lædere, & iudices decipere. 717
Dæmoni ſe devovere vel eum invocare quam periculoſum. ibid.
Dæmoni homines tradendi poteſtas. 474
Dæmones quæ occulta queant revelare. 585
Dæmones quidam leones. 400
Dæmonum convivia ſunt calamitates hominum. 385
Dæmonum miniſterio non licere uti, nec ad bonum. 507
Dæmoniaci obſeſſi & poſſeſſi quomodo differant. 453. quomodo intret dæmon. ibid. & ſeq.
Δαιμονῶντες. 446
Danielis liber ſomnialis. 614
Daphnomantia. 612
Deus cur maleficia permittat. 467
Deus cur permittat homines à dæmone poſſideri. 454
Dei gloria reſultans ex maleficiis. 467
Dei providentia in tuendis & dirigendis iudicibus maleficii quanta & qualis. 722
Dei providentia quæ in tolerandis ſceleribus maleficorum. 507
Dei ſuavitas, clementia, ſapientia, potentia, iuſtitia, in maleficiis. 467. & ſeq.
Defuncti poſcunt eleemoſynas, & ſpiritualia remedia. 483
Dementia brevis ac ridicula per maleficium. 446
Depoſiti negatio. 476
Deſidia ſeu ſegnities. 408
Deſperatio. 485
Deſputio in ſinum ſuperſtitioſa. 401
Detractionis pœna. 470
Devotionis ſeu execrationis maleficium. 453
Diabolus quomodo inducat in gulam & libidinem. 575
Diabolus in iudicio militis patronus & liberator. 476
Diabolus unumquemque decipit per ea, quæ quiſque amat. 555
Diabolus quo modo mundi rex ſecundum Lutherum, & quomodo ſecundum Catholicam veritatem. 435
Diabolus quomodo Deus ſæculi dicatur. ibid.

Diadu-

Diadumenus unde dictus. 613
Didaci Ordonij duellum cum Zamoranis. 681
D. Iulianus Imperator. 602
Dies SS. Pauli, Vincentij, Vrbani, Ioannis, Annunciationis. 500
Dierum fauſtorum vel infauſtorum obſervatio. 501. & ſeq.
Dina fuſſa. 612
Diophanes magus. 605
Diræ 6 8
Diſcretio experimentalis, quid, & quæ nomina eius. 549
Diſcretio ſpirituum doctrinalis quæ. ibid.
Diſcretionis ſpirituum donum quid: & de duplici modo. ibid.
Divinatio quando & quale peccatum. 627
Divinatio quoruplex. 590
Divinatio quale peccatum, ſive, quæ hæretica quæ non. 589
Divinatio in Sacra Scriptura an ſemper in malum ſumitur. 528
Divinatio qualis permiſſa. 588
Divinatio malefica per plumbum liquefactum & aquam. 444
Divinationis definitio explicata, & quomodo differat à vana obſervantia, prophetia, coniectione. quarum ſit rerum, unde dicta, ſolemnia, inſtrumenta 583.
Divinationis à Prophetia & coniectatione diſcernendæ canones. 588
Divinationi recipiendæ quæ diſpoſitio apta. 532
Divinationem explicitam illicitam eſſe, nemo Chriſtianus poteſt licitè ignorare. 590
Divinationes cum pacto expreſſo ſeu explicito. ibid.
Divinatores aſtrologi ex republica reijciendi. 639
Divinatores conſulere non licet. 590
Divinatoria ſors illicita. 615
Divinatoriæ ſortis ſpecies. 619
Dodonides columbæ quales. 592
Doctrina & eruditus quid vulgato interpreti. 537
Donatiſtæ Sacrilegi. 481
Dracus Londinenſis. 583
Dubium quid, & quomodo in dubiis mitior ſententia ſequenda. 511
Duella omni iure prohibita docetur. 681
Duella quando Principes poſsint permittere. 683
Duellorum cauſæ introductionis. 679
Duellorum incertitudo & iniuſtitia. ibid.
Duellorum variorum exempla. ibid.
Duffus rex. 438
Dulciniſtæ. 556
S. Dunſtanus ignita forcipe naſum larvæ comprehendit. 569
Dura & craſſa quo pacto dæmon queat vero aut falſo corpori inferere. 452

E.

ECcleſiæ precationes quam vim habeant mala repellendi. 727
Eccleſiæ non obedire eſt mortale peccatum 507
Eccleſiaſticas cæremonias ſuperſtitioſis ritibus conferre blaſphemum & impium eſt. 508
Electiones aſtrologicæ. 630
Eleemoſyna poteſt ſortito haberi. 664
Eleemoſyna data ſagis an periculoſa. 478
Eleemoſynæ vis. ibid.
Eleemoſynam denegantes faſcinari ibid.
Eleemoſynæ defunctis proſunt. 483
Eleemoſynæ impetratæ an efficaciores. 502
Eliæ humilitas. 577
Eliſæus cur pſalten requiſivit. 532
Elizabetha Croſta. 583
Elizabeth Barthonæ vaticinia. ibid.
Elementa tantum ſunt tria: nullum ignis. 639
B. Eleutherius. 470
S. Eliſabetha Sconaugienſis defenſa. 561
S. Elphegus. 574
Elymas magus. 487
Elzana maleficus. 428
Emma regina. 686
Energumeni tot cur tempore Chriſti. 469
Energumenorum corpora an poſsit dæmon ſubingredi. & quod id pacto. 453
Energumenos veros reperiri, & qui tales ſint. ibid.
Enguerrani Marignani uxor malefica. 439
Enthuſiaſtæ hæretici. 658
Epachij Presbyt. pœna. 481
Ephemerides paſtorum, & ruſticorum, & nau-

& nautarum unde natæ. 643
Epheſiorum notæ quæ. 622
S. Ephræm. 550
Ephialtes, ſeu incubus morbus. 657
Ephod, quid & quotuplex. 539
Epileptici apti maleficio. 441
Epileptici patent falſis revelationibus. 556
Epitheles Meſſenius. 658
Erichtus magia. 597
Erkimbaldi de Burban factum & miraculoſa Euchariſtiæ perceptio. 672
Error iuris quis peccatum. 681
Evangelium. 543
Evangeliorum liber incombuſtus. 690
Euchariſtia quo modo exitium ſit ſumentis 672
Euchariſtia vere ad ſalutem inſtituta. 671
Euchariſtia contempta, & formidata. 670
Euchariſtiæ ſacramenti forma à Deo inſtituta. 510
Euchariſtiæ miraculum. 398
Euchariſtiæ ſumptæ purgatio, defenſa exemplis & ratione contra Hotomanum. Calviniſtam. 670
Euchariſtiæ vis. 452
Euchariſtiæ contemptæ vltio. 474
Euchariſtiam indigne ſumentium pœnæ. 672
Euchariſtica ſortitio. 671
Euchariſtia abutuntur malefici. 395
Euchariſticæ purgationis formula & cauſſæ. 671
Evehitæ infanticidæ. 387
Eulalij fiſcella incombuſta. 690
Eulogij ſomnium. 660
Euſtachius Abbas. 674
Eutelidas. 412
Excommunicationis contemptus. 481
Execrationum ſeu Dirarum in ſeipſos exempla. 474
Exorciſmorum formulæ quæ licitæ. 506
Exorciſmi vis cum miſſæ ſacrificio. 475
Expuere in faciem viſi. 573
Ecſtaſis ſeu raptus Prophet. 545
Exſtatici. 593
Extiſpicina. 608

i

F.

FAcies index animi. 645
Famaguſtani Turcæ vaticinium. 586
Fanatici ſeu ἔνθεοι. 623. exempla & nomina. ibid.
Faſcinationis ſpecies tres. 410
Faſcinatio quid latè, & ſtrictè. ibid.
Faſcinatio quid ſecundum vulgus & hæreticos. 425
Faſcinatio illa vulgaris quam erroris originem habeat. 411
Faſcinatio vulgi fabula & ſuperſtitio eſt. 413
Faſcinationis vera cauſa, refutatis falſis. ibid.
Faſcinationis remedia quædam ſuperſtitioſa. 410
Fatui & furioſi cur ſæpius divinent. 532
Fauſtina quomodo amore liberata. 407
Felicis Malleoli liber pro ſuperſtitioſis orationum formulis diſcuſſus & confutatus, 504 cum ſeqq.
Fœminæ faciliores decipi. 557
Fœminarum revelationes quomodo examinandæ. ibid.
Ferdinandus III. Caſtellæ Rex. 677
Ferdinandus Cortezius. 624
Feris erepta in magicis. 431
Ferdinandus Davalus natus galeatus. 913
Ferrantis Comitis Flandriæ matrem dæmon decepit. 588
Ferri candentis miracula. 686
Feſſanæ tribades. 605
Feſſanorum Hydromantia. 602
Feſtorum violatio. 486
Fides quæ operetur in ſanatione. 510
Fides remedium contra maleficium. 449
Fidei vis contra illuſiones. 568
Fiducia & cuſtodia ſui. 575
Filum collo commenſuratum. 616
Fila maleficii amatorii qualia. 402
Finis bonus ſolus non facit actum eſſe bonum aut legitimum. 720
Finni malefici baliſtarii. 437
Fontium miracula. 618
Florentina mulier. 449
Floridenſis divinatio. 607
Forma nocet pudicitiæ 408
Forma probæ aquæ frigidæ in maleficiis. 708

Forma ferri conſecrandi ad iudicium. 686
Formæ verborum quæ permiſſæ quæ non in medicinis. 510
Formula probæ aquæ ferventis. 696
Formulæ curationum ſuperſtitioſæ multæ. 514. & ſeq.
Franciæ aula ſuperſtitioſa in dierum obſervatione. 602
Franci uſi ferri candentis iudicio. 686
Franciſcus Dux Armoricorum. 678
D. Franciſci exemplo ſe virgo volutat in nive. 568
S Franciſci ſortitio. 623
S. Franciſci Borgiæ revelatio. 581
Franciſci de la cruz deluſio, hæreſis, falſæ prophetiæ, ſupplicium, & hiſtoria. 553
Freſaia ſeu ſtrix avicula. 387
S Friardi prudentia. 570
Fridericus III. Imp. 529
Fridericus Dux Auſtriæ. 405
Friſonum ſuperſtitioſa ſors. 735
Frumenti averſio per maleficium. 437
Fulicum præſag. 643
Fulminis vis in penetrandis ſolidis. 452
Furi oculus quo pacto excutiendus, ut cognoſcatur. 515
Furtum concipere per lancem & licium. 615
Futurorum ſcientia quo pacto reſervata Deo. 632

G.

Agates in divinatione. 606
Gaianus mimus. 474
Galea naſcentium. 613
Galeacius vicecomes maleficiatus. 456
Gallicenæ fœminæ. 592
Gandentis virginis propter ſuperbiam illuſio. 569
S. Gangulphi uxor adultera detecta & punita. 5 9
Caſtromantia. 603
Gazareni qui. 607
Geilæ mors. 473
Geloquæ Mauritio inſidiata. 3 7
Genebaldus Laudunenſis lapſus, & pœnitens, & quam obediens D. Remigio 569
Genevenſes, veneſici. 42
Geomantia. 621
Germani proba aquæ uſi. 696
Germanorum mos quidam diſcuſſus. 609
Germanorum ſuperſtitio. 601. 606. 618 393
Germanarum fœminarum divinatio. 602
S. Gertrudis. 561
Gladij mucronem tres digitos longum excernens. 451
Glandium trium præſagium ſuperſtitioſum. 643
Gnoſtici magi & infanticidæ. 381
Gnoſticorum Magia & viſcerationes & infanticidia. 433
Gocſiorum iconoclaſtia. 469
Goninus magus Pariſienſis, illuſit iudici in ipſo ſupplicio, vicaria ſibi mula in patibulo relicta. 466
Goduini Comitis mors. 479
Gotfridus Schluſſel. 475
Gotholinus Navarchus. 678
Græcorum nomine qui ſignificentur in Sacra Scriptura. 341
Grando & Glacies eadem ſpecie. 642
Gratiani error. 695
Grætienſis pſeudopropheta. 546
S. Gregorius Agrigentinus. 473
Gregorius VII. Papa. 670
Gregorij XIII. laus & bulla. 682
Gualtherus Burgenſis. 675
D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux deluſus. 570
B. Guilh Roſcildenſis. 576
Gula, etiam levis, religioſæ punita. 417
Gunda mulier viri veſte aſſumpta monaſterium ingrediens punita. 485
Gundizalvus Fernandez de Corduba. 676
Guſtronienſis faber magus. 607
S Gurdacus. 574
Gygis annulus. 605

H.

Abitus optimus periculoſus, & nitor ſolito maior ſuſpectus. 426
Hadrianus VI. Papa. 6,6
Hæretici ſictores revelationum ut fuere: Cherinthus. Marcus Magus. Montaniſtæ. Donatiſtæ. Archontici. Manichæi. 553

Hære-

Hæretici dæmones expellere nequeunt. 469
Hæreticorum prophetæ mente capiebantur, exemp. prob. 545
Hæreticos mirè ignis ſemper ulciſcitur, exemplis duobus id confirmatum, 698. 693
Hæreticos reiecit aqua. 727
Hæreſi flamma quod umbra corpori. 644
Halitu & afflatu maleficæ faſcinant. 386
Hannoniæ energumenæ, quæ fingens ſe ſacerdotiſſam & conſecrans, exemplum. 560
Haraldus Hybernus. 690
Haruga. 608
Haruſpicina unde dicta, & quid. ibid.
H. bræi aſtrologi cauſa idololatriæ & iconoclaſtiæ. 637
Hecate vel heroibus infeſtari. 446
S. Helenæ falſo adſcripta oratio. 515
Heliogabalus. 612
Heliſæi geſtus puerum ſuſcitantis. 508
Heluetica ſaga. 465
Heluetica obſtetrix puericida 387
Helueticæ duæ maleficæ afflatu lepra infecere. 436
Henricus III. Imperator. 673
Henricus Moguntinus Epiſcopus. 677
Herbæ & feſtucæ maleficæ, quas ſupergrediendo quis faſcinatur. 386
S. Herebertus. 550
Hermetis Malateſtæ mors. 652
S Hermannus Steinfeldenſis. 576
Hiberniæ ſuperſtitio. 500
D Hieron. crucis ſignum adhibuit ſanationi. 508
Hieron. Cancellarij Mediolan. annulus. 605
Hieroſcopiæ deſcriptio accurata. 608. & ſeqq.
D. Hilarion dæmonem quem Magus immiſerat è virgine expulit. 454
Hildebrando puero omen oblatum mirum. 615
B. Hildegardis. 561. 566
Hippe. 395
Hippomanes. 395. 404
Hiſpani Catholici contra Arianum certamen. 689. 697
Hiſpanorum militum oratio ſuperſtitioſa vulnerum curandorum. 503
Hiſtoris filia Tireſiæ. 435
Homicidij pœna. 473
Homicidia magica. 431
Hominum generi ex maleficiorum ſcelere utilitates natæ. 468
Horror & lætitia ex revelatione. 579
Hotomanni temeritas caſtigatur. 671
Humilitas neceſſaria contra illuſiones. 549
Humilitatis vis contra illuſiones. 570
Humilitatis vis contra dæmones. 551
Hydromantiæ ſpecies variæ. 611
Hypatiæ prudens facinus. 409

I.

IAcobi Richij libellus confutatus. 707
Iacobi Brocardi Calviniſtæ revelatio. 580
Iad. 544. colloquium cum Alexand. 541
Iamnes & Mambres. 487
Iamnes ſeu Iannes Theophili præceptor, Patriarcha, Magus, appellatus. 602
Iaponij furtum valdè deteſtantur. 683
Ichthyomantia. 612
Iddegonim. 613
Ieduim divinatio, & quid Iedua. ibid.
Ieiunium neceſſarium ante Miſſæ celebrationem, declaratur exemplo. 481
Ieiunij violatio punita. ibid.
Ieroboami uxor. 590
IESV nominis virtus liberat puerum à dæmonum poteſtate. 478
IESV nominis efficacia. 510
Ignorantia quæ in Divinatione excuſet. 590
Ignorantia quæ à peccato excuſet. 724
Illuminati hæretici. 556
Illuſorum per revelationes excuſationes diſcutiuntur. 552
Imago malefica. 443
Imagines maleficæ amatoriæ. 398
Imagines vel ſtatuæ maleficæ, & varia exempla. 402
Imagines maleficæ ex cera, terra, &c 398.
earum baptiſmus, & alij ritus. ibid.
Imagines aſtrologicæ. 630
Imaginarii magi. 607
Immiſericordia in pauperes punita. 481
Impedimentum perpetuum quod. 459
Imprecationum mala & ultiones. 474

Inceſtuoſus Satanæ traditus. 422
Incendi ſolita à maleficis. 369
Indi adiuratores tempeſtatum. 403
Indicium complicum. 720
Indolentiam ſeu patientiam tormentorum quomodo procurent maleficæ. 465
Infans tutus inter dæmones 478
Infantes proprij occiſi & comeſti à malefi cis. 433
Infantium cædes. 388
Infantibus cur ſæpius noceant malefici, maximè non baptizatis, quæſitum, & cur Deus hoc permittat. 464
Infanticidium. 410
Inferni oſtia varia. 594
Inferrationis maleficium. 448
Iniuriæ quomodo remittendæ ex Dei præcepto. 507
Innocentij IV. mors fabuloſa. 616
Intentio quæ excuſet à peccato. 511
Invidia & odium proximi. 471
Invidi an viſu noceant. 410
Ioannes Morochazarius maleficus. 439
Ioan. de Varenis Hæret. 571
Ioan. Flander Eſtinnen. Deiparæ defenſor. 679
Ioannes Galeacius aſtrologum ſtrangulari iuſsit. 637
S. Ioannes Gualbertus. 690
Ioannis XXI. mors. 638
Ioannes de Rupeſciſſa. 556
Ioann. Sagus, & Ioan. de Rupeſciſſa. 582
Ioannis Stadij vanitas. 630
Ioannis Turſonis mors. 678
Ioannis Bentivoli ſævitia. 416
B. Ioa. die ſuccēſæ pyræ, & vnde mos. 609
Ioanna Potiere ſaga cauſa vexationis totius monaſterij ubi degebat. 554
Ioannæ virginis Lotharingæ revelat. defenſæ. 581. contra illam acta. ibid.
Ioannæ Albretæ intoxicatio. 430
Ioannes Ballus. 554
Ioannes Ballæus notatus. 561
Iob à dæmone plagatus. 441
Ionathæ ſors, & petitio ſigni. 589
Ionæ tempeſtas. ibid
S. Iordanes illuſus non ſemel. 572
Ioſephi ſortitio & virga. 615
D. Ioſephi nomen cur datum cuidam. 576
Iovis Dodonæi, Ammonis, Trophonii oracula. 591
Iovius notatus ſcriptor ſuperſtitioſus. 653
613
Iprenſis Epiſcopi ſententia defenſa 504
Ira etiam levis noxia. 486
Iridis & ſimilium præſagia. 642
Irriſio virorum Sanctorum. 475
Iſaacius Imp. de imperio deiectus. 585
Iſaacius Angelus. 601
Iliacorum ſuperſtitio. 612
Italus veneficus Cathar. Mediceæ. 430
Italorum hodierna hydromantia. 602
Iudæi perfidiæ, duellum & ſupplicium. 679
Iudæi crudele pactum fœnoris. 530
Iudæi dictum acutum de aſtrologia. 633
Iudæi unde dicti adorare caput aſini. 606
Iudæorum idololatria in captandis ſomnijs. 546
Iudex ſine cauſa idonea non poteſt recedere à communi opinione. 734
Iudex improbus damnatus. 483
Iudici non licet quam vult pœnam infligere. 716
Iudices peccant bona intentione proba aquæ frigidæ utentes fusè doctum. 724
Iudices quæ ſub mortali peccato facere & ſcire teneantur. 725
Iudices ac ne Principes quidem lege planè ſoluti. 726
Iudices cur veritatem non aſſequantur in ſagarum iudiciis. 726
Iudices non poſſunt inquirere in planè occulta. 729
Iudices poſſunt uti plenitudine arbitrij. 725
Iudices iſti aquarioli quæ docendi. ibid.
Iudicis hac proba aquæ frigidæ utentis pœnæ. 734. poteſt conveniri actione iniuriarum eius ſententia eſt nulla eſt homicida. ibid.
Iudicum iuſiurandum in leges. 726
Iudicibus & iuſtitiæ adminiſtris an malefici poſsint nocere. 726
Iudicibus quibus noceant malefici. ibid.
Iudicium quid in ſacra Scriptura. 537
Iudicium, qualis purgatio 684
Iudicia humana cur ſint incerta. 671
Iudiciarius proceſſus contra vermes noxios. 505

Iuger, & Lauffkaffer, vermes. ibid.
Iulii II. bulla. 682
B. Iulianus ex parricida Sanctus. 468
Iul. Sirenius nimium tribuit aſtrologis. 633
Iulianus Apoſtata. 553
Iuliani Apoſtatæ Magia. 612
Iuliani calumnia in vigilias Chriſtianorum. 546
Iunianus Maius. 653
Iunonis palus Epidamni. 601
Iuriſiurandi purgatio defenſa. 669
Iuſti Lipſij narratio & amicitia cum auctore. 661
D. Iuſtina & Cyprianus magus. 400
Iuſtitia Dea Hocomanno. 672
Iyngis varia nomina. 394

K.

KAbala duplex Iudæorum. 626
KALAL quid. 654
Kalendarum Ian. ſuperſtitiones. 499
Karentinienſium maleficiariorum diſcuſſa Hiſtoria. 459
KIBEL. unde Kabala. 593
S. Kiliani & ſociorum cædes. 473
Kunigundis Imp. 686

L.

LAcertulas in urina quidam eiecit 850
Lactis exſiccandi aut furandi maleficium & ritus, nec non remedium lepidum exempla ſingulorum. 436
Læſtrygones cur ſtrigæ 388
Lamia unde dicta ibid.
Lampadomantia 615
Lapis inſignis & divinatorius Iudæis 614
Lapis quomodo radat & ſubintret aquæ ſuperficiem. 452
Lapidum rationalis fulgor, quando deficit. 542
Lappones malefici ſagittarij. 437
Laurentij Medicei mors 637
Lauri vri à maleficis ſolebant 402
& à divinationibus, ſymbolum divinationis 612
Lecanomantia 602
Lectiſternia Gentilium in fanis ad ſomnia captanda. 638
Lemniæ fœminæ cum maritis inviſæ. 456
Leo Imp. philoſophus contemptor Magorum. 600
Leo Iſaurus 637
Leonardo Haſſelio reſtituti libri ſui. 423
Leuvenſterenſis puella. 449
Libanomania. 580
Liber dictus Revelationes Prophetarum. 553
Librorum ſcribendorum & complicandorum apud Hebræos conſuetudo. 634
Liberos dæmoni offerunt malefici. 464
Libidinis irritamenta undecim ex Helinando explicata. 408
Libidini quæ ſpiritualia arma depellendæ optima 408
B. Libuina. 577
Licitum non eſſ quidquid prodeſt. 510
Licitum non eſt uſurpare ſacram Scripturam ad ſenſum ad quem non prolata. ib.
Ligamina & nodi amatorij. 401
Ligaminis maleficium quam frequens. quotuplex, &c. 455
Ligaminis cauſæ præcipuæ ibid.
Ligaminis modi ibid.
Ligaturæ Pecuariorum. 503
Ligentur cur ſæpius viri. 456
Lilith, 387
Lithomantia. 613
Lituanorum ſuperſtitio. 609
λῆμμα 544
Loca ubi maleficia ſolent reponi vel recondi 397
Locutio linguarum ignotarum non procedit ab atra bile, 591
λόγιον & λόγια quid 536
Lollardi 556
Longobardi capræ caput adorarunt. 606
Lotharij Franciæ Regis ſacrilegium & pœna. 670
Lotheriæ contractus, quid quotuplex, & quas conditiones requirat ut ſit licitus. 665
Lotheriæ contractu quæ perſonæ lucrari poſſunt. 666
Lucas Gauricus infœlix divinator. 652
Lucernaria divinatio. 615
Lucretij inſania & mors per Malef. 405
Luculli mors ex amatorio malef. ibid.
Ludouicus Rex Germanorum. 697
Ludouicus Sfortia. 637

Lugdunobatavi iconoclaſtæ, 469
Luizici populi 617
Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem pertineat. 536
Luminis prophetici certitudo, nomina varia, & an idem ſit cum lumine fidei. ib.
Lumini prophetico non credentes peccant, & puniti. ib.
Lunaticorum plures ſpecies. 441
S. Lupi libum. 503
Luſitan. veterum Haruſpicina. 612
Luſitana monialis 582
Lutherus nimis liberalis in dæmonem 426
Lutheri funeri dæmones interfuerunt. 469
Lutheri Pſeudo prophetiæ, 469
Lutheri & ſequacium de baptiſmi materia errores planè veſani 710
Lutherum in anguſtias olidas redegit dæmon 469
Luxuria punita 472
Luxus veſtium punitus per dæmonem. ib.
Licij piſces arioli. 612

M.

MOeſtitia & iocus. 408
Magdalena de la Cruz. 560
Magiæ, hæreſis, & luxuriæ cognatio. 472
Malchuth & Malki. 543
Maledici in Martyrem pœna. 479
Maledici in Sanctos. 473
Maleficus cui malefico poſsit nocere 464
Malefici intentionem cur dæmone exigat. 386
Malefici quib. perſonis nocere queāt 464
Malefici excommunicati. 437
Maleficæ curatio 448
Maleficæ non ſunt poſſeſſæ ab inhabitante dæmone. 708
Maleficarum ſupernatatio unde proveniat 708
Maleficium eſſe præſupponitur. 386
Maleficium, quid, & quotuplex. ib
Maleficium ſoporiferum 432
Maleficium hoſtile & qualia ingredientia 430
Maleficium per inhalatioē omnium peſſimum 429
Maleficium per cibum & potum. ibid.
Maleficium per inunctionem, & vis eius ib.
Maleficium maleficio repellere non licet 506
Maleficij efficientes cauſæ 385
Maleficij inhalatorij cauſæ contra Bodinum & alios 429. Maleficij intrinſeci materia ibid.
Maleficij extrinſeci modi varij 430
Maleficij crimen quoad probam aquæ, nihil habet peculiare. 511
Maleficij ſpecies per introſumptionem, vel per applicationm, exteriorem. 428
Maleficio maximè cur dæmon delectetur. 385
Maleficia quæ ab extrinſeco 398
Maleficia quæ interius operantur 395
Maleficia tantum nocent, quibus volunt Malefici. 386
Maleficiorum inſtrumenta, ſeu materia. 387
Moleficijs multos lædi & occidi probatur 426. &c. ſeq.
Maleficiandi unguium præſegmina vel quid aliud eius expetuntur à ſagis. 397
Maleficiatus quid 385
Maleficiati & frigidi qui, & hos per maleficos poſſe fieri. 455
Mandragoreus virunculus, & de hac impoſtura. 604
Manganiæ ſpecies in quibus pactum latens 594. & ſeq.
Manuel Conuenus deceptus ab aſtrologis: 594. 638
Manus Domini facta ſuper me, quid 545
S Marcellus. 571
M. Antonius Triumuir 400
Marcus hæreticus & Magus, ibid.
D. Marcus ſutorem ſanavit. 508. eiuſdem præſagium 498
Mare baptizantium ſuperſtitio. 601
Margaritæ Ravennatis revelat, 582
B. Maria virgo viſa cuidam in ſomnis deſponſari 576
B. Maria virgo ſe ulta. 474
Mariæ Deiparæ favor in tuenda caſtitate 409
Mariæ virginis *Deiparæ* devotio quam utilis. 448

B. Mariæ Dei matris invocatio quàm ſalutaris. 486
S. Mariæ de Oegenies amicus illuſus, ſed à Sancta ſervatus. 574
Mariæ Imperatricis ſcelus & ſupplicium. 686
Marioni advocati Pariſ. prophetiæ. 554
Maſſa quod genus prophetiæ 543
Mathematici qui in iure & Hiſtoriis. 636
Matthias Corvinus Hungar. Rex. 645
Matiſconenſis Comes ſacrilegus 482
Matrimonium ſolemni ritu contrahere ante lucem vitandi ligaminis cauſa an ſuperſtitioſum. 455
S Matrona. 571
S. Maurus. 550
S. Mauritij Abbatia. 640
Mauritij Imp. ſomnium. 660
Medici aſtrologi ſuperſtitioſi qui. 638. eorundem Medicorum coniectatio, quouſque probabilis. 643
S Meinulphus. 576
B. Meinulphi monaſterium *Bodkenſe*. 640
S. Meinulphi doctrina dignoſcendarum verarum revelationum. 573
Melindenſium ſuperſtitio. 564 in margine.
Menſes qui colant. 500
Menſtruata quomodo inficiat ſpeculum 417
Menuercus Paderbornenſis Epiſcop. 677
Mercurij lapidei indices. 614
Meroveus rex deceptus à Pythoniſſa. 592
Merovei Regis ſors. 622
Metamorph. ſagarum in feles, mures, &c. 432
Meteorologicorum prænotiones. 639
Metonymiæ. 538. Metopoſcopia. 644
Miles iniuſte damnari, quam ſe dæmoni tradere malens. 476
Minæ Dei magnum munus. 544
Miraculo ſe excuſari nemo poteſt petere à Deo. 674
Miracula cur hodiè rariora. 717
Miracula fiebant à deluſo. 571
Miſericordiæ mater, quando cœpit vocari Virgo. 548
Miſnius adoleſcens deceptus. 406
Miſſæ vis. 481. contra maleficia. 450
Miſſæ S. Iſidori miraculum. 690
Miſſas malefici curant celebrari ſuper variis 395
Mitior ſententia quæ. 511
Mola adurebatur, & cineres poſt tergum ſpargebantur. 403
Moguntini Epiſcopi mors. 479
Moloch Idolum. 612
Monachus à diabolo afflatus. 472
Monachorum expurgatio de furto. 670
Monomachiæ purgatio & eius origo, cauſæ, & armorum genera. 978
Monſtra. 618
Montaniſtarum revelationes. 582
Morborum ſæpè cauſæ efficientes ſunt dæmones, & quo id pacto faciant, contra medicos quoſdam. 441
Morbos quomodo inferat dæmon. 447
Morbos curare cum ſuperſtitione non licet. 505
Mortuos qui vidiſſent, citò mori, opinio vulgi 580
Moyſes quo pacto prophetarit. 534
Moſes Abbas. 487
Mulier & malleus à molliendo. 408
Muliercula ablata quæ ſe dæmoni devoverat. 474
Mundis corde Dei, immundis viſio dæmonis debita. 472
Munzeri pſeudoprophetiæ. 583
Mures præſagi. 643
Murmurante verba magica. 598
Muſca in ſpecie dæmonis. 475
Muſica incitamentum libidinis. 408
Murinenſis comitis factum inſigne. 686
Mylita Aſſyriis Venus. 401
Myræ fons. 612
Myricariæ divinat. variæ. 613
Myricinæ virgæ. 615

N.

NAvi, & Nevua, à qua radice. 531
Napelo nutrita puella. 429
Nares Androgyni. 615
Nathalocus Rex. 628
Nativitatum magiſterium. 630
Necromantia quæ & qualis, varijque ritus eius. 594
Necromantia propriè dicta. 600
Necromantiæ modi duo Thebanus, & Theſſalicus. 597
Nectanabus Magus Alexandri Magni pater.

ter. 602
Negativi præcepti vis. 718
Nicolaus Papa. 670
Nicopolis unde dicta. 495
Nivium, pluviarum, gelu præſagia. 642
Noe an maleficiatus à filio. 455
Nominum impoſitio & mutatio, à ſorte. 619 & ſeqq.
Norinbergenſia exempla duo divinationis infauſtæ. 603
Notoria ars. 490
Novatus Hæreticus. 481
Novemdiales pulueres. 430
Novitij faciliores decipi in revelat. 557
Nuditas membrorum & inſpectio punita. 472
Numerorum quæ vis. 620
Nymphæi oraculum apud Apolloniam. 610

O.

OBedientiæ vis contra illuſiones. 567 & ſeq.
Oblivionis maleficium. 463
Obſervantiæ vanæ alexicacæ, & medicæ. 6 7
Obſtetrices maleficæ. 428
Occulta facta non licet explorare per aſtrologiam. 639
Otium libidinis incitamentum. 408
Oculo excuſſo divinare, quid, & quo fiat modo 606. exempla infelicis conaminis ibid.
Odatis & Zariadres ſomnium. 658
Odij maleficium. 447. exempla. 461. & ſeq.
Onomantia. 681
Olivarum oſſa incendendi maleficium. 403
Ollæ ludus. 665
Ominandi genera varia 494
Ominis nomen in ſacra Scriptura. 496
Omina. 617
Omina ex nominibus, & corpore. 495
Omina ex verbis fortuitis. ibid.
Omina vialia ſeu τὸ ἐνόδιον. ibid.
Omina domeſtica. ibid.
Ominum ab animatis & inanimis petitorum tabula. 497
Ominum obſervantiſsimæ gentes. ibid.
Ominum vanitas. 494
Omphalomantia. 612
Omuræ miraculum de Chriſtiano falſo accuſato. 683
Oniropoliæ authores. 653
Oniropolitarum fundamenta. 654
Onomantia. 625
Onomarchus. 661
Onus. 544
Onychomantia. 605
Oomantia. 612
Opera culpæ non tribuenda Deo. 717
Oraculum ex arca. 593
Oracula & vaticinia: & eorum genera varia. 613
Oraculorum ceſſatio unde. 592
Oraculorum cauſæ inveſtigatæ. 591
Orationis vis contra illuſiones. 566
Orationis tepiditas & diſtractio punita. 487
Orationis mentalis periculoſus quidam in praxi lapſus & illuſio. 555
Ornithomantia. 627
Orpheus fanaticus. 592
Oſſa olivarum quid apud Baruch, & oſsis nomine quid ſignificent Hebræi. 401
S. Oſvvaldus. 580
Otgerus œconomus ſacrileg. 483
Otho 3. Imp. 686
Otho filius Imp. captus à Venetis. 601
Ova diei paraſceves aſſervantium ſuperſtitio diſcuſſa. 502

P.

PAgomantia. 601
Paivoti imago malefica. 439
Palicorum crateres in Sicilia. 601
Palomantia. 620
Palumbi maleficium & pœnitentia. 457
Pancratius aſtrologus & aliis infelix. 637
Pandulphi Malateſtæ crudelitas & pœna. 646
Parentum percuſſores puniti. 470
Parentum execrationes quam formidandæ probatum ibid. quam periculoſæ. 558
Pariendi difficultas per maleficium. 435
Parricidia ſtrigum. 431
Parthenomantiæ ſpecies duæ. 6 6
Paſiphaes templum. 546

Paſſeres præſagi 643
Pattenſium Achaiæ divinatio in fonte 605
Pauire pro ferire. 617
Pauperes de Lugduno ſeu de Barulo. 727
Peccatum quid. 614
Peccatum triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ. 610
Peccata ſunt cauſæ maleficiorum. 470
Paccare quis poteſt faciendo rem licitam, & non peccare faciendo illicitam. 511
Peccare quis poteſt, faciens bona intentione quod ei facere non licebat. 726
Pedis offenſi omen frequentiſsimum 497
Peditus omen. ibid.
Penetratio corporum ſolidorum Diabolo impoſsibilis. 452
Peregrini hypocritæ pœna. 688
Pergamenus virginea maleficorum qualis 398
Periaptorum ſuperſtitio. 491
Periurii Pœna. 477
Peſtis tempore parochi ſortiri debent, quis in urbe remaneat. 664
Petrus de Fraxineto. 450
Petrus Bernenſis iudex ſagarum. 375
Petrus Deioca propter eleemoſynas ſalvus. 483
Petrus Maſsilienſis Preſbyer. 691
Petrus de Monte Ilicino. 637
Petri Sartoris fraudulenta hypocriſis 555
Petri Primodaii error. 647
Petri Leonii aſtrologi exitus. 637
Petri Ignei Alban. Epiſcopi miraculum. 692
Petri Tarentaſii miraculum. 449
πίτυρα quid. 402
Pharmacia. 605
Pharmacidæ Thebanæ. 435
S. Philaſtrii feſtum contemptum. 486
Philippeinoſium divinatio. 620
Philippus Pulcher Francorum Rex 678
Philtrum ex infante. 419
Philtra propinantium pœnæ humanæ, divinæ. 394
Philtra omnia noxia, adigunt in furorem, exempla. 404
Philtrorum remedia, quæ apud Gentiles, & quæ proba. 460
Phocenſis tyranni annuli. 605
PHVR Hebraicum. 392
Phyſiognomica divinatio unde nata, & quæ habeat fundamenta; & quæ poſsit prædicere. 644. & ſeqq.
Pictavienſes Magi. 480
Piſcatoris Traiactenſis exempl. 6.7
πίτυρον & an hinc Epytirum, & quale 402
Platonis divinatio. 626
Pœnæ modus quando augeſcit cum delictis. 719
Politica coniectatio. 662
Pollentianus Magus. 726
Pontifex Romanus viſibile caput Eccleſiæ 728
Pontificis eſt declarare, quid ſit ſuperſtitioſum ib.
Pontifices declararunt probam aquæ frigidæ illicitam. ibid.
Popponis Dani miracula. 690
Pori an multum dilatari queant. 452
Porphyria meretrix 690
Poſterum pro adverſo. 501
Præfiſcini. 410
Prædictio & prænotio quomodo differant. 528
Præmonſtratenſium initio energumen. quidam fatidicus. 566
Principis ſuperſtitioſi quæſtio. 517
Proba aquæ frigidæ olim diverſa ab hodierna. 703. eius formulæ duæ collatæ. ibid. & quam ſæpè à Pontificibus & Imperatoribus ſit prohibita. ibid. & an hodiè licita ſit, fusè diſputatum, uſque ad libri finem, ab eadem pag.
Proba aquæ frigidæ parum habet utilitatis, & quaſi ſuperflua, prout, illam recipi vult Richius. 714
Proba aquæ frigidæ eſt tentatio Dei. 729 & inobedientia ſimilis ariolationi vetitæ. 734
Proba aquæ frigidæ apud paucos, in ſola Germania, in uſu, alibi exploſa. 713
Proba aquæ frigidæ nõ eſt miraculoſa: ſed ex pacto dæmoniaco, probatur. 730
Proba aquæ frigidæ qualis olim fuerit 696
Proba aquæ frigidæ neceſſariò fallax, ſi capta ſit malefica ob aliud crimen aliquod. 716

Proba

Proba aquæ frigidæ in maleficii crimine prohibitæ canonibus & communi ſententia oſtenditur. 718
Proba aquæ non eſt ſors conſultoria. 722
Probæ aquæ frigidæ & aliarum vulgarium oſtenditur nullum eſſe diſcrimen, confutatis quæ adferebantur. 728 & ſeq.
Probæ aquæ non præficitur à Deo Angelus. 717
Probæ aquæ frigidæ per bonos Angelos Deum non adeſſe. 715
Proba vulgata per lancem & pondera. 735
προβασκανία. 415
Probationes vulgatæ omnes iure Canonico prohibitæ. 729
Probationibus quibus uti liceat iudici. 717
Proclus Arrianus. 481
Prodigia. 619
Prodigia quatenus liceat obſervare & proponere. 619
Prohibitio generalis quã longè porrigatur. 718
Promiſsi matrimonii violati pœna. 478
Propheta unde dictus. 531
Propheta verus intelligit, & denunciat aliis. 535
Prophetæ definitio 531
Prophetæ quam certi de eventu, & de Dei revelatione. 535
Prophetæ nomen quã multa ſignificet: 530 quibus competat. ibid.
Prophetæ nõ mente capti, ut fanatici. 544
Prophetia per ſomnium & genera eius 545
Prophetia quibus dari à Deo ſolita. 532
Prophetia quædam ſententiæ & præſcientiæ, & quædam comminationis ſive cõſilii, & diſcrimen. 534
Prophetia an ſemper in bonam partem. 530
Prophetia quomodo voluntaria & involuntaria. 532
Prophetia quorum præſentium vel præteritorum ſit. ibid.
Prophetia an ſemper hominibus mediante angelo detur. ibid.
Prophetiæ genera duo: per Sacerdotes & per prophetas 536
Prophetiæ infallibilis veritas quomodo 534
Prophetiæ gradus & dignitas. 548
Prophetiæ donum quod teſte D. Paulo 533
Prophetiæ definitio tradita & explicata 531. & ibid.
Prophetiæ cauſa efficiens ſolus Deus, confutatæ variorum aliæ cauſæ, ibid.
prophetiæ infuſio an requirat aliquam in homine diſpoſitionem, & cuiuſmodi. 531
Prophetiæ materia quæ res ſint. 534
Prophetiæ influxus mediante angelo quo pacto fiat. ibid.
Prophetiæ nomen, quotuplex ſignificatio: & definitio, ſingularumq; particularum explicatio ibid.
Prophetarum oraculum. 542
Propheticæ inſpirationis ſpecies, cum Dialogo, vel ſine Item imaginaria & intellectualis, & quid ſingulæ. 532
Prophetare quo ſenſu dicantur mortuus, inſanus, vel Paganus. 530
proſperitas incitamentum libidinis. 409
Providentia Dei in variis rebus creatis 645
Provocatio ad divinum iudicium, quando licita, & quantum ei deferendum. 674
B. Pruminius. 505
Prunarum ardentium proba qualis, & eius exempla varia. 690
Pſychomantia. 546
Ptolomæi ſomnium. 658
Puerorum familiaritas periculoſa. 409
Pueros necant ſagæ varis modis. 387
Pulchritudinis corporeæ examen & vanitas. 410
Pulveres malefici eorum color & vis. 386
Punclerus maleficus. 437
Purgatio Canonica quid. & varia eius genera proponuntur à pag. 669. uſq; 674
Purgatio vulgaris per crucem, quæ. 735
Purgatio vulgaris per aquam qualis. 696
Purgatio vulgaris per ignem, & qualis & quotuplex & eius exempla. 683
Purgationes vulgares damnatæ. 681
Purgationes vulgares ubi in uſu, & exempla. 684
Purgationes vulgares à quo prohibitæ, 695
pyræ accenſæ probatio & exempla. 691
Pyrethia. 615
*Py*romantiæ ſpecies. 609
Py hagoras editus Phyſiognomiæ. 645
*Py*thagoræ ſpecularia magia. 603
*Py*thagoræorum divinatio. ibid.
*Py*thia Delphica. 592

Pytho-

Pythones ſivè Pythonicorum varia nomina. ibid.
Pythoniſſa Francica. ibid.
QVercetěſium monialium prophetiæ. 554
Quevedi Hiſpani divinationes, & vulnerum curatio. 605
RAbdomantia. 620
Ranæ oſcillum. 395
Ranunculorum præſagium. 643
Raſis, & aliorum medicorum prava remedia. 407
Ratio contra omnes orationum ſuperſtitioſarum formulas. 507
Rationes dignoſcendi ſuperſtitioſas formulas orationum. 503
Rationale iudicii. 537
Regibus & Iudicibus, ſolertia quædam divinandi à Deo data, & ejus exempla varia. 528
Relapſi in hæreſim pœna. 894. & ſeqq.
Remediis vanis & ſuperſtitioſis uti non licere. 723
Remora. 395
Rerum magnarum & ſolidarum in corpus ingeſtio, probata exemplis, & examinatum quomodo ingerantur & egerantur. 448 & ſeq.
Retractio & abſconſio genitalium an naturalis & vera. 458
Revelationis veritas ab eventu quo pacto dignoſcatur. 581
Revelationi vigilantis an plus tribuendum quam dormientis. 565
Revelationem ut quis diiudicet, quæ illi neceſſaria in genere. 548
Revelationes ſeduIò diſcutiendæ antequam approbentur. ibid.
Revelationes Sanctarum quanti faciendæ. 560. & ſeq.
Quorundam ſanctorum. 543
Revelationes à Deo petere an liceat quæritur. 550
Revelationes alienæ quomodo diſcutiendæ. 551. & ſeq.
Revelationes miraculis confirmari. 581
Revelationes propriæ non propalandæ, ſed tegendæ. 565
Revelationes aliis confirmari. 576
Revelationes unde appareant eſſe à Deo vel à dæmone. 565
Revelationes quorum non credendæ. 553
Revelationum diſcernendarum præcepta qui tradiderint. 548
Revelationum finis perpendulus. 577
Revelationum falſarum indicia reſpectu perſonæ. 555
Revelationum qualitates quæ conſiderandæ. 565
Revelationum pugnantium conſiderandarum regula. 576
Revelationum præcedentia & ſubſequentia perpendenda. 577
Revelationum prætextu olim hæretici & hodie ſe inſinuant. 553
Revelationum de immaculata concept. B. M. quæ certiores. 576
Revelationum circumſtantiæ quæ perpendendæ. 576. & ſeq.
Revelationes non eodem ſemper modo contingunt. 566. & ſeq.
Revelationibus aſſueti, ſæpè opiniones ſuas putant revelationes. 567
Revelationes proprias tutò quis poteſt repudiare, probatum exemplis. 551
Revolutiones. 630
Revolutionum quæ certitudo. ibid.
Rhabdomantiæ ſpecies. 614
Rhenani incendarii. 516
Rhenus explorator liberorum. 602
Rhombus magicus. 402
Rickbergeri exitus. 480
Richarda Imperatrix. 686
Richardi Dinoti hiſtoria. 659
Rickii ſententia proponitur & examinatur. 712
Riffe vel raffe. 665
Ritus & geſtus abſoni, damnandi. 508
Robertus Abbas. 569
Robertus Epiſc. Cantuarienſis. 689
Rudolphus Habſpurgius. 636
Rollonis Normanni contra fures, rigor. 689
Romani iuuenis cum Venere deſponſatio. 528
Roſtochienſis faber magus. 606
Rugia matrona. 686
Ruy paez de Viedma duellum. 680
Rythmi aut verſus an ſuperſtitioſi. 508

Sacculaꝛ

SAccularii. 434
Sacerdotes Diabolus calumniatur. 593
Sacerdotum impurorum pœnæ. 467
SAKAH quid. 614
Sacrilegorum pœnæ. 482
Sacrorum & Sacramentorum irriſio, abuſuſque. ibid.
Sacris rebus cur patiatur Deus maleficos abuti. 457
Sacris rebus abutuntur malefici ad necandum. 387
Sadducæi athei. 469
Sagis neceſſitas nocendi. 594
Sagittarii ſeu baliſtarii malefici. 436
Salaſſiorum malefici venenarii quid conati, & quo modo deprehenſi. 428
Salignæ, virgæ. 615
Saliſſatio & Saliſſator. 495
Salmacis fons qualis explicatum. 460
Salomoni ſapientia in ſomnis data. 547
Salutatorum quædam ſuperſtitio. 503
Sambate filia Noë. 593
Sancii Hiſpani & aliorum militum ſacrilegorum pœnæ. 483
Sanctorum ſtatuas incidendi ſuperſtitio. 445
Sanguinis libatio magica. 598
Sanguiſugæ venenatæ. 505
Sanguinatio cadaveris quale indicium: diſſimile vulgari probationi oſtenditur. 721
Santaberenus. 600
Saphat, quid. 509
Saræ Sponſi interfecti ab Aſmodæo. 472
Sartor quidam Anglus à dæmone occupatus. 474
Savonarola. 335. detrectat probam ignis. 691. revelationes & cauſa damnatioque. 582
Saul invitus propheta. 535. à ſpiritu malo cur obſeſſus. 471. conſulens Pythoniſſam. 590
Scævæ Sacerdotum filii. 469
Scelerus Sethus. 400
Scinci. 405
Schiltachii incendium. 464
Sciomantia quid. 600
Scopiliſmus. 434
Scotus defenſus à calumnia. 723
Scotus Parmenſis. 587
Scytharum divinatio. 615
Scythici magi. 613
Sebaſt. Zianus. 601
Secundelli illuſio. 5 0
Semen humanum, & ſtercora præbent malefici. 396
Senna inſula. 592
Senes & pueri facilè illuduntur. 557
Sepulchra violant ſagæ. 431
Sepulchralis anus 450
Serapis quis. 654
Serapidis templum. 546
Serpentes ſublati ab Apoſtolis concepta verborum ad hoc forma. 509
Sethus Magus. 591
Sexus fæminei revelationes, quanti facienda. 557. & ſeq.
Si ſignificat quia, vero. 507
Sybillæ quales & unde dictæ. 593
Sybillæ folia. 613
Sybillæ & Balaam prophetæ. 532
Signum petere à Deo quando licitum. 589
Signum à Deo poſcere differt ab omen accipere, probatum ex Sacra Scriptura. 497
Signum maleficii amotum feliciter. 440
Signi amotio felix. 443. & ſeq.
Signa à Deo petere exemplo veterum quomodo licitum. 730
Sileſius nobilis dæmones convivas iratus vocat & illi venere ſpecie equitum, &c. 477
σχηματωτική 643
S. Simeon Trevirenſis. 566
Simon Auguſtæ dæmonem eiecit, quem nequiverant Lutherani miniſtri. 469
Simon magus dæmones in alios immittebat. 454. Eius pulveres. 386
Simonis mira non fuiſſe omnia præſtigioſa contra Baronium. 455
Simonis Bulgarorum ducis mors mira. 440
Simoniacus Epiſc. convictus per ignem. 692
S. Simphoriani pagi inquilinæ mulieris maleficium. 449
Simplicitatis vis contra illuſiones. 581
Sibicho Epiſcopus Spirenſis. 673
Slavorum lex de purgat. vulgari, 685

Sobrietas contra illuſiones. 575
Societatis Ieſu Burdigalæ factum. 489
Socrates Phyſiognomus. 645. Eius divinatio. 626
Soham & miluim Lipides. 531
Solymannus Imp. Turcarum. 529
Somnę incitamentum libidinis 408. quo pacto maleficio quis ſopiatur fusè. 388. & ſeqq.
Somnium quid. 654
Somnium dæmonis nomen. 574
Somnia quædam licet obſervare, quædã non: item quædam vera, quædam falſa, quędam à Deo, quędam non. 655
Somniorum ſpecies ac diviſio. 654
Somniorum cauſę quę. 656. & ſeq.
Somniorum portę duæ. ibid.
Somniorum divinatio. 654
Somniorum divinorum cauſę finales varię quę 547
Somniorum divinorum examen. 660
Somniorum naturalium examen. 656
Somniorum Diabolicorum examen. 658
Somniorum certitudo unde. 654
Somniorum naturalium cauſę intrinſecę & extrinſecę quæ. 656
Somniorum propheticorum multa exempla. 547
Somniorum curioſi obſervatores calamitoſi fuere. 660
Somnificium maleficum quale. 388. exempla varia 389
Soractini vates. 592
Soricinum auſpicium. 498
Sors quotuplex. 619
Sors pro oraculo, ut Delia, Lycia, Prenęstina. ibid.
Sors conſultoria hodiè quale peccatum. 629
Sors diviſoria ut licita quę concurrere debeant. 463
Sortis divinatorię & conſultorię diſcrimen 727
Sortis contractus 665
Sortis contractus duo genera: & periculoſum id in quo ſtatim ſortiuntur ſinguli collata pecunia. 666
Sortes conſultorię in S.S excuſatę quę, 589
Sortes Apoſtolorum. 622
Sortiens fraudator an iterum admittendus, 607
Sortitio Gentilium qualis, & quæ iure civili canonico permiſſa 636. Sortitio veterum Chriſtianorum hodiè oblita, & quomodo illa peragi ſolita 664
Sortitionis miniſtri & impenſæ cui ferendæ. 668
Spannacenſis hoſpes à dæmone viſibiliter ablatus. 477
Spatulamanthia. 699
Spectra militaris exercitus proficiſcentis ad locum delicti, pœnitentiæ cauſa. 484
Spicam excernens quidam. 451
Spiritus quo pacto ingerant, ex doctrina P. N. Ignarii. 580
Sponſa à dæmone ablata, reſtitutaque eius veſtimenta. 478
Sprengeri & Nideri quanta in his auctoritas. 443
Stadele in maleficos. 465
Stampani Comitis maleficium. 439
Stapedi affricatum venenum an ad cor hominis queat penetrare. 433
Stare ad crucem, quid. 735
Stephanus eques Neapolitanus. 405
Stephanus Hagiochriſtophorita mag 601
D Stephan reliquiæ. 470
Stethatus. 637
Sternutationis omen. 498
Stradii mors. 447
Stoichiomantia. 612
Strenarum initio anni conſuetudo an licita diſceptatum. 499
Strigatio puerorum. 429
Striges infantes an necent, & quomodo 387
Stygis aquæ venenum. 433
Sudes per cutem prodeuntes. 449
Superbia expoſita illuſioni. 565
Superciliorum ſpectio. 449
Superſtitio in verbis aut orationibus ſacris 490
Superſtitionum inſtrumenta tuto perduntur. 604
Superſtitioſæ medicinæ 493 eis utinõ licet ne ad ſanitatem quidem, fuſiſsime. & ſeq. 504
Suſpendioſi lanea vitta. 402

Suſpen-

Suſpendioſorum lipſana in magiis. 430
Sycomantia. 603
Syngrapha pacti extorta dæmoni. 486
Sineſii conſilium cavendum. 654. reprehenſus. ibid.
Syrrhus vicus. 612

T.

Tanaquil veratrix. 609
Tartarorum divinatio. 612
Telchines qui. 424
Telephron denaſatus à maga dormiens. 423
Temixſtiani Indi filios immolabant. 465
Temnia ſaga Athenis necata. 405
Templum augurum. 617
Templatiorum damnatio. 678
Temporariorum ſuperſtitiones. 500
Tephramantia vetus & nova. 611
Teratoſcopia. 618.
Ternarius numerus in maleficiis. 402
Tertulliani lapſus unde natus. 394
Tetbaldi Peletarii expurgatio per ignem 684
Thallus. 622
Theagenis prædictio. 636
Thedas magus. 400
Theodoricus Rex Gotthorum. 529
Theodoricus Rex maleficiatus. 459
Thodoſii ſomnium. 620
Theophilus Oeconomus pœnitens. 486
Theſſali cadavera contra magicas inſidias cuſtodiebant. 432
Theurgia. 537. B Thomas *Munzerus* 653
Thomę Anglici libri tributi Thomæ Doctori Angelico. 513
Thomæ de Kempis libri de contempta mũdi, apertio contra tentationes. 622
Topheth ſacrificium. 612
Thraſillus aſtrologus. 636
Thummim quid, & cur noſter doctrina & Sacerdotes. 537
Thurifumia. 610
Thyrxei Apollinis oraculum. 602
Tiberius Grachus. 497
Tireſiæ Magia. 593
Tiromantia. 612
Torquendus prior qui doformior eſt. 645
Tridentini concilii Canon de duellis 682
Tripudium ſoliſtinium omnium. 617
Turcarum divinationes. 615
Turcarum ſuperſtitio. 612

V.

Valazcæ veneficium. 456
Valentis divinatio. 615
Vana obſervantia quid. 488
Vana obſervantia, quando lethale peccatum & veniale. ibid.
Vanæ obſervantiæ quatuor ſpecies. ibid.
Vanæ obſervãtiæ dignoſcẽdæ canones. 489
Vanæ obſervantię exempla. ibid.
Vaporum pręſagia. 641
Vaticinium quid ſignificet. 528
Veneficia quædam naturalia, quædam etiã malefica eſſe ſeu dæmoniaca contra hereticos. 426 & ſeqq.
Venetiis maleficus animas dæmoni emens 428
Veneti cur mare deſpondeant. 601
Ventorum præſagia. 410
Ventriloqui. 592
Venus dæmonis ſuccuba. 456
Venus Gazæa ſomniantium. 591
Veneris Gazææ oraculum. ibid.
Verbum quid 543
Verbis maleficiari non nullos. 387
Veritatis agnitæ impugnatio. 473
Veſtis virilis mulieribus non induenda 485
Victimaria divinatio. 608
Videndi vis quanta. 414
Videntes unde dicti prophetę. 531
Vigilantia & attentio ad bonum. 575
Vij ſive Viales Dij. 614
Vililla in *Aragonia*. 640
Vinum. 408
S. Vincentius Fererius. 407
Virginum an coniugatarum revelationes pluris faciendæ 547
Viſio & Verbum quo pacto differant, & quid ſingula. 543
Vlricus Neuſeſſer. 449
Vnguentum paganum, quid vocent. 465
Vnguentis quibus & quomodo utantur maleficæ. 386
Voti violatio. 472.
Votum caſtitatis ex pacto exorciſtæ. 475
Vox levis repugnat vitæ gravitati. 408
Vrim & Thummim, quid rei, & quæ forma diſputatum fusè. 536
Vrim & Thummim unde dicta, & variæ opiniones de nomine. 537

Vrim & Thummim ſignificatio nominum ratio, & uſus propheriæ. 539
Vrim & Thummim reſponſio duplex. ibid.
Vrim & Thummim prophetia quando deſierit. ibid.
Vſuræ pœna. 479
Vſuras licitas eſſe vnquam, error. 507
Vtres lactis furaces. 436
Vulcani Indici. 641

WAronis fons. 703
Wenceslai cum Radislao duellum. 680
Wilhelmum Lauſanenſis Epiſcopus. 505
S. Winvvalocus. 581
Wittenburgenſe exemplum Iudicii. 687

XErxes. 661

ZAbernenſis mulier. 450
Zelotipiæ poculum. 656
Zingalæ ſeu Ægypriæ. 615
Zita Princeps Arabum, 637
Zopyri iudicium de Socrate. 645
Zoroaſtris libri. 433

INDEX RERVM ET VERBORVM

LIBRI V. ET VI.

ABiuratio quid, quando, & quomodo facienda. 806
Abiurandi formulæ. ib. & ſeq.
Ablutio non eſt Sacramentum baptiſmi. 1053
Abortum procurantes ut venefici puniendi. 817
Abracadabra. 1022
Abſolutio quid operetur. 746
Abſolutio quomodo impendenda maleficis, & qui abſolvere poſſint de hoc crimine. 1010
Abſolutioni quando locus, eius ſpecies, & praxis. 809
Abſolutus definitivè quis cenſendus. 810
Abſolutus in uno foro definitivè, adhuc poteſt in alio puniri. ibid.
Accuſatio quid. 784
Accuſare in hoc crimine an poſſint omnes inhabiles. ibid.
Accuſatio poſt capturam. 790
Accuſator ad quid teneatur. 785
Actus omnes in amotione ſigni perpenſi. 1048
Adamas. 1059
S. Adelinus. 773
Admonitio legitima quæ. 773
Ægidius Santarenus, ex mago quo pacto converſus. 1118
Ægidius Netteletus. 1090
Ægyptii uxor videbatur vacca. 1089
Æquivocationum licitarum exempla. 801
Æris crepitu Gentiles magica diſpellebant. 1126
Affligi meliùs aliquando quàm nihil adverſi ſentire. ibid.
Agnus Dei. 1118. 799
Agni Dei cerei vis. 1119
Agnorum Dei materia, & benedictio, & vis. 1133
Agrippa. 749
Albæ Nymphæ. 1073
Albertus Archidux Caletũ expugnavit 758
Albienſiũ hereticorum falſa miracula. 1085
Allia tuſa. 1059
Allobrogis mulierculæ hypocriſis magica & iudicium. 848
Amatoriarum literarum damnum. 1044
Ambitionis pœna. 1088
Amicitia cum nominante. 756
Amuli geſtatio. 1021
Amoris carnalis pœna. 1082
Amore improbo quo pacto quædam liberata. 1119
Anatolius, & ſocii Magi. 848
Angeli cuſtodis invocatio & auxilium contra maleficia. 1166
Angelicæ Salutationis vis. 1081

Anthro-

Anthropophagia Sortiariorum. 840
D. Anton. maleficio lædi non potuit. 1072
Anum hirci maleficæ oſculantur. 840
Ancyrenſe concilium. 873
Anzerma civitas in Perua. 1076
Apamenum ſpectrum. 1116
Apocomenſes liberari à maleficio dæmonum ibid.
Apoſtaſia maleficorum. 839
Apoſtata à fide degradandus. 842
Apoſtaſiæ à religione pœna. 844
Apoſtaſiæ crimen enormiſsimum. 1145
Apoſtatam cogitanti inſidiatur diabolus. 1124
Appellationi à tortura quando deferendum. 791
Aqua luſtralis cur ſæpè non proſit contra dæmones. 1081
Aqua luſtralis ſtrigum. 906
Aqua piacularis. 1079
Aquæ benedictæ uſus contra maleficia quis ſuperſtitioſus. 1029
Aquæ benedictæ vis. 845
Aquilienſe concilium. 849
Arabæ puellæ energumenæ curatio 1083
Arbitrium quomodo iudici moderandum. 814
Arbitrium iudicis quo pacto moderãdum. 742 & an liceat pœnam augere vel minuere pro arbitrio. ibid. arbitrarias hodiè pœnas eſſe quomodo intelligendum. 743
Arevali ſententia defenſa contra Bannes. 773
Argenti vivi pulueres. 1039
S. Arnulphus Epiſcopus Sueſsionenſ. 1082
Aronenſis ſacerdotis cum diabolo colloquium & victoria. 1113
Aſinini pulli philtrum. 776
Aſini ſiluatici ungula 1058
Aſſaſinorum pœnæ. 842
Aſſaſsini ſimiles & pro talibus habendi malefici. 845
S. Athanaſia. 1081
Attrebatenſium ſtrigarum hiſtoria. 906
Avinionenſis inquiſitio. 904
Auri aves obſcœnæ. 1075
Auriti teſtis quæ auctoritas. 781
Auſtriacus nobilis quomodo à ſpectris & amore veſano ſit liberatus. 1082
B. Auxentius Archimandrita. 1090

B.

BAptiſmi vis 1074
Baptiſmus ſortiariorum. 839
Baptizatio & rebaptizatio imaginum magica. 813
Baſilius Magus finxit monachari, & combuſtus. 813
Batavi crudelitas barbara. 832
Bavarica fœmina dæmoni devota, quo pacto liberata 1082
Beelzebub adorant ſagæ in hirci ſpecie. 840
Bellum inter hominem & dæmonem à Deo indictum. 1045
Benedictæ aquæ infuſio, 796 ceræ benedictæ. 1082
Benedicti olei vis. 1092
Benedictio aliquando vocatur baptiſmus. 1073
Benedictio maleficarum vitanda. 1031
Benedictio ciborum pro energumenis. 1091
Benedicere maleficiatis an iubendæ maleficæ. 1037
D. Bernardi miraculum. 1084
Bezæ mendacium pro concione. 906
D. Blaſij veneratio. 1021
Blaſphemijs dæmon non abigitur. 1017
B. aves homines 899
Brunenſis mulieris liberatio. 1100
Brongenſis fœmina liberata à dæmone. 1077
Burdigalenſis Parlamenti iudicium 905
Burdegalenſis puellæ ſagæ confeſsio. 1009
Burgenſis hidalgui cum ſpectro pugna. 1024
Butis oraculum. 1020

C.

CAdaveris ſanguinantis indicium. 777
Cadavera ex humano Lamiæ. 840
Caleti quid mirum acciderit. 758
Cæremoniarum inſtitutio penes Eccleſiam, & vis eorundem. 1136
Calicis Sancti vis. 1084
Calidius Loſeus patronus maleficiorum. 770
Calumniator ad quid teneatur. 785

Calviniſtæ. 1140
Calviniſtarum faſtus. ibid.
Campanarum nomen & origo 1125 cur nomen eius imponatur. ibid
Companarum pulſatio dæmoni exoſa & quare, & exempla prodeſſe contra vim diabolicam. 1124
Campanas non baptizari ſed benedici. 1125
Cameleontis hepar 1060
Candelæ piceæ demoni à ſagis offeruntur 840
Canis nigræ medicamenta. 1021
Canonum contemptores non Iuriſconſulti, ſed Legulei dicendi. 1126
Capi quando poſsint malefici 785
Capere maleficos & incarcerare quibus licitum. ibid
Capiendi maleficos praxis & cautela. 788
Capti malefici citò expediendi carceribus 790
Captæ maleficæ cur non noceant, & an poſsint 789 dæmonem cum ijs adhuc agere probatum exemplo. ibid.
Captas cur dæmon non eripiat. 790
Capillorum & pilorum abraſio. 797
Capitulum generale ſtrigum. 1009
Carcer mlaeficarum an poſsit eſſe lethalis. 785
Carceris mutatio an utilis contra maleficia 799
Cerceris perpetui pœna quando infligenda clericis vel religioſis in hoc crimine. 846
Carceribus effugere an quis teneatur aut poſsit ſine peccato. 787
Carolus Billheus. 795
Caroli V. factum. 749
Caroli IX. remiſsio. ibid.
Caſus reſervati Epiſcoporum à religioſis quibuſdam poſſunt abſolvi. 1011
B. Catharinæ Suecicæ remedium. 1081
Cauſæ indicium. 776
Cautio qualis exigenda in relaxatione 787
Cautelæ quibus utendum quando petitur ablatio noxæ à malefico: 1016
Chemnitij mendacia. 1128 & ſeq.
Chirographum Magicum. 1107
Chriſmatis vis. 1078
Chriſmatis eradicatio. 779
Chriſti Domini longitudo. 799
S. Chriſtophorus 1109
Chryſ. lithi vis. 822
Circulus magicus. 905
Circulus ſagarum. 837
Ciazzuranus à dæmone liberatus 1077
Clavis Dominici vis. 115
Clericus per aſſaſsinum conatus occidere an poſsit à iudice ſæculari capi & puniri 844
Clerici malefici pœnæ 814
Clericorum peculiaria maleficia 816
Cogere invitum peius eſt quam orare paratum 1035
Complicis nominatio an debeat eſſe facta in tortura an non. 753
Complices quando examinandi, quid valeat eorum depoſitio. ibi.
Componere cum reo quando liceat iudici. 747
Concubina ſacerdotis liberata à dæmone. 1081
Concubinæ ſacerdotis pœna poſt mortem 1023
Concubitus cum dæmone verus. 819
Condemnationis vis. 747
Confeſsio Extraiudicialis. 761
Confeſsio erronea differt à dolore extorta 793
Confeſsio rei convicti an neceſſaria. 897
Confeſsio quo modo in hoc crimine inſtituenda, quantum illi tribuendum 1004 & ſeq.
Confeſsio per fraudem extorta, an legitima & reo nocens. 796
Confeſsio reorum qualis, & quid operetur. 802 invalida quæ confeſſo dandum tempus ad ſe defendendum 794
Confeſsionis auricularis vis. 1079
Confeſsionis ſigillum quam arcte ſervandum & nunquam licitum frangere, ne in hæreſi quidem aut faſcinario crimine. 999
Confeſſarius gerit perſonam iudicis & medici. 993
Confeſſarius poteſt dicere ſe neſcire vel

non audiviſſe quæ accepit per confeſſionem: 1003
Confeſſarius adſit morienti, poteſt petere ut ſacculus pulveris pectori apponatur, aut ſuccendatur, ut ſtranguletur qui vivus exurendus. 1006
Confeſſarius quæ interrogare, & quo pacto iudicare de ſingulis debeat 993. & ſeq.
Confeſſarius non intimet ſententiam mortis, non adſit torturæ, bonè tamen in loco vicino. 1005
Confirmationis Sacramenti vis, 1708
Confrontatio qualis. 804
Confrontatio an facienda teſtium. 781
Coniuratio ad lachrymandum ſuperſtitioſa. 797
Coniuratores nub. ũ & inſectorum impoſtores quo pacto deprehendendi. 1053.
Conſulentium magos pœna. 816
Conſuetudo iurandi, devovendi & blaſphemandi, quale indicium 779
Contritio, quomodo procuranda ib. cur tanta difficultas hac in re quo ad ſagas. 1006
Conventus ſortiariorum. 840
Converſatio malis Hominibus quale indicium. 775
Convicti non torquendi. 793
Conviciorum vis in dæmonem. 1017
Coralli vis. 1059
Cornelij Loſei Palinodia. 908
Correctionis fraternæ an ordo ſervandus. 773
Corybantes. 1030
Crapulæ pœna. 1088
Credere non niſi quod certo cognoveris, ſtultorum eſt 862
Crimen delictum, maleficium ſtrictè differunt. 742
Crinium reſectio ſuperſtitioſa. 1012
Crux formata manu leva. 905
Crucis ſigni vis. 1037. 1079
Crucis efficacia contra dæmones. 1112
Crucis imago contra dæmones 900
Curioſus pro malefico. 900
Curioſitatis ſecretorum & divinationum morbus quidem monitis ſanandus. 1154
Cyprianus magus. 1073

D.

Dæmon familiaris quo pacto pulſus. 1119
Dæmon apparens in ſpecie abbatis 1124
Dæmon in ſpecie canis 1077. in forma vulpis. ibid.
Dæmon fugatus Sanctorum præſentia, verbis litteris, verbere. 1091
Dæmon quibus modis fingat indolentiam in tortura. 794
Dæmonis variæ fraudes & ſpectra. 1120
Dæmones eſſe contra atheos docetur. 1144
Dæmonem invocans ad ea quæ poteſt dæmon ſcire vel facere, an ſortilegus hæreticus 811
Dæmonum invocatio per modum precarij, vel imperij. 814
Dæmonum beneficia noxia. 1030
Dæmonum lucrum ex ſuperſtitioſis remedijs. 1028
Damnatus ad mortem cenſetur in articulo mortis quoad abſolutionem non quoad alia. 1010
Decalogi 1. præcepti quanti faciendum. 1145
Declinare ad magos quid 1053
Defenſores & excuſatores maleficorum quomodo & quando ut ſuſpecti capi & torqueri poſsint. 770
Deferendæ ſagæ ſtatim. ibid.
Defigere & defixiones magicæ. 900
Degradatio quando in maleficijs locum habeat. 815
Degradari ob quæ crimina hodiè poſsint clerici. 849
Degradationis duplex acceptio. ibid. pro quibus criminibus infligendam Abbas cenſuerit 840
Dei nominatio dæmonem fugat. 1124
Deluſæne ſint ſagæ nec ne, unde dignoſcantur; & deluſionum modi. 858
Deluſio differt ab infidelitate. 1098
Denunciare omnes tenentur. 774
Denuntiatio qualis eſſe debeat. 780
Denuntiatio ſpontanea. 776
Denuntiati non admittendi ad colloquium iam damnatorum. 782

Depů-

Depilatio ſagarum licita. 1054
Detrectans abiurare quomodo puniendus. 807
Devoventis ſe dæmoni ultio. 1081
Devotans ſe dæmoni abrepta. 780
Diabolus Chriſtum, Mariam, Apoſtolos, & Angelos exhibens. 1086
Diabolus conatur perſuadere vane eſſe, quæ de maleficis feruntur. 770
Diabolus non liberat maleficio, niſi fortè in alium translata. 1026
Diabolus orari non poteſt, ut tollat maleficium. 1035
Diabolus quid perſuadeat maleficis mori turis ut non pœniteant. 1006
Diaboli beneficia nocentiora vulneribus. 1038
Dictiſiocoſi ſeu ſcurrilis pœna. 1091
Dies conventus ſortiariorum. 900
Dierum continuatio non ſemper ſuperſtitioſa. 1081
Dimittendi rei quo pacto. 794
D. Dionyſii Areop. opuſcula defenſa, ipſique aſſerta. 1139
Dirarum magicarum quædam formula diſcuſſa. 844
Divinatio dæmoniaca. 1083
Divinatores magi qua pæna plectendi. 817
Domſpreana arbor. 904
Domus ſeu locus quid probent in maleficio. 776
Domus infeſta ſpectris quo pacto purgata. 1077
Domus infeſtæ à dæmonibus liberandæ methodus. 1129
Dorſo adverſo an ſiſtendæ maleficæ. 789
Drepanitana familia infeſtata à dæmone. 1119
Dromadæ Lichenes. 1058
Duaci clericus ob Sodomiam degradatus. 842

E.

Ebroicenſis Epiſcopi ſententia contra Edelinum. 807
Ebroicenſis Epiſcopi iudicium. 904
Eccleſia non eſt aſylum maleficis. 787
Eccleſiæ communis oratio utiliſsima. 1101
Eccleſiæ immunitas an proſit maleficis. 787
Edelini cum dæmone pactum, hiſtoria, & damnatio. 771
Educationis indicium. 788
Effectum privativum licet à dæmone exſpectare. 1066
Effectum eſſe dæmoniacum, quo pacto dignoſcamus. 1056
Eleemoſynarum vis. 1098
Energumeni confeſsione ſanati. 1081
Epheſia nomina. 1017
Epiſcopi quà tales non habent licentiam legendi libros prohibitos. 875
Epiſcopi venia petenda ut malefici extrahantur 788
Equi maleficiati ligaculo nodi exemplum. 1055
Erythobolos urbs unde dicta. 1020
Evangelii S Ioannis initium lectum fugat dæmonem. 1100
Euchariſtia abſtinere, quam noxium. 1089
Euchariſtia quando morituris præbenda ſortiariis. 895
Euchariſtiæ vis. 1083
Euchariſtiæ conſecratio, & transſubſtantiatio, & adoratio defenſa. 1138
Euchariſtiam indigniſsimè tractant ſortiarii. 840
Eucheria Agapii uxor. 1090
S Eutychius, 1090
Excuſantia à tortura. 791
Excommunicati accuſare poſſunt. 784
Exorciſans cavere debet iocos cum dæmone. 1091
Exorciſandi vocabulum Tertulliani, non magicum. 1131
Exorciſmi Pontificij defenſi. 1128. quàm antiquus ordo exorciſtarum. ibid. ritus probati ibid. & ſeq.
Exorciſmis quæ dæmonum infeſtationes ſolitæ ſanari, quæ non. 1091
Exorciſmorum antiquitas & formula & vis. 1091
Exorciſationum & exorciſtarum abuſus quidam vitandi. 1157
Exorciſtæ, exorciſmorumque ritus veteres. 1137
Exorciſtarum ordo. 1091
Exploratores non multiplicandi iudicibus. 745

F. Fal-

F.

Falſum dicere, & verùm occultare differunt. 800
Fama vehemens nominati. 756
Fama quo pacto probanda. 764
Famæ ius. 745. & ſeq.
Famæ indicium quale; quid operetur. 762
Faſcinatio quorum. 1060
Fatæ ſeu fatuæ Bourlemantiæ. 904
Fautores maleficorum. 772
Feles. 1059
Felis cerebrum comedunt ſagæ. 1120
Fœminarum denominatio. 755
Ferale. 902
Ferale quid ſignificet. ibid.
Feſtis diebus an examinandi aut torquendi rei. 799
Fidei veræ & vivæ vis. 1071
Finganus nobilis roſario dæmonem expulit. 1102
Finis bonus maleficæ peccatum non excuſat nec pœnam. 1030
Flentium Picardorum hæreſis. 779
Forum Eccleſiæ duplex. 771
Florimundi de remundis V. C. narratio. 905
Fraude & ęquivocatione an reus decipiendus. 800. & ſeq.
Frigidæ aquæ infuſio. 796
Friſiæ ſpectra. 1073
Fuga nominati. 756
Fugæ indicium quale, ad quid valeat, &c. 766
Furto accepta de domo ſtrigis. 1023

G.

Gabbata ferrea. 1017
Gagatis vis. 1059
Galli cantus an dæmoni formidatus. 1018
Gelæ dæmones pelluntur à S. Dympna. 1115
Genuenſis adoleſcentis maleficiati curatio. 1044
Gladiorum vibratio an timenda dæmoni. 1023
S. Glyceria. 1106
Godela Kukers. 1040
Godelmannus refutatus. 1127. & ſeq.
S. Godelevæ cautela. 1036
S. Golauduch. 1107
Gratia Princip. exſtente nulla, an judex poſſit punire reum. 748
B. Gregorius Armenius. 1074
Gregorius Oſtienſis Epiſcopus, quo pacto inſecta ex Cantabria profligarit. 1161
Gregorii XIV. laus & bulla. 788
Guilhelm. Edelini abjuratio & condemnatio. 807

H.

Hæreticum factum quid. 810
Hæretici ubique & à quovis judice puniri poſſunt. 750
Hæreticorum vanæ viſiones, & miracula, 1086
Hæreticos capi poſſe ex non ſemiplenis probationibus. 785
Hæretica aut hæreticalia, aut non ſortilegia. 811
Halenſis fœmina à dæmone ablata 780
Hepar piſcis Callyonimi. 1061
Herbipolitana domus à ſpectris liberata per fidem. 1077
Hæredum malefici obligatio reſtituendi damna. 1008
Heſperii fundus ſpectris liberatus. 1089
Hexagoni ſuperſtitioſi. 1017
D. Hilarion cur ſignum noluerit removere. 1055
Homagium dæmoni præſtitum. 1108
Homo homini dæmon. 1058
Homicidia ſortiariorum cur graviſſima & degradatione digna. 842. & ſeq.
Hoſpitii indicium. 776
Hotomanni impia locutio. 898
S. Hubertus dæmonomaſtyx. 1117
Hugo Bourlettus. 900
Hyenæ medicina multiplex. 1058
Hypericon. 1060

I.

Iactantia differt à minis, & quomodo. 768
Iaponum ſuperſtitioſa curatio. 1018
Iaſpidis vis. 1059
Idololatriæ ſolitæ ſagis deſcribuntur. 840
Jejunii vis. 1099
Jeſu nomen quàm validum. 1079
Jeſu nominis vis. 1106
Jeſu & Mariæ nomen. 1122
Ignis niger maleficorum. 840
Ignis pœna contra maleficos quàm antiqua. 847

Ignis pœnam an liceat judici minuere, & quando. 847
Imago maleficæ læſis obverſatur. 760
Imagins magicæ medicina. 1016
Imagines Ficini. 1022
Imaginum conculcatio magica. 85
Imaginarium maleficium per defixionem. 1033
Impedire omittens damnum, quando credatur reus. 769
Importuna ſollicitatio. 776
In[illegible]atio an magica unde cognoſcatur. 816
Incantatorum ad medicinam pœna. ibid.
Incorrigibilitas an ad degradationem requiſita. 842
Incubi dæmonis proles monſtroſa. 1100
Indicia qualia in hoc crimine requirantur. 751. Indiciorum genere & effectûs varii. ibid. in ſeq.
Indicia minus urgentia. 769
Indiciorum vis. 704
Indiciorum propinquorum exempla. 756. & ſeq.
Indiciorum in bellis clamor, Hu, Hu, 1076
Inediæ diuturnæ à dæmone procuratæ exemplum. 1083
Infamis denunciatio cujus momenti. 784
Infanticidia ſortiariorum. 840
Inferno non evocantur dæmones. 1127
Informatio extrajudicialis an idonea ad capiendum. 785
Informationes ex officio quæ indicia requirant. 752
Inimici capitales non poſſunt accuſare. 784
Inimici nominatio an valida. 754
Inquiſitio quomodo in hoc crimine inſtituenda. 744. quotuplex quomodo debeat de crimine conſtare. ibid. accuſatio an debeat præcedere, quomodo debeat eſſe certa, ſpecifica & clara, an debeant præcedere indicia. ibid. an fama ſeu diffamatio debeat præcedere. ibid. qualis eſſe debeat. Et quid ſi aliàs fuit de hoc crimine abſolutus aut condemnatus. ib. quando impediatur inquiſitio per tranſactionem. ibid. fit contra mortuos & abſentes. ibid. uſque ad. 751
Inquiſitio hic quæ indicia requirat. 751
Inquiſitio eſt loco accuſationis. 784
Inquiſitores quinam de hoc crimine cognoſcunt. 749
Inquiſitores cognoſcunt de ſortilegio. 896
Inquiſitores fidei, de quibus ſortilegiis poſſint judicare. 812
Inſectorum profligendorum remedia licita, & abuſus varii. 1160
Inſenſibiles quo pacto dæmon faciat in tortura. 791
Inſtrumenta maleficii quam ſuſpecta, an ad condemnandum uſque. 775
Inſtrumenta inventa. 757
Interrogatio de ſociis quomodo facienda. 755
Interrogatoria in tortura. 790
Interrogatoria confeſſarii in hoc crimine. 1004
Inunctio magica. 839
Judicium extremum judicibus cogitandum. 744
Ioanna Potiere. 843
Ioanna puella. 903
Ioannæ Lotharingæ virginis Acta judiciaria accuſationis Magicæ. 911
Ioannæ Boſdeau condemnatio & confeſſio per totum. 950
Ioannes de Vaulx Stabulenſis in carcere adhuc cum dæmone ſuo colloquebatur. 1028
Ioannes de Vaulx confeſſio. 899
Ioan. Heſſelii & diſcipulorum opinio refutata. 1038
Iudæus Bavarus. 1078
Iudæ Machabæi ferrum. 1022
Iudex non poteſt uti contra reum ſententia accepta per medium confeſſionis quomodocunque. 1003
Iudex competens maleficii quis, fusè. 750 & ſeq.
Iudici nec mentiri nec fallere licet reum, contra Bodin. 800
[I]udici vitandæ cavillatoriæ cautelæ. 794
Iudices an faſcinentur à maleficis. 789
Iudices peccant, qui cogunt maleficas be[ne fa]cere. 1031
Iudices abſtinere debent curioſis experientiis. 847
Iudicum ſacrilegium qui confeſſarios examinant.
Iudicium de ſtrigibus quoddam injuſtitiæ plenum. 906

Iudiciarius ordo & proceſſus, an in hoc crimine ſervandus. 744
Iudiciarii actus contra dæmones & inſecta ſuperſtitioſi cur judicandi. 1157
Iudiciarium ſuperſtitionum remedia. 1026
Iuliani ſacrificium Magicum disjectum. 1078
Iuris duo luminaria. 1127
Iuriſconſulti & Legulei differentia. ibid.
Iusjurandum an liceat deferre idololatriæ. 1033
Iusjurandum ſortiariorum. 839
Iusjurandum nominantis. 755

L.

Lachrymæ varios effectus ſignificant. 779
Lachrymarum nullarum indicium. ibid.
Lachrymari an ſagæ poſſint, & an hoc indicium impœnitentiæ, fusè. 1007
Lachrymari an queant maleficæ. 797
Lactis furaculi utres malefici. 1047
Lamiæ non fatentur impoſſibilia, & earum peccata ſunt vera, &, mentis ſanæ, & vigilantium, 817. non excuſantur à ſexu aut ſenio aut ſopore. 818
Lamiarum crimina non eſſe deliria. 941
Landſtrotiam ſeu Neoſtadium ad Lenum. 1048
Laoiunenſis energumena. 1085
S. Launomarus. 1090
Lauretanum miraculum. 1109
Leodienſis juvenis à ſuccuba liberatus. 1081
Leodienſis judicis prudens factum. 801
Leonis cauda. 1059
Liber mortis cui inſcribuntur ſortiarii. 839
Libri magici, quam vetiti, & noxii, & de pœnis habentium fusè. 875. ſoliti comburi. ibid.
Librorum prohibitorum Index Pontificius. ibid.
Libros magicos legere quibus permiſſum. ibid.
Libertas an neceſſaria tollendo maleficio. 1025
Lilithea 1014
Litaniarum vis. 1118
Litaniarũ vis & uſus defenſus. 1104. & ſeq.
Littelatæ. 1040
Livoniæ lacus mirus. 1058
Locus ſuſpectus. 757
Loci mutatio. 1023
Loci mutatio utilis. ibid.
Lotio corporis maleficorum. 797
Lotio matutina quid proſit. 1020
Lotii vis contra maleficia. ibid.
D. Lucia cur lotio perfuſa. ibid.
Lupi remedia. 1058
Lutheri os ſpurcum. 1017
Luxuriæ tentatio vehemens & ſtrenua reſiſtentia. 1113
Lycanthropus Weſtphalus. 795

M.

Magdalena Crucia. 846
B. Macarius Antiochenus. 1112
D. Macarii miraculum. ibid.
Malbodienſis monialis obſeſſæ liberatio. 1031
Maleficus orari & cogi poteſt, ut tollat noxam quando non teneor cogitare quod per maleficium tollet. 1035
Maleficus maleficum cogit. 1018
Maleficus tenetur ad reſtitutionem, niſi ſignum amoveat. 1051
Malefici quo pacto privilegiis ſpolientur. 794
Malefici nomen quàm latũ ex Philone. 843
Malefici hæreticales quomodo puniendi. 819
Malefici non facilè relaxandi. ſub cautione. 787. ab altari avelli poſſunt. ibid.
Maleficii deregengi exemplum ſuperſtitioſum. 1033
Maleficos mors crimine non liberat. 749
Maleficorum punitio judicibus & principibus curæ ſit. 1146
Maleficæ occidendæ. 836. contrarium aſſerere eſt hæreticum. ibid. igne cremandæ. 817. & ſeq.
Maleficarum crimen quàm grave, & quot in eo crimina. 837
Maleficium aquæ retentæ. 1004
Maleficium non licet tollere per maleficium. 1052. nec per res vanas. ibid. nec per ſuperſtitioſa, vanorum remediorum ſpecies. ibid. nec à parato licet petere. 1033
Maleficii crimen eſt publicum, mixti fori, & commune. 1031. eſt crimen exceptum. extraordinarium, & quomodo. ib.

graviſſimum, enormiſſimum, atrociſſimum. ibid. & ſeq.
Maleficii per maleficium pulſi exemplum. 1104
Maleficiis in bonum finem uti, nec civili jure licitum. 1030
Malus, ſub qua ſtrigas tripudiarunt, exaruit. 901
Mandragoræ effoſſio. 1022
B. Marcellus Abbas. 1119
Mariæ Deiparæ nomen. 1106. vis contra dæmones. ibid. & ſeqq.
Mariæ Deiparæ præſens auxilium in extorquenda ſchedula homagii Diabolo data, exemplis probatum. 1108
M. Maruli error. 860
Matrem cum pullis capi prohibitum à Moyſe. 1029
S. Maurilius. 1092
Medicinam ſpiritualem vel naturalē prius attentatam noxiam eſſe falſum. 1025
Mediolanenſis energumena, quo pacto ſanata. 1084
Memoriæ ars quæ licita. 1155
Mendacium rei quid operetur. 774
Mendacia placent dæmoni, Deo diſplicēt. 1152
Mendicantium privilegium quoad abſolutionem à caſibus Epiſcopalibus expenſum & defenſum. 1010. & ſeq.
Mengus defenſus. 1129
Menſtruus cruor. 1058
D. Michaelis invocatio. 1099
Minæ præcedentes. 757
Minæ quæ ſufficiant ad torturam, quæ ad condemnationem. 769
Minarum indicium quid & quale eſſe debeat 767
Minorennium nominatio. 754
Mirabiliarii quidam taumathopoeii an hæretici. ibid.
Miracula non poſſunt ab hæreticis fieri. 1085
Miſſæ vis. ibid.
Miſſæ quæ ſuperſtitioſæ. 1162
Miſſa ſtrigum & ſimulata hoſtia. 946
Miſſarum celebratio ſuper res magicas. 876
Mueſuris lapis magicus. 1014
Monachi & monachæ, quo pacto degradentur. 841
Monetam adulterinam dæmon dat. 1079
Mori præſtat, quàm ſuperſtitioſè ſanari. 1031
Morientis teſtificatio cujus ponderis. 782
Mortis pœnæ cauſa triplex. 838
Mortuus vel maleficium propinquo in loco judicium. 776
Mulier decidens ex nube. 758
Mulier cur prohibita veſte virili uti, & è contra. 1029
Mulieres admittuntur teſtes in hoc judicio. 896
Munditiem corporis an dæmon timeat. 1020
Muſtelæ oculus. 1059

N.

Neapolitana viſio. 1089
Negatio rei poſt torturæ confeſſionem, quanti facienda. 792
Neſcire quædam expedit. 1054
Nodus magicus. 1047
Nolæ unde dictæ. 1125
Nominis mutatio. 1023
Nominis mali indicium. 777
Nomina mutant ſortiarii. 839
Nominum diſtinctio putida non curanda. 814
Nominatio complicis qualis ad torturam. 761
Nominatio complicum, quam vim habeat. 753
Notoria ars. 1155
Novarienſis ſaga. 1072
Nox intempeſta infeſtior à maleficiis. 1018
Nubium conjuratio quo pacto peragenda & de abuſibus hac in re. 1159
Nube decidentium Magorum exempla 758. & ſeq.
Nubium execratores. 1011
Nudi corporis inſpectio laſciva punita. 1083
Nudandæ maleficæ & novis veſtiendæ veſtibus. 788
Nudatio maleficorum. 797

O

Oblatio ſui ad inquirendum indicium. 776
Oculorum in terram defixio quale indiciū. 777

Odii maleficium. 1026
S. Odulphi charta contra dæmonum illuſiones. 1074
Oleum infirmorum defenſum. 1134
Olei infirmorum vis. 1089
Olla defoſſa quidam frigidus factus. 1045
Omiſſionis indicium & præſumptio. 770
Onycis vis. 1059
Operum bonorum vis. 1073
Ophthalmiæ ridiculum philacterium. 1028
Opinio quid. 806
Oratio privata. 1101
Oratio Dominica contra dæmonem. ibid.
Orationis vis. 1099
Orationum & precum ſuperſtitiones quæ cavendæ. 1161
Oratione & jejunio quando dæmon ejiciatur. 1055
Orationis vis contra maleficia. 798
Ovorum confeſſio ſuperſtitioſa. 1022
Ova maleficiata. 1118

P.

Pactum cum dæmone verè ineunt malefici. 818
Pactum cum dæmonibus quàm grande peccatum. 1145
Pæonia nigra. 1057
Palinodia teſtium complicum quando curanda. 782
Panis, & ſalis benedictio. 1135
Panis benedicti antiquitas & vis. 1119
Paracelſi remedia ſceleſta & blaſphema. 1016
Parentum maleficorum indicium. 778
Parricidii crimen requirit confeſſionem rei. 897
Pariſienſis curiæ decretum explicatum. 907
Pariſienſis curiæ ſententia diſcuſſa. 898. cum ſeq.
Pariſienſis Academiæ Theologi contrarium ſentiunt de ſtrigibus, quam Parlamentum, & illis potius credendum. 903
Paſcuarenſis puer. 1118
Patriæ indicium. 778
Pauli Tertii bulla de torturæ modo. 792
Peccato alieno uti & cooperari differunt. 1040
Pentagoni ſuperſtitioſi. 1022
Periammata ſacra, & ut liceant quæ requiſita, 1123
Periapta ſeu periammata quæ proba. 1135
Permiſſionis maleficorum cauſa quæ ex parte Dei, & quæ ex parte Diaboli. 1152
B. Petri abnegatio quale peccatum. 836
Petri Iudicis remedia. 1073
Pheron rex Ægypti. 1020
S. Philippi Apoſtoli ſepulchrum. 1115
Philacterii. 1021
Philacteria Judæorum. 1016
Phyſiognomiæ malæ indicium. 777
Pignus ſortiarii dæmoni dant. 839
Pirus Joannæ Virginis ex arida floruit. 901
Pliniana remedia ſuperſtitioſa. 1021
Plumbi liquati ſuperſtitio. 1027
Politianus concionator quo pacto ſignum maleficii deſtruxerit. 1045
Pœna ſanguinis quando poteſt commutari in pecuniariam. 748
Pœna à Deo infligitur defendentibus maleficos. 848
Pœna magorum non eadem. 803. Conſtantini tempore combuſtos. ibid.
Pœna Sacerdotum revelantium confeſſionem. 1004
Pœna maleficorum quàm ſedulò curanda Principibus & Magiſtratibus. 1145. & quantopere delinquant qui noxios pœnæ conantur eripere. ibid.
Pœnæ maleficorum. 814. cum ſeqq.
Pœnitentia vera minuit pœnam ordinariam, & quod ejus ſignum. 846
Pollutiones nocturnæ à dæmone immiſſæ, curatæ. 858
Pomo manus mirè conglutinatæ. 760
Pontificis juſſio an ad degradandum expectanda. 842
Pontimuſſani juvenis liberatio. 1079
Pontius Bonevallenſis Abbas. 1129
Potio contra maleficia. 1059
Prædicatorum ſpectrum duplex. 1088
Præſcribaturne huic crimini fuſe. 751. an hæredes contra pecuniariam pœnam præſcribant. ibid.
Præſcriptio agendi contra mortuum, quod annorum. 896
Præſumptio quid. 806
Precatio ſumpta ex domo malef. 1023
Prætextatus Magus. 817
Principalis abolitio, indulgentia & gratia

quid valeant in hoc delicto. 748. qui Principes poſſit, an & pro lubito. ibid.
Probationis vulgaris oblatio illicita judici. 799
Promiſſio celandi ſub ſecreto ſigilli quid operetur. 999
Promiſſio impunitatis quæ licita judici. 801
Proteſtatio quod nolo tolli per maleficium quando neceſſaria. 1036
Purgatio Canonica, quid, quando, & quo facienda modo. 808

Q.

Quercetenſes energumenæ. 1109

R.

Ramirus Hiſpaniæ rex. 847
Ratbodi viſio. 1112
Ratiſponenſis præſulis factum. 798
Receptatores & occultatores maleficorum. 772
Reginaldus. 1081
Relapſorum abjuratio qualis. 807
Reliquiæ Sanctorum. 1115
Reliquiarum vis. ibid.
Remedia contra maleficia quotuplicia, & de ſuperſtitioſis ſeu dæmoniacis. 1002
Remedia malefica quomodo dignoſcenda. 816
Remedia quæ utiliſſima maleficorum. 1018
Remedia naturalia contra maleficia. 1069
Remedia naturalia & moralia quam bona 1156
Remedia Eccleſiaſtica ſeu ſupernaturalia. 1071
Remedia ſuperſtitioſa omni jure prohibita. 1030
Remedia ſuperſtitioſa contra indolentiam & taciturnitatem. 795
Remedii magici noxa. 1125
Remediis naturalibus an utantur malefi-cia. 1060
Repræſentat innoxium monachum Diabolus 1103. & an innocentes poſſit repræſentare in conventibus aut alibi. ibid.
Reſtitutio ad quam Principes & Iudices, nimis lenes cōtra maleficos, tenētur. 848
Reſtitutio ad quam maleficæ adſtringātur, & quid hac in re illis imperandum. 1008
Reſtituere damna judex propter negligentiam tenetur. 753
Retrorſum ſalire ex pelvi magicum. 780
Revelare peccatum in confeſſione acceptum quando liceat, ſi licentiam dederit pœnitens. 1003. item an ſi aliunde quoque cognovit, fusè. ibid. & quando credendum Sacerdoti hoc dicenti. ibid. per totam.
Revelarene liceat crimen auditum in confeſſione, & poſtea acceptum extra conf. 999
Rigenſis domus infeſtatio & liberatio. 1118
Roſarii vis, & defenſio. 1101
Rotnacum celebre reliquiis S. Hermetis. 1115

S.

Sacerdotis Rhetici mira deceptio & tranſvectio. 1087
Sacramenta an liceat petere à fornicario Sacerdote. 1033
Sacramentorum vis quanta. 1133. cum ſe
Sacrarum rerum abuſus ſapit hæreſim. 813
Sacrilegi ritus maleficorum. 1009
Sacrilega remedia. 839
Sacrilega ſortiariorum. ibid.
Sæculari brachio quando & quomodo ab Inquiſitoribus tradendi ſint ſortiarii tam laici, quàm clerici & monachi. ibid.
Salis profani aſpetſio. 1022
Salis exorciſatio defenſa. 1131
Saliſberienſi, narratio de ſeipſo. 1106
Salmanticenſis Scholaris cum ſpectro dimicatio. 1024
Salmatorum ſeu Salutatorum ars diſcuſſa. 1155
Salutatio Angelica contra dæmones. 1101
Sancti ſoliti remedia ſacra humilitatis cauſa velare. 1115
Sanctorum honores ſuperſtitioſi qui. 1029
Sanctorum virorum contra dæmones vis 1090.
Sanctarum reliquiarum vis. 1115
Sanguis humanus. 1058
Sanguis hyenæ vel canis atri. 1021
Sardii vis. 1059
Scientia ex confeſſione parta an liceat uti ad mala ſaltem avertenda citra ſigilli violationem, fuit diſputatum. 1004
Scientiæ infuſæ cavenda cupiditas & conatus. 1154

Sciendi cupiditas quomodo coercenda. 1153
Scoparum in oſtio poſitio, & alia detectoria maleficii. 1026
Scotica mulier incubo liberata. 1100
Sententiam damnationis quis maleficis denunciare debeat. 1005
Sepultura arcens judex quando peccet. 895
Sepeliendi an & quando ſortiarii. ibid.
Servi non defendentes dominum, an teneantur ad reſtitutionem. 770
Sigillum ſervandum etiam in hæreſi, & poſt pœnitentis mortem, & de delicto, tam commiſſo, quàm admittendo, diverſimodè tamen, fusè. 999. & error Canoniſtarum, ibid. & ſeq.
Signum amovens non habet pactum cum dæmone. 1051
Signum maleficii deſtruere an liceat, fuſiſſimè diſputatum. 1037. & ſeq. ſigna maleficii quæ. ibid.
Signum tenetur amovere, qui novit, alioqui non eſt abſolvendus. 1054
Signum amovens à quo ſanitatem exſpectet. 1052
Signi ablati exempla nonnulla. 1043. & ſeq.
Signi amotio non eſt ſignum. 1053
Signi magici quæ vis. 1040
Signi amotione non honoratur dæmon. 1049
Signa ſunt moralia inſtrumenta Diaboli. 1050
Signis dæmon quomodo alligatus. 1056
Silentii indicium. 778
Singularitas in oſtentenda devotione an indicium. 779
Sixti V. bulla contra Aſtrologos. 817
Sixti V bulla de abortu revocata. 1010
Sodalitas B. Mariæ in Iaponia. 1104
Sodoma ſarcaſiorum. 840
Sodomita degradandus. 841
Sortilegium quod plectendum degradatione. 845
Sortilegii quod non ſapit hæreſim pœna. 814
Sortilegia quæ hæreſim ſapiant. 812
Sortilegii qui ab Epiſcopo tradendi ſunt brachio ſæculari, & qui non poſſint. 815
Spectra varia. 1023
Specularia divinatio à Deo punita. 1106
Spina alba. 1058
Spiritus ſpiritui alterius non dominantur. 812
Spirituum unio magica & hæretica. ibid.
Stigma magicum. 839
Stigmatis indicium, & quale ſtigma. 779
Strigum immanitas 1058. ſecta quando cœperit. 900
Strigarum conventus, ritus, tripugia, idolatriæ. 904
Stupri ſacrilegi tentati punitio divina. 1025
Sublimes an tollendæ maleficæ dum capiuntur. 788
Sues cuſtoditi à diabolo. 1021
Suffitus contra maleficia. 1060
Superſtitio odioſa Sanctis, probatum exemplo. 1116
Superſtitioſi ritus dæmonis inventum, idololatriæ ſuffecti. 1148
Superſtitioſæ artes ſunt tacita idololatria. ibid. & iis uti quam noxium & execrandum. ibid. & ſeq.
Superſtitioſarum curationum multa exempla. 1029. & ſeq.
Surdi & muti an damnandi, ut ex ſignis confeſſi, & an torquendi. 805
Suſpectum quæ faciant maleficii. 806
Suſpicionum ſpecies ſeu gradus qui. ibid.
Symboli Apoſtolici vis. 1101

T.

Taciturnitatis medicamentum ſeu maleficium. 789
Tactus maleficæ an Iudici cavendus. ibid.
Terraconenſis Hiſpania vexata vermibus & infectis aliis. 1160
Tempeſtas à dæmone excitata. 1080
Tempeſtates cient malefici. 819
Tentædii Phentini liberarii. 1116
Tentari nos ultra quam par eſt non patitur Deus. 1124
Teſte variante, cui ſtandum, poſteriori an priori teſtimonio. 783
Teſtes eſſe qui cogantur, & quomodo. 781
Teſtes infames & inhabiles aliis hic admitti. ibid.
Teſtes quales ſufficiant ad minas probandas. 769

Teſtium

Teſtium nomina an ſubmiſsè recitanda. 799
Teſtium publicatio an cum nominibus facienda. 780
Teſtium receptio à quibus, & quo modo facienda. ibid.
Teſtimonium complicum an ſufficiat ad condemnandum. 781. quod non liceat ad torturam. ibid.
Teſtimonia quæ requiſita ut valeant pro indiciis. 752
Thapſia. 1057
Theodorus Magus reſipiſcens. 1036
B. Theodori praxis in pœnitentia Magi. ibid.
Theodoreti & Ibæ abjuratio. 1037
Theodori tribuni domus. 1119
Thephilim quid. 1014
Tiber de Airola. 1088
Timor ſeu trepidatio an indicium. 775
Timendus Deus quo pacto, & quo pacto creatura. 1053
Toletana ſpecus ſchola Necromantiæ. 1107
Torqueri quando poſſit quis propter negligentiam aut omiſſionem. 769
Tortura tolerata quando liberet reum convictum. 793
Tortura qualis eſſe debeat, quando decernenda aut iteranda, & quoties, latè. ibid.
Torturæ quæ indicia ſufficiant. 752
Torturæ continuatio non diſtinguenda ab iteratione contra Sprengerum. 793
Torturæ ſufficiens nominatio ſocii quæ 756
Totaphoth, quid. 1091
Trajectenſium vipilionũ ſuperſtitio. 1021
Tranſvectio ſagarum localis. 833
Translatio corporalis ſagarum. 1122
Translatio maleficii in alios. 1126
Translationis de loco ſagarum exempla duo 758. & ſeq.
Trepidatio captarum. 761
Trevirenſis juvenis à dæmonis dominio liberatus. 1120
Trevirenſe judicium & cenſura de ſortiariis. 908
Trevirenſium duorum puerorum qui ſagis adjuncti hiſtoriæ. 1120
Triboniani facinus & impietas. 1029
SS. Trinitatis nominatio. 1099
Triſcalinus. 749

V.

Vacillatio nominantis. 755
Vagatio, domicilii mutatio, indicium. 779
Vanderburchtius Decanus Mechlinienſis. 757
Vanitas quid, & vanorum operum exempla. 1151
Variatio rei quid operetur. 774
Vaſa operiri cur Moyſes juſſerit. 1029
Vaudoiſie. 706. & ſeq.
Veneni nomine devotationes & defixiones magicæ continentur. 843
Verbaſcus. 1057
Verberibus, an cogi malefici à privatis poſſint ut ſignum tollant. 1236
Verberibus, miniſve an liceat cogere ad tollendum maleficium. 1025
Verborum vis qualis ſit accuratè propoſitum. 1151
Viciniæ indicium. 776
Vicinorum depoſitio. 755
Vindelica matrona. 1083
Vitæ innocentis vis. 1073
Vlaet Doctor Trevir. maleficus. 771
Unctio extrema defenſa. 1137
Unctia Juno, & ejus feſta. 1058
Vociferationis indicium. 777
Uſurarium an liceat inducere ad mutuandum ſub uſuris. 1033
Utres ambulantes & lacte pleni. 1048
Vulpes dicitur dæmon. 1018
Vultuariorum maleficium. 1026

W.

Waldenſium hæreſis. 908
Weſtrafienſis Comes maleficiatus & quomodo liberatus. 1444
Wiero de cauſa ſcribendi. 770
S. Winvvalocus. 1090
S. Wulfranni hiſtoria. 1112

OREMUS.

Da quæſumus Domine, populo tuo diabolica vitare contagia, & te ſolum Deum pura mente ſectari. Per Dominum noſtrum JESUM Chriſtum, &c. Amen.

FINIS.